+ LAUDABILE NOMEN DOMINI
IHS

Digitized by Google

NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
21 1
18 M

12.D.13.

Digitized by Google

D. AVRELII

AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI ENARRATIONES IN IOANNIS

Euangelium, Epiſtolam, & Apocalypſim, vnà cum variis illius voluminibus, quorum ſeriem altera ab hac pagina indicabit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TOMVS NONVS.

Cum Indice rerum & ſententiarum locupletiſſimo.

LVGDVNI.
Apud Sebaſtianum Honoratum.
M. D. LXII.

LECTORI S.

QVoniam tractatus in Pſalmos omnes plus quàm iuſtam voluminis magnitudinem poſcebant, nec quicquam recipiebant acceſsionis, in hunc Tomum quaſi farraginem quandam rerum congeſſimus. Primo loco digeſsimus tractatus in nouũ teſtamentum. Secundo loco opuſcula quædam inflammantia affectum pietatis. Tertio loco concionalia quædam de variis argumentis. In his, quæ nõ videbantur Auguſtini, notauimus elogio.

INDEX LIBRORVM ET TRACTATVVM IN HOC NONO TOMO CONTENTORVM.

IN Euangelium Ioannis expoſitio. pagina 1.
In epiſtolam Ioannis expoſitio. 709
In Apocalypſim Ioannis expoſitio. 809
Meditationum liber vnus. 863
De diligendo deo liber alius, qui & Meditationum inſcribitur. 920
Soliloquiorum animæ ad deum liber vnus. 941
Manuale liber vnus. 989
De triplici habitaculo liber vnus. 1011
Scalæ Paradiſi liber. 1019
De duodecim abuſionum gradibus liber. 1028
De contritione cordis liber vnus. 1041
De cognitione veræ vitæ liber vnus. 1051
De ſpeculo, liber vnus. 1086
De vita Chriſtiana liber vnus. 1108
De aſſumptione beatæ Mariæ virginis liber vnus. 1128
De diſciplina Chriſtiana. 1137
De decem chordis liber. 1147
De cantico nouo, liber vnus. 1166
De contemptu mundi, liber vnus. 1176
De vanitate ſeculi, liber vnus. 1181
De obedientia & humilitate ſermo. 1187
De bono diſciplinæ ſermo. 1190
De viſitatione infirmorum, libri duo. 1195
De conſolatione mortuorum ſermones duo. 1211
De quarta feria, ſiue cultura agri dominici ſermo. 1225
De cataclyſmo ſermo. 1231
De tempore Barbarico ſermo. 1240
De ſobrietate & virginitate ſermo. 1252
Speculum peccatoris tractatus. 1262
De pœnitentiæ medicina, liber vnus. 1272
De vtilitate pœnitentiæ tractatus. 1284

De conflictu vitiorum & virtutum, liber vnus. 1296
De quatuor virtutibus charitatis tractatus. 1315
De laudibus charitatis tractatus. 1323
De honeſtate mulierum, liber vnus. 1326
De paſtoribus, liber vnus. 1329
De ouibus, liber ſiue Homilia. 1357
De ſymbolo fidei ad catechumenos, libri quatuor. 1381
De conuenientia decem præceptorum & decem plagarum, liber vnus. 1439
De rectitudine catholicæ conuerſationis tractatus. 1444
De vtilitate ieiunij tractatus. 1473
De vrbis excidio tractatus. 1483
De creatione primi hominis tractatus. 1491
De arbore ſcientiæ boni & mali tractatus. 1493
De pugna animæ tractatus. 1500
De antichriſto tractatus. 1503
Pſalterium quod matri ſuæ compoſuit. 1508
Super magnificat expoſitio. 1512

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM, QVAE IN HOC NONO TOMO Operum diui Aurelij Auguſtini continentur.

A

ABaddon quid ſignificet. pagina 828
Abelis ſacrificium cur acceptum, & Cain reiectum. 755
Ablactandi quo modo ſint paruuli ſpiritaliter. 598. 599
Abraham ancillam tenebat non libidine abutendi, ſed officio generandi. 124
Abraham charitatem omnia credentem habuit. 1317. 1318
Abraham fecit iurare ſeruum ſuum ſuper femur ſuum. 397
Abraham aliud corde geſtabat, aliud filio promittebat. 1318
Abraham pueris dicens, poſtquàm adorauerimus, reuertemur ad vos, non eſt mentitus. Ibidem.
Abraham fuit pius obtemperando Deo, Ibidem
Abraham pater noſter propter imitationem fidei. 383
Deus quare potius ſe dicebat Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, quàm cæterorum prophetarum. 120
Abraham qualem diem Domini Ieſu vidit, ex quo gauiſus eſt. 396
Abrahæ nomen falsò iactant Iudæi. 382
Abſoluendi & ligandi poteſtatem Dominus Eccleſiæ in Petri perſona tradidit. 455
Abſtractum plus eſt quàm concretum. 364
Abuſus mundi duodecim. 1028. & ſeq.
Abyſſi rex dicitur diabolus. 830
Abyſſus, populus malus. 851

Abyſſi triplicis diſtinctio. 1048
Deus non eſt acceptor perſonarum. 1116
Acetum Chriſto in cruce oblatum, quod guſtare noluit, quid ſignificet. 679
Actibus malis nunquàm locum dediſſe magnum & glorioſum eſt, ſed multò fortius eſt nunquam falſis ſuſpicionibus laboraſſe. 1194
Actus Apoſtolorum, liber authenticus, & in Eccleſia legendus. 66
Adam Græcis literis quid ſpiritaliter ſignificat. 114
Adam quo modo factus eſt ad ſimilitudinem Dei. 781
Adæ facta ſunt tria habitacula. 1011
Adamo quare potius caro pro oſſe data eſt, quàm os. 161
Adæ dormienti & non vigilanti cur Deus extraxerit coſtam, & an eo vigilante non poterat educi coſta. & fieri Eua. 102
Adam à ſemetipſo malum fecit, quod fecit. 601
Adam ſuperbia cecidit. 781
Adam auaricia cecidit, cui Deus ſufficere non potuit. 781
Adam vnum filium malum, & alterum bonum genuit. 1499
Comparatio Chriſti ad Adã. 1419
Adam pater omnium gentium. 101. & 103
Et de quatuor literis vocabuli Adam. 104. & 113. 114.
Admirantes Deum diligunt, & diligentes ipſum admirantur. 1513
Adoratores veri. 169
Aduentus duo iudicij, duo etiam præcones. 35
Aduentus Chriſti duplex. 33
Aduentum Chriſti & dæmones nouerunt. 73. 74
In aduentu iudicis confuſio reproborum non erit tranſitoria. 742
Aduerſarius noſter quis. 1149
Aduerſarius quo cum concordandum eſt in via, Chriſtus eſt. 412
Aduerſarius noſter dicitur lex diuina. 1181
In quo concordamur aduerſario noſtro præcepto Dei. 1162
Quare diabolus nobis ſic aduerſatur. 1392
Aduerſa ſæpe nõ aufert Deus à ſuis, propter eorum ſalutem. 78
Adulator non diligit, ſed odit. 804
In adulteræ præſentatione ad Chriſtum aſtutia ſcribarum.

Digitized by Google

rum & Phariſæorum 321
Adulteri multi tempore diui Auguſtini. 142
Aduocatus noſt. Chriſtus apud patrem. 715.716
Aedificantium duo genera, aut ſupra petram, aut ſupra arenam. 79. in fine.
Aegritudines ligaturis nõ curentur. 77.78
Aegyptus figura huius ſeculi. 296
Quare Deus populum ſuum in Aegyptum induxerit, vbi tantum affligi permiſerit. 1115
Aegyptiorum ſuperbia ranis & muſcis domata. 782. in principio.
Aequalitas perſonarum diuinarum. 1436
Aequalem Deo Chriſtus non ſe faciebat, ſed ei æqualis natus erat. 187
Patris, filij, & ſpiritus ſancti, non ſunt diuerſæ ſeparabiles dignitates. 1400. & 1423 1424
Aequalem filium patri probat Auguſtinus. 200.201
Aetates mundi ſex. 99
Aeternum quid in ſcripturis. 251
Aeternitatis comparatio ad tempus 1013
Aeternitas vera eſt, vbi nihil temporis eſt. 251.
Afflictio Agar, vtrum perſecutio. 124
In afflictione precatio. 911
Agar afflicta eſt à domina ſua Sara, propter ſuperbiam. 807
Agar ancillæ Abrahæ afflictio non vocatur perſecutio, ludus autem Iſmaelis cũ Iſaac, ſic. Et afflictioně hæreticorum figurat, quæ non eſt perſecutio. 123. 124
Agricola trinitas. 546
Agricola præcidit hæreticos & ſchiſmaticos ab Eccleſia. 724
Agnoſcat ſe prius homo quis ſit, vt agnoſcat quis ſit qui eum fecit. 1429
Agni paſchalis immolatio & myſterium. 1234.1235
Et eius myſteria quid figurarunt. Ibidem.
Agnus Dei Chriſtus. 73
Agni, diſcipuli. Ibidem.
Agnus occiſus, vel Chriſtum, vel martyres ſignificat. 819
Agnus aliter dictus eſt Chriſtus, quàm Apoſtoli, aut ſancti alij 73
Alæ quatuor animalium, teſtimonia poſſunt dici veteris teſtamenti. 817.818
Alæ quatuor animalium viginti quatuor ſeniores deſignant. 818.
Alæ duę magnę Eccleſię, ſunt duo

duo teſtamenta. 836
Alapam Chriſtus patiẽs, nos patientiam docuit, qua mũdum vinceremus. 659
Altare Eccleſiam deſignat. 830.
Amalech populum Dei vexans, quid figurabat. 1291. 1292.
Ambulatio ſuper aquas. 1232 1233
Diuinum verbum ambulans ſuper aquas, ſanctificauit eas. Ibidem.
Qui in tenebris ambulent. 720
Amen, iuramentum eſt Chriſti. 374
Amen, interpretatur verum. 374
Amen dictio Hebræa, nec à Græcis, nec à Latinis interpretibus tranſlata. 374. 375
Amare magis annulũ, quàm ſponſum annuli datorem, ſtultum eſt. 729
Amare condita, deſerendo conditorem malum eſt. 729
Amatores ſeculi & operarij iniquitatis, timent ſibi videntes ſpei ſuæ ruinam. 851
Amatur plus animus amici, quàm corpus. 315
Amicis non eſt optanda longa vita, ſed quod illis ſit vtile. 917
Amicus huius ſeculi, inimicus eſt Dei. 611
Amauit iniquos Deus, vt ab eis redamaretur. 773
Chriſtus minus nos amat adhuc miſeros, quàm beatos. 707
Amari quantum Deus velit à nobis. 938
Minus Deum amat, qui cum eo aliquid amat, quod non propter eum amat. 964. in fine.
Quiſquis ſeipſum & non Deũ amat, non ſe amat. 698
Amãs Deum, facilè quæ ſunt mundi deſerit. 372
Filium non amamus, niſi & patrem. 616
Amores duo, mundi & Dei. 727
Amoris ſeculi, & amoris patriæ cœleſtis conflictus. 1312
Nemo niſi per Amorem poteſt Deo vicẽ reddere. 999
Amor diuinus quid fecerit propter hominem. 1001
Amor mundi ſeparat nos à charitate. 727. 728
Ananias & Saphira, auaricia perierunt. 1124
Anaximenis opinio de Deo refellitur. 976
Andreas & Petrus tunc Chriſto inhæſerunt, quando de naui eos vocauit, non autem quando à Ioanne miſſi, dixerunt vbi habitas? 76

Angeli an ſint. 1057
Angelorum definitio. Ibid.
Angelus, Latinè nūcius. 260. & 477
Angelorum etiam malorum natura, humanæ eſt præferenda. 647
Angelos in cœlo pugnaſſe, eſt incredibile. 835
Angeli & homines duo ex fonte æterno. 1513
Angeli offerunt Deo orationes noſtras. 923
Angeli miniſtri noſtri. Ibidem.
Angeli mittūtur ad noſtram pirectionem. Ibidem
Angeli dati ſunt nobis in cuſtodiam noſtram. 970 971
Angeli tres triformem intelligentiam ſcripturarum deſignant. 840
Angelus amictus nube, ſaluator noſter eſt. 830. circa finem.
Angelus in ſole ſtans, prædicatorem in eccleſia ſignat. 854
Angeli omnes populorum, interiores homines in animo viuentes. 842
Angeli Dei dicti ſunt boni prædicatores. 85
In locum Angelorum eiectorum ſuccedūt homines pij. 923
Angeli mali grauius homine peccauerunt. 643
Anima & ſpiritus idem. 1513. in fine.
Anima intellectiua quid ſit. 1056
Anima à nobis videri non poteſt. 1076
Animæ immortalitas. 1216
Anima ſi credit, immortalis eſt ad vitam: ſi non credit, immortalis eſt ad pœnam. 1417
Animæ ſunt perpetuæ. 1076
Animam in aliam rem non mutari. 204. & 364. 365
Animæ cura ne à Deo deſeratur. 1024
Animarum reſuſcitator Dominus. 438
Animæ virium conſideratio. 87
Anima licet ſit vnius naturæ, tres tamen diuerſas habet dignitates. 1492
Anima vna cur ſit alia docilior. 1076
Anima quo modo viuificat, & viuificatur. 205
Anima carnalis fœminæ comparatur, intellectus viro. 165. 166
Anima inſtar oculi omnia videt, ſeipſam autem non videt. 1076
Anima vnde tanta videt in ſomnis. 1076
Anima tota eſt in toto corpore, & in ſingulis partibus. 1076

Anima dicitur, inquantum eſt vita corporis: ſpiritus autem, inquantum eſt ſubſtantia ſpiritalis. 1513
An lux dici, & caligo noctis animæ quid conferant vel noceant. 1078
Sicut Deus vbique totus eſt, viuificans omnia & mouẽs, ita anima in toto corpore. 1492
Animam propriam poſſunt homines ponere, ſumere autem non. 427
Animam ponere, mori eſt. Ibidem.
Anima fidelis eſt ſanctuariũ Dei. 974
Animam fidelem ſimul habitant pater, filius, & ſpiritus ſanctus. 1399
Animam ſuam amare vel odire, quid ſit. 460
Anima Deum amans, nihil aliud poteſt cogitare, nec loqui. 1000
Animæ amantis Deum confidentia. 1000
Animam pro fratribus ponendam ſubtiliter ex ſcripturis concludit Auguſtinus. 421
Animam ſuam quo modo poſuerit Chriſtus. 426. 427
Animam Chriſti numquàm dimiſit diuinitas. Ibidem.
Animæ quo modo intelligantur à corpore ſolui, & iterum reuerti, ac viſa referre. 1079
Animæ exitus à corpore. 1216
Animæ exitus à corpore tremendus eſt. 1464
Animarum diuerſa receptacula. 442
Animæ decedentis à corpore, ſtatus. 1268
Animæ iuſtæ à corpore ſeparatio. 1182
Animæ ſanctorum quo modo intelligãtur audire preces viuentium, & eis patrocinari. 1079
Anima viuens, mortua. 425
Animæ, quæ Chriſtum non amat, miſeria. 992
Animæ peccatricis & peccatorum in fine diſceptatio. 1182
Animæ gaudium. 996
Animæ deſiderium & ſitis in Deum. 984. & 991
Animalia quatuor Apocalypſis, quid ſignificent. 817
Annas & Caiphas viciſſim ſuos annos agebant. 660
Ad Annam quare Chriſtus primùm ductus eſt. 656
Tempus aduentus Antichriſti. 1505
Antichriſtus non veniet, niſi priùs diſceſſio omnium regnorum fiat ab imperio Romano. 1505

Ante Antichriſtum mittentur Enoch & Elias prophetæ prædicaturi. 1506
In Antichriſti conceptione diabolus ſimul in vterum matris eius intrabit. 1503
Antichriſtus in peccato totus concipietur, & in peccato naſcetur. 1503
Antichriſtus in Babylone naſcetur. 1504
Antichriſtus naſcetur de tribus Dan. 1503
Antichriſti matrem totam diabolus replebit, circundabit, obumbrabit, interius exteriúſque poſſidebit. 1503.
Antichriſtus in Bethſaida & Corozaim nutrietur & cõuerſabitur. 1504
Antichriſtus omnes artes magicas docebitur. 1504
Antichriſtus per artem magicam mirabilia & innumera ſtupenda faciet. 1504
Antichriſtus gloriam ſuam eſt quæſiturus. 301. & 1503
Antichriſtus idololatriam renouabit. 1503
Antichriſtus mittet prædicatores ad quatuor partes mundi. 1504
Antichriſtus templum Hieroſolymitanum inſtaurabit. 1504
Antichriſtus locis per quæ Chriſtus ambulauit deſtructis, filium Dei ſe nominabit. Ibid.
Antichriſtus ſuper omnes deos Gentilium extolletur. 1506
Antichriſti mirabilibus viſis, plerique Chriſtiani, etiam electi, dubitabunt an ipſe ſit Chriſtus. 1504. in fine.
Ad Antichriſtum confugient omnes Iudæi. 1506.
Antichriſtus veniet facturus contraria Chriſto: imò quæ Chriſtus fecit, deſtructurus. 1503.
Antichriſtus regnabit per tempus & tempora, & dimidium temporis: id eſt, tribus annis & dimidio. 856
Antichriſti tempore diabolus ſoluetur. 852. & 854
Antichriſtus terrore, muneribus, & miraculis eriget ſe in fideles. 1505
Antichriſti tribulatio tribus annis & dimidio durabit. Ibidem.
Antichriſtus poſt tres annos & dimidium prædicationis Enoch & Heliæ, eos occidet. 1507
Antichriſtus excitabit perſecutionem in Chriſtianos vbique terrarum. Ibidem.

Antichriſti tormenta in Chriſtianos. 1504.& 1505
Antichriſti tempore talis erit tribulatio, qualis non fuit ab initio mundi. 1505
Antichriſti omnes contra diſciplinam Chriſtianam viuentes. 736
Antichriſtus, id eſt, contrarius Chriſto. 734
De Antichriſto tractatus 1503 & ſeq.
Vnuſquiſque ex voluntate ſua eſt Antichriſtus, vel cum Chriſto. 735
Antichriſti multi præceſſerunt. 1503
Antichriſtus eſt qui contra iuſtitiam viuit. Ibid.
Antichriſtus, dicitur contrarius Chriſto. 734
Antichriſtus dicitur homo peccati, & filius perditionis. 1504.& 1506
Antichriſtus filius diaboli dicetur, in quo erunt omnes theſauri malitiæ abſcóditi. 1506
Ab Africo deum venire, quid. 1354.& ſeq.
Apocalypſim eſſe Ioãnis Euãgeliſtæ. 341
Apocalypſis Pauli apocrypha. 600
Apollinariſtæ dicunt Chriſtum corpus, non animam ſumpſiſſe. 426
Apollinariſtarum error. Ibid.
Apoſtoli dicti ſunt boues. 110
Apoſtolos de mundo elegit Deus filius cũ patre, quos ipſe homo accepit à patre. 631
Apoſtoli diſcedente Chriſto, multa nondum portare poterant. 587
Apoſtoli Chriſtum comprehenſum, non modò carne, ſed mente reliquerunt. 619
Apoſtoli poſt Chriſti reſurrectionem, quod dimiſerant repetunt, tanquam obliti quod audierant. 688
Apoſtoli Chriſto ſepulto, retrocedere non poterant. Ibidem.
Apoſtoli accepto ſpirituſancto, Chriſtum quem patientem refugerunt, refugium habuerunt. 619
Apoſtoli de mundo generatione erant, regeneratione non erant. 836
Apoſtoli vnum erant in natura ſua, ſicut pater & filius vnum erant in ſua. 634
Verba Apoſtolorum, qui viderunt, firmè ſunt tenenda. 711.& 712
Apoſtolis Chriſtus futura nunciabat, vt poſt crederent non quæ nunciabat, ſed eum Deum quem ſe eſſe dicebat. 545
Apoſtolis non prohibitum eſt manibus victum quærere, modò apoſtolatus non impediatur. 689
Apoſtolos teſtimonium perhibere

hibere de Chriſto, quid ſit. 575
Aqua in ſanguinem conuerſa, prima plaga Aegyptiorum. 1440
Aqua eadem maris rubri alios abluit, alios obruit. 1234
Aquam extraxit Moyſes virga, quæ duo ligna crucis ſignificat. 279
Aqua ſacramenti. & aqua ſpiritus, quid deſignent. 766. & 767
Aqua ſacramenti, & aqua ſignificans ſpiritum ſanctum differunt. Ibid.
Aquam, quam in vinum Chriſtus conuertit, quare non effudit, & vinum aliunde eduxit. 98. & 99
Aqua in vinum cõuerſa quid ſignet. 97
Aqua putei, quã hauriebat Samaritana, eſt voluptas ſeculi. hydria autem, eſt cupiditas. 164
Aqua viua. 163
Aqua viua, quam Chriſtus Samaritanę promittebat, quid eſt. 163. 164
Aquæ ſignificata in ſacris literis. 766. 767
Aquæ nomine, ſpiritus ſanctus appellatus. 766. 767
Aquæ nomine ſpiritus malignus. 767
Per aquas populi deſignantur. 767
Aquilarum pulli quomodo à parentibus probantur. 342
Aquila in medio cœli volans, quid ſit. 825. 826
Ara Dei, Eccleſia Dei eſt. 822
Arbitrium liberum noſtrum, cauſa eſt peccati: nullo autem pacto Deus. 473
Arbitrium liberum non tam extollendum, vt dicat quis ſine Dei adiutorio ſe iuſtum eſſe. 548
Arbitrium liberum, non adiutum à Deo, facilè labitur. 1174
Arbor paradiſi non fuit mala, licet in ea fuit malum repertum. 1494. 1495
De Arbore ſcientiæ boni & mali tractatus. 1493. & ſeq.
Arbor ficulnea, genus humanum. 1243
Arbores hyems non probat, ſed æſtas. 297
Arcæ ligna imputribilia, quid ſignent. 67
Arca Noë Chriſtum ſignabat. 102
Arca Noë, Eccleſiæ typus. 57
Arcus in manu Dei, ſunt præcepta eius. 820
Arena maris, multitudo hęreticorum. 836
Armorum diaboli duo ſunt genera valde fortia. 1393 in principio.
Arræ deſponſationis Chriſti. 930
Arriana hæreſis de filio. 523
In Arrianos exclamatio. 1251
Arrianorum incõmoda. 1413

Arriani negabāt q Iudęi con firebantur. de filio Dei. 187
Arrianorum error. 426. & 494. & 523
Confutatio erroris Arrianorum. 1171. & ſeq. & 1438
Arriani ex quibus verbis Domini argumentantur filium minorem patre. 190
Arrianos confundit Auguſtinus, filium patre minorem dicentes. 101
Arrius Chriſtum, inquantum Deum, dicit non fuiſſe æqualem patri. 1171
Arrianorum hæreſis de inæqualitate perſonarum, confutatio. 1229. & 1236. 1237
Arriani dicunt filium eſſe patre minorem. 1384
In Arrianos diſputatio de æqualitate perſonarū. 1407. 1408
Arrij error de æqualitate ſpiritus ſancti, quia ſpecie columbæ apparuit. 1408
Arrogantia non ita caueatur, vt veritas relinquatur. 396
Arundo ori Chriſti cum potu admota, ſcripturam deſignat. 679. 680
Arundo aurea, Eccleſia eſt. 859 & 861
Aſcenſio Chriſti. 456
Chriſtus Magdalenæ dixit, Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum, & non noſtrum, 686
Deus, quod propter hominē ſumpſit, leuauit in cœlum. 1436
Aſia elatio interpretatur. 809
Aſina ſubiugalis, ſynagoga. 459
Aſinæ pullus ſignificat populum Gentilem. Ibid.
Atrium dicuntur qui videntur eſſe in Eccleſia, & foris ſunt. 831. in fine.
Auaritia, omnium malorum radix. 781
Auaricia tollit ab homine ſecuritatem. 801
Auarus omnis, cæcus eſt. 1143
Qui propter auariciam ſeruat palliant ſe, vt quaſi propter filios ſeruent. 1164
Auariciȩ incommoda, 1306. 1307
Auariciæ morbus nunquā melius compeſcitur, niſi cùm dies mortis ſine fine meditatur, 1307. in fine.
Auariciæ profunditas non patet oculis, ſed ſcatet animis. 1143
Auditui dari exultationem & lætitiam quid eſt. 271
Audire verbum Dei, ſecurius quàm prædicare, 488
Aues volantes in medio cœli ſunt eccleſia militans. 852
Aurum, hypocriſis. 846
Authoritas non valet ſine veritate. 1131
Azymorum diebus contaminatio erat alienigenæ domum intrare. 661

B

Babylonia interpretatur conf

confuſio, 830
Babylon impia diaboli congregatio. 849
Babylon præcipuè ſuperborum, raptorũ, luxurioſorũ, & huius mundi imaginem gerit. 849
Baptizare poſſunt & boni & mali. 49
Baptizat ipſe Chriſtus per miniſtros. 46
Baptiſma ſuũ nemini tradidit Chriſtus, & quare. Ibid.
Baptizari quare voluit ſolùm Chriſtus in ſuo nomine, nó autem Petri & Pauli: & cætera. 46.47
Baptizare conceſſit Chriſtus Apoſtolis & aliis miniſterialiter, non autem authoritatiuè. 47
Apoſtoli quare non aliquãdo dixerũt baptiſma meũ, bene autẽ Euangeliũ meum. 48
Baptizabant Apoſtoli ante mortem Chriſti, nõ autem ipſe Chriſtus. 54
In Baptiſmo non merita miniſtrorum, ſed virtus Chriſti operatur. 52.53.& 60
Baptizat æquè Chriſtus & per bonos & per malos miniſtros. 60
Baptiſma non melius aut peius à bono quàm à malo miniſtro. Ibid.
Baptiſma ſine charitate nihil homini prodeſt. 64
Baptiſmus Simoni mago nihil profuit. 66
In Baptiſmo quatuor hominũ genera generari. 121
Baptiſmus Chriſti quid. 160
Baptiſmi virt⁹ nõ in aqua. 547
Accedit verbũ ad elementum & fit ſacramentum. Ibid.
Baptizabat Chriſtus effectiuè diſcipuli autem miniſterialiter. 159
Baptiſmo Chriſti aqua neceſſaria & verbum. 159.160
Baptiſmus omnia dimittit peccata. 753
Baptiſmus gratis de cœlo deſcendit. 810
Baptiſmo peccata abluuntur. 1124
Baptiſmi ſacramentum conficiũt verbum & aqua. 1232
Baptiſmatis aqua non ſolùm corpus, ſed & animam abluit. Ibidem.
Baptiſmus omnia peccata delet. 1273
Baptiſmus ſignabatur per trãſitum maris rubri. 1286.& 1290
Baptiſmus inuentus eſt propter omnia peccata. 1390. & 1424
Baptiſmus, vnus eſt introitus omnibus ad vitam. 1392
Promiſſio Chriſtianorum in baptiſmo. 1445
Baptiſmi perdit ſacramentum qui ſuperſtitionibus vtitur. 1447.1448
Fides offerentium pueros ad baptiſmum, prodeſt pueris ipſis. 1274

Baptizabat Dominus plures quam Ioannes. 54.& 159
Baptiſmus Ioannis quid profuerit. 39
De Baptiſmo Ioannis & Chriſti. 43.& ſeq. copiosè
Baptizari quare voluerit Chriſtus à ſeruo. 39.& 140
Baptiſma Ioannis ſicut nemo ante ipſum accepit, ſic nec poſt. 45
Baptiſmate Ioãnis quare Chriſtus baptizatus 45
Baptiſma Ioannis Chriſto ſuffecit, non autem cæteris, ſed denuo oportuit baptizari. 46
Baptiſma Ioannis quare non ſolus Chriſtus accepit, cùm ad hoc baptizabat Ioannes vt Chriſtus baptizaretur. 140
Rebaptizati moriuntur ab aquis. 825.826
Contra anabaptiſtas. 50
Baptizauerunt Apoſtoli poſt Ioannem, quo modo accipiendum. 53.54.
Baptiſmus ſiue per bonum ſiue per malum miniſtretur, reiterari non debet. 54
Beatorum corporum gloria. 1084
Beati ſunt cum Chriſto: damnati vbi eſt Chriſtus, non cum Chriſto. 650
In beata vita magis Deum diligemus, quia meliores erimus. 706
Beatæ vitæ conditiones. 885. & 886.
Beatæ vitæ excellentiæ 942
Beatorum triplex cognitio. 1017
Beatorum vita eſt laudare deũ & ſine fine amare. 1179
Quomodo ſimiles Deo erimus in beatitudine, & videbimus eum ſicuti eſt. 745
Beatitudinis excellentiæ. 985. 986.& 1174.& 1465.1466
Beatitudinis delitiæ. 1412
Ad beatam vitam exhortatio. 1465.1466
Conſolatio defunctorum in bello. 1489
Bellum contra vicia, fortem facit athletam. 1158.1159
Bellum maximum eſt aduerſus peccata. 1231.1232
Benedicti regula quicquid ſufficit habet. 1315
Quanto quis maiora à Deo beneficia acceperit, tanto illi obligatior. 933
Beneficia conſeruationis diuinæ 962.963
Nulla eſt hora vel momentũ, quo diuino beneficio non vtamur. 964
Beneficia dei ſunt ſemper memoranda. 1041.1042
Quid pro beneficiis Deo debeamus. 1043
Benignitas Dei. 933
Benignitas Dei in tolerantia peccatorum noſtrorũ maximè relucet. 1199
Beſtiis non ſunt tradendi homines deuorandi. 1395

In Bethlehem Chriſtus naſcitur. 308
Bibere plus quàm oportet, in conuiuio nullus alium cogat. 1450
Binarius numerus bipertitam charitatem ſignificat. 182
Blaſphematur Chriſtus lingua & vita. 289. in fine.
Ne blaſphemetur Deus Iſraël decretum Nabuchodonoſor. 125
Bona quædam, etiam legitima obeſſe. 64. & 500. 501
Bonorum electio à Deo. 927
Bona cæleſtia nullus carne veſtitus dicere, intelligere, vel cogitare poteſt. 939
Quid vel quale ſit ſummum bonum. 938
Comparatio ſummi boni, ad cætera bona. 939
Solum ſummum bonum eſt animæ ſufficientia. 1003
Summum bonum appetendum eſt. 1009
Bona externa non ſunt computanda pro auxilio cœleſtium. 1461
Bonum eſt facere bene coram hominibus, ſed non vt videaris. 778
Bene facere timendũ eſt propter laudem hominũ. 784
Bonũ malo quandoque nocet, ſic & malũ bono quandoque prodeſt. 501
Boni & mali differenter puniuntur. 1113
Bos & Boues quid ſignificent myſticè. 110
Brachium Dei, dicitur Chriſtus. 469. 470. & 1516

C

Caecus euãgelicus, typus generis humani. 398
Cæcitas peccati. 404
Excæcat Deus hominé, cùm eum deſerit, demerente mala voluntate. 471. 472
Deus non ſolum terret cæcum ducentem, ſed & cæcum ſequentem. 1342
Cæci facti ſunt, adueniente Domino, videntes: id eſt, qui ſe videre exiſtimabant. 404
Cain occidit fratrem, quia nõ habebat charitatem. 755
Cain homicidio damnatus eſt. 1123
Cain ſucceſſores perſequũtur Eccleſiam vſque ad finem mundi. 853. & 854
Calix humilitatis & paſſionis. 293
Calix paſſionis, Chriſto à patre datus, quid ſit. 656
Cantionũ turpitudines animos humanos illectos eneruant. 1152
Cantica canticorum ænigmata ſunt. 1351
Canticum vetus, nõ nouum, vetus homo cantare ſatagit. 1154
Capita draconis, ſunt reges. 834
Sicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, ita vir mulieris. 1150

In carcere longè differunt reus & viſitator. 728
Caro eſt pars vilior hominis. 1140.
Caro noſtra, iumentum noſtrum eſt, iter agentibus in Hieruſalem. 1169
Caro noſtra, vinculum noſtrum, & carcer noſter eſt. 1476
Carnis cocupiſcentia intelligẽda eſt per tres mortuos, quos ſuſcitauit Deus. 1502
Carnalia ſapientes, ſpiritalia cogitare nequeunt. 1052
Carnales totum per oculos carnis, nihil per oculos mẽtis intelligunt. 1166
Carnales erant homines filij Adam: nunc filij Dei ſunt ſpiritales effecti. 1167
Caro mulierem ſignat, cùm dicitur, Neque ex voluntate carnis. 19
Caro dicitur vxor, ſpiritus vir. 20
Carnem de Adam Chriſtus tantùm accepit, nõ autem peccatum. 38
Carnem hominis ſolus Chriſtus habere potuit, ſed non peccatum. 556
Opera magis probant Chriſtum in carne veniſſe, confitentes, quàm linguarum ſtrepitus. 768.769
Caro Ieſu, caro eſt Mariæ. 1132.1133
Carnem Deus ſumpſit, & nõ eſt mutatus in carnẽ. 1400
Carnem quomodo dat nobis ſuam Dominus manducare. 283
Carnem Chriſti manducare quid. 282
Caſtificat ſe, qui voluntatem ſuam Deo adiungit. 746. in fine.
Vxor adulteri caſta, habet Chriſtum caput, & non maritum. 1157
Quæ virum caſtum, & mulierem caſtam faciant. 1158
Catechumeni quandiu ſunt, ſuper illos ſunt peccata eorum. 1391
Catechumeni nondum baptizati, in vtero tamẽ matris Eccleſiæ ſunt cruce ſignati. 1392
Catena magna in manu angeli, poteſtas omnis carnis in manu Chriſti. 851
Cathedram Chriſtus habet in cœlo, & ſcholam in terra, in qua docet. 1146
Caudæ equorum, ſunt hæreticorum præpoſiti. 828. in principio.
Cedendum aliquando furori perſequentium. 450
Cedit Paulus. 419
Centum quinquagintatrium piſcium numerus quid ſignificet. 692
Certũ quinquagintatriũ numerus progreſſione vnius ad ſeptemdecim conſtituitur. 593.594
Centurionis & Reguli diuerſa fides.

ſa fides. 176.177
Character dominicus. 65
Charitas Dei erga nos. 923. & ſeq. copioſè.
Charitas donum Dei. 182
Charitatis excellentia. 319
Charitas erga inimicos. 784
Charitas omnibus neceſſaria. 68
Charitatis duo præcepta. 182
Charitatem habens, omnia habet. 319
Charitas innouat. 508
Charitas, fructus naturæ. 561
Charitas perfecta, eſt paratũ eſſe mori pro fratre. 752
Charitas extinguit delicta. 745
Priuatio dilectionis Dei, radix eſt omnium peccatorum. 751
Charitatem præ cæteris mãdatis, cõmendauit Dominus. 752
Charitas perfecta quæ. 752
Charitate ſatiari, eſt calicem ſalutarem accipere, & nomen Domini inuocare. 752
Charitas, vt perficiatur, naſcitur. Ibidem
Charitatis opera, ad hominũ laudem facientes, conuincuntur non habere charitatem. 759
Sine charitate nihil habetur, nihil agitur. 754
Charitas ſola diſcernit inter filios Dei, & diaboli. 754
Charitas, margarita precioſa. Ibidem.
Sine charitate nihil proſunt omnia. Ibidem.
Charitas margarita precioſa eſt, quam inuenit negociator. Ibidem.
Charitas vbi incipit. 756
Charitas Dei & fratris in quo opere & quã veritate agnoſcitur. 758
Charitatis ſumma perfectio in hac vita, eſt animã ſuam pro amicis exponere. Ibid.
Charitatis violatio eſt peccatum: quod qui facit, non eſt ex Deo. 754 & 761.
Si quis petat à Deo, & nõ accipiat an rectè dicatur non habere charitatem. 761
Charitatem non habens, negat Chriſtum in carne veniſſe. 768. in fine.
Charitas laudata placet, vt ſeruetur. 775. 776
Ieſum opus venire non erat, niſi propter charitatẽ. 770
Charitas facta hominum & intentiones diſcernit. 774
Charitas quo modo pedes, manus, aures, oculos, aut cætera mẽbra habeat. 775
Charitas in columba demonſtrata. 776
Charitas ſæuit more columbino. Ibidem.
Negligere correptionem, nõ eſt habere charitatẽ. Ibidẽ.
Charitatis opera non ſemper permanere debent, charitas autem ſemper. 779
Charitatis ordo. 779. 780

Charitatis & ſuperbiæ comparatio. 783
Charitatis conditiones. 782 783
Deus charitas & dilectio eſt. 788
Quo modo cognoſcendum eſt quantum in charitate profecerimus. 789
Charitas ſola implet legem. 182
Charitas à timore incipit, quam ipſa creſcens paulàtim expellit. 791
Charitatis diſciplina quæ ſit. 805
Charitatis códitiones vel proprietates. 937.& 1325
Charitatis feruor. 964
Charitas eſt animæ pulchritudo. 795
In duobus præceptis charitatis tota lex pendet & prophetæ. 804.& 1140
Charitas magis cófert, quam recipiat. 1109
Charitas nihil aliud quàm dilectio. 1140
Charitas totius boni ſumma eſt. 1197
Charitatis omnia credentis merces. 1318.&1320
Charitate omnia fiunt facilia. 1323
De quatuor virtutibus charitatis. 1315.& ſequentibus.
De laudibus charitatis. 1323. & ſeq.
Charitas tolerans quæ ſit. 1316
Quid ad charitatem omnia tolerantem attinet. 1316. 1317
Charitas omnia ſperans. 1320
Filij Iſraël per charitatem, omnia ſperantem, Aegyptum ſunt egreſſi, deſerta peruagati, & terram deſideratam ingreſſi. Ibidem.
Charitatem omnia ſuſtinentem Chriſtus præ cæteris habuit. 1320.1321
Charitas omnia ſuſtinens. 1320. 1321
Chriſtus quæ pro charitate ſuſtinuit. 1321
Tene charitatem, & in ea inuenies omnem ſcientiam. 1323. 1324
Homo eſt templum Dei, in quo habitat charitas. 1323
Charitas omnium bonorum radix eſt. 1324
Charitas quid ſit. 1324. in fine.
Charitas multos priſcorum coniunxit. 1325
Charitas Dei ex omnibus animabus fecit vnam animam. 1383
De decem chordis. 1147. & ſequentibus.
Chriſti nomen à chriſmate. 321
Chriſtus eſt nomen ſacramenti. 736
Chriſtus multa dixit ſe eſſe, quæ per ſimilitudinem accipienda ſunt. 424

Chriſti

Chriſti attributa. 979.980
Chriſtus angelus. 260
Chriſtus eſt arbor circa fluuium tranſplantata, 728
Chriſtus, brachium Dei. 469. 470.
Chriſtus, dies: horæ, diſcipuli. 441
Chriſtus, finis legis. 802
Chriſtus, hæreditas bonorum. 19
Chriſtus, iudex viuorum & mortuorum. 601
Chriſtus dictus eſt lapis offenſionis. 736. & 1290
Chriſtus, lapis exciſus ſine manibus. 28. & 104
Chriſtus, lux mundi. 326
Chriſtus quo modo eſt mediator Dei & hominum. 644
Chriſtus, panis angelorum. 138
Chriſtus paracletus. 532. in fine.
Chriſtus paries eſt, ad quem nos oportet conuertere, 1203
Chriſtus, petra, lapis. 1285. 1286.
Chriſtus, principium. 359. 360. & 1172.
Chriſtus, propheta. 168. & 259. 260
Chriſtus Propheta ſimilis Moyſi. 260
Chriſtus quo modo rex Iudæorum. 458
Chriſtus non ſolùm rex Iudæorum, ſed & Gentium. 673
Chriſtus verè Samaritanus. 390
Chriſtus ſanctificat apoſtolos in ſeipſo. 638
Chriſtus dicitur ſanctus, & ſanctus ſanctorum. 1131
Chriſtus eſt via, veritas, & vita. 239. & 330 & 1236
Chriſtus vitis vera, & agricola. 545. 546
Et per ſimilitudinem. 545. 546
Prophetię de natiuitate. 1417
Triduana mors Chriſti, per prophetas promiſſa, eſt impleta. 1436
Chriſti miſſio, eius incarnatio fuit. 343
Chriſtus cur non antè venerit. 309
Chriſti aduentus duplex. 33
Chriſtus tanto occultior venit, quanto humilior. 33
Chriſtus non diceretur manifeſtus venire, niſi occultus veniſſet. 33
Chriſtus quo modo dicitur occultè veniſſe, & manifeſtè venturus. 294
Chriſtus primùm venit ſaluare, dein iudicare. 340
Chriſti aduentus quantũ credentibus ſalutaris, tantum non credentibus exitialis fuit. 567
Chriſtus à Iudæis ſperatus, non fuit cognitus, quia humilis venit. 736
Chriſtus non cernitur oculo huma-

humano. 556
Chriſtus etiam minor parentibus. 542
Chriſtus reliquerat patrem, quem ſecum habebat. 619
Chriſtus quomodo prædeſtinatus filius Dei. 626. 627
Chriſtus Deus & homo, vna perſona. 209. & 284. & 519. & 541
Chriſtus duplicis naturæ: vna æqualis patri, altera minor. 541. 542
Chriſti humanitas quo modo cogitanda: diuinitas itē. 267. 368
Chriſtus, inquantum homo, apparebat, patiebatur 679
Chriſtus homo non honoratur ſicut pater. 254. in fine.
Chriſtus æternus in diuinitate & tēporalis in carne 726
Chriſtus inquantum homo, pro nobis exorat patrem: inquantū Deus, nos exaudit orātēs. 616
Chriſtus æternus, temporalis factus eſt, vt nos temporales faceret æternos. 728
Chriſtus aſſumpſit q̄ nō erat nō amiſit quod erat. 1373
Chriſtum negans eſſe Chriſtum, non magis negat, quā ſi ſe negaret eſſe Chriſtianum. 657
Chriſtum hominem negantes. 511. 512
Errores hæreticorū de Chriſto. 1228
Chriſtus ſecundum humanitatem accepit poteſtatē in cœlo & in terra. 820
Morienti ſalutare eſt de Chriſti humanitate loqui. 1202
Chriſtus Lazarū fleuit, verā oſtēdens humanitatē. 1213
Chriſtus, in quo non erat peccatū, venit auferre peccatū, quod non feciſſet, ſi fuiſſet in peccato. 747
Chriſtus erat ſimul totus in cœlo, & totus in virginis vtero. 1073
Myſteria incarnationis Chriſti. 1400. 1401
Mirabilia incarnationis Chriſti. 1431
Chriſti generatio & natiuitas duplex. 131
Vtraque Chriſti natiuitas incomprehenſibilis eſt. 1431
Mirabilia natalis Chriſti 131
Myſteria natiuitatis Chriſti. 131. & 1417. 1418
Chriſtus natus eſt ex Maria virgine. 1431
Chriſti humana natiuitas, humilis & excelſa fuit. 1384
Chriſtus non nolens in tempore natus eſt. 1388
Quo modo Chriſtus natus eſt de virgine. 1400. 1401. & 1417. 1418
Chriſtus natus eſt de ſpiritu ſancto, & Maria virgi. 1384
Chriſtum fuiſſe fatigatum ex itinere quid ſit. 161
Chriſtus propter nos egere voluit, vt haberemus vbi ſeminaremus. 1165
Quid Chriſtus pro nobis fecerit. 1384

Chriſtus tentatus trifariã. 731
Chriſtus ideò dicebat, Non ſum miſſus, niſi ad oues domus Iſraël: quia ibi ſolùm corporaliter apparuit. 423
Chriſtus ſuam præſentiam ſolis Iudæis exhibuit. Ibidẽ.
Chriſtus ſæpe vſus eſt præterito tempore pro futuro. 628. & 636
Chriſtus ad noſtram doctrinam reſpondet, & interrogat. 663. 664
Chriſtum aſcendiſſe ad diem feſtum, quaſi in occulto, quid ſignificet. 295
Chriſtus quare ſe abſconderit à Iudæis, cùm eum lapidare vellent. 397. 398
Chriſtus orat pro fidelibus, vt vbi eſt, illi ſint ſecũ. 649. 650
Chriſtus orauit pro apoſtolis credẽtibus, & pro omnibus per eos credituris. 638. & ſe.
Chriſtus vbi non reſpõdebat, ſicut ouis ſilebat: vbi autem reſpondebat, ſicut paſtor docebat. 668
Chriſtus reliquit patrem & matrem, vt adhæreret vxori Eccleſiæ. 102
Chriſti miracula calumniantes, prophetias de ipſo intelligere nõ poſſunt. 336. 337
Chriſtus multa dixit & fecit, quæ ſcripta non ſunt. 436
Chriſti facta, & facta & ſigna ſunt. 437
Chriſti miracula. 1402
Libros de Chriſto ſcribendos mundum non capere, hyperbolicum eſt. 798
Pagani in Chriſti laude falluntur. 609
Chriſti infirmitas & fortitudo. 160. 161
Chriſtus pauper fieri voluit, vt diuites pauperes haberent quibus darent. 1142
Quo modo Chriſtus dicitur ſpecioſus forma, & deformis. 795. 796
Chriſti humilitas. 28
Chriſti dominatio ad omnes extenditur, bonitas verò ad quoſdam tantùm. 1514
Chriſtus voluntariè paſſus. 715
Chriſtus patitur in nobis. 227
Chriſtus, granum tritici, mortuum & multiplicatũ. 460
Chriſtus non fuit ſub fati neceſſitate. 309. & 351
Chriſtus quo modo poſuerit animam ſuam. 424. & ſeq.
Chriſtum occidere volunt Iudæi, Gentiles videre. 459
Chriſti paſſio præcedit glorificationem. 460
Chriſti perturbatio quid nobis ſignificarit. 498
Chriſtus quare crucifixus. 595. 596
Paſſionis Chriſti commemoratio. 869. & ſeq.
Chriſtus ſub Pontio Pilato crucifixus. 1419
Procuratio mortis Chriſti per Iudæos. 1419. 1420
Chriſtus à Iudæis occiditur, vt Gentes redimatur. 1420
Chriſtus in morte orauit pro crucifigentibus eum. 752

Chriſtus quando voluit, omnia conſummauit in cruce. 680
Chriſti mortis vera teſtimonia. 681. & 1434
Chriſti pœnæ in paſſione. 667. 668
Tormentorum genera in paſſione Chriſti. 1434
Chriſti morte, non meritum noſtrum, ſed miſericordia eius commendatur. 647
Chriſti ſanguis fuſus eſt, in remiſſionem etiam peccati quo fuſus eſt. 575
Quare oportuit Chriſtum pati, & reſurgere. 743
Chriſti mors pro nobis, omnibus aliis beneficiis præſtat. 937
Chriſtus morte ſua factus eſt lapis offenſionis, reſurrectione verò ſua mons magnus. 1290
Chriſtus oſtẽdit nobis in cruce, quid tolerare, in reſurrectione quid ſperare, debeamus. 1386
Chriſti mors carnalibus eſt lac, ſpiritalibus cibus. 595. & ſequentibus.
Chriſtum hora ſexta crucifixum, & hora tertia, quomodo accipiendum. 671
Ad Chriſtum precatio. 907. & ſeq.
In morte Chriſti, anima erat in inferno, corpus in ſepulchro, ipſe verò in paradiſo. 650
Chriſti ſepultura. 1421
Quid tres noctes ſepulturæ Chriſti deſignent. Ibidem.
Chriſtus quo modo poſt tres dies dicatur reſurrexiſſe, Ibidem.
Chriſti glorificatio. 459. 460. & 504. & ſeq.
Chriſtum poſt reſurrectionem nemo impiorum vidit. 536
Chriſti reſurrectio, cætera alia opera ſua ſuperauit. 573
Chriſti manifeſtationes poſt reſurrectionem quo modo numerandæ. 696
Chriſti corpori non obſtiterunt oſtia clauſa. 686
Tertia Chriſti manifeſtatio diſcipulis, quo modo intelligatur. 696
Chriſtus in fractione panis agnoſcitur. 722
Chriſto abſcedente corporaliter, pater, filius, & ſpiritus ſanctus affuerunt ſpiritaliter. 582
Chriſtus reliquit mundum, quando corporali diſceſſione aſcendit ad patrem. 613
Chriſtus in cœlum aſcendẽs, mẽbra ſua cõmẽdauit. 806
Chriſtus aſcendit in cœlum, ſedet ad dexterã patris. 456
Quo modo Chriſtus homo ſedeat ad dexteram patris. 1422
Filium hominis quo modo dicebat Chriſtus in cœlo, cùm dixit, Nemo aſcendit in cœ

in cœlum, niſi qui de cœlo deſcẽdit filius hominis qui eſt in cœlo: & alibi, Cùm vi deritis filium hominis aſcẽ dentem vbi erat priùs. 284, & ſeq.
Chriſtus in cœlo rogãdus. 611
Quo modo Chriſtus ſit in cœlo ſedẽs à dextris Dei. 1081
Chriſtus adhuc in terra iacet, & patitur in ſuis membris. 806
Chriſtus venturus eſt iudicare viuos & mortuos. 1423
Chriſtus venturus eſt iudicare viuos & mortuos, quo modo intelligatur, 1389. & 1423
Chriſtus humilitatis exemplum. 458. & 483
Chriſtus crucifixus eſt, vt humilitatem doceret. 14
Chiſti mors omnes operas noſtras deberet excitare. 936
Chriſtiani vbi primùm ſic dicti. 594
Poſt aſcenſionẽ Chriſti, apud Antiochiam, primùm cæperunt appellari diſcipuli Chriſtiani. 594. & 657
Chriſtiani Samaritanis ſimiles, qui ſolo verbo Chriſto credunt. 175
Chriſtiani, veri filij Abrahæ. 383
Chriſtiani multi vocantur, & non ſunt. 744
Chriſtianum vocari, & non eſſe, inutile eſt. Ibidem.
Chriſtiani verbo, & non facto de cœlo cadũt. 821. in fine.
Chriſtianus cur quis nuncupetur. 1109
Chriſtiani nomine nemo dignus, qui nõ ſequitur Chriſtum ducem. 1110
Vecordia eorum qui Chriſtiani nominis honorẽ ſibi arrogant, & virtutibus carent. 1114
Chriſtianæ virtutes præcipuæ. 1114. 1115
Chriſtianorũ vita. 1118. 1119
Chriſtianus nondum eſt, qui de futuro ſeculo non cogitat. 1151
Parum eſt vocari Chriſtianũ, & non facere opera Chriſtiani. 1165
Chriſtiano nomine gaudens, gaudeat cum timore & obedientia. 1279
Inter omnia Chriſtianorum certamina, ſola dura ſunt prælia caſtitatis. 1327
Quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt: quod verò præpoſiti ſumus, propter alios eſt. 1330
Chriſtiani nomẽ nõ prodeſt, vbi nõ ſequitur factũ. 757
Chriſtianus eſt templum ſpiritus ſancti. 1389
Chriſtianorum conuerſatio inuicem. 1445. 1446
Non ſufficit vocari Chriſtianum, ſi opera non faciat Chriſtiani. 1446
Recto Chriſtiano nec auguria, aut quæuis figmẽta nocere.

cere poſſunt. 1453
Chriſtianus quid formidare debeat. 286
Chriſto miniſtrare quid ſit. 461
Chriſti membra, etiam interfectores eius. 356.357
Chriſti præſentia. 401
Chriſtus quare elegit nos. 560.561
Chriſtus non meritis noſtris nos elegit. 563
Chriſtus quicquid pro nobis fecit voluit. 1386
A Chriſto quid expectare debeamus. 1404.1405
Chriſti præſentia ſpiritalis & corporalis cum Eccleſia. 628.629
Cibus & potus, quem Chriſtus dixit ſumendum ad vitam æternam habendam, quid eſt. 281
Cibus ſolidus, eſt ſeparatio boni à malo. 597.& 599
Cibus noſter, & lac, eſt Chriſtus. 732
Ventris ingluuiei & parſimoniæ ciborum pugna. 1309. 1310
Cibum eundem & potũ ſumpſerunt patres in deſerto, quem nos, ſi ſpiritaliter & non corporaliter ſumerẽt. 1286. & ſeq.
Circuncisionis cultellus cur petrinus. 305
In circunciſione carnis expoliatio figurata eſt. 305
Circũciſio noui teſtamẽti. 305
Circuncisio quare ſeptimo die, & in tali membro præcepta. 304.305
Cithara carnẽ Chriſti paſſioni coniunctã ſignificat. 819
Nulla eſt ciuitas omnis animæ immũdæ capax, niſi diaboli ciuitas. 848. in fine.
Ciuitas in mõte cõſtituta, eſt eccleſia. 859. in principio.
Ciuitatis Dei prærogatiuæ. 887.& ſequentibus.
Ciuitates alias pro peccatis perdit, alias flagellat Deus. 1485
Terror diuinus in ciuitatem Conſtantinopolim. 1489
Clarificatus eſt Chriſtus à patre multoties. 464.465
Clarificatum filium hominis dicebat Chriſtus abſente Iuda, futuram deſignans ſuam reſurrectionem. 505
Clarifico & glorifico idem, ſicut claritas & gloria. 622
Spiritus ſanctus quo modo filium clarificauit. 607
Pater quo modo clarificat filium. 621.622
Chriſtus niſi reſurrexiſſet, nec clarificatus fuiſſet, nec patrem clarificaſſet. 623
Clarificat patrem filius prędicatione, quem pater clarificauerat reſurrectione. 623
Quo modo filius clarificauit patrẽ, à quo petit clarificari, vt illum clarificet. 625. & ſeq.
Claues ligãdi & ſoluendi vniuerſa

uerſa eccleſia accepit in Petro. 455
Claues nō vni, ſed vnitati dedit Chriſtus. 455
Clauis abyſſi, poteſtas populi. 851
Clericus comā nutriens, & capillos radere erubeſcēs, nō de Dei, ſed mundi ſorte ſe eſſe teſtatur. 1177. in fine.
Cœlum, Eccleſia eſt. 838
Cœlum triplex. 1082
Cœnæ vltimæ Chriſti Maria virgo non interfuit. 639
Cogitationum malarū an diabolus ſit immiſſor. 482. 483
Cognoſcere, pro credere. 645. in principio.
Cognitio ſine charitate ſaluos non facit. 727
De cognitione diuinæ claritatis. 1059
Cognitio Dei in quo conſiſtat. 978. 979. 987
Cognitio beatifica. 1015. 1016
Nō cognoſcit Dominum, qui conditionis ſuæ non agnoſcit officium. 1193
Quo modo cognoſcendus ſit Dominus. Ibidem
Colligare fractum quid. 1336
Collyrium ſpiritale. 20. 21
Nihil colendum niſi Deus. 1092
Columba, ſpiritus ſanctus. 48 & 56. & 776
Columbæ ſimplicitas. 49
Columba ſuper Chriſtum deſcendit eo baptizato. 41
Spiritus ſanctus quare ſæpius per columbam ſignificetur. 56
Quo modo ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuit. 1409
Columba ab arca miſſa, quæ eſt reuerſa, quos ſignat. 57
Columbæ qui in Eccleſia. 57
Columbas vendere quid ſit. 109
Columba fel non habet. 776
Quid tertiam partem terræ comburi. 826
Communio vera corporis & ſanguinis Chriſti. 278. & ſeq. & 289
Crede & manducaſti. 267. & 273
Non ſunt ſuſpendendi à fidelium communione quibus mors proxima timetur. 1410
Nemo à communione prohiberi poteſt, niſi publico crimine laboret. 1279
Comparationes humanæ fallunt. 233
Concubinas ante coniugium habere præſumens, peius facit quàm qui adulterium cōmittit. 1458. in principio.
Exceſſus cōcubitus cū vxore propria peccatū eſt. 1163
Concupiſcentiam mūdi ſubiugando, tria alia mala ſubiugantur. 732

Amor

Amotionis concupiſcentiarum deprecatio. 954
Pompæ diaboli, ſunt concupiſcentia carnis, concupiſcẽtia oculorum, & ſuperbia vitæ. 1414
Concupiſcere rem alienam quid ſit. 1443
Velimus, nolimus, habemus concupiſcentias; 1500. in fine.
Ex omni conditione, & gradu, quidam conuertuntur ad Chriſtum. 823
Confitens Deum non feciſſe muſcas, tandem nec hominem coactus eſt confiteri. 9
Confeſſio malorum operum, initium bonorum operum 134
Confiteri non eſt aliud ore dicere, & aliud in corde retinere. 274
Confitenda eſſe peccata ſacerdoti, inſinuat Chriſtus in reſuſcitatione Lazari. 448
Pro Chriſti confeſſione innumerabilis ſocietas regnum cœlorum violenter intrauit. 657. in fine.
Trinæ Petri negationi, trina redditur confeſſio. 697
Confitens ſe peccatorem, habet in ſe veritatem. 714
Confitentes ore Chriſtum, & factis negantes, ſunt in operibus antichriſti. 737. 738
Non ſufficit confiteri Chriſtum in carne veniſſe, ſed quare venerit. 768. 769
Confeſſio fidei non ſolùm verbo, ſed factis eſt facienda. 787
Differentia inter Petri & dæmonis confeſſiones 799
Confiteri Chriſtum hæretici fingunt, quem tamen non, vt ſicut fides habet catholica credunt. 837
Confeſſio redemptionis. 868
Confeſſio propriæ vilitatis. 982
Confeſſio auricularis. 1196
Confiteri & pœnitere, à malo eſt declinare. 1197
Confeſſio mentalis non ſufficit. 1205
Confeſſio ambigua non eſt ſalubris. 1205. 1206
Confitendi modus. Ibid.
Confitendæ ſunt peccatorum circunſtantiæ. 1206. 1207
Confeſſoris cautela in audiendis confeſſionibus captioſis. 1206
Confeſſio fructuoſa qualis eſſe debeat. 1205. & ſeq.
Confeſſio generalis non eſt aſpernanda. 1267
Nemo pro arbitrio, niſi confeſſus, accuſatus, vel conuictus, eſt condemnandus. 1280
Præueniendus eſt Deus in cõfeſſione, ne & ipſe præueniat. 1362
Confirmari decet humana diuinis, & non diuina humanis. 1254
Promittere gregi futuras paſſiones

ſiones, infirmum eſt confirmare. 1336
Coniugium ſpiritale in homine. 19.20
Coniunctio Chriſti ſponſi cũ ſponſa. 1403
Mirabilia facta in coniunctione Chriſti ſponſi, ad Eccleſiam ſponſam. 1403.1404
Conſcientiæ peccatricis infœlicitas. 1044
Conſcientia noſtra corã Deo eſt, conuerſatio noſtra coram fratre eſt. 1364
Conſcientia noſtra, eremus ſolitudinis eſt, vbi nemo præter Deum videt. 1375.1376
Conſolatio interior ſupplet exteriorem. 581.782
Mœſtam animam conſolatur Deus. 995
Conſtantia matris ſeptem fratrum, hortantis eos ad pœnas pro lege tuenda. 1219
Conſummatio omnium operum noſtrorum dilectio. 802
Conſummationis omnis videre finem, quid ſit. Ibid.
Contemplatio in quo conſiſtit. 615
Contemplationis officium. 1022
Contemplationis gradus ſunt inſeparabiles. 1026
Quatuor nos retrahunt à quatuor gradibus contemplationis. 1027
Contemptus mundi in quo conſiſtat. 1178
Continentia à Deo data. 933
Continentiæ quanta difficultas. 934
Conuerſatio bona coram hominibus curanda eſt. 1366
Conuerſio noſtri penes deum. 474
Conuerſio peccatoris ad Deũ non eſt differenda. 1462. & 1469.1470
Cor rectum & tortum. 294
Cordis intima ſcrutari, ſolius Dei eſt. 576
Cordis vera requies. 1006
Cornua decem, omnia regna mundi. 834
Miracula quæ fecit Chriſtus in corporibus, plus ſignificabant quæ in animabus gerebãtur, quã quid pro ſalute ipſarum corpora mererentur, 178.& ſeq.
Corporum beatorum gloria. 1084
Corpora reſurgentium quo modo reformabit Deus. 1217.1218
Corpora damnati recipient, non ad beneficium, ſed ad ſupplicium. 1487
Corpus Chriſti myſticum. 273
Corporali præſentia Chriſtus ad oues Iſraël tantum venerat. 313
Correctionis diuerſus modus diuerſis adhibendus. 111. 112
Correctio fraterna non ſolùm eſt ſub conſilio, ſed & ſub

præce

præcepto. 112
Boni malos non corrigentes rei cenſentur. 1246
Correptio fraterna pro tempore eſt adhibenda. 1301. 1302
Corui qui in eccleſia. 57
Coruus ab arca egreſſus, mortuus eſt, & ideo non eſt reuerſus. 67
Crapulæ deteſtatio. 1309. 1310
Creatorem ſuum omnia laudant. 738
Creationis dierum diſtinctio ſecundum Auguſtinum. 692. in fine.
Creationis & recreationis gratuita munera, 925
Creatura rationalis in corpoream, & incorpoream diſtinguitur. 922
Creatus eſt homo vel angelus propter bonitatem Dei. Ibidem.
Creatura rationalis creata eſt ad laudandum Deum, ſeruiēdum Deo, fruendum Deo. Ibid.
Creationis noſtræ conſideratio. 925
Creatura rationalis neceſſe habet temporales cauſas ad æternitatem referre. 923
Creaturam rationalem, antequam eſſet, Deus dilexit. 926
Creationis naturæ humanæ comparatio ad alias creaturas. 949.950
Creaturarum trifaria ſubſiſtentia. 1064
Creatura vnde ſit condita. 1068
Quinque quæſtiones de creatore, reſpectu creaturæ. 1069
Creator in tota creatura conſiſtit. 1069.1070
In quo omnia creata ſunt Deo ſimilia. 1075.1076
Creata omnia Paganos hæreticos, & peccatores quadam voce conuincunt. 1415. 1416
Quicquid Deus creauit, bonum eſt, licet homines interdum vtantur ad malum. 1495
Credi dicuntur, etiam quæ vi dentur. 543.544
Credunt homines in Chriſtum, & Chriſtus ſe non credit hominibus. 115.116
Credentibus in Chriſtum, quare Chriſtus non ſe credebat. 116
Terrena quæ dixit Chriſtus Iudæis quæ ſunt, quibus non crediderunt. 130.131
Nemo credit inuitus. 273
Credere in Deum oportet, nec ſufficit credere ei. 301
Credendum prius eſt domino & demum cognoſcemus, 287.288
Credere prius eſt neceſſe, quàm quòd quis poſſit cognoſcere. 300
Credere in Deum quid ſit.

ſit. 301
Credere cur non potuerunt Iudæi. 471.472
Credentium varietas. 476
Credendum in ſe non negabat Chriſtus, cùm dicebat, Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui me miſit. 476.477
Credere licet homini, non autem in hominem. 477. & 478.
Credere verè quid ſit. 932
Cæteri fideles crediderunt per verbum fidei, quod Apoſtoli prædicauerant. 638.& ſeq.
Chriſti regnum eſt credentes in eum. 664.in fine.
Chriſti regnum non eſt hinc, eſt tamen hic. 665
Quid credere quòd Ieſus eſt Chriſtus. 799.800
Gentes in Chriſto credentes, & Eccleſiæ incorporatæ, ab Eccleſia ſpiritaliter comeduntur. 852.& 854
Credere Deum, & credere in Deum, quid ſit. 1078
Quid ſit credere in vnicum filium Dei. 1382
Quomodo credendum ſit. 1428
Sic crede, vt deſideres videre quod credis. Ibid.
Quo modo poſſibile ſit credere in eum qui non videtur. 1417
Creſcere, eſt proficere: decreſcere, deficere. 732
Creſcere Deum in nobis, quid eſt. 151.152
Ioannes Baptiſta quomodo dicebat de Chriſto, Illum oportet creſcere, me autem minui. 150.& ſeq.
Crucis latitudo, longitudo, altitudo, & profundum. 676. 677.& 1239.
Crux Chriſti lignum eſt, quo mare huius mundi transfeamus. 13
Crucem Chriſtus non ad potentiæ documentum, ſed ad exemplum patientiæ ſuſcepit. 23.in princ.
De cruce quare Chriſtus non deſcendit, dicentibus Iudæis, Si filius Dei es, &c. 22.23.
Crucifixi longa morte necabantur. 310.& 340
Crux Chriſti in cordibus fidelium fugienda. 393
Crucis Chriſti dimenſiones. 676.677
Sine cruce Chriſti nihil ſacramentorum ritè perficitur. 677
Crux Chriſti quodlibet menſe dat fructum. 862
De crucis imagine loqui, morienti ſalutare eſt. 1204
Crucifixio Chriſti. 1432. & 1433
Crucis ſigno, & ſymbolo fidei, Chriſtianus inſidiantem vincit diabolum. 1392

Crux

Crux Christi fidelibus non eſt opprobriū, ſed triumphus. 1432
Nulla arte præter inuocationem & crucem Christi, ſaluari eſt poſsibile. 1449
In omnibus actibus noſtris præcedat ſignum Chriſti. 1451
Crucis ſignum ſit arma noſtra. Ibid.
Ad crucis figuram, monitio metrica. 1204
Culpa hominum fœlix dicitur, propter quàm diluendam tantum bonum factū eſt. 926
Culter petrinus. 305
Cupiditatis, & mundi contemptus certamen. 1307
Cupiditas, omnium malorū radix. 1324. & 1461
Curioſitas inuenit hæreſim. 593. 594
Curioſitas vnum eſt ex malis mundi. 730. 731
Curioſitas librorum & ſcientiarum arguitur. 1267
Currimus ad Deum, non paſſibus, ſed affectibus. 1169
Cuſtodia vitæ noſtræ à Deo. 931
Quiſque homo angelum ad ſui cuſtodiam deputatum habet, 932
Per Cyniphes quid intelligatur. 1441
Cyrene vbi ſit. 1356

D

DAemones, vt decipiant, vera falſis immiſcent. 74
Danieli obedierunt leones, quia Deo erat ſubiectus. 782. in prin.
Dare ſuperflua fratri non potens, animā ſuam dare poteſt. 757
Quo modo intelligatur Dominus dedit, Dominus abſtulit. 1387
Dauid nudæ mulieris aſpectu adulterium & homicidium commiſit. 1327
Dauid filium ægrotantem flebat, defunctum non fleuit. 1219. 1220
Quæ debita petimus nobis dimitti. 1292
Deus vult ſic hominem eſſe debitorem, vt habeat debitorem. 1362
Decalogi obſeruatio. 30. 31
Decem præceptorum legis, tria ad Deum pertinent, ſeptem ad homines. 1152.
Decalogus primo datus eſt Iudæis. 1154
Decimæ de omnibus bonis ſunt Deo offerendæ. 1454
Deformitates omnes corporis reformabuntur. 940
Denario vita æterna ſignificatur. 514
Deſiderium carnis quid. 730
Deſiderium animi facit eum capaciorem. 745. 746
Deſiderium exercet nos ad præmium conſequendum. 745. 746
Deſiderij humani conditio.

tio. 974
Deſiderium mortis. 1200. 1201
Tota vita Chriſtiani boni, ſanctum deſiderium eſt. 745. in fine.
Deſperationis malum. 324
Deſperantes maximè timendi ſunt. 324. 325
Deſperatio & conſolatio duorum diſcipulorum euntiũ in Emaus. 722
Deſperatio Cain figurauit deſperationẽ Iudæ. 1224. 1225
Deſperationis & ſpei fiduciæ bellum. 1305
Non eſt deſperandum de venia peccatorum, pœnitentibus. 1390
Detractio cauenda eſt. 1459
Detractionis & libertatis iuſtæ correptionis certamẽ. 1301
Duæ ſyllabæ Dei. 746. & 1093
Deus dicitur, quicquid volumus, quicquid expectamus. 746
Deus quid ſit, & quo modo cognoſcitur. 1057
Deus vocatur qui eſt, & verè eſt 745. in principio.
De Deitatis eſſentia 100. 101
Dei eſſentia mirabilis. 990.
Deus ſolus incorporeus. 1100
Deitas incorporea eſt. 1100. 1101
Dei magnitudo in homine facta. 1093
Deus non diuiditur in partes 1091.
In Deo non eſt pars, nec diuiſio. 1099. 1100
Dei infinitas. 1106
Deus eſt ſolus immortalis. 1074
Deus incommutabilis. 1102. & 1105.
Dei immutabilitas. 1102. & 1105
Deus eſt ſolus inuiſibilis. 1074. 1075
Deus nos videt in natura ſua. 1093
Dei velle facere eſt. 1091
Deus non vult fieri, quicquid malè fit. 1381
Deus vbique. 650
Deus vbique eſt ſubſtantialiter & potentialiter. 1072. & 1088
Deus in omnibus creaturis eſſentialiter manet. 1060
Deus ſpiritus eſt, præſens vbique totus. 1088. & 1196. & 1379.
In Deo non eſt tempus, ſed æternitas. 726
Deus nec præteritum, nec futurum, ſed ſolum præſens habet. 726
Deus extra omne tẽpus eſt. 1074
Deus qualis ſit, ex creaturis cognoſcitur. 6. & 14
Deum qui non poteſt intelligere quid ſit, intelligat quid non ſit. 250
Deum quomodocũque quis nomi

nominet, non capit. 592
Dei capit qui ab eo qui dat incrementum petit ac ſperat. 592
Intelligentia de Deo, nulli qui non habet Deum prodeſt. 600
Deus neque per ſenſus exteriores, neque interiores inueniri poteſt. 975
Diuinæ maieſtatis conſideratio. 983
Deus nullis verbis exprimi, nulla cogitatione comprehendi poteſt, 1053. & 1055
Deum requieuiſſe die ſeptimo. 213
Deus author cuiuſcunque naturæ, non autem vicij. 388
Deus non indiget hominis vel angeli officio. 922
Deus fecit quæ futura ſunt. 515
Deus omnia in ſolo nutu fecit. 1089
Deus omnia iuſtiſſima ratione facit. 936
Deus de Deo dicitur filius, non autem pater: ſicut filius, de patre, non autem pater de filio. 300
Dei filium diligens, diligit filios Dei, & membra filij Dei. 800
Deus cum creatura non eſt maior, nec ſine illa minor. 118
Deus eſt verus dominus, qui non indiget inferiore. 787
Deus eſt omnium, Deus in omnibus integer, in ſingulis integer. 1379
De videndo Deo. 474. 475
Deus in omnibus iuſtus & miſericors. 323 324
Deus non eſt acceptor perſonarum 1116
Dei videre & miſereri. 447
De Deo prædicantur denominatiua. 988
Quicquid verè prædicatur de Deo eſt ei eſſentiale. 1054
Dij antiquorum erant diſcordes. 1479
Diuina attributa. 942. 943
Diuina nomina. 979
Diuinæ maieſtatis conſideratio. 983
Diuinæ proprietates. 1089
Diuinæ eſſentiæ cognitio. 1096
Diuina ſubſtantia indiuidua eſt. 1099
Diuinationes illicitæ ſunt. 593
Dextera nauigij bonos: ſiniſtra malos deſignat. 691
Charitatem fraternam habens, iam in dextera Dei eſt. 756
Dextera noſtra pura conſcientia: ſiniſtra, mundi cupiditas. 760
Filius Dei eſt ad dexteram patris: & tamen pater non eſt ad ſiniſtram filij. 1388 1389. & 1405
Diaboli origo. 385

Diabolus

Diabolus ſuggeſtionibus operatur. 482.483
Diaboli aſtutias norunt fideles 483
Diabolus non vincitur ſine Deo. 743
Diabolum imitatus, de diabolo eſt. 748
Diabolus ſine malis nocere non poteſt. 828. in fine
Diabolus dicitur rex abyſſi. 830
Diabolus nullum audet hominem lædere, niſi Deus permiſerit. 835
Quanto diabolus de ſanctis deiicitur, tanto magis eos perſequitur. 835
Diaboli tentatores. 959.960
Diabolus in quaſcunque vult formas träsformatur. 962
Diaboli triſtantur quoties bene agimus, & lætantur quoties a bono deuiamus. 971
Diabolus quomodo vincendus. 1232
Diabolus congregat ſine iudicio diuitias ſuas. 1346
Diabolus omnibus dictis Chriſti aduerſarius eſt. 1433
Diabolus quantum potuit Chriſti mortem procurauit. Ibidem
Diabolus homicida. 386
Diabolus leo dictus eſt propter apertam iram: & draco propter occultas inſidias. 106
Diabolus, lupus. 419
Diabolus pater mendacij. 387.388
Diaboli filij, quo modo Iudæi. 386
Diabolus quo modo dicatur princeps mundi, & quo modo eiectus de cordibus credentium 465 & ſequẽ, & 544.545. & 586.587.
Diabolus eſt princeps exercitus peccatorum. 1232
Dialecticæ proprietates, in cogitando Deo. 1054
Dicere patris, eſt filius. 249
Dies in qua oportet nos operari, Chriſtus eſt. 400
Dies Domini magnus, quid eſt 843
Ex tribus dignitatibus animæ, tenemur Deum diligere. 1492
Dilectio & amor idem ſonant. 698
Dilectio, dulce verbum eſt, ſed dulcius factum. 777
Deus, dilectio eſt. 772
Dilectionis ordo, & quibus ſit ſuccurrendum. 921. & ſequent.
Diligimus & odimus quos non cognoſcimus. 569
Non diligitur quod penitus ignoratur. 589
Dilectio ſanctos diſcernit à mundo. 537
Dilectio neceſſariò comitatur fidem & ſpem. 553. in fine.
Dilectio nüc eſt in deſiderio. 561
Dilectio patiẽter mundi odia

ſuſtinet. 562
Sine dilectione non proſunt cætera bona. 562
Talis eſt quiſque, qualis ſua dilectio eſt. 732
Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei, & filios diaboli. 754
In dilectione fratris agnoſcitur Charitatis præſentia. 765.766
Ex dilectione omnia facienda ſunt. 774.775
Dilectionis probatio, mandatorũ Dei impletio eſt. 1198
Dilectio Dei erga nos. 823.824
Pater diligit nos, ſicut filium. 645.646
Pater ante mundi cõſtitutionem dilexit nos, vt cum filio ſuo filij ſui eſſemus. 646
Dilectio, qua pater diligit filium, in nobis eſt. 653
Quis melior, quem plus, an quem minus diligit Chriſtus. 703
Dilectio patris probatur in nobis: quia filium ſuum miſit mori pro nobis. 773. in fine.
Ad diligendum Deum ſuper omnia mouere nos debet mors Chriſti. 936.937
Qui diligantur à Deo. 1120
Qui vult ſicut ſeipſum diligere proximum, cum illo pecuniã ſuam diuidat oportet. 1141
Plus diligendus eſt Deus, quã quicunq; proximus. 1244
Dilectio Dei prior eſt ordine præcipiendi: proximi autẽ, prior ordine faciendi. 183
Nemo poteſt diligere fratrẽ, & non diligere dilectionẽ. 796.797
Dilectionis plenitudo, eſt ponere animã ſuam pro amicis ſuis. 554. & ſeq.
Dilectio amici & inimici in præcepto eſt. 1300,1301
Ad diligendum Deum exhortatio. 1470.1471
Dilectio Dei per quid oſtenditur. 535
Dilectio Dei, & vulgaris, in quo differunt. 554. in principio.
Dilectio Dei complectitur omne aliud præceptum. 553.554
Diligere Deum, donum Dei eſt. 616
Melior eſt qui plus diligit Chriſtum, fœlicior eſt quẽ plus diligit Chriſtus. 703
Quis melior qui plus an qui minus diligit Chriſtũ. 703
Quanto magis Chriſtum in hac vita diligimus, tanto faciliùs liberamur à malo. 706
Diligentes Deum, quantumcunque diſtent, in idẽ tendunt. 765.766
Qui diligit patrem, diligit filium. 800
Non diligit quis imperatorẽ, & odit

& odit legem eius. 797. in fine.
Dilectio Dei via eſt, qua ad cœleſtia bona peruenitur. 920
Quo modo diligendus ſit Deus. 921. & 1138. 1139
Quantum homo teneatur diligere Deum. 937
Quid ſit diligere Deum. 1117
Conuincitur Deum non diligere, qui mandata eius nõ vult cuſtodire. 1180. in principio.
Dilectio tota Dei in mandatorum eius obſeruatione conſiſtit. 1198
Diligere ſe, quid ſit. 563
Quo modo ſeſe quiſque diligere debeat. 1139. 1140
Dilectio proximi. 1118. 1119
Dilectio proximi includit in ſe Dei dilectionem. 509. 510
Dilectio proximi neceſſariò eſt cum dilectione Dei 553. in fine. & 561
Quicquid fit de dilectione fratris, in bono opere fit. 765
Diligens membra filij Dei, fit & ipſe membrum filij Dei. 860
Dilectio fraterna eſt erga Chriſtianos. 805
Proximus quo modo diligendus. 1138. & ſeq.
Dilectio proximi ad malum, non eſt dilectio. 1140
Dilectio parentum, præcipua eſt inter dilectiones proximi. 1154
Modus diligendi filios. 1244
Diligere inimici vitiũ prohibemur, ſed diligere naturã iubemur. 563
Dilectionem inimici paulùm cõmendauit Ioannes. 779. 780
Dilectio inimici ad quid vtilis eſt. 784
Diligere inimicos quare nos monuit Chriſtus. 785
Dilectio perfecta, eſt in dilectione inimici. 785
Ad dilectionem inimicorum noſtrorũ nos inuitat Deus exemplo ſui. 790. 791
Diligit Deus inimicos ſuos, qui ſolem facit oriri ſuper bonos & malos. 791
Deus nos inimicos dilexit, vt eius amici efficeremur. 795
Nullum medicamentum vtilius eſt ad ſananda peccata, quàm inimicorum dilectio. 1456
Dilectione inimicorum filij Dei efficimur. 1446. & 1456. in fine.
Dilectio qua mundus mundũ diligit, falſa eſt. 563
Dilectio mundi non compatitur dilectionem Dei. 732
Si diligimus terram, terra erimus: ſi Deum, dij. Ibidem.
Diligens mundum, & negligens charitatem, negat Chriſtum in carne veniſſe. 771. in fine.

Dilectio communis hominis potius dicenda eſt inuidia 1141 1142
Dimittit nobis Deus ſemper delicta noſtra, ſi nobis diſpliceamus 715
Dimittendæ ſunt aliis offenſæ in nos commiſſæ. 1456
Diſcedente Chriſto temeritas eſt inquirere quæ Apoſtoli portare non poterant. 588
Diſcere quid ab homine ſolo nemo poteſt. 740
Diſciplina à diſcendo, pro- ſcientia. 1137
Diſciplina quid ſit. 1039
Diſcitur meliùs per viſum, quàm per auditum. 1077
Diſciplina Chriſtiana. 1137
Diſciplinæ domus, Eccleſia. Ibidem.
Ad diſciplinam qui ſint apti. Ibidem.
Nihil eſt quod non diſciplina emendet, aut ſaluum faciat. 1190
Diſciplina magiſtra eſt veræ religionis. Ibid.
Diſciplinam primò Deus in principio operis ſui fecit. Ibid.
Diſciplinæ ratio mundum gubernat. Ibid.
Diſciplina humana & non beſtialis perire videtur. 1193
Diſcipulos duodecim Chriſtus elegit, vt ſe verum diē eſſe oſtenderet, in quo duodecim ſunt horæ. 441
Diſcipulorum duorum Chriſti dubitatio. 1289.1290
Diuiti purpurato ſitienti apud inferos nihil proderat ſepulchrum marmoreum. 1146
Diuitiæ huius ſeculi non ſunt merces laboris in vinea domini. 739
Diuitias amando quis plus amat mortem, quàm vitam. 1145
Diues & pauper conditione & ſorte humani generis, in qua omnes naſcūtur, æquales ſunt 1463.1464
Spiritus non eſt qui diuiditur ſed dona eius 532
Super diuiſione veſtimentorum Chriſti, Euangeliſtarū concordia. 674 & ſeq.
Diuiſio veſtimentorum Chriſti ſorte, 674.675
Doctor internns Chriſtus. 590
Filio pater aliquid oſtendit, cum nobis, qui ſumus eius membra, oſtendit. 227
Demonſtrat Deus pater aliquid filio, quando nobis per filium aliquid demonſtrat. 228
Pater quo modo demonſtrauit filio maiora, quàm eſſet ſanitas corporis in languido. 253.254
Doctrina patris Chriſtus eſt. 299.& 301
Doctrinam ſuam quo modo Chriſtus non ſuam dicet. 298.& ſeq

Doct

Doctores Eccleſiaſtici, an habeant aliquid in doctrina, quòd carnalibus taceant, & ſpiritalibus dicant. 595
Sonus verborum foris aures percutit; magiſter intus. 740
Si vnctio docet nos, quid opus eſt alio doctore? Ibidem.
Cultus exterior agricolæ diſponit arborem ad fructum, Deus autem dat fructum: ita de doctrina. 741
Doctrina exterior vana eſt, niſi ſpiritus ſanctus intus doceat. 740.& ſeq.
Docilior cur vna anima ſit, quàm alia. 1076
Diſputatio Chriſti in medio doctorum in templo. 1402.
Dolus quid ſit. 81.82
Dolus nullus fuit in Nathanaele Chriſto teſtimoniū reddente. 80. & ſequentibus.
Dolus fraus eſt, & ſimulatio. 82. in principio.
Dolus eſt quando aliquis aliquid in corde tegit, & aliud loquitur. 82. in principio.
Dolus nullus in Nathanaele, ideo Chriſtus medicus illū ſanabilem iudicauit, nō tamen ſanum. 82
Dominationem terrenorum impedire noluit Chriſtus in hoc mundo. 664
Nemo eſt verus dominus, quia quilibet eget inferiore. 787
Domini tria neceſſaria habere debent. 1033. in fine.
Domus Dei quæ eſt. 882
Donatiſtæ & cæteri hæretici ab Eccleſia expelluntur ſicut à nuptiis qui nō habebat veſtem nuptialem. 103
Donatum confundit Auguſtinus. 144. & ſeq.
Donatiſtæ in quo differebant ab Eccleſia vera. 736.737
Dona quanta Chriſtus nobis largitus ſit. 1404.1405
Dormiens Lazarus quare Domino dicebatur, qui erat ſororibus mortuus. 441
Dormientes dicuntur mortui. 441.442
Doxologia, quæ dicitur gloriæ exultatio. 891
Draco magnus rufus, diabolus eſt. 834
Draco & angeli eius, ſunt diabolus; & mali homines voluntati diaboli obtemperantes. 835
Draconem deiici in terram, quid. 835
Dulcedo ineffabilis Dei. 941
Dulcedo amoris diuini. 995
Duodecim portæ ciuitati, & duodecim anguli eius, ſunt duodecim Apoſtoli & Prophetæ. 859

E

EBrietatis proprietates, & conditiones. 1235
Ebrietatis mala ſequentia. Ibidem.
Ebrietati non condita eſt vini natura,ſed iucũditati. 1255
Prouocatio compotantium vicioſa eſt. 1255.1256
Ebrietati deuinctus, ſuæ poteſtatis eſſe non poteſt. 1255. in fine.
Ebrietas eccleſiaſticis præcipuè viris interdicitur.1256
Ebrietatis multa incommoda. 1260. & 1261
Ebrietas cauſa eſt multorum certaminum. 1255
Eccleſia Dei ante mundi originem in præſcientia Dei ſignata erat. 838
Eccleſia plerunque mundi nomine ſignificatur. 562
Eccleſia eſt mulier amicta ſole. 834
Eccleſia, eſt ciuitas aurea, ara aurea,phialæ aureæ. 861
Eccleſia regnum cœlorũ. 516
Sol,luna,& ſtellæ ſunt Eccleſia per totum orbem diffuſa. 821.822.& 825.826.
Septem ſtellę in dextera Chriſti,Eccleſia eſt. 811
Stella,abyſſus, puteus, populus peccator ab Eccleſia cadens. 827
Tonitrua, fulgura,terræ motus,ſunt Eccleſiæ prædicationes & virtutes. 817. & 824.in fine.& 826
Eccleſia incepit ab Hieruſalẽ, & peruenit ad omnes gentes. 723.724
Eccleſia catholica eſt per totũ orbem diffuſa,non illa hæreticorum. 1349.1350
Totus mũdus in bonis & malis refugium habiturus eſt ad Eccleſiam. 821
Eccleſia noſtra in ſpe beata eſt. 704
Eccleſiarũ militantis & triumphantis diuerſitas.705.706
Eccleſia militans ſequi debet Chriſtum per imitationẽ. 705.706
Eccleſia militans per Petrum: triumphans per Ioannem deſignata. 705.706.707
Eccleſię catholicæ dignitates. 1413
Eccleſia Chriſti carni adiũcta vnum Chriſtum conſtituit totum. 711
In Eccleſia boni & mali congregantur, ſed ſeparabũtur in fine ſeculi. 827
Eccleſia tota nõ cadet:qui autem mali ſunt, de cœlo cadent. 822
In Eccleſia boni percutiũtur vt corrigantur, mali ſuis voluptatibus relinquuntur. 827,& 830
Eccleſia dicitur fictos & malos Chriſtianos ſub pedibus

bus habere. 734
Eccleſia de latere Chriſti dormientis facta, 681
Adamo dormiente fit Eua, ſic Chriſto mortuo Eccleſia. 102.& 681.
Chriſti latus,non ſolùm vulneratum,ſed apertum, fudit Eccleſiæ ſacraměta.680
Eccleſiam ſuã Chriſtus in manifeſto collocauit. 1170. in fine.
Eccleſia irrigat hortum deliciarum. 1052
Eccleſiæ proprietates. 1426
Eccleſia omni genere ciborũ fideles reficit. 1426.1427
Eccleſia totum poſſidet,quod à viro ſuo accepit in doté. 1438.in fine.
Eccleſia diciturvirgo,quę nulla hæreticorum cómixtione polluta eſt. 839.in fine.
Eccleſia quotidie parit,in proſperis & in aduerſis. 834.in fine.
Eccleſia primò genuit Chriſtum, & quotidie generat membra eius. 834
Eccleſiæ conceſſit Chriſtus in ſpiritu, quod matri ſuæ in corpore. 1419
Eccleſiã qui noluerit habere matrem, non habebit Deũ patrem. 1438
Eccleſiæ partes tres, gentiles, hæretici,& catholici. 843. & 845
Eccleſia fundata ſupra petrã, claues regni cœlorũ accepit in Petro.705. in principio.
Eccleſia participum ſuorum pecata dimittit,non participum retinet. 686 in fine.
Eccleſiam lædere volens, aut in præſenti, aut in futuro lædetur ab igne. 832
Eccleſia varijs quatitur tentationibus,& non cadit. 704
Eccleſia catholica contra omnes hæreſes pugnat,ſed expugnari non poteſt. 1390
Eccleſia pro Chriſto moritur, vt cum Chriſto viuat. 819
Eccleſiã bene frequentantes, Chriſti ſponſa fiunt. 723
Foras non eiiciendum cùm dicit Chriſtus ad ſe venienté, quid. 268.269
Principem mundi quo modo dicebat Chriſtus foras eiiciendum. 461.466
Eleemoſyna magna fit quandoque petentibus, cùm nõ datur quod petitur. 527.& ſeq.
Eleemoſynæ ſunt in remedia ſalutaria peccatorum. 704
Eleemoſynam moleſtè largiens, non habet Dei dilectionem. 757
Bona quæ ex datione eleemoſynæ, & decimarum, à Deo redduntur. 1454 1455
Eleemoſynæ largitio quo modo fiat. 1122.1123

In médico petente eleemoſy nam Christus petit. 1142
Nemo diligit proximum, qui non attendit ad clamorem pauperum. 1142
Ad eleemoyſnam quid requiratur. 1162.1163
Eleemoſyna perfecta. 1162 in fine.
In eleemoſynis habetur modus. 1164
Eleemoſyna à morte liberat, & purgat peccata. 1168
Neceſſitatis eſt vnde viuatur accipere, charitatis eſt præbere. 1332
Eleemoſyna quantumcunque parua commutatur in vitã æternam. 1453
Eleemoſynæ proprietates. Ibidem.
Vltio diuina in negantes eleemoſynã, vel decimas. 1454
Ab eleemoſyna nullus, quantumuis pauper ſe excuſare poteſt. 1453
Eligimus Chriſtũ, poſtquam per gratiam elegit nos. 560
Dum viuitur ſub fide, melior eligatur locus. 1407
Encænia quid. 436
Enoch & Helias conuertent ad Chriſtũ quotquot gentes inuenient. 1506.1507
Equus rufus, populus ſiniſter & malus: ſeſſor, diabolus. 820.821
Equus albus, Eccleſia eſt: ſeſſor Chriſtus. 820
Equus niger, malus populus, diabolo conſentiens. 821
Equus pallidus, perſecutores bonorum. 821
Equi tres contra album pugnantes, ſunt fames, peſtis, & bella. 822
Equos ſuperbi repreſentant: ſeſſores diabolus. 830
Errare, peius eſt, quàm neſcire. 222
Eſſe, Dei proprium. 356. & ſequentibus copioſiſſimè.
Pater, filius, & ſpiritus ſanctus in nobis ſunt tanquam in templo ſuo: ſumus autem in illis, ſicut creatura in creatore ſuo. 642
Eſſentia deitatis. 1090
Eſſentia diuina incorporea. 1096
Eſurire & ſitire iuſtitiã, quid. 1473
Eua facta ex latere Adæ dormientis, ſic Eccleſia de latere Chriſti. 1403
Euæ & Felicitatis cum Perpetua comparatio. 1247
Euangelij prædicatores, Chriſti permiſſu, de Euangelio viuere poſſunt. 689
Euangelia trium Euangeliſtarũ approbat Ioannes Euangeliſta, in prima præfatione huius noni tomi.
Euangelicum vinum ex aqua factum. 97

Euangelium, ſpiritus ſancti vox eſt. 129
Euangelizantes quid agere debeant. 170
Euangelium intelligere volentibus dat regulam Auguſtinus. 338
Euangeliſtæ quatuor, per quatuor animalia ſignificati. 341
Euangelio credit is, qui in Chriſtum credit. 638
Euangeliſtæ tres ſcribunt facta Chriſti temporalia, Ioannes verò trinitatis myſterium. in prima præfatione huius tomi noti.
Euchariſtiam ſumat infirmus 1205. & 1449.
Euphrates fluuius Babylonis peccatorem ſignificat. 828. & 830
Exaudit Deus orantes nonnunquam iratus. 528
Exaudit nos orantes Chriſtus inquantum Deus, ſed inquantum homo patrem pro nobis exorat. 616
Exaudita eſt oratio breuiſſima latronis in cruce pendentis. 1210
Non exaudiri ſæpe expedit. 527. & ſeq. copioſé.
Peccatores Deus non exaudit: exponitur. 403
Sancti pro ſeipſis, nó pro omnibus aliis, exaudiuntur. 614
Exauditiones Dei diſcernendæ. 762
Exauditus eſt Paulus ad ſalutem, qui non eſt exauditus ad voluntatem. Ibidem.
Exauditi ſunt Iſraelitæ in deſerto, malo ſuo. 528
Exaudiuntur ſancti per omnia ad ſalutem, quam ſemper deſiderant. Ibid.
Exauditus eſt diabolus à Deo in perſecutione Iob, ad voluntatem, non ad ſalutem. 763.
Exaudiuntur plerique malo ſuo. 764
Exauditio duplex, ad voluntatem, & ad vtilitatem. 762. 763
Exaudit nos Deus vbicunque orauerimus. 106
Excuſatur nemo, ſi cum multitudine erret. 1286. in fine.
Exemplum perditionis oſtendentes, rationem animæ perditæ reddent. 1327
Exercitationum ſpiritalium gradus. 1019. & ſeq.
Egreſſus Iſraëlis de Aegypto fuit mediante clamore ad Deum. 1233
Exire de Eccleſia quid ſit, & quid in ea permanere. 1229
Exire de eccleſia, hæreticorum eſt. 1353
Exorbitare quid. 428
Expirare quid. 428
Exulare quid. Ibid.
Exul factus eſt Chriſtus à cœlis

lis, vt nos ad cœlos reportaret. 937

F

Fabulari qui in Eccleſiis nõ timet, pro ſe & aliis redditurus eſt rationem. 1451
Fecit Chriſtus hominem, non auariciam, non adulterium, & cætera id genus peccata. 738
Quod homo facit non ſolùm conſiderandum eſt, ſed quo animo & voluntate facit. 774
Facies Dei licet à nobis non videatur, eius tamen præſentia nõ poteſt euitari. 929
Fallere Deum nemo poteſt, Deo autem mentiri quis poteſt. 278
Falli in rebus quid, & quid in hominibus. 608
Fallaciæ & mendacij cum veritate bellum. 1309
Falx acuta, in Eccleſia, eſt quæ ſeparat hæreticos à catholicis, & ſanctos à peccatoribus. 840
Fati aſſertores ab Auguſtino taxantur. 94
Sub fati neceſſitate Chriſtus non fuit. 94. & 309. & 351. & 621
Fatum non cogit mori. 621
Fatum non ponunt niſi fatui. 351
Felicitatis & perpetuæ paſſiones. 1246. 1247
Fœlicitas & pulchritudo patriæ. 1014
Fœlicitas piorum. 1468
Fœlicitas animæ beatæ, à terreno carcere reſolutæ. 993
Feſtinando melius appetimus ſempiterna, quã hic remanendo nos ſeculi apprehendat ruina. 1167. in fi.
Fici arbor quid ſignet. 83
Fici arboris myſterium cùm dicitur, Antequam Philippus te vacaret, cùm eſſes ſub ficu, noui te. 83. 84
Ficus magno vento agitata, eſt Eccleſia, perſecutionibus vexata. 823
Fides quid ſit. 370. in fi.
Fides eſt de iis quæ non videntur. 370. 371. & 543
Fides Chriſti quæ. 474
Fides videntium Chriſtum non laudatur, quia filium hominis videbant, ſed quia filium Dei credebant. 585
Fides firma non fuit in Eccleſia ante aduentum ſpiritus ſancti. 640
Fidem non ſeruans, ſeipſum fraudat, & non promiſſor. 742
Fidei proteſtatio à Petro. 799
Fidei incrementum. 443
Fidem profitentium nomina ſcribuntur in libro vitæ. 1390

1392.in fine.
Fides viget ſub diſciplina Chriſtiana. 1194.in prin.
Fides Chriſtiana eſt vitam expectare poſt mortem, reditum ſperare poſt exitum. 1216.in prin.
Fides eadem nobis, quæ & antiquis patribus. 408
Fidei merces quæ. 559
Fides Chriſtiani cum dilectione, fides dæmonis ſine dilectione. 799
Fides ſine operibus nō ſaluat. 798
Fidei & operum diſcretio. 267
Fides opus eſt: viſio, merce eſt. 1428s
Fides, omnis meriti initium, 370
In fidei Chriſti profeſſores exclamatio. 1427.1427
Fidelium & infidelium diſcrimen. 154
Fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio, 584. in fine.
Fideles ſunt membra Chriſti, ſicut Chriſtus eſt caput Eccleſiæ. 637
Fideles vnum poſſunt eſſe in Deo, non tamen vnum cū Deo. 642
Fiducia bonorum in Deo, nō autem in tranſitoriis. 31
Inter fiduciam veritatis, & timorem falſitatis, quid interſit. 1349
Figuræ veteres de Chriſto. 1287.& ſeq.
Filij iræ. 158
Filij Iſraël charitatem omnia ſperantem habuerunt 1320
Filij Dei & filij diaboli in quo differant. 754
Filiationis diuinæ poteſtatem habet ſola creatura rationalis. 951
Filius prodigus patris ſpreto præcepto, porcis tandem ſociatus eſt. 1248
Chriſtus non accipiendus ſicut cæteri filij hominum. 266.in prin.
Filium Dei eſſe Deum inſinuat Dominus, cùm dicit, Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed vt glorificetur filius Dei per eam. 439. & 440
Filius Deus ex Deo. 5223
Vnde filius dicatur ſplendor æternæ lucis, & non filia. 1063
Filius Dei eſt iudex. 1398
Filius ſecundum quod Deus eſt inuiſibilis: inquantum homo, viſibilis. 1400
Filium Dei eſſe Chriſtum, dæmones confeſſi ſunt. 799
Filius Dei quo modo ſit vbique totus. 1422
Flius quo modo glo ficauerit patrem. 623
Filius nihil facit, niſi quod viderit patrem facientem: ſanus

nus intellectus. 192
Filius omnia facit ſimiliter, quæ facit pater. 218 219
Pater quicquid facit demonſtrat filio, qui dem ſimiliter facit. 248.249
Filius vt Deus patrem videt facientem, qui & ſimiliter facit: vt homo autem audit, nec tamen ſimiliter facit. 255.256
Filium quare dicimus Deum de Deo, nó autem patrem. 309
Alius eſt filius, & alius pater: non autem aliud filius & aliud pater. 344.345
Pater dedit Apoſtolos filio ſuo homini, quos filius Deus cum patre habebat. 630. 631
Filius ſemper habuit vniuerſa cum patre. 630
Filij ſunt omnia, quæ ſunt patris. 633
In filio nos pater diligit, quia in ipſo nos elegit ante conſtitutionem mundi. 645
Filij cum patre coæternitas 1063
Filius in nullo eſt minor patre. 1397.& ſeq.
Filius non eſt minor patre. 1171. & ſeq.
Filius non ideo minor patre, quia ille miſſus eſt, hic vero mittit. 233
Filius dicitur miſſus, quia factus eſt homo. 255. in principio.
Filij miſſio, incarnatio eſt. 343
Filius dei in terra dicebatur eſſe in ſuſcepta carne. & filius hominis in cœlo in vnitate perſonæ. 285
Filius hominis factus eſt Chriſtus non propter ſe, ſed propter nos. 266
Ficti Chriſtiani aduerſantur Eccleſiæ intus & foris. 847
Finis quærendus eſt Dei fruitio. 803
Finem ſeculi huius & vitæ noſtræ, Deus occultare voluit. 1330
Ad ſimilitatem chriſtianam pertinet non ſolum operari quæ bona ſunt, ſed tolerare quæ mala ſunt. 1337
Flagellat Deus vt corrigat, nó vt perdat. 75
Flagellauit Chriſtus Iudæos, qui eum erant flagellaturi. 108
Flagellantur ſæpe boni cum malis. 1243
In hoc quod nos flagellat Deus, diligit. 1246
Chriſtus vnigenitus patris, indutus eſt carne, vt flagellaretur. 1336
Formam ſerui, & non Dei impij videbunt, iuſti vtranque. 745
Nemo poteſt dicere cuius forma

mæ ſit Deus, vel dilectio eius. 775
Formis diuerſis Deus antea apparuit. 1409
Fornicatio animæ. 384
Contra fornicarios. 1139. & ſeq.
Fornicationis ad cætera pecca ta comparatio. 1160
Fornicatio eſt contra ius naturale & diuinum. 1160. & ſeq.
Fornicator in Deum, ſeipſum & proximum peccat. 1160. & ſeq.
Fornicationis ſpiritalis, & mundiciæ cordis bellum 1311
Fornicatio eſt fugienda. 1326
Fornicatio eſt contra legem diuinam. 1457. 1458
Fortè, ab homine prolatum, dubitatiuè accipitur, à Deo autem increpatiue. 348
Fortitudo & infirmitas Chriſti. 160
Fotiniani ſolum hominem Chriſtum eſſe dixerunt. 426
Fragmenta quæ de reſiduo, ſcilicet panum, remanſerunt, quid ſignificent. 259
Francorum reges quandiu durauerint, qui Romanum imperium tenere debent, Romana dignitas ex toto non peribit. 1505. & 1506
Fratres ſcriptura dicit cognatos: & ſic Iacob & Laban fratres appellati ſunt, & Loth frater Abrahæ. 107
Fratres Domini conſanguinei Mariæ. 107. & 292
Fratres Chriſti qui dicebantur. 292
Inuidiæ, & congratulationis profectus fraterni, congreſſus, 1300
Fremuiſſe Chriſtum, & ſeipſum turbaſſe, quid nobis ſignificet. 446
Fructus tricenarius. 1137
Fructus, quem afferre debemus, eſt dilectio. 561. & 562
Fructum ſine Chriſto afferre non poſſumus. 561
Fructus ſpiritus ſancti qui ſint. 562
De fruitione Dei. 925
Fruitio Dei delectabilis. 1008
Cur non tota creatura æqualiter bono fruatur. 1071
Fugam quo modo Chriſtus conſulit Apoſtolis in vna ciuitatum perſecutis, qui alibi mercenarios arguit, eò quòd veniente lupo, aufugiant. 419. 420
Fuga Chriſti quid ſignet. 262
Fuga in perſecutione non vituperanda exemplo Chriſti, qui videns furorem perſequentium ſe, & quærentiū animam ſuam, in aliū locū receſſit. 159

Qui vult iram Dei fugere, ad ipſum fugiat. 760
Fundamenta duo ſunt in Eccleſia: vnum ſupra petram, alterum ſupra arenam. 834
Fundamenta Eccleſiæ quæ ſint. 859
Furti & fraudis cum innocentia certamen. 1308. 1309

G

Galilæus Chriſtus. 321
Gallinarum ingeniũ in pullos ſuos. 160. 161
Gaudium plenum & perfectum quando erit. 614
Gaudium Chriſti ab æterno fuit plenum. 552
Gaudium Chriſti in nobis, gratia eſt, quam præſtitit nobis. Ibidem.
Gaudium Dei de nobis, in nobis augetur, non in Deo. 552. 553
Gaudium noſtrũ quo Chriſtus nos prædeſtinauit. 552. 553
Gaudium expectantium iudicem in fide, æternum erit. 742
Gaudium paradiſi. 994
Gaudium plenum vitæ æternæ. 1010
Gemere tunc dicitur ſpiritus ſanctus, quando nos facit gemere. 56
Generatio filij æterna per creaturas demonſtratur. 218
In generationibus creaturarum non eſt ſimilitudo generationis filij Dei. 1385. 1386
Generationis diuinæ & creaturarum diuerſitas. 1397
In generationibus terrenis inueniuntur pater & filius coæui, non tamen coæterni. 1385
Gentes quare lapidibus comparentur. 104. 105
Gentilium ludos & cantica exercendo, Chriſtianus fit paganus. 1449
Geruaſius & Prothaſius monachi fuerunt, & poſtea martyres. 1314
Gladius bis accutus, poteſtas eſt qua defenduntur boni; & puniuntur mali. 851, & 853
Gloria quid ſit. 608. & 724
Gloria vana. 607. 608
Gloriam ſuam exemplo Chriſti nemo quærat. 302
Gloria falſa fallit homines. 608
Gloria humana multis obſtat quominus reſipiſcant. 577
Gloriæ inanis, & timoris Domini conflictus. 1298
Gloria inanis eſt fugienda. 1365. 1366
Glorificationẽ præcedit paſſio. 460
Gloria fit quiſque clarus, & claritate glorioſus. 607
Qui gloriam Deo debitam de bono ſuo quęrit, hic fur eſt & latro. 958
Quærens furari gloriam Dei, ſimi

ſimilis eſt diabolo. Ibidē.
Gloria diuina non eſt ambiēda. 958
De Gloria communi ſanctorum omnium, & differenti gloria ſingulorum. 1085
Gloria beatorum poſt iudicium. 1186
Gloriam filij quo modo pater iudicat. 393
Gloria filij hominis tunc venit, quando Gentes in eum crediderunt. 459
Grabbatum, proximum ſignificat. 184
Quid eſt quòd Dominus dixit paralytico, Tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. 1410 1411
Gratia Dei quid. 25.26
Gratia gratis data. 25.26
Gratiam Chriſti nulla merita præceſſerunt, ſed ex ea cuncta emanarunt. 552. in principio.
Gratia Dei & miſericordia ſemper præueniunt peccatores. 956
Quiſquis abſque Dei gratia vana præſumit, nihil eſt. 614
Gratia pro gratia quid. 26
Fides gratia eſt, cùm dicitur, Accepimus gratiam pro gratia. 26.27
Gratia, quā accepimus, cùm dicitur, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus: & habetur in Græco & gratiam pro gratia. 25
Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit gratia. 933
Gratiarum actiones Deo ſufficientes reddere non poſſumus. 921
Gratiæ Deo agendæ pro beneficiis acceptis. 930
Gratia Deo rependenda. 935
Gratiarum actio ſuper illuminatione noſtra. 982

H

HAbitant ſe viciſſim, qui continet & qui continētur. 787
Omnia confert Deus, cui inhabitat. Ibidem.
Habitaculi primi eminentiæ. 1011. & ſeq.
Habitaculi medij ad extrema ſimilitudo. 1011
Habitaculi infimi ad primum comparatio. 1012
Hæreditas Chriſtianorum. 19
Hæreditas quælibet diuiditur inter conſortes, pacis hæreditas diuidi non poteſt. 1374
Hæreſes quo modo occidantur per catholicos. 837
Hæretici ſunt montes naufragioſi. 2
Hæretici nil in Eccleſia debent ſecundum leges humanas poſſidere. 70
Hæretici à principibus affligendi. 124.125
Hæreſes ex bonis ſcripturis, non bene intellectis originem trahunt. 189. in prin.

Hæreticos quare Deus permittit. 342
Hæretici non intrantes per oſtium in ouile. 406
Hæreticorum diuerſorum diuerſi errores. Ibidem.
Hæreticorum diuerſorum errores de Deo. 589
Hæretici ſuas ſententias veritate colorant. 523
Hæretici beſtiæ nomine cenſendi. 837
Hæretici ſunt potẽtes in hoc ſecundo. Ibidem.
Apud hæreticos gloria Chriſti vera non eſt. 608. in fine.
Hæretici de Chriſto perperam ſentientes, errant in laude Chriſti 609
Quæ aduerſus hæreticos valent, plurimùm memoriæ commendanda ſunt. 721. in fine.
Hæreticos & ſchiſmaticos præcidit agricola ab Eccleſia. 724
Hæreſes multæ ceciderunt. 1236
Hæretici nunquam deſunt, ipſi tamen ſe non nouerũt. 1340
Hæreticus ſi non diaboli frater, certè adiutor & filius eius eſt. 1347
Hæretici quare Eccleſiam nõ agnoſcant. 725
In hæreticos diſputatio. 1345. & ſeq.
Hæreticorum ad Iudæos cõparatio 1414
Hæreſum ſectas diabolus loco idolorum inſtituit. 1480
In hæreticos inuectiua. 1477. 1478
Hæretici, adulteri. 142
Hallelu-ia quid interpretatum dicatur. 777
Helias à Domino diu paſtus, à vidua Domino ducente paſtus eſt. 753
Helias in Ioanne venit in ſpiritu, in ſecundo aduentu veniet iuxta perſonæ proprietatem. 35. 36
Helias & Enoch dicuntur angelus volans de cœlo, & angelus ſequens eum. 840
Herodis crudelitas. 1418
Herodes ſæuit, vt inter multos perdat vnum. 1432
In Herodem exclamatio. 1418 1419
Hieruſalem Sion. 458
Hieruſalem homines ſanctos ad Deum pertinentes deſignat. 849
Hieruſalem in bonis, & Babylonia in malis agnoſcitur. 850
Hiſtriones fouere, vicium immane. 608. in principio.
Homo conſilio ſanctæ trinitatis creatus eſt, non aliæ creaturæ. 1491
Homo ad hoc factus eſt vt cæteris creaturis dominetur. 1382
Homo creatus eſt vt haberet

charitatem, iuſtus eſſet, patiens; & miſericors. 1493
Homo imago Dei quo modo. 23. & 781
Homo ſe exaltauit & cecidit humiliauit ſe Chriſtus, & erexit. 1384
Homo à pecoribus ſolo intellectu diſtat, ex quo ſolo poteſt gloriari 23
Homines per Chriſti gratiā ſanctis angelis facti ſunt æquales 647
Homo eſt digniſſima creaturarum. 950
Hominis poteſtas in creaturas. 781
Homines ad Adam: filij hominum ad Chriſtum alicubi referuntur. 304
Omnis homo, merito peccati, reus naſcitur peccati. 1382
Homo aliquando neſcit quid ſit in eo, creator autem ſcit quid ſit in homine. 116
Homo per peccatum ſubiectus eſt beſtiis: quę illi ſubiectæ erant. 781. 782
Hominis miſeria & fragilitas. 943. 944
Humanæ vilitatis confeſſio. 982
Homini præſentior eſt Deus, quàm homo. 5
Homo ad cognitionem ſui meditatione aſſidua illuminatur. 1041. in fine.
Homo primus tandiu ſterit, quādiu Deo adhæſit. 1429.
Homines proni ad terram, paſtum atque lætitiam de ſola carne requirentes, pecoribus comparantur. 1474
Hominum tria ſunt genera quæ vita noſtra odit. 1169
Homo interior, anima: exterior, corpus. 1075
Homo animalis & ſpiritalis. 596. 597
Homo Chriſtus non honoratur ſicut pater. 254. in fine.
Homicidium cōdonatum iis qui Chriſtum occiderunt. 356. 357. & 366
Homicida non ſolùm ille eſt, qui corporaliter occidit, ſed qui fratri mala perſuadet. 386
Homicidij non fuit reus Adā, quia genuit homicidā, ſed ipſe Cain. 1499
Homouſion quid. 594
Honorem non habuit Chriſtus in patria ſua in qua conditus, ſed in ea quam condidit. 177
Non honorat patrem, qui filium non honorat. 200
Honorare caput, & conculcare membra, non eſt honorare. 805. 806
Homo omnem ætatem parat in honorem, vel pecuniæ quæſtum. 1144
Hora decima ad quā venerūt Petrus & Andreas ad Chriſtum, quid ſignificet. 76

Hora Chriſti de qua dixit in nuptiis, Nondum venit hora mea, in paſſione aduenit, cùm matrẽ Ioanni cõmendauit. 93 in fine.
Hora ſexta venit Chriſtus fatigatus ad puteum quid ſignificet. 161.162
Hora Chriſti quæ nondũ venerat, quando voluerunt eum Iudæi apprehendere, eius voluntas eſt. 309
Horæ duodecim diei, diſcipulos duodecim ſignant. 441
Hora nouiſſima quid. 733
Hortulanũ quare Maria Magdalene Chriſtum vocauit. 684. 685
Hoſpitium ſolũ non promittit Dominus pro hoſpitio, ſed regnum. 1197
Hoſtis eſt animæ ſuæ, qui ſpretis diſciplinæ monitis, diabolicis occupatur officiis. 1193. in principio.
Hoſtis hominis triplex. 934
Humilitas appetit intima, ex quibus eiicitur ſuperbia. 269
Humilitas tota eſt vt quis ſe cognoſcat. 270
Humilitas Dei voluntatem facit, non ſuam. Ibidem.
Humilitatẽ ſeruans datus eſt Chriſto. 272
Humilitas non ſolùm affectu, ſed & effectu oſtendenda eſt. 492
Humilitas claritatis eſt meritum, & claritas humilitatis eſt præmium. 622
Qui non vult humiliari vt exaltetur cùm exaltari voluerit, deiicietur. 1277
Humiliatio, & humilitas differunt. 1515
Humilitatis exemplum Chriſtus. 483 284
Humilitatis doctor & magiſter Chriſtus. 458
Humilitas ſignum Chriſti. 21. in fine.
Humilem Deum imitare, qui humilẽ hominem cõtẽnis imitari. 270. in princi.
Humilitas maxima Chriſti, in cœna cognoſcitur. 483. 484
Humilitas commendat Chriſtum in paſſione, & claritas in reſurrectione. 622
Hydriæ ſex, ſex ætates ſignãt. 99
Hydria quid. 179
Hydria, qua hauriebat Samaritana aquam à puteo, eſt cupiditas. 164
Hyperbole in diuinis literis. 708
Hypocritæ accipiunt beſtiam ſub nomine Chriſti. 838
Hypocriſis hæreticorum eſt imago beſtiæ. Ibidem.
Nulla eſt ſuperſtitio quæ det ſignum in fronte, niſi hypocriſis. 846
Hypocritę & ficti Chriſtiani, ſunt poculum aureum in in manu mulieris ſedentis ſuper beſtiam. 847
Hypocriſis fraudes. 1299

Hyſſopi vis, 679
Hyſſopus Chriſti deſignabat humilitatem. Ibidem.

I

IAcob vidit angelos aſcendentes & deſcentes per ſcalam, quam vidit, & tunc vnxit lapidem. 85
Iacob filij duodecim, non omnes ex liberis, ſed & ex ancillis. 122
Iaſpis & Sardius, duo iudicia, alterum factum per aquã, alterum futurum per ignẽ deſignant. 817
Idola cordis deiicienda. 198
Ieiunij quadraginta dierum exempla. 180
Ieiunium magnum & generale. Ibidem.
Ieiunium perfectum. Ibidẽ.
Quomodo ieiunandum ſit. 1457
De ieiunij vtilitate. 1473. & ſeq.
Ieiunij proprietates. 1473
Ieiuniorum calumniatores. 1475
Omnes ſectæ hominum ieiunant, ad diuerſos tamen fines. 1477
Ieſus, nomen glorioſum. 1131
Ieſus, nomen propriũ Chriſti. 735
Ignis tres pueros agnouit, qui Deum agnoſcebant. 782
Ignem cadere de cœlo quid ſit. 858
Ignem de cœlo deſcendere, eſt hæreſes ab Eccleſia exire. 838
Ignorantiæ presbyterorum cõſulere melius eſt, quàm ignorantes in ignorantia ſua incaſtigatos remanere. 1208
Quo modo homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei ſit creatus. 1075
Imaginẽ Dei habemus, ſed non eam quam habet filius. 748
Imago filij Dei diuerſa eſt ab aliis imaginibus. 1155. 1156
Ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuam Deus ſolum hominẽ creauit. 1492
Imitandi qui. 1281
Beſtia ex beſtia nata, mali filij malos imitantes parentes. 847
Immundiciæ & integritatis carnis conflictus. 1310. 1311
Impij Deum non videbunt. 651
Incantatores non quærendi. 75
Ab incarnationis initio Chriſtus ſanctificatus eſt. 638. in principio.
Incarnationis Chriſti myſteria. 876. & 1203
Incarnationis myſteriorum gratiarum actio. 878. 879
Incarnatio verbi, eſt cauſa ſpei noſtræ. 997

Quo modo ſolum verbũ incarnari potuit. 1064
Indulgentiæ portum promiſit Deus contra dæſperationem. 325
Infantiæ noſtræ cuſtodia à Deo. 931
Infideles derelinquuntur per iuſtitiam, fideles vocantur per gratiam. 931
Ab infidelitatis peccato excuſantur qui fidem Chriſti non audierunt à cæteris autem peccatis non excuſantur. 567
Infideles non habent quod fidelibus obiiciãt, niſi quòd inter ſe diſſentiant. 1379. in fine.
Infirmitas corporis ſalutem animæ parturit. 1198
Infirmus priùs eget ſacerdotis ſalubri iudicio. 1205
Infirmus & ægrotus differũt. 1337
Infirmum confortare quid. Ibidem.
Infirmitas quæ perficitur vtilior eſt, quàm firmitas quæ oues impellit. 1368. in principio
Ingratitudo hominum erga Deum. 924.925
Ingratitudo totius mali ſpiritalis radix eſt, ſumméque Deo diſplicet. 762
Inimici diligendi vt fratres. 784
Pro inimicis orans ambulat viam Domini. 718. in principio.
Inimico quid optãdum. 784. & 786
Inimici conditiones. 784. 785
In inimico nó amamus quod eſt, ſed quod ineſſe volumus. 784. 785
Iniquus eſt peccator, & econtra. 747
Innocentes cum Chriſto in regno cœlorum erunt, nó vt quidam putant, extra. 514
Innocentes coram Deo non confunduntur. 1120
Innocẽtes teſtimonium perhibuerunt de Chriſti innocentia. 1401. & 1418. 1419
Innocentes per gratiam eruti ſunt de poteſtate tenebrarum, & à peccato originali abluti, pro Chriſto morientes. 1419
Inobedientia Adam deiecit. 1123
Inobedientiæ, & beatæ ſubiectionis conflictus. 1299. 1300
Inſani homines ſæpe in Deũ argumentantur. 1488
Tria in hoc verſu, Vtinam ſaperent, & intelligerent, & nouiſſima prouiderent intelliguntur. 1264
Intellectus, vir animæ. 165
Intellectus noſter luce diuina illuminatur. Ibidem
Intellectus non eſt, aliud

quàm anima, ſed eſt aliquid animæ. Ibidem
Intellectus dicitur vir hominis, qui vt ſpiritalia intelligantur vocandus eſt. 165.166
Intellectus ſapientia imbutus, eſt vir legitimus animæ. 167
Intellectus merces eſt fidei. 300
Quod forte eſt interficere, quid ſit. 1338
Interrogauit Chriſtus, & interrogatus eſt. 618
Quare Chriſtus interrogauerit, & quare fuerit interrogatus. Ibid.
Inuidi proprietates. 1051. 1052
Inuidiæ malum. 55
Inuidiæ cedendum, exemplo Chriſti. 159
Inuidia non poteſt eſſe in charitate. 755
Inuidiam inducit æqualitas. 782.783
Inuidiæ & congratulationis profectus fraterni conflictus. 1300
Ioannes, Dei gratia interpretatur. 809
Ioannes Baptiſta, maior Chriſto, natiuitate, minor poteſtate. 136
In feſto Ioannis Baptiſtæ, vel alius ſancti, non fiant inſolentiæ chorearum, vel cantionum. 1448
Ioannes Baptiſta, quo modo dicebat de Chriſto, poſtquàm eum baptizauit, Ego neſciebam eum: qui tamen priùs dixerat, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari. 41. & ſequentibus copioſiſſimè
Ioannes Baptiſta lumen. 148.
Ioannes Baptiſta lucerna. 17. & 332.
Ioannes Baptiſta nō vera lux, ſed illuminatus. 15
Ioannes Baptiſta quanto humilior, tanto fuit præclarior inter natos mulierū. 33
Ioannes Baptiſta dictus eſt lumen illuminatum Chriſtus autem lumen illuminans. 148
Ioannes Baptiſta quo modo Helias dictus. 35.36
Ioannis Baptiſtæ maius meritū ex humilitate, qua dixit, Non ſum Chriſtus, nō ſum Helias. 36
Ioannem Baptiſtam miſerat filius ſicut pater. 43
Ioannis Baptiſtæ humilitas. 37.38.& 148
Ioannes Baptiſta quid nouum didicerit in Domino per columbam, qui iam nouerat Dominum. 47.48 & 60
Ioannes baptiſta quid de Chriſto non nouerat, cùm dicebat, Et ego non noui eū. 47

47.48.& 60.
Ioannes Baptiſta quo modo Chriſto perhibuit teſtimonium. 136
Ioannes Baptiſta ſe eſſe Chriſtum negauit. 148
Ioannis Baptiſtæ gaudium quomodo impletum eſt. 149
Ioannes Baptiſta nullum ſignum fecit. 436.
Ioannes Euangeliſta per aquilam volātē ſignatur, & quare. in prima præfatione tomi noni. & pagi. 337. 338. & 341. 342
Ioannes Euangeliſta cæteris eminet in diuinorum myſteriorum profunditate. in præfatione prima noni tomi. in principio.
Ioannis Euangeliſtæ dignitas. 173
Ioannes Euangeliſta præ cæteris dilectus à Chriſto. 173. & 678. & 750
Ioannis Euangeliſtæ ſepulchrum. 701
Ioannes Euangeliſta ſexaginta quinque annis verbum Dei prædicauit, in prima præfatione tomi noni.
Ioannes Euangeliſta quando de exilio adductus. Ibidem
Ioannes Euangeliſta, mons. 2
Ioannes Apoſtolus Mariam accepit in ſua officia. 678 679
Ioannes Apoſtolus an viuat, dubitat Auguſtinus. 700. & ſequentibus copioſè.
Cur Dominus dixit de Ioanne, Sic eum volo manere donec veniam. 702. & 705. 706
Ioannes Apoſtolus vxorem non duxit. 708
Ioannes Euangeliſta prohibitus eſt angelum adorare. 1340.
Iob à Domino tentatus, non vt illi ſua patientia innoteſceret, ſed hominibus, à quibus imitaretur. 378
Iob multis tentationibus mū dum deuicit. 1247
Iob omnibus filiis, vxore, & opibus ſpretis, Deo adhæſit. 1247. 1248
Iob fortior fuit in doloribus, quàm Adam in deliciis & nemoribus. 1247
Iob propter patientiam, dupla recepit, quæ perdiderat. 1386
Dominus teſtimonium ſanctitatis Iob tulit. Ibidem
Vxor Iob repræſentabat Euā, ipſum Adam tentantem. 1247. & 1387
Iob in omnibus bonis externis, etiam in vxore ſua paſſus eſt. 1387
Iob humiliatum Dominus exaltauit. Ibidem
Vxor Iob, diaboli adiutrix, perſuadebat marito blaſphe

phemiam. 1247.& 1387
Iob quando omnia tolerabat, non dupla ſperabat, & tamen accepit. 1387.1388
Iob omnibus bonis ſpoliatus, gratias Domino egit. 1485.1486
Iob patiebatur, non vt puniretur, ſed vt probaretur. 1487.in fine
Cóſiliũ vxoris Iob ad ipſum. 1486
Iob contra diabolum pugnauit & vicit. 1497
Iob in omnibus bonis, præterquàm animæ paſſus eſt. Ibidem
Tẽtatio vxoris Iob ad ipſum. Ibidem
Vxor Iob figurã gerebat ſerpentis ſeducentis Euam, & Adam. Ibid.
Ionæ prophetæ figura. 1435
Ionæ actiones quæque quid ſignificent. Ibidem
Ioſeph ab Arimathia, non coactus tulit corpus Ieſu. 1356
Ioſue priuſquàm introduceret populum Iudæorum in terram promiſſionis, dicebatur. Oſee. 1288.1289
Iræ & patientiæ pugna. 1302
Ira Dei manet ſuper incredulos. 158
Iram Dei ſuper aliquem venire, & manere, non eſt idem. Ibidem
Iracundia ſedanda eſt, quàm primum incepta eſt. 1326
Ire & ambulare ſemper debemus, nec ſiſtendum eſt, donec perueniatur ad finem. 802 803
Iris, arcus interpretatur. 813
Iridis natura, & cauſæ. Ibidem.
Iris baptiſmum ex aqua & ſpiritu ſancto deſignat. Ibidem.
Iris in nube fit, Sole coruſcãte. Ibidem
Iſmaelis ludus cum Iſaac, quare cauſa expulſionis ancillæ, & filij eius. 123. 124
Iſaac typus Chriſti. 1319
Iſmael non eiectus, quia ex ancilla, ſed quia fratri illudens. 123.& 128
Iter Chriſti, carnis aſſumptio. 161
Iudas proditor ad aliquid à Chriſto eſt electus, non autem vt cæteri, puta ad beatitudinem. 494
Iudam Chriſtus non commendabat, ſed ſucceſſorem cum duodecim diſcipulis elegit 441
Quo modo Chriſtus duodecim elegerit, & non potiùs vndecim, ſi Iudas erat diabolus. 288
Iudam tolerauit Chriſtus. 455

Iudæ Chriſtus corporis & ſanguinis ſui ſacramentum dedit. 64.& 278
Iudas buccellam à Chriſto poſt lotionem pedum accepit, durante cœna. 482
Iudas quando corpus Chriſti acceperit. 501.502
Iudas vendidit Dominum, & ex pretio emptus eſt ager figuli. 1223.1224
Nec Iudas Chriſtum vendens retinuit pretium, nec Iudæi Chriſtum. 1403
Iudas malus corpus malorum ſignificat. 455
In Iudæ perſona ſignificati ſunt in Eccleſia mali. Ibidem
Quod Iudas in ſuo corpore fecit, hoc factum eſt in anima eius. 1294. in fine.
Iudæ deſperatio. Ibid.
Iudæi falſo iactant nomen Abrahæ. 382
Iudæi vnde filij diaboli. 386
Iudæi Chriſti dicebantur ſpecialiter, quem tamen non receperunt, cùm dicitur: Et ſui eum non receperũt. 18
Iudæos primò Chriſtus contriuit, poſtea autem quaſſabit. 34
Iudæi filij erant Abrahæ carne, non vita. 383
Iudæi quo modo filij Abrahæ. 382
Iudæi ſigna quærunt. 267
Iudæi in quo magis Deum offenderint. 278. in fine
Inter Iudæos plures pontifices, contra præceptũ Dei. 449
Iudæi volunt Chriſtum occidere, Gentiles videre. 459
Iudæi Chriſtum comprehenderunt, ad quem non acceſſerunt. 656
Iudæis non licebat interficere quenquam, quia iam Paſcha inceperant. 662
Iudæi Chriſtum interfecerunt, licet dicerent non ſibi licere interficere quenquam. 662.663
Iudæi non reprehenduntur quòd per paſcha liberauerunt nocẽtem, ſed quòd interfecerunt innocentem. 967. in principio
Iudæi, & non ſolùm milites, Ieſum crucifixerunt. 671
Iudæi Chriſti interfectores pulſi ſunt ab illa Hieruſalem ciuitate. 724
Iudæi regnum perdere metuentes, ſeipſos & ſuum regnum Chriſtum occidendo, perdiderunt. 1321
A Iudæis Chriſtus occiſus eſt, à Gentibus eſt honoratus, & eius populus augmentatus. 1374
Iudæi ad nuptias agni inuitati veni

ti venire noluerunt, ſponſum autem occiderunt. 1403
Iudæorum Chriſtum paruulum quærentium tyrannis, retorta eſt in filios eorum. 1401.1402.& 1418.1419
Iudæi quare in comprehenſione Chriſti ceciderunt in terram. 1434
Iudæi Samaritanis non coũtuntur. 168
Iudæi, acetum. 679
Iudæi excæcati, & obdurati, quare non potuerint credere. 471.472
Iudæi in homine, & tranſitoriis, non in deo confidebant. 31
In Iudaicam gentem, redemptorem, ſuum non agnoſcentem exclamatio. 1401. 1402
Iudæorum ſeruitus. 374
Nihil eſt quo Deus iudex poſſit corrumpi. 1148
Iudices admonet in agendis. 1451
Iudicis conditio. 1466.1467
Iudicare perſonaliter. 305
Iudicandum non eſt perſonaliter. 306
Iudicandum ante tempus nõ eſt. 570
Iudicium duplex. 392.& 465
Iudicium pro pœna æterna. 392
Iudiciũ variè accipi. 236.237
Iudicium quoddam ſecundum diſcretionem, quoddam verò ſecundum afflictionem. 392
Iudiciũ quale intẽdebat Chriſtus, cùm ante paſſionem diceret, Nunc iudicium eſt mundi. 465.466
Iudicium ilius humiliter ſubeundum eſt, quem Dominus non dedignatur ſuum eſſe vicarium. 1205
Iudicare viuos & mortuos quo modo accipiendum. 1436
Iudicare Chriſtus veniens, multos inueniet viuos. 856. & 858
Chriſtus primò venit occultus, vt iudicaretur: ſecundò veniet manifeſtus vt iudicet. 1423
Iudicium nondum apparuit, ſed iam factum eſt iudiciũ. 134. in princ.
Iam iudicatus eſt qui non credit. 133.134
Iudex qualis apparebit Chriſtus. 211
Iudicium quo modo faciet filius, & non pater, cùm Ioãnis octauo dicatur, Ego nõ iudico quenquam: eſt qui quærat & iudicet. 230
Iudicium faciet filius, non pater: quia filius manifeſtus in forma humana apparebit, non autem pater. Ibid.
Iudicium multipliciter accipitur. 236.237

In iudicium non venire, quid ſit. 237
Iudicabit Chriſtus viuos & mortuos & ſi dixerit, Ego non iudico quenquam. 339 & 340
Iudicare quo modo dicitur pater, de quo dicitur, quod omne iudiciũ dedit filio. 391
Iudicaturum ſe viuos & mortuos non negat Chriſtus, cùm dicit, Si quis audierit verba mea, & cuſtodierit, ego non iudico eum. 478. 479
De iudicio mundus iudicatur, quia principem ſuum imitatur. 586
Iudicabit Chriſtus mundum, non in forma Dei, ſed hominis viſibilis. 601
Quid ſit habere fiduciam in die iudicij. 789. 790
Cauſæ fiduciæ in die iudicij. 790
Charitas non probatur perfecta, niſi incipiat deſiderari dies iudicij. 790
Iudicium ſupremum cogitas, conuertetur ad Eccleſiam. 823
Iudicij diuini confeſſio. 866. 867
Ad iudicij horrorem timendum exhortatio. 1184. & 1466. 1467
Iudicis diſceptatio cum peccatoribus. 1185
In iudicio Deus omnes homines in duas partes diuidet. 1278
Chriſtus rectus iudex erit, à nullo corruptus. 1361
In iudicio Chriſtus non egebit teſtibus. 1361
Sicut Chriſtus nouerat horam qua ipſe iudicari debuit, ſic nouit horam qua debet iudicare. 1361
Quo modo intelligatur, Pater omne iudicium dedit filio. 1398. 1399
Tota trinitas eſt iudex. 1399
Iudicij extremi ſentẽtia 1184. & 1389. & 1466. & ſeq.
Chriſtus in ea forma qua aſcẽdit in cœlum veniet iudicare viuos & mortuos. 1436
Iuga boum quinque quid ſignificent. 1228
Iumentorum ſalus à Deo. 326. 327.
Ius diuinum, & humanum. 70
Iuris naturæ præceptum, Nõ facies aliis, quæ tibi fieri non vis. 1160
Iuſtificare impium, eſt ex impio facere pium. 26
Iuſticiam omnẽ impleri quid eſt, cùm dicebat Chriſtus Ioanni Baptiſtæ, Sine modo: vt impleatur omnis iuſtitia. 40
Iuſticia regis quæ ſit. 1037
Iuſticia noſtra perficitur, cùm de peccatis victoriam habemus. 743
Iuſticia noſtra per fidem eſt, non per ſpeciem: perfecta autem

autem erit ſpecie aduenıente 747
Iuſticia perfecta creata in ſolis eſt angelis, & beatis. 742. 743. & 748
Iuſticia Dei dicitur, non ſolū qua ipſe iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtificat. 273
Iuſticia Dei alia à iuſticia hominum. Ibid.
Iuſticia quo modo conuertetur in iudicium his qui pro Chriſto tolerant. 293. 294
De iuſticia præſumens, fit iniuſtus. 584
Iuſticia noſtra ex fide eſt: & quæ ſit iuſticia fidei. 745. & 747
Iuſticia incipit eſſe in nobis ex fide. 743. & 747
Iuſticia Phariſaica 82
Iuſtos creare & impios iuſtificare, vtrum maius ſit. 527
Iuſtum diligens, quem putat iniuſtum, diligit nō ipſum, ſed quod putat eſſe ipſum. 570
Iuſti ſumus, ſicut filius Dei iuſtus eſt, differenter tamen. 747
Iuſtus peccatoris videns interitum, plus accenditur in obſeruatione mandatorum. 834
Iuſti quidam ſunt, & poſtea impij efficiuntur, & contra. 973. 974
Iuſticiam faciens iuſtus eſt: & qui facit peccatum, ex diabolo eſt. 1455. in fine.

L

Laborantibus promitit Deus vitam æternam ociosis verò minatur ignē æternum. 739. 740
Lacte opus paruulis in Chriſto. 594
Lac ouium ſumere quid ſit. 1331
Lac & lanam ouium accepit Paulus, non tamen oues neglexit. 1333
Lachrymas conſolatorias effundere, non eſt effœminatorum. 1196
Lædens vnum membrum totum corpus lædit. 905. 806
Lædi non poſſunt iuſti a malis, niſi quantum Deus permiſerit. 822. & 1452. in fi.
Lædi nos ab hoſte permittit Deus, duabus de cauſis. 1453 in princip.
Læticiæ ineptæ, & moderati mœroris pugna. 1310
Læticia mentis acquiritur, ceſſando à læticia carnis. 1477
Lapidem, ſub quo iacet mortuus, remouere, eſt gratiam prædicare. 748
Lapis ſine manibus de monte præciſus, Chriſtus. 34. & 104
Lapis de monte ſine manibus exciſus, Chriſtus eſt, ſine opere maritali de Iudæis natus. 720.
Lapides, gentes idololatræ, adorantes lapides. 104. 105 & 384

Lapides Chriſtiani prius dicebantur, quia lapides pro Deo colebant. 384
Largitas Dei erga nos. 935
Latro in cruce Chriſtum confitens, dubitantibus apoſtolis, laudatur. 97. & 640
Latro Chriſtum in cruce pendentem confitebatur, quando Petrus turbabatur. 1404
Latro Chriſtum confitens deſignabat nullum à Deo ſim. pium conuerſum poſſe perire. Ibidem.
Latronis in cruce pendentis exaudita oratio. 1210
Latro in die paſſionis fuit cũ Chriſto in paradiſo. 650
Latro ad dexteram Chriſti in cruce, bonos in iudicio ſignat: alter ad ſiniſtram, malos. 314
Latro primus & vltimus dicitur diabolus. 961
Ex latere Chriſti aperto fluxerunt duo ſacramenta. 1245
Lauare pedes dicitur quis proximo ſuo, cum iniurias remittit, & pro eo orat. 492. 493
Lauare ſtolas ſuas in ſanguine agni quid ſit. 824. & 826
Laus in quo conſiſtat. 607. & 608
Laudant Deum omnia condita, 1089
Non laudant Deum peccata. 738
Laudes dei incomprehenſibiles. 952
Laus in ore peccatoris non eſt pulchra. 1087
Laurentij martyrium, & cruciatus. 290
Lazarus mortuus ſub lapide, reus eſt ſub lege. 447. in fi.
Lazarus Domino dicebatur dormire, qui ſororibus erat mortuus. 441
Mariam venientem ad Chriſtum, commodum fuit plures ſequi, vt reſuſcitationis Lazari teſtes fierent. 445
Lazarum flentes, adhuc legem ſapiebant veterem. 1113
Lazarus & alij mortui à Domino reſuſcitati, quid ſignificent. 436. & ſeq.
Lazarus quatriduanus quid adumbret. 443
Lectionis, meditationis, orationis, & contemplationis diſcrimen. 1024. & ſeq.
Leuita interpretatur aſſumptus. 1177
Legis acceptiones. 434
Lex quo modo per Moyſem data eſt. 29
Lex vetus idem quod noua præcipiebat. 30
Lex vetus quare dicatur Iudæorum. 573
Sine lege perire dicuntur, qui legem non audierũt. 567
Lex tota in duobus præceptis eſt. 1153. in fi. & 1179
Lex vetus peccatores conuincebat, non autem ſanabat: quæ per piſcinam quinque

habens

habens porticus, ſignica-
batur. 179
Per legẽ iudicari dicũtur, qui
legem contempſerunt. 567
In lege peccant qui poſtquam
eam ſuſceperint, infirmitate
non implent. 568
Legis veteris omnia, erant ali
qd in noua ſignificãtia. 295
Legem ſcientes Chriſtũ cõdẽ-
nauerunt, ignorantes autẽ
in eum crediderunt. 320
Lex aliquando à prophetis di-
ſtinguitur, aliquando pro
omnibus ſacris ſcripturis
accipitur. 434
Legis finis, Chriſtus. 802
Sub lege homo eſſe dicitur, ſi
legem non impleat. 22
Sub lege eſt, qui præmia tẽpo-
ralia à Deo concupiſcit. 32
Liberamur à ſeruitute peccati
per Chriſtum. 375.376
Liberat Deus à malis quos
vult, & quos vult torqueri
permittit. 782
Libertas chriſtiana. 373.374
Libertas vera. 377.378
Libertas prima, carere crimi-
nibus. 378.379
Libertas nondum plena. Ibid.
Libertas quando perfecta.
381
Libertati Euangelicæ quidam
nimis confidunt. 378
Libertas arguendi habetur ti-
more depulſo, 584
Libertas peccantium. 1016
Libertatem Chriſtus donat,
fraternitatem exhibet,
& promittit hæreditatem.
1404
Liberum arbitrium non tolli-
tur. 746
Contra liberi arbitrij defenſo-
res. 548
Liberum arbitrium quatenus
defendendum. 473
A libidine homo vincitur, &
non vincit libidinem. 1158
Libido in membra noſtra ſur-
gere nouit, ſed vincere non
nouit. 1501. in fine.
Libidinis impetum vincere,
eſt terga dare. 1326
Libri aperti, ſunt duo teſta-
menta Dei. 856. in fine.
Liber vitæ, vniuſcuiuſque me-
moria geſtorum noſtrorum
eſt. 856. in fi. & 858.
Liber vitæ quid continet.
1014
Satanas, & propria voluntas,
in peccatore legati ſunt.
830
Ligaturarum execrãda ſuper-
ſtitio. 74. & 77.78
Lingua ſcripturæ attendenda.
107.
Linguarum diuerſitates fecit
ſuperbia. 61
Linguæ in quibus apparuit
ſpiritus ſanctus, quare di-
uiſæ. 58
Et quid ſignificent. 61
Linguas in ædificatione tur-
ris Babylonis diuiſit ſuper-
bia, in miſſione autem ſpi-
ritus ſancti eas adunauit
humilitas. 62

Linguis omnibus quare nunc non loquuntur omnes qui ſpiritum ſanctum accipiũt, 317.318
Linguarum donum datum fuit tempore opportuno. 765.
Linguæ tres Hieroſolymis, tempore paſſionis præ cęteris eminebant. 672.in fine.
Linguas duas ſolas Donatiſtæ probabant. 725
Litus maris finem ſeculi ſignificat. 591.592
Locus Chriſti æternus eſt. 551.
Locus filij pater eſt, ſicut locus patris filius. Ibid.
Locus Dei ſunt homines iuſti: ſicut hominum iuſtorum locus, eſt Deus. Ibid.
Locus Dei quis ſit & qualiter ſit difficile eſt intelligere. 651.652
Loculos cur Chriſtus habuerit in terra, & ipſos Iudæ commiſerit. 454.455
Per locuſtam quid intelligatur. 1442.in fine.
Longanimitas Dei. 931
Loqui patrem filio, quid eſt. 369
Spiritus ſanctus quo modo non loquitur à ſemetipſo. 602
Loquutio Dei longe diſtat ab humana loquutione. 602. 603
Loquitur pater à ſemetipſo, quia habet vitam à ſemetipſo: non autem filius, vel ſpiritus ſanctus. 603.604.
Chriſtus quo modo palam locutus ſit mundo. 658.659
Loquitur Deus in ſimilitudinibus: vt qui iuſtus eſt, iuſtiora faciat: & qui ſanctior, ſanctiora. 829
Chriſtus modò loquitur in præcepto, tacet in iudicio. 1358
Loth frater, id eſt, conſanguineus Abrahæ. 107
Vxor loth à Sodomis liberata contra præceptum retro reſpiciẽs, quod euaſerat, perdidit. 1170
Lucas Euãgeliſta ſignatur per vitulum. 342
Lucernæ dicti ſunt prophetæ, ſimiliter & Apoſtoli. 245
Lucernæ, credentes. 244
Lucernarum oleum, gratia Dei. 244
Lucerna oleo abundans, & nõ lucens, inanis eſt. 1332
Lucifer vnde dicebatur. 25
Luſio in malo. 123
Ludentes ludis prohibitis, idolis ſacrificant. 1246
Mali iuſtos tribulantes, obſcuritatem illis faciunt, lumen tamen eorum extinguere nequeunt: 829.in fine.
Lumen Dei mirabile. 947.948
Lux Dei. 955
Luminis diuini excellentiæ. 987
Lux diuina. 1105
Lumen verum Chriſtus. 4

Lux aliter Chriſtus, quàm Apoſtoli. 478
Lux iuſtorum, Deus. 961
Lumina quo modo ſancti. 478
Luxurioſi per ſcorpios intelliguntur. 830
Luxuria fugienda eſt. 1457
Luxuriæ nimietas, pauperes potiùs quàm diuites facit. 849
Luxuria eſt labes totius generis humani. 1157. 1158
Luxuriæ & caſtitatis illibatæ certamen. 1310. 1311
Luxuriæ ad cætera peccata comparatio. 1158
Libya dupliciter dicitur. 1356

M

Maccabæos agnouit ignis. 782
Magi Pharaonis hæreticos deſignabant. 1236
Magi regem Iudæorum quærunt adorandum, Iudæi occidendum. 1431
Magiſter interior ſpiritus ſanctus. 589. 590. & 740. 741
Magiſtri externi admonent, Chriſtus docet. 740. 741. & 1146
Magiſtri quid foris, & veritas intus in anima quid operetur. 1077
Malchus interpretatur regnaturus. 655
Malchi auris pro Domino amputata, & à Domino ſanata, quid ſignificet. Ibidem.
Maledictio peccatorum. 1119
Homo factus eſt malus, qui malè vſus eſt bono quod fecerat Deus. 1496
Deus malos vult ſimiles facere ſibi, illi autem conantur illum ſimilem ſibi facere 1155
Mali cum bonis non manifeſtantur, niſi quando exeũt à bonis. 734. 735
Malorum ſeparatio, bonorũ eſt purgatio. 1369
Non temerè, aut quomodolibet, ſed per iudicium ſunt auferendi mali ab Eccleſiæ communione. 1280
Mali qui per iudicium auferri non poſſunt, tolerentur potiùs, quàm perdantur. Ibidem.
Malum eſt priuatio boni. 947
Malum quid ſit. 1067. 1068
Malis bene vtitur Chriſtus, & facit bona de malis. 654
Nulla ſcientia ita vincit maliciam, quàm mortis recordatio. 1266
Difficiliùs bonorum appetitores, quàm malorum deſertores inuenies. 1252
Mala ex cõpotationibus orta. 1255. 1256
Minus malũ eſſet habere cætera peccata, quàm ſuperbiam. 1188
Mammillæ duæ, ſunt duo teſtamenta. 809
Mandatum quo modo dat pater filio. 479

tttttt Man

Mandatum patris, filius. 480
Mandatũ de dilectione proximi quod dabat. Chriſtus diſcipulis in cœna, quare dicebat nouum. 508
Mandata Dei ſine ſpiritu Dei ſeruari non poſſunt. 530
Mandatorum Dei obſeruatio dilectionem oſtendit, non facit. 551
Mandatũ nouũ quid ſit 553
Mandatum vetus, & nouum, quid ſignificent. 718
Mandatum Chriſti, dilectio vocatur. 751
Mandatum ſoluere, & docere mandatũ, in quo differant. 769
Mandatum nouum quare appellatum. 508 & 801
Qui non ſeruãt mandata, nõ per portas, ſed aliunde intrant. 861
Mandatorum Dei quædam ſunt ſpecialia, quædã communia. 1176
Mandata Dei non cuſtodientes, Deum odio habent. 1117
Quanto mandata ſunt ſingularia & acriora, tanto ſunt præcipua & Deo gratiora. 1776
Mandato nouo Chriſtus fecit hominem nouum. 1324
Manè quid ſignet myſticè. 728
Manſiones multæ, diuerſa merita ſanctorum. 514
Manſiones in cœlo dicuntur parari, cùm corda eorum qui in eo manſuri ſunt, præparantur. 515. 516
Manſiones in cœlo quo modo dicebat Chriſtus ſuis diſcipulis eſſe diuerſas, qui alibi dicebat, vado parare vobis locum. Ibidem.
Manſio trinitatis in dilectoribus Dei. 537
Manere in Chriſto quid ſit. 549
Deus quo modo in nobis manet, & nos in ipſo. 285
Manichæorum perfidia de Chriſto. 92
Manichæorum error de Chriſto. 325
Manichæus Chriſtum dixit eſſe fallacem. 1171
Manichæus dicit Chriſtum fuiſſe Deum, non hominẽ; Iudæus contrà fuiſſe hominem, non Deum. Ibidẽ.
Manichæos confundit Auguſtinus ex Euangelio. 93. 94
Manichæorum error. 385. & 426
Manna Chriſtianorum. 118
Manna in figura dedit Moyſes populo, Deus autem in re. 267. 268
Manna manducauerunt patres Iudæorum, & mortui ſunt: quia quod videbant, credebant: quod autem nõ videbant, non intelligebãt. 278. in principio.
Manna manducauerunt Moyſes, Aaron & Phinees, & mul

multi qui non ſunt mortui morte de qua loquebatur Chriſtus. 278
Manna quid deſignabat. 1286
Quo modo patres manna manducãtes, eundẽ quem nos cibum manducauerũt. 1286
Manna quod manducauerũt patres in deſerto, non potuit eos liberare à morte. 1289
Manſuetudo Chriſti. 321
Manus Dei, pro poteſtate & virtute Dei. 433
Manus patris, ipſe eſt filius. Ibidem.
Marcionitarum error. 395. in fine.
Marcus per hominem ſignatur. 342
Mare vitreum, baptiſmus. 841
Maris rubri tranſitus quid ſignet. 117. & 1234
Margaritæ Apoſtolos deſignant. 861
Maria eſt exemplar virginitatis, caſtitatis, & matrimonij. 1432
Maria Chriſto fœcundata, cognatam ſuam Heliſabeth viſitauit. 1512
Maria non iterum peperit. 107
Maria fœlicior quod verbum Dei audierit & cuſtodierit quàm quod illud conceperit in vtero. 107. 108
Mariam matrem veram fuiſſe Chriſti probat Auguſtinus ex Euangelio, contra Manichæos. 90. & ſeq.
Maria mater fuit humanitatis Chriſti, non diuinitatis. 93
Maria virgo communicauit ærumnis Euæ, non tamen pariendo. 1132
Maria Chriſtum pariens, Eccleſiam parituram figurauit. 1427
Maria virgo non plenè explicare potuit, quod capere potuit. 1512
Mariæ virginis miniſterium erga Chriſtum. 1134
Maria virgo, dicta mulier. 107. & 1431
Chriſtus in nuptiis matrem non contempſit, cùm dixit Quid mihi & tibi eſt mulier. 89
Maria virgo appellata eſt mulier in ſacra ſcriptura modo Hebraico, quo omnes fœminas vocant mulieres. 107. & 1431
Mariæ corpus non eſſe incineratum, ſed aſſumptum in cœlo, rationes quinque. 1131. & ſeq.
Mariæ comparatio ad Euam. 1419
Mariam Magdalenam dubitare videtur Auguſtinus fuiſſe illam peccatricem, quam Dominus ſanauit ſpiritaliter. 438
Martyres, Latinè teſtes. 710

Martyr Chriſti longè differt à Chriſto. 555
Veſtis ſanguine ſparſa, ſunt martyres. 853
Martyrū conſtantia. 394.395
Mortis magna moleſtia, martyribus maiorem parit gloriam. 699
Martyres omne genus mali ſubierunt. 1145
Martyres certam reſurrectionis fidem habentes, pœnas non timuerunt. 1218
Martyres pro ſanguine Chriſti quem biberunt, ſanguinem ſuum fundere non dubitauerunt. 1225.1226
Martyres ſancti ſtolas ſuas lauerunt in ſanguine fuſo à latere Chriſti. 1403
Martyrum ſequamur veſtigia, ſi menſam Chriſto parare velimus. 555
Martyr erit qui caſtitatem, veritatem, & iuſticiam in fratribus defenſauerit, ac in ſe cuſtodierit. 1327
Pro martyribus non oratur. 555
Pro martyribus non ſunt habendi Donatus & Marculus, qui ſeipſos præcipitarunt. 126. in principio.
Matrē reliquit Chriſtus. 102
Matrem Chriſtus non exhonorauit in nuptiis, cùm dixit. Quid mihi & tibi eſt mulier? 89
Contra Mathematicos. 1162
Mathematicorū impietas de Chriſto. 94
Mathematicos confundit Auguſtinus ex Euangelio. Ibidem.
Mathematicis non credendū. Ibidem.
Maxillā alterā non præbuit Chriſtus percutienti. 659
Mediator Dei & hominum Chriſtus, inquantum homo. 551.& 1374
Chriſtus nō eſt mediator homo præter deitatē, nec mediator Deus præter humanitatem. 1374
Medicina vulnerum noſtrorum, Chriſtus. 22
Medicus & animarum & corporum Chriſtus. 178
Medicus quid in ægroto amet & odiat. 785.786
Medicus voluntatem ægri attendens, nunquàm illum curat. 1152
Meditationum liber. 863. & ſequentibus.
Meditationum liber alius. 920.& ſeq.
Meditatio diuina dulcis eſt. 997
Meditatio animæ ad amorem Chriſti. 1003
Meditationis officium. 1020
Membra cœleſtia, ſunt opera bona. 789
Quæ ſint membra noſtra ſuper terram. Ibidem.
Mendacij pater quare dicatur diabolus. 387
Mentiens in precibus, iure fo-

rẽſi priuatur illo quod obtinuit precibus. 77
Mendax eſt, qui dicit Ieſum non eſſe Chriſtum. 735
Qui mentiũtur ſunt ex Antichriſto nõ ex Chriſto. 735
Mendax eſt qui aliud loquitur, aliud agit. 738
Mendacium eſt quod dicunt homines, hæc parta bona filiis meis ſeruo. 1165
Mendacium fugiendum eſt. 1464
Mens humana diſcendo, obliuiſcendo, & iudicando, mutabilis eſt, non diuina. 603
Mercenarij paſtores ſua quærentes. 417. 418
Meretrix, beſtia, eremus, vnũ ſunt. 844
Meretrix magna, ſuper beſtiam ſedens quid. Ibidem
Meretrix, vita luxurioſa, quæ rapinis & voluptatibus agitur. 848
Meritum nullum noſtrã meruit vocationem. 927
Merita nulla præceſſerunt creationẽ creaturarũ. 951
Meſſias Hebraicé, Græcè Chriſtus, Latinè vnctus dicitur. 170
Meſſis ſpiritalis. 171
Meſſores erant Apoſtoli, Prophetæ autem ſeminatores. Ibidem.
Meſſores nouiſſimi erunt angeli. 172
Metreta quid. 99. 100
Metretæ binæ, Iudæi & Gentes. 105
Metretas binas aut ternas hydrias continere, non ſine myſterio eſt. 99
Metus mortis ducit ad veniã 1210.
Michael & angeli eius, Chriſtum & ſanctos homines ſignificant. 835
Militia nobis eſt aſſidua. 1500 1501.
Mille anni, tempus eſt à paſſione Chriſti, in quo non permittit diabolo facere quicquid vult. 854
Miniſtrare Chriſto, quid ſit. 461
Miniſter malus in ſacramentis non timendus. 49
Miniſtrant Chriſto, qui non ſua quærunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. 461
Miracula Chriſti & ſanctorũ quo modo diſtent. 471 & ſequentibus.
Miracula quare faciat Deus. 86. & 256
Miracula etiam faciunt infideles. 147
Miraculorum Dei conſideratio. 86. 87. & 96. & 178. & 256
Miracula Chriſti ab eo facta ſunt tanquam Deo, nõ tanquam homine. 92. 93
Miracula faciunt aliquando mali. 147. & 731
Mirabiliarij cauendi. Ibidem.
Mirabilia priſcorum. 571. 572
Miracula facere, donum Dei

eſt. 730.731
Non eſt nũc neceſſe miracula fieri, propter aduentum ſpiritus ſancti. 765
Miſeria fragilitatis humanæ. 943.944
Miſeria noſtra aſſiduè memoranda eſt. 1041
Non ignarus mali miſeris ſuccurrit. 1116
Miſeria damnatorũ poſt iudicium. 1185. 1186. & 1466. & ſeq.
Miſericordiæ opera quæ ſint. 777. & 780. & 1456.
Miſericordiæ opera infinita ſunt. 777
Miſericordiæ & ſuperbiæ cõparatio. 783
Miſericordiæ opera corporalia & ſpiritalia. 784
Miſericordiæ Dei quidam nimis confidentes pereunt, quidam minùs. 324.325
Miſericordiæ diuinæ deprecatio. 864. & ſeq. & 1045. & ſequen.
Miſericordia Dei in parcẽdo peccatoribus. 959
Quare Deus dicatur miſericors. 1066. & ſeq.
Miſericordiam & iuſtitiã ſuã poſſet Deus oſtendere, etiã ſi nullus miſer eſſet vel dãnatus. 1066. & ſeq.
De miſericordia Dei nimiùm præſumentes, ſubitò punit Deus. 1111
Multum delectat peccatores, quia Deus longanimis & multùm miſericors. 1147
Miſericordia Eccleſiæ in recipiendis peccatoribus. 1230
Miſericordia in pauperes. 757
Miſericordiæ opera implens, inuenit Dominum. 1193. 1194
Miſſio filij, incarnatio eſt. 282. & 343
Miſſio aliquando in creaturis etiam inuenitur, vbi nulla eſt ſeparatio inter mittentem & miſſum. 233
Miſſio filij quid eſt. 282
Chriſtus inquantum homo, miſſus dicitur. 1171
Modicum illud, de quo Chriſtus dicebat, impios eum poſt illud non viſuros, vſque ad iudicium eſt. 536. 537
Modicum videre Chriſtum, & modicum non videre, quid ſit. 612.613
Non mœchaberis, quintum præceptum. 1157. & ſequentibus.
Monaſterium, vox noua. 594
Monachi veri & perfecti. 905
Monachus ſi ſuperbus eſt, melius ei fuiſſet ſi vxorem duxiſſet. 1188
Monaſtica vita in quo conſiſtat. 1194
Moneta Dei ſumus. 371
Mons de quo lapis præciſus eſt ſine

eſt ſine manibus, quis ſit. 34.& 720
Montes qui, & qui collis, cùm dicitur, Suſcipiẽt mõtes pacem & colles iuſticiam. 2.&ſeq.
Montes accipi pro magnis & excellentibus inter homines. 2
Montes, inſulæ, cœlum, quid. 823
Mons ardens, diabolus eſt. 825
Mons multiplex eſt. 1339. 1340
Morbus noſter erat deſperatus, quem medicus omnipotens ſanauit. 786. in fine
Morbus corporis, medicina eſt ſpiritalis. 1199
Mortem videre, & guſtare, quid. 393.394
Mors ſecũda timenda 394
In arbore paradiſi non erat mors, ſed inuenta eſt per hominem. 1494
Quare Deus dixit Adæ & Euæ, Morte moriemini. 1497.1498
Mors in mundum intrauit, per diabolum perſuaſiuè, ſed per Adam quia conſenſit. 132
Mors finis malorũ eſt, initiũque felicitatis. 1200.1201
A morte nullus eximitur. 1212
Qui mortem timet, adhuc nõ credit. 1218
Mors animæ & corporis diuerſæ. 425
Mors corporis non timenda, ſed animæ. 394.365
Mori plures timent corporaliter, pauci ſpiritaliter. 437
Mortis malæ ad bonam comparatio. 1145.1146
Prima mors in hoc ſeculo eſt per peccatum: & prima vita per remiſſionem peccatorum. 855
Poſſibilitatem mortis, initium vitæ facit. 1149. in principio
Mori in bono, & in malo, 250.251
Si mors ſanctorum eſt precioſa, Mariæ virginis eſt precioſiſſima. 1135
Nnn poteſt malè mori, qui bene vixerit. 1145
Bene mori, eſt cum Chriſto viuere. 1201. in principio
Exhortatio ab bene moriendum. 1465
Mors in Chriſto non pœna peccati, ſicut in cęteris, ſed munus miſericordiæ. 28. in principio
Mors vitæ. 133
Mors mortua eſt in morte Chriſti. 133
Mors crucis omnium atrociſſima. 340
Mortis Chriſti conſideratio. 936.& ſeq.
Mors & infernus, diabolus eſt, & populus eius. 857. in principio. & 858. circa finẽ

Non moritur, niſi qui mortale crimē committit. 816. in principio.
Morienti neceſſaria ad ſalutē credenda. 1196
Mortui viuūt, & viui mortui ſunt. 444. 445
Homines ante legem, & ſub lege mortuos flebāt. 1213
Chriſtianorum plerique, infideles in mortuorum deploratione ſequuntur. 1220. 1221
Mortui tres à Chriſto reſuſcitati, quid adumbrent. 437
Mortui dicuntur infideles, & iniqui. 210. & 444. 445
Mortui dicuntur dormientes. 441. 442
Moyſes Deum non vidit, ſed typum Dei. 29
Moyſes plus cæteris illuſtratus, oculis mentis, non corporeis, videbat. 1430
Moyſes inermis bellauit aduerſus Pharaonem. 1233
Moyſes ob dubitationem, ad aquam de petra fluentem, prohibitus eſt introducere populum in terram promiſſionis. 1288
Moyſes dubitans, diſcipulos Chriſti in paſſione dubitātes deſignabat. 1289. 1290
Moyſi Chriſtus ſe præferebat in promiſſione cibi dādi. 267
Moyſi mors, 1288. & ſeq.
Moyſi mors quid figurabat. 1290
Moyſem quidam negant mortuum. 701
Moyſes plenum ventrē, Chriſtus autem plenam mentē promittebat. 267
Mulier ſexum magis ſignificat, quàm copulam viri. 107
Mulier quare potiùs ex oſſe, quàm carne facta. 161
Mulierem vnā diabolus deiecit, ſed Chriſtus plurimas exaltauit. 1247
Mulierum vicia ad ebrietatem pronarum. 1259. & ſequentibus.
Quanto vilior eſt mulierum conditio, tanto ruina facilior. 1328
Mulierum familiaritatē qui fugere negligit, citò labitur in ruinam. 1326. in fine
Nemo de viribus ſuis vſque adeò præſumat, vt mulierum familiaritatem non fugiat. 1327
Mulier agni, Eccleſia eſt. 855
Viris à Chriſti monumento recedentibus, remanſerunt mulieres. 683. circa finem
Mulier ſedens ſuper beſtiam, multitudo eſt hæreticorum & impiorum. 846
Iob mulierem vicit, Adam à muliere victus eſt. 743

Quo modo intelligatur, quid mihi & tibi mulier? 1402.
Multiloquij, & diſcretæ taciturnitatis bellum. 1310
Mundi acceptiones. 17. 18. & 467. & 586. & 730
Mundi ſignificata. 17. 18. & 730. & 744
Mundus factus eſt propter hominem. 922. & 924
Chriſtus venit in mundum, quia de mundo corpus aſſumpſit. 616. circa finem
Filius Dei non erat in mũdo, quem ſtatim erat relicturus. 634
Mundus totus inſtar breuiſſimi puncti, intra Deũ collocatur. 1071
Mundus hic eſt mare variis abundans periculis. 1231
Mundus per Chriſtum reconciliatus, Deum non merito, ſed gratia cognouit. 652
Mundus de peccato ſuo, de iuſticia verò arguitur aliena. 585. in principio
Mundus diſſentiendo fidei, non eſt vnum. 643
Pro mundo orauit Chriſtus, vt credat, & ſit vnum. Ibidem.
Mundum de mũdo Chriſtus elegit. 648
Mundus patrem, quia iuſtũ, non cognouit. 652
Mundi contemptus. 463
Mundus quomodo accipitur, cùm dicitur, Et mundus non eum cognouit. 17. 18
De mundo qui ſint, & non de mundo. 355. 356
Mundus odit & diligit quod ſuum eſt. 565. 566
Filius non rogat patrem pro his qui viuunt ſecundum concupiſcentiam mundi. 632. & ſeq.
In mundo ſunt, qui adhuc mundana ſapiunt. 634
Chriſtus nũquàm fuit de mũdo, licet fuerit in mundo. 636
Mundi amatores tria præcipuè amant. 730
Chriſtus à mundo non eſt cognitus, quia omnia peccata mundi arguebat. 744
Qui ſe mundanis implicat, tela parat quibus confodiatur. 1179
Mundus eſt fallax ſequentibus eum. 1428
Mundi amatores inſultant odientibus mundum. 744
Mundus dicuntur impij & carnales. 24. & 544. & 632. & ſeq.
Mundi nomine, amatores mundi ſignificantur. 730. & 744
Mundus tenebræ dicitur. 24
Mundus iſte Aegyptus dicitur. 296
Mundus dicitur eremus. 296 & 770
Mundus pro Eccleſia. 562
Mundus dicũtur Iudæi Chri-

 ſtum

ſtum & diſcipulos eius perſequentes. 566
Munera gratuita creationis & recreationis. 925
Munera nobis à Deo gratis collata. 928
Munus noſtrum ad altare offerre, quid ſit. 1302
Munus noſtrum, oratio noſtra. Ibidem
Muſcæ cur creatæ, pulices item. 9
Quid per muſcas caninas intelligatur. 1441
Petro quare Chriſtus nomen mutauit. 79
Mutari de præterito in præſens, eſt quodam modo mori. 1074
Cur tota creatura ſit mutabilis, cùm ſit in Deo immutabili. 1071.1072

N

NAbuchodonoſor regis decretum, ne blaſphemetur Deus Iſrael. 125
Nathanaelem cur non elegerit Chriſtus in Apoſtolum. 81
Nathanael eruditus & peritus in lege. Ibidem
Nathanaelem dixit Chriſtus, ſine dolo, non autem ſine peccato. 81.82
Naſci de ancilla quid eſt, & quid de libera. 119. 120
Naſcuntur omnes ex Adam neceſſario in peccato, liberè autem renaſcuntur in gratia ex Chriſto. 27
Peccatores omnes ex diabolo nati ſunt. 748
Quo modo peccator non eſt ex Deo natus, & tamē ſi dicamus nos peccatū non habere mētimur. 749. 750
Faciens contra charitatem, & fraternam dilectionem, non auderet gloriari, & dicere ſe natum ex Deo. 751
Nemo ſe dicat natū ex Deo, niſi habeat charitatem. 753 in fine
Natiuitas duplex. 119
Natiuitatis quadruplex modus in vniuerſali. 121.122
Natiuitates Chriſti duæ. 321
Natiuitas Chriſti mirabilior eſt omni miraculo. 573
Naſci voluit Deus ex muliere, vt homo ſecurus ex Deo naſceretur. 20
Natiuitas Chriſti & Ioannis Baptiſtæ, diuerſis temporibus. 151
Natiuitas Chriſti vtraque mirabilis. 321
Natiuitas Chriſti ſecundum hominem per ſcripturas noſcebatur, ſecūdum Deū autem malis ignota. 308
Quoniam modum natiuitatis filij à patre non capimus, oremus nos perduci ad ſpeciem veritatis. 1397
Natura rationalis ſolum facta eſt ad ſuum factorem intelli

telligendum, diligendum, & fruendum. 1051

Natura humana adeò infirma eſt, vt à minutiſſimis etiam beſtiis interimi poſſit. 1162. circa finem.

Nauis agitata fluctibus Eccleſiam ſignificat. 262. circa finem.

Nauigaturo in cœlum paranda ſunt omnia. 1167, & ſequentibus

Negligentiæ proteſtatio. 866

Nicodemus ad Chriſtum nocte veniens, erat vnus eorum qui in Chriſtum credebant, Ieſus tamen non ſe ipſis credebat. 116. 117

Nicodemus quo modo nocte venerit ad Chriſtum. 118

Nihil an aliquid dicat, cùm dicitur, Sine ipſo factum eſt nihil. 8

Quid ſit fieri nihil. 949. & ſequentibus.

Nobiles quare non primò à Chriſto electi. 81

Quæcunque nobis nocent, noſtro vicio, & non ſua natura nocent. 1463

Noe charitatem omnia tolerantem poſſedit. 1316

Nomina diuina. 893

Notus Chriſtus ſecũdum hominem Iudæis, non autem ſecundum Deum. 308

Nota quo modo fecit Chriſtus diſcipulis quæcunque à patre audiuit. 558. & ſequentibus

Nouitas non omnis prophana. 594

Nouitates verborum vitentur. Ibidem

Nouiſſima noſtra quæ ſint. 1265. 1266

Nouiſſimorum recordatio cõducit ad virtutes. 1266

Nox in qua nemo poterit operari quæ. 400. & ſeq.

Nox impiorum. 400. circa fi.

Nubes ſanctos ſignant. 828

Nubes candida eſt Eccleſia. 840

Nuptiarum celebratio quid ſit. 729

Ad nuptias cur Chriſtus venerit. 96. 97

Nuptiarũ Chanæ Galileæ miraculum quid ſignet. 88

Numeri binarij myſterium. 182

Numeri quadrageſimi myſterium. 180

Numeri quadrageſimiſexti tẽpli extructi allegoria. 112. 113

O

Obdurationis & miſericordiæ pugna. 1308

Obediẽtia pia Chriſtum imitemur. 556

Nihil magis Deo placet, quàm obedientia. 1187. in principio:

Obedientiæ ad cæteras virtutes comparatio. 1187

Obedientia exhibenda eſt patribus noſtris. Ibidem

Occi

Occidere ſeipſum ſemper à Domino prohibitum eſt. 460
Apoſtolos interficiens quo modo obſequium arbitratur ſe præſtare Deo. 578. & ſeq.
Occultare ſe aliquando licet fideli exemplo Chriſti. 291
Oculis cordis. 195. & ſeq.
Oculorum concupiſcentia nó cogitat Deum. 775
Oculi, præcepta Dei ſunt. 817
Odire ſe, quid ſit. 563
Odit veritatem, qui non vult ſua facta damnari. 571
Odit patrem, qui veritatem ab eo natam odit. Ibid.
Odit Deum, quando credit quis hunc eſſe iniuſtum. Ibidem.
Odit gratis, qui nullum inde commodum reportat. 573
Deus ſimul nos oderat & diligebat. 646. 647
Odij & veræ charitatis congreſſio. 1300
Deus odit mundi ſectatores. 1428
Odiendus non eſt proximus. 1456
Remedia contra odium, & fauorem fratris. 1458. 1459
Odor bonus, fama bona. 452. & 453
Odor Chriſti aliis in vitam, aliis in mortem. 453. 454
Odorem bonum quo modo ſe dicit Paulus quibuſdam ad vitam, aliis ad mortem. 453
Offendens in Deum, in totũ mundum offendit. 932
Officia quatuor graduum. 1019. 1020
Officia ſingulorum graduum. 1024 1025
Oliuæ fructus charitatem ſignificat. 67. 68
Olìueti mons. 321
Deus pater quod eſt omnipotens, omnipotentem generat: homo quód eſt mortalis, mortalem generat. 1382
Deus ideo omnipotens eſt, quia de nihilo fecit quęcunque fecit. 1395
Mors hominem non omnipotentem eſſe demonſtrat. 1396
Poteſt homo, ſiue angelus, ſecundum datam ſibi poteſtatem, dici potens, ſed non omnipotens. Ibid.
Si filium quis neget omnipotentem, & patrem negat omnipotẽtem. 1396. 1397
Opera Trinitatis indiuiſa, & inſeparabilia. 214. & 1173
Non aliud operatur pater aliud filius: aut aliter pater, aliter filius: quia & eadem facit: & ſimiliter facit. 644. in principio.
Opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. 573. & 635
Filius quandoque operationẽ ſuam tacet in opere patris, quandoque paternum in opere

opere ſuo. 644
Operum diuinorum conſideratio. 86.& ſeq.
Opera maiora quæ ſint, quæ Chriſtus dicebat facturos in eum credituros 524.525
Credentes in Chriſtum, quotquot ſunt, per Chriſtum, ſunt, qui faciunt maiora opera Chriſto. 526.527
Opera multa fecit Chriſtus, quæ nemo alius fecit ante eum. 571.& ſeq.
Omnia opera ſunt æquè Deo poſſibilia. 951.circa.fi.
Operationes diuinæ ad creaturas. 976.& ſeq.
Operum bonorum initium, confeſſio malorum operũ. 134.circa finem.
Opera maiora quo modo faciant credentes. 525.& ſeq.
Operum bonorũ gloria omnis Deo referenda. 550
Opera bona nobis ſunt ex dilectione qua Deus nos diligit. 550.551
Opera bona non ſunt ſemper abſcondenda. 778.779
Chriſtianum dici,& bona opera non habere, nihil prodeſt. 812
Operatio diligentis Deum. 1005
Quæ ſint opera veri Chriſtiani. 1446.& ſeq.
Chriſtus habitat in facientibus opera Chriſtiana. 1447
Omnia opera noſtra fiant propter charitatem. 1461
Fides ſine operibus non prodeſt. 1123. & ſequentibus copioſè.
Opera miſericordiæ ſunt ſemper & vbique habẽda. 777. & ſeq.
Non exaudiri ſæpe expedit. 527.& ſeq.
Propter leuia peccata, ſine quibus non ſumus, inuenta eſt oratio. 1390.circa fi.
Orationis & precationis modus. 1122
In orationibus qualiter de Deo cogitare debeamus. 1053.& ſeq.
Vbicunque oraueris, intus eſt qui exaudit. 106
Oraturus Deum quid agere debeat. Ibid.
Orare ſi vis in templo, in te ora. 169
Templũ Dei, in quo orandũ, homo eſt. Ibidem.
Precatio in afflictione. 911
Orandum eſt occultè. 1460
Orandum eſt detecto capite. 1178
Rogandus eſt Deus, vt quod nouit vtile medicamentum adhibeat. 764
Orent pro ſe inuicem membra, quia caput Chriſtus pro toto corpore Eccleſiæ orat. 716
Orandum in nomine ſaluatoris. 529
Non petitur in nomine ſaluatoris, quicquid contra rationem ſalutis petitur. 613

Precatio ad Chriſtum heroica. 881
Precatio ad Ieſum alia. 901. & 997. & 914.
Precatio de paſſione Chriſti. 917
Orat Eccleſia pro defunctis. 555
Pro martyribus Eccleſia non orat. 555
Orationis officium. 1021
Orationes deteſtabiles. 106
Orphani pupilli ſunt. 533
Oſanna quid ſignificet. 457
Oſanna affectũ mentis potius quàm rem aliquam ſignificat. Ibid.
Per oſtium intrare in ouile exponitur. 405. & ſeq.
Intrare per oſtium multi contemnunt, quibus bene viuere ſatis eſſe videtur. 406
Oſtiarius quis eſt qui oſtium aperit paſtori. 415
Oſtium & oſtiarius Chriſtus. 405. & ſequentibus copioſe. & 415
Oſtium apertũ in cœlo, Chriſtus eſt mediator Dei & hominum. 812
Oues vendere, quid myſticè. 111
Ouis erratica, quo modo dicatur, & qui verè oues Chriſti. 410. 411
Oues multæ foris. 411.
Ouis infirmum animum gerit, quando tentationes non credit ſibi profuturas. 1334. in fine.
Oues errantes reuocare quid ſit. 1337. 1338
Oues e rare in montem & collem quid ſit. 1339
Ouibus errantibus non eſt paſtor. 1341
Deus aufert oues à paſtoribus malis, vt eas bonis committat. 1342. & 1344
Quid ſit oues ſic offerri, & cętera. 1344
Petro quieſcente non eſt nunc cui Dominus oues ſecurus paſcendas committat. 1344
Ouium requies eſt in montibus Iſraël. 1345
Si ſunt bonæ oues, ſunt boni paſtores: & contrà. 1347. in fine.
Ouis Dei gregem ſuum quærit. 1348. in fine.
De ouibus, liber. 1357. & ſeq.
Cùm oues faciunt quæ paſtores mali dicunt, Deus paſcit eas: cùm verò faciunt quæ paſtores, paſcuntur ab eis. 1342
Ouile Chriſti, Eccleſia catholica. 406. in fine.
Ouile Chriſti quotquot introierunt, præter Chriſtũ venientes, fuerunt fures. 408

P

Pagani non intrantes per oſtium. 405. 406
Paganorum errores circa pœnitentiam. 1295
Confutatio erroris Paganorum, ſuper pœnitẽtia. Ibid.

Palma

Palmarum rami victoriam ſignificant. 457
Palpandum quare ſe Chriſtus diſcipulis præbuit, & Mariæ Magdalenæ prohibuit. 733
Panis ruſticus licet incultior, tamen fortior eſt, & magis ſatiat. 1109
Panes quinque hordeacei, quinque libri ſunt Moyſi. 258
Panis angelorum, Chriſtus. 138
Panis verus, Chriſtus. 268
Paracletus, conſolator, vel aduocatus. 532. & 581. in principio.
Paracletus etiã Chriſtus. 532. in fine.
Paradiſus quid ſit. 998. 999
De paradiſi gloria hymnus. 889. 890
Paralyticus triginta & octo annos languerat, quem Dominus in piſcina ſanauit: & quid hoc ſignet. 182
Paralyticus per tectum demiſſus ante Dominum, quos ſignet. 1337
Iudæi Chriſtũ blaſphemum dicebant, quia dixit paralytico, Remittuntur tibi peccata tua. 1410
Paraſceue interpretatur præparatio. 671
Paraſceue Iudeorum & Chriſtianorum. 671
Pardus propter colorum varietatem gentes ſignificat. 837
Parentes Ieſu, quo modo dictum. 321
Parentes ſunt honerandi, & eorum cura eſt habenda. 678
Parturitio & partus in quo differant. 611
Paruuli nondum ſpiritaliter diiudicant. 617. 618
Paruuli qui ſint: 597
Paruuli quo modo ſint ablactandi ſpiritaliter. 598. & 599
Paſcere gregem dominicum, eſt Domini, non ſua lucra quærere. 697
Paſcere gregem dominicum, charitatis officium eſt. Ibidem.
Amor paſcendi gregẽ dominicum, in tantũ debet creſcere ardorem, vt mortis ſuperet timorem naturalem. 699. in princ.
Paſcentes gregem, de gregis lacte viuant. 1331. 1332.
Solus Deus cum iudicio paſcit oues ſuas. 1346. in principio.
Deus ante Chriſti aduentum paſcebat gregem ſuum: in aduentu verò eius excitauit eum vnum paſtorem. 1371. & ſeq.
Quo modo intelligatur, Et paſcet eas ſeruus meus Dauid. 1371. 1372

Qui vult paſcere gregẽ Chriſti, in illo paſcat, quoniam ille paſcit. 1382
Paſcua bona, vita æterna. 432
Ingredi & egredi, & paſcua inuenire in ouili Chriſti, quid ſit. 413.414
Paſcua quæ oues Chriſti egrediendo inueniunt, vita æterna. 431.432
Paſcha Hebraicè, tranſitus dicitur. 481
Per paſcha Chriſtus occiſus eſt, vt cedente vmbra verũ paſcha fieret. 667.
Paſſio præcedit glorificationem. 460
Paſſiones in homine Chriſtiano non vilipendendæ. 496. 497
Patiuntur mali propter iniquitatem & propter iuſtitiam. 565
Quicquid patimur, donum Dei eſt. 1198
Quid pro peccatoribus Chriſtus pertulerit. 1467. & ſeq. copioſè.
Paſtorem quo modo oues ſequuntur, & eius vocem audiunt. 410
Contra paſtores mercenarios. 419.420
Paſtor bonus animam ſuam dat pro ouibus. 421
Paſtores Apoſtoli. 422. in fine.
Paſtores debent vſque ad ſanguinem, imò vſque ad mortem, pro veritate certare. 699. circa finem.
Paſtoris officia omnia Chriſtus exercuit. 1238.1239
De paſtoribus liber. 1329. & ſequentibus.
Paſtorum nomine plures gaudent, qui paſtoris officium implere nolunt. 1329
Paſtores arguuntur qui ſe paſcũt & nõ oues. 1330, 1331
Quòd paſtores præſunt, non vtilitatem ſuam, ſed eorum attendant, quibus miniſtrant. 1330
De paſtorum negligẽtia. 1330. 1331. & 1334. 1335. & 1338 1339
Qui præbet lac ouium paſtoribus, victum præbet: qui præbet lanam, honorem præbet. 1332
Quid ſit paſtores ſeipſos paſcere. 1330. 1331. & ſeq.
Paſtores mali non ſolùm languentes oues non curant, ſed fortes & pingues necãt. 1334. in princ.
Paſtoris ſcandalum oues necat. Ibidem.
Paſtor malè viuens homicida eſt. 1334
Chriſtus pro paſtoribus & ouibus multa venit paſſurus, ipſi autem nil pro eo pati volunt. 1336
Paſtor alia promittens gregi, quàm Chriſtus ſuper arenam ædificat. Ibid.
Paſtoris boni diligentia. 1338
Paſtores inuenientur non quę ſua ſunt, ſed quæ Chriſti ſunt

ſunt, querentes. 1341
Paſtores tacere, periculoſum eſt. 1341
Paſtoris negligentia occidit eum. Ibidem.
De morte ouis malignæ reddet malus paſtor malam rationem. 1342. circa finem.
Paſtor malus reddet ratiõe pellis ouis mortuæ. 1342. 1343
Dominus ipſemet curat gregem ereptum à manibus malorum paſtorum. 1341. 1346
Paſtores boni non ſunt, aut latent. 1347
Omnes paſtores boni, in vno ſunt paſtore. 1347. 1348
In bonis paſtoribus, vox & charitas Chriſti ſunt. 1448.
Ne paſtores de dextera ad ſiniſtram veniant, diſciplina exerceatur, iudicium non præcipitetur. 1361
Pater quatuor modis dicitur, 1030
Pater non iudicat quenquã. 229
De patre & filio quæ ſimul dicantur. 1382. 1383
Pater filio quid dederit, quod maius eſt omnibus. 432
Patris opera, quæ & filij. 212. 213
Patrem quo modo diſcipuli à Chriſto videre quærebãt. 157
Pater æqualis filio, & maior. 189. & ſequentibus & 541. 542
Pater potentia filij eſt. 215
Chriſtus nunquam dixit de Patre, Pater noſter, ſed meus aut veſter. 224
Pater quo modo verax, & filius veritas. 364
Pater quo modo loquatur filio ſuo. 396
Pater Deus eſt, nõ de Deo; filius Deus eſt, de Deo. 523
In nullo credendus eſt pater eſſe ſine filio & ſpiritu ſancto. 582. 583
Filius manifeſtauit nomẽ patris, in Iudæa antea ignotũ. 629. 630
Pater verbum ſuum ſeipſum cogitando genuit. 1065. in principio.
Ad patrem oratio. 871. & ſequentibus.
Vnde pater dicatur, vel gignens. 1062. 1063
Non eſt maior filio pater. 1396
Patientia deſiderium exercet, 746
Patientia in aduerſis ſalutem operatur, 1198
Fructus non eſt, vbi non eſt patientia, 1369
Patientia Deum laudat, non auaritia. 1387
Patientia iuſtis parit coronam, iniuſtis indulgentiã. 1453.

Patientia in iniuriis toleran-
dis. 1458. 1459
Patientia Dei expectantis & inuitantis peccatores ad pœnitentiam. 932
Chriſtus alapam patiens nos patientiam docuit, qua mũdum vinceremus. 659
Patientia Chriſti. 1302
Patientiam docens Chriſtus in cruce, potentiam differebat. 352
Prophetam in patria ſua honorem non habere, quomodo dicebat Chriſtus, qui ad illam veniebat à Samaria poſt biduum. 173. & 1314
Patria Chriſti eſt vita æterna: via qua ad vitam peruenitur, eſt mors eius. 273
Patria noſtra, vita Chriſti. Ibidem.
An quis in patria ſuæ natiuitatis poſſit eſſe perfectus. 1314
Patriarchæ in fide Chriſti ſaluati. 409
Patripaſſiani hæretici, qui & Sabelliani. 343
Paulus modicus. 779
Pauli ad fidem conuerſio. 779. & 1420.
Paulus cecidit perſecutor, erectus eſt prædicator. 1251
Paulus amat dici à nobis peccata ſua, vt laudetur qui ſanauit ea. 779
Paulus modicus, Saulus ſuperbus. 779
Verbum quod prædicabat Paulus erat verbum Apoſtolorum. 640. 641
Pauli Apocalypſis apocrypha. 600
Qui cumulat filiis bona pauperum, non implet præcepta Dei. 1164
Chriſtus primùm in veſte pauperis, à paſtoribus & regibus eſt inuentus. 1194
Deus pauperes in hoc mundo voluit eſſe, vt diuites peccata ſua redimerent. 1454
Pacem quam Chriſtus dat, ſuam dicit: quam relquit, non. 539. 540
Pax eſt propter quam totum agitur quòd Chriſtiani ſumus. 620
Pax noſtra, Chriſtus. 539
Peccatum & crimen differũt. 378
Peccatum dicitur ſacrificium pro peccatis. 376. 377
Peccatorum Deus eſt præſcius, non propter hoc tamen inferendum eſt, quòd ſit cauſa. 471
Peccatum Adæ cui imputandum ſit, Deo, an diabolo, an ipſi homini. 1496. & ſequentibus.
Deus creando primum hominem, ſciebat ipſum peccaturum

turum. 1497
Quare Deus permiſit hominem peccare. 1498
Peccatum, malorum, quæ patimur à creaturis, eſt cauſa non Deus. 9
Deus peccatores certo numero peccatorum completo punit. 1113
Peccatores pro peccatis ſuis à Deo ſæpe dimittuntur. 1242
Deus peccatum non dimittit impunitum. 1429
Peccata quotidiana quæ ſint. 1163
Peccator poteſt eſſe homo, & iuſtus 378
Peccato omnia odit Deus. 378
Peccatum potiùs timendum eſt quàm mors. 1145
Peccata decem maximè torquent animam. 1045
Peccata omnia hominum aut ad corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facinora nocendi. 1161
Peccatorum theſaurizatio infernalé parit cruciatũ. 1207
Peccata minora non contemnenda. 135
Remedia aduerſus peccata quotidiana. 1162
Sunt venialia peccata, ſine quibus iſta vita non eſt. 1390
Humanũm eſt peccare, Chriſtianum eſt à peccatis deſiſtere, & diabolicũ eſt perſeuerare. 1206
Peccata, ſunt febres animæ. 1156
De peccato ſuo an habeant excuſationem, ad quos non venit Chriſtus. 566. & ſequentibus.
Peccatum, iniquitas eſt. 747. & 750
Peccatores filij diaboli. 748
Peccator, & homo, duæ res ſunt. 134
In peccatorum remiſsionem nullius martyris funditur ſanguis. 555
Peccata præterita nõ tantùm Apoſtolis, ſed & nobis donata ſunt. 714
Peccata dimittuntur per nomen Chriſti, & nõ alterius hominis. 724
Peccatorum remiſſio in Eccleſia eſt. 807
Peccatorum veniæ imploratio. 900
Reſipiſcentiã à peccatis præpedientia. 1047
Sera fœditatis peccati cognitio. Ibidem.
Peccatori quid faciendum. 1049
Contra peccata remedia. Ibidem.
Peccata quotidiana quibus operibus purgentur. 1162. 1163
Peccatorum remiſſio pro articulo habenda eſt. 1410. 1411.

Peccatorum remiſſio tribuitur ſpiritui ſancto. 1424
Peccatorum remiſſio credenda eſt, 1437
Quantuſcunque ſit quis peccator, ſi reuertatur, indulget illi Deus. 1462
Peccata tribus modis dimittuntur in Eccleſia. 1390. 1391
Peccato infidelitatis cuncta peccata tenentur. 567
Peccatum habere, magna eſt infœlicitas: ſed longè maior in peccato mori, 356
Peccatis implicitus, ſtatum ſuum non cognoſcit. 947. 948
Tundens pectus, & non corrigens peccata ſua, conſolidat illa. 1144
Peccator, ſeruus peccati. 374. 375
Peccatores exaudit Deus. 403
Homo quòd ſit peccator à ſe habet: quòd autem beatus, à Deo. 441
Peccatores non laudant Deũ, 953
Peccatores in Eccleſia ſunt ſicut mali humores in corpore purgandi. 734
Quo modo peccator nec vidit, nec cognouit Deum, 747
Peccatores quo modo amauerit Deus. 784. 785
Peccatorum ingens periculũ. 1047
Peccatores quare Deus tolerat, & non illico punit. 1110
Peccatores Deus non amat. 1113
Deus odit peccatorem qualis eſt, ſed diligit eum qualem vult eum facere. 1156
Peccatores ſunt filij diaboli per imitationem. 1187
Pecunia à pecore: quòd quicquid antiqui haberent, totum in pecoribus habebãt. 1141
Pecunia nullum facit beatũ. 1143
Multum intereſt inter Deum & pecuniam. Ibidem.
Labores ſumpti in acquirenda pecunia. 1144
Quicquid poſſidet homo, pecunia vocatur. 1141
Pelagianorum error, & eius improbitas. 1173
Pennæ quibus euolandum eſt ad Deum, ſunt dilectio Dei & proximi. 1198
Perdix fouens oua quæ non peperit, diabolus eſt. 1346
Peregrinationis non ignarus, libentius peregrinorum miſeretur. 1116
Tota vita noſtra peregrinatio eſt. 1215
Perfecti qui. 597
Perfectorum eſt ſolidus cibus. 597
Perire Deo, eſt ab illa æterna

beatitudine excludi 568
In nullo poteſt nos lædere inimicus, niſi quantum per miſerit Deus. 1452
Perſequētis manus fugit Paulus. 419
Perſequentium furori cedendum aliquando. 450
Perſecutionem pati propter iuſticiam, eſt pati propter Chriſtum. 564. 565
Perſecutor membrorū Chriſti, perſecutor eſt Chriſti. 801
Perſecutionis nouiſſimæ tempus, in duobus mēſibus intelligitur. 837
Ficti Chriſtiani, hæretici, & Pagani, quanuis diſſidere videantur, vno tamen animo in Eccleſiæ perſecutione iunguntur. 847
Perſecutio malorum velut ſomnium euaneſcit. Ibidē.
Superbi, cupidi, & luxurioſi, non ſolùm perſequuntur ſanctos, ſed etiam ſeipſos odio habent. 848
Quo modo intelligatur. Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. 1296. & ſequentibus.
Perſonarum in diuinis diſtinctio. 875. & 1018. & 1373. & 1456.
Perſona vna corporis & animæ Chriſti cū diuinitate. 209
Neceſſaria perſonarum trinitas in vnitate eſſentiæ. 1061. & ſeq.
Vnde ſubſtantiæ & perſonæ nomina ad diuina transferantur. 1062
Cur æqualitas perſonarum deitatis nomine honoretur. 1066
Perſonarum diuinarum per ignem & animam declaratio. 1102
Perſonarum diuinarum diſtinctio. 979. & ſeq. copioſè 988
Perſonarum diuinarum attributa, & relationes. 1102
Perſonarum trium articuli. 1153
Proceſſus diuinarum perſonarum ex ſeinuicem. 1172
Perſonarum trium comparatio. 1098
Perſonæ tres non dicuntur dij, vel omnipotentes. 1400
Pertinacia hæreticorum improbatur. 1337. 1338
Perturbatio Chriſti, quid nobis ſignificarit. 498
Perturbationes an cadant in animam ſapientis. 496. 497
Pedes animi affectus noſtri ſunt. 486
Pedes habet lauare etiam qui mundus eſt totus. 485. 486
Pedes lauare myſticè quid.

486
Pedes inquinare quo modo timet Eccleſia, vt ſponſo aperiat. 487.488
Pedes Eccleſiam noviſſimi téporis, multis probandam tribulationibus deſignant. 820
Pedes Apoſtolos & prædicatores deſignant. 829
Petendũ eſt in nomine Chriſti, quod à Chriſto accipere volumus. 528.529
Petere in nomine Ieſu, eſt quod pertinet ad rationem ſalutis petere. 561
In nomine Chriſti petere. 613.& ſeq.
Quicquid petimus à Deo, nó voluntati, ſed ſaluti dat. 763.764
Petra in mari fluctibus tunditur, ſed non frangitur. 704
Petrus ſuper aquas ambulans, infirmitate trepidauit. 1253
Petri negatio trina. 660
Petrus nó excuſandus in Dñi negatione. 511.512
Petrus felici gaudet ſuæ negationis exitu. 696.697
Petrus morientem negauit, quem confeſſus eſt reſuſcitatum. 697.& 1227
Petri timor ter Chriſtum negauit eiuſdem amor ter eũ confeſſus eſt. 752
Petri negatio & pœnitentia. 1227 1228
Petrus Chriſtum negans, deſignabat nullũ vſque adeò iuſtum non in ſe debere præſumere. 1404
Petrus mortuus eſt pro abſente, quem deſperando negauerat præſentem. 1406
Petri pedes primo lauit Chriſtus. 1485
Petrus & Ioannes intrantes Chriſti monumentũ, nondum credebant eum reſurrexiſſe. 683
Petrus à petra nomé accepit. 704
Petro non ſolùm datæ ſunt claues regni cœlorum, ſed & eccleſiæ. 455
Petrus poſt acceptionem ſpiritus ſancti, exuit vitam præteritam & mores. 575. & ſequentibus copioſé.
Petrus quare reprehenſus eſt à Chriſto. 655.656
Chriſti verba ad Petrum, Sequere me: quid ſibi velint. 700.& 705
Petrus ad Chriſti, ſuper amore eius, interrogationem, confirmat trinitatem, vt conſolidet vnitatem. 1348
Laus confeſſionis Petri. 799
Petrus à Petra, cognomine beatus, Eccleſiæ figuram portans, apoſtolatus principatum tenens. 704

Petri

Petri claues. 455
Petrus os Apoſtolorum. 287. & 676
Petrus vnus pro omnibus ligandi & ſoluendi accepit poteſtatem. 676
In Petri perſona ligandi & ſoluendi poteſtatē accepit Ecclesia. 455
In Petro vniuerſa Eccleſia claues regni cœlorum accepit. 704
Petrus Apoſtolorum primus. 484.
Petrus abundantiore gratia vnus idémq; primus Apoſtolus. 704
Petri infirmitas. 512
Petrus Eccleſiæ totius figuram gerit. 455
In Petri perſona, ſignificati ſunt in Eccleſia boni. Ibid.
Contra Phariſæos. 406
Phariſæi & Publicani differentia. 1272
Phiala confeſſionem, & noui ſacerdotij propaginem ſignat. 819
Phialæ plenæ ira Dei ſunt odor & verbum Dei. 841
Phialarum plagæ quid. 841. 842
Phialarum effuſio quid ſit. Ibidem.
Philippum quare Dominus interrogabat, cùm ipſe ſciret quid eſſet facturus. 258
Philippus patrem petebat videre, quem filio putabat meliorem. 522
Philoſophi quo modo deuiarint, non intrantes per oſtium. 406
Philoſophi Deum per creaturas cognouerunt. 14
Photinianorum error. 426
Pietas Dei erga homines. 931
Pilatus, iudex Romanus. 663
Pilatus occaſiones liberandi Ieſum quæſiuit. 669
Pilatus timuit magis filium Dei ne occideret, quàm legem Iudæorum vt occideret. Ibidem
Pilatus magis alienam legem contempſit, quàm Cæſarem ſuæ poteſtatis authorem. Ibidem
Pilatus à Deo poteſtatem habebat. 669. in principio
Ad Piſcationem quare redierint Apoſtoli. 688
Piſcaturam Apoſtoli repetunt ad exhibendum piſcium miraculum. 690
Septem diſcipulos inuenit Chriſtus piſcantes. 690. in fine.
Piſcinæ porticus quinque, ſunt quinque libri Moyſi. 179
Piſcina in qua Chriſtus paralyticum ſanauit, populum Iudæorum ſignificat. Ibidem

486
Pedes inquinare quo modo timet Eccleſia, vt ſponſo aperiat. 487.488
Pedes Eccleſiam noui timi tēporis, multis probandam tribulationious deſignant. 820
Pedes Apoſtolos & prædicatores deſignant. 829
Petendū eſt in nomine Christi, quod à Christo accipere volumus. 528.529
Petere in nomine Ieſu, eſt quod pertinet ad rationem ſalutis petere. 561
In nomine Chriſti petere. 613.& ſeq.
Quicquid petimus à Deo, nō voluntati, ſed ſaluti dat. 763.764
Petra in mari fluctibus tunditur, ſed non frangitur. 704
Petrus ſuper aquas ambulans, infirmitate trepidauit. 1253
Petri negatio trina. 660
Petrus nō excuſandus in Domini negatione. 511.512
Petrus felici gaudet ſuæ negationis exitu. 696.697
Petrus morientem negauit, quem confeſſus eſt reſuſcitatum. 697.& 1227
Petri timor ter Chriſtum negauit eiuſdem amor ter eū confeſſus eſt. 752
Petri negatio & pœnitentia. 1227 1228
Petrus Chriſtum negans, deſignabat nullū vſque adeò iuſtum non in ſe debere præſumere. 1404
Petrus mortuus eſt pro abſente, quem deſperando negauerat præſentem. 1406
Petri pedes primo lauit Chriſtus. 485
Petrus & Ioannes intrantes Chriſti monumentū, nondum credebant eum reſurrexiſſe. 683
Petrus à petra nomē accepit. 704
Petro non ſolùm datæ ſunt claues regni cœlorum, ſed & eccleſiæ. 455
Petrus poſt acceptionem ſpiritus ſancti, exuit vitam præteritam & mores. 575. & ſequentibus copioſé.
Petrus quare reprehenſus eſt à Chriſto. 655.656
Chriſti verba ad Petrum, Sequere me. quid ſibi velint. 700.& 705
Petrus ad Chriſti, ſuper amore eius, interrogationem, confirmat trinitatem, vt conſolidet vnitatem. 1348
Laus confeſſionis Petri. 799
Petrus à Petra, cognomine beatus, Eccleſiæ figuram portans, apoſtolatus principatum tenens. 704

Petri claues. 455
Petrus os Apoſtolorum. 287. & 676
Petrus vnus pro omnibus ligandi & ſoluendi accepit poteſtatem. 676
In Petri perſona ligandi & ſoluendi poteſtatē accepit Ecclesia. 455
In Petro vniuerſa Ecclesia claues regni cœlorum accepit. 704
Petrus Apoſtolorum primus. 484.
Petrus abundantiore gratia vnus idémq; primus Apoſtolus. 704
Petri infirmitas. 512
Petrus Eccleſiæ totius figuram gerit. 455
In Petri perſona, ſignificati ſunt in Ecclesia boni. Ibid.
Contra Phariſæos. 406
Phariſæi & Publicani differentia. 1272
Phiala confeſſionem, & noui ſacerdotij propaginem ſignat. 819
Phialæ plenæ ira Dei ſunt odor & verbum Dei. 841
Phialarum plagæ quid. 841. 842
Phialarum effuſio quid ſit. Ibidem.
Philippum quare Dominus interrogabat, cùm ipſe ſciret quid eſſet facturus. 258
Philippus patrem petebat videre, quem filio putabat meliorem. 522
Philoſophi quo modo deuiarint, non intrantes per oſtium. 406
Philoſophi Deum per creaturas cognouerunt. 14
Photinianorum error. 426
Pietas Dei erga homines. 931
Pilatus, iudex Romanus. 663
Pilatus occaſiones liberandi Ieſum quæſiuit. 669
Pilatus timuit magis filium Dei ne occideret, quàm legem Iudæorum vt occideret. Ibidem
Pilatus magis alienam legem contempſit, quàm Cæſarem ſuæ poteſtatis authorem. Ibidem
Pilatus à Deo poteſtatem habebat. 669. in principio
Ad Piſcationem quare redierint Apoſtoli. 688
Piſcaturam Apoſtoli repetunt ad exhibendum piſcium miraculum. 690
Septem diſcipulos inuenit Chriſtus piſcantes. 690. in fine.
Piſcinæ porticus quinque, ſunt quinque libri Moyſi. 179
Piſcina in qua Chriſtus paralyticum ſanauit, populum Iudæorum ſignificat. Ibidem

Piſces duo, reges ſunt & ſacerdotes. 258. in fine
Piſcium à diſcipulis in præſentia Chriſti captorũ numerus, electos deſignat. 691
Piſces ab Apoſtolis capti, dicuntur magni. 649. in principio.
Chriſtus in litore maris pauit ſeptem diſcipulos piſce aſſo, adiunctis aliis & pane 695 696
Piſtica nardus à loco dicta. 452
Placere domino difficile eſt, in regione mortuorũ. 1357
Quomodo placendũ eſt Deo. Ibidem.
Quomodo intelligatur, Placẽdum eſt omnibus per omnia, cùm ſoli Deo placendum ſit. 1364. & ſeq.
Quod placet bono domino, non debet diſplicere ſeruo. 1388. in principio
Plagæ ſeptem nouiſſimæ, cõtinua perſecutio malorum à Deo. 841
Plagæ maiores in anima veniunt ſuper ſuperbos voluptatibus deditos, quàm in corpore. 850
Plagæ decẽ Aegypti, & quid figurent. 1233
Decem præcepta ſunt medicamenta vulnerum decem plagarum Aegypti 1439
Decem præceptorum legis, ad decem plagas Aegypti comparatio. 1439
Primi præcepti, ad primam plagam comparatio. Ibid.
Secundi præcepti, ad ſecundã plagã, cõparatio. 1440
Tertij præcepti, ad tertiam plagam comparatio. Ibid.
Quarti præcepti, ad quartam plagam, comparatio. 1441
Quinti præcepti & quintæ plagæ comparatio. Ibid.
Sexti præcepti, ad ſextam plagam comparatio. 1442
Septimi præcepti ad ſeptimã plagam comparatio. Ibid.
Octaui præcepti, ad octauam plagam comparatio. Ibidem.
Noni præcepti, ad nonam plagam comparatio. 1443
Decimi præcepti & decimæ plagæ comparatio. Ibidem
Pœna longior quàm culpa. 703
Pœnæ pro peccatis olim inflictæ. 1245
Pœnæ inferni. 1012
Pœnæ æternitas quoſdam à voluptate non deterret. 1013
Pœnitere quid ſit. 1285
In pœnitentia aſſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, & carnifex timor. 1276
Pœnitentia nõ differẽda. 324
Pœnitentia erit apud inferos, dolorem habens, non medicinam. 1472
Pœnitentiæ locus non erit apud inferos. 1181. in principio

Pœni

Pœnitentiam non agit ſuperbus pro malis, ſed gloriatur quaſi pro bonis. 1188
De pœnitentiæ medicina, liber vnus. 272. & ſequentibus.
De pœnitentiæ vtilitate tractatus. 1284. & ſequentibus.
Ad pœnitentiam exhortationes. 1455. & 1469. & ſeq.
Qui iam voluntatis factus eſt arbiter, niſi eum ad ſacramenta fidelium accedentem pœniteat vitæ veteris, nouam inchoare non poteſt. 1283. in fine
A pœnitentia cùm baptizantur, ſoli pueri immunes ſunt. 1274. in principio
Pœnitentia in adultis debet præcedere baptiſma. 1284. 1285
Pœnitentiæ agendæ triplex ratio in ſacra ſcriptura innitur. 1284. & 1292
Pœnitentiæ tres ſunt actiones. 1284. & ſequētibus copioſé.
Pœnitentia prima. 1284. & 1292
Pœnitentia ſecunda. 1292
Pœnitentia tertia. 1294
Nec laici, nec ſacerdotes vno die eſſe debent ſine pœnitentia. 814
Quāto diutius expectat Deus pœnitentiam, tanto grauiorem exigit emendam. 1181.
Pœnitentiæ vtilitas, ac ſalubritas. 1282
Statim peccatum admiſſum pœnitentia delendum eſt. 1456
Pœnitentia ſiue contritio cōfeſſionem parit vtilem. 1207
Pœnitentia multos grauiſſimos peccatores ad vitam de morte reducit. 1305. 1306
Nulla eſt tam grandis culpa, quæ pœnitendo non habeat veniam. 1458
Pompæ diaboli quæ ſint, quibus renunciandum eſt. 1445
Pontificem vnum cōſtituerat Dominus populo ſuo, ambitio autem plures. 449
Pōtifices plures inter Iudæos contra præceptum Dei. Ibidem.
Populum ſuum qualem velit eſſe Deus. 1116. & ſeq.
Inter populum cœli & populum terræ medius pendebat Apoſtolus. 1474
Porticus quinque legem ſignant. 179
Poſſeſſio terrarū iure humano eſt introducta. 70
Poteſtatem dedit Deus homini per Spiritum ſuum in membra ſua. 1501
Poteſtas data eſt homini ſuper omnia alia creata. 1411 & 1415
Prandium Chriſti cum ſeptē

diſcipulis,beatitudinem deſignat. 696
Præcepti ſui tranſgreſſione Deus offenditur. 1115
Præcepti ſui obſeruatione Deus placatur. Ibid.
Præceptorum Dei tranſgreſſores. 1149
Præcepta Dei ideo ſuperbi faciunt,vt contra Deum faciant. 1188
De conuenientia decem præceptorum & decem plagarum. 1439.& ſeq.
Verbum breuiatum multa præcepta in duo redegit. 1138
Duo ſunt præcipua præcepta ex quibus cætera pendent. 1140.1141
Præceptorum legis diſtinctio. 1152.& ſequentibus
Præceptum, Non facies aliis, &c.continet duo,quæ continent decem, & illa decé, omnia. 1161
Prædeſtinatio Dei firma. 527
Prædeſtinatio diuina. 970. & 972.& ſeq.
Ille prædeſtinatione & præſcientia oues & hircos ſolus nouit,qui prædeſtinare & præſcire potuit. 1366
Prædeſtinatio & præſcientia Dei profunda. 972
Chriſtus inquantum Deus non eſt prædeſtinatus. 627
Prædeſtinatus quo modo Chriſtus 626.627
Prædeſtinati ſunt innumerabiles. 823.824
Prædicare verbum Dei non tam ſecurum, quàm audire. 488
Ad prædicandum diſcipuli miſſi ſunt, nec à ſeipſis ire auſi ſunt. 742
Prædicatio nouiſſima. 828
Prædicatores verbi, dicti boues triturantes. 110
Prædicatores verbi Dei, dicti ſunt bonus odor Chriſti. 452.453
Prædicatores Deum deprecentur,vt eorum pedes lauentur. 490
Prædicatores ſtudeant implere quę prædicant. 827
A prædicatoribus vanis cauédum eſt. 592.593
Si prælatus malus de oue errante rationē malā reddit: quid reddet hæreticus qui, ouem in errorem impulit? 1342.1343
Prælati & ſubiecti differentia & æqualitas. 1330
Præpoſiti mali ſua quærétes. 417
Præſcientia Dei. 972
Præſcientia Dei non eſt cauſa peccatorum. 471
Precatio ad Deum ſecundū omnes pſalmos totius Pſalterij. 1508.& ſequentibus copioſe.
Primogenita cordis noſtri, fides eſt. 1443
Princeps mundi quo modo dicatur diabolus.544.545. & 586

& 586
Principem mundi eiici foras, quid ſit. 742
Principium vnum pater filius & ſpiritus ſanctus. 360 & ſeq. copioſè.
Proceſſio & natiuitas in diuinis longè difficilis eſt intellectu. 604
Prodigia quæ dicantur. 175
Prodigium, quaſi porrodiciū. Ibidem
Prodigus quid figurauit. 1249. & ſeq.
Promiſſiones diuinę. 319. 320
Promiſſa Dei. 938
Promiſſio Dei & mundi, ſicut minæ eorum, longè differunt. 740
Promiſſio mundi vana eſt. Ibidem
Propheta erat Chriſtus. 168
Propheta in patria ſua honorem nón habet. Ibidem
Prophetas quare Deus præmiſerit, qui de Chriſto teſtimonium darent. 336
Propheta, malus eſſe poteſt, 773
Prophetant etiam mali. 449. & 773
Prophetia de Chriſto nunquam defuit vſque ad aduentum eius. 97
Quæcunque Chriſtus opere compleuit, prophetata de eo erant. 722. 723
Proprietates diuinæ. 895. & ſequentibus
Prouidentia Dei in rebus. 948
Proximum oportet omnem hominem intelligi. 1119
Proximus noſter quid ſit. 921
Proximi dilectio prior eſt ordine faciendi, Dei autem dilectio prior eſt ordine præcipiendi. 183
Pſalterium decem chordarū quid ſit. 1154
Pſalterium Auguſtini, quod matri ſuæ cōpoſuit. 1508. & ſeq
Pſeudoprophetæ ſunt vel hæretici, vel ficti Chriſtiani. 856
Pudicicia eſt duplex, corporis & animi. 1302
Pudor humanus mala quædam portare non poteſt. 590. in fine
Pugna proteruiæ & manſuetudinis. 1363
Pulices & muſcas cur fecerit Deus. 9
Puteum abyſſi aperire quid. 817

Q

Quadragenarius numerus in quadam perfectione ſacratus. 180
Quadraginta & ſex anni in nomine Adam inuenti, ſi Græcè ſcribatur. 113. 114
Quantum habes, tantus eris. 1144
Quatuor Euangeliſtæ, quatuor animalia in Apocalypſi. 341-342

Qua

Quatriduum mortis Lazari, quid ſignificet. 443
Quæritur Chriſtus à diuerſis diuerſis rationibus. 265
Deus in comprehenſione ita latebat in carne, vt laternis, facibus, & armis quærere-tur occidendus à tenebris. 655
Quærendus eſt Deus, non oculo, ſed corde. 775
Quiſquis quærit, facilè inue-nit. 936

R

Rabbi, magiſter dicitur. 399
Racha quid. 457
Radere caput, cogitationes terrenas à mente ſignificat reſecare. 1177.1178
Rami fracti ex arbore cui in-ſeritur oleaſter, Iudæi ſunt, quibus ſuccedunt Chriſtia-ni ex gentibus. 176
Ranæ ſunt hypocritæ, ad ma-lum non ad bonum cæte-ros imitantes. 843
Ranæ item ſunt ſpiritus dæ-moniorum, facientes ſigna. 843
Rancoris incommoda. 1293
Rancor aduerſus fratrem ſer-uandus non eſt. 1459
Rapi obuiam Domino in aera quid ſit. 1215
Raptus populi fictio. 600
Quid certamen paruulorum in vtero Rebeccæ figura-rit. 1394.
Recipiens aliquem in nomine Domini, mercedem recepti ille recipiet. 753
Redemptio noſtra. 958.959
Redemptionis noſtræ præpa-ratio. 996
Regimen Dei. 953.954
Rex quare noluit Chriſtus fie ri, cùm eum quærerent poſt miraculum de quinque pa-nibus. 261
Rex Iudæorum quomodo Chriſtus. 458
Regnaturis ſolent inuidere re gnantes. 664
Nemo poteſt gaudere cum ſe-culo, & regnare cum Chri-ſto. 1180
Regnum Dei dicti ſunt fide-les. 664
Qui timet ne veniat regnum Dei: timet ne exaudiatur di cendo, Adueniat regnum tuum. 708
Regni Dei ad alia bona com-paratio. 939
Duplex plaga eſt ab æterno re gno ſeparari 1013
In regno Dei nihil inordina-tum relinquitur. 1067
Regnum Chriſti ſuperbum mundum humilitate deui-cit. 667
Regnum cœlorum quid ſit. & vbi eſſe credatur. 1083
Regnum cœlorum, Eccleſia cur appellata. 516
Regnum cœlorum erunt re-gnantes in cœlo. Ibid.

Regnum cœlorum. 994
Regnum cœlorum quomodo poſſit acquiri. 998
Regnum cœlorum confertur pauperibus, quibus regnū terrarum eſt ablatum. 1036
Regnum cœlorum non diuitum, ſed pauperum eſt. 1180
Religionis veræ, & ſimulationis veræ religionis congreſſus. 1299
Patrem & matrem quo modo reliquit Chriſtus, vt adhæreret vxori. 102
Deus dedignatur ignoſcere, quod in ſeipſo homo dedignatur agnoſcere. 1277
Omnia vetera Chriſtus, nouus homo factus renouauit. 1167
Quid ſit Deum requieuiſſe ab omni opere quod patrarat. 1153
Reſpicere, & videre Dei. 1510
Reſpectus Dei tribus modis accipi ſolet. Ibid.
Qui ſint retro reſpicientes in via. 1169
Reſurgentium ſtatus & conditio. 1215. & 1467
Reſurrectionis modus. 1217
Reſurgentium exemplum per comparationem ſeminis iacti in terram. 1217. & 1425
Ezechiel ſuper cæteros de reſurrectione ſcripſit. 1217
Reſurgentium differentia. 1424. & ſeq.
Reſurrectionis bonū eſt quod in vita æterna manebit. 1425
Reſurrectio carnis in vitam æternam credenda eſt. 1391. & 1424
Reſurrectio vltima eſt credenda. 1437
Reſurrectiones duæ, animæ & corporis. 201. 202. & 205. & ſeq.
Et de vtraque plura. 241. & ſequent.
Reſurrectio quædam mentis & quædam carnis. 203
Reſurrectio animæ & corporis per Chriſtum. 247. 248
Reſurrectio corporum vnde, & animarum vnde. 254
Reſurrectionem animarum facit pater per filium Deum: corporum autem per filiū hominem. 255
Reſurrectiones duæ, Chriſti, & noſtra. 534
Reſurrectio prima à morte peccati ad vitam iuſticiæ per pœnitentiam toto hoc tempore agitur. 857
Reſurrectio ſecunda, qua de puluere terrę ad vitam corpoream homines redeunt. Ibidem.
Reſurrectio mortuorum quo modo ſit probabilis. 1080
Reſurrectionem carnis dicit Chriſtus, mentiſque. 107
Reſurrectio omnis carnis rationalis fideliter credenda eſt. 1411
Circa reſurrectionem mortuor

tuorum opinio. 1116
Romæ excidium. 1490 1491

S

SAbbatum quo modo ſit ob ſeruandum. 1440 1441
Sabbatum obſeruare eſt a pec cato abſtinere, non ab ope re manuum. 30
Sabbato quo modo Dominus requieuit, Chriſtus autem languidos ſanauit, dicens, Pater meus vſq; modo operatur & ego operor. 186
Sabbato Dominus requieuit, quia creaturam nullam cō didit. 214
Sabbatum quo modo obſeruabant Iudæi, & quo modo non. 30
Sabbatizandum ſpiritaliter. 30 & 402. & 1149. & 1440. 1441
Sabbato non vacandum à ſalute. 304
Sabbatū ſpiritale quid ſit. 402
Sabbati prima dies, dominica erat. 682
Sabellius eundem patrem aſſerit quem filiū. 301. & 523.
Sabellianorum error taxatur. 426. & 523. 524.
Sabellianos confundit Auguſtinus 391
Sabelliani, Patripaſſiani dicti ſunt. 343
Sacerdotum ignauia. 1208. & 1209
Sacerdotum diuerſitas. Ibi.
Multorum eſt vocari ſacerdotes, ſed nō eſt omnium eſſe ſacerdotes. 1208
Sacramentum nō idem quod virtutes ſacramenti. 278
Sacramenta manauerunt ex latere Chriſti. 161
Sacramentorum beneficium nobis a Chriſto datum. 931
Sacramenta gemina manarunt ex latere Chriſti 1403
Sacramenta Eccleſiaſtica ſumunt boni & mali. 734. 735
Sacramenta malicia miniſtri non contaminantur. 52. 53
Sacramenta Chriſti nihil proſunt, vbi reſiſtitur fidei 474 in principio.
Sacrificia Cain & Abelis in quo differebant. 755
Sacrificij Abrahæ hiſtoria. 1318. & ſeq.
Sacrilegi Iudæ comparantur. 454
Sacrilegi reges malè iubendo, & ſacrilegi ſacerdotes malè docendo, nocent. 830
Saluator corporis ſolus Chriſtus. 303 304
Salus nulla eſt niſi in ſocietate Dei. 713
Salus hominum & pecorum Domini eſt. 303. 304. & 326
Salus quædam hominibus & iumentis communis, quædam nec omnibus hominibus. 304. & 326
Salus noſtra ex ſolo Deo. 304
Salus noſtra ex Deo eſt. 968
Samaritana aquam petit à Chri

Chriſto, ne laboret in hauriendo. 265. in fine.
Samaritanæ oratio ad Chriſtum. 1025. 1026
Samaritana mulier, typus eccleſiæ. 162
Samaritanus interpretatur cuſtos. 390
Samaritani alienigenæ ſunt. 162
Inter Samaritanos & Iudæos contentio. 168
Cum Samaritanis Chriſtum biduo manere, quid ſit. 172
Samaritani ſolo Chriſti verbo crediderunt, conciues autem eius ſigna quærebant. 174. 175
Samaritanum Chriſtus non ſe negauit. 330
Samaritanus verè Chriſtus. Ibidem.
Sancti quomodo receptis corporibus, in cœlo futuri eſſe credantur. 1081
Sanctorum mutua charitas in cœlis. 1009. 1010
Sanctorum gloria. 1085. 1086
Sancti non de ſenſibilibus, ſed ſummo bono delect. 1085
Sanctorum inuocatio. 887
Sanctorum natalitia quo modo celebranda. 1281. 1282
Sanctificationes veteris teſtamenti, vmbræ erant ſanctificationũ noui teſtamẽti. 636
Sanctificatur quis in veritate, quæ eſt Chriſtus. Ibidem.
Sanctificat pater quempiam in filio. 637
Sanctificatio primum ſonuit in die ſeptimo. 602
Non eſt ſanctificatio nominata in creando cuncta, niſi in die ſabbato. 1153
Sanctum, & ſanctum ſanctorũ quid ſint. 1131
Sancta nocent malis. 64
Sanguines non eſt dictio latina. 19
Sanguis & aqua ex latere Chriſti manantes, quid ſignificent. 683
Sanguine Chriſti purgamur ab omni delicto, 714
Ex ſanguine & aqua à Chriſti latere fuſis, decorantur animæ fideles. 1226
Sanitas quàm multis obſit. 78
In ſapientẽ cadere perturbationes animorum, contra Stoicos. 496. 497
Sapientis eſt non tam cuiuſlibet rei principium, quàm exitum prouidere. 1265
Sapientia aliquando ſumitur pro ſtultitia, in ſacra ſcriptura. 1346. in fine.
Sapientiæ creatæ & increatæ diſtinctio. 882. 883
Indignum eſt vt ſapientia pecuniæ comparetur. 1144
Sarcina peccatorum. 115
Satanæ corpus ſunt homines ſuperbi & mali, ſicut corpus Chriſti humiles. 815
Quare Chriſtus Petrum vocauerit ſatanam. 1227
Homo remiſſis peccatis ꝑ ſatiſfactionẽ cogitẽ tolerare. 703

Sat-

Satisfactio quo modo iniungenda ſit. 1209.1220
Satisfactiones communes. Ibi.
Satisfactionis modus. 1283
Saul etiam prophetauit. 773
Scalam vidit Iacob, & angelos aſcendentes, & deſcēdentes lapidémque vnxit. 85
Scandalum non patitur qui diligit fratrem. 719
Qui ſcandalizantur in Chriſto, & qui in Eccleſia. Ibid.
Scandalum pati quid ſit. Ibid.
Scandalum patientes, pacem perdunt. 720
Scenopegiorum ſolennitas. 291
Scenopegia quid præfigurarint. 296
Schiſmatici, hæretici, & peccatores non habent ſpiritum ſanctum. 767
Scientiæ imploratio. 869
Scientiæ humanæ inflant. 285
Scire Chriſtum quid ſit. 566
Scientia Dei indicibilis. 990. 991
Scriptura tota redacta eſt ad ſymbolum, vt nemo excuſetur. 1381
Scripturæ ſacræ ſunt firmamentum contra errores. 722.723
In ſcriptura ſacra idioma attēdendum. 107
Scriptura ſacra multa omiſit, quæ tamen vera ratione creduntur. 1130.1131
Seculi huius ad futurum comparatio. 1312
Quantum ſunt in iudicio ſecuri boni, tantum ſibi timeant mali. 1361
Sedere ad menſam potentis, quid ſit. 551
Sedere ad dexteram patris, eſt habitare cum patre. 1388. circa finem.
Seducere in bono & in malo poteſt accipi. 297.298
A ſeductoribus cauendum. 599
Sem benedictus eſt, quia patri obediuit. 1187
Seminum cadentium in terram differentia. 1222 1223
Semen Dei eſt verbum Dei. 754
Semen Abrahæ eſſe, eſt eſſe Chriſti. 637
Semen Abrahæ, ſunt gentes per repromiſſionem, ſicut Iudæi 673
Viginti quatuor ſeniores, præpoſiti ſunt eccleſiarum. 817
Senſus cordis. 195.196
Senſus corporei quo modo Deo attribuuntur. 602.603
Senſus corporei non varia ſibi vendicant in Deo loca. Ibidem.
Senſuum humanorum munus à Deo collatum. 930. 931
Senſus omnes in futura vita perficientur. 040.941
Senſuum humanorum tam interiorum quàm exteriorū cōmendatio 941. & ſeq.

Quinq

Quinque viros, id eſt, quinque ſenſus quibus regitur, habet anima ante vſum rationis. 166.167
Senſuum humanorum obiecta. 930.931
Per ſenſus exteriores, mors libidinis interiora ſubit. 1328 1329
Sententiam ſuam finalem Deus noluit nos latere. 1359.
Separari à verbo, eſt eſſe ſine via, ſine veritate, ſine vita. 947
Separatus à verbo, ſeparatur à bono, & omnis talis nihil eſt. Ibidem.
Septem Eccleſiæ, & ſeptem candelabra Aſiæ, ſunt ſeptiformis gratia data à Deo per Ieſum Chriſtum. 809
Septimus dies veſperam quare non habeat. 1153
In ſepulturis mortuorum, mos cuiuſque gentis ſeruandus eſt. 682
In virginis Mariæ vtero nemo ante Chriſtum, nemo poſt Chriſtum conceptus eſt: ita nec in ſepulchro ſuo nemo ante eum, vel poſt eum ſepultus eſt. Ibidem.
In ſepulchro Chriſti angeli viſi, Euangelium à capite ad pedes deſignabant eſſe nunciandum. 684
Quid tres dies ſepulturæ Chriſti deſignent. 1421. 1422
Sermones Chriſtus dicit ſuos qui alibi dicit, Sermo quē audiſtis, non eſt meus: quia ipſe non eſt ex ſe, ſed ex patre. 537
Serpentis ænei exaltatio quid præfigurarit. 133
Iudæi dicentes, Nemini ſe vnquam ſeruiſſe, mentiebantur. 334
Facit Deo quod pati nō vult, qui Deo ſeruire non vult, & vult vt illi ſeruiat homo. 1161
Seruitus peſſima, peccatum. 375
Seruitus duplex. 557.558.& 564
Seruituti hominū Deus omnia ſubiecit. 965
Seruitus quatuor modis variatur. 1514.1515
Seruus bonus eſſe non poteſt niſi præcepta domini ſui impleat. 556
Seruus bonus, eſt ſeruus & amicus. 556.557
Peccator vult vt meliorem ſeruum habeat, quàm illū Deus. 1161.1162
Signare quia Deus verax eſt, quid eſt. 154
Signare quid eſt, cùm dicitur de Chriſto: Ideo hūc Deus pater ſignauit. 266
Silentio ſuo Chriſtus in paſſione ſua non reus, ſed inſtar agni innocens perpenditur.

†††††††

ditur. 668
Simeon viſo Chriſto, de ſuo exitu gratulabatur. 1213
Deus quid in nobis ſibi ſimile requirat. 1000
Similitudines plerunque fallunt. 233
Simonem magum baptizauit Philippus in Samaria. 66
Simon magus volebat ſpirtũ ſanctum emere. 109
Simoniaci ſignantur ab his quos Chriſtus à templo eiecit oues & boues vendentes. Ibidem.
Simon Cyrenæus angariatus eſt tollere crucem Chriſti. 1356
Sinus & vterus Dei pro ſecreto ponuntur. 29
Sinus patris quid. Ibidem.
Sion, ipſa eſt quæ Hieruſalẽ. 458
Sitis ſine ſatietate. 1103
Sixtus epiſcopus & martyr. 290
Sobrietas quid prodeſt, ſiquis ebrietatem exerceat? 1194
Sobrietas mentis & corporis caſtitas eſt. 1252
Sobrietas cor hominis præ paratum facit. Ibidem.
Sobrietatis cõditiones & proprietates. 1252.1253
Sobrietas, ſanitas eſt animæ & corporis. 1463
Sobrietatis & ebrietatis comparatio. 1252.1253
Socij ſumus Apoſtolorũ, quia fidem cõmmunem habemus. 711
Sodales vnde dicti. 1352
Sodales dicuntur vnius conuiuij. 1352
Sodomitica vindicta. 1113
Sodoma & Gomora non infidelitate ſed luxuria damnatæ. 1123. in fine.
Sol obſcuratus peccata ſunt malorum Eccleſiam obſcurantium. 827.& 829
Soliloquiorum animæ ad Deum, liber. 941.& ſequẽtibus.
Sollicitudo Dei circa nos. 929
In ſomnis vnde anima tam multa videat. 1076
Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. 860
Sortilegi fugiendi Chriſtianis. 74
Spectacula curioſa in quę mutanda ſunt alia. 1393.& ſequentibus.
Spectaculorum gentium, ad ſacræ ſcripturæ ſpectacula comparatio. Ibidem.
Quid ſperent qui ſedentis in cœlo nouiſſima verba negligunt. 807
Spes non ponenda in homine. 4
Spes nimia miſericordiæ Dei. & deſperatio plures occidunt. 324.325

Spei

Spei beneficium. 934
Spes humana in tribus conſiſtit. Ibidem.
Spei prouocatio in corde peccatoris. 1050
Spinæ ſunt mala facientes. 1343
Quid ſit conuerti in ætunna dum configitur ſpina. 1285
Spiritus ſex modis in ſcripturis dicitur. 1055
Spiritus dicitur vir, caro mulier. 19.20
Spiritus tres ex ore draconis procedentes. 844. circa finem.
Chriſtus non fuit tantùm ſpiritus, contra Manichæos. 1171
Spiritus ſanctus quid ſit. 1065
Spiritus ſancti inuocatio. 873
Spiritus ſanctus Deus. 56
Spiritus ſanctus, vnus patris & filij ſpiritus, & eiuſdem cum patre & filio ſubſtantiæ. 605
Spiritus ſanctus dicitur virtus filij, ſicut virtus patris. 606
Spiritus ſanctus accipit de eo quod eſt filij. 609
Spiritu ſancto annunciante, anunciat pater & filius. 620.621
Spiritus ſanctus nō eſt minor patre & filio. 1172.1173
Spiritus ſanctus à patre & filio procedens. 605
Spiritus ſanctus procedit à filio, ſicut procedit à patre. Ibidem.
Spiritus ſanctus non dicitur natus, ſed procedens. 606
Spiritus ſancti proceſſio à patre & filio. 1097
Spiritus ſanctus, donum Dei. 162. in fine.
Spiritus confitens Chriſtum veniſſe in carne, ex Deo eſt. 767
An hæretici confitentes Deū in carne veniſſe, ſpiritum Dei habeant. 767.768
Spiritum Dei habemus, ſi viſcera noſtra ſint plena charitate. 786
Spiritus ſanctus bis datus. 531.532
Spiritus ad menſuram datur hominibus, non autem Chriſto. 156
Spiritum ſanctum quare non dederit Chriſtus ante ſuā reſurrectionē, & quo modo Euangelium dicat eum non datum, cùm Simeon dicatur Chriſtum in ſpiritu ſuſcepiſſe. 317
Spiritum ſanctū virgo Maria accepit, vt Dominū Ieſum Chriſtū conciperet. 317
Spiritum ſanctum nondum datum quo modo dicebat Chriſtus, eo quòd non eſſet glorificatus, cùm multi ſine ſpiritu ſancto loquerentur. 466

Spiritum paracletũ quo modo Chriſtus promiſerit Apoſtolis. 530
Spiritum ſanctum quo modo dicebat Chriſtus ſe daturũ Apoſtolis ſi diligerent, quẽ qui non habent, diligere non poſſe alibi docet. 530. 531
Spiritus ſanctus non æqualiter datur omnibus. 532
Spiritus ſanctus non eſt miſſus ad Apoſtolos, Chriſto præſente. 581
Adhærendo Chriſto carnaliter, non meretur quis ſpiritum ſanctum accipere. 582
Spiritus ſancti aduentu diſcipuli imperiti & idiotæ, ſubitò omnes ſcientias & linguas didicerunt. 725
Spiritus ſanctus venit ſuper centum viginti homines ſedentes in Hieruſalem. 724
Spiritus ſancti miſſio quid operetur in nobis. 1005
Spiritus ſancti datio tollit ſeruitutem, & dat libertatem. 575
Spiritus ſancti ſigna ad animã venientis, 1022
Spiritus ſanctus per columbam & ignem quare oſtenſus. 56. & ſequentibus copioſe.
Spiritus ſancti ſubſtantia nec in columbam, nec in ignẽ eſt tranſmutata. 1065
Spiritus ſanctus diuiſus in linguis, & in columba vnitus quid ſignificet. 61
Quo modo remanet anima, ſpiritus ſancti feruore diſcedente. 1023
Pater, filius & ſpiritus ſanctus ſimul deſerũt impios. 1399 1400
Quare ſpiritus ſancti feruor animam aliquantulum deſerit. 1023
Spiritus ſanctus gemere dicitur, quando nos gemere facit. 56
Spiritus ſanctus quo modo arguet mundum de peccato, de iuſticia & de iudicio. 583. & ſeq.
Spiritu ſancto teſtimonium perhibente de Chriſto, timor omnis abſcedit. 581
Spiritus quo modo clarificet filium. 607. & ſeq.
Spiritus Dei nos hortatur ad ſe bibendum. 773
Spiritus ſancti attributa. 981
Spiritus ſanctus aduocatus noſter. 532. circa finem.
Quare ſpiritus, amor Dei, & ſanctus nominetur. 1065
Spiritus ſanctus, aqua appellatur. 766
Spiritus ſanctus, charitas Dei 100
Spiritus ſanctus, doctor fidelium. 590. & 740.

Spiritus ſanctus, pignus, & arra beatitudinis. 316
Spiritus ſanctus numero ſeptenario ſignificatur. 692. 693
Spiritum ſanctū virtutis nomine appellari. 606
Spiritale in malo. 482.483
Sponſus Chriſtus, ſponſa Eccleſia. 142. & ſeq. copioſe. & 861
Sponſus & ſponſa coniuncti ſunt in vtero virginis. 711
Sponſum & ſponſam cognoſcens, meritò venit ad nuptias. 723
Stadia vigintiquinque aut triginta, quibus nauigatis Apoſtolis venit Ieſus, quid ſignificent. 263.264
Statera in manu diaboli, deceptiones eius. 821.822
Stella matutina, Prima reſurrectio baptiſmalis eſt. 812. in principio.
Stella magna è cœlo cadens, perſonas potentium deſignat. 825
Stephanus ex ſuo martyrio centenum fructum Domino præſentauit. 1225. circa finem.
Stola prima. 782
Stolæ albæ, dona ſpiritus ſancti. 824. & 825. in fine.
Stultiloquia atque turpiloquia ſunt cauenda. 1463
Subditorum non eſt diſcutere, quales eſſe debeant qui imperant. 1300
Ego ſum, propriū ſoli Deo. 357. & ſequentibus.
De ſupernis Chriſtus dicebat ſe eſſe, id eſt de patre, qui ſupra omne eſt. 354. 355
Supra nos eſt Deus noſter, infra nos eſt caro noſtra. 1477
Superbia eſt caput & origo omnium victorum. 269
Superbia eſt mater errorum, ſicut Eccleſia catholica eſt mater omnium Chriſtianorum. 1340
Superbia, malorum, quæ à creaturis patimur eſt cauſa. 9
Diabolus vincit quemcunque ſuperbum facit. 771
Superbia Aegyptiorum muſcis & ranis humilibus domita eſt. 782. in principio.
Superbia fuit cauſa diuerſitatis linguarum, humilitas autem vnitatis. 61. 62
Superbia eſt mater inuidiæ. 1141. in fine.
Superbia excuſationem non habet, cætera peccata habent. 1187.1188
Superbiæ ad cætera peccata comparatio. 1188
Superbiam habens omnium

malorum habet principiũ. Ibidem
Superbia naſcitur quãdo quis non dignatur viſitare fratres. 1189
Superbiæ & humilitatis conflictus. 1297.1298
Vna mater ſuperbia omnes hæreſes, licet diuerſas genuit. 1340
Quod per primorum parentum ſuperbiam amiſſum erat, per Mariæ humilitatem recuperatum eſt. 1514
Superbiæ conditiones. 783
Superbis non ſufficit, quòd eos qui ſancti ſunt, nõ diligunt & imitantur: verumetiam vbicunque poſſunt, perſequuntur. 841. in fine
Qui ſuperbit, in iudicium diaboli incidit. 1188
Superſtitiones quæ ſint. 1447. 1448. & ſeq.
De ſymbolo ad cathecumenos libri quatuor. 1381. & ſequentibus.
Symboli fidei memoria debet eſſe codex. 1381
Extra ſynagogam facere Apoſtolos, quid ſit. 577

T

TAbernaculũ Dei in cœlo, ſunt ſancti in Eccleſia. 837
Tabernaculum Chriſti dignũ eſt eſſe vbi Chriſtus eſt. 1134
Chriſtus nunc tacet iudicio, non autem præcepto. 33
Tangere Chriſtum, eſt in ipſum credere. 685. 686. & 733
Tangi à Magdalenâ quo modo Chriſtus nolebat, qui tactu ſuæ fimbriæ aliam ſanauerat. 274
Tegere ſe lanis ouium quid ſit. 1332. 1333
Templum quod deſtruxerũt Iudæi à Chriſto excitatũ, Chriſtus eſt. 113
In templo vis orare, in te orà. 169
Templum vnum Deus voluit ſibi ædificari in terra, vbi rogaretur, vbi moraretur. 1389
Temporum differentia diuinis operibus attribuitur. 604. 605
Temporis præſentis ad præteritum comparatio. 1245
Tempus eſt vocem paſtoris audiendi, quando paſtor nondum ſumpſit tempus iudicandi. 1358
Tempus ſuum quomodo dicebat Chriſtus Iudæis nõdum veniſſe. 292
Tenebræ in homine, lux in Domino. 15
Tenebræ quæ dicantur, cùm dicitur, lux in tenebris lucet.

cet. 24
Tenebræ oculorum internorum. 332
Tenebræ pellendæ ſunt, ſi cum Chriſti luce ſocietatem habere velimus. 713
Qui in tenebris peccati eſt, non videt laqueos ſibi ab hoſte paratos. 961
Tentatio alia deceptionis, alia probationis. 391
Tentatio duplex. Ibid.
Tentatio Adæ in paradiſo. 743
Tentatio diaboli ad Adam. 1494
Tentationes diaboli. 959. & ſequentibus
Tentat Deus, & non tentat. 391
Diabolus foras eiectus eſt, non quod non tentet: ſed quia non tam facilè in tentationem nos inducat. 466
Tentatio humana 570
Contra tentationes precatio. 959 & ſeq.
Tentationis remedia. 1452.
In tentatione homo ſtetit in Deum factorem, & diabolum deceptorem. 1494
In tentationibus, Dei auxilium. 931.932
Tentari ideo voluit Chriſtus, & ideo triſtis effectus eſt: vt quid in tentationibus noſtris reſpondeamus, & quem in tribulationibus inuocemus oſtenderet. 464
Tentatus eſt Dominus tribus malis mundi. 731
Chriſtus diabolo in tentatione reſpondendo, docuit nos quid reſpondeamus. 731.732
Terra, arbores, fœnum, ſunt homines terreni. 825
Terra ſunt iniuſti pro amore terreno. 835
Teſtamentum nouum à veteri diſtinguendum. 21
Teſtamenta duo, ſunt duo vbera matris Eccleſiæ. 732
Teſtamentum vetus in nouum, canticum vetus in nouum mutatum eſt, homo vetus mutetur in nouum. 1166
Teſtamentum vetus inſipidum, ſi non ibi Chriſtus intelligatur. 99
Teſtamentum vetus, vmbra futurorum. 295
Teſtamentum vetus quid, & eius promiſſiones. 306
Teſtamentum pacis, eſt teſtamentum patris noſtri. 1374
Teſtimonium omnia Deo dederunt, præter hominem. 24
Teſtimonium Chriſti neminem accepiſſe, quo modo dicebat Ioannes. 152. & ſequentibus.

Teſtimonia de Chriſto diuerſa. 244
Paracletum teſtimoniū perhibere de Chriſto, quid ſit. 574. & ſeq.
Teſtes duo, aut tres, qui ſint, in ore quorum debet ſtare omne verbum. 345. 346
Teſtes homines Deus habere voluit, vt homines Deum teſtem haberent. 711
Teſtes Dei paſſi ſunt. 710
Teſtes duo Chriſti, ſunt duo teſtamenta. 832
Thomas an Chriſtum tetigerit, nécne, dubium eſt. 687
Thronus beſtiæ, Eccleſia impiorum. 844. 845
Thuribulū eſt Eccleſia. 824
Seruare veſtes, & id genus, ita vt à tineis corrodantur, peccatum eſt. 1463
Timor duplex. 391. 392. & 557. & 792. & ſequentibus.
Timendum non eſt Chriſtianis de contritione temporalium. 264
Timor, nec amor noſter, certus eſt. 1356
Chriſtus nec Iudæos armatos, nec tormenta timuit. 1404
Timor quo modo non eſt in charitate, cùm dicat Pſalmiſta, Timor Domini caſtus permanens &c. 391
Timor eſt medicamentum, ſed charitas eſt ſanitas. 792
Timor ſeruilis pœnā metuit, timor caſtus metuit amittere bona. 793
Timorum amborum comparatio. 793. & ſequentibus copioſè
Timor caſtus. 391. & 557. 558
Sicut linum ſequitur ſetam, ſic charitas timorem. 791
Sine timore nemo poteſt iuſtificari. 792
Timor Domini quid ſit. 1299 & 1515
Timor caſtus & oratio ſunt arma contra diabolum. 1393
Tobias conſilio filium ducebat, cuius pedes filius dirigebat. 137
Tolerare Chriſti membra oportet. 293
Torcularis calcatio, retributio eſt peccatorum. 840. in fine
Torneamenta aſpicere, inutilis eſt voluptatis. 1393
Torporis & virtutis exercitij conflictus. 1304
Traditio patris, filij, & Iudæ, in quo differant. 774
Traditores qui dicantur. 807
Trahi ad Chriſtum à patre, quid ſit. 273
Omnia ad ſe tracturum, dicit Chriſtus, non omnes. 467

Tranſire à morte ad vitam, quid ſit. 235
Tranſitus Chriſtianorum. 481
Tranſitus Chriſti quid. 1234
Tria hominum genera de tribulatione liberat Deus. 1484
Tribulationes deſiderandæ ſunt pro Chriſto. 998
Trinitas, vnus Deus. 1243
Trinitatis operatio communis & indiuiſa. 217
Deus aptè poteſt dici ter, non tamen tres dij. 56
Trinitas manifeſtiſſima appa ruit. 59
Trinitatis myſterium. 360. & ſequentibus.
Trinitatis vnitas oſtenditur. 155. & ſeq. copioſè
Trinitatem in perſonis, & in eſſentia vnitatem perpulchrè deſcribit Auguſtinus. 361. & ſeq.
Trinitatis opera indiuiſa, quare quandoque ſeparatim nominentur. 538. 539
Trinitatis inuocatio. 874. & 896. & ſeq.
Trinitatis ſanctæ cognitio. 1095 & ſeq.
Trinitas ſancta indiuiſa eſt. Ibidem.
Trium perſonarum comparatio. 1089
Trinitatis ſacramentum magis eſt credendum, quàm exponendum. 1202
Trinitatis proprietates. 978
Non ſunt diuerſi gradus, vbi eſt vna trinitas, & trina æternitas. 1437
Ex intellectu generatur voluntas, & ex ambobus procedit memoria, inſtar trium diuinarum perſonarum. 1492
Triſticiæ duæ ſunt. 1211
Triſticia mundi mortem operatur. 1213
Triſticiæ, & ſpiritalis gaudij conflictus. 1304
Tropi, locutionũ modi ſunt. 708
Tumoris, & humilis ſatisfactionis bellum. 1404
Tunica Chriſti non ſcindenda, contra Arrianos. 145
Tunica Chriſti deſuper texta, nec diuiſa, quid ſignificet. Ibidem.
Turba, turbulenta, & cæca. 303
Turba tũc fuit turbata, cùm Chriſto dixit, Dæmonium habes. Ibid.
Turbauit ſeipſum Chriſtus ad noſtrum exemplũ. 496
Turrim quare ædificarint Babylonij. 61

V

Vagationis diſſolutæ, & ſtabilitatis firmæ cõgreſſio. 1305
Voluntas vltima moriẽtis ab hæredibus implenda eſt. 806. 807

Vendentes oues, boues, & columbas in Eccleſia qui ſint 108. & ſeq.
Véditores boum qui à Chriſto à templo eiiciuntur, qui ſint. Ibidem
Figura venditionis Chriſti a Iuda præceſſerat in Cain & Abel. 1223. & ſequentibus.
Chriſtus quomodo venit ad nos, & à nobis receſſit. 519
Chriſtus niſi ſe comprehendi permiſiſſet, non feciſſent Iudæi, propter quod venerant, ſed nec ille propter quod venerat. 655
Venit ad nos vita, rependamus vicé, eamus ad illam. 438
Vento moueri eſt circumflari omni ſpiritu ſeductorio. 37
Verbum hominis quomodo percipiatur. 348. & 368
Verba etiam opera ſunt. 523
Verbum accipitur, quando mente percipitur. 631
Verbi externi vſus. 299
Verbi ruminatio. 42
Ad verbum Dei exhortatio. 42. & 71
Verbum Dei & hominum in quibus differant & in quibus concordent. 153
Verbum eſt quod dat ſacramentis virtutem. 547
Verbum dei, ſpiritalibus prędicatum, dulce eſt: carnalibus amarum. 831
Verbum dei nec prædicandum ſolum, nec audiendū, ſed faciendum. 1241
Verbum Chriſti prædicatur opportunè, volentibus importunè nolentibus. 1338
Verbum patris Chriſtus dicitur. 152. & ſeq.
Quare verbum dicatur filius. 1063
Verbum quale ſit, ex creaturis cognóſcitur. 6
Verbum in ſole poſuit tabernaculum ſuum, vt oculis ſolem videntibus videretur. 711
Verbum non factum eſt. 7
Verbum quid ſit cum dicitur, in principio erat verbum. 5
Verbum eſt per quod factæ ſunt creaturæ. 7
Verbi proceſſio. 385
Verbum vitæ manifeſtatum eſt in carne, vt videretur in corde. 710
Verbi incarnati conditiones. 710. & ſeq.
Verax pater quomodo dicitur, & filius veritas. 364
Veritatis conditiones. 371
Veritas non eſt ſine diuina luce. 945
Veritatis cognitio quid ſit. 1004
Veritas tutius auditur, quàm præ

prædicetur. 488
Veritas fallere non nouit. 742
Veritas Dei eſt, mendacium hominis. 43
Veritas quomodo filius, & pater verax. 364
Ex veritate eſſe quid ſit. 666
Quid magiſtri foris, & veritas intus operetur. 1077
Veritas ad dominum pertinet miſericordia ad ſaluatorem. 1513
Veſtimentorum Chriſti quadripartita diuiſio, quid ſignificet. 674. & ſeq.
Veterem hominem exuere quid, & induere nouum. 1154. 1155
Qui præter viam currit, errat potius, quàm ad finem perueniat optatum. 798
Qui ſint remanentes in via. 1169
Qui ſint aberrantes à via. 1170
Viator ad vitam æternam per Chriſtum pergens, errare non poteſt. 1196
Quid inter reſpicere & videre interſit. 1514
Dei videre, audire, &c. eius eſſe eſt: non ſic in homine. 196
Videt filius à patre ex quo operatur, non econtra. 198
Videre filij eſt natum eſſe de patre. 218
Deus in natura ſua nos videt 1093
Chriſtus ſecundum formam Dei qua æqualis eſt patri, inuiſibilis eſt ſicut pater. 30
Filius Dei tunc factus eſt viſibilis, quando in carne apparuit. Ibidem.
Videre Chriſtum in turba difficile. 185
Viſio Dei non in turba, ſed in ſolitudine quæritur. Ibid.
Deum volens videre effundat ſupra ſe animam ſuam. 219. 220
Damnati non videbunt Deum in iudicio neque poſt. 241
Viſio Dei non eſt præſentis vitæ ſed futuræ, 612
Viſio beatifica in Dei cognitione conſiſtit. 624
Viſio Dei eſt merces fidei. 650. 651
Iuſti in iudicio Chriſtum videbunt & gaudebunt, impij videbunt & confundentur. 745
Si fratrem, quem vides, dilexeris, ſimul & Deum videbis. 755. in prin.
Homo non videt Deum, quia nó habet dilectionem. 797
Varia nomina beatæ viſionis, qua iuſti Deum vident. 1060
Quanto quis terrenis occupationibus magis implicatur, tanto magis à ſui conditoris viſione impeditur.

tur. 1177
Viſio Dei per eſſentiam an pro hoc ſtatu videri poſſit 1430
Viduæ triplices, 1127
Vigintiquatuor ſeniores poſſunt dici libri veteris teſtamenti. 818
Christus non viciſſet mundum ſi eius membra viciſſet mundus. 619. in fi.
Qui vindictam facit vel minatur negat Chriſtũ in carne veniſſe. 771
Laborans in vinea domini nõ obliuiſcatur mercedis. 739
Iudæi à vino patriarcharum & prophetarum degenerãtes, erant acetum cum ſpongioſo corde. 679
Vinum & oleum quid ſignificent. 822. 823. & 825
Vini conditiones. 1253. 1254
Vini vtilitas. Ibidem.
Vinum aliquando leuitis interdictum fuit. 1254
Vinum medicamentum, plus iuſto ſumptum eſt venenum. 1255
Vini vſus quare ſacerdotibus inhibitus fuerit. 1254
Vir ſpiritus quare dicatur, mulier autem caro. 19. 20
Virum vocandũ dicebat Chriſtus Samaritanæ: id eſt, intellectum præſentandum. 165.
Vbi melius viuit mulier quã vir, capite deorſum pendet domus. 1150
Vir in eo quod fornicatur cũ aliena, non eſt caput vxoris ſuæ. 1157
Virga plura in ſcripturis ſacris ſignificat. 1239
Virga ferrea iuſticia eſt. 853
Virgo Eccleſia appellatur. 144
Virgines hæreticorum. Ibid.
Virgines in interiori homine poſſumus effici, per baptiſmum & pœnitentiam. 839. in fine.
Virginum habitus, ſermo, & conuerſatio. 1256. & ſeq.
Virginum continentia, labor, & mores. Ibidem.
Virginitas Eccleſiæ in quo conſiſtat. 144
Virtutis nomine appellari etiã ſpiritum ſanctum. 606
Virtutum munus à Deo nobis collatum. 927. 928
Virtutes laudantur, quamuis oculo exteriore non videantur. 777. 778
Virtutes inuiſibiles, membra mouent viſibiliter. 778
Vitis vera, & agricola Chriſtus. 545. 546
Vitia omnia vincuntur, conflictu eodem. 1159
Vitia omnia ſub metu diſciplinæ iacent. 1191
De confllictu vitiorum & virtutum. 1296. & ſeq.
Vitia capitalia quæ ſint. 1458
Vitrum mundum fidei puritatem deſignat. 859

Vitæ duæ, vna in fide, altera in ſpecie. 705
Vitæ præſentis ad futuram comparatio. 1104. & 1183
Vita hominum media inter angelorum & pecorum vitam. 193
Nullus æternam vitam deſiderat, niſi eum præſentis vitæ pœniteat. 1274
Vita, lux hominum, non brutorum. 11.
Viuere dei eius eſt eſſe. 203
Filius vitam habet in ſemetipſo ſicut pater, & ſi pater vitam det filio. 204
Vitam habere in ſemetipſo patrem ſimiliter & filiū quid ſit. 239
Vita æterna Chriſtus. 520
Vita æterna promiſſa. 320
Vita æterna vna omnibus, ſed in eo diuerſæ dignitates, iuxta diuerſa merita. 514
Vitam æternam dat Chriſtus fidelibus ſibi datis. 648
Vita noſtra cum Chriſto eſt. 652
De vita æterna. 1104
Vitæ bonæ merces æterna eſt. 1146
Vitæ æternæ excellētiæ. 1183
Ad vitam æternam proſequendam exhortatio. 1183. & ſequentibus.
Verba Chriſti ſpiritus & vita ſunt, id eſt, ſpiritaliter intelligenda. 286
Vita vera. 235
Veræ vitæ vtilitas, & præuia eius diſpoſitio. 1052. & ſeq.
Vita præſens falſa. 235
Vita hæc tentatio eſt ſuper terram. 640
Vitæ pręſentis moleſtię. 1200
Vita præſens initium dolorum eſt. Ibid.
Vita præſens, bellum eſt aſſiduum. 1231
Vitæ humanæ conditiones. 884. 885
Tanto magis viuere tendimus quanto magis in dei cognitione proficimus. 624
Quæ ſpectent ad bene viuendum. 1137. & ſeq.
Quid ſit bene viuere. 1138
Diſcat bene viuere, qui bene vult mori. 1146
Vnctio Chriſti ſpiritalis. 452. & 735
Vnctio inuiſibilis, quid ſit. 740
Vnctionem habentes cognoſcunt bonos & malos. 735
Vnctio ſuper infirmum. 1204. 1205.
Vnitas eſt ſeruanda in eccleſia, ſub vinculo pacis. 132
Vnitas ex charitate eſt. 155
Non habet charitatem qui pro honore ſuo diuidit vnitatem. 769
Quod fideles vnum efficiantur charitate, gratia Dei tribuendum eſt. 643
Vocationis ad fidem beneficium. 926
Vna arbor, fui in medio paradiſi, explorans hominis volunt

luntatem. 1494
Voluptas quædam cordis, & quædam corporis 274.275
Voluptates huius mundi 1312
Diabolus plures capit per voluptatem, quàm per timorem. 1393
Vocem Chriſti audit, quiſquis eſt ex veritate. 666
Vua inter ſpinas in ſepibus naſcens, quid ſignificet. 1343
Vulgo inſitum eſt naturaliter, vt de bonis ſemper malè iudicet. 1194
Vulnerum Chriſti recordatio remedium in aduerſis. 1002
Vulnera Chriſti ſeruata ſunt ad ſananda dubitantium corda. 686
Vxor caro. 19.20
Vxor caſta eſt, quæ dolet ex charitate virum fornicantem, 1157
Vxoris conditiones. 1158

X

XEnodochium vox noua. 594

Z

ZAchæus Chriſtum hoſpitio ſuſcipiens ſaluatus eſt à morbo auaritiæ. 753
Zachæus dimidium rerum ſuarum dedit pauperibus, 1164
Zachariam dicit Auguſtinus, fuiſſe magnum ſacerdotem, 449. circa finem.
Non ſolùm populi, ſed & ſacerdotes conſpirauerunt in ſanguinem Zachariæ. 853
Zelo Dei, qui comeduntur. 111
Zizania ſunt, à ſolis meſſoribus à frumento ſeparanda 1361
Zona aurea multitudo ſanctorum eſt. 809. in fine.

Finis Indicis noni tomi operum. D. Auguſtini.

PRAEF

PRAEFATIO INCERTVM cuius, nam Auguſtini non eſſe res ipſa clamitat, in laudem Euangelij ſecundum Ioannem.

OMnibus diuinæ ſcripturæ paginis Euangelium excellit, quia quod lex & Prophetæ futurum prædixerunt, hoc completum dicit Euangelium. Inter ipſos autem Euangeliorum ſcriptores, Ioannes eminet in diuinorum myſteriorum profunditate, qui à tempore dominicæ aſcenſionis per annos ſexagintaquinque verbum dei abſque adminiculo ſcribendi, vſque ad vltima Domitiani prædicauit tempora. Sed occiſo Domitiano, cũ permittente Nerua, de exilio rediiſſet Epheſum, compulſus ab Epiſcopis Aſiæ, de coæterna patri diuinitate Chriſti ſcripſit aduerſus hæreticos, qui eo abſente irruperant in eius Eccleſias, qui Chriſtum ante Mariam fuiſſe negabant. Vnde merito in figura quatuor animalium, Aquilæ volanti comparatur, quæ volat altius cæteris auibus, & ſolis radios irreuerberatis aſpicit luminibus. Cæteri quippe Euangeliſtæ qui temporalem Chriſti natiuitatem, & temporalia eius facta quæ geſsit in homine, ſufficienter exponunt, & de diuinitate pauca dixerunt, quaſi animalia greſsibilia cum domino ambulant in terra: hic autẽ pauca de temporalibus eius geſtis ediſſerens, ſed diuinitatis potentiam ſublimius contemplans, cum domino ad

no ad cœlum volat. Qui enim ſupra pectus domini in cœna recubuit, cœleſtis hauſtum ſapientiæ cæteris excellentius de ipſo dominici pectoris fonte potauit. Legerat ſiquidem Euangelia trium Euangeliſtarum, & approbauerat fidem eorum & veritatem, in quibus deeſſe vidit aliqua geſtarum rerum hiſtoriæ, & ea maximè quæ dominus geſsit primo prædicationis ſuæ tempore, ſcilicet antequam Ioãnes Baptiſta clauderetur in carcere. Hæc ergo quaſi dimiſſa ab illis ſcribit Ioannes quæ fecit Ieſus antequam Ioannes clauderetur: ſed maximè diuinitatem Chriſti & trinitatis myſterium commendare curauit. Tres ſiquidem alij Euangeliſtæ dicta & facta domini temporalia, quæ ad informandos mores vitæ præſentis maximè valent, copioſius proſecuti, circa actiuam vitam ſunt verſati: in qua laboratur, vt cor mundetur ad videndum Deum, Ioannes vero pauca domini facta dicit: verba verò domini quæ trinitatis vnitatem, & vitæ æternæ fœlicitatem inſinuant, diligentius conſcribit, & ſic in contemplatiua vita, virtute commendanda, intentionem ſuam & prædicationem tenuit: in qua contemplatiua vacatur vt Deus videatur. Iſte ſiquidem eſt Ioannes quem dominus de fluctiuaga nuptiarũ tempeſtate vocauit, & cui matrem virginem virgini commendauit.

DIVI

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, IN EVANGELIVM IOANNIS EXPOSITIO.

Ab eo quod ſcriptum eſt, In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Vſque ad id quod ait, Et tenebræ eam non comprehenderunt.

Tractatus I.

INTVENTES quod modo audiuimus ex lectione Apoſtolica, quòd animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei, & cogitãtes in hac ipſa præſẽti turba charitatis veſtræ, neceſſe eſſe, vt multi ſint animales, qui adhuc ſecundum carnem ſapiant, nondúmque poſſint ad ſpiritalem intellectum ſe erigere: hæſito vehementer quo modo vt dominus dederit, poſſim dicere, vel pro modulo meo explicare quod lectum eſt ex Euangelio, *1. Cor. 2.*

In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc enim animalis homo non percipit. Quid ergo fratres, ſilebimus hinc? quare ergo legitur ſi ſiletur? Aut quare auditur, ſi non exponitur? Sed & quid exponitur, ſi non intelligitur? Itaque quoniam rurſum eſſe non dubito in numero veſtro quoſdam, à quibus poſſit non ſolum expoſitum capi, ſed & antequam exponatur intelligi, non fraudabo eos qui poſſunt capere: dum timeo ſuperfluus eſſe auribus eorum, qui non poſſunt capere. Poſtremo aderit miſericordia Dei, fortaſſe vt omnibus ſatisfiat, & capiat quiſq; quod poteſt: quia & qui loquitur, dicit quod poteſt: nam dicere vt eſt, quis poteſt? Audeo dicere fratres mei, forſitã nec ipſe Ioãnes dixit

Digitized by Goog

vt eſt, ſed & ipſe vt potuit, quia de Deo vt homo dixit: Et quidem inſpiratus à Deo, ſed tamen homo: quia inſpiratus, dixit aliquid: ſi non inſpiratus eſſet, dixiſſet nihil. Quia vero homo inſpiratus non totum quod eſt dixit, ſed quod potuit homo dixit. Erat enim iſte Ioannes, fratres chariſſimi, de illis
Pſal. 71. montibus de quibus ſcriptum eſt, Suſcipiant montes pacem populo tuo, & colles iuſticiam. Montes, excelſæ animæ ſunt, & colles paruulæ animæ ſunt. Sed ideo montes excipiunt pacem vt colles poſſint excipere iuſticiā. Quæ eſt iuſticia quam
Abcuc. 2. colles excipiunt? Fides, quia iuſtus ex fide viuit. Non autem
Roma. 1. acciperent minorès animæ fidem, niſi maiores animæ quæ montes dictæ ſunt, ab ipſa ſapientia illuſtrarentur, vt poſſint paruulis traiicere quod poſſent paruuli capere, & viuere ex fide colles quia montes pacem ſuſcipiunt. Ab ipſis montibus dictum eſt Eccleſiæ: pax vobiſcum, Et ipſi montes pacem annunciando Eccleſiæ non diuiſerunt ſe aduerſus eum à quo ſuſceperunt pacem, vt veraciter non ficte nunciarent pacem. Sūt autem alij montes naufragioſi, quò quiſque nauim cum impulerit, ſoluitur. Facile eſt enim cum videtur terra à periclitantibus, quaſi conari ad terrā: ſed aliquādo videtur terra in monte, & ſaxa latent ſub monte, & cum quiſque conatur ad montem, incidit in ſaxa & ibi non inuenit portum, ſed planctum. Sic fuerunt quidam montes, & magni apparuerunt inter homines, & fecerunt hæreſes & ſchiſmata, & diuiſerūt Eccleſiam Dei. Iſti qui diuiſerunt Eccleſiam Dei, non erant illi montes, de quibus dictum eſt, Suſcipiant montes pacem populo tuo. Quo modo enim pacem ſuſceperunt, qui vnitatem diuiſerūt? Qui autem ſuſceperunt pacem nunciandam populo contemplati ſunt ipſam ſapientiam, quantum humanis cordibus po-
1. Cor. 2. tuit contingi, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor humanis aſcendit. Si in cor hominis non aſcendit, quo modo aſcendit in cor Ioannis? An non erat homo Ioannes? An forte nec in cor Ioannis aſcendit, ſed cor Ioannis in eam aſcendit? Quod enim aſcendit in cor hominis de imo eſt ad hominem: quò autem aſcendit cor hominis, ſurſum eſt ab homine. Etiam ſic fratres dici poteſt, quia ſi aſcendit in cor Ioannis, ſi aliquo modo poteſt dici, intantum aſcēdit in cor Ioannis, inquantum ipſe Ioannes non erat homo: Quid eſt, non erat homo? Inquantum cœperat eſſe angelus: quia omnes ſancti angeli, quia annunciatores Dei: ideo carnalibus & animalibus non

non valentibus percipere quæ ſunt Dei, quid ait Apoſtolus? Cum enim dicitis, ego ſum Pauli, ego Apollo nónne homines eſtis? Quid eos volebat facere, quibus exprobrabat, quia homines erant? Vultis noſſe quid eos facere volebat? audite in pſalmis, Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes. Ad hoc ergo vocat nos Deus, ne ſimus homines. Sed tunc in melius non erimus homines, ſi prius nos homines eſſe agnoſcamus, id eſt, vt ad illam celſitudinem ab humilitate ſurgamus: ne computamus nos aliquid eſſe cum nihil ſimus, non ſolum non accipiamus quod non ſumus, ſed & amittamus quod ſumus. Ergo fratres de his montibus & Ioannes erat, qui dixit, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Suſceperat pacem mons iſte, contemplabatur diuinitatem verbi. Qualis iſte mons erat, quàm excelſus? Tranſcenderat omnia cacumina montium terrarum, tranſcenderat omnes campos aëris, tranſcenderat omnes altitudines ſyderum, tranſcenderat omnes choros & legiones angelorum. Niſi enim tranſcenderet iſta omnia quæ creata ſunt, non perueniret ad eum per quem facta ſunt omnia. Non poteſtis cogitare quid tranſcenderit, niſi videatis quò peruenerit. Quæris de cœlo & terra? facta ſunt. Quæris de his quæ ſunt in cœlo & terra? vtique multo magis & ipſa facta ſunt. Quæris de ſpiritalibus creaturis de angelis, de archangelis, ſedibus, dominationibus, virtutibus, principatibus? & ipſa facta ſunt. Nam cum enumeraret hæc omnia ſpalmus, concluſit ſic, Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Si dixit & facta ſunt, per verbum facta ſunt: ſi autem per verbum facta ſunt, non poterat Ioannis cor peruenire ad id quod ait, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, niſi tranſcendiſſet omnia quæ ſunt facta per verbum. Qualis ergo iſte mons, quàm ſanctus, quàm altus inter illos montes qui ſuſceperunt pacem populo dei, vt colles poſſent ſuſcipere iuſticiam? Videte ergo fratres, forte de illis montibus eſt Ioannes, de quibus pauloante cantauimus, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Ergo fratres mei, ſi vultis intelligere, leuate oculos veſtros in montem iſtum, id eſt erigite vos ad Euangeliſtam, erigite vos ad eius ſenſum. Sed quia montes iſti pacem ſuſcipiunt: non poteſt autem eſſe in te pace, qui ſpem ponit in hominem,

1. Cor. 3. *Pſal. 81.* *Pſal. 32.* *Pſal. 120.*

nolite ſic erigere oculos in mótem, vt putetis in homine ſpem veſtram eſſe collocandam, & ſic dicite, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi, vt ſtatim ſubiungatis, Auxilium meũ à domino, qui fecit cœlum & terram. Ergo leuemus oculos in montes, vnde veniet auxilium nobis: & tamen non ipſi montes ſunt, in quibus ſpes noſtra ponenda eſt. Accipiunt enim montes quod nobis miniſtrent. Ergo vnde & montes accipiunt ibi ſpes noſtra ponenda eſt. Oculos noſtros cum leuamus ad ſcripturas, quia per homines miniſtratæ ſunt ſcripturæ leuamus oculos noſtros ad montes, vnde veniat auxilium nobis. Sed tamen quia ipſi homines, qui ſcripſerunt ſcripturas, non de ſe lucebant: ſed ille erat verum lumen, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Mons erat & ille Ioannes Baptiſta qui dixit, Non ſum ego Chriſtus, ne quiſquam ſpem in monté ponens, caderet ab illo qui montes illuſtrat, & ipſe cófeſſus ait, Quoniam de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ita debes dicere, Leuaui oculos meos in montes vnde veniet auxilium mihi: ne auxilium quod tibi venit, montibus imputes: ſed ſequaris & dicas, Auxiliũ meum à domino, qui fecit cœlum & terram. Ergo fratres ad hoc iſta monuerim, vt quando erexiſtis cor ad ſcripturas, cum ſonaret Euangelium In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum, & cætera quæ lecta ſunt, intelligatis vos leuaſſe oculos ad montes. Niſi enim montes iſta dicerent, vnde omnino cogitaretis nó inueniretis. Ergo ex montibus venit vobis auxilium, vt hæc vel audiretis ſed nondũ poteſtis intelligere quod audiſtis. Inuocate auxilium à domino, qui fecit cœlum & terram: quia montes ſic potuerunt loqui, vt non poſſent ipſi illuminare. Quia & ipſi illuminati ſunt audiendo inde. vnde qui hæc dixit, accepit Ioannes ille fratres: qui diſcũbebat ſupra pectus domini, & de pectore domini bibebat quod propinaret nobis, ſed propinauit verba: intellectũ autem inde debes capere, vnde & ipſe bibebat qui tibi propinauit, vt leues oculos tuos ad montes, vnde veniet auxilium, vt indé tanquam calicem, id eſt verbum propinatum acciperes: & tamen quia auxilium tuum à domino, qui fecit cœlum & teram inde impleres pectus, vnde impleuit ille; vnde dixiſti, Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terram. Qui poteſt ergo fratres, impleat hoc quod dixi, leuet quiſque cor ſuum quo modo illud videt idoneum, & capiat quod dicitur.

Sed

Sed forte hoc dicitis, quia ego vobis ſum præſentior quàm Deus. Abſit, Multo eſt ille præſentior: nam ego oculis veſtris appareo, ille conſcientiis præſidet. Ad me aures, ad illum cor leuate, vt vtrunque impleatis. Ecce oculos veſtros, ſenſus iſtos corporis leuatis ad nos: nec ad nos: non enim ſumus de illis montibus, ſed ad ipſum Euangelium, ad ipſum Euangeliſtam: cor autem implendum ad dominum, Et vnuſquiſq; ſic leuet, vt videat quid leuet, & quò leuet. Quid dixi, quid leuet, & quò leuet? Quale cor leuet videat: quia ad Deum leuat, ne ſarcina voluptatis carnalis prægrauatum ante cadat quàm fuerit ſubleuatum. Sed videt ſe quiſque geſtare onus carnis det operam per continentiam, vt purget quod leuet ad Deum. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Nam ecce quid prodeſt, quia ſonuerunt verba. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: & nos diximus verba cum loqueremur. Nunquid tale verbum erat apud Deum? Nónne ea quæ diximus ſonuerunt atque tranſierunt? Ergo & Dei verbum ſonuit & peractum eſt? Quo modo omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil? Quo modo omne per illud regitur, quod per illud creatum eſt, ſi ſonuit & tranſiit? Quale ergo verbum quod & dicitur, & non tranſit? Intendat charitas veſtra, magna res eſt. Quotidie dicendo verba viluerunt nobis, quia ſonando verba, & tranſeundo viluerunt, & nihil aliud videntur quàm verba. Eſt verbum & in ipſo homine quod manet intus, nam ſonus ex ore procedit. Eſt verbum quod vere ſpiritaliter dicitur, illud quod intelligitur de ſono, non ipſe ſonus. Ecce verbum dico, cum dico, Deus. Quàm breue eſt quod dixi quatuor literas & duas ſyllabas: nunquid nam hoc totum eſt Deus, quatuor literæ & duæ ſyllabæ? An quantum hoc vile eſt, tantum charum eſt quod in eis intelligitur? Quid factum eſt in corde tuo cum audiſſes, Deus: quid factum eſt in corde meo cum dicerem, Deus? Magna & ſumma quædam ſubſtantia cogitata eſt, quæ tranſcendit omnem mutabilem creaturam carnalem & animalem. Et ſi dicam tibi, Deus commutabilis eſt, an incommutabilis? Reſpondebis ſtatim, Abſit vt vel ego credam vel ſentiam commutabilem Deum: incommutabilis ergo eſt Deus. Anima tua quamuis parua, quamuis forte adhuc carnalis, non mihi potuit reſpondere niſi incommutabilem Deum: omnis autem creatura mutabilis. Quo modo ergo potuiſti ſcintil- *Matth. 5.*

lare in illud quod eſt ſuper omnem creaturam, vt certus mihi reſponderes incommutabilem deum? Quid eſt ergo illud in corde tuo, quando cogitas quandam ſubſtantiam viuam perpetuam, omnipotentem infinitam, vbiq; præſentem, vbique totam, nuſquam incluſam? Quando iſta cogitas, hoc eſt verbum de deo in corde tuo: nunquid autem hoc eſt ſonus ille, qui quatuor literis conſtat & duabus ſyllabis? Ergo quæcunque dicuntur & tranſeunt, ſoni ſunt, literæ ſunt, ſyllabæ ſunt. Hoc verbum tranſit, ſonat. Quod autem ſignificauit ſonus, & in cogitante eſt, qui dixit, & in intelligente eſt, qui audiuit, manet hoc tranſeuntibus ſonis. Refer animum ad illud verbum, Si tu potes habere verbum, in corde tuo, tanquam conſilium natum in mente tua, vt mens tua pariat tibi conſilium, & inſit conſilium quaſi proles mentis tuæ, quaſi filius cordis tui: prius enim cor generat conſilium, vt aliquam fabricam conſtruas, aliquid amplum in terra moliaris, iam natum eſt conſilium, & opus nondum completum eſt. Vides tu, quid facturus es, ſed alius non miratur niſi cum feceris & conſtruxeris molem, & fabricam illam ad exculptionem perfectionémque perduxeris. Attendunt homines mirabilem fabricam, & mirantur conſilium fabricantis: ſtupent quod vident, & amant quod non vident. Quis eſt qui poteſt videre conſilium, & non ſola facta? Si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum conſilium: vis videre quale conſilium dei eſt? Dominus Ieſus Chriſtus, id eſt verbum dei: Attende fabricam iſtam mundi: vide quæ ſint quæ facta ſunt per verbum, & tunc cognoſces quale ſit verbum. Attende hæc duo mundi corpora, cœlum & terram. Quis explicat verbis ornatum cœli? quis explicat fœcunditatem terræ? quis digne collaudat temporum vices? quis digne collaudat ſeminum vim? Videtis quæ taceam, ne diu commemorando parum dicam, forte quam poteſtis cogitare. Ex fabrica ergo iſta animaduertite, quale verbum eſt per quod facta eſt, non ſola facta eſt. Omnia enim iſta videntur, quia pertinent ad ſenſum corporis. Per illud verbum & angeli facti ſunt, per illud verbum & archangeli facti ſunt, poteſtates, ſedes, dominationes, principatus. Per illud verbum facta ſunt omnia: hinc cogitate quale verbum eſt. Reſpondet mihi modo, forte neſcio quis, & quis hoc verbum cogitat? Noli ergo tibi quaſi vile aliquid facere, cum

audis

audis verbum formare. Verba quæ audis quotidie, ille talia verba dixit, talia verba locutus eſt, talia verba mihi narras? aſſidue enim dicendo nomina verborum, quaſi viluerunt verba: & quando audis, In principio erat verbum, ne vile aliquid putares quale conſueſti cogitare, cum verba humana ſoleres audire, audi quid cogites, Deus erat verbum. Exeat nunc neſcio quis infidelis Arrianus & dicat: Quia verbum dei factum eſt, quo modo poteſt fieri, vt verbum dei factum ſit, quando deus per verbum fecit omnia? Si & verbum dei ipſum factum eſt, per quod aliud verbum factum eſt? Si hoc dicis, quia hoc eſt verbum verbi, per quod factum eſt illud, ipſum dico ego vnicum filium dei. Si autem non dicis verbum verbi: concede non factum per quod facta ſunt omnia. Non enim per ſeipſum fieri potuit, per quod facta ſunt omnia: crede ergo Euangeliſtæ, poterat enim dicere, In principio fecit deus verbum, quo modo dixit Moyſes, In principio fecit deus cœlum & terram, & omnia ſic enumerat. Dixit deus, fiat, & factum eſt. Si dixit, quis dixit? *Vtique deus.* Et quid factum eſt? Creatura aliqua, Inter dicentem deum & factam creaturam quid eſt per quod factum eſt? niſi verbum, quia dixit deus, Fiat, & factum eſt. Hoc verbum incommutabile, quanuis mutabilia per verbum fiant, ipſum incommutabile eſt. Noli ergo credere factum, per quod facta ſunt omnia, ne non reficiaris per verbum, per quod reficiuntur omnia. Iam enim factus es per verbum, ſed oportet te refici per verbum. Si autem mala fuerit fides tua de verbo, non potes refici per verbum: & ſi tibi contigit fieri per verbum, vt per illud factus ſis, per te defeceris: & ſi per te defeceris, ille te reficiat qui te fecit: ſi per te deterior efficeris, ille te recreet qui te creauit. Quo modo te autem recreet per verbum, ſi male aliquid ſentias de verbo? Euangeliſta dicit, In principio erat verbum: & tu dicis, In principio factum eſt verbum. Ille, Omnia per ipſum facta ſunt, dicit: & tu dicis, quia & ipſum verbum factum eſt: poterat dicere Euangeliſta, In principio factum eſt verbum: ſed quid ait, In principio erat verbum. Si erat, non eſt factum, vt iſta omnia per ipſum fierent, & ſine ipſo nihil. Si ergo erat in principio verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: ſi non potes cogitare quid ſit, differ vt creſcas, Ille cibus eſt, accipe lac vt nutria-

Gene. 1.

ris, vt ſis validus ad capiendum cibum. Sanè fratres quod ſequitur, *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Videte ne ſic cogitetis, quia nihil aliquid eſt: ſolent enim multi male intelligentes, ſine ipſo factum eſt nihil, putare aliquid eſſe nihil. Peccatum quidem non per ipſum factum eſt, & manifeſtum eſt, quia peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cum peccant. Et idolum non per verbum factum eſt. Habet quidem formam quādam humanam, ſed ipſe homo per verbum factus eſt: nam forma hominis in idolo,
1.Cor.8. non per verbum facta eſt: & ſcriptum eſt, Scimus quia nihil eſt idolum. Ergo iſta non ſunt facta per verbum: ſed quæcunque naturaliter facta ſunt, quęcunque facta ſunt in creaturis, omnia omnino quæ fixa in cœlo ſunt, quæ fulgent deſuper, quæ volitant ſub cœlo, & quæ mouentur in vniuerſa natura rerum, omnis omnino creatura. Dicam planius, dicam fratres vt intelligatis, ab angelo vſque ad vermiculum. Quid præclarius angelo in creaturis? Quid extremius vermiculo in creaturis? Per quem factus eſt angelus, per ipſum factus eſt & vermiculus: Sed angelus dignus eſt cœlo, vermiculus terra. Qui creauit, ipſe diſpoſuit. Si poneret vermiculum in cœlo, reprehenderes. Si vellet angelos naſci de putreſcentibus carnibus, reprehenderes: tamen prope hoc facit deus, & non eſt reprehendendus. Nam omnes homines de carne naſcentes, quid ſunt niſi vermes? Et de vermibus angelos facit. Si
Pſal.21. enim ipſe dominus dicit, Ego autem ſum vermis & non ho-
Iob.25. mo: quis dubitat hoc dicere, quod ſcriptum eſt in Iob. Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis, Primo dixit, homo putredo: & poſtea, filius hominis vermis, quia vermis de putredine naſcitur: ideo homo putredo, & filius hominis vermis. Et ecce quod fieri voluit propter te, illud quod in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Quare hoc factum eſt propter te niſi vt ſuge-
Sap.11. res qui manducare non poteras? Omnino ergo fratres ſic accipite, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Vniuerſa enim creatura per ipſum facta eſt maior, minor: per ipſum facta ſunt ſupera, infera: ſpiritalis, corporalis, per ipſum facta ſunt. Nulla enim forma, nulla compages, nulla concordia partium, nulla qualiſcunque ſubſtantia, quæ poteſt habere pondus, numerum & menſuram, niſi per illud verbum, & ab illo verbo creatore, cui dictum eſt,

Omnia

Omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuiſti. Nemo ergo vos fratres fallat, quando forte tædium patimini à muſcis. Etenim aliqui deriſi, à diabolo decepti ſunt, & à muſca capti ſunt. Solent enim aucupes ponere in muſcipula muſcas, vt eſurientes aues decipiant: ſic & iſti ad muſcas à diabolo decepti ſunt. Nam neſcio quis tædium patiebatur à muſcis, inuenit illum Manichæus tædio affectum, & cum diceret ſe non poſſe pati muſcas, & odiſſe vehementer illas, ſtatim ille, Quis fecit has, inquit? Et quia tædio affectus eſt, & quia oderat illas, non auſus eſt dicere, deus illas fecit: erat autem catholicus. Ille ſtatim ſubiecit, Si deus illas non fecit, quis illas fecit? Planè ait ille, Ego credo quia diabolus fecit muſcas. Et ille ſtatim, Si muſcas diabolus fecit, ſicut te video cõfiteri, quia prudenter intelligitis, apem quis fecit, quæ paulo amplior eſt muſca? Non auſus ille eſt dicere, quia deus fecit apem, & muſcam non fecit, quia res erat proxima. Ab ape duxit ad locuſtam, à locuſta ad lacertam, à lacerta ad auem, ab aue duxit ad pecus, inde ad bouem, inde ad elephantem, poſtremo ad hominem, & perſuaſit homini, quia non à deo factus eſt homo. Ita ille miſer cum tædium paſſus eſt à muſcis, muſca factus eſt, quem diabolus poſſideret. Beelzebub quippe interpretatum, dicitur princeps muſcarum: de quibus ſcriptum eſt, Muſcæ morientes exterminant oleum ſuauitatis. Quid igitur fratres, quare iſta dixi? *Eccl. 10. e*
Claudite aures cordis veſtri aduerſus dolos inimici, intelligite, quia deus fecit omnia, & in ſuis gradibus collocauit. Quare autem patimur multa mala à creatura quam fecit deus, niſi quia offendimus deum? Nunquid hæc angeli patiuntur? Forraſſis & nos in illa vita, iſta non timebimus. De pœna tua peccatum tuum accuſa, non iudicem. Nam propter ſuperbiam inſtituit deus iſtam creaturam minimam & abiectiſſimam, vt ipſa nos torqueret: vt cum ſuperbus fuerit homo, & ſe iactauerit aduerſus deum: & cum ſit mortalis, mortalem terruerit: & cum homo ſit proximum hominem non agnouerit: cum ſe erexerit, pulicibus ſubdatur. Quid eſt quod te inflas humana ſuperbia? Homo tibi dixit conuicium, & tumuiſti, & iratus es: pulicibus reſiſte vt dormias. Cognoſce qui ſis: nam vt noueritis fratres, propter ſuperbiam noſtram domandam creata iſta, quæ moleſta nobis eſſent. Populum Pharaonis ſuperbum potuit deus domare de

vrſis, de leonibus, de ſerpentibus, muſcas & ranas illis immiſit, vt rebus viliſſimis ſuperbia domaretur. Omnia ergo per ipſum fratres, omnia omnino per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sed quo modo per ipſum facta ſunt omnia? *Quod factum eſt, in ipſo vita eſt.* Poteſt etiam ſic dici, Quod factum eſt in illo, vita eſt, ergo totum vita eſt, ſi ſic pronunciauerimus. Quid enim non in illo factum eſt? Ipſe eſt enim ſapientia dei, & dicitur in Pſalmo, Omnia in ſapien-
Pſal. 103. tia feciſti. Si ergo Chriſtus eſt ſapientia dei, & Pſalmus dicit, omnia in ſapientia feciſti, omnia ſicut per illum facta, ita in illo facta ſunt. Si ergo omnia in illo fratres chariſſimi, & quod in illo factum eſt, in illo vita eſt, ergo & terra vita eſt, ergo & lignum vita eſt. Dicimus quidem lignum vitæ, ſed ſecundum intellectum lignum crucis, vnde accepimus vitam: ergo & lapis vita eſt. Inhoneſtum eſt ſic intelligere, ne rurſum nobis ſubrepat eadem ſordidiſſima ſecta Manichæorum, & dicat: quia habet vitam lapis, & habet animam paries, & reſticula habet animam, & lana & veſtis. Solent enim delirantes dicere, & cum reprehenſi fuerint & repulſi, quaſi de ſcripturis proferunt dicentes, Vt quid dictum eſt; Quod factum eſt, in ipſo vita eſt? Si enim omnia in ipſo facta ſunt, omnia vita ſunt. Non te abducant, pronuncia ſic, Quod factum eſt, hic ſubdiſtingue, & deinde infer, in illo vita eſt. Quid eſt hoc? Facta eſt terra, ſed ipſa terra quæ facta eſt, non eſt vita. Eſt autem in ipſa ſapientia ſpiritaliter ratio quædam, qua terra facta eſt, hæc vita eſt. Ergo quod factum eſt in illo vita eſt. Quo modo poſſum, dicam charitati veſtræ. Faber facit arcam. Primo in arte habet arcam: ſi enim in arte arcam non haberet, non eſſet vnde fabricando illam proferret. Sed arca ſic eſt in arte, vt non ipſa arca ſit quæ videtur oculis. In arte inuiſibiliter eſt, in opere viſibiliter erit. Ecce facta eſt in opere, nunquid deſtitit eſſe in arte? Et illa in opere facta eſt, & illa manet quæ in arte eſt: nam poteſt illa arca putreſcere, & iterum ex illa quæ in arte eſt alia fabricari. Attendite ergo arcam in arte, & arcam in opere. Arca in opere non eſt vita; arca in arte vita eſt: quia viuit anima artificis, vbi ſunt iſta omnia antequam proferantur. Sic ergo fratres chariſſimi, quia ſapientia dei, per quam facta ſunt omnia, ſecundum artem continet omnia antequam fabricet omnia. Hic quæ ſunt per ipſam artem, non continuo vita ſunt: ſed quicquid

quid factum eſt, vita in illo eſt. Terram vides, eſt in arte terra Cœlum vides, eſt in arte cœlum. Solem & lunam vides, ſunt & iſta in arte: ſed foris corpora ſunt, in arte vita ſunt. Videte ſi quo modo poteſtis, magna enim res dicta eſt, & ſi non à me magno, aut non per me magnum, tamen a magno. Non enim à me paruulo dicta ſunt hæc: ſed ille non eſt paruulus ad quē reſpicio, vt dicam, Capiat quiſque quod poteſt, inquantū poteſt: & qui non poteſt, nutriat cor vt poſſit. Vnde nutriat? De lacte nutriat, vt ad cibum perueniat, a Chriſto per carnē nato non recedat, donec perueniat ad Chriſtum ab vno patre natum, verbum deum apud deum, per quod facta ſunt omnia: quia illa vita eſt quæ in illo eſt lux hominum: hoc enim ſequitur, *Et vita erat lux hominum.* Et ex ipſa vita homines illuminantur. Pecora non illuminantur, quia pecora non habent rationales mētes, quæ poſſint videre ſapientiam. Homo autem factus ad imaginem dei, habet rationalem mentē, per quam poſſit percipere ſapientiam. Ergo illa vita, per quam facta ſunt omnia, ipſa vita lux eſt, & non quorumcunq; animalium, ſed lux hominum: vnde paulopoſt dicit, Erat lumē verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ab illo lumine illuminatus eſt Ioannes Baptiſta: ab illo & ipſe Ioānes Euangeliſta: ex ipſo lumine plenus erat qui dixit, Non ſum ego Chriſtus, ſed qui poſt me venit, cuius non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere. Ab illo lumine illuminatus erat qui dixit, In principio erat verbum & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: ergo illa vita lux eſt hominum. Sed forte ſtulta corda adhuc capere iſtam lucem non valent, quia peccatis ſuis aggrauantur, vt eam videre non poſſint: non ideo cogitent, quaſi abſentem eſſe lucem, quia eam videre non poſſunt: ipſi enim propter peccata tenebræ ſunt. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo fratres, quo modo homo poſitus in ſole cæcus, præſens eſt illi ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt: ſic omnis ſtultus, omnis iniquus: ſic omnis impius, cæcus eſt in corde. Præſens eſt illi ſapientia, ſed cum cæco præſens eſt, oculis eius abſens eſt: non quia ipſa illi abſens eſt, ſed quia ipſe ab illa abſens eſt. Quid ergo faciat iſte? mundet vnde poſſit videri deus: quo modo? Si propterea videre non poſſit, quia ſordidos & ſaucios oculos haberet, irruente puluere aut pituita vel fumo, diceret illi

illi medicus, Purga de oculo tuo quicquid mali eſt, vt poſsis videre lucem oculorum tuorum. Puluis, pituita, fumus, peccata & iniquitates ſunt. Tolle inde iſta omnia, & videbis ſapiētiam quæ præſens eſt, quia deus eſt ipſa ſapientia. Et dictum
Matth. 5. eſt, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt.

De eo quod ſcriptum eſt, Fuit homo miſſus à deo, cui nomen erat Ioannes: & ſeq. ad id quod ait, Plenum gratia & veritatis.
Tractatus II.

BOnum eſt fratres chariſsimi, vt textum diuinarum ſcripturarum, & maxime ſancti Euangelij, nullum locum prætermittentes pertractemus, vt poſſumus: & pro noſtra capacitate paſcamur, & miniſtremus vobis vnde & nos paſcimur. Capitulum primum præterito die dominico tractatum eſſe meminimus, id eſt, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt: In illo vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt: hucuſque tractatum eſſe credo. Recordamini omnes qui affuiſtis: & qui non affuiſtis, credite nobis & his qui adeſſe voluerunt. Nunc ergo quia non poſſumus ſemper omnia replicare propter eos qui hoc volunt audire quod ſequitur, & oneri eſt illis, ſi repetantur priora cum defraudatione poſteriorum, dignentur & qui non aderant non præterita exigere, ſed cum his qui aderant & nūc audire præſentia. Sequitur, *Fuit homo miſſus à deo, cui nomen erat Ioannes.* Etenim ea quæ dicta ſunt ſuperius, fratres chariſsimi, de diuinitate Chriſti dicta ſunt ineffabili, & propè ineffabiliter. Quis enim capiat, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum? Et ne vileſcat tibi nomen verbi per conſuetudinem quotidianorum verborum, & deus erat verbum. Hoc verbum idipſum eſt, vnde heſterno die multum locuti ſumus, & præſtiterit dominus vt vel tanta loquendo aliquid ad corda veſtra perduxerimus. In principio erat verbum: Idipſum idipſum eſt, eodem modo eſt ſicut eſt,
Exod. 3. ſemper ſic eſt, mutari non poteſt, hoc eſt, deus eſt. Quod nomen ſuum dixit famulo ſuo Moyſi. Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me. Quis ergo hoc capiet? cum videatis omnia mortalia

talia mutabilia, cum videatis non ſolum corpora variari per qualitates, naſcendo, deficiendo, moriendo: ſed etiã ipſas animas per affectum diuerſarum voluntatum diſtendi atque diſcindi: cum videatis homines & percipere poſſe ſapientiam, ſi ſe illius luci & calori admouerint: & amittere poſſe ſapientiam, ſi inde malo affectu receſſerint. Cum videatis ergo iſta omnia eſſe mutabilia, quid eſt quod eſt, niſi quod tranſcendit omnia, quæ ſic ſunt vt non ſint? Quis ergo hoc capiat, aut quis quomodocunque intenderit vires mentis ſuæ, vt attingat quo modo poteſt ad id quod eſt, vt cum ad id quodcunque mente attigerit, poſſit peruenire? Sic eſt enim tanquam videat quiſque de longinquo patriam & mare interiaceat, videt quò eat, ſed non habet quà eat: ſic ad illam ſtabilitatem noſtram vbi quod eſt, eſt, quod hoc ſolum ſemper ſic eſt vt eſt, volumus peruenire: interiacet mare huius ſeculi quà imus, & ſi iam videmus quò imus: nam multi nec quò eant vident. Vt ergo eſſet & quà iremus, venit inde ad quem ire volebamus. Et quid fecit? Inſtituit lignum quo mare tranſeamus. Nemo enim poteſt tranſire mare huius ſeculi, niſi cruce Chriſti portatus. Hanc crucem aliquando complectitur & infirmus oculus, & quia non videt longe quò eat, non ab illa recedat, & ipſa illum perducet. Itaque fratres mei, hoc inſinuauerim cordibus veſtris, ſi vultis pie & Chriſtiane viuere, adhærete Chriſto ſecundum id quod pro nobis factus eſt, vt perueniatis ad eum ſecundum id quod eſt, & ſecundum id quod erat. Acceſſit, vt pro nobis hoc fieret: quia hoc pro nobis factus eſt vbi portentur infirmi, & mare huius ſeculi tranſeant, & perueniant ad patriã, vbi iam naui non opus erit, quia nullum mare tranſibitur. Melius eſt ergo non videre mente id quòd eſt, & tamen à Chriſti cruce non recedere, quàm videre illud mente, & crucem Chriſti contemnere. Bonum eſt ſuper hoc & optimum, ſi fieri poteſt, vt & videatur quò eundum ſit, & teneatur quò portetur qui pergit. Hoc potuerunt mentes magnæ montium qui montes dicti ſunt, quos maxime illuſtrat lumen iuſticiæ, potuerunt & viderunt illud quod eſt: nam videns Ioannes dicebat, In principio erat verbum, & verbum erat apud deũ, & deus erat verbum. Viderunt hoc, & vt peruenirent ad id quod videbant de longe, à cruce Chriſti non receſſerunt, & humilitatem Chriſti non contempſerunt. Paruuli ergo qui hoc

Digitized by Google

hoc nõ poſſunt intelligere, non recedẽtes à cruce & à paſſione & à reſurrectione Chriſti, in ipſa naui perducuntur ad id quod non vident, in qua naui perueniunt & illi qui vidẽt. At vero quidam philoſophi huius mundi extiterunt, & inquiſierunt creatorem per creaturam: quia poteſt inueniri per creaturam, euidenter dicente. Apoſtolo, Inuiſibilia enim eius à conſtitutione mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius & diuinitas, vt ſint inexcuſabiles. Et ſequitur, Quia cum cognouiſſent deũ, non dixit, quia non cognouerunt deum: ſed quia cum cognouiſſent deum, non ſicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt incipiens cor eorum. Et vnde obſuratum eſt? Sequitur & dicit apertius, Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt: viderunt enim quò veniendũ eſſet, ſed ingrati ei qui illis præſtitit quod viderunt, ſibi voluerunt tribuere quod viderunt, & facti ſuperbi amiſerunt quod videbant, & conuerſi ſunt inde ad idola & ſimulacra & culturas dæmonum, adorare creaturam, & contemnere creatorem: ſed iam iſti eliſi iſta fecerunt. Vt autem eliderentur ſuperbi erant: cum autem ſuperbirent, ſapientes ſe eſſe dixerunt. Hi ergo de quibus dixit, Qui cum cognouiſſent deum, non ſicut deum glorificauerunt, viderunt hoc quod dicit Ioãnes, quia per verbum dei facta ſunt omnia. Nam inueniuntur iſta & in libris philoſophorum. Et quia vnigenitum filium habet deus, per quem facta ſunt omnia, illud potuerunt videre quod eſt, ſed viderunt de longe: noluerunt tenere humilitatem Chriſti, in qua naui ſecuri peruenirent ad id quod longe videre potuerunt, & ſorduit eis crux Chriſti. Mare tranſeundum eſt, & lignum contemnis? O ſapientia ſuperba, irridens crucifixum Chriſtum, ipſe eſt quem longe vidiſti. In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Sed quare crucifixus eſt? Quia lignum tibi humilitatis eius neceſſarium erat: Superbia enim tumueras, & longe ab illa patria proiectus eras, & fluctibus huius ſeculi interrupta eſt via, & qua tranſeatur ad patriam, non eſt niſi ligno porteris. Ingrate, irrides eum qui ad te venit vt redeas: Ipſe factus eſt via, & hoc per mare. Inde in mari ambulauit, vt oſtenderet in mari eſſe viam. Sed tu qui quo modo ipſe ambulare in mari non potes, naui portare, ligno

Roma. 1.

Matt. 14.

ligno portare: crede in crucifixum, & poteris peruenire. Propterea crucifixus eſt, vt humilitatem doceret, & quia ſi ſic veniret vt deus non agnoſceretur. Si enim ſic veniret vt deus, non veniret eis qui videre deum non poterant: Non enim ſecundum id quod deus eſt, aut venit aut diſcedit, cum ſit vbique præſens. & nullo loco contineatur. Sed ſecundum quid venit? Quod apparuit homo. Quia ergo ſic erat homo vt lateret in illo deus, miſſus eſt ante illum magnus homo, per cuius teſtimonium inueniretur plus quàm homo. Et quis eſt hic? Fuit homo. Et quo modo poſſet iſte verum de deo dicere, niſi miſſus à deo? Quid vocabatur? Ioannes. *Cui nomen erat Ioannes.* Quare venit? *Hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.* Qualis iſte qui teſtimonium perhiberet de lumine? Magnum aliquid iſte Ioannes. ingens meritum, magna gratia, magna celſitudo. Mirare, planè mirare, ſed tanquam montem. Mons autem in tenebris eſt, niſi luce veſtiatur: Ergo tantum mirare Ioannem, vt audias quid ſequatur: *Non erat ille lumen:* Ne cum montem putes lumen eſſe, naufragium in monte facias non ſolatiũ inuenias. Sed quid debes mirari? Montem tanquam montem. Erige autem te ad illum qui illuminat montes, qui ad hoc erectus eſt, vt prior radios excipiat, & oculis tuis ſaucijs nunciet. Ergo non erat ille lumen: Quare igitur venit? Sed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Vt quid hoc? Vt omnes crederent per illum. Et de quo lumine teſtimonium perhiberet? *Erat lux vera.* Quare additum eſt, vera? Quia & homo illuminatus dicitur lux ſed vera lux illa eſt quæ illuminat. Nam & oculi noſtri dicuntur lumina, & tamen niſi aut per noctem lucerna accendatur, aut per diem ſol exeat, lumina iſta ſine cauſa patent. Sic ergo & Ioannes erat lux, ſed non vera lux, quia per eum non illuminantur tenebræ, ſed illuminatione factus eſt lux: niſi enim illuminaretur, tenebræ erat, ſicut omnes impij, quibus iam credentibus dixit Apoſtolus, Fuiſtis enim aliquando tenebræ. Modo autem quia crediderant, quid? Nunc autem lux, inquit, in domino. Niſi adderet in domino, non intelligeremus. Lux, inquit, in domino tenebræ non in domino eratis. Fuiſtis enim aliquando tenebræ: ibi enim non addidit, in domino: Ergo tenebræ in vobis, lux in domino. Sic & ille non erat lux, ſed vt *Ephe. 5.*

teſti

teſtimonium perhiberet de lumine. Vbi autem eſt ipſa lux?

Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si omnem hominem venientem, & ipſum Ioannem: Ipſe ergo illuminabat, à quo ſe demõſtrari volebat. Intelligat charitas veſtra: Veniebat ad mẽtes infirmas, ad corda ſaucia, ad aciem animæ lippientis. Ad hoc venerat, vnde poſſet anima videre quod perfecte eſt: quo modo plerunque contingit, vt in aliquo corpore radiato cognoſcatur ortus eſſe ſol, quem oculis videre non poſſumus: quia & qui ſaucios habent oculos, idonei ſunt videre parietem illuminatum & illuſtratum à ſole, vel montem vel arborem, aut aliquid huiuſmodi idonei ſunt videre, & in alio illuſtrato demonſtratur illis ortus, cui videndo adhuc minus idoneam aciem gerunt. Sic ergo illi montes, ad quos Chriſtus venerat, minus idonei erãt eum videre: radiauit Ioannem, & per illum confitentem ſe radiatum, ac ſe illuminatum eſſe, non qui radiaret, & illuminaret. cognitus eſt ille qui illuminat, cognitus eſt ille qui illuſtrat, cognitus eſt qui implet. Et quis eſt? Qui illuminat, inquit, omnem hominem venientem in hunc mundum: nam ſi illinc non recederet, non eſſet illuminandus. Sed ideo hic illuminandus, quia illinc receſſit, vbi homo ſemper poterat eſſe illuminatus. Quid ergo ſi venit huc, vbi erat?

In hoc mundo erat. Hic erat & huc venit: Hic erat per diuinitatem, & huc venit per carnem: quia cum hic eſſet per diuinitatem, à ſtultis cæcis & iniquis videri non poterat. Ipſi iniqui tenebræ ſunt, de quibus dictum eſt: Et lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt. Ecce hic eſt & modo, & hic erat, & ſemper hic eſt, & nunquam recedit, & nuſquam recedit. Opus eſt vt habeas vnde videas quod tibi nũquã recedit. Opus eſt vt tu non recedas ab eo, qui nuſquã recedit. Opus eſt vt nõ deſeras, & nõ deſereris. Noli cadere, & nõ tibi occidet: Si tu feceris caſum, ille tibi facit occasũ: Si autẽ tu ſtas, præſens eſt tibi. Sed non ſtetiſti, recordare vnde cecideris: vnde te deiecit qui prior te cecidit. Deiecit enim te, non vi, non impulſu, ſed voluntate tua. Si enim malo non cõſentires, ſtares, illuminatus maneres. Modo autem quia iam cecidiſti, & factus es ſaucius corde, vnde videri illa lux non poteſt venit ad te talis, qualem poſſis videre, & talem ſe hominem præbuit, vt ab homine quæreret teſtimonium. Ab homine quærit teſtimonium deus, & deus teſtem habet hominem.

Habet

Habet deus teſtem hominem,ſed propter hominem. Tam infirmi ſumus, vt per lucernam quæramus diem, quia lucerna dictus eſt ipſe Ioannes domino dicente, Ille erat lucerna ardẽs & lucens, & vos voluſtis exultare ad horã in lumine eius: Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Ergo oſtendit quia propter homines voluit per lucernam demonſtrari ad fidem credentium,vt per ipſam lucernam inimici eius confunderentur. Illi enim inimici qui illum tentabant & dicebant, dic nobis in qua poteſtate iſta facis?Interrogabo vos & ego inquit,vnum ſermonem dicite mihi: Baptiſmum Ioannis vnde eſt,de cœlo an ab hominibus?Et turbati ſunt, & dixerũt apud ſemetipſos: Si dixerimus de cœlo, dicturus eſt nobis: Quare ergo non credidiſtis illi? Quia ille Chriſto perhibuerat teſtimonium,& dixerat. Non ſum ego Chriſtus,ſed ille. Si autem ex hominibus dixerimus eſſe, timemus populum ne lapidet nos, quia tanquam prophetam habebant Ioannem. Timentes lapidationem, ſed plus timentes veritatis confeſſionem, reſponderunt mendacium veritati, & mentita eſt iniquitas ſibi. Dixerunt enim, Neſcimus. Et dominus quia ipſi contra ſe clauſerant,negando ſe ſcire quod nouerant, nec ipſe illis aperuit,quia non pulſauerunt. Dictum eſt enim, Pulſate, & aperietur vobis. Non ſolum autem illi,non pulſauerunt vt aperiretur, ſed negando oſtium ipſum contra ſe aſtrinxerunt. Et ait eis dominus: Nec ego dico vobis, in qua poteſtate iſta facio. Et confuſi ſunt per Ioannem impletúmque in illis eſt, Paraui lucernam Chriſto meo,inimicos eius induam confuſione. In mundo erat, *Et mundus per ipſum factus eſt,* Ne putes quia ſic erat in mundo quo modo in mundo eſt terra,in mundo eſt cœlum, in mundo eſt ſol & luna & ſtellæ, in mundo arbores,pecora,homines. Non ſic iſte in mundo erat. Sed quo modo erat? Quo modo artifex,regens quod fecit: Non enim ſic fecit quo modo facit faber arcam. Forinſecus eſt arca quam fecit, & illa in alio loco poſita eſt cum fabricatur, & quanuis iuxta ſit, ipſe alio loco ſedet qui fabricat & extrinſecus eſt ad illud quod fabricat: Deus autem mundo infuſus fabricat vbique poſitus, fabricat & non recedit aliquò, non extrinſecus quaſi verſat molem quam fabricat: Præſentia maieſtatis facit quod facit, præſentia ſua gubernat quod fecit. Sic ergo erat in mundo, quo modo per eum mundus factus eſt: Per ipſum enim mundus factus eſt,& mundus eum non cognouit. Quid

Ioan. 5. *Matt. 21.* *Mar. 11.* *Luca 20.* *Ioan. 1.* *ſi * P 26.* *Matth. 7.* *Pſal. 131.*

eſt, mundus factus eſt per ipſum? Cœlum & terra, mare & omnia quæ in eis ſunt mūdus dicitur. Iterum alia ſignificatione, dilectores mundi mundus dicuntur. Mundus per ipſum factus eſt. *Et mundus eum non cognouit.* Num enim cœli non cognouerūt creatorē ſuum, aut angeli non cognouerūt creatorē ſuum, aut non cognouerunt creatorē ſuū ſydera, quē confitentur dæmonia? Omnia vndique teſtimonium perhibuerunt. Sed qui eum non cognouerunt? Qui amando mundum dicti ſunt mundus. Amando enim habitamus corde. Amando autem hoc appellari meruerunt, quod ille vbi habitabant, quo modo dicimus, mala eſt illa domus, aut bona eſt illa domus. Nō in illa quam dicimus malam parietes accuſamus, aut in illa quam dicimus bonam parietes laudamus: ſed malam domum, inhabitantes malos: & bonam domum, inhabitantes bonos. Sic & mundum, qui inhabitant amando mundum: qui ſunt qui diligunt mundum? Ipſi enim corde habitant in mundo: Nam qui non diligunt mundum, carne verſantur in mundo, ſed corde inhabitant cœlum ſicut Apoſtolus dixit, Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Ergo mundus per

Philip. 3. eum factus eſt, & mundus eum non cognouit. *In ſua propria venit:* quia omnia iſta per eum facta ſunt, *Et ſui eum non receperunt.* Qui ſui? Homines quos fecit. Iudæi quos primitus fecit ſuper omnes gentes eſſe, quia aliæ gentes idola adorabant, & dæmonibus ſeruiebant. Ille autem populus natus erat de ſemine Abrahæ, & ipſi maxime ſui, quia & per carnem quē ſuſcipere dignatus eſt cognati. In ſua propria venit, & ſui eum non receperunt. Omnino nullus recepit? Nullus ergo ſaluus factus eſt? Nemo ergo ſaluus fiet, niſi qui Chriſtum ſuſceperit venientem. Sed addidit, *Quotquot autem receperunt eum,* Quid eis præſtitit? Magnam beneuolentiam, magnā miſericordiam. Vnicus natus eſt, & noluit manere vnus. Multi homines cum filios non habuerint, peracta ætate adoptant ſibi, & voluntate faciunt quod natura non potuerunt: hoc faciunt homines. Si autem aliquis habeat filium vnicum, gaudet de illo magis, quia ſolus omnia poſſeſſurus eſt, & non habebit qui cum eo diuidat hæreditatem, vt pauperior remaneat. Non ſic Deus, vnicum eundem ipſum quem genuerat, & per quem cuncta creauerat, miſit in hunc mundum, vt non eſſet vnicus, ſed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati ſumus de Deo quo modo ille vnigenitus,

ſed

ſed adoptati per gratiam ipſius. Ille enim venit vnigenitus vt
ſolueret peccata, quibus peccatis implicabamur ne adopta-
ret nos, propter impedimentum eorum, quos ſibi fratres
facere volebat, ipſe ſoluit & fecit cohæredes. Sic enim di-
cit Apoſtolus, Si autem filij, & hæredes per Deum. Et ite- *Roma. 8.*
rum, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Non
timuit ille habere cohæredes: quia hæreditas eius non fit
anguſta, ſi multi eam poſſederint, Illi ipſi certè illo ipſo poſ-
ſidente fiunt hæreditas ipſius, & ille viciſſim fit hæredi-
tas ipſorum. Audi quo modo, ipſi fiant hæreditas ipſius, *Pſal. 2.*
Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie ge-
nui te: Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,
& poſſeſſionem tuam terminos terræ. Ille quo modo fit hæ- *Pſal. 15.*
reditas eorum? Dicit in Pſalmo, Dominus pars hæredita-
tis meæ & calicis mei. Et nos illum poſſideamus, & ipſe
nos poſſideat. Ille nos poſſideat ſicut dominus: Nos illum
poſſideamus ſicut ſalutem, nos eum poſſideamus ſicut lu-
cem. Quid ergo dedit his qui receperunt illum? *Dedit
eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.*
vt teneant lignum & mare tranſeant. Et quo modo illi na-
ſcuntur? Iſti quia filij Dei fiunt & fratres Chriſti, vtique na-
ſcuntur: Nam ſi non naſcuntur, filij quo modo eſſe poſ-
ſunt? Sed filij hominum naſcuntur ex carne & ſanguine, &
ex voluntate viri & complexu coniugij. Illi autem quo
modo ei naſcuntur? *Qui non ex ſanguinibus,* tanquam
maris & fœminæ. Sanguines non eſt Latinum, ſed quia
Græce poſitum eſt pluraliter, maluit ille qui interpretaba-
tur ſic ponere, & quaſi minus Latine loqui ſecundum Gram-
maticos, & tamen explicare veritatem ſecundum auditum *†al. infir-*
verborum. † Si enim diceret ex ſanguine, ſingulari nume- *morum.*
ro, non explicaret quod volebat, Ex ſanguinibus enim ho-
mines naſcuntur maris & fœminæ. Dicamus ergo, non ti-
meamus ferulas Grammaticorum, dum tamen ad verita-
tem ſolidam & certiorem perueniamus. Reprehendit qui
intelligit, ingratus quia intellexit: *Non ex ſanguinibus,
neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri.* Carnem
pro fœmina poſuit, quia de coſta cum facta eſſet, Adam di- *Gene. 2.*
xit, Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Et *Ephe. 5.*
Apoſtolus ait, Qui diligit vxorem ſuam, ſeipſum diligit: ne-
mo enim vnquam carnē ſuam odio habet. Ponitur ergo caro

Digitized by Google

pro vxore, quo modo & aliquando ſpiritus pro marito. Quare? Quia ille regit, hæc regitur: ille imperare debet, iſta ſeruire: nam vbi caro imperat, & ſpiritus ſeruit, peruerſa domus eſt. Quid peius domo, vbi fœmina habet imperium ſuper virum? Recta autem domus vbi vir imperat, fœmina obtemperat. Rectus ergo ipſe homo vbi ſpiritus imperat, caro ſeruit. Hi ergo non ex volũtate carnis, neque ex voluntate viri, *Sed ex deo nati ſunt*. Vt autem homines naſcerẽtur ex deo, primo ex ipſis natus eſt deus. Chriſtus enim deus, & Chriſtus natus ex hominibus, non quæſiuit quidem niſi matrem in terra, quia iam patrem habebat in cœlo: natus ex deo per quem efficeremur, natus ex fœmina per quam reficeremur. Noli ergo mirari ô homo, quia efficeris filius per gratiam, quia naſceris ex deo ſecundum verbum eius. Prius ipſum verbum voluit naſci ex homine, vt tu ſecurus naſcereris ex deo & diceres tibi. Non ſine cauſa deus naſci ex homine voluit, niſi quia alicuius momenti me exiſtimauit, vt immortalem me faceret, & pro me mortaliter naſceretur. Ideo cum dixiſſet, ex deo nati ſunt, quaſi ne miraremur & exhorreremus tantam gratiam, vt nobis incredibile videretur, quia homines ex deo nati ſunt, quaſi ſecurum te faciens, ait,

Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quid ergo miraris, quia homines ex Deo naſcuntur? Attende ipſum deum natum ex hominibus. Et verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis: quia vero verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, ipſa natiuitate collyrium fecit, vnde tergerentur oculi cordis noſtri, vt poſsimus videre maieſtatem eius per eius humilitatem. Ideo factum eſt verbum caro, & habitauit in nobis: ſanauit oculos noſtros. Et quid ſequitur?

Et vidimus gloriam eius. Gloriam eius nemo poterat videre, niſi carnis humilitate ſanaretur, vnde non poteramus videre. Intendat ergo charitas veſtra, & videte quod dico. Irruerat homini quaſi puluis in oculum, irruerat terra, ſauciauerat oculum, videre non poterat lucem. Oculus iſte ſauciatus inungitur: terra ſauciatus erat, & terra illuc mittitur vt ſanetur. Omnia enim collyria & medicamenta nihil ſunt, niſi de terra. De puluere cæcatus es, de puluere ſanaris: ergo caro te cæcauerat, caro te ſanat. Carnalis enim anima facta erat conſentiendo affectibus carnalibus; inde fuerat oculus cordis cæcatus: Verbum caro factum eſt. Medicus iſte tibi

tibi fecit collyrium. Et quoniã ſic venit vt de carne vicia carnis extingueret, & de morte occideret mortem: ideo factum eſt in te, vt quoniam verbum caro factum eſt, tu poſſis dicere, Et vidimus gloriam eius. Qualem gloriam? Qualis factus eſt filius hominis. Illa humilitas ipſius eſt, non gloria ipſius. Sed ad quod perducta eſt acies hominis curata per carnem?

Vidimus, inquit, *gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritatis.* De gratia & veritate alio loco vberius in ipſo Euangelio, ſi dominus dignatus fuerit donare, tractabimus. Hæc nũc ſufficiant, ædificamini in domino Ieſu Chriſto, & cõfortamini in fide, & vigilate in bonis operibus, & à ligno nolite recedere, per quod poſſitis mare trãſire.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Ioannes teſtimonium perhibet de ipſo: vſque ad id quod ait, Lex per Moyſem data eſt gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.
Tractatus III.

GRatiam & veritatem Dei, qua plenus ſanctis apparuit vnigenitus filius dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, diſtinguendam à veteri teſtamento, quoniam res eſt noui teſtamenti, ſuſcepimus in nomine domini, & veſtræ charitati promiſimus. Adeſtote ergo intenti, vt & quantum capio, donet deus, & quãtum capitis, audiatis. Reliquum enim erit, vt ſi ſemen quod ſpargitur in cordibus veſtris, non abſtulerint aues, nec ſpinæ præfocauerint, nec æſtus exuſſerit, accedente pluuia hortationum quotidianarum, & cogitationibus veſtris bonis quibus hoc agitur in corde, quod agitur in agro raſtris, vt gleba frangatur, & ſemen operiatur, & germinare poſſit vt afferat fructum, ad quem gaudeat & lætetur agricola. Si autẽ pro ſemine bono & pro pluuia bona, non fructum, ſed ſpinas attulerimus, nec ſemẽ accuſabitur, nec pluuia erit in crimine, ſed ſpinis ignis debitus præparabitur. Homines ſumus, quod puto non diu eſſe ſuadendum charitati veſtræ, Chriſtiani, & ſi Chriſtiani, vtique ipſo nomine ad Chriſtum pertinentes. Huius ſignum in fronte geſtamus: de quo non erubeſcimus, ſi & in corde geſtamus. Signum eius eſt humilitas eius. Per ſtellam eum Magi cognouerũt, & erat hoc ſignum de domino datum cœleſte atq; præclarum. Noluit ſtellam eſſe in fronte fidelium ſignum ſuum, ſed crucem ſuam: vnde humiliatus, inde glorifi- *Matth. 2.*

Digitized by Google

catus eſt. Inde erexit humiles, quo humiliatus ipſe deſcendit. Pertinemus ergo ad Euangelium, pertinemus ad nouum teſtamentum. Lex per Moyſem data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Interrogamus Apoſtolũ, & dicit nobis, Quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia, Miſit ergo filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorũ reciperemus. Ecce ad hoc venit Chriſtus, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt iam non ſimus ſub lege, ſed ſub gratia. Quis ergo dedit legem? Ille dedit legem, qui dedit & gratiã: Sed legẽ per ſeruum miſit, cum gratia ipſe deſcendit. Et vnde facti erãt homines ſub lege? Non implendo legem: qui enim legem implet non eſt ſub lege, ſed cum lege: qui autem ſub lege eſt, nõ ſubleuatur, ſed premitur lege. Omnes itaque homines ſub lege conſtitutos reos facit lex, & ad hoc illis ſuper caput eſt, vt oſtendat peccata, non tollat. Lex ergo iubet, dator legis miſeretur. In eo quòd lex iubet, conantes homines implere viribus ſuis quod à lege præceptum eſt, ipſa ſua temeritate & pręcipiti præſumptione ceciderunt, & non ſunt cum lege, ſed ſub lege facti ſunt rei. Et quoniam ſuis viribus implere non poterant legem, facti rei ſub lege, implorauerunt liberatoris auxilium, & reatus legis fecit ægritudinem ſuperbis. Aegritudo ſuperborum, facta eſt confeſſio humilium. Iam confitentur ægroti quia ægrotant, veniat medicus, & ſanet ægrotos. Medicus quis eſt? Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Quis dominus noſter Ieſus Chriſtus: Ille qui viſus eſt ab eis, à quibus crucifixus eſt. Ille qui apprehenſus, colaphizatus, flagellatus, ſputis illitus, ſpinis coronatus, in cruce ſuſpenſus, mortuus, lancea vulneratus, de cruce depoſitus, in ſepulchro poſitus. Ille ipſe dominus noſter Ieſus Chriſtus: ille ipſe planè, & ipſe eſt totus medicus vulnerum noſtrorum crucifixus. Ille cui inſultatum eſt, quo pendente perſecutores caput agitabant, & dicebant, Si filius dei es, deſcende de cruce. Ipſe eſt totus medicus noſter, ipſe planè. Quare ergo non oſtendit inſultantibus quia ipſe erat filius dei, vt ſi ſe permiſit in cruce leuari, ſaltem cum illi dicerent, ſi filius dei eſt, deſcendat de cruce: tunc deſcenderet & oſtenderet eis verum ſe eſſe filium dei, quem illi auſi fuerant irridere? Noluit. Quare noluit? Nunquid quia non potuit? Potuit planè. Quid eſt enim amplius de cruce deſcendere, an de ſepulchro ſurgere? Sed pertulit inſult

Roma. 6. *Galat. 4.* *Matt. 27.*

inſultantes: nam crux non ad potentiæ documentum, ſed ad exemplum patientiæ ſuſcepta eſt. Ibi vulnera tua curauit, vbi ſua diu pertulit. Ibi te à morte ſempiterna ſanauit, vbi temporaliter mori dignatus eſt, & mortuus eſt An non in illo mors mortua eſt? Qualis mors? Quæ mortem occidit. Ipſe eſt tamen dominus noſter Ieſus Chriſtus totus, qui videbatur & tenebatur & crucifigebatur? Non totum hoc ipſe eſt. Hoc ipſe eſt quidem: ſed non totum illud quod videbatur à Iudæis, non hoc eſt totum Chriſtus. Et quid eſt? In principio erat verbum. In quo principio? Et verbum erat apud deum. Et quale verbum? Et deus erat verbum: Nunquid forte à deo factum eſt hoc verbum? Non. Hoc enim erat in principio apud deum. Quid ergo alia quæ fecit deus non ſimilia ſunt verbo? Non. Quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Quo modo per ipſum omnia ſunt facta? Quia quod factum eſt, in ipſo vita erat, & antequam fieret, vita erat. Quod factum eſt, non eſt vita: ſed in arte, hoc eſt, in ſapientia dei, antequam fieret vita erat. Quod factum eſt, tranſiit: quod eſt in ſapientia, tranſire non poteſt. Vita ergo in illo erat quod factum eſt. Et qualis vita? Quia & anima corporis vita eſt. Corpus noſtrum habet vitam ſuam, quam cum amiſerit, mors eſt corporis. Talis ergo erat illa vita? Non. Sed vita erat lux hominum. Nunquid lux pecorum? Nam iſta lux & hominum & pecorum eſt. Eſt quædam lux hominum, vnde diſtant homines à pecoribus. Videamus, & tunc intelligemus quid ſit lux hominum. Non diſtas à pecore, niſi intellectu, Noli aliunde gloriari. De viribus præſumis, à beſtiis vinceris: de velocitate præſumis, à muſcis vinceris: de pulchritudine præſumis: quanta pulchritudo eſt in pennis pauonis? Vnde ergo melior? Ex imagine dei. Vbi imago dei? In mente, in intellectu. Si ergo ideo melior pecude, quia habes mentem qua intelligas, quod non poteſt pecus intelligere: inde autem homo, quia melior pecore. Lux hominũ eſt lux mentium: lux mentium ſupra mentes eſt, & excedit omnes mentes. Hoc enim erat vita illa, per quem facta ſunt omnia. Vbi erat? Hic erat. An apud patrem erat, & hic non erat? An quod verius eſt & apud patrem erat & hic erat? Si ergo hic erat, quare non videbatur? Quia lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. O homines, nolite eſſe

tenebræ, nolite eſſe infideles, iniqui, rapaces, auari, amatores ſeculi. Hæ ſunt enim tenebræ. Lux non eſt abſens, ſed vos abſentes eſtis à luce. Cæcus in ſole præſentem habet ſolem, ſed abſens eſt ipſe ſoli. Nolite ergo eſſe tenebræ. Hæc eſt enim forte gratia de qua dicturus ſum. Vtinam non ſimus
Ephe.5. tenebræ, & dicat nobis Apoſtolus, Fuiſtis aliquãdo tenebræ, nunc autem lux in domino. Quia ergo non videbatur lux hominum, id eſt, lux mentium, opus erat vt homo diceret de luce teſtimonium, non quidem tenebroſus, ſed iam illuminatus: nec tamen quia illuminatus ideo ipſe lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine: nam non erat ille lux. Et quæ erat illa lux? Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et vbi erat iſta? In hoc mundo erat. Et quo modo in hoc mundo erat, nunquid ſicut iſta lux ſolis, lunæ, lucernarum, ſic & iſta lux in mundo eſt? Non. Quia mundus per eum factus eſt, & mundus eum non cognouit: hoc eſt, lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt: mundus enim tenebræ; quia dilectores mundi, mundus. Non enim creatura non agnouit creatorem ſuum: teſtimonium dedit cœlum de ſtella: teſtimonium dedit mare, portans ambulantem dominum ſuum: teſtimonium dederunt venti, qui ad eius iuſſum quieuerunt: teſtimonium dedit terra, illo crucifixo contremuit. Si omnia iſta teſtimonium dederunt, quomodo mundus eum non cognouit, niſi quia mundi dilectores ſunt mundi, corde habitantes mundum? Et malus mundus, quia mali homines habitatores mundi: ſicut mala domus, non parietes, ſed inhabitantes. In propria venit, id eſt, in ſua venit, & ſui eũ non receperũt. Quæ ergo ſpes eſt, niſi quia quotquot receperũt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri? Si filij fiunt, naſcuntur: ſi naſcuntur, quo modo naſcuntur? Non ex carne, non ex ſanguinibus, non ex voluntate carnis, nõ ex voluntate viri, ſed ex deo nati ſunt. Gaudeant ergo, quia ex deo nati ſunt: præſumant ſe pertinere ad deum, accipiant documentum, quia ex deo nati ſunt. Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Si verbum non erubuit naſci de homine, homines erubeſcunt naſci de deo? Hoc autem quia fecit, curauit: quia curauit, videmus. Hoc eſt enim quod verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: medicamẽtum nobis factum eſt, vt quia terra cæcabamur, de terra ſanaremur, & ſanati quid videremus? Et vidimus, inquit, gloriam

gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. *Ioannes teſtimonium perhibet de ipſo & clamat, dicens, Hic erat quem dixi, Qui poſt me venit, ante me factus eſt.* Poſt me venit, & præceſſit me. Quid eſt, ante me factus eſt? Præceſſit me, non factus eſt antequam factus eſſem ego, ſed antepoſitus eſt mihi. hoc eſt, ante me factus eſt. Quare ante te factus eſt, cum poſt te venerit? *Quia prior me erat.* Prior te ô Ioãnes. Quid magnũ ſi prior te? Bene, quia tu illi perhibes teſtimonium. Audiamus ipſum dicentem, Et ante Abrahã ego ſum. Sed & Abrahã in medio generis humani ortus eſt: multi ante illũ, multi poſt illum. Audi vocẽ patris ad filium, Ante luciferum genui te. Qui ante luciferum genitus eſt, omnes ipſe illuminat. Dictus eſt enim quidam lucifer qui cecidit: erat enim angelus, & factus eſt diabolus: & dixit de illo ſcriptura, Lucifer qui mane oriebatur, cecidit. Vnde lucifer? Quia illuminatus lucebat. Vnde autem tenebroſus factus? Quia in veritate non ſtetit. Ergo ille ante luciferum, ante omnem illuminatum: ſiquidem ante omnem illuminatum eſſe neceſſe eſt, à quo illuminantur omnes qui illuminari poſſunt. ideo hoc ſequitur, *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Quid accepiſtis? *Et gratiam pro gratia.* Sic enim habent verba Euangelica collata cum exemplaribus Græcis. Non ait, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia: ſed ſic ait, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: id eſt, accepimus, vt neſcio quid nos voluerit intelligere de plenitudine eius accepiſſe, & inſuper gratiam pro gratia. Accepimus enim de plenitudine eius, primo gratiam: & rurſum accepimus gratiam pro gratia. Quam gratiam primo accepimus? Fidem. In fide ambulantes, in gratiam ambulamus. Vnde enim hoc meruimus? Quibus noſtris præcedentibus meritis? Non ſe quiſque compalpet, redeat in conſciẽtiam ſuam, quærat latebras cogitationum ſuarum, redeat ad ſeriem factorum ſuorum: non attendat quid ſit ſi iam aliquid eſt, ſed quid fuerit vt eſſet aliquid, inueniet non ſe dignum fuiſſe niſi ſupplicio. Si ergo ſupplicio dignus fuiſti, & venit ille qui non peccata puniret, ſed peccata donaret, gratia tibi data eſt, non merces reddita. Vnde vocatur gratia? Quia gratis datur. Non enim præcedentibus meritis emiſti quod accepiſti. Hanc ergo accepit gratiam primam peccator, vt eius peccata dimitterentur.

Ioan. 8

Pſal. 109.

Eſa. 14.

Ioan. 8.

Quid meruit? Interroget iuſticiam, inueniet pœnam. Interroget miſericordiam, inueniet gratiam. Sed hoc promiſſerat deus per Prophetas. Itaque cum venit dare quod promiſerat, nō ſolum gratiam dedit, ſed & veritatē. Quo modo exhibita eſt veritas? Quia factum eſt quod promiſſum eſt. Quid eſt ergo gratiam pro gratia? Fide promeremur deum, & qui digni non eramus quibus peccata dimitterentur, ex eo quia tātum donum indigni accepimus? gratia vocatur. Quid eſt gratia? Gratis data. Quid eſt gratia? Gratis donata, non reddita. Si tibi debebatur, merces reddita eſt, non gratia donata, Si autē vere debebatur, bonus fuiſti: ſi autem non merito tuo vt verum eſt, malus fuiſti. Credidiſti autem in eum qui iuſtificat impium. Quid eſt qui iuſtificat impium? Ex impio facit pium. Cogita quid per legē tibi imminere debebat, & quid per gratiam conſecutus ſis. Si conſecutus autē es iſtam gratiam fidei, eris iuſtus ex fide. Iuſtus enim ex fide viuit, & promereberis deū viuendo ex fide. Cū promerueris deum viuendo ex fide, accipies præmiū immortalitatē, & vitam æternā: & illa gratia eſt, Non pro merito quidē accipies vitam æternā, ſed tantum pro gratia. Si enim fides gratia eſt, & vita æterna quaſi merces eſt fidei, videtur quidem deus vitam æternam tanquam debitam reddere. Cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem. Sed quia ipſa fides gratia eſt, & vita æterna gratia eſt pro gratia: audi Paulum Apoſtolum confitentem gratiā, & poſtea debitum expetentem. Confeſſio gratiæ quæ eſt in Paulo? Qui prius fui blaſphemus & perſecutor & iniurioſus, ſed miſericordiam, inquit, conſecutus ſum. Indignum ſe dixit qui conſequeretur, conſecutum tamen non per merita ſua, ſed per miſericordiam dei. Audi illum iam flagitantem debitum, qui primo indebitam ſuſceperat gratiam. Ego enim, inquit, iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat, bonum certamen certaui; curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de cætero repoſita eſt mihi corona iuſticiæ. Iam debitum flagitat, iam debitum exigit. Nam vide verba ſequentia, Quam mihi reddet dominus in illa die, iuſtus iudex. Vt ante ſuſciperet gratiam, miſericordem patrem opus habebat: vt præmium gratiæ, iudicem iuſtum: qui non damnauit impium, donauit fidelem. † Et tamen ſi bene cogites, ipſe dedit fidem primò, qua eum promeruiſti: non enim de tuo promeruiſti, vt tibi aliquid deberetur. Quòd ergo præmium immor

Roma. 4. *Abac. 2.* *Roma. 1.* *2. Tim. 1.* *2. Tim. 4.* *† al. dān. & bit fidelē.*

immortalitatis poſtea tribuit, dona ſua coronat, non merita tua. Ergo fratres, omnes de plenitudine eius accepimus. De plenitudine miſericordiæ eius, de abundantia bonitatis eius accepimus. Quid? Remiſſionem peccatorum, vt iuſtificaremur ex fide. Et inſuper quid? Gratiam pro gratia, id eſt, pro hac gratia, in qua ex fide viuimus, recepturi ſumus aliã. Quid tamen niſi gratiam? Nam ſi dixero, quia & hoc debetur, aliquid mihi aſſigno quaſi cui debebatur. Coronat autẽ in nobis deus dona miſericordiæ ſuæ: ſed ſi in ea gratia quam primam accepimus, perſeueranter ambulemus.

Lex enim per Moyſem data eſt, quæ reos tenebat. Quid enim ait Apoſtolus, lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. *Roma. 5.* Hoc proderat ſuperbis vt abundaret delictũ, multũ enim ſibi dabant, & quaſi viribus ſuis multum aſſignabant, & nõ poterant implere iuſticiam, niſi adiuuaret ille qui iuſtus erat. † Superbiam illorũ volens donare deus, dedit legem tanquam dicens, Ecce implete, ne putetis deeſſe iubentem. Non deeſt qui iubeat, ſed deeſt qui impleat. Si ergo deeſt qui impleat, vnde non implet? Quia natus cum traduce peccati & mortis, de Adam natus traxit ſecum quod ibi conceptum eſt. Cecidit primus homo, & omnes qui de illo nati ſunt, de illo traxerũt cõcupiſcẽtiã carnis. Oportebat vt naſceretur alius homo, qui nullã traxit cõcupiſcentiam, homo & homo, homo ad mortẽ, & homo ad vitam: ſicut dicit Apoſtolus, Quoniamquidẽ per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. *1. Cor. 15.* Per quem hominẽ mors, & per quem hominem reſurrectio mortuorum? Noli feſtinare. Sequitur & dicit, Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto omnes viuificabuntur. Qui pertinent ad Adam? Omnes, qui nati ſunt de Adam. Qui ad Chriſtum? Omnes qui renati ſunt per Chriſtum. Quare omnes in peccato? Quia nemo natus eſt præter Adam. Vt autẽ omnes naſcerentur ex Adam, neceſſitatis fuit, ex damnatione. naſci per Chriſtum, voluntatis eſt & gratiæ. Non coguntur homines naſci per Chriſtum, non quia voluerunt nati ſunt ex Adam: omnes tamen qui ex Adam cum peccato, peccatores: omnes qui per Chriſtum iuſtificati, iuſti, non in ſe ſed in illo: nam in ſe ſi interroges, Adam ſunt: in illo ſi interroges, Chriſti ſunt. Quare? Quia ille caput dominus noſter Ieſus Chriſtus, non cum traduce peccati venit, ſed tamen venit cum carne mortali. Mors

† al. iuſſerat.

pecca

peccatorum pœna erat, in domino munus miſericordiæ erat, non pœna peccati. Non enim aliquid habebat dominus, quare iuſte moreretur. Ipſe ait, Ecce venit princeps huius mūdi, & in me nihil inuenit. Quare ergo moreris? Sed vt ſciant oēs quia voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc. Non habebat ille quare moreretur, & mortuus eſt: tu habes quare & mori dedignaris. Dignare æquo animo pati per meritum tuum, quod ille pati dignatus eſt, vt te à ſempiterna morte liberaret. Homo & homo: ſed ille non niſi homo: iſte deus & homo. Ille homo peccati, iſte homo iuſticiæ. Mortuus es in Adam, reſurge in Chriſtum, nam vtrunque debetur tibi. Iam credidiſti in Chriſtum, reddes tamen quod debes de Adam. Sed non te in æternum tenebit vinculum peccati: quia mortem tuam æternam occidit mors temporalis domini dei tui. Ipſa eſt gratia fratres mei, ipſa eſt & veritas, quia & promiſſa & exhibita. Non erat iſta in veteri teſtamento, quia lex minabatur, non opitulabatur: iubebat, non ſanabat: languorem oſtendebat, non auferebat: ſed illi præparabat medico venturo cum gratia & veritate: tanquam ad aliquem, quem curare vult medicus, mittat primum ſeruum ſuum, vt ligatum illum inueniat. Sanus non erat, & ſanari nolebat, & ne ſanaretur, ſanum ſe eſſe iactabat. Miſſa lex eſt, ligauit eum, inuenit ſe reum, iam clamabat de ligatura. Venit dominus, curat amaris aliquantum & acribus medicamentis. Dicit enim ægroto, ferto: dicit, tolera: dicit, noli diligere mūdum, habeto patientiam, curet te ignis continentiæ, ferrum perſecutionum tolerent vulnera tua. Expaueſcebas qui fuiſti ligatus, liber ille & non ligatus bibit quod tibi dabat: prior paſſus eſt vt te conſolaretur, tanquam dicens, Quod times pati pro te, prior patior pro te. Hæc eſt gratia & magna gratia, quis illam digne collaudat? De humilitate Chriſti loquor fratres mei: Maieſtatem Chriſti & diuinitatem Chriſti, quis loquitur in explicando & dicendo? Vt quoquo modo humilitatem Chriſti loquamur non ſufficimus, immo deficimus, totum cogitantibus committimus, non audientibus adimplemus, Cogitate humilitatem Chriſti. Sed quis nobis, inquis, eam explicat, niſi tu dicas? Ille intus dicat, melius illud dicit qui intus habitat, quàm qui foris clamat. Ipſe vobis oſtendat gratiam humilitatis ſuæ, qui cœpit habitare in cordibus veſtris. Iam vero ſi in eius humilitate explicanda & eroganda deficimus,

Ioan. 14.

deficimus, maieſtatem eius quis loquatur? Si verbum caro factum conturbat nos, In principio erat verbum, quis explicabit? Tenete ergo fratres mei ſoliditatem iſtam. *Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Per ſeruum lex data eſt, reos fecit: per imperatorem indulgentia data eſt, reos liberauit. Lex per Moyſem data eſt: Non ſibi aliquid amplius ſeruus aſſignet, quàm quòd per illũ factũ eſt. Electus ad magnum miniſterium tanquam fidelis in domo, ſed tamen ſeruus agere ſecundum legem poteſt, ſoluere à reatu legis non poteſt. Lex ergo per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et forte aliquis dicat, Et gratia & veritas non eſt facta per Moyſem, qui vidit deum? ſtatim ſubiecit, *Deum nemo vidit vnquam.* Et vnde innotuit Moyſi deus? Quia reuelauit ſeruo ſuo dominus. Quis dominus? Ipſe Chriſtus qui præmiſit legem per ſeruum, vt veniret ipſe cum gratia & veritate. Deum enim nemo vidit vnquam. Et vnde illi ſeruo quantum capere poſſet, apparuit? *Sed vnigenitus*, inquit *filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.* Quid eſt in ſinu patris? In ſecreto patris. Non enim deus habet ſinum, ſicut nos habemus in veſtibus, aut cogitandus eſt ſic ſedere quo modo nos, aut forte cinctus eſt vt ſinum haberet: ſed quia ſinus noſter intus eſt, ſecretum patris, ſinum patris vocamus. In ſecreto patris qui patrem nouit, ipſe enarrauit: Nam deum nemo vidit vnquam. Ipſe ergo venit, & narrauit quicquid vidit. Quid vidit Moyſes? Moyſes vidit nubem, *Exod. 3.* vidit angelũ, vidit ignem, omnis illa creatura typum domini ſui gerebat, non ipſius domini præſentiam exhibebat. Nanq; aperte habes in lege, Et loquebatur Moyſes cum domino, econtra in incõtra, ſicut amicus cũ amico ſuo. Si quæris ipſam ſcripturam, inuenies Moyſem dicentem, Si inueni gratiam in *Exod. 33.* conſpectu tuo, oſtende mihi teipſum manifeſte vt videam te. Et parum eſt quia dixit: reſponſum accepit, Non potes videre faciem meam. Loquebatur ergo fratres chariſſimi cũ Moyſe angelus, portans typum domini, & illa omnia quæ ibi per angelum facta ſunt, futuram iſtam gratiam & veritatem promittebant. Qui bene ſcrutantur legem, nouerunt: & cum opportunum eſt, vt & nos aliquid inde dicamus, quantum dominus reuelat, non tacemus charitati veſtræ. Illud autem ſciatis, quia omnia quæ corporaliter viſa ſunt, non erant illa ſubſtantia dei. Illa enim carneis oculis videmus, dei ſubſtantia

Digitized by Google

Matth. 5. tia vnde videtur? Euangelium interroga, Beati mundo corde, quia ipſi deum videbunt. Fuerunt homines qui dicerent vanitate ſui cordis decepti: Pater inuiſibilis eſt, filius autem viſibilis eſt. Vnde viſibilis niſi propter carnem? quia ſuſcepit carnem, manifeſtum eſt. Illi enim qui carnem Chriſti viderunt, aliqui crediderunt, aliqui crucifixerunt. Et qui crediderunt, illo crucifixo nutauerunt, & niſi ipſam poſt reſurrectionem palparent, fides ad eos non reuocaretur. Si ergo propter carnem viſibilis filius eſt, & nos cócedimus, & eſt catholica fides ſi autem ante carnem viſibilis, ſicut ipſi dicunt, id eſt, antequá incarnaretur, multum delirant, & multum errant. Facta enim ſunt illa viſibilia corporaliter per creaturam, in quibus typus oſtenderetur, non vtique ſubſtantia ipſa demonſtrabatur & manifeſtabatur. Et hoc attendat charitas veſtra leue documé-
1. Cor. 1. tum. Sapientia dei videri oculis nó poteſt. Fratres, ſi Chriſtus ſapientia dei & virtus dei, ſi Chriſtus verbum dei: verbum hominis oculis non videtur, verbum dei videri ſic poteſt? Expellite ergo de cordibus veſtris carnales cogitationes, vt vere ſitis ſub gratia, vt ad nouum teſtamentum pertineatis: ideo vita
Exod. 20. æterna promittitur in nouo teſtamento: Legite vetus teſtamétum, & videte, quia carnali adhuc populo ea quidé præcipiébantur quæ nobis. Nam vnum deum colere & nobis præcipitur: Non accipies in vanum nomen domini dei tui: & nobis præcipitur, quod eſt ſecundum præceptum. Obſerua dié ſabbati: magis nobis præcipit, quia ſpiritaliter obſeruandum præcipitur: Iudæi enim ſeruiliter obſeruabant diem ſabbati, ad luxuriam, ad ebrietatem. Quanto melius fœminæ eorum lanam facerent quàm illo die in Neomeniis ſaltarent. Abſit fratres, vt illos dicamus obſeruare ſabbatum. Spiritaliter obſeruat ſabbatum Chriſtianus, abſtinens ſe ab opere ſeruili. Quid eſt enim ab opere ſeruili? A peccato. Et vnde proba-
Ioan. 8. mus? Dominum interroga, Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Ergo & nobis præcipitur ſpiritaliter obſeruatio ſabbati. Ná illa omnia præcepta nobis magis præcipiuntur, & obſeruanda ſunt; Non occides: Non mœchaberis: Non furaberis: Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem
Exod. 20. tuum & matrem tuam: Non concupiſces rem proximi tui: Non concupiſces vxorem proximi tui. Nónne iſta omnia & nobis præcipiuntur? Sed quære mercedem, & inuenies ibi dici, Vt expellantur hoſtes à facie tua, & accipietis terrá quam

promiſit

promiſit deus patribus veſtris: quia non poterant capere inuiſibilia, per viſibilia tenebantur. Quare tenebantur? Ne penitus interirent, & ad idola laberentur. Nam fecerunt hoc fratres mei ſicut legitur, obliti tanta miracula, quæ fecit deus coram oculis eorum. Mare diſciſſum eſt, via facta eſt in mediis fluctibus, ſequentes hoſtes eorum eiſdem aquis operti ſunt, per quas illi tranſierunt. Et cum Moyſes homo dei receſſiſſet ab oculis eorum, idolum petierunt & dixerunt; Fac nobis deos qui nos precedat, quia ille homo dimiſit nos. *Exod. 32.* Tota ſpes eorũ in homine poſita erat, non in deo. Ecce mortuus eſt homo, nũquid mortuus eſt deus, qui eruit eos de terra Aegypti? Et cum feciſſent ſibi imaginem vituli, adorauerunt & dixerunt, Hi ſunt dij tui Iſraël, qui te liberauerunt de terra Aegypti. Quàm cito obliti tam magnificam gratiam? Quibus ergo modis teneretur populus talis, niſi promiſſis carnalibus? Ea ibi iubentur in decalogo legis quæ & nobis, ſed non ea promittuntur quæ nobis. Nobis quid promittitur? *Ioan. 17.* Vita æterna. Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te vnum verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Cognitio dei promittitur: ipſa eſt gratia pro gratia. Fratres, modo credimus, non videmus. Pro iſta fide præmium erit videre quod credimus. Nouerāt hoc Prophetæ, ſed occultum erāt antequam veniret. Nam quidā ſuſpirans amator in Pſalmis *Pſal. 26.* dicit, Vnam petij à domino, hanc requiram. Et quæris quid petat? Forte enim terram petit fluentem lacte & melle carnaliter, quanuis ſpiritaliter iſta quærenda ſit & petēda: aut forte ſubiectionem hoſtium ſuorũ, aut mortē inimicorum, aut imperia, & facultates huius ſeculi. Ardet enim amore, & multũ ſuſpirat, & æſtuat & anhelat. Videamus quid petat, Vnam petij a domino, hanc requiram. Quid eſt hoc quod requirit? Vt inhabitē, inquit, in domo domini, per omnes dies vitæ meæ. Et puta quia habitas in domo domini, vnde ibi erit gaudium tuum? Vt contempler, inquit, delectationem domini. Fratres mei, vnde clamatis, vnde exultatis: vnde amatis, niſi quia ibi eſt ſcintilla huius charitatis? Quid deſideratis rogo vos? Quod videri poteſt oculis, tangi poteſt. Pulchritudo aliqua eſt quæ oculos delectat. Nónne martyres amati ſunt vehementer, & quando eos commemoramus, inardeſcimus in amore? Quid in illis amamus fratres? Membra laniata à feris? Quid fœdius, ſi oculos carnis interroges: quid pulchrius, ſi oculos

mentis

mentis interroges? Quid tibi videtur adoleſcens pulcherrimus, fur? Quo modo horrent oculi tui: nunquid oculi carnis horrent? Si ipſos interroges, nihil illo corpore compoſitius, nihil ornatius, & parilitas membrorum, & coloris delectatio illicit oculos: & tamen cum audis quia fur eſt, fugis hominem animo. Vides ex alia parte ſenem curuum, baculo innitentem, vix ſe mouentem, rugis vndique exaratū, quid vides quod oculos delectet? Audis quia iuſtus eſt, amas, amplecteris. Talia nobis præmia promiſſa ſunt fratres mei, tale aliquid amate, tali regno ſuſpirate, & talem patriam deſiderate, ſi vultis peruenire ad id, cum quo venit dominus noſter, id eſt, ad gratiam & veritatem. Si autem corporalia præmia concupieris à deo, adhuc ſub lege es, & ideo ipſam legem implebis †. Quādo enim videris abundare iſta temporalia in eis qui Deum offendunt, nutant greſſus tui, & dicis tibi, Ecce ego colo Deū, quotidie ad Eccleſiam curro, genua mihi trita ſunt in orationibus, & aſſidue ægroto: homicidia faciunt homines, rapinas faciunt, exultant & abundant, bene eſt illis. Talia ergo quærebas à Deo. Certè ad gratiam pertinebas. Si gratiam ideo tibi dedit deus, quia gratis dedit, gratis ama, noli ad præmium diligere Deum, ipſe ſit tibi præmium tuum, Dicat anima tua, Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini per omnes dies vitæ meæ, vt contempler delectationem domini, Noli timere, ne faſtidio deficias. Talis erit illa delectatio pulchritudinis, vt ſemper tibi præſens ſit & nūquam ſatieris, immo ſemper ſatieris & nunquam ſatieris. Si enim dixero, quia non ſatiaberis, fames erit: ſi dixero, quia ſatiaberis, faſtidium timeo: ibi nec faſtidium erit: nec fames, quid dicam, neſcio. Sed deus habet quod exhibeat non inuenientibus quo modo dicant, & credentibus quod accipiant.

† al ſed ipſam legem non implebis.

Pſal. 26.

Ab eo quod ſcriptum eſt. Et hoc eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas: Vſque ad id, Et ego neſciebam eum, ſed qui me miſit baptiZare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam & manētem ſuper eum, ipſe eſt qui baptiZat in ſpiritu ſancto.

Tractatus IIII.

SAEPIS

SAEpiſſime audiuit ſanctitas veſtra, & optime noſtis, quoniam Ioannes Baptiſta quanto præclarior erat in natis mulierum, & quanto humilior ad cognoſcendum Deum, tanto meruit eſſe amicus ſponſi, zelans non ſibi, non ſuũ honorem quærens, ſed iudicis ſui, quem tanquam præco præibat. Itaq; Prophetis præcedentibus prænunciare de Chriſto futura conceſſum eſt: huic autem digito oſtendere. Sicut enim ignorabatur Chriſtus ab his qui Prophetis non crediderant antequam veniret, ſic ab eis ignorabatur & præſens. Venerat enim humiliter primo & occultus, tanto occultior, quanto humilior. Populi autem ſpernentes propter ſuperbiam ſuam humilitatem Dei, crucifixerunt ſaluatorem ſuum, & fecerunt damnatorem ſuum. Sed qui primo venit occultus, quia venit humilis, nunquid deinceps non eſt venturus manifeſtus, quia excelſus? Audiſtis modo pſalmum, Deus manifeſtus veniet, Deus noſter & non ſilebit. Siluit vt iudicaretur, non ſilebit cum cœperit iudicare. Non diceretur, manifeſtus veniet, niſi primo veniſſet occultus: nec diceretur, non ſilebit, niſi quia primo ſiluit. Quo modo ergo ſiluit? Interroga Eſaiam, Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram eo qui ſe tondet, fuit ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. Veniet autem manifeſtus, & non ſilebit. Quo modo manifeſtus? Ignis ante eum præibit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Tempeſtas valida tollere habet totam paleam de area, quæ modo trituratur: & ignis incendere quod tempeſtas abſtulerit. Modo autem tacet, tacet iudicio, ſed non tacet præcepto. Si enim tacet Chriſtus, quid ſibi volũt hæc Euangelia? quid ſibi volunt voces Apoſtolicæ? quid cantica Pſalmorum? quid eloquia Prophetarum? In his enim omnibus Chriſtus non tacet. Sed tacet modo ne vindicet, non tacet vt moneat. Veniet autẽ præclarus in vindicta, & apparebit omnibus, & qui in eum non credunt. Modo vero quia & præſens occultus erat: oportebat enim vt cõtemneretur, niſi enim contemneretur, non crucifigeretur. Si non crucifigeretur, non funderet ſanguinem, quo precio nos redemit. Vt autem daret preciũ, pro nobis crucifixus eſt, vt crucifigeretur cõtempt⁹ eſt, vt cõtẽneretur humilis apparuit. Tamẽ quia quaſi in nocte apparuit in corpore mortali, lucernã ſibi accẽdit vnde videretur. Ipſa lucerna Ioãnes erat, de quo iã multa audiſtis, & præſens lectio Euangelij verba Ioannis continet. Primo quod principium eſt confitentis, quia non ipſe erat Chriſtus. Tanta autem

Pſal. 49.

Eſa. 53.

Pſal. 49.

Digitized by Google

excellentia erat in Ioanne vt poſſet credi Chriſtus eſſe: & in eo probata eſt humilitas eius, quia dixit non ſe Chriſtum eſſe, cum poſſet credi eſſe. *Ergo hoc eſt teſtimonium Ioannis quando miſerunt Iudæi ad Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad eum vt interrogarent eum, Tu quis es?* Non autem mitterent, niſi mouerentur excellentia authoritatis eius, quia auſus eſt baptizare. *Et confeſſus eſt & non negauit.* Quid confeſſus eſt? *Et confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum. Quid ergo? Helias es tu?* Nouerant enim quia præceſſurus erat Helias Chriſtum. Non enim alicui incognitum erat nomen Chriſti apud Iudæos. Iſtum non eſſe Chriſtum putauerunt, non omnino Chriſtum non eſſe venturum, cum ſperarent venturum. Sic offenderunt in præſentem, offenderunt tanquam in humilem lapidem. Lapis enim ille adhuc paruus erat, iam quidem præciſus de monte ſine manibus: ſicut dicit *Danie. 2.* Daniel propheta, vidiſſe ſe lapidem præciſum de monte ſine manibus. Sed quid ſequitur? Et creuit, inquit, lapis ille, & factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam faciem terræ. Videat ergo charitas veſtra quod dico, Chriſtus ante Iudæos iam præciſus erat de monte: montem regnum vult intelligi Iudæorum. Sed regnum Iudæorum non impleuerat vniuerſam faciem terræ. Inde præciſus eſt ille lapis, quia inde natus eſt in præſentia dominus. Et quare ſine manibus? Quia ſine opere virili virgo peperit Chriſtum. Iã ergo erat lapis ille præciſus ſine manibus, ante oculos Iudæorum, ſed humilis erat. Non immerito, quia nondum creuerat lapis ille, & impleuerat orbem terrarum, quod oſtendit in regno ſuo, quod eſt Eccleſia, quæ impleuit totam faciem terræ. Quia ergo nondum creuerat, offenderunt in illum tanquam in lapidem, & factum eſt in *Luca 20.* eis quod ſcriptum eſt, Qui ceciderit ſuper lapidem conquaſſabitur, & ſuper quos ceciderit lapis ille conteret eos. Primo ſuper humilem ceciderunt, excelſus ſuper illos venturus eſt. Sed vt eos vẽturus excelſus conterat, primo eos humilis quaſſauit. Offenderunt in eum, & quaſſati ſunt: non contriti ſed quaſſati ſunt, veniet excelſus & cõteret eos. Sed ignoſcendum eſt Iudæis, quia offenderunt in lapidem, qui nondum creuerat. Quales ſunt illi qui in ipſum montem offenderunt? Iam de quibus dicam cognoſcitis, qui negant Eccleſiam toto orbe diffuſam, non in humilem lapidem, ſed in ipſum montem offendunt, quod factus eſt ille lapis dum creſceret. Cæci Iudæi

non vi

non viderunt humilem lapidem. Quanta cæcitas eſt non vide re montem? Ergo viderunt humilem, & non cognouerunt. Demonſtrabatur illis per lucernam: nam primo ille quo maior nemo ſurrexerat in natis mulierum, dixit, Non ſum ego Chriſtus. Dictúmque illi eſt, Nunquid tu es Helias? *Reſpondit, Non ſum.* Chriſtus enim præmittit ante ſe Heliam, & dixit non ſum, & fecit nobis quæſtionem. Timẽdum eſt enim, ne minus intelligentes contraria putent Ioãnem dixiſſe quam Chriſtus dixit. Quodam enim loco, cum dominus Ieſus Chriſtus in Euangelio quædam diceret de ſe: reſponderunt illi diſcipuli, Quo modo enim dicunt ſcribæ, id eſt, periti legis, quia Heliam oportet primum venire? Et ait dominus, Helias iam venit, & fecerunt ei quæ voluerunt, & ſi vultis ſcire, ipſe eſt Ioannes Baptiſta. Dominus Ieſus Chriſtus dixit, Helias iam venit, & ipſe eſt Ioannes Baptiſta. Ioannes autem interrogatus ſic ſe confeſſus eſt Heliam non eſſe, quo modo nec Chriſtum eſſe: & vtique ſicut verum confeſſus eſt Chriſtum ſe non eſſe: ſic verum confeſſus eſt nec Heliam ſe eſſe. Quo modo ergo comparabimus dicta præconis cum dictis iudicis? Abſit vt præco mentiatur: hoc enim loquitur quod audit à iudice. Quare ergo ille, non ſum Helias: & dominus, ipſe eſt Helias? Quia in eo dominus Ieſus Chriſtus præfigurare voluit futurum aduentum ſuum, & hoc dicere, quia in ſpiritu Heliæ erat Ioannes. Et quod erat Ioannes ad primum aduentum, hoc erit Helias ad ſecũdum aduentum. Quo modo duo aduentus iudicis, ſic duo præcones. Iudex quidem ipſe, præcones autem duo, non duo iudices. Oportebat autem iudicem primo venire iudicandum: miſit ante ſe primum præconem, vocauit illum Heliam: quia hoc erit in ſecundo aduentu Helias, quod in primo Ioannes. Iámque intendat charitas veſtra quàm verum dicam. Quando conceptus eſt Ioannes, vel potius quando natus eſt, ſpiritus ſanctus hoc de illo homine impleto prophetauit, Et erit, inquit, præcurſor altiſſimi, in ſpiritu & virtute Heliæ. Non ergo Helias, ſed in ſpiritu & virtute Heliæ. Quid eſt in ſpiritu & virtute Heliæ? In eodem ſpiritu ſancto, vice Heliæ. Quare vice Heliæ? Quia quod Helias ſecundo, hoc Ioannes in primo aduentu fuit. Rectè ergo modo Ioannes proprie reſpondit: nam dominus figurate, Helias ipſe eſt Ioannes. Iſte autem, vt dixi, proprie, non ſum ego Helias.

Matt. 11.

Matt. 17.

Luca 1.

Si figuram præcurſionis aduertas, Ioannes ipſe eſt Helias. Quod enim ille ad primum aduentum, hoc ille ad ſecundum erit. Si proprietatem perſonæ interroges, Ioannes Ioannes, Helias Helias eſt. Dominus ergo ad præfigurationem rectè ipſe eſt Helias: Ioannes autem rectè ad proprietatem, non ſum Helias: nec Ioannes falſum, nec dominus falſum: nec præco falſum, nec iudex falſum, ſed ſi intelligas. Quis autem intelligit, niſi qui imitatus fuerit humilitatem præconis, & cognouerit celſitudinem iudicis? Nihil enim humilius ipſo præcone fratres mei nullum tantum meritum Ioannes habuit, quàm de iſta ipſa humilitate, quòd cum poſſet fallere homines, & putari Chriſtus & haberi pro Chriſto: tantæ enim gratiæ tantæq; excellentiæ fuit, confeſſus eſt tamen aperte & dixit, Non ſum ego Chriſtus. Nunquid tu Helias es? Iam ſi diceret, Helias ſum: ergo iam in ſecundo aduentu adueniens dominus iudicaret, non adhuc in primo iudicaretur: tanquam dicens, Venturus eſt adhuc & Helias, Non ſum, inquit, Helias: ſed obſeruate humilem ante quem venit Ioannes, ne ſentiatis excelſum ante quem venturus eſt Helias. Nam & dominus ita compleuit, ipſe eſt Ioannes Baptiſta qui venturus eſt Helias. Ipſa præfiguratione venit iſte, qua proprietate venturus eſt Helias. Tunc Helias per proprietatem Helias erat, nunc per ſimilitudinem Ioannes Helias erit. Modo Ioannes per proprietatem Ioannes eſt, tunc per ſimilitudinem Helias Ioãnes erit. Ambo præcones ſibi dederunt ſimilitudines ſuas, & tenuerunt proprietates ſuas: vnus autem dominus iudex, ſiue illo præcone præcedente, ſiue illo. *Et interrogauerunt eum, Quid ergo, Helias es tu? Et dixit, Non. Et dixerunt ei, Propheta es tu? Et reſpondit, Non Dixerunt ergo ei, Quis es tu? Vt reſponſum demus his qui miſerunt nos: Quid dicis de teipſo? Ait, Ego Vox clamãtis in deſerto.*

Eſaias illud dixit, In Ioanne prophetia iſta Eſaiæ impleta
Eſa. 40. eſt, Ego vox clamantis in deſerto. Quid clamantis? *Dirigite Viam domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri.* Non vobis videtur præconis eſſe, dicere, exite, facite viam? Niſi quòd præco exite dicit: Ioannes dicit, venite. A iudice repellit præco, ad iudicem vocat Ioannes. Immo vocat Ioannes ad humilem ne iudex ſentiatur excelſus. *Ego Vox clamantis in deſerto, dirigite Viam domini, ſicut dicit Eſaias Propheta.* Non dixit, ego ſum Ioannes, ego ſum Helias, ego ſum Propheta. Sed quid dixit? Hoc vocor, Vox clamãtis in deſerto, dirigite viam domino,

domino, rectas facite ſemitas Dei noſtri: ego ſum ipſa prophetia, *Et qui miſsi fuerant, erant ex phariſæis*. Id eſt, ex principibus Iudæorum. *Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei, Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Helias, neque Propheta?* Quaſi audaciæ videbatur eſſe baptizare: quaſi in qua perſona quærimus, vtrum tu ſis Chriſtus, tu dicis te non eſſe. Quærimus ne forte præcurſor illius ſis? quia nouimus ante Chriſti aduentum venturum eſſe Heliam: negas te eſſe Heliam. Quærimus ne forte aliquis multum præueniens præco es, id eſt Propheta, & accepiſti hanc poteſtatem? nec Prophetam te eſſe dicis. Et non erat Propheta Ioannes, maior erat quàm Propheta, quia dominus de illo tale teſtimonium dedit, Quid exiſtis in deſertum videre, arundinem vento agitari? *Matt. 11.* Vtique non vento agitari ſubaudi, quia non hoc erat Ioannes, qui quaſi à vento moueretur. Qui enim à vento mouetur circumflatur omni ſpiritu ſeductorio. Sed quid exiſtis videre, hominem mollibus veſtitum? Veſtiebatur enim Ioannes aſperis, id eſt, tunica facta de pilis cameli. Ecce qui mollibus veſtiũtur, in domibus regũ ſunt: non ergo exiſtis videre hominem mollibus veſtitum. Sed quid exiſtis videre, Prophetam? Ita dico vobis, maior quàm Propheta hic: quia Prophetæ longe ante prænunciauerunt, Ioannes præſentem demonſtrabat

Quid ergo tu baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Helias, neque Propheta? Reſpondit eis Ioannes, & dixit, Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrum ſtetit quem vos neſcitis. Humilis enim non videbatur, & propterea lucerna accenſa eſt. Videte quo modo det locum, qui aliud poſſet putari. *Ipſe eſt qui poſt me venit, qui ante me factus eſt.* Sicut iam diximus, id eſt, antepoſitus eſt mihi, *Cuius ego non ſum dignus vt ſoluam corrigiam calciamenti eius.* Quantum ſe abiecit, & ideo multum *Luca 14.* eleuatus eſt, quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur. Vnde debet videre ſanctitas veſtra, quia ſi Ioannes ſic ſe humiliauit, vt diceret, non ſum ego dignus corrigiam ſoluere: quo modo habent humiliari, qui dicũt, nos baptizamus, nos quod damus noſtrum eſt, & quod noſtrum eſt ſanctum eſt? Ille dicit, non ego ſed ille: illi dicunt, nos. Non eſt dignus Ioannes ſoluere corrigiam calciamenti eius: quod ſi dignum ſe diceret, quàm humilis eſſet? Et ſi dignum ſe diceret, & ſic diceret, Ille venit poſt me qui ante me factus eſt, cuius tantummodo corrigiam calciamẽti dignus ſum ſoluere, multum ſe humiliaſſet. Quando au

do autem nec ad hoc dignum ſe dicit, vere plenus ſpiritu ſancto erat, qui ſic ſeruus dominũ agnouit, & ex ſeruo amicus fieri meruit. *Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. Altera autem die vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe, & ait, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Nemo ſibi arroget & dicat, quia ipſe auferat peccata, Vnde iam intendite, contra quos ſuperbos intendebat digitum Ioannes: nondum erant nati hæretici, & iam oſtendebantur: contra illos clamabat tunc à fluuio, contra quos modo clamat ex Euãgelio, Venit Ieſus, & quid dicit ille? Ecce agnus dei. Si agnus dei, innocens. Et Ioannes agnus, an non & ipſe innocens? Sed quis innocens? quantum innocens? omnes ex illa traduce veniunt, & ex illa propagine, de
Pſal. 50. qua cantat gemens Dauid, Ego in iniquitate conceptus ſum, & in peccatis mater mea in vtero me aluit. Solus ergo ille agnus, qui non ſic venit, non enim in iniquitate conceptus eſt, quia non de mortalitate conceptus eſt: nec eum in peccatis mater eius in vtero aluit, quem virgo concepit, virgo peperit, quia fide concepit, fide ſuſcepit: ergo ecce agnus dei, non habet iſte traducem de Adam: carnem tantum ſumpſit de Adam, peccatum non aſſumpſit. Qui non aſſumpſit de noſtra maſſa peccatum, ipſe eſt qui tollit noſtrum peccatum: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Noſtis quia quidam homines dicunt aliquando, Nos tollimus peccata hominibus, quia ſancti ſumus. Si enim non fuerit ſanctus qui baptizat, quo modo tollit peccata alterius, cum ſit ipſe homo peccator? Contra iſtas diſputationes verba noſtra non dicamus, hunc legamus, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Non ſit præſumptio hominibus in homines,
Pſal. 10. non tranſmigret paſſer in montes, in domino confidat: & ſi leuat oculos ſuos in montes, vnde veniet auxilium ei, intelligat
Pſal. 120. quia auxilium eius à domino, qui fecit cœlũ & terram. Tantæ excellentiæ Ioannes, dicitur ei, Tu es Chriſtus? dicit non: tu es Helias? dicit non: tu es Propheta? dicit non. Quare ergo baptizas? Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. *Hic eſt de quo dixi, Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, quia prior me erat.* Et poſt me venit, quia poſterior natus: ante me factus eſt, quia prælatus eſt mihi. Prior me erat, quia in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. *Et ego neſciebam eum,* dixit, *Sed vt manifeſtaretur*

Iſraëli

Iſraëli, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimonium perhibuit Ioannes, dicens: quia vidi ſpiritum de cælo deſcendentem quaſi columbam, & manſit ſuper eum, & ego neſciebā eum. Sed qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Et ego vidi & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius dei. Intendat modicum charitas veſtra. Ioannes quando didicit Chriſtum? Miſſus eſt enim vt baptizaret in aqua. Quæſitum eſt quare? Vt manifeſtaretur Iſraël, dixit, Quid profuit baptiſmum Ioannis? Fratres mei, ſi profuit aliquid, & modo maneret, & baptizarētur homines in baptiſmate Ioannis, & ſic venirēt ad baptiſmū Chriſti. Sed quid ait? Vt manifeſtaretur Iſraëli, id eſt, ipſi populo Iſraël, vt manifeſtaretur Chriſtus, venit baptizare in aqua. Accepit miniſteriū baptiſmatis Ioānes, in aqua pœnitētię parare viā domino, non exiſtēs dominus, ac vbi cognitus eſt dominus, ſuperfluo ei via parabatur, quia cognoſcentibus ſe ipſe factus eſt via. Itaq; non durauit diu baptiſmū Ioānis. Sed quo modo demōſtratus eſt dominus? Humilis, vt ideo acciperet baptiſma Ioānis, in quo baptizaretur ipſe dominus: & opus erat domino baptizari? Et ego interrogatus cito reſpondeo, Opus erat domino naſci, opus erat domino crucifigi, opus erat domino mori, ſepeliri. Si ergo tantam ſuſcepit pro nobis humilitatem, baptiſmum non erat ſuſcepturus? Et quid profuit quia ſuſcipit baptiſmum ſerui? Vt tu non dedignareris ſuſcipere baptiſmum domini. Intendat charitas veſtra. Futuri erant aliqui in Eccleſia excelſioris gratiæ catechumeni. Fit enim aliquando, vt videas catechumenum abſtinentem ab omni concubitu, valefacientem ſeculo, renunciantem omnibus quæ poſſidebat, diſtribuentem pauperibus, & cathecumenus eſt: inſtructus eſt etiam forte doctrina ſalutari, ſupra multos fideles. Timendum eſt huic, ne dicat apud ſemetipſum de baptiſmate ſancto quo peccata dimittuntur: quid plus accepturus ſum? Ecce ego melior ſum illo fideli & illo fideli: cogitans autem fideles, aut coniugatos, aut forte idiotas, aut habentes & poſſidentes res ſuas, quas ipſe diſtribuit iam pauperibus, & meliorem ſe eſſe arbitrans quàm ille qui iam baptizatus eſt, dedignetur venire ad baptiſmum, dicens, Hoc ſum accepturus quod habet ille: & proponat ſibi illos quos contemnit, & quaſi ſordeat illi hoc accipere quod acceperunt inferiores:

riores: quia iam videtur ipſe ſibi melior, & tamen omnia peccata ſuper illum ſunt, & niſi venerit ad ſalutare baptiſmum vbi peccata ſoluuntur, cum omni excellentia ſua non poteſt intrare in regnum cœlorum. Sed vt illam excellentiam inuitaret dominus ad baptiſmum ſuum, vt peccata illi dimitterẽtur, venit ipſe ad baptiſmum ſerui ſui. Et cũ ipſe non haberet quod ei dimitteret, nec quod in illo lauaretur, ſuſcepit à ſeruo baptiſmũ, & tanquam allocutus eſt filium ſuperbientẽ & extollentem ſe, ac dedignantem ſe forte accipere cũ idiotis, vnde ei poſſit ſalus venire, & quaſi dicens, Quantum te extendis? quantum te extollis? quanta eſt excellentia tua? quanta gratia tua? maior poteſt eſſe quàm mea? Si ego veni ad ſeruum, tu dedignaris venire ad dominum? Si ego ſuſcepi baptiſmum ſerui, tu dedignaris à domino baptizari? Nã vt noueritis fratres mei, quia non ex neceſſitate alicuius vinculi peccati dominus veniebat ad ipſum Ioannem, ſicut dicunt alij Euangeliſtæ, cum ad illũ veniret baptizandus dominus, ait ipſe Ioannes, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari. Et quid ipſe ei reſpondit? Sine modo vt impleatur omnis iuſtitia. Quid eſt impleatur omnis iuſticia? Mori veni pro hominibus, baptizari non debeo pro hominibus? Quid eſt impleatur omnis iuſtitia? Impleatur omnis humilitas. Quid ergo? Non erat ſuſcepturus baptiſmum à bono ſeruo, qui paſſionem ſuſcepit à ſeruis malis? Intendite ergo baptizato domino. Si propterea baptizauit Ioannes, vt in eius baptiſmo dominus oſtenderet humilitatẽ, nemo alius baptizaretur baptiſmate Ioannis: multi autem baptizati ſunt baptiſmo Ioãnis, baptizatus eſt & dominus baptiſmo Ioannis, & ceſſauit baptiſmum Ioannis. Deinde iam miſſus eſt in carcerem Ioannes, & deinceps nemo baptizatus inuenitur illo baptiſmate. Si ergo propterea venit & Ioannes baptizans, vt domini humilitas nobis demonſtraretur, vt quia ille ſuſcepit à ſeruo, nos non dedignaremur ſuſcipere à domino, dominum ſolum Ioannes baptizaret. Sed ſi ſolum dominum Ioannes baptizaret, non deeſſent qui putarent ſanctius fuiſſe baptiſmum Ioannis quàm Chriſti, quaſi baptiſmate Ioannis ſolus Chriſtus meruiſſet baptizari: baptiſmate autem Chriſti genus humanum. Intendat charitas veſtra Baptiſmate Chriſti baptizati ſumus, non tantum nos ſed & vniuerſus orbis terrarum, & baptizatur vſque in finem. Quis noſtrum poteſt ex aliqua parte comparari Chriſto.

Matth. 3.

ſto, cui ſe Ioannes dixit indignũ ſoluere corrigiã calciaméti? Si ergo ille Chriſtus tantæ excellẽtiæ homo deus, ſolus baptizaretur baptiſmo Ioannis, quid dicturi erãt homines? Quale baptiſmum habuit Ioannes? Magnum baptiſmũ habuit, ineffabile ſacramentũ, Vide, quia ſolus Chriſtus meruit baptizari Ioãnis baptiſmate: atq; ita maior videretur baptiſmus ſerui, quàm baptiſmus domini. Baptizati ſunt & alij baptiſmate Ioannis, ne melior videretur baptiſma Ioannis quàm Chriſti. Baptizatus eſt autem & dominus, vt domino ſuſcipiente baptiſma ſerui, non dedignarentur alij ſerui ſuſcipere baptiſma domini. Ad hoc ergo miſſus erat Ioannes: ſed nouerat Chriſtum an non nouerat? Si non nouerat, quare dicebat quãdo venit ad fluuium Chriſtus, Ego à te debeo baptizari, hoc eſt, ſcio qui ſis? Si ergo iam non nouerat, certe tunc cognouit quando vidit colũbam deſcendentẽ. Manifeſtũ eſt quia colũba non deſcendit ſuper dominũ, niſi poſteaquam aſcẽdit ab aqua baptiſmi. Dominus baptizatus aſcendit ab aqua, aperti ſunt cœli, & vidit ſuper eum columbam. Si ergo poſt baptiſmũ deſcendit colũba, antequam baptizaretur dominus, dixit illi Ioãnes, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari: ante illũ nouerat qui dixit, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari. Quomodo ergo dixit, Et ego neſciebam eũ, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris ſpiritũ deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto? Non parua quæſtio eſt fratres mei. Si vidiſtis quæſtionem, non paruum vidiſtis: ſupereſt vt ipſius ſolutionem dominus det. Tamen illud dico, ſi vidiſtis quæſtionem non eſt paruum. Ecce poſitus eſt Ioannes ante oculos veſtros ſtans ad fluuium Ioannes Baptiſta. Ecce venit dominus adhuc baptizandus, nondum baptizatus. Audi vocem Ioannis, Tu ad me venis, ego à te debeo baptizari. Ecce iam cognoſcit dominum, à quo vult baptizari. Baptizatus dominus aſcendit ab aqua, aperiuntur cœli, deſcendit ſpiritus, modo illum cognoſcit Ioannes. Si modo illum cognoſcit cui dixit antea: Ego à te debeo baptizari? Si autem nõ eum modo cognoſcit, quia iam nouerat eum, quid eſt quod dixit, Non noueram eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Fratres, ſi iſta quæſtio hodie ſoluatur, grauat

vos, non dubito: quia iam multa dicta ſunt. Sciatis autem talem iſtam quæſtionem eſſe, vt hæc ſola perimat partem Donati. Ad hoc dixi charitati veſtrę, vt intentos vos facerem: ſimiliter vt ſoleo, ſimul vt oretis pro nobis & pro vobis, vt & nobis det dominus digna loqui, & vos digna capere mereamini. Interim hodie dignamini differre: ſed hoc breuiter dico interim, donec ſoluatur. Interrogate pacifice, ſine rixa, ſine contentione, ſine altercationibus, ſine inimicitiis: & vobiſcum quærite, & alios interrogate & dicite, Hanc quæſtionem propoſuit nobis hodie Epiſcopus noſter, aliquando ſi dominus conceſſerit ſoluturus eam. Sed ſiue ſoluatur ſiue non ſoluatur, putate me propoſuiſſe quod me mouet. Moueor enim multum. Dicit Ioannes, Ego à te debeo baptizari, tanquam Chriſto cognito. Si enim non nouerat eum à quo voluit baptizari, temere dicebat, Ego à te debeo baptizari, nouerat ergo eum. Si nouerat eum, quid eſt ergo quod dicit, Non noueram eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendẽtem & manentem ſuper eum ſicut columbam, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Quid dicturi ſumus? Quia non ſcimus quando venerit columba. Ne forte ibi lateat, legantur alij Euangeliſtæ, qui planius illud dixerũt, & inuenimus apertiſſime tunc deſcendiſſe columbam, cum dominus ab aqua aſcendit: ſuper baptizatum enim Chriſtum aperti ſunt cœli, & vidit ſpiritum ſanctum deſcendentem. Si iam baptizatum cognouit venienti ad baptiſma quomodo dicit, Ego à te debeo baptizari? Hanc vobiſcum interim ruminate, hanc vobiſcum conferte, hanc vobiſcum tractate. Præſtet dominus deus noſter, vt antequam à me audiatis, alicui veſtrum priori eam reuelet. Tamen fratres hoc ſciatis, quia per iſtius quæſtionis ſolutionem pars Donati de baptiſmi gratia, vbi nebulas obtendunt imperitis, & retia tendunt auibus volantibus, ſi frontem habeant, omnino non habebunt, omnino eorum ora claudentur.

Ex eo quod ſcriptum eſt, Et ego neſciebam eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille dixit mihi, Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. *Tractatus V.*

SIcut dominus voluit, ad diem promiſſionis noſtræ peruenimus, præſtabit etiam hoc, vt ad ipſius promiſſionis redditionem peruenire poſſimus. Tũc enim ea quæ dicimus,

& nobis

& nobis & vobis vtilia ſunt ſi ab ipſo ſunt. Quæ autem ab homine ſunt, mendacia ſunt, ſicut ipſe dixit dominus noſter Ieſus Chriſtus, Qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur. Nemo habet de ſuo niſi mendacium & peccatum. Si quid autem homo habet veritatis atque iuſtitiæ, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo, vt ex eo quaſi guttis quibuſdam irrorati, & in hac peregrinatione interim conſolati, ne deficiamus in via, venire ad eius requiem ſatietatémque poſſimus. Si ergo qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur qui loquitur veritatem, de deo loquitur. Verax Ioannes, veritas Chriſtus. Verax Ioannes, ſed omnis verax à veritate verax eſt. Si ergo verax Ioannes, & verax eſſe homo non poteſt niſi à veritate, à quo erat verax niſi ab eo qui dixit, Ego ſum veritas? Non ergo poſſet dicere, aut veritas contra veracem, aut verax contra veritatem. Veracem veritas miſit, & ideo verax erat, quoniam à veritate miſſus erat. Si veritas Ioannem miſerat, Chriſtus eum miſerat: ſed quod Chriſtus cum patre fecit, pater facit: & quod pater cum Chriſto facit, Chriſtus facit: nec ſeorſum pater aliquid facit ſine filio: nec ſeorſum aliquid filius ſine patre. Inſeparabilis charitas, inſeparabilis vnitas, inſeparabilis maieſtas, inſeparabilis poteſtas, ſecundum hæc verba quæ ipſe poſuit. Ego & pater vnum ſumus. Quis ergo miſit Ioannem? Si dicamus pater, verum dicimus: ſi dicamus filius, verum dicimus: manifeſtius autem vt dicamus, pater & filius. Quem miſit ergo pater & filius, vnus deus miſit, quia filius dixit, Ego & pater vnum ſumus: quomodo ergo neſciebat eum à quo miſſus eſt? Dixit enim, Ego neſciebam eũ, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Interrogo Ioannem, qui te miſit baptizare in aqua, quid tibi dixit? Super quem videris ſpiritum deſcendentem, ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc tibi ô Ioannes dixit, qui te miſit: manifeſtum eſt quia hoc, quis ergo te miſit? Forte pater. Verus deus pater, & veritas deus filius: ſi pater ſine filio te miſit, deus ſine veritate te miſit. Si ideo autem verax es, quia veritatem loqueris, & ex veritate loqueris, non te miſit pater ſine filio, ſed ſimul te miſit pater & filius: ſi ergo & filius te miſit cum patre, quomodo neſciebas eum à quo miſſus es? Quem videras in veritate, ipſe te miſit, vt agnoſceretur

Ioan. 8.

Ioan. 14.

Ioan. 10.

retur

retur in carne & dixit, Super quem videris ſpiritū deſcendentem ſicut columbam & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc audiuit Ioannes, vt noſſet eum quem nō nouerat, an vt plenius noſſet quē iam nouerat? Si enim omni ex parte non noſſet, venienti ad fluuium vt baptizaretur non diceret, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Nouerat ergo. Quando autem columba deſcendit? Iam baptizato domino, & ab aqua aſcendente. At ſi ille qui eum miſerat, dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto, & non nouerat eum, ſed colūba deſcendēte cognouit eum. Colūba vero tunc deſcendit, quando dominus ab aqua aſcendit. Tunc autem cognouerat Ioannes dominum, quando ad eum dominus ad aquam veniebat: manifeſtatur nobis, quia Ioannes ſecūdum aliquid nouerat, ſecundum aliquid nondum nouerat dominum. Niſi autem hoc intellexerimus, mendax erat: quo modo ergo erit verax agnoſcēs, qui dixit, Tu ad me venis, ego autē à te debeo baptizari? Verax eſt cum hoc dicit. Et quo modo rurſus verax eſt cū dicit, Ego non noueram eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, ſuper quem videris ſpiritū deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eū, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Innotuit per colūbam dominus, non ei qui ſe nō nouerat, ſed ei qui in eo aliquid nouerat, aliquid non nouerat. Noſtrū eſt ergo quærere, quid in eo Ioannes nondū nouerat, & per columbam didicit. Quare miſſus eſt Ioannes baptizans iam memini me quantum potui dixiſſe charitati veſtræ. Si enim baptiſmum Ioannis neceſſarium erat ſaluti noſtræ, & modo debuit exerceri. Non enim modo non ſaluantur homines, aut modo plures non ſaluantur, aut alia tūc ſalus erat, & alia modo. Si mutatus eſt Chriſtus, mutata eſt & ſalus. Si ſalus in Chriſto eſt, & idem ipſe Chriſtus eſt, eadem nobis ſalus eſt. Sed quare miſſus eſt Ioannes baptizans? quia oportebat baptizari Chriſtū: quare oportebat baptizari Chriſtum? quia oportuit naſci Chriſtum, quia oportuit crucifigi Chriſtum. Si enim viā humilitatis demonſtraturus aduenerat, & ſeipſum facturus ipſam humilitatis viam, in omnibus ab eo implenda erat humilitas. Authoritatem dare baptiſmo ſuo hinc dignatus eſt, vt cognoſcerent ſerui ſui, quanta alacritate deberent currere ad baptiſmum domini, quando ipſe

Matth. 3.

non

non dedignatus eſt ſuſcipere baptiſmum ſerui. Donatũ enim erat hoc Ioanni, vt ipſius baptiſmum diceretur. Hoc attẽdat, & diſtinguat, & nouerit charitas veſtra. baptiſmum quod accepit Ioannes, baptiſmum Ioannis dictũ eſt. Nullus ante illũ iuſtorũ, nullus poſt illũ vt acciperet baptiſmũ, quod baptiſmũ ipſius diceretur, accepit: ſolus tale donũ accepit: accepit quidẽ non enim à ſe poſſet aliquid. Si enim à ſe quis loquitur, mendacium de ſuo loquitur. Et vnde accepit, niſi ab ipſo domino Ieſu Chriſto? Ab illo vt baptizare poſſet accepit, quem poſtea baptizauit. Nolite mirari, Sic enim hoc fecit Chriſtus in Ioanne, quomodo quidam fecit in matre. De Chriſto enim dictum eſt, Omnia per ipſum facta ſunt. Si omnia per ipſum, & Maria per ipſum facta eſt, de qua poſtea natus eſt Chriſtus. Intendat charitas veſtra, quomodo creauit Mariã, & creatus eſt per Mariã: ſic dedit baptiſmũ Ioanni, & baptizatus eſt à Ioanne. Ad hoc ergo accepit baptiſmum à Ioanne, vt accipiens quod inferius erat ab inferiore, ad id quod ſuperius erat hortaretur inferiores. Sed quare non ſolus ipſe baptizatus eſt à Ioanne, ſi ad hoc miſſus erat Ioannes. per quem baptizaretur Chriſtus, vt pararet viam domino, id eſt, ipſi Chriſto? Et hoc iam diximus. Sed commemoramus, quæ neceſſaria ſunt præſenti quæſtioni, Si ſolus dominus noſter Ieſus Chriſtus baptizatus eſſet baptiſmate Ioannis, tenete quod diximus, non tantum valeat ſeculũ vt deleat è cordibus veſtris quod ibi ſcripſit ſpiritus dei. Non tantum valeant ſpinæ curarũ, vt ſuffocent ſemen quod ſeminatur in vobis. Quare enim cogimur eadem repetere, niſi quia de memoria cordis veſtri ſecuri nõ ſumus? Si ergo ſolus dominus baptizatus eſſet baptiſmate Ioannis, non deeſſent qui ſic eum haberent, vt putarent baptiſmum Ioannis, maiorem eſſe, quàm ſit baptiſma Chriſti. Dicerent enim, Vſqueadeo illud baptiſma maius eſt, vt ſolus Chriſtus eo baptizari meruiſſet. Ergo vt daretur nobis à domino exemplum humilitatis, ad percipiendam ſalutẽ baptiſmatis, Chriſtus ſuſcepit quod ei opus non erat, ſed propter nos opus erat. Et rurſus, ne hoc ipſum quod accepit à Ioanne Chriſtus, præponeretur baptiſmati Chriſti, permiſſi ſunt & alij baptizari à Ioanne: ſed qui baptizati ſunt à Ioanne non eis ſuffecit, Baptizati ſunt enim baptiſmo Chriſti, quia non baptiſmus Chriſti erat baptiſmus Ioannis. Qui accipiũt baptiſmum Chriſti, baptiſmum Ioannis nõ quærunt: qui acceperunt

ceperunt baptiſmum Ioannis, baptiſmum Christi quæſierũt. Ergo Christo ſuffecit baptiſmus Ioannis. Quomodo non ſufficeret, quando nec ipſe erat neceſſarius? Illi enim nullũ baptiſmum erat neceſſarium, ſed ad hortandos nos ad baptiſma ſuum, ſuſcepit baptiſmum ſerui. Et ne præponeretur baptiſmũ ſerui baptiſmo domini, baptizati ſunt alij baptiſmate cõſerui. Sed qui baptizati ſunt baptiſmate cõſerui, oportebat vt baptizarentur baptiſmate domini. Qui autẽ baptizantur baptiſmate domini, non opus habent baptiſmate conſerui. Quoniam ergo acceperat Ioannes baptiſmum quod proprie Ioannis diceretur: dominus autem Ieſus Christus baptiſmũ ſuum noluit alicui dare, non vt nemo baptizaretur baptiſmo domini, ſed vt ſemper ipſe dominus baptizaret: id actum eſt vt per miniſtros Dominus baptizaret, id eſt, vt quos miniſtri domini baptizaturi erant, dominus baptizaret, non illi. Aliud eſt enim baptizare per miniſteriũ, aliud baptizare per poteſtatẽ. Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur: non qualis eſt ille, per cuius miniſteriũ datur. Tale erat baptiſmum Ioannis, qualis Ioannes: baptiſma iuſtũ tanquam iuſti, tamen hominis, ſed qui acceperat à domino talẽ gratiam, vt dignus eſſet præire iudicem, & eum digito oſtendere, & implere vocẽ prophetiæ illius, Vox clamãtis in deſerto, parate viam domini. Tale autem baptiſma domini, qualis dominus: ergo baptiſma domini diuinũ, quia dominus deus. Potuit autẽ dominus noſter Ieſus Christus, ſi vellet, dare poteſtatem alicui ſeruo ſuo, vt daret baptiſmum ſuum tãquam vice ſua, & transferret à ſe baptizandi poteſtatem, & conſtitueret in aliquo ſeruo ſuo, & tantã vim daret baptiſmo tranſlato in ſeruum, quantam vim haberet baptiſmus datus à domino. Hoc noluit ideo, vt in illo ſpes eſſet baptizatorum, à quo ſe baptizatos agnoſcerent. Noluit ergo ſeruum ponere ſpem in ſeruo. Ideoque clamabat Apoſtolus, cum videret homines, volentes ponere ſpem in ſeipſo: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Baptizauit ergo Paulus tanquam miniſter, non tanquam ipſa poteſtas, Baptizauit autem dominus tanquam poteſtas. Intendite, & potuit hanc poteſtatem ſeruis dare, ſed noluit: ſi enim daret hãc poteſtatem ſeruis, id eſt, vt & ipſorum eſſet quod domini erat, tot eſſent baptiſmata quot eſſent ſerui, vt quomodo dictum eſt, baptiſma Ioãnis, ſic diceretur baptiſma Petri,

De conſe. diſt. 4. ca. Aliud. *4. ſen. diſ. cap. 1.* *4. ſen. diſ. 3. cap. 2.* *1. Cor. 1.* *De conſe. diſt 4. ca. Aliud.*

Petri, ſic baptiſma Pauli, ſic baptiſma Iacobi, baptiſma Thomæ, Matthæi, Bartholomæi. Illud enim baptiſma Ioannis dictum eſt. Sed forte aliquis reſiſtit & dicit, Proba nobis quia illud baptiſma Ioannis dictum eſt. Probabo, ipſa veritate dicente, quãdo interrogauit Iudæos, Baptiſma Ioannis vnde eſt, de cœlo, an ex hominibus? Ergóne tot baptiſmata dicerẽtur, quot eſſent ſerui qui baptizarent accepta poteſtate à domino ſibi tenuit dominus baptizandi poteſtatem, ſeruis miniſteriũ dedit. Dicit ſe ſeruus baptizare, recte dicit ſicut Apoſtolus dicit, Baptizaui autẽ & Stephanæ domũ, ſed tanquam miniſter. Ideo ſi ſit & malus, & contingat illi habere miniſterium, & ſi eum homines non nouerunt, & deus eum nouit. permittit deus baptizari per eum, qui ſibi tenuit poteſtatem. Hoc autem Ioannes non nouerat in domino: quia dominus erat: nouerat, quia ab ipſo debebat baptizari nouerat: & confeſſus eſt: quia veritas erat ille, & ille verax miſſus à veritate, hoc nouerat. Sed quid in eo non nouerat? Quia ſibi retenturus erat baptiſmatis ſui poteſtatem, & non eam tranſmiſſurus, & tranſlaturus in aliquem ſeruum: ſed ſiue baptizaret in miniſterio ſeruus bonus, ſiue baptizaret in miniſterio ſeruus malus, non ſciret ſe ille qui baptizaretur baptizari, niſi ab illo, qui ſibi tenuit baptizandi poteſtatem. Et vt noueritis fratres, quia hoc in illo non nouerat Ioannes, & hoc didicit per columbam: dominum enim nouerat, ſed eũ baptizandi ſibi poteſtatem retenturum, & nulli ſeruo eam daturum, nondũ nouerat: ſecundum hoc dixit, Et ego neſciebã eum. Et vt noueritis, quia ibi hoc didicit, attendite ſequentia, Sed qui miſit me baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut colũbã, & manentẽ ſuper eũ, hic eſt, qui baptizat in ſpiritu ſancto. Quid ipſe eſt? dominus. Sed iã nouerat dominũ. Ergo putate hucuſque dixiſſe Ioannẽ, Ego nó nouerã eum, ſed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit. Quærimus quid dixerit. ſequitur, Super quem videris ſpiritum deſcendentem tanquam columbam, & manentem ſuper eum: non dico ſequentia, Interim attendite, Super quẽ videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, ipſe eſt. Sed quid ipſe eſt? Quid me voluit per columbam docere, qui me miſit, quia ipſe erat dominus? Iam noueram à quo miſſus eram: iam noueram eum cui dixi, Tu ad me venis baptizari, ego à te debeo baptizari, vſqueadeo

Matt. 21.

1. Cor. 1.

Ioan. 1.

adeo ergo noueram dominum, vt ego ab eo vellē baptizari, nō vt à me ipſe baptizetur. Et tūc mihi dixit, Sine modo im-
Matth. 3. pleatur omnis iuſtitia. Pati veni, baptizari nō veni? †Implea-
† aliàs de- tur omnis iuſtitia ait mihi deus meus, impleatur omnis iuſti-
beo. tia: doceam, perferam plenam humilitatē. Noui ſuperbientes
** aliàs ſu-* *in futuro populo meo: noui aliquos in aliqua excellentiori
peruenien- gratia futuros homines, vt cū viderint idiotas aliquos bapti-
tes. zari, illi quia meliores ſibi videntur, ſiue cōtinentia, ſiue eleemoſynis, ſiue doctrina, dedignabūtur fortaſſe accipere, quod illi inferiores acceperunt. Oportet vt ſanem eos, vt non dedignentur venire ad baptiſma domini, quia ego veni ad baptiſma ſerui. Iā ergo hoc nouerat Ioannes, & nouerat dominum. Quid ergo docuit colūba? Quid voluit per columbam, id eſt, per ſpiritum ſanctum, ſic venientem docere qui miſerat eum cum ait, Super quem videris ſpiritum deſcendentē ſicut colūbam, & manentē ſuper eū, ipſe eſt ‖ dominus. ‖ Quis ipſe eſt? Dominus. Noui. Sed nūquid hoc iam noueras, quia dominus iſte habēs baptizādi poteſtatē, eā poteſtatē nulli ſeruo daturus eſt, ſed ſibi eā retenturus eſt: vt omnis qui baptizatur per ſerui miniſterium, non imputet ſeruo ſed domino? Nunquid hoc iam noueras? Non hoc nouerā ab eo qui mihi dixit: Super quē videris ſpiritū deſcendentē ſicut columbā, & manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: nō ait, ipſe eſt dominus: non ait, ipſe eſt Chriſtus: non ait: ipſe eſt Ieſus: non ait, ipſe eſt qui natus eſt de virgine Maria, poſterior te & prior te, non ait hoc, iam enim hoc nouerat Ioannes. Sed quid non nouerat? Tātam poteſtatem baptiſmatis ipſum dominū habiturum & ſibi retenturum, ſiue præſentem in terra, ſiue abſentem corpore in cœlo, & præſentem maieſtate ſibi retenturum baptiſmatis poteſtatem: ne Paulus diceret baptiſma meū: ne Petrus dicere baptiſma meū. ideo videte & intēdite voces Apoſtolorū. Nemo Apoſtolorū dixit baptiſma meū: quāuis vnū omniū eſſet Euangeliū, tamē inuenies dixiſſe, Euāgelium meum non inuenis dixiſſe baptiſma meum. Hoc ergo didicit Ioannes, fratres mei. Quod didicit Ioannes per columbam, diſcamus & nos. Non enim columba Ioannem docuit, & Eccleſiam non docuit, cui Eccleſiæ dictum eſt, Vna eſt
Canti. 6. columba mea. Columba doceat columbam, nouerit columba, quid Ioannes didicerit per columbam. Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcēdit. Hoc autem quod diſcebat Ioannes per

nes per columbam, quare in colũba didicit? Oportebat enim vt diſceret, nec hoc forte oportebat niſi vt per columbam diſceret. Quid dicam de columba fratres mei? Aut quando mihi ſufficit facultas vel cordis vel linguæ, dicere quomodo volo: & forte nõ digne volo quomodo dicendum eſt: nec ſic tamen poſſum dicere quomodo volo: quãto minus quomodo dicendum eſt. Ego à meliore hoc audire vellẽ, non vobis dicere. Diſcit Ioannes eum quem nouerat, ſed in eo diſcit in quo eum non nouerat, in quo nouerat non diſcit. Et quid nouerat? Dominum. Quid non nouerat? Poteſtatem dominici baptiſmi in nullum hominem à domino tranſituram: ſed miniſterium planè tranſiturum, poteſtatem à domino in neminem miniſtrorum, miniſterium & in bonos & in malos. Non exhorreat columba miniſterium malorum, reſpiciat domini poteſtatem. Quid tibi facit malus miniſter, vbi bonus eſt dominus? Quid te impedit malitioſus pręco, vbi beneuolus eſt iudex? Ioannes didicit per colũbam hoc. Quid eſt quod didicit? Ipſe repetat: Ipſe mihi dixit, inquit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto. Non ergo te decipiant ô columba, ſeductores qui dicunt, Nos baptizamus. Columba agnoſce, quid docuit columba, Hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto. Per columbam diſcitur quia hic eſt: & tu eius poteſtate putas te baptizari, cuius miniſterio baptizaris? Si tu hoc putas, nondum es in corpore columbæ: & ſi non es in corpore columbæ, non mirandum quia ſimplicitatem non habes. Simplicitas enim maxime per columbam demonſtratur. Quare per ſimplicitatem columbæ dicit Ioannes, quia hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto, fratres mei, niſi quia columbæ non erant qui Eccleſiam diſſipauerunt? accipitres erant, milui erant. Non laniat columba, & vides illos inuidiam nobis facere, quaſi de perſecutionibus quas paſſi ſunt. Corporales quidem paſſi quaſi perſecutiones, cum eſſent flagella domini manifeſte dãtis diſciplinam ad tempus ne damnet in æternum, ſi eam non cognouerint, ſeque correxerint. Illi vero perſequuntur Eccleſiam qui dolis perſequuntur. Illi grauius cor feriunt, qui linguæ gladio feriunt. Illi acerbius ſanguinem fundunt, qui Chriſtum quantum in ipſis eſt, in homine occidunt. Perterriti videntur quaſi iudicio poteſtatum. Quid tibi facit poteſtas ſi bonus es? Si autem malus es, time poteſtatẽ: non enim fruſtra gladium portat,

De conſe. diſt.4.ca. Baptiſmus.4. ſen. di.5. cap. 2.

Rom. 13.

portat, dicit Apoſtolus. Tuum gladium noli educere, quo percutis Chriſtum. Chriſtiane, quid tu perſequeris in Chriſtiano? Quid in te perſecutus eſt Imperator? Carnem perſecutus eſt, tu in Chriſtiano ſpiritum perſequeris. Non occidis tu carnem, & tamen nec carni parcunt, & tamen quotquot potuerunt cædendo necauerunt, nec ſuis nec alienis pepercerunt. Notum eſt hoc omnibus. Inuidioſa eſt poteſtas, quia legitima eſt. Inuidioſe facit, qui iure facit: ſine inuidia facit, quia præter leges facit. Attendat vnuſquiſque veſtrum fratres mei, quid habeat Chriſtianus. Quod homo eſt, commune cum multis: quod Chriſtianus eſt, ſecernitur à multis, & plus ad illum pertinet quod Chriſtianus, quàm quod homo: nam quod Chriſtianus, renouatur ad imaginem Dei, à quo homo factus eſt ad imaginem Dei: quod autem homo poſſet & malus, poſſet & Paganus, poſſet & idololatra? Hoc tu perſequeris in Chriſtiano quod melius habet: hoc enim illi vis auferre vnde viuit. Viuit enim temporaliter ſecundum ſpiritum vitæ, quo corpus animatur: viuit autem ad æternitatem ſecundum baptiſma, quod accepit à domino: hoc illi vis tollere quod accepit à domino: hoc illi vis tollere, vnde viuit. Latrones eos quos volunt ſpoliare ſic volunt, vt ipſi plus habeant, & illi nihil habeant: tu & tollis huic, & apud te non erit plus: non enim plus tibi fit, quia huic tollis. Sed vere hoc faciunt. Qui? Hi qui tollunt animam, & alteri tollunt, & ipſi duas animas non habent. Quid ergo vis auferre? vnde tibi diſplicet, quem vis rebaptizare? Dare non potes quod iam habet, ſed facies negare quod habet. Quid acerbius faciebat Paganus, perſecutor Eccleſiæ? Exerebantur gladij aduerſus martyres, emittebantur beſtiæ, ignes admouebantur. Vt quid iſta? vt diceret qui iſta patiebatur, non ſum Chriſtianus. Quid doces tu eum quem vis rebaptizare, niſi vt primo dicat, non ſum Chriſtianus? Ad quod aliquando perſecutor proferebat flammam, ad hoc tu producis linguam. Seducendo facis, quod ille occidendo non fecit. Et quid eſt quod daturus es, & cui daturus es? Si tibi verum dicat, & non ſeductus à te, mentiatur: dicturus eſt, habeo. Interrogas, habes baptiſma? habeo dicit. Quandiu habeo, dicit, inquis, non ſum daturus. Et noli dare: quod enim vis dare, hærere in me non poteſt, quia quod accepi, auferri à me non poteſt: ſed tamen expecta, videam quid me vis docere. Dic, inquit, primo, non

habeo:

habeo: ſed hoc habeo. Si dixero non habeo, mentiar. Quod enim habeo, habeo. Non habes inquit: Doce quia non habeo: Malus tibi dedit: ſi malus Chriſtus, malus mihi dedit: Non, inquit, malus Chriſtus: ſed non tibi Chriſtus dedit. Quis ergo mihi dedit? reſponde Ego me à Chriſto ſcio accepiſſe. Dedit tibi, inquit, ſed traditor neſcio quis non Chriſtus. Videro quis fuerit miniſter, videro quis fuerit præco. De officiali non diſputo iudicem attendo: & forte quod obiicis officiali mentiris. Sed nolo diſcutere cauſam officialis ſui, cognoſcat dominus amborum. Forte ſi exigam vt probes non probas, imò mentiris. Probatum eſt te probare non potuiſſe: ſed non ibi pono cauſam meam, ne cum ſtudioſe cœpero defendere homines innocentes putes me ſpem meam, vel in hominibus innocentibus poſuiſſe. Fuerint homines qualeſlibet: ego à Chriſto accepi, à Chriſto baptizatus ſum Non, inquit, ſed ille Epiſcopus te baptizauit, & ille Epiſcopus illis communicat. A Chriſto ſum baptizatus, ego noui, Vnde noſtri? Docuit me columba, quam vidit Ioannes. O milue male, non me dilanias à viſceribus colūbæ. In columbe membris numeror, quia quod columba docuit hoc noui. Et docuit hoc? Neſcio. Tu mihi dicis, ille te baptizauit, aut ille te baptizauit: per columbam mihi & tibi dicitur, Hic eſt qui baptizat. Cui credo, miluo an columbæ? Certe tu mihi dic, vt per illam lucernam confundaris, qua confuſi ſunt & priores tui inimici, pares tui Phariſæi, qui cum interrogarent dominum, in qua poteſtate iſta faceret: interrogo & ego vos, inquit, vnum iſtum ſermonem, dicite mihi. Baptiſmum Ioannis vnde erat, de cælo an ex hominibus? Et illi qui præparabant iaculari dolos, irretiti ſunt quæſtione, cœperunt voluere apud ſemetipſos, & dicere, Si dixerimus quia de cœlo eſt, dicturus eſt nobis, quare non credidiſtis ei? Ioannes enim dixerat de domino: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Quid ergo quæritis, in qua poteſtate iſta facio: O lupi in poteſtate agni facio quæ facio, ſed vt noſſetis agnum, quare non credidiſtis Ioanni, qui dixit, Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi? Scientes ergo illi quid dixiſſet Ioannes de domino, dixerunt apud ſe: Si dixerimus quia de cœlo eſt baptiſmum Ioannis, dicet nobis, quare ergo non credidiſtis ei: Si dixerimus, quia ex hominibus eſt, lapidabimur à populo, quia ſicut Prophetam habent Io- *Matt. 21.*

 annem.

Digitized by Google

annem. Hinc timebant homines, hinc veritatem fateri confundebantur. Tenebræ tenebras reſponderunt, ſed a luce ſuperatæ ſunt. Quid enim reſponderunt? Neſcimus. Quod ſciebant dixerunt, neſcimus: & dominus, Nec ego vobis dico, inquit, in qua poteſtate iſta facio. Et confuſi ſunt primi inimici: vnde? de lucerna: quis erat lucerna? Ioannes. Probamus quia lucerna erat? Probamus: dominus enim dicit. Ille erat lucerna ardens

Pſal. 131. & lucens. Probamus, quia & de ipſo confuſi ſunt inimici: Pſalmũ audi, Paraui, inquit, lucernam Chriſto meo, inimicos eius induã confuſione. Adhuc in huius vitæ tenebris ad lucernam fidei ambulamus. teneamus & nos lucernam Ioannem, confundamus & inde inimicos Chriſti, imò ipſe confundat inimicos ſuos per lucernam ſuam. Interrogemus & nos quod dominus Iudæos, interrogemus & dicamus, Baptiſma Ioãnis vnde eſt? de cœlo an ex hominibus? Quid dicturi ſunt? Videte ſi nõ & ipſi tanquam inimici de lucerna confundantur. Quid dicturi ſunt? Si dixerint ex hominibus, & ipſi ſui eos lapidabunt. Si autẽ dixerint, de cœlo, dicamus eis. quare ergo non credidiſtis ei? Et dicunt fortaſſe, credimus ei. Quomodo ergo dicitis quia vos baptizatis: & Ioãnes dicit, Hic eſt qui baptizat? Sed mini-

De conſe. di. 4. cap. Baptiſmus. 4. ſenten. di. 5. cap. 1. Matt. 23. ſtros, inquiunt, tanti iudicis iuſtos oportet eſſe per quos baptizat. Et ego dico & omnes dicimus, quia iuſtos oportet eſſe tanti iudicis miniſtros. Sint miniſtri iuſti ſi volunt. Si autem noluerint eſſe iuſti, qui in cathedra Moyſi ſedẽt, ſecurum me fecit magiſter meus, de quo ſpiritus eius dixit, Hic eſt qui baptizat. Quomodo ſecurum me fecit? Scribæ, inquit, & Phariſæi ſuper cathedram Moyſi ſedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim & nõ faciunt. Si fuerit miniſter iuſtus, computo illum cum Paulo, cõputo illum cum Petro. cum iſtis cõputo iuſtos miniſtros: quia vere iuſti miniſtri gloriam ſuam non quærunt: miniſtri enim ſunt, pro iudicibus haberi nolunt, ſpem in ſe poni exhorreſcunt. Ergo computo

1. Cor. 3. cũ Paulo iuſtum miniſtrũ. Quid enim dicit Paulus? Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Qui vero fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo computatur, ſed non contaminatur donum Chriſti: quod per illum fluit, purum eſt: quod per illum tranſit liquidum, venit ad fertilem terrã: Puta quia ipſe lapideus eſt: quia ex aqua fructum ferre non poteſt, per lapideum canalem tranſit aqua ad

arcolas:

áreolas:in canali lapideo nihil generans,ſed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus ſacramenti ita eſt vt lux,& ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundos tranſeat non inquinatur. Sint planè miniſtri iuſti,& gloriam ſuam non quærant,ſed illius cuius miniſtri ſunt. Non dicant, baptiſma meum eſt quia non eſt ipſorũ:attendant ipſum Ioannem, Ecce Ioannes plenus erat ſpirituſancto, & baptiſma de cœlo habebat,non ex hominibus.Sed quatenus habebat? Ipſe dixit,Parate viam domino. Vbi autem cognitus eſt dominus, ipſe factus eſt via,non iam opus erat baptiſmate Ioannis, quo pararetur via domino. Tamen quid nobis ſolent dicere, Ecce poſt Ioannem baptizatum eſt: antequam enim bene iſta quæſtio tractaretur in Eccleſia catholica, multi in ea errauerunt, & magni & boni:ſed quia de membris columbæ erant, non ſe præciderũt,& factum eſt in eis quod dixit Apoſtolus Si quid aliter ſapitis,hoc quoque vobis Deus reuelabit. Vnde iſti qui ſe ſeparauerunt, indociles facti ſunt:quid ergo ſolent dicere? Ecce poſt Ioannem baptizatum eſt,poſt hæreticos non baptizatur? Quia quidam qui habebát baptiſma Ioannis, iuſſi ſunt à Paulo baptizari:nõ enim habebant baptiſma Chriſti. Quid ergo exaggeras meritũ Ioannis, & quaſi abiicis infœlicitatem hæreticorũ? Et ego tibi concedo ſceleratos eſſe hæreticos. Sed hæretici baptiſma Chriſti dederunt,quod baptiſma non dedit Ioannes. Recurro ad Ioannem & dico Hic eſt qui baptizat. Si enim melior Ioannes quàm hæreticus,quomodo melior Ioãnes quàm ebrioſus? quomodo melior Ioannes quàm homicida? Si poſt deteriorem baptizare deberemus,quia poſt meliorem baptizarunt Apoſtoli. Quicunque apud ipſos baptizati fuerint ab ebrioſo, non dico ab homicida, non dico à ſatellite alicuius ſcelerati,non dico à raptore rerum alienarum,non dico ab oppreſſore pupillorum, non à ſeparatore coniugum: nihil horum dico, quod ſolenne eſt dico, quod quotidianum eſt dico, quod vocantur omnes dico,& in iſta ciuitate, quando ab eis dicitur, aliis ieiunantibus bene ſit nobis. † & tali die feſto Ianuariarum nõ debes ieiunare, ea dico leuia, quotidiana: ab ebrioſo homine cum baptizatur, quis eſt melior, Ioannes an ebrioſus? Reſponde ſi potes, quòd ebrioſus tuus melior ſit quàm Ioannes. Nunquam hoc audebis, Ergo tu quia ſobrius es, baptiza poſt ebrioſum tuum: ſi enim poſt Ioannem baptizauerunt Apoſtoli: quãto magis debet poſt ebrioſum ſobrius

Philip. 3.

Acto. 19.

† aliàs quādo ab eis dicitur, alegiemur, bene ſit nobis.

baptizare? An dicis, in vnitate mecum eſt ebrioſus? Ergo Ioannes amicus ſponſi, non erat in vnitate cum ſponſo? Sed tibiipſi dico quiſquis es: tu es melior, an Ioannes? Non audebis dicere, ego ſum melior quàm Ioannes. Ergo poſt te baptizent tui, ſi forte fuerint meliores: ſi enim poſt Ioannem baptizatum eſt, erubeſce quia poſt te non baptizatur: dicturus es, Sed ego baptiſmum Chriſti habeo & doceo. Aliquando ergo agnoſce iudicem, & noli præco ſuperbus eſſe, Baptiſma Chriſti das, ideo poſt te non baptizatur: poſt Ioannem ideo baptizatum eſt, quia baptiſma Chriſti non dabat, ſe baptiſma ſuum: quia ſic acceperat vt ipſius eſſet. Non ergo tu melior quàm Ioannes: ſed baptiſma quod per te datur, melius quàm Ioannis. Ipſum enim Chriſti eſt, iſtud autẽ Ioannis. Et quod dabatur à Paulo, & quod dabatur à Petro Chriſti eſt, & quod datum eſt à Iuda Chriſti erat. Dedit Iudas, & non baptizatum eſt poſt Iudam: Dedit Ioannes, & baptizatum eſt poſt Ioannem: quia ſi datum eſt à Iuda, baptiſmum Chriſti erat: quod autem à Ioanne datum eſt, Ioannis erat, Non Iudam Ioanni, ſed baptiſmum Chriſti etiam per Iudæ manus datum, baptiſmo Ioannis etiam per manus Ioannis dato rectè præponimus. Et enim dictum eſt de domino antequam pateretur, quia baptizabat plures quàm Ioãnes. Deinde ſubiunctum eſt, Quamuis ipſe non baptizaret, ſed diſcipuli eius: ipſe & non ipſe. Ipſe poteſtate, illi miniſterio. Seruitutem ad baptizandum illi admouebant: poteſtas baptizandi in Chriſto permanebat. Ergo baptizabant diſcipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas inter diſcipulos eius. Si quos ergo baptizabat Iudas, non ſunt iterum baptizati & quos baptizauit Ioãnes, iterum baptizati ſunt? Planè iterum: ſed non idem erat baptiſmus. Quos enim baptizauit Ioannes, Ioannes baptizauit: quos autem baptizauit Iudas, Chriſtus baptizauit. Sic ergo quos baptizauit ebrioſus, quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, ſi baptiſma Chriſti erat, Chriſtus baptizauit. Non timeo adulterum, non ebrioſum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur, Hic eſt qui baptizat. Cæterum, fratres mei, delirum eſt dicere, quia melioris meriti fuit, non dico Iudas, ſed quilibet hominum quàm ille de quo dictum eſt, In natis mulierum nemo ſurrexit maior Ioanne Baptiſta Non ergo huic quiſquam ſeruus, ſed baptiſma domini etiã per ſeruum malum datum baptiſ-

1.q.1.cap. dedit.

Ioan. 4.

De conſe. diſt. 4. ca. Aliud.

1.q. ca. Dedit.

De conſe. di. 4 cap. Baptiſm⁹.

Matt. 11.

baptiſ

baptiſmati, etiam amici ſerui præponitur. Audi quales commemorat Apoſtolus Paulus falſos fratres in inuidia prædicantes verbum dei. Et quid de illis dicit? Et in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Chriſtum enim annunciabant, per inuidiam quidem, ſed tamen Chriſtum, non per quid, ſed quem vide. Per inuidiam tibi prædicatur Chriſtus: vide Chriſtum, vita prædicantem per inuidiam. Noli imitari malum prædicatorem, ſed imitare bonum quod † tibi prædicatur. Chriſtus ergo à quibuſdam per inuidiam prædicabatur: & quid eſt inuidere? Horrendum malum: Ipſo malo diabolus deiectus eſt, ipſo deiecto deiecit multos. Maligna peſtis eſt, & habebant illam quidam Chriſti prædicatores, quos tamen prædicare permittit Apoſtolus. Quare? quia Chriſtũ prædicabant. Qui autem inuidet, odit: & qui odit, quid de illo dicitur? Audi Apoſtolum Ioannem, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Ecce poſt Ioannem baptizatum eſt, poſt homicidam non baptizatum eſt, quia Ioannes dedit baptiſmum ſuum, homicida dedit baptiſmum Chriſti. Quod ſacramẽtum tam ſanctum eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur. Non reſpuo Ioannem, ſed potius credo Ioanni: quid credo Ioanni? Quod didicit per columbam: quid didicit per columbam? Hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto. Iam ergo fratres tenete hoc, & cordibus veſtris infigite. Si enim hodie voluero plenius dicere, quare per columbam, tempus non ſufficit. Quia enim res dicenda inſinuata eſt Ioanni per columbam, quam non nouerat in Chriſto Ioannes, quamuis iam noſſet Chriſtum, expoſui quantum arbitror ſanctitati veſtræ. Sed quare hanc ipſam rem per columbam oportuit demonſtrari, ſi breuiter dici poſſet, dicerem. Sed quia diu dicendum eſt, & onerare vos nolo: quomodo adiutus ſum orationibus veſtris, vt illud quod promiſi implerem: adiuuate etiam atque etiam pia intentione & votis bonis, & illud apparebit vobis, quare Ioannes quod didicit in domino: quia ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto, & nulli ſeruo ſuo talem legauit poteſtatem baptizandi, non debuit diſcere niſi per columbam.

Philip. 1.

† aliàs, qui.

1. Ioan. 3.

De eo quod dictum eſt, Columbam ſuper dominum deſcendiſſe vſque ad id quod ait, Ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius dei. *Tractatus VI.*

FAteor ſanctitati veſtræ, timueram ne frigus hoc frigidos vos ad conueniendum faceret: ſed quia iſta celebritate

& frequentia veſtra, ſpiritu vos feruere demonſtraſtis, non dubito quin etiam oraſtis pro me, vt debitum vobis exoluam. Promiſeram enim in nomine Chriſti diſſerere hodie, cum anguſtia temporis tunc impediret, ne id poſſemus explicare tractando, quare deus per columbæ ſpeciem oſtendere voluerit ſpiritumſanctū. Hoc vt explicetur, illuxit nobis dies hodiernus, & ſentio audiendi cupiditatem, & pia deuotione vos celebrius cōgregatos. Expectationem veſtrā deus impleat ex ore noſtro. Amaſtis enim vt veniretis, ſed amaſtis, quid? Si nos, & hoc bene, nam volumus amari à vobis, ſed nolumus in nobis. Quia ergo in Chriſto vos amamus, in Chriſto nos redamate, & amor noſter pro inuicem gemat ad deum, Ipſe enim gemitus columbæ eſt: ſi ergo gemitus columbæ eſt, quod omnes nouimus, gemunt autem columbæ in amore: audite quid dicat Apoſtolus, & nolite mirari, quia in columbæ ſpe-
Roma. 8. cie voluit demonſtrari ſpiritus ſanctus. Quid enim oremus ſicut oportet, inquit, neſcimus, ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quid ergo fratres mei, hoc dicturi ſumus, quia ſpiritus gemit, vbi perfecta & æterna beatitudo eſt ei cum patre & filio? Spiritus enim ſanctus deus, ſicut dei filius deus, & pater deus, Ter dixi deus, ſed non dixi tres deos: magis enim deus ter quàm dij tres, quia pater & filius & ſpiritus ſanctus vnus deus. Hoc optime noſtis. Non ergo ſpiritus ſanctus in ſemetipſo apud ſemetipſum in illa trinitate, in illa beatitudine, in illa æternitate ſubſtantiæ gemit, ſed in nobis gemit, quia gemere nos facit. Nec parua res eſt, quòd nos docet ſpiritus ſanctus gemere: inſinuat enim nobis quia peregrinamur, & docet nos in patriam ſuſpirare, & ipſo deſiderio gemimus. Cui bene eſt in hoc ſeculo, imò qui putat quod ei bene ſit, qui lætitia rerum carnalium, & abundantia temporalium, & vana fœlicitate exultat, habet vocem corui: vox enim corui clamoſa eſt, non gemebunda. Qui autem nouit in preſſura ſe eſſe mortalitatis huius, & peregrinari ſe à domino, nondum teneri illam perpetuam, quæ nobis promiſſa eſt beatitudinem, ſed habere illam in ſpe, quam habiturus eſt in re, cum dominus venerit in manifeſtatione præclarus: qui prius in humilitate venit occultus: qui hæc nouit, gemit. Et quandiu propter hæc gemit, bene gemit. Spiritus illum docuit gemere: à columba didicit gemere. Multi enim gemunt in infœlicitate terrena, vel quaſſati damnis, vel

ægritudine corporis prægrauati, vel carceribus incluſi, vel catenis colligati, vel fluctibus maris merſi, ac iactati, vel aliquibus inimicorum inſidiis circumſepti gemūt: ſed non columbæ gemitu gemunt, non amore dei gemunt, non ſpiritu gemunt. Ideo tales cum ab ipſis preſſuris fuerint liberati, exultant in grandibus vocibus, vbi apparet quia corui ſunt, non columbæ. Ideo merito de arca miſſus eſt coruus, & non eſt reuerſus: miſſa eſt columba, & reuerſa eſt. Illas duas aues miſit Noë: habebat ibi coruum, habebat & columbam: vtrunq; hoc genus arca illa continebat. Et ſi arca figurabat Eccleſiam, videtis vtiq; quia neceſſe eſt, vt in iſto diluuio ſeculi vtrunq; genus contineat Eccleſia, & coruum & columbam. Qui ſunt corui? qui ſua quærunt. Qui colūbæ? qui ea quæ Chriſti ſunt quærunt. Propterea ergo cum mitteret ſpiritū ſanctum, duobus modis eum oſtendit viſibiliter: per columbā & per ignem. Per columbam ſuper dominum baptizatum, per ignem ſuper diſcipulos congregatos. Cum enim aſcendiſſet dominus in cœlum poſt reſurrectionem, peractis cum diſcipulis ſuis quadraginta diebus, impleta die Pentecoſtes, miſit eis ſpiritum ſanctum, ſicut promiſerat. Spiritus ergo tunc veniens impleuit locum illum, factoq; primo ſonitu de cœlo tanquam ferretur flatus vehemēs, ſicut in actibus Apoſtolorum legimus. Viſæ, inquit, illis ſunt linguæ diuiſæ velut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemq; eorum, & cœperunt linguis loqui, ſicut ſpiritus dabat eis pronunciare. Hanc videmus columbam ſuper dominum, has linguas diuiſas ſuper diſcipulos congregatos: ibi ſimplicitas, hic feruor oſtenditur. Sunt enim qui dicuntur ſimplices, & pigri ſunt: vocantur ſimplices, ſunt autem ſegnes. Non talis erat Stephanus plenus ſpirituſancto: ſimplex erat, quia nemini nocebat: feruens erat, quia impios arguebat. Non enim tacuit Iudæis, cuius ſunt verba illa flammantia, Dura ceruice, & incircuncisi corde & auribus, vos ſemper reſtitiſtis ſpiritui ſancto. Magnus impetus, ſed columba ſine felle ſæuit. Nam vt noueritis quia ſine felle ſæuiebat illi auditis his verbis qui corui erant, ad lapides ſtatim aduerſus colūbam cucurrerunt: cœpit Stephanus lapidari, & qui pauloante fremens & feruens ſpiritu tanquam in inimicos impetum fecerat, & tanquam violentus inuectus erat in verbis igneis atque flammantibus, vt audiſtis, Dura ceruice, & incircuncisi corde & auribus, vt qui ea verba audiret, putaret Stephanū,

Gene. 8.

Philipp. 2.

Acto. 2.

Acto. 7.

ſi ei liceret, ſtatim illos velle conſumi, venientibus in ſe lapidibus ex manibus eorum genu flexo ait: Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum, Inhæſerat mititati * † columbæ. Prior enim illud fecerat magiſter, ſuper quem deſcenderat columba, qui pendens in cruce ait, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Ergo ne ſpiritu ſanctificati dolum habeant, in columba demonſtratum eſt: ne ſimplicitas frigida remaneat, in igne demonſtratum eſt. Nec moueat, quia linguæ diuiſæ ſunt. Diſtant enim linguæ, ideo diuiſis linguis apparuit. Linguæ, inquit, diuiſæ velut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemque eorum. Diſtant inter ſe linguæ, ſed linguarum diſtantiæ non ſunt ſchiſmata. In linguis diuiſis noli diſſipationem timere, vnitatem cognoſce in columba. Sic ergo ſic oportebat demonſtrari ſpiritum ſanctum venientem ſuper dominum, vt intelligat vnuſquiſque ſi habeat ſpiritum ſanctum, ſimplicem ſe eſſe debere ſicut columbam: habere cum fratribus veram pacem, quam ſignificát oſcula columbarum. Habent enim oſcula & corui: ſed in coruis falſa pax, in columba vera pax. Non omnis ergo qui dicit, pax vobiſcum, quaſi columba audiendus eſt. Vnde ergo diſcernuntur oſcula coruorum ab oſculis columbarum? Oſculantur corui, ſed laniant: à laniatu innocens eſt natura columbarum. Vbi ergo laniatus, non eſt vera in oſculis pax. Illi habent veram pacem, qui eccleſiam non laniauerunt: nam corui de morte paſcuntur. Hoc columba nõ habet, de frugibus terræ viuit, innocens eius victus eſt: quod verè fratres mirandum eſt in columba. Sunt paſſeres breuiſſimi, qui vel muſcas occidunt, nihil horum columba: non enim de morte paſcitur. Qui laniauerunt Eccleſiam de mortibus paſcuntur. Potens eſt dominus, rogemus vt reuiuiſcant qui deuorantur ab eis & ſentiunt: multi enim agnoſcunt, quia reuiuiſcunt, nam ad eorum aduentum quotidie gratulamur in nomine Chriſti. Vos tantum ſic eſtote ſimplices, vt ſitis prudentes & feruentes, & feruor veſter in linguis ſit. Nolite tacere, ardentibus linguis loquentes, accendite frigidos. Quid enim fratres mei, quis non videat quod illi non vident? Nec mirum quia inde reuerti nolunt, ſicut coruus qui de arca miſſus eſt. Quis enim non videat quod illi non vident? Et ipſi ſpiritui ſancto ingrati ſunt. Ecce columba deſcendit ſuper dominum, & ſuper dominum baptizatum, & apparuit ibi ſancta illa & vera trinitas,

*† aliàs Vnitati.

Luca. 23.

2. q. 7. cap. non omnis qui.

trinitas, quæ nobis vnus deus eſt. Aſcendit enim dominus ab aqua, ſicut in Euangelio legimus, Et ecce aperti ſunt cœli, & vidit ſpiritum deſcendentem velut columbam, & manſit ſuper eum. Et ſtatim vox conſecuta eſt. Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Apparuit manifeſtiſſima trinitas, pater in voce filius in homine, ſpiritus ſanctus in columba. In trinitate iſta quò miſſi ſunt Apoſtoli, videamus, quod videmus, & quod mirum eſt, quia illi non vident, non enim verè non vident, ſed ad id quod facies eorum ferit, oculos claudunt. A quo miſſi ſunt diſcipuli, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti? Ab illo de quo dictū eſt, Hic eſt qui baptizat. Dictū eſt enim miniſtris ab eo qui ſibi tenuit hanc poteſtatem. Hoc enim in illo vidit Ioannes, & cognouit quod non nouerat, non quia eum non nouerat filium dei aut eum non nouerat dominū aut nō nouerat Chriſtum: aut verò & hoc nō nouerat quia ipſe baptizaturus eſſet in aqua, & Chriſtus in ſpiritu ſancto? Nā & hoc nouerat. Sed quia non ita vt ſibi teneret poteſtatem, & in nullum miniſtrorū eam transferret: hoc eſt quod didicit in colūba. Per hanc enim poteſtatem quam Chriſtus ſolus ſibi tenuit, & in neminem miniſtrorum transfudit, quamuis per miniſtros ſuos baptizare dignatus ſit per hanc ſtat vnitas Eccleſiæ, quæ ſignificatur per columbam, de qua dictum eſt, Vna eſt columba mea, vna eſt matris ſuæ. Si enim, vt iam dixi, fratres mei, transferretur poteſtas à domino ad miniſtrum, tot baptiſmata eſſent, quot miniſtri eſſent, & iam non ſtaret vnitas baptiſmi. Intendite fratres. Antequam veniret dominus noſter Ieſus Chriſtus ad baptiſmum, nam poſt baptiſmum deſcendit columba, in qua cognouit Ioannes quiddam proprium, cum ei dictum eſt, Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eū, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: nouerat, quia ipſe baptizabat in ſpiritu ſancto, ſed quia tali proprietate, vt poteſtas ab eo non trāſiret in alterū quāuis eo donante hoc ibi didicit. Et vnde probamus quia iam & hoc nouerat Ioannes quia baptizaturus erat dominus in ſpiritu ſancto, vt hoc intelligatur didiciſſe in columba quod ita eſſet baptizaturus dominus in ſpiritu ſancto, vt in neminem alium hominem poteſtas illa tranſiret? Vnde probamus? Columba iam baptizato domino deſcendit. Ante autem quàm veniſſet dominus vt baptizaretur à Io-

Matth. 3.

De conſe. diſ. 4. cap. Aliud.

Cant. 6.

Digitized by Google

anne in Iordane diximus quia nouerat eum, illis vocibus vbi ait, Tu ad me venis baptizari: ego a te debeo baptizari. Sed ecce dominum nouerat, nouerat filium dei. Vnde probamus quod iam nouerat quia ipſe baptizaret in ſpiritu ſancto? Antequã veniret ad fluuiũ, cũ multi ad Ioãnnẽ currerent baptizari, ait illis Ego quidẽ baptizo vos in aqua: qui autẽ poſt me venit, maior me eſt, cuius non ſum dignus corrigiã calciamẽti ſoluere, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni: iam & hoc nouerat. Quid ergo per columbam didicit, ne mendax poſtea inueniretur. quod auertat à nobis deus opinari, niſi quandam proprietatem in Chriſto talem futuram, vt quamuis multi miniſtri baptizaturi eſſent, ſiue iuſti, ſiue iniuſti, non tribueretur ſanctitas baptiſmi, niſi illi ſuper quẽ deſcendit columba, de quo dictũ eſt. Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Petrus baptizet, hic eſt qui baptizat: Paulus baptizet, hic eſt qui baptizat: Iudas baptizet, hic eſt qui baptizat. Nam ſi pro diuerſitate meritorum baptiſma ſanctũ eſt, quia diuerſa ſunt merita, diuerſa erunt baptiſmata: & tanto quiſq; aliquid melius putatur accipere, quanto à meliore videtur accepiſſe. Ipſi ſpiritales ſancti, intelligite fratres mei boni pertinentes ad columbam, pertinentes ad ſortem ciuitatis illius Hieruſalem, ipſi boni in eccleſia, de quibus dicit Apoſtolus,

2. Tim. 2. Nouit dominus qui ſunt eius, diuerſarũ gratiarũ ſunt, nõ oẽs paria merita habent. Sunt alij aliis ſanctiores, ſunt alij aliis meliores. Quare ergo ſi vnus ab illo, verbi gratia, iuſto ſancto baptizetur: alius ab alio inferioris meriti apud deum, inferioris gradus, inferioris continentiæ, inferioris vitæ: vnum tamen & par & æquale eſt quod acceperunt, niſi quia hic eſt

De cõſ. di. 4. ca. cum baptizat. 4. ſen. diſ. 5. cap. 1. qui baptizat? Quomodo ergo cum baptizat bonus & melior, non ideo iſte bonum accepit, & ille melius. Sed quãuis bonus & melior fuerint miniſtri, vnũ & æquale eſt, quod acceperunt non eſt melius in illo, & inferius in iſto: ſic & cũ baptizat malus ex aliqua vel ignorantia Eccleſiæ, vel tolerantia: aut enim ignorantur mali, aut tolerantur, vt palea, quouſque in vltimo ventiletur area, illud quod datum eſt, vnũ eſt, nec impar propter impares miniſtros, ſed par & æquale propter, Hic eſt qui baptizat. Ergo dilectiſſimi videamus quod videre illi nolunt, non quòd non videant, ſed quod ſe videre doleant, quaſi clauſum ſit contra illos quò miſſi ſunt diſcipuli, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, vt baptizarent tanquam miniſtri.

Quò

Quò miſſi ſunt? Ite, dixit, baptizate gentes. Audiſtis fratres quomodo venit illa hæreditas. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuã, & poſſeſſionẽ tuam terminos terræ. Audiſtis quomodo de Sion prodit lex & verbũ domini de Hieruſalem: ibi enim audierunt diſcipuli, Ite baptizate gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Intenti facti ſumus cum audiremus, Ite baptizate gentes: in cuius nomine? In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Iſte vnus deus, quia non in nominibus patris & filij & ſpiritus ſancti: ſed in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: vbi vnum nomen audis, vnus eſt deus: ſicut de ſemine Abrahæ dictum eſt, & exponit Paulus Apoſtolus, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: non dixit in ſeminibus tanquam in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Sicut ergo quia ibi non dicit in ſeminibus, docere te voluit Apoſtolus, quia vnus eſt Chriſtus: ſic & hic cum dictum eſt in nomine non in nominibus, quomodo ibi in ſemine, non in ſeminibus, probatur vnus deus pater & filius & ſpiritus ſanctus. Sed ecce, inquiũt, diſcipuli ad dominum, Audiuimus in quo nomine baptizemus, miniſtros nos feciſti, & dixiſti nobis, Ite baptizate in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Quò ibimus? quo? non audiſtis? ad hæreditatem meam: Interrogatis: quo ibimus? Ad id quod emi ſanguine meo: quò ergo? Ad gentes, ad gentes, inquit. Putaui quia dixit, ite baptizate Aphros in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Deo gratias. Soluit dominus quæſtionem, docuit columba. Deo gratias. Ad gentes Apoſtoli miſſi ſunt: ſi ad gentes, ad omnes linguas. Hoc ſignificauit ſpiritus ſanctus diuiſus in linguis, vnitus in columba. Hoc linguæ diuiduntur, hoc columba copulat. Linguæ gentium concordarunt, & vna lingua Aphricæ diſcordauit? Quid euidentius fratres mei? in columba vnitas, in linguis gentium ſocietas. Aliquando enim & linguæ per ſuperbiam diſcordauerunt, & tũc ſunt factæ linguæ ex vna multæ. Poſt diluuium enim quidam ſuperbi homines, velut aduerſus deum ſe munire conantes, quaſi aliquid eſſet excelſius deo aut aliquid tutius, ſuperbiæ erexerunt turrim, quaſi ne diluuio ſi poſtea fieret delerentur. Audierant enim & recenſuerant, quia omnis iniquitas erat deleta diluuio. Ab iniquitate temperare nolebant, altitudinem turris contra diluuium requirebant, ædificauerunt turrim excelſam: vidit deus ſuperbiam

Matt. 28
Pſal. 2.
Eſaia. 2.
Galat. 3.
Acto. 2.

Digitized by Google

perbiam ipſorum,& hunc errorem illis immitti iuſſit,vt non ſe cognoſcerent loquentes, & factæ ſunt diuerſæ linguæ per ſuperbiam. Si ſuperbia fecit diuerſitates linguarum, humilitas Chriſti congregauit diuerſitates linguarũ. Iam quod illa turris diſſociauerat,Eccleſia collegit.De vna lingua factę ſunt multæ: noli mirari, ſuperbia hoc fecit. De multis linguis fit vna: noli mirari, charitas hoc fecit:quia etſi ſoni diuerſi linguarum ſunt,in corde vnus deus inuocatur,vna pax cuſtoditur. Vnde debuit ergo chariſſimi demonſtrari ſpiritus ſanctus vnitatem quandam deſignans niſi per columbam, vt pacatæ Eccleſiæ diceretur, Vna eſt columba mea? Vnde debuit humilitas,niſi per auem ſimplicem & gementem,non per auem ſuperbam & exultantem ſicut coruus?Et forte dicent, Quia ergo columba,& vna columba præter vnam columbã baptiſmus eſſe nõ poteſt. Ergo ſi apud te eſt columba, vel tu es columba,quando ad te venio,tu da mihi quod non habeo:ſcitis hoc ipſorum eſſe. Ecce modo vobis apparebit non eſſe de voce columbæ,ſed de clamore corui. Nam paululum attendat charita veſtra,& timete inſidias,imò cauete,& excipite verba contradicentium reſpuenda,non tranſglutienda & viſceribus danda. Facite inde quod fecit dominus, quando illi obtulerunt amarum potum: Guſtauit & reſpuit:ſic & vos audite & abiicite. Quid enim dicunt?Videamus Ecce,inquit,tu es columba. O catholica,tibi dictũ eſt,Vna eſt columba mea, vna matris ſuæ.Tibi certe dictum eſt. Expecta,noli me interrogare. Si mihi dictum eſt proba primum: ſi mihi dictum eſt, cito volo audire,inquit. Tibi dictum eſt. Reſpondeo voce catholica,mihi.Hoc autem fratres,quod ore meo ſolius ſonuit, ſonuit vt arbitro, & cordibus veſtris, & omnes pariter diximus, Eccleſiæ catholicæ dictum eſt, Vna eſt columba mea, vna eſt matris ſuæ:præter ipſam ergo columbam,inquit, baptiſma non eſt. Ego qui præter ipſam columbam ſum baptizatus,ergo non habeo baptiſmum? Si baptiſmum non habeo quare mihi non das quando ad te venio?Et ego interrogo,Interim ſequeſtremus,cui dictum eſt,vna eſt columba mea, vna eſt matris ſuæ. Adhuc quærimus, Aut mihi dictum eſt, aut tibi dictũ eſt?Sequeſtremus cui dictum ſit. Hoc ergo quæro, ſi columba eſt ſimplex,innocens ſine felle, pacatá in oſculis, non ſæua in vnguibus, quæro vtrum ad huius columbæ mẽbra pertineãt auari,raptores, ſubdoli,ebrioſi,flagitioſi,membra

Canti. 6.

bra

bra ſunt columbæ huius? Abſit, inquit. Et reuera fratres, quis hoc dixerit vt nihil aliud dicam? Raptores ſolos, ſi dicã, membra accipitris poſſunt eſſe, non membra columbæ. Milui rapiunt, accipitres rapiunt, corui rapiunt: columbæ nõ rapiunt, non dilaniant. Ergo raptores non ſunt mẽbra columbæ. Nõ apud vos fuit vel vnus raptor? Quare manet baptiſmus quem dedit accipiter & non columba? Quare non baptizatis apud voſmetipſos poſt raptores & adulteros & ebrioſos, poſt auaros apud voſmetipſos? An iſti omnes membra colũbæ ſunt? Sic dehoneſtatis columbam veſtrã, vt ei membra vulturina faciatis. Quid ergo fratres, quid dicimus? Mali & boni ſunt in Eccleſia catholica: ibi autem ſoli mali ſunt. Sed forte inimico animo hoc dico, & hoc poſtea requiratur. Et ibi certe dicunt, quia ſunt boni & mali. Nam ſi dixerint ſolos bonos ſe habere credant illis ſui, & ſubſcribo, Non ſunt apud nos dicant, niſi ſancti, caſti, ſobrij, non adulteri, non fœneratores, non fraudatores, non periuri, non vinolenti. Dicant, Non enim attendo linguas ipſorum, ſed tango corda ipſorum. Cum autem noti ſint & vobis & ſuis, ſicut & vos & vobis in catholica & illis noti eſtis, nec nos eos reprehendamus, nec illi ſe palpent. Nos fatemur in Eccleſia catholica & bonos & malos eſſe, ſed tanquam grana & paleas. Aliquando qui baptizatur à grano, palea eſt: & qui baptizatur à palea granũ eſt: alioquin, ſi qui baptizatur à grano, valet, & qui baptizatur à palea, non valet, falſum eſt, hic eſt qui baptizat. Si autẽ verũ eſt, hic eſt qui baptizat, & quod ab illo datur, valet, & quomodo columba baptizat? Non enim malus ille columba eſt, aut ad membra colũbæ pertinet: nec hic poteſt dici in catholica, nec apud illos. Si illi dicunt, columbam eſſe Eccleſiã ſuam, quid ergo intelligimus fratres mei, quoniam manifeſtum & omnibus notum eſt, & ſi nolint conuincuntur: quia & ibi quando dant mali, non poſt illos baptizatur: & hic quando dant mali, non poſt illos baptizatur. Columba non baptizat poſt coruũ: coruus quare vult baptizare poſt colũbã? Intendat charitas veſtra. Et quare deſignatũ eſt neſcio quid per colũbã, vt baptizato domino veniret columba, id eſt, ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ, & maneret ſuper eum, cum in aduentu columbæ hoc cognoſceret Ioannes, propriam quandam poteſtatem in domino ad baptizandum, quia per hanc propriam poteſtatem, ſicut dixi, pax Eccleſiæ firmata eſt. Et poteſt

Digitized by Google

poteſt fieri vt habeat aliquis baptiſmum præter columbam: vt proſit ei baptiſmus, præter columbam non poteſt. Intendat charitas veſtra & intelligat quod dico: nam & iſta circũuentione ſæpe ſeducunt fratres noſtros, qui pigri & frigidi ſunt. Simus ſimpliciores & feruentiores. Ecce, inquiunt, Ego accepi, an nõ accepi? Reſpõdeo, accepiſti. Si ergo accepi, non eſt quod mihi des, ſecurus ſum, etiam teſtimonio tuo. Et ego quidẽ me dico accepiſſe, & tu me pateris accepiſſe, vtriuſque lingua ſecurum me facit. Quid ergo mihi promittis? Quare me vis catholicum facere, quando non mihi aliquid daturus es amplius, & me iam accepiſſe fateris quod te habere dicis? Ego autẽ quando dico, veni ad me, dico quia non habes tu, qui fateris quia habeo. Quare dicis, veni ad me? Docet nos columba. Reſpondet enim de capite domini, & dicit, Baptiſmum habes, charitatem autem qua ego gemo non habes, Quid eſt hoc, inquit, Baptiſmũ habeo, charitatẽ non habeo? Sacramentum habeo, charitatẽ non? Noli clamare, oſtende mihi quomodo habeat charitatem qui diuidit vnitatẽ. Ego, inquit, habeo baptiſmum: Habes, ſed baptiſmum illud ſine charitate nihil tibi prodeſt: quia ſine charitate tu nihil es: nam baptiſmus ille etiã in illo qui nihil eſt, nõ eſt nihil. Baptiſma quippe illud aliquid eſt, & magnum aliquid eſt, propter illum de quo dictum eſt, Hic eſt qui baptizat. Sed ne putares illud quod magnũ eſt, tibi aliquid prodeſſe poſſe ſi non fueris in vnitate, ſuper baptizatum columba deſcendit, tanquam dicens, ſi baptiſmum habes, eſto in columba, ne non tibi proſit quod habes: Veni ergo ad columbam dicimus, non vt incipias habere quod non habebas, ſed vt prodeſſe tibi incipiat quod habes. Foris enim habebas baptiſmũ ad perniciem; intus ſi habueris, incipit prodeſſe ad ſalutem. Non enim tantum tibi non proderat baptiſma, & non etiam oberat: Et ſancta poſſunt obeſſe: in bonis enim ſancta ad ſalutem inſunt: in malis ad iudicium. Certe enim fratres nouimus quid accipiamus, & vtique ſanctum eſt quod accipimus, & nemo dicit non eſt ſanctum. Et quid ait Apoſtolus? Qui autem manducat & bibit indigne, iudiciũ ſibi manducat & bibit: non ait quia illa res mala eſt, ſed quia ille malus male accipiendo, ad iudicium accipit bonum quod accipit. Non enim mala erat buccella, quæ tradita eſt Iudæ à domino: Abſit. Medicus non daret venenum: ſalutem medicus dedit, ſed indigne accipiendo ad perniciem accepit,

De conſe. diſt. 2. ca. Et ſacta. *1. Cor. 11.* *Ioan. 13.*

accepit, quia non pacatus accepit. Sic ergo & qui baptizatur. Habeo, inquit, mihi. Fateor habes: obſerua quod habes, eo ipſo quod habes damnaberis. Quare? Quia rem columbæ præter columbam habes. Si rem columbæ in columba habeas, ſecurus habes. Puta te eſſe militarem: ſi characterem Imperatoris tui intus habeas, ſecurus militas: ſi extra habeas, tunc non ſolum tibi ad militiam non prodeſt character ille, ſed etiam pro deſertore punieris. Veni ergo veni, & noli dicere, iam habeo, iam ſufficit mihi. Veni, columba te vocat, gemendo te vocat. Fratres mei vobis dico gemendo vocate, non rixando: vocate orando, vocate inuitando, vocate ieiunando: in charitate intelligant quia doletis illos. Nõ dubito fratres mei, quia ſi videãt dolorem veſtrum, confundentur & reuiuiſcent. Veni ergo veni, noli timere: time ſi non venis: imò non time ſed plange. Veni gaudebis, ſi veneris. Gemis quidem in tribulationibus peregrinationis ſed gaudebis in ſpe. Veni vbi eſt columba, cui dictum eſt, Vna eſt columba mea, vna eſt matris ſuæ. Colũbam *Cant. 6.*
vnam vides ſuper caput Chriſti: linguas vides in toto orbe terrarum. Idem ſpiritus per columbam, idem & per linguas. Si per columbam idem ſpiritus, & per linguas idem ſpiritus ſanctus per totum orbem terrarum datus eſt, à quo te præcidiſti vt clames cum coruo, nõ vt gemas cum columba? Veni ergo. Sed ſollicitus es forte & dicis, Foris baptizatus ſum, timeo ne inde ſim reus, quia foris accepi. Iam cœpiſti cognoſcere quid gemendum ſit. Verum dicis, quia reus es non quia accepiſti, ſed quia foris accepiſti. Tene ergo quid accepiſti, emenda quod foris accepiſti. Accepiſti rem columbæ, præter columbam accepiſti. Duo ſunt quæ audis, accepiſti, & præter colũbam accepiſti. Quod accepiſti, approbo: quia foris accepiſti, improbo. Tene ergo quod accepiſti: non mutatur ſed agnoſcitur, character eſt regis mei, non ero ſacrilegus: corrigo deſertorem, non immuto characterem. Noli de baptiſmate gloriari quia dico ipſum eſt. Ecce dico ipſum eſt, tota catholica dicit ipſum eſt: aduertit colũba, & agnoſcit & gemit, quia ipſum foris habes: videt ibi quod agnoſcat videt ibi & quod corrigat: Ipſum eſt, veni. Gloriaris quia ipſum eſt, & non vis venire? Quid ergo mali qui non pertinent ad columbam, ait tibi columba, & mali inter quos gemo, & qui non pertinent ad membra mea, & neceſſe eſt vt inter illos gemam: nonne habent quod te habere gloriaris? nonne multi ebrioſi habent baptiſmũ? nonne

multi auari? nonne multi idololatræ. & quod eſt peius furtim? Nonne Pagani ad idola eunt, vel ibant publice? Nunc occulte Chriſtiani ſortilegos quęrunt, mathematicos conſulunt: & ibi habent baptiſmum, ſed columba gemit inter coruos. Quid ergo gaudes quia habes? Hoc habes quod habet & malus. Habeto humilitatem, charitatem, pacem: habeto bonũ quod nondum habes, vt proſit tibi bonum quod habes: nam quod habes, habuit & Simon magus, Actus Apoſtolorum teſtes ſunt, ille liber canonicus omni anno in Eccleſia recitandus. Anniuerſaria ſolennitate poſt paſſionem domini noſtis illum librum recitari: vbi ſcriptum eſt, quomodo cõuerſus ſit Apoſtolus, & ex perſecutore prædicator factus, vbi etiam die pentecoſtes miſſus eſt ſpiritus ſanctus in linguis diuiſis velut ignis. Ibi legimus multos crediſiſſe in Samaria per prædicationem Philippi. Intelligitur autem ſiue vnus ex Apoſtolis, ſiue ex diaconis, quia ſeptẽ ibi diaconos legimus ordinatos, inter quos eſt etiam nomen Philippi: per Philippi ergo prædicationem crediderũt Samaritæ. Samaria cœpit abundare fidelibus: ibi erat iſte Simon magus, qui per magicas factiones ſuas demẽtauerat populum, vt eum virtutem Dei putarent: commotus tamẽ ſignis quæ à Philippo fiebant, etiam ipſe credidit: ſed quomodo ipſe crediderit, poſteriora ſequentia demonſtrauerunt. Baptizatus

Act. 8. eſt autem & Simon. Audierunt hoc Apoſtoli qui erant in Hieruſalem, & miſſi ſunt ad illos Petrus & Ioannes, & inuenerũt multos baptizatos. Et quia nullus ipſorum adhuc acceperat ſpiritum ſanctum, ſicut tunc deſcendebat ad oſtendendam ſignificationem gentium crediturarum, vt linguis loquerentur, in quos deſcendebat ſpiritus ſanctus, impoſuerunt illis ma-

Philip. 2. nus orantes pro eis, & acceperunt ſpiritum ſanctum. Simon ille qui non erat in Eccleſia columba, ſed coruus, quia ea quæ ſua ſunt quærebat, non quæ Ieſu Chriſti: vnde in Chriſtianis potentiam magis amauerat quàm iuſtitiam, vidit per impoſitionem manuum Apoſtolorum dari ſpiritum ſanctum, non quia ipſi dabant, ſed quia ipſis orantibus datus eſt, & ait Apo-

Act. 8. ſtolis, Quid vultis à me accipere pecuniæ, vt & per impoſitionem manuum mearũ detur ſpiritus ſanctus? Et ait illi Petrus, Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei putaſti pecunia comparandum. Cui dicit, Pecunia tua tecum ſit in perditionem, vtique baptizato. Iam baptiſma habebat, ſed columbæ viſceribus non hærebat. Audi quia non hærebat: ver

bat: verba ipſa Petri Apoſtoli aduerte, ſequitur enim, Non eſt tibi pars neque ſors in hac fide. In felle enim amaritudinis video te eſſe. Columba fel non habet, Simon habebat, ideo ſeperatus erat a columbæ viſceribus. Baptiſma illi quid proderat? Noli ergo de baptiſmate gloriari, quaſi ex ipſo ſalus tibi ſufficiat. Noli iraſci, depone fel, veni ad columbam. Hic tibi proderit, quod foris non ſolum non proderat, ſed etiam oberat. Neque dicas, non venio, quia foris ſum baptizatus. Ecce incipe habere charitatem, incipe habere fructum, inueniatur in te fructus, mittat te columba intrò. Inuenimus hoc in ſcriptura. Imputribilibus lignis arca fuerat fabricata. Imputribilia ligna ſancti ſunt fideles pertinentes ad Chriſtum. Quomodo enim in templo lapides viui de quibus ædificatur templum, homines fideles dicti ſunt: ſic ligna imputribilia homines perſeuerantes in fide. In ipſa ergo arca ligna imputribilia erant. Arca enim Eccleſia eſt, ibi baptizat columba illa. Arca enim illa in aqua ferebatur: ligna imputribilia intus, baptizata ſunt. Inuenimus quædam ligna foris baptizata, omnes arbores quæ erant in mundo. Ipſa tamen aqua erat, non erat altera: omnis de cœlo venerat, & de abyſsis fontium. Ipſa erat aqua in qua baptizata ſunt ligna imputribilia, quæ erant in arca, in qua baptizata ſunt ligna foris. Miſſa eſt columba, & primùm non inuenit requiem pedibus ſuis, rediit in arcam: plena enim erant aquis omnia, & maluit redire quàm rebaptizari. Coruus autem ille emiſſus eſt antequam ſiccaretur aqua, rebaptizatus redire noluit, mortuus eſt in his aquis. Auertat deus corui illius mortem: nam quare non eſt reuerſus, niſi quia aquis interceptus eſt? At vero columba non inueniens requiem pedibus ſuis, cum ei vndiq; clamaret aqua, veni, veni, hic tingere: quomodo clamant iſti hæretici, veni, veni, hic habes, non inueniens illa requiem pedibus ſuis, reuerſa eſt ad arcam. Emiſit illam Noé iterum, ſicut vos mittit arca vt loquamini illis. Et quid fecit poſtea columba? Quia erant ligna foris baptizata, reportauit ad arcam ramum de oliua. Ramus ille & folia & fructum habebat. Non ſint in te ſola verba, non ſint in te ſola folia, ſit fructus, & redis ad arcam, non per teipſum, columba te reuocat. Gemite foris, vt illos intrò reuocetis. Et enim fructus iſte oliuæ ſi diſcutiatur, inuenies quid erat. Oliuæ fructus, charitatẽ ſignificat. Vnde hoc probamus? Quomodo

Gene. 6.

Gene. 8.

Digitized by Google

enim oleum à nullo humore premitur, ſed diruptis omnibus exilit & ſupereminet: ſic & charitas non poteſt premi in ima, neceſſe eſt vt ad ſuperna emineat. Propterea de illa dicit Apoſtolus, Adhuc ſupereminentiorem viam vobis demonſtro. Quia diximus de oleo quia ſuperminet, ne forte non de charitate dixerit Apoſtolus, ſupereminentiorem viam vobis demonſtro, audiamus quid ſequitur, Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem nõ habeam, factus ſum tanquam æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. I nunc Donate, & clama, diſertus ſum: I nunc & clama, doctus ſum. Quantum diſertus, quantum doctus? Nunquid linguis angelorum locuturus es? Et tamen ſi linguis angelorum loquereris, charitatem non habens, audirem æra ſonantia & cymbala tinnientia. Soliditatem aliquam quæro, fructum in foliis inueniam· non ſint ſola verba. habeant oliuam, redeant ad arcam. Sed, inquies, habeo ſacramentum, Verum dicis, ſacramentum diuinum eſt, habes baptiſma, & ego confiteor. Sed quid dicit idẽ Apoſtolus? Si ſciero omnia ſacramenta, & habuero prophetiam & omnem fidem, ita vt montes transferam: ne fortè & hoc diceres, Credidi, ſufficit mihi. Sed quid dicit Iacobus? Et dæmones credunt & contremiſcunt. Magna eſt fides, ſed nihil prodeſt ſi nõ habeat charitatẽ, Confitebantur & dæmones Chriſtum credendo, ſed non diligendo: dicebãt, Quid nobis & tibi fili Dei? Fidem habebãt, charitatem non habebant, ideo dæmones erant. Noli de fide gloriari, adhuc dæmonibus comparandus es: noli dicere Chriſto domino, mihi & tibi quod eſt? vnitas enim Chriſti tibi loquitur, Veni cognoſce pacem, redi ad viſcera columbæ. Foris baptizatus es, habeto fructum, & redi ad arcam, Et tu, Quid nos quæritis ſi mali ſumus? Vt boni ſitis. Ideo vos quærimus quia mali eſtis: nam ſi mali non eſſetis, inueniſſemus vos, non vos quæreremus. Qui bonus eſt, iam inuentus eſt: qui malus eſt, adhuc quæritur: ideo vos quærimus, redite ad arcam. Sed iam habeo baptiſmum. Si omnia ſacramenta ſciero, & habuero prophetiam & omnẽ fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Fructum ibi videam: oliuã ibi videam: & reuocaris ad arcam. Sed quid ais? Ecce nos multa mala patimur: hæc ſi pro Chriſto pateremini, non pro honoribus veſtris. Audite quid ſequitur: Iactant ſe enim aliquando, quia eleemoſynas multas faciunt, dant pauperibus,

1. Cor. 12. *1. Cor. 13.* *Iacobi. 2.* *Marci. 1.*

bus,quia patiētur moleſtias,ſed pro Donato non proChriſto. Vide quomodo patiaris: nam ſi pro Donato pateris, pro ſuperbo pateris. Non es columba ſi pro Donato pateris: non erat ille amicus ſpōſi:nam ſi amicus eſſet ſponſi,gloriā ſponſi quæreret, non ſuam, Vide amicum ſponſi dicentem,Hic eſt qui baptizat. Ille non erat amicus ſponſi, pro quo pateris: Non habes veſtem nuptialem: & ſi ad conuiuium veniſti,foras habes mitti. Imò quia foras miſſus es, ideo miſer es: redi aliquando & noli gloriari. Audi quid dicat Apoſtolus, Si diſtribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meū vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Ecce quod non habes, Si tradidero, inquit, corpus meum vt ardeam, & vtique pro nomine Chriſti: ſed quia ſunt multi qui iactanter illud faciunt, non cum charitate: ideo ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihil prodeſt, Charitate fecerunt maryres illi, qui in tempore perſecutionis paſsi ſunt, charitate fecerunt: iſti autem de tumore & de ſuperbia faciunt, nam cum perſecutor deſit, ſeipſos præcipitant. Veni ergo vt habeas charitatem, ſed nos habemus martyres. Quos martyres? Non ſunt columbæ, ideo volare conati ſunt, & de petra ceciderunt. Omnia ergo fratres mei videtis, quia clamant aduerſus illos omnes paginæ diuinæ,omnis prophetia,totum euangelium,omnes Apoſtolicæ literæ, omnis gemitus columbæ,& nondum euigilant, nondum expergiſcuntur. Sed ſi columba ſumus, gemamus, toleremus, ſperemus: aderit miſericordia dei, vt efferueat ignis ſpiritus ſancti in ſimplicitate veſtra, & venient. Non eſt deſperandum, orate,prædicate, diligite, prorſus potēs eſt dominus·iam cœperunt cognoſcere frontē ſuam:multi cognouerūt,multi erubuerunt:aderit Chriſtus,vt cognoſcant & cæteri.Et certè fratres mei vel palea ſola ibi remaneat omnia grana colligentur:quicquid ubi fructificau t redeat ad arcam per columbā. Modo deficientes vbiq; quid nobis propo-nūt?nō inuenientes quid dicāt? Villas noſtras tulerūt,fundos noſtros tulerūt, proferunt teſtamenta hominum.Ecce vbi Gaius eis donauit fundū Eccleſiæ,cui præerat Fauſtinus. Cuius Epiſcopus erat Fauſtinus? Eccleſiæ. Quid eſt Eccleſiæ? Eccleſiæ dixi, cui præerat Fauſtinus, ſed non Eccleſiæ præerat Fauſtinus, ſed parti præerat. Columba autem Eccleſia eſt. Quid clamas? Non deuorabimus villas, columba illas habeat.

Matt. 22.

1. Cor. 13.

Quæratur quæ ſit columba, & ipſa habeat: nam noſtis fratres mei, quia villæ iſtæ non ſunt Auguſtini. Et ſi vos non noſtis, & putatis me gaudere in poſſeſſione villarum, deus nouit: ipſe ſcit, quid ego de illis villis ſentiam, vel quid ibi ſufferam. Nouit gemitus meos, ſi mihi aliquid de columba impertiri dignatus eſt. Ecce ſunt villæ. Quo iure defendis villas? diuino an humano? Reſpondeant, Diuinum ius in ſcripturis habemus, humanum ius in legibus regum. Vnde quiſque poſſidet quod poſſidet? Nonne iure humano? Nam iure diuino, *Pſal. 23.* domini eſt terra & plenitudo eius. Pauperes & diuites deus de vno limo fecit, & pauperes & diuites vna terra ſupportat. Iure tamen humano dicit, Hæc villa mea eſt, hęc domus mea, hic ſeruusmeus eſt. Iure ergo humano, iure imperatorũ. Quare? Quia ipſa iura humana per imperatores & reges ſeculi deus diſtribuit generi humano. Vultis legamus leges Imperatorum, & ſecundum ipſas agamus de villis? Si iure humano vultis poſſidere, recitemus leges Imperatorum, videamus ſi aliquid voluerint ab hæreticis poſſideri: Sed quid mihi eſt Imperator? Secundum ius ipſius poſſides terram. Aut tolle iura Imperatorũ, & quis audet dicere, mea eſt illa villa, aut meus eſt ille ſeruus, aut domus hæc mea eſt? Si autem vt teneantur iſta ab hominibus, iura acceperunt regum: vultis recitemus *† al. hortũ* leges, vt gaudeatis, quia vel vnum horum † habeatis, & non imputetis niſi manſuetudini columbæ, quia vel ibi vobis permittitur permanere? Leguntur enim leges manifeſtæ, vbi præceperunt Imperatores, eos qui præter Eccleſiæ catholicæ cõmunionem vſurpant ſibi nomen Chriſtianum, nec volunt in pace colere pacis authorem, nihil nomine Eccleſiæ audeant poſſidere. Sed quid nobis & Imperatori? Sed iam dixi, de iure humano agitur: & tamen Apoſtolus voluit ſeruiri regi- *1. Pet. 2.* bus, voluit honorari reges, & dixit, Reges reuerimini. Nolite dicere, quid mihi & regi? Quid tibi ergo & poſſeſſioni? Per iura regum poſſidentur poſſeſſiones. Dixiſti, quid mihi & regi? Noli dicere poſſeſſiones tuas, quia ad ipſa iura humana renũciaſti quibus poſſidentur poſſeſſiones. Sed de diuino iure ago, ait. Ergo Euangelium recitemus. Videamus quouſque Eccleſia catholica Chriſti eſt, ſuper quã venit columba, quæ docuit, Hic eſt qui baptizat: quomodo ergo iure diuino poſſideat, qui dicit, Ego baptizo: cum dicat columba, Hic eſt *Cant. 6.* qui baptizat: cum dicat ſcriptura, Vna eſt columba mea,

vna eſt

vnι eſt matris ſuæ? Quare laniaſtis columbam? Imò laniaſtis viſcera veſtra, nam vobis laniaſtis, columba integra perſeuerat. Ergo fratres mei, ſi vbique non habent quod dicant, ego dico vobis quid faciant, veniant ad catholicam, & nobiſcum habebunt non ſolum terram, ſed etiam illum qui fecit cœlum & terram.

Ab eo quod ſcriptum eſt. Et ego vidi & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius dei: vſque ad id quod ſcriptum eſt. Amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & angelos aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis. Tractatus VII.

CONgaudemus frequentiæ veſtræ, quia vltra quàm ſperare potuimus, alacriter conueniſtis. Hoc eſt ergo quod nos lætificat & conſolatur in omnibus laboribus & periculis vitæ huius, amor veſter in deum, & pium ſtudium, & certa ſpes, & feruor ſpiritus. Audiſtis cum Pſalmus legeretur, quia inops & pauper clamat ad deum in hoc ſeculo. Vox enim eſt, vt ſæpius audiſtis, & meminiſſe debetis, non vnius hominis, & tamen vnius hominis. Non vnius, quia fideles multi, multa grana inter paleas gemētia, diffuſa toto orbe terrarum. Vnius autem, quia membra Chriſti omnes, ac per hoc vnum corpus. Iſte ergo vnus populus inops & pauper, non nouit gaudere de ſeculo, & dolor eius intus eſt, & gaudium eius intus eſt, vbi non videt niſi ille qui exaudit gementem, & coronat ſperantem. Lætitia ſeculi vanitas, cum magna expectatione ſperatur vt veniat, & nō poteſt teneri cum venerit. Iſte enim dies qui lætus eſt perditis hodie in iſta ciuitate, cras vtique non erit, nec idē ipſi cras hoc erunt quod hodie ſunt. Et tranſeunt omnia, & euolant omnia, & ſicut fumus vaneſcunt. Et væ qui amant talia: Omnis enim anima ſequitur quod amat. Omnis caro fœnum, & omnis honor carnis quaſi flos fœni. Fœnum aruit, flos decidit: verbum autem domini manet in æternum. Ecce quod ames, ſi vis manere in æternum. Sed dicere habebas, Vnde poſſum apprehendere verbum dei? Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quapropter fratres chariſſimi, ad inopiam noſtram & paupertatem noſtram pertineat, & quod illos dolemus qui ſibi abūdare videntur gaudium enim ipſorum quaſi phreneticorum eſt. Quomodo autem phreneticus gaudet in inſania, plerunq; & ridet, & plangit illum qui ſanus eſt: ſic & nos fratres chariſſimi, ſi receperimus medicinam de cœlo venientē: quia & nos omnes phrenetici eramus,

Pſal. 87.

Pſal. 40.

tanquam ſalui facti, qui ea quæ diligebamus non diligimus, gemimus ad deum de iis qui adhuc inſaniũt: potens eſt enim vt & ipſos ſaluos faciat, & opus eſt vt reſpiciant ſe, & diſpliceant ſibi. Spectari volunt, & ſpectari ſe non nouerunt: nam ſi aliquantum oculos ad ſe cõuertant, vident confuſionẽ ſuam. Quod donec fiat, alia ſint ſtudia noſtra, alia ſint aduocamenta animæ noſtræ. Plus valet dolor noſter quàm gaudiũ illorum. Quantum pertinet ad numerum fratrum, difficile eſt vt quiſquam ex illa celebritate raptus fuerit ex viris: quantũ autem ad ſororum numerum, contriſtat nos: & hoc magis dolẽdum eſt, quia non ipſæ potius ad Eccleſiam currunt, quas debuit ſi non timor, certe verecũdia de publico reuocare. Viderit hoc qui videt, & aderit miſericordia eius, vt ſaluet omnes. Nos autem qui conuenimus, paſcamur epulis dei, & ſit gaudium noſtrum ſermo ipſius. Inuitauit enim nos ad Euangelium ſuum, & ipſe cibus noſter eſt, quo nihil dulcius, ſed ſi quis habeat palatum ſanum in corde. Bene autem arbitror meminiſſe charitatem veſtrã hoc Euangelium lectionibus congruis ex ordine recitari: & puto vobis non excidiſſe quæ iam tractata ſunt, maxime recẽtiora de Ioanne & de colũba. De Ioanne ſcilicet, quid nouum didicerit in domino per columbam, qui iam nouerat dominum. Et hoc inuentum eſt inſpirante ſpiritu dei, quod iam quidem Ioannes nouerat in domino: ſed quòd ipſe dominus ita eſſet baptizaturus, vt baptizandi poteſtatem à ſe in neminem transfunderet, hoc didicit per columbam, quia dictum ei erat, Super quẽ videris ſpiritum deſcendentem velut columbã, & manentem ſuper eũ, hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto. Quid eſt eſt, hic eſt? Non eſt alius, etſi per alium. Quare autem per columbã? Multa dicta ſunt, nec poſſum, nec opus eſt omnia retexere, præcipue tamen propter pacem, quia & ligna quæ baptizata ſunt foris, quia fructũ in eis inuenit columba, ad arcã attulit: ſicut meminiſtis columbam emiſſam à Noë de arca, quæ diluuio natabat & baptiſmo abluebatur, non mergebatur. Cũ ergo eſſet emiſſa, attulit ramũ oliuæ: ſed non ſola folia habebat, habebat & fructũ. Itaq; hoc optandum eſt fratribus noſtris qui foris baptizantur, vt habeant fructum, non illos ſinet columba foris niſi ad arcam reduxerit. Fructus autẽ eſt totus charitas, ſine qua nihil eſt homo, quicquid aliud habuerit. Et hoc vberrime ab Apoſtolo dictum cõmemorauimus & recenſuimus. Ait enim. Si linguis hominum

Gene. 8.

1. Cor. 13.

hominum loquar & angelorũ, charitatem autem nõ habeam, factus ſum velut æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero omnem ſcientiã, & ſciam omnia ſacramenta. & habeam omnem prophetiam, & habuero omnem fidẽ: fidem autem quomodo dixit omnem? vt montes transferam, charitatem autem nõ habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nõ habeam, nihil mihi prodeſt Nullo modo autem poſſunt dicere ſe habere charitatem, qui diuidunt vnitatem. Hæc dicta ſunt, ſequentia videamus. *Perhibuit Ioannes teſtimonium.* quia vidit. Quale teſtimonium perhibuit? *Quia ipſe eſt filius dei.* Oportebat enim vt ille baptizaret qui eſt filius dei vnicus, non adoptatus. Adoptati filij, miniſtri ſunt vnici. Vnicus habet poteſtatem, adoptati miniſterium. Licet baptizet miniſter non pertinens ad numerum filiorum, quia male viuit & male agit, quid nos conſolatur? Hic eſt qui baptizat. *Altera die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo. Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit, Ecce agnus dei.* Vtiq; ſingulariter iſte agnus, nam & diſcipuli dicti ſunt agni, Ecce ego mitto vos ſicut agnos in medio luporum. Dicti ſunt & ipſi lumen, Vos eſtis lumen mũdi. Sed aliter ille de quo dictum eſt, Erat lumẽ verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ. Sic & agnus ſingulariter, ſolus ſine macula, ſine peccato: non cuius maculæ abſterſæ ſint, ſed cuius macula nulla fuerit. Quid enim quia dicebat Ioannes de domino, Ecce agnus dei? Ipſe Ioannes nõ erat agnus? Non erat vir ſanctus? Non erat amicus ſponſi? Ergo ſingulariter ille, hic eſt agnus dei: quia ſingulariter huius agni ſanguine ſolo, homines redimi potuerũt. Fratres mei, ſi agnoſcimus precium noſtrũ quia ſanguis eſt agni, qui ſunt illi qui hodie celebrant feſtiuitatẽ ſanguinis, neſcio cuius mulieris? Et quàm ingrati ſunt? Raptum eſt aurum, dicunt de aure mulieris, & cucurrit ſanguis poſitum eſt aurum in trutina vel in ſtatera, & præponderauit multum de ſanguine. Si pondus ad inclinandum aurũ habuit ſanguis mulieris, quale pondus habet ad inclinandum mundum ſanguis agni, per quem factus eſt mundus? Et quidẽ ille ſpiritus neſcio quis, vt premeret pondus, placatus eſt ſanguine. Immundi ſpiritus nouerant venturum Ieſum Chriſtũ, audierãt ab angelis, audierãt ex Prophetis, & ſperabant eũ venturum. Nã ſi non ſperabant, vnde cla-

Matt. 10.
Matth. 5.

Marci. 1. mauerunt, Quid nobis & tibi eſt? Veniſti ante tempus perdere nos? ſcimus quia ſis ſanctus dei. Venturũ ſciebant, ſed tempus ignorabant. Sed quid audiſtis in pſalmo de Hieruſalem? *Pſal. 101.* Quoniam beneplacitum habuerunt ſerui tui in lapides eius, & pulueris eius miſerebuntur. Tu exurgens, inquit, miſereberis Sion, quoniam venit tempus vt miſerearis eius. Quando venit tempus vt miſereretur deus? Venit agnus. Qualis agnus eſt? Quem lupi timent. Qualis agnus eſt? Qui leonem occiſus occidit. Dictus eſt enim diabolus leo circumiẽs & rugiẽs, quærens quẽ deuoret: *1. Petri. 5.* ſanguine agni victus eſt leo, ecce ſpectacula Chriſtianorum. Et quid eſt amplius? Illi oculis carnis vident vanitatem, nos cordis oculis veritatẽ. Ne putetis fratres, quod ſine ſpectaculis nos dimiſit dominus deus noſter: nam ſi nulla ſunt ſpectacula, cur hodie conueniſtis? Ecce quod diximus, vidiſtis & exclamaſtis: non exclamaretis niſi vidiſſetis. Et magnũ eſt hoc ſpectare per totũ orbem terrarum, victum leonem ſanguine agni, educta de dentibus leonum membra Chriſti, & adiuncta corpori Chriſti. Ergo neſcio quid ſimile imitatus eſt quidam ſpiritus, vt ſanguine ſimulachrum ſuum emi vellet, quia nouerat precioſo ſanguine quandocunq; redimendum eſſe genus humanum. Fingunt enim ſpiritus mali vmbras quaſdam honoris ſibimetipſis, vt ſic decipiãt eos qui ſequuntur Chriſtum. Vſqueadeo fratres mei, vt illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti: quia iam non poſſunt ſeducere Chriſtianos vt dent venenum, addunt mellis aliquantũ, vt per id quod dulce eſt, lateat quod amarum eſt, & bibatur ad perniciem: vſqueadeo vt ego nouerim aliquo tempore illius paleati * † ſacerdotem ſolere dicere, & ipſe paleatus * † Chriſtianus eſt. Vt quid hoc fratres, niſi quia aliter non poſſunt ſeduci Chriſtiani? Ne quæratis ergo alibi Chriſtum, quàm vbi ſe vobis voluit prædicari Chriſtus. Et quomodo vobis voluit prædicari, ſic illum tenete, ſic in cordibus veſtris ſcribite. Murus eſt aduerſus omnes impetus, & aduerſus omnes inſidias inimici. Nolite timere, nec tẽtat ille niſi permiſſus fuerit: conſtat illum nihil facere, niſi permiſſus fuerit aut miſſus. Mittitur tanquã angelus malus à poteſtate dominãte: permittitur quãdo aliquid petit: & hoc fratres non fit, niſi vt probẽtur iuſti, puniãtur iniuſti. Quid ergo times? Ambula in domino deo tuo, certus eſto, quod te non vult

** † aliàs pileati.*

*† * aliàs pileatus.*

vult pati, non pateris: quod te permiſerit pati, flagellum corrigentis eſt, non pœna damnantis. Ad hæreditatem ſempiternam erudimur, & flagellari dedignamur? Fratres mei, ſi recuſaret quiſquam puer colaphis aut flagellis cædi à patre ſuo, quomodo diceretur ſuperbus, deſperatus, ingratus paternæ diſciplinæ? Et vt quid erudit pater homo filium hominem, vt poſsit non perdere temporalia, quæ illi acquiſiuit, quæ illi collegit, quę non vult eum perdere, quæ ipſe qui relinquit, non potuit in ſempiternum tenere: non docet filium cum quo poſsideat, ſed qui poſt eum poſsideat. Fratres mei, ſi filium docet pater ſucceſſorem, & quem docet & ipſum similiter per omnia tranſiturum, quà & ille qui monebat tranſiturus eſt: quomodo vultis erudiat nos pater noſter, cui non ſucceſſuri, ſed ad quem acceſſuri ſumus, & cum quo in æternum manſuri in hæreditate, quæ non marceſcit, nec moritur, nec grandinem nouit? Et ipſe hæreditas & ipſe pater eſt: hunc poſſidebimus, & erudiri non debemus? Sufferamus ergo eruditionem patris, non quando nobis dolet caput curramus ad præcãtatores, ad ſortilegos & remedia vanitatis. Fratres mei, non vos plangam, quotidie inuenio iſta, & quid faciam? Nondum perſuadeo Chriſtianis in Chriſto ſpem eſſe ponendam? Ecce ſi cui factum eſt remediũ, moriatur. Quàm multi enim cum remediis mortui ſunt, & quam multi ſine remediis vixerunt. Qua fronte exiit anima ad deum? Perdidit ſignũ Chriſti, accepit ſignum diaboli. An forte dicet, non perdidi ſignũ Chriſti? Ergo ſignum Chriſti cum ſigno diaboli habuiſti. Nõ vult Chriſtus communionem, ſed ſolus vult poſsidere quod emit. Tanti emit vt ſolus poſsideat, tu facis ei cõſortem diabolum, cui te per peccatũ vẽdideras. Vę duplici corde, qui in corde ſuo partẽ faciunt deo, partẽ faciunt diabolo. Iratus deus, quia fit ibi pars diabolo, diſcedit, & totum diabolus poſsidebit. Nõ fruſtra itaque Apoſtolus dicit, Neque detis locũ diabolo. Cognoſcamus ergo agnũ fratres. cognoſcamus precium noſtrũ. [Stabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo.] Ecce duo de diſcipulis Ioãnis, quia talis erat Ioãnes amicus ſponſi, non quęrebat gloriam ſuam, ſed teſtimonium perhibebat veritati: nunquid voluit apud ſe remanere diſcipulos ſuos, vt non ſequerentur dominum? Magis ipſe oſtendit diſcipulis ſuis quem ſequerentur: habebant enim illum tanquam agnum, & ille. Quid me attenditis? Ego non ſum agnus: Ecce

Eccle. 2.

Ephes. 4.

agnus

agnus dei. De quo & ſuperius dixerat, Ecce agnus dei. Et quid nobis prodeſt agnus dei? Ecce ait, qui tollit peccata mundi: ſecuti ſunt illum hoc audito duo qui erant cum Ioanne. Videamus ſequentia, Ecce agnus dei, hoc Ioannes. *Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis, Quid quæritis? Qui dixerunt, Rabbi, quod dicitur interpretatum magiſter, Vbi habitas?* Non ſic illum ſequebantur, quaſi iam inhærerēt illi: nā manifeſtū eſt quando illi inhæſerunt, quia de naui eos vocauit. In his enim duobus erat Andreas, ſicut modo audiſtis. Andreas autem frater Petri erat. Et nouimus in Euangelio quod Petrū & Andreā dominus de naui vocauit, dicēs, Venite poſt me, & faciā vos piſcatores hominū. Et ex illo iam inhæſerūt illi vt non recederent. Modo ergo quod illū ſequuntur iſti duo, non quaſi nō receſſuri ſequuntur, ſed videre voluerunt vbi habitaret, & faceret quod ſcriptū eſt, Limen oſtiorum eius exterat pes tuus, ſurge ad illū venire aſſidue & erudire præceptis eius. Oſtendit eis ille vbi maneret, & venerūt & fuerunt cum illo. Quàm beatum diem duxerunt, quàm beatam noctem. Quis eſt qui nobis dicat quæ audierint illi à domino? Aedificemus noſmetipſi in corde noſtro, & faciamus domum quo veniat ille & doceat nos, colloquatur nobis. Quid quæritis? Dixerunt ei, Rabbi, quod interpretatum dicitur magiſter, vbi habitas? Dicit eis, Venite & videte. Et venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manſerunt die illo. *Hora autem erat quaſi decima.* Nihil ne arbitramur pertinuiſſe ad Euangeliſtam, dicere nobis quota hora erat? Poteſt fieri vt nihil ibi non animaduertere, nihil quærere voluerit? Decima erat hora. Numerus iſte legem ſignificat, quia in decem præceptis data eſt lex, Venerat autem tempus, vt impleretur lex per dilectionē, quia à Iudæis non poterat impleri per timorem. Vnde dominus dicit, Non veni ſoluere legem, ſed implere. Merito ergo decima hora eum ſecuti ſunt ad teſtimoniū amici ſponſi duo iſti: & decima hora audiuit, Rabbi, quod interpretatur magiſter. Si decima hora Rabbi dominus audiuit, & decimus numerus ad legem pertinet, magiſter legis non eſt niſi dator legis, quia filius dei dedit legem: nemo dicat quia alius dedit legem, & alius docet legem. Ipſe illam docet qui illam dedit: ipſe eſt magiſter legis ſuæ, & docet illā, Et miſericordia eſt in

Eccle, 6.

Matth. 5.

lingua

lingua ipſius, ideo miſericorditer docet legem, ſicut dictũ eſt de ſapientia, Legem autem & miſericordiam in lingua portat. Noli timere, ne implere legem non poſſis, fuge ad miſericordiam. Si multũ eſt ad te legẽ implere, vtere pacto illo & chirographo, vtere precibus quas tibi conſtituit & cõpoſuit iuriſperitus cœleſtis: qui enim habent cauſam & volunt ſupplicare Imperatori, quærunt aliquem ſcholaſticum iuriſperitũ, à quo ſibi preces cõponantur, ne forte ſi aliter petierint quàm oportet, nõ ſolum non impetrent quod petunt, ſed & pœnam pro beneficio conſequantur. Cum ergo quærerent ſupplicare Apoſtoli, & non inuenirent quo modo adirent Imperatorem *Luca 11.*
deum dixerunt Chriſto, Domine, doce nos orare: hoc eſt, iuriſperite noſter, aſſeſſor dei, imo conceſſor, cõpone nobis preces. Et docuit dominus de libro iuris cœleſtis, docuit quomodo orarent, & in ipſo quod docuit, poſuit quandam conditionem. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris. Si non ſecundum legem petieris, reus eris. Contremiſcis Imperatorem factus reus, offer ſacrificium humilitatis, offer ſacrificium miſericordiæ, dic in precibus, Dimitte mihi quoniã & ego dimitto: ſed ſi dicis, fac. Quid enim facturus es, quò iturus es, ſi mentitus fueris in precibus? Non quomodo dicitur in foro carebis beneficio reſcripti, ſed nec reſcriptum impetrabis. Iuris enim forenſis eſt, vt qui in precibus mentitus fuerit, nõ illi proſit quod impetrauit. Sed hoc inter homines, quia poteſt falli homo: potuit falli Imperator quando preces miſiſti: dixiſti enim quod voluiſti, & cui dixiſti: neſcit an verum ſit: dimiſit te aduerſario tuo conuincendum, vt ſi ante iudicem conuictus fueris de mendacio, quia non potuit ille niſi præſtare, neſciens an fueris mentitus, ibi carebis ipſo beneficio reſcripti, quo perduxiſti reſcriptum. Deus autem quia nouit vtrum mentiaris, an verum dicas, nõ facit vt in iudicio tibi non proſit; ſed nec impetrare te permittit, quia auſus es mentiri veritati. Quid ergo facturus es? dic mihi. Implere legem ex omni parte, ita vt in nullo offendas, difficile eſt. Reatus ergo certus eſt remedio vti non vis? Ecce fratres mei, quale remedium poſuit deus contra ægritudines animæ. Quid ergo? Cum caput tibi dolet, laudamus ſi Euangelium ad caput tibi poſueris, & non ad ligaturam cucurreris. Ad hoc enim perducta eſt infirmitas hominum, & ita plangendi ſunt homines, qui currunt ad ligaturas, vt gau-

deant.

deamus quando videmus hominem in lectulo ſuo conſtitutũ iactari febribus & doloribus, nec alicubi ſpem poſuiſſe, niſi vt ſibi Euangelium ad caput poneret, non quia ad hoc factum eſt, ſed quia prælatum eſt Euangelium ligaturis. Si ergo ad caput ponitur, vt quieſcat dolor capitis, ad cor non ponitur vt ſanetur à peccatis? Fiat ergo. Quid fiat? Ponatur ad cor, ſanetur cor, bonum eſt. Bonum eſt vt de ſalute corporis non ſatagas, niſi vt a deo illã petas. Si ſcit tibi prodeſſe, dabit illam tibi: ſi non tibi dederit, non tibi proderit habere illam. Quàm multi ægrotant in lecto innocentes, & ſi ſani fuerint, procedunt ad ſcelera cõmittenda, Quàm multis obeſt ſanitas? Latro qui procedit ad faucem occidere hominẽ, quanto melius illi erat vt ægrotaret? Qui nocte ſurgit ad effodiẽdum parietẽ alienũ, quanto illi melius ſi febribus iactaretur? innocentius ægrotaret, ſcelerate ſanus eſt. Nouit ergo deus quid nobis expediat, id agamus tãtum vt cor noſtrũ ſanum ſit a peccatis. Et quando forte flagellamur in corpore, ipſum deprecemur. Ro- *2. Cor. 10.* gauit eum Paulus Apoſtolus, vt auferret ab eo ſtimulũ carnis & noluit auferre: nunquid perturbatus eſt, & nunquid contriſtatus dixit ſe deſertum? Magis ſe dixit non deſertum, quia nõ ablatum eſt quod volebat auferri, vt illa infirmitas ſanaretur: hoc enim inuenit in voce medici, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Vnde ergo ſciſti quòd non vult te ſanare deus, adhuc tibi expedit flagellari? Vnde ſcis quã putre eſt quod ſecat medicus, agens ferrũ per putrida? Nõne nouit modũ quid faciat, quouſq; faciat? Nunquid vlulatus eius qui ſecatur, retrahit manus medici artificioſe ſecãtis? Ille clamat, ille ſecat. Crudelis qui nõ audit clamantẽ, an potius miſericors, quia vulnus perſequitur vt ſanet ægrotum? Hæc fratres mei ideo dixi, ne quis quærat aliquid præter auxilium dei. Quando forte in aliqua correptione domini ſumus, videte ne pereatis, videte ne ab agno recedatis, & a leone deuoremini. Diximus ergo, quare hora decima, ſequentia videamus. *Erat Andreas fratter Simonis Petri, Vnus de duobus qui audierant ab Ioanne, & ſecuti fuerant eũ. Inuenit hic Simonẽ fratrem ſuũ, & dicit ei, inuenimus Meſsiã, quod eſt interpretatũ Chriſtus.* Meſsias Hebraice, Latine vnctus, Grçce Chriſtus eſt: ab vnctione enim dicitur Chriſtus Chriſma vnctio eſt Græce, ergo Chriſtus vnctus. Ille ſingulariter vnctus, præcipue vnctus, vnde omnes Chriſtiani vnguntur. Ille præcipue,

quomodo

quomodo in Pſalmo dicit, audi, Propterea vnxit te deus deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Participes enim eius omnes ſancti: ſed ille ſingulariter ſanctus ſanctorũ, ſingulariter Christus, ſingulariter vnctus. *Et duxit* * *ad Ieſum* Andreas fratrem ſuum Simonem. *Intuitus antẽ eum Ieſus, dixit, Tu es Simon filius Ioannis, * tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Non magnum quia dominus dixit, cuius filius eſſet iſte. Quid magnũ domino? Omnia nomina ſanctorum ſuorum ſciebat, quos ante conſtitutionem mundi prædeſtinauit: & miraris, quia dixit, vni homini, tu es filius illius, & tu vocaberis illud? Magnum, quia mutauit ei nomen, & fecit de Simone Petrum. Petrus autem à petra, petra vero Eccleſia. Ergo in Petri nomine figurata eſt Eccleſia. Et quis ſecurus, niſi qui ædificat ſupra petram? Et quid ait ipſe dominus, Qui audit verba mea hæc & facit ea, ſimilabo eũ viro prudẽti ædificanti ſupra petrã, nõ cedit tentationibus: deſcẽdit pluuia, aduenerũt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in domũ illã, & non cecidit: fundata enim erat ſupra petrã. Qui audit verba mea, & nõ facit ea, iam vnuſquiſque noſtrum timeat & caueat, ſimilabo eũ viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuã ſuper arenam: deſcendit pluuia, venerũt flumina, flauerũt vẽti, & impegerũt in domum illam, & cecidit, & facta eſt ruina eius magna. Quid prodeſt quia intrat Eccleſiam qui vult ſuper arenã ædificare. Audiendo enim & nõ faciẽdo, ædificat quidem, ſed ſuper arenã. Si enim nihil audit, nihil ædificat: ſi audit, ædificat. Si quærimus vbi, ſi enim audit & facit, ſupra petrã: ſi audit & non facit, ſuper arenam. Duo ſunt genera ædificantiũ, aut ſupra petram, aut ſupra arenam, Quid ergo illi qui nõ audiũt? Securi ſunt? Securos eos dicis, quia nihil ædificant, Nudi ſunt ſub pluuia, ante ventos, ſanè flumina cum venerint iſta, ante illos tollũt, quàm domus deiiciãt. Ergo vana eſt ſecuritas, & ædificare, & ſupra petrã non ædificare. Si audire vis & non facere, ædificas, ſed ruinam ædificas: cum autem venerit tentatio, deiicit domum, & cum ipſa ruina tua te tollet. Si autem non audis, nudus es, & illis tentationibus tuipſe retraheris. Audi ergo & fac. Vnum eſt remedium. Quanti forte hodie audiendo & non faciendo rapti ſunt fluuio celebritatis huius? Audiendo enim & non faciendo, venit fluuius ipſa celebritas anniuerſaria, impletus eſt torrens, tranſiturus eſt & ſiccaturus: ſed væ illi quem tulerit. Illud

Pſal. 44.

**al. adduxit.*

**al. Ioãna*

Matth. 7.

Illud vero nouerit charitas veſtra, quia niſi quis & audiat & faciat, non ædificat ſupra petram, & non pertinet ad nomen tam magnum quod ſic commēdauit dominus. Intentū enim te fecit. nam ſi hoc antè Petrus vocaretur, non ita videres myſterium petræ, & putares caſu eum ſic vocari, non prouidētia dei. Ideo voluit eum aliud prius vocari, vt ex ipſa commutatione nominis, ſacramenti viuacitas commendaretur. *Et in craſtinum voluit dominus Ieſus exire in Galilaam, & inuenit Philippum, Dicit ei, Sequere me. Erat autem de ciuitate Andrea & Petri. Et inuenit Philippus Nathanaelem, iam vocatus à domino, Et dixit ei, Quem ſcripſit Moyſes in lege & Propheta, inuenimus Ieſum filium Ioſeph.* Eius filius dicebatur, cui deſponſata erat mater eius. Nam quòd ea intacta conceptus & natus ſit, bene nouerunt omnes Chriſtiani ex Euangelio. Hoc Philippus dixit Nathanaëli, addidit & locū, A Nazareth.

Et dixit ei Nathanael, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Quid intelligitur fratres, non quomodo aliqui pronunciant: nam & ſic ſolet pronunciari, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Sequitur enim vox Philippi. *Et dixit, Veni & vide.* Ambas autem pronunciationes poteſt iſta vox ſequi, ſiue ſic pronuncies tanquam confirmans, à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. & ille. Veni & vide. ſiue ſic dubitans, & totum interrogans. à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Veni & vide. Cū ergo ſiue illo modo, ſiue iſto pronuncietur, non repugnant verba ſequentia: noſtrum eſt quærere quid potius intelligamus in his verbis: qualis fuerit Nathanaël iſte, in ſequentibus probamus. Audite qualis fuerit, dominus ipſe perhibet teſtimonium, Magnus dominus cognitus eſt teſtimonio Ioannis. beatus Nathanaël cognitus teſtimonio veritatis: quia dominus & ſi teſtimonio Ioannis non commendaretur, ipſe ſibi perhibuit teſtimonium, quia ſufficit ſibi ad teſtimonium ſuum veritas: ſed quia veritatem non poterāt capere homines, per lucernam quærebant veritatem, & ideo Ioannes per quem dominus oſtenderetur miſſus eſt. Audi dominum Nathanaëli teſtimonium perhibētem. Et dixit ei Nathanaël, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Dicit ei Philippus, Veni & vide. *Et vidit Ieſus Nathanaëlem venientem ad ſe, & dicit de eo, Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt.* Magnum teſtimonium: hoc nec Andreæ dictum, nec Petro dictū, nec Philippo, quod dictum eſt de Nathanaële, Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt.

non eſt. Quid ergo facimus fratres? Deberet iſte primus eſſe in Apoſtolis, & non ſolum primus non inuenitur in Apoſtolis, ſed nec medius nec vltimus inter duodecim Nathanaël, cui tantum teſtimonium perhibuit filius Dei, dicens, Ecce vere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Quæritur cauſa, quãtum dominus intimat, probabiliter inuenimus. Intelligere enim debemus ipſum Nathanaëlem eruditum & peritum legis fuiſſe: propterea noluit illum dominus inter diſcipulos ponere, quia idiotas elegit, vnde confunderet mundum: audi Apoſtolum dicentem ita, Videte, inquit, vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus: & ea quę non ſunt tãquam ea quæ ſunt, vt ea quæ ſunt, euacuentur. Si doctus eligeretur, fortaſſe ideo ſe diceret electum, quia doctrina eius meruit eligi: dominus noſter Ieſus Chriſtus volens ſuperborum frangere ceruices, non quæſiuit per oratorem piſcatorem, ſed de piſcatore lucratus eſt Imperatorem. Magnus Cyprianus orator, ſed prius Petrus piſcator, per quẽ poſtea crederet non ſolum orator, ſed & Imperator. Nullus nobilis primo electus eſt, nullus doctus, quia infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia. Erat autem iſte magnus & ſine dolo, hoc ſolo non electus, ne cuiquam videretur dominus doctos elegiſſe: & ex ipſa doctrina legis veniebat, quod cum audiſſet à Nazareth: ſcrutatus enim erat ſcripturas, & ſciebat quia inde erat expectandus ſaluator, quod non facile alij Scribæ & Phariſæi nouerant. Iſte ergo doctiſſimus legis, cum audiſſet Philippum, dicentem, Inuenimus Ieſum quem ſcripſit Moyſes in lege & Prophetæ, à Nazareth filium Ioſeph: Ille qui optime ſcripturas nouerat, audito nomine Nazareth, erectus eſt in ſpẽ & dixit A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Iam cætera de ipſo videamus, Ecce vere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Quid eſt in quo dolus non eſt? Forte non habebat peccatum? forte non erat æger? forte illi medicus non erat neceſſarius? Abſit. Nemo ſic natus eſt vt illo medico non egeret. Quid ſibi ergo vult, in quo dolus non eſt? Aliquanto intẽtius quæramus, apparebit modo in nomine domini. Dolum dicit dominus, & omnis qui verba Latina intelligit, ſcit quia dolus eſt cum aliud agitur & aliud fingitur. Intẽdat charitas veſtra, non dolus dolor eſt: propterea dico, quia multi fratres impe-

1. Cor. 1.

ritiores latinitatis loquuntur ſic, vt dicant, dolus illum torquet, pro eo quod eſt dolor. Dolus fraus eſt, ſimulatio eſt: quando aliquis aliquid in corde tegit, & aliud loquitur, dolus eſt, & tanquam duo corda habet: vnum quaſi ſinum cordis habet, vbi videt veritatem: & alterum ſinum, vbi concipit mendacium: & vt noueritis hunc eſſe dolum, dictum eſt in pſalmis,
Pſal. 11. labia doloſa. Quid eſt labia doloſa? Sequitur, In corde, & corde locuti ſunt mala. Quid eſt in corde, & corde: niſi, duplici corde? Si ergo dolus in iſto non erat, ſanabilem illum medicus iudicauit, nó ſanum. Aliud eſt enim ſanus, aliud ſanabilis, aliud inſanabilis. Qui ægrotat cum ſpe, ſanabilis dicitur: qui ægrotat cum deſperatione, inſanabilis: qui autem iam ſanus eſt, non eget medico. Medicus ergo qui venerat ſanare, vidit iſtum ſanabilem, quia dolus in illo non erat. Quomodo dolus in illo non erat? Si peccator eſt, fatetur ſe peccatorem. Si enim peccator eſt, & iuſtum ſe dicit, dolus eſt in ore ipſius: ergo in Nathanaële confeſſionem peccati laudauit, non iudicauit non eſſe peccatorem. Propterea cum Phariſæi qui ſibi videbantur iuſti, reprehenderent dominum quia miſcebatur ægrotis medicus, & dicerẽt, Ecce cum quibus manducat, cum
Matth. 9. Publicanis & peccatoribus: Reſpondit medicus phreneticis, Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus: nó veni vocare iuſtos, ſed peccatores: hoc erat dicere, Quia vos iuſtos dicitis, cum ſitis peccatores, ſanos vos iudicatis cum langueatis, medicinam repellitis, non ſanitatem tenetis. Vnde ille Phariſæus qui vocauerat dominum ad prandium, ſanus ſibi videbatur: ægrota autem illa mulier irrupit in domum, quò non erat inuitata, & deſiderio ſalutis facta impudens acceſſit, non ad caput domini noſtri, non ad manus, ſed ad pedes: lauit eos lachrymis, terſit capillis ſuis, oſculata eſt eos, & vnxit vnguento, pacem fecit cum veſtigiis domini peccatrix. Reprehendit ille tanquam ſanus medicum. Ille Phariſæus qui illic diſcumbe-
Luca 7. bat, & ait apud ſe, Hic ſi eſſet Propheta, ſciret quæ mulier eius pedes tetigiſſet. Ideo autem ſuſpicatus erat eũ ignoraſſe, quia non illam repulit, quaſi ne immundis manibus tangeretur. Nouerat autem ille, permiſit ſe tangi, vt tactus ipſe ſanaret. Dominus videns cor Phariſæi, propoſuit ſimilitudinem. Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus ei debebat quinquaginta denarios, alter quingentos. Cum non haberent vnde redderent, donauit ambobus, quis eum plus dilexit? Et ille,

credo

credo domine, cui plus donauit. Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni, Vides iſtam mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti, illa autem lachrymis lauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Oſculum mihi non dediſti, illa autem non deſtitit pedes meos oſculari. Oleum mihi non dediſti, illa autem vnxit pedes meos vnguento: Propterea dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem modicum dimittitur, modicum diligit: hoc eſt dicere, Plus ægrotas, ſed ſanum te putas: modicum putas tibi dimitti, cum plus debitor ſis. Bene iſta, quia dolus in illa non erat, meruit medicinam. Quid eſt, dolus in illa non erat? Confitebatur peccata. Hoc & laudat in Nathanaële, quòd dolus in illo non erat: quia multi Phariſæi qui abundabant peccatis, iuſtos ſe dicebant, & dolum afferebant, per quem ſanari non poterant. Vidit ergo iam iuſtum in quo dolus non erat; & ait, Ecce vere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. *Dicit ei Nathanaël, Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus & dixit, Priuſquam te Philippus vocaret cum eſſes ſub ficu, vidi te.* id eſt, ſub arbore fici. *Reſpondit ei Nathanael & ait, Rabbi tu es filius Dei, tu es rex Iſraël.* Aliud magnum potuit Nathanaël iſte intelligere, in eo quod dictum eſt, Cum eſſes ſub fici arbore vidi te, priuſquã te Philippus vocaret. Nam talem vocem protulit, tu es filius Dei, tu es rex Iſraël, qualem tanto pòſt Petrus, quando ei dominus ait, Beatus es Simon bar Iona, quia non tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui eſt in cœlo. Et ibi nominauit petram, & laudauit firmamẽtum Eccleſiæ in iſta fide. Hic iam dicit, Tu es filius Dei, tu es rex Iſraël. Vnde? Quia dictum eſt ei, Antequam te Philippus vocaret cum eſſes ſub arbore fici, vidi te. Quærendum eſt, an aliquid ſignificet iſta arbor fici. Audite enim fratres mei, Inuenimus arborẽ fici maledictam, quia ſola folia habuit, & fructũ nõ habuit. In origine humani generis Adam & Eua cũ peccaſſent, de foliis ficulneis ſuccinctoria ſibi fecerunt. Folia ergo ficulnea intelliguntur peccata. Erat autem Nathanaël ſub arbore fici, tanquam ſub vmbra mortis. Vidit eum dominus, de quo dictum eſt, Qui ſedebant in vmbra mortis, lumen ortum eſt eis. Quid ergo dictum eſt Nathanaëli? Dicis mihi ô Nathanaël, vnde me noſti? Modo iam loqueris mecum, quia vocauit te Philippus. Iam quem vocauit per Apoſtolum, ad Eccleſiam ſuã vidit pertinere. O tu Eccleſia, ô tu Iſrael, in quo dolus non

Matt. 16.

Eſa. 9.

lus non eſt: Si es populus Iſrael in quo dolus non eſt, modo iam cognouiſti Chriſtum per Apoſtolos, quomodo Nathanaël cognouit Chriſtum per Philippum. Sed miſericordia ſua ante te vidit, quàm tu eum cognoſceres, cum ſub peccato iaceres. Nunquid enim nos prius quæſiuimus Chriſtum, & non ille nos quæſiuit? Nunquid nos venimus ægroti ad medicum, & non medicus ad ægrotos? Nónne ouis illa perierat, & relictis nonaginta nouem paſtor quæſiuit illam, & inuenit, quam lætus in humeris reportauit? Nónne perierat drachma illa, & accendit mulier lucernam, & quæſiuit in tota domo ſua donec inuenit? Et cum inueniſſet, collætamini mihi, ait vicinis ſuis, quoniam inueni drachmam quam perdideram: ſic & nos ſicut ouis perieramus, & ſicut drachma perieramus: & ſic paſtor inuenit ouem, ſed quæſiuit ouem: mulier inuenit drachmam, ſed quæſiuit drachmam. Quæ eſt mulier? Caro Chriſti. Quæ eſt lucerna? Paraui lucernam Chriſto meo. Ergo quæſiti ſumus vt inueniremur, inuenti loquimur. Non ſuperbiamus, quia antequam inueniremur perieramus, ſi non quæreremur. Non ergo nobis dicant quos amamus & volumus lucrari paci Eccleſiæ catholicæ: Quid nos vultis? quid nos quæritis, ſi peccatores ſumus? Ideo vos quærimus, ne pereatis: quærimus, quia quæſiti ſumus: inuenire vos volumus, quia inuenti ſumus. Itaq; Nathanaël cum dixiſſet, Vnde me noſti? Ait illi dominus, Priuſquam te vocaret Philippus, cum eſſes ſub ficu vidi te. O tu Iſraëlita ſine dolo quiſquis es, ô popule viuẽs ex fide, antequam te per Apoſtolos meos vocarem, aut cum eſſes ſub vmbra mortis, & tu me non videres, ego te vidi. *Dominus deinde dicit ei: Quia dixi tibi, Vidi te ſub arbore fici, credis, maius his videbis.* Quid hoc maius his? *Et dixit eis. Amen amen dico vobis, videbitis cælos apertos, & angelos aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis.* Fratres, neſcio quid maius dixi quàm eſt, cum eſſes ſub arbore fici vidi te. Plus enim eſt quòd nos dominus vocatos iuſtificauit, quàm quòd vidit iacentes ſub vmbra mortis. Quid enim nobis proderat ſi ibi remanſiſſemus, vbi nos vidit? Nunquid non iaceremus? Quid hoc eſt maius, quando vidimus angelos aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis? Iam aliquando de his aſcendentibus & deſcendentibus angelis dixeram. Sed ne obliti fueritis, breuiter dico tanquam commemorans, pluribus enim dicerẽ ſi nõ cõmemorarẽ, ſed modo inſinuarẽ. Scalas vi

Luca. 15.

Pſal. 131.

las vidit Iacob per ſomniũ,& in ipſis ſcalis vidit angelos aſcen dẽtes& deſcendentes,& lapidem quẽ ſibi poſuerat ad caput, vnxit. Audiſtis quia meſſias Chriſtus eſt, audiſtis quia vnctus Chriſtus eſt. Non enim ſic poſuit lapidem vnctum vt veniret & adoraret, alioquin idololatria eſſet non ſignificatio Chriſti. Facta eſt ergo ſignificatio, quouſque oportuit fieri ſignificationem,& ſignificatus eſt Chriſtus lapis vnctus, ſed non in idolo. Lapis vnctus, lapis quare? Ecce pono in Sion lapidem electum precioſum,& qui crediderit in illum non cõfundetur. Quare vnctus? Quia Chriſtus à chriſmate. Quid autem vidit tunc in ſcalis? Aſcendentes & deſcendentes angelos, Sic eſt & in Eccleſia. Angeli Dei, boni prædicatores prædicantes Chriſtum: hoc eſt, ſuper filium hominis aſcendunt & deſcendunt. Quomodo aſcendunt,& quomodo deſcendunt? Ex vno habemus exemplum. Audi Apoſtolum Paulum, quod in ipſo inuenerimus, hoc de cæteris veritatis prædicatoribus credamus. Vide Paulum aſcendentem: Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim raptum fuiſſe vſque ad tertium cœlum. ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit, & audiuit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Aſcendentem audiſtis, deſcendentem audite. Non potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus: quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potũ dedi, non eſcam. Ecce deſcendit qui aſcenderat. Quære quò aſcenderat? Vſque ad tertium cœlum. Quære quò deſcenderit? Vſque ad lac paruulis dandum. Audi quia deſcendit. Factus ſum paruulus, inquit, in medio fratrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos. Videmus enim & nutrices & matres deſcendere ad paruulos,& ſi norunt Latina verba dicere, decurtant & illa quaſſant quodammodo linguam ſuam, vt poſſint de lingua diſerta fieri blandimenta puerilia, quia ſi ſic dicant, non audit infans, ſed nec proficit infans. Et diſertus aliquis pater, ſi ſit tantus orator, vt lingua illius fora concrepent, & tribunalia concutiantur, ſi habeat paruulum filium, cum ad domum redierit, ſeponit forenſem eloquentiam quo aſcenderat, & in lingua puerili deſcendit ad paruulum. Audi vno loco ipſum Apoſtolum aſcendentem & deſcendentem in vna ſententia. Siue enim mente exceſſimus Deo, ſiue temperantes ſumus vobis. Quid eſt, mente exceſſimus Deo? vt illa videamus quæ non licet homini loqui. Quid eſt, temperantes ſumus vobis? Nunquid iudicaui me aliquid ſcire inter vos, niſi

Gene. 28. *Eſa. 28.* *Roma. 9.* *2. Cor. 12.* *1. Cor. 3.* *1. Theſ. 2.* *2. Cor. 5.* *1. Cor. 2.*

Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum? Si ipſe dominus aſcendit & deſcendit, manifeſtum eſt, quia & prædicatores ipſius aſcendunt imitatione, deſcēdunt prædicatione. Et ſi aliquanto vos diutius tenuimus, conſilij fuit vt opportune * † horæ tranſirent. Arbitramur iam illos peregiſſe vanitatem ſuam. Nos autem fratres, quoniam paſti ſumus epulis ſalutaribus, quæ reſtant agamus, vt diem dominicum ſolenniter impleamus in gaudiis ſpiritalibus, & comparemus gaudia veritatis cum gaudiis vanitatis: Et ſi horremus, doleamus: ſi dolemus, oremus: ſi oramus, exaudimur: ſi exaudimur, & illos lucramur.

† * *aliàs importuna.*

Ab eo loco vbi ait, Et die tertio nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ: vſque ad id quod ait: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. *Tractatus VIII.*

MIraculum quidem domini noſtri Ieſu Chriſti quòd de aqua vinum fecit, non eſt mirandum eis qui nouerunt quia deus fecit: Ipſe enim fecit vinum in illo die in nuptiis in ſex illis hydriis, quas impleri aqua præcepit, qui omni anno hoc facit in vitibus. Sicut enim quod miſerunt miniſtri in hydrias, in vinum conuerſum eſt opere domini: ſic & quod nubes fundunt, in vinum conuertitur eiuſdem opere domini. Illud autem non miramur, quia omni anno fit: aſſiduitate amiſit admirationem. Nam & conſiderationem maiorem inuenit quàm id quod factum eſt in hydriis aquæ. Quis eſt enim qui conſiderat opera dei, quibus regitur & adminiſtratur totus hic mundus, & non obſtupeſcit obruiturq́; miraculis? Si conſideret vim vnius grani, cuiuſlibet ſeminis, magna quædam res eſt, horror eſt conſideranti: ſed quia homines in aliud intenti perdiderunt cōſiderationem operum dei, in qua darent laudem quotidie creatori, tanquam ſeruauit ſibi deus inuſitata quædam quæ faceret, vt tanquam dormientes homines, ad ſe colendum mirabilibus excitaret. Mortuus reſurrexit, mirati ſunt homines: tot quotidie naſcuntur, & nemo miratur. Si conſideremus prudentius, maioris miraculi eſt eſſe qui non erat, quàm reuiuiſcere qui erat. Idem tamē deus pater domini noſtri Ieſu Chriſti per verbū ſuum fecit omnia hæc, & regit quæ creauit. Priora miracula fecit per verbum ſuum deum apud ſe: poſteriora miracula fecit per ipſum verbum ſuum incarnatum, & propter nos hominem factum. Sicut miramur quæ facta ſunt per hominem Ieſum, miremur quæ

mur quæ facta ſunt per deum Ieſum. Per deum Ieſum facta ſunt cœlum & terra, mare,& omnis ornatus cœli, opulentia terræ, fœcunditas maris, omnia hæc quæ oculis adiacent, per Ieſum deum facta ſunt: & videmus hæc, & ſi eſt in nobis ſpiritus illius, ſic nobis placent vt artifex laudetur: non vt ad opera conuerſi ab artifice auertamur, & faciem quodam modo ponentes ad ea quæ fecit, dorſum ponamus ad artificem qui fecit. Et hæc quidem videmus & adiacent oculis: quid illa quæ non videmus, ſicut ſunt angeli, virtutes, poteſtates, dominationes, omniſq; habitator fabricæ huius ſupercœleſtis, non adiacens oculis noſtris: quanquàm ſæpe & angeli quando oportuit, demonſtrauerunt ſe hominibus? Nónne deus & per verbum ſuum, id eſt, vnigenitum filium ſuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fecit hæc omnia? Quid ipſa anima humana quæ non videtur, & per opera quæ exhibet in carne, magnam præbet admirationem bene conſiderantibus: à quo facta eſt niſi à deo, & per quem facta eſt, niſi per filium dei? Nondum dico de anima hominis: cuiuſuis pecoris anima quodammodo regit molem ſuam: ſenſus omnes exerit, oculos ad videndum, aures ad audiendum, nares ad percipiendũ odorem, oris iudicium ad ſapores diſcernendos, membra denique ipſa ad peragenda officia ſua: Nunquid hæc corpus & non anima, id eſt, habitatrix corporis agit? Nec tamen videtur oculis, & ex his quæ agit admirationem mouet. Accedat iam conſideratio tua etiam ad animam humanam, cui tribuit deus intellectum cognoſcendi creatorem ſuum, dignoſcendi & diſtinguendi inter bonum & malum, hoc eſt, inter iuſtum & iniuſtum: quanta agit per corpus? Attendite vniuerſum orbem terrarum ordinatum in ipſa humana Republica, quibus adminiſtrationibus, quibus ordinibus poteſtatum, conditionibus ciuitatum, legibus, moribus, artibus: hoc totum per animã geritur, & hæc vis animæ nõ videtur. Cum ſubtrahitur corpori, cadauer iacet: cum autem adeſt corpori primo condit quodãmodo putores corruptibiles: nã omnis caro in putredines defluit, niſi quodam condimento animæ teneatur: ſed hoc commune illi eſt cum pecoris anima. Illa magis miranda quæ dixi, quæ ad mentẽ & intellectum pertinent, vbi etiam ad imaginem creatoris ſui renouatur, ad cuius imaginẽ factus eſt homo. Quid erit hæc vis animę, cum & corpus hoc induerit incorruptionẽ, & mor-

tale hoc induerit immortalitatẽ? Si tanta poteſt per carnẽ corruptibilem, quid nõ poterit per corpus ſpiritale poſt reſurrectionem mortuorum? Hæc tamen anima, vt dixi, admirabilis naturæ atq; ſubſtantiæ, inuiſibilis res eſt & intelligibilis: & hæc tamen per Ieſum deũ facta eſt, quia ipſe eſt verbum dei.
Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Cum ergo tanta videamus facta per dominũ Ieſum, quid miramur aquam in vinum conuerſam per hominem Ieſum? Neq; enim ſic factus eſt homo, vt perderet quod deus erat. Acceſſit illi homo, nõ amiſſus eſt deus. Ipſe ergo fecit hoc, qui illa omnia. Non itaque miremur quia deus fecit: ſed amemus quia inter nos fecit & propter noſtrã reparationem fecit. Aliquid enim & in ipſis factis innuit nobis: Puto, quia non ſine cauſa venit ad nuptias. Excepto miraculo, aliquod & in ipſo facto myſterij ſacramentũ latet: pulſemus vt aperiat, & de vino inuiſibili inebriet nos: quia & nos aqua eramus, & vinũ nos fecit. Sapientes enim nos fecit, ſapimus enim fidem ipſius, qui prius inſipientes eramus. Et forte ad ipſam ſapientiam pertinet cũ honore dei, & cum laude maieſtatis eius, & cũ charitate potentiſſimæ miſericordiæ eius, intelligere quid ſit geſtũ in hoc miraculo. Dominus inuitatus ad nuptias venit: quid mirum ſi in illam domũ ad nuptias venit: qui in hunc mundũ ad nuptias venit? Si enim non venit ad nuptias, nõ hic habet ſponſam. Et
2. Cor. 11. quid eſt quod ait Apoſtolus: Aptaui vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto? Quid eſt quod timet, ne virginitas ſponſæ Chriſti per aſtutias diaboli corrũpatur? Timeo inquit, ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ mentes corrumpantur à ſimplicitate & caſtitate, quæ eſt in Chriſto. Habet ergo hic ſponſam quã redemit ſanguine ſuo, & cui pignus dedit ſpiritũ ſanctum: eruit eã de mãcipatu diaboli, mortuus eſt propter delicta eius, reſurrexit propter iuſtificationẽ eius. Quis offerret tãta ſponſæ ſuę? Offerãt homines quęlibet ornamenta terrarũ, aurum, argẽtum, lapides precioſos, equos, mancipia, fundos, prædia, nũquid aliquis offerret ſanguinem ſuum? Si enim ſanguinẽ ſuum ſponſæ dederit, non erit qui ducat vxorem. Dominus autẽ ſecurus moriẽs, dedit ſanguinem ſuum pro ea quã reſurgẽs haberet, quam ſibi iam cõiunxerat in vtero virginis. Verbũ enim ſponſus & ſpõſa caro humana, & vtrunq; vnus filius dei, & idem filius hominis, vbi factus eſt caput Eccleſiæ. Ille vterus virginis Mariæ, thalamus eius inde

proceſſit

proceſſit tanquã ſponſus de thalamo ſuo, ſicut ſcriptura prædixit: Et ipſe tanquã ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad currendam viam. De thalamo proceſſit velut ſponſus, & inuitatus venit ad nuptias. Certi ſacraméti gratia, videtur matrem de qua ſponſus proceſſit, non agnoſcere & dicere illi: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum venit hora mea. Quid eſt hoc? Ideóne venit ad nuptias, vt doceret matres contemni? Non. Vtiq; ad cuius nuptias [vt honoraret] venerat, ideo ducebat vxorem vt filios procrearet, & ab eis quos vt procrearet optabat, vtique honorari cupiebat. Ille ergo venerat ad nuptias vt exhonoraret matrem, cũ & propter filios habendos, quibus reddere honoré parentibus imperat deus, ipſæ nuptiæ celebrentur, & ducãtur vxores? Proculdubio fratres latet ibi aliquid, nam tanta res eſt, vt quidã quos cauendos præmonuit Apoſtolus, ſicut ſupra commemorauimus, dicẽs: Timeo ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ mentes corrumpantur à ſimplicitate & caſtitate, quæ eſt in Chriſto: derogantes Euangelio & dicentes, quod Ieſus non ſit natus de Maria virgine, hinc argumentum ſumere conarẽtur erroris ſui, vt dicerent: Quomodo erat mater eius, cui dixit: Quid mihi & tibi eſt mulier? Reſpondendũ ergo eſt eis & conſiderandum †, quare hoc dixerit dominus, ne ſibi aliquid aduerſus ſanã fidem inſanientes inueniſſe videantur, vnde ſpõſæ virginis caſtitas corrumpatur, id eſt, vnde fides Eccleſiæ violetur: re vera enim fratres eorum, qui præponũt mendacium veritati. Nam iſti qui videntur ſic honorare Chriſtum, vt negent eum carnem habuiſſe, nihil aliud eum quàm mendacem prædicant. Qui enim mendacium prædicant † in hominibus, quid ab eis expellunt niſi veritatem? Immittũt diabolum, excludunt Chriſtum: immittũt adulterum, excludunt ſponſum, paranymphi ſcilicet vel potius leones & ſerpentes †. Ad hoc enim loquuntur vt ſerpens poſſideat, Chriſtus excludatur. Quomodo poſſidet ſerpens? Quãdo poſſidet mendaciũ, quando poſſidet falſitas, ſerpens poſſidet: quando poſſidet veritas, Chriſtus poſſidet. Ipſe enim dixit: Ego ſum veritas. De illo autem dixit: Et in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo. Sic eſt autem veritas Chriſtus, vt totũ verum accipias in Chriſto, verum verbum patris, æqualis patri, vera anima vera caro, verus homo, verus deus, vera natiuitas, vera paſſio, vera mors, vera reſurrectio: ſi aliquid horum dixeris falſum, in-

Pſal. 18.
Ioan. 2.
† aliàs diſſerendum.
† aliàs adificant.
† al. lenones ſerpẽtus.
Ioan. 14.
Ioan. 8.

erat putredo, de veneno ſerpentis naſcuntur vermes mendaciorum, & nihil integrũ remanebit. Quid eſt ergo, inquit, quod ait dominus, Quid mihi & tibi eſt mulier? Forte in eo quod ſequitur oſtẽdit nobis dominus quare hoc dixerit: Nõdum, inquit, venit hora mea. Sic enim ait. Quid mihi & tibi eſt mulier? nondũ venit hora mea. Et hoc cur dictum ſit requirẽdum eſt. Prius ergo hinc reſiſtamus hæreticis. Quid dicit ſerpens veternoſus, venenorũ inſibilator & inſpirator antiquus? Quid dicit? Non habuit matrẽ fœminam Ieſus. Vnde probas? Quia dixit, inquit, quid mihi & tibi eſt mulier? Quis hoc narrauit, vt credamus quia hoc dixit? Quis hoc narrauit? Nempe Ioannes Euangeliſta dixit, Et erat ibi mater Ieſu: nam ita narrauit, *Altera die* nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat ibi mater Ieſu. Venerat autẽ illuc inuitatus Ieſus ad nuptias cũ diſcipulis ſuis.* Tenemus duas ſententias ab Euãgeliſta prolatas. Erat ibi mater Ieſu, Euangeliſta dixit: quid dixerit matri ſuæ Ieſus, ipſe Euãgeliſta dixit: & quomodo dixit reſpondiſſe, matri ſuæ Ieſum, vt primo diceret, ait illi mater eius? Videte fratres, vt aduerſus linguã ſerpentis, munitã virginitatẽ cordis habeatis. Illic in ipſo Euangelio eo ipſo Euangeliſta narrante dicitur: Erat ibi mater Ieſu: &, Dixit illi mater eius. Quis hoc narrauit? Ioannes Euangeliſta. Et quid reſpondit matri Ieſus? *Quid mihi & tibi eſt mulier?* Quis hoc narrat? Idem ipſe Ioannes Euangeliſta. O Euangeliſta fideliſſime & veraciſſime, tu mihi narras dixiſſe Ieſum, quid mihi & tibi eſt mulier: cur ei appoſuiſti matrem quã non agnoſcit? Nã tu dixiſti, quia ibi erat mater Ieſu: &, quia dicit ei mater eius: cur nõ potius dixiſti, Erat ibi Maria: &, dixit ei Maria? Vtrunq; tu narras, & dixit ei mater eius: &, reſpõdit ei Ieſus, Quid mihi & tibi eſt mulier? Quare hoc? quia niſi vtrunq; verũ eſt? Illi autẽ in eo volunt credere Euangeliſtæ, quod narrat Ieſum dixiſſe matri, Quid mihi & tibi eſt mulier: & in eo nolunt credere Euãgeliſtæ quod ait Erat ibi mater Ieſu: &, dixi ei mater eius. Quis eſt autẽ qui reſiſtit ſerpẽti & tenet veritatẽ? Cuius virginitas cordis nõ corrũpitur aſtutia diaboli? Qui vtrunq; verũ credit, & quia erat ibi mater Ieſu, & quia illud reſpõdit matri Ieſus. Sed ſi nondũ intelligit quẽadmodũ dixerit Ieſus, Quid mihi & tibi eſt mulier? interim credat quod dixerit & quod matri dixerit: ſit primo pietas in credẽte, & erit fructus in intelligente. Interrogo vos ô fideles Chriſtiani: Erat ibi mater Ieſu?

*al. et die tertia.

Non obſeruat ordinẽ textus, qui habet, Et deficiẽte vino, dicit mater Ieſu ad eũ, Vinum nõ habẽt: Et dicit ei Ieſus.

Ieſu, Reſpōdete, erat. Vnde ſcitis? Reſpondete, hoc loquitur Euangeliū. Quid reſpōdit matri Ieſus? Reſpōdete, quid mihi & tibi eſt mulier? *Nondum venit hora mea.* Et hoc vnde ſcitis: Reſpondete, hoc loquitur Euangeliū. Nullus vobis corrumpat hāc fidē, ſi vultis ſponſo ſeruare caſtam virginitatem. Si autem quæritur à vobis, cur hoc matri reſponderit? dicat qui intelligit: qui autē nondum intelligit, firmiſſime tamen credat, & hoc reſpondiſſe: & tamen matri reſpondiſſe Ieſum. Hac pietate merebitur etiam intelligere cur ita reſponderit, ſi orando pulſet, & non rixando accedat ad oſtium veritatis: Tantum caueat ne dum ſe putat ſcire, aut erubeſcit neſcire, cur ita reſponderit, cogatur credere aut Euangeliſtam fuiſſe mentitum qui ait, Erat ibi mater Ieſu: aut ipſum Chriſtum falſa morte paſſum propter delicta noſtra, & falſas cicatrices oſtendiſſe propter iuſtificationem noſtram: falſūmque dixiſſe Si māſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eſtis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Si enim falſa mater, falſa caro, falſa mors, falſa vulnera paſſionis, falſæ cicatrices reſurrectionis, non veritas credentes in eum, ſed potius falſitas liberabit: Immo vero falſitas cedat veritati, & confundantur omnes, qui propterea ſe volunt videri veraces, quia Chriſtū conantur demonſtrare fallacem: & nolunt ſibi dici, nō vobis credimus quia mentimini, cum ipſam veritatem dicant eſſe mentitam: quibus tamen ſi dicamus, vnde noſtis dixiſſe Chriſtum, Quid mihi & tibi eſt mulier? Euangelio ſe credidiſſe reſpondent: Cur ergo non credunt Euangelio dicenti, Erat ibi mater Ieſu: &, dixit ei mater eius? Aut ſi hoc mentitur Euāgelium, quomodo ei creditur quia dixerit Ieſus, quid mihi & tibi eſt mulier? Cur non potius miſeri, & quòd ita non extraneæ, ſed matri dominus reſponderit, fideliter credunt: & cur ita reſponderit, pie quærunt? Multum enim intereſt inter eum qui dicit, volo ſcire quare Chriſtus hoc matri reſponderit: & eum, qui dicit, ſcio quòd hoc Chriſtus nō matri reſponderit. Aliud eſt intelligere velle quod clauſum eſt: aliud nolle credere, quod apertum eſt. Qui dicit, ſcire volo cur ita Chriſtus matri reſponderit: aperiri ſibi vult Euangelium cui credit: qui autem dicit, ſcio quod hoc Chriſtus non matri reſponderit: ipſum Euangelium arguit de mendacio, vbi credidit quod Chriſtus ita reſponderit. Iam vero ſi placet fratres, illis repulſis, & in ſua cæcitate errantibus ſemper,

Ioan. 8.

per,

per, niſi humiliter ſanentur, nos quæramus, quare dominus noſter ſic matri reſponderit? Ille ſingulariter natus de patre ſine matre, de matre ſine patre: ſine matre deus, ſine patre homo, ſine matre ante tẽpora, ſine patre in fine temporũ: quod reſpondit, matri reſpondit, quia erat ibi mater Ieſu, & dixit ei mater eius. Hoc totum Euãgelium loquitur. Illic nouimus quia erat ibi mater Ieſu, vbi nouimus quòd dixerit ei, Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Totum credamus, & quod nondum intelligimus requiramus. Et primũ hoc videte, ne forte quomodo inuenerunt Manichæi occaſionem perfidiæ ſuæ, quia dixit dominus, Quid mihi & tibi eſt mulier? ſic inueniant mathematici occaſionem fallaciæ, quia dixit, nondum venit hora mea. Et ſi hoc ſecundum Mathematicos dixit, ſacrilegium fecimus incendendo codices eorum. Si autem recte fecimus, ſicut Apoſtolorũ temporibus factum eſt, non ſecundum eos dixit dominus, nondum venit hora mea. Dicunt enim vaniloqui & seducti ſeductores: Vides quia ſub fato erat Chriſtus qui dicit, nõdum venit hora mea. Quibus ergo prius reſpondẽdum eſt, hæreticis an mathematicis? Vtrique enim à ſerpente illo veniunt, volentes corrumpere virginitatem cordis Eccleſiæ, quã habet in integra fide. Primo ſi placet, eis quos præpoſueramus quibus quidem iam ex magna parte reſpondimus. Sed ne arbitrentur nos non habere quid dicamus de his verbis quæ dominus matri reſpondit, vos magis aduerſus illos inſtruimus: nam illis refellendis puto quòd ſufficiant quæ iam dicta ſunt. Cur ergo ait matri filius, Quid mihi & tibi eſt mulier, nondum venit hora mea? Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & deus erat & homo: ſecundum quod deus erat, matrem non habebat: ſecundum quod homo erat, habebat matrem. Mater ergo erat carnis, [mater humanitatis,] mater infirmitatis quam ſuſcepit propter nos. Miraculum autem quod facturus erat, ſecundum diuinitatem facturus erat, non ſecũdum infirmitatem: ſecundũ quod deus erat, non ſecundũ id quòd infirmus natus erat: ſed infirmũ dei fortius eſt hominibus. Miraculum ergo exigebat mater, at ille tanquam non agnoſcit viſcera humana, operaturus facta diuina, tanquam dicens: Quod de me fecit miraculum, non tu genuiſti, diuinitatem meã non tu genuiſti: ſed quia genuiſti infirmitatem meam, tunc te cognoſcam cum ipſa infirmitas pendebit in cruce: hoc eſt enim, nondum venit hora mea. Tunc

enim

enim cognouit qui vtique ſemper nouerat, & antequam de illa natus eſſet, in prædeſtinatione nouerat matrem: & antequam deus crearet, de qua ipſe homo crearetur, nouerat matrem. Sed ad quandam horā in myſterio non agnoſcit: & ad quandā horā quæ nondum venerat, in myſterio rurſus agnoſcit. Tunc enim agnouit, quando illud quod peperit moriebatur: non enim moriebatur, per quod facta erat Maria, ſed moriebatur quod factū erat ex Maria. Non moriebatur æternitas diuinitatis, ſed moriebatur infirmitas carnis. Illud ergo reſpondit diſcernens in fide credentiū: quis, per quā venerat. Venit enim per matrē fœminā deus & dominus cœli & terræ. Secundū quòd dominus mundi, quod dominus cœli & terræ dominus vtique & Mariæ: ſecundum quod creator cœli & terræ, creator & Mariæ: ſecundum autē quod dictū eſt: Factū ex muliere, factū ſub lege, filius Mariæ, ipſe dominus Mariæ, ipſe filius Mariæ: ipſe creator Mariæ, ipſe creatus ex Maria. Noli mirari, quia & filius & dominus. Sicut enim Mariæ, ita & Dauid dictus eſt filius: & ideo Dauid filius, quia Mariæ filius. Audi Apoſtolum aperte dicentem, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundū carnem: audi eum & dominum Dauid: dicat hoc & ipſe Dauid, Dixit dominus domino meo, ſede ad dexteram meā. Et ipſe Ieſus hoc propoſuit Iudæis, & eos inde cōuicit: Quomodo ergo Dauid & filius & dominus? Filius Dauid ſecundum carnē, dominus Dauid ſecundum diuinitatem: ſic Mariæ filius ſecundum carnem, dominus Mariæ ſecundum maieſtatem. Quia ergo non erat illa mater diuinitatis, & per diuinitatem futurum erat miraculum quod petebat, reſpondit ei: Quid mihi & tibi eſt mulier? Sed ne putes quòd te negem matrem, nōdum venit hora mea: Ibi enim te agnoſcam, cum pēdere in cruce cœperit infirmitas cuius mater es. Probemus ſi verum eſt. Quādo paſſus eſt dominus, ſicut idē euangeliſta dicit, nouerat matrem dominus, † & qui nobis inſinuauit etiā in his nuptiis matrem domini, ipſe narrat. Erat, inquit, illic circa crucem mater Ieſu, & ait Ieſus matri ſuæ, Mulier ecce filius tuus: & ad diſcipulum, ecce mater tua. Cōmendat matrem [diſcipulo, commendat matrem] prior matre moriturus, & ante matris mortem reſurrecturus. Commendat homo homini hominem, hoc pepererat Maria. Illa hora iam venerat de qua tunc dixerat, nondum venit hora mea. Quantum arbitror fratres, reſponſum eſt hæreticis:

Galat. 4.

Roma. 1.

Pſal. 109.

Matt. 22.

† al. qui nouerat matrem domini.

mathe

mathematicis reſpondeamus: Et ipſi vnde conantur conuincere, quia ſub fato erat Ieſus? Quia ipſe ait, vt inquiunt, nondum venit hora mea. Si ergo dixiſſet, horam non habeo, excluſiſſet mathematicos, non eſſent vnde calumniarentur. Nũc vero quia dixit, nondum venit hora mea, contra ipſius verba quid poſſumus dicere? Mirum eſt quòd mathematici credendo verbis Chriſti, conãtur conuincere Chriſtianos, quòd ſub hora fatali vixerit Chriſtus. Credant ergò Chriſto dicenti: *Ioan. 10.* Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam: Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à me ipſo, & iterum ſumo eam. Ergóne iſta poteſtas ſub fato eſt? Oſtendant hominem qui poteſtatẽ habeat quando moriatur, quandiu viuat, omnino non oſtendunt: credant ergo deo dicenti, Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam: & quærant quare ſit dictum, nondum venit hora mea. Nec ideo iam ſub fato ponant conditorem cœli, creatorem atque ordinatorem ſyderum: quia ſi eſſet fatum de ſyderibus, non poterat eſſe ſub neceſſitate ſyderum conditor ſyderum. Adde quia non ſolum Chriſtus non habuit quod appellas fatum, ſed nec tu, aut ego, aut ille aut quiſquam hominum. Veruntamen ſeducti ſeducunt, & proponunt fallacias hominibus. Tendunt ad capiendos homines, & hoc in plateis. Nam qui tendunt ad capiendas feras, vel in ſyluis, vel in ſolitudine id agunt: quàm infœliciter vani ſunt homines, quibus capiendis in foro tenditur? Nummos accipiunt, cum ſe homines hominibus vendunt: dant iſti nummos vt ſe vanitatibus vendant: Intrant enim ad Mathematicum, vt emant ſibi dominos, quales Mathematico dare placuerit, vel Saturnum, vel Iouem, vel Mercuriũ, vel ſi quid aliud ſacrilegi nominis. Intrauit liber, vt nummis datis ſeruus exiret, immo vero non intraret ſi liber eſſet, ſed intrauit quò eum dominus error & domina cupiditas traxit. Vnde & veritas dicit: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. *Ioan. 8.* Quarè ergo dixit, nondum venit hora mea? Magis quia in poteſtate habebat quando moreretur, nõdum videbat eſſe opportunũ, vt illa poteſtate vteretur. Quomodo nos fratres, verbi gratia, ſi loquimur, Iam certa hora eſt, qua exeamus vt celebremus ſacramenta: ſi ante exeamus quàm opus eſt, nónne peruerſi & præpoſteri ſumus? Quia ergo non facimus niſi quãdo opportunum eſt: propterea in his agendis cum ita loquimur,

fatum

ſatum cõſideramus? Quid eſt ergo, nondum venit hora mea? Quando ego ſcio opportune me pati, quando paſſio mea vtilis erit: nondum venit ipſa hora, tunc voluntate patiar: vt vtrunque ſerues, & nondum venit hora mea, & poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterũ ſumendi eam. Venerat ergo, habens in poteſtate quando moreretur: nam ſi ante moreretur quàm diſcipulos elegiſſet, certe præpoſterũ eſſet. Si eſſet homo qui non haberet in poteſtate horam ſuam, poſſet antè mori quàm diſcipulos elegiſſet. Et ſi forte moreretur iam electis erutiſque diſcipulis, præſtaretur ei ne ipſe hoc faceret. At vero qui venerat in manu habens quando iret, quando rediret, quouſque excurreret, cui paterẽt inferi, non tantum morienti, ſed & reſurgenti, vt nobis oſtenderet ſpem immortalitatis Eccleſiæ ſuæ, in capite oſtendit quòd membra expectare deberent, reſurget etiam in cæteris membris, qui reſurrexit in capite. Hora ergo nondum venerat, opportunitas nondum erat. Vocandi erant diſcipuli, annunciandum erat regnum cœlorum, faciendæ erant virtutes: commendanda erat diuinitas in miraculis: commendanda erat humanitas domini in ipſa cõpaſſione mortalitatis. Ille enim eſuriebat, quia homo erat: pauit quinque panibus tot milia, quia deus erat. Qui dormiebat, quia homo erat: ventis & fluctibus imperabat, quia deus erat. Hæc omnia commendanda erant prius, vt eſſet quod ſcriberent Euangeliſtæ, quod prædicaretur Eccleſiæ. At vbi tantum fecit quantum ſufficere iudicauit, venit hora non neceſſitatis, ſed voluntatis: nõ conditionis, ſed poteſtatis. Quid ergo fratres, quia illis & illis reſpondimus, nihil dicemus quid ſibi velint hydriæ, quid aqua in vinum conuerſa, quid Architriclinus, quid ſponſus, quid mater Ieſu in myſterio, quid ipſæ nuptiæ? Dicenda ſunt omnia, ſed onerandi non eſtis. Volui quidẽ in nomine Chriſti & heſterno die, quo ſolet ſermo deberi charitati veſtræ, id agere vobiſcum, ſed non ſum permiſſus neceſſitatibus quibuſdam impedientibus. Si ergo placet ſanctitati veſtræ, hoc quod ad myſterium pertinet huius facti, in craſtinum differamus, & non oneremus & veſtram & noſtram infirmitatem. Sunt forte hodie multi qui propter ſolennitatem diei, non propter audiendum ſermonem conuenerunt. Craſtino qui venerit, venient audituri, vt nec fraudemus ſtudioſos, nec grauemus faſtidioſos.

Ioan. 10.

Ab eo

Ab eo loco vbi ait, dicit mater eius miniſtris, Quodcunque vobis dixerit facite: vſque ad id quod ait, Implete hydrias aqua: & impleuerunt eas vſque ad ſummum.

Non obſeruat Aug. in hoc tractatu integrã formã textus, ſed plura verba tranſilit, quadã commemorat, quadam variat.

Tractatus IX.

Aſſit dominus deus noſter, vt donet nobis reddere quod promiſimus. Heſterno enim die ſi meminit ſanctitas veſtra, cum temporis excluderemur anguſtia, ne ſermonem inchoatum impleremus, in hodiernum diem diſtulimus, vt ea quæ in hoc facto euangelicæ lectionis myſtice in ſacramentis poſita eſſent, ipſo adiuuante aperirentur. Non itaque opus eſt nobis immorari diutius in commendando dei miraculo: Ipſe eſt enim deus qui per vniuerſam creaturam quotidiana miracula facit, quæ hominibus non facilitate ſed aſſiduitate vilueerunt. Rara auté quæ facta ſunt ab eodẽ domino, id eſt, à verbo propter nos incarnato, maiorẽ ſtuporẽ hominibus attulerũt: non quia maiora erant quàm ſunt ea quæ quotidie in creatura facit, ſed quia iſta quæ quotidie fiunt, tãquam naturali curſu peraguntur: illa vero efficacia potentiæ etiam tãquam præſentis exhibita videntur oculis hominũ. Diximus ſicut meminiſtis, reſurrexit vnus à mortuis, obſtupuerunt homines: cum quotidie naſci qui non erant, nemo miretur: Sic aquã in vinũ cõuerſam quis non miretur: cũ hoc annis omnibus deus in vitibus faciat? Sed quia omnia quæ fecit dominus Ieſus, nõ ſolum valent ad excitanda corda noſtra miraculis, ſed etiã ad ædificanda in doctrina fidei, ſcrutari nos oportet quid ſibi velint illa omnia id eſt, quid ſignificent: horum enim omnium ſignificationes, ſicut recordamini, in diem hodiernum diſtulimus. Quòd dominus inuitatus venerit ad nuptias, etiam excepta myſtica ſignificatione, confirmare voluit quòd ipſe fecit nuptias. Futuri enim erant, de quibus dixit Apoſtolus, prohibentes nubere, & dicentes quòd malum eſſent nuptiæ, & quòd diabolus eas feciſſet, cum idem dominus dicat in Euangelio interrogatus, vtrum liceat homini dimittere vxorem ſuam ex qualibet cauſa, non licere exceptã cauſa fornicationis. In qua reſponſione ſi meminiſtis, hoc ait: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et qui bene eruditi ſunt in fide catholica, nouerunt quòd Deus fecerit nuptias: & ſicut coniunctio à Deo, ita diuortium à diabolo ſit. Sed propterea in cauſa fornicationis licet vxorem dimittere, quia ipſa eſſe vxor prior noluit, quæ fidem cõiugalem marito non ſeruauit. Nec illi qui

1. Tim. 4.

Matt. 19.

illi qui virginitatem deo vouent, quanquam ampliorem gradum honoris & ſanctitatis in Eccleſia teneāt, ſine nuptiis ſunt, nam & ipſi pertinent ad nuptias cum tota Eccleſia, in quibus nuptiis ſponſus eſt Chriſtus. Ac per hoc ergo dominus inuitatus venit ad nuptias, vt coniugalis caſtitas firmaretur, & oſtenderetur ſacramentum nuptiarum, quia & illarum nuptiarum ſponſus perſonam domini figurabat, cui dictum eſt: Seruaſti vinum bonum vſque adhuc. Bonum enim vinum Chriſtus ſeruauit vſque adhuc: id eſt, euangelium ſuum. Iam enim incipiamus ipſa ſacramentorum operta detegere, quantum ille donat, in cuius nomine vobis promiſimus. Erat prophetia antiquis temporibus. & à prophetiæ diſpenſatione nulla tempora ceſſauerunt. Sed illa prophetia quādo in illa Chriſtus non intelligebatur, aqua erat. In aqua enim vinum quodammodo latet. Et dicit Apoſtolus, quid intelligamus in iſta aqua: Vſq; in hodiernum, inquit, diem quandiu legitur Moyſes idipſum velamen ſuper cor eorum poſitum eſt, quod nunc reuelatur, quia in Chriſto euacuatur. Et cum tranſieris, inquit, ad dominum, auferetur velamen. Velamen dicit adopertionem prophetiæ, vt non intelligeretur. Tollitur velamen cum tranſieris ad dominum: ſic tollitur inſipientia cum tranſieris ad dominum, & quod aqua erat vinum tibi fit. Lege libros omnes propheticos, non intellecto Chriſto, quid tam inſipidum & fatuum inuenies? Intellige ibi Chriſtum, non ſolum ſapit quod legis, ſed etiam inebriat, mutans mentem à corpore, vt præterita obliuiſcens, in ea quæ ante ſunt extendaris. Ergo prophetia ab antiquis temporibus, ex quo prorſus currit ordo naſcentium in genere humano, de Chriſto non tacuit. ſed occultum ibi erat: adhuc enim erat aqua. Vnde probamus, quòd omnibus temporibus ſuperioribus vſq; ad ætatem qua dominus venit, prophetia de illo non defuit? Ipſo domino dicente, Cum enim reſurrexiſſet à mortuis inuenit diſcipulos ſuos dubitantes de ipſo quem ſecuti erant. Viderunt enim eum mortuum, & nō ſperauerunt eū reſurrecturum, & tota ſpes eorum concidit. Vnde ille latro laudatus ipſo die meruit eſſe in paradiſo, quia in cruce crucifixus tunc confeſſus eſt Chriſtū, quando de illo diſcipuli dubitauerunt, Ergo inuenit eos nutantes, & quodammodo arguentes ſeipſos, quòd in illo redemptionem ſperauerunt, dolebant tamen eum ſine culpa occiſum, quia nouerant innocétem. Et hoc ipſi poſt reſurrectionem dixerunt,

2. Cor. 3. *Philip. 3.* *Luca. 23.*

Luc. 24. xerunt, cum quoſdam eorum triſtes inueniſſet in via, Tu ſolus peregrinaris in Hieruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in illa his diebus? Ille autem dixit eis: Quæ? Illi vero dixerunt: De Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta potés in factis & dictis in conſpectu dei & vniuerſi populi, quomodo hunc tradiderunt ſacerdotes & principes noſtri in damnationem mortis, & cruci eum fixerunt. Nos autem ſperabamus quia ipſe erat qui redempturus eſſet Iſraël, & nunc tertius dies agitur hodie ex quo hæc facta ſunt. Hæc atq; alia cùm dixiſſet vnus ex duobus, quos inuenit in via euntes ad propinquum caſtellum, reſpondit ipſe, & ait: O inſenſati & tardi corde ad credendum, ſuper omnia quæ locuti ſunt prophetæ: Nónne hæc omnia oportebat pati Chriſtum, & introire in claritatem ſuam? Et fuit incipiens a Moyſe & omnibus prophetis, interpretans illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Item alio loco, cum palpari ſe manibus diſcipulorum voluit, vt crederent quia in corpore reſurrexerat: Hi ſunt, inquit, ſermones quos locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quia oporteret impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & Pſalmis de me. Tunc adaperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, & dixit illis, Quia ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientes à Hieruſalem. His ex euangelio, quæ certè manifeſta ſunt, intellectis, patebunt illa omnia myſteria, quæ in iſto miraculo domini latent: Videte quid ait: Quia oportebat impleri in Chriſto, quæ de illo ſcripta ſunt. Vbi ſcripta ſunt? In lege, inquit & prophetis & pſalmis, nihil ſcripturarum veterum prætermiſit. Illa erat aqua: Et ideo dicti ſunt illi à domino inſenſati, quia eis adhuc aqua ſapiebat, non vinum. Quomodo autem fecit de aqua vinum? Cùm aperuit eis ſenſum, & expoſuit eis ſcripturas, incipiens à Moyſe & per omnes prophetas: vnde iam inebriati dicebant, Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis de Ieſu, dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis ſcripturas? Intellexerunt enim Chriſtum in his libris, in quibus eum non nouerant. Mutauit autem aquam in vinum dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ſapit quod non ſapiebat, & inebriat quod non inebriabat. Si enim iuſſiſſet inde aquam effundi, & ſic ipſe mitteret vinum ex occultis creaturæ ſinibus, vnde fecit & panem

quando

quando ſaturauit tot millia: non enim quinque panes habebant, quinque millium hominum ſaturitatem, aut ſaltem duodecim cophinos plenos, ſed omnipotentia domini quaſi fons panis erat: ſic poſſet & effuſa aqua vinum infundere: quod ſi feciſſet, videretur ſcripturas veteres improbaſſe. Cum autem ipſam aquam conuertit in vinum, oſtendit nobis quòd & ſcriptura vetus ab ipſo eſt: nam iuſſu ipſius impletæ ſunt hydriæ. A domino quidem & illa ſcriptura, ſed nihil ſapit ſi non ibi Chriſtus intelligatur. Intendite autem quod ipſe ait, quæ ſcripta ſunt in lege, & prophetis, & pſalmis de me. Nouimus autem legem ex quibus temporibus narret: id eſt, ab exordio mundi. In principio fecit deus cœlum & terram: inde vſque ad hoc tempus quod nunc agimus, ſexta ætas eſt, vt ſæpe audiſtis & noſtis. Nam prima ætas computatur ab Adam vſque ad Noë: ſecunda à Noë vſque ad Abraham: ſic & Matthæus euangeliſta per ordinem ſequitur & diſtinguit: tertia ab Abraham vſque ad Dauid: quarta à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis: quinta à tranſmigratione Babylonis vſque ad Ioannem Baptiſtam: ſexta inde vſque ad finem ſeculi. Propterea & ſexta die fecit deus hominem ad imaginem ſuam, quia ſexta iſta ætate, manifeſtatur per Euangelium, reformatio mentis noſtræ, ſecundum imaginem eius qui creauit nos. Et conuertitur aqua in vinum, vt iam manifeſtatum Chriſtum in lege & prophetis ſapiamus. Ideo, *Erant ibi ſex hydriæ, quas iuſſit impleri aqua.* Sex ergo illæ hydriæ, ſex ætates ſignificant, quibus non defuit prophetia. Illa ergo tempora ſex, quaſi articulis diſtributa atque diſtincta, quaſi vaſa eſſent inania, niſi à Chriſto implerentur, quid dixi tempora, quæ inaniter currerent, niſi in eis dominus Ieſus prædicaretur? Impletæ ſunt prophetiæ, plenæ ſunt hydriæ, ſed vt aqua in vinum conuertatur, in illa tota prophetia Chriſtus intelligitur. Quid eſt autem, *Capiebant metretas binas vel ternas?* Myſterium nobis maxime iſta locutio commendat. Metretas enim dicit menſuras quaſdam, tanquam ſi diceret, vrnas, amphoras, vel ſi quid huiuſmodi. Nomen menſuræ eſt metreta, & a menſura accepit nomen iſta menſura. Metron enim menſuram dicunt Græci: inde appellatæ metretæ. Capiebant ergo metretas binas vel ternas. Quid dicimus fratres? Si ternas tantum diceret, non curreret animus noſter niſi ad myſterium trinitatis. Sed forte nec ſic debemus

Matt. 14.

Gene. 1.

Matth. 1.

inde cito iam ſenſum noſtrũ auertere, quia dixit binas vel ternas:quia nominato patre & filio,conſequenter & ſpiritus ſanctus intelligẽdus eſt. Spiritus enim ſanctus non eſt patris tantummodo,aut filij tantummodo ſpiritus,ſed patris & filij ſpiritus:ſcriptum eſt enim:Si quis dilexerit mundũ, non eſt ſpiri-
1.Ioan.2. tus patris in illo. Item ſcriptum eſt:Si quis autẽ ſpiritum Chri-
Roma.8. ſti non habet,hic non eſt eius. Idem autẽ ſpiritus & patris & filij: nominato itaq; patre & filio, intelligitur & ſpiritus ſanctus,quia ſpiritus eſt & patris & filij. Cum autem nominatur pater & filius,tanquam duæ metretæ nominãtur: cum autem ibi intelligitur ſpiritus ſanctus,tres metretæ. Ideo non dictum eſt,capientes metretas, aliæ binas, aliæ ternas:ſed ipſæ ſex hydriæ capiebant metretas binas vel ternas: tanquam diceret,& quando dico binas,etiam ſpiritum patris & filij cum his intelligi volo: & quando dico ternas,ipſam trinitatem manifeſtius enuncio. Quiſquis itaq; nominat patrẽ & filium, oportet ibi intelligi tanquam charitatem inuicem patris & filij, quod eſt ſpiritus ſanctus: fortaſſis enim diſcuſſæ ſcripturæ, quod non
† al. Vt hoc dice dicere poſſim. ſic dico, vt hoc dicere poſſim, † aut quaſi aliud inueniri non poſſit,ſed tamen fortaſſe ſcrutatæ ſcripturæ indicãt,quòd ſpiritus ſanctus charitas eſt. Et ne putetis vilem eſſe charitatem: quomodo autẽ vilis eſt, quando omnia quæ dicuntur non vilia, chara dicuntur? Si ergo quæ non ſunt vilia, chara ſunt:
1 Cor. 12. & 13 quid eſt charius ipſa charitate? Sic autẽ commendatur charitas ab Apoſtolo vt dicat: Supereminentiorem viam vobis demonſtro: Si linguis hominum loquar & angelorũ,charitatem autem non habeam,factus ſum vt æramentũ ſonans,aut cymbalum tinniens:Et ſi ſciero omnia ſacramenta & omnem ſcientiam, & habuero prophetiam & omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero omnia mea pauperibus; & tradidero corpus meum,vt ardeam,charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Quanta eſt ergo charitas,quæ ſi deſit, fruſtra habentur cætera: ſi adſit, recte habẽtur omnia. Tamen charitatem laudans Apoſtolus Paulus copioſiſſimè atq; vberrimè, minus de illa dixit, quàm quod ait breuiter Apoſtolus Ioannes, cu-
1.Ioan.4. ius eſt hoc Euãgelium. Neq; enim dubitauit dicere,Deus charitas eſt: Scriptum eſt etiã quia charitas dei diffuſa eſt in cor-
Roma.5. dibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Quis ergo nominet patrem & filiũ,& non ibi intelligat charitatem patris

patris & filij? Quam cum habere cœperit, ſpiritū ſanctum ha-
bebit: quam ſi non habuerit, ſine ſpiritu ſancto erit. Et quo
modo corpus tuum ſine ſpiritu, quod eſt anima tua: ſi fuerit,
mortuum eſt: ſic anima tua ſine ſpiritu ſancto, id eſt, ſine cha-
ritate ſi fuerit, mortua deputabitur. Ergo metretas binas ca-
piebant hydriæ, quia in omniū temporum prophetia pater &
filius prædicatur, ſed ibi eſt & ſpiritus ſanctus. Ideoq; adiun- *Ioan. 10.*
ctum eſt, vel ternas: Ego & pater, inquit, vnū ſumus. Sed abſit
vt ſpiritum ſanctum, vbi audimus, ego & pater vnum ſumus,
non eſſe dicamus: Tamen quia patrem & filium nominauit,
capiebant hydriæ binas metretas. Sed audi, vel ternas? Ite ba- *Matt. 28.*
ptizate gētes, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Itaque
in eo quòd dicuntur binę, non exprimitur, ſed intelligitur: in
eo vero quòd dicuntur, vel ternæ, etiam exprimitur trinitas.
Sed eſt & alius intellectus non prætermittendus, & ipſum di-
cam, eligat quiſque quod placeat, nos quod ſuggeritur non
ſubtrahimus. Menſa enim domini eſt, & non oportet mini-
ſtrum fraudare conuiuas, præſertim ſic eſurientes vt apparet
auiditas veſtra. Prophetia quæ ab antiquis temporibus diſpen-
ſatur, ad ſalutem omnium gentium pertinet. Ad ſolum qui-
dem populum Iſraël miſſus eſt Moyſes, & ei ſoli populo per
eum lex data eſt, & ipſi prophetæ ex illo populo fuerunt, &
ipſa diſtributio temporum ſecundum eundē populum diſtin-
cta eſt: vnde & hydriæ dicuntur. *Secundum purificationem Iudæorum*: Sed tamen quod illa prophetia etiam cæteris gen-
tibus annunciabatur, manifeſtum eſt, quandoquidem Chri-
ſtus in ea occultus erat, in quo benedicentur omnes gentes,
ſicut promiſſum eſt Abrahæ, dicente domino, in ſemine tuo
benedicentur omnes gentes. Nondum autem intelligebatur, *Gene. 22.*
quia nondum aqua conuerſa fuerat in vinum: ergo omnibus
gentibus diſpenſabatur prophetia. Quod vt emineat iocun-
dius, de ſingulis ætatibus, tanquam de ſingulis hydriis, pro
tempore quædam commemoremus. In ipſo exordio, Adam
& Eua parentes omnium gentium erant, non tantummodo
Iudæorum: Et quicquid figurabatur in Adam de Chriſto,
ad omnes vtique gentes pertinebat, quibus ſalus erat in Chri-
ſto. Quid ergo potiſſimum dicam de aqua primæ hydriæ, niſi
quod Apoſtolus ait, de Adam & Eua? Nemo enim me dicet
praue intellexiſſe, quando intellectum non meum, ſed Apo-
ſtoli profero, Illud ergo vinum quantum myſterium de

Epheſ.5. Chriſto cõtinet,quod cómemorat Apoſtolus dicens: Et erũt duo in carne vna.Sacramentũ hoc magnũ eſt.Et ne quis iſtam magnitudinẽ ſacramenti in ſingulis quibusq; hominibus vxores habentibus intelligeret: Ego autẽ inquit,dico in Chriſto & in Eccleſia,quod eſt hoc ſacramentũ magnũ, erunt duo in carne vna. Cum de Adã & Eua ſcriptura geneſeos loqueretur: *Gene.2.* vnde ventũ eſt ad hæc verba: Propterea relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna:ſic ergo Chriſtus adhæſit Eccleſiæ,vt eſſent duo in carne *Philip.2.* vna. Quomodo reliquit patrẽ?quomodo matrẽ reliquit? Patrem,quia cum in forma dei eſſet,non rapinã arbitratus eſt ſe æqualẽ deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,formã ſerui accipiens: Hoc eſt enim,reliquit patrẽ,non quia deſeruit & receſſit à patre,ſed quia nó in ea forma apparuit hominibus,in qua æqualis eſt patri. Quomodo reliquit matrẽ? Relinquendo ſynagogam Iudæorũ,de qua ſecundum carnẽ natus eſt,& inhærendo Eccleſiæ quã ex omnibus gentibus congregauit. Ergo prima hydria habebat prophetiã de Chriſto:ſcilicet quãdo iſta quæ loquor non prædicabantur in populis,adhuc aqua erat,in vinum mutata nondũ erat.Et quia illuminauit nos per Apoſtolum dominus,vt oſtẽderet nobis quid ibi quæreremus in ipſa vna ſententia,erunt duo in carne vna,ſacramentũ magnum in Chriſto & in Eccleſia:iam licet nobis vbique Chriſtum quærere,& de omnibus hydriis vinũ potare.Dormit Adam vt fiat Eua, moritur Chriſtus vt fiat Eccleſia. Dormienti Adæ,fit Eua de latere, mortuo Chriſto lancea percutitur latus, vt profluant ſacramenta quibus formetur Eccleſia. Cui non apparet quia in illis tunc factis futura figurata ſunt,quandoquidem dicit Apoſtolus ipſum Adam formã futuri eſſe? Qui eſt, inquit,forma futuri. Præfigurabantur omnia myſtice: Neque enimuero nó poterat deus vigilanti coſtã educere,fœminamq; formare? An forte ne doleret latus quando coſta detracta eſt, propter hoc oportebat vt ille dormiret? Quis eſt qui ſic dormiat,vt ei oſſa nó euigilanti euellantur? An quia deus euellebat,propterea homo non ſentiebat? Poterat ergo & vigilanti ſine dolore euellere,qui poterat dormienti: ſed proculdubio hydria prima implebatur, prophetia illis temporibus futuro iſto tẽpori diſpenſabatur. Chriſtus etiã figuratus eſt in Noë, & in illa arca orbis terrarum. Quare ergo in arca incluſa ſunt omnia animalia, niſi vt ſignificarentur omnes gentes? Non

enim

enim deerat deo rurſus creare omne genus animaliũ: quando enim omnia non erant, nónne dixit producat terra, & produxit terra? Vnde ergo tunc fecit, inde reficeret: verbo fecit, verbo reficeret, niſi quia myſteriũ commendabat, & ſecũdam hydriam propheticæ diſpenſationis implebat, vt per lignum liberaretur figura orbis terrarũ, quia in ligno figenda erat vita orbis terrarum. Iam in tertia hydria ipſi Abrahæ quod iam cõmemoraui, dictum eſt: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Et quis non videat cuius habeat figurã vnicus eius, qui ſibi ad ſacrificiũ quò ipſe immolandus ducebatur, ligna portabat? Portauit enim dominus crucẽ ſuam, ſicut Euangelium loquitur. Hoc de tertia hydria cõmemoraſſe ſufficiat. De Dauid autem quid dicam, quòd ad omnes gentes pertinebat prophetia eius, quando modo audiuimus Pſalmum: & difficile eſt vt dicatur Pſalmus, in quo hoc non ſonet? Sed certe vt dixi modo cantauimus, Surge deus iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Et ideo Donatiſtæ tanquam proiecti de nuptiis: ſicut ille homo qui non habebat veſtem nuptialem, inuitatus eſt, & venit, ſed proiectus eſt de numero vocatorum, quia non habebat veſtem ad ſponſi gloriam: qui enim ſuam gloriam quærit, nõ Chriſti, non habet veſtem nuptialem: non enim volunt conſonare voci illius qui amicus erat ſponſi, & ait: Hic eſt qui baptizat. Nec immerito illi qui non habebat veſtem nuptialem, hoc per increpationem obiectum eſt quod non erat: Amice, quid huc veniſti? Et ſicut ille obmutuit, ſic & iſti: quid enim prodeſt ſtrepitus oris muto corde? Nouerunt quippe intus apud ſemetipſos nõ ſe habere quod dicant: intus obmutuerunt, foris perſtrepunt. Audiunt velint nolint, etiam apud ſe cantari, Surge deus iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Et non communicando omnibus gẽtibus, quid aliud quàm ſe exhæredatos eſſe cognoſcant? Quod ergo dicebam fratres, quia ad omnes gẽtes pertinet prophetia: volo enim alium ſenſum oſtendere in eo quod dictum eſt, Capientes metretas binas vel ternas: ad omnes, inquam, gentes pertinere prophetiam, modo cõmemorauimus demonſtratũ in Adam, qui eſt forma futuri. Quis autẽ neſciat quòd de illo exortæ ſunt omnes gentes, & in eius vocabulo quatuor literis, quatuor orbis terrarũ partes per græcas appellationes demonſtrantur? Si enim Græce dicantur, oriens, occidens, aquilo meridies, ſicut eas pleriſque

Gene. 22.

locis ſancta ſcriptura cõmemorat, in capitibus verborũ inuenis Adam: dicuntur enim Græce quatuor memoratæ mundi partes, ἀνατολὴ, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία. Iſta quatuor nomina ſi tanquam verſus quatuor ſub inuicẽ ſcribas, in eorũ capitibus Adam legitur. Hoc in Noë propter arcam figuratũ eſt, in qua erant omnia animalia, quæ ſignificabant omnes gentes: hoc in Abraham cui apertius dictũ eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: hoc in Dauid, de cuius Pſalmis, vt alia omittam modo cantauimus, Surge deus iudica terrã, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Cui enim deo dicitur, ſurge, niſi ei qui dormiuit? Surge deus iudica terram: tanquam diceretur, Dormiſti iudicatus à terra ſurge vt iudices terram. Et quò pertinet illa prophetia: Quoniã tu hæreditabis in omnibus gentibus? Iam vero in quinta ætate tanquã in quinta hydria. Daniel vidit lapidem præciſum de monte ſine manibus, & confregiſſe omnia regna terrarũ, & creuiſſe illum lapidem, & factum eſſe montẽ magnum, ita vt impleret vniuerſam faciem terræ. Quid apertius fratres mei? Lapis de monte præciditur, ipſe eſt lapis quẽ reprobauerunt ædificãtes, & factus eſt in caput anguli. De quo monte præciditur, niſi de regno Iudæorum, vnde dominus noſter Ieſus Chriſtus ſecundum carnem natus eſt? Et præciditur ſine manibus, ſine opere humano, quia ſine amplexu maritali de virgine exortus eſt. Mons ille vnde præciſus eſt nõ impleuerat vniuerſam faciem terræ: non enim tenuerat regnum Iudæorum omnes gentes: at vero regnum Chriſti, omnes gentes & vniuerſum orbem terrarum cernimus occupare. Iam ad ſextam ætatem pertinet Ioannes Baptiſta, quo nemo exurrexit maior de natis mulierũ: de quo dictum eſt, Maior quàm propheta. Quomodo & ipſe oſtẽdit, quia omnibus gentibus miſſus eſt Chriſtus, quando Iudæi venerunt ad eum vt baptizarentur? Et ne ſuperbirent de nomine Abrahæ generatio inquit, viperarum, quis oſtẽdit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructũ dignum pœnitentiæ, id eſt, humiles eſtote: ſuperbis enim loquebatur. Vnde autem erant ſuperbi? De gẽnere carnis, non de fructu imitationis patris Abraham. Quid eis ait? Nolite dicere, patrem habemus Abraham, potens eſt enim deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Lapides dicens omnes gentes, nõ propter firmitatem, ſicut lapis dictus eſt, quem reprobauerunt ædificantes: ſed propter ſtoliditatem & duritia ſtultitiæ, quia eis

Pſal. 81.

Daniel. 2.

Matth. 3.

eis quos adorabant ſimiles facti erant. Adorabant enim inſenſata ſimulacra pariter inſenſati: Vnde inſenſati? Quoniam in Pſalmo dicitur: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Ideo cum cœperint homines deum adorare, quid audiunt? Vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuũ facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Quapropter ſi ei fit homo ſimilis quē adorat: quid eſt, potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ? Noſipſos interrogemus, & videamus quia factũ eſt. Nos enim de gentibus venimus. De gentibus autem non veniremus, niſi deus de lapidibus ſuſcitaſſet filios Abrahæ. Facti ſumus filij Abrahæ imitando fidē, non naſcendo per carnem. Sicut enim illi degenerando exhæredati: ſic nos imitando adoptati. Ergo fratres, ad omnes gētes pertinebat etiam iſta ſexta hydria prophetiæ, & ideo de omnibus dictũ eſt *Capientes metretas binas vel ternas.* Sed quomodo oſtendimus omnes gentes pertinere ad binas vel ternas metretas? Aeſtimantis enim fuit quodammodo, vt ipſas diceret binas quas dixerat ternas, ad commendandum ſcilicet ſacramentũ. Quomodo ſunt binæ metretæ? Circunciſio & præputiũ. Hos duos populos ſcriptura cōmemorat, & nullum prætermittit hominũ genus, quando dicit, circunciſio & præputium. In duobus iſtis nominibus habes omnes gētes, & binæ metretæ ſunt. His duobus parietibus de diuerſo venientibus ad pacem in ſeipſo faciendam, lapis angularis factus eſt Ieſus. Oſtēdamus & ternas metretas in eiſdem ipſis omnibus gentibus. Tres enim erãt filij Noë per quos reparatum eſt genus humanũ: Vnde dominus ait, Simile eſt regnum cœlorũ fermento quod accepit mulier, & abſcondit in farinæ menſuris tribus, quoaduſq; fermētaretur totũ. Quę eſt iſta mulier, niſi caro domini? Quod eſt fermentũ, niſi Euangelium? Quæ ſunt tres menſuræ, niſi omnes gentes, propter tres filios Noë? ergo ſex hydriæ capientes binas vel ternas metretas, ſex ſunt ætates temporum capientes prophetiam pertinentem ad omnes gētes, ſiue in duobus generibus hominum, id eſt, Iudæis & Græcis, ſicut ſæpe Apoſtolus cōmemorat: ſiue in tribus, propter Noë tres filios ſignificatos. Figurata eſt enim prophetia pertingens vſq; ad omnes gentes. Nam in eo quod pertingit, dicta eſt metreta, ſicut dicit Apoſtolus, Accepimus menſuram pertingendi vſque ad vos: Gentibus enim euangelizans ſic ait, menſuram pertingendi ad vos.

Pſal. 113. *Luca 13.* *2. Cor. 10.*

Ab eo loco vbi ait, Poſt hæc deſcendit Capernaum ipſe & mater eius: vſque ad id quod ait, Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

Tractatus X.

IN Pſalmo audiſtis gemitum pauperis, cuius membra per totam terram tribulationes patiuntur vſque in finem ſeculi. Satagite fratres mei eſſe in his membris, & de his membris. Nam tribulatio tota tranſitura eſt. Væ gaudentibus, quia veritas dicit, Beati lugentes, quoniam ipſi con-
Matth.5. ſolabuntur. Deus homo factus eſt: Quid facturus eſt homo, propter quem deus factus eſt homo? Hæc ſpes conſoletur nos in omni tribulatione & tentatione huius vitæ. Non enim ceſſat inimicus perſequi, & ſi non aperte ſæuit, inſidiis agit. Quid enim agit? Et ſuper iram doloſe agebant. Inde dictus
Pſal.90. eſt leo & draco. Sed quid dicitur Chriſto? Et conculcabis leonem & draconem. Leo propter apertam iram, draco propter occultas inſidias. Draco eiecit Adam de paradiſo. Idem
1.Petri 5. ipſe leo perſecutus eſt Eccleſiam, dicente Petro: Quia aduerſarius veſter diabolus ſicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Non tibi ſæuitiam ſuam perdidiſſe diabolus videatur, quando blanditur, tunc magis cauendus eſt. Sed inter has omnes inſidias & eius tentationes, quid faciemus,
Pſal.34. niſi quod ibi audiuimus? Ego autem cum mihi moleſti eſſent, induebam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam. Eſt qui exaudit, ne dubitetis orare: qui autem exaudit, intus manet. Non in montem aliquem oculos dirigatis, non faciem in ſtellas, aut ſolem aut lunam leuetis. Non tunc exaudiri vos arbitremini, quando ſuper mare oratis, imò deteſtamini tales orationes. Munda tantum cubiculum cordis, vbi fueris, vbicunq; oraueris, intus eſt qui exaudit, intus in ſecreto, quem ſinum vocat cum ait, Et oratio mea in ſinu meo conuertetur. Qui te exaudit, non eſt præter te. Non longe vadas, nec te extollas, vt quaſi attingas ad illum manibus. Magis ſi te extuleris, cades: ſi te humiliaueris, ipſe appropinquabit. Hic dominus deus noſter verbum dei, verbum caro factum eſt, filius patris, filius dei, filius hominis: excelſus vt nos faceret, humilis vt nos reficeret, ambulans inter homines, patiens humana, abſcondens diuina. *Deſcendit, vt dicit Euangeliſta, in Capernaum, ipſe & mater eius*

& fra

& fratres eius & diſcipuli eius, & ibi manſit non multis diebus. Ecce habet matrem, habet fratres, habet & diſcipulos: inde fratres, vnde matrem. Fratres enim ſcriptura noſtra, non eos ſolos appellare conſueuit, qui naſcuntur ex eodem viro & fœmina, aut ex eodem vtero, aut ex eodem patre quanuis diuerſis matribus, aut certe ex eodem gradu velut compatrueles aut conſobrinos, non ſolum hos fratres nouit dicere ſcriptura noſtra. Quo modo loquitur, ſic intelligenda eſt: Habet linguam ſuam: quicunque hāc linguam neſcit, turbatur & dicit: vnde fratres domino? Num enim Maria iterum peperit? Abſit, inde cœpit dignitas virginū. Illa fœmina mater eſſe potuit mulier eſſe non potuit. Dicta eſt autem mulier ſecundum fœmineum ſexum, nō ſecundum corruptioné integritatis, & hoc ex lingua ipſius ſcripturæ. Nam Eua ſtatim facta de latere viri ſui, nondum contacta à viro ſuo, noſtis quia mulier appellata eſt, Et formauit eam in mulierem. Vnde ergo fratres cognati Mariæ fratres domini? de quolibet gradu cognati: vnde probamus? ex ipſa ſcriptura, Frater Abrahę dictus eſt Loth, qui filius erat fratris ipſius, lege & inuenies, quia Abraham patruus erat Loth, & dicti ſunt fratres, vnde niſi quia cognati? Item Iacob Laban Syrū habebat auunculum: frater enim erat Laban matris Iacob, id eſt, Rebeccæ vxoris Iſaac. Lege ſcripturam, & inuenies quia fratres dicūtur auunculus & ſororis filius. Qua regula cognita, inuenies omnes conſanguineos Mariæ fratres eſſe Chriſti. Sed illi diſcipuli magis erant fratres, quia & illi cognati fratres non eſſent, ſi diſcipuli non eſſent. Et ſine cauſa fratres, ſi magiſtrum non agnoſcerent fratrem. Nam quodam loco cum ei nunciaſſent matrem & fratres eius foris ſtātes, ille autem cum diſcipulis ſuis loquebatur, ait, Quæ mihi mater, vel qui fratres? Et extendens manū ſuper diſcipulos ſuos dixit, Hi ſunt fratres mei: & quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ille mihi mater & frater & ſoror eſt. Ergo & Maria quia fecit voluntatem patris, hoc in ea magnificauit dominus: quia fecit voluntatem patris, non quia caro genuit carné. Intēdat charitas veſtra. Propterea cū dominus in turba admirabilis videretur, faciés ſigna & prodigia, & oſtendēs quid lateret in carne, admiratæ quædam animæ dixerunt. Fœlix venter qui te portauit. Et ille, Imò fœlices qui audiunt verbū dei, & cuſtodiūt illud: hoc eſt dicere, & mater mea quam appellatis fœlicem, inde fœlix, quia verbū dei cuſtodit, non

Matt. 12.

Luca. 11.

non quia in illa verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis:
ſed quia cuſtodit ipſum verbũ dei per quod facta eſt, & quod
in illa caro factum eſt. Homines non gaudeant prole tempo-
rali, exultent ſi ſpiritu iunguntur deo. Hæc diximus propter
id quod ait Euangeliſta, quia cũ matre ſua, & fratribus ſuis &
diſcipulis habitauit in Capernaũ paucis diebus. Deinde quid
ſequitur? *Et propè erat paſcha Iudæorum, & aſcendit Hieroſoly-
mam.* Aliam rem nobis Euangeliſta narrat, ſicut ſe habebat
recordatio annunciantis. *Et inuenit in tẽplo, [vendentes] boues
& oues & columbas, & numularios ſedentes. Et cum feciſſet
quaſi flagellum de reſticulis, omnes eiecit de templo: boues quoque
& oues, & numulariorũ effudit æs, & menſas ſubuertit, & his
qui columbas vendebant dixit. Auferte iſta hinc, & nolite facere
domum patris mei domum negociationis.* Quid audiuimus fra-
tres? Ecce tẽplũ illud figura adhuc erat, & eiecit indè dominus
omnes qui ſua quærebant, qui ad nundinas venerant & quæ
ibi vendebant illi, quæ opus habebãt homines in ſacrificiis il-
lius tẽporis. Nouit enim charitas veſtra quòd ſacrificia illi po-
pulo pro eius carnalitate & corde adhuc lapideo talia data
ſunt, quibus teneretur ne in idola deflueret, & immolarẽt ibi
ſacrificia, boues, & oues, & columbas. Noſtis quia legiſtis. Non
ergo magnũ peccatũ ſi hoc vendebãt in tẽplo, quod emebatur
vt offerretur in templo, & tamen eiecit inde illos. Quid ſi ibi
ebrioſos inueniret, quid faceret dominus, ſi vẽdentes ea quæ
licita ſunt, & contra iuſticiam non ſunt? Quæ enim honeſte
emuntur, non illicite venduntur: expulit tamen, & nõ eſt paſ-
ſus domũ orationis fieri domũ negociationis. Si negociatio-
nis domus non debet fieri domus dei, potationis debet fieri?
Nos autẽ quando iſta dicimus, ſtrident dentibus ſuis aduerſus
nos, & conſolatur nos Pſalmus quẽ audiſtis, Striderunt in me
Pſal. 36. dẽtibus ſuis. Nouimus & nos audire vnde curemur, etſi ingemĩ
Pſal 34. nãtur flagella Chriſto, quia flagellatur ſermo ipſius. Congre-
gata ſunt, inquit, in me flagella & neſciebã. Flagellatus eſt fla-
gellis Iudæorũ, flagellatur blaſphemiis falſorũ Chriſtianorũ:
multiplicãt flagella domino deo ſuo & neſciũt. Faciamus nos
quantũ ipſe adiuuat: ego autẽ cũ mihi moleſti eſſent, indue-
bam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animã meam. Dici-
mus tamen fratres: non enim & ipſe pepercit illis, qui flagel-
landus erat ab eis. Prior illos flagellauit, ſignũ quoddã nobis
oſtendit, quòd fecit flagellum de reſticulis, & inde indiſcipli-
natos

natos negociationem in dei templo facientes flagellauit, Etenim vnuſquiſque in peccatis ſuis reſtem tibi texit: Propheta dicit, Væ his qui trahunt peccata ſua ſicut reſtem longam. Et quis facit reſtem longã? qui peccato addit peccatũ. Quomodo adduntur peccata peccatis? Cum peccata quæ facta ſunt cooperiuntur aliis peccatis. Furtũ fecit, ne inueniatur qui fecit, quærit mathematicum: ſufficeret furtũ feciſſe. Quare vis adiungere peccatũ peccato? Ecce duo peccata. Cum ad mathematicum prohiberis accedere, blaſphemas epiſcopũ, ecce tria peccata. Cum audis, mitte illũ foras de Eccleſia: dicis, ducq me ad partẽ Donati: ecce addis quartũ. Creſcit reſtis. Time reſtẽ, Bonum eſt tibi vt hic inde cum flagellaris, corrigaris, ne in fine dicatur Ligate illi pedes & manus, & proiicite eum in tenebras exteriores. Criniculis enim peccatorũ ſuorum vnuſquiſque conſtringitur. Illud dominus dicit, illud alia ſcriptura dicit, Sed vtrunque dominus dicit, De peccatis ſuis ligatur homines, & mittuntur in tenebras exteriores. Qui ſunt tamẽ qui vendunt boues? Vt in figura quæramus myſterium facti, qui ſunt qui oues vendunt & columbas? Illi ſunt qui ſua quærũt in Eccleſia, nõ quæ Ieſu Chriſti. Venale habent totum, qui nolunt redimi: emi nolunt, & vendere volũt bonum eſt eis vt redimantur ſanguine Chriſti, vt perueniãt ad pacem Chriſti. Quid enim prodeſt acquirere in hoc ſeculo quodlibet temporale & tranſitorum, ſiue ſit pecunia, ſiue ſit voluptas ventris & gutturis, ſiue ſit honor in laude humana? Nónne omnia fumus & vẽtus? nónne omnia tranſeunt & decurrunt? Et væ his qui inhæſerint tranſeuntibus, quia ſimul tranſeunt. Nónne omnia vt fluuius præceps currens in mare? Et væ ei qui ceciderit, quia in mare trahetur: ergo tenere debemus omnes affectus a talibus concupiſcentiis. Fratres mei, qui talia quærunt, vendunt: nam & Simon ille ideo volebat emere ſpiritum ſanctum quia vẽdere volebat ſpiritum ſanctum, & putabat Apoſtolos mercatores tales eſſe, quales dominus de templo flagello eiecit: talis enim ipſe erat, & quod venderet emere volebat, de illis erat qui columbas vendebant: etenim in columba apparuit ſpiritus ſanctus. Qui ergo vendunt colũbas fratres? Qui dicunt, nos damus ſpiritum ſanctum. Quare enim hoc dicũt, & quo precio vendunt? precium honoris ſui accipiunt. Accipiunt precium cathedras temporales, vt videantur ipſi vendere columbas. Caueant a flagello de reſticulis. Columba non eſt vt

Eſaia.5.

Matt.22.

Prou.5.

Philip.2.

Acto.8.

Digitized by Google

deſcendit. Ego, inquit, plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incrementum dedit. Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat deus. Et dicant ſemper magnificetur dominus, qui volunt pacē ſerui eius. Iſti autē de ſcripturis ipſis fallunt populos, vt accipiant ab ipſis honores & laudes, & non conuertātur homines ad veritatē. Quia vero ipſis ſcripturis fallunt populos, à quibus quærunt honores, vendūt boues, vendūt & oues, id eſt, ipſas plebes. Et cui vendunt? Diabolo. Namque fratres mei, ſi Chriſti vnica Eccleſia eſt & vna eſt, quicquid inde præciditur, quis tollit niſi leo ille rugiēs & circumiens, querēs quem deuoret? Væ his qui præciduntur: nam illa integra permanebit, Nouit enim dominus qui ſunt eius. Tamen quantum in ipſis eſt, vēdunt boues & oues, vēdunt & columbas, obſeruāt flagellum peccatorum ſuorū. Certe quando aliquid tale patiuntur propter iſtas iniquitates ſuas agnoſcant quia dominus fecit flagellum de reſticulis, & ad hoc admonet eos vt mutent ſe, & nō ſint negociatores: nā ſi ſe nō mutauerint, audient in fine, Ligate illis manus & pedes, & proiicite in tenebras exteriores: tunc dictum eſt, Zelus domus tuæ comedit me. *Recordati ſunt diſcipuli quia zelus domus dei eiecit illos de templo domini.* Fratres vnuſquiſque Chriſtianus in membris Chriſti zelo domus dei comedatur. Quis comeditur zelo domus dei? Qui omnia, quæ forte vbi videt peruerſa, ſatagit emendare, cupit corrigere, non quieſcit. Si emendare non poteſt, tolerat, gemit: non excutitur de area granum, ſuſtinet paleam, vt intret in horreū cum palea fuerit ſeparata. Tu ante horreum, ſi granum es, noli excuti de area, ne prius ab auibus colligaris, quàm in horreum congregeris. Aues enim cœli aēreæ poteſtates expectāt aliquid rapere de area, & non rapiūt niſi quod inde fuerit excuſſum: ergo zelus domus dei comedat te. Vnūquemque Chriſtianū zelus domus dei comedat, in qua domo dei membrum eſt. Nō enim magis eſt domus tua, quàm domus vbi habes ſalutē ſempiternā. Domum tuam intras propter requiē tēporalem, domū dei intras propter requiem ſempiternā. Si ergo in domo tua ne quid peruerſum fiat ſatagis, in domo dei vbi ſalus propoſita eſt, & requies ſine fine, debes pati quātum in te eſt, ſi quid forte peruerſum videris? Vnunquēque Chriſtianū zelus domus dei comedat: verbi gratia, Vides fratrem currere ad theatrum, prohibe, mone, contriſtare, ſi zelus domus dei comedit te. Vides alios currere &

1. Cor. 3.
Pſal. 34.
1. Petr. 5.
Pſal. 69.
Matt. 22.
Pſal. 68.

rere & inebriari velle & hoc velle in locis ſanctis, quod nuſquā decet prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes blādire, noli quieſcere: tamē ſi amicus eſt, admoneatur leniter: vxor eſt, ſeueriſſimè refrenetur: ancilla eſt, etiam verberibus cōpeſcatur. Fac quicquid potes pro perſona quā portas: & perficis, zelus domus tuæ comedit me. Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te ſolū expectans, & quaſi tibi ſufficiens & dicēs in corde tuo, Quid mihi eſt curare aliena peccata: ſufficit mihi anima mea, ipſam integrā ſeruem deo. Eia, nō tibi venit in mentem ſeruus ille qui abſcōdit talētum & noluit erogare? Nunquid enim accuſatus eſt, quia perdidit, & nō quia ſine lucro ſeruauit? Sic ergo audite fratres mei, vt non quieſcatis: ego vobis conſilium daturus ſum: det ille qui intus eſt, quia & ſi per me dederit ille dat. Noſtis quid agatis vnuſquiſque in domo ſua cum amico ſuo, cum inquilino, cū cliente ſuo, cum maiore cum minore, quomodo dat deus aditum, quomodo aperit ianuam verbo ſuo, nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto. *Dixerunt illi iudæi, Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? Et dominus, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerūt ergo Iudæi, Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu dicis tribus diebus excitabo illud?* Caro erant, carnalia ſapiebāt, ille vero loquebatur ſpiritaliter. Quis autem poſſit intelligere de quo tēplo dicebat? Sed non multū quærimus: per Euangeliſtam nobis aperuit, de quo tēplo diceret, Soluite templum hoc, & tribus dieb⁹ excitabo illud. Quadragintaſex annis ædificatum eſt templū, & triduo ſuſcitabis illud? *Dicebat autem,* ait, Euangeliſta, *de tēplo corporis ſui.* Et manifeſtū eſt occiſum dominū poſt triduum reſurrexiſſe. Hoc modo omnibus nobis notū eſt, & ſi Iudæis clauſum eſt, quia foris ſtant, nobis tamen apertum eſt, quia nouimus in quem credimus. Ipſius templi reſolutionem & reædificationem anniuerſaria ſolēnitate celebraturi ſumus. Ad quam vos exhortamur, vt præparetis vos ſi qui eſtis catechumeni, vt accipiatis gratiā. Iam nūc tēpus eſt, iam nunc parturiatur quod tūc naſcatur: ergo illud nouimus. Sed forte hoc exigitur à nobis, vtrū habeat aliquod ſacramentum quadraginta ſex annis ædificatum tēplum. Sunt quidem multa quæ hinc dici poſſunt, ſed quod breuiter dici poteſt & facile intelligi, hoc interim dicamus fratres. Diximus enim iam, niſi fallor, heſterno die, Adam vnum hominem fuiſſe, &

Matt. 25.

ipſum

ipſum eſſe totum genus humanũ: Nam ita diximus ſi meminiſtis, quaſi, quaſi fractus eſt, & ſparſus colligitur. & quaſi conflatus in vnam ſocietatẽ atq; cõcordiam ſpiritalẽ, & gemit vnus pauper modo ipſe Adã, ſed in Chriſto innouatur: quia ſine peccato venit Adam, vt peccatũ Adam ſolueret in carne ſua, & vt redintegraret ſibi Adam imaginẽ dei. Adam ergo caro Chriſti de Adam, ergo de Adam templũ quod deſtruxerunt Iudæi, & ſuſcitauit dominus triduo: reſuſcitauit enim carnẽ ſuã. Videte, quia deus erat æqualis patri. Fratres mei, dicit Apoſtolus, Qui eũ excitauit à mortuis, De quo dicit? de patre. Factus inquit, obediẽs vſq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & deus illũ excitauit à mortuis, & dedit ei nomen quod eſt ſuper omne nomẽ. Reſuſcitatus & exaltatus eſt dominus. Reſuſcitauit eum à mortuis, quis? pater: cui dixit in pſalmis, Excità me, & reddã illis. Ergo pater eũ reſuſcitauit, nõ ſeipſe? Quid autẽ facit pater ſine verbo? Quid facit pater ſine vnico filio ſuo? Nã audi, quià & ipſe deus erat, Soluite templũ hoc, & tribus diebus excitabo illud. Nunquid dixit, Soluite templum quod triduo pater meus reſuſcitet? Sed quomodo cum pater ſuſcitat, & filius ſuſcitat: ſic cũ filius ſuſcitat, & pater ſuſcitat: quia filius dixit, Ego & pater vnũ ſumus. Quid ergo ſibi vult numerus quadragenarius ſenarius: Interim ipſe Adam quia per totũ orbem terrarum eſt, audiſtis iam heſterno die in quatuor literis Græcis, quatuor verborum græcorũ. Si enim iſta verba quatuor ſcribas ſubinuicem, id eſt, nomina quatuor partium mũdi, Orientis, Occidentis, Aquilonis & Meridiani, quod eſt totus orbis: vnde dicit dominus, à quatuor ventis colligeturum electos ſuos cum venerit ad iudicium Si ergo facias iſta quatuor nomina Græca ἀνατολή, quod eſt, Oriens: δύσις, quod eſt Occidens: ἄρκτος, quod eſt Septẽtrio: μεσημβρία, quod eſt Meridies. Anatole, dyſis, arctos, meſembria: capita verborum Adam habẽt. Quomodo ergo ibi inueniemus [quadragenarium] ſenarium numerũ? Quia caro Chriſti de Adam erat. Ad literas numeros cõputat Græci, quod & nos facimus. A literam ipſi lingua ſua ponũt α alpha & vocatur α alpha vnum. Vbi autẽ in numeris ſcribũt β beta, quod eſt b ipſorũ, vocatur in numeris duo. Vbi ſcribunt γ gamma, vocatur in numeris ipſorum tria. Vbi ſcribũt Δ delta, vocatur in numeris ipſorum quatuor: & ſic per omnes literas numeros habent. M, quod nos dicimus, & illi dicunt μ mi, quadraginta ſignificat. Dicunt

Philip. 2.
Pſal. 40.
Ioan. 10.
Matt. 13.

enim τεσσαράκοντα. Iam videte, iſtæ literæ quem numerum habeant, & ibi inuenietis quadraginta ſex annis ædificatum templum. Habet enim Adã α alpha, quod eſt vnũ. Habet δ delta, quod ſunt quatuor, habes quinq;. Habet iterũ α alpha, quod eſt vnũ, habes ſex. Habet & μ mi, quod eſt quadraginta, habes quadraginta ſex. Hæc fratres mei etiã ab anterioribus maioribus noſtris dicta ſunt, & inuentus eſt iſte numerus in literis quadragenarius ſenarius. Et quia dominus noſter Ieſus Chriſtus de Adam corpus accepit, non de Adam peccatum traxit, templum corporeum inde ſumpſit, non iniquitatem quæ de templo pellenda eſt. Ipſam autẽ carnem quã traxit de Adam (Maria enim de Adam, & domini caro de Maria) Iudæi crucifixerunt, & ille reſuſcitaturus erat ipſam carnẽ triduo, quam illi in cruce erant occiſuri. Illi ſoluerunt templum quadraginta ſex annis ædificatum, & ille triduo reſuſcitauit illud. Benedicimus dominum deum noſtrum, qui ad lætitiam ſpiritalem congregauit nos. Simus in humilitate cordis ſemper, & gaudium noſtrũ penes ipſum ſit. Non de proſperitate aliqua huius ſeculi inflemur, ſed nouerimus fœlicitatẽ noſtram non eſſe niſi cum iſta trãſierint. Modo gaudiũ noſtrum fratres mei in ſpe ſit, nemo gaudeat quaſi in re præſenti, ne hæreat in via. Totum gaudium de ſpe futura ſit, totũ deſiderium vitæ æternæ ſit. Omnia ſuſpiria in Chriſto anhelent, ille vnus pulcherrimus, qui & fœdos dilexit vt pulchros faceret deſideretur. Ad illum vnum curratur, illi ingemiſcatur: & dicant ſemper magnificetur dominus, qui volunt pacem ſerui eius.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Cum autem eſſet in Hieruſalem Ieſus in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius: vſque ad id quod ait, Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei.

Tractatus. XI.

OPportunè nobis dominus procurauit hodierna die lectionis huius ordinem: nam quia ex ordine Euangelium ſecundum Ioannem conſiderare atque tractare ſuſcepimus, credo quod aduerterit charitas veſtra. Opportunè ergo occurrit, vt hodie audiretis ex Euangelio, quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non videbit regnum dei. Tempus ergo eſt vt vos exhortemur, quia adhuc eſtis catechumeni, qui ſic credidiſtis in Chriſtum, vt adhuc veſtra peccata

portetis.

portetis. Nullus autẽ regnum cœlorum videbit oneratus peccatis, quia niſi cui dimiſſa fuerint, non regnabit cum Chriſto. Dimitti autem nõ poſſunt, niſi ei qui renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto. Sed modo verba quemadmodum ſe habeant aduertamus, vt hic inueniant qui pigri ſunt, quanta ſollicitudine ſibi feſtinandum ſit ad onus deponendum: quia ſi ferrent aliquam ſarcinã grauẽ aut lapidis aut ligni, aut alicuius etiam lucri, ſi frumentũ portarent, ſi vinum, ſiue pecuniã, currerent, vt deponerent: Nunc onera quia portant ſarcinã peccatorum, pigri ſunt currere: currendũ eſt vt deponatur hæc ſarcina, quæ premit & mergit. Ecce audiſtis, quia *Cum eſſet dominus Ieſus Chriſtus Hieroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna eius quæ faciebat.* Multi crediderũt in nomine eius. Et quid ſequitur? *Ipſe autem Chriſtus non credebat ſemetipſum eis.* Quid ſibi hoc vult? Illi credebant in nomine eius, & ipſe Ieſus nõ credebat ſemetipſum eis. An forte non crediderãt ei, & fingebãt ſe crediditſſe, & propterea Ieſus non credebat ſemetipſum eis? Sed non diceret Euangeliſta, multi crediderũt in nomine eius, niſi verum illis teſtimonium perhiberet. Magna ergo res & mira res. Credunt homines in Chriſtum, & Chriſtus ſe nõ credit hominibus, præſertim quia filius dei eſt: vtiq; volẽs paſſus eſt, & ſi nollet nunquã pateretur: qui ſi nollet nec naſceretur. Si autẽ hoc ſolũ vellet, vt naſceretur tantũ, & non moreretur, & quicquid vellet faceret, quia omnipotentis patris filius omnipotens eſt. Ex ipſis rebus probemus, quia cũ voluiſſent eum tenere, diſceſſit ab eis. Loquitur Euangelium, Et cũ voluiſſent eum de vertice montis præcipitare, diſceſſit ab eis illæſus. Et quãdo venerunt ad eum comprehendendum, iam venditum à Iuda proditore, cum ille putaret in poteſtate ſe habere, tradere magiſtrũ ſuum & dominum ſuum & ibi oſtendit dominus volũtate ſe pati, nõ neceſſitate, nam cũ eum comprehẽdere Iudæi voluiſſent, dixit illis, Quem quæritis? At illi dixerũt, Ieſum Nazarenũ. Et ille, Ego ſum. Hac voce audita, redierũt retro & ceciderũt. In eo quòd eos reſpondens deiecit, oſtendit poteſtatem, vt in eo quòd ab eis comprehenſus eſt, oſtenderet voluntatem. Ergo quòd paſſus eſt, miſericordiæ fuit: traditus eſt enim propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, audi verba ipſius. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Nemo tollet eam

Ioan. 10. *Luca. 4.* *Ioan. 18.* *Rom. 4.* *Ioan. 10.*

Digitized by Google

à me, ſed ego pono illã à meipſo, & iterũ ſumo eam. Cum ergo haberet tãtam poteſtatẽ, cum eã dictis prædicaret, factis oſtenderet, quid ſibi vult quòd non ſe credebat eis Ieſus, quaſi aliquid nolenti nocituris, aut aliquid nolenti facturis, præſertim quia iam crediderãt in nomine eius? Et de ipſis dicit Euangeliſta, Crediderunt in nomine eius, de quibus dicit, Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis. Quare? *Quòd ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.* Plus nouerat artifex quid eſſet in opere ſuo, quàm ipſum opus quid eſſet in
Ioan. 13. ſemetipſo. Creator hominis nouerat quid eſſet in homine, quod ipſe creatus homo nõ nouerat. Nõne hoc probamus de Petro, quia nõ nouerat quid in ipſo eſſet quãdo dixit, Tecum ero vſq; ad mortẽ? Audi quia dominus nouerat quid eſſet in homine. Tu mecũ vſq; ad mortẽ? Amen amẽ dico tibi, priuſquam gallus cãtet, ter me negabis. Homo ergo neſciebat quid eſſet in ſe. ſed creator hominis nouerat quid eſſet in homine: crediderant tamen in nomine eius multi, & ipſe Ieſus non ſe credebat eis. Quid dicimus fratres? Forte cõſequentia indicabunt nobis, quid ſibi vult myſteriũ verborum iſtorũ, quia crediderant in eũ homines, manifeſtũ eſt, verũ eſt, nemo dubitat, euangelium loquitur, verax Euãgeliſta teſtatur. Item quia ipſe Ieſus non credebat ſemetipſum illis, & hoc manifeſtum eſt, & hoc nullus Chriſtianus dubitat, quia & hoc Euangeliũ loquitur: & idẽ verax Euãgeliſta teſtatur. Quare ergo crediderunt illi in nomine eius, & Ieſus nõ credebat ſemetipſum illis? Se-
Cap. III. quentia videamus. *Erat autẽ homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorũ. Hic venit ad eũ nocte, & dixit ei, Rabbi,* Iam hoc noſtis, quia rabbi magiſter dicitur. *Scimus quia à deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit deus cũ eo.* Ergo iſte Nicodemus ex his erat qui crediderãt in nomine eius, vidẽtes ſigna & prodigia quæ faciebat. Superius enim hoc dixit. Cum autẽ eſſet Hieroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderũt in nomine eius. Quare crediderunt in nomine eius? Sequitur & dicit, Vidẽtes ſigna eius quæ faciebat: & de Nicodemo quid dicit? Erat princeps Iudeorum nomine Nicodemus. Hic venit ad eum nocte, & ait illi, Rabbi ſcimus quia à deo veniſti magiſter. Et iſte ergo crediderat in nomine eius. Et ipſe vnde crediderat? Sequitur. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit deus cum

eo.

eo. Si ergo Nicodemus de illis multis erat qui crediderant in nomine eius, iam in iſto Nicodemo attendamus quare Ieſus non ſe credebat eis. *Reſpondit Ieſus & dixit ei, Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuo, nõ poteſt videre regnũ dei.*

Ipſis ergo ſe credit Ieſus, qui nati fuerint denuo. Ecce illi crediderunt in eum, & Ieſus nõ ſe credebat eis. Tales ſunt omnes catechumeni, ipſi iã credunt in nomine Chriſti, ſed Ieſus non ſe credit eis. Intẽdat & intelligat charitas veſtra, Si dixerimus catechumeno, credis in Chriſto? Reſpõdet, credo, & ſignat de cruce Chriſti, portat in frõte, & nõ erubeſcit de cruce domini ſui. Ecce credit in nomine eius: interrogemus eum, Manducas carnem filij hominis, & bibis ſanguinem filij hominis? Neſcit quid dicimus, quia Ieſus nõ ſe credidit ei. Cũ ergo ex eo numero Nicodemus eſſet, venit ad dominum, ſed nocte venit, & hoc forte ad rem pertinet. Ad dominũ venit, & nocte venit: ad lucẽ venit, & in tenebris venit. Renati autẽ ex aqua & ſpiritu, quid audiunt ab Apoſtolo? Fuiſtis aliquãdo tenebræ, nunc autem lux in domino, ſicut filij lucis ambulate. Et iterum, Nos autẽ qui diei ſumus, ſobrij ſimus. Qui ergo renati ſunt, noctis fuerunt, & diei ſunt: tenebræ fuerunt, & lumen ſunt. Iam credit ſe illis Ieſus, & non nocte veniunt ad Ieſum, ſicut Nicodemus, non in tenebris quærunt diẽ: tales enim iam etiam profitentur. Acceſſit ad illos Ieſus, facit in illis ſalutẽ, quia ipſe dixit, Niſi quis manducauerit carnẽ meam, & biberit ſanguinem meum, nõ habebit in ſe vitam. Et quod ſignũ crucis habent in fronte catechumeni, iam de domo magna ſunt, ſed fiãt ex ſeruis filij: non enim nihil ſunt, quia iam ad domũ magnam pertinent. Quando autẽ manna mãducauit populus Iſraẽl? Cum tranſiſſet mare rubrũ. Mare autẽ rubrum quid ſignificet, audi Apoſtolum, Nolo autẽ vos ignorare fratres, quia omnes patres noſtri ſub nube fuerũt, & omnes mare tranſierũt. Vt quid per mare tranſierũt? & quaſi cauſam quæreres ab illo: ſecutus ait, Et omnes in Moyſe † baptizati ſunt in nube & in mari. Si ergo figura maris tantum valuit, ſpecies baptiſmi quantum valebit? Si quod geſtum eſt in figura, traiectum populum ad manna perduxit, quid exhibebit Chriſtus in veritate baptiſmi ſui, traiecto per eum populo ſuo? Per baptiſmũ ſuum traiecit credentes, occiſis omnibus peccatis, tanquam hoſtibus conſequentibus: ſicut in illo mari omnes Aegyptij perierunt. Quò traiecit fratres mei? quò traiecit per baptiſmum Ieſus, cuius

Epheſ. 5.

Ioan. 6.

1. Cor. 10.

† al. per Moyſem.

Digitized by Google

figuram tunc gerebat Moyſes, qui per mare traiiciebat? Quò
Ioan. 6. traiiciebat?ad manna:Quod eſt manna?Ego ſum,inquit panis viuus qui de cœlo deſcendi. Manna accipiunt fideles, iam traiecti per mare rubrũ. Quare & per mare rubrum? Iam mare, quare rubrum? Significabat mare illud rubrum baptiſmum Chriſti. Vnde rubet baptiſmus Chriſti, niſi Chriſti ſanguine conſecratus? Quò ergo perducit credentes & baptizatos? Ad manna, ecce dico manna. Notum eſt quid acceperint Iudæi, populus ille Iſraël, notum eſt quid illis pluiſſet deus de cœlo: & neſciunt catechumeni quid accipiant Chriſtiani? Erubeſcant ergo, quia neſciunt: tranſeant per mare rubrum, manducent manna, vt quomodo crediderunt in nomine Ieſu, ſic ſe ipſis credat Ieſus. Ideo intendite fratres mei quid reſpondeat ille qui nocte venit ad Ieſum. Quanuis ad Ieſum venerit, tamen quia nocte venit: adhuc de tenebris carnis ſuæ loquitur, non intelligit quod audiuit à domino, non intelligit quomodo audiuit à luce, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Iam ei dominus dixit, Niſi quis renatus
Ioan. 1. fuerit denuo, non videbit regnum dei. *Dicit ad eum Nicodemus, Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex?* Spiritus ei loquitur, & ille carnem ſapit. Carnem ſuam ſapit, quia carnem Chriſti nondum ſapit. Cum enim dixiſſet dominus Ieſus, Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem
Ioan. 6. meum, non habebit in ſe vitam: ſcandalizati ſunt quidam qui eum ſequebantur, & dixerunt apud ſemetipſos, Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire? Putabant enim hoc dicere Ieſum, quòd eum poſſent conciſum ſicut agnum coquere & manducare, adhorrentes à verbis eius, receſſerunt, & amplius eum non ſunt ſecuti. Sic Euangeliſta loquitur, & dominus ipſe remanſit cum duodecim. Et illi ad eum, Domine, ecce illi dimiſerunt te. Et ille, Nunquid & vos vultis abire? Oſtendere volens, quia ipſe illis erat neceſſarius, non illi erant Chriſto neceſſarij: ne quis terreat Chriſtum, quando dicitur, vt ſit Chriſtianus, quaſi beatior erit Chriſtus, ſi tu fueris Chriſtianus. Bonum eſt tibi vt ſis Chriſtianus: nam ſi non fueris, ma-
Pſal. 15. lum Chriſto non erit. Audi vocem Pſalmi: Dixi domino deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Ideo deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Si fueris ſine deo, minor eris: ſi fueris cum deo, maior deus non erit. Non ex te ille maior, ſed tu ſine illo minor:

Creſce

Creſce ergo in illo, noli te ſubtrahere, vt quaſi ille deficiat. Reficieris, ſi acceſſeris: deficies, ſi receſſeris. Integer manet te accedēte, integer manet te cadente: cū ergo dixiſſet diſcipulis: Nunquid & vos vultis abire? Reſpondit Petrus, petra illa voce omnium: Domine ad quē ibimus? verba vitæ æternæ habes: bene ſapuit in ore ipſius caro domini. Dominus autē expoſuit eis, & dixit, Spiritus eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquā: cum dixiſſet, Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meū, non habebit in ſe vitam: ne carnaliter intelligerēt, Spiritus eſt, inquit, qui viuificat, caro autem nihil prodeſt. Verba autem quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Hunc ſpiritū & hanc vitā non ſapiebat iſte Nicodemus, qui nocte venerat ad Ieſum. Ait ei Ieſus, Niſi quis renatus fuerit denuo, non videbit regnū dei. Et ille carnē ſuam ſapiens, in cuius ore nondum ſapiebat caro Chriſti: quomodo, inquit, poteſt homo naſci cū ſit ſenex? *Nunquid poteſt in vtero matris ſuæ iterū introire & naſci?* Non nouerat iſte niſi vnam natiuitatē ex Adam & Eua, ex deo & Eccleſia nondum nouerat. Non nouerat niſi eos parētes qui generant ad mortē, nondum nouerat eos parentes, qui generant ad vitā. Non nouerat niſi eos parentes qui generant ſucceſſuros, nondum nouerat eos, qui ſemper viuētes generant permanſuros. Cum ergo ſint duæ natiuitates, ille vnā intelligebat. Vna eſt de terra, alia de cœlo: vna eſt de carne, alia eſt de ſpiritu: vna eſt de mortalitate, alia de æternitate: vna eſt de maſculo & fœmina, alia de deo & Eccleſia. Sed ipſæ duæ ſingulæ ſunt, nec illa poteſt repeti nec illa. Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatē ſpiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatē carnis. Quid Nicodemus intellexit? Nunquid poteſt homo denuo in ventrē matris ſuæ intrare & naſci? Sic quicūq; tibi dixerit, vt ſpiritaliter iterū naſcaris, reſponde quod dixit Nicodemus, Nunquid poteſt homo iterū in ventrem matris ſuæ intrare & naſci? Iam natus ſum de Adam, non me poteſt iterū generare Adā: iam natus ſum de Chriſto, nō me poteſt iterū generare Chriſtus. Quomodo vterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. Qui naſcitur de Eccleſia catholica, tanquā de Sara naſcitur, de libera naſcitur: Qui naſcitur de hæreſi, tanquā de ancilla naſcitur, ſed ex ſemine Abraham. Aduertat charitas veſtra ad magnum ſacramentum. Teſtatur deus & dicit, Ego ſum deus Abraham & deus Iſaac &

Ioan. 6.

Exod. 3.

Iacob. Non erant alij patriarchæ, non erat ante iſtos ſanctus Noë, qui ſolus in toto genere humano cum tota domo ſua meruit de diluuio liberari? in quo & in filiis eius figurata eſt Eccleſia: ligno portante euadit diluuium. Deinde poſtea magni quos nouimus, quos ſancta ſcriptura commendat, Moyſes fidelis in tota domo eius: & illi tres nominátur, quaſi eum ſoli promeruerint: Ego ſum deus Abraham & deus Iſaac & deus Iacob. Hoc mihi nomen eſt in æternum. Sacramentum grande, Potens eſt dominus & ora noſtra aperire & corda veſtra, vt dicere poſſimus ſicut reuelare dignatus eſt, & capere poſſitis ſicut expedit vobis. Tres ergo iſti patriarchæ, Abrahã, Iſaac & Iacob. Iam noſtis filij Iacob quia duodecim fuerunt, & inde populus Iſraël: quia ipſe Iacob Iſraël, & populus Iſraël tribus duodecim pertinentes ad duodecim filios Iſraël. Abraham, Iſaac, & Iacob, tres patres, & populus vnus: Tres patres tanquã in principio populi, tres patres in quibus figurabatur populus, & populus ipſe prior præſens populus. In populo enim Iudæorum figuratus eſt populus Chriſtianorum. Ibi figura, hic veritas: ibi membra, hic corpus, dicente Apoſtolo. Hæc autem in figura contingebant illis. Vox eſt Apoſtoli, Scripta ſunt, inquit, propter nos, in quos finis ſeculorũ obuenit. Recurrat nunc animus veſter ad Abraham, Iſaac & Iacob. In iſtis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi & partus liberarum, inuenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni ſignificat, Eiice ancillam, inquit, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Apoſtolus hoc commemorat, & in illis duobus filiis Abrahæ, dicit Apoſtolus fuiſſe figuram duorum teſtamentorum, veteris & noui. Ad vetus teſtamẽtum pertinent dilectores temporalium, dilectores ſeculi. Ad nouũ teſtamentum dilectores vitæ æternæ. Ideo illa Hieruſalem in terra vmbra erat cœleſtis Hieruſalem matris omniũ noſtrum, quæ eſt in cœlo: & hæc Apoſtoli verba ſunt. Et de iſta ciuitate vnde peregrinamur, multa noſtis, multa iam audiſtis. Inuenimus autẽ rem miram in iſtis partubus, id eſt, in iſtis fœtibus, in iſtis generationibus liberarum & ancillarum quatuor ſcilicet genera hominum, in quibus ſcilicet quatuor generibus, completur figura totius populi futuri Chriſtiani, vt non ſit mirum quod in illis tribus dictũ eſt, Ego ſum deus Abraham & deus Iſaac & deus Iacob. In omnibus enim Chriſtianis

Num. 12. Hebr. 3. Exod. 3. 1. Cor. 10. 32. q. cap. Recurrat. Gene. 21. Galat. 4.

fratres

fratres intendite, aut per malos naſcuntur boni: aut per bonos naſcuntur mali: aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius iſtis quatuor generibus non poteſtis inuenire. Quæ iterum repetam, aduertite, retinete, & excutite corda veſtra: nolite pigri eſſe, capite ne capiamini, quomodo quatuor genera ſunt omnium Chriſtianorum. Aut per bonos naſcuntur boni, aut per malos naſcuntur mali: aut per bonos mali, aut per malos boni. Puto quia planum eſt, per bonos boni: ſi & qui baptizant boni ſunt, & qui baptizantur rectè credunt, & in membris Chriſti rectè numerantur. Per malos mali: ſi & qui baptizant mali ſunt, & qui baptizantur duplici corde accedunt ad deum, & nó tenent eos mores, quos audiunt in Eccleſia, vt ibi non ſint paleæ, ſed frumentum: quam enim multi ſint, nouit charitas veſtra. Per malos boni: aliquando baptizat adulter, & qui baptizatur iuſtificatur. Per bonos mali: aliquando qui baptizant ſancti ſunt, qui baptizantur tenere vias domini nolunt. Puto ergo fratres notum eſſe in Eccleſia & quotidianis exemplis manifeſtari ea quæ dicimus: ſed in prioribus noſtris patribus ea conſideremus, quia habuerunt & illi iſta quatuor genera. Per bonos boni: Ananias Paulum baptizauit. Quid per malos mali? Dicit Apoſtolus quoſdam prædicatores Euangelij, quos dicit non caſte annunciare ſolere Euangelium, quos tolerat in ſocietate Chriſtiana, & dicit. Quid enim? Dum omni modo ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo. Nunquid maleuolus erat, & de alieno malo gaudebat? Sed quia & per malos verum prædicabatur, & per malorum ora Chriſtus prædicabatur: ſi quos iſti ſui ſimiles baptizabant, mali malos baptizabant: ſi quos iſti baptizabant tales quales admonet dominus cum dicit: Quæ dicunt facite quæ autem faciunt facere nolite, mali bonos baptizabant. Boni malos baptizabát, quomodo à Philippo ſancto Simon magus baptizatus eſt. Nota ſunt iſta quatuor genera fratres mei. Ecce iterum ea repeto, tenete illa, numerate illa aduertite illa, cauete quæ mala ſunt, tenete quæ bona ſunt. Per bonos boni naſcūtur, cum per ſanctos ſancti baptizantur: per malos mali, cum & qui baptizant & qui baptizantur inique & impie viuunt. Per malos boni, cum mali ſunt qui baptizant, & boni qui baptizantur: per bonos mali, cum boni ſunt qui baptizant, & mali qui baptizantur. Quomodo inuenimus iſta in tribus iſtis nominibus. Ego

Exod. 5.

Act. 9.

Philip. 1.

Matt. 23.

Act. 8.

Digitized by Google

ſum deus Abraham, deus Iſaac & deus Iacob? Ancillas accepimus in malis, liberas accepimus in bonis. Pariunt liberæ bonos, Sara peperit Iſaac. Pariũt ancillę malos, Agar peperit Hiſmaël. Habemus in vno Abrahã & illius genus cum per bonos boni, aut per malos mali, aut per bonos mali, aut per malos boni. Per bonos mali vbi figurati ſunt? Libera erat Rebecca vxor Iſaac, legitime peperit geminos, vnus erat bonus, alter malus. Habes aperte ibi ſcripturã dicentẽ dei voce, Iacob dilexi, Eſau autẽ odio habui. Iſtos duos genuit Rebecca, Iacob & Eſau, vnus inde eligitur, alius reprobatur. Vnus ſuccedit in hæreditatẽ, alter exhæredatur. Non facit populũ ſuũ deus de Eſau, ſed facit de Iacob, Semen vnũ, diuerſi qui cõcepti ſunt. Vterus vnus, diuerſi qui nati ſunt Nunquid nõ libera peperit Iacob, quæ libera peperit Eſau? Luctabantur in vtero matris ſuæ, & dictũ eſt Rebeccæ, cũ ibi luctarentur, Duo populi ſunt in vtero tuo: duo homines, duo populi bonus populus, malus populus: ſed tamen in vno ventre luctabantur. Quanti mali ſunt in Eccleſia, & vnus vterus portat donec in fine diſcernentur, & boni aduerſus malos clamant, & mali aduerſus bonos reclamant, & in vnius viſceribus vtrique luctantur. Nunquid ſemper ſimul erunt? In fine exitur ad lucẽ, declaratur natiuitas, quæ hic in ſacramẽto figuratur. Et tunc apparebit, Iacob dilexi, Eſau autẽ odio habui. Iam ergo inuenimus fratres & de bonis bonos, de libera Iſaac, & de malis malos, de ancilla Hiſmaël: de bonis malos Eſau de Rebecca: & de malis bonos vbi inuenimus? Reſtat Iacob, vt in tribus patriarchis quatuor generum iſtorum perfectio concludatur, Habuit vxores Iacob liberas, habuit & ancillas. Pariunt liberæ, pariunt & ancillæ, & fiunt duodecim filij Iſraël. Si numeres omnes de quibus nati ſunt, nõ omnes de liberis, nõ omnes de ancillis, ſed tamen omnes ex vno ſemine. Quid ergo fratres mei? Nunquid qui nati ſunt de ancillis, nõ ſimul poſſederunt terrã promiſſionis cum fratribus ſuis? Inuenimus ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarũ, quando in patre cognouerũt ſemen ſuũ, & conſequenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Iacob non obfuit illis qui nati ſunt de ancillis, quo minus tenerent regnum, & terram repromiſſionis cum fratribus ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, ſed præualuit ſemen paternum: ſic quicunq;

Gene. 21. *Malac. 1.* *Gene. 25.*

cunq; per malos baptizantur, tanquam de ancillis videntur nati: ſed tamen quia ex ſemine verbi dei, quod figuratur in Iacob, non contriſtentur, ſimul hæreditatẽ cum fratribus poſſidebunt. Securus ergo ſit, qui de ſemine bono naſcitur, tantum nõ imitetur ancillã. Si de ancilla naſcitur, ancillã malam ſuperbientem non imitetur. Vnde enim filij Iacob de ancillis nati, poſſẽderunt terram promiſſionis cum fratribus: Hiſmael autem de ancilla natus expulſus eſt de hæreditate? Vnde niſi quia ille ſuperbus erat, illi humiles? Erexit ille ceruicẽ, & voluit ſeducere fratrem ſuum, ludens cum illo. Magnum ibi ſacramentum. Ludebãt ſimul Hiſmaël & Iſaac, vidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ, Eiice ancillam & filiũ eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac: & cum contriſtatus eſſet Abraham, cõfirmauit ei à domino angelus dictum vxoris eius. Iam hic manifeſtum eſt ſacramentum, quia neſcio quid futurum parturiebat illa res geſta. Ludentes vidit & dicit, Eiice ancillam & filium eius. Quid eſt hoc fratres? Quid enim mali fecerat Hiſmaël puero Iſaac, quia ludebat cũ illo? Sed illa luſio, illuſio erat. Illa luſio deceptionem ſignificabat: nam magnum ſacramentum, attendat charitas veſtra. Perſecutionem illam vocat Apoſtolus ipſam luſionẽ, ipſum luſum perſecutionem vocat. Ait enim, Sed ſicut tunc ille qui ſecundum carnem natus erat, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum: ita & nunc, id eſt, qui ſecundum carnem nati ſunt, perſequuntur eos qui ſecundum ſpiritum nati ſunt. Qui ſunt ſecundum carnem nati? Dilectores mundi, amatores ſeculi. Qui ſunt ſecundum ſpiritum nati? Amatores regni cœlorum, dilectores Chriſti, deſiderantes vitã æternam, gratis colentes deum. Ludunt, & dicit Apoſtolus perſecutionẽ. Nam poſteaquã dicit hæc verba Apoſtolus, Et ſicut tunc ille qui ſecũdum carnẽ natus erat, perſequebatur eum qui ſecundũ ſpiritum: ita & nunc, ſecutus eſt & oſtẽdit de qua perſecutione diceret: Sed quid dicit ſcriptura? Eiice ancillam & filiũ eius, nõ enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Quæramus vbi hoc dicat ſcriptura, vt videamus vtrum aliqua perſecutio præceſſerit Hiſmaëlis in Iſaac, & inuenimus hoc dictum eſſe à Sara, quando vidit pueros ludentes ſimul. Quam luſionem dicit ſcriptura vidiſſe Saram, hanc perſecutionem dicit Apoſtolus. Plus ergo vos perſequuntur qui vos illudendo ſeducunt. Veni veni, baptizare hic, hic habes verum baptiſmum: noli ludere,

Gene. 21.

Galat. 4.

Gene. 21.

re, vnus eſt verus. Ille luſus eſt ſeduceris, & iſta perſecutio grauis tibi erit. Melius tibi erat ſi Hiſmaëlem tu lucrareris ad regnũ. ſed non vult Hiſmaël, quia ludere vult. Tene tu hæreditatem patris & non audies. Eiice ancillã & filium eius: non enim hęres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Iſti etiã audent dicere quia perſecutionem ſolent pati à catholicis regibus, aut catholicis principibus. Quã perſecutionem tolerant? afflictionem corporis. Si tamen aliquando paſſi ſunt, aut quo modo paſſi ſunt, ipſi ſciant, aut cõueniant conſcientias ſuas: ſi tamen afflictionẽ corporis paſſi ſunt, aut quo modo paſſi ſunt perſecutionem quam faciunt grauiorem: caue quando vult ludere Hiſmaël cum Iſaac, quando tibi blanditur, quãdo offert alterũ baptiſmum: reſponde, habeo iam baptiſmũ. Si enim verus eſt iſte baptiſmus, quiſquis vult alterũ dare, illudere vult. Caue animæ perſecutorẽ. Nam ſi à principibus catholicis aliquid paſſa eſt pars Donati, aliquando ſecundum corpus paſſa eſt, non ſecundũ illuſionem ſpiritus. Audite & videte in ipſis veteribus factis omnia futurarum rerum ſigna & indicia. Inuenitur Sara afflixiſſe Agar ancillam. Sara libera eſt, poſteaquam ſuperbire cœpit ancilla, queſta eſt Abrahæ Sara & dixit, Eiice ancillam, erexit aduerſum me ceruicẽ ſuam: & quaſi ab Abraham fieret, de Abraham queſta eſt mulier. Abraham vero qui non in ancilla libidine abutendi tenebatur, ſed officio generandi, quoniam Sara ei dederat vnde prolem ſuſciperet, ait ei, Ecce ancilla tua, vtere ea ſicut vis, & afflixit eam grauiter Sara, & fugit à facie eius. Ecce libera afflixit ancillam, & non illam vocat perſecutionem Apoſtolus. Ludit ſeruus cum domino, & perſecutionẽ vocat. Afflictio iſta non vocatur perſecutio, & luſio illa vocatur perſecutio. Quid vobis videtur fratres, nónne intelligitis quid ſignificatum ſit? Si ergo quando vult deus concitare poteſtates aduerſus hæreticos, aduerſus ſchiſmaticos, aduerſus diſſipatores Eccleſiæ, aduerſus exufflatores Chriſti, aduerſus blaſphematores baptiſmi, non mirentur: quia deus concitat vt à Sara verberetur Agar: cognoſcat ſe Agar, & ponat ceruicem, quia cum humiliata diſcederet à domina ſua occurrit ei angelus & dixit: quid eſt Agar ancilla Saræ? Cum conqueſta eſſet de domina, quid audiuit ab angelo? Reuertere ad dominam tuam. Ad hoc ergo affligitur vt reuertatur, atque vtinam reuertatur, quia proles eius ſicut filij Iacob, cum fratribus hæreditatem tenebit. Mirantur autem

Gene. 16.

23. q. 4. cap. Quomodo.

tem

tem, quia commouentur poteſtates Chriſtianæ aduerſus deteſtandos diſſipatores Eccleſiæ. Si non ergo mouerentur, & quo modo redderent rationem de imperio ſuo deo? Intendat charitas veſtra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges ſeculi Chriſtianos, vt temporibus ſuis pacatã velint matrem ſuam Eccleſiã habere, vnde ſpiritaliter nati ſunt. Legimus Danielis viſiones & geſta prophetica. Tres pueri in igne laudauerũt dominũ, miratus eſt Nabuchodonoſor rex laudantes deũ pueros, & circa eos ignem non nocentem. Et cum admiratus eſſet, quid ait Nabuchodonoſor rex, non vel Iudæus, vel circunciſus ille qui ſtatuam ſuã erexerat, & ad eam adorãdam omnes coëgerat, tamen laudibus triũ puerorum cõmotus, vbi vidit maieſtatem dei præſentis in igne. quid ait? Et ego proponam decretum omnibus tribubus & linguis in omni terra. Quale decretũ? Quicunque dixerint blaſphemiam in * deum Sidrac, Miſac & Abdenago. in interitum erunt, & domus eorũ in perditionem. Ecce quo modo ſæuit rex alienigena, ne blaſphemetur deus Iſraël, qui potuit tres pueros de igne liberare: & nolunt vt ſæuiant reges Chriſtiani, quia Chriſtus exufflatur, à quo non tres pueri, ſed orbis terrarum cum ipſis regibus à gehennarum igne liberatur. Nam tres illi pueri, fratres mei, liberati ſunt ab igne temporali: nunquid non ipſe eſt deus Machabæorum, qui & trium puerorum? Illos ab igne liberauit, illi in tormẽtis igneis corpore defecerunt: ſed in legitimis mãdatis animo permanſerunt: Illi apertè liberati ſunt, illi occultè coronati ſunt. Plus eſt liberari de flamma gehennarũ, quàm de fornace poteſtatis humanæ. Si ergo Nabuchodonoſor rex laudauit & prædicauit, & gloriã dedit deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantã gloriam dedit, vt decretum mitteret per regnũ ſuum. Quicũque dixerint blaſphemiam in deũ Sidrac, Miſac. & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem: quo modo iſti reges non moueantur, qui non tres pueros attẽdunt liberatos de flamma, ſed ſeipſos liberatos de gehenna, quãdo vident Chriſtum, à quo liberati ſunt, exufflari in Chriſtianis, quando audiunt dici Chriſtiano, dic te nõ eſſe Chriſtianum? Talia facere volunt, & ſaltem talia pati nolunt. Nã videte qualia faciunt & qualia patiũtur. Occidunt animas, affliguntur in corpore. Sempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur. Et tamen quæ patiuntur, proferant nobis neſcio quos in perſecutione

ſuos

Daniel. 3.

** al. cõtra.*

2. Mac. 7.

ſuos martyres. Ecce Marculus de petra præcipitatus eſt & ecce Donatus Bagaienſis in puteum miſſus eſt. Quando poteſtates Romæ talia ſupplicia decreuerũt, vt præcipitarentur homines? Quid autem reſpondent noſtri? Quid ſit geſtum neſcio: tamen quid tradunt noſtri, quia ipſi ſe præcipitauerunt, & poteſtates infamauerunt. Recordemur cõſuetudines poteſtatum Romanarum, & videamus cui credendum ſit. Dicunt noſtri illos ſe præcipitaſſe: ſi non ſunt ipſi diſcipuli ipſorum, qui ſe modo de ſaxis nullo perſequente præcipitant, non credamus. Quid mirum, ſi fecerunt illi quod ſolent? Nam poteſtates Romanæ nunquam talibus ſuppliciis vſæ ſunt: nõ enim non potuerunt occidere aperte: ſed illi qui ſe mortuos coli voluerũt, famoſiorem mortem nõ inuenerũt: poſtremo quicquid illud eſt, nõ noui. Et ſi paſſa es ô pars Donati corporalem afflictionem ab Eccleſia catholica, à Sara paſſa es Agar, redi ad dominam tuam. Locus quidem neceſſarius aliquanto diutius nos tenuit, vt textum totum euangelicæ lectionis exponere minime valeremus, ſufficiat interim charitati veſtræ fratres, ne hæc quæ dicta ſunt, dicendo alia excludantur de cordibus veſtris. Hæc tenete, talia diſcite, flammantes illuc procedite, frigidos accendite.

Ab eo quod ſcriptum eſt. Quòd natum eſt de carne caro eſt quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: vſque ad id quod ait. Qui autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifeſtentur eius opera, quia in deo ſunt facta. Tractatus XII.

EX eo quod heſterno die intentam fecimus charitatem veſtram intelligimus vos alacrius & numeroſius cõueniſſe: ſed interim lectioni euãgelicæ ex ordine ſermonem debitum reddamus ſi placet. Deinde audiet charitas veſtra de pace Eccleſiæ, vel quid egerimus, vel quid adhuc agẽdum ſperemus. Nunc autem tota intentio cordis ad Euangelium feratur, nemo enim aliũde cogitet. Si enim qui totus adeſt, vix capit, qui ſe per cogitatones diuerſas diuidit, nõne & quod cœperat fundit? Meminit autẽ charitas veſtra dominico præterito quantum dominus adiuuare dignatus eſt, diſſeruiſſe nos de ſpiritali regeneratione, quam lectionem vobis iterum legi fecimus, vt quæ tunc non dicta ſunt in Chriſti nomine adiuuantibus orationibus veſtris impleamus. Regeneratio ſpiritalis vna eſt, ſicut generatio carnalis vna eſt. Et quod Nicodemus domino

ait, verum dixit. quia non poteſt homo cum ſit ſenex, redire rurſum in vterum matris ſuæ & naſci. Ille quidem dixit, quia homo cum ſit ſenex hoc nõ poteſt, quaſi ſi infans eſſet, poſſet: omnino enim non poteſt, ſiue recẽs ab vtero, ſiue annoſa iam ætate redire rurſum in materna viſcera & naſci. Sed ſicut ad natiuitatem carnalẽ valẽt muliebria viſcera ad ſemel pariẽdum: ſic ad natiuitatem ſpiritalem valent viſcera Eccleſiæ, vt ſemel quiſque baptizetur. Propterea ne quis forte dicat, ſed iſte in hæreſi natus eſt, & iſte in ſchiſmate natus eſt, amputata ſunt omnia ſi meminiſtis, quæ vobis diſputata ſunt de tribus patribus noſtris. quorum deus dici voluit, non quia ſoli erant, ſed quia in his ſolis impleta eſt integritas ſignificandi populi futuri. Inuenimus enim natum de ancilla, & exhæredatum, natum de libera hæredem. Rurſum inuenimus natum de libera exhæredatum, natum de ancilla hæredẽ. Natus de ancilla exhæredatus Iſmaël. natus de libera hæres Iſaac. Natus de libera exhæredatus Eſau, nati de ancillis hæredes filij Iacob. *Exod. 3.* In illis itaque tribus patribus, omnis futuri populi figura perfecta eſt: nec immerito deus inquit, Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob, hoc mihi nomen, inquit, in æternum. Magis meminerimus, quid promiſſum ſit ipſi Abrahæ: hoc enim promiſſum eſt Iſaac, hoc promiſſum eſt & Iacob. *Gene. 22.* Quid inuenimus, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Credidit tunc vnus quod nondum videbat: vident homines & excæcantur. Completum eſt in gentibus quod promiſſum eſt vni: & ſeparantur à communione gentium, qui & quod impletum eſt videre nolunt: ſed quid illis prodeſt quia videre nolũt? Vidẽt velint nolint, aperta veritas & clauſos oculos ferit. Reſpõſum eſt Nicodemo, qui ex eis erat qui crediderãt in Ieſum, & ipſe Ieſus non ſe credebat eis: quibuſdã enim non ſe *Ioan. 2.* credebat, cum iam in illum crediſſent: ſic habes ſcriptum, Multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna quæ faciebat. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum illis. Non enim opus habebat, vt quiſquam teſtimonium perhiberet de homine, [ipſe autem ſciebat quid eſſet in homine.] Ecce iam illi credebant in Ieſum, & ipſe Ieſus non ſe credebat eis. Quare? Quia nondum erant renati ex aqua & ſpiritu ſancto. Inde hortati ſumus, & hortamur fratres noſtros catechumenos: Si enim interroges eos, iam crediderunt in Ieſum: ſed quia nondum carnem eius & ſanguinem accipiunt, nondum ſe

illis

illis credit Ieſus. Quid faciant vt ſe illis credat Ieſus? Renaſcantur ex aqua & ſpiritu ſancto, proferat Eccleſia quos parturit: concepti ſunt, edantur in lucem, habent vbera quibus nutriantur: non timeāt ne nati ſuffocentur: ab vberibus maternis nō recedāt. Nullus poteſt homo redire in matris viſcera, & iterum renaſci. Sed de ancilla neſcio quis natus eſt, nunquid tunc qui nati ſunt de ancillis redierūt in vterum liberarū vt denuo naſcerentur? Semen Abrahā vt faceret filium de ancilla, vxor author fuit, natus eſt ex ſemine viri, & non vtero, ſed ſolo placito vxoris: nūquid quia de ancilla, ideo exhæredatus? Si propterea exheredatus, quia de ancilla natus eſt, nulli ancillarum filij admitterētur ad hæreditatem. Filij Iacob admiſsi ſunt ad hæreditatem. Hiſmaël autē non quia ex ancilla natus exhæredatus, ſed quia ſuperbus matri, ſuperbus in filiū matris, mater enim eius magis Sara quàm Agar. Illius vterus accōmodatus, illius voluntas acceſsit. Non faceret Abraham quod Sara nollet, magis ergo ille filius Saræ. Sed quid ſuperbus in fratrē, & ſuperbus ludēdo: ludendo, quia deludēdo: quid ait Sara? Eiice ancillam & filium eius, nō enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Non ergo illū viſcera ancillæ eiecerunt foras, ſed ceruix ſeruilis. Et ſi liber ſuperbus ſit, ſeruus eſt: & quod peius eſt, malæ dominæ ipſius ſuperbiæ. Itaque fratres mei, reſpondete homini non poſſe rurſus naſci hominem. [Reſpōdete ſecuri, non poſſe rurſus naſci hominem.] Quicquid iterum fit, illuſio eſt: quicquid iterum fit luſus eſt. Hiſmaël ludit, foras mittitur, animaduertit enim eos Sara ludentes, ait ſcriptura, & dixit Abrahæ: Eiice ancillam & filium eius. Diſplicuit Saræ luſus puerorum, aliquid nouū vidit pueros ludere. Nōnne optant hoc quæ filios habent, videre ludentes filios ſuos? Vidit illa & improbauit. Neſcio quid vidit in luſu. Illuſionem vidit in illo luſu, animaduertit ſerui ſuperbiam, diſplicuit illi, eiecit foras. Nati ergo de ancillis ad hæreditatem admittuntur Iacob, & natus de libera mittitur foras Eſau. Nemo ergo præſumat quia de bonis naſcitur, nemo præſumat quia per ſanctos baptizatur. Qui per ſanctos baptizatur, adhuc caueat ne non ſit Iacob ſed Eſau. Hoc ergo fratres dixerim, melius eſt ab hominibus ſua quærentibus & mundum diligentibus, quod ſignificat nomen ancillæ, baptizari, & ſpiritaliter hæreditatem quærere Chriſti, vt ſit tanquam filius Iacob de ancilla, quàm baptizari per ſanctos & ſuper

Gene. 16.

ſuperbire, vt ſit Eſau foras mittendus, quamuis natus ex libera. Hæc fratres tenete. Non vos palpamus, nulla ſpes veſtra in nobis ſit, nec vobis blandimur nec nobis vnuſquiſque ſuam ſarcinam portet. Noſtrũ eſt dicere ne male iudicemur, veſtrum eſt audire, & corde audire, ne exigatur quod damus: imò quando exigitur, lucrum inueniatur, non detrimentum. *Dicit dominus Nicodemo,* & exponit ei: *Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Tu, inquit, carnalem generationem intelligis, cum dicis, Nũquid poteſt homo redire in viſcera matris ſuæ? Ex aqua & ſpiritu ſancto oportet vt naſcatur propter regnum Dei. Si propter hæreditatem patris hominis temporalem, naſcitur ex viſceribus matris carnalis: propter hæreditatem patris Dei ſempiternam, naſcatur ex viſceribus Eccleſiæ. Generat per vxorem filium pater moriturus ſucceſſurum, generat Deus de Eccleſia filios non ſucceſſuros, ſed ſecum manſuros. Et ſequitur. *Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu ſpiritus eſt.* Spiritaliter ergo naſcimur, & in ſpiritu naſcimur verbo & ſacramento, adeſt ſpiritus vt naſcamur: ſpiritus inuiſibiliter adeſt vnde naſcaris, quia & tu inuiſibiliter naſceris. Sequitur enim & dicit, *Non mireris quia dixi tibi, oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat aut quò vadat.* Nemo videt ſpiritum & quomodo audimus vocẽ ſpiritus? Sonat pſalmus, vox eſt ſpiritus: ſonat Euangelium, vox eſt ſpiritus: ſonat ſermo diuinus, vox eſt ſpiritus. Vocem eius audis & neſcis vnde veniat & quò vadat. Sed ſi naſcaris & tu de ſpiritu, hoc eris vt ille. Qui non eſt adhuc natus de ſpiritu, neſcit de te vnde venias & quò eas. Hoc enim ſecutus ait, *Sic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu: Reſpondit Nicodemus & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri?* Et reuera carnaliter non intelligebat. In illo fiebat, quod dixerat dominus, Vocem ſpiritus audiebat & neſciebat vnde venerat, & quò ibat. *Reſpondit Ieſus & dixit, Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras?* O fratres, quid putamus dominum huic magiſtro Iudæorum quaſi inſultare voluiſſe? Nouerat dominus quid agebat, volebat illum naſci ex ſpiritu. Nemo ex ſpiritu naſcitur, niſi humilis fuerit, quia ipſa humilitas facit nos naſci de ſpiritu, quoniam prope eſt dominus obtritis corde. Ille magiſterio inflatus erat, & alicuius momenti ſibi eſſe videbatur, quia doctor erat Iudæorum. Deponit ei ſu-

perbiam; vt poſſit naſci de ſpiritu: inſultat tanquam indocto, non quia ſuperior vult videri dominus: quid magnum, Deus ad hominem, veritas ad mẽdacium? Maior Chriſtus quàm Nicodemus dici debet, dici poteſt, cogitãdus eſt. Si diceretur maior Chriſtus quàm angeli, ridẽdum erat: incõparabiliter enim maior creator omni creatura, per quem facta eſt omnis creatura. Sed exagitat ſuperbiã hominis, Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras? Tanquam diceret, Ecce nihil noſti princeps ſuperbus, naſcere ex ſpiritu: ſi enim natus fueris ex ſpiritu, vias

Philip. 2. Dei tenebis, vt Chriſti humilitatem ſequaris. Sic enim altus eſt ſuper omnes angelos: quia cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediẽs vſque ad mortẽ: & ne mortis genus tibi aliquod placeat, mortem autẽ crucis. Pendebat, & inſultabatur ei. De cruce deſcendere poterat, ſed differebat, vt de ſepulchro reſurgeret. Pertulit ſuperbos ſeruos dominus medicus ægrotos. Si hoc ille quid illi quos oportet naſci ex ſpiritu? Si hoc ille verus magiſter in cœlo, non hominum tantũ ſed & angelorum? Si enim docti ſunt angeli, verbo Dei docti ſunt. Si verbo Dei docti ſunt quærite vnde docti ſunt, & inuenietis, In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbum.

Ioan. 1. Tollatur homini ceruix ſed aſpera & dura, vt ſit lenis ceruix

Matt. 11. ad portandum iugum Chriſti. De quo dicitur, Iugum meum leue eſt, & ſarcina mea leuis eſt. Et ſequitur, *Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cæleſtia credetis?* Quæ terrena dixit fratres? Niſi quis natus fuerit denuo, terrenum eſt? Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, & neſcis vnde veniat aut quò eat, terrenum eſt? Si de iſto vento diceret ſicut nonnulli intellexerunt, cum quæreretur ab eis quid terrenum dixerit dominus, dum ait, Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo ſi cœleſtia dixero credetis? Cum ergo quęreretur à quibuſdam, quid terrenũ dixerit dominus, anguſtias paſſi dixerunt: quod ait de ſpiritu vbi vult ſpirat, & vocẽ eius audis, & neſcis vnde veniat, aut quò eat, de iſto vento dixit, Quid enim nominauit terrenum? Loquebatur de generatione ſpiritali: ſecutus ait, ſic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu. Deinde fratres quis noſtrum non videat, verbi gratia, auſtrum euntem de meridie ad Aquilonẽ, aut alium ventũ venientem ab

Oriente

Oriente ad Occidentē? Quomodo ergo neſcimus vnde veniat & quò eat? Quid ergo dixit terrenum quod non credebāt homines? An illud quod de templo ſuſcitando dixerat? Corpus enim ſuum de terra acceperat, & ipſam terram de terreno corpore ſuſceptam parabat ſuſcitare. Nō ei creditum eſt terram ſuſcitaturo. Si terreſtria, inquit, dixi vobis & non creditis, quomodo ſi cœleſtia dixero credetis? Hoc eſt, ſi nō creditis quia tēplum poſſum reſuſcitare deiectum à vobis, quomodo credetis quia per ſpiritum poſſint homines regenerari? Et ſequitur,
Et nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis qui eſt in cœlo? Ecce hic erat, & in cœlo erat: hic erat carne, & in cœlo erat diuinitate, imò vbique diuinitate. Natus de matre, non recedens à patre. Duæ natiuitates Chriſti intelliguntur, vna diuina, altera humana: vna per quam efficeremur, altera per quā reficeremur. Ambæ mirabiles, illa ſine matre, iſta ſine patre. Sed quia de Adam corpus acceperat, quia Maria de Adā ipſum quoq; corpus ſuſcitaturus erat: terrenū quiddam dixerat, Soluite tēplū hoc, & in tribus diebus ſuſcitabo illud. Cœleſte autem quiddā dixit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, nō videbit regnum Dei. Eia itaque fratres, Deus voluit eſſe filius hominis, homines voluit eſſe filios Dei. Ipſe deſcendit propter nos, aſcēdamus propter ipſum. Solus enim deſcēdit, & aſcēdit qui hoc ait Nemo aſcēdit in cœlū, niſi qui deſcendit de cœlo. Nō ergo aſcēſuri ſunt in cœlū, quos facit filios dei? Aſcenſuri ſunt planè, Hæc nobis promiſſio eſt, Erūt æquales angelis dei. Quomodo ergo nemo aſcendit niſi qui deſcendit? Quia vnus deſcendit, & vnus aſcendit. De cæteris quid intelligendum, niſi quia mēbra eius erunt vt vnus aſcendat: propterea ſequitur, Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo. Miraris quia hic erat & in cœlo? Tales fecit diſcipulos ſuos. Paulū audi apoſtolum dicentem, Noſtra enim conuerſatio in cœlis eſt. Si homo Paulus apoſtolus ambulabat carne in terra, & cōuerſabatur in cœlo, deus cœli & terræ non poterat eſſe & in cœlo & in terra? Si ergo nemo niſi ille deſcendit & aſcendit, quæ ſpes eſt cæteris? Ea ſpes eſt cæteris, quia ille propterea deſcendit & aſcendit, vt in illo & cum illo vnum eſſent qui per illum aſcenſuri eſſent, Non dicit, & ſeminibus, ait Apoſtolus, quaſi in multis ſed tanquā in vno, & ſemini tuo qui eſt Chriſtus. Et fidelibus ait, Vos autem Chriſti. Si autem Chriſti, ergo ſemem

Mat. 22. *Philip. 3.* *Gala. 3.*

Abrahæ eſtis. Quod dixit vnũ, hoc dixit omnes nos eſſe. Ideo in Pſalmis aliquando plures cantant, vt oſtẽdatur quia de pluribus fit vnus: aliquando vnus cantat, vt oſtendatur quid fiat de pluribus. Propterea vnus ſanabatur in illa piſcina, & quiſ-
Ioan. 5. quis alius deſcẽdebat non ſanabatur. Ergo iſte vnus commendat vnitatem Eccleſiæ. Væ illis qui oderunt vnitatem Eccleſiæ, & partes ſibi faciunt in hominibus, audiant illum qui volebat eos facere vnum in vno. Ad vnum audiant illum dicẽtem, Nolite vos facere multos, ego plantaui, Apollo rigauit, ſed
1.Cor.3. Deus incrementum dedit. Sed neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Illi dicebant,
1. Cor. 1. Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ. Et ille, Diuiſus eſt Chriſtus? In vno eſtote, vnum eſtote, vnus eſtote. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcẽdit. Ecce volumus eſſe tui, dicebant Paulo. Et ille, Nolo ſitis Pauli, ſed eius eſtote cuius eſt vobiſcum Paulus. Deſcendit enim & mortuus eſt, & ipſa morte liberauit nos à morte. Morte occiſus, mortem occidit. Et noſtis fratres, quia mors iſta per diaboli inuidiam intrauit in mundum. Deus mortem non fecit ſcriptura loquitur, nec
Sapien. 1. lætatur inquit, in perditione viuorum: creauit enim vt eſſent
Sapien. 2. omnia. Sed quid ibi ait? Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Ad mortem à diabolo propinatam, non veniret homo vi adactus: non enim cogendi potentiam diabolus habebat, ſed perſuadendi verſutiam. Si non conſentires, nihil inuexerat diabolus, conſenſio tua ô homo te perduxit ad mortem. A mortali mortales nati: & ex immortalibus mortales facti. Ab Adam omnes homines mortales, Ieſus autem filius Dei, verbum dei, per quod facta ſunt omnia, vnicus, æqualis patri, mortalis factus eſt, quia verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Si ergo mortem ſuſcepit, & mortem ſuſpẽdit in cruce, de ipſa morte liberantur mortales. Quod in figura factum eſt apud antiquos, commemorauit illud dominus,

Et ſicut, inquit. *Moyſes exaltauit ſerpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum nõ pereat, ſed habeat vitam æternam.* Magnum ſacramentum, & qui legerunt, nouerunt. Deinde audiant vel qui non legerũt, vel qui
Num. 21. forte lectum vel auditũ obliti ſunt. Proſternebatur in eremo populus Iſraël morſibus ſerpentum, fiebat magna ſtrages multarum mortium, plaga enim Dei erat corripientis, & flagellantis vt erudiret. Demonſtratum eſt ibi magnum ſacramentum

rei fu

rei futuræ, ipſe dominus teſtatur in hac lectione, vt nemo poſſit aliud interpretari quàm quod ipſa veritas de ſe indicat. Dictum eſt enim ad Moyſem à domino, vt faceret æneum ſerpentem, & exaltaret illum in ligno in eremo, & admoneret populum Iſraël, vt ſi quis morſus eſſet à ſerpente, illum ſerpentem in ligno exaltatum attenderet, & factum eſt: mordebantur homines, intuebantur & ſanabantur. Quid ſunt ſerpentes mordentes? Peccata de mortalitate carnis. Quis eſt ſerpens exaltatus? Mors domini in cruce. Quia enim à ſerpente mors, per ſerpentis effigiem figurata eſt mors. Morſus ſerpentum letalis, mors domini vitalis. Attẽditur ſerpens, vt nihil valeat ſerpẽs. Quid eſt hoc? Attenditur mors, vt nihil valeat mors. Sed cuius mors? Mors vitę: ſi dici poteſt mors vitæ, imò quia dici poteſt, mirabiliter dicitur. Sed nunquid non erit dicẽdum quod fuit faciendum? Ego dubitem dicere, quod dominus pro me dignatus eſt facere? Nónne vita Chriſtus? Et tamen in cruce Chriſtus: Nónne vita Chriſtus? Et tamen mortuus eſt Chriſtus: ſed in morte Chriſti mors mortua eſt, quia vita mortua occidit mortem, plenitudo vitę deglutiuit mortem: abſorpta eſt mors in Chriſti corpore. Sic & nos dicemus in reſurrectione, quando iam triumphantes cantabimus: Vbi eſt mors cõtentio tua? vbi eſt mors aculeus tuus? Interim modo fratres vt à peccato ſanemur, Chriſtum crucifixum intueamur: quia ſicut Moyſes, inquit, exaltauit ſerpentẽ in eremo, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam ęternam. Quomodo qui intuebantur illum ſerpentem, non peribant morſibus ſerpentum: ſic qui intuentur fide mortem Chriſti, ſanantur à morſibus peccatorum. Sed illi ſanabantur à morte ad vitam temporalem: hic autem ait, vt habeãt vitam æternam. Hoc enim intereſt inter figuratam imaginem & rem ipſam: figura præſtabat vitam temporalem: res ipſa cuius illa figura erat, præſtat vitam æternam. *Non enim miſit Deus filium ſuum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.* Ergo quantum in medico eſt, ſanare venit ægrotum. Ipſe ſe interimit, qui præcepta medici obſeruare nõ vult. Venit ſaluator ad mundum. Quare ſaluator dictus eſt mundi, niſi vt ſaluet mundum, non vt iudicet mundum? Saluari non vis ab ipſo, ex teipſo iudicaberis. Et quid dicam iudicaberis? Vide quid ait, *Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit,* quid dicturum ſperabas, niſi iudicatur? Quod addit,

1. Cor. 15.

1. Tim. 2. *Iam*, inquit, *iudicatus eſt.* Nondum apparuit iudicium, & iam factum eſt iudicium: nouit enim dominus qui ſunt eius, nouit qui permaneant ad coronam, qui permaneant ad flammam. Nouit in area ſua triticum, nouit & paleam, nouit & ſegetem, nouit & zizania, iam iudicatus eſt qui non credit. Quare iudicatus eſt? *Quia non credidit in nomine vnigeniti filij dei. Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim mala opera eorum.* Fratres mei, quorum opera bona inuenit dominus? Nullorum: omnia enim opera mala inuenit. Quomodo ergo quidam fecerunt veritatem, & venerũt ad lucem? Et hoc enim ſequitur: *Qui autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in deo ſunt facta.* Quomodo quidam opus bonum fecerunt, vt venirent ad lucem, id eſt, ad Chriſtum? Et quomodo quidam dilexerunt tenebras? Si enim omnes peccatores inuenit, & omnes à peccato ſanat, & ſerpens ille in quo figurata eſt mors domini, eos ſanat qui morſi fuerant, & propter morſum ſerpentis erectus eſt ſerpens, id eſt, mors domini, propter mortales homines, quos inuenit iniuſtos: quomodo intelligitur, hoc eſt iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim mala opera eorum? Quid eſt hoc? Quorum enim erant bona opera? Nónne veniſti vt iuſtifices impios, Sed dilexerunt, inquit, tenebras magis quàm lucem: ibi poſuit vim. Multi enim dilexerunt peccata ſua, & multi confeſſi ſunt peccata ſua: quia qui confitetur peccata ſua, & accuſat peccata ſua, iam cum deo facit. Accuſat deus pecata tua: & ſi tu accuſes, coniungeris deo. Quaſi duæ res ſunt, homo & peccator. Quod audis homo, deus fecit: quod audis peccator, ipſe homo fecit: dele quod feciſti, vt deus ſaluet quod fecit. Oportet vt oderis in te opus tuum, & ames in te opus dei. Cum auté cœperit tibi diſplicere quod feciſti, inde incipiunt bona opera tua, quia accuſas mala opera tua. Initium operum bonorum, confeſſio eſt operũ malorum. Facis veritatem, & venis ad lucem: quid eſt, facis veritaté? Non te palpas, non tibi blandiris, non tibi adularis, non dicis, iuſtus ſum, cum ſis iniquus, & incipis facere veritaté. Venis autem ad lucem vt manifeſtentur opera tua, quia in deo ſunt facta: quia & hoc ipſum quod tibi diſplicuit peccatũ tuum, non tibi diſpliceret, niſi deus tibi luceret, & eius veritas tibi oſtenderet.

Sed qui

Sed qui etiã admonitus diligit peccata ſua odit admonentem lucem & fugit eam, vt non appareant † opera eius mala quæ diligit: qui autem facit veritatem, accuſat in ſe mala ſua, non ſibi parcit, non ſibi ignoſcit vt deus ignoſcat: quia quod vult vt deus ignoſcat, ipſe agnoſcit & venit ad lucẽ: cui gratias agit, quò ille quid in ſe odiſſet, oſtenderit. Dicit deo, Auerte faciem tuam à peccatis meis. Et qua fronte dicit, niſi iterum dicat, Quoniam facinus meum ego cognoſco, & peccatum meum coram me eſt ſemper? Sit ante te quod non vis eſſe ante deum: Si autem poſt te feceris peccatum tuum, retorquet illud tibi deus ante oculos tuos, & tunc retorquet, quando iam pœnitentiæ fructus nullus erit. Currite, ne tenebræ vos comprehendant. Fratres mei euigilate ad ſalutem veſtram, euigilate dum tempus eſt, nullus retardetur à templo dei, nullus retardetur ab opere domini, nullus auocetur ab oratione continua, nullus à ſolita deuotione fraudetur. Euigilate cum dies eſt, lucet dies: Chriſtus eſt dies, paratus eſt ignoſcere reis, ſed agnoſcentibus: punire autem denfendentes ſe, & iuſtos ſe iactantes, & putantes ſe eſſe aliquid cum nihil ſint, In delectione autem eius & in meſericordia eius qui ambulat, etiam liberatus ab illis lætalibus & grandibus peccatis, qualia ſunt facinora hominum, homicidia, furta, adulteria, præter illa quæ minuta videntur eſſe peccata, linguæ aut cogitationum, aut immoderationis in rebus cõceſſis, facit veritatem confeſſionis, & venit ad lucem in operibus bonis: Quomodo minuta plura peccata ſi negligantur, occidunt? Minutæ ſunt guttæ quæ flumina implent, minuta ſunt grana arenæ: ſed ſi multa arena imponatur, premit atque opprimit. Hoc facit ſentina neglecta, quod facit fluctus irruens. Paulatim per ſentinam intrat, ſed diu intrando & non exhauriendo, mergit nauim. Quid eſt autem exhaurire, niſi bonis operibus agere, vt non obruant peccata, gemendo, ieiunando, tribuendo, ignoſcendo? Iter autem huius ſeculi moleſtum eſt, plenum eſt tentationibus, in rebus proſperis ne extollat, in rebus aduerſis ne frangat. Qui tibi dedit fœlicitatem huius ſeculi, ad conſolationem tuam dedit, non ad corruptionem: Rurſus qui te flagellat in iſto ſeculo, ad emendationem, non ad damnationem facit. Ferto patrem erudientem, ne ſentias iudicem punientem. Hæc quotidie dicimus vobis, & ſæpe dicenda ſunt; quia bona & ſalutaria ſunt.

† *al. arguantur.*

Pſal. 50.

Ioan. 12.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram, & illic demorabatur cum eis: vſque ad id, Qui habet ſponſam ſponſus eſt, amicus autem ſponſi eſt qui ſtat & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi.

Tractatus XIII.

ORdo lectionis euangelicæ ſecundum Ioannem, ſicut poteſtis meminiſſe, qui curam geritis profectus veſtri, ita ſequitur, vt hæc quæ modo lecta eſt, hodie nobis tractanda proponatur. Ab ipſo principio vſque ad hodiernam lectionē, quæ ſupradicta ſunt, meminiſtis iam eſſe tractata. Et ſi forte inde multa eſtis obliti: certe vel officium noſtrum manet in veſtra memoria, quæ hinc audieritis de baptiſmo Ioannis. Et ſi non tenetis omnia, audiſſe vos tamen, credo quòd teneatis quæ dicta ſunt, etiam quare ſpiritusſanctus in columbæ ſpecie apparuerit: & quomodo illa nodoſiſſima quæſtio ſoluta ſit, quia neſcio quid quod non nouerat, didicit Ioannes in domino per columbam, cum iam non noſſet, quādo venienti
Matt.3. vt baptizaretur, ait, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? quando ei dominus reſpondit, Sine modo, vt impleatur omnis iuſtitia. Nunc ergo ad eundem Ioannem cogit nos ordo lectionis reuerti. Ipſe eſt ille qui prophetatus eſt per Eſaiā,
Eſa.40. Vox clamantis in deſerto, parate viam domino, rectas facite ſemitas eius. Tale teſtimonium reddidit domino ſuo, & quia ille dignatus eſt amico ſuo: dominusq; ipſius & amicus ipſius
Matt.11. perhibuit teſtimonium Ioanni: dixit enim de Ioanne, In natis mulierum nemo ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Sed quia illi ſe præpoſuit, in hoc quòd plus erat à Ioanne deus erat: qui autem minor eſt inquit in regnocœlorum, maior eſt illo. Minor natiuitate, maior poteſtate, maior diuinitate, maieſta-
Ioan.1. te, claritate. tanquā in principio erat verbū & verbū erat apud deum, & deus erat verbum. Sic autem perhibuerat in ſuperioribus lectionibus Ioannes domino teſtimonium, vt filium dei quidem diceret, deum non diceret, nec tamen negaret. Tacuerat deum, non negauerat deum, ſed non omnino tacuit deum. Fortaſſis enim inuenimus hoc in hodierna lectione. Dixerat filium dei: ſed dicti ſunt & homines filij dei. Dixerat tantæ excellentiæ illum fuiſſe, vt non eſſet ipſe dignus corrigiam calceamenti eius ſoluere. Iam magnitudo iſta multum dat intelligi, cuius non erat dignus corrigiam calceamenti ſoluere, ille quo nemo ſurrexerat maior in natis mulierum.

lierum. Plus erat omnibus hominibus & angelis: nam angelum inuenimus prohibuiſſe, ne homo illi ad pedes caderet: cum enim quædam in Apocalypſi angelus oſtẽderet Ioanni, qui ſcripſit hoc Euangelium, conterritus magnitudine viſionis Ioannes, cecidit ad pedes angeli: Et ille, Surge, ne feceris hoc, deum adora: nam & ego conſeruus tuus ſum & fratrũ tuorum. Cadere ergo ſibi ad pedes hominem angelus prohibuit: Nónne manifeſtum eſt quia ſuper omnes angelos eſt, cui talis homo quo maior nemo ſurrexit in natis mulierum, dicit indignum ſe eſſe ſoluere corrigiam calceamenti eius? Tamen aliquid euidentius dicat Ioannes, quia deus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus. Inueniamus hoc in præſenti lectione, quia forte & de illo cantauimus, Regnauit dominus ſuper omnem terram: contra quod ſurdi ſunt, qui putant eum in Africa ſola regnare. Non enim non dictũ eſt de Chriſto cum dictum eſt, Regnauit dominus ſuper omnem terram. Quis eſt enim alius rex noſter, niſi dominus noſter Ieſus Chriſtus? Ipſe eſt rex noſter. Et quid audiſtis in ipſo pſalmo recenti verſu modo cantato? Pſallite deo noſtro pſallite, pſallite regi noſtro pſallite. Quem dixit dominum, ipſum dicit regem noſtrum, pſallite deo noſtro pſallite: pſallite regi noſtro, pſallite intelligenter. Ne in vna parte velis intelligere cui pſallis, quoniam rex omnis terræ Deus. Et quo modo eſt omnis terræ deus, rex qui viſus eſt in vna parte terrarum, in Hieroſolyma, in Iudæa ambulans, inter homines natus, ſugens, creſcens, manducans, bibens, vigilans, dormiens, fatigatus ad puteum ſedens, comprehenſus, flagellatus, ſputis illitus, ſpinis coronatus, ligno ſuſpenſus, lancea percuſſus, mortuus, ſepultus? Quomodo ergo rex omnis terræ? Quod videbatur in loco, caro erat: oculis carneis caro apparebat, in carne mortali maieſtas immortalis occultabatur. Et quibus oculis maieſtas immortalis penetrata compage carnis poterat intueri? Eſt alius mentis oculus, eſt interior oculus. Non enim nullos oculos habebat & Tobias, quando cæcus oculis corporeis filio dabat præcepta vitæ. Ille patris manum tenebat vt pedibus ambularet, ille filio conſilium dabat, vt viam iuſtitiæ teneret: Et hic oculos video, & hic oculos intelligo. Et meliores oculi dantis vitæ conſilium, quàm oculi tenentis manum. Tales oculos quærebat & Ieſus, quando ait Philippo, Tanto tempore vobiſcum

Apoc. 22. *Pſal. 46.* *Tobiæ. 4.* *Ioan. 14.*

ſum, & non cognouiſtis me? Tales oculos quærebat, cùm ait, Philippe, qui videt me videt & patrem meum. Iſti oculi in intelligentia ſunt, iſti oculi in mente ſunt: ideo cùm dixiſſet
Pſal. 46. pſalmus, Quoniã rex omnis terræ deus: ſubiecit ſtatim, pſallite intelligenter. Quod enim dico, pſallite deo noſtro pſallite: deum dico regem noſtrum. Sed regem noſtrum inter homines, vidiſtis tanquàm hominẽ, vidiſtis paſſum, crucifixum, mortuum. Latebat aliquid in illa carne; quod oculis carneis videre non potuiſtis. Quid illic latebat? Pſallite intelligenter. Nolite oculis quærere quod mente cõſpicitur. Pſallite lingua, quia inter vos caro. Sed quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: reddite ſonum carni, reddite deo mentis obtuitum. Pſallite intelligenter, & videtis quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Dicat, & Ioannes teſtimonium. *Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram. & illic demorabatur cum eis & baptizabat.* Baptizatus baptizat, non eo baptiſmo baptizat quo baptizatus eſt. Dat baptiſmũ dominus baptizatus à ſeruo, oſtendens humilitatis viam, & perducẽs ad baptiſmum domini: hoc eſt, baptiſmum ſuum, præbendo humilitatis exemplum, quia ipſe nõ reſpuit baptiſmum ſerui. Et in baptiſmate ſerui via præparabatur domino, & baptizatus dominus viã ſe fecit venientibus. Ipſum audia-
Ioan. 14. mus, Ego ſum via, & veritas & vita. Si veritatẽ quæris, viã tene: nam ipſa eſt via, quæ eſt veritas. Ipſa eſt quo is, ipſa eſt qua is, non per aliud is ad illud non, per aliud venis ad Chriſtum: per Chriſtum ad Chriſtum venis. Quomodo per Chriſtum ad Chriſtum? Per Chriſtum hominem ad Chriſtum deum: Per verbum carnem factum, ad verbum quod in principio erat deus apud deum. Ab eo quod mãducauit homo, ad illud
Pſal. 77. quod quotidie mãducant angeli. Sic enim ſcriptũ eſt, Panem angelorum manducauit homo: panẽ cœli dedit eis: panem angelorum manducauit homo. Quis eſt panis angelorũ? In principio erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum. Quomodo panem angelorũ manducauit homo? Et verbum caro factum eſt & habitauit in nobis. Sed quia diximus manducare angelos fratres, ne putetis morſibus fieri. Nam ſi hoc intellexeritis, quaſi dilaniatur deus, quem mãducant angeli. Quis dilaniat iuſtitiam? Sed rurſum mihi aliquis dicit, Et
Matth. 5. quis eſt qui manducat iuſtitiã? Vnde ergo beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam, quoniam ipſi ſaturabuntur? Cibus quem mandu

manducas per carnem vt reficiaris tu ille in te deficit: vt reparet te, cõſumitur. Manduca iuſtitiam, & tu reficeris, & illa integra perſeuerat: quomodo videndo iſtam lucem corpoream reficiũtur oculi noſtri, & res eſt corporea quæ videtur oculis corporeis. Multi enim cum fuerint diutius in imis tenebris, infirmatur acies ipſorum, quaſi ieiunio lucis fraudati oculi cibo ſuo, luce quippe paſcuntur, defatigantur ieiunio & debilitantur, ita vt ipſam lucem qua reficiuntur videre nõ poſſint: & ſi diutius abfuerint, extinguuntur, & tanquam moritur in eis ipſa acies lucis. Quid ergo? Quia tot oculi quotidie iſta luce paſcuntur, minor non fit, & illi reficiuntur, ſed ipſa integra permanet. Si hoc potuit deus de luce corporea corporeis oculis exhibere, non exhibet mundis cordibus lucem illã infatigabilẽ, integrã, perſeuerantẽ nulla ex parte deficientem? Quam lucem? In principio erat verbum, & verbum erat apud deum. Videamus ſi lux eſt, Quoniam apud te eſt fons *Pſal. 35.* vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. In terra aliud eſt fons, aliud lumen. Sitiens quæris fontem, & vt peruenias ad fontẽ, quæris lucem: & ſi dies non eſt, accendis lucernam, vt ad fontem peruenias. Fons ille, ipſe eſt lux. Sitientibus fons eſt, cæco lux eſt. Aperiantur oculi vt videant lucem, aperiantur fauces cordis vt bibant fontem. Quod bibis, hoc vides, hoc audis, totum tibi fecit deus: quia horum quæ diligis, totum tibi eſt. Si viſibilia attendis, nec panis eſt deus, nec aqua eſt deus, nec lux iſta eſt deus, nec veſtis eſt deus, nec domus eſt deus: omnia enim hæc viſibilia ſunt, & ſingula ſunt. Quod eſt panis, non hoc eſt aqua, & quod eſt veſtis, non hoc eſt domus, & quod ſunt iſta, non hoc eſt deus: viſibilia enim ſunt. Deus tibi totum eſt: Si eſurieris, panis tibi eſt: ſi ſitieris, aqua tibi eſt: ſi in tenebris es, lumen tibi eſt, quia incorruptibilis manet: ſi nudus es, immortalitatis veſtris tibi eſt, cum cor- *1. Cor. 15.* ruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem. Omnia enim poſſunt dici de deo, & nihil digne dicitur de deo: Nihil latius hac inopia. Quæris congruum nomen, non inuenis, quæris quoquo modo dicere omnia, non ſic inuenis. Quid ſimile, agnus & leo? de Chriſto vtrunque dictum eſt: Ecce agnus dei. Quomodo leo? Vicit leo de tribu Iuda. Audiamus Ioannem. Baptizabat Ie- *Apoca. 5.* ſus. Diximus quia baptizabat Ieſus. Quomodo Ieſus, quomodo dominus, quomodo dei filius, quomodo verbum: ſed

verbum

verbũ caro factũ eſt. *Erat autem & Ioãnes baptizans in Enon iuxta Salim.* Locus quidã Enon intelligitur, quia lacus erat: *Quia aqua multa erant ibi: Et veniebant & baptizabantur. Nondum enim miſſus fuerat in carcerem Ioannes.* Si meminiſtis, ecce iterum dico quod dixi. Quare baptizabat Ioannes? Quia oportebat vt dominus baptizaretur. Et quare oportebat vt dominus baptizaretur? Quia multi contempturi erant baptiſmum, eo quod iam maiore gratia præditi viderentur, quàm viderant alios fideles. Verbi gratia, iam continenter viuens catechumenus, contemneret coniugatum, & diceret ſe meliorem eſſe quàm ſit fidelis. Ille catechumenus poſſet dicere in corde ſuo, Quid mihi opus eſt baptiſmum accipere, vt hoc habeam quod & iſte, quo iam melior ſum? Ne ergo ceruix iſta præcipitaret quoſdam, de meritis iuſtitiæ ſuæ plurimum elatos, baptizari voluit dominus à ſeruo, tanquam alloquens filios capitales: Quid vos extollitis? quid erigitis? quia habetis ille prudẽtiam, ille doctrinam, ille caſtitatem, ille fortitudinem patientiæ? Nunquid tantum habere poteſtis quantum ego qui dedi? Et tamen ego baptizatus ſum à ſeruo, vos dedignamini à domino. Hoc eſt, vt impleatur omnis iuſti-
Matth. 3. tia. Sed dicit aliquis: Sufficiebat ergo vt baptizaret dominum Ioannes, quid opus erat vt alij baptizarentur à Ioanne? Et hoc diximus, quia ſi ſolus dominus baptizaretur à Ioanne, non deeſſet iſta cogitatio hominibus, quòd meliorem habebat baptiſmum Ioannes quàm dominus: Dicerent enim, vſqueadeo magnus erat baptiſmus quem habebat Ioannes, vt ſolus Chriſtus illo fuerit dignus baptizari. Ergo vt oſtenderetur melior baptiſmus, quem daturus erat dominus, & ille tanquam ſerui intelligeretur, ille, tanquam domini, baptizatus eſt dominus, vt præberet humilitatis exemplum: non ſolus autem baptizatus eſt ab eo, ne baptiſmus Ioannis melior baptiſmo domini videretur. Ad hoc autem viam præbuit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſicut audiſtis fratres: ne quis arrogans eo quod habeat abundantiam alicuius gratiæ, dedignaretur baptizari baptiſmo domini: quantumcunque enim catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi cum venerit ad
Exod. 14. baptiſmum. Quomodo non caruit populus Iſraël populo Aegyptiorum, niſi cum veniſſet ad mare rubrum: ſic preſſuris peccatorũ nemo caret, niſi cũ ad fontem baptiſmi peruenerit.

Facta

Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione. Baptizabat Ioãnes, baptizabat Chriſtus. Moti ſunt diſcipuli Ioannis, concurrebatur ad Chriſtum, veniebatur ad Ioannem: qui enim veniebant ad Ioannem, mittebat illos ad Chriſtum baptizari, non mittebantur ad Ioannem qui à Chriſto baptizabantur. Turbati ſunt diſcipuli Ioannis, & cœperunt quæſtionem tractare cum Iudæis, quomodo ſolet fieri: Intelligas dixiſſe Iudæos maiorem eſſe Chriſtum, & ad eius baptiſmum debere concurri. Illi nondum intelligentes, defendebant baptiſmum Ioannis. Ventum eſt ad ipſum Ioannem, vt ſolueret quæſtionem. Intelligat charitas veſtra. Et hic vtilitas ipſa humilitatis agnoſcitur & oſtenditur: vtrum in ipſa quæſtione cum errarent homines, gloriari apud ſe voluerit Ioannes. Fortaſſe enim dixiſſet, verum dicitis, recte contenditis, baptiſmus meus eſt melior: nam vt noueritis quod baptiſmus meus eſt melior, ipſum Chriſtum ego baptizaui. Poterat hoc dicere Ioannes baptizato Chriſto, quantum ſe ſi vellet extendere, habebat vbi ſe extẽderet: ſed melius nouerat apud quem ſe humiliaret: Quem ſe nouerat naſcendo antecedere, illi voluit confitendo cedere. Salutem ſuã intelligebat in Chriſto eſſe. Iam dixerat ſuperius: Nos omnes de plenitudine eius accepimus: & hoc cõfiteri deũ eſt. Quomodo enim omnes homines de plenitudine eius accepimus, niſi ille ſit deus? Nam & ſi ille homo & non deus, de † plenitudine dei accepit etiam ipſe qui nõ deus eſt. Si autem omnes homines de plenitudine eius accipiunt, ille eſt fons, & illi bibentes, Qui bibunt fontem, & ſitire poſſunt & bibere. Fons nunquam ſitit, fons ſeipſo non eget: Fõte egẽt homines, aridis viſceribus, aridis faucibus currũt ad fontem vt reficiantur: Fons fluit vt reficiat, ita & dominus Ieſus. Videamus quid reſponderit Ioannes. *Venerunt ad Ioannẽ & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti: ecce hic baptizat, & omnes currunt ad illum.* Hoc eſt, quid dicis? Non ſunt prohibendi vt ad te potius veniant? *Reſpondit Ioannes & dixit: Non poteſt homo quicquã accipere, niſi ei datum fuerit de cœlo.* De quo putatis hoc dixiſſe Ioannem? De ſeipſo, quaſi homo accipiat de cœlo. † Intendat charitas veſtra: Non poteſt homo quicquam accipere, niſi fuerit ei datum de cœlo. *Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim, ego non ſum Chriſtus:* Tanquam dicens: Quid

Ioan. 1.

† al. Nam ſi ſit ille homo & non deus de, &c.

† al. quaſi homo accepit, ait, de cœlo.

Quid vos fallitis voſipſos? Mihi quomodo propoſuiſtis quæſtionem? Quid mihi dixiſtis: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti? Noſtis ergo quale teſtimonium illi perhibui? Quomodo dicturus ſum non eſſe illum quem dixi eſſe? Ego qui aliquid accepi de cœlo vt aliquid eſſem, inanem me vultis eſſe, vt loquar contra veritatem. Non poteſt homo accipere quicquam niſi fuerit illi datum de cœlo. Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim: ego non ſum Chriſtus. Non es tu Chriſtus? Sed quid ſi maior es illo: quia tu illũ baptizaſti? *Miſſus ſum ego:* Præco ſum, ille iudex eſt. Et audi teſtimonium multo vehementius multo expreſſius. Videte quid nobiſcum agatur, videte quid amare debeamus: videte quia aliquem hominem amare pro Chriſto, adulterium eſt. Quare hoc dico? Attendamus vocem Ioannis. Poterat in illo errari, poterat ipſe putari qui nõ erat. Reſpuit à ſe falſum honorem, vt teneat ſolidam veritatẽ, Videte quid dicat Chriſtũ, quid ſe. *Qui habet ſponſam ſpõſus eſt.* Caſti eſtote, ſponſum amate. Quid autem tu es qui nobis dicis, qui habet ſponſam ſponſus eſt? *Amicus autẽ ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi.* Aderit dominus deus noſter pro motu cordis mei: multo enim gemitu plenũ eſt dicere quod doleo: ſed obſecro vos per ipſum Chriſtũ, vt quod dicere nõ potuero, vos cogitetis. Noui enim dolorẽ meũ exprimi ſatis digne non poſſe: multos enim adulteros video, qui ſponſam tanto precio emptam, amatam, fœdam vt pulcha fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, poſſidere volunt, & id agunt verbis ſuis vt pro ſponſo amentur. De illo dictum eſt, hic eſt qui baptizat. Quis huc exit & dicit, ego baptizo? Quis huc exit & dicit, ego quod dedero hoc eſt ſanctum? Quis huc procedit, qui dicit, bonum eſt tibi vt naſcaris ex me? Amicum ſponſi audiamus, nõ adulteros ſponſi, audiamus zelantem, ſed nõ ſibi. Fratres regredimini corde ad veſtras domos, carnalia loquor, terrena loquor

Roma. 6. Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ. Multi habetis coniuges, multi habere vultis, multi & ſi non vultis, habuiſtis, multi qui omnino coniuges habere non vultis. De cõiugibus patrum veſtrorum nati eſtis. Nullum cor eſt quod non iſte tangat affectus, nullus in rebus humanis tam deuius à genere humano eſt, qui quod dico non ſentiat. Ponite aliquem peregre profectum, commendaſſe amico ſuo ſponſam

ſuam,

ſuam. Vide quæſo te, charus meus es, ne forte me abſente pro me aliquis ametur. Qualis ergo ille qui cuſtodiens ſponſam vel vxorem amici ſui, dat quidem operam vt nullus alius ametur: ſed ſi ſe amari pro amico voluerit, & vti voluerit commendata ſibi, quàm deteſtandus vniuerſo humano generi apparet? Videat illam aliquanto petulantius per feneſtram attendere, aut iocari cum aliquo, prohibet tanquam zelet. Video zelantem, ſed non video cui, vtrum amico abſenti, an ſibi præſenti. Putate hoc dominum noſtrum Ieſum Chriſtum feciſſe. Commendauit amico ſuo ſponſam ſuam; peregre profectus eſt accipere regnum, ſicut dicit ipſe in Euangelio, & tamen præſens eſt maieſtate. Fallatur amicus qui trans mare profectus eſt, & ſi fallitur, væ illi qui fallit: quid cum fallere deum conatur intuentem omnium corda, & omnium ſecreta rimantem? Exiſtit aliquis hæreticus, & dicit. Ego do, ego ſanctifico, ego iuſtifico nolo eas ad illam ſectam. Bene quidem zelat, ſed vide cui. Non eas ad idola, bene zelat: non ad ſortilegos bene zelat. Videamus cui zelat. Ego quod do ſanctum eſt, quia ego do. Ego quem baptizo baptizatus eſt, quem non baptizo non eſt baptizatus. Audi amicum ſponſi; diſce zelare amico tuo. Audi vocem illius, Hic eſt qui baptizat Quare tibi vis arrogare quod tuum non eſt? Vſqueadeo abſens eſt qui hic reliquit ſponſam ſuam? Neſcis quia ille qui a mortuis reſurrexerit, ad dexteram patris ſedet? Si contempſerunt eum Iudæi in ligno pendentem, tu contemnis in cœlo ſedentem? Nouerit charitas veſtra magnum dolorem me pati de hac re. Sed, vt dixi, dimitto cætera cogitationibus veſtris. Non enim dico ſi loquar tota die, ſi plangam tota die, non ſufficio. Non dico, ſi habeam, ſicut dicit Propheta fontem lachrymarum: ſed ſi conuertar in lachrymas & lachrymæ fiam, in linguas & linguæ fiam, parum eſt. Redeamus videamus quid dicit iſte, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: non eſt mea ſponſa, & non gaudes in nuptiis? Imò gaudeo ait, Amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Non inquit, gaudeo propter vocem meam, ſed propter vocem ſponſi gaudeo: ego ſum in audiendo, ille in dicendo: ego ſum illuminandus, ille lumen: ego ſum in aure, ille in verbo, ergo amicus ſponſi qui ſtat & audit eum. Quare ſtat? Quia non cadit. Quare non cadit? Quia humilis eſt. Vide

Luce. 19.

ſtantem

ſtátem in ſolido. Non ſum dignus corrigiam calciamenti eiu^s^ ſoluere. Bene te humilias, merito non cadis. Merito ſtas, merito audis eum, & gaudio gaudes propter vocem ſponſi. Sic & Apoſtolus amicus ſponſi zelat, & ipſe non ſibi, ſed ſponſo: audi vocem zelantis, Zelo Dei vos zelo dixit, non meo, non mi-

2. Cor. 11. hi, ſed zelo Dei. Vide quomodo, quam zelat, cui zelat. Deſponſaui enim vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto. Quid ergo times? quare zelas? Timeo, inquit, ne ſicut ſerpens ſeduxit Euam aſtutia ſua ſic & veſtri ſenſus corrumpantur à caſtitate quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis Eccleſia virgo appellata eſt: diuerſa eſſe membra Eccleſiæ, diuerſis donis pollere videtis atque gaudere. Alij coniugati, aliæ coniugatæ: alij viduati vxoribus vltra non quærunt, aliæ viduatæ maritis vltra non quærunt: alij integritatem ab ineunte ætate conſeruant, aliæ virginitatem ſuam deuouerunt. Diuiſa ſunt munera, ſed omnes iſti vna virgo eſt. Vbi eſt iſta virginitas? Non enim in corpore. In corpore paucarum fœminarum eſt. Et ſi dici virginitas in viris poteſt, paucorum virorum ſanctitas, integritas etiam corporis eſt in Eccleſia, & honorabilius membrum eſt. Alia autem membra non in corpore, ſed omnia in mente ſeruant virginitatem. Quę eſt virginitas mentis? Integra fides, ſolida ſpes, ſyncera charitas. Hanc virginitatem timebat ille, qui zelabat ſponſam à ſerpente corrumpi. Sicut enim membrum corporis violatur in quodam loco, ſic ſeductio linguæ violat virginitatem cordis. In mente non corrumpatur, qui non vult ſine cauſa tenere corporis virginitatem. Quid ergo dicam fratres mei? Et hæretici habent virgines, & multæ ſunt virgines hæreticorum. Videamus, ſi ſponſum amant, vt virginitas iſta cuſtodiatur. Cui cuſtoditur? Chriſto, inquit, Videamus, ſi Chriſto, & non Donato. Videamus cui ſeruetur iſta virginitas, cito probare poteſtis. Ecce oſtendo ſponſum, quia ipſe ſe oſtendit. Perhibet illi teſtimonium Ioannes, Hic eſt qui baptizat. O tu virgo, ſi ſponſo huic ſeruas virginitatē tuam, quare curris ad eum, qui dicit, Ego baptizo: cum amicus ſponſi tui dicat, Hic eſt qui baptizat. Deinde ſponſus tuus totum orbem tenet, quare tu in parte corrumperis? Quis eſt

Pſal. 46. ſponſus? Quoniam rex omnis terræ deus. Ipſe ſponſus tuus totum tenet, quia totum emit. Vide quanti emerit, vt intelligas quid emerit. Quod precium dedit? Sanguinem fudit. Vbi fudit ſanguinem ſuum? In paſſione. Nónne ſponſo tuo cantas

aut

aut cantare te fingis, quando emptus eſt totus orbis. Foderunt manus mea & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi vero conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Sponſa es, agnoſce veſtem ſponſi tui. Super quam veſtem miſſa eſt ſors? Interroga Euangeliū. Vide cui deſponſata ſis, vide à quo arrhas accipias, interroga Euangelium: Vide quid tibi dicat in paſſione domini, Erat ibi tunica. Videamus qualis, deſuper texta. Deſuper texta tunica quid ſignificat niſi charitatem? Deſuper texta tunica, quid ſignificat niſi vnitatem? Hanc tunicam attende, quam nec perſecutores Chriſti diuiſerunt. Ait enim: Dixerunt inter ſe, Non diuidamus eam, ſed ſortem ſuper eam mittamus. Ecce enim audiſtis Pſalmum, Veſtem perſecutores non conſciderunt, Chriſtiani Eccleſiam diuidunt. Sed quid dicam fratres? Aperte videamus quid emerit, Ibi enim emit, vbi precium dedit. Pro quanto dedit? Si pro Aphrica dedit, non ſimus Donatiſtæ, & non appellemur Donatiſtæ ſed Chriſtiani, quia Chriſtus ſolam Aphricam emit, quanquam & hic non ſoli Donatiſtæ. Sed non tacuit in commercio ſuo quid emerit. Fecit tabulas, Deo gratias, non nos fefellit: opus eſt vt audiat illa ſponſa, & intelligat ibi cui vouerit virginitatem. Ibi enim in ipſo Pſalmo, vbi dictum eſt, Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea: vbi paſſio domini apertiſſime declaratur: qui Pſalmus omni anno legitur nouiſſima hebdomada intento vniuerſo populo, imminente paſſione Chriſti, & apud nos & apud illos pſalmus iſte legitur. Inté dite fratres, quid ibi emit: recitentur tabulæ cómerciales, quid ibi emit: audite, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum, vniuerſi fines terræ. Et adorabunt in conſpectu eius, vniuerſæ familiæ† gétium: quoniam ipſius eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium. Ecce quid emit, Ecce quoniam rex omnis terræ deus eſt ſponſus tuus, quid ergo ad pannos vis deduci? Talem diuitem agnoſce, totum emit, & tu dicis, partem hic habes. O ſi placeres ſponſo, ô ſi non corrupta loquereris, & corrupto, quod peius eſt, corde, non corpore: amas hominem pro Chriſto, amas dicentem, Ego baptizo: amicum ſponſi non audis dicentem, Hic eſt qui baptizat. Non audis dicentem, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: ego non habeo ſponſam, dixit: ſed quid ſum? Amicus: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Eui-

Pſal. 21.
Ioan. 19.
Pſal. 21.
† al. patria.

denter ergo fratres mei, nihil prodeſt iſtis ſeruare virginitatem, habere continentiam eleemoſynas dare: omnia illa quæ laudantur in Eccleſia, nihil illis proſunt, quia conſcindunt vnitatem, id eſt, tunicam illam charitatis. Quid faciunt? Diſerti ſunt multi inter illos, magnæ linguæ flumina linguarum, nunquid angelicè loquuntur? Audiant amicum ſponſi zelantem ſponſo, non ſibi, Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam factus ſum velut æramentum ſonans aut cymbalum tinniens. Sed quid dicunt? Habemus baptiſmum. Habes, ſed non tuum. Aliud eſt habere, aliud dominari. Baptiſmum habes, quia accepiſti vt baptizatus ſis. Accepiſti tanquam illuminatus, ſi tamen à te non ſit obtenebratus: & quando das, miniſter das, non poſſeſſor: præco clamas non iudex. Per præconem loquitur iudex, & in Actis tamen non ſcribitur, præco dixit: ſed, iudex dixit. Proinde vide ſi tuum eſt quod das poteſtate. Si autem accepiſti, confitere cum amico ſponſi: non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo. Confitere cum amico ſponſi, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi ſtat & audit eum. Sed, ô ſi ſtares & audires eum, & non caderes, vt audires te. Audiendo enim eum ſtares, & audires: nam loqueris, & tibi caput inflas. Ego, inquit Eccleſia, ſi ſponſa ſum, ſi arras accepi, ſi precio ſanguinis illius redempta ſum, audio vocem ſponſi: & vocem amici ſponſi tunc audio, ſi ſponſo meo det gloriam, non ſibi. Dicat amicus, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Ecce habes ſacramenta, & ego concedo. Habes formam, ſed ſarmentum eſt de vite præciſum. Tu formam oſtendis, ego radicem quæro. De forma fructus non exit, niſi vbi eſt radix. Vbi autem eſt radix niſi in charitate? Et audi formam ſarmentorum. Paulus loquitur: Si ſciam, inquit, omnia ſacramenta, & habeam omnem prophetiam & omnem fidem: & quantam fidem? ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Nemo ergo vobis fabulas vendat: & Pontius fecit miraculum, & Donatus orauit, & reſpondit ei Deus de cœlo. Primo aut falluntur aut fallunt: Poſtremo fac illum montes transferre, charitatem autem, inquit, non habeam, nihil ſum. Videamus vtrum habuerit charitatem. Crederem, ſi non diuiſiſſet vnitatem, nam & contra iſtos, vt

1. Cor. 13. (margin, beside "tem ſponſo, non ſibi")

1. Cor. 13. (margin, beside "rum. Paulus loquitur")

ſic lo

ſic loquar, mirabiliarios cautum me fecit Deus meus, dicens, In nouiſſimis temporibus exurgent pſeudoprophetæ, facientes ſigna & portenta, vt in errorem inducant ſi fieri poteſt etiam electos: Ecce prædixi vobis. Ergo cautos nos fecit ſponſus, quia & miraculis decipi non debemus. Aliquando enim & deſertor terret prouincialem, ſed vtrum in caſtris ſit, & aliquid illi proſit character ille, in quo ſignatus eſt, hoc attendit qui terreri & ſeduci non vult. Teneamus ergo vnitatem fratres mei: præter vnitatem & qui facit miracula nihil eſt. In vnitate enim erat populus Iſraël, & non faciebat miracula: præter vnitatem erant magi Pharaonis, & faciebant ſimilia Moyſi. Populus Iſraël, vt dixi, non faciebat miracula: qui erant ſalui apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus apoſtolus reſuſcitauit mortuum, Simon Magus fecit multa. Erant ibi multi Chriſtiani qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed vnde gaudebant? Quia nomina eorum erant ſcripta in cœlo. Nam & redeuntibus diſcipulis, dominus noſter Ieſus Chriſtus propter fidem gentium hoc ait: dixerunt enim gloriantes ipſi diſcipuli, Ecce domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis ſubiecta ſunt. Bene quidem confeſſi ſunt, detulerunt honorem nomini Chriſti: & tamen quid ait eis? Nolite in hoc gloriari, quia dæmonia vobis ſubiecta ſunt ſed gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo. Petrus dæmonia excluſit, neſcio quæ anicula vidua, neſcio quis homo qualiſcunque laicus habens charitatem, tenens integritatem fidei, non facit hoc: Petrus in corpore oculus eſt, ille in corpore digitus, in eo tamen corpore eſt, in quo & Petrus: & ſi minus valet digitus quàm oculus, non eſt tamen præciſus à corpore. Melius eſt eſſe digitum & eſſe in corpore, quàm eſſe oculum & euelli de corpore. Proinde fratres mei, nemo vos fallat, nemo vos ſeducat, amate pacem Chriſti, qui pro vobis crucifixus eſt cum Deus eſſet. Paulus dicit, Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Et quiſquam noſtrum dicit, quia aliquid eſt? Si dixerimus quòd aliquid ſumus, & non illi gloriam dederimus, adulteri ſumus, nos amari volumus, non ſponſum. Vos Chriſtum diligite, & nos in illo, in quo & vos à nobis diligimini. Inuicem ſe diligant membra, ſed omnia ſub capite viuant. Dolore quidem fratres mei multa coactus ſum

Mar. 13. *1. q. 1. cap. Teneamus* *Exod. 7.* *Acto. 9.* *Acto. 8.* *Luca. 10.* *1. Cor. 3.*

Digitized by Google

dicere, & pauca dixi: lectionem tamen finire non potui, aderit dominus vt opportunè finiatur. Nolui enim amplius onerare corda veſtra, quæ volo vacare gemitibus & orationibus, pro his qui adhuc ſurdi ſunt & non intelligunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Hoc ergo gaudium meum impletum eſt illum oportet creſcere, me autẽ minui: Vſque ad id quod ait, Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

Tractatus XIIII.

LEctio iſta de ſancto Euangelio, excellentiã diuinitatis domini noſtri Ieſu Chriſti, & humilitatem hominis qui meruit dici amicus ſponſi, nos docet, vt diſtinguamus quid interſit inter hominem hominem & hominem deum. Quia homo deus dominus noſter Ieſus Chriſtus, deus ante omnia ſecula: & homo in noſtro ſeculo, deus de patre, homo de virgine, vnus tamen atque idem dominus & ſaluator Ieſus Chriſtus, filius dei deus & homo. Ioannes vero excellentis gratiæ miſſus ante ipſum, illuminatus ab illo qui lumen eſt. De Ioanne enim dictum eſt, Non erat ille lux ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. (*Ioan. 1.*) Poteſt quidem dici lumen, & bene dicitur & ipſe lumen, ſed illuminatum, non illuminans. Aliud eſt enim lumen quod illuminat, & aliud lumen quod illuminatur: nam & oculi noſtri lumina dicuntur, & tamen in tenebris patent & non vident. Lumen autem illuminans à ſeipſo lumen eſt, & ſibi lumen eſt, & non indiget alio lumine vt lucere poſsit, ſed ipſo indigent cætera vt luceant. Confeſſus eſt ergo Ioannes, ſicut audiſtis, quia cum diſcipulos multos faceret Ieſus, & perferretur ad eum veluti vt inſtigaretur, quaſi inuido enim narrauerunt, Ecce ille facit plures diſcipulos quã tu: cõfeſſus eſt quid eſſet, & inde meruit ad ipſum pertinere quia nõ eſt auſus ſe dicere quod eſt ille. Hoc ergo dixit Ioãnes, Non poteſt homo accipere quicquã niſi datum illi fuerit de cœlo. Ergo Chriſtus dat, homo accipit. Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim, Ego nõ ſum Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illũ. Qui habet ſpõſam ſpõſus eſt: amicus autem ſpõſi qui ſtat & audit eũ, gaudio gaudet propter vocem ſponſi non ſibi gaudium fecit de ſe. Qui enim vult gaudere de ſe, triſtis erit: qui autem de deo vult gaudere,

ſemper

ſemper gaudebit, quia deus ſempiternus eſt. Vis habere gaudium ſempiternū? Adhære illi qui ſempiternus eſt. Talem ſe dixit Ioannes, propter vocē ſponſi gaudet amicus ſponſi, ait. non propter vocē ſuā, ſed ſtat & audit eū. Si ergo cadit, non audit eum: de illo enim quodā qui cecidit, dictū eſt, Et in veritate nō ſtetit: de diabolo dictū eſt, Ergo ſtare debet amicus ſponſi & audire. Quid eſt ſtare? Permanere in gratia eius quē accepit, & audit vocē ad quam gaudet: ſic erat Ioānes, nouerat vnde gaudebat, non ſibi arrogabat quod ipſe non erat: ſciebat illuminatum ſe, non illuminatorem. Erat enim lumen verū ait Euangeliſta, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si ergo omnem, & ipſum Ioānem, quia & ipſe de hominibus. Etenim quanuis nemo exurrexit maior Ioanne in natis mulierum, vnus tamen & ipſe ex his qui nati ſunt ex mulieribus: nunquid comparandus eſt ei, qui quia voluit natus eſt? Et ideo nouo partu, quia nouus natus. Ambæ enim generationes domini vſitatæ ſunt, & diuina & humana: diuina non habet matrem, humana non habet patrem. Ergo vnus de cæteris Ioannes, ſed tamen maioris gratiæ, ita vt in natis mulierum nemo exurrexerit maior illo, tantam teſtificationem tribuit domino noſtro Ieſu Chriſto, vt illum dicat ſponſum, ſe amicum ſponſi, non dignum tamen ſoluere corrigiam calceamenti ipſius. Hinc audiuit iam multa charitas veſtra, quod ſequitur videamus: aliquantum enim ſpiſſum eſt ad intelligendum: ſed quoniam dicit ipſe Ioannes, quia non poteſt homo accipere quicquam, niſi datū illi fuerit de cœlo, quicquid non intellexerimus rogemus eum qui dat de cœlo, quia homines ſumus, & non poſſumus accipere quicquam, niſi ille dederit qui homo non eſt. Hoc ergo ſequitur, & dicit Ioannes, *Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.* Quod eſt gaudium ipſius? vt gaudeat ad vocem ſponſi. Impletum eſt in me, habeo gratiam meam, plus mihi non aſſumo, ne & quod accepi amittam. Quod eſt hoc gaudium? Gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Intelligat ergo homo non ſe gaudere debere de ſapientia ſua, ſed de ſapiētia quam accepit à Deo. Nihil plus quærat, & nō amittit quod inuenit: multi enim ideo facti ſunt inſipientes, qui dixerunt ſe eſſe ſapientes. Arguit illos Apoſtolus, & dicit de ipſis, Quia quod notum eſt dei, ait, manifeſtum eſt illis: Deus enim illis manifeſtauit. De quibus tam ingratis impiis, audite quid dicat, Deus enim illis manifeſtauit: Inuiſibilia

Ioan. 8.

Matt. 11.

Roma.1. enim eius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius ac diuinitas, vt ſint inexcuſabiles. Quare inexcuſabiles? Quia cognoſcentes deum, non dixit, quia non cognouerunt, ſed quia cognoſcentes deum, non ſicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcu-
Roma.1. ratum eſt inſipiens cor eorum: Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Si enim deum cognouerant, ſimul cognouerant quia non eos fecerat ſapientes niſi deus: Non ergo ſibi tribuerent quod à ſe non habebant, ſed ei à quo acceperant, non autem agendo gratias inſipientes facti ſunt: Ergo deus quod dederat gratis, tulit ingratis. Noluit eſſe hoc Ioannes, gratus eſſe voluit: Confeſſus eſt accepiſſe ſe, & gaudere ſe dixit propter vocem ſponſi, & ait: *Hoc ergo gaudium meum impletum eſt: Illum oportet creſcere, me autem minui.* Quid eſt hoc? Illum oportet exaltari, me autem humiliari. Quomodo creſcit Ieſus? quomodo creſcit deus? Perfectus non creſcit. Deus autem non creſcit nec minuitur. Si enim creſcit perfectus non eſt: ſi minuitur, deus non eſt. Ieſus autem deus quomodo creſcit? Si ad ætatem, quia dignatus eſt eſſe homo & fuit puer: & cum ſit verbum dei, infans in præſepi iacuit, & cum ipſe matrem ſuam condiderit, lac infantiæ de matre ſuxit. Quia creuit ergo Ieſus ætate carnis, ideo forte dictum eſt: Illum oportet creſcere, me autem minui. Sed quare & hoc? Ioannes & Ieſus quantum ad carnem pertinet, coæui erant. Sex menſes inter ſe habebant, & pariter creuerunt, & ſi diutius ante mortem dominus noſter Ieſus Chriſtus vellet hic eſſe, & ipſum Ioannem hic ſecum eſſe, quomodo pariter creuerant, ita pariter ſeneſcere poterant. Quare autem illum oportet creſcere, me autem minui? Primo, quia iam & dominus triginta annorum erat. Nunquid iuuenis ſi iam triginta annorum ſit adhuc creſcit? Iam ab ipſa ætate vergere incipiunt homines, & declinare ad grauiorem ætatem, & inde ad ſenectutem. Sed & ſi pueri eſſent ambo, non diceret: illum opportet creſcere, me autem minui: ſed diceret, ſimul nos oportet creſcere: Nunc autem triginta annorum ille, triginta & ille: ſex menſes qui intererant, nullam diſtinguunt ætatem: Magis illud inuenit lectio quàm aſpectio. Quid ergo eſt: illum oportet creſcere, me autem minui? Magnum hoc ſacramentum, intelligat charitas

veſtra:

veſtra: Antequam veniret dominus Ieſus, homines gloriabantur de ſe. Venit ille homo, vt minueretur hominis gloria, & augeretur gloria dei. Etenim venit ille ſine peccato, & inuenit omnes cum peccato. Si ſic venit ille vt dimitteret peccata deus largiatur, homo confiteatur: etenim confeſſio hominis, humilitas hominis: miſeratio dei, altitudo dei. Si ergo venit ille dimittere homini peccata ſua: agnoſcat homo humilitatem ſuam, & deus faciet miſericordiam ſuam. illum oportet creſcere, me autem minui: hoc eſt, illum oportet dare, me autem accipere: illum glorificari, me autem confiteri. Intelligat homo gradum ſuum, & confiteatur deo, & audiat Apoſtolum dicentem homini ſuperbienti & elato, & extollere ſe volenti, Quid enim habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Intelligat ergo homo quia accepit, qui volebat ſuum dicere quod non eſt eius, & minuatur. Bonum eſt enim illi vt deus in illo glorificetur: ipſe in ſe minuatur, vt in deo augeatur. Hæc teſtimonia & hanc veritatem etiam paſſionibus ſuis ſignificauerunt Chriſtus & Ioannes: Nam Ioannes capite minuitur. Chriſtus in cruce exaltatus eſt, vt & ibi appareret quid eſt, Illum oportet creſcere, me autem minui: hoc eſt, illum oportet exaltari, me autem humiliari. Deinde natus eſt Chriſtus cum iam inciperent creſcere dies, natus eſt Ioannes quando cœperunt minui dies. Atteſtata eſt ipſa creatura & ipſæ paſſiones, verbis Ioannis dicentis: Illum oportet creſcere, me autē minui. Creſcat ergo in nobis gloria dei, & minuatur gloria noſtra, vt in deo creſcat & noſtra. Hoc enim dicit Apoſtolus: hoc dicit ſcriptura ſancta: Qui gloriatur, in domino glorietur. In te vis gloriari & creſcere, ſed malo tuo male creſcis: qui enim male creſcit, iuſte minuitur. Creſcat ergo deus qui ſemper perfectus eſt, creſcat in te. Quanto enim magis intelligis deū, & quanto magis capis, videtur in te creſcere deus. Ipſe autem non creſcit, ſed ſemper perfectus eſt. Intelligebas heri modicum, intelligis hodie amplius, intelliges cras multo amplius. Lumen ipſum dei creſcit in te, ita vt velut deus creſcit, qui ſemper perfectus manet. Quemadmodū ſi curarentur alicuius oculi ex priſtina cæcitate, & inciperet videre paululum lucis, & alia die plus videret, & tertia die amplius, videretur illi lux creſcere, lux tamē perfecta eſt, ſiue ipſe videat, ſiue nō videat: ſic eſt & interior homo, proficit quidem in deo, & deus

1.Cor.4.

1.Cor.1.

Hiere.9.

Digitized by Google

in illo videtur creſcere: ipſe tamen minuitur, vt à gloria ſua decidat, & in gloriam dei ſurgat. Et diſtincte iam & manifeſte apparet quod modo audiamus: *Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt.* Vide quid dicat de Chriſto, quid de ſe. *Qui eſt de terra, terra eſt, & de terra loquitur.* Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt, Chriſtus eſt: qui autem eſt de terra, terra eſt, & de terrra loquitur, Ioannes eſt. Et hoc eſt totum, Ioannes de terra eſt, & de terra loquitur. Totũ teſtimonium quod perhibet de Chriſto, de terra loquitur: Non voces domini audiuntur à Ioanne, vbi teſtimonium perhibet Chriſto: Quomodo ergo de terra loquitur? Sed de homine dicebat, quantum ad ipſum Ioannem pertinet, de terra eſt & de terra loquitur. Si autem aliqua loquitur diuina, illuminatus eſt à deo: nam ſi non eſſet illuminatus, terra terram loqueretur. Ergo ſeorſum eſt gratia dei, ſeorſum eſt natura hominis. Modo natura hominis in terra naſcitur, creſcit, vſitata iſta hominum dicit. Quid nouit, niſi terram de terra? Humana loquitur, humana nouit, humana ſapit. Carnalis carnaliter æſtimat, carnaliter ſuſpicatur. Ecce eſt totus homo. Veniat
Pſal. 17. gratia dei, illuminet tenebras illius ſicut dicit: Tu illuminas lucernam meam, domine deus meus illumina tenebras meas. Aſſumat mentem humanam, conuertatur ad lucem
1. Cor. 15. ſuam, quia incipit iam dicere quod Apoſtolus dicit: Non
Galat. 2. ego, ſed gratia dei mecum: Et viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus: hoc eſt, illum oportet creſcere, me autem minui. Ergo Ioannes, quantum ad Ioannem pertinet, de terra eſt & de terra loquitur. Si quid diuinum audiſti à Ioanne, illuminantis eſt, non recipientis. *Qui de cœlo venit ſupra eſt, & quod vidit & audiuit hoc teſtificatur. & teſtimoniũ eius nemo accipit.* De cœlo venit, ſupra omnes eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, de quo ſuperius dictum eſt: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo: Eſt autem ſuper omnes, & quod vidit, & quod audiuit à patre hoc loquitur: Habet enim & patrem ipſe filius dei, habet & patrem & audiuit à patre: Et quod audiuit à patre quid eſt? quis hoc explicat? quando lingua mea, quando cor meum ſufficere poteſt, vel cor ad intelligendum, vel lingua ad proferendum? Quid eſt quod filius audiuit à patre? Forte filius verbum patris audiuit, immo filius verbum patris eſt. Videtis quemadmodũ hic fatigetur omnis conatus humanus.

Videtis quemadmodum hic deficiat omnis coniectura pectoris noſtri, & omnis intentio mentis caligantis. Audio dicentem ſcripturã, quia ipſe filius hoc loquitur, quod audiuit à patre. Et rurſum audio dicentem ſcripturam, quia ipſe filius verbum patris eſt, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Nos loquimur verba volantia & tranſeuntia: mox vt ſonuerit ex ore tuo verbum tuum, tranſit peragit ſtrepitum ſuum & tranſit in ſilentium, nunquid poteſt ſequi ſonum tuum, & tenere vt ſtet? Cogitatio tamen tua permanet, & de ipſa cogitatione permanente dicimus multa verba tranſeuntia. Quid dicimus fratres mei? Deus cum loqueretur adhibuit vocem, adhibuit ſonos, adhibuit ſyllabas? Si adhibuit iſta, qua lingua locutus eſt? Hebræa, an Græca, an Latina? Ibi neceſſariæ linguæ, vbi diſtinctio gentium: vbi autem nemo poteſt dicere, illa lingua vel illa lingua locutum eſſe deum, cor tuum attende, quando concipis verbum quod dicas. Dicam enim ſi potuero quod in nobis attendamus, non vnde illud comprehendamus. Quando ergo concipis verbum quod proferas, rem vis dicere, & ipſa rei conceptio in corde tuo iam verbum eſt. nondum proceſſit, ſed iam natum eſt in corde, & manet vt procedat. Attendis autem ad quem procedat, & cum quo loquaris. Si Latinus eſt, vocem Latinam quæris. Si Græcus eſt, verba Græca meditaris: ſi Punicus eſt, attendis ſi noſti linguam Punicam. Pro diuerſitate ergo auditorum diuerſas linguas adhibes, vt proferas verbum conceptum: Illud autem quod in corde conceperas, nulla lingua tenebatur. Cum ergo deus loquens linguam non quæreret, & genus locutionis non aſſumeret quomodo auditus eſt à filio, cum per ipſum filium ſit locutus deus? Quomodo enim tu verbum quod loqueris, in corde habes & apud te eſt, & ipſa conceptio ſpiritalis eſt: nam ſicut anima tua ſpiritus eſt, ita & verbum quod concepiſti ſpiritus eſt: nondum enim accepit ſonum, vt per ſyllabas diuidatur, ſed manet in conceptione cordis & in ſpeculo mentis: ſic deus edidit verbum, hoc eſt, genuit filium: Et tu quidem ex tempore gignis verbum etiam in corde, deus ſine tempore genuit filium, per quem creauit omnia tempora. Cum ergo verbum dei filius ſit, filius autem locutus eſt nobis, non verbum ſuum, ſed verbũ patris, ſe nobis loqui voluit, qui verbum patris loquebatur. Hoc ergo quomodo decuit & opor

 tuit, dixit

tuit, dixit Ioannes: quomodo potuimus nos expoſuimus, cū ad cor nondum peruenit dignus de tanta re intellectus: habet quò ſe conuertat, habet quo pulſet, habet à quo quærat, habet à quo petat, habet à quo accipiat. Qui de cœlo venit ſupra omnes eſt, & quod vidit & audiuit hoc teſtatur, & teſtimoniū eius nemo accipit. Si nemo, vt quid venit? Quorundam enim nemo. Eſt quidam populus præparatus ad iram dei, damnandus cum diabolo: horum nemo accipit teſtimonium Chriſti. Nam ſi omnino nemo, nullus homo: Quid eſt quod ſequitur, *Qui autem accepit teſtimonium eius, ſignauit quia deus verax eſt?* Certe ergo nemo, ſi tuipſe dicis, qui accepit teſtimonium eius, ſignauit quia deus verax eſt. Reſponderet ergo fortaſſe Ioannes interrogatus & diceret: Noui quid dixerim, nemo. Eſt enim quidam populus natus ad iram dei, & ad hoc præcognitus. Qui ſint enim credituri, & qui non ſint credituri nouit deus. Qui ſint perſeueraturi in eo quod crediderunt, & qui ſint lapſuri, nouit deus: & numerati ſunt à deo omnes futuri in vitam æternam, & nouit iam illum populum diſtinctum. Et ſi ipſe nouit & Prophetis dedit noſſe per ſpiritum ſuum, dedit & Ioanni. Attendebat ergo Ioannes, non oculo ſuo: nam quantum ad ipſum pertinet, terra eſt, de terra loquitur: ſed in ea gratia ſpiritus, quam accepit à deo, & vidit quendam populum impium infidelem, attendens illum in infidelitate ſua & ait: Teſtimonium eius, qui venit de cælo, nemo accipit. Quorū nemo? Eorum qui ad ſiniſtrā futuri ſunt: eorum quibus dicetur, Ite in ignem æternū, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius. Qui ergo accipiunt? Illi qui ad dexteram futuri ſunt, illi quibus dicetur: Venite benedicti patris mei, percipite regnū quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Attendite ergo in ſpiritu diuiſionem, in genere autem humano commixtionem: & quod nondū locis ſeparatū eſt, ſeparauit intellectu: ſeparauit cordis aſpectu, & vidit duos populos fidelium & infideliū. Attēdit in fideles & ait: Qui de cœlo venit ſuper omnes eſt, & quod vidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Deinde tranſtulit ſe à ſiniſtrā & aſpexit ad dexterā, & ſecutus ait: Qui accepit teſtimonium eius, ſignauit quia deus verax eſt. Quid eſt, ſignauit quia deus verax eſt, niſi homo mendax eſt, & deus verax eſt? Quia nemo hominum poteſt dicere quod veritatis eſt, niſi illuminatus ab eo qui mentiri non poteſt. Deus ergo verax, Chriſtus au

Matt. 25.

ſtus autem deus. Vis probare? Accipe teſtimonium eius & inuenies. Qui enim accepit teſtimoniũ eius, ſignauit quia deus verax eſt. Quis? Ipſe qui de cœlo venit & ſuper omnes eſt, deus verax eſt. Sed ſi nondum illum intelligis deum, nondũ accepiſti teſtimonium eius. Accipe & ſigna, præſumenter intelligis, definienter agnoſcis, quia deus verax eſt. *Quem enim miſit deus, verba dei loquitur.* Ipſe eſt deus verax: Et miſit illum deus. Deus miſit deũ. Iunge ambos, vnus deus: deus verax miſſus à deo. De ſingulis interroga, deus: & de ambobus interroga, deus. Deus, non ſinguli deus, & ambo dij, ſed ſingulus quiſque deus, & ambo deus. Tanta enim ibi eſt charitas ſpiritus ſancti, tanta pax veritatis, † vt de ſingulis cum interrogatur, deus tibi reſpondeatur. De trinitate cum interrogatur deus tibi reſpondeatur. Si enim ſpiritus hominis quando inhæret deo, vnus ſpiritus eſt, aperte Apoſtolo dicente, Qui adhæret domino vnus ſpiritus eſt: quanto magis filius æqualis adhærens patri, ſimul cum illo vnus deus eſt? Audite alterum teſtimoniũ. Noſtis quàm multi crediderunt, quando omnia quę habebant ad pedes Apoſtolorũ vendita poſuerunt, vt diſtribueretur vnicuique ſicut opus erat. Et de illa congregatione ſanctorum quid dicit ſcriptura? Erat illis anima vna, & cor vnum in deum. Si charitas de tot animabus fecit animam vnam, & de tot cordibus fecit cor vnũ: quanta eſt charitas inter patrem & filiũ? Maior vtique poteſt eſſe quàm inter illos homines, quibus erat cor vnũ & anima vna. Si ergo multorũ fratrum cor vnum propter charitatem, & multorum fratrum anima vna propter charitatem: deus pater & deus filius dicturus eſt, quia duo ſunt: Si duo dij ſunt, non eſt ibi ſumma charitas. Si enim hic tanta charitas eſt, vt animam tuam & animam amici tui vnam animam faciat, quomodo ibi non eſt vnus deus pater & filius? Abſit vt hoc ſentiat fides nõ ficta. Prorſus quantum excellat charitas illa, hinc intelligite. Multæ animæ ſunt multorum hominum, & ſi ſe diligunt, vna anima eſt: ſed poſſunt dici & multæ animæ in hominibus, quia nõ eſt tanta cõiunctio. Ibi autem vnum deum licet dicas duos aut tres deos nõ licet vt dicas. Hinc tibi commendatur ſupereminẽtia & ſummitas charitatis tanta, vt maior illa eſſe non poſſit. Quem enim miſit deus, verba dei loquitur. Hoc vtique de Chriſto dicebat, vt ſe ab illo diſtingueret. Quid enim ipſum Ioannem, nónne deus miſit? An non ipſe dixit

† al. Vnitatis.

1. Cor. 6.

Acto. 4.

dixit, miſſus ſum ante eum, & qui me miſit baptizare in aqua
Malac. 3. Et de illo dictum eſt: Ecce mitto angelũ meũ, qui præparabit viam tuam ante te. Nónne & ipſe verba dei loquitur, de quo etiam dictum eſt quòd ſit amplius quàm Propheta? Si ergo & ipſum deus miſit, & verba dei loquitur: quomodo ad diſtinctioné de Chriſto eũ dixiſſe accipimus: qué enim miſit deus, verba dei loquitur. Sed vide quid adiũgat. *Non enim ad menſuram dat deus ſpiritum.* Quid eſt hoc: Non enim ad menſuram dat deus ſpiritum? Inuenimus quia ad menſurã dat deus
Ephe. 5. ſpiritum. Audi Apoſtolum dicentem: Secundum menſuram donationis Chriſti. Hominibus ad menſuram dat, vnico filio non dat ad menſuram. Quomodo hominibus ad menſuram?
1.Cor. 12. Alij quidem datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum: alij fides in eodem ſpiritu, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij donatio curationum. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes dona habent ſanitatum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Aliud habet iſte, aliud ille: Et quod habet ille, non habet iſte. Menſura eſt, diuiſio quædam donorum eſt. Ergo hominibus ad menſuram datur, & concordia ibi vnum corpus facit, Quomodo aliud accipit manus vt operetur, aliud oculus vt videat, aliud auris vt audiat, aliud pes vt ambulet, anima tamen vna eſt quæ agit omnia, in manu vt operetur, in pede vt ambulet, in aure vt audiat, in oculo vt videat: ſic ſunt etiam diuerſa dona fidelium tanquam membra, ad menſurã vnicuique propriã diſtributa. Sed Chriſtus qui dat, non ad menſuram accepit. Audi enim adhuc quid ſequitur, quia de filio dixerat: Nõ enim ad mẽſuram dat deus ſpiritum. *Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.* Et adiecit, omnia dedit in manu eius: vt noſſes & hic qua diſtinctione dictum ſit, pater diligit filium. Quare enim pater non diligit Ioannem? Et tamen non omnia dedit in manu eius. Pater non diligit Paulum? Et tamen non omnia dedit in manu eius. Pater diligit filium, ſed quomodo pater filium, non quomodo dominus ſeruum, quomodo vnicum, non quomodo adoptatũ. Itaque omnia dedit in manu eius. Quid eſt omnia?
Philip. 2. Vt tantus ſit filius, quantus eſt pater. Ad æqualitaté enim ſibi genuit eũ, cui rapina nõ eſſet in forma dei eſſe æqualem deo,

Pater

Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Ergo cum ad nos pater dignatus eſt mittere filium, nõ putemus aliquid minus nobis miſſum, quàm eſt pater. Pater mittens filium, ſe alterum miſit. Nanque putantes adhuc diſcipuli, quia pater aliquid maius eſt quàm filius, videntes carnem & non intelligentes diuinitatem, dixerunt ei, Domine oſtẽde nobis patrem & ſufficit nobis: tanquam ſi dicerent, Iam nouimus te, & benedicimus te, quia nouimus te. Gratias enim tibi agimus, quia oſtendiſti te nobis, ſed patrem nondum nouimus: Propterea cor noſtrum ardet, & ſatagit cõcupiſcentia quadã ſancta videndi patris tui qui te miſit. Ipſum nobis oſtẽde, & nihil amplius à te deſiderabimus: ſufficit enim nobis cũ ille fuerit demonſtratus, quo maior eſſe nemo poteſt. Bona cõcupiſcentia, bonũ deſiderium, ſed paruus intellectus. Attendens enim ipſe dominus Ieſus, paruos magna quærentes, & ſeipſum magnum inter paruos paruũ inter paruos, ait Philippo qui hoc dixerat vni ex diſcipulis, Tanto tempore vobiſcũ ſum, & non cognouiſtis me, Philippe? Poſſet hic Philippus reſpondere: cognouimus te. Sed nunquid diximus tibi, oſtende nobis te? Te cognouimus, ſed patrem quærimus. Subiecit ſtatim: Qui me videt, videt & patrem. Si ergo æqualis patri miſſus eſt, non eũ æſtimemus ex infirmitate carnis, ſed cogitemus maieſtatem indutã carne non oppreſſam carne: manẽs enim deus apud patrẽ, apud homines factus eſt homo, vt tu per illũ qui apud te factus eſt homo fieres talis qualis capit deũ: nõ enim homo poterat capere deum. Videre poterat homo hominem, capere deum non poterat. Vnde non poterat capere deum? Quia oculũ cordis vnde caperet non habebat. Erat ergo aliquid intus ſaucium, & aliquid foris ſanum. Corporis oculos habet ſanos, cordis oculos habebat ſaucios Factus eſt ille homo ad corporis oculũ vt credens in eũ qui videri corporaliter potuit, curreres ad eum ipſum videndum, quem ſpiritaliter vidẽre non poteras. Tanto tempore vobiſcum ſum & non cognouiſtis me? Philippe, qui me videt, videt & patrem. Quare illi non illum videbant? Ecce videbant illum, & patrem nõ videbant. Videbant carnem, ſed maieſtas latebat. Quod videbant diſcipuli, qui amauerunt, viderunt & Iudæi qui crucifixerũt. Intus ergo erat totus ille & ſic intus in carne, vt apud patrem, maneret: non enim deſeruit patrem, quando venit ad carnem. Carnalis cogitatio non capit quod dico. Differat intellectum,

Ioan.14.

Ioan.14.

tellectum, & incipiat à fide. Audiat quod ſequitur: *Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira dei manet ſuper eum.* Non dixit ira dei veniet ad eũ, ſed ira dei manet ſuper eum. Omnes qui naſcuntur mortales habent ſecum iram dei. Quam iram dei? Quam excepit primus homo Adã. Si enim peccauit primus homo, & audiuit, morte morieris: factus eſt mortalis ille, & cœpimus naſci mortales, cũ ira dei nati ſumus. Venit inde filius nõ habẽs peccatũ, & indutus eſt carne, indutus eſt mortalitate, & ſi ille nobiſcũ cõmunicauit iram dei, nos pigri ſumus cũ illo cõmunicare gratiã dei? Qui ergo nõ vult credere in filium, ira dei manet ſuper eũ. Quæ ira? De qua dicit Apoſtolus: Fuimus enim & nos natura filij irę ſicut & cęteri. Omnes ergo filij iræ, quia de maledicto mortis venientes. Crede in Chriſtum factũ propter te mortalẽ, vt illũ capias immortalẽ: quando enim cœperit eius immortalitatem, nec tu eris mortalis. Viuebat, moriebaris: mortuus eſt vt viuas. Attulit gratiam dei, abſtulit iram dei. Deus bibit mortem, ne mors biberet hominem.†

Ephe. 2.

† al. Deus vicit mortem, ne mors vinceret hominem.

Ab eo loco vbi ait. Vt ergo cognouit Ieſus quia audierunt Phariſæi, quia Ieſus plures diſcipulos facit: vſque ad id quod ait, Et mulieri dicebant, quia non iam propter tuam loquelam credimus, ipſi enim & audiuimus & ſcimus, quia hic eſt vere ſaluator mundi. *Tractatus XV.*

Cap. IIII

NOtum eſt, non rude eſt auribus charitatis veſtræ Euangeliſtam Ioannẽ velut aquilã volare altius, caliginemq; terræ tranſcendere, & lucẽ veritatis firmioribus oculis intueri. Multa enim iam ex Euãgelio eius per myſterium noſtrum domino adiuuante tractata ſunt. Ex ordine autẽ ſequitur hæc lectio, quæ hodie recitata eſt. Ea quæ dicturus ſum domino donante ſic audituri eſtis, vt magis recognoſcatis quàm diſcatis. Non ideo tamen pigra debet eſſe intentio quia non eſt cognitio ſed recognitio. Hoc lectum eſt, & hanc lectionem tranctandam ſuſcepimus, geſtamus in manibus quòd dominus Ieſus ad puteum Iacob loquebatur cum Samaritana muliere. Dicta enim ibi ſunt magna myſteria, & magnarũ ſimilitudines rerum paſcentes animam eſurientem, reficientes languentem. *Dominus autem hæc cũ audiſſet cognouiſſe Phariſæos quòd plures diſcipulos faceret quàm Ioannes, & plures baptizaret, quanquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius, reliquit Iudæam*

Iudæam terram, & abiit iterum in Galilæam. Hinc diutius diſputandũ non eſt, ne immorãtes in manifeſtis anguſtias tẽporis patiamur ad obſcura tractãda† & apperienda. Vtique do- minus ſi ſciret Phariſæos ita de ſe cognouiſſe, quod plures diſcipulos faceret & quod plures baptizaret, vt hoc eis ad ſalutẽ valeret ſequendi eum, vt & ipſi eſſent diſcipuli, & ipſi vellent ab eo baptizari: magis non relinqueret Iudæam terrã ſed propter illos maneret ibi. Quia vero cognouit eorum ſcientiam, ſimul cognouit & inuidentiã, quia non hoc propterea didicerunt vt ſequerentur, ſed vt perſequerentur, abiit inde: Poterat quidẽ ille & præſens ab his non teneri, ſi nollet: non occidi, ſi nollet, quia poterat & nõ naſci, ſi nollet. Sed quia in omni re quã geſſit, vt homo hominibus in ſe credituris præbebat exẽplũ: quia vnuſquiſq; ſeruus dei non peccat ſi ſeceſſerit in aliũ locũ, videns furorẽ forte perſequẽtiũ ſe, aut quærentiũ in malũ animã ſuã. Videretur autẽ ſibi ſeruus dei peccare ſi faceret, niſi in faciendo dominus præceſſiſſet. Fecit hoc ille magiſter bonus vt doceret, nõ quod timeret. Fortaſſis etiã hoc moueat, cur dictũ ſit: Baptizabat Ieſus plures quã Ioannes: & poſteaquam dictum eſt, baptizabat, ſubſecutum eſt, Quanquam Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius. Quid ergo falſum dictum erat & correctum eſt, cum additum eſt: Quanquam Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius? An vtrunque verum eſt, quia & Ieſus baptizabat, & non baptizabat? Baptizabat enim, quia ipſe mundabat: non baptizabat, quia nõ ipſe tingebat. Præbebãt diſcipuli miniſteriũ corporis præbebat ille adiutoriũ maieſtatis. Quãdo enim ceſſaret à baptizando, quãdo nõ ceſſat à mundando? De quo dictũ eſt ab eodẽ Ioanne, per Ioannis Baptiſtæ perſonam dicentis: Hic eſt qui baptizat. Ergo Ieſus adhuc baptizat, & quouſque baptizandi ſumus, Ieſus baptizat. Securus homo accedat ad inferiorem miniſtrum: habet enim ſuperiorẽ magiſtrum: ſed forte ait aliquis, Baptizat quidem Chriſtus in ſpiritu, non in corpore: quaſi vero alterius dono quàm illius quiſquam etiã ſacramento corporalis & viſibilis baptiſmatis imbuatur. Vis noſſe quia ipſe baptizabat, nõ ſolũ ſpiritu, ſed etiã aqua? Audi Apoſtolum: Sicut Chriſtus, inquit, dilexit Eccleſiam ſuam, & ſeipſum tradidit pro ea mundans eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Mundans eam:

† al. ſcrutanda.

Ephe. 5.

Digitized by

eam: Vnde? Lauacro aquæ in verbo. Quid eſt baptiſmus Chriſti? Lauacrum aquæ in verbo. Tolle aquam, nó eſt baptiſmus: tolle verbum, & non eſt baptiſmus. Iam ergo his peractis, per quæ peruenit ad collocutioné cum illa muliere, videmus quę reſtant plena myſteriis, & grauida ſacramentis. *Oportebat autem*, inquit, *eum tranſire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, iuxta prædiũ quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph. Erat autem ibi fons Iacob.* Puteus erat: Sed omnis puteus fons, non omnis fons puteus. Vbi enim aqua de terra manat, & vſui præbetur haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu & ſuperficie ſit, fons tantum dicitur: ſi autem in alto & profundo ſit, ita puteus vocatur, vt fontis nomen non amittat. *Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontem: Hora erat quaſi ſexta.* Iam incipiunt myſteria. Non enim fruſtra fatigatur Ieſus, non enim fruſtra fatigatur virtus Dei, nó enim fruſtra fatigatur, per quem fatigati recreantur: nó enim fruſtra fatigatur, quo deſeréte fatigamur, quo præſente firmamur. Fatigatur tamen Ieſus & fatigatur ab itinere, & ſedet: & iuxta puteum ſedet, & hora ſexta fatigatus ſedet. Omnia iſta innuũt aliquid, indicare volunt aliquid, intentos nos faciũt, vt pulſemus hortantur. Ipſe ergo aperiat & nobis & vobis, qui dignatus eſt
Matt. 7. ita hortari vt diceret: Pulſate & aperietur vobis. Tibi fatigatus eſt ab itinere Ieſus. Inuenimus virtutem Ieſum, & inuenimus
Ioan. 1. infirmum Ieſum, fortem & infirmum. Fortem, quia in principio erat verbũ, & verbũ erat apud Deũ, & deus erat verbũ: hoc erat in principio apud Deum. Vis videre quàm iſte filius Dei fortis ſit? Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & ſine labore facta ſunt. Sed quid ergo illo fortius, per quem ſine labore facta ſunt omnia? Infirmum vis noſſe? Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Fortitudo Chriſti te creauit, infirmitas Chriſti te recreauit. Fortitudo Chriſti fecit, vt quod non erat eſſet: infirmitas Chriſti fecit, vt quod erat non periret. Condidit nos fortitudine ſua, quæſiuit nos infirmitate ſua: nutrit ergo ipſe infirmus infirmos, tanquam gallina pullos ſuos, huic enim ſe ſimilem fecit: Quotiens vo-
Matt. 23. lui, inquit ad Hieruſalem, congregare filios tuos ſub alas, tanquam gallina pullos ſuos, & noluiſti. Videtis autem fratres, quemadmodũ gallina infirmetur cum pullis ſuis: nulla enim alia auis quòd ſit mater agnoſcitur. Videmus nidificare paſſeres quoſlibet ante oculos noſtros, hirundines, ciconias, colum-

bas

bas quotidie videmus nidificare, quos niſi quando in nidis videmus, parentes eſſe nõ agnoſcimus: gallina vero ſic infirmatur in pullis ſuis, vt etiam ſi ipſi pulli nõ ſequantur, filios non videas, matrem tamen intelligas, ita fit aliis demiſſis, plumis hiſpida, voce rauca, omnibus membris demiſſa & abiecta: vt quemadmodum dixi, & ſi etiam filios non videas, matrem tamen intelligas. Sic ergo infirmus Ieſus fatigatus ab itinere: Iter ipſius eſt caro pro nobis aſſumpta. Quomodo enim iter habet qui vbiq; eſt, qui nuſquã deeſt? Quò it, aut vnde it, niſi quia non ad nos veniret, niſi formam viſibilis carnis aſſumeret? Quia ergo venire ad nos eo modo dignatus eſt, vt in forma ſerui, aſſumpta carne appareret, ipſa carnis aſſumptio eſt iter ipſius. Ideo fatigatus ab itinere, quid eſt aliud quàm fatigatus in carne? Infirmus in carne Ieſus, ſed noli tu infirmari. In illius infirmitate tu fortis eſto: quia quod infirmum eſt dei, *1. Cor. 1.* fortius eſt hominibus. Sub hac rerum imagine, Adam qui erat *Rom. 5.* forma futuri, præbuit nobis magnum indicium ſacramenti, imò deus in illo præbuit. Nam & dormiens meruit accipere *Gene. 2.* vxorem, & de coſta eius facta eſt ei vxor: quoniam de Chriſto in cruce dormiente, futura erat Eccleſia de latere eius, de latere ſcilicet dormientis: quia de latere in cruce pendentis, lancea percuſſo, ſacramenta Eccleſiæ profluxerunt. Sed quare hoc dicere volui fratres? Quia infirmitas Chriſti nos facit fortes. Magna ibi imago præceſſit. Potuit enim deus carnem detrahere homini vnde faceret fœminam, & magis videtur quaſi congruere potuiſſe: fiebat enim ſexus infirmior, & magis de carne infirmitas fieri debuit, quàm de oſſe, oſſa enim in carne firmiora ſunt: non detraxit carnem vnde faceret mulierem, ſed detraxit os, & detracto oſſe formata eſt mulier, & in locum oſſis caro adimpleta eſt. Poterat pro oſſe os reddere, poterat ad faciendum mulierem non coſtam, ſed carnem detrahere. Quid igitur ſignificauit? Facta eſt mulier in coſta tanquam fortis: factus eſt Adam in carne tanquam infirmus, Chriſtus & Eccleſia. Illius infirmitas noſtra eſt fortitudo. Quare ergo hora ſexta? Quia ætate ſeculi ſexta. Computa in Euangelio tanquam vnam horam, vnam ætatem ab Adam vſq; ad Noë: ſecundum à Noë vſque ad Abraham: tertiam ab Abraham vſque ad Dauid: quartam a Dauid vſque ad transmigrationem Babyloniæ: quintam à tranſmigratione Babyloniæ vſque ad baptiſmum Ioannis. Inde ſexta agitur. Quid miraris? Venit

Ieſus, & humiliando ſe venit, ad puteum fatigatus venit, qui infirmam carnē portauit. Hora ſexta, quia ætate ſeculi ſexta. Ad puteum, quia ad profunditatē huius habitationis noſtræ.
Pſal. 129. Vnde dicitur in Pſalmis, De profundis clamaui ad te domine. Sedit, vt dixi, quia humilis venit. *Et venit mulier*. Forma Eccleſiæ, non iam iuſtificatæ ſed iam iuſtificandæ, nam hoc agit ſermo. Venit ignara, inuenit eum, & agitur cū illa. Videamus, Quid videamus? Venit mulier de Samaria haurire aquam. Samaritani ad Iudæorum gentem nō pertinebant, alienigenæ fuerunt, quanuis vicinas terras incolerent. Longum eſt originem Samaritanorum retexere, ne nos multa teneant, & neceſſaria non loquamur: ſufficit ergo vt Samaritanos inter alienigenas deputemus: & ne hoc audacius me arbitremini dixiſſe quàm verius, audite ipſum dominum Ieſum, quid dixerit de illo Samaritano, vno de decem leproſis quos mundauerat, qui
Lucæ 17. ſolum rediit vt gratias ageret, Nónne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt? Non erat alius qui rediret & daret gloriam deo, niſi alienigena iſte. Pertinet ad imaginem rei, quòd ab alienigenis venit iſta mulier, quæ typum gerebat Eccleſiæ: ventura enim erat Eccleſia de gentibus, alienigena à genere Iudæorum. Audiamus ergo in illa nos, & in illa agnoſcamus nos, & in illa gratias deo agamus pro nobis. Illa enim figura erat, non veritas: quia & ipſa præmiſit figuram, & facta eſt veritas. Nam credidit in eum, qui de illa figuram nobis prætendebat. Venit ergo haurire aquam: Simpliciter venerat haurire aquam, ſicut ſolent vel viri vel fœminæ. *Dicit ei Ieſus, Da mihi bibere. Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iudæus cū ſis bibere à me poſcis quæ ſum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.* Videtis alienigenā, omnino vaſculis eorū Iudæi non vtebantur. Et quia ferebat ſecum mulier vaſculum vnde aquam hauriret, eo mirata eſt, quia Iudæus petebat ab ea bibere, quod non ſolebant facere Iudæi. Ille autem qui bibere quærebat, fidem ipſius mulieris ſitiebat. Deniq; audi Quis petebat bibere? *Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Si ſcires donū dei, & quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.* Petit bibere, & promittit bibere. Eget quaſi accepturus, & affluit tanquam ſatiaturus. Si ſcires, inquit, donum dei. Donum dei eſt ſpiritus ſanctus. Sed adhuc mulieri rectè loquitur, & paulatim intrat in cor

in cor. Fortaſſis iam docet: quid enim iſta hortatione ſuauius & benignius? Si ſcires donum dei. & ſi ſcires quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere, tu peteres, & daret tibi aquā viuam. Hucuſque ſuſpēdit. Viua aqua dicitur vulgo, illa quæ de fōte exit: Illa enim quæ colligitur de pluuia in lacunas aut ciſternas, aqua viua non dicitur: Et ſi de fonte manauerit, & in loco aliquo collecta ſteterit, nec ad ſe illud vnde manabat admiſerit, ſed interrupto meatu, tanquā à fontis tramite ſeparata fuerit, non dicitur aqua viua: Sed illa aqua viua dicitur, quæ manans excipitur. Talis aqua erat in illo fonte. Quid ergo promittebat quod petebat? Tamen mulier ſuſpenſa, *Ait: Domine, neque in quo haurias aquam habes, & puteus altus eſt.* Videte quomodo intellexerit aquam viuam, aquam ſcilicet quæ erat in illo fonte. Tu mihi vis dare aquam viuā, & ego fero vnde hauriam, & tu non fers. Aqua viua hic eſt, quomodo mihi daturus es? Aliud intelligens & carnaliter ſapiens quodammodo pulſat, vt aperiat magiſter quod clauſum eſt. Pulſabat ignorantia, non ſtudio: Adhuc miſeranda, nondum inſtruenda. Dicit aliquid euidentius dominus de illa aqua viua: Dixerat enim mulier:

Nūquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit & filij eius & pecora eius? De hac aqua viua dare mihi non potes, quoniam hauritorium non habes, forte alium fontem promittis: Patre noſtro melior potes eſſe, qui hunc puteum fodit, & ipſe cum ſuis vſus eſt eo? Dominus ergo dicat, quid dixerit aquam viuam. *Reſpondit Ieſus & dixit ei, Omnis qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitā æternam.* Apertius locutus eſt dominus fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitā æternam. Qui biberit de aqua iſta, non ſitiet iterū. Quid euidentius, quia non aquam viſibilem, ſed inuiſibilem promittebat? Quid euidentius, quia non carnaliter, ſed ſpiritaliter loquebatur? Adhuc tamen illa mulier carnē ſapit, delectata eſt non ſitire, & putabat hoc ſecundum carnem promiſſum ſibi eſſe à domino: quod quidem fiet, ſed in reſurrectione mortuorum: Iam hoc volebat illa. Dederat enim deus aliquando ſeruo ſuo Heliæ, vt per quadraginta dies nec eſuriret nec ſitiret. *3. Reg. 19.* Qui hoc potuit dare per quadraginta dies, non potuit dare ſemper? Suſpirabat enim illa, nolens indigere, nolens laborare, aſſidue venire ad illum fontem, onerari pondere, quo

indigentia ſuppleretur, & finito quod hauſerat, rurſus redire cogebatur: & quotidianus ei fuit iſte labor, quia indigẽtia illa reficiebatur, non extinguebatur. Delectata ergo tali munere, rogabat vt ei aquam viuam daret. Veruntamen non prætereamus, quoniam dominus ſpiritale aliquid promittit. Quid eſt, qui biberit de aqua hac ſitiet iterum? Et verum eſt ſecundum hanc aquam? Et verum eſt ſecundũ quod ſignificat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas ſeculi eſt in profunditate tenebroſa. Hinc eam hauriũt homines hydria cupiditatum. Cupiditatem quippe proni ſubmittunt, vt ad voluptatem hauſtam de profundo perueniant, & fruuntur voluptate præcedente & præmiſſa cupiditate: nam qui non præmiſerit cupiditatem peruenire non poteſt ad voluptatẽ. Pone ergo hydriam cupiditatem, & aquam de profundo voluptatem. Cum peruenerit quiſque ad voluptatem ſeculi huius, cibus eſt, potus eſt, lauacrum eſt, ſpectaculum eſt, concubitus eſt: Nunquid non iterum ſitiet? Ergo de hac aqua qui biberit, iterũ, inquit ſitiet.
Pſal.64. Si autem acceperit à me aquam, non ſitiet in æternum. Satiabimur, inquit, in bonis domus tuæ. De qua ergo aqua dicturus eſt, niſi de illa aqua, de qua dictum eſt: Apud te eſt fons vitæ.
Pſal.35. Nam quomodo ſitient qui inebriabuntur ab vbertate domus tuæ? Promittebat ergo ſaginam quandam & ſatietatẽ ſpiritus ſancti, & illa nondum intelligebat. Et non intelligens, quid reſpondebat? *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam et non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Ad laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recuſabat. Vtinam audiret:
Matt. 12. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Hoc enim ei dicebat Ieſus vt non laboraret, ſed illa nondum intelligebat. Deniq; volens vt intelligeret, *Dicit ei Ieſus: Vade voca virum tuũ & veni huc.* Quid eſt voca virum tuum? Per virum ſuum ei volebat aquam illam dare, an quia non intelligebat, per virum ſuum eam volebat docere? Forte
1.Cor.14. quomodo ait Apoſtolus de mulieribus: Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Sed ibi dicitur, domi viros ſuos interrogent, vbi non eſt Ieſus qui doceat. Denique dicitur mulieribus quas prohibebat Apoſtolus loqui in Eccleſia: cum vero ipſe dominus aderat, & præſens præſenti loquebatur, quid opus erat vt per virum eius ei loqueretur?
Luca.10. Nunquid per virum ſuum loquebatur Mariæ ſedenti ad pedes ſuos & excipienti verbum ſuum, quando Martha

circa

circa multum miniſterium, etiam de ſororis ſuæ fœlicitate occupatiſſima murmurauit? Ergo fratres mei, audiamus & intelligamus quod ait dominus, voca virum tuũ, mulieri. Forte enim & animæ noſtræ dicit, voca virum tuum. Quæramus & de viro animæ: Cur iam non ipſe Ieſus vir animæ verus eſt? Aſſit intellectus, quoniã quod dicturi ſumus vix capitur niſi ab intentis. Aſſit ergo intellectus vt capiatur, & ipſe intellectus erit fortaſſe vir animæ. Videns ergo Ieſus quia mulier non intelligebat, & volens eã intelligere: Voca, inquit, virum tuum: ideo enim neſcis quod dico, quia intellectus tuus non adeſt. Loquor ego ſecundum ſpiritũ, tu audis ſecundum carnem. Quæ loquor, nec ad voluptatem aurium pertinent, nec ad oculos, nec ad olfactum, nec ad guſtum, nec ad tactum. Mente ſola capiuntur, intellectu ſolo hauriuntur. Ille intellectus non tibi adeſt, quomodo capis quod dico? Voca virum tuum, præſenta intellectum tuũ. Quid tibi eſt enim animam habere? Non eſt magnũ, nam & pecus habet. Vnde tu melior? Quia intellectũ habes, quod pecus non habet. Quid eſt ergo, Voca virum tuũ? Non me capis, non me intelligis. De dono dei tibi loquor, tu autem carnẽ cogitas, ſecundum carnẽ ſitire non vis, ego ſpiritũ alloquor: abſens eſt intellectus tuus, voca virum tuũ. Nolite fieri † ſicut equus & mulus: quibus non eſt intellectus. Ergo fratres mei, animam habere & intellectũ non habere: hoc eſt, non adhibere, nec ſecundum eum viuere, beſtialis eſt vita. Eſt enim in nobis quiddam beſtiale quo in carne viuimus, ſed intellectu regendũ eſt. Motus enim animæ ſecundum carnem ſe mouentis, & in delitias carnales immoderate diffluere cupientis, regit deſuper intellectus. Qui debet dici vir, qui regit, an qui regitur? Proculdubio cum ordinata vita eſt, intellectus animam regit, ad ipſam animam pertinens: Non enim aliquid aliud eſt quàm anima, ſed aliquid animæ eſt intellectus: quomodo non aliquid aliud quàm caro eſt oculus, ſed aliquid carnis eſt oculus. Cum autem aliquid carnis ſit oculus, [ſolus tamẽ luce perfruitur:]ea tamen membra carnalia luce perfundi poſſunt, lucem ſentire nõ poſſunt: ſolus ea oculus & perfunditur & perfruitur: ſic in anima noſtra quiddam eſt quod intellectus vocatur. Hoc ipſum animæ quod intellectus & mens dicitur, illuminatur luce ſuperiore. Iam ſuperior illa lux, qua mens humana illuminatur, deus eſt: erat enim verum lumen, quod illuminat omnem hominem

Pſal. 31.
† *al. Noli eſſe.*

minem venientem in hunc mundum. Talis lux Chriſtus erat, talis lux cũ muliere loquebatur,& in illa intellectus non aderat,qui illa luce illuminaretur,nec tantum perfunderetur,verumetiam frueretur. Ergo dominus tanquã diceret, illuſtrare volo, & non adeſt quem. Voca,inquit,virum tuum:adhibe intellectum per quem docearis,quo regaris. Ergo conſtitue animam excepto intellectu tanquam fœminam : intellectum autem habere, tanquam virum. Sed iſte vir non bene regit fœminam ſuam,niſi cum à ſuperiore regitur,caput enim mulieris vir:caput autem viri Chriſtus. Loquebatur caput viri cum fœmina,& non erat vir. Et tanquam diceret dominus:Adhibe caput tuum,vt ille ſuſcipiat caput ſuũ:ergo voca virum tuum & veni huc, id eſt, adeſto, præſens eſto : velut enim abſens es, dum non intelligis præſentis vocẽ veritatis. Præſens eſto, ſed noli ſola,cum viro tuo adeſto. Et adhuc illa nõdum aduocato illo viro nõ intelligit:adhuc carnem ſapit, abſens eſt enim vir.

1. Cor. 11.

Non habeo, inquit, *virum*. Et dominus ſequitur, & myſteria loquitur. Intelligas reuera iſtam mulierem non habuiſſe tunc virum, ſed vtebatur neſcio quo non legitimo viro, adultero magis quàm viro. *Et dominus ei: Bene dixiſti, quia non habeo virum.* Vnde ergo tu dixiſti:voca virum tuum? Et audi, quia bene nouit dominus eam non habere virum : dicit ei &c. ne forte putaret mulier ideo dixiſſe dominum, Bene dixiſti, quia non habeo virum : ℓ excepto intellectu, tanquam fœminam, ℓ quòd hoc à muliere didicerit, non quòd ipſe iſtud diuinitate cognouerit:audi aliquid quod non dixiſti, *Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes,non eſt vir tuus. Hoc vere dixiſti.* Iterum cogit de iſtis quinque viris ſubtilius aliquid perſcrutari. Multi quippe intellexerunt,non quidem abſurde,nec vſquequaque improbabiliter, quinque viros mulieris huius, quinque libros Moyſi : vtebantur enim eis Samaritani, & ſub eadem lege erant:nam inde illis & circunciſio inerat. Sed quoniam anguſtat nos quod ſequitur: Et nunc quem habes, nõ eſt vir tuus : videtur mihi facilius nos poſſe accipere quinq; viros priores animæ, quinque ſenſus corporis eſſe. Quando enim quiſque naſcitur antequam vti poſſit mente atque ratione, non regitur niſi ſenſibus carnis. Anima in puero paruo, quod auditur, quod videtur, quod olet, quod ſapit, quod tactu ſentitur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quicquid offendit. Hos enim quinque ſenſus mulcet

voluptas,

voluptas, offendit dolor. Secundū hos quinq; ſenſus tanquam quinq; viros, prius viuit anima quia iſtis regitur. Quare autem viri dicti ſunt? Quia legitimi. A deo quippe facti, & à deo donati animæ. Infirma eſt adhuc quæ iſtis quinq; ſenſibus regitur, & ſub iſtis quinq; viris agit. At vbi venerit ad annos exerendæ rationis. ſi eam ſuſceperit optima diſciplina & doctrina ſapientiæ, quinque illis viris ad regendum non ſuccedit, niſi vir verus & legitimus & illis melior, & qui melius regat, & qui ad æternitatem regat, ad æternitaté excolat, ad æternitatem inſtruat: nam iſti quinque ſenſus non ad æternitatem nos regunt, ſed ad iſta temporalia vel appetenda vel fugienda. Vbi vero intellectus ſapientia imbutus regere cœperit animam, ſcit iam non ſolum fugere foueā, & ambulare in æquali quod oculi oſtendunt animæ infirmæ: nec tantum canoras voces ſuauiter audire, diſſonasq; repellere: vel blandis odoribus delectari, putoresq; reſpuere: aut dulcedine capi, & amaritudine offendi: aut lenibus mulceri, & aſperis lædi. Iſta enim omnia infirmæ animæ ſunt neceſſaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra diſcreturus eſt, ſed iuſta & iniuſta, bona & mala, vtilia & inutilia caſtitatem & impudicitiam, hanc & illam, illam vt amet, iſtam vt vitet: charitatem & odium, vt diligat charitatem & vitet odium: in hac vt ſit, in illa vt non ſit. Hic vir quinq; illis viris in iſta muliere non ſucceſſerat. Vbi enim non ſuccedit ille, error dominatur: nam cum cœperit anima capax eſſe rationis, aut à ſapiente mente regitur, aut ab errore: ſed error non regit ſed perdit. Poſt iſtos ergo quinque ſenſus mulier illa adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iſte non erat legitimus vir, ſed adulter. Ideo ei dominus ait: Bene dixiſti, quia non habeo virum. Quinque enim viros habuiſti: quinq; te ſenſus carnis primo rexerunt, veniſti ad ætatem vtendæ rationis, nec ad ſapientiam perueniſti, ſed in errorem incidiſti. Ergo poſt illos quinque viros iſte quem habes, non eſt tuus vir. Et quid erat ſi vir non erat niſi adulter? Voca, inquit. Voca itaque, non adulterum, ſed virum tuum, vt intellectu me capias, non errore de me aliquid falſum ſapias: ad huc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat, cum iam dominus de ſpiritu ſancto loqueretur. Quare errabat, niſi quia adulterum, non virum habebat? Tolle ergo hinc iſtum adulterum qui te corrumpit, & vade voca virum tuum: Voca

& veni, vt intelligas me. *Dicit ei mulier, Domine vt video, Propheta es tu.* Tunc cœpit venire vir, nondum plene venit: Prophetam dominum putabat. Erat quidem & propheta, nam
Luca 4. de ſeipſo ait, Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua.
Deut. 16. Item de illo dictum eſt ad Moyſem: Prophetam eis ſuſcitabo de fratribus eorum ſimilem tui: Similem ſcilicet ad formam carnis, non ad eminentiam maieſtatis. Ergo inuenimus dominum Ieſum dictum Prophetam. Proinde iam non multum errat mulier: Video, inquit, quia Propheta es tu. Incipit vocare virum, adulterum excludere: video quia Propheta es tu, & incipit quęrere quod illam ſolet mouere. Contentio quippe fuerat inter Samaritanos & Iudæos, quia Iudæi in templo à Salomone ædificato adorabant deũ: Samaritani longe inde poſiti non in eo adorabant. Et ideo Iudæi meliores ſe eſſe iactabant, quia in templo adorabant deum: Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis, quia dicebant eis: Quomodo vos iactatis, & ideo vos meliores nobis eſſe perhibetis, quia templum habetis quod nos non habemus? Nunquid patres noſtri qui deo placuerunt, in illo templo adorauerunt? Nónne in monte iſto adorauerunt vbi nos ſumus? Melius ergo nos, inquiunt, in hoc monte deum rogamus, vbi patres noſtri adorauerunt. Contendebant vtrique ignari, quia virum non habentes, illi pro templo, illi pro monte inflabantur aduerſus inuicem: Dominus tamen modo quid docet mulierem, tanquam cuius vir cœperat præſens eſſe. Dicit ei mulier: Domine video quia Propheta es tu: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis quia Hieroſolymis adorare oportet. Dicit Ieſus: Mulier crede mihi.* Veniet enim Eccleſia, ſicut dictum eſt in Canticis canticorum, veniet & pertranſiet: Ab initio fidei veniet vt pertranſeat, & pertranſire non poteſt niſi ab initio fidei. Merito etiam præſente viro audit mulier crede mihi. Iam enim eſt in te qui credat, quia præſens eſt vir tuus. Cœpiſti adeſſe intellectu, quando me Prophetam appellaſti.
Eſa. 7. Mulier crede mihi, quia niſi credideritis nõ intelligetis. Ergo mulier crede mihi: *Quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis patrẽ. Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt. Sed veniet hora: quando? Et nunc eſt. Qua ergo hora? Quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate.* Non in mõte iſto, nõ in tẽplo, ſed in ſpiritu & veritate. *Nam & pat ertales*

quærit

quærit qui adorent eum. Quare pater tales quærit qui adorent eum, non in monte, non in templo, ſed in ſpiritu & veritate? *Spiritus eſt deus.* Si corpus eſſet deus, oportebat eũ adorari in monte, quia corporeus eſt mons: Oportebat eum adorari in tẽplo, quia corporeũ eſt templũ. Spiritus eſt deus: *Et eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Audiuimus & manifeſtũ eſt, foras eramus, intrò miſſi ſumus. O ſi inuenirem, dicebas, montẽ aliquem altum & ſolitariũ: credo enim quia in alto eſt deus, magis me exaudiet ex alto Quia in mõte es, propinquum te deo putas, & cito te exaudiri, quaſi de proximo clamantẽ In excelſis habitat, ſed humilia reſpicit. Propè eſt dominus: quibus? Forte altis, his qui obtriuerunt cor. Mira res eſt, & in altis habitat, & humilibus propinquat. Humilia reſpicit, excelſa autem à longe cognoſcit. Superbos longè videt, eo illis minus propinquat, quo ſibi videntur altiores. Quærebas ergo montem, deſcende vt attingas: ſed ſi aſcendere vis, aſcende: noli montem quærere: Aſcenſus, inquit, in corde eius: Hoc Pſalmus dicit in conualle plorationis. Conuallis humilitatem habet: ergo intus age totum. Et ſi forte quæris aliquem locum altum, aliquem locum ſanctum, intus exhibe te templum deo. Templum enim dei ſanctũ eſt quod eſtis vos. In templo vis orare, in te ora. Sed prius eſto tẽplum dei, quia ille in templo ſuo exaudiet orantẽ. Veniet ergo hora & nunc eſt, quãdo veri adoratores adorabunt patrẽ in ſpiritu & veritate. Nos adoramus quod ſcimus: vos adoratis, quod neſcitis quoniam ſalus ex Iudæis eſt. Multum dedit Iudæis: ſed noli iſtos reprobos accipere. Parietem illum accipe cui adiunctus eſt alius: vt pacati in lapide angulari quod eſt Chriſtus, copularentur. Vnus enim paries à Iudæis, vnus à gẽtibus, longe à ſe iſti parietes, ſed donec in angulo coniungantur. Alienigenæ autẽ hoſpites erant, & peregrini à teſtamento dei. Secundum hoc ergo dictum eſt: Nos adoramus quod ſcimus. Ex perſona quidem Iudæorum dictum eſt, ſed non omnium Iudæorum: non reproborum Iudæorum, ſed de quibus fuerant Apoſtoli, quales fuerunt Prophetæ, quales fuerunt illi omnes ſancti, qui omnia ſua vendiderunt, & precia rerum ſuarum ad pedes Apoſtolorum poſuerunt. Non enim repulit deus plebem ſuam quam præſciuit. Audiuit enim hoc mulier iſta, & addidit: Iam dudum Prophetam dixerat. Vidit talia dicere eum cum quo loquebatur, quæ iam plus eſſent ad

Pſal. 137. *Pſal. 83.* *1. Cor. 3.* *Ephe. 2.* *Act. 4.*

Prophetam. Et quid reſpondit, videte. *Dicit ei mulier: Scio quia Meſsias veniet qui dicitur Chriſtus. Cum ergo venerit ille, omnia nobis demonſtrabit.* Quid eſt hoc? Modo ergo de tēplo contempto contendunt Iudæi, & nos de monte cōtendimus. Cum ille venerit, & montē contēnet, & templum euertet, & docebit nos iſta omnia, vt in ſpiritu & veritate nouerimus adorare. Sciebat quis eam poſſet docere, ſed iam docentē nondum agnoſcebat. Iam enim digna erat cui manifeſtaretur. Meſſias autē vnctus eſt, vnctus Græce Chriſtus eſt, Hebraice
» Meſſias eſt: vnde & Punice, Meſſe dicitur vnge: cognatæ quip-
» pe ſunt linguæ iſtæ & vicinæ, Hebraica, Punica & Syra. Ergo dicit ei mulier: Scio quia Meſſias veniet qui dicitur Chriſtus. Cum ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia. *Dicit ei Ieſus, Ego ſum qui loquor tecum.* Vocauit ergo virū ſuum. Factus eſt vir eius caput mulieris, factus eſt Chriſtus caput viri. Iam mulier ordinatur in fide, & regitur bene victura. Poſteaquam audiuit hoc, Ego ſum qui loquor tecū: iam vltra quid diceret, quando Chriſtus dominus manifeſtare ſe voluit mulieri cui dixerat: Crede mihi? *Et continuo venerunt diſcipuli eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur:* quia quærebat perditā, qui venerat quærere quod perierat. Hoc enim illi mirabantur, bonum enim mirabantur, non malum ſuſpicabantur. *Nemo tamen ei dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cū ea? Reliquit ergo mulier hydriā ſuam.* Mulier audito, Ego ſum qui loquor tecū: & recepto in cor Chriſto domino, quid faceret niſi iam hydriam dimitteret & euangelizare curreret? Proiecit cupiditatem, & properauit annunciare veritatē. Diſcant qui volunt euangelizare, & proiiciant hydriam ad puteū. Recordamini quid ſuperius dixerim de hydria, vas erat vnde aqua hauriebatur, Græco nomine appellatur hydria, quoniam Græce hydor aqua dicitur, tanquam ſi aquarium diceretur. Proiecit ergo hydriam ſuam, quæ iam non vſui ſed oneri fuit: auida quippe deſiderabat aqua illa ſatiari, vt nunciaret Chriſtum onere abiecto: *Cucurrit ad ciuitatem, & dicit illis hominibus, Venite & videte hominem qui mihi dixit omnia quæcunque feci.* Pedetentim egit ne illi quaſi iraſcerentur, & indignarentur, & perſequerētur. Venite & videte hominē, qui dixit mihi omnia quæcunque feci. *Nunquid non ipſe eſt Chriſtus? Exierunt de ciuitate, & veniebant ad eum. Et rogabant eum diſcipuli, dicentes, Rabbi manduca.* Ierant enim emere cibos, & venerant.

1.Cor. 11.

Ille autem dixit, Ego habeo cibum manducare quem vos non ſcitis. Dicebāt ergo diſcipuli ad inuicem, Nunquid aliquis attulit ei manducare? Quid mirum ſi mulier illa non intelligebat aquam? Ecce diſcipuli non intelligunt eſcam. Audiuit autem cogitationes illorum, & iam inſtruit vt magiſter non per circumitum, ſicut & illam cuius adhuc virū requirebat, ſed iam aperte, *Meus, inquit, cibus eſt, vt faciā volūtatē eius qui miſit me.* Ergo & potus ipſe erat in illa muliere, vt faceret volūtatē eius qui miſerat eum: Ideo dicebat, Sitio, da mihi bibere, ſcilicet vt fidem in ea operaretur, & fidem eius biberet, & eam in corpus ſuū traiiceret, corpus enim eius Eccleſia: Ipſe eſt ergo, inquit, cibus meus, vt faciam voluntatem eius qui me miſit. *Nónne vos dicitis quia adhuc quatuor menſes ſunt & meſſis venit?* In opus feruebat, & operarios mittere diſponebat. Vos quatuor menſes computatis vſque ad meſſem, ego vobis aliā meſſem albam & paratam oſtendo. *Ecce dico vobis. Leuate oculos veſtros & videte, quia iam alba ſunt regiones ad meſſem.* Ergo meſſores miſſurus eſt. *In hoc enim eſt verbum verū, quia alius eſt qui metit, alius eſt qui ſeminat, vt & qui ſeminat ſimul gaudeat & qui metit. Ego miſi vos metere, quod vos non laboraſtis: Alij laborauerunt, & vos in labore eorum introiſtis.* Quid ergo? Meſſores miſit nō ſeminatores. Quò meſſores? Vbi iam alij laborauerunt. Nam vbi iam laboratum erat, vtique ſeminatum erat: & quod ſeminatum erat iam maturum erat factum, falcem & trituram deſiderabat. Quò ergo erant meſſores mittendi? Vbi iam Prophetæ prædicauerant, ipſi enim ſeminatores. Nam ſi ipſi non ſeminatores, vnde ad illam mulierē peruenerat: Scio quia Meſſias veniet? Iam iſta mulier fructus maturus erat, & erant albæ meſſes & falcē quærebant. Miſi vos quoque metere quod non ſeminaſtis. Alij ſeminauerunt, & vos in labores eorū introiſtis. Qui laborauerunt? Ipſe Abrahā, Iſac, & Iacob, Legite labores eorū. In omnibus laboribus eorum prophetia Chriſti, & ideo ſeminatores. Moyſes & cæteri patriarchæ & omnes prophetæ quanta pertulerunt in illo frigore quando ſeminabant? Ergo iam in Iudæa meſſis parata erat. Merito ibi tanquā matura ſeges fuit, quando tot hominū milia precia rerum ſuarum afferebant, & ad pedes apoſtolorum ponētes, expeditis humeris à ſarcinis ſecularibus, Chriſtū dominum ſequebantur. Verè matura meſſis, Quid inde factum eſt? De ipſa meſſe eiecta ſunt pauca grana, & ſeminauerunt orbem terrarum: & *Acto. 4.*

Digitized by Google

rum:& ſurgit alia meſſis quæ in fine ſeculi metēda eſt. De iſta
Pſal.125. meſſe dicitur, Qui ſeminant in lachrymis, in gaudio metent.
Matt.13. Ad iſtam ergo meſſem, non apoſtoli ſed angeli mittētur. Meſſores, inquit, angeli ſunt. Iſta ergo meſſis creſcit inter zizania, & expectat purgari in fine. Illa vero meſſis iam matura erat, quo prius miſſi ſunt diſcipuli, vbi prophetæ laborauerūt. Sed tamē fratres videte quid dictum ſit, Simul gaudeat, & qui ſeminat & qui metit. Diſparis temporis labores habuerūt apoſtoli & prophetæ, ſed gaudio pariter perfruentur, mercedem ſimul accepturi ſunt vitam æternam. *Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eū Samaritani propter ſermonem eius, non propter verbum mulieris teſtimonium perhibētis, quia dixit mihi omnia quæcunque feci. Cum veniſſent autē ad eum Samaritani, rogauerunt vt apud eos maneret, & manſit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt propter ſermonem eius. Et mulieri dicebant, quia iam non propter tuam loquelā credimus: ipſi enim nos audiuimus & ſcimus, quia hic eſt vere ſaluator mundi.* Et hoc paululum animaduertēdum eſt, quia lectio terminata eſt. Mulier primum nunciauit, & ad mulieris teſtimoniū crediderūt Samaritani, & rogauerunt eum vt apud eos maneret, & māſit ibi biduo. & plures crediderunt: & cum credidiſſent, dicebant mulieri, Non iam propter verbum tuū credimus, ſed ipſi cognouimus & ſcimus quia eſt vere hic ſaluator mundi: primo per famam, poſtea per præſentiā. Sic agitur hodie cum eis qui foris ſunt, & nondum ſunt Chriſtiani, Chriſtus nunciatur per Chriſtianos amicos, tāquam illa muliere, hoc eſt, Eccleſia annunciante: ad Chriſtū veniunt, credunt per iſtam famam, manet apud eos biduo, hoc eſt, dat illis duo præcepta charitatis, & multo plures & firmius in eum credūt, quoniam vere ipſe eſt ſaluator mundi.

Ab eo loco vbi ait, Poſt duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilæam: vſque ad id quod ait, Quia illa hora erat in qua dixit ei Ieſus, Filius tuus viuit, & credidit ipſe, & domus eius tota.

Tractatus XVI.

HOdierna euāgelica lectio, heſterni diei ſequitur lectionem, quæ nobis proponitur ad diſputādum. In qua quidem ſenſus non ſunt inueſtigatione difficiles, ſed digni prædicatione, digni admiratione & laudatione. Proinde locū iſtum Euangelij cum commendatione cōmemoremus, potiusquam cum difficulte tractemus: *Abiit enim Ieſus poſt biduum* quod

feceraт in Samaria, *In Galilæam*, vbi nutritus erat. Secutus autem Euangeliſta, ait, *Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quia propheta in patria ſua honorē non habet.* Non propterea poſt biduum diſceſſit Ieſus de Samaria, quia honorem in Samaria non habebat: non enim Samaria patria ipſius erat, ſed Galilæa. Cum ergo iſtam deſeruiſſet tam cito, & ad Galilæam veniſſet vbi nutritus erat, quomodo atteſtatur. Quia propheta in patria ſua honorem non habet? magis videtur atteſtari potuiſſe, quia propheta in patria ſua honorem non haberet, ſi contemneret pergere in Galilæam, & in Samaria remanſiſſet. Intendat ergo charitas veſtra inſinuatum nobis non modicum ſacramentum, ſuggerente domino & donante quod loquar. Quæſtionem propoſitam cognouiſtis, ſolutionem eius exquirite. Sed repetamus propoſitionem, vt ſolutionem deſiderabilem faciamus. Mouit nos cur Euangeliſta dixerit. Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quòd Propheta in patria ſua honorem non habet. Hoc permoti retexamus verba ſuperiora, vt inueniamus, cur hoc Euangeliſta dicere voluerit, & inuenimus ſuperiora verba eius ita narrantis, quoniam poſt biduum profectus eſt de Samaria in Galilæam. Propter hoc ergo dixiſti ô Euangeliſta teſtimonium perhibuiſſe Ieſum, quod Propheta in patria ſua honorem non haberet, quia poſt biduum reliquit Samariam, & properauit venire in Galilæam? Imò vero quaſi videor mihi congruentius intelligere, quia ſi honorem in patria ſua Chriſtus non haberet, non ad eam relicta Samaria feſtinaret: ſed, niſi fallor, imò quia verum eſt & non fallor: melius enim quàm ego vidit Euangeliſta quid diceret, melius me veritatem videbat, qui eam de pectore domini bibebat. Ipſe *Ioan. 13.*
eſt enim Ioannes Euangeliſta, qui inter omnes diſcipulos ſuper pectus domini diſcumbebat, & quem deus charitatem debens omnibus tamen præ cæteris diligebat. Ergo ille falleretur, & ego recte ſentirem? Imò ſi pie ſapio, obedienter audiam quod dixit, vt merear ſentire quod ſenſit. Accipite itaque chariſſimi, quid hic ſentiam ſine præiudicio, ſi vos melius aliquid ſenſeritis: magiſtrum enim vnum omnes habemus, & in vna ſchola condiſcipuli ſumus. Hoc ergo ſentio. & videte ſi non aut verum eſt, aut propinquat veritati quod ſentio. In Samaria biduum fecit. & crediderunt in eum Samaritani: tot dies in Galilæa fecit, & non in eum

credi

crediderunt Galilæi. Retexite vel recolite memoria heſterni diei & lectionem & ſermonem; Venit in Samariam, vbi eum primum mulier illa prædicauerat, cum qua ad puteum Iacob locutus erat magna myſteria, eo viſo Samaritani & audito crediderunt in eum propter verbum mulieris, & firmius crediderunt propter verbum eius, & plures crediderunt, ſicut ſcri-
Matt.22. ptum eſt ibi, facto biduo. Quo numero dierum myſtice commendatus eſt duorum numerus præceptorum, in quibus duobus preceptis tota lex pendet & prophetæ, ſicut heſterno die nos commendaſſe meminiſtis. *Pergit in Galilaam, & venit in ciuitatem Chanam Galilaa, vbi de aqua vinum fecit.* Ibi autem quando aquam in vinum cõuertit, ſicut ſcribit ipſe Ioannes, crediderunt in eum diſcipuli eius, & vtique plena erat domus turbis conuiuantium. Factum eſt tam magnum miraculum, & non in eum crediderunt niſi diſcipuli eius. Hanc ciuitatem Galilææ modo repetiuit. *Ecce quidam regulus cuius filius infirmabatur, venit ad eũ. & rogare cœpit vt deſcenderet,* Ad illam ciuitatem vel domum, *Et ſanaret filium eius, incipiebat enim*, inquit, *mori.* Qui rogabat non credebat. Quid à me expectas audire? Dominum interroga quid de illo ſenſerit. Rogatus enim talia reſpondit, *Niſi ſigna & prodigia videritis non creditis.* Arguit hominem in fide tepidum, aut frigidum, aut omnino nullius fidei, ſed tentare cupientem de ſanitate filij ſui, qualis eſſet Chriſtus, & quis eſſet, quantum poſſet. Verba enim rogantis audimus, cor diffidentis non videmus: ſed ille pronũciauit, qui & verba audiuit & cor inſpexit. Denique & ipſe euangeliſta teſtimonio narrationis ſuæ oſtendit quia nondum crediderat qui venire ad domum ſuam dominum cupiebat ad ſanandum filium eius. Nam poſteaquam ei nunciatum eſt ſanum eſſe filium eius, & inuenit ea hora ſanatum, *Qua hora dominus dixerat, vade filius tuus viuit. & credidit*, inquit, *ipſe & domus eius tota.* Si ergo propterea credidit ipſe & domus eius tota, quia nunciatus eſt filius eius ſanus, & comparauit horam nũciantium horæ prænunciantis, quando rogabat, nondũ credebat. Samaritani nullum ſignum expectauerant, verbo eius tantummodo crediderant: ciues autem eius audire meruerunt. Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis: & ibi tamen facto tanto miraculo, non credidit, niſi ipſe & domus eius. Ad ſolum ſermonem crediderũt plures Samaritani, ad illud miraculum ſola illa domus

cre

credidit. vbi factum eſt. Quid igitur fratres, quid nobis commendat dominus? Tunc Galilæa Iudææ patria erat domini, quia ibi nutritus eſt: nunc vero quia portendit aliquid res illa: non enim ſine cauſa dicta ſunt prodigia, niſi quia aliud portendunt: prodigiũ enim appellatum eſt quaſi porro dicium: quòd porro dicat, porro ſignificet, & aliquid futurum eſſe portendat. Quia ergo aliquid illa omnia portendebant, aliquid illa omnia prædicebant, faciamus modo nos patriam domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum carnem: non enim habuit patriam in terra, niſi ſecundum carnem, quam accepit in terra. Faciamus ergo patriam domini populum Iudæorũ. Ecce in patria ſua honorem non habet. Modo attende Iudæorum turbas, attende iam gentem illam diſperſam toto orbe terrarũ, & euulſam radicibus ſuis, attende ramos fractos, conciſſos, diſperſos, aridos, quibus fractis inſeri meruit oleaſter. Vide turbam Iudæorum, quid dicit modo? Quem colitis, Quem adoratis, frater noſter erat. Et nos reſpondeamus, propheta in patria ſua honorem non habet. Denique illi ambulantem dominum Ieſum in terra, facientémque miracula, cæcos illuminantem, ſurdis aures aperientem, mutorum ora ſoluentem, paralyticorum membra reſtringentem, ſuper mare ambulãtem, ventis imperantem & fluctibus, mortuos ſuſcitantem, tanta ſigna facientem viderunt, & vix inde pauci crediderunt. Populo dei loquor. Tam multi credidimus, quæ ſigna vidimus? Illud ergo quod factum eſt tunc, hoc quod nunc agitur portendebat. Iudæi fuerunt vel ſunt ſimiles Galilæis, nos ſimiles illis Samaritanis. Euangelium audiuimus, Euãgelio credimus, Euangelio conſenſimus, per Euangelium in Chriſtum credidimus, nulla ſigna vidimus, nulla exigimus. Quanuis enim vnus ex duodecim electis & ſanctis, tamẽ Iſraëlita fuit de gente ſcilicet domini, Thomas ille qui in loca vulnerum digitos cupiebat mittere, ſic eũ arguit dominus quo modo iſtum regulum. Huic dixit, Niſi ſigna & prodigia videritis non creditis: illi autem dixit, Quia vidiſti, credidiſti. Ad Galilæos venerat poſt Samaritanos, qui ſermoni eius crediderant, apud quos nulla miracula fecerat, quos firmos in fide ſecurus cito dimiſerat, quia diuinitatis præſentia non dimiſerat. Ergo quando dicebat dominus Thomæ, Veni mitte manum tuam, & noli eſſe incredulus ſed fidelis, & cum ille exclamaret tactis vulnerum locis, & diceret, Domine meus & deus meus

Prodigiũ.

Roma. 11.

Ioan. 20.

Digitized by Google

meus:increpatur & dicitur ei, Quia vidiſti credidiſti. Quare? Niſi quia propheta in patria ſua honorem non habet. Quia vero apud alienigenas propheta iſte honorem habet, quid ſequitur? Beati qui non viderunt & crediderunt. Prædicti ſumus nos, & quod dominus ante laudauit, & in nobis implere dignatus eſt. Viderunt qui crucifixerunt, palpauerunt, & ſic pauci crediderunt: nos non vidimus, non contrectauimus, audiuimus credidimus, fiat in nobis, perficiatur in nobis beatitudo quam promiſit & hic, quia patriæ ipſius prælati ſumus, & in futuro ſeculo, quia pro ramis fractis inſerti ſumus. Hos enim ramos ſe fracturum eſſe monſtrabat, & hunc oleaſtrum
Matt. 8. inſerturum, quando commotus Cẽturionis fide, qui ei dixit, Non ſum dignus vt ſub tectum meum intres, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus: nam & ego homo ſum ſub poteſtate cõſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, vade & vadit: & alij, veni & venit: & ſeruo meo, fac hoc & facit. Cõuerſus ad eos qui ſe ſequebantur, dixit, Amẽ dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſraël. Quare non inuenit tantam fidem in Iſraël? Quia propheta in patria ſua honorem non habet. Nunquid non & illi Cẽturioni poterat dicere dominus, quod dixerat huic regulo, Vade, puer tuus viuit? Videte diſtinctionem, regulus iſte dominum ad domum ſuam deſcendere cupiebat: ille Centurio indignum ſe eſſe dicebat. Illi dicebatur, Ego veniam & curabo eum huic dictum eſt, Vade filius tuus viuit. Illi præſentiam ſuam promittebat, hunc verbo ſanabat. Iſte tamen præſentiã ſuam extorquebat ille ſe præſentia eius indignum eſſe dicebat: huic ſuccenſum eſt elationi, illi cõſenſum eſt humilitati tanquam huic diceret, Vade filius tuus viuit, noli mihi tædium facere, Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis, Præſentiã meã vis in domo tua, poſſum & verbo iubere. Noli tu de ſignis credere, Centurio alienigena credidit me verbo poſſe facere, & antequã facerẽ credidit, vos niſi
Roma. 11. ſigna & prodigia videritis, nõ creditis. Ergo ſi ita eſt, frangãtur ſuperbi rami, humilis inſeratur oleaſter: manet tamen radix, illis præciſis, iſtis receptis. Vbi manet radix? In patriarchis. Etenim patria Chriſti populus Iſraël, quia ex eis venit ſecundum carnem. Sed huius arboris radix, Abraham, Iſaac, & Iacob, patriarchæ ſancti. Et vbi ſunt iſti? In requie apud deum
Luc. 16. in honore magno, vt in Abrahæ ſinum iuſtus ille pauper poſt corporis exitũ leuaretur, & in Abrahæ ſinu de lõginquo

a ſu

à ſuperbo diuite videretur. Ergo radix manet, radix laudatur, ſed rami ſuperbi & præcidi & areſcere meruerunt: oleaſter autem humilis illorum præciſione inuenit locum. Audi ergo quemadmodum præcidantur rami naturales, quemadmodum inſeratur oleaſter ex ipſo Centurione, quem propter comparationem huius reguli commemorandum putaui. Amen, inquit, dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael Propterea dico vobis, quia multi ab oriente & occidente venient. Quàm latè terram occupauerat oleaſter. Amara ſylua mundus hic fuit. Sed propter humilitatem, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Multi ab oriente & occidente venient. Et puta quia venient, quid de illis fiet? Si enim veniẽt, iam præciſi ſunt de ſylua, vbi inſerendi ſunt ne areſcant? Et recumbent, inquit, cum Abraham & Iſaac & Iacob. In quo conuiuio? Ne forte non inuites ad ſemper viuendum, ſed ad multum viuendum, recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob. Vbi? In regno, inquit, cœlorum. Et quid erit de illis qui venerunt de ſtirpe Abrahæ? Quid fit de ramis quibus arbor plena erat? Quid, niſi quia præcidentur, vt iſti inſerantur? Doce quia præcidentur: audi, Filij autem, inquit, regni ibunt in tenebras exteriores. Habeat ergo apud nos honorem Propheta, quia non habuit honorem in patria ſua. Non habuit honorem in patria in qua conditus eſt: habeat honorem in patria quam condidit. In illa enim conditus eſt conditor omnium, conditus in illa eſt ſecundum formam ſerui: nam ipſam ciuitatem in qua conditus eſt, ipſam Sion, ipſam Iudæorum gentem, ipſam Hieruſalem, ipſe condidit cum eſſet apud patrem verbum dei: omnia enim per ipſum facta ſunt & ſine ipſo factum eſt nihil. De illo ergo homine de quo & hodie audiuimus, vnus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, etiam Pſalmus prælocutus eſt, dicens, Mater Sion dicet homo. Quidam homo mediator dei & hominum, homo mater Sion dicet: Quare mater Sion dicet? Quia inde accepit carnem, inde virgo Maria, de cuius vtero ſerui forma ſuſcepta eſt, in qua dignatus eſt apparere humillimus. Mater Sion dicet homo, & homo iſte qui dicit mater Sion, factus eſt in ea, homo factus eſt in ea. Nam deus erat ante eam, & homo factus eſt in ea. Qui homo factus eſt in ea, ipſe fundauit eam altiſſimus, non humillimus. Homo factus eſt in ea humillimus, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ipſe fundauit eam altiſſimus, quia in prin-

Matt. 8. *Ioan. 1.* *1. Tim. 2.* *Pſal. 86.* *Ioan. 1.*

cipio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: omnia per ipſum facta ſunt. Quia vero condidit iſtam patriam, hic habeat honorem. Repulit eum patria in qua natus †eſt: ſuſcipiat eum patria, quam regenerauit.

† al. generatus.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam: vſque ad id quod ait, Quærebant eum Iudæi interficere, quia nō ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum æqualem ſe faciens deo.

Tractatus XVII.

Cap. v.

MIrum non eſſe debet à deo factum miraculum: mirum enim eſſet ſi homo feciſſet. Magis gaudere quàm mirari debemus, quia dominus noſter & ſaluator Ieſus Chriſtus homo factus eſt, quàm quòd diuina inter homines deus fecit. Plus eſt enim ad ſalutem noſtram quòd factus eſt propter homines, quàm quòd fecit inter homines: & plus eſt quòd vitia ſanauit animarum noſtrarum, quàm quòd ſanauit languores corporum moriturorum. Sed quia ipſa anima nec eum nouerat à quo ſananda erat, & oculus habebat in carne vnde facta corporalia videret, nondum habebat ſanos in corde, vnde deum latentem cognoſceret, fecit quod videri poterat, vt ſanaretur vnde videri non poterat. Ingreſſus eſt locum vbi iacebat magna multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum: & cum eſſet medicus & animarum & corporum, & qui veniſſet ſanare omnes animas crediturorum, de illis languentibus vnum elegit quem ſanaret, vt vnitatem ſignificaret. Si mediocri corde, & quaſi humano captu & ingenio conſideremus facientem, & quod ad poteſtatem pertinet, non magnum aliquid perfecit, & quod ad benignitatem, parum fecit. Tot iacebant, & vnus curatus eſt, cum poſſet vno verbo omnes erigere. Quid ergo intelligendum eſt, niſi quia poteſtas illa, & benignitas illa magis agebat, quid animæ in factis eius pro ſalute ſempiterna intelligerent, quàm quid pro temporali ſalute corpora mererentur? Corporum enim ſalus quæ vera expectatur à domino, erit in fine in reſurrectione mortuorum: tunc quod viuet, non morietur: tunc quod ſanabitur, non ægrotabit: tunc quod ſatiabitur, non eſuriet neque ſitiet: tunc quod renouabitur non veteraſcet: nunc vero in illis factis domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & cæcorum aperti oculi, morte clauſi ſunt, & paralyticorum membra conſtricta, morte diſſoluta ſunt, & quicquid

quid ſanatum eſt temporaliter in membris mortalibus, in fine deficit. Anima vero quæ credidit, ad vitam æternam tranſitum fecit. Animæ ergo crediture, cuius peccata dimittere venerat, ad cuius languores ſanandos ſe humiliauerat, de hoc languido ſanato magnum ſignum dedit. Cuius rei & cuius ſigni profundum ſacramentum, quantum dominus donare dignatur, attentis vobis & orando adiuuantibus infirmitatem noſtram, loquar vt potero. Quicquid autem non poſſum, ſupplebit in vobis ipſe, quo adiuuante facio quod poſſum. De hac piſcina, quæ quinque porticibus cingebatur, in quibus iacebat magna multitudo languentium, aſſidue nos tractaſſe memini, & rem dicturus ſum, quam mecum plures recognoſcant potius quàm cognoſcant. Verum nihil eſt ab re etiam nota repetere, vt & qui nõ nouerant, inſtruantur: & qui nouerant, confirmentur. Proinde tanquam nota breuiter perſtringenda ſunt, non ocioſè inculcanda. Piſcina illa & aqua illa populum mihi videtur ſignificare Iudæorum. Significari enim nomine aquarum populum: aperte nobis indicat Apocalypſis Ioannis, vbi ei cum oſtenderentur aquæ multæ, & interrogaſſet quid eſſent, reſponſum accepit, populos eſſe. *Apoc. 17.* Aqua ergo illa, id eſt, populus ille quinque libris Moyſi, tanquam quinq; porticibus claudebatur. Sed illi libri prodebant languidos, nec ſanabant: lex enim peccatores conuincebat, non ſoluebat. Ideo litera ſine gratia reos faciebat, quos confitentes gratia liberabat. Nam hoc dicit Apoſtolus. Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. *Galat. 3.* Quare ergo data eſt lex? Sequitur & dicit, Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quid euidentius? Nónne verba hæc expoſuerunt nobis & quinq; porticus, & languentium multitudinem? Quinque porticus lex eſt. Quare quinque porticus non ſanabant languentes? Quia ſi data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Quare ergo cõtinebant, quos non ſanabant? Quia concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quid ergo fiebat vt in aqua illa turbata ſanarentur, qui in porticibus ſanari non poterant? Subito enim videbatur aqua turbata, & à quo turbabatur non videbatur. Credas hoc euangelica virtute fieri ſolere, non tamen ſine ſignificante aliquo ſacramento. Poſt aquam turbatam mittebat ſe vnus qui poterat

& ſanabatur ſolus: poſt illum quiſquis ſe mitteret, fruſtra ſa-
ceret. Quid ſibi ergo hoc vult, niſi quia venit vnus Chriſtus
ad populum Iudæorum, & faciendo magna, docendo vtilia,
turbauit peccatores, turbauit aquam præſentia ſua, & excitauit
1.Cor.2. ad paſſionem ſuam: ſed latens turbauit. Si enim cognouiſſent,
nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Deſcendere ergo in
aquam turbatam, hoc eſt humiliter credere in domini paſſio-
nem: ibi ſanabatur vnus, ſignificans vnitatem. Poſtea quiſquis
veniret, non ſanabatur, quia quiſquis præter vnitatem fuerit,
ſanari non poterit. Videamus ergo quid voluerit ſignificare
in illo vno, quem etiam ipſe ſeruans vnitatis myſterium, ſicut
prælocutus ſum de tot languétibus vnum ſanare dignatus eſt.
Inuenit in annis eius numerum quédam languoris, *Triginta
& octo annos habebat in infirmitate.* Hic numerus quomodo
magis ad languorem pertineat quàm ad ſanitatem, paulo di-
ligentius exponendum eſt. Intentos vos volo, aderit domi-
nus, vt congruè loquar, & ſufficienter audiatis. Quadrage-
narius numerus ſacratus nobis in quadam perfectione com-
mendatur. Notum eſſe arbitror charitati veſtræ, teſtantur ſæ-
piſſimè diuinæ ſcripturæ: ieiunium hoc numero conſecratum
Exod.34. eſſe bene noſtis: nam & Moyſes quadraginta diebus ieiunauit,
3.Reg.19. & Helias totidem, & ipſe dominus noſter & ſaluator Ieſus
Matt.4 Chriſtus hunc ieiunij numerum impleuit. Per Moyſem ſigni-
Matt.17. ficatur lex, per Heliam ſignificantur prophetæ, per dominum
ſignificatur Euangelium. Ideo in illo monte tres apparuerunt
vbi ſe diſcipulis oſtendit in claritate vultus & veſtis ſuæ. Appa-
ruit enim medius inter Moyſem & Heliam tanquam Euan-
gelium teſtimonium haberet à lege & Prophetis. Siue ergo in
lege, ſiue in Prophetis, ſiue in Euangelio, quadragenarius
De cõſecr. numerus nobis in ieiunio commendatur. Ieiunium autem
diſt. 5. ca. magnum & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus & illicitis
Ieiunium. voluptatibus ſeculi, quod eſt perfectum ieiunium, vt abne-
gantes impietatem & ſeculares cupiditates, temperanter & iu-
ſtè & piè viuamus in hoc ſeculo. Huic ieiunio quam merce-
Ad Tit.2. dem addit Apoſtolus? Sequitur & dicit, Expectantes illam
beatam ſpem, & manifeſtationem gloriæ beati dei, & ſaluato-
ris noſtri Ieſu Chriſti. In hoc ergo ſeculo quaſi quadrageſi-
mam abſtinentiæ celebramus, cum bene viuimus, cum ab ini-
quitatibus & ab illicitis voluptatibus abſtinemus. Sed quia
hæc abſtinentia ſine mercede non erit, expectamus beatam
illam

illam ſpem, & reuelationem gloriæ magni dei, & ſaluatoris Ieſu Chriſti. In illa ſpe, cum fuerit de ſpe facta res, accepturi ſumus mercedem denarium. Ipſa enim merces redditur operariis in vinea laborantibus ſecundum Euangelium, quod vos credo reminiſci: neque enim omnia commemoranda ſunt tanquam rudibus & imperitis. Denarius ergo qui accepit nomen à numero decem redditur, & coniunctus quadragenario fit quinquagenarius: vnde cum labore celebramus quadrageſimam ante paſcha, cum lætitia vero tanquam accepta mercede quinquageſimam poſt paſcha. Nam huic tanquam ſalutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis & fœlicitatis denarius vt quinquagenarius fiat. Significauit hoc & ipſe dominus Ieſus multo apertius, quando poſt reſurrectionem quadraginta diebus conuerſatus eſt in terra cum diſcipulis ſuis: quadrageſimo autem die cum aſcendiſſet in cœlum, peractis decem diebus miſit mercedem ſpiritus ſancti. Significata ſunt iſta, & quibuſdam ſignificationibus res ipſæ præuentæ ſunt. Significationibus paſcimur, vt ad res ipſas durantes peruenire poſſimus. Operarij enim ſumus, & adhuc in vinea laboramus, finito die, finito opere, merces reſtituetur. Sed quis operarius perdurat ad percipiendam mercedem, niſi qui paſcitur cum laborat? Non enim & tu operario tuo mercedem ſolam daturus es: non etiam afferes illi vnde vires reparet in labore? Paſcis vtique cui mercedem daturus es. Proinde & nos dominus in iſtis ſcripturarum ſignificationibus laborantes paſcit: nam ſi iſta intelligendorum ſacramentorum lætitia ſubtrahatur à nobis, deficimus in labore, & non erit qui perueniat ad mercedem. Quomodo ergo quadragenario numero perficitur opus? Fortaſſe ideo, quia lex in decem præceptis data eſt, & per totum mundum prædicanda erat lex: qui totus mundus quatuor partibus commendatur, Oriente & Occidente, Meridie & Aquilone: vnde denarius per quatuor multiplicatus, ad quadragenarium peruenit: vel quia per Euangelium, quod quatuor libros habet, impletur lex: quia in euangelio dictum eſt, Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Siue ergo illa, ſiue iſta ſit cauſa, ſiue alia aliqua probabilior, quæ nos latet, doctiores non latet: certum eſt tamen quadragenario numero ſignificari quandam perfectionem in operibus bonis, quæ maximè opera bona exercentur

Matt. 20. *Actor. 1.* *Matth. 5.*

in abſtinentia quadam ab illicitis cupiditatibus ſeculi, hoc eſt, generali ieiunio. Audi & Apoſtolum dicentem, Plenitudo legis charitas. Charitas vnde? Per gratiam dei, per ſpiritum ſanctum. Non enim habemus illam ex nobis, quaſi facientes illam nobis. Dei donum eſt, & magnũ donum: quoniam charitas dei, inquit, diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Charitas ergo implet legem, & veriſſimè dictum eſt, Plenitudo legis charitas. Quæramus hanc charitatem, quę admodum commendatur à domino. Mementote quid propoſuerim, numerum trigintaocto annorum in illo languido. Volo exponere quare numerus ille trigeſimus & octauus, languoris ſit potius quàm ſanitatis. Ergo, vt dicebam, charitas implet legẽ. Ad plenitudinem legis in omnibus operibus pertinet quadragenarius numerus. In charitate autẽ duo præcepta nobis commendantur. Intuemini obſecro & figite memoriæ quod dico, ne ſitis contemptores verbi, ne fiat anima veſtra via, vbi grana iactata non germinent: & venient, inquit, volatilia cœli & colligent ea. Percipite & recondite in cordibus veſtris: charitatis præcepta duo ſunt à domino commendata, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: &, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: in his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ. Merito & illa vidua omnes facultates ſuas, duo minuta miſit in dona dei: merito & pro illo languido à latronibus ſauciato, ſtabularius duos nummos accepit vnde ſanaretur: merito apud Samaritanos biduum fecit Ieſus, vt eos charitate firmaret. Binario ergo iſto numero cum aliquid boni ſignificatur, maxime bipertita charitas commendatur. Si ergo quadragenarius numerus habet perfectionẽ legis, & lex non impletur niſi in gemino præcepto charitatis, quid miraris quia languebat, qui ad quadraginta duo minus habebat? Videamus proinde iam quo ſacramento iſte languidus curetur à domino. Venit enim ipſe dominus, charitatis doctor, charitate plenus, breuians, ſicut de illo prædictũ eſt, verbum ſuper terram, & oſtendit in duobus præceptis charitatis pendere legem & Prophetas. Inde ergo pependit Moyſes quadragenario ſuo, inde Helias cum ſuo, hunc numerum attulit dominus in teſtimonio ſuo. Curatur ille languidus à præſente domino, ſed prius quid ei dicit? *Vis ſanus fieri?* Reſpondit ille hominem ſe non habere, à quo in piſcinam mittatur.

Rom. 13. *Rom. 5.* *Matt. 13.* *Matt. 22.* *Marci 12.* *Luca 10.* *Eſa. 10.* *Roma. 9.*

mittatur. Vere neceſſarius erat illi homo ad ſalutem: ſed homo ille qui & deus eſt. Vnus enim deus, vnus & mediator dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus. Venit ergo homo qui erat neceſſarius, quare ſanitas differtur? *Surge*, inquit, *tolle grabatum tuum & ambula.* Tria dixit, Surge, tolle grabatum tuum & ambula. Sed ſurge, non operis imperium fuit, ſed operatio ſanitatis. Sano autem duo imperauit, tolle grabatum tuum, & ambula. Rogo vos, cur non ſufficeret, ambula? Aut certe cur non ſufficeret, ſurge? Neq; enim ille cũ ſanus ſurrexiſſet, in loco remanſiſſet, nonne ad hoc ſurrexiſſet vt abiiſſet? Mouet ergo me etiam quòd duo præcepit, qui illum iacentẽ duobus minus inuenit: tanquã enim duo quædam iubendo quod minus erat impleuit. Quomodo ergo inueniamus in his duobus domini iuſſis, duo illa præcepta ſignificata eſſe charitatis? Tolle, inquit, grabatum tuum & ambula. Quæ ſunt illa duo præcepta fratres, recolite mecũ. Notiſſima enim eſſe debent, nec modo tantũ venire in mentẽ cum commemorantur à nobis, ſed deleri nunquam debent de cordibus veſtris. Semper omnino cogitate, diligẽdum eſſe deum & proximum. Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente: & proximum tanquã teipſum. Hæc ſemper cogitanda, hæc meditanda, hæc retinenda, hæc agenda, hæc implenda ſunt. Dei dilectio prior eſt ordine præcipiẽdi, proximi autem dilectio prior eſt ordine faciendi. Neq; enim qui tibi præciperet dilectionem iſtam in duobus præceptis, prius tibi commẽdaret proximũ, & poſtea deum: ſed prius deum, poſtea proximũ. Tu autem quia deum nondum vides, diligendo proximũ promereris quẽ videas: diligendo proximum, purgas oculum ad videndum deum, euidenter Ioanne dicente, Si fratrem quẽ vides nõ diligis, deum quem non vides quomodo diligere poteris? Ecce dicitur tibi, dilige deum. Si dicas mihi, oſtende mihi quẽ diligam: quid reſpondebo niſi quod ait ipſe Ioannes? Deũ nemo vidit vnquã. Et ne te alienum omnino à deo videndo eſſe arbitreris, Deus, inquit, charitas eſt, & qui manet in charitate, in deo manet & deus in eo. Diliges ergo proximũ: & intuere in te, vnde diligis proximum, ibi videbis vt poteris deum. Incipe ergo diligere proximum: Frange eſurienti panem tuũ, & egenum ſine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, veſti, & domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris. Faciens autẽ iſta quid conſequeris? Tunc erumpet velut matutina lux tua. Lux tua deus eſt, tibi

1. Timo. 2. *Matth. 22.* *1. Ioan. 4.* *Ioan. 1.* *1. Ioan. 4.* *Eſa. 58.*

matutina, quia poſt noctem ſeculi tibi veniet: nam ille nec oritur nec occidit, quia ſemper manet. Erit tibi matutinus redeunti, qui tibi occaſum fecerat pereũti. Ergo tolle grabatum tuum, mihi videtur dixiſſe, dilige proximũ tuum. Sed clauſum eſt adhuc, & expoſitione indiget quantum arbitror, quare in tollendo grabato dilectio proximi commendatur: niſi forte hoc nos offendit, quia per grabatũ rem quandam ſtolidam & inſenſatam proximus cõmendatur. Non iraſcatur proximus, ſi cõmendatur nobis per rem, quæ ſine anima & ſine ſenſu eſt.

Ephe. 2. Ipſe dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus lapis angularis dictus eſt, vt duos conderet in ſe. Dictus eſt & petra vnde *1. Cor. 10.* aqua profluxit, Petra autẽ erat Chriſtus. Quid ergo mirum ſi petra Chriſtus, lignum proximus? Non tamen qualecunq; lignũ, quomodo nec illa qualiſcunq; petra, ſed vnde aqua profluxerat ſitientibus. Nec qualiſcunq; lapis, ſed angularis, qui in ſemetipſo copulauit duos parietes è diuerſo venientes: ſic nec qualecunq; lignũ proximũ acceperis, ſed grabatum ſe portans ſe. Quid ergo in grabato obſecro te? Quid, niſi quia ille languidus grabato portabatur? Sanatus autẽ grabatũ portat.

Galat. 6. Quid dictũ eſt ab Apoſtolo? Inuicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Lex ergo Chriſti charitas eſt, nec charitas impletur niſi inuicem onera noſtra portemus.

Ephe. 4. Sufferentes, inquit, inuicem in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Cum eſſes languidus, portabat te proximus tuus: ſanus factus es, porta proximum tuũ. Inuicẽ onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legẽ Chriſti. Sic adimplebis ô homo, quod tibi deerat. Tolle ergo grabatum tuũ, ſed cũ tuleris, noli remanere: ambula, diligendo proximum, & curam habendo de proximo tuo. Iter agis, quò iter agis, niſi ad dominũ deum tuũ, ad eum quẽ diligere debe-

Deut. 6. mus ex toto corde, ex tota anima, ex tota mẽte? Ad dominum

Matt. 25. enim nondum peruenimus, ſed proximũ nobiſcum habemus. Porta ergo eum cũ quo ambulas, vt ad eum peruenias, cũ quo manere deſideras. Tolle ergo grabatũ tuum & ambula. Fecit hoc ille, & ſcandalizati ſunt Iudæi. Videbant enim hominem die ſabbati portantẽ grabatum ſuũ, nec calumniabantur domino quòd ſanũ fecerat ſabbato, vt † eis reſpõderi poſſet, quia

† al. ne. ſi cuiuſquam eorũ iumentum in puteum cecidiſſet, vtique die ſabbati erueret illud, & ſaluaret iumentũ ſuum. Non vtique iam illi obiiciebant quòd die ſabbati ſanatus eſſet homo, ſed

quòd

quòd portaret grabatum ſuum. Si ſanitas non erat differenda, numquid & opus fuerat imperandum? *Non licet tibi*, inquiunt, *facere quod facis, tollere grabatum tuum.* Et ille authorē ſanitatis ſuæ obiiciebat calūniatoribus. *Qui*, inquit, *me fecit ſanū, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuū & ambula.* Non acciperem iuſſionē, à quo acciperē ſanitatē? Et illi, *Quis eſt ille homo qui tibi dixit, Tolle grabatum tuum & ambula: Sed qui ſanus erat factus neſciebat quis eſſet.* à quo hoc audierat. *Ieſus autem.* cū hoc feciſſet & iuſſiſſet, *Declinauerat ab eo in turba.* Videte quemadmodū & hoc impleatur. Portamus proximū, & ambulamus ad deū, ſed eum ad quē ambulamus, nondū videmus. Ideo & ille nondū nouerat Ieſum: Sacramentū hoc cōmendatum eſt, quia in eū credimus quē nondū videmus. Et vt non videamus, declinat in turba. Difficile eſt in turba videre Chriſtum. Solitudo quædā neceſſaria eſt menti noſtræ, quadā ſolitudine intentionis videtur deus. Turba ſtrepitum habet, viſio iſta ſecretū deſiderat. Tolle grabatū tuum, porta portatus proximum tuum & ambula vt peruenias. Noli Ieſum quærere in turba, non eſt tanquā vnus de turba. Præuenit omnē turbam, prior aſcendit de mari piſcis ille magnus. piſcē Chriſtū dixit, & in cœlis ſedet interpellans pro nobis. Tanquā ſacerdos magnus vnus intrauit in interiora veli, turba foris ſtat. Ambula tu qui portas proximū tuū, ſi didiciſti, portare qui ſolebas portari. Deniq; modo nondū noſti Ieſum, nondū vides Ieſum. Quid poſtea ſequitur? Quoniā non deſtitit ille tollendo grabatum ſuū & ambulando. Vidit eum poſtea Ieſus in templo. In turba non eū vidit, in templo vidit. Dominus quidē Ieſus & in turba eum videbat & in tēplo: ille autem languidus Ieſum in turba non cognouit, in templo cognouit. Peruenit ergo ille ad dominū, vidit eum in tēplo, vidit eum in loco ſacrato, in loco ſancto. Et quid ab eo audit? *Ecce iam ſanus factus es, noli peccare, ne quid tibi deterius contingat.* Tunc ille poſteaquam vidit Ieſum & cognouit Ieſum authorē ſanitatis ſuæ, non fuit piger in euangelizando quem viderat: *Abijt & nunciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet, qui eum ſanum fecerat.* Ille annunciabat, & illi inſaniebant. Ille ſalutem ſuam prædicabat, illi ſalutem ſuam non quærebant. *Perſequebantur Iudæi dominum Ieſum, quia hæc faciebat in ſabbato.* Quid reſpondere, quia iumenta ſua non contemnebant ſabbato vel liberando vel alendo. De portato grabato quid reſpondit? Mani-

Rom. 8. *Hebr. 9.*

feſtum opus corporale factum erat ante oculos Iudæorum, non ſanitas corporis, ſed operatio corporis, quæ nõ videbatur ita neceſſaria quemadmodum ſanitas. Aperte ergo dominus dicat ſacramentum ſabbati, & ſignum obſeruãdi vnius diei ad tempus datum eſſe Iudæis, impletionem vero ipſam ſacramenti in illo veniſſe. *Pater meus*, inquit, *vſque modo operatur & ego operor.* Miſit in eos magnum tumultum, aduentu domini turbatur aqua: ſed qui turbat, latet, & tamen ſanãdus eſt turbata aqua æger vnus magnus, paſſo domino totus mundus. Videamus ergo reſponſionem veritatis. Pater meus, inquit, vſq; modo operatur & ego operor. Falſum ergo dixit ſcriptura, quia deus requieuit ab omnibus operibus ſuis in die ſeptimo? Et contra hanc ſcripturam per Moyſem miniſtratam, loquitur dominus Ieſus, cum ipſe dicat Iudæis, Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi, de me enim ille ſcripſit. Videte ergo ne aliquid voluit ſignificari Moyſes, quòd deus requieuit die ſeptimo: non enim defecerat deus operando creaturam ſuam, & indigebat requie ſicut homo. Quomodo defecerat qui verbo fecerat? Tamen & illud verum eſt, quia requieuit deus ab omnibus operibus ſuis in die ſeptimo: & hoc verũ eſt, quod ait Ieſus, Pater meus vſq; modo operatur & ego operor. Sed quis explicet verbis, homo hominibus, infirmus infirmis, indoctus diſcere cupientibus, & forte ſi quid ſapit promere & explicare non valens hominibus, difficile forte capientibus, etiã ſi explicari poſſit quod capitur. Quis, inquam, fratres mei explicet verbis, quomodo deus & quietus operetur, & operãs quieſcat? Obſecro vos, vt hoc vobis proficientibus differatis: viſio enim iſta tẽplum dei quærit, ſanctũ locum quærit. Portate proximũ & ambulate, ibi eum videbitis, vbi verba hominum non quæratis. Hoc forte potius dicere valemus, quia & in eo quòd deus in die ſeptimo requieuit: ipſum dominũ ſaluatorẽ noſtrũ Ieſum Chriſtũ qui hæc loquebatur & dicebat, Pater meus vſq; modo operatur & ego operor, magno ſacramento ſignificauit: quia & dominus Ieſus vtiq; deus, ipſe eſt enim verbũ dei, & audiſtis quia in principio erat verbũ, & non qualecunq; verbũ, ſed deus erat verbum, & omnia per ipſum facta ſunt, forte ſignificatus eſt requieturus in die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis. Legite enim Euãgeliũ, & videte quãta operatus ſit Ieſus. Operatus eſt ſalutem noſtram in cruce, vt implerentur in eo omnia prædicta prophetarum. Coronatus

Gene. 2.

Ibidem.

eſt ſpi

eſt ſpinis, ſuſpenſus eſt in ligno, dixit ſitio, accepit acetum in ſpongia, vt impleretur quod dictũ eſt, Et in ſiti mea potauerunt me aceto. At vbi impleta ſunt omnia opera eius: ſexta ſabbati inclinato capite tradidit ſpiritum, & in ſepulchro ſabbato requieuit ab omnibus operibus ſuis. Ergo tanquam diceret Iudæis. Quid expectatis vt nõ operer ſabbato? Sabbati dies ad ſignificationem meã vobis præceptus eſt. Opera dei attenditis, ego ibi erã cum fierent, & per me facta ſunt omnia. Ego noui, pater meus vſque modo operatur. Operatus eſt pater lucem, ſed dixit, vt fieret lux. Si dixit, verbo operatus eſt. Verbũ eius ego eram, ego ſum, per me factus eſt mundus in illis operibus, per me regitur mundus in iſtis operibus. Pater meus & tunc operatus eſt cum fecit mundum, & vſque nunc operatur cum regit mũdum, ergo & per me fecit cum fecit, & per me regit cũ regit. Dixit hæc, ſed quibus? Surdis, cæcis, claudis, languidis, medicum non agnoſcentibus, & tanquam in phreneſi mẽte perdita occidere volẽtibus. Proinde quid ſecutus Euangeliſta dixit? *Hinc ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum.* nõ quo modocũque, ſed quid? *Aequalem ſe faciens deo.* Nam omnes dicimus deo, Pater noſter qui es in cœlis. Legimus & Iudæos dixiſſe, cum tu ſis pater noſter. Ergo non hinc iraſcebantur, quia patrem ſuum dicebat deum, ſed quòd longe alio modo quàm homines. Ecce intelligũt Iudæi quod non intelligũt Arriani. Arriani quippe inæqualẽ patri filium dicũt, & inde hæreſis pulſat Eccleſiã. Ecce ipſi cæci, ipſi interfectores Chriſti, intellexerunt tamẽ verba Chriſti. Non eum intellexerunt eſſe Chriſtum, nec eum intellexerunt filiũ dei: ſed tamen intellexerunt in illis verbis, quia talis commendadaretur filius dei, qui æqualis eſſet deo. Quis erat neſciebant, talem tamẽ prædicari agnoſcebant, quia patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo. Nónne erat ergo æqualis deo? Non ipſe ſe faciebat æqualem deo, ſed ille illum genuerat æqualem. Si ſe ipſum faceret æqualem deo caderet per rapinam: Qui enim ſe voluit æqualem facere deo cum non eſſet, cecidit. & ex angelo factus eſt diabolus: & hanc ſuperbiam homini propinauit, vnde ipſe deiectus eſt: nã hoc dixit homini, cui ſtanti lapſus inuidit, Guſtate, & eritis ſicut dij: id eſt, vſurpatione rapite quod facti non eſtis, quia & ego rapiẽdo deiectus ſum. Nõ hoc prodebat, ſed hoc ſuadebat. Chriſtus

Pſal. 68.

Matt. 6.

Eſaia. 14.

Gene. 3.

ſtus autē æqualis patri natus erat, non factus, natus de ſubſtantia patris. Vnde illū ſic cōmendat Apoſtolus, Qui cū in forma dei eſſet, nó rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Quid eſt, non rapinam arbitratus eſt ſe æqualem deo? Non vſurpauit æqualitatem dei, ſed erat in illa, in qua natus erat, & nos ad æqualem deum quomodo perueniremus, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Non ergo ſe exinaniuit amittens quod erat, ſed accipiens quod non erat. Hanc formam ſerui contemnentes Iudæi, dominum Chriſtum æqualem patri intelligere non poterant, quamuis eum hoc de ſe dicere minimè dubitabant: & ideo ſæuiebant, & adhuc tamen eos ille perferebat, & ſanitatem ſæuientium requirebat.

Philip. 2.

Ab eo loco, vbi ait, Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem: vſque ad id, vbi ait, Pater enim diligit filium & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit. *Tractatus XVIII.*

IOannes Euangeliſta inter conſortes & comparticipes ſuos alios Euangeliſtas, hoc præcipuum & proprium donum accepit à domino, ſuper cuius pectus in conuiuio diſcumbebat, vt per hoc ſignificaret, quia ſecreta altiora de intimo pectore eius potabat, vt ea diceret de filio dei, quæ paruulorum mentes fortaſſis intentas excitare poſſint, implere autem nondum capaces non poſſint. Grandiuſculis autem quibuſq; mentibus, & ad ætaté quandam interius virilem peruenientibus, dat aliquid verbis his, quo & exerceantur & paſcantur. Audiſtis cum legeretur, & vnde ſermo iſte venerit meminiſtis. Heſterno enim die lectum eſt: quòd propterea volebant Ieſum Iudæi interficere, quia non ſolū ſoluebat ſabbatū, ſed etiam patrem ſuū dicebat deū, æqualem ſe faciēs deo. Quod Iudæis diſplicebat, hoc ipſi patri placebat. Hoc ſine dubio placet etiam eis qui honorificant filium, ſicut honorificant patrem: quia ſi eis non placeat, diſplicebunt: Non enim deus erit maior, quia placet tibi: ſed tu minor ſi diſplicet tibi. Aduerſus hanc autem eorum calumniam venientem, vel de ignorantia vel de malitia loquitur dominus, non omnino quòd capiebant, ſed vnde agitentur & conturbentur, & fortaſſe conuerſi vel conturbati medicum quærant. Dicebat autem quæ ſciberentur, vt etiam à nobis poſtea legerentur. Viderimus ergo quid in Iudæorum cordibus factum ſit, cum hæc audirent.

Rom. 13.

rent

rent:quid in nobis fiat cum hæc audimus, amplius cogitemus. Neque enim natæ ſunt hæreſes, & quædam dogmata peruerſitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, niſi dum ſcripturæ bonæ intelliguntur nõ bene, & quod in eis non bene intelligitur etiã temere & audacter aſſeritur. Itaque chariſſimi, valde caute hæc audire debemus, ad quæ capienda paruuli ſumꝰ, & corde pio & cũ tremore, ſicut ſcriptũ eſt, hãc tenentes regulam ſanitatis, vt quod ſecũdum fidem qua imbuti ſumus, intelligere valuerimus, tãquã de cibo gaudeamus: quod autẽ ſecundum ſanam fidei regulam intelligere non poterimus, dubitationẽ auferamus intelligentiã differamus: hoc eſt, vt etiam ſi quid neſcimus, bonum tamẽ & verum eſſe minime dubitemus. Et ego fratres qui ſuſcepi loqui vobis, cogitandus ſum à vobis qui ſuſceperim, & quæ ſuſceperim. Suſcepi enim tractãda diuina homo, ſpiritalia carnalis, & æterna mortalis. Etiã à me chariſſimi, longe ſit vana præſumptio, ſi volo ſanus in domo dei cõuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui columna & firmamẽtũ veritatis: pro modulo meo capio quod vobis appono. Vbi aperitur, paſcor vobiſcũ: vbi clauditur, pulſo vobiſcũ. Commoti ſunt ergo Iudæi & indignati ſunt: merito quidem, quòd audebat homo equalẽ ſe facere deo: ſed ideo immerito, quia in homine nõ intelligebãt deum. Carnẽ videbant, deum neſciebant: habitaculum cernebant, habitatorẽ ignorabant: caro illa templum erat deus inhabitabat intus. Non ergo Ieſus carnem æquabat patri, nõ formam ſerui domino comparabat: non quod factum eſt propter nos ſed quod erat quando fecit nos. Quis nãque ſit Chriſtus, catholicis loquor, noſtis, quia bene credidiſtis: non verbum tantum, nec caro tantum, ſed verbum caro factum eſt, vt habitaret in nobis. Recenſete de verbo quod noſtis, In principio erat verbum: & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. hic æqualitas cum patre. Sed verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis: hac carne minor eſt patre. Ita pater & æqualis & maior: æqualis verbo, maior carne: æqualis ei per quẽ fecit nos, maior eo qui factus eſt propter nos. Ad hanc regulam ſanam catholicam, quam præcipuè noſſe debetis, quam tenere qui noſtis: à qua prorſus fides veſtra labi non debet, quæ nullis hominum argumentis extorquenda eſt cordi veſtro, dirigamus ea quæ intelligimus. & quæ forte non intelligimus dirigenda ad hãc regulam, quandoque differamus cum idonei fuerimus. Nouimus ergo æqualem patri ſi

tri filium dei, quia nouimus in principio deum verbum. Quid ergo Iudæi volebant eum interficere. Quia non ſolum ſoluebat ſabbatum ſed & patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo, videntes carnem, non videntes verbum. Loquatur ergo & cótra eos verbum per carnem, & interior habitator ſonet per habitaculum ſuum, vt qui poteſt, nouerit quis intus habitet. Quid ergo eis dicit? *Reſpõdit itaque Ieſus & dixit eis.* commotis quòd æqualem ſe faceret deo: *Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem.* Ad hæc quid reſponderint Iudæi, ſcriptum non eſt, & fortaſſe tacuerũt. Quidam tamen qui Chriſtianos ſe haberi volunt, non tacent, & quodammodo ex his verbis concipiunt quædam dicenda contra nos: quæ contemnenda non ſunt & propter ipſos & propter nos. Arriani quippe hæretici dicentes, nó per carnem ſed ante carnem, filium ipſum qui ſuſcepit carnem minorem eſſe quam pater eſt, & non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ, cuius pater eſt, capiunt ex his verbis anſam calumniæ, & reſpondent nobis, Videtis quia dominus Ieſus cum animaduerteret Iudæos ex hoc moueri, quòd patri deo æqualem ſe faceret, & talia verba ſubiunxit, vt ſe æqualẽ non eſſe monſtraret: mouebantur enim Iudæi, aiunt aduerſus Chriſtum, quia æqualem ſe faciebat deo, & volens eos corrigere ab hoc motu Chriſtus: & eiſdem monſtrare filium non eſſe æqualem patri, id eſt, æqualem deo: ait, quaſi dicens: Quid iraſcimini? quid indignamini? non ſum æqualis, quia non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quid enim non poteſt, inquiunt, facere à ſe quicquam, niſi quod viderit patrem facientem, vtique minor eſt non æqualis. In hac regula cordis ſui diſtorta & praua, hæreticus audiat nos nondum obiurgantes, ſed adhuc quaſi quærentes, & explicet nobis quod ſentit, Puto enim, ô quiſquis ille eſt, faciamus enim eum tanquam præſentem adeſſe: Tenes nobiſcũ, quia in principio erat verbum? Teneo, inquit: &, quia verbum erat apud deũ? Et hoc, inquit, teneo: Sequere ergo, & hoc fortius tene, quia deus erat verbum. Et hoc, inquit, teneo: ſed ille deus maior, ille deus minor. Iam neſcio quid paganum redolet, cum Chriſtiano me loqui arbitrabar. Si eſt deus maior & deus minor, duos deos colimus, non vnum deum. Quare, inquit, & tu non duos deos dicis æquales ſibi? Hoc ego nó dico, Aequalitatem enim iſtam ſic intelligo, vt ibi intelligam etiam indiui

diui

diuiduam charitatẽ: & ſi indiuiduam charitatem, perfectã vnitatem. Si enim charitas quam miſit hominibus deus, de multis hominum cordibus fecit cor vnum, & multas hominũ animas fecit animam vnam: ſicut de credentibus ſeſeque inuicem diligentibus ſcriptum eſt in actibus Apoſtolorũ, Erat illis anima vna, & cor vnum in deum. Si ergo anima mea & anima tua cum idem ſapimus nóſque diligamus, fit anima vna: quãto magis pater deus & filius deus, in fonte dilectionis deus vnus eſt? Verum ad hæc verba, quibus cõmotum eſt cor tuũ, intende, & recole mecum quod de verbo requirebamus. Si iam tenemus, deus erat verbum: adiungo illud, quia cum dixiſſet, hoc erat in principio apud deum: continuo ſubiecit Euangeliſta, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Nunc te quærendo exagito, nunc te contra me moueo, & te cõtra te interpello. Tene tantum memoriter iſta de verbo, Quia deus erat verbum: & omnia per ipſum facta ſunt. Audi iam verba quibus commotus es, vt minorem diceres filium: nempe quia dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquam niſi quod viderit patrem facientem. Ita, inquit, expone mihi paululũ, ſic quantum opinor intelligis, quoniam quædam facit pater, filius autem attendit quemadmodum facit pater, vt poſſit & ipſe ea facere, quæ viderit patrem facientem. Duos quaſi fabros conſtituiſti, ita patrem & filium, vt etiam magiſtrum & diſcipulum: quo modo ſolent patres fabri docere filios ſuos artem ſuam. Ecce deſcendo ad carnalem ſenſum tuum, ita interim cogito vt tu: videamus ſi cogitatio hæc noſtra inueniat exitum ſecũdum illa, quæ iam de verbo pariter locuti ſumus, paritérque ſentimus, quia deus verbum: & omnia per ipſum facta ſunt. Pone igitur patrem tãquam fabrum quædam opera facientem, filium autem tanquàm diſcipulum, qui non poteſt facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem: intendit enim quodãmodo in manus patris, vt quo modo viderit eũ fabricare, ſic & ipſe tale aliquid fabricet in operibus ſuis. Sed pater iſte omnia illa quæ facit: & vult vt attendat eum filius, & talia & ipſe faciat, per quẽ facit. Eia nunc eſt vt aſſis ſententiæ tuæ priori, quam mecũ recẽſuiſti, mecúmque tenuiſti, quia in principio erat verbum, & apud deum verbum, & deus verbum, & omnia per ipſum facta ſunt. Tu ergo cum mecum tenueris, quia per verbum facta ſunt omnia, rurſum carnali ſapore & puerili motu facis tibi in animo deũ facientẽ, & verbum

Act. 4.

bum attendentem, vt cum fecerit deus, faciat & verbũ. Quid enim fecit deus præter verbum? Si enim facit, non omnia per verbum facta ſunt, perdidiſti quod tenebas. Si autem omnia per verbum facta ſunt, corrige quod male intelligebas. Fecit pater, & nõ fecit niſi per verbum. Quomodo attendit verbum vt videat patrem facientem ſine verbo, quod ſimiliter faciat verbum? Quicquid fecit pater, per verbũ fecit: aut falſum eſt, omnia per ipſum facta ſunt: ſed verũ eſt, omnia per ipſũ facta ſunt. Parum fortaſſe tibi videbatur, Et ſine ipſo factum eſt nihil. Recede ergo ab iſta carnis prudentia, & quæramus quemadmodũ dictum ſit, Nõ poteſt filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quæramus, ſi digni ſumus qui apprehendamus. Fateor enim, magna res eſt, ardua omnino, videre facientem patrem per filium, non ſingula opera facientem patrem & filium, ſed quodlibet opus patrem per filium, vt nulla opera fiant, vel à patre ſine filio, vel à filio ſine patre: quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Quibus in fundamento fidei firmiſſime conſtitutis, iam quale eſt videre, quia nõ poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrẽ facientem? Quæris, vt opinior, noſſe filium facientẽ: quære prius noſſe filium videntẽ. Certe quid enim ait? Non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrem facientẽ. Intende quod dixit, niſi quod viderit patrẽ facientẽ. Præcedit viſio, & ſequitur effectio: videt enim vt faciat: Tu quid quæris iam noſſe quo modo faciat, dũ nondum ſcias quo modo videat? Quid curris ad id quod poſterius eſt, relicto quod prius eſt? Videntẽ ſe dixit & facientẽ, nõ facientẽ & videntẽ, quia nõ poteſt à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Vis vt explicẽ tibi quo modo faciat? Tu mihi explica quo modo videat. Si hoc tu explicare non potes, nec ego illud: ſi hoc tu percipere nondũ es idoneus, nec ego illud. Vterq; ergo noſtrũ quærat, vterq; pulſet, vt vterq; accipere mereatur. Quid quaſi doctus calũniaris indocto? ego ad faciendũ, tu ad videndum, ambo indocti à magiſtro quæramus, nõ in ſchola eius pueriliter litigemus. Tamẽ ſimul iam didicimus, quia omnia per ipſum facta ſunt. Ergo manifeſtũ eſt, quia non alia opera facit pater, quæ videat filius, vt & ipſe faciat ſimilia, ſed eadẽ opera facit pater per filiũ, quia omnia per verbum facta ſunt. Iam quo modo faciat deus quis nouit? Nõ dico quo modo fecerit mundum, ſed quo modo fecerit oculum tuum, cui

car

carnaliter inhærens, viſibilia inuiſibilibus comparas. Talia enim de Deo cogitas, qualia his oculis videre conſueſti. Si autem iſtis oculis videri poſſet Deus, non diceret, Beati mundo corde, quia ipſi Deum videbunt. Ergo habes oculum corporis ad videndum fabrum, ſed nondum habes oculum cordis ad videndum deum, ideo quod ſoles videre in fabro, transferre vis in Deum. Pone in terra terrena. ſurſum cor. Quid ergo fratres chariſſimi? Explicaturi ſumus nos quod interrogauimus, quomodo videat verbum, quomodo pater videatur à verbo, quid ſit videre verbi? Non ſum tã audax, tam temerarius, vt hoc me explicare pollicear vobis. Vtcunq; ſuſpicor modulum veſtrũ, noui tamen meum. Si ergo placet, nõ diutius immoremur, percurramus lectionem, & videamus verbis domini turbari corda carnalia: ad hoc turbari, ne in eo quod tenent, remaneant. Extorqueatur tãquam puerile ludicrum, neſcio quid, quo ſe male auocant, vt poſſint inſeri vtiliora grandioribus, vt poſſint proficere qui repetebant in terra. Surge, quære, ſuſpira, anhela deſiderio, & ad clauſa pulſa. Si autem nondum deſideramus, nondum inhiamus, nondũ ſuſpiramus, margaritas quibuſcunque proiecturi ſumus, aut margaritas qualeſcunq; noſipſi inuenturi ſumus? Mouerim ergo chariſſimi, deſiderium in corde veſtro: mores perducunt ad intelligentiam: genus vitæ perducit ad genus vitæ. Alia vita terrena, alia vita cœleſtis: alia vita pecorum, alia vita hominum, alia vita angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æſtuat, ſola terrena conquirit, in hæc prona atq; proiecta eſt: vita angelorum ſola cœleſtia: vita hominum media eſt inter angelorum & pecorum. Si viuit homo ſecundum carnem, pecoribus comparatur: ſi viuit ſecundum ſpiritum, angelis ſociatur. Quando ſecundum ſpiritum viuis, quære etiam in ipſa angelica vita, vtrum paruus an grandis ſis. Si enim adhuc paruus es, dicunt tibi angeli, creſce: nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, vt peruenias ad cibum ſpei. Si autẽ adhuc inhiatur ſordidis voluptatibus, ſi adhuc fraudes cogitantur, ſi mendacia non vitantur, ſi mendacia periuriis cumulantur, tam immundum cor audet dicere, Explica mihi, quomodo videt verbum? etiam ſi poſſim, etiam ſi iam videam. Porro autem ſi forte ego non ſum in his moribus, & tamẽ ab iſta viſione longe ſum: quantum ille qui nondum iſto ſuperno deſiderio rapitur, terrenis deſideriis prægrauatur? Multum intereſt inter auerſantem & deſiderantem: &

Matth. 5.

iterum multum intereſt inter deſiderantem & fruentem. Viuis vt pecora, auerſaris, angeli perfruuntur. Tu autem ſi non viuis vt pecora, iam non auerſaris. Deſideras aliquid & nó capis, inchoaſti ipſo deſiderio vitam angelorum: creſcat in te & perficiatur in te, & capias hoc à me, ſed ab illo qui & me fecit & te. Tamen non vtcunque nos dimiſit & dominus qui voluit intelligi: quia in eo quod dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem, non alia opera pater facit quæ videat filius, & alia filius cum viderit patrem facientem, ſed eadem opera ipſa & pater & filius. Secutus enim ait, *Quæcunque ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.* Non cum ille fecerit, alia filius ſimiliter facit: ſed quæcunque ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit. Si hæc facit filius quæ fecerit pater per filium, facit pater. Si per filium facit quæ facit pater, non alia pater, alia filius facit, ſed eadem opera ſunt patris & filij. Et quomodo eadẽ facit & filius, & eadem & ſimiliter? Ne forte eadem ſed diſſimiliter: eadem, inquit, & ſimiliter. Et quomodo poſſit eadem non ſimiliter: accipite exemplum, quod puto ad vos non ſit grande. Cum ſcribimus literas, facit eas primo cor noſtrum, & deinde manus noſtræ. Certe vnde omnes acclamaſtis, niſi quia cognouiſtis certum eſſe quod dixi, & manifeſtum omnibus nobis? Literæ fiunt primo à corde noſtro, deinde à corpore noſtro. Manus ſeruit imperanti cordi, eaſdem literas facit & cor & manus. Nunquid alias cor, alias manus? Nam aliud eſt cor, aliud eſt manus. Eaſdem quidem facit manus, ſed non ſimiliter. Cor enim noſtrum facit eas intelligibiliter inuiſibiliter: manus autem viſibiliter. Ecce quomodo fiũt eadem & diſſimiliter. Vnde parum fuit domino dicere, quæcunq; pater fecerit, hæc & filius facit: niſi adderet, & ſimiliter. Quod ſi enim hoc modo intelligeres, quomodo quæcũq; cor facit, hæc & manus facit, ſed non ſimiliter. Hic vero addidit, hæc & filius ſimiliter facit. Si & hæc facit & ſimiliter facit, expergiſcere erigatur † Iudæus, credat Chriſtianus, cóuincatur Arrianus hæreticus, æqualis eſt patri filius. *Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Ecce eſt illud, demõſtrat, cui? Vtique quaſi videnti. Redimus ad id quod explicare nó poſſumus, quomodo verbum videat. Ecce homo factus eſt per verbum, ſed homo habet oculos, habet aures, habet manus, diuerſa mẽbra in corpore. Per oculos poteſt videre, per aures poteſt audire, per manus operari: diuerſa mẽbra, diuerſa

† aliàs ſtringatur.

diuerſa membrorum officia:nō poteſt illud membrum quod poteſt alterum,tamē propter corporis vnitatem, oculus & ſibi & auri videt,& auris ſibi & oculo audit. Nunquid tale aliquid in verbo arbitrandum eſt eſſe,quoniā omnia per ipſum? & dixit ſcriptura in Pſalmo,Intelligite qui inſipientes eſtis in populo,& ſtulti aliquando ſapite, Qui plantauit aurem nō audiet,aut qui finxit oculum non conſiderat? Si ergo finxit oculum verbum ſi plantauit aurem verbum,quia omnia per verbum,non poſſumus dicere,non audit verbum non videt verbum,ne obiurget nos Pſalmus & dicat Stulti aliquādo ſapite. Itaq; ſi audit verbum & videt verbum audit filius & videt filius.Nunquid tamen & in ipſo diuerſis locis quæſituri ſumus oculos & aures?Aliūde audit,aliunde videt: & auris eius non poteſt quod oculus: & oculus non poteſt, quod poteſt auris? An totus ille viſus eſt,& totus auditus?Forte ita imò non forte,ſed vere ita,dum tamen & ipſum eius videre, & ipſum eius audire,longe alio modo quàm noſtrū ſit:& videre & audire ſimul in verbo eſt,nec aliud ibi eſt audire,& aliud videre,ſed auditus viſus,& viſus auditus Et nos qui aliter audimus,aliter videmus hoc vnde nouimus?Redimus forte ad nos,ſi nō ſumus præuaricatores quibus dictū eſt,Redite præuaricatores ad cor redite ad cor,quid itis à vobis,& peritis à vobis?quid itis ſolitudinis vias?Erratis vagādo,redite quò?ad dominū:cito eſt:primo redi ad cor tuū exul à te vagaris foris:teipſum nō noſti, & quæris à quo factus es:redi redi ad cor,tolle te à corpore.Corpus tuū habitatio tua eſt:cor tuū ſentit etiā per corpus tuū:ſed corpus tuū non quod cor tuū:dimite corpus tuū,redi ad cor tuū.In corpore tuo inueniebas alibi oculos,alibi aures,in corde tuo nūquid hoc inuenis?an in corde nō habes aures?de quibus ergo dominus dicebat, Qui habet aures audiendi audiat: an in corde non habes oculos?Vnde dicit Apoſtolus, Illuminatos oculos cordis veſtri: Redi ad cor, vide ibi quid ſentias forte de deo,quia ibi eſt imago dei. In interiore homine habitas Chriſtus in interiore homine renouaris ad imaginē Dei in imagine ſua cognoſce authorē eius. Vide quemadmodum, omnes corporis ſenſus cordi intrò nūcient id quod ſenſerint foris. Vide quā multos miniſtros habeat vnus interior imperator,& quid apud ſe etiā ſine his miniſtris agat.Renunciāt oculi cordi alba & nigra, renunciant aures eidem cordi canora & diſſona. Renunciant nares eidem cordi odora & putentia.

Pſal. 93.

Eſaia.48

Luca 8.

Ephe.1.

Renunciat guſtus eidem cordi amara & dulcia. Renunciat tactus eidem cordi lenia & aſpera. Renunciat ſibi ipſum cor iuſta & iniuſta. Cor tuum & videt & audit, & cætera ſenſibilia diiudicat, & quò non aſpirant corporis ſenſus, iuſta & iniuſta, mala & bona diſcernit. Oſtende mihi oculos, aures, nares cordis tui. Diuerſa ſunt quæ ad cor tuum referuntur, & diuerſa ibi membra non inueniuntur. In carne tua alibi audis, alibi vides: in corde tuo ibi audis, vbi vides. Si hoc imago, quanto potentius ille cuius eſt imago? Ergo & audit filius & videt filius, & ipſa viſio & auditio filius: & hoc eſt illi audire quod eſſe, profecto & hoc eſt illi videre quod eſſe. Tibi non hoc eſt videre quod eſſe, quia & ſi perdas viſum, potes eſſe: & ſi perdas auditum, potes eſſe. Putamúſne pulſauimus? Erectum eſt aliquid in nobis quod vel tenuiter ſuſpicemur, vnde lumen veniat nobis: puto fratres, quia cum loquimur iſta, & cum meditamur, exercemus nos. Et cum exercemus nos in ipſis, & rurſus quaſi reflectimur pondere noſtro ad iſta conſueta, tales ſumus, quales lippientes, cum producuntur ad videndum lumen, ſi forte antea viſum omnino non habebant, & incipiũt eundem viſum per diligentiam medicorum vtcunque reparare, & cum probare vult medicus quantum ſalutis eis acceſſerit, tentat & eis oſtendere quod videre deſiderant, & non poterant cum cæci eſſent, & redeunte iam vtcunque acie oculorum, producuntur ad lumen. Et cum viderint fulgorem, in ipſo reuerberantur quodammodo, & reſpondent medico demonſtranti, Iam iam vidi, ſed videre non poſſum. Quid ergo facit medicus, Reuocat ad ſolita & addit collyrium, vt ad illud quod viſum eſt, & videri non poteſt, deſiderium nutriat, & ex ipſo deſiderio curetur plenius, & ſi qua mordacia reparandæ ſanitati adhibentur, fortiter ferat, vt amore illius lucis accẽſus dicat ſibi, Quando erit vt illud firmis oculis videam, quod ſauciis infirmisq́; non potui? Vrget medicum, & rogat vt curet. Ergo fratres, ſi forte tale aliquid factum eſt in cordibus veſtris, ſi vtcunq; erexiſtis cor veſtrum ad videndum verbum, & ipſius luce reuerberati ad ſolita recidiſtis, rogate medicum vt adhibeat collyria mordacia, præcepta iuſtitiæ. Eſt quod videas, ſed nõ eſt vnde videas. Non mihi antea credebas, quia eſt quod videas, duce quadam rationis adductus es: propinquaſti, intendiſti, palpitaſti, refugiſti. Scis certe eſſe quod videas, ſed idoneum non te eſſe qui videas. Ergo curare. Quæ ſunt collyria? Noli mentiri,

noli

noli periurare, noli adulterari, noli furari, noli fraudare. Sed cōſueſti, & cum aliquo dolore à conſuetudine reuocaris, hoc eſt quod mordet, ſed ſanat: nam dico tibi liberius ex timore & meo & tuo, ſi curari reſtiteris, & eſſe idoneus ad perfruendum hac luce neglexeris, valetudine oculorum tuorū tenebras amabis, & amando tenebras, in tenebris remanebis, & remanendo in tenebris, etiam in tenebras exteriores proiicieris: ibi erit fletus & ſtridor dentium. Si nihil in te faciebat amor lucis, faciat timor doloris. Sufficienter me locutum arbitror, & lectionem tamen Euangelicam non finiui. Si dicam reliqua, onerabo vos, & timeo ne etiam quod hauſtum eſt effundatur. Sufficiant ergo iſta charitati veſtræ. Debitores ſumus, nō nunc, ſed ſemper quandiu viuimus, quia propter vos viuimus: veruntamen vitam noſtram iſtam infirmam, laborioſam, periculoſam in hoc mundo conſolamini bene viuendo. Nolite nos contriſtari & atterere malis moribus veſtris. Cum enim offendimur mala vita veſtra, ſi refugiamus à vobis, & ſeparemus nos à vobis, & ad vos non accedamus, nónne conqueremini & dicetis, & ſi languebamus curaretis, & ſi infirmabamur viſitaretis? Ecce curamus, ecce viſitamus: ſed non nobis fiat quomodo audiſtis ab Apoſtolo, Timeo ne ſine cauſa laborauerim in vobis. *Matt. 22.*

Ab eo quod ſcriptum eſt, Nō poteſt à ſe filius facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem: vſque ad id quod ait, Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. *Tractatus XIX.*

SERMONE priſtino quātum noſtrum mouit affectum, & intelligendi paupertatem, locuti ſumus ex occaſione verborum euangelicorum, vbi ſcriptum eſt, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quid ſit videre filij, hoc eſt, videre verbi, quia filius verbū, & quia per verbum facta ſunt omnia, quomodo poſſit intelligi, quod videat filius primo patrem faciētem, tunc demum & ipſe faciat quæ facta conſpexerit, cum pater nihil niſi per filium fecerit: omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Non tamen explicatum aliquid diximus, quia nec explicatum aliquid intelleximus. Aliquādo enim ſermo deficit, vbi etiam intellectus proficit: quanto magis ſermo patitur defectionem, quando intellectus non habet perfectionem? Nunc itaq; quantum dominus donat, breuiter percurramus lectionem, & vel

hodie expleamus debitũ penſum. Si quid forte remanſerit vel temporis vel virum, retractabimus ſi potuerimus quantum & a nobis & apud vos fieri poteſt. Quid ſit videre verbi, demonſtrari verbo nõ poteſt: omnia quippe dicta ſunt hic, quæ ſi intelligãtur ſecundũ humanũ ſenſum carnaliter, nihil aliud nobis facit anima plena phantaſmatis, niſi quaſdam imagines velut duorum hominũ patris & filij, vnius oſtendentis, alterius videntis: vnius loquentis, alterius audientis, quæ omnia idola cordis ſunt. Quæ ſi iam deiecta ſunt de tẽplis ſuis, quanto magis deiicienda ſunt de cordibus Chriſtianis? *Non poteſt*, inquit, *filius à ſe facere quicquam niſi quod viderit patrem facientem.* Verum eſt hoc, tenete hoc: dum tamen non amittatis, quod in ipſius Euangelij exordio tenuiſtis, quia in principio erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbũ, & præcipue quia omnia per ipſum facta ſunt. Quod nũc enim audiſtis cõiungite illi auditui, & vtrunq; concordet in cordibus veſtris. Sic itaq; nõ poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientẽ, vt tamen pater ea quę facit non faciat, niſi per filium, quia filius eius eſt verbũ, & in principio erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum, quia omnia per ipſum facta ſunt. *Quęcũq; enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.* Non alia, ſed hæc: nec diſſimiliter, ſed ſimiliter. *Pater enim diligit filiũ, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Ad hoc quod ſupra dixit, Niſi quod viderit patrem facietem, videtur pertinere, & quod omnia demonſtat ei quæ ipſe facit. Sed ſi pater demonſtrat quæ facit, nec filius poteſt facere niſi pater demonſtrauerit paterq; demonſtrare non poteſt niſi fecerit, conſequens erit vt non per filiũ faciat omnia pater. Porrò ſi fixũ atq; inconcuſſum tenemus, quia per filiũ omnia pater facit, antequã faciat demonſtrat filio, vt filius demonſtrata faciat: quæ demõſtrata iã facta ſunt aliquid proculdubio pater ſine filio fecit, ſed nõ facit pater aliquid ſine filio, quia filius dei verbum dei eſt, & omnia per ipſum facta ſunt. Remanet igitur fortaſſe, vt quæ pater facturus eſt, demonſtret facienda vt per filiũ ſint facta: nã ſi filius ea facit quæ pater facta demonſtrat, [ea quæ pater facta demonſtrat] nõ vtiq; per filium facit. Monſtrari enim nõ poſſent filio niſi facta: filius facere non poſſet, niſi mõſtrata fuerint: ergo ſine filio facta? Sed verũ eſt, omnia per ipſum facta ſunt, ergo antequã facta, monſtrata ſunt. Sed hoc diximus differendũ eſſe, quo redeundum ſit, per

Ioan. 1.

ſit percurſa lectione, ſi vt diximus, aliquid vel tẽporis vel virium nobis remanſerit, ad ea quæ diſtulimus retractãda. Amplius audite & difficilius. *Et maiora his*, inquit, *demõſtrabit ei opera, ita vt vos miremini*. Maiora his, quibus maiora? Facile occurrit iis quæ modo audiſtis, curationibus languorum corporalium. De iſto enim qui triginta & octo annos habebat in infirmitate, & Chriſti verbo ſanatus eſt, nata eſt huius occaſio tota ſermonis. Et propter hoc dominus dicere potuit, maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini. Sunt enim opera maiora quàm iſta, & demõſtrabit ea pater filio. Non demonſtrauit ei tanquã de præterito, ſed demõſtrabit de futuro, hoc eſt demõſtraturus eſt. Rurſus difficilis oritur quęſtio. Eſt enim aliquid apud patrẽ quod filio nondũ demonſtratum ſit: & aliquid apud patrem quod adhuc latebat filiũ quando iſta filius loquebatur. Si enim demõſtrabit, hoc eſt, demonſtraturus eſt, nondũ demonſtrauit, & filio tunc demõſtraturus eſt quando & iſtis: ſequitur enim, ita vt vos miremini. Et hoc difficile eſt videre, quomodo tanquã temporaliter filio coæterno aliquid demonſtret æternus pater omniaſcienti, quę ſunt apud patrẽ. Quæ ſunt tamen illa maiora? Hoc enim forte facile eſt intelligere. *Sicut enim pater*, inquit, *ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & filius quos vult viuificat*. Maiora ergo ſunt opera mortuos ſuſcitare, quàm lãguidos ſanare. Sed ſicut reſuſcitat pater mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Alios ergo pater, alios filius? Nõ ſed omnia ꝑ ipſum. Ipſos itaq; filius quos & pater: quia nõ alia, nec aliter, ſed hæc & filius ſimiliter facit. Ita plane intelligendũ eſt, & ita tenendũ? ſed mementote quia filiꝰ quos vult viuificat. Tenete hic ergo nõ ſolũ poteſtatẽ filij, verumetiã volũtatẽ. & filius quos vult viuificat & pater quos vult viuificat, & ipſos filius quos & pater: ac ꝑ hoc eadẽ patris & filij poteſtas eſt & volũtas. Quid eſt ergo ꝙ ſequitur? *Neque enim pater iudicat quẽquã, ſed iudiciũ omne dedit filio. vt omnes honorificẽt filiũ ſicut honorificãt patrẽ*. Quod ita ſubiũxit tãquã rationẽ reddẽs ſuperioris ſentẽtiæ: multũ mouet, intẽti eſtote. Filius quos vult viuificat pater quos vult viuificat. Filius ſuſcitat mortuos, ſicut pater ſuſcitat mortuos: neq; enim pater iudicat quẽquã. Si in iudicio ſuſcitãdi ſunt mortui, quomodo pater ſuſcitat mortuos, ſi nõ iudicat quẽquã? Omne quippe iudiciũ dedit filio: in illo autẽ iudicio ſuſcitãtur mortui & reſurgẽt alij ad vitã æternam, alij ad pœnam. Quod totũ ſi filius facit,

pater autem ideo non facit, quia pater non iudicat quẽquam, ſed omne iudiciũ dedit filio, contrarium videbitur ei quod dictum eſt, Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat: ſimul ergo ſuſcitant. Si ſimul ſuſcitant, ſimul viuificant, ſimul ergo iudicant: quomodo itaq; verum eſt, Neq; enim pater iudicat quenquã, ſed omne iudiciũ dedit filio? Moueant interim propoſitæ quæſtiones, præſtabit dominus vt ſolutæ delectent. Ita eſt fratres, Omnis quæſtio niſi intentum fecerit propoſita, non delectabit expoſita. Sequatur ergo ipſe dominus, ne forte in iis quæ ſubnectit, aperiat ſe aliquãtum. Subtexit enim nihilo lucem ſuã, & difficile eſt aquilæ more volare ſuper omnem nebulã qua tegitur omnis terra: & videre in verbis domini ſynceriſſimam lucem. Ne forte ergo calore radiorum ſuorũ diſcutiat caliginem noſtram, & aliquantum ſe in conſequẽtibus aperire dignetur, dilatis iſtis ſequentia videamus. *Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui miſit illum.* Hoc verũ eſt & planum eſt. Omne quippe iudicium dedit filio, ſicut ſupra dixit, vt omnes honorificent filium ſicut honorificant patrẽ. Quid ſi inueniuntur qui patrem honorificant, & nõ honorificant filium? Non poteſt, inquit, fieri, qui non honorificant filiũ, non honorificant patrem qui miſit illum. Nõ poteſt ergo dicere aliquis, Ego patrem honorificabam, quia filium non noueram: ſi nondum filium honorificabas, nec patrem honorificabas. Quid eſt ergo honorificare patrem, niſi quod habeat filium? Aliud eſt enim cum tibi commendatur deus quia deus eſt; & aliud eſt, cum tibi commendatur deus quia pater eſt. Cum tibi quia deus eſt commendatur, creator tibi cõmendatur, omnipotẽs tibi commendatur, ſpiritus quidẽ ſummus, æternus, inuiſibilis, incommutabilis tibi cõmendatur. Cum vero tibi, quia pater eſt, cõmẽdatur, nihil tibi aliud quàm & filius cõmendatur: quia pater dici non poteſt, ſi filiũ non habet: ſicut nec filius, ſi patrem non habet. Sed ne forte quidẽ patrem honorifices tanquã maiorem, filium vero tanquã minorem, vt dicas mihi, honorifico patrem: ſcio enim quod habeat filium, & non erro in patris nomine, non enim patrẽ intelligo ſine filio: honorifico tamen & filium tanquã minorem, corrigit te ipſe filius & reuocat te dicens, vt omnes honorificent filiũ, non inferius, ſed ſicut honorificant patrẽ. Qui ergo non honorificat filiũ, non honorificat patrẽ qui miſit illum. Ego, inquis, maiorem honorẽ volo dare

dare patri, minorem filio. Ibi tollis honorem patri, vbi minorem das filio. Quid enim aliud tibi videtur ita ſentienti, niſi quia pater æqualẽ ſibi filiũ generare, aut noluit, aut non potuit? Si noluit, inuidit: ſi non potuit, defecit. Non ergo vides, quia ita ſentiendo vbi maiorẽ honorem vis dare patri, ibi es contumelioſus in patrẽ? Proinde ſic honorifica filiũ, quomodo honorificas patrem, ſi vis honorificare & patrem & filium. *Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſiit à morte ad vitam.* Non nunc tranſit, ſed iã tranſiit à morte in vitam. Et hoc attendite, qui verbũ meum audit: & non dixit, & credit mihi: ſed, credit ei qui me miſit. Verbum ergo filij audiat, vt patri credat. Quare verbum audit tuum, & credit alteri? Nónne cum verbũ alicuius audimus, eidẽ verbum proferẽti credimus, loquẽti nobis fidem accõmodamus? Quid ergo voluit dicere, qui verbũ meum audit, & credit ei qui miſit me, niſi quia verbũ eius eſt in me? Et quid eſt, audit verbũ meũ, niſi audit me? Qui credit mihi, & credit ei qui miſit me, quia cum illi credit, verbo eius credit: cum autẽ verbo eius credit, mihi credit: quia verbũ patris ego ſum. Pax ergo in ſcripturis, & omnia diſpoſita, nequaquã rixantia. Tu abiice litem cordis tui, intellige concordiam ſcripturarum: nunquid contraria ſibi diceret veritas, Qui audit, inquit, verbũ meum, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit à morte ad vitã? Meminiſtis quod ſuperius poſueramus, quia ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & filius quos vult viuificat. Incipit iam aperire ſe & loqui de reſurrectione mortuorum, & ecce reſurgunt mortui, Qui enim verbum meũ audit, & credit ei qui miſit me, habet vitã æternã, & in iudiciũ nõ veniet. Proba quia reſurrexit, ſed trãſiit, inquit, à morte ad vitam. Qui tranſiit à morte ad vitã, nullo dubitante vtiq; reſurrexit. Non enim tranſiret de morte ad vitam, niſi primo eſſet in morte, & non eſſet in vita: cũ autem tranſierit, erit in vita, non erit in morte. Mortuus ergo erat & reuixit, perierat & inuentus eſt. Fit proinde iam quædã reſurrectio, & tranſeunt homines à morte quadã ad quandã vitam: à morte infidelitatis, ad vitam fidei: à morte falſitatis, ad vitam veritatis: à morte iniquitatis, ad vitam iuſtitiæ. Eſt ergo & iſta quædam reſurrectio mortuorũ. Aperiat illã plenius, & dilucescat nobis vt cœpit. *Amen amen dico vobis, quia venit hora &* *Luca. 15.*

 nunc eſt.

nunc eſt. Nos expectabamus in fine reſurrectionẽ mortuorũ, nam ita credimus. Imò nõ expectabamus: ſed planè expectare debemus: neq; enim falſum credimus in fine mortuos reſurrecturos. Cum ergo vellet dominus noſter Ieſus inſinuare nobis quandã reſurrectionem mortuorũ, ante reſurrectionem
Ioan.11. mortuorum, nõ ſicut Lazari, vel filij illius viduæ, vel filiæ ar-
Luca.7. chiſynagogi, qui reſurrexerunt morituri: nam & ipſorũ mor-
Marci.5. tuorum quędã reſurrectio facta eſt ante reſurrectionem mortuorum: ſed ſicut hic dicit, Habet, inquit, vitã æternã & in iudicium non venit, ſed tranſiit à morte ad vitã. Ad quam vitam? ad æternam: non autẽ ſicut corpus Lazari: tranſiit enim & ille à morte ſepulchri ad vitam hominum, ſed non ad æternam, iterum moriturus: reſurrecturi autem in fine ſeculi mortui, in vitam æternam tranſibunt. Cum ergo vellet dominus noſter Ieſus Chriſtus magiſter cœleſtis, verbum patris & veritas demonſtrare nobis quandam reſurrectionem mortuorum in æternam vitam, ante reſurrectionem mortuorum in æternam vitam. Venit hora, inquit, tu proculdubio imbutus fide reſurrectionis carnis, expectabas horam illam finis ſeculi, diem iudicij, quam ne in iſto loco expectares, addidit,
1.Theſ.4. & nunc eſt. Quod ergo dicit, Venit hora, non dicit de illa hora nouiſſima, vbi in iuſſu & voce archangeli, & in tuba dei dominus ipſe deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto reſurgent primi, deinde nos viuentes qui reliqui ſumus, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ita ſemper cum domino erimus. Et veniet illa hora, ſed non eſt nunc. Hora vero iſta quæ ſit, aduertite. Venit hora & nunc eſt. Quid in ea fit? Quid niſi reſurrectio mortuorũ? Et qualis reſurrectio? Vt qui reſurgunt, in æternum viuant? Hoc erit & in nouiſſima hora. Quid igitur, quomodo intelligemus duas iſtas reſurrectiones? Nunquid forte qui nunc reſurgunt, tunc non reſurgent, vt aliorũ fiat tũc reſurrectio, aliorũ nunc? Non eſt ita, nam iſta reſurrectione ſi recte credimus, reſurreximus: & noſipſi qui iam reſurreximus, alterã in fine reſurrectionem expectamus. Sed & nũc in æternam vitam reſurreximus, ſi in fide ipſa perſeueranter manemus: & tunc in æternam vitam reſurgemus, quando angelis coæquabimur. Ipſe ergo diſtinguat, ipſe aperiat quod loqui auſi ſumus, quomodo fiat reſurrectio ante reſurrectionẽ, non aliorum & aliorum, ſed eorundem: nec talis qualis Lazari, ſed in vitã æternam. Aperiet planè. Audite

ne. Audite dilucefcentem magiſtrum, & illabentem cordibus noſtris ſolem noſtrum, non quem deſiderant oculi carnis, ſed cui æſtuãt aperiri oculi cordis. Ipſum ergo audiamus Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui. Videte exprimi reſurrectionem. *Quando mortui audiunt vocem filij dei, & qui audierint viuent.* Quare addidit, qui audierint viuent? Poſſent enim audire niſi viuerent? Sufficeret ergo, Venit hora & nũc eſt, quãdo mortui audient vocẽ filij dei. Iam nos ſi intelligeremus viuentes eos, quãdo niſi viuerent, audire non poſſent: nõ inquit, quia viuũt audiunt, ſed audiendo reuiuiſcunt. Audient, & qui audierint viuẽt. Quid eſt ergo audient, niſi obaudient? Quantum enim pertinet ad auris auditũ, non omnes qui audient viuent: multi enim audiunt & non credunt. Audiendo & non credendo nõ obaudiunt, non obaudiendo non viuent. Itaque hic, qui audient, nihil eſt aliud quàm qui obedient. Qui ergo obedierint viuent. certi ſunt, ſecuri ſunt, viuent. Prædicatur Chriſtus verbũ dei, filius dei, per quẽ facta ſunt omnia, certe diſpẽſationis gratia, aſſumpta carne natus ex virgine, infans in carne: iuuenis in carne: patiẽs in carne moriens in carne, reſurgẽs in carne, aſcẽdens in carne, promittẽs reſurrectionẽ carni, promittẽs reſurrectionẽ menti: mẽti ante carnẽ, carni poſt mentem. Qui audit & obaudit viuet: qui autem audit & non obaudit, id eſt, qui audit & contemnit, audit & non credit, non viuet. Quare non viuet? quia non audit. Quid eſt non audit? non obaudit. Ergo qui audierint, viuent. Attende nunc quid diximus differendum, vt nunc ſi fieri potuerit aperiatur. Subiecit continuo de hac ipſa reſurrectione. *Sicut enim pater habet vitã in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo.* Quid eſt, habet vitã pater in ſemetipſo? Nõ alibi habet vitam ſed in ſemetipſo: viuere quippe ſuum in illo eſt & nõ aliunde. Et nõ alienũ eſt, non quaſi mutuatur vitam, nec quaſi particeps ſit vitæ, eius vitæ quæ non eſt quod ipſe: ſed habet vitã in ſemetipſo, vt ipſa vita ſibi ſit ipſe. Si potuero adhuc modicũ quid inde dicere exemplis propoſitis ad intelligentiam veſtram informandã domino adiuuante potuero, & pietatę intentionis veſtræ. Viuit deus, viuit & anima: ſed vita dei immutabilis eſt, vita animæ mutabilis eſt: Deus nec proficit nec deficit, ſed eſt ipſe ſemper in ſe, eſt ita vt eſt, nõ aliter nũc, aliter poſtea, aliter antea: animæ vero vita, valde aliter atque aliter.

Viuebat

Viuebat ſtulta, viuit ſapiens: viuebat iniqua, viuit iuſta. Nunc meminit, nunc obliuiſcitur: nunc diſcit, nunc diſcere non poteſt. Nunc perdit quod didicerat, nũc recipit quod amiſerat. Mutabilis vita animæ, & cum viuit anima in iniquitate, mors eius eſt. Cum autẽ ſit iuſta, ſit particeps alterius vitæ, quæ nõ eſt quod ipſa: erigendo ſe quippe ad deum & inhærendo deo, ex illo iuſtificatur. Dictum eſt enim, Credenti in eũ qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiam. Deficiendo ab illo ſit iniqua, proficiendo ad illum ſit iuſta. Nonne videtur tibi quaſi aliquid frigidum, igni admotum ferueſcere, remotum ab igne torpeſcere? Nónne videtur tibi quiddam tenebroſum, admotũ luci clareſcere, remotũ à luce nigreſcere? Tale quiddã eſt anima, nõ tale aliquid deus. Poteſt & homo dicere habere ſe lucẽ nũc in oculis ſuis: Dicant ergo quaſi quadã voce propria oculi tui ſi poſſunt, Habemus lucẽ in nobiſipſis. Contra dicitur, non proprie dicitis, habere vos lucẽ in vobiſipſis: habetis lucẽ, ſed in cœlo. Habetis lucẽ ſi forte nox eſt, ſed in luna, in lucernis, nõ in vobiſipſis: nam clauſi amittitis, quod aperti percipitis. Non in vobiſipſis habetis lucem, ſole occidẽte tenete lucẽ ſi poteſtis. Nox eſt, & lumine nocturno perfruimini: ſubducta lucerna tenete lucẽ. Cum vero ſubducta lucerna in tenebris remaneatis, non lucẽ in vobiſipſis habetis. Hoc eſt ergo habere lucem in ſemetipſo, non indigere luce ex altero. Ecce vbi, ſi quis intelligat, oſtendit filium æqualẽ patri, vbi ait, Sicut habet pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitã habere in ſemetipſo. Vt hoc ſolum inter ſit inter patrem & filium, quia pater habet vitam in ſemetipſo, quam nemo ei dedit, Filius autem habet vitam in ſemetipſo quam pater dedit. Sed etiam hic oritur aliquod nubilum diſcutiendum. Non deficiamus, intentiſſimus: paſcua mẽtis ſunt non faſtidiamus vt viuamus. Ecce, inquis fateris ipſe, quòd vitam filio pater dedit, vt habeat eam quidẽ in ſemetipſo, ſicut habet pater vitam in ſemetipſo. Non indiget ille, nõ indigeat & iſte: vt ſit ille vita, ſit & iſte, & vtrunq; coniunctũ vna vita, nõ duæ: quia vnus deus, non duo dij, & hoc ipſum ſit eſſe vitã. Quomodo ergo dedit filio vitam pater? Nõ ſic quaſi ante fuerit filius ſine vita, atque vt viueret à patre acceperit vitã: nam ſi hoc eſſet, non haberet vitam in ſemetipſo. Ecce de anima loquebar. Eſt anima etſi non ſit ſapiens, etſi non ſit iuſta, anima eſt: etſi non ſit pia, anima eſt. Aliud illi ergo eſt eſſe animam:

Rom. 4.

mam:aliud vero,eſſe ſapientem, eſſe iuſtam,eſſe piã. Eſt ergo aliquid quod nondum eſt ſapiens,nondum iuſta,nõdum pia. non tamen nihil eſt.non tamen nulla vita eſt : nam ex operibus quibuſdam ſuis oſtendit ſe viuam,etſi non ſe oſtendit ſapientem,piam,iuſtã. Niſi enim viueret, corpus nõ moueret pedibus greſſum,manibus opus,oculis intuitum,auribus auditum, non aperiret os ad vocẽ, linguam ad diſtinctionem vocum non moueret. His itaque operibus viuere ſe oſtendit, & eſſe aliquid quod ſit corpore melius. Sed nunquid his operibus ſapientem, piam,iuſtã ſe oſtendit? Nónne ambulant, operantur, vident, audiunt,loquuntur & ſtulti, & impij, & iniuſti? Cũ vero ſe erigit ad aliquid quod ipſa nõ eſt, & quod ſupra ipſam eſt,& à quo ipſa eſt:percipit ſapientiã,iuſtitiã,pietatẽ,ſine quibus cũ eſſet,mortua erat,nec vitam habebat qua ipſa viueret,ſed qua corpus viuificaret. Aliud eſt enim in anima vnde corpus viuificatur,aliud vnde ipſa viuificatur. Melius quippe eſt quam corpus, ſed melius quàm ipſa eſt deus. Eſt ergo ipſa etiam ſi ſit inſipiens,iniuſta & impia, vita corporis, Quia vero vita eius eſt deus,quomodo cum ipſa eſt in corpore,præſtat illi vigorem,decorem,mobilitatem,officia mẽbrorum:ſic cũ vita eius deus in ipſa eſt,præſtat illi ſapientiam,pietatem,iuſtitiã,charitatẽ. Aliud eſt ergo quod præſtatur corpori de anima:aliud, quod præſtatur animæ de deo. Viuificat & viuificatur : mortua viuificat, ſed ipſa non viuificatur. Veniente itaque verbo & infuſo audientibus factiſq; illis non ſolum audientibus, ſed etiam obedientibus, reſurget anima à morte ſua ad vitam ſuã,hoc eſt,ab iniquitate,ab inſipientia, ab impietate ad deum ſuum,qui eſt illi ſapientia, iuſtitia,charitas. Reſurgat ad illum,illuminetur ab illo. Accedite,inquit, ad deum. Et quid nobis erit? Et illuminamini. Si ergo accedẽdo illuminamini,& recedendo tenebramini, non erat in vobis lumen veſtrum,ſed in deo veſtro. Accedite vt reſurgatis: ſi receſſeritis moriemini. Si ergo accedendo viuitis, recedendo morimini,non erat in vobis vita veſtra: Ipſa eſt enim vita veſtra,quæ eſt lux veſtra. Quoniã apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Non ergo ſicut anima aliquid aliud eſt antequã illuminetur, & fit melius cũ illuminatur participatione melioris:ita & verbũ dei,fili⁹ dei, aliquid aliud erat antequã acciperet vitam, vt participando habeat vitam, ſed vitã habet in ſemetipſo,ac per hoc ipſe eſt ipſa vita. Quid ergo

Pſal. 33.

Pſal. 35.

ergo ait, dedit filio vitã habere in ſemetipſo? Breuiter dixerim, genuit filium. Neque erat ſine vita, & accepit vitam. ſed naſcẽdo vita eſt. Pater vita eſt nõ naſcẽdo: filius vita eſt naſcẽdo. Pater de nullo patre: filius de deo patre. Pater quod eſt, à nullo eſt: quod autẽ pater eſt, propter filium eſt. Filius vero & quod filius eſt propter patrem eſt: & quod eſt, à patre eſt. Et hoc ergo dixit, vitam dedit filio, vt haberet eam in ſemetipſo, tanquam diceret. pater qui eſt vita in ſemetipſo genuit filium qui eſſet vita in ſemetipſo. Pro eo enim quod eſt genuit, voluit intelligi dedit, tanquam ſi cuiquam diceremus dedit tibi deus eſſe. Cui dedit? Si alicui iam exiſtenti dedit eſſe, non ei dedit eſſe, quia erat antequam ei daretur qui poſſet accipere. Cum ergo audis, dedit tibi eſſe, non eras qui acciperes, & exiſtendo accepiſti vt eſſes, Dedit ſtructor domui huic vt eſſet, ſed quid ei dedit? Vt domus eſſet. Cui dedit? Huic domui. Quid ei dedit? vt domus eſſet. Quomodo potuit dare domui vt domus eſſet? Etenim ſi domus erat, cui daretur vt domus eſſet, quando iam domus erat? Quid eſt ergo, dedit ei vt domus eſſet? Fecit vt domus eſſet. Quid ergo filio dedit? Dedit ei vt filius eſſet. Genuit vt vita eſſet, hoc eſt, dedit habere ei vitã in ſemetipſo vt eſſet vita, nõ egẽs vita, ne participãdo intelligatur habere vitam. Si enim participando haberet vitam non in ſemetipſo, poſſet & amittendo eſſe ſine vita: hoc in filio ne accipias, ne cogites, ne credas. Manet ergo pater vita, manet & filius vita. Pater vita in ſemetipſo, non à filio: filius vita in ſemetipſo, ſed à patre. A patre genitus vt eſſet vita in ſemetipſo: pater vero non genitus, vita in ſemetipſo, nec minorẽ filiũ genuit, qui creſcẽdo fieret æqualis. Nõ enim ad ſui perfectionẽ adiutus eſt tẽpore, per quẽ perfectũ creata ſunt tempora. Ante omnia tempora patri coæternus eſt: non enim vnquam pater ſine filio. Aeternus autem pater eſt, ergo coæternus & filius. Quid tu anima? Mortua eras, amiſeras vitam, audi patrẽ per filium. ſurge recipe vitam, vt in eo recipias vitam quam non habes in te, qui habet vitam in ſemetipſo. Viuificat ergo te pater & filius, & agitur prima reſurrectio, quãdo reſurges ad participandam vitam quod tu non es, & participando efficeris viuens. Reſurge à morte tua ad vitã tuam, qui eſt deus tuus, & tranſi à morte in vitam æternam. Habet enim vitam æternã pater in ſemetipſo, & niſi filiũ talem generaret qui haberet qui vitam in ſemetipſo, non ſicut pater

ſuſcitat

ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vellet viuificaret. Quid ergo de illa reſurrectione corporis? Nam & illi qui audiunt & viuunt, vnde niſi audiendo viuunt? Amicus enim ſponſi ſtat & audit eũ, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi, nõ propter vocem ſuam, hoc eſt, participando, nõ exiſtendo audiunt & viuunt & omnes qui audiunt viuunt, quia omnes qui obediunt viuunt. Dic aliquid domine etiam de reſurrectione carnis: fuerunt enim qui eã negarent, & dicerent quia iſta ſola eſt reſurrectio, quæ fit per fidem: cuius reſurrectionis modo dominus fecit commemorationẽ, & inflammauit nos, quia quidam mortui audient vocem filij dei & viuẽt. Non eorũ qui audierint alij morientur, alij viuent: ſed omnes qui audierint viuent, quia omnes qui obedierint viuent. Ecce videmus reſurrectionem mentis, non ergo amittamus fidẽ de reſurrectione carnis. Et niſi tu domine Ieſu dixeris eam, quẽ opponemus contradictoribus? Omnes enim ſectæ quæ ſe aliqua religione hominibus inſerere præſumpſerunt, non negauerunt iſtam mentium reſurrectionem, ne diceretur eis: ſi non reſurgit anima, quare mihi loqueris? Quid in me facere vis? Si non facis ex deteriore meliorem, quare mihi loqueris? Si non facis ex iniquo iuſtum, quare mihi loqueris? Si autem facis ex iniquo iuſtum, & ex impio pium, & ex ſtulto ſapientem, & fateris reſurgere animam meam, ſi tibi obtemperauero, ſi tibi credidero. Volentes ergo ſibi credi omnes qui inſtituerunt alicuius etiam falſæ religionis ſectam, negare iſtam mentiũ reſurrectionem non potuerunt, omnes de illa conſenſerunt. Sed multi carnis reſurrectionẽ negauerunt dixerũt in fide iam factam eſſe reſurrectionem. Talibus reſiſtit Apoſtolus dicens, Ex quibus eſt Hymenæus & Philetus, qui circa veritatem aberauerunt, dicentes reſurrectionem iam factã eſſe, & fidem quorundam ſubuerterunt. Iam factã eſſe reſurrectionem dicebant, ſed eo modo vt alia non ſperaretur, & reprehendebant homines, qui ſperabant reſurrectionem carnis, velut iam reſurrectio quæ promiſſa erat, credendo impleretur in mente. Reprehendit eos Apoſtolus. Cur eos reprehendit? Nónne hoc docebant quomodo dominus loquebatur, Venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuent? Sed de vita mentium loquor adhuc: tibi ait Ieſus, Nondum loquor de vita corporum, ſed loquor de vita vitæ corporum, id eſt, de vita animarum, in quibus *2.Timo.2.*
eſt

eſt vita corporum: nam ſcio eſſe corpora in monumentis iacentia, ſcio & corpora veſtra in monumentis futura. Nondũ de illa reſurrectione loquor. De iſta loquor, de iſta reſurgite, ne ad pœnã in illa reſurgatis. Sed vt noueritis, quia de illa loquor, quid addo? Sicut enim habet pater vitã in ſemetipſo: ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo. Hæc vita quod pater eſt, quod filius eſt ad quid pertinet, ad animam, an ad corpus? Non enim vitam illam ſapientiæ ſentit corpus, ſed mens rationalis. Nã nec omnis anima poteſt ſentire ſapientiam: habet enim & pecus animam, ſed pecoris anima non poteſt ſentire ſapientiam. Ergo anima humana poteſt ſentire iſtã vitam, quam habet pater in ſemetipſo, & dedit filio vitam habere in ſemetipſo, quia illud eſt verum lumen quod illuminat non omnem animam, ſed omnem hominem venientem in hunc mundum. Cum enim ipſi mẽti loquor, audiat, id eſt, obediat & viuat. Noli itaq; domine tacere de reſurrectione carnis, ne non eã credant homines, & remaneamus nos argumẽtatores non prædicatores. Ergo ſicut habet pater vitã in ſemetipſo: ſic dedit & filio habere vitã in ſemetipſo. Intelligant qui audiũt credant vt intelligãt, obediant vt viuant. Audiãt adhuc aliud, ne hic finitam eſſe reſurrectionem putent. *Et dedit ei poteſtatem & iudicium facere.* Quis dedit? pater. Cui dedit? filio. Cui enim dedit habere vitã in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei & iudiciũ facere. *Quia filius hominis eſt.* Iſte enim Chriſtus, & filius dei, & filius hominis eſt. In principio erat verbũ & verbũ erat apud deum, & deus erat verbũ, hoc erat in principio apud deum. Ecce quomodo dedit ei vitam habere in ſemetipſo. Sed quia verbum caro factum eſt & habitauit in nobis, ex virgine Maria homo factus, filius hominis eſt. Proinde quia filius hominis eſt, quid accepit? Poteſtatem & iudicium facere. Quod iudicium? In fine ſeculi, & ibi erit reſurrectio
4. ſen. di. mortuorum, ſed corporũ. Animas ergo ſuſcitat deus per Chri-
48. c. ſed ſtum filium dei: corpora ſuſcitat Deus, per eundem Chriſtum
cum. filium hominis. Dedit ei poteſtatem. Hanc poteſtatem non haberet niſi acciperet, & eſſet homo ſine poteſtate: ſed ipſe eſt filius hominis, qui & filius Dei. Hærendo enim ad vnitatẽ perſonæ, filius hominis filio Dei, facta eſt vna perſona, eademque filius Dei quæ & filius hominis. Quid autem propter quid habeat dinoſcendum eſt. Filius hominis habet animã, habet corpus: filius tamen Dei quod eſt verbum Dei, habet hominem,

tanquam

tanquam anima corpus. Sicut anima habens corpus non facit duas perſonas, ſed vnum hominem: ſic verbum habens hominem, non facit duas perſonas ſed vnum Chriſtum. Quid eſt homo? Anima rationalis habẽs corpus: quid eſt Chriſtus? Verbum dei habens hominem. Video de quibus rebus loquar, & quis loquar, & quibus loquar. Nunc audite reſurrectionem corporum non me, ſed dominum locuturum, propter eos qui reſurrexerunt ſurgendo à morte, inhærendo vitæ. Cui vitæ? Quæ non nouit mortem. Quare non nouit mortem? quia neſcit mutabilitatem. Quare neſcit mutabilitatem? quia vita eſt in ſemetipſo. Et poteſtatem dedit ei & iudicium facere, quia filius hominis eſt. Quod iudicium, & quale iudicium? *Nolite mirari hoc*. quia dixi, dedi ei poteſtatẽ & iudiciũ facere.

Quia venit hora. Non addidit, & nunc eſt. Ergo horã quandam vult inſinuare in fine ſeculi. Hora autem nunc eſt vt reſurgant mortui, hora erit in fine ſeculi vt reſurgant mortui. Sed reſurgunt nunc in mente, tunc in carne. Reſurgunt nunc in mente, per verbum dei filium dei: reſurgent tunc in carne per verbum dei carnẽ factũ filium hominis. Neq; enim ad iudicium viuorum & mortuorum pater ipſe venturus eſt, nec tamen recedit à filio pater. Quomodo ergo non ipſe venturus eſt? quia non ipſe videbitur in iudicio. Videbunt in quẽ pupugerunt. Forma illa erit iudex, quæ ſtetit ſub iudice: illa iudicabit quæ iudicata eſt: iudicata eſt enim iniquè, iudicabit iuſte. Veniet ergo forma ſerui, & apparebit: etenim forma Dei quomodo apparebit iuſtis & iniuſtis? Nã ſi iudiciũ nõ fieret niſi inter ſolos iuſtos, appareret tanquã iuſtis forma dei. Quia vero iudicium futurum eſt iuſtorum & iniquorum, nec licet vt iniqui videãt deum. Beati enim mundo corde, quia ipſi deum videbunt: talis apparebit iudex, qualis videri poſsit & ab eis quos coronaturus eſt, & ab eis quos damnaturus eſt. Forma ergo ſerui videbitur, occulta erit forma dei. Occultus erit in ſeruo filius dei, & apparebit filius hominis, quia poteſtatem dedit ei & iudicium facere, quia filius hominis eſt. Et quia ipſe ſolus apparebit in forma ſerui: pater autem non apparebit, quia non eſt indutus forma ſerui: ideo ſuperius ait, Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Bene ergo dilatũ eſt, vt ipſe eſſet expoſitor qui propoſitor: ſuperius enim occultum erat: nũc autẽ, vt arbitror, manifeſtum eſt, quia dedit ei poteſtatẽ & iudiciũ facere, quia pater non iudicat quenquam.

Matt. 5

quam,ſed omne iudicium dedit filio,quia iudicium per illam formā futurum eſt, quam non habet pater. En quale iudicium? Nolite mirari hoc,quia venit hora,non ea quæ nunc eſt, vt reſurgant animæ:ſed quæ futura eſt, vt reſurgāt corpora. Expreſſius hoc dicat, vt calumniam hæreticus negator reſurrectionis corporis non inueniat, quanquam iam intellectus eluceſcat. Cum ſuperius dictum eſt, venit hora:addidit,& nunc eſt. Modo autem, venit hora:nō addidit,& nunc eſt. Tamē omnes anſas,omnes claniculas calumniarum, omnes nodos laqueorum aperta veritate dirumpat. Nolite mirari hoc, quia venit hora *In qua omnes qui in monumentis ſunt.* Quid euidentius,quid expreſſius? Corpora ſunt in monumentis: animæ nō ſunt in monumentis, nec iuſtorum,nec iniquorum. Iuſti anima in ſinu Abrahæ fuit, iniqui anima apud inferos torquebatur:in monumento,nec illa,nec illa. Superius quando ait, Venit hora & nunc eſt,obſecro intendite. Noſtis fratres, quia ad panem ventris cum labore peruenitur,quāto magis ad panem mentis? Cum labore ſtatis & auditis, ſed nos cum maiore ſtamus & loquimur. Si laboramus propter vos, collaborare non debetis propter eoſdem vos? Superius ergo cum diceret, venit hora, & adderet, & nunc eſt,quid ſubiecit? Quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Non dixit, omnes mortui audient,& qui audierint viuent: mortuos enim iniquos volebat intelligi: & nunquid omnes iniqui obediunt Euangelio? Aperte dicit Apoſtolus, ſed non omnes obediunt

Roma.10. Euangelio. Tamen qui audiunt viuent: quia omnes qui obediunt Euangelio, tranſeunt ad vitam æternam per fidem: non tamen omnes obediūt, & hoc nunc eſt. At vero in fine omnes qui ſunt in monumentis,hoc eſt, iuſti & iniuſti, *Audient vocem eius, & procedent.* Quomodo noluit dicere & viuent? Omnes enim procedent,ſed non omnes viuent. Ideo quippe quod ſupra dixit, Et qui audierint viuent in ipſa obeditione vitam æternam intelligi voluit & beatam, quam non omnes habebunt qui de monumentis procedent. Iam ergo & cōmemoratione monumentorum, & expreſſione proceſſionis de monumentis aperte intelligimus corporum reſurrectionem: audient omnes vocem eius & procedent. Et vbi iudicium, ſi omnes audient & omnes procedent? Quaſi totū confuſum eſt, nihil video diſcretum. Certe accepiſti poteſtatem iudicandi, quia filius hominis es. Ecce aderis in iudicio, reſurgēt corpora:

de ipſo

de ipſo iudicio dic aliquid, hoc eſt, de diſcretione malorum & bonorum. Et hoc audi, *Qui bene fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui male egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Superius cum de reſurrectione mentium & animarum loqueretur, nunquid fecit diſcretionem? Sed omnes qui audiẽt, viuent, quia obediendo viuent: at vero reſurgendo & procedẽdo de monumentis, non omnes ad vitam æternã ibunt, ſed qui bene fecerunt: qui autẽ male, ad iudicium. Hic enim iudicium pro pœna poſuit, & erit diremptio, & non qualis modo eſt: nam & modo ſeparamur non locis, ſed moribus, affectionibus, deſideriis, fide, ſpe, charitate: ſimul enim cum iniquis viuimus, ſed nõ vna vita eſt omnium. In occulto dirimimur, in occulto ſeparamur quomodo grana in area, non quomodo grana in horreo. Et ſeparãtur grana in area & miſcentur. Separãtur, cum à palea expoliãtur: miſcentur, quia nondum ventilantur. Tunc aperta erit ſeparatio, ſicut morũ, ſic & vitæ: ſicut ſapientiæ: ita & corporum. Ibunt qui bene fecerunt, viuere cum angelis Dei: qui male egerunt, torqueri cũ diabolo & angelis eius, & tranſiet forma ſerui. Ad hoc certe ſe præſentauerat vt faceret iudicium: poſt iudicium perget hinc, ducet ſecũ corpus cui caput eſt, & offeret regnum Deo, tunc plane videbitur forma illa dei, quæ nõ potuit videri ab iniquis, quorum viſioni forma ſerui exhibenda erat. Dicit & alibi ſic, Ibunt iſti in cõbuſtionem æternam, de quibuſdam ſiniſtris: iuſti autem in vitam æternam: de quã alio loco dicit, Hæc eſt autem vita ęterna, vt cognoſcant te vnum verũ deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Tunc ibi apparebit, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ Deo: tunc ſe oſtendet, quomodo ſe dilectoribus ſuis oſtẽſurum promiſit. Qui enim diligit me, ait, mandata mea cuſtodit: & qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & oſtendam meipſum illi. Quibus loquebatur, pręſens eis erat: ſed formam ſerui videbant, formam autem Dei non videbant. Per iumentum ad ſtabulum ducebantur curandi, ſed ſanati videbũt: quia oſtendam, inquit, meipſum illis. Quomodo oſtenditur æqualis patri, cum dicit Philippo, Qui me videt, videt & patrem meum? *Non poſſum ego à meipſo facere quicquã. ſicut audio, iudico. & iudicium meum iuſtũ eſt.* Et quia dicturi illi eramus, Si tu iudicabis & pater non iudicabit, quia omne iudicium dedit filio, nõ ergo ſecundum patrem iudicabis: adiecit, Nõ poſſum ego à meipſo facere quicquam: ſed ſicut audio, iu- *Ioan. 14.*

 dico,

dico, & iudicium meum iuſtum eſt. *Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.* Certe filius quos vult viuificat, non quærit voluntatem ſuam, ſed voluntatem eius qui miſit illum: non meam, non propriam: nõ meam, non filij hominis: non meam quæ reſiſtat Deo. Faciunt enim homines voluntatem ſuam, non Dei, quando faciunt quod volunt, non quod iubet Deus: quando autem ita faciunt quod volunt vt tamen ſequantur voluntatem Dei, non faciunt voluntatem ſuam, quanuis quod volunt faciant. Volens fac quod iuberis, atque ita & hoc facias quod vis, & non voluntatem tuã facies, ſed voluntatem iubentis. Quid ergo, ſicut audio ita iudico? Audit filius, & demonſtrat ei pater, & videt filius patrẽ facientem. Et iſta diſtuleramus paulo enucleatius pro viribus pertractare ſi tempus nobis peracta lectione & vires remãſerint. Si dicam me poſſe loqui adhuc, forte & vos audire iam non poteſtis. Item forte auiditate audiendi dicitis, poſſumus. Melius eſt ergo vt ego infirmitatem meam fatear, qui iam fatigatus loqui non poſſum, quàm vt vobis bene ſatiatis, adhuc infundã quod non bene digeratis. Proinde huius promiſſionis quam ad hodiernum tempus, ſi ſupereſſet, diſtuleram, tenete me adiuuante domino in craſtinum debitorem.

De eo quod ſcriptũ eſt, Amen amẽ dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientẽ. Quæcunque enim pater facit, hæc eadem & filius facit ſimiliter.

Tractatus X X.

VErba domini noſtri Ieſu Chriſti, maxime quæ Ioannes commemorat Euangeliſta, qui non ſine cauſa ſuper pectus domini diſcumbebat, niſi vt ſecreta altioris ſapientiæ eius ebiberet, & quod amando biberat, euangelizando ructaret, ita ſecreta ſunt & profundæ intelligentiæ, vt omnes turbent qui peruerſo ſunt corde: & omnes exerceant, qui recto ſunt corde. Proinde animaduertat charitas veſtra ad hæc pauca quæ lecta ſunt. Videamus ſi quo modo poſſumus, donante & adiuuante ipſo, qui verba ſua nobis voluit recitari, quæ tunc audita atq; conſcripta ſunt, vt modo legerentur, quid ſibi velit quod eum audiſtis dicere. *Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem quæcunque enim pater facit, hæc eadem & filius facit ſimiliter.* Vnde autem natus ſit ſermo iſte, cõmemorandi eſtis propter ſuperiora lectionis, vbi curauerat dominus quendam inter illos, qui in

quinq;

quinq; porticibus piſcinæ illius Salomonis iacebant, cui dixerat, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Hoc autem fecerat ſabbatis, vnde perturbari Iudæi calumniabantur, quaſi euerſorem & præuaricatorem legis. Tunc eis dixerat, Pater meus vſque modo operatur, & ego operor. Illi enim carnaliter ſapientes ſabbati obſeruationem, putabãt dominum poſt laborem fabricati mundi vſque ad hunc diem quaſi dormire, & propterea ſanctificaſſe illum diem, ex quo cœpit velut à laboribus requieſcere. Eſt autem ſacramentum ſabbati antiquis patribus noſtris præceptum, quod nos Chriſtiani ſpiritaliter obſeruamus, vt ab omni ſeruili opere, id eſt, ab omni peccato, quia dominus dixit, Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati: abſtineamus nos, & habeamus quietem in corde noſtro, id eſt, tranquillitatem ſpiritalem. Et quanuis in hoc ſeculo id conemur: ad eam tamen requiem perfectam nõ perueniemus, niſi cum de hac vita exierimus. Sed ideo dictum eſt Deum requieuiſſe, quia iam creaturam nullam cõdebat poſtquam perfecta ſunt omnia. Quietem vero propterea appellauit ſcriptura, vt nos admoneret poſt bona opera quieturos: ſic enim ſcriptum habemus in Geneſi, Et fecit Deus omnia bona valde, & requieuit Deus die ſeptimo, vt tu homo cum attendis ipſum poſt bona opera requieuiſſe, non tibi ſperes requiem, niſi cum bona fueris operatus. Et quemadmodum Deus poſtea quàm fecit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam ſexto die, & in illo perfecit omnia opera ſua bona valde, requieuit ſeptimo die: ſic & tibi requiem non ſperes, niſi cum redieris ad ſimilitudinem Dei, in qua factus es, quam peccando perdidiſti. Non enim dominus laboraſſe dicendus eſt, qui iuſſit & facta ſunt. Quis eſt qui poſt tantam operis facilitatem, quaſi poſt laborem velit requieſcere? Si iuſſit, & aliquis ei reſtitit, ſi iuſſit & non eſt factum, & vt fieret laborauit, merito dicatur poſt laborem requiem quæſiuiſſe. Cum vero & in ipſo libro Geneſeos legamus, Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux: dixit Deus, fiat firmamentum, & factum eſt firmamentũ, & cætera in verbo eius continuo facta: cui rei atteſtatur & Pſalmus dicens, Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt: quomodo per mundũ factum, requiem quaſi vt ceſſaret requirebat, qui in iubendo nunquam laborauerat? Ergo illa myſtica ſunt, & propterea ita poſita, vt nobis requiem ſperemus poſt hanc vitam, ſi bona opera fecerimus. Ideo dominus retundẽs impudentiam & er-

Ioan. 8.

Gene. 1. & 2.

rorem Iudeorũ, & oſtendens eos non recte ſapere de deo, ait illis ſcandalizatis, quòd ſabbato operabatur hominum ſanitatem, Pater meus vſque modo operatur, & ego operor. Nolite ergo putare quia ſabbato ita requieuit pater meus, vt ex illo non operetur, ſed ſicut ipſe nunc operatur operor & ego: ſed ſicut pater ſine labore, ſic & filius ſine labore. Dixit deus & facta ſunt: dixit Chriſtus languenti, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam, & factum eſt. Catholica autem fides habet, quòd patris & filij opera inſeparabilia ſunt. Hoc eſt qđ volo, ſi poſſum, loqui charitati veſtræ: ſed ſecundum illa ver-
Matt. 19. ba domini, Qui poteſt capere capiat: qui autem capere non poteſt, non mihi adſcribat ſed tarditati ſuæ, & conuertat ſe ad illum qui cor aperit, vt infundat quod donat. Poſtremo & ſi quiſquã propterea non intellexerit, quia non à me ſic dictum eſt vt dici debuit, ignoſcat humanæ fragilitati, & ſupplicet diuinæ bonitati: habemus enim intus magiſtrũ Chriſtum, quicquid per aurem veſtram & os meum capere non potueritis, in corde veſtro ad eum conuertimini: qui & me docet quod loquor, & vobis quemadmodum dignatur diſtribuit: qui nouit quid det & cui det: aderit petẽti, aperiet pulſanti, etſi forte non dederit, nemo ſe dicat deſertum. Forte enim aliquid dare differt, ſed neminem eſurientẽ relinquit. Si enim non dat ad horam, exercet quærentem, non contemnit petentem. Videte ergo & attendite quid velim dicere, & ſi forte non poſſim, catholica fides hoc habet firmata ſpiritu domini in ſanctis eius, contra omnem hæreticã prauitatem, quia patris & filij opera inſeparabilia ſunt. Quid eſt quod dixi? Quomodo ipſe pater & filius inſeparabiles ſunt, ſic & opera patris & filij inſeparabilia ſunt. Quomodo pater & filius inſeparabiles ſunt? quia
Ioan. 10. ipſe dixit Ego & pater vnũ ſumus, quia pater & filius non ſunt duo dij, ſed vnus deus, verbũ & cuius eſt verbũ, vnus & vnicus deus: vnus pater & filius charitate complexi, vnuſq; charitatis ſpiritus eorũ, vt fiat trinitas pater & filius & ſpiritus ſanctus. Non ergo tantũ patris & filij, ſed & ſpiritus ſancti, ſicut æqualitas & inſeparabilitas perſonarum, ita etiam opera inſeparabilia ſunt. Adhuc planius dicam, quid ſit, opera inſeparabilia ſunt. Non dicit catholica fides, quia fecit deus pater aliquid, & fecit filius aliquid aliud: ſed quod fecit pater, hoc & filius fecit, hoc & ſpiritus ſanctus fecit. Per verbum enim facta ſunt omnia: quando dixit & facta ſunt, per verbum facta ſunt, per
Chriſtum

Digitized by Google

Chriſtum facta ſunt, In principio enim erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbũ, omnia per ipſum facta ſunt. Si omnia per verbum facta ſunt: dixit deus, fiat lux, & facta eſt lux: in verbo fecit, per verbũ fecit. Ecce ergo nunc audiuimus Euangelium, cum reſponderet ſtomachantibus Iudæis, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo: ſic enim ſcriptum eſt in ſuperiori capitulo. Cum ergo tali eorũ erranti indignationi dei filius & veritas reſpõderet, ait, *Amen amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem.* Tanquam diceret. Quid ſcandalizati eſtis, quia patrem meum dixi deum, quia æqualem me facio deo? Ita ſum æqualis, vt ille me genuerit: ita ſum æqualis, vt non ille à me, ſed ego ab illo ſim. Hoc enim intelligitur in his verbis, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem: hoc eſt, quicquid filius habet vt faciat, à patre habet vt faciat: quare habet à patre vt faciat? Quia à patre habet vt filius ſit. [Quare à patre habet vt filius ſit?] quia à patre habet vt poſſit, quia à patre habet vt ſit: Filio enim hoc eſt eſſe quod poſſe: homini non ita eſt, ex cõparatione humanæ infirmitatis, longe infra iacentis. Vtcunque corda ſuſtollite, & ne forte aliquis noſtrũ attingat ſecretum, & quaſi coruſcatione magnę lucis horreſcens, ſapiat aliquid, ne inſipiens remaneat, non tamen ſe totũ ſapere putet, ne ſuperbiat & quod ſapuit amittat. Homo aliud eſt quod eſt, aliud quod poteſt. Aliquando enim & eſt homo, & nõ poteſt ꝙ vult. Aliquãdo autẽ ſic eſt homo, vt poſſit ꝙ vult. Itaq; aliud eſt eſſe ipſius, aliud poſſe ipſius: ſi enim hoc eſſet eſſe ipſius, quod eſt poſſe ipſius, cum vellet poſſet. Deus autem cui nõ eſt alia ſubſtantia vt ſit, & alia poteſtas vt poſſit, ſed conſubſtantiale illi eſt quicquid eius eſt, & quicquid eſt, quia deus eſt, non alio modo eſt, & alio modo poteſt, ſed eſſe & poſſe ſimul habet, quia velle & facere ſimul habet. Quia ergo potentia filij de patre eſt, ideo & ſubſtantia filij de patre eſt: & quia ſubſtãtia filij de patre eſt, ideo potentia filij de patre eſt. Non alia potentia eſt in filio, & alia ſubſtãtia: ſeipſa eſt potentia quæ ſubſtantia, ſubſtantia vt ſit, potentia vt poſſit. Ergo quia filius de patre eſt, ideo dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquam: quia non eſt filius à ſe ideo non poteſt à ſe. Videtur enim quaſi minorem ſe feciſſe cum dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit

Gene. 1.

patrem faciẽtem. Hic erigit ceruicem hæretica vanitas eorum ſcilicet qui dicunt filium minorem eſſe quàm pater, minoris poteſtatis, poſſibilitatis, non intelligentes myſterium verborum Chriſti. Attendat autem charitas veſtra,& videte quemadmodum in carnali ſuo intellectu modo turbentur in ipſis verbis Chriſti. Hoc autem pauloante prælocutus ſum, quia omnia peruerſa corda perturbat, ſicut pia corda exercet verbum dei, maximè quod per Ioannem Euangeliſtam dicitur. Alta enim per illum dicuntur nõ qualiacunq;,non quæ facile intelligantur. Ecce iam hæreticus ſi forte audit verba iſta, erigit ſe & dicit nobis,Ecce minor eſt filius quàm pater ecce audi verba filij,qui dicit,Non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrem facientem. Expecta quemadmodum
Eccle. 5. ſcriptum eſt, Eſto manſuetus ad audiendum verbum vt intelligas.Puta enim me conturbatũ eſſe his verbis,qui dico æqualem poteſtatem maieſtatemq; eſſe patris & filij, cum audiui, Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem faciẽtem.Turbatus his verbis quæro abs te,qui iam tibi videris intellexiſſe. Nouimus in Euangelio,filium ambulaſſe ſuper mare: vbi patrem vidit ambulaſſe ſuper mare? Hic iam ille turbatur. Pone ergo quod intellexeras, & ſimul quæramus. Quid ergo facimus? Verba domini audiuimus, Non poteſt filius à ſe facere quicquam,niſi quod viderit patrẽ facientem, Ambulauit ipſe ſuper mare, pater nunquam ambulauit ſuper mare. Certe non facit filius quicquam,niſi quod viderit patrem facientem.Redi ergo mecum ad id quod dicebam, ne forte ſic intelligendũ ſit,vt de quæſtione ambo exeamus:nam ego ſecundum fidem catholicam video, quomodo exeam ſine offenſione,ſine ſcandalo:tu autem circũcluſus,quæris quà exeas.Quà intraueras vide, forte non intellexiſti & hoc quod dixi, qua intraueras vide: ipſum audi dicentem, Ego ſum ia-
Ioan.10. nua: Non ſine cauſa ergo quæris quà exeas, & non inuenis, niſi quia per ianuam non intraſti, ſed per maceriam cecidiſti. Ergo quemadmodum potes,à ruina tua collige te,& intra per ianuã, vt ſine offenſione intres & ſine errore exeas. Per Chriſtum veni, nec ex corde tuo afferas quod dicas, ſed quod ille oſtendit, hoc loquere. Ecce fides catholica. quemadmodum exit de iſta propoſitione: ambulauit filius ſuper mare pedes carnis fluctibus impoſuit, caro ambulabat, diuinitas gubernabat. Quando ergo caro ambulabat & diuinitas gubernabat,

pater

pater abſens erat? Si abſens erat, quomodo ipſe filius dicit, Pater autem in me manens; ipſe facit opera ſua. Si ergo pater in filio manens, ipſe facit opera ſua, ambulatio illa carnis ſuper mare, à patre fiebat, per filium fiebat. Ergo illa ambulatio opus eſt patris & filij inſeparabile: vtrunque ibi operantem video: nec pater filium deſeruit, nec filius à patre diſceſſit. Itaq; quicquid facit filius, nō facit ſine patre: quia quicquid facit pater non facit ſine filio. Exitū eſt hinc, videte quia recte nos dicimus inſeparabilia eſſe opera patris & filij & ſpiritus ſancti. Nā quomodo tu intelligis: ecce fecit deus lucem & vidit filius patrem facientem lucem, ſecundū carnalem intellectum tuū, quia ideo vis minorem intelligere quia dixit, Non poteſt filius à ſe facere quicquā, niſi quod viderit patrem facientem. Fecit deus pater lucem: quā aliam fecit filius? Fecit deus pater firmamentū cœlum inter aquas & aquas, vidit eū filius ſecundum intelligentiam tuam tardam & groſſam, quia vidit filius patrem facientem firmamētum & dixit, non poteſt filius à ſe facere quicquam niſi quod viderit patrem faciētem. Da mihi alterum firmamētum: an tu amiſiſti fundamentum? Superædificati autem ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo lapide angulari exiſtente Chriſto Ieſu, pacantur in Chriſto, nec cōtendunt & errant in hæreſi. Intelligimus ergo lucem factam à deo patre, ſed per filium: [firmamentum factum à deo patre, ſed per filium.] Omnia ergo per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Excute intelligentiam tuam: nec intelligentiam vocandam, ſed planè ſtultitiam. Deus pater fecit mundū: quem fecit filius alterum mundum? Da mihi mūdum filij. Iſte in quo ſumus, cuius eſt? Dic nobis, à quo factus eſt? Si dixeris à filio, [non à patre,] erraſti à patre: ſi dixeris à patre, non à filio, reſpōdebit tibi Euāgelium, Et mundus per eū factus eſt, & mundus eum non cognouit. Agnoſce ergo eum per quē factus eſt, mundus, & noli eſſe inter illos qui eū non receperunt, qui eum qui fecit mundum non cognouerunt. Inſeparabilia ſunt ergo opera patris & filij. Sed hoc eſt, non poteſt filius à ſe quicquā facere, quod eſſet ſi diceret, non eſt filius à ſe. Etenim ſi filius eſt: natus eſt, ſi natus eſt, ab illo eſt de quo natus eſt Sed tamen æqualem ſibi genuit: non enim defuit aliquid generāti: aut tempus quæſiuit vt generaret, qui genuit coæternum: aut matrē quæſiuit vt generaret, qui de ſe protulit verbū: aut pater generās ætate

Ioan.14.

Ephe.2.

præceſſerat filium, vt minorem filium generaret. Et forte dicit aliquis: quia poſt multa ſecula in ſenectute ſua deus ſuſcepit filium. Sicut pater ſine ſenectute ſic filius ſine incremẽto. Nec ille ſenuit, nec ille creuit: ſed æqualis æqualem genuit, æternus æternum. Quomodo, inquit, aliquis æternus æternum? Quomodo flamma tẽporalis generat lucem tẽporalem: Coæua eſt autem flamma generans luci quam generat, ne præcedit tempore flamma generans lucem generatam, ſed ex quo incipit flamma, ex illo incipit lux. Da mihi flammã ſine luce, & do tibi deum patrem ſine filio. Hoc eſt ergo, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem: quia videre filij, hoc eſt natum eſſe de patre. Nõ alia viſio eius & alia ſubſtantia eius: nec alia potẽtia eius, alia ſubſtantia eius: Totum quod eſt, de patre eſt: totum quod poteſt, de patre eſt: quoniam quod poteſt & eſt, hoc vnum eſt, & de patre totum eſt. Sequitur & ipſe in verbis ſuis, & male intelligentes cõturbat, vt ad rectum intellectum reuocet errantes. Cum dixiſſet, non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrem faciẽtem: ne forte carnalis ſubreperet intellectus, vt auerteret mentem, & faceret ſibi homo quaſi duos fabros, vnum magiſtrum, alterum diſcipulũ quaſi attendentẽ ad magiſtrum, verbi gratia, facientem arcam, vt quomodo ille fecit arcam, faciet & iſte alteram arcam ſecundũ viſionem quam inſpexit in magiſtro operante: Sed ne talia aliquid ſibi duplicaret in illa ſimplici diuinitate intellectus carnalis, ſecutus ait, *Quæcunque enim pater facit, hæc eadem & filius facit ſimiliter.* [Non facit pater alia, & alia filius ſimilia, ſed eadẽ ſimiliter:] Non enim ait, quæcunq; facit pater, facit & filius alia ſimilia: ſed quæcunq; inquit, pater facit, hæc eadẽ & filius facit ſimiliter. Quæ ille, hæc & ipſe. Mundũ pater, mundum filius, mundũ ſpiritus ſanctus. Si tres dij, tres mundi: ſi vnus deus pater & filius & ſpiritus ſanctus, vnus mundus factus eſt à patre, per filium in ſpiritu ſancto. Hæc ergo facit filius quæ facit & pater, & non diſſimiliter facit: & hæc facit & ſimiliter facit. Iam dixerat hæc facit: quare addidit, ſimiliter facit? Ne alius prauus intellectus vel error in anima naſceretur. Vides enim hominis opus, animus eſt in homine & corpus. Animus imperat corpori, ſed multũ intereſt inter corpus & animũ. Corpus viſibile eſt, animus inuiſibilis. Inter potẽtiam virtutemq; animi, & cuiuſuis licet cœleſtis corporis multũ intereſt. Imperat tamen animus

corpori

corpori ſuo, & facit corpus: & quod videtur animus facere, hoc facit & corpus. Videtur ergo corpus hoc idẽ facere quod animus, ſed non ſimiliter. Quomodo hoc idẽ facit, ſed nõ ſimiliter facit? Animus verbũ apud ſe iubet linguæ, & profert verbũ quod facit animus. Fecit animus, fecit & lingua: fecit dominus corporis, fecit & ſeruus. Sed vt faceret ſeruus, à domino accepit vt faceret, & iubente domino fecit. Hoc idem ab vtroq; factum eſt: ſed nunquid ſimiliter? Quomodo nõ ſimiliter ait aliquis? Ecce verbũ quod fecit animus meus, manet in me: quod fecit lingua mea, percuſſo aëre tranſiit, & nõ eſt. Cum dixeris verbũ in animo tuo, & ſonuerit per linguã tuã, redi ad animum tuum, & vide quia ibi eſt verbũ quod feciſti. Nunquid ſicut mãſit in animo tuo, mãſit in lingua tua? Quod ſonuit per linguam tuam, fecit lingua ſonans, fecit animus cogitans. Sed quod ſonuit lingua, tranſiit: quod cogitauit animus, permanet. Hoc ergo fecit corpus, quod fecit animus, ſed non ſimiliter. Fecit animus quæ tenet animus: fecit autẽ lingua quod ſonat, & per aërẽ aurẽ verberat. Nunquid ſequeris ſyllabas & facis vt maneant? Non ergo ſic pater & filius, ſed hæc eadẽ facit, & ſimiliter facit. Si fecit deus cœlũ quod manet: hoc idẽ fecit filius cœlũ quod manet. Si fecit deus pater hominem qui moritur: eundem filius hominem fecit qui moritur. Quæcunque fecit pater inſtantia, † hæc fecit & filius inſtantia, quiá ſimiliter fecit. & quæcunque fecit pater tẽporalia, hæc eadem fecit filius temporalia: quia non ſolũ ipſe fecit, ſed & ſimiliter fecit. Pater enim fecit per filium, quia per verbũ fecit pater omnia. Quære in patre & filio ſeparationẽ, non inuenis: ſed ſi aſſurrexiſti, tunc nõ inuenies: ſi aliquid ſupra mentem tuam tetigiſti, tunc non inuenies: nam ſi in his verſaris quę ſibi errans animus facit, cum imaginibus tuis loquens, nõ cum verbo dei. Fallunt te imagines tuæ, tranſcẽde corpus & ſape animũ: tranſcende & animum, & ſape deũ: non tangis deum niſi & animum tranſieris: quanto minus tangis ſi in carne manſeris? Illi ergo qui ſapiunt carnem, quàm longe ſunt à ſapiendo quod deus eſt: quia nõ ibi eſſent, etiamſi animum ſaperent. Recedit homo multũ à deo quando ſapit carnaliter, & multũ intereſt inter carnem & animũ: plus tamen intereſt inter animum & deum. Tu ſi in animo es, in medio es: ſi infra attendis, corpus eſt: ſi ſupra attendis, deus eſt. Attolle te à corpore, trãſi etiã te. Vide enim quod dixit Pſalmus

† al. ſtãtia

Digitized by Google

Pſal.41. & admoneris quemadmodum ſapiendus ſit deus. Factæ ſunt, inquit, mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, cũ dicitur mihi quotidie, vbi eſt deus tuus. Tanquã pagani dicant: Ecce dij noſtri, deus veſter vbi eſt? Oſtendunt enim illi quod videtur nos colimus quod non videtur. Et cui oſtendamus? Homini qui non habet vnde videat: nam vtique ſi ipſi deos ſuos vidẽt oculis: habemus & nos alios oculos, vnde videamus deum noſtrum. Ipſi oculi mundandi ſunt, vt videamus dominum noſtrum. Beati enim mundo corde, quia ipſi deum videbunt. Ergo cum ſe conturbatum dixiſſet, cum dicitur illi quotidie, vbi eſt deus tuus: hæc meditatus ſum, inquit, quia dicitur mihi quotidie, vbi eſt deus tuus. Et quaſi volens comprehẽdere dominum ſuum, hæc meditatus ſum, inquit, & effudi ſuper me animam meam. Vt ergo attingerem deum meum, de quo mihi dicebatur, vbi eſt deus tuus, non effudi animam meam ſuper carnem meam, ſed ſuper me. Tranſcendi me vt illum tangerem. Ille enim eſt ſuper me qui fecit me: Nemo eum attingit, niſi qui ſe tranſierit. Cogita corpus, mortale eſt, terrenum eſt fragile eſt, corruptibile eſt, abiice. Sed forte caro temporalis eſt. Alia corpora cogita: cœleſtia corpora cogita, maiora, meliora, ſplendida ſunt. Attende & ipſa, velut fulgura voluuntur ab Oriente ad Occidentem, non ſtant, videntur oculis, non ſolum ab homine, ſed etiam à pecore. Tranſi & ipſa. Et quomodo, inquies, tranſeo cœleſtia corpora, cum ambulo in terra? Non carne tranſis, ſed mente: Abiice & ipſa, quanuis luceat, corpora ſunt: quãuis de cœlo fulgeant, corpora ſunt. Veni, quoniam forte non te putas habere quò eas, cũ conſideras iſta omnia: & vltra cœleſtia corpora, quò iturus ſum, inquis, & quid mente tranſiturus ſum? Conſideraſti iſta omnia? Conſideraui, inquis. Vnde conſideraſti? Ipſe conſiderator appareat. Ipſe enim cõſiderator, iſtorum omnium diſcriminator, diſtinctor, & quodammodo appenſor in libro ſapientiæ, animus eſt. Sine dubio melior eſt animus quo iſta omnia cogitaſti, quàm iſta omnia quæ cogitaſti. Animus ergo iſte ſpiritus eſt non corpus: Tranſi & ipſum. Compara corpora ipſi animo primo, vt videas quò tranſeas. Compara illum carni: abſit, nec digneris comparare. Cõpara illũ fulgori ſolis, lunæ, ſtellarũ, maior fulgor eſt animi. Primo celeritatẽ animi ipſius vide, vide ſi non vehementior ſcintilla eſt animi cogitantis, quàm ſplendor ſolis lucentis. Solẽ orientem tu vides animo, motus

motus ipſius quàm tardus eſt ad animum tuum? Citius tu potuiſti cogitare quod facturus eſt ſol, quàm ille facturus eſt. Ab ortu ad Occidentem venturus eſt, iam ex alia parte cras orietur. Vbi hóc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus eſt, & tu omnia peragraſti, magna ergo res eſt animus. Sed quomodo dico, tranſit & ipſum? Quia ipſe animus mutabilis eſt, quanuis melior ſit omni corpore: modo nouit, modo non nouit: modo obliuiſcitur, modo recordatur: modo vult, modo non vult; modo peccat, modo iuſtus eſt tranſi ergo omnem mutabilitatem, non ſolum omne quod videtur, ſed & omne quod mutatur: Tranſiſti enim carnem quæ videtur: tranſiſti cœlum, ſolem, lunam, ſtelláſque quæ videntur: tranſiſti & omne quod mutatur. Iam enim iſtis tranſactis veneras ad animum tuum, ſed & ibi inueniſti mutabilitatem animi tui, nunquid mutabilis eſt deus? Tranſi ergo & animum tuum, effunde ſuper te animam tuam vt contingas deum, de quo tibi dicitur: Vbi eſt deus tuus? Ne putes te aliquid facturum quod homo non poſſit. Hoc fecit ipſe Ioannes Euangeliſta: Tranſcendit carnem, tranſcendit terram quam calcabat: tranſcendit maria quæ videbat, tranſcendit aërem vbi alites volitant, tranſcendit ſolem, tranſcendit lunã, tranſcendit ſtellas, tranſcendit omnes ſpiritus qui non videntur, tranſcendit mentem ſuam, ipſam rationem animi ſui. Tranſcendens iſta omnia, ſuper ſe effundens animam ſuam, quò peruenit? Quid vidit? In principio erat verbum, & verbum erat apud deum. Si ergo ſeparationem non vides in luce, quid ſeparationem quæris in opere? Vide deũ, vide verbum eius: inhære verbo dicenti, quia ipſe dicens non ſyllabis dicit, ſed ſplendore ſapientiæ fulget: hoc eſt dicere, quod dictum eſt de ſapientia ipſius, candor eſt lucis æternæ. Attende candorem ſolis, in cœlo eſt, & expandit candorem per terras omnes, per maria omnia, & vtique corporalis lux eſt. Si ſeparas candorem ſolis à ſole, ſepara verbum à patre. De ſole loquor. Lucernæ vna flammula tenuis, quæ vno flatu poſſit extingui, ſpargit lucem ſuam ſuper cuncta quæ ſubiacent, vides lucem ſparſam à flammula generatam, emiſſionem vides, ſeparationem non vides. Intelligite ergo fratres chariſſimi patrem & filium & ſpiritum ſanctum inſeparabiliter ſibi cohærere. Trinitatem hanc vnum deum, & omnia opera vnius dei, hæc eſſe patris, hæc eſſe filij, hæc eſſe ſpiritus ſancti. Cætera quæ ſequuntur quæ

peru

pertinent ad ſermonem ipſius domini noſtri Ieſu Chriſti in Euangelio, quoniam & craſtino die ſermo debetur vobis, adeſtote vt audiatis.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit, & maiora horũ demonſtrabit ei opera, vt vos miremini: vſque ad eum locum vbi ait, Vt omnes honorificent filium ſicut honorificant patrem: qui non honorificat filium, non honorificat patrẽ qui miſit illum. Tractatus. XXI.

HEſterno die quãtum dominus donare dignatus eſt, qua potuimus facultate tractauimus, & qua potuimus capacitate intelleximus, quomodo inſeparabilia ſunt opera patris & filij, nec alia facit pater, alia filius: ſed omnia pater facit per filium, tanquam per verbum ſuũ, de quo ſcriptum eſt, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sequentia verba hodie videamus. & ab eodem domino eius miſericordiam & deprecemur, & ſperemus: vt primum ſi dignũ ipſe iudicat, intelligamus quod verum eſt. Si autem non potuerimus, nõ eamus in illud quod falſum eſt. Melius eſt enim neſcire, quàm errare: ſed ſcire eſt melius quam neſcire. Itaq; ante omnia conari debemus vt ſciamus: ſi potuerimus, deo gratias ſi autem non potuerimus interim peruenire ac venire ad veritatẽ, nõ eamus ad falſitatẽ. Qui enim ſumus & quid tractemus cõſiderare debemus. Homines ſumus carnẽ portantes, in hac vita ambulantes: & ſi iam de ſemine verbi dei renati, tamen ita in Chriſto innouati, vt nondũ penitus ab Adã expoliati. Quòd enim noſtrũ mortale & corruptibile aggrauat animam, ex Adã eſſe apparet manifeſtum eſt: quòd autẽ noſtrũ ſpiritale ſubleuat animã, de dei dono & miſericordia eius qui vnicũ ſuum miſit cõmunicare nobiſcum mortẽ noſtrã, & ducere nos ad immortalitatem ſuã. Hunc habemus magiſtrũ vt nõ peccemus: & defenſorẽ ſi peccauerimus, & confeſſi atq; conuerſi fuerimus: & interpellatorẽ pro nobis, ſi quid boni à domino deſiderauerimus: & datorẽ cũ patre, quia deus vnus eſt pater & filius. Sẽd loquebatur iſta homo hominibus, deus occultus, homo manifeſtus, vt manifeſtos homines faceret deos: & filius dei factus filius hominis, vt hominũ filios faceret filios dei. Qua hoc arte ſapientiæ ſuæ faciat, in eius verbis agnoſcimus. Loquitur enim paruulis, paruus, ſed ipſe ita paruus, vt & magnus, nos autẽ parui, ſed in illo magni. Loquitur

enim

enim tanquam fons fouens & nutriens lactentes, & amando creſcentes. Dixerat: Non poteſt filius à ſe facere quidquã, niſi quod viderit patrem facientem: Intelleximus autem quia nõ ſeorſum aliquid pater facit, quod cum viderit aliquid filius, faciat & ipſe aliquid tale inſpecto operæ patris ſui: ſed id quod dixerat: Non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrem faciẽtem: quia de patre eſt totus filius, & tota ſubſtantia & potentia eius ex illo eſt, qui genuit eum. Modo autem cum dixiſſet, & ſe hæc facere ſimiliter quæ facit pater: vt non intelligamus alia facere patrem, alia filium, ſed ſimili potentia facere filium eadem ipſa quæ pater facit, cum pater facit per filium ſecutus ait quod hodie lectũ audiuimus. *Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Rurſus mortalis cogitatio perturbatur. Demonſtrat pater filio quæ ipſe facit. Ergo ait aliquis: Seorſum pater facit, vt poſſit filius videre quod facit. Rurſus occurrunt humanæ cogitationi tanquam artifices duo, velut ſi faber doceat filium ſuũ artem ſuam, & demonſtret ei quicquid facit, vt poſſit etiam ipſe facere quod viderit patrem faciẽtem. Omnia, inquit, demonſtrat ei quæ ipſe facit. Cum ergo pater facit filius non facit, vt poſſit videre filius quod pater facit. Certe omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Hinc videamus quemadmodum pater demonſtrat filio quod facit, cum pater nihil faciat, niſi quod per filium facit. Quid fecit pater? Mundum. Itáne factum mundum demonſtrauit filio, vt ipſe tale aliquid faceret? Detur ergo mundus nobis quem fecit filius. Sed & omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil? Et mundus per ipſum factus eſt. Si factus per eum eſt mundus, omnia per ipſum facta ſunt, & nihil facit pater quod non per filium faciat. Vbi demonſtrat filio pater quod facit, niſi in ipſo filio per quem facit? Quis enim locus vbi demonſtretur opus patris filio, quaſi extra faciat & extra ſedeat, & filius attendat manum patris quemadmodum faciat? Vbi eſt illa inſeparabilis Trinitas? Vbi eſt verbum de quo dictum eſt, quòd ipſe eſt virtus & ſapientia dei? Vbi quod de ipſa ſapientia dicit. Candor eſt enim lucis æternæ? Vbi quod de illa iterum dicitur: Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter? Si quid facit pater, per filium facit. Si per ſapientiam ſuam & virtutem ſuam facit, non extra illi oſtendit quod videat, ſed in ipſo illi

oſten

oſtēdit quod faciat. Quid videt pater, vel potius quid videt filius in patre vt faciat? Et ipſe poſſum forte dicere, ſed da tam qui poſſit capere, aut forte poſſum cogitare nec dicere, aut forte nec cogitare. Excedit enim nos illa diuinitas tanquam deus homines, tanquam immortalis mortales, tanquam æternus temporales. Inſpiret & donet de fronte illo vitæ, nunc aliquid irrorare dignetur & ſtillare in ſitim noſtram, ne in hac eremo areſcamus. Dicamus ei domine, cui didicimus dicere, pater. Audemus enim hoc, quia ipſe voluit vt auderemus ſi tamen ſic viuamus, vt non nobis dicat: Si dominus ſum, vbi eſt honor meus? Dicamus ergo illi, Pater noſter. Cui dicimus, pater noſter? Patri Chriſti. Qui ergo patri Chriſti dicit pater noſter, quid dicit Chriſto niſi frater noſter? Non tamen ſicut Chriſti pater, ita & noſter pater. Nunquam enim Chriſtus ita nos coniunxit, vt nullam diſtinctionem faceret inter nos & ſe. Ille enim filius æqualis patri, ille æternus cum patre, patriq; coæternus. Nos autem facti per filium, adoptati per vnicum. Proinde nunquam auditū eſt de ore domini noſtri Ieſu Chriſti cum ad diſcipulos loqueretur, dixiſſe illum de deo ſummo patre ſuo, pater noſter, ſed aut pater meus dixit, aut pater veſter, vſqueadeo vt quodam loco poneret hæc duo: Vado ad deum meum, inquit & deum veſtrum. Quare nō dixit, deum noſtrum? Et patrem meum dixit & patrem veſtrum, non dixit noſtrum: Sic iungit vt diſtinguat, ſic diſtinguit vt non ſeiungat. Vnum nos vult eſſe in ſe, vnum autē patrem & ſe. Quantumcunq; ergo intelligamus & quantumcunq; videamus, etiam cū angelis æquati fuerimus, non videbimus ſicut videt filius. Nos enim & quando nō videmus, ſumus aliquid. Quid aliud ſumus quādo nō videmus, niſi nō vidētes ſumus: tamen velut nō vidētes, & vt videamus, cōuertimus nos ad deū quē videamus, & fit in nobis viſio quæ nō erat quādo nos tamen eramus. Eſt enim homo nō vidēs, & idē ipſe cū viderit dicitur homo vidēs. Nō ergo hoc eſt illi videre, quod eſſe hominē: nam ſi hoc illi eſſet videre quod eſſe hominem, nunquam eſſet homo niſi vidēs. Cū vero eſt homo nō vidēs, & quærit videre quod nō videt, eſt qui quærat, eſt qui ſe cōuertat vt videat: & cū ſe bene cōuerterit & viderit, fit homo videns, qui prius erat homo nō videns. Videre ergo accedit illi, & recedit ab illo. Accedit illi cū ſe cōuerterit, recedit ab illo cū ſe auerterit. Nunquid ita filius? Abſit. Nunquid fuit filius non videns,

Malac. 1.

dens, & poſtea factus eſt videns, ſed videre patrem, hoc illi eſt eſſe filium. Nos enim aduertendo ad peccatum amittimus illuminationem, & cōuertendo nos ad deum, percipimus illuminationem. Aliud eſt enim lumen quo illuminamur, aliud nos qui illuminamur. Lumē autem ipſum quo illuminamur, nec auertitur à ſe, nec perdit lucere quia lux eſt. Sic ergo demonſtrat pater omnia quæ facit filio, vt in patre ſit omnia filius. Videndo enim natus eſt, & naſcendo videt: ſed non aliquando non erat natus. & poſtea natus eſt, ſicut non aliquando non vidit, & poſtea vidit: ſed in eo quod eſt illi videre, in eo eſt illi eſſe, in eo eſt illi natum eſſe, in eo eſt illi permanere, in eo eſt illi non mutari, in eo eſt illi ſine initio, & ſine fine perſiſtere. Non ergo carnaliter accipiamus, quia pater facit opus & demonſtrat filio, & viderit filius opus quod pater facit, & facit illud in alio loco, aut de alia materia: Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Verbum patris eſt filius, nihil dixit deus quod non dixit in filio. Dicendo enim filio quod facturus erat pater per filium, ipſum filium genuit per quem faceret omnia. *Et maiora horum demonſtrabit ei opera vt vos miremini.* Rurſus hic turbat. Et quis eſt qui digne perſcrutatur hoc tantum ſecretum? Sed iam quomodo nobis loqui dignatus eſt, ipſe aperiat: neque enim vellet dicere quod nollet intelligi: Quia dicere dignatus eſt, ſine dubio excitauit audientiam. Nunquid quem excitauit vt audiret, excitatum deſeret? Diximus vt potuimus, non temporaliter ſcire filium, & nec aliud eſſe filij viſionē, & aliud ipſum filium, ſed ipſam viſionē & ipſam ſciētiā vel ſapientiam patris eſſe filium, eamque ſapientiam & eam viſionem æternam eſſe ab æterno, & ei a quo eſt coæternam, nec ibi per tempus aliquid variari, nec aliquid naſci quod non erat, nec aliquid perire quod erat. Diximus hæc vt potuimus. Quid ergo hic modo facit tempus, vt diceret: maiora his demonſtrabit ei opera. Idem demonſtraturus eſt, hoc eſt demonſtrabit: Aliud eſt demonſtrauit, aliud eſt demonſtrabit. Demonſtrauit de præterito dicimus, demonſtrabit demonſtraturū dicimus. Quid ergo hic agimus fratres? Ecce quem dixeramus patri coæternum, nihil in illo variari per tempus, nihil moueri per ſpatia vel momentorum vel locorum, manere ſemper cum patre, videntem patrem & videndo exiſtentem: rurſus nobis tempora nominans, demonſtrabit ei, inquit, his maiora. Ergo demonſtraturus eſt aliquid filio

filio,quod non nouit filius? Quid ergo faciemus? Quomodo hoc intelligimus? Ecce dominus noſter Ieſus Chriſtus ſurſum erat, deorſum eſt. Quando ſurſum erat? Quando dixit, quæcunque facit pater, hæc eadem & filius facit ſimiliter. Vnde modo deorſum? Maiora his demonſtrabit ei opera. O domine Ieſu chriſte, ſaluator noſter, verbum dei, per quod facta ſunt omnia, quid tibi pater demonſtraturus eſt quod adhuc neſcis? quid te latet patris? quid te latet in patre, quē non latet pater? Quæ opera tibi maiora demonſtraturus eſt? aut quibus operibus maiora ſunt quæ demōſtraturus eſt? Cum enim dixit, maiora his debemus prius intelligere quibus maiora. Recordemur vnde ſermo iſte proceſſit, quando curatus eſt ille qui triginta & octo annos habebat in infirmitate, & iuſſit eū ſaluum tollere grabatum ſuum, & ire in domum ſuam. Hinc enim Iudæi cōmoti cum quibus loquebatur, loquebatur verbis & tacebat intellectu, quodāmodo innuebat intelligentibus, cælabat iraſcētibus. Hinc ergo cum eſſent cōmoti Iudæi, quia hoc ſabbato dominus faceret, dederunt occaſionē ſermoni huic. Non ergo ſic audiamus hæc tanquàm obliti quæ ſupra dicta ſunt, ſed reſpiciamus illū languidū triginta & octo annorum ſubito factum ſanū, admirantibus Iudæis & iraſcētibus: Quærebant tenebras magis de ſabbato quàm lumen de miraculo. His ergo indignantibus loquens ait hoc: maiora his demonſtrabit ei opera. His maiora: Quibus? Quòd vidiſtis hominem factum ſanum, cuius lāguor durauerat vſq; ad triginta & octo annos: his maiora pater demōſtraturus eſt filio. Quæ ſunt maiora? Sequitur & dicit: *Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat.* Planè maiora ſunt iſta: Valde enim plus eſt vt reſurgat mortuus, quàm vt cōualeſcat ægrotus. Maiora ſunt iſta. Sed quando ea pater demonſtraturus eſt filio? Neſcit enim ea filius, & ille qui loquebatur non nouerat mortuos ſuſcitare? Adhuc habebat diſcere reſuſcitare mortuos, per quem facta ſunt omnia, qui fecit vt viueremus, qui non eramus? Adhuc habebat diſcere vt reſuſcitaremur? Quid eſt quod vult dicere? Deſcendit enim ad nos, & qui paulo ante loquebatur vt deus, cœpit loqui vt homo. Ipſe eſt tamen homo qui deus, quia deus factus eſt homo, ſed factus quod non erat, non amittens quod erat. Ergo acceſſit homo, vt eſſet homo qui erat deus nō iam vt homo eſſet, & non eſſet deus. Audiamus ergo eum & factum, qui audiebamus conditorem.

torem. Cõditorem quia verbum in principio: factum, quia natum ex virgine Maria. Conditoré ante Abraham, ante Adam, ante terram, ante cœlum, ante omnia corporalia & ſpiritalia: factum autem ex ſemine Abrahæ, ex tribu Iuda, ex virgine Iſraëlitica. Si ergo nouimus hunc qui nobis loquitur, & deũ & hominem, intelligamus verba dei & hominis: aliquando enim talia nobis dicit quæ pertineant ad maieſtaté, aliquando quæ pertineant ad humilitaté. Ipſe enim rex excelſus qui humilis, vt nos humiles faciat excelſos. Quid ergo ait? Demonſtrabit mihi pater his maiora, vt vos miremini. Ergo nobis eſt demonſtraturus, non illi. Cum ergo nobis ſit demonſtraturus pater: propterea dixit, vt vos miremini. Expoſuit enim quod voluit dicere, demonſtrabit mihi pater. Quare nõ dixit, demonſtrabit vobis pater, ſed demõſtrabit filio? Quia & nos membra ſumus filij: & nos mẽbra tanquam quod diſcimus, ipſe dicit quodammodo in membris ſuis. Quomodo diſcit in nobis? Quomodo patitur in nobis. Vnde ſcimus quia patitur in nobis, vnde probamus? Ex illa voce de cœlo: Saule Saule quid me perſequeris? *Act. 9. & 22.* Nõne ipſe eſt qui iudex in fine ſeculi reſidebit, & iuſtos ad dexteram ponens, iniquos auté ad ſiniſtram, dicturus eſt, Venite *Matt. 25.* benedicti patris mei, percipite regnũ: Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare. Cumq; illi reſponderint, Domine, quãdo te vidimus eſurienté? dicturus eſt eis, Cum vni ex minimis meis dediſtis, mihi dediſtis. Qui ergo dixit: Cum vni ex minimis meis dediſtis, mihi dediſtis: & nunc interrogetur à nobis, & dicamus illi, Domine quando eris diſcens, cum tu doceas omnia? Statim enim nobis in fide noſtra reſpondebit: Cum vnus ex minimis meis diſcit, ego diſco. Ergo gratulemur & agamus gratias, non ſolum nos Chriſtianos factos eſſe, ſed Chriſtum. Intelligitis fratres gratiã dei ſuper nos capitis: admiramini, gaudete, Chriſti facti ſumus. Si enim caput ille eſt, nos membra, totus ille homo & nos. Hoc eſt quod apoſtolus dicit Paulus, Vt vltra iam non ſimus paruuli, iactati & circundati omni vento doctrinæ: ſuperius autem dixerat, Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, in agnitionem filij dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Plenitudo ergo Chriſti caput & membra. Quid eſt caput & membra? Chriſtus & Eccleſia. Arrogamus enim nobis hoc ſuperbe, niſi ipſe dignetur hoc promittere, qui per Apoſtolum eundem dicit: Vos autem eſtis corpus *1. Cor. 12.*

Chriſti & membra. Cum ergo oſtendit pater membris Chriſti, Chriſto oſtendit, fit quoddam miraculũ magnum, ſed tamen verum. Oſtenditur Chriſto quod nouerat Chriſtus, & oſtenditur Chriſto per Chriſtum. Res mira & magna eſt: ſed ſcriptura ſic loquitur. Contradicturi ſumus diuinis eloquiis, & non potius intellecturi, & ex ipſius dono qui ei donauit gratias acturi? Quid eſt quod dixi, demonſtratur Chriſto per Chriſtum? Demonſtratur membris per caput. Ecce vide illud in te. Pone te clauſis oculis velle aliquid tollere, neſcit manus quò eat, & vtique manus tua membrum tuum eſt, non enim à corpore tuo ſeparata eſt, aperi oculos, videt etiam manus quò eat, demonſtrante capite membrum ſecutum eſt. Si ergo in te potuit inueniri tale aliquid vt corpus tuũ oſtenderet corpori tuo, & per corpus tuum demonſtratur aliquid corpori tuo, noli mirari quia dictum eſt, demonſtratur Chriſto per Chriſtum. Demonſtratur enim caput vt membra videant, & docet caput vt mẽbra diſcant. Vnus tamen homo caput & membra: Noluit ſe ſeparare, ſed dignatus eſt agglutinari. Longe à nobis erat, & multum longe. Quid tam longe, quàm conditum & conditor? Quid tam longe, quã deus & homo? Quid tam longe, quàm iuſtitia & iniquitas? Quid tam lõge, quàm æternitas & mortalitas? Ecce quàm longe erat verbum in principio, deus apud deum per quem facta ſunt omnia. Quomodo ergo factus eſt propè, vt eſſet quod nos, & nos in illo? Verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hoc ergo eſt nobis demonſtraturus: hoc demonſtrauit diſcipulis ſuis, qui eum in carne viderunt. Quid eſt hoc? Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat: *Sic & filius quos vult viuificat.* Aliúsne pater, alius filius? Certe omnia per ipſum facta ſunt. Quid dicimus fratres mei? Lazarum ſuſcitauit Chriſtus, quem mortuum ſuſcitauit pater, vt videret Chriſtus quemadmodũ Lazarum ſuſcitaret? An quando reſuſcitauit Lazarũ Chriſtus, non eum reſuſcitauit pater? Et ſine patre fecit filius ſolus? Legite ipſam lectionem, & videte quia patrẽ ibi inuocat vt reſurgat Lazarus: ſicut homo inuocat patrem, ſicut deus facit cũ patre. Ergo & Lazarus quòd reſurrexit, & a patre & à filio ſuſcitatus eſt in dono & gratia ſpiritus ſancti, & illud mirabile opus Trinitas fecit. Non ergo ſic intelligamus, ſicut ergo pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat, vt alios a patre reſuſcitari & viuificari, alios à filio exiſtimemus, ſed eoſdem quos pater ſuſcitat & viuificat,

Ioan. 11.

uificat,ipſos & filius ſuſcitat & viuificat,quia omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt nihil. Et vt oſtenderet habere ſe quanuis à patre, datam tamen patris poteſtatẽ,ideo ait: Sic & filius quos vult viuificat. Et vt oſtenderet ibi voluntatẽ ſuam, & ne quis diceret, ſuſcitat pater mortuos per filium, ſed ille tanquam potens, iſte tanquã ex aliena poteſtate, tanquam miniſter facit aliquid ſicut angelus, poteſtatẽ ſignificauit vbi ait: Sic & filius quos vult viuificat: nõ enim vult pater aliud quàm filius, ſed ſicut illis vna ſubſtantia, ſic vna voluntas eſt. Et qui ſunt iſti mortui quos viuificat pater & filius? An ipſi ſunt de quibus diximus, Lazarus, vel filius illius viduæ, vel filia archiſynagogi? Nouimus enim iſtos à Chriſto domino noſtro ſuſcitatos. Aliud aliquid nobis vult inſinuare, reſurrectionẽ ſcilicet mortuorum, quam omnes expectamus, non illam quam quidam habuerunt vt crederent cæteri. Reſurrexit enim Lazarus moriturus, reſurgemus nos ſemper cum Chriſto victuri. Talem reſurrectionem pater fecit an filius? Immo vero pater per filium, Ergo filius in patre, & pater in filio. Vnde probamus, quia de iſta dicit reſurrectione? Cum dixiſſet, ſicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat, ne intelligeremus mortuorum reſurrectionẽ, quam facit ad miraculum, non ad vitam æternã, ſecutus ait: *Neque enim pater iudicat quenquam, ſed iudicium omne dedit filio.* Quid hoc eſt? De mortuorum reſurrectione dicebat, quia ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat: vnde continuo tanquam rationem ſubiecit de iudicio dicens: Neque enim pater iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, niſi quia de reſurrectione dixerat mortuorum, quæ futura eſt in iudicio. Pauloante putabamus aliquid facere patrem, quod non facit filius, quãdo dicebat: Pater diligit filium & omnia demonſtrat ei quę ipſe facit: tanquam pater faciebat, & filius videbat: Sic erat ſubrepens menti noſtræ intellectus carnalis, quaſi pater faceret quod filius non faceret: filius autem videret patrem demonſtrantem, quod fieret à patre. Ergo velut pater faciebat, quod filius non faciebat. Modo iam videmus aliquid facere filium quod non facit pater. Quomodo nos verſat, & mentem noſtram pertractat, huc atque illuc ducit, vno carnis loco remanere non ſinit, vt verſando exerceat, exercendo mundet, mundando capaces reddat, capaces factos impleat. Quid de nobis faciunt verba hæc? Quid lo-

Ibidem.
Luca. 7.
Marci. 5.

quebatur? Quid loquitur? Pauloante dicebat, quia demonſtrat filio pater quicquid facit, videbã quaſi patrem facientẽ, filium expectantem. Modo rurſus video filium faciẽtem, patrem vacantem: Non enim pater inquit, iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Quando ergo filius iudicaturus eſt, pater vacabit & non iudicabit? Quid eſt hoc? quid intelligam domine? quid dicis qui verbũ dei es? homo ſum. Dicis quia pater
Ioan. 8. non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Lego alio loco te dicente: Ego non iudico quemquam, eſt qui quærat & iudicet. De quo dicis, eſt qui quærat & iudicet, niſi de patre? Ille quærit iniurias tuas, ille iudicat de iniuriis tuis: Quomodo hic pater nõ iudicat quẽquam: ſed omne iudicium
1. Petri. 2. dedit filio? Interrogemus & Petrum, audiamus eum loquentem in Epiſtola ſua: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, inquit, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius: qui cum maledicεretur, non maledicebat, cũ iniuriam acciperet nõ minabatur, ſed cõmendabat illi qui iuſte iudicat. Quomodo verum eſt, quia pater non iudicat quenquam, ſed omne iudiciũ dedit filio? Turbamur hic, turbati deſudemus, deſudãtes purgemur. Conemur vtcunq; donante ipſo penetrare alta ſecreta verborum iſtorũ. Temere fortaſſe facimus, quia diſcutere & ſcrutari volumus verba dei. Et quare dicta ſunt, niſi vt ſciantur? Quare ſonuerunt, niſi vt audiantur? Quare audita ſunt, niſi vt intelligantur? Confortet ergo nos & donet nobis aliquid quantum ipſe dignatur, & ſi nondum penetramus ad fontẽ, de riuo bibamus. Ecce ipſe Ioannes nobis tanquam riuulus emanauit, perduxit ad nos de alto verbũ, humiliauit, & quodammodo ſtrauit, vt non horreamus altum, ſed accedamus ad humilem. Omnino eſt quidã intellectus verus, fortis, ſi quo modo eum tenere poſſumus, quia pater nõ iudicat quenquam, ſed omne
4. ſen. diſt. iudicium dedit filio. Hoc enim dictum eſt, quia hominibus in
48. ca. ſed iudicio non apparebit niſi filius: Pater occultus erit, filius ma-
cum. nifeſtus. In quo erit filius manifeſtus? In forma qua aſcendit: Nam in forma dei cum patre occultus eſt, in forma ſerui hominibus manifeſtus. Non ergo pater iudicat quemquam, ſed in manifeſto omne iudicium dedit filio. Hoc enim dictum eſt, quia hominibus in iudicio non apparebit niſi filius, ſed manifeſto. In quo manifeſto iudicio filius iudicabit quia ipſe iudicandis apparebit. Euidentius nobis oſtendit

ſcriptura,

ſcriptura, quia ipſe apparebit, Quadrageſimo die poſt reſur- *Act. 1.*
rectionem ſuam aſcendit in cœlum, videntibus diſcipulis ſuis,
& vox illis angelica, Viri, inquit, Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Iſte qui aſſumptus eſt à vobis in cœlũ, ſic veniet
quemadmodũ vidiſtis eum euntẽ in cœlum. Quomodo eum
videbant ire? In carne quã tetigerunt, quã palpauerunt, cuius
etiam cicatrices tangendo ſibi probauerunt, in illo corpore in
quo cum eis intrauit & exiuit per quadraginta dies, manifeſtans ſe eis in veritate, nõ in aliqua falſitate, non phantaſmate,
non vmbra, nõ ſpiritu, ſed quemadmodum ipſe dixit non fallens, Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet,
ſicut me videtis habere. Eſt quidem illud iam corpus dignum *Luc. 24.*
cœleſti habitatione, non ſubiacens morti, non mutabile per
ætates. Non enim ſicut ad illam ætatem ab infantia creuerat,
ſic ab ætate quæ iuuentus erat, vergit in ſenectutem: manet
ſicut aſcendit, venturus ad eos quibus antequã veniat, verbum
ſuũ voluit prædicare. Sic enim veniet in forma humana. Hanc
videbunt & impij, videbunt & ad dexteram poſiti, videbunt
ad ſiniſtram ſeparati, ſicut ſcriptum eſt, Videbunt in quem pu- *Ioan. 19.*
pugerunt. Si videbunt in quem pupugerunt, corpus ipſum *Zach. 12.*
videbunt quod lancea percuſſerunt. Lancea non percutitur *Apoc. 1.*
verbum. In hoc enim impij videre potuerunt quod & vulnerare potuerunt. Latentem deum in corpore non videbunt:
poſt iudicium videbitur ab his qui ad dexteram erunt. Hoc
eſt ergo quod ait, Pater non iudicat quenquam, ſed omne
iudicium dedit filio: quia manifeſtus ad iudiciũ veniet filius
in humano corpore apparens, hominibus dicens dextris, Ve- *Matt. 25.*
nite benedicti patris mei, percipite regnũ: dicens ſiniſtris, Ite
in ignem æternũ, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.
Ecce videbitur forma hominis à piis & impiis, à iuſtis & ab iniuſtis, à fidelibus & ab infidelibus, à gaudentibus & à plangentibus, à confiſis & confuſis. Ecce videbitur cum viſa fuerit illa
forma in iudicio, & fuerit peractũ iudiciũ, vbi dictũ eſt, Pater
non iudicat quemquam, ſed omne iudiciũ dedit filio. ob hoc,
quia filius apparebit in iudicio in forma, quam ex nobis ſuſcepit. Quid poſtea futurũ eſt quando videbitur forma dei quam
ſitiunt omnes fideles: quando videbitur illud, quod erat in
principio verbũ deus apud deum, per quod facta ſunt omnia:
quãdo videbitur illa forma dei, de qua dicit Apoſtolus, Cum *Philip. 2.*
in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualem

Deo? Magna enim illa forma vbi æqualitas patris & filij cognoſcitur ineffabilis, incomprehenſibilis, maxime paruulis. Quando videbitur? Ecce ad dexteram ſunt iuſti, ad ſiniſtram ſunt iniuſti. Omnes pariter homines vident filium hominis, vident qui punctus eſt, vident qui crucifixus eſt, vident humiliatum, vident natum ex virgine, vident agnum de tribu Iuda, verbum deum apud deum. Quando videbunt, ipſe erit & tunc, ſed forma ſerui apparebit. Forma ſerui ſeruis demonſtrabitur: forma dei, filiis ſeruabitur. Fiant ergo ſerui filij, qui ſunt ad dexterā, eant in æternā hæreditatē olim promiſſam, quam non videntes martyres crediderunt, pro cuius promiſſione ſanguinem ſuū ſine dubitatione fuderunt. Eant illuc & videant ibi. Quando illuc ibunt? Dicat ipſe dominus: Sic ibūt illi in cōbuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam. Ecce vitam æternam nominauit. Nunquid hoc nobis dixit, quia ibi videbimus & cognoſcemus patrem & filium? Quid ſi viuemus in æternum, ſed illum patrem & filium non videbimus? Audi alio loco vbi vitam æternam nominauit, & expreſſit quid ſit vita æterna. Noli timere, non te fallo, non
Ioan.14. ſine cauſa promiſi dilectoribus meis dicens, Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Et qui me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo meipſum illi. Reſpondeamus domino & dicamus, Quid domine deus noſter magnum, quid magnum nobis demonſtraturus es teipſum? Quid enim? Et Iudæis te demonſtraſti. Nonne te viderunt & qui crucifixerunt? Sed demonſtrabis te in iudicio, cum ſtabimus ad dexteram tuam. Nunquid & illi qui ad ſiniſtram ſtabunt non te videbunt? Quid eſt quòd demonſtrabis nobis teipſum? Nunc enim non te videmus cum loqueris? Reſponde: Et demonſtrabo meipſum in forma dei, videtis modo in forma ſerui. Non te fraudabo ô homo fidelis, crede quia videbis, amas & non vides: amor ipſe te perducet vt videas, ama, perſeuera in amando. Non fraudabo, inquit, amorem tuū, qui mundaui cor tuum, vt quid enim mundaui
Matth. 5. cor tuum, niſi vt deus à te poſſit videri? Beati enim mundo corde: quia ipſi deum videbunt. Sed hoc, inquit, ſeruus, tanquam cum domino diſputans, non expreſſiſti cum dixiſti, Ibunt iuſti in vitam æternam: non dixiſti, ibunt vt videant me in forma dei, videant patrem cui æqualis ſum. Alibi attende
Ioan.17. quid dixit, Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te vnum verum

verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Et modo ergo poſt commemoratum iudicium, quod omne dedit filio pater non iudicans quenquam, quid futurum eſt? Quid ſequitur? *Vt omnes honorificent filiũ, ſicut honorificant patrem.* Modo honorificant patrem, & contẽnitur filius: Filius enim videbatur vt ſeruus, pater honorificabatur vt deus. Apparebit & filius æqualis patri, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrẽ. Modo ergo hoc habemus in fide. Nec dicat Iudæus, patrem honorifico, quid mihi eſt cum filio? Reſpondeat illi, *Qui non honorificat filium, non honorificat patrem.* Mentiris omnino, filiũ blaſphemas, & patri facis iniuriã. Pater enim filium miſit, tu contẽnis quem miſit. Quomodo honorificas mittentẽ, qui blaſphemas miſſum? Ecce, inquit, aliquis miſſus eſt, & maior eſt pater, quia miſit. Recede à carne, vetus homo ſuggerit vetuſtati, tu in nouo agnoſce nouitatem: nouus tibi, ſeculo antiquus, perpetuus, æternus, reuocet ad hoc intellectum. Minor eſt filius, quia miſſus dictus eſt filius. Miſſionem audio, non ſeparationẽ. Sed hic, inquit, videmus in rebus humanis: quia maior eſt qui mittit, quàm ille qui mittitur. Sed res humanæ fallunt hominẽ, res diuinæ purgant. Noli attendere ad res humanas, vbi maior videtur qui mittit, & minor qui mittitur, quamquã & ipſæ res humanæ dicunt contra teſtimonium. Velut verbi gratia, ſi quis vxorem vellet petere, & per ſe non poſſet, amicum maiorẽ mittit qui ei petat. Et ſunt multa in quibus ipſe maior eligitur, qui mittatur à minore. Quid ergo calumniã vis facere, quia ille miſit, ille miſſus eſt? Sol radium mittit, & non ſeparat: luna ſplendorem mittit, & non ſeparat: lucerna lumen fundit, & non ſeparat. Video ibi miſſionem, & nullam video ſeparationẽ: nam ſi de rebus humanis quæris exẽpla, ô hæretica vanitas, quàquam ſicut paulo ante dixi, & ipſæ res humanæ in quibuſdam exemplis coarguunt & vincunt te, tamẽ attende quam ſit aliud in rebus humanis, vnde vis ducere exẽpla ad res diuinas. Homo qui mittit, manet ipſe, & pergit ille qui mittitur. Nunquid pergit homo cum eo quem mittit? Pater autem qui miſit filium, non receſſit à filio. Ipſum dominum audi dicentem, Ecce veniet hora vt vnuſquiſque deſcendat ad ſua, & me ſolum relinquetis, ſed non ſolus ſum, quia pater mecum eſt. Quomodo eum miſit cum quo venit? quomodo eum miſit à quo non receſſit? Alio loco dixit, Pater autem in me manens facit opera. *Ioan. 16.* *Ioan. 14.*

Deo? Magna enim illa forma vbi æqualitas patris & filij cognoſcitur ineffabilis, incomprehenſibilis, maxime paruulis. Quando videbitur? Ecce ad dexteram ſunt iuſti, ad ſiniſtram ſunt iniuſti. Omnes pariter homines vident filium hominis, vident qui punctus eſt, vident qui crucifixus eſt, vident humiliatum, vident natum ex virgine, vident agnum de tribu Iuda, verbum deum apud deum. Quando videbunt, ipſe erit & tunc, ſed forma ſerui apparebit. Forma ſerui ſeruis demonſtrabitur: forma dei, filiis ſeruabitur. Fiant ergo ſerui filij, qui ſunt ad dexterã, eant in æternã hæreditatẽ olim promiſſam, quam non videntes martyres crediderunt, pro cuius promiſſione ſanguinem ſuũ ſine dubitatione fuderunt. Eant illuc & videant ibi. Quando illuc ibunt? Dicat ipſe dominus: Sic ibũt illi in cõbuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam. Ecce vitam æternam nominauit. Nunquid hoc nobis dixit, quia ibi videbimus & cognoſcemus patrem & filium? Quid ſi viuemus in æternum, ſed illum patrem & filium non videbimus? Audi alio loco vbi vitam æternam nominauit, & expreſſit quid ſit vita æterna. Noli timere, non te fallo, non
Ioan.14. ſine cauſa promiſi dilectoribus meis dicens, Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Et qui me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo meipſum illi. Reſpondeamus domino & dicamus, Quid domine deus noſter magnum, quid magnum nobis demonſtraturus es teipſum? Quid enim? Et Iudæis te demonſtraſti. Nonne te viderunt & qui crucifixerunt? Sed demonſtrabis te in iudicio, cum ſtabimus ad dexteram tuam. Nunquid & illi qui ad ſiniſtram ſtabunt non te videbunt? Quid eſt quòd demonſtrabis nobis teipſum? Nunc enim non te videmus cum loqueris? Reſponde: Et demonſtrabo meipſum in forma dei, videtis modo in forma ſerui. Non te fraudabo ô homo fidelis, crede quia videbis, amas & non vides: amor ipſe te perducet vt videas, ama, perſeuera in amando. Non fraudabo, inquit, amorem tuũ, qui mundaui cor tuum, vt quid enim mundaui
Matth. 5. cor tuum, niſi vt deus à te poſſit videri? Beati enim mundo corde, quia ipſi deum videbunt. Sed hoc, inquit, ſeruus, tanquam cum domino diſputans, non expreſſiſti cum dixiſti, Ibunt iuſti in vitam æternam: non dixiſti, ibunt vt videant me in forma dei, videant patrem cui æqualis ſum. Alibi attende
Ioan.17. quid dixit, Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te vnum verum

verum deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Et modo ergo poſt commemoratum iudicium, quod omne dedit filio pater non iudicans quenquam, quid futurum eſt? Quid ſequitur?

Vt omnes honorificent filiũ, ſicut honorificant patrem. Modo honorificant patrem,& contẽnitur filius: Filius enim videbatur vt ſeruus, pater honorificabatur vt deus. Apparebit & filius æqualis patri, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrẽ. Modo ergo hoc habemus in fide. Nec dicat Iudæus, patrem honorifico, quid mihi eſt cum filio? Reſpondeat illi, *Qui non honorificat filium, non honorificat patrem.* Mentiris omnino, filiũ blaſphemas,& patri facis iniuriã. Pater enim filium miſit, tu contẽnis quem miſit. Quomodo honorificas mittentẽ, qui blaſphemas miſſum? Ecce, inquit, aliquis miſſus eſt,& maior eſt pater, quia miſit. Recede à carne, vetus homo ſuggerit vetuſtati, tu in nouo agnoſce nouitatem: nouus tibi, ſeculo antiquus, perpetuus, æternus, reuocet ad hoc intellectum. Minor eſt filius, quia miſſus dictus eſt filius. Miſſionem audio, non ſeparationẽ. Sed hic, inquit, videmus in rebus humanis: quia maior eſt qui mittit, quàm ille qui mittitur. Sed res humanæ fallunt hominẽ, res diuinæ purgant. Noli attendere ad res humanas, vbi maior videtur qui mittit, & minor qui mittitur, quamquã & ipſæ res humanæ dicunt contra teſtimonium. Velut verbi gratia, ſi quis vxorem vellet petere,& per ſe non poſſet, amicum maiorẽ mittit qui ei petat. Et ſunt multa in quibus ipſe maior eligitur, qui mittatur à minore. Quid ergo calumniã vis facere, quia ille miſit, ille miſſus eſt? Sol radium mittit,& non ſeparat: luna ſplendorem mittit,& non ſeparat: lucerna lumen fundit, & non ſeparat. Video ibi miſſionem,& nullam video ſeparationẽ: nam ſi de rebus humanis quæris exẽpla, ô hæretica vanitas, quãquam ſicut paulo ante dixi,& ipſæ res humanæ in quibuſdam exemplis coarguunt & vincunt te, tamẽ attende quam ſit aliud in rebus humanis, vnde vis ducere exẽpla ad res diuinas. Homo qui mittit, manet ipſe, & pergit ille qui mittitur. Nunquid pergit homo cum eo quem mittit? Pater autem qui miſit filium, non receſſit à filio. Ipſum dominum audi dicentem, Ecce veniet hora vt vnuſquiſque deſcendat ad ſua,& me ſolum relinquetis, ſed non ſolus ſum, quia pater mecum eſt. Quomodo eum miſit cum quo venit? quomodo eum miſit à quo non receſſit? Alio loco dixit, Pater autem in me manens facit opera.

Ioan. 16.

Ioan. 14.

opera. Ecce in illo eſt, ecce operatur, non receſſit à miſſo mittens, quia miſſus & mittens vnum ſunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit à morte in vitam: vſque ad eum locum vbi ait, Sicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt, quòd non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.

Tractatus XXII.

NVdiuſtertiani & heſterni diei ſermones redditos vobis, ſequitur hodierna euangelica lectio, quã ex ordine pertractemus, nõ pro eius dignitate, ſed pro viribus noſtris: quia & vos nõ pro inundantis fontis largitate, ſed pro veſtro modulo capitis. Et nos non tantũ dicimus in aures veſtras quantum ipſe fons manat, ſed quantum capere poſſumus, quod in veſtros ſenſus traiiciamus, abundantius operante ipſo in cordibus veſtris, quàm nobis in auribus veſtris. Res enim magna tractatur, & non à magnis, imò multũ à paruis, ſpem tamen & fiduciam dat nobis, qui magnus propter nos factus eſt paruus. Si enim ab illo nõ exhortaremur, nec inuitaremur ad eũ intelligendũ ſi deſereret nos tanquã cõtẽptibiles, quia capere nõ poſſemus diuinitatẽ ipſius, ſi nõ caperet in ſe mortalitatẽ noſtram, & perueniret ad nos vt loqueretur nobis Euangeliũ, ſi quod in nobis abiectũ & minimũ eſt, voluit cõmunicare nobiſcum, putamus eũ noluiſſe nobis dare magnũ ſuũ, qui ſuſcepit paruum noſtrũ? Hæc dixi, ne quis vel nos reprehendat iſta tractantes, quaſi multũ audaces: vel de ſe deſperet, quod poſſit capere dono dei, quod illi dignatus eſt loqui filius dei. Ergo loqui nobis dignatus eſt, debemus credere quia voluit vt intelligatur. Sed ſi non poſſumus, præſtat intellectum rogatus, qui verbũ præſtitit nõ rogatus. Ecce quæ verborũ iſta ſecreta ſunt, attendite, *Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam.* Ad vitam certe æternã omnes tendimus. Et ait, Amen amen dico vobis, qui verbum meũ audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternã. Nunquid ergo audire vos voluit verbũ ſuum, & intelligere noluit? Quandoquidẽ ſi in audiendo & credendo vita æterna eſt, multo magis in intelligendo. Sed gradus pietatis fides, fidei fructus intellectus, vt perueniamus ad vitam æternam,

nam, vbi non nobis legatur Euangelium: ſed ille qui nobis modo Euangelium diſpenſauit, remotis omnibus lectionibus & paginis, & voce lectoris & tractatoris, appareat omnibus ſuis purgato corde aſſiſtentibus, & in corpore immortali iam nunquam morituris mundans eos & illuminans, videntes & viuentes, in principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ. Nunc ergo quem quæſiuimus attendamus, & quẽ audiuimus cogitemus. Deus eſt enim Chriſtus: & cum hominibus loquitur: capi ſe vult, faciat capaces: videri ſe vult, aperiat oculos. Non tamen ſine cauſa loquitur nobis, niſi quia verũ eſt, quod promittit nobis. Verba mea, inquit, qui audit, & credit ei qui me miſit, habet vitã æternam. *Vt in iudiciũ non veniat ſed tranſeat à morte ad vitam.* Vbi & quando venimus de morte ad vitam, vt non in iudicium veniamus? In hac vita tranſimus à morte ad vitã: in hac vita quæ nondũ eſt vita, hinc tranſimus à morte ad vitam. Quis eſt ille tranſitus? Qui audit verba mea, dixit, & credit ei qui miſit me. Seruas iſta & credis, & tranſis. Et eſt qui ſtando tranſit? Planè eſt: ſtat enim corpore, tranſit mente. Vbi erat, vnde tranſiret? Et quò tranſit? A morte ad vitam. Vide vnum hominem ſtantem, in quo agatur totum hoc quod dicitur. Stat, audit, forte non credebat, audiendo credit: pauloante non credebat, modo credit, quaſi de regione infidelitatis ad regionem fidei tranſitum fecit, motu cordis non motu corporis: motu in melius, quia iterum qui deſerunt fidem, mouentur in deterius. Ecce in hac vita, quæ ſicut dixi nondũ eſt vita tranſitur à morte ad vitam, vt in iudicium nõ veniatur. Quare autem dixi, quia nondum eſt vita? Si vita eſſet iſta, non diceret dominus cuidam: ſi vis venire ad vitam, ſerua mandata. Non enim ait illi, ſi vis venire ad vitam æternam: non addidit æternã, ſed tantũ dixit vitam. Nec vita nominanda eſt, quia non eſt vera vita. Quæ eſt vera vita, niſi quæ eſt æterna vita? Audi Apoſtolum dicentem ad Timotheum, Præcipe diuitibus huius ſeculi, non ſuperbe ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in deo viuo: qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendum, benefaciant diuites, ſint in operibus bonis, facile tribuant, communicent. Vt quid hoc? Audi quod ſequitur, Theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Profectò iſta in qua erant, falſa vita eſt: nam vt quid velis apprehendere veram, ſi iam tenes veram? Si autem apprehen-

Matt.19.

1.Timo.6.

denda

denda eſt vera, migrandum eſt à falſa. Et quà migrandũ? Quò? Audi, crede, & tranſitum facis de morte ad vitam, & in iudiciũ non venis. Quid eſt hoc quòd in iudiciũ non venies? Et quiſquam melior erit Paulo Apoſtolo, qui ait. Oportet nos exhiberi omnes ante tribunal Chriſti, vt illic recipiat vnuſquiſque quæ per corpus geſſit, ſiue bonum ſiue malum. Paulus dicit, Oportet nos exhiberi omnes ante tribunal Chriſti: & tu tibi audes promittere, quia in iudicium non venies? Abſit, inquis, vt ego mihi hoc promittere audeam, ſed credo promittenti. Saluator loquitur, veritas pollicetur, ipſe dixit mihi, Qui audit verba mea, & credit ei qui me miſit, habet vitam æternam, & tranſitum facit de morte in vitam, & in iudicium non veniet: Ergo audiui verba domini mei, credidi. Iam infidelis cũ eſſem, factus ſum fidelis, ſicut ipſe monuit, tranſij à morte ad vitam, ad iudicium non venio, non præſumptione mea, ſed ipſius promiſſione. Paulus autem contra Chriſtum loquitur, ſeruus contra dominum, diſcipulus contra magiſtrum, homo contra deum, vt cum dominus dicat, quia qui audit & credit, tranſit à morte ad vitam, & in iudicium non venit: dicat Apoſtolus, Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti? Aut ſi ad iudicium non veniat, quid ad tribunal exhibetur? Neſcio quo modo intelligam. Reuelat ergo dominus deus noſter, & per ſcripturas ſuas admonet nos dicens, quot modis intelligatur, quando dicitur in iudicium. Hortor ergo vt attendatis. Aliquando iudicium diſcriminatio dicitur. Secundum illum modum quo dicitur iudiciũ diſcriminatio, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti, vt illic recipiat homo quæ per corpus geſſit, ſiue bonum ſiue malum: ipſa eſt enim diſcriminatio, vt bonis bona, malis mala diſtribuantur. Nam ſi iudicium ſemper in malo acciperetur, non diceret Pſalmus, Iudica me deus. Audit forte aliquis dicentẽ, Iudica me deus, & miratur Solet enim homo dicere, ignoſcat mihi deus, parce mihi deus. Quis eſt qui dicat, Iudica me deus? Et aliquando in Pſalmo verſus ipſe in diapſalmate ponitur, qui præbeatur à lectore, & reſpondeatur à populo. Nunc forte alicui cor percutitur, & timet cantare deo & dicere, Iudica me deus: & tamen cantat populus credens, nec putat ſe male optare quod dicitur à diuina lectione, & ſi parum intelligit, credit aliquid boni eſſe quod cantat. Et tamen & ipſe Pſalmus non dimiſit hominem ſine intellectu. Secutus enim verbis poſterioribus oſten

2.Cor.5.

Pſal.42.

oſtendit, quale iudicium diceret, quia non eſt damnationis ſed diſcretionis, Ait enim, Iudica me deus. Qui eſt, iudica me deus? Et diſcerne cauſam meam à gente non ſancta. Ergo ſecundum hoc iudicium diſcretionis, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti. Secundum iudicium autem damnationis, qui audit verba mea, inquit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, ſed tranſitum facit à morte ad vitam. Quid eſt, in iudicium nõ veniet? In damnationem non veniet. Probemus de ſcripturis, quia dictum eſt iudicium, vbi pœna intelligitur, quanquam & in hac ipſa lectione paulo poſt audietis ipſum verbum iudicij nõ poſitum niſi pro damnatione & pro pœna Tamen Apoſtolus dicit quodam loco ſcribens ad eos, qui corpus quod fideles norũnt, male tractabant: & propter quod male tractabant, corripiebantur flagello domini. Ait enim illis: Propterea multi in vobis infirmi & ægroti dormiunt ſufficiẽter. Multi enim propterea etiam moriebantur. Et ſecutus eſt: Si enim noſipſos iudicaremus, à domino non iudicaremur: hoc eſt, ſi noſipſos corriperemus à domino non corriperemur: cum iudicamur autem à domino, corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Sunt ergo ſecundum pœnam qui iudicantur hic, vt parcatur illis ibi: ſunt quibus parcatur hic, vt abũdãtius torqueãtur ibi: ſunt autẽ quibus diſtribuũtur ipſæ pœnæ ſine flagello pœnæ, ſi flagello domini correcti non fuerint: vt cũ hic contẽpſerint patrẽ verberãtem, ibi ſentiant iudicẽ punientẽ. Ergo eſt iudiciũ quo miſſurus eſt deus, id eſt filius dei in fine diabolum & angelos eius, & omnes infideles & impios cũ eo. Ad hoc iudicium non venit, qui modo credens tranſitum facit à morte ad vitã. etenim ne putares credendo te non moriturum ſecũdum carnem, & accipiendo carnaliter diceres tibi: Dominus meus mihi dixit, Qui audit verba mea, & credit ei qui miſit me, tranſiet à morte ad vitã: Ergo ego credidi, non ſum moriturus Scias te mortem quam debes ſupplicio Adam, perſoluturum, accepit enim ille in quo tunc omnes fuimus morte morieris, nec potes euadere ſententiam diuinã, ſed cũ perſolueris mortem veteris hominis, ſuſcipies vitam æternam noui hominis, ſuſcipies vitam æternã noui hominis, & trãſitum facies à morte ad vitã. Modo interim fac tranſitum vitæ. Quæ eſt vita tua? Fides. Iuſtus ex fide viuit. Infideles, inquit mortui ſunt, de quibus dominus ait, Dimitte mortuos vt ſepeliant mortuos ſuos

1. Cor. 11. *Aba. 2.* *Roma. 1.* *Matt. 8.*

ſuos. Ergo & in hac vita ſunt mortui, ſunt viui, & quaſi omnes viuunt. Qui ſunt mortui? qui nó crediderunt. Qui ſunt viui? qui crediderunt. Quid dicitur mortuis ab Apoſtolo? Surge qui dormis. Sed ſomnum dixit, non mortem. Audi ſequẽtia, Surge qui dormis, & exurge à mortuis. Et quaſi diceret, quò ibo? Et illuminabit te Chriſtus. Iam cũ te credẽtem illuminauerit Chriſtus, trãſitũ facis à morte ad vitã: mane in eo quò trãſiſti, & nó venies ad iudiciũ. Exponit illud enim ipſe & ſequitur. *Amen amen dico vobis.* ne forte quia dixit, tranſit à morte ad vitam: intelligamus hoc in futura reſurrectione, oſtendere volens quomodo tranſit qui credit: & hoc eſt tranſire de mote ad vitam, tranſire ab infidelitate ad fidẽ, ab iniuſtitia ad iuſtitiã, à ſuperbia ad humilitatẽ, ab odio ad charitatẽ. Nunc autẽ amẽ amẽ dico vobis, quia veniet hora & nunc eſt. Quid euidẽtius? Iã certe aperuit ꝙ dicebat, quia modo fit quò nos Chriſtus hortatur: veniet hora, quæ hora & nunc eſt. *Quando mortui audiẽ vocẽ filij dei, & qui audierint viuent.* Iam de his mortuis locuti ſumus Quid putamus fratres mei, In iſta turba quç me audit nulli ſunt ne mortui? Qui enim credunt, & ſecũ dũ verã fidem agunt, viuũt, & mortui nó ſunt: qui autem vel non credunt, vel ſicut dæmones credunt, trementes & male viuentes, filium dei confitentes, & charitatem non habentes, mortui potius deputandi ſunt, & tamen agitur adhuc hora iſta. Non enim hora de qua locutus eſt dominus, vna erit hora de duodecim horis vnius diei: ex quo locutus eſt vſque ad hoc tempus, & vſque ad finem ſeculi, ipſa vna hora agitur, de qua dicit in Epiſtola ſua Ioannes, Filioli, nouiſsima hora eſt, ergo nũc eſt: qui viuit, viuat: qui mortuus erat, viuat: audiat vocẽ filij dei qui mortuus iacebat, ſurgat & viuat. Clamauit dominus ad ſepulchrũ Lazari, & quatriduanus mortuus reſurrexit. Qui putebat, in auras proceſsit, ſepultus erat, lapis ſuper poſitus erat. Vox ſaluatoris irrupit duritiã lapidis, & cor tuũ ita durũ eſt, vt nódũ illa vox diuina te rũpat. Surge in corde tuo, procede de ſepulchro tuo. Etenim mortuus in corde tuo, tanquam in ſepulchro iacebas, & tanquam ſaxo malæ cóſuetudinis grauaris. Surge & procede, & crede & confitere. Qui enim credit, ſurrexit: qui cófitetur, proceſſit. Quare proceſſiſſe dicimus confitentem? Quia antequã confiteretur, occultus erat: cum autem confiteretur, procedit de tenebris ad lucem.

Ephe. 5. *Iacobi. 2.* *Mar 1.* *1. Ioan. 2.* *Ioan. 11.*

Et

Et cum cõfeſſus fuerit, quid dicetur miniſtris? Quod dictum eſt ad funus Lazari, Soluite illum, & ſinite abire. Quomodo dictum eſt miniſtris Apoſtolis, Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo. Venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuent: vnde viuent? De vita. De qua vita? De Chriſto. Vnde probamus quia de vita Chriſto? Ego ſum inquit, via, veritas & vita. Ambulare vis, ego ſum via. Falli non vis, ego ſum veritas. Mori non vis, ego ſum vita. Hoc dicit tibi ſaluator tuus, non eſt quò eas niſi ad me: non eſt qua eas niſi per me. Nũc ergo iſta hora agitur, hoc & agitur planè, & omnino nõ ceſſatur. Surgunt homines qui mortui erant, tranſibunt ad vitam ad vocem filij dei viuũt, de illo perſeuerãtes in fide ipſius. Habet enim filius vitam, vnde viuant credẽtes habet. Et quomodo habet? Sicut habet pater. Audi ipſum dicentem, *Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo.* Fratres, vt potero dicam. Hæc ſunt enim illa verba quæ paruum intellectum perturbant. Quare addidit, in ſemetipſo? Sufficeret enim vt diceret, Sicut enim pater habet vitã, ſic dedit & filio habere vitã. Addidit, in ſemetipſo: habet enim in ſemetipſo pater vitam, habet & filius in ſemetipſo. Aliquid intelligere nos voluit, in eo quòd ait, in ſemetipſo: & hic ſecretum in verbo, hoc clauſum eſt, pulſemus vt aperiatur. O domine, quid eſt quod dixiſti? In ſemetipſo quare addidiſti? Etenim Paulus apoſtolus quẽ viuere feciſti, non habebat vitam? Habebat, inquit, quantum homines mortui vt reuiuiſcant, & ad verbũ tuum credẽdo tranſeant. Cum tranſierint, non in te habebunt vitã? Habebunt: nam & ego pauloante dixi, Qui audit verba mea, & credit ei qui me miſit, habet vitã æternam. Ergo illi qui in te credunt, habent vitã, & non dixiſti, in ſemetipſis. Cum autem de patre loquereris, dixiſti, Sicut pater habet vitã in ſemetipſo: rurſus cũ de te loquereris, dixiſti, ſic & filio dedit habere vitã in ſemetipſo. Sicut habet, ſic dedit habere. Vbi habet? In ſemetipſo. Paulus vbi habet? Non in ſemetipſo, ſed in Chriſto. Tu fidelis vbi habes? Non in temetipſo, ſed in Chriſto. Videamus ſi hoc dicit Apoſtolus, Viuo autẽ iam non ego, viuit vero in me Chriſtus: vita noſtra, tanquã noſtra, ideo de voluntate propria noſtra non erit niſi mala, peccatrix: iniqua: vita vero bona de deo in nobis eſt, non à nobis. Chriſtus autem in ſemetipſo habet vitam ſicut pater, quia verbum dei non modo male

Matth. 18.

Ioan. 14.

Gala. 2.

do male viuit, & modo bene viuit: homo autem modo male, modo bene. Qui male viuebat, in vita ſua erat: qui bene viuit, ad vitam Chriſti tranſit. Particeps factus vitæ, non eras quod accepiſti, & eras qui acciperes: filius autem dei non quaſi primo fuit ſine vita, & accepit vitam. Si enim ſic illam acciperet, non eam haberet in ſemetipſo. Quid eſt enim in ſemetipſo? Vt ipſa vita ipſe eſſet. Adhuc aliquid plenius fortaſſe dicã, Lucernam quiſque accendit, exempli gratia, lucerna illa quantum pertinet ad flammulam quæ ibi lucet, ignis ille habet lucem in ſemetipſo: oculi autẽ tui, qui lucerna abſente iacebãt, & nihil videbãt, iam ipſi habent lucem, ſed non in ſemetipſis. Proinde ſi ſe à lucerna auerterint, tenebrantur: ſi ſe conuerterint, illuminantur. At verò ille ignis quamdiu eſt lucet, ſi volueris illi lucem tollere, ſimul & ipſum extinguis: nam ſine luce non poteſt remanere. Sed lux Chriſtus inextinguibilis & coæternus patri, ſemper candens, ſemper lucens, ſemper feruens: nam ſi non ferueret, nunquid diceretur in Pſalmo, Nec eſt qui ſe abſcõdat à calore eius? Tu autem in peccato tuo frigidus eras, cõuertaris vt ferueſcas: ſi receſſeris, frigeſcis. In peccato tuo tenebroſus eras, conuertaris vt illumineris: ſi auerteris, te, obſcuraberis. Proinde qui in tenebris eras, cũ illuminaris, non eris lumẽ, quamuis ſis in lumine: ait enim Apoſtolus, Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Cùm dixiſſet, nunc autem lux: addidit, in domino. In te ergo tenebræ, lux in domino. Lux quare? Quia participatione lucis illius es: ſi autem à luce qua illuminaris receſſeris, ad tenebras tuas redis. Non ſic Chriſtus, non ſic verbum dei, ſed quo modo? Sicut habet pater vitam in in ſemetipſo, ſic dedit filio habere vitã in ſemetipſo, vt non participatione viuat, ſed incommutabiliter viuat, & omnino ipſe vita ſit, ſic dedit & filio habere vitam. Sicut habet, ſic dedit. Quid intereſt? Quia ille dedit, iſte accepit. Nunquid iam erat quando accepit? Nunquid intelligimus Chriſtum aliquando fuiſſe ſine luce, cùm ipſe ſit ſapientia patris, de qua dictum eſt, Candor eſt lucis æternæ? Ergo quod dicitur dedit filio, tale eſt ac ſi diceretur, genuit filium: generando enim dedit. Quo modo enim dedit vt eſſet, ſic dedit vt vita eſſet, & ſic dedit, vt in ſemetipſo vita eſſet. Et quid eſt, in ſemetipſo vita eſſet? Non aliunde vita indigeret, ſed ipſe eſſet plenitudo vitæ, vnde credentes alij viuerent dum viuerent. Dedit ergo illi habere vitã in ſemetipſo, dedit ei tan

Pſal. 81. *Ephe. 5.* *Sapien. 7.*

ei tanquam verbo ſuo, tanquam ei qui in principio erat verbum, & verbum erat apud deum. Deinde quia homo factus quid illi dedit? *Et poteſtatem dedit ei iudiciū facere, quoniam filius hominis eſt*. Secundum quod filius eſt dei. ſicut habet pater vitam in ſemetipſo, ſic & dedit filio vitam habere in ſemetipſo: ſecundum autem quòd filius hominis eſt, poteſtatem dedit ei iudicium faciendi. Hoc eſt quod heſterno die expoſui charitati veſtræ, quia in iudicio homo videbitur, deus autem non videbitur, ſed poſt iudicium videbitur ab his, qui vicerint in iudicio. Ab impiis autem non videbitur deus: quia ergo homo videbitur in iudicio, forma illa, quæ ſic veniet ſicut aſcendit, ideo ſuprà dixerat, Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Hoc etiam in iſto loco repetit, cùm dicit, Et poteſtatem dedit ei iudicium faciendi, quoniam filius hominis eſt: tanquam diceres tu, Poteſtatem dedit ei iudicium faciendi: Quare? Quando nõ habuit iſtam poteſtatem iudicij? Quando in principio erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum, quando omnia per ipſum facta ſunt nunquid non habebat poteſtatem iudicium faciendi? Sed ſecundum hoc dico, poteſtatem dedit ei iudicium faciendi, quia filius hominis eſt. Sed ſecundum hoc accepit poteſtatem iudicandi, quia filius hominis eſt: nam ſecũdum quòd dei filius eſt, ſemper habuit hanc poteſtatem. Accepit qui reſuſcitatus eſt, accepit qui natus eſt, accepit qui crucifixus eſt. Qui fuit in morte, eſt in vita: verbum dei nunquam in morte, ſemper in vita. Iam ergo de reſurrectione fortè aliquis noſtrum dicebat, Ecce reſurreximus, qui audit Chriſtum, qui credit & tranſit de morte ad vitam, & in iudicium non veniet, Venit hora & nunc eſt, vt qui audit vocem filij dei, viuat: mortuus erat, audiuit, ecce reſurgit. Quid eſt quod dicitur poſtea reſurrectio futura carnis, & reſurrectio corporum mortuorum? Parce tibi, noli præcipitare ſententiam, ne pergas poſt illam. Eſt quidem iſta reſurrectio quæ fit nunc, mortui erant infideles, mortui erant iniqui, viuunt iuſti, tranſeunt à morte infidelitatis ad vitam fidei. Sed noli inde credere nullam futuram poſtea reſurrectionem corporis, crede futuram & reſurrectionem corporis. Audi enim quid ſequatur poſt commendatam reſurrectionem iſtam quæ fit per fidem, ne quis putaret iſtam ſolam eſſe, & incideret in illam deſperationem & errorem hominum, qui peruertebant aliorum ſenſus, dicentes reſurre-

ctionem iam factam eſſe,de quibus dicit Apoſtolus,Et fidem
2.Tim. 2. quorundam peruertunt.Credo enim qui talia verba illis dicebant,Ecce dominus vbi ait,Et qui credit in me,tráſit à morte ad vitá,iam facta eſt reſurrectio in omnibus fidelibus qui fuerant infideles,quomodo altera dicitur reſurrectio?Gratias deo noſtro.fulcit nutantes,dirigit hæſitantes,cóſirmat dubitantes. Audi quid ſequitur,quia nó habes vnde tibi facias caliginem mortis:ſi credidiſti,totũ crede.Quid totũ,inquis,credo? Audi quid dicit, *Nolite mirari hoc:*quia dedit poteſtaté filio faciendi iudicij.In fine dico,ait. Quomodo in fine?Nolite mirari hoc, *Quia veniet hora:*hic non dixit,& nũc eſt.In illa reſurrectione fidei quid dixit? Veniet hora & nunc eſt.In iſta reſurrectione, quia commendat futuram corporum mortuorũ, veniet hora dixit,non dixit nũc eſt,quia in fine ſeculi ventura eſt.Et vnde, inquis,mihi probas,quia de ipſa reſurrectione dixit?Si patienter audias,tuipſe tibi modo probabis. Sequamur ergo,Nolite mirari hoc,quia venit hora, *In qua omnes qui in monumentis ſunt,audient vocem filij dei,& procedent.* Quid euidentius iſta reſurrectione? Iam dudum non dixerat, qui in monumentis ſunt, ſed mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuent. Non dicitur, alij viuent, alij damnantur, quia omnes qui credunt,viuent. De monumentis autem quid dixit? Omnes qui ſunt in monumentis audient vocem filij eius, & procedent : non dixit,audient & viuent. Si enim male vixerant & iacebant in monumentis, ad mortem reſurgent, nó ad vitam: ergo videamus qui procedent,licet pauloantè mortui audiendo & credendo viuebant. Non ibi facta eſt diſcretio, non dictum eſt, audient mortui vocem filij dei,& cùm audierint,alij viuent,alij damnantur,ſed omnes qui audierint,viuent : quia qui credunt, viuent, qui habent charitatem viuent, & nemo morietur.De monumentis auté audient vocem, *Et procedent,* Quò? *Qui bene fecerunt, ad reſurrectionem vitæ:qui malè fecerunt ad reſurrectionem iudicij.* Hoc eſt iudicium,pœna illa de qua pauloantè dixerat, Qui credit in me, tranſiet à morte ad vitam,& in iudicium non veniet. *Non poſſum ego à me facere quicquam, ſicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt.* Si ſicut audis iudicas, à quo audis? Si à patre, certè pater non iudicat quéquam,ſed omne iudicium dedit filio. Quoniam tu quodámodo præco patris, vt quod audis dicas. Quod audio, hoc dico, quia quod eſt pater, hoc ſum. Dicere enim meum

eſſe

eſſe, eſt: quia verbum patris ſum: hoc enim tibi dicit Chriſtus. Inde de tuo quid eſt, ſicut audio, ita iudico, niſi ſicut ſum? Quomodo enim audit Chriſtus? Fratres, quæram⁹ rogo vos, Audit Chriſtus à patre? Quomodo illi dicit pater? Vtique ſi dicit illi, verba ad illum facit: omnis enim qui aliquid alicui dicit, verbo dicit. Quomodo pater filio dicit, quando filius verbum patris eſt? Quicquid autẽ nobis pater dicit, verbo ſuo dicit, verbum patris filius eſt, ipſi verbo quo alio verbo dicit? Vnus eſt deus, vnũ verbũ habet, in vno verbo omnia continet. Quid eſt ergo. Sicut audio ita iudico? Sicut de patre ſum, ita iudico. Ergo iudiciũ meum iuſtũ eſt, verum eſt. Nam ſi nihil facis ex te, ô domine Ieſu, quomodo ſentiunt carnales, ſi nihil facis ex te? Quomodo pauloante dixiſti, ſic & filius quos vult viuificat: modo dicis, ex me facio nihil? Sed quid commendat filius, niſi quia de patre eſt? Quid eſt de patre? Non eſſe de ſe. Sed non eſt de ſe filius, ſi de ſe eſſet, filius non eſſet, ſed filius de patre eſt. Pater vt ſit, non eſt de filio, filius vt ſit, de patre eſt, æqualis eſt patri, ſed tamen iſte de illo, non ille de iſto. *Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.* Filius vnicus dicit, Non quæro voluntatem meam, & homines volunt facere voluntatem ſuam. Ille tantùm ſe humiliat, qui æqualis eſt patri, & tantùm ſe extollit, qui in imo iacet, & niſi ei manus porrigatur, non ſurgit. Faciamus ergo voluntatem patris, voluntatẽ filij, voluntatem ſpiritusſancti, quia trinitatis huius vna voluntas, vna poteſtas, vna maieſtas eſt. Ideo tamen dicit filius, Non veni facere voluntatẽ meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, quia Chriſtus non eſt de ſe, ſed de patre ſuo eſt. Quod autem habuit vt homo appareret, de creatura aſſumpſit quam ipſe formauit.

Ab eo loco, vbi dictum eſt, Si ego teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium meum non eſt verum: vſque ad id quod ait, Et non vultis venire ad me vt vitam habeatis.

Tractatus XXIII.

QVodam loco in Euangelio dominus ait, prudentem auditorem verbi ſui ſimilem eſſe debere homini qui volens ædificare fodit altius, donec perueniat ad fundamentum ſtabilitatis petræ, & ibi ſecurus conſtituat quod fabricat, aduerſus impetum fluminis, vt cũ venerit, repercutiatur potius firmitate ædificij, quàm impulſu ſuo ruinã faciat illi domui.

Putemus ſcripturam dei tanquã agrum eſſe, vbi volumus ali-
quid ædificare. Non ſimus pigri, nec ſuperficie cõtenti, fodia-
mus altius donec perueniamus ad petram, petra autem erat
Chriſtus. Hodierna lectio de teſtimonio domini nobis locuta
eſt, quia non habet neceſſarium ab hominibus teſtimonium,
ſed habeat maius quàm ſunt homines, atque id teſtimonium
dixit quid ſit. *Opera*, inquit *quæ ego facio teſtimonium perhi-*
bent de me. Deinde adiunxit. *Et teſtimonium perhibet de me,*
qui miſit me pater. Ipſa quoq; opera quæ facit, à patre ſe ac-
cepiſſe dicit. Teſtimoniũ ergo perhibent opera, teſtimonium
perhibet pater. Nullúm ne teſtimoniũ perhibuit Ioãnes? Per-
hibuit planè, ſed tanquã lucerna, non ad ſatiandos amicos, ſed
cõfundẽdos inimicos: iam enim antea prædictũ erat à perſo-
Pſal. 131. na patris, Paraui lucernã Chriſto meo: Inimicos eius induam
confuſione, ſuper ipſum autẽ efflorebit ſanctificatio mea. Eſto
tanquam in nocte poſitus Attendiſti in lucernã, & miratus es
lucernam, & exultaſti ad lumen lucernæ. Sed illa lucerna dicit
eſſe ſolem in quo exultare debeas, & quãuis ardeat in nocte.
diem te iubet expectare. Non ergo quia illius hominis teſti-
monium nõ erat opus, nã vt quid mitteretur ſi nõ erat opus?
Sed ne in lucerna remaneat homo, & lumen lucernæ ſufficere
ſibi arbitretur, ideo dominus nec lucernam illam ſuperfluam
dicit fuiſſe, nec tamẽ te dicit in lucerna debere remanere. Dicit
aliud teſtimoniũ ſcriptura dei, vbi vtiq; deus perhibuit teſti-
monium filio ſuo, & in illã ſcripturam Iudæi ſpem poſuerant
in lege ſcilicet dei, miniſtrata ſibi per Moyſem famulum Dei.

Scrutamini, inquit *ſcripturam, in qua vos putatis vitã æter-*
nam habere, ipſa teſtimonium perhibet de me, & non vultis ve-
nire ad me vt vitam habeatis. Quid vos putatis habere in ſcri-
ptura? Vitam æternam. Ipſam interrogate, cui perhibet teſti-
monium, & intelligite quæ ſit vita æterna. Et quia propter
Moyſem volebãt repudiare Chriſtum, tanquam aduerſarium
inſtitutis præceptiſque Moyſi, rurſus eoſdem ipſe conuincit,
tanquam de alia lucerna. Omnes enim homines lucernæ,
quia & accendi poſſunt & extingui Et lucernæ quidem cum
ſapiunt, lucent, & ſpiritu feruent: nam & ſi ardebant & extin-
ctæ ſunt, etiam putent. Permanſerunt enim ſerui dei lucer-
næ bonæ, ex oleo miſericordiæ illius, non ex viribus ſuis.
1. Cor. 15. Gratia quippe dei gratuita, illa oleum lucernarum eſt. Plus
enim illis omnibus laboraui, ait quædam lucerna. Et ne

viribus

viribus ſuis ardere videretur, adiunxit, Non autē ego, ſed gratia dei mecū Omnis ergo prophetia ante domini aduentum, lucerna eſt. De qua dicit Petrus Apoſtolus, Habemus certiorem propheticum ſermonē, cui bene facitis intēdentes quemadmodum lucernæ lucenti in obſcuro loco, donec dies luceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris. Lucernæ itaq; prophetæ, & omnis prophetia vna magna lucerna. Quid apoſtoli? Non lucernæ etiam ipſi? Plane lucernæ. Solus enim ille non lucerna: non enim accenditur & extinguitur, quia ſicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit filio habere vitam in ſemetipſo. Lucernæ ergo & Apoſtoli, & gratias agunt, quia & accenſæ lumine veritatis ſunt, & feruent ſpiritu charitatis, & ſuppetit illis oleū gratiæ dei. Si non eſſent lucernæ, non diceret illis dominus, Vos eſtis lumen mundi. Nam poſteaquam dixit, Vos eſtis lumen mundi: oſtendit ne tale lumen ſe putarent, quale dictū eſt, Erat lumen verū, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: tunc autem hoc de domino dictum eſt, cum à Ioanne diſtingueretur. De Ioanne quidem Baptiſta dictum erat, Non erat ille lumen, ſed vt teſtimoniū perhiberet de lumine. Et ne diceres, quomodo lumen non erat, de quo Chriſtus dicit, quia lucerna erat? In comparatione alterius luminis non erat lumen: Erat enim verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ergo cum & diſcipulis diceret, Vos eſtis lumen mundi: ne ſibi aliquid tributū putarent: quod de ſolo Chriſto intelligendum eſſet, & ita lucernæ vento ſuperbiæ extinguerentur, cū dixiſſet, Vos eſtis lumen mundi: continuo ſubiunxit, Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montē conſtituta, neq; accendunt lucernā, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Sed quid ſi Apoſtolos non dixit lucernam, ſed accēſores lucernæ quam ponerent ſuper candelabrum? Audi quia ipſos dixit lucernam, Sic luceat, inquit, lumen veſtrum coram hominibus, vt videntes bona opera veſtra glorificent non vos, ſed patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Ergo & Moyſes perhibuit teſtimonium Chriſto, & Ioannes perhibuit teſtimonium Chriſto, & cæteri prophetæ & Apoſtoli perhibuerunt teſtimoniū Chriſto. His omnibus teſtimoniis præponit teſtimonium operum ſuorum, quia & per illos nō niſi deus perhibuit teſtimonium filio ſuo. Sed perhibet alio modo deus teſtimonium filio ſuo.

2. Petri 1. *Matth. 5.* *Ioan. 1.*

Per ipſum filium ſuũ indicat deus filium, indicat ſe per filium, ad hunc ſi potuerit homo peruenire, nec lucernis indigebit, & vere fodiendo altius ædificium perducet ad petram. Facilis eſt ergo fratres hodierna lectio, ſed propter heſternũ debitũ, ſcio enim quid diſtulerim, non abſtulerim, & dominus dignatus eſt donare, etiã hodie loqui ad vos. Recordamini quid repoſcere debeatis, ſi forte aliquo modo ſeruata pietate & ſalubri humilitate extẽdamus nos nõ aduerſus deũ, ſed ad deum, & leuemus ad eum animã noſtrã, effundentes eam ſuper nos,

Pſal. 41. ſicut ille in Pſalmo, cui dicebatur, Vbi eſt deus tuus: hæc, inquit, meditatus ſum, & effudi ſuper me animam meam. Leuemus ergo animam noſtrã ad deum, non contra deum, quia &

Pſal. 24. hoc dictum eſt, Ad te domine leuaui animam meam. Et leue-

Sapien. 9. mus adiuuãte ipſo, quia grauis eſt: Vnde autẽ grauis eſt? Quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ. Ne forte ergo poſſimus ſenſum noſtrum à multis colligere ad vnũ, & euulſum à multis leuare ad vnũ: quod quidem non poterimus, vt dixi, niſi adiuuet ille qui ad ſe vult leuari animas noſtras, & contingamus ex aliqua parte, quomodo verbũ deus vnicus patri coæternus & coæqualis patri, non faciat niſi quod viderit patrem facientem, cùm tamen pater ipſe non faciat aliquid niſi per filium videntem. Videtur mihi quomodo dominus Ieſus in hoc loco magnum quiddam inſinuare volens intentis, & infundere capacibus, incapaces autem excitare ad ſtudium, vt nondum intelligentes bene viuendo capaces fiant: inſinuauit nobis animam humanam & mentem rationalem, quæ ineſt homini, non ineſt pecori, non vegetari, non beatificari, non illuminari, niſi ab ipſa ſubſtantia dei, eamq́ue animam facere aliquid per corpus & de corpore, atq; habere ſubiectum corpus, & per corporalia mulceri poſſe ſenſus corporis vel offendi, & propter hoc, id eſt propter conſortium quoddam animæ & corporis in hac vita atque complexu, delectari animam lenitis, vel contriſtari offenſis corporis ſenſibus. beatitudinem tamen eius qua fit beata ipſa anima, nõ fieri niſi participatione illius vitæ ſemper viuæ, incõmutabilis, æternæq; ſubſtantiæ, quę deus eſt, vt quomodo anima quę inferior deo eſt, id quod ipſa inferius eſt, hoc eſt corpus facit viuere, ſic eandẽ animam non facit beatẽ viuere, niſi quod ipſa anima eſt ſuperius. Superior enim anima quàm corpus, & ſuperior quàm anima deus.

Anima

Anima vt præſtet aliquid inferiori, præſtatur illi à ſuperiore. Seruiat domino ſuo, ne conculcetur à ſeruo ſuo. Hæc eſt fratres mei, religio Chriſtiana, quæ prædicatur per totũ mũdum horrentibus inimicis, & vbi vincuntur murmurantibus, vbi præualent ſæuientibus. Hæc eſt religio Chriſtiana, vt colatur vnus deus, nõ multi dij: quia non facit animã beatã niſi vnus deus. Participatione dei fit beata, non participatione ſanctæ animæ fit beata infirma anima, nec participatione angeli fit beata ſancta anima: ſed ſi quærit beata eſſe infirma anima, quærat vnde beata ſit ſancta anima: Non enim beatus efficeris ex angelo tu, ſed vnde angelus, inde & tu. His præmiſſis atque firmiſſimè conſtitutis, animã rationalem non beatificari, niſi à deo, corpus nõ vegetari niſi per animã, atq; eſſe quandã medietaté inter deum & corpus, animã. Intendite ergo & recolite mecũ, non hodiernã, de qua ſufficienter locuti ſumus, ſed heſternam lectioné, quã ecce iam triduo verſamus atq; tractamus, & pro viribus fodimus, donec ad petram perueniamus. Verbum Chriſtus, & verbũ dei Chriſtus: apud deum, verbum Chriſtus, & deus verbũ Chriſtus, & deus & verbũ vnus deus. Illuc perge anima contẽptis cæteris, vel etiã tranſcenſis. Illuc perge, nihil potentius iſta creatura, quæ mens dicitur rationalis, nihil hac creatura ſublimius. Quicquid ſupra iſtam eſt, iam creator eſt. Dicebam autem quia verbum Chriſtus, & verbum dei Chriſtus, & deus verbũ Chriſtus, ſed non tantũ verbum Chriſtus, quia verbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis: ergo & verbũ & caro Chriſtus. Cùm enim in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Et quid nos in imo, qui nõ poteramus infirmi & humi repentes attingere deum? Nunquid relinquendi eramus? Abſit. Semetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens: non ergo formã dei amittens. Factus eſt ergo homo qui erat deus, accipiendo quod non erat, non amittendo quod erat. Ita factus eſt homo deus. Ibi habes aliquid propter infirmitaté tuam, ibi habes aliquid propter perfectioné tuã, erigat te Chriſtus per id quod homo eſt, ducat te per id quod deus & homo eſt, perducat te ad id quod deus eſt. Et tota prædicatio diſpenſatioq; per Chriſtum hæc eſt, fratres, & alia non eſt, vt reſurgant animæ, reſurgant & corpora. Vtrunq; quippe mortuum erat, corpus ex infirmitate, anima ex iniquitate. Reſurget anima ab iniquitate per id quod deus eſt, reſurget corpus à corruptione per id quod

Philip. 2.

homo eſt. Animæ reſurgunt per ſubſtantiam dei, corpora per diſpenſationem humanam. Quia vtrunq; mortuum erat, reſurgat vtrũq;. Quid vtrũq;? Anima & corpus. Per quid ergo anima niſi per deum Chriſtum? Per quid corpus, niſi per hominem eundem Chriſtum? Erat enim & in Chriſto anima humana, tota anima, non irrationale tantum animæ, ſed etiam rationale quod mens dicitur. Fuerunt enim quidam hæretici, & pulſi ſunt ab Eccleſia, qui putarent non habere mentem rationalem corpus Chriſti, ſed quaſi animam beluinam: excepta quippe rationali mẽte vita beluina eſt. Sed quia expulſi ſunt, & veritate expulſi ſunt: accipe totum Chriſtum, verbum, mentem rationalem, & carnem: hoc totum Chriſtus eſt. Reſurgat anima tua ab iniquitate per id quod deus eſt, reſurgat corpus tuũ à corruptione per id quod homo eſt. Proinde chariſſimi, audite magnam lectionis huius, quantum mihi videtur, profunditatem, & videte quemadmodum loquatur hic Chriſtus, nihil aliud quàm quare venerit Chriſtus, vt reſurgant animæ ab iniquitate, reſurgant corpora à corruptione. Iam dixi animæ per quid reſurgant, per ipſam ſubſtantiã dei: corpora per quid reſurgant, per diſpenſationem humanam domini noſtri Ieſu Chriſti. *Amen amen dico vobis, non poteſt à ſe filius facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.* Cœlum, terram, mare, quæ in cœlo, quæ in terra, quæ in mari, viſibilia, inuiſibilia, animalia in terris, fruteta in agris, natantia in aquis, in aëre volantia, in cœlo lucentia. Præter hæc omnia, angelos, virtutes, ſedes, dominationes, principatus, poteſtates: omnia per ipſum facta ſunt. Nunquid fecit omnia hæc deus pater, & deus demonſtrauit ea facta filio, vt & ipſe faceret alterũ mundum his omnibus plenũ? Non vtiq;. Sed quid? Quæcũq; enim ille fecerit, hæc & nõ alia, ſed hęc & filius, nec diſſimiliter, ſed ſimiliter facit. *Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Demonſtrat pater filio vt animæ ſuſcitentur, quia per patrẽ & filiũ animæ ſuſcitantur. Nec poſſunt viuere animæ, niſi earũ vita ſit deus. Si ergo non poſſunt viuere animæ, niſi earũ vita ſit deus, ſicut ipſæ ſunt vita corporũ, quod demonſtrat pater filio, id eſt, quod facit per filiũ facit: nõ enim faciendo demonſtrat pater filio, ſed demonſtrando facit per filium. Videt enim filius patrem demonſtrantem anteq̃ã aliquid fiat, & ex demonſtratione patris & viſione filij fit: patre per

Reſumit hic Aug. quod in 4. tractatib. expoſitum eſt amplius exponendum.

per filium: ſic animæ ſuſcitantur, ſi potuerint videre iſtam vnitatis coniunctioné, patrem demonſtrantem, filium videntem, & per patris demonſtrationem & filij viſioné fieri creaturam: atq; id fieri per patris demóſtrationem & filij viſionem, quod nec pater ſit nec filius, ſed infra patrem & filium, quicquid fit à patre per filium. Quis hoc videt? Ecce iterũ ad carnales ſenſus, ecce rurſus humiliamus nos, & deſcendimus ad vos, ſi tamen aliquid aliquando aſcenderamus à vobis. Vis demonſtrare aliquid filio tuo, vt faciat quod facis, facturus es tu & ſic demonſtraturus. Quod igitur facturus es quod demonſtres filio, non vtiq; facis per filium, ſed tu ſolus facis quod ipſe factum videat, & aliud tale ſimiliter faciat? Nó eſt hoc ibi. Quid pergis ad ſimilitudinem tuã, & deles in te ſimilitudinem dei? Ibi omnino nó eſt hoc. Inueni aliquid quomodo demonſtres filio tuo quod facies antequã facis, vt cum demóſtraueris, per filiũ facias hoc quod facis. Iam forte quaſi occurrit tibi, Ecce, inquis, cogito facere domum, & volo vt per filium meum fabricetur, antequam eam ipſe fabricem oſtẽdo filio meo quod facere volo, & facit ipſe, atque ego per ipſum, cui oſtendi voluntatem meam. Receſſiſti quidem à priſtina ſimilitudiné, ſed adhuc iaces in magna diſſimilitudine. Ecce enim antequam facias domum, indicas filio tuo, & demonſtras quid facere velis, vt te demonſtrãte antequam facias, faciat ipſe quod demonſtraueris, & tu per ipſum. Sed verba dicturus es filio tuo, inter te & ipſum verba curſura ſunt, & inter demonſtrantem & videntem, vel loquentem & audientem ſonus articulatus volat, qui non eſt quod tu, non eſt quod ipſe: ſonus quippe ille qui exit de ore tuo, & verberato aëre tangit aurem filij tui, & impleto ſenſu audiendi perducit ad cor cogitationem tuam: ſonus ergo ille non eſt ipſe tu, non eſt ipſe filius tuus. Signum datum eſt ab animo tuo animo, filij tui, quod ſignũ non eſt, nec animus tuus, nec animus filij tui, ſed aliud aliquid. Itáne putamus patrem deum locutum eſſe cum filio? Fuerunt verba inter deum & verbũ, quomodo iſtud eſt? An quicquam vellet pater dicere filio? Si vellet verba diceré, ipſe filius eſt verbum patris. Nunquid per verbum loqueretur ad verbum? An quia filius magnum verbum, minora verba curſura erant inter patrem & filium, ſonus aliquis & quaſi creatura quædam temporalis atque volatica, exitura erat ex ore patris, & percuſſura aurem filij? Nunquid habet deus cor-

pus,vt quaſi ex eius labiis procedat, & habet aures corporis verbum,in quas ſonus veniat?Remoue omnia corporalia, ſimplicitatem vide,ſi ſimplex es. Quomodo autem eris ſimplex? Si te non mundo implicaueris, ſed ex mundo explicaueris, explicãdo enim te ſimplex eris & vide ſi potes quod dico,aut ſi non potes,crede quod nõ vides.Dicis filio tuo, verbo dicis: verbum quod ſonat,nec tu es,nec filius tuus. Habeo, inquis, aliud quo oſtendã : ita enim eſt,inquis, eruditus filius meus, vt nec loquentẽ me audiat, ſed nutu oſtendo ei quod faciat. Ecce nutu oſtende quod vis, certe animus tuus vult oſtendere quod in ſe habet. Vnde facis nutum?De corpore ſcilicet & labiis, vultu,ſuperciliis,oculis, manibus,hæc omnia non ſunt quod animus tuus,etiã iſta media ſunt. Intellectũ eſt aliquid per hæc ſigna quæ non ſunt quod animus tuus nec quod animus filij tui, ſed hoc totum quod corpore agis infra animum tuũ eſt,& infra animũ filij tui,nec poteſt cognoſcere animum tuum filius tuus,niſi dederis ei ſigna de corpore. Quid igitur facio? Non eſt hoc ibi, ſimplicitas ibi eſt.Pater oſtendit filio quod facit,& oſtẽdendo filiũ gignit. Video quid dixerim,ſed quia video & quibus dixerim, fiat in vobis intellectus iſte quãdoq;.Nunc ſi nõ poteſtis cõprehendere quid ſit deus, vel hoc comprehendite quid non ſit deus: multum profeceritis, ſi non aliud quàm eſt de deo ſenſeritis: nondum potes peruenire ad quid ſit,perueni ad quid non ſit.Non eſt deus corpus, non terra, non cœlũ,n õluna,nõ ſol,nõ ſtellæ, nõ corporalia iſta: ſi enim non cœleſtia quanto minus terrena? Tolle omne corpus. Adhuc audi aliud, Non eſt deus mutabilis ſpiritus: nam fateor,& fatendũ eſt,quia euangeliũ loquitur, Deus ſpiritus eſt. Sed tranſi omnẽ mutabilem ſpiritũ, tranſi ſpiritum qui modo ſcit,modo neſcit,modo meminit, modo obliuiſcitur,vult quod nolebat, non vult quod volebat, ſiue patiatur iam iſtas mutabilitates,ſiue pati poſſet:tranſi hæc omnia,non inuenies in deo aliquid mutabilitatis,non aliquid quod aliter nunc eſt,aliter pauloante fuerit:nam vbi inuenis aliter & aliter,facta eſt ibi quædam mors: mors enim eſt, non eſſe quod fuit. Immortalis enim dicitur anima: eſt quidem, quia viuit ſemper anima, & eſt in illa quædam vita permanens, ſed mutabilis vita. Secundum mutabilitatem vitæ huius & mortalis dici poteſt,quia ſi viuebat ſapienter, & deſipit, mortua eſt in deterius: ſi viuebat inſipienter & ſapit, mortua eſt in melius:

Ioan. 4.

nam

nam eſſe mortem in deterius, eſſe mortem in melius: ſcriptura nos docet. Vtique in deterius mortui erant: de quibus dicitur, Sine mortuos, ſepeliāt mortuos ſuos: & exurge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus & de hac lectione quando mortui audient, & qui audierint viuent, in deterius mortui erant, ideo reuiuiſcunt. Reuiuiſcendo moriuntur in melius, quia & reuiuiſcendo nō erūt quod erant: non eſſe autem quod erant mors eſt. Sed forte ſi in melius eſt, non appellatur mors: appellauit autem illam mortem Apoſtolus, Si autem mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mūdi, quid adhuc velut viuētes de hoc mūdo decernitis? Et iterum, Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcōdita eſt cum Chriſto in deo, Mori nos vult vt viuamus, quia viximus vt moreremur. Quicquid ergo & à meliore in deterius, & à deteriore in melius moritur, non eſt hoc deus, quia neq; in melius ire poteſt ſumma bonitas neque in deterius vera æternitas. Vera autē æternitas eſt, vbi temporis nihil eſt. Erat autē modo hoc, & modo illud, iam tempus admiſſum eſt æternum nō eſt. Nam vt noueritis, quia non ſic deus immortalis quomodo anima, certe immortalis eſt anima: quid ergo eſt quod ait apoſtolus de deo, Qui ſolus habet immortalitatem: niſi quia hoc aperte dixit, ſolus habet incommutabilitatem, quia ſolus habet veram æternitatē, ergo ibi nulla mutabilitas. Agnoſce in te aliquid quod volo dicere intus: intus in te nō in te quaſi in corpore tuo, nā & ibi poteſt dici in te. In te eſt enim ſanitas, in te quælibet ætas, ſed ſecundum corpus in te eſt manus, pes tuus: ſed aliud eſt in te intus, aliud in te tanquā in veſte tua. Sed relinque foris & veſtem tuam & carnē tuā, deſcēde in te, adi ſecretariū tuum, mentem tuā & ibi vide quod volo dicere ſi potueris. Si enim tu ipſe a te lōge es, deo propinquare vnde potes? Dicebam de deo, & intellecturum te arbitrabaris. De anima dico, de te dico. intellige, ibi te probabo. Non enim valde longe pergo in exempla, quando de mente tua volo aliquā ſimilitudinem dare ad deum tuum, quia vtique nō in corpore, ſed in ipſa mente factus eſt homo ad imaginē dei. In ſimilitudine ſua deum quæramus, in imagine ſua creatorē agnoſcamus. Ibi intus, ſi potuerimus, inueniamus hoc quod dicimus, quo modo demonſtret pater filio, & filius videat quod demōſtrat pater, antequā fiat aliquid à patre per filiū. Sed cum dixero & intellexeris, nec ſi putes iam illud aliquid tale eſſe, vt ſerues ibi pietatem

Matt. 8.

Ephe. 5.

Coloſſ. 2.

Coloſſ. 3.

1. Tim. 6.

tatem quam volo à te ſeruari: & præcipue moneo, id eſt, vt ſi non vales comprehendere deum quid ſit, parum non tibi putes eſſe ſcire quid non ſit. Ecce in mēte tua video aliqua duo, memoriam tuam & cogitationem tuā, id eſt, quaſi aciē quandam & obtutum animæ tuæ. Vides aliquid, & per oculos percipis, & commēdas memoriæ, & ibi eſt intus quod memoriæ commendaſti in abdito reconditum quaſi in horreo, quaſi in theſauro, quaſi in ſecretario quodā & penetrali interiore. Cogitas aliunde intētio tua alibi eſt: illud quod vidiſti in memoria tua eſt, & non videtur à te, quia cogitatio tua in aliud intenditur. Modo probo, ſcientibus loquor. Carthaginem nomino, omnes modo intus quicumq; eam noſtis vidiſtis Carthaginē, nunquid tot ſunt Carthagines quot animæ veſtrę? Omnes vidiſtis per nomen hoc, per quatuor has ſyllabas notas vobis, erumpentes ex ore meo, tactæ ſunt aures veſtræ, factus eſt ſenſus animæ per corpus, & ab alia intētione reflexus eſt animus ad id quod ibi erat & vidit Carthaginem. Nunquid tūc eſt ibi Carthago facta? Iā ibi erat, ſed latebat. Quare latebat? Quia animus tuus in aliud attendebat. Cum vero reflexa eſt cogitatio tua ad id quod erat in memoria, inde formata eſt, & viſio quædam animi facta eſt: antea non erat viſio, ſed erat memoria: reflexa cogitatione ad memoriam, facta eſt viſio. Demonſtrauit ergo memoria tua cogitationi tuę Carthaginē, & quod in illa erat antequam intenderes, cōuerſæ ad ſe intentioni cogitationis oſtēdit. Ecce facta eſt à memoria demonſtratio, facta eſt in cogitatione viſio, & nulla verba in medio cucurrerūt, nullū ex corpore ſignū datū eſt; nec innuiſti, nec ſcripſiſti, nec ſonuiſti, & tamen cogitatio vidit quod memoria demonſtrauit: eiuſdem autem ſubſtantiæ eſt & quæ demonſtrauit, & cui demōſtrauit. Sed Carthaginem vt haberet & memoria tua, per oculos hauſta eſt imago hæc: vidiſti enim quod in memoria reconderes. Sic arborem quam meminiſti vidiſti, ſic montem, ſic fluuium, ſic amici faciem, ſic inimici, ſic patris, matris, fratris, ſororis, filij, vicini: ſic literarum in codice conſcriptarum, ſic ipſius codicis, ſic huius baſilicæ: omnia iſta vidiſtis & viſa quia iam erant, memoriæ cōmendaſti, & tanquam poſuiſti illic quæ videres cogitando cum velles, etiam cum ab illis corporis oculi defuiſſent. Vidiſti enim Carthaginem cum eſſes Carthagini, accepit ſpeciē per oculos anima tua, hæc ſpecies recondita eſt in memoria tua, & ſeruaſti aliquid intus homo

mo apud Carthaginem conſtitutus, quod poſſes apud te videre etiam cum ibi non eſſes. Hæc omnia forinſecus accepiſti. Pater quæ demõſtrat filio, non accepit extrinſecus, intus totum agitur, quia nihil creaturarum eſſet extrinſecus, niſi hoc pater feciſſet per filium. Creatura omnis à deo facta eſt. antequam fieret non erat. Non ergo facta viſa eſt & retenta memoriter, vt eam pater filio tanquam memoria cogitationi monſtraret, ſed faciẽdam pater monſtrauit faciendã filius vidit, & eam pater demonſtrãdo fecit, quia per filium videntem fecit. Et ideo mouere non debet, quia dictum eſt. niſi quod viderit patrem facientem: non dictũ eſt, demonſtrãtem. Per hoc enim ſignificatum eſt, id eſſe patri facere quod eſt monſtrare: vt ex hoc intelligatur per filium videntem omnia facere, nec illa demonſtratio, nec illa viſio temporalis eſt. Quia enim per filium fiũt omnia tempora, non vtiq; aliquo tempore poſſent ei demonſtrari facienda. Sic autem demonſtratio patris, filij viſionem gignit, quemadmodum pater filiũ gignit. Demõſtratio quippe generat viſionẽ, non viſio demõſtrationẽ. Quod ſi purius & perfectius intueri valeremus, fortaſſe inueniremꝰ, nec aliud eſſe patrẽ, aliud eius demonſtrationẽ: nec aliud filiũ, aliud eius viſionem. Sed ſi vix hoc cepimus, vix explicare potuimus, quo modo memoria quod cepit extrinſecus, oſtendat cogitationi: quanto minus capere aut explicare poterimus, quo modo pater deus demõſtrat filio quod non habet aliũde, vel quod non eſt aliud quam ipſe? Paruuli ſumus, loquor vobis quid non ſit deus, nõ oſtendo quid ſit. Ergo vt capiamus quid ſit, quid faciemus? Nunquid à me, nũquid per me poteritis? Dicam hoc paruulis, & vobis & mihi. Eſt per quem poſſimus: modo cantauimus, modo audiuimus, Iacta in deum curam tuã, & ipſe te enutriet. Ideo enim non potes, ô homo, quia paruulus es. Si paruulus es, nutriẽdus es, nutritus, grãdis eris. & quod paruulus non poteras, grãdis videbis: ſed vt nutriaris, iacta in deũ curã tuã. & ipſe te enutriet. Modo ergo percurramus breuiter quæ reſtant. & videte hic quæ commendaui, quo modo dominus inſinuet. *Pater diligit filiũ. & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.* Ipſe ſuſcitat animas, ſed per filium, vt fruãtur animæ ſuſcitatæ ſubſtãtia dei, hoc eſt patris & filij. *Et maiora his demonſtrabit ei opera.* Quibus maiora? Sanitatibus corporum. Iam & antea tractauimus, nec immorari debemus. Maior eſt enim reſurrectio corporis in æternum, quam hæc quæ ad tempus facta

Pſal. 54.

facta eſt in illo languido ſanitas corporis. Et maiora his demonſtrabit ei opera, *Vt vos miremini*. Demonſtrabit quaſi temporaliter, ergo quaſi homini facto in tempore, quia verbum deus non eſt factus, per quem omnia facta ſunt tempora: ſed homo factus eſt in tempore, apparet quo conſule, quo die conceptum de ſpiritu ſancto, virgo Maria peperit Chriſtum Ergo homo factus eſt in tempore, per quem deum facta ſunt tempora: ideo tãquam in tempore demonſtrauit ei opera maiora, id eſt, reſurrectionem corporum, vt vos miremini factam per filium reſurrectionem corporum. Deinde redit ad illam reſurrectionem animarũ *Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat*. Sed ſecũdum ſpiritum viuificat pater, viuificat filius, quos vult pater, quos vult filius, ſed ipſos pater quos filius, quia omnia per ipſum facta ſunt: ſicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. De reſurrectione animarum dictum eſt hoc: quid de reſurrectione corporum? Redit & dicit, *Neque enim pater iudicat quemquam ſed omne iudicium dedit filio*. Reſurrectio animarum fit per ſubſtantiam patris & filij eternam & incommutabilem: reſurrectio vero corporũ fit per diſpenſationem humanitatis filij tẽporalem non patri coæternam: ideo cũ memoraret iudiciũ vbi fieret reſurrectio corporum: Non enim pater, inquit, iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio. De reſurrectione autem animarum, ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat. ſic & filius quos vult viuificat: illud ergo ſimul pater & filius. Hoc autẽ de reſurrectione corporum, non iudicat pater quemquam, ſed omne iudicium dedit filio. *Vt omnes honorificent filium, ſicut honorificãt patrem*. Hoc redditum eſt reſurrectioni animarum, vt omnes honorificent filium. Quomodo? Sicut honorificant patrem: animarum enim reſurrectionẽ ſic operatur filius quomodo pater. Ergo in animarum reſurrectione omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem. Quid de honorificatione propter reſurrectionẽ corporis? *Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui miſit illum*. Non dixit ſicut, ſed honorificat & honorificat. Honoratur enim homo Chriſtus, ſed nõ ſicut pater deus. Quare? Quia ſecundũ hoc dixit, Pater maior me eſt. Quãdo autem honorificatur filius ſicut honorificatur pater? Cum in principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ, & omnia per ipſum facta ſunt. Et ideo in hac honorificatione ſecunda,

quid

quid ait? Qui nõ honorificat filium, nec honorificat patrẽ qui miſit illũ? Nõ eſt miſſus filius, niſi quia factus eſt homo. *Amen amen dico vobis.* Iterum redit ad reſurrectionem animarum, vt aſſidue dicentem capiamus, quia velut volantẽ ſermonem ſequi non poteramus, ecce immoratur nobiſcum ſermo dei, ecce quaſi habitat cum infirmitatibus noſtris, redit rurſus ad commendationem reſurrectionis animarum: Amẽ amen dico vobis. *Quia qui verbum meum audit, & credit ei qui me miſit, habet vitam æternã:* Sed tanquã ex patre. Quia qui verbũ meũ audit. & credit ei qui miſit me ex patre habet vitam æternam, credendo in eum qui miſit illum. *Et in iudicium non venit, ſed tranſit à morte ad vitam.* Sed ex patre viuificatur qui credit. Quid tu? Nõ viuificas? Vide quia & filius quos vult viuificat. *Amen amen dico vobis, quia venit hora quãdo mortui audient vocem filij dei. & qui audierint viuent.* Hic non dixit, credent ei qui miſit me, & ideo viuẽt, ſed audiẽdo vocem filij dei, qui audierint hoc eſt, obaudierint filio dei, viuẽt. Ergo & ex patre viuent, cũ credẽt patri: & ex filio viuent, cũ audierint vocẽ filij dei: quare ex patre viuẽt, & ex filio viuent? *Sicut enim habet pater vitã in ſemetipſo ſic dedit filio, habere vitã in ſemetipſo.* Impleuit de reſurrectione animarũ, reſtat euidẽtius dicere de reſurrectione corporũ: *Et poteſtatẽ dedit ei iudiciũ facere:* nõ ſolũ animas per fidẽ & ſapientiã ſuſcitare, ſed & iudiciũ facere. Quare autem hæc? *Quia filius hominis eſt.* Facit ergo aliquid pater per filium hominis, quod non facit ex ſubſtãtia ſua cui æqualis eſt filius, ſicut ipſum naſci, ſicut ipſum crucifigi, ſicut ipſum mori, ſicut ipſum reſurgere, non enim aliquid horum patri contigit, ſic & reſuſcitationem corporum, nam reſuſcitationem animarum ex ſubſtantia ſua pater facit per ſubſtãtiam filij qua illi æqualis eſt: animæ quippe fiunt participes illius incommutabilis lucis, non corpora: reſuſcitationem autẽ corporum pater facit per filium hominis. Et poteſtatem enim dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt, ſecundum illud quod ſupra dixit, Neque enim pater iudicat quemquam. Et vt oſtendat quia de reſurrectione corporum hoc dixit. *Nolite mirari hoc, quia veniet hora:* non nunc eſt, ſed veniet hora. *In qua omnes qui in monumentis ſunt.* iam hoc & heſterno die ſatiatiſſimè audiſtis, *Audient vocem eius, & procedent.* Et vbi? In iudiciũ: *Qui bene fecerunt in reſurrectionẽ vitæ, qui male egerũt, in reſurrectionem iudicij.* Et tu hoc facis ſolus, ô domine, quia omne,

omne iudicium filio pater dedit, & non iudicat quemquam? Ego, inquit, facio. Sed quomodo facis? *Non poſſum à me facere quicquam, ſed ſicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt.* Cum ageretur de reſurrrectione animarum, nõ dicebat audio ſed video. Audio enim tanquam præcipientis patris imperiũ. Iam ergo ſicut homo, ſicut quo maior eſt pater, iam ex forma ſerui, non ex forma dei, ſicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt. Vnde eſt iudicium iuſtum hominis? Fratres mei attendite, *Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.*

Ab eo quod ſcriptum eſt, Poſt hoc abiit Ieſus trans mare Galilææ quod eſt Tiberiadis: vſque ad id quod ait, Illi ergo homines cũ vidiſſent quod fecerat ſignum dicebant Quia hic eſt vere propheta qui venit in mundum. Tractatus XXIIII.

Cap. 6. MIracula quæ fecit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſunt quidem diuina opera, & ad intelligendum deum de viſibilibus admonẽt humanam mẽtem. Quia enim ille non eſt talis ſubſtantia quæ videri oculis poſſit, & miracula eius, quibus totum mundum regit, vniuerſámque creaturam adminiſtrat, aſſiduitate viluerunt, ita vt pene nemo dignetur attendere opera dei mira & ſtupẽda in quolibet ſeminis grano ſecundum ipſam ſuam miſericordiam ſeruauit ſibi quædam, quæ faceret opportuno tẽpore præter vſitatum curſum ordinémque naturæ. vt non maiora ſed inſolita videndo ſtuperent, quibus quotidiana viluerant Maius enim miraculum eſt gubernatio totius mundi, quàm ſaturatio quinque milium hominum de quinque panibus, & tamen hæc nemo miratur. Illud mirantur homines nõ quia maius eſt, ſed quia rarum eſt. Quis enim & nũc paſcit vniuerſum mũdũ, niſi ille qui de paucis granis ſegetes creat? Fecit ergo quomodo deus Vnde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicauit quinq; panes, poteſtas enim erat in manib⁹ Chriſti. Panes autẽ illi quinq;, quaſi ſemina erãt non quidẽ terræ mandata, ſed ab eo qui terrã fecit multiplicata. Hoc ergo admotũ eſt ſenſibus quo erigeretur mẽs, & exhibitũ oculis vbi exerceretur intellectus, vt inuiſibilẽ deum per viſibilia opera miraremur, & erecti ad fidẽ, & purgati per fidẽ, etiã ipſum inuiſibiliter videre cuperemus, quẽ de rebus viſibilibus inuiſibiliter noſceremus. Nec tamen ſufficit hæc intueri in miraculis Chriſti. Interrogemus

gemus ipſa miracula, quid nobis loquantur de Chriſto. Habēt enim ſi intelligantur linguam ſuam: nam quia ipſe Chriſtus verbum Dei eſt etiam factum verbi, verbum nobis eſt. Hoc ergo miraculum ſicut audiuimus quàm magnum eſt, quęramus etiam quàm profundum ſit. Non tantum eius ſuperficie delectemur, ſed etiam altitudinem perſcrutemur: habet enim aliquid intus, hoc miramur foris. Vidimus, expectauimus magnum quiddā, præclarum quiddam, & omnino diuinū, quod fieri niſi à deo nō poſſit. Laudauimus de facto factorē. Sed quē admodum ſi literas pulchras alicubi inſpiceremus, non nobis ſufficeret laudare ſcriptoris articulum, quomodo eas pariles, æquales, decoraſque fecit, niſi etiā legerimus quid nobis per illas indicauerit, ita factum hoc qui tantum inſpicit, delectatur pulchritudine facti vt admiretur artificem: qui autem intelligit quaſi legit. Aliter enim videtur pictura, aliter videntur literæ. Picturam cum videris, hoc eſt, totum vidiſſe laudaſſe: literas cum videris, non hoc eſt totum, quoniam commoneris & legere, etenim dicis, cum videris literas, ſi forte non eas noſti legere. Quid putamus eſſe quod hic ſcriptum eſt? Interrogas quid ſit, cum iam videas aliquid. Aliud tibi demonſtraturus eſt, à quo quæris agnoſcere quod vidiſti. Alios ille oculos habet, alios tu. Nónne ſimiliter apices videtis? Sed non ſimiliter ſigna cognoſcitis. Tu ergo vides & laudas, ille videt laudat, legit & intelligit. Quia ergo vidimus, quia laudauimus, legamus & intelligamus. Dominus in monte, multo magis intelligamus quia dominus in monte, verbum eſt in alto. Proinde non quaſi humiliter iacet, quod in monte factū eſt: nec tranſeunter prætereundum eſt, ſed ſuſpiciendum. Turbas vidit, eſurientes agnouit, miſericorditer pauit, non ſolum pro bonitate, verumetiam pro poteſtate. Quid enim ſola prodeſſet bonitas, vbi non erat panis, vnde turba eſuriens paſceretur? Niſi bonitati adeſſet poteſtas, ieiuna illa turba & eſuriens remaneret. Deniq; & diſcipuli qui erant cum domino in fame, & ipſi turbas volebant paſcere, vt nō remanerent inanes, ſed vnde paſcerent non habebant. Interrogauit dominus vnde emerentur panes ad turbas paſcendas. Et ait ſcriptura, *Hoc autem dicebat tentans eum.* diſcipulū ſcilicet Philippum quē interrogauerat. *Ipſe autem ſciebat quid eſſet facturus.* Cur ergo bonus tentabat, niſi quia ignorantiā diſcipuli demōſtrabat? Et forte in demonſtratione ignorantiæ diſcipuli aliquid ſignificauit.

ficauit. Apparebit ergo cum ipſum ſacramentum de quinque panibus cœperit nobis loqui, & quid ſignificet indicare. Ibi enim videbimus, quare dominus in hoc facto ignorantiam diſcipuli voluit interrogãdo quod ſciebat oſtendere: nam interrogamus aliquando quod neſcimus, audire volentes vt diſcamus: aliquando interrogamus quod ſcimus, & ſcire volentes vtrum ille ſciat quem interrogamus: vtrumq; hoc nouerat dominus, & quod interrogabat ſciebat, & quid eſſet facturus ipſe nouerat, & hoc neſcire Philippum ſciebat ſimiliter. Quare itaq; interrogabat niſi quia illius ignorantiam demonſtrabat? Et hoc quare fecerit, vt dixi, poſtea intelligemus. *Andreas ait, Eſt hic puer quidã qui habet quinq; panes & duos piſces, ſed hæc quid ſunt ad tantos?* Cum dixiſſet Philippus interrogatus ducentorum denariorum panes non ſufficere, quibus tanta illa turba reficeretur, erat ibi quidam puer portans quinque panes hordeaceos & duos piſces. *Et ait Ieſus, Facite homines diſcumbere. Erat autem ibi fœnum multum, & diſcubuerũt ferme quinq; milia hominum. Accepit autem dominus Ieſus panes gratias egit, iuſsit frãgi panes poni ante diſcũbẽtes* Fracti ſunt panes poſiti ante diſcumbentes, nõ iam quinque panes ſed quod ad iecerat qui creauerat quod auctũ erat, *Et de piſcibus quãtum ſufficiebat.* Parum eſt turbam illam fuiſſe ſatiatam etiam fragmenta reſederunt, & ipſa colligi iuſſa ſunt ne perirent. *Et impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum.* Breuiter vt curramus, quinque panes intelliguntur quinque libri Moyſi, merito non triticei ſed hordeacei, quia ad vetus teſtamentum pertinent. Noſtis autem hordeum ita creatum, vt ad medullam eius vix perueniatur, veſtitur enim eadẽ medulla tegmine palæ, & ipſa palea tenax & inhærens, vt cum labore exuatur. Talis eſt litera veteris teſtamenti, veſtita tegminibus carnaliũ ſacramentorum: ſed ſi ad eius medullam perueniatur, paſcit & ſatiat Ferebat ergo puer quidam quinq; panes & duos piſces. Si quæramus quis fuerit puer iſte, forte populus Iſrael erat. Senſu puerili portabat, nec manducabat, illa enim quæ portabat clauſa onerabant, aperta paſcebant. Duo autem piſces videntur nobis ſignificare duas illas in veteri teſtamento ſublimes perſonas, quæ vngebantur ad populũ ſanctificandum & regendũ, ſacerdotes & reges. Et ipſe venit in myſterio aliquando, qui per illas ſignificabatur, venit aliquãdo qui per medullam hordei oſtẽdebatur, per paleã vero hordei occultabatur.

Venit

Venit ipſe vnus vtramq; perſonam in ſe portans, ſacerdotis & regis. Sacerdotis per victimam, quam ſeipſum obtulit pro nobis deo. Regis quia regitur ab eo, & aperiuntur quæ clauſa portabātur. Gratias illi, impleuit per ſe quod per vetus teſtamentum promittebatur, & frangi iuſſit panes: frangēdo multiplicati ſunt. Nihil verius. Quinq; enim libri Moyſi, quàm multos libros cum exponuntur, tanquam frangendo, id eſt, diſſerendo fecerunt? Sed quia in illo hordeo ignorantia primi populi tegebatur, de quo primo populo dictum eſt, Quandiu legitur Moyſes, velamen ſupra corda eorū poſitum eſt. Nondum enim ablatū erat velamen, quia nondū venerat Chriſtus. Nondū velum tēpli fuerat illo in cruce pendēte conſciſſum. Quia ergo ignorātia populi erat in lege, propterea illa domini tentatio ignorantiā diſcipuli demōſtrabat. Nihil igitur vacat, omnia innuunt, ſed intellectorem requirunt: nam & iſte numerus paſti populi populū ſignificabat ſub lege conſtitutū. Cur enim quinq; milia erāt, niſi quia ſub lege erāt, quæ lex, quinq; libris Moyſi explicatā? Vnde & quinq; illis porticibus languidi prodebātur, non ſanabātur. Ille autē ibi curauit languidū, qui & hic turbas de quinq; panibus pauit. nam & ſuper fœnū diſcūbebant. Carnaliter ergo ſapiebant, & in carnalibus quieſcebant. Omnis enim caro fœnū. Quæ ſunt autē illa fragmēta, niſi quę populus nō potuit mādūcare? Intelligātur ergo quædā ſecretiora intelligētiæ, quæ multitudo nō poteſt capere. Quid ergo reſtat, niſi vt ſecretiora intelligētiæ quæ nō poteſt capere multitudo, illis credātur qui idonei ſunt & alios docere, ſicut erāt Apoſtoli, vnde duodecim cophini impleti ſunt? Factū eſt hoc & mirabiliter, quia magnū: factū eſt & vtiliter, quia ſpiritaliter factū eſt. Qui tūc viderūt, admirati ſunt, nos autē nō miramur cū audimus. Factū eſt enim vt illi viderent, ſcriptū eſt autem vt nos audiremus. Quod in illis oculis valuerūt, hoc in nobis fides: cernimus quippe animo, ꝙ oculis nō potuimus. Et prælati ſumus illis, quoniā de nobis dictū eſt, Beati qui non vidēt & credūt. Addo autē quia forte & intelleximus, ꝙ illa turba nō intellexit. Et vere nos paſti ſumus, qui ad medullā hordei peruenire potuimus. Deniq; homines illi qui viderūt hoc, quid putauerunt? *Illi*, inquit, *homines cum vidiſſent quod fecerat ſignū, dicebant, quia hic eſt vere propheta*. Adhuc forte ideo Chriſtū prophetā putabāt, quia ſuper fœnum diſcumbebant. Erat autē ille dominus prophetarum,

2.Cor.3. (margin, beside "Quandiu")

Eſa. 40. (margin, beside "fœnū")

Ioan. 20. (margin, beside "paſti ſumus")

impletor prophetarum, ſanctificator prophetarum, ſed & pro
Deut.18. pheta nam & Moyſi dictū eſt, Suſcitabo eis prophetā ſimilē
tui: ſimilem ſecundum carnem, non ſecundum maieſtatem. Et
de ipſo Chriſto illam domini promiſſionē habere intellectū,
Acto. 7. aperte in actibus Apoſtolorū exponitur & legitur. Et ipſe do-
Ioan.4. minus de ſe ait, Nō eſt propheta ſine honore, niſi in patria ſua.
Propheta dominus, & verbum dei dominus, & nullus prophe
ta ſine verbo Dei prophetat. Cum prophetis verbum Dei, &
propheta verbum dei. Meruerunt priora tempora prophetas
afflatos, & impletos verbo dei: meruimus nos prophetā ipſum
verbum dei. Sic autem propheta Chriſtus dominus propheta-
rum, ſicut angelus Chriſtus dominus angelorum; nam & ipſe
Eſa.9. dictus eſt magni conſilij angelus. Veruntamen alibi quid dicit
propheta? Quia non legatus neque angelus, ſed ipſe veniens
cf. 63 ſaluos faciet eos; id eſt, ad ſaluos eos faciendos non mittet le-
gatum, non mittet angelum, ſed veniet ipſe. Quis veniet, Ipſe
ciuf. 70. angelus, Certe non per angelum, niſi quia iſte ſic angelus, vt
etiam dominus angelorum. Etenim angeli latine nuncij ſunt.
Si Chriſtus nihil annunciaret, angelus non diceretur; ſi Chri-
ſtus nihil prophetaret, propheta non diceretur: exhortatus eſt
nos ad fidem, & ad capeſſendam vitam æternam. Aliquid præ
ſens annunciauit, aliquid futurum prædixit. Ex eo quòd præ-
ſens nūciauit, angelus erat: ex eo quòd futurum prædixit, pro-
pheta erat ex eo quòd verbum dei caro factum eſt, & angelo-
rum & prophetarum dominus erat.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Ieſus ergo cum cognouiſſet, quòd venisſent vt raperent eum: vſque ad id quod ait, Et omnis qui videt filium & credit in eum, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. *Tractatus XXV.*

HEſternam ex Euangelio lectionem, iſta eſt hodierna quæ ſequitur, vnde hodiernus ſermo debetur. Facto illo miraculo, vbi quinque milia hominum de quinque panibus pauit Ieſus, cum admiratæ eſſent turbæ, & eum magnum prophetam dicerent qui venit in mundum: ſequitur hoc, *Ieſus ergo cum vidiſſet, quia venerant vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus.* Datur ergo intelligi, quòd dominus cum ſederet in monte cum diſcipulis ſuis, & videret turbas ad ſe venientes, deſcenderat de monte, & circa inferiora loca turbas pauerat: nam quomodo fieri poteſt, vt

rurſus illuc fugeret, niſi ante de monte deſcenderet? Significatur ergo aliquid, quòd dominus de alto deſcendit ad paſcendas turbas: pauit & aſcendit, Quare autem aſcendit, cum cognouiſſet quia eum vellēt rapere & regem facere? Quid enim? Nō erat rex, qui timebat fieri rex? Erat omnino. Nec talis rex qui ab hominibus fieret, ſed talis rex qui hominibus regnum daret. Nūquid forte & hic aliquid ſignificat nobis Ieſus, cuius verba facta ſunt? Ergo in hoc quod voluerunt eum rapere & regem facere, & propter hoc fugit in montem ipſe ſolus, hoc in illo factū tacet, nihil loquitur, nihil ſignificat: an forte hoc erat rapere eum, præuenire velle tēpus regni eius? Etenim venerat modo, non iam regnare quomodo regnaturus eſt in eo quod dicimus, Adueniat regnum tuum. Semper quidem ille cum patre regnat ſecundum quod eſt filius Dei, verbum Dei, verbum per quod facta ſunt omnia: Prædixerunt autem Prophetæ regnum eius, etiam ſecundum id quod homo factus eſt Chriſtus, & fecit fideles ſuos Chriſtianos: erit enim regnum Chriſtianorū quod modo colligitur, quod modo cōparatur, quod modo emitur ſanguine Chriſti. Erit aliquando manifeſtum regnum eius, quando aperta erit claritas ſanctorum, poſt iudicium ab eo factum: quod iudicium ſupra ipſe dixit, quod filius hominis facturus ſit. De quo etiā Apoſtolus dixit, Cum tradiderit regnum Deo & patri. Vnde etiam ipſe ait, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab initio mundi. Diſcipuli autem & turbæ credentes in eum, putauerunt illum ſic veniſſe vt etiam regnaret: hoc eſt velle rapere & regem facere, præuenire velle tempus eius, quod ipſe apud ſe occultabat, vt opportunè proderet, & opportunè in fine ſeculi declararet. Nam vt noueritis, quia regem eum volebant facere, id eſt, anteuenire, & iam habere manifeſtum Chriſti regnum, quem primo oportebat iudicari, & deinde iudicare, vbi crucifixus eſt, & illi qui in eum ſperabant, ſpem reſurrectionis eius perdiderant, reſurgens à mortuis inuenit inde duos cum deſperatione ſibi ſermocinantes, & cum gemitu quæ geſta fuerant colloquentes, & apparens eis velut incognitus, cum oculi eorum tenerētur ne ab eis agnoſceretur, ſermonem tractantibus miſcuit, illique narrantes ei vnde ſermocinarentur, dixerūt, quòd ille magnus propheta in factis & dictis occiſus eſſet à principibus ſacerdotum: Et nos, inquiunt, ſperabamus: quia ipſe eſſet redempturus Iſraël. Rectè ſperabatis,

Matth. 6. *1. Cor. 15.* *Matt. 25.* *Luca. 24.*

batis, verũ ſperabatis, in illo eſt redemptio Iſraël. Sed quid feſtinatis? Rapere vultis. Illud etiam indicat nobis hũc ſenſum, quia cũ eũ quærerẽt diſcipulis de fine, dixerũt ei, Si hoc in tẽ-
Acta 1. pore repræſentabis, & quando erit regnum Iſraël? Iam enim eſſe cupiebant, iam volebant, hoc eſt rapere velle, & regem facere. Sed ait diſcipulis, quia adhuc ſolus aſcenſurus erat: Non inquit, eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate: ſed accipietis virtutem ex alto, ſpiritũ ſanctum ſuperuenientẽ in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalẽ, & in omni Iudæa & Samaria, & vſq; ad fines terræ. Vultis vt iam exhibeam regnum? prius colligam quod exhibeã. Altitudinem amatis, & altitudinem adipiſcimini, ſed per humilitatem me ſequimini. Sic de illo etiam prædictum eſt, Et congre
Pſal. 7. gatio populorũ circumdabit te, & propter hanc in altum regredere, id eſt, vt circumdet te congregatio populorũ, vt multos colligas, regredere in altũ. Sic fecit pauit & aſcendit. Quare autẽ dictum eſt, fugit? Neq; enim vere ſi nollet teneretur, ſi nollet raperetur, qui ſi nollet, nec agnoſceretur: nam vt noueritis hoc myſtice factũ, non ex neceſsitate, ſed ex ſignificante diſpoſitione, modo in conſequenti videbitis quia eis ſecundo turbis, quæ eum quærebãt apparuit, & cũ eis loquẽs, multa eis dixit, multa de pane cœleſti diſputauit. Nónne cũ ipſis de pane diſputans erat, à quibus ne teneretur aufugerat? Non ergo & tunc poterat agere vt non ab eis comprehenderetur, quemadmodũ poſtea quando cũ eis loquebatur? Aliquid ergo ſignificauit fugiendo. Quid eſt ergo fugit? Non potuit intelligi altitudo eius. Quicquid enim nó intellexeris, fugit me dicis. *Ergo fugit iterum in montem ipſe ſolus.* Primogenitus à mortuis aſcendens ſuper omnes cœlos, & interpellans pro nobis. Interea illo ſurſum poſito ſolo ſacerdote magno, qui intrauit in interiora veli, foris populo conſtituto: hunc enim
Roma. 8. ſacerdos ille in lege veteri ſignificabat, qui hoc ſemel in anno
Hebr. 9. faciebat. Illo ergo ſurſum poſito, diſcipuli in nauicula quid patiebãtur? Nã illo in altis cõſtituto, nauicula illa Eccleſiã ſignificabat. Si nó hoc primo in Eccleſiã intelligimus, ꝙ illa nauicula patiebatur, nó erant illa ſignificãtia, ſed ſimpliciter tranſeuntia. Si autẽ videmus exprimi in Eccleſia veritatem illarum ſignificationum, manifeſtũ eſt, quia facta Chriſti genera ſunt locutionũ, *Vt autẽ ſero factũ eſt*, inquit, *deſcenderunt diſcipuli*

eius

eius ad mare. Et cum aſcendiſſent nauiculam, venerunt trans mare in Capernaum. Cito dixit finitum quod poſtea factum eſt Venerunt trans mare in Capernaum, & redit vt exponat quemadmodum venerunt, quia per ſtagnum nauigantes tranſierunt. Et dum veniſſent ad eum locum, quò eos veniſſe iam dixit, recapitulando exponit quid acciderit. *Tenebræ iam factæ erant. & non venerat ad illos Ieſus* Merito tenebræ, quia lux non venerat. Tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad eos Ieſus. Quantum accedit finis mundi, creſcũt errores, crebreſcunt terrores, creſcit iniquitas, creſcit infidelitas. Lux deniq; quæ charitas apud Ioannem ipſum Euangeliſtam ſatis aperteq; mõſtratur, ita vt diceret, Qui odit fratrem *1. Ioan. 2.* ſuum in tenebris eſt, creberrimè extinguitur. Creſcunt iræ, & tenebræ odiorum fraternorum quotidie creſcunt, & nondum venit Ieſus. Vnde apparet quia creſcunt? Quoniã abundabit *Matt. 24.* iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Creſcunt tenebræ, & nondum venit Ieſus. Creſcentibus tenebris, refrigeſcente charitate, abundãte iniquitate, ipſi ſunt fluctus nauem turbãtes. Tempeſtates & venti, clamores ſunt maledicorum. Inde charitas refrigeſcit, inde fluctus augentur, & turbatur nauis. *Vento magno flante mare exurgebat.* tenebræ creſcebant, intelligẽtia minuebatur, iniquitas augebatur. *Cum remigaſſent ergo quaſi ſtadia viginti quinque aut triginta.* Interea ambulabant, promouebant, nec venti illi, & tẽpeſtates, & fluctus & tenebræ id agebant, vt vel nauis nõ promoueretur, vel ſoluta mergeretur, ſed inter illa omnia mala ibat. Etenim quia abũdauit iniquitas, & refrigeſcit charitas multorũ, creſcũt fluctus, augentur tenebræ, ſæuit vẽtus, ſed tamen nauis ambulat. Qui enim perſeuerauerit vſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Nec ipſe ſta- *Matt. 10.* diorum numerus contẽnendus eſt. Neq; enim vere poſſet ni- *& 24.* hil ſignificare quod dictũ eſt, Cum remigaſſent ſtadia vigintiquinq; aut triginta, tunc ad eos venit Ieſus. Sufficeret aut vigintiquinq; aut triginta maxime quia æſtimãtis erat, non affirmantis. Nunquid periclitaretur veritas in æſtimãte, ſi diceret ſtãdia fermè triginta, aut ſtadia fermè vigintiquinq;? ſed ex vigintiquinq; fecit triginta. Quæramus numerũ viceſimumquintum. Vnde conſtant, vnde fiunt? de quinario. Quinarius ille numerus ad legem pertinet. Ipſi ſunt quinq; libri Moyſi, ipſi ſunt quinque porticus illæ languidos continentes, ipſi quinq; panes quinque milia hominũ paſcentes. Ergo legem

ſignificat numerus vigeſimus quintus. Quoniam quinq; per quinq;, id eſt quinquies quini, faciũt vigintiquinq;, quadratum quinarium. Sed huic legi antequã Euangelium veniret, deerat perfectio. Perfectio autem in ſenario numero comprehenditur, propterea ſex diebus deus mundum perfecit, & quinq; ipſa per ſex multiplicẽtur, vt lex per Euangeliũ adimpleatur, vt fiant ſexies quini triginta. Ad eos ergo qui implent legem, venit Ieſus. Et venit. Quomodo? Calcans fluctus, omnes tumores mundi ſub pedibus habens, omnes celſitudines ſeculi premens. Hoc agitur quantum additur tempori, & quantum accedit ætas ſeculi. Augentur in iſto mundo tribulationes augentur mala, augentur contritiones, exaggerantur hæc omnia. Ieſus tranſit calcans fluctus, & tamen tantæ ſunt tribulationes: vt etiam ipſi qui crediderunt in Ieſum, & qui conantur perſeuerare in finẽ, expaueſcant ne deficiant. Chriſto fluctus calcante ſeculi, ambitiones & altitudines deprimente, expaueſcit Chriſtianus. Nónne hæc illi prædicta ſunt? Merito & Ieſu in fluctibus ambulante, *Timuerunt.* Quomodo Chriſtiani quanuis habentes ſpem in futuro ſeculo, quando viderint deprimi altitudinem ſeculi huius plerumq; conturbantur de contritione rerum humanarum, aperiunt Euangelium, aperiunt ſcripturas diuinas, & inueniunt ibi iſta omnia prædicta quia hoc dominus facit, Deprimit celſitudines ſeculi, vt ab humilibus glorificetur. De quorum altitudine prædictũ eſt, ciuitates firmiſſimas deſtrues. & inimici defecerunt frameę in finẽ. & ciuitates deſtruxiſti. Quid ergo timetis Chriſtiani? Chriſtus loquitur, *Ego ſum, nolite timere.* Quid hæc expaueſcitis? quid timetis? Ego iſta prædixi, ego facio, neceſſe eſt vt fiant. Ego ſum, nolite timere. *Voluerunt ergo eũ accipere in nauim.* Agnoſcentes & gaudẽtes ſecuri facti. *Et ſtatim fuit nauis ad terrã ad aquã ibant* Factus eſt finis ad terrã, de humido ad ſolidũ, de turbato ad firmũ, de itinere ad finẽ. *Altera die turba quæ ſtabat trãs mare.* Vnde illi venerãt, *Vidit quia nauicula alia nõ erat ibi niſi vna & quia nõ introiſſet cum diſcipulis ſuis in nauim, ſed ſoli diſcipuli eius abiſſent, alia vero ſuperuenerũt naues à Tiberiade, iuxta locũ vbi mãducauerũt panẽ gratias agẽtes domino, Cũ ergo vidiſſet turba, quia Ieſus non eſſet ibi neq; diſcipuli eius, aſcẽderũt in nauiculas, et venerũt Capernaũ quærẽtes Ieſum.* Inſinuatũ tamẽ eſt illis tã magnũ miraculũ: viderũt enim ꝙ diſcipuli ſoli aſcendiſſent in nauim, & quia

Hic prætéritur textus. Vidẽt Ieſum, & ſequẽ & timuerunt.

quia alia natus non ibi erat. Venerunt autẽ inde & naues iuxta locum illum vbi manducauerunt panes, in quibus eũ turbæ ſecutæ ſunt cum diſcipulis ſuis. Ergo non aſcenderat, alia nauis illic non erat. Vnde ſubito trans mare factus eſt Ieſus, niſi quia ſuper mare ambulauit, vt miraculũ monſtraret? *Et cum inueniſſent eum.* Turbæ. Ecce repræſentat ſe turbis, à quibus ſe rapi timuerat, & in montem fugerat. Omnino confirmat & inſinuat nobis in myſterio dicta eſſe illa omnia: & facta in magno ſacramẽto, vt aliquid ſignificarẽt. Ecce eſt ille qui in montem fugerat turbas nonne cum ipſis turbis loquitur? Modo teneant, modo regem faciant. Et cum inueniſſent eum *Trans mare, dicunt ei, Rabbi, quando huc venisti?* Ille poſt miraculi ſacramentum & ſermonem infert, vt ſi fieri poteſt, qui paſti ſunt, paſcantur, & quorum ſatiauit panibus vẽtres, ſatiet, & ſermonibus mentes, ſed ſi capiunt: & ſi nõ capiunt, ſumatur quod nõ capiunt, ne fragmẽta pereant. Loquatur ergo & audiamus? *Reſpondit Ieſus & dixit, Amẽ amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus meis.* Propter carnem me quæritis, non propter ſpiritum: Quàm multi non quærunt Ieſum, niſi vt illis faciat bene ſecundum tẽpus: alius negocium habet, quærit interceſſionem clericorum: alius premitur à potentiore, fugit ad Eccleſiam: alius pro ſe vult interuenire apud eum, apud quem parum valet. Ille ſic, ille ſic, impletur quotidie talibus Eccleſia. Vix quæritur Ieſus propter Ieſum. Quæritis me nõ quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus. *Operamini cibum, nõ cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.* Quæritis me propter aliud, quærite me propter me. Seipſum chariſſimi, dominus inſinuat iſtum cibum, quod in ſequentibus illuceſcit, *Quem filius hominis dabit vobis.* Expectabas credo iterum panes manducare, iterum diſcumbere, iterum ſaginari: ſed dixerat, cibum non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam: quomodo dictum fuerat mulieri illi Samaritanæ, Si ſcires quis eſt qui petit à te bibere tu forſitan poſtulaſſes ab eo, & daret tibi aquam viuam: cum illa diceret, Vnde tibi, quandoquidem non habes hauritorium, & puteus altus eſt? Samaritanæ reſpondit, Si ſcires qui à te petit bibere, tu petiſſes ab eo, & daret tibi aquam viuam, vnde qui biberit amplius non ſitit: nam de hac aqua qui biberit, ſitiet iterum. Et gauiſa eſt illa, & voluit accipere, quaſi non paſſura ſitim corporis, quæ labore hauriendi fatigabatur, *Ioan. 4.*

r 5 gabatur,

gabatur, & ſic inter huiuſmodi ſermocinationes peruenit ad potũ ſpiritalẽ. Omnino iſto modo & hic: hunc ergo cibũ operamini, nõ qui perit, ſed qui permanet in vitã æternã, quem filius hominis dabit vobis. *Hũc enim pater ſignauit deus.* Iſtũ filium hominis nolite ſic accipere, quaſi alios filios hominũ, de quibus dictũ eſt, Filij autẽ hominũ in protectione alarum tuarum ſperabunt. Iſte filius hominis ſequeſtratus quadam gratia ſpiritus, & ſecundum carnem filius hominis, exceptus à numero hominum. filius hominis eſt. Iſte & filius hominis & filius dei eſt, iſte homo etiam deus eſt. Alio loco in-
Matt. 16. terrogans diſcipulos ait, Quem dicunt eſſe homines filium hominis? Et illi, Alij Ioannem, alij Heliam, alij Hieremiam, aut vnum ex prophetis. Et ille, Vos vero quẽ me dicitis eſſe? Reſpondit Petrus, Tu es Chriſtus filius dei viui. Ille dixit ſe filium hominis, & Petrus eum dixit filium dei viui. Optime ille commemorabat quod miſericorditer exhibuerat. Ille cõmemorabat quod in claritate permanebat, Verbum Dei commendabat humilitatem ſuam, homo agnoſcit claritatem domini ſui. Et reuera fratres, puto quia iuſtum eſt. Humiliauit ſe propter nos, glorificemus illum nos. Non enim filius hominis propter ſe eſt: ſed propter nos, Ergo filius hominis erat illo modo. Cum verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, ideo enim hunc deus pater ſignauit. Signare quid eſt, niſi proprium aliquid ponere? Hoc eſt enim ſignare, imponere aliquid quod non confundatur cũ cæteris. Signare, eſt ſignũ rei ponere. Cuicumque rei ponis ſignum ideo ponis ſignum, ne confuſa cum aliis, à te non poſſit agnoſci. Pater ergo eum ſignauit. Quid eſt ſignauit? Proprium quiddam illi dedit, ne
Pſal. 44. cæteris comparetur hominibus. Ideo de illo dictum eſt, Vnxit te deus deus tuus oleo exultationis, præ participibus tuis. Ergo ſignare quid eſt? Exceptum habere, hoc eſt, præ participibus tuis, Itaque nolite, inquit, me contemnere, quia filius ſum hominis, & quærite à me cibum qui non perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Sic enim filius hominis ſum, vt non ſim vnus ex vobis, ſic ſum filius hominis, vt pater deus me ſignaret? Quid eſt ſignaret? Proprium aliquid mihi daret, quo non confunderer cum genere humano, ſed per me liberaretur genus humanum. *Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus vt operemur opera dei?* Dixerat enim illis, Operamini eſcam, non quæ perit, ſed quæ permanet in vitam æter

tam æternam. Quid faciemus, inquiunt? quid obſeruando hoc præceptum implere poterimus? *Reſpondit Ieſus & dixit eis, Hoc eſt opus Dei vt credatis in eum quem miſit ille.* Hoc eſt ergo manducare cibum non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Vt quid paras dentes & ventrẽ? Crede & manducaſti. Diſcernitur quidem ab operibus fides: ſicut Apoſtolus dicit, iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis, & ſunt opera quę videntur bona ſine fide Chriſti, & non ſunt bona, quia non referuntur ad eum finem ex quo ſunt bona. Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiã omni credenti. Ideo noluit diſcernere ab opere fidem, ſed ipſam fidem dixit eſſe opus Dei: Ipſa eſt enim qui per dilectionem operatur. Nec dixit, hoc eſt opus veſtrum: ſed, hoc eſt opus dei, vt credatis in eum quem miſit ille, vt qui gloriatur, in domino glorietur. Quia ergo inuitabat eos ad fidem, illi adhuc quærebant ſigna quibus crederẽt. Vide ſi non Iudæi ſigna petunt. Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & credamus tibi? quid operaris? Parúmne erat quòd de quinque panibus paſſi ſunt? Sciebant hoc quidem, ſed huic cibo manna de cœlo præferebant. Dominus autem Ieſus talem ſe dicebat, vt ſe Moyſi præponeret. Non enim auſus eſt Moyſes de ſe dicere, quod daret cibum non qui perit, ſed qui permanet in vitã æternã. Aliquid plus iſte promittebat quàm Moyſes. Per Moyſem quippe promittebatur regnum & terra fluens lac & mel, tẽporalis pax, abundantia filiorũ, ſalus corporis, & cætera omnia, tẽporalia quidẽ, in figura tamen ſpiritalia, quia veteri homini in veteri teſtamento promittebantur. Attendebant ergo promiſſa per Moyſem, attendebãt promiſſa per Chriſtũ. Ille plenum ventrẽ promittebat in terra, ſed cibo qui periit: iſte promittebat cibum non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Attendebant eũ plus promittentẽ, & quaſi nõdum videbant maiora facientẽ. Attendebant itaque qualia feciſſet Moyſes, & adhuc aliqua maiora volebãt fieri ab eo qui tam magna promittebat, quid, inquiũt, facis vt credamus tibi? Et vt noueritis quia miracula illa huic miraculo cõparabant, & ideo quaſi minora iſta iudicabant quæ faciebat Ieſus, *Patres enim noſtri,* inquiunt, *manna manducauerunt in deſerto.* Sed quid eſt manna? Forte contemnitis. *Sicut ſcriptum eſt, Dedit illis manna manducare.* Per Moyſem patres noſtri panem de cœlo acceperunt, & non eſt dictum eis à Moyſe, operamini

De conſe. di. 2. cap. Vt quid.
Roma. 3.
Roma. 10.
Galat. 5.
1. Cor. 1.
Exod. 8.

ramini cibum non qui perit. Tu promittis cibum qui nõ perit,ſed qui permanet in vitam æternam, & non talia operaris qualia Moyſes. Panes hordeaceos ille non dedit, ſed dedit manna de cœlo. *Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cœlo,ſed pater meus dedit vobis panem de cœlo. Verus enim panis eſt qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo.* Verus ergo ille panis qui dat vitã mũdo & ipſe cibus eſt, de quo paulo ante locutus ſum, operamini cibũ non qui perit,ſed qui permanet in vitam æternam. Ergo & illud manna hũc ſignificabat, & illa omnia ſina mea erant. Signa mea dilexiſtis,qui ſignificabatur contemnitis. Nõ ergo Moyſes dedit panẽ de cœlo, deus dat panẽ. Sed quẽ panẽ? Forte mãna? Nõ,ſed panẽ quẽ ſignificabat manna, ipſum ſcilicet dominũ Ieſum. Pater meus dat vobis panẽ verũ. Panis enim deus eſt qui deſcendit de cœlo, & dat vitã mundo. *Dixerunt ergo ad eum, domine, da nobis ſemper panem hunc.* Quomodo

Ioan.4. mulier illa Samaritana cui dictũ eſt, Qui biberit de hac aqua, non ſitiet vnquam: continuo illa ſecundum corpus accipiens, ſed tamen carere indigentia nolens, da mihi, inquit, domine de hac aqua: ſic & iſti, domine, da nobis panem hunc qui nos reficiat, nec deficiat. *Dixit autem eis Ieſus, Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me, nõ eſuriet: & qui credit in me, nõ ſitiet vnquã.* Qui venit ad me, hoc eſt quod ait, & qui credit in me: & quòd dixit, nõ eſuriet, hoc intelligendũ eſt, & nõ ſitiet vnquã. Vtroque illa ſignificatur æterna ſatietas, vbi nulla eſt egeſtas. Panem de cœlo deſideratis, ante vos habetis, & nõ manducatis. *Sed dixi vobis, quia & vidiſtis me & non credidiſtis.* Sed nõ ideo ego populũ perdidi. Nũquid enim infidelitas veſtra fidẽ dei euacuauit? Vide enim quod ſequitur, *Omne quod dat mihi pater, ad me veniet, & eũ qui venit ad me, nõ eiiciã foras.* Quale eſt, intus illud, vnde nõ exitur foras? Magnũ penetrale, & dulce ſecretũ. O ſecretũ ſine tædio, ſine amaritudine malarum cogitationum, ſine interpellatione tẽtationum & dolorum. Nõnne illud ſecretum eſt quo intrauit ille, cui dicturus eſt

Matt.25. dominus ſeruo bene merito, Euge ſerue bone & fidelis, intra in gaudium domini tui? Et eum qui veniet ad me, nõ eiiciam foras. *Quia deſcendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, ſed eius qui miſit me.* Ideo ergo eũ qui veniet ad te, non eiicies foras, quia deſcendiſti de cœlo, non facere voluntatem tuam, ſed voluntatem eius qui te miſit: Magnum ſacramentũ.

Obſecro

Obſecro vos, ſimul pulſemus, exeat ad nos aliquid quod nos paſcat, ſecundum quod nos delectauit. Magnũ illud & dulce ſecretum, Qui veniet ad me, attende, attende & appende. Qui venit ad me, non eiiciam foras. Ergo qui veniet, inquit, non eiiciam foras. Quare? Quia deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Ipſa eſt ergo cauſa quare non eiicias eum foras, qui venit ad te, quia non voluntatem tuam facere deſcendiſti de cœlo, ſed voluntatem eius qui te miſit. Ipſa eſt, quid ergo quærimus vtrum ipſa ſit? Ipſa eſt, ipſe quippe loquitur. [Non enim fas eſt aliud opinari quàm loquitur.] Qui venerit ad me, non eiiciam foras. Et quaſi quæreres, quare? Quia non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Timeo ne foras propterea exierit anima à deo, quia ſuperba erat, imò non *Eccle.10.* dubito: ſcriptum eſt enim, Initium omnis peccati ſuperbia: & Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à deo: ſcriptũ eſt, firmũ eſt, verum eſt. Deinde quid de ſuperbo dicitur mortali accincto pannis, carnis prægrauato pondere, corruptibili corpore, & tamen extollenti ſe, & obliuiſcenti qua pelle veſtitus ſit? Quid ei dicit ſcriptura? Quid ſuperbis terra & cinis? Quid ſuperbit? Dicat quid ſuperbit. Quoniam in vita ſua proiecit intima ſua? Quid eſt proiecit, niſi porrò iecit? hoc eſt exire foras. Etenim intrare intro, appetere intima eſt: proiicere intima foras, exire eſt. Intima proiecit ſuperbus, intima appetit humilis: ſuperbia eiicimur, humilitate regredimur. Caput omnium morborum ſuperbia, quia caput omnium peccatorũ ſuperbia. Medicus quando ægritudinẽ diſcutit ſi curet quod per aliquam cauſam factum eſt: & ipſam cauſam per quam factum eſt non curet, ad tempus videtur mederi, cauſa manẽte morbus repetitur. Verbi gratia, apertius hoc dicam. Humor in corpore ſcabiem vel vlcera gignit in corpore, fit magna febris, & non paruus dolor, exhibentur quædam medicamenta quæ ſcabiem compeſcant, & feruorem illum vlceris ſedant, & adhibentur & proficiunt, vides hominem qui fuit vlceroſus & ſcabioſus ſanatum, ſed quia humor ille non eiectus eſt, rurſus ad vlcus redit: cognoſcens hoc medicus, pulgat humorem, detrahit cauſam, & nulla erunt vlcera. Vnde ergo abundat iniquitas? Per ſuperbiam. Cura ſuperbiam, & nulla erit iniquitas. Vt ergo cauſa omnium morborum curaretur, id eſt, ſuperbia, deſcendit & humilis factus eſt filius dei. Quid

ſuperbis

ſuperbis homo? Filius dei propter te humilis factus eſt. Puderet te fortaſſe imitari humilem hominem, ſaltem imitare humilem deum. Venit filius dei in homine, & humilis factus eſt. Præcipitur tibi vt ſis humilis, non tibi præcipitur vt ex homine fias pecus. Ille deus factus eſt homo, tu homo cognoſce quia es homo. Tota humilitas tua eſt vt cognoſcas te. Ergo quia humilitatem docet deus: dixit, Non veni facere voluntatem meam, ſed eius voluntatē qui miſit me: hæc enim commendatio humilitatis eſt. Superbia quippe facit voluntatem ſuam, humilitas facit voluntatem dei. Ideo qui ad me venerit non eiiciam foras. Quare? Quia non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Humilis veni, humilitatem docere veni: qui ad me venit, incorporat mihi: qui ad me venit, humilis fit: qui mihi adhæret, humilis erit, quia non facit voluntatem ſuam, ſed dei: & ideo nō eiicietur foras, quia cum ſuperbus eſſet, eiectus eſt foras. Vide illa interriora
Pſal. 35. commēdari in Pſalmo, Filij autem hominum in protectione alarum tuarum ſperabunt. Vide quid ſit ire intrò, vide quid ſit ad illius protectionem confugere, vide quid ſit etiam ſub verbera patris currere: flagellat enim omnem filium quem re
Hebr. 12. cipit. Filij autē hominū ſub tegmine alarū tuarū ſperabunt: & quid eſt intus? Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Cū miſeris intrò, intrantes in gaudium domini ſui inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrēte voluptatis tuę potabis eos. Quoniam apud te eſt fons vitæ, non foris extra te, ſed intus
Philipp. 2. apud te, ibi fons vitæ in lumine tuo videbimus lumen. Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & iuſtitiam tuam his qui recto ſunt corde. Qui ſequuntur voluntatem domini ſui, non quærentes ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti, ipſi ſunt recto cor-
Pſal. 72. de, ipſis non commouentur pedes: Bonus enim Deus Iſraël rectis corde. Mei autem, inquit ille, penè commoti ſunt pedes. Quare? Quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum intuens. Ergo quibus bonus eſt deus niſi rectis corde? Nam mihi torto corde diſplicuit deus. Quare diſplicuit? quia dedit fœlicitatē malis: & ideo nutarunt mihi pedes, quaſi ſine cauſa ſeruiſſem deo. Ideo ergo mei penè commoti ſunt pedes, quia non fui rectus corde. Quid eſt ergo rectus corde? Sequens voluntatem dei. Fœlix eſt ille, laborat ille: ille male viuit & fœlix eſt, ille iuſte viuit & laborat. Non indignetur iuſte viuens & laborans, intus habet quod fœlix ille non habet, non ergo

triſtetur

triſtetur, non maceretur, non deficiat. Fœlix ille habet aurum in arca, iſte deum in conſcientia. Compara nũc aurũ & deum, arcam & conſcientiam. Ille illud habet quod perit, & ibi habet vnde perit: iſte deum habet, & eum qui perire nõ poteſt, & ibi habet vnde auferri non poteſt, ſed ſi ſit rectus corde, tũc enim intrat & non exit: ideo ille dicebat, Quoniam apud te eſt fons vitæ, & non apud nos: Ideo intrare debemus vt viuamus, non quaſi nobis ſufficere vt pereamus, non quaſi de noſtro velle ſatiari vt areſcamus, ſed os ad ipſum fontem ponere, vbi aqua non deficit. Quia voluit ſuo conſilio viuere Adã, & lapſus eſt per eum qui ante ceciderat per ſuperbiam, qui ei calicẽ ipſius ſuperbiæ propinauit. Quia ergo apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, intus bibamus, intus videamus. Quare enim inde exitum eſt? audi quare. Non veniat mihi pes ſuperbiæ: ergo ille exiit cui venit pes ſuperbię oſtendit quia ideo exiit. Et manus peccatorum non moueant me propter pedem ſuperbiæ. Quare hoc dicis? Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem. Vbi ceciderunt? In ipſa ſuperbia expulſi ſunt nec potuerunt ſtare. Si ergo ſuperbia expulit eos qui non potuerũt ſtare, humilitas intromittit, qui poſſunt in perpetuum ſtare. Ideo etenim ille qui dixit, Exultabunt oſſa humiliata: prædixit, Auditui meo dabis exultationem & lætitiam. Quid eſt, auditui meo? Audiendo te fœlix ſum: de voce tua fœlix ſum: intus bibendo fœlix ſum ideo non cado, ideo exultabunt oſſa humiliata, ideo amicus ſponſi ſtat & audit eum: ideo ſtat quia audit. De interiore fonte bibit ideo ſtat. Illi qui noluerunt de interiore fonte bibere, ideo ceciderunt & expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Doctor itaque humilitatis venit non facere voluntatẽ ſuam, ſed voluntatem eius qui miſit illum. Veniamus ad eũ, intremus ad eũ incorporemur ei, vt nec nos faciamus voluntatẽ noſtrã, ſed volũtatem dei, & non nos eiiciet foras, quia mẽbra eius ſumus, quia caput noſtrũ eſſe voluit docendo humilitatẽ. Ad extremum, ipſum audite concionantem, Venite ad me qui laboratis & onerati eſtis. Tollite iugũ meũ ſuper vos & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Et cũ hoc didiceritis, inuenietis requiẽ animabus veſtris, vnde nõ eiiciamini foras: quia deſcẽdi de cœlo, non vt faciam voluntatẽ meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Humilitatem doceo, ad me venire non poteſt niſi humilis. Non mittit foras niſi ſuperbia, quomodo nõ exit

Pſal. 35. *Pſal. 50.* *Ioan. 3.* *Matt. 11.*

exit foras qui ſeruat humilitatem, & non labitur à veritate. Dicta ſunt quantum dici potuerunt de abſcondito ſenſu fratres: ſatis enim hic latet ſenſus & neſcio vtrũ cõgruis verbis à me ſit deprõptus & exculcus, quare ideo non eiiciat foras qui venit ad illum, quia non venit facere voluntatem ſuam, ſed voluntatem eius qui miſit eum *Hac eſt autem*. inquit, *Voluntas eius qui miſit me patris. Vt omne quod dedit mihi, non perdã ex eo.* Ipſe illi datus eſt qui ſeruat humilitatem: hoc accepit, qui non ſeruat humilitatem, longe eſt à magiſtro humilitatis. Vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo. Sic non eſt voluntas in conſpectu patris veſtri, vt pereat vnus de puſillis iſtis. De tumentibus poteſt perire, de puſillis nihil perit: quia niſi fueritis ſicut puſillus iſte, non intrabitis in regnũ cœlorũ.

Matt.18. Omne quod dedit mihi pater non perdam ex eo, *Sed reſuſcitabo illud in nouiſſimo die.* Videte quemadmodũ & hic geminam illam reſurrectionem delinict. Qui venit ad me modo reſurgit humilis factus in mẽbris meis, ſed & reſuſcitabo eum in nouiſſimo die ſecundum carnem. *Hac eſt enim voluntas patris mei qui miſit me, vt omnis qui videt filiũ, & credit in eum habeat vitam aternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Superius dixit, qui audit verbum meum & credit ei qui miſit me: modo autem, qui videt filium & credit in eum. Non dixit videt filium, & credit in patrem: hoc eſt credere in filiũ quod & in patrem quia ſicut habet pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitã habere in ſemetipſo, vt omnis qui videt filium & credit in eum, habeat vitam æternam. Credẽdo & tranſeundo ad vitam, tanquam prima illa reſurrectione, & quia non eſt ſola, & reſuſcitabo ego eum, inquit, in nouiſſimo die.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Murmurabant ergo Iudai de illo, quia dixiſſet, Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi: Vſque ad id vbi ait, Qui manducat hunc panem viuet in aternum.

Tractatus XXVI.

CVm dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſicut in Euangelio cum legeretur audiuimus, panem ſe eſſe dixiſſet, qui de cœlo deſcendit, *Murmurauerunt Iudai & dixerunt. Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo hic dicit, quia deſcendit de cœlo?* Iſti à pane de cœlo longe erant, nec eum eſurire nouerant. Fauces cordis languidas habebant, auribus apertis ſurdi erant, videbant & cæci ſtabant: panis quippe iſte interioris hominis quærit eſuriem: vnde

vnde alio loco dicit, Beati qui eſuriunt & ſitiūt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Iuſtitiam vero nobis eſſet Chriſtum Paulus Apoſtolus dicit, ac per hoc qui eſurit hunc panem, eſuriat iuſtitiam: ſed iuſtitiam quæ de cœlo deſcendit, iuſtitiam quam dat Deus, nō quam ſibi facit homo. Si enim nullam ſibi homo faceret iuſtitiam, non diceret Apoſtolus de Iudæis: Ignorantes enim Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti: inde erant iſti qui panem de cœlo deſcendentem non intelligebant, quia ſua iuſtitia ſaturati, iuſtitiam Dei non eſuriebant. Quid eſt hoc, iuſtitia Dei & iuſtitia hominis? Iuſtitia Dei hic dicitur, non qua iuſtus eſt Deus, ſed quā dat homini Deus, vt iuſtus ſit homo per Deum. Quæ autem erat illorum iuſtitia, qui de ſuis viribus præſumebant, & quaſi impletores legis ſeipſos ex ſua virtute dicebant? Nemo autem implet legem niſi adiuuerit gratia, id eſt, panis qui de cœlo deſcendit: Legis enim plenitudo, compendio vt ait Apoſtolus, charitas eſt: charitas nō nummi, ſed Dei: charitas non terræ, non cœli, ſed eius qui fecit cœlum & terram. Vnde iſta charitas homini? Ipſum audiamus, Charitas inquit, Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū qui datus eſt nobis. Daturus ergo dominus ſpiritum ſanctum, dixit ſe panem qui de cœlo deſcendit, hortans vt credamus in eum. Credere enim in eum, hoc eſt manducare panem viuum. Qui credit in eum, manducat, inuiſibiliter ſaginatur, quia & inuiſibiliter renaſcitur. Infans intus eſt, nouus intus eſt, vbi nouellatur, ibi ſatiatur. Quid ergo talibus murmurantibus *Reſpondit Ieſus? Nolite murmurare inuicem.* Tanquam dicens, Scio quare non eſuriatis, & iſtum panem non intelligatis neque quæratis, Nolite murmurare inuicem. *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum.* Magna gratiæ cōmendatio. Nemo venit niſi tractus. Quem trahat & quem non trahat: quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare ſi nos vis errare: ſemel accipe & intellige, Non traheris, ora vt traharis. Quid hic dicimus fratres? ſi trahimur ad Chriſtum, ergo inuiti credimus, ergo violentia adhibetur, nō voluntas excitatur? Intrare quiſquam Eccleſiam poteſt nolens, accedere ad altare poteſt nolens, accipere poteſt ſacramentum nolens, credere non poteſt niſi volens. Si corpore crederetur, fieret in nolentibus: ſed non corpore creditur ad iuſtitiam. Apoſtolum audi dicentem, Corde creditur ad iuſtitiam. Et quid ſequitur?

Matth. 5. *1. Cor. 1.* *Roma. 10.* *Roma. 13.* *Roma. 5.* *De conſe. di. 2. cap. credere. 4 ſen. diſt. 9. cap. 1.* *2. ſen diſt. 2. cap non eſt tamen.* *Roma. 10.*

Ore autem confeſſio fit ad ſalutem. De radice cordis ſurgit iſta confeſſio. Aliquando audis confitentem, & neſcis ardentem: vocas confitentem, & neſcis credentem. Sed nec debes vocare confitentem, quem iudicas non credentem: hoc eſt enim confiteri dicere quod habes in corde. Si autem aliud in corde habes aliud dicis, loqueris, non confiteris. Cum ergo in Chriſtum corde credatur, quod nemo vtique facit inuitus: qui autem trahitur, tanquam inuitus cogi videtur, quomodo iſtam ſoluimus quęſtionem: Nemo venit ad me, niſi pater qui me miſit traxerit eum? Si trahitur, ait aliquis, inuitus venit: ſi inuitus venit, nec credit: ſi non credit, nec venit. Non enim ad Chriſtum ambulando currimus, ſed credendo: nec motu corporis, ſed voluntate cordis accedimus. Ideo illa mulier quæ fimbriam tetigit, magis tetigit quàm turba quæ preſſit. Ideo dominus dixit, Quis me tetigit? & mirantes diſcipuli dixerunt, *Luca. 8.* Turba te comprimit, & dicis, quis me tetigit? Et ille repetiuit, Tetigit me aliquis. Illa tangit, turba premit: quid eſt tetigit, niſi credidit? Vnde & mulieri illi poſt reſurrectionem dixit vo- *Ioan. 20.* lenti ſe mittere ad pedes eius, Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem: quod vides hoc ſolum me eſſe putas. Noli me tangere, quid eſt? Hoc me ſolum eſſe putas quod tibi appareo. Noli me ſic credere, hoc eſt, noli me tangere, nondũ enim aſcendi ad patrem meum: tibi nondum aſcendi, nam inde nunquam receſſi. In terra non tangebat ſtantem, & quomodo tangeret ad patrem aſcendentem? Sic tamen ſic ſe tangi voluit, ſic tangitur ab eis à quibus bene tangitur, aſcendens ad patrem, manens cum patre, æqualis patri. Inde & hic ſi aduertis, Nemo venit ad me, niſi quem pater attraxerit, noli te cogitare inuitum trahi. Trahitur animus & amore. Nec timere debemus ne ab hominibus qui verba perpendunt, & à rebus maxime diuinis intelligendis longe remoti ſunt, in hoc ſcripturarum ſanctarum euangelico verbo forſitan reprehendamur, & dicatur nobis. Quomodo voluntate credo ſi trahor? Ego dico, Parum eſt voluntate, etiam voluptate traheris. *Pſal. 36.* Quid eſt trahi voluptate? Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tuï. Eſt quædam voluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cœleſtis. Porrò ſi pœtæ dicere licuit, Trahit *Virg in. eglo.* ſua quemque voluptas: non neceſſitas, ſed voluptas: non obligatio, ſed delectatio: quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Chriſtum, qui delectatur veritate, dele-

ctatur

ctatur beatitudine, delectatur iuſtitia, delectatur ſempiterna vita, quod totum Chriſtus eſt? An vero habent corporis ſenſus voluptates ſuas, & animus deſeritur à voluptatibus ſuis? Si animus non habet voluptates ſuas, vnde dicitur, Filij autem hominum, ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis deliciarum tuarum potabis eos: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Da amantem, & ſentit quod dico, da deſiderantem, da eſurientem, da in iſta ſolitudine peregrinantem atque ſitientem, & fontem æternæ patriæ ſuſpirantem, da talem, & ſcit quid dicam: ſi autem frigido loquor, neſcit quid loquor. Tales erant iſti qui inuicem murmurabant. Pater, inquit, quem traxerit venit ad me. Quid eſt autem, pater quem traxerit, cum ipſe Chriſtus trahat? Quare voluit dicere, pater quem traxerit? Si trahendi ſumus, ab illo trahamur, cui dicit quædam quæ diligit, Poſt odorem vnguentorum tuorum curremus. Sed quid intelligi voluit, aduertamus fratres, & quantum poſſumus capiamus. Trahit pater ad filium eos qui propterea credunt in filium, quia eum cogitant patrem habere deum. Deus enim pater æqualem ſibi genuit filium, & qui cogitat, atque in fide ſua ſentit & ruminat æqualem eſſe patri eum in quem credidit, ipſum trahit pater ad filium. Arrius credidit creaturam, non eum traxit pater, quia non conſiderat patrem, qui filium non credit æqualem. Quid dicis ô Arri, quid dicis hæretice, quid loqueris? Quid eſt Chriſtus? Non, inquit, Deus verus, ſed quem fecit Deus verus, Non te traxit pater, non intellexiſti patrem, cuius filium negas. Aliud cogitas, non eſt ipſe filius, nec à patre traheris, nec ad filium traheris. Aliud eſt enim filius, aliud quod tu dicis. Fotinus dicit, Homo ſolus eſt Chriſtus, non eſt & Deus: Qui ſic credit, non pater eum trahit. Quem trahit pater? Illum qui dicit, Tu es Chriſtus filius Dei viui, non ſicut Propheta, non ſicut Ioannes, non ſicut aliquis magnus iuſtus, ſed ſicut vnicus, ſicut æqualis, Tu es Chriſtus filius Dei viuit, ait. Vide quia tractus eſt, & à patre tractus eſt. Et dominus quid? Beatus es Simon bar Iona, quia non tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Iſta eſt reuelatio, ipſa eſt attractio. Ramum viridem oſtendis oui, & trahis illam. Nuces puero demonſtrantur & trahitur, & quod currit trahitur, amando

Pſal. 35. *Canti. 1.* *Matt. 16.*

mando trahitur, ſine læſione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Si ergo iſta quæ inter delicias & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt, quoniam verum eſt, Trahit ſua quemque voluptas? non trahit reuelatus Chriſtus à patre? Quid enim fortius deſiderat anima quàm veritaté? Quo auida, fauces habere debet, vnde optare, vt ſanum ſit intus palatum vera iudicandi, niſi vt manducet & bibat ſapientiam, iuſtitiam, veritatem, æternitatem? Vbi autem hoc? Ibi melius, verius ibi planius ibi: nam hic facilius poſſumus eſurire, & hoc ſi bonam ſpē habemus, quàm ſaturari: Beati enim, inquit, qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, ſed hic: quoniam ſaturabũtur, ſed ibi. Ideo cũ dixiſſet Nemo venit ad me niſi pater qui miſit me traxerit eum: quid ſubiecit? *Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Reddo illi quod amat reddo quod ſperat. Videbit quod adhuc non videndo credidit: manducabit quod eſuriit. ſatiabitur eo quod ſitit. Vbi? In reſurrectione mortuorũ quia ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. *Scriptum eſt enim in prophetis. Et erunt omnes docibiles dei.* Quare hoc dixi ô Iudæi? Pater vos non docuit, quomodo poteſtis me agnoſcere? Omnes regni illius homines docibiles dei erũt, non ab hominibus audient: & ſi ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, intus coruſcat, intus reuelatur. Quid faciũt homines forinſecus annunciãtes? Quid facio modo ego cum loquor? Strepitum verborum ingero auribus veſtris. Niſi ergo reuelet ille qui intus eſt, quid dico, quid loquor? Exterior, cultor arboris: interior, eſt creator: Qui plantat & qui rigat, extrinſecus operatur: hoc facimus nos. Sed neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ dat deus: hoc eſt, erunt omnes docibiles dei. Qui omnes? *Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me.* Videte, quomodo trahit pater: docendo delectat, nó neceſsitatem imponendo. Ecce quomodo trahit, erunt omnes docibiles dei. Trahere dei eſt, Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: trahere enim dei eſt. Quid igitur fratres? Si omnis qui audiuit à patre & didicit, ipſe venit ad Chriſtum, Chriſtus nihil hic docuit. Quid quòd patrem magiſtrum homines non viderunt, filium viderunt? Filius dicebat, ſed pater docebat. Ego cum homo ſim quem doceo? Quem fratres niſi eum, qui audit verbum meum? Si ego cum homo ſim, illum doceo qui audit verbum meum: illum docet pater, qui audit verbum eius. Si illum

Matt. 5.

1. Cor. 3.

Si illũ docet pater qui audit verbũ eius quære quid ſit Chriſtus & inuenies verbũ eius. In principio erat verbum. Non in principio fecit deus verbum quomodo in principio fecit deus cœlum & terram: ecce quia non eſt creatura. Diſce trahi ad filium à patre, doceat te pater, audi verbũ eius. Quod verbum, inquies audio? In principio erat verbum. Non factum eſt, ſed erat, & verbũ erat apud deũ, & deus erat verbum. Quomodo homines in carne conſtituti audiant tale verbum? Quia verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Exponit hoc & ipſe, & oſtendit nobis quid dixerit, qui audiuit a patre & didicit, venit ad me. Continuo ſubiecit quod cogitare poſsimus. *Non quia patrẽ vidit quiſquam, niſi is qui eſt à deo, hic vidit patrem.* Quid eſt quod ait, Ego vidi patrem, vos nõ vidiſtis patrem, & tamẽ nõ venitis ad me niſi trahamini à patre? Quid eſt autem nobis trahi à patre, niſi diſcere a patre? Quid eſt diſcere à patre, niſi audire à patre? Quid eſt audire à patre, niſi audire verbum patris id eſt me? Ne fortè ergo cum dico vobis, Omnis qui audiuit à patre & didicit dicatis apud vos, ſed nũquam vidimus patrem, quomodo ergo diſcere potuimus à patre? A me ipſo audite, Non quia patrem vidit quiſquam, ſed qui eſt à deo, hic vidit patrem: ego noui patrẽ, ab illo ſum ſed quomodo verbum ab illo cuius eſt verbum, non quod ſonat & tranſit, ſed quod manet cum dicente, & trahit audientẽ: admoneat quod ſequitur: *Amen amen dico vobis qui credit in me habet vitam æternam.* Reuelare ſe voluit quid eſſet: nam compendio dicere potuit, qui credit in me, habet me: ipſe enim Chriſtus verus deus eſt, & vita æterna? [Qui ergo credit in me, inquit, it in me: & qui it in me, habet me.] Quid eſt autem habere me? Habere vitam æternam: vita æterna mortem aſſumpſit, vita æterna mori voluit: ſed de tuo, non de ſuo accepit à te, vbi moreretur pro te: ab hominibus enim carnem aſſumpſit, ſed non more hominum. Nam patrem habens in cœlo, matrem elegit in terra, & illic natus ſine matre, & hic ſine patre. Aſſumpſit ergo vita mortem: vt vita occideret mortem. Nam qui in me credit inquit, habet vitam æternam, non quod patet, ſed quod latet. Vita enim æterna verbum, in principio erat apud deum, & deus erat verbum. & vita erat lux hominum. Ipſe vita æterna, dedit & carni ſuſceptæ vitam æternam. Mori voluit ſed die tertio reſurrexit. Inter verbum ſuſcipiens & carnem reſurgentem, mors media

Ioan. 1.

conſumpta eſt. *Ego ſum*, inquit, *panis vitæ.* Et vnde illi ſuperbiebant? *Patres veſtri*, inquit, *manducauerunt in deſerto manna, & mortui ſunt.* Quid eſt vnde ſuperbitis? Manducauerunt manna, & mortui ſunt. Quare mandacauerũt & mortui ſunt? Quia quod videbãt, credebant, quod, non videbant, non intelligebant: ideo patres veſtri, quia ſimiles eſtis illorũ. Nam quantũ pertinet fratres mei ad mortem iſtam viſibilem & corporalem, nunquid nos nõ morimur, qui manducamus panem de cœlo deſcendentẽ? Sic ſunt mortui & illi, quemadmodũ & nos ſumus morituri, quantũ attinet, vt dixi, ad mortem huius corporis viſibilẽ atq; carnalẽ. Quantũ autem pertinet ad illam mortẽ, de qua terret dominus, quia mortui ſunt patres iſtorum: Manducauit manna & Moyſes, manducauit manna & Aaron, mãducauit manna & Phinees, manducauerunt ibi multi qui domino placuerunt, & mortui non ſunt. Quare? Quia viſibilem cibum ſpiritaliter intellexerunt, ſpiritaliter eſurierunt, ſpiritaliter guſtauerunt, vt ſpiritaliter ſatiarentur. Nã & nos hodie accepimus viſibilẽ cibum: ſed aliud eſt ſacramentum, aliud eſt virtus ſacramenti. Quàm multi de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendo moriuntur: vnde *1. Cor. 11.* dicit Apoſtolus, Iudicium ſibi manducat & bibit. Nónne bu- *De cõſ. di. 2. c. et ſancta. & ca. ſicut Iudas.* cella dominica venenum fuit Iudæ? & tamen accepit, & cum accepit, in eũ inimicus intrauit, non quia malũ accepit, ſed quia bonum male malus accepit. Videte ergo fratres, panem cœleſtem ſpiritaliter manducante, innocentiam ad altare apportate. Peccata & ſi ſunt quotidiana, vel non ſint mortifera, *De cõſ. di. 2. c. Panẽ de altari.* antequam ad altare accedatis, attendite quod dicatis, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si dimittis, dimittetur tibi: ſecurus accede, panis eſt non *Matth. 6.* venenum. Sed vide ſi dimittis: nam ſi non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis: mẽtiri deo potes, deum fallere non potes. Nouit ille quid agas, intus te videt, intus te examinat, intus inſpicit, intus iudicat, intus aut damnat aut coronat. Patres ergo iſtorũ, id eſt, mali patres malorũ, infideles patres infideliũ, murmuratores patres murmuratorũ. Nam de nulla re magis dominũ offendiſſe ille populus dictus eſt, quàm contra deũ murmurãdo. Ideo & dominus volens oſtendere eos talium filios, hinc ad eos cœpit, Quid murmuratis in inuicem murmuratores, filij murmuratorum? Patres veſtri manna manducauerunt, & mortui ſunt, non quia malum erat

manna,

manna, ſed quia male manducauerunt. *Hic eſt panis qui de cælo deſcendit.* Hunc panem ſignificauit manna, hunc panem ſignificauit altare dei. Sacramenta illa fuerunt, in ſignis diuerſa ſunt, ſed in re quæ ſignificatur paria ſunt. Apoſtolum audi, Nolo enim vos, inquit, ignorare fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes per Moyſem baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt. Spiritalem vtique eandem, nam corporalem alterã; quia illi manna, nos aliud: ſpiritalem vero quam nos, ſed patres noſtri, non patres illorum, quibus nos ſimiles ſumus, non quibus illi ſimiles fuerunt. Et adiungit. Et omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Aliud illi, aliud nos: ſed ſpecie viſibili quidem, tamen hoc idem ſignificante virtute ſpiritali. Quomodo enim eundem potum? Bibebant, inquit, de ſpiritali, ſequente petra: petra autem erat Chriſtus. Inde panis, inde potus. Petra Chriſtus in ſigno, verus Chriſtus in verbo & in carne. Et quomodo biberunt? Percuſſa eſt petra de virga bis. Gemina percuſſio, duo ligna crucis ſignificat. Hic eſt ergo panis qui de cœlo deſcendit. *Vt ſi quis manducauerit ex ipſo, non moriatur.* Sed quod pertinet ad virtutem ſacramenti, non quod pertinet ad viſibile ſacramentum. Qui manducat intus, non foris, qui manducat in corde, nõ qui premit dente. *Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi.* [Ideo viuus, quia de cœlo deſcendi.] De cœlo deſcẽdit & manna: ſed mãna vmbra erat, iſte veritas eſt. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Hoc quãdo caperet caro, quod dixit panẽ carnem? Vocatur caro, quod non capit caro. Et ideo magis non capit caro, quia vocatur caro. Hoc enim exhorruerunt, hoc ad ſe multum eſſe dixerunt, hoc non poſſe fieri putauerũt. Caro mea eſt, inquit pro mundi vita. Norunt fideles corpus Chriſti, ſi corpus Chriſti non negligant eſſe. Fiant corpus Chriſti, ſi volunt viuere de ſpiritu Chriſti. De ſpiritu Chriſti nõ viuit, niſi corpus Chriſti. Intelligite fratres mei quid dixerim. Homo es, & ſpiritũ habes, & corpus habes. Spiritum dico quæ anima vocatur, qua conſtas quod homo es: conſtas enim ex anima & corpore. Habes enim ſpiritum inuiſibilem, corpus viſibile. Dic mihi quid ex quo viuat? Spiritus tuus viuit ex corpore tuo, an corpus tuum ex ſpiritu tuo? Reſpondet omnis qui viuit, qui autẽ hoc non po-

1. Cor. 10.

De cõſ. di. 2. c. Inquit

Nume. 20.

non poteſt reſpondere, neſcio ſi viuit. Quid reſpondet omnis qui viuit? Corpus vtiq; meum viuit de ſpiritu meo vis ergo & tu viuere de ſpiritu Chriſti, in corpore eſto Chriſti. Nunquid enim corpus meum viuit de ſpiritu tuo? Meum viuit de ſpiritu meo, & tuum de ſpiritu tuo. Non poteſt viuere corpus Chriſti niſi de ſpiritu Chriſti. Inde eſt quod exponens nobis Apoſtolus Paulus hunc panem, Vnus panis, inquit, vnum corpus multi ſumus. O ſacramentū pietatis, ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis. Qui vult viuere, habet vbi viuat, habet vnde viuat accedat, credat, incorporetur vt viuificetur. Non abhorreat à compage membrorum, [non ſit putre membrum] quod reſecari mereatur, non ſit diſtortum de quo erubeſcatur: ſit pulchrum, ſit aptū, ſit ſanum: hæreat corpori, viuat deo de deo, nunc laboret in terra, vt poſtea regnet in cœlo. *Litigabant ergo Iudæi adinuicem dicentes, Quomodo poteſt hic carnem ſuam nobis dare ad manducandum?* Litigabant vtique adinuicem, quoniam panem concordiæ non intelligebant, nec ſumere volebant: nam qui manducant talem panem, non litigant ad inuicem, quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Et per hunc facit deus vnius moris habitare in domo. Quòd autem adinuicem litigabant, & quærunt quomodo poſſit dominus carnē ſuam dare ad manducandum, non ſtatim audiunt, ſed adhuc eis dicitur, *Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quomodo quidē edatur, & quiſnam modus ſit manducādi iſtum panem ignorantis. Veruntamen niſi manducaueritis carnē filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Hæc non vtiq; cadaueribus, ſed viuētibus loquebatur. Vnde ne iſtam vitā intelligētes, & de hac re litigarent, ſecutus adiunxit, *Qui manducat meā carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Hanc ergo non habet, qui iſtum panem nō māducat, nec iſtū ſanguinem bibit nam tēporalem vitam ſine illo habere homines poſſunt, æternam vero omnino non poſſum. Qui ergo non manducat eius carnē nec bibit eius ſanguinem, non habet in ſe vitam: & qui manducat eius carnem, & bibit eius ſanguinē, habet vitam æternā. Ad vtrunque autem reſpondit quod dixit æternam, Non ita eſt in hac eſca, quam ſuſtentandæ huius corporis vitæ cauſa ſumimus: nam qui eam non ſumpſerit, non viuet, nec tamen qui eam

1 Cor. 10.

Decōſe. di. 2. cap. Hoc eſt ſacramentum.

Pſal. 67.

ſumpſerit

ſumpſerit viuet. Fieri enim poteſt, vt ſenio, vel morbo, vel aliquo caſu, plurimi & qui eã ſumpſerint, moriantur:in hoc vero cibo & potu, id eſt, corpore & ſanguine domini non ita eſt, nam & qui eam non ſumit, non habet vitam: & qui eam ſumit habet vitam, & hanc vtique æternã. Hunc itaque cibum & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſancta Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius. Quorum primum iam factum eſt, id eſt, prædeſtinatio: ſecundum & tertium factum eſt, & fit, & fiet, id eſt vocatio & iuſtificatio:quartum vero nunc in ſpe eſt, in re autem futurum eſt, id eſt glorificatio. Huius rei ſacramentum, id eſt, vnitatis corporis & ſanguinis Chriſti alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierum in dominica menſa præparatur, & de menſa dominica ſumitur, quibuſdam ad vitam, quibuſdam ad exitium. Res vero ipſa cuius & ſacramentum eſt, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunq; eius particeps fuerit. Ne autem putarent ſic in iſto cibo & potu promitti vitam æternam, vt qui eam ſumerent, iam nec corpore morerẽtur. huic cogitationi dignatus eſt, occurrere, nam cũ dixiſſet, Qui mãducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:continuo ſubiecit & dixit, *Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Vt habeat interim ſecundum ſpiritum vitam æternam in requie, quæ ſanctorum ſpiritus ſuſcipit:quòd autem ad corpus attinet, nec caro eius vita æterna fraudetur, ſed in reſurrectione mortuorum in nouiſſimo die. *Caro enim mea,* inquit, *vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Cum enim cibo & potu id appetant homines, vt neq; eſuriant neq; ſitiãt: hoc veraciter nõ præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur immortales & in corruptibiles facit, id eſt ſocietas ipſa ſanctorũ, vbi pax erit & vnitas plena atq; prefecta. Propterea quippe ſicut etiã ante nos hoc intellexerũt homines dei, dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus & ſanguinẽ ſuũ in eis rebus cõmendauit, quæ ad vnũ aliquid rediguntur ex multis. Nanque aliud in vnum ex multis granis conficitur & conſtat: aliud in vnum ex multis acinis confluit. Denique iam exponit quomodo id fiat quod loquitur, & quid ſit manducare corpus eius, & ſanguinem eius bibere. *Qui manducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in illo.* Hoc eſt ergo manducare illam eſcam, & illum

bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto,& in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat ſpiritaliter carnem eius, nec bibit eius ſanguinem, licet carnaliter & viſibiliter premat dentibus ſacramentũ corporis & ſanguinis Chriſti: ſed magis tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſibi manducat & bibit, quia immundus præſumpſit ad Chriſti accedere ſacramenta, quæ aliquis non digne ſumit, niſi qui mundus eſt? de quibus dicitur. Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. *Sicut*, inquit, *miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrẽ, & qui manducat me, ipſe viuet propter me.* Non ait, ſicut manduco patrem, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Non enim filius participatione patris fit melior, qui eſt natus æqualis, ſicut participatione filij per vnitatem corporis eius & ſanguinis, quod illa manducatio potatioq; ſignificat, nos efficimur meliores. Viuimus ergo nos propter ipſum, mãducantes eũ, id eſt, ipſum accipientes æternam vitam, quam non habebamus ex nobis: viuit autem ipſe propter patrem, miſſus ab eo, quia ſemetipſum exinaniuit factus obediens vſque ad mortem crucis. Si enim ſecundum id accipimus, viuo propter patrem, quod alibi ait, Pater maior me eſt: ſicut & nos viuimus propter ipſum, qui maior eſt nobis, hoc ex eo quod miſſus eſt, factum eſt: miſſio quippe eius exinanitio ſuimetipſius eſt, & formæ ſeruilis acceptio, quod recte intelligitur, ſeruata etiam filij cum patre æqualitate naturæ. Maior enim eſt pater homine filio, ſed æqualem habet deum filium, cum idem ſit & deus & homo, dei filius & hominis filius vnus Chriſtus. In qua ſententia ſi recte accipiuntur hæc verba, ita dixit, Sicut me miſit viuens pater, & ego viuo propter patrem. Et qui manducat me, & ipſe viuet propter me: ac ſi diceret, vt ego viuam propter patrem, id eſt, ad illum tanquam ad maiorem referam vitam meam, exinanitio mea fecit in qua me miſit. Vt autem quiſquam viuat propter me, participatio facit qua manducat me. Ego itaque humiliatus viuo propter patrem, ille erectus viuit propter me. Si autem ita dictum eſt, viuo propter patrem: quia ipſe de illo, non ille de ipſo eſt, ſine detrimento æqualitatis dictum eſt. Nec tamen dicendo, & qui manducat me, ipſe viuet propter me, eandem ſuam & noſtram æqualitatẽ ſignificauit, ſed gratiam

De cõſ. di. 2. cap. qui diſcordat.

Matth. 5.

Philip. 2.

Ioan. 14.

mediatoris oſtendit. *Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit.* Vt illum manducando viuamus. quia æternam vitam ex nobis habere non poſſumus. *Non ſicut*, inquit, *manducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Quòd ergo illi mortui ſunt ita vult intelligi, vt non viuant in æternum: nam temporaliter & hi profectò moriuntur qui Chriſtum manducant, ſed viuunt in æternum quia Chriſtus eſt vita æterna.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Hæc dixit in ſynagoga docens ſabbato in Capernaum: vſque ad id quod ait, Ille enim traditurus erat eum, cum eſſet vnus de duodecim. Tractatus XXVII.

VErba domini ex Euangelio, quæ ſermonem priſtinum conſequuntur audiuimus, hinc ſermo debetur auribus & mentibus veſtris, & hodierna die non importunus eſt. Eſt enim de corpore domini, quod dicebat ſe dare ad manducandum propter æternam vitam. Expoſuit autem modum attributionis huius & doni ſui, quomodo daret carnẽ ſuam manducare dicens: Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in illo. Signum quia manducauit & bibit, hoc eſt ſi manet & manetur, ſi habitat & inhabitatur, ſi hæret vt non deſeratur. Hoc ergo nos docuit & admonuit myſticis verbis, vt ſimus in eius corpore ſub ipſo capite in membris eius, edentes carnem eius, non relinquentes vnitatem eius. Sed qui aderant, plures non intelligendo ſcãdalizati ſunt: Non enim cogitabant hæc audiendo, niſi carnẽ quod ipſi erant, Apoſtolus autẽ dicit. & verũ dicit: Sapere ſecundum carnẽ mors eſt. Carnẽ dat nobis ſuã dominus mãducare, & ſapere ſecũdum carnẽ mors eſt. Cũ de carne ſua dicat quia ibi eſt vita æterna: ergo nec carnem debemus ſapere ſecundum carnem, ſicut in his verbis: *Multi itaque audientes.* Non ex inimicis, ſed *Ex diſcipulis ſuis, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?* Si diſcipuli durum habuerũt iſtum ſermonẽ, quid inimici? Et tamẽ ſic oportebat, vt diceretur quod non ab omnibus intelligeretur. Secretũ dei intẽtos debet facere, non aduerſos: iſti autem cito defecerunt. Talia loquente domino Ieſu Chriſto, non crediderũt aliquid magnum dicentem & verbis illis aliquam gratiam cooperientẽ, ſed prout voluerunt ita intellexerunt, & more hominum, quia poterat Ieſus, aut hoc diſponebat Ieſus, carnẽ quia indutum

Roma. 8.

Prateritur hic textus, Hæc dixit in ſynagoga docens in Capernaum.

tum erat verbum, veluti conciſam diſtribuere credentibus in ſe. Durus eſt, inquiunt, hic ſermo: quis poteſt eum audire? *Sciens autē Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurabant de eo diſcipuli eius* Sic enim apud ſe iſta dixerunt, vt ab illo non audirentur, ſed ille qui eos nouerat in ſeipſis, audiens apud ſemetipſum: *Reſpondens ait, hoc vos ſcandalizat:* Quia dixi, carnem meam do vobis manducare, & ſanguinem meum bibere, hoc vos nempe ſcandalizat. *Si ergo videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius.* Quid eſt hoc? Hinc ſoluit illud quod nō nouerāt: †hinc aperuit vnde fuerāt ſcandalizati: hinc planè ſi intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus ſuum, ille autem dixit, ſe aſcenſurum in cœlū, vtique integrum. Cum videritis filium hominis aſcendentē vbi erat prius: certe vel tunc videbitis, quia nō eo modo quo putatis erogat corpus ſuum, certe vel tunc intelligetis, quia gratia eius non conſumitur morſibus. Et ait: *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam.* Hoc antequam exponamus vt dominus donat, illud non negligenter prætereundum eſt, quod ait, Si ergo videritis filium hominis aſcendentē vbi erat prius: Filius enim hominis Chriſtus ex virgine Maria. Ergo filius hominis hic cœpit eſſe in terra, vbi carnem aſſumpſit ex terra. Vnde prophetice dictū erat: Veritas de terra orta eſt. Quid ſibi ergo vult quod ait: Cum videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius? Nulla enim eſſet quæſtio ſi ita dixiſſet: Si videritis filium dei aſcendentem vbi erat prius. Cum vero filium hominis dixi aſcendentem vbi erat prius, nunquid filius hominis in cœlo erat prius, quàm in terra eſſe cœpit? Hic quidem dixit, vbi erat prius, quaſi tunc non ibi eſſet quando hæc loquebatur. Alio autem loco ait: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo: non dixit erat, ſed filius, inquit, hominis qui eſt in cœlo. In terra loquebatur, & in cœlo ſe eſſe dicebat: & non ita dixit, Nemo aſcēdit in cœlum niſi qui de cœlo deſcēdit, filius hominis † qui eſt in cœlo: quò pertinet niſi vt intelligamus, quod etiam priſtino ſermone commendaui charitati veſtræ, vnam perſonam eſſe Chriſtum deum & hominem non duas: ne fides noſtra non ſit trinitas, ſed quaternitas. Chriſtus ergo vnus eſt, verbū, anima & caro: vnus Chriſtus filius dei & filius hominis: vnus Chriſtus filius dei ſemper, filius hominis ex tempore, tamen vnus Chriſtus ſecundum

[Margin notes: † al. quod ipſos mouerat. — Pſal. 84. — Ioan. 3. — † al. dei.]

cundum

cundum vnitatem perſonæ in cœlo erat, quando in terra loquebatur Sic erat filius hominis in cœlo quemadmodum filius dei erat in terra filius dei in terra in ſuſcepta carne, filius hominis in cœlo in vnitate perſonæ. Qui eſt ergo quod adiũgit: Spiritus eſt qui viuificat caro non prodeſt quicquam? Dicamus ei patitur enim nos non contradicentes ſed noſſe cupientes. O domine magiſter bone, quomodo caro non prodeſt quicquam, cum tu dixeris: Niſi quis manducauerit carnẽ meã & biberit ſanguinẽ meũ, nõ habebit in ſe vitã? An vita non prodeſt quicquã, & propter quid ſumus quod ſumus niſi vt habeamus vitam æternã, quam tua carne promittis? Quid eſt ergo, non prodeſt quicquam? Caro non prodeſt quicquam ſed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur. Proinde ſic dictum eſt, caro non prodeſt quicquam quomodo dictum eſt, ſcientia inflat. Iam ergo debemus odiſſe ſcientiam? Abſit Et quid eſt ſcientia inflat? Sola, ſine charitate. Ideo adiunxit, charitas vero ædificat. Adde ergo ſcientiæ charitatẽ & vtilis erit ſcientia, non per ſe, ſed per charitatem: ſic etiam nunc caro nõ prodeſt quicquam, ſed ſola caro. Accedat ſpiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad ſcientiam, & prodeſt plurimum nam ſi caro nihil prodeſſet, verbum caro non fieret, vt inhabitaret in nobis. Si per carnem nobis multum profuit Chriſtus, quomodo caro nihil prodeſt? Sed per carnem ſpiritus aliquid pro ſalute noſtra egit caro vas fuit, quod habebat attende, non quod erat apoſtoli miſſi ſunt, nunquid caro ipſorũ nihil nobis profuit? Si caro Apoſtolorum nobis profuit, caro domini poterat nihil prodeſſe? Vnde enim ad nos ſonus verbi niſi per vocẽ carnis? Vnde ſtylus? Vnde cõſcriptio? Iſta omnia opera carnis ſunt ſed agitante ſpiritu tanquam organum ſuũ. Spiritus ergo eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquam. Sicut illi intellexerunt carnem non ſi ego do ad manducandum carnem meam. Proinde, *Verba*, inquit *quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt*. Diximus enim fratres hoc dominum commendaſſe in manducatione carnis ſuæ, & potione ſanguinis ſui vt in illo maneamus, & ipſe in nobis. Maneamus autem in illo, cum ſumus membra eius: manet autem ipſe in nobis cum ſumus templum eius. Vt autem ſimus membra eius, vnitas nos compaginat: vt compaginet

1. Cor. 8.

vnitas,

vnitas, quæ facit niſi charitas? Et charitas dei vnde? Apoſto-
Roma. 5. lum interroga: Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordibus no
ſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Ergo ſpiritus
eſt qui viuificat: ſpiritus enim facit viua membra, nec viua
mēbra ſpiritus facit, niſi quæ in corpore quod vegetat, ipſe
ſpiritus inuenerit. nam ſpiritus qui eſt in te, ô homo, quo con-
ſtas vt homo ſis, nunquid viuificat membrum quod ſepara-
tum inuenerit à carne tua? Spiritum tuum dico animam tuã.
Anima tua non viuicat niſi membra quæ ſunt in carne tua,
vnum ſi tollas, iam non viuificatur ex anima tua, quia vnitati
corporis tui non copulatur. Hæc dicuntur vt amemus vnita-
tem, & timeamus ſeparationem: nihil ſic enim debet formida
re Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti. Si enim ſepa
11. q. 3. c. ratur à Corpore Chriſti, non eſt membrum eius: ſi non eſt
Nihil. membrum eius, non vegetatur ſpiritu eius. Quiſquis autem,
Roma. 8. inquit, Apoſtolus, ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt
eius. Spiritus ergo eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt
quicquam: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita
ſunt. Quid eſt ſpiritus & vita ſunt? Spiritaliter intelligenda
ſunt. Intellexiſti ſpiritaliter? Spiritus & vita ſunt. Intellexiſti
carnaliter? Etiã ſic illa ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi nõ ſunt. *Sed
ſunt quidam,* inquit, *in vobis qui non credunt.* Non dixit, ſunt
quidam in vobis qui non intelligunt, ſed cauſam dixit, quare
non intelligunt. Sunt enim quidam in vobis qui non credũt,
Eſa. 7. & ideo non intelligunt, quia non credunt. Propheta enim di-
xit Niſi credideritis, non intelligetis. Per fidem copulamur,
per intellectum viuificamur: prius hæreamus per fidem, vt
ſit quod viuificetur per intellectum: Nam qui non hæret, re-
ſiſtit: qui reſiſtit, non credit: nam qui reſiſtit, quomodo viui-
ficatur? Aduerſarius eſt radio lucis quo penetrandus eſt, non
auertit aciem, ſed claudit mentẽ. Sunt ergo quidã qui nõ cre
dunt: credãt & aperiãt aperiãt, & illuminabũtur: *Sciebat enim
ab initio Ieſus qui eſſent credentes, & qui traditurus eſſet eum.*
Ibi enim erat & Iudas: nam quidam ſcandalizati ſunt: ille au-
tem manſit ad inſidiandum, non ad intelligendum. Et quia
ideo manſerat, non de illo tacuit dominus: non illum expreſ-
ſit, ſed nec ſiluit, vt omnes timerent, quãuis vnus periret. Sed
poſtea quàm dixit, & diſtinxit credentes à non credentibus,
expreſſit cauſam quare non credant. *Propterea dixi vobis,* in-
quit, *quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre
meo.*

meo. Ergo & credere datur nobis, non enim nihil eſt credere. Si autem magnum aliquid eſt, gaudes quia credidiſti ſed noli extolli. Quid enim habes quod non accepiſti? *Ex hoc multi* 1. Cor. 4.
diſcipuli eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulauerũt. Alij abierunt retro, ſed poſt ſatanam, non poſt Chriſtũ: nam aliquando dominus Chriſtus Petrum appellauit ſatanam, magis quia volebat præcedere dominum ſuum, & conſilium dare ne moreretur ille qui venerat vt moreretur, ne nos in æternum moreremur: & ait illi, Redi poſt me ſatanas, non enim Matt. 16.
ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominis ſunt: Non enim illum repulit retro ire poſt ſatanam, & appellauit ſatanam, ſed fecit poſt ſe ire, vt non eſſet ſatanas ambulando poſt dominum. Iſti autem ſic redierunt retro, quomodo de quibuſdam fœminis dicit Apoſtolus, Quædam conuerſæ ſunt retro poſt ſatanam. 1. Tim. 5.
Et vlterius cum illo non ambulauerunt. Ecce præciſi à corpore vitam perdiderunt, quia forte in corpore non fuerunt. Inter non credentes & ipſi deputandi ſunt, quanuis diſcipuli dicerentur: abierunt retro non pauci, ſed multi. Hoc factum eſt ad conſolationem, quomodo aliquando contingit vt dicat homo verum, & quod dicitur, non capiatur, atque illi qui audiunt, ſcandalizentur & diſcedant. Pœnitet autem hominem dixiſſe quod verum eſt. Dicit autem apud ſe homo, nõ debui ſic dicere, non hoc dicere debui. Ecce domino contingit: Dixit & perdidit multos, remanſit ad paucos. Sed non turbabatur ipſe quia ab initio nouerat & qui credẽtes eſſent, & qui non credentes: nos ſi nobis contingat, perturbamur, ſolatium in domino inueniamus, & tamen caute verba dicamus, ea quæ ille ad paucos qui remanſerant. *Dixit ergo Ieſus ad duodecim*, id eſt, illis duodecim qui remanſerunt: *Nunquid & vos*, inquit, *vultis ire?* Non diceſſit nec Iudas, ſed quare manebat? Domino iam apparebat, nobis poſtea manifeſtatus eſt. Reſpondit Petrus pro omnibus, vnus pro multis, vnitas pro vniuerſis: *Reſpondit ergo ei Simon Petrus. Domine ad quẽ ibimus?* Repellis nos à te, da nobis alterum te. Si à te recedimus, ad quem ibimus? *Verba vitæ æternæ habes.* Videte quemadmodum Petrus dante deo, recreante ſpirituſancto intellexit. Vnde niſi quia credidit, Verba vitæ æternæ habes? Vitam enim æternam habes in miniſtratione corporis & ſanguinis tui, *Et nos credidimus & cognouimus.* Non cognouimus & credidimus, ſed credidimus

3. ſen. diſt. 23. ca. no tādum, in fine. mus & cognouimus. Credidimus enim vt cognoſceremus: nam ſi prius cognoſcere, deinde credere vellemus, nec cognoſcere nec credere valeremus. Quid credidimus & quid cognouimus? Quia *Tu es Chriſtus filius dei viui:* id eſt, quia ipſa vita æterna tu es, & non das in carne & ſanguine tuo niſi quod es. *Ait ergo dominus Ieſus: Nónne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt?* Ego vndecim elegi diceret, an eligitur diabolus, & in electis eſt diabolus? Electi in laude ſolent dici: an electus eſt iſte, de quo nolēte & neſciente magnum aliquid boni fieret? Hoc eſt proprium dei, contrarium iniquis. Sicut enim iniqui male vtuntur bonis operibus dei, ſic contrà deus bene vtitur malis operibus iniquorum. Quàm bonum eſt membra corporis ita eſſe quemadmodum di poni non poſſunt niſi ab artifice deo. Petulantia tamen quàm male vtitur oculis? fallacia quàm male vtitur lingua? Falſus teſtis nónne linguam ſuam & animam ſuam prius trucidat, & alterum lædere ſe perempto conatur? Male vtitur lingua, nec ideo malum eſt lingua: opus eſt dei lingua, ſed bono opere dei male vtitur illa nequitia. Quomodo vtūtur qui pedibus currunt ad ſcelera, quomodo vtuntur manibus homicidæ, & illis adiacentibus forinſecus bonis creaturis dei? Quàm male vtuntur mali auro, iudicia corrumpunt, innocentes opprimunt. Luce iſta mali male vtuntur: male viuendo enim etiam ipſam lucem quam vident, ad miniſteriū ſcelerum ſuorum vſurpant. Iens enim vt faciat aliquid mali malus, lucere ſibi vult ne offendat, qui iam intus offendit & cecidit: quod timet in corpore, iam incurrit in corde. Omnibus ergo bonis Dei, ne per ſingula currere longum ſit, male vtitur malus: contrà, malis hominum malorum bene vtitur bonus. Et quid tam bonus quàm vnus Deus? Quandoquidem *Mar. 10.* ipſe dominus dixit: Nemo bonus niſi vnus deus. Quanto ergo ille melior, tanto melius vtitur & malis noſtris. Quid Iuda peius? Inter omnes adhærentes magiſtro inter duodecim, loculi illi commiſſi ſunt & diſpenſatio pauperum diſtributa. Ingratus tanto beneficio honori tanto, accepit pecuniam, perdidit iuſtitiam: tradidit vitam mortuus, quem vt diſcipulus ſecutus, vt inimicus perſecutus eſt: & totum hoc malum Iudę ſed malo eius bene vſus eſt dominus. Tradi ſe pertulit, vt redimeret nos: ecce malum Iudæ in bonum conuerſum eſt Satanas quantos martyres perſecutus eſt? ſi ſatanas perſequēdo ceſſaret hodie tam

die tam glorioſam coronam ſancti Laurentij non celebraremus. Si ergo ipſius diaboli malis operibus bene vtitur deus, quod facit malus, male vtendo ſibi nocet, non bonitati dei cõtradicit. Artifex illo vtitur, & magnus artifex: ſi illo vti non poſſet, nec eum eſſe permitteret. Ergo vnus ex vobis diabolus eſt, ait: cum ego vos duodecim elegerim. Poteſt & ſic intelligi quod ait: Duodecim elegi, quia ſacratus eſt numerus. Non enim quia periit inde vnus, ideo illius numeri honor demptus eſt: nam in locum pereuntis, alius ſubrogatus eſt. Manſit numerus conſecratus, numerus duodenarius, quia per vniuerſum mundum, hoc eſt, per quatuor cardines mundi, trinitatem fuerant annunciaturi, ideo & quaterni. Se ergo exterminauit Iudas, non duodenarium numerum violauit. ipſe deſeruit præceptorem, nam deus illi appoſuit ſucceſſorem. Hoc totum quod dominus de carne & de ſanguine ſuo locutus eſt, & quod in eius diſtributionis gratia vitam nobis promiſit æternam, & quod hinc voluit intelligi manducatores & potatores carnis & ſanguinis ſui, vt in illo maneant, & ipſe in illis, & quòd nõ intellexerunt qui nõ crediderunt, & quòd ſpiritalia carnaliter ſapiendo ſcandalizati ſunt, & quòd eis ſcandalizatis & pereuntibus, conſolatio domini affuit diſcipulis qui remanſerant, ad quos probãdos interrogauit: Nunquid & vos vultis ire? vt reſponſio permanſionis eorum innoteſceret & nobis: nam & ille nouerat qui manebant. Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat dilectiſſimi, vt carnem Chriſti & ſanguinem Chriſti non edamus tantum in ſacramento, quod & mult⁹ mali, ſed vſque ad ſpiritus participationẽ manducemus & bibamus, vt in domini corpore tanquam membra maneamus, vt eius ſpiritu vegetemur, & non ſcandalizemur, etiam ſi multi modo nobiſcum manducant & bibunt temporaliter ſacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta: modo enim corpus Chriſti mixtum eſt tanquam area, ſed nouit dominus qui ſunt eius: ſi tu noſti quid trituras, quia ibi eſt latens maſſa: nec conſumit trituratio quod purgatura eſt ventilatio. Certi ſumus fratres, quia omnes qui ſumus in corpore domini, & manemus in illo, vt & ipſe maneat in nobis, in hoc ſeculo neceſſe habemus vſque in finem inter malos viuere, non inter illos dico malos qui blaſphemant Chriſtum: raro enim iam inueniũtur qui lingua blaſphemãt, ſed multi qui vita. Neceſſe eſt ergo vt inter illos vſq; in finem viuamus. Sed quid eſt quod

Actor. 1.

2. Tim. 2.

ait: Qui manet in me & ego in illo: quid niſi quod martyres *Matt. 10.* audiebant, Qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit? Quomodo mãſit in illo ſanctus Laurẽtius, cuius hodie feſtum diem celebramus? Manſit vſq; ad tentationem, manſit vſq; ad tyrannicam interrogatione͂, manſit vſq; ad acerrimam comminationem, manſit vſq; ad peremptionem, parum eſt, vſque ad immanem excruciationem manſit. Non enim occiſus eſt cito, ſed cruciatus eſt in igne. Diu viuere permiſſus eſt, immo non diu viuere permiſſus eſt, ſed tarde mori compulſus eſt. In illa ergo longa morte, in illis tormentis quæ bene manducauerat & bene biberat, tanquã illa eſca ſaginatus, & illo calice ebriatus, tormenta non ſenſit. Ibi enim erat qui dixit, Spiritus eſt qui viuificat: Caro enim ardebat, ſed ſpiritus animam vegetabat. Non ceſſit & in regnum ſucceſſit. Dixerat autem illi Sixtus martyr ſanctus, cuius diem quinto ab hinc retro die celebrauimus: noli mœrere fili: Epiſcopus enim erat ille, iſte diaconus: Noli mœrere, inquit, ſequeris me poſt triduum. Triduum autem dixit medium inter diem paſſionis ſancti Sixti, & diem hodiernum paſſionis ſancti Laurẽtij, triduum eſt medium. O conſolatio: non ait, noli mœrere fili, deſinet perſecutio, & ſaluus† eris: ſed noli mœrere, quò ego præcedo tu ſequeris, nec conſecutio tua differtur. Triduum medium erit & mecum eris. Accepit oraculum, vicit diabolum, peruenit ad triumphum.

† *al. ſecurus.*

De eo quod ait, Et poſt hæc ambulabat Ieſus in Galilaeam: vſque ad id, Nemo tamen palàm loquebatur de eo propter metum Iudæorum. Tractatus XXVIII.

Cap. VII. IN illo Euãgelij capitulo fratres, dominus noſter Ieſus Chriſtus ſecundum hominem ſe plurimum commendauit fidei noſtræ. Etenim ſemper hoc agit dictis & factis ſuis, vt deus credatur & homo. Deus qui nos fecit, homo qui nos quæſiuit: deus cum patre ſemper, homo nobiſcum ex tempore. Non enim quæreret quem fecerat, niſi ipſe quod fecerat fieri voluiſſet. Verum hoc mementote, & de cordibus veſtris nolite dimittere, ſic eſſe Chriſtum hominem factum, vt nõ deſiſteret deus eſſe. Manens deus accepit hominem, qui fecit hominem: quando ergo latuit vt homo, non potentiam perdidiſſe putandus eſt, ſed exemplum infirmitati præbuiſſe. Ille enim quando voluit detentus eſt, quando voluit occiſus eſt. Sed quomodo futura erant membra eius: id eſt, fideles eius qui

non

non haberent illam poteſtatem quam habebat, ipſe deus nõſter: quòd latebat, quòd ſe tãquam ne occideretur occultabat, hoc indicabat factura eſſe membra ſua, in quibus vtiq; membris ſuis ipſe erat. Non enim Chriſtus in capite & non in corpore, ſed Chriſtus totus in capite & in corpore. Quod ergo membra eius, ipſe: quod autem ipſe, non continuo membra eius: nam ſi non ipſi eſſent membra eius, non diceret Saulo: Quid me perſequeris? Non enim Saulus ipſum, ſed membra eius, id eſt, fideles eius in terra perſequebatur. Noluit tamen dicere ſanctos meos, ſeruos meos, poſtremo honorabilius, fratres meos: ſed, me: hoc eſt, membra mea quibus ego ſum caput. His prædictis puto nos in hoc capitulo quod modo lectum eſt, nõ eſſe laboraturos: ſæpe enim ſignificatum eſt in capite, quod futurum erat in corpore. *Poſt hæc*, inquit, *ambulabat Ieſus in Galilæam: non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.* Hoc eſt quod dixi, infirmitati noſtræ præbebat exemplum. Non ipſe perdiderat poteſtatem, ſed noſtram cõſolabatur fragilitatem. Futurum enim erat, vt dixi, vt aliquis fidelis eius abſconderet ſe, ne a perſecutoribus inueniretur. Et ne illi pro crimine obiiceretur latibulum, præceſſit in capite quod in mẽbro cõfirmaretur: ſic enim dictum eſt: Nolebat ambulare in Iudæam, quia quærebãt eum Iudæi occidere: quaſi non poſſet Chriſtus & ambulare inter Iudæos, & non occidi à Iudæis. Hanc enim potẽtiam quando voluit demonſtrauit: nam cum eum iam paſſurum tenere vellent, ait illis: Quem quæritis? Reſponderunt, Ieſum: & ille, Ego ſum: non ſe occultans, ſed manifeſtans. Ad eam tamen manifeſtationem illi non ſubſliterunt, ſed recedentes retro ceciderunt. Et tamen quia pati venerat, ſurrexerunt & tenuerunt, ad iudicẽ adduxerunt & occiderunt. Sed quid fecerunt? Quod ait quędam ſcriptura: Terra tradita eſt in manus impij, caro data eſt in poteſtatem Iudæis: Et hoc propterea, vt quaſi ſacculus conſcinderetur, vnde noſtrum precium manaret. *Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum ſcenopegia.* Quid ſit ſcenopegia, ſcripturas qui legerunt, nouerunt. Faciebant die feſto tabernacula ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerunt, cum ex Aegypto educti peregrinarentur in eremo. Iſte erat dies feſtus & magna ſolennitas: celebrabant hoc Iudæi velut reminiſcentes beneficia dominĩ, qui occiſuri erant dominum. Hoc ergo die feſto,

Act. 9.

Ioan. 18.

Iob. 9.

quia plures erãt dies feſti:ſic enim appellabatur apud Iudæos dies feſtus, vt non eſſet dies vnus ſed plures. *Locuti ſunt fratres eius ad dominũ noſtrum.* Fratres eius ſic accipite ſicut noſtis:non enim nouum eſt quod auditis. Cõſanguinei virginis Mariæ, fratres domini dicebãtur. Erat enim cõſuetudinis ſcripturarum, appellare fratres quoſlibet cõſanguineos & cognationis propinquos, & extra vſum noſtrũ, nó quo more nos loquimur. nam quis dicat fratres auunculũ & filiũ ſororis? Scri-
Gene. 13. ptura tamen etiã huiuſmodi cognationes fratres appellat:nam
Gene. 29. Abraham & Loth fratres ſunt dicti, cũ eſſet Abraham patruus Loth: & Laban & Iacob fratres ſunt dicti, cũ eſſet Laban auunculus Iacob. Cũ ergo auditis fratres domini, Mariæ cogitate conſanguinitatem, non iterũ parientis vllã propaginem. Sicut enim in ſepulchro vbi poſitũ eſt corpus domini, nec antea, nec poſtea mortuus iacuit: ſic vterus Mariæ nec antea nec poſtea quicquam mortale cõcepit. Diximus fratres qui fuerint: audiamus quid dixerint, *Tranſi hinc & vade in Iudaã, vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ tu facis.* Opera domini diſcipulos non latebant, ſed iſtos latebant. Iſti enim fratres, id eſt, conſanguinei, Chriſtũ conſanguineum habere potuerunt, credere autem in eũ ipſa propinquitate faſtidierũt. Dictũ eſt in Euangelio non enim hoc nos audemus opinari, modo audiſtis, addunt & monẽt, *Nemo enim in occulto quid facit, & quærit palam eſſe. Si hæc facis, manifeſta temetipſum mundo:* Et cõtinuo, *Neque enim fratres eius credebãt in eum.* Quare in eũ non credebant? Quia humanã gloriã requirebant. Nam & quòd eum videtur monere fratres, gloriæ ipſius cõſulunt, facis mirabilia, innoteſce: id eſt appare omnib⁹ vt laudari poſſis ab omnibus. Loquebatur caro carni: ſed caro ſine deo, carni cũ deo. Loquebatur enim prudẽtia carnis verbo quod caro factũ eſt, & habi-
Ioan, 1. tauit in nobis. Quid ad hæc dominus? *Dicit ergo eis Ieſus, Tem-*
Gala. 4. *pus meum nondũ venit, tẽpus autem veſtrũ ſemper eſt paratum.* Quid eſt hoc? Nondũ venerat tẽpus Chriſti? Quare ergo Chriſtus venerat, ſi tẽpus eius nondũ venerat? Nõne audimus Apoſtolum dicentẽ. Cum autẽ venit plenitudo tẽporis, miſit deus filium ſuũ? Si ergo in plenitudine tẽporis miſſus eſt, quando debuit miſſus eſt, quãdo oportuit venit: quid ergo eſt, tempus meum nondũ venit? Intelligite fratres quo animo illi loquebantur, qui quaſi fratrẽ ſuũ monere videbãtur: dabant ei conſilium conſequẽdæ gloriæ, veluti ſeculariter & terreno affectu

monentes,

monentes, ne eſſet ignobilis & latitaret. Quòd ergo ait dominus, Tempus meũ nondum venit, illis reſpondit qui ei conſilium de gloria dabant. Tẽpus gloriæ meæ nondũ venit. Videte quàm profundũ ſit, de gloria illi admonebãt, ſed ille voluit altitudinem humilitate præcedere, & ad ipſam celſitudinẽ per humilitatem viam ſternere: nam & illi diſcipuli vtiq; gloriam requirebant, qui volebant ſedere, vnus ad dexteram eius, & alter ad ſiniſtrã. Attendebant quò, & non videbant qua via dominus eos vt ordinate venirẽt ad patriam, reuocauit ad viam. Excelſa eſt enim patria, humilis via: patria eſt vita Chriſti, [via eſt mors Chriſti: patria eſt manſio Chriſti.] via paſſio Chriſti. Qui recuſat viam, quid quærit patriam? Deniq; & illis hoc reſpondit, quęrentibus altitudinem: Poteſtis bibere calicẽ quem ego bibiturus ſum? Ecce quà venitur ad celſitudinem quam deſideratis, calicẽ quippe commemorabat humilitatis atque paſſionis. Ergo & hic tempus meum nondum venit, tempus autem veſtrum, id eſt, mundi gloria ſemper eſt paratum: hoc eſt tempus de quo in prophetia loquitur Chriſtus, id eſt, corpus Chriſti: cum accepero tẽpus, ego iuſtitias iudicabo. Modo enim non eſt tempus iudicandi, ſed iniquos tolerandi. Ferat igitur mòdo corpus Chriſti, & toleret iniquitatem male viuentium, habeat tamen iuſtitiam modo antequam habeat iudicium: per iuſtitiam enim peruenit ad iudicium. Tolerantibus quippe membris iniquitatem ſeculi huius quid ſcriptura ſancta dicit in Pſalmo? Non repellet deus plebẽ ſuam. Laborat quidem plebs eius inter indignos, inter iniquos, inter blaſphemantes, inter murmurantes, detrahentes, inſectantes, & ſi liceat perimentes. Laborat quidem, ſed non repellet dominus plebem ſuam, & hæreditatem ſuam non derelinquet, quoadusque iuſtitia, quæ modo eſt in ſanctis eius, conuertatur in iudicium, cum implebitur quod eis dictum eſt, Sedebitis ſuper duodecim ſedes, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Habebat iuſtitiam Apoſtolus, ſed nondum illud iudicium de quo dicit, Neſcitis quoniã angelos iudicaturi ſumus? Sit ergo modo tempus iuſte viuendi, poſtea erit tempus eos qui male vixerunt iudicandi. Quoadusque iuſtitia, inquit, conuertatur in iudicium, hoc erit tempus iudicij, de quo dominus dixit, tempus meum nondum venit. Erit enim tempus gloriæ: qui venit in humilitate, veniet in altitudine: qui venit iudicandus, veniet iudicaturus: qui venit occidi à mortuis,

Marci. 10. *Pſal. 74.* *Pſal. 93.* *Matt. 19.* *1. Cor. 6.*

Pſal.49. veniet iudicare de viuis & mortuis. Deus inquit Pſalmus, manifeſtus veniet, deus noſter & non ſilebit. Quid eſt manifeſtus veniet? Quia venit occultus. Tunc non ſilebit: nam quando *Eſa.53.* venit occultus, ſicut ouis ad immolandũ ductus eſt, & ſicut agnus corã tondente ſe non aperuit os ſuũ. Veniet & nõ ſilebit. Tacui, inquit, nunquid ſemper tacebo? Modo autem quid neceſſarium eſt eis qui habent iuſtitiam, quod in illo Pſalmo *Pſal.93.* ſequitur, Quoadusq; iuſtitia conuertatur in iudicium. Et qui habent eam? Omnes qui recto ſunt corde. Quæritis fortaſſe qui ſint recti corde? Illos inuenimus in ſcriptura rectos corde, qui mala ſeculi tolerant, & non accuſant deũ. Videte fratres: rara cauſa eſt iſta quã loquor: neſcio quo enim modo quando euenit homini aliquid mali, deũ currit accuſare, qui deberet ſe. Quando boni aliquid agis, te laudas: quando mali aliquid pateris, deum accuſas: hoc eſt cor tortum, non rectũ: ab iſta diſtortione & prauitate ſi corrigaris, conuertitur in contrarium quod faciebas. Antea enim quid faciebas? Laudabas te in bonis dei, accuſabas deum in malis tuis: conuerſo corde & directo laudabis deum in bonis ſuis, accuſabis te in malis tuis: iſti ſunt recto corde. Deniq; ille nondũ recto, cui diſplicebat fœlicitas malorum & labor bonorũ, ait correctus: Quàm bonus deus Iſraël rectis corde: Mei autem, quando non eram rectus corde, penè cõmoti ſunt pedes, paulominus effuſi ſunt greſſus *Pſal.72.* mei. Quare? Quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Vidi, inquit, malos fœlices, & diſplicuit mihi deus: hoc enim volebat, pacẽ peccatorũ intuens, vt nõ permitteret deus malos eſſe fœlices. Intelligat homo, nunquam hoc permittit deus. Sed ideo malus fœlix putatur, quia quid ſit fœlicitas ignoratur. Simus ergo recti corde: tẽpus enim gloriæ noſtræ nondum venit. Dicitur amatoribus huius ſeculi, quales erant fratres domini: tẽpus veſtrũ ſemper adeſt paratũ, tempus noſtrum nondum venit. Audemus enim hoc dicere & nos, quoniam corpus domini noſtri ſumus, quonia mẽbra eius ſumus, quoniam caput noſtrũ grataníer agnoſcimus. Dicamus prorſus, quoniã propter nos & ipſe hoc dignatus eſt dicere, Quãdo nobis inſultant amatores huius ſeculi, dicamus eis: tẽpus veſtrum ſemper adeſt paratum: tempus autẽ noſtrum nondum venit, nobis enim dixit Apoſtolus: Mortui enim eſtis, & vita *Coloſ.3.* veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Quando veniet tempus noſtrũ? Cum Chriſtus, inquit, apparuerit vita veſtra, tunc

& vos

& vos apparebitis cum ipſo in gloria. Quid deinde addit? *Non poteſt mundus odiſſe vos.* Quid eſt hoc, niſi non poteſt mundus odiſſe amatores ſuos, teſtes falſos ſuos? Bona enim dicitis, quæ mala ſunt, & mala quæ bona ſunt. *Me autem odit, quia teſtimoniũ ego perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc.* Quid eſt hunc? Vbi gloriam humanam quæritis. Quid eſt hunc? Vbi extendere vultis carnalia gaudia, non æterna cogitare. *Ego non aſcendo ad diem feſtum hunc, quia meum tempus nondum impletum eſt.* In die feſto hoc gloriã vos humanã requiritis. Meum vero tempus, id eſt, gloriæ meæ nondum venit. Ipſe erit dies feſtus meus, nõ diebus iſtis percurrens & tranſiens, ſed permanens in æternum: ipſa erit feſtiuitas, gaudiũ ſine fine, æternitas ſine labore, ſerenitas ſine nube. *Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Vt autẽ aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſte, ſed quaſi in occulto.* Ideo non ad diem feſtũ hunc, quia nõ gloriari tẽporaliter, ſed aliquid docere ſalubriter, corrigere homines, de die feſto æterno admonere, amorẽ ab hoc ſeculo auertere, & in deũ conuertere cupiebat. Quid eſt autẽ quòd quaſi latenter aſcẽdit ad diem feſtum? Nõ vacat & hoc ab intellectu. Videtur mihi fratres etiã hinc quòd quaſi latenter aſcendit, aliquid ſignificare voluiſſe: nam conſequentia docebunt, ſic eum aſcendiſſe mediato die feſto, id eſt, mediatis illis diebus, vt etiam palam doceret. Sed quaſi latenter dixit, ne ſe oſtenderet hominibus. Non vacat quòd latenter aſcendit Chriſtus ad diẽ feſtũ, quia ipſe latebat in illo die feſto. Adhuc etiã ego quod dixi in latibulo eſt: Manifeſtetur ergo: tollatur velũ, & appareat quod erat ſecretum. Omnia quæ dicta ſunt antiquo populo Iſraël in multiplici ſcriptura ſanctæ legis quæ agerent, ſiue in ſacrificiis, ſiue in ſacerdotiis, ſiue in diebus feſtis, & omnino in quibuslibet rebus, quibus deum colebant, quæcunq; illis dicta & præcepta ſunt vmbræ fuerũt futurorũ. Quorũ futurorũ? Quæ implẽtur in Chriſto: vnde dicit Apoſtolus: Quotquot enim promiſſiones dei ſunt, in illo etiã: id eſt, in Chriſto impletę ſunt. Deinde *2.Cor.1.* dicit in alio loco: Omnia in figura cõtingebãt illis, ſcripta ſunt autẽ propter nos, in quos fines ſeculorũ deuenerunt. Dixit & *1.Cor.10.* alibi: Finis enim legis Chriſtus eſt. Item alio loco: Nemo vos *Rom.10.* iu dicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorũ, quæ ſunt vmbra futurorũ. Si ergo omnia *Coloſſ.2.*

illa vmbra fuerunt futurorum, & ſcenopegia vmbra erat futurorũ: hic ergo dies feſtus, quæramus cuius futuri vmbra erat. Expoſui quid erat ſcenopegia, celebratio erat tabernaculorũ, propterea quia populus de Aegypto liberatus tẽdens per deſertum ad terrã promiſſionis, in tabernaculis habitauit. Quid ſit animaduertamus, & nos erimus: nos, inquam qui membra Chriſti ſumus. Si ſumus, illo autẽ dignante ſumus, non nobis promerẽtibus. Attendamus ergo nos fratres: educti ſumus de Aegypto, vbi diabolo tanquã Pharaoni ſeruiebamus, vbi lutea opera in terrenis deſideriis agebamus, & in eis multũ laborabamus, etenim nobis Chriſtus quaſi lateres facientibus
Matth.11. clamauit: Venite ad me omnes qui laboratis. Hinc educti per baptiſmũ tanquam mare rubrũ, ideo rubrũ, quia Chriſti ſanguine conſecratũ, mortuis omnibus inimicis noſtris qui nos inſectabãtur, id eſt, deletis omnibus peccatis noſtris, in deſertum traiecti ſumus. Modo ergo antequã ad patriã promiſſionis, id eſt, æternũ regnũ veniamus, in deſerto in tabernaculis ſumus. Qui iſta agnoſcunt, in tabernaculis ſunt: futurũ enim erat, vt quidã hoc agnoſcerent. Ille enim eſt in tabernaculis, qui ſe eſſe in mũdo intelligit peregrinũ. Ille ſe intelligit peregrinantẽ, qui ſe videt patriæ ſuſpirantem. Cum autem corpus Chriſti eſt in tabernaculis, Chriſtus eſt in tabernaculis, ſed tunc nõ euidenter, ſed latenter, adhuc enim vmbra lucẽ obſcurabat: veniente luce vmbra remota eſt. Chriſtus erat in occulto, in ſcenopegia Chriſtus erat, ſed latens Chriſtus. Modo iam cũ manifeſta ſunt iſta, agnoſcimus nos iter agere in eremo: ſi enim agnoſcimus, in eremo ſumus. Quid eſt in eremo? In deſerto. Quare in deſerto? Quia in iſto mundo vbi ſititur in
Matth.5. via inaquoſa. Sed ſitiamus vt ſaturemur. Beati enim qui eſu-
1.Cor.10. riunt & ſitiunt iuſtitiã, quoniã ipſi ſaturabũtur. Et ſitis noſtra de petra impletur in eremo: petra enim erat Chriſtus, & virga percuſſa eſt: vt autem manaret, bis percuſſa eſt, quia duo ligna ſunt crucis. Omnia ergo hæc quæ fiebãt in figura manifeſtantur in nobis. Et nõ vacat quod de domino dictũ eſt, aſcẽdit ad diem feſtũ, non manifeſte, ſed tanquã in occulto. Figura enim erat ipſum in occulto, quia in ipſo die feſto Chriſtus latebat, quia ipſe dies feſtus Chriſti mẽbra peregrinatura ſignificabat.

Iudæi ergo quærebant eum in die feſto: antequã aſcenderet. Priores enim fratres aſcenderunt, & non tunc aſcendit ille, quando illi putabant & volebãt, vt etiã hoc impleretur quod

ait

ait: Non ad hunc, id eſt, ad quē vultis, primum vel ſecundum diem. Aſcendit autē poſtea, vt Euangeliū loquitur, mediante die feſto: id eſt, cum iam illius diei feſti tot dies præteriſſent quot remãſiſſent: ipſam enim feſtiuitatē quantū intelligēdum eſt, diebus plurimis celebrabant. *Dicebant ergo: Vbi eſt ille? Et murmur multum de eo erat in turba.* Vnde murmur? De contentione. Quæ fuit contentio? *Quidam enim dicebant quia bonus eſt, alij autem non, ſed ſeducit turbas.* De omnibus ſeruis eius hoc dicitur modo. Quicunq; eminuerit in aliqua gratia, ſpiritali profectu, alij dicunt quia bonus eſt, alij quia non, ſed ſeducit turbas, vnde hoc? Quia vita noſtra abſcōdita eſt cū Chriſto in deo: ideo licet dicere hominibus per hyemē, mortua eſt iſta arbor, verbi gratia: Arbor fici, arbor piri, & huiuſmodi pomorū ſimilis eſt aridæ, & quandiu hyems eſt, non apparet, æſtas probat, iudicium probat: æſtas noſtra reuelatio Chriſti eſt, Deus manifeſte veniet, deus noſter & non ſilebit: Ignis ante eū præibit. Iſte ignis inflammabit inimicos eius. Aridas arbores ignis cōprehēdet, tunc enim aridæ apparebūt, quando eis dicetur: Eſuriui, & nō dediſtis mihi manducare. In alia vero parte, hoc eſt, in dextera, apparebit fœcunditas fructuum, dignitasq; foliorū, viriditas æternitas eis erit. Illis ergo tanquā aridis dicetur: Ite in ignē æternū: Ecce enim ſecuris ad radicē arborū poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ nō facit fructum bonū, excidetur, & in ignē mittetur. Dicant ergo de te ſi proficis in Chriſto dicant homines, ſeducit turbas. De ipſo toto corpore Chriſti hoc dicitur. Cogita corpus Chriſti adhuc in mundo, cogita corpus Chriſti adhuc in area, vide quēadmodum blaſphemetur à palea: ſimul quidem triturantur, ſed paleæ conteruntur, frumentū purgatur. Quod dictum eſt ergo de domino, valet ad cōſolationē de quocūq; hoc dictum fuerit Chriſtiano. *Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.* Sed qui non loquebantur de illo propter metū Iudæorū? Qui dicebant bonus eſt: non qui dicebāt, ſeducit turbas. Qui dicebant, ſeducit turbas. ſonitus eorū audiebatur tanquam aridorum foliorum. Seducit turbas, clarius ſonabant: bonus eſt, preſſius ſuſurrabant. Modo autem fratres quanuis nondum venerit illa gloria Chriſti, quæ nos æternos factura eſt, modo tamen ita creſcit Eccleſia eius, ita eam dignatus eſt per cuncta diffundere, vt iam ſuſurretur, ſeducit turbas, & clarius perſonet, bonus eſt.

Coloſ. 3. *Pſal. 49.* *Matt. 25.* *Matth. 3.*

De eo vbi ait: Iam autem die feſto mediante aſcendit Ieſus in templum & docebat: vſque ad id quod ait, Qui miſit illum hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.

Tractatus XXIX

QVod ſequitur de Euangelio & hodie lectum eſt, conſequenter & nos videamus, & quod dominus donauerit, hinc dicamus. Heſterno die hucuſque lectum erat, quia licet non vidiſſent dominum Ieſum in templo per diem feſtum, loquebantur tamen de illo: Et alij dicebant, bonus eſt: alij autem non, ſed ſeducit turbas. Dictum enim hoc eſt ad eorum ſolatium, qui poſtea prædicãtes verbum dei, futuri erant

2. Cor. 6. vt ſeductores & veraces Si enim ſeducere decipere eſt, nec Chriſtus ſeductor, nec Apoſtoli eius, nec quiſquam ſeductor debet eſſe Chriſtianus: ſi autem ſeducere aliunde aliquem ad aliud perſuadendo ducere eſt, quærendum eſt vnde & quò: Si à malo ad bonum, bonus ſeductor eſt: ſi à bono ad malum, malus ſeductor eſt. In hac ergo parte qua ſeducuntur homines de malo ad bonum, vtinam omnes ſeductores, & vocemur & ſimus. *Aſcendit ergo poſtea dominus ad diem feſtũ, mediante die feſto & docebat, & mirabantur Iudæi dicentes: Quomodo hic literas ſcit cum non didicerit?* Ille qui latebat, docebat, & palàm loquebatur, & non tenebatur. Illud enim vt lateret erat cauſa exempli, hoc poteſtatis. Sed cũ doceret, mirabantur Iudæi: omnes quidem quantũ arbitror mirabantur, ſed non omnes cõuertebantur. Et vnde admiratio? Quia multi nouerant vbi natus, quemadmodum fuerit educatus: nunquam eum viderant literas diſcentem. Audiebant autẽ de lege diſputantem, legis teſtimonia proferentem, quæ nemo poſſet proferre niſi legiſſet, nemo legeret niſi literas didiciſſet, & ideo mirabantur. Eorum autẽ admiratio, magiſtro facta eſt inſinuandæ altius veritatis occaſio. Ex eorum quippe admiratione & verbis, dixit dominus profundum aliquid, & diligentius inſpici & diſcuti dignum. Propter quod intentam facio charitatem veſtram, non ſolum ad audiendum pro vobis, ſed etiam ad orandum pro nobis. Quid ergo dominus reſpondit eis admirantibus quomodo ſciret literas quas non didicerat?

Mea, inquit, *doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.* Hæc eſt profunditas prima: videtur enim paucis verbis quaſi contraria locutus. Non enim ait, iſta doctrina non eſt mea: ſed, mea doctrina nõ eſt mea. Si non tua, quomodo tua? Si tua, quomo

quomodo non tua? Tu enim dicis vtrũque, & mea doctrina & non mea Nam ſi dixiſſet iſta doctrina non eſt mea, nulla eſſet quæſtio Nunc vero fratres primitus intendite quæſtionem, & ſic ordine expectate ſolutionem: nam qui non videt quæſtionem quæ proponitur, quomodo intelligit quod exponitur? Hoc eſt ergo in quæſtione quod ait, mea, non mea. Hoc videtur eſſe contrarium, quomodo mea, quomodo non mea. Si ergo intueamur diligenter quod ipſe in exordio dicit ſanctus Euangeliſta: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. inde pendet huius ſolutio quæſtionis. Quæ eſt doctrina patris, niſi verbũ patris? Ipſe ergo Chriſtus doctrina patris, ſi verbum patris. Sed quia verbũ non poteſt eſſe nullius, ſed alicuius, & ſuam doctrinam dixit ſeipſum. & non ſuam, quia patris eſt verbũ. Quid enim tam tuũ quam tu? Et quid tam non tuũ quam tu ſi alicuius eſt quod es? Verbum ergo & deus eſt & doctrinæ ſtabilis verbum eſt. non ſonabilis per ſyllabas & volatilis, ſed manẽtis cũ patre ad quam conuertamur manentem, ſonis tranſeuntibus admoniti. Non enim nos ita admonet quod tranſit, vt ad tranſitoria nos vocet: ita admonemur, vt diligamus deum. Totum hoc quod dixi, ſyllabæ fuerunt, percuſſum aërem verberauerunt, vt ad ſenſum veſtrarum aurium peruenirent: ſonando tranſierunt, non tamen illud quod vos admonuit trãſire debet, quia ille quem vos diligere admonui non tranſit, Et cum tranſeuntibus ſyllabis admoniti, conuerſi ad eum fueritis, nec vos tranſibitis, ſed cum manẽte manebitis. Hoc eſt magnũ in doctrina, altum & æternum quod manet, quod vocat omnia quæ temporaliter tranſeunt, quando bene ſignificant, nec mendaciter proferuntur: Omnia quippe ſigna quę proferimus ſonis, aliquid ſignificant quod non eſt ſonus: Non enim duæ breues ſyllabæ, deus eſt, & duas breues ſyllabas colimus, & duas breues ſyllabas adoramus, & ad duas breues ſyllabas peruenire deſideramus, quæ pene ante deſinunt ſonare quam cœperũt, nec in eis ſecundę locus eſt niſi prima trãſierit. Manet ergo aliquid magnum quod dicitur deus, quamuis non maneat ſonus cum dicitur deus Sic intendite doctrinam Chriſti, & peruenietis ad verbum dei cum autẽ perueneritis ad verbũ dei, intẽdite deus erat verbum, & videbitis verum dictum eſſe, mea doctrina. Intendite etiam cuius eſt verbum, & videbitis recte dictum eſſe, non eſt mea. Breuiter ergo dico charitati veſtræ: hoc videtur mihi

Ioan. 1.

opus eius:id eſt,quod illi placet, Ipſe autem dominus aperte alio loco dicit:Hoc eſt opus dei, vt credatis in eum quem ille miſit. [Vt credatis in eum,non vt credatis ei.] Sed ſi creditis in eum,creditis ei. Non autem continuo qui credit ei, credit in eum:nã & dæmones credebant ei & non credebãt in eum. Rurſus etiam de Apoſtolis ipſius poſſumus dicere, Credimus Paulo,ſed nõ credimus in Paulum:credimus Petro, ſed nõ credimus in Petrũ. Credenti autẽ in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiã. Quid eſt ergo credere in eum? Credendo amare,credendo diligere,credẽdo in eũ ire,& eius membris incorporari. Ipſa eſt ergo fides quam de nobis exigit deus:& nõ inuenit quod exigat,niſi donauerit quod inueniat. Quæ fides niſi quã definiuit alio loco Apoſtolus pleniſſime dicẽs:Neque circũciſio aliquid valet,neque præputium, ſed fides quæ per dilectionẽ operatur,non qualiſcunq; fides, ſed fides quæ per dilectionẽ operatur. Hæc in te ſit,& intelliges de doctrina dei. Quid enim intelliges? Quia doctrina iſta non eſt mea,ſed eius qui me miſit:id eſt,intelliges quia Chriſtus dei filius qui eſt doctrina patris,nõ eſt ex ſeipſo ſed filius eſt patris. Sabellianam hæreſim ſententia iſta diſſoluit. Sabelliani enim dicere auſi ſunt ipſum eſſe filium qui eſt & pater, duo eſſe nomina,ſed vnam rem. Si duo eſſent nomina & res vna,nõ diceretur,mea doctrina non eſt mea. Vtiq; ſi tua doctrina non eſt tua ô domine, cuius eſt, niſi alius ſit cuius ſit? Quod dixiſti,Sabelliani non intelligũt, non enim trinitatem viderunt,ſed ſui cordis errorem ſecuti ſunt:nos cultores trinitatis & vnitatis,patris & filij & ſpiritus ſancti & vnius dei, intelligamus de doctrina Chriſti, quomodo non eſt eius,& ideo dixit ſe non à ſeipſo loqui: quoniã Chriſtus patris eſt filius,& pater Chriſti,eſt pater & filius de deo patre deus eſt pater autẽ deus,non de filio deo deus eſt. *Qui à ſemetipſo loquitur,gloriam propriã quærit* Hoc erit ille qui vocatur antichriſtus,extollens ſe,ſicut Apoſtolus ait ſupra omne quod dicitur deus,& quod colitur. Ipſum quippe annuncians dominus gloriam ſuã quæſiturum,non gloriã patris,ait ad Iudæos:Ego veni in nomine patris mei, & non ſuſcepiſtis me:alius veniet in nomine ſuo & hũc ſuſcipietis. Significauit eos antichriſtũ ſuſcepturos,qui gloriã nominis ſui quæſiturus eſt:inflatus, non ſolidus,& ideo nõ ſtabilis,ſed vtiq; ruinoſus. Dominus autẽ noſter Ieſus Chriſtus,magnũ exemplũ nobis præbuit humilita

Margin notes: Ioan. 6. — Roma. 4. — 3. ſen. diſt. 23. ca. Abud eſt. — Galat. 5. — 2. Theſſ. 2. — Ioan. 5.

litatis: nempe æqualis eſt patri, nẽpe in principio erat verbum,
Ioannis 1. & verbum erat apud deum. & deus erat verbum: nempe ipſe
Ioan. 14. dixit, & veriſſime dixit: Tãto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem: nẽpe ipſe dixit & veriſſime dixit: Ego & pater vnum ſumus. Si ergo
Ioan. 10. ille cũ patre vnum æqualis patri, deus de deo, deus apud deũ, coæternus, immortalis pariter incõmutabilis, pariter ſine tempore, pariter creator & diſpoſitor temporum: tamen quia venit in tempore, & formã ſerui accepit & habitu eſt inuẽtus vt
Philip. 2. homo, quærit gloriã patris, non ſuam. Quid tu homo facere debes, qui quando aliquid boni facis, gloria tuã quæris: quando autem aliquid mali facis, deo calumniam meditaris? Intende tibi, creatura es, agnoſce creatorem: ſeruus es, ne contẽnas dominum: adoptatus es, ſed non meritis tuis. Quære eius gloriam, à quo habes hãc gratiã. Homo aſſumptus cuius gloriam quæſiuit? Eius, cuius eſt vnicus natus. *Qui autẽ quærit gloriam eius qui miſit illum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.* In antichriſto autem iniuſtitia eſt & verax non eſt, quia gloriam ſuam quæſiturus eſt, non eius à quo miſſus eſt: non enim eſt miſſus, ſed venire permiſſus. Omnes ergo pertinentes ad corpus Chriſti, ne inducamur in laqueos antichriſti, non quæramus gloriam noſtram: ſed ſi ille quæſiuit gloriã eius qui eum miſit, quanto magis nos eius qui nos fecit?

Ab eo quod ait, Nõnne Moyſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere: vſque ad id quod ait, Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate. Tractatus XXX.

EVangelij ſancti lectionem de qua pridem charitati veſtræ locuti ſumus: iſta quæ modo lecta eſt, hodierna cõſequitur. Dominum loquentẽ audiebant, & diſcipuli & Iudæi: veritatem loquentem audiebant, & veraces & mendaces: charitatem loquentẽ audiebãt, & amici & inimici: bonum loquentem audiebant, & boni & mali. Illi audiebant, ſed ille diſcernebat. & quibus ſermo prodeſſet, & profuturus eſſet, videbat & præuidebat. In illis enim qui tunc erant videbat, in nobis qui futuri eramus præuidebat. Nos itaque ſic audiamus Euangelium, quaſi præſentem dominum, nec dicamus: O illi fœlices qui eum videre potuerunt: quia multi in eis qui viderũt & occiderunt: multi autem in nobis qui non viderunt & crediderunt. Quod enim precioſum ſonabat de ore domini, & propter

pter nos ſcriptum eſt, & nobis ſeruatũ eſt, & propter nos recitatur, & propter poſteros recitabitur, & donec ſeculũ finiatur. Surſum eſt dominus, ſed etiã hic eſt veritas dominus. Corpus enim domini, in quo reſurrexit, vno loco eſſe poteſt: veritas eius vbique diffuſa eſt. Dominum ergo audiamus, & quod ipſe donauerit de verbis eius, & nos dicamus: *Nõne Moyſes,* inquit, *dedit vobis legem. & nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere?* Ideo enim quæritis interficere, quia nemo ex vobis facit legẽ: nam ſi legem faceretis, in ipſis literis Chriſtum cognoſceretis, & præſentem non occideretis. *Reſpondit enim turba.* Reſpondit quaſi turba non pertinentia ad ordinem, ſed ad perturbationem. Denique turba turbata, videte quid reſpõderit? *Dæmonium habes, quis te quærit occidere?* Quaſi non peius fuit dicere, dæmonium habes, quàm eum occidere. Ei quippe dictum eſt, quòd dæmonium haberet qui dæmones expellebat. Quid poſſet aliud dicere turba turbulenta? Quid poſſet aliud olere cœnum cõmotũ? Turba turbata eſt: Vnde? A veritate. Turbã lippitudinis turbauit claritas lucis. Oculi enim non habentes ſanitatem non poſſunt ferre luminis claritatem Dominus autem non planè turbatus, ſed in ſua veritate tranquillus nõ reddidit malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: Quibus ſi diceret, dæmonium habetis vos, verum vtique diceret. Non enim talia illi veritati dicerent, niſi eos falſitas diaboli irritaret. Quid ergo reſpondit, audiamus tranquille, & tranquillum bibamus: *Vnum opus feci, & omnes miramini.* Tanquam dicens: Quid ſi omnia opera mea videretis? Ipſius enim opera erant quæ in mũdo videbant, & ipſum qui fecit omnia non videbãt. Fecit vnam rem, & turbati ſunt, quia ſaluũ fecit hominẽ ſabbato. Quaſi vero ſi quiſquã ægrotum ſabbato ſanaret alius illum ſanum feciſſet quam ille qui eos ſcandalizauit quia vnum hominem ſaluum fecit ſabbato. Quis enim alius alios ſaluos fecit quàm ipſa ſalus, qui illam ſalutem quam dedit huic homini, dat & iumentis? Salus enim corporalis erat. Salus carnis & reparatur & moritur, & cum reparatur, mors differtur, non aufertur. Tamẽ fratres, etiam ipſa ſalus a domino eſt, per quemlibet detur, quocunque curante & miniſtrante impertiatur, ab illo datur à quo eſt omnis ſalus cui dicitur in Pſalmo: Homines & iumenta ſaluos facies domine: ſicut multiplicaſti miſericordiã tuam deus. Quia enim deus eſt, multiplicat miſericordiam ſuam; peruenit etiam ad

1. Petri. 3. *Pſal. 35.*

ſalu

ſalutem carnis humanæ, peruenit etiam ad ſalutem mutorum animalium. Sed qui dat ſalutem carnis hominibus iumentiſque communem, nunquid nulla ſalus eſt quam ſeruat hominibus? Eſt certe alia quæ non ſolum non communis eſt hominibus & iumentis, ſed nec ipſis hominibus communis eſt bonis & malis. Denique cum ibi de iſta ſalute dixiſſet, quam cómuniter accipiunt pecora & homines propter illam ſalutem quam ſperare debent homines, ſed boni homines: ſecutus adiunxit, Filij autem hominum, ſub tegmine alarum tuarũ ſperabunt: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniã apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Hæc eſt ſalus quæ ad bonos pertinet, quos appellauit filios hominum cum ſupra dixiſſet: Homines & iumenta ſaluos facies domine. Quid enim? Illi homines non erant filij hominum, vt cum dixiſſet homines, ſequeretur & diceret: Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum ſperabũt? Quaſi aliud erant homines, & aliud filij hominum. Non tamen arbitror ſine aliqua ſignificatione diſtinctionis hoc dixiſſe ſpiritum ſanctũ. Homines ad primum Adã, filij hominum ad Chriſtum. Forte enim homines pertinent ad primum hominem: filij autem hominum pertinent ad filium hominis. Vnum opus feci, & omnes miramini, & continuo ſubiungit: *Propterea Moyſes dedit vobis circuncißionem.* Bene factum eſt vt acciperetis circunciſionem à Moyſe: *Non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus.* Abraham quippe primus accepit circunciſionem à domino. *Et in ſabbato circunciditis.*

Gene. 17. Conuincit vos Moyſes. In lege accepiſtis vt circũcidatis octauo die: accepiſtis in lege vt vacetis ſeptimo die: ſi octauus dies illius qui natus eſt occurrerit ad diem ſeptimum, quid facie-

Exod. 20. tis? Vacabitis vt ſeruetis ſabbatum, an circũcidetis vt impleatis ſacramentum diei octaui? Sed noui, inquit, quid facitis, circunciditis hominem. Quare? Quia circũciſio pertinet ad aliquod ſignaculum ſalutis, & non debent homines ſabbato vacare à ſalute, ergo nec mihi iraſcamini, qui ſaluum feci totum hominem ſabbato. *Si circumciſionem,* inquit, *accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi.* Aliquid enim per Moyſem in illa conſtitutione circunciſionis ſalubriter inſtitutum eſt, mihi operanti ſalutem in ſabbato quare indignamini? Forte enim illa circũciſio ipſum dominum ſignificabat, cui iſti curanti & ſananti indignabantur, Iuſſa eſt enim adhiberi octauo

die

die circunciſio. Et quid eſt circunciſio, niſi carnis expoliatio? Significat ergo iſta circunciſio expoliationem à corde cupiditatum carnaliũ: non ergo ſine cauſa data eſt, & in eo membro iuſſa fieri, quoniam per illud membrum procreatur creatura mortalium, & per vnum hominem mors, ſicut per vnum hominem reſurrectio mortuorum, & per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors. Ideo quiſque cum præputio naſcitur, quia omnis homo cum vitio propaginis naſcitur, & non mundat deus ſiue à vitio cum quo naſcimur, ſiue à vitiis quæ male viuendo addimus, niſi per cultellum petrinum, id eſt dominum Ieſum Chriſtum. Petra enim erat Chriſtus. Cultellis enim petrinis circũcidebant, & petræ nomine Chriſtum figurabant, & præſentem nõ agnoſcebant, ſed inſuper eum occidere cupiebant. Quare autẽ octauo die, niſi quia poſt ſeptimum ſabbati dominus die dominico reſurrexit? Ergo reſurrectio Chriſti quæ facta eſt tertio quidem die paſſionis, ſed octauo die in diebus hebdomadis, ipſa nos circuncidit. Audi circunciſos vera petra, Apoſtolo admonente, Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. Circunciſis loquitur, Reſurrexit Chriſtus, abſtulit vobis deſideria carnalia, abſtulit concupiſcentias malas, abſtulit ſuperfluum cum quo nati eratis, & multo peius quod male viuendo addideratis. Circunciſi per petram quare adhuc ſapitis terram? Et ad extremum quia legem dedit Moyſes, & circũciditis hominem ſabbato, intelligite hoc ſignificari opus bonum quod ego feci totum hominem ſaluum ſabbato, quia & curatus eſt vt ſanus eſſet in corpore, & credidit vt ſanus eſſet in anima. *Nolite iudicare perſonaliter, ſed rectum iudicium iudicate.* Quid eſt hoc? Modo quia per legem Moyſi circunciditis ſabbato, non iraſcimini Moyſi, & quia ego die ſabbati ſaluũ feci hominem, iraſcimini mihi. Perſonaliter iudicatis, veritatem attendite: Ego non me præfero Moyſi, ait dominus, qui erat & ipſius Moyſi dominus. Sic attendite quomodo homines nos duos tanquam ambos homines: iudicate inter nos, ſed verum iudicium iudicate: nolite me honorato illũ damnare, ſed illo intellecto me honorate. Hoc enim eis alio loco dixit, Si crederetis Moyſi, crederetis vtiq; & mihi, de me enim ille ſcripſit. Sed hoc loco noluit hoc dicere, tanquam ſe & Moyſe ante illos conſtitutis. Propter legem Moyſi circunciditis, quando etiam ſabbatum occurrerit, & ego ſanitatum faciendarum beneficentiam non

1. Cor. 15. *Roma. 6.* *1. Cor. 10.* *Coloſſ. 3.* *Ioan. 5.*

vultis vt exhibeam per ſabbatum? Quia dominus circunciſionis & dominus ſabbati, ſalutis eſt author. Et ſeruilia opera prohibiti eſtis facere ſabbato, ſi vere intelligatis ſeruilia opera non peccatis. Qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati.

Ioan. 8. Nunquid ſeruile opus eſt, hominē ſanare ſabbato? Manducatis & bibitis, vt aliquid dicā ex admonitione domini noſtri Ieſu Chriſti, & ex verbis eius. Vtiq; quare manducatis & bibitis in ſabbato, niſi quia pertinet ad ſalutē quod facitis? Per hoc oſtenditis, opera ſalutis non eſſe vllo modo die ſabbati omittenda. Ergo nolite perſonaliter iudicare, ſed rectū iudiciū iudicate: attendite me quomodo hominē, attendite Moyſem quomodo hominem: ſi ſecundum veritatem iudicetis, neq; Moyſem neque me condemnabitis: & veritate cognita me cognoſcetis,

Ioan. 14. quia ego ſum veritas. Hoc vitium fratres quod dominus notauit hoc loco, euadere in hoc ſeculo magni laboris eſt, non perſonaliter iudicare, ſed rectum iudiciū retinere. Admonuit quidem dominus Iudæos, ſed monuit & nos: illos conuicit, & nos inſtruxit: illos redarguit, nos exacuit, non putemus hoc nobis non ideo dictum, quia tunc ibi nō fuimus: ſcriptum eſt, legitur, cum recitaretur audiuimus, ſed tanquam Iudæis dictum audiuimus: non nos ponamus poſt nos, & quaſi intueamur iniquos reprehenſos, & ipſi nos faciamus quod in nobis veritas ipſa reprehendat. Iudæi quidem perſonaliter iudicabant: ſed ideo non pertinent ad nouum teſtamētum, ideo non habent in Chriſto regnum cœlorum, ideo nō iunguntur ſanctorum ſocietati angelorum: terrena quærebant à domino. Terra enim promiſſionis, victoria ab inimicis. fœcunditas pariendi, multiplicatio filiorum, abundantia fructuum, quæ illis omnia à deo quidē vero & bono, tamē vt carnalibus promiſſa ſunt: omnia hæc fecerat illis vetus teſtamentū. Quid eſt vetus teſtamentum? Quaſi hæreditas pertinens ad hominē veterem. Nos innouati ſumus, homo nouus facti ſumus, quia & ille homo nouus venit. Quid tam nouū quàm naſci de virgine? Quia ergo non erat quod in illo innouaret præceptū, quia nullum habebat peccatum. nouus partus eſt datus. In illo partus nouus in nobis homo nouus. Quid eſt homo nouus? A vetuſtate innouatus. Ad quam rem innouatus? Ad deſiderāda cœleſtia, ad concupiſcenda ſempiterna, ad patriam quæ ſurſum eſt, quæ hoſtem non timet deſiderandam: vbi non perdimus amicum, non timemus inimicum: vbi viuemus cum bono affectu, ſine

defectu:

defectu: vbi nemo naſcitur, quia nemo moritur: vbi nemo iam proficit, & nemo deficit. vbi non eſuritur & non ſititur, ſed ſatietas eſt immortalitas, & cibus veritas. Hæc habétes promiſſa & ad nouum teſtamentũ pertinẽtes, & nouæ hæreditatis facti hæredes & ipſius domini cohæredes aliam ſpem valde habemus, non perſonaliter iudicemus, ſed rectũ iudiciũ teneamus. Quis eſt qui non iudicat perſonaliter? Qui diligit æqualiter. Dilectio æqualis facit non acceptari perſonas: nam cum homines diuerſo modo pro ſuis gradibus honoramus, tunc timendum eſt ne perſonas accipiamus. Sed quando inter duos iudicamus, & aliquando inter neceſſarios, fit nonnunquam iudicium inter patrem & filium: queritur pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre, ſeruamus honorificentiam quæ debetur patri à filio, quæ deficit à filio. Non æquamus filium patri in honore, ſed præponimus ſi bonã cauſam habet filium æquamus patri in veritate, & ſic tribuimus honorem debitum vt non perdat æqualitas meritum: ita verbis domini proficimus, & vt proficiamus, gratia illius adiuuamur. *2. q. 7. cap. queritur.* *Eccle. 41.*

Ab eo quod ait, Dicebant ergo quidã ex Hieroſolymis, Nónne hic eſt quem quærebant Iudæi interficere, & ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt: Vſque ad id quod ait, Quæritis me & non inuenietis, & Vbi ſum ego, Vos non poteſtis venire.

Tractatus XXXI.

MEminit charitas veſtra priſtinis ſermonibus, & lectum eſſe in Euangelio, & à nobis vt potuimus diſputatum, quòd dominus Ieſus ideo voluit occulte aſcendere ad diem feſtum, non quia timebat ne teneretur [cuius poteſtas erat ne teneretur:] ſed vt ſignificaret etiam in ipſo die feſto qui celebrabatur à Iudæis, ſe occultari & ſuum eſſe myſterium. Hodierna ergo lectione apparuit poteſtas, quæ putabatur timiditas: loquebatur enim palam in die feſto, ita vt mirarentur turbæ, & dicerent quod audiuimus, cum lectio legeretur: *Nónne hic eſt quem quærebant interficere, & ecce palàm loquitur, & nihil illi dicunt, nunquid vere cognouerunt principes quia hic eſt Chriſtus?* Qui nouerant qua ſæuitia quærebatur, mirabantur qua potentia non tenebatur: deinde non plene intelligentes illius potentiam, putauerunt principum eſſe ſcientiam, quòd ipſi cognouerant eundem eſſe Chriſtum, ideo pepercerunt ei, quem tantopere occidẽdum quæſierunt: deinde illi ipſi apud ſeipſos, qui dixerant, Nunquid cognoue-

runt principes quia hic eſt Chriſtus, fecerũt quæſtionem quæ eis videretur quòd non ipſe eſſet Chriſtus: adiungentes enim dixerunt, *Sed iſtum nouimus vnde ſit, Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.* [Hæc opinio apud Iudæos vnde nata fuerit, quòd Chriſtus cum venerit nemo ſcit vnde ſit?] Non enim inaniter opinio nata eſt. Si conſideremus ſcripturas, inuenimus fratres, quomodo ſanctæ ſcripturæ dixerint de Chriſto, quoniam Nazaræus vocabitur: ergo prædixerũt vnde ſit. Rurſus ſi locum natiuitatis eius quæramus, tanquam inde ſit vbi natus eſt, nec hoc latebat Iudæos propter ſcripturas quæ
Matt. 2. iſta prædixerant. Nam cum eum viſa ſtella Magi quærerent adorare, venerunt ad Herodem, & dixerunt quid quærerent & quid vellent. Ille autem conuocatis eis qui legem ſciebant,
Mich. 5. quæſiuit ab eis vbi Chriſtus naſceretur. Illi dixerũt, In Bethleem Iudæ, & teſtimonium etiam propheticum protulerunt. Si ergo Prophetæ prædixerant & locum vnde erat origo carnis eius, locum vbi eum peperit mater eius, vnde nata eſt iſta opinio apud Iudæos quam modo audiuimus, Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit, niſi quia vtrunque prædicauerant & prænunciauerant ſcripturæ. Secundum hominem prædixerunt ſcripturæ vnde eſſet, ſecundum deum latebat impios, & quærebat pios: ad hoc enim & illi dixerunt, Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit: quia hanc illis opinionem genera-
Eſai. 53. uerat, quod per Eſaiam dictum eſt, Generationem autem eius quis enarrabit? Denique & ipſe dominus ad vtrunque reſpondit, & quia nouerant eum vnde eſſet, & quia non nouerant, vt atteſtaretur prophetiæ ſanctę quæ de illo ante prædicta eſt, & ſecundum humanitatem infirmitatis, & ſecundum diuinitatem maieſtatis. Audite ergo verbum domini fratres, videte quemadmodum confirmauit eis, quod dixerũt, Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit. *Clamabat ergo docens in templo Ieſus, Et me ſcitis. & vnde ſim ſcitis. & à meipſo non veni, ſed eſt verus qui me miſit, quem vos neſcitis.* Hoc eſt dicere, & me ſcitis, & me neſcitis: hoc eſt dicere, & vnde ſim ſcitis, & vnde ſim neſcitis. Vnde ſim ſcitis, Ieſus à Nazareth, cuius etiam parentes noſtis: ſolus enim in hac cauſa latebat virginis partus, cui tamen teſtis erat maritus, ipſe enim hoc poterat fideliter indicare, qui poſſet maritaliter & cælare. Hoc ergo excepto virginis partu, totum nouerant in Ieſu quod ad hominẽ pertinet: Facies ipſius nota erat, patria ipſius nota erat, genus ipſius notum

tum erat, vbi natus eſt ſciebatur. Recte ergo dixit, & me noſtis, & vnde ſim ſcitis, ſecundum carnē & effigiem hominis quam gerebat: ſecundum autem diuinitatem & à meipſo non veni, ſed verus eſt qui me miſit, quē vos non ſcitis, ſed vt eum ſciatis, credite in eum quem miſit, & ſcietis: deū enim nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit: &, Patrem non cognoſcit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Denique cum dixiſſet, Sed eſt verus qui miſit me, quem vos non ſcitis: vt oſtenderet eis vnde poſſent ſcire quod neſciebant, ſubiecit, *Ego ſcio eum.* Ergo à me quærite vt ſciatis eum. Quare autem ſcio eum? *Quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.* Magnifice vtrunq; mōſtrauit. Ab ipſo, inquit, ſum, quia filius de patre, & quicquid eſt filius, de illo eſt, cuius eſt filius. Ideo dominum Ieſum dicimus deum de deo, patrem non dicimus deum de deo, ſed tantum deum: & dicimus dominum Ieſum lumen de lumine, patrem nō dicimus lumen de lumine, ſed tantum lumen: ad hoc ergo pertinet, quod dixit, Ab ipſo ſum. Quòd autē videris me in carne, ipſe me miſit. Vbi audis ipſe me miſit, noli intelligere naturæ diſſimilitudinem, ſed generantis authoritatem. *Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondū venit hora eius.* hoc eſt, quia nolebat. Quid eſt enim, nondum venit hora eius? Non enim dominus ſub fato natus eſt, hoc nec de te credendum eſt, quanto minus de illo per quem factus es? Si tua hora voluntas eſt illius, illius hora quæ eſt niſi voluntas ſua? Non ergo horam dixit qua cogeretur mori, ſed qua dignaretur occidi: tempus enim expectabat quo moreretur, quia & tempus expectare voluit quo naſceretur, de hoc tēpore Apoſtolus loquens, ait, Cum autē venit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum. Ideo multi dicunt, Quare non antè venit Chriſtus? Quibus reſpondendum eſt, quia nondum venerat plenitudo temporis, moderante illo per quem facta ſunt tempora, ſciebat enim quādo venire deberet. Primo per multam ſeriem temporum & annorū prædicendus fuit: non enim aliquid paruum venturum fuit, diu fuerat prædicēdus, ſemper tenendus. Quanto maior iudex veniebat, tanto prçconum longior ſeries præcedebat. Deniq; vbi venit plenitudo temporis, venit & ille qui nos liberaret à tempore: liberati enim à tempore, venturi ſumus ad æternitatem illam vbi non eſt tempus. Nec dicitur ibi, quando veniet hora: dies eſt enim ſempiternus, qui nec

Ioan. 1.
Matt. 11.
Galat. 4.

præceditur heſterno, nec excluditur craſtino. In hoc autem ſeculo voluuntur dies,& alij tranſeunt,& alij veniunt,nullus manet,& momenta quibus loquimur, inuicem ſe expellunt: nec ſtat prima ſyllaba vt ſonare poſſet ſecunda. Ex quo loquimur aliquãtum ſenuimus, & ſine vlla dubitatione ſenior ſum modo quàm mane,ita nihil ſtat,nihil fixum manet in tempore. Amare itaq, debemus per quem facta ſunt tempora, vt liberemur a tempore, & figamur in æternitate,vbi iam nulla eſt mutabilitas temporũ. Magna igitur miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti,factum eſſe eum propter nos in tempore,per quem facta ſunt tépora factum eſſe inter omnia,per quem facta ſunt omnia, factum eſſe quod fecit: factus eſt enim quod fecerat:factus eſt homo qui hominem fecerat,ne periret quod fecerat.Secundum hanc diſpenſationem iam venerat hora natiuitatis,& natus erat:ſed nõdum venerat hora paſſionis, ideo nondum paſſus erat. Denique vt noueritis non neceſſitatem, ſed poteſtatem morientis,propter nonnullos hoc loquor,qui cum audierint, nondum venit hora eius, ædificantur ad credenda fata eius,& fiunt corda eorum fatua. Vt ergo noueritis poteſtatem morientis,ipſam paſſionẽ recolite, crucifixum in-
Ioan.19. tuemini:dixit in ligno pendens, Sitio. Illi hoc audito,in arundine per ſpongiam obtulerunt ei acetũ in cruce,accepit & ait, Perfectum eſt:& inclinato capite tradidit ſpiritum. Videtis poteſtatem morientis quia hoc expectabat volens,donec omnia complerentur quæ de illo prædicta fuerant ante mortem fu-
Pſal. 68. tura:dixerat enim Propheta, Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto: expectabat vt hæc omnia complerentur:poſteaquã completa ſunt, dixit, Perfectum eſt: & abſceſſit poteſtate, quia non venerat neceſſitate: ideo quidam plus mirati ſunt iſtam poteſtatem morientis, quàm potentiam miracula facientis.Ventum eſt enim ad crucẽ,vt corpora deponerentur de ligno,quoniam ſabbatum illuceſcebat: & inuenti ſunt latrones viuentes: ſupplicium quippe crucis ideo durius erat, quia diutius cruciabat, & omnes crucifixi longa morte necabantur. Illi autem ne remanerent in ligno, cruribus fractis coacti ſunt mori,vt poſſent inde deponi. Dominus autem inuentus eſt mortuus, & admirati ſunt omnes: & qui eum viuum contempſerunt, mortuum ſic mirati ſunt,
Matt.27. vt dicerent quidam, Vere filius dei eſt hic. Vnde eſt illud fratres, vbi ait quærentibus ſe, Ego ſum: & illi retro recedentes

omnes

omnes ceciderunt: erat ergo in illo poteſtas ſumma. Nec hora cogebatur mori, ſed horam expectabat qua opportune fieret volūtas, nō qua inuiti impleretur neceſſitas. *De turba autem multi crediderunt in eum.* Humiles & pauperes ſaluos faciebat dominus: principes inſaniebāt, & ideo medicū non ſolum non agnoſcebant, ſed etiam occidere cupiebant. Erat quædam turba quæ ſuā ægritudinē cito vidit, & illius medicinam ſine dilatione cognoſcebat. Videte quid ſibi dixerit turba ipſa cōmota miraculis: *Nunquid Chriſtus cum venerit, plura ſigna facturus eſt?* Vtique ſi duo nō erunt hic eſt: crediderunt ergo in eū dicentes iſta. Principes vero illi audita multitudinis fide, & eo murmure quo Chriſtus glorificabatur, *Miſerunt miniſtros, vt apprehenderent eum.* Quē apprehenderent, adhuc nolentē? Quia ergo nō poterāt apprehēdere nolentē, miſſi ſunt vt audirent docentem. Quid docentē? *Dicit ergo Ieſus, Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.* Quod modo vultis facere facturi eſtis, ſed nō modo, [quia modo nolo: Quare adhuc modo nolo?] quia adhuc modicū tēpus vobiſcū ſum: *Et tunc vado ad eum qui me miſit.* Implere debeo diſpenſationē meā, & ſic peruenire ad paſſionē meam. *Quæretis me & non inuenietis, & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire.* Hic iam reſurrectionē ſuā prædixit: noluerunt enim agnoſcere præſentem, & poſtea quæſierunt cū viderent in eū multitudinē iam credentē: magna enim ſigna facta ſunt, etiā cū dominus reſurrexit, & aſcendit in cœlū. Tunc per diſcipulos facta ſunt magna, ſed illi per illos qui & per ſeipſum: ipſe quippe illis dixerat, Sine me nihil poteſtis facere. Quando claudus ille qui ſedebat ad portā, ad vocem Petri ſurrexit, & ſuis pedibus ambulauit vt homines mirarentur: ſic eos allocutus eſt Petrus, quia nō in ſua poteſtate iſta fecit, ſed in virtute illius quem ipſi occiderunt, multi cōpuncti dixerunt, Quid faciemus? Viderunt enim ſe ingenti crimine impietatis aſtrictos, quando illum occiderunt, quem venerari & adorare debuerunt, & hoc putabant eſſe inexpiabile: magnum enim facinus erat, cuius conſideratio illos faceret deſperare: ſed nō debebant deſperare, pro quibus in cruce pendēs dominus eſt dignatus orare: dixerat enim, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Videbat quoſdam ſuos inter multos alienos, illis iam petebat veniam, a quibus adhuc accipiebat iniuriam: Non enim attendebat quod ab ipſis moriebatur, ſed quia pro ipſis moriebatur. Multum eſt quod illis

Ioan. 15. *Act. 3.* *Act. 2.* *Luc. 23.*

conceſſum eſt, & ab ipſis & pro ipſis, vt nemo de ſui peccati dimiſſione deſperet: quando illi veniã meruerunt qui occiderunt Chriſtum. Mortuus eſt Chriſtus pro nobis, ſed nunquid à nobis? At vero illi viderunt Chriſtum ſuo ſcelere morientem, & crediderunt in Chriſtum ſuis ſceleribus ignoſcentem; quouſque biberent ſanguinẽ quem fuderant, de ſua ſalute deſperauerunt: ergo hoc dixit, Quæretis me & non inuenietis, & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire: quia quæſituri illum erant poſt reſurrectionẽ compuncti: nec dixit, vbi ero: ſed, vbi ſum. Semper enim ibi erat Chriſtus, quò fuerat rediturus: ſic enim venit vt non recederet: vnde alio loco ait, Nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo: non dixit, qui fuit in cœlo. In terra loquebatur, & in cœlo ſe eſſe dicebat. Sic venit, vt inde nõ abſcederet: ſic rediit, vt nos nõ derelinqueret. Quid miramini? Deus hoc facit. Homo enim ſecundum corpus in loco eſt, & de loco migrat, & cum ad alium locum venerit, in eo loco vnde venit non eſt: deus autem implet omnia, & vbique totus eſt, non ſecundum ſpatia tenetur locis: erat tamen Chriſtus ſecundum viſibilem carnem in terra [ſecundum inuiſibilem maieſtatẽ in cœlo & in terra.] ideo ait, Vbi ego ſum, vos non poteſtis venire: nec dixit, non poteritis: ſed, non poteſtis. Tales enim tunc erant qui non poſſent: nam vt ſciatis non hoc ad deſperationem dictum, & diſcipulis ſuis dixit tale aliquid, Quò ego vado, vos non poteſtis venire: cũ pro illis orans dixerit, Pater, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecũ. Denique hoc Petro expoſuit, & ait illi, Quò ego vado, non potes me ſequi modo, ſequeris autem poſtea. *Dixerunt ergo Iudæi,* non ad ipſum, ſed *ad ſemetipſos. Quò hic iturus eſt quia non inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, aut docturus gentes?* Non enim ſciebant quid dixerunt, ſed quia ille voluit, prophetauerunt. Iturus enim erat dominus ad gentes, non præſentia corporis ſui, ſed tamen pedibus ſuis. Qui erant pedes eius? Quos pedes conculcare volebat perſequendo Saulus, quando ei caput clamabat, Saule Saule quid me perſequeris? *Quis eſt hic ſermo, quem dixit, Quæretis me & non inuenietis, & vbi ego ſum vos non poteſtis venire?* Vnde hoc dixit dominus neſcierunt, & tamen aliquid quod futurum erat, neſciẽtes prænunciauerunt. Dixit enim hoc dominus, quia locum, ſi tamen dicendus eſt locus, id eſt, ſinum patris vnde nunquam diſceſſit

De conſec. diſt. 2. cap. acceſſerunt. — *Ioan. 3.* — *Ioan. 17.* — *Ioan. 13.* — *Act. 9.*

vnigeni

vnigenitus filius,non illi nouerant, nec cogitare idonei erant vbi erat Chriſtus, vnde non receſſit Chriſtus, quò rediturus erat Chriſtus, vbi manebat Chriſtus. Vnde hoc cordi humano cogitare, aut linguæ explicare? Hoc ergo illi nullo modo intellexerunt,& tamen ex hac occaſione ſalutē noſtram prædixerunt,quod dominus iturus eſſet ad diſperſionē gentium, & impleturus quod legebant, & non intelligebant, Populus quem nō cognoui ſeruiuit mihi,in obauditu auris obaudiuit mihi: illi non audierunt in quorum oculis fuit,illi audierunt in quorum auribus ſonuit. Illius enim Eccleſiæ venturæ de gentibus typum gerebat mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, tangebat & non videbatur, neſciebatur & ſanabatur. Figura quippe erat quòd dominus interrogauit, Quis me tetigit? Quaſi ignorans ignoratā ſanauit: ſic fecit & gentibus: non eum didicimus in carne, & meruimus carnem eius manducare, & in carne eius mēbra eſſe. Quare? Quia miſit ad nos. Quos? Præcones ſuos, diſcipulos ſuos, ſeruos ſuos, redēptos ſuos, quos creauit, ſed quos & redemit fratres ſuos: totum parum dixi, membra ſua, ſemetipſum: miſit enim ad nos mēbra ſua, & fecit nos membra ſua. Tamen ſecundum ſpeciem corporis quam Iudæi viderunt & contempſerunt, non apud nos fuit Chriſtus, quia & hoc de illo dictum erat, ſicut Apoſtolus dicit, Dico enim Chriſtum miniſtrū fuiſſe circuncifionis propter veritatem dei, ad confirmandas promiſſiones patrum. Ad illos debuit venire, à quorum patribus, & quorū patribus eſt promiſſus: ideo & ipſe ſic ait, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël: ſed quid dicit Apoſtolus in ſequenti? Gentes autem ſuper miſericordia glorificare deum: quid & ipſe dominus? Habeo alias oues quæ non ſunt ex hoc ouili: qui dixerat, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierant domus Iſraël: quomodo habet alias ad quas non eſt miſſus, niſi quia ſignificauit per præſentiā corporalem non ſe miſſum exhibere niſi ſolis Iudæis, qui viderūt & occiderunt, & multi tamen inde & antea & poſtea crediderunt? Meſſis prima de cruce ventilata eſt, vt eſſet ſemē vnde alia meſſis conſurgeret. Nunc vero cum fama Euangelij, & bono eius odore excitati, credunt fideles eius per omnes gentes, erit expectatio gentiū, quando veniet qui iam venit, quando ab omnibus videbitur, qui tunc à quibuſdam viſus non eſt, à quibuſdam viſus eſt: quando veniet iudicaturus qui venit iudicandus, quando veniet

Pſal. 17. *Luc. 8.* *Rom. 15.* *Matt. 15.* *Rom. 15.* *Gene. 49.*

Eſa. 53. *Marc. 15.* niet diſcreturus, qui venit vt diſcerneretur. Non enim ab impiis Chriſtus eſt diſcretus, ſed cũ impiis iudicatus: de illo enim dictum eſt, Inter iniquos reputatus eſt. Latro euaſit, Chriſtus dãnatus eſt: accepit indulgentiã crimnoſus, damnatus eſt qui omniũ crimina confitentiũ relaxauit: tamen & ipſa crux ſi attendas tribunal fuit. In medio enim iudice cõſtituto, vnus latro qui credidit liberatur, alter qui inſultauit, damnatus eſt. Iam ſignificabat quod facturus eſt de viuis & mortuis, alios poſiturus ad dexteram alios ad ſiniſtram. Nihil ergo medium erit. Similis ille latro futuris ad ſiniſtram, ſimilis alter futuris ad dexteram, indicabatur, & iudicium minabatur.

Ab eo loco vbi ait, In nouiſsimo autem die feſtiuitatis ſtabat Ieſus & clamabat, dicens, Si quis ſitit veniat ad me & bibat: vſque ad id, quod ait, Non enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.

Tractatus XXXII.

INter diſſenſiones & dubitationes Iudæorum de domino Ieſu Chriſto, inter cætera quæ dixit quibus alij confunderentur alij docerentur, *Nouiſsimo feſtiuitatis die illius.* Tunc enim iſta agebantur quæ appellantur ſcenopegia, id eſt tabernaculorum conſtructio, de qua feſtiuitate iam ante meminit charitas veſtra fuiſſe diſſertũ, vocat dominus Ieſus Chriſtus, & hoc non vtcunq; loquendo, ſed clamando, vt qui ſitit, veniat ad eum. Si ſitimus, veniamus, & non pedibus ſed affectibus, nec migrando ſed amando veniamus: quanquam ſecundum interiorem hominẽ & qui amat migrat. Et aliud eſt migrare corpore, aliud corde: migrat corpore, qui motu corporis mutat locũ: migrat corde, qui motu cordis mutat affectum. Si aliud amas, aliud amabas, non ibi es, vbi eras: clamat ergo nobis dominus, *Stabat enim & clamabat, Si quis ſitit veniat ad me & bibat: qui credit in me, ſicut ſcriptũ eſt flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Quid hoc eſt, & quando Eũgeliſta expoſuit, immorari nõ debemus: vnde enim dixerit dominus, Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, & qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: conſequenter expoſuit Euangeliſta, dicens, *Hoc autem dixit de ſpiritu ſancto, quem accepturi erant credẽtes in eum. Nondum enim fuerat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.* Eſt ergo ſitis interior & vẽter interior, quia eſt homo interior. Et ille quidẽ interior inuiſibilis, exterior autẽ viſibilis: ſed melior interior quàm exterior.

Et

Et quod nõ videtur hoc plus amatur, cõſtat enim plus amari hominem interiorẽ quàm exteriorẽ: vnde hoc conſtat, vnuſquiſq; in ſeipſo probet. Quãuis enim qui male viuũt, animos ſuos corpori addicant, viuere tamen volunt, quod non eſt niſi animi: magiſq; ſeipſos indicant qui regunt, quàm illa quæ reguntur. Regunt enim animi, reguntur corpora. Gaudet vnuſquiſque voluptate, & capit de corpore voluptatẽ: Sed ſepara animũ nihil reſtat in corpore quod gaudeat, & ſi de corpore gaudet, animus gaudet. Si gaudet de domo ſua, de ſe nõ debet gaudere? Et ſi habet animus vnde delectetur extrinſecus, ſine delitiis manet intrinſecus? Omnino conſtat plus amare hominem animã ſuam quàm corpus ſuũ: ſed & in alio homine plus amat homo animã quàm corpus. Quid enim amatur in amico, vbi eſt amor ſyncerior & caſtior? Quid amatur in amico, animus an corpus? Si fides amatur, animus amatur: ſi beneuolentia amatur, beneuolẽtiæ ſedes animus eſt. Si hoc amas in altero, quia & ipſe amat te, animam amas, quia nõ caro, ſed animus amat: ideo enim amas, quia te amat: quære vnde te amet, & vides quid amas: plus ergo amatur & non videtur. Aliquid etiã volo dicere, vbi magis appareat dilectioni veſtræ quantũ ametur animus, & quemadmodum corpori præponatur. Illi ipſi laſciui amatores, qui pulchritudine corporũ delectantur, & forma membrorũ accenduntur, tunc amant amplius quando amantur: nam ſi amet & ſentiat quia odio habetur, magis iraſcitur quàm diligit. Quare magis iraſcitur quàm diligit? Quia non ei redditur quod impendit. Si ergo ipſi corporum amatores redamari ſe volunt & hoc magis eos delectat ſi amentur, quales ſunt amatores animorũ? Et ſi magni ſunt amatores animorum, quales ſunt amatores dei, qui pulchros animos facit? Sicut enim animus facit decus in corpore, ſic deus in animo: non enim facit corpori vnde ametur niſi animus, qui cum migrauerit, cadauer horreſcit, & quantumcunque pulchra illa membra dilexeris, ſepelire feſtinas: decus ergo corporis animus, decus animi deus. Clamat ergo deus vt veniamus & bibamus, ſi intus ſitiamus: & dicit, quia cũ biberimus, flumina aquæ viuæ fluent de vẽtre noſtro. Venter interioris hominis cõſcientia cordis eſt. Bibito ergo de illo liquore, reuiuiſcit purgata conſcientia & hauriens fontem habebit: etiã ipſa fons erit. Quid eſt fons, & quid eſt fluuius, qui manat de ventre interioris hominis? Beneuolentia qua vult

conſule

conſulere proximo. Si enim putet quia quod bibit, ſoli ipſi debet ſufficere, non fluit aqua viua de ventre eius. ſi autem proximo feſtinat conſulere, ideo nõ ſiccat, quia manat. Videmus nunc quid ſit quod bibunt, qui credũt in domino, quia vtique Chriſtiani ſumus, & ſi credimus, bibimus, & vnuſquiſque in ſeipſo debet agnoſcere ſi bibit, & ſi viuit ex eo quod bibit: non enim nos deſerit fons, ſi nõ deſeramus fontẽ. Expoſuit Euangeliſta, vt dixi, vnde dominus clamaſſet, ad qualẽ potum inuitaſſet, & quid bibentibus propinaſſet, dicens, Hoc autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum, nõdum enim erat ſpiritus datus quia Ieſus nondum erat glorificatus. Quem dicit ſpiritũ, niſi ſanctum ſpiritũ? Nam vnuſquiſq; homo habet in ſe propriũ ſpiritum, de quo loquebar cum animum cõmendarẽ: animus enim cuiuſque, proprius eſt ſpiritus

1. Cor. 2. eius, de quo dicit Paulus Apoſtolus, Quis enim ſcit hominũ quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Deinde adiũxit, Sic & quæ dei ſunt, nemo ſcit niſi ſpiritus dei. Noſtra nemo ſcit. niſi ſpiritus noſter. Non enim noui quid cogitas, aut tu quid cogito: ipſa enim ſunt propria noſtra, quæ interius cogitamus, & cogitationũ vniuſcuiuſq; hominis ipſius ſpiritus teſtis eſt. Sic & quæ dei ſunt, nemo ſcit niſi ſpiritus dei: nos cum ſpiritu noſtro, deus cũ ſuo: ita tamẽ vt deus cum

Matt. 26. ſuo ſpiritu ſciat etiam quid agatur in nobis: nos autẽ ſine eius ſpiritu ſcire non poſſumus quid agatur in deo Deus autẽ ſcit in nobis, & quod ipſi neſcimus in nobis: nam infirmitatẽ ſuam Petrus neſciebat, quando à domino quòd ter eſſet negaturus audiebat, & æger ſe neſciebat, medicus ægrum ſciebat. Sunt ergo quædam quæ deus nouit in nobis, neſcientibus nobis: tamen quantum ad homines pertinet, nemo ſic ſe nouit quomodo ipſe homo. Alius neſcit quid in illo agatur, ſed ſpiritus eius nouit. Accepto autem ſpiritu dei, diſcimus & quid agatur in deo, non totum, quia non accepimus totum. De pignore multa nouimus: pignus enim accepimus, & huius pignoris plenitudo poſtea dabitur. Interim in hac peregrinatione pignus nos conſolatur, quia qui nos dignatus eſt oppignerare, multum paratus eſt dare. Si talis eſt arra, quid eſt cuius eſt arra? Sed quid eſt quod ait, Non erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondũ erat glorificatus? In euidenti eſt intellectus, non enim non erat ſpiritus dei, qui erat apud deum: ſed nondum erat in eis qui crediderant in Ieſum, ita enim diſpoſuit dominus Ieſus

ſus, non eis dare ſpiritum iſtum de quo loquitur, niſi poſt reſurrectionem ſuam, & hoc nō ſine cauſa. Et forte ſi quęramus, annuet vt inueniamus: & ſi pulſemus, aperiet vt intremus. Pietas pulſat, non manus: quanquā pulſat & manus, ſi ab operibus miſericordię nō ceſſet manus. Quæ igitur cauſa eſt, cur dominus Ieſus Chriſtus ſtatuerit non niſi cum eſſet glorificatus dare ſpiritum ſanctum? Quod antequā dicamus vt poſſumus, prius quærendum eſt, ne quem forte moueat quomodo nondum erat ſpiritus in hominibus ſanctis, cū de ipſo domino recens nato legatur in Euangelio, quòd eum in ſpiritu ſancto agnouerit Symeon: agnouerit etiā Anna vidua prophetiſſa: *Luca. 2.* agnouerit Ioannes ipſe qui eum baptizauit: impletus ſpiritu ſancto Zacharias multa dixit: ſpiritum ſanctum ipſa Maria vt dominum cōciperet, accepit. Multa enim indicia præcedentia de ſpiritu ſancto habemus, antequā dominus glorificaretur reſurrectione carnis ſuæ. Nō enim aliū ſpiritū etiam Prophetæ habuerunt, qui Chriſtum venturum prænunciauerunt. ſed modus quidam futurus erat donationis huius, qui omnino antea non apparuerat: de ipſo hic dicitur. nuſquam enim legimus antea cōgregatos homines accepto ſpiritu ſancto, linguis omnium gentium locutos fuiſſe. Poſt reſurrectionem autem *Ioan. 20.* ſuam, primum quando apparuit diſcipulis ſuis, dixit illis, Accipite ſpiritū ſanctum: de hoc ergo dictū eſt, Nō erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Et inſufflauit in fa- *Gene. 2.* ciem eorū, quo flatu primum hominem quē fecit viuificauit, & de limo erexit, quo flatu animā membris dedit, ſignificans eum ſe eſſe, qui inſufflauit in faciē eorū vt à luto exurgerent, & luteis operibus renunciarent. Tunc primum poſt reſurrectionem ſuā dominus quam dicit Euāgeliſta glorificationem, dedit diſcipulis ſuis ſpiritum ſanctum. Deinde commoratus cum eis quadraginta diebus, vt liber Actuum Apoſtolorum *Act. 1.* demonſtrat, ipſis videntibus & videndo deducentibus aſcēdit in cœlum. Ibi peractis decem diebus die Pentecoſtes miſit deſuper ſpiritū ſanctum. Quo, ſicut dixi, qui fuerāt in vno loco *Act. 2.* congregati accepto impleti, omnium gentium linguis locuti ſunt. Quid ergo fratres, quia modo qui baptizatur in Chriſto, & credit in Chriſtum, non loquitur omnium gētium linguis, non eſt credēdus accepiſſe ſpiritum ſanctum? Abſit vt iſta perfidia tentetur cor noſtrum: certi ſumus omnē hominem accipere: ſed quantum vas fidei attulerit, ad fontem, tātum implet.

Cum

Cum ergo & modo accipiatur, dixerit aliquis. Quare nemo loquitur linguis omnium gentium? Quia iam ipſa Eccleſia linguis omnium gentium loquitur: antea in vna gente erat Eccleſia, vbi omniũ linguis loquebãtur. Loquẽdo linguis omniũ ſignificabat futurum, vt creſcendo per gentes, loqueretur linguis omnium gentium: in hac Eccleſia qui non eſt, nec modo accipit ſpiritum ſanctum. Præciſus enim & diuiſus eſt ab vnitate membrorum, quæ vnitas linguis omnium loquitur, renunciet ſibi, non habet: nam ſi habet, det ſignum quod tunc dabatur. Quid eſt, det ſignum quod tũc dabatur? Loquatur omnibus linguis: reſpõdet mihi. Quid enim, tu loqueris omnibus linguis? Loquor plane, quia omnis lingua mea eſt, id eſt, eius corporis, cuius membrum ſum. Diffuſa Eccleſia per gentes loquitur omnibus linguis: Eccleſia eſt corpus Chriſti, in hoc corpore membrum es: cum ergo membrum ſis eius corporis quod loquitur omnibus linguis, crede te loqui omnibus linguis. Vnitas enim membrorũ charitate concordat & ipſa vnitas loquitur, quomodo tunc vnus homo loquebatur. Accipimus ergo & nos ſpiritum ſanctum ſi amamus Eccleſiam, ſi vnitate †compaginamur, ſi catholico nomine & fide gaudemus. Credamus fratres, quãtum quiſque amat Eccleſia Chriſti, tantũ habet ſpiritum ſanctum: datus eſt enim ſpiritus ſicut Apoſtolus dicit, ad manifeſtationẽ. Quam manifeſtationem? Sicut ipſe idem dicit, Quia alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alij fides in eodem ſpiritu, alij donatio curiationum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum in eodem ſpiritu: multa enim dãtur ad manifeſtationem, ſed tu forſitã eorum omnium quæ dixi nihil habes. Si amas nonnihil habes, ſi enim amas vnitatẽ, etiã tibi habet quiſquis in illa habet aliquid, Tolle inuidiam, & tuum eſt quod habeo: tollã inuidiã, & meum eſt quod habes: liuor ſeparat, ſanitas iũgit. Oculus ſolus videt in corpore, ſed nunquid ſoli ſibi oculus videt. Et manui videt, & pedi videt, & cæteris mẽbris videt: non enim ſi aliquis ictus in pedẽ veniat, auertit ſe ocul⁹ inde vt nõ præcaueat Rurſus ſola manus operatur in corpore, ſed nũquid ſibi ſoli operatur? Et oculo operatur, nã ſi ictus aliquis veniens non erat in manũ, ſed tãtũ in faciem, nũquid dicit manus non me moueo quia nõ tẽdit ad me? Sic pes ambulãdo omnibus mẽbris militat: membra cætera tacẽt, & lingua omnibus loquitur. Habemus ergo ſpiritum ſanctum

† al. charitate.

ſanctũ, ſi amamus Eccleſiam: amamus autem, ſi in eius cópage & charitate conſiſtimus: nam ipſe Apoſtolus cum dixiſſet diuerſa dona dari diuerſis hominibus, tanquã officia quorũque membrorũ, Adhuc, inquit ſupereminentiorem viã vobis demóſtro: & cœpit loqui de charitate. Præpoſuit eam linguis hominũ & angelorũ, præpoſuit miraculis fidei, præpoſuit ſcientiæ & prophetiæ, præpoſuit etiam illam magno operi miſericordiæ, quo ſua quæ poſſidet, diſtribuit quiſq; pauperibus: & ad extremũ præpoſuit eam etiã corporis paſſionibus. His omnibus tam magnis rebus præpoſuit charitatem ipſam habeto, & cuncta habebis: quia ſine illa nihil proderit quicquid habere potueris. Quia vero ad ſpiritum ſanctum pertinet charitas de qua loquimur: quæſtio enim modo in Euangelio de ſpiritu ſancto retractatur. audi Apoſtolũ dicétem, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ qui datus eſt nobis. Quare ergo dominus ſpiritũ, cuius maxima beneficia ſunt in nobis: quia charitas dei per ipſum diffuſa eſt in cordibus noſtris poſt reſurrectionem ſuã dare voluit? Quid ſignificauit? Vt in reſurrectione noſtra charitas flagret, & ab amore ſeculi ſeparetur, vt tota currat in deum. Hic enim naſcimur & morimur, hoc nó amemus: charitate migremus, charitate ſurſum habitemus, charitate illa qua diligimus deum. Nihil aliud in hac vita noſtræ peregrinationis meditemur, niſi quia & hic non ſemper erimus, & ibi nobis locũ bene viuendo præparabimus, vnde nunquam migremus. Dominus enim noſter Ieſus, poſteaquã reſurrexit, iã nõ moritur, mors illi vltrà, ſicut Apoſtolus dicit, nó dominabitur. Ecce quod amemus ſi viuimus, ſi in ipſum credimus qui reſurrexit, & dabit nobis nó quod hic amant homines qui deũ non amãt, aut tãto plus amant, quãto illum minus amant, tanto autẽ hoc minus amãt, quãto illũ plus amãt. Sed videamus quid nobis promiſit, nó diuitias terrenas & tẽporales, nõ honores & poteſtates in ſeculo iſto: videtis enim omnia hæc dari & hominibus malis, ne magnipendantur à bonis. Nó ipſam poſtremo corporis ſanitatẽ, nó quia ipſe illã nõ dat ſed quia vt videtis & pecoribus dat: nó vitam longã quid eſt enim longum quod aliquãdo finitur? Nõ pro magno nobis credẽtibus promiſit longæuitatẽ, aut decrepitam ſenectutem, quã omnes optam antequam veniat, omnes de illa cũ venerit murmurãt. Non pulchritudinem corporis, quã vel corporis morbus, vel ipſa ſenectus quæ optatur exterminat. Vult eſſe pulcher, & vult eſſe ſenex, iſta duo deſide-

1. Cor. 13.

Roma. 5.

Roma. 6.

ria ſibiinuicem concordare non poſſunt. Si ſenex eris, pulcher non eris: quãdo ſenectus venerit, pulchritudo fugiet, & in vno habitare nõ poſſunt vigor pulchritudinis, & gemitus ſenectutis. Omnia ergo iſta non nobis promiſit, quid dixit. Qui credit in me, veniat & bibat, & flumina de vẽtre eius fluẽt aquę viuę. Vitam æternam promiſit, vbi nihil timeamus, vbi non cõturbemur, vnde non migremus, vbi non moriamur, vbi nec deceſſor plangatur, nec ſucceſſor ſperetur. Quia ergo tale eſt quod nobis promiſit amantibus, & per ſpiritus ſancti charitatem feruentibus, ideo ipſum ſpiritum noluit dare, niſi cũ eſſet glorificatus, vt in ſuo corpore oſtenderet vitam quam modo non habemus, ſed in reſurrectione ſperamus.

Ab eo loco vbi ait. Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſermones eius: vſque ad id quod ait, Nec ego te condẽnabo, Vade & amplius noli peccare. Tractatus XXXIII.

MEminit charitas veſtra ſermone priſtino ex occaſione lectionis Euangelicæ locutos nos eſſe vobis de ſpiritu ſancto. Ad hunc potandum cum dominus inuitaſſet credentes in ſe, loquens inter eos qui illum tenere cogitabãt, & interficere cupiebãt, nec valebant, quia ille nolebat. Cum ergo hæc locutus eſſet, nata eſt de illo in turba diſſenſio, aliis putantibus quòd ipſe eſſet Chriſtus, aliis dicẽtibus quia de Galilæa non exurget Chriſtus. Qui vero miſſi fuerant vt eum tenerent, redierunt immunes à crimine & pleni admiratione: nam & teſtimonium perhibuerunt diuinæ doctrinæ eius cum dicerent à quibus miſſi fuerant, *Quare nõ adduxiſtis eum? Reſponderũt enim nunquam ſe audiſſe hominem ſic locutum.* Non enim quiſquã ſic loquitur homo ille autẽ ſic locutus eſt, quia deus erat & homo. Tamẽ Phariſæi teſtimoniũ eorum repellẽtes, dixerũt eis. *Nunquid & vos ſeducti eſtis? Videmus enim delectatos vos eſſe ſermonibus illius, Nũquid aliquis de principibus credidit in eũ aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ non nouit legẽ, maledicti ſunt.* Qui nõ nouerãt legẽ, ipſi credebãt in eum qui miſerãt legẽ: & eũ qui miſerãt legẽ cõtemnebãt illi qui docebãt legẽ, vt impleret quod dixerat ipſe domin9, Ego veni vt nõ vidẽtes videãt, & vidẽtes cæci fiãt. Cæci enim facti ſunt Phariſæi doctores, illuminati ſunt populi neſciẽtes legẽ, & in authorẽ legis credẽtes. *Nicodemus tamẽ vnus ex Phariſæis, qui ad dominũ nocte venerat.* Et ipſe nõ quidẽ incredulus, ſed timidus: nã ideo nocte venerat ad lucem, quia illuminari volebat, & ſciri nolebat,

Ioan. 9.

Ioan. 3.

reſpondit

reſpondit Iudæis: *Nunquid lex noſtra iudicat hominẽ, niſi audierit ab ipſo prius & cognouerit quid faciat? Volebant enim illi peruerſe ante eſſe damnatores quàm cognitores: ſciebat enim Nicodemus, vel potius credebat, quia ſi tantummodo eum vellent patienter audire, forte ſimiles fierent illis qui miſsi ſunt tenere, & maluerunt credere. Illi reſponderunt,* ex præiudicio cordis ſui, quod & illis: *Nunquid & tu Galilæus es?* id eſt, quaſi à Galilęo ſeductus, dominus enim Galilæus dicebatur, quoniã de Nazareth ciuitate erãt parẽtes eius. Secundũ Mariam dixi parẽtes, nõ ſecundũ virile ſemen: nõ enim quæſiuit in terra niſi matrẽ, qui iã habebat deſuper patrẽ: nam vtraq; eius natiuitas mirabilis fuit diuina ſine matre, humana ſine patre. Quid ergo illi quaſi legis doctores ad Nicodemum dixerũt? *Scrutare ſcripturas & vide, quia Propheta à Galilæa non ſurgit.* Sed dominus Prophetarum inde ſurrexit. *Reuerſi ſunt,* inquit Euangeliſta, *vnuſquiſque in domũ ſuã. Inde Ieſus perrexit in mõtem Oliueti.* Ca. VIII.

In montẽ autem Oliueti, in montẽ fructuoſum, in montẽ vnigeniti, in montẽ chriſmatis: vbi enim decebat docere Chriſtũ niſi in monte Oliueti? Chriſti enim nomen à chriſmate dictũ eſt. Chriſma autẽ Græce, Latine vnctio nũcupatur. Ideo autẽ nos vnxit, quia luctatores cõtra diabolũ fecit. *Et diluculo iterum venit in templum. & omnis populus venit ad eum. & ſedens docebat eos.* & non tenebatur, quia nõdum pati dignabatur. Nunc iam attẽdite, vbi ab inimicis tentata ſit domini manſuetudo. *Adducunt autem illi Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio & dixerũt ei, Magiſter hæc mulier modo deprehẽſa eſt in adulterio. In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hæc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent accuſare eum.* Vnde accuſare? Nunquid ipſum in aliquo facinore deprehenderant, aut illa mulier ad eum aliquo modo pertinuiſſe dicebatur? Quid eſt, ergo tentantes eum, vt poſſent accuſare eum? Intelligamus fratres admirabilem mãſuetudinem in domino fuiſſe. Animaduerterunt eũ nimium eſſe mitẽ: nimiũ eſſe manſuetum, de illo quippe fuerat antẽ prædictũ, Accingere gladio tuo ſuper femur tuũ potentiſſime. Specie tua & pulchritudine tua, intende proſpere, procede & regna: Propter veritatem & manſuetudinẽ & iuſtitiã. Ergo attulit veritatẽ vt doctor, mãſuetudinẽ vt liberator, iuſtitiã vt cognitor. Propter hæc eum eſſe regnaturũ in ſpiritu ſancto Propheta prędixerat: cum loque- *Pſal. 44.*

retur, veritas agnoſcebatur: cũ aduerſus inimicos non moueretur, manſuetudo laudabatur. Cũ ergo de duobus iſtis, id eſt, de veritate & mãſuetudine eius inimici liuore & inuidia torquerẽtur: in tertio, id eſt iuſtitia, ſcãdalum poſuerũt. Quare? Quia lex iuſſerat adulteros lapidare. Et vtiq; lex quod iniuſtũ erat, iubere nõ poterat. Si quis aliud diceret quàm lex iuſſerat, iniuſtus deprehẽderetur. Dixerãt ergo apud ſemetipſos, Verax putatur, mãſuetus videtur, de iuſtitia illi quærẽda calũnia eſt: offeramus ei mulierẽ in adulterio deprehẽſam dicamus quid de illa in lege pręceptũ ſit: ſi eam iuſſerit lapidare, mãſuetudinem nõ habebit: ſi eã dimitti cẽſuerit, iuſtitiã non tenebit. Vt autem manſuetudinẽ, inquiunt, non perdat, in qua iã populis amabilis factus eſt, ſine dubio eam dimitti debere dicturus eſt, hinc nos inueniamus accuſandi occaſionẽ, & eũ reum faciemus tanquã legis præuaricatorẽ, dicẽtes ei, Hoſtis es legis, contra Moyſem reſpõdes, imò cõtra eũ qui per Moyſem legẽ dedit: reus es mortis, cũ illa & tuipſe lapidãdus es. Poſſet his verbis atq; his ſentẽtiis inflammari inuidia, feruere accuſatio, flagitari dãnatio Sed cui hoc? Peruerſitas rectitudini, falſitas veritati, corruptũ cor directo, ſtultitia ſapiẽtiæ. Quãdo illi laqueos præpararẽt, inquos nõ prius ipſi caput immitterẽt. Ecce dominus in reſpondẽdo, & iuſtitiã ſeruaturus eſt, & à mãſuetudine nõ receſſurus. Non eſt captus cui tẽdebatur, ſed potius capti ſunt qui tẽdebant, quia in eum qui eos poſſet de laqueis eruere nõ credebãt. Quid ergo reſpondit dominus Ieſus? Quid ergo reſpondit veritas? Quid reſpõdit ſapiẽtia? Quid reſpondit ipſa cui calumnia parabatur iuſtitia? Nõ dixit, non lapidetur, ne cõtra legẽ dicere videretur. Abſit autẽ vt diceret lapidetur: venit enim nõ perdere quod inuenerat, ſed quærere quod perierat. Quid ergo reſpondit? Videte quàm plenum ſit iuſtitia, plenum manſuetudine & veritate. *Qui ſine peccato eſt veſtrum*, inquit, *prior in illam lapidem mittat*. O reſponſio ſapientiæ, quomodo eos intromiſit in ſemetipſos? Foris enim calũniabantur, ſeipſos intrinſecus nõ perſcrutabãtur: adulterã videbant, ſe nõ perſpiciebant: præuaricatores legis, legẽ implere cupiebãt, & hoc calumniando: non vere, tanquã adulteram à caſtitate damnãdo. Audiſtis Iudæi, audiſtis Phariſæi, audiſtis doctores legis, legis cuſtodem, ſed nondũ intellexiſtis legiſlatorem, quid vobis aliud
Exode. 31. ſignificat, cum digito ſcribit in terra? Digito enim Dei lex ſcripta eſt, ſed propter duros in lapide ſcripta eſt. Nunc iã domi-

nus

nus in terra ſcribebat, quia fructum quærebat. Audiſtis ergo, Impleatur lex, lapidetur adultera: ſed nũquid in illa puniēda, lex implēda eſt à puniendis? Conſideret ſe vnuſquiſq; veſtrũ, intret in ſemetipſum, aſcēdat tribunal mentis ſuæ, cōſtituat ſe ante conſcientiam ſuam, cogat ſe confiteri. Scit enim qui ſcit: quia nemo ſcit hominũ quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Vnuſquiſq; in ſe intendens, peccatorē ſe inuenit. Ita planè. Ergo aut iſtam dimittite, aut ſimul cũ illa pœnā legis excipite. Si diceret, nō lapidetur adultera, iniuſtus conuinceretur: ſi diceret, lapidetur, māſuetus nō videretur. Dicat quod dicere debet, & manſuetus & iuſtus: Qui ſine peccato eſt veſtrum, prior in illam lapidem mittat: hæc vox iuſtitiæ eſt, puniatur peccatrix, ſed nō à peccatoribus: impleatur lex, ſed non à præuaricatoribus legis. Hæc vox omnino iuſtitiæ eſt, qua iuſtitia illi tanquam trabali telo percuſſi, ſeſe inſpiciētes & reos inuenietes. *Vnus poſt vnum omnes receſſerunt.* Relicti ſunt duo miſera & miſericordia. Dominus autem cum eos illo telo iuſtitię percuſſiſſet, nec dignatus eſt cadentes attendere, ſed auerſo ab eis obtutu. *Rurſum digito ſcribebat in terra.* Relicta autē ſola illa muliere, omnibusq; abeũtibus. *Leuauit oculos ſuos ad mulierem.* Audiuimus vocem iuſtitiæ audiamus & māſuetudīnis: Plus enim credo territa erat illa cum audiſſet à domino dictũ, Qui ſine peccato eſt veſtrũ, prior in illam mittat lapidem. Illi ergo attendentes ſe, & abſceſſu ipſo cōfeſſi de ſe, reliquerant mulierē cum grandi peccato, ei qui erat ſine peccato. Et quia illa hoc audierat, Qui ſine peccato eſt prior in illam lapidē mittat, ab illo ſe ſperabat puniēdam, in quo peccatũ inueniri nō poterat. Ille autē qui aduerſarios eius repulerat lingua iuſtitiæ, leuās in eā oculos māſuetudinis, *Interrogauit eam, nemo te cōdēnauit? Reſpondit illa, Domine, nemo: & ille, Nec ego te cōdēnabo.* à quo te forte dānari timuiſti, quia in me peccatũ non inueniſti, nec ego te condēnabo. Quid domine? Faues ergo peccatis? Non planè. Ita attēde quod ſequitur, *Vade deinceps iam noli peccare.* Ergo & dominus dānauit, ſed peccatum nō hominem: nam ſi peccatorum fautor eſſet, diceret, nec ego te condemnabo, vade & viue vt vis, de mea liberatione eſto ſecura, ego quantumcunque peccaueris, te ab omni pœna etiam gehennæ & inferni terroribus liberabo. Non hoc dixit: intendant ergo qui amant in domino manſuetudinem, & timeant veritatē: etenim dulcis & rectus dominus. Amas quòd dulcis eſt, time

1. Cor. 12.

Pſal. 24

Eſaia. 42. eſt, time quòd rectus eſt, Tanquam manſuetus dixit, tacui: ſed tanquam iuſtus nunquid ſemper tacebo? Miſericors & miſera
Pſal. 102. tor dominus. Ita planè, adhuc adde longanimis, adhuc adde, & miſericors: ſed time quòd eſt in nouiſſimo & verax: quòd enim modo ſuſtinet peccantes, iudicaturus eſt contennentes. An diuitias longanimitatis & manſuetudinis eius contemnis?
Roma. 2. Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecundum duritiam cordis tui & cor impœnitens, theſau-
Pſal. 102. rizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Manſuetus dominus, longanimis dominus, miſericors dominus: ſed & iuſtus dominus, & verax dominus, largitur tibi ſpacium correctionis, ſed tu plus amas dilationem quàm emendationem. Malus fuiſti heri, hodie bonus eſto & hodiernum diem in malitia peregiſti, vel cras mutare: ſemper expectas, & de miſericordia dei tibi plurimũ polliceris, quaſi ille qui tibi per patientiã promiſit in-
Prou. 23. dulgẽtiã promiſerit tibi etiã prolixiorẽ vitã. Vnde ſcis quid pariat craſtinus dies? Recte dicis in corde tuo, quãdo me correxero, deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare nõ poſſumus, ꝙ correctis atq; cõuerſis indulgentiã deus promiſit: nã in quo Propheta mihi legis, quia promiſit correctio indulgentiã: non mihi legis, quia promiſit tibi deus longam vitam. Ex vtroque igitur homines periclitantur, & ſperando & deſperando: contrariis rebus, contrariis affectionibus. Sperando qui decipitur? Qui dicit Bonus eſt deus, miſericors eſt deus, faciã quod mihi placet quod libet, laxẽ habenas cupiditatibus meis, impleam deſideria animæ meæ. Quare hoc? Quia miſericors eſt Deus, bonus eſt deus, manſuetus eſt Deus: ſpe iſti periclitãtur. Deſperatione autem, qui cum inciderint in grauia peccata, putantes ſibi non poſſe iam ignoſci pœnitentibus, & ſtatuẽtes ſe ad damnationẽ ſine dubio deſtinatos, dicunt apud ſemetipſos, iam damnandi ſumus, quare non quod volumus facimus? Animo gladiatorum, ferro deſtinatorum, ideo moleſti ſunt deſperati. Iam enim quod timeant non habent, & vehemẽter timendi ſunt. Iſtos deſperatio necat, ſpes illos. Inter ſpem & deſperationẽ fluctuat animus. Metuendũ eſt ne te occidat ſpes, & cum multũ ſperas de miſericordia, incidas in iudicium. Metuẽdum eſt rurſus ne te occidat deſperatio, & cũ putas iã tibi nõ ignoſci quæ grauiã cõmiſiſti, nõ agas pœnitentiã & incurras in iu-
Prouer. 1. dicẽ ſapientiã, quę dicit, Et ego veſtrę perditioni ſuperridebo.

Quid

Quid ergo agit dominus cum periclitantibus vtroq; morbo? Illis qui ſpe periclitantur, hoc dicit, Ne tardes conuerti ad dominum neq; differas de die in diem: ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Illis qui deſperatione periclitantur, quid dicit? In quacunq; die iniquus conuerſus fuerit, omnes iniquitates eius obliuiſcar. Propter illos ergo qui deſperatione periclitantur, propoſuit indulgentiæ portum: propter illos qui ſpe periclitantur, & dilationibus illudũtur fecit diem mortis incertum, quando veniat vltimus dies, neſcis. Ingratus es, quia hodiernum habes in quo corrigaris? Sic ergo dixit ad illam mulierem, Nec ego te cõdemnabo. ſed facta ſecura de præterito, caue futura, nec ego te condemnabo: deleui quod commiſiſti, obſerua quod præcepi, vt inuenias quod promiſi. *Eccleſia. 5.* *Ezec. 18.* *Ioan. 8.*

De eo quod dictum eſt, Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me non ambulat in tenebris ſed habebit lumen vitæ.

Tractatus XXXIIII.

QVod modo audiuimus & intenti accepimus cũ ſanctum Euangelium legeretur, nõ dubito quòd omnes etiam intelligere conati ſumus, & quiſque noſtrum de re tam magna quæ lecta eſt, pro ſuo modulo cepit quod potuit, & poſito pane verbi, nemo eſt qui ſe queratur nihil guſtaſſe. Sed interim non dubito, quia difficile quiſquam eſt qui totum intellexerit: tamen etiam ſi eſt qui omnia verba domini noſtri Ieſu Chriſti modo ex Euangelio recitata ſatis intelligat, toleret miniſterium noſtrum, quouſque ſi poſſumus illo adiuuante tractãdo faciamus, vt vel omnes, vel multi intelligant, quod ſe pauci intellexiſſe lætantur. Quod ait dominus, *Ego ſum lux mundi*: clarum puto eſſe eis qui habent oculos, vnde huius lucis participes fiant. Qui autem non habent oculos niſi in ſola carne, mirantur quod dictum eſt à domino Ieſu Chriſto, Ego ſum lux mundi: & forte non deſit qui dicat apud ſemetipſum Nũquid forte dominus Chriſtus eſt ſol iſte, qui ortu & occaſu peragrat diem? Non enim defuerunt hæretici qui iſta ſenſerunt. Manichæi ſolem iſtum oculis carneis viſibilem, expoſitum & publicum, non tantum hominibus, ſed etiam pecoribus ad videndũ, Chriſtum dominũ eſſe putauerũt. Sed catholicæ Eccleſiæ recta fides improbat tale cõmentum, & diabolicam doctrinã eſſe cognoſcit. Nec ſolũ agnoſcit credẽdo, ſed in quibus poteſt conuincit etiã diſputando. Improbemus itaq; huiuſmodi

errorem, quē ſancta ab initio anathematizauit Eccleſia. Non arbitremur dominū Ieſum Chriſtū hunc eſſe ſolem quem videmus oriri ab Oriente occidere in Occidente: Cuius curſui nox ſuccedit, cuius radij nube vmbrantur, qui certa de loco in locum motione cómigrat. Non eſt hoc dominus Chriſtus, non eſt dominus Chriſtus ſol factus, ſed per quem ſol factus
Ioan. 1. eſt, Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Eſt ergo lux quæ fecit hanc lucem, hanc amemus, hanc intelligere cupiamus, ipſam ſitiamus, vt ad ipſam lucem aliquādo veniamus, & in illa ita viuamus, vt nunquam omnino moriamur. Iſta enim lux eſt, de qua prophetia olim præmiſſa
Pſal. 35. ita in Pſalmo cecinit, Homines & iumenta ſaluabis domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua deus. Pſalmi ſancti iſta verba ſunt. Aduertite quid de tali luce antiquus ſanctorū hominum dei ſermo præmiſerit. Homines, inquit, & iuméta ſaluos facies domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua deus. Quomodo enim deus es, habes multiplicem miſericordiam, peruenit eadem multiplicitas miſericordiæ tuæ, non ſolum ad homines quos creaſti ad imaginem tuam, ſed etiam ad pecora quæ hominibus ſubdidiſti: à quo enim ſalus hominis, ab illo ſalus & pecoris. Nó erubeſcas hoc ſentire de domino deo tuo, imò præſumas & fidas & caueas ne aliter ſentias. Qui ſaluū facit te, ipſe ſaluum facit equum tuum, ipſe
Pſal. 3. ouem tuam, ad minima omnino veniamus, ipſe gallinā tuam. Domini eſt ſalus, & iſta deus ſaluat. Moue te, interrogas, miror quid dubitas, dedignabitur ſaluare, qui dignatus eſt creare? Domini eſt ſalus, Angelorū, hominum, pecorum, domini eſt ſalus. Sicut nemo eſt à ſeipſo, ita nemo ſaluus eſt à ſeipſo.
Pſal. 35. Proinde veriſſime Pſalmus atq; optime ait, Homines & iumēta ſaluos facies domine. Quare? Sicut multiplicata eſt miſericordia tua deus: tu enim es deus, tu creaſti, tu ſaluas, tu dediſti eſſe, tu das ſanū eſſe. Si ergo ſicut multiplicata eſt miſericordia dei, ab illo homines & iuméta ſaluantur, nónne homines habēt aliquid aliud quod eis deus præſtet creator, quod iumētis non præſtet? Nulláne diſcretio eſt inter animal factū ad imaginem dei, & animal ſubditū imagini dei? Eſt planè. Præter ſalutem iſtā communé nobis cum animātibus mutis, eſt quod nobis præſtet deus, illis auté nō præſtet. Quid eſt hoc? Sequere in eodé Pſalmo Filij auté hominū ſub tegmine alarū tuarū ſperabunt: habentes modo ſaluté cōmunem cū pecoribus ſuis,

ſuis filij hominũ ſub tegmine alarũ tuarum ſperabunt. Aliam habent ſalutem in re, aliam in ſpe. Salus iſta quæ in præſenti eſt hominibus pecoribusq; cõmunis eſt: ſed eſt alia quã ſperant homines, & accipiunt qui ſperant non accipiunt qui deſperant, Filij autem hominũ ſub tegmine, inquit, alarũ tuarũ ſperabunt. Qui autẽ perſeuerãter ſperant: à te proteguntur, ne de ſpe à diabolo deiiciantur, ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt: ſi ergo ſperabunt, quid ſperabunt niſi quod pecora nõ habebunt? Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quale vinum eſt, vnde inebriari laudabile eſt? Quale vinum eſt, quod nõ turbat, ſed dirigit mentem? Quale vinum eſt, quod facit perpetuo ſanum, non inebriando facit inſanum? Inebriabũtur vnde? Ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos, Vnde? Quoniam apud te eſt fons vitæ, ipſe fons vitæ ambulabat in terra: ipſe dicebat, Qui ſitit veniat ad me. Ecce fons. Sed nos de lumine loqui cœperamus, & propoſitã ex Euãgelio quæſtionẽ de lumine tractabamus: lecta eſt enim nobis dicẽte domino, Ego ſum lux mundi. Inde quæſtio, ne quis carnaliter ſapiens ſolẽ iſtum intelligendũ putaret: venimus inde ad Pſalmũ, quo conſiderato, inuenimus interim dominũ fontẽ vitę, bibe & viue. Apud te, inquit, fons vitæ, ideo ſub vmbraculo alarum tuarũ ſperabunt filij hominũ, inebriari iſto fonte quærentes. Sed de lumine dicebamus, ſequere ergo: nã Propheta cum dixiſſet, Apud te eſt fons vitæ ſecutus adiunxit, & in lumine tuo videbimus lumen, deũ de deo, lumẽ de lumine per hoc lumen factũ eſt ſolis lumen, & lumẽ quod fecit ſolẽ, ſub quo fecit & nos factũ eſt ſub ſole propter nos. Factum eſt, inquã, propter nos ſub ſole lumẽ ꝙ fecit ſolẽ. Noli contemnere nubẽ carnis: nube tegitur, nõ vt obſcuretur, ſol, ſed vt temperetur. Loquẽs ergo per nubẽ carnis lumẽ indeficiẽs, lumen ſcientiæ, lumen ſapiẽtiæ ait hominibus, Ego ſum lux mundi. *Qui ſequitur me nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ vitæ.* Quomodo abſtulit ab oculis carnis, & reuocauit ad oculos cordis? Nõ enim ſufficit dicere, qui me ſequitur nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ: addidit enim, vitę: ſicut ibi dictũ eſt quoniã apud te eſt fons vitæ. Videte itaq; fratres mei, quomodo verba domini cũ illius Pſalmi veritate cõcordent, & ibi lumẽ poſitũ eſt cũ fonte vitæ, & à domino dictũ eſt lumẽ vitę. In illis autẽ vſibus corporalib⁹, aliud eſt lumẽ, aliud fons. Fõ-

tem fauces quærunt, lumen oculi quando ſitimus, quærimus fontem quãdo in tenebris ſumus, quærimus lumen: & ſi forte nocte ſitiamus lumẽ accendimus vt ad fontẽ veniamus. Non eſt ſic apud deũ: quod lumẽ eſt, hoc eſt fons. Qui tibi lucet vt videas, ipſe tibi manat vt bibas. Videtis ergo fratres mei, videtis ſi intus videtis, quale hoc lumen eſt, de quo dominus dicit, Qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris. Sequere iſtum ſolẽ, videamus ſi non ambulabis in tenebris, Ecce oriẽdo exit à te, ille curſu ſuo ad occidentem pergit: tibi forte ad Orientẽ profectio eſt, niſi tu in cõtrariam partem pergas, non quà ille tendit, ſequẽdo eum profecto errabis, & pro Oriente Occidentem tenebis: tu eũ in terra ſi ſequaris, errabis: nauta ſi eum in mari ſequatur errabit. Poſtremo videtur tibi ſequẽdum eſſe ſolẽ, & tendis etiã ipſe ad Occidentẽ, quò & ille tendit. Videamus cum occiderit, ſi nõ ambulabimus in tenebris. Vide quemadmodũ & ſi nolueris eũ deſerere tu ipſe, te deſeret. ſeruitutis ſuæ neceſſitate peragens diem. Dominus autem noſter Ieſus Chriſtus interim & cũ per carnis nubẽ nõ omnibus apparebat, per ſapientiæ poteſtatẽ omnia tenebat. Deus tuus vbiq; totus eſt, ſi nõ ab illo facias caſum, nunquã à te ipſe facit occaſum. Qui ergo me, inquit, ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ vitæ. Quod promiſit, futuri tẽporis verbo poſuit: non enim ait, habet: ſed habebit, inquit, lumen vitæ: non ait tamen, qui ſequẽtur me: ſed qui ſequitur me. In eo quod facere debemus, præſens tẽpus poſuit: quod autẽ promiſit facientibus, futuri temporis verbo ſignificauit. Qui ſequitur, habebit: modo ſequitur, pòſt habebit: modo ſequitur per fidẽ, pòſt habebit per ſpeciẽ: quãdiu enim ſumus in
2.Cor.5. corpore, ait Apoſtolus, peregrinamur à domino: per fidem enim ambulamus, non per ſpeciẽ: quando per ſpeciem? Cum habuerimus lumen vitæ, cũ ad illam viſionẽ venerimus, quã-
1.Petri.5. do nox iſta tranſierit. De illo quippe die qui exorturus eſt, dictũ eſt, Mane aſtabo tibi & contẽplabor. Quid eſt mane? Trãſacta nocte ſeculi huius, trãſactis erroribus tẽtationũ, ſuperato illo leone qui nocte rugiens circumit, quẽ deuoret quærens. Mane aſtabo tibi & contẽplabor. Nũc vero quid putamus fra-
Pſal. 5. tres huic tẽpori cõgruere, niſi quod rurſus in Pſalmo dicitur?
Pſal.6. Lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis ſtratũ meum rigabo. Per ſingulas noctes, inquit, flebo, in deſiderio
Pſal.37. lucis ardebo. Videt dominus deſideriũ meũ. Quomodo dicit

illi

illi alter pſalmus, Ante te omne deſideriũ meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Deſideras aurũ, videri potes: quærens enim aurũ manifeſtus eris hominibus: deſideras frumentũ, interrogas qui habeat. & cupiẽs peruenire ad id quod deſideras, indicas te: Deſideras deũ, quis videt niſi deus à quo enim petis deum ſicut, panẽ, ſicut aquam, ſicut aurũ, ſicut argentum, ſicut frumentum? A quo petis deum niſi à deo? Ipſe petitur à ſeipſo, qui promittit ſeipſum. Extendat anima cupiditatem ſuam, & ſinu capaciore quærat cóprehendere, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Deſiderari poteſt, concupiſci poteſt, ſuſpirari poteſt in illud: digne cogitari, & verbis explicari non poteſt. Ergo fratres mei, quod dominus breuiter ait, Ego ſum lux mũdi, qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitę. Quibus verbis aliud eſt quod iuſſit, aliud quod promiſit. Faciamus quod iuſſit, ne impudẽti fronte deſideremus quod promiſit, ne dicat nobis in iudicio ſuo: feciſti enim quod iuſſi, vt petas quod promiſi? Quid ergo iuſſiſti domine deus noſter? Dicet tibi, vt ſequereris me Conſiliũ vitę petiſti, cuius vitæ, niſi de qua dictũ eſt. Apud te eſt fons vitæ: audiuit quidã, Vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me triſtis abſceſſit, non eſt ſecutus. Quæſiuit magiſtrũ bonum, interpellauit doctorẽ, & contẽpſit docẽtem: triſtis abſceſſit, ligatus cupiditatibus ſuis: triſtis abſceſſit, habens grandẽ ſarcinam auaritię ſuper humeros ſuos, laborabat, æſtuabat. & qui ab illo ſarcinã deponere voluit, nõ eſt ſequendus putatus, ſed deſerendus. Poſtea vero quàm dominus per Euangeliũ clamauit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiã: Tollite iugum meũ ſuper vos & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: quàm multi fecerunt audito Euãgelio, quod ex ore ipſius auditũ diues ille nõ fecit. Ergo modo faciamus, ſequamur dominum, ſoluamus cõpedes, quibus impedimur ſequi. Et quis idoneus ſoluere tales nodos, niſi ille adiuuet cui dictum eſt, Dirupiſti vincula mea? de quo alius Pſalmus dicit, Dominus ſoluit cõpeditos. dominus erigit eliſos. Et quid ſequuntur ſoluti & erecti, niſi lumẽ à quo audiunt, Ego ſum lux mũdi, qui me ſequitur, nõ ambulabit in tenebris, quia dominus illuminat cæcos. Illuminamur ergo modo fratres, habẽtes collyriũ fidei. Præceſſit eius ſaliua cũ terra, vnde inungeretur qui cæ-

Pſal. 64. *1. Cor. 2.* *Pſal. 35.* *Matt. 19.* *Matt. 11.* *Pſal. 115.* *Pſal. 145.* *Ioan. 9.*

cus eſt natus, Et nos de Adam cæci nati ſumus, & illo illumi-
Ioan. 1. nante opus habemus: miſcuit ſaliuam cũ terra, Verbũ caro fa-
Pſal. 84. ctum eſt, & habitauit in nobis: miſcuit ſaliuã cum terra, ideo
Ioan. 14. prædictũ eſt, Veritas de terra orta eſt: ipſe autẽ dixit, Ego ſum
via, veritas & vita. Veritate perfruemur cũ viderimus facie ad
faciẽ: quia & hoc promittitur nobis: nam quis auderet ſperare,
quod deus non dignatus eſſet vel polliceri vel dare? Videbi-
1. Cor. 13. mus facie ad faciẽ: Apoſtolus dicit, Nunc ſcio ex parte, nunc
in ænigmate per ſpeculũ, tunc autẽ facie ad faciẽ. Et Ioannes
1. Ioan. 3. Apoſtolus in epiſtola ſua, Dilectiſſimi, nũc filij dei ſumus, &
nondũ apparuit q̃d erimus: ſcimus quia cũ apparuerit, ſimiles
ei erimus quonia videbimus eũ ſicuti eſt. Hæc eſt magna pro-
miſſio: ſi amas ſequere, amo, inquis, ſed qua ſequor? Si dixiſ-
ſet tibi dominus deus tuus, Ego ſum veritas, & vita. deſiderãs
veritatẽ, cõcupiſcens vitã, viam qua ad hæc peruenire poſſes,
profecto quæreres & diceres tibi, Magna res veritas, magna
res vita, ſi eſſet quomodo illuc perueniret anima mea. Quęris
quà? audi eũ dicentẽ primo, Ego ſum via: antequã diceret quò,
præmiſit quà, Ego ſum, inquit, via, quò via? Et veritas & vita.
Primo dixit quà venias, poſtea dixit quò venias, Ego ſum via,
ego ſum veritas, ego ſum vita. Manẽs apud patrẽ, veritas & vi-
ta, induẽs ſe carne, factus eſt via. Nõ tibi dicit, labora quæren-
do viã, vt puenias ad veritatẽ & vitã, nõ hoc tibi dicitur, piger
ſurge, via ipſa ad te venit, & te de ſomno dormiẽtẽ excitauit: ſi
tamen excitauit, ſurge & ambula. Forte conaris ambulare, &
non potes, quia dolent pedes. Vnde dolent pedes? An iubente
auaritia per aſpera cucurrerũt? Sed dei verbũ ſanauit & clau-
dos. Ecce, inquis, ſanos habeo pedes, ſed ipſam viã non video:
illuminauit & cæcos: hoc totũ per fidem, quandiu peregrina-
mur à domino manẽtes in corpore. Cum autẽ perambulaue-
rimus viam, & ad ipſam patriam peruenerimus, quid erit
nobis lætius? quid erit nobis beatius? quia nihil pacatius:
nihil enim aduerſus hominem rebellabit. Nunc vero fratres,
difficile ſine rixa ſumus: ad concordiam quidem vocati ſu-
mus, iubemur pacem habere inter nos, ad hoc conandum
eſt, omnibúſque nitendum viribus, vt aliquando peruenia-
mus ad perfectiſſimam pacem. Modo autem litigamus ple-
runque cum eis, quibus conſulere volumus: ille errat: tu
vis ducere ad vitam: reſiſtit Paganus diſputas contra erro-
res idolorum & dæmoniorum: reſiſtit hæreticus, diſputas
contra

contra alias doctrinas dæmoniorũ. Malus catholicus nõ vult
bene viuere: corripis etiã interiorẽ fratrẽ tuum, tecũ manet in
domo, & perditas vias quærit, æſtuas quomodo illũ corrigas,
vt de illo bonam rationem domino amborũ reddas: quantæ
vndique rixarum neceſſitates? Plerunq; homo tędio affectus,
dicit apud ſemetipſum, Quid mihi eſt pati contradictores,
pati eos qui reddunt mala pro bonis? Ego volo cõſulere, illi
volunt perire: conſumo vitam meam litigando pacem nõ ha-
beo: inimicos inſuper facio, quos amicos habere deberẽ, ſi be
neuolentia conſulentis attenderent. Quid mihi eſt iſta per-
peti? Redeã ad me, mecũ ero, deũ meũ inuocabo. Redi ad te-
ipſum, ibi inuenies rixam: ſi cœpiſti deũ ſequi, ibi inuenis rixã.
Quã rixã, inquis, inuenio? Caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ, *Gala. 5.*
& ſpiritus aduerſus carnem. Ecce tuipſe es, ecce tu ſolus es, ec-
ce tecum es, ecce aliũ nullum hominẽ pateris: ſed vides aliã *Roma. 7.*
legem in membris tuis, repugnantẽ legi mentis tuæ, & capti-
uantẽ te in lege peccati quæ eſt in mẽbris tuis. Exclama ergo,
& à rixa interiore clama ad deũ, vt tibi pacificet te: miſer ego
homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei
per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, Quia qui me, inquit
ſequitur, nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.
Finita tota rixa, immortalitas conſequetur, quia nouiſſima
inimica deſtruetur mors. Et qualis pax erit? Oportet corrupti
bile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere im- *1. Cor. 15.*
mortalitatem, quò vt veniamus, quia tunc erit in re, nunc ſe-
quamur in ſpe eum qui dixit, Ego ſum lux mundi, qui me ſe-
quitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

Ab eo quod dictum eſt, Dixerunt ergo Phariſæi, Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum: vſque ad id quod dictũ eſt, Verum eſt teſtimonium meum, quia ſcio vnde veni, & quo vado. *Tractatus XXXV.*

DE verbis domini noſtri Ieſu Chriſti vbi ait, Ego ſum lux mundi: qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ, heſterno die qui affuiſtis, diu diſputatum eſſe meminiſtis. Et ſi adhuc velimus de illo lumine diſputare diu loqui poſſumus: nam non poſſumus explicare compendio. Itaq; fratres mei, ſequamur Chriſtũ lumen mundi, ne ambulemus in tenebris. Tenebræ metuẽdæ ſunt, morũ nõ oculorum:

culorum:& ſi oculorum non exteriorũ,ſed interiorum: vnde diſcernitur non album & nigrum ſed iuſtum & iniuſtũ. Cum hæc ergo dixiſſet dominus noſter Ieſus Chriſtus, *Reſponderunt Iudæi,Tu de teipſo teſtimoniũ dicis, teſtimoniũ tuũ non eſt verũ.* Antequam veniret dominus noſter Ieſus Chriſtus,multas ante ſe lucernas propheticas accendit & miſit. De his etiã erat Ioannes Baptiſta, cui tam magnũ ipſum lumẽ, quod eſt
Matt.11. dominus Chriſtus,perhibuit teſtimoniũ,quare nulli hominũ ait enim, In natis mulierũ nõ ſurrexit maior Ioãne Baptiſta. Hic tamẽ quo nemo erat maior in natis mulierũ, dicit de do-
Ioan.1. mino Ieſu Chriſto,Ego quidẽ baptizo vos in aqua,qui autem venit fortior me eſt,cuius nõ ſum dignus calciamẽtũ ſoluere. Videte quemadmodũ ſe lucerna diei ſubmittat: lucernã vero
Ioan.5. ipſum Ioannem fuiſſe dominus ipſe teſtatur,Ille erat,inquit, lucerna ardẽs & lucẽs,& vos voluiſtis ad horã exultare in lumine eius. Quando autẽ dixerũt Iudæi domino, Dic nobis
Matt. 21. in qua poteſtate iſta facis? Sciens dominus quia Ioannẽ Baptiſtam pro magno habebãt,& quod ipſe quẽ pro magno habebãt, eis de domino teſtimoniũ perhibuiſſet, reſpondit eis, Interrogabo & ego vos vnum ſermonẽ,dicite mihi,Baptiſmũ Ioannis vnde eſt, de cœlo,an ex hominibus? Turbati illi intra ſemetipſos cogitabant, quia ſi dicerent ab hominibus, lapidari poſſent à turba,quæ Ioannẽ Prophetã eſſe credebat: ſi dicerent,de cœlo:reſponderet eis, Ille quem confitemini de cœlo habuiſſe prophetiam,mihi teſtimoniũ perhibuit,& ab illo audiſtis in qua ego iſta faciã poteſtate. Viderũt ergo, quodlibet horũ reſpondiſſent,in laqueos ſe caſuros,& dixerunt, Neſcimus.Et dominus eis,Nec ego dico vobis,in qua poteſtate iſta facio. Non vobis dico quod ſcio, quia non vultis fateri quod ſcitis:Iuſtiſſime vtiq; repulſi,confuſi abſceſſerunt.Et impletũ
Pſal.131. eſt quod in Pſalmo per Prophetã dicit deus pater, Paraui lucernã Chriſto meo:id eſt,ipſum Ioannẽ. Inimicos eius induã confuſione,ſuper ipſum autẽ efflorebit ſanctificatio mea.Habebat ergo dominus Ieſus Chriſtus teſtimonium Prophetarũ ante ſe præmiſſorũ,præconũ iudicẽ præcedentiũ. Habebat teſtimoniũ à Ioanne,ſed ipſe maius teſtimoniũ erat quod ſibi perhibebat. Illi autẽ infirmis oculis lucernas quærebãt, quia diem ferre non poterant:nam Ioannes idem ipſe Apoſtolus, cuius Euangelium in manibus habemus, in ipſius Euangelij ſui capite ait de Ioanne,Erat homo miſſus à deo, cui no-

men erat Ioannes, Hic venit vt teſtimonium perhiberet de lu- *Ioan.1.*
mine, vt omnes crederent per eũ: non erat ille lumen, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Erat lumẽ verum, quod illuminat omnẽ hominẽ venientẽ in hunc mundum: ſi omnẽ ergo & Ioãnem: vnde dicit & ipſe Ioãnes, Nos omnes de ple- *Ioan.1.*
nitudine eius accepimus. Diſcernite ergo iſta, vt proficiat mẽs veſtra in fide Chriſti, ne ſemper infantes ſitis vbera quærentes & à cibo ſolido reſilientes. Debetis apud matrẽ ſanctã Eccleſiã Chriſti nutriri & ablactari, & ad eſcas ſolidiores accedere mente, nõ ventre. Hoc ergo diſcernite, aliud eſſe lumen quod illuminatur, aliud quod illuminat: nã & oculi noſtri lumina dicũtur. & vnuſquiſque ita iurat, tangens oculos ſuper lumina ſua, ſic viuãt lumina mea. Vſitata iuratio eſt. Quæ lumina ſi lumina ſunt, deſit lumen in cubiculo tuo clauſo, pateant & luceant tibi: nõ vtiq; poſſunt. Quomodo ergo iſta in facie quæ habemus & lumina nũcupamus, & quãdo ſana ſunt & quãdo patẽt, indigent extrinſecus adiutorio luminis: quo ablato & nõ illato, ſana ſunt, aperta ſunt, nec tamẽ vident: ſic mens noſtra quæ eſt oculus animæ, niſi veritatis lumine radietur, & ab illo qui illuminat, nec illuminatur, mirabiliter illuſtretur, nec ad ſapientiã nec ad iuſtitiã poterit peruenire: ipſa eſt enim vita noſtra iuſte viuere. Quomodo autẽ nõ offendit in via, cui nõ lucet lumẽ? Ac per hoc in tali via videre opus eſt. in tali via videre magnũ eſt: nã Tobias in facie oculos clauſos habebat. & filius patri manũ dabat, pater filio viã præcipiendo mõſtrabat. Reſponderunt ergo Iudæi, Tu de te teſtimoniũ dicis: teſtimonum tuũ nõ eſt verũ. Videamus quid audiant, audiamus & nos, ſed nõ ſicut illi: illi contemnentes, nos credentes: illi occidere Chriſtum volentes, nos per Chriſtum viuere cupientes. Interim iſta diſtantia diſtinguat aures mentéſque noſtras, & audiamus quid deſponderit dominus Iudæis. *Reſpondit Ieſus & dixit eis, Et ſi ego de me teſtimonium perhibeo, verum eſt teſtimonium: quia ſcio vnde veni, & quò vado.* Lumen & alia demonſtrat & ſeipſum. Accendis lucernam, verbi gratia, vt quæras tunicam, & præſtat tibi ardens lucerna vt inuenias tunicam: nunquid accendis lucernã vt videas ardentẽ lucernã? Lucerna quippe ardens idonea eſt & alia quæ tenebris operiebantur nudare, & ſeipſam tuis oculis demonſtrare: ſic & dominus Chriſtus, & inter fideles ſuos, & inimicos Iudæos, tanquam inter lucẽ & tenebras

tenebras diſtinguebat, tãquã inter illos quos radio fidei perfundebat, & illos quorũ clauſos oculos circunfundebat. Nam etiam ſol iſte & videntis faciem illuſtrat & cæci: ambo pariter ſtantes, & faciem ad ſolem habentes, illuſtrantur in carne, ſed nõ ambo illuminantur in acie: videt ille, ſed nõ ille videt. Ambobus ſol præſens eſt, ſed præſente ſole vnus eſt abſens: ſic & ſapientia dei, verbum dei, dominus Ieſus Chriſtus vbiq; pręſens eſt, quia vbiq; eſt veritas, vbiq; eſt ſapiẽtia. Intelligit quis in Oriente iuſtitiã: intelligit alius in Occidente iuſtitiã, nunquid alia eſt iuſtitia quã ille intelligit, alia quã iſte? Separati ſunt corpore, & in vno habent acies mentiũ ſuarũ. Quã video iuſtitiã hic cõſtitutus, ſi iuſtitia eſt: ipſam videt iuſtus neſcio quot mãſionibus à me carne ſeiũctus, & in illius iuſtitiæ luce cõiũctus. Ergo teſtimoniũ ſibi perhibet lux: aperit ſanos oculos, & ſibi ipſa teſtis eſt vt cognoſcatur lux. Sed quid agimus de infidelibus? nũquid illis nõ eſt præſens? Eſt præſens & illis, ſed quibus eã videãt oculos nõ habẽt cordis. Audi de illis ex

Ioan. 1. Euãgelio ipſo prolatã ſententiã, Et lux lucet in tenebris, & tenebræ eã non cõprehenderũt. Ergo ait dominus & verũ ait, Et ſi ego de me teſtimoniũ perhibeo, verũ eſt teſtimoniũ meũ quia ſcio vnde veni, & quò vado. Patrẽ volebat intelligi, patri gloriã dabat filius: æqualis glorificat eũ à quo eſt miſſus, quãtum debet homo glorificare eũ à quo eſt creatus? Scio enim vnde veni, & quò vado. Iſte qui in præſentia vobis loquitur, habet quod nõ deſeruit, ſed tamẽ venit: nõ enim veniẽdo inde diſceſſit aut redeũdo nos reliquit. Quid miramini? deus hoc: nõ poteſt hoc fieri, ſed ab homine nõ poteſt hoc fieri ab ipſo ſole, quãdo pergit ad occidẽtẽ, deſerit Orientẽ, & donec oriturus redeat ad Orientẽ, nõ eſt in Oriente: dominus autẽ noſter Ieſus Chriſt⁹ & venit & ibi eſt, & rediit & hic eſt. Audi ipſum Euãgeliſtã alio loco dicentẽ, & ſi potes cape: ſi nõ potes

Ioan. 1. crede. Deum, inquit, nemo vidit vnquã, niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit: non dixit, fuit in ſinu patris, quaſi veniendo deſeruerit ſinum patris. Hic loquebatur,

Matt. 28. & ibi ſe eſſe dicebat: qui & hinc diſceſſurus, quid dixit, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Ergo verum eſt teſtimoniũ luminis, ſiue ſe oſtendat ſiue alia: quia ſine lumine non potes videre lumen, & ſine lumine non potes videre quodlibet aliud quod nõ eſt lumẽ. Si idoneum eſt lumen ad demonſtranda ea quæ non ſunt lu-

mina

mina, nunquid in ſe deficit? nunquid ſe nõ aperit ſine quo alia patere non poſſunt? Locutus eſt Propheta verũ. ſed vnde haberet niſi de fonte veritatis hauriret? Locutus eſt Ioannes verũ: ſed vnde locutus eſt, ipſum interroga. Nos omnes, inquit, de plenitudine eius accepimus. Ergo idoneus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſibi perhibeat teſtimonium. Sed planè fratres mei, in nocte huius ſeculi audiamus & prophetiam intente: modo enim ad fragilitatem noſtram, nocturnáſque cordis noſtri intimas tenebras humilis voluit venire dominus noſter. Homo venit contemnendus & honorandus, venit negandus & confitendus: contemnendus & negandus à Iudæis, honorandus & confitendus à nobis: iudicandus iniuſte, iudicaturus iuſte. Talis ergo venit, vt oporteret ei lucernam teſtimonium perhibere, nunquid opus erat, vt Ioannes tanquam lucerna perhiberet teſtimonium diei, ſi dies ipſe ab infirmitate noſtra poſſet videri? Sed nõ poteramus. Infirmus factus eſt infirmis, per infirmitatẽ ſanauit infirmitatem: per mortalem carnẽ, carnis abſtulit mortẽ: de corpore ſuo collyrium fecit luminibus noſtris. Quia ergo dominus venit, & in nocte ſeculi adhuc ſumus, oportet vt & prophetias audiamus nã de prophetia conuincimus contradicentes Paganos. Quis eſt Chriſtus, dicit Paganus? Cui reſpondemus, quẽ prænunciauerũt Prophetæ. Et ille, qui Prophetæ? Recitamus Eſaiam, Danielem, Hieremiã, alios ſanctos Prophetas, dicimus quàm longe ante illũ venerint, quanto tẽpore aduentum eius præceſſerint: hoc ergo reſpondemus. Præuenerunt eũ Prophetæ, prædixerunt eũ eſſe venturũ. Reſpondet aliquis eorum, qui Prophetæ? Nos recitamus, qui nobis quotidie recitantur. Et ille, qui ſunt hi Prophetæ? Nos reſpondemus, qui & prædixerunt ea quæ fieri videmus: & ille, vos, inquit, vobis illa finxiſtis vidiſtis ea fieri. & quaſi ventura quæ prædicta ſunt eſſent, in libris quibus voluiſtis, conſcripſiſtis. Hic contra inimicos Paganos, occurrit nobis aliorũ teſtimoniũ inimicorũ. Proferimus codices à Iudæis & reſpõdemus. Nẽpe & vos & illi fidei noſtræ eſtis inimici, ideo ſparſi ſunt per gẽtes, vt alios ex aliis cõuinceamus inimicis. Codex Eſaiæ proferatur à Iudæis, videamus ſi nõ ibi lego, Sicut ouis ad immolãdũ ductus eſt, & ſicut agnus corã tondente fuit ſine voce, ſic non aperuit os ſuũ. in humilitate iudicium eius ſublatum eſt, liuore eius ſanati ſumus. Oẽs vt oues errauimus, & ipſe traditus eſt pro peccatis noſtris.

Ioan. 1.

Eſa. 53.

noſtris. Ecce lucerna vna. Alia proferatur, Pſalmus aperiatur etiam inde prædicta paſſio Chriſti recitetur, Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea. Ipſi vero conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt ſortem. Apud te laus mea, in Eccleſia magna cófitebor tibi. Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ. Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium: quia domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium. Erubeſcat vnus inimicus, quia codicem mihi miniſtrat alius inimicus. Sed ecce de codicibus prolatis, ab vno inimico alterum vici, & ipſe qui mihi codicem protulit, non relinquatur: ab illo proferatur, vnde & ipſe vincatur. Lego alium Prophetam, & inuenio dominum loquentē ad Iudæos, Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit dominus, nec accipiā ſacrificiū de manibus veſtris: quoniam ab ortu ſolis vſque ad occaſum, ſacrificiū mundum offertur nomini meo. Nō venis Iudæe ad ſacrificiū mundum? conuinco te immundū. Ecce & lucernæ perhibent teſtimonium diei propter infirmitatē noſtram, quia diei claritatem tolerare & nā videre non poſſumus: & noſipſi Chriſtiani in comparatione quidē infideliū lux iam ſumus: vnde dicit Apoſtolus, Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autē lux in domino, ſicut filij lucis ambulate. Et alibi dixit, Nox præceſſit, dies autē appropinquabit, abiiciamus ergo opera tenebrarū & induamur arma lucis, ſic vt in die honeſte ambulemus. Tamen quia in cōparatione illius lucis, ad quā vēturi ſumus, adhuc nox eſt etiā dies in quo ſumus. Audi Petrū Apoſtolū, delatam dicit domino Chriſto vocē à magnifica poteſtate, Tu es filius meus dilectus, in quo bene complacui: hanc vocē, inquit, nos de cœlo audiuimus delatā, cū eſſemus cū illo mōte ſancto. Sed quia nos nō ibi fuimus, & iſtā vocē de cœlo tunc non audiuimus, ait ad nos ipſe Petrus, Et habemus certiorē Propheticū ſermonē: præuidens enim dominus Ieſus Chriſtus impios quoſdā futuros, qui miraculis eius calūniarētur, magicis artibus ea tribuendo, Prophetas ante præmiſit: nunquid enim ſi magus erat, & magicis artibus fecit vt coleretur & mortuus, magus erat antequā natus? Prophetas audi, ô homo mortue: & vermeſcēdo calumnioſe: Prophetas audi, lege: audi quia ante dominū venerūt. Habemus, inquit Apoſtolus Petrus, certiorē Propheticū ſermonē, cui benefacitis attendentes,

Pſal. 21. *Malac. 1.* *Ephe. 5.* *Roma. 3.* *2. Petri. 1.* *Matt. 17.*

dentes, ſicut lucernæ in obſcuro loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris. Quando ergo dominus Ieſus Chriſtus venerit, & ſicut dicit etiam Apoſtolus Paulus, Illuminauerit occulta tenebrarum, & manifeſtauerit cogitationes cordis, vt laus ſit vnicuique á Deo, tūc præſenti tali die lucernæ non erunt neceſſariæ. Non legetur nobis Propheta, non aperietur codex Apoſtoli, non requiretur teſtimonium Ioannis, nō ipſo indigebimus Euangelio: ergo omnes ſcripturæ tollentur de medio, quæ nobis in huius ſeculi nocte tanquam lucernæ accendebātur, ne in tenebris remaneremus. Iſtis omnibus ſublatis, ne quaſi nobis luceant indigentibus, & ipſis hominibus Dei per quos hæc miniſtrata ſunt, nobiſcum lumen illud verum clarumque videntibus, remotis ergo his adiumentis quid videbimus? Vnde paſcetur mēs noſtra? Vnde obtutus ille lætabitur? Vnde erit illud gaudiū, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit? Quid videbimus? Obſecro vos, amate mecum, currite credendo mecum, patriam ſupernā deſideremus, ſupernæ patriæ ſuſpiremus, peregrinos nos eſſe hic ſentiamus. Quid tunc videbimus? dicat nunc Euangelium, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vnde tibi ros inſperſus eſt, ad fontem venies, vnde radius per obliqua & per anfractuoſa tibi ad cor tenebroſum miſſus eſt, nudus ipſam lucem videbis, cui videndæ ferendæque mundaris. Dilectiſſimi, quod & heſterno die commemoraui, Ioannes ipſe dicit, Filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Sentio veſtros affectus attolli mecum in ſuperna, ſed corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantē. Depoſiturus ſum & ego codicem iſtum, diſceſſuri eſtis & vos quiſque ad ſua. Bene nobis fuit in luce communi, bene gauiſi ſumus, bene exultauimus: ſed cum ab inuicem recedimus, ab illo non recedamus.

1. Cor. 4. *Eſaia. 64* *1. Cor. 2.* *Ioan. 1.* *1. Ioan. 3.* *Sapien. 9.*

Ab eo quod dictum eſt, Vos ſecūdum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam: Vſque ad id quod dictum eſt, Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. *Tractatus XXXVI.*

IN quatuor Euāgeliis, vel potius quatuor libris vnius Euangelij ſanctus Ioannes Apoſtolus, non immerito ſecundum intelligentiam ſpiritalem aquilæ comparatus, altius multoq;

Eſaia. 42. eſt, time quòd rectus eſt, Tanquam manſuetus dixit, tacui: ſed
Pſal. 102. tanquam iuſtus nunquid ſemper tacebo? Miſericors & miſera
tor dominus. Ita planè, adhuc adde longanimis, adhuc adde,
& miſericors: ſed time quòd eſt in nouiſſimo & verax: quòd
enim modo ſuſtinet peccantes, iudicaturus eſt contennentes.
An diuitias longanimitatis & manſuetudinis eius contemnis?
Roma. 2. Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu au
tem ſecundum duritiam cordis tui & cor impœnitens, theſau-
Pſal. 102. rizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui
reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Manſuetus dominus,
longanimis dominus, miſericors dominus: ſed & iuſtus domi-
nus, & verax dominus, largitur tibi ſpacium correctionis, ſed
tu plus amas dilationem quàm emendationem. Malus fuiſti
heri, hodie bonus eſto & hodiernum diem in malitia peregi-
ſti, vel cras mutare: ſemper expectas, & de miſericordia dei tibi
plurimũ polliceris, quaſi ille qui tibi per patientiã promiſit in-
Prou. 23. dulgẽtiã promiſerit tibi etiã prolixiorẽ vitã. Vnde ſcis quid pa
riat craſtinus dies? Recte dicis in corde tuo, quãdo me correxe
ro, deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare nõ poſſu-
mus, ꝙ correctis atq; cõuerſis indulgentiã deus promiſit: nã in
quo Propheta mihi legis, quia promiſit correctio indulgentiã:
non mihi legis, quia promiſit tibi deus longam vitam. Ex vtro
que igitur homines periclitantur, & ſperando & deſperando:
contrariis rebus, contrariis affectionibus. Sperando qui deci-
pitur? Qui dicit Bonus eſt deus, miſericors eſt deus, faciã quod
mihi placet, quod libet, laxẽ habenas cupiditatibus meis, im-
pleam deſideria animæ meæ. Quare hoc? Quia miſericors eſt
Deus, bonus eſt deus, manſuetus eſt Deus: ſpe iſti periclitãtur.
Deſperatione autem, qui cum inciderint in grauia peccata, pu
tantes ſibi non poſſe iam ignoſci pœnitentibus, & ſtatuẽtes ſe
ad damnationẽ ſine dubio deſtinatos, dicunt apud ſemetipſos,
iam damnandi ſumus, quare non quod volumus facimus? Ani
mo gladiatorum, ferro deſtinatorum, ideo moleſti ſunt deſpe-
rati. Iam enim quod timeant non habent, & vehemẽter timen
di ſunt. Iſtos deſperatio necat, ſpes illos. Inter ſpem & deſpera
tionẽ fluctuat animus. Metuendũ eſt ne te occidat ſpes, & cum
multũ ſperas de miſericordia, incidas in iudicium. Metuẽdum
eſt rurſus ne te occidat deſperatio, & cũ putas iã tibi nõ igno-
ſci quæ grauia cõmiſiſti, nõ agas pœnitentiã & incurras in iu-
Prouer. 1. dicẽ ſapientiã, quę dicit, Et ego veſtrę perditioni ſuperridebo,
Quid

Quid ergo agit dominus cum periclitantibus vtroq; morbo? Illis qui ſpe periclitantur, hoc dicit, Ne tardes conuerti ad dominum neq; differas de die in diem: ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Illis qui deſperatione periclitantur, quid dicit? In quacunq; die iniquus conuerſus fuerit, omnes iniquitates eius obliuiſcar. Propter illos ergo qui deſperatione periclitantur, propoſuit indulgentiæ portum: propter illos qui ſpe periclitantur, & dilationibus illudũtur fecit diem mortis incertum, quando veniat vltimus dies, neſcis. Ingratus es, quia hodiernum habes in quo corrigaris? Sic ergo dixit ad illam mulierem, Nec ego te cõdemnabo. ſed facta ſecura de præterito, caue futura, nec ego te condemnabo: deleui quod commiſiſti, obſerua quod præcepi, vt inuenias quod promiſi. *Eccleſia. 5.* *Ezec. 18.* *Ioan. 8.*

De eo quod dictum eſt. Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me non ambulat in tenebris: ſed habebit lumen vitæ.

Tractatus XXXIIII.

QVod modo audiuimus & intenti accepimus cũ ſanctum Euangelium legeretur, nõ dubito quòd omnes etiam intelligere conati ſumus, & quiſque noſtrum de re tam magna quæ lecta eſt, pro ſuo modulo cepit quod potuit, & poſito pane verbi, nemo eſt qui ſe queratur nihil guſtaſſe. Sed interim non dubito, quia difficile quiſquam eſt qui totum intellexerit: tamen etiam ſi eſt qui omnia verba domini noſtri Ieſu Chriſti modo ex Euangelio recitata ſatis intelligat, toleret miniſterium noſtrum, quouſque ſi poſſumus illo adiuuante tractãdo faciamus, vt vel omnes, vel multi intelligant, quod ſe pauci intellexiſſe lætantur. Quod ait dominus, *Ego ſum lux mundi*: clarum puto eſſe eis qui habent oculos, vnde huius lucis participes fiant. Qui autem non habent oculos niſi in ſola carne, mirantur quod dictum eſt à domino Ieſu Chriſto, Ego ſum lux mundi: & forte non deſit qui dicat apud ſemetipſum Nũquid forte dominus Chriſtus eſt ſol iſte, qui ortu & occaſu peragrat diem? Non enim defuerunt hæretici qui iſta ſenſerunt. Manichæi ſolem iſtum oculis carneis viſibilem, expoſitum & publicum, non tantum hominibus, ſed etiam pecoribus ad videndũ, Chriſtum dominũ eſſe putauerũt. Sed catholicæ Eccleſiæ recta fides improbat tale cõmentum, & diabolicam doctrinã eſſe cognoſcit. Nec ſolũ agnoſcit credẽdo, ſed in quibus poteſt conuincit etiã diſputando. Improbemus itaq; huiuſmodi

errorem, quē ſancta ab initio anathematizauit Eccleſia. Non arbitremur dominū Ieſum Chriſtū hunc eſſe ſolem quem videmus oriri ab Oriente occidere in Occidente: Cuius curſui nox ſuccedit, cuius radij nube vmbrantur, qui certa de loco in locum motione cōmigrat. Non eſt hoc dominus Chriſtus, non eſt dominus Chriſtus ſol factus, ſed per quem ſol factus

Ioan. 1. eſt, Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Eſt ergo lux quæ fecit hanc lucem, hanc amemus, hanc intelligere cupiamus, ipſam ſitiamus, vt ad ipſam lucem aliquādo veniamus, & in illa ita viuamus, vt nunquam omnino moriamur. Iſta enim lux eſt, de qua propheta olim præmiſſa

Pſal. 35. ita in Pſalmo cecinit, Homines & iumenta ſaluabis domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua deus. Pſalmi ſancti iſta verba ſunt. Aduertite quid de tali luce antiquus ſanctorū hominum dei ſermo præmiſerit. Homines, inquit, & iuméta ſaluos facies domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua deus. Quomodo enim deus es, habes multiplicem miſericordiam, peruenit eadem multiplicitas miſericordiæ tuæ, non ſolum ad homines quos creaſti ad imaginem tuam, ſed etiam ad pecora quæ hominibus ſubdidiſti: à quo enim ſalus hominis, ab illo ſalus & pecoris. Nó erubeſcas hoc ſentire de domino deo tuo, imò præſumas & fidas & caueas ne aliter ſentias. Qui ſaluū facit te, ipſe ſaluum facit equum tuum, ipſe

Pſal. 3. ouem tuam, ad minima omnino veniamus, ipſe gallinā tuam. Domini eſt ſalus, & iſta deus ſaluat. Moue te, interrogas, miror quid dubitas, dedignabitur ſaluare, qui dignatus eſt creare? Domini eſt ſalus, Angelorū, hominum, pecorum, domini eſt ſalus. Sicut nemo eſt à ſeipſo, ita nemo ſaluus eſt à ſeipſo.

Pſal. 35. Proinde veriſſime Pſalmus atq; optime ait, Homines & iumēta ſaluos facies domine. Quare? Sicut multiplicata eſt miſericordia tua deus: tu enim es deus, tu creaſti, tu ſaluas, tu dediſti eſſe, tu das ſanū eſſe. Si ergo ſicut multiplicata eſt miſericordia dei, ab illo homines & iuméta ſaluantur, nónne homines habét aliquid aliud quod eis deus præſtet creator, quod iumētis non præſtet? Nulláne diſcretio eſt inter animal factū ad imaginem dei, & animal ſubditū imagini dei? Eſt planè. Præter ſalutem iſtā communē nobis cum animātibus mutis, eſt quod nobis præſtet deus, illis autē nō præſtet. Quid eſt hoc? Sequere in eodé Pſalmo Filij autē hominū ſub tegmine alarū tuarū ſperabunt: habentes modo ſaluté cōmunem cū pecoribus

ſuis,

ſuis filij hominũ ſub tegmine alarũ tuarum ſperabunt. Aliam habent ſalutem in re, aliam in ſpe. Salus iſta quæ in præſenti eſt hominibus pecoribusq; cõmunis eſt: ſed eſt alia quã ſperant homines, & accipiunt qui ſperant, non accipiunt qui deſperant, Filij autem hominũ ſub tegmine, inquit, alarũ tuarũ ſperabunt. Qui autẽ perſeuerãter ſperant: à te proteguntur, ne de ſpe à diabolo deiiciantur, ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt: ſi ergo ſperabunt, quid ſperabunt niſi quod pecora nõ habebunt? Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quale vinum eſt, vnde inebriari laudabile eſt? Quale vinum eſt, quod nõ turbat, ſed dirigit mentem? Quale vinum eſt, quod facit perpetuo ſanum, non inebriando facit inſanum? Inebriabũtur vnde? Ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos, Vnde? Quoniam apud te eſt fons vitæ, ipſe fons vitæ ambulabat in terra: ipſe dicebat, Qui ſitit veniat ad me. Ecce fons. Sed nos de lumine loqui cœperamus, & propoſitam ex Euãgelio quæſtionẽ de lumine tractabamus: lecta eſt enim nobis dicẽte domino, Ego ſum lux mundi. Inde quæſtio, ne quis carnaliter ſapiens ſolẽ iſtum intelligendũ putaret: venimus inde ad Pſalmũ, quo conſiderato, inuenimus interim dominũ fontẽ vitę, bibe & viue. Apud te, inquit, fons vitæ, ideo ſub vmbraculo alarum tuarũ ſperabunt filij hominũ, inebriari iſto fonte quærentes. Sed de lumine dicebamus, ſequere ergo: nã Propheta cum dixiſſet, Apud te eſt fons vitæ, ſecutus adiunxit, & in lumine tuo videbimus lumen, deũ de deo, lumẽ de lumine per hoc lumen factũ eſt ſolis lumen, & lumẽ quod fecit ſolẽ, ſub quo fecit & nos factũ eſt ſub ſole propter nos. Factum eſt, inquã, propter nos ſub ſole lumẽ ꝙ fecit ſolẽ. Noli contemnere nubẽ carnis: nube tegitur, nõ vt obſcuretur, ſol, ſed vt temperetur. Loquẽs ergo per nubẽ carnis lumẽ indeficiẽs, lumen ſcientiæ, lumen ſapiẽtiæ ait hominibus, Ego ſum lux mundi. *Qui ſequitur me nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ vitæ.* Quomodo abſtulit ab oculis carnis, & reuocauit ad oculos cordis? Nõ enim ſufficit dicere, qui me ſequitur nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ: addidit enim, vitę: ſicut ibi dictũ eſt quoniã apud te eſt fons vitæ. Videte itaq; fratres mei, quomodo verba domini cũ illius Pſalmi veritate cõcordent, & ibi lumẽ poſitũ eſt cũ fonte vitæ, & à domino dictũ eſt lumẽ vitę. In illis autẽ vſibus corporalibꝰ, aliud eſt lumẽ, aliud fons. Fõ-

tem fauces quærunt, lumen oculi quando ſitimus, quærimus fontem quãdo in tenebris ſumus, quærimus lumen: & ſi forte nocte ſitiamus, lumẽ accendimus vt ad fontẽ veniamus. Non eſt ſic apud deũ: quod lumẽ eſt, hoc eſt fons. Qui tibi lucet vt videas, ipſe tibi manat vt bibas. Videtis ergo fratres mei, videtis ſi intus videtis, quale hoc lumen eſt, de quo dominus dicit, Qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris. Sequere iſtum ſolẽ, videamus ſi non ambulabis in tenebris. Ecce oriẽdo exit à te, ille curſu ſuo ad occidentem pergit: tibi forte ad Orientẽ profectio eſt, niſi tu in cõtrariam partem pergas, non quà ille tendit, ſequẽdo eum profecto errabis, & pro Oriente Occidentem tenebis: tu eũ in terra ſi ſequaris, errabis: nauta ſi eum in mari ſequatur errabit. Poſtremo videtur tibi ſequẽdum eſſe ſolẽ, & tendis etiã ipſe ad Occidentẽ, quò & ille tendit. Videamus cum occiderit, ſi nõ ambulabimus in tenebris. Vide quemadmodũ & ſi nolueris eũ deſerere tu ipſe, te deſeret, ſeruitutis ſuæ neceſſitate peragens diem. Dominus autem noſter Ieſus Chriſtus interim & cũ per carnis nubẽ nõ omnibus apparebat, per ſapientiæ poteſtatẽ omnia tenebat. Deus tuus vbiq; totus eſt, ſi nõ ab illo facias caſum, nunquã à te ipſe facit occaſum. Qui ergo me, inquit, ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ vitæ. Quod promiſit, futuri tẽporis verbo poſuit: non enim ait, habet: ſed habebit, inquit, lumen vitæ: non ait tamen, qui ſequẽtur me: ſed qui ſequitur me. In eo quod facere debemus, præſens tẽpus poſuit: quod autẽ promiſit facientibus, futuri temporis verbo ſignificauit. Qui ſequitur, habebit: modo ſequitur, pòſt habebit: modo ſequitur per fidẽ, pòſt habebit per ſpeciẽ: quãdiu enim ſumus in
2.Cor.5. corpore, ait Apoſtolus, peregrinamur à domino: per fidem enim ambulamus, non per ſpeciẽ: quando per ſpeciem? Cum habuerimus lumen vitæ, cũ ad illam viſionẽ venerimus, quã-
1.Petri.5. do nox iſta tranſierit. De illo quippe die qui exorturus eſt, dictũ eſt, Mane aſtabo tibi & contẽplabor. Quid eſt mane? Trãſacta nocte ſeculi huius, trãſactis erroribus tẽtationũ, ſuperato illo leone qui nocte rugiens circumit, quẽ deuoret quærens. Mane aſtabo tibi & contẽplabor. Nũc vero quid putamus fra-
Pſal. 5. tres huic tẽpori cõgruere, niſi quod rurſus in Pſalmo dicitur?
Pſal.6. Lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis ſtratũ meum rigabo. Per ſingulas noctes, inquit, flebo, in deſiderio
Pſal.37. lucis ardebo. Videt dominus deſideriũ meũ. Quomodo dicit

illi

illi alter pſalmus, Ante te omne deſideriū meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Deſideras aurū, videri potes: quærens enim aurū manifeſtus eris hominibus: deſideras frumentū, interrogas qui habeat. & cupiēs peruenire ad id quod deſideras, indicas te: Deſideras deū, quis videt niſi deus à quo enim petis deum ſicut, panē, ſicut aquam, ſicut aurū, ſicut argentum, ſicut frumentum? A quo petis deum niſi à deo? Ipſe petitur à ſeipſo, qui promittit ſeipſum. Extendat anima cupiditatem ſuam, & ſinu capaciore quærat cōprehendere, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Deſiderari poteſt, concupiſci poteſt, ſuſpirari poteſt in illud: digne cogitari, & verbis explicari non poteſt. Ergo fratres mei, quod dominus breuiter ait, Ego ſum lux mūdi, qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitę. Quibus verbis aliud eſt quod iuſſit, aliud quod promiſit. Faciamus quod iuſſit, ne impudēti fronte deſideremus quod promiſit, ne dicat nobis in iudicio ſuo: feciſti enim quod iuſſi, vt petas quod promiſi? Quid ergo iuſſiſti domine deus noſter? Dicet tibi, vt ſequereris me Conſiliū vitę petiſti, cuius vitæ, niſi de qua dictū eſt. Apud te eſt fons vitæ: audiuit quidā, Vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me triſtis abſceſſit, non eſt ſecutus. Quæſiuit magiſtrū bonum, interpellauit doctorē, & contēpſit docētem: triſtis abſceſſit, ligatus cupiditatibus ſuis: triſtis abſceſſit, habens grandē ſarcinam auaritię ſuper humeros ſuos, laborabat, æſtuabat. & qui ab illo ſarcinā deponere voluit, nō eſt ſequendus putatus, ſed deferendus. Poſtea vero quàm dominus per Euangeliū clamauit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiā: Tollite iugum meū ſuper vos & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: quàm multi fecerunt audito Euāgelio, quod ex ore ipſius auditū diues ille nō fecit. Ergo modo faciamus, ſequamur dominum, ſoluamus cōpedes, quibus impedimur ſequi. Et quis idoneus ſoluere tales nodos, niſi ille adiuuet cui dictum eſt, Dirupiſti vincula mea? de quo alius Pſalmus dicit, Dominus ſoluit cōpeditos. dominus erigit eliſos. Et quid ſequuntur ſoluti & erecti, niſi lumē à quo audiunt, Ego ſum lux mūdi, qui me ſequitur, nō ambulabit in tenebris, quia dominus illuminat cæcos. Illuminamur ergo modo fratres, habētes collyriū fidei. Præceſſit eius ſaliua cū terra, vnde inungeretur qui cæ-

Pſal. 64. *1. Cor. 2.* *Pſal. 35.* *Matt. 19.* *Matt. 11.* *Pſal. 115.* *Pſal. 145.* *Ioan. 9.*

cus eſt natus, Et nos de Adam cæci nati ſumus, & illo illumi-
Ioan. 1. nante opus habemus: miſcuit ſaliuam cũ terra, Verbũ caro fa-
Pſal. 84. ctum eſt, & habitauit in nobis: miſcuit ſaliuã cum terra, ideo
Ioan. 14. prædictũ eſt, Veritas de terra orta eſt: ipſe autẽ dixit, Ego ſum via, veritas & vita. Veritate perfruemur cũ viderimus facie ad faciẽ: quia & hoc promittitur nobis: nam quis auderet ſperare, quod deus non dignatus eſſet vel polliceri vel dare? Videbi-
1. Cor. 13. mus facie ad faciẽ: Apoſtolus dicit, Nunc ſcio ex parte, nunc in ænigmate per ſpeculũ, tunc autẽ facie ad faciẽ. Et Ioannes
1. Ioan. 3. Apoſtolus in epiſtola ſua, Dilectiſſimi, nũc filij dei ſumus, & nondũ apparuit q̃d erimus: ſcimus quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus quoniã videbimus eũ ſicuti eſt. Hæc eſt magna promiſſio: ſi amas ſequere, amo, inquis, ſed qua ſequor? Si dixiſſet tibi dominus deus tuus, Ego ſum veritas, & vita. deſiderãs veritatẽ, cõcupiſcens vitã, viam qua ad hæc peruenire poſſes, profecto quæreres & diceres tibi, Magna res veritas, magna res vita, ſi eſſet quomodo illuc perueniret anima mea. Quęris quà? audi eũ dicentẽ primo, Ego ſum via: antequã diceret quò, præmiſit quà, Ego ſum, inquit, via, quò via? Et veritas & vita. Primo dixit quà venias, poſtea dixit quò venias, Ego ſum via, ego ſum veritas, ego ſum vita. Manẽs apud patrẽ, veritas & vita, induẽs ſe carne, factus eſt via. Nõ tibi dicitũ, labora quærendo viã, vt ꝑuenias ad veritatẽ & vitã, nõ hoc tibi dicitur, piger ſurge, via ipſa ad te venit, & te de ſomno dormiẽtẽ excitauit: ſi tamen excitauit, ſurge & ambula. Forte conaris ambulare, & non potes, quia dolent pedes. Vnde dolent pedes? An iubente auaritia per aſpera cucurrerũt? Sed dei verbũ ſanauit & claudos. Ecce, inquis, ſanos habeo pedes, ſed ipſam viã non video: illuminauit & cæcos: hoc totũ per fidem, quandiu peregrinamur à domino manẽtes in corpore. Cum autẽ perambulauerimus viam, & ad ipſam patriam peruenerimus, quid erit nobis lætius? quid erit nobis beatius? quia nihil pacatius: nihil enim aduerſus hominem rebellabit. Nunc vero fratres, difficile ſine rixa ſumus: ad concordiam quidem vocati ſumus, iubemur pacem habere inter nos, ad hoc conandum eſt, omnibúſque nitendum viribus, vt aliquando perueniamus ad perfectiſſimam pacem. Modo autem litigamus plerunque cum eis, quibus conſulere volumus: ille errat: tu vis ducere ad vitam: reſiſtit Paganus diſputas contra errores idolorum & dæmoniorum: reſiſtit hæreticus, diſputas

contra

contra alias doctrinas dæmoniorũ. Malus catholicus nõ vult bene viuere: corripis etiã interiorẽ fratrẽ tuum, tecũ manet in domo, & perditas vias quærit, æſtuas quomodo illũ corrigas, vt de illo bonam rationem domino amborũ reddas: quantæ vndique rixarum neceſſitates? Plerunq; homo tędio affectus, dicit apud ſemetipſum, Quid mihi eſt pati contradictores, pati eos qui reddunt mala pro bonis? Ego volo cõſulere, illi volunt perire: conſumo vitam meam litigando, pacem nõ habeo: inimicos inſuper facio, quos amicos habere deberẽ, ſi beneuolentia conſulentis attenderent. Quid mihi eſt iſta perpeti? Redeã ad me, mecũ ero, deũ meũ inuocabo. Redi ad teipſum, ibi inuenies rixam: ſi cœpiſti deũ ſequi, ibi inuenis rixã. Quã rixã, inquis, inuenio? Caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus aduerſus carnem. Ecce tuipſe es, ecce tu ſolus es, ecce tecum es, ecce aliũ nullum hominẽ pateris: ſed vides aliã legem in membris tuis, repugnantẽ legi mentis tuæ, & captiuantẽ te in lege peccati quæ eſt in mẽbris tuis. Exclama ergo, & à rixa interiore clama ad deũ, vt tibi pacificet te: miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, Quia qui me, inquit ſequitur, nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Finita tota rixa, immortalitas conſequetur, quia nouiſſima inimica deſtruetur mors. Et qualis pax erit? Oportet corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatem, quò vt veniamus, quia tunc erit in re, nunc ſequamur in ſpe eum qui dixit, Ego ſum lux mundi, qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

Gala. 5. *Roma. 7.* *1. Cor. 15.*

Ab eo quod dictum eſt, Dixerunt ergo Phariſæi, Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum: vſque ad id quod dictũ eſt, Verum eſt teſtimonium meum, quia ſcio vnde veni, & quo vado. **Tractatus X X X V.**

DE verbis domini noſtri Ieſu Chriſti vbi ait, Ego ſum lux mundi: qui me ſequitur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ, heſterno die qui affuiſtis, diu diſputatum eſſe meminiſtis. Et ſi adhuc velimus de illo lumine diſputare diu loqui poſſumus: nam non poſſumus explicare compendio. Itaq; fratres mei, ſequamur Chriſtũ lumen mundi, ne ambulemus in tenebris. Tenebræ metuẽdæ ſunt, morũ nõ oculorum:

culorum:& ſi oculorum non exteriorũ,ſed interiorum: vnde diſcernitur non album & nigrum ſed iuſtum & iniuſtũ. Cum hæc ergo dixiſſet dominus noſter Ieſus Chriſtus, *Reſponderunt Iudæi.Tu de teipſo teſtimoniũ dicis, teſtimoniũ tuũ non eſt verũ.* Antequam veniret dominus noſter Ieſus Chriſtus,multas ante ſe lucernas propheticas accendit & miſit. De his etiã erat Ioannes Baptiſta, cui tam magnũ ipſum lumẽ, quod eſt
Matt.11. dominus Chriſtus,perhibuit teſtimoniũ,quare nulli hominũ ait enim, In natis mulierũ nõ ſurrexit maior Ioãne Baptiſta. Hic tamẽ quo nemo erat maior in natis mulierũ, dicit de do-
Ioan.1. mino Ieſu Chriſto,Ego quidẽ baptizo vos in aqua,qui autem venit fortior me eſt,cuius nõ ſum dignus calciamẽtũ ſoluere. Videte quemadmodũ ſe lucerna diei ſubmittat: lucernã vero
Ioan.5. ipſum Ioannem fuiſſe dominus ipſe teſtatur,Ille erat,inquit, lucerna ardẽs & lucẽs,& vos voluiſtis ad horã exultare in lumine eius. Quando autẽ dixerũt Iudæi domino, Dic nobis
Matt.21. in qua poteſtate iſta facis? Sciens dominus quia Ioannẽ Baptiſtam pro magno habebãt,& quod ipſe quẽ pro magno habebãt,eis de domino teſtimoniũ perhibuiſſet, reſpondit eis, Interrogabo & ego vos vnum ſermonẽ,dicite mihi,Baptiſmũ Ioannis vnde eſt,de cœlo,an ex hominibus? Turbati illi intra ſemetipſos cogitabant,quia ſi dicerent ab hominibus, lapidari poſſent à turba,quæ Ioannẽ Prophetã eſſe credebat: ſi dicerent,de cœlo:reſponderet eis, Ille quem confitemini de cœlo habuiſſe prophetiam,mihi teſtimoniũ perhibuit,& ab illo audiſtis in qua ego iſta faciã poteſtate. Viderũt ergo, quodlibet horũ reſpondiſſent,in laqueos ſe caſuros,& dixerunt, Neſcimus. Et dominus eis,Nec ego dico vobis,in qua poteſtate iſta facio. Non vobis dico quod ſcio, quia non vultis fateri quod ſcitis: Iuſtiſſime vtiq; repulſi,confuſi abſceſſerunt. Et impletũ
Pſal.131. eſt quod in Pſalmo per Prophetã dicit deus pater, Paraui lucernã Chriſto meo:id eſt,ipſum Ioannẽ. Inimicos eius induã confuſione,ſuper ipſum autẽ efflorebit ſanctificatio mea. Habebat ergo dominus Ieſus Chriſtus teſtimonium Prophetarũ ante ſe præmiſſorũ,præconũ iudicẽ præcedentiũ. Habebat teſtimoniũ à Ioanne,ſed ipſe maius teſtimoniũ erat quod ſibi perhibebat. Illi autẽ infirmis oculis lucernas quærebãt, quia diem ferre non poterant:nam Ioannes idem ipſe Apoſtolus, cuius Euangelium in manibus habemus, in ipſius Euangelij ſui capite ait de Ioanne,Erat homo miſſus à deo, cui nomen

men erat Ioannes, Hic venit vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per eũ: non erat ille lumen, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Erat lumẽ verum, quod illuminat omnẽ hominẽ venientẽ in hunc mundum: ſi omnẽ ergo & Ioãnem: vnde dicit & ipſe Ioãnes, Nos omnes de plenitudine eius accepimus. Diſcernite ergo iſta, vt proficiat mẽs veſtra in fide Chriſti, ne ſemper infantes ſitis vbera quærentes & à cibo ſolido reſilientes. Debetis apud matrẽ ſanctã Eccleſiã Chriſti nutriri & ablactari, & ad eſcas ſolidiores accedere mente, nõ ventre. Hoc ergo diſcernite, aliud eſſe lumen quod illuminatur, aliud quod illuminat: nã & oculi noſtri lumina dicũtur. & vnuſquiſque ita iurat, tangens oculos ſuper lumina ſua, ſic viuãt lumina mea. Vſitata iuratio eſt. Quæ lumina ſi lumina ſunt, deſit lumen in cubiculo tuo clauſo, pateant & luceant tibi: nõ vtiq; poſſunt. Quomodo ergo iſta in facie quæ habemus & lumina nũcupamus, & quãdo ſana ſunt & quãdo patẽt, indigent extrinſecus adiutorio luminis: quo ablato & nõ illato, ſana ſunt, aperta ſunt, nec tamẽ vident: ſic mens noſtra quæ eſt oculus animæ, niſi veritatis lumine radietur, & ab illo qui illuminat, nec illuminatur, mirabiliter illuſtretur, nec ad ſapientiã nec ad iuſtitiã poterit peruenire: ipſa eſt enim vita noſtra iuſte viuere. Quomodo autẽ nõ offendit in via, cui nõ lucet lumẽ? Ac per hoc in tali via videre opus eſt in tali via videre magnũ eſt: nã Tobias in facie oculos clauſos habebat & filius patri manũ dabat, pater filio viã præcipiendo mõſtrabat. Reſponderunt ergo Iudæi, Tu de te teſtimoniũ dicis: teſtimonum tuũ nõ eſt verũ. Videamus quid audiant, audiamus & nos, ſed nõ ſicut illi: illi contemnentes, nos credentes: illi occidere Chriſtum volentes, nos per Chriſtum viuere cupientes. Interim iſta diſtantia diſtinguat aures mentéſque noſtras, & audiamus quid deſponderit dominus Iudæis. *Reſpondit Ieſus & dixit eis, Et ſi ego de me teſtimonium perhibeo, verum eſt teſtimonium: quia ſcio vnde veni, & quò vado.* Lumen & alia demonſtrat & ſeipſum. Accendis lucernam, verbi gratia, vt quæras tunicam, & præſtat tibi ardens lucerna vt inuenias tunicam: nunquid accendis lucernã vt videas ardentẽ lucernã? Lucerna quippe ardens idonea eſt & alia quæ tenebris operiebantur nudare, & ſeipſam tuis oculis demonſtrare: ſic & dominus Chriſtus, & inter fideles ſuos, & inimicos Iudæos, tanquam inter lucẽ & tenebras

Ioan. 1.

Ioan. 1.

tenebras diſtinguebat,tâquã inter illos quos radio fidei perfundebat,& illos quorũ clauſos oculos circunfundebat. Nam etiam ſol iſte & videntis faciem illuſtrat & cæci:ambo pariter ſtantes,& faciem ad ſolem habentes,illuſtrantur in carne,ſed nõ ambo illuminantur in acie:videt ille,ſed nõ ille videt. Ambobus ſol præſens eſt,ſed præſente ſole vnus eſt abſens:ſic & ſapientia dei,verbum dei,dominus Ieſus Chriſtus vbiq; preſens eſt,quia vbiq; eſt veritas,vbiq; eſt ſapiẽtia. Intelligit quis in Oriente iuſtitiã:intelligit alius in Occidente iuſtitiã, nunquid alia eſt iuſtitia quã ille intelligit,alia quã iſte? Separati ſunt corpore,& in vno habent acies mentiũ ſuarũ. Quã video iuſtitiã hic cõſtitutus, ſi iuſtitia eſt:ipſam videt iuſtus neſcio quot mãſionibus à me carne ſeiũctus, & in illius iuſtitiæ luce cõiũctus. Ergo teſtimoniũ ſibi perhibet lux aperit ſanos oculos, & ſibi ipſa teſtis eſt vt cognoſcatur lux. Sed quid agimus de infidelibus?nũquid illis nõ eſt præſens?Eſt præſens & illis, ſed quibus eã videãt oculos nõ habẽt cordis. Audi de illis ex
Ioan.1. Euãgelio ipſo prolatã ſententiã, Et lux lucet in tenebris & tenebræ eã non cõprehenderũt. Ergo ait dominus & verũ ait, Et ſi ego de me teſtimoniũ perhibeo,verũ eſt teſtimoniũ meũ quia ſcio vnde veni,& quò vado. Patrẽ volebat intelligi,patri gloriã dabat filius:æqualis glorificat eũ à quo eſt miſſus, quãtum debet homo glorificare eũ à quo eſt creatus? Scio enim vnde veni,& quò vado. Iſte qui in præſentia vobis loquitur, habet quod nõ deſeruit,ſed tamẽ venit: nõ enim veniẽdo inde diſceſſit aut redeũdo nos reliquit. Quid miramini? deus hoc:nõ poteſt hoc fieri,ſed ab homine nõ poteſt hoc fieri ab ipſo ſole,quãdo pergit ad occidẽtẽ,deſerit Orientẽ, & donec oriturus redeat ad Orientẽ,nõ eſt in Oriente: dominus autẽ noſter Ieſus Chriſt⁹ & venit & ibi eſt,& rediit & hic eſt. Audi ipſum Euãgeliſtã alio loco dicentẽ, & ſi potes cape:ſi nõ potes
Ioan.1. crede. Deum,inquit nemo vidit vnquã,niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris,ipſe enarrauit:non dixit, fuit in ſinu patris,quaſi veniendo deſeruerit ſinum patris. Hic loquebatur,
Matt.28. & ibi ſe eſſe dicebat:qui & hinc diſceſſurus, quid dixit, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Ergo verum eſt teſtimoniũ luminis,ſiue ſe oſtendat ſiue alia:quia ſine lumine non potes videre lumen, & ſine lumine non potes videre quodlibet aliud quod nõ eſt lumẽ. Si idoneum eſt lumen ad demonſtranda ea quæ non ſunt lu-

mina

mina, nunquid in ſe deficit? nunquid ſe nõ aperit ſine quo alia patere non poſſunt? Locutus eſt Propheta verũ, ſed vnde haberet niſi de fonte veritatis hauriret? Locutus eſt Ioannes verũ: ſed vnde locutus eſt, ipſum interroga. Nos omnes, inquit, de plenitudine eius accepimus. Ergo idoneus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſibi perhibeat teſtimonium. Sed planè fratres mei, in nocte huius ſeculi audiamus & prophetiam intente: modo enim ad fragilitatem noſtram, nocturnáſque cordis noſtri intimas tenebras humilis voluit venire dominus noſter. Homo venit contemnendus & honorandus, venit negandus & confitendus: contemnendus & negandus à Iudæis, honorandus & confitendus à nobis: iudicandus iniuſte, iudicaturus iuſte. Talis ergo venit, vt oporteret ei lucernam teſtimonium perhibere, nunquid opus erat, vt Ioannes tanquam lucerna perhiberet teſtimonium diei, ſi dies ipſe ab infirmitate noſtra poſſet videri? Sed nõ poteramus. Infirmus factus eſt infirmis, per infirmitatẽ ſanauit infirmitatem: per mortalem carnẽ, carnis abſtulit mortẽ: de corpore ſuo collyrium fecit luminibus noſtris. Quia ergo dominus venit, & in nocte ſeculi adhuc ſumus, oportet vt & prophetias audiamus nã de prophetia conuincimus contradicentes Paganos. Quis eſt Chriſtus, dicit Paganus? Cui reſpondemus, quẽ prænunciauerũt Prophetæ. Et ille, qui Prophetæ? Recitamus Eſaiam, Danielem, Hieremiã, alios ſanctos Prophetas, dicimus quàm longe antẽ illũ venerint, quanto tẽpore aduentum eius præceſſerint: hoc ergo reſpondemus. Præuenerunt eũ Prophetæ, prædixerunt eũ eſſe venturũ. Reſpondet aliquis eorum, qui Prophetæ? Nos recitamus, qui nobis quotidie recitantur. Et ille, qui ſunt hi Prophetæ? Nos reſpondemus, qui & prædixerunt ea quæ fieri videmus: & ille, vos, inquit, vobis illa finxiſtis vidiſtis ea fieri, & quaſi ventura quæ prædicta ſunt eſſent, in libris quibus voluiſtis, conſcripſiſtis. Hic contra inimicos Paganos, occurrit nobis aliorũ teſtimoniũ inimicorũ. Proferimus codices à Iudæis & reſpõdemus, Nẽpe & vos & illi fidei noſtræ eſtis inimici, ideo ſparſi ſunt per gẽtes, vt alios ex aliis cõuincamus inimicis. Codex Eſaiæ proferatur à Iudæis, videamus ſi nõ ibi lego, Sicut ouis ad immolãdũ ductus eſt, & ſicut agnus corã tondente fuit ſine voce, ſic non aperuit os ſuũ. in humilitate iudicium eius ſublatum eſt, liuore eius ſanati ſumus. Oẽs vt oues errauimus, & ipſe traditus eſt pro peccatis noſtris.

Ioan. 1.

Eſa. 53.

dentes, ſicut lucernæ in obſcuro loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris. Quando ergo dominus Ieſus Chriſtus venerit, & ſicut dicit etiam Apoſtolus Paulus, Illuminauerit occulta tenebrarum, & manifeſtauerit cogitationes cordis, vt laus ſit vnicuique à Deo, tũc præſenti tali die lucernæ non erunt neceſſariæ. Non legetur nobis Propheta, non aperietur codex Apoſtoli, non requiretur teſtimonium Ioannis, nõ ipſo indigebimus Euangelio: ergo omnes ſcripturæ tollentur de medio, quæ nobis in huius ſeculi nocte tanquam lucernæ accendebãtur, ne in tenebris remaneremus. Iſtis omnibus ſublatis, ne quaſi nobis luceant indigentibus, & ipſis hominibus Dei per quos hæc miniſtrata ſunt, nobiſcum lumen illud verum clarumque videntibus, remotis ergo his adiumentis quid videbimus? Vnde paſcetur mẽs noſtra? Vnde obtutus ille lætabitur? Vnde erit illud gaudiũ, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit? Quid videbimus? Obſecro vos, amate mecum, currite credendo mecum, patriam ſupernã deſideremus, ſupernæ patriæ ſuſpiremus, peregrinos nos eſſe hic ſentiamus. Quid tunc videbimus? dicat nunc Euangelium, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vnde tibi ros inſperſus eſt, ad fontem venies, vnde radius per obliqua & per anfractuoſa tibi ad cor tenebroſum miſſus eſt, nudus ipſam lucem videbis, cui videndæ ferendæque mundaris. Dilectiſſimi, quod & heſterno die commemoraui, Ioannes ipſe dicit, Filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Sentio veſtros affectus attolli mecum in ſuperna, ſed corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ. Depoſiturus ſum & ego codicem iſtum, diſceſſuri eſtis & vos quiſque ad ſua. Bene nobis fuit in luce communi, bene gauiſi ſumus, bene exultauimus: ſed cum ab inuicem recedimus, ab illo non recedamus.

1. Cor. 4. *Eſaia. 64* *1. Cor. 2.* *Ioan. 1.* *1. Ioan. 3.* *Sapien. 9.*

Ab eo quod dictum eſt, Vos ſecũdum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam: Vſque ad id quod dictum eſt, Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Tractatus XXXVI.

IN quatuor Euãgeliis, vel potius quatuor libris vnius Euangelij ſanctus Ioannes Apoſtolus, non immerito ſecundum intelligentiam ſpiritalem aquilæ comparatus, altius multoq;

ſublimius aliis tribus erexit prædicationē ſuam,& in eius erectione etiam corda noſtra erigi voluit:nam cæteri tres Euangeliſtæ tanquam cum homine domino in terra ambulant, de diuinitate eius pauca dixerunt: iſtum autem quaſi piguerit in terra ambulare,ſicut ipſo exordio ſui ſermonis intonuit, erexit ſe,nō ſolum ſuper terram, & ſuper omnem ambitum aëris & cœli,ſed ſuper omnē etiam exercitum angelorum,omnémque conſtitutionem inuiſibilium poteſtatum, & peruenit ad
Ioan.1. eum per quē facta ſunt omnia:dicēdo, In principio erat verbum,& verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, Hoc erat in principio apud Deū. Omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil. Huic tātæ ſublimitati principij etiam cætera congrua prædicauit,& de domini diuinitate quomodo nullus alius eſt locutus,hoc ructabat quod biberat.Non enim ſine cauſa de illo in iſto ipſo Euāgelio narratur,quia & in con
Ioan.13. uiuio ſuper pectus domini diſcumbebat. De illo ergo pectore in ſecreto biberat:ſed quod in ſecreto bibit, in manifeſto eructauit,vt perueniat ad omnes gentes,non ſolum incarnatio filij Dei,paſſio,& reſurrectio,ſed etiam quod erat ante incarnationē,vnicus patri,verbum patris,coæternus generanti,æqualis ei a quo miſſus eſt, ſed in ipſa miſſione minor factus, quo maior eſſet pater. Quicquid ergo humiliter poſitū auditis de domino Ieſu Chriſto,ſuſceptæ carnis diſpenſationem cogitate,qualis factus eſt propter nos,non qualis erat vt faceret nos: quicquid autem ſublime & ſupra omnes creaturas excelſum atq; diuinū,& patri æquale atq; coæternum de illo audieritis in Euangelio poni vel legeritis,ſcitote vos hoc legere quod ad formam Dei pertinet:non quod ad formam ſerui:quia ſi iſtam regulam tenueritis qui capere poteſtis:nō autem omnes capere poteſtis, ſed omnes credere debetis: ſi ergo hanc regulā tenueritis,aduerſus calumnia tenebrarū hæreticarum, tāquam in lumine ambulantes ſecuri pugnabitis. Non enim defuerūt qui ſola Euangelica teſtimonia legendo ſectarētur, quæ de humilitate Chriſti poſita ſunt,qui aduerſus ea teſtimonia, quæ de diuinitate eius locuta ſunt,ſurdi fuerunt:ideo ſurdi vt male verboſi. Itē quidā illa ſola attēdētes,quæ de domini ſublimitate dicta ſunt,etiā ipſi miſericordiā eius qua homo factus eſt propter nos,& ſi legerunt non crediderunt, & ab hominibus inducta atque falſa eſſe putauerunt,contendentes Deum tantummodo fuiſſe dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, non
etiam

etiam hominem:alij ſic,alij ſic,vtriq; in errore. Catholica autẽ fides ex vtroq; verum tenens quod tenet, & prædicās quod credit,& deũ Chriſtũ intellexit,& hominem credidit:vtrunq; enim ſcriptum eſt,& vtrunq; verum eſt. Si deum tãtum dixeris Chriſtum,medicinã negas qua ſanatus es:ſi hominem tantum dixeris Chriſtum,potẽtiam negas qua creatus es. Vtrũq; igitur tene anima fidelis & cor catholicũ:vtrunq; tene, vtrunque crede, vtrunq; fideliter confitere: & deus Chriſtus eſt, & homo Chriſtus. Qualis Deus Chriſtus? æqualis patri, vnum cum patre.Qualis homo Chriſtus?De virgine natus,trahẽs de homine mortalitatem,non trahens iniquitatem. Iſti ergo Iudæi videbant hominẽ,nec intelligebant,nec credebant deum, atq; inter cætera audiſtis iam quemadmodum ei dixerunt,Tu de teipſo teſtimonium dicis, teſtimoniũ tuum non eſt verum: audiſtis etiam quid ille reſponderit, cum heſterno die lectum eſſet,& pro noſtris viribus diſputatum. Hodie verba eius hæc lecta ſunt: *Vos ſecundum carnẽ iudicatis.* Ideo,inquit, mihi dicitis,Tu de te teſtimonium dicis,teſtimonium tuũ non eſt verum,quia ſecundum carnem iudicatis,quia deum non intelligitis,& hominem videtis,& hominem perſequendo deum latentem offenditis,ergo ſecũdum carnem iudicatis.Ideo vobis arrogãs videor,quia ego de me teſtimonium perhibeo:omnis enim homo quando de ſe vult perhibere teſtimonium laudabile,arrogans & ſuperbus videtur:ideo ſcriptũ eſt, Non te laudet os tuum,ſed laudet te os proximi tui : ſed hoc homini dictum eſt:infirmi enim ſumus, & apud infirmos loquimur, verum dicere & mentiri poſſumus,& ſi verum dicere debemus, & mentiri tamen poſſumus cum volumus. Lux mentiri non poteſt, abſit vt in lucis diuinæ ſplẽdore tenebræ mendacij reperiantur.Loquebatur ille tanquam lux, loquebatur tãquam veritas,ſed lux in tenebris lucebat, & tenebræ eam non comprehenderunt:ideo ſecũdum carnem iudicabant. Vos,inquit, ſecundũ carnem iudicatis. *Ego non iudico quenquam.* Nõ ergo iudicat quenquã dominus Ieſus Chriſtus? Nónne ipſe eſt quẽ cõfitemur reſurrexiſſe tertia die,aſcẽdiſſe incœlũ,ibi ſedere ad dexterã patris,inde eſſe vẽturum ad iudicandos viuos & mortuos?Nónne ipſa eſt fides noſtra,de qua dicit Apoſtolus,Corde creditur ad iuſtitiam,ore autem cõfeſſio fit ad ſalutẽ? Ergo quando iſta confitemur,contra dominum loquimur? Nos dicimus venturum iudicem viuorum & mortuorum:ipſe autem

Prouc.27.

Roma.10.

Ioan. 3. dicit, Ego nõ iudico quenquam. [Quæſtio iſta duobus modis ſolui poteſt, vt aut hoc intelligamus, non iudico quenquam:] id eſt modo, ſicut dicit alio loco, Ego non veni vt iudicē mundum, ſed vt ſaluum faciam mundum: non iudicium ſuum negando, ſed differendo. Aut certe quia dixerat, Vos ſecundum carnem iudicatis, ita ſubiunxit, Ego non iudico quenquam: vt ſubaudias, ſecundum carnē. Nullus ergo nobis contra fidem quam tenemus & annunciamus de iudice Chriſto, ſcrupulus dubitationis in corde remaneat. Venit Chriſtus, ſed primo ſaluare, poſtea iudicare, eos iudicando in pœnam qui ſaluari noluerunt, eos perducēdo ad vitam, qui credendo ſalutē non reſpuerūt. Prima ergo diſpēſatio domini noſtri Ieſu Chriſti medicinalis eſt, non iudicialis: nam ſi primo veniſſet iudicaturus neminē inueniſſet cui præmia iuſtitiæ redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, & omnino neminē eſſe immunē à morte peccati: prius erat eius miſericordia præroganda, & pòſt exe-
Pſal. 100. rendum iudicium, quia de illo cantauerat Pſalmus, Miſericordiam & iudicium cātabo tibi domine. Non enim iudicium ait & miſericordiam, nam ſi primo eſſet iudiciū, nulla eſſet miſericordia: ſed primo miſericordia, poſtea iudiciū. Quæ eſt primo miſericordia? Creator hominis, homo eſſe dignatus eſt, factus eſt quod fecerat, ne periret quē fecerat. Quid huic miſericordiæ addi poteſt? Et tamē addidit, Parū fuit ei hominē fieri, ſed voluit etiā ab hominibus reprobari: parum fuit reprobari, & exhonorari: parū erat exhonorari & occidi: ſed & hoc parum eſt, morte crucis. Nam & cum eius obedientiam vſq; ad mor-
Philip. 2. tem factam cōmendaret Apoſtolus, parū illi fuit dicere, factus obediēs vſq; ad mortē: nō enim qualēcunque, ſed addidit mortē autē crucis. Illa morte peius nihil fuit inter omnia genera mortium. Deniq; vbi dolores acerrimi exagitant, cruciatus vocatur, à cruce nominatus: pendētes enim in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus manibusq; cōfixi, producta morte necabantur: nō enim crucifigi hoc erat occidi, ſed diu viuebatur in cruce, non quia longior vita eligebatur, ſed quia mors ipſa protēdebatur, ne dolor citius finiretur. Mori voluit pro nobis, parū dicimus, crucifigi dignatus eſt, vſq; ad mortē crucis obediens factus. Elegit extremū & peſſimum genus mortis, qui omnem fuerat ablaturus mortem. De morte peſſima occidit omnem mortem: peſſima enim erat nō intelligentibus Iudæis, nam à domino electa erat: ipſam enim crucem ſuam ſignum

habiturus erat, ipſam crucem de diabolo ſuperato tanquam trophæum in frontibus fidelium poſiturus, vt diceret Apoſtolus, Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. *Galat. 6.* Nihil erat tunc in carne intolerabilius, nihil eſt nunc in fronte glorioſius. Quid ſeruat fideli ſuo, qui talem honorem dedit ſupplicio ſuo? Denique modo in pœnis reorum non eſt apud Romanos, vbi enim domini crux honorata eſt, putatum eſt quod & reus honoraretur ſi crucifigeretur. Qui ergo ideo venit, neminem iudicauit & mala paſſus eſt pertulit iniuſtum iudicium, vt ageret iuſtum: ſed in eo quòd pertulit iniuſtum, miſericordiæ fuit. Deniq; ita humilis factus eſt vt perueniret ad crucem, diſtulit quidem potentiam, ſed publicauit miſericordiam. Vnde diſtulit potentiam? Quia de cruce noluit deſcendere, qui potuit de ſepulchro reſurgere. Vnde publicauit miſericordiam? quia pēdens in cruce dixit, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. *Luca. 23.* Siue ergo propter hoc, quia nō venerat iudicare mundum, ſed ſaluare mundum, dixit, Ego non iudico quenquam: ſiue quemadmodum commemoraui, quoniam dixerat, Vos ſecundum carnem iudicatis addidit, Ego non iudico quenquam: vt intelligamus Chriſtum non ſecundum carnem iudicare, ſicut ab hominibus iudicatus eſt: nam vt agnoſcatis iam & iudicem Chriſtum, audite quod ſequitur, *Et ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt.* Ecce habes & iudicem, ſed agnoſce ſaluatorem, ne ſentias iudicem. Quare autem dixit iudicium ſuum verum eſſe? *Quia ſolus*, inquit, *non ſum, ſed ego & qui miſit me pater.* Dixi vobis fratres, quia Ioannes iſte Euangeliſta ſanctus multum alte volat: vix eſt eum mente comprehendere. Myſterium autem altius volantis opus eſt vt commemorem charitati veſtræ. Et apud Ezechielem Prophetam, *Ezech. 1.* & in Apocalypſi ipſius Ioannis, cuius eſt hoc Euangeliū, commemoratur animal quadrupes, habens quatuor perſonas, hominis, vituli, leonis, aquilæ. *Apoca. 4.* Qui ante nos ſcripturarum ſanctarum myſteria tractauerunt, pleriq; in hoc animali, vel potius in his animalibus quatuor Euangeliſtas intellexerūt. Leonem pro rege poſitum, quoniam videtur leo rex eſſe quodāmodo beſtiarum, propter potentiam & terribilem fortitudinem. Hæc perſona tributa eſt Matthæo, quia in generationibus domini regum ſeriem proſecutus eſt, quemadmodum eſſet dominus per ſtirpem regiā de ſemine Dauid regis. Lucas autem

quoniam cœpit à ſacerdotio Zachariæ ſacerdotis, faciẽs mentionem patris Ioannis Baptiſtæ, vitulo deputatus eſt, quia magna victima vitulus erat in ſacrificiis ſacerdotũ. Marco homo Chriſtus merito aſſignatus eſt quia neq; de regia poteſtate aliquid dixit, neque de ſacerdotali cœpit, ſed tantum ab homine Chriſto exorſus eſt. Hi omnes propè de terrenis, id eſt, de iis quæ in terra geſſit dominus noſter Ieſus Chriſtus non receſſerunt: de diuinitate eius perpauca locuti ſunt tanquã in terra cum illo ambulantes. Reſtat aquila, ipſe eſt Ioannes, ſublimiũ prædicator, & lucis internæ atq; æternæ fixis oculis contemplator: dicuntur enim & pulli aquilarum à parentibus ſic probari, patris ſcilicet vngue ſuſpendi, & radiis ſolis opponi, qui firme contemplatus fuerit, filius agnoſcitur: ſi acie palpitauerit, tãquam adulterinus ab vngue dimittitur. Iam ergo videte quàm ſublimia loqui debuit, qui eſt aquilæ comparatus, & tamen etiam nos humi repentes, infirmi & vix vllius momenti inter homines, audemus tractare iſta, & iſta exponere, & putamus nos aut capere poſſe cum cogitamus, aut capi dum dicimus. Quare iſta dixi? forte enim poſt hæc verba quiſquam mihi iuſte dicat, Pone ergo codicem: quod excedit menſuram tuam, quid ſumus in manum tuam? quid ei committis linguam tuam? ad hoc reſpondeo, Multi hæretici abundant, & ad hoc eos deus abundare permiſit, ne ſemper lacte nutriamur, & in bruta infantia remaneamus. Quia enim non intellexerunt quomodo commẽdaretur diuinitas Chriſti, ſapuerunt ſicut voluerunt. Non autem recte ſapiendo, fidelibus catholicis quæſtiones moleſtiſſimas intulerunt: cœperunt exagitare & fluctuare corda fidelium. Iam tunc neceſſitas facta eſt ſpiritalibus viris, qui aliquid ſecundum diuinitatem domini noſtri Ieſu Chriſti, non ſolum legerant in Euangelio, ſed etiam intellexerant, vt contra arma diaboli Chriſti arma proferrent, & de Chriſti diuinitate aduerſus falſos fallaceſq; doctores, quantis poſſent viribus, apertiſſima conflictatione pugnarent, ne cum ipſi tacerent, alij perirent. Quicunq; enim ſenſerunt dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aut diuerſæ ſubſtantiæ eſſe quàm pater eſt, aut tantum eſſe Chriſtum ſolum vt ipſe ſit pater, ipſe ſit filius, ipſe ſit ſpiritus ſanctus: quicunque etiam ſentire voluerunt hominem fuiſſe ſolum, non deum factum hominem, aut ita deum vt in ſua diuinitate mutabilem, aut ita deum vt non & hominem, à fide

naufra

naufragauerunt, & de portu Eccleſiæ proiecti ſunt, ne inquietudine ſua naues ſecum poſitas frangerent. Quæ res coëgit, vt etiam nos minimi, & quantum ad nos pertinet prorſus indigni, quantum autem ad illius miſericordiam, in aliquo diſpenſatorum eius numero cõſtituti, non vobis taceamus, quod aut intelligatis, mecumq; gaudeatis, aut ſi intelligere nondum valetis, credendo ſecuri in portu maneatis. Dicam ergo, capiat qui poteſt, credat qui non poteſt. Tamen dicam quod ait dominus, Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam: aut modo, aut ſecundum carnem: ſed & ſi ego iudico, iudicium meum verum eſt: Quare iudicium meum verum eſt? Quia ſolus non ſum, inquit, ſed ego & qui miſit me pater. Quid ergo domine Ieſu? Si ſolus eſſes, falſum eſſet iudicium tuum, & ideo verum iudicas, quia ſolus non es, ſed tu & qui te miſit pater, Quid reſpõſurus ſum? ipſe reſpõdeat, Verum eſt, inquit, iudicium meũ. Quare? quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater mecum eſt. Si tecum eſt, quomodo te miſit? Et te miſit, & tecum eſt, itáne & miſſus non receſſiſti, itáne & ad nos veniſti, & ibi manſiſti? Quomodo iſtud creditur? quomodo capitur? ad hæc duo reſpondeo, Quomodo capitur, rectè dicis: quomodo creditur, non rectè dicis. Imò ideo bene creditur, quia non cito capitur: nam ſi cito caperetur, non opus erat vt crederetur, quia videretur: ideo credis, quia non capis, ſed credendo ſis idoneus vt capias. Nam ſi non credis, nunquam capies, quia minus idoneus remanebis. Fides ergo mundat te, vt intellectus impleat te. Verum eſt, inquit, iudicium meum, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Ergo domine deus noſter Ieſu Chriſte, miſſio tua incarnatio tua eſt: ſic video, ſic intelligo, poſtremo ſic credo, ne arrogantiæ ſit dicere, ſic intelligo: Prorſus & hic eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, imò hic erat ſecundum carnem, modo hic eſt ſecundum diuinitatem, & cum patre erat, & à patre non receſſerat. Quòd ergo dicitur miſſus veniſſe ad nos, incarnatio ipſius commendatur, quia pater non eſt incarnatus. Nam Sabelliani dicti ſunt quidam hæretici, qui vocãtur & Patripaſſiani, qui dicunt ipſum patrem paſſum fuiſſe, noli tu catholice: ſi enim fueris Patripaſſianus, non eris ſanus. Ergo intellige miſſionem filij nominatam incarnationem filij: patrem autem incarnatum eſſe non credas, ſed & à filio incarnato patrem receſſiſſe non credas. Ille carnem

portabat, ille autem cum filio erat. Si in cœlo pater, in terra filius: quomodo pater cū filio erat? quia & pater & filius vbique erant: non enim in cœlo ſic eſt deus, vt non ſit in terra. Audi illum qui volebat fugere iudicium dei, & non inueniebat quò, Quò ibo, inquit, à ſpiritu tuo & à facie tua quò fugiam? ſi aſcendero in cœlum, tu ibi es. De terra erat quæſtio: audi quod ſequitur, ſi deſcendero ad infernum ades. Si ergo & in inferno dicitur quod aſſit, quid rerum remanet vbi non ſit? vox enim dei eſt apud Prophetā, Cœlum & terrā ego impleo. Vbique ergo eſt qui nullo clauditur loco: noli ab illo auerti, & tecum eſt. Si vis ad eum peruenire, noli piger eſſe amare: non enim pedibus, ſed affectibus curris, vno loco manens venis, ſi credis & diligis: ergo vbiq; eſt. Si vbique eſt, quomodo cum filio nō eſt? Itáne cum filio non eſt, qui ſi credis & tecum eſt? Vnde ergo verū eſt iudiciū eius, niſi quia verus eſt filius? Hoc enim dixit, Et ſi iudico, verū eſt iudicium meum, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater: tanquā diceret, Verum eſt iudiciū meum, quia filius dei ſum, vnde probas quia filius dei es? quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Erubeſce Sabelliane, audis filiū, audis patrē. Pater, pater eſt: filius, filius eſt: non dixit, Ego ſum pater, & egoipſe ſum filius: ſed ſolus non ſum, inquit. Quare ſolus nō es? quia mecum eſt pater. Ego ſum, & qui miſit me pater: audis, ego ſum, & qui me miſit. Ne perdas perſonā, diſtingue perſonas, diſtingue intelligentiam, noli ſeparare perfidia, ne iterū quaſi fugiens Charybdim, in Scyllam incurras: vorabat enim te gurges impietatis Sabellianorū, vt diceres ipſum eſſe patrem qui eſt filius, modo didiciſti, ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Agnoſcis quia pater, pater eſt: & filius, filius eſt. Bene agnoſcis: ſed noli dicere, pater maior eſt, filius minor eſt: noli dicere, pater aurū eſt, filius argentū eſt. Vna ſubſtātia eſt, vna diuinitas, vna coęternitas, perfecta æqualitas, diſſimilitudo nulla. Nam ſi tantummodo alterum credideris eſſe Chriſtum, non eum qui pater eſt, & in aliquo tamen diſtantem ſecundū naturā eſſe putaueris, à Charybdi quidē euaſiſti, ſed in Scyllæis ſcopulis naufragaſti. In medio nauiga, vtrūq; periculoſum latus euita, Pater, pater eſt: filius, filius eſt. Iā dicis pater pater eſt, filius filius eſt: bene periculū abſorbētis gurgitis, euaſiſti, quid vis ire in alteram partem, vt dicas, Aliud eſt pater, filius aliud? Alius eſt recte dicis, aliud nō recte: alius enim eſt

Pſal. 138.

Hiere. 23.

filius,

filius, quia nõ eſt ipſe qui pater, & alius pater quia non eſt ipſe qui filius: nõ tamen aliud, ſed hoc ipſum eſt & pater & filius. Quid eſt, hoc ipſum eſt? Vnus deus eſt. Audiſti quia non ſum ſolus, ſed ego & qui miſit me pater: audi quomodo credas patrem & filium, audi ipſum filium, Ego & pater vnum ſumus: non dixit, pater ego ſum, aut ego & pater vnum eſt: ſed cum dicit, Ego & pater vnum ſumus, vtrunq; audi, & vnum & ſumus, & à Charybdi & à Scylla liberaberis. In duobus iſtis verbis, quod dixit, vnũ, liberat te ab Arrio, quòd dixit, ſumus, liberat te à Sabellio. Si vnum, non ergo diuerſum: ſi ſumus, ergo & pater & filius: ſumus enim nõ diceret de vno, ſed vnũ non diceret de diuerſis: ergo ideo verum eſt, inquit, iudicium meum, breuiter vt audias, quia filius dei ſum: ſed ſic tibi perſuadeo, inquit, quia filius dei ſum, vt intelligas quia mecũ eſt pater, non ſic ſum filius vt ipſum deſeruerim, non ita hic ſum vt cũ ipſo non ſim, non ita ibi ille eſt, vt mecũ non ſit. Formã ſerui accepi, ſed formam dei nõ amiſi. Solus ergo, inquit, nõ ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Dixerat de iudicio, de teſtimonio vult dicere. *In lege*, inquit, *veſtra ſcriptum eſt, quia duorũ hominum teſtimoniũ verum eſt, Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, et teſtimoniũ perhibet de me qui miſit me pater.* Expoſuit illis & legem ſi ingrati non eſſent. Magna enim quæſtio eſt fratres mei, & valde mihi videtur in myſterio res eſſe conſtituta: vbi deus dixit, In ore duorum vel triũ teſtium ſtabit omne verbũ. Veritas quęritur per duos teſtes? Ita plané, ſic ſe habet humani generis conſuetudo: ſed tamẽ fieri poteſt vt & duo mentiantur. Suſanna caſta duobus falſis teſtibus vrgebatur: nunquid quia duo erant, ideo falſi teſtes non erant? De duobus dicimus aut de tribus, vniuerſus populus mẽtitus eſt contra Chriſtũ. Si ergo populus conſtans ex magna hominum multitudine, falſus teſtis inuẽtus eſt, quomodo accipiẽdum eſt, In ore duorũ vel trium teſtiũ ſtabit omne verbũ, niſi quia hoc modo per myſteriũ trinitas commendata eſt, in qua eſt perpetua ſtabilitas veritatis? Vis habere bonã cauſam? habeto duos vel tres teſtes, patrem & filium & ſpiritũ ſanctum. Deniq; quãdo Suſanna caſta fœmina, fideliſq; coniunx, duobus falſis teſtibus vrgebatur, trinitas illi in conſciẽtia atque in occulto ſuffragabatur, illa trinitas de occulto vnũ teſtẽ Danielem excitauit, & duos cõuicit. Ergo quia in lege veſtra ſcriptũ eſt, duorum hominũ teſtimoniũ verum eſſe, accipite noſtrum

Ioan.10.
Philip.2.
Deut.19.
Dani.13.
Matt.26.

teſtimonium,ne ſentiatis iudicium. Ego enim, inquit,non iudico quenquam, ſed teſtimonium perhibeo de me:differo iudicium,non differo teſtimonium. Eligamus nobis fratres contra linguas hominum, cõtra infirmas ſuſpitiones generis humani deum iudicem,deum teſtem:non enim dedignatur teſtis eſſe qui iudex eſt,aut promouetur cum ſit iudex, quoniã qui teſtis eſt,ipſe iudex erit. Quare ipſe teſtis?quia nõ quærit aliũ vnde cognoſcat qui ſit. Quare ipſe iudex?quia ipſe habet poteſtatem mortificandi & viuificandi, damnandi & abſoluendi, in gehennam præcipitandi, & in cœlos leuandi, diabolo coniungendi & cũ angelis coronandi. Cum ergo ipſe habeat hanc poteſtatem, iudex eſt: quia vero vt te cognoſcat non quærit alium teſtem, qui tunc iudicabit te, modo videt te. Non eſt vnde illum fallas, cũ cœperit iudicare: non enim adhibes tibi aliquos falſos teſtes, qui iudicem illum poſſent circunuenire. Quando cœperit te iudicare deus,hoc tibi dicet. Quando cõtemnebas,ego videbam: & quando non credebas,ſententiam meam nõ fruſtrabam:differebam, non auferebam:noluiſti audire quod præcepi, ſenties quod prædixi: ſi autem audias quæ præcepi, nõ mala ſenties quæ prædixi,ſed bona percipies quæ promiſi: ne aliquẽ ſanè moueat quod ait, Verum eſt iudicium meum,quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater:cum alibi dixerit, Pater non iudicat quenquã, ſed omne iudicium

Ioan.5. dedit filio. Iam in eiſdem verbis Euangelij diſputauimus, & nunc admonemus non hoc ideo dictũ, quia pater non erit cũ filio iudicante,ſed quoniam bonis & malis in iudicio ſolus filius apparebit in ea forma, in qua paſſus eſt,& reſurrexit, & aſcendit in cœlum:diſcipulis quippe tunc aſpicientibus aſcen-

Acto.1. dentem, vox angelica ſonuit, Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum,id eſt in forma hominis:in qua iu-

Zach.12. dicatus eſt,iudicabit,vt etiã illud propheticũ impleatur, Vide-

Ioan.19. runt in quem pupugerunt. Cum vero euntibus iuſtis in vitam

Apoc.1. æternam, videbimus eum ſicuti eſt, nõ erit illud iudicium viuorum & mortuorũ,ſed præmium tantummodo viuorũ. Item

Deut.19. ne moueat quod ait, In lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimoniũ verum eſt, & ideo quiſquam exiſtimet non fuiſſe illam legem dei, quia non dictum eſt in lege dei: ſciat ita dictum eſſe, in lege veſtra,tanquã diceret,in lege quæ

Matt.6. vobis eſt data,à quo niſi à deo? Sicut dicimus, Panem noſtrum quotidianum, & tamen dicimus, Da nobis hodie.

Ab eo quod dictum eſt, Dicebãt ergo, Vbi eſt pater tuus Vſque ad id quod dictum eſt, Et nemo apprehendit eum, quia nondum Venerat hora eius. *Tractatus XXXVII.*

QVod in ſancto Euangelio breuiter dicitur, non breuiter oportet exponi, vt quod auditur intelligatur. Verba enim pauca domini, ſed magna ſunt: non numero æſtimanda, ſed pondere: nec ideo contemnenda quia pauca, ſed ideo quærenda quia magna. Qui affuiſtis heſterno die audiſtis: vt potuimus diſputauimus ex eo quòd ait dominus, Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam. Sed & ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. In lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominũ teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater. Ex his verbis heſterno, vt dixi, die redditu eſt ſermo auribus & mentibus veſtris. Hæc cum dominus dixiſſet, illi qui audierant vos ſecundum carnem iudicatis, manifeſtauerunt quod audierunt. Reſpõderunt enim domino loquenti de deo patre ſuo & dixerunt, *Vbi eſt pater tuus?* Patrem Chriſti carnaliter acceperunt quia verba Chriſti ſecundum carnem iudicauerunt. Erat autem qui loquebatur in aperto caro, in occulto verbum: homo manifeſtus, deus occultus. Videbant indumentum: & contemnebãt indutum: contemnebant, quia neſciebant: neſciebant, quia non videbant: non videbant, quia cæci erant: cæci erant, quia non credebant. Videamus ergo, & ad hæc dominus quid reſponderit. Vbi eſt, inquiunt, pater tuus? audiuimus te dicere, Solus non ſum, ſed ego & qui me miſit pater. Nos ſolum te videmus, patrem tuum tecum non videmus: quomodo te dicis ſolum non eſſe, ſed cum patre tuo eſſe? Aut oſtende nobis tecum eſſe patrem tuum. *Et dominus*: Nunquid me videtis, vt patrem oſtendam vobis? Hoc enim ſequitur, hoc ſuis verbis ipſe reſpondit, quorum verborum expoſitionem nos antè præmiſimus. Videte enim quid dixerit, *Neque me ſcitis, neque patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & patrem meum ſciretis.* Dicitis ergo, vbi eſt pater tuus, quaſi iam me ſciatis, quaſi totum hoc ſim quod videtis. Ergo quia me non noſtis, ideo vobis patrem meum non oſtendo. Me quippe hominem putatis, ideo patrem meum hominẽ quæritis, quia ſecundum carnem iudicatis. Quia ergo ſecundum

quod

quod videtis aliud ſum,& aliud ſecundum quod nō videtis: patrē autē meum loquor occultus occultum, prius eſt vt me noueritis, tunc & patrē meū ſcietis: ſi enim me ſciretis, & patrem meum forſitā ſciretis. Ille qui omnia ſcit, quando dicit, forſitan, non dubitat, ſed increpat: attēde enim quomodo increpatiue dicatur ipſum, forſitan, quod videtur eſſe verbum dubitationis. Sed dubitationis verbum eſt quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia neſciente: cum vero dicitur à deo verbum dubitationis, cum deum nihil vtique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, nō opinatur diuinitas. Homines enim de his rebus quas certas habent aliquando increpatiue dubitāt, id eſt, verbum dubitationis ponunt, cum corde nō dubitent: velut ſi indigneris ſeruo tuo & dicas. Cōtemnis me, cōſidera, forſitan dominus tuus ſum: hinc & Apoſtolus ad quoſdam contemptores ſuos loquens ait, Puto autem quod & ego ſpiritum dei habeo. Qui dicit, puto, dubitare videtur: ſed ille increpabat, non dubitabat. Et ipſe dominus Chriſtus alio loco increpans infidelitatem futuram generis humani: Cum venerit, inquit, filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Iam quantum exiſtimo, intellexiſtis quomodo ſit poſitum, forſitan, ne quis verborum appēſor & ſyllabarum examinator veluti Latine loqui ſciens, reprehendat verbum quod dixit dei verbum, & reprehendendo dei verbum, non eloquens, ſed mutus remaneat. Quis enim loquitur ſic quomodo loquitur verbum quod erat in principio apud deum? Noli verba iſta conſiderare, & ex his verbis aſſuetis illud verbum metiri velle quod deus eſt: audis enim verbum & contemnis: audi deum & time: In principio erat verbum. Tu reuocas ad vſum ſermocinationis tuæ, & dicis apud te, Quid eſt verbū? Quid magnum eſt verbum: Sonat & tranſit: verberato aëre aurem percutit, poſtea non erit. Audi adhuc: verbum erat apud deum: manebat, non ſonando tranſibat. Adhuc forte contemnis: Deus erat verbum. Apud teipſum ô homo, cum eſt in corde tuo verbum, aliud eſt quàm ſonus: ſed verbum quod eſt apud te vt tranſeat ad me, ſonum quaſi vehiculum quærit, aſſumit enim ſonum, imponit ſe quodammodo in vehiculum, tranſcurrit aërem, venit ad me, nō recedit à te: ſonus autem vt veniret ad me, receſſit à te, nec perſtitit apud me, verbum enim quod erat in corde tuo, nunquid ſono prætereunte præteriit? Quod cogitabas dixiſti: ſed vt ad me perueniret

1.Cor.7.

Luce.18.

ueniret quod apud te latebat, ſyllabas ſonuiſti, ſonus ſyllabarum perduxit ad aurem meam cogitationẽ tuam: per aurem meã deſcendit in cor meum cogitatio tua, ſonus medius trãſuolauit: verbum vero illud quod aſſumpſit ſonum, antequam ſonares, erat apud te: quia ſonuiſti, eſt apud me, & non receſſit à te. Hoc attende, quiſquis es examinator ſonorum: verbum dei contemnis, quia verbum hominis non cõprehendis. Scit ergo omnia per quem facta ſunt omnia, & tamen dubitando increpat: ſi me ſciretis, forſitan & patrem meum ſciretis. Increpat infideles, nam talem ſententiam dixit diſcipulis ſuis: ſed ibi non eſt verbum dubitationis, quia nõ fuit cauſa increpandæ infidelitatis: nam quomodo dixit Iudæis: ſi me ſciretis, forſitan & patrem meum ſciretis: dixit & diſcipulis ſuis, quando eum Philippus interrogauit immo poſtulauit & ait, Domine oſtende nobis patrem & ſufficit nobis: quaſi diceret & ipſe, te iam nouimus, apparuiſti nobis, vidimus te, dignatus es eligere nos, ſecuti ſumus te: mirabilia tua vidimus, verba ſalutis audiuimus, præcepta ſuſcepimus, promiſſa ſperamus, multum nobis conferre præſentia tua ipſe dignatus es: ſed tamen cum te nouerimus, quia patrem nondum nouimus, inflammamur deſiderio illius videndi quem nondum nouimus: ac per hoc quia te nouimus, ſed non nobis ſufficit, donec & patrem nouerimus, oſtende nobis patrem & ſufficit nobis. Et dominus vt ſcirent nõ ſe noſſe quod ſe putabant iam noſſe: tanto tẽpore vobiſcum ſum, & me neſcitis? Philippe, qui me videt, videt & patrem meum. Nunquid habet iſta ſententia verbum dubitationis? Nunquid dixit, qui me videt, forſitan videt & patrem. Quare? Quia fidelis audiebat, non fidei perſecutor, ideo non erat dominus increpator, ſed doctor, Qui me videt, videt & patrem meum: & hic, ſi me ſciretis, & patrẽ meum ſciretis. Tollamus verbum quo notata eſt infidelitas audientium, & ipſa ſententia eſt. Iam heſterno die commendauimus charitati veſtræ, & diximus ſententias Ioannis Euangeliſtæ, quibus nobis narrat quod à domino didicit, nec diſcutiẽdas fuiſſe ſi fieri poſſet, niſi hæreticorũ cõmenta cõpellerent. Breuiter ergo heſterno die inſinuauimus charitati veſtræ eſſe hæreticos qui vocantur Patripaſſiani, vel à ſuo authore Sabelliani, hi dicũt ipſum eſſe patrem qui eſt filius, nomina diuerſa, vnã vero eſſe perſonam: cum vult pater eſt, inquiunt, cum vult filius, tamen vnus eſt. Iterum ſunt alij hæretici qui vocantur

Ioan. 14.

Arriani:

Arriani: confitentur quidem vnicum patris filium dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, illum patrem filij, iſtum filiũ patris: eum qui pater eſt non eſſe filium: eum qui filius eſt, non eſſe patrẽ: confitentur generationẽ, ſed negãt æqualitatẽ. Nos, id eſt, catholica fides, veniens de doctrina Apoſtolorum, plantata in nobis, per ſeriem ſucceſſionis accepta, ſana ad poſteros tranſmittenda, inter vtroſque, id eſt, inter vtrunque errorem tenuit veritatẽ. In errore Sabellianorum vnus eſt ſolus, ipſe pater qui filius: in errore Arrianorũ, alius eſt quidẽ pater, alius filius, ſed ipſe filius non ſolum alius, ſed etiã aliud eſt: tu in medio quid? Excluſiſti Sabellianum, exclude & Arrianum: Pater, pater eſt: filius, filius eſt, alius, nõ aliud: Quia ego & pater, inquit, vnum ſumus, ſicut etiam heſterno die quantum potui commendaui. Cum audit, ſumus, abſcedat cõfuſus Sabellianus: cum audit, vnum, abſcedat confuſus Arrianus. Gubernet catholicus inter vtrunque fidei ſuæ nauigium, quoniam iam cauendum eſt in vtroque naufragiũ. Dic ergo tu quod dicit Euangelium: Ego & pater vnũ ſumus: nõ ergo diuerſum, quia vnum: nõ vnus, quia ſumus. Pauloante dixit, Iudiciũ meum verum eſt, quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater: tanquã diceret, ideo iudicium meum eſt verũ, quia filius dei ſum, quia verum loquor, quia ipſa veritas ego ſum. Iſti carnaliter intelligentes dixerunt: Vbi eſt pater tuus? Modo audi Arriane, neque me ſcitis, neque patrem meum: quia ſi me ſciretis, ‹forſitan› & patrem meum ſciretis. Quid eſt, ſi me ſciretis, & patrẽ meum ſciretis: niſi ego & pater vnum ſumus? Quãdo vides aliquem alicui ſimilẽ, intendat charitas veſtra, quotidiana locutio eſt, nõ ſit vobis arduũ quod eſſe aduertitis vſitatũ: quando ergo vides aliquẽ alicui ſimilẽ, & noſti tu cui ſimilis ſit, admirans dicis: quomodo iſte homo ſimilis eſt illi homini? Hoc non diceres, niſi duo eſſent. Hic ille qui eum ignorat, cui tu iſtum ſimilem dicis, Itáne, inquit, ſimilis eſt? Et tu ad eum, Quid enim? Tu illum nõ noſti? At ille: Nõ noui, inquit. Iam tu vt illum quẽ neſcit, ei notum facias, ex præſente quẽ cernit, reſpondes & dicis, Hunc vidiſti, illum vidiſti: non vtiq; quia hoc dixiſti, vnum eſſe aſſeueraſti, & duos negaſti, ſed propter ſimilitudinem tale dediſti reſpõſum: iſtum noſti & illum noſti, valde enim ſimilis eſt, & nihil diſtat omnino. Hinc & dominus: Si me, inquit ſciretis, & patrem meum ſciretis, non quia pater eſt filius, ſed quia patri ſimilis eſt filius. Erubeſcat

Ioan. 10. *Ibidem.* *Ioan. 14.*

Arrianus.

Arrianus. Gratias domino, quia & ipſe Arrianus receſſit ab errore Sabelliano, & non eſt Patripaſſianus, non dicit ipſum patrem indutum carne veniſſe ad homines, ipſum eſſe paſſum ipſum reſurrexiſſe, & quodammodo ad ſe aſcendiſſe, hoc non dicit: agnoſcit mecũ patrẽ, patrem eſſe: & filium, filiũ eſſe: ſed ô frater, euaſiſti illud naufragiũ, quare tendis in alterũ? Si pater pater eſt, filius fili⁹ eſt. quare dicis diſſimilẽ? quare diuerſum? quare aliã ſubſtantiã? Si diſſimilis eſſet, nũquid diceret diſcipulis ſuis: Qui me videt, videt & patrẽ? Nunquid diceret Iudæis: ſi me ſciretis, & patrẽ meũ ſciretis? Vnde hoc verũ eſſet, niſi & illud verum: Ego & pater vnum ſumus. *Hæc verba locutus eſt in gazophylacio, docens in tẽplo.* Magna fiducia ſine timore: non enim pateretur quod nollet, qui nec naſceretur ſi nollet: denique quod ſequitur: *Et nemo apprehendit eum, quia nõdum venerat hora eius.* Hoc item nonnulli cum audiunt, ſub fato fuiſſe dominum Chriſtũ & credunt, & dicunt: Ecce Chriſtus habebat fatum. O ſi cor tuum non eſſet fatuũ, non crederes fatum: ſi fatum ſicut nonnulli intellexerunt, à fando dictum eſt, id eſt, à loquando, verbum dei quomodo habet fatũ, quando in ipſo verbo omnia ſunt quæ condita ſunt? Nõ enim aliquid deus cõſtituit, quod ante neſciuit: in verbo ipſius erat quod factum eſt. Mundus factus eſt, & factus eſt & ibi erat: quomodo & factus eſt & ibi erat? Quia domus quã ædificat ſtructor, prius in arte erat. & ibi melius erat ſine vetuſtate, ſine ruina: tamen vt oſtendat artem, fabricat domum, & proceſſit quodãmodo domus ex domo, & ſi domus ruat, ars manet: ita apud dei verbũ erãt omnia quæ cõdita ſunt, quia in omnia ſapiẽtia fecit deus, & cũcta nota fecit: nõ enim quia fecit didicit, ſed quia nouerat fecit. Nobis quia facta ſunt, nota ſunt: illi niſi nota eſſent, facta non eſſent. Præceſſit ergo verbum, & quid ante verbum dei? Nihil omnino, nã ſi eſſet aliquid ante, non dictum eſſet, In principio erat verbum: ſed, in principio factũ eſt verbum. Deniq; de mundo quid ait Moyſes? In principio fecit deus cœlum & terram: fecit quod non erat: ſi ergo fecit quod non erat, ante quid erat? In principio erat verbum. Et vnde cœlum & terra? Omnia per ipſum facta ſunt: tu ergo ponis Chriſtum ſub fato. Vbi ſunt fata? In cœlo, inquis, in ordine & conuerſionibus ſyderum: quomodo ergo fatum habet, per quem factum eſt cœlum & ſydera, cum tua voluntas ſi recte ſapias, tranſcendat & ſydera? An quia noſti

Ioan. 14.
Ioan. 10.
Pſal. 103.
Gene. 1.

noſti Chriſti carnē fuiſſe ſub cœlo, ideo putas & poteſtatem Chriſti ſubditam cœlo? Audi ſtulte, nondū venerat hora eius non qua cogeretur mori, ſed qua dignaretur occidi: nouerat enim ipſe quando deberet mori. Intendit omnia quæ prædicta ſunt de illo. & expectabat finiri omnia quæ prædicta ſunt ante eius paſſionē futura, vt cum impleta eſſent, tunc veniret paſſio diſpoſitionis ordine, non fatali neceſſitate. Deniqué audite vt probetis, inter cætera quę de illo prophetata ſunt, ſcri-
Pſal. 68. ptum eſt etiam hoc, Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Quomodo facta ſint, in Euāgelio nouimus, prius dederunt fel, accepit, guſtauit & deſpuit: poſtea in cruce pendens, vt omnia prædicta complerentur, ait,
Ioan. 19. Sitio: acceperunt ſpongiam aceto plenā, in arūdine ligauerūt, & admouerūt pendenti, accepit ille & ait, Perfectum eſt. Quid eſt, perfectum eſt? Impleta ſunt omnia quæ ante paſſionē meā fuerant prophetata: ergo adhuc quid hic facio? Deniq; poſteaquam dixit, perfectum eſt, inclinato capite tradidit ſpiritum. Nunquid illi latrones iuxtà confixi, quando voluerunt, expirauerunt? Tenebantur vinculis carnis, quia non erant creatores carnis, clauis confixi diu cruciabantur, quia infirmitati nō dominabantur. Dominus autem quādo voluit, carnem in vtero virginali accepit, quando voluit ad homines proceſſit, quādiu voluit inter homines vixit, quando voluit à carne diſceſſit, hoc eſt poteſtatis, nō neceſſitatis. Hanc ergo horā ille expectabat, nō fatalē, ſed opportunā & voluntariā, vt pri⁹ omnia cōplerētur, quæ ante paſſionē ipſius cōpleri oportebat: nā quomodo
Ioan. 10. ſub fati neceſſitate poſitus erat, qui alio loco dixit, Poteſtatē habeo ponēdi animam meā, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Nemo tollit eam à me, ſed egoipſe pono eam à me, & iterum ſumo eā. Oſtendit hanc poteſtatē, quando eum
Ioan. 18. Iudæi quærebāt: quem quæritis, inquit? Et illi, Ieſum: & ille, Ego ſum: qua voce audita, redierūt retro, & ceciderunt. Dicit aliquis: ſi hæc in illo poteſtas erat, quare cū Iudæi inſultarent
Matt. 27. pendenti & dicerent, Si filius dei eſt, deſcendat de cruce: non deſcendit, vt eis ſuam poteſtatē deſcendēdo monſtraret? Quia patientiam docebat, ideo potentiam differebat: ſi enim quaſi commotus ad eorū verba deſcenderet, victus conuitiorū dolore putaretur. Prorſus non deſcēdit, fixus permanſit, quādo voluit abſceſſurus: nam quid ei magnū fuit de cruce deſcēdere, qui potuit de ſepulchro reſurgere? Intelligamus ergo nos

quibus

quibus hoc miniſtratum eſt, potentiam domini noſtri Ieſu Chriſti occultam tunc, manifeſtam futurã in iudicio: de quo dictum eſt, Deus manifeſtus veniet, deus noſter & non ſilebit. *Pſal. 49.* Quid eſt, manifeſtus veniet? Quia venit occultus, veniet manifeſtus deus noſter, hoc eſt Chriſtus, & non ſilebit: quid eſt, non ſilebit? Quia primo ſiluit: vbi ſiluit? quando iudicatus eſt, *Eſa. 53.* vt etiam hoc impleretur quod & Propheta prædixerat, Sicut ouis ad immolandũ ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. Si ergo pati nollet, non pateretur. ſi non pateretur, ſanguis ille non funderetur: ſi ſanguis ille non funderetur, mundus non redimeretur. Agamus itaque gratias & poteſtati diuinitatis, & miſerationi infirmitatis eius, & de occulta potentia quam Iudæi non nouerant, vnde illis modo dictum eſt, neque me noſtis, neque patrem meum, & de carne ſuſcepta quam Iudæi nouerant, & eius patriam ſciebant. Vnde illis alio loco dixit, Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis: *Ioan. 7.* vtrunque nouerimus in Chriſto, & vnde æqualis eſt patri, & vnde illo maior eſt pater. Illud verbum eſt, illud caro, illud deus eſt, illud homo: ſed vnus eſt Chriſtus deus & homo.

Ab eo quod dictum eſt, Dixit ergo eis Ieſus, Ego vado & quæretis me: vſque ad id quod dictum eſt, Dixit eis Ieſus, Principium qui & loquor vobis.

Tractatus XXXVIII.

Lectio ſancti Euangelij quæ præceſſit hodiernam ita concluſa erat, quia locutus eſt docẽs in gazophylacio dominus quæ voluit, & quæ audiſtis, & nemo apprehendit eũ, quia nondum venerat hora eius. Hinc diſputatũ eſt dominico die, quod ipſe donare dignatus eſt. Intimauimus charitati veſtræ quare dictum ſit, Nondum venit hora eius: ne poſitum Chriſtum ſub aliqua neceſſitate fatali vlla impietas auderet improbe ſuſpicari: nondum enim venerat hora qua ex ordine ſuo ſecundum ea quæ prædicta ſunt de illo, non mori cogeretur inuitus, ſed occideretur paratus. Modo autem de ipſa paſſione ſua, quæ poſita erat, non in eius neceſſitate, ſed poteſtate: *Locutus eſt Iudæis dicens, Ego vado.* Chriſto enim domino mors profectio fuit illò, vnde venerat & vnde non diſceſſerat. *Ego*, inquit, *vado & quæretis me:* non deſiderio ſed odio: nam illum poſteaquam abſceſſit ab oculis hominum inquiſierunt, & qui oderant, & qui amabant. Illi perſequendo, illi habere cupiendo. In Pſalmis ait ipſe dominus per Prophetam: Periit *Pſal. 141.*

fuga à me, & non eſt qui requiret animam meam: & iterum ait
Pſal. 39. alio Pſalmo: Confundantur & reuereátur requirẽtes animam meam: culpauit qui non requirerent, dãnauit requirentes: bonum eſt enim querere animã Chriſti, ſed quomodo eam quæſierunt diſcipuli: & malum eſt querere animã Chriſti, ſed quomodo eam Iudæi quæſierũt. Illi enim vt haberent, iſti vt perderent: deniq; iſti quia ſic quærebant more malo, corde peruerſo, quid ſecutus adiunxit? Quæretis me, & ne puteris quia bene me quæretis, *In peccato veſtro moriemini.* Hoc eſt Chriſtum male quærere, in peccato ſuo mori: hoc eſt, illum odiſſe per quem poſſet ſolum ſaluus eſſe. Cum enim homines quorum ſpes in deo eſt, non debeant mala reddere nec pro malis, reddebant illi mala pro bonis. Prænunciauit ergo illis dominus, dixitq; ſentẽtiam præſcius, quòd in ſuo peccato morerentur: deinde adiunxit, *Quò ego vado, vos nõ poteſtis venire.* Hoc & dominus diſcipulis ſuis alio loco dixit, nec tamẽ eis dixit,
Ioan. 13. in peccato veſtro moriemini. Quid autẽ dixit? Quod & eſtis: quò ego vado, vos non poteſtis venire: non abſtulit ſpem, ſed prædixit dilationem: quando enim hoc diſcipulis dominus loquebatur, tunc non poterant venire quò ille ibat, ſed poſtea venturi erant: iſti autẽ nunquam, quibus præſcius dixit, In peccato veſtro moriemini: His auditis verbis, quomodo ſolẽt carnea cogitantes, & ſecundum carnẽ iudicantes, & totum carnaliter audiẽtes atq; ſapientes dixerunt, *Nunquid interficiet ſemetipſum quia dixit, quò ego vado vos nõ poteſtis venire?* Stulta verba & omnino inſipientiæ plena. Quid enim? Non poterant illò venire quò ille perrexiſſet, ſi interficeret ſemetipſum: nunquid ipſi non erant morituri? Quid eſt ergo: nunquid interficiet ſemetipſum, quia dixit, quo ego vado vos nõ poteſtis venire? Si de morte hominis diceret, quis homo non moritur? Ergo quò ego vado dixit, nõ cum itur ad mortẽ, ſed quò ibat ipſe poſt mortẽ. Illi itaq; non intelligentes, iſta reſponderunt: & dominus ad eos qui terram ſapiebant quid ait? *Et dicebat eis, Vos de deorſum eſtis:* Ideo terram ſapitis, quia ſicut ſerpentes terram mãducatis: quid eſt, terram manducatis? Terrenis paſcimini, terrenis delectamini, terrenis inhiatis, ſurſum corda non habetis. Vos de deorſum eſtis: *Ego de ſupernis ſum: vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo.* Quomodo enim erat de mundo, per quem factus eſt mundus? Omnes de mundo poſt mundum, quia prius mundus, & ſic homo de mundo.

mundo. Prius autē Chriſtus, deinde mundus: quomodo ante mundum Chriſtus, ante Chriſtum nihil? Quia in principio erat verbū, omnia per ipſum facta ſunt: ſi ergo erat ille de ſupernis: de quibus ſupernis? de aëre? Abſit, ibi & aues volitant: de cælo quod videmus? Et hoc abſit, ibi & ſtellæ & ſol & luna circumeunt: de angelis? neque hoc intelligatis: per illum & angeli facti ſunt, per quem omnia facta ſunt: de quibus ergo ſupernis Chriſtus? Ab ipſo patre, nihil illo deo ſuperius, qui verbum genuit æquale ſibi, coæternum ſibi vnigenitum, ſine tempore, per quem conderet tempora: ſic ergo accipe Chriſtum de ſupernis, vt excedas cogitatione tua omne quod factum eſt, vniuerſam omnino creaturā, omne corpus, omnem conditum ſpiritum, omnem rem quoquo modo mutabilem. Totum excede, ſicut exceſſit Ioannes, vt contingeret, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum Ego ergo, inquit, de ſupernis ſum, vos de hoc mūdo eſtis, ego non ſum de hoc mundo. *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris.* Expoſuit nobis fratres quid intelligi voluerit: vos de hoc mundo eſtis: [Ideo quippe dixit, Vos de hoc mundo eſtis:] quia peccatores erant, quia iniqui erant, quia infideles erant, quia terrena ſapiebant: nam quid vobis videtur de ſanctis Apoſtolis? Quantum intererat inter Iudæos & Apoſtolos? quantum inter tenebras & lucem, quantum inter fidem & infidelitatem, quantum inter pietatem & impietatem, quantum inter ſpem & deſperationem, quantum inter charitatem & cupiditatem: multū ergo intererat. Quid ergo quia tantum intererat, Apoſtoli de mundo non erant? Si cogites quomodo nati ſint, & vnde venerint, quia omnes ex Adam venerant, de hoc mundo erant: ſed quid eis ait ipſe dominus? Ego vos de hoc mūdo elegi. Qui ergo de mūdo erant, facti ſunt non de mundo, & pertinere cœperunt ad eum per quem factus eſt mundus. Iſti autem remanſerunt eſſe de mundo, quibus dictum eſt: moriemini in peccatis veſtris. Nemo ergo dicat fratres, de hoc mundo non ſum: quiſquis es homo, de hoc mundo es: ſed venit ad te qui fecit mundum, & liberauit te de hoc mundo: ſi delectat te mundus, ſemper vis eſſe immundus: ſi autem iam non te delectat hic mundus, iam tu es mundus: veruntamen ſi per aliquam infirmitatem adhuc te delectat mūdus, habitet in te qui mundat & eris mundus: ſi autem fueris mundus, non manebis in mundo, nec

Ioan. 1. *Ibidem.* *Ioan. 15.*

nec audies quod audierunt Iudæi: moriemini in peccatis veſtris. Omnes enim cum peccato nati ſumus, omnes viuendo ad id quod nati eramus addidimus, magisq́; de mundo facti ſumus quàm tunc quando de parentibus noſtris nati ſumus. Et vbi eſſemus, ſi ille non veniret, qui non habebat omnino peccatum, vt ſolueret omne peccatum? In quem Iudæi quia non credebant, merito audierunt, moriemini in peccatis veſtris. Quia non habere peccatum nullo modo potuiſtis, qui cum peccato nati eſtis: ſed tamen ſi in me, inquit, credideritis, cum peccato quidem nati eſtis, ſed in peccato veſtro morituri non eſtis. Tota ergo infœlicitas Iudæorum ipſa erat, non peccatum habere, ſed in peccatis mori. Hoc eſt quod debet fugere omnis Chriſtianus. Propter hoc ad baptiſmum curritur, propter hoc qui ægritudine vel aliunde periclitantur, ſibi deſiderant ſubueniri, propter hoc etiam ſugens paruulus à matre piis manibus ad Eccleſiam fertur, ne ſine baptiſmo exeat, & in peccato quo natus eſt moriatur. Infœliciſſima cōditio, miſera ſors iſtorum, qui de ore veridico audierunt, in peccatis veſtris moriemini. Vnde tamen hoc eis contingat, exponit: *Si enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Credo fratres in illa multitudine, quæ dominū audiebat, & eos fuiſſe qui credituri erāt, quaſi autē in omnes proceſſerat ſeueriſſima illa ſententia, in peccato veſtro moriemini: ac per hoc & illis qui credituri erāt, ſpes erat ablata. Illi ſæuiebāt illi timebant: immo non timebant, ſed etiā deſperabant. Reuocauit eos in ſpem: adiunxit enim; ſi non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Ergo ſi credideritis quia ego ſum, non moriemini in peccatis veſtris. Reddita eſt ſpes deſperantibus, excitatio facta eſt dormientibus cordibus: euigilauerunt inde plurimi, crediderunt, ſicut Euangelij ipſius conſequētia teſtatur. Erant enim illic membra Chriſti, quæ nondum adhæſerant corpori Chriſti: & in illo populo à quo crucifixus eſt, à quo in ligno ſuſpenſus eſt, à quo pendens irriſus eſt, à quo lancea vulneratus eſt, à quo felle & aceto potatus eſt, erant membra Chriſti pro quibus dixit: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Quid autem conuerſo non ignoſcitur, ſi fuſus Chriſti ſanguis agnoſcitur? Quis homicida deſperet, ſi in ſpem redditus eſt à quo etiā Chriſtus occiſus eſt? Crediderunt inde multi, donatus eſt eis ſanguis Chriſti, vt magis eum biberent quo liberarentur, quam rei de illo effuſo tenerentur.

Luca, 23.

Quis

Quis deſperet, ſi in cruce latro ſaluatus eſt? ante paulułum homicida, poſt paululum accuſatus, cóuictus, damnatus, ſuſpenſus, liberatus: noli mirari, vbi conuictus ibi dãnatus, ſed ibi liberatus vbi mutatus. In hoc ergo populo cui dominus loquebatur, erãt qui in peccato ſuo fuerant morituri, erant etiã qui in ipſum qui loquebatur fuerãt credituri, & ab omni peccato liberandi: tamen hoc attende quod ait dominus Chriſtus: Si non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris: quid eſt, ſi nó credideritis quia ego ſum? Ego ſum, quid? Nihil addidit, & quia nihil addidit, multũ eſt quod cómendauit: expectabatur enim vt diceret quid eſſet, nec tamẽ dixit: quid expectabatur vt diceret? Forte, niſi credideritis quia ego ſum Chriſtus, niſi credideritis quia ego ſum dei filius, niſi credideritis quia ego ſum verbũ patris, niſi credideritis quia ego ſum conditor mũdi, niſi credideritis quia ego ſum hominis formator & reformator, creator & recreator, factor & refactor, niſi hoc credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris: multum eſt quod ait ipſe, ego ſum: quia ſic dixerat dominus Moyſi: Ego ſum qui ſum. Quis digne eloquatur, quid ſit ſum? *Exod. 3.* Mittebat deus per angelũ ſuũ, ſeruũ ſuũ Moyſem ad liberandum ex Aegypto populũ ſuũ. Legiſtis quod audiſtis & noſtis, cómemoro tamen, mittebat trementẽ, excuſantẽ, ſed obedientem. Cum ergo excuſaret ait deo, quẽ loqui in angelo intelligebat: ſi dixerit mihi populus, & quis eſt deus qui miſit te, quid dicã eis? Et dominus ad eũ, Ego ſum qui ſum: & repetiuit, Dices filiis Iſraël: qui eſt, miſit me ad vos: non ait ibi, ego ſum deus: aut, ego ſum mundi fabricator: aut, ego ſum omniũ rerum creator: aut, ego ſum ipſius populi liberandi propagator: ſed hoc tantum, ego ſum qui ſum: & dices filiis Iſraël, qui eſt: nó addidit, qui eſt deus veſter, qui eſt deus patrũ veſtrorũ: ſed tantũ hoc dixit, qui eſt miſit me ad vos. Forte multũ erat & ad ipſum Moyſem, ſicut multũ eſt & ad nos, & multo magis ad nos intelligere quid dictum ſit, ego ſum qui ſum, & qui eſt, miſit me ad vos. Et ſi forte caperet Moyſes, illi ad quos mittebatur quando caperent? Diſtulit ergo dominus quod capere homo nó poſſet, & addidit quod capere poſſet: adiunxit enim & ait: Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Hoc potes capere: nam ego ſum qui ſum, quæ mens poteſt capere? Quid ergo nos? Audebimúſne aliquid dicere ex hoc quod dictum eſt, ego ſum qui ſum? Vel potius ex hoc

quod dominũ dicere audiſtis, niſi credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris? Itáne his verbis †meis tantillis & penè nullis audebo diſputare, quid ſit quod ait dominus Chriſtus, niſi credideritis quia ego ſum? Audebo ipſum dominum interrogare, audite me interrogãtem potius quàm diſputantem, magis quærenté quàm præſumentem, potius diſcentem quàm docenté, & certe in me vel per me etiã vos interrogate. Præſto eſt etiã ipſe dominus qui vbiq; eſt, audiat interrogandi affectũ, & intelligendi præſtet effectũ: nam & ego quibus verbis & ſi forte aliquid capio perducere poſſum quod capio ad corda veſtra? quiſnã ſufficit ſonus, quæ ſuppetit eloquentia, quæ vires intelligẽdi, quæ facultas proferẽdi? Dicam ergo domino noſtro Ieſu Chriſto, dicam & audiet me: credo præſentem, omnino non dubito: ipſe enim dixit, Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi. O domine deus noſter, quid eſt quod aiſti, niſi credideritis quia ego ſum? Quid enim nõ eſt eorũ quæ feciſti? nunquid cœlũ non eſt? nunquid terra non eſt? nunquid nõ ſunt ea quæ in terra & in cœlo ſunt? nunquid homo ipſe cui loqueris nõ eſt? nũquid angelus quem mittis nõ eſt? Si omnia ſunt hæc quæ per te facta ſunt, quid eſt quod tibi propriũ quiddã tenuiſti ipſum eſſe, quod aliis non dediſti, vt tu ſolus eſſes? Nam quomodo audio, ego ſum qui ſum: quaſi alia non ſint? Et quomodo audio, niſi credideritis quia ego ſum? Illi non erant qui audiebant? Et ſi peccatores erant, homines erãt: quid ergo facio? quid ſit ipſum eſſe, dicat cordi, intus dicat, intus loquatur, homo interior audiat, mens capiat vere eſſe, eſt enim ſemper eodem modo eſſe. Res enim quælibet (omnino quaſi cœpi diſputare, & deſtiti quęrere, forte quod audiui volo loqui, auditui meo det exultationé & veſtro cum loquor) res enim quælibet prorſus qualicunq; excellentia ſi mutabilis eſt, non vere eſt: non enim eſt ibi verũ eſſe, vbi eſt, & non eſſe: quicquid enim mutari poteſt, mutatum non eſt quod erat: ſi non eſt quod erat, mors quædam ibi facta eſt: peremptum eſt aliquid ibi quod erat, & non eſt. Nigredo mortua eſt in capite albeſcentis ſenis, pulchritudo mortua eſt in corpore feſſi & incurui ſenis, mortuæ ſunt vires in corpore languentis, mortua eſt ſtatio in corpore ambulantis, mortua eſt ambulatio in corpore ſtantis, mortua eſt ambulatio & ſtatio in corpore iacentis, mortua eſt locutio in lingua tacentis. Quicquid mutatur & eſt quod non erat, video

ibi

†al. Viribus.

Matt. 28.

ibi quandam vitam in eo quod eſt, & mortẽ in eo quod fuit: deniq; de mortuo cũ dicitur, vbi eſt homo ille? reſpondetur, fuit. O veritas quæ vere es: nam in omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ duo tempora inuenio, præteritum & futurũ: præſens quæro, nihil ſtat: quod dixi iam non eſt, quod dicturus ſum, nondum eſt: quod vixi, iam non eſt: quod victurus ſum, nondum eſt. Præteritum & futurũ inuenio in omni motu rerũ: in veritate quæ manet, præteritum & futurũ non inuenio, ſed ſolum præſens, & hoc incorruptibiliter, quod in creatura non eſt. Diſcute rerũ mutationes, inuenies fuit & erit: cogita deũ, inuenies eſt, vbi fuit & erit, eſſe nõ poſſit. Vt ergo & tu ſis, trãſcende tẽpus: ſed quis tranſcendet viribus ſuis? Leuet illuc ille qui patri dixit: Volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecũ. *Ioan. 17.* Hoc itaq; promittens ne moriamur in peccatis noſtris, nihil aliud dominus Ieſus Chriſtus mihi videtur his verbis dixiſſe, niſi credideritis quia ego ſum: prorſus nihil aliud mihi videtur his verbis dixiſſe quam hoc, niſi credideritis quia deus ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Bene, deo gratias, quia dixit, niſi credideritis: non dixit, niſi ceperitis: quis enim hoc capiat? Aut vere quia auſus ſum dicere, & niſi eſtis intelligere, aliquid de tanta ineffabilitate cepiſtis: ſi ergo nõ capis, fides te liberat: Ideo & dominus non ait, niſi ceperitis quia ego ſum: ſed quod poterant dixit, niſi credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Et illi ſemper terrena ſapientes & ſemper ſecundum carnẽ audientes & reſpõdentes: *Quid ei dixerunt? Tu quis es?* Non enim cum dixiſti, niſi credideritis quia ego ſum, addidiſti quid eſſes: quis es vt credamus? *Et ille principium.* Ecce quod eſt eſſe principium, mutari non poteſt, principium in ſe manet & innouat omnia: principiũ eſt cui dictũ eſt, Tu autẽ idem ipſe es, & anni *Pſal. 101.* tui non deficient. Principium ait, *Qui & loquor vobis.* Principium me credite, ne moriamini in peccatis veſtris: tanquam enim in eo quod dixerunt, tu quis es? Nihil aliud dixerunt, quàm quid te eſſe credimus. Reſpondit, principiũ, id eſt, principiũ me credite. In Græco nanq; eloquio diſcernitur, quod non poteſt in Latino. Apud Græcos enim fœminini generis eſt principium, ſicut apud nos lex generis fœminini eſt, quæ apud illos eſt maſculini: ſicut ſapientia & apud nos & apud illos generis fœminini eſt. Conſuetudo locutionis ideo per diuerſas linguas variat genera vocabulorũ, quia in ipſis rebus

non inuenis ſexum. Non enim ſapientia vere fœmina eſt, cum Chriſtus ſit dei ſapiẽtia, & Chriſtus appelletur genere maſculino, ſapientia fœminino, cũ ergo dicerent Iudæi: Tu quis es? Ille qui ſciebat eſſe ibi quoſdam credituros, & ideo dixiſſe, tu quis es? vt ſcirent quid illum credere deberent: reſpondit, principium: non tanquã diceret, principiũ ſum: ſed, tanquam diceret principium me credite. Quod in ſermone Græco, vt dixi, euidenter apparet, vbi fœminini generis eſt principium: velut ſi vellet dicere ſe eſſe veritatẽ, & dicentibus: tu quis es? reſponderit, veritatẽ, cum videretur ad id quod dictum eſt: tu quis es? reſpondere debuiſſe, veritas, id eſt, veritas ſum: ſed altius reſpondit, cũ videret eos ita dixiſſe, tu quis es? ac ſi dicerent: quoniã abs te audiuimus, niſi credideritis quia ego ſum, quid te eſſe credemus? Ad hoc reſpondit, principiũ: tanquam diceret, principiũ me credite. Et addidit, qui & loquor vobis, id eſt, quia humilis propter vos factus ad iſta verba deſcendi: nam ſi principium ſicuti eſt, ita maneret apud patrem, & non acciperet formam ſerui, & homo loqueretur hominibus, quomodo ei crederent, cum infirma corda intelligibile verbum ſine voce ſenſibili audire non poſſint? Ergo, inquit, credite me eſſe principium, quia vt credatis non ſolum ſum, ſed & loquor vobis: ſed de hac re iam multum eſt loqui vobis: placeat itaque charitati veſtræ, vt quod reſtat, illo adiuuante ſeruemus craſtino reddituri.

1.Cor.1.

Ab eo quod dictum eſt, Multa habeo de vobis loqui & indicare, ſed qui miſit me verax eſt: vſq; ad id quod dictum eſt, Et non cognouerunt quia patrem eius dicebat deum.

Tractatus XXXIX.

Verba domini noſtri Ieſu Chriſti quæ habuit cũ Iudæis, ita moderans loquelam ſuam, vt cæci non viderent, & fideles oculos aperirent, quæ hodie de ſancto Euangelio recitata ſunt, iſta ſunt: *Dicebant ergo Iudæi, tu quis es?* Quia dixerat ſuprà dominus, niſi credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Ad hoc ergo illi: Tu quis es? veluti quærentes noſſe in quem deberent credere, ne in ſuo peccato morerentur. *Reſpondit*, dicentibus: tu quis es? *Et ait, Principium qui & loquor vobis.* Si ſe dixit dominus eſſe principium, quæri poteſt vtrum & pater principium ſit? Si enim filius principium eſt qui habet patrem, quanto facilius intelligendus eſt deus pater eſſe principium qui habet quidem filium cui

pater

pater ſit, ſed non habet de quo ſit: filius enim patris eſt filius, & pater vtiq; filij pater eſt: ſed deus de deo filius dicitur, lumen de lumine filius dicitur. Pater dicitur lumen, ſed non de lumine: pater dicitur deus, ſed non de deo: ſi ergo deus de deo, lumen de lumine principium eſt, quanto facilius intelligitur principiũ, lumen de quo lumen & deus de quo deus? Videtur itaq; abſurdum chariſſimi, vt filiũ dicamus principium, & patrem principiũ non dicamus, ſed quid agamus? Nunquid duo erunt principia? Cauendũ eſt hoc dicere. Quid ergo? Et ſi pater principium, & filius principiũ quomodo non duo principia? Quomodo dicimus patrẽ deum & filiũ deum, nec tamen dicimus duos deos: nephas eſt enim dicere duos deos, nephas eſt dicere tres deos: & tamen qui pater eſt, non eſt filius: qui filius eſt, non eſt pater: ſpiritus autẽ ſanctus patris & filij ſpiritus, nec pater eſt nec filius. Quãuis ergo, ſicut aures catholicæ ſunt eruditæ in gremio matris Eccleſiæ, nec ille qui eſt pater ſit filius, nec ille qui eſt filius ſit pater, nec ſpiritus ſanctus patris & filij ſit, vel filius vel pater, tres deos tamen eſſe non dicimus, quanuis de ſingulis ſi quæratur, neceſſe eſt de quocunque interrogati fuerimus, deum eſſe fateamur. Et abſurda iſta videntur hominibus ſolita trahentibus ad inſolita, viſibilia ad inuiſibilia, creaturam comparantibus creatori. Interrogant enim nos aliquando infideles & dicunt: patrem quem dicitis? deum dicitis? reſpondemus deum: filiũ quem dicitis, deum dicitis? reſpondemus deum: ſpiritum ſanctum quem dicitis, deũ dicitis? reſpondemus deum: Ergo inquiunt, pater & filius & ſpiritus ſanctus tres ſunt dij? reſpondemus, non. Turbantur, quia non illuminantur: cor clauſum habent, quia clauẽ fidei nõ habent. Nos ergo fratres fide præcedente, quæ ſanat oculum cordis noſtri, quod intelligimus ſine obſcuritate capiamus, quod non intelligimus, ſine dubitatione credamus. A fundamento fidei nõ recedamus, vt ad culmen perfectionis veniamus: deus eſt pater, deus eſt filius, deus eſt ſpiritus ſanctus, & tamen pater non eſt qui filius: nec filius eſt qui pater: nec ſpiritus ſanctus patris & filij ſpiritus, aut pater eſt aut filius. Trinitas vnus deus, Trinitas vna æternitas, vna poteſtas, vna maieſtas, tres perſonæ, ſed nõ tres dij. Nunc mihi calumniator reſpõdeat: quid ergo tres? Si enim tres ait, oportet dicat, quid tres? Reſpondeo, Pater & filius & ſpiritus ſanctus. Ecce, inquit, tres dixiſti: ſed quid tres exprime immo tu

numera? Nam ego compleo tres, cum dico pater & filius & ſpiritus ſanctus. Id enim quod pater ad ſe eſt, deus eſt: quod ad filiũ eſt, pater eſt: quod filius ad ſeipſum eſt, deus eſt: quod ad patrem eſt, filius eſt. Iſta quæ dico poteſtis de ſimilitudinibus agnoſcere quotidianis. Homo & alter homo, ſi ille ſit pater, ille filius, quod homo eſt, ad ſeipſum eſt, quod pater eſt, ad filium eſt: & filius quòd homo eſt ad ſeipſum eſt, quod autem filius eſt ad patrem eſt: pater enim nomen eſt dictũ ad aliquid, & filius ad aliquid: ſed iſti duo homines ſunt. At vero pater deus ad aliquid eſt pater, id eſt, ad filium: & filius deus ad aliquid eſt filius, id eſt, ad patrem: ſed non quomodo illi duo homines ſunt, ſic iſti duo dij. Quare hoc nõ ita eſt ibi? Quia illud aliud, hoc autem aliud eſt: quia illa diuinitas eſt, hæc humanitas. Eſt ibi aliquid ineffabile, quod verbis explicari non poſſit, vt & numerus ſit, & numerus non ſit: videte enim ſi non quaſi apparet numerus, pater & filius & ſpiritus ſanctus trinitas: ſi tres quid tres? Deficit numerus: ita deus nec recedit à numero, nec capitur numero: quia tres ſunt, tanquam eſt numerus: ſi quæris qui tres? Non eſt numerus: vnde dictum eſt: *Pſal.146.* Magnus dominus deus noſter & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. Vbi cogitare cœperis, incipis numerare: vbi numeraueris, quid numeraueris nõ potes reſpondere. Pater, pater eſt: filius, filius eſt: ſpiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus eſt. Quid ſunt iſti tres, pater & filius & ſpiritus ſanctus, non tres dij? non. Non tres omnipotentes? non. Non tres mundi creatores? non. Ergo omnipotens pater? omnipotens planè. Ergo & filius nõ omnipotens? & filius omnipotẽs planè. Ergo ſpiritus ſanctus nõ omnipotens? & ipſe omnipotẽs: tres ergo omnipotentes? Non, ſed vnus omnipotens. Hoc ſolo numerum inſinuant quòd adinuicem ſunt, non quod ad ſe ſunt: quia enim deus pater ad ſe eſt deus ſimul cum filio & ſpiritu ſancto, non ſunt tres dij: quia ad ſe eſt omnipotens ſimul cum filio & ſpiritu ſancto, non ſunt tres omnipotentes. Quia vero non ad ſe eſt pater, ſed ad filium, nec filius ad ſe eſt, ſed ad patrem, nec ſpiritus ſanctus ad ſe, in eo quòd dicitur ſpiritus patris & filij, non eſt: quid dicam tres, niſi patrẽ & filium & ſpiritum ſanctum vnum deum, vnũ omnipotentem: ergo vnum principium. Accipite aliquid de ſcripturis ſanctis, vnde hoc quod dicitur vtcunque capiatis. Poſteaquam dominus noſter Ieſus Chriſtus reſurrexit, & cum voluit aſcendit in

cœlum

cœlum, decem diebus illic impletis miſit inde ſpiritũ ſanctum: quo impleti qui aderant in conclaui vna omniũ gẽtium lin- *Act. 2.* guis cœperũt loqui miraculo exterriti domini interfectores, compuncti doluerunt, dolentes mutati ſunt mutati crediderunt, acceſſerunt corpori domini id eſt, numero fidelium tria milia hominũ. Item alio facto quodam miraculo, acceſſerunt *Act. 4.* alia quinque milia, facta eſt plebs vna nõ pauca, in qua omnes accepto ſpiritu ſancto, quo amor ſpiritalis accẽſus eſt charitate ipſa & feruore ſpiritus in vnũ redacti cœperũt in ipſa ſocietatis vnitate vendere omnia quæ habebãt & precia ponere ad pedes Apoſtolorũ, vt diſtribueretur vnicuiq; prout cuique opus erat: Et hoc de illis ſcriptura dicit, quòd erat eis anima *Ibidem.* vna & cor vnum in deum. Attendite ergo fratres, & hic agnoſcite myſteriũ trinitatis, quomodo dicamus & pater eſt & filius eſt, & ſpiritus ſanctus eſt: & tamen vnus deus eſt Ecce illi tot milia erant, & cor vnum erant: ecce tot milia erant, & vna anima erant, ſed vbi? In deo, & quanto magis ipſe deus? Nunquid erro in verbo quando dico duos homines duas animas aut tres homines tres animas, aut multos homines multas animas? Recte vtiq; dico accedant ad deum & vna anima eſt omnium: ſi accedẽtes ad deum, multæ animæ per charitatem vna anima eſt, & multa corda vnũ cor quid agit ipſe fons charitatis in patre & filio? nõnne ibi magis trinitas eſt vnus deus? Inde enim nobis charitas venit de ipſo ſpiritu ſancto: ſicut dicit Apoſtolus: Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per *Roma. 5.* ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis: ſi ergo charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctum qui datus eſt nobis, & multas animas facit vna anima, & multa corda facit vnũ cor, quanto magis pater & filius & ſpiritus ſanctus, deus vnus, lumẽ vnum, vnumque principiũ? Audiamus ergo principium quod loquitur nobis: *Multa*, inquit, *habeo loqui de vobis & iudicare.* Meminiſtis quod ait: Ego non iudico quẽquã: ecce modo dicit, Multa habeo de vobis loqui & iudicare: ſed aliud eſt, non iudico: aliud, habeo iudicare: non iudico, dixit ad præſens: venerat enim vt ſaluaret mundum non vt iudicaret mundum. Quòd autem dicit, Multa habeo de vobis loqui & iudi- *Ioan. 3.* care: iudicium futurum dicit. Ideo enim aſcendit, vt veniat iudicare viuos & mortuos: nemo iuſtius iudicabit, quàm qui iniuſte iudicatus eſt Multa, inquit, habeo de vobis loqui & iudicare. *Sed qui miſit me verax eſt.* Videte quemadmodum pa-

tri det gloriam æqualis filius. Exemplum enim nobis præbet, & tanquam in cordibus noſtris loquitur. O homo fidelis, ſi Euangeliũ meum audis, dicit tibi dominus deus tuus: vbi ego in principio verbum deus apud deum æqualis patri, coæternus gignenti, do gloriam ei cuius ſum filius, quomodo tu ſuperbus es aduerſus eum cuius ſeruus es? Multa habeo, inquit, de vobis loqui & iudicare, ſed qui me miſit verax eſt: tanquam diceret ideo verum iudico, quia filius veracis veritas ſum, Pater verax, filius veritas, quid putamus eſſe amplius? Cogitemus ſi poſſumus quid eſt amplius, verax an veritas? De quibuſdam quæramus, pius homo an pietas: ſed plus eſt ipſa pietas: pius enim à pietate, non pietas à pio: poteſt enim eſſe pietas, etſi ille qui pius erat, factus eſt impius, ipſe perdidit pietatem, pietati nihil abſtulit. Quid item pulcher & pulchritudo? Plus eſt pulchritudo quàm pulcher: pulchritudo enim facit pulchrũ, non pulcher facit pulchritudinẽ. Caſtus & caſtitas? Caſtitas planè plus eſt quàm caſtus: ſi enim caſtitas non eſſet, vnde eſſet iſte caſtus non haberet: ſi autem noluerit eſſe caſtus, caſtitas integra perſeuerat. Si ergo plus pietas quàm pius, plus pulchritudo quã pulcher, plus caſtitas quã caſtus, nũquid dicturi ſumus plus veritas quã verax? Si hoc dixerimus, filiũ incipiemꝰ dicere patre maiorẽ: ait enim apertiſſime ipſe dominus:
Ioan. 14. Ego ſũ via & veritas, & vita. Ergo ſi filius veritas, pater quid, niſi ꝙ ait ipſa veritas qui me miſit verax eſt. Filius veritas, pater verax, quid plus ſit quæro, ſed æqualitatem inuenio: verax enim pater nõ ab ea veritate verax eſt, cuius partem cepit, ſed quã totã genuit. Video planius eſſe dicẽdũ, & certe ne vos diu teneã, hodie hucuſq; tractetur, cum finiero ꝙ volo dicere, adiuuãte deo ſermo claudatᷓ. Hoc ideo dixi, vt intentos vos facerẽ. Omnis anima quoniã res eſt mutabilis, & quanuis magna creatura, tamen creatura eſt, quanuis corpore melior, tamen facta: omnis ergo anima quoniã mutabilis eſt. hoc eſt, modo credit, modo non credit, modo vult, modo non vult, modo adultera eſt, modo caſta, modo bona, modo mala, mutabilis eſt. Deus autem hoc eſt quod eſt, ideo proprium nomẽ ſibi te-
Exod. 3. nuit: Ego ſum qui ſum: hoc & filius, dicendo, Niſi credideritis quia ego ſum. Ad hoc pertinet: & tu quis es? Principium. Deus igitur incommutabilis eſt, anima mutabilis: quando capit anima ex deo vnde ſit bona, participando fit bona, quomodo tuus oculus participando videt: nam lumine ſubtracto non videt

det, cuius particeps factus videt, quia ergo anima participando fit bona, ſi mutata cœpit eſſe mala, bonitas manet cuius erat particeps bona: bonitatis enim cuiuſdam particeps facta eſt cum bona eſſet, qua mutata in peius, integra bonitas permanet. Si recedat anima & mala fiat, non minuitur bonitas: ſi reuertatur & bona fiat non creſcit bonitas. Factus eſt oculus tuus particeps lucis huius & vides: clauſus eſt, hanc lucē non minuiſti: apertus eſt, hanc lucē non auxiſti. Hac data ſimilitudine fratres intelligite, quia ſi pia eſt anima, eſt pietas apud deum, cuius ſit particeps anima: ſi eſt caſta anima, eſt caſtitas apud deum, cuius eſt particeps anima: ſi bona eſt anima, eſt bonitas apud deum, cuius eſt particeps anima: ſi eſt verax anima, eſt veritas apud deū, cuius eſt particeps anima: cuius particeps ſi nō fuerit anima, omnis homo mendax: ſi omnis homo mendax nullus homo de ſuo eſt verax. Pater autē verax de ſuo eſt verax, quia genuit veritatē. Aliud eſt, verax eſt homo iſte qui iam percepit veritatem: aliud eſt, verax deus qui genuit veritatem. Ecce quomodo verax eſt deus, nō participando, ſed generando veritatem. Video vos intellexiſſe & gaudeo: ſufficiat vobis hodie, cætera quando domino placuerit, ſicut donauerit, exponemus. *Pſal. 115.*

Ab eo loco vbi dictum eſt, Dixit ergo eis Ieſus, Cùm exaltaueritis filium hominis: vſque ad id quod dictum eſt, Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum. *Tractatus XL.*

DE ſancto Euangelio ſecundum Ioannē quod geſtare nos videtis in manibus, iam multa audiuit charitas veſtra, quæ deo donante ſicut potuimus diſputauimus, commēdantes vobis maxime iſtū Euangeliſtam de domini diuinitate, ſecūdum quam æqualis eſt patri filius vnicus dei, loqui elegiſſe, & propterea aquilæ comparatū: nulla quippe auis volare altius perhibetur. Proinde quæ ex ordine ſubſequūtur, ſicut ea dominus tractare donauerit, intētiſſime audite. Locuti ſumus vobis de præcedenti lectione inſinuātes, quomodo intelligatur pater verax filius veritas. Cum autem dixiſſet dominus Ieſus, verax eſt qui me miſit, *Non intellexerunt Iudæi quòd de patre illis diceret. Et ait illis* quod modo cum legeretur audiſtis, *Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Et à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me pater, hæc loquor.* Quid eſt hoc? Nihil enim aliud videtur dixiſſe, niſi eos poſt paſſionem ſuam cognituros quis eſſet. Proculdubio ergo videbat

ibi

ibi aliquos quos ipſe nouerat, quos ipſe cum cæteris ſanctis ſuis ante conſtitutionem mundi præſciēdo elegerat, poſt paſſionem ſuam eſſe credituros. Ipſi ſunt illi quos aſſidue commēdamus, & ad imitationem cum magna exhortatione proponimus: miſſo enim deſuper ſpiritu ſancto poſt domini paſſionem, & reſurrectionem, & aſcenſionem, cum miracula fierent in eius nomine, quem tanquam mortuum perſequentes Iudæi contempſerant, compuncti ſunt corde: & qui ſæuiētes occiderunt, mutati crediderūt: & quem ſanguinem ſæuiendo fuderunt, credēdo biberunt illa tria milia, & illa quinque milia Iudæorum, quos ibi videbat quando dicebat: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum: tanquā dicens: differo cognitionem veſtram, vt impleam paſſionem meam, Ordine verſo cognoſcetis qui ſum, non quia omnes tunc erant credituri ex iis qui audiebant id eſt poſt paſſionem domini: nā paulopoſt dicit, Hæc eo loquente, multi crediderūt in eum: & nondū exaltatus erat filius hominis. Exaltationem quippe dicit paſſionis, nō glorificationis: crucis: nō cœli: quia & ibi exaltatus eſt, quādo pepēdit in ligno, ſed illa exaltatio humiliatio fuit: Tunc enim factus eſt obediens vſque ad mortē, mortē autē crucis. Hoc oportebat impleri per eorū manus, qui poſtea fuerāt credituri, quibus dixit: Cū exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Quare hoc, niſi vt nemo deſperaret in quocunque ſcelere male ſibi conſcius, quando videat eis donari homicidium, qui occiderant Chriſtum? Hos ergo in illa turba agnoſcens dominus dixit: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Iam noſtis quid ſit ſum, nec aſſidue repetendū eſt, ne pariat res tāta faſtidium. Recolite illud: Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me, & agnoſcetis quid dictum ſit. tūc ſcietis quia ego ſum: ſed & pater eſt, & ſpiritus ſanctus eſt: ad ipſum eſſe pertinet tota trinitas. Sed quia dominus ſicut filius loquebatur, ne forte in eo quod dixit, tunc cognoſcetis quia ego ſum, ſubintraret error Sabellianorum, hoc eſt, Patripaſſianorum, quem vobis errorem cōmendaui nō tenendū, ſed cauendum, eorum ſcilicet qui dixerunt: Ipſe eſt pater, ipſe eſt filius, duo ſunt nomina, ſed res vna: propter iſtum ergo cauendum errorem cum dixiſſet dominus, tūc cognoſcetis quia ego ſum: ne ipſe intelligeretur pater, cōtinuò ſubiūxit, *Et à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me pater, hæc loquor.* Iam gaudere cœperat Sabellianus,

Act. 2. & 4.

Philip. 2.

Exod. 3.

erro

erroris ſui occaſione compertaſtatim vt ſe tanquam in obſcuro extulit, ſequentis ſententiæ luce confuſus eſt. Putaueras eum eſſe patrem, quia dixit ego ſum: audi quia filius eſt, à meipſo facio nihil. Quid eſt, à meipſo facio nihil? A meipſo non ſum: filius enim de patre eſt deus: pater autem non eſt de filio deus: filius eſt deus de deo, pater autem deus, ſed non de deo: filius eſt lumen de lumine, pater autem lumen, ſed non de lumine: filius eſt, ſed eſt de quo eſt pater autem eſt, ſed non eſt, de quo eſt. Quod ergo addidit: ſicut docuit me pater, hæc loquor, nemini veſtrũ obrepat cogitatio carnalis fratres mei: non enim poteſt humana infirmitas cogitare niſi quod conſueuit facere vel audire. Nolite ergo vobis quaſi duos homines ante oculos ponere, vnum patrem, alterũ filiũ, & loquentem patrem ad filium, ſicut facis quando verba aliqua dicis filio tuo, monens eum & inſtruens eum quomodo loquatur, vt quæcunque audiuit à te commendet memoriæ: cum commendauerit memoriæ, proferat & lingua, diſtinguat per ſonos, inferat auribus alienis quod percepit in ſuis. Nolite ita cogitare, ne in corde veſtro idola fabricetis, & humanam formam humanorum liniamenta membrorum, figuram carnis humanæ, ſenſus iſtos conſpicuos, ſtaturam motúſque corporis, linguæ officium, diſtinctiones ſonorum: Nolite in illa trinitate cogitare, niſi quod pertinet ad formam ſerui quam accepit vnigenitus filius cum verbum caro factum eſt vt habitaret in nobis, ibi non te prohibeo humana infirmitas cogitare quod noſti, immo etiã compello. Si fides in te vera eſt talem Chriſtum cogita, ſed ex Maria virgine, non de deo patre. Talem cogita, infans fuit, creuit vt homo, ambulauit vt homo, eſuriuit, ſitiuit vt homo, dormiuit vt homo, paſſus poſtremo vt homo, ſuſpenſus in ligno, occiſus, ſepultus vt homo, in eadem forma reſurrexit, in eadem forma ante oculos diſcipulorum aſcendit in cœlum, in eadem forma venturus eſt ad iudicium, angelorum enim vox eſt in Euangelio expreſſa: Sic veniet quomodo eum vidiſtis euntem in cœlum. Quando ergo de forma ſerui cogitas in Chriſto, humanam effigiem cogita, ſi eſt in te fides: quando autem cogitas, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbũ, pereat de corde tuo omnis humana figuratio, pellatur de cogitationibus tuis quicquid fine corporeo terminatur, quicquid loci ſpatio continetur, vel quantalibet mole diffunditur, de corde tuo

Ioann. 1.

Acto. 1.

tuo figmentum tale diſpereat. Cogita, ſi potes, pulchritudinem ſapientiæ, occurrat tibi pulchritudo iuſtitiæ: Forma eſt? Statura eſt? Color eſt? Nihil horum eſt: & tamen eſt: nam ſi non eſſet, non amaretur, nec merito laudaretur, nec amata nec laudata corde moribúſque teneretur. Nunc vero fiunt homines ſapientes. vnde fierēt niſi eſſet ſapiētia? Porrò autem ô homo, ſi ſi ſapientiā tuā videre carnis oculis non potes nec tali imaginatione cogitare quali corporalia cogitantur, ſapientiæ dei audes ingerere humanā corporis formā? Quid ergo dicimus fratres? Quomodo locutus eſt pater filio? Quomodo filius ait ſicut docuit me pater, hæc loquor? Locutus eſt illi, quādo docuit pater filiū verba fecit, quomodo tu quando doces filiū tuum verba facis? Quomodo facies verba verbo? Quæ verba multa fierent vnico verbo? Verbū enim patris aurē habuit ad os patris? Carnalia ſunt iſta, pereāt de cordibus veſtris. Hoc enim dico, ecce ſi intellexiſtis quod ego dixi, ego certe locutus ſum, & mea verba ſonuerunt, ſoníſque aures pepulerunt, & per ſenſum auditus veſtri ad cor ſententiam perduxerunt. Si intellexiſtis, facite aliquē audiſſe Latinæ linguæ hominem tātummodo audiſſe nec tamē intellexiſſe quod dixi: quantum ad ſtrepitum pertinet emiſſum ex ore meo, ſic eius ille particeps factus eſt qui non intellexit, quomodo & vos. Eum ſonum audiuit, eædem ſyllabæ aures eius percuſſerunt, ſed in corde ipſius nihil genuerunt. Quare? Quia non intellexit. Vos autem ſi intellexiſtis, vnde intellexiſtis? Ego ad aurem ſonui, nunquid ego in cor lumen accēdi? Proculdubio ſi verum eſt quod dixi, & hoc verbū nō ſolum audiſtis, verūetiam intellexiſtis, duæ res ibi factæ ſunt, diſcernite illas, auditus & intellectus. Auditus per me factus eſt, intellectus per quem? Ego ad aurē dixi vt audiretis, ad cor veſtrum quis dixit vt intelligeretis? Sine dubio aliquis & ad cor veſtrum aliquid dixit: vt non ſolum ſtepitus iſte verborum percuteret aurē veſtram, ſed etiam in cor veſtrum aliquid deſcenderet veritatis. Dixit aliquis & ad cor veſtrum, ſed non eum videtis: ſi intellexiſtis fratres, dictum eſt & cordi veſtro: Munus dei eſt intelligentia.
Pſal.118. Quis hoc dixit in corde veſtro ſi intellexiſtis? Cui dixit pſalmus: Da mihi intellectum vt diſcam mādata tua. Verbi gratia, Epiſcopus locutus eſt. Quid locutus eſt aliquis ait? Reſpondes quid locutus ſit, addis, verum dixit. Tunc alius qui non intellexit. quid dixit, inquit? Aut quid eſt quod laudas? Ambo

me

me audierunt, ambobus ego dixi, ſed vni ipſorum deus dixit. Si parua magnis cōparare conceditur, quomodo nos ad eum quid ſumus? Tamen neſcio quid incorporaliter & ſpiritaliter facit in nobis deus, quod nec ſonus eſt qui aurē percutiat, nec color qui oculis diſcernatur, nec odor eſt qui narib⁹ capiatur, nec ſapor qui faucibus iudicetur, nec durum, nec molle quod tangēdo ſentiatur, tamē aliquid eſt quod ſentire facile eſt, explicare impoſſibile eſt. Si ergo deus vt dicere cœperā loquitur in cordibus noſtris ſine ſono, quomodo loquitur filio ſuo? Sic ergo fratres, ſic cogitate quantū poteſtis: vt dixi, licet parua magnis modo aliquo cōparare ſic cogitate, Incorporaliter pater locutus eſt filio, quia incorporaliter pater genuit filiū, nec eum ſic docuit quaſi indoctū genuerit, ſed hoc eſt eū docuiſſe, quod eſt ſcientē genuiſſe & hoc eſt docuit me pater, quod eſt ſcientem me genuit pater. Si enim, quod pauci intelligūt, ſimplex eſt natura veritatis, hoc eſt filio eſſe quod noſſe. Ab illo ergo habet vt nouerit, à quo habet vt ſit, non vt prius ab illo eſſet, & ab illo poſtea noſſet, ſed quēadmodū illi gignēdo dedit vt eſſet, ſic gignēdo dedit vt noſſet, quia ſimplici, vt dictum eſt, naturæ veritatis eſſe & noſſe non eſt aliud atque aliud, ſed hoc ipſum. Dixit ergo iſta Iudæis, & addidit, Et qui me miſit mecū eſt: iam hoc & ante dixerat, ſed rem magnā aſſidue commemorat, miſit me & mecū eſt. Si ergo tecū eſt ô domine, non vnus ab alio miſſus eſt, ſed ambo veniſtis: & tamen cum ambo ſimul ſint, vnus miſſus eſt, alter miſit. Quomodo miſſio incarnatio eſt, & ipſa incarnatio filij tantū eſt, nō & patris. miſit itaq; pater filiū, ſed non receſſit à filio: nō enim quò miſit filiū, non ibi erat pater: vbi enim nō eſt qui fecit omnia, vbi nō eſt & qui dixit, Cœlū & terrā ego impleo? Sed forte pater vbiq; & filius non vbiq; eſt. Euangeliſtā audi, In hoc mundo erat, & mūdus per eū factus eſt: ergo, inquit, qui miſit me, cuius authoritate tanquam paterna incarnatus ſum, mecū eſt, non me reliquit. Quare nō me reliquit? *Et non me reliquit*, inquit, *ſolū, quia ego quæ placita ſunt ei facio ſemper.* Ipſa eſt æqualitas ſemper, nō ex quodā initio & deinceps ſed ſine initio, ſine fine: dei enim generatio nō habet initium tēporis, quia per genitū facta ſunt tēpora. *Hæc illo loquente, multi crediderūt in eū.* Vtinam & me loquēte multi qui aliud ſapiebāt intelligant, & credāt in eum. Quidā enim fortaſſe ſunt in iſta multitudine Arriani, non audeo ſuſpicari eſſe Sabellianos, qui ipſum patrem dicūt eſſe qui

Hiere. 23.
Ioan. 1.

filius eſt. Hæreſis quippe iſta nimis antiqua eſt, & paulatim euiſcerata: Arrianorũ autem adhuc videtur habere aliquã motionem quaſi cadaueris putreſcentis, aut certe vt multũ quaſi hominis animam agentis: oportet inde reliquos liberari, ſicut inde multi liberati ſunt. Et quidẽ iſta ciuitas eos non habebat: ſed poſteaquã multi peregrini aduenerũt, nonnulli & ipſi venerunt. Ecce hæc domino loquẽte, multi Iudæi crediderũt in eum, ecce & me loquente Arriani credant, non in me, ſed mecum in eo. *Dicebat ergo dominus ad eos qui crediderãt in eum Iudaos. Si vos manſeritis in verbo meo:* ideo mãſeritis, quia initiati eſtis, quia & ibi eſſe cœpiſtis: ſi manſeritis, hoc eſt, in fide quę in vobis eſſe credẽtibus cœpit, quò peruenietis? Vide quale initium quò perducit. Amaſti fundamẽtum, culmen attende, & ex iſta humilitate aliam celſitudinẽ quære. Fides enim humilitatem habet, cognitio & immortalitas & æternitas non habet humilitatẽ, ſed celſitudinẽ, erectionẽ, nullam defectionem, æternã ſtabilitatem nullam ab inimico expugnationem, nullum deficiendi timorẽ. Magnum eſt quod incipit a fide. ſed contemnitur fundamentum: ſolet etiã in ædificio ab imperitis contemni, foſſa fit grandis, lapides quoquo modo paſſim mittuntur, nulla ibi expolitio, nulla pulchritudo apparet, quomodo nec in arboris radice apparet aliqua pulchritudo, totũ tamen quicquid te delectat in arbore, de radice ſurrexit. Si vides radicẽ & non delectaris, vides arborem & miraris, Stulte quid miraris, inde ſurrexit quo non delectaris. Parum aliquid videtur fides credentiũ, non habes ſtaterã vnde appẽdas. Audi ergo quò perueniat, & vide quãta ſit: ſicut & ipſe dominus in
Matt. 17. alio loco dicit, Si habueritis fidẽ ſicut granũ ſinapis: quid humilius, quid vehemẽtius, quid minutius, quid feruẽtius? Ergo & vos ait, Si manſeritis in verbo meo, in quo crediditis, quò perducemini? *Vere diſcipuli mei eritis.* Et quid nobis prodeſt? *Et cognoſcetis veritatem.* Quid promittit credentibus fratres? Et cognoſcetis veritatem. Quid enim non illam cognouerant, quando dominus loquebatur? Si nõ cognouerant, quomodo crediderunt? Non quia cognouerunt crediderũt, ſed vt cognoſcerent crediderũt: credimus enim vt cognoſcamus, nõ cognoſcimus vt credamus: quod enim cognituri ſumus, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit. Quid eſt
1. Cor. 2. enim fides, niſi credere quod non vides? Fides ergo eſt quod nõ vides credere, veritas quod credidiſti videre: ſicut ipſe quodam

dam loco ait, Ideo dominus prius ad faciendã fidem ambulauit in terra. Homo erat, humilis factus eſt, ab omnibus videbatur, nec ab omnibus cognoſcebatur, à multis reprobabatur, à turba occidebatur, à paucis dolebatur, ſed tamẽ nec ab eis, à quibus dolebatur, nondũ ſicut erat cognoſcebatur. Totũ hoc quaſi initiũ eſt liniamentorũ fidei & ſtructuræ futuræ. Quod dominus ipſe attendẽs quodam loco ait, Qui diligit me, mandata mea cuſtodit: & qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & oſtendã meipſum illi: quẽ qui audiebant, vtique iam videbant: eis tamen ſi diligebant, videndũ ſe promittebat: ſic & hic cognoſcetis veritatẽ. Quid enim, quod dixiſti, non eſt veritas? Veritas eſt, ſed adhuc creditur, nondum videtur: ſi maneatur in eo quod creditur, peruenitur ad id quod videatur. Inde Ioannes ipſe ſanctus Euangeliſta in Epiſtola ſua, Dilectiſſimi, inquit, filij dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus. Iam ſumus & aliquid erimus. Quid plus erimus quàm ſumus? Audi, nondum apparuit quid erimus, ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus. Vnde? quoniam videbimus eum ſicuti eſt, magna promiſſio, ſed merces eſt fidei: quæris mercedem, opus præcedat: ſi credis, mercedem exige fidei: ſi autem non credis, fidei mercedẽ qua fronte quæris? Si ergo manſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eritis, vt contemplemini ipſam veritatẽ ſicuti eſt, non per verba ſonantia, ſed per lucem ſplendentem, cum ſignauerit nos, quod legitur in Pſalmo, Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. Moneta dei ſumus, nummus à theſauro aberrauimus, errore detritum eſt quod in nobis fuerat impreſſum, venit qui reformet quia ipſe formauerat. Quærit & ipſe nummũ ſuum, ſicut Cæſar nummum ſuum: ideo ait, Reddite Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & deo quæ dei ſunt: Cæſari nũmos, deo voſipſos: tunc ergo exprimetur veritas in nobis. Quid dicam charitati veſtræ? O ſi cor eſſet qualitercunque ſuſpirans in illam ineffabilem gloriam, ô ſi peregrinationem noſtram in gemitu ſentiremus, & ſeculum non amaremus, & ad eum qui nos vocauit, pia mente perpetuo pulſaremus. Deſiderium ſinus cordis eſt, capiemus, ſi deſiderium quantum poſſumus extendamus. Hoc nobiſcum agit ſcriptura diuina, hoc congregatio populorum, hoc celebratio ſacramentorum, hoc baptiſmus ſanctus, hoc cantica laudis dei, hoc ipſa noſtra diſputatio, vt hoc deſiderium non ſolum ſeminetur & germinet, verumetiam

Ioan. 14.

1. Ioan. 3.

Pſal. 4.

Luca. 20.

in modum tantæ capacitatis augeatur, vt idoneum ſit ſumere quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
1. Cor. 2. aſcendit. Sed amate mecũ, non amat multũ nummũ, qui amat deum. Et ego palpaui infirmitatẽ, non auſus ſum dicere, non amat nummũ, ſed non multum amat nummũ, quaſi amandus ſit nummus, ſed non multũ. O ſi deum digne amemus, nummos omnino non amabimus. Erit tibi nummus inſtrumẽtum peregrinationis, non irritamentũ cupiditatis, quo vtaris ad neceſſitatem, non quo fruaris ad delectationem. Deum ama ſi aliquid in te egit, quod audiſſe te laudas. † Vtere mundo, non te capiat mũdus quò intraſti, iter agis, exiturus veniſti, non remanſurus. Iter agis, ſtabulum eſt hæc vita, vtere nummo, quomodo viator in ſtabulo vtitur mẽſa, calice, vrceo, lectulo, dimiſſurus non permanſurus. Si tales fueritis, erigite cor ſi poteſtis & audite me, ſi tales fueritis, ad eius promiſſa venietis: non enim multum eſt ad vos, quia magna eſt manus eius qui vos vocauit: vocauit, inuocetur, dicatur illi, Vocaſti nos, vocamus te: ecce audiuimus vocantem, audi te inuocantes. Perduc quò promiſiſti, perfice quod inchoaſti, noli deſerere munera tua, noli deſerere agrum tuũ, germina tua intrent in horreum tuum. Abundant tempeſtates in mundo, ſed maior eſt qui fecit mundum: abundant tentationes, ſed non deficit qui in illo ſpem ponit in quo defectus nullus eſt. Ad hoc hortatus ſum iſta fratres, quia libertas de qua loquitur dominus noſter Ieſus Chriſtus, non huius tẽporis eſt: videte quid adiunxit, Vere diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, *Et veritas liberabit vos.* Quid eſt, liberabit vos? Liberos vos faciet. Denique Iudæi carnales, & ſecundũ carnem ambulantes, non hi qui crediderant, ſed in illa turba qui non crediderãt, iniuriam ſibi factam putauerũt quia dixit eis, Veritas liberabit vos: indignati ſunt ſeruos ſe eſſe ſignificatos. Et vere ſeruierãt, & exponit illis quæ ſit ſeruitus, & quæ ſit futura libertas, quã ipſe promittit. Sed de hac libertate & de illa ſeruitute, nimis longum eſt, vt hodie diſputemus.

† *aliàs audis & laudas.*

Ab eo quod ait, Dicebat autẽ Ieſus ad eos qui crediderant: vſque ad id quod dictum eſt, Si ergo vos filius liberauerit, vere liberi eritis.

Tractatus XLI.

QVod lectionem priſtinam ſequitur, & de ſancto Euangelio hodie nobis recitatũ eſt, tunc diſtuli dicere quoniam multa iam dixeram, & de libertate in qua nos vocauit gratia ſaiua

ſaluatoris, nō prætereunter neq; negligēter fuerat diſſerēdum: hinc hodie domino adiuuente ſtatuimus loqui vobis. Quibus enim loquebatur dominus Ieſus Chriſtus, Iudæi erāt, ex magna quidem parte inimici, ſed etiā amici ex quadam parte iam facti & futuri: nam quoſdā ibi videbat, ſicuti iam diximus, qui poſt eius paſſionem fuerāt credituri, hos intuēs dixerat, Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Erant ibi etiam qui hæc loquente illo continuo crediderunt, ipſis locutus eſt quod audiuimus hodie. *Dicebat ergo Ieſus ad eos qui crediderāt ei Iudæos, Si manſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eritis.* Manēdo eritis: quia enim nūc credentes eſtis manendo vidētes eritis: ideo ſequitur, *Et cognoſcetis veritatē.* Veritas incommutabilis eſt. veritas panis eſt, mētes reficit, nec defecit, mutat veſcentem, nō ipſa in veſcente mutatur. Ipſa eſt veritas verbum dei deus apud deū vnigenitus filius: hæc enim veritas carne induta eſt propter nos, vt de Maria virgine naſceretur, & impleretur prophetia, Veritas de terra orta eſt. Hęc ergo veritas cū Iudęis loqueretur, latebat in carne, latebat autem non vt negaretur, ſed vt differretur, differretur vt in carne pateretur, in carne autem pateretur, vt caro peccati redimeretur. Stans itaq; cōſpicuus ſecundū infirmitatē carnis dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ſecundū maieſtatē diuinitatis occultus, dixit ad eos qui ei cū hæc loqueretur crediderant, Si manſeritis in verbo meo, vere diſcipuli mei eritis: Qui enim perſeuerauerit vſq; in finē, hic ſaluus erit: & cognoſcetis veritatem quæ modo vos latet & loquitur vobis. *Et veritas liberabit vos.* Hoc verbū dominus ad libertatem poſuit, liberabit vos: nihil eſt enim aliud proprie liberat, niſi liberū facit: quomodo ſaluat nihil eſt aliud quam ſaluū facit: quomodo ſanat nihil eſt aliud quàm ſanū facit: ditat, nihil eſt aliud quàm diuitē facit: ſic liberat, nihil eſt aliud quā liberū facit. Hoc in verbo Græco planius eſt: nam in Latina cōſuetudine plerunq; dicimus hominem liberari, quod ad libertatē non pertinet, ſed tantum ad ſalutem: ſicut quiſquam dicitur liberari ab infirmitate, vſitate dicitur, nō tamen proprie. Sic autem poſuit dominus hoc verbum, vt diceret, Et veritas liberabit vos vt in Græca lingua nemo dubitet eum de libertate dixiſſe. Denique & Iudæi ſic intellexerunt & reſponderunt ei non illi qui iam crediderant, ſed illi qui in turba erant nondum credentes, *Reſponderunt ei, Semē Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam.*

Pſal. 84.

Matt. 10.

quomodo tu dicis, liberi eritis? Non autem dixerat dominus, liberi eritis, ſed veritas liberabit vos. In quo tamen verbo illi, quia ſicut dixi patet in Græco non intellexerunt niſi libertatem, & extulerunt ſe quòd ſemen eſſent Abrahæ, & dixerunt, ſemẽ Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquã, quomodo tu dicis, liberi eritis? O pellis inflata, non eſt iſta magnitudo, ſed tumor. Et hoc ipſum ſecundum huius temporis libertatem quomodo verum dixiſtis, nemini ſeruiuimus vnquam? Ioſeph non eſt venundatus? Prophetæ ſancti in captiuitatem non ſunt ducti? Deinde nonne ipſe ille eſt populus, qui in Aegypto lateres faciebat, & regibus duris, non ſaltẽ in auro & argẽto, ſed in luto ſeruiebat? Si nemini ſeruiſtis vnquã, ô ingrati, quid eſt quod aſſidue vobis imputat deus, quòd vos de domo ſeruitutis liberauit? An forte patres veſtri ſeruierũt, vos autem qui loquimini, nemini vnquã ſeruiuiſtis? Quomodo ergo ſoluebatis iam tributa Romanis? Vnde & ipſi veritati laqueum quaſi captionis propoſuiſtis, vt diceretis, Licet reddere tributum Cæſari? vt ſi dixiſſet, licet, teneretis eũ quaſi male optaſſet libertati ſeminis Abrahæ: ſi autẽ diceret, non licet, calũniaremini apud reges terrę, quòd prohiberet regibus tributa perſolui. Merito prolato nũmo victi eſtis, & captioni veſtræ voſipſi eſtis reſpondere cõpulſi: ibi enim vobis dictũ eſt, Reddite Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & deo quæ dei ſunt: cum voſipſi reſpondiſſetis, quòd nũmus haberet imaginẽ Cæſaris: quia ſicut quærit Cæſar in nummo imaginẽ ſuam, ſic deus quęrit in homine ſuã: hæc ergo reſpondit Iudæis. Mouet enim me fratres, hominũ vana ſuperbia, qui etiã de ipſa quã carnaliter intelligebant, ſua libertate mentiti ſunt dicẽtes, Nemini ſeruiuimus vnquã. Dominus autẽ quid eis reſpõderit, hoc potius & intentius audiamus, ne & noſipſi ſerui inueniamur. *Reſpondit enim eis Ieſus: Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Seruus eſt, ſed vtinã hominis & nõ peccati? Quis nõ ſub his verbis contremiſcat? Præſtet nobis dominus noſter Ieſus Chriſtus, id eſt, & mihi & vobis, vt pro ſententia loquar de hac libertate appetenda, & de illa ſeruitute vitãda. Amen amen dico vobis, veritas dicit: & quale eſt domini noſtri dicere, Amen amen dico vobis. Multum cõmendat quod ita pronunciat, quodámodo ſi dici fas eſt, iuratio eius eſt, amen amen dico vobis. Amen quippe interpretatur verum: & tamen non eſt interpretatum, cum potuiſſet dici, verum dico vobis.

Matt. 22.

Nec

Nec Græcus hoc interpres auſus eſt facere, nec Latinus : nam hoc verbum quod eſt amen, nec Græcũ eſt, nec Latinum, ſed Hebræum: ſic manſit, non eſt interpretatũ, vt honorem haberet velamento ſecreti, non vt eſſet negatum, ſed ne vileſceret nudatum. nec ſemel tamen, ſed bis à domino dictum eſt, amen amen dico vobis. Iam quantum hoc commēdatum ſit, ex ipſa geminatione cognoſcite. Quid eſt ergo cōmendatum? Verum verum dico vobis, veritas dicit. Quæ vtique etſi nō diceret, verum dico, mentiri omnino non poſſet. Tamen commendat, tamen inculcat, dormiētes quodãmodo excitat, intentos facit, contemni non vult. Quid dicit? Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. O miſerabilis ſeruitus. Plerunq; homines cũ dominos malos patiũtur, venales ſe petunt, non quærentes dominum non habere, ſed ſaltem mutare : ſeruus peccati quid faciat? Quem interpellet? Apud quem ſe venalem petat? Deinde ſeruus hominis aliquando ſui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo requieſcit : ſeruus peccati quò fugit? ſecum ſe trahit quocunq; fugerit. Non fugit ſeipſam mala conſcientia, non eſt quò eat, ſequitur ſe, imò non recedit a ſe : peccatum enim quod facit intus eſt. Fecit peccatum, vt aliquam corporalem caperet voluptatem, voluptas tranſit, peccatũ manet. præterit quod delectabat, remãſit quod pungat : mala ſeruitus. Aliquando fugiunt homines ad Eccleſiam, & plerunq; eos patimur quanqua indiſciplinatos, * volentes carere dominis qui nolunt carere peccatis. Aliquando autem etiã illicito iugo & improbo ſubiecti fugiunt ad Eccleſiã, quia retinentur ingenui ad ſeruituté, & interpellatur Epiſcopus, & niſi curet operã impendere, ne ingenuitas opprimatur, immiſericors deputatur. Ad Chriſtum omnes fugiamus, contra peccatum deum liberatorem interpellemus: venales nos petamus, vt eius ſanguine redimamur : dicit enim dominus, Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini: ſine precio, ſcilicet veſtro, quia meo. Hoc dominus dicit. ipſe enim precium dedit, non argentum, ſed ſanguinem ſuum: nam nos & ſerui & egeni remanſeramus. Liberat ergo ab hac ſeruitute ſolus dominus : qui illam non habuit, ipſe de illa liberat, ſolus enim in hac carne venit ſine peccato : nam quos videtis in manibus matrum paruulos ferri, nondum ambulant, & iam ſunt compediti, traxerunt enim de Adam quod ſoluatur à Chriſto. Pertinet etiam ad ipſos cum baptizantur iſta

Amen.

De iis qui fugiũt ad Eccleſiã.

Eſa. 52.

** nolentes carere dominis, qui nolunt carere peccatis.*

gratia,quam dominus pollicetur, quia de peccato ſolus liberare poteſt,qui venit ſine peccato,& factus eſt ſacrificium pro
2.Cor.5. peccato:audiſtis enim cum Apoſtolus legeretur,pro Chriſto, inquit,legatione fungimur, tanquã deo exhortante per nos: obſecramus pro Chriſto,id eſt, tanquã vos Chriſtus obſecret, quid? reconciliamini deo. Si exhortatur & obſecrat Apoſtolus vt reconciliemur deo, inimici eramus deo: nemo enim reconciliatur niſi ex inimicitiis: inimicos autem nos nõ natura, ſed peccata fecerunt. Vnde inimici illius, inde ſerui peccati. Non habet deus liberos inimicos,neceſſe eſt ſerui ſint:& ſerui remanebunt,niſi ab illo liberentur,cui peccando inimici eſſe voluerunt. Obſecramus ergo,inquit,pro Chriſto, reconciliamini deo. Quomodo autem recõciliamur,niſi ſoluatur quod
Iſa.59. inter nos & ipſum ſeparat? ait enim Propheta, Non grauauit aurem ne audiat, ſed peccata veſtra ſeparant inter vos & deũ: quia ergo non reconciliamur niſi ablato quod in medio eſt, & poſito quod in medio ſit. Eſt enim mediũ ſeparans, ſed contrà eſt mediator reconcilians: mediũ ſeparans eſt peccatũ, mediator reconcilians eſt dominus Ieſus Chriſtus, vnus enim
1.Tim.2. deus, & vnus mediator dei, & hominũ homo Chriſtus Ieſus. Vt ergo tollatur materia ſeparans quod eſt peccatũ venit ille mediator, & factus eſt ſacrificium ſacerdos ipſe. Et quia ſacrificium factus eſt pro peccato, offerens ſeipſum in holocauſtum in cruce paſſionis ſuæ: ſequitur Apoſtolus & dicit, cũ dixiſſet, obſecramus pro Chriſto recõciliamini deo quaſi diceremus, quomodo poterimus reconciliari? Eum,inquit, id eſt ipſum
2.Cor.5. Chriſtum,qui nõ nouerat peccatum, peccatũ pro nobis fecit, vt nos ſimus iuſtitia dei in ipſo,eum ipſum,inquit, Chriſtum
Rom.8. deum, qui non nouerat peccatũ. Venit enim in carne, hoc eſt, in ſimilitudine carnis peccati, nõ tamen in carne peccati, non habens vllum omnino peccatum, & ideo factus eſt verum ſacrificium pro peccato; quia nullum habebat ipſe peccatum. Sed fortè de ſenſu meo dixi, quia peccatum ſacrificiũ eſt pro peccato qui legerunt agnoſcant, qui nõ legerunt, non ſint pigri, non ſint inquam, pigri ad legendũ, vt veraces ſint ad intel-
*†al. indicandum. ligendum. * † Cum de ſacrificiis enim præciperet deus offerendis pro peccato, in quibus ſacrificiis non erat expiatio peccatorum ſed vmbra futurorum, eadem ipſa ſacrificia, eaſdem ipſas hoſtias, eaſdem ipſas victimas, eadem ipſa animalia quæ admouebantur mactando pro peccatis, in quorum ſanguine ſanguis

ſanguis ille figurabatur peccata lex appellat, vſqueadeo vt in quibuſdam locis ſcriptum ſit ita, vt ſacerdotes immolaturi ponerent manus ſuas ſuper caput peccati, id eſt, ſuper caput victimæ immolandæ pro peccato. Tale ergo peccatũ, id eſt, ſacrificium pro peccato, factus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui non nouerat peccatũ, merito liberat ab hac ſeruitute peccati, ille qui dicit in Pſalmis, Factus ſum tanquam homo ſine adiutorio inter mortuos liber: ſolus enim liber, quia non habebat peccatũ: ipſe enim dicit in Euangelio. Ecce venit princeps huius mundi, diabolum ſignificans venturum in Iudæis perſecutoribus: ecce, inquit, venit, & in me nihil inueniet. Nõ quomodo in eis quos occidit etiam iuſtos, inuenit qualecũq; peccatũ, in me nihil inueniet: & tanquam ei diceretur, ſi nihil in te inueniet, quare te occidet? ſubiecit & ait, Sed vt ſciant omnes quia voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc. Non, inquit morte mei peccati neceſſitate perſoluo, ſed in eo quòd morior volũtatẽ patris mei facio, pluſq; ibi facio quàm patior, quia ſi nollẽ, nec paſſus eſſem: habes illũ alio loco dicentem, Poteſtatẽ habeo ponẽdi animã meam, & poteſtatem habeo iterũ ſumendi eam: ecce vere inter mortuos liber. Cum ergo omnis qui facit peccatum, ſeruus ſit peccati, quæ ſit ſpes nobis libertatis audite, *Seruus autem*, inquit, *non manet in domo in æternum.* Eccleſia eſt domus, ſeruus peccator eſt, intrant multi in Eccleſiã peccatores: non ergo dixit, ſeruus non eſt in domo: ſed, non manet in domo in æternũ. ſi ergo nullus ibi ſeruus erit, quis ibi erit? Cum enim rex iuſtus ſederit in throno, ſicut ſcriptura loquitur, quis gloriabitur caſtũ ſe habere cor? aut quis gloriabitur mundũ ſe eſſe à peccato? Multũ nos terruit ô fratres mei dicendo, ſeruus non manet in domo in æternum: adiungit autẽ & dicit, *Filius autẽ manet in æternum.* Ergo ſolus in domo ſua erit Chriſtus, nullus illi populus cohærebit: cui hæret caput, ſi nõ erit corpus? An forte totum hoc filius, caput & corpus: nõ enim ſine cauſa, & terruit, & ſpem dedit. Terruit, ne peccatũ amaremus: ſpem dedit, ne de peccati ſolutione diffideremus. *Omnis*, inquit, *qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Seruus autẽ non manet in domo in æternũ. Quæ ergo nobis ſpes eſt, qui nõ ſumus ſine peccato? audi ſpem tuã, filius manet in æternũ. *Si ergo filius vos liberauerit, tunc vere liberi eritis.* hæc ſpes noſtra eſt fratres, vt à libero liberemur, & liberando ſeruos nos faciat: ſerui enim

Pſal. 87. Ioan. 14. Ioan. 10. Pſal. 87. Prou. 20.

eramus cupiditatis, liberati ſerui efficimur: charitatis: hoc & *Galat.5.* Apoſtolus dicit, Vos autē fratres in libertatē vocati eſtis, tantum ne libertatē in occaſionē carnis detis, ſed per charitatem ſeruite inuicē: nō ergo dicat Chriſtianus, Liber ſum, in libertatē vocatus ſum: ſeruus erā, ſed redēptus ſum, & ipſa redemptione liber effectus ſum, faciā quod volo, nemo me prohibeat à voluntate mea ſi liber ſum: ſed ſi iſta voluntate peccatū facis, ſeruus es peccati. Noli ergo libertate abuti ad libere peccandum, ſed vtere ad non peccandum: erit enim voluntas tua libera, ſi fuerit pia. eris liber ſi fueris ſeruus, liber peccati, ſer- *Rom.6.* uus iuſtitiæ dicente Apoſtolo, Cum ſerui eſſetis peccati, liberi eratis iuſtitiæ: nūc autē liberati a peccato, ſerui autē facti deo, habetis fructū veſtrū in ſanctificationē, finē vero vitā æternā. Hoc conemur vt id agamus, prima libertas eſt carere criminibus. Intendite fratres mei intēdite, ne forte poſſim perducere vobis ad ſenſum, & qualis modo ſit, & qualis futura ſit iſta libertas. Quemlibet valde iuſtum diſcutias in hac vita, quanuis iam ſit dignus iuſti vocabulo, non eſt tamen ſine peccato: audi *1.Ioan.1.* ipſum ſanctum Ioannē, cuius & hoc Euangelium eſt, in Epiſtola ſua dicentem, Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Solus hoc dicere potuit in mortuis liber, de ſolo dici potuit qui non nouerat peccatum, de ſolo dici potuit, etenim expertus eſt omnia ſecundum ſimilitudinem ſine peccato: ſolus dicere *Ioan.14.* potuit: Ecce veniet princeps mundi, & in me nihil inueniet: quemcunq; alium licet iuſtum diſcuſſeris, non omnimodo eſt ſine peccato. Nec qualis erat Iob, cui dominus tale teſtimonium perhibebat, vt diabolus inuideret, & poſtularet tentandum, tentās ſuperaretur vt ille probaretur: ideo autē ille probatus eſt, non quia latebat deum coronandus, ſed vt innote- *Iob 25.* ſceret hominibus imitandus: etiam ipſe Iob quid dicit, Quis enim mundus? nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. Sed planè multi iuſti dicti ſunt ſine querela, quod intelligitur ſine crimine; nulla enim querela iuſta eſt de his in rebus humanis qui nō habent crime: crimen autē eſt peccatum *Diſt.81. cap.apoſt.* graue accuſatione & dānatione digniſſimum. Non ergo deus quædam peccata dānat, quædam iuſtificat & laudat. nulla laudat, ſed odit omnia. Quomodo odit medicus ægritudinem ægroti, & id agit curando vt ægritudo pellatur, æger leuetur: ſic deus gratia ſua hoc in nobis agit, vt peccatum conſumatur, homo

homo liberetur. Sed quando cõſumitur inquies? ſi minuitur, quare non conſumitur? minuitur autem in vita proficiẽtium, quod in vita conſumitur perfectorum: prima eſt ergo libertas, carere criminibus: ideo & Apoſtolus Paulus quãdo elegit ordinãdos vel presbyteros vel diaconos, & quicunq; ordinãdus eſt ad præpoſituram Eccleſiæ: non ait, ſi quis ſine peccato eſt: hoc enim ſi diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur, ſed ait, Si quis ſine crimine eſt ſicut eſt homicidium, *1.Timo.3.* adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, *ad Titũ.1.* ſacrilegiũ, & cætera huiuſmodi: cum cœperit ea nõ habere homo, debet autem non habere omnis Chriſtianus, homo incipit caput erigere ad libertatem, ſed iſta inchoata eſt, non perfecta libertas. Quare, inquit, aliquis non eſt perfecta libertas. Quia video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mẽtis meæ: non enim quod volo hoc ago, ſed quod *Roma.7.* odi illud facio. Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpiritum, & *Gala.5.* ſpiritus aduerſus carnẽ, vt nõ ea quæ vultis illa faciatis ex parte libertas, ex parte ſeruitus: nõdũ tota, nõdũ pura, nondũ plena libertas, quia nõdũ plena æternitas: habemus enim ex parte infirmitatem, ex parte accepimus libertatẽ, quicquid peccatũ eſt à nobis antea, deletum eſt in baptiſmo: nunquid quia deleta eſt tota iniquitas, nulla remanſit infirmitas? ſi non remãſiſſet, ſine peccato hic viueremus. Quis autem audeat hoc dicere niſi ſuperbus? niſi miſericordia liberatoris indignus? niſi qui ſeipſum vult decipere, & in quo veritas non eſt? ergo ex eo quod remanſit aliquid infirmitatis audeo dicere, ex qua parte ſeruimus deo, liberi ſumus: ex qua parte ſeruimus legi peccati, adhuc ſerui ſumus: vnde dicit Apoſtolus quod dicere cœperamus, Cõdelector legi dei ſecũdum interiorem hominẽ: ecce *Roma.7.* vnde liberi, vnde condelectamur legi dei. Libertas enim delectat, nam quandiu timore facis quod iuſtum eſt, non deus te delectat, quandiu adhuc ſeruus facis, non te delectat: delectet te, & liber es. Noli timere pœnã, ſed ama iuſticiam: nõdum potes amare iuſtitiã, time vel pœnam, vt peruenias ad amandam iuſtitiam: ergo iam ille ex parte ſuperiore liberũ ſe eſſe ſentiebat, vnde dicebat, Condelector legi dei ſecundum interiorem hominem. Delectat me lex, delectat me quod iubet lex, delectat me ipſa iuſtitia. Video autem aliã legem in mẽbris meis, hæc eſt quæ remanſit infirmitas, repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.

Et ex

eramus cupiditatis, liberati ſerui efficimur: charitatis: hoc &
Galat.5. Apoſtolus dicit, Vos autẽ fratres in libertatẽ vocati eſtis, tantum ne libertatẽ in occaſionẽ carnis detis, ſed per charitatem ſeruite inuicẽ: nõ ergo dicat Chriſtianus, Liber ſum, in libertatẽ vocatus ſum: ſeruus erã, ſed redẽptus ſum, & ipſa redemptione liber effectus ſum, faciã quod volo, nemo me prohibeat à voluntate mea ſi liber ſum: ſed ſi iſta voluntate peccatũ facis, ſeruus es peccati. Noli ergo libertate abuti ad libere peccandum, ſed vtere ad non peccandum: erit enim voluntas tua libera, ſi fuerit pia. eris liber ſi fueris ſeruus, liber peccati. ſer-
Rom.6. uus iuſtitiæ dicente Apoſtolo, Cum ſerui eſſetis peccati, liberi eratis iuſtitiæ: nũc autẽ liberati à peccato, ſerui autẽ facti deo, habetis fructũ veſtrũ in ſanctificationẽ, finẽ vero vitã æternã. Hoc conemur vt id agamus, prima libertas eſt carere criminibus. Intendite fratres mei, intẽdite, ne forte poſſim perducere vobis ad ſenſum, & qualis modo ſit, & qualis futura ſit iſta libertas. Quemlibet valde iuſtum diſcutias in hac vita, quanuis iam ſit dignus iuſti vocabulo, non eſt tamen ſine peccato: audi
1.Ioan.1. ipſum ſanctum Ioannẽ, cuius & hoc Euangelium eſt, in Epiſtola ſua dicentem, Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Solus hoc dicere potuit in mortuis liber, de ſolo dici potuit qui non nouerat peccatum, de ſolo dici potuit, etenim expertus eſt omnia ſecundum ſimilitudinem ſine peccato: ſolus dicere
Ioan.14. potuit: Ecce veniet princeps mundi, & in me nihil inueniet: quemcunq; alium licet iuſtum diſcuſſeris, non omnimodo eſt ſine peccato. Nec qualis erat Iob, cui dominus tale teſtimonium perhibebat, vt diabolus inuideret, & poſtularet tentandum, tentãs ſuperaretur vt ille probaretur: ideo autẽ ille probatus eſt, non quia latebat deum coronandus, ſed vt innote-
Iob 25. ſceret hominibus imitandus: etiam ipſe Iob quid dicit, Quis enim mundus? nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. Sed planè multi iuſti dicti ſunt ſine querela, quod intelligitur ſine crimine; nulla enim querela iuſta eſt de his in rebus humanis qui nõ habent crimẽ: crimen autẽ eſt peccatum
Diſt.81. graue accuſatione & dãnatione digniſſimum. Non ergo deus
cap. apoſt. quædam peccata dãnat, quædam iuſtificat & laudat. nulla laudat, ſed odit omnia. Quomodo odit medicus ægritudinem ægroti, & id agit curando vt ægritudo pellatur, æger leuetur: ſic deus gratia ſua hoc in nobis agit, vt peccatum conſumatur,

homo

homo liberetur. Sed quando cõſumitur inquies? ſi minuitur, quare non conſumitur? minuitur autem in vita proficiẽtium, quod in vita conſumitur perfectorum: prima eſt ergo libertas, carere criminibus: ideo & Apoſtolus Paulus quãdo elegit ordinãdos vel presbyteros vel diaconos, & quicunq; ordinãdus eſt ad præpoſituram Eccleſiæ: non ait, ſi quis ſine peccato eſt: hoc enim ſi diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur, ſed ait, Si quis ſine crimine eſt ſicut eſt homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, ſacrilegiũ, & cætera huiuſmodi: cum cœperit ea nõ habere homo, debet autem non habere omnis Chriſtianus, homo incipit caput erigere ad libertatem, ſed iſta inchoata eſt, non perfecta libertas. Quare, inquit, aliquis non eſt perfecta libertas. Quia video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mẽtis meæ: non enim quod volo hoc ago, ſed quod odi illud facio. Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt nõ ea quæ vultis illa faciatis: ex parte libertas, ex parte ſeruitus: nõdũ tota, nõdũ pura, nondũ plena libertas, quia nõdũ plena æternitas: habemus enim ex parte infirmitatem, ex parte accepimus libertatẽ, quicquid peccatũ eſt à nobis antea, deletum eſt in baptiſmo: nunquid quia deleta eſt tota iniquitas, nulla remanſit infirmitas? ſi non remãſiſſet, ſine peccato hic viueremus. Quis autem audeat hoc dicere niſi ſuperbus? niſi miſericordia liberatoris indignus? niſi qui ſeipſum vult decipere, & in quo veritas non eſt? ergo ex eo quod remanſit aliquid infirmitatis audeo dicere, ex qua parte ſeruimus deo, liberi ſumus: ex qua parte ſeruimus legi peccati, adhuc ſerui ſumus: vnde dicit Apoſtolus quod dicere cœperamus, Cõdelector legi dei ſecũdum interiorem hominẽ: ecce vnde liberi, vnde condelectamur legi dei. Libertas enim delectat; nam quandiu timore facis quod iuſtum eſt, non deus te delectat, quandiu adhuc ſeruus facis, non te delectat: delectet te, & liber es. Noli timere pœnã, ſed ama iuſticiam: nõdum potes amare iuſtitiã, time vel pœnam, vt peruenias ad amandam iuſtitiam: ergo iam ille ex parte ſuperiore liberũ ſe eſſe ſentiebat, vnde dicebat, Condelector legi dei ſecundum interiorem hominem. Delectat me lex, delectat me quod iubet lex, delectat me ipſa iuſtitia. Video autem aliã legem in mẽbris meis, hæc eſt quæ remanſit infirmitas, repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.

1. Timo. 3. *ad Titũ. 1.* *Roma. 7.* *Gala. 5.* *Roma. 7.*

Et ea

Et ex hac parte ſentit captiuitatē, vbi non eſt impleta iuſtitia: nā vbi cōdelectatur legi dei, nō captiuus, ſed legis amicus eſt: & ideo liber, quoniam amicus. Quid ergo ex eo quod reſtat? Quid niſi reſpiciamus ad illū, qui dixit, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis? Deniq; & ipſe qui loquebatur ad illum reſpexit, Infœlix ego homo, quis me liberabit, inquit, de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtū dominū noſtrum: ergo ſi vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis: deniq; ita cōcluſit. Igitur ipſe ego mēte ſeruio legi dei, carne autem legi peccati: ipſe ego, inquit: non enim duo ſumus inter nos contrarij de diuerſis principiis venientes, ſed ego ipſe mente ſeruio legi dei, carne autē legi peccati, quādiu languor obluctatur ſaluti. Sed ſi carne ſeruis legi peccati, fac quod ait ipſe Apoſtolus. Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendū deſideriis eius, neq; exhibeatis mēbra veſtra arma iniquitatis peccato: nō ait, nō ſit: ſed, non regnet, Quandiu viuis, peccatū neceſſe eſt eſſe in mēbris tuis, ſaltem illi regnum auferatur, non fiat quod iubet. Surgit ira, noli dare iræ linguam ad maledicendum, noli dare iræ manum aut pedem ad feriendum: non ſurgeret iſta ira irrationabilis, niſi peccatum eſſet in membris: ſed tolle illi regnum, non habeat arma vnde contra te pugnet, diſcet etiam non ſurgere, cum arma non cœperit inuenire: non exhibeatis mēbra veſtra arma iniquitatis peccato, ſed induite arma iuſtitiæ, alioquin toti captiui eritis, & non erit dicere, mente ſeruio legi dei: mens enim ſi teneat arma, membra non mouentur in miniſterium furentis peccati. Teneat arcem imperator interior, quia ſub maiore imperatore iuuādus aſſiſtit, frænet iram, coërceat concupiſcentiam: ineſt tamē quod frænetur, ineſt quod coërceatur, ineſt quod teneatur. Quid autem volebat ille iuſtus mente ſeruiens legi dei, niſi vt omnino non eſſet quod frænaretur? Et hoc debet conari omnis qui tendit ad perfectionem, vt & ipſa concupiſcentia cui non dantur ad obediendū membra, quotidie in proficiente minuatur. Velle, inquit, adiacet mihi, perficere autē bonum non inuenio: nunquid dixit, non mihi adiacet facere bonū? ſi hoc dixiſſet, ſpes nulla eſſet: non ait, non mihi adiacet facere: ſed, non mihi adiacet perficere. Quæ eſt enim perfectio boni, niſi cōſummatio † & finis mali? Quæ eſt autem conſummatio mali, niſi quod lex dicit, Non concupiſces? Omnino non concupiſcere perfectio boni eſt, quia

Rom.6.

† aliàs conſumptio. Et ſic deinceps.

Exod 20.

quia conſummatio mali eſt. Hoc dicebat ille, perficere bonum non mihi adiacet quia non poterat facere vt non concupiſceret: faciebat tantũ vt cõcupiſcentiã refrænaret, vt concupiſcentiæ membra ad ſatellitiũ non præberet. Perficere ergo, inquit, bonum non mihi adiacet. Non poſſũ implere quod dictum eſt non cõcupiſces. Quid ergo opus eſt vt impleas, poſt concupiſcentias tuas non eas. Hoc age interim quandiu ſunt illicitæ concupiſcentiæ in carne tua, poſt concupiſcentias tuas nõ eas. Mane in ſeruitute dei, in libertate Chriſti, mente ſerui legi dei tui. Nolito dare concupiſcentiis tuis vires, ſequendo eas, vires eis addis: dãdo eis vires quomodo vincis, quando cõtra te inimicos nutris viribus tuis? Quæ igitur libertas plena atque perfecta eſt in illo domino Ieſu, qui dixit Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis, quando plena & perfecta libertas erit? Quando nullæ inimicitiæ, quando nouiſsima inimica deſtruetur mors. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt. Abſorpta eſt mors in victoria: Vbi eſt mors contentio tua? Quid eſt, vbi eſt mors contentio tua? Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ſed quando peccati caro vigebat. Vbi eſt mors contentio tua? Iam viuemus, iam non moriemur in illo, qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, vt qui viuunt, inquit, iam non ſibi viuãt, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Precemur medicum ſaucii, portemur in ſtabulum curandi. Ille eſt enim qui promittit ſanitatem, qui miſertus eſt in via ſemiuiuo à latronibus derelicto, infudit oleum & vinum, curauit vulnera, leuauit in iumentum, perduxit in ſtabulum, ſtabulario cõmendauit. Cui ſtabulario? Forte illi qui dixit, Pro Chriſto legatione fungimur. Dedit etiam duos nummos qui impenderentur ſaucio curando. forte ipſa ſunt duo præcepta; in quibus tota lex pendet & Prophetæ. Ergo fratres & Eccleſia hoc tempore in qua ſaucius ſanatur, ſtabulum eſt viatoris, ſed ipſi eccleſiæ ſurſum eſt hæreditas poſſeſſoris.

1.Cor.15. Gala.5. 2.Cor.5. Luca.10. 2.Cor.5. Matt.22.

Ab eo quod ſcriptum eſt. Scio quòd filij Abraha eſtis ſed quaritis me interficere: Vſque ad id quod ſcriptum eſt, Propterea vos non auditis. quia ex deo non eſtis: Tractatus XLII.

DOminus noſter etiam in forma ſerui non ſeruus, ſed in forma etiam ſerui dominus, fuit quippe illa carnis forma ſeruilis,

ſeruilis, ſed quanuis eſſet ſimilitudo carnis peccati, non erat caro peccati, libertatem promiſit credentibus in ſe: Iudæi vero tanquam de ſua libertate ſuperbientes, dedignati ſunt fieri liberi, cum eſſent ſerui peccati: ideo autem ſe liberos eſſe dixerunt, quia ſemen erant Abrahæ. Quid ergo eis reſpondit ad hæc dominus, hodierna lectio cum recitaretur, audiuimus. *Scio*, inquit, *quia filij Abrahæ eſtis, ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis.* Agnoſco vos, inquit, filij Abrahæ eſtis, ſed quæritis me interficere, agnoſco carnis originem, non cordis fidem. Filij Abrahæ eſtis, ſed ſecundum carnem, ideo, inquid, quæritis me occidere: ſermo enim meus non capit in vobis: ſi ſermo meus caperetur, caperet: ſi caperemini, intra retia fidei tanquam piſces concluderemini. Quid eſt ergo non capit in vobis? Non capit cor veſtrum, quia non recipitur à corde veſtro: ſic enim eſt ſermo dei, & ſic eſſe debet fidelibus tanquam piſci hamus: tunc capit quando capitur, nec fit iniuria illis qui capiuntur: ad ſalutem quippe, nõ ad perniciem capiuntur: vnde dominus diſcipulis ſuis ait. Venite poſt me, & faciam vos piſcatores hominum. Non ergo iſti erant tales, & tamen filij Abrahæ erant, filij hominis dei homines iniqui: trahebant enim carnis genus, ſed degeneres facti erant, non imitando fidem illius cuius filij erant: audiſtis certe dominum dicentem, Scio quia filij Abrahæ eſtis, audite quid dicat poſtea, *Ego quod vidi apud patrem meum loquor, & vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum facitis* Iam dixerat, ſcio quia filij Abrahæ eſtis. Quid autem faciunt quod eis dixit, quæritis me occidere, hoc apud Abraham nunquam viderunt. Dominus autem patrem deum voluit intelligi cum dixit, Quæ vidi apud patrem meum loquor: veritatem vidi, veritatem loquor, quia veritas ſum. Si enim dominus veritatem loquitur quam vidit apud patrem, ſe vidit, & ſe loquitur, quia ipſe eſt veritas patris quam vidit apud patrẽ. ipſe eſt enim verbum, quod verbum erat apud deum. Iſti ergo malũ quod faciũt, quod dominus obiurgat & corripit, vbi viderũt? Apud patrem ſuum. Cum audieritis in conſequentibus apertius dictum, quis ſit eorum pater: tunc intelligemus qualia viderint apud talem patrem: adhuc enim non nominat patrẽ ipſorum, paulo ſuperius Abraham cõmemorauit ſed carnis origine, nõ vitæ ſimilitudine. Dicturus eſt alterũ patrem illorum, qui nec genuit eos nec creauit vt homines eſſent, ſed tamẽ filij erant,

Roma. 8.

Matth. 4.

eius

eius inquantum mali erant,non inquantum homines erant,in quo imitati non quod creati. *Reſponderunt & dixerunt ei, Pater noſter Abraham eſt.* quaſi dicerent,quid dicturus es tu contra Abraham,aut ſi aliquid potes audere reprehendere Abraham: non quia dominus non audebat reprehendere Abrahã, ſed talis erat Abraham qui non reprehẽderetur à domino,ſed potius laudaretur: tamen iſti videbantur eum prouocare, vt aliquid mali diceret de Abrahã,& eſſet occaſio faciendi quod cogitabant. Pater noſter Ahraham eſt. Audiamus quomodo eis reſponderit dominus, cum illorum damnatione laudans Abraham. *Dicit eis Ieſus ſi filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite:nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum.quam audiui à deo hoc Abrahã nõ fecit.* Ecce ille laudatus iſti damnati. Abraham non erat homicida. Non dico,inquit,ego dominus ſum Abrahæ:quod ſi diceret verum diceret:nam dixit alio loco, Ante Abraham ego ſum:tũc eum illi lapidare voluerunt. Non dixit hoc, interim quòd videtis, quòd aſpicitis quòd me ſolum putatis,homo ſum, hominem dicentem vobis quod audiuit à deo,quare vultis occidere,niſi quia non eſtis filij Abrahæ? Et tamen ſuperius ait, Scio quia filij Abrahæ eſtis,non negat eorũ originem,ſed facta condemnat: caro eorum ex illo erat, ſed vita non erat.Nos autẽ chariſsimi,nunquid de genere venimus Abrahæ, aut vllo modo Abrahã pater noſter fuit ſecundũ carnem?Originem de carne eius caro Iudæorum ducit,non caro Chriſtianorum, nos de aliis gentibus venimus,& tamen imitando Abrahæ fidem filij facti ſumus:audi Apoſtolũ, Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones *Gala. 3.*
& ſemini eius. Nõ dicit,inquit,& ſeminibus quaſi in multis, ſed tanquã in vno & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Si autem vos Chriſti ergo ſemen Abrahæ eſtis,ſecundum promiſsionẽ hæredes. Nos ergo facti ſumus ſemen Abrahæ gratia dei,non de carne Abrahæ. Fecit illi cohæredes deus: illos exhæredauit, iſtos adoptauit, & de arbore illa oliuæ cuius radix eſt in Patriarchis, ramos naturales ſuperbos amputauit, humilem *Roma. 11.*
oleaſtrum inſeruit: ideo cum venirent ad Ioannẽ baptizandi Iudæi erupit in illos,& ait illis,Generatio viperarũ: maxime *Matth. 3.*
quippe de altitudine originis gloriabantur,ille autem generationẽ eos dixit viperarũ,non ſaltem hominũ, ſed viperarum: hominum formam videbat,ſed venenum agnoſcebat:venerãt tamen mundandi,quia vtiq; baptizandi:& ait illis,Generatio viperarum

viperarum,quis vobis oſtēdit fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitētię & nolite dicere intra voſipſos,patrē habemus Abrahā:potens eſt enim deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ: ſi fructus dignos pœnitētiæ non feceritis, nolite vobis de illa ſtirpe blandiri, potēs eſt deus & vos dānare,& Abrahā filiis nō fraudare:habet enim vnde excitet filios Abrahæ: fient filij,qui fidē fuerint imitati,potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Nos ſumus,in parentibus noſtris lapides eramus,quādo pro deo lapides colebamus, de talibus lapidibus familiā deus fecit Abrahæ Quid ſe ergo extollit inanis & vana iactantia? Filij Abrahæ gloriari iam deſinant:audierūt quod audire debuerūt. Si filij Abrahæ eſtis, factis probate,non verbis. Quæritis me occidere hominē interim,non dico filium dei,non dico deum,nō dico verbū, quia non moritur verbum:hoc dico quod videtis,quia & quod videtis poteſtis occidere,& quem nō videtis offendere. Hoc ergo Abraham non fecit,vos facitis opera patris veſtri,& adhuc non dixit quis eſt iſte pater eorum. Modo illi quid reſponderunt? Cœperunt enim vtcunque cognoſcere,non de carnis generatione deum loqui,ſed de vitæ inſtitutione. Et quia conſuetudo ſcripturarum eſt quas legebant fornicationem ſpiritaliter appellare,cū diis multis & falſis anima tāquā proſtituta ſubiicitur,ad hoc reſpōderūt *Dixerūt itaque ei, Nos ex fornicatione non ſumus nati. Vnū patrē habemus deū.* Iā viluit Abrahā, repulſi enim ſunt quomodo repelli debuerunt ore veridico, quia talis erat Abrahā,cuius facta nō imitabantur,& de illius genere gloriabātur, & mutauerunt reſpōſionē,credo dicētes apud ſemetipſos,quotienſcunq; nominauerimus Abrahā, dicturus eſt nobis,Quare nō imitamini eū de cuius genere gloriamini? Nos ſanctū,iuſtū innocētē tantū virū imitari nō poſſumus deū dicamus patrē noſtrū videamus quid nobis dicturus eſt:prorſus falſitas inuenit quod diceret, vt non inueniret veritas quid reſpōderet,audiamus quid dicāt, audiamus quid audiant, Vnum,inquiūt,patrem habemus deum. *Dixit ergo eis Ieſus, Si deus pater veſter eſſet diligeretis vtique me. Ego enim ex deo proceſſi, & veni, neque à meipſo veni, ſed ille me miſit.* Dicitis deum patrem, agnoſcite me vel fratrem. Veruntamen erexit intelligentibus cor, & illud tetigit quod ſolet dicere, Non à meipſo veni, ſed ille me miſit, à deo proceſſi & veni. Mementote quòd ſoleamus dicere, ab

illo

illo venit, & à quo venit cum illo venit: Chriſti ergo miſſio eſt incarnatio. Quòd vero de deo proceſſit verbum, æterna proceſſio eſt, non habet tempus, per quem factum eſt tempus: nemo dicat in corde ſuo, antequam eſſet verbum, quomodo erat Deus? Nunquam dicas, antequam eſſet verbum Dei nũquam Deus ſine verbo fuit, quia verbum eſt manens, non tranſiens, Deus, nó ſonus, per quem factum eſt cœlum & terra nó quod præterit cum iis quæ facta ſunt ſuper terram: ergo ab illo proceſſit vt deus, vt æqualis, vt filius vnicus, vt verbum patris, & venit ad nos, quia verbum caro factum eſt vt habitaret in nobis: aduentus eius humanitas eius: manſio eius, diuinitas eius: diuinitas eius quò imus, humanitas eius quà imus. Niſi nobis fieret quà iremus, nunquam ad illum manentem perueniremus *Quare*, inquit, *loquelam meam non cognoſcitis? Quia nó poteſtis audire ſermonem meum.* Ideo non poterant cognoſcere, quia non poterant audire: ſed vnde audire non poterant, niſi quia corrigi credendo nolebant? Et hoc vnde? *Vos ex patre diabolo eſtis.* Quandiu patrem commemoratis, quádiu patres mutatis, modo Abraham, modo Deum, audite à filio Dei, cuius ſitis filij, à patre diabolo eſtis. Hic iam cauenda eſt hæreſis Manichæorum, quæ dicit eſſe quandam naturam mali, & quandam gentẽ tenebrarum cum principibus ſuis, quæ auſa eſt pugnare contra Deum. Illum vero Deum ne debellaret gens aduerſa, regnum eius miſiſſe contra eam, tanquã viſcera ſua principes de luce ſua, eámque gentem fuiſſe debellatam, vnde diabolus originem ducit: hinc dicũt ducere originem carnem noſtram, & ſecũdum hoc putant dictum à domino, Vos ex patre diabolo eſtis, quod eſſent illi velut natura mali, ducentes originem de gente contraria tenebrarum: Sic errant, ſic excæcãtur, ſic ſeipſos faciunt gentem tenebrarum, credendo quod falſum eſt contra eum à quo creati ſunt: bona eſt enim omnis natura, ſed vitiata hominis eſt natura per volũtatem malam. Quod fecit Deus, non poteſt eſſe malum, ſi ipſe homo non ſit ſibi malus: ſed planè creator, creator eſt: creatura, creatura eſt, æquari creatura non poteſt creatori, diſcernit eũ qui fecit ab eo quod fecit. Aequari non poteſt fabro ſcãnum, æquari non poteſt columna ſtructori: & tamen faber ſi ſcamnum fecit, lignum ipſe non creauit: dominus autem deus noſter quia omnipotẽs eſt, & verbo fecit quod fecit, omnia quæ fecit non habuit vnde faceret, & tamẽ fecit: facta ſunt enim quia voluit, facta ſunt quia

Ioan. 8.

dixit,ſed facta factori cōparari nō poſſunt. Quæris quid compares,filiū vnicū agnoſce. Vnde ergo Iudęi filij diaboli?imitādo non naſcendo. Audite ſcripturę ſanctæ conſuetudinē: Propheta dicit ad ipſos Iudæos, Pater tuus Amorræus, & mater tua Cethæa: Amorræi gens erat quædā vnde originem Iudæi nō ducebāt:Cethæi & ipſi gentē ſuam habebāt, omnino alienam à genere Iudæorū:ſed quia erant impij Amorræi, & Cethæi, Iudæi autem imitati ſunt impietates illorū, inuenerunt ſibi parētes, non de quibus naſcerentur, ſed quorū mores ſectantes pariter damnarētur. Quæritis autem fortaſſe vnde ipſe diabolus? Inde vtiq; vnde & cæteri angeli,ſed & cæteri angeli in ſua obedientia perſtiterunt,ille inobediendo & ſuperbiendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus: ſed modo audite quid dicat dominus, Vos,inquit, de patre diabolo eſtis: *Et deſideria patris veſtri vultis facere*. Ecce vnde filij eius,quia talia deſideratis,non quia de illo nati eſtis:quæ ſunt illius deſideria? *Ille homicida erat ab initio.* Ecce quid eſt, deſideria patris veſtri facere vultis. Quæritis me occidere,hominem qui veritatem vobis dico. Et ille inuidit homini, & occidit hominem: diabolus enim cùm inuideret homini,ſerpente indutus, locutus eſt mulieri, & de muliere venenauit & virum, Mortui ſunt diabolum audiendo,quem non audiſſent, ſi dominum audire voluiſſent:poſitus enim homo inter eum qui creauit, & eum qui lapſus eſt,obtemperare debuit creatori non deceptori: ergo ille homicida erat ab initio:videte genus homicidij fratres. Homicida dicitur diabolus,nòn gladio armatus,non ferro accinctus ad hominem venit,verbum malum ſeminauit & occidit. Noli ergo putare te non eſſe homicidam, quando fratri tuo mala perſuades, ſi fratri tuo mala perſuades, occidis,& vt ſcias quia occidis,audi pſalmum, Filij hominum dētes eorum arma & ſagittæ,& lingua eorum gladius acutus. Vos ergo deſideria patris veſtri vultis facere,ideo ſæuitis in carnē, quia non poteſtis in mentem, Ille homicida erat ab initio,vtique in primo homine,ex illo ille homicida, ex quo potuit fieri homicidium:ex illo potuit fieri homicidiū, ex quo factus eſt homo, Non enim poſſet occidi homo,niſi prius fieret homo. Homicida ergo ille ab initio,& vnde homicida? *Et in veritate nō ſtetit.* ergo in veritate fuit,ſed non ſtando cecidit. Et quare in veritate nō ſtetit? *Quia veritas nō eſt in eo.* Nō quomodo in Chriſto, ſic eſt

Ezec. 16. *Gene. 3.* *De pœni. diſt.1.cap. poli.* *Pſal.56.*

ſic eſt veritas, vt Chriſtus ipſe ſit veritas. Si ergo iſte in verita-
te ſtetiſſet, in Chriſto ſtetiſſet, ſed in veritate non ſtetit, quia ve
ritas nō eſt in eo. *Cùm loquitur mēdacium, ex propriis loquitur; quia mendax eſt & pater eius.* Quid eſt hoc? Audiſtis verba
Euangelij, intenti accepiſtis: ecce repeto vt agnoſcatis quid exi
gatis, de diabolo dominus ea dicebat, quę de diabolo dici à do
mino debuerunt. Ille homicida erat ab initio, verum eſt: nam
primum hominem occidit, & in veritate non ſtetit, quia de ve
ritate lapſus eſt. Cùm loquitur mendacium, vtique ipſe diabo-
lus de propriis loquitur, quia mendax eſt & pater eius. In his
verbis quidam patrem diabolū habere putauerunt, & quæſie-
runt, quis eſſet diaboli pater. Hic verò deteſtabilis error Mani-
chæorū inuenit adhuc quo deciperet imperitos: ſolēt enim di-
cere, Puta diabolus angelus fuit & lapſus eſt. Ab illo cœpit pec
catū, ſicut dicitis, Pater eius, qui erat? Nos contrà, Quis enim
noſtrum aliquando dixit diabolum habere patrem? Et illi con
trà, Dominus dicit, Euangelium loquitur de diabolo, dicens,
ait ille, homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia ve
ritas non eſt in eo. Cùm loquitur mendacium, ex propriis lo-
quitur, quia mendax eſt, & pater eius. Audi, intellige, nō te lō-
gè mitto, in ipſis verbis intellige, diabolum dominus dixit pa-
trē mēdacij: quid eſt hoc? Audi quid ſit, replica modo ipſa ver
ba & intellige: non omnis enim qui mentitur, pater mendacij
ſui eſt: ſi enim ab alio mendaciū accepiſti, & dixiſti, tu quidem
mentitus es proferēdo mendacium, ſed pater mendacij ipſius
nō es, quia ab altero accepiſti mēdacium: diabolus autem à ſe-
ipſo mendax fuit: mendacium ſuum ipſe genuit, quod à nemi-
ne audiuit. Quomodo Deus pater genuit filium veritatem:
ſic diabolus lapſus genuit, quaſi filium mendacium. His au-
ditis, replica nunc, & recole verba domini mens catholi-
ca, quid audieris, aduerte, quid dicat, attende. Ille quis?
diabolus homicida erat ab initio. Agnoſcimus, occidit
Adam, & in veritate non ſtetit: agnoſcimus, quia de veri-
tate lapſus eſt, quia veritas in eo non eſt: verum eſt, quia
recedendo à veritate, non habet veritatem. Cùm loqui-
tur mendacium, de propriis loquitur, non aliūde accepit vnde
loquatur: cùm loquitur mendacium de propriis loquitur, quia
mendax eſt, & pater eius. Et mendax eſt, & pater mendacij:
nam tu fortè mendax es, quia mendacium loqueris, ſed nō es
pater eius: ſi enim quod dicis à diabolo, accepiſti, & diabolo

credidiſti, mendax es, pater mēdacij non es. Ille verò quia nō aliunde accepit mendacium, quo mendacio tanquam veneno serpens hominem occideret, pater eſt mendacij, ſicut deus pater eſt veritatis. Recedite à patre mendacij currite ad patrem veritatis, amplectimini veritatem, vt accipiatis libertatem. Illi autem Iudæi apud patrem ſuum viderant quod loquebantur, quid, niſi mendacium? Dominus autem apud patrem ſuum vidit quod loqueretur, quid niſi ſeipſum? Quid, niſi verbum patris? Quid, niſi veritatem patris æternam, & patri coæternam? Ille ergo homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo: cùm loquitur mendacium, de propriis loquitur, quia mendax eſt: & non ſolum mendax eſt, ſed & pater eius, id eſt, ipſius mendacij quod loquitur pater eſt, quia ipſe genuit mendacium ſuum. *Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi?* Penſate fratres chariſſimi manſuetudinem Dei, relaxare peccata venerat, & dicebat, Quis ex vobis arguet me de peccato? Non dignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe, qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores iuſtificare: quis ex vobis arguet me de peccato quomodo ego arguo & vos & patrē veſtrum? Si veritatē dico, quare vos non creditis mihi, niſi quia filij diaboli eſtis? Valde terribile eſt quando ſubdidit, *Qui eſt ex Deo, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Iterum nolite attendere naturam, ſed vitium: ſic ſunt iſti ex deo, & non ſunt ex deo: natura ex deo, vitio nō ex deo. Obſecro vos attendite, in Euangelio habetis vnde ſanemini contra errores venenoſos & nefarios hæreticorum, quoniam & de his verbis ſolent Manichæi dicere: ecce quia duæ naturæ ſunt, vna bona & altera mala. Dominus dicit, quid dicit dominus? Propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis, dicit dominus hæc. Quid ergo, inquit, tu ad iſta dicis? Audi quæ dicā: & ex deo ſunt, & ex deo nō ſunt: natura ex deo ſunt, vitio non ſunt ex deo: natura enim bona, quæ ex deo eſt, peccauit voluntate credēdo, quod diabolus perſuaſit & vitiata eſt, ideo medicū quærit, quia ſana nō eſt. Ecce quod dico, ſi impoſſibile tibi videtur vt ex deo ſint, & ex deo non ſint, audi quia non eſt impoſſibile: ſic ſunt ex deo & non ſunt ex deo, quomodo & filij Abrahæ ſunt, & nō ſunt filij Abrahæ. Hic habetis, nō eſt quod dicatis, ipſum dominū audi, ipſe illis dixit, Scio quia filij Abrahæ eſtis,

hæ eſtis, nũquid dominus mẽtiretur? Abſit ergo verũ eſt quod dixit dominus. Verum eſt, ergo quòd illi Abrahæ filij erãt; verũ eſt. Audi ipſum negantẽ qui dixit, filij Abrahæ eſtis: ipſe illos negauit filios Abrahæ. Si filij Abrahæ eſtis, facta Abrahæ facite: nunc autem quæritis me occidere, hominem qui veritatẽ vobis dico, quem audiui à deo, hoc Abrahã non fecit: vos facitis opera patris veſtris, id eſt diaboli: quomodo ergo & filij Abrahæ erãt, & filij Abrahæ nõ erant? Vtrunq; in illis oſtẽdit. & filij Abrahæ erant propter originem carnis, & non erãt filij Abrahæ propter vitiũ diabolicæ perſuaſionis: ſic & dominum & Deum noſtrum attendite, & ex illo erant, & ex illo non erãt. Quomodo ex illo erãt? quia ipſe creauit hominẽ, de quo nati erant. Quomodo ex illo erãt? quia ipſe eſt conditor naturæ, ipſe eſt creator carnis & animæ. Quomodo ergo ex illo nõ erant? quia vitioſi a ſeipſis facti erant: ex illo non erãt quia imitando diabolum, filij diaboli facti erant. Venit ergo dominus deus ad hominem peccatorẽ: duo nomina audiſti, & hominem & peccatorem. Quòd homo eſt, ex deo eſt: quòd peccator eſt, non eſt ex deo, à natura vitium ſecernatur: agnoſcatur natura, vnde creator laudetur: agnoſcatur vitium, propter quod medicus inuocetur: quòd ergo ait dominus, Qui eſt ex deo, verba dei audit, propterea vos non auditis, quia ex deo nõ eſtis, non naturarum merita diſcreuit, aut præter ſuam animam & carnem aliquam naturam in hominibus, quæ peccato vitiata nõ eſſet, inuenit: ſed quoniã præſcierat qui fuerãt credituri, ipſos dixit ex deo, quoniam regenerationis adoptione renaſcerentur ex deo: ad hos pertinet, Qui eſt ex deo, verba dei audit: quod vero ſequitur, Propterea vos nõ auditis, quia ex deo nõ eſtis: eis dictum eſt, qui nõ ſolum peccato vitioſi erãt, nam hoc malum commune erat omnibus, ſed etiam præcogniti, quòd non fuerãt credituri ea fide, qua ſola poſſent à peccatorũ obligatione liberari. Quapropter præſciebat illos, quibus talia dicebat, in eo permanſuros, quòd ex diabolo erant, id eſt, in ſuis peccatis atque impietate morituros, in qua ei ſimiles erãt: nec venturos ad regenerationem, in qua eſſent filij Dei, hoc eſt, ex deo nati, à quo erant homines creati. Secundum hanc prædeſtinationem locutus eſt dominus, non quòd aliquẽ hominum inuenerit, qui vel ſecũdum regenerationem iam eſſet ex deo, vel ſecundum naturam iam non eſſet ex Deo.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Reſponderunt igitur Iudæi & dixerunt

eum. Vſque ad id quod ſcriptum eſt, Tulerunt ergo lapides Iudæi vt iacerent in eum, Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo. *Tractatus XLIII.*

IN iſta lectione ſancti Euangelij, quæ hodie recitata eſt, à potentia diſcimus patientiam. Quid enim ſumus ſerui ad dominum, peccatores ad iuſtum: creatura ad creatorẽ: tamen quomodo ſi quid mali ſumus, à nobis: ita quicquid boni ſumus, ab illo & per illũ ſumus. Et nihil ſic quærit homo quomodo potentiam. Habet dominum Chriſtum magnam potentiam: ſed prius eius imitetur patientiam, vt perueniat ad potentiam. Quis noſtrum patienter audiret ſi alicui diceretur, dæmonium habes? Quod dictum eſt ei, qui non ſolum homines ſaluabat, ſed etiam dæmonibus imperabat: hoc cum dixiſſent Iudæi, *Nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmoniũ habes?* horum duorũ ſibi obiectorum vnum negauit, & alterum non negauit. *Reſpondit enim & ait, Ego dæmonium non habeo.* Non dixit, Samaritanus non ſum, & vtique duo fuerunt obiecta: quanuis maledictum maledicto nõ reddiderit, quanuis conuitium non cõuitio refutauerit, pertinuit, tamen ad eum negare vnam rem, alteram nõ negare. Non fruſtra fratres, Samaritanus enim interpretatur cuſtos. Nouerat se ille noſtrum eſſe cuſtodem, Non enim dormit neque dormitat qui cuſtodit Iſraël: & , Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, inuanum vigilabunt qui cuſtodiunt eã. Eſt ergo ille cuſtos noſter, qui creator noſter; non enim pertinuit ad eum, vt redimeretur, & non pertineret ad eum vt ſeruaremur? Denique vt plenius noueritis myſterium quare ſe Samaritanum negare non debuit, parabolam illam notiſſimam attendite, vbi homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hierico, & incidit in latrones, qui eum grauiter vulnerantes, ſemiuiuũ in via reliquerunt. Tranſiit quidam ſacerdos: neglexit eum tranſiit Leuites, & ipſe præteriit: tranſiit quidam Samaritanus, ipſe eſt cuſtos noſter, ipſe acceſſit ad ſaucium, ipſe impendit miſericordiam, eique ſe præſtitit proximum, quem non deputauit alienum. Ad hoc ergo ſolum quod dæmonium non haberet, non autem ſe Samaritanum non eſſe reſpõdit: deinde poſt tale conuitium, hoc ſolum dixit de gloria ſua, *Sed honorifico,* inquit, *patrem meum, & vos inhonoraſtis me.* hoc eſt, ego me non honorifico, ne vobis arrogans videar, habeo quem honorificem: ſed ſi vos me agnoſceretis, ſicut ego honorifico patrem,

Pſal. 120. *Pſal. 126.* *Luca. 10.*

trem, ſic & vos honorificaretis me. Ego facio quod debeo, vos non facitis quod debetis. *Ego autem*, inquit, *non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet.* Quem vult intelligi niſi patrem? Quomodo ergo alio loco dicit, Pater non iudicat quēquam, ſed omne iudiciū dedit filio: & hic dicit, Non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet? Si ergo iudicat pater, quomodo non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio? Hanc quæſtionem vt ſoluamus attendite: ſimili locutione ſolui poteſt, ſcripum habes, Deus neminem tentat: & iterum ſcriptum habes, Tentat vos dominus deus veſter, vt ſciat ſi diligitis eum: nempe quæſtio eſt. Videbitis enim quomodo deus neminem tentat, quomodo tentat vos dominus deus veſter, vt ſciat ſi diligitis eum. Item ſcriptum eſt, Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: & alio loco ſcriptum eſt, Timor domini caſtus permaneus in ſeculū ſeculi. Et ipſa quæſtio eſt, quomodo enim perfecta charitas foras mittit timorem, ſi timor domini caſtus permanet in ſeculum ſeculi? Intelligimus ergo duas eſſe tentationes, vnam quæ decipit, alteram quæ probat. Secundum eam quæ decipit, deus neminem tentat: ſecundum eam quæ probat, tentat vos dominus deus veſter, vt ſciat ſi diligitis eū. Sed iterum & hic alia naſcitur quæſtio, quomodo tentat vt ſciat, quem latere nihil poteſt antequam tentet? Non ergo deus neſcit, ſed dictum eſt vt ſciat, quod eſt, vt ſcire vos faciat. Locutiones tales & in ſermonibus noſtris ſunt, & in authoribus eloquentiæ reperiuntur. De ſermone noſtro aliquid dicam. Foſſa cæca dicitur, nō quia ipſa oculos perdit, ſed quia latendo non videntes facit: aliquid & de illis authoribus dicam. Triſtes lupinos ait quidam, hoc eſt amaros, non quia ipſi ſunt triſtes, ſed quia guſtati contriſtant. hoc eſt triſtes faciunt: ſunt ergo & in ſcripturis locutiones eiuſmodi. Qui in talibus quæſtionibus cognoſcendis laborant, in ſoluendis talibus quæſtionibus non laborat. Ergo tentat vos dominus deus veſter vt ſciat. Quid eſt vt ſciat? Vt ſcire vos faciat ſi diligitis eū. Iob latebat ſe, ſed deum non latebat, admiſit tentatorem, & facit eum ſui cognitorem. Quid de duobus timoribus: Eſt timor ſeruilis, & eſt timor caſtus, eſt timor ne patiaris pœnam, eſt alius timor ne amittas iuſtitiam. Timor ille ne patiaris pœnam ſeruilis eſt, quid magnum eſt timere pœnam? Hoc & nequiſſimus ſeruus, hoc & crudeliſſimus latro. Non

Ioan. 5.
Iacob. 1.
Deut. 13.
1. Ioan. 4.
Pſal. 18.

eſt magnum timere pœnam, ſed magnum eſt amare iuſtitiam: qui ergo amat iuſtitiam, nihil timet? Timet planè, non ne incidat in pœnam, ſed ne amittat iuſtitiam, Fratres mei, credite & coniicite ex eo quod amatis. Amat aliquis veſtrum pecuniam: putas inuenio aliquem qui nó amet? Ex hoc tamen ipſo quod amat, intelligat quod dico, timet damnũ. Quare timet damnum? quia pecuniam diligit. Quantum amat pecuniam, tantum timet ne perdat pecuniã. Ergo inuenitur aliquis amator iuſtitiæ, qui plus in corde damnũ pertimeſcat, qui plus timeat expoliari iuſtitia, quàm tu pecunia. Ipſe eſt timor domini caſtus, ipſe permanet in ſeculum ſeculi, non eum tollit charitas, nec foras mittit, ſed magis complectitur & comitem tenet, ſimul & poſſidet: venimus enim ad deum, vt videamus facie ad faciem. Ibi timor caſtus nos ſeruat: timor enim ille non perturbat, ſed cõfirmat. Timet mulier adultera ne vir eius veniat, timet & caſta ne vir eius abſcedat. Ergo ſecundũ aliam tentationem deus neminem tentat: ſecũdum aliam verò, tentat vos dominus deus veſter. Et ſecũdum alium timorem, timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: ſecundum verò alium timorem, timor domini caſtus permanet in ſeculum ſeculi. Sic & hoc loco ſecundum alterum iudicium pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio: ſecundum vero alterum iudicium, ego, inquit, non quæro gloriam meã, eſt qui quærat & iudicet. Et de iſto verbo quæſtio iſta ſoluatur. Habes in Euangelio commemora-
Ioan. 3. tum pœnale iudicium, Qui nó credit iam iudicatus eſt: & alio
Ioan. 5. loco, Veniet hora quando ij qui ſunt in monumentis audient vocem eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ qui male egerunt in reſurrectioné iudicij. Videte quemadmo dum iudicium pro damnatione & pœna poſuit, & tamé ſi ſemper iudicium pro damnatione acciperetur, nunquid audiremus in Pſalmo, Iudica me deus? Ibi iudicium ſecundum afflictionem, hic iudicium ſecundum diſcretionem poſitum
Pſal. 42. eſt. Quomodo ſecundũ diſcretionem? Quomodo exponit ipſe qui ait, Iudica me deus. Lege enim & vide quod ſequitur. Quid eſt, Iudica me deus, & diſcerne cauſam meã, inquit, de gente non ſancta? Quod ergo dictum eſt, Iudica me deus & diſcerne cauſam meã de gente non ſancta: ſecundũ hoc ait modo dominus Chriſtus, Ego non quæro gloriam meã, eſt qui quærit & iudicet. Quomodo eſt qui quærat & iudicet? Eſt pater meus,

qui glo

qui gloriam meã à veſtra gloria diſcernat & ſeparet. Vos enim ſecundum hoc ſeculum gloriamini. Ego non ſecundũ hoc ſeculũ glorior, qui patri dico, Pater glorifica me ea gloria, quam habui apud te antequam mũdus eſſet. Quid eſt eã gloria? Ab humana inflatione diſcreta. Secundũ hoc iudicat pater. Quid eſt iudicat? Diſcernit. Quid diſcernit? Gloriam filij ſui à gloria hominum: quia ideo dictum eſt, Vnxit te deus deus tuus oleo exultationis tuæ præ participibus tuis. Non enim quia homo factus eſt, iam cõparandus eſt nobis: nos homines cum peccato, ille ſine peccato: nos homines trahẽtes de Adam & mortẽ & delictum: ille de virgine carnẽ mortalem, nullam iniquitatem deniq; nos nec quia volumus nati ſumus, nec quãdiu volumus viuimus, nec quomodo volumus, morimur: ille antequam naſceretur, elegit de qua naſceretur, natus fecit vt à Magis adoraretur, creuit infans, & miraculis ſe deũ oſtendebat, & infirmitate hominem præferebat. Poſtremò elegit & genus mortis, hoc eſt, vt in cruce pẽderet, & ipſam crucem in cordibus † fidelium figeret, vt dicat Chriſtianus, Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. In ipſa cruce quando voluit, corpus dimiſit & abſceſſit: in ipſo ſepulchro quãdiu voluit, iacuit: quando voluit, tanquã de lecto ſurrexit. Ergo fratres ſecundũ ipſam formã ſerui, nam illud quis digne loquitur, In principio erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum: ſecundum ipſam, inquam formam ſerui multũ intereſt inter gloriam Chriſti, & gloriã omnium cæterorum. De ipſa gloria dicebat, quando quòd dæmonium haberet, audiebat, Ego nõ quæro gloriã meam, eſt qui quærat & iudicet. Tu autẽ de te domine quid dicis? *Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonẽ meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.* Vos, inquit, dicitis, dæmoniũ habes, ego vos ad vitã voco, ſeruate ſermonem meum, & non moriemini. Illi audiebant, mortem non videbit in æternũ, qui ſermonem meũ ſeruauerit, & iraſcebantur, quia iam mortui erant illa morte quæ vitanda erat. *Dixerunt ergo Iudæi, Nũc cognouimus quia dæmonium habes, Abrahã mortuus eſt & Propheta, & tu dicis, ſi quis ſermonẽ meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum.* Videte locutionẽ ſcripturarũ, mortem nõ videbit, id eſt, guſtabit: mortem videbit, mortem guſtabit. Quis videt? quis guſtat? Quos oculos habet homo vt videat, quãdo moritur: Quando veniendo mors ipſos oculos claudit ne aliquid videant? Quomodo

Ioan. 17.
Pſal. 44.
† frõtibus.
Galat. 6.
Ioan. 1.

modo dicitur, non videbit mortē? Itē quo palato, quibus faucibus mors guſtatur, vt quid ſapiat dignoſcatur? Quando totum ſenſum tollit, quid in palato remanebit? Sed videbis dictum eſt, & guſtabit, pro eo quod eſt, experietur. Hæc dominus, parū eſt ſi dicam, morituris moriturus loquebatur, quia
Pſal. 67. & domini exitus mortis, ſicut loquitur Pſalmus. Cū ergo & morituris loqueretur, & moriturus loqueretur, quid ſibi vult quod ait, Qui ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum: niſi quia videbat dominus aliam mortē, de qua nos liberare venerat? Mortē ſecundā, mortem æternam, mortem gehennarū, mortem damnationis cum diabolo & angelis eius: ipſa eſt vera mors, nam iſta migratio eſt. Quid eſt iſta mors? Relictio corporis, depoſitio ſarcinæ grauis: ſed ſi alia ſarcina non portetur, quia homo in gehennam præcipitetur. De ipſa ergo morte dominus dixit, mortē nō videbit in æternum, qui ſermonem meum ſeruauerit. Non expaueſcamus iſtam mortē, ſed illam timeamus: quod eſt autē grauius, multi peruerſe timendo iſtam, inciderunt in illam. Dictū eſt aliquibus, adorate idola, quod ſi non feceritis, interficiemini: aut
Daniel 3. quēadmodū ille Nabuchodoſor rex dixit, Si nō feceritis, mittemini in caminū ignis ardentis. Multi timuerunt & adorauerunt, nolentes mori mortui ſunt: timendo mortē quæ non euaditur, inciderunt in mortē quā euadere omnino fœliciter poſſent, ſi iſtam quæ non euaditur, infœliciter non timerent: natus es homo, moriturus es, quà ibis vt non moriaris? Quid facies vt non moriaris? vt dominus tuus neceſſitate moriturū conſolaretur, qui voluntate mori dignatus eſt: quando vides Chriſtum mortuū, dedignaris mori? Ergo cum moriturus es, quà euadas non habes, hodie ſit, cras ſit, futurum eſt: debitum eſt, reddendū eſt. Quid ergo agit homo timens, fugiens occultat ſe ne inueniatur ab inimico? Nunquid agit vt nō moriatur, ſed vt paulo ſerius moriatur, non accipit debiti ſecuritatē, ſed poſtulat dilationē. Quantumlibet diu differatur, veniet quod differtur. Illam mortem timeamus quam timuerunt tres viri,
Danie. 3. quando dixerunt regi, Potens eſt deus etiam de iſta flāma liberare nos, etſi ibi non fuit timor illius mortis quā modo dominus comminatur quādo dixerunt, Sed etſi noluerit aperte liberare, poteſt in occulto coronare. Vnde & ipſe dominus facturus martyres, & caput martyrū futurus ait, Nolite timere
Matt. 10. eos qui occidunt corpus, & poſtea non habent quod faciant.

Quomo

Quomodo nõ habẽt quod faciãt? Quid ſi cũ occiderint cor- *Lucæ.12.*
pus, beſtiis lacerandũ & diripiendũ alitibus proiiciãt? Videtur
adhuc ſæuitia habere quod faciat: ſed cui facit? Qui migrauit:
ineſt corpus, ſed nullus eſt ſenſus: habitatio iacet, habitator
abſceſſit: ergo poſtea nõ habẽt quod faciãt, nõ ſentiẽti enim
nihil faciunt. Sed eum timete qui habet poteſtatem & corpus
& animam occidere in gehẽnam ignis. Ecce de qua morte lo-
quebatur cum diceret, Qui ſermonẽ meum ſeruauerit, mor-
tem non videbit in æternũ: ſeruemus ergo fratres ſermonem
ipſius in fide, peruenturi ad ſpeciẽ, cũ acceperimus pleniſſimã
libertatem. Iſti autẽ indignantes mortui, & morti ſempiternæ
prædeſtinati, reſpondebant conuitioſe & dicebant, Modo co-
gnouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt &
Prophetæ: ſed iſta morte quam dominus vult intelligi, nec
Abraham mortuus eſt, nec Prophetæ. Illi enim mortui ſunt
& viuunt, iſti viuebant & mortui erant: nam reſpondens quo-
dam loco Sadducæis mouentibus quæſtionem de reſurrectio
ne, hoc ait ipſe dominus, De reſurrectione autem mortuorũ
non legiſtis, quomodo ait dominus de rubo ad Moyſem, Ego *Matt.22.*
ſum deus Abraham & deus Iſaac, & deus Iacob. Nõ eſt deus *Exod.3.*
mortuorum, ſed viuorum. Si ergo illi viuunt, laboremus ſic
viuere, vt cũ illis viuere poſſimus cũ mortui fuerimus. *Quem
teipſum facis*, inquiunt, vt dicas mortem non videbit in æter-
num, qui ſermonem meũ ſeruauerit, cum ſcias & Abraham
mortuum & Prophetas? *Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico me-
ipſum, gloria mea nihil eſt, Eſt pater meus qui glorificat me.* hoc
ait propter illud quod dixerunt, Quem teipſum facis? Refert
enim gloriam ſuam ad patrem ſuum, de quo eſt, & qui deus
eſt? Aliquando Arriani & de iſto verbo calumniantur fidei no
ſtræ & dicũt, Ecce maior eſt pater, quia vtique glorificat filiũ.
Hæretice, nõ legiſti ipſum filiũ dicẽtem, quòd glorificet patrẽ
ſuũ? Sed & ille filiũ glorificat, & filius patrem glorificat. Pone
perniciẽ, agnoſce æqualitatẽ, corrige peruerſitatẽ. Eſt ergo in-
quit, pater meus qui glorificat me: *Quem vos dicitis, quia deus
noſter eſt, & nõ cognouiſtis eũ.* videte fratres mei quemadmo-
dũ oſtendat ipſum deũ patrẽ eſſe Chriſti, qui annunciatus eſt
& Iudæis. Propterea dico, quia rurſus quidã hæretici dicunt
deũ annunciatũ in veteri teſtamento, nõ eſſe patrem Chriſti,
ſed neſcio quem principem malorum angelorum, Manichæi
ſunt qui iſta dicunt, Marcionitæ ſunt qui iſta dicunt. Sunt &
alij

alij fortaſſis hæretici quos cómemorare, vel nó opus eſt, vel à me omnes recoli in præſentia non poſſunt, nó defuerunt tamen qui hoc dicerent. Itaque attendite vt habeatis quid dicatis & contra ipſos. Eum dicit patrem ſuum dominus noſter Ieſus Chriſtus, quem illi dicebant deū ſuum, & non cognouerunt: ſi enim ipſum cognouiſſent, eius filium recepiſſent. *Ego autem*, inquit, *noui eum*. Secundum carnem iudicantibus potuit & hinc arrogans videri, quia dixit, ego noui eum ſed videte quid ſequatur, *Si dixero quia non noui eum, ero ſimilis vobis mendax*. Ergo arrogantia non ita caueatur, vt veritas relinquatur. *Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo*. Sermonem patris tanquam filius loquebatur, & ipſe erat verbum patris quod hominibus loquebatur, *Abraham pater veſter exul-*
1. Ioan. 4. *tauit, vt videret diem meum, & vidit, & gauiſus eſt*. Magnum teſtimonium perhibet Abrahæ, ſemē Abrahæ creator Abrahæ. Abraham exultauit, inquit, vt videret diem meum: vidit, non timuit, ſed exultauit, vt videret diem meum. Erat enim in illo charitas, quæ foras mittit timorem, Non ait, exultauit quia vidit: ſed exultauit vt videret. Credēs vtiq; exultauit ſperādo, vt videret intelligēdo, & vidit. Et quid potuit plus dicere, vel quid debuit plus dicere dominus Ieſus Chriſtus? Et vidit, inquit, & gauiſus eſt. Quis explicat hoc gaudium fratres mei? Si gauiſi ſunt illi quibꝰ deus oculos carnis aperuit, quale gaudiū fuit vidētibus cordis oculis lucē ineffabilē, verbū manēs, ſplendorē piis mētibus refulgentē, ſapientiā indeficientē, apud patrē manentē deū, & aliquando in carne venturū, nec de patris gremio receſſurū? Totū hoc vidit Abrahā: nā quod ait, diē meū, incertū poteſt eſſe vnde dixerit, vtrū diem domini temporalē, quo erat venturus in carne, an diē domini qui neſcit ortum, neſcit occaſum. Sed ego non dubito patrē Abraham totum ſciſſe. Et vbi inueniam? An ſufficere nobis debet teſtimonium domini noſtri Ieſu Chriſti? Putemus nos inuenire nó poſſe, quia forte difficile eſt quomodo manifeſtū ſit, quod Abraham exultauit vt videret diem Chriſti, & vidit & gauiſus eſt. Et ſi nos nó inuenimus, nunquid mentiri veritas poſſet? Credamus veritati, & de Abrahæ meritis minime dubitemus. Tamen audite vnū locum, qui mihi interim occur-
Geneſ. 24 rit, Pater Abraham quando miſit ſeruū ſuum, vt peteret vxorem filio ſuo Iſaac, hoc eum ſacramento obſtrinxit, vt fideliter quod iubebatur impleret, & ſciret etiam ipſe quid faceret:
magna

magna enim res agebaṫ, quãdo Abrahę ſemini coniugiũ quærebatur. Sed vt cognoſceret ſeruus quod nouerat Abraham, quia ne potes nõ carnaliter deſiderabat, nec de genere ſuo aliquid carnale ſapiebat, ait ſeruo ſuo quẽ mittebat, Pone manũ ſub femore meo, & iura mihi per deũ cœli. Quid vult de⁹ cœli ad femur Abrahę? Iã intelligitis ſacramẽtũ per femur genus. Ergo q̃d fuit illa iuratio, niſi q̃a ſignificabatur de genere Abrahæ vẽturũ in carne deũ cœli? Stulti reprehẽdunt Abrahã, quia dixit, Mitte manum ſub femore meo. Qui reprehendunt carnem Chriſti, reprehendunt factum Abrahæ. Nos autẽ fratres ſi agnoſcimus carnem Chriſti venerandam, illud femur non contemnamus, ſed in prophetia dictum accipiamus. Etenim Propheta erat Abraham cuius Propheta? ſeminis ſui & domini ſui. Semen ſuum ſignificauit dicendo Mitte manum ſub femore meo. Dominum ſuum ſignificauit addẽdo, & iura mihi per deum cœli. *Irati Iudæi reſponderunt ei, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahã vidiſti? Et dominus, Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.* Appende verba & cognoſce myſterium, antequam Abraham fieret: intellige, fieret ad humanã naturam: ſum, vero ad diuinam pertinere ſubſtantiam. Fieret, quia creatura erat Abraham. Non dixit, antequam Abraham eſſet, ego ſum, ſed antequam Abraham fieret, qui niſi per me, non fieret Ego ſum. Neque hoc dixit, antequam Abraham fieret ego factus ſum. In principio enim fecit deus cœlum & terram: nam in principio erat verbum. Gene. *I*. Antequam fieret Abraham ego ſum. Agnoſcite creatorem, diſcernite creaturam. Qui loquebatur, Semen Abrahæ factus erat, & vt Abraham fieret, ante Abraham ipſe erat. Hinc iam velut Abrahæ apertiſſimo conuicio commoti ſunt acrius, blaſphemaſſe quippe illis viſus eſt dominus Chriſtus, quoniam dixit, antequam Abraham fieret ego ſum. *Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum.* Tanta duritia quo currerent niſi ad ſimiles? *Ieſus autem.* tanquam homo, tanquam in forma ſerui, tanquam humilis, tanquam paſſurus, tanquam moriturus, tanquam nos ſuo ſanguine redempturus, non tanquam ille qui eſt, nec tanquam in principio verbum, & verbũ apud deum. Nam cum illi lapides tollerent vt mitterent in eum, *Ioan. I.* quid magnum erat vt eos cõtinuo dehiſcẽs terra abſorberet, & pro lapidibus inferos inuenirent? Non erat magnum deo, ſed magis erat commendanda patientia, quàm exerenda potentia.

tētia. *Abſcōdit ſe ergo ab eis.* ne lapidaretur. Tāquā homo à lapidib⁹ fugit, ſed væ illis, à quorū lapideis cordibus deus fugit.

Ab eo quod ſcriptum eſt. Et præteriens Ieſus vidit hominem cæcum à natiuitate: Vſque ad id quod ſcriptum eſt, Nunc vero dicitis quia videmus, peccatum veſtrum manet. Tractatus XLIIII.

Cap. IX. DE homine quem dominus Ieſus illuminauit, qui cæcus natus fuit, prolixa lectio recitata eſt, quam ſi vniuerſam pertractare conemur, pro ſui dignitate ſicut valemus ſingula conſiderantes, non ſufficit dies. Proinde peto & admoneo charitatem veſtram, vt in iis quæ aperta ſunt ſermonem noſtrum non requiratis: nam nimis longum erit in ſingulis immorari. Breuiter ergo cæci huius illuminati commendo myſterium. Ea quippe quæ fecit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſtupenda atque miranda, & opera & verba ſunt: opera, quia facta ſunt: verba, quia ſigna ſunt. Si ergo quid ſignificet hoc quod factū eſt cogitemus, genus humanum eſt ille cæcus: hęc enim cæcitas contigit in primo homine per peccatū, de quo omnes originē duximus, non ſolum mortis, ſed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas eſt infidelitas, & illuminatio fides, quem fidelem quando venit Chriſtus inuenit? Quandoquidē Apo- Epheſ. 2. ſtolus natus in gente Prophetarum dicit: Fuimus & nos aliquando natura filij iræ ſicut & cæteri. Si filij iræ, filij vindictæ, filij pœnæ, filij gehennæ. Quomodo natura, niſi quia peccante primo homine, vitiū pro natura inoleuit? Si vitium pro natura inoleuit, ſecundū mentem omnis homo cæcus natus eſt: ſi enim videt, non opus habet ductore: ſi opus habet ductore & illuminatore, cæcus eſt ergo à natiuitate. Venit dominus. Quid fecit? Magnum myſterium commendauit. *Expuit in terram, de ſaliua ſua lutum fecit.* quia verbum caro factum eſt, Et inunxit oculos cæci. Inunctus erat, & nondum videbat. *Miſit illum ad piſcinam quæ vocatur Syloe.* Pertinuit autem ad Euangeliſtam commendare nobis nomen huius piſcinæ, & ait. *Quod interpretatur miſſus.* Iam qui ſit miſſus agnoſcitis: niſi enim ille fuiſſet miſſus, nemo noſtrum eſſet ab iniquitate dimiſſus. Lauit ergo oculos in ea piſcina, quæ interpretatur miſſus, baptizatus eſt in Chriſto: ſi ergo quādo eum in ſemetipſo quodammodo baptizauit, tunc illuminauit: quando inunxit fortaſſe cathecumenum fecit. Poteſt quidem aliter atque aliter tanti ſacramenti exponi profunditas & pertractari,

ctari, ſed hoc ſufficiat charitati veſtræ, audiſtis grande myſterium. Interroga hominem, Chriſtianus es Reſpondet tibi, Non ſum. Si paganus es aut Iudæus? Si autem dixerit, non ſum adhuc quæris ab eo: cathecumenus, an fidelis? Si reſponderit tibi, catechumenus, inunctus eſt, nondum lotus. Sed vnde inunctus quære? Et reſpondet, Quære ab illo in quem credat, eoipſo quo catechumenus eſt, dicit in Chriſtum. Ecce modo loquor & fidelibus & catechumenis. Quod dixi de ſputo & luto, quia verbū caro factum eſt, & hoc catechumeni audiunt ſed non eis ſufficit ad quod inuncti ſunt, feſtinent ad lauacrum ſi lumen inquirunt. Iam ergo propter quaſdam in hac ipſa lectione quæſtiones, verba domini & ipſius vniuerſæ lectionis percurramus potius quàm tractemus. *Exiens Ieſus vidit hominem cæcum*, non vtcunque cæcum, ſed *A natiuitate. Et interrogauerunt eum diſcipuli eius, Rabbi.* ſcitis Rabbi quia magiſter eſt, magiſtrum appellabant, quia diſcere deſiderabant, quæſtionem quippe domino propoſuerunt tanquam magiſtro. *Quis peccauit? hic, an parentes eius vt cæcus naſceretur? Reſpondit Ieſus, Neque hic peccauit, neque parentes eius, vt cæcus naſceretur.* Quid eſt quod dixit? Si nullus homo ſine peccato, nunquid parentes huius cæci ſine peccato erant? Nunquid ipſe vel ſine originali peccato natus erat, vel viuendo nihil addiderat? An quia oculos clauſos habebat, cōcupiſcentiæ minime vigilabāt? Quanta mala committunt cæci, à quo malo abſtinent? Mens mala etiam clauſis oculis nō poterat videre, ſed nouerat cogitare, & forte cōcupiſcere aliquid quod cæcus non poſſet implere, ſed in corde iudicari à cordis perſcrutatore. Si ergo & parētes eius habuerūt peccatū, & iſte habuit peccatū, quare dominus dixit, Neq; hic peccauit, neq; parētes eius, niſi ad rē reſpōdit de qua interrogatus eſt, vt cæcus naſceretur: habebāt enim peccatū parētes ei⁹, ſed nō ipſo peccato factū eſt vt cæcus naſceretur. Si ergo nō peccato factū eſt parentū, vt cęcus naſceretur, quare cæcus natus eſt? Audi magiſtrū docētē, Quęrit credētē, vt faciat intelligentem. Ipſe cauſam dicit, quare ille cæcus ſit nat⁹. *Neq;, inquit, hic peccauit, neq; parētes ei⁹. ſed vt manifeſtētur opera dei in illo.* deinde quid ſequitur? *Me oportet operari opera eius qui miſit me.* Ecce eſt ille miſſus, in quo faciē lauit cęcus, & videte quid dixerit, me oportet operari opera eius qui miſit me. *Donec dies eſt.* Memētote quomodo vniuerſam gloriam illi dat, de

quo

quo eſt, quia ille habet filium qui de illo ſit, ipſe non habet de quo ſit: ſed quare dixiſti domine, donec dies eſt? audi quare. *Veniet nox quando nemo poteſt operari.* Nec tu domine? Itáne tantũ valebit nox illa, vt nec tu poſſis in ea operari, cuius opus nox eſt? Puto enim domine Ieſu, imò nõ puto, ſed credo atq; confirmo te ibi fuiſſe, quando dixit deus, Fiat lux, & facta eſt lux: ſi enim verbo fecit, per te fecit: & ideo dictũ eſt, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Diuiſit deus inter lucẽ & tenebras: lucẽ vocauit diẽ, & tenebras noctẽ. Quæ eſt illa nox, quæ cũ venerit, nemo poterit operari? Audi quid ſit dies, & tũc intelliges quę ſit nox: vnde ſumus audituri quiſnam ſit dies iſte? Ipſe dicat, *Quandiu in hoc mũdo ſum, lux ſum mundi.* Ecce ipſe dies eſt. *Lauat oculos caecus in die, vt videat diem.* Quãdiu, inquit, in mundo ſum, lux ſum mũdi. Ergo neſcio quæ nox erit, quãdo ibi Chriſtus nõ erit, ideo nemo poterit operari. Reſtat inquirere fratres mei, patienter accipite inquirentẽ me: vobiſcũ quæro, vobiſcũ inueniã à quo quæro. Conſtat expreſſum ac definitũ diẽ cõmemoraſſe dominũ hoc loco ſeipſum, id eſt, lumẽ mũdi: [Quãdiu, inquit, ſum in hoc mũdo, lux ſum mũdi:] ergo ipſe operatur quãdiu eſt in hoc mũdo? Putamus eũ fratres fuiſſe hic tũc, & modo nõ hic eſſe? Si ergo hoc putamus, iam ergo poſt aſcẽſum domini facta eſt nox iſta metuẽda, vbi nemo poſſet operari. Si poſt aſcẽſum domini facta eſt nox iſta, vnde Apoſtoli tãta operati ſunt? Nunquid iſta nox erat, quãdo ſpiritus ſanctus veniẽs, & omnes qui in vno loco erãt adimplẽs, dedit eis loqui omniũ gẽtiũ linguis? Nũquid nox erat quãdo claudus ille ad verbum Petri ſaluus effectus eſt, imò ad verbum domini habitantis in Petro? Nunquid nox erat quando trãſeuntibus diſcipulis ægri cum lectulis ponebantur, vt vel vmbra tranſeuntium trangerẽtur? Dominus autẽ cum hic eſſet, neminẽ tranſiẽs vmbra ſua ſaluum fecit, ſed ipſe diſcipulis dixerat, Maiora horũ facietis. Dixerat quidem dominus, maiora horum facietis: ſed nõ ſe extollat caro & ſanguis: audiat dicentem, Sine me nihil poteſtis facere. Quid igitur? quid dicemus de nocte iſta? quando erit, quando nemo poterit operari? Nox iſta impiorum erit, nox iſta eorum erit, quibus in fine dicetur, Ite in ignem ęternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: ſed nox dicta eſt, non flamma, non ignis? Audi quia & nox eſt: de quodam ſeruo dicit, Ligate illi manus & pedes, & proiicite eum in tenebras exteriores. Operetur

Marginal references: *Gene. 1.* *Ioan. 1.* *Acto. 2.* *Acto. 3.* *Acto. 5.* *Ioan. 14.* *Ioan. 15.* *Matt. 25.* *Matt. 22.*

retur ergo homo dum viuit, ne illa nocte præueniatur, vbi nemo poſſit operari. Modo eſt vt operetur fides per dilectionem & ſi modo operamur, hic eſt dies, hic eſt Chriſtus: audi promittentem & ne arbitreris abſentē. Ipſe dixit, Ecce ego vobiſcum ſum. Quandiu? non ſit in nobis ſolicitudo qui viuimus, ſi fieri poſſet, de hac etiam voce poſteros qui futuri ſunt ſecuriſſimos faceremus, Ecce, inquit, ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Dies iſte qui circumitu ſolis huiꝰ adimpletur, paucas horas habet, dies præſentiæ Chriſti vſque in conſummationem ſeculi extenditur. Poſt reſurrectionē vero viuorum & mortuorum, cum poſitis ad dexteram dixerit, Venite Benedicti patris mei, percipite regnum: poſitis autem ad ſiniſtram dixerit, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: ibi erit nox, ibi nemo poteſt operari, ſed recipere quod operatus eſt. Aliud eſt tempus operationis, aliud receptionis: reddet enim dominus vnicuique ſecundum opera ſua, cū viuis & mortuis ſic facturus eſt. † erit enim tunc nox valida, quæ inuoluat impios. Sed & modo omnis infidelis quando moritur illa nocte ſuſcipitur, & non eſt vt illic aliquid operetur. In illa nocte diues ardebat, & ſtillam aquæ de digito pauperis requirebat, dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei ſubueniebatur, & conatus eſt beneficere: ait enim Abrahæ, Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, vt dicat illis quid hic agatur, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. O infœlix, quando viuebas tunc erat tēpus operandi: modo iam in nocte es, in qua nemo poſſit operari. *Hæc cum dixiſſet expuit in terram. & fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius, & dixit ei, Vade & laua in natatoria Siloë, quod interpretatur miſſus. Abiit ergo, & lauit, & venit videns.* hæc quia manifeſta ſunt, tranſeamus. *Itaq; vicini qui viderant eum prius quia mendicus erat dicebāt, Nonne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? Alij dicebāt, quia hic eſt, alij nequaquā, ſed ſimilis eſt ei.* Aperti oculi vultum mutauerant. *Ille dicebat, quia ego ſum.* Vox grata, ne damnaretur ingrata. *Dicebant ergo ei, quomodo aperti ſunt oculi tui? Reſpōdit, Ille homo qui dicitur Ieſus lutum fecit. & vnxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad natatoriā Siloe & laua. & abij & laui & vidi.* Ecce annunciator factus eſt gratiæ: ecce euāgelizat, cōfitetur vidēs: cæcus ille cōfitebatur, & cor impiorū frangebatur, quia nō habebant in corde, quod iam ille habebat in facie. *Dixerunt ei, Vbi eſt ille qui*

Matt. 28.

Matt. 25.

Matt. 16.

† *aliâs cū viuis fac. ſi facturus eſt:*

Luca. 16.

tibi aperuit oculos? ait, Neſcio. In his verbis animus ipſius adhuc
inũcto ſimilis erat, nondũ videti: ſi ponamus fratres, tãquã illã
vnctioné in animo habuerit, prædicat, & neſcit qué prædicat.
*Adducunt eũ ad Phariſæos qui cæcus fuerat. Erat autẽ ſabbatũ
quando lutũ fecit Ieſus, & aperuit oculos eius. Iterum ergo inter-
rogabant eũ Phariſæi, quomodo vidiſſet. Ille autẽ dixit eis, Lutũ
poſuit mihi ſuper oculos meos, & laui & video. Dicebant ergo ex
Phariſæis quidam:* Nó omnes ſed quidã: iam enim inungeban
tur quidam. Quid ergo dicebãt, nec vidẽtes, nec inuncti? *Non
eſt hic homo à deo, qui ſabbatum non cuſtodit.* Ipſe potius cuſto-
diebat, qui ſine peccato erat. Sabbatum enim ſpiritale hoc eſt,
nó habere peccatũ. Deniq; fratres, hoc admonet deus, quãdo
cómendat ſabbatum, Omne opus ſeruile nó facietis in eo. hęc
Leuit.23. ſunt verba dei cómendantis ſabbatũ. Omnę opus ſeruile non
facietis in eo. Iam ſuperiores lectiones interrogate, quid ſit o-
Ioan.8. pus ſeruile, & dominũ audite, Omnis qui facit peccatũ, ſeruus
eſt peccati. Sed iſti nec videntes, vt dixi, nec inũcti, ſabbatũ car
naliter obſeruabant, ſpiritaliter violabant. *Alij dicebant, Quo-
modo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?* Ecce ſunt inũcti. *Et
ſchiſma erat inter eos.* Dies ille diuiſus erat inter lucem & tene-
bras. *Dicunt ergo cæco iterũ, Tu quid dicis de eo qui aperuit tibi
oculos?* Quid de illo ſentis? quid exiſtimas? quid iudicas? Quæ-
rebant quemadmodum homini calumniarentur, vt de ſynago
ga repelleretur, ſed à Chriſto inueniretur. Sed ille conſtanter
quod ſentiebat expreſſit. *Ait enim, Quia Propheta eſt.* Adhuc
quidem inunctus in corde nondum deũ cóſitetur, nec menti-
tur tamẽ. Ipſe enim dominus de ſemetipſo ait, Nó eſt Prophe-
Matt.13. ta ſine honore niſi in patria ſua. *Non crediderũt ergo Iudæi de il
Marci.6. lo, quia cæcus fuiſſet & vidiſſet, donec vocauerũt parẽtes eius qui
Lucæ.4. viderat,* id eſt, qui cæcus fuerat & viderat. *Et interrogauerunt
Ioan.4. eos dicentes, Hic eſt filius veſter, quẽ vos dicitis quia cæcus natus
eſt? Quomodo autẽ nunc videt? Reſponderunt eis parentes eius &
dixerũt, Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt:
quomodo autem nunc videat neſcimus, aut quis eius aperuit ocu-
los nos neſcimus. Et dixerũt, Ipſum interrogate, ætatẽ habet ipſe
de ſe loquatur.* Scimus quidé quia filius noſter eſt: ſed iuſte co-
geremur loqui pro infante, ſi ipſe pro ſe loqui nó poſſet: olim
loquebatur, modo videt, cæcũ à natiuitate nouimus loquenté
olim ſcimus, videntẽ modo videmus: ipſum interrogate vt in-
ſtruamini, quid nobis calũniamini? *Hæc dixerunt parentes eius,*

quia

quia timebāt Iudæos. Iā enim conſpirauerāt Iudæi, vt ſi quis eum cōfiteretur Chriſtū, extra ſynagogam fieret. Iā nō erat malū fieri extra ſynagogā: illi expellebāt, ſed Chriſt⁹ excipiebat. *Propterea parētes eius dixerūt, quia ætatē habet ipſum interrogate. Vocauerūt ergo rurſum hominē, qui fuerat cæcus, & dixerūt ei, Da gloriā deo.* Quid eſt, da gloriā deo? nega quod accepiſti. Hoc planè nō eſt gloriā deo dare, ſed deū potius blaſphemare. Da, inquiūt, gloriā deo. *Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt. Dixit ergo ille, Si peccator eſt, neſcio: vnū ſcio, quia cæcus cum eſſem, modo video. Dixerūt ergo illi, Quid fecit tibi? Quomodo aperuit oculos tuos?* Et ille iā ſtomachās aduerſus duritiā Iudæorū, & ex cæco vidēs, nō ferēs cæcos. *Reſpondit eis, Dixi iā vobis, & audiſtis, Quid iterū vultis audire? Nūquid et vos vultis diſcipuli eius fieri?* Quid eſt. Nūquid & vos, niſi q̃a ego iā ſum, nūquid & vos vultis? Iā video, ſed nō inuideo. *Maledixerūt ei & dixerūt, Tu diſcipulus eius ſis.* Tale maledictū ſup nos, & ſuper filios noſtros maledictū enim eſt, ſi cor diſcutias, non ſi verba perpēdas. *Nos autē Moyſi diſcipuli ſumus, nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt deus iſtū autē neſcimus vnde ſit.* Vtinā ſciretis, ſi ſciretis quia Moyſi locutus eſt deus, ſciretis quia per Moyſem prædicatus eſt deus: habetis enim dominū dicentē, Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: de me enim ille ſcripſit. Itáne ſequimini ſeruū, & dorſum ponitis contra dominū? Sed nec ſeruū ſequimini, nā per illum ad dominū duceremini. *Reſpōdit ille homo & dixit eis, In hoc mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit & aperuit oculos meos. Scimus autē quia peccatores deus nō exaudit, ſed ſi quis dei cultor eſt, & voluntatē eius facit, hūc exaudit.* Adhuc inūctus loq̃tur, nā & peccatores exaudit deus: ſi enim peccatores de⁹ nō exaudiret, fruſtra ille publican⁹ oculos in terrā demittēs, & pectus ſuum percutiēs diceret, deus propitius eſto mihi peccatori. Et iſta cōfeſſio meruit iuſtificationē, quomodo iſte cæc⁹ illuminationē. *A ſeculo non eſt auditum, quoniam quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à deo, nō poterat facere quicquā* Libere, cōſtāter & veraciter. Hæc enim quæ à domino facta ſunt, à quo fierēt niſi à domino? Aut quādo à diſcipulis talia fierēt, niſi in eis dominus habitaret? *Reſponderunt & dixerunt ei, In peccatis natus es totus.* Totus quid eſt? Cū clauſis oculis. Sed qui aperuit oculos, ſaluat & totum. Ipſe dabit ad dexteram reſurrectionem, qui in facie dedit illuminationem. In peccatis totus natus es, *Et tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.* Ipſi illū magiſtrū

Ioan. 5.

Luca. 18.

fecerunt ipſi vt diſcerent totiens interrogauerũt, & ingrati docentem proiecerunt. Sed quod dixi iamdudum fratres, illi pellunt, excipit dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus factus eſt. *Audiuit dominus quia eiecerũt eũ foras. & cum inueniſſet eum, dixit ei, Tu credis in filium Dei?* modo lauat faciem cordis. *Reſpondit ille & ait,* quaſi adhuc inunctus. *Quis eſt domine vt credam in eum? Et dixit ei Ieſus, Et vidiſti eũ. & qui loquitur tecum ipſe eſt.* Miſſus eſt ille, iſte lauans faciem in Siloë quod interpretatur miſſus: deniq; iam facie lota cordis & mundata conſcientia, agnoſcens eum non filiũ hominis tantum quod ante crediderat, ſed iam filium dei qui carnẽ ſuſceperat: *Ait, Credo domine.* Parum eſt credo, vis videre qualem credat? *Et procidens adorauit eum. Et dixit ei Ieſus,* Modo dies ille eſt inter lucem & tenebras diſcernens. *In iudicium ergo in hunc mundum veni: vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.* Quid eſt hoc domine? Magnam quæſtionem feſſis intuliſti, ſed erige vires noſtras, vt poſſimus intelligere quod dixiſti, Veniſti vt qui non vidẽt videant: recte, quia lumẽ es: recte, quia dies es: recte, quia de tenebris liberas. Hoc omnis anima accipit, omnis anima intelligit: quid eſt hoc quod ſequitur, Et qui vidẽt cæci fiant? Ergóne quia veniſti, cæci fiunt qui videbãt? Audi quid ſequitur, & fortaſſis intelliges. *Cõmoti ſunt* ergo verbis iſtis *Quidam ex Phariſæi, & dixerunt ei, Nunquid & nos cæci ſumus?* Audi iam quid eſt quod mouebat, & qui vident cæci fiant. *Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum.* Cum ſit cæcitas ipſa peccatũ, Si cæci eſſetis, id eſt, ſi vos cæcos aduerteretis, ſi vos cæcos diceretis. & ad medicum curreretis: ſi ergo ita cæci eſſetis, non haberetis peccatũ, quia veni ego auferre peccatũ. *Nunc vero dicitis quia videmus, peccatum veſtrum manet.* Quare? Quia dicendo videmus, medicũ non quæritis, in cæcitate veſtra remanetis: hoc eſt ergo quod pauloante nõ intellexeramus quod ait, Ego veni vt qui nõ vident videant. Quid eſt, vt qui non vident videant? Qui ſe nõ videre confitentur, & medicũ quærunt vt videant: & qui vidẽt cæci fiãt. Quid eſt, qui vident cæci fiant? Qui ſe putãt videre, & medicum non quærunt, in ſua cæcitate permanẽt. Ergo iſtã diſcretionem vocauit iudicium, cum ait, In iudicium veni in hunc mundum, quo diſcernit cauſam credentium & cõfitentium à ſuperbis ſe videre putantibus, & ideo grauius excæcatis, tanquã dixerit ei peccator cõfitens & medicum quærens, Iudica me deus

Pſal. 4.

me deus & diſcerne cauſam meã de gente non ſancta: Illorum ſcilicet qui dicunt, videmus, & eorum peccatum manet. Non autem illud iudicium iam intulit mundo, quo de viuis & mortuis in fine ſeculi iudicabit. Secundum hoc enim dixerat, Ego non iudico quenquam, quoniam prius venit, non vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. *Ioan. 8.*

Ab eo quod ſcriptum eſt, Amē amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro: vſque ad id quod ait, Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. *Tractatus XLV.*

DE illuminato illo, qui cæcus natus eſt, ſermo ad Iudæos domini exortus eſt. Huic itaq; lectioni hodiernam eſſe contextam, ſcire debuit & commoneri charitas veſtra. Cum enim dominus dixiſſet, In iudiciũ enim ego veni in hunc mũdum: vt qui non vident videant: & qui vident, cæci fiant: quod eo tempore quando lectum eſt, vt potuimus expoſuimus, quidam ex Phariſæis dixerunt, Nũquid & nos cæci ſumus? Quibus reſpondit dominus, Si cęci eſſetis, nó haberetis peccatum: Nunc autem dicitis quia videmus peccatum veſtrum manet. His verbis ſubiunxit ea quæ hodie cum recitarentur, audiuimus, *Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.* Dixerunt enim ſe cæcos non eſſe, videre autem tunc poſſent, ſi oues Chriſti eſſent. Vnde ſibi vſurpabant lumen, qui furebant contra diem. Propter illorum ergo vanam & ſuperbam & inſanabilem arrogãtiam dominus Ieſus iſta contexuit, in quibus ſalubriter nos, ſi aduertamus, admonuit. Multi enim ſunt, qui ſecundũ quandam vitæ huius conſuetudinem dicuntur boni homines, boni viri, bonæ fœminæ, innocentes, & quaſi obſeruãtes ea, quæ in lege præcepta ſunt, deferentes honorem parentibus ſuis, non mœchantes, non homicidium perpetrãtes, non furtum facientes, non falſum teſtimonium aduerſus quenquam perhibẽtes, & cætera quæ in lege mandata ſunt, velut obſeruantes: Chriſtiani non ſunt, & plerunque ſe iactãt quomodo iſti: nunquid & nos cæci ſumus? Quia vero iſta omnia quæ faciũt, & neſciũt ad quem finem referant, inaniter faciunt. Dominus de grege ſuo & de oſtio qua intratur ad ouile, ſimilitudinem propoſuit in hodierna lectione: dicant ergo Pagani, Bene viuimus. Si per oſtium non intrant, quid prodeſt eis? vnde gloriãtur? Ad hoc *Cap. X.*

enim debet vnicuiq; prodeſſe viuere vt detur illi ſemper viuere : nam cui non datur ſemper viuere, quid prodeſt bene viuere? Quia nec bene viuere dicendi ſunt, qui ſinē bene viuendi vel cæcitate neſciunt, vel inflatione contemnunt. Non eſt autem cuiquā ſpes vera & certa ſemper viuendi, niſi agnoſcat vitam quod eſt Chriſtus, & per ianuam intret in ouile. Quærunt ergo plerunq; tales homines etiā perſuadere hominibus vt bene viuant, & Chriſtiani nō ſint. Per aliam partem volunt aſcendere, rapere & occidere, non vt bonus paſtor conſeruare atq; ſaluare. Fuerunt ergo quidā Philoſophi, de virtutibus & vitiis ſubtilia multa tractātes, diuidentes, definientes, ratiocinationes acutiſſimas concludentes, libros implentes, ſuam ſapientiam buccis crepantibus ventilantes: qui etiā dicere auderent hominibus, nos ſequimini, ſectam noſtram tenete, ſi vultis beate viuere. Sed nō intrabant per oſtiū, perdere volebant, mactare & occidere: Quid de iſtis dicā? Ecce ipſi Phariſæi legebant, & in eo quod legebāt, Chriſtū ſonabant, venturū ſperabant, & pręſentē non agnoſcebāt, iactabant ſe etiā ipſi inter videntes, hoc eſt, inter ſapiētes, & negabant Chriſtum, & non intrabāt per oſtiū. Ergo & ipſi ſi quos forte ſeducerēt, mactandos & occidendos, nō liberandos ſeducerent. Et hos dimittamus, videamus illos ſi forte ipſi intrant per oſtium, qui ipſius Chriſti nomine gloriantur. Innumerabiles enim ſunt, qui ſe videntes non ſolū iactant, ſed à Chriſto illuminatos videri volunt: ſunt autē hæretici Forte ipſi per ianuā intrauerūt? Abſit. Sabellius dicit, Qui filius eſt ipſe eſt pater: ſed filius nō eſt pater. Non intrat per oſtium, qui filium dicit patrē. Arrius dicit, Aliud eſt pater, aliud eſt filius. Recte diceret, ſi diceret, alius, non aliud: Quādo enim dicit aliud, ei contradicit à quo audit, Ego & pater vnū ſumus. Nec ipſe ergo per oſtium intrat: prædicat enim Chriſtū qualem ſibi fingit, non qualē veritas dicit: nomen habes, rem nō habes. Alicuius rei nomen eſt Chriſtus, tene ipſam rem, ſi vis prodeſſe tibi nomen: alius, neſcio vnde ſit, ſicut Fotinus, Chriſtus homo eſt, inquit, deus non eſt: nec ipſe intrat per oſtium, quia Chriſtus homo & deus eſt, Et quid opus eſt multa percurrere, & multa vana hæreſum enumerare? Hoc tenere, ouile Chriſti eſſe catholicā Eccleſiā. Quicūque vult intrare ad ouile, per oſtiū intret, Chriſtum verū prædicet, non ſolū Chriſtum verū prædicet, ſed Chriſti gloriā quærat, non ſuam: nā multi quærendo gloriam ſuā, oues Chriſti ſparſerunt

ſerunt

ſtrunt potius, quàm congregauerunt: humilis eſt enim ianua Chriſtus dominus: qui intrat per hanc ianuá, oportet humilē eſſe, vt ſano corpore poſſit intrare: qui autē ſe non humiliat, ſed extollit, per maceriam vult aſcendere: qui autē per maceriam aſcendit, ideo exaltatur vt cadat. Tecte tamen adhuc loquitur dominus Ieſus, nondū intelligitur: nominat oſtiū, nominat ouile, nominat oues: cómendat hæc omnia, ſed nódum exponit. Legamus ergo, quia venturus eſt ad ea verba, in quibus nobis aliqua quæ dixit dignetur exponere, ex quorū expoſitione dabit nobis fortaſſe etiam illa quæ non expoſuit intelligere: paſcit enim manifeſtis, exercet obſcuris. Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, væ miſero quia caſurus eſt. Sit ergo humilis, per oſtium intret, plano pede veniat, & nó offendet. Ille, inquit, fur eſt & latro, qui oues ſuas vult dicere oues alienas, ad hoc ſuas, id eſt, furto ablatas, vt non ſaluet, ſed vt occidat. Ergo fur eſt, quia quod alienū eſt ſuum dicit: latro, quia & quod eſt furatus occidit. *Qui autem intrat per oſtiū, paſtor eſt ouiū: huic oſtiarius aperit.* De oſtiario iſto tunc quęramus, quãdo ab ipſo domino audierimus quod ſit oſtiū, & qui ſit paſtor. *Et oues vocē eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim.* Habet enim nomina eorū ſcripta in libro vitæ. Proprias oues vocat nominatim: hinc dicit Apoſtolus, Nouit dominus qui ſunt eius. *Et adducit eas, & cum proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illū ſequūtur, quia ſciunt vocē eius. Alienum autē non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia nō nouerunt vocem alienorū.* Tecta ſunt verba hæc plena quęſtionibus, grauida ſacramētis. Sequamur ergo & audiamus magiſtrū ex his obſcuris aliquid aperientē, & per id ꝙ aperit, nos forte intrare facientē. *Hoc prouerbiū dixit illis Ieſus, illi autē nō cognouerūt quid loqueretur eis.* Forte nec nos. Quid ergo intereſt inter illos & nos, antequam iſta verba agnoſcamus & nos? Quia nos pulſamus vt aperiatur nobis, illi autē Chriſtū negando nolebant intrare ſeruãdi, ſed foris remanere perdēdi. Quòd ergo nos audimus hæc pie, quòd antequam illa intelligamus, credimus vera eſſe atq; diuina, magna ab iſtis diuerſitate diſtamus. Cū enim duo audiūt verba Euangelij, vnus impius, alter pius, & talia ſunt, vt forte ambo nō intelligãt, vnus dicit, nihil dixit: alius dicit, verū dixit, & bonū eſt quod dixit, ſed nos non intelligimus: iſte quia credit iam pulſat, & dignus eſt cui aperiatur ſi pulſare perſiſtat, ille vero adhuc audiat,

2. Tim. 2.

Eſaia.7. Niſi credideritis non intelligetis. Quare iſta commendo? quia etiam cũ verba hæc obſcura ſicut poſſum expoſuero, aut quia valde ſunt abdita, vel ego eorum non apprehendero intelligentiam, vel explicandi quod intelligo non habuero facultatem, vel tam fuerit quiſque tardus, vt etiam exponentem non ſequatur, nõ de ſe deſperet: maneat in fide, ambulet in via, audiat Apoſtolum dicentem, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; vobis deus reuelabit: veruntamen in quod peruenimus, in eo *Philip.3.* ambulemus. incipiamus ergo audire exponentẽ, quem audiuimus proponentem. *Dixit ergo iterum eis Ieſus, Amen amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium.* Ecce ipſum oſtiũ quod clauſum poſuerat, aperuit. Ipſe eſt oſtiũ, agnouimus, intremus: vt nos intraſſe gaudeamus. *Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones.* Quid eſt hoc domine, Omnes quotquot venerunt? Quid enim? Tu non veniſti? ſed intellige: Omnes quotquot venerunt dixit, vtique præter me. Recolamus ergo. Ante aduentum ipſius venerunt Prophetæ, nunquid fures & latrones fuerũt? Abſit, non præter illum venerunt, quia cum illo venerunt. Venturus præcones mittebat, ſed eorum corda quos miſerat, poſſidebat. Vultis noſſe quia cum illo venerunt? Qui eſt ipſe ſemper, carnem quippe accepit ex tempore. Quid *Ioan.1.* eſt ergo ſemper? In principio erat verbũ. Cum illo ergo vene- *Ioan.14.* runt, qui cum verbo dei venerunt. Ego ſum, inquit, via & veritas & vita. Si ipſe eſt veritas, cum illo venerunt qui veraces fuerunt: quotquot ergo præter illum, fures ſunt & latrones, id eſt, ad furandũ & occidendũ. *Sed nõ audierunt eos oues.* Maior hæc quæſtio eſt, non audierunt eos oues. Ante aduentũ domini noſtri Ieſu Chriſti, quo humilis venit in carne, præceſſerũt iuſti: ſic in eum credentes venturũ, quomodo nos credimus in eum qui venit. Tempora variata ſunt, non fides, quia & ipſa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur. Alium ſonum habet, vẽturus eſt: alium ſonum habet, venit: mutatus eſt ſonus, venturus eſt, & venit: eadem tamen fides vtroſq; coniungit, & eos qui venturũ eſſe, & eos qui eũ veniſſe crediderũt: diuerſis quidẽ temporibus, ſed vtroſq; per vnum fidei oſtium, hoc eſt, per Chriſtum, videmus ingreſſos. Nos credimus dominum noſtrum natũ ex virgine, veniſſe in carne, paſſum eſſe, reſurrexiſſe, in cœlum aſcendiſſe, totum hoc ſicut verba auditis præteriti temporis impletũ eſſe iã credimus: in eius ſunt fidei ſocietate nobiſcum & illi patres, qui crediderunt de vir-

gine

gine naſciturũ, paſſurum, reſurrecturũ, in cœlum aſcenſurum, illos enim oſtendit Apoſtolus vbi ait, Habentes auté eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptũ eſt, Credidi propter quod locutus ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur. Propheta dixit, Credidi propter quod locutus ſum. Apoſtolus dicit, Et nos credimus, propter quod & loquimur. vt ſcias autem quòd vna ſit fides, audi dicentem, Habentes eundem ſpiritum fidei & nos credimus: ſic & alio loco. Nolo enim vos, inquit, ignorare fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt. & omnes eundẽ potum ſpiritalem biberunt. Mare rubrum ſignificat baptiſmum, Moyſes ductor per mare rubrũ ſignificat Chriſtũ: populus tranſiens ſignificat fideles, mors Aegyptiorum ſignificat abolitionẽ peccatorum. In ſignis diuerſis eadem fides, ſic in ſignis diuerſis quomodo in verbis diuerſis, quia verba ſonos mutant per tépora, & vtiq; nihil aliud ſunt verba quã ſigna? ſignificãdo enim verba ſunt tolle ſignificationem verbo, ſtrepitus inanis eſt. Significata ſunt ergo omnia: nunquid non eadẽ credebant, per quos hæc ſigna miniſtrabãtur, per quos eadẽ quæ credimus, prophetata prænũciabãtur? vtiq; credebant: ſed illi ventura eſſe, nos autem veniſſe: ideo & ſic ait, Eundem potũ ſpiritalem biberũt: ſi ſpiritalẽ eundem, nam corporalẽ non eundem? Quid enim illi bibebant? Bibebant enim de ſpiritali ſequente petra: petra autem erat Chriſtus: videte ergo, fide manente, ſigna variata. Ibi petra Chriſtus, nobis Chriſtus quod in altari dei ponitur, & illi pro magno ſacramento eiuſdem Chriſti biberunt aquam profluentem de petra, nos quid bibamus norunt fideles, Si ſpeciem viſibilem intẽdas, aliud eſt: ſi intelligibilem ſignificationẽ, eundem potum ſpiritalẽ biberunt. Quotquot ergo illo tempore crediderunt vel Abrahæ, vel Iſaac, vel Iacob, vel Moyſi, vel aliis Patriarchis, aliiſq; prophetis Chriſtum prænunciantibus, oues erant, & Chriſtum audierunt, non alienã vocem ſed ipſius audierunt Iudex fuerat in præcone, quia & quãdo iudex loquitur per præconẽ, exceptor non facit, prẹco non dixit, ſed iudex dixit. Alij ſunt ergo quos nó audierũt oues, in quibus nõ erat vox Chriſti, errantes falſa dicentes, inania garriẽtes, vana fingentes, miſeros ſeducẽtes. Quid eſt ergo quod dixi? Maior hæc quæſtio eſt, quid habet obſcurũ & ad intelligendum difficile?

2.Cor.4. *Pſal.115.* *1.Cor.10.*

C 5 audite

audite obſecro: ecce dominus ipſe Ieſus Chriſtus venit, prædicauit, vtiq; multo magis vox paſtoris erat, expreſſa ipſo ore paſtoris: ſi enim per Prophetas vox paſtoris erat, quanto magis vocẽ paſtoris proferebat lingua ipſa paſtoris: nõ omnes audierunt. Sed quid putamus? Qui audierũt oues erãt? Ecce audiuit Iudas, & lupus erat: ſequebatur, ſed pelle ouina tectus, paſtori inſidiabatur. Aliqui vero eorũ, qui Chriſtũ crucifixerũt, non audiebant, & oues erãt: ipſos enim videbat in turba, quãdo di-
Ioan. 8. cebat, Cum exaltaueritis filiũ hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Quomodo iſta ſoluitur quęſtio? Audiũt non oues, & non audiũt oues? ſequũtur vocẽ paſtoris quidã lupi, & ei quædam contradicũt oues. poſtremo paſtorem occidũt oues. Soluitur quæſtio: reſpondet enim aliquis & dicit, Sed quãdo non audiebant, oues nondũ erant, tunc lupi erant: vox audita eos mutauit, & ex lupis oues fecit. Quando autẽ factæ ſunt oues, audierunt, & paſtorẽ inuenerunt, paſtoremq; ſecutæ ſunt: paſtoris promiſſa ſperauerunt, quia iuſſa fecerunt. Soluta eſt vtcunq; iſta quæſtio, & cuiquã forte ſufficiat. Me autem adhuc mouet, & quid me moueat cõmunico vobiſcũ, vt quodammodo quærens vobiſcũ, reuelãte illo vobiſcum merear inuenire: quid ergo me moueat accipite, per Ezechielẽ Prophetam do-
Ezech. 3. minus obiurgat paſtores, & dicit inter cætera de ouibus, Errãtem ouem non reuocaſtis. Et errantẽ dicit, & ouem appellat: ſi quando errabat ouis erat, cuius vocẽ vt erraret audiebat? Proculdubio enim non erraret, ſi vocẽ paſtoris audiret: ſed ideo errauit, quia vocem audiuit alieni, vocem furis & latronis audiuit. Certe latronum voces non audiunt oues: Qui venerunt, inquit, & intelligimus, præter me, id eſt, qui venerunt præter me, fures ſunt & latrones, & non audierũt eos oues. Domine, ſi non audierunt eos oues, quomodo errant oues, ſi oues non audiunt niſi te? Tu autẽ veritas es: quiſquis veritatem audit, non vtique errat: illi autem errant, & oues appellantur: nam ſi in errore ipſo oues non appellarentur, non diceretur per Ezechielem Prophetam, Errantem ouẽ non reuocaſtis. Quomodo & errat & ouis eſt? vocem alieni audiuit, certe non audierunt eos oues. Deinde modo multi colligũtur ad ouile Chriſti, & ex hæreticis fiunt catholici: à furibus tolluntur, paſtori redduntur. Et aliquando murmurãt tædiũ patiuntur ad reuocantem, & non intelligunt iugulantẽ, veruntamen etiã cum renitentes venerunt quæ oues ſunt, agnoſcunt vocẽ paſtoris, & ſe

& ſe veniſſe lætantur, & erraſſe erubeſcunt. Quando ergo in illo errore tanquam in veritate gloriabantur, & vtiq; nō audiebant vocē paſtoris, & alienum ideo ſequebantur, oues erāt an non erant? Si oues erant, quomodo alienas voces audiunt? Si oues non erant, quare obiurgantur illi quibus dicitur, Errantem ouem nō reuocaſtis? In ipſis etiā iam factis catholicis Chriſtianis bonæ ſpei fidelibus, aliquando mala contingunt, ſeducuntur in errorem, & poſt errorem reuocantur. Quando ſeducti ſunt in errorem, & rebaptizati ſunt, aut poſt oculis dominici ſocietatē, rurſus in errorē priſtinum reuoluti ſunt, oues erant an non erant? Vtique catholici erant: ſi catholici, fideles erant, oues erant. Si oues erant, quomodo vocē alieni audire potuerunt, cum dominus dicat, nō audierūt eos oues? *2.Timo.2.*
Audiſtis fratres altitudinē quæſtionis. Dico ergo, Nouit do- *Rom.8.*
minus qui ſunt eius: nouit præſcitos, nouit prædeſtinatos: de illo quippe dicitur, Quos autē præſciuit & prædeſtinauit cōforme fieri imaginis filij ſui, vt ſit primogenitus in multis fratribus: quos autē prædeſtinauit, ipſos & vocauit: & quos vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos autē iuſtificauit, ipſos & glorificauit. Si deus pro nobis quis cōtra nos? Adde adduc, Qui pro- *Rom.8.*
prio filio ſuo nō pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eū, quomodo etiam non cum illo omnia nobis donauit? ſed quibus? Nobis præſcitis, & prædeſtinatis, iuſtificatis, glorificatis, de quibus ſequitur, Quis accuſabit aduerſus electos dei? Nouit dominus qui ſunt eius, ipſæ ſunt oues. *Hæc eſt vera Eccleſia.* *2.Tim.2.*
Aliquando ſe ipſæ neſciunt, ſed paſtor nouit eas, ſecundū iſtam prędeſtinationē, ſecundum iſtam dei pręſciētiā, ſecundum electionem ouium, *Ephe.1.*
ante cōſtitutionē mundi. [Nam de hoc dicit Apoſtolus, Sicut elegit nos in ipſo ante cōſtitutionē mūdi.] Secundū iſtā ergo præſcientiam dei & prędeſtinationem, quàm multæ oues foris, quàm multi lupi intus, & quàm multę oues intus, & quàm multi lupi foris. Quid eſt quod dixi, quam multę oues foris? quàm multi modo luxuriantur, caſti futuri: quàm multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtū: quàm multi ſe inebriant, futuri ſobrij: quàm multi rapiunt res alienas, donaturi ſuas, veruntamen modo vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur. Item quàm multi intus laudant, blaſphematuri: caſti ſunt, fornicaturi: ſobrij ſunt, ſe vino poſtea ſepulturi: ſtant, caſuri: & non ſunt oues: de prædeſtinatis enim loquimur. De his loquimur, quos nouit dominus, qui ſunt eius, &

tamen

tamen ipſi quandiu recte ſapiunt, Chriſti vocem audiunt. Ecce audiunt ipſi, non audiunt illi, & tamen ſecūdum prædeſtinationem non oues iſti, oues illi. Adhuc manet quæſtio, quæ mihi interim nunc videtur ita poſſe diſſolui. Eſt aliqua vox, eſt inquam, vox aliqua paſtoris, in qua oues non audiunt alienos, in qua non oues audiunt Chriſtum: quæ eſt iſta vox? *Matt.10.* Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, vt perſeueret apud ipſum vſque in finē, ſed non apud eū perſeuerando non audit hanc vocem. Venit ad Chriſtū, audit alia & alia verba, illa & illa omnia vera ſana omnia, inter quæ omnia eſt & illa vox: Qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit: iſtam qui audierit ouis eſt: ſed audiebat illam neſcio quis, & deſipuit, refriguit, audiuit alienam: ſi prędeſtinatus eſt, ad tempus errauit, in æternum non periit, redit vt audiat quod neglexerit, faciat quod audiuit: ſi enim de his eſt qui prædeſtinati ſunt, & errorem ipſius deus præſciuit, & conuerſionem futuram ſi aberrauit, redit vt audiat illam vocem paſtoris, & ſequatur dicentem: Qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Bona vox fratres, vera, paſtoralis, ipſa eſt vox ſalutis in tabernaculis iuſtorum: nam facile eſt audire Chriſtum, facile eſt laudare Euangelium, facile acclamare diſputatori: perſeuerare vſque in finem, hoc eſt ouium vocem paſtoris audientium. Tentatio accidit, perſeuera vſque in finem, quia tentatio non perſeuerat vſque in finem: vſque in quem finem perſeuerabis? Quouſque finies viam? Quandiu enim non audis Chriſtum, aduerſarius tuus eſt in iſta via, *Matth. 5.* hoc eſt, in iſta mortali vita: ſed quid dicit? Concorda cum aduerſario tuo cito, cum es cum eo in via. Audiſti, credidiſti, concordaſti: ſi aduerſabaris concorda, ſi tibi præſtitum eſt concordare: ſi aduerſabaris concorda, noli vlterius litigare: quando enim finiatur via neſcis, ſed tamen ille ſcit, ſcit ille ſi ouis es: & ſi perſeueraueris vſque in finem, ſaluus eris: ac per hoc iſtam vocem non contemnunt ſui, non audiunt alieni. Vt potui, vt ipſe donauit, profundam multum quæſtionem aut expoſui vobis, aut tractaui vobiſcum: ſi qui minus intellexerunt, maneat pietas, & reuelabitur veritas: qui autem intellexerunt, non ſe extollant, quaſi celeriores ſuper tardiores, ne extollendo ſe exorbitēt, & facilius perueniant *Pſal. 85.* tardiores. Omnes autem perducat cui dicimus: Deduc me domine

domine in via tua, & ambulabo in veritate tua. Per hoc ergo quod expoſuit dominus, quia ipſe eſt oſtium, intremus ad ea quæ propoſuit, nec expoſuit. Et paſtor quidem quiſnam ſit, quamuis non dixerit in iſta lectione quæ hodie recitata eſt, tamen in ea quæ ſequitur apertiſſime dicit: Ego ſum paſtor bonus: quod & ſi non diceret, quem alium præter ipſum intelligere deberemus in eis verbis vbi ait: Qui intrat per oſtiũ paſtor eſt ouium, huic oſtiarius aperit, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas: & cũ proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues eum ſequuntur quia ſciunt vocem eius? Quis enim alius oues proprias vocat nominatim, & educit eas hinc ad vitam æternam, niſi qui nouit nomina prædeſtinatorum? Vnde ait diſcipulis ſuis: Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo: hinc enim vocat eas nominatim. Et quis alius eas emittet, niſi qui earum peccata dimittit, vt eum ſequi duris liberatæ vinculis poſſint? Et quis eas præceſſit, quò eum ſequantur, niſi qui ſurgens à mortuis iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur. Et cum hic conſpicuus eſſet in carne, ait: Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum: vnde illud eſt quod ait: *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit ſaluabitur, & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet.* In hoc euidẽter oſtendit, nõ ſolum paſtorem, ſed etiam oues intrare per oſtiũ: ſed quid eſt, ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet? Ingredi quippe in Eccleſiam per oſtiũ Chriſtum valde bonum eſt: exire autem de Eccleſia, ſicut ait iſte ipſe Ioannes Euangeliſta in Epiſtola ſua: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: non eſt vtique bonum. Talis ergo egreſſus nõ poſſet à bono paſtore laudari, vt diceret, & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Eſt ergo aliquis non ſolum ingreſſus, verumetiam egreſſus bonus per oſtium bonum, quod eſt Chriſtus: ſed qui ſit iſte laudabilis & beatus egreſſus? Poſſem quidẽ dicere ingredi nos, quando interius aliquid cogitamus, egredi autem quando exterius aliquid operamur. Et quoniam, ſicut dicit Apoſtolus, per fidem habitat Chriſtus in cordibus noſtris, ingredi per Chriſtum eſſe ſecundum ipſam fidem cogitare: egredi autem per Chriſtum, ſecundum ipſam fidem etiã foris, id eſt, coram hominibus operari: vnde & in Pſalmo legitur: Exiet homo ad opus ſuum: & ipſe dominus dicit: Luceant opera veſtra coram hominibus: ſed plus me delectat quod

Luca.10. *Roma.6.* *Ioan.17.* *1. Ioan. 2.* *Pſal.103.* *Matt.5.*

quod ipſa veritas tãquam paſtor bonus, & ideo bonus doctor quodãmodo nos admonuit, quemadmodũ intelligere debeamus, quod ait, Ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet: cõſecutus adiunxit, *Fur non venit niſi vt furetur, & mactet, & perdat: ego veni vt vitam habeãt, & abundantius habeant.* Videtur enim mihi dixiſſe, vt vitã habeãt ingredientes, & abũdantius habeant egredientes. Nõ autẽ poteſt quiſq; per oſtiũ, id eſt, per Chriſtũ egredi ad vitam æternam, quæ erit & ſpecie, niſi per ipſum oſtiũ, hoc eſt, pereundẽ Chriſtũ in Eccleſiã eius quæ eſt ouile eius, intrauerit ad vitã temporalem quæ eſt

Galat 5. in fide: ideo ait, Ego veni vt vitẽ habeant: hoc eſt, fidem, quæ

Abac. 2. per dilectionem operatur, per quam fidem in ouile ingrediũ-

Roma. 1. tur vt viuant, quia iuſtus ex fide viuit. Et abundantius habeant, qui perſeuerando vſque in finem, per illud oſtiũ, id eſt per fidem Chriſti egrediuntur, quoniam veri fideles moriuntur, & abundantius habebunt vitam, veniendo quò paſtor ille præceſſit, vbi nunquam deinde moriantur. Quanuis ergo & hic in ipſo ouili non deſint paſcua, quoniam ad vtrũque poſſumus intelligere quod dictum eſt, & paſcua inueniet, id eſt, &

Matth. 5. ad ingreſſum & ad egreſſum: tamen tunc vera paſcua inue-

Luca. 23. niẽt vbi ſaturentur, qui eſuriunt & ſitiũt iuſtitiã, qualia paſcua inuenit cui dictũ eſt: Hodie mecũ eris in paradiſo. Quomodo autem ipſe ſit oſtiũ, ipſe paſtor, vt per ſeipſum quodammodo etiam ipſe ingredi & egredi intelligatur, & quiſnam ſit oſtiarius, longum eſt hodie quærere, & diſſerendo ſicut ipſe donauerit explicare.

Ab eo quod dictum eſt, Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis: vſque ad id quod ait. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus. *Tractatus XLVI.*

LOquens dominus Ieſus ouibus ſuis, & præſentibus & futuris, quæ tunc aderant, quia erant ibi iam oues eius, erántque quæ futuræ erant eius oues: Item præſentibus & futuris, & illis & nobis, & quotquot etiã poſt nos fuerint oues eius, quis ad eas miſſus eſſet, oſtendit. Omnes ergo audiunt vocem paſtoris ſui dicentis: *Ego ſum paſtor bonus.* Non adderet bonus, niſi eſſent paſtores mali: ſed paſtores mali ipſi ſunt fures & latrones, aut certe vt multum mercenarij. Omnes enim hic perſonas quas poſuit, requirere, diſtinguere, noſſe debemus: aperuit enim iam duas res dominus, quas quodammodo

modo clauſas propoſuerat. Iam ſcimus quia oſtium ipſe eſt, ſcimus quia paſtor ipſe eſt: fures & latrones qui ſint, in heſterna lectione patefactū eſt. Hodie autem audiuimus mercenarium, audiuimus & lupum, heri nominatus eſt & oſtiarius. In bonis ergo oſtium eſt & oſtiarius, paſtor & ouis: in malis fures & latrones, mercenarij, lupus. Oſtium dominum Chriſtū accipimus ipſum paſtorem, (ipſum oſtiariū): quia enim hæc duo ipſe expoſuit, oſtiariū nobis reliquit quærēdū: & quid ait de oſtiario? Huic, inquit, oſtiarius aperit: cui aperit? Paſtori. Quid aperit paſtori? Oſtiū. Et quis eſt ipſum oſtiū? Ipſe paſtor. Nūquid ſi dominus Chriſtus nō expoſuiſſet, non ipſe dixiſſet, Ego ſum paſtor, & ego ſum oſtium: auderet quiſquam noſtrū dicere, quòd ipſe Chriſtus ſit & paſtor & oſtium? Si enim diceret, ego ſum paſtor: & non diceret, ego ſum oſtium: quæſituri erimus quis eſſet oſtium, & forte aliud putantes ante oſtiū remanſuri, gratia illius & miſericordia nobis expoſuit paſtorem, ſeipſum dixit, expoſuit oſtium, ſeipſum dixit, oſtiarium quærendum nobis reliquit: quem nos dicturi ſumus oſtiariū? Quemlibet inuenerimus, cauendum eſt ne maior exiſtimetur quàm ipſum oſtium: quia oſtiarius in domibus hominum maior eſt oſtio. Oſtiarius enim oſtio, non oſtium præponitur oſtiario, quia oſtiarius oſtium, non oſtium cuſtodit oſtiarium. Non audeo dicere aliquem oſtio maiorem: audiui enim iam quid ſit oſtium, non me latet, non ſum dimiſſus conjecturæ meæ, non mihi humana eſt relaxata ſuſpicio, deus dixit, veritas dixit, mutari non poteſt quod immutabilis dixit. Dicam ergo in huius profunditate quæſtionis quid mihi videatur: eligat vnuſquiſque quod placet, pia tamen ſentiat, ſicut ſcriptum eſt. Sentite de domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum. *Sapien. 1.* Oſtiarium forte ipſum dominum debemus accipere: multo ſunt enim inter ſe diuerſa in rebus humanis, paſtor & oſtium, quàm oſtiarius & oſtium, & tamen dominus & paſtorem ſe dixit, & oſtium: cur ergo non intelligamus ipſum & oſtiarium? Si enim conſideremus proprietates, dominus Chriſtus nec paſtor eſt, ſicut conſueuimus noſſe & videre paſtores, nec oſtiū eſt, non enim eū faber fecit: ſi autē ſecundū aliquā ſimilitudinē & oſtium & paſtor eſt, audeo dicere & ouis eſt: ouis nempe ſub paſtore eſt, tamen ille & paſtor eſt & ouis vbi eſt paſtor? Ecce hic habes, lege Euangelium: Ego ſum paſtor bonus: vbi eſt ouis? Interroga prophetam

tam: Sicut ouis ad immolandum ductus eſt: vbi eſt agnus? In-
Eſaie.53. terroga amicum ſponſi: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata
Ioan.1. mundi. Adhuc aliquid ſecũdum iſtas ſimilitudines mirabilius ſum dicturus: & agnus enim & ouis & paſtor, inter ſe amica ſunt: contra leones autem à paſtoribus oues cuſtodiri ſolẽt, & tamen de Chriſto cum ſit ouis & paſtor, legimus dictum: vicit
Apoca. 5. leo de tribu Iuda. Hæc omnia fratres ſecundum ſimilitudines accipite, non ſecundum proprietates. Solemus videre paſtores ſedere ſupra petrã, & inde cõmiſſa ſibi pecora cuſtodire. Vtiq; melior paſtor quàm petra, ſuper quam ſedet paſtor, & tamen
1.Cor.10. Chriſtus & paſtor & petra. Totum hoc ſecundum ſimilitudinem: proprietatem autẽ ſi quæras à me: In principio erat ver-
Ioan.1. bum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: ſi quæras à me proprietatem, filius vnicus de patre in æternum ab æterno genitus, æqualis gignenti, per quem facta ſunt omnia, cum patre incõmutabilis, & accepta forma hominis non mutatus, ex incarnatione homo, filius hominis & filius dei. Hoc totum quod dixi, nõ ſimilitudo ſed res eſt: nõ ergo pigeat nos fratres ſecundũ quaſdam ſimilitudines ipſum accipere oſtium, ipſum oſtiariũ: quid eſt enim oſtium? Quo intramus: quis eſt oſtiarius? Qui aperit: quis ergo ſe aperit, niſi qui ſeipſum exponit? Ecce dominus dixerat oſtiũ, nõ intellexeramus: quando non intelleximus, clauſum erat, qui aperuit ipſe eſt oſtiarius: nulla eſt ergo neceſſitas aliqd aliud quærere, nulla neceſſitas, ſed fortaſſe eſt volũtas: ſi eſt volũtas, noli exorbitare, noli à trinitate diſcedere: ſi perſonã aliquã quæris oſtiarij, ſpiritus ſanctus occurrat: nõ enim dedignabitur oſtiarius eſſe ſpiritus ſanctus, quando ipſum oſtiũ eſſe dignatus eſt filius: vide oſtiariũ, forte ſpiritũ ſanctũ, ipſe dominus diſcipulis ſuis de ſpiritu ſancto dicit: ipſe vos docebit omnẽ veritatẽ. Oſtiũ quid eſt? Chri-
Ioan.16. ſtus quid eſt Chriſtus? Veritas. Quis aperit oſtium, niſi qui docet omnẽ veritatẽ? De mercenario autẽ quid dicimus? Non in bonis hic cõmemoratus eſt. *Paſtor bonus*, ait, *animã ſuã dat pro ouibus ſuis: mercenarius & qui non eſt paſtor, cuius nõ ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oues.* Non hic bonam perſonam mercenari⁹ gerit, & tamẽ in aliquo vtilis eſt: nec mercenarius diceretur, niſi acciperet à cõducẽte mercedẽ: quis eſt ergo iſte mercenarius, & culpabilis, & neceſſarius? Hic vero fratres luceat nobis ipſe dominus, vt & mercenarios intelligamus, &

mer

mercenarij non ſimus. Quis eſt ergo iſte mercenarius? Sunt quidam Eccleſiæ præpoſiti, de quibus Paulus Apoſtolus dicit: Sua quærentes, non quæ Ieſu Chriſti: quid eſt ſua quærentes? Non Chriſtum gratis diligentes, non deum propter deum quærentes, temporalia commoda ſectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes: hæc quãdo amãtur à præpoſito, & propter hæc ſeruitur deo, quiſquis eſt talis mercenarius eſt inter filios ſe non computet: de talibus enim & dominus dicit: Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam: audi de Timotheo ſancto quid dicat Apoſtolus Paulus: Spero autem in domino Ieſu, Timotheum cito me mittere vobis, vt & ego bono animo ſim, cũ cognouero quæ circa vos ſunt: neminem enim habeo tam vnanimem, qui germane de vobis ſollicitus ſit, omnes enim ſua quærunt nõ quæ Ieſu Chriſti. Inter mercenarios paſtor ingemuit, quæſiuit aliquem qui ſynceriter diligeret gregem Chriſti, & circa ſe in eis qui cum illo eo tempore fuerant non inuenit: nõ enim in Eccleſia Chriſti tunc præter Paulum Apoſtolum & Timotheũ nemo erat qui germane de grege ſollicitus eſſet, ſed cõtigerat vt eo tẽpore quo Timotheũ miſit circa ſe alium de filiis non haberet, ſed ſoli mercenarij cũ illo eſſent, ſua quærentes, non quæ Ieſu Chriſti: & tamen ipſe germane de grege ſollicitus, maluit filium mittere, & inter mercenarios remanere. Inuenimus & mercenarios, non eos diſcutit niſi dominus, qui cor inſpicit, ipſe diſcutit tamen aliquãdo intelliguntur à nobis, nõ enim fruſtra dixit ipſe dominus etiam de lupis, ex fructibus eorum cognoſcetis eos multos interrogans tentationes, & tũc apparent cogitationes, multi autem latent. Habet ouile domini præpoſitos, & filios, & mercenarios. Præpoſiti autẽ qui filij ſunt, paſtores ſunt, ſi paſtores ſunt: quomodo vnus paſtor, niſi quia ſunt iſti omnes vnius membra paſtoris, cuius ſunt oues propriæ? Nam & ipſi mẽbra ſunt ipſius vnius ouis, quia ſicut ouis ad immolandum ductus eſt. Audite autem, quia & mercenarij neceſſarij ſunt: multi quippe in Eccleſia cõmoda terrena ſectantes, Chriſtum tamen prædicant, & per eos vox Chriſti auditur, & ſequũtur oues nõ mercenarium, ſed vocẽ paſtoris per mercenariũ. Audite mercenarios ab ipſo domino demonſtratos: Scribæ, inquit, & Phariſæi cathedram Moyſi ſedent, quæ dicunt facite, quæ autẽ faciunt, facere nolite: quid aliud dixit, niſi per mercenarios vocẽ paſtoris audite? Sedẽdo enim

Philip. 2. *Matth. 6.* *Philip. 2.* *Matt 7.* *Eſaia 53.* *Matt. 23.*

enim cathedram Moyſi,legem dei docent,ergo per illos deus docet:ſua vero illi ſi velint docere,nolite audire, nolite facere:certe enim tales ſua quærunt:nō quæ Ieſu Chriſti. Nullus tamen mercenarius auſus eſt dicere populo Chriſti,tua quęre non quæ Ieſu Chriſti:qui enim male facit,nō prædicat de cathedra Chriſti,inde lædit vnde male facit, nō vnde bona dicit botrū carpe,ſpinā caue. Bene quia intellexiſtis, ſed propter tardiores dicā hoc idē planius,quod modo dixi, botrum carpe,ſpinam caue, cum dominus dicat: Nunquid colligunt de ſpinis vuā,aut de tribulis ficus?Verum eſt omnino, & tamē etiam verū ego dixi,botrū carpe,ſpinā caue, quia botrus aliquando de radice vitis exortus,pendet in ſepe,creſcit palmes, inſeritur ſpinis,& portat fructū ſpina nō ſuum:nō enim ſpinā vitis atulit,ſed ſpinis palmes incubuit:noli interrogare niſi radices,quære radicē ſpinæ,extra inuenies à vite:quære originē vuæ,vitis hanc protulit ex radice. Cathedra ergo Moyſi vitis erat,Phariſæorū mores ſpinæ erant:doctrina vera per malos, palmes in ſepe. Botrum inter ſpinas caute lege, ne dum quæris fructū,laceres manum:& cum audis bona dicentē, ne imiteris mala facientem,quæ dicunt facite, legite vuas:quæ autē faciūt,facere nolite,cauete ſpinas: etiam per mercenarios vocem paſtoris audite,ſed nolite eſſe mercenarii,cum ſitis membra paſtoris: ipſe autem Paulus Apoſtolus ſanctus qui dixit: Neminem habeo qui germane de vobis ſollicitus ſit, omnes enim ſua quærunt,non quæ Ieſu Chriſti:alio loco inter mercenarios filióſq; diſtinguens,videte quid dixerit: Quidam per inuidiam & contentionem,quidam vero & per bonam voluntatem Chriſtum prædicant:quidam ex charitate,ſciētes quia in defenſione Euangelij poſitus ſum, quidam vero & per contumaciam Chriſtum annuntiant non caſte, exiſtimantes tribulationem ſuſcitari vinculis meis. Iſti mercenarij erāt,Paulo Apoſtolo inuidebant:quare inuidebāt, niſi quia tēporalia requirebant?Sed quid adiungat attēdite:quid enim?Cū omni modo,ſiue occaſione,ſiue veritate Chriſtus annuncietur,& in hoc gaudeo,ſed & gaudebo.Veritas eſt Chriſtus,veritas à mercenariis occaſione annūcietur veritas à filiis veritate annūtietur. Filij æternā hæreditatē patris patiēter expectāt:mercenarij tēporalē mercedē cōducētes,feſtinātes exoptant. Mihi humana gloria,cui mercenarios inuidere video,minuatur,& tamē per linguas mercenariorū & filiorū diuina Chriſti gloria

Matth. 7. *Philip. 2.* *Philip. 1.*

diffame

diffametur, cũ ſiue occaſione, ſiue veritate Chriſtꝰ annũtietur. Vidimus qui ſit etiã mercenarius: quis eſt lupus, niſi diabolus? Et quid dictũ eſt de mercenario? Cum viderit lupũ venienté fugit, quia nõ ſunt eius oues propriæ, nec ei cura eſt de ouibus nũquid talis erat Apoſtolus Paulus? abſit. Nũquid talis Petrus abſit: nũquid tales cæteri Apoſtoli, excepto Iuda filio perditionis? abſit. Paſtores ergo illi? Planè paſtores: & vnde vnus paſtor? Iã dixi paſtores, quia mébra paſtoris illo capite gaudebãt, ſub illo capite cócordabant, vno ſpiritu in vnius corporis cõpage viuebant, ac per hoc omnes ad vnum paſtorem pertinebant. Si ergo paſtores, non mercenarij, quare fugiebant quando perſecutionem patiebantur? Expone nobis, ô domine, vidi in Epiſtola fugientem Paulum, per murum in ſporta ſubmiſſus eſt, vt manus perſequentis euaderet: nõ ergo illi cura fuit de ouibus, quas lupo veniente deſerebat? Fugit planè, ſed eas paſtori in cœlo ſedenti orationibus commendabat: ſe autem vtilitati earum fugiendo ſeruabat, ſicut quodam loco ait, Manere in carne neceſſarium duxi propter vos. Ab ipſo nanque paſtore omnes audierant: ſi vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Hanc nobis quæſtionem dominus dignetur exponere. Domine tu dixiſti eis, quos fideles paſtores eſſe vtique volebas, quos tua membra eſſe formabas, ſi vos perſecuti fuerint fugite. Iniuriam ergo illis facis quando reprehendis mercenarios, qui vident lupum venienté, & fugiũt: rogamus indices nobis, quid habeat altitudo quæſtionis: pulſemus, aderit qui aperiet ſe, oſtiarius oſtij quod eſt ipſe: quis eſt mercenarius? Qui vidit lupũ & fugit, qui ſua quærit, nõ quæ Ieſu Chriſti. Peccãté nõ libere audet redarguere. Ecce neſcio quis peccauit, grauiter peccauit, increpandus eſt, excõmunicandus eſt: ſed excõmunicatus inimicus erit, inſidiabitur, nocebit cũ potuerit, iam ille qui ſua quærit, nõ quæ Ieſu Chriſti, ne perdat quod ſectatur, humanæ amicitiæ cõmoditaté, & inimicitiarũ humanarũ incurrat moleſtiã, tacet, non corripit: ecce lupus ouis guttur apprehendit, diabolus fideli adulterium perſuaſit: tu taces, non increpas, ô mercenarie, lupum venientem vidiſti & fugiſti. Reſpondet forte & dicit, ecce hic ſum, non fugi: fugiſti, quia tacuiſti: tacuiſti, quia timuiſti. Fuga animi timor eſt, corpore ſtetiſti, ſpiritu fugiſti: quod ille non faciebat qui dicebat, Et ſi corpore abſens ſum, ſpiritu vobiſcum ſum: quomodo enim ſpiritu fugiebat, qui etiam corpore

2.Cor.11. *Philip.1.* *Matt. 10.* *Philip.2.* *1.Timo.5.* *Coloſſ. 2.*

abſens,fornicatores literis arguebat? Affectiones noſtræ motus animorum ſunt: lætitia, animi diffuſio: triſtitia, animi contractio: cupiditas, animi progreſſio: timor, animi fuga eſt: diffunderis enim animo cum delectaris: contraheris animo cum moleſtaris: progrederis animo cum appetis: fugis animo cum metuis. Ecce vnde ille mercenarius viſo lupo dicitur fugere. Quare? *Quia non ei cura de ouibus*. Quare non eſt ei cura de ouibus? *Quia mercenarius eſt*. Quid eſt, mercenarius eſt? Temporalem mercedem quærit, & in domo in æternum non manebit: ſunt adhuc hæc quærenda, & diſcutienda vobiſcum, ſed onerare vos non eſt conſilij: dominica enim cibaria conſeruis miniſtramus, in paſcuis dominicis oues paſcimus, & ſimul paſcimur: ſicut non eſt negandum quod neceſſarium eſt, ſic non eſt cor infirmum pabuli multitudine prægrauandum: non ſit ergo moleſtum charitati veſtrę, quia omnia quæ hic adhuc diſcutienda arbitror, hodie non diſcutio, ſed iterũ nobis in nomine domini diebus reddendi ſermonis, eadem lectio recitabitur, & diligentius illo adiuuante tractabitur.

Ab eo quod dictum eſt, Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcunt me mea: vſque ad id quod ait, Nunquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?

Tractatus XLVII.

QVi ſermonem domini dei noſtri non ſolum libenter, ſed etiam diligenter audiſtis, promiſſionis noſtræ proculdubio meminiſtis. Ipſa quippe lectio Euangelica & hodie lecta eſt, quæ lecta fuerat proximo dominico die. Propterea quoniam in quibuſdam neceſſitatibus immorati, non potuimus omnia diſcutere, quæ veſtris ſenſibus debebamus. Proinde quæ iam dicta atq; tractata ſunt, hodie non quærimus, ne adhuc eadem repetendo, ad illa quæ nondum dicta ſunt, peruenire minime permittamur. Noſtis iam in nomine domini qui ſit bonus paſtor, & quemadmodũ paſtores boni membra ſint eius, & ideo paſtor ſit vnus. Noſtis qui ſit mercenarius ferendus, quis lupus, & fures & latrones cauendi, quæ ſint oues, quod ſit oſtium quo & oues ingrediuntur, & paſtor quomodo ſit intelligendus oſtiarius: noſtis etiam quoniam quiſquis non per oſtium intrauerit, fur eſt & latro, nec venit niſi vt furetur, & occidat & perdat. Hæc omnia dicta, ſufficienter quantum exiſtimo pertractata ſunt: hodie debemus dicere quãtum adiuuat dominus, quoniam ipſe Ieſus Chriſtus ſaluator noſter,

& pa

& paſtorem ſe eſſe dixit, & oſtium, & paſtorē bonum dixit intrare per oſtiū: quomodo ipſe per ſeipſum intrat? Si enim nemo paſtor bonus eſt niſi qui per oſtiū intrat, & ipſe eſt præcipue paſtor bonus, & ipſe eſt oſtium, intelligere nō poſſum niſi & ipſum per ſeipſum ad oues ſuas intrare, & vocem ſuam illis dare vt ſequātur eum, easq; intrantes & exeuntes paſcua inuenire, quod eſt vita æterna. Cito ergo dico, ego quærēs intrare ad vos, id eſt, ad cor veſtrū, Chriſtum prædico: ſi aliud prædicem, per aliam partē conabor aſcendere. Chriſtus itaq; mihi ianua eſt ad vos, per Chriſtum intro, nō ad parietes veſtros, ſed ad corda veſtra. Quid eſt per Chriſtum intro? Chriſtum in me libenter audiſtis. Quare Chriſtū in me libenter audiſtis? Quia oues Chriſti eſtis, ſanguine Chriſti comparati eſtis, agnoſcitis precium veſtrū quod non à me datur, ſed per me prædicatur. Ille quippe emit, qui precioſum ſanguinē fudit: precioſus ſanguis eſt illius ſine peccato, fecit tamen ipſe etiam ſuorum ſanguinem precioſum, pro quibus dedit ſanguinis precium: nam ſi ſuorū ſanguinem non faceret precioſum, non diceretur: Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius. Itaq; etiam quod ait, Paſtor bonus animā ſuam ponit pro ouibus, non ipſe vnus fecit, & tamē ſi illi qui fecerunt mēbra eius ſunt, idē ipſe vnus hoc fecit. Ipſe enim potuit facere ſine illis, ipſi ſine illo vnde potuerunt, cū ipſe dixerit: ſine me nihil poteſtis facere? Hinc autē oſtendimus quod & alij fecerunt, quia ipſe Apoſtolus Ioannes, qui hoc quod audiſtis Euangelium prædicauit, in Epiſtola ſua dixit: ſicut pro nobis animā ſuam poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere. Debemus dixit, debitores nos fecit, qui primus exhibuit: ideo quodā loco ſcriptum eſt, Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige quæ apponuntur tibi, & mitte manū tuā, ſciens quia talia te oportet præparare. Menſa potētis quæ ſit noſtis, vbi eſt corpus & ſanguis Chriſti, qui accedit ad talem menſam præparat talia. Et quid eſt, præparet talia? Quomodo ipſe pro nobis animā ſuam poſuit, ſic & nos debemus ad ædificandā plebem, ad aſſerendam fidē animas pro fratribus ponere: ideo Petro quem facere volebat paſtorem bonū, non in ipſo Petro, ſed in corpore ſuo ait, Petre amas me? Paſce oues meas: hoc ſemel, hoc iterū, hoc tertio, vſq; ad eius triſtitiam: & cum tantum interrogaſſet dominus, quantū interrogandum eſſe iudicauit, vt ter confiteatur qui ter negauerat, & ei ſuas oues paſcendas

Pſal. 115.

Ioan. 15.

Prou. 23.

Ioan. 21.

tertiò cõmendaſſet:ait illi, Cum iunior eſſes,cingebas te & ambulabas vbi volebas,cũ autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget,& ducet quò tu non vis. Et expoſuit Euangeliſta quid dominus dixerit:hoc autem,inquit, dixit, ſignificãs qua morte clarificaturus eſſet deũ. Ad hoc ergo pertinet,paſce oues meas,vt ponas animam tuam pro ouibus meis, iam illud quod ait, *Sicut nouit me pater & ego agnoſco patrem*. Quis neſcit hoc? Ipſe enim agnoſcit patrem per ſe,nos per illum, quia ipſe per ſe cognoſcit,nouimus, quia & nos per illum etiã hoc
Ioan.1. nouimus,quia & hoc per illũ nouimus :ipſe enim dixit:Deum nemo vidit vnquã,niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit:ergo & nos per ipſum,quibus enarrauit. Itẽ ali
Matt. 11. bi ait:Nemo nouit filiũ niſi pater,neq; patrem quis nouit niſi filius,& cui voluerit filius reuelare: ſicut ergo ipſe per ſe nouit patrem,nos autem per illum nouimus patrem,ſic intrat in ouile per ſemetipſum,& nos per ipſum . Oſtiũ dicebamus per Chriſtũ nos habere ad vos:quare? Quia Chriſtũ prædicamus: nos Chriſtũ prædicamus,& ideo intramus per oſtiũ . Chriſtus autem Chriſtũ prædicat,quia ſeipſum prædicat,&ideo paſtor per ſeipſum intrat. Lumẽ cùm alia mõſtrat quæ videntur in lumine,nunquid aliquo alio indiget vt monſtretur? Lumen ergo & alia demonſtrat & ſeipſum. Quæcunque intelligimus,intellectu intelligimus,& ipſum intellectum , vnde niſi intellectu intelligimus? Nunquid ſic oculo carnis & alia vides & ipſum? Quanuis enim videant homines oculis ſuis, non tamen vidẽt oculos ſuos. Oculus carnis alia videt, ſe nõ poteſt: intellectus autẽ & alia intelligit,& ſeipſum : quomodo intellectus videt ſe,ſic & Chriſtus prædicat ſe:ſi prædicat ſe, & prædicando intrat ad te,per ſe intrat ad te & ad patrẽ. Ipſe eſt oſtiũ, quia nõ eſt quà veniatur ad patrẽ niſi per ipſũ:vnus enim deus & vnus
1. Tim. 2. mediator dei & hominũ,homo Chriſtus Ieſus . Verbo multa dicũtur,hęc ipſa quæ dixi, vtiq; verbo dixi : ſi velim dicere & ipſum verbũ,vnde dico niſi verbo? Ac per hoc per verbũ & alia dicũtur,quæ non ſunt quod verbũ, & ipſum verbũ dici non poteſt:niſi per verbũ adiuuãte domino exẽplis abundauimus. Tenete ergo quomodo dominus Ieſus Chriſtus,& oſtium ſit, & paſtor:oſtiũ pandendo ſe,paſtor intrando per ſe. Et quidem fratres,quòd paſtor eſt,dedit & mẽbris ſuis:nã & Petrus paſtor & Paulus paſtor,& cæteri Apoſtoli paſtores, & boni Epiſcopi paſtores. Oſtiũ vero nemo noſtrum ſe dicit, hoc ſibi ipſe proprium

prium tenuit, quà intrant oues. Deniq; Paulus boni paſtoris implebat officiũ quando Chriſtũ prædicabat, quia per oſtium intrabat: at vbi oues indiſciplinatæ cœperũt facere ſchiſmata, & alia oſtia ſibi ponere, non quà intrarent & congregarentur, ſed quà errarent vt diuiderentur dicentes: Alij, Ego ſum Pauli: 1.Cor.1.
alij, ego ſum Cephæ: alij, ego Apollo: alij, ego Chriſti: expaueſcens ad eos qui dixerunt, ego ſum Pauli, tanquã clamans ad oues, miſeræ quà itis? non ſum oſtium: nunquid Paulus, inquit, pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Qui vero dicebãt: Ego ſum Chriſti, inuenerunt oſtium. De vno autẽ ouili & vno paſtore, iam quidem aſſidue ſoletis audire: multũ enim cõmendauimus vnũ ouile prædicãtes vnitatem, vt per Chriſtũ omnes oues ingrederentur, & Donatum nulla ſequeretur, veruntamẽ vnde hoc proprie dixerit dominus ad ipſos, ſatis apparet: loquebatur enim apud Iudæos, miſſus autẽ fuerat ad ipſos Iudæos, non propter quoſdã immani odio pertinaces & perſeuerãtes in tenebris, ſed propter quoſdam in ipſa gente quas dicit oues ſuas, de quibus dicit: Non Matt. 15.
ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël: nouerat etiã eas in turba furentiũ, & præuidebat in pace credentium: quid eſt ergo, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël: niſi quia præſentiã ſuã corporalem non exhibuit niſi populo Iſraël? Ad gentes nõ perrexit ipſe, ſed miſit: ad populum vero Iſraël & miſit & venit ipſe, vt qui contẽnebant, maius iudiciũ ſumerent, quia etiã præſentia eſt illis exhibita. Ipſe dominus ibi fuit, ibi matrẽ elegit, ibi concipi, ibi naſci, ibi ſanguinẽ fundere voluit, ibi ſunt veſtigia eius, modo adorantur vbi nouiſſime ſtetit, vnde aſcendit ad cœlũ: ad gentes autẽ miſit: ſed forte aliqui arbitrãtur, quoniã non ipſe ad nos venit, ſed miſit ad nos, non nos audiſſe vocẽ ipſius ſed vocem eorũ quos miſit. Abſit. Pellatur iſta cogitatio de cordibus veſtris, & in his quos miſit ipſe erat. Ipſum Paulũ audi quẽ miſit: ad gentes enim præcipue Paulum miſit Apoſtolum: & ait ipſe Paulus terrens non de ſe, ſed de illo: An vultis accipere experimentum eius, qui in me loquitur Chriſtus? Audite & ipſum 2.Cor.13.
dominũ: *Et alias oues habeo*: id eſt, in gentibus: *Quæ non ſunt de hoc ouili:* id eſt, de populo Iſraël: *Oportet me & illas adducere.* Ergo per ſuos, nõ per alteros adducit: adhuc audi, *Et vocem meam audient.* ecce & per ſuos ipſe loquitur, & per ſuos quos mittit vox eius auditur: *Vt ſit vnũ ouile & vnus paſtor.*

De duobus iſtis gregibus tanquã duobus parietibus factus eſt lapis angularis. Ergo & oſtiũ eſt & lapis angularis, omnia per
Ephe. 2. ſimilitudinẽ, nihil horũ proprie. Iam enim dixi & cõmendaui vehementer, & qui capiunt ſapiunt, immo qui ſapiunt capiũt, & qui nondũ intellectu ſapiunt, fide teneant quod intelligere nondum poſſunt. Per ſimilitudinẽ Chriſtus multa eſt quę per proprietatem non eſt: per ſimilitudinẽ & petra eſt Chriſtus, & oſtium eſt Chriſtus & lapis angularis eſt Chriſtus, & paſtor eſt Chriſtus, & agnus eſt Chriſtus, & leo eſt Chriſtus. Quàm multa per ſimilitudines & alia, quæ cõmemorare longũ eſt: ſi autẽ proprietates diſcutias rerũ quas videre conſueuiſti, nec petra eſt, quia durus & ſine ſenſu non eſt: nec oſtiũ, quia faber eum non fecit: nec lapis angularis eſt, quia nõ eſt ab ſtructore cõpoſitus: nec paſtor eſt, quia cuſtos ouiũ quadrupedum non eſt: nec leo eſt, quia fera non eſt: nec agnus eſt, quia pecus non eſt: omnia ergo iſta per ſimilitudinem: quid ergo proprie? In principio erat verbũ, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Quid de homine qui apparuit? Et verbum caro fa-
Ioan. 1. ctum, & habitauit in nobis: audi & cætera. *Propterea me pater diligit,* inquit, *quia ego pono animã meam, vt iterũ ſumã eam.* Quid ait? Propterea me pater diligit, quia morior vt reſurgã. Cum magno enim pondere dictũ eſt ego, quia ego pono, inquit, animam meã, ego pono. Quid eſt ego pono? Ego, inquit, illam pono. Non glorientur Iudæi, ſeruire potuerunt, poteſtatem habere non potuerunt: ſæuiant quantum poſſunt, ſi ego noluero animam meam ponere, quid ſæuiendo facturi ſunt? Vna reſponſione proſtrati ſunt, quando eis dictum eſt,
Ioan. 18. Quem quæritis? dixerunt, Ieſum: & ait eis: Ego ſum, redierunt retro, & ceciderunt in terram. Qui ceciderunt ad vnam vocem Chriſti morituri, quid facient ſub voce iudicaturi? Ego, inquam, pono animam meam, vt iterum ſumam eam. Non gloriẽtur Iudæi quaſi qui præualuerint, ipſe poſuit ani-
Pſal. 3. mam ſuam: ego dormiui dicit: noſtis Pſalmum: Ego dormiui & ſomnum cepi, & exurrexi, quoniam dominus ſuſcepit me: modo Pſalmus ipſe lectus eſt, modo audiuimus: Ego dormiui & ſomnum cepi, & exurrexi, quoniam dominus ſuſcepit me: quid eſt, ego dormiui? Quia volui dormiui: quid eſt dormiui? Mortuus ſum: nónne dormiuit, qui quando voluit de ſepulchro tanquam de lecto ſurrexit? Sed amat dare gloriam patri, vt nos ædificet gloriã dare creatori: nã quòd addidit, exurrexi, quoniam

quoniam dominus ſuſcipiet me, putatis hic quaſi virtuté eius defeciſſe, vt per poteſtaté ſuã mori potuerit, & per poteſtatem ſuam reſurgere non potuerit? Sic enim videntur ſonare verba non intentius intellecta, Ego dormiui, id eſt, quia volui dormiui. & exurrexi. Quare? quia dominus ſuſcipiet me. Quid enim? Tu à teipſo reſurgere non valeres? Si enim non valeres, non diceres: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Audi alio loco in Euangelio, quia non ſolum pater ſuſcitauit filium, ſed etiam filius ſeipſum: Soluite, inquit, templum hoc, & in triduo ſuſcitabo illud: & Euangeliſta, hoc auté, inquit, dicebat de templo corporis ſui. Hoc enim ſuſcitabatur quod moriebatur: nam verbum non eſt mortuũ, anima illa nõ eſt mortua: ſi nec tua moritur, domini moreretur? Vnde ſcio, inquis, ſi mea non moritur? A te nõ occidatur, & non moritur: quomodo, inquis, ego poſſum occidere animã meã? Vt alia peccata interim taceã, os quod mentitur occidit animã ſuã. Quomodo, inquis, ſecurus ſum, quia nõ moritur? Ipſum dominũ audi danté ſeruo ſecuritatem. Nolite timere eos qui occidunt corpus, & poſtea non habent quid faciãt: ſed planè quid ait? Eum timete qui habet poteſtaté & corpus & animã occidere in gehennã. Ecce quia moritur, ecce quia non moritur: quid eſt mori ipſius? quid eſt mori carni tuæ? Mori carni tuæ, eſt amittere vitã ſuam: mori animæ tuæ, eſt amittere vitam ſuã: vita carnis tuæ anima tua, vita animæ tuæ deus tuus. Quomodo moritur caro amiſſa anima, quæ vita eſt eius: ſic moritur anima amiſſo deo, qui vita eſt eius. Certe ergo immortalis eſt anima? Planè immortalis eſt, quia viuit & mortua: quod enim de vidua delicioſa dixit Apoſtolus, de anima etiã ſi deũ ſuũ amiſerit, dici poteſt, viuẽs mortua eſt. Quomodo ergo ponit animã ſuam dominus? Fratres, quæramus hoc paulo attentius, non nos artat hora quæ ſolet, die dominico vacat nobis, hoc lucrentur qui ad verbum dei etiã die hodierna conueniunt. Pono, inquit, animã meam: quis ponit? quã ponit? Chriſtus. Quid eſt Chriſtus? Verbũ & homo, neç ſic homo vt ſola caro: ſed quia homo cõſtat ex carne & anima, totus eſt homo in Chriſto: non enim parté deteriorem ſuſcepiſſet. & parté melioré deſeruiſſet: & pars quippe hominis melior eſt anima quàm corpus. Quia ergo totus homo in Chriſto: quid eſt Chriſtus? Verbum inquã, & homo: quid eſt verbum & homo? Verbum, anima caro. Tenéte hoc,

Ioan. 2.

Sap. 1.

Marci 10.

Luca 12.

1. Timo. 5.

quia nõ defuerunt hæretici,& in iſta ſententia, pulſi quidem iam olim à veritate catholica, ſed tamen vt fures & latrones non intrãtes per oſtiũ,inſidiari ouili non deſinunt. Apollinariſtæ hæretici dicti ſunt, quia auſi ſunt dogmatizare, quòd Chriſtus nõ ſit niſi verbũ & caro,& animã humanã non eum aſſumpſiſſe cõtendunt: nam & aliqui eorum fuiſſe in Chriſto animã negare nõ potuerunt. Videte adſurditatem & inſaniam non ferendã, animã irrationalẽ eum habere voluerunt, rationalem negauerunt: dederunt ei animã pecoris, ſubtraxerunt animã hominis: ſed illi abſtulerunt Chriſto rationẽ, non tenẽdo rationẽ. Abſit hoc à nobis in fide catholica nutritis atq; fundatis. Ex hac ergo occaſione admonuerim charitatem veſtram, vt quomodo ſuperioribus lectionibus ſatis vos inſtruximus, aduerſus Sabellianos & Arrianos: Sabellianos qui dicũt, ipſe eſt pater qui filius: Arrianos qui dicũt, aliud eſt pater, aliud eſt filius, quaſi non ſint eiuſdẽ ſubſtantiæ pater & filius. Inſtruximus etiã quantum meminiſtis, & quantũ meminiſſe debetis cõtra hæreticos Fotinianos, qui ſolum hominẽ Chriſtum ſine deo eſſe dixerunt: contra Manichæos, qui ſolũ ſine homine deum: ex hac occaſione de anima inſtruamus vos & cõtra Apollinariſtas, qui dicunt dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum non habuiſſe animã humanã, id eſt, animã rationalem, animam intelligentẽ, animam, inquã, qua diſtamus à pecore, quòd homines ſumus: quomodo ergo hic dixit dominus, Poteſtatem habeo ponẽdi animam meam? Quis ponit animam, & iterũ ſumit eam? Chriſtus ex eo quòd verbũ eſt ponit animam, & ſumit eam iterũ. An ex eo quòd anima humana eſt, ipſa ſe ponit, & iterum ipſa ſe ſumit? An ex eo quòd caro eſt, caro animam ponit, & iterũ ſumit? Tria propoſui, omnia pertractemus, & hoc eligamus quod conueniat regulæ veritatis: ſi enim dixerimus quia verbum Dei poſuit animã ſuam, & iterum ſumpſit eam, metuendum eſt ne ſubintret praua cogitatio, & dicatur nobis: ergo aliquando anima illa ſeparata eſt à verbo, & aliquando verbum illud, ex quo ſuſcepit animam illam, fuit ſine anima. Video enim fuiſſe ſine anima humana verbum, ſecundum quod in principio erat verbum, & verbũ erat apud deum, & deus erat verbum. Ex quo enim verbum caro factum eſt, vt habitaret in nobis, & ſuſceptus eſt à verbo homo, id eſt, totus homo anima & caro, quid fecit paſſio, quid fecit mors, niſi corpus ab anima ſeparauit? Animam vero à verbo non

Ioan.1.

bo non ſeparauit: ſi enim mortuus eſt dominus, imo quia mortuus eſt dominus, mortuus eſt enim pro nobis in cruce, ſine dubio caro ipſius expirauit animã: ad tẽpus enim exiguũ anima deſeruit carnẽ, ſed redeunte anima reſurrecturam: à verbo autem animam ſeparatam eſſe non dico. Latronis animæ dixit, Hodie mecum eris in paradiſo: fidelem latronis animam non deſerebat, & deſerebat ſuam? Abſit: ſed illius vt dominus cuſtodiuit, ſuã vero inſeparabiliter habuit: ſi autẽ dixerimus, quia ipſa ſe anima poſuit, & iterum ipſa ſe ſumpſit, abſurdiſſimus ſenſus eſt: non enim quæ à verbo non erat ſeparata, à ſeipſo poterat ſeparari. Dicamus ergo & quod verum eſt, & quod facile intelligi poteſt: ecce homo quilibet non conſtans ex verbo & anima & carne, ſed ex anima & carne, de iſto homine interrogemus, quomodo ponat animam ſuam quicunque homo? An forte nullus homo ponit animam ſuam? Poteſt mihi dicere, nullus homo habet poteſtatem ponere animam ſuam, & iterum ſumere eam. Ponere autem animam ſuam niſi poſſet homo, non diceret Ioannes Apoſtolus, Sicut Chriſtus animam ſuam pro nobis poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere. Ergo & nobis licet, ſi & nos impleamur virtute ipſius, quia ſine illo nihil facere poſſumus, poſſumus ponere pro fratribus animas noſtras. Quando martyr quilibet ſanctus poſuit pro fratribus animam ſuam, quis poſuit, & quam poſuit? Hoc ſi intellexerimus, ibi videbimus quemadmodum à Chriſto dictũ ſit: poteſtatem habeo ponendi animã meam. O homo, paratus es pro Chriſto mori? Paratus, inquit, dicam hoc aliis verbis: Paratus es pro Chriſto animam tuam ponere? Et ad iſta verba ſic mihi reſpondet, Paratus ſum: quomodo mihi reſponderat cum dicerem, paratus es mori: hoc ergo eſt ponere animam, quod eſt mori: ſed pro quo? Vbi eſt certamen? Omnes enim homines quando moriuntur, ponunt animam, ſed non omnes pro Chriſto ponunt. Et nemo habet poteſtatem ſumere quod poſuerit, Chriſtus autẽ & pro nobis poſuit: & quando voluit, poſuit: & quando voluit, ſumpſit. Ponere ergo animã, mori eſt: ſic & Apoſtolus Petrus domino dixit, Animam meam pro te ponã: id eſt, pro te moriar: carni hoc tribue. Caro ponit animã ſuã, & caro iterũ ſumit eam, nõ tamen ſua poteſtate caro, ſed poteſtate inhabitantis carnem. Caro ergo ponit animam ſuam expirando. Vide ipſum dominum in cruce: Sitio, dixit, illi qui aderant tinxerunt ſpongiam in aceto, alli

Lucæ. 23.

1. Ioan. 3.

Ioan. 15.

Ioan. 13.

3. ſen. diſ. 21. c ſicut.

to,alligauerunt arundini,& appoſuerunt ori eius: quod cum accepiſſet,ait. Perfectum eſt.Quid eſt,perfectum eſt? Impleta ſunt omnia qui ante mortem futura de me fuerãt propheta, quia & poteſtatem habebat quando vellet ponendi animam ſuam.Poſteaquam dixit.perfectũ eſt,quid ait Euangeliſta? Et inclinato capite tradidit ſpiritum:hoc eſt ponere animam:modo hic attendat charitas veſtra,inclinato capite tradidit ſpiritum:Quis tradidit?quem tradidit?Spiritum tradidit, caro illum tradidit.Quid eſt,caro illum tradidit?Caro illum emiſit. caro illũ expirauit:ideo dicitur enim expirare,extra ſpiritum fieri,quomodo eſt exulare,extra ſolum fieri: exorbitare,extra orbitam fierit: ſic expirare, extra ſpiritum fieri, quia ſpiritus anima eſt: cum ergo exit anima à carne, & remanet caro ſine anima,tunc homo ponere animam dicitur,Quando Chriſtus animã poſuit?Quando verbũ voluit.Principatus enim in verbo erat,ibi poteſtas erat quando poneret caro animã, & quando ſumeret: ſi ergo caro animam poſuit,quomodo Chriſtus animam poſuit? Non enim caro Chriſtus?Ita planè & caro Chriſtus, & anima Chriſtus, & verbum Chriſtus, nec tamen tria hæc tres Chriſti, ſed vnus Chriſtus: hominẽ interroga,& de teipſo fac gradũ ad ea quæ ſupra te ſunt, & ſi nondum intelligẽda,ſaltẽ credẽda:quomodo eſt enim vnus homo anima & corpus,ſic vnus Chriſtus verbũ & homo,videte quid dixerim,& intelligite:anima & corpus duæ res ſunt,ſed vnus homo:verbũ & homo duæ res ſunt,ſed vnus Chriſtus:ergo de homine quære,vbi eſt Paulus Apoſtolus? Modo ſi quis reſpondeat in requie cũ Chriſto, verũ dicit: item ſi quis reſpõdeat, Romæ in ſepulcrho,& ipſe verum dicit.Illud mihi de anima, hoc de eius carne reſpõdit:nec tamẽ ideo duos dicim9 Apoſtolos Paulos, vnũ qui requieſcit in Chriſto ;aliũ qui poſitus eſt in ſepulchro.quãuis Apoſtolũ Paulũ dicamus viuere in Chriſto,eũdemq; Apoſtolũ Paulũ dicamus mortuũ iacere in ſepulchro.Moritur aliquis, dicimus,bonus homo,fidelis homo in pace eſt cũ domino,& cõtinuo eamus ad exequias ipſius,& ſepeliamus illum,eũ ſepulturus es, quẽ iam dixeras in pace eſſe cum deo,cũ aliud ſit anima,quę immortaliter viget,aliud corpus quod corruptibiliter iacet: ſed ex quo conſortium carnis & animæ hominis nomẽ accipit,iam & ſingulũ atq; ſeparatũ, verumlibet eorum nomẽ hominis tenuit. Nemo ergo titubet quando audit dominum dixiſſe:pono animã meam,& iterum

ſu m

Ioan.19.

ſumo eam: ponit eam caro, ſed ex poteſtate verbi: ſumit eam caro, ſed ex poteſtate verbi. Et ipſe dominus Chriſtus dictus eſt ſola caro. Quomodo, inquit, probas? Audeo dicere, & ſola caro Chriſti dictus eſt Chriſtus. Credimus certe nõ in ſolum deum patrẽ, ſed & in Ieſum Chriſtũ filiũ eius vnicum dominum noſtrũ: modo totum dixi, in Ieſum Chriſtũ filiũ eius vnicum dominum noſtrũ: totũ ibi intellige, & verbũ, & animã & carnem: ſed vtiq; cõfiteris etiam illud quod habet eadẽ fides, in eum Chriſtũ te credere qui crucifixus eſt & ſepultus. Ergo etiam ſepultum Chriſtũ eſſe non negas, & tamen ſola caro ſepulta eſt: ſi enim erat ibi anima, non erat mortuus: ſi autẽ vera mors erat, & eius vera ſit reſurrectio, ſine anima fuerat in ſepulchro, & tamẽ ſepultus eſt Chriſtus: ergo Chriſtus erat etiã ſine anima caro, quia non eſt ſepulta niſi caro. Diſce hoc etiam in Apoſtolicis verbis: Hoc ſentite, inquit, in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma dei eſſet, nõ rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo: quis niſi Chriſtus Ieſus, quantum attinet ad id quod eſt verbum, deus apud deum? Vide autem quod ſequitur: ſed ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuẽtus vt homo. Et hoc quis, niſi idem ipſe Chriſtus Ieſus? Sed hic iam omnia ſunt, & verbum in forma dei, quæ accepit formam ſerui, & anima & caro in forma ſerui, quę accepta eſt à forma dei, humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem. Iam in morte ſola caro eſt à Iudæis occiſa: ſi enim diſcipulis dixit, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: nunquid in ipſo potuerunt plus quàm corpus occidere, & tamen carne occiſa Chriſtus occiſus eſt? Ita cum caro animam poſuit. Chriſtus animam poſuit, & cum caro vt reſurgeret animam ſumpſit, Chriſtus animam ſumpſit: nec tamen poteſtate carnis hoc factum eſt, ſed eius qui & animam & carnem, vbi hæc adimplerẽtur aſſumpſit. *Hoc*, inquit, *mandatum accepi à patre meo.* Verbum non à verbo accepit mandatum ſed in verbo vnigenito patris eſt omne mãdatum: cum autem dicitur filius à patre accipere quod ſubſtantialiter habet, quomodo dictũ eſt: Sicut habet pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit filio habere vitam in ſemetipſo? Cum filius ipſe ſit vita, non poteſtas minuitur, ſed generatio eius oſtenditur, quoniam pater non quaſi ei filio qui imperfectus eſt natus, aliquid addidit, ſed ei quem perfectũ genuit, omnia gignendo dedit:

Philip. 2.

Matt. 10.

Ioan. 5.

dedit: ita illi dedit ſuam æqualitatem, quem non genuit inæ-
Ioan. 1. qualem: ſed hæc loquente domino, quoniam lux lucebat in tenebris, & tenebræ eam non comprehendebant. *Diſſenſio iterũ facta eſt inter Iudæos propter ſermones hos. Dicebãt autem multi ex ipſis: Dæmonium habet & inſanit: quid eum auditis?* Iſtæ fuerunt denſiſsimæ tenebræ.. *Alij dicebant: hæc verba non ſunt dæmonium habentis. Nunquid dæmoniũ poteſt cæcorum oculos aperire?* Iam iſtorum oculi cœperant aperiri.

Ab eo quod ait, Facta ſunt encænia in Hieroſolymis: vſque ad id quod ait, Omnia autem quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant, & multi crediderunt in eum.

Tractatus XLVIII.

QVod iam commendaui dilectioni veſtræ, ſtabiliter meminiſſe debetis, ſanctum Ioannem Euangeliſtam nolle nos ſemper lacte nutriri, ſed ſolido cibo veſci. Quiſquis autẽ ad ſumendum ſolidum cibum verbi dei adhuc minus idoneus eſt, lacte fidei nutriatur, & verbum quod intelligere non poteſt, credere non cunctetur: fides enim meritum eſt, intellectus præmium. In ipſo labore intentionis deſudat acies mentis noſtræ, vt ponat ſordiculas nebulæ mentis humanæ, & ſerenetur ad verbum dei: nõ ergo recuſetur labor ſi adeſt amor: noſtris enim quoniam qui amat non laborat. Omnis enim labor non amantibus grauis eſt: ſi tantos labores cum auaris portat cupiditas, nobiſcum non portet charitas? Euangelium intendite; *Facta ſunt encænia in Hieroſolymis.* Encænia feſtiuitas erat dedicationis templi. Græce enim cænon dicitur nouum. Quandocunque nouum aliquid fuerit dedicatum, encænia vocantur. Iam & vſus habet hoc verbum, ſi quis noua tunica induatur, encæniare dicitur. Illum enim diem quo templum dedicatum eſt, Iudæi ſolenniter celebrabãt, ipſe dies feſtus agebatur, cum ea quæ lecta ſunt, locutus eſt dominus, *Hyems erat, & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dixerunt ei, Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.* Non veritatem deſiderabant, ſed calumniã præparabant. Hyems erat, & frigidi erant. Ad illum enim diuinum ignem accedere pigri erant. Si accedere eſt credere: qui credit, accedit: qui negat, recedit: non mouetur anima pedibus, & ſed affectibus. Frigerant diligendi charitate, & ardebant nocẽdi cupiditate: longe

aberant,

aberant, & ibi erant: non accedebant credendo, & premebant perſequendo, quærebant audire à domino. ego ſum Chriſtus, & fortaſſe de Chriſto ſecundum hominẽ ſapiebãt: prædicauerunt enim Prophetæ Chriſtum, ſed diuinitatem Chriſti & in Prophetis, & in ipſo Euangelio, nec hæretici intelligũt, quãto minus Iudæi, qnandiu velamen eſt ſuper cor eorum. Denique quodam loco ſciens dominus Ieſus eos de Chriſto ſecundum hominem ſapere, non ſecũdum deum, ſecundũ id quòd homo erat, non ſecũdum id quòd deus etiam aſſumpto homine permanebat: ait illis, Quid vobis videtur de Chriſto, cuius filius eſt? Reſponderunt ſecundum opinationem ſuam, Dauid: ſic enim legerant, & hoc ſolum tenebant, quia diuinitatem eius legebant, ſed non intelligebant. Dominus autẽ vt eos ſuſpenderet ad quærendam eius diuinitatem, cuius contemnebant infirmitatem, reſpondit eis: quomodo ergo Dauid in ſpiritu dicit eum dominum dicẽs: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos ſub pedibus tuis? Si ergo Dauid in ſpiritu dicit eum dominum, quomodo filius eius eſt? Non negauit, ſed interrogauit, ne quis hoc cum audierit, putet quòd dominus Ieſus negauerit ſe filiũ eſſe Dauid. Filium Dauid dominus Ieſus ſi ſe negaret, cæcos ſic eum inuocantes non illuminaret: tranſibat enim aliquãdo, & duo cæci ſedentes iuxta viam clamauerunt. Miſerere noſtri fili Dauid: qua voce audita, miſeratus eſt, ſtetit & ſanauit, lumen dedit, quia nomen agnouit: dicit & Apoſtolus Paulus, Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundũ carnem. Et ad Timotheum: Memor eſto Ieſum Chriſtũ reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine Dauid ſecundũ Euangeliũ meum: quia de ſemine Dauid originẽ Maria virgo ducebat: inde dominus de ſemine Dauid erat. Hoc pro magno Iudæi à Chriſto quærebant, vt ſi diceret, ego ſum Chriſtus, ſecundum quod illi ſolum ſapiebant de ſemine Dauid, calumniarentur quòd ſibi arrogaret regiam poteſtatẽ: plus eſt quod eis reſpondit: illi de filio Dauid volebant calumniari, ille filiũ dei ſe eſſe reſpondit. Et quomodo? Audite. *Reſpondit eis Ieſus: Loquor vobis, & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibent: de me. ſed vos non creditis quia non eſtis ex ouibus meis.* Iam ſupra didiciſtis quæ ſint oues, eſtote oues: oues credendo ſunt, oues paſtorem ſequẽdo ſunt, oues redẽptorẽ nõ contẽnendo ſunt, oues per oſtiũ intrando ſunt, oues exeundo & paſcua inueniendo ſunt,

Matt. 22. *Pſal. 109.* *Matt. 20.* *Roma. 1.* *2. Timo. 2.*

ſunt.oues vita æterna perfruendo ſunt.quomodo ergo iſtis dixit,nó eſtis ex ouibus meis? quia videbat eos ad ſempiternum interitum præd eſtinatos , non ad vitam æternã ſui ſanguinis precio cóparatos.*Oues mea Vocẽ meã audiunt , & cognoſco eas, & ſequuntur me . & ego Vitam eternam do eis.* Ecce ſunt paſcua. Si recolitis,ſuperius dixerat, & ingredietur& egredietur, & paſcua inueniet Ingreſsi ſumus credendo,egredimur moriendo:ſed quomodo per oſtium fidei ingreſsi ſumus,ſic fideles de corpore exeamus : ſic enim per iſtud oſtium egredimur,vt paſcua inuenire poſsimus. Bona paſcua,vita æterna dicitur,ibi nulla herba areſcit,totum viret , totum viget. Solet quædam herba dici ſemper viua , eſt herba quæ ſemper dicitur viuere: ibi ſolum viuere inuenitur. Vitam æternam , inquit,dabo eis, ouibus meis : vos calumnias propter ea quæritis , quia de vita præſenti cogitatis. *Et non peribunt in aeternum:* ſubaudis,tanquam eis dixerit : vos peribitis in æternum , quia non eſtis ex ouibus meis. *Non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Inuẽtius accipite. *Pater meus quod dedit mihi,maius eſt omnibus.* Quid poteſt lupus?Quid poteſt fur & latro? non perdunt niſi ad interitum prædeſtinatos.De illis autem ouibus,de quibus dicit Apoſtolus:Nouit dominus qui ſunt eius : & quos præſciuit,

2.Timo.2. ipſos & prædeſtinauit: quos autem prædeſtinauit, ipſos & vo-

Roma.8. cauit:quos autem vocauit,illos & iuſtificauit: quos autẽ iuſtificauit,ipſos & glorificauit de ouibus iſtis nec lupus rapit , nec fur tollit, nec latro interficit : ſecurus eſt de numero earũ qui pro eis nouit quod dedit & hoc eſt quod ait : Non rapiet eas quiſquam de manu mea. Et itẽ ad patrẽ:Pater meus quod dedit mihi,maius eſt omnibus:quid dedit filio pater maius omnibus,niſi vt ipſe ille eſſet vnigenitus filius ? Quid eſt ergo quod dedit?Iam erat cui daret,an gignẽdo dedit? Nam ſi erat cui daret vt filius eſſet,aliquando erat , & filius nó erat. Abſit vt aliquando dominus Chriſtus fuerit,& filius non fuerit : de nobis hoc dici poteſt : aliquando filij hominum eramus filij dei non eramus. Nos enim filios dei gratia fecit,illum natura: quia vero natus eſt,non eſt vt dicas,non erat antequam natus erat,nunquam enim non natus erat,qui patri coæternus erat: qui ſapit capiat,qui non capit credat.nutriatur & capiet. Verbum dei ſemper cum patre,& ſemper verbũ,& quia verbum, ideo filius :ſemper ergo filius , & ſemper æqualis. Non enim creſcendo , ſed naſcendo æqualis eſt , qui ſemper natus eſt de

patre

patre, filius: de deo deus, de æterno coæternus: pater autẽ non de filio deus, filius de patre deus: ideo pater filio gignẽdo dedit vt deus eſſet, gignendo dedit vt ſibi coæternus eſſet gignẽdo dedit vt æqualis eſſet: hoc eſt quod maius eſt omnibus, quo modo vita filius, & habens vitam filius, quod habet hoc eſt. Tu aliud es, aliud habes, verbi gratia, habes ſapientiã. nũquid tu es ipſa ſapientia? Denique quia non es tuipſe quod habes, ſi amiſeris quod habes, reddis vt non habeas: & aliquando reſumis aliquando amittis, quomodo oculus noſter non in ſeipſo habet inſeparabiliter lucẽ, aperitur & capit, clauditur & amittit. Non ſic eſt deus dei filius, nõ ſic eſt verbum patris, non ſic eſt verbum quod non ſonando tranſit ſed naſcendo manet: ſic habet ſapientiam, vt ipſe ſit ſapientia, faciatq; ſapientes: ſic habet vitam, vt ſit ipſe vita, faciatq; viuentes: hoc eſt quod maius eſt omnibus. Attendit Ioannes ipſe Euangeliſta cœlum & terram, volens dicere de filio dei, attendit & tranſcendit. Cogitauit ſupra cœlum, milia exercitus angelorum cogitauit & tranſcendit vniuerſa: ſicut aquila nubes ſic ſua mente creaturam, tranſcendit magna omnia, peruenit ad illud quod maius eſt omnibus, & dixit: In principio erat verbum. Sed quia ille cuius eſt verbum non eſt de verbo, verbum autem de illo eſt cuius eſt verbum: ideo ait, Quod dedit mihi pater maius eſt omnibus, id eſt, vt ſim verbum eius, vt ſim vnigenitus filius eius, vt ſim ſplendor lucis eius, maius eſt omnibus: ideo nemo rapit inquit oues meas de manu mea: *Nemo poteſt rapere de manu patris mei.* De manu mea, & de manu patris mei. Quid eſt hoc nemo rapit de manu mea, & nemo rapit de manu patris mei? Vtrum vna manus eſt patris & filij, an forte ipſe filius manus eſt patris ſui? Si manum intelligamus poteſtatem, vna eſt patris & filij poteſtas, quia vna eſt diuinitas: ſi autem manum intelligamus, ſicut dictum eſt per Prophetam, Et brachium domini cui reuelatum eſt: manus patris ipſe eſt filius. Quod non ita dictum eſt, tanquam deus habeat humanam formam, & quaſi corporis membra, ſed quod per ipſum facta ſunt omnia nam ſolent & homines dicere manus ſuas eſſe alios homines, per quos faciũt quod volũt. Aliquãdo & ipſum opus hominis manus hominis dicitur quod fit per manũ: ſicut dicitur quiſq; agnoſcere manũ ſuam, cũ id quod ſcripſit agnoſcit. Cũ ergo multis modis etiã hominis dicatur manus, qui proprie manũ habet in ſui corporis membris: quanto magis non vno modo in

Ioan. 1.

Eſaie 53.

do intelligendum eſt cum legitur, manus dei cui forma corporis nulla eſt? Ac per hoc melius hoc loco manum patris & filij intelligimus poteſtatem patris & filij: ne forte cum hic manū patris ipſum filium dictum acceperimus, incipiat carnalis cogitatio etiā ipſius filij quærere filium, quem ſimiliter credat Chriſti manum: ergo nemo rapit de manu patris mei: hoc eſt, nemo rapit mihi: ſed ne forte adhuc titubes, audi quid ſequitur. *Ego & pater vnum ſumus.* Hucuſque Iudæi tolerare potuerunt: audierunt Ego & pater vnū ſumus, & non pertulerūt & more ſuo duri ad lapides cucurrerūt, tulerunt lapides vt lapidarent eū. Dominus quia non patiebatur quod nolebat pati, & non eſt paſſus niſi quod volebat pati, adhuc eos lapidare cupientes alloquitur, *Suſtulerunt lapides Iudæi vt lapidarent illum. Reſpondit eis Ieſus & dixit, Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Et illi reſponderunt, De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu homo cum ſis, facis teipſum deum.* Ad illud hoc reſponderunt quod dixerat, Ego & pater vnum ſumus. Ecce Iudæi intellexerunt, quod non intelligunt Arriani: ideo enim irati ſunt, quoniā ſenſerunt non poſſe dici, ego & pater vnum ſumus, niſi vbi æqualitas eſt patris & filij: dominus autē videte quid reſponderit tardis, vidit eos non ferre ſplendorem veritatis, & eos temperauit in verbis. *Nónne ſcriptum eſt in lege veſtra* id eſt, vobis data, *Quia ego dixi dij eſtis.* deus dicit per pro-
Pſal. 81. phetam in Pſalmo hominibus, Ego dixi dij eſtis: & legem appellauit dominus generaliter oēs illas ſcripturas, quāuis alibi ſpecialiter dicat legē, à Prophetis eā diſtinguens, ſicuti eſt, Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem: & in his duobus præceptis
Matt. 11. tota lex pendet & Prophetæ. Aliquando autem in tria diſtri-
Matt. 22. buit eaſdē ſcripturas: vbi ait, Oportebat impleri omnia quæ
Luca 24. ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me. Nūc vero
Pſal. 81. Pſalmos etiam legis nomine nuncupauit, vbi ſcriptū eſt, Ego dixi dij eſtis. *Si illos dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura: quem pater ſanctificauit & miſit in mūdum, vos dicitis quia blaſphemas, quia dixi filius dei ſum?* Si ſermo dei factus eſt ad homines vt dicerentur dij, ipſum verbum dei quod eſt apud deum, quomodo non eſt deus? Si per ſermonem dei fiunt homines dij, ſi participando fiunt dij, vnde participant non eſt deus? Si calefacti quodammodo igne ſalutari dij efficiuntur, vnde calefiunt non eſt deus? Si lumina il

na illuminata dij ſunt, lumen quod illuminat non eſt deus? Accedis ad lumē & illuminaris, & inter filios dei numeraris: ſi recedis à lumine obſcuraris, & in tenebris computaris. Illud tamen lumen nec accedit ad ſe, quia non recedit à ſe. Si ergo vos deos facit ſermo dei, quomodo non eſt deus verbum dei? Pater ergo ſanctificauit filium ſuum, & miſit in mundum: forte aliquis dicet, Si pater eum ſanctificauit, ergo aliquando non erat ſanctus? ſi ſanctificauit quomodo genuit: vt enim ſanctus eſſet, gignēdo ei dedit, quia ſanctum eum genuit: nam ſi quod ſanctificatur, ante non erat ſanctum, quomodo dicimus deo patri, Sanctificetur nomen tuum? *Si non facio opera patris mei, nolite mihi credere: ſi autē facio, & ſi mihi nō vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis quia in me eſt pater, & ego in illo.* Nō ſic dicit filius, in me eſt pater & ego in illo quomodo poſſunt homines dicere, Si enim bene cogitem⁹, in deo ſumus, & ſi bene viuamus, deus in nobis eſt, fideles participātes eius gratiā illuminati ab ipſo in illo ſumus, & ipſe in nobis: ſed non ſic vnigenitus filius, ille in patre, & pater in illo, tanquā æqualis in eo cui eſt æqualis. Deniq; nos aliquando poſſumus dicere, in deo ſumus & deus in nobis: ego & deus vnum ſumus, nunquid poſſumus dicere? In deo es, quia deus continet te, deus eſt in te, quia templum dei factus es: ſed nunquid quia in deo es & deus eſt in te, potes dicere, Qui me videt, deum videt: quomodo vnigenitus dixit, Qui me videt, videt & patrem: &, Ego & pater vnū ſumus? Agnoſce proprium domini, & munus ſerui: proprium domini eſt æqualitas patris, munus ſerui eſt participatio ſaluatoris. *Quærebant ergo eum apprehendere.* Vtinam apprehenderent, ſed credendo & intelligendo, non ſæuiendo & occidendo. Nam modo fratres mei, quando talia loquor, infirmus fortia, paruus magna, fragilis ſolida, & vos tanquam ex eadem maſſa, vnde ſum & egoipſe qui vobis loquor, ſimul omnes apprehendere volumus Chriſtum. Quid eſt apprehendere? Intellexiſti, apprehendiſti, ſed non ſic Iudæi: tu apprehendiſti vt habeas, illi apprehendere volebant vt non haberent: & quia ſic volebant apprehendere, quid eis fecit? *Exiit de manibus eorum.* Non eum apprehenderunt, quia manus fidei non habuerunt. Verbum caro factum eſt, ſed non erat verbo magnum, eiicere carnem ſuam de manibus carnis. Mente verbum apprehendere, hoc eſt Chriſtum recte apprehen-

Matth. 6.

Ioan. 14.

Ioan. 1.

dere. *Et abiit iterum trans Iordanem in eum locum vbi erat Ioannes baptizans primum, & manſit ibi: & multi venerunt ad eum, & dicebant, quia Ioannes quidem ſignum fecit nullum.* Meminiſtis vobis dictũ de Ioãne, quia lucerna erat & diei teſtimonium perhibebat: quid ergo iſti apud ſe dixerunt? Ioannes ſignum fecit nullũ. Nullũ, inquiũt miraculũ oſtendit Ioãnes: non dæmonia fugauit, nõ expulit febrem, non cæcos illuminauit, nõ mortuos ſuſcitauit, nõ tot milia hominũ de quinque vel ſeptẽ panibus pauit, non ſupra mare ambulauit, non ventis & fluctibus imperauit, nihil horum fecit Ioannes: & totum quicquid dicebat, huic teſtimonium perhibebat. Per lucernã veniamus ad diẽ, Ioannes nullũ ſignum fecit. *Omnia autem quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant.* Ecce quid apprehenderunt, non quomodo Iudæi volebant apprehendere diſcedentem, apprehenderunt iſti permanentẽ. Denique quid ſequitur, *Et multi crediderunt in eum.*

Ioan.5.

Ab eo quod ait. Erat autẽ quidam languens Lazarus: vſque ad id quod ait, Abiit in regionẽ iuxta deſertum, in ciuitatẽ quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.

Tractatus XLIX.

Cap.XI. INter omnia miracula quæ fecit dominus noſter Ieſus Chriſtus, Lazari reſurrectio præcipue prædicatur. Sed ſi attendam⁹ quis fecerit, delectari debemus potius quàm mirari. Ille ſuſcitauit hominẽ qui fecit hominẽ: ipſe enim eſt vnicus patris per quem, ſicut noſtis, facta ſunt oĩa. Si ergo per illũ facta ſunt omnia quid mirũ eſt ſi reſurrexit vnus per illũ, cũ tot quotidie naſcãtur per illum? Plus eſt homines creare quàm reſuſcitare: dignatus eſt tamen & creare & reſuſcitare: creare omnes, reſuſcitare quoſdam: nam cũ multa feciſſet dominus Ieſus, non omnia ſcripta ſunt, ſicut idẽ ipſe ſanctus Euangeliſta teſtatur, multa dominum Chriſtũ & dixiſſe & feciſſe quæ ſcripta non ſunt: electa ſunt autẽ quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credẽtium ſufficere videbantur. Audiſtis enim quia dominus Ieſus mortuum ſuſcitauit, ſufficit tibi vt ſcias, quia ſi vellet, omnes mortuos ſuſcitaret, & hoc quidem ſibi ad finem ſeculi reſeruauit: nam quem audiſtis magno miraculo quatriduanum mortuũ ſuſcitaſſe de ſepulchro, veniet hora, ſicut ipſe ait, quãdo omnes qui ſunt in monumentis, audient vocem eius, & procedent. Reſuſcitauit putentem, ſed tamen in cadauere putente adhuc

Ioan.5.

erat

erat forma membrorum: ille in nouiſſimo die, ad vnam vocẽ cineres eſt reſtituturus in carnẽ: ſed oportebat vt modo aliqua faceret, quibus datis velut ſuę virtutis indiciis, credamus in eũ & ad illam reſurrectionem præparemur, quæ erit ad vitã, non ad iudicium: ita quippe ait, Veniet hora, quandò omnes qui in monumentis ſunt audient vocem eius, & procedent qui bona fecerunt ad reſurrectionem vitæ, qui mala egerunt ad reſurrectionem iudicij. Tres tamen à domino reſuſcitatos mortuos in Euangelio legimus, & forte non fruſtra: domini quippe facta non ſunt tantummodo facta, ſed ſigna: Si ergo ſigna ſunt, præter id quod mira ſunt, aliquid profecto ſignificãt: quorum factorum ſignificationem inuenire, aliquanto eſt operoſius, quàm ea legere vel audire. Admirantes audiebamus, tãquam magni miraculi ſpectaculo ante noſtros oculos cõſtituto, cum Euangelium legeretur quemadmodum reuixerit Lazarus. Si attendamus mirabiliora opera Chriſti, omnis quis credit, reſurgit: ſi attendamus omnes, & intelligamus deteſtabiliores mortes, omnis qui peccat moritur. Sed mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis quę ſine dubio quandoque ventura eſt, curant omnes ne veniat, inde eſt quòd laborant: laborat ne moriatur homo moriturus, & non laborat ne peccet homo in æternum victurus: & cum laborat ne moriatur, ſine cauſa laborat. Id enim agit vt multum mors differatur, non vt euadatur: ſi autem peccare nolit, non laborabit, & viuet in æternum. O ſi poſſemus excitare homines mortuos, & cum ipſis pariter excitari, vt tales eſſemus amatores vitæ permanentis, quales ſunt homines amatores vitæ fugientis. Quid non facit homo ſub mortis periculo conſtitutus? Gladio impendente ceruicibus, prodiderũt homines quicquid ſibi vnde viuerent reſeruabant. Quis non continuo prodidit ne percuteretur? Et poſt proditionem fortaſſe percuſſus eſt. Quis non vt viueret, continuo perdere voluit vnde viueret, eligens vitam mendicantem quàm celerem mortem? Cui dictum eſt, nauiga ne moriaris, & diſtulit? Cui dictum eſt, labora ne moriaris, & piger fuit? Leuia deus iubet, vt in ęternum viuamus, & obedire negligimus: nõ tibi deus dicit, Perde quicquid habes vt viuas exiguo tempore in labore ſollicitus: ſed da pauperi vnde habes, vt viuas ſemper ſine labore ſecurus. Accuſant nos amatores vitæ temporalis, quam nec cum volunt, nec quandiu volunt habent, & nos inuicem non accuſamus,

tam pigri, tam tepidi ad capeſſendam vitam æternam, quam ſi voluerimus, habebimus: cum habuerimus, non amittemus. Hanc autem mortem quam timemus, etiam ſi noluerimus habebimus. Si ergo dominus magna ſua gratia, & magna ſua miſericordia animas ſuſcitat, ne moriantur in æternum, bene intelligemus tres illos mortuos quos in corporibus ſuſcitauit, aliquid ſignificare, & figurare de reſurrectionibus animarum quæ fiunt per fidem. Reſuſcitauit filiam Archiſynagogi adhuc in domo iacentem: reſuſcitauit iuuenem filium viduæ, extra portam ciuitatis elatum: reſuſcitauit Lazarum ſepultum quatriduanum: intueatur quiſque animam ſuam, ſi peccat, moritur. peccatum mors eſt animæ: ſed aliquando in cogitatione expectatur: delectauit quod malum eſt, conſenſiſti, peccaſti, conſenſio illa occidit te: ſed intus eſt mors, quia cogitatum malum nondum proceſſit ad factum. Talem animam reſuſcitare ſe ſignificans dominus, reſuſcitauit illam puellam quæ nondum erat foras elata, ſed quia in domo mortua iacebat, quaſi peccatum latebat. Si autem non ſolum malæ delectationi conſenſiſti, ſed etiam ipſum malum feciſti, quaſi mortuum tuum extra portam tuliſti, jam foris es, & mortuus elatus es: tamen & ipſum dominus reſuſcitauit, & reddidit viduæ matri ſuæ. Si peccaſti, pœniteat te, & reſuſcitet te dominus, & reddet te Eccleſiæ matri tuæ Tertius mortuus Lazarus eſt: genus mortis immane, mala conſuetudo appellatur: aliud eſt enim peccare, aliud peccandi conſuetudinem facere. Qui peccat & continuo corrigitur, cito reuiuiſcit, quia nondum eſt implicatus, conſuetudine non eſt ſepultus: qui autem peccare conſueuit, ſepultus eſt, & bene de illo dicitur, fœtet: incipit enim habere peſſimam famam, tanquam odorem teterrimum: tales ſunt omnes aſſueti ſceleribus, perditis moribus. Dicis ei, noli facere: quando te audit quem terra ſic premit, & tabe corrumpitur, & mole conſuetudinis prægrauatur? nec ad ipſum tamen reſuſcitandum minor fuit virtus Chriſti. Nouimus, videmus quotidie, videmus homines peſſima conſuetudine permutata viuere melius, quàm viuant qui reprehendebant, deteſtabaris hominem. Ecce ipſa ſoror Lazari, ſi tamen ipſa eſt quæ pedes domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis quos lauerat lachrymis, melius ſuſcitata eſt quàm frater eius: de magna malæ conſuetudinis mole eſt liberata: erat enim famoſa peccatrix, & de illa dictum eſt, Dimittuntur ei peccata multa

Marci. 5. *Lucæ 7.* *Lucæ .7.*

quoniam

quoniam dilexit multum. Videmus multos, nouimus multos, nemo deſperet, nemo de ſe præſumat, & deſperare malum eſt, & de ſe præſumere: ſic noli deſperare, vt eligas de quo debeas præſumere: ergo dominus & Lazarum ſuſcitauit. Audiſtis qualem, id eſt, quid ſignificet Lazari reſurrectio. Legamus itaque eam, & quoniam multa in hac lectione manifeſta ſunt, expoſitionem in ſingulis non quæramus, vt neceſſaria pertractemus. *Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de caſtello Mariæ & Marthæ ſororum eius.* In ſuperiori lectione meminiſtis, quòd dominus exiens de manibus eorum qui lapidare illum voluerāt, diſceſſit trans Iordanem, vbi Ioannes baptizabat. Ibi ergo domino conſtituto infirmabatur in Bethania Lazarus, quod caſtellum erat proximum Hieroſolymis. *Maria autem erat, quæ vnxit dominum vnguento & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, dicentes,* Iam intelligimus quò miſerunt, vbi erat Ieſus, quoniam abſens erat, trans Iordanem ſcilicet: miſerunt ad dominum, nunciantes quod ægrotaret frater earum, vt ſi dignaretur veniret, & eum ab ægritudine liberaret. Ille diſtulit ſanare, vt poſſet reſuſcitare: quid ergo nunciauerunt ſorores eius, *Domine, ecce quem amas infirmatur*: non dixerunt veni: amanti enim tantummodo nunciandum fuit. Nō auſæ ſunt dicere, veni & ſana: non auſæ ſunt dicere, ibi iube, & hic fiet: cur enim non & iſtæ, ſi fides illius Centurionis inde laudatur? Ait enim. Non ſum dignus vt intres ſub tectū meum, ſed tantū dic verbo, & ſanabitur puer meus: nihil horū iſtę, ſed tātum modo, Domine, ecce quē amas infirmatur: ſufficit enim vt noueris, non enim amas & deſeris: dicit aliquis, Quomodo per Lazarum peccator ſignificabatur, & à domino ſic amabatur? Audiat eum dicentem, Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores: ſi enim peccatores deus non amaret, de cœlo ad terram non deſcenderet. *Audiens autem Ieſus dixit eis, Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, vt glorificetur filius dei.* Talis glorificatio ipſius non ipſum auxit, ſed nobis profuit: hoc eſt ergo quod ait, nō eſt ad mortē, quia & ipſa mors non erat ad mortem, ſed potius ad miraculum, quo facto crederent homines in Chriſtum, & vitarent veram mortem. Sanè videte, quemadmodum tanquam ex obliquo dominus deum ſe dixit, propter quoſdam qui negāt filium deum eſſe: nā ſunt

Matt. 8.

1. Cor. 1.

tam pigri, tam tepidi ad capeſſendam vitam æternam, quam ſi voluerimus, habebimus: cum habuerimus, non amittemus. Hanc autem mortem quam timemus, etiam ſi noluerimus habebimus. Si ergo dominus magna ſua gratia, & magna ſua miſericordia animas ſuſcitat, ne moriantur in æternum, bene intelligemus tres illos mortuos quos in corporibus ſuſcitauit, aliquid ſignificare, & figurare de reſurrectionibus animarum quæ fiunt per fidem. Reſuſcitauit filiam Archiſynagogi

Marci. 5. adhuc in domo iacentem: reſuſcitauit iuuenem filium viduæ,

Luca 7. extra portam ciuitatis elatum: reſuſcitauit Lazarum ſepultum quatriduanum: intueatur quiſque animam ſuam, ſi peccat, moritur. peccatum mors eſt animæ: ſed aliquando in cogitatione expectatur: delectauit quod malum eſt, conſenſiſti, peccaſti, conſenſio illa occidit te: ſed intus eſt mors, quia cogitatum malum nondum proceſſit ad factum. Talem animam reſuſcitare ſe ſignificans dominus, reſuſcitauit illam puellam quæ nondum erat foras elata, ſed quia in domo mortua iacebat, quaſi peccatum latebat. Si autem non ſolum malæ delectationi conſenſiſti, ſed etiam ipſum malum feciſti, quaſi mortuum tuum extra portam tuliſti, iam foris es, & mortuus elatus es: tamen & ipſum dominus reſuſcitauit, & reddidit viduæ matri ſuæ. Si peccaſti, pœniteat te, & reſuſcitet te dominus, & reddet te Eccleſiæ matri tuæ. Tertius mortuus Lazarus eſt: genus mortis immane, mala conſuetudo appellatur: aliud eſt enim peccare, aliud peccandi conſuetudinem facere. Qui peccat & continuo corrigitur, cito reuiuiſcit, quia nondum eſt implicatus, conſuetudine non eſt ſepultus: qui autem peccare conſueuit, ſepultus eſt, & bene de illo dicitur, fœtet: incipit enim habere peſſimam famam, tanquam odorem teterrimum: tales ſunt omnes aſſueti ſceleribus, perditis moribus. Dicis ei, noli facere: quando te audit quem terra ſic premit, & tabe corrumpitur, & mole conſuetudinis prægrauatur? nec ad ipſum tamen reſuſcitandum minor fuit virtus Chriſti. Nouimus, videmus quotidie, videmus homines peſſima conſuetudine permutata viuere melius, quàm viuant qui reprehendebant, deteſtabaris hominem. Ecce ipſa ſoror Lazari, ſi tamen ipſa eſt quæ pedes domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis quos lauerat lachrymis, melius ſuſcitata eſt quàm frater eius: de magna malæ conſuetudinis mole eſt liberata: erat enim famoſa

Luca .7. peccatrix, & de illa dictum eſt, Dimittuntur ei peccata multa quoniam

quoniam dilexit multum. Videmus multos, nouimus multos, nemo deſperet, nemo de ſe præſumat, & deſperare malum eſt, & de ſe præſumere: ſic noli deſperare, vt eligas de quo debeas præſumere: ergo dominus & Lazarum ſuſcitauit. Audiſtis qualem, id eſt, quid ſignificet Lazari reſurrectio. Legamus itaque eam, & quoniam multa in hac lectione manifeſta ſunt, expoſitionem in ſingulis non quæramus, vt neceſſaria pertractemus. *Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de caſtello Mariæ & Marthæ ſororum eius.* In ſuperiori lectione meminiſtis, quòd dominus exiens de manibus eorum qui lapidare illum voluerāt, diſceſſit trans Iordanem, vbi Ioannes baptizabat. Ibi ergo domino conſtituto infirmabatur in Bethania Lazarus, quod caſtellum erat proximum Hieroſolymis. *Maria autem erat, quæ vnxit dominum vnguento & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, dicentes,* Iam intelligimus quò miſerunt, vbi erat Ieſus, quoniam abſens erat, trans Iordanem ſcilicet: miſerunt ad dominum, nunciantes quod ægrotaret frater earum, vt ſi dignaretur veniret, & eum ab ægritudine liberaret. Ille diſtulit ſanare, vt poſſet reſuſcitare: quid ergo nunciauerunt ſorores eius, *Domine, ecce quem amas infirmatur*: non dixerunt veni: amanti enim tantummodo nunciandum fuit. Nō auſæ ſunt dicere, veni & ſana: non auſæ ſunt dicere, ibi iube, & hic fiet: cur enim non & iſtæ, ſi fides illius Centurionis inde laudatur? Ait enim. Non ſum dignus vt intres ſub tectū meum, ſed tantū dic verbo, & ſanabitur puer meus: nihil horū iſtę, ſed tātum modo, Domine, ecce quē amas infirmatur: ſufficit enim vt noueris, non enim amas & deſeris: dicit aliquis, Quomodo per Lazarum peccator ſignificabatur, & à domino ſic amabatur? Audiat eum dicentem, Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores: ſi enim peccatores deus non amaret, de cœlo ad terram non deſcenderet. *Audiens autem Ieſus dixit eis, Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, vt glorificetur filius dei.* Talis glorificatio ipſius non ipſum auxit, ſed nobis profuit: hoc eſt ergo quod ait, nō eſt ad mortē, quia & ipſa mors non erat ad mortem, ſed potius ad miraculum, quo facto crederent homines in Chriſtum, & vitarent veram mortem. Sanè videte, quemadmodum tanquam ex obliquo dominus deum ſe dixit, propter quoſdam qui negāt filium deum eſſe: nā ſunt

Matt. 8.

1. Cor. 1.

hæretici qui hoc dicunt, quòd filius dei non ſit deus: ecce audiant, Infirmitas hæc, inquit, non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei: qua gloria? cuius dei? audi quid ſequitur, vt glorificetur filius dei. infirmitas hæc, inquit, nó eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, vt glorificetur filius dei per eam. Per quam? Per illam infirmitatem. *Diligebat autem dominus Ieſus Martham & ſororem eius Mariam, & Lazarum.* Ille languens, illæ triſtes, omnes dilecti, ſed diligebat eos & languentium ſaluator, imò etiam mortuorum ſuſcitator, & triſtium conſolator. *Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco duobus diebus.* Nunciauerunt ergo illi, manſit illic ille: tandiu tempus ducturn eſt, quouſque quatriduum compleretur: non fruſtra, niſi quia forte, imò quia certe & ipſe numerus dierum intimat aliquod ſacramẽtum. *Deinde poſt hæc dicit diſcipulis ſuis, Eamus in Iudæam iterum*, vbi penè fuerat lapidatus, qui propterea inde diſceſſiſſe videbatur, ne lapidaretur: diſceſſit enim vt homo, ſed in redeundo quaſi oblitus infirmitatem, oſtendit poteſtatem. Eamus, inquit, in Iudæam. Deniq; hoc dicto, videte quemadmodum diſcipuli territi fuerint. *Dicunt ei diſcipuli, Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc? Reſpondit Ieſus, nónne duodecim ſunt horæ diei?* Quid ſibi vult iſta reſponſio? Illi dixerunt, modo te lapidare volebãt Iudæi, & iterum illuc vadis vt te lapident? Et dominus, nónne duodecim horæ ſunt diei? *Si quis ambulauerit in die non offendit, quia lucem huius mũdi videt: ſi autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo.* De die quidem locutus eſt, ſed in noſtra intelligentia quaſi adhuc nox eſt. Inuocemus diem vt expellat noctem, & cor lumine illuſtret: quid enim dominus dicere voluit? Quantum mihi videtur, quantum ſublucet altitudo profunditáſque ſententiæ, redarguere voluit illorum dubitationem & infidelitatem. Voluerunt enim conſilium dare domino ne moreretur, qui venerat mori ne ipſi morerentur: ſic etiam quodam alio loco, Petrus ſanctus diligens dominum, ſed adhuc non plene intelligens cur veniſſet, timuit ne moreretur, & vitæ diſplicuit, id eſt, ipſi domino: nam cum indicaret diſcipulis quòd eſſet Hieroſolymis paſſurus à Iudæis, re-
Matt. 16. ſpondit Petrus inter cæteros, & ait, Abſit à te domine: propitius tibi eſto, non fiet iſtud: & cõtinuo dominus, Redi poſt me ſatanas, non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominũ: & paulo ante confitens dominum laudem meruerat: audierat enim,

Beatus

Beatus es Simon bar Iona, quia non tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Cui dixerat, beatus es: illi dicit, redi retro me ſatanas: quia beatus à ſe nõ erat. Sed vnde? Quia non tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Ecce vnde beatus es, non de tuo, ſed de meo. Nõ quia pater ego, ſed quia omnia quæ habet pater mea ſunt: ſi beatus eſt ille Petrus de ipſius domini: ſatanas de cuius? ibi dicit, rationem quippe reddidit beatitudinis, cum diceret, Non caro & ſanguis tibi reuelauit hoc, ſed pater meus qui in cœlis eſt: hæc eſt cauſa beatitudinis tuæ: quòd vero dixit, Redi poſt me ſatanas, audi etiam huius rei cauſam: non enim ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominis. Nemo ergo ſe palpet, de ſuo ſatanas eſt, de dei beatus eſt: quid eſt enim de ſuo, niſi de peccato ſuo? Tolle peccatum quod eſt tuũ, iuſtitia, inquit, de meo eſt. Quid enim habes quod non accepiſti? Cum ergo vellent dare cõſilium homines deo, diſcipuli magiſtro, ſerui domino, ægroti medico, corripuit eos & ait, Nónne duodecim horæ ſunt diei? ſi quis ambulauerit in die non offendit. Me ſequimini, ſi non vultis offendere, nolite mihi conſilium dare, quos à me conſilium oportet accipere: quò ergo pertinet, nónne duodecim horæ ſunt diei? Quia vt diem ſe eſſe oſtenderet, duodecim diſcipulos elegit: Si ego ſum, inquit, dies & vos horæ, nunquid horæ diei conſilium dant? horæ diem ſequuntur, non dies horas: ſi ergo illi horæ, quid ibi Iudas? & ipſe inter duodecim horas, qui ſi † hora erat, lucebat. [Si lucebat, quomodo diem ad mortem tradebat?] Sed dominus in hoc verbo non ipſum Iudam, ſed ſucceſſorem ipſius præuidebat. Iuda enim cadente ſucceſſit Matthias, & duodenarius numerus manſit. Non ergo fruſtra duodecim diſcipulos elegit dominus, niſi quia ipſe ſpiritalis eſt dies: ſequantur ergo horæ diem, prædicent horæ diem. horæ illuſtrentur à die, horæ illuminentur à die, & per horarum prædicationem credat mundus in diem: hoc ergo ait de compendio, Me ſequimini, ſi non vultis offendere. *Et poſt hæc dicit eis, Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum.* Verũ dixit, ſororibus mortuus erat, domino dormiebat: hominibus mortuus erat, qui eum ſuſcitare non poterant: nam dominus tãta eum facilitate excitabat de ſepulchro, quanta tu non † excitas dormientem de lecto: ergo ſecundum potentiam ſuam dixit dormientem, quia & alij mortui dicti ſunt in ſcripturis ſæpe dormientes, ſicut Apoſtolus dicit, De

Ioan. 16.

1. Cor. 4.

† al. quaſi.

Acto. 1.

† al. cum.

1.Theſſ. 5. dormientibus autem nolo vos ignorare fratres, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent: ideo & ipſos dormientes appellauit quia reſurrecturos prænunciauit. Dormit ergo omnis mortuus, & bonus & malus: ſed quomodo intereſt in ipſis qui quotidie dormiunt & exurgunt, quid quiſque videat in ſomnis, alij ſentiunt læta ſomnia, alij torquētia, ita vt euigilans dormire timeat, ne ad ipſa iterum redeat: ſic vnuſquiſque hominum cum cauſa ſua dormit, cum cauſa ſua ſurgit, & intereſt quali cuſtodia quiſque recipiatur, ad iudicem poſtea producendus: nam & receptiones in cuſtodia pro meritis cauſarum, adhibentur: ailj iubentur cuſtodire lictores, humano & miti officio atque ciuili: † alij traduntur optionibus: alij mittuntur in carcerem, & in ipſo carcere non omnes, ſed pro meritis cauſarum in ima carceris contruduntur. Sicut ergo diuerſæ cuſtodiæ agentium in officio, ſic diuerſæ cuſtodiæ mortuorum, & diuerſæ merita reſurgentium: receptus eſt pauper: receptus eſt diues: ſed ille in ſinu Abrahæ, ille vbi ſitiret, & guttam non inueniret. Habent ergo omnes animæ, vt ex hac occaſione inſtruam charitatem veſtram, habent omnes animæ, cum de ſeculo exierint diuerſas receptiones ſuas, habent gaudium boni, & mali tormenta. Sed cum facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora quando cum corpore torquebuntur. Recepti ſunt in pace ſancti patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, martyres, boni fideles, omnes tamen adhuc in fine recepturi ſunt quod promiſit deus: promiſſa enim eſt reſurrectio etiam carnis, mortis conſumptio, vita æterna cum angelis, hoc omnes ſimul accepturi ſumus: nam requiē quæ continuo poſt mortem datur, ſi ea dignus eſt, tunc accipit quiſque cum moritur. Priores acceperunt Patriarchæ, videte ex quo requieſcunt. Poſteriores Prophetæ, recētius Apoſtoli, multo recentiores ſancti martyres quotidie boni fideles: & alij in iſta requie tādiu ſunt, alij nō tamdiu, alij paucioribus annis, alij recenti tempore. Cum vero ab hoc ſomno euigilabunt, ſimul omnes quod promiſſum eſt accepturi ſunt. Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum. *Dixerunt ergo diſcipuli*, Quomodo intellexerunt, ſic reſponderūt, *Domine, ſi dormit ſaluus erit*. Solet enim eſſe ſomnus ægrotātium ſalutis indicium. *Dixerat autē Ieſus de morte eius, illi autē putauerūt quòd de dormitione ſomni diceret. Tūc ergo dixit eis Ieſus manifeſte*,

† al. alios humanum & mite officiū atque ciuile.

Luca. 16.

4.ſen.diſ. 54.cap.1.

feſte, ſubobſcure enim dixerat dormit: ait ergo manifeſte, *Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos vt credatis quia non eram ibi*. Sed ſcio quia mortuus eſt: æger enim, nõ mortuus fuerat nunciatus. Sed quid lateret eum qui creauerat, & ad cuius manus anima moriẽtis exierat? hoc eſt quod ait, Gaudeo propter vos vt credatis quia non ibi eram, vt iam inciperent admirari, quia dominus potuit dicere mortuo, quod nec viderat nec audierat. Vbi ſanè meminiſſe debemus, quòd adhuc etiam ipſorum diſcipulorum, qui in eum crediderant, miraculis, ædificabatur fides: nõ vt ea quæ non erat eſſe inciperet, ſed vt ea quæ iam eſſe cœperat, creſceret, quanuis tali verbo vſus ſit, quaſi tunc credere inciperent: non enim ait, Gaudeo propter vos vt fides veſtra augeatur ſiue firmetur: ſed ait, vt credatis: quod intelligendum eſt, vt amplius robuſtiusq; credatis. *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus ad cõdiſcipulos, eamus & nos & moriamur cũ illo. Venit itaque Ieſus, & inuenit eũ quatuor dies iam in monumento habentẽ.* De quatuor diebus multa quidẽ dici poſſunt, ſicut ſe habẽt obſcura ſcripturarũ, quæ pro diuerſitate intelligẽtiũ multos ſenſus pariũt. Dicamus & nos, quid nobis videaẽ ſignificare mortuus quatriduanus: quomodo enim in illo cæco intelligimus quodammodo humanũ genus, ſic forte & in iſto mortuo multos intellecturi ſumus: diuerſis enim modis vna res ſignificari poteſt. Homo quando naſcitur, iam cum morte naſcitur, quia de Adam peccatum trahit: vnde dicit Apoſtolus, Per vnum homi- *Roma. 5.* nem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: ecce habes vnum diem mortis, quòd homo trahit de mortis propagine. Deinde creſcit, incipit accedere ad rationales annos, vt legem ſapiat naturalem, quam omnes habẽt in corde fixam, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Nunquid *Tobie. 4.* hoc de paganis dicitur, & non in natura ipſa quodammodo legitur? Furtum vis pati? Vtique non vis: ecce lex in corde tuo, quod non vis pati, facere noli: & hanc legem tranſgre- *Exod. 20.* diuntur homines: ecce alter dies mortis. Data eſt lex etiam diuinitus per famulum dei Moyſem: dictum eſt illic, Non occides, non mœchaberis, non falſum teſtimonium dices, honora patrem & matrem, non concupiſces rem proximi tui: ecce lex ſcripta eſt, & ipſa contemnitur, ecce tertius dies mortis. Quid reſtat? Venit & euãgelium, prædicatur

regnum

regnum cœlorũ,diffamatur vbique Chriſtus, minatur gehenna,vita promittitur æterna,& ipſa contemnitur, tranſgrediuntur homines euãgeliuin:ecce quartus dies mortis, merito iam fœtet:nũquid & talibus eſt neganda miſericordia? Abſit,etiam ad tales dominus excitandos non dedignatur accedere. *Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam,vt conſolarentur eas de fratre ſuo. Martha ergo vt audiuit, quia dominus venit,occurrit illi. Maria autẽ domi ſedebat. Dixit ergo Martha ad Ieſum,domine ſi fuiſſes hic,frater meus nõ fuiſſet mortuus, ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris a deo,dabit tibi deus.* Nó dixit,ſed & modo rogo te,vt reſuſcites fratrem meum:vnde enim ſciebat,ſi fratri eius reſurgere vtile fuerit:hoc tantum dixit,ſcio quia potes,ſi vis,facis:vtrum enim facias, iudicij tui eſt,non præſumptionis meæ:ſed & nunc ſcio,quia quęcunque popoſceris à deo, dabit tibi deus. *Dicit illi Ieſus, Reſurget frater tuus.* hoc ambiguum fuit,nó enim ait,modo reſuſcito fratrem tuum:ſed,reſurget frater tuus. *Dicit ei Martha,ſcio quia reſurget in reſurrectione,in nouiſsimo die.* De illa reſurrectione ſecura ſum,de hac incerta ſum. *Dicit ei Ieſus, Ego ſum reſurrectio & vita.* Dicis,reſurget frater meus in nouiſſimo die: verum dicis,ſed per quem tunc reſurget,poteſt & modo, quia ego ſum, inquit,reſurrectio & vita. Audite fratres,audite quid dicat:certe tota expectatio erat circũſtantium,vt reuiuiſceret Lazarus, vnus mortuus quatriduanus:audiamus & reſurgamus. Quàm multi ſunt in hoc populo,quos premit conſuetudinis moles, *Ephe. 5.* forte audiunt me quidam,quibus dicitur, Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria:dicunt,non poſſumus. Forte audiũt me aliqui immũdi,laſciuiis & flagitiis inquinati, quibus dicitur, Nolite hoc facere ne pereatis: & reſpondent,nó poſſumus tolli à conſuetudine noſtra:ô domine iſtos reſuſcita. Ego ſum,inquit,reſurrectio & vita:ideo reſurrectio,quia vita. *Qui credit in me,etiam ſi mortuus fuerit viuet. Et omnis qui viuit & credit in me,non morietur in æternũ.* Quid eſt hoc, qui credit in *Matt. 22.* me,etiã ſi mortuus fuerit viuet? ſicut Lazarus mortuus eſt viuet,quia nó eſt deus mortuorum,ſed viuorum. De olim mortuis patribus, hoc eſt,de Abraham & Iſaac & Iacob, tale reſponſum Iudæis dedit, Ego ſum deus Abraham & deus Iſaac & deus Iacob:non eſt deus mortuorum, ſed viuorum, omnes enim illi viuũt:crede ergo,et ſi mortuus fueris, viues: ſi autem non credis,& cum viuis mortuus es. Probemus & hoc, quia ſi non cre

non credis & viuis, mortuus es: cuidã dominus differẽti ſequi eum & dicenti, Eam prius ſepelire patrẽ meũ: ſine, inquit, mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu veni ſequere me. Erat ibi mortuus ſepeliendus, erant ibi & mortui mortuum ſepulturi: ille mortuus in carne, illi in anima. Vnde mors in anima? quia nõ eſt fides. Vnde mors in corpore? quia non eſt ibi anima: ergo animæ tuæ anima fides eſt. Qui credit in me, inquit, etiam ſi mortuus fuerit in carne, viuet in anima, donec reſurgat, & caro nunquam poſtea moritura, hoc eſt, qui credit in me, licet moriatur viuet: & omnis qui viuit in carne & credit in me, & ſi moriatur ad tempus propter mortẽ carnis, nõ morietur in æternum propter vitam ſpiritus & immortalitatem reſurrectionis: hoc eſt quod ait, Et omnis qui viuit & credit in me, nõ morietur in æternũ. *Credis hoc? ait illi, Vtique domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus filius dei, qui in hunc mundum veniſti.* *Matt. 8.*

Quando hoc credidiſti? Credidi quia tu es reſurrectio, credidi quia tu es vita, credidi quia qui credit in te, & ſi moriatur, viuet: & qui viuit & credit in te, non morietur in æternum. *Et cum hæc dixiſſet, abiit & vocauit Mariam ſororẽ ſuam ſilentio, dicens, Magiſter adeſt, & vocat te.* Aduertẽdum eſt, quemadmodum ſuppreſſam vocem ſilẽtium nuncupauit: nam quomodo ſiluit, quæ dixit, Magiſter adeſt & vocat te? Aduertendum etiam quemadmodum Euangeliſta non dixerit, vbi vel quando vel quomodo Mariam dominus vocauerit, vt hoc in verbis Marthæ potius intelligeretur narrationis breuitate ſeruata. *Illa vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum. Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum, ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha. Iudæi igitur qui erãt cum illa in domo & conſolabantur eam, cum vidiſſent Mariã quia cito ſurrexit & exiit, ſecuti ſunt eam, dicẽtes, quia vadit ad monumentũ, vt ploret ibi.* Quare pertinuit hoc ad Euangeliſtam narrare? vt videamus quæ occaſio fecerit, vt plures ibi eſſent quando Lazarus reſuſcitatus eſt. Putantes enim Iudei propterea illã feſtinare, vt doloris ſui ſolatiũ lachrymis quæreret, ſecuti ſunt eã, vt tã grãde miraculũ quatriduani mortui reſurgẽtis teſtes plurimos inueniret. *Maria autem cum veniſſet vbi Ieſus erat, videns eũ cecidit ad pedes eius, & dixit ei. Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non eſſet mortuus. Ieſus ergo vt vidit eã plorantẽ & Iudæos qui cũ illa erant plorãtes, fremuit ſpiritu & turbauit ſemetipſum, & dixit, Vbi poſuiſtis eum?* Neſcio quid nobis inſinuauit fremendo ſpiritu

ritu, & turbādo ſeipſum. Quis enim eū poſſet niſi ſeipſum ipſe turbare? Itaque fratres mei, primo hic attēdite poteſtatem, & ſic inquirite ſignificationem. Turbaris tu nolens, turbatus eſt Chriſtus, quia voluit, eſuriuit Ieſus, verū eſt, ſed quia voluit: dormiuit Ieſus, verū eſt, ſed quia voluit: contriſtatus eſt Ieſus, verū eſt, ſed quia voluit: mortuus eſt Ieſus, verū eſt, ſed quia voluit: in illius poteſtate erat ſic, vel ſic affici, vel nō affici. Verbū enim animā ſuſcepit & carnem, totius hominis ſibi coaptās in perſonæ vnitate naturā: nam & anima Apoſtoli verbo illuſtrata eſt, anima Petri verbo illuſtrata eſt, anima Pauli & aliorum Apoſtolorū, ac ſanctorum Prophetarum verbo illuſtratæ

Ioan. 1. ſunt animæ, ſed de nulla dictum eſt, Verbum caro factum eſt:

Ioan. 10. de nulla dictum eſt, Ego & pater vnum ſumus. Anima & caro Chriſti cum verbo dei vna perſona eſt, vnus Chriſtus eſt, ac per hoc vbi ſumma poteſtas eſt, ſecundum voluntatis nutum tractatur infirmitas, hoc eſt, turbauit ſemetipſum: dixi poteſtatem, attendite ſignificationem. Magnus reus eſt, quem mortis quatriduum & illa ſignificat ſepultura. Quid eſt ergo quòd turbat ſemetipſum Chriſtus niſi vt ſignificet tibi, quomodo turbari tu debeas, cum tanta mole peccati grauaris & premeris? Attēdiſti enim te, vidiſti te reum: computaſti, illud feci, & pepercit mihi deus: ilud commiſi, & diſtulit me: Euangelium audiui, & cōtempſi: baptizatus ſum, & iterum ad eadē reuolutus ſum: quid facio, quò eo, vnde euado? quando iſta dicis, iam fremit Chriſtus, quia fides fremit. In voce frementis apparet

Ephe. 3. ſpes reſurgentis, ſi ipſa fides eſt intus, ibi eſt Chriſtus fremēs: ſi fides in nobis, Chriſtus in nobis. Quid enim aliud ait Apoſtolus habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris? ergo fides tua de Chriſto, Chriſtus eſt in corde tuo. Hinc eſt illud quòd dormiebat in naui, & cum periclitarentur diſcipuli, iam imminente naufragio acceſſerūt ad eum, & excitauerūt eum:

Matth. 8. ſurrexit Chriſtus, imperauit vētis & fluctibus, & facta eſt tranquillitas magna Sic & tu, intrant venti cor tuum, vtique vbi nauigas, vbi hanc vitam tāquam procelloſum & periculoſum pelagus trāſis, intrant venti, mouent fluctus, turbant nauem. Qui ſunt venti? Audiſti conuicium, iraſceris: conuicium ventus eſt, iracundia fluctus eſt. Periclitaris, diſponis reſpondere, diſponis maledictum maledicto reddere, iam nauis propinquat naufragio. Excita Chriſtum dormientem, ideo enim fluctuas, & mala pro malis reddere præparas, quia Chriſtus dormit

mit in naui. In corde enim tuo ſomnus Chriſti, obliuio fidei: nam ſi excitas Chriſtum, id eſt, recolas fidem, quid tibi dicit tanquam vigilans Chriſtus in corde tuo? Ego audiui, dæmonium habes, & pro eis oraui: audit dominus, & patitur: audit ſeruus, & indignatur? ſed vindicare vis. Quid enim? Ego iam ſum vindicatus: cum hæc loquitur tibi fides tua, quaſi imperatur ventis & fluctibus, & fit tranquilitas magna. Quomodo ergo hoc eſt excitare Chriſtum in naui, excitare fidem: ſic in corde hominis quem premit magna moles & cōſuetudo peccati, in corde hominis tranſgreſſoris, etiam ſancti Euangelij contemptoris & pœnarum æternarum, fremat Chriſtus, increpet ſe homo: audi adhuc. Fleuit Chriſtus, fleat ſe homo. Quare enim fleuit Chriſtus, niſi quia flere hominem docuit? Quare fremuit & turbauit ſemetipſum, niſi quia fides hominis ſibi merito diſplicentis, fremere quodammodo debet in accuſatione malorum operum, vt violentiæ pœnitēdi cedat conſuetudo peccandi? *Et dixit. Vbi poſuiſtis eum?* Sciſti quia mortuus ſit, & vbi ſit ſepultus ignoras? & iſta ſignificatio eſt, quia ſic perditum hominem quaſi neſcit deus: non auſus ſum dicere neſcit, quid enim ille neſcit? ſed quaſi neſcit: vnde hoc probamus? Dominū audi dicturum in iudicio: Non noui vos, diſcedite à me. Quid eſt, non noui vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa iuſtitia quam noui: ſic & hic tanquam neſciēs talem peccatorum, dixit, Vbi poſuiſtis eum? Talis eſt vox dei in paradiſo poſteaquā homo peccauit, Adam vbi es? *Dicunt ei, domine veni & vide.* Quid eſt vide? miſerere: videt enim dominus quando miſeretur: vnde illi dicitur, Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea. *Et lachrymatus eſt Ieſus, dixerūt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum.* Quid eſt, amabat eum? Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. *Quidam autem dixerunt ex ipſis. Nō poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere vt & hic non moreretur?* Qui noluit facere vt non moreretur, plus eſt quod facturus eſt, vt mortuus ſuſcitetur. *Ieſus autē rurſus fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum.* Fremet & in te, ſi diſponis reuiuiſcere: omni homini dicitur, qui premitur peſſima conſuetudine, venit ad monumentum. *Erat autem ſpelūca, & lapis ſuperpoſitus erat ei.* Mortuus ſub lapide, reus ſub lege: ſcitis enim quia lex quæ data eſt Iudæis, in lapide ſcripta eſt. Omnes autē rei ſub lege ſunt, bene viuētes in lege ſunt: iuſto lex

Matt. 7. & 25.

Gene. 3.

Pſal. 24.

Matth. 9.

Exod. 31.

1. Tim. 1

lex poſita nō eſt. Quid eſt ergo lapidē remouete? gratiam prædicate. Apoſtolus enim Paulus miniſtrum ſe dicit noui teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu: nam litera, inquit, occidit, ſpiritus autem viuificat. Litera, inquit, occidens, quaſi lapis eſt premens. *Remouete*, inquit, *lapidem*. Remouete legis pondus, gratiam prædicate: ſi enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, † omnino ex lege eſſet iuſtitia, ſed concluſit omnia ſcriptura ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus: ergo remouete lapidem. *Dicit ei Martha ſoror eius, qui mortuus fuerat, domine iam fœtet, quatriduanus enim eſt. Dicit ei Ieſus. Nónne dixi tibi, quia ſi credideris, videbis gloriam dei?* Quid eſt videbis gloriam dei: quia & putentem & quatriduanum reſuſcitat Omnes enim peccauerūt, & egent gloria dei: &, Vbi abundauit peccatū, ſuperabūdauit & gratia. *Tulerūt ergo lapidē, Ieſus autē eleuatis ſurſum oculis, dixit, Pater gratias ago tibi, quoniā audiſti me, ego autem ſciebā quia ſemper me audis: ſed propter populum qui circunſtat dixi, vt credāt quia tu me miſiſti. Hæc cum dixiſſet, magna voce clamauit.* Fremuit, lachrymatus eſt, voce magna clamauit. Quàm difficile ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit, ſed tamen ſurgit, occulta gratia intus viuificatur, ſurgit poſt vocem magnam. Quid eſt factum? Voce magna clamauit, *Lazare veni foras, & ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata.* Quomodo proceſſit ligatis pedibus miraris, & non miraris quia ſurrexit quatriduanus? In vtroque potētia domini erat, nō vires mortui. Proceſſit & adhuc ligatus eſt, adhuc inuolutus, tamen iam foras proceſſit. Quid ſignificat? Quando contemnis, mortuus iaces: & ſi tanta quanta dixi contemnis, ſepultus iaces: quando confiteris, procedis. Quid eſt enim procedere, niſi ab occultis velut exeūdo te manifeſtare? Sed vt cōfitearis, de⁹ facit magna voce clamādo, id eſt, magna gratia vocādo: ideo cū proceſſiſſet mortuus adhuc ligatus, cōfitēs & adhuc reus, vt ſoluerētur peccata eius, miniſtris hoc dixit dominus, *ſoluite illū & ſinite abire*, Quid eſt, ſoluite & ſinite abire? Quę ſolueritis in terrā, ſoluta erūt in cœlo *Multi ergo ex Iudæis qui venerāt ad Mariā & viderāt quæ fecit Ieſus, crediderūt in eū: quidā autē ex ipſis abierūt ad phariſæos, & dixerūt eis quæ fecit Ieſus.* Nō omnes ex Iudęis qui cōuenerāt ad Mariam, crediderūt, ſed tamen multi. Quidam vero ex eis, ſiue ex Iudæis qui cōuenerāt, ſiue ex eis qui

cre

2. Cor. 3.
Galat. 3.
† al. iuſtificare.
Roma. 3. & 5.
Matt. 18.

crediderant, abierũt ad phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus, ſiue annunciando vt & ipſi crederent, ſiue potius prodendo vt ſæuirent. Sed quomodolibet & à quibuſlibet ad phariſæos iſta perlata ſunt. *Collegerunt pontifices & phariſæi conciliũ, & dicebant, Quid facimus?* Nec tamen dicebant credamus, plus enim perditi homines cogitabant quomodo nocerent vt perderent, quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent: & tamen timebant, & quaſi conſulebant: dicebant enim, Quid faciemus? *Quia hic homo multa ſigna facit, ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac ſic vtrunque amiſerunt: iam & Romani poſt domini paſſionem & glorificationem, tulerunt eis & locum & gentem expugnando & transferendo: & illud eos ſequitur quod alibi dictum eſt, Filij autem regni huius ibunt in tenebras exteriores. *Matt. 8.* Hoc autem timuerunt, ne ſi omnes in Chriſtum crederent, nemo remaneret qui aduerſus Romanos ciuitatem dei templúmque defenderet, quoniam cõtra ipſum templum, & contra ſuas paternas leges doctrinam Chriſti eſſe ſentiebant. *Vnus autem ex ipſis Caiphas, cum eſſet põtifex anni illius, dixit eis, Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gẽs pereat. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit.* Hic docemur etiam homines malos prophetiæ ſpiritu futura prædicere, quod tamen Euangeliſta diuino tribuit ſacramento, quia põtifex fuit, id eſt, ſummus ſacerdos: poteſt autem mouere quomodo dicatur pontifex anni illius, cum deus vnum conſtituerit ſummum ſacerdotem, cui mortuo vnus ſuccederet. Sed intelligendum eſt, per ambitiones & cõtentiones inter Iudæos poſtea cõſtitutum, vt plures eſſent, & per annos ſingulos vicibus miniſtrarent: nam & de Zacharia hoc dicitur, Factum eſt autem cùm ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante deum, ſecundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exiit vt incenſum poneret, ingreſſus in templum domini: *Luca. 1.* hinc apparet plures eos fuiſſe, & vices ſuas habuiſſe: nam incenſum non licebat ponere niſi ſummo ſacerdoti, & forte etiam vnum annum plures adminiſtrabant, quibus alio anno alij ſuccedebant, ex quibus ſorte exibat quis vt incenſum poneret. Quid eſt ergo quod prophetauit Caiphas? *Quia Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente,*

ſed vt filios dei qui erant diſperſi congregaret in vnum. hoc Euangeliſta addidit, nam Caiphas de ſola gente Iudæorum prophetauit, in qua erant oues, de quibus ait ipſe dominus, Non ſum
Matt. 15. miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël. Sed nouerat
Ioan. 10. Euangeliſta eſſe alias oues quæ non erant de hoc ouili, quas oportebat adduci, vt eſſet vnum ouile & vnus paſtor. Hæc autem ſecundum prædeſtinationem dicta ſunt: nam neque oues eius, nec filij dei adhuc erant, qui necdum crediderant. *Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum. Ieſus ergo iam nõ palàm ambulabat apud Iudæos, ſed abiit in regionem iuxta deſertum in ciuitatem quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.* Non quia potentia eius defecerat: in qua vtique ſi vellet, & palàm Iudæis conuerſaretur, & nihil ei facerent, ſed in hominis infirmitate viuendi exemplum diſcipulis monſtrabat: in quo apparet non eſſe peccatum, ſi fideles eius qui ſunt membra eius, oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum latendo potius deuitarent, quàm ſe offerendo magis accenderent.

Ab eo quod ait, Proximum erat paſcha Iudæorum: vſque ad id quod ait, Multi propter illum abibant & credebant in Ieſum. *Tractatus L.*

HEſternam lectionem ſancti Euangelij, de qua locuti ſumus quod dominus dedit, hodierna ſequitur, de qua locuturi ſumus quod dominus dabit. Quędam in ſcripturis tam manifeſta ſunt, vt potius auditorem quam expoſitorem deſiderent, in eis nos immorari non oportet, vt neceſſariis, in quibus immorandum eſt, tempus ſufficiat. *Proximum ergo erat paſcha Iudæorum.* Illum diem feſtum Iudæi cruentum habere domini ſanguine voluerunt, illo die feſto occiſus eſt agnus, qui nobis eundem diem feſtum ſuo ſanguine conſecrauit. Cõſilium erat inter Iudæos de occidendo Ieſu: ille qui de cœlo venerat pati, propinquare voluit loco paſſionis, quia imminebat hora paſſionis. *Aſcenderunt ergo multi Hieroſolymam de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos.* Hoc faciebant Iudæi ſecundum præceptum domini, per ſanctum Moyſem in lege mandatum, vt die feſto quo paſcha erat, omnes vndique cõuenirent, & illius diei celebratione ſanctificarẽtur: ſed illa celebratio vmbra erat futuri. Quid eſt vmbra futuri? Prophetia Chriſti venturi, prophetia pro nobis illo die paſſuri, vt tranſiret vmbra, & lux

& lux venıret, vt tranſiret ſignificatio, & veritas teneretur. Habebant ergo Iudæi paſcha in vmbra, nos in luce: quid enim opus erat vt eis dominus præciperet per ipſum feſtum diem ouem occidere, niſi quia ille erat de quo prophetatum eſt, Sicut ouis ad immolandum ductus eſt: ſanguine occiſi pecoris Iudæorum poſtes ſignati ſunt: ſanguine Chriſti frontes noſtræ ſignantur, & illa ſignatio, quæ erat ſignificatio, dicta eſt à domibus ſignatis exterminatorem prohibere: ſignum Chriſti à nobis repellit exterminatorem, ſi cor noſtrum recipiat ſaluatorem. Quare hoc dixi? Quia multi poſtes habent ſignatos, & intus non manet habitator. Agitatores facile habẽt in fronte ſignum Chriſti, & corde non recipiunt verbum Chriſti: ideo dixi fratres quod repeto, ſignum Chriſti à nobis repellit exterminatorem, ſi cor noſtrum habeat Chriſtum habitatorem Hæc dixi, ne quis forte cogitaret, quid ſibi vellent iſta feſta Iudæorum. Venit ergo Ieſus tanquam ad victimam, vt verum paſcha nos haberemus, cum eius paſſionem tanquam ouis immolationem celebraremus. *Quærebant ergo Ieſum*, ſed male. Beati enim qui quærunt Ieſum, ſed bene. Illi quærebant Ieſum, vt nec ipſi haberẽt eum, nec nos, ſed ab ipſis abſcedentem ſuſcepimus nos: reprehenduntur qui quærunt, laudantur qui quærunt Animus enim quærentis aut laudem inuenit, aut damnationem: habes enim & in Pſalmis, Confundantur & reuereantur, qui quærunt animam meam: iſti ſunt qui male quærebant: alio autem loco dicit, Periit fuga à me, & non eſt qui requirat animam meam. Culpantur qui quærebant, culpantur qui non quærebant: ergo quæramus Chriſtum vt habeamus, quæramus vt teneamus, ſed non vt occidamus: nam & illi non ideo quærebant vt tenerent, ſed vt cito non haberent. Quærebant ergo, *Et loquebantur inter ſe, Quid putatis quia non venit ad diem feſtum? Dederant autem pontifices & phariſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehenderent eum.* Nos indicemus modo Iudæis vbi ſit Chriſtus, vtinã velint audire & apprehẽdere. Quicunq; ſunt ex ſemine illorum qui dederãt mãdatum, vt indicaretur eis vbi eſſet Chriſtus, veniant ergo ad Eccleſiam, audiãt vbi ſit Chriſtus, & apprehendant eum à nobis audiant, & ex Euangelio audiãt. Occiſus eſt à parentibus eorũ, ſepultus eſt, reſurrexit, à diſcipulis agnitus ante oculos eorum aſcẽdit in cœlum, ibi ſedet ad dexterã patris, qui iudicatus eſt, vẽturus eſt iudex:

Eſa. 53.
Exod. 12.
Pſal. 39.
Pſal. 141.

audiant & teneant. Reſpondet, quē tenebo? Abſentem? Quomodo in cœlum manum mittam, vt ibi ſedentem teneam? Fidem mitte & tenuiſti: parentes tui tenuerunt carne, tu tene corde, quoniam Chriſtus abſens etiam præſens eſt: niſi præſens eſſet, à nobiſipſis teneri non poſſet: ſed quoniam verum eſt quod ait, Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi: & abiit, & hic eſt, & reddit, & nos non deſeruit: corpus enim ſuum intulit cœlo, maieſtatem non abſtulit mundo.

Matt. 28.

Cap. XII. *Ieſus ergo ante ſex dies paſchæ venit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. Fecerunt autem ei ibi cœnam, & Martha miniſtrabat. Lazarus vero vnus erat ex diſcumbentibus.* Ne putarent homines phantaſma eſſe factum, quia mortuus reſurrexit, vnus erat ex recumbetibus, viuebat, loquebatur, epulabatur, veritas oſtēdebatur, infidelitas Iudæorum confundebatur. Diſcumbebat ergo Ieſus cum Lazaro & cæteris, miniſtrabat Martha vna ex ſororibus Lazari. *Maria vero altera ſoror Lazari accepit libram vnguenti nardi piſtici precioſi, & vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguēti.* Factum audiuimus, myſterium requiramus. Quæcunque anima fidelis vis eſſe, cū Maria vnge pedes domini precioſo vnguento: vnguentum illud iuſticia fuit, ideo libra fuit erat autem vnguentum nardi piſtici precioſi: quòd ait piſtici, locum aliquem credere debemus, vnde hoc erat vnguentum precioſum, nec tamen hoc vacat, & ſacramento optime conſonat: piſtis Græce fides dicitur. Quærebas operari iuſticiā, Iuſtus ex fide viuit, vnge pedes Ieſu bene viuēdo, dominica ſectare veſtigia, capillis terge: ſi habes ſuperflua, da pauperibus, & domini pedes terſiſti: capilli enim ſuperflua corporis videtur: habes quod agas de ſuperfluis tuis: tibi ſuperflua ſunt, ſed domini pedibus neceſſaria ſunt. Forte in terra domini pedes indigent, de quibus enim niſi de membris ſuis in fine dicturus eſt, Cum vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis? ſuperflua veſtra impēdiſtis, ſed pedibus meis obſecuti eſtis. Domus autē impleta eſt odore, mūdus impletus eſt fama bona: nam odor bonus fama bona eſt. Qui male viuunt & Chriſtiani vocantur, iniuriā Chriſto faciūt: de qualibus dictū eſt, quòd per eos nomē domini blaſphemetur. Si per tales nomen dei blaſphematur, per bonos nomē domini laudatur: audi Apoſtolū. Chriſti bon⁹ odor ſumus, inquit, in omni loco: dicitur & in Cāticiſcanticorū, Oleū effuſum nomē tuū: ad Apoſtolum

Abac. 2.
Roma. 1.
Matt. 25.
Eſaia. 52.
Roma. 2.
2. Cor. 2.
Cant. 1.

ſtolũ reuoca intentionẽ Chriſti, inquit.bonus odor ſumus in omni loco,& in his qui ſalui fiũt,& in his qui pereunt: aliis ſumus odor vitæ in vitã,aliis odor mortis in mortem: & ad hæc quis idoneus? Occaſionem nobis præbet præſens lectio ſancti Euangelij de odore iſto ita loqui,vt & à nobis ſufficienter dicatur,& à vobis diligenter audiatur, Apoſtolo ipſo ita dicente, Et ad hæc quis idoneus?ergo vt inde nos conemur loqui, nunquid idonei ſumus,aut vos audire hæc idonei eſtis?Hæc audire vos quidem idonei eſtis,nos quidem idonei nõ ſumus, ſed idoneus eſt ille qui per nos dignetur dicere quod vobis proſit audire.Ecce Apoſtolus bonus odor eſt,ſicut dicit ipſe,ſed ipſe odor aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis autem odor mortis in mortem,tamen bonus odor:nunquid enim ait,aliis ſumus bonus odor ad vitam.aliis malus odor ad mortem? bonum odorem ſe dixit,non malum.& eundem bonum odorem aliis ad vitam dixit, aliis ad mortem: fœlices qui bono odore viuunt. Quid autẽ infœlicius illis qui bono odore moriuntur?Et quis eſt.ait aliquis.quẽ bonus odor occidit? hoc eſt quod ait Apoſtolus,& ad hæc quis idoneus? Quomodo ea facit deus miris modis,vt bono odore & boni viuant,& mali moriantur, quomodo ſit.quantum dominus inſpirare dignatur,oſtendã: nam fortaſſe ibi latet altior intellectus, qui à me non poteſt penetrari:tamen quouſque penetrare potero, vobis non debet denegari.Paulum Apoſtolum bene agentem,bene viuentem, iuſtitiam verbo prædicantem.opere demonſtrantem, doctorem mirabilem,fidelem diſpẽſatorem.fama vſquequaque diſſeminabat,quidam diligebant.quidam inuidebant: nam ipſe quodam loco ait de quibuſdam.quòd non caſte.ſed per inuidiam Chriſtum annunciarent,exiſtimantes, inquit, tribulationem ſuſcitare vinculis meis:ſed quid ait?Siue occaſione, ſiue veritate Chriſtus annuncietur:annuncient qui me amant, annuncient qui mihi inuident: Illi bono odore viuunt, & illi bono odore moriuntur:tamen vtriſque prædicantibus nomen Chriſti annuncietur,odore optimo mundus impleatur: amaſti bene agentem,vixiſti bono odore:inuidiſti bene agẽti, mortuus es bono odore.Nunquid quia mori voluiſti,ideo odorẽ illum malum eſſe feciſti?Noli inuidere.& nõ occidet te bonus odor. Deniq; audi & hic ex vnguento iſto, quomodo aliis erat odor bonus in vitam,aliis odor malus in mortem. Poſteaquam hoc fecit religioſa Maria ad domini obſequium,continuo *Vnus ex diſcipulis*

2. Cor.2. *Philip.1.*

diſcipulis eius, Iudas Iſcariotes qui eum erat tradituros, dixit. Quare hoc vnguentum non venit trecensis denariis, & datum eſt egenis? Væ tibi miſer, bonus odor occidit te. Quare enim hoc dixerit, Euangeliſta ſanctus aperuit. Putaremus autem & nos, ſi mens ipſius nobis per euangelium non proderetur, pauperum cura hoc illũ dicere potuiſſe: non ita eſt. Sed quid? audi teſtem veracem. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad illum, ſed quia fur erat & loculos habens, & ea quæ mittebantur, portabat.* Portabat, an exportabat? ſed miniſterio portabat, furto exportabat. Ecce audite quia Iudas iſte non tunc peruerſus factus eſt quãdo à Iudæis corruptus dominum tradidit: plerique enim incurioſi Euãgelij, exiſtimant tũc periiſſe Iudam, quando accepit à Iudæis pecuniã vt dominum traderet: non tunc periit, iam fur erat, & dominum perditus ſequebatur, quia non corde, ſed corpore dominum ſequebatur. Duodenarium numerum Apoſtolorum implebat, Apoſtolicam beatitudinem non habebat, ad imaginem fuerat duodecimus: quo Iuda decidente, & Matthia ſuccedente, & ſuppleta eſt Apoſtolica veritas, & numeri permãſit integritas. Quid ergo voluit dominus noſter Ieſus Chriſtus fratres mei admonere Eccleſiam ſuam, quando vnum perditum inter duodecim habere voluit, niſi vt malos toleremus, ne corpus Chriſti diuidamus? Ecce inter ſanctos eſt Iudas, ecce fur eſt Iudas, & ne contemnas, fur ſacrilegus, non qualiſcunque fur. Fur loculorum, ſed dominicorum, loculorum, ſed ſacrorum: ſi crimina diſcernuntur in foro qualiſcunque furti, & peculatus: peculatus enim dicitur furtum de re publica, & non ſic iudicatur furtum rei priuatæ quomodo publicæ: quanto vehementius iudicandus eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuerit non vndecunque tollere, ſed de Eccleſia tollere. Qui aliquid de Eccleſia furatur, Iudæ perdito comparatur. Talis erat iſte Iudas, & tamen cum ſanctis diſcipulis vndecim intrabat & exibat, ad ipſam dominicam cœnam pariter acceſſit, conuerſari cum eis potuit, eos inquinare non potuit. De vno pane & Petrus & Iudas accepit, & tamen quæ pars fideli cum infideli? Petrus enim accepit ad vitam, Iudas ad mortem: quomodo enim ille odor bonus, ſic ille cibus bonus: ſicut ergo odor bonus, ita & cibus bonus, bonos viuificat, malos mortificat. Qui enim manducauerit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit: iudiciũ, ſibi non tibi. Si iudicium ſibi, non tibi, tolera

Act.1. *2.Cor.6.* *1.Cor.11.*

tolera malum bonus, vt venias ad præmia bonorum, ne mittaris in pœnam malorum. Exemplum domini accipe conuerſantis in terra, quare habuit loculos cui angeli miniſtrauerunt, niſi quia Eccleſia ipſius loculos ſuos habitura erat? quare furem admiſit, niſi vt eius Eccleſia fures patienter toleret? Sed ille qui cõſueuerat de loculis pecuniã tollere, non dubitauit accepta pecunia ipſum dominum vendere. Videamus quid ad iſta dominus reſpondeat, videte fratres, non illi ait, propter furta tua dicis, iſta: furem nouerat, & prodere nolebat, ſed potius tolerabat, & ad perferendos malos in Eccleſia nobis exemplum patientiæ demonſtrabat. *Dixit ergo ei Ieſus, Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* Moriturum ſe denunciauit: ſed quid eſt quod ſequitur, *Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.* Intelligimus quid eſt, pauperes ſemper habebitis: ꝙ dixit, verũ eſt, quãdo Eccleſia ſine pauperibꝰ? Me autẽ nõ ſemper habebitis, quid quid ſibi vult quomodo intelligẽdũ eſt, Me autẽ non ſemper habebitis? nolite expaueſcere, Iudæ dictũ eſt: quare ergo non dixit, habebis, ſed habebitis? quia nõ vnus eſt Iudas. Iudas malus corpus malorũ ſignificat quomodo Petrus corpus bonorũ, corpus Eccleſiæ, imò corpus Eccleſiæ, ſed in bonis: nã ſi in Petro nõ eſſet Eccleſiæ ſacramẽtũ, nõ ei diceret dominus, Tibi dabo claues regni cœlorum, quæcũque ſolueris in terra, ſoluta erunt & in cœlo: & quæcunq; ligaueris in terra, ligata erunt & in cœlo. Si hoc Petro tantum dictum eſt, non facit hoc Eccleſia: ſi autem & in Eccleſia fit, vt quæ in terra ligantur, in cœlo ligẽtur, & quæ ſoluũtur in terra, ſoluãtur in cœlo: quia cum excommunicat Eccleſia, in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliatur ab Eccleſia in cœlo ſoluitur reconciliatus. Si hoc ergo in Eccleſia fit, Petrus quando claues accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit. Si in Petri perſona ſignificati ſunt in Eccleſia boni, in Iudæ perſona ſignificati ſunt in Eccleſia mali: ipſis dictũ eſt, me autẽ non ſemper habebitis. Quid eſt enim, non ſemper, & quid eſt ſemper? Si bonus es, ſi ad corpus Chriſti pertines, quod ſignificat Petrus, habes Chriſtum in præſenti, & in futuro. In præſenti per fidem, in præſenti per ſignum Chriſti, in præſenti per baptiſmatis ſacramentum, in præſenti per altaris cibum & potum. Habes Chriſtum in præſenti, ſed habebis ſemper: quia cũ hinc exieris, ad illum venies qui dixit latroni, Hodie mecum eris in paradiſo.

12. q. 1. ca. exemplũ.

Matt. 16.

24. q. 1. c. quodcunque.

Luca. 23.

Si autem male verſaris, videris habere in præſenti Chriſtum, quia intras Eccleſiã, ſignas te ſigno Chriſti, baptizaris baptiſmo Chriſti, miſces te membris Chriſti, accedis ad altare Chriſti, in præſenti habes Chriſtum, ſed male viuendo non ſemper habebis: poteſt & ſic intelligi, Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Accipiant & hoc boni, ſed non ſint ſolliciti: loquebatur enim de præſentia corporis ſui: nam ſecundum maieſtatem ſuam, ſecundum prouidentiam, ſecundum ineffabilem & inuiſibilem

Matt.28. gratiam impletur quod ab eo dictum eſt, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi. Secundum carnem vero quam verbum aſſumpſit, ſecundũ id quòd de virgine natus eſt, ſecundum id quòd à Iudæis comprehenſus eſt, quòd ligno confixus, quòd de cruce depoſitus, quòd linteis inuolutus, quòd in ſepulchro cõditus, quòd in reſurrectione manifeſtatus, nõ ſemper habebitis me vobiſcum. Quare? Quoniam conuerſatus eſt ſecundum corporis præſentiam

Act.1. quadraginta diebus cũ diſcipulis ſuis, & eis deducentibus videndo, non ſequendo aſcendit in cœlum, & non eſt hic: ibi enim ſedet ad dexteram patris, & hic eſt: non enim receſſit præſentia maieſtatis. Aliter. Secundum præſentiam maieſtatis ſemper habemus Chriſtum: ſecundum præſentiam carnis, recte dictum eſt diſcipulis, me autem non ſemper habebitis. Habuit enim illum Eccleſia ſecũdum præſentiam carnis paucis diebus: modo fide tenet, oculis non videt. Ergo ſi ita dictum eſt, me autem non ſemper habebitis, quæſtio ſicut arbitror iam nulla eſt quæ duobus modis ſoluta eſt. Cætera quæ pauca remanẽt audiamus. *Cognouit ergo multa turba ex Iudæis quia illic eſt, & venerũt, non propter Ieſum tantũ, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit Ieſus à mortuis.* Curioſitas eos adduxit, non charitas, venerunt & viderunt. Audite mirabile conſiliũ vanitatis. Viſo Lazaro reſuſcitato, quia tantum miraculum domini tanta erat euidentia diffamatũ, tanta manifeſtatione declaratũ, vt non poſſent vel occultare quod factum eſt, vel negare quod inuenerũt, videte *Cogitauerunt autẽ principes ſacerdotum vt & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.* O ſtulta cogitatio & cæca ſæuitia. Dominus Chriſtus qui ſuſcitare potuit mortuũ, non poſſit occiſum? Quando Lazaro inferebatis necem, nunquid auferebatis domino poteſtatẽ? Si aliud vobis

videtur

videtur mortuus, aliud occiſus, ecce dominus vtrunq; fecit, & Lazarum mortuum, & ſeipſum ſuſcitauit occiſum.

De eo quod ait, In craſtinum autem turba multa, qua venerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei & clamabant, Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini rex Iſraël: vſque ad id quod ait, Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit illum pater meus. Tractatus L I.

POſteaquam dominus quatriduanum mortuũ reſuſcitauit ſtupentibus Iudæis, & aliis eorum videndo credentibus, aliis inuidẽdo pereuntibus propter odorem bonũ, qui eſt aliis ad vitam, aliis ad mortẽ, poſteaquam diſcubuit in domo cum recumbente Lazaro qui fuerat mortuus reſuſcitatus, poſt vnguentum effuſum ſuper pedes eius, vnde domus odore impleta eſt. poſteaquam vanam ſæuitiam, & ſtultiſſimum & dementiſſimum ſcelus Iudæi etiam de occidendo Lazaro corde perdito conceperunt, de quibus omnibus vt potuimus, quod dominus dedit, ſuperioribus ſermonibus locuti ſumus: nunc intendat charitas veſtra, ante domini paſſionem quantus fructus apparuerit prædicationis eius, & quãtus grex ouium ex his quæ perierant domus Iſraël, vocem paſtoris audierit: ſic enim loquitur Euangelium, quod modo cum recitaretur, audiſtis. *In craſtinum autem turba multa qua venerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Ieſus Hieroſolymã, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini, rex Iſraël.* 2.Cor. 2.

Rami palmarum laudes ſunt, ſignificantes victoriam, quia erat dominus mortem moriendo ſuperaturus, & trophæo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. Vox autem obſecrantis eſt, oſanna: ſicut nonnulli dicũt qui Hebræam linguam nouerũt, magis affectum indicans, quàm rem aliquam ſignificans, ſicut ſunt in lingua Latina quas interiectiones vocant: velut cum dolentes dicimus, heu: vel cum delectamur, vah dicimus: vel cum miramur dicimus, ò rem magnam: tunc enim ò nihil ſignificat, niſi miràtis affectum. Quod ideo credendum eſt ita eſſe, quia neque Græcus, neque Latinus hoc interpretari potuit, ſicut illud, Quid dixerit fratri ſuo racha: Matth. 5.
nam & hæc interiectio eſſe perhibetur, affectum indignantis oſtendens. Benedictus autem qui venit in nomine domini, rex Iſraël: ſic potius accipiendum eſt, vt in nomine do-

mini,in nomine dei patris intelligatur,quanuis poſſit intelligi etiam in nomine ſuo,quia & ipſe dominus eſt: vnde & alibi ſcriptum eſt Pluit dominus à domino. Sed verba eius melius noſtrum dirigunt intellectum,qui ait,Ego veni in nomine patris mei,& nõ ſuſcepiſtis me alius veniet in nomine ſuo, hunc ſuſcipietis.Humilitatis enim magiſter eſt Chriſtus, qui humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.Nõ itaque omittit diuinitatem, quando nos docet humilitatem:in illa eſt patri æqualis,in hac nobis ſimilis.Per quod patri eſt æqualis,nos vt eſſemus creauit: per quod nobis eſt ſimilis,ne periremus redemit. Has ei laudes turba dicebat, Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini,rex Iſraël.Quã crucem mẽtis inuidentia principum Iudæorum perpeti potuerat, quando regem ſuum Chriſtum tanta multitudo clamabat? Sed quid fuit domino regem eſſe Iſraël? Quid magnum fuit regi ſeculorum,regem fieri hominum?Non enim rex Iſraël Chriſtus ad exigendum tributum. vel exercitum ferro armandum,hoſtéſque viſibiliter debellandos:ſed rex Iſraël quòd mentes regat,quòd in æternum conſulat quòd in regnũ cœlorũ credentes,ſperantes, amantéſque perducat Dei ergo filius æqualis patri, verbũ per quod facta ſunt omnia quòd rex eſſe voluit Iſraël,dignatio eſt,non promotio miſerationis indicium eſt non poteſtatis argumẽtum. Qui enim appellatus eſt in terra rex Iudæorum, in cœlis eſt dominus angelorũ. *Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eũ.* Hic breuiter dictũ eſt:nam quemadmodum ſit factum, apud alios euangeliſtas pleniſſime legitur. Adhibetur autem huic facto propheticum teſtimonium, vt appareret quòd maligni principes Iudæorum eum non intelligebant, in quo implebantur quæ legebant. Inuenit ergo Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum. *Sicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion, Ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.* In illo ergo populo erat filia Sion,ipſa eſt Hieruſalẽ quæ Sion:in illo,inquã,populo reprobo & cæco erat,tamẽ filia Siõ cui diceretur, Noli timere, ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ. Hæc filia Siõ cui diuinitus iſta dicuntur,in illis erat ouibus, quæ vocẽ paſtoris audiebãt:in illa erat multitudine, quæ dominum venientem tanta deuotione laudabat,tãto agmine deducebat. Ei dictum eſt,noli timere,illũ agnoſce qui a te laudatur,& noli trepidare cum patitur,quia ille ſanguis funditur, per quẽ tuum delictum

Ioan.5. *Philip.2.* *Matt.21.* *Marci.11.* *Luc.19.* *Zacha.9.*

fictū deleatur, & vita reddatur. Sed pullū aſinæ in quo nemo ſederat: hoc enī apud alios euāgeliſtas inuenitur, intelligimus populū gentiū, qui legē domini nō acceperat. Aſinā vero, quia vtrūque iumentum domino adductum eſt, plebem eius quæ veniebat ex populo Iſraël, nō indomitam planè, ſed quæ præſepe domini agnouit. *Hæc non cognouerunt diſcipuli eius primū ſed quando glorificatus eſt Ieſus.* Id eſt, quando virtutem ſuæ reſurrectionis oſtendit. *Tunc recordati ſunt quia hæc ſcripta erant de eo, & hæc fecerūt ei*, Id eſt, non alia fecerunt ei quàm illa quæ erant ſcripta de eo. Recolentes quippe ſecundū ſcripturam, quæ ante paſſionē domini cōpleta ſunt, ibi & hoc inuenerunt, quòd ſecundū eloquia Prophetarum in pullo aſinę ſederet. Teſtimoniū ergo perhibebat turba quæ erat cum eo quando Lazarū vocauit de monumēto, & ſuſcitauit eū à mortuis, propterea & obuiā venit ei turba, quia audierūt eum hoc feciſſe ſignū. *Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos, Videtis quia nihil proficimus, ecce mūdus totus poſt eū abit.* Turba turbauit turbā. Quid autē inuides cæca turba: quia poſt eū vadit mūdus per quē fact⁹ eſt mūdus? *Erant autē Gētiles quidā ex iis qui aſcēderāt vt adorarēt in die feſto. Hi ergo acceſſerūt ad Philippū, qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabāt eū dicētes, Domine, volumus Ieſum videre. Venit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus dicunt Ieſu.* Audiamus quid dominus ad iſta reſponderit. Ecce volūt eū Iudæi occidere, Gentiles videre, ſed etiā illi ex Iudæis erant qui clamabāt, Benedictus qui venit in nomine domini rex Iſraël: ecce illi ex circuncisione, illi ex præputio, velut duo parietes de diuerſo venientes, & in vnam fidem Chriſti pacis oſculo cōcurrentes. Audiamus ergo vocem lapidis angularis. *Ieſus autem*, inquit, *reſpondit eis dicēs Venit hora vt glorificetur filius hominis.* Hic quiſquam forſitan putat ideo ſe dixiſſe glorificatum, quia Gentiles eū volebant videre, nō ita eſt: ſed videbat ipſos Gentiles poſt paſſionē & reſurrectionē ſuam in omnibus gentibus credituros: quia ſicut dicit Apoſtolus, Cęcitas ex parte in Iſraël facta eſt, donec plenitudo gentium intraret. *Roma. 11.* Ex occaſione igitur iſtorum Gentilium, qui eum videre cupiebāt, annunciat futurā plenitudinem gentium, & promittit iam iamq; adeſſe horam glorificationis ſuæ: qua facta in cœlis gentes fuerant crediture: vnde prædictum eſt, Exaltare ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram gloria tua. *Pſal. 107.* Hæc eſt gentium plenitudo, de qua dicit Apoſtolus:

ſtolus: Cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt, donec plenitudo gentiũ intraret. Sed altitudinẽ glorificationis oportuit vt præcederet humilitas paſſionis, ideo ſecutus adiunxit, *Amen amẽ dico vobis niſi granum frumenti cadẽs in terram mortuũ fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autẽ mortuũ fuerit, multum fructum affert.* Se autẽ ipſum Ieſus dicebat ipſe erat granum mortificandum & multiplicandũ: mortificandũ in infidelitate Iudęorũ, multiplicandum in fide omnium populorum. Iam vero exhortans ad paſſionis ſuæ ſectanda veſtigia *Qui amat*, inquit, *animam ſuã perdet eam.* Quod duobus modis intelligi poteſt, qui amat perdet: id eſt, ſi amas perde: ſi cupis vitã tenere in Chriſto, noli timere mori pro Chriſto, Itẽ alio modo qui amat animã ſuam perdet eã: noli amare ne perdas: noli amare in hac vita, ne perdas in ęterna vita. Hoc autẽ quod poſterius dixi, magis habere videtur euangelicus ſenſus: ſequitur enim, *Et qui odit animã ſuã in hoc mundo, in vitã æternã cuſtodit eã.* Ergo quod ſupradictum eſt, qui amat, ſubintelligitur in hoc mundo, ipſe itaque perdet: qui autẽ odit, vtique in hoc mũdo in vitã æternam ipſe cuſtodit eam. Magna & mira ſententia, quemadmodum ſit hominis in vitam ſuã amor vt pereat, odiũ ne pereat: ſi male amaueris, tunc odiſti, ſi bene oderis, tunc amaſti. Fœlices qui oderunt cuſtodiendo, ne perdant amando: ſed vide ne tibi ſubrepat vt teipſum velis interimere, ſic intelligendo quod debes odiſſe in hoc mundo animã tuam. Hinc enim quidam maligni atq; peruerſi homines, & in ſeipſis crudeliores & ſceleratiores homicidæ, flammis ſe donant, aquis ſe præfocant, præcipitio ſe collidũt, & pereunt. Hoc Chriſtus non docuit, immo etiam diabolo præcipitium ſuggerenti re-
Matth. 4. ſpondit, Redi retro ſatanas, ſcriptum eſt, non tentabis dominum deum tuum Petro autem dixit, ſignificans qua
Ioan. 21. morte clarificaturus erat deum, Cum eſſes iunior, cingebas te & ambulabas quò volebas: cum autem ſenueris, alter te cinget, & feret quò tu non vis: vbi ſatis expreſſit non à ſeipſo, ſed ab alio debere occidi, qui veſtigia ſequitur Chriſti. Cum ergo cauſæ articulus venerit, vt hæc conditio præponatur, aut faciendum eſſe contra dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum: quorum duorum homo ſi cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore, ibi eligat deo dilecto emori, quàm offenſo viuere: ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, vt in vitã æternam cuſtodiat eam.

Si quis

Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. quid eſt, me ſequatur, niſi me imitetur? Chriſtus enim pro nobis paſſus eſt, ait Apoſtolus Petrus, relinquẽs nobis exẽplũ, vt ſequamur veſtigia eius. *1. Petri. 2.* Ecce quod dictũ eſt, ſi quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Quo fructu? qua mercede? quo præmio? *Et vbi ſum*, inquit, *ego, illic & miniſter meus erit.* Gratis ametur, vt operis quo miniſtratur illi, preciũ ſit eſſe cũ illo: vbi enim bene erit ſine illo, aut quando eſſe male poterit cũ illo? Audi euidentius. *Et ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus.* Quo honore, niſi vt ſit cũ filio eius? Quod enim ſuperius ait, Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit, hoc intelligitur expoſuiſſe cum dicit, honorificabit eũ pater meus. Nã quẽ maiorem honorẽ accipere poterit adoptatus quàm vt ſit vbi eſt vnicus, nõ æqualis factus diuinitati, ſed conſociatus æternitati? Quid ſit autẽ miniſtrare Chriſto, cui operi merces tãta proponitur, hoc potius debemus inquirere. Si enim hoc putauerimus eſſe Chriſto miniſtrare, ea quæ ſunt corpori neceſſaria præparare, aut cœnanti cibum coquere vel apponere, vel poculum dare potúmque miſcere, fecerunt hoc illi qui potuerunt eum in corpore habere præſentẽ ſicut Martha & Maria, quando & Lazarus vnus erat ex diſcumbentibus: ſed eo modo Chriſto etiam Iudas perditus miniſtrauit: nam & loculos ipſe habebat: & quamuis ex eis quæ mittebantur ſceleratiſſime furaretur, per illum tamen etiam neceſſaria parabantur. Hinc eſt illud quod *Ioan. 13.* cũ ei diceret dominus, quod facis fac celerius, arbitrati ſunt quidam, quod eum iuſſerit propter diẽ feſtum neceſſaria præparare, vel indigentibus aliquid dare. Nullo modo igitur de huiuſcemodi miniſtris diceret dominus, vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit: & ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus: quoniam Iudam talia miniſtrantem reprobatum potius quàm honoratum videmus. Vt quid ergo alibi quærimus, quid ſit miniſtrare Chriſto, & non potius in iſtis ipſis verbis agnoſcimus? Cum enim dixit, Si quis mihi miniſtrat me ſequatur, hoc intelligi voluit: ac ſi diceret, ſi quis me *Philip. 2.* non ſequitur, non mihi miniſtrat. Miniſtrant ergo Ieſu Chriſto, qui non ſua quærunt, ſed quæ Ieſu Chriſti: hoc eſt enim me ſequatur, vias ambulet meas, nõ ſuas: ſicut alibi ſcriptum eſt, Qui ſe dicit in Chriſto manere, debet ſicut ambulauit ille *1. Ioan. 2.* & ipſe ambulare. Debet etiam ſi porrigit eſurienti panem, de miſericordia facere, non de iactantia: non aliud ibi quærere

quàm

Matth. 6. quàm opus bonum, neſciēte ſiniſtra quid faciat dextera, id eſt vt alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis. Qui ſic
Matt. 25. miniſtrat, Chriſto miniſtrat, rectéq; illi dicetur, Cū vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: nec tantū ea quæ ad miſericordiā pertinēt corporalē, ſed omnia bona opera propter Chriſtū
Roma. 10. facta: tūc enim erūt bona, quoniā finis legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Miniſter eſt Chriſti vſque ad illud opus magnæ charitatis, quod eſt animam ſuam pro fratribus ponere, hoc eſt enim & pro Chriſto ponere, quia & hoc propter ſua membra dicturus eſt, cum pro iſtis feciſtis, pro me feciſtis: de tali quippe opere etiam ſe miniſtrum facere & appellare di-
Matt. 20. gnatus eſt, vbi ait, Sicut filius hominis non venit miniſtrari ſed miniſtrare, & animam ſuam ponere pro multis: hinc eſt ergo vnuſquiſque miniſter Chriſti, vnde eſt & miniſter Chriſtus. Sic miniſtrantem Chriſto honorificabit pater eius honore illo magno, vt ſit cum filio eius, nec vnquam deficiat fœlicitas eius. Cum ergo auditis fratres dominum dicentē, Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit: nolite tantummodo bonos, Epiſcopos & clericos cogitare, etiam vos pro modulo veſtro miniſtrate Chriſto, bene viuendo, eleemoſynas faciendo, nomen doctrinamq; eius quibus potueritis prædicādo, vt vnuſquiſq; etiam paterfamilias hoc nomine agnoſcat paternū affectum ſuæ familiæ ſe debere pro Chriſto & pro vita æterna, ſuos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat beneuolentiam, exerceat diſciplinam: ita in domo ſua Eccleſiaſticum & quodammodo Epiſcopale implebit officium, miniſtrans Chriſto vt in æternum ſit cum ipſo: nam & illam maximam paſſionis miniſtrationem, multi ex veſtro numero mi-
† al. miniſtrauerūt. niſtrorum, † multi non Epiſcopi neque clerici, iuuenes & virgines, ſenes cū iunioribus, multi coniugati & coniugatæ, multi patres matreſq; familias Chriſto miniſtrantes, etiā animas ſuas in eius martyrio poſuerunt, & honorificante patre coronas glorioſiſſimas receperunt.

Ab eo quod ait, Nunc anima mea turbata eſt. & quid dicam: Vſque ad id quod ait, Hac locutus eſt Ieſus. & abiit & abſcondit ſe ab eis. *Tractatus LII.*

POſtquàm dominus Ieſus Chriſtus verbis lectionis heſternæ miniſtros ſuos vt ſeipſum ſequerentur hortatus eſt, cū ita prædixiſſet paſſionem ſuam, quòd niſi granum frumēti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem

mortuum

mortuum fuerit, multum fructū affert: vbi excitauit eos qui eū ad regnum cœlorum ſequi vellent, vt animam ſuam odiſſent in hoc mundo, ſi eam in vitam æternam cuſtodire cogitarent, ad noſtram rurſus infirmitatem ſuum temperauit affectum, & ait, vnde lectio cœpit hodierna. *Nunc anima mea turbata eſt.* Vnde turbata eſt domine anima tua? Nēpe pauloante dixiſti, Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Ergo ne anima tua, quia in hoc mundo amatur, ideo turbatur veniente hora, qua ex hoc mundo egrediatur? Quis hoc de anima domini audeat affirmare? Sed nos in ſe trāſtulit, nos in ſe ſuſcepit, caput noſtrum membrorum ſuorum ſuſcepit affectum, & ideo ab aliquo non eſt turbatū: ſed ſicut de illo dictum eſt, cū Lazarū ſuſcitaret, turbauit ſemetipſum. Oportebat enim vt vnus mediator dei & hominū, homo Chriſtus Ieſus, ſicut nos excitauit ad ſumma, ita nobis compateretur ad infima: audi ſuperius dicentem, Venit hora vt glorificetur filius hominis, ſi mortificatum fuerit granum, multum fructum affert. Audio, qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Nec permittor tantūmodo mirari, ſed iubeor imitari: deinde ſequentibus verbis, Si quis mihi miniſtrat me ſequatur: & vbi ſum ego, ibi & miniſter meus erit, mundum contemnere accendor, & in conſpectu meo nihil eſt vilius vitæ huius. † Totus quantūlibet fuerit prolixus vapor præſentis vitæ præ amore † æternorum tēporalia mihi cuncta vileſcunt. Et rurſus ipſum dominū meum, qui me illis verbis ab infirmitate mea rapuit ad infirmitatē ſuā, audio dicentem, Nunc anima mea turbata eſt. Quid eſt hoc? Quomodo ſequi iubes animam meā, ſi turbari video animam tuam? quomodo ſufferam, quod graue tanta firmitas ſentit? Quale fundamentum quærā, ſi petra ſuccumbit? Sed videor mihi audire in cogitatione mea reſpondentem mihi dominum meū, & quodammodo dicentē, magis ſequeris: quia ſic me interpono, audiſti ad te vocē fortitudinis meæ, audi in me vocem infirmitatis tuæ, vires ſuggero vt curras, nec reprimo quod acceleras, ſed transfero in me quò trepidas, & ſubſterno quò tranſeas. O domine mediator deus ſupra nos, homo propter nos, agnoſco miſericordiam tuam: nam quod tu tantus tuæ charitatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui ſuæ infirmitatis neceſſitate turbantur, ne deſperando pereant cōſolaris. Denique homo qui ſequi vult, audiat quā ſequatur.

Ioan. 11.

† Græcorū more genitiuum poſuit pro ablatiuo. Sicut maiora horū faciet.

† al. & in conſpectu meo nihil eſt vita huius totus quantūlibet fuerit prolixus. vapor: præ amore, &c.

tur. Acceſſit forte hora terribilis,proponitur optio,aut faciédæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſſionis turbatur anima infirma,propter quã ſponte turbata eſt anima inuicta: præpone tuæ volũtati voluntaté dei. Attende enim quid deinde ſubiũgat creator tuus & magiſter tuus qui te fecit, & vt te doceret factus eſt & ipſe quod fecit:homo enim factus eſt qui hominé fecit,ſed deus incómutabilis manſit, & hominé in melius cómutauit. Audi ergo quid deinde ſubiungat, cũ hæc dixiſſet, Nũc anima mea turbata eſt. *Et quid dicam*,inquit,*pater ſaluifica me ex hac hora,ſed propterea veni in hanc horam,pater clarifica nomen tuum.* Docuit te quid cogites, docuit quid dicas, qué inuoces, in quo ſperes. cuius voluntaté certã atq; diuinã tuæ voluntati humanæ infirmęq; prępones. Non ideo tibi videatur ex alto deficere,quia te vult ab imo proficere: nam & tentari dignatus eſt à diabolo,à quo vtique ſi nollet non tentaretur,quemadmodum ſi nollet non pateretur. Et ea reſpondit diabolo,quæ tu in tentationibus debeas reſpondere:& ille quidem tentatus eſt,ſed non periclitatus,vt doceret te in tentatione periclitantem tentatori reſpondere, & poſt tétatorem non ire,ſed de periculo tentationis exire. Sicut auté hic dixit,
Matt.26. Nunc anima mea turbata eſt,ita etiam vbi dicit, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem:&,pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte,oſtendit hominis ſuſcepti infirmitatem, vt doceat ſic contriſtatum & conturbatum quod ſequitur dicere: verumtamen nó quod ego volo,ſed quod tu vis pater. Sic enim homo ab humanis in diuina dirigitur, cum volũtati humanæ voluntas diuina præponitur. Quid eſt auté,Clarifica tuum nomen: niſi in ſua paſſione & reſurrectione? Quid eſt ergo aliud,niſi vt pater clarificet filium,qui clarificat ſuum nomen etiam in
Ioan.21. ſimilibus paſſionibus ſeruorũ ſuorum? vnde ſcriptum eſt de Petro,quod ideo de illo dixerat dominus. Alter te cinget, & feret quò tu non vis::quia ſignificare voluit,qua morte clarificaturus eſſet deum: ergo & in illo deus clarificabat nomen ſuum, quia ſic etiam in membris ſuis clarificat Chriſtũ. *Venit ergo vox de cœlo, & clarificaui & iterum clarificabo.* Et clarificaui antequam facerem mundum, & iterum clarificabo cum reſurget à mortuis, & aſcendet in cœlum. Et aliter intelligi poteſt,& clarificaui cum de virgine natus eſt, cum virtutes operatus eſt,cũ cœlo indice per ſtellã à Magis adoratus eſt.cum à ſanctis ſpirituſancto plenis agnitus eſt, cum deſcendente

dente ſpiritu in ſpecie columbæ declaratus, cum voce de cælo ſonante monſtratus, cum in monte transfiguratus, cũ miracula multa fecit, cum multos ſanauit atque mundauit, cum de pauciſſimis panibus tantã multitudinẽ pauit, cũ ventis & fluctibus imperauit, cum mortuos ſuſcitauit. Et iterum clarificabo, cum reſurget à mortuis, cum mors ei vltra non dominabitur cũ exaltabitur ſuper cœlos deus, & ſuper omnẽ terrã gloria eius. *Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruũ factũ eſſe: alij dicebant, angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus & dixit, Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos.* Hic oſtẽdit illa voce nõ ſibi indicatum quod iam ſciebat, ſed eis quibus indicari oportebat. Sicut autẽ illa vox nõ propter eũ, ſed propter alios diuinitate facta eſt: ſic anima eius nõ propter eum, ſed propter alios voluntate turbata eſt. Attẽde cætera. *Nunc,* inquit, *iudiciũ eſt mundi.* Quid ergo expectandum eſt in fine ſeculi? Sed in fine quod expectatur iudiciũ, erit iudicãdorum viuorum & mortuorum, iudiciũ erit præmiorum, pœnarumq; æternarũ. Quale ergo nũc iudiciũ eſt? Iã in ſuperioribus lectionibus quãtũ potui cõmonui charitatẽ veſtrã, dici etiã iudiciũ nõ damnationis, ſed diſcretionis, vnde ſcriptũ eſt, Iudica me deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta. Multa autem ſunt iudicia dei: vnde dicitur in Pſalmo, Iudicia tua abyſſus multa. Dicit etiam apoſtolus, O altitudo diuitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius: ex quibus iudiciis etiã hoc eſt, quod hic ait dominus. Nunc iudicium eſt mundi, ſeruato illo iudicio in fine, vbi nouiſſime viui & mortui iudicandi ſunt. Poſſidebat ergo diabolus genus humanum, & reos ſuppliciorũ tenebat chirographo peccatorum dominabatur in cordibus infideliũ ad creaturã colendã deſerto creatore, deceptos captiuoſq; pertrahebat: per Chriſti autẽ fidem, quæ morte eius & reſurrectione firmata eſt, per eius ſanguinẽ, qui in remiſſionẽ fuſus eſt peccatorũ milia credentium à dominatu liberantur diaboli, Chriſti corpori copulãtur, & ſub tanto capite vno eius ſpiritu fidelia membra vegetantur: hoc vocabat iudiciũ hanc diſcretionẽ, hãc à ſuis redẽptis diaboli expulſionẽ. Deniq; attẽde quid dicat: quaſi quæreremus quid eſſet quod ait, Nunc iudiciũ eſt mundi, ſecutus expoſuit ait enim, *Nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* Audiuimus quale dixerit eſſe iudicium: non ergo illud quod in fine venturum eſt, vbi viui & mortui iudicãdi ſunt, aliis ad dexteram,

Pſal. 41.
Pſal. 35.
Roma 11.

aliis ad ſiniſtram ſeparatis, ſed iudicium quo princeps huius mundi eiicietur foras. Quomodo ergo intus erat, & quò eum eiiciendum dixit foras? Nunquid nā in mūdo erat? & extra mū dum miſſus eſt foras? Si enim de illo iudicio diceret quod in fine venturum eſt, poſſet aliquis opinari ignem æternum, quò mittendus eſt diabolus & angeli eius, & omnes qui ſunt ex parte eius nō natura ſed vitio: nō quia creauit aut genuit, ſed quia perſuaſit & tenuit. Poſſet ergo aliquis opinari illum ignē æternū extra mundum eſſe, & hoc eſſe dictum, eiicietur foras: quod vero ait, Nunc iudiciū eſt mundi, & exponens quid dixerit, Nunc, inquit, princeps huius mundi eiicietur foras: hoc intelligendū eſt quod nunc fit, nō quod tantū poſt futurū eſt in nouiſſimo die. Præuidebat ergo dominus quod ſciebat, poſt paſſionem & glorificationē ſuā per vniuerſum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat, cui quādo ex fide renūciāt, eiicitur foras: ſed dicit aliquis, Nunquid de cordibus Patriarcharum & Prophetarum, veterumq; iuſtorum nō eiectus eſt foras? Eiectus eſt planè. Quomodo ergo dictū eſt, nunc eiicietur foras? quomodo putamus niſi quia tūc quod in hominibus pauciſſimis factū eſt, nunc in multis magniſq; populis iā mox futurū eſſe prędictū eſt? Sic &
Ioan. 7. illud quod dictū eſt, Spiritus autē nōdū erat datus, quia Ieſus nōdū fuerat glorificat⁹, poteſt ſimilē habere quæſtionē, & ſimilem ſolutionem: non enim ſine ſpiritu ſancto futura prænunciauerunt Prophetæ: aut non etiam dominum infantē in ſpi-
Luca 2. & 1. rituſancto Symeon ſenex & Anna vidua cognouerunt, & Zacharias & Helizabet, qui de illo nondū nato, ſed iam cōcepto tanta per ſpiritū ſanctū prædixerunt. Sed ſpiritus nondū erat datus, id eſt, illa abundantia gratiæ ſpiritalis, qua congregati linguis omnium loquerentur, ac ſic in linguis omnium gentiū futura prænunciaretur Eccleſia, qua gratia ſpiritali populi cōgregarentur, qua lōge lateq; peccata dimitterentur, & milia milium deo recōciliarentur. Quid ergo, ait quiſpiā, quia diabolus de credentium cordibus eiicitur foras? Iam fidelium neminem tentat? imò vero tentare non ceſſat. Sed aliud eſt intrinſecus regnare, aliud forinſecus oppugnare: nam & munitiſſimam ciuitatem aliquādo hoſtis oppugnat, nec expugnat.
1. Theſſ. 5. Et ſi aliqua tela eius miſſa perueniunt, admonet apoſtolus vnde non lædant, commemorat loricam & ſcutum fidei. Et ſi aliquando vulnerat, adeſt qui ſanat, quia ſicut pugnanti-

bus

bus dictum eſt, Hęc ſcribo vobis, vt nō peccetis: ita qui vulnerantur, quod ſequitur audiūt: & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrē Ieſum Chriſtum iuſtū, & ipſe eſt propiciatio peccatorum noſtrorum. Quid enim oramus cum dicimus, Dimitte nobis debita noſtra niſi vt vulnera noſtra ſanentur? Et quid aliud petimus cum dicimus, Ne nos inferas in tētationem: niſi vt ille qui inſidiatur, vel certat extrinſecus, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos poſſit virtute ſuperare? Quātaſlibet tamen aduerſum nos erigat machinas, quādo nō tenet locū cordis vbi fides habitat, eiectus eſt foras, Sed niſi dominus cuſtodierit ciuitatē, inuanū vigilabit qui cuſtodit eam. Nolite ergo de vobiſipſis præſumere, ſi nō vultis foras eiectū diabolum intrò iterum reuocare. Abſit autem vt diabolum mundi principem ita dictum exiſtimemus, vt eum cœlo & terræ dominari poſſe credamus: ſed mundus appellatur in malis hominibus, qui toto orbe terrarum diffuſi ſunt, ſicut appellatur domus in his, à quibus habitatur, ſecundum quod dicimus, bona domus eſt, vel mala domus eſt, non quando reprehendimus ſiue laudamus ædificium parietum atque tectorum, ſed quando mores vel bonorum hominū vel malorum: ſic ergo dictum eſt, Princeps huius mundi, id eſt, princeps malorum omnium qui habitant in mundo. Appellatur etiam mundus in bonis, qui ſimiliter toto terrarum orbe diffuſi ſunt: vnde dicit Apoſtolus, Deus erat in Chriſto, mundū reconcilians ſibi: hi ſunt ex quorū cordibus princeps huius mūdi eiicietur foras. Cū ergo dixiſſet, Nūc princeps huius mūdi eiicietur foras. *Et ego*, inquit, *ſi exaltatus fuero à terra, omnia trahā poſt † me.* Supra dixit dominus, vt audiſtis, cum Euangelium legeretur, omnia trahā poſt me: quæ omnia, niſi ex quibus ille eiicitur foras? Nō autē dixit oēs, ſed omnia: nō enim omnium eſt fides. Non itaq; hoc ad vniuerſitatē hominum retulit, ſed ad creaturæ integritatem, id eſt, ſpiritum & animā & corpus, & illud quo intelligimus, & illud quo viuimus, & illud quo viſibiles & contrectabiles ſumus: qui enim dixit Capillus capitis veſtri non peribit, omnia trahit poſt ſe. Aut ſi omnia, ipſi homines intelligendi ſunt, omnia prædeſtinata ad ſalutem poſſumus dicere, ex quibus omnibus ait nihil eſſe periturum, cum ſupra de ſuis ouibus loqueretur. Aut certe omnia hominum genera, ſiue in linguis omnibus, ſiue in ætatibus omnibus, ſiue in gradibus bonorū omnibus, [ſiue in

1. Ioan. 2.
Matt. 6.
Pſal. 124.
2. Cor. 5.
†al. ad.
2. Theſſ. 3.
Luc 21.

diuerſitatibus ingeniorum omnibus,] ſiue in artium licitarũ & vtilium profeſſionibus omnibus, & quicquid aliud dici poteſt ſecundum innumerabiles differentias,quibus inter ſe præter ſola peccata homines diſtant ab excelſiſſimis vſque ad humillimos,à rege vſque ad mendicũ,omnia,inquit, trahã poſt me,vt ſim caput eorum,& illi membra mea. Sed ſi exaltatus, inquit,fuero a terra hoc eſt, cum exaltatus fuero: non enim dubitat futurum eſſe,quod venit implere. Hoc refertur ad illud quod ſuperius ait,Si autem mortuum fuerit granum multum fructum affert:nam exaltationem ſuam quid aliud dixit quàm in cruce paſſionẽ?quod & ipſe euangeliſta non tacuit: ſubiunxit etenim & ait, *Hoc autem dicebat ſignificans qua morte eſſet moriturus. Reſpondit ei turba, Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis? Et quis eſt iſte filius hominis?* Memoriter tenuerunt quod dominus dicebat aſſidue ſe eſſe filium hominis,nam hoc loco nõ ait,ſi exaltatus fuerit à terra filius hominis,ſed ſuperius dixerat quod heſterno die lectum atq; tractatũ eſt,quando nunciati ſunt Gentiles illi,qui eũ videre cupiebãt,venit hora vt glorificetur filius hominis. Hoc itaq; iſti animo retinẽtes,& quod nũc ait, Cũ exaltatus fuero à terra, mortẽ crucis intelligentes,quæſierunt ab illo & dixerũt, Nos audiuimus ex lege quia Chriſtus manet in æternũ & quomodo tu dicis,oportet exaltari filiũ hominis? Quis eſt iſte filius hominis?Si enim Chriſtus eſt,inquiũt,manet in æternũ:ſi manet in æternũ,quomodo exaltabitur à terra?id eſt, quomodo crucis paſſione morietur? Hoc enim eum dixiſſe intelligebãt quod facere cogitabãt,nõ ergo eis verborũ iſtorũ obſcuritatẽ aperuit infuſa ſapiẽtia ſed ſtimulata cõſciẽtia. *Dixit ergo eis Ieſus Adhuc modicum lumen in vobis eſt.* Hinc ergo eſt quod intelligitis,quia Chriſtus manet in æternũ *Ergo ambulate dum lucẽ habetis vt non tenebræ vos cõprehendant.* Ambulate,accedite,totũ intelligite,& moriturũ Chriſtũ,& victurũ in æternũ, & ſanguinẽ fuſurum quo redimat,& aſcenſurum in ſublimia, quò perducat;tenebræ autẽ vos comprehendent, ſi eo modo credideritis Chriſti æternitatẽ,vt negetis in eo mortis humilitatem. *Et qui ambulat in tenebris,neſcit quò vadat.* Sic poteſt offendere in lapidem offenſionis, & petram ſcãdali,quod fuit dominus cæcis Iudæis, ſicut credentibus lapis, quem reprobauerunt ædificãtes,factus eſt in caput anguli.Hinc dedignati ſunt

1.Petri.2.

Pſal. 117.

ſunt credere in Chriſtũ, quia eorum impietas contẽpſit mortuum, riſit occiſum. Et ipſa erat mors grani multiplicandi, & exaltatio trahentis poſt ſe omnia. *Dum lucem inquit habetis, credite in lucem vt filij lucis ſitis.* Cum aliquid veri auditum habetis, credite in veritatẽ, vt renaſcamini in veritatẽ. *Hæc locutus eſt Ieſus, & abiit & abſcondit ſe ab eis.* Non ab eis qui credere & diligere cœperant, non ab eis qui cum ramis palmarũ & laudibus obuiã venerãt, ſed ab eis qui videbãt & inuidebãt quia nec videbant: ſed in lapidem illum cæcitate offendebãt. Cum autem abſcondit ſe Ieſus ab eis, qui eum occidere cupiebant, quod ſæpe propter obliuionem cõmonendi eſtis, noſtræ infirmitati conſuluit, non ſuæ poteſtati derogauit.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Cùm autem tanta ſigna feciſſet corã eis, nõ credebant in eum, vſque ad id quod ait. Dilexerunt gloriam hominum magis quàm dei. *Tractatus LIII.*

PRænunciata dominus Chriſtus paſſione ſua & morte fructuóſa in exaltatione ſanctæ crucis, vbi dixit ſe omnia tracturum eſſe poſt ſe, cum intellexiſſent Iudæi quòd de ſua morte dixiſſet, & propoſuiſſent ei quæſtionem, quomodo diceret ſe eſſe moriturum, cum ex lege audierint, quòd Chriſtus manet in æternum, hortatus eſt eos, vt dum adhuc modicum lumen in eis eſſet, quo Chriſtum æternũ eſſe didiciſſent, ambularent vt totum diſcerent, ne cõprehẽderẽtur à tenebris: & cum hæc eſſet locutus, abſcõdit ſe ab eis. Hæc in ſuperioribus dominicis lectionibus verbiſq; didiciſtis. Deinde intulit Euãgeliſta vnde hodiernũ capitulũ recitatũ eſt, & ait, *Cũ autẽ tãta ſigna feciſſet corã eis, non credebant in eũ vt ſermo Eſaiæ Propheta impleretur quem dixit, Domine, quis credidit auditui noſtro & brachium domini cui reuelatum eſt?* Vbi ſatis oſtendit *Eſa. 53.* brachium domini ipſum filiũ dei nuncupatum, nõ quòd deus pater figura determinetur carnis humanæ, eiq; filius tanquam mẽbrum corporis hęreat, ſed quia omnia per ipſum facta ſunt ideo brachium domini dictũ eſt. Sicut enim tuum brachium *Ioan. 1.* per quod operaris ſic dei brachiũ dictum eſt eius verbũ, quia per verbum mũdum operatus eſt. Cur enim homo vt aliquid operetur brachium extendit, niſi quia non continuo fit quod dixerit? Si autẽ tanta poteſtate præualeret, vt ſine vllo motu corporis ſui quod diceret fieret, brachiũ eius verbũ eius eſſet,

quia verbũ eſt cogitabile vel ſonabile: ſed dominus Ieſus vnigenitus dei patris filius, ſicut nõ eſt paterni corporis mẽbrum, ita nõ eſt cogitabile vel ſonabile ac tranſitoriũ verbũ, quia cũ omnia per ipſum facta ſunt, dei verbũ erat. Cũ ergo audimus brachium dei patris eſſe dei filium non nobis obſtrepat cõſuetudo carnalis. ſed quantũ illo donãte poſſumus, virtutẽ dei & ſapientiam cogitemus. per quam facta ſunt omnia. Tale quippe brachium nec porrectum extenditur, nec collectum contrahitur: non eſt enim ipſe qui pater, ſed vnum ſunt ipſe & pater & æqualis patri, vbiq; totus eſt ſicut pater, ne aliqua pateat occaſio deteſtabili errori eorũ qui dicunt ſolum eſſe patrem ſed pro diuerſitate cauſarũ ipſum dici filium, ipſum dici ſpiritum ſanctum, & in his verbis audent dicere, Ecce videtis, quia ſolus eſt pater, ſi brachium eius eſt filius: non enim duæ, ſed vna perſona eſt homo & brachium eius, non intelligentes, neque aduertentes, quomodo verba de rebus aliis ad res alias transferantur propter aliquam ſimilitudinem etiam in locutionibus quotidianis de viſibilibus & notiſſimis rebus, quanto magis vt nobis ineffabilia qualitercunque dicantur, quæ dici ſicuti ſunt, omnino nõ poſſunt. Nam & homo alterum hominem per quem ſolet agere quicquid agit, brachium ſuum appellat, & ſi ei auferatur, dolens dicit brachium meum perdidi: & ei qui abſtulerit dicit brachiũ meum mihi abſtuliſti. Intelligant ergo quomodo dictus ſit filius patris brachium per quod pater operatus eſt omnia, ne hoc non intelligendo, & in ſui erroris tenebris permanendo, ſimiles ſint Iudæis ipſis de quibus dictum, & brachium domini cui reuelatum eſt? Hic occurrit altera quæſtio, de qua quidẽ vt cõpetenter aliquid diſputetur, & omnes eius latebroſiſſimi ſinus perſcrutentur, & excutiãtur vt dignum eſt, nec mearũ virium eſſe arbitror, nec anguſtarũ temporis nec veſtræ capacitatis. Tamen quia tranſire ad alia veſtra expectatione non ſinimur, niſi aliquid inde dicamus, accipite quod poterimus, & vbi veſtræ expectationi non ſuffecerimus ab illo incrementum poſcite, qui nos plantare poſuit,
1. Cor. 3. & rigare: quia ſicut dicit apoſtolus, Neque qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremẽtũ dat deus. Quidã ergo inter ſe muſſitant, & vbi poſſunt aliquãdo proclamant, & turbulenta diſceptatione contendunt dicentes, Quid fecerunt
Eſa. 53. Iudæi, vel quæ culpa eorũ fuit, ſi neceſſe fuit, vt ſermo Eſaiæ Prophetæ impleretur quem dixit, Domine quis credidit

auditui

auditui noſtro,& brachium domini cui reuelatũ eſt? Quibus reſpondemus,deum præſcium futurorum,per Prophetam prędixiſſe infidelitatem Iudæorum,prædixiſſe tamen, nõ feciſſe: non enim propterea quenquam deus ad peccandũ cogit, quia futura hominum peccata iam nouit: ipſorum enim præſciuit peccata,nõ ſua,non cuiuſquam alterius,ſed ipſorum. Quapropter ſi ea quæ ille præſciuit ipſorum,non ſunt ipſorum,nõ vere illæ præſciuit:ſed quia illius præſcientia falli non poteſt,ſine dubio non alij,ſed ipſi peccant, quos deus peccaturos eſſe præſciuit.Fecerũt ergo peccatum Iudæi,quod eos nõ compulit facere,cui peccatum non placet, ſed facturos eſſe prædixit, quem nihil latet.Et ideo ſi non malum,ſed bonum facere voluiſſent,non prohiberentur, & hoc facturi præuiderentur ab eo qui nouit quid ſit quiſque facturus, & quid ei ſit pro eius opere redditurus.Sed quæ ſequuntur Euangelij verba plus vrgent,& profundiorem faciunt quæſtionem, adiungit etenim &dicit, *Propterea non poterant credere,quia iterum dicit Eſaias Excæcauit oculos eorum,& indurauit cor eorum, vt non videant oculis,& intelligant corde,& conuertantur & ſanem illos,* Dicitur enim nobis,Si non potuerunt credere,quod peccatũ eſt hominis non facientis quod non poteſt facere? Si autem non credendo peccauerunt, potuerunt ergo credere & nõ fecerũt.Si ergo potuerũt,quomodo dicit euangelium,propterea nõ poterant credere.quia iterum dicit Eſaias, Excæcauit oculos eorum,& indurauit cor eorum,vt quod eſt grauius, ad deum referatur cauſa,qua nõ crediderũt:quãdoquidem ipſe excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.Non enim ſaltẽ hoc de diabolo dicitur,ſed de deo,quod ipſa Prophetica ſcriptura teſtatur. Nam ſi arbitremur hoc dictũ de diabolo, ꝙ excæcauit oculos eorum,& cor indurauit,laborandũ eſt quomodo illorũ culpam,quia nõ crediderũt,poſſimus oſtendere,de quibus dicitur,nõ poterant credere. Deinde quid reſpõdebimus de alio prophetæ ipſius teſtimonio,quod poſuit Paulus apoſtolus dicẽs,Quod quærebat Iſraël hoc nõ eſt cõſecutus,electio autẽ cõſecuta eſt,cæteri vero excæcati ſunt,ſicut ſcriptũ eſt, Dedit illis deus ſpiritũ cõpũctionis,oculos vt nõ videãt, & aures vt non audiãt,vſq; in hodiernũ diẽ.Audiſtis fratres mei propoſitã quæſtionẽ,nẽpe quã profunda ſit cernitis:ſed reſpõdemus vt poſſumus.Nõ poterãt credere,qa hoc Eſaias propheta prædixit:hoc autẽ Propheta prędixit,qa deus hoc futurũ eſſe pręſciuit

Eſa.6. *Roma.11.* *Eſa.6.*

ſciuit.Quare autem nō poterant,ſi à me quæratur,cito reſpon deo,quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem præuidit deus,& per Prophetam præuunciauit ille,cui abſcondi futura nō poſſunt.Sed aliam cauſam,inquis,dicit Propheta, non voluntatis eorum:quam cauſam dicit Propheta? Quia dedit illis deus ſpiritum compunctionis,oculos vt non videant,& aures vt non audiant, & excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum:etiam hoc eorum voluntatem meruiſſe reſpondeo ſic enim excæcat,ſic obdurat deus deſerendo & non adiuuando,quod occulto iudicio facere poteſt,iniquo nō poteſt. Hoc omnino pietas religioſorum inconcuſſum debet inuiolatúmque ſeruare,ſicut apoſtolus dicit, cum eandem ipſam tractaret difficillimam quæſtionem. Quid ergo dicemus, inquit? *Roma. 9.* Nūquid iniquitas eſt apud deum? Abſit, Si ergo abſit vt ſit iniquitas apud deum,ſiue quando adiuuat,miſericorditer facit,ſiue quando non adiuuat,iuſte facit:quia omnia non temeritate,ſed iudicio facit. Porrò ſi iudicia ſanctorum iuſta ſunt, quāto magis ſanctificantis & iuſtificantis dei? Iuſta ergo ſunt, ſed occulta. Ideo cū quæſtiones huiuſmodi in medium venerint, quare alius ſic,alius autem ſic:quare ille deo deſerente excæcetur,ille deo adiuuante illuminetur,non nobis iudicium de iudicio tanti iudicis vſurpemus, ſed contremiſcentes exclamemus cum Apoſtolo,O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei,quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius:vnde dictum eſt in Pſalmo,Iudicia tua abyſſus multa. *Roma. 11.* *Pſal. 35.* Non ergo me fratres ad hanc penetrandam altitudinem,ad hanc abyſſum diſcutiendam,ad inſcrutabilia perſcrutanda,expectatio veſtræ charitatis impingat. Agnoſco modulū meum, ſentire mihi videor etiam modulum veſtrum:altius eſt hoc incrementis meis,& fortius viribus meis,puto quia & veſtris. Simul ergo audiamus admonentem ſcripturam atque dicētem, *Eccleſi 3.* Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne perſcrutatus fueris, non quia illa negata ſunt nobis cum deus magiſter dicat, Nihil eſt occultum quod non reuelabitur. *Matth. 10.* Sed ſi in quod peruenimus in eo ambulamus,ſicut dicit apoſtolus: nō ſolum quod neſcimus,& ſcire debemus:ſed etiam ſi quid aliter ſapimus, id quoque nobis deus reuelabit. *Philipp. 3.* Peruenimus autem in viam fidei,hanc perſeuerantiſſime teneamus,ipſa perducit ad cubiculum regis,in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. *Coloſſ. 2.* Non enim ipſe dominus Ieſus Chriſtus ſuis illis magnis &

gnis & præcipue electis diſcipulis inuidebat, quando eis dicebat, Multa habeo vobis dicere, ſed nō poteſtis illa portare modo. *Ioan. 16.* Ambulandum eſt, proficiendum eſt, creſcendum eſt, vt ſint corda noſtra capacia earum rerum, quas capere modo nō poſſumus. Quod ſi nos vltimus dies proficientes inuenerit, ibi diſcemus quod hic non potuimus. Si quis autem iſtam quæſtionem liquidius & melius nouit ſe poſſe & confidit exponere, abſit vt non ſim paratior diſcere quàm docere, tantum ne audeat quiſquam liberum arbitrium ſic defendere, vt nobis orationem qua dicimus. Ne nos inferas in tentationem, conetur auferre: rurſus ne quiſquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excuſare peccatum. Sed audiamus dominum, & præcipiētem, & opitulantem, & iubētem quid facere debeamus, & adiuuantem vt implere poſſimus: nam & quoſdam nimia ſuæ voluntatis fiducia extulit in ſuperbiam: & quoſdam nimia ſuæ voluntatis diffidentia deiecit in negligētiam. Illi dicunt, vt quid rogamus deum ne vincamur tentatione, quod in noſtra eſt poteſtate? Iſti dicunt, vt quid conamur bene viuere, quod in dei eſt poteſtate? O domine, ô pater qui es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet iſtarum tentationum, ſed libera nos à malo. Audiamus dominum dicentem, Rogaui pro te Petre, ne deficiat *Luc. 22.* fides tua. Nec ſic exiſtimemus fidem noſtram eſſe in libero arbitrio, vt diuino non egeat adiutorio: audiamus & euangeliſtā dicentem, Dedit eis poteſtatem filios dei fieri: ne omnino exiſtimemus in noſtra poteſtate non eſſe quod credimus, verumtamen in vtroque illius beneficia cognoſcamus: nam & agendæ ſunt gratiæ, quia data eſt poteſtas, & orādum ne ſuccūbat infirmitas. *Ioan. 1.* Ipſa eſt fides quæ per dilectionem operatur, ſicut eius menſuram dominus cuique partitus eſt: vt qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed in domino glorietur. *Gala. 5.* *Hiere. 9.* Non itaq; mirum eſt quia non poterant credere, quorum voluntas ſic ſuperba erat, *1. Cor. 1.* vt ignorantes dei iuſtitiam, ſuam vellent conſtituere: ſicut dicit de illis Apoſtolus, Iuſtitię dei non ſunt ſubiecti. *Roma. 10* *Roma. 9.* Quia enim non ex fide, ſed tanquam ex operibus tumuerunt, ipſo ſuo tumore cæcati, offenderunt in lapidem offenſionis. *2. Timo. 2.* Sic autem dictum eſt, non poterant, vbi intelligendum eſt quòd nolebant, quemadmodum dictum eſt de domino deo noſtro, ſi non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt: de omnipotente dictum eſt, non poteſt, Sicut ergo quòd dominus negare ſeipſum non poteſt, laus eſt voluntatis diuinæ, ita quòd

illi non poterant credere,culpa eſt volũtatis humanæ. Ecce di co & ego,quòd qui tam ſuperbe ſapiunt,vt ſuæ voluntatis viribus tantum exiſtiment eſſe tribuendum,vt negẽt ſibi eſſe neceſſarium diuinum adiutorium ad bene viuendum, non poſſunt credere in Chriſtum: non enim aliquid proſunt ſyllabæ nominis Chriſti,& ſacramẽta Chriſti, vbi reſiſtitur fidei Chri-
Roma. 4. ſti.Fides autem Chriſti, eſt credere in eum qui iuſtificat impium:credere in mediatorem,ſine quo interpoſito nõ reconciliamur deo,credere in ſaluatorẽ,qui venit quod perierat quæ-
Ioan.15. rere atque ſaluare:credere in eũ qui dixit,Sine me nihil poteſtis facere.Qui ergo ignorans dei iuſtitiam qua iuſtificatur impius,ſuam vult conſtituere qua cõuincatur ſuperbus, in hunc non poteſt credere:hinc & illi non poterant credere, nõ quia mutari in melius homines non poſſunt, ſed quandiu talia ſapiunt, non poſſunt credere. Hinc excæcantur & indurantur, quia negando diuinum adiuterium non adiuuantur. Hoc de Iudæis qui excæcati & indurati ſunt deus præſciuit, atque in eius ſpiritu Propheta prædixit:quod vero addidit, *Et cõuertantur & ſanem eos*,vtrũ ſubaudiendũ ſit,nõ,id eſt, non conuertantur,connexa deſuper ſentẽtia,vbi dictum eſt,vt non videãt oculis & intelligant corde,quia & hic vtiq; dictum eſt,vt non
Pſal. 79. intelligant.Et ipſa enim conuerſio de illius gratia eſt cui dicitur,Deus virtutum conuerte nos. An forte & hoc de supernæ medicinæ miſericordia factum intelligẽdum eſt, vt quoniam ſuperbæ & peruerſæ voluntatis erant, & ſuam iuſtitiam conſtituere volebant,ad hoc deſererentur,vt excæcarentur, ad hoc excæcarentur,vt offenderent in lapidem offenſionis,& imple-
Pſal. 82. retur facies eorum ignominia, atque ita humiliati quærerent gloriam domini,& non ſuam,qua inflatur ſuperbus: ſed iuſtitiam dei,qua iuſtificatur impius.Hoc enim multis eorum profecit in bonũ,qui de ſuo ſcelere cõpuncti, in Chriſtum poſtea
Luca 23. crediderunt pro quibus & ipſe orauerat dicens, Pater,ignoſce illis quia neſciunt quid faciũt:de qua eorum ignorãtia & Apo-
Roma.10. ſtolus dicit.Teſtimonium illis perhibeo,quia zelũ dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam:tunc etenim hoc ſubiunxit atq; ait,Ignorantes enim dei iuſtitiam,& ſuã volentes conſtituere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti.*Hæc dixit Eſaias,quando vidit gloriam eius,& locutus eſt de eo.*Quid viderit Eſaias, & hoc quomodo ad dominum Chriſtũ pertineat,in libro eius legendum & intelligendũ eſt.Vidit enim nõ ſicuti eſt,ſed modo quodam ſignifi-

ſignificatiuo. ſicut Prophetæ viſio fuerat informanda: nam vidit & Moyſes, & tamen ei quem videbat dicebat, Si inueni gratiam ante te, oſtende mihi temetipſum manifeſte vt videã te, quia non videbat ſicuti eſt. Quãdo autem nobis hoc futurum ſit, idem iſte ſanctus Ioannes Euangeliſta in epiſtola ſua dicit, Dilectiſſimi, filij dei ſumus, & nondũ apparuit quid erimus: ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Poterat dicere quoniam videbimus eum, & non addere, ſicuti eſt. Sed quia ſciebat à quibuſdã patribus & Prophetis viſum, ſed non ſicuti eſt: ideo cum dixiſſet, videbimus eum: addidit, ſicuti eſt: Nemo enim vos fallat fratres eorũ qui dicunt inuiſibilem patrem, & viſibilem filium. Hi enim hoc aſſerunt qui putant eum eſſe creaturam, nec intelligunt ſecũdum quod dictum eſt, Ego & pater vnum ſumus, prorſus in forma Dei, in qua æqualis eſt patri, etiam filius inuiſibilis eſt. Vt autẽ ab hominibus videretur, formam ſerui accepit, & in ſimilitudinẽ hominũ factus, viſibilis factus eſt. Oſtendit ergo ſe etiã antequã ſuſciperet carnem oculis hominum, ſicut voluit in ſubiecta ſibi creatura, non ſicuti eſt. Mundemus corda per ſidẽ, vt illi ineffabili, & vt dicam, inuiſibili viſioni præparemur. Beati enim mũdo corde, quoniam ipſi deum videbunt. *Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt de ſynagoga non eiicerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm gloriam dei.* Videte quẽadmodum notauerit euãgeliſta & improbauerit quoſdã quos tamẽ in eũ crediddiſſe dixit, qui in hoc ingreſſu fidei ſi proficerent, amorem quoque humanæ gloriæ proficiendo ſuperarent, quam ſuperauerat apoſtolus dicẽs, Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quẽ mihi mũdus crucifixus eſt & ego mũdo. Ad hoc enim & ipſe dominus crucem ſuam, vbi eum dementia ſuperbæ impietatis irriſit, in eorum qui in illum crederent frontibus fixit, vbi eſt quodammodo ſedes verecundiæ, vt de nomine eius fides non erubeſcat, & magis dei gloriam quàm hominum diligat.

Exo. 15. | 1. Ioan. 3. | Ioan. 10. | Matt. 5. | Galat. 6.

Ab eo quod ait Ieſus, Qui credit in me, non credit in me, ſed in eũ qui miſit me: vſque ad id quod ait, Sed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicã & quid loquar.

Tractatus LIIII.

LOquente domino noſtro Ieſu Chriſto apud Iudæos, & tanta miraculorum ſigna faciente, quidam crediderunt

prædeſtinati in vitam æternam, quos etiam vocauit oues ſuas: quidam vero non crediderunt, nec poterant credere, eo quòd occulto, nec tamen iniuſto iudicio dei fuerãt excæcati & indurati deſeréte illo qui ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiam. Eorum autem qui crediderunt, alij vſqueadeo confitebantur, vt palmarum ramis acceptis venienti occurrerent, in eadem laudis cõfeſſione lætantes. Alij verò ex principibus, non audebant cõfiteri, vt de ſynagoga non eiicerentur, quos notauit Euangeliſta dicens, quòd dilexerunt gloriam hominum magis quàm gloriam dei. Eorum etiam qui non crediderunt, alij erant poſtea credituri, quos præuidebat vbi ait, Cum exaltaueritis filium hominis, tunc agnoſcetis quia ego ſum. Alij vero in eadem infidelitate mãſuri, quorum imitatrix eſt etiam iſta gens Iudæorum, quæ poſtmodum debellata, ad teſtimonium prophetiæ, quæ de Chriſto ſcripta eſt, in toto penè orbe diſperſa eſt. His ita ſe habentibus, & ſua iam propinquante paſſione, *Ieſus clamauit & dixit*, vnde lectio cœpit hodierna, *Qui credit in me non credit in me ſed in eum qui miſit me. Et qui videt me, videt eum qui miſit me.* Iam dixerat quodam loco, Mea doctrina nõ eſt mea, ſed eius qui miſit me: vbi intelleximus eum doctrinam ſuã dixiſſe verbum patris, quod eſt ipſe, & hoc ſignificaſſe dicendo, Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit, quòd à ſeipſo ipſe non eſſet, ſed haberet à quo eſſet. Deus enim de deo, filius patris: pater autem non deus de deo, ſed deus pater filij. Nunc autẽ quod ait, Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me, quomodo intellecturi ſumus, niſi quia homo apparebat hominibus, cum lateret deus: Et ne putarent hoc eum eſſe tantummodo quod videbant, talem ac tantũ ſe volens credi, qualis & quantus eſt pater. Qui credit in me, inquit, non credit in me, id eſt, in hoc quod videt, ſed in eũ qui miſit me, id eſt in patrẽ. Sed qui credit in patrẽ neceſſe eſt eũ credat eſſe patrẽ: qui autẽ credit eũ patrẽ, neceſſe eſt vt credat eũ habere filiũ: ac per hoc qui credit in patrẽ, neceſſe eſt vt credat in filiũ. Sed ne quiſquam hoc credat de vnigenito filio, quod de iis qui dicti ſunt filij dei ſecundum gratiam, non naturam: ſicut ait euangeliſta, Dedit eis poteſtatem filios dei fieri: vnde & illud eſt, quod dominus commemorauit in lege dictũ, Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes, Propterea dixit, Qui credit in me, nõ credit in me, ne

Iacobi. 4. *1. Petri. 5.* *Ioan. 8.* *Ioan. 7.* *Supra tract. 29.* *Ioan. 1.* *Pſal. 81.*

totum quod de Chriſto creditur, ſecũdum hominẽ crederetur. Ille ergo inquit, credit in me, qui non credit in me ſecundum id quod me videt, ſed in eũ qui me miſit, vt cũ credit in patrem, credat eũ habere filium ſibi æqualẽ. & tunc vere credit in me. nã ſi putauerit eum nõ habere niſi filios ſecundum gratiam, qui ſunt eius vtiq; creatura, non verbũ, ſed facta per verbum, nec habere filium æqualẽ ſibi atq; coæternum, ſemper natum, pariter incõmutabilem, ex nullo diſſimilem atque imparem, non credit in patrẽ qui eum miſit, quia non eſt hic pater qui eũ miſit. Ei ideo cũ dixiſſet qui credit in me nõ credit in me ſed in eum qui miſit me: ne putaretur ſic voluiſſe patrem intelligi tanquã patrẽ multorum filiorũ per gratiam regeneratorum. non vnici verbi æqualis ſibi. cõtinuo ſubiecit: *Et qui videt me, videt eum qui miſit me* Nũquid ait, qui videt me nõ videt me, ſed eum qui miſit me: ſicut dixerat, qui credit in me, nõ credit in me, ſed in in eũ qui miſit me? Illud nãque dixit ne ſicut videbatur, crederetur tantummodo filius hominis: hoc autem dixit, vt patri crederetur æqualis: Qui credit in me, inquit, non credit in hoc quod videt me, ſed credit in eum qui miſit me: aut cũ credit in patrẽ, qui ſibi æqualẽ genuit me, non quomodo me videt ſed ſic credat in me. quomodo in eũ qui miſit me: vſqueadeo enim nihil diſtat inter eum & me, vt qui me videt, videat eum qui me miſit. Apoſtolos ſuos certe ipſe dominus Chriſtus miſit, quod eorũ etiam nomẽ indicat: nam ſicut Græce angeli, Latine nũcij vocãtur, ita Græce apoſtoli, Latine miſſi appellantur: nunquã tamẽ aliquis apoſtolorum dicere auderet, qui credit in me, nõ credit in me, ſed in eũ qui miſit me omnino enim nõ diceret, qui credit in me: credimus enim apoſtolo, ſed nõ credimus in apoſtolũ: nõ enim Apoſtolus iuſtificat impiũ: Credẽti eñ in eũ qui iuſtificat impiũ, deputatur fides eius ad iuſtitiã Poſſet dicere Apoſtolus: qui recipit me, recipit eũ qui me miſit: vel qui audit me, audit eũ qui me miſit hoc enim eis ipſe domin' ait, qui vos recipit, me recipit: & qui recipit me, recipit eũ qui me miſit: quia dominus honoratur in ſeruo, & pater in filio, ſed pater tãquã in filio, dominus tãquã in ſeruo: filius autẽ vnigenitus recte dicere potuit, credite in deũ, & in me credite: & quod nunc ait, qui credit in me, nõ credit in me, ſed in eũ qui miſit me: nõ à ſe abſtulit fidem credẽtis, ſed noluit in forma ſerui remanere credẽtem, quonium cum quiſque credit in patrem qui eum miſit, profecto cre

Roma. 4.
Matt. 10.

cto credit in filiũ,ſine quo patrem nõ eſſe cognoſcit. & ita cre dit vt credat æqualẽ, quoniam ſequitur, & qui videt me, videt eũ qui me miſit. Attende cætera, *Ego lux in mũdũ veni, & omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.* Dixit quodam

Matt. 5. loco diſcipulis ſuis: Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montẽ conſtituta: neque accendunt lucernam, & ponunt eã ſub modio ſed ſupra candelabrũ, vt luceat omnibus qui in domo ſunt: ſic luceat lumen veſtrũ coram hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent patrẽ veſtrum qui in cœlis eſt: non tamen eis dixit, vos lux veniſtis in mundum, vt omnis qui credit in vos in tenebris non maneat: nuſquam hoc legi poſſe confirmo. Lumina ergo ſunt omnes ſancti, ſed credendo ab eo illuminãtur, à quo ſi receſſerint, tenebrabũtur: [lumen autem illud quo illuminantur,] à ſe recedere nõ poteſt, quia incõmutabile omnino eſt. Credimus ergo lumini illuminato ſicut prophetæ, ſicut Apoſtolo, ſed ideo illi credimus, vt nõ in ipſum credamus, quod illuminatur, ſed cũ illo credamus in illud lumẽ, à quo illuminatur, vt & nos illuminemur, nõ ab illo, ſed cũ illo à quo ille. Cũ autẽ dicit, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat, ſatis manifeſtat omnes ſe in tenebris inueniſſe: ſed ne in eis tenebris maneant in quibus inuẽti ſunt, debẽt credere in lucẽ, quæ venit in hũc mundũ, quia per illam factus eſt mũdus. *Et ſi quis audierit,* inquit, *verba mea & cuſtodierit ego non iudico eũ.* Memẽtote quæ vos audiſſe in ſuperioribus lectionibus noui, & qui obliti forte eſtis, recolite, & qui non affuiſtis ſed adeſtis, audite quomodo dicit filius, Ego nõ iudico eũ: cum dicat alio lo-

Ioan. 5. co, Pater nõ iudicat quẽquam, ſed omne iudicium dedit filio: niſi quia intelligendũ eſt, modo non iudico eũ. Quare nõ iudicat modo? Attẽde quid ſequitur: *Non enim veni,* inquit, *vt iudicẽ mũdũ, ſed vt ſaluificem mundũ:* id eſt, vt ſaluũ faciã mun-

Pſal. 100. dum: nunc ergo eſt tẽpus miſericordiæ: poſtea erit iudicij: quia miſericordiam, inquit, & iudicium cãtabo tibi domine. ſed de ipſo etiã futuro nouiſſimo iudicio videte quid dicat, *Qui ſpernit me & non accipit verba mea habet qui iudicet eum: ſermo, quem locutus ſum ille iudicabit eum in nouiſſimo die.* Non ait, qui ſpernit me, & non accipit verba mea, ego nõ iudico eum in nouiſſimo die. Hoc enim ſi dixiſſet, non video quomodo poſſet non eſſe contrarium illi ſententiæ vbi ait, pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio: cum vero dixit, qui

xit, qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eũ: expectantibus autem quiſnam ille eſſet, ſecutus adiunxit: ſermo quẽ locutus ſum, ille iudicabit eũ in nouiſſimo die ſatis manifeſtauit ſeipſum iudicaturum in nouiſſimo die: ſeipſum quippe locutus eſt, ſeipſum annũciauit, ſeipſum ianuã poſuit, qua ipſe ad oues paſtor intraret. Aliter itaque iudicabuntur, qui nõ audierũt, aliter qui audierunt & contempſerunt. Qui enim ſine lege peccauerunt, ait Apoſtolus, ſine lege & peribunt, & qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur: *Quia ego*, inquit, *ex meipſo nõ ſum locutus*. Ideo ſe dicit nõ locutũ ex ſeipſo: quia nõ eſt ex ſeipſo. Iam hoc ſæpe diximus, iam hoc tanquã notiſſimum non docere, ſed admonere debemus: *Sed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar*. Non laboraremus, ſi cum eis nos loqui ſciremus, cum quibus ſuperiora locuti ſumus, & cum eiſipſis nõ omnibus, ſed qui audierunt memoria retinentibus: nunc vero quia fortaſſe aliqui aſſunt, qui nõ audierunt, eiſque ſunt ſimiles, qui obliti ſunt quod audierunt, propter illos perferãt moras noſtras, qui audita meminerunt: quomodo dat mandatum pater vnico filio? Quo verbo loquitur verbo, cum ſit ipſe filius vnigenitum verbum? Nunquid per angelum, cum per ipſum creati ſunt angeli? Nũquid per nubẽ, que quãdo ſonuit ad filium, nõ propter ipſum ſonuit, quod alibi dicit etiã ipſe, ſed propter alios quos oportebat ita audire: Nunquid per ſonum labiis emiſſum, qui non habet corpus? An aliquo locorũ interuallo filius à patre ſeparatur, vt ſit inter illos aër medius, quo percuſſo vox fiat & ad aurem veniat? Abſit vt talia de illa incorporea & ineffabili ſubſtantia ſuſpicemur: filius vnicus, eſt verbum patris, & ſapientia patris, in illo ſunt omnia mandata patris: neque enim patris mandatum filius aliquando neſciebat, vt eum neceſſe eſſet ex tempore habere, quod antea non habebat. Ita enim à patre quod habet accepit, vt naſcendo acceperit, dederitq; illi gignendo: nam & vita eſt, & accepit vitam vtiq; naſcẽdo, non prius ſine vita exiſtendo, quia & pater habet vitam, & quod habet eſt, nec accepit tamen, quia non ex aliquo eſt: filius autem accepit vitam dante patre à quo eſt, & ipſe quod habet eſt: habet enim vitam, & vita eſt. Ipſum audi loquẽtem: ſicut habet inquit, pater vitã in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo: nunquid exiſtenti, & non habẽti dedit? Sed eo dedit, quo genuit, qui vitam genuit,

Roma. 2.

& vita

& vita genuit vitam, & quia parẽ genuit, non imparem genuit vitam, ideo dictum eſt: ſicut habet ipſe vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo: vitam dedit, quia gignendo vitam, quid dedit niſi eſſe vitam? Et quia æterna eſt ipſa natiuitas, nunquam non fuit filius, qui eſt vita, nunquam fuit filius ſine vita: & ſicut eſt natiuitas æterna, ſic eſt qui natus eſt vita æterna. Ita & mandatum nõ quod filius non habebat pater dedit: ſed, ſicut dixi, in ſapientia patris quod eſt verbum patris, omnia mandata ſunt patris. Dicitur autem mandatum datum, quia non eſt à ſeipſo cui dicitur datum: & hoc eſt dare filio, ſine quo nunquàm filius fuit, quod eſt gignere filium qui nunquam non fuit. Sequitur autem: *Et ſcio quia mandatum eius vita æterna eſt.* Si ergo vita æterna eſt ipſe filius, & vita æterna eſt mandatum patris, quid aliud dictum eſt, quam ego ſum mãdatum patris? Proinde & id quod adiũgit & dicit, *Quæ ego loquor ſicut dixit mihi pater ſic loquor:* non accipiamus dixit mihi, quaſi pater verba locutus ſit vnico verbo, aut egeat dei verbis dei verbum. Dixit ergo pater filio, ſicut dedit vitam filio, non quod neſciebat vel non habebat, ſed quo ipſe filius erat. Quid eſt autem, ſicut dixit mihi pater ſic loquor; niſi, verbum loquor? Ita ille dixit vt verax, ita iſte loquitur vt veritas. Verax autem genuit veritatem: quid ergo iam dixerat veritati? Non enim imperfecta erat veritas cui verum aliquid adderetur. Dixit ergo veritati, quia genuit veritatem. Porrò ipſa veritas ſic loquitur, vt ei dictum eſt, ſed intelligentibus, quos docet vt nata eſt: Vt autem crederent homines quod intelligere nondum valent ex ore carnis verba ſonuerunt & abierunt: tranſuolantes ſoni ſtrepuerũt peractis morulis temporum ſuorum: ſed res ipſæ, quarum ſigna ſunt ſoni, traiectæ quodammodo in eorum memoriã, qui audierũt, etiam ad nos per literas, quæ viſibilia ſigna ſunt, peruenerunt: non ſic loquitur veritas, intelligentibus mẽtibus intus loquitur, ſine ſono inſtruit, intelligibili luce perfundit: qui ergo poteſt in ea credere natiuitatis eius æternitatẽ, ipſe illam ſic audit loquentem, ſicut ei dixit pater quod loqueretur. Excitauit nos ad magnum deſiderium interioris dulcedinis ſuæ, ſed credendo capimus, ambulando creſcimus, proficiendo ambulamus, vt peruenire poſſimus.

Ab eo quod ait, Ante diem feſtum Paſcha, ſciens Ieſus quia venit hora eius: vſque ad id quod ait, Venit ergo ad Simonem Petrum.

Tractatus L V.

COena domini ſecundum Ioannē adiuuāte ipſo debitis eſt explicanda tractatibus, & vt eſt nobis poſſe donauerit, explananda. *Ante diem feſtum paſcha, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Paſcha autē fratres, nō ſicut quidam exiſtimant, Græcum nomen eſt, ſed Hebræum. Opportuniſſimè tamē occurrit in hoc nomine quædam congruentia vtrarūq; linguarū, quia enim pati Græce πάσχειν dicitur, ideo paſcha paſſio putata eſt, velut hoc nomē à paſſione ſit appellatū: in ſua verò lingua, hoc eſt in Hebrea, paſcha tranſitus dicitur, propterea quia tunc primum paſcha celebrauit populus dei, quando ex Aegypto fugientes, rubrū mare tranſierūt: nunc ergo figura illa Prophetica in veritate cōpleta eſt, cum ſicut ouis ad immolandum ducitur Chriſtus, cuius ſanguine illitis poſtibus noſtris, id eſt, cuius ſigno crucis ſignatis frontibus noſtris, à perditione huius ſeculi tanquam à captiuitate, vel interemptione Aegyptia liberamur, & agimus ſaluberrimum tranſitum, cum à diabolo tranſimus ad Chriſtum, & ab iſto inſtabili ſeculo ad eius fundatiſſimum regnum: ideo quippe ad deum permanentem tranſimus, ne cum mundo tranſeunte tranſeamus: dē hac nobis collata gratia deum laudans Apoſtolus dicit, Qui eruit nos de poteſtate tenebrarū, & tranſtulit in regnum filij claritatis ſuæ. Hoc itaque nomen, id eſt, paſcha, quod Latine, vt dixi, tranſitus nuncupatur, velut interpretans nobis beatus Euangeliſta: Ante diem, inquit, feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem: ecce Paſcha: ecce tranſitus. Vnde, & quò? De hoc, ſcilicet mundo ad patrē. Spes membris in capite data eſt, quòd eſſent illo tranſeunte ſine dubio ſecutura: quid ergo infideles, & ab hoc capite, atque ab eius corpore alieni? Nónne & ipſi tranſeunt, quia non permanēt? Trāſeūt planè & ipſi: ſed aliud eſt tranſire de mundo, aliud eſt tranſire cum mundo: aliud ad patrem, aliud ad hoſtem: nam & Aegyptij tranſierunt, non enim perſequendo manſerunt, non tamen tranſierunt per mare ad regnum, ſed in mari ad interitum. *Sciens ergo Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem: cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem*

Ca. XIII.

Eſaia. 53.

Exod. 12.

Coloſſ. 1.

nem dilexit eos. Vtique vt & ipſi de hoc mundo vbi erant, ad ſuum caput, quod hinc tranſiſſet, eius dilectione tranſirent: quid eſt enim, in finem, niſi in Chriſtũ? Finis enim legis Chriſtus, ait Apoſtolus, ad iuſtitiam omni credenti: finis perficiẽs, non interficiens: finis quouſque eamus, non vbi pereamus. Sic omnino intelligendum eſt, Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Ipſe eſt finis noſter, in illum eſt trãſitus noſter: nam video poſſe iſta verba Euangelica quodã humano modo etiã ſic accipi, tanquam vſque ad mortem Chriſtus dilexerit ſuos, vt hoc videatur eſſe, in finem dilexit eos. Humana eſt hæc ſententia, non diuina: neque enim nos hucuſque ille dilexit, qui ſemper, & ſine fine nos diligit, abſit vt dilectionem morte finierit, qui non eſt in morte finitus. Etiam poſt mortem quinque fratres ſuos dilexit diues ille ſuperbus atque impius, & vſque ad mortem nos dilexiſſe putandus eſt Chriſtus? Abſit chariſſimi, nequaquam ille nos diligendo vſque ad mortem veniret, ſi dilectionem noſtram morte finiret, niſi forte ita ſit intelligendum, in finem dilexit eos, vſque ad mortem dilexit eos, quia tantum dilexit eos, vt moreretur pro eis. Hoc enim teſtatus eſt dicẽs, Maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ita ſanè non prohibemur intelligi, in finem dilexit, vſque ad mortem dilexit, id eſt, vſque ad mortem illum dilectio ipſa perduxit. *Et cœna,* inquit, *facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotes, ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiit, & ad deum vadit, ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua, Et cum accepiſſet linteum præcingit ſe: deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Non ita debemus intelligere cœnam factam veluti iam conſummatam atque tranſactã: adhuc enim cœnabatur cum dominus ſurrexit & pedes lauit diſcipulis ſuis: nam poſtea recubuit, & buccellam ſuo traditori poſtea dedit, vtiq; cœna nondũ finita, hoc eſt, dũ adhuc panis eſſet in menſa. Cœna ergo facta, dictum eſt, iam parata, & ad conuiuãtiũ mẽſam vſũmq; perducta: quod autẽ ait: *Cũ diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eũ Iudas Simonis Iſcariotes:* ſi quęris quid miſſum ſit in cor Iudę, hoc vtiq;, vt traderet eũ. Miſſio iſta ſpiritalis ſuggeſtio eſt, non fit per aurẽ, ſed per cogitationem; ac per hoc non corporaliter, ſed ſpiritaliter: neq; enim ſpiritale quod dicitur, ſemper in laude accipiendũ eſt: nouit

Roma. 10. — 1. Cor. 5. — Luc. 16. — Ioan. 15.

nouit Apoſtolus quædã ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, aduerſus quæ nobis colluctationem eſſe teſtatur: non autem eſſent maligna etiam ſpiritalia, ſi non eſſent etiam maligni ſpiritus. A ſpiritu enim ſpiritalia nominantur: ſed quomodo iſta fiant vt diabolicæ ſuggeſtiones immittantur, & humanis cogitationibus miſceantur, vt eas tãquam ſuas deputet homo, vnde ſcit homo? Nec dubitandum eſt etiã bonas ſuggeſtiones à bono ſpiritu ita latenter ac ſpiritaliter fieri: ſed intereſt, quibúsnam earum mens humana conſentiat, diuino auxilio vel deſerta per meritum, vel adiuta per gratiam. Factum ergo iam fuerat in corde Iudæ per immiſſionem diabolicam, vt traderet diſcipulus magiſtrum, ſed quem non didicerat deum: iam talis venerat ad conuiuium explorator paſtoris, inſidiator ſaluatoris, venditor redemptoris, iam talis venerat & videbatur, & tolerabatur, & ſe ignorari arbitrabatur: quia in eo qué volebat fallere, fallebatur: at ille iſto, in ipſo corde intus inſpecto, neſciente ſcienter vtebatur. *Sciens quia omnia dedit ei pater in manus.* Ergo & ipſum traditorem, nam ſi eum in manibus nõ haberet, non vtique illo vteretur vt vellet. Proinde iam traditor traditus erat ei, quem tradere cupiebat, atque ita malum tradẽdo faciebat, vt de illo tradito bonũ fieret quod neſciebat ſciebat enim dominus quid faceret pro amicis, qui patienter vtebatur inimicis: ac ſic omnia dederat pater in manus eius, & in vſum mala, & in effectũ bona. *Sciens etiam quia à deo exiit & ad deum vadit.* Nec deum cum inde exiret, nec nos deſerẽs cum rediret. Hæc ergo ſciens: *Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua, & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe: deinde miſit aquã in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorũ, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Debemus chariſſimi ſenſum Euãgeliſtę diligẽter attendere, locuturus quippe de tanta domini humilitate, prius celſitudinẽ eius voluit commendare. Ad hoc pertinet quod ait. ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiit, & ad deũ vadit. Cũ illi ergo omnia pater dediſſet in manus, ille diſcipulorũ nõ manus, ſed pedes lauit: & cũ ſe ſciret à deo exiſſe, & ad deum pergere, non domini dei, ſed hominis ſerui impleuit officiũ. Ad hoc autẽ pertinet quod etiam de traditore ipſius, quia iam talis venerat, qui nec ab illo ignorabatur, proloqui voluit, vt hoc quoq; ad maximum cumulum humilitatis accederet, quod etiã illi non dedignatus eſt pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in ſcelere. Quid autẽ mirũ

Ephe. 6.

ſi ſurrexit à cœna, & poſuit veſtimenta ſua, qui cum in forma
Philip. 2. Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit. Et quid mirũ ſi præcinxit ſe
linteo, qui formam ſerui accipiens habitu inuentus eſt vt homo? Quid mirum ſi miſit aquam in peluim, vnde lauaret pedes diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, quo immũditiam dilueret peccatorum? Quid mirum ſi linteo quo erat præcinctus, pedes quos lauerat terſit, qui carne qua erat indutus, Euangeliſtarum veſtigia confirmauit? Et linteo quidem vt ſe præcingeret, poſuit veſtimenta ſua quæ habebat. Vt autem formam ſerui acciperet quãdo ſemetipſum exinaniuit, non quod habebat depoſuit, ſed quod non habebat accepit. Crucifigendus ſanè ſuis expoliatus eſt veſtimentis, & mortuus inuolutus eſt linteis, & tota illa eius paſsio, noſtra purgatio eſt. Paſſurus igitur exitia, præmiſit obſequia non ſolum eis, pro quibus erat ſubiturus mortem, ſed etiam illi qui eum fuerat traditurus ad mortem. Tanta eſt quippe humanæ humilitatis vtilitas, vt eam ſuo commendaret exemplo etiam diuina ſublimitas, quia homo ſuperbus in æternum periret, niſi illum deus humilis inueniret: venit enim filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat. Perierat autem ſuperbiam deceptoris ſecutus, ergo humilitatem redemptoris ſequatur inuentus.

Ab eo quod ait, Venit ergo ad Simonem Petrum: & dicit ei Petrus, Domine tu lauas mihi pedes? Vſque ad id quod ait, Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.

Tractatus L V I.

CVm lauaret pedes diſcipulorũ dominus: *Venit ad Simonem Petrũ, & dicit ei Petrus: domine, tu mihi lauas pedes?* Quis enim nõ expaueſceret lauari ſibi pedes à dei filio? Quãuis itaque magnæ fuiſſet audaciæ contradicere ſeruum domino, hominẽ deo, tamen hoc Petrus facere maluit, quàm perpeti vt ſibi pedes lauarentur à domino & deo. Nec putare debemus hoc Petrum inter cæteros formidaſſe atque recuſaſſe, cum id alij ante ipſum libenter vel æquanimiter ſibi fieri permiſiſſent: facilius quippe ſic accipiuntur iſta verba Euangelij: quia cum dictum eſſet, Cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus: deinde ſubiunctum eſt, venit ergo ad Simonem Petrum, quaſi aliquibus iam lauiſſet, & poſt eos veniſſet ad primum: quis enim neſciat primũ Apoſtolorum eſſe beatiſſimum Petrum? Sed non ita intelligendũ
eſt, quod

eſt, quòd poſt aliquos ad illum venerit, ſed quòd ab illo cœperit: quando ergo pedes diſcipulorum lauare cœpit, venit ad eum à quo cœpit, id eſt, ad Petrum. Et tunc Petrus, quod etiã quilibet eorum expauiſſet, expauit atque ait: Domine, tu mihi lauas pedes? Tu mihi: quid eſt, tu? Quid eſt, mihi? Cogitanda ſunt potius quàm dicenda, ne forte quod ex his verbis aliquatenus dignum concipit anima, non explicet lingua. *Sed reſpondit Ieſus & dixit ei: quod ego facio, tu neſcis modo, ſcies autẽ poſtea.* Nec tamen ille dominici facti altitudine exterritus, permittit fieri, quod cur fieret ignorabat. ſed vſq; ad ſuos pedes humilem Chriſtum adhuc non vult videre, non poteſt ſuſtinere. *Non lauabis mihi*, inquit, *pedes in æternum.* Quid eſt, in æternum? Nunquam hoc feram, nunquam patiar, nunquam ſinam: hoc quippe in æternum non fit, quod nunquam fit. Tum ſaluator ægrum reluctantem de ipſius ſalutis periculo exterrens, *Si non lauero te*, inquit, *non habebis partem mecũ.* Ita dictum eſt, ſi nõ lauero te, cum de ſolis pedibus ageretur, quomodo dici aſſolet, calcas me, quãdo ſola planta calcatur. At ille amore & timore perturbatus, & plus expaueſcẽs Chriſtum ſibi negari, quàm vſq; ad ſuos pedes humiliari, *Domine*, ait *non tantum pedes meos, ſed & manus & caput.* Quando quidem ſic minaris, lauanda tibi membra mea, non ſolum tibi ima non ſubtraho, verumetiam prima ſubſterno. Ne mihi neges capiendam tecum partem, nullam tibi nego abluendã mei corporis partẽ. *Dicit ei Ieſus: qui lotus eſt, non habet opus niſi pedes lauare, ſed eſt mundus totus.* Hic moueatur fortaſſis quis & dicat: Immo ſi mundus eſt totus, quid ei opus eſt vel pedes lauare? Dominus autem nouerat quod dicebat, etiam ſi noſtra infirmitas eius ſecreta nõ penetrat: verumtamen quãtum nos erudire, & ex lege ſua docere dignatur, pro captu meo, ꝑ modulo meo, aliquid etiã ego de huius quæſtionis profunditate illo adiuuante reſpondeã, ac primum ipſam locutionẽ non ſibi eſſe cõtrariam facillime oſtendam: quis enim non ita rectiſſime loqui poſſit, mundus es totus præter pedes? Elegantius autẽ loquitur ſi dicit, mundus es totus niſi pedes, quod tãtundem valet: Hoc ergo ait dominus, Non habet opus niſi pedes lauare, ſed eſt mundus totus. Totus vtique præter pedes, vel niſi pedes quos habet opus lauare: ſed quid eſt hoc? Quid ſibi vult, quid hic neceſſariũ eſt, vt quæramus. Dominus dicit, veritas loquitur, quòd opus habeat pedes lauare etiam ille

qui lotus eſt. Quid fratres mei, quid putatis, niſi quia homo in ſancto quidem baptiſmo totus abluitur, non præter pedes, ſed totus omnino: veruntamen cum in rebus humanis poſtea viuitur, vtique terra calcatur, ipſi igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate non viuitur quaſi pedes ſunt, vbi ex humanis rebus afficimur, & ſic afficimur, vt ſi dixerimus, quia

1. Ioan. 1 peccatum non habemus, noſipſos decipiamus, & veritas in no

† al. ſit. bis nō eſt. † Quotidie igitur pedes lauat nobis, qui interpellat

Rom. 8 pro nobis: & quotidie nos opus habere vt pedes lauemus, id eſt, vias ſpiritalium greſſuum dirigamus, in ipſa oratione do

Matth. 6. minica cōfitemur, cum dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſi enim confiteamur, ſicut ſcriptum eſt, peccata noſtra, profecto ille qui lauit pedes diſcipulorum ſuorum. fidelis eſt & iuſtus qui dimittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate, id eſt, vſque ad pedes quibus conuerſamur in terra. Proinde eccleſia

Ephe. 5. quam mundat Chriſtus lauachro aquæ in verbo, non ſolum in illis eſt ſine macula & ruga, qui poſt lauachrum regenerationis continuo ex huius vitæ contagione tolluntur, nec calcant terrā vt opus habeant pedes lauare: verumetiā in iis quibus iſtam miſericordiam præbēs dominus, fecit eos de ſeculo iſto loris etiam pedibus emigrare. In his autem qui hic demorantur, etiā ſi munda ſit, quoniam iuſte viuunt, opus tamen habent pedes lauare, quoniā ſine peccato vtiq; non ſunt. Propter hoc dicit in cantico canticorū: Laui pedes meos, quomodo in-

Can. 5. quinabo illos? Dicitur enim hoc cum cogitur ad Chriſtum venire, & terram calcare conuenit. Alia quæſtio rurſus exoritur: nónne Chriſtus ſurſum eſt? nónne aſcendit in cœlum, & ſedet ad dexteram patris? nónne Apoſtolus ad nos clamat & dicit:

Col. 3 Si ergo reſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram? Quomodo ergo vt ad Chriſtum eamus, terram calcare compellimur, cū potius nobis ſurſum cor habendum ſit ad dominū, vt cum illo eſſe poſsimus? Videtis fratres hodierni temporis anguſtias iſtam coarctare quæſtionem. Quod & ſi vos forte minus videtis, ego vtcunque video quantæ diſputationis indigeat: vnde peto vt eam potius ſuſpendi, quàm vel negligentius vel anguſtius pertractari, non fraudata, ſed dilata expectatione patiamini. Aderit enim dominus qui nos debitores facit, vt faciat etiam redditores.

De

De eadem lectione. Tractatus LVII.

NOn immemor mei debiti, & iam reddendi tempus agnoſco. Donet vnde reddam, qui donauit vt debeam: donauit enim dilectionem, de qua dictum eſt: Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Donet etiam ſermonem quem video me debere dilectis: expectationem veſtram ad hoc nempe diſtuleram, vt explicarem ſicut poſſem, quemadmodum etiam per terram veniatur ad Chriſtum, cũ potius iubeamur quæ ſurſum ſunt quærere, non quæ ſuper terram. Surſum enim Chriſtus eſt ſedẽs ad dexterã patris: ſed profecto & hic eſt propter quod & Saulo in terra ſæuienti dicit: Saule Saule, quid me perſequeris? Vt autem hoc quærendum ſuſciperemus, id tractabatur quòd pedes dominus diſcipulis lauit, cum iam ipſi diſcipuli loti eſſent, nec opus haberent niſi pedes lauare: vbi viſum eſt intelligendum, quòd baptiſmo quidem homo totus abluitur, ſed dum iſto poſtea viuit in ſeculo, humanis affectibus terram velut pedibus calcans, ipſa ſcilicet conuerſatione vitæ huius cõtrahit vnde dicat, Dimitte nobis debita noſtra: ac ſic etiam inde mũdatur ab eo qui pedes lauit diſcipulis ſuis, nec deſinit interpellare pro nobis. Hinc occurrunt ex cantico canticorũ Eccleſiæ verba dicentis: Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Cum vellet ire & aperire ei qui venerat ad eam, & pulſauerat, ſibiq; aperiri popoſcerat, ille ſpecioſus forma præ filiis hominum. Hinc quæſtio nata eſt quam coarctare noluimus anguſtiis temporis, ideoq; diſtulimus, quo nam modo Eccleſia timeat inquinare pedes, dum pergit ad Chriſtum, quos baptiſmate lauerat Chriſti, ſic enim ait: Ego dormio, & cor meum vigilat, vox fratruelis mei pulſat ad ianuam: deinde dicit etiam ipſe: Aperi mihi ſoror mea, proxima mea, columba mea, perfecta mea, quia caput meum repletum eſt rore, & crines mei guttis noctis: & reſpondit illa, Exui me tunica mea, quomodo induar ea? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? O admirabile ſacramentum, ô grãde myſterium. Ergóne timet inquinare pedes veniendo ad eũ qui lauit ſuorum diſcipulorum pedes? Timet certe, quia per terram venit ad eum qui etiam in terra eſt, quia ſuos hic conſtitutos non deſerit: an non ipſe ait: Ecce ego vobiſcum ſuum vſque ad conſummationem ſeculi? an non ipſe ait: Videbitis cœlos apertos, & angelos dei aſcendentes & deſcendentes ad filium hominis? Si aſcendunt ad eum propterea quia ſurſum

Rom. 13. Coloſſ. 3. Act. 9. Matt. 6. Roma. 8. Canti. 5. Pſal. 44. Canti. 5. Matt. 28. Ioan. 1.

eſt, quomodo ad eum deſcendunt ſi etiam non hic eſt? Dicit ergo Eccleſia: Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? [In eis hoc dicit qui poſſunt omni fece mundati dicere, Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto, permanere autem in carne magis neceſſariũ propter vos.] In eis hoc dicit qui prædicant Chriſtum, & aperiunt illi oſtiũ vt habitet per fidẽ in cordibus hominum. In his hoc dicit cum deliberant, vtrum miniſteriũ tale ſuſcipiant, cui ſe minus idoneos exiſtimant, vt ſine culpa
1.Cor.9 impleant ne forte aliis prædicantes, ipſi reprobi fiant. Tutius enim veritas auditur quàm prædicatur. quoniã cum auditur, humilitas cuſtoditur: cum autẽ prædicatur, vix non ſurrepit cuiuis hominum quantulacunq; iactãtia, in qua vtiq; inqui-
Iacobi.1 nentur pedes Ergo apoſtolus Iacobus dixit: Sit omnis homo velox ad audiendũ tardus autẽ ad loquendum: dicit & alius
Pſal.50 homo dei. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata: hoc eſt, quod dixi: Cum veritas auditur,
Ioan.3. humilitas cuſtoditur: dicit & alius: Amicus autem ſponſi ſtat & audit eum, & gaudio gaudet propter vocẽ ſponſi. Fruamur auditu, ſine ſtrepitu nobis loquente intrinſecus veritate: quãquam etiam cum forinſecus inſonat per legentem per annunciantem, per prædicantem, per diſputantem, per præcipientem, per conſolantem, per exhortantem, per ipſum etiam cantantem atq; pſallentem: ipſi qui hæc agunt, inquinare pedes ſuos timeant, cum placere hominibus ſurrepente amore humanæ laudis affectant. Cæterum qui eos audit libenter & pie, non habet locũ iactandi ſe in laboribus alienis, & non inflatis oſsibus, ſed humiliatis, gaudio gaudet propter vocem dominicæ veritatis. Proinde in eis qui libenter & humiliter audire nouerunt, & vitam quietam in ſtudiis dulcibus & ſalubribus
Cant.5. agũt, catholica delicietur eccleſia & dicat: Ego dormio, & cor meum vigilat: Quid eſt, Ego dormio & cor meum vigilat: niſi, ita quieſco vt audiam? Ocium meum non impenditur nu-
Pſal.43. triendæ deſidiæ, ſed percipiendæ ſapientiæ: Ego dormio, &
Eccle.38, cor meum vigilat. vaco & video, quoniã tu es dominus, quia ſapientiam ſcribo in tempore ocij. & qui minoratur actu, ipſe percipiet eam. Ego dormio, & cor meũ vigilat: ego requieſco à negociosis actibus, & animus meus diuinis ſe intẽdit affectibus: ſed in iis qui iſto modo ſuauiter & humiliter requieſcũt, dũ ocioſe oblectatur eccleſia, ecce pulſat ille qui ait: Quę
Matt.10. dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure audi-

tis,

tis prædicate ſuper tecta. Vox ergo eius pulſat ad ianuam, & dicit, Aperi mihi ſoror mea, proxima mea, columba mea perfecta mea, quia caput meum repletum eſt rore, & crines mei guttis noctis: velut ſi diceret tu vacas, & contra me oſtiũ clauſum eſt, tu ſtudes ocio paucorũ, & abundãte iniquitate refrigeſcit charitas multorũ: nox quippe iniquitas eſt, ros vero eius & guttæ, hi ſunt qui frigeſcũt & cadunt, & faciũt refrigeſcere caput Chriſti hoc eſt, vt non ametur deus, caput enim Chriſti deus: ſed portantur in crinibus id eſt, in ſacramentis viſibilibus tolerãtur, ſed nequaquã interiora ſenſus attingũt. Pulſat ergo vt excutiat quietẽ ſanctis ocioſis, & clamat: Aperi mihi de ſanguine meo ſoror mea, de acceſſu meo proxima mea, de ſpiritu meo columba mea, de ſermone meo, quẽ plenius ex ocio didiciſti perfecta mea, aperi mihi, prædica me: ad eos quippe qui clauſerunt contra me, quomodo intrabo ſine aperiente? Quomodo enim audient ſine prædicante? Hinc fit vt etiã hi qui amant ociũ ſtudiorũ bonorum, & nolunt perpeti laborioſarũ moleſtias actionũ eo quòd minus idoneos ad hæc miniſtranda, & ſine reprehẽſione agẽda ſe ſentiunt, mallent, ſi fieri poſſet, ſanctos Apoſtolos & prædicatores veritatis antiquos excitari aduerſus abũdantiã iniquitatis, quia feruor friguit charitatis: ſed in eis qui iã de corpore exierunt, & carnis indumento expoliati ſunt, neque enim ab ea ſeparati ſunt, reſpondeat eccleſia Exui me tunica mea, quomodo induar ea? Recipietur quidẽ illa tunica, & in eis qui iam exuti ſunt, rurſus veſtietur carne eccleſia, non tamen nunc quando ferueſaciendi ſunt frigidi ſed tunc quãdo reſurrecturi ſunt mortui. Paſſa ergo difficultatẽ propter inopiã prædicatorũ, & recolẽs illa ſua membra ſana ſermonibus, ſancta moribus, ſed iã exuta corporibus, ingemit & dicit eccleſia: Exui me tunica mea, quomodo induar ea? Membra illa mea quæ Chriſto aperire euangelizando excellentiſsime potuerunt, quomodo ad corpora, quibus exuta ſunt, redire nũc poſſunt? Deinde reſpiciẽs ad eos qui prædicare, & populos acquirere ac regere, ac ſic Chriſto afferre vtcũq; poſſunt, ſed in his difficultatibus actionũ peccare metuũt: Laui inquit, pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quiſq; enim in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Et quis eſt perfectus? Quis eſt qui nõ offendit in tanta abundantia iniquitatis, tanto frigore charitatis? Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Quandoquidẽ lego & audio:

Cant. 5. *1. Cor. 11.* *Roma. 10.* *Cant. 5.* *Iacob. 3.*

nolite multi magiſtri fieri fratres, quoniam maius iudicium ſumitis? In multis enim offendimus omnes. Laui pedes meos, *Matth.6.* quomodo inquinabo eos? Sed ecce ſurgo & aperio, Chriſte laua nos: dimitte nobis debita noſtra, quoniam non eſt extincta charitas noſtra, quia & nos dimittimus debitoribus no- *Pſal.50.* ſtris. Quando te audimus, exultant tecũ in cœleſtibus oſſa humiliata. Sed quando te prædicamus, terrã calcamus vt tibi aperiamus: & ideo ſi reprehendimur, perturbamur: ſi laudamur, inflamur. Laua pedes noſtros antè mundatos, ſed cũ ad aperiẽdum tibi per terrã pergimus inquinatos. Hæc vobis hodie ſatis ſint dilectiſsimi: ſi quid ſecus quàm oportuit dicẽtes fortaſsis offendimus, vel laudibus veſtris immoderatius quã oportuit eleuati ſumus, impetrate mundationem pedibus noſtris, deo placentibus orationibus veſtris.

Ab eo quod dicit, Et vos mundi eſtis. ſed non omnes: vſque ad id quod ait, Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. *Tractatus.* LVIII.

IAm illa verba ſancti Euangelij, vbi dominus lauans pedes diſcipulis ſuis, ait, Qui lotus eſt ſemel, non habet neceſsitatem niſi pedes lauare, ſed eſt mundus totus: dilectioni veſtræ vt dominus donare dignatus eſt expoſuimus, nunc quod ſequitur videamus: *Et vos*, inquit, *mundi eſtis, ſed non omnes.* Hoc quid ſit ne quæreremus, ipſe Euangeliſta patefecit, adiungens: *Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum, propterea dixit, non eſtis mundi omnes.* Quid hoc apertius? Proinde ad ſequentia tranſeamus. *Poſtquam ergo lauit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua, cum recubuiſſet iterum dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?* Nũc eſt vt beato Petro reddatur illa promiſſio: dilatum enim fuerat, quando expaueſcenti & dicenti: non lauabis mihi pedes in æternum: reſponſum eſt ei, quod ego facio, tu neſcis modo, ſcies autem poſtea. Ecce eſt ipſum poſtea, iam tempus eſt vt dicatur, quod pauloante dilatum eſt. Memor itaque dominus ſe promiſiſſe iam dudum ſcientiam facti ſui tam inopinati, tam mirabilis, tam expaueſcendi, & niſi ipſe vehementer terruiſſet, nullo modo ſinendi, vt magiſter non tantum ipſorum, ſed angelorum, & dominus non tantum ipſorum, ſed rerum omnium, lauaret pedes diſcipulorum & ſeruorum ſuorum. Huius ergo tanti facti quoniam promiſerat ſciẽtiam, dicens, Scies autem poſtea, quid ſit, quod fecit docere nunc incipit: *Vos*, inquit, *vocatis me magiſter & domine,*

domine, & bene dicitis]: *ſum etenim.* Bene dicitis, quia verum dicitis ſum quippe quod dicitis. Homini præceptum eſt, Non te laudet os tuum, ſed laudet te os proximi tui. Periculoſum eſt enim ſibi placere, cui cauendum eſt ſuperbire. Ille autem qui ſuper omnia eſt, quantumcunque ſe laudet, non ſe extollit excelſus, nec poteſt recte dici arrogans Deus. Nobis namque expedit eum noſſe, non illi: nec eum quiſque cognoſcit, ſi non ſe indicet ipſe qui nouit: ſi ergo non ſe laudando quaſi arrogantiam vitare voluerit, nobis ſapientiam denegabit. Et magiſtrum quidem quòd ſe eſſe dicit, nemo reprehenderet, etiam qui eum nihil eſſe aliud quàm hominẽ crederet, quoniam id profitetur quod & ipſi homines in quibuslibet artibus vſqueadeo ſine arrogantia profitentur, vt profeſſores vocentur. Quòd vero dominum & ipſe ſe dicit diſcipulorum ſuorum, cum ſint illi etiam ſecundum ſeculum ingenui, quis ferat in homine? Sed Deus loquitur: nulla eſt hic elatio tantæ celſitudinis, nullum mendacium veritatis, nobis ſubiacere illi vtile eſt celſitudinis, nobis ſeruire vtile eſt veritati. Quod ſe dominum dicit non illi vitium eſt, ſed nobis beneficium. Cuiuſdam ſecularis authoris verba laudantur, quia dixit: cum omnis arrogantia odioſa eſt, tum illa ingenij & eloquentiæ multo moleſtiſsima: & tamen idem ipſe cum de ſua eloquentia loqueretur, dicerem, inquit, perfectam, ſi ita iudicarem, nec in veritate crimen arrogantiæ pertimeſcerem: ſi igitur ille homo eloquentiſsimus in veritate arrogantiam non timeret, quomodo arrogantiam ipſa veritas timet? Dicat ſe dominum qui dominus eſt, dicat ſe verum qui veritas eſt, ne non diſcam ego quod vtile eſt, dum tacet ille quod eſt. Beatiſsimus Paulus, nõ vtique vnigenitus Dei filius, ſed vnigeniti Dei filij ſeruus & Apoſtolus non veritas, ſed particeps veritatis, ait libere & conſtanter: Et ſi voluero gloriari, non ero inſipiens, veritatem enim dico. Neque enim in ſeipſo, ſed in ipſa veritate quæ ſuperior eſt ipſo, & humiliter & veraciter gloriaretur quoniam & ipſe præcepit, vt qui gloriatur, in domino glorietur. Itáne non timeret inſipientiam, ſi gloriari vellet amator ſapientiæ, & in gloria ſua timeret inſipientiam ipſa ſapientia? Non timuit arrogantiam qui dixit, In domino laudabitur anima mea: & in laude ſua timeret arrogantiã poteſtas domini, in qua laudatur anima ſerui? Vos, inquit, vocatis me magiſter & domine, & bene dicitis, ſum etenim. Ideo bene dicitis, quia

Prouerb. 27. *1. Cor. 12.* *2. Cor. 10.* *Pſal. 33.*

ſum

ſum:nam ſi non eſſem quod dicitis,male diceretis,etiam ſi me laudaretis. Quomodo ergo negaret veritas quod dicunt diſci puli veritatis? Quomodo quod dicunt qui didicerunt,negaret ipſe vnde didicerunt? Quomodo fons negat,quod bibēs prædicat? Quomodo lux occultat, quod videns indicat? *Si ergo,* inquit, *ego laui pedes veſtros dominus & magiſter, debetis & vos alter alterius lauare pedes. Exēplū enim dedi vobis, vt quē admodū ego feci vobis,& vos ita faciatis.* Hoc eſt beate Petre quod neſciebas, quādo fieri nō ſinebas. Hoc tibi poſtea ſciēdū promiſit,quando vt ſineres terruit te magiſter tuus & dominus tuus,lauās pedes tuos. Didicimus fratres humilitatem ab excelſo,faciamus inuicē humiles quod humiliter fecit excelſus. Magna eſt cōmendatio humilitatis,& faciunt ſibi hoc inui cem fratres etiā opere ipſo viſibili,cum ſe inuicē hoſpitio recipiūt: eſt enim apud pleroſque cōſuetudo huius humilitatis vſque ad factū,quo cernatur expreſſa: vnde & Apoſtolus cum

1.Timo.5. viduam bene meritam cōmendaret, Si hoſpitio, inquit, recipit,ſi ſanctorum pedes lauit. Et apud ſanctos vbicunque hæc conſuetudo non eſt,quod manu non faciunt,corde faciunt: ſi

Danie. 3. in illorum numero ſunt,quibus dicitur in Hymno beatorum trium puerorum, Benedicite ſancti & humiles corde domino: multo autem eſt melius & ſine controuerſia verius, vt etiam manibus fiat,nec dedignetur quod fecit Chriſtus,facere Chriſtianus:cum enim ad pedes,fratres,inclinatur corpus, etiam in corde ipſo vel excitatur,vel ſi iam inerat,cōfirmatur ipſius humilitatis affectus:ſed excepto iſto morali intellectu,ita nos huius dominici facti altitudinem cōmendaſſe meminimus, quòd lauando pedes iam lotorum atque mundorum diſcipulorum, ſignificauerit dominus propter humanos quibus in terra verſamur affectus,vt quantumlibet profecerimus in apprehenſione iuſtitiæ,ſciamus nos ſine peccato non eſſe,quod ſubinde abluit interpellando pro nobis, cum oramus patrem qui in cœlis eſt,vt debita noſtra dimittat nobis, ſicut &

Matt.6. nos dimittimus debitoribus noſtris. Quomodo ergo ad hunc intellectū poterit pertinere hoc quod ipſe poſtea docuit, vbi ſui facti expoſuit rationem,dicens, Si ego laui veſtros pedes dominus & magiſter, debetis & vos alter alterius lauare pedes:Exemplū enim dedi vobis,vt quēadmodum ego vobis feci,ita & vos faciatis. Nunquid dicere poſſumus quòd etiā frater fratrem à delicti poterit contagione mundare? Immo ve-

ro id etiam nos eſſe admonitos in huius dominici operis altitudine nouerimus, vt confeſsi inuicem delicta noſtra oremus pro nobis, ſicut & Chriſtus interpellat pro nobis. Audiamus *Roma. 8.* apoſtolum Iacobum, hoc ipſum euidentiſsime præcipientem *Iacobi 5.* & dicentem, Confitemini inuicem delicta veſtra & orate pro vobis, quia & hoc dominus nobis dedit exemplum: ſi enim ille qui vllum peccatum nec habet nec habuit nec habebit, orat pro peccatis noſtris, quanto magis nos inuicẽ pro peccatis noſtris orare debemus? Et ſi dimittit nobis ille cui non habemus quod dimittamus, quanto magis dimittere nobis debemus inuicem, qui ſine peccato hic viuere nõ valemus? quid enim videtur in hac altitudine ſacramenti dominus ſignificare cum dicit: Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis: niſi quod apertiſsime dicit Apoſtolus, Donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem *Coloſſ. 3.* habet querelam, ſicut & dominus donauit vobis, ita & vos inuicem? Itaque nobis delicta donemus, & pro noſtris delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo inuicem pedes noſtros lauemus. Noſtrum eſt donante ipſo miniſterium charitatis & humilitatis adhibere: illius eſt audire, ac nos ab omni peccatorum contaminatione mundare per Chriſtum, & in Chriſto, vt quod aliis etiam dimittimus, hoc eſt, in terra ſoluimus, ſoluatur & in cœlo.

Ab eo quod dicit, Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque Apoſtolus maior eo qui miſit illum: vſque ad id quod dicit, Qui autem me accipit, accipit illum qui miſit me.

Tractatus L I X.

AVdiuimus ſanctum euangelium, loquente domino atque dicente, *Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque Apoſtolus maior eo qui miſit illum: ſi hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.* Hoc ideo dixit, quia lauerat diſcipulorum pedes magiſter humilitatis, & verbo & exemplo: ſed poterimus ea quæ ſunt operoſius differenda, ipſo adiuuante differere, ſi non in eis quæ manifeſta ſunt immoremur. Cum ergo hæc dominus præmiſiſſet, adiunxit: *Non de omnibus vobis dico, ego ſcio quos elegerim, ſed vt impleatur ſcriptura: qui manducat panem meum, leuabit ſuper me calcaneum ſuum.* Hoc quid eſt aliud, niſi conculcabit me, notum eſt de quo lo- *Pſal. 40.* quatur, Iudas ille traditor eius attingitur. Ergo ipſum non elegerat, vnde ab eis quos elegit, iſto ſermone ſecernit. Quod ergo

ptionis audaciam, & in his verbis nolite quærere, quantam filij & Apoſtoli, tantam patris filiiq; diſtantiam. Ipſum filium audite potius dicentē, Ego & pater vnum ſumus. Vbi veritas vobis inter genitorē & vnigenitum nullam diſtantiæ ſuſpicionem reliquit, vbi gradus veſtros Chriſtus eligit, vbi ſcalas veſtras petra confregit: ſed hæreticorum calumnia refutata, quónam modo nos accepturi ſumus hæc dominica verba: qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit: ſi enim voluerimus intelligere ideo dictū, qui me accipit, accipit eum qui me miſit quòd vnius naturæ ſint pater & filius, conſequēs videbitur ex eorumdem verborum regula qua dictū eſt qui accipit ſi quem miſero, me accipit, vt vnius naturæ ſit filius & Apoſtolus. Poſſet quidem non inconuenienter & hoc intelligi, quoniam geminæ eſt ille gigas ſubſtantiæ, qui exultauit ad currendam viam: verbū enim caro factum eſt, hoc eſt, Deus homo factus eſt. Proinde ita dixiſſe poſſet videri, qui accipit ſi quem miſero, me accipit ſecūdum hominem: qui autem me ſecundum Deum accipit, accipit eum qui me miſit: ſed cum iſta dicebat, non ab illo naturæ vnitas: ſed in eo qui mittitur, mittentis cōmendabatur authoritas. Sic itaq; eum qui miſſus eſt vnuſquiſq; accipiat, vt in illo eū qui miſit attendat. Si ergo attēdas Chriſtū in Petro, inuenies diſcipuli præceptorem: ſi autem attendas patrē in filio, inuenies vnigeniti genitorem, ac ſic in eo qui miſſus eſt, ſine vllo accipis errore mittentem. Ea quæ ſequuntur in euāgelio non ſunt temporis breuitate coarctanda: & ideo ſermo ille fratres chariſsimi, velut ouium ſanctarum cibus, ſi ſufficit, ſalubriter capiatur: ſi exiguus eſt, deſiderabilius ruminetur.

Ioan. 10. *Pſal. 18.* *Ioan. 1.*

De eo quod dicit: Cum hæc dixiſſet Ieſus turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & dixit, Amen amen dico vobis quia vnus ex vobis tradet me: *Tractatus LX.*

NOn parua fratres ex Euangelio beati Ioannis nobis proponitur quæſtio, vbi ait *Cum hæc audiſſet Ieſus turbatus eſt in ſpiritu & proteſtatus eſt, & dixit, Amen amen dico vobis quia vnus ex vobis tradet me.* Hincne turbatus eſt Ieſus, non carne ſed ſpiritu, quia dicturus fuerat, vnus ex vobis tradet me? Nunquid nam illi hoc tunc primum venit in mentem, vel tunc primum ei ſubito reuelatum eſt eúmque repentina tanti mali nouitas turbauit? Nónne hinc pauloante loquebatur dicens: qui māducat meum panem, leuabit ſuper *Pſalm. 40.*

me calcaneum?Nónne etiam iam ſuperius dixerat:& vos mundi eſtis, ſed non omnes? Vbi euãgeliſta ſubiungit: ſciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum. quem iam & antè ſignificauerat dicens: Nónne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis

Ioan.6. diabolus eſt? Quid eſt ergo quòd nũc turbatus eſt ſpiritu, cum proteſtatus eſt & dixit, Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me? An quia eum iam fuerat expreſſurus, vt non lateret in cæteris. ſed diſcerneretur à cæteris, & ideo turbatus eſt ſpiritu? An quia ipſe traditor iam fuerat exiturus, vt Iudæos quibus dominus ab eo traderetur, adduceret, turbauit eum imminens paſsio,& periculũ proximum,& traditoris impendẽs manus, cuius fuerat præcognitus animus? tale quippe

Ioan.12. hoc eſt quòd Ieſus turbatus eſt ſpiritu: quale etiã illud quod ait, nunc anima mea turbata eſt:& quid dicam? Pater ſalua me ex hora hac, ſed propterea veni in horam hãc: ſicut ergo tunc eius anima turbata eſt hora propinquante paſſionis, ita etiam nunc exituro Iuda atque venturo, & propinquãte tantò ſcelere traditoris, turbatus eſt ſpiritu. Turbatus eſt ergo poteſtatem habens ponendi animam ſuam, & poteſtatem habens iterum ſumendi eam. Turbatur tam ingens poteſtas, turbatur petræ firmitas, an potius in eo noſtra turbatur infirmitas? Ita verò nihil indignũ credant ſerui de domino ſuo, ſed cognoſcant ſe membra in capite ſuo: qui mortuus eſt pro nobis, prius turbatus eſt idemipſe pro nobis: qui ergo poteſtate mortuus eſt, poteſtate turbatus eſt: qui transfigurauit corpus humilitatis

Philipp.3. noſtræ conforme corpori gloriæ ſuæ, transfigurarauit etiam in ſe affectum infirmitatis noſtræ compatiens nobis affectu animæ ſuę. Proinde quãdo turbatur magnus, fortis, certus, inuictus, non ei timeamus quaſi deficiat, non perit, ſed nos quęrit: nos inquam, nos omnino ſic quærit, noſipſos in illius perturbatione videamus vt quando turbamur, non deſperatione pereamus: quando turbatur qui non turbaretur niſi volens, eum conſolatur qui turbatur & nolens. Pereant argumenta Philoſophorum qui negant in ſapientem cadere perturbatio-

1 Cor.1. nes animorum. Stultam fecit deus ſapientiam huius mundi:

Pſal. 93. Et dominus nouit cogitationes hominũ quoniam vanæ ſunt. Turbetur planè animus Chriſtianus non miſeria, ſed miſericordia: timeat ne pereant homines Chriſto, contriſtetur cum perit aliquis Chriſto: cõcupiſcat acquirere homines Chriſto, lætetur cũ acquirũtur homines Chriſto: timeat ne ſibi pereat

& Chri

Chriſto, contriſtetur peregrinari ſe à Chriſto: concupiſcat regnare cum Chriſto, lætetur dum ſperet ſe regnaturū eſſe cum Chriſto: iſtæ ſunt certe quatuor quas perturbationes vocant, timor & triſtitia, amor & lætitia, habeant eas iuſtis de cauſis animi Chriſtiani, nec philoſophorum Stoicorū, vel quorumcunque ſimilium conſentiatur errori, qui profecto quemadmodum vanitatem exiſtimant veritatem, ſic ſtuporem deputant ſanitatem, ignorantes ſic hominis animum, quemadmodum corporis mēbrū deſperatius ęgrotare, quando & doloris amiſerit ſenſum: ſed dicit aliquis, nunquid aliquid animus Chriſtiani debet etiā morte impēdente turbari? Vbi eſt enim quod ait Apoſtolus, Concupiſcentiam ſe habere diſſolui & eſſe cum Chriſto: ſi illud quod concupiſcit, poteſt eum turbare cum venerit? Facile eſt quidem iſtis ad hæc reſpondere, qui & ipſam lætitiam perturbationem vocant. Quid ſi enim propterea morte imminente turbatur, qui à morte imminēte lætatur? Sed hoc, inquiunt, gaudium, non lætitia nominanda eſt: quid eſt hoc, niſi eaſdem res ſentire, & rerum nomina velle mutare? Verum nos ſacris literis accommodemus auditum, & ſecundum ipſas potius iſtam quæſtionem domino adiuuante ſoluamus. Nec quoniam ſcriptum eſt, cum hæc dixiſſet Ieſus turbatus eſt ſpiritu, dicamus eum lętitia fuiſſe turbatum, ne verbis ſuis nos ipſe conuincat vbi dicit, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Tale aliquid etiam hic intelligendum eſt, quando ſuo traditore iam tunc ſolo exituro, & cum ſuis ſociis continuo redituro Ieſus turbatus eſt ſpiritu: firmiſſimi quidē ſunt Chriſtiani ſi qui ſunt, qui nequaquam morte imminente turbantur ſed nunquid Chriſto firmiores? Quis hoc inſaniſſimus dixerit? Quid eſt ergo quòd ille turbatus eſt, niſi quia infirmus in ſuo corpore, hoc eſt in ſua eccleſia ſuæ infirmitatis voluntaria ſimilitudine conſolatus eſt, vt ſi qui ſuorū adhuc morte imminente turbantur, in ſpiritu ipſum intueantur, ne hoc ipſo ſe putantes reprobos, peiore deſperationis morte ſorbeantur. Quantum itaque bònum de participatione diuinitatis eius expectare & ſperare debemus, cuius nos & perturbatio tranquillat, & infirmitas firmat: ſiue ergo iſto loco propter ipſum Iudam pereuntem miſerando turbatus eſt, ſiue ſua morte propinquante turbatus eſt, non eſt tamen vllo modo dubitandum, non eum animi infirmitate, ſed poteſtate turbatum, ne nobis deſperatio ſalutis oriatur, quando non

Philip. 1.

Matt. 26

poteſtate,ſed infirmitate turbamur. Carnis quippe ille gerebat infirmitatē,quæ infirmitas reſurrectione conſumpta eſt: ſed quia non ſolum homo,verumetiam deus erat,ineffabili diſtantia vniuerſum genus humanum animi fortitudine ſuperabat: non ergo aliquo eſt cogēte turbatus.ſed turbauit ſemetipſum, quod de illo euidenter expreſſum eſt quando Lazarum ſuſcitauit: nam ibi ſcriptum eſt, quòd turbauerit ſemetipſum, vt hoc intelligatur,& vbi non ſcriptum legitur,& tamen eum legitur fuiſſe turbatum,affectum quippe humanum quando oportuit in ſe indicauit,in ſeipſo poteſtatem commouit, qui hominem poteſtate ſuſcepit.

De eo quod ait, Aſpiciebant ergo ad inuicem diſcipuli hæſitantes de quo diceret: & ſque ad id, Et cum intinxiſſet panem, dedit Iuda Simonis Iſcariotæ. & poſt panem intinctum introiuit in illum ſatanas. *Tractatus* L X I.

HOc euāgelij capitulū fratres, ita nobis exponendum in hac lectione propoſitū eſt, vt iam etiā de traditore domini per panē tinctum eiq; porrectum ſatis euidenter expreſſo aliquid dicere debeamus. Et de illo quidē, ꝙ cum iam demonſtraturus Ieſus turbatus eſt ſpiritu, præterito ſermone differui:ſed fortaſſis quod ibi non dixi, etiam hoc nobis dominus

Matt. 13. ſignificare ſua perturbatione dignatus eſt, ꝙ ſcilicet falſos fratres,& dominici agri illa zizania,ita neceſſe eſt vſq; ad meſſis tempus inter frumenta tolerari. vt quando ex eis aliqua ſeparari etiam ante meſſem vrgens cauſa compellit, fieri hoc ſine Eccleſię perturbatione non poſſit,Hanc perturbatione ſanctorum ſuorū per ſchiſmaticos futuram,quodammodo prænuncians dominus præfigurauit in ſeipſo, cū exituro inde homine malo,& cōmixtionem frumenti, in qua diu fuerat toleratus, ſeparatione apertiſſima relicturo,turbatus eſt non carne, ſed ſpiritu. Spiritales enim eius in huiuſmodi ſcandalis non peruerſitate,ſed charitate turbantur, ne forte in ſeparatione aliquorum zizaniorum ſimul aliquod eradicetur & triticū. Turbatus itaque eſt Ieſus ſpiritu,& proteſtatus eſt, & dixit: Amen amen dico vobis quia vnus ex vobis tradet me. Vnus ex vobis, vnus numero,non merito:vnus ſpecie,nō virtute: commixtione corporali,non vinculo ſpiritali:carnis adiunctione,nō cordis ſocius vnitate. Proinde non qui ex vobis eſt,ſed qui ex vobis exiturus eſt:nam quomodo erit verum quod proteſtatus eſt dominus & dixit, vnus ex vobis, ſi verū eſt quod ait idem

ipſi

ipſe in Epiſtola ſua, cuius eſt hoc Euangelium, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum? Non erat igitur ex illis Iudas, manſiſſet enim cum illis, ſi eſſet ex illis. Quid eſt ergo, vnus ex vobis tradet me: niſi, vnus ex vobis exiturus eſt qui me tradet? Quia & ille qui ait, Si fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum: iam dixerat, ex nobis exierunt: ac per hoc vtrumque verũ eſt, & ex nobis & non ex nobis: ſecundũ aliud ex nobis, ſecundũ aliud non ex nobis: ſecundum communionem ſacramentorũ ex nobis, ſecundum ſuorum proprietatem criminum non ex nobis. *Aſpiciebant ergo adinuicem diſcipuli hæſitantes de quo diceret.* Sic quippe in eis erat erga magiſtrum ſuum pia charitas, vt tamen eos humana alterum de altero ſtimularet infirmitas. Nota quidem ſibi erat cuiuſque conſcientia, verumtamen quia proximi erat ignota, ita ſibi ſingulus quiſque erat certus, vt incerti eſſent & in cæteris ſinguli, & in ſingulis cæteri. *Erat ergo recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quẽ diligebat Ieſus.* Quid dixerit, in ſinu, pauloport ait, vbi dicit ſupra pect⁹ Ieſu, ipſe eſt Ioannes cuius eſt hoc Euangelium, ſicut poſtea manifeſtat. Erat enim eorum hæc conſuetudo qui ſacras literas nobis miniſtrauerunt, vt quando ab aliquo eorum diuina narrabatur hiſtoria, cum ad ſeipſum veniret, tanquam de alio loquitur, & ſic ſe insereret ordini narrationis ſuæ, tanquam rerum geſtarum ſcriptor, non tanquam ſuiipſius predicator: nam & hoc ſanctus Matthæus fecit, qui cũ in textu narrationis ſuæ veniſſet ad ſeipſum, vidit, inquit, in telonio ſedentem quendam publicanum nomine Matthæum, & ait illi, Sequere me: nõ ait, vidit me, & dixit mihi, hoc fecit & beatus Moyſes, ita de ſeipſo tanquã de alio cuncta narrauit, & ait, dixit dominus ad Moyſem: inuſitatius Apoſtolus Paulus, nõ in hiſtoria, vbi rerum geſtarum ſuſcipitur explicanda narratio, ſed in Epiſtola hoc fecit: nã vtiq; de ſeipſo ait, Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, deus ſcit, raptum huiuſmodi vſque in tertium cœlum. Quocirca quod etiam hic beatus Euangeliſta non ait, Erã recumbens in ſinu Ieſu: ſed ait erat recumbens vnus ex diſcipulis: noſtrorum authorũ conſuetudinem agnoſcamus potius q̃ meremur. Quid enim deperit veritati, quando & res ipſa dicitur, & modo quodã dicendi iactantia deuitatur? Hoc quippe narrabat, quod ad eius laudem maximam pertinebat. Quid

[Margin notes: 1. Ioan. 2. — Matt. 9. — Cor. 12.]

eſt autem, quem diligebat Ieſus? quaſi alios non diligeret, de quibus idem ipſe Ioannes ſuperius ait: In finem dilexit eos: & ipſe dominus. Maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et quis enumerat omnia diuinarum teſtimonia paginarum, quibus dominus Ieſus, non illius neque eorum qui tunc erant tantum, ſed etiã poſt futurorum membrorum ſuorum, & totius Eccleſiæ ſuæ dilector oſtenditur? Sed profecto latet hic aliquid & pertinet ad ſignum, in quo recumbebat qui iſta dicebat: per ſinum quippe quid ſignificatur aliud quàm ſecretum? Sed alius eſt opportunior locus, vbi nobis dominus aliquid donet de hoc ſecreto quantum ſufficiat dicere. *Innuit ergo Simon Petrus, & dicit ei,* Notanda locutio eſt, dici aliquid non ſonando, ſed tantummodo innuendo: innuit, inquit, & dicit, vtique innuendo dicit: ſi enim cogitando aliquid dicitur, ſicut ſcriptura loquitur, dixerunt apud ſemetipſos, quanto magis innuendo, vbi iam foras qualibuſcunque ſignis promitur quod fuerat corde conceptum. Quid ergo dixit innuẽdo? quid niſi quod ſequitur? *Quis eſt de quo dicit?* Hæc verba Petrus innuit: quia non ſono vocis, ſed motu corporis dixit. *Itaque cum recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu,* Hic eſt vtique pectoris ſinus, ſapientiæ ſecretum. *Dicit ei, domine quis eſt: reſpondit Ieſus, ille eſt cui ego intinctum panem porrexero: & cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ: & poſt panem, tunc introiuit in illum ſatanas.* Expreſſus eſt traditor, nudatæ ſunt latebræ tenebrarum: bonũ eſt quod accepit, ſed malo ſuo accepit: quia male bonum malus accepit. Verum de iſto pane tincto qui porrectus eſt ficto, & de his quæ ſequuntur, multa dicenda ſunt, quibus neceſſarium eſt plus temporis, quàm nunc habemus iam in iſtius fine ſermonis.

Ioan. 13.

Sapien. 2.

De eo quod ait, dicit ei Ieſus, Quod facis fac citius: vſque ad id quod ait, Cum ergo exiſſet, dicit Ieſus, Nunc clarificatus eſt filius hominis. *Tractatus LXII.*

SCio fratres chariſſimi moueri poſſe nonnullos, ſiue pios vt requirant ſiue impios vt reprehendant, quòd poſteaquã panem tinctum traditori ſuo dominus dedit, intrauit in illum ſatanas: ſic enim ſcriptum eſt, Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ, & poſt panem tunc introiuit in illum ſatanas: dicunt enim, Itáne hoc meruit panis Chriſti porrectus de menſa Chriſti, vt poſt illum intraret in eius diſcipulum

pulum

pulum ſatanas? Quibus reſpondemus hinc nos potius doceri, quàm ſit cauendum male accipere bonum: multũ quippe intereſt, non quid accipiat ſed quis accipiat, nec quale ſit quod datur, ſed qualis ſit ipſe cui datur: nam & bona obſunt, & mala proſunt, ſicut fuerint quibus dantur. Peccatum, inquit Apoſtolus, vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem: ecce per bonum factum eſt malum, dum male accipitur bonum: itémque ipſe ait, In magnitudine reuelationum mearum ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ qui me colaphizet, ꝓpter quod ter dominũ rogaui, vt auferret eum à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur: ecce per malum factum eſt bonum, dum bene accipitur malum. Quid ergo miraris ſi datus eſt Iudæ panis Chriſti, per quem mãciparetur diabolo, cum videas econtrario datum Paulo angelum diaboli, per quem perficeretur in Chriſto: ita & malo bonum obfuit, & malum bono profuit: recordamini vnde ſit ſcriptũ, Quicumque manducauerit panẽ, aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. Et de his erat ſermo cum hoc Apoſtolus diceret, qui domini corpus velut alium cibum quemlibet indiſcrete negligentérque ſumebant: hic ergo ſi corripitur qui non diiudicat, hoc eſt, non diſcernit à cæteris cibis dominicum corpus, quomodo non damnatur qui ad eius menſam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehenſione tangitur negligentia conuiuantis, qua pœna percutitur venditor inuitantis? Quid erat autem panis traditori datus, niſi demonſtratio cuius gratiæ fuiſſet ingratus? Intrauit autem ſatanas poſt hunc panem in domini traditorem, vt ſibi iam traditum plenius poſſideret, in quem prius intrauerat vt deciperet: neque enim non in illo erat quando perrexit ad Iudæos, & de precio tradendi dominũ pactus eſt, cum hoc apertiſſime Lucas Euangeliſta teſtetur, & dicat, Intrauit autem ſatanas in Iudam, qui cognominabatur Iſcariotes, vnũ de duodecim, & abiit & locutus eſt cum principibus ſacerdotum: ecce vbi oſtẽditur quòd iam intrauerat ſatanas in Iudam. Prius ergo intrauerat immittendo in cor eius cogitationem qua traderet Chriſtum: talis enim iam venerat ad cœnandum, nunc autem poſt panem intrauit in eum, non ad hoc vt alienũ tentaret, ſed vt proprium poſſideret: non autem, vt putant quidã negligenter legentes, tunc Iudas Chriſti corpus accepit: intel-

Roma. 7.

2. Cor. 12.

1. Cor. 11.

Luca, 22.

ligēdū eſt enim, quòd iam omnibus eis diſtribuerat dominus ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, vbi & ipſe Iudas erat, ſicut ſanctus Lucas euidentiſſime narrat: ac deinde ad hoc ventum eſt, vbi ſecundum narrationem Ioannis, apertiſſime dominus per bucellam tinctam atque porrectam ſuum exprimit traditoré, fortaſſis per panis tinctioné illius ſignificans fictionem: non enim omnia quæ tinguntur, abluuntur, ſed vt inficiantur non nulla tinguntur: ſi autem bonum aliquid hic ſignificat tinctio, eidem bono ingratum non immerito eſt ſecuta damnatio. Adhuc tamen Iudæ poſſeſſio, non à domino ſed à diabolo, cum homini ingrato intraſſet panis in ventré, hoſtis in mentem: adhuc, inquam, tanti mali iam corde concepti, plenus reſtabat effectus, cuius iam præceſſerat damnandus affectus: itaque cum dominus panis viuus panem mortuo tradidiſſet, & panem tradendo panis traditorem oſtédiſſet, *Quod facis*, inquit, *fac citius*. Non precepit facinus, ſed predixit Iudæ malum, nobis bonum. Quid enim Iudæ peius, & quid nobis melius quàm traditus Chriſtus ab illo, aduerſus illum, pro nobis preter illum? Quod facis fac citius: ô verbum libentius parati ad paſsionem, quàm irati ad vindictā, ô verbum non tam pœnam exprimens véditoris, quàm mercem ſignificans redéptoris: dixit enim, quod facis fac citius: non tam in perniciem perfidi ſæuiendo, quā ad ſaluté fidelium feſtinando, quia traditus eſt propter delicta noſtra, & dilexit Eccleſiā, & ſemetipſum tradidit pro ea: vnde & de ſeipſo dicit Apoſtolus, Qui dilexit me & tradidit ſeipſum pro me: niſi ergo ſe traderet Chriſtus, nemo traderet Chriſtum: quid habet Iudas niſi peccatum? neque enim in tradendo Chriſto ſalutem noſtrā cogitauit, propter quam traditus eſt Chriſtus, ſed cogitauit pecuniæ lucrū, & inuenit animæ detrimentum: accepit mercedem quam voluit, ſed nolenti eſt data quam meruit: tradidit Iudas Chriſtum, tradidit Chriſtus ſeipſum: ille agebat negocium ſuæ venditionis, iſte noſtræ redemptionis. Quod facis fac citius, non quia tu potes, ſed quia hoc vult qui omnia poteſt. *Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentium, ad quid dixerit ei: quidam enim putabant quia loculos habebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus, eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis vt aliquid daret.* Habebat ergo & dominus loculos, & à fidelibus oblata conſeruās, & ſuorū neceſſitatibus & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primū eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta, vbi intelli-

Roma. 4.
Ephe. 5.
Galat. 2.

a.q.t. habebat.

ligeremus quod præcepit non cogitandum eſſe de craſtino, nõ ad hoc fuiſſe præceptũ, vt nihil pecuniæ ſeruetur à ſanctis, ſed ne deo pro iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorẽ iuſtitia deſeratur, nam & apoſtolus in poſterum præuidẽs, ait, Si quis fidelis habet viduas, ſufficienter tribuat eis, vt nõ grauetur eccleſia, quo veris viduis ſufficere poſsit. *Cum ergo accepiſſet ille bucellã exiit continuo. Erat autem nox*, & ipſe qui exiuit erat nox. *Cum ergo exiſſet* nox, *ait Ieſus: Nunc clarificatus eſt filius hominis.* Dies ergo diei eructauit verbũ, id eſt, Chriſtus diſcipulis fidelibus, vt audirent eũ & amarent ſequẽdo: & nox nocti annunciauit ſcientiam, id eſt, Iudas Iudæis infidelibus, vt venirent ad eum, & apprehenderent perſequendo: ſed iam hinc in ſermone domini, qui factus eſt ad pios antequam teneretur ab impiis intentior flagitatur auditor, & ideo eum præcipitare non debet, ſed differre potius diſputator. *1. Tim. 5.* *Pſal. 44.*

De eo quod dicit, Si deus clarificatus eſt in eo, & deus clarificabit eum in ſemetipſo. & continuo clarificabit eum.

Tractatus LXIII.

INtendamus mentis obtuitu, & adiuuante domino deum requiramus: diuini cantici vox eſt, Quærite deum & viuet anima veſtra: quæramus inueniendum, quæramus inuentum: vt inueniendus quæratur, occultus eſt, vt inuentus quæratur, immenſus eſt: vnde alibi dicitur, Quærite faciem eius ſemper. Satiat enim quærentem inquantum capit, & inuenientem capaciorem facit, vt rurſus quærat implere, vbi plus capere cœperit: non ergo ita dictum eſt, Quærite faciem eius ſemper: quemadmodum de quibuſdam, Semper diſcentes, & ad ſcientiam veritatis nunquam peruenientes: ſed potius ſicut ille ait, Cum conſummauerit homo, tunc incipit, donec ad illam vitam veniamus, vbi ſic impleamur, vt capaciores non efficiamur, quia ita perfecti erimus, vt iam non proficiamus: tunc enim oſtendetur nobis quod ſufficit nobis. Hic autem ſemper quæramus, & fructus inuentionis non ſit finis inquiſitionis: neque enim propterea non ſemper, quia hic tantum, ſed ideo hic ſemper dicimus eſſe quærendum, ne aliquando hic putemus ab inquiſitione ceſſandum: nam & de quibus dictum eſt, Semper diſcentes, & ad veritatis ſcientiam nunquam peruenientes: hic ſunt vtique ſemper diſcentes. Cum vero de hac vita exierint, iam non erũt diſcentes: ſed erroris ſui mercedem accipientes: ſic enim dictum *Pſal. 68.* *Pſal. 104.* *2. Tim. 3.* *Eccle. 18.*

eſt, Semper diſcentes, & ad veritatis ſcientiam nunquam peruenientes: tanquam diceretur, Semper ambulantes, & nunquam ad viā peruenićtes. Nos autem ſemper ambulemus in via, donec eò veniamus, quò ducit via, nuſquā in ea remaneamus, donec perducat vbi maneamus: atq; ita & quærēdo tendimus, & inueniendo ad aliquid peruenimus, & ad id quod reſtat quærendo & inueniendo tranſimus, quouſq; ibi ſiat finis quærēdi, vbi perfectioni non ſupereſt intentio proficiēdi. Hæc prælocutio dilectiſsimi, intentā fecerit charitatē veſtram ad iſtum domini ſermonem, quem ad diſcipulos habuit ante paſsionem: profundus eſt enim, & vtique vbi multū laboraturus eſt diſputator, non remiſſus debet eſſe auditor. Quid ergo ait dominus poſteaquā Iudas exiit, vt citius faceret quod erat facturus, hoc eſt, dominū traditurus? Quid ait dies, cum exiſſet nox? Quid ait redēptor, cū exiſſet venditor? *Nunc*, inquit, *clarificatus eſt filius hominis*. Quare nunc? Nunquid quia exiit qui tradit, quia imminent qui teneant & occidant? Lane nunc clarificatus eſt. quia prope eſt vt humilietur amplius, cui iam impendit vt alligetur, vt iudicetur, vt condēnetur, vt irrideatur, vt crucifigatur, vt interimatur? Hæc ne eſt clarificatio, an potius humiliatio? Nónne quādo miracula faciebat, ait tamen

Ioan. 7. de illo iſte ipſe Ioānes: Spiritus nō erat datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus? Tunc ergo nōdum erat glorificatus cū mortuos ſuſcitaret, & nunc eſt glorificatus cum mortuis propinquaret? nondū erat glorificatus faciēs diuina, & glorificatus eſt paſſurus humana? Mirū, ſi hoc deus ille magiſter ſignificabat, & docebat his verbis: altius eſt perſcrutandū altiſsimi dictū, qui ſe aliquātū manifeſtat vt inueniamus, & iterū occultat vt inquiramus. & de inuentis ad inuenienda tanquā paſsibus innitamur: video hic aliquid quod præfiguret magnum aliquid: exiit Iudas, & clarificatus eſt Ieſus: exiit filius perditionis, & clarificatus eſt filius hominis: ille quippe exierat propter quem dictū erat eis, Et vos mundi eſtis, ſed non omnes: exeunte itaq; immundo, omnes mundi remāſerunt, & cū ſuo mundatore manſerūt: tale aliquid erit cū victus à Chriſto trāſierit hic mundus, & nemo in populo Chriſti remanebit immūdus, cū zizaniis à tritico ſeparatis, iuſti fulgebūt ſicut ſol in

Matt. 13. regno patris eorū. Hoc futurū præuidens dominus, & nunc ſignificatum eſſe conteſtans, diſcedēte Iuda tanquā zizaniis ſeparatis, remanētibus tanquā tritico Apoſtolis ſanctis: Nunc,

inquit,

inquit, clarificatus eſt filius hominis: tanquam diceret, ecce in illa clarificatione mea quid erit, vbi malorum nullus erit, vbi bonorum nullus perit? Sic autem non eſt dictum, nunc ſignificata eſt clarificatio filij hominis: ſed dictum eſt, nunc clarificatus eſt filius hominis: quemadmodum non eſt dictum, petra ſignificabat Chriſtum, ſed petra erat Chriſtus: nec dictum *1. Corin. 10* eſt, bonum ſemen ſignificabat filios regni, aut zizania ſignificabat filios maligni: ſed dictum eſt. Bonum ſemen hi ſunt filij *Matth. 3.* regni, zizania autem filij maligni. Sicut ergo ſolet loqui ſcriptura res ſignificantes, tanquam illas quæ ſignificantur appellans, ita locutus eſt dominus dicẽs, Nunc clarificatus eſt filius hominis poſteaquàm ſeparato inde nequiſsimo, & ſecum remanentibus ſanctis ſignificata eſt glorificatio eius, quando ſeparatis iniquis manebit in æternitate cum ſanctis: cum autem dixiſſet, nunc clarificatus eſt filius hominis, adiunxit, *Et deus clarificatus eſt in eo.* Ipſa eſt enim clarificatio filij hominis, vt deus clarificetur in eo: ſi enim nõ ipſe in ſeipſo, ſed deus in illo clarificatus, tunc illũ deus in ſe clarificat: denique tanquã iſta exponemus, adiungit & dicit, *Si deus clarificatus eſt in eo,* *Ioan. 6.* *Et deus clarificauit eum in ſemetipſo.* hoc eſt, ſi deus clarificatus eſt in eo, quia non venit facere voluntatẽ ſuã, ſed voluntatem eius qui miſit illum; & deus clarificauit eum in ſemetipſo, vt natura humana in qua eſt filius hominis, quæ à verbo æterno ſuſcepta eſt, & iam immortali æternitate dominetur. *Et continuo* inquit *clarificabit eum*, reſurrectionem, ſcilicet ſuam, non ſicut noſtram in fine ſeculi, ſed continuo futuram hac atteſtatione prædicens. Ipſa eſt enim clarificatio de qua Euangeliſta iam dixerat, quod pauloante commemoraui, quia propterea nondum ſpiritus datus erat vllo nouo modo in eis, quibus fuerat eo modo poſt reſurrectionem credentibus dandus, quia Ieſus nondum fuerat clarificatus, id eſt, nondum fuerat mortalitas immortalitate veſtita, & in æternam virtutem temporalis infirmitas commutata. Poteſt & de iſta clarificatione dictum videri, nunc clarificatus eſt filius hominis, vt quod ait nunc, non ad imminentem paſsionem, ſed ad vicinam reſurrectionem pertinere credatur, tanquam fuerit factum quod erat tam proxime iam futurum. Hodie dilectioni veſtræ iſta ſufficiant, cum donauerit dominus, de conſequentibus poſtea differemus.

eſt, Semper diſcentes, & ad veritatis ſcientiam nunquam peruenientes: tanquam diceretur, Semper ambulantes, & nunquam ad viā peruenietes. Nos autem ſemper ambulemus in via, donec eò veniamus, quò ducit via, nuſquā in ea remaneamus, donec perducat vbi maneamus: atq; ita & quærēdo tendimus, & inueniendo ad aliquid peruenimus, & ad idquod reſtat quærendo & inueniendo tranſimus, quouſq; ibi ſit finis quærēdi, vbi perfectioni non ſupereſt intentio proficiēdi. Hæc prælocutio dilectiſsimi, intentā fecerit charitatē veſtram ad iſtum domini ſermonem, quem ad diſcipulos habuit ante paſsionem: profundus eſt enim, & vtique vbi multū laboraturus eſt diſputator, non remiſſus debet eſſe auditor. Quid ergo ait dominus poſteaquā Iudas exiit, vt citius faceret quod erat facturus, hoc eſt, dominū traditurus? Quid ait dies, cum exiſſet nox? Quid ait redēptor, cū exiſſet venditor? *Nunc*, inquit, *clarificatus eſt filius hominis*. Quare nunc? Nunquidquia exiit qui tradit, quia imminent qui teneant & occidant? Sane nunc clarificatus eſt, quia prope eſt vt humilietur amplius, cui iam impendit vt alligetur, vt iudicetur, vt condēnetur, vt irrideatur, vt crucifigatur, vt interimatur? Hæc ne eſt clarificatio, an potius humiliatio? Nónne quādo miracula faciebat, ait tamen

Ioan. 7. de illo iſte ipſe Ioānes; Spiritus nō erat datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus? Tunc ergo nōdum erat glorificatus, cū mortuos ſuſcitaret, & nunc eſt glorificatus cum mortuis propinquaret? nondū erat glorificatus faciēs diuina, & glorificatus eſt paſſurus humana? Mirū, ſi hoc deus ille magiſter ſignificabat, & docebat his verbis: altius eſt perſcrutandū altiſsimi dictū, qui ſe aliquātū manifeſtat vt inueniamus, & iterū occultat vt inquiramus. & de inuentis ad inuenienda tanquā paſsibus innitamur: video hic aliquid quod præfiguret magnum aliquid: exiit Iudas, & clarificatus eſt Ieſus: exiit filius perditionis, & clarificatus eſt filius hominis: ille quippe exierat propter quem dictū erat eis, Et vos mundi eſtis, ſed non omnes: exeunte itaq; immundo, omnes mundi remāſerunt, & cū ſuo mundatore manſerūt: tale aliquid erit cū victus à Chriſto trāſierit hic mundus, & nemo in populo Chriſti remanebit immūdus. cū zizaniis à tritico ſeparatis, iuſti fulgebūt ſicut ſol in

Matt. 13. regno patris eorū. Hoc futurū præuidens dominus, & nunc ſignificatum eſſe conteſtans, diſcedēte Iuda tanquā zizaniis ſeparatis, remanētibus tanquā tritico Apoſtolis ſanctis: Nunc, inquit,

inquit, clarificatus eſt filius hominis: tanquam diceret, ecce in illa clarificatione mea quid erit, vbi malorum nullus erit, vbi bonorum nullus perit? Sic autem non eſt dictum, nunc ſignificata eſt clarificatio filij hominis: ſed dictum eſt, nunc clarificatus eſt filius hominis: quemadmodum non eſt dictum, petra ſignificabat Chriſtum, ſed petra erat Chriſtus: nec dictum eſt, bonum ſemen ſignificabat filios regni, aut zizania ſignificabat filios maligni: ſed dictum eſt. Bonum ſemen hi ſunt filij regni, zizania autem filij maligni. Sicut ergo ſolet loqui ſcriptura res ſignificantes, tanquam illas quæ ſignificantur appellans, ita locutus eſt dominus dicẽs, Nunc clarificatus eſt filius hominis poſteaquàm ſeparato inde nequiſsimo, & ſecum remanentibus ſanctis ſignificata eſt glorificatio eius, quando ſeparatis iniquis manebit in æternitate cum ſanctis: cum autem dixiſſet, nunc clarificatus eſt filius hominis, adiunxit, *Et deus clarificatus eſt in eo.* Ipſa eſt enim clarificatio filij hominis, vt deus clarificetur in eo: ſi enim nõ ipſe in ſeipſo, ſed deus in illo clarificatus, tunc illũ deus in ſe clarificat: denique tanquã iſta exponemus, adiungit & dicit, *Si deus clarificatus eſt in eo. Et deus clarificauit eum in ſemetipſo.* hoc eſt, ſi deus clarificatus eſt in eo, quia non venit facere voluntatẽ ſuã, ſed voluntatem eius qui miſit illum; & deus clarificauit eum in ſemetipſo, vt natura humana in qua eſt filius hominis, quæ à verbo æterno ſuſcepta eſt, & iam immortali æternitate dominetur. *Et continuo*, inquit *clarificabit eum*, reſurrectionem, ſcilicet ſuam, non ſicut noſtram in fine ſeculi, ſed continuo futuram hac atteſtatione prædicens. Ipſa eſt enim clarificatio de qua Euangeliſta iam dixerat, quod pauloante commemoraui, quia propterea nondum ſpiritus datus erat vllo nouo modo in eis, quibus fuerat eo modo poſt reſurrectionem credentibus dandus, quia Ieſus nondum fuerat clarificatus, id eſt, nondum fuerat mortalitas immortalitate veſtita, & in æternam virtutem temporalis infirmitas commutata. Poteſt & de iſta clarificatione dictum videri, nunc clarificatus eſt filius hominis, vt quod ait nunc, non ad imminentem paſsionem, ſed ad vicinam reſurrectionem pertinere credatur, tanquam fuerit factum quod erat tam proxime iam futurum. Hodie dilectioni veſtræ iſta ſufficiant, cum donauerit dominus, de conſequentibus poſtea differemus.

1. Corin. 10

Matth. 3.

Ioan. 6.

De eo quod dici, Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum, quæretis me. & ſicut dixi Iudæis, quò ego vado vos non poteſtis venire & vobis dico modo.

Tractatus LXIIII.

ADuertenda eſt chariſsimi, dominicorum verborum ordinata connexio: cũ enim ſuperius dixiſſet, poſteaquam Iudas egreſſus eſt, & ab illa ſanctorum etiam corporali conuerſatione ſeiunctus eſt, nunc clarificatus eſt filius hominis, & deus clarificatus eſt in eo, quod ſiue futurum regnum ſignificans dixit, quando mali ſeparabuntur à bonis, ſiue quòd eius reſurrectio tunc futura eſſet, id eſt, differenda non eſſet, ſicut in finem ſeculi noſtra differtur, ac deinde addidiſſet. Si deus clarificatus eſt in eo, & deus clarificauit eum in ſemetipſo, & continuo clarificabit eum, quod ſine vlla ambiguitate de ſua reſurrectione continuo futura teſtatus eſt, adiecit atque ait, *Filioli adhuc modicum vobiſcum ſum.* Ne putarent ergo quòd ſic eum clarificatus eſſet deus, vt non eis iungeretur vlterius ea cõuerſatione qua in terra eſt, adhuc modicum, inquit, vobiſcũ ſum: tanquã diſceret, continuo quidẽ reſurrectione clarificabor, non tamẽ cõtinuo aſcẽſurus in cœlum, ſed adhuc modicum vobiſcum ſum: ſicut enim ſcriptum eſt in Actibus Apo-

Acto.1. ſtolorum, fecit cũ eis poſt reſurrectionẽ quadraginta dies intrans & exiens, & manducans & bibens, non quibem habens eſuriẽdi ac ſitiendi egeſtatem, ſed vſque ad iſta carnis inſinuãs veritatẽ, quæ cibandi ac potãdi iam non habebat neceſsitatẽ, ſed poteſtatem: hos ergo quadraginta dies ſignificauit, dicendo, adhuc modicũ vobiſcũ ſum, an aliquid aliud? poteſt enim & ſic intelligi, adhuc modicum vobiſcum ſum, adhuc ſicut vos in hac infirmitate carnis etiam ipſe ſum, donec ſcilicet moreretur, atq; reſurgeret: quia poſteaquam reſurrexit, cum illis quidẽ fuit diebus, vt dictum eſt, quadraginta exhibitione corporalis præſentiæ, ſed non cum illis fuit conſortio infirmitatis humanæ. Eſt & aliter diuina præſentia ſenſibus ignota

Matt.18. mortalibus, de qua item dicit, Ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad conſummationem ſeculi: hoc certe non eſt, adhuc modicũ vobiſcum ſum, non enim modicum eſt vſque ad conſumma-

Pſal 89. tionem ſeculi: aut ſi & hoc modicum eſt, volat enim ætas, & in oculis dei mille anni ſicut dies vnus, aut ſicut vigilia in nocte, non tamẽ hoc ſignificare voluiſſe credẽdus eſt nunc, quãdoquidẽ ſecutus adiũxit. *Quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò*

ego

ego vado, vos non poteſtis venire. Vtiq; poſt hoc modicum quo vobiſcum ſum quæretis, & quò ego vado, vos non poteſtis venire. Nunquid poſt conſummationem ſeculi quò ipſe vadit, venire non poterunt? & vbi eſt quòd aliquanto poſt in hoc ipſo ſermone dicturus eſt, Pater, volo vt ibi ego ſum, & ipſi ſint mecum: non ergo de illa ſua cum ſuis præſentia qua cum illis eſt vſque ad conſummationem ſeculi, nunc locutus eſt, vbi ait, adhuc modicum vobiſcum ſum, ſed vel de infirmitate mortali qua cum illis erat vſque ad paſſionem ſuam, aut de præſentia corporali qua cum illis futurus erat vſque ad aſcenſionem ſuam quodlibet horum quis eligat, cum fide non litigat. Ne cui autem videatur abhorrere iſte ſenſus à vero quo dicimus dominũ mortalis carnis communionẽ, in qua cum diſcipulis vſque ad paſsionem fuit, ſignificare potuiſſe, dicendo, adhuc modicum vobiſcum ſum: apud alium quoq; Euangeliſtam poſt reſurrectionem verba eius attendat, vbi ait, Hæc locutus ſum vobis, cum adhuc eſſem vobiſcum: quaſi tunc non erat cum ipſis ſimul aſsiſtentibus, videntibus, tangentibus, colloquentibus? Quid eſt ergo, cum adhuc eſſem vobiſcum, niſi cum adhuc eſſem in carne mortali, in qua eſtis & vos. Tunc enim quidem in eadem carne reſuſcitatus erat, ſed cum illis in eadem mortalitate iam non erat: quapropter ſicuti ibi iam immortalitate carnis indutus veraciter ait, cum adhuc eſſem vobiſcum, vbi nihil aliud intelligere poſſumus, niſi cũ adhuc eſſem in carnis mortalitate vobiſcum: ita & hic non abſurde dixiſſe intelligitur, adhuc modicum vobiſcum ſum, tanquam diceret, adhuc modicum ſicut vos eſtis, mortalis ſum ego: ergo ſequẽtia videamus, Quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego vado, vos non poteſtis venire: & vobis dico modo, hoc eſt, modo non poteſtis venire: Iudæis autem cum hoc diceret, non addidit modo. Iſti itaque venire non poterant tunc quò ille ibat, ſed poterant poſtea, nam hoc Apoſtolo Petro aperiſsime paulopoſt ait: cum enim dixiſſet ille, Domine quò vadis? reſpõdit ei, Quò ego vado, nõ potes me modo ſequi, ſequeris autẽ poſtea: ſed hoc quid ſit, non negligenter eſt prætereundum, Quò enim ſequi tunc non poterant diſcipuli dominũ, ſed poſtea poterãt? Si dixerimus ad mortẽ homini nato, quòd inuenitur tempus quo ad moriẽdum nõ ſit idoneus, quandoquidẽ talis eſt in corpore corruptibili hominũ ſors, vt non ſit in ea facilior vita quàm mors: non igitur adhuc mi-

Ioan. 17. *Luca. 24.* *Ioan. 13.*

nu

nus idonei erant ſequi dominum ad mortem, ſed minus idonei erant ſequi dominum ad vitam quæ non habet mortem: Illo quippe ibat dominus, vt reſurgens à mortuis iam non
Roma. 6. moreretur, & mors ei vltra non dominaretur. Moriturum quippe dominum pro iuſtitia quomodo iam fuerant ſecuturi adhuc martyrio non maturi? Aut iturum dominum ad immortalitatem carnis quomodo iam fuerant ſecuturi quandolibet morituri, ſed in fine ſeculi reſurrecturi? Aut iturũ dominũ ad ſinum patris, nec relicturum eos vnde nec receſſit cum veniſſet ad eos quomodo iam fuerant ſecuturi, cum eſſe nemo poſſit in illa fœlicitate niſi perfectus in charitate? Ideoque docens quomodo idonei eſſe poſſint pergere quò ille antecedebat, Mandatum, inquit nouum do vobis vt diligatis inuicem. Hi ſunt greſſus quibus ſequendus eſt Chriſtus, ſed de his ſermo vberior in aliud tempus eſt differendus.

De eo quod dicit. Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos, vt & vos inuicem diligatis: in hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem. *Tractatus* LXV.

DOminus Ieſus mandatum nouum ſe diſcipulis ſuis dare teſtatur, vt diligant inuicem: *Mandatum*, inquit, *nouum do vobis vt diligatis inuicem*. Nónne iam erat hoc mandatum
Exod. 20. in antiqua dei lege, vbi ſcriptum, eſt Diliges proximũ tuum tanquam teipſum? Cur ergo nouum appellatur à domino, quod tam vetus eſſe conuincitur? An ideo eſt mandatum nouum, quia exuto vetere induit nos hominem nouum? Innouat quippe audientem, vel potius obedientem, non omnis, ſed iſta dilectio quam dominus mandat, & vt à carnali dilectione diſtingueret, addidit, *ſicut dilexi vos*. Nam diligunt inuicem mariti & vxores parentes & filij, & quæcunque alia inter ſe homines neceſſitudo humana deuinxerit, vt taceamus de dilectione culpabili atque damnabili qua diligunt inuicem adulteri & adulteræ: ſcortatores & meretrices, & quoſcunque alios non humana neceſsitudo, ſed humanæ vitæ noxia turpitudo coniungit. Mandatum ergo nouum dedit nobis Chriſtus vt diligamus inuicem, ſicut & ipſe dilexit nos. Dilectio iſta nos innouat, vt ſimus homines noui, hæredes teſtamenti noui, cantatores cantici noui. Hæc dilectio fratres chariſsimi, antiquos etiam tũc iuſtos, tũc patriarchas & prophe-

tas,

tas, ſicut poſtea beatos apoſtolos innouauit, ipſa & nunc innouat gentes, & ex vniuerſo genere humano quod diffunditur toto orbe terrarum, facit, & colligit populum nouum, corpus nouæ nuptiæ filij Dei vnigeniti ſponſæ, de qua dicitur in cantico canticorum. Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata, *Canti. 6.* vtique dealbata quia innouata. vnde niſi mandato nouo? Propter quod pro inuicem ſollicitata ſunt membra in ea & ſi patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra, & ſi glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra: *1. Cor. 12.* audiunt enim atque cuſtodiunt, mandatum nouum do vobis vt vos inuicé diligatis, non ſicut ſe diligunt qui corrumpunt, nec ſicut ſe diligunt homines, quoniam homines ſunt: ſed ſicut ſe diligũt quoniam dij ſunt & filij altiſſimi omnes, vt ſint filij eius vnici fratres, ea dilectione inuicem diligentes, qua ipſe dilexit eos, perducturus eos ad illum finem qui ſufficiat eis, vbi ſatietur in bonis deſiderium eorum. Tunc enim aliquid deſiderio non deerit, quando omnia in omnibus Deus *Pſal. 102.* erit: talis finis non habet finem, nemo ibi moritur, quò nemo peruenit, niſi huic ſeculo moriatur, non morte omnium qua corpus ab anima deſeritur, ſed morte electorum qua etiam cum in carne mortali adhuc manetur, cor ſurſum ponitur: de qua morte dicebat Apoſtolus, Mortui enim eſtis, & vita ve- *Coloſ. 3.* ſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: hinc fortaſſe dictum eſt, Valida eſt ſicut mors dilectio. Hac enim dilectione fit vt in iſto adhuc corruptibili corpore conſtituti, moriamur huic ſeculo, & vita noſtra abſcondatur cum Chriſto in Deo: imò ipſa dilectio eſt mors noſtra ſeculo, & vita cum Deo: ſi enim mors eſt quádo de corpore anima exit, quomodo nõ eſt mors quãdo de mundo amor noſter exit? Valida eſt ergo ſicut mors di- *Cantic. 8.* lectio: quid ea validius, quia vincitur mũdus? Nolite itaq; fratres mei putare in hoc quod ait dominus. Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis: illud maius prætermiſſum eſſe mandatum, quo præcipitur vt diligamus dominũ Deum *3. ſen. diſ.* noſtrum ex toto corde ex tota anima, & ex tota mente: tan- *27. ca. cũ* quã enim hoc prætermiſſo videtur dictum vt diligamus inui- *ãnte duo.* cem, velut hoc ad illud alterum nõ pertineat, quo dictum eſt, *Matt. 22.* Diliges proximum tuum tanquã teipſum, in his enim duobus præceptis, inquit, tota lex pendet & Prophetæ: ſed bene intelligentibus vtrunque inuenitur in ſingulis: nam & qui diligit Deum non eum poteſt contemnere præcipientem vt diligat

proxim

proximum:& qui ſancte ac ſpiritaliter diligit proximũ, quid in eo diligit niſi deum? Ipſa eſt dilectio ab omni mũdana dilectione diſcreta, quam diſtinguẽdo addidit dominus, ſicut dilexi vos: quid enim niſi Deũ dilexit in nobis? Non ꝙ habebamus, ſed vt haberemus, vt perducat nos ſicut pauloante dixi, vbi ſit deus omnia in omnibus: ſic enim medicus recte dicitur ægros diligere, & quid in eis niſi ſalutẽ diligit, quã cupit itaq; reuocare, non morbũ, quẽ venit expellere? Sic ergo & nos inuicem diligamus, vt quantum poſſumus inuicem ad habendũ in nobis Deum cura dilectionis attrahamur: hãc dilectionem nobis donat ipſe dominus, qui ait. *Sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.* Ad hoc ergo nos dilexit ſ, vt & nos diligamus inuicem: hoc nobis conferens diligendo nos, vt mutua dilectione conſtringamtur inter nos, & tam dulci vinculo connexis mẽbris corpus tanti capitis ſimus. *In hoc cognoſcẽt*, in quit, *omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem:* tanquã diceret, alia munera mea habent vobiſcum etiam non mei, nõ ſolũ naturã, vitã, ſenſus, rationem, & eam ſalutem quæ hominibus pecoribúſque cõmunis eſt, verumetiam linguas, ſacramenta, prophetiam, ſcientiam, fidẽ, diſtributionem rerum ſuarũ pauperibus, & traditionẽ corporis ſui vt ardeant, ſed quoniam charitatem non habenr, vt cymbala concrepant, nihil ſunt, nihil illis prodeſt: nõ ergo in illis quãuis bonis muneribus meis, quæ habere poſſunt etiam non diſcipuli mei, ſed in hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem. O ſponſa Chriſti, pulchra inter mulieres, ô dealbata aſcendens & incumbens ſuper fratruelem tuũ, quoniam cuius lumine illuſtraris vt cãdeas, eius adiutorio fulciris ne cadas. O quàm bene cantatur tibi in illo cantico canticorum velut epithalamio tuo, quia charitas in delitiis tuis: ipſa non perdit cum impiis animam tuam, ipſa diſcernit cauſam tuam, & ſicut mors valida eſt, & in delitiis tuis eſt: quàm mirandi generis mors eſt, cui parũ fuit non eſſe in pœnis, niſi eſſet inſuper in delitiis? Sed hic iam iſte ſermo claudatur, ab alio exordio tractanda ſunt quæ ſequuntur.

1. Cor. 15.

1. Cor. 13.

Cant. 7.

De eo quod ſequitur, Dicit ei Simon Petrus, Domine quo vadis? vſque ad id quod ait, Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges, *Tractatus LXVI.*

CVm dominus Ieſus ſanctam dilectionem, qua ſe inuicem diligerent, diſcipulis commendaret, *Dicit ei Simon Petrus*

trus, Domine quo vadis? Sic vtique hoc dixit magiſtro diſcipulus, & domino ſeruus, tanquam ſequi paratus: propterea quippe dominus qui eius animum vidit, quare hoc interrogauerit, ſic ei reſpondit, *Quò ego vado non potes me modo ſequi*, tanquā diceret, propter quod interrogas, non potes modo: non ait, non potes ſed non potes modo: dilationem intulit, non ſpem tulit, & eādem ſpem quam non tulit, ſed potius dedit, ſequenti voce firmauit, addendo atque dicendo, *Sequeris autem poſtea.* Quid feſtinas Petre? nondum te ſuo ſpiritu ſolidauit petra, noli extolli præſumendo, non potes modo: noli deiici deſperando, ſequeris poſtea: ſed adhuc ille qui dicit. *Quare te non poſſum ſequi modo? animam meam pro te ponam.* Quid in animo eius eſſet cupiditatis videbat, quid virium non videbat, voluntatem ſuam iactabat infirmus, ſed inſpiciebat valetudinem medicus: iſte promittebat, ille prænoſcebat: qui neſciebat audiebat, qui præſciebat docebat quantum ſibi aſſumpſerat Petrus intuendo quid vellet, ignorando quid poſſet, quantum ſibi aſſumpſerat cum veniſſet dominus animam ſuam ponere pro amicis ſuis, ac per hoc & pro ipſo, ille hoc domino offerre conſideret, & nondum pro ſe poſita anima Chriſti, animam ſuam polliceretur ſe poſiturum eſſe pro Chriſto: *Reſpondit ergo Ieſus, Animam tuam pro me pones?* Itáne facies pro me quod ego nondum feci pro te? Animam tuam pro me pones? Præire potes qui ſequi non potes? Quid tantum præſumis? Quid de te ſentis? Quid eſſe te credis? Audi quid ſis, *Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, & te paruulum neſcis: qui mihi promittis mortem tuā, ter negabis vitam tuam: qui te iam putas mori poſſe pro me, prius viue pro te, nam timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ: quanta enim vita eſt confiteri Chriſtum, tāta mors eſt negare Chriſtū. An Apoſtolus Petrus, ſicut cū quidam fauore peruerſo excuſare nituntur, Chriſtum non negauit, quia interrogatus ab ancilla hominem ſe neſcire reſpondit, ſicut alij Euangeliſtæ conteſtantur expreſsius? Quaſi vero qui hominem Chriſtum negat, non Chriſtū neget, & hoc in eo negat quod factus eſt propter nos, ne periret quod fecerat nos: ergo qui ita cōfitetur Chriſtū Deum, vt hominem neget, non pro illo mortuus eſt Chriſtus, quia ſecundū hominē mortuus eſt Chriſtus: qui negat hominem Chriſtum, non reconc

11.q.3.ca. non ſoū.

reconciliabitur per mediatorem deo: vnus enim deus,& vnus
1.Tim. 2. mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus:qui negat ho
Roma. 5. minem Chriſtum non iuſtificabitur, quia ſicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituentur multi: qui negat hominem Chriſtum, non reſurget in reſurrectionem vitæ, quia per hominem mors, & per hominem reſur-
1.Cor. 15. rectio mortuorum:Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur: per quid autem
Ioan. 1. caput eſt Eccleſiæ, niſi per hominem?Quod verbum caro factum eſt, id eſt, Dei patris vnigenitus Deus homo factus eſt: quomodo eſt igitur in corpore Chriſti, qui negat hominem Chriſtum?Qui enim caput negat, quomodo eſt membrum? Sed quid multis immoror, cum ipſe dominus abſtulerit omnes humanæ argumentationis ambages: non enim ait, Non cantabit gallus donec hominem neges: aut ſicut loqui familiariore cum hominibus dignatione conſueuit,non cantabit gallus donec filium hominis ter neges:ſed ait donec me ter neges: quid eſt me, niſi quod erat? & quid niſi Chriſtus erat?Quicquid ergo eius negauit, ipſum negauit: Chriſtum negauit,dominum Deum ſuum negauit,quia & ille condiſci-
Ioan. 20. pulus eius Thomas,quando exclamauit, Dominus meus & deus meus non verbum, ſed carnem tetigit, nō incorpoream Dei naturam,ſed hominis corpus curioſis manibus contrectauit:hominem itaque tetigit, & tamen Deum cognouit: ſi ergo quod iſte tetigit,hoc Petrus negauit, quod iſte exclamauit:hoc Petrus offendit, non cantabit gallus,donec ter me neges.Dicas licet, neſcio hominem, dicas licet, homo neſcio quid dicis: dicas licet, non ſum ex diſcipulis eius,me negabis. Si quid dubitare nefas eſt,Chriſtus hoc dixit, verúmque prædixit, procul dubio Petrus Chriſtum negauit: non accuſemus Chriſtum,cum defendimus Petrum: peccatum agnoſcat infirmitas,nam mendacium non habet veritas. Agnouit planè peccatum ſuum infirmitas Petri, prorſus agnouit, & quantum mali Chriſtum negando cōmiſerit plorando monſtrauit:ipſe ſuos redarguit defenſores,& vnde eos conuincat, producit lachrymas teſtes:neque nos cū iſta dicimus, primū Apoſtolorum accuſare delectat,ſed hunc intuendo admoneri nos oportet, ne homo quiſquam de humanis viribus fidat: nam quid aliud pertinuit ad doctorem ſaluatorémque no-

ſtrum

ſtrum niſi vt nobis nequaquam de ſe quenquam præſumere debere,in ipſo primo Apoſtolorum demonſtraret exemplo? In anima itaque Petri contigit quod offerebat in corpore,nõ tamen pro domino quod temere præſumebat præceſſit,ſed aliter quàm putabat, nãque ante mortem & reſurrectionẽ domini & mortuus eſt negando,& reuixit plorando. Sed mortuus eſt,quia ſuperbe præſumpſit : reuixit autem, quia benigne ille reſpexit.

De eo quod dicit,Nõ turbetur cor vestrũ,creditis in deũ & in me credite: vſq; ad id quod ait, Quò ego vado ſcitis,& viã ſcitis.

Tractatus LXVII.

ERigenda eſt nobis fratres ad deum maior intentio,vt verba ſancti Euãgelij,quæ modo in noſtris auribus ſonuerũt etiam mente capere vtcunq; poſſimus. *Ait enim dominus Ieſus, Non turbetur cor veſtrum. Creditis in deũ, & in me credite.* Ne mortẽ tanquã homines timerent,& ideo turbarentur,cõſolatur eos,etiã ſe deũ eſſe conteſtans:Creditis,inquit,in deũ & in me credite:cõſequẽs eſt enim,vt ſi in deum creditis & in me credere debeatis,quod nõ eſſet conſequẽs, ſi Chriſtus nõ eſſet deus:Creditis in deũ,& in eũ credite, cui natura eſt non rapina,eſſe æqualẽ deo:ſemetipſum enim exinaniuit,nõ tamẽ formã dei amittẽs,ſed formam ſerui accipiẽs. Mortẽ metuitis huic formæ ſerui,nõ turbetur cor veſtrũ,ſuſcitabit illã forma dei:ſed quid eſt quod ſequitur, *In domo patris mei manſiones multæ ſunt:* niſi quia & ſibi metuebant? Vnde audire debuerũt, nõ turbetur cor veſtrũ? Quis enim eorũ nõ metueret,cùm Petro dictũ eſſet fidentiori atq; promptiori,Non cantabit gallus donec ter me neges? tanquã ergo eſſent ab illo perituri, merito turbabantur:ſed cũ audiunt,In domo patris mei mãſiones multæ ſunt. *Si quo minus dixiſſem vobis,quia vado parare vobis locũ.* A perturbatione recreantur, certi ac fidẽtes etiã poſt pericula tentationũ ſe apud deum cũ Chriſto eſſe manſuros, quia etſi alius eſt alio fortior,alio ſapientior,alius alio iuſtior, alius alio ſanctior,in domo patris mei manſiones multæ ſunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo,vbi manſionẽ pro ſuo quiſq; accepturus eſt merito:denarius quidem ille æqualis eſt omnibus, quem paterfamilias eis qui operati ſunt in vinea, iubet dari omnibus,nõ in eo diſcernens qui minus & qui am-

Ca. XIIII. *Philip. 2.* *Matt. 20*

plius laborarunt: quo vtiq; denario vita ſignificatur æterna vbi amplius alio nemo viuit, quoniam viuendi non eſt diuerſa in ęternitate mēſura: ſed multæ māſiones diuerſas meritorū in vna vita æterna ſignificant dignitates. Alia eſt enim gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarū: ſtella enim ab ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorū tanquā ſtellæ ſancti diuerſas manſiones, diuerſas claritates, tanquā in cœlo ſortiuntur in regno ſed propter vnum denarium nullus ſeparatur à regno: atque ita deus erit omnia in omnibus, vt quoniam deus charitas eſt, per charitatē fiat vt quod habent ſinguli, cōmune ſit omnibus: ſic enim quiſq; etiam ipſe habet cum amat in altero quod ipſe nō habet: non erit itaq; aliqua inuidia imparis claritatis, quoniā regnabit in omnibus vnitas charitatis. Proinde reſpuendi ſunt à corde Chriſtiano, qui putant ideo dictum multas eſſe manſiones, quia extra regnū cœlorū erit aliquid vbi maneāt beati innocētes, qui ſine baptiſmo ex hac vita emigrarunt, quia ſine illo in regnum cœlorum intrare nō potuerunt: hæc fides non eſt fides, quoniam non eſt vera & catholica fides: itáne tandē ſtulti homines, & carnalibus cogitationibus excæcati, cum reprobandi eſſetis, ſi manſionem non dico Petri & Pauli vel cuiuſlibet Apoſtolorum, ſed cuiuſcunque paruuli baptizati à regno cœlorum ſepararetis, non vos putatis eſſe reprobādos, qui domum dei patris inde ſeparatis? Non enim ait dominus, in vniuerſo mundo, aut in vniuerſa creatura, aut in vita vel beatitudine ſempiterna māſiones multæ ſunt: ſed, in domo, inquit, patris mei māſiones multæ ſunt. Nónne iſta eſt domus, vbi ædificationē habemus ex deo, domum non manufactam æternam in cœlis? Nónne iſta eſt domus de qua cantamus domino, Beati qui habitant in domo tua, in ſecula ſeculorum laudabunt te? ergóne vos non domū cuiuſq; baptizati fratris ſed domum ipſius dei patris, cui oēs fratres dicimus, Pater noſter qui es in cœlis: à regno ſeparare cœlorum, aut eam ſic diuidere audebitis, vt aliquæ māſiones eius ſint in regno cœlorum, aliquæ autem extra regnum cœlorum? Abſit abſit, vt qui volunt habitare in regno cœlorum, in hac ſtultitia velint habitare vobiſcum, abſit, inquam, vt cū omnis domus regnantium filiorum non ſit alibi niſi in regno ipſius, regiæ domus pars aliqua non ſit in regno. *Et ſi abiero,* inquit, *& præparauero vobis locū, iterū venio & accipiā vos ad meipſum, vt vbi ſum ego & vos ſitis: & quò ego vado ſcitis, &*

viam

1. Cor. 15.
1. Ioan. 4.
2. Cor. 5.
Pſal. 83.
Matth. 6.

Viã ſcitis. O domine Ieſu, quomodo vadis parare locũ, ſi iam multæ manſiones ſunt in domo patris tui, vbi tecũ habitabũt tui? aut ſi accipis eos ad teipſum, quomodo iterũ venis qui nõ recedis? Iſta chariſſimi ſi breuiter explicare conemur, quantũ videtur hodierno ſatis eſſe ſermoni, coarctata vtiq; nõ clarebunt, & erit ipſa breuitas altera obſcuritas. Proinde hoc debitum differamus, quod opportunius vobis patrefamilias noſtro largiente reddamus.

De eadem lectione, Tractatus LXVIII.

DEberi vobis fratres chariſſimi iamq; eſſe reddẽdũ quod diſtuleramus agnoſcimus, quomodo intelligi poſſint non eſſe inter ſe iſta duo contraria, quòd cum dixiſſet dominus, *In domo patris mei manſiones multæ ſunt, ſi quo minus dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum.* Vbi ſatis oſtendit ideo ſe hoc illis dixiſſe, quia iam ibi ſunt manſiones multæ, & non eſt opus aliquam præparare: rurſus dicit, *Et ſi abiero & præparauero vobis locũ, iterũ veniã & accipiã vos ad meipſum, vt vbi ego ſum & vos ſitis.* Quomodo vadit & parat locũ, ſi iã multæ manſiones ſunt? Si quo minus dixiſſem, vado parare: aut ſi adhuc parandus eſt, cur non merito dixiſſet, vado parare? An iſtæ manſiones & ſunt, & parandæ ſunt? Si quo minus enim eſſent, dixiſſet, vado parare, & tamẽ quia ita ſunt vt parandæ ſint, non eas vadit parare ſicut ſunt: ſed ſi abierit & parauerit ſicut futuræ ſunt iterũ veniẽs accipiet ſuos ad ſeipſum vt vbi eſt ipſe, ſint & ipſi. Quomodo ergo mãſiones in domo patris nõ aliæ ſed ipſæ, & ſine dubio iã ſunt ſicut parandæ non ſunt, & nõdũ ſunt ſicut parandæ ſunt? Quomodo ergo putamꝰ niſi quomodo etiã Propheta prædicat deũ, quia fecit quę futura ſunt? Nõ enim ait, qui facturus eſt quæ futura ſunt: ſed, qui fecit quę futura ſunt: ergo & fecit ea, & facturus eſt ea: nã neq; facta ſunt, ſi ipſe non fecit: neq; futura ſunt, ſi ipſe non fecerit. Fecit ergo ea prædeſtinando, facturus eſt operando, ſicut diſcipulos quando elegerit, ſatis indicat Euangelium, tunc vtique quando eos vocauit: & tamen ait Apoſtolus, Elegit nos ante mundi conſtitutionem: prædeſtinando vtique, non vocando: quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit. Elegit prædeſtinando ante mundi conſtitutionem, elegit vocando ante mundi conſummationem: ſic & manſiones præparauit & præparat, nec alias, ſed quas præparauit has præ-

De pœnit. diſ. 4. c. in domo.

Ephe. 1.

Roma. 8.

parat,qui fecit quæ futura ſunt:quas pręparauit prædeſtinādo præparat operando:iam ergo ſunt in prædeſtinatione: ſi quo minus dixiſſet,ibo & præparabo,id eſt,prædeſtinabo:ſed quia nondum ſunt in operatione,& ſi abiero,inquit,& præparaue ro vobis locum,iterũ veniam & accipiam vos ad meipſum.Pa rat autem quodammodo manſiones, manſionibus parando manſores:quippe cum dixerit, in domo patris mei manſiones multæ ſunt,quid putabimus eſſe domum dei niſi templũ dei? Quid autem ſit,interrogetur Apoſtolus & reſpondeat, Templum enim dei ſanctum eſt,quod eſtis vos: hoc eſt etiam regnũ dei,quod filius traditurus eſt patri,vnde dicit idem Apoſtolus, Initium Chriſtus,deinde qui ſunt Chriſti in præſentia eius,deinde finis,cum tradiderit regnum deo & patri: id eſt quos redemit ſanguine ſuo,tradiderit contemplando * etiam patri ſuo:hoc eſt regnum cœlorum,de quo dicitur, Simile eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bonũ ſemen in agro ſuo bonum autem ſemen,hi ſunt filij regni, qui etſi nunc habent permixta zizania,mittet in fine rex ipſe angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala,tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris ſui. Regnum fulgebit in regno, cum venerit regnũ, quod nunc oramus,& dicimus, Veniat regnũ tuũ: Nunc ergo iam regnũ vocatur,ſed adhuc conuocatur:ſi enim regnum non vocaretur,colligent de regno eius omnia ſcandala,non diceretur,ſed nondum regnat hoc regnum.Proinde ſic iam eſt regnnm,vt cũ de illo collecta fuerint omnia ſcandala, tunc perueniet ad regnum, vt non ſolum regni nomen, ſed etiam regnandi habeat poteſtatem:huic quippe regno ad dexteram ſtanti,in fine dicetur,Venite benedicti patris mei, percipite regnum:id eſt,qui regnum eratis & non regnabatis,venite,regnate, vt quod in ſpe fueratis, etiam in re eſſe poſſitis: hæc ergo domus dei, hoc templum dei, hoc regnum dei,regnumq; cœlorum adhuc ædificatur,adhuc fabricatur, adhuc paratur,adhuc congregatur. In illo erunt mãſiones, ſicut eas adhuc parat dominus:in illo iam ſunt ſicut prædeſtinauit iam dominus: ſed quid eſt quòd vt præpararet abiit, cũ profecto noſipſos præparet,quod non faciet ſi reliquerit? Agnoſco domine vt poſſum,nimirum illud ſignificas,quia vt parẽtur iſtæ manſiones,viuere debet iuſtus ex fide. Qui enim à domino peregrinantur, opus habent ex fide viuere, quia per hanc ad ſpeciem contemplandam parantur: beati enim mundo corde, quia

[Margin notes: 1.Cor.3. — 1.Cor.15. — *legẽdum arbitror, complantando. — Matt.13. — Matth.6. — Matt.25. — 2.Cori.5.]

quia ipſi deum videbunt:& fide mundat corda eorũ illud in Euangelio, hoc in Apoſtolorũ actibus legitur. Fides autẽ qua eorum, qui deũ viſuri ſunt, quandiu peregrinantur, corda mundantur, quod non videt credit: nam ſi vides, non eſt fides: credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. Eat ergo dominus & paret locum, eat ne videatur, lateat vt credatur: tunc enim locus paratur, ſi ex fide viuatur, creditus deſideretur, vt deſideratus habeatur, deſiderium dilectionis, præparatio eſt manſionis. Ita domine para quod paras, nos enim tibi paras, & te nobis paras, quoniam locũ paras, & tibi in nobis & in te nobis: tu enim dixiſti, Manete in me & ego in vobis. Quantũ quiſq; fuerit particeps tui, alius minus, alius amplius, hæc erit diuerſitas præmiorũ pro diuerſitate meritorũ, hæc erit multitudo manſionum pro diſparilitate manſorũ, ſed tamen omniũ in æternitate viuorũ, & ſine fine beatorũ. Quid eſt quòd vadis? quid eſt quòd venis? Si te bene intelligo, nec vnde vadis, nec vnde venis, recedis: vadis latendo, venis apparẽdo, ſed niſi maneas regẽdo, vt proficiamus bene viuẽdo, quo modo parabitur locus, vbi poſſimus manere perfruendo? Hæc de verbis quę recitata ſunt Euãgelicis, ſatis dicta ſint, quouſq; ait dominus, Iterũ venio, & accipiã vos ad meipſum. Quid autẽ ſit quod ſequitur, vt vbi ego ſum & vos ſitis: *Et quò ego vado ſcitis, & viam ſcitis.* Poſt interrogationẽ quæ ſequitur à diſcipulis factã, tanquam per eos & nos interrogemus, melius audiemus, opportuniuſq; tractabimus.

Matth. 5. *Act. 15.* *Ioan. 15.*

De eo quod dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quò vadis: vſque ad id quod ait, Nemo venit ad patrem niſi per me.

Tractatus L X I X.

NVnc eſt dilectiſſimi, vt quantũ valemus, intelligamus de verbis domini poſterioribus priora, ex conſequentibus præcedentia, in eo quod audiſtis Apoſtolo Thomæ interrogãti eſſe reſponſum. Dixerat enim ſuperius dominus cũ de manſionibus loqueretur, quas & eſſe dixit in domo patris ſui, & ire ſe vt præpararet eas, vbi intelleximus & eſſe iã manſiones ipſas in prædeſtinatione, & pręparari eas cũ eorũ, qui ibi mãſuri ſunt, per fidẽ corda mũdantur, quoniã ipſa dei domus ipſi ſunt. Et quid eſt aliud manere in domo dei, quàm eſſe in populo dei, cũ idẽ populus eſt in deo, & deus in eo? Hoc vt præparet, dominus abiit, vt credendo in eum qui nõ videtur, ea

quæ in ſpecie futura eſt, nunc per fidem mãſio præparetur: propter hoc ergo dixerat, Et ſi abiero & præparauero vobis locũ, iterũ venio & accipiã vos ad meipſum, vt vbi ego ſum & vos ſitis, & quò ego vado ſcitis & viã ſcitis: ad hæc, *Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire?* Vtrunq; illos dominus dixerat ſcire, vtrunque dixit iſte neſcire, & locum quò itur, & viam qua itur: ſed neſcit ille mentiri, ergo illi ſciebant, ſed ſe ſcire neſciebant: conuincat eos dominus iam ſcire, quod ſe putant ad hucuſque neſcire. *Dicit ei Ieſus, Ego ſum via, veritas & vita.* Quid eſt fratres? Ecce audiuimus diſcipulum interrogantẽ, audiuimus & magiſtrum docentem, & nondum capimus etiam poſt vocem ſonantem ſententiam latitantem: ſed quid non poſſumus capere? Nunquid poterant ei dicere Apoſtoli eius, cũ quibus loquebatur, neſcimus te? Proinde ſi eum ſciebant, & via ipſe eſt, viam ſciebãt: ſi eum ſciebant, & veritas ipſe eſt, veritatem ſciebant: ſi eum ſciebant, & vita ipſe eſt, vitam ſciebant: ecce ſcire conuicti ſunt, quod ſe ſcire neſciebant. Quid igitur & nos in iſto ſermone non cepimus? Quid putatis fratres mei, niſi quia dixit, & quò vado ſcitis & viam ſcitis? ecce cognouimus quòd ſciebant viam, quia ſciebant ipſum qui eſt via: ſed via eſt qua itur, nunquid via eſt & quò itur? Vtrunque autem illos dixerat ſcire, & quò vadit, & viã: opus ergo erat, vt diceret, ego ſum via, vt oſtenderet eos qui eum ſcirent, viam ſcire, quam putauerant ſe neſcire. Quid autem opus erat, vt diceret, ego ſum via & veritas & vita, cum via cognita qua iret, reſtaret noſſe quò iret, niſi quia ibat ad veritatẽ, ibat ad vitam? Ibat ergo ad ſeipſum, per ſeipſum. Et nos, quò imus niſi ad ipſum? & qua imus niſi per ipſum? Ipſe igitur ad ſeipſum per ſeipſum, nos ad ipſum per ipſum, imò vero & ad patrẽ & ipſe & nos: nam & de ſeipſo alibi dicit, Ad patrem vado: & hoc loco propter nos, *Nemo*, inquit, *venit ad patrem niſi per me.* Ac per hoc & ipſe per ſeipſum & ad ſeipſum & ad patrem, & nos per ipſum & ad ipſum & ad patrem. Quis hæc capit, niſi qui ſpiritaliter ſapit? Et quantum eſt quod hic capit, etiam qui ſpiritaliter ſapit? Fratres mei, quid à me iſta vobis vultis exponi? Cogitate quàm excelſa ſint: videtis quid ſim, video quid ſitis: in omnibus nobis corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: putamúſne & poſſumus dicere, Ad te leuaui animam meam, qui habitas in cœlis? Sed ſub tanto pondere vbi

Ioan. 16. *Sapien. 9.* *Pſal. 122.*

ingemiſc i

ingemiſcimus grauati, quomodo leuabo animam meam, niſi mecum leuet qui poſuit pro me ſuam? dicam ergo quod poſſum, capiat veſtrum qui poteſt: quo donante dico, eo donante capit qui capit, & eo donante credit qui nondum capit. Niſi enim credideritis, inquit Propheta, non intelligetis. Dic mihi domine deus, quid dicam ſeruis tuis, conſeruis meis? Thomas Apoſtolus vt te interrogaret, habuit te ante ſe, nec tamẽ intelligeret te, niſi haberet in ſe: ego interrogo te quia te ſcio eſſe ſuper me. Interrogo autem inquãtum poſſum ſuper me effundere animam meam, vbi non ſonantem & tamen docẽtem audiam te. Dic mihi obſecro, quomodo vadis ad te? nũquid nam vt venires ad nos, reliqueras te, maxime quia non à teipſo veniſti, ſed pater te miſit? Scio quidem quòd te exinaniſti, ſed quia formam ſerui accepiſti, non quia formã dei, vel ad quam redires dimiſiſti, vel quam reciperes amiſiſti: & tamen veniſti, & non ſolum vſque ad carnales oculos, verumetiam vſque ad manus hominum perueniſti: quomodo niſi in carne? Per hãc veniſti manens vbi eras, per hanc rediſti non relinquens quò veneras. Si ergo per hanc veniſti & rediſti, per hanc proculdubio non ſolum nobis es qua veniremus ad te, verumetiam tibi qua venires & redires via fuiſti. Cum vero ad vitam quod es ipſe iſti, eandem profecto carnem tuam de morte ad vitam duxiſti, aliud quippe dei verbum eſt, aliud homo, ſed verbum caro factum eſt, id eſt, homo. Non itaque alia verbi, alia eſt hominis perſona, quoniam vtrunque eſt Chriſtus vna perſona: ac per hoc quemadmodum caro cum mortua eſt, Chriſtus mortuus eſt, & cum caro ſepulta eſt, Chriſtus ſepultus eſt: ſic enim corde credimus ad iuſtitiam, ſic ore confeſſionem facimus ad ſalutem: ita cum caro à morte venit ad vitam, Chriſtus venit ad vitam: & quia verbum dei Chriſtus eſt, Chriſtus eſt vita. Ita miro quodam & ineffabili modo, qui nunquam dimiſit vel amiſit ſeipſum, venit ad ſeipſum. Venerat autem, vt dictum eſt, per carnem deus ad homines, veritas ad mendaces: deus enim verax, omnis autem homo mendax. Cum itaque ab hominibus abſtulit, atque illuc vbi nemo mentitur, carnem ſuam leuauit idem ipſe, quia verbum caro factum eſt, per ſemetipſum, id eſt, per carnem, ad veritatem quod eſt ipſe remeauit. Quam quidem veritatem, quanuis inter mendaces, & in morte ſeruauit: aliquando enim Chriſtus fuit mortuus, ſed nunquã fuit falſus. Accipite quãuis diuerſum & longe im-

Eſa. 7. *Philip. 2.* *Ioan. 1.* *Roma. 10.* *Roma. 3.* *Pſal. 115.*

par exemplum,tamen vtcunque ad intelligendũ deum, ex his quæ propius ſubiecta ſunt deo: ecce egoipſe, quãtum attinet ad animum meum.cũ hoc ſim quod eſtis & vos,ſi taceo,apud meipſum ſum:ſi autẽ loquor vobis quod intelligatis, quodãmodo ad vos procedo,nec me relinquo, ſed & ad vos accedo, & nó recedo vnde procedo:cum autẽ tacuero, quodammodo ad me redeo,& quodammodo vobiſcum maneo, ſi tenueritis quod audiſtis in ſermone quẽ dico. Si hoc poteſt imago quam fecit deus,quid poteſt non à deo facta, ſed ex deo nata imago dei deus, cuius illud per quod ad nos egreſſus eſt, & in quo à nobis regreſſus eſt,corpus,nó ſicut meus elapſus eſt ſonus,ſed manet ibi vbi iam non moritur,& mors ei vltra nó dominabi
Roma. 6. tur? Multa de his euangelicis verbis adhuc dici fortaſſè poterant & debebant, ſed non ſunt corda veſtra ſpiritalibus cibis
Matt.26. quanlibet ſuauibus oneranda,maxime quia ſpiritus promptus eſt,caro autem infirma.

De eo quod ait, Si cognouiſſetis me, & patrem meũ vtique cognouiſſetis: vſque ad id quod ait, Non credis quia ego in patre & pater in me eſt. Tractatus LXX.

VErba ſancti Euangelij fratres,ita recte intelliguntur,ſi cũ ſuperioribus reperiũtur habere concordiam: conuenire enim debent præcedentia conſequentibus,quando veritas loquitur: ſuperius dixerat dominus, Et ſi abiero & præparauero vobis locũ,iterum venio & accipiã vos ad meipſum, vt vbi ego ſum & vos ſitis: deinde addiderat, Et quò ego vado ſcitis,&viã ſcitis: nihilq́; aliud oſtẽdit eſſe quod dixit,niſi quia ipſum ſciebant. Quid ergo eſſet ire ad ſeipſum per ſeipſum, quod etiam diſcipulis præſtat vt eant ad ipſum per ipſum, vt potuimus priſtino ſermone iam diximus. Quod itaque ait, Vt vbi ego ſum & vos ſitis: vbi erãt futuri niſi in ipſo? Ac per hoc eſt etiam ipſe in ſeipſo,& ideo ibi illi, vbi & ipſe,id eſt,in ipſo. Ipſe eſt igitur vita æterna in qua futuri ſumus,cũ acceperit nos ad ſe: & ipſa vita ęterna quod ipſe eſt,in ipſo eſt,vtvbi eſt ipſe & nos ſimus:
Ioan.5. hoc eſt,in ipſo. Sicut habet pater vitam in ſemetipſo,& vtique non aliud eſt vita quam habet, niſi quod eſt ipſe qui hanc habet: ſic dedit filio habere vitam in ſemetipſo, cũ ipſe ſit eadem vita quam habet in ſemetipſo. Nunquid autem nos vita quod eſt ipſe,hoc erimus,cũ in illa vita,hoc eſt, in ipſo eſſe cœperimus? Non vtiq;, quia ipſe exiſtendo vita habet vitã, & ipſe eſt quod habet,& quod vita eſt in ipſo, ipſe eſt in ſeipſo, nos au-

tem non ipſa vita, ſed ipſius vitæ participes ſumus, atq; ita ibi erimus, vt in nobiſipſis, nó quod ipſe eſt eſſe poſſimus, ſed nos ipſi nó vita, ipſum habeamus vitam qui ſeipſum habet vitam, eo quod ipſe ſit vita. Denique ipſe & in ſeipſo eſt immutabiliter, & in patre inſeparabiliter, nos vero cũ in nobiſipſis eſſe voluiſſẽm⁹, ad noſipſos turbati ſum⁹: vnde illa vox eſt, Ad meipsũ turbata eſt anima mea, atq; in deterius cómutati neq; id quod fuimus permanere potuimus. Cũ autẽ peripſum venim⁹ ad patrẽ, (ſicut ait, Nemo venit ad patrẽ niſi per me: manẽtes in illo, nec à patre nos quiſquã poterit ſeparare, nec ab illo. Cónectẽs itaque conſequentia præcedentibus. *Si cognouiſſetis me*, inquit, *& patrem meum vtique cognouiſſetis*. hoc eſt quod ait, Nemo venit ad patrem niſi per me: deinde ſubiungit, *Et amodo cognoſcetis eum, & vidiſtis eum*. Sed Philippus vnus ex Apoſtolis, qui audierat non intelligens, *Domine*, inquit, *oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis*. Cui dominus, *Tanto*, inquit, *tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe qui videt me, videt & patrem*. Ecce increpat quod tanto tempore cum ipſis erat, & non cognoſcebatur. Nónne ipſe dixerat, & quò ego vado ſcitis, & viam ſcitis? Et ſe neſcire dicentes, eos hoc ſcire conuicerat, addendo atque dicendo, Ego ſum via veritas & vita: quo modo nunc dicit, Tanto tempore vobiſcum ſum, & nó cognouiſtis me: cum profecto & quò iret & viam ſcirent, non ob aliud niſi quod ipſum vtique ſcirent? Sed facile iſta ſoluitur quæſtio, ſi dicamus quòd eum aliqui eorum ſciebant, aliqui neſciebant, atque in his qui neſciebant & Philippus erat, & quod ait, & quò vado ſcitis, & viam ſcitis, illis dixiſſe intelligatur qui ſciebant, non Philippo cui dictum eſt, Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me Philippe? His ergo qui filium iam nouerant, etiam illud de patre dictum eſt, & amodo cognoſcetis eum & vidiſtis eum: dictum eſt enim propter omnimodam ſimilitudinem, quæ illi cum patre eſt: vt ideo amodo dicerentur noſſe patrem, quia nouerant ſimilem filium: ergo iam ſciebant filium, & ſi non omnes, certe quidam eorum quibus dicitur, Et quò vado ſcitis, & viam ſcitis, ipſe eſt enim via. Sed patrem neſciebant, ideo audiunt: ſi cognouiſſetis me, & patrem meum cognouiſſetis, ſi me, vtique & illum: alius enim ego ſum, alius ille: ſed ne putarent diſſimilem, & amodo, inquit, cognoſcetis eum, & vidiſtis eum. Viderunt enim ei ſimilem filium, ſed admonendi fuerant talẽ eſſe etiam Pſal. 6.

patrem, quem nondum videbant. qualis eſt filius quem videbant, & ad hoc valet quod poſtea Philippo dicitur, *Qui videt me, videt & patrem*. Non quod ipſe ſit pater & filius, quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripaſſiani, catholica fides damnat, ſed quòd tam ſimiles ſint pater & filius, vt qui vnum nouerit, ambos nouerit: ſolemus enim de ſimillimis duobus ita loqui eis, qui vnum illorum vident, & qualis ſit alius volunt noſſe, vt dicamus, Vidiſtis iſtum, illum vidiſtis. Sic ergo dictum eſt, qui me videt, videt & patrem, non vtique vt ipſe ſit pater qui filius, ſed quòd à patris ſimilitudine in nullo prorſus diſcrepet filius: nam niſi duo eſſent pater & filius, non dictum eſſet, ſi cognouiſſetis me & patré meum cognouiſſetis: vtique enim, quia nemo, inquit, venit ad patrem niſi per me, ſi cognouiſſetis me, & patrem meum cognouiſſetis, quoniam ego per quem venitur ad patrem, perducam vos ad eum, vt ipſum etiam cognoſcatis: ſed quoniam illi ſum omnino ſimillimus, amodo cognoſcetis eum cum cognoſcitis me, & vidiſtis eum, ſi oculis cordis vidiſtis me. Quid ergo eſt quod dicis Philippe, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis? Tanto, inquit, tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe qui videt me, videt & patrem. Quod ſi ad te multum eſt hoc videre, ſaltem quod non vides hoc crede. *Quomodo enim dicis*, inquit *oſtende nobis patrem*? Si me vidiſti qui omnimodo ſimilis ſum, vidiſti illum cui ſimilis ſum: quod ſi videre non potes, non ſaltem credis quia ego in patre & pater in me eſt? Poterat hic dicere Philippus, Video quidem te, & credo te ſimillimum eſſe patri: ſed nunquid arguendus & obiurgandus eſt, qui cum ſimilem videt, etiam illum cui ſimilis eſt vult videre? Similem quidem noui, ſed adhuc alterum ſine altero noui, non mihi ſufficit, niſi & illum cui eſt iſte ſimilis nouerim. Oſtende itaque nobis patrem, & ſufficit nobis. Sed ideo magiſter diſcipulum arguebat, quoniam cor poſtulantis videbat. Tanquam enim melior eſſet pater quàm filius, ita Philippus patrem noſſe cupiebat, & ideo nec filium ſciebat, quo melius eſſe aliquid credebat. Ad hunc ſenſum corrigendum dictum eſt, qui videt me, videt & patrem, quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? Video quomodo tu dicas, non alterum quæris videre ſimilem, ſed illũ putas eſſe me lioré. *Nõ credis, quia ego in patre & pater in me eſt?* Cur in ſimilibus diſtantiam cupis cernere? Cur inſeparabile ſeparatim deſide

deſideras noſſe? Deinde non ad ſolum Philippum, ſed ad eos pluraliter loquitur, quæ non ſunt in anguſtias coarctanda, vt adiuuante illo diligentius exponantur.

De eo quod dicit, Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo nõ loquor: vſque ad id quod ait, Si quid petieritis patrẽ in nomine meo, hoc faciam. Tractatus L X X I.

AVdite auribus, accipite mẽtibus dilectiſſimi, loquentibus quidẽ nobis, ſed ipſo docẽte qui nõ recedit a nobis dominus dicit, quod modo cũ legeretẽ audiſtis. *Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor, pater autẽ in me manens, ipſe facit opera.* Ergo & verba opera ſunt? Planè ita eſt, nam profecto qui proximum loquendo ædificat, bonum opus operatur. Sed quid eſt, à meipſo non loquor, niſi à meipſo non ſum qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo eſt ipſe qui facit: pater enim deus nõ eſt de aliquo, filius autẽ deus eſt quidem patri æqualis, ſed de patre deo. ideo ille deus, ſed non de deo: & lumẽ, ſed nõ de lumine: iſte vero deus de deo, lumẽ de lumine: nam in his duabus ſentẽtiis, vna qua dictum eſt, non à me ipſo loquor: alia qua dictum eſt, pater autẽ in me manens ipſe facit opera: ſingulas tenentes diuerſi nobis aduerſantur hæretici, qui non ex vna parte, ſed in contraria conantes, à via veritatis exorbitant. Arriani quippe dicunt, ecce inæqualis eſt patri filius, à ſeipſo non loquitur: dicunt Sabelliani cõtrà, id eſt, Patripaſſiani, ecce qui pater eſt, ipſe & filius. Quid enim eſt, pater in me manẽs, ipſe facit opera: niſi, in me maneo ego qui facio? Contraria dicitis, ſed nõ eo modo ſicut eſt falſum contrarium vero, ſed ſicut ſunt inter ſe duo falſa contraria, errando in diuerſa itis. in medio eſt via quam relinquitis: inter voſipſos longiore interuallo ſeparati eſtis, quã ab ipſa via cuius deſertores eſtis. Vos hinc, vos autem illinc, huc venite, alteri ad alteros tranſire nolite, ſed hinc atque illinc ad nos veniendo, inuicẽ vos inuenite. Sabelliani, agnoſcite quem prætermittitis: Arriani, æquate quẽ ſubditis, & in via vera nobiſcũ ambulabitis: eſt enim quod inuicem ex vobis alteri ex alteris admoneri vtrique debeatis. Audi Sabelliane, vſqueadeo non ipſe pater, ſed alter eſt filius, vt cũ Arrianus inæqualem aſſerat patri: audi Arriane, vſqueadeo filius æqualis eſt patri, vt Sabellianus eundem eſſe dicat & patrem: tu adde quem tollis, tu adimple quem minuis, & nobiſcũ ambo cõſiſtitis, quia nec

tu tol

tu tollis, nec tu minuis eum: qui & alter eſt à patre, vt conuin-
Ioan. 10. cas Sabellianum: & æqualis eſt patri, vt conuincas Arrianum: vtriſque enim clamat, Ego & pater vnum ſumus: quod ait, vnum, audiant Arriani: quod ait, ſumus, audiant Sabelliani: & nec illi æqualem, nec illi alterum negando ſint vani. Si ergo quoniam dixit, Verba quæ ego loquor vobis, à me-
Ioan. 5. ipſo nó loquor, propterea putatur vſqueadeo imparis poteſtatis, vt non quod ipſe vult faciat: audiatur quod dixit, Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Item ſi quoniam dixit, Pater in me manens ipſe facit opera propterea putatur non alius eſſe pater, alius ipſe: audiatur quod dixit, Quæcunque pater facit, hæc & filius ſimiliter facit: & intelligatur nó bis vnus, ſed duo vnum, Verum quia ſic æqualis eſt aliter alteri, vt tamen alter ſit ex altero, ideo nó loquitur à ſemetipſo, quia nó eſt à ſeipſo: & ideo pater in illo manens facit opera ipſe, quia per quem & cum quo facit, non eſt niſi ab ipſo: denique adiungit & dicit, *Non creditis quia ego in patre, & pater in me eſt? alioquin propter opera ipſa credite.* Antea ſolus Philippus arguebatur, nunc autem non ibi eum ſolum fuiſſe qui eſſet arguendus oſtenditur, Propter opera inquit, ipſa credite, quia ego in patre & pater in me eſt: neque enim ſi ſeparati eſſemus, inſeparabiliter operari vlla ratione poſſemus. Sed quid eſt quod ſequitur, *Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado: & quæcunque petieritis in nomine meo, hæc faciam, vt glorificetur pater in filio. Si quid pe-*
Ioan. 13. *tieritis in nomine meo, hoc faciam.* Ergo & ille maiora opera ſeipſum facturũ eſſe promiſit. Non ſe extollat ſeruus ſupra dominum, nec diſcipulus ſupra magiſtrum. Maiora quàm ipſe fe-
Pſal. 17. cit dicit eos eſſe facturos, ſed in eis vel per eos ſe faciente, non ipſi tanquam ex ſeipſis: ei quippe cantatur in Pſalmo, Diligam te domine virtus mea. ſed quæ ſunt tádem iſta maiora? an for-
Act. 5. te quòd ægros ipſis tranſeuntibus, etiam eorum vmbra ſanabat? Maius eſt enim vt ſanet vmbra quàm fimbria. Illud per ſe fecit, hoc per ipſos, ſed tamen vtrunque ipſe: verũtamẽ quando iſta dicebat, verborum ſuorum opera cómẽdabat: ſic enim dixerat, Verba quæ ego loquor vobis, à me ipſo non loquor, Pater autem in me manens. ipſe facit opera. Quæ opera tunc dicebat. niſi verba quæ loquebatur? Audiebant & credebant illi, & corũdem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen

tamen euangelizantibus diſcipulis, non tam pauci, quàm illi erant, ſed gentes etiam crediderunt. Hæc ſunt ſine dubitatione maiora: nec tamen ait, Maiora horum facietis, vt ſolos apoſtolos ea putaremus eſſe facturos. Sed qui credit in me, inquit, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Itáne quicunque credit in Chriſtum, facit quæ Chriſtus, vel maiora quàm Chriſtus? Non prætereunter iſta tractanda ſunt, nec debent feſtinatione præcipitari, ſed ea cogit concludendus iam ſermo iſte differri.

De eadem lectione *Tractatus* *LXXII.*

QVid ſibi velit, & quomodo accipiendum ſit quod dominus ait, *Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet*, non eſt facile comprehendere, & cum hoc ad intelligendum difficillimum ſit, adiecit aliud difficilius, *Et maiora horum faciet*. Quid eſt hoc? Qui faceret opera quæ Chriſtus fecit, non inueniebamus, qui etiam maiora faciet inuenturi ſumus? Sed dixeramus ſermone priſtino, quia maius fuit vmbræ ſuæ tranſitu, quod diſcipuli fecerũt, quàm fimbriæ ſuæ tactu, quod ipſe dominus fecit, ſanari languentes. Et quia plures apoſtolis, quàm ipſo per eos proprium prædicante domino crediderunt, vt hæc viderentur opera intelligenda eſſe maiora: non quo maior eſſet magiſtro diſcipulus, vel domino ſeruus, vel adoptatus vnigenito, vel homo deo: ſed quod per illos ipſe dignaretur eadem maiora facere, qui dicit illis alio loco, Sine me nihil poteſtis facere. Ipſe quippe, vt alia omittam quę ſunt innumerabilia, ſine ipſis fecit eos, ſine ipſis fecit hunc mundũ, & quia homo etiam ipſe fieri dignatus eſt, ſine ipſis fecit & ſeipſum. Quid autem illi ſine ipſo niſi peccatum? Denique & hic id quod de hac re poterat nos mouere, mox abſtulit: cum enim dixiſſet, Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet: continuo ſecutus adiunxit, *Quia ego ad patrem vado, & quæcunque petieritis in nomine meo, hæc faciam*. Qui dixerat faciet, poſt ait faciam: tanquam diceret, Non vobis impoſſibile hoc videatur: non enim poterit eſſe maior me qui credit in me, ſed ego facturus ſum, & tunc maiora quàm nunc. Maiora per eum qui credit in me, quàm præter eum per me: ego tamẽ ipſe præter eum, ego ipſe per eum: ſed quãdo præter eũ nõ faciet ipſe, quãdo autẽ per eũ, quãuis nõ per ſemetipſum, faciet & ipſe. Porrò autem maiora facere per eũ quã præter eũ, nõ eſt defectio, ſed dignatio. Quid enim

Act. 5. Matt. 14. Ioan. 13. Ioan. 15. Pſal. 115.

retribuāt ſerui domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quādoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus
Matt.19. eſt, vt maiora faceret per illos quā præter illos? Nōne ab ore illius diues ille triſtis abſceſſit, vt qui vitæ æternæ conſilium quæſiuit? Audiuit, abiecit, & tamen poſtea quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cū loqueretur per diſcipulos magiſter bonus, contēptibilis ei quē diuitē per ſeipſum monuit, amabilis eis quos ex diuitibus pauperes, per diſcipulos pauperes fecit. Ecce maiora fecit prædicatus à credentibus, quàm locutus audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quod hæc maiora per apoſtolos fecit, non autem ipſos tātum ſignificans ait, Opera quæ ego facio & vos facietis, & maiora horum facietis: ſed omnes ad ſuam familiam pertinētes intelligi volens. Qui credit in me, inquit, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Si ergo qui credit faciet, non credit vtique qui nō faciet: ſicuti eſt, Qui diligit me, mandata mea cuſtodit: vnde profectò qui non cuſtodit, non dili-
Matth.7. git. Item alio loco, Qui audit, inquit, verba mea hæc, & facit ea, ſimilabo eum viro prudenti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram. Qui ergo non eſt ſimilis huic viro prudēti, pro-
Ioan. 11. culdubio aut verba hæc audit & non facit, aut omnino nec audit. Qui credit, inquit, in me, licet moriatur viuet: qui ergo nō viuet, non vtique credit. Tale etiam hoc eſt, qui credit in me faciet: non vtique credit qui non faciet. Quid eſt hoc fratres? Nunquid inter credentes in Chriſtum non eſt computandus, qui non fecerit opera maiora quàm Chriſtus? Durum eſt, ab-
Roma.4. ſurdum eſt, ferri non poteſt, non toleratur niſi intelligatur. Apoſtolum igitur audiamus. Credenti, inquit, in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiam. In hoc opere facimus opera Chriſti, quia & ipſum credere in Chriſto, opus eſt Chriſti, hoc operatur in nobis, non vtique ſine nobis: audi ergo iam & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet: prius ego facio, deinde & ipſe faciet,
Philip. 2. quia facio vt faciat. Quæ opera, niſi vt ex impio iuſtus fiat? Et maiora horum faciet, quorū obſecro? Nunquid nam omnium operum Chriſti maiora facit, qui cum timore & tremore ſuam ipſius ſalutem operatur? Quod vtique in illo, ſed non ſi-
Mat. 24. ne illo Chriſtus operatur. Prorſus maius hoc eſſe dixerim, quàm eſt cœlum & terra, & quæcunque cernuntur in cœlo & in terra: & cœlum enim & terra tranſibit, prædeſtinatorum au-

tem

tem, id eſt, eorũ quos præſcit, ſalus & iuſtificatio permanebit. In illis tantum opera dei, in his autem etiam eſt imago dei. Sed in cœlis, ſedes, dominationes, principatus, poteſtates, archangeli, angeli, opera ſunt Chriſti. Nunquid etiam his operibus maiora facit, qui operante in ſe Chriſto, cooperatur ſalutem æternam ac iuſtificationem ſuam? Non hic audeo præcipitare ſententiam: intelligat qui poteſt, iudicet qui poteſt, vtrum maius ſit iuſtos creare, quàm impios iuſtificare. Certe enim ſi æqualis eſt vtrunque potentiæ, hoc maioris eſt miſericordiæ: hoc eſt enim magnum pietatis ſacramẽtum quod manifeſtatũ eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt in gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria. Sed omnia opera Chriſti intelligere vbi ait, Maiora horum faciet: nulla nos neceſſitas cogit: horum enim forſitan dixit, quæ in illa hora faciebat: tunc enim verba fidei faciebat, & de his operibus fuerat prælocutus dicens, Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor, pater autem in me manens, ipſe facit opera. Tunc igitur verba eius erãt opera eius, & vtique minus eſt verba iuſtitiæ prædicare quod fecit præter * nos, quã impios iuſtificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos. Reſtat inquirere quomodo accipiendum ſit. *Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam.* Propter multa enim quæ petunt fideles eius nec accipiunt, non parua hinc exoritur quæſtio: ſed quoniam ſermo iſte iam claudẽdus eſt, ei conſiderandæ rei atque tractandæ tribuatur ſaltem parua dilatio.

1. Timo. 3.

** alias, per*

De eo quod dicit. Quia ego ad patrem vado, & quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam.

Tractatus L X X I I I.

MAgnam ſpem dominus ſuis promiſit ſperantibus dicẽs, *Quia ego ad patrẽ vado. & quodcunq; petieritis in nomine meo, hoc faciã.* Sic ergo perrexit ad patrẽ, vt non relinqueret indigẽtes, ſed exaudiret petẽtes. Sed quid eſt, quodcunq; petieritis, cũ videamus plerunq; fideles eius petere, & non accipere? An forte propterea quia male petũt? nã hoc exprobrauit Apoſtolus Iacobus dicẽs. Petitis & nõ accipitis, eo quod male petatis, vt in concupiſcentiis veſtris inſumatis. Male ergo vſurus eo quod vult accipere, deo potius miſerante non accipit. Proinde ſi hoc ab illo petitur vnde homo lædatur exauditus,

Iacobi. 4.

magis

magis metuendum eſt, ne quod poſſet nō dare propitius, det
Num. 11. iratus. An non vidimus Iſraëlitas malo ſuo impetraſſe, quod culpabili concupiſcentia petierunt? Concupierant enim carnibus veſci, quibus pluebatur manna de cœlo: faſtidiebant quippe quod habebant, & quod non habebant, impudenter petebant: quaſi non melius peterent, non vt cibus qui deerat indecenti deſiderio præſtaretur, ſed vt ille qui aderat, ſanato faſtidio ſumeretur. Quando enim nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potius deum vt delectent
1. Tim. 4. bona, quàm vt concedantur mala. Non quia malum eſt carne
Rom. 14. veſci, cū de hac re loquens Apoſtolus dicat, Omnis creatura dei bona eſt, & nihil abiiciendum quod cū gratiarum actione accipitur: ſed quia ſicut idem ipſe ait, Malum eſt homini qui per offendiculum manducat. Et ſi per hominis offenſionem, quanto magis dei? Cuius in Iſraëlitis non parua erat offenſio, repudiare quod dabat ſapiētia, & petere id quod inhiabat concupiſcētia, quanuis illi nec peterent, ſed quia deerat murmurarent, ſed vt ſciremus non dei creaturam eſſe culpabilem, ſed inobedietiam cōtumacē & inordinatam cupiditatem, nō propter porcum, ſed propter pomū mortē primus homo inuenit: & Eſau primatus ſuos non propter gallinā, ſed propter
Gen. 3. lenticulam perdidit. Quomodo ergo intelligēdum eſt, quod-
Gene. 25. cunque petieritis, hoc faciam: ſi deus aliqua petentibus fidelibus etiam cōſulendo non facit? An forte ſolis Apoſtolis hoc dictum debemus accipere? Abſit. Vnde enim ad hoc venit vt diceret quod ſuperius dixerat, Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet, de qua re iam priſtino ſermone tractauimus: & ne quiſquam hoc ſibi tribueret, vt etiā illa opera maiora à ſeipſo facere oſtenderet, adiecit atque ait, Quia ego ad patrē vado, & quodcunq; petieritis in nomine meo, hoc faciam. Nūquid in eum ſoli Apoſtoli crediderunt? Ad eos itaque loquebatur dicendo, Qui credit in me, in quibus eo donante etiam nos ſumus, qui vtique nō quodcunque petimus accipimus. Ipſos quoque beatiſsimos ſi cogi
2. Cor. 12. temus Apoſtolos, inuenimus eū qui plus omnibus laborauit, non autem ipſe, ſed gratia dei cum ipſo, ter dominū rogaſſe vt ab eo diſcederet angelus ſatanæ, nec tamē quod rogauerat accepiſſe. Quid dicemus chariſsimi? Putabimúſne hoc promiſſum vbi quodcunque petieritis hoc faciā, nec Apoſtolis fuiſſe ab illo completum? Et cui tandem quod promittit impleuit,

ſi Apo

ſi Apoſtolos ſuos in ſua promiſſione fraudauit? Euigila igitur homo fidelis,& vigilanter audi quod illic poſitũ eſt, in nomine meo. Ipſum enim quodcunque,non ait petieritis vtcunq; ſed in nomine meo. Qui promiſit ergo tam magnum beneficium,qui vocatur?vtiq; Chriſtus Ieſus. Chriſtus ſignificat regem, Ieſus ſignificat ſaluatorem. Non itaque nos ſaluos faciet quicunque rex,ſed rex ſaluator, ac per hoc quodcunque petimus aduerſus vtilitatem ſalutis, non petimus in nomine ſaluatoris,& tamen ipſe ſaluator eſt,non ſolum quando facit quod petimus, verumetiam quando non facit, quoniã quod videt peti contra ſalutem,non faciendo potius ſe exhibet ſaluatorem:nouit enim medicus quid pro ſua,quid contra ſuam ſalutem poſcat ægrotus,& ideo contraria poſcentis non facit voluntatem vt faciat ſanitatem: quapropter quando volumus vt faciat quodcunque petimus, non vtcunque ſed in nomine eius,hoc eſt,in nomine ſaluatoris petamus. Non ergo contra noſtram ſalutem petamus,quod ſi fecerit non vt ſaluator facit,quod eſt nomen eius fidelibus eius. Eſt quippe impiis & dãnator,qui dignatur fidelibus eſſe ſaluator: Qui ergo credit in eum,quodcunque petierit in eo nomine, quod eſt illis qui credũt in eũ, hoc facit,quoniã hoc ſicut ſaluator facit. Si autẽ qui in eum credit,aliquid per ignorantiam contra ſuam ſalutem petit,non in nomine ſaluatoris petit, quia ſaluator ei nõ erit,ſi quod eius ſalutem impedit,fecerit. Vnde tunc expedit potius, vt non faciendo propter quod inuocatur, faciat quod vocatur. Propterea non ſolum ſaluator,ſed etiã magiſter bonus,vt faciat quodcunque petierimus, in ipſa oratione quam nobis dedit, docuit quid petamus,vt etiã ſic intelligamus non petere nos in nomine magiſtri,quod petimus præter regulam ipſius magiſterij. Sanè quædam quamuis in nomine eius petamus,id eſt,ſecundũ ſaluatorem & ſecundũ magiſtrum petamus,non tunc quando petimus facit,ſed tamen facit. Neque enim quia & illud petimus vt veniat regnũ dei,propterea nõ facit quod petimus,quia non ſtatim cum illo in æternitate regnamus;differtur enim quando petimus,non negatur. Veruntamen orantes tanquam ſeminantes non deficiamus,tempore enim proprio metemus vt ſimul petamus quando bene petimus, vt nõ faciat quod non bene petimus,quia & ad hoc pertinet quod in eadẽ oratione dominica dicimus,ne nos inferas in tentationem:neque enim parua eſt tentatio,ſi contra tuam *Matth. 6.*

ſit cauſam tua poſtulatio.Non autē negligenter audiendū eſt, quod dominus,ne quiſquam eū putaret quod ſe promiſit eū facere petētibus,ſine patre eſſe facturum,cum dixiſſet,Quodcunque petieritis in nomine meo,hoc faciam: continuò ſubiecit,*Vt glorificetur pater in filio ſi quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Nullo modo igitur ſine patre hoc filius facit,quādoquidē vt in illo pater glorificetur,propterea facit. Facit ergo pater in filio, vt filius glorificetur in patre: & facit filius in patre, vt pater glorificet in filio,quoniā vnū ſūt pater & filius.

De eo quod dicit, Si diligitis me,mandata mea ſeruate: Vſque ad id quod ait,Vos autem cognoſcetis eum , quia apud Vos manebit & in Vobis erit: *Tractatus* LXXIIII.

AVdiuimus fratres cum Euangeliū legeretur dominū dicētē. *Si diligitis me mādata mea ſeruate,Et ego rogabo patrē,& aliū paracletū dabit Vobis,Vt maneat Vobiſcū in æternū ſpiritū Veritatis quē mundus non poteſt accipere,quia non Videt eū, nec ſcit eū. Vos autē cognoſcetis eū,quia apud Vos manebit & in Vobis erit.* Multa ſunt quæ in iſtis paucis verbis domini requirantur. Sed multum eſt ad nos vel omnia quæ hic quærenda ſunt quærere, vel omnia quæ hic quærimus inuenire. Verumtamen quantum nobis dominus donare dignatur,pro noſtra & veſtra capacitate quid dicere debeamus, & quid audire debeatis,attendentes per nos chariſſimi,quod poſſumus ſumite,& ab illo quod non poſſumus poſcite. Spiritum paracletū Chriſtus promiſit Apoſtolis, quo autē modo promiſerit aduertamus. Si diligitis me,inquit,mandata mea ſeruate,& ego rogabo patrē & alium paracletū dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum,ſpiritū veritatis. Hic eſt vtique in trinitate ſpiritus ſanctus,quē patri & filio conſubſtantialē & coæternū
Roma.5. fides catholica cōfitetur:ipſe eſt de quo dicit Apoſtolus,Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū qui datus eſt nobis:quomodo ergo dominus dicit,Si diligitis me, mandata mea ſeruate,& ego rogabo patrē,& alium paracletū dabit vobis:cum hoc dicat de ſpiritu ſancto,quem niſi habeamus,nec diligere deum poſſumus, nec eius mandata ſeruare? Quomodo diligimus vt eum accipiamus, quem niſi habeamus,diligere non valemus? Aut quomodo mandata ſeruabimus vt eum accipiamus,quem niſi habeamus,mādata ſeruare non

non poſſumus? An forte præcedit in nobis charitas, qua diligimus Chriſtum, vt diligendo Chriſtum eiuſq; mandata faciendo, mereamur accipere ſpiritum ſanctum, vt charitas non Chriſti, quæ iam præceſſerat, ſed dei patris diffundatur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis? Peruerſa eſt iſta ſententia. qui enim ſe filium diligere credit, & patrē non diligit, profecto nec filium diligit, ſed quod ſibi ipſe confinxit: deinde apoſtolica vox eſt, Nemo dicit dominus Ieſus, *1. Cor. 12.* niſi in ſpiritu ſancto. Et quis dominum Ieſum, niſi qui eum diligit dicit? Si eo modo dicit quo Apoſtolus intelligi voluit, multi enim voce dicunt, corde autem & factis negant, ſicut de talibus ait, Confitentur enim ſe noſſe deum, factis autē negāt. *Ad Titū. 1* Si negatur factis, proculdubio etiam dicitur ficte. Nemo itaq; dicit dominus Ieſus, animo, verbo, facto, corde, ore, opere: nemo dicit dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto, & nemo ſic dicit, niſi qui diligit. Iam itaque Apoſtoli dicebant dominus Ieſus, & ſi eo modo dicebant, vt non ficte dicerent, ore confitentes, corde & factis non negantes. Prorſus ſi veraciter hoc dicebant, proculdubio diligebant. Quomodo igitur diligebant, niſi in ſpiritu ſancto? Et tamen eis prius imperatur vt diligant eum, & eius mandata conſeruent, vt accipiant ſpiritum ſanctū quem niſi haberent, profecto diligere & mandata ſeruare nō poſſent. Reſtat ergo vt intelligamus ſpiritum ſanctum habere qui diligit, & habendo mereri vt plus habeat, & plus habendo plus diligat. Iam itaque habebāt ſpiritum diſcipuli, quem dominus promittebat, ſine quo eum dominum non dicebant, nec tamen eum adhuc habebant, ſicut eum dominus promittebat. Et habebant ergo, & non habebant, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius: habebant occulte, accepturi fuerant manifeſte, quia & hoc ad maius donum ſancti ſpiritus pertinebat, vt eis innoteſceret quod habebant: de quo munere loquens Apoſtolus ait, Nos autem non ſpiritum hu- *1. Cor. 2.* ius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis: nam & ipſam manifeſtam impertionem ſpiritus ſancti non ſemel, ſed bis numero dominus egit. Mox enim vt reſurrexit à mortuis inſufflans ait, Accipite ſpiritum ſanctum. Nunquid igitur quia tunc *Ioan. 20.* dedit, ideo non miſit etiam poſtea quem promiſit? Aut non idem ipſe eſt ſpiritus ſanctus, qui & tūc eſt inſufflatus ab ipſo,

& poſtea ab ipſo miſſus è cœlo? Quapropter cur ipſa quę facta eſt euidenter donatio eius, bis facta fuerit, alia quæſtio eſt: fortaſſis enim propter duo præcepta dilectionis, hoc eſt, proximi & dei, vt cõmendaretur ad ſpiritũ ſanctum pertinere dilectio, hæc eius gemina eſt in manifeſtatione facta donatio. Et ſi alia cauſa quærenda eſt, nõ nũc eius inquiſitione in lõgiorẽ quàm oportet modũ ſermo iſte mittendus eſt dũ tamen conſtet ſine ſpiritu ſancto Chriſtum nos diligere, & mandata eius ſeruare non poſſe, & id nos poſſe atque agere tãto minus, quanto illũ percipimus minus: tanto autẽ amplius, quanto illum percipimus amplius. Proinde non ſolum non habenti, verũetiam habenti non incaſſum promittitur, non habenti quidem, vt habeatur: habenti autem, vt amplius habeatur: nam niſi ab alio minus, ab alio amplius haberetur, ſanctus Heliſæus ſancto Heliæ non diceret, Spiritus qui eſt in te, duplex ſit in me: quando autem ait Ioannes Baptiſta, Non enim ad menſuram dat deus ſpiritum, de ipſo dei filio loquebatur, cui non eſt datus ſpiritus ad menſuram, quia in illo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis. Neque enim ſine gratia ſpiritus ſancti eſt mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus: nam & ipſe dicit de ſe fuiſſe propheticum illud impletũ, Spiritus domini ſuper me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me. Quòd enim eſt vnigenitus, æqualis patri, non eſt gratiæ, ſed naturæ: quod autem in vnitatem perſonæ vnigeniti aſſumptus eſt homo gratiæ eſt non naturæ confitente Euangelio atque dicẽte, Puer autem creſcebat & confortabatur plenus ſapiẽtia, & gratia dei erat in illo. Cæteris autem ad menſuram datur, & datus additur, donec vnicuique pro modo ſuæ perfectionis propria menſura compleatur: Vnde & monet Apoſtolus nõ plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad temperantiam, vnicuique ſicut deus partitus eſt menſuram fidei. Neque enim ipſe diuiditur ſpiritus, ſed dona per ſpiritum: nam diuiſiones donationum ſunt, idem autem ſpiritus: quod vero ait, *Rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis.* Oſtendit & ſeipſum eſſe paracletum. Paracletus enim latine dicitur aduocatus: & dictum eſt de Chriſto, Aduocatũ habemus ad patrem Ieſum Chriſtũ iuſtũ. Sic autem mundum dixit nõ poſſe accipere ſpiritum ſanctum, ſicut etiam dictum eſt, Prudentia carnis inimica eſt deo, legi enim dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt: velut ſi dicamus, iniuſtitia iuſtitia eſſe non poteſt. Mundũ quippe ait

Margin notes: *1 ſenten. diſ. 17. ca. Vt autem certius.* — *4. Reg. 2.* — *Ioan. 3.* — *Coloſſ. 3.* — *1. Timo. 2.* — *Eſaia 61.* — *Luca 4.* — *Luca 2.* — *1. ſenten. diſ. 17. ca. Ad quod dicimus.* — *Rom. 12.* — *1. Cor. 12.* — *1. Ioan. 2.* — *Rom. 8.*

pe ait hoc loco mundi ſignificans dilectores, quæ dilectio nõ eſt à patre. Et ideo dilectioni huius mundi, de qua ſatagimus, vt minuatur & conſumatur in nobis, cõtraria eſt dilectio dei, quæ diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ, qui datus eſt nobis. *Mundus ergo eũ accipere nõ poteſt, quia nõ videt eũ neque ſcit eum* Nõ enim habet inuiſibiles oculos mũdana dilectio, per quos videri ſpiritus ſanctus poteſt, qui videri niſi inuiſibiliter non poteſt. *Vos autẽ* inquit, *cognoſcetis eũ, quia apud vos manebit. & in vobis erit.* Erit in eis vt maneat, nõ manebit vt ſit: prius eſt enim eſſe alicubi, quàm manere. Sed ne putarẽt quod dictũ eſt, apud vos manebit, ita dictum quemadmodum apud hominẽ hoſpes viſibiliter manere conſueuit, expoſuit quid dixerit, apud vos manebit, cum adiunxit & dixit, in vobis erit. Ergo inuiſibiliter videtur, nec ſi non ſit in nobis, poteſt eſſe in nobis eius ſcientia. Sic enim à nobis videtur in nobis, & noſtra conſcientia: nam faciem videmus alterius, noſtrã videre non poſſumus: conſcientiam vero noſtrã videmus, alterius non videmus. Sed conſcientia nunquam eſt niſi in nobis: ſpiritus autẽ ſanctus poteſt eſſe etiã ſine nobis. Datur quippe vt ſit & in nobis, ſed videri & ſciri quemadmodum videndus & ſciendus eſt, non poteſt à nobis, ſi non ſit in nobis. Roma. 5.

De eo quod dicit, Non relinquã vos orphanos, veniã ad vos vſque ad id quod ait, Et qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligã eũ, & manifeſtabo ei meipſum: Tractatus L X X V.

POſt promiſſionẽ ſpiritus ſancti, ne quiſquã putaret quod ita eũ dominus daturus fuerit velut pro ſeipſo, vt non & ipſe cũ eis eſſet futurus, adiecit atq; ait, *Non relinquam vos orphanos, veniã ad vos.* Orphani pupilli ſunt: illud enim Græcum eiuſdẽ rei nomen eſt, hoc Latinum: nam & in Pſalmo vbi legimus, Pupillo tu eris adiutor, Gręcus habet orphano. Quãuis ergo nos filius dei ſuo patri adoptauerit filios, & eundem patrem nos voluerit habere per gratiam, qui eius pater eſt per naturam, tamen etiam ipſe circa nos paternum affectum quodammodo demonſtrat cum dicit, Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos: hinc eſt quòd etiam ſponſi filios nos appellat, vbi ait, Veniet hora vt auferatur ab eis ſponſus: & tunc ieiunabunt filij ſponſi. Quis autem ſponſus niſi dominus Chriſtus: deinde ſequitur & dicit, *Adhuc modicum &* Pſal. 9. Matt. 9.

mundus me iam non videt. Quid enim? Tūc eum videbat mundus, quandoquidem mundi nomine vult intelligi eos, de quibus ſuperius locutus eſt, dicens de ſpiritu ſancto quem mūdus accipere non poteſt, quia non videt eum neq; cognoſcit eūm. Videbat eum planè mundus carneis oculis in carne conſpicuum, non autem videbat quod in carne verbum latebat. Videbat hominem, non videbat deum, videbat indumētum, non videbat indutum. Sed quoniam cum poſt reſurrectionē etiam ipſam carnem ſuam, quam non ſolum videndam, verumetiam contrectandam ſuis voluit demonſtrare, non ſuis ſubtrahere: fortaſſe hinc intelligendum eſt eſſe dictum, Adhuc modicum & mundus me iam non videt. *Vos autem videbitis me, quia ego viuo. & vos viuetis.* Quid eſt, quia ego viuo, & vos viuetis? Cur de præſenti ſe dixit viuere, illos autem de futuro eſſe victuros, niſi quia vitam etiam carnis vtique reſurgentis, qualis in ipſo præcedebat, & illis eſt pollicitus ſecuturā? Et quia ipſius mox futura erat reſurrectio, præſentis poſuit temporis verbum propter ſignificandam celeritatem, illorum autem quoniam ſeculi differtur in finem, non ait viuitis, ſed viuetis. Duas ergo reſurrectiones, ſuam ſcilicet mox futuram, & noſtrā in ſeculi fine venturam, duobus verbis præſentis temporis & futuri, eleganter breuitérque promiſit. Quia ego, inquit, viuo & vos viuetis: quia ille viuit, ideo & nos viuemus, Per hominem quippe mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: ſicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur, quoniam nemo ad mortem niſi per illum, nemo ad vitam niſi per Chriſtū. Quia nobis viximus, mortui ſumus: quia viuit ipſe, viuemus nos. Mortui ſumus illi, quando viximus nobis: quia vero mortuꝰ ille pro nobis, & ſibi viuit & nobis: quia enim viuit ille, & nos viuemus: nam ſicut per nos mortem habere potuimus, non ſic & vitam per nos habere poſſumus. *In illo die,* inquit, *vos cognoſcetis, quia ego in patre, & vos in me, & ego in vobis.* In quo die, niſi de quo ait, & vos viuetis? Tunc enim erit, vt poſſimus videre quod credimus, nam & nunc eſt in nobis, & nos in illo: ſed hoc nunc credimus, tunc etiam cognoſcemus, quanuis & nunc credendo nouerimus, ſed tunc contemplando noſcemus. Quandiu enim ſumus in corpore quale nunc eſt, id eſt corruptibili, quod aggrauat animam, peregrinamur à domino, per fidem enim ambulamus, nō per ſpeciem: tunc ergo per ſpeciem quoniam videbimus eū ſicuti eſt: nam ſi

(Margin: 1.Cor. 15. — 1.Cor. 5. — Sapien. 9. — 1. Ioan. 3.)

nam ſi etiam nunc Chriſtus in nobis non eſſet, non diceret Apoſtolus, Si autem Chriſtus in nobis, corpus quidē mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem vita eſt propter iuſtitiam. Qua vero & nos etiam nunc in illo ſumus, ſatis oſtendit vbi dicit, Ego ſum vitis, vos palmites. In illo ergo die quando viuemus ea vita, qua mors abſorbebitur, cognoſcemus quia ipſe in patre, & nos in ipſo, & ipſe in nobis, quia tunc perficietur hoc ipſum, quod & nunc inchoatum eſt iam per ipſum, vt ſit in nobis & nos in ipſo. *Qui habet*, inquit, *mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.* Qui habet in memoria, & ſeruat in vita: qui habet in ſermonibus, & ſeruat in moribus: qui habet audendo, & ſeruat faciendo: aut qui habet faciēdo, & ſeruat perſeuerando, Ipſe eſt, inquit, qui diligit me. Opere eſt demōſtranda dilectio, ne ſit infructuoſa nominis appellatio. *Et qui diligit me*, inquit, *diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Quid eſt diligam, tanquam tunc dilecturus ſit, & nunc non diligat? Abſit. Quomodo enim nos pater ſine filio, aut filius ſine patre diligeret? Quomodo cum inſeparabiliter operentur, ſeparabiliter diligunt? Sed ad hoc dixit, diligam eum, ad quod nō ſequitur, & manifeſtabo ei meipſum. Diligam & manifeſtabo, id eſt, ad hoc diligam vt manifeſtem: nunc enim ad hoc dilexit, vt credamus, & mandatum fidei teneamus: tunc ad hoc diliget, vt videamus, & ipſa viſione mercedem fidei capiamus: quia & nos nunc diligimus credendo quod non videmus: tunc autem diligemus videndo quod credimus.

De eo quod ſequitur, Dicit ei Iudas non ille Iſcariotes, Domine quid factum eſt, quia nobis manifeſtaturus es teipſum & non mundo: Vſque ad id quod ait, Sermo quem audiſtis non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris.

Tractatus LXXVI.

Interrogantibus diſcipulis, & eis magiſtro reſpondente Ieſu etiam nos tanquam cum illis diſcimus, quando ſanctum Euangelium vel legimus vel audimus. Quia ergo dixerat Dominus, Adhuc modicum & mundus me iam non videt, vos autem videbitis me, interrogauit eum de hoc ipſo Iudas, non ille traditor eius qui Iſcariotes cognominatus eſt, ſed cuius & epiſtola inter ſcripturas canonicas legitur, *Domine, quid factum eſt quia nobis manifeſtaturus es teipſum, & non mundo?* Scimus cum ipſis tanquam interrogantes diſcipuli, communémque magiſtrum audiamus & nos, Iudas

Roma. 8.

Ioan. 15.

enim ſanctus,non immundus,nec inſectator domini,ſed ſecta tor,cauſam quæſiuit quare ſe non mundo,ſed ſuis manifeſtatū rus eſſet Ieſus, quare adhuc modicum & mundus non videret eum,ipſi autem viderent eum. *Reſpondit Ieſus & dixit ei, Si quis diligit me,ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me,ſermones meos non ſeruat.* Ecce expoſita eſt cauſa,quare ſe ſuis manifeſtaturus eſt,non alienis,quos mundi nomine appellat,& ipſa eſt cauſa quòd hi diligant,illi non diligant: ipſa cauſa eſt de qua ſacer inſonat Pſalmus, Iudica me deus,& diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.Qui enim diligunt, quia diligunt,eliguntur:qui vero non diligunt,ſi linguis hominum loquantur & angelorum,fiunt æramentum ſonans & cymbalum tinniēs,& ſi habuerint prophetiam,& ſcierint omnia ſacramenta,& omnem ſcientiam, & habuerint omnem fidem vt montes transferant,nihil ſunt: & ſi diſtribuerint omnem ſubſtantiam ſuam, & tradiderint corpus ſuum vt ardeant,nihil eis prodeſt. Dilectio ſanctos diſcernit à mundo, quæ facit vnanimes habitare in domo,in qua domo pater & filius manſionem faciunt,qui donant & ipſam dilectionem,quibus donēt in fine etiam ipſam ſuam manifeſtationem. De qua diſcipulus magiſtrum interrogabat,vt non ſolum illi,qui tūc audiebant per os eius, ſed etiam nos per Euangelium eius hæc noſſe poſſemus:quæſierat enim de Chriſti manifeſtatione,& audiuit de dilectione atque mãſione. Eſt ergo quædam dei manifeſtatio interior,quam prorſus impij non nouerunt, quibus dei patris & ſpiritus ſancti manifeſtatio nulla eſt:filij vero potuit eſſe,ſed in carne,quæ nec talis eſt qualis illa, nec ſemper illis adeſſe poteſt qualiſcunque ſit,ſed ad modicum tempus & hoc ad iudicium,non ad gaudium:ad ſupplicium,non ad præmium. Nunc eſt ergo vt intelligamus quantum aperire ille dignatur,quomodo dictum ſit, Adhuc modicum& mundus me iam non videt, vos autem videbitis me. Verum eſt quidem, quod poſt paululum etiam corpus ſuum in quo poterant eum & impij oculis videre,oculis eorum fuerat ſubtracturus:quandoquidem poſt reſurrectionem nemo eorum vidit illū, ſed quoniam dictum eſt teſtãtibus angelis, Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum,nec aliud credimus quàm eum in eodem corpore ad iudicium viuorum & mortuorum eſſe venturum. Proculdubio tunc enim videbit mundus,quo nomine

Pſal. 42.
1. Cor. 13.
Pſal. 67.
Actuū 1.

nomine ſignificati ſunt à regno eius alieni: ac per hoc lõge melius intelligitur iã illud tẽpus ſignificare voluiſſe in eo quod ait. Adhuc modicum & mundus me iam non videt, quando in fine ſeculi auferetur ab oculis damnatorum, vt illi eum de cætero videant apud quos diligentes eum, facit pater atq; ipſe manſionem. Modicum autem dixit, quia & id quod prolixum videtur hominibus, breuiſſimum eſt ante oculos Dei: de hoc quippe modico iſte ipſe Ioannes, Filioli, inquit, nouiſſima hora eſt. Ne quis porrò exiſtimet patrem tantummodo & filium ſine ſpiritu ſancto apud dilectores ſuos facere manſionem, recolat quod ſuperius de ſpiritu ſancto dictum eſt, Quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum: vos autem cognoſcetis eũ, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Ecce facit in ſanctis cum patre & filio ſanctus etiã ſpiritus mãſionem, intus vtique tanquam deus in templo ſuo. Deus trinitas pater & filius & ſpiritus ſanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos: veniunt ſubueniendo, venimus obediendo: veniũt illuminando, venimus intuendo: veniunt implendo, venimus capiendo, vt ſit nobis eorum non extraria viſio: ſed interna, & in nobis eorum non tranſitoria manſio, ſed æterna: ſic mundo non ſe filius manifeſtat. Mundus enim dictus eſt hoc loco, de quibus continuo ſubiunxit atque ait, *Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Hi ſunt qui patrem & ſpiritum ſanctum nunquam vident: filium autem non vt beatificentur, ſed vt iudicentur, ad modicum vident: nec ipſum in forma Dei, vbi eſt cum patre & ſpiritu ſancto pariter inuiſibilis, ſed in forma hominis, vbi eſſe voluit mundo patiendo contemptibilis, iudicando terribilis: quod vero adiunxit, *Et ſermo quem audiſtis non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris.* Non miremur, nõ paueamus, non eſt minor patre, ſed non eſt niſi à patre, non eſt impar ipſo, ſed non eſt à ſeipſo: neque enim mentitus eſt dicendo, Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat, ecce ſuos dixit eſſe ſermones. Nunquid ſibi ipſe eſt contrarius, vbi rurſus dixit, Et ſermo quem audiſtis nõ eſt meus? Aut quia ſecundum hominem non eſt ſuus? Et fortaſſe propter aliquam diſtinctionem, vbi ſuos dixit, pluraliter dixit, hoc eſt ſermones: vbi autem ſermonem, hoc eſt, verbum, non ſuum dixit eſſe, ſed patris, ſeipſum intelligi voluit, In principio enim erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Non itaque ſuum, ſed patris eſt verbum, quomodo nec ſua imago, ſed pa-

1. Ioan. 2.

Ioan. 1.

tris eſt, nec ſuus filius idem ipſe, ſed patris. Recte igitur tribuit authori quicquid facit æqualis, à quo habet hoc ipſum quod illi eſt indifferenter æqualis.

De eo quod ſequitur, Hæc locutus ſum vobis apud vos manens: vſque ad id quod ait, Pacem meam do vobis non quomodo mundus dat ego do vobis. Tracta. LXXVII.

IN præcedenti lectione ſancti Euãgelij, quam ſequitur iſta, quæ modo recitata eſt, dominus Ieſus dixerat ſe & patrem ad dilectores ſuos eſſe venturos, & apud eos manſionem eſſe facturos. Iam vero & ſuperius dixerat de ſpiritu ſancto. Vos autem cognoſcetis eũ, quia apud vos manebit, & in vobis erit, vnde intellexinius in ſanctis tãquam in templo ſuo ſimul manere trinitatem deum: nunc autem dicit, *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.* Illa itaque manſio alia eſt, quam promiſit futuram: hæc vero alia, quam præſentem eſſe teſtatur. Illa ſpiritalis eſt, atque intrinſecus mentibus redditur: hæc corporalis forinſecus oculis atque auribus exhibetur: illa in ęternum beatificat liberatos, hæc in tempore viſitat liberãdos: ſecũdum illam dominus à ſuis dilectoribus non recedit, ſecundum hanc it & redit. Hæc, inquit, locutus ſum vobis, apud vos manens, vtiq; præſentia corporali, qua cũ illis viſibilis loquebatur. *Paracletus autẽ* inquit, *ſpiritus ſanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & cõmemorabit vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Nunquid nam dicit filius, & docet ſpiritus ſanctus, vt dicente filio verba capiamus, docente autem ſpiritu ſancto eadem verba intelligamus? Quaſi dicat filius ſine ſpiritu ſancto, aut ſpiritus ſanctus doceat ſine filio, aut vero non & filius doceat, & ſpiritus ſanctus dicat, & cum Deus aliquid dicit & docet, trinitas ipſa dicat & doceat? ſed quoniam trinitas eſt, oportebat eius ſingulas inſinuare perſonas, eáſque nos diſtincte audire, inſeparabiliter intelligere: Audi patrem dicentem vbi legis, Dominus dixit ad me, filius meus es tu: audi & docentem vbi legis, Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: filium vero dicentem modo audiſti: de ſe quippe ait, Quæcunque dixero vobis. Quem etſi docentem vis noſſe, magiſtrum recole, Vnus eſt, inquit, magiſter veſter Chriſtus. Spiritum porrò ſanctum, quem modo audiſti docentem vbi dictum eſt, Ipſe vos docebit omnia: audi etiam dicentem, vbi legis in Actibus Apoſtolorum, beato Petro dixiſſe ſpiritum ſanctum, Vade cum illis, quia ego miſi eos.

Eſa. 2. *Ioan. 6.* *Matt. 23.* *Acto. 10.*

eos. Omnis igitur & dicit & docet trinitas: ſed niſi etiã ſigilla-
tim commendaretur, eam nullo modo humana capere vtcun-
que poſſit infirmitas. Cum ergo omnino ſit inſeparabilis, nū-
quam trinitas eſſe ſciretur, ſi ſemper inſeparabiliter diceretur:
nam & cum dicimus patrem & filium & ſpiritum ſanctū, non
eos vtique dicimus ſimul, cum ipſi non poſſint eſſe niſi ſimul.
Quod vero addidit, cōmemorabit vobis, intelligere debemus
etiam, quòd iubemur non obliuiſci ſaluberrimos monitus ad
gratiam pertinere, quam nobis commemorat ſpiritus. *Pacem*.
inquit, *relinquo vobis pacem meã do vobis*. hoc autem eſt quod
legimus apud Prophetam, Pacē ſuper pacem. pacem nobis re-
linquit iturus, pacem ſuã nobis dabit in fine venturus. pacem
nobis relinquit in hoc ſeculo, pacē ſuam nobis dabit in futu-
ro ſeculo, pacem nobis relinquit, in qua manentes hoſtē vin-
cimus, pacē ſuam nobis dabit, quando ſine hoſte regnabimus,
pacem relinquit nobis, vt etiam hic inuicem diligamus, pacem
ſuam nobis dabit, vbi nunquam diſſentire poſſimus, pacem
relinquit nobis, ne de occultis noſtris inuicē iudicemus, cum
in hoc ſumus mundo, pacem ſuam dabit nobis, cum manife- *1. Cor. 4.*
ſtabit cogitationes cordis, & tūc laus erit vnicuique à deo. In
illo tamen atque ab illo nobis eſt pax, ſiue quam nobis relin-
quit iturus ad patrem, ſiue quam nobis dabit nos perducturus
ad patrem. Quid autē nobis relinquit aſcendens à nobis, niſi
ſeipſum dum nō recedit à nobis? Ipſe eſt enim pax noſtra, qui
fecit vtraque vnum. Pax ergo ipſe nobis eſt, & cum credimus *Ephe. 2.*
quia eſt. & cum videmus eum ſicut eſt: ſi enim quandiu ſumus *1. Ioan. 3.*
in corpore corruptibili quod aggrauat animam, cum per fi- *2. Co. 5.*
dem ambulamus, nō per ſpeciem, non deſerit peregrinantes à *Sapien. 9.*
ſe, quãto magis cum ad ipſam ſpeciem venerimus, nos imple-
bit ex ſe. Sed quid eſt quod vbi ait, Pacem relinquo vobis, nō
addidit meam: vbi vero ait, pacem do vobis, ibi dixit meam?
Vtrinq; ſubaudiēdū eſt meã, & vbi dictū nō eſt, quia poſtea di
ctū eſt, poteſt referri ad vtrunq; etiã quod ſemel dictū eſt. An
forte & hic aliquid latet quod petēdū eſt & quærēdum, & ad
quod pulſantibus aperiēdū? Quid ſi enim pacē ſuã eã voluit
intelligi, qualē habet ipſe? Pax vero iſta, quã nobis relinquit in
hoc ſeculo, noſtra eſt potius dicēda quã ipſius. Ille quippe ni
hil repugnat in ſeipſo, qui nullū habet omnino peccatum: nos *1. Petr. 2.*
autē talē pacē nunc habemus, in qua adhuc dicamus, Dimitte *Matth. 6.*
nobis

nobis debita noſtra. Eſt ego nobis pax aliqua, quoniam condelectamur legi dei ſecundum interiorem hominem, ſed non eſt plena quia videmus aliam legem in mẽbris noſtris, repugnantem legis mentis noſtræ. Itémque inter noſipſos eſt nobis pax qua inuicem nobis credimus quòd inuicem diligamus: ſed nec ipſa plena eſt, quia cogitationes cordis noſtri inuicem non videmus, & quædam de nobis quæ non ſunt in nobis, vel in melius inuicem, vel in deterius opinamur. Itaque iſta etiam ſi ab illo nobis relicta eſt, pax noſtra eſt: niſi enim ab illo non haberemus & talem, ſed ipſe non habet talem. Si tenuerimus vſque in finem qualem accepimus, qualem habet habebimus, vbi nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil nos inuicem lateat in cordibus noſtris. Nec ignoro iſta domini verba etiam ſic accipi poſſe, vt eiuſdem domini ſententiæ repetitio videatur. Pacem relinquo vobis pacem meã do vobis, vt quod dixerat, pacem: hoc repetierit dicens, pacem meam: & quod dixerat, relinquo vobis: hoc repetierit dicẽs, do vobis. Vt volet quiſque accipiat, me tamen delectat, credo & vos fratres mei, delectet ſic tenere iſtam pacem, vbi aduerſarium concorditer vincamus, vt deſideremus pacem, vbi aduerſarium non habebimus. Quod vero dominus adiunxit atque ait, *Non quomodo mundus dat, ego do vobis*. Quid eſt aliud, niſi non quomodo homines dant, qui diligunt mundum, ita do vobis? Qui propterea dant ſibi pacem, vt ſine moleſtia litium atque bellorum, nõ deo, ſed amico ſuo mundo perfruantur: & quando iuſtis dant pacem, vt non eos perſequantur, pax non poteſt eſſe vera, vbi non eſt vera concordia, quia disiuncta ſunt corda: quomodo enim conſors dicitur, qui ſortem iungit: ita ille concors dicendus eſt, qui corda iungit. Nos ergo chariſſimi, quibus Chriſtus pacem relinquit, & pacem ſuam nobis dat, non ſicut mundus, ſed ſicut ille per quem factus eſt mundus, vt concordes ſimus, iungamus inuicem corda, & cor vnum ſurſum habeamus, ne corrumpantur in terra.

Roma. 7.

De eo quod dicit, Non turbetur cor veſtrum neque formidet. Audiſtis quia dixi vobis, vado & venio ad vos ſi diligeretis me gauderetis vtique: quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Tracta. LXXVIII.

ACcepimus fratres verba domini dicentis ad diſcipulos ſuos, *Non turbetur cor veſtrum neque formidet. Audiſtis quia ego dixi vobis, & vado & venio ad vos. Si diligeretis me gaude*

me, gauderetis vtique. quia vado ad patrē, quia pater maior me eſt. Hinc ergo turbari & formidare poterat cor illorum, quòd ibat ab eis, quãuis venturus ad eos ne forſitã gregem lupus hoc interuallo inuaderet paſtoris abſentia, ſed à quib⁹ homo abſcedebat, deus nó recedebat, & idem ipſe Chriſtus homo & deus. Ergo & ibat per id quod homo erat, & manebat per id quod deus erat: ibat per id quod vno loco erat, manebat per id quod vbique erat. Cur itaq; turbaretur & formidaret cor, quando ita deſerebat oculos, vt non deſereret cor? Quãuis deus etiam qui nullo continetur loco, diſcedat ab eorum cordibus, qui eum relinquunt moribus, nó pedibus, & veniat ad eos qui cóuertuntur ad eum non facie, ſed fide, & accedunt ad eũ mente, non carne. Vt autem intelligerent ſecundum id quod homo erat eum dixiſſe, vado & venio ad vos: adiecit atque ait, *Si diligeretis me gauderetis vtique, quia vado ad patrē. quia pater maior me eſt.* Per quod ergo filius non eſt æqualis patri, per hoc iturus erat ad patrẽ, à quo venturus eſt viuos iudicaturus & mortuos. Per illud autem in quo æqualis eſt gignenti vnigenitus, nunquam recedit à patre, ſed cũ illo eſt vbique totus pari diuinitate, quam nullus cótinet locus. Cum enim in forma dei eſſet, ſicut Apoſtolus loquitur, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo: quomodo enim rapina poſſit eſſe natura, quæ non erat vſurpata, ſed nata? Semetipſum autem exinaniuit, formam ſerui accipiens, nó ergo amittens illã, ſed accipiens iſtam, eo modo ſe exinaniens, quo hic minor apparebat, quàm apud patrẽ manebat. Forma quippe ſerui acceſſit, non forma dei receſſit: hæc eſt aſſumpta, non illa conſumpta: propter hãc dicit, Pater maior me eſt. propter illam vero, Ego & pater vnum ſumus. Hoc attendat Arrianus, & hac attétione ſit ſanus, non contétione ſit vanus, aut quod eſt peius, inſanus. Hæc eſt enim forma ſerui in qua dei filius minor eſt, non patre ſolo, ſed etiam ſpiritu ſancto, neque id tãtum, ſed etiam ſeipſo: quia idem ipſe in forma dei maior eſt ſeipſo. Neq; enim homo Chriſtus non dicitur filius dei, quod etiam ſola caro eius in ſepulchro meruit appellari: nam quid aliud confitemur cum dicimus credere nos in vnigenitum dei filium, qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt & ſepultus? Et quid eius niſi caro ſepulta eſt ſine anima? Ac per hoc cum credimus in dei filium, qui ſepultus eſt, profecto filium dei dicimus & carnem, quæ ſola ſepulta eſt. Ipſe ergo Chriſtus filius dei, æqualis

lis patri in forma dei, quia ſemetipſum exinaniuit non formam dei amittens, ſed formam ſerui accipiens, maior eſt & ſeipſo: quia maior eſt forma dei, quæ amiſſa nõ eſt, quã ſerui quæ acecpta eſt. Quid itaque mirum, vel quid indignum, ſi ſecundum hãc formam ſerui loquens, ait dei filius. Pater maior me eſt: & ſecundum dei formam loquens, ait idem ipſe dei

Ioan. 10. filius, Ego & pater vnum ſumus. Vnum ſunt ſecundum id quod deus erat verbum: & maior eſt pater, ſecundum id quod verbum caro factum eſt. Dicam etiam quod Arriani & Eunomiani negare non poſſunt, ſecundum hanc formã ſerui puer

Luca. 2. Chriſtus etiam parentibus ſuis minor erat quando paruulus maioribus, ſicut ſcriptum eſt, ſubditus erat. Quid agitur hæretice, cum Chriſtus deus ſit & homo, loquitur vt homo, & iam calumniaris deo? Ille in ſe naturam commendat humanam, tu in illo audes deformare diuinam? Infidelis, ingrate, ideóne tu minuis eum qui fecit te, quia dicit ille quid factus ſit propter te? Aequalis enim patri filius per quem factus eſt homo, vt minor eſſet patre factus eſt homo, quod niſi fieret, quid eſſet homo? Dicat planè dominus & magiſter noſter: Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Cum diſcipulis audiamus verba doctoris non cum alienis ſequamur aſtutiam deceptoris. Agnoſcamus geminam ſubſtantiam Chriſti, diuinam ſcilicet qua æqualis eſt patri, humanam qua maior eſt pater. Vtrumque autem ſimul non duo, ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non trinitas deus: ſicut enim vnus eſt homo anima rationalis & caro, ſic vnus eſt Chriſtus deus & homo: ac per hoc Chriſtus eſt deus, anima rationalis & caro. Chriſtum in his omnibus, Chriſtum in ſingulis confitemur. Quis eſt ergo per quem factus eſt mundus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma dei. Quis eſt ſub Pontio Pilato crucifixus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma ſerui. Idem de ſingulis quibus homo conſtat. Quis non eſt derelictus in inferno? Chriſtus Ieſus, ſed in anima ſola: quis reſurrecturus triduo iacuit in ſepulchro? Chriſtus Ieſus, ſed in carne ſola. Dicitur ergo & in his ſingulis Chriſtus. Verum hæc omnia non duo vel tres, ſed vnus eſt Chriſtus: ideo ergo dixit, Si diligeretis me gauderetis vtique, quia vado ad patrem: quoniam naturæ humanæ gratulandum eſt, eò quod ſic aſſumpta eſt à verbo vnigenito, vt immortalis conſtitueretur in cœlo, atque ita fieret terra ſublimis, vt incorruptibilis puluis ſederet ad

3. ſen. diſ. 22. ca. Hic quæritur.

ret ad

ret ad dexteram patris: hoc enim modo ſe iturum dixit ad patrem: nam profecto ad illum ibat, qui cum illo erat: ſed hoc erat ire ad eum & recedere à nobis, mutare atque immortale facere quod mortale ſuſcepit ex nobis, & leuare in cælum per quod fuit in terra pro nobis. Quis non dehinc gaudeat, qui ſic diligit Chriſtũ, vt & ſuam naturam iam immortalem gratuletur in Chriſto, atque id ſe ſperet futurum eſſe per dominum Chriſtum? Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus, per omnia ſecula ſeculorum amen.

De eo quod dicit, Et nunc dixi vobis priuſquã fiat: vt cum factum fuerit credatis, vſque ad id quod ait, Et ſicut mandatum dedit mihi pater ſic facio. Surgite eamus hinc.

Tractatus LXXIX.

DOminus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus dixerat diſcipulis ſuis: Si diligeretis me, gauderetis vtique quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Quod ex forma ſerui cum dixiſſe, non ex forma dei in qua æqualis eſt patri, nouit fides quæ religioſis eſt mentibus fixa, non à calumnioſis & dementibus facta: deinde ſubiunxit: *Et nunc dixi vobis priuſquã fiat vt cum factum fuerit credatis.* Quid eſt hoc, cũ magis homo credere debeat antequam fiat id quod credendum eſt? Hæc eſt enim laus fidei, ſi quod creditur non videtur: nam quid magnum eſt, ſi id creditur quod videtur, ſecundum illam eiuſdem domini ſententiam, quãdo diſcipulum arguit dicens: Quia vidiſti me credidiſti, beati qui non vident & credunt? Et neſcio vtrum credere dicendus eſt quiſque quod videt: nam ipſa fides in epiſtola quę ſcribitur ad Hebræos, ita eſt definita: Eſt autem fides ſperantium ſubſtantia, & coniunctio † rerũ quæ nõ videntur. Quapropter ſi fides eſt rerũ quæ credũtur, eademq́; fides earum rerũ eſt quæ nõ vidẽtur, quid ſibi vult quod dominus ait: Et nũc dixi vobis priuſquã fiat, vt cũ factũ fuerit credatis? Nónne potius dicẽdũ fuit, & nũc dixi vobis priuſquã fiat vt credatis, ꝙ cum factũ fuerit videatis? Nam & ille cui dictum eſt, Quia vidiſti credidiſti: non hoc credidit quod vidit, ſed aliud vidit, aliud credidit. Vidit eñ hominem, credidit deũ: cernebat quippe atq́; tãgebat carnem viuentem, quam viderat morientem, & credebat deum in carne ipſa latentẽ. Credebat ergo mente quod nõ videbat, per hoc quod ſenſibus corporeis apparebat: ſed etſi dicuntur credi, quæ viden

3. ſen. diſ. 24. c. Hic quæritur.

Ioan. 20.

Hebræ. 11.

† al. cognitio. aliàs conuictio.

Ioan. 20.

dentur, ſicut dicit vnuſquiſq; oculis ſuis ſe crediſſe, non tamen ipſa eſt, quæ in nobis ædificatur fides ſed,ex rebus,quæ videntur,agitur in nobis, vt ea credantur quæ non videntur. Quocirca dilectiſſimi,vnde nunc mihi ſermo eſt quod dominus ait:Et nunc dixi vobis priuſquã fiat,vt cum factum fuerit credatis,illud vtiq; dicit,cum factum fuerit,quod eum viſuri erãt poſt mortem viuenté, & ad patrem aſcendenté.Quo viſo illud fuerãt credituri,quòd ipſe eſſet Chriſtus filius dei viui, qui potuit hoc facere cũ prædixiſſet, & prædicere antequàm faceret. Creditur autem hoc nõ fide noua,ſed aucta, aut certe cum mortuus eſſet defecta:cũ reſurrexiſſet refecta: neq; enim cum dei filium non & antè credebant,ſed cum in illo factum eſſet quod antè prædixit, fides illa quæ tunc quando illis loquebatur fuit parua,& cũ moreretur penè iam nulla, & reuixit & creuit:deinde quid dicit? *Iam nõ multa loquar vobiſcũ: venis enim princeps mũdi huius.* Quis niſi diabolus? *Et in me non habet quicquam*:nullũ omnino ſcilicet peccatũ:ſic enim oſtendit nõ creaturarum,ſed peccatorum principem diabolũ, quos nunc nomine mundi huius appellat. Et quotieſcunque mũdi nomen in mala ſignificatione ponitur,nõ oſtendit niſi mundi

Iacobi. 4. iſtius amatores:de quibus alibi ſcriptum eſt,Quicunq; voluerit amicus eſſe ſeculi huius,inimicus dei conſtituatur. Abſit ergo vt ſic intelligatur diabolus princeps mundi, tanquã gerat vniuerſi mũdi,id eſt,cœli & terræ, atq; omniũ quæ in eis ſunt principatum:de quali mundo dictũ eſt,cum de Chriſto verbo

Ioan. 1. ſermo eſſet,Et mũdus per eũ factus eſt,Vniuerſus itaq; mundus à ſummis cœlis vſque ad infimã terram creatori eſt ſubditus,non deſertori,redemptori,nõ interemptori, liberatori, non captiuatori,doctori,non deceptori:quemadmodum autem ſit intelligendus princeps mundi diabolus, euidentius

Ephe. 6. aperuit Paulus Apoſtolus, qui cum dixiſſet, Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,id eſt,aduerſus homines:ſubiecit atque ait, ſed aduerſus principes,& poteſtates, & rectores mundi tenebrarum harum. Sequenti enim verbo expoſuit quid dixiſſet,mundi:cum ſubiecit, tenebrarum harum:ne quiſquam mundi nomine intelligeret vniuerſam creaturam, cuius nullo modo ſunt rectores angeli deſertores. Tenebrarum,inquit, harum, id eſt,mundi iſtius amatorum, ex quibus tamen electi ſunt,non per ſuum meritum, ſed per

Ephe. 5. dei gratiam : quibus dicit, Fuiſtis enim aliquando tenebræ,

nunc

nunc antem lux in domino. Omnes enim fuerunt ſub rectoribus tenebrarũ harũ, id eſt, hominũ impiorum, tanquã tenebræ ſub tenebris, ſed gratias deo, qui eruit nos, ſicut dicit idẽ Apoſtolus de poteſtate tenebrarũ, & tranſtulit in regnum filij charitatis ſuæ: In quo princeps huius mundi, hoc eſt, tenebrarum harũ, non habebat quicquam, quia neque cum peccato deus venerat, nec eius carnẽ de peccati propagine virgo pepererat. Et tanquã ei diceretur, cur ergo moreris ſi nõ habes peccatum, cui debetur mortis ſuppliciũ? cõtinuo ſubiecit, *Sed vt cognoſcat mundus, quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio, ſurgite eamus hinc.* Diſcumbens enim diſcumbentibus loquebatur eamus autem dixit: quo? niſi ad illũ locum vnde fuerat tradendus ad mortem, qui nullũ habebat meritũ mortis, ſed habebat vt moreretur mandatum patris, tanquam ille de quo prædictũ erat: quæ non rapui tunc exoluebam, mortem ſine debito ſoluturus, & nos à morte debita redempturus. Rapuerat autem Adam peccatum, quando manum in arborem præſumptione deceptus extendit, vt incõmunicabile nomen in conceſſæ diuinitatis inuaderet, quam filio dei natura contulerat, non rapina.

Coloſſ. 1.

Pſal. 68.

De eo quod dicit, Ego ſum vitis vera: & pater meus agricola eſt: vſque ad id quod ait iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. *Tractatus L X X X.*

ISte locus euangelicus fratres, vbi ſe dicit dominus vitẽ, & diſcipulos ſuos palmites, ſecundum hoc dicit quòd eſt caput Eccleſiæ, noſq; membra eius, mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Vnius quippe naturæ ſunt vitis & palmites. Propter quod cum eſſet deus, cuius naturæ non ſumus, factus eſt homo, vt in illo eſſet vitis humana natura cuius & nos homines palmites eſſe poſſemus: quid ergo eſt: *Ego ſum vitis vera*. Nunquid vt adderet vera, hoc ad eã vitẽ retulit vnde iſta ſimilitudo tranſlata eſt? Sic enim dicitur vitis per ſimilitudinẽ, nõ per proprietatẽ, quẽadmodũ dicitur ouis, agnus, leo, petra, lapis angularis, & cætera huiuſmodi, quæ magis ipſa ſunt vera, ex quibus ducuntur iſtę ſimilitudines, nõ proprietates: ſed cũ dicit, ego ſum vitis vera, ab illa ſe vtiq; diſcernit cui dicitur: Quomodo cõuerſa es in amaritudinẽ vitis alienæ? Nã quo pacto eſt vitis vera, quæ expectata eſt vt faceret vuã, facit

Cap. XV.

1. Tim. 2.

Eſa. 53.
Ioan. 1.
Apoca. 5.
1. Cor. 10.
Ephe. 2.
Hiere. 2.
Eſa. 5.

autem ſpinas? Ego ſum, inquit, vitis vera: *Et pater meus agricola eſt omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, purgabit eũ, vt fructũ plus afferat.*
Ioan. 14. Nunquid vnum ſunt agricola & vitis? ſecundum hoc ergo vi-
Ioan. 10. tis Chriſtus, ſecundum quod ait, pater maior me eſt: ſecũdum
autẽ id quod ait: Ego & pater vnũ ſumus: & ipſe agricola eſt, nec talis quales ſunt, qui extrinſecus operando exhibent miniſterium, ſed talis vt det etiã intrinſecus incrementũ: nã neq; qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum
1. Cor 3. dat deus: ſed vtiq; deus eſt Chriſtus quia deus erat verbũ, vn-
Ioan. 1. de ipſe & pater vnũ ſunt, & ſi verbũ caro factũ eſt quod non erat, manet quod erat: deniq; cũ de patre tãquã de agricola dixiſſet, quòd infructuoſos palmites tollat, fructuoſos autẽ pur-
Ioan. 10. get vt plus afferant fructũ, cõtinuo etiã ſeipſum mũdatorem palmitũ oſtendẽs: *Iam vos,* inquit, *mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis* Ecce & ipſe mundator eſt palmitũ, quod eſt agricolæ, non vitis officiũ qui etiã palmites operarios ſuos fecit: nã etſi nõ dant incrementũ, impendunt tamen aliquod adiumentũ, ſed non de ſuo, quia ſine me, inquit, nihil poteſtis facere, audi etiã ipſos confitentes: quid autẽ eſt Apollo? quid autem Paulus? Miniſtri per quos crediditis, & vni-
1. Cor. 3. cuique ſicut dominus dedit: ego plantaui, Apollo rigauit: & hoc ergo ſicut vnicuiq; dominus dedit, non itaque de ſuo: iã vero quod ſequitur, ſed deus incrementum dedit: nõ per illos ſed per ſeipſum facit. Excedit hoc humanam humilitatem, excedit angelicã ſublimitatem, nec omnino pertinet, niſi ad agricolam trinitatem. Iam vos mundi eſtis: mundi, ſcilicet atque mundandi: neque enim niſi mundi eſſent, fructũ ferre potuiſſent: & tamen omnem qui fert fructũ purgat agricola, vt fructum plus afferat: fert fructum, quia mundus eſt, atque vt plus afferat, purgatur adhuc. Quis enim eſt in hac vita ſic mundus vt non ſit magis magiſq; mundandus? Vbi ſi dixerimus quia
1. Ioan. 1. peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: ſi autem confeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, qui dimittet nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. Mundet itaque mundos, hoc eſt fructuoſos, vt tanto ſint fructuoſiores, quanto fuerint mundiores. Iam vos mundi eſtis propter verbũ, quod locutus ſum vobis. Quare non ait, mundi eſtis propter baptiſmũ quo loti eſtis: ſed ait, propter verbum quod locutus ſum vobis: niſi quia & in aqua

verbum

verbum mundat: detrahe verbum, & quid eſt aqua niſi aqua?
Accedit verbum ad elemẽtum, & fit ſacramentum, etiã ipſum *1.q.1.cap.*
tanquam viſibile verbum: nam & hoc vtique dixerat quãdo *Detrahe.*
pedes diſcipulis lauit: qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes *4.ſcẽ diſ.*
lauet, ſed eſt mundus totus. Vnde iſta tanta virtus aquæ vt cor *3. cap.1.*
pus tangat & cor abluat, niſi faciente verbo? Non quia dicitur *Ioan.13.*
ſed quia creditur: nã & in ipſo verbo, aliud eſt ſonus tranſiẽs,
aliud virtus manens. Hoc eſt verbũ fidei, quod prædicamus,
ait Apoſtolus, quia ſi confeſſus fueris in ore tuo, quia domi- *Roma.10.*
nus eſt Ieſus, & credideris in corde tuo, quia deus illum ſuſci
tauit à mortuis, ſaluus eris, corde enim creditur ad iuſtitiam,
ore autem confeſſio fit ad ſalutem: vnde in Actibus Apoſto-
lorum legimus: Fide mundans corda eorum: & in epiſtola ſua
beatus Petrus, Sic & vos inquit, baptiſma ſaluos facit, nõ car- *Acto.15.*
nis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio, hoc *1.Petri.3.*
eſt, verbum fidei, quod prædicamus, quo ſine dubio vt munda
re poſſit, conſecratur & baptiſmus. Chriſtus quippe nobiſcũ
vitis, cum patre agricola, dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit
pro ea. Lege Apoſtolũ, & vide quid adiungat: Vt eam ſanctifi- *Ephe. 5.*
caret, inquit, mundãs eam lauacro aquæ in verbo. Mundatio
igitur nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento, niſi
adderetur, in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Eccle-
ſia dei, vt per ipſam credentem, offerentem, benedicentem, tin
gentem etiã tantillum mundet infantẽ, quanuis nondum va-
lentem corde credere ad iuſtitiam, & ore cõfiteri ad ſalutem.
Totum hoc fit per verbum, de quo dominus ait: Iam vos mũ-
di eſtis propter verbum quod locutus ſum vobis.

De eo quod dicit, Manete in me & ego in vobis: vſque ad id quod ait, Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.

Tractatus LXXXI.

VItem ſe dixit eſſe Ieſus, & diſcipulos ſuos palmites, & agricolam patrem: vnde iam pridem ſicut potuimus diſputatum eſt. In hac autẽ lectione cũ adhuc de ſeipſo qui eſt vitis, & de ſuis palmitibus, hoc eſt, diſcipulis loqueretur: *Manete,* inquit, *in me, & ego in vobis:* Non eo modo illi in ipſo, ſicut ipſe in illis. Vtrunque autem prodeſt non ipſi, ſed illis: ita quippe in vite ſunt palmites, vt viti non conferant, ſed inde accipiant vnde viuant: ita vero vitis eſt in pal-

mitibus, vt vitale alimentũ ſubminiſtret eis, non ſumat ab eis. Ac per hoc & manẽtẽ in ſe habere Chriſtũ & manere in Chriſto, diſcipulis prodeſt vtrunq;, non Chriſto: nã præciſo palmite, poteſt de viua radice alius pullulare: qui autẽ præciſus eſt, ſine radice non poteſt viuere: denique adiungit & dicit, *Sicut palmes nõ poteſt ferre fructũ à ſemetipſo, niſi mãſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis*. Magna gratiæ commendatio fratres mei, corda inſtruit humilium, ora obſtruit ſuperborũ. Ec-
Roma. 10. ce ſi cui audent reſpondeant, qui ignorantes dei iuſtitiã & ſuã volentes conſtituere, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Ecce cui reſpondeant ſibi placentes & ad bona opera facienda deũ ſibi
1. Tim. 3. neceſſariũ nõ putantes: Nónne huic reſiſtũt veritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidem, qui reſpondent & loquũtur iniquitatẽ dicẽtes: A deo habemus quòd homines ſumus à nobiſipſis autem quòd iuſti ſumus? Quid dicitis, quid voſipſos decipitis, nõ aſſertores, ſed præcipitatores liberi arbitrij, ex alto elationis per inania præſumptionis in profunda ſubmerſi? Nempe vox veſtra eſt, quod homo ex ſemetipſo facit iuſtitiam, hoc eſt altum elationis veſtræ, ſed veritas contradicit & dicit: Palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi mãſerit in vite. Ite nunc per abrupta, & non habentes vbi figamini, ventoſa loquacitate iactamini. Hæc ſunt inania præſumptionis veſtræ: ſed quid vos ſequatur videte, & ſi eſt in vobis vllus ſenſus horrete: qui enim à ſemetipſo ſe fructũ exiſtimat ferre, in vite non eſt: qui in vite non eſt, in Chriſto non eſt: qui in Chriſto non eſt, Chriſtianus nõ eſt. Hæc ſunt profunda ſubmerſionis veſtræ, etiã atq; etiã cõſiderate quid adhuc veritas adiungat & dicat: *Ego ſum*, inquit, *vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo, hic fert fructũ multum, quia ſine me nihil poteſtis facere*, Ne quiſquam putaret ſaltẽ paruũ aliquem fructum poſſe à ſemetipſo palmitẽ ferre, cũ hæc dixiſſet, hic fert fructum multũ: non ait, quia ſine me parũ poteſtis facere: ſed, nihil poteſtis facere, Siue ergo parũ, ſiue multũ, ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt, quia etſi parũ attulerit palmes, eum purgat agricola vt plus afferat: tamen niſi in vite manſerit, & vixerit de radice, quantũlibet fructũ à ſemetipſo non poteſt ferre: quanuis autem Chriſtus vitis non eſſet, niſi homo eſſet, tamen iſtam gratiam palmitibus nõ præberet, niſi etiam deus eſſet. Verum quia ita ſine iſta gratia non poteſt viui, vt & mors in poteſtate ſit liberi arbitrij: *Si quis in me*, inquit,

inquit, *non manſerit, mittetur foras ſicut palmes & areſcet, & colligent eũ, & in ignem mittent & ardet.* Ligna itaque vitis tanto ſunt contemptibiliora, ſi in vite non manſerint, quanto glorioſiora ſi mãſerint, denique ſicut de his etiã per Ezechielem prophetã dominus dicit, præciſa nullis agricolarũ vſibus proſunt, nullis fabrilibus operibus deputantur. Vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis, aut ignis: ſi in vite non eſt, in igne erit: vt ergo in igne non ſit, in vite ſit. *Si manſeritis in me,* inquit, *& verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis & fiet vobis.* Manendo quippe in Chriſto, quid velle poſſunt niſi quod conuenit Chriſto? Quid velle poſſunt manendo in ſaluatore, niſi quod non eſt alienum à ſalute? Aliud quippe volumus, quia ſumus in Chriſto, & aliud volumus quia ſumus adhuc in hoc ſeculo. De manſione nãq; huius ſeculi nobis aliquando ſubrepit, vt hoc petamus quod nobis nõ expedire neſcimus. Sed abſit vt fiat nobis ſi manemus in Chriſto, qui nõ facit quãdo petimus, niſi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo cum verba eius in nobis manent, quodcunque voluerimus petimus, & fiet nobis: quia ſi petimus & non fiet, nõ hoc petimus quod habet mãſio in eo, nec quod habet verba eius, quæ manent in nobis, ſed quod habet infirmitas & cupiditas carnis, quæ non eſt in eo, & in qua nõ manẽt verba eius: nã vtiq; ad verba eius pertinet oratio illa quã docuit, vbi dicimus: Pater noſter qui es in cœlis. Ab huius orationis verbis & ſenſibus nõ recedamus petitionibus noſtris, & quicquid petierimus fiet nobis. Tũc enim dicẽda ſunt verba eius in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promiſit: quando autẽ verba eius manẽt in memoria, nec inueniũtur in vita, non cõputatur palmes in vite, quia vitã non attrahit ex radice. Ad hãc differentiã valet quod ſcriptũ eſt, Et memoria retinentibus mandata eius, vt faciant ea: multi enim memoria retinent, & contemnunt, vel etiã derident & oppugnant ea. In his verba Chriſti non manent, quia tangunt & quodammodo nõ cohærent: & ideo illis nõ erũt in beneficiũ ſed in teſtimoniũ, & quia ſic inſunt eis vt non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis, vt iudicentur ex eis.

Ezech. 15. *Matth. 6.* *Pſal. 102.*

De eo quod dicit, In hoc glorificatus eſt pater meus vt fructum plurimum afferatis: vſque ad id quod ait, Sicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione.

Tractatus LXXXII.

Sit, quod ergo ait. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea: oſtendit non vnde dilectio generetur, ſed vnde monſtretur, tanquam diceret, Nolite vos putare manere in dilectione mea, ſi non ſeruaueritis præcepta mea: ſi enim ſeruaueritis, manebitis, hoc eſt, hinc apparebit quòd in dilectione mea manebitis, ſi præcepta mea ſeruaueritis. Nemo ſe fallat dicendo quòd eum diligat, ſi eius præcepta non ſeruat: nam intantum eum diligimus, inquantum eius pręcepta ſeruamus, in quãtum autem minus ſeruamus, minus diligimus: quanuis quod ait, Manete in dilectione mea, non apparet quam dixerit dilectionem, vtrùm qua eũ diligimus, an qua ipſe diligit nos: ſed ex verbo ſuperiore dinoſcitur: dixerat quippe, & ego dilexi vos: cui verbo continuo ſubiunxit, manete in dilectione mea, illa ergo qua dilexit eos. Quid eſt ergo, manete in dilectione mea, niſi manete in gratia mea? Et quid eſt, ſi præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea: niſi, ex hoc ſcietis, quòd in dilectione mea qua vos diligo manebitis, ſi præcepta mea ſeruabitis? Non ergo vt nos diligat, prius eius præcepta ſeruamus: ſed niſi nos diligat, præcepta eius ſeruare non poſſumus. Hæc eſt gratia quæ humilibus patet, ſuperbos latet: ſed quid illud eſt quod adiungit, *Sicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione?* Vtique etiam hic hanc dilectionem patris intelligi voluit, qua eum diligit pater: ita quippe dixerat, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos: atque his verbis illa ſubiunxit, manete in dilectione mea, illa procul dubio qua dilexi vos. Ergo quod ait etiam de patre, maneo in eius dilectione, illa ſcilicet accipienda eſt, qua dilexit eum pater. Sed nunquid & hic gratia intelligenda eſt qua pater diligit filium, ſicut etiam gratia eſt qua nos diligit filius, cum ſimus nos filij gratia, non natura: vnigenitus autem natura, non gratia? An hoc etiam in ipſo filio ad hominem referendum eſt? ita ſanè: nam dicendo, ſicut dilexit me pater, & ego dilexi vos, gratiam mediatoris oſtendit: Mediator autem dei & hominum, non inquantum deus, ſed inquantum homo eſt Chriſtus Ieſus. Et profectò ſecundum id quod homo eſt, de illo legitur: Et Ieſus proficiebat ſapientia & ętate & gratia apud deũ & homines. Secũdum hoc igitur rectè poſſumus dicere, quòd cum ad naturam dei non pertineat natura humana, ad perſonam tamen vnigeniti filij dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam gratiam, vt nulla ſit maior, nulla prorſus æqualis: neq; enim

1. Timo. 2.

Luca 2.

enim illam ſuſceptionem hominis vlla merita præceſſerunt, ſed ab illa ſuſceptione merita eius cuncta cœperunt. Manet ergo filius in dilectione quia eũ dilexit pater. & ideo ſeruat præcepta eius: quid eſt enim & ille homo, niſi quòd deus ſuſceptor eſt eius? Deus enim erat verbum, vnigenitus genitori coæternus, ſed vt mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam
Ioan. 1. verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

De eo quod dicit Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur: vſque ad id quod ait, Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos. *Tractatus* LXXXIII.

AVdiſtis chariſſimi, dominum dicentem diſcipulis ſuis *Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur.* Quod eſt gaudium Chriſti in nobis, niſi quod dignatur gaudere de nobis? Et quod eſt gaudiũ noſtrũ quod dicit implendum, niſi eius habere conſortium?
Ioan. 13. Propter quod Petro dixerat, Si non lauero te, nõ habebis partem mecum. Gaudium ergo eius in nobis, gratia eſt quam præſtitit nobis, & ipſe eſt gaudium noſtrum. Sed de hac ille etiam ex æternitate gaudebat, quando nos elegit ante cõſtitutionem
Ephes. 5. mundi. Nec rectè poſſumus dicere, quòd gaudium eius plenum non erat: nõ enim deus imperfectè aliquando gaudebat, ſed illud eius gaudium in nobis non erat, quia nec nos in quibus eſſe poſſet iam eramus, nec quando eſſe cœpimus, cum illo eſſe cœpimus. In ipſo autem ſemper erat, qui nos ſuos futuros certiſſima ſuæ præſcientiæ veritate gaudebat. Proinde gaudium iam ipſe perfectum de nobis habebat, quando nos præſciendo & prædeſtinando gaudebat: neque enim vllus in illo eius gaudio metus eſſe poterat, ne forte non fieret quod ſe facturum eſſe præſciebat: ſed neque cum id facere cœpit, quod ſe facturum eſſe præſciuit, gaudium eius quo beatus eſt creuit: alioqui beatior factus eſt, quia nos fecit. Abſit hoc fratres, dei beatitudo quia nec minor fuerat ſine nobis, nec fit maior ex nobis. Gaudium igitur eius de ſalute noſtra, quod in illo ſemper fuit cum præſciuit & prædeſtinauit nos, cœpit eſſe in nobis, quãdo vocauit nos, & hoc gaudiũ merito noſtrũ dicimus, quo & nos beati futuri ſumus: ſed hoc gaudiũ noſtrũ creſcit & proficit, & ad ſuam perfectionem perſeuerando pertẽdit: ergo inchoatur in fide renaſcentium, implebitur in præmio reſurgentium.

gentium. Ecce vnde dictum exiſtimo, hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur. In vobis ſit meum impleatur veſtrum: ſemper enim erat meum plenum, & antequam vocaremini, cum vocandi à me præſciremini ſed fit & in vobis, cum hoc efficimini quod præſciui de vobis: impleatur autem veſtrũ, quia beati eritis quod nondum eſtis ſicut creati eſtis qui non fuiſtis. *Hoc eſt*, inquit, *præceptum meum, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos.* Siue dicatur præceptum, ſiue mandatum, ex vno verbo Græco vtrunque interpretatur, quod eſt ἐντολή. Iam vero iſtam ſententiam *Supra Tractatu 65.*
& antè dixerat de qua me vobis vt potui diſputaſſe meminiſſe debetis. Ibi enim ſic ait, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. *Ioan. 13.* Huius itaque mandati repetitio, commendatio eſt, niſi quòd ibi, mandatum, inquit, nouum do vobis: hic autẽ, hoc eſt, inquit, mandatum meũ. Ibi tanquam non fuerit antè tale mandatum: hic tanquam non ſit aliud eius mandatum: ſed ibi dictũ eſt nouũ, ne in vetuſtate noſtra perſeueremus: hic dictum eſt meum, ne contemnendum putemus. Quod autem hic ita dixit, hoc eſt mandatum meum: velut non ſit aliud, quid putamus fratres mei? Nunquid nam ſolum eius de iſta dilectione mandatum eſt, qua diligimus inuicem? Nónne eſt & aliud maius, vt diligamus deum? Aut vero de ſola nobis dilectione mandauit, vt alia non inquiramus? Tria certe commendat Apoſtolus dicẽs, Manent autem fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas. *1. Cor. 1.* Et ſi in charitate, hoc eſt, in dilectione concluduntur duo illa præcepta, maior tamen dicta eſt eſſe non ſola. De fide igitur nobis quàm multa mandata ſunt, quàm multa de ſpe, quis poteſt cuncta colligere, quis enumerando ſufficere? Sed intueamur quod ait idem Apoſtolus, Plenitudo legis charitas. Vbi ergo charitas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe? *Roman. 13.* Vbi autem non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe? Dæmon credit, nec diligit: nemo diligit, qui non credit. *3. ſem. diſ. 36. cap. 1.* Fruſtra quidem ſed tamen poteſt ſperare veniam qui non diligit: nemo autem poteſt deſperare qui diligit. *Iacobi. 2.* Itaque vbi dilectio eſt, ibi neceſſario fides & ſpes: & vbi dilectio proximi, ibi neceſſario etiam dilectio dei: qui enim non diligit deum, quomodo diligit proximum tanquam ſeipſum, quandoquidem non diligit & ſeipſum? Eſt quippe impius & iniquus: qui autem diligit iniquitatem, non planè diligit, ſed odit animam ſuam. *Pſal. 10.* Hoc ergo

præceptum domini teneamus, vt nos inuicem diligamus: & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniã quicquid eſt aliud, hic habemus. Diſcernitur quippe iſta dilectio ab illa dilectione qua ſe inuicem diligunt homines ſicut homines: nam vt diſcerneretur, adiunctum eſt, ſicut dilexi vos. Vt quid enim diligit nos Chriſtus, niſi vt regnare poſſimus cũ Chriſto? Ad hoc ergo & nos inuicem diligamus vt dilectionem noſtram diſcernamus à cæteris, qui non ad hoc ſe inuicem diligunt, quia nec diligunt: qui autem ſe propter habendum deum diligunt, ipſi ſe diligunt: ergo vt ſe diligant, deum diligunt, non eſt hæc dilectio in omnibus hominibus: pauci ſe propterea diligunt, vt ſit deus omnia in omnibus.
1. Cor. 15.

De eo quod dixit, Maiorem hac dilectionem nemo habet: quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.
Tractatus LXXXIIII.

PLenitudinem dilectionis qua nos inuicem diligere debemus, fratres chariſſimi, definiuit dominus dicens: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Quia ergo ſuperius dixerat: Hoc eſt mandatum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos: quibus verbis addidit quod nunc audiſtis; maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Fit ex hoc conſequens, quod idem iſte Euangeliſta in epiſtola ſua dicit: Vt quemadmodum Chriſtus pro nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus pro fratribus animas ponere, diligentes vtiq; inuicem ſicut ipſe dilexit nos, qui pro nobis animam ſuam poſuit. Nimirum hoc eſt quod legitur in Prouerbiis Salomonis: Si ſederis cœnare ad menſam potentis conſiderans, intellige quæ apponuntur tibi. & ſic mitte manum tuam, ſciens quia te talia oportet præparare: nam quæ menſa eſt potentis, niſi vnde ſumitur corpus & ſanguis eius, qui animam ſuam poſuit pro nobis? Et quid eſt ad eam ſedere, niſi humiliter accedere? Et quid eſt conſiderare & intelligere quæ apponuntur tibi, niſi digne tantam gratiam cogitare? Et quid eſt ſic mittere manum, vt ſcias quia talia te oportet præparare, niſi quod iam dixi, quia ſicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere? Sic enim ait etiam Apoſtolus Petrus: Chriſtus pro nobis paſſus eſt,

1. Ioan. 3.
Prou. 23.
1. Petri 2.

ſus eſt, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Hoc eſt talia præparare, hoc beati martyres ardenti dilectione fecerunt, quorum ſi non inaniter memorias celebramus, atque in conuiuio, quo & ipſi ſaturati ſunt, ad menſam domini accedimus, oportet vt quemadmodum ipſi, & nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipſam menſam non ſic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, vt eorum veſtigiis adhæreamus, quia impleuerunt ipſi charitatem, qua dominus dixit non poſſe eſſe maiorem. Talia enim ſuis fratribus exhibuerunt, qualia de domini menſa pariter acceperunt: neque hoc ita dictum eſt, quaſi propterea domino Chriſto pares eſſe poſſimus, ſi pro illo vſque ad ſanguinem martyrium duxerimus. Ille poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam: nos autem nec quantum volumus, viuimus, & morimur etiamſi nolumus. Ille moriens mox in ſe occidit mortem, nos eius morte liberamur à morte. Illius caro non vidit corruptionem, noſtra poſt corruptionem, in fine ſeculi per illum induetur incorruptione. Ille nobis non indiguit vt nos ſaluos faceret, nos ſine illo nihil poſſumus facere. Ille ſe nobis palmitibus præbuit vitem, nos habere præter illum non poſſumus vitam. Poſtremo etſi fratres pro fratribus moriamur, tamen in fraternorum peccatorum remiſſionem nullius ſanguis martyris funditur, quod fecit ille pro nobis: neque in hoc quid imitaremur, ſed quid gratulamur contulit nobis. Quatenus ergo martyres pro fratribus ſanguinem ſuum fuderunt, hactenus talia exhibuerunt, qualia de menſa dominica perceperunt. [Imitari quis potuit morientem, nemo autem potuit redimentem.] In cæteris autem quæ dixi, quanuis nec omnia dicere potui, martyr Chriſti longe impar eſt Chriſto. Quod ſi quiſquam ſe, non dico potentiæ Chriſti, ſed innocentiæ comparabit, non dicam & aliena ſe putando ſanare, ſed ſuum ſaltem nullum habere peccatum, etiam ſic auidior eſt quàm ratio ſalutis expoſcit, multum eſt ad illum, non capit tantum. Quod & bene quidem iſta Prouerbiorum ſententia commonetur, quæ continuo ſubiungit atque dicit, quòd ſi auidior es, noli concupiſcere cibos eius, ſatius eſt enim vt nihil inde ſumas, quam tibi plus quàm oportet aſſumas. Hæc enim, inquit, vitam habent fallacem, hoc eſt, hypocriſim: dicendo

Pro martyribus nō oratur.

Ioan. 10.

Acto. 2.

dicendo enim ſe ſine peccato eſſe, iuſtum non poteſt exhibere, ſed fingere: ideo dictum eſt, hæc enim habent vitam fallacem. Vnus eſt ſolus, qui & carnem hominis habere, & peccatum potuit non habere Merito quod ſequitur nobis præcipitur, ac tali verbo atque prouerbio humana infirmitas conuenitur, eíque dicitur: Noli extendere te cum ſis pauper, contra diuitẽ. Diues enim qui nec hæreditario nec proprio vnquam debito obnoxius, & ipſe iuſtus eſt, & alios iuſtificat Chriſtus. Noli contra eum te extendere, intantum pauper, vt remiſſionis peccatorum appareas quotidianus in oratione mendicus. Tuo autem conſilio, inquit, abſtine te, vnde niſi à præſumptione fallaci? Ille quippe quia non tantum eſt homo, ſed etiam deus, ideo nuſquam reus: ſi enim direxeris oculũ tuum ad illum, nuſquam parebit. Oculum tuum, oculum videlicet humanũ, quo cernis humana, ſi direxeris ad illũ, nuſquam parebit, quia videri non poteſt, quemadmodum videre te poteſt, parauit enim ſibi pennas ſicut aquilæ, & vadit in domum præpoſiti ſui, vnde ad nos vtique venit, nec tales qualis venit inuenit. Diligamus ergo inuicẽ, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Maiorem quippe hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Eúmque ſic imitemur pia obedientia, vt ei nos comparare nulla præſumamus audacia.

De eo quod dicit, Vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ præcipio vobis: vſque ad id quod ait, Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius.

Tractatus LXXXV.

CVm dominus Ieſus commendaſſet charitatem, quam exhibuit nobis moriendo pro nobis: atque dixiſſet, Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuã ponat quis pro amicis ſuis. *Vos* inquit, *amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* Magna dignatio, cum ſeruus bonus eſſe non poſſit, niſi præcepta domini ſui fecerit. Hinc amicos ſuos voluit intelligi, vnde ſerui boni poſſunt probari. Sed, vt dixi, iſta dignatio eſt, vt dominus quos nouit ſeruos ſuos, dignetur dicere amicos ſuos: nam vt ſciatis ad ſeruorum officium pertinere præcepta domini ſui facere, alio loco ſeruos vtique obiurgat dicens: Quid autem vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico? Cum ergo dicitis, inquit, domine, iuſſa facien- *Luca. 6.*

do

do quid dicatis oſtendite. Nónne ſeruo obedienti ipſe dicturus eſt, Euge ſerue bone & fidelis, quia in paucis fuiſti fidelis, *Matt.25.* ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui? Poteſt igitur eſſe & ſeruus & amicus, qui ſeruus eſt bonus: ſed quod ſequitur attendamus. *Iam nõ dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius.* Quomodo ergo intellecturi ſumus, & ſeruum & amicum eſſe ſeruum bonum, cum dicat, Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius? Ita nomẽ conſtituit amici, vt auferat ſerui, non vt in vno vtrunque maneat, ſed vt alterum altero decedente ſuccedat. Quid eſt hoc? Itáne cum præcepta domini fecerimus, ſerui non erimus? Itáne tunc ſerui non erimus, quando boni ſerui fuerimus? Et quis contradicere poteſt veritati quæ ait, Iam non dicam vos ſeruos? Et cur hoc dixerit docet: Quia ſeruus, inquit, neſcit quid faciat dominus eius. Nunquid nam ſeruo bono & probato dominus eius non etiam ſecreta ſua committit? Quid eſt ergo quod ait, Seruus neſcit quid faciat dominus eius? Verum, eſto, neſcit quid facit: nunquid neſcit etiam quid præcipiat? Nam & ſi hoc neſcit, quomodo ſeruit? Aut quomodo ſeruus eſt, qui non ſeruit? Et tamen dominus loquitur: Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis, iam non dicam vos ſeruos. O rem mirabilem, cum ſeruire non poſſimus, niſi præcepta domini fecerimus, quomodo præcepta faciendo ſerui non erimus? Si ſeruus non ero præcepta faciendo, & niſi præcepta fecero, ſeruire non potero, ergo ſeruiendo ſeruus non ero. Intelligamus fratres intelligamus, & hoc in nobis dominus faciat vt intelligamus, faciat etiam vt intellecta faciamus. Hoc autem ſi ſcimus, profecto ſcimus quod facit dominus, quia noſipſos tales non facit niſi dominus, & per hoc ad eius amicitiam pertinemus. Sicut enim duo ſunt timores, qui faciunt duo genera timentium, ſic duæ ſunt ſeruitutes, quæ faciunt duo genera ſeruiẽtium. Eſt timor quem perfecta charitas foras mittit, & eſt alius timor *1.Ioan.4.* caſtus permanẽs in ſeculum ſeculi. Illum timorem qui non eſt in charitate, attendebat Apoſtolus cum dicebat, Non *Pſalm.18.* enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore. Illum *Roma.8.* autem timorem caſtum attendebat cum dicebat, Noli altum *Roma.11.* ſapere, ſed time. In illo timore quem foras charitas mittit, eſt etiam ſeruitus ſimul foras cum ipſo timore mittenda: vtrunque enim iunxit Apoſtolus, hoc eſt ſeruitutem & timorem,

dicen

dicendo: Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruituris iterum in timore. Ad hanc ſeruitutem ſeruum pertinentem intuebatur & dominus dicens, Iam non dicam vos ſeruos quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius: non vtique ille ſeruus pertinens
Matt. 25. ad timorem caſtum, cui dicitur: Euge ſerue bone, intra in gaudium domini tui: ſed ille ſeruus pertinens ad timorem, fo-
Ioan. 8. ras à charitate mittendus: de quo alibi dicit, Seruus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum: quoniam itaque dedit nobis poteſtatem filios dei fieri, vt non ſerui ſed filij ſimus, vt miro quodam & ineffabili, ſed tamen vero modo ſerui, non ſerui eſſe poſſimus, ſerui ſcilicet timore caſto, ad quem pertinet ſeruus intrãs in gaudium domini ſui: non ſerui autem timore foras mittendo, ad quem pertinet ſeruus non manens in domo in æternum. Vt autem tales ſerui non ſerui ſimus, dominum facere ſcimus. Hoc autem ſeruus ille neſcit, qui neſcit quid faciat dominus eius: & cum aliquid boni facit, ſic extollitur quaſi hoc ipſe faciat, non dominus
1. Cor. 4. eius, & in ſe, non in domino gloriatur, cum ſe ipſe deceperit, quia ſic gloriatur quaſi non acceperit: nos autem chariſſimi, vt amici domini eſſe poſſimus, quid noſter dominus faciat ſciamus, non ſolum enim homines, verumetiam iuſtos ipſe facit nos, & non ipſi nos. Et vt hoc ſciamus, quis niſi ipſe facit? Non enim ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui
1. Cor. 2. ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis. Ab ipſo quicquid boni eſt, donatur. Ergo quia & hoc bonum eſt, ab ipſo vtique donatur. vt ſciatur à quo bonum omne donetur, vt omnino de omnibus bonis qui gloriatur, in domino glo-
1. Cor. 1. rietur. Quod vero ſequitur: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* ita eſt profundum, vt nullo modo ſit iſto ſermone coarctandũ. ſed in alium differendum.

De eo quod dicit, Vos autem dixi amicos: vſque ad id quod ait, Et fructus veſter maneat: vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.

Tractatus. LXXXVI.

MERITO quæritur quomodo accipiendum ſit quod ait dominus: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Quis autem audeat affirmare

mare vel credere vllum hominum ſcire omnia quæcunq; à pa
tre audiuit vnigenitus filius, quando nec hoc quidé quiſquam
capit: quomodo à patre audiat vllum verbum, cum ipſe ſit pa-
tris vnicum verbum? Quid eſt quod aliquãto poſt in hoc ipſo
tamen ſermone, quem poſt cœnam ante paſſionem ad diſcipu-
los habuit: Multa inquit, habeo vobis dicere ſed non pote- *Ioan. 16.*
ſtis illa portare modo? Quo igitur pacto intellecturi ſumus
omnia eum nota feciſſe diſcipulis, quæcunque audiuit a pa-
tre, cum propterea quædam multa non dicat, quia ſcit eos mo
do portare non poſſe? Sed nimirum quod facturus eſt, feciſſe
ſe dicit, qui ea quæ futura ſunt fecit: ſicut enim dicit per Pro-
phetam, Foderunt manus meas & pedes meos: nec ait, foſſuri *Pſalm. 21.*
ſunt: velut præterita dicens, & ea tamen futura prædicens: ita
& hoc loco ait, omnia ſe nota feciſſe diſcipulis, quæ ſe nouit
nota eſſe facturum, in illa plenitudine ſcientiæ: de qua dicit *1. Cor. 13.*
Apoſtolus, Cum autem venerit quod perfectum eſt, quod
ex parte eſt euacuabitur. Ibi quippe dicit, nunc ſcio ex parte,
tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum & nunc per ſpe
culum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ: nam & ipſe Apo- *Ad Tit. 3.*
ſtolus ſaluos nos dicit eſſe factos per lauacrũ regenerationis,
qui tamen alio loco: Spe, inquit, ſalui facti ſumus. Spes autem *Roma. 8.*
quæ videtur, non eſt ſpes: quod enim videt quis, quid ſperat?
Si autem quod nõ videmus, ſperamus per patiẽtiam expecta- *1. Petri. 1.*
mus: vnde etiam eius coapoſtolus Petrus, In quem modo,
inquit, non videntes creditis, quem cum videritis, exultabi-
tis gaudio inenarrabili & honorato, percipientes mercedem
fidei, ſalutem animarum veſtrarum: ſi ergo nũc tempus eſt fi-
dei, ſalus autem animarũ merces eſt fidei, quis dubitet in fide *Gala. 5.*
quæ per dilectionẽ operatur, peragendum diẽ vltimum, at-
que in fine diei recipiendam eſſe mercedem, non ſolum re-
demptionem corporis noſtri, de qua dicit Apoſtolus Paulus,
verumetiam ſalutem animarum noſtrarum, de qua dicit Apo
ſtolus Petrus? Vtriuſque enim rei fœlicitas iſto tempore atque
in hac mortalitate in ſpe potius habetur, quã in re tenetur. Ve
rũ hoc intereſt, quod exterior noſter homo, id eſt, corpus ad-
huc corrũpitur: interior autẽ, id eſt, anima iã renouatur de die
in diẽ. Itaq; ſicut immortalitatẽ carnis & ſalutem animarum *2. Cor. 4.*
futuram expectamus, quamuis iam pignore accepto ſalui fa-
cti eſſe dicamur. ita omniũ notitiã quæcunq; vnigenitus audi
uit à patre, futurã ſperare debemus, quamuis hoc iam ſe feciſſe
dixerit

dixerit Chriſtus: *Non vos me elegiſtis*, inquit, *ſed ego vos elegi*. Hæc eſt illa ineffabilis gratia: quid enim eramus quando Chriſtum nondũ elegeramus, & ideo non diligebamus? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit? Nũquid iam in nobis erat

Pſal. 83. quod in Pſalmo canitur: Elegi abiectus eſſe in domo domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum? Non vtique. Quid ergo eramus niſi iniqui & perditi? Neque enim iam credideramus in eum, vt eligeret nos: nam ſi iam credentes

Pſal. 58. tes elegit, electos elegit: cur ergo diceret, nõ vos me elegiſtis, niſi quia miſericordia eius præuenit nos. Hic certe vacat vana

Ephe. 1. illorum ratiocinatio: qui præſcientiam dei defendunt contra gratiam dei, & ideo dicunt nos electos ante mundi conſtitutionem, quia præſciuit nos deus futuros bonos, non ſeipſum nos facturum bonos: non hoc dicit qui dicit, Non vos me elegiſtis: quoniam ſi propterea nos elegiſſet, quia bonos futuros eſſe nos præſciuerat, ſimul etiã præſciſſet quòd eum nos fuiſſemus prius electuri. Non enim aliter eſſe poſſemus boni, niſi forte dicendus eſt bonus qui nõ eligit bonum. Quid ergo elegit in non bonis? Non enim electi ſunt quia boni fuerunt, qui boni non eſſent niſi electi eſſent: alioquin gratia iam non eſt gratia, ſi præceſſiſſe contendimus merita: hæc quippe electio

Rom. 11. gratia eſt de qua dicit Apoſtolus: Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ dei ſaluæ factæ ſunt. vnde ſubiungit, Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. Audi ingrate, ingrate audi: non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Nõ eſt vt dicas, ideo electus ſum, quia iam credebam: ſi enim credebas in eum, iam elegeras eum: ſed audi, non vos me elegiſtis: non eſt vt dicas, antequam crederem, iam bona operabar, ideo electus ſum: quid enim eſt

Rom. 14. boni operis ante fidem, cum dicat Apoſtolus, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt? Quid ergo dicturi ſumus audiendo, nõ vos me elegiſtis, niſi quia mali eramus & electi ſumus, vt boni per gratiam nos eligentis eſſemus? Non eſt enim gratia, ſi præceſſerant merita: Eſt autem gratia, Hæc igitur non inuenit, ſed effecit merita, & videte chariſſimi, quemadmodum non eligat bonos, ſed quos elegit, faciat bonos. Ego, inquit, elegi vos: *Et poſui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat*. Nónne iſte eſt fructus de quo iam dixerat, ſine me nihil poteſtis facere? Elegit ergo & poſuit vt eamus & fructum afferamus: nullum itaque fructum vnde nos

elige

eligeret habeamus. Vt eatis, inquit, & fructum afferatis. Imus vt afferamus, & ipſe eſt via qua imus, in qua nos poſuit vt eamus. Proinde in omnibus miſericordia eius præuenit nos. Et fructus, inquit, veſter maneat: *Vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.* Maneat ergo dilectio, ipſa eſt enim fructus noſter: quæ dilectio nunc eſt in deſiderio nondũ in ſaturitate, & ipſo deſiderio quodcũq; petierimus in nomine vnigeniti filij dat nobis pater: quod autem accipere ſaluandis nõ expedit nobis, non exiſtimemus nos petere in nomine ſaluatoris, ſed hoc petimus in nomine ſaluatoris, quod pertinet ad rationem ſalutis.

De eo quod dicit, Hæc mando vobis vt diligatis inuicẽ: vſque ad id quod ait, Sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. *Tractatus LXXXVII.*

IN lectione euangelica quæ hanc antecedit, dixerat dominus: non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, vt eatis & fructũ afferatis, & fructus veſter maneat, vt quodcũq; petieritis patrem in nomine meo, det vobis: de quibus verbis iam nos quod dominus dedit, diſſeruiſſe meminiſtis. Hic autẽ dicit, ſequenti ſcilicet lectione, quam modo cum recitaretur, audiſtis. *Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.* Ac per hoc intelligere debemus hunc eſſe fructum noſtrũ de quo ait: Ego vos elegi vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Et quod adiunxit, vt quodcunq; petieritis patrem in nomine meo, det vobis, tunc vtique dabit nobis, ſi diligamus inuicem, cũ & hoc ipſum ipſe dederit nobis, qui nos elegit nõ habentes fructum, quia nõ eũ nos elegeramus, & poſuit nos vt fructum afferamus, hoc eſt, inuicem diligamus: quem fructum ſine illo afferre non poſſumus, ſicut palmites facere ſine vite nihil poſſunt. Charitas ergo eſt fructus noſter, quem definit Apoſtolus, de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta. Hac diligamus inuicem, hac diligimus deum, neque enim vera dilectione diligeremus inuicem, niſi diligentes deum. Diligit enim vnuſquiſque proximum ſuum tanquam ſeipſum ſi diligit deum; nam ſi non diligit deum, non diligit ſeipſum. In his enim duobus præceptis charitatis, tota lex pendet & prophetæ: hic eſt fructus noſter. De fructu itaque nobis mãdans, Hæc mando, inquit, vobis, vt diligatis inuicem: vnde & Apoſtolus

1. Timo.1.

Matt.22.

Paulus, cum contra opera carnis commendare fructum ſpiritus vellet a capite hoc poſuit Fructus, inquit ſpiritus, charitas eſt: ac deinde cætera tanquam ex iſto capite exorta & religata contexuit quæ ſunt gaudium, pax longanimitas, benignitas, bonitas fides, manſuetudo, continentia, caſtitas. Quis autem bene gaudet, qui bonum non diligit vnde gaudet? Quis pacē veram niſi cū illo poteſt habere quem veraciter diligit? Quis eſt longanimis in bono opere perſeueranter manendo, niſi ferueat diligendo? Quis eſt benignus, niſi diligat cui opitulatur? Quis bonus, niſi diligendo efficiatur? Quis ſalubriter fidelis, niſi ea fide quæ per dilectionem operatur? Quis vtiliter manſuetus, cui non dilectio moderetur? Quis ab eo continet vnde turpatur, niſi diligat vnde honeſtatur? Merito itaque magiſter bonus dilectionem ſic ſæpe commendat, tanquā ſola præcipienda ſit, ſine qua non poſſunt prodeſſe cætera bona, & quæ non poteſt haberi ſine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus. Pro hac autem dilectione patienter debemus etiā mundi odia ſuſtinere: neceſſe eſt enim vt nos oderit, quos cernit nolle quod diligit: ſed plurimum nos de ſeipſo dominus conſolatur, qui cum dixiſſet, Hæc mando vobis vt diligatis inuicem: adiecit atque ait, *Si mundus vos odit, ſcitote quoniam me priorem vobis odio habuit* Cur ergo ſe membrum ſupra verticem extollit? Recuſas eſſe in corpore, ſi non vis odiū mundi ſuſtinere cum capite. *Si de mundo*, inquit *eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret*. Vniuerſæ vtique hoc dicit Eccleſiæ, quam plerunque etiam ipſam mundi nomine appellat, ſicut eſt illud, Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Itémque illud: Non venit filius hominis vt iudicet mundum; ſed vt ſaluetur mundus per ipſum: & in epiſtola ſua Ioannes ait, Aduocatum habemus ad patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe propitiator eſt peccatorum noſtrorum, non tantum noſtrorum, ſed etiam totius mundi: totus ergo mundus Eccleſia eſt, & totus mundus odit Eccleſiam. Mundus igitur odit mūdum, inimicus reconciliatum, damnatus ſaluatum, inquinatus mundatum: ſed iſte mundus, quem deus in Chriſto reconciliat ſibi, & qui per Chriſtum ſaluatur, & cui per Chriſtū peccatum omne donatur, de mundo electus eſt inimico, damnato contaminato. Ex eadem quippe maſſa, quæ tota in Adam periit, fiunt vaſa miſericordiæ, in quibus eſt mundus pertinens ad reconciliationem, quam mundus odit, ex eadem maſſa, perti

Gala. 5. *2. Cor. 5.* *Ioan. 3.* *1. Ioan. 2.* *Roma. 9.*

pertinens ad vaſa iræ. quæ perfecta ſunt ad perditionem: denique cum dixiſſet, ſi de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret: continuo ſubiecit, *Quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Ergo & ipſi inde erant vnde vt non eſſent, electi ſunt inde, non meritis ſuis, quorum nulla bona præceſſerant opera, non natura, quæ tota fuerat per liberum arbitrium in ipſa radice vitiata, ſed gratuita, hoc eſt vera gratia: qui enim de mundo mundum elegit fecit: quod eligeret, non inuenit: quia reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt: ſi autem gratia, inquit, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia: ſi autem quæratur quomodo ſe diligat mundus perditionis, qui odit mundum redemptionis, diligit ſe vtique falſa dilectione, non vera. Proinde falſo ſe diligit, & verè odit: Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam: ſed diligere ſe dicitur, quoniã iniquitatem qua iniquus eſt diligit: & rurſus odiſſe ſe dicitur, quoniam quod ei nocet hoc diligit. Odit ergo in ſe naturam, diligit vitium: odit quod factus eſt per dei bonitatem, diligit quod in eo factum eſt per liberam voluntatem. Vnde nos quoque illam diligere & prohibemur, ſi rectè intelligimus & iubemur: prohibemur ſcilicet vbi nobis dicitur, Nolite diligere mundum: iubemur autem vbi nobis dicitur, Diligite inimicos veſtros. Ipſi ſunt enim mundus qui nos odit. Ergo & prohibemur diligere in illo quod ipſe diligit in ſeipſo, & iubemur diligere in illo quod ipſe odit in ſeipſo, dei ſcilicet opificium, & diuerſas bonitatis ſuæ conſolationes. Vitium quippe in illo diligere prohibemur iubemurq; diligere naturã, cum ipſe in ſe diligat vitium, oderitq; naturam, vt nos eum & diligamus & oderimus rectè, cum ſe ipſe diligat oderitq; peruerſe.

Roma. 11. *Pſal. 10.* *1. Ioan. 2.* *Luca 6.*

De eo quod dictum eſt, Mementote ſermonis mei quem ego dixi vobis: vſque ad id quod ait, Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me.

Tractatus L X X X V I I I.

EXhortans dominus ſeruos ſuos ad mundi odia perferenda patienter, nullum eis maius & melius quàm de ſeipſo proponit exemplum, quoniam, ſicut dicit Apoſtolus Petrus,

Chriſtus pro nobis paſſus eſt relinquens nobis exemplum, vt
1.Petri.2. ſequamur veſtigia eius. Quod vtique ſi facimus, ipſo adiuuãte
facimus, qui dixit, ſine me nihil poteſtis facere: deniq; iam di-
xerat, Si odit vos mundus, ſcitote quia me priorẽ vobis odio
habuit: & nunc in eo quod audiſtis cũ legeretur Euangelium,
Mementote, inquit, *ſermonis mei, quẽ ego dixi vobis. nõ eſt ſeruus
maior domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi
ſermonem meum ſeruauerunt & veſtrum ſeruabunt.* Dicendo
autem non eſt ſeruus maior domino ſuo: nónne euidẽter oſtẽ
dit quemadmodum intelligere debeamus quod ſuperius dixe
rat, Iam non dico vos ſeruos: ecce enim eos ſeruos dicit, nun-
Super Tra quid eſt aliud, Non eſt ſeruus maior domino ſuo, ſi me perſe-
ctatu. 85. cuti ſunt, & vos perſequentur? Manifeſtum eſt igitur illum
ſeruuũ, qui non manet in domo in æternũ illũ pertinentẽ ad
timorem, quem foras charitas mittit, eſſe intelligendum. vbi
Ioan. 8. dictũ eſt, Iam non dico vos ſeruos: hic autẽ vbi dicitur Nõ eſt
1.Ioan.4. ſeruus maior domino ſuo: ſi me perſecuti ſunt, & vos perſe-
quentur: Illum ſignificari ſeruum pertinentẽ ad timorem ca-
Pſal.18. ſtum, qui permanet in ſeculũ ſeculi: hic enim ſeruus eſt auditu
Matt. 25. rus, Euge ſerue bone, intra in gaudium domini tui. *Sed hæc,*
inquit *omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt
eum qui miſit me* Quæ omnia facient niſi quæ dixit? odio ha-
bebunt, ſcilicet & perſequentur, ſermonemq; cõtemnent: quo
niam ſi ſermonem non ſeruarent eorum, nec tamen odiſſent
eos, neque perſequerentur, vel etiam ſi odiſſent, nec tamen
perſequerentur, non omnia facerent: hæc autem omnia faciẽt
vobis, inquit, propter nomen meũ: quid eſt aliud dicere, quam
me in vobis odio habebunt, me in vobis perſequentur, & ſer-
monem veſtrum quia meus eſt ideo non ſeruabunt: hæc enim
omnia facient vobis propter nomen meum: non veſtrum, ſed
meum. tanto igitur miſeriores, qui propter hoc nomen iſta fa-
ciunt quanto beatiores, qui propter hoc nomen iſta patiun-
Matth. 5. tur, ſicut ipſe alio loco dicit, Beati qui perſecutionem patiun-
tur propter iuſtitiam: hoc eſt enim propter me vel propter no
1.Cor.1. men meũ, quia ſicut Apoſtolus docet, Factus eſt nobis ſapien-
tia à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, vt quemad-
Hiere.6. modũ ſcriptũ eſt, Qui gloriatur, in domino glorietur: faciunt
† als. ſed quippe iſta mali malis, ſed non propter iuſtitiam, † & ideo
propter in miſeri vtrique, & qui faciunt, & qui patiuntur: faciunt &
iuſtitiam. mali bonis, vbi etſi non faciunt iſti propter iuſtitiam, tamen
illi

propter iuſtitiam patiútur. † Sed dicit aliquis, Si mali quãdo perſequuntur bonos propter nomen Chriſti, propter iuſtitiã boni patiuntur, profecto propter iuſtitiam hæc eis mali faciunt: quod ſi ita eſt, ergo & quando boni malos propter iuſtitiam perſequuntur propter iuſtitiam etiam mali patiuntur: ſi enim poſſint mali perſecutionem facere bonis propter nomen Chriſti, cur non poſſint mali perſecutionem pati a bonis propter nomen Chriſti? Et quid eſt propter nomen Chriſti, niſi propter iuſtitiam? nam ſi non propter quod boni faciunt, propter hoc mali patiuntur, quia faciunt boni propter iuſtitiam, patiuntur mali propter iniuſtitiam: nec mali ergo propter hoc poſſunt facere propter quod boni patiuntur quia faciunt mali propter iniuſticiã, patiuntur boni propter iuſtitiam: quomodo ergo erit verum Hæc omnia faciẽt vobis propter nomen meum, cum illi non propter nomen Chriſti faciant, id eſt non propter iuſtitiam, ſed propter iniquitatem ſuam? Hæc quæſtio ita ſoluitur, ſi eo modo intelligamus dictum, Hæc omnia facient vobis propter nomen meum: vt totum referatur ad iuſtos, tanquam dictum ſit, hæc omnia patiemini ab eis propter nomen meum: vt hoc ſit, facient vobis, quod eſt, patiemini ab eis: ſi autem propter nomen meum ſic accipitur tanquam diceret, propter nomen meum quod in vobis oderunt, ita poteſt accipi, & propter iuſtitiam quam in vobis oderunt: ac per hoc boni cum perſecutionem faciunt malis, poſſit recte dici & propter iuſtitiam facere quã diligendo perſequuntur malos, & propter iniquitatẽ quam oderunt in ipſis malis: ita ergo & ipſi mali poſſunt dici pati, & propter iniquitatẽ quæ in illis punitur, & propter iuſtitiam quæ in eorum pœna exercetur. Item quæri poteſt, ſi etiam mali faciunt perſecutionem malis: ſicut impij reges & iudices, cum eſſent perſecutores piorum, vtique & homicidas, & adulteros & quoſque maleficos, quos contra leges publicas feciſſe cognoſcerent, puniebant: quomodo intelligendum eſt quod ait dominus, Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret? Neque enim quos punit diligit mũdus, á quo videmus ſupradicta ſcelerum genera plerunque puniri, niſi quia mundus eſt in eis, a quibus talia ſcelera vel puniuntur, vel patiuntur: & mundus eſt in eis, a quibus talia ſcelera diliguntur: mundus itaque ille qui intelligitur in malis atque impiis, & odit quod ſuum eſt, ex ea parte homi-

† al. faciũt & boni malis. Vbi etſi faciũt iſti propter iuſtitiam, non tamẽ illi propter iuſtitiã patiuntur.

num qua ſceleratis nocet & diligit quod ſuum eſt ex ea parte hominum, qua eiſdem ipſis ſceleratis fauet: Ergo hæc omnia facient vobis propter nomé meum, vel ita dictum eſt, propter quod vos patimini, vel ita propter quod & ipſi faciunt, quia & hoc in vobis dum perſequuntur, oderunt: & addidit, *Quia neſciunt eum qui miſit me.* Hoc ſecundum eam ſcientiam dictum intelligendum eſt: de qua & alibi ſcriptum eſt, Scire autem te ſenſus eſt conſummatus. Hac quippe ſcientia qua ſciunt patrem à quo miſſus eſt Chriſtus, nullo modo perſequuntur quos colligit Chriſtus, quia & ipſi cũ eis colligũtur à Chriſto.

Sapien. 6.

De eo quod dicit, Si non venissem & locutus eis fuiſſem. vſq; ad id quod ait, Qui me odit, & patrem meum odit. Tractatus LXXXIX.

SVperius dixerat dominus ad diſcipulos ſuos, Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrũm ſeruabunt, ſed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me. De quibus autem hoc dixerit ſi quæramus, inuenimus eum ad hæc verba veniſſe, ab eo quod dixerat, Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit: nunc vero quod addidit, *Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent.* Iudæos oſtẽdit expreſſius, de his ergo & illa dicebat, nam hoc indicat verborum ipſa contextio: de his ergo dicit, Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem peccatum non haberent: de quibus dicebat, Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſeruauerũt, & veſtrum ſeruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomé meum, quia neſciunt eum qui miſit me: his enim verbis & iſta ſubiungit, Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Iudæi ergo perſecuti ſunt Chriſtum, quod euidentiſſimè indicat Euangelium, Iudæis locutus eſt Chriſtus, non aliis gentibus. In eis ergo voluit intelligi mundum qui odit Chriſtum & diſcipulos eius, imò vero non eos ſolos, ſed hos quoque ad eundem mundum pertinere monſtrauit. Quid eſt ergo ſi non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent? Nunquid ſine peccato erãt Iudæi, antequam Chriſtus ad eos in carne veniſſet? Quis hoc vel ſtultiſſimus dixerit? Sed magnũ quoddam peccatum, nõ omne peccatum, quaſi ſub generali nomine vult intelligi:

hoc

hoc eſt enim peccatum quo tenentur cuncta peccata, quod vnuſquiſque ſi non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata: hoc eſt autem, quia non crediderunt in Chriſtum, qui propterea venit vt credatur in eum. hoc peccatum, ſi non veniſſet, non vtique haberent. Aduentus quippe eius quantum credentibus ſalutaris, tãtum non credentibus exitialis factus eſt, tanquam & ipſe caput & princeps Apoſtolorum, quod de ſe ipſi dixerunt, extiterit, Quibuſdam quidem odor vitę in vitam, quibuſdam vero odor mortis in mortem: ſed quod adiunxit atq; ait, *Nunc autem accuſationem non habent de peccato ſuo:* poteſt mouere quærentes vtrum hi, ad quos non venit Chriſtus, nec locutus eſt eis, habeant excuſationem de peccato ſuo: ſi enim non habent, cur hic dictũ eſt propterea iſtos non habere, quia venit & locutus eſt eis? Si autem habent, vtrum ad hoc habeãt vt à pœnis alienentur, an vt mitius puniantur? Ad hæc inquiſita pro meo captu, domino donante reſpondeo, habere illos excuſationem, nõ de omni peccato ſuo, ſed de hoc peccato, quo in Chriſtum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non eſt locutus. Sed non in eo ſunt numero hi, ad quos in diſcipulis venit, & quibus per diſcipulos eſt locutus, quod & nunc facit: nam per Eccleſiam ſuam venit ad gentes, & per Eccleſiam ſuam loquitur gentibus: ad hoc enim pertinet, quod ait, Qui vos recipit me recipit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. An vultis, inquit Apoſtolus Paulus, experimentum accipere eius, qui in me loquitur Chriſtus? Reſtat inquirere, vtrum hi qui prius quam Chriſtus veniret in Eccleſiã ad gẽtes, & priuſquam Euangelium eius audirent, vitæ huius fine præuẽti ſunt, ſeu præueniuntur, poſſunt habere hãc excuſationem? poſſunt plane: ſed non ideo poſſunt effugere damnationem. Quicunque enim ſinę lege peccauerunt, ſine lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quæ quidem Apoſtoli verba, quoniam id quod ait peribũt, terribilius ſonat quàm quod ait, iudicabuntur, non ſolum nihil adiuuare hanc excuſationem videntur oſtendere, verumetiam plus grauare: qui enim ſe, quia non audierunt, excuſabunt, ſine lege peribunt. Sed vtrum hi qui cum audierunt, contempſerunt, vel etiam reſtiterunt, nec tantum contradicendo, ſed & eos à quibus audierunt odiis perſequendo, in eis deputandi ſunt, de quibus aliquid leuius videtur ſonuiſſe quod dictum eſt, per legem iudicabuntur, merito quæritur: ſed ſi aliud eſt perire

2. Cor. 2.

Matt. 10.
Luca 10.
2. Cor. 13.

Roma. 2.

ſine lege,aliud iudicari per legem,& illud eſt grauius, hoc autem leuius:proculdubio non ſunt iſti in hac pœna leuiore ponendi,qui neque in lege peccauerũt,ſed omnino legem Chriſti accipere noluerunt & eam quantum ad ipſos attinet, omnino nullam eſſe voluerunt. Illi autem peccant in lege, qui ſunt in lege,id eſt,qui eam ſuſcipiunt,eámque ſanctam, & manda-
Roma.7. tum ſanctum & iuſtum & bonum fatētur, ſed infirmitate non implent,quod ab ea rectiſſimè præcipi dubitare non poſſunt, hi ſunt qui aliquo modo forſitan poſſunt ab eorum qui ſine lege ſunt perditione diſcerni:ſi tamen quod Apoſtolus ait per legem iudicabuntur:ſic accipiēdum eſt tanquam dixerit, non peribunt:quod mirum ſi ita eſt. Neque enim de infidelibus & fidelibus erat ſermo vt hoc diceret,ſed de gentibus & Iudæis, qui certe vtrique niſi in eo ſaluatore ſaluentur,qui venit quærere quod perierat, ad perditionem ſine dubio pertinebunt:
Luca 19. quamuis dici poſſit, alios grauius alios leuius perituros, id eſt, alios grauiores, alios leuiores pœnas in ſua perditione paſſuros. Ille enim perire deo dicitur,quiſquis ab illa beatitudine, quam dat ſanctis ſuis,per ſupplicium ſeparatur. Tanta eſt autem ſuppliciorum,quanta diuerſitas peccatorum,quæ quomodo ſeſe habeat,altius indicat ſapientia diuina,quàm coniectura ſcrutatur aut effatur humana. Iſti certe ad quos venit,&quibus locutus eſt Chriſtus,nõ habent de magno infidelitatis peccato illam excuſationem, qua poſſint dicere,non vidimus,non audiuimus, ſiue non acceptaretur iſta excuſatio ab illo cuius inſcrutabilia ſunt iudicia,ſiue acceptaretur, & ſi non vt ab omni damnatione liberarentur,certè vt aliquanto lenius damnarentur. *Qui me odit*,inquit, *& patrem meum odit.* Hic nobis fortaſſe dicatur, Quis poteſt odiſſe quem neſcit? & vtique antequam diceret, Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem,pec-
Supra Tractatu.88. catum non haberent,dixerat diſcipulis ſuis. Hæc faciēt vobis, quia neſciunt eum qui miſit me. Quomodo ergo neſcierunt & oderunt:ſi enim non quod eſt ipſe, ſed neſcio quid aliud de illo opinantur,non vtique ipſum, ſed illud inueniũtur odiſſe quod fingunt, aut errando potius ſuſpicantur, & tamen niſi poſſent homines odiſſe quod neſciunt, non veritas vtrunque dixiſſet, quòd eius patrem & neſciunt & oderunt. Sed quomodo id fieri poſſit ſi adiuuante domino per nos demonſtrari poteſt, quia hæc diſputatio eſt iam claudenda, nunc non poteſt.

De ea

De eo quod dicit, Qui me odit, & patrem meum odit.
Tractatus X C.

AVdiſtis dominũ dicentem, *Qui me odit, & patrem meum odit:* qui ſuperius dixerat, Hęc facient vobis, quia neſciũt eum qui miſit me: non itaque diſſimulanda naſcitur quæſtio, quomodo poſſint odiſſe quem neſciunt. Si enim Deum non quod ipſe eſt, ſed neſcio quid aliud eum ſuſpicantur, aut credunt, hoc oderunt, vtique non ipſum oderunt, ſed qnod ſua mendaci ſuſpicione, vel vana credulitate concipiunt: ſi autem quod eſt, hoc de illo ſentiũt quomodo eum neſcire dicuntur? Et de hominibus quidem fieri poteſt, vt eos ſæpe quos nunquam vidimus, diligamus, ac per hoc nec illud econtrario impoſſibile eſt, vt eos quos nunquam vidimus oderimus. Fama quippe de aliquo ſermocinante ſeu bene ſeu male, fit non immerito vt amemus vel oderimus ignotum. Sed ſi fama ſit verax: quomodo eſt de quo vera didicimus dicẽdus ignotus? An quia eius faciem non vidimus? Quam cum & ipſe non videat, nulli tamen poteſt notior eſſe quàm ſibi: non igitur in eius facie corporali nobis intimatur cuiuſque notitia: ſed tunc nobis ad cognitionem patet, quando eius mores & vita non latent, alioquin nec ſeipſum noſſe quiſquã poteſt, qui videre faciem ſuam non poteſt. Sed vtique tanto certius quàm notus eſt aliis ipſe ſe nouit, quanto certius interiore conſpectu poteſt videre quod ſapit, videre quod cupit, videre quod viuit: quæ cũ aperiuntur & nobis, tunc vere fit cognitus nobis. Hæc itaque quoniam plerunque ad nos de abſentibus vel etiam mortuis, ſiue fama, ſiue literis perferuntur, hinc fit vt ſæpe quos nunquam facie corporis vidimus, non tamen quos omnino neſcimus, vel oderimus homines vel amemus. Sed plerunque in eis noſtra credulitas fallitur, quia nonnũquam & hiſtoria, & multo magis fama mentitur. Pertinet autem ad nos ne pernicioſa opinione fallamur, vt quia non poſſumus hominum indagare conſcientiam, de ipſis rebus habeamus veram certámque ſententiam, hoc eſt, vt ſi ille vel ille homo vtrum ſit impudicus pudicúsve neſcimus, oderimus tamen impudiciciam, & pudiciciam diligamus: & ſi illum vel illum iniuſtum eſſe, iuſtúmve neſcimus, amemus tamen iuſtitiam, & iniuſtitiam deteſtemur, non quas nobiſipſi errando confingimus, ſed quas fideliter hanc appetendam illámque vitandam in dei veritate conſpicimus: vt cum de ipſis rebus quod appetendum eſt appetimus,

mus,quod deuitandum eſt deuitamus ignoſcatur nobis quod de occultis hominum aliquando, imò aſſidue non vera ſentimus. Hoc enim ad humanam tentationem pertinere arbitror, ſine qua duci iſta nó poteſt vita,ita vt Apoſtolus diceret, Ten

1. Cor. 10. tatio vos non apprehendat niſi humana: quid enim tam humanum quàm non poſſe inſpicere cor humanum,& ideo non eius latebras perſcrutari, ſed plerunque aliud quàm id quod ibi agitur ſuſpicari? Quanquam & in his rerum tenebris humanarum, hoc eſt, cogitationum alienarum, etſi ſuſpiciones in-

† al. Vitare. telligere † non poſſumus, quia homines ſumus, iudicia tamen, id eſt, definitas firmáſque ſententias continere debe-

1. Cor. 4. mus, nec ante tempus quicquam iudicare, donec veniat dominus,& illuminet abſcondita tenebrarum, & manifeſtet cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Quando ergo non erratur in rebus, vt recta ſit improbatio vitiorum, virtutùmque probatio, profecto ſi erratur in hominibus, venialis eſt humana tentatio. Per has autem humanorum cordium tenebras, res multum miranda,& multum dolenda contingit, vt cum nonnunquam quem iniuſtum putamus, tamen iuſtus eſt, & iuſtitiam in eo neſcientes, quem diligimus deuitemus, auerſemur, à noſtro prohibeamus acceſſu, communem cum illo vitam victúmque habere nolimus, eúmque etiam ſi diſciplinæ imponendæ neceſſitas cogat, ſiue ne aliis noceat, ſiue vt fiat ipſe correctior, aſperitate ſalubri perſequamur, & hominem bonum tanquam malum affligamus, quem neſcientes amamus. Hoc fit ſi quis, verbi gratia,cum ſit pudicus, à nobis creditur impudicus: ſine dubio enim ſi pudicum diligo, hoc eſt ipſe quod diligo: ergo etiam ipſum diligo & neſcio: etſi impudicum odi, non ergo ipſum odi, quia non eſt quod odi, & tamen dilecto meo,cum quo ſimul in charitate pudicitiæ habitat anima mea, facio ignarus iniuriam, non errans in diſcretione virtutum atque vitiorum, ſed in cordium tenebris humanorum. Proinde ſicut fieri poteſt vt homo bonus hominem bonum oderit neſciens,vel potius diligat neſciens, ipſum enim diligit,cum bonum diligit,quia id quod eſt ille,hoc iſte diligit,oderit autem neſciens non ipſum, ſed quod putat eſſe ipſum:ita fieri poteſt vt etiam homo iniuſtus,oderit hominem iuſtum,& dum æſtimat ſe ſui ſimilem iniuſtum diligere, neſciens diligat iuſtum, & tamen dum eum credit iniuſtum, diligit non ipſum, ſed

quod

quod putat eſſe ipſum: quemadmudum autem hominem, ſic & deum. Denique ſi interrogarentur Iudæi, verũ diligerent deum, quid ſe aliud quàm diligere reſponderent, nec ex animo mentientes, ſed errando potius opinãtes. Quomodo enim diligerent patrem veritatis, qui haberent odio veritatem? Nolunt enim ſua facta damnari, & hoc habet veritas vt talia facta damnẽtur: tantum igitur oderunt veritatem, quantũ oderunt ſuas pœnas, quas talibus irrogat veritas: neſciunt autem illam eſſe veritatẽ, quę tales quales ipſi ſunt dãnat. Oderũt ergo quã neſciunt & cum illam oderunt, profecto & eum de quo nata eſt, niſi odiſſe non poſſunt: ac per hoc quia veritatem qua iudicante damnantur, de patre deo natam neſciunt, vtique etiam ipſum & neſciunt & oderũt. O miſeros homines, qui cum eſſe volunt mali, nolunt eſſe veritatem qua damnantur mali: nolunt enim eam eſſe quod eſt, cum ipſi debeant nullo modo eſſe †quod ſunt, vt ipſa manente mutentur, ne ipſa iudicante damnentur. †al. debeát nolle eſſe.

De eo quod dicit: Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem & viderunt, & oderunt me & patrem meum, ſed vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis.

Tractatus XCI.

DIxerat dominus: Qui me odit, & patrem meũ odit. Vtique enim qui odit veritatem, neceſſe eſt oderit & à quo veritas nata eſt, vnde iam quantum datum eſt locuti ſumus: deinde addidit, vnde nobis nunc loquendum eſt. *Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatũ non haberent.* Peccatum illud, ſcilicet magnũ, de quo ſuperius ait, Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent: hoc eſt peccatum, quòd in eum loquentem & operantem non crediderunt, neque enim nullum habebant peccatum, antequam loqueretur eis & operaretur in eis. Sed hoc peccatum quo in eum non crediderũt, ideo ſic commemoratur, quia ipſo peccato tenentur & cætera: hoc enim ſi non haberent, & in eum crederẽt, dimitterentur & cætera. Sed quid eſt hoc quòd cum dixiſſet, Si opera non feciſſem in eis: mox addidit. *Quæ nemo alius fecit?* Nulla quippe in operibus Chriſti videntur eſſe maiora quàm ſuſcitatio mortuorum, quod ſcimus etiam antiquos feciſſe Prophetas. Fecit hoc etiã Helias, fecit Heliſęus, & cum in hac carne viueret, & cum in ſuo monumẽto ſepultus 3. Re. 17. 4. Reg. 4. 4. Re. 13.

tus iaceret, nam quidam portantes mortuum, cum irruentibus hoſtibus eò refugiſſent eúmque ibi poſuiſſent, continuo
Matt. 4. reſurrexit. Fecit tamen aliqua Chriſtus, quæ nemo alius fe-
Marc. 13. cit, quòd quinque milia hominum de quinque, & quatuor mi
Matt. 14. lia de ſeptem panibus pauit, quòd ſuper aquas ambulauit, &
Ioan. 1. Petro vt hoc faceret præſtitit, quòd aquam mutauit in vinum,
Ioan. 9. quòd aperuit oculos cæci nati, & alia multa quæ commemorare lõgum eſt. Sed reſpondetur nobis & alios feciſſe quæ ipſe
Exo 7. & c. ſequẽti. nõ fecit, & quæ nemo alius fecit: quis enim niſi Moyſes Aegyptios plagis tot tantiſque percuſſit, diuiſo mari populum du-
Exod. 14. xit, manna de cœlo eſurientibus impetrauit, aquam de petra
Exod. 16. ſitientibus fudit? Quis niſi Ieſus Naue populo trãſituro Ior-
Exod. 17. danis fluenta diuiſit & currentem ſolem emiſſa ad deum ora-
Ioſue. 4. tione frænauit & fixit? Quis præter Sampſon propter ſuam ſi-
Ioſue. 10. tim maxilla mortui aſini exundante ſatiatus eſt? Quis præter
Iudicũ 15. Heliam curru igneo in alta ſubuectus eſt? Quis præter Hæli-
4. Reg. 2. ſæum, quod pauloante commemoraui, ſepulto ſuo cadauere,
4. Re. 13. cadauer alterius reddidit vitæ? Quis præter Danielẽ inter ora
Danie. 6. incluſorum ſecum leonum eſurientium vixit innocuus? Quis præter tres viros, Ananiam, Azariam, Miſaëlem, in flãmis ar-
Danie. 3. dentibus & non vrentibus deambulauit illæſus? Prætereo cætera, quoniam hæc ſatis eſſe arbitror, quibus demonſtretur & alios ſanctos quædam opera miranda feciſſe, quæ nemo alius fecit. Sed quid tam multa vitia & malas valetudines vexatiónéſque mortalium tanta poteſtate ſanaret, nullus omnino le-
Marci 1. gitur antiquorum: vt enim taceamus quos iubendo ſicut occurrebant, ſaluos ſingulos fecit: Marcus Euangeliſta quodam loco ait, Veſpere autem facto cum occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes male habentes, & dæmonia habentes, & erat omnis ciuitas ad ianuam congregata, & curauit multos qui vexabãtur variis lãguoribus, & dæmonia multa eiiciebat.
Matth. 8. Id autem cum commemoraſſet Matthæus, etiã teſtimonium
Eſa. 53. propheticum addidit, dicens, Vt adimpleretur quod dictum
Marci. 6. eſt per Eſaiam prophetam dicentem, Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægritudines portauit: item alio loco dicit Marcus, Et quocunque loco introibat in vicos, vel in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, ſalui fiebent: hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendum eſt quod ait, in eis, non inter eos vel coram

eis

eis,ſed prorſus in eis quia ſanauit eos.Hæc quippe intelligi voluit.quæ non ſolum facerent admirationem,verumetiam manifeſtam conferrent ſalutem, pro quibus beneficiis vtique amorem, non odium retribuere debuerunt. Omnia quidem cæterorum miracula ſuperat,quòd eſt natus ex virgine, matríſque integritatem ſolus potuit nec cōceptus violare nec natus:ſed hoc nec coram eis factum eſt,nec in eis:ad cognoſcendam quippe huius miraculi veritatem,non communi cum eis aſpectu,ſed diſcreto ab eis diſcipulatu Apoſtoli peruenerunt. Iam vero illud quod die tertia in carne in qua occiſus fuerat, de ſepulcro ſe reddidit viuum,& nunquam deinde moriturus cum illa aſcendit in cœlum ſuperat etiam cūcta quæ fecit : ſed neque hoc factum eſt in Iudæis neque coram eis : & nondum hoc fecerat quando dicebat, Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit.nimirum ergo ſunt illa,quæ in eorum valetudinibus tanta miracula ſalutis oſtendit quanta in illis antea nemo donauit:hæc enim viderūt,& hoc eis exprobrās adiungit & ait, *Nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum. ſed vt impleretur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt,Quia odio habuerunt me gratis.* Eorum legem dicit nō ab ipſis inuentam,ſed ipſis datam:ſicut dicimus, Panem noſtrum quotidianū:quē tamen à deo petimus,addēdo,da nobis.Gratis autem odit,qui nullum ex odio commodum quærit, vel incommodum fugit:ſic oderunt dominum impij,ſic diligunt iuſti, hoc eſt gratis, vt alia præter illum non expetant bona, quoniam ipſe erit in omnibus omnia.Quiſquis vero altius attenderit Chriſtum dicentem,Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit,ſed hæc & ſi pater aut ſpiritus ſanctus fecit, quia totius trinitatis vna ſubſtantia eſt.inueniet ipſum feciſſe, ſi quando quiſpiam dei homo tale aliquid fecit. Poteſt quippe in ſeipſo cuncta per ſeipſum, nemo autem poteſt aliquid ſine ipſo Chriſtus nanque cum patre & ſpiritu ſancto nō ſunt tres dij,ſed vnus deus:de quo ſcriptum eſt, Benedictus dominus deus Iſraël,qui fecit mirabilia ſolus: Nemo ergo alius fecit quæcunque opera in eis fecit, quoniam quiſquis alius homo aliquid eorum fecit,ipſo faciente fecit:hæc autē ipſe, non illis facientibus fecit.

Luca. 1. & 2.

Pſal. 34.

Matth. 6.

Pſal. 71.

De eo quod dicit,Cum autem venerit peracletus quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibeb i

hibeb i

bibebitis, quia ab initio mecum eſtis.

Tractatus XCII.

DOminus Ieſus in ſermone quem locutus eſt diſcipulis ſuis poſt cœnam proximus paſſioni, tanquam iturus & relicturus eos præſentia corporali, cum omnibus autem ſuis vſque in conſummationem ſeculi futurus præſentia ſpiritali, exhortatus eſt eos ad perferendas perſecutiones impiorum, quos mundi nomine nuncupauit: ex quo tamen mũdo etiam ipſos diſcipulos ſe elegiſſe dixit, vt ſcirẽt ſe dei gratia eſſe quod ſunt, ſuis autem vitiis fuiſſe quod fuerunt: deinde perſecutores & ſuos & ipſorum Iudæos euidenter expræſſit vt omnino appareret etiam ipſos mundi damnabili appellatione cõcluſos, qui perſequuntur ſanctos. Cúmque de illis diceret quòd ignorarent eũ à quo miſſus eſt, & tamen odiſſent & filium & patrem: hoc eſt, & eum qui miſſus eſt, & eum à quo miſſus eſt, de quibus omnibus in aliis ſermonibus iam diſſeruimus, ad hoc peruenit, vbi ait, vt adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis. Deinde tanquam cõſequenter adiũxit, vnde modo diſputare ſuſcepimus. *Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre ſpiritũ veritatis qui à patre procedit, ille teſtimoniũ perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.* Quid hoc pertinet ad illud qud dixerat, nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum, ſed vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis: an quia paracletus quando venit ſpiritus veritatis, eos qui viderunt & oderunt teſtimonio manifeſtiore conuicit? Imò vero etiam aliquos ex illis qui viderunt & adhuc oderant, ad fidem, quæ per dilectionem operatur, ſui manifeſtatione cõuertit: hoc vt intelligamus, ita factum eſſe recolimus. Venit enim die Pentecoſtes ſpiritus ſanctus in centum viginti homines congregatos, in quibus & Apoſtoli omnes erant, qui illo adimpleti, cum linguis omnium gentium loquerentur, plures ex his qui oderant, tãto miraculo ſtupefacti, quandoquidem viderunt loquente Petro tam magnum atque diuinum teſtimonium perhiberi de Chriſto, vt ille qui occiſus ab eis inter mortuos deputabatur, reſurrexiſſe & viuere probaretur, compuncti corde cõuerſi ſunt, & tanti ſanguinis, tam impiè atque immaniter fuſi, indulgentiam perceperunt, ipſo redempti ſanguine quem fuderunt. Chriſti enim ſanguis ſic

Galat. 5. Acto. 1. & 2.

in re

in remiſſionem peccatorum omniũ fuſus eſt, vt ipſum etiam peccatum poſſet delere quo fuſus eſt: hoc ergo intuens dominus, dicebat, Odio me habuerunt gratis. Cum autem venerit paracletus, ille teſtimonium perhibebit de me: tanquam diceret, odio me habuerunt & occiderunt videntes, ſed tale de me paracletus teſtimonium perhibebit, vt eos faciat in me credere non videntes: *Et vos*, inquit, *teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis*. Perhibebit ſpiritus ſanctus, perhibebitis & vos: quia enim ab initio mecum eſtis, poteſtis prædicare quod noſtis, quod vt modo non faciatis, illius ſpiritus plenitudo nondum adeſt vobis. Ille ergo teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis: dabit enim vobis fiduciam teſtimonium perhibendi charitas dei diffuſa in cordibus veſtris per ſpiritum ſanctum qui dabitur vobis. Quæ vtique Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus non potuit verum teſtimonium perhibere, ſed contra ſuam pollicitationẽ timore magno compulſus eſt ter negare: timor autẽ iſte non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Denique ante paſſionem domini ſeruilis timor eius interrogatus eſt a fœmina ſeruitutis, poſt reſurrectionem vero domini liberalis eius amor ab ipſo principe libertatis, & ideo ibi turbabatur hic tranquillabatur: ibi quem dilexerat negabat, hic quem negauerat diligebat. Sed adhuc etiam tunc amor ipſe infirmus fuerat & anguſtus, donec eam roboraret & dilataret ſpiritus ſanctus. Qui poſteaquam illi eſt abundantia gratiæ largioris infuſus, ſic ad perhibendum de Chriſto teſtimonium quondam eius frigidum pectus accendit, atque illa prius trepida, quæ veritatem ſuppreſſerant ora, reſerauit, vt cũ omnes, in quos venerat ſpiritus ſanctus, linguis omnium gentium loquerentur, Iudæorum circunſtantibus turbis ſolus ad teſtimonium de Chriſto perhibendum præ cæteris promptius emicaret, eiúſque interfectores de illius reſurrectione confunderet: ſi quem delectat tam ſuauiter ſanctum tale ſpectaculum intueri, Actus Apoſtolorum legat, ibi beatum Petrum quem negantem doluerat, ſtupeat prædicantem. Ibi linguam illam videat ad fiduciam à diffidentia, & ad libertatem a ſeruitute tranſlatam tot linguas inimicorum cõuertere ad Chriſti confeſſionem, quarum non valendo vnam ferre, verſa fuerat in negationem. Quid plura? Tantus in illo fulgor gratiæ, tãta ſpiritus ſancti plenitudo appare

Roma. 5. *Matt. 26.* *1. Ioan. 4.*

pare

parebat, tanta de ore prædicantis precioſiſſimæ veritatis pondera procedebant, vt ingentis multitudinis aduerſarios interfectores Chriſti Iudæos faceret pro illo paratos mori, à quibus cum illo formidabat occidi: hoc fecit ſpiritus ſanctus tūc miſſus, antè promiſſus: iſta dominus magna atque miranda ſua beneficia præuidebat quando dicebat, Et viderunt & oderunt & me & patrem meum, vt adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis: cum autem venerit paracletus quem ego mittam vobis à patre ſpiritum veritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. & vos teſtimonium perhibebitis: ille quippe teſtimonium perhibens, & teſtes fortiſſimos faciens, abſtulit Chriſti amicis timorem, & inimicorū odium cōuertit in amorem.

De eo quod dicit, Hæc locutus ſum vobis vt non ſcandalizemini: vſque ad id quod ait, Sed hæc locutus ſum vobis, vt cum venerit hora eorū reminiſcamini, quia ego dixi vobis.

Tractatus *XCIII.*

Ca. XVI. IN his quæ præcedunt hoc Euangelij capitulum, dominus diſcipulos ſuos ad inimicorum odia perferenda confirmās, ſuo quoque præparauit exemplo, vt cum imitando fierēt fortiores, addens & promittens eis, quòd venturus eſſet ſpiritus ſanctus qui de illo teſtimonium perhiberet, & adiiciens quòd & ipſi fierent teſtes eius, hoc vtique in eis operāte ſpiritu ſancto: ſic enim ait, Ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis: vtiq; quia ille perhibebit, etiam vos perhibebitis: ille in cordibus veſtris, vos in vocibus veſtris: ille
Pſal. 18. inſpirando, vos ſanando, vt poſſit impleri, In omnem terram exiuit ſonus eorum: parum quippe fuerat eos adhortari exēplo ſuo, niſi impleret ſpiritu ſancto: denique Apoſtolus Pe-
Ioan. 13. trus cum iam verba eius audiſſet, vbi dixerat, Non eſt ſeruus maior domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur, & hoc in illo iam videret impleri, in quo patientiam domini ſui ſi exemplum ſufficeret debuit imitari, ſuccubuit & negauit, non vtique ferens quod illum ferre cernebat. Cum vero accepit donum ſpiritus ſancti, quem negauerat prædicauit, & quem confiteri timuerat, non timuit profiteri, Prius enim exemplo quidē fuerat edoctus, vt quod fieri conuenerat noſſet, ſed nōdum fuerat virtute fultus, vt quod noueat faceret:

inſtru

inſtructus erat vt ſtaret, ſed nõ erat firmatus ne caderet: quod poſteaquam per ſpiritum ſanctum factum eſt, annunciauit vſque ad mortem, quem negauerat timens mortem: ideo dominus in hoc conſequenti capitulo, de quo nunc nobis loquendum eſt, *Hæc*, inquit *locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.* *Pſal. 118.*
Canitur quippe in Pſalmo, Pax multa diligentibus legem tuã domine, & non eſt illis ſcandalum. Merito itaque promiſſo ſpiritu ſancto, quo in eis operante fierent teſtes eius, ſubiunxit, hæc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini: cum enim charitas dei diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, fit pax multa diligentibus legem dei, vt non ſit illis ſcandalum: deinde quæ paſſuri eſſent, iam exprimẽs ait, **Extra ſynagogas faciẽt vos.* Quid autẽ mali erat Apoſtolis expelli de ſynagogis Iudaicis, quaſi non inde fuerant ſeſeparaturi, etiam ſi eos nullus expelleret? Sed nimirum hoc voluit denunciare, quia Iudæi Chriſtum non fuerant recepturi, à quo iſti nõ fuerant receſſuri, & ideo futurum erat vt foras mitterentur cum illo ab eis qui eſſe nollent in illo, hi qui eſſe non poſſent ſine illo: nam profecto quia non erat vllus alius populus dei quàm illud ſemen Abrahæ, ſi agnoſcerent & reciperent Chriſtum, tanquam rami naturales in oliua permanerent, nec aliæ fieret Eccleſiæ Chriſti, aliæ ſynagogæ Iudæorum, eadẽ quippe eſſent, ſi in eodẽ eſſe voluiſſent, quod quia noluerunt, quid reſtabat niſi vt remanentes extra Chriſtum, extra ſynagogas facerent eos qui non relinquerẽt Chriſtum? Accepto quippe ſpiritu ſancto, teſtes eius effecti, non vtique vt tales eſſent: de quibus dicitur, Multi principes Iudæorum crediderunt in eum, ſed propter metum Iudæorum ne repellerentur de ſynagogis, non audebant confiteri eum, dilexerũt enim gloriam hominum magis quàm dei. Crediderunt ergo in eum, ſed non ſic quomodo eos volebat credere, qui dicebat, Quomodo poteſtis credere, gloriam ab inuicem expectantes, & gloriam quæ à ſolo deo eſt non quærentes? Diſcipulis ergo ſic in eum credentibus vt impleti ſpiritu ſancto, hoc eſt, dono gratiæ dei, non ſint de numero eorum qui ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti, nec de illorum: de quibus dictum eſt, Dilexerunt gloriam hominum magis quàm dei: illa eis congruit prophetia quæ de ipſis inuenitur impleta, Domine in lumine vultus tui ambulabant, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in tua

Roma. 5. — **al. abſq; ſynagogis.* — *Roma. 11.* — *Ioan. 12.* — *Ioan. 5.* — *Roma. 10.* — *Pſal. 88.*

iuſtitia exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es: merito eis dicitur, Extra ſynagogas faciẽt vos: illi ſcilicet, qui zelum dei habent ſed non ſecundum ſcientiam: propter quod ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, eos expellunt qui non in ſua, ſed in dei iuſtitia exaltabuntur, nec expulſi ab hominibus erubeſcunt, quoniam gloria virtutis eorum ipſe eſt: denique cum hoc eis dixiſſet, adiecit, *Sed venit hora: vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare deo, & hæc facient vobis, quia non cognouerunt patrem neque me.* hoc eſt, non cognouerunt deum nec eius filium, cui ſe in vobis occidendis præſtare arbitrantur obſequium, quæ verba dominus ita ſubiunxit, tanquam ex hoc cõſolaretur ſuos, qui de ſynagogis Iudaicis expellerẽtur: prænunciãs enim quæ mala eſſent pro eius teſtimonio perpeſſuri: extra ſynagogas, inquit, facient vos: nec ait, & venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare deo. Quid ergo ait? Sed venit hora: quemadmodũ diceret, ſi aliquid boni poſt iſta mala prædicaret. Quid ſibi ergo vult, extra ſynagogas faciẽt vos: Sed venit hora? tanquam hoc dicturus fuiſſet, Separabunt quidem illi vos, ſed ego vos colligam: aut ſeparabunt quidem illi vos, ſed venit hora lætitiæ veſtræ: quid ergo ibi facit hoc verbum quod ait, ſed venit hora, quaſi cõſolationem eis promitteret poſt tribulationem, cum magis dicere debuiſſe videatur indicatiuo modo, & venit hora? Sed non ait, & venit, cum tribulationem ſuper tribulationem, non conſolationem poſt tribulationem venturam illis eſſe prædicaret. An forte ſic eos illa de ſynagogis ſeparatio fuerat turbatura, vt mori mallent, quàm in hac vita ſine Iudæorum congregationibus immorari? Abſit vt ſic turbarentur qui dei, non hominum gloriam requirebant. Quid ergo eſt, extra ſynagogas facient vos, ſed venit hora? cum potius dicere debuiſſe videatur, & venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare deo? Neque enim ſaltem dictum eſt, ſed venit hora vt interficiant vos, quaſi vt eis mors pro conſolatione illius ſeparationis accideret: ſed venit hora, inquit, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare deo. Prorſus non mihi videtur aliud ſignificare voluiſſe, niſi vt intelligerent atq; gauderent tam multos ſe Chriſto acquiſituros, cum de Iudæorũ congregationibus pellerentur, vt eos quidem non ſufficeret pellere, ſed non ſinerent viuere, ne omnes ad nomen Chriſti

Roma.10.

ſua

ſua prædicatione conuerterent, & ab obſeruatione Iudaiſmi, tanquam diuinæ veritatis auerterent. Hoc enim de Iudæis dictum debemus accipere, de quibus dixerat, extra ſynagogas facient vos. Nam teſtes, id eſt martyres Chriſti, etiam ſi occiſi ſunt à Gentilibus, nõ tamẽ illi arbitrati ſunt deo, ſed diis ſuis falſis obſequium ſe præſtare cum hęc facerent. Iudęorum autem omnis qui occidit prædicatores Chriſti, deo ſeſe putauit præſtare obſequium, credens quòd desererent deum Iſraël, quicunque conuerterentur ad Chriſtum, vt enim & ipſum Chriſtum occiderent, iſta ratione commoti ſunt, nam eorum de hac re etiam verba conſcripta ſunt, Videtis quia totus mundus poſt eum abiit, ſi dimiſerimus eum viuere, venient Romani, & tollent nobis & locum & gentem: & quod Caiphas dixit, Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Et in hoc ergo ſermone ſuo diſcipulos ſuos erexit exemplo, quibus dixerat, Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur, vt quemadmodum illum occidendo, deo ſe prçſtitiſſe obſequium putauerunt, ſic etiam illos: iſte itaque ſenſus eſt in his verbis, Extra ſynagogas facient vos, ſed nolite ſolitudinem formidare: ſeparati quippe à congregatione eorum, tam multos in nomine meo congregabitis, vt illi metuentes ne templum quod erat apud eos, & omnia legis veteris ſacramenta deſerantur, interficient vos, ſic fundentes ſanguinem veſtrum. vt deo ſe præſtare arbitrentur obſequium: ecce eſt illud quod de his dixit Apoſtolus, Zelum dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam: obſequium ſe putant præſtare deo, interficiendo famulos dei. O error horrendus, ita ne vt placeas Deo, percutis placentem Deo? & templum Dei viuum te feriente proſternitur, ne Dei templum lapideum deſeratur? ô execrabilis cæcitas: ſed ex parte in Iſraël facta eſt, vt plenitudo gentium intraret: ex parte, inquam facta eſt, non ex toto, Non enim omnes, ſed aliqui ex ramis fracti ſunt, vt insereretur oleaſter, nam ſpiritu ſancto implente diſcipulos Chriſti, cum linguis omnium gentium loquerentur, cum per eos diuina miracula frequentarentur, & diuina eloquia ſpargerentur, etiam occiſus ita dilectus eſt Chriſtus, vt eius diſcipuli expulſi à congregationibus Iudæorum, ex ipſis quoque Iudæis ingentem multitudinem congregarent, & nullam ſolitudinem formidarent. Hinc ergo accenſi cæteri reprobi & cæci, zelum Dei habentes, ſed non ſecundum ſcientiam,

Ioan. 11. *Roma. 10.* *Rom. 11.* *Acto. 2.* *Rom. 10.*

& obſequium ſe præſtare deo credentes, occidebant eos. Sed pro illis occiſus colligebat eos, qui de his futuris antequã occideretur inſtruxerat eos, ne ignaros atque imparatos animos mala inopinata & improuiſa, quamuis cito tranſitura turbarent, ſed precognita & patienter accepta, ad bona ſempiterna perducerent. Hanc enim fuiſſe cauſam vt hæc eis prænunciaret etiam ipſe demonſtrauit adiungens, *Sed hæc locutus ſum vobis, vt cum venerit hora eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis*. Hora eorum hora tenebroſa, hora nocturna: ſed in die mandauit dominus miſericordiam ſuam, & nocte declarauit, quando nox Iudæorum ſeparatum à ſe diẽ Chriſtianorum nulla confuſione fuſcauit, & quando carnem occidere potuit, fidem tenebrare non potuit.

Pſal. 41.

De eo quod dicit, Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram: vſque ad id quod ait, De iudicio autem, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.

Tractatus XCIIII.

CVM dominus Ieſus prædixiſſet diſcipulis ſuis perſecutiones, quas paſſuri fuerant poſt eius abſceſſum, ſubiunxit atque ait, *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram: nunc autem vado ad eum qui me miſit*. Vbi primum videndum eſt, vtrum eis futuras non prædixerit ante paſſiones. Sed alij tres Euangeliſtæ ſatis eum prædixiſſe iſta demonſtrãt, antequam ventum eſſet ad cœnam, qua peracta ſecundũ Ioannem iſta locutus eſt, vbi ait, Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram. An forte hinc iſta ſoluitur quæſtio, quia & illi eum narrãt paſſioni proximum fuiſſe cum hæc diceret? Non ergo ab initio quando cum illis erat, quia iam diſceſſurus, iamq; ad patrem perrecturus hæc dixit, & ideo etiã ſecundum illos Euangeliſtas verum eſt quod hic dictum eſt, hæc autem vobis ab initio non dixi: ſed quid agimus de fide Euangelij ſecundum Matthæum, qui hæc eis à domino non ſolum cum iam paſcha eſſet cum diſcipulis cœnaturus imminente paſſione, verum & ab initio denunciata eſſe commemorat, vbi primum nominatim duodecim exprimuntur Apoſtoli, & ad opera diuina mittuntur? Quid ſibi ergo vult quod hic ait, Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram, niſi quia ea quæ hic dixit de ſpiritu ſancto, quòd ſit venturus ad eos & teſtimoniũ perhibiturus, quãdo mala illa paſſuri ſunt? Hæc ab initio eis non dixit, quia cũ ipſis erat. Conſolator

Matt. 28.
Marc. 13.
Luca. 21.

lator ergo ille vel aduocatus, vtrunque enim interpretatur, quod eſt Græce paracletus, Chriſto aſcendente fuerat neceſſarius, & ideo de illo nõ dixerat ab initio quãdo cum illis erat, quia eius præſentia conſolabantur. Acceſſurus autem oportebat vt diceret illum eſſe venturum, per quem futurum erat, vt charitate diffuſa in cordibus ſuis verbum dei cum fiducia *Rom. 5.* prædicarent, & illo intrinſecus apud eos teſtimonium perhibente de Chriſto, ipſi quoque teſtimonium perhiberent, neq; ſcandalizarentur cum inimici Iudæi abſque ſynagogis facerent eos, & interficerent, arbitrãtes obſequiũ ſe præſtare deo, quoniã charitas omnia tolerat, quæ diffundenda erat in cordibus eorũ per ſpiritus ſancti donũ. Hinc ergo iſte totus ducitur ſenſus, quia facturus eos erat martyres ſuos, id eſt, teſtes ſuos per ſpiritum ſanctum, vt illo in eis operante, perſecutionum quæcunque aſpera tolerarent, nec frigeſcerent à charitate prædicandi, illo diuino igne ſuccenſi. Hæc ergo, inquit, locutus ſum vobis, vt cum venerit hora, eorũ reminiſcamini quia ego dixi vobis: hæc ſcilicet locutus ſum vobis, non tantum quia paſſuri eſtis iſta, ſed quia cum venerit paracletus, ille teſtimonium perhibebit de me, ne iſta timendo taceatis, vnde fiet vt etiam vos teſtimonium perhibeatis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram, & ego vos conſolabar mea corporali præſentia exhibita humanis ſenſibus veſtris, quam paruuli capere poteratis. *Nunc autem vado ad eum qui me miſit, & nemo*, inquit: *ex vobis interrogat me quo vadis?* Significat dominus Ieſus ſic ſe iturum vt nullus interrogaret, *Ioan. 13.* quod palam fieri viſu corporis cernerent: nam ſuperius interrogauerunt eum diſcipuli quò eſſet iturus, & reſponderat eis ſe iturum quò ipſi tunc venire non poſſent. Nunc vero ita ſe promittit iturum, vt nullus eorum quò vadit interroget. Nu- *Acto. 1.* bes enim ſuſcepit eũ quando aſcendit ab eis, & euntem in cœlũ nõ verbis quæſierunt, ſed oculis deduxerũt. Sed *quia hæc locutus ſum vobis*, inquit, *triſtitia implebit cor veſtrum*. Videbat vtiq; quid illa ſua verba in eorum cordibus agerent, ſpiritalẽ quippe nondum interius habẽtes conſolationẽ, quam per ſpiritum ſanctum fuerant habituri, id quod exterius in Chriſto videbant, amittere metuebant: & quia ſe amiſſuros eſſe illum vera denunciantem dubitare non poterant, contriſtabatur humanus affectus, quia carnalis deſolabatur aſpectus. Nouerat autẽ ille quid eis potius expediret, quia viſus interior ipſe eſt

vtique melior, quo eos conſolaturus fuerat ſpiritus ſanctus, non cernētium corporibus ingeſturus corpus humanum, ſed ſeipſum credentium pectoribus infuſurus: denique adiungit, *Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam, ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos*, tanquam diceret, expedit vobis vt hæc forma ſerui auferatur à vobis, caro quidem factum verbum habito in vobis, ſed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte cōtenti ſemper infantes eſſe cupiatis, expedit vobis vt ego vadā, ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: Si alimenta tenera quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibū non eſurietis: ſi carni carnaliter hæſeritis, capaces ſpiritus non eritis: nam quid eſt, ſi non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos? Nunquid hic poſitus, eum non poterat mittere? Quis hoc dixerit? Neque enim vbi ille erat, iſte inde receſſerat, & ſic venerat à patre, vt non maneret in patre. Poſtremo quomodo eum etiam hic conſtitutus non poterat mittere, quem ſcimus ſuper eum baptizatum veniſſe atque manſiſſe, imò vero à quo ſcimus eum nunquam ſeparabilem fuiſſe? Quid eſt ergo, ſi non abiero, paracletus non veniet ad vos: niſi non poteſtis capere ſpiritum, quandiu ſecundum carnem perſiſtitis noſſe Chriſtum? Vnde ille, inquit, qui iam ceperat ſpiritum: Et ſi noueramus, inquit, ſecundum carnem Chriſtū, ſed nunc iam non nouimus: Etiam ipſam quippe carnem Chriſti non ſecundum carnem nouit, qui verbum carnem factum ſpiritaliter nouit. Hoc nimirum ſignificare voluit magiſter bonus dicendo: ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Chriſto autem diſcedente corporaliter, non ſolū ſpiritus ſanctus, ſed & pater & filius illis affuit ſpiritaliter: nam ſi ab eis ſic abſceſſit Chriſtus, vt pro illo non cum illo in eis eſſet ſpiritus ſanctus, vbi eſt eius promiſſio dicentis, Ecce ego vobiſcū ſum vſque ad conſummationem ſeculi, & veniemus ad eum ego & pater, & manſionem apud eum faciemus, cum & ſpiritum ſanctum ita ſe promiſerit eſſe miſſurum, vt cum eis eſſet in æternū, ac per hoc cum ex carnalibus vel animalibus eſſent ſpiritales futuri, profecto & patrem & filium & ſpiritum ſanctum capacius fuerant habituri. In nullo ergo credendus eſt eſſe pater ſine filio & ſpiritu ſancto, [aut pater & filius ſine ſpiritu ſancto, aut filius ſine patre & ſpiritu ſancto,] aut ſine patre & filio

Matt 3. *2.Cor.5.* *Matt.28.* *Ioan. 14.*

& filio ſpiritus ſanctus, aut pater & ſpiritus ſanctus, ſine filio, ſed vbi eorum quilibet vnus, ibi trinitas deus vnus. Oportebat auté ita inſinuari trinitaté, vt quamuis nulla eſſet diuerſitas ſubſtantiarum, ſingillatim tamen commendaretur diſtinctio perſonarũ, vbi eis qui recte intelligunt, nunquam videri poteſt ſeparatio naturarum: quod autem ſequitur. *Et cum venerit ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio: de peccato quidem, quia non crediderunt in me: de iuſtitia vero, quia ad patrem vado, & iam nõ videbitis me: de iudicio autẽ, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.* Tanquam ſolum ſit peccatum non credere in Chriſtum, & tãquam ipſa ſit iuſtitia non videre Chriſtum, & tanquã ipſum ſit iudiciũ, quòd princeps huius mundi, hoc eſt, diabolus, iudicatus eſt, valde latebroſum eſt, nec iſto ſermone coarctãdũ, ne fiat obſcurius breuitate, ſed alio potius quantũ dominus adiuuerit explicandũ.

De eadem lectione. *Tractatus XCV.*

PRomittens dominus miſſurum ſe ſpiritum ſanctum: *Cum venerit*, inquit, *ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.* Quid eſt hoc? Nunquid nam dominus Chriſtus non arguit mundum de peccato, cum ait, Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo? Sed ne quis forte dicat hoc ad Iudæos proprie pertinere, nõ ad mundum: nónne alio loco inquit, Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret? Nunquid non arguit de iuſtitia, vbi ait, Pater iuſte, mundus te non cognouit? Nunquid non arguit de iudicio, vbi ſe ait ſiniſtris eſſe dicturum, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius? Et multa alia reperiuntur in ſancto Euãgelio, vbi de his Chriſtus arguit mundũ: quid eſt ergo quod tanquã proprie tribuit hoc ſpiritui ſancto? An forte quia Chriſtus in Iudæorum gente tantum locutus eſt, mundum non videtur arguiſſe, vt ille intelligatur argui qui audit arguentem? Spiritus autem ſanctus in diſcipulis eius toto orbe diffuſis, non vnam genté intelligitur arguiſſe, ſed mundũ: nam hoc illis ait aſcenſurus in cœlum, Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenĩetis in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa, & in Samaria, & vſq; ad fines terræ: hoc eſt, arguere mundũ. Sed

Ioan. 15.
Ioan. 17.
Matt. 25.
Acto. 1.

quis audeat dicere quòd per diſcipulos Chriſti arguit mundum ſpiritus ſanctus,& non arguat ipſe Chriſtus, cum clamet Apoſtolus, An vultis experimentum accipere eius qui in me loquitur Chriſtus?Quos itaque arguit ſpiritus ſanctus, arguit vtique & Chriſtus. Sed quantum mihi videtur, quia per ſpiritum ſanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, quo impediri poſſent, ne arguere mūdū qui perſecutionibus fremebat auderēt,propterea dixit, ille arguet mundum,tanquam diceret,ille diffundet in cordibus veſtris charitatē,ſic enim timore depulſo, arguendi habebitis libertatē. Sæpe autē diximus inſeparabilia opera eſſe trinitatis,ſed ſingillatim commendandas fuiſſe perſonas, vt non ſolum ſine ſeparatione, verumetiam ſine confuſione & vnitas intelligatur & trinitas:exponit deinde quid dixerit de peccato,& de iuſtitia,& de iudicio: *De peccato quidem*, inquit, *quia non crediderunt in me*.hoc enim peccatum quaſi ſolū ſit præ cęteris poſuit,quia hoc manente cætera detinētur, & hoc diſcedente cætera remittuntur. *De iuſtitia vero*,inquit, *quia ad patrem vado, & iam non videbitis me*.Hìc primo videndū eſt, ſi recte quiſque arguitur de peccato, vtrum recte arguatur & de iuſtitia. Nunquid ſi arguēdus eſt peccator propterea, quia peccator eſt, arguendum putabit quiſquam & iuſtum propterea quia iuſtus eſt? Abſit.Nam & ſi aliquādo iuſtus arguitur, ideo recte arguitur,quia ſcriptū eſt,Nō eſt iuſtus in terra,qui faciat bonum & non peccet: quocirca etiā cum iuſtus arguitur, de peccato arguitur non de iuſtitia:quoniam & in illo quod legimus diuinitus dictum,Noli effici iuſtus multū:non eſt notata iuſtitia ſapientis,ſed ſuperbia præſumentis:qui ergo fit multum iuſtus, ipſo nimio fit iniuſtus : multum enim ſe facit iuſtum,qui dicit ſe non habere peccatum , aut qui ſe putat non gratia dei,ſed ſua voluntate ſufficiente effici iuſtū,nec recte viuēdo iuſtus eſt,ſed potius inflatus,putādo ſe eſſe quod nō eſt. Quo pacto igitur mundus arguēdus eſt de iuſtitia,niſi de iuſtitia credētiū? Arguitur itaque de peccato , quia in Chriſtum non credit,& arguitur de iuſtitia eorū qui credunt: ipſa quippe fidelium cōparatio , infidelium eſt vituperatio , hoc & ipſa expoſitio ſatis indicat:volens enim aperire quid dixerit, de iuſtitia vero,inquit, quia ad patrem vado , & iam non videbitis me:non ait,& iam non videbunt me: de quibus dixerat , quia non credunt in me,ſed peccatum quid vocaret exponens , de

illis

2.Cor.13. Roma.5. 1.Ioan.4. Eccleſ.7.

illis locutus eſt, dicens, quia non credunt in me: exponens autem quam dixerit iuſtitiam, de qua dixit, mundus arguitur, ad ipſos quibus loquebatur, ſe conuertit atq; ait, Quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. Quapropter mundus de peccato quidem ſuo, de iuſtitia vero arguitur aliena, ſicut arguuntur de lumine tenebræ: Omnia enim quæ arguuntur ait Apoſtolus, à lumine manifeſtantur. Quantum enim malum ſit eorum qui non credunt, non ſolum per ſeipſum, verumetiam ex bono poteſt eorum apparere qui credunt. Et quoniam iſta vox infidelium eſſe conſueuit, quomodo credimus quod non videmus: Ideo credentium iuſtitiam ſic oportuit definiri, quia ad patrem vado, & iam nō videbitis me: beati enim qui non vident & credunt. Nam & qui viderunt Chriſtum, non in eis laudata eſt fides eorum, quia credebant quod videbant, id eſt, filium hominis, ſed quia credebāt quod non videbāt, id eſt filium dei. Cum vero & ipſa forma ſerui ſubtracta eorū eſſet aſpectibus, tum vero ex omni parte impletum eſt, Iuſtus ex fide viuit: eſt enim fides, ſicut in Epiſtola quæ ad Hebræos eſt definitur, ſperandarum † ſubſtantia, & conuictio rerum quæ non videntur. Sed quid eſt, iam non videbitis me? non enim ait, ad patrem vado, & non videbitis me, vt temporis interuallum quo nō videbitur, ſignificaſſe intelligeretur, ſiue breue, ſiue longum, tamen vtique terminatum: ſed dicendo, iam non videbitis me, velut nunquam de cætero viſuros eos Chriſtum veritas prænūciauit? Hæc ne iuſtitia eſt nunquā Chriſtum videre, & in eum tamen credere, cum propterea laudetur fides ex qua iuſtus viuit quoniā credit quē modo non videt Chriſtum, ſe aliquādo eſſe viſurum? Poſtremo ſecundū hanc iuſtitiā, nunquid dicturi ſumus Paulum Apoſtolum non fuiſſe iuſtum, confitentem ſe Chriſtum vidiſſe poſt aſcenſionem eius in cœlum, de quo vtiq; iam tempore dixerat, iam non videbitis me. Nunquid ſecundū hanc iuſtitiam iuſtus non erat glorioſiſsimus Stephanus, qui cū lapidaretur, ait, Ecce video cœlum apertū, & filium hominis ſtantem ad dexterā dei? Quid ergo eſt, Ad patrem vado, & iam nō videbitis me: niſi quomodo ſum, cum vobiſcum ſum? Tunc enim adhuc erat mortalis in ſimilitudine carnis peccati, qui eſurire poterat atque ſitire, fatigari atque dormire: Hunc ergo Chriſtum, id eſt, talem Chriſtum cum trāſiſſet de hoc mūdo ad patrem, non erant iam viſuri, & ipſa eſt iuſtitia fidei, de

Ephe. 5. *Ioan. 20.* *Abac 2.* *Roma. 1.* *Hebr. 11.* *† al. ſperātium.* *1. Cor. 15.* *Acto. 7.*

qua dicit Apoſtolus: Etſi noueramus Chriſtum ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus. Erit itaque, inquit, veſtra iuſtitia qua mundus arguetur, quia vado ad patrem, & iam non videbitis me, quoniam in eum quem non videbitis credetis in me, & quando me videbitis quod tunc ero, non videbitis me quod ſum vobiſcum modo, non videbitis me humilem, ſed excelſum: non videbitis mortalem, ſed ſempiternũ: non videbitis iudicandũ, ſed iudicaturũ, & de hac fide veſtra, id eſt, iuſtitia veſtra, arguet ſpiritus ſanctus incredulũ mundũ. *Arguet etiam de iudicio, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.* Quis eſt iſte, niſi de quo ait alio loco, Ecce venit princeps mũdi, & in me nihil inuenit: id eſt, nihil iuris ſui, nihil quod ad eũ pertineat, nullũ ſcilicet omnino peccatũ? Per hoc enim eſt diabolus princeps mundi, non enim cœli & terræ & omnium quæ in eis ſunt eſt diabolus princeps, qua ſignificatione intelligitur mundus, vbi dictũ eſt, Et mundus per eum factus eſt: ſed mundi eſt diabolus princeps, de quo mundo ibi continuo ſubiungit atque ait, Et mundus eum nõ cognouit, hoc eſt, homines infideles, quibus toto orbe terrarum mundus eſt plenus: inter quos gemit fidelis mundus, quẽ de mũdo elegit, per quẽ factus eſt mundus, de quo ipſe dicit, Non venit filius hominis vt iudicet mundũ, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Mundus eo iudicãte damnatur, mũdus eo ſubueniente ſaluatur, quoniã ſicut arbor foliis & pomis, ſicut area paleis & frumentis, ita infidelibus & fidelibus plenus eſt mũdus. Princeps eſt ergo mundi huius, hoc eſt, princeps tenebrarum harũ, hoc eſt, infidelium, de quibus eruitur mũdus quibus dicitur, Fuiſtis aliquando tenebræ, nũc autẽ lux in domino. Princeps mũdi huius de quo alibi dicit, Nunc princeps mundi huius miſſus eſt foras: vtiq; iudicatus eſt, quoniã iudicio ignis æterni irreuocabiliter deſtinatus eſt. Et de hoc itaque iudicio, quo princeps iudicatus eſt mundi, arguitur à ſpiritu ſancto mundus, quoniam cum ſuo principe iudicatur, quẽ ſuperbũ atque impium imitatur. Si enim deus, ſicut dicit Apoſtolus Petrus, peccantibus angelis non pepercit, ſed carceribus caliginis inferi retrudens tradidit in iudicio puniendos ſeruari quomodo non à ſpiritu ſancto de hoc iudicio mũdus arguitur, quãdo in ſpiritu ſancto hæc loquitur Apoſtolus? Credant itaque homines in Chriſtum, ne arguãtur de peccato infidelitatis ſuæ, quo peccata omnia detinentur. Tranſeant in numerũ fideliũ, ne ar-

2 Cor. 5. *Ioan. 14.* *Ioan. 3.* *Ioan. 1.* *Ephe. 1.* *Ephe. 5.* *Ioan. 12.* *2. Pet. 2.*

ne arguantur de iuſtitia eorum, quos iuſtificatos non imitantur. Caueant futurum iudicium, ne cum mundi principe damnentur, quem iudicatum imitantur. Etenim ne ſibi exiſtimet parci ſuperbia dura mortalium, de ſuperborum ſupplicio terrenda eſt angelorum.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

Tractatus. XCVI.

IN iſto ſancti Euangelij capitulo, vbi dominus ait diſcipulis ſuis, *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo.* Prius quærendum illud occurrit, quomodo ſuperius dixerit, Omnia quæ audiui à patre meo nota feci vobis: & hic dicat, adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Verum illud quomodo dixerit, quod nondum fecerat tanquam fecerit, ſicut ea quæ futura ſunt deum feciſſe Propheta teſtatur dicens, Qui fecit quæ futura ſunt, iam cum ipſa verba tractaremus, vt potuimus, expoſuimus. Nunc ergo quæ iſta ſint quæ Apoſtoli tunc portare non poterant, vultis forſitan ſcire. Sed quis noſtrum audeat eorum ſe dicere iã capacẽ quæ illi capere nõ valebant? Ac per hoc nec à me expectanda ſunt vt dicantur, quæ forte nõ caperẽ, ſi mihi ab alio dicerentur: nec vos ea portare poſſetis, etiam ſi ego tantus eſſem, vt à me iſto quæ vobis altiora ſunt audiretis. Et heri quidẽ poteſt vt ſint in vobis aliqui ad ea capiẽda iam idonei, quæ alij capere nondũ valent, & ſi nõ omnia, de quibus magiſter ille deus dicebat, Adhuc multa habeo vobis dicere, tamẽ eorũ fortaſſe nõnulla. Sed quæ nam ſint iſta quæ ipſe non dixit, temerariũ eſt velle præſumere & dicere: nã & mori pro Chriſto nondũ erant idonei tũc Apoſtoli, quibus dicebat, Nõ poteſtis me ſequi modo. *Ioan. 14.* Vnde primus eorũ Petrus, qui hoc iã ſe poſſe præſumpſerat, aliud expertus eſt quàm putabat: & tamẽ poſtea & viri & mulieres, pueri & puellæ, iuuenes & virgines, ſenes cũ iunioribus innumerabiles martyrio coronati ſunt, & paucæ inuẽtæ ſunt oues, quod tũc quãdo iſta dominus loquebatur, nõdũ poterãt portare paſtores. Nunquid ergo debuit illis ouibus dici in illo tẽtationis articulo, ꝙ certare vſq; ad mortẽ ꝓ veritate oportebat, & pro Chriſti nomine vel doctrina ſanguinẽ fundere: nũquid, inquã, debuit eis dici, Quis veſtrũ audeat

idoneum

idoneum martyrio ſe putare, cui Petrus idoneus nondum fuerat, quãdo eũ os ad os ipſe dominus inſtruebat? Sic itaq; dixerit aliquis, nõ debere dici populis Chriſtianis audire cupiẽtibus, quæ ſint de quibus dominus tũc dicebat, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo: ſi Apoſtoli nondum poterant, multo minus vos poteſtis: quia forte ſic multi poſſunt audire, quod tunc nondum poterat Petrus: ſic multi poſſunt martyrio coronari, quod tunc nõdum poterat Petrus, præſertim iam miſſo ſpiritu ſancto, qui tunc nondum erat miſſus, de quo continuo ſubiungit atque ait, *Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Sic vtique demõſtrans illos ideo quæ habebat dicere, portare non poſſe, quia nondũ ad eos venerat ſpiritus ſanctus. Ecce concedamus vt ita ſit, multos ea modo portare poſſe iam miſſo ſpiritu ſancto, quæ tunc eo nondum miſſo, non poterant portare diſcipuli. Nunquid ideo ſcimus quæ ſint quæ dicere noluit, quæ tunc ſciremus ſi ab eo dicta legeremus vel audiſſemus? Aliud eſt enim ſcire, vtrũ à nobis vel à vobis portari poſsint, aliud autẽ ſcire quæ ſint, ſiue portari poſſint, ſiue non poſſint. Quę cũ ipſe tacuerit, qs noſtrũ dicat iſta vel illa ſunt? aut ſi dicere audeat, vnde probat? Quis enim eſt tã vanus aut temerarius, qui cum dixerit etiã vera quibus voluerit quæ voluerit, ſine vllo teſtimonio diuino affirmet ea eſſe quæ tunc dominus dicere noluit? Quis hoc noſtrum faciat, & nõ maximam culpam temeritatis incurrat, in quo, ne prophetica nec apoſtolica excellit authoritas? Nã profecto ſi eorum aliquid legiſſemus in libris canonica authoritate firmatis, qui poſt aſcenſionem domini ſcripti ſunt, parum fuerat hoc legiſſe: niſi illic id etiã legeretur hoc ex eis eſſe quæ tunc dominus noluit diſcipulis ſuis dicere, quia nõ poterant illa portare: tanquam ſi verbi gratia, ego dicerẽ illud quod legimus in huius *Ioan. 1.* Euangelij capite, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deũ, & alia quæ ſequuntur, quoniam poſtea ſcripta ſunt, nec ea dominũ Ieſum dixiſſe narratum eſt, cũ hic eſſet in carne, ſed hæc vnus ex Apoſtolis eius ipſo ac ſpiritu eius ſibi reuelante conſcripſit, ex his eſſe quæ noluit tũc dominus dicere, quia ea diſcipuli portare nõ poterãt, quis me audiat tam temere iſta dicentẽ? Si autẽ vbi hoc legimus, ibi hoc etiam legeremus, quis nõ tãto Apoſtolo crederet? Sed id quoq; mihi videtur abſurdiſſime dici, ea tunc nõ potuiſſe portare diſcipulos

quæ

quæ de inuiſibilibus & altiſsimis rebus inuenimus in apoſtolicis literis quæ poſtmodũ ſcriptæ ſunt, nec ea dominũ quãdo cũ illis viſibiliter erat, dixiſſe narratur: cur enim ea tunc ferre non poterãt, quæ nunc in eorũ libris quis non legat, quis non ferat, etiam ſi non intelligat? Nonnulla quidẽ homines infideles in ſcripturis ſanctis, & non intelligunt cum legunt vel audiũt, & lecta vel audita ferre nõ poſſunt: ſicut Pagani, quòd per eum qui crucifixus eſt factus eſt mundus: ſicut Iudæi, ꝙ filius dei ſit, qui eo modo quo ipſi celebrant ſabbatum ſoluit: ſicut Sabelliani, quia trinitas eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus: ſicut Arriani, quia æqualis eſt patri filius, & patri ac filio ſpiritus ſanctus: ſicut Photiniani, quia non homo tantum ſimilis nobis, ſed etiã deus deo patri æqualis eſt Chriſtus: ſicut Manichæi, ꝙ Chriſtus Ieſus per quẽ liberati ſumus, naſci in carne & de carne dignatus eſt: & cæteri omnes peruerſarum ac diuerſarum ſectarum homines, vtiq; ferre nõ poſſunt, quicquid in ſcripturis ſanctis & in fide catholica reperitur, quod cõtra eorũ proferatur errores, ſicut nos ferre nõ poſſumus ſacrilegas eorũ vanitates & inſanias mẽdaces. Quid eſt enim ferre nõ poſſe, niſi æquo animo nõ habere? Sed omnia quæ poſt aſcenſionẽ domini canonica veritate atq; authoritate cõſcripta ſunt, quis fidelis vel etiã catechumenus antequã ſpiritum ſanctũ baptizatus accipiat, non æquo animo legit atq; audit, etiamſi nondum ſicut oportet intelligit? Quomodo ergo aliquid eorum quæ poſt aſcenſionẽ domini ſcripta ſunt, nõ poſſent ferre diſcipuli, etiã nondũ ſibi miſſo ſpiritu ſancto, cum omnia nũc ferũt catechumeni nondũ accepto ſpiritu ſancto: quia etſi nõ eis fideliũ ſacramẽta produntur, nõ ideo fit ꝙ ea ferre nõ poſſunt, ſed vt ab eis tanto ardentius cõcupiſcantur, quãto eis honorabilius occultãtur. Quapropter chariſſimi, nõ à nobis expectetis audire, quæ tunc noluit dominus diſcipulis dicere, quia nondũ poterant illa portare, ſed potius in charitate proficite, quæ diffunditur in cordibus veſtris per ſpiritũ ſanctum, qui datus eſt vobis, vt ſpiritu feruẽtes & ſpiritalia diligentes, ſpiritalẽ lucem ſpiritalémque vocem, quã carnales & animales homines ferre nõ poſſunt, non aliquo ſigno corporalibus oculis apparẽte, nec aliquo ſono corporalibus auribus inſtrepẽte, ſed interiore cõſpectu & auditu noſſe poſsitis. *Rom. 5.* Nõ enim diligitur quod penitus ignoratur, ſed cum diligitur quod ex quãtulacunq; parte cognoſcitur, ipſa efficitur dilectione

ctione, vt melius & plenius cognoſcatur. Si ergo in charitate proficiatis quā diffundit in cordibus ſpiritus ſanctus, docebit vos omnē veritatem: vel ſicut alij codices habent deducet
Pſal.85. vos in omni veritate: vnde dictū eſt, Deduc me dn̄e in via tua & ambulabo in veritate tua. Sic fiat vt nō à doctoribus exterioribus illa diſcatis, quæ noluit dominus tūc dicere, ſed ſitis
Eſa.54. omnes docibiles dei, vt eaipſa quæ per lectiones atq; ſermo-
Ioan.6. nes extrinſecus adhibitos didiciſtis & credidiſtis de natura dei non corporea, nec loco aliquo incluſa, nec per finita ſpacia locorum, quaſi mole diſtenta, ſed vbiq; tota & perfecta & infinita: ſine nitoribus colorū, ſine figuris lineamentorū, ſine notis literarū ſine ſerie ſyllabarum, ipſa mēte cōſpicere ac percipere valeatis: ecce dixi aliq̄d quod forte inde fit, & tamē accepiſtis, & non ſolū ferre potuiſtis, verumetiam libēter audiſtis. Sed ſi ille magiſter interior, qui cū adhuc diſcipulis exterius loqueretur ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, vellet nobis id quod de incorporea Dei natura dixi, intrinſecus ita dicere, ſicut ſanctis angelis dicit,
Matt.18. qui ſemper vident faciē patris, nondum ea portare poſſemus: proinde quod ait, *Docebit vos omnē veritatē.* Vel, deducet vos in omni veritate: nō arbitror in hac vita in cuiuſquā mēte poſſe cōpleri: quis enim viuens in hoc corpore quod corrūpitur & aggrauat animā, poſſit omnē cognoſcere veritatē, cum di-
Sapien.9. cat Apoſtolus, Ex parte ſcimus. Sed quia per ſpiritum ſanctū
1.Cor.13. fit, vnde nunc pignus accepimus, vt ad ipſam quoq; plenitudi
2.Cor.1. nē veniamus, de qua idē dicit Apoſtolus, Tunc autē facie ad
& 5. faciem, & nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcā ſicut & co
1.Cor.13. gnitus ſum: non quod in hac tantū vita, ſed totū quod vſque ad illam perfectionē futurū eſt, nobis dominus promiſit per charitatē ſpiritus dicens, Docebit vos omnē veritatē: vel, deducet vos in omni veritate. Quæ cū ita ſint dilectiſſimi, moneo vos in charitate Chriſti, vt ſeductores caueatis impuros,
Ephe.5. & obſcœnę turpitudinis ſectas, de quibus ait Apoſtolus, Quę autē occulte fiunt ab iſtis turpe eſt & dicere: ne cum horrendas immunditias docere cœperint, quas humanæ aures qualeſcunque ſint, portare nō poſſunt, dicant ipſa eſſe quæ dominus ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo: & per ſpiritum ſanctū aſſerant fieri, vt poſſint illa immūda & nefanda portari. Alia ſunt mala, quæ portare non poteſt qualiſcunque pudor humanus, & alia ſunt bona quæ

port

portare non poteſt paruus ſenſus humanus. Iſta ſunt in corporibus impudicis illa remota ſunt à corporibus vniuerſis, hoc in pura carne committitur, illud pura mēte vix cernitur. Renouamini ergo ſpiritu mētis veſtræ, & intelligite quæ ſit volūtas Dei, quod bonū & beneplacitū & perfectū eſt, vt in charitate radicati & fundati poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, altitudo & profundum, cognoſcere etiam ſupereminentem ſcientię charitatem Chriſti, vt impleamini in omnē plenitudinem Dei. Iſto enim modo vos docebit ſpiritus ſanctus omnem veritatem, cùm magis magiſque diffundet in cordibus veſtris charitatem. *Roma. 12.* *Ephe. 3.*

De eadem lectione. Tractatus XCVII.

SPiritus ſanctus quem promiſit dominus ſe diſcipulis ſuis eſſe miſſurum, qui eos doceret omnem veritatem, quam tunc quando cum eis loquebatur portare non poterant, de quo ſpiritu ſancto, ſicut dicit Apoſtolus, nunc pignus accepimus, quo verbo intelligeremus eius plenitudinē nobis in vita alia reſeruari. Ipſe ergo ſpiritus ſanctus & nunc docet fideles quanta quiſque poteſt capere, & ſpiritalia eorum pectora deſiderio maiore ſuccendit, ſi quiſque in ea charitate proficiat, qua & diligat cognita & cognoſcenda deſideret, ita vt ea quoque ipſa, quæ nunc quomodocunque cognoſcit, nondum ſe ſcire ſciat, ſicut ſcienda ſunt in ea vita, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Quo ſciendi modo, ſi nūc ea vellet interior magiſter dicere, id eſt noſtrę menti aperire atque monſtrare, humana infirmitas portare non poſſet. Vnde me veſtra dilectio meminit iam loqutum, cum ſancti Euangelij verba tractaremus, vbi dominus ait, *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo.* Non vt in his domini verbis neſcio quæ ſecreta nimis abdita ſuſpicentur, quæ cum dici à docente poſſint portari a diſcente non poſſint: ſed ea ipſa quæ doctrina religionis in quorumlibet hominum notitia legimus & ſcribimus, audimus & dicimus, ſi vellet eo modo nobis Chriſtus dicere, ſicut ea dicit angelis ſanctis in ſeipſo vnigenito verbo, patri coæterno, quinam portare homines poſſent, etiam ſi iam eſſent ſpiritales, quales adhuc Apoſtoli non fuerunt, quando iſta eis dominus dixit, qualéſque poſtea veniente ſancto ſpiritu facti ſunt? Nam vtique quicquid de creatura ſciri poteſt, minus eſt ipſo creatore, qui ſummus & verus & immutabilis eſt Deus. *2. Cor. 1. & 5.* *1. Cor. 2*

Et

Et quis eum tacet, vbi non à legentibus, diſputantibus, quærentibus, reſpondentibus, laudantibus, cantantibus, quoquo modo ſermocinantibus, poſtremo ab ipſis etiã blaſphemantibus nominatur? Et cũ eum nemo taceat, quis eſt qui eum ſicut intelligendus eſt capiat, cum de oribus & auribus hominũ nõ recedat, quis eſt cuius acies ad eum mentis accedat? Quis eſt qui eum trinitatẽ eſſe ſciſſet, niſi ipſe ſic innoteſcere voluiſſet? Et quis hominum iam iſtam ſileat trinitatẽ, & tamen quis hominũ ſicut angeli ſapiat trinitatem? Ea ipſa ergo quæ de dei æternitate, veritate, ſanctitate in promptu & palàm ſine ceſſatione dicuntur, ab aliis bene, ab aliis male intelliguntur, imò ab aliis intelliguntur, ab aliis non intelliguntur: qui enim male intelligit, non intelligit. Ab eiſipſis autem à quibus bene intelliguntur, ab aliis minus, ab aliis amplius mentis viuacitate cernuntur, & à nullo hominum ſicut ab angelis capiuntur. In ipſa ergo mente, hoc eſt, in interiore homine quodammodo creſcitur, non ſolum vt ad cibum à lacte tranſeatur, verumetiam vt amplius atq; amplius cibus ipſe ſumatur. Non autem creſcitur ſpacioſa mole, ſed intelligẽtia luminoſa, quia & ipſe cibus intelligibilis lux eſt. Vt ergo creſcatis, eúmque capiatis, & quanto magis creſcitis, tanto magis magíſque capiatis, non ab eo doctore, qui veſtris auribus ſonat, hoc eſt, forinſecus operando plantat & rigat, ſed ab eo qui dat incremen-
1. Cor. 3. tum, petere ac ſperare debetis. Proinde ſicut præterito ſermone commonui, cauete, maxime qui paruuli eſtis, & adhuc alimentis lacteis indigetis, ne hominibus ſub hac occaſione deceptis ac deceptoribus, quia dominus ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare, modo aurem curioſam præbeatis ad incognita ſciẽda, cum mẽtes inualidas habeatis ad vera & falſa diiudicanda, maxime propter obſcœniſſimas
† al ſatanas. turpitudines, quas docuit vanitas † animas inſtabiles atq; carnales, ad hoc deo ſinente vt eius vbique ſint tremẽda iudicia, & in cõparatione impuræ nequitiæ dulceſcat puriſſima diſciplina, atq; illi det honorẽ, timorẽ autem vel pudorem ſibi, qui in illa mala vel illo regẽte nõ cecidit, vel illo inde leuante ſurrexit. Cauete timẽdo & orãdo, ne irruatis in illud ænigma Salomonis, vbi mulier inſipiens & audax, inops panis effecta, cõuo-
Prouer. 9. cat prætereuntes dicens, Panes occultos libenter attingite, & aquæ furtiuæ dulcedinem. Hæc enim mulier vanitas eſt impiorum, cum ſint inſipientiſſimi, aliquid ſe ſcire opinantiũ, ſicut

cut de iſta muliere dictum eſt, inops panis efficitur. Quæ cum ſit inops panis, promittit panes, id eſt, cum ſit ignara veritatis, promittit ſcientiam veritatis, ocultos tamen panes promittit, quos tamen dicit libenter attingi, & aquæ furtiuę dulcedinem, vt ea ſcilicet libentius & dulcius audiantur & agantur, quæ palàm in Eccleſia dici credique prohibentur. Ipſa quippe occultatione condiunt quodammodo nefarij doctores ſua venena curioſis, vt ideo ſe exiſtiment aliquid diſcere magnum, quia merentur habere ſecretum, & ſuauius hauriāt inſipientiam, quam putant ſcientiam, cuius prohibitam quodammodo furantur audaciam. *† Hinc & nefarios ritus ſuis hominibus ſacrilega curioſitate deceptis vel decipiendis, magicarum artium doctrina commendat. Hinc illæ illicitæ diuinationes inſpectis pecudum viſceribus occiſorum, aut vocibus & volatibus auium, aut ſignis multiformibus dæmoniorum, inſuſurrant auribus hominum periturorū † per collo quia perditorum. Propter hæc illicita atque punienda ſecreta, mulier illa non ſolum inſipiens, verum audax etiam nuncupatur. Sed hæc non ſolum à re ipſa, verum & à nomine noſtræ religionis aliena ſunt. Quid quod mulier hæc inſipiens & audax ſub Chriſtiano vocabulo tot ſceleſtas hæreſes condidit, tot nefandas fabulas finxit? vtinam tales quales in theatris ſiue cantantur, ſiue ſaltantur, ſiue mimica ſcurrilitate ridentur, & nō quaſdā tales quales aduerſus deū fingere potuiſſe, ſic illam doleamus inſipientiam, vt miremur audaciam. Omnes autem inſipientiſſimi hæretici, qui ſe Chriſtianos vocari volunt, audacias figmentorum ſuorum, quas maxime exhorret ſenſus humanus, hac occaſione Euangelicæ ſententiæ colorare conantur, vbi dominus ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo: quaſi hæc ipſa ſint quæ tūc diſcipuli portare non poterāt, & ea docuerit ſpiritus ſanctus, quæ palàm docere atque prædicare, quantalibet feratur audacia, ſpiritus erubeſcit immundus. Hoc Apoſtolus in ſpiritu ſancto præuidens ait: Erit enim tempus quo ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ſecundum deſideria ſua magiſtros ſibi coacervabunt prurientes auribus, & à veritate quidem auditum ſuum auertentes, ad fabulas autē conuertentur. Illa enim ſecreti furtiq; cōmemoratio qua dicitur, Panes occultos libēter attingite & aquæ furtiuæ dulcedinem: pruriti. facit audiētibus in auribus ſpiritaliter fornicātibus, ſicut pruritu quodā libidi

*† audientiam

† al. imperitorum.

2. Tim. 4.

libidinis etiam in carne corrumpitur integritas caſtitatis. Audite itaque Apoſtolum talia præuidentem, & ea vitanda ſalubriter admonentem. Prophanas, inquit, verborum nouitates deuita: multum enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eorum ſicut cancer ſerpit. Et non ait verborum nouitates: ſed addit, prophanas: ſunt enim & doctrinæ religionis congruentes verborum nouitates, ſicut ipſum nomen Chriſtianorum quando dici cœperit, ſcriptum eſt, In Antiochia enim primū poſt aſcenſionem domini appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani ſicut legitur in Actibus Apoſtolorū: & xenodochia & monaſteria poſtea ſunt appellata nouis nominibus: res tamē ipſæ & ante nomina ſua erant, & religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur. Aduerſus impietatem quoque Arrianorum hæreticorum nouum nomē patres Homouſion condiderunt, ſed non rem nouam tali nomine ſignauerūt: hoc enim vocatur Homouſion, quod eſt, ego & pater vnū ſumus, vnius videlicet eiuſdémque ſubſtantiæ. Nam ſi omnis nouitas prophana eſſet, nec à domino diceretur, Mandatum nouum do vobis: nec teſtamētum appellaretur nouum: nec cantaretur in vniuerſa terra canticū nouū: Sed prophanæ ſunt verborū nouitates, vbi dicit mulier inſipiens & audax, Panes occultos libēter attingite, & aquæ furtiuæ dulcedinem. Ab hac pollicitatione falſæ ſcientiæ prohibet etiam illo loco Apoſtolus vbi dicit, O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & contradictiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderūt: nihil enim ſic amant iſti quàm ſcientiam promittere, & fidem rerum verarum * quas credere paruuli præcipiuntur, velut imperitiam deridere. Dicit aliquis, Nihil ne ſpiritales viri habent in doctrina, quod carnalibus taceāt, & ſpiritalibus eloquātur? Si reſpondero, nō habent, cōtinuo mihi dicetur ex epiſtola ad Corinthios Apoſtoli Pauli Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, nō eſcam: nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis: adhuc enim eſtis carnales: & illud, Sapientiā loquimur inter perfectos: & illud, Spiritalibus ſpiritalia comparantes: animalis autem homo non percipit quæ ſunt ſpiritus dei, ſtultitia enim eſt illi. Hoc totum quale ſit, ne rurſus propter hæc verba Apoſtoli prophanis vocum nouitatibus ſecreta quærantur, & ea quæ debet caſtorū ſpiritus corpúſq; vitare,

2.Timo.2. *Acto.11.* *Ioan.10.* *Ioan.13.* *Prouer.9.* *1.Timo.6.* ** al. Veterum* *1.Cor.3.* *1.Cor.2.*

tare, dicatur carnalis ſuſtinere non poſſe, ſermone alio ſi dominus donauerit diſputandum eſt, vt iam iſtum aliquando claudamus.

De eadem lectione Tractatus XCVIII.

EX verbis Domini noſtri vbi dicit, *Adhuc multa habeo vobis dicere ſed non poteſtis portare modo* Exortam difficilem quæſtionem me recolo diſtuliſſe, vt inde ocioſius tractaretur, quia illum modus competens compellebat finire ſermonem, nunc ergo quoniam tempus eſt promiſſa reddendi, pertractetur vt dominus ipſe donauerit, qui cordi noſtro vt proponeretur ingeſſit. Hæc eſt autē quæſtio, vtrum ſpiritales homines habeant aliquid in doctrina, quod carnalibus taceant, & ſpiritalibus dicant. Quia ſi dixerimus, non habent: reſpondebitur nobis, Quid eſt ergo quod dicebat Apoſtolus ſcribens ad Corinthios, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potū dedi non eſcam: nondū enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis, adhuc enim eſtis carnales? Si autem dixerimus, habent, timēdum & cauendum eſt, ne ſub hac occaſione in occultis nefaria doceantur, & ſpiritalium nomine velut ea quæ carnales capere non poſſunt, non ſolum excuſatione dealbanda, verumetiam prædicatione lau danda videantur. Primum ergo ſcire debet charitas veſtra, quod ipſe Chriſtus crucifixus, quo velut lacte paruulos aluiſſe ſe dicit Apoſtolus, ipſa vera caro eius, in qua facta eſt vera mors eius & vulnera vera confixi ſanguiniſque excuſſi, non eo modo à carnalibus quo ab ſpiritalibus cogitatur, & illis eſt lac, iſtis cibus eſt, quia & ſi non audiunt amplius, intelligunt amplius. Non enim æqualiter mente percipitur, etiam quod in fide pariter ab vtriſque recipitur, ita fit vt prædicatus ab Apoſtolis Chriſtus crucifixus, & Iudæis eſſet ſcandalum, & Gentibus ſtultitia, & ipſis vocatis Iudæis & Græcis Dei virtus & Dei ſapientia: ſed carnalibus paruulis id tantum credendo tenentibus: ſpiritalibus autem capacioribus id etiam intelligendo cernentibus. Illis ergo tanquam lacteus potus, iſtis tanquam ſolidus cibus, non quia hoc illi aliter in populis, illi aliter in cubiculis cognouerunt, ſed quod eodem modo vtrique cum palàm diceretur audiebant, pro ſuo modo quique capiebant. Cum enim Chriſtus propterea ſit crucifixus, vt in remiſſionem peccatorum ſanguinem funderet, qua eius vnigeniti paſſione diuina gratia

1. Cor. 3.

1 Cor. 1.

commendatur, vt nemo in homine glorietur, quomodo intel-
1.Cor. 3. ligebant Chriſtum crucifixum qui adhuc dicebant, Ego ſum
1.Cor. 1. Pauli, Nunquid quomodo ipſe Paulus qui dicebat, Mihi au-
Galat. 6. tem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti?
De ipſo itaque Chriſto crucifixo, & ipſe cibum pro ſua capacitate ſumebat, & illos lacte pro eorum infirmitate nutriebat.
1.Cor. 14. Denique illa quæ ſcripſit ad Corinthios, aliter vtique ab ipſis paruulis, aliter à capacioribus poſſe intelligi ſciens, ait, Si quis eſt inter vos Propheta aut ſpiritalis, agnoſcat quæ ſcribo vobis, quia domini eſt mandatum: ſi quis autem ignorat ignorabitur, ſolidam profecto voluit eſſe ſcientiam ſpiritalium, vbi non ſola fides accommodaretur, ſed certa cognitio teneretur: ac per hoc illi eaipſa credebant, quæ ſpiritales inſuper agnoſcebant. Ignorabitur autem, ait, qui ignorat: quia nondum ei reuelatum eſt, vt quod credit ſciat. Quod cum fit in hominis mente, ipſe dicitur cognoſci à deo, quia Deus illum cognoſcentem facit, ſicut alibi ait. Nunc autem cognoſcentes deum, imo
Ephe. 1. cogniti à deo: neque enim tunc cognouerat eos Deus, præcognitos & electos ante mundi conſtitutionem, ſed tunc eos ſeipſum cognoſcere fecerat. Hoc igitur primitus cognito, quòd ea ipſa quæ ſimul audiunt ſpiritales atque carnales, pro ſuo modulo quique capiunt, illi vt paruuli, iſti vt maiores, illi vt lactis alimentum, iſti vt cibi ſolidamentum, nulla videtur eſſe neceſſitas, vt aliqua ſecreta doctrinæ taceantur, & abſcondantur fidelibus paruulis, ſeorſum dicenda maioribus, hoc eſt, in-
1. Cor. 3. telligentioribus, & hoc ideo faciendum putetur, quia dixit Apoſtolus Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus. Hoc ipſum enim quod nõ iudicauit ſe ſcire in eis
1.Cor. 2. niſi Ieſum Chriſtũ & hunc crucifixum, ipſis non potuit loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, quia id ſicut ſpiritales capere non valebant. Quicunque autem ſpiritales inter eos erant, id eſt, quod illi tanquam carnales audiebant, ſpiritali
1. Cor. 3. ipſi intellectu capiebãt, vt ſic intelligatur quod ait, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus: ac ſi diceret, non potuiſtis quaſi ſpiritales, ſed quaſi carnales caper
1.Cor 2. quod loquebar. Animalis enim homo, id eſt, qui ſecundũ ho minem ſapit, animalis dictus ab anima, carnalis à carne, qui ex anima & carne conſtat totus homo, non percipit quæ ſun ſpiritus Dei, id eſt, quid gratiæ credentibus crux cõferat Chri ſti, & putat hoc illa cruce actum eſſe tantummodo, vt nobi

ſqu

vſque ad mortem pro veritate certantibus imitandum præberetur exemplum: nam ſi ſcirent huiuſmodi homines, qui nolũt eſſe niſi homines, quemadmodum Chriſtus crucifixus factus ſit nobis ſapientia à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in domino glorietur: proculdubio non gloriarentur in homine, nec carnaliter dicerent, Ego quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego vero Cephæ: ſed ſpiritaliter, Ego ſum Chriſti. Verũ illud adhuc quæſtionem facit, quod in epiſtola ad Hebræos legitur, Cum iam deberetis tempore ipſo eſſe doctores, iterum doctrina indigetis, quæ ſint elementa ſermonũ dei, & facti eſtis opus habentes lacte, non ſolido cibo. Omnis enim qui lactes inexpertus eſt verborum iuſtitię, infans eſt enim. Perfectorum eſt autem ſolidus cibus, eorũ qui per habitum exercitatos habent ſenſus ad ſeparãdum bonum à malo. Hic enim videmus tanquam definitum eſſe quem perfectorum dicit ſolidum cibum: & hoc eſſe illud quod ad Corinthios ſcriptum eſt, Sapiẽtiam loquimur inter perfectos Quos autem perfectos voluerit hoc loco intelligi, ſubiecit atq; ait, qui per habitum exercitatos habent ſenſus, ad ſeparandum bonum à malo. Hoc vero qui inualida & inexercitata mente non poſſunt, profecto niſi fidei quodam lacte teneantur, & inuiſibilia quæ nõ vidẽt, & intelligibilia quæ nõdum intelligũt, credãt, facile ad vanas & ſacrilegas fabulas promiſſione ſcientiæ ducũtur, vt & bonũ & malum nõ niſi corporalibus imaginibus cogitent & ipſum deum nõ niſi aliquod eſſe corpus exiſtiment, & malũ non niſi ſubſtantiam putare non poſſint, cum ſit potius ab immutabili ſubſtãtia mutabilium ſubſtantiarum quidam defectus, quas fecit ex nihilo ipſa immutabilis & ſumma ſubſtãtia qui eſt de⁹. Quod profecto quiſquis nõ ſolũ credidit, verũetiã exercitatis interioribus animi ſenſibus intelligit, percipit, nouit: nõ eſt iã metuẽdũ ne ſeducatur ab eis qui malũ putando eſſe ſubſtãtiã quã non fecit deus, mutabilẽ ſubſtantiam faciũt ipſum deum, ſicut Manichæi, vel ſi quæ aliæ peſtes ita deſipiunt, ſed mente adhuc paruulos, quos dicit Apoſtolus carnales lacte nutriendos, Omnis de hac re ſermo, quo agitur vt non ſolum credatur, verũetiã intelligatur, ſciaturq; quod dicitur, percipere talia nõ valẽtibus oneroſus eſt, faciliúſq; illos premit quàm paſcit. Ex quo fit vt ſpiritales iſta carnalibus nõ omnino taceant propter catholicã fidẽ quæ omnibus prædicanda eſt, nec tamẽ

1. Cor. 1. *Hiere. 9.* *1. Cor. 1.* *Hebr. 5.* *1. Cor. 2.*

ſic differant, vt volentes ea perducere ad intelligentiam non capacem, faciliùs faſtidiri faciant in veritate ſermonem quàm in ſermone percipi veritaté. Propterea dicit ſcribens ad Coloſ ſenſes, Et ſi corpore abſens ſum, ſpiritu vobiſcum ſum gaudés & videns ordinationem veſtram, & id quod deeſt fidei veſtræ in Chriſto. Et ad Theſſalonicenſes, Nocte ac die, inquit, abundantius orantes, vt videamus faciem veſtram, & suppleamus quæ deſunt fidei veſtræ. Intelligédi ſunt vtique ita primum catechizati, vt lacte alerétur, non ſolido cibo, cuius lactis ad Hebræos cómemoratur vbertas eis, quos volebat cibi ſoliditate iam paſcere: propter quod ait, ideoque remittétes initij † Chriſti verbum, in conſummationem reſpiciamus, non iterum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deum, lauacri doctrinæ, impoſitionis manuum, reſurrectionis etiam mortuorũ, & iudicij æterni. Hæc eſt lactis vbertas, ſine quo non viuunt, qui iam quidem ratione vtuntur vt poſſint credere: ſed bonum à malo non credendo tantum, verumetiam intelligendo quod pertinet ad ſolidum cibum, ſeparare non poſſunt, Quod autem in lactis commemoratione poſuit & doctrinam, ipſa eſt quæ per ſymbolũ traditur & orationem dominicam. Sed huic lacti abſit vt ſit contrarius cibus rerum ſpiritalium firma intelligentia capiendus, qui Coloſſenſibus & Theſſalonicenſibus defuit, & ſupplédus fuit. Quádo enim ſuppletur quod defuit, non improbatur quod fuit: nam & in ipſis quæ ſumimus aliméris, vſqueadeo non eſt lacti cótrarius ſolidus cibus, vt ipſe lacteſcat, quo poſsit eſſe aptus infantibus, ad quos per matris vel nutricis peruenit carnẽ: ſicut fecit etiã mater ipſa ſapiétia, quæ cũ ſit in excelſis angelorũ ſolidus cibus, dignata eſt quodãmodo lacteſcere paruulos, cũ verbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Sed ipſe homo Chriſtus, qui vera carne, vera cruce, vera morte, vera reſurrectione, ſyncerũ lac dicitur paruulorũ, cũ bene ab ſpiritalibus capitur, inuenitur dominus angelorũ. Proinde nec ſic paruuli ſunt lactandi, vt ſemper non intelligant deum Chriſtum: nec ſic ablactandi, vt deſerant hominem Chriſtum. Quod alio modo idipſum ita dici poteſt, nec ſic lactandi ſunt, vt creatorem nunquam intelligant Chriſtum: nec ſic ablactandi, vt mediatorem vnquam deſerant Chriſtum. In hoc quippe nó cõuenit huic rei ſimilitudo materni lactis & ſolidi cibi: ſed potius fundaméti, quia & puer quãdo ablactatur: vt ab aliméntis infantiæ

Coloſ.2.

1.Theſ.3.

† aliàs myſterij.

Ioan.1.

infantiæ iam recedat, inter ſolidos cibos non repetit vbera quæ ſugebat: Chriſtus autem crucifixus, & lac ſugentibus, & cibus eſt proficientibus. Fundamenti vero ideo eſt aptior ſimilitudo, quia vt perficiatur quod ſtruitur, additur ædificium, nō ſubtrahitur fundamētum. Quæ cum ita ſint, ô quicunq; eſtis, qui ſine dubio multi eſtis paruuli in Chriſto, proficite ad ſolidum cibum mentis, non ventris, proficite ad ſeparandum bonum à malo, & magis magiſque inhærete mediatori, per quē liberamini à malo, quod non eſt à vobis loco ſeparandū, ſed in vobis potius eſt ſanandum. Quiſquis autem vobis dixerit, nolite credere verum hominē Chriſtum, aut non à vero deo corpus cuiuſlibet hominis vel cuiuſlibet animantis creatum, aut non à vero deo vetus teſtamentum datum, & ſi quid huiuſmodi: hæc enim vobis prius ideo non dicebantur, quando lacte nutriebamini, quoniam ad vera capienda cor nondum habebatis idoneum, non vobis iſte cibum præparat ſed venenū. Propter quod beatus Apoſtolus eos alloquēs qui ſibi iam videbantur eſſe perfecti, cū ſe imperfectū ipſe dixiſſet, Quicunque ergo, inquit, perfecti ſumus, hoc ſapiamus, & ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; vobis deus reuelabit. Et ne forte incurrerēt in ſeductores qui eos vellent à fide auertere promittendo ſciētiam veritatis, & hoc putarent eſſe quod dixit Apoſtolus, id quoque vobis deus reuelabit: continuo ſubiunxit, Verūtamen in id quod peruenimus, in eo ambulemus. Si quid ergo intellexeris quod non ſit contra regulam catholicæ fidei, ad quam velut viam, quæ te ducat ad patriam perueniſti, & ſic intellexeris, vt inde dubitare omnino nō debeas, adde ædificiū, noli tamen relinquere fundamētum. Sic debēt maiores docere aliquid paruulos, vt omnium dominū Chriſtum, & ſeipſis longe maiores Prophetas & Apoſtolos non dicant aliquid fuiſſe mētitos, Non autem ſolū vaniloquos & mentis ſeductores fabuloſa & falſa garriētes, & in eis vanitatibus velut altam ſciētiam promittentes contra regulam fidei quam catholicam ſuſcepiſtis, cauere debetis, verumetiam ipſos qui de ipſa diuinæ immutabilitate naturæ vel incorporea creatura ſiue creatore veraciter diſputāt, & quod dicūt omnino documentis atq; rationibus certiſsimis probāt, & tamē ab vno dei & hominū mediatore conātur auertere, tāquā peſtē inſidioſiorē cæteris fugite: tales enim ſunt de quibus dicit Apoſtolus, Quia cognoſcētes deum, non ſicut deum glorificauerunt. Quid enim pro-

Philip. 3.

Rom. 1.

deſt habere intelligentiam veram de immutabili bono, ei qui non tenet per quē liberetur à malo?Propterea admonitio bea-
Gala.1. tiſsimi Apoſtoli de veſtris cordibus nō recedat, Si quis vobis euangelizauerit præter quàm quod accepiſtis, anathema ſit. Non ait plus quàm accepiſtis: ſed, præter quàm quod acce-piſtis.Nam ſi illud diceret,ſibiipſi præiudicaret, qui cupiebat venire ad Theſſalonicenſes,vt ſuppleret quæ illorum fidei de-fuerunt.Sed qui ſupplet, quod minus erat addit, non quod inerat tollit.Qui autem prætergreditur regulam fidei,nō ac-cedit in via,ſed recedit de via:quod itaq; ait dominus,Adhuc multa habeo vobis dicere,ſed non poteſtis portare modo,ad-iicienda illis fuerant quæ neſciebant,non quæ didicerāt euer-tenda:Et ille quidē,ſicut in priſtino ſermone iam expoſui,po-tuit hoc ita dicere, quia illa ipſa quæ docuerat, ſi vellet eis ſic aperire,vt in illo concipiuntur ab angelis, hoc infirmitas hu-mana,in qua adhuc erāt, ferre non poſſet. Spiritalis autē ho-mo quilibet poteſt alterū hominē docere quod nouit, ſi pro-ficiendo capaciorem faciat ſpiritus ſanctus, in quo & ipſe do-ctor aliquid amplius addiſcere potuit, vt ſint ambo docibiles deo quanquam & inter ipſos ſpiritales ſunt vtiq; aliis alij ca-paciores atq; meliores,ita vt quidam illorum ad ea perueni-ret,quæ non licet homini loqui. Qua occaſione vani quidam
2. Cor. 12 Apocalypſim Pauli, quam ſana non recipit Eccleſia, neſcio quibus fabulis plenam,ſtultiſſima præſumptione finxerunt, dicentes hāc eſſe vnde dixerat raptum ſe fuiſſe in tertium cœ-lum,& illic audiſſe ineffabilia verba,quæ non licet homini lo-qui.Vtcunque illorum tolerabilis eſſet audacia,ſi ſe audiſſe di-xiſſet,quæ adhuc non licet homini loqui, cum vero dixerit, quæ non licet homini loqui, iſti qui ſunt qui hæc audeant impudenter & infœliciter loqui: Sed iam iſtum ſermonē hoc fine concludam, per quem vos eſſe cupio ſapientes quidem in bono,integros autem à malo.†

† aliàs ſimplices autē malo.

De eo quod dixit, Non enim loquetur à ſemetipſo ſed quæcunque audiet loquetur. Tractatus XCIX.

QVid eſt quod dominus ait de ſpiritu ſancto, cum eum venturum eſſe promitteret: & docturum diſcipulos eius
Ioan.5. omnem veritatem, vel eos deducturum in omni veritate. *Nō*
Supra tra *enim loquetur à ſemetipſo,ſed quæcunque audiet loquetur.* Simi-
ctu.40. le eſt hoc ei quod de ſemetipſo dixit,Non poſſum à meipſo fa-
Philip. 2. cere quicquam,ſicut audio iudico.Sed illud cū exponeremus, ſecun

ſecundum hominem poſſe accipi diximus, vt obedientiam ſuam, qua factus eſt obediens vſque ad mortem crucis prænunciaſſe filius videretur, & iudicium futurum, quo viuos & mortuos iudicabit, quia hoc per id facturus eſt quod filius hominis eſt, propter quod dixit, Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, quia in iudicio non forma dei qua æqualis eſt patri, nec ab impiis videri poteſt, ſed forma hominis apparebit, qua minoratus eſt etiam modico minus ab angelis, quanuis iam in claritate, non in priſtina ſit humilitate venturus, conſpicuus tamen futurus & bonis & malis: hinc ait & illud, Et poteſtatem dedit ei iudicium facere, quoniam filius hominis eſt. In quibus verbis eius manifeſtatur non eã formam præſentandam eſſe iudicio, in qua cum eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed illam quã cum ſemetipſum exinaniſſet, accepit. Semetipſum enim exinaniuit formam ſerui accipiens, in qua videtur etiam ad faciendum iudicium obedientiam ſuam commendaſſe, cum dixit, Non poſſum facere à meipſo quicquam, ſicut audio iudico. Adam namque per cuius vnius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, non ſicut audiuit iudicauit, quia quod audiuit præuaricatus eſt, & à ſemetipſo fecit malum quod fecit, quia nõ dei voluntatem, ſed ſuam fecit. Iſte autem per cuius vnius hominis obedientiam iuſti conſtituuntur multi, nõ ſolum obediens fuit vſque ad mortem crucis, in qua eſt viuus iudicatus à mortuis: ſed obedientẽ ſe futurũ promittẽs in ipſo quoque iudicio, quo eſt de viuis iudicaturus & mortuis, Non poſſum, inquit, à meipſo facere quicquam, ſicut audio iudico: ſed nunquid de ſpiritu ſancto quod dictum eſt, Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, ſecundũ hominem vel ſecundum aſſumptionem cuiuſquã creaturæ dictum eſſe audebimus opinari? Solus quippe in trinitate filius formam ſerui accepit. quæ forma illi ad vnitatẽ perſonæ coaptata eſt, id eſt, vt filius dei & filius hominis vnus ſit Ieſus Chriſtus, ne nõ trinitas, ſed quaternitas prædicetur, quod abſit à nobis. Propter quam perſonã profecto vnam ex duabus ſubſtantiis diuina humanáque conſtantem, aliquando ſecundũ id quod dominus eſt loquitur, vt eſt illud quod ait, Ego & pater vnum ſumus: aliquãdo ſecundum id quod homo eſt, ſicuti eſt illud, Quoniam pater maior me eſt, ſecundum quod accepimus eſſe ab eo dictum, & hoc vnde nũc diſputo, Non poſ-

Ioan. 5. *Philip. 2.* *Ioan. 5.* *Roma. 5.* *Ioan. 5.* *Ioan. 10.* *Ioan. 14.*

ſum à meipſo facere quicquam, ſicut audio iudico. In perſona vero ſpiritus ſancti quomodo id accipiamus quod ait, Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur; cū in ea non ſit alia diuinitatis, alia humanitatis, vel alterius creaturæ cuiuſcunque ſubſtantia magna exoritur difficultas. Illud enim quod ſicut columba ſpiritus ſanctus apparuit ſpecie corporali, viſio fuit ad horam facta atq; tranſacta: ſicut etiam quādo ſuper diſcipulos venit, viſæ ſunt illis linguæ diuiſæ velut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquenq; eorum. Qui ergo dicit columbam ad vnitatem perſonæ ſpiritui ſancto fuiſſe coniunctam, vt ex illa & deo, quia ſpiritus ſanctus deus eſt, vna ſpiritus ſancti perſona conſtaret, & hoc etiam de illo igne compellitur dicere, vt intelligat nihil horū debere ſe dicere: iſta enim quæ de ſubſtantia dei quoquo modo vt opus erat ſignificanda corporeis hominū ſenſibus ſe intulerunt atque tranſierunt, ad horam diuinitus facta ſunt de creatura ſeruiente, non de ipſa dominante natura, quæ in ſe manens quod vult mouet, & quod vult immutabilis mutat. Sicut etiam vox illa de nube aures vtique attigit corporales, cúmque ſenſum corporis, qui vocatur auditus, nec tamen vllo modo credendum eſt verbum dei, quod eſt vnigenitus filius, quoniam verbum dicitur, ſyllabis ſoniſque finiri, quia nec omnes ſimul ſonare poſſunt cum ſermo fit, ſed tanquam naſcentes morientibus ordine ſuo ſoni quicunque ſuccedunt, vt totum quod loquimur nouiſsima ſyllaba compleatur. Abſit vt ſic loquatur pater ad filium, hoc eſt, deus ad verbum ſuū deum. Sed hoc eorum eſt capere, quantū ab homine capi poteſt, ad quos non lac pertinet, ſed ſolidus cibus, Cum igitur ſpiritus ſanctus nulla ſuſceptione hominis ſit homo factus, nulla ſuſceptione angeli ſit angelus factus, nulla ſuſceptione cuiuſquam creaturæ creatura ſit factus, quomodo de illo intelligendū eſt quod dominus ait, Nō enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcūq; audiet loquetur? Ardua quæſtio, nimis ardua, ipſe adſit ſpiritus, vt ſaltē ſicut eā cogitare poſſumus, ſic eloqui poſsimus, ac ſic ad intelligentiam veſtrā pro mei moduli facultate perueniat. Prius itaque noſſe debetis & intelligere poteſtis, credere autem, qui intelligere nondū poteſtis, in ea ſubſtantia quæ deus eſt, non quaſi per corporis molem ſenſus locis propriis diſtributos; ſicut in carne mortali quorūq; animaliū alibi eſt viſus, alibi auditus, alibi guſtus, alibi olfactus, per totū autē tactus. Abſit hoc credere in

Matth. 3.

Acto. 2.

dere in illa incorporea immutabiliq; natura: audire ergo ibi & videre idipſum eſt. Dicitur & olfactus in deo vnde dicit Apoſtolus, Sicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. Et guſtus intelligi poteſt ſecundum quem deus & odit amaricantes, & nec frigidos nec calidos, ſed tepidos euomit ex ore ſuo; & Ieſus Chriſtus dicit, Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui me miſit: eſt etiam tactus ille diuinus, vnde dicit ſponſa de ſponſo, Siniſtra eius ſub capite meo, & dextera eius complectitur me: non ſunt hæc in deo per diuerſa corporis loca, cum enim dicitur ſcire, ibi ſunt omnia, & videre, & audire, & olfacere, & guſtare, & tangere, ſine vlla eius mutatione ſubſtantiæ, ſine vlla mole, quæ in alia parte maior, in alia minor, etiam in ſenibus *pueri pectore cogitatur, quando Deus ſic cogitatur: Nec mireris quòd ineffabilis dei ſcientia, qua nouit omnia, per varios humanæ locutionis modos, omniū iſtorū corporaliū ſenſuum nominibus nuncupatur, cum & ipſa mens noſtra, hoc eſt homo interior, cui vniformiter ſcienti per hos quinq; veluti nuncios corporis diuerſa nunciantur, quādo immutabilem veritatem intelligit, eligit, diligit, & lumen videt de quo dicitur, Erat lumen verum: & verbum audit de quo dicitur, In principio erat verbum: & odorē capit de quo dicitur, Poſt odorem vnguentorū tuorū currimus: & fontem bibit, de quo dicitur, Apud te eſt fons vitæ: & tactu fruitur, de quo dicitur, Mihi autē adhærere deo bonum eſt: nec aliud atque aliud, ſed vna intelligentia tot ſenſuum nominibus nūcupatur. Cū ergo de ſpiritu ſancto dicitur, Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur: multomagis ibi ſimplex natura, vbi veriſſime ſimplex eſt, vel intelligenda vel credenda, quæ longe latéque naturā noſtræ mentis excedit. Mutabilis quippe eſt mens noſtra, quæ percipit diſcendo quod neſciebat, & amittit dediſcendo quod ſciebat: & veriſimilitudine fallitur, vt pro vero approbet falſum, & obſcuritate ſua quaſi quibuſdā tenebris impeditur, ne perueniat ad verū. Et ideo non eſt iſta ſubſtantia veriſſime ſimplex, cui non hoc eſt eſſe quod noſſe: poteſt enim eſſe nec noſſe. Atqui illa diuina nō poteſt, quia id quod habet eſt, ac per hoc non ſic habet ſcientiā, vt aliud illi ſit ſcientia qua ſcit, aliud eſſentia qua eſt, ſed vtrunq; vnum eſt: nec vtrunque dicendū eſt, quod ſimpliciter vnum eſt: ſicut habet pater vitam in ſemetipſo: nec aliud eſt

Epheſ. 5.
Gala. 2.
Apoc. 3.
Ioan. 4.
Cantic. 2.
**aliàs ſen ſibus.*
Ioan. 1.
Cant. 1.
Pſal. 35.
Pſal. 72.

eſt ipſe quàm vita quæ in ipſo eſt,& dedit filio habere vitam
Ioan.5. in ſemetipſo,hoc eſt genuit filiũ,qui & ipſe vita eſſet. Sic itaque debemus accipere quod de ſpiritu ſancto dictum eſt,Non enim loquetur à ſemetipſo,ſed quæcunque audiet loquetur, vt intelligamus nõ eum eſſe à ſemetipſo.Pater quippe ſolus de alio nõ eſt,nam & filius de patre natus eſt, & ſpiritus ſanctus de patre procedit.Pater autẽ nec natus eſt de alio,nec procedit.Nec ideo ſanè aliqua diſparilitas in ſumma illa trinitate cogitationi occurrat humanæ:nam & filius ei, de quo natus eſt & ſpiritus ſanctus ei de quo procedit æqualis eſt. Quid autem illic interſit inter procedere & naſci,& longum eſt quærendo diſſerere,& temerariũ cũ diſſerueris definire, quia hoc & menti vtcũque cõprehendere,& ſi quid forte mẽs inde cõprehẽderit,linguæ difficilimum eſt explicare quantuſlibet ſit doctor,quãtuſlibet adſit auditor:Nõ ergo loquetur à ſemetipſo,quia non eſt à ſemetipſo,ſed quæcunque audiet loquetur,ab illo audiet à quo procedit. Audire illi ſcire eſt:ſcire vero eſſe,ſicut ſuperius diſputatum eſt. Quia ergo non eſt à ſemetipſo,ſed ab illo à quo procedit,à quo illi eſt eſſentia,ab illo ſcientia,ab illo igitur audientia,à quo nihil eſt aliud quàm ſcientia:nec moueat,quod verbum futuri temporis poſitum eſt,non enim dictum eſt,quæcunque audiuit,aut quæcunque audit ſed quæcunque audiet loquetur: illa quippe audientia ſempiterna eſt,quia ſempiterna eſt ſcientia.In eo autem quod ſempiternum eſt,ſine initio & ſine fine, cuiuſlibet temporis verbum ponatur,ſiue præteriti,ſiue præſentis,ſiue futuri,non mendaciter ponitur.Quamuis enim natura illa immutabilis & ineffabilis non recipiat,fuit & erit,ſed tantum eſt:ipſa enim veraciter eſt,quia mutari non poteſt,& ideo illi tantum conuenerat dicere,Ego ſum qui ſum:& dices filiis Iſraël, qui eſt.
Exod. 3. miſit me ad vos:tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus verſatur noſtra mortalitas & noſtra mutabilitas, non mendaciter dicimus,& fuit & erit & eſt.Fuit in præteritis ſeculis,eſt in præſentibus,erit in futuris. Fuit, quia nunquam defuit:erit,quia nunquam deerit:eſt,quia ſemper eſt. Neque enim velut qui iam nõ ſit cum præteritis occidit,aut cum præſentibus velut qui non maneat labitur,aut cum futuris velut qui non fuerat orietur.Proinde cum ſecundũ volumina temporum locutio humana variatur,qui per nulla deeſſe potuit, aut poteſt,aut poterit tẽpora,vera de illo dicuntur cuiuſlibet

temp

temporis verba. Semper itaq; audit ſpiritus ſanctus, quia ſemper ſcit. Ergo & ſciuit, & ſcit, & ſciet, ac per hoc & audiuit, & audit, & audiet, quia ſicut iam diximus, hoc eſt illi audire, quod ſcire, & ſcire illi hoc eſt quod eſſe. Ab illo igitur audiuit, audit, & audiet à quo eſt, ab illo eſt, à quo procedit. Hic aliquis forſitan quærat, vtrum & à filio procedat ſpiritus ſanctus, filius enim ſolius patris eſt filius, & pater ſolius filij eſt pater, ſpiritus autẽ ſanctus nõ eſt vnius eorũ ſpiritus, ſed amborum. Habes ipſum dominũ dicentẽ. Nõ enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis: habes & Apoſtolũ, Miſit Deus, inquit, ſpritũ filij ſui in corda veſtra, nunquid duo ſunt, alius patris, alius filij? Abſit: Vnũ enim corpus, ait, cũ ſignificaret Eccleſiam, móxque addidit, & vnus ſpiritus. Et vide quomodo illic impleat trinitatẽ. Sicut vocati eſtis, inquit, in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus dominus, hic vtique Chriſtum intelligi voluit. Reſtat vt etiam patrem nominet: ſequitur ergo, Vna fides, vnum baptiſma, vnus deus & pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Cum ergo ſicut vnus pater, & vnus dominus, id eſt, filius ita ſit & vnus ſpiritus, profecto amborum eſt, ſicut ipſe Chriſtus Ieſus dixit, Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis: & dicit Apoſtolus, Miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra: habes & alio loco eundem Apoſtolũ dicentem, Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis. Hic vtique ſpiritum patris intelligi voluit, de quo tamen alio loco dicit, Quiſquis autem ſpiritum Chriſti nõ habet, hic nõ eſt eius. Et multa alia ſunt teſtimonia, quibus hoc euidenter oſtenditur, & patris & filij ipſum eſſe ſpiritum, qui in trinitate dicitur ſpiritus ſanctus. Nec ob aliud exiſtimo ipſum vocari proprie ſpiritum, cum etiã ſi de ſingulis interrogemur, non poſſimus niſi patrẽ & filium ſpiritum dicere, quoniam ſpiritus eſt deus, id eſt, non corpus: eſt deus, ſed ſpiritus: quod ergo cõmuniter vocant & ſinguli, hoc proprie vocari oportuit eum qui non eſt vnus eorum, ſed in quo cõmunitas apparet amborum. Cur ergo nõ credamus quod etiã de filio procedat ſpiritus ſanctus, cum filij quoque ipſe ſit ſpiritus? Si enim non ab eo procederet, non poſt reſurrectionem ſe repræſentans diſcipulis ſuis inſufflans diceret, Accipite ſpiritum ſanctum: quid enim aliud ſignificauit illa inſufflatio, niſi quòd procedat ſpiritus ſanctus & de ipſo? Ad hoc pertinet etiam aliud quod de

mulie

Matt. 10. *Galat. 4.* *Ephe. 4.* *Gala. 4.* *Roma. 8.* *Ioan. 4.* *Ioan. 20.*

Luca.8. muliere quæ fluxũ ſanguinis patiebatur, ait, Tetigit me aliquis, ego enim ſenſi de me virtutem exiiſſe: nam virtutis nomine appellari etiã ſpiritum ſanctum, & eo loco clarũ eſt, vbi *Luca.1.* angelus dicenti Mariæ, Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco: reſpondit, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Et ipſe dominus promittens *Lucæ.24.* eum diſcipulis ait, Vos ſedete in ciuitate quoadusque induamini *Acto.1.* ni virtute ex alto: & iterum, Accipietis, inquit, virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenientem in vos, & eritis mihi teſtes, de hac virtute credendus eſt dicere Euangeliſta, Virtus de illo exibat & ſanabat omnes. Si ergo & de patre & filio procedit ſpiritus ſanctus cur filius dixit, de patre procedit? cur putas niſi quemadmodũ ad eũ ſolet referre & quod ipſius eſt, de quo & ipſe *Ioan.7.* eſt? vnde illud eſt quod ait, Mea doctrina nõ eſt mea, ſed eius qui miſit me. Si igitur intelligatur hic eius doctrina, quam tamen dixit non ſuam, ſed patris, quanto magis illic intelligendus eſt & de ipſo procedere ſpiritus ſanctus, vbi ſic ait, de patre procedit, vt non diceret, de me non procedit? à quo autem habet filius vt ſit Deus, eſt enim de deo deus, ab illo habet vtique. vt etiam de illo procedat ſpiritus ſanctus, ac per hoc ſpiritus ſanctus, vt etiam de filio procedat, ſicut procedit de patre, ab ipſo habet patre. Hic vtcũq; etiã illud intelligitur, quantũ à talibus quales nos ſumus intelligi poteſt, cur non dicatur natus eſſe, ſed potius procedere ſpiritus ſanctus, quoniam ſi & ipſe filius diceretur, amborum vtiq; filius diceretur, quod abſurdiſſimum eſt: filius quippe nullus eſt duorũ, niſi patris & matris, amborum vtique filius diceretur. Abſit autem vt inter deum patrem & deũ filiũ tale aliquid ſuſpicemur, quia nec filius hominis ſimul & ex patre & ex matre procedit: ſed cũ in matre procedit ex patre, non tunc procedit & ex matre: & cum in in hãc lucem procedit ex matre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem ſanctus non de patre procedit in filiũ, & de filio procedit ad ſanctificandam creaturam, ſed ſimul de vtroque procedit, quamuis hoc filio pater dederit, vt quemadmodum de ſe, ita de illo quoque procedat: neque enim poſſumus dicere quod non ſit vita ſpiritus ſanctus, cũ vita ſit pater, vita ſit filius, ac per hoc ſicut pater cum habeat vitam in ſemetipſo, dedit & filio habere vitam in ſemetipſo, ſic ei dedit vitam procedere de illo ſicut procedit & de ſeipſo. Sequuntur autem verba domini dicentis.

tis. *Et quæ ventura ſunt annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt, propterea dixi, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Sed quia iſta iam prolixa ſunt, in alium ſunt differenda ſermonem.

De eadem lectione. Tractatus C.

CVm promitteret dominus venturum ſpiritum ſanctum,
docebit vos, inquit, omnē veritatem: vel quod in nonnul
lis codicibus legitur, deducet vos in omnem veritatem: non
enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur.
De quibus Euangelicis verbis iam quod donauit dominus di
ſputauimus: nunc ea quæ ſequūtur attendite, *Et quæ ventura*
ſunt, inquit, *annunciabit vobis*. Neque enim hic, quoniā planū
eſt, immorandum: nihil enim habet quæſtionis, cuius à nobis
expoſitio flagitetur: ſed quod adiungit, *Ille me clarificabit, quia*
de meo accipiet, & annuntiabit vobis. nō negligenter eſt tranſ-
eundum, quod enim ait Ille me clarificabit, poteſt intelligi,
quia diffundendo in cordibus credentium charitatem ſpirita-
léſque faciēdo, declarauit eis quomodo filius patri eſſet æqua-
lis quem ſecundum carnem prius tantūmodo nouerant, & ho
minē ſicut homines cogitabāt. Vel certe quia per ipſam chari
tatem fiducia repleti, & timore depulſo annunciauerūt homi-
nibus Chriſtū, ac ſic fama eius diffuſa eſt in toto orbe terrarū,
vt ſic dixerit, Ille me clarificabit, tanquā diceret, ille vobis
auferet timorē, & dabit amorem, quo me ardentius prædican
tes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, cōmen-
dabitis honorem. Quod enim facturi fuerāt in ſpiritu ſancto,
hoc eundē ſpiritum dixit eſſe facturū: quale eſt etiā illud, Non *Matt. 10.*
enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui lo-
quitur in vobis. Verbū quippe Græcū quod eſt δοξάσει, alius
clarificabit, alius glorificabit: Latini interpretes in ſua quiſq;
tranſlatione poſuerunt, quoniā ipſa quæ Græcè dicitur δόξα
vnde dictū eſt verbū δοξάσει, & claritas interpretatur & glo-
ria. Gloria nanq; fit quiſque clarus, & claritate glorioſus, ac
per hoc quod vtroq; verbo ſignificatur, idipſum eſt. Sicut au-
tem definierūt antiqui Latinæ linguę clariſſimi authores, Glo
ria eſt frequens de aliquo fama cū laude. Quæ cum eſt in hoc
mūdo facta de Chriſto. nō Chriſto credēda eſt magnū aliquid
contuliſſe, ſed mundo. Bonum enim laudare, non laudato ſed
laudantibus prodeſt. Eſt autem etiam falſa gloria quando lau-
dantes

dantes errore falluntur, ſiue in rebus, ſiue in hominibus, ſiue in vtriſque. Nam in rebus falluntur, quando putant id bonum eſſe quod malum eſt: in hominibus autē, quando putant eum bonum eſſe, qui malus eſt. In vtriſque vero, quādo & id quod eſt vitium, virtus putatur, & ipſe qui propter hoc laudatur, nō habet quod putatur, ſiue ſit bonus, ſiue ſit malus. Donare quippe res ſuas hiſtrionibus vitium eſt immane, nō virtus. Et ſcitis de talibus quā ſit frequens fama cum laude, quia ſicut
Pſal. 9. ſcriptum eſt, Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit benedicitur. Hi laudatores non falluntur in hominibus ſed in rebus: malum eſt enim, quod bonum eſſe credunt. Illi autem qui hoc malo largitionis vitioſi ſunt, tales vtiq; ſunt, quales eos hi qui laudant, nō ſuſpicantur eſſe, ſed cernunt. Porrò ſi ſe quiſquam iuſtū fingat & non ſit, ſed totū quicquid corā hominibus laudabiliter agere videtur, nō agat propter Deū, hoc eſt propter verā iuſtitiā, ſed ſolum quærat & diligat ab hominibus gloriam: illi autem apud quos frequens eſt eius fama cum laude, non eū putēt niſi propter deū laudabiliter viuere, non falluntur in re, ſed falluntur in homine: quod enim bonum eſſe credunt, eſt bonū: ſed quem bonū eſſe credunt, nō eſt bonus. Quod ſi putetur, verbi gratia, bonum artium peritia magicarū, & dum quiſque patriā liberaſſe eiſdē quas omnino neſcit artibus creditur, ac frequentem cum laude famam quæ gloria definita eſt apud homines impios, cōſequatur, errant in vtroque qui laudat, & in re ſcilicet, quia id quod malum eſt bonū putant, & in homine, quia non eſt quod putant, quapropter falſa eſt in his tribus generibus gloria. Cum autem de aliquo per Deum & propter Deū iuſto, hoc eſt, veraciter iuſto cauſa ipſius iuſtitię frequens eſt fama cū laude, vera quidem gloria eſt nō tamen ea credendum eſt beatificari iuſtum; ſed laudantibus gratulandū eſt, quia recte iudicant, & diligunt iuſtum. Quanto magis ergo dominus Chriſtus, non ſibi ſed eis profuit gloria ſua, quibus profuit morte ſua: ſed non eſt vera eius apud hæreticos gloria, apud quos tamen frequentem famam videtur habere cum laude. Non eſt hæc vera gloria, quia in vtroque falluntur: nam & bonum putāt eſſe quod bonum non eſt, & Chriſtum putāt eſſe quod Chriſtus non eſt. Vnigenitum enim filiū æqualem non eſſe gignenti, nō eſt bonum: vnigenitum dei filiū hominē tantū eſſe non deum, nō eſt bonum veritatis carnem non eſſe ve-

ram

ram carnem, nõ eſt bonũ. Horũ trium quæ dixi, primum ſentiunt Arriani, ſecũdum Photiniani, tertiũ, Manichæi: ſed quia & eorum nihil eſt bonum, & Chiſtus nihil eſt eorũ, in vtroq; falluntur, nec dant veram gloriam Chriſto, quãuis apud eos eſſe videatur cũ laude frequẽs fama de Chriſto, & omnes prorſus hæretici, quos cõmemorare nimis longũ eſt, qui de Chriſto nõ recte ſentiunt, ideo errãt quia & de bonis rebus ac malis non verũ ſentiunt. Pagani etiã quoniam ſunt Chriſti plurimi laudatores, & ipſi in vtroq; falluntur, qui nõ ſecundum veritatem dei, ſed potius ſecundum ſuam ſuſpicionem dicunt eum fuiſſe hominem magum. Chriſtianos quippe velut imperitos vituperant, Chriſtum autem velut magum laudant, ac ſic produnt quod amant: Chriſtum vero non amant, quoniam quod non erat Chriſtus, hoc amant. Ideo in vtroq; fallũtur, quia & magum eſſe malũ eſt, & magus non fuit Chriſtus, quia bonus eſt. Quapropter de his nihil hoc loco dicendum eſt, qui Chriſtũ vituperant atque blaſphemant, quia de gloria eius loquimur, qua eſt glorificatus in mundo, non enim glorificauit ſpiritus ſanctus vera gloria, niſi in Eccleſia ſancta catholica, alibi enim, id eſt, vel apud hæreticos, vel apud quoſdã paganos, vera eius in terris gloria nõ poteſt eſſe, & vbi videtur eſſe frequens de illo fama cum laude. Vera ergo eius gloria in eccleſia catholica, ſic à Propheta cantatur: Exaltare ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram gloria tua. Quia itaque poſt eius exaltationem venturus erat ſpiritus ſanctus & eum glorificaturus, hoc ſacer Pſalmus, hoc ipſe vnigenitus promiſit futurũ, quod videmus impletum: quod autem ait: *De meo accipiet, & annuntiabit vobis:* catholicis audite auribus, catholicis percipite mentibus: non enim propterea ſicut quidam hæretici putauerunt, minor eſt filio ſpiritus ſanctus, quia filius accipiat à patre, & ſpiritus ſanctus à filio, quibuſdam gradibus naturarũ. Abſit hoc credere, abſit hoc dicere, abſit à Chriſtianis cordibus cogitare: denique continuo ſoluit ipſe quæſtionem, & cur hoc dixerit, explanauit. *Omnia*, inquit, *quæcunque habet pater mea ſunt, propterea dixi, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Quid vultis amplius? Ergo à patre accipit ſpiritus ſanctus, vnde accipit filius, quia in hac trinitate de patre natus eſt filius, de patre procedit ſpiritus ſanctus: qui autem de nullo natus ſit, de nullo procedit, pater ſolus eſt: quomodo autem dixerit vnigenitus filius, omnia quæcunque habet

Pſal. 107.

pater mea ſunt: quia vtiq; non ſic quemadmodum dictum eſt
Luca 15. illi filio non vnigenito, ſed ex duobus maiori, Tu meū es ſemper, & omnia mea tua ſunt: eo loco ſi dominus voluerit, diligenti conſideratione tractabitur, vbi dicit vnigenitus patri, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, vt hic iſte ſermo claudatur, quoniam quæ ſequuntur aliud poſcunt, quo diſcernatur exordium.

De eo quod dicit, Modicū & iā nō videbitis me: & iterū modicū & videbitis me, quia vado ad patrē: vſq; ad id, Et in illo die me non interrogabitis quicquam: *Tractatus C I.*

HAec domini verba vbi ait, *Modicum & iam non videbitis me, & iterū modicū & videbitis me, quia vado ad patrē:* ita obſcura erant diſcipulis antequam id quod dicit impletum eſſet, vt quærentes inter ſe quid eſſet quod diceret, omnino ſe faterentur neſcire: ſequitur enim Euangelium: *Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicem, Quid eſt hoc quod dicit nobis, Modicum & non videbitis me, & iterū modicū & videbitis me, quia vado ad patrē? Dicebāt ergo: quid eſt hoc quod dicit modicū? Neſcimus quid loquitur.* Hoc enim eſt quod eos mouebat, quia dixit, modicū & non videbitis me, & iterū modicū & videbitis me. Nā in præcedentibus quia non dixerat, modicū, ſed dixerat, ad patrem vado, & iam non videbitis me: tanquam aperte illlis viſus eſt locutus, nec inter ſe de hoc aliquid quæſierunt: nunc ergo quod illis tunc obſcurum fuit, & mox manifeſtum eſt, iā nobis vtiq; manifeſtatū eſt: poſt paululū enim paſſus eſt, & non viderunt eū, rurſus poſt paululū reſurrexit, & viderunt eum: illud autem quod ait, Iam non videbitis me, quia iſto ver-
Supra tra- bo, id eſt iā, intelligi voluit, quòd eum vlterius non viderit, ibi
cta. 95. expoſuimus quomodo accipiendum ſit vbi dixit de iuſtitia arguet mundum ſpiritus ſanctus, quia ad patrem vado, & iā non videbitis me, quia ſcilicet mortalem Chriſtum vlterius nō viderunt. *Cognouit autē Ieſus ſicut in ſequenti Euangeliſta dicit, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: de hoc quæritis inter vos, quia dixi modicū & non videbitis me, & iterū modicū & videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autē gaudebit, vos autē cōtriſtabimini ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiū.* Et hoc ſic accipi poteſt, quia contriſtati ſunt diſcipuli de morte domini, & cōfeſtim de reſurre-

ctione

ctione lætati: mundus autẽ quo nomine ſignificati ſunt inimici, à quibus Chriſtus occiſus eſt, tunc vtiq; lætati ſunt occiſo Chriſto, quãdo ſunt diſcipuli cõtriſtati: mũdi quippe nomine malitia poteſt mũdi huius intelligi, id eſt, hominũ mũdi huius amicorũ. vnde Iacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua dicit: Quicũque voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus dei conſtituitur: quibus inimicitiis Dei factũ eſt, vt nec eius vnigenito parceretur: deinde ſubiũgit & dicit: *Mulier cũ parturit,* † *triſtitiam habet, quia venit hora eius, cũ autẽ peperit puerũ, iã nõ meminit preſſuræ propter gaudiũ, quia natus eſt homo in mũdũ. Et vos igitur nunc quidẽ triſtitiã habetis. Iterũ autẽ venio ad vos, & gaudebit cor veſtrũ, & gaudiũ veſtrũ nemo tollet à vobis.* Nec iſta ſimilitudo ad intelligendũ videtur eſſe difficilis, quoniã cõparatio eius in prõptu eſt, eodẽ ipſo exponente cur dicta ſit. Parturitio quippe triſtitiæ, partus autẽ gaudio cõparatur, quod tũc maius eſſe cõſueuit, quando nõ puella, ſed puer naſcitur; quod vero ait, gaudiũ veſtrũ nemo tollet à vobis: quia gaudiũ ipſorũ ipſe Ieſus ſignificatus eſt, quod & ait Apoſtolus: Chriſtus reſurgẽs à mortuis iã nõ moritur, & mors ei vltra non dominabitur. Hucuſq; in iſto Euãgelij capitulo vnde hodie diſputauimus, velut facili intellectui omnia cucurrerunt, acrior neceſſario eſt in his, quæ ſequũtur intẽtio: quid eſt enim quod ait, *Et in illo die me non rogabitis quicquã*? Hoc verbum quod eſt rogare non ſolũ petere, verumetiã interrogare ſignificat: & Græcũ Euãgelium, vnde hoc tranſlatũ eſt, tale habet verbum quod vtrunque poſſit intelligi, vt hæc ambiguitas nec inde ſoluatur, quanquam etſi ſolueretur, nõ ideo nulla quæſtio remaneret. Dominum etenim Chriſtũ poſtquã reſurrexit, & interrogatũ legimus & rogatũ: nam interrogatus eſt à diſcipulis aſcenſurus in cœlũ, quando præſentaretur, & quando regnum eſſet Iſraël: cũ vero iam eſſet in cœlo, rogatus eſt à ſancto Stephano, vt ſpiritũ eius acciperet: & quis audeat vel cogitare vel dicere, in cœlo ſedentem Chriſtum rogandum non eſſe, & in terrra manentem rogatum fuiſſe: rogandum non eſſe immortalem, rogari debuiſſe mortalem? Immo chariſſimi rogemus eum, vt nodum quæſtionis huius ipſe diſſoluat, lucendo in cordibus noſtris ad videnda quæ dicit: puto enim quod ait: Iterũ autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudiũ veſtrum nemo tollet à vobis: non ad illud tempus eſſe referendum quo reſurrexit, eiſq; ſuam carnem cernendã tangendãq;

Iacob. 4.
† *aliàs parit.*
Roma. 6.
Acto. 1.
Acto. 7.

pater mea ſunt: quia vtiq; non ſic quemadmodum dictum eſt *Lucæ 15.* illi filio non vnigenito, ſed ex duobus maiori, Tu meũ es ſemper, & omnia mea tua ſunt: eo loco ſi dominus voluerit, diligenti conſideratione tractabitur, vbi dicit vnigenitus patri, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, vt hic iſte ſermo claudatur, quoniam quæ ſequuntur aliud poſcunt, quo diſcernatur exordium.

De eo quod dicit, Modicũ & iã nõ videbitis me: & iterũ modicũ & videbitis me. quia vado ad patrẽ: vſq; ad id, Et in illo die me non interrogabitis quicquam: Tractatus C I.

HAec domini verba vbi ait, *Modicum & iam non videbitis me, & iterũ modicũ & videbitis me, quia vado ad patrẽ:* ita obſcura erant diſcipulis antequam id quod dicit impletum eſſet, vt quærentes inter ſe quid eſſet quod diceret, omnino ſe faterentur neſcire: ſequitur enim Euangelium: *Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicem, Quid eſt hoc quod dicit nobis, Modicum & non videbitis me, & iterũ modicũ & videbitis me, quia vado ad patrẽ? Dicebãt ergo: quid eſt hoc quod dicit modicũ? Neſcimus quid loquitur.* Hoc enim eſt quod eos mouebat, quia dixit, modicũ & non videbitis me, & iterũ modicũ & videbitis me. Nã in præcedentibus quia non dixerat, modicũ, ſed dixerat, ad patrem vado, & iam non videbitis me: tanquam aperte illlis viſus eſt locutus, nec inter ſe de hoc aliquid quæſierunt: nunc ergo quod illis tunc obſcurum fuit, & mox manifeſtum eſt, iã nobis vtiq; manifeſtatũ eſt: poſt paululũ enim paſſus eſt, & non viderunt eũ, rurſus poſt paululũ reſurrexit, & viderunt eum: illud autem quod ait, Iam non videbitis me, quia iſto verbo, id eſt iã, intelligi voluit, quòd eum vlterius non viderit, ibi *Supra tractа. 95.* expoſuimus quomodo accipiendum ſit vbi dixit: de iuſtitia arguet mundum ſpiritus ſanctus, quia ad patrem vado, & iã non videbitis me, quia ſcilicet mortalem Chriſtum vlterius nõ viderunt. *Cognouit autẽ Ieſus ſicut in ſequenti Euangeliſta dicit, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: de hoc quæritis inter vos, quia dixi modicũ & non videbitis me, & iterũ modicũ & videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autẽ gaudebit, vos autẽ cõtriſtabimini ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ.* Et hoc ſic accipi poteſt, quia contriſtati ſunt diſcipuli de morte domini, & cõfeſtim de reſurrectione

ctione lætati: mundus autẽ quo nomine ſignificati ſunt inimici, à quibus Chriſtus occiſus eſt, tunc vtiq; lætati ſunt occiſo Chriſto, quãdo ſunt diſcipuli cõtriſtati: mũdi quippe nomine malitia poteſt mũdi huius intelligi, id eſt, hominũ mũdi huius amicorũ. vnde Iacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua dicit: Quicũque voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus dei conſtituitur: quibus inimicitiis Dei factũ eſt, vt nec eius vnigenito parceretur: deinde ſubiũgit & dicit: *Mulier cũ parturit, †triſtitiam habet, quia venit hora eius, cũ autẽ peperit puerũ, iã nõ meminit preſſuræ propter gaudiũ, quia natus eſt homo in mũdũ. Et vos igitur nunc quidẽ triſtitiã habetis. Iterũ autẽ venio ad vos, & gaudebit cor veſtrũ, & gaudiũ veſtrũ nemo tollet à vobis.* Nec iſta ſimilitudo ad intelligendũ videtur eſſe difficilis, quoniã cõparatio eius in prõptu eſt, eodẽ ipſo exponente cur dicta ſit. Parturitio quippe triſtitiæ, partus autẽ gaudio cõparatur, quod tũc maius eſſe cõſueuit, quando nõ puella, ſed puer naſcitur: quod vero ait, gaudiũ veſtrũ nemo tollet à vobis: quia gaudiũ ipſorũ ipſe Ieſus ſignificatus eſt, quod & ait Apoſtolus: Chriſtus reſurgẽs à mortuis iã nõ moritur, & mors ei vltra non dominabitur. Hucuſq; in iſto Euãgelij capitulo vnde hodie diſputauimus, velut facili intellectui omnia cucurrerunt, acrior neceſſario eſt in his, quæ ſequũtur intẽtio: quid eſt enim quod ait, *Et in illo die me non rogabitis quicquã?* Hoc verbum quod eſt rogare non ſolũ petere, verumetiã interrogare ſignificat: & Græcũ Euãgelium, vnde hoc tranſlatũ eſt, tale habet verbum quod vtrunque poſſit intelligi, vt hæc ambiguitas nec inde ſoluatur, quanquam etſi ſolueretur, nõ ideo nulla quæſtio remaneret. Dominum etenim Chriſtũ poſtquã reſurrexit, & interrogatũ legimus & rogatũ: nam interrogatus eſt à diſcipulis aſcenſurus in cœlũ, quando præſentaretur, & quando regnum eſſet Iſraël: cũ vero iam eſſet in cœlo, rogatus eſt à ſancto Stephano, vt ſpiritũ eius acciperet: & quis audeat vel cogitare vel dicere, in cœlo ſedentem Chriſtum rogandum non eſſe, & in terrra manentem rogatum fuiſſe: rogandum non eſſe immortalem, rogari debuiſſe mortalem? Immo chariſſimi rogemus eum, vt nodum quæſtionis huius ipſe diſſoluat, lucendo in cordibus noſtris ad videnda quæ dicit: puto enim quod ait: Iterũ autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudiũ veſtrum nemo tollet à vobis: non ad illud tempus eſſe referendum quo reſurrexit, eiſq; ſuam carnem cernendã tangendãq;

Iacob. 4. *† aliàs parit.* *Roma. 6.* *Acto. 1.* *Acto. 7.*

Luca. 24. monſtrauit, ſed potius ad illud iam vnde dixerat: Qui diligit
Ioan. 14. me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo meipſum illi. Iam quippe reſurrexerat, iam ſe illis in carne monſtrauerat. Iam ſedebat ad dexteram patris, quando dicebat idem ipſe Apoſtolus Ioannes, cuius eſt hoc Euangelium,
1. Ioan. 3. in Epiſtola ſua: Dilectiſſimi, nunc filij dei ſumus, & nondũ manifeſtum eſt quid erimus: ſcimus quia cũ manifeſtũ fuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eũ ſicuti eſt. Iſta viſio nõ
Ioan. 17. vitæ huius eſt, ſed futuræ, non temporalis, ſed æternæ. Hæc eſt autem vita æterna, dicente ipſa vita, vt cognoſcant te, inquit, vnum verũ deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. De hac
1. Cor. 13. viſione & cognitione dicit Apoſtolus: Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate, tunc autem facie ad faciẽ: nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcã ſicut & cognitus ſum: nunc totius laboris ſui fructũ Eccleſia parturit gemendo, tunc paritura lætando: nunc parturit deſiderando, tunc paritura cernendo: nũc parturit orando, tunc paritura laudando, & ideo maſculum, quoniam ad iſtum fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis: ſolus eſt enim liber, quoniam propter ſe appetitur, & nõ refertur ad aliud, huic ſeruit actio: ad hũc enim refertur quicquid bene agitur, quia propter hunc agitur, ipſe autem nõ propter aliud, ſed propter ſemetipſum tenetur & habetur. Ibi enim finis qui ſufficit nobis, æternus igitur erit, neque enim nobis ſufficit finis, niſi cuius nullus eſt finis. Hoc in-
Ioan. 14. ſpiratum erat Philippo quando dicebat: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. In qua oſtenſione ſe promiſit & filius dicens: non credis quia ego in patre, & pater in me eſt? De hoc itaque quod ſufficit nobis, rectiſſime audimus, gaudiũ veſtrum nemo tollet à vobis: de his etiam quæ ſuperius dicta ſunt, melius exiſtimo intelligi, Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. Modicũ eſt enim hoc totum ſpatium quod præſens peruolat ſeculũ: vnde dicit idem
1. Ioan. 2. ipſe Euangeliſta in Epiſtola ſua, nouiſſima hora eſt: ideo nãq; addidit, quia vado ad patrem: quod ad priorem ſententiam referendum eſt, vbi ait, modicum & iam non videbitis me: non ad poſteriorem vbi ait, & iterum modicum & videbitis me. Eundo quippe ad patrem, facturus erat vt eum non viderent: ac per hoc non ideo dictum eſt, quia fuerat moriturus, & donec reſurgeret, ab eorum conſpectibus receſſurus, ſed quòd
Acto 1. eſſet iturus ad patrem: quod fecit poſteaquam reſurrexit, &

cum

cum eis per quadraginta dies conuerſatus aſcendit in cœlum: illis ergo ait: Modicum & iam non videbitis me, qui eum corporaliter tunc videbant quādo iturus erat ad patrem, & eum deinceps mortalem viſuri non erant, qualem cū iſta loqueretur videbant: quod vero addidit, & iterū modicū & videbitis me, vniuerſæ promiſit Eccleſiæ, ſicut vniuerſæ promiſit, * Ecce ego vobiſcū ſum vſque ad conſummationē ſeculi. Non tardat dominus promiſſum, modicū & videbimus eū, vbi iam nihil rogemus, nihil interrogemus, quia nihil deſiderandum remanebit: nihil quærendum latebit. Hoc modicū longū nobis videtur, quoniā adhuc agitur, cū finitū fuerit, tunc ſentiemus quā modicū fuerit: nō ergo ſit gaudiū noſtrū quale habet mūdus de quo dictū eſt, mūdus autē gaudebit: nec tamē in huius deſiderij parturitione ſine gaudio triſtes ſimus, ſed ſicut ait Apoſtolus, Spe gaudētes, in tribulatione patiētes: quia & ipſa parturiēs cui cōparati ſumus, plus gaudet de mox futura prole, quàm triſtis eſt de præſenti labore. Sed huius ſermonis iſte ſit finis: habēt enim quæſtionē moleſtiſſimā, quæ ſequuntur, nec breuitate coarctanda ſunt, vt poſſint commodius, ſi dominus voluerit, explicari.

al. ad. Ecclesia. *Matt. 28.* *Roma. 12.*

De eo quod dicit, Amen amen dico vobis, Si quid petieritis patrē in nomine meo dabit vobis: vſque ad id quod ait. Exiui à patre & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem, *Tractatus* *CII.*

DOmini verba nunc iſta tractanda ſunt: *Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.* Iam dictum eſt in ſuperioribus huius dominici ſermonis partibus: propter eos qui nonnulla petunt à patre in Chriſti nomine nec accipiunt, non peti in nomine ſaluatoris quicquid petitur contra rationē ſalutis: non enim ſonū literarū, ac ſyllabarum, ſed quod ſonus ipſe ſignificat, & quod eo ſono recte ac veraciter intelligitur, hoc accipiēdus eſt dicere cū dicit, in nomine meo: vnde qui hoc ſentit de Chriſto quod non eſt de vnico dei filio ſentiendū, nō petit in eius nomine, etiā ſi nō taceat in eo literis ac ſyllabis Chriſtū, quoniam in eius nomine petit, quem cogitat cum petit: qui vero quod eſt de illo ſentiendum ſentit, ipſe in eius nomine petit, & accipit quod petit, ſi non contra ſuam ſalutem ſempiternam petit: accipit au-

Supra tractat. 73. per totum & 81.

tem quando debet accipere:quædam enim non negantur, ſed vt congruo dentur tempore differuntur. Ita ſane intelligendum eſt quod ait, dabit vobis vt ea beneficia ſignificata ſciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes ſancti pro ſeipſis, non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis ſuis, vel quibuſlibet aliis, quia non vtcunq; dictum eſt, dabit, ſed dabit vobis. *Vſque modo*, inquit, *non petiſtis quicquam in nomine meo: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.* Hoc quod dicit gaudium plenum, profecto non carnale, ſed ſpiritale gaudium eſt, & quando tantum erit, vt aliquid ei iam nō ſit addendum, proculdubio tunc erit plenum. Quicquid ergo petitur quod pertineat ad hoc gaudium cōſequendum, hoc eſt in nomine Chriſti petendum, ſi diuinam intelligimus gratiam, ſi vere beatam poſcimus vitam: quicquid autem aliud petitur, nihil petitur, non quia nulla omnino res eſt, ſed quia in tantæ rei comparatione quicquid aliud concupiſcitur, nihil eſt: neque enim prorſus nulla res eſt homo, de quo ait Apoſtolus: Qui ſe putat aliquid eſſe cum nihil ſit. In comparatione quippe ſpiritalis hominis, qui ſcit gratia dei ſe eſſe quod eſt, quiſquis vana præſumit, nihil eſt. Sic ergo etiam recte intelligi poteſt: Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis: vt hoc quod ait, ſi quid, non quodlibet intelligatur, ſed aliquid quod in beatæ vitæ comparatione nihil ſit, & quod ſequitur, vſq; modo non petiſtis quicquam in nomine meo, duobus modis intelligi poteſt, vel quia non in nomine meo petiſtis, quod nomen nō ſicut cognoſcendum eſt cognouiſtis, vel non petiſtis quicquam, quoniam in cōparatione rei quam petere debuiſtis, pro nihilo habendum eſt quod petiſtis. Vt igitur in eius nomine non nihil, ſed gaudium plenum petāt, quoniam ſi aliquid aliud petūt, idem aliquid nihil eſt, exhortatur dicens: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum: id eſt, hoc in nomine meo petite, vt gaudium veſtrum ſit plenum & accipietis. Iſto enim bono in petendo perſeuerantes, ſanctos ſuos nequaquam miſericordia diuina fraudabit. *Hæc*, inquit, *in prouerbiis locutus ſum vobis, venit hora, cum iam nō in prouerbiis loquar vobis, ſed palàm de patre meo annunciabo vobis.* Poſſem dicere hanc de qua loquitur horam, futurum oportere ſeculum intelligi, vbi videbimus palàm quod beatus Paulus dicit, facie ad faciem, vt quod ait: Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis,

Galat. 6.

1. Cor. 13.

vobis, hoc ſit, quod ab eodem Apoſtolo dictum eſt, videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Annunciabo autẽ vobis quia per filium pater videbitur, iuxta illud quod alibi ait, Neque patrem quis cognoſcit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare: ſed iſtum ſenſum videtur impedire quod ſequitur: *Illo die in nomine meo petitis.* In futuro enim ſeculo cum peruenerimus ad regnum, vbi ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt, quid petituri ſumus, quando ſatiabitur in bonis deſiderium noſtrum? Vnde & alio Pſalmo legitur, Satiabor cum manifeſtabitur gloria tua. Petitio nanq; alicuius eſt indigentiæ, quæ ibi nulla erit, vbi hæc ſatietas erit. Relinquitur itaq; quãtũ ſapere valeo, vt intelligatur Ieſus diſcipulos ſuos de carnalibus vel animalibus ſe ſpiritales promiſiſſe facturũ, quãuis nondũ tales quales erimus, quãdo ſpiritale etiã corp⁹ habebimus, ſed qualis erat qui dicebat, Sapientiam loquimur inter perfectos: &, non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus. Et, non ſpiritum huius mũdi accepimus, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur, non in ſapientiæ humanæ doctis verbis, ſed docti ſpiritu ſpiritalibus ſpiritalia comparantes: animalis autem homo non percipit quæ ſunt ſpiritus dei. Non itaque percipiens quæ ſunt ſpiritus dei homo animalis ſic audit quæcũq; audit de dei natura vt aliud quàm corpus cogitare nõ poſſit, quamlibet ampliſſimum vel immenſum, quamlibet lucidum ac ſpecioſum, corpus tamen, ideo prouerbia illi ſunt quæcunque dicta ſapiẽtię de incorporea immutabilique ſubſtãtia, non quod ea tãquã prouerbia deputat ſed quia ſic cogitat, quomodo qui prouerbia ſolẽt audire neq; intelligere. Cũ vero ſpiritalis cœperit omnia diiudicare, ipſe autẽ à nemine diiudicari, etiã ſi in hac vita adhuc velut per ſpeculum ex parte perſpicit, tamẽ nõ vllo corporis ſenſu, non vlla imaginaria cogitatione, quæ capit aut fingit qualiumcunque ſimilitudines corporũ, ſed mentis certiſſima intelligentia deũ intelligit nõ corpus eſſe ſed ſpiritum. Ita palàm de patre annũciante filio, vt eiuſdẽ ſubſtãtiæ cõſpiciatur & ipſe, qui annunciat, tunc in eius nomine petunt qui petunt, quando in ſono eius nominis non aliud quam res ipſa eſt, quæ hoc nomine vocatur, intelligunt, nec animi vanitate, vel infirmitate confingunt tanquam in alio loco patrem, in alio filium ante patrem ſtantem, & pro nobis rogãtem, ſpatia ſua quæq; amborum occupantibus molibus, & verbum ad

1. Ioan. 3. *Pſalm. 6.* *1. Cor. 2.* *1. Cor. 13.*

eum,cuius eſt verbum,facere verba pro nobis,interuallo inter poſito inter os loquẽtis & auriculas audiẽtis,& alia talia quæ ſibi animales.iidémque carnales in cordibus fabricant. Quicquid enim tale ſpiritalibus de deo cogitantibus ex corporum conſuetudine occurrit,negando atq; reſpuẽdo tanquã importunas muſcas,ab interioribus oculis abigũt, & ſynceritati eius lucis acquieſcunt,qua teſte ac iudice has ipſas imagines corporum ſuis internis aſpectibus intuẽtes,† falſas omnino eſſe conuincunt. Hi poſſunt vtcunq; cogitare dominum noſtrum Ieſum Chriſtum inquantum homo eſt,pro nobis interpellare patrem:inquantum autem deus eſt, & nos exaudire cum patre, quod eum ſignificaſſe arbitror vbi ait, *Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis.* Ad hoc quippe intuendum quomodo non rogat patrem filius, ſed ſimul exaudiunt rogantes pater & filius,non niſi ſpiritalis oculus mẽtis aſcendit. *Ipſe enim pater,*inquit,*amat vos, quia vos me amaſtis.* Ideo amat ille quia nos amamus,an potius quia ille amat ideo nos amamus? Ex Epiſtola ſua Euangeliſta idem ipſe reſpondeat: Nos diligimus,inquit,quia prior ipſe dilexit nos:hinc ergo factum eſt vt diligeremus,quia dilecti ſumus. Prorſus donum dei eſt diligere deum, quoniam ipſe vt diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Diſplicentes amati ſumus,vt eſſet in nobis vnde placeremus:non enim amaremus filium,niſi amaremus & patrem. Amat nos pater,quia nos amamus filium, cum à patre & filio acceperimus,vt & patrem & filiũ amemus: diffundit enim charitatem in cordibus noſtris amborum ſpiritus, per quem ſpiritum & patrem amamus & filium,per quem ſpiritum amamus cum patre & filio. Amorem itaque noſtrum piũ quo colimus deum,fecit deus, & vidit quia bonum eſt: ideo quippe amauit ipſe quod fecit,ſed in nobis non faceret quod amaret. niſi antequàm id faceret nos amaret. *Et credidiſtis,*inquit, *quia à deo exiui. exiui à patre & veni in mundum:iterũ relinquo mundum & vado ad patrem.* Plane credidimus, neque enim propterea debet incredibile videri:quia ſic ad mũdum veniens, exiit à patre vt nõ deſereret patrem:& ſic vadit ad patrem relicto mundo,vt non deſerat mundum. Exiit enim à patre,quia de patre eſt:& in mundum venit, quia mundo ſuum corpus oſtendit, quod de virgine aſſumpſit. Reliquit mundum corporali diſceſſione,perrexit ad patrem hominis aſcenſione, nec mũdum deſeruit præſentiæ gubernatione.

† aliàs irruentes.

1. Ioan. 4.

Roma. 5.

Deo

De eo quod dicit, Dicũt ei diſcipuli eius, Ecce palàm loqueris, & prouerbium nullum dicis: vſque ad id quod ait, ſed confidite, ego vici mundum. *Tractatus CIII.*

QVales erant diſcipuli Chriſti quando cum eis ante paſſionem loquebatur magna cum paruis, ſed ſic oportebat vt magna dicerentur & paruis, quia nondum accepto ſpiritusãncto quemadmodum eum poſt eius reſurrectionem vel ipſo inſufflante, vel deſuper veniente acceperunt, humana magis quã diuina ſapiebant, multis indiciis per totum Euangelium declaratur: vnde & hoc eſt quod in iſta lectione dixerunt: ait enim Euangeliſta, *Dicunt ei diſcipuli eius: ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis: nunc ſcimus quia noſti omnia, & non opus eſt tibi vt quis te interroget, in hoc credimus quia a deo exiſti.* Ipſe dominus pauloante dixerat: hęc in prouerbiis locutus ſum vobis, venit hora cum iam non in prouerbiis loquar vobis: quomodo ergo iſti dicunt, ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullũ dicis? Nunquid hora iam venerat, qua non iam in prouerbiis ſe promiſerat locuturum? Prorſus quòd non dũ illa hora veniſſet, continuatio verborum eius oſtendit, quæ ita ſeſe habet: hæc, inquit, in prouerbiis locutus ſum vobis, venit hora cum iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed palàm de patre meo annunciabo vobis, illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia à deo exiui. Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Cum per hæc omnia verba adhuc illam promittat horam, qua non iam in prouerbiis loquetur, ſed palàm de patre annnnciabit eis, in qua hora dicit eos in ſuo nomine petituros, nec ſe patrem de illis rogaturum, eo quòd ipſe pater amat eos, quia & ipſi amauerunt Chriſtum, & crediderũt quòd à patre exierit & venerit in mundum, iterum relicturus mũdum, & iturus ad patrem: Cum ergo adhuc promittatur hora illa, in qua ſine prouerbiis loquuturus eſt, cur iſti dicunt, Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis, niſi quia illa quæ ſcit ipſe non intelligentibus eſſe prouerbia, illi vſqueadeo non intelligunt, vt nec ſaltem non ſe intelligere intelligant? Paruuli enim erant & nondum ſpiritaliter diiudicabant, quæ de rebus non ad corpus, ſed ad ſpiritum pertinentibus audiebant: denique de ipſa eorum ætate, adhuc ſecundum interiorem hominem parua & infirma eos

Supra tractã. 102.

admonens, *Reſpondit eis Ieſus. Modo creditis, Ecce venit hora & iam venit vt diſpergami ni vnuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis. Et non ſum ſolus, quia pater mecum eſt.* Pauloante dixerat, relinquo mundum & vado ad patrem, nunc dicit, pater mecum eſt. Quis vadit ad eum qui cum illo eſt? Sed hoc intelligenti eſt verbum, non intelligenti prouerbium, ſic tamen quomodo à paruulis non intelligitur, & vtcunque ſugitur, & eis etiam ſi non præbet, quia nondum eum capiunt, ſolidum cibum, ſaltem lacteum non denegat alimentum. Ex hoc alimento eſt, quòd ſciebant eum noſſe omnia, nec opus ei eſſe vt eum quis interroget: quod quidem cur dixerint, quæri poteſt. Videtur enim potius fuiſſe dicendum, non opus eſt tibi vt quenquam interroges: non, vt quis te interroget, dixerunt quippe, ſcimus quia noſti omnia, & vtique qui nouit omnia, magis à neſcientibus interrogari ſolet, vt interrogãtes audiãt quod volunt ab eo qui nouit omnia, non ipſe interroget tanquam volens aliquid ſcire qui nouit omnia. Quid ſibi ergo vult quòd ei quem ſciebant noſſe omnia, cum dicere debuiſſe videantur, non opus eſt tibi vt quenquam interroges: dicendum potius putauerunt, non opus eſt tibi, vt quis te interroget? Quid quòd vtrunque legimus factum, & interrogaſſe ſcilicet dominum, & interrogatum fuiſſe? Sed hoc cito ſoluitur, quia hoc non ei, ſed illis potius opus erat quos interrogabat, vel à quibus interrogabatur. Neque enim aliquos ille interrogabat, vt ab eis aliquid diſceret, ſed eos potius vt doceret. Qui interrogabant eum, volentes ab eo aliquid diſcere, illis profecto id opus erat, vt ſcirent aliqua ab illo, qui nouerat omnia. Nimirum ergo propterea ei opus non erat, vt eum quis interrogaret, quemadmodum nos quando interrogamur ab eis qui volunt aliquid à nobis ſcire, ex ipſis interrogationibus eorum cognoſcimus quid velint diſcere. Opus eſt ergo nobis ab eis interrogari, quos docere aliquid volumus, vt inquiſitiones eorum, quibus reſpondendum eſt nouerimus. Illi autem ne id quidem opus erat, qui omnia nouerat, nec opus habebat quod ab eo quiſque ſcire vellet, per eius interrogationem cognoſcere, quia priuſquàm interrogaretur. interrogatoris nouerat voluntatem: ſed ideo ſe patiebatur interrogari, vt vel eis qui tunc aderant, vel qui hæc ſiue dicta fuerãt audituri, ſiue ſcripta lecturi, quales eſſent à quibus interrogabatur oſtẽderet, eóq; modo noſſemus, vel quibus nõ circũueniretur

Supra tract.102.

ueniretur fraudibus, vel quibus apud eũ proficeretur acceſſibus. Præuidere autem cogitationes hominũ, & ideo nõ opus habere, vt eum quis interrogaret, magnũ deo nõ erat, ſed magnũ paruulis erat, qui ei dicebãt: in hoc credimus quia à deo exiſti. Multo autẽ maius erat ad quod intelligẽdum eos volebat extẽdi & creſcere, quod cũ illi dixiſſent, verũq; dixiſſent, à deo exiſti, ait ille, pater mecũ eſt, ne ſic à patre filiũ cogitarent exiiſſe, vt putarẽt etiã receſſiſſe: deinde ſermonẽ iſtũ magnum prolixũq; cõcludens: *Hæc, inquit, locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis: in mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mũdũ.* Illud initiũ fuerat habitura iſta preſſura, de quo ſuperius vt eos oſtenderet paruulos, quibus adhuc nõ intelligentibus, & aliud pro alio ſentientibus, prouerbia quodammodo eſſent, quæ cũ magna & diuina dixiſſet, ait, modo creditis: Ecce venit hora & iã venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in propria. Ecce initium preſſuræ, ſed non eo modo perſeueraturæ. Quod enim adiũxit, & me ſolum relinquatis: non vult eos tales eſſe in conſequẽti preſſura, quam poſt eius aſcenſionem in mundo fuerãt habituri, vt relinquant eum, ſed vt in illo pacẽ habeant permanentes in eo. Nõ enim quando comprehenſus eſt tantummodo carne ſua eius carnem, verumetiam mente reliquerunt fidem. Ad hoc pertinet quod ait, modo creditis: ecce venit hora vt diſpergamini vnuſquiſq; in propria, & me ſolum relinquatis: tanquam diceret, tũc ita perturbamini, vt etiam quod modo creditis relinquatis. Venerũt enim ad tantam deſperationem, & ſuæ priſtinæ fidei, vt ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopha, qui poſt eius reſurrectionem cũ illo ſe loqui neſciens, & quid ei cõtigerit narrans: *Luca 24.* Nos, inquit, ſperabamus, quòd ipſe fuerat redempturus Iſraël. Ecce quomodo eum reliquerant deſerendo etiã ipſam fidem, qua in eum antè crediderant. In ea vero preſſura, quam poſt eius glorificationẽ accepto ſpiritu ſancto pertulerunt, nõ eum reliquerunt, & quamuis fugerẽt de ciuitate in ciuitatẽ, ab ipſo non refugerũt, vt habentes preſſuram in mũdo in illo pacem tenerent, non ab ipſo refugerunt, ſed ipſum potius refugium habuerunt, dato quippe illis ſpiritu ſancto, factum eſt in eis quod nunc dictum eſt eis: Confidite, quia ego vici mundum. Confiderunt & vicerunt: in quo niſi in illo? Non enim viciſſet ille mundum, ſi eius membra vinceret mundus: vnde ait *Roma. 1.* Apoſtolus: Gratias deo, qui dat nobis victoriam: continuòque ſubie

ſubiecit, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui dixerat ſuis: confidite, ego vici mundum.

De eo quod ſequitur, Hæc locutus eſt Ieſus, & ſubleuatis oculis in cœlum dixit, Pater, venit hora: clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te. *Tracta.* C I I I I.

ca. XVII. ANte iſta quæ nunc ſumus adiuuante domino tractaturi, dixerat Ieſus: Hęc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis: quæ non recentiora paulo ſuperius ab eo dicta, ſed omnia debemus accipere, ſiue quæcūq; illis locutus eſt, ex quo eos cœpit habere diſcipulos, ſiue certe ex quo poſt cœnā exorſus eſt hunc admirabilem prolixúmq; ſermonem. Talem quippe commemorauit cauſam, cur eis ſit locutus: vt ad eū finem rectiſſime referantur vel omnia quæ locutus eſt eis, vel ea maxime quæ dixit iam pro eis moriturus, tanquam verba nouiſſima, poſteaquàm de conuiuio ſancto ille qui eum fuerat traditurus, egreſſus eſt. Hanc ergo commendauit cauſam ſermonis ſui, vt in illo pacem haberent, propter quod totū agitur quòd Chriſtiani ſumus. Hæc enim pax finem temporis non habebit ſed omnis piæ noſtræ intētionis actionísque finis ipſa erit. Propter hāc ſacramentis eius imbuimur, propter hāc mirabilibus eius operibus & ſermonibus erudimur, propter hanc ſpiritus eius pignus accepimus, propter hanc credimus in eum & ſperamus, & eius amore quantum donat accendimur. Hac pace in preſſuris omnibus cōſolamur, hac à preſſuris omnibus liberamur, propter hanc omnem tribulationem fortiter ſuſtinemus, vt in hac fœliciter ſine vlla tribulatione regnemus. Merito ad eam clauſit verba, quæ parum intelligentibus diſcipulis erant prouerbia, intellecturis ea quando eis dediſſet promiſſum ſpiritum ſanctum, de quo ſuperius ait: Hæc locutus ſum vobis, apud vos manens. Paracletus autem ſpiritus ſanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Hæc nimirum futura fuerat illa hora, qua ſe promiſerat non iam in prouerbiis locuturum, ſed palàm de patre annunciaturum. Eadem quippe ipſius verba reuelante ſpirituſancto, intelligentibus iam non erant futura prouerbia. Neque enim loquente in eorum cordibus ſpirituſancto, taciturus erat vnigenitus filius, qui dixit in ea hora palàm ſe illis annunciaturum eſſe de patre, quod eis vtique iam intelligentibus non eſſet prouerbium.

Ioan. 14. *Supra tracta. 77*

uerbium :ſed hoc quoq; ipſum quomodo ſimul loquantur in ſuorum ſpiritalũ cordibus & dei filius & ſpiritus ſanctus, immo ipſa trinitas, quæ inſeparabiliter operatur, intelligentibus eſt verbum, non intelligentibus autem prouerbium. Cũ ergo dixiſſet propter quid omnia ſit locutus, vt in illo ſcilicet pacẽ haberent, in mundo habentes preſſuram, exhortatuſq; fuiſſet, vt confiderent, quia ipſe vicit mũdum, eo qui erat ad illos ſermone finito, deinde ad patrẽ verba direxit, & orare iã cœpit: ſic enim Euangeliſta ſequitur dicens: *Hæc locutus eſt Ieſus, & ſubleuatis oculis in cœlum dixit: Pater, venit hora, clarifica filium tuum.* Poterat dominus noſter vnigenitus & coæternus patri, in forma ſerui, & ex forma ſerui ſi hoc opus eſſet, orare ſilentio: ſed ita ſe patri exhibere voluit precatorem, vt meminiſſet noſtrum ſe eſſe doctorem. Proinde eam quã fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis, quoniam tanti magiſtri non ſolum apud ipſos ſermocinatio, ſed etiam ipſius pro ipſis ad patrem oratio, diſcipulorum eſt ædificatio, & ſi illorũ qui hæc dicta aderãt audituri, profecto & noſtra qui fueramus cõſcripta lecturi. Quapropter hoc quod ait, Pater venit hora, clarifica filium tuum: oſtendit omne tẽpus, & quid & quãdo faceret vel fieri fineret, ab illo eſſe diſpoſitum qui tempori ſubditus non eſt, quoniã quæ futura erant per ſingula tempora in dei ſapientia cauſas efficientes habent, in qua nulla ſunt tempora. Nõ ergo credatur hæc hora fato vrgente veniſſe, ſed deo potius ordinante, nec ſyderea neceſſitas Chriſti cõnexuit paſſionem, abſit enim vt ſydera mori cogerent ſyderum cõditorem. Non itaq; Chriſtum tẽpus vt moreretur impegit, ſed tẽpus Chriſtus quo moreretur elegit, qui etiam tempus quo de virgine natus eſt cũ patre conſtituit, de quo ſine tempore natus eſt, ſecundũ quã veram ſanamq; doctrinam etiam Paulus Apoſtolus: Cum autem venit, inquit, plenitudo tẽporis, miſit deus filium ſuum: & deus per Prophetam: Tẽpore, ait, accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te: & rurſus Apoſtolus, Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nũc dies ſalutis. Dicit ergo Pater venit hora: qui cum patre diſpoſuit omnes horas, tãquam dicens: pater, quam propter homines & apud homines ad me clarificandũ ſimul conſtituimus, venit hora, clarifica filiũ tuũ, vt & filius tuus clarificet te. Clarificatũ à patre filiũ nonnulli accipiunt in hoc quòd ei nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum: ſed ſi paſſione clarificatus dicitur, quanto magis reſur

Galat. 4. *Eſa. 49.* *2. Cor. 6.*

reſurrectione?nã in paſſione magis eius humilitas quã claritas
Philip. 2. commendatur, Apoſtolo atteſtante, qui dicit: Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem mortem autem crucis:deinde ſequitur, & de eius clarificatione iam dicit:Propter quod & deus illum exaltauit,& donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen,vt in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris.Hæc eſt glorificatio domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ ab eius reſurrectione ſumpſit exordium. Humilitas ergo eius incipit in ſermone Apoſtoli,ab eo loco vbi ait: Semetipſum exinauit formam ſerui accipiens,& peruenit vſque ad morté crucis:claritas vero eius incipit ab eo loco vbi ait, Propter quod & deus exaltauit eum, & peruenit quod in gloria eſt dei patris:nam & ipſum nomen, ſi inſpiciantur codices Græci, ex qua lingua Epiſtolæ Apoſtolicæ tranſlatæ ſunt in Latinam, quod hic legitur gloria,ibi legitur *δόξα*.Vnde verbum deriuatum eſt in Græco vt diceretur *δόξασον*, quod interpres Latinus ait,clarifica,cum poſſet etiam glorifica dicere, quod tantundem valet.Et ideo poſſet etiam in apoſtoli Epiſtola, vbi eſt gloria,claritas poni,quod ſi fieret,tantundem valeret.Vt auté non recedatur à verborum ſonis, quemadmodum à claritate clarificatio,ſic à gloria, glorificatio deriuatur, Vt ergo mediator dei& hominũ homo Chriſtus Ieſus reſurrectione clarificaretur vel glorificaretur, prius humiliatꝰ eſt paſſione:nõ enim à mortuis reſurrexiſſet, ſi mortuus non fuiſſet.Humilitas claritatis eſt meritum,claritas humilitatis eſt præmium, ſed hoc factum eſt in forma ſerui. In forma vero dei ſemper fuit, ſemper erit:claritas enim non fuit quaſi iam non ſit, nec erit quaſi nondum ſit,ſed ſine initio,ſine fine ſemper eſt claritas. Quod ergo ait,Pater,venit hora,clarifica filium tuum:ſic intelligendum eſt,tanquam dixerit, venit hora ſeminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis : ſed quid ſibi vult quod ſequitur, *Vt filius tuus clarificet te?* Nunquid etiam deus pater pertulit humilitatem carnis ſiue paſſionis, ex qua illum clarificari oporteret? Quomodo igitur eum clarificaturus erat filius, cuius claritas ſempiterna, nec ex forma ſerui potuit videri minor, nec in diuina perſona potuit eſſe amplior? Sed iſtam quæſtionem in hunc ſermonem nolo coartare, aut hinc eum facere longiorem.

De eo

De eo quod dicit, Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis: & ſque ad id, claritate quam habui priuſquam mundus fieret apud te. *Tractatus CV.*

GLorificatum à patre filium ſecũdum formam ſerui, quam pater ſuſcitauit à mortuis, & ad ſuam dexterã collocauit, res ipſa indicat, & nullus ambigit Chriſtianus: ſed quoniam non tãtum dixit, Pater clarifica filiũ tuum: ſed addidit etiam, *Vt filius tuus clarificet te:* merito quæritur quomodo patrem clarificauerit filius, cum ſempiterna claritas patris nec diminuta fuerit in forma humana, nec augeri potuerit in ſua perfectione diuina, ſed in ſeipſa claritas patris nec minui nec augeri poteſt. Apud homines autẽ proculdubio minor erat, quando in Iudæa tãtummodo deus notus erat: nondum à ſolis ortu vſque ad occaſum laudabant pueri nomen domini. Hoc autem quia per Euangelium Chriſti factum eſt, vt per filium pater innoteſceret gentibus, profecto patrem clarificauit & filius: ſi autem tantummodo mortuus fuiſſet filius, nec reſurrexiſſet, proculdubio nec à patre clarificatus eſſet, nec patrem clarificaſſet: nunc autem reſurrectione clarificatus a patre, reſurrectionis ſuæ prædicatione clarificat patrem. Hoc quippe aperit ordo ipſe verborum: Clarifica, inquit, filium tuum, vt filius tuus clarificet te: tanquam diceret, reſuſcita me vt innoteſcas toti orbi per me: deinde magis magiſque pendens quomodo clarificet patrem filius: *Sicut dediſti,* inquit, *ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam eternam.* Omnem carnem dixit omnem hominem, à parte totum ſignificãs, quemadmodum rurſus à patre ſuperiore ſignificatus eſt homo totus: vbi ait Apoſtolus, Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Quid enim dixit omnis anima, niſi omnis homo? Et hoc autem quòd poteſtas Chriſto à patre data eſt omnis carnis, ſecundum hominem intelligendum eſt nam ſecundum deum omnia per ipſum facta ſunt, & in ipſo condita ſunt omnia in cœlo & in terra, viſibilia & inuiſibilia: ſicut ergo dediſti ei poteſtatem inquit, omnis carnis, ita te glorificet filius tuus, id eſt, notum te faciat omni carni quam dediſti ei: ſic enim dediſti vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam. *Hæc eſt autem,* inquit, *vita æterna vt cognoſcãt te ſolum verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.*

Pſal. 75. *Pſal. 49.* *Rom. 13.* *Ioan. 1.*

Ordo verborum eſt, vt te & quem miſiſti Ieſum Chriſtum cognoſcant ſolum verum deum: conſequenter enim & ſpiritus

tus ſanctus intelligitur,quia ſpiritus eſt patris & filij,tanquam charitas ſubſtantialis & conſubſtantialis amborum, quoniam non duo dij pater & filius, nec tres dij pater & filius & ſpiritus ſanctus,ſed ipſa trinitas vnus ſolus verus deus:nec idem tamen pater qui filius, nec idem filius qui pater, nec idem ſpiritus ſanctus qui pater & filius, quoniã tres ſunt pater & filius & ſpiritus ſanctus, ſed ipſa trinitas vnus eſt deus: ſic ergo eo modo te glorificat filius ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis,& ſic dediſti ei,vt omne quod dediſti ei det eis vitam æternam,& hæc eſt vita æterna,vt cognoſcãt te:ſic te igitur filius glorificat,vt omnibus quos dediſti ei te cognitũ faciat. Porrò ſi cognitio dei eſt vita æterna, tanto magis viuere tendimus, quanto magis in hac cognitione proficimus.Non autem moriemur, in vita æterna, tunc ergo dei cognitio perfecta erit, quando nulla mors erit.Sũma dei tunc clarificatio.quia ſumma gloria, quæ Græce dicitur Δόξα. Vnde dictum Δόξασον, quod Latini quidam interpretati ſunt clarifica, quidam glorifica.A veteribus autem gloria,qua glorioſi homines dicuntur ita eſt difinita:Gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude. At ſi homo laudatur,cum famæ creditur,quomodo deus laudabitur,quando ipſe videbitur?Propter quod ſcriptũ eſt,Beati qui habitant in domo tua, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Ibi erit dei ſine fine laudatio, vbi erit dei plena cognitio, & quia plena cognitio ideo ſumma clarificatio vel glorificatio: ſed prius hic clarificatur deus dũ annunciatus hominibus innoteſcit,& per fidẽ credentiũ prædicatur:Propter quod dicit, *Ego te clarificaui ſuper terram.opus conſummaui quod dediſti mihi vt faciam.* Non ait,iuſſiſti,ſed dediſti,vbi commẽdatur euidens gratia:quid enim habet,quod nõ accepit etiã in vnigenito humana natura?An non accepit,vt nihil mali, ſed bona faceret omnia,quando in vnitatem perſonæ ſuſcepta eſt à verbo per quod facta ſunt omnia? Sed quomodo conſummauit opus quod accepit vt faciat, cum reſtet adhuc paſſionis experimentum, vbi martyribus ſuis maxime præbuit quod ſequerentur exemplum:vnde Apoſtolus Petrus, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius: niſi quia conſummaſſe ſe dicit, quod ſe cõſummaturum eſſe certiſſime nouit? Sicut longe antè in prophetia præteriti temporis vſus eſt verbis,quando poſt annos plumos futurum erat quod dicebat. Foderunt, inquit, manus meas

Gloria quid ſit.

Pſal. 83.

1.Petri.2.

Pſal.21.

nus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea: nõ ait, fodient & dinumerabunt. Et in hoc ipſo Euãgelio: Omnia, inquit, quæ audiui à patre meo nota feci vobis: quibus ait poſtea, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Qui enim certis & immutabilibus cauſis omnia futura prædeſtinauit, quod facturus eſt fecit: nã & per Prophetam dictũ de illo eſt, qui fecit quæ futura ſunt. Secundũ hoc etiam quod ſequitur dicit, *Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te.* Nam & ſupra dixerat, Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. In quo verborum ordine oſtenderat prius à patre clarificandũ filium, vt patrem clarificaret & filius: modo autem dixit, Ego te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi vt faciã, & nunc clarifica me, tanquam prior ipſe patrẽ clarificauerit, à quo deinde vt clarificetur expoſcit. Ergo intelligendũ eſt vtroq; verbo ſuperius vſum, ſecundum id quod futurum erat, eoq; ordine quod futurum erat: clarifica filium, vt te clarificet filius: modo vero vſum fuiſſe verbo præteriti temporis de re futura, vbi ait, Ego te clarificaui ſuper terrã, opus cõſummaui quod dediſti mihi vt faciam: deinde dicendo, & nũc clarifica me tu pater apud temetipſum, quaſi poſterius eſſet clarificandus à patre, quẽ prius ipſe clarificauerat, quid oſtendit niſi ſuperius vbi ait, Ego te clarificaui ſuper terram, ita locutum ſe fuiſſe, tanquam feciſſet quod facturus eſſet: hic autem popoſciſſe vt pater feceret, per quod illud filius facturus eſſet, id eſt vt pater clarificaret filium, per quã filij clarificationẽ etiam filius clarificaturus eſſet patrem. Denique ſi de re quæ futura erat ponamus etiã futuri tẽporis verbũ, vbi pro tempore futuro poſuit ipſe præteritum, nulla ſententiæ remanebit obſcuritas, veluti ſi dixiſſet: Ego te clarificabo ſuper terram, opus conſummabo quod dediſti mihi vt faciam, & nunc clarifica me tu pater apud temetipſum. Nempe ita planũ eſt, ſicut illud vbi ait, Clarifica filiũ tuum, vt filius tuus clarificet te, & ipſa eſt omnino ſentẽtia, niſi quia & hic dictus eſt eiuſdẽ clarificationis modus, ibi autẽ tacitus, tanquã illud iſto exponeretur eis, quos poterat permouere, quomodo pater filiũ, & maxime quomodo patrẽ clarificet & filius. Dicendo enim clarificari à ſe patrem ſuper terram, ſe autem à patre apud eundẽ patrem, modũ profecto vtriuſq; clarificationis oſtẽdit. Ipſe quippe patrẽ clarificauit

ſuper terrã,eum gentibus prædicando:pater vero ipſum apud ſemetipſum ad ſuã dexterã collocando:ſed ideo poſtea de clarificando patre vbi ait,Ego te clarificaui,verbũ præteriti temporis ponere maluit,vt mõſtraret in prædeſtinatione iã factũ. & pro iã facto habendũ,quod certiſſime fuerat futurũ, id eſt, vt à patre apud patrẽ glorificatus patrẽ ſuper terram glorificaret & filius: ſed hanc prædeſtinationem in ſua clarificatione manifeſtius aperuit, qua eũ clarificauit pater, in eo quod adiunxit. *Claritate quam habui priuſquàm mundus eſſet apud te.* ordo verborum eſt,quam habui apud te priuſquam mundus eſſet. Ad hoc valet quod ait: & nunc clarifica me,hoc eſt, ſicut tunc ita & nunc:ſicut tunc prædeſtinatione, ita & nunc perfectione,fac in mundo quod apud te iam fuerat ante mundum.fac in ſuo tempore quod ante omnia tempora ſtatuiſti. Hoc quidem ſic intelligendum putarunt,tanquam natura humana,quæ ſuſcepta eſt à verbo, conuerteretur in verbum, & homo mutaretur in deũ,immo ſi diligẽtius quod opinati ſunt cogitemus, homo periret in deo: non enim quiſquam ex iſta mutatione hominis vel duplicari dei verbum dicturus eſt,vel augeri,vt aut duo ſint quod vnũ fuit,aut amplius ſit quod minus fuit.Porrò ſi natura humana in verbum mutata atq; conuerſa,verbum dei quantum erat & quod erat hoc erit, vbi eſt homo ſi non periit? Sed ad hanc opinionẽ,quam veritati prorſus non video conuenire,nihil nos vrget,ſi filio dicẽte: Et nũc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te:intelligamus prædeſtinationem claritatis humanæ,quæ in illo eſt,naturæ,ex mortali immortalis apud patrem futuræ,& hoc iam prædeſtinando factũ fuiſſe,antequam mundus eſſet,quod in mũdo etiam ſuo tempore fieret. Si enim de nobis dixit Apoſtolus: ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, cur abhorrere putatur à vero,ſi tunc pater caput noſtrum glorificauit, quando nos in ipſo vt membra eius eſſemus elegit? Sic enim nos electi quomodo ipſe clarificatus,quia priuſquam mundus eſſet,nec nos eramus,nec ipſe mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus: Sed ille,qui per ipſum inquantum verbum eius eſt,etiã quæ futura ſunt fecit, & vocat ea quæ non ſunt tanquam ſint, profecto ſecundum id quod mediator dei & hominum homo eſt ante mundi conſtitutionem, pro nobus deus pater glorificauit ipſum,ſi tunc elegit etiam nos in ipſo: quid enim dicit

Ephe. 1. *1.Timo.2.*

Apoſto

Apoſtolus? Scimus autem quoniam diligentibus deum omnia *Roma. 8.*
cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti: quos enim præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij eius, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit: niſi forte ipſum prædeſtinatum dicere formidabimus, quia de nobis tantum vt efficiamur conformes imaginis eius, hoc dixiſſe videtur Apoſtolus? Quaſi vero quiſque regulam fidei fideliter intuens filium dei negaturus eſt prædeſtinatum, qui eum negare hominem non poteſt. Recte quippe dicitur non prædeſtinatus ſecundum id quod eſt verbum dei, deus apud deum: vt quid enim prædeſtinaretur, cũ iam eſſet quod erat ſine initio, ſine termino ſempiternus? Illud enim prædeſtinatum erat quod nondum erat, vt ſic ſuo tempore fieret, quemadmodum ante omnia tempora prædeſtinatum erat vt fieret. Quiſquis igitur dei filium prædeſtinatum negat, hunc eũdem filium hominis negat. Sed propter contentioſos etiã hinc audiamus Apoſtolum in ſuarum exordio literarũ: nam & in prima Epiſtolarum eius quæ eſt ad Romanos, & ipſius Epiſtolæ principium eſt, vbi legitur: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus *Roma. 1.*
Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium dei, quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio, qui factꝰ eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum: ſecundum hanc ergo prædeſtinationem etiam clarificatus eſt antequam mundus eſſet, vt eſſet claritas eius ex reſurrectione mortuorum apud patrem, ad cuius dexteram ſedet. Cum ergo videret illius prædeſtinatæ ſuę clarificationis veniſſe iam tẽpus, vt & nunc fieret in redditione quod fuerat in prædeſtinatione iam factum, orauit dicens: & nũc clarifica tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te: tanquam diceret, claritatem quam habui apud te, id eſt, illam claritatẽ quam habui apud te in prædeſtinatione tua, iã tẽpus eſt vt apud te habeam etiã viuens in dextera tua: ſed quoniã nos diu tenuit huius diſcuſſio quæſtionis, alio quæ ſequuntur ſermone tractanda ſunt.

De eo quod dicit, Manifeſtaui nomen tuum hominibus: Vſque ad id, Et crediderunt quia tu me miſiſti:
Tractatus CVI.

DE his verbis domini,ſicut ipſe donauerit, ſermone iſto diſputaturi ſumus quæ ita ſe habent: *Manifeſtaui nomē tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo.* Quod ſi de his tātum dicit diſcipulis cum quibus cœnauit,& ad quos antequā orare inciperet tam multa locutus eſt,non pertinet hoc ad illam clarificationem, ſiue vt alij interpretati ſunt glorificationem, de qua ſuperius loquebatur, qua filius clarificat vel glorificat patrem:quāta eſt enim vel qualis gloria,duodecim vel vndecim potius innotuiſſe mortalibus?Si autem quod ait,manifeſtaui nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo:omnes hic intelligi voluit, etiam qui in eum fuerant credituri,ad eius magnam quę futura erat ex omnibus gētibus Ecclesiam pertinentibus, de qua in Pſalmo canitur, In Eccleſia magna confitebor tibi : eſt planè iſta clarificatio qua filius clarificat patrem;cum eius nomen notum facit omnibus gentibus, & tā multis generationibus hominū: & tale eſt hoc quod ait,manifeſtaui nomen tuū hominibus quos dediſti mihi de mundo:quale illud quod pauloante dixerat,Ego te clarificaui ſuper terram: pro tempore futuro & illic & hic præteritum ponens, ſicut qui ſciret prædeſtinatum eſſe vt id fieret, & ideo feciſſe dicens ſe, quod erat ſine vlla dubitatione facturus: ſed de illis qui iam erant diſcipuli eius,non de omnibus qui in illum fuerant crediturі eum dixiſſe quod dixit: manifeſtaui nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo,ea quæ ſequuntur credibilius eſſe demonſtrant:cū enim hoc dixiſſet,adiunxit: *Tui erant,& mihi eos dediſti,& ſermonē tuū ſeruauerunt:nunc cognouerunt,quia omnia quæ dediſti mihi abs te ſunt quia verba quæ dediſti mihi,dedi eis, & ipſi acceperunt & cognouerunt vere quia à te exiui,& crediderūt quia tu me miſiſti.* Quanquā & hæc omnia de futuris omnibus fidelibus dici potuerūt ſpecie perfecta,cū adhuc eſſent futura, ſed vt de his ſolis quos tūc habebat diſcipulis hæc loqui intelligatur,illud magis vrget quod paulopoſt ait:Cum eſſem cū eis,ego ſeruabam eos in nomine tuo,quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo ex his periit niſi filius perditionis,vt ſcriptura adimpleatur: Iudā ſignificās qui tradidit eū. Ex iſto quippe duodenario numero Apoſtolorū ſolus periit:deinde ſubiungit, nunc autē ad te venio, vnde manifeſtū eſt eū de corporali ſua dixiſſe præſentia: cum eſſem cum eis ego ſeruabam eos, veluti iam cum eis ea præſentia non eſſet. Eo modo enim ſignificare voluit aſcenſionem

Pſal.21.

ſionem ſuam mox futuram, de qua dixit: Nunc autem ad te venio, iturus vtiq; ad dexteram patris, vnde vẽturus eſt ad viuos & mortuos iudicandos præſentia itidem corporali, ſecundum fidei regulam ſanamq; doctrinã: nam præſentia ſpiritali cum eis erat vtiq; venturus poſt aſcenſionem ſuam, & cum tota Ecclesia ſua in hoc mundo vſque in conſummatione ſeculi. Nõ itaque recte intelliguntur de quibus dixerit, cum eſſem cum eis, ego ſeruabam illos: niſi hi quos in ſe credentes ſeruare iã cœperat præſentia corporali. & quos relicturus fuerat abſentia corporali, vt eos cũ patre ſeruaret præſentia ſpiritali: poſt vero adiungit & cæteros ſuos, vbi dicit: nõ pro his autẽ rogo tantum, ſed & pro his qui credituri ſunt per verbum eorũ in me. Vbi manifeſtius oſtendit, quòd non de omnibus ad eum pertinentibus ſuperius loqueretur, ab eo loco vbi ait: Manifeſtaui nomen tuũ hominibus quos dediſti mihi, ſed de his tãtum qui eum cum illa diceret audiebant. Ab ipſo itaque orationis eius exordio vbi ſubleuatis oculis in cœlũ dixit. Pater, venit hora, clarifica filium tuũ, vt filius tuus clarificet te: vſq; ad illud quod paulopoſt ait, Et nũc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te omnes ſuos volebat intelligi, quibus notum faciendo patrem clarificat eum. Cum enim dixiſſet, vt filius tuus clarificet te, mox quemadmodum id fieret, demonſtrauit dicens: Sicut dediſti ei poteſtatẽ omnis carnis, vt omne quod dediſti ei det eis vitam æternam: hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Nõ enim poteſt cognitione hominũ clarificari pater, niſi & ille cognoſcatur per quẽ glorificatur, id eſt, per quẽ populus innoteſcit. Hæc eſt glorificatio patris, quæ nõ circa ſolos illos apoſtolos facta eſt, ſed circa omnes homines fit, quibus in ſuis mẽbris caput eſt Chriſtus: neque enim de ſolis Apoſtolis poteſt intelligi: Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei det eis vitam æternam: ſed vtiq; de omnibus quibus in eum credentibus vita æterna datur. Iam nunc ergo videamus quid de illis à quibus tunc audiebatur, diſcipulis ſuis dicat: Manifeſtaui, inquit, nomen tuum hominibus quos dediſti mihi. Non ergo nouerant dei nomen cum eſſent Iudæi? Et vbi eſt quod legitur, Notus in Iudæa deus, in Iſrael magnum nomen eius? Ergo manifeſtaui nomen tuũ hominibus iſtis, quos dediſti mihi de mundo, qui me audiunt hoc dicentem

Supra tractat. 104.

1. Cor. 11.

Pſal. 75.

centem,non illud nomen tuũ quo vocaris deus,ſed illud quo vocaris pater meus,quod nomẽ manifeſtari ſine ipſius filij manifeſtatione non poſſet:nam quòd deus dicitur,vniuerſæ creaturæ & omnibus gentibus antequam in Chriſtum crederent, non omni modo eſſe potuit hoc nomen ignotũ. Hæc eſt enim vis veræ diuinitatis, vt creaturæ rationali iam ratione vtenti, non omnino ac penitus poſſit abſcondi.Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium deprauata eſt,vniuerſum genus humanum deum mundi huius fatetur authorem. In hoc ergo quòd fecit hunc mundum cœlo terráque conſpicuum, & ante quam imbuerentur in fide Chriſti, notus omnibus gentibus deus.In hoc autem quòd nõ eſt in iniuriis ſuis, & cum diis fal ſis colendus,notus in Iudæa deus:in hoc vero, quòd pater eſt huius Chriſti,per quem tollit peccata mundi, hoc nomẽ eius
Supra tra ſta.102 prius occultum omnibus,nunc manifeſtauit eis quos dedit ei pater ipſe de mundo:ſed quomodo manifeſtauit ſi nondum venit hora,de qua ſuperius dixerat, quòd veniret hora cum iam nõ in prouerbiis,inquit,loquar vobis,ſed palàm de patre meo annunciabo vobis? An vero annunciatio manifeſta putabitur in prouerbiis?Cur ergo dictum eſt,palàm annunciabo vobis, niſi quia in prouerbiis non eſt palàm?Quod autem nõ in prouerbiis occultatur, ſed verbis manifeſtatur, proculdubio palã dixit?Proinde ſic intelligendum eſt, pro tempore futuro præ-
Ioan.15. teritum poſitum,quemadmodum illud: Omnia quæ audiui à patre meo nota feci vobis:quod nondum fecerat, ſed loquebatur quaſi feciſſet,quod immobiliter eſſe præfixum ſciebat, vt faceret:quid eſt autem,*Quos dediſti mihi de mundo.* Dictum eſt enim de illis,quòd non eſſent de mundo,ſed hoc illis regeneratio præſtitit,non generatio:quid eſt etiã quod ſequitur, *Tui erant,& mihi eos dediſti?* An aliquando erant patris, quando non erant vnigeniti filij eius,& habuit aliquãdo pater aliquid ſine filio?Abſit.Veruntamen habuit aliquid aliquando deus filius,quod nondum habuit idẽ ipſe homo filius,quia nondum erat homo factus ex matre, quando tamen habebat vniuerſa cum patre. Quapropter quod dixit tui erant,non inde ſe ſeparauit deus filius,ſine quo nihil vnquam pater habuit,ſed ſolet ei tribuere omne quod poteſt, à quo eſt ipſe qui poteſt: à quo enim habet vt ſit,ab illo habet vt poſſit, & ſimul vtrunq; ſemper habuit,quia nunquam fuit, & non potuit: quocirca quicquid potuit pater,ſemper cum illo filius potuit, quoniam ille

qui nun

quinunquam fuit & non potuit, nunquam ſine patre fuit, nun quam ſine illo pater fuit, ac per hoc ſicut pater æternus omnipotens, ita filius coæternus omnipotens, [& ſi omnipotens vti que omnitenens,] id enim potius verbum è verbo interpretamur, ſi proprie volumus dicere, quod à Græcis dicitur *παντοκράτωρ*, quod noſtri non ſic interpretantur, vt omnipotens dicerent, cum ſit *παντοκράτωρ* omnitenens, niſi tantundem valere ſentirent. Quid ergo vnquam habere potuit æternus omnitenens, quod non ſimul habuerit coęternus omnitenés? quod itaque ait, Et mihi eos dediſti: hominem ſe accepiſſe hanc poteſtatem vt eos haberet oſtendit: quoniam qui ſemper omnipotens fuit. non ſemper homo fuit. Quamobrẽ cum patri potius tribuiſſe videatur, vt ab eo illos acceperit, quoniam ex ipſo eſt quicquid eſt de quo eſt, etiam ipſe ſibi eos dedit, hoc eſt, cum patre deus Chriſtus homini Chriſto, quod cum patre non eſt, homines dedit: denique qui hoc loco dicit, Tui erant, & mihi eos dediſti: iam ſuperius eiſdem diſcipulis dixerat, Ego vos de mundo elegi: conteratur hic cogitatio carnalis atque diſpereat de mundo ſibi à patre dicit filios datos homines, quibus alio loco dicit, ego vos elegi de mundo. Quos deus filius de mundo elegit cum patre, idem ipſe homo filius de mundo eos accepit à patre: non enim pater illos filio dediſſet, niſi elegiſſet: ac per hoc filius ſicut non inde ſeparauit patrem, quando dixit, ego vos de mundo elegi, quoniam ſimul eos elegit & pater: ſic non inde ſeparauit & ſe, quando dixit, tui erant, quia & ipſius filij pariter erant: nunc autem homo idem ipſe filius accepit eos qui nõ erant ipſius, quia & formã ſerui accepit deus, idem quæ non erat ipſius: ſequitur ac dicit, *Et ſermonem tuum ſeruauerunt, nunc cognouerunt quia omnia quæ mihi abs te ſunt*. Id eſt, cognouerũt quia abs te ſum: ſimul enim pater dedit omnia cum genuit qui haberet omnia. *Quia verba*, inquit, *quæ dediſti mihi dedi eis: & ipſi acceperunt*. Id eſt, intellexerunt atq; tenuerunt: tunc enim verbũ accipitur, quãdo mẽte percipitur, *Et cognouerũt*, inquit, *vere quia à te exiui, & crediderũt quia tu me miſiſti:* Et hic ſubaudiendum eſt, vere: quod tũc dixit, cognouerũt vere, exponere voluit adiũgendo, & crediderunt: hoc itaq; crediderũt vere, quod cognouerũt vere, id eſt enim à te exiui, quod eſt tu me miſiſti. Cum ergo dixiſſet, cognouerunt vere, ne quiſquam putaret iſtam cognitionem tãquam per ſpeciem factam non per fidem, exponendo addidit, & crediderunt, vt

Sup. trac. 87.
Ioan. 15.

R 4 ſubaudia

ſubaudiamus vere,& intelligamus hoc dictum eſſe, cognouerunt vere,quod eſt crediderunt vere,non eo modo quem ſignificauit paulo ante,cum dixit,modo creditis. Venit hora & iam venit,vt diſpergamini vnuſquiſque in propria,& me ſolum relinquatis. Sed crediderunt vere,id eſt,quomodo credendũ eſt, incõcuſſe,firme,ſtabiliter,fortiter nõ iam in propriaredituri, & Chriſtum relicturi. Adhuc ergo diſcipuli non erant tales quales eos dicit verbis præteriti temporis,quaſi iam nõ eſſent, prænũcians quales futuri eſſent,accepto ſcilicet ſpiritu ſancto, qui eos,ſicut promiſſum eſt,doceret omnia, quem priuſquam acciperent quomodo ſeruauerunt eius ſermonem, quod de illis quaſi fecerint dixit quãdo primus eorum ter eum negauit, cum ex ore eius audiſſet quid futurum eſſet homini, qui eum coram hominibus negauiſſet? Dedit ergo eis verba ſicut dixit, quæ dedit ei pater: ſed quando illa non foris in auribus,ſed intus in cordibus ſpiritaliter acceperunt, tunc vere acceperunt, quia tunc vere cognouerũt, vere autem cognouerunt,quia vere crediderunt: ipſi autem filio quomodo pater ea verba dederit,quibus verbis homo poterit explicare? Facilior ſanè quæſtio videtur,ſi ſecundum id quod filius eſt hominis, accepiſſe à patre illa verba credatur,quanquam natus ex virgine quando & quomodo ea didicerit,quis enarrabit, quando etiã ipſam quæ de virgine facta eſt, generationem eius quis enarrabit? Si vero ſecundum id quod eſt de patre genitus patrique coæternus accepiſſe à patre iſta verba cogitatur,nihil ibi temporis cogitetur,quaſi prius fuerit qui ea non habuerit,atque vt haberet: quæ non habebat acceperit,quoniam quicquid deus pater deo filio dedit gignendo dedit,ita enim dedit filio pater, ſine quibus filius eſſe non poſſet,ſicut ei dedit vt eſſet: nam quomodo aliter verbo verba daret aliqua, in quo ineffabiliter dixit omnia? Sed iam quæ ſequuntur,alio ſunt expectãda ſermone.

Supra tracta. 113.

Matt. 26.

Actor. 8.

De eo quod dicit, Ego pro eis rogo,non pro mundo rogo: Vſque ad id, Et hæc loquor in mundo vt habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis. *Tractatus CVII.*

CVm de his quos iam diſcipulos habebat dominus loqueretur ad patrem,inter alia etiam dixit hoc, *Ego pro eis rogo,non pro mundo,ſed pro his quos dediſti mihi.* Mundum vult modo intelligi,qui viuunt ſecundum concupiſcentiam mundi,&non ſunt in ea ſorte gratiæ vt ab illo eligantur ex mũdo: non

non itaque pro mundo, ſed pro his quos ei pater dedit, rogare ſe dicit. Per hoc enim quòd eos illi pater iam dedidit, factum eſt vt non pertineant ad eum mũdum pro quo non rogat: deinde ſubiungit, *Quia tui ſunt*. Neque enim quia pater eos filio dedit, amiſit ipſe quos dedit, cum adhuc filius ſequatur, & dicat, *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt*. Vbi ſatis apparet quomodo vnigeniti filij ſint omnia quæ ſunt patris, per hoc vtique quod etiam ipſe deus eſt, & de patre patri eſt natus æqualis, non quomodo dictum eſt vni ex duobus filiis, maiori ſcilicet, Tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Illud *Luca 15.* enim dictũ eſt de his omnibus creaturis, quæ infra creaturam rationalem ſunt, quæ vtique ſubduntur Eccleſiæ, in qua vniuerſa Eccleſia & illi duo intelliguntur filij maior & minor, cũ *Luca 20.* omnibus angelis ſanctis, quibus erimus ęquales in regno Chriſti & dei: hoc autem ita dictum eſt, Et mea omnia tua ſunt, & tua mea: vt hic ſit etiam ipſa creatura rationalis, quæ non niſi deo ſubditur, vt ei quæ infra illam ſunt cũcta ſubdantur. Hæc ergo cum ſit dei patris, non ſimul eſſet & filij, niſi patri eſſet æqualis: de ipſa quippe aiebat, cum diceret, Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi quia tui ſunt, & mea omnia tua ſunt, & tua mea: nec fas eſt vt ſancti de quibus hæc locutus eſt cuiuſquam ſint, niſi eius à quo creati & ſanctificati ſunt: ac per hoc & omuia quæ ipſorum ſunt, neceſſe eſt vt eius ſint cuius & ipſi ſunt: ergo cum & patris & filij ſint, æquales eos eſſe demõſtrat, quorum æqualiter ſunt: illud autem quod ait, cum de ſpiritu ſancto loqueretur, Omnia quæ habet pater, mea *Supra Tractatu. 100.* ſunt: propterea dixi, quia de meo accipiet & annunciabit vobis: de his dixit quæ ad ipſam patris pertinent diuinitatem, in quibus illi eſt æqualis, omnia quæ habet habendo: neq; enim ſpiritus ſanctus de creatura quæ patri eſt ſubdita & filio, fuerat accepturus quod ait, de meo accipiet, ſed vtique de patre, de quo procedit ſpiritus, de quo eſt natus & filius: *Et clarificatus ſum*, inquit, *in eis*. Nunc ſuam clarificationem tanquam facta ſit, dicit, cum adhuc eſſet futura, ſuperius autem à patre poſcebat vt fieret. Sed vtrum ipſa ſit clarificatio: de qua dixerat, & nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate *Supra tractatu. 105* quam habui priuſquam mundus eſſet apud te, vtique requirendum eſt: ſi enim apud te, quomodo in eis? An cum hoc ipſum innoteſcit eis, ac per ipſos omnibus qui credunt eis teſtibus ſuis? Poſſumus plane intelligere ſic dixiſſe dominum de

apoſtolis quòd clarificatus ſit in eis: dicendo enim eſſe iam factum, oſtendit iam fuiſſe prædeſtinatum, & certum haberi voluit quod eſſet futurum: *Et iam*, inquit, *non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt*. Si horam prorſus illã qua loquebatur attendas, vtrique adhuc in mundo erãt, & ipſe ſcilicet, & illi de quibus hæc dicebat: non enim ſecundum profectum † cordis & vitæ id accipere poſſumus vel debemus, vt illi propterea adhuc eſſe dicantur in hoc mundo quòd mundana adhuc ſapiant, ille autem iam non eſſe in mundo ſapiendo diuina. Poſitum eſt hic enim verbum vnum, quod nos ita intelligere omnino non ſinat, quia non ait, & non ſum in mundo: ſed, iam non ſum in mundo: per hoc oſtendens fuiſſe ſe in mundo, iam non eſſe. Nunquid ergo fas eſt vt eum credamus aliquando mundana ſapuiſſe, & ab hoc errore liberatum iam illa non ſapere? Quis tam impio ſenſu ſe induerit? Reſtat igitur vt ſecũdum id quod ipſe etiam in mundo prius erat, in mundo ſe dixerit iam non eſſe: profecto præſentia corporali, mundo ſcilicet abſentiam ſuam iam cito futuram, illorum autem tardius, per hoc oſtendens, quod ſe iam non hic eſſe, illos autem hic eſſe dixit, cum & ipſe hic & illi adhuc eſſent. Sic enim locutus eſt homo congruens hominibus, vt mos loquendi ſeſe habet, & humanus vſus. An non quotidie dicimus, iam non eſt hic, de aliquo quantocyus abituro? Et maximè hoc de morituris ſolet dici, quanquam & ipſe dominus tãquam præuidens, quid lecturos mouere poſſet: adiecit, *Et ego ad te venio*: ſic exponens quodam modo cur dixerit, iam nõ ſum in mundo: cómendat ergo eos patri, quos corporali abſentia relicturus eſt, dicens, *Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi*. Népe ſicut homo deum rogat pro diſcipulis ſuis quos accepit à deo: ſed attende quod ſequitur, *Vt ſint*, inquit, *vnum ſicut & nos*. non ait, vt nobiſcũ ſint vnũ, aut ſimus vnũ ipſi & nos, ſicut vnũ ſumus nos: ſed ait, vt ſint vnũ ſicut & nos: ipſi vtiq; in natura ſua ſint vnũ, ſicut & nos in noſtra vnum ſumus: quod proculdubio verum non diceret, niſi ſecundum hoc diceret, quod eiuſdem naturæ deus eſt cuius & pater: ſecũdum quod alibi dixit, ego & pater vnum ſumus, non ſecundum id quod etiam homo eſt: nam ſecundum hoc, pater maior me eſt, dixit. Sed quoniã vna eadémque perſona eſt deus & homo, intelligimus hominem in eo quod rogat: intelligimus autem deum in eo quòd vnum ſunt, & ipſe & ille quem rogat: ſed eſt adhuc in conſequentibus locis de

[Margin notes: † aliàs, prouectũ. — Infra tra ſta.110. — Ioan. 14. — Ioan.10.]

cis de hac re diligentius diſputandum: hic autem ſequitur, *Cum eſſem cum eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo.* Me, inquit, veniente ad te, ſerua eos in nomine tuo, in quo eos quando cũ eis eram, & ipſe ſeruabam. In nomine patris ſeruabat diſcipulos ſuos filius homo, cũ eis humana præſentia conſtitutus, ſed etiã pater in nomine filij ſeruabat, quos in nomine filij petẽtes exaudiebat: his quippe idem filius dixerat, Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Neque hoc tam carnaliter debemus accipere, velut viciſſim nos ſeruẽt pater & filius, amborũ in nobis cuſtodiendis alternante cuſtodia, quaſi ſuccedat alius quando diſceſſerit alius: ſimul enim nos cuſtodiunt pater & filius & ſpiritus ſanctus, qui eſt vnus verus & beatus deus. Sed ſcriptura nos non leuat niſi deſcendat ad nos, ſicut verbũ caro factum deſcendit vt leuaret, non cecidit vt iaceret. Si deſcendẽtẽ cognouimus, cum leuante ſurgamus, & intelligamus cũ ita loquitur, perſonas eum diſtinguere, non ſeparare naturas. Quando ergo ſeruabat diſcipulos ſuos filius præſentia corporali, non expectabat pater ad cuſtodiendum ſuccedere filio diſcedente, ſed eos ambo ſeruabant potentia ſpiritali: & quando ab eis abſtulit filius præſentiam corporalem: tenuit cum patre cuſtodiam ſpiritalem, quia & cuſtodiendos quando filius homo accepit, cuſtodiæ paternæ nõ eos abſtulit, & cũ pater filio cuſtodiẽdos dedit, nõ dedit ſine ipſo cui dedit: ſed dedit homini filio, nõ ſine deo eodem ipſo vtrique filio: ſequitur ergo filius, & dicit, *Quos dediſti mihi cuſtodiui, & nemo ex his periit niſi filius perditionis, vt ſcriptura impleatur.* Filius perditionis dictus eſt traditor Chriſti perditioni prædeſtinatus ſecundum ſcripturam quæ de illo in Pſalmo centeſimooctauo maxime prophetatur, *Nũc autem,* inquit, *ad te venio, & hæc loquor in mũdo, vt habeãt gaudiũ meũ impletũ in ſemetipſis.* Ecce in mundo ſe loqui dicit, qui paulo ante dixerat, iam non ſum in mundo, quod cur dixerit ibi expoſuimus, imo ipſum id expoſuiſſe docuimus: ergo & quia nõdũ abierat, hic adhuc erat: & quia mox fuerat abiturus, hic quodammodo iam non erat. Quod ſic autem hoc gaudiũ de quo ait, vt habeant gaudium meum impletũ in ſemetipſis, iam ſuperius expreſſum eſt, vbi ait, vt ſint vnum ſicut & nos: hoc gaudium ſuum, id eſt, à ſe in eos collatum, in eis dicit implendum, propter quod locutũ ſe dixit in mundo. Hæc eſt pax illa, & beatitudo in futuro ſeculo propter quam conſequendam

Sup. trac. 106.

Ioan. 15.

quédam tẽperanter & iuſtè & piè viuẽdum eſt in hoc ſeculo.

De eo quod dicit, Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit: Vſque ad id, Vt ſint & ipſi ſanctificati in Veritate. *Tractatus* CVIII.

LOquens adhuc dominus ad patrem, & orans pro diſcipulis ſuis, dicit, *Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit.* Nondum id experti fuerant paſſionibus ſuis quæ illos poſtea ſunt ſecutæ: ſed more ſuo dicit iſta, verbis præteriti temporis futura prænuncians: deinde cauſam ſubiiciens, cur eos oderit mũdus, *Quia non ſunt*, inquit, *de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.* Hoc eis regeneratione collatum eſt, nam generatione de mundo erant: propter quod iam eis dixerat, Ego vos de mundo elegi. Donatum eſt ergo eis, vt ſicut ipſe, nec ipſi eſſent de mundo, eos ipſo liberante de mundo. Ipſe autem de mundo nunquam fuit, quia etiam ſecundum formam ſerui de ſpiritu ſancto ipſe natus eſt, de quo illi renati: nã ſi propterea illi iam non de mundo, quia renati ſunt de ſpiritu ſancto: propterea ille nunquam de mundo, quia natus eſt de ſpiritu ſancto: *Non rogo*, inquit, *Vt tollas eos de mundo, ſed Vt ſerues eos à malo.* Adhuc enim neceſſarium habebãt quanuis iam non eſſent de mundo, eſſe tamen in mundo: repetit eandem ſententiam, *De mundo*, inquit, *non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo, ſanctifica eos in Veritate.* Sic enim ſeruantur ex malo, quod ſuperius orauit vt fieret. Quæri autem poteſt quomodo de mundo iam non erant, ſi ſanctificati in veritate nõdum erãt? aut ſi iam erãt, cur poſcat vt ſint? An quia & in veritate ſanctificati, in eadẽ proficiunt ſanctitate, ſiúntque ſanctiores? Neque hoc ſine adiutorio gratiæ dei, ſed illo eorum ſanctificante profectum, qui ſanctificauit inceptum: vnde & Apoſtolus dicit, Qui in vobis opus bonum cœpit, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. Sanctificantur itaque in veritate hæredes teſtamenti noui, cuius veritati vmbræ fuerunt ſanctificationes veteris teſtamenti, & cum ſanctificantur in veritate, vtique ſanctificantur in Chriſto, qui veraciter dixit, Ego ſum via, veritas, & vita: item quando ait, Veritas liberabit vos paulopoſt exponens quid dixerit Si vos, inquit, filius liberauerit, tunc vere liberi eritis: vt oſtenderet hoc ſe prius dixiſſe veritatem quod poſtmodum filium: quid ergo aliud ex hoc loco dixit, Sanctifica eos in veritate, niſi ſanctifica eos in me? Denique ſequitur, & hoc apertius inſinuare non deſinit, *Sermo*, inquit, *tuus*

Ioan. 15. *Philip. 1.* *Ioan. 14.* *Ioan. 8.*

tuum veritas eſt. Quid aliud dixit, quàm ego veritas ſum? Græcum quippe Euangelium λόγος habet, quod etiam ibi legitur, vbi dictum eſt, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Et vtiq; verbum ipſum nouimus vnigenitum dei filium, quod caro factum eſt, & habitauit in nobis: vnde & hic poni potuit, & in quibuſdam codicibus poſitum eſt. Verbum tuum veritas eſt: ſicut in quibuſdam codicibus etiam ibi ſcriptum eſt, In principio erat ſermo: in Græco autem ſine varietate & ibi & hic λόγος eſt. Sanctificat itaque pater in veritate, id eſt, verbo ſuo, in vnigenito ſuo ſuos hæredes eiuſq; coheredes: ſed nunc adhuc de Apoſtolis loquitur, nam ſecutus adiungit, *Sicut me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundũ.* Quos miſit Apoſtolos ſuos? Nam & ipſum nomen Apoſtolorum, quoniam Græcum eſt, nihil niſi miſſos ſignificat in Latino. Miſit ergo deus filium ſuũ non in carne peccati, ſed in ſimilitudiné carnis peccati: & miſit filius eius eos quos natos in carne peccati, ſanctificauit à lege † peccati. ſed quoniam per hoc quòd mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus factus eſt caput Eccleſiæ, illi membra ſunt eius: ideo ait quod ſequitur, *Et pro eis ergo ſanctifico meipſum.* Quid eſt enim, & pro eis ego ſanctifico meipſum, niſi eos in meipſo ſanctifico, cum & ipſi ſint ego? Quoniam de quibus hoc ait, vt dixi, membra ſunt eius, & vnus eſt Chriſtus caput & corpus: docente Apoſtolo atque dicente de ſemine Abrahæ, Si auté vos Chriſti, ergo ſemẽ Abrahæ eſtis. Cum dixiſſet ſuperius, non dicit in ſeminibus tanquam in multis, ſed tãquam in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Si ergo ſemen Abrahæ, hoc eſt Chriſtus, quid aliud dictum eſt quibus dictũ eſt, ergo ſemen Abrahæ eſtis: niſi, ergo Chriſti eſtis? Inde eſt quod alio loco idem ipſe Apoſtolus ait, Nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimplebo ea quæ deſunt preſſurarum Chriſti in carne mea: nõ dixit, preſſurarum mearum, ſed Chriſti, quia membrũ erat Chriſti, & in perſecutionibus ſuis quales Chriſtum in ſuo toto corpore pati oportebat, etiam ipſe preſſuras eius pro ſua portione adimplebat: quod vt etiã hoc loco certũ ſit, attende ſequentia: cum enim dixiſſet, & pro eis ego ſanctifico meipſum, vt intelligeremus hoc eum dixiſſe, quòd eos ſanctificaret in ſe: ipſe mox addidit, *Vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.* Quod quid eſt aliud, quã in me ſecundũ id quod veritas eſt verbũ illud in principio deus, in quo & ipſe filius hominis

Ioan.1.
Rom.8.
† al. labe.
1.Timo.2.
Gala.3.
Colo.1.

minis ſanctificatus eſt ab initio creationis ſuæ, quādo verbum factum eſt caro, quia vna perſona facta eſt verbū & homo: tunc ergo ſanctificauit ſe in ſe, hoc eſt, ſe hominem in ſe verbo: ſed quia vnus eſt Chriſtus verbum & homo ſanctificās hominem in verbo. propter ſua vero membra pro eis, inquit ego, id eſt, quòd proſit etiā ipſis quia & ipſi ſunt ego. ſicut mihi profuit in me, quia homo ſum ſine ipſi, & ego ſāctifico meipſum, hoc eſt, ipſos in me tanquā meipſum ſanctifico ego, quoniā in me etiā ipſi ſunt ego, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Quid eſt & ipſi quemadmodū ego in veritate, quod ipſe ſum ego? Deinde iam non ſolum de Apoſtolis, ſed etiam de ſuis cæteris membris incipit dicere quod donante ipſo alio ſermone tractandum eſt.

De eo quod dicit, Non pro his autem, rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me:

Tractatus CIX.

DOminus Ieſus iam ſua propinquante paſſione cū oraſſet pro diſcipulis ſuis, quos & Apoſtolos nominauit, cum quibus cœnauerat vltimā cœnā, de qua traditor eius per buccellā manifeſtatus exierat, & cū quibus poſt eius egreſſum antequā pro eis oraret, multa iam fuerat locutus, adiūxit & cæteros qui in eum fuerāt credituri, & ait ad patrem, *Non pro his autem rogo tantum.* Id eſt, pro diſcipulis qui cum illo tunc erant, *Sed pro eis*, inquit, *qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* Vbi omnes ſuos intelligi voluit, non ſolum qui tunc erant in carne, ſed etiā qui futuri erāt. Quotquot enim poſtea crediderūt in eum, per verbum Apoſtolorum ſine dubio crediderunt, & donec veniat credituri ſunt: ipſis enim dixerat, Et vos teſtimoniū perhibebitis, quia ab initio mecū eſtis: & per eos Euangelium manifeſtatū † eſt & antequam ſcriberetur: & vtique quiſquis in Chriſtum credit, Euāgelio credit. Non itaque hi tantum intelligendi ſunt, quos ait in ſe credituros per verbum eorū, qui ipſos cum in carne viuerent Apoſtolos audierunt, ſed poſt obitum eorū & nos longe pòſt nati, per verbum eorū credidimus in Chriſtum, quoniā ipſi qui cum illo tunc fuerūt, quod ab illo audierūt, cæteris prædicauerūt, atq; ita per verbū eorum vt etiā nos crederemus, ad nos vſq; peruenit, vbicunq; eſt eius in Eccleſia, & peruēturū eſt ad poſteros, quicunq; vbicunque poſtea in eū credituri ſunt. Poteſt itaque videri Ieſus in hac oratione non oraſſe pro quibuſdā ſuis, niſi

Ioan. 15.

† aliàs, miniſtratū.

dili

diligenter ſcrutemur in eadẽ oratione verba eius. Si enim pro eis prius orauit, ſicut iam oſtendimus, qui cum illo tũc erant, poſtea vero etiam pro eis qui per verbum eorum in illum fue rant credituri, poteſt dici non oraſſe pro illis qui neque tunc erant cum illo, quando iſta dicebat, neque per verbum eorum poſtea, ſed in eũ ſiue per ipſos, ſiue quomodolibet, tamen antè crediderant. Nunquid enim cum illo tũc erat Nathanaël? Nũquid Ioſeph ille ab Arimathia, qui corpus eius à Pilato petiit, quem iam diſcipulum eius fuiſſe iſte ipſe Ioannes euangeliſta teſtatur? Nũquid Maria mater eius & aliæ fœminæ, quas eius diſcipulas in Euãgelio iam tunc fuiſſe didicimus? Nunquid cũ illo tunc erant, de quibus ſæpe dicit idem Ioannes euangeliſta, multi crediderũt in eum? Nã vnde erat multitudo illa eorũ qui cum ramis partim præcedebant, partim ſequebantur inſidentem iumento, dicentes, Benedictus qui venit in nomine domini: & cũ eis pueri de quibus ipſe ait fuiſſe prædictum, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Vnde quingenti fratres quibus ſimul poſt reſurrectionem non apparuiſſet, niſi in eum antè credidiſſent? Vnde illi cẽtum & nouem, qui cum iſtis vndecim centũ & viginti erant, quando ſimul cógregati poſt eius aſcenſum expectauerunt & acceperunt promiſſum ſpiritum ſanctum? Vnde erant iſti omnes, niſi ex illis, de quibus dictum eſt, multi crediderunt in eum? Nõ ergo pro eis tunc ſaluator orauit, quando pro eis orauit qui cum illo tunc erant, & pro aliis qui per verbum eorum in eum non iam crediderãt, ſed fuerant credituri. Iſti autẽ nec cum illo tunc erãt, & in eum iam antè crediderãt. Omitto dicere de Symeone ſene, qui in infantulum credidit, de Anna propheiiſſa, de Zacharia & Elizabeth, qui eum prophetauerunt antequã de virgine naſceretur, de filio eorum Ioanne præcurſore eius amico ſponſi, qui eum & ſpiritu ſancto agnouit, & abſentem prædicauit, & aliis agnoſcendum cum præſens eſſet oſtendit. Hos omitto, quoniam reſponderi poteſt orãdum pro talibus mortuis non fuiſſe, qui cum magnis ſuis meritis hinc abierant, & recepti quieſcebant: hoc enim de antiquis iuſtis ſimiliter reſpondetur: Quis enim eorum à damnatione totius maſſæ perditionis, quæ per vnum hominem facta eſt, ſaluus eſſe potuiſſet: niſi in vnum mediatorem dei & hominum in carne venturum reuelante ſpiritu ſancto credidiſſet? Sed nunquid ei pro Apoſtolis orandum fuit, & pro tam multis qui in hac vita adhuc erant

Ioan. 16. *Ioan. 11.* *Matt. 21.* *Pſalm. 8.* *Acto. 1.* *Luca. 2.* *Luca. 1.* *1. Tim. 2.*

erant,nec cum illo tunc erant,& iam antè crediderant, orandum non fuit? Quis hoc dixerit? Intelligendũ eſt igitur, quòd nondum in eum ſic crediderãt, quomodo in ſe ipſe credi volebat, quando quidem ipſe Petrus, cui cõfitenti & dicenti, Tu es Chriſtus filius dei viui tam magnum teſtimoniũ perhibuerat: magis eum mori nolebat, quàm mortuum reſurrecturum eſſe credebat, vnde mox ab eo appellatus eſt ſatanas. Fideliores itaq; iam reperiuntur qui defuncti iam fuerant,& reſurrecturum Chriſtũ reuelante ſpiritu non vtiq; dubitabãt, quàm illi qui cum crediſſent ipſum redempturum Iſraël, viſa eius morte ſpem totam quam de illo habuerant perdiderũt. Nihil itaque melius credimus, quàm poſt eius reſurrectionẽ impertito ſpiritu ſancto edoctis & confirmatis Apoſtolis, eiſque in Eccleſia primitus doctoribus conſtitutis, per eorũ verbum ſic alios crediſſe, quemadmodum in Chriſtum credi oportebat, id eſt, vt fidẽ reſurrectionis eius tenerent ac per hoc & illos omnes, qui iam in eum crediſſe videbãtur, ad eorum numerum pertinuiſſe, pro quibus orauit, dicẽs, Non pro his autem rogo tantum, ſed pro eis qui credituri ſunt per verbũ eorum in me. Sed reſtat nobis ad iſtã quæſtionẽ adhuc ſoluẽdam beatus Apoſtolus Paulus, & latro ille crudelis in ſcelere, fidelis in cruce, Paulus quippe Apoſtolus non ab hominibus neque per hominẽ, ſed per Ieſum Chriſtũ ſe dicit factũ Apoſtolum, & de ipſo ſuo Euãgelio loquens ait, Neq; enim ab homine accepi illud, neque didici: ſed per reuelationẽ Ieſu Chriſti: quomodo igitur erat in eis de quibus dictum eſt, credituri ſunt per verbũ eorũ in me? Latro vero ille tunc credidit, quãdo in ipſis doctoribus fides quæ fuerat qualiſcunque defecit: nec ipſe itaque per eorum verbũ credidit in Chriſtum Ieſum, ſed tamẽ ſic credidit, vt quem viderat crucifixũ, confiteretur non ſolum reſurrecturũ, verumetiam regnaturũ, dicendo, Memento mei, cum veneris in regnum tuum. Proinde relinquitur, vt ſi dominus Ieſus hac oratione pro ſuis omnibus quicunq; in hac vita, quæ tentatio eſt ſuper terram, vel tunc erãt, vel futuri erant, oraſſe credẽdus eſt: ſic intelligamus quod dictum eſt, per verbum eorum, vt ipſum verbum eorum, verbum fidei quod prædicauerunt in mundo hoc ſignificatum eſſe credamus. Dictum autem eſſe verbum eorum, quoniam ab ipſis eſt primitus ac præcipue prædicatũ: iam enim ab ipſis prædicabatur in terra, quando per reuelationem Ieſu Chri-

Matt. 16. *Luca 23.* *Galat. 1.*

ſti

ſti ipſum verbum eorum Paulus accepit: vnde & cõtulit cum eis Euangelium, ne forte inuacuum cucurriſſet aut curreret, & dexteras ei dederunt, quia & in illo quamuis nõ per eos illi datum, tamen verbum ſuum quod iam prædicabant, & in quo fundati fuerant inuenerũt. De quo verbo reſurrectionis Chriſti idem dicit Apoſtolus. Siue ego ſiue illi, ſic prædicamus, & ſic credidiſtis: & iterum, Hoc eſt, inquit, verbũ fidei quod prędicamus, quia ſi confeſſus fueris in ore tuo, quia dominus eſt Ieſus, & credideris in corde tuo quia deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: & in actibus Apoſtolorum hoc legitur, quòd in Chriſto deus definierit fidem omnibus, ſuſcitans eũ à mortuis. Hoc verbũ fidei qnia principaliter ac primitus per Apoſtolos qui ei cohæſerant prædicatum eſt, ideo verbũ eorũ dictum eſt: neque enim propterea non eſt verbum Dei, quia dictum eſt verbum eorum, cum dicat idem Apoſtolus Theſſalonicenſes excepiſſe à ſe, non vt verbum hominum, ſed ſicut eſt, inquit, vere verbum Dei: ideo ergo dei, quia deus id donauit: eorum vero verbum dictum eſt, quia hoc prędicandum illis deus primitus ac præcipue commendauit, ac per hoc etiam ille latro in ſua fide verbum eorum habebat: quod eorum propterea dictum erat quoniam prædicandum ad eorum officiũ primitus ac præcipue pertinebat. Denique cum murmur factũ eſſet de miniſterio menſarum à viduis Græcorum antequam Paulus credidiſſet in Chriſtum, reſponderunt Apoſtoli qui domino antè cohæſerant, Non eſt bonum nos relinquere verbũ Dei, & miniſtrare menſis. Tunc ordinandos diaconos prouiderunt, ne ipſi à prædicandi verbi auocarentur officio. vnde merito dictum eſt verbũ eorum quod eſt verbum fidei, per quod omnes in Chriſtum vndecunque id audierint crediderunt, vel audituri & credituri ſunt: ergo illa oratione pro omnibus quos redemit, ſiue tunc in carne viuentes, ſiue poſtea futuros redemptor noſter orauit, cum rogans pro Apoſtolis qui cum illo tunc erant, adiunxit etiam illos qui per eorum verbum in eum fuerant credituri. Quid autem adiunctis illis deinde dicat, alia eſt diſputatione tractandum.

Galat. 2. *1. Cor. 15.* *Rom. 10.* *Acto. 13.* *Acto. 6.*

De eo quod dicit, Vt omnes vnum ſint ſicut & tu pater in me, & ego in te: vſque ad id, & dilexiſti eos ſicut & me dilexiſti:

Tractatus CX.

CVm Dominus Ieſus oraſſet pro diſcipulis ſuis, quos tunc ſecum habebat, atque adiunxiſſet ſuos alios, dicens, Non pro

pro his autem rogo tantũ, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbũ eorũ in me, velut quęreremus, quid vel quare pro illis rogaret, continuo ſubiunxit, dicens, *Vt omnes vnum ſint, ſicut & tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint.* Et ſuperius cum adhuc pro ſolis diſcipulis, quos ſecum habebat, oraret, Pater ſancte, inquit, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos: hoc ergo nunc etiam & pro nobis rogauit quod tunc pro illis, vt omnes, hoc eſt, & nos & illi vnum ſimus. Vbi diligenter aduertendum eſt, non dixiſſe dominum vt omnes vnum ſimus: ſed, vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me & ego in te, ſubintelligitur, vnum ſumus: quod apertius dicitur poſtea, & id prius dixerat de diſcipulis qui cum illo erãt, vt ſint vnum ſicut & nos. Quamobrẽ ita eſt pater in filio & filius in patre, vt vnum ſint, quia vnius ſubſtantiæ ſunt. Nos vero eſſe quidem in eis poſſumus, vnum tamen cum eis eſſe non poſſumus, quia vnius ſubſtantiæ nos & ipſi non ſumus, inquantum filius cum patre Deus eſt: nam inquantum homo eſt, eiuſdem ſubſtantiæ eſt, cuius & nos ſumus: ſed nunc illud potius voluit commendare, quod alio loco ait, Ego & pater vnum ſumus: vbi eandem patris & ſuam ſignificauit eſſe naturam: ac per hoc & cum in nobis ſunt pater & filius, vel etiam ſpiritus ſanctus, non debemus eos putare naturæ vnius eſſe nobiſcum. Sic itaque ſunt in nobis, vel nos in illis, vt illi vnum ſint in natura ſua, nos vnum in noſtra: ſunt quippe ipſi in nobis, tanquam Deus in templo ſuo: ſumus autem nos in illo, tanquam creatura in creatore ſuo. Deinde cũ dixiſſet, vt & ipſi in nobis vnum ſint, adiunxit, *Vt mundus credat quia tu me miſiſti.* Quid eſt hoc? Nunquid nã tunc crediturus eſt mundus, quando in patre & filio vnum omnes erimus? Nonne iſta eſt pax illa perpetua, & potius fidei merces quàm fides? Vnum enim erimus, non vt credamus, ſed quia credidimus. Sed & ſi in hac vita propter ipſam communem fidem, omnes qui vnum credimus vnum ſumus: iuxta illud Apoſtoli, Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu, etiam ſic non vt credamus, ſed quia credidimus vnum ſumus: quid eſt ergo, omnes vnum ſint, vt mundus credat? Ipſi quippe omnes mundus eſt credens. Neque enim alij ſunt qui vnum erunt, & alius eſt mundus propterea crediturus quia illi vnum erunt, cum proculdubio de his dicat, vt omnes vnum ſint, de quibus dixerat, non pro his tantum rogo, ſed & pro

Su. tracta 107.

Ioan. 10.

Galat. 3.

& pro his qui credituri ſunt per verbum eorum in me: continuo ſubiungit, vt omnes vnum ſint, Iſti auté omnes quid eſt mundus, non hoſtilis vtique ſed fidelis? nam ecce quid dixerat, Non pro mundo rogo: pro mundo rogat vt credat, quoniam eſt mundus de quo ſcriptum eſt, Ne cum hoc mundo damnemur: pro iſto mundo non rogat, neque enim quò ſit prædeſtinatus ignorat: & eſt mundus de quo ſcriptum eſt, Non enim venit filius hominis vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum: vnde & Apoſtolus, Deus inquit, erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi: pro iſto mundo rogat, dicens, Vt mūdus credat quia tu me miſiſti. Per hāc enim fidē mundus reconciliatur Deo, cùm credit in Chriſtū qui eſt miſſus à Deo. Quomodo ergo intellecturi ſumus, quod ait, Vt & ipſi in nobis vnum ſint, vt credat mundus, quia tu me miſiſti, niſi quia non in eo cauſam poſuit vt credat mundus quia illi vnum ſunt, tanquam ideo credat mundus, quòd eos eſſe vnum videt, cum ipſe mundus ſint omnes qui credendo vnum fiunt: ſed orando dixit, vt mundus credat, ſicut orando dixit, vt omnes vnum ſint. Orando dixit, vt & ipſi in nobis vnum ſint: hoc eſt enim omnes vnum ſint, quod eſt mundus credat, quoniam credendo vnum fiunt, perfecte vnum, qui cum natura eſſent vnum, diſſentiendo ab vno non erant vnū. Denique ſi verbum quod ait rogo, tertio ſubaudiamus, vel potius quod planius fiat vbique ponamus, erit huius expoſitio ſententiæ manifeſtior, rogo vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, rogo vt & ipſi in nobis vnum ſint, rogo vt mundus credat quia tu me miſiſti. Ideo quippe addidit quod dixit in nobis, vt quòd vnum efficimur fideliſſima charitate, gratiæ Dei nouerimus tribuendum eſſe, non nobis, ſicut Apoſtolus cum dixiſſet, Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux, inquit, & ne ſibi hoc tribuerent, adiecit, in Domino. Deinde ſaluator noſter rogando patrem, ſe hominē demonſtrabat, nunc demonſtrans & ſeipſum, quoniā cū patre deus eſt facere quod rogat: *Et ego*, inquit, *claritatem quam dediſti mihi dedi illis*. Quam claritatem, niſi immortalitatem, quam natura humana in illo fuerat acceptura? Nam nec ipſe adhuc acceperat eam, ſed more ſuo propter immobilitatem prædeſtinationis, præteriti temporis verbis futura ſignificat, quod nunc clarificandus, hoc eſt, ſuſcitandus à patre, & ipſe ſit nos ad eam claritatem ſuſcitaturus in fine:

2.Cor. 5.

Ephe. 5.

ſimile eſt hoc ei, quod alibi dicit. Sicut pater ſuſcitat mortuos
Ioan. 5. & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Et quos? niſi eoſdē quos pater: quæcunque enim pater facit, non alia ſed hæc & filius facit: nec aliter, ſed ſimiliter facit: ac per hoc ſuſcitauit & ſeipſum etiam ipſe: nam vnde eſt, Soluite templū hoc inquit,
Ioan. 2. & in triduo reſuſcitabo illud? Proinde immortalitatis claritatem quam ſibi à patre datam dicit, etiam ſe ſibi dediſſe intelligendus eſt, & ſi non dicit: ideo quippe ſæpius ſolum patrem facere dicit quod & ipſe facit cum patre, vt quicquid eſt, ei tribuat de quo eſt: ſed & aliquando etiam tacito patre ſe dicit facere quod ipſe facit cum patre, vt intelligamus ita filium non eſſe à patris opere ſeparandum, quando ſe tacito patre dicit aliquid operari, quemadmodum nec pater ab opere filij ſeparatur, quando ipſo tacito filius operari dicitur, quod nihilominus pariter operantur. Cum ergo tacet filius in opere patris operationem ſuam, humilitatem commendat vt ſit nobis ſalubrior: cum vero viciſſim in opere ſuo tacet operationem patris, parilitatem ſuam commendat, ne credatur inferior: iſto modo igitur & hoc loco nec ſe fecit alienum à patris opere, quanuis dixerit claritatem quam dediſti mihi, quia & ipſe dedit eam ſibi: nec patrem facit alienum ab opere ſuo, quanuis dixerit, dedi eis, quia & pater illam dedit eis. Inſeparabilia nanque ſunt opera non ſolum patris & filij, verumetiam ſpiritus ſancti: ſicut autem ex eo quod patrem pro ſuis omnibus rogauit, hoc fieri voluit vt omnes vnum ſint, ita ex hoc etiam ſuo beneficio quod ait, claritatem quam dediſti mihi dedi eis, id fieri nihilominus voluit: nā continuo ſubiunxit, *Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus.* Deinde addidit, *Ego in eis & tu in me vt ſint conſummati in vnum.* Vbi ſe mediatorē inter Deum & hominem breuiter intimauit: neque enim hoc ita dictum eſt, tanquam pater non ſit in nobis, aut nos in patre non ſimus,
Ioan. 14. cum & alio loco dixerit, Veniemus ad eum & manſionem apud eum faciemus: & hic pauloante non dixerit, ego in eis & tu in me, quod dixit modo, aut ipſi in me & ego in te, ſed tu in me & ego in te, & ipſi in nobis: quod ergo nunc ait, ego in eis & tu in me, ita dictum eſt ex perſona mediatoris: ſicut illud quod Apoſtolus ait, Vos Chriſti, Chriſtus vero Dei: quod vero addidit, vt ſint conſummati in vnum, oſtendit eò perduci
1. Cor. 3. reconciliationem, quæ fit per mediatorem, vt perfecta beatitudine, cui iam nihil poſſit adiici, perfruamur: vnde id quod ſequi

ſequitur, *Vt cognoſcat mundus quia tu me miſiſti*, Non ſic accipiendum puto, tanquam dixerit, vt credat mundus: aliquando enim & cognoſcere pro eo quod eſt credere ponitur, vt eſt quod ait aliquanto ſuperius, Et cognouerunt vere quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti: hoc dixit poſterius, crediderunt, quod prius dixerat cognouerunt. Sed hic quãdoquidem de conſummatione loquitur, talis eſt intelligenda cognitio, qualis erit per ſpeciem, non qualis nunc eſt per fidé: nam videtur ordo eſſe ſeruatus in eo quod pauloante dixit, vt credat mundus: hic auté, vt cognoſcat mũdus. Ibi enim quanuis dixerit, vt omnes vnum ſint, & in nobis vnum ſint, non ait tamen, ſint conſummati in vnum, atq; ita ſubnexuit, vt credat mũdus quia tu me miſiſti: hic vero, vt ſint, inquit, cõſummati in vnum, ac deinde non addidit, vt credat mundus, ſed vt cognoſcat mundus quia tu me miſiſti. Quandiu enim credimus quod non videmus, nondum ſumus ita cõſummati, quemadmodum erimus cum meruerimus videre quod credimus. Rectiſſime igitur ibi ait, vt credat mundus: hic vt cognoſcat mundus, tamen & ibi & hic, quia tu me miſiſti, vt nouerimus quantum pertinet ad patris & filij inſeparabilem charitatem, hoc nos modo credere, quò tendimus credendo cognoſcere: ſi autem diceret, vt cognoſcant quia tu me miſiſti, tantundem valeret quantum hoc quod ait, vt cognoſcat mundus: ipſi ſunt enim mundus, non permanens inimicus, qualis eſt mũdus dãnationi prædeſtinatus, ſed ex inimico amicus effectus, propter quem deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi: ideo dixit, ego in eis, & tu in me: tãquam diceret, ego in eis ad quos miſiſti me, & tu in me, mundum reconcilians tibi per me: propterea ſequitur etiam illud quod ait, *Et dilexiſti eos ſicut & me tu dilexiſti*. In filio quippe nos pater diligit, quia in ipſo nos elegit ante conſtitutionem mundi: qui enim diligit vnigenitum, profecto diligit & membra eius, quæ adoptauit in eum & per eum: nec ideo pares ſumus vnigenito filio, per quem creati & reconciliati ſumus, quia dictum eſt, Dilexiſti eos ſicut & me, neque enim ſemper æqualitatem ſignificat, qui dicit, ſicut illud ita & illud, ſed aliquando tantum, quia eſt illud, eſt & illud: aut quia eſt illud, vt ſit & illud, Quis enim dixerit eo prorſus modo in mundũ à Chriſto Apoſtolos miſſos, quomodo eſt ipſe miſſus à patre? Vt enim alias taceã differentias, quas cõmemorare longũ eſt, miſſi ſunt certe illi cum

Su. tract. 106.

2. Cor. 5.

Ephe. 1.

fecit, naturarum enim non vitiorum conditor mala quæ odit ipſe non fecit, & de malis eiſdem vel ſanando ea per miſericordiam, vel ordinando per iudicium, bona ſunt ipſa quæ fecit. Cum igitur eorum quæ fecit nihil oderit, quis digne poſſit quantum diligat membra vnigeniti ſui, & quanto amplius ipſum vnigenitum, in quo condita ſunt omnia viſibilia & inuiſibilia, quæ in ſuis generibus ordinata ordinatiſſime diligit? Membra quippe vnigeniti, ad angelorum ſanctorum æqualitatem gratiæ ſuæ largitate perducit. vnigenitus autem cum ſit dominus omnium proculdubio eſt dominus angelorum: natura qua deus eſt, non angelis, ſed patri potius æqualis: gratia vero qua homo eſt, quomodo nō excedit excellentiam cuiuſlibet angeli, cum ſit vna perſona carnis & verbi. Quanquam non deſint qui etiam nos angelis præferant, quia pro nobis inquiunt, non pro angelis mortuus eſt Chriſtus, id quid eſt aliud quàm de impietate velle gloriari? Etenim Chriſtus, ſicut ait Apoſtolus, iuxta tempus pro impiis mortuus eſt. Hic ergo non meritum noſtrum, ſed dei miſericordia commendatur: nam quale eſt ideo ſe velle laudari, quia vitio ſuo tam deteſtabiliter ægrotauit, vt non poſſit aliter quàm medici morte ſanari? Non eſt hæc noſtrorum gloria meritorum, ſed medicina morborum. An ideo nos præferimus angelis, quia cum & angeli peccauerint, nihil eis tale vnde ſanarentur impenſum eſt, quaſi aliquid eis vel paruum fuerit impenſum & nobis amplius? Quod etſi factum eſſet, adhuc quæri poſſet, vtrum ideo fuiſſet factum quòd ſteteramus excellentius, an quòd deſperatius iacebamus? cum vero nouerimus bonorum omnium creatorem reparandis angelis malis nihil gratiæ cõtuliſſe, cur non potius intelligimus, quòd tanto damnabilior eorum iudicata ſit culpa, quanto erat natura ſublimior? Tanto enim minus, quàm nos peccare debuerunt, quanto meliores nobis fuerunt. Nunc autem in offendendo creatorem tanto execrabilius beneficio eius ingrati extiterunt, quanto beneficentius ſunt creati: nec eis ſatis fuit deſertores eſſe illius, niſi & noſtri fierent deceptores. Hoc itaque nobis magnum bonum confert, qui dilexit nos ſicut dilexit Chriſtum, vt propter ipſum cuius membra nos eſſe voluit æquales angelis ſanctis ſimus, qui & natura inferiores conditi ſumus, & peccato indigniores facti, qui eorum fieri qualeſcunque ſocij deberemus.

De eo quod dicit, Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum & illi ſint mecum: vſque ad id, Vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

Tractatus CXI.

IN magnam ſpem dominus Ieſus ſuos erigit, qua maior omnino eſſe non poſſit. Audite & eſtote in ſpe gaudentes, propter quod vita iſta non amanda ſed toleranda ſit, vt eſſe poſſitis in eius tribulatione patientes. Audite, inquam, & quò ſpes veſtra leuetur attendite. Chriſtus Ieſus dicit filius dei vnigenitus, qui patri coæternus & æqualis eſt dicit, qui propter nos homo factus eſt, ſed ſicut omnis homo mẽdax non factus eſt, dicit, via, vita, veritas dicit, qui mundum vicit, de his quibus vi-
Pſal. 115. cit dicit. Audite, credite, ſperate, deſiderate quod dicit, *Pater,*
Ioan. 14. inquit, *quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum & illi ſint mecum.* Qui ſunt iſti quos ait à patre datos ſibi? nónne illi de quibus
Ioan. 6. alio loco dicit, Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum? Iam quomodo ea quæ fieri dicit à patre, faciat & ipſe cum patre, ſi quid in hoc Euangelio proficimus, nouimus. Ipſi ſunt ergo quos à patre accepit, quos & ipſe elegit de mundo, atque elegit, vt iam non ſint de mundo, ſicut nõ eſt & ipſe de mundo, & ſint tamen etiam ipſi mundus credens & cogno-
Ioan. 15. ſcens, quòd Chriſtus à deo patre ſit miſſus, vt mundus ex mũdo liberaretur, ne mundus deo reconciliandus cum mundo inimiciſſimo damnaretur: ſic enim ait in huius orationis exordio, Dediſti ei poteſtatem omnis carnis, id eſt, omnis hominis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam, vbi oſtendit poteſtatem ſe quidẽ omnis hominis accepiſſe, vt liberet quos voluerit, damnet quos voluerit, qui viuos & mortuos iudicabit: ſed eos ſibi eſſe datos, quibus omnibus det vitam æternã: ſic enim ait, Vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam. Proinde non ei dati ſunt, quibus vitam non dabit æternam, quanuis & ipſorum poteſtas data ſit, cui poteſtas data eſt omnis carnis, id eſt, omnis hominis: ita mundus reconciliatus ex inimico liberabitur mundo, cum in illo exerit poteſtatem ſuã, vt eum in mortem mittat æternam: hũc autem facit ſuum, cui vitam donat æternam. Quapropter omnibus prorſus ouibus ſuis bonus paſtor, omnibus membris ſuis magnum caput promiſit hoc præmium, vt vbi ipſe eſt & nos cũ illo ſimus: nec poterit niſi fieri quod omnipotenti patri ſe velle dixit omnipotens filius: ibi eſt enim & ſpiritus ſanctus pariter æternus, pa-

riter

riter deus, ſpiritus vnus duorum & ſubſtantia voluntatis amborum: nam illud quod dixiſſe legitur propinquāte paſſione, *Matt. 26.* Verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis pater: quaſi alia patris, alia filij ſit voluntas aut fuerit, ſonus eſt noſtræ infirmitatis, quanuis fidelis, quanuis in ſe caput noſtrum transfigurauit, quando etiā peccata noſtra portauit: vnam vero eſſe patris & filij voluntatem, quorum etiam ſpiritus vnus eſt, quo adiūcto cognoſcimus trinitatē: etſi intelligere nondum permittit infirmitas, credat pietas. Sed quoniam quibus promiſerit, & quàm firma ſit ipſa promiſſio, pro ſermonis breuitate iam diximus, hoc ipſum quantū valemus, quid ſit quod dignatus eſt promittere videamus: Quos dediſti mihi, inquit, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum: quantum attinet ad creaturam in qua factus eſt ex ſemine Dauid ſecundū carnē, nec ipſe adhuc *Roma. 1.* erat vbi futurus erat: ſed eo modo dicere potuit, vbi ego ſum, quo intelligeremus quòd cito fuerat aſcenſurus in cœlum, vt iam ibi eſſe ſe diceret, vbi fuerat mox futurus: potuit & illo modo quo ante iam dixerat loquens ad Nicodemum, Nemo *Ioan. 3.* aſcendit ad cœlum niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis qui eſt in cœlo: nam & ibi non dixit, erit, ſed eſt, propter vnitatem perſonæ, in qua & deus homo eſt, & homo deus: in cœlo ergo nos futuros eſſe promiſit: illa enim forma ſerui leuata eſt quam ſumpſit ex virgine, & ad patris dexterā collocata, propter ſpem tanti huius boni & Apoſtolus ait, Deus autem qui *Ephe. 2* diues eſt in miſericordia propter multam charitatem qua dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia ſumus facti, & ſimul excitauit & ſimul ſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu: hoc ergo poteſt intelligi dixiſſe dominū, vt vbi ego ſum & illi ſint mecū: & ipſe quidem de ſe dixit, quòd vbi iam eſſet: de nobis autē velle ſe dixit, vt eſſemus ibi cū illo, nō quòd iam eſſemus oſtēdit: Apoſtolus autem quod dominus velle ſe dixit vt fieret, tanquam factum fuerit eſt locutus: non enim ait, excitaturus eſt nos, & in cœleſtibus ſedere facturus: ſed, excitauit, & ſedere in cœleſtibus fecit: quia nō inaniter ſed fideliter iā deputat factū, quod futurū eſſe nō dubitat. Quod vero attinet ad formā dei, in qua æqualis eſt patri, ſi ſecundum eam velimus intelligere quod dictum eſt, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, abſcedat ab animo omnis imaginum corporaliū cogitatio, quicquid menti occurrerit longum, latum, craſſum, qualibet luce corporea

coloratum.per quælibet locorum ſpacia vel finita vel infinita diffuſum, Ab his omnibus quantum poteſt aciem ſuæ cõtemplationis vel intentionis auertat, & non inquiratur æqualis patri filius vbi ſit, quoniam nemo inuenit vbi nõ ſit, ſed qui vult quærere, quærat potius vt cum illo ſit, non vbiq; ſicut ille, ſed vbicunq; eſſe potuerit: qui enim homini pœnaliter pendenti,
Luca. 23. & ſalubriter confitenti ait, Hodie mecum eris in paradiſo, ſecundum id quod homo erat, anima eius ipſo die futura fuerat in inferno, caro in ſepulchro: ſecundũ autẽ id quod deus erat, vtique & in paradiſo erat, & ideo latronis anima à priſtinis facinoribus abſoluta, & illius munere iam beata, quamuis vbiq; ſicut ille eſſe non poterat, tamen etiã ipſo die cum illo in paradiſo poterat, vnde ille qui vbique ſemper eſt non receſſerat: propterea nimirum nõ ei ſatis fuit dicere, volo vt vbi ego ſum & illi ſint: ſed addidit, mecum: eſſe enim cum illo magnum bonum eſt, nam & miſeri eſſe poſſunt vbi eſt ille: quoniã quicunque vbicunque fuerint, eſt & ille, ſed beati ſoli ſunt cum illo, quia beati eſſe non poterunt niſi ex illo. An non deo veraciter dictum eſt, Si aſcendero in cœlum, tu ibi es: & ſi deſcende-
Pſal.138. ro ad infernum, ades? Aut vero Chriſtus non eſt dei ſapientia,
Sapien. 7. quæ attingit vbique propter ſuam mundiciã? Sed lux lucet in
Ioan.1. tenebris, nec eam tenebræ comprehendunt: ac per hoc vt de re viſibili quamuis longe diſſimili qualecunque ſumamus exemplum, ſicut cæcus etiam ſi ibi ſit vbi lux eſt, non eſt tamen ipſe cum luce, ſed abſens eſt à præſente: ita infidelis atque impius, aut etiam ſi fidelis & pius, nondum tamen ad intuendũ lumen ſapientiæ idoneus, ſi etiam nuſquam poſſit vbi non ſit Chriſtus, non eſt tamen ipſe cum Chriſto dũtaxat per ſpeciem: nam hominem pie fidelem, non eſt dubitãdum cum
Matt.12. Chriſto eſſe per fidem propter quod dicit, Qui non eſt mecum aduerſum me eſt: ſed cum patri deo dicebat, Quos dedi-
1.Ioan.3. ſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum: de ſpecie illa omnino dicebat, in qua videbimus eum ſicuti eſt. Nemo ſereniſſimum ſenſum nubiloſa contradictione perturbet, conſequentia perhibeant teſtimonium præcedẽtibus verbis: nempe cum dixiſſet, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum: continuo ſecutus adiunxit. *Vt videant claritatem meam, quam de-*
Hebræ.11. *diſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi.* Vt vi-
† al. cognitio. deant dixit: non, vt credãt: fidei merces eſt iſta nõ fides: ſi enim ad Hebræos in epiſtola recte definita eſt, coniunctio † rerum

quæ

quæ non videntur, cur non merces fidei definiatur viſio rerum quæ creditæ ſperabantur? Cum viderimus enim claritaté quã dedit pater filio, etiã ſi eã dici hoc loco intelligamus, non quam pater æquali filio gignens eũ dedit, ſed quam facto homini filio dedit ei poſt mortem crucis, quando ergo videbimus illam filij claritaté, profecto tunc fiet iudicium viuorum atque mortuorum: tunc tolletur impius vt non videat claritaté dei quã niſi illam qua deus eſt? Beati enim mundo corde, quoniã ipſi deum videbunt: nec mundo corde ſunt impij, propterea non videbunt, tunc ibunt ipſi in ſupplicium æternum: ſic enim tolletur impius, ne videat claritatem dei, iuſti autem ibunt in vitam æternam. Et quæ eſt vita æterna? Vt cognoſcant, inquit, te ſolum verum deũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum: nó vtique ſicut eum cognouerunt, qui licet non mundi corde, tamen in forma ſerui clarificata iudicantem videre potuerunt: ſed ſicut cognoſcendus eſt à mundis corde ſolus verus deus, cũ patre & ſpiritu ſancto filius, quia ipſa trinitas eſt ſolus verus deus: ſi ergo ſecundũ id quod filius dei deus eſt patri coæqualis atque coæternus, accipiamus hoc dictum, Volo vt vbi ego ſum & ipſi ſint mecum, in patre cum Chriſto erimus, ſed ille ſicut ille, nos ſicut nos, vbicunque corpore fuerimus: ſi enim loca dicenda ſunt, & quibus non corpora continentur, & locus eſt cuique rei vbi eſt, locus Chriſti æternus eſt, vbi ſemper ipſe pater eſt, & locus patris filius eſt, quia ego, inquit, in patre, & pater in me eſt: & in hac oratione, ſicut tu pater, inquit, in me & ego in te, & locus interea noſter ipſi ſunt, quia ſequitur, vt & ipſi in nobis vnũ ſint: & nos locus dei ſumus, quoniã templũ eius ſumus, ſicut orat pro nobis qui mortu⁹ eſt pro nobis, viuitq; pro nobis, vt in ipſis vnũ ſimus, quia factus eſt in pace locus eius, & habitatio eius in Siõ, quæ nos ſumus. Sed quis idoneus loca iſta, vel quæ ſunt in locis iſtis ſine ſpacioſis capacitatibus, & ſine corporeis molibus cogitare? Non parum tamen proficitur, ſi ſaltem quicquid tale oculo cordis occurrit, negatur, reſpuitur, improbatur. Et lux quædam in qua iſta neganda, reſpuenda, improbanda cernuntur, ſicut potuerit cogitatur, & quàm ſit certa cognoſcitur & amatur, & inde ſurgatur, atque ad interiora tendatur. Quæ cum penetrare mens inualida, & minus quam illa ſunt pura nequiuerit, non ſine amoris gemitu & deſiderij lachrymis inde pellatur, & patiẽter ferat quamdiu fide mũdetur, atque vt illic

Eſaia.26. *Matth. 5.* *Matt. 25.* *Ioan.17.* *Ioan.14.* *Pſal 75.*

illic habitare valeat ſanctis moribus præparetur. Quomodo ergo non erimus cum Chriſto vbi eſt, quando in patre cum illo erimus in quo eſt? Neq; hinc Apoſtolus nobis quanuis nõdum rem tenentibus, ſed tamen ſpem gerentibus tacuit: ait enim, Si ſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, quę ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſemper terram, Mortui enim eſtis, inquit, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo: ecce interim fide ac ſpe vita noſtra vbi Chriſtus eſt, cum illo eſt, quia cum Chriſto in deo eſt: ecce velut iam factum eſt quod orauit vt fieret, dicens, volo vt ibi ego ſum & ipſi ſint mecum: ſed nunc per fidem, quando autem fiet per ſpeciem? Cũ Chriſtus, inquit, apparuerit vita veſta, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. Tunc apparebimus quod tunc erimus, quia tunc apparebit non inaniter nos id credidiſſe ac ſperaſſe quod antequam eſſemus fecit cui filius, cum dixiſſet, vt videant claritatem meã, quam dediſti mihi: continuo ſubiunxit, *Quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi*. In illo enim dilexit & nos ante conſtitutionem mundi, & tunc prædeſtinauit quod in fine facturus eſt mundi. *Pater*, inquit, *iuſte, mundus te non cognouit:* Quia iuſtus es, ideo te non cognouit. Mundus quippe ille dãnationi prædeſtinatus meritò non cognouit: mundus vero quem per Chriſtum reconciliauit ſibi, non merito ſed gratia cognouit. Quid eſt enim eum cognoſcere, niſi vita æterna? quam mundo damnato vtique non dedit, reconciliato dedit. Propterea itaque mundus te non cognouit qui iuſtus es, nec & meritis eius vt te cognoſceret tribuiſti: & propterea mundus reconciliatus cognouit quia miſericors es, & vt cognoſceret non eius merito, ſed gratia ſubueniſti: denique ſequitur, *Ego autem te cognoui*. Ipſe fons gratię eſt deus natura, homo autem de ſpiritu ſancto & virgine ineffabili gratia: denique propter ipſum, quia gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. *Et hi cognouerunt*, inquit, *quia tu me miſiſti*. Ipſe eſt mundus reconciliatus: ſed quia tu me miſiſti, ideo cognouerunt, ergo gratia cognouerunt, *Et notum feci eis*, inquit, *nomen tuum & notum faciam*. Notum feci per fidem, notum faciam per ſpeciem: notum feci cum fine peregrinantibus, notũ faciã ſine fine regnãtibus. *Vt dilectio*, inquit, *quam dilexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis*. Non eſt vſitata locutio, dilectio quam dilexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis: vſitate quippe diceretur

Coloſſ.3.

dilect

dilectio qua dilexiſti me: de Græco quidem iſta tranſlata eſt, ſed ſunt ſimiles & Latinæ, ſicut dicimus, fidelem ſeruitutem ſeruiuit, ſtrenuam militiam militauit, cum dici debuiſſe videatur, fideli ſeruitute ſeruiuit, ſtrennua militia militauit. Qualis autem iſta locutio eſt dilectio quam dilexiſti me, tali & Apoſtolus vſus eſt. Bonum certamen certaui: non ait, bono certamine, quod vſitatius etiam rectiúſque diceretur. Quomodo autem dilectio qua dilexit pater filium, eſt & in nobis, niſi quia membra eius ſumus, & in illo diligimur cum ipſe diligitur totus, id eſt, caput & corpus? Ideo ſubiunxit, & ego in ipſis: tanquam diceret, quoniã ego ſum in ipſis. Aliter enim eſt in nobis tanquam in templo ſuo, aliter autem quia & nos ipſe ſumus, cum ſecundum id quod vt caput noſtrum eſſet, homo factus eſt, corpus eius ſumus. Finita eſt ſaluatoris oratio, incipit paſſio: ergo & iſte ſermo finiatur, vt de paſſione quod ipſe donauerit, aliis ſermonibus diſputetur. *2. Tim. 4.*

De eo quod dicit, Hæc cum dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, Vbi erat hortus: Vſque ad id, Et miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum. Tractatus CXII.

TErminato magno prolixóque ſermone, quem poſt cœnam dominus fundendo pro nobis proximus ſanguini ad diſcipulos habuit, qui cum illo tunc erant, adiuncta oratione, quam dixit ad patrem, deinceps eius paſſionem Ioannes Euangeliſta ſic exorſus eſt, *Hæc cum dixiſſet Ieſus egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentẽ Cedron, Vbi erat hortus in quẽ introiuit ipſe, & diſcipuli eius. Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eum locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.* Hoc quod narrat ingreſſum domini cum diſcipulis ſuis in hortum, non continuo factum eſt, cum eius illa finita eſſet oratio, de cuius verbis ait, Hæc cum dixiſſet Ieſus, ſed alia quædam ſunt interpoſita, quæ ab iſto prætermiſſa apud alios Euangeliſtas leguntur, ſicut apud hunc inueniuntur multa, quæ illi ſimiliter in ſua narratione tacuerunt. Quo modo autem inter ſe omnes conueniant, ne veritati, quæ per alium promittitur ab alio repugnetur, quiſquis noſſe deſiderat, non in his ſermonibus, ſed in aliis laborioſis literis quærat, nec ſtando & audiendo, ſed potius ſedendo & legendo, vel legenti aurem mentémque intentiſſimam præbendo illa condiſce *C. XVIII.*

condiſcat. Credat tamen antequam ſciat, ſiue id etiam ſcire in hac vita poſſit, ſiue per aliqua impedimenta non poſſit, nihil ab aliquo Euangeliſta eſſe conſcriptum, quantum ad hos attinet, quos in authoritatem canonicam recepit Eccleſia, quod vel ipſius vel alterius non minus veraci narrationi poſſit eſſe contrarium. Nunc itaque huius beati Ioannis narrationem, quam ſuſcepimus tractandam, ſine aliorum comparatione videamus in eis quæ manifeſta ſunt non immorantes, vt hoc vbi opus eſt, cauſa poſcēte faciamus. Non ergo ſic accipiamus quod ait, Hæc cum dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius: tanquam continuo poſt illa verba in illorum hortū fuerit ingreſſus, ſed ad hoc valeat, quod dictum eſt, hæc cum dixiſſet Ieſus, vt nō eum ante opinemur ingreſſum, quam illa verba finiret. *Sciebat autem*, inquit, *& Iudas qui tradebat eum locum*, Ordo verborum eſt, ſciebat locum qui tradebat eum, *Quia frequenter*, inquit, *Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.* Ibi ergo lupus ouina pelle contectus & inter oues alto patrisfamiliās conſilio toleratus didicit, vbi ad tempus exiguum diſpergeret gregem, inſidiis appetendo paſtorem. *Iudas ergo*, inquit *cum accepiſſet cohortem, & à principibus & Phariſæis miniſtros venit illuc cum laternis & facibus & armis.* Cohors non Iudæorum, ſed militū fuit, à præſide itaque intelligatur accepta, tanquam ad tenendum reum, ſeruato ordine legitimę poteſtis, vt nullus tenentibus auderet obſiſtere, quanquam & manus tanta fuerit congregata, & ſic armata veniebat, vt vel terreret vel etiam repugnaret, ſi quiſquam Chriſtum defendere auderet. Ita quippe eius abſcondebatur poteſtas & oſtendebatur * infirmitas, vt hæc inimicis neceſſaria viderentur aduerſus eum in quem nihil valuiſſet, niſi quod ipſe voluiſſet, bene vtens bonus malis, & faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis, & diſcernendos bonos à malis. *Ieſus itaque*, ſicut euangeliſta ſecutus adiungit, *ſciens omnia quæ ventura erāt ſuper eum, proceſſit & dicit eis, Quid quæritis? Reſpōderunt ei, Ieſum Nazarenū. Dicit eis Ieſus, Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui tradidit eū cū ipſis. Vt ergo dicit eis ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram.* Vbi nunc militū cohors, & miniſtri principū & Phariſęorum? vbi terror & munimen armorū? Nempe vna vox dicētis, ego ſum, tantā turbam odiis ferocē, armiſq; terribilē ſine telo vllo

* *al. obtendebatur.*

vllo percuſſit, repulit, ſtrauit. Deus enim latebat in carne & ſempiternus dies ita mēbris occultabatur humanis, vt laternis & facibus quæreretur occidēdus à tenebris. Ego ſum dicit, & impios deiecit. Quid iudicaturus faciet qui iudicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nūc vtiq; per euangeliū ego ſum dicit Chriſtus, & à Iudæis expectatur Antichriſtus, vt retro redeāt, & in terrā cadant, quoniam deſerentes cœleſtia, terrena deſiderant. Certe ad cōprehēdendum Ieſum perſecutores cū traditore venerunt, quē quęrebant inuenerunt. Audierunt, ego ſum, quare non cōprehenderunt, ſed abierunt retro & ceciderunt, niſi quia hoc voluit, qui potuit quicquid voluit? Verùm ſi nunquam ſe ab eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerent, propter quod venerāt, ſed nec ipſe faceret propter quod venerat. Ergo quippe illi occidendum quærebant ſæuiendo, ſed quærebat nos & ipſe moriendo. Proinde quia tenere volentibus, nec valentibus, oſtendit poteſtatem ſuā, iam teneant eū, vt faciat de neſcientibus voluntatē ſuam. *Iterū ergo eos iterrogauit, Quid quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenū. Reſpondit Ieſus, Dixi vobis, quia ego ſum, ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire, vt adimpleretur ſermo quem dixit, Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* Si me, inquit, quęritis, ſinite hos abire. Inimicos videt, & hoc faciunt quod iubet, ſinunt eos abire, quos non vult perire. Nunquid autem non erant poſtea morituri? Cur ergo ſi tunc morerentur perderet eos, niſi quia nondum ſic in eū credebant, quomodo credunt quicunq; nō pereunt. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, & percuſſit ſeruum principis ſacerdotum, & abſcidit eius auriculam dextram. Erat autem nomē ſeruo Malchus.* Solus hic Euangeliſta etiam nomē huius ſerui expreſſit, ſicut Lucas ſol⁹, quod eius auriculā dominus tetigerit & ſanauerit eam. Malchus autē interpretatur regnaturus. Quid ergo auris pro domino amputata & à dn̄o ſanata ſignificat, niſi auditū amputata vetuſtate renouatū vt ſit in nouitate ſpiritus, & nō in vetuſtate literæ? Quod cui præſtitū fuerit à Chriſto, quis dubitet regnaturū eſſe cū Chriſto? Quod autē ſeruus dictus eſt, & hoc ad illam pertinet vetuſtatē, quæ in ſeruitutē generat, quod eſt Agar. Sed cū acceſſit ſanitas, figurata eſt & libertas. Factū tamē Petri dominus improbauit, & progredi vltra prohibuit dicens: *Mitte gladium tuum in vaginam, Calicem quem dedit mihi pater, nō vis vt bibam*

Luca. 22

Roma. 7.

Gala. 4.

bibam illum? In ſuo quippe facto ille diſcipulus magiſtrum defendere voluit, non quod ſignificatum * eſt cogitauit. Et ille igitur ad patientiam commonendus fuit, & hoc ad intelligentiam conſcribendum. Quod autem à patre ſibi dicit datum calicem paſſionis, profectò illud eſt quod ait Apoſtolus, Si deus pro nobis, quis contra nos? qui filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum? Verùm author calicis huius eſt etiam ipſe qui bibit: vnde idem Apoſtolus iterum dicit. Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. *Cohors autem & tribunus & miniſtri Iudæorum, comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.* Comprehenderunt ad quem non acceſſerunt, quoniam dies ille, illi vero tenebræ permanſerunt nec audierunt, Accedite ad eum & illuminabimini. Si enim ſic accederent, non eum manibus occidendum, ſed recipiendum corde comprehenderent. Nunc autem quando eum illo modo comprehenderunt, tunc ab illo longius receſſerunt, & ligauerunt eum à quo ſolui potius velle debuerunt, & erant fortaſſis in eis qui tunc impoſuerunt Chriſto vincula ſua, atque ab eo poſtea liberati dixerunt, Dirupiſti vincula mea. Hæc hodie ſatis ſint, tractabuntur deo volente ſermone alio quæ ſequuntur.

** al. faciendum.*

Roma. 8.

Ephe. 5.

Pſal. 33.

Pſal. 115.

De eo quod dicit, Et adduxerunt eum ad Annam primum, vſque ad id, Iterum ergo negauit eum Petrus, & ſtatim gallus cantauit. Tractatus CXIII.

POſteaquam perſecutores tradente Iuda comprehenſum dominum ligauerunt, qui dilexit nos & tradidit ſemetipſum pro nobis, & cui pater non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, vt intelligatur Iudas non laudabilis vtilitate traditionis huius, ſed ſceleris voluntate damnabilis. *Adduxerunt eum*, ſicut Ioannes euangeliſta narrat, *ad Annam primum*, nec tacet cauſam, cur ita factum ſit. *Erat enim*, inquit, *ſocer Caiphæ qui erat pontifex anni illius. Erat autem*, inquit *Caiphas, qui conſilium dedit Iudæis, quia expedit vnum hominem mori pro populo.* merito & Matthæus cum id breuius narrare voluiſſet, eũ ad Caiphã ductũ fuiſſe cõmemorat: quia & ad Annã prius ideo ductus eſt quòd ſocer eius fuerit vbi intelligendũ eſt hoc eundẽ Caiphã fieri voluiſſe, *Sequebatur autem*, inquit, *Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus.* Quiſnam iſte ſit diſcipulus, nõ temere affirmandũ eſt, quia tacetur: ſolet autem

Ephe. 5.

Ioan. 18.

Matt. 26.

Ioan. 19.

autem ſe idem Ioannes ſignificare ita & addere, quem diligebat Ieſus: fortaſſis ergo & hic ipſe eſt, quiſquis tamen ſit, ſequentia videamus. *Diſcipulus autem ille*, inquit, *erat notus pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium pontificis, Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiit ergo alius diſcipulus qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrũ: dicit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit iſte, Non ſum.* Ecce columna firmiſſima ad vnius auræ impulſum tota contremuit: vbi eſt illa promittentis audacia, & de ſe plurimũ præſumentis, vbi ſunt verba illa, quando ait, Quare non poſſum te ſequi modo? animam meam pro te ponam. *Ioan. 13.* Hoccine eſt ſequi magiſtrum, ſe negare diſcipulũ? Siccine pro domino anima ponitur, vt hoc ne fiat, vox ancillulæ formidetur? Sed quid mirum ſi Deus vera prædixit, homo autem falſa præſumpſit? Sanè in iſta quæ iam cœpta eſt negatione Apoſtoli Petri, debemus aduertere, non ſolum ab eo negari Chriſtũ, *11. quæ. 2.* qui dicit eum non eſſe Chriſtum, ſed ab illo etiã qui cum ſit, *ca. nõ ſolũ* negat ſe eſſe Chriſtianum. Dominus enim nõ ait Petro, diſci- *abnegat.* pulum meum te negabis, ſed me negabis: negauit ergo ipſum, cum ſe negauit eius eſſe diſcipulum. Quid autem aliud iſto modo quàm ſe negauit eſſe Chriſtianum? Quanuis enim diſcipuli Chriſti nondum appellarentur hoc nomine, poſt aſcẽ- *Act. 13.* ſionem quippe eius in Antiochia primum cœperunt appellari diſcipuli Chriſtiani, iam tamen erat res ipſa illo poſtea vocabulo nuncupanda, iam erant diſcipuli, qui poſtea appellati ſunt Chriſtiani, & hoc commune nomen ſicut communem etiam fidem ad poſteros tranſmiſerũt. Qui ergo ſe Chriſti negauit eſſe diſcipulum, ipſam rem negauit, cuius nomen eſt vocari Chriſtianum. Quàm multi poſtea, nõ dico ſenes & anus, in quibus huius vitæ ſocietas facilius potuit mortẽ pro Chriſti confeſſione contemnere, nec ſolũ iuuentus vtriuſq; ſexus, de qua ætate conuenienter videtur exigi fortitudo, ſed etiam pueri puellæq; potuerunt, & innumerabilis ſocietas ſanctorũ martyrũ in regnũ cœlorum fortiter & violenter intrauit, quod tunc iſte non potuit, qui claues regni eius accepit: ecce vnde *Matt. 16.* dictũ eſt, Sinite hos abire, quãdo ſe pro nobis tradidit, qui ſuo *Supra tra* ſanguine nos redemit, vt impleretur ſermo quem dixit, Quia *ctatu 112.* quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam. Vtique enim Petrus ſi negato Chriſto hinc iret, quid aliud quã periret? *Stabant autẽ ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus erat, & cale-*

faciebant ſe. non hyems erat, & tamen frigus erat, quale ſolet etiam æquinoctio verno aliquando contingere. *Erat autem cum eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis eius & de doctrina eius: Reſpondit ei Ieſus, Ego palam locutus ſum mundo ego ſemper docui in ſynagoga & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil: Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus ſim ipſis, ecce hi ſciunt quæ dixerim ego.* Non prætereunda naſcitur quæſtio, quomodo dixerit dominus Ieſus, ego palàm locutus ſum mundo: & maximè illud quod ait, in occulto locutus ſum nihil. Nónne in hoc ipſo recentiore ſermone, quem poſt cœnam diſcipulis eſt locutus, ait illis, Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis: venit hora cum iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed palàm de patre meo annunciabo vobis? Si ergo ipſis coniunctioribus diſcipulis ſuis non loquebatur palàm, ſed horam promittebat, quando palàm erat locuturus, quomodo palàm locutus eſt mundo? Deinde illis ipſis ſicut aliorum quoque Euangeliſtarum teſtatur authoritas, in eorum comparatione quid diſcipuli eius nó erant, multo vtique manifeſtius loquebatur, quando cum ſolis erat remotus à turbis, tũc enim eis & parabolas aperiebat, quas clauſas proferebat ad alios. Quid eſt ergo, in occulto locutus ſum nihil? Sed intelligendũ eſt ita eum dixiſſe, palàm locutus ſum mũdo: ac ſi dixiſſet, multi me audierunt. Ipſum autẽ palàm mundo quodã erat palàm, modo autẽ quodam non erat palàm: Palàm quippe erat, quia multi audiebãt: & rurſum nó erat palã, quia nó intelligebant: & quod ſeorſum diſcipulis loquebatur, non in occulto vtique loquebatur. Quis nanq; in occulto loquitur qui corã tot hominibus loquitur, cum ſcriptũ ſit, In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbũ: prệſertim ſi hoc loquitur paucis, quod per eos vult innoteſcere & multis: ſicut ipſe dominus ait illis quos adhuc paucos habebat, Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prędicate ſuper tecta. Ergo & hoc ipſum quod ab ipſo dici videbatur occulte: quodammodo non dicebatur in occulto, quia nó ita dicebatur, vt ab eis quibus dictum fuerat taceretur, ſed ita potius, vt vſquequaque prædicaretur. Sic ergo dici poteſt aliquid & palàm ſimul & nó palàm, vel in occulto ſimul & non in occulto, quomodo dictũ eſt, vt vidẽtes videãt, & nó videãt. Quomodo enim videant, niſi quia palàm, non in occulto? Et quo-

Ioan. 16.

Matth. 10.

quomodo idem ipſi rurſus non videant, niſi quia non palàm, ſed in occulto? Ea tamē ipſa quæ audierāt & nō intellexerant, talia erant vt non poſſent iuſtè ac veraciter criminari: & quotienscunq; interrogando tentarunt, vt inuenirent vnde & accuſarēt eum, ſic eis reſpondit, vt omnes eorū retunderentur doli, & calumniæ fruſtrarentur: ideo dicebat, quid me interrogas? Interroga eos qui audierūt quid locutus ſim ipſis, ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. *Hæc autem cum dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum, dedit alapam Ieſu dicēs, Sic reſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus, Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, quid me cædis?* Quid iſta reſpōſione verius, māſuetius, iuſtius? Eius eſt enim de quo prophetica vox præceſſerat, Intēde proſpere, procede & regna, propter veritatē & manſuetudinē & iuſtitiā. *Pſal. 44.* Si cogitemus quis acceperit alapā, nónne vellemus eum qui percuſſit, aut cœleſti igne conſumi, aut terra dehiſcente ſorberi, aut correptū dæmonio volutari, aut aliqua huiuſmodi qualibet pœna, vel etiā grauiore puniri? Quid enim horum per potentiā iubere non potuiſſet, per quem factus eſt mundus, niſi patientiam nos docere maluiſſet qua vincitur mundus? Forte hic dicit aliquis, cur non fecit quod ipſe præcepit? Percutienti enim non ſic reſpondere, ſed maxillam debuit alteram prębere. Quid quod & veraciter, manſuete iuſteque reſpondit, *Matth. 5.* & non ſolum alterā maxillam iterū percuſſuro, ſed totū corpus figendū præparauit in ligno: & hinc potius demonſtrauit, quod demōſtrandū fuit, ſua ſcilicet magna illa præcepta patientiæ non oſtentatione corporis, ſed cordis præparatione facienda: fieri enim poteſt vt alteram maxillam viſibiliter præbeat homo & iratus. Quanto ergo melius & reſpondet vera placatus, & advera perferenda grauiora trāquillo animo fuit paratus? Beatus eſt enim qui in omnibus quę iniuſte pro iuſtitia patitur, poteſt veraciter dicere, Paratum cor *Pſal. 56* meū deus, paratū cor meū. Hinc fit quippe quod ſequitur, cantabo & pſalmum dicam domino. Quod Paulus & Barnabas etiam in vinculis duriſſimis facere potuerunt. Sed ad narrationis Euangelicæ ſequentia redeamus: *Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.* *Matt. 26.* Ad illū enim ſicut Matthęus dicit ab initio ducebatur, quoniā ipſe erat illius anni princeps ſacerdotum: alternos quippe intelligendi ſunt agere ſolere annos ambo pontifices, id eſt, principes ſacerdotum, qui erāt illo tēpore Annas & Caiphas, quos & Lucas Euangeliſta cōmemorat, *Lucæ.3.*

rat, narrans quo tempore cœperit domini præcurſor Ioannes prædicare regnum cœlorum & cógregare diſcipulos: ſic enim dicit, Sub principibus ſacerdotum Anna & Caïpha, factum eſt verbum domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto, & cætera. Proinde iſti ambo pótifices viciſſim ſuos annos
Matt. 16. agebant. Et erat tunc annus Caïphe quando paſſus eſt Chriſtus. Ideo ſecundum Matthæum cum comprehenſus eſſet, ad eum ductus eſt, ſed prius ad Annam ſecundum Ioannem venerunt cum illo, non quia collega, ſed quia ſocer eius erat. Et credendum eſt ſecundum voluntatem Caïphæ id eſſe factum, vel etiam domus eorum ita fuiſſe poſitas, vt non deberet Annas à tranſeuntibus præteriri. Sed cum dixiſſet Euangeliſta quòd eum ligatum miſerit Annas ad Caipham, reuerſus eſt ad locum narrationis vbi reliquerat Petrum, vt explicaret quod in domo Annæ de trina eius negatione contigerat. *Erat autem*, inquit, *Simon Petrus ſtans & calefaciens ſe.* Hoc recapitulat quod antè iam dixerat: deinde quæ ſecuta ſunt iungit. *Dixerunt ergo ei, Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille & dixit, Non ſum.* Iam ſemel negauerat ad ancillæ vocem, & ecce iterum eodem timore perterritus negauit. Deinde vt tertia negatio perficeretur, & verbum domini prędicentis impleretur: *Dicit ei vnus ex ſeruis pontificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculam, Nónne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cantauit.* Ecce medici completa eſt prædictio, ægroti conuicta præſumptio: non enim factum eſt quod iſte dixerat, Animam meam pro te ponam: ſed factum eſt quod ille prædixerat, Ter me negabis. Sed
Ioan 13. trina Petri negatione completa, iam & iſte ſermo compleatur, vt deinceps quæ de domino apud Pontium Pilatum præſidé geſta ſunt, ab alio conſideremus exordio.

Ab eo quod dicit, Adducunt ergo Ieſum a Caipha in prætorium. Erat autem mane: vſque ad id quod ait, Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

Tractatus *C X I I I I.*

QVæ cum domino vel de domino noſtro Ieſu Chriſto apud Pontium Pilatum præſidem geſta ſunt, quantum Ioannes Euangeliſta indicat, deinde videamus. Redit enim ad locum narrationis ſuæ vbi eam reliquerat, vt explicaret Petri negationem. Iam quippe dixerat, Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem, atque inde regreſſus

Euangeli

Euangeliſta vbi dimiſerat Petrum calefacientem ſe ad ignem in atrio, poſteaquam totam eius negationem quæ ter facta eſt terminauit, iterum percurrit ad ordinem hiſtoriæ. *Adducunt ergo Ieſum*, inquit, *à Caipha in prætorium*. Ad Caipham quippe ab Anna collega & ſocero eius dixerat miſſum: ſed ſi ad Caipham, cur in prætorium? Quod nihil aliud vult intelligi, quàm vbi præſes Pilatus habitabat. Aut igitur aliqua vrgente cauſa de domo Annæ, quò ad audiendum Ieſum ambo conuenerant Caiphas perrexerat ad prætorium præſidis, & ſocero ſuo Ieſum reliquerat audiendum: aut in domo Caiphæ prætorium Pilatus acceperat, & tanta domus erat, vt ſeorſum habitantem dominum ſuum, ſeorſum iudicem ferret: *Erat autem mane*, *& ipſi*, id eſt qui ducebāt Ieſum, *non introierunt in prætorium*, hoc eſt in eam partem domus, quam Pilatus tenebat, ſi ipſa erat domus Caiphæ. Cur autem non introierunt in prætorium, exponēs cauſam, *Vt non contaminarentur*, inquit, *ſed vt manducarent paſcha*. Dies enim agi cœperant azymorū, quibus diebus cōtaminatio illis erat in alienigenæ habitaculū intrare. O impia & ſtulta cæcitas, habitaculo videlicet cōtaminarentur alieno, & non contaminarētur ſcelere proprio? Alienigenæ iudicis prætorio contaminari timebant, & fratris innocentis ſanguinē fundere non timebant, vt hoc ſolum interim dicam, vbi rea malorum conſcientia tenebantur. Nam quod etiam dominus erat, qui eorum impietate ducebatur ad mortem, & vitæ dator occidebatur, non eorum conſcientiæ, ſed ignorātiæ deputetur. *Exiuit ergo Pilatus ad eos foras & dixit, Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc? Reſponderunt & dixerunt ei, Si non eſſet malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.* Interrogentur atque reſpondeant ab immundis ſpiritibus liberati, ſanati languidi, leproſi mundati, ſurdi audiētes, muti loquentes, cæci videntes, mortui reſurgētes, & quod omnia ſuperat, ſtulti ſapientes, vtrum ſit malefactor Ieſus. Sed iſta dicebant, de quibus per Prophetam iam ipſe prædixerat, *Pſal. 34.*
Retribuebant mihi mala pro bonis. *Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum. Dixerunt ei Iudæi, Nobis non licet interficere quenquā.* Quid eſt quod loquitur inſana crudelitas? An non interficiebant quem interficiendū offerebant, an forte crux nō interficit? Sic deſipiunt qui non ſectantur, ſed inſectantur ſapientiam. Quid eſt autem, nobis non licet interficere quenquam? Si malefactor eſt, cur

De pœn. diſtin. 1. c. Periculoſe.

non licet? nónne lex eis præcepit, ne melefactoribus, præſer-
tim qualem iſtum putabant, à ſuo deo ſeductoribus parcant?
Sed intelligendū eſt eos dixiſſe, non ſibi licere interficere quē-
quam: propter diei feſti ſanctitatem, quem celebrare iam cœ-
perant, propter quem de ingreſſu etiam prætorij contaminari
metuebant. Itá ne obduruiſtis falſi Iſraëlitæ? itá ne omnē ſen-
ſum nimia malitia perdidiſtis, vt ideo vos à ſanguine innocen-
tis impollutos eſſe credatis. quia eum fundendum alteri tradi-
diſtis? Nunquid & Pilatus illum, qui poteſtati eius à vobis in-
geritur occidendus, ſuis eſt manibus occiſurus? Si non eum vo
luiſtis occidi, ſi non inſidiati eſtis ei, ſi non vobis tradendum
pecunia comparaſtis, ſi nō comprehendiſtis, vinxiſtis, adduxi-
ſtis, odiſtis: ſi non occidendum manibus obtuliſtis, vocibus po
poſciſtis, non eum à vobis interfectum eſſe iactate. Si autem
illis omnibus veſtris præcedentibus factis, etiam crucifige cru
Ioan. 19. cifige clamaſtis, audite quid contra vos Propheta clamat, Filij
Pſal. 56. hominum dentes eorum arma & ſagittæ & lingua eorum ma-
chæra acuta. Ecce quibus armis, quibus ſagittis, qua machæ-
ra iuſtum interfeciſtis, quando vobis interficere quenquam
non licere dixiſtis. Hinc eſt quod ad comprehendendum Ie-
ſum, cum ſacerdotum non veniſſent principes, ſed miſiſſent:
Lucas tamen Euangeliſta in eodem narrationis ſuæ loco ait,
Luca. 22. Dixit, autem, inquit, Ieſus ad eos qui venerant ad ſe principes
ſacerdotum, & magiſtratus templi, & ſeniores, Quaſi ad latro-
nem exiſtis: & cætera. Sicut ergo principes ſacerdotum non
per ſeipſos, ſed per eos, quos miſerant ad comprehendendum
Ieſum, quid aliud quàm ipſi in ſuæ iuſſionis poteſtate vene-
runt: ſic omnes qui crucifigendum Ieſum impiis vocibus cla-
mauerunt, non quidem per ſeipſos eum, ſed tamen ipſi per il-
lum, qui eorum clamore ad hoc nefas impulſus eſt, occide-
runt: quod vero Ioannes Euangeliſta ſubiungit, *Vt ſermo Ieſu
impleretur quem dixit ſignificans qua morte eſſet moriturus.* Si
mortem crucis hic velimus accipere, tanquam ideo dixerint
Iudæi, Nobis non licet interficere quenquam: quia interfici
aliud eſt, aliud crucifigi, non video quomodo id poſſit conſe-
quenter intelligi, cum hoc ad Pilati verba reſponderint,
quibus eis dixerat, Accipite eum vos, & ſecundum legem
veſtram iudicate eum: nunquid ergo eum non poterant ac-
cipere, & ipſi eum crucifigere, ſi per tale genus ſupplicij
interfectionem cuiuſquam vitare cupiebant? Quis autem
non

non videat quàm ſit abſurdum eis licere quenquam crucifigere, quibus nõ licet quenquam interficere? Quid quòd ipſe dominus eandẽ mortẽ ſuam, id eſt, mortem crucis, etiam interfectionẽ vocat: ſicut legimus apud Marcum vbi ait, Ecce aſcendimus Hieroſolymã, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & damnabunt eum morte, & tradẽt eum gentibus, & illudent ei, & conſpuent eum & flagellabunt eum, & interficient eum, & tertia die reſurget? *Marci.10* Nimirum ergo iſta dicendo ſignificauit dominus, qua eſſet morte moriturus, non quòd hic mortem crucis vellet intelligi, ſed quòd eum Iudęi fuiſſent gentibus tradituri, hoc eſt, Romanis: nam Pilatus Romanus erat, eumq́; in Iudæã Romani eſſe præſidẽ miſerant. Vt ergo iſte ſermo Ieſu impleretur, id eſt, vt eum ſibi traditum gentes interficerent, quod Ieſus futurum prædixerat: ideo Pilatus qui iudex Romanus erat, cum vellet eum reddere Iudæis vt ſecundum legem ſuam iudicarent eum, noluerunt eum accipere dicentes: Nobis non licet interficere quenquam. Ac ſic impletus eſt ſermo Ieſu, quem de ſua morte prædixit, vt eum à Iudæis traditum interficerent gentes, minore ſcelere quàm Iudæi, qui ſe iſto modo ab eius interfectione velut alienos facere voluerunt, non vt eorum innocentia, ſed vt dementia monſtraretur.

De eo quod dicit, Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum: vſque ad id quod ait, Erat autẽ Barrabas latro. Tractatus C X V.

QVid Pilatus dixerit Chriſto, quídve Pilato ille reſponderit, iſto ſermone cõſiderandũ atque tractãdũ eſt: cũ enim dictum eſſet Iudæis, Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum: atque illi reſpondiſſent, nobis non licet occidere quenquam. *Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorũ? Et reſpõdit Ieſus, A temetipſo hoc dicis: an alij tibi dixerunt de me?* Sciebat vtiq; dominus, & quod ipſe interrogauit, & quid ille reſpõſurus fuit: ſed tamẽ dici voluit, nõ vt ipſe ſciret, ſed vt ſcriberetur, ꝙ nos voluit vt ſciremꝰ. *Reſpõdit ei Pilatus, Nũquid ego Iudæus ſum? Gens tua & põtifices tradiderũt te mihi, quid feciſti? Reſpõdit Ieſus, Regnũ meũ non eſt de hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnũ meũ, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non eſt hinc.* Hoc eſt quod bonus magiſter ſcire nos voluit: ſed prius nobis demonſtranda

fuerat vanã homicum de regno eius opinio ſiue gentium,ſiue Iudæorum,à quibus id Pilatus audierat,quaſi propterea morte fuiſſet plectendus, quod illicitum affectauerit regnum, vel quoniam ſolent regnaturis inuidere regnantes, & videlicet cauendum erat,ne eius regnum ſiue Romanis,ſiue Iudæis eſſet aduerſum.Poterat autem dominus quod ait,Regnum meum non eſt de hoc mundo &c.ad primam interrogationem præſidis reſpondere,vbi ei dixit, Tu es rex Iudæorum? ſed eum viciſſim interrogans,vtrum hoc à ſemetipſo diceret, an audiſſet ab aliis,illo reſpondente oſtendere voluit hoc ſibi apud illum fuiſſe à Iudæis velut crimen obiectum, patefaciens nobis cogitationes hominum quas ipſe nouerat, quoniã vanæ ſunt, eiſque poſt reſponſionem Pilati,etiam Iudæis & gentibus opportunius aptiúſque reſpondens, Regnum meum non eſt de hoc mundo.Quod ſi interroganti Pilato continuo reſpondiſſet, non etiam Iudæis,ſed ſolis gentibus hoc de ſe opinãtibus reſpondiſſe videretur.Nunc vero quoniam reſpondit Pilatus. nunquid ego Iudæus ſum?Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi,quid feciſti?abſtulit à ſe ſuſpicioné qua poſſit putari à ſemetipſo dixiſſe,quod Ieſum regem dixerat eſſe Iudæorum, id ſe à Iudæis audiſſe demonſtrans.Deinde dicendo, quid feciſti?ſatis oſtendit illud ei pro crimine obiectum:tanquam diceret.ſi regem te negas, quid feciſti vt tradereris mihi? Quaſi mirum non eſſet,ſi puniẽdus iudici traderetur, qui ſe diceret regem.Si autem hoc non diceret, quærendum ab illo eſſet, quid aliud forte feciſſet,vnde tradi iudici dignus eſſet. Audite ergo Iudæi & gentes,audi circũciſio,audi præputium, audite omnia regna terrena, non impedio dominationẽ veſtram in hoc mũdo,regnum meũ non eſt de hoc mundo.Nolite metuere metu vaniſſimo,quo Herodes ille maior cum Chriſtus natus nunciaretur,expauit,& tot infantes, vt ad eum mors perueniret, occidit, timendo magis quam iraſcendo crudelior, Regnum,inquit,meum non eſt de hoc mundo. Quid vultis amplius? Venite ad regnum quod nõ eſt de hoc mundo:venite credendo,& nolite ſæuire metuendo. Dicit quidem prophetia de deo patre,Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo,ſuper Sion montem ſanctum eius:ſed Sion,illa & mons ille,non eſt de hoc mundo:quod eſt enim eius regnum niſi credentes in eum,quibus dicit, De mundo non eſtis, ſicut & ego non ſum de mundo? quanuis eos eſſe vellet in mundo, propter quod

Matth.2. *Pſal.2.* *Ioan.8.* *Ioan.17.*

quod de illis dixit ad patrem, Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo. Vnde & hic non ait, regnum meũ non eſt in hoc mundo. ſed, non eſt de hoc mundo: & cum hoc probaret dicens, ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis: non ait, nunc autem regnũ meum non eſt hic: ſed, non eſt hinc. Hic eſt enim regnum eius vſque in finem ſeculi, habens inter ſe commixta zizania vſque ad meſſem, meſſis enim finis eſt ſeculi, quando meſſores venient, id eſt angeli, & colligent de regno eius omnia ſcandala, quod vtique non fieret, ſi regnum eius non eſſet hic: ſed tamen non eſt hinc, quia peregrinatur in mundo. Regno ſuo quippe dicit, De mundo non eſtis, ſed ego vos elegi de mundo. Erant ergo de mundo, quando regnum eius non erant, ſed ad mundi principem pertinebant. De mundo eſt ergo quicquid hominum à vero quidem deo creatum, ſed ex Adam vitiata atque damnata ſtirpe generatũ eſt. Factum eſt autem regnũ non iam de mundo, quicquid inde in Chriſto regeneratum eſt. Sic enim nos deus eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij claritatis ſuæ: de quo regno dicit, Regnum meum non eſt de hoc mundo: vel, regnum meum non eſt hinc. *Dixit itaque ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpondit Ieſus, Tu dicis, quia rex ſum ego.* Non quia regẽ ſe timuit confiteri, ſed tu dicis, ita libratum eſt, vt neq; ſe regẽ neget: rex eſt enim cuius regnum non eſt de hoc mũdo: neque regem talem ſe eſſe fateatur, cuius regnum putetur eſſe de hoc mundo: talem quippe ille ſentiebat qui dixerat, Ergo rex es tu? Cui reſponſum eſt, tu dicis, quia rex ſum ego: dictũ eſt enim, tu dicis, ac ſi dictum eſſet, carnalis carnaliter dicis. *Deinde ait, Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati.* Non eſt producenda huius pronominis ſyllaba quod ait, in hoc natus ſum, tãquã dixerit, in hac re natus ſum: ſed corripiẽda, tanquã dixerit, ad hanc rẽ natus ſum, vel ad hoc natus ſum, ſicut ait, ad hoc veni in mundum. In Græco nanque Euangelio nihil eſt huius locutionis ambiguum, vnde manifeſtum eſt eum temporalẽ natiuitatem ſuam hic cõmemoraſſe, qua incarnatus venit in mundum, non illam ſine initio qua deus erat, per quem pater condidit mundum. In hoc ergo ſe dixit natum, id eſt, propter hoc natum, & ad hoc veniſſe in mundum, vtique naſcendo de virgine, vt teſtimonium perhibeat veritati. Sed quia non omniũ

Matth.13
Ioan.15.
Coll.3.

eſt fides, adiunxit atque ait, *Omnis qui eſt ex veritate, audit meam vocem.* Audit vtiq; interioribus auribus, id eſt, obaudit meæ voci, quod tantundem valeret ſi diceret, credit mihi. Cũ itaque Chriſtus teſtimoniũ perhibeat veritati, profecto teſti-
Ioan. 14. moniũ perhibet ſibi: eius quippe vox eſt, Ego ſum veritas: & di-
Ioan. 8 xit alio quoque loco, Ego teſtimonium perhibeo de me: quod vero ait, Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam gratiam commendauit quæ ſecundum propoſitum vocat: de quo
Roma. 8 propoſito dicit Apoſtolus, Scimus quoniam diligentibus deũ omnia cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitum dei vocati ſunt, propoſitum ſcilicet vocantis, non vocatorum:
2. Timo. 1. quod alibi apertius ita poſitum eſt, Conlabora Euangelio ſecundum virtutem dei ſaluos nos facientis & vocantis vocatione ſua ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam: nam ſi naturam cogitemus, in qua creati ſumus, cum omnes veritas creauerit, quis non eſt ex veritate? Sed non omnes ſunt quibus vt audiant veritatem, hoc eſt, vt obediant veritati & credant in veritatẽ, ex ipſa veritate præſtatur, nullis proculdubio præcedẽtibus meritis, ne gratia nõ ſit gratia. Si enim dixiſſet, Omnis qui audit meá vocem ex veritate eſt, ideo dictus ex veritate putaretur, quia obtemperat veritati: nõ autẽ hoc ait, ſed ait, Omnis qui eſt ex veritate, audit meam vocẽ: ac per hoc non ideo eſt ex veritate, quia eius audit vocẽ: ſed ideo audit, quia ex veritate eſt, id eſt, quia hoc illi donũ ex veritate collatum eſt. Quod quid eſt aliud quàm donante Chriſto credit in Chriſtum? *Dixit ei Pilatus, Quid eſt veritas?* Nec expectauit audire reſponſum. *Sed cũ hoc dixiſſet, iterum exiuit ad Iudæos, & dixit eis, Ego nullam inuenio in eo cauſam. Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in paſcha, vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorũ?* Credo cũ dixiſſet Pilatus, quid eſt veritas, in mentẽ illi veniſſe continuo conſuetudinẽ Iudæorum qua ſolebat eis dimitti vnus in paſcha, & ideo non expectauit vt reſpõderet ei Ieſus quid eſſet veritas, ne mora fieret cum recoluiſſet morem quo poſſet eis per paſcha dimitti, quod eum valde voluiſſe manifeſtũ eſt, Auelli tamẽ ex eius corde nõ potuit Ieſum regem eſſe Iudæorum, tanquã hoc ſibi ſicut in titulo ipſa veritas fixerit, de qua quid eſſet interrogauit. Sed hoc audito, *Clamauerunt rurſum omnes dicentes, Non hunc, ſed Barrabam: Erat autẽ Barrabas latro.* Non reprehendimus, ô Iudæi quod per paſcha libera

beraſtis nocentem, ſed quòd occidiſtis innocentem: quod tamen niſi fieret, verũ paſcha non fieret: ſed vmbra veritatis à Iudæis errantibus tenebatur, & mirabili diſpenſatione diuinæ ſapientiæ per homines fallaces eiuſdem vmbræ veritas implebatur, quia vt verum paſcha fieret, Chriſtus velut ouis immolabatur. Hinc ea ſequuntur quæ iniurioſa Chriſto Pilatus & cohors eius ingeſſit, ſed alia diſputatione tractanda ſunt.

De eo quod dicit, Tunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum & flagellauit: vſque ad id quod ait, Suſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt eum. *Tractatus* C X V I.

CVm Iudæi clamaſſent, non Ieſum ſibi à Pilato dimitti velle per paſcha, ſed Barrabam latronem, non ſaluatorem, ſed interfectorem: non datorem vitæ, ſed ademptorem. *Tunc apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.* Hoc Pilatus non ob aliud feciſſe credendus eſt, niſi vt eius iniuriis Iudæi ſatiati ſufficere ſibi exiſtimarent, & vſque ad eius mortem Iudæi ſæuire deſiſterent. Ad hoc pertinet quod idem præſes cohortem ſuam etiam permiſit facere quæ ſequuntur, aut fortaſſis & iuſſit, quamuis hoc Euangeliſta tacuerit: dixit enim quid deinde fecerint milites, Pilatum tamen id iuſſiſſe non dixit, *Et milites*, inquit, *plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circundederunt eum, & veniebant ad eum, & dicebant, Aue rex Iudæorum: Et dabant ei alapas.* Sic implebantur quæ de ſe prædixerat Chriſtus: ſic martyres informabantur ad omnia quæ perſecutores libuiſſet facere perferendo: ſic pauliſper occultata tremenda potentia, commendabatur prius imitanda patientia: ſic regnum quod de hoc mundo non erat, ſuperbum mundum non atrocitate pugnandi, ſed patiendi humilitate vincebat: ſic illud granum multiplicandum ſeminabatur horribili contumelia, vt mirabili pullularet in gloria. *Exiit iterum Pilatus foras & dicit eis, Ecce adduco eum foras, vt cognoſcatis, quia in eo nullam cauſam inuenio. Exiit ergo Ieſus portans ſpineam coronam & pupureum veſtimẽtum, & dicit eis, Ecce homo.* Hic apparet non ignorante Pilato hæc à militibus facta, ſiue iuſſerit ea ſiue permiſerit illa ſcilicet cauſa quã ſupra diximus, vt hæc eius ludibria inimici libentiſſime biberent, & vlterius ſanguinem non ſitirent. Egreditur ad eos Ieſus portans ſpineam coronam & purpureũ veſtimentũ, nõ clarus imperio, ſed plenus opprobrio: & dicitur eis, Ecce homo: Si regi inuidetis, iam parcite Cap. XIX

alterius maioris poteſtatis occidit. Talem quippe Pilato deus dederat poteſtatem, vt etiã eſſet ſub Cæſaris poteſtate. Quapropter nõ haberes, inquit, aduerſum me poteſtatẽ vllã, ideſt, quantulamcunq; habes, niſi hoc ipſum quicquid eſt tibi eſſet datũ deſuper. Sed quoniã ſcio quantũ ſit, non enim tantũ eſt, vt tibi omnimodo liberum ſit: propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ille quippe me tuæ poteſtati tradidit inuidẽdo, tu vero eandẽ poteſtatem in me exerciturus es metuendo. Nec timendo quidem, præſertim inncentem homo hominẽ debet occidere, *inuidus homicida malus eſt, sed* tamen id zelando facere multo magis malum eſt quàm timẽdo. Et ideo non ait verax magiſter, qui me tradidit tibi ipſe habet peccatũ, tanquã ille non haberet: ſed ait, maius habet peccatum, vt etiam ſe habere intelligeret: neq; enim propterea illud nullum eſt, quia hoc maius eſt. *Exinde quærebat Pilatus dimittere eum.* Quid eſt hoc quod dictum eſt, exinde? Quaſi antea non quærebat? Lege ſuperiora, & inuenies iamdudum eum quærere dimittere Ieſum. Exinde itaque intelligendũ eſt propter hoc, id eſt, ex hac cauſa, ne haberet peccatũ occidendo innocentem ſibi traditũ, quamuis minus peccans quã Iudæi qui eũ illi tradiderant occidendũ. Exinde ergo, id eſt, ideo ne hoc peccatum faceret, non nunc primũ, ſed ab initio quærebat eum dimittere. *Iudæi autem clamabant dicentes, Si hũc dimittis, non es amicus Cæſaris: Omnis enim qui ſe regem facit contradicit Cæſari.* Maiorem timorem ſe ingerere putauerunt Pilato terrendo de Cæſare vt occideret Chriſtũ, quã ſuperius vbi dixerunt, Nos legem habemus, & ſecundũ legẽ debet mori, quia filiũ dei ſe fecit: Eorum legem quippe ille non timuit vt occideret: ſed magis filium dei timuit ne occideret. Nunc vero non ſic potuit contemnere Cæſarem authorem poteſtatis ſuæ, quemadmodum legem gentis alienæ. Adhuc tamen Euangeliſta ſequitur & dicit, *Pilatus autem cum audiſſet hos ſermones, adduxit foras Ieſum, & ſedit pro tribunali, in loco quid dicitur Lithoſtratos, Hebraice autem Gabatha. Erat autem paraſceue paſcha hora quaſi ſexta.* Qua hora ſit dominus crucifixus, propter Euangeliſtę alterius teſtimoniũ, *Matt. 15.* qui dixit. Erat autẽ hora tertia, & crucifixerunt eum, quo- *Infra tra* niam magna diſceptatio ſolet oboriri, cum ad ipſum locũ vbi *ctа. 117.* crucifixus narratur ventũ fuerit, vt potuerimus, ſi dominus voluerit, differemus, Cum ergo pro tribunali ſediſſet Pilatus,

Dicit

Dicit Iudæis, Ecce rex veſter. Illi autem clamabant, Tolle, tolle, crucifige eum, Dixit eis Pilatus. Regem veſtrum crucifigam? Adhuc terrorem quem de Cæſare ingeſſerant, ſuperare conatur, de ignominia eorum volens eos frangere dicẽdo, Regem veſtrũ crucifigã, quos de ignominia Chriſti mitigare nõ potuit, ſed timore mox vincitur. *Reſponderunt enim pontifices, Non habemus regem niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eis illum vt crucifigeretur.* Apertiſſime quippe contra Cæſarem venire videretur, ſi regem ſe non habere niſi Cæſarem profitentibus aliũ regẽ vellet ingerere dimittendo impunitũ, quẽ propter hos auſus ei tradiderant occidendũ. Tradidit ergo eis illum vt crucifigeretur: ſed nũquid aliud & ante cupiebat quando dicebat, Accipite eum vos, & crucifigite: vel etiam ſuperius, Accipite eum vos, & ſecundũ legẽ veſtram iudicate eũ? Cur autem illi tantopere noluerunt, dicẽtes, Nobis nõ licet interficere quenquã: & omni modo inſtantes, vt nõ ab eis, ſed à præſide occideretur, & ideo cũ occidendum accipere recuſantes, ſi nunc eũ accipiunt occidendũ? Aut ſi hoc nõ fit, cur dictũ eſt, tunc ergo tradidit eis illũ vt crucifigeretur? An aliquid intereſt? planè intereſt, nõ eſt enim dictũ, Tũc ergo tradidit eis illũ vt crucifigerent eũ, ſed vt crucifigeretur, id eſt, vt iudicio ac poteſtate præſidis crucifigeretur: ſed ideo illis traditũ dixit Euangeliſta, vt eos crimine implicatos à quo alieni eſſe conabãtur, oſtẽderet. Non enim faceret hoc Pilatus, niſi vt id quod eos cupere cernebat, impleret: quod autẽ ſequitur, *Suſceperunt autem Ieſum & eduxerunt.* Poteſt ad milites iam referri apparitores præſidis: nam poſtea euidentius dicitur, Milites ergo cũ crucifixiſſent eũ quãuis Euãgeliſta etiam ſi totum Iudæis tribuit, merito facit. Ipſi enim ſuſceperunt quod auidiſſimè flagitauerunt, & ipſi fecerunt quicquid vt fieret extorſerunt. Sed hæc ſequentia alio ſermone tractanda ſunt.

De eo quod dicit, Et baiulans ſibi crucem, exiit in eum qui dicitur Caluariæ locum vſque ad id quod ait, Reſpõdit Pilatus, Quod ſcripſi ſcripſi. *Tractatus* CXVII.

IVdicante atque dãnante Pilato pro tribunali dominum Ieſum Chriſtum hora quaſi ſexta. *Suſceperunt & eduxerunt. Et baiulans ſibi crucẽ exiit in eũ qui dicitur Caluaria locum, Hebraicè autẽ Golgotha, vbi crucifixerunt eum.* Quid eſt ergo quod
Mar. 15. Marcus euangeliſta dicit, Erat autem hora tertia & crucifixerunt

runt eum: niſi quia hora tertia crucifixus eſt dominus linguis Iudeorum hora ſexta manibus militum? vt intelligamus horam quintam iam fuiſſe tranſactam, & aliquid de ſexta cœptũ, quando ſedit pro tribunali Pilatus, quæ dicta eſt à Ioanne hora quaſi ſexta. Et cum duceretur vt in ligno cum duobus latronibus configeretur, & iuxta eius crucem gererentur, quæ geſta narrantur, hora ſexta integra compleretur, ex qua hora vſque ad nonam ſole obſcurato, tenebras factas trium Euangeliſtarum, Matthæi, Marci, & Lucæ conteſtatur authoritas. Sed quoniam Iudæi facinus interfecti Chriſti à ſe in Romanos, id eſt, in Pilatum & eius milites transferre conati ſunt, propterea Marcus ſuppreſſa ea hora qua Chriſtus à militibus crucifixus eſt, quæ agi ſexta iam cœperat, tertiam potius horam eſſe recordatus expreſſit, qua hora intelliguntur apud Pilatũ clamare potuiſſe, Crucifige, crucifige, vt non illi tantum reperiantur crucifixiſſe Ieſum, id eſt, milites qui eũ ligno ſexta hora ſuſpẽderunt, verumetiam Iudæi, qui vt crucifigeretur hora tertia clamauerunt. Eſt & alia huius ſolutio quæſtionis, vt nõ hic accipiatur hora ſexta diei, quia nec Ioannes ait, Erat autẽ hora diei quaſi ſexta: [aut, hora quaſi ſexta:] ſed ait, Erat autẽ paraſceue paſchæ hora quaſi ſexta. Paraſceue autẽ latinè præparatio eſt: ſed iſto verbo Græco libentius vtuntur Iudæi in huiuſmodi obſeruationibus, etiã qui magis Latine quã Græce loquũtur. Erat autẽ præparatio paſchæ. Paſcha vero noſtrũ ſicut dicit Apoſtolus, immolatus eſt Chriſtus. Cuius paſchæ præparationẽ ſi ab hora noctis nona cõputemus, tunc enim videntur principes ſacerdotũ pronunciaſſe immolationẽ domini dicentes, Reus eſt mortis. cũ adhuc in domo pontificis audiretur, vnde congruenter accipitur inde cœpiſſe præparationem veri paſchæ, cuius vmbra erat paſcha Iudæorum, id eſt, immolationis Chriſti, ex quo à ſacerdotibus pronunciatus eſt immolandus, profecto ab ea noctis hora, quæ tunc nona fuiſſe cõiicitur, vſq; ad horã diei tertiã qua crucifixũ eſſe Chriſtum Marcus euãgeliſta teſtatur, ſex horæ ſunt. tres nocturnę & tres diurnæ. Vnde in hac paraſceue paſchæ, id eſt, præparatione immolationis Chriſti, quæ ab hora noctis nona cœperat, quaſi ſexta agebatur hora, id eſt. peracta quinta iam ſexta currere cœperat, quãdo Pilatus tribunal aſcendit: adhuc enim erat ipſa præparatio quæ ab hora noctis nona cœperat, donec fieret quæ præparabatur Chriſti immolatio: quæ facta eſt hora tert

Matt. 27.
Mar. 15.
Luc. 23
1. Cor. 5
Matt. 26.

ra tertia ſecundum Marcũ,non præparationis,ſed diei:eadém-
que ſexta non diei,ſed præparationis,ſex vtique horis à noctis
nona vſq; ad diei tertiã cõputatis.Harũ duarũ ſolutionũ iſtius
li.3.de cõ- difficilis quæſtionis eligat quiſq; quam volet. Melius autem
ſen.euãg. quid eligat iudicabit,qui de conſenſu Euangeliſtarũ,quæ ope-
cap.13. roſiſſimè diſputata ſunt legerit. Quod & ſi aliæ ſolutiones
eius potuerint inueniri,cumulatius euangelicæ veritatis con-
ſtantia defendetur aduerſus calũnias infidelis atque impiæ va
nitatis.Nunc ad narrationem Ioannis euãgeliſtæ poſt iſta bre-
uiter tractata redeamus.Suſceperũt autẽ,inquit,Ieſum & edu
xerunt,& baiulans ſibi crucẽ exiit in eũ qui dicitur Caluariæ
locũ,Hebraice Golgotha vbi crucifixerunt eũ.Ibat ergo ad lo
cũ vbi fuerat crucifigendus,portãs crucẽ ſuã Ieſus.Grãde ſpe-
ctaculũ,ſed ſi ſpectat impietas,grande ludibriũ:ſi pietas,gran-
de myſterium.Si ſpectet impietas,grande ignominiæ documẽ
tum:ſi pietas,grande fidei muni mentũ.Si ſpectet impietas.ri-
det regem pro virga regni lignũ ſui portare ſupplicij:ſi pietas,
videt regẽ baiulantem lignũ ad ſemetipſum figendũ, quod fi
xurus fuerat etiã in frontibus regũ in eo ſpernẽdus oculis im
piorũ,in quo erant gloriatura corda ſanctorum:dicturo enim
Galat.6. Paulo,Mihi autẽ abſit gloriari,niſi in cruce domini noſtri Ie-
ſu Chriſti:ipſam crucẽ ſuam ſuo geſtãs humero cõmendabat
& lucernæ arſuræ,quæ ſub modio ponenda non erat candela-
Matth.5. brum ferebat.Baiulans ergo ſibi crucẽ,exiit in eũ qui dicitur
Caluariæ locum.Hebraice Golgotha,vbi eum crucifixerunt.
Matt.17. *Et cum eo alios duos hinc & hinc,medium autem Ieſum.* Iſti
Mar.15. duo latrones erãt,ſicut aliorum Euangeliſtarũ narratione di-
Lucæ.23. dicimus,cum quibus crucifixus & inter quos crucifixus eſt
Eſa.53. Chriſtus:de quo præmiſſa dixerat prophetia,Et inter iniquos
deputatus eſt, *Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſu-
per crucem:erat autem ſcriptum, Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ.
Hunc ergo titulum multi legerunt Iudæorũ,quia prope ciuitatem
erat locus vbi crucifixus eſt Ieſus.Et erat ſcriptum Hebraice,Græ
ce, & Latine.* Rex Iudæorum.Hæ quippe tres linguæ ibi præ
cæteris eminebant.Hebræa propter Iudæos in dei lege glo-
riãtes.Græca propter gentiũ ſapientes.Latina propter Roma-
nos,multis ac penè omnibus iam tunc gentibus imperantes.
*Dicebãt ergo Pilato pontifices Iudæorum, Noli ſcribere rex Iudæo
rum,ſed quia ipſe dixit rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus,
Quod ſcripſi ſcripſi.* O ineffabilẽ vim diuinæ operationis, etiã
in cord

in cordibus ignorantiũ. Nónne occulta vox quædã Pilato in-
tus quodã, ſi dici poteſt, clamoſo ſilẽtio perſonabat, quod tan
to ante in Pſalmorũ literis prophetatũ eſt? Ne corrũpas tituli *Pſal. 58.*
inſcriptionẽ? ecce tituli inſcriptionẽ nõ corrũpit, quod ſcripſit
ſcripſit. Sed etiã Põtifices qui hoc corrũpi volebant, quid di-
cebant? Noli ſcribere, inquiũt, rex Iudæorũ. ſed quia ipſe dixit
rex ſum Iudæorũ. Quid loquimini inſani? quid fieri cõtradi-
citis, quod mutare nullo pacto poteſtis? Nũquid enim propte-
rea nõ erit verũ, quia Ieſus ait, rex ſum Iudæorũ? Si corrumpi
nõ poteſt quod Pilatus ſcripſit, corrumpi poteſt quod veritas
dixit? ſed Iudæorũ tantũ rex eſt Chriſtus, an & gentiũ? imò &
gentium: cum enim dixiſſet in prophetia, Ego autem conſti-
tutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædi- *Pſal. 2.*
cans præceptum eius: ne propter montẽ Sion ſolis Iudæis eũ
regẽ quiſquam diceret conſtitutũ: continuo ſubiunxit, Domi-
nus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula à
me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & poſſeſſionẽ tuam
terminos terræ. Vnde & ipſe iam per os propriũ loquẽs apud *Ioan. 10.*
Iudæos Habeo, inquit, alias oues, quæ non ſunt de hoc ouili,
oportet me & ipſas adducere, & vocẽ meã audient, & fiet vnus
grex & vnus paſtor. Cur ergo magnũ volum⁹ intelligi in hoc
titulo ſacramentũ, in quo ſcriptũ erat, rex Iudæorũ, ſi rex eſt
Chriſtus & gentium? Quia ſcilicet oleaſter factus eſt particeps *Roma. 11.*
pinguedinis oleæ, non olea particeps facta eſt amaritudinis
oleaſtri: nam in eo quod de Chriſto veraciter ſcriptum eſt in
titulo rex Iudæorum, qui ſunt intelligendi Iudæi niſi ſemen
Abrahæ filij promiſſionis qui ſunt etiam filij dei? quoniã nõ *Roma. 9.*
qui filij carnis, ait Apoſtolus, hi filij dei, ſed qui filij promiſſio *Galat. 3.*
nis deputantur in ſemine. Et gentes erant quibus dicebat, Si
autem vos Chriſti, ergo Abrahæ ſemen eſtis ſecundum pro-
miſſionẽ hæredes. Rex ergo Iudæorum Chriſtus, ſed Iudęo-
rum circunciſione cordis, ſpiritu non litera. Quorũ laus nõ ex
hominibus ſed ex deo eſt, pertinentiũ ad Hieruſalẽ liberã ma- *Gala. 4.*
trẽ noſtram æternam in cœlis, Saram ſpiritalẽ, ancillam & filiũ
eius de domo libertatis eiicientem. Ideo enim Pilatus quod
ſcripſit ſcripſit, quia dominus quod dixit dixit.

De eo quod dicit, Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius: vſque ad id quod ait, Et in veſtem meam miſerunt ſortem. *Tractatus CXVIII.*

EA quæ geſta ſunt iuxta crucem domini, cū iam crucifixus eſſet iſto quantum dominus adiuuat ſermone tractemus. *Milites ergo cū crucifixiſſent eū. acceperunt veſtimenta eius & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partē, & tunicam. Erat autē tunica inconſutilis deſuper contexta per totū. Dixerunt ergo ad inuicem, Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit:* Pſal. 21. *Vt ſcriptura impleretur dicens, Partiti ſunt veſtimmenta mea ſibi, & in veſtem meā miſerunt ſortem.* Factū eſt quod voluerunt Iudæi, non ipſi ſed milites qui parebant Pilato, iudicāte ipſo crucifixerunt Ieſum: & tamen ſi voluntates, ſi inſidias, ſi operā, ſi traditionem, poſtremo ſi extorquentes clamores eorū cogitemus, magis vtiq; Iudæi crucifixerunt Ieſum. Sed de partitione & ſortitione veſtimētorū eius non eſt prætereunter loquendū. Quanuis enim omnes Euangeliſtæ quatuor huius rei meminerint, cæteri tamē breuius quam Ioannes, ſed clauſe illi, ille vero apertiſſimè: Matt. 27. nam Matthæus ait, Poſtquam autē crucifixerunt eum, diuiſerunt veſtimenta eius ſortem mittentes. Mar. 15. Marcus, Et crucifigentes eū diuiſerunt veſtimenta eius, Luca. 23. mittentes ſortē ſuper eis quis quid tolleret. Lucas, Diuidentes vero veſtimenta eius, miſerunt ſortes. Ioannes autē & quot partes de veſtimentis eius fecerint dixit, id eſt quatuor, vt ſingulas tollerent. Vnde apparet quatuor fuiſſe milites, qui in eo crucifigendo præſidi paruerunt: manifeſte quippe ait, Milites ergo cum crucifixiſſent eū, acceperunt veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam, ſubaudiendū eſt, acceperunt, vt iſte ſit ſenſus, acceperunt veſtimēta eius & fecerūt quatuor partes, vnicuiq; militi partē, acceperunt & tunicā. Et ſic locutus eſt, vt de cæteris veſtimentis nullam ſortē miſſam eſſe videamus, ſed de tunica quam ſimul cū cæteris acceperunt, ſed non ſimiliter diuiſerunt: de hac enim ſequitur exponēs. *Erat autē tunica inconſutilis, deſuper contexta per totū.* Cur autē de illa ſorte miſerunt narrans. *Dixerunt,* inquit, *ergo ad inuicē, Non ſcindamus eā, ſed ſortiamur de illa cuius ſit.* Apparet itaq; in aliis veſtibus æquales eos habuiſſe partes, vt ſortiri neceſſe nō fuerit: in illa vera vna non eos habere potuiſſe ſingulas partes niſi ſcinderetur, vt pannos eius inutiliter tollerent, quod ne facerent ad vnum eam peruenire ſortitione maluerunt. Huius Euangeliſtæ narrationi conſonat etiam propheticum teſtimonium, quod & ipſe continuo ſubiungens, *Vt ſcriptura,* inquit, *impleretur dicens, Partiti ſunt veſtimen*

Veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem. Nō enim ait, ſortiti, ſed partiti ſunt: nec ait, ſortientes partiti ſunt, ſed in cæteris veſtimentis ſortem omnino non nominans, poſtea dixit, & in veſtem meam miſerunt ſortē propter illam reliquam tunicam. De qua re dicam, quod ipſe donauerit, cum prius eam quæ oboriri poteſt tanquam Euangeliſtæ inter ſe diſcrepent, calumniam propulſauero, demonſtrans nullius cæterorum verba narrationi Ioannis eſſe contraria: Matthæus enim dicendo, Diuiſerunt veſtimenta eius ſortē mittentes, ad totam diuiſionem veſtimentorum voluit intelligi etiam illam tunicam pertinere, de qua ſortem miſerunt, quia vtiq; omnes veſtes diuidendo in quibus & illa fuit, de ipſa ſortiti ſunt. Tale eſt etiam quod ait Lucas: Diuidentes veſtimenta eius miſerunt ſortes, diuidentes enim venerunt ad tunicam, de qua facta eſt ſortitio, vt inter eos vniuerſa veſtimentorum eius diuiſio compleretur. Quid autem intereſt vtrum dicatur, diuidentes miſerunt ſortes, quod ait Lucas: an diuiſerunt ſortem mittentes, quod ait Matthæus, niſi quod Lucas dicendo ſortes, pluralem pro ſingulari numero poſuit, quæ locutio in ſcripturis ſanctis inſolita nō eſt, quamuis nōnulli codices ſortem reperiantur habere, non ſortes? Marcus itaque ſolus videtur aliquam intuliſſe quæſtionē, dicendo enim, Mittentes ſortem ſuper eis quis quid tolleret tanquā ſuper omnibus veſtimentis, non ſuper ſola tunica ſors miſſa ſit. locutus videtur: ſed hic etiam breuitas obſcuritatem facit: ſic enim dictum eſt, mittentes ſortem ſuper eis: ac ſi diceretur, mittentes ſortē cū diuiderent: quod & factum eſt. Omnium quippe veſtimentorum eius diuiſio completa non eſſet, niſi forte claruiſſet, quis etiam illam tunicam tolleret, vt ſic contentio diuidentium finiretur, vel nulla potius oriretur. Quod ergo ait: quis quid tolleret, quandoquidē hoc ſorti deputatur, non ad omniaquę diuiſa ſunt veſtimenta referendum eſt: ſors enim miſſa eſt quis illam tunicam tolleret, de qua quoniam narrare prætermiſit qualis fuerit, & quemadmodum æqualibus factis partibus ſola remanſerit, quæ ne conſcinderetur, veniret in ſortem, pro eo poſitum eſt, quod ait, quis quid tolleret, id eſt, quis eam tolleret, tanquam ſi totum ita diceretur, diuiſerunt veſtimenta eius mittentes ſortem ſuper eis, quis tunicam quæ partibus æqualibus ſuperfuerat tolleret. Quærat forte aliquis, quid ſignificet in tot partes veſtimentorum facta diuiſio,

Pſa. 21.
Matt. 27.
Luca 23.
Matt. 15.

uiſio,& de tunica illa ſortitio. Quadripartita veſtis domini Ieſu Chriſti, quadripartitam figurauit eius Eccleſiam, toto ſcilicet, qui quatuor partibus conſtat, terrarum orbe diffuſam, & omnibus eiuſdem partibus æqualiter, id eſt, concorditer diſtributam. Propter quod alibi dicit miſſurum ſe angelos ſuos, vt colligant electos eius à quatuor vẽtis: quod quid eſt, niſi à quatuor partibus mundi, Oriente, Occidente, Aquilone & Meridie? Tunica vero illa ſortita, omnium partium ſignificat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur. De charitate autẽ locuturus Apoſtolus, Supereminentiorem, inquit, viam vobis demonſtrabo: & alio loco ait: Cognoſcere etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti. Itemq; alibi, Super omnia autem hæc habete charitatem quæ eſt vinculum perfectionis. Si ergo charitas & ſupereminentiorem habet viam, & ſupereminet ſcientiæ, & ſuper omnia præcepta eſt, merito veſtis qua ſignificatur, deſuper contexta perhibetur. Incõſutilis autem ne aliquando diſſuatur, & ad vnum peruenit, quia in vnũ omnes colligit, ſicut in Apoſtolis cũ eſſet etiã ipſe numerus duodenarius, id eſt, quadripartitus in ternos, & omnes eſſent interrogati: ſolus Petrus reſpondit, Tu es Chriſtus filius dei viui: & ei dicitur, Tibi dabo claues regni cœlorum, tanquam ligandi & ſoluendi ſolus acceperit poteſtatem, cum & illud vnus pro omnibus dixerit, & hoc cum omnibus tanquam perſonam gerens ipſius vnitatis acceperit. Ideo vnus pro omnibus, quia vnitas eſt in omnibus. Vnde & hic cum dixiſſet, de ſuper contexta, addidit, per totum: quod ſi referamus ad id quod ſignificat, nemo eius eſt expers, qui pertinere ad totum inueniatur, à quo toto ſicut Græca indicat lingua, catholica vocatur Eccleſia. In ſorte autem quid niſi dei gratia commendata eſt. Sic quippe in vno ad omnes peruenit, cum ſors quoque omnibus placuit, quia & dei gratia in vnitate ab omnes peruenit, & cũ ſors mittitur, non perſonæ vel cuiuſcunque meritis, ſed occulto iudicio dei ceditur. Nec ideo iſta non aliquid boni ſignificaſſe quis dixerit, quia per malos facta ſunt, nõ ſcilicet per eos qui Chriſtũ ſecuti, ſed qui ſunt perſecuti. Quid enim de ipſa cruce dicturi ſumus, quæ certe ſimiliter ab inimicis atque impiis Chriſto facta & impacta eſt? Et tamen ea ſignificari rectè intelligitur quod ait Apoſtolus, Quæ ſit latitudo, longitudo & altitudo. & profundum. Lata eſt quippe in trãſuerſo ligno, quò extenduntur pẽdentis manus, & ſignificat opera bona in latitu

Matt. 24. *1. Cor. 13.* *Ephe. 3.* *Coloſſ. 3.* *Matt. 16.* *Ephe. 3.*

latitudine claritatis: longa eſt à tranſuerſo ligno vſque ad terram, vbi dorſum pedeſq; figuntur, & ſignificat perſeuerãtiam in longitudine temporis vſque in finem. Alta eſt in cacumine, quod per tranſuerſum lignum ſurſum verſum excedit, & ſignificat ſupernum finem quò cunctaopera referuntur, quoniã cuncta quæ latitudine ac longitudine bene ac perſeueranter fiunt, propter altitudinẽ diuinorũ faciẽda ſunt præmiorũ Profunda eſt in ea parte, qua in terrã figitur: ibi quippe & occulta eſt, nec videri poteſt, ſed cuncta eius apparentia & eminentia inde cõſurgunt, ſicut bona noſtra de profunditate gratiæ dei, quę comprehendi ac diiudicari non poteſt, vniuerſa procedũt. Sed etſi crux Chriſti hoc ſolum ſignificet quod ait Apoſtolus Qui autẽ Ieſu Chriſti ſunt, carnẽ ſuam crucifixerunt cũ paſſionibus & concupiſcẽtiis, quàm magnũ bonũ eſt? Nec tamẽ facit hoc niſi concupiſcens aduerſus carnem ſpiritus bonus, cum illam crucem Chriſti fecerit inimicus, id eſt, ſpiritus malus: Poſtremo quid eſt quod omnes nouerũt ſignum Chriſti, niſi crux Chriſti? Quod ſignum niſi adhibeatur, ſiue frõtibus credentium, ſiue ipſi aquæ qua regenerantur, ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur. Quomodo ergo per id quod mali faciunt, nihil boni ſignificatur, quando per crucem Chriſti quam fecerunt mali, in celebratione ſacramentorum eius bonum nobis omne ſignatur? Sed hæc hactenus: quæ autem ſequuntur, alias, vt deus opitulabitur, differenda videbimus. *Gala. 5.*

De eo quod dicit. Et milites quidem hæc fecerunt: vſque ad id quod ait, Et inclinato capite tradidit ſpiritum.

Tractatus C X I X.

CRucifixo domino poſteaquã diuiſio veſtimẽtorũ eius etiã ſorte miſſa cõpleta eſt, quæ deinde narrat Ioannes Euãgeliſta videamus: *Et milites quidẽ*, inquit, *hæc fecerũt. Stabãt autẽ iuxta crucẽ Ieſu mater eius, & ſoror matris eius, Maria Cleophæ & Maria Magdalene. Cũ vidiſſet ergo Ieſus matrẽ & diſcipulũ ſtantẽ quẽ diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus: deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eã diſcipulus in ſuã.* Hæc nimirũ eſt illa hora, de qua Ieſus aquã cõuerſurus in vinũ, dixerat matri, Quid mihi & tibi eſt mulier? nõdũ venit hora mea. Hãc itaq; horã prædixerat, quæ tũc nõdũ venerat, in qua deberet agnoſcere matrẽ moritur⁹, de qua fuerat *Ioan. 2.* *Supra tractat. 8.*

rat mortaliter natus. Tunc ergo diuina facturus, non diuinitatis, ſed infirmitatis matrem velut incognitam repellebat: nunc autem humana iam patiens ex qua fuerat factus homo, affectu commendabat humano: tunc enim qui Mariam creauerat, innoteſcebat in virtute: nunc vero quem Maria pepererat, pendebat in cruce. Moralis igitur inſinuatur locus, facit quod faciendum admonet, & exemplo ſuo ſuos miniſtros inſtruxit præceptor bonus, vt à filiis piis impendatur cura parentibus, tanquam lignum illud vbi erant fixa membra morientis, etiam cathedra fuerit magiſtri docentis. Ex hac ſana doctrina didicerat
1. Timo. 5. Paulus Apoſtolus quod docebat quando dicebat: Si quis autẽ ſuis & maximè domeſticis non prouidet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Quid autem tam cuique domeſticum quàm parentes filiis, aut parentibus filij? Huius itaque ſaluberrimi præcepti ipſe magiſter ſanctorum de ſeipſo conſtituebat exemplum, quando nõ vt famulæ deus quam creauerat & regebat, ſed vt matri homo de qua creatus fuerat, & quã relinquebat, alterum pro ſe quodammodo filium prouidebat: nam cur hoc fecerit, quod ſequitur indicat: ait enim Euangeliſta, *Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.* De ſeipſo dicens. Sic quippe commemorare ſolet, quòd eum diligebat Ieſus, qui vtique omnes, ſed ipſum præ cæteris & familiarius diligebat, ita vt in cõuiuio ſuper pectus ſuum diſcumbere faceret: credo vt iſtius Euangelij quod per eum fuerat prædicaturus, diuinam excel-
Ioan. 13. lentiam hoc modo altius commendaret. Sed in quæ ſua Ioannes matrem domini accepit? Neque enim non ex eis erat qui dixerũt ei, Ecce nos dimiſſimus omnia, & ſecuti ſumus te? ſed
Matt. 19. ibi quoque audierat, Quicunque iſta dimiſerit propter me, accipiet in hoc ſeculo centies tantum. Habebat ergo diſcipulus centupliciter plura quàm dimiſerat in quæ ſuſciperet eius matrem, qui hæc illi donauerat? Sed in ea ſocietate beatus Ioannes receperat centuplum, vbi nemo dicebat aliquid ſuum, ſed erant illis omnia communia, ſicut in Apoſtolorum Actibus
Acto. 4. ſcriptum eſt. Sic enim Apoſtoli erant quaſi nihil habentes, & omnia poſſidentes. Quomodo ergo matrem magiſtri & domi
2. Cor. 6. ni ſui diſcipulus & famulus accepit in ſua, vbi aliquid ſuum ne
Acto. 4. mo dicebat? An quia paulopoſt in eodem libro legitur: Quotquot enim poſſeſſores prædiorum, vel domorum erant, vendentes afferebant precia eorum, & ponebant ad pedes Apoſtolorum, diſtribuebatur autem vnicuique prout cuique opus

erat:

erat: intelligendum eſt ſic diſtributum fuiſſe huic diſcipulo
quod opus erat, vt illic etiam beatæ Mariæ tanquam matris
eius portio poneretur? Magiſque ſic debemus accipere quod
dictum eſt, Ex illa hora ſuſcepit eā diſcipulus in ſua: vt ad eius
curam quicquid ei eſſet neceſſarium pertineret. Suſcepit ergo
eam in ſua, non prædia quæ nulla propria poſſidebat, ſed offi-
cia quæ propria diſpenſatione exequenda curabat: deinde ſub
iungit, *Poſtea ſciens Ieſus quia omnia conſummata ſunt, vt con
ſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. Vas ergo poſitum erat aceto ple
num: illi autem ſpongiam plenam aceto hyſſopo circumponentes,
obtulerunt ori eius. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Con-
ſummatum eſt, & inclinato capite emiſit ſpiritum.* Quis poteſt
quæ facit ita diſponere, quomodo diſpoſuit homo iſte quæ
paſſus eſt? Sed homo mediator dei & hominum, homo de quo *1.Timo.2.*
prædictum legitur: Et homo eſt, & quis cognoſcet eum? Quo-
modo homines per quos hæc fiebant, videbant hominem, ſed
non agnoſcebāt deū. Homo nāque apparebat qui deus latebat
patiebatur hæc omnia qui apparebat, & idem ipſe diſpōnebat,
hæc omnia qui latebat. Vidit ergo quia conſummata ſunt o-
mnia quæ oportebat vt fierēt antequam acciperet acetū & tra
deret ſpiritum, atque vt hoc etiam conſummaretur quod ſcri
ptura prædixerat, Et in ſiti mea potauerūt me aceto: Sitio, in- *Pſal. 68.*
quit, tāquam diceret, hoc minus feciſtis, date quod eſtis. Iudæi
quippe ipſi erant acetum degenerantes à vino patriarcharū &
prophetarum, & tanquam de pleno vaſe, de iniquitate mundi
huius impleti, cor habentes velut ſpongiam, cauernoſis quo-
dāmodo atq; tortuoſis latibulis fraudulentū. Hyſſopum autē
cui circūpoſuerunt ſpongiam aceto plenam, quoniā herba eſt
humilis, & pectus purgat, ipſius Chriſti humilitatē congruen-
ter accipimus, quam circundederunt, & ſe circūueniſſe putaue
runt. Vnde eſt illud in Pſalmo: Aſperges me hyſſopo, & mūda *Pſal. 50.*
bor. Chriſti nanque humilitate mūdamur, quia niſi humiliaſſet *Philip. 2.*
ſemetipſum, factus obediēs vſque ad mortem crucis, nō vtiq;
ſanguis eius in peccatorū remiſſionem, hoc eſt, in noſtram mū-
dationem fuiſſet effuſus. Nec moueat quomodo ſpongia ori
eius potuit admoueri, qui in cruce fuerat exaltatus à terra: ſi-
cut enim apud alios Euangeliſtas legitur, quod hic prætermi-
ſit, in arundine eſt factum, vt in ſpongia talis potus ad crucis *Matt.27.*
ſublimia leuaretur. Per arundinem vero ſcriptura ſignificaba- *Marc.15.*
tur, quæ implebatur hoc facto: ſicut enim lingua dicitur vel

eſt non intratur. Ille ſanguis in remiſſionem fuſus eſt peccatorum aqua illa ſalutare temperat poculum, hæc & lauacrum præſtat & potum. Hoc prænunciabat quòd Noë in latere arcę oſtium facere iuſſus eſt, qua intrarent animalia quæ non erant diluuio peritura, quibus præfigurabatur Eccleſia. Propter hoc prima mulier facta eſt de latere viri dormiẽtis, & appellata eſt vita matérque viuorum. Magnum quippe ſignificauit bonum ante magnum præuaricationis malum. In habitu iacentis & dormientis hic ſecundus Adam inclinato capite in cruce dormiuit, & vnde ei formaretur coniunx, quod de latere dormientis effluxit. O mors vnde mortui reuiuiſcunt? quid iſtô ſanguine mundius? Quid vulnere iſto ſalubrius? *Et qui vidit*, inquit, *teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimoniũ eius, & ille ſcit quia vera dicit vt & vos credatis.* Non dixit, vt & vos ſciatis: ſed, vt credatis: ſcit enim qui vidit, cuius credat teſtimonio qui non vidit: magis autem ad fidem credere pertinet quàm videre: nam quid eſt aliud credere, quàm fidem accommodare? *Facta ſunt enim hæc*, inquit, *vt ſcriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo: & iterum alia ſcriptura dicit, Videbunt in quem confixerunt.* Duo teſtimonia de ſcripturis reddidit ſingulis rebus, quas factas fuiſſe narrauit: nam quia dixerat, Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura: ad hoc pertinet teſtimoniũ Os nõ comminuetis ex eo, quod præceptũ eſt eis qui celebrare paſcha iuſſi ſunt ouis immolatione in veteri lege, quæ dominicæ paſſionis vmbra præceſſerat, vnde paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus de quo & Eſaias propheta prædixerat: Sicut ouis ad immolandum ductus eſt. Item quia ſubiunxerat dicens: Sed vnus militum lancea latus eius aperuit: ad hoc pertinet alterum teſtimonium, Videbunt in quem confixerunt: vbi promiſſus eſt Chriſtus, in ea qua crucifixus eſt carne vẽturus. *Poſt hac autem rogauit Pilatum Ioſeph ab Arimathia, eo quòd eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Ieſu. Venit autem & Nicodemus qui venerat ad Ieſum nocte primum ferens mixturam myrrhæ & aloes, quaſi libras centum.* Non ita diſtinguendum eſt vt dicamus primum ferens mixturam myrrhæ, ſed vt quod dictum eſt primum ad ſuperiorem ſenſum pertineat: Venerat enim Nicodemus ad Ieſum nocte primũ, quod idem Ioannes in prioribus Euangelij ſui partibus manifeſtat.

Gene. 6. Gene. 2. Exod. 12. Zach. 12. Apoc. 1. 1. Cor. 5. Eſa. 53. Ioan. 3.

Hic ergo intelligendum eſt ad Ieſum, non tunc ſolum, ſed tũc primumveniſſe Nicodemum, veniſſe autem poſtea vt fieret au diendo diſcipulus, quod certe modo in reuelatione corporis beatiſſimi Stephani ferè omnibus gentibus declaratur. *Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.* Non mihi videtur Euangeliſta fruſtra dicere voluiſſe, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire: ita quippe, ni ſi fallor, admonuit in huiuſmodi officiis quæ mortuis exhibẽtur, morem cuiuſque gentis eſſe ſeruandum. *Erat autem in loco vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus erat:* Sicut in Mariæ virginis vtero nemo ante illum, nemo poſt illum conceptus eſt: ita in hoc monumento nemo ante illum, nemo poſt illum ſepultus eſt. *Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum poſuerunt Ieſum.* Acceleratam vult intelligi ſepulturam, ne adueſperaſceret, quando iam propter paraſceuen, quam cœnam puram Iudæi Latine vſitatius apud nos vocant, facere tale

Cap.XX. aliquid non licebat. *Vna autem ſabbati Maria Magdalene venit mane cum adhuc tenebræ eſſent ad monumentum, & vidit lapidem ſublatum à monumento.* Vna ſabbati eſt, quem iam diem dominicum propter domini reſurrectionem mos Chriſtianus

Matt.28. appellat, quem Matthæus ſolus in Euangeliſtis primam ſabbati nominauit. *Cucurrit ergo & venit ad Simonem Petrum & ad alium diſcipulum quem diligebat Ieſus, & dicit eis: Tulerunt dominum de monumento, & neſcio vbi poſuerunt eum.* Nonnulli codices etiam Græci habent, tulerunt dominum meũ, quod videri dictum poteſt propenſiore charitatis vel famulatus affectu, ſed hoc in pluribus codicibus quos in prõptu habuimus, nõ inuenimus. *Exiit ergo Petrus & ille alius diſcipulus & venerunt ad monumentum. Currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcurrit citius Petro, & venit primus ad monumentũ.* Aduertẽda hic & cõmendanda eſt recapitulatio, quomodo reditũ eſt ad id quod fuerat prætermiſſum, & tanquam ſi hoc ſequeretur adiunctum eſt, Cum enim iam dixiſſet, venerũt ad monumentum, regreſſus eſt vt narraret quomodo venerunt, atque ait, Currebant autem duo ſimul, &c. Vbi oſtendit quod præcurrens ad monumentum prior venerit alius ille diſcipulus, quem ſeipſum ſignificat, ſed tanquam de alio, more ſanctæ ſcripturæ cuncta narrat. *Et cum ſe inclinaſſet,* inquit, *vidit poſita linteamina, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus*

trus ſequẽs eum, & introiuit in monumentũ, & vidit linteamina poſita & ſudariũ, quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnũ locum. Putamus ne nihil iſta ſignificāt? Nequaquam hoc putauerim: ſed ad alia feſtinamus, in quibus immorari quæſtionis vel obſcuritatis alicuius neceſſitate compellimur: nam iſta quæ per ſeipſa manifeſta ſunt, quid ſingula etiā ſignificent, quærere ſanctæ quidē delitiæ ſunt, ſed ocioſorum, quod non ſumus nos. *Tunc ergo introiuit & ille diſcipulus qui venerat primus ad monumētum.* Prior venit, & poſterior intrauit. Neque hoc vtiq; vacat, ſed mihi ad iſta non vacat. *Et vidit,* inquit, *& credidit.* Hic nonnulli parum attendentes, putant hoc Ioannem crediſſe, quòd Ieſus reſurrexerit, ſed quod ſequitur, hoc non indicat. Quid ſibi enim vult quòd ſtatim adiunxit: *Nondum enim ſciebāt ſcripturam, quia oportebat eum à mortuis reſurgere.* Non ergo eum credidit reſurrexiſſe, quē neſciebat oportere reſurgere. Quid ergo vidit, quid credidit? Vidit ſcilicet inane monumentum, & credidit quod dixerat mulier eum de monumento eſſe ſublatum. Nondum enim ſciebant ſcripturā, quia oporteret eum à mortuis reſurgere: & ideo quando id ab ipſo domino audiebant, quanuis apertiſſime diceretur conſuetudine audiendi ab illo parabolas, non intelligebant, & aliquid aliud eum ſignificare credebant. Sed ea quæ ſequuntur, in ſermonem alium differamus.

De eo quod dicit, Abierunt ergo iterum ad ſemetipſos diſcipuli: vſque ad id, Beati qui non viderunt & crediderunt.

Tractatus CXXI.

SVblatum eſſe dominum de monumēto, diſcipulis eius Petro & Ioanni nūciauerat Maria Magdalene. Quò illi venientes, inuenerūt ſola linteamina, quibus corpus fuerat inuolutum. Et quid aliud credere potuerūt, niſi quod illa dixerat, & quod etiam ipſa crediderat? *Abierunt ergo iterum ad ſemetipſos diſcipuli:* Id eſt, vbi habitabant, & vnde ad monumētum cucurrerant. *Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorās.* Viris enim recedentibus infirmiorem ſexum in eodem loco fortior figebat affectus, & oculi qui dominum quæſierant, & non inuenerāt, lachrymis iam vacabāt, amplius dolētes quòd fuerat de monumēto ſublatus, quàm quòd fuerat in ligno occiſus, quoniam magiſtri tanti, cuius eis vita ſubtracta fuerat, nec memoria remanebat. Tenebat itaque ad monumentum

iam

iam dolor iſte mulierem. *Cum ergo fleret, inclinauit ſe & proſpe xit in monumẽtum.* Cur hoc fecerit neſcio, non enim neſciebat non ibi eſſe iam quem quærebat, quando quidem inde ſublatum diſcipulis ipſa nunciauerat, & illi ad monumentum venerant, & non ſolum intuendo, ſed etiam intrando corpus domini quæſierant, nec inuenerant. Quid ſibi ergo vult quòd iſta cum fleret, rurſum in monumentũ inclinata proſpexit? Vtrum quòd nimium dolebat, nec ſuis nec illorũ oculis facile putabat eſſe credendum? an potius diuino inſtinctu in animo eius effectũ eſt vt proſpiceret? Proſpexit enim, *Et vidit duos angelos in albis ſedẽtes, vnũ ad caput, & vnũ ad pedes, vbi poſitũ fuerat corpus Ieſu.* quid eſt quòd vnus ad caput, & ad pedes alter ſedebat? An quoniã qui Græce angeli dicũtur, Latine ſunt nuncij, iſto modo Chriſti Euãgeliũ velut à capite vſque ad pedes, ab initio vſque in finem ſignificabant eſſe nunciandum? *Dicunt ei illi, Mulier quid ploras? Dicit eis: quia tulerunt dominũ meum, & neſcio vbi poſuerunt eum.* Angeli lachrymas prohibebant, vbi quid aliud quàm futurum quodammodo gaudium nunciabant? Ita enim dixerunt, quid ploras? Ac ſi dicerent, noli plorare. At illa eos putans interrogaſſe neſcientes, cauſas prodidit Lachrymarum. *Quia tulerũt*, inquit, *dominum meum.* Dominum ſuum vocans corpus exanime domini ſui, à toto partem ſignificans, ſicut omnes confitemur Ieſum Chriſtum filium dei vnicum dominum noſtrum, quod vtique ſimul eſt & verbum & anima & caro: crucifixum tamen & ſepultũ, cum ſola eius ſepulta ſit caro. *Et neſcio*, inquit, *vbi poſuerunt eum.* Hæc erat cauſa maior doloris, quia neſciebat quò iret ad conſolandum dolorem. Sed hora iam venerat, vt id quod nunciatum quodammodo fuerat ab angelis flere prohibentibus, gaudium ſuccederet fletibus. *Denique cum hæc dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum. & vidit Ieſum ſtantẽ, & nõ ſciebat quia Ieſus eſt: Dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? Quẽ quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine ſi tu ſuſtuliſti eũ, dicito mihi vbi poſuiſti eũ, & ego eum tollã: Dicit ei Ieſus, Maria. Cõuerſa illa dicit ei: Rabboni. quod dicitur magiſter.* Nemo calũnietur mulieri quod hortulanum dixerit dominum, & Ieſum magiſtrum. Ibi enim rogabat, hic agnoſcebat. Ibi honorabat hominem à quo beneficiũ poſtulabat, hic recolebat doctorẽ à quo diſcernere humana & diuina diſcebat. Appellabat dominũ, cuius ancilla non erat, vt per eum perueniret ad dominũ, cuius ancilla erat

erat. Aliter ergo dominum dixit, ſuſtulerũt dominum meum: aliter autẽ, domine ſi tu ſuſtuliſti eum: nam & Prophetæ appellauerunt dominos eos, qui homines erãt, ſed aliter illũ de quo ſcriptum eſt, Dominus nomẽ ei. Sed iſta mulier quæ iam fuerat conuerſa retrorſum, vt videret Ieſum quãdo eum putauit eſſe hortulanum, & cũ illo vtiq; loquebatur, quomodo rurſus cõuerſa dicitur, vt ei diceret, rabboni, niſi quia tũc cõuerſa corpore, quod non erat putauit: nunc corde conuerſa, quod erat agnouit? *Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, nondum enim aſcẽdi ad patrem meum: Vade autẽ ad fratres meos & dic eis, Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum, deum meum, & deum veſtrum.* Eſt in his verbis quod breuiter quidẽ ſed tamen attẽtius pertractare debemus. Ieſus quippe mulierẽ, quæ illũ magiſtrum agnouit & appellauit, cum hæc ei reſponderet, fidẽ docebat, & hortulanus ille in eius corde, tanquam in horto ſuo granum ſinapis ſeminabat. Quid eſt ergo: noli me tangere? Et tanquã huius prohibitionis cauſa quæreretur adiunxit: nondum enim aſcendi ad patrem meum. Quid eſt hoc? ſi ſtans in terra non tangitur, ſedens in cœlo quomodo ab hominibus tangetur? Qui certe antequam aſcenderet, diſcipulis ſe tãgendum obtulit dicẽs, ſicut Lucas Euãgeliſta teſtatur: Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: vel quando dixit diſcipulo Thomę, Infer digitũ tuum huc, & vide manus meas, & affer manũ tuam, & mitte in latus meum. Quis autẽ tam ſit abſurdus, vt dicat eũ à diſcipulis quidem antequam ad patrem aſcendiſſet, voluiſſe ſe tangi: à mulieribus autem noluiſſe, niſi cum aſcẽdiſſet ad patrem? Sed nec ſic qui vellet, deſipere ſineretur. Leguntur enim etiam fœminæ poſt reſurrectionem antequã ad patrem aſcenderet, tetigiſſe Ieſum, in quibus erat etiã ipſa Maria Magdalene narrante Matthæo, quod occurrerit illis Ieſus dicens: Auete. Illæ autẽ acceſſerunt, inquit, & tenuerũt pedes eius, & adorauerunt eũ. Hoc à Ioãne prætermiſſum eſt, ſed à Matthæo verum dictum eſt: Reſtat ergo vt aliquod in his verbis lateat ſacramentum, quod ſiue inueniamus, ſiue inuenire minime valeamus, ineſſe tamẽ nullo modo dubitare debemus. Aut ergo ſic dictum eſt, noli me tãgere, nondũ enim aſcendi ad patrẽ meum, vt in illa fœmina figuraretur Eccleſia de gẽtibus, quæ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendit ad patrem: aut ſic in ſe credi voluit Ieſus, hoc eſt, ſic ſe ſpiritaliter tangi, quòd ipſe & pater vnum ſint

Pſal. 83. *Luca 24.* *Matt. 28.*

ſint. Eius quippe intimis ſenſibus quodámodo aſcendit ad patré, qui ſic in eo profecerit, vt patri agnoſcat æqualem: aliter non recte tangitur, id eſt, aliter nõ recte in eũ creditur. Poterat autem ſic credere Maria, vt eum putaret imparem patri, quod vtique prohibetur cum ei dicitur, Noli me tangere: id eſt, noli in me ſic credere quemadmodum adhuc ſapis. Noli tuum ſenſum hucuſque pertendere, quod pro te factus ſum, nec tranſire illlud per quod facta es.† Quomodo enim nõ carnaliter adhuc in eum credebat, quem ſicut hominẽ flebat? Nondum enim aſcendi, inquit, ad patrem meũ. Ibi me tanges, quãdo me credideris patri non imparem deum. Vade auté ad fratres meos & dic eis: aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum: non ait patrem noſtrum: aliter ergo meum, aliter veſtrum: natura meum, gratià veſtrum. Et deum meum & deum veſtrum: neque hic dixit, deum noſtrum, ergo & hic aliter meum, aliter veſtrum: deum meum ſub quo & ego homo ſum: deum veſtrum, inter quos & ipſe mediator ſum.

Ioan. 10.

† al. factus ſum, ne per tingere ad illũ nõ poſſis per quẽ facta es.

Venit Maria Magdalene annuncians diſcipulis, quia vidi dominum, & hæc dixit mihi. Cũ eſſet ergo ſero die illa vna ſabbatorũ, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli cõgregati propter metũ Iudæorum, venit Ieſus & ſtetit in medio. & dixit eis, Pax vobis: & cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. Claui enim manus fixerant, lancea latus eius aperuerat. vbi ad dubitantium corda ſanãda, vulnerum ſunt ſeruata veſtigia. Moli auté corporis vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permanſit. *Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo domino. Dixit ergo eis iterũ: Pax vobis.* Iteratio cõfirmatio eſt, ipſe quippe dat per Prophetã promiſſam pacẽ ſuper pacẽ. *Sicut miſit me pater,* inquit, *& ego mitto vos.* Aequalem patri filium nouimus, ſed hic verba mediatoris agnoſcimus. Mediũ quippe ſe oſtendit dicendo: ille me, & ego vos: *Hæc autẽ cũ dixiſſet inſufflauit & dixit eis, Accipite ſpiritum ſanctũ.* Inſufflando ſignificauit ſpiritum ſanctum non patris ſolius eſſe ſpiritum, ſed & ſuum. *Qorum remiſeritis*, inquit, *peccata remittuntur eis, & quorũ retinueritis retenta ſunt.* Eccleſiæ charitas, quæ per ſpiritũ ſanctũ diffunditur in cordibus noſtris, participum ſuorũ peccata dimittit: eorũ auté qui nõ ſunt eius participes tenet, ideo poſteaquam dixit. Accipite ſpiritũ ſanctũ: hoc continuo de peccatorum remiſſione ac detentione ſubiecit. *Thomas autem vnus ex duode*

4. ſen. di. 18. ca. Nec ideo.

duodecim qui dicitur Didymus, nõ erat cum eis, quando venit Ieſus. Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meũ in locum clauorum, & mittã manum meam in latus eius, non credam. Et poſt dies octo iterũ erãt diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit, Pax vobis: deinde dicit Thomæ, Infer digitũ tuũ huc & vide manus meas, & affer manũ tuã, & mitte in latus meũ, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Reſpondit Thomas & dixit: Dominus meus & deus meus. Videbat tangebatq; hominẽ, & confitebatur deum, quẽ non videbat, neq; tãgebat. Sed per hoc quod videbat atq; tangebat, illud iam remota dubitatione credebat. *Dicit ei Ieſus, quia vidiſti me credidiſti.* Nõ ait tetigiſti me, ſed, vidiſti me: quoniam generalis quodãmodo ſenſus eſt viſus: nã & per alios quatuor ſenſus nominari ſolet: velut cum dicimus, audi & vide quàm bene ſonet, olfac & vide quã bene oleat, guſta & vide quã bene ſapiat, tãge & vide quã bene caleat. Vbiq; ſonuit vide, cum viſus proprie nõ negetur ad oculos pertinere. Vnde & hic ipſe dominus: Infer, inquit, digitum tuum huc, & vide manus meas: quid aliud ait quàm tange & vide? Nec tamẽ oculos ille habebat in digito. Ergo ſiue intuendo, ſiue etiã tangendo, quia vidiſti me, inquit, credidiſti, quãuis dici poſſit non auſum fuiſſe diſcipulum tangere, cũ ſe offerret ille tangendum, non enim ſcriptum eſt, & tetigit Thomas: ſed ſiue aſpiciẽdo tantum, ſiue etiã tangẽdo viderit & crediderit, illud quod ſequitur, magis gentiũ fidẽ prædicat atque cõmendat. *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Præteriti tẽporis vſus eſt verbis, tanquam ille qui quod erat futurum, in ſua nouerat prædeſtinatione iam factum. Sed iam ſermo iſte à prolixitate cohibendus eſt. Donabit dominus, vt de his quæ reſtant, alias diſputemus.

De eo quod dicit, Multa quidẽ & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorũ ſuorũ vſque ad id quod ait, Aſcẽdit Simõ Petrus, traxit rete in terram plenum magnis piſcibus centum quinquagintatribus, & cum tanti eſſent, nõ eſt ſciſſum rete.

Tractatus CXXII.

POſt narrationẽ rei geſtæ, in qua Thomas oblatis ſibi tãgendis in Chriſti carne vulnerũ locis, vidit quod credere nolebat, & credidit, interponit hæc Euangeliſta Ioãnes & dicit. *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in cõſpectu diſcipulorum*

ſuo

ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius dei, & credentes vitam habeatis in nomine eius. Hoc capitulum velut libri huius indicat finem: ſed narratur hic deinde quemadmodum ſe manifeſtauerit dominus ad mare Tyberiadis, & in captura piſcium commendauerit Eccleſiæ ſacramentum, qualis futura eſt vltima reſurrectio mortuorum. Ad hoc itaque commẽdandum valere arbitror, quòd tãquam finis interpoſitus eſt libri, quod eſſet etiam ſecuturæ narrationis quaſi procemium, quod ei quodãmodo faceret eminentiorem locum, quæ narratio in-

Ca. XXI. cipit ita: *Poſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tyberiadis, manifeſtauit autẽ ſic. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Chana Galilææ, & filij Zebedæi & alij ex diſcipulis eius duo. Dicit Simon Petrus: Vado piſcari: dicũt ei, Venimus & nos tecũ.* Quæri ſolet de hac piſcatione diſcipulorum, cur redierint Petrus & filij Zebedæi ad id quod fuerunt priuſquã à domino vocarẽtur, erant enim

Matth. 4. piſcatores quãdo eis dixit, Venite poſt me, & faciã vos fieri piſcatores hominum. Tũc eum quippe illi ſecuti ſunt, vt magiſterio eius relictis omnibus adhærerent, intantum vt cum ab

Matt. 19. eo diues ille triſtis abſcederet, cui ipſe dixerat, Vade, vẽde quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me: diceret ei Petrus, Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Quid eſt ergo quòd nunc quaſi apoſtolatu relicto fiunt quod fuerũt, & quod dimiſerãt repetunt, tanquam

Luca 9. obliti quod audierãt: Nemo mittẽs manũ ſuper aratrum, & reſpiciẽs retro aptus eſt regno cœlorum? Quod ſi feciſſent defuncto Ieſu priuſquam reſurrexiſſet à mortuis, quod quidem nõ poterãt, quoniã dies quo crucifixus eſt, totos eos tenebat attonitos, vſq; ad eius ſepulturã, quæ ante veſperã facta eſt, Sequẽs autẽ dies erat ſabbati, quando eis morem patrium ſeruantibus operari vtiq; non licebat. Tertio verò die dominus reſurrexit, eóſque reuocauit ad ſpẽ, quam de illo non habere iam cœperant: tamen ſi tunc feciſſent, putaremus eos illa, quæ animos eorum occupauerat deſperatione feciſſe: nũc vero poſt eum ſibi de ſepulchro redditum viuum, poſt oblatam ſuis oculis & manibus, non ſolum videndam, verumetiam tangendam atque palpandam rediuiuæ carnis euidentiſſimam veritatem, poſt inſpecta vulnerum loca, vſque ad Apoſtoli Thomæ confeſſionem, qui ſe aliter crediturum non eſſe prædixerat, poſt acce-

acceptum eius inſufflatione ſpiritum ſanctum, poſt verba in ſuas aures eius ore prolata. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt? ſubito fiunt ſicut fuerant, non hominum, ſed piſcium piſcatores. His ergo, quos hoc mouet reſpõdendum eſt, non eos fuiſſe prohibitos arte ſua licita ſcilicet atque conceſſa victum neceſſarium quærere, ſui apoſtolatus integritate ſeruata, ſi quando vnde viuerent aliud non haberent: niſi forte quiſpiam putare audebit, aut dicere, Apoſtolum Paulum non pertinuiſſe ad eorum perfectionem qui relictis omnibus Chriſtum ſecuti ſunt, quoniam ne quenquam eorum grauaret quibus Euangelium prædicabat, ſuu m victũ ſuis manibus tranſigebat, vbi magis impletum eſt quod ait, Plus omnibus illis laboraui: & adiunxit: Non autem ego, ſed gratia dei mecum: vt hoc quoque appareat dei gratiæ deputandum, quod & animo & corpore poterat vſque a deo plus illis omnibus laborare, vt neque ceſſaret ab Euangelio prædicando, neque tamen ex Euangelio ſicut illi ſuſtentaret hanc vitam, cum id per tot gentes, in quibus Chriſti nomen non fuerat prophetatũ, multo latius atque fertilius ſeminaret. Vbi oſtendit ex Euangelio viuendi, hoc eſt, victũ habendi, non neceſſitatem Apoſtolis impoſitã, ſed poteſtatem datam. Quam poteſtatem commemorat idem Apoſtolus dicens: Si nos vobis ſpiritalia ſeminauimus, magnum eſt ſi veſtra carnalia metamus? Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, nõ magis nos? Sed non ſumus, inquit, vſi hac poteſtate. Et paulopoſt: Qui altario ſeruiunt, inquit, altario cõpartiuntur: ſic & dominus ordinauit his, qui Euangelium annuntiant de Euãgelio viuere: ego autem nullo horum vſus ſum. Satis igitur apertũ eſt, non imperatum, ſed in poteſtate Apoſtolis poſitum, vt aliunde nõ viuerent, niſi ex Euangelio, & ab eis quibus Euangelium prædicando ſpiritalia ſeminabant, carnalia meterent, hoc eſt carnis huius ſuſtentaculum ſumerent, & tanquam milites Chriſti, ſtipendiuum debitũ acciperẽt, ſicut à prouincialibus Chriſti: vnde idem ipſe miles egregius paulo ſuperius de hac re dixerat: Quis militat ſuis ſtipẽdiis vnquam? Quod tamen ipſe faciebat, quia plus illis omnibus laborauit. Si ergo beatus Paulus vt ea poteſtate quam profecto cum cæteris Euangelij prædicatoribus habebat, non cum cæteris vteretur, ſed ſuo ſtipendio militaret, ne gentes à nomine Chriſti penitus alie-

Matt. 19. *2. Theſ. 4.* *1. Cor. 15.* *1. Cor. 9.* *Ibidem.* *1. Cor. 15.*

nas doctrina eius quaſi venalis offenderet, aliter educatus, artẽ quã nõ nouerat didicit, vt dũ ſuis manibus trãſigitur doctor, nullus grauaretur auditor: quãto magis beatus Petrus, qui iam piſcator fuerat, quod nouerat fecit, ſi ad præſens illud tẽpus aliud vnde viueret nõ inuenit? Sed reſpõdebit quiſpiã: Et cur nõ inuenit, cũ dominꝰ promiſerit dicẽs: Quærite primũ regnũ dei & iuſtitiã eius, & hæc omnia apponẽtur vobis. Prorſus etiã ſic dominus quod promiſit impleuit: nã quis alius piſces, qui caperẽtur appoſuit, qui nõ ob aliud credẽdus eſt eis ingeſſiſſe penuriã, qua cõpellerẽtur ire piſcatũ, niſi diſpoſitũ volẽs exhibere miraculũ, vt ſimul & prædicatores Euãgelij ſui paſceret, & ipsũ Euãgeliũ tãto ſacramẽto, quod erat de numero piſciũ, cõmendaturus augeret? De qua re etiã nos quod ipſe appoſuerit, dicere iã debemus, Dicit ergo Simõ Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei, qui cũ illo erant, venimus & nos tecũ. *Et exierũt & aſcenderunt in nauim, & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in littore, nõ tamen cognouerũt diſcipuli quia Ieſus eſt. Dicit ergo eis Ieſus, Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Reſponderunt, non. Dicit eis: Mittite in dexterã nauigij rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non valebant illud trahere à multitudine piſciũ. Dicit ergo diſcipulus ille quẽ diligebat Ieſus, Petro: dominus eſt. Simõ Petrus cũ audiſſet quia dominus eſt, tunica ſuccinxit, ſe, erat enim nudus, & miſit ſe in mare. Alij autẽ diſcipuli nauigio venerunt. Non enim longe erãt à terra, ſed quaſi cubitis ducentis trahentes rete piſciũ. Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panẽ: Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus. Et cũ tãti eſſent, non eſt ſciſſum rete.* Hoc eſt magnũ ſacramentũ in magno Ioannis Euangelio, & vt vehementius cõmẽdaretur, loco vltimo ſcriptũ. Quòd ergo ſeptẽ diſcipuli fuerunt in iſta piſcatione, Petrus & Thomas, & Nathanaël, & duo filij Zebedæi, & alij diſcipuli eius duo, quorũ nomina tacentur, iſti ſuo ſeptenario numero finẽ ſignificant tẽporis: vniuerſum quippe ſeptẽ diebus voluitur tẽpus. Ad hoc pertinet quòd mane facto Ieſus ſtetit in littore, quia etiã littus finis eſt maris, & ideo finem ſignificat ſeculi. Eundẽ finẽ ſeculi oſtendit, & quod Petrus rete traxit in terrã, hoc eſt in littus. Quod ipſe dominus aperuit, vbi alio quodã loco de ſagena in mare miſſa ſimilitudinem dedit,

Matth. 6.

dedit & eã trahũt, inquit, ad littus. Quod littus quid eſſet, exponẽs ait: Sic erit in conſummatione ſeculi. Sed illa verbi eſt, non rei geſtæ parabola. Re autem geſta ſicut hoc loco qualiter in ſeculi fine futura ſit, ita dominus alia piſcatione ſignificauit Eccleſiam qualiter nunc ſit. Quòd autem illud fecit in initio prædicationis ſuæ, hoc vero poſt reſurrectionẽ ſuã, hic oſtendit illam capturam piſcium, bonos & malos ſignificare, quos nunc habet Eccleſia: iſtam vero tantummodo bonos, quos habebit in æternum, completa in fine huius ſeculi reſurrectione mortuorum: denique ibi Ieſus non ſicut hic in littore ſtabat, quando iuſſit piſces capi: ſed aſcendens in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum vt à terra reduceret puſillum, & in ea ſedens docebat turbas. Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Et illic quod captum eſt piſcium in nauiculis fuit, non ſicut hic rete extraxerunt in terram. His ſignis & ſi qua alia poterunt reperiri, ibi Eccleſia in hoc ſeculo, hic vero in fine ſeculi figurata eſt: ideo illud ante, hoc autem poſt reſurrectionem domini factum eſt, quia ibi nos Chriſtus ſignificauit vocatos, hic reſuſcitatos. Ibi retia non mittuntur in dexteram, ne ſolos ſignificent bonos, nec in ſiniſtram, ne ſolos malos, ſed indifferenter, laxate, inquit, retia veſtra in capturam, vt permixtos intelligamus bonos & malos: hic autem, inquit, mittite in dexteram nauigij rete, vt ſignificaret eos qui ſtabant ad dexteram ſolos bonos. Ibi rete propter ſignificanda ſchiſmata rũpebatur: hic vero quoniam tũc in illa ſumma pace ſanctorũ nulla erũt ſchiſmata, pertinuit ad euangeliſtam dicere, & cum tanti eſſent, id eſt, tã magni, non eſt ſciſſum rete, tanquam illud reſpiceret vbi ſciſſum eſt, & in illius mali cõparatione commendaret hoc bonũ. Ibi capta eſt multitudo piſcium tanta, vt impleta duo nauigia mergerentur, id eſt, in ſubmerſionem premerentur: non enim merſa ſunt, ſed tantum periclitata. Vnde enim exiſtunt in eccleſia tanta quæ gemimus, niſi cũ tãtæ multitudini obſiſti non poteſt, quæ ad ſubmergendã propemodũ diſciplinam intrat, cũ moribus ſuis à ſanctorum itinere penitus alienis? Hic autem miſerunt rete in dexteram partem, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium. Quid eſt, iam non valebant illud trahere, niſi quia illi qui pertinent ad reſurrectionem vitæ, id eſt, ad dexterã, & intra Chriſtiani nominis retia defunguntur, non niſi in littore, id eſt, in

Mat. 13. *Luc. 5.*

fine ſeculi cum reſurrexerint,apparebunt? Ideo non valuerũt ſic trahere retia,vt in nauem refunderẽt quos ceperant piſces, ſicut de illis omnibus factum eſt,quibus rete diruptũ,& nauiculæ preſſæ ſunt. Habet autem iſtos dextros eccleſia poſt finẽ vitæ huius in ſomno pacis,velut in profundo latentes,donec ad littus rete perueniat quò trahebatur,quaſi à cubitis ducentis. Quod autẽ illic duabus nauiculis propter circunciſionem & præputiũ,hoc iſto loco ducentis cubitis exiſtimo figuratũ, propter vtriuſq; generis electos, & circũciſionis & præputij, tanquã centum ad centũ,quia in ſumma centenarij numerus ad dextaram tranſit. Poſtremo in illa piſcatione numerus piſcium non exprimitur,tanquam illud ibi fiat quod prædictum

Pſal.39. eſt per Prophetã: Annũciaui & locutus ſum,multiplicati ſunt ſuper numerũ Hic vero non ſunt aliqui ſuper numerũ,ſed certus eſt numerus centum quinquagintatres: cuius numeri ratio domino adiuuante reddenda eſt,ſi enim numerum conſtituamus qui legem ſignificet,quid erũt niſi decem? Decalogũ

Deter.9. quippe legis, id eſt,decem notiſſima illa præcepta digito dei duabus lapideis tabulis primum fuiſſe conſcripta, certiſſimũ nobis eſt. Sed lex quando non adiuuat gratia præuaricatores facit, & tantũmodo in litera eſt. Propter hoc enim maxime

2.Cor.3. ait apoſtolus: Litera occidit,ſpiritus autem viuificat. Accedat ergo ad literam ſpiritus,ne occidat litera quem non viuificat ſpiritus, ſed vt operemur præcepta legis,non viribus noſtris, ſed munere ſaluatoris. Cum autem accedit ad legem gratia, id eſt,ad literã ſpiritus,quodãmodo denario numero additur ſeptenarius. Iſto quippe numero,id eſt,ſeptenario, ſignificari ſpiritũ ſanctum aduertenda literarum ſacrarum documẽta teſtantur. Nempe enim ſanctitas vel ſanctificatio ad ſanctũ pro

Ioan.4. prie pertinet ſpiritum:vnde cum & pater ſpiritus ſit, & filius ſpiritus ſit, quoniam deus ſpiritus eſt,& pater ſanctus,& filius ſanctus ſit,proprio tamen nomine amborum ſpiritus vocatur ſpiritus ſanctus. Vbi ergo primũ in lege ſonuit ſanctificatio, niſi in die ſeptimo? Non enim ſanctificauit deus diem primum in quo fecit lucem,aut ſecundũ in quo firmamentũ,aut tertiũ in quo diſcreuit mare à terra,& terra herbã lignumq; produxit,aut quartũ in quo ſydera ſunt creata,aut quintum in quo animalia quæ in aquis viuunt & in aëre volitant, aut ſextum,

Gene.2. in quo terreſtris anima viua & ipſe homo:ſed ſanctificauit diẽ ſeptimum,in quo requieuit ab operibus ſuis. Conuenienter igitur

igitur ſeptenario numero ſignificatur ſpiritus ſanctus, Eſaias *Eſa. 11.*
etiã Propheta: Requieſcet, inquit, in eo ſpiritus dei, eũq; deinceps cõmẽdans opere vel numero ſeptenario. Spiritus, inquit, ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſciẽtiæ & pietatis, impleuit illũ ſpiritu timoris dei. Quid in Apocalypſi? Nónne ſeptem ſpiritus dei dicuntur, cum ſit vnus atq; idem ſpiritus, diuidens propria vnicuiq; prout vult? *Apoca. 3.* *1. Cor. 12.*
Sed operatio ſeptenaria vnius ſpiritus ſic appellata eſt ab eodẽ ſpiritu, qui ſcribẽti affuit, vt ſeptẽ ſpiritus dicerentur. Cũ itaque legis denario ſpiritus ſanctus per ſeptenarium numerũ accedit, fiunt decẽ & ſeptẽ, qui numerus ab vno vſq; ad ſeipſum cõputatis omnibus creſcens, ad centũ quinquagintatres peruenit. Ad vnũ enim ſi adiicias duo, fiunt vtiq; tres, his ſi adiicias tres & quatuor, fiũt decẽ: deinde ſi adiicias oẽs numeros qui ſequuntur vſq; ad decem & ſeptem, ad ſupradictũ numerum ſumma perducitur id eſt, ſi ad decem, quò ab vno vſq; ad quatuor perueneras, addas quinq;, fiũt quindecim. His addas ſex, & fiunt viginti vnũ: his addas ſeptẽ, & fiũt vigintiocto: his addas octo & nouẽ decem, & fiunt quinquagintaquinq;: his addas vndecim & duodecim & tredecim, & fiunt nonaginta vnum: his rurſum quatuordecim & quindecim & ſedecim, & fiunt centumtrigintaſex: huic numero adde illũ qui reſtat de quo agitur, id eſt, decem & ſeptem, & piſcium numerus ille cõplebitur. Non ergo tantummodo centumquinquagintatres ſancti ad vitam reſurrecturi ſignificantur æternam, ſed milia ſanctorum ad gratiam ſpiritus pertinentium, qua gratia cum lege dei tanquam cum aduerſario concordatur, vt viuificante ſpiritu litera non occidat: ſed quod per literam iubetur, ſpiritu adiuuante compleatur, & ſi quid minus ſit, remittatur. Omnes ergo ad iſtam gratiam pertinentes, hoc numero figurantur, hoc eſt, figurati ſignificantur. Qui numerus ter habet etiam quinquagenarium numerum, & inſuper ipſa tria propter myſterium trinitatis. Quinquagenarius autem multiplicatis ſeptem per ſeptem, & vnius adiectione completur: nam ſepties ſeptem fiunt quadragintanouem. Vnus autem additur, vt eo ſignificetur vnum eſſe, qui per ſeptem propter operationem ſeptenariam demonſtratur: & nouimus ſpiritũ ſanctum poſt aſcenſionem domini quinquageſimo die miſſum, quem diſcipuli iuſſi ſunt expectare promiſſum. Non igitur fruſtra dicti ſunt hi piſces, & tot & tanti, id eſt, & centũ quin- *Act. 2.*

quagintatres, & magni: ſic enim ſcriptum eſt: Et traxit rete in terram plenum magnis piſcibus centum quinquagintatribus.
Matth. 5. Cum enim dixiſſet dominus: Non veni ſoluere legem ſed implere, daturus vtique ſpiritum, per quem lex poſſet impleri, tãquam ſeptem additurus ad decem, pauciſſimis verbis interpoſitis ait: Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorũ: qui autem fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorũ: iſte ergo poterit pertinere ad numerum piſcium magnorum. Minimus autẽ ille qui ſoluit factis quod docet verbis, in tali Eccleſia poteſt eſſe, qualem ſignificat piſcium prima illa captura, habentẽ bonos & malos, quia & ipſa dicitur regnũ cœlorũ, propter quod ait: Simile eſt regnum cœlorum ſagenę miſ
Matt. 13. ſæ in mare, & ex omni genere piſcium congregãti. Vbi vult intelligi etiam bonos & malos, quos dicit in littore, id eſt, fine ſeculi ſeparandos: deniq; vt oſtenderet iſtos minimos reprobos eſſe qui docent bona loquendo, quæ ſoluũt male viuendo, nec quaſi minimos in vita æterna futuros, ſed omnino ibi non futuros, cum dixiſſet minimus vocabitur in regno cœlorũ, continuo ſubiecit: Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quã ſcribarũ & phariſæorum, non intrabitis in regnũ cœlorũ. Iſti ſunt certe ſcribæ & phariſæi, qui ſuper cathe-
Matt. 23. drã Moyſi ſedent, & de quibus ait: Quæ dicũt facite, quæ autẽ faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt, docent ſermonibus quod ſoluunt moribus. Conſequens eſt ergo, vt qui minimus eſt in regno cœlorum, qualis nunc eſt eccleſia, nõ intret in regnum cœlorum, qualis tunc erit eccleſia: quoniam docendo quod ſoluit, ad eorum ſocietatem qui faciunt quod docent non pertinebit. Et ideo non erit in numero piſcium magnorum, quoniã qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorũ. Et quia hic magnus erit, ideo ibi erit vbi minimus ille non erit, vſqueadeo quippe ibi magni erũt, vt qui minor ibi eſt, maior ſit eo quo hic nemo maior eſt: ſed tamẽ qui hic magni ſunt, id eſt, qui in regno cœlorum vbi ſagena cõgregat bonos & malos, faciũt bona quæ docẽt, ipſi erunt in illa regni cœlorum æternitate maiores, quos iſti ad dexterã & ad reſurrectionem vitæ pertinẽtes indicant piſces. Sequitur de prandio domini cũ iſtis ſeptẽ diſcipulis, & de his quæ poſt prandiũ locutus eſt, ac de ipſius euãgelij termino, vt deus quod donauerit differamus: ſed hoc non eſt iſto ſermone coarctandum.

De eo

De eo quod dicit eis Ieſus, Venite prandete: vſque ad id quod ait, Hoc autem dixit ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum. *Tractatus CXXIII.*

IN eo quod tertiò dominus poſt reſurrectionem manifeſtauit ſe diſcipulis ſuis, beati Ioannis Apoſtoli Euangelium terminatur, in quo iam pertractauimus vt valuimus partem priorem, vſque ad eum locum vbi narratum eſt captos fuiſſe piſces centũ quinquagintatres à diſcipulis, quibus ſe demõſtrauit, & cũ magni eſſent, retia nõ eſſe rupta: deinde quæ ſequuntur cõſideranda ſunt, & quantũ adiuuat dominus ſicut res poſtulare videbitur, differenda. Peracta quippe illa piſcatione, *Dicit eis Ieſus: Venite prãdete. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, tu quis es, ſciẽtes quia dominus eſt.* Si ergo ſciebant, quid opus erat vt interrogarent? Si autem non opus erat, quare dictum eſt, nõ audebant, quaſi opus eſſet, ſed timore aliquo non auderent? Senſus ergo hic eſt, tanta erat euidentia veritatis, qua Ieſus illis diſcipulis apparebat, vt eorum nõ ſolum negare, ſed ne dubitare quidem vllus auderet: quoniam ſi quiſquam dubitaret, vtique interrogare deberet: ſic ergo dictũ eſt, nemo audebat eum interrogare, tu quis es, ac ſi diceretur, nemo audebat dubitare quòd ipſe eſſet. *Et venit Ieſus & accepit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.* Ecce dictum eſt etiam quid pranderent, de quo prandio aliquid ſuaue ac ſalubre dicemus & nos, ſi paſcat & nos. Superius narratũ eſt quòd iſti diſcipuli quando deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panẽ. Vbi nõ eſt intelligendũ etiam ſuperpoſitum panem fuiſſe prunis, ſed tantũ ſubaudiẽdum viderũt. Quod verbum ſi repetamus eo loco vbi ſubaudiendum eſt, ita totũ dici poteſt: viderũt prunas poſitas, & piſcẽ ſuperpoſitum, & viderunt panẽ. Vel ita potius, viderũt prunas poſitas, & piſcẽ ſuperpoſitum, viderũt & panem. Iubente etiã domino attulerunt & de piſcibus, quos ipſi ceperant, quod eos feciſſe, quamuis à narrante Ioanne non eſſet expreſſum, tamen dominum fuiſſe non tacitum eſt: ait enim, Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc. Et vtique iubente illo eos non feciſſe quis credat? Hinc ergo fecit prãdiũ dominus illis ſeptem diſcipulis ſuis, de piſce ſcilicet, quem prunis ſuperpoſitum viderant, huic adiungens ex illis quos ceperant, & de pane quem nihilo minus eos vidiſſe narratum eſt. Piſcis aſſus, Chriſtus eſt paſſus. Ipſe eſt & panis viuus, qui de cœlo deſcendit: huic incor-

Supra tractat. 122

Ioan. 6.

poratur Eccleſia ad participandam beatitudiné ſempiternam, propter quod dictum eſt: Afferte de piſcibus quos prédidiſtis nunc, vt omnes qui hanc ſpem gerimus, per illũ ſeptenarium numerum diſcipulorum, per quem poteſt hoc loco noſtra vniuerſitas intelligi figurata tanto ſacramento nos communicare noſſemus, & eidem beatitudini ſociari. Hoc domini prandium eſt cum diſcipulis ſuis, ad quod Ioannes Euangelium ſuũ cum haberet de Chriſto alia multa quæ diceret magna, vt exiſtimo, ex rerum magnarum contemplatione concludit. Hic enim Eccleſia qualis in ſolis bonis futura eſt, ſignificatur per capturam centum quinquagintatrium piſcium, & eis qui hæc credunt, ſperant, diligunt, participatio tantæ beatitudinis per hoc prandium demonſtratur. *Hoc iam tertio*, inquit *manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum ſurrexiſſet à mortuis*. Quod non ad ipſas demonſtrationes, ſed ad dies referre debemus, id eſt, primo die cum reſurrexerit, & poſt dies octo quando diſcipulus Thomas vidit & credidit, & hodie quando hoc de piſcibus fecit. Poſt quot autem dies id fecerit, dictum non eſt: nam ipſo primo die non eſt viſus ſemel, ſicut Euangeliſtarum omnium teſtimonia collata demonſtrant: ſed ſicut dictum eſt, ſecundum dies numerandæ ſunt manifeſtationes eius, vt iſta ſit tertia. Prima quippe habenda eſt, eadémque vna propter vnũ diem, quotieſcunq; ſe & quibuſcunque die illo quo reſurrexerit oſtendit: ſecunda poſt dies octo, & hæc tertia, & deinde quoties voluit vſque ad diem quadrageſimum quo aſcendit in cœlum, quamuis non ſcripta ſunt omnia. *Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro, Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei, Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Ioãnis diligis me? Ait illi, Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos, dicit ei tertio, Simon Ioannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, amas me, & dicit ei, Domine tu omnia ſcis. tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce oues meas. Amen amen dico tibi, cum eſſes iunior, cingebas te & ambulabas vbi volebas, cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum.* Hũc inuenit exitum ille negator & amator, præſumendo elatus, negando proſtratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiẽdo coronatus, hunc inuenit exitum, vt pro eius nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo ſe moriturũ peruerſa feſtinatione promiſerat,

promiſerat, faciat eius reſurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat vt prius Chriſtus pro Petri ſalute, deinde Petrus pro Chriſti prædicatione moreretur. Præpoſterum fuit quod audere cœperat humana temeritas, cum iſtum diſpoſuiſſet ordinem veritas: Animam ſuam ſe poſiturum pro Chriſto Petrus putabat, pro liberatore liberandus, cum Chriſtus veniſſet animam ſuam poſiturus pro ſuis omnibus, in quibus erat & Petrus. Quod ecce iam factum eſt: nunc iam firmitas cordis ad ſuſcipiendum mortem pro nomine domini vera ipſo donāte ſumatur, nō falſa nobis errantibus præſumatur. Nunc eſt vt vitæ huius nō metuamus interitū, quia reſurgente domino vitæ alterius præceſſit exemplum: nunc eſt Petre vt mortem non timeas, quia viuit quem mortuum dolebas, & quem pro nobis mori carnali amore prohibebas. Auſus es præuenire doctorem, formidaſti eius perſecutorem, iam precio pro te fuſo, nunc eſt vt ſequaris redemptorem, & ſequaris omnino vſque ad mortem crucis. Verba eius audiſti, quem iam veracem probaſti: paſſurum te ipſe prædixit, qui te prædixerat negaturum. Sed prius dominus quod ſciebat interrogat, nec ſemel ſed iterum ac tertio, vtrum Petrus eum diligat, nec aliud totiēs audit à Petro, quàm ſe diligi: nec aliud totiens commendat Petro quàm ſuas oues paſci. Redditur negationi trinæ trina confeſſio, ne minus amori lingua ſeruiat quàm timori, & plus vocis elicuiſſe videatur mors imminens quàm vita præſens. Sit amoris officiū, paſcere dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium, negare paſtorē. Qui hoc animo paſcunt oues Chriſti, vt ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe conuincuntur amare, non Chriſtum, vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & ſubueniēdi & deo placendi charitate. Contra hos ergo vigilat totiens inculcata iſta vox Chriſti, quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Ieſu Chriſti. Nam quid eſt aliud, ſi diligis me, paſce oues meas, quàm ſi diceretur, ſi me diligis, non te paſcere cogita, ſed oues meas: ſicut meas paſce, non ſicut tuas: gloriam meā in eis quęre, non tuam: dominium meum, non tuum: lucra mea, nō tua: ne ſis in eorum ſocietate, qui pertinent ad tempora periculoſa ſeipſos amantes, & cætera quæ huic malorum initio cōnectuntur: cum enim dixiſſet Apoſtolus, Erūt enim homines ſeipſos amātes: ſecutus adiūxit, Amatores pecuniæ, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, irreligioſi,

Philip. 2.

2. Tim. 3.

ſine affectione,detractores,incōtinētes,immites,ſine benignitate,proditores,procaces,cæcati,voluptatum amatores magis quàm dei,habentes ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.Hæc omnia mala ab eo velut fonte manantia, quod primum poſuit ſeipſos amantes . Merito dicitur Petro, diligis me,& reſpondet,amo te,eíque refertur , paſce agnos meos,& hoc iterū,hoc tertio:vbi etiā demonſtratur vnū atq; idē eſſe amorem & dilectionē:nam etiam dominus nouiſſime nō ait,diligis me:ſed,amas me.Non ergo nos,ſed ipſum amemus, & in paſcendis ouibus eius ea quæ ſunt eius,non ea quæ ſunt noſtra quæramus. Neſcio enim quo inexplicabili modo quiſquis ſeipſum,non deum amat,non ſe amat:& quiſquis deum non ſeipſum amat,ipſe ſe amat.qui enim non poteſt viuere de ſe,moritur vtique amando ſe:nō ergo ſe amat, qui ne viuat ſe amat. Cum vero ille diligitur de quo viuitur, non ſe diligendo magis diligit,qui propterea ſe non diligit , vt eum diligat de quo viuit.Non ſint ergo ſeipſos amantes qui paſcunt oues Chriſti: nec tanquam ſuas, ſed tanquam ipſius eas paſcant:& velint ex illis ſua lucra conquirere,ſicut amatores pecuniæ : vel eis dominari , ſicut elati:vel gloriari de honoribus quos ab eis ſumunt, ſicut ſuperbi:vel intantum progredi vt etiam hæreſes faciant, ſicut blaſphemi:nec cedant ſanctis patribus,ſicut parentibus non obedientes,& eis qui illos corrigere volunt,quia perire nolunt : mala pro bonis reddant,ſicut ingrati:interficiant animas & ſuas & alienas,ſicut ſceleſti: materna Eccleſiæ viſcera diſſipent,ſicut irreligioſi:non compatiantur infirmis, ſicut ſine affectione:famam ſanctorum maculare conētur, ſicut detractores:cupiditates peſſimas non refrænent, ſicut incōtinentes:exerceant lites,ſicut immites:neſciant ſubuenire,ſicut ſine benignitate:indicent inimicis piorum quæ occultanda cognouerint,ſicut proditores:humanam verecundiam inuerecunda exagitatione perturbent,ſicut procaces:non intelligant neque quæ loquuntur,neque de quibus affirmāt,ſicut cæcati: lætitias carnales ſpiritalibus gaudiis anteponant , ſicut voluptatum amatores magis quàm dei.Hæc enim atque huiuſmodi vitia,ſiue vni homini accidant omnia,ſiue his alia,illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant,cum ſunt homines ſeipſos amantes. Quod vitium maxime cauendum eſt eis qui paſcunt oues Chriſti , ne ſua quærant , ſed quæ Ieſu Chriſti, & in vſus cupiditatum ſuarum conferant,pro quibus ſanguis

fuſus eſt Chriſti. Cuius amor in eo qui paſcit oues eius, in tam magnũ debet ſpiritalẽ creſcere ardorem, vt vincat etiam mortis naturalem timorem quo mori nolumus, & quando cum Chriſto viuere volumus. Nam & apoſtolus Paulus dicit ſe habere concupiſcentiam diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ingemiſcit tamen grauatus, & non vult ſpoliari ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur mortale à vita. Et huic dominus dilectori ſuo. *Cum ſenueris*, inquit, *extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet te quò tu non vis. Hoc autem ei dixit, ſignificans qua morie clarificaturus eſſet deum.* Extendes, inquit, manus tuas, hoc eſt, crucifigeris. Ad hoc autẽ vt venias, alius te cinget, & ducet non quò vis, ſed quò nõ vis: prius dixit quod fieret, & deinde quomodo fieret. Non enim crucifixus, ſed vtique crucifigendus quò nollet eſt ductus: nã crucifixus nõ quò nolebat abiit, ſed potius quò volebat: ſolutus quippe à corpore volebat eſſe cum Chriſto, ſed ſi fieri poſſet præter mortis moleſtiã vitam concupiſcebat æternam: ad quam moleſtiam nolens ductus eſt, ſed ab ea volens eductus eſt: nolens ad eam venit, ſed volens eam vicit, & reliquit hunc infirmitatis affectum quo nemo vult mori, vſqueadeo naturalem, vt eum beato Petro nec ſenectus auferre potuerit, cui dictum eſt, Cum ſenueris, duceris quò non vis. Propter nos conſolandos hunc etiam in ſe figurauit ipſe ſaluator, dicens, Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte: qui vtique mori venerat, nec habebat mortis neceſſitatem ſed volũtatem, poteſtate poſiturus animam ſuam, & rurſus eam poteſtate ſumpturus. Sed moleſtia quantacumque ſit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille qui cum ſit vita noſtra, etiam mortem voluit perferre pro nobis: nam ſi nulla eſſet mortis vel parua moleſtia, non eſſet tam magna martyrum gloria. Sed ſi paſtor bonus qui poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis, ex ipſis ouibus tã multos ſibi martyres fecit: quanto magis debẽt vſque ad mortem pro veritate certare, & vſque ad ſanguinẽ aduerſus peccatum, quibus oues ipſas paſcendas, hoc eſt, docendas regẽdáſque cõmittit? Ac per hoc præcedente paſſionis eius exemplo, quis non videat magis debere imitando paſtori hærere paſtores, ſi eum multæ etiam imitatæ ſunt oues, ſub quo paſtore vno in grege vno & paſtores ipſi ſunt oues. Omnes quippe fecit ſuas oues, pro quibus eſt omnibus paſſus, quia & ipſe vt pro omnibus pateretur, ouis eſt factus.

Philipp.1. *2.Cor.5.* *Matt.26.* *Ioan.10.*

De eo

De eo quod dicit, Et cum hoc dixiſſet, dicit ei ſequere me: Vſque in finem. Tractatus CXXXIIII.

NOn parua quæſtio eſt, cur Apoſtolo Petro quando ſe tertio manifeſtauit diſcipulis, dixerit Ieſus, Sequere me: de Apoſtolo autem Ioanne, Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Huic quæſtioni quantum dominus ipſe donauerit, ſiue pertractandæ, ſiue ſoluendæ, sermoné nouiſſimum huius operis impendimus. Cum ergo prænunciaſſet dominus Petro, qua morte clarificaturus eſſet deum, dicit ei, *Sequere me. Côuerſus Petrus vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequenté, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit, Domine, quis eſt qui tradet te? Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dicit Ieſu, Domine, hic autem quid? Dicit ei Ieſus, Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere. Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille nô moritur: & non dixit ei Ieſus, non moritur, ſed ſic eum volo manere donec veniam, quid ad te?* Ecce quouſque in hoc Euangelio extenditur quæſtio, quæ ſua profunditate nô mediocriter métem ſcrutantis exercet. Cur enim dicitur Petro, ſequere me, nec dicitur cæteris qui ſimul aderât & profecto eum ſicut magiſtrum diſcipuli ſequebantur. Sed ſi ad paſſionem intelligendum eſt, nunquid ſolus pro Chriſtiana veritate paſſus eſt Petrus? Nónne ibi erat in illis ſeptem alius filius Zebedæi frater Ioannis, qui poſt eius aſcenſionem ab Herode manifeſtatur occiſus? Verum aliquis dixerit, quoniam Iacobus non eſt crucifixus, merito dictum eſt Petro, ſequere me, qui non ſolum mortem, ſed etiam mortem crucis ſicut Chriſtus expertus eſt. Sit hoc, ſi nihil aliud quod ſit conuenientius potuerit inueniri. Cur ergo de Ioanne dictum eſt, ſic eum volo manere donec veniam, quid ad te? & repetitum eſt, tu me ſequere? Tanquam ille ideo non ſequeretur, quoniam eum manere voluit donec veniat. Quis facile aliud dictû eſſe credat quàm quod fratres crediderant qui tunc aderant, eo quòd ſcilicet non eſſet diſcipulus ille moriturus, ſed donec Ieſus veniret, iſte maneret in vita? Sed hanc opinionem Ioannes ipſe abſtulit, non hoc dixiſſe dominum aperta contradictione declarans. Cur enim ſubiungeret, non dixit Ieſus, non moritur, niſi ne hominum cordibus quod falſum fuerat inhæreret? Sed cui placet, adhuc reſiſtat & dicat verum eſſe quod ait Ioannes, non dixiſſe dominum quod diſcipulus ille nó moritur, ſed hoc tamé ſignificatum eſſe talibus verbis qualia eum

Ioan. 13. *Acto. 12.*

lia eum dixiſſe narrauit,& aſſerat apoſtolum Ioannem viuere, atque in illo ſepulchro eius quod eſt apud Epheſum, dormire eũ potius quã mortuum iacere contẽdat. Aſſumat in argumẽtum,quod illic terra ſenſim ſcatere,& quaſi ebulliere perhibetur,atq; hoc eius anhelitu fieri,ſiue conſtãter, ſiue pertinaciter aſſeueret.Nõ enim poſſunt deeſſe qui credant, ſi non deſunt qui etiã Moyſem aſſerãt viuere, quia ſcriptum eſt:eius ſepulchrum nõ inueniri,& apparuit cũ domino in mõtę vbi & Helias fuit, quẽ mortuũ legimus nõ eſſe ſed raptũ:quaſi Moyſi corpus nõ potuerit alicubi ſic abſcondi, vt prorſus homines lateret vbi eſſet,atque inde ad horã diuinitus excitari,quando cum Chriſto Helias & ipſe ſunt viſi, ſicut ad horam multa ſanctorũ corpora ſurrexerunt,quando paſſus eſt Chriſtus, & poſt eius reſurrectionem apparuerunt multis in ſancta, ſicut ſcriptum eſt,ciuitate.Sed tamen vt dicere cœperam,ſi quidam Moyſem mortuum negant, quem ſcriptura ipſa, licet ſepulchrum eius nuſquam inueniri legimus, mortuum tamen eſſe ſine vlla ambuiguitate teſtatur:quanto magis Ioannes ex iſtorum occaſione verborum vbi dominus ait, ſic eum volo manere donec venio,creditur viuus dormire ſub terra? Quem tradunt etiam,quod in quibuſdam ſcripturis quãuis apocryphis reperitur,quando ſibi fieri iuſſit ſepulchrum,incolumen fuiſſe preſentem,eóque effoſſo & diligentiſſime præparato,ibi eũ ſe tanquam in lectulo collocaſſe, ſtatímque eum eſſe defunctum. Vt autẽ iſti putãt qui hæc verba domini ſic intelligũt, non defunctum,ſed defuncto ſimilẽ cubaſſe,& cum mortuus putaretur,ſepultum fuiſſe dormientem,& donec Chriſtus veniat ſic manere,ſuamq; vitam ſcaturigine pulueris indicare, qui puluis creditur vt ab imo ad ſuperficiẽ tumuli aſcendat, flatu quieſcẽtis impelli,huic opinioni ſupernacaneum exiſtimo reluctari. Viderint enim qui locum ſciunt vtrum hoc ibi faciat vel patiatur terra quod dicitur,quia & reuera nõ à leuibus hominibus id audiuimus.Interim cedamus opinioni,quã certis documẽtis refellere nõ valemus,ne rurſus aliud quod à nobis quæratur exurgat:cur ſuper humatũ mortuum ipſa humus quodãmodo viuere ac ſpirare videatur?Sed nũquid hinc tãta ſoluitur quæſtio,ſi magno miraculo, qualia poteſt facere omnipotẽs,tãdiu viuum corpus in ſopore ſub terra eſt,donec veniat terminus ſeculi?Quinimò fit amplior & difficilior, cur diſcipulo Ieſus quẽ diligebat præ cæteris, intãtũ vt ſuper pectus

Deut.34. *Matt.17.* *4.Reg.2.* *Matt.27.*

ctus

ctus eius diſcūbere mereretur,pro magno munere longum in corpore donauerit ſomnū. cum beatum Petrum per ingẽtem martyrij gloriā ab onere ipſius corporis ſoluerit,eiq́; conceſſerit quod apoſtolus Paulus ſe concupiſſe dixit & ſcripſit diſ-
Philip. 1. ſolui & eſſe cum Chriſto:Si autem quod magis creditur, ideo ſanctus Ioannes ait,nō dixiſſe dominum moritur,ne illis verbis quæ dixit,hoc voluiſſe intelligi putaretur,corpúſque eius in ſepulchro eius exanime,ſicut aliorū mortuorum iacet, reſtat vt ſi vere ibi ſit quod ſparſit fama de terra, quæ ſubinde ablata ſuccreſcit,aut ideo fiat vt ea modo cōmẽdetur precioſa mors eius,quā nequaquā cōmẽdat martyriū,non enim eum pro fide Chriſti perſecutor occidit, aut propter aliquid aliud quod nos latet,manet tamẽ quæſtio,cur dixerit dominus de homine morituro, ſic eū volo manere donec veniam. Illud enim in his duobus apoſtolis Petro & Ioanne quẽ non moueat ad quærendū, cur Ioannẽ plus dilexerit dominus, cum ipſum dominum plus dilexerit Petrus? Vbicūque enim ſe cōmemorat Ioannes,vt nomine ſuo tacito ipſe poſſet intelligi, hoc addit quod eum diligebat Ieſus,quaſi ſolum diligeret, vt hoc ſigno diſcerneretur à cæteris, quos vtique omnes diligebat. Quid ergo niſi amplius ſe dilectū cum hoc diceret, volebat intelligi,quod abſit vt mendaciter diceret? Quod autẽ maius dare potuit Ieſus maioris erga eum ſuæ dilectionis indicium,quā vt homo cū cæteris cōdiſcipulis ſuis ſocius tantæ ſalutis,ſolus tamen diſcubuerit ſuper pectus ipſius ſaluatoris? Porrò quod apoſtolus Petrus plus aliis dilexerit Chriſtū,poſſunt quidẽ documẽta multa proferri,ſed vt longe in alia non eamus, in ipſius tertiæ manifeſtationis domini paulo ſuperiore lectione quæ iſtā præcedit,ſatis euidẽter apparet, vbi interrogans eū,dixit,diligis me plus his?Quod vtique ſciebat,& tamen interrogabat,vt etiam nos qui legimus Euāgelium,amorem Petri erga dominū,& illo interrogante & iſto reſpondente noſſemus.Quòd autẽ in eo quod reſpondit Petrus,amo te, non addidit,plus his,hoc reſpōdit quod de ſeipſo ſciebat.Nō enim quantum ab alio quolibet diligeretur ſcire poterat, qui cor alterius videre non poterat.Sed tamẽ ſuperioribus verbis dicẽdo,Etiam domine,tu ſcis quia amo te, ſatis & ipſe declarauit ſcientẽ dominum interrogaſſe quod interrogauit. Sciebat igitur domin⁹ nō ſolū quod diligeret,verūetiā quod plus illis eū diligeret Petrus, & tamen ſi proponamus quærentes,

quis

quis duorum ſit melior,vtrum qui plus an qui minus diligit Chriſtũ,quis dubitabit reſpondere, eum qui plus diligit eſſe meliorẽ?Item ſi proponamus quis duorum ſit melior, vtrum quem minus, aut quem plus diligit Chriſtus? Eum qui plus diligitur à Chriſto, meliorem proculdubio reſpondebimus. In illa ergo comparatione, quam prius poſui, Petrus Ioanni:in hac vero altera, Ioannes anteponitur Petro: proinde tertiam ſic proponimus, Quis eſt duorum diſcipulorum melior, qui minus quã condiſcipulus eius diligit Chriſtũ, & plus quã condiſcipulus eius diligitur à Chriſto, an ille quẽ minus quã condiſcipulũ eius diligit Chriſtus, cum plus ipſe quã ſuus cõdiſcipulus diligat Chriſtum?Hic planè cunctatur reſpõſio, & augetur quæſtio. Quantum autẽ ipſe ſapio, meliorẽ qui plus diligit Chriſtum, fœliciorẽ vero quẽ plus diligit Chriſtus, facile reſponderem, ſi iuſtitiam liberatoris noſtri minus eum diligentis à quo plus diligitur, & eum plus à quo minus diligitur, quemadmodum defenderem, præuiderem. Aggrediar igitur in eius manifeſta miſericordia, cuius eſt occulta iuſtitia, de ſoluẽda quæſtione tam ingenti pro viribus quas ipſe donauerit diſputare:hucuſq; enim propoſita eſt, nõ expoſita. Exponẽdæ vero eius hoc ſit exordium, vt meminerimus in hoc corruptibili corpore quod aggrauat animã, vita nos miſera viuere. *Sapien.6.* Sed quia iam redempti per mediatorem ſumus, & ſpiritum ſanctum pignus accepimus, beatam vitam in ſpe habemus, etſi re ipſa nõdũ tenemus:ſpes autẽ quæ videtur nõ eſt ſpes: quod *Roma. 8.* enim videt quis, quid ſperat?Si autem quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus. In malis autem quæ quiſque patitur, non in bonis quibus fruitur, opus eſt patiẽtia:hãc itaq; vitam de qua ſcriptum eſt, Nunquid non tentatio eſt vita *Iob.7.* humana ſuper terrã?in qua quotidie clamamus ad dominum, *Matth.6.* Libera nos a malo:cogitur homo tolerare etiã remiſſis peccatis, quãuis vt in eam veniret miſeriã, primum fuerit cauſa peccatum:productior eſt enim pœna quã culpa, ne parua putaretur culpa, ſi cũ illa finiretur & pœna:ac per hoc vel ad demonſtrationem debitæ miſeriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem neceſſariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem iam ad damnationem ſempiternã reum non detinet culpa. Hæc eſt illorum dierum, quos in hac mortalitate agimus malos, quamuis in ea diligamus videre dies bonos, flenda quidem ſed nõ reprehenden

den

denda conditio:venit enim de ira dei iuſta,de qua ſcriptura lo
Iob.14. quens,Homo inquit natus ex muliere,breuis vitæ, & plenus
iræ,cum ira dei non ſit vt hominis,id eſt,perturbatio concita
ti animi ſed trãquilla iuſti ſupplicij conſtitutio. In hac ira ſua
deus non continens,ſicut ſcriptum eſt,miſerationes ſuas,præ-
ter alia ſolatia miſerorũ quæ generi humano præbere nõ ceſ-
Pſal. 76. ſat,in plenitudinem temporis, quo ipſe ſciebat hoc eſſe faciẽ-
dum miſit filium ſuum vnigenitum per quẽ creauit vniuerſa,
vt manens deus fieret homo,& eſſet mediator dei & hominũ,
1. Tim.2. homo Chriſtus Ieſus,in quem credẽtes per lauachrum rege-
nerationis ſoluto reatu omnium peccatorũ,& originalis vide-
licet quod generatio trahit, cõtra quam maxime regeneratio
eſt inſtituta,& cæterorũ quæ male agendo contracta ſunt,libe
rarentur à dãnatione perpetua,& viuerẽt in fide & ſpe & cha-
ritate peregrinantes in hoc ſeculo, atque in eius tentationi-
bus laborioſis & periculoſis,conſolationibus autem dei & cor
poralibus & ſpiritalibus ambularent ad cõſpectum eius, viã te
nentes quod eis factus eſt Chriſtus. Et quia in ipſa quoq; via
ambulãtes non ſunt ſine peccatis,quæ de huius vitæ infirmita
Matth.6. te ſurrepunt,dedit eleemoſynarum remedia ſalutaria,quibus
eorũ adiuuaretur oratio, vbi eos dicere docuit,Dimitte nobis
debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.Hoc
agit eccleſia ſpe beata in hac vita ærumnoſa,cuius eccleſiæ Pe
trus apoſtolus propter apoſtolatus ſui primatũ gerebat figura
ta generalitate perſonam. Quod enim ad ipſum proprie perti
net,natura vnus homo erat,gratia vnus Chriſtianus,abũdan-
tiore gratia vnus idemq; primus Apoſtolus:ſed quando ei di-
Matt.16. ctũ eſt,Tibi dabo claues regni cœlorũ:& quodcunq; ligaueris
ſuper terram erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris
ſuper terrã,erit ſolutum & in cœlis:vniuerſam ſignificabat Ec-
cleſiã,quę in hoc ſeculo diuerſis tẽtationibus velut imbribus,
fluminibus,tẽpeſtatibuſq; quatitur,& nõ cadit quoniã funda
ta eſt ſuper petrã, vnde & Petrus nomen accepit:non enim à
Petro petra:ſed,Petrus à petra, ſicut nõ Chriſtus à Chriſtia-
no:ſed Chriſtianus à Chriſto vocatur: ideo quippe ait domi-
nus,Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam,quia dixe-
rat Petrus, Tu es Chriſtus filius dei viui. Super hanc ergo,
inquit,petram quàm confeſſus es,ædificabo eccleſiam meam.
1.Cor. 10. Petra enim erat Chriſtus,ſuper quod fundamentũ etiam ipſe
1.Cor.3. ædificatus eſt Petrus.Fundamẽtum quippe aliud nemo poteſt
pone

ponere præter id quo poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.
Eccleſia ergo quæ fundatur in Chriſto, claues ab eo regni cœ- *Mat.16.*
lorum accepit in Petro, id eſt, poteſtatem ligandi ſoluendique
peccata: quod enim eſt per proprietatem in Chriſto Eccleſia,
hoc eſt. per ſignificationẽ Petrꝰ in petra qua ſignificatione in-
telligitur Chriſtus petra, Petrus Eccleſia. Hæc igitur Eccleſia
quam ſignificabat Petrus, quamdiu degit in malis, amando &
ſequendo Chriſtum liberatur à malis. Magis autem ſequitur
in eis qui certant pro veritate vſque ad mortem: ſed vniuer-
ſitati dicitur, ſequere me, pro qua vniuerſitate paſſus eſt Chri- *1.Petri.2.*
ſtus: de quo dicit idem Petrus, Chriſtus pro nobis paſſus eſt,
relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius: ecce
propter quod ei dictum eſt, Sequere me. Eſt autem alia vita *1.Cor.13.*
immortalis, quæ non eſt in malis, ibi facie ad faciẽ videbimus,
quod hic per ſpeculum & in ænigmate videtur, quando mul-
tum in conſpicienda veritate proficitur. Duas itaque vitas ſibi
diuinitus prædicatas & commendatas nouit Eccleſia, quarum
eſt vna in fide, altera in ſpecie: vna in tẽpore peregrinationis,
altera in æternitate manſionis: vna in labore, altera in requie:
vna in via, altera in patria: vna in opere actionis, altera in mer-
cede contemplationis: vna declinat à malo & facit bonum, al-
tera nullum habet à quo declinet malum, & magnum habet
quo perfruatur bono: vna cum hoſte pugnat, altera ſine hoſte
regnat: vna fortis eſt in aduerſis, altera nihil ſentit aduerſi: vna
carnales libidines frænat, altera ſpiritalibus delectationibus
vacat: vna eſt vincendi cura ſolicita, altera victoriæ pace ſecu-
ra: vna in tentationibus adiuuatur, altera ſine vlla tentatione
in ipſo adiutore lætatur: vna ſubuenit indigenti, altera ibi eſt
vbi nullum inuenit indigentem: vna aliena peccata vt ſua ſibi
ignoſcãtur ignoſcit, altera nec patitur quod ignoſcat, nec facit
qđ ſibi poſcat ignoſci: vna flagellatur malis, ne extollatur in bo
nis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, vt ſine
vlla tentatione ſuperbiæ cohæreat ſummo bono: vna bona &
mala diſcernit, altera quæ ſola bona ſunt cernit: ergo vna bona
eſt, ſed adhuc miſera, altera melior & beata: iſta ſignificata eſt
per Apoſtolum Petrum, illa per Ioannem: tota hic agitur iſta
vſque in huius ſeculi finem, & illic inuenit finem. differtur il-
la cõplenda poſt huius ſeculi finẽ, ſed in futuro ſeculo nõ ha-
bet finem: ideo dicitur huic, Sequere me: de illo autem, Sic eũ
volo manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere: quid

enim eſt hoc? Quantum ſapio, quantum capio, quid eſt hoc, niſi tu me ſequere, per imitationẽ perferendo temporalia mala. ille maneat, donec ſempiterna venio redditurus bona? quod apertius ita dici poteſt. Perfecta me ſequatur actio, informata meæ paſſionis exemplo: inchoata vero contemplatio maneat donec veniam perficienda cum venero. Sequitur enim Chriſtum perueniens vſque ad mortẽ pia plenitudo patientiæ, manet autem donec veniat Chriſtus tunc manifeſtãda plenitudo ſcientiæ. Hic quippe tolerantur mala huius mundi in terra morientium ibi videbuntur bona domini in terra viuẽtiũ: quod enim ait, *Sic eum volo manere donec veniam*: non ſic intelligendum eſt quaſi dixerit remanere vel permanere, ſed expectare quoniã quod per eũ ſignificatur, nõ vtique nunc, ſed cum venerit Chriſtus implebitur. Quid autem per hunc ſignificatur cui dictum eſt, *Tu me ſequere*: niſi nunc agatur, nõ peruenietur ad illud quod expectatur. In hac autem actiua vita quanto magis Chriſtum diligimus, tanto facilius liberamur à malo. At ipſe nos minus diligit quales nunc ſumus, & hinc ideo liberat, ne ſemper tales ſimus. Ibi vero amplius nos diligit, quoniã quod ei diſpliceat, & quod à nobis auferat nõ habebimus: nec ob aliud nos hic diligit, niſi vt ſanet & transferat ab his quæ non diligit. Hic ergo minus vbi non vult remaneamus, ibi amplius quò vult transeamus, & vnde non vult pereamus. Amet ergo eum Petrus, vt ab iſta mortalitate liberemur: ametur ab eo Ioannes, vt in illa immortalitate ſeruemur. Sed iſta ratione illud oſtenditur, cur amplius Ioannem quàm Petrum amauerit Chriſtus, nõ cur amplius Petrus quã Ioannes amauerit Chriſtũ. Neq; enim ſi plus nos diligit Chriſtus in futuro ſeculo, vbi cũ illo ſine fine viuemus, quàm in iſto vnde eruimur, vt illic ſemper ſimus, propterea nos tunc eum minus dilecturi ſumus, quando meliore erimus, cum meliores vtiq; niſi amplius eũ diligendo nullo modo eſſe poſſimus. Cur ergo Ioannes minus eũ diligebat quã Petrus, ſi eã vitã ſignificabat, in qua eſt multo amplius diligendus, niſi quia ꝓpterea dictũ eſt, volo eũ manere, id eſt, expectare donec veniam: quoniã & ipſum amorẽ qui tũc multo amplior erit nondũ habemus, ſed futurũ expectamus, vt cum ipſe venerit habeamus?
1. Ioan. 3. nam ſicut in epiſtola ſua idem dicit Ioannes Apoſtolus, Nondum apparuit quod erimus, ſcimus quoniã cũ apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eũ ſicuti eſt. Tunc ergo amplius

amplius quod videmus, diligemus. Ipſe autē dominus illā quę futura eſt vitā noſtrā qualis in nobis futura ſit ſciēs, prædeſtinatione plus amat, vt ad eam nos amādo perducat. Quocirca quoniā vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas, miſeriā noſtrā præſentem nouimus quia ſentimus: & ideo miſericordiam domini quam nobis de miſeria liberādis exhiberi volumus, plus amamus, eamq; quotidie maxime pro peccatorū remiſſione poſcimus & habemus. Hoc per Petrū ſignificatū eſt, plus amantē, ſed minus amatū, quia minus nos amat Chriſtus miſeros quàm beatos. Veritatis autē contemplationem qualis tunc futura eſt minus amamus quia nondū nouimus nec habemus: hæc ergo per Ioannem ſignificata eſt minus amantē, atq; ideo & ad ipſam & ad eius in nobis amorem qualis ei debetur implendū, donec veniat dominus & expectantē: ſed plus amatum, quia id quod per illū figuratum eſt, hoc efficit beatū. Nemo tamen iſtos inſignes Apoſtolos ſeparet, & in eo quod ſignificabat Petrus ambo erant, & in eo quod ſignificabat Ioānes, ambo futuri erant: ſignificando ſequebatur iſte, manebat ille: credendo autē ambo mala præſentia huius miſeriæ tolerabant: ambo futura bona illius beatitudinis expectabant, nec ipſi ſoli, ſed vniuerſa hoc facit ſancta eccleſia ſponſa Chriſti ab iſtis tentationibus eruenda, in illa fœlicitate ſeruanda. Quas duas vitas Petrus & Ioannes figurauerunt ſinguli ſingulas: verum & in hac temporaliter ambulauerunt ambo per fidem; & illa in æternum fruentur ambo per ſpeciem. Omnibus igitur ſanctis ad Chriſti corpus inſeparabiliter pertinentibus, propter huius vitæ procelloſiſſimæ gubernaculum, ad liganda & ſoluēda peccata claues regni cœlorū primus Apoſtolorū Petrus accepit, eiſdémq; omnibus ſanctis propter vitæ illius ſecretiſſimæ quietiſſimum ſinum, ſuper pectus Chriſti Ioannes Euangeliſta diſcubuit, quoniā nec iſte ſolus, ſed vniuerſa eccleſia ligat ſoluitque peccata: nec ille in principio verbum Deum apud Deum, & cætera de Chriſti diuinitate, & de totius diuinitatis trinitate atque vnitate ſublimia, quæ in illo regno facie ad faciem contemplanda, nunc autē donec veniat dominus in ſpeculo atque in ænigmate cōtuenda ſunt, quæ prædicando ructaret, de fonte dominici pectoris ſolus bibit, ſed ipſe dominus ipſum Euangelium pro ſua cuiuſque capacitate omnibus ſuis bibendum toto terrarum orbe diffudit. Sunt qui ſenſerint, & hi quidē non contemptibiles ſacri eloquij tractatores,

Pſal. 24. *Matt. 16.* *Ioan. 1.*

à Chriſto Ioannem Apoſtolum propterea plus amatũ, quòd neque vxorem duxerit, & ab ineunte pueritia caſtiſſimus vixerit. Hoc quidem in ſcripturis canonicis non euidenter apparet, verumtamen id quoque multum adiuuat congruentiam huiuſce ſententiæ, quòd illa vita per eum ſignificata eſt, vbi nõ erunt nuptiæ. *Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius. Sunt autem*, inquit, *& alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere eos qui ſcribendi ſunt libros.* Non ſpacio locorum, credendum eſt mundũ capere non poſſe, quæ in eo ſcribi quomodo poſſent, ſi ſcripta non ferret? Sed capacitate legentium comprehendi fortaſſe non poſſent, quanuis ſalua rerum fide, plerunque verba excedere videantur fidem, quod non fit quando aliquid quod erat obſcurum vel dubium, cauſa & ratione reddita exponitur: ſed quando id quod apertum eſt vel augetur vel extenuatur, nec tamen à tramite ſignificandæ veritatis erratur, quoniam ſic verba rem quæ indicatur excedunt, vt voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui nouit quouſque credatur, à quo vltra quàm credendum eſt, vel minuitur loquendo aliquid vel augetur. Hunc loquendi modum Græco ſermone, non ſolum Græcarum, verumetiam Latinarum literarum magiſtri Hyperbolen vocant: qui modus, ſicut hoc loco, ita in nonnullis alijs diuinis literis inuenitur, vt eſt, Poſuerunt in cœlum os ſuum: &, Verticem capilli perambulantium in delictis ſuis: & multa huiuſcemodi, quæ ſcripturis ſanctis non deſunt, ſicut alij tropi, hoc eſt locutionum modi, de quibus operoſius diſputarem, niſi Euangeliſta terminante Euangelium ſuum etiam ipſe compellerer meum terminare ſermonem.

Hyperbole in diuinis literis.

Pſal. 72, & 67.

Enarrationum in Ioannem finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, EXPOSITIO IN EPISTOLAM BEATI IOANNIS.

MEMINIT ſanctitas veſtra Euangelium ſecundum Ioannem ex ordine lectionum nos ſolere tractare. Sed quia nunc interpoſita eſt ſolennitas ſanctorum dierum, quibus certas ex Euangelio lectiones oportet in Eccleſia recitari, quæ ita ſunt annuæ, vt aliæ eſſe non poſſint, ordo ille quem ſuſceperamus, neceſſitate paululum intermiſſus eſt, nó omiſſus Cum autem cogitarem quid ſecundum hilaritatem præſentium dierum per hanc hebdomadam vobiſcum de ſcripturis agerem, quantum Dominus donare dignatur, quod poſſet in iſtis ſeptem vel octo diebus finiri, occurrit mihi Epiſtola beati Ioannis, vt cuius Euangelium paululum intermiſimus, eius Epiſtolam tractando ab eo non recedamus: præſertim quia in ipſa Epiſtola ſatis dulci omnibus quibus ſanum eſt palatum cordis, vbi ſapiat panis Dei, & ſatis memorabili in ſancta Eccleſia Dei, maxime charitas commendatur. Locuturus eſt enim multa, & prope omnia de charitate. Qui habet in ſe vnde audiat, neceſſe eſt gaudeat ad quod audit: ſic enim illi erit lectio iſta, tanquam oleum in flamma. Si eſt ibi quod nutriatur, nutritur & creſcit & permanet. Item quibuſdam ſic eſſe debet tanquam flamma ad fomitem, vt ſi non ardebat, accedente ſermone accendatur. In quibuſdam enim nutritur quod eſt: in quibuſdam accenditur ſi deeſt, vt omnes in vna charitate gaudeamus. Vbi autem charitas, ibi pax: & vbi humilitas, ibi charitas. Iam ipſum audiamus, & ad eius

verbum,quæ dominus ſuggerit,etiam vobis vt bene intelligatis,loquamur.

De eo quod Ioannes dicit, Quod erat ab initio, quod audiuimus & quod vidimus & manus noſtræ tractauerunt de Verbo vitæ,vſque ad id,Qui odit fratrem ſuum,in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quoniam tenebræ excæcauerunt oculos eius. *Tractatus I.*

QVod erat ab initio,quod audiuimus, & quod vidimus, & manus noſtræ tractauerunt de verbo vitæ.Quis eſt qui manibus tractet verbū,niſi quia verbum caro factum eſt & habitauit in nobis?Hoc autē verbū quod caro factum eſt, vt manibus tractaretur,cœpit eſſe caro ex virgine Maria ſed non tunc cœpit verbum,quia quod erat ab initio dixit. Videte ſi nō atteſtatur Epiſtola ſua Euāgelio ſuo,vbi modo audiſtis, In principio erat verbum,& verbū erat apud deum?Forte de verbo vitæ ſic quiſque accipiat,quaſi locutionem quādam de Chriſto, nō ipſum corpus Chriſti quod manibus tractatū eſt,vide quid ſequatur, *Et ipſa vita manifeſtata eſt.* Chriſtus vero verbū vitæ: & vnde ergo manifeſtata eſt? Erat enim ab initio, ſed non erat manifeſtata hominibus:manifeſtata autē erat angelis videntibus,& tanquā pane ſuo cibātibus:ſed quid ait ſcriptura? Panē angelorū manducauit homo: ergo manifeſtata eſt ipſa vita in carne, quia in manifeſtatione poſita eſt, vt res quæ ſolo corde videri poteſt,videretur & oculis, vt corda ſanaret. Solo enim corde videtur verbū, caro autē & oculis corporalibus videtur:erat vnde videremus carnē,ſed nō erat vnde videremus verbum:factum eſt verbū caro quā videre poſſemus, vt ſanaretur in nobis vnde verbum videremus. *Et vidimus*, inquit, *& teſtes ſumus.* Forte aliqui fratrum neſciunt,qui Græce non norunt quid ſint teſtes Græce,& vſitatum nomē eſt omnibus & religioſum:quos enim teſtes Latine dicimus,Græce martyres ſunt.Quis autem non audiuit martyres? Aut in cuius ore Chriſtiani non quotidie habitat nomen martyrū? Atq; vtinā ſic habitet & in corde,vt paſſiones martyrū imitemur, nō eos calcibus perſequamur:ergo hoc dixit,vidimus & teſtes ſumus, audiuimus & martyres ſumus. Teſtimoniū enim dicendo ex eo quod viderunt,& teſtimoniū dicendo ex eo quod audierūt ab his,qui viderūt cum diſpliceret ipſum teſtimonium hominibus aduerſus quos dicebatur, paſſi ſunt omnia quæ paſſi ſunt martyres. Teſtes dei paſſi ſunt, deus teſtes habere voluit homi-

1.Ioan. 1.

Ioan.1.

Pſalm.77

homines,vt & homines habeant teſtem deum : Vidimus, in-
quit,& teſtes ſumus. Vbi viderũt?In manifeſtatione.Quid eſt
in manifeſtatione? In ſole,id eſt,in hac luce. Vnde autẽ potuit
videri in ſole,qui fecit ſolẽ:niſi, Quia in ſole poſuit tabernacu- *Pſal. 18*
lum ſuũ,& ipſe tanquã ſpõſus procedens de thalamo ſuo,exul
tauit vt gigas ad currẽdam viam?Ille ante ſolẽ qui fecit ſolẽ,
ille ante luciferum,ante omnia ſydera,ante omnes angelos,ve
rus creator:quia omnia per ipſum facta ſunt:& ſine ipſo factũ *Ioan. 1.*
eſt nihil, vt videretur oculis carneis qui ſolem vident, ipſum
tabernaculum ſuum in in ſole poſuit,id eſt,carnẽ ſuam in ma
nifeſtatione huius lucis oſtendit:& illius ſponſi thalamus fuit
vterus virginis,quia in illo vtero virginali coniũcti ſunt duo,
ſponſus & ſponſa. Sponſus verbum, & ſponſa caro: quia ſic
ſcriptum eſt,Et erunt duo in carne vna: & dominus in Euan- *Gene. 2.*
gelio,Igitur iam non duo,ſed vna caro: & Eſaias optime me- *Mat. 19.*
minit,vnum eſſe ipſos duos:loquitur enim ex perſona Chri-
ſti,& dicit,Sicut ſponſo impoſuit mihi mitram, & ſicut ſpon- *Eſa. 61.*
ſam ornauit me ornamento: vnus videtur loqui, & ſponſum
ſe fecit & ſponſam ſe fecit, quia non duo ſed vna caro. Quia
verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis,illi carni adiun- *Ioan. 1.*
gitur Eccleſia,& fit Chriſtus totus, caput & corpus. *Et teſtes,*
inquit, *ſumus, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ e-*
rat apud patrem, & manifeſtata eſt in nobis hoc eſt, manife-
ſtata eſt inter nos. Quid apertius diceretur quàm manifeſtata
eſt in nobis? Quæ ergo vidimus & audiuimus,nunciamus vo-
bis:intendat charitas veſtra. *Quæ ergo vidimus & audiuimus*
annunciamus vobis. Illi viderunt ipſum dominũ præſentẽ in car-
ne,& audierũt verba ex ore domini,& annunciauerunt nobis.
Et nos ergo audiuimus,ſed non vidimus: minus ergo ſumus
fœlices, quàm illi qui audierunt & viderũt? & quomodo ad-
iungit, *Vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum.* Illi viderunt,
nos non vidimus, & tamen ſocij ſumus, quia fidem com-
munem tenemus:nam quidam videndo non credidit, & pal-
pare voluit:& ſic crederet,& ait,Nõ credam,niſi digitos meos *Ioan. 20.*
miſero in locum clauorum, & cicatrices eius tetigero. Et
præbuit ſe ex tempore palpandum manibus hominum, qui
ſemper ſe præbet videndum aſpectibus angelorum: & pal-
pauit ille diſcipulus & exclamauit, Dominus meus & deus
meus:quia tetigit hominem, confeſſus eſt deum. Et dominus
conſolans nos qui ipſum iam in cœlo ſedentem manu con-

tractare non poſſumus, ſed fide contingere, ait illi, Quia vidiſti & credidiſti, beati qui non viderunt & credunt, nos deſcripti ſumus, nos deſignati ſumus: fiat ergo in nobis beatitudo, quam dominus prædixit futuram: firme teneamus quod non videmus, quia illi nűciant qui viderunt; vt & vos, inquit, ſocietatem habeatis nobiſcum. Et quid magnum eſt ſocietatem habere cum hominibus? Noli contemnere, vide quid addat, *Et ſocietas noſtra ſit cum deo patre & Ieſu Chriſto filio eius: hac*, inquit, *ſcribimus vobis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.* Plenum gaudiũ dicit in ipſa ſocietate, in ipſa charitate, in ipſa vnitate. *Et hac*, inquit, *eſt annunciatio quam audiuimus ab eo, & annunciamus vobis.* Quid eſt hoc? Ipſi viderunt, contrectauerunt manibus verbum vitæ. ab initio erat, ad tempus viſibilis & palpabilis factus eſt vnicus filius dei. Ad quam rem venit, vel quid nobis nouũ nunciauit? quid docere voluit, quare fecit hoc quod fecit, vt verbũ caro fieret, vt deus ſuper omnia indigna ab hominibus pateretur, vt alapas eorum ſuſtineret de manibus quas ipſe formauit? Quid voluit docere, Quid voluit oſtendere, Quid voluit annunciare? Audiamus, nam ſine fructu præcepti auditio rei geſtæ, quia natus eſt Chriſtus, & quia paſſus eſt Chriſtus, auocamentum mentis eſt & non firmamentum. Quid magnum audis, quo fructu audias? Vide, quid voluit docere, quid annunciare? audi. *Quia deus lux eſt*, inquit, *& tenebræ in eo non ſunt vllæ.* Adhuc lucem quidem nominauit, ſed obſcura ſunt verba. Bonum eſt nobis, vt ipſa lux quã nominauit, illuſtret corda noſtra, & videamus quid dixit, hoc eſt quod annunciamus, quia deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Quis enim auderet dicere, quia in deo ſunt tenebræ? aut quid eſt ipſa lux, aut quid ſunt tenebræ? Ne forte talia dicat, quæ ad oculos iſtos noſtros pertineant: deus lux eſt. Ait neſcio quid ſit, & ſol lux eſt, & luna lux eſt, & lucerna lux eſt, aliquid debet eſſe lõge his maius, longeq; præſtantius, longe ſupereminentius: quantũ deus à creatura, quãtum conditor à conditione, quantum ſapientia ab eo quod factum eſt per ſapientiam, longe vltra omnia debet eſſe lux iſta: & forte vicini ei erimus, ſi quæ ſit lux iſta cognouerimus, & ad eam nos applicauerimus, vt ex ipſa illuminemur, quia in nobis tenebræ ſumus, & ab illa illuminati poſſumus eſſe lux, & non confundi de illa, quia de nobis cõfundimur. Quis eſt qui de ſe confunditur? qui ſe cognoſcit peccatorem. Quis de illa

non

non confunditur?qui ab illa illuminatur.Quid eſt ab illa illuminari?qui iam videt ſe peccatis tenebrari,& cupit ab illa illuminari,accedit ad illam : vnde & dicit Pſalmus, Accedite ad eum & illuminamini,& vultus veſtri non erubeſcent.Sed non erubeſces de illa, ſi quando tibi te fœdum oſtenderit, diſpliceat tibi fœditas tua, vt percipias pulchritudinem illius : hoc eſt,quod vult docere, & fortaſſe præpropere illud nos dicim⁹, ipſe hoc manifeſtat in conſequentibus. Memento in principio ſermonis noſtri,quia epiſtola iſta charitatem commendat, Deus lux eſt,inquit,& tenebræ in eo non ſunt vllæ:& quid ſuperius dixerat?vt ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cũ patre & filio eius Ieſu Chriſto. Porrò ſi deus lux eſt,& tenebræ in eo non ſunt vllæ,& ſocietatem cũ illo habere debemus,& à nobis pellendæ ſunt tenebræ,vt fiat in nobis lux,nam tenebræ cum luce ſocietatem habere non poſſunt: ideo vide quid ſequatur,*Quod ſi dixerimus,quod ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur.* habes & Apoſtolum Paulũ dicentẽ,Aut quę ſocietas luci ad tenebras? Dicis te ſocietatẽ habere cum deo,& in tenebris ambulas, & deus lux eſt,& tenebræ in eo nõ ſunt vllæ, quomodo ergo eſt ſocietas luci ad tenebras?Iam ergo dicat ſibi homo, Quid faciã?Vnde ero lux? In peccatis & in iniquitatibus viuo,quaſi ſubrepit quædam deſperatio & triſtitia.Salus nulla eſt, niſi in ſocietate dei.Deus lux eſt,& tenebræ in eo non ſunt vllæ. Peccata autem tenebræ ſunt, ſicut dicit Apoſtolus diabolum & angelos eius rectores tenebrarum harum eſſe: non diceret rectores tenebrarum,niſi diceret rectores peccatorum, dominatores iniquorũ.Quid ergo faciemus fratres mei?Societas cum deo habenda eſt,alia ſpes vitæ æternæ nulla eſt: deus autẽ lux eſt,& tenebræ in eo non ſunt vllæ:iniquitates autem tenebræ ſunt,iniquitatibus premimur,ne ſocietatẽ cũ deo habere poſſimus.Quæ ergo ſpes?Nónne promiſeram me aliquid locuturũ iſtis diebus,quod gaudiũ faciat?Quod ſi non exhibeo,triſtitia eſt iſta,Deus lux eſt,& tenebræ in eo non ſunt vllæ: peccata tenebræ ſunt,quid erit nobis?Audiamus ne forte conſoletur,erigat,det ſpẽ,ne deficiamus in via. Currimus enim, & ad patriã currimus,& ſi nos peruenturos deſperamus, ipſa deſperatione deficimus : ille autẽ qui nos vult præuenire,vt conſeruet in patria,paſcet in via:audiamus ergo, *Quod ſi dixerimus quia ſocietatem habemus cũ eo, & in tenebris ambulamus, mentimur,*

Pſal. 33.

2.Cor.6.

Ephe.6.

timur. & non facimus veritatem. Non dicamus quia ſocietatẽ cũ illo habemus, ſi in tenebris ambulamus. *Quod ſi in lumine ambulamus, ſicut & ipſe eſt in lumine, ſocietatem cum eo habemus, cũ inuicẽ in lumine ambulamus, ſicut & ipſe eſt in lumine, vt poſſimus ſocietatẽ habere cũ illo.* Quid facimus de peccatis? audi quid ſequitur, *Et ſanguis Ieſu Chriſti filij eius purgabit nos ab omni delicto*, Magnã ſecuritatẽ dedit deus, merito Paſcha celebramus, vbi fuſus eſt ſanguis domini, quo purgamur ab omni delicto. Simus ſecuri, cautionẽ contra nos diabolus ſeruitutis tenebat, ſed ſanguine Chriſti deleta eſt: ſanguis, inquit, filij eius purgabit nos ab omni delicto, quid eſt ab omni delicto? attẽdite, ecce iã in nomine Chriſti per ſanguinẽ crucis domini, quẽ nũc cõfeſſi ſunt iſti, qui appellãtur infantes mũdata ſunt omnia peccata ipſorũ: veteres intrauerũt, & noui exierũt. Quid eſt, veteres intrauerũt, noui exierunt? Senes intrauerunt, infantes exierunt. Senectus enim veternoſa, vetuſta vita: infantia autẽ, regenerationis noua vita. Sed quid facim⁹? Præterita peccata donata ſunt, non tantũ ipſis, ſed & nobis. Et poſt donationem & abolitionẽ omniũ peccatorum viuendo in hoc ſeculo inter tentationes, quædam forte contracta ſunt, ideo quod poteſt homo faciat: ipſe confiteatur quod eſt, vt ab illo curetur qui ſemper eſt quod eſt: ipſe enim ſemper erat & eſt, nos non eramus & ſumus: vide enim quid dicat, *Quòd ſi dixerimus quia peccatũ non habemus noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Ergo ſi te confeſſus fueris peccatorẽ, eſt in te veritas, nam ipſa veritas lux eſt. Nondũ perfecte ſplenduit vita tua, quia inſunt peccata tua. ſed tamen iã illuminari cœpiſti, quia ineſt confeſsio peccatorũ: vide enim quid ſequatur, *Quòd ſi cõfeſſi fuerimus delicta noſtra fidelis eſt & iuſtus vt dimittat nobis delicta noſtra, & purget nos ex omni iniquitate.* Non tantũ præterita, ſed & ſi qua forte contraximus ex hac vita quia non poteſt homo quamdiu carnem portat non habere vel leuia peccata. ſed iſta leuia quæ dicimus, noli contemnere: ſi contemnis, quando appendis? Expaueſce quando numeras: leuia multa faciunt vnum grande. Multæ guttæ implent flumen: multa grana faciunt maſſam. Et quæ ſpes eſt? Ante omnia confeſſio: nec quiſquam ſe dicat iuſtum, & ante oculos dei videt quod eſt, erigat ceruicem ſuam homo qui non erat & eſt: ante omnia ergo confeſſio, deinde dilectio: quia de charitate quidem dictum eſt. Charitas cooperit multitu- *1. Petri. 4.*

dinem

dinem peccatorum. Iam videamus ſi ipſam charitatem cómédat propter ſurrepentia delicta, quia ſola delicta extinguit charitas, ſuperbia extinguit charitatem. Humilitas ergo roborat charitatem, charitas extinguit delicta: humilitas pertinet ad confeſſionem, qua confitemur nos peccatores: ipſa eſt humilitas, non vt dicamus illud lingua, quaſi propter arrogantiā ne diſpliceamus hominibus ſi nos iuſtos dixerimus: Faciũt hoc impij & inſani, ſcio quidem quia iuſtus ſum, ſed quid dicturus ſum ante homines? Si me iuſtum dixero, quis ferat, quis toleret? Apud deum nota ſit iuſtitia mea, ego tamen dicā me peccatorem, non quia ſum, ſed ne arrogantia odioſus inueniar. Dic hominibus quid es, dic deo quis es: quia ſi non dixeris deo quod es, damnat deus quod in te inueniet: non vis vt ille damnet, tu damna: vis vt ille ignoſcat, tu agnoſce, vt poſſis deo dicere, Auerte faciem tuam à peccatis meis: dic illi etiam illa verba in ipſo Pſalmo, Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco. Quod ſi confeſſi fuerimus delicta noſtra, fidelis eſt & iuſtus, qui dimittat nobis delicta noſtra, & purget nos ex omni iniquitate. *Quòd ſi dixerimus quia non peccauimus, mendacem facimus eum & verbum eius non erit in nobis.* Si dixeris, nõ peccaui, illũ facis mendacẽ, cũ te vis facere veracẽ. Vnde fieri poteſt vt deus mendax ſit, & homo verax, cum contradicat ſcriptura, Omnis homo mendax, & deus ſolus verax? ergo deus per ſeipſum verax, tu per deum verax, nam per te mendax. Et ne forte impunitatem videretur dediſſe peccatis, quia dixit. Fidelis eſt & iuſtus qui mundet nos ab omni iniquitate, & dicerent iam ſibi homines, Peccemus, etiam ſecuri faciamus quod volumus, purgat nos Chriſtus, fidelis eſt & iuſtus purgat nos ab omni iniquitate: tollit tibi malam ſecuritatem, & inſerit vtilem timorem. Male vis eſſe ſecurus ſolicitus eſto, fidelis enim eſt & iuſtus, vt dimittat nobis delicta noſtra, ſi ſemper tibi diſpliceas, & muteris donec perficiaris: ideo quid ſequitur? *Filioli mei hæc ſcribo vobis vt non peccetis.* Sed forte ſurripit de vita humana peccatum, quid ergo fiet? Iam deſperatio erit: audi. *Si quis,* inquit, *peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.* Ille eſt ergo aduocatus, da operā tu ne pecces: ſi de infirmitate vitæ ſurrepſerit peccatũ, cõtinuo vide, continuo diſpliceat, continuo damna: & cum damnaueris, ſecurus ad iudicem venies: ibi habes aduocatum, noli timere, ne per-

Pſal. 50. *Pſal. 115.* *Cap. 11.*

ne perdas cauſam cōfeſſionis tuę. Si enim aliquādo in hac vita cōmittit ſe homo diſertæ linguæ & non perit, cōmittis te verbo & periturus es? Clama, aduocatum habemus apud patrē.
Ioan. 15. Videte ipſum Ioannem ſeruantem humilitatem, certe vir iuſtus erat & magnus, qui de pectore domini myſteriorū ſecreta bibebat: ille ille qui bibendo de pectore domini diuinitatem
Ioan. 1. ructauit. In principio erat verbum, & verbum erat apud deum: ille talis vir nō dixit, aduocatum habetis apud patrem: ſed ſi quis peccauerit, aduocatum, inquit, habemus: non dixit, habetis, nec me habetis dixit, nec ipſum Chriſtum habetis dixit, ſed & Chriſtū poſuit, nō ſe: & habemus dixit, non hābetis. Maluit ſe ponere in numero peccatorum vt haberet aduocatum Chriſtum, quàm ponere ſe pro Chriſto aduocatū, & inueniri inter damnandos ſuperbos. Fratres, Ieſum Chriſtū iuſtum ipſum habemus aduocatum ad patrem, ipſe propiciatio eſt peccatorum noſtrorum. Hoc qui tenuit, hæreſim nō fecit: hoc qui tenuit, ſchiſma nō fecit: vnde enim facta ſunt ſchiſmata? Cum dicunt homines, nos iuſti ſumus: cum dicunt homines, nos ſanctificamus immundos, nos iuſtificamus impios, nos petimus, nos impetramus: Ioannes autem quid dixit? Et ſi quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: ſed dicet aliquis, Ergo ſancti nō petūt pro nobis? ergo Epiſcopi vel præpoſiti non petunt pro populo? ſed attendite ſcripturas & videte, quia & præpoſiti commendant ſe
Coloſſ. 4. populo: nam Apoſtolus dicit plebi, Orantes ſimul & pro nobis: orat Apoſtolus pro plebe, orat plebs pro Apoſtolo: oramus pro vobis fratres, ſed & vos orate pro nobis: inuicem pro ſe omnia membra orent, caput pro omnibus interpellet. Propterea non mirum quia ſequitur & hic, & claudit ora diuidentibus Eccleſiā dei: quia dixit, Ieſum Chriſtum iuſtū habemus aduocatum, & ipſe propitiatio eſt peccatorum noſtrorū pro-
Matt. 24. pter illos qui ſe diuiſuri erāt & dicturi, Ecce hic eſt Chriſtus,
Mar. 13. ecce illic, & vellent oſtendere eum in parte qui emit totum & poſſedit totum continuo ſecutus adiunxit, *Non tantum noſtrorum, ſed & totius mundi.* Quid eſt hoc fratres? Certe inuenimus eā in campis ſaltuū, inuenimus Eccleſiā in omnibus gen-
Pſal. 131. tibus. Ecce Chriſtus propiciatio eſt peccatorum noſtrorū: non tantum noſtrorum ſed & totius mundi. Ecce habes Eccleſiam per totum mundum, noli ſequi falſos iuſtificatores & veros præcipitatores, in illo monte eſto qui impleuit orbem terra-

rum,

rum,quia Chriſtus propitiatio eſt peccatorum noſtrorum,nó tantum noſtrorum,ſed & totius mundi,quē ſuo ſanguine cō-parauit. *Et in hoc*,inquit,*cognoſcimus eum,ſi mandata eius ſeruauerimus*.Quæ mandata? *Qui dicit quia cognouit eum, & mã data eius non ſeruat,mendax eſt,& in hoc veritas non eſt.* Sed adhuc quæris,quæ mādata? *Qui autem*,inquit, *ſeruauerit verbū eius,vere in hoc perfecta eſt dilectio dei.* Videamus ne ipſum mādatum dilectio dei vocetur:Quærebamus enim,quæ man data?& ait,qui autē ſeruauerit verbū eius,vere in hoc perfecta eſt dilectio dei:attēde Euangeliū,ſi nó eſt hoc mandatū, Māda *Ioan.* 13. tum,inquit,nouū do vobis,vt vos inuicem diligatis. *In hoc cognoſcimus quia in ipſo ſumus,ſi in illo perfecti fuerimus.* Perfectos in dilectione vocat,quæ eſt perfectio dilectionis? Et inimicos diligere,& ad hoc diligere,vt ſint fratres:nō enim dilectio noſtra carnalis eſſe debet:optare alicui ſalutē temporalē, bonum eſt:ſed & ſi deſit anima tuta ſit: ſi optas alicui amico tuo vitam,bene facis:gaudes de morte inimici,male facis: Sed forte & amico tuo vita illa quam optas inutilis eſt & inimico tuo mors de qua gaudes vtilis fuit.Incertum eſt vtrum alicui ſit vtilis vita iſta an inutilis:vita vero quæ eſt apud deum, ſine dubio vtilis eſt.Sic dilige inimicos tuos vt fratres optes,ſic dilige inimicos vt in ſocietatem tuam vocentur: ſic enim dilexit ille qui in cruce pendens, ait, Pater ignoſce illis, quia ne- *Luca.* 23. ſciunt quid faciunt: neque enim dixit pater viuant iſti multo tempore,me quidem occidunt,ſed ipſi viuant:ſed quid ait? ignoſce illis,quia neſciunt quid faciunt:mortem ſempiternam ab eis expellebat prece miſericordiſſima,& potentia præſtantiſſima:multi ex eis crediderunt, & dimiſſus eſt eis fuſus ſanguis Chriſti: primo fuderunt cum ſæuirent, nunc biberunt cum crediderunt:in hoc cognoſcimus quia in ipſo ſumus, ſi in ipſo perfecti fuerimus. De ipſa perfectione diligendorum inimicorum dominus admonens ait, Eſtote ergo perfecti, ſi- *Matt.* 5. cut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. *Qui ergo dicit ſe in ipſo manere, debet ſicut ipſe ambulauit & ipſe ambulare.* Quomodo fratres?Quid nos monet?Qui dicit ſe in ipſo manere,id eſt in Chriſto,debet ſicut ipſe ambulauit & ipſe ambu lare:forte hoc nos monet,vt ambulemus in mari? Abſit hoc ergo, vt ambulemus in via iuſtitiæ.In qua via? Iam commemoraui:Fixus in cruce erat,& in ipſa via ambulabat, ipſa via charitatis,pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Si

ergo

ergo didiceris orare pro inimicis tuis, ambulas viam domini. *Dilectiſſimi, non mandatum nouum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus quod habebatis ab initio.* Quod mandatum vetus dixit? Quod habebatis, inquit, ab initio: ideo ergo vetus, quia iam
Ioan. 13. illud audiſtis: alioquin contrarius erit domino, vbi ait, Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis: ſed mandatum vetus quare? non quia ad veterem hominem pertinet: ſed quare? quod habebatis ab initio. *Mandatum vetus eſt verbum quod audiſtis:* ideo ergo vetus, quia iã audiſtis: & idipſum nouum oſtendit, dicens, *Iterum mandatum nouum ſcribo vobis.* Non alterum, ſed idemipſum quod dixi vetus, idem eſt & nouum: Quare? *Quod eſt verum in ipſo & in vobis:* Nam quare vetus audiſtis? quia iam illud noueratis. Quare autem nouum? *Quia tenebræ tranſierunt, & lux vera iam lucet.* Ecce vnde nouum: quia tenebræ ad veterem hominem, lux vero ad
2. Cor. 3. nouum hominẽ pertinet. quid dixit Apoſtolus Paulus? Exuite
Epheſ. 5. vos veterem hominem & induite nouum: & iterum: quid dicit? Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domino. *Qui dicit ſe eſſe in lumine:* modo manifeſtat totum quod dixi. *Qui dicit ſe eſſe in lumine, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt vſque adhuc.* Eia fratres mei, quamdiu dicemus vobis, diligi-
Matth. 5. te inimicos? Videte quod peius eſt, ne adhuc fratres oderitis: ſi fratres ſolum amaretis, nondũ eſſetis perfecti: ſi autẽ fratres odiſtis, quid eſtis? Vbi eſtis? Reſpiciat vnuſquiſq; cor ſuũ, non teneat odium cõtra fratrem pro aliquo verbo duro, pro contentione terræ, ne fiat terra: quiſquis enim odit fratrẽ ſuũ, nõ dicat quia in lumine ambulat: quid dixi? nõ dicat quia in Chriſto ambulat: qui dicit ſe eſſe in luce, & odit fratrem ſuum, in tenebris eſt vſque adhuc. Neſcio quis enim ex Pagano factus eſt Chriſtianus, intendite, ecce tenebræ erat quando Paganus erat, modo iam Chriſtianus factus eſt: deo gratias, omnes
Ephe. 5. gratulantur: recitatur Apoſtolus gratulans, Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Adorabat idola, adorat deum: adorabat quem fecit, adorat qui eum fecit. Mutatus eſt, deo gratias omnes gratulantur Chriſtiani. Quare? quia iam adorator patris & filij & ſpiritusſancti, etiam deteſtator dæmoniorum & idolorum eſt: adhuc iſte Ioannes ſollicitus eſt, multis gratulantibus adhuc ſuſpectus eſt, Fratres, maternam ſollicitudinem libenter amplectamur: non ſine cauſa mater ſollicita eſt de nobis, cum alij gaudent: ma-

trem

trem dico charitatem, ipſa enim habitabat in corde Ioannis,
cum iſta diceret, quare, niſi quia aliquid timet in nobis? Et
cum iam nobis homines gratulentur, quid eſt quod timetur?
Qui dicit ſe eſſe in lumine: quid eſt hoc? iam dicit ſe eſſe Chri-
ſtianum, & fratrem ſuũ odit, in tenebris eſt vſq; adhuc: quod
exponere non eſt, ſed quod gaudere ſi non fiat, aut quod plan
gere ſi fiat. *Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet. & ſcan-
dalum in eo non eſt.* Obſecro per Chriſtum, paſcit nos Chri-
ſtus, refecturi ſumus corpora in nomine Chriſti, & aliquantũ
refecta ſunt, & reficienda ſunt, mẽs noſtra paſcatur, non quia
diu dicturus ſum dico, nam ecce iã finitur lectio: ſed ne fortè
ex tædio minus attente audiatur quod maxime neceſſariũ eſt,
qui diligit fratrem ſuum in lumine manet, & ſcandalum in eo
non eſt. Qui ſunt qui patiuntur ſcãdalum aut faciunt? Qui ſcã
dalizantur in Chriſto & in Eccleſia: qui in Chriſto ſcandali-
zantur, tanquam à ſole vruntur: qui in Eccleſia, tanquam à lu-
na. Dicit autem Pſalmus, Per diem ſol non vret te, neq; luna *Pſal. 120.*
per noctẽ, id eſt, ſi tenueris charitatẽ, nec in Chriſto ſcãdalum
patieris, nec in Eccleſia, nec Chriſtũ relinques, nec Eccleſiam:
qui enim Eccleſiam relinquit, quomodo eſt in Chriſto, qui in
membris Chriſti non eſt? quomodo eſt in Chriſto, qui in cor-
pore Chriſti non eſt? Illi ergo patiuntur ſcandalum, qui relin-
quunt aut Chriſtum, aut eccleſiam. Vnde intelligimus, quia
inde dixit Pſalmus, Per diem ſol non vret te, neque luna per
noctem? quia ipſam vſtionem ſcandalum vult intelligi. Primo
ipſam ſimilitudinem attende, quomodo qui vritur dicit non
tolero, non fero, & ſubducit ſe: ſic qui quædam non ferunt in
Eccleſia, & ſubtrahunt ſe vel nominis Chriſti vel Eccleſiæ, ſcã
dalum patiuntur. Videte quomodo paſſi ſunt ſcandalum tan-
quam à ſole illi carnales, quibus prædicabat carnem ſuã Chri
ſtus & dicebat, Qui non manducauerit carnem filij hominis *Ioan. 6.*
& biberit eius ſanguinem, non habebit in ſe vitam. Septuagin-
ta fermè homines dixerunt, Durus eſt hic ſermo, & receſſerũt
ab eo, & remanſerunt duodecim. Omnes illos vſſit ſol & re-
ceſſerunt, nõ valentes ferre vim verbi: remãſerũt ergo duode-
cim. Et ne forte putarent homines, quia ipſi præſtant deo cre-
dendo in Chriſtum, & non ab ipſo illis præſtatur beneficium
cum duodecim remanſiſſent, ait illis dominus, Nunquid &
vos vultis ire? Vt noueritis, quia vobis neceſſarius ego ſum,
nõ vos mihi. Illi autẽ quos non vſſerat ſol reſponderunt voce
Petri,

Petri, Domine, verbum vitæ æternæ habes. quò ibimus? Quos autem vrit Eccleſia tanquam luna per noctem, qui ſchiſmata fecerunt, audi ipſum verbum poſitum in Apoſtolo, Quis infirmatur & ego non infirmor? quis ſcandalizatur & ego nō vror? Quomodo ergo non eſt ſcandalum in eo qui diligit fratrem? Quia qui diligit fratrem, tolerat omnia propter vnitatem, quia in vnitate charitatis eſt fraterna dilectio. Offendit te nescio quis, ſiue malus, ſiue vt tu putas malus, ſiue vt tu fingis malus, & deſeris tot bonos. qualis dilectio eſt fraterna? Qualis apparuit in iſtis Donatiſtis, cū accuſant Afros, deſeruerunt orbem terrarum: nunquid in orbe terrarum ſancti non erant? Aut inauditi à vobis dānari potuerunt? Sed ò ſi diligeretis fratres ſcandalū in vobis non eſſet: audi pſalmum quid dicat, Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. Pacem multam dixit eis qui diligunt legē dei, & ideo nō eis eſſe ſcandalum. Illi ergo qui ſcandalum patiuntur, pacē perdunt. Et quos dixit non pati ſcandalum, aut non facere? Diligentes legem dei: ergo in charitate poſiti ſunt: ſed dicit aliquis, Legē dei dixit diligentibus: non fratres, audi quid dominus dicat, Mādatū nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis. Quid eſt lex niſi mandatum? quomodo autem non patiuntur ſcandalū niſi dum ſufferunt inuicem? ſicut Paulus dicit. Sufferentes inuicem in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et quia ipſa eſt lex Chriſti, eundem audi Apoſtolum commendantem ipſam legem. Inuicem, inquit, onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. *Nam qui odit fratrem ſuū, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat.* Magna res fratres, attendite rogamus vos. *Qui odit fratrem ſuum in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quoniam tenebræ excæcauerunt oculos eius.* Quid tam cæcū, quā iſti qui oderunt fratres? Nā vt noueritis quia cæci ſunt, in montē offenderūt. eadē dico, ne vobis excidant. Nónne lapis iſte, qui præciſus eſt de monte ſine manibus, Chriſtus eſt de regno Iudæorū ſine opere maritali? Nónne ille lapis cōfregit omnia regna terrarū id eſt, omnes dominationes idolorū & dæmoniorū? Nónne ille lapis creuit, & factus eſt mons magnus & impleuit vniuerſum orbem terrarum? Nunquid digito oſtendimus iſtum montem, quomodo oſtenditur hominibus noua †luna? Verbi gratia, quādo volunt homines videre lunam nouā, dicunt, Ecce luna, ecce vbi eſt. Et ſi ſunt ibi qui non valeant intendere aciē, & di

2. Cor. 11. — Pſal. 118. — Ioan. 13. — Ephe. 4. — Gala. 6. — Daniel. 2. — † al. tertia,

& dicant, vbi? Intenditur illis digitus vt videant; aliquando dũ erubeſcunt ne cæci putentur, dicunt ſe vidiſſe quod non viderunt. Nunquid ſic oſtendimus Eccleſiam fratres mei? nónne aperta eſt? nónne obtinuit omnes gẽtes? nónne impletur quod ante tot annos promiſſum eſt Abrahæ, in ſemine eius benedici omnes gentes? Vni fideli promiſſum eſt, in milibus fidelium mundus impletus eſt. Ecce mons implens vniuerſam faciem terræ: ecce ciuitas, de qua dictũ eſt, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Illi offendunt in montem: & cum eis dicitur, Aſcendite, non eſt mons dicunt, & facilius illuc faciem impingunt, quàm illic habitaculum quærunt. Eſaias heſterna die lectus eſt, quiſquis veſtrum vigilabat, non oculis tantum, nec aure corporis, ſed aure cordis aduertit, Erit in nouiſſimis diebus manifeſtus mons domus Domini, paratus in cacumine montium. Quid tam manifeſtum quàm mons? Sed ſunt & montes ignoti, quia in vna parte terrarum poſiti ſunt. Quis veſtrum nouit Olympum montem? quomodo ibi qui habitant, Giddabam noſtrum non nouerũt. In partibus ſunt iſti montes: ille autem mons non ſic, quia impleuit vniuerſam faciem terræ: & de illo dicit, Paratus in cacumine montium. Mons eſt ſuper cacumina omnium montium. Et congregabuntur, inquit, ad eum omnes gentes. Quis errat in hoc monte? qui frangit faciem offendendo in illum, qui ignorat ciuitatem ſuper montem conſtitutam. Sed nolite mirari, quia ignoratur ab iſtis, qui oderunt fratres, quia in tenebris ambulant, & neſciunt quò eunt, quia tenebræ excæcauerunt oculos eorum: montem non vident, nolo mireris, oculos non habent. Vnde oculos non habent? quia tenebræ excæcauerunt eos. Vnde probamus? quia fratres oderũt, quia cum offenduntur in Afris, ſeparant ſe ab orbe terrarum, quia non tolerant pro pace Chriſti quos infamant, & tolerant pro parte Donati quos damnant.

Gene. 22.

Matt. 5.

Eſa. 2.

De eo quod Ioannes dicit, Scribo vobis filioli: quia remittuntur vobis peccata per nomen eius: vſque ad id, Et mũdus tranſiet & deſideria eius. Qui autem fecerit voluntatẽ dei manet in æternum, ſicut & ipſe manet in æternum. Tractatus II.

OMnia quæ leguntur in ſcripturis ſanctis, ad inſtructionem & ſalutem noſtram intente oportet audire. Maxime tamen memoriæ commendanda ſunt, quæ aduerſus hæreticos valent plurimum, quorum inſidiæ infirmiores quoſq;

& negligentiores circumuenire non ceſſant. Mementote Dominum noſtrum & ſaluatorem Ieſum Chriſtum, & mortuum eſſe pro nobis & reſurrexiſſe: mortuum ſcilicet propter delicta noſtra, reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtram. Sicut modo audiſtis, quia diſcipulorum duorum quos inuenit in via, tenebantur oculi ne eum agnoſcerent, inuenit eos deſperantes de redemptione, quæ erat in Chriſto, & exiſtimantes iam illum paſſum, & mortuum fuiſſe ſicut hominem, nec tanquam filium Dei putantes ſemper viuere, & in carne ita mortuum vt non reuiuiſceret, ſed tanquam vnum ex Prophetis, ſicut verba eorũ pauloante qui intẽti eratis, audiſtis. Tunc aperuit illis ſcripturas, incipiens à Moyſe, per omnes Prophetas oſtendens eis omnia quæ paſſus erat prædicta fuiſſe, ne illi magis mouerentur, ſi reſurrexiſſet Dominus, & magis ei non crederent ſi de illo iſta antè dicta non eſſent. Firmitas enim fidei in eo eſt, qui omnia quæ euenerunt in Chriſto, prædicta ſunt. Diſcipuli ergo eum non agnouerunt, niſi in fractione panis. Et vere qui non ſibi iudicium manducat & bibit, in fractione panis Chriſtum agnoſcit. Poſtea & illi vndecim putabant ſe ſpiritum videre, præbuit ſe palpandum, qui ſe præbuit crucifigendum: crucifigendum inimicis, palpandum amicis: medicus tamen omnium, & illorum impietatis, & iſtorũ incredulitatis. Nam quod audiſtis cùm Actus Apoſtoloũr legerentur, quot milia crediderunt ex interfectoribus Chriſti, ſi crediderunt poſtea qui occiderunt, non erant credituri qui paululum dubitabant? Et ipſos tamen, quod maxime debetis animaduertere, & memorię veſtrę mandare, quia contra inſidioſos errores Deus voluit ponere firmamentum in ſcripturis, contra quas nullus audet loqui, qui quoquo modo ſe vult videri Chriſtianum. Cùm ſe palpandum præbuiſſet, non illis ſuffecit, niſi de ſcripturis confirmaret cor credentium, proſpiciebat enim nos futuros. In quo palpemus nos non habemus, & quod legamus habemus. Si enim propterea illi crediderunt, quia tenuerunt & palpauerunt, nos quid facimus? Iam Chriſtus aſcendit in cœlum, non eſt venturus niſi in fine, vt iudicet de viuis & mortuis. Vnde credituri ſumus, niſi vnde & ipſos palpantes voluit confirmare? Aperuit enim illis ſcripturas, & oſtendit eis quia oportebat pati Chriſtum, & impleri omnia quæ de illo ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophetis & Pſalmis, omnem ſcrip

Rom. 4. *Luca. 24.* *Luca. 24*

ſcripturam circumplexus eſt. Quicquid illarum ſcripturarum eſt, Chriſtum ſonat, ſed ſi aures inueniat: & aperuit eis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, Vnde & nobis hoc orandum eſt, vt ipſe ſenſum noſtrum aperiat. Quid autem oſtendit Dominus ſcriptum de ſe in lege Moyſi & Prophetis & pſalmis? quid oſtendit? Ipſe dicat. Breuiter hoc Euágeliſta poſuit, vt nos noſcamus, quid in tanta latitudine ſcripturarum credere & intelligere debemus. Certè multæ ſunt paginæ & multi libri, hoc habent omnes quod dixit dominus breuiter diſcipulis ſuis. Quid eſt hoc? Quia oportebat pati Chriſtum, & reſurgere tertia die. Habes iam de ſponſo, quia oportebat Chriſtũ pati & reſurgere: cómẽdatus eſt nobis ſpóſus, de ſpóſa videam⁹ quid dicat, vt tu cum cognoueris ſponſum & ſponſam: non ſine cauſa ad nuptias venias. Celebratio enim nuptiarũ omnis celebratio: Eccleſiæ enim nuptiæ celebrãtur. Ductur⁹ eſt vxorem filius regis, & ipſe filius regis rex, & qui frequentant, ipſi ſunt ſponſa, Non quomodo in nuptiis carnalibus alij frequentant nuptias, & alia nubit: in eccleſia qui frequentant, ſi bene frequentant, ſponſa fiunt: omnis enim eccleſia ſponſa Chriſti eſt. cuius principiũ & primitiæ caro Chriſti eſt, ibi iuncta eſt ſpóſa ſponſo in carne. Merito carnẽ ipſam cũ cõmẽdaret, panẽ fregit & merito in fractione panis aperti ſunt oculi diſcipulorum, & agnouerunt eum. Quid ergo dixit Dominus ſcriptum eſſe de ſe in lege & Prophetis & pſalmis? quia oportebat pati Chriſtum: ſi non adderet, & reſurgere, recte illi plangerent, quorum oculi tenebantur: ſed & reſurgere prædictum eſt. Et vt quid hoc? quare hoc oportebat pati Chriſtum & reſurgere? Propter illum pſalmum quem vobis maxime commendauimus quarta ſabbati ſtatione prima nouiſſimæ hebdomadis. Quare oportebat Chriſtum pati & reſurgere? propter pſalmũ. Commemorabuntur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. *Pſal. 21.* Nam vt noueritis, quia oportebat pati Chriſtum & reſurgere, & hic quid addidit, vt poſt commendationem ſponſi commendaret & ſponſam? Et prædicari, inquit, in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientes ab Hieruſalem. *Lucæ. 24.* Audiſtis fratres, tenete: nemo dubitat de Eccleſia, quia per omnes gentes eſt: nemo dubitat, quia ab Hieruſalem cœpit, & omnes gentes impleuit. Agnoſcimus agrum vbi vitis plantata eſt, cum autem

creuerit, non agnoſcimus quia totum occupauit. Vnde cœpit? ab Hieruſalem. Quò peruenit? ad omnes gentes: paucæ reman ſerunt, omnes tenebit. Interea cum omnes tenet, aliqua ſarmēta inutilia viſa ſunt agricolæ præcidenda, & fecerunt hæreſes & ſchiſmata. Non vos inducant præciſa vt præcidamini, hortamini magis quæ præciſa ſunt, vt iterum inſerantur. Manifeſtum eſt enim Chriſtum paſſum reſurrexiſſe, aſcendiſſe in cœlum: manifeſtum eſt & eccleſiæ, quia prædicatur in nomine eius pœnitentia & remiſſio peccatorum in omnes gentes. Vnde cœpit? ab Hieruſalem. Audit ſtultus, vanus. & quid amplius dicturus ſum? quàm cæcos qui tam magnum montem non vident, qui contra lucernam in candelabro poſitam oculos claudunt? Cùm eis dicimus ſi Chriſtiani catholici eſtis, communicate illis Eccleſiis, vnde Euangelium toto orbe diffunditur. Illi Hieruſalem communicate quando dicimus, Reſpondent nobis, non communicamus illi ciuitati vbi occiſus eſt rex noſter, vbi occiſus eſt dominus noſter, quaſi oderint ciuitatem, vbi occiſus eſt dominus noſter. Occiderunt Iudæi, quē inuenerunt in terra, exufflant illi qui ſedet in cœlo. Qui ſunt peiores, qui contempſerunt quia hominem putabant, an qui ſacramenta eius exufflant, quem iam dominum confitētur? Sed oderunt videlicet ciuitatem, in qua dominus ipſorum occiſus eſt. Pij homines & miſericordes, multum dolent occiſum eſſe Chriſtum, & occidūt in hominibus Chriſtum. Et ille dilexit illam ciuitatē. & miſertus eſt eius. Inde dixit incipere prædicationē ſuā: incipiens ab Hieruſalē. Ille ibi principiū fecit prædicationis nominis ſui, & tu exhorreſcis communicationē illius
Acto.1. ciuitatis. Nō mirū ſi præciſus odiſti radicē. Quid ait ille diſcipulis ſuis? Eſtote ſedētes in ciuitate, quia ego mitto pmiſſionē vos. Ecce quam ciuitatem oderunt, forte amarent, ſi Iudæi interfectores Chriſti illa habitarent. Manifeſtum eſt enim omnes interfectores Chriſti, id eſt., Iudæos expulſos eſſe de illa ciuitate. Quæ habebat ſæuientes in Chriſtum, habet adorantes Chriſtum, propterea illam iſti oderunt, quia Chriſtiani in illa ſunt. Ibi voluit ſedere diſcipulos ſuos, & ibi illis mittere ſpiritum ſanctum. Vbi inchoat eccleſia, niſi vbi venit de cœ-
Acto.2. lo ſpiritusſanctus, & impleuit vno loco ſedentes centum viginti? Duodenarius ille numerus decuplatus erat. Sedebant centum viginti homines, & venit ſpiritusſanctus, & impleuit totum locum, & factus eſt ſonus, quaſi ferretur flatus vehemēs,

&

& linguæ diuiſæ ſunt velut ignis. Audiſtis Actus Apoſtolorum hodie, ibi lecta eſt ipſa lectio, cœperunt linguis loqui quomodo ſpiritus ſanctus dabat eis pronunciare. Et omnes qui aderant illic, de diuerſis gentibus venientes Iudæi, agnoſcebant vnuſquiſque linguam ſuam, & mirabantur illos idiotas & imperitos ſubito didiciſſe, non vnã aut linguas duas, ſed omnium omnino gentium. Vbi ergo iam omnes linguæ ſonabant, omnes linguæ crediture oſtendebãtur. Iſtî autem qui multum amant Chriſtum, & ideo nolunt communicare ciuitati quæ interfecit Chriſtum: ſic honorant Chriſtum, vt dicãt illum remanſiſſe ad duas linguas, Latinam & Punicam, id eſt, Afram. Solas duas linguas tenet Chriſtus? Iſtæ enim duæ linguæ ſolæ ſunt in parte Donati, plus nõ habẽt. Euigilemus fratres, videamus potius donum ſpiritus ſancti, & credamus antedictis de illo, & videamus impleta eſſe, quæ antè dicta ſunt in Pſalmo, Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum. Et ne forte & ipſæ linguæ venerint ad vnum locum, & non potius donum Chriſti venerit ad omnes linguas, audi quid ſequitur, In omnem terram exiit ſonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum. Quare hoc? Quia in ſole poſuit tabernaculum ſuum: id eſt, in manifeſto tabernaculum eius, caro eius, tabernaculum eius, Eccleſia eius in ſole repoſita eſt non eſt in nocte, ſed in die. Sed quare illi nõ agnoſcunt? Redite ad lectionem, qua heri finis factus eſt, & videte quare nõ agnoſcunt. Qui odit fratrẽ ſuũ, in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quoniã tenebræ excæcauerunt oculos eius. Nos ergo ſequẽtia videamus, & nõ ſimus in tenebris. Vnde nõ erimus in tenebris? Si amemus fratres. Vnde probatur? Quia amamus fraternitatẽ, quia nõ ſcindimus vnitatẽ, quia tenem⁹ charitatẽ. *Scribo vobis filioli quia remittuntur vobis peccata per nomẽ eius*. Ideo filioli, quia dimiſſis pecc.tis naſcimini. Sed per cuius nomen remittuntur peccata? nunquid Auguſtini? ergo nec per nomen Donati. Videtis quis Auguſtinus, aut quis Donatus? Nec per nomen Pauli, nec per nomen Petri. Nam diuidentibus ſibi Eccleſiam, & partes facere de vnitate cupientibus, parturiens paruulos mater charitas, in Apoſtolo exponit viſcera ſua, conſcindit quodammodo verbis vbera ſua, plorat filios quos videt efferri, reuocat ad vnum nomen eos qui multa nomina ſibi facere volebant, repellit ab amore ſuo vt Chriſtus ametur, & dicit, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus

Pſal. 18.

1. *Cor.* 1.

fixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quid dicit, nolo mei ſitis, ſed vt mecum ſitis mecum eſtote: omnes illius ſumus qui pro nobis mortuus eſt, qui pro nobis crucifixus eſt: vnde & hic, dimittuntur vobis peccata per nomen eius, non per hominis alicuius. *Et ſcribo vobis patres.* Quare primo filij? Quia remittuntur vobis peccata per nomen eius, & regeneramini in nouam vitam ideo filij. Patres quare? *Quia cognouiſtis eum qui à principio eſt.* Principium enim ad paternitatem pertinet. Nouus Chriſtus in carne, ſed antiquus in diuinitate. Quàm antiquum putamus? quot annorum? Putamus ne maior quàm mater ſua? Maior planè quàm mater ſua: omnia e-
Ioan. 1. nim per ipſum facta ſunt. Si omnia, & ipſam matrem antiquus fecit, de qua naſceretur nouus: Putamus ne ante matrē ſolam?
Ioan. 8. & ante auos matris antiquus. Auus matris ipſius Abraham: & Dominus dicit, Ante Abraham ego ſum. Ante Abraham dicimus. Cœlum & terra antequam eſſet homo facta ſunt, ante ipſa fuit Dominus, imò eſt: optime enim non ait, ante Abraham ego fui: ſed, ante Abraham ego ſum. Quod enim dicitur quia fuit non eſt: & quod dicitur quia erit, nondum eſt: ille nō nouit niſi eſſe. Secundum quod Deus eſt, eſſe nouit: fuiſſe & futurus eſſe non nouit. Dies eſt ibi vnus, ſed ſempiternus: non ponunt illum diem in medio heſternus & craſtinus, heſterno enim die finito, incipiens hodiernus venturo craſtino finitur. Ille vnus dies ibi eſt, ſine tenebris, ſine nocte, ſine ſpatiis, ſine
Pſal. 101. menſura, ſine horis. Quod vis illum dic: ſi vis dies eſt, ſi vis annus eſt, ſi vis anni ſunt. Dictum eſt de ipſo, Et anni tui non
Pſal. 2 deficient. Quomodo autem dictus eſt dies, quando dictum eſt Domino, Ego hodie genui te? Ab æterno patre genitus, ex æternitate genitus: nullo initio, nullo fine, nullo ſpa-
Exo. 3 tio latitudinis, quia eſt quod eſt, quia ipſe eſt qui eſt. Et nomen ſuum dixit Moyſi, dices eis Qui eſt, miſit me ad
Pſal. 109. vos. Quid ergo? ante Abraham? quid ante Noë? quid an-
Ioan. 1. te Adam? Audi ſcripturam, Ante luciferum genui te. Poſtremo ante cœlum & terram. Quare? Quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: ideo patres agnoſcite, patres enim fiunt agnoſcendo quod eſt ab initio. *Scribo vobis iuuenes.* Filij ſunt, patres ſunt, iuuenes ſunt: Filij, quia naſcuntur: patres, quia principium agnoſcunt. Iuuenes quare? *Quia viciſtis malignum.* In filiis natiuitas, in patribus antiquitas, in iuuenibus fortitudo. Si malignus à iuuenibus

vin

vincitur, pugnat nobiſcum: pugnat, ſed non expugnat. Quare? quia nos ſumus fortes. An quia ille eſt fortis in nobis, qui inter manus perſequentium infirmus inuentus eſt? Ille nos fortes fecit, qui perſequentibus non reſtitit: crucifixus eſt enim ex infirmitate, ſed viuit ex virtute dei. *Scribo vobis pueri.* 2.Cor.13. Vnde pueri? quia cognouiſtis patrẽ. *Scribo vobis patres.* Commendat & repetit. *Quia cognouiſtis eum qui à principio eſt.* Mementote vos patres eſſe. Si obliuiſcimini eum qui à principio eſt, perdidiſtis paternitatem. *Scribo vobis iuuenes.* Etiam atque etiam conſiderate, quia iuuenes eſtis. Pugnate vt vincatis: vincite vt coronemini: humiles eſtote ne cadatis in pugna. *Scribo vobis iuuenes, quia fortes eſtis, & verbum dei in vobis manet, quia vicistis malignum.* Hæc omnia fratres, quia cognouimus id quod à principio eſt, quia fortes ſumus, quia cognouimus patrem: omnia iſta quaſi cognitionem cõmendant, charitatem [non] commendant. Si cognouimus, amemus: nam cognitio ſine charitate non ſaluos facit. Scientia inflat, charitas ædificat. Si confiteri vultis & non amare, incipitis dæmonibus 1.Cor.8. ſimiles eſſe: Confitebantur dæmones filium dei, & dicebant, Quid nobis & tibi? & repellebantur. Confitemini & amplectimini: illi enim timebant de iniquitatibus ſuis, vos amate dimiſſorem iniquitatum veſtrarum. Matth.8. Sed quomodo poterimus amare deum, ſi amamus mundum? Si amamus mundum, ſeparat nos à charitate dei. [Parat nos ergo inhabitare charitatem.] Duo ſunt amatores, mundi & dei. Si mundi amor habitat, non eſt quà intret amor dei: recedat amor mũdi, & habitet dei, melior accipiat locum. Amabas mundum, noli amare mundum. Cum exhauſeris cor tuum amore terreno, hauries amorem diuinum, & incipiet habitare iam charitas, de qua nihil mali poteſt procedere: audite ergo verba purgantis modo. Quaſi agrum inuenit corda hominum: ſed quomodo inuenit? Si ſyluam inuenit, extirpat: ſi agrum purgatum inuenit, plantat: plantare ibi vult arborem charitatem. Et quam ſyluam vult extirpare? amorem mundi. Audi extirpationẽ ſyluæ. *Nolite diligere mundum.* hoc enim ſequitur, *Neque ea quæ ſunt in mundo. Si quis dilexerit mundum, dilectio patris non eſt in eo.* Audiſtis, quia ſi quis dilexerit mundum, dilectio patris non eſt in eo. Ne quis dicat in corde ſuo falſum eſſe hoc. Fratres, deus dicit per apoſtolum: ſpiritus ſanctus locutus eſt, nihil verius, Si quis dilexerit mundũ, dilectio patris non eſt in

 ipſo.

ipſo. Vis habere dilectioné patris vt ſis cohæres filij, noli diligere mundum, exclude malum amorem mundi, vt implearis amore dei. Vas es, ſed adhuc plenũ es: funde quod habes, vt accipias quod non habes. Certe iam renati ſunt ex aqua & ſpiritu ſancto fratres noſtri: & nos ante aliquot annos renati ſumus ex aqua & ſpiritu ſancto. Bonum eſt nobis, non diligere mundum, ne remaneant in nobis ſarmenta ad damnationem, non firmamenta ad ſalutem. Firmamentum ſalutis eſt habere radicem charitatis, habere virtutem pietatis, non formam ſolam. Bona forma, ſancta forma: ſed quid valet forma, ſi non habeat radicem? Sarmentum præciſum, nónne in igné mittitur? Habe formam, ſed in radice. Quomodo autem radicamini, vt non eradicemini? Tenendo charitatem, ſicut dicit apoſtolus in charitate radicati & fundati. Quomodo ibi radicatur charitas inter tanta ſyluoſa amoris mundi? Extirpate ſyluas, magnum ſemen poſituri eſtis: non ſit in agro quod ſuffocet ſemen. Hæc ſunt verba extirpantia quæ dixi, Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: ſi quis dilexerit mundum, non eſt charitas patris in eo: *Quia omne quod in mundo eſt, deſiderium eſt carnis, & deſiderium oculorum, & ambitio ſeculi.* Tria dixit, *Quæ non ſunt à patre, ſed ex mundo. Et mundus tranſibit & deſideria eius. Qui autem fecerit voluntatem dei, manet in æternum, ſicut & ipſe manet in æternum.* Quare non amem quod fecit deus? Quid vis? Vtrum amare temporalia & tranſire cum tempore, an mundum non amare, & in æternum viuere? Rerum temporalium fluuius trahit, ſed tanquam circa fluuium arbor nata eſt, dominus noſter Ieſus Chriſtus aſſumpſit carnem & reſurrexit, aſcendit in cœlum. Voluit ſe quodammodo circa fluuium temporalem plantare: raperis in præceps, tene lignum: voluit te amor mundi, tene Chriſtum. Propter te factus eſt temporalis, vt tu fias æternus: quia & ille ſic factus eſt temporalis, vt maneret æternus. Acceſſit illi aliquid ex tempore, non deceſſit ex æternitate. Tu autem temporalis natus es, & per peccatum temporalis factus es, tu factus temporalis per peccatum: ille factus temporalis per miſericordiam dimittẽdi peccata. Quãtum intereſt cum duo ſunt in carcere inter reum & viſitatorem eius? homo enim aliquando venit ad amicum ſuum, & intrat viſitare eum, & ambo in carcere videntur: ſed multum diſtant & diſtincti ſunt. Illum cauſa premit, illum hu-

Ephe. 3.

mani

manitas adduxit:ſic in iſta mortalitate nos reatu tenebamur, ille miſericordia deſcendit. Intrauit ad captiuum redemptor, non oppreſſor. Dominus pro nobis ſanguinem fudit, redemit nos, mutauit ſpem noſtram. Adhuc portamus mortalitatem carnis, & de futura immortalitate præſumimus: & in mari fluctuamus, ſed ancoram ſpei in terra iam fiximus: ſed non diligamus mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: quæ enim in mundo ſunt, deſiderium carnis eſt, & deſiderium oculorum, & ambitio ſeculi:tria ſunt iſta, ne quis forte dicat, Quæ in mundo ſunt, deus fecit, id eſt, cœlum & terram, mare, ſolem, lunam, ſtellas, omnia ornamenta cœlorum. Quæ ſunt ornamenta maris? omnia repentia. Quæ terræ? Animalia, arbores, volatilia: iſta ſunt in mundo, deus illa fecit. Quare ergo non amem quod deus fecit? Spiritus dei ſit in te vt videas quia hæc omnia bona ſunt. Sed væ tibi ſi amaueris condita, & deſerueris conditorem. Pulchra tibi ſunt ſed quanto eſt pulchrior qui iſta formauit? Intendat charitas veſtra: ſimilitudinibus enim poteſtis inſtrui, ne ſubrepat vobis ſatanas dicens, quod ſolet dicere, Bene ſit vobis in creatura dei: quare illa fecit, niſi vt bene vobis eſſet? Et inebriantur & pereunt, & obliuiſcuntur creatorem ſuum, dum non temperanter, ſed cupidè vtuntur creatis, creator contemnitur: de talibus dicit Apoſtolus, Coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula. *Roma. 1.* Non te prohibet deus amare iſta, ſed non diligere ad beatitudinem, ſed approbare & laudare vt ames creatorem. Quẽadmodum fratres ſi ſponſus fecerit ſponſæ ſuæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret quàm ſponſum qui illi fecit annulum: nónne in ipſo dono ſponſi adultera anima deprehenderetur, quamuis hoc amaret quod dedit ſponſus? Certe hoc amaret, quod dedit ſponſus: tamen ſi diceret, Sufficit mihi annulus iſte, iam illius faciem nolo videre, qualis eſſet? quis non deteſtaretur hanc amentiam? quis non adulterum animum conuinceret? amas aurum pro viro, amas annulum pro ſponſo. Si hoc eſt in te, vt ames annulum pro ſponſo, & nolis videre ſponſum tuum, ad hoc tibi arram dedit, vt non te oppignoraret, ſed auerteret: ad hoc vtique arram dat ſponſus, vt in arra ſua ipſe ametur: ergo dedit tibi deus omnia iſta, ama illũ qui fecit iſta. Plus eſt quod tibi vult dare, id eſt, ſeipſum qui iſta fecit. Si autẽ amaueris hæc quamuis illa

uis illa deus fecerit, & neglexeris creatorem & amaueris mundum, amittis creatorem, qui fecit mundum. Mundus enim appellatur non ſolum iſta fabrica quam fecit deus, cœlum & terra, mare, viſibilia & inuiſibilia, ſed habitatores mundi mundus vocatur, quomodo domus vocantur & parietes & inhabitantes. Et aliquando laudamus domum, & vituperamus inhabitantes: dicimus enim Bona domus; quia marmorata eſt & pulchre laqueata: & aliter dicimus, Bona domus: nemo ibi patitur iniuriam, nullæ rapinæ, nullæ oppreſſiones ibi fiunt, modo non parietes laudamus, ſed inhabitatores: domus tamen vocatur, ſiue illa, ſiue iſta. Omnes enim dilectores mundi, quia dilectione inhabitant mundum, ſicut cœlum inhabitant quorum ſurſum eſt cor, & ambulant carne in terra. Omnes ergo dilectores mundi, mundus vocantur. Ipſi non habent niſi iſta tria, deſiderium carnis, deſiderium oculorum, & ambitionem ſeculi. Deſiderant enim manducare, bibere, concumbere, vti voluptatibus iſtis. Nunquid non eſt in his modus? Aut quando dicitur, nolite iſta diligere: hoc dicitur, vt non manducetis, non bibatis, aut filios non procreetis? Non hoc dicitur: ſed ſi modus propter creatorem, vt non vos illigent iſta dilectione, ne ad fruendum hoc ametis, quod ad vtendum habere debetis. Non autem probamini, niſi quãdo vobis proponuntur duo, hoc aut illud. Iuſtitiam vis, an lucra? Non habeo vnde viuam, non habeo vnde manducem, non habeo vnde bibam. Sed quid ſi non potes habere iſta niſi per iniquitatem? Nónne melius amas quod non amittis, quàm quod iniquitatem committis? Lucrum auri vides, damnum fidei non vides? Hoc ergo ait dominus, Deſiderium carnis eſt: id eſt, deſiderium earum rerum quæ pertinent ad carnem, ſicut cibus & concubitus, & cætera huiuſmodi. Et deſiderium oculorum, deſiderium oculorum dicit omnem curioſitatem. Iam quàm late patet curioſitas ipſa in ſpectaculis, in theatris, in ſacramentis diaboli, in magicis artibus, in maleficiis, ipſa eſt curioſitas. Aliquando tentat etiam ſeruos dei, vt velint quaſi miraculum facere, tentare vtrum exaudiat illos deus. In miraculis curioſitas eſt, hoc eſt, deſiderium oculorum, non eſt à patre. Si dedit deus fac. Obtulit enim vt facias: non enim qui fecerunt, ad regnum dei nõ pertinebunt. Cum gauderent Apoſtoli quia dæmonia eis ſubiecta erant, quid eis dixit dominus? Nolite in hoc gaudere, ſed gaudete

quoniam

quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo. Inde voluit gaudere Apoſtolos, vnde gaudes & tu. Væ tibi enim, ſi nomen tuum non eſt ſcriptum in cœlo. Nunquid væ tibi, ſi non ambulaueris in mari? Nunquid vę tibi, ſi non excluſeris dæmonia? Si accepiſti hæc vnde facias, vtere humiliter, non ſuperbè. Nam & de quibuſdam pſeudoprophetis dicit dominus, quia facturi ſunt ſigna & prodigia. Ergo non ſit ambitio ſeculi: ambitio ſeculi ſuperbia eſt, iactare ſe vult in honoribus: magnus tibi videtur homo, ſiue de diuitiis, ſiue de aliqua potentia. Tria ſunt iſta, & nihil inuenies vnde tenetur cupiditas humana, niſi aut deſiderio carnis, aut deſiderio oculorum, aut ambitione ſeculi. Per iſta tria tentatus eſt dominus à diabolo. Deſiderio carnis tentatus eſt quando dictum eſt ei, Si filius dei es, dic lapidibus iſtis vt panes fiant, quando eſuriuit poſt ieiunium. Sed quomodo repulit tentationem, & docuit pugnare militem? Attendite quid illi ait, Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo dei. Tentatus eſt & deſiderio oculorum de miraculo, quando ei dixit, Mitte te deorſum: quia ſcriptum eſt, Angelis ſuis mandauit de te vt ſuſcipiant te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum. Ille reſtitit tentatori: ſi enim faceret miraculum, non videretur niſi aut ceſsiſſe aut curioſitate feciſſe: fecit enim quando voluit tanquam deus, ſed tanquam infirmos curans: nam ſi tunc faceret, quaſi tantummodo miraculum velle facere putaretur. Sed ne hoc homines ſentirent, attende quid reſpondit: & quando tibi talis tentatio euenerit, dic illud & tu, Redi poſt me ſatanas: ſcriptum eſt enim, Non tentabis dominum deum tuum: id eſt, ſi hoc fecero, tentabo deum. Hoc dixit, quod te voluit dicere, quando tibi ſuggerit inimicus: qualis homo, qualis Chriſtianus? Modo vel vnum miraculum feciſti, aut orationibus tuis mortui ſurrexerunt, aut febricitantes ſanaſti? Si vere eſſes alicuius momenti, † faceres aliquod miraculum: reſponde & dic, ſcriptum eſt, Non tentabis dominum deum tuum: non ergo tentabo deum, quaſi tūc pertineam ad deum ſi fecero miraculū, & non pertineā ſi nō fecero. Et vbi ſunt verba eius, Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo? De ambitione ſeculi quomodo tentatus eſt dominus, quando eleuauit eum in excelſum & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi proſtratus adoraueris me? De elatione regni terreni voluit tentare regem ſeculorū: ſed dominus qui fecit cœlum & terram

Luc.10. *Matt.24.* *Matth.4.* *Vbi ſupra.* † *al. meriti.* *Luc.10.*

terram. diabolum calcabat. Quid magnum à domino diabolum vincit? Quid ergo reſpondit diabolo, niſi quod te docuit vt reſpondeas, Scriptum eſt dominum deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies? Tenentes iſta, nō habebitis concupiſcentiā mundi. Non habendo concupiſcentiam mundi non vos ſubiugabit nec deſiderium carnis, nec deſiderium oculorum, nec ambitio ſeculi, & facitis locum charitati venienti vt diligatis deum: quia ſi fuerit ibi dilectio mundi, non ibi erit dilectio dei. Tenete potius dilectionem dei, vt quomodo deus eſt æternus, ſic & vos maneatis in æternum: quia talis eſt quiſque qualis eius dilectio eſt. Terram diligis, terra eris. Deum diligis quid dicam, deus eris? Non audeo dicere ex me, ſcripturas

Pſal. 81. audiamus. Ego dixi dij eſtis, & filij altiſſimi omnes. Si ergo vultis eſſe dij & filij altiſſimi, nolite diligere mundum, nec ea quæ ſunt in mundo. Si quis dilexerit mundum, non eſt charitas patris in illo, quia omnia quæ ſunt in mundo, deſiderium carnis eſt, & deſiderium oculorum, & ambitio ſeculi, quæ nō eſt ex patre, ſed ex mundo, id eſt, ab hominibus & dilectoribus mundi. Et mundus tranſiet, & deſideria eius tranſeant. Qui autem facit voluntatem dei, manet in æternum, ſicut & deus manet in æternum.

De eo quod Ioannes dicit, Pueri nouiſſima hora eſt: Vſque ad id, Et non habetis neceſſitatem, vt aliquis vos doceat: quia vnctio ipſius docet vos de omnibus. *Tractatus* *III.*

P*Veri nouiſſima hora eſt.* In hac lectione pueros alloquitur vt feſtinent creſcere quia nouiſſima hora eſt. Aetas corporis non eſt in voluntate. Ita nullus ſecundum carnem creſcit quando vult, ſicut nullus quando vult naſcitur: Vbi natiuitas in voluntate eſt, & incrementum in voluntate eſt nemo ex aqua & ſpiritu naſcitur niſi volens, ergo ſi vult creſcit: ſi non vult decreſcit. Quid eſt creſcere? proficere. Quid eſt decreſcere? deficere. Quiſquis nouit natum eſſe ſe, vt audiat quia puer eſt & infans, auide inhiet vberibus matris, & cito creſcit. Eſt autem mater, Eccleſia: & vbera eius duo teſtamenta ſcripturarum diuinarum, hinc ſugatur lac omnium ſacramentorum temporaliter pro æterna ſalute noſtra geſtorum, vt nutritus atque roboratus perueniat ad manducandum ci-

Ioan. 1. bum, quod eſt, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum & deus erat verbum. Lac noſtrum Chriſtus humilis eſt, cibus noſter eſt, idem ipſe Chriſtus æqualis patri.

Lacte

Lacte te nutrit vt pane paſcat: nam corde contingere Ieſum ſpiritaliter, hoc eſt cognoſcere, quia æqualis eſt patri. Propterea & Mariam prohibebat ſe tangere, & dicebat ei Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum. Quid eſt hoc? Diſcipulis ſe palpandum præbuit. & Mariæ contactum vitauit? nónne ipſe eſt qui dubitanti diſcipulo dixit. Mitte digitos tuos & palpa cicatrices? nunquid iam ad patrem aſcenderat? Quare ergo Mariam prohibet & dicit, Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum? An hoc dicturi ſumus quod à viris ſe tangi non timuit, & à mulieribus ſe tangi timuit? Contactus illius omnem carnem mundat. Quibus primo voluit manifeſtari, ab his ſe timuit contrectari? Nónne viris reſurrectio eius per fœminas nunciata eſt vt contraria arte ſerpens vinceretur? quia enim ille mortem primo homini per fœminam nunciauit, & viris vita per fœminam nunciata eſt: quare ergo ſe tangi noluit, niſi quia contactum illum ſpiritalem intelligi voluit? Contactus ſpiritalis de corde mũdo. Ille contingit de corde mundo Chriſtum, qui eum intelligit patri coæqualem & coæternum: qui autem nondum intelligit diuinitatem Chriſti, vſque ad carnem venit, vſque ad diuinitatem non venit. Quid autem magnum eſt vſque illuc attingere, vſquequo perſecutores qui crucifixerunt? Illud eſt magnum intelligere, verbum deum apud deum in principio, per quod facta ſunt omnia, qualem ſe cognoſci volebat quando ait Philippo, Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me, Philippe qui videt me, videt & patrem. Sed ne quis piger ſit ad proficiendum, audiat, Pueri, nouiſſima hora eſt. Proficite, currite, creſcite nouiſſima hora eſt. Ipſa nouiſſima hora diuturna eſt tamen nouiſſima hora eſt: horam enim pro tempore poſuit nouiſſimo, quia in nouiſſimis temporibus veniet dominus noſter Ieſus Chriſtus: ſed dicturi ſunt aliqui, Quomodo nouiſſimum tempus, quomodo nouiſſima hora, certe prius veniet Antichriſtus & tunc veniet dies iudicij. Vidit Ioannes cogitationes iſtas, ne quaſi ſecuri fierent, & ideo non eſſe horam nouiſſimam putarent, quod venturus eſſet Antichriſtus, ait illis, *Et ſicut audiſtis quòd Antichriſtus ſit venturus, nunc Antichriſti multi facti ſunt*. Nunquid poſſet habere multos Antichriſtoss, quàm hora nouiſſima? Quos dixit Antichriſtos, ſequitur & exponit. *Vnde cognouimus quod nouiſſima ſit hora?* Vnde? Quia Antichriſti multi facti ſunt. *Ex nobis*

Ioan. 20.

Ioan. 14.

nobis exierunt. Videte Antichriſtos, ex nobis exierunt: ergo plangimus damnum? Audi conſolationem. *Sed non erant ex nobis.* Omnes hæretici, omnes ſchiſmatici ex nobis exierũt, id eſt, ex Eccleſia exeunt: ſed non exirent ſi ex nobis eſſent: antequàm exirent ergo non erant ex nobis: Si antequam exirent non erant ex nobis, multi intus ſunt, non exierunt, & tamen Antichriſti ſunt: audemus hoc dicere? vt quid? Niſi vnuſquiſque cum intus eſt non ſit Antichriſtus. Deſcripturus enim Antichriſtos & deſignaturus eſt, & videbimus eos. Nunc interrogare debet vnuſquiſque conſcientiam ſuam, an ſit Antichriſtus: Latine enim Antichriſtus contrarius eſt Chriſto. Non quomodo nonnulli intelligunt Antichriſtum ideo dictum, quod ante Chriſtum venturus ſit id eſt, poſt eum venturus ſit Chriſtus. Non ſic dicitur, non ſic ſcribitur, ſed Antichriſtus, id eſt contrarius Chriſto. Iam quis ſit contrarius Chriſto, nũc aduertetis ipſo exponente, & intelligetis nõ poſſe exire foras niſi Antichriſtos. Eos autem qui non ſunt Chriſto contrarij, foras exire nullo modo poſſe: qui enim non eſt Chriſto contrarius, in corpore ipſius hæret, & membrum computatur. Nunquam ſibi ſunt membra contraria, corporis integritas vniuerſis membris conſtat: & quid de concordia membrorum dicit Apoſtolus? Si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: & ſi glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Si ergo in glorificatione membri cætera membra congaudent, & in paſſione omnia membra patiuntur, concordia membrorum non habet Antichriſtum. Et qui ſunt intus, certe ſunt in corpore domini noſtri Ieſu Chriſti, quandoquidem adhuc curatur corpus ipſius, & ſanitas perfecta non erit, niſi in reſurrectione mortuorum. Sic ſunt in corpore Chriſti, quomodo humores mali, quando euomuntur, tunc releuatur corpus: ſic & mali, quando exeunt, tunc Eccleſia releuatur. Et dicit quando eos euomit atque proiicit corpus ex me exierunt humores iſti, ſed non erant ex me Quid eſt, non erant ex me? Nõ de carne mea præciſi ſunt, ſed pectus mihi premebant cum ineſſent, ex nobis exierunt, ſed nolite triſtes eſſe, non erant ex nobis. Vnde probas? *Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcũ.* Hinc ergo videat charitas veſtra, quia multi qui nõ ſunt ex nobis, accipiunt nobiſcum ſacramenta, accipiunt nobiſcũ baptiſmum, accipiunt nobiſcum quod norũt fideles ſe accipere bened

1. Cor. 12.

benedictionem, euchariſtiam, & quicquid in ſacramentis ſanctis eſt. Ipſius altaris cõmunicationem accipiunt nobiſcum, & non ſunt ex nobis: tentatio probat, quia non ſunt ex nobis. Quando illis tentatio venerit, velut occaſione venti volant foras, quia grana non erant. Omnes autem tunc volabunt, quod ſæpe dicendũ eſt, cũ area dominica cœperit ventilari in die iudicij. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: quòd ſi fuiſſent ex nobis permanſiſſent vtique nobiſcum. Nam vultis noſſe chariſſimi, quàm certiſſimè dicatur hoc, vt qui forte exierunt & redeunt non ſint Antichriſti, non ſint contrarij Chriſto? [Qui non ſunt Antichriſti, non poteſt fieri vt remaneant foris:] ſed de voluntate ſua vnuſquiſque aut Antichriſtus, aut in Chriſto eſt: aut in membris ſumus, aut in humoribus malis. Qui ſe in melius commutat, in corpore membrum eſt: qui autem in malitia permanet, humor malus eſt; & quando exierũt, reuelabuntur qui premebantur. Ex nobis exierũt, ſed non erant ex nobis: quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. *Sed vt manifeſtarentur, quod non omnes erant ex nobis.* Ideo addidit vt manifeſtarentur, quia & intus cum ſunt, non ex nobis ſunt: non tamen manifeſti ſunt exeundo manifeſtantur. *Et vos vnctionem habetis à ſancto, vt ipſi vobis manifeſti ſitis.* Vnctio ſpiritalis ipſe ſpiritus ſanctus eſt, cuius ſacramentũ eſt in vnctione viſibili. Hanc vnctioné Chriſti qui habent, dicit omnes cognoſcere malos & bonos, nec opus eſſe vt doceãtur, quia ipſa vnctio docet. *Scribo vobis, non quòd neſcitis veritatem, ſed quia noſtis eam, & quia omne mendacium non eſt ex veritate* Ecce admoniti ſumus quomodo cognoſcamus Antichriſtũ. Quid eſt Chriſtus? veritas: ipſe dixit, Ego ſum veritas. Omne auté mendaciũ nõ eſt ex veritate, omnes igitur qui mentiuntur, non ſunt ex Chriſto. Non dixit quoddã mẽdaciũ ex veritate, & quoddã mẽdaciũ non ex veritate. Sententiam attendite, ne vos palpetis, ne vobis adulemini, ne vos decipiatis, ne vos illudatis, omne mendacium nõ eſt ex veritate. Videamus ergo quomodo Antichriſti mentiũtur, quia non eſt vnũ genus mendacij. *Quis eſt mendax, niſi is qui negat quod Ieſus non ſit Chriſtus?* Aliam ſignificationem habet Ieſus, aliam habet Chriſtus. Cum ſit vnum, Ieſus Chriſtus ſaluator noſter, Ieſus tamen proprium nomen illi: quomodo Moyſes proprio nomine appellatus eſt, quomodo Helias, quomodo Abraham: ſic tanquam proprium nomé habet

Ioan. 14

domin

dominus noſter Ieſus Chriſtus autem ſacramenti nomen eſt, quomodo ſi dicatur propheta, quomodo ſi dicatur ſacerdos: ſic Chriſtus commendatur vnctus, in quo eſt redemptio totius populi Iſraël. Iſte Chriſtus ſperabatur venturus à populo Iudæorum, & quia humilis venit, non eſt agnitus, quia lapis
Danie. 2. paruus erat, offenderunt in illum & fracti ſunt. Sed creuit la-
Luca. 20. pis, & factus eſt mons magnus: & quid ait ſcriptura? Quicunque offenderit in lapidē iſtum conquaſſabitur, & ſuper quem venerit lapis iſte, conteret eum. Diſcernenda ſunt verba, offendentem dixit conquaſſari: ſuper quem autem venerit, conteri. Primo quia humilis venit, offenderunt in illum homines: quia excelſus venturus eſt ad iudicium, ſuper quem venerit conteret eum. Sed illum non conteret venturus, quem non quaſſauit cum venit. Qui in humilem non offendit, non formidabit excelſum. Breuiter audiſtis, qui in humilem non offendit, non formidabit excelſum: omnibus enim malis lapis offenſionis eſt Chriſtus: quicquid dicit Chriſtus, amarum eſt illis. Etenim audite & videte, omnes certe qui exeunt de Eccleſia, & ab vnitate Eccleſiæ præciduntur, Antichriſti ſunt: nemo dubitat, ipſe enim deſignauit, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Quicunque ergo non manent nobiſcum, ſed exeunt ex nobis, manifeſtum eſt quòd Antichriſti ſunt: Et quomodo probantur Antichriſti? ex mendacio. Et quis eſt mendax, niſi qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Interrogemus hæreticos. Quem inuenis hæreticum, qui negat, quia Ieſus non eſt Chriſtus? Videat charitas veſtra magnum ſacramentum, attendite quid inſpirauerit nobis deus, & quid inſinuare nobis velit. Ecce exierunt à nobis, & facti ſunt Donatiſtæ. interrogemus eos vtrum Ieſus ſit Chriſtus, ſtatim confitentur, quia Ieſus Chriſtus eſt. Si ergo ille eſt Antichriſtus, qui negat Ieſum eſſe Chriſtum, nec nos poſſunt illi dicere Antichriſtos, nec nos illos, quia & nos confitentur & illi. Si ergo nec illi nos dicūt, nec nos illos, ergo nec illi à nobis exierunt, nec nos ab ipſis. Si ergo non à nobis exiuimus, in vnitate ſumus. Si in vnitate ſumus, quid faciunt in hac ciuitate duo altaria? quid faciunt diuiſæ domus, diuiſa coniugia? Quid facit communis lectus, & diuiſus Chriſtus. Admonet nos, vult nos fateri quod verū eſt. An ipſi à nobis exierunt, aut nos ab ipſis? ſed abſit vt nos ab ipſis: habemus enim teſtamentum domini-

nicæ

nicæ hereditatis,recitamus, & ibi nos inuenimus, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& poſſeſſiionem tuā terminos terræ. *Pſal.2.* Tenemus hæreditatem Chriſti, illi eam non tenent, non communicant orbi terrarum,non communicant vniuerſitati redemptæ ſanguine domini. Habemus ipſum dominum reſurgentem à mortuis,qui ſe dubitātibus manibus diſcipulorum præbuit palpandum. Et cum adhuc illi dubitarent, ait illis, oportebat Chriſtum pati,& reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorū. Vbi? qua?quibus?Per omnes gentes ,incipientes ab Hieruſalem: ſe- *Luca. 24.* curi ſumus de vnitate hæreditatis: Quiſquis huic hæreditati non cōmunicat,foras exiit. Sed non contriſtemur, ex nobis exierunt,ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis,permanſiſſent vtique nobiſcum. Si ergo ex nobis exierunt, Antichriſti ſunt:ſi Antichriſti ſunt mendaces ſunt:ſi mēdaces ſunt, negant Ieſum eſſe Chriſtum Iterum redimus ad difficultatē quæſtionis:ſingulos interroga,confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. Coarctat nos anguſtus intellectus in hac epiſtola: videtis certe quæſtionem. Hæc quæſtio & nos & ipſos turbat, ſi nō intelligatur. Aut nos ſumus Antichriſti,aut illi ſunt Antichriſti. Illi nos Antichriſtos vocant & dicunt quod exiuimus ab eis:nos illos ſimiliter:ſed deſignauit hæc epiſtola Antichriſtos, Quicunque negat quod Ieſus non ſit Chriſtus, ipſe eſt Antichriſtus. Iam ergo quæramus,quis neget,& non attendamus ad linguam, ſed ad facta: ſi enim omnes interrogentur, omnes vno ore confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. Quieſcat paululum lingua,vitam interroga. Si inueneritis hoc, ſi ipſa ſcriptura nobis dixerit, quia negatio eorum non tantum lingua fit,ſed & factis. Certe inuenimus multos Antichriſtos, qui ore confitentur Chriſtum,& moribus diſſentiunt à Chriſto. Vbi inuenimus hoc in ſcriptura? Paulum audi Apoſtolū de talibus cum loqueretur, ait:Confitentur enim ſe noſſe deū *Ad Titū.1* factis autē negant. Inuenimus & ipſos Antichriſtos, quiſquis factis negat Chriſtum,Antichriſtus eſt. Nō audio quid ſonet ſed video quid viuat: opera loquuntur, & verba requirimus? Quis enim malus non bene vult loqui?ſed quid dicit de talibus dominus? Hypocritæ,quomodo poteſtis bona loqui cum ſitis mali?Voces veſtras ad aures meas affertis, ego cogitatio- *Matt. 14.* nes veſtras inſpicio, volūtatē ibi malā video, & falſos fructus oſtenditis. Noui quid inde colligam, non colligo de tribulis *Matt. 7.*

ficus,non colligo de ſpinis vuas. Vnaquæq; enim arbor à fructu cognoſcitur. Magis mendax eſt Antichriſtus qui ore profitetur Ieſum eſſe Chriſtum,& factis negat:ideo mendax quia aliud loquitur,aliud agit. Iam ergo fratres,ſi facta interrogan da ſunt,non ſolū multos inuenimus Antichriſtos foras exiiſſe ſed multos nondū manifeſtos quòd foras exierint. Quotquot enim habet Eccleſia periuros, fraudatores,adulteros,ebrioſos fœneratores,magones,& omnia quæ numerare nō poſſumus: ſi contraria ſunt doctrinæ Chriſti, contraria ſunt verbo dei. Verbum autem dei Chriſtus eſt:quicquid contrariū eſt verbo dei,in Antichriſto eſt. Antichriſtus enim contrarius eſt Chriſto. Et vultis noſſe quā aperte reſiſtant iſti Chriſto,aliquando eueniat vt aliquid mali faciant,& incipiāt corripi,quia Chriſtum non audent blaſphemare,miniſtros eius blaſphemant, à quibus corripiuntur. Si autem oſtenderis illis,quia chriſti verba dicis,non verba tua conantur quantum poſſunt vt te conuincant verba tua dicere non verba Chriſti. Si autem manifeſtum fuerit,quia verba Chriſti dicis,eunt & in Chriſtū, incipiunt reprehendere Chriſtum. Quomodo,inquiunt,& quare tales nos fecit?Nónne dicūt hoc quotidie homines cōuicti de factis ſuis?Praua voluntate peruerſi artificem accuſant. Clamat ille artifex de cœlo,quia [ipſe nos fecit, qui nos refecit? Ego hominem feci,non auaritiam:ego hominem feci, non latrociniū: ego hominem feci, non adulterium. Audiſtis quia
Danie. 3. laudant me opera mea. Ex ore trium puerorum ipſe hymnus erat,qui ab ignibus defendat:laudant opera domini dominum laudant cœli,terra, mare:laudant omnia quæ ſunt in cœlo. Laudant angeli,laudant ſtellæ,laudāt luminaria,laudāt quicquid natat,quicquid volat,quicquid ambulat,quicquid repit: laudant iſta omnia dominū. Nūquid audiſtis quia laudat dominū auaritia?nūquid audiſtis quia laudat dominū ebrioſitas? quia laudat luxuria,laudat nugacitas?Quicquid ibi non audis laudē dare domino,nō fecit dominus. Corrige quod tu feciſti,vt ſaluetur quod in te deus fecit.Si autem non vis,& amas, & amplecteris peccata tua,cōtrarius es Chriſto.Intus ſis,foris ſis, Antichriſtus es:intus ſis,foris ſis,palea es.Sed quare foris nō es?Quia occaſionē vēti nō inueniſti. Iā iſta manifeſta ſunt,fratres, ne quis dicat,Chriſtū nō colo,ſed deū patrē ipſius *Omnis qui negat filiū,nec filium,nec patrē habet: & qui confitetur filiū, filium, & patrem habet,* Vos grana alloquitur, & qui palea erant

erant,audiant,vt grana fiant. Vnuſquiſque conſiderans conſcientiã ſuam: ſi mundi amator eſt,mutetur:fiat amator Chriſti,ne ſit Antichriſtus.Si quis ei dixerit quod Antichriſtus ſit, iraſcitur, iniuriam ſibi factam putat, fortaſſis inſcriptionem minatur. Si audiat à litigante quod Antichriſtus ſit, dicit ei Chriſtus,Patiens eſto,ſi falſum audiſti,gaude mecum, quia & ego falſa ab Antichriſtis audio. Si autem verum audiſti, conueni conſcientiã tuam: & ſi audire times,eſſe plus time: *Ergo vos quod ab initio audiſtis,in vobis maneat. Quòd ſi in vobis mãſerit quod ab initio audiſtis, & vos in filio & patre manebitis.* Hæc eſt illa pollicatio quam ipſe pollicitus eſt nobis. Forte enim mercedem quæreres & diceres, Ecce in me quod ab initio audiui cuſtodio,obtempero,pericula,labores, tentationes pro iſta manſione ſuſtineo, quo fructu, qua mercede? Quid mihi poſtea dabit,quia in hoc ſeculo me video laborare inter tentationes?Non video hic requiẽ eſſe aliquã. mortalitas ipſa aggrauat animam,& corpus quod corrumpitur premit ad inferiora.ſed tolero omnia, vt illud quod ab initio audiui, maneat in me:& dicam deo meo. Propter verba labiorum tuorũ ego cuſtodiui vias duras. *Pſal.16.* Ad quam ergo mercedem? Audi & noli deficere. Si deficiebas in laboribus,promiſſa mercede fortis eſto. Quis eſt qui operetur in vinea, & recedat illi de corde quod accepturus eſt? Fac illum oblitum mercedem ſuam, deficiunt manus. Memoria promiſſæ mercedis perſeuerantem facit in opere:& homo promiſit,qui te poteſt fallere. Quanto fortior eſſe debes in agro dei,quando promiſit veritas,cui nec ſuccedi poteſt, nec mori, nec fallere poteſt eum cui promiſſum eſt? Et quid eſt promiſſum?videamus quid promiſit. Aurum eſt,quod hic multum amant homines,an argentum? An poſſeſſiones,ad quas fundunt homines aurum, quanuis multum ament aurũ?An amœna prædia,amplæ domus,multa mãcipia, animalia numeroſa? Non eſt hæc merces quædam ad quam nos hortatur, vt in labore duremus. Quid dicitur merces iſta? Vita æterna: audiſtis, & gauiſi exclamaſtis,amate quod audiſtis, & liberamini à laboribus veſtris in requiem vitæ æternæ. Ecce quid promittit deus? Vitam æternam. Ecce quid minatur deus? Ignem æternum. Quid illis ad dexteram conſtitutis? *Matt.25.* Venite benedicti patris mei, percipite regnum,quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Ad ſiniſtram quid? Ite in ignem æternum, qui paratus eſt dia-

bolo,& angelis eius. Illud nōdū amas, vel hoc time: mementote ergo fratres mei, quia vitā æternā nobis promiſit. *Hæc eſt,* inquit, *pollicitatio, quā ipſe pollicitus eſt nobis vita æterna. Hæc ſcribo vobis, de his qui vos ſeducunt.* Nemo vos ſeducat ad mortem, promiſſionē vitæ æternæ deſiderate. Quid poteſt mūdus promittere? Quicquid libet promittat, fortaſſis in craſtino morituro promittit. Et qua fronte ad illū qui manet in æternum exiturus es? Sed quid minatur mihi potens homo vt aliquid mali faciā? quid minatur: carceres, catenas, ignes, tormenta, beſtias, nunquid ignem æternum? Exhorreſce quod minatur omnipotēs, ama quod pollicetur omnipotens, & vileſcit omnis mūdus, ſiue promittens, ſiue terrens. Hæc ſcribo vobis de his qui vos ſeducunt, *Vt ſciatis quia vnctionē habetis: & vn-*

Depæ.diſ. 2. Vnctio. *ctio quā accepimus ab eo permaneat in nobis.* Vnctionis ſacramentū eſt, virtus ipſa inuiſibilis, vnctio inuiſibilis ſpiritus ſanctus, vnctio inuiſibilis, charitas illa eſt, quæ in quocūq; fuerit tanquā radix illi erit, quanuis ardente ſole areſcere nō poteſt. Omne quod radicatū eſt nutritur calore ſolis, non areſcit: *Et non habetis neceſſitatē vt aliquis vos doceat, quia vnctio ipſius docet vos de omnibus.* Quid ergo nos facimus fratres, quia docemus vos? Si vnctio eius docet nos de omnibus, quaſi nos ſine cauſā laboramus. Et vt quid tātū clamamus? Dimittamus vos vnctioni illius, vt doceat vos vnctio ipſius. Sed modo mihi facio quæſtionē, & illi ipſi Apoſtolo facio: dignetur audire paruulum quærentem à ſe, ipſi Ioanni dico, Vnctionem habebāt quibus loquebaris? Tu dixiſti, quia vnctio ipſius docet vos de omnibus, vt qnid talem epiſtolā feciſti? quid illos tu docebas? quid inſtruebas, quid ædificabas? Iam hic videte magnū ſacramentum fratres, ſonus verborum noſtrorū aures percutit, magiſter intus eſt. Nolite putare quenquam hominem aliquid diſcere ab homine. Admonere poſſumus per ſtrepitum vocis noſtræ, ſi non ſit intus qui doceat, inanis fit ſtrepitus noſter. Adeo fratres vultis noſſe, nunquid non ſermonem iſtum omnes audiſtis? Quàm multi hinc indocti exituri ſunt? quantum ad me pertinet, omnibus locutus ſum, ſed quibus vnctio illa intus non loquitur, quos ſpiritus ſanctus intus non docet, indocti redeunt. Magiſteria forinſecus adiutoria, quædam ſunt & admonitiones, cathedram in cœlo habet, qui corda docet: propterea ait & ipſe in Euangelio, Nolite vobis dicere magi-

Matt. 23. ſtrum in terra; vnus eſt magiſter veſter Chriſtus. Ipſe vobis

ergo

ergo intus loquitur, quãdo nemo hominũ illic eſt. Quia etſi aliquis eſt à latere tuo, nullus eſt in corde tuo: & nõ ſit nullus in corde tuo. Chriſtus ſit in corde tuo, vnctio ipſius ſit in corde, ne ſit in ſolitudine cor ſitiens, & nõ habens fontes, quibus irrigetur. Interior ergo magiſter eſt qui docet, Chriſtus docet, inſpiratio ipſius docet. Vbi illius inſpiratio & illius vnctio non eſt, forinſecus inaniter perſtrepunt verba. Sic ſunt iſta verba, quæ forinſecus dicimus: quomodo eſt agricola ad arborem forinſecus operatur, adhibet aquam & diligentiam culturæ. Quælibet forinſecus adhibeat, nunquid poma format? Nunquid nuditatem lignorum veſtit vmbra filiorum? nunquid tale aliquid intrinſecus agit? ſed quis agit hoc? Audite agricolam Apoſtolum, & videte quid ſumus, & audite magiſtrum interiorẽ, Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incremẽtũ dedit. Neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremẽtũ dat deus. Hoc ergo vobis dicimus. ſiue plãtemus, ſiue rigemus, loquendo nõ ſumus aliquid, ſed ille qui incremẽtum dat deus, id eſt, vnctio illius docet vos de omnibus. *1. Cor. 3.*

De eo quod Ioannes dicit, Et verax eſt, & non eſt mendax: ſicut docuit vos permanere in ipſo. Et nunc filioli, permanete in eo, vt cum manifeſtatus fuerit, habeamus fiduciam in conſpectu eius, vt non confundamur ab eo in aduentu eius: vſque ad id, In hoc manifeſtatus eſt filius dei, vt ſoluat opera diaboli.

Tractatus IIII.

MEminiſtis fratres heſternam lectionẽ ad hoc terminatã, quia nõ habetis neceſſitatẽ, vt quis doceat vos, ſed ipſa vnctio docet vos de omnibus. Hoc autẽ ſicut vos recordari certus ſum, ſic expoſuimus vobis, quia nos qui forinſecus loquimur ad aures veſtras, ita ſumus quaſi operarij, adhibentes culturam forinſecus ad arborẽ: ſed incrementũ dare nõ poſſumus nec fructus formare: ille autẽ qui vos creauit, & redemit, & vocauit per fidẽ & ſpiritũ ſuum habitans in vobis, niſi loquatur vobis intus, ſine cauſa nos perſtrepimus. Vnde hoc apparet? Quia cũ multi audiant, nõ omnibus perſuadetur quod dicitur ſed illis ſolis, quib[us] intus loquitur deus. Illis autẽ intus loquitur, qui ei locũ prębẽt: illi autẽ deo locũ prębent, qui diabolo locũ nõ præbet. Habitare enim vult diabolus corda hominũ, & loqui ibi omnia, quæ valent ad ſeductionẽ: ſed quid dicit do-

 minus

minus Ieſus?Princeps huius mundi miſſus eſt foras:vnde miſ-
Ioan.12. ſus eſt foras?Nunquid extra cœlũ & terrã? nunquid extra fa-
bricam mundi?Non: ſed extra corda credentium foras miſſo
inuaſore,habitat redemptor,quia ipſe redemit qui creauit: &
diabolus iam forinſecus oppugnat,non vincit illum,qui intus
poſſidet,Forinſecus autem oppugnat,immittendo varias ten-
tationes:ſed ille non conſentit cui deus intus loquitur, & vn-
ctio quã audit,docet:Et verax eſt,inquit,eadem vnctio:id eſt,
ipſe ſpiritus domini,qui docet homines,mẽtiri non poteſt: *Et
nõ eſt mendax ſicut docuit vos permanere in ipſa. Et nunc filioli
permanete in eo,vt cum manifeſtatus fuerit,habeamus fiduciam
in conſpectu eius,vt non confundamur ab eo in aduentu eius.* Vi-
dete fratres,credimus in Ieſum quem nõ vidimus, annũtiaue-
rũt eũ qui viderunt,qui contrectauerũt qui verbũ ex ore ipſi⁹
audierũt,& vt hæc perſuaderẽt generi humano : ab illo miſſi
ſunt,nõ à ſeipſis ire auſi ſunt. Et quo miſſi ſunt? Audiſtis cum
Marci.16. Euangeliũ legeretur, Ite prædicate Euãgelium vniuerſæ crea-
turæ quæ ſub cœlo eſt. Vbiq; ergo diſcipuli miſſi ſunt atteſtã
tibus ſignis & prodigiis,vt crederetur illis,quia ea dicbãt,quę
viderant. Credimus in eũ quẽ non vidimus,& venturũ eũ ex
pectamus. Quicunq; illũ fide expectant,cũ venerit gaudebũt
qui ſine fide ſunt cũ venerit,quod nũc non vident, erubeſcẽt.
Et cõfuſio illa nõ erit vnius diei & tranſiet, quomodo ſolent
confundi,qui inueniuntur in aliqua culpa,& eis inſultatur ab
hominibus. Confuſio illa traducet confuſos ad ſiniſtram, vt
audiant,Ite in ignẽ æternũ,qui paratus eſt diabolo & angelis
Matt.25. eius. Maneamus ergo in verbis eius,ne confundamur cum ve
nerit:ipſe enim dicit in Euangelio eis qui in eũ crediderant, Si
Ioan. 8. permanſeritis in verbo meo,vere diſcipuli mei eſtis. Et quaſi
dicerent,quo fructu?Et cognoſcetis,inquit, veritatem, & ve-
ritas liberabit vos:Modo enim ſalus noſtra in ſpe,nondum in
re:nondum tenemus iam quod promiſſum eſt, ſed venturum
ſperamus:fidelis autẽ eſt qui promiſit,nõ te fallet, tantũ noli
deficere, ſed expecta promiſſorem : non enim nouit fallere
veritas, tu noli eſſe mendax, vt aliud profitearis, aliud agas.
Tu ſerua fidem, & ſeruat ille pollicitationem: ſi autem non
tu ſeruaueris fidem, tu te fraudaſti, non ille qui promiſit.
*Si ſcitis quia iuſtus eſt, ſcitote quia omnis qui facit iuſti-
tiam, ex ipſo eſt natus.* Iuſtitia modo noſtra ex fide, iuſtitia
perfecta non eſt niſi in angelis : & vix in angelis ſi deo com-
parentur:

parentur: tamen ſi qua perfecta iuſtitia animarum & ſpirituũ eſt, quos deus creauit, in angelis ſanctis, iuſtis, bonis, nullo lapſu auerſis, nulla ſuperbia cadentibus, ſed manentibus ſemper in cõtemplatione verbi dei, & nihil aliud dulce habentibus, niſi à quo creati ſunt, in ipſis perfecta iuſtitia eſt, in nobis autem ex fide cœpit eſſe ſecundum ſpiritum. Audiſtis cum Pſalmus legeretur, Incipite domino in confeſſione. Incipite, *Pſal.148.* inquit, Initium iuſtitiæ noſtræ confeſſio peccatorum. Cœpiſti non defendere peccatum tuum, iam inchoaſti iuſtitiam, perficietur autem in te quando nihil aliud facere delectabit, quando abſorbebitur mors in victoria, quando nulla concupiſcentia titillabit, quando non erit lucta cum carne & ſanguine, quando erit corona victoriæ & triumphus de inimico, tunc erit perfecta iuſtitia. Modo adhuc pugnamus, ſi pugnamus, in ſtadio ſumus. Ferimus & ferimur, ſed qui vincat, expectatur. Ille autem vincit, qui & quod ferit, de viribus ſuis nõ præſumit, ſed te protectore ſuo. Solus diabolus aduerſum nos pugnat, nos cum deo ſimus, & diabolum vincimus: nã ſi tu ſolus cum diabolo pugnaueris, vinceris. Exercitatus eſt hoſtis: quot palmarum? Conſiderate quò deiecerit vt mortales naſceremur primo, ipſam originem noſtram de paradiſo deiecit. Quid ergo faciendum eſt, quia ipſe exercitatus eſt? Inuocetur omnipotens aduerſus exercitatum diabolum. Habitet in te qui nõ poteſt vinci, & ſecurus vincens eum qui vincere ſolet: ſed quos, niſi in quibus non habitat deus? Nam vt noueritis fratres, *Gene.3.* contempſit Adam in paradiſo poſitus præceptum Dei, & erexit ceruicem, veluti in poteſtate ſua eſſe cupiens & nolens ſubdi voluntati dei, & lapſus eſt ab illa immortalitate, ab illa beatitudine. Homo autẽ quidam iam exercitatus natus mortalis, cum ſederet in ſtercore putris vermibus diabolum vicit: ipſe *Iob.2.* Adam, & in Iob ipſe, quia de genere ipſius Iob. Ergo Adã victus in paradiſo, vicit in ſtercore: in paradiſo cum eſſet, audiuit perſuaſionem mulieris, quam illi immiſerat diabolus, in ſtercore autem cum eſſet, ait Euæ: tanquam vna ex inſipientibus *Vbi ſupra.* mulieribus locuta es. Ibi autem appoſuit, hic reſponſum dedit: cum eſſet lætus, audiuit: cum eſſet flagellatus, vicit. Ideo videte quid ſequitur fratres in epiſtola iſta: quia hoc nobis commẽdat, vt diabolũ quidẽ vincamꝰ, ſed nõ ex nobis: ſi ſcitis quia iuſtus eſt, ait, ſcitote quia omnis qui facit iuſtitiã, ex ipſo eſt na

Cap. III. tus, ex Deo, ex Chriſto. Et quia dixit, ex ipſo eſt natus, hortatur nos. Iam ergo quia nati ex illo ſumus perfecti ſumus, audite, *Ecce qualem dilectionem dedit nobis pater, vt filij dei vocemur & ſimus.* Nam qui vocantur & nõ ſunt, quid illis prodeſt nomen vbi res non eſt? Quàm multi vocantur medici, qui curare non norunt? Quam multi vocantur vigiles, qui tota nocte dormiunt? Sic multi vocantur Chriſtiani, & in rebus non inueniuntur, quia hoc quod vocantur non ſunt, id eſt, in vita, in moribus, in fide, in ſpe, & charitate. Hoc autem quod audiſtis fratres: ecce qualem dilectionem dedit nobis pater, vt filij Dei vocemur & ſimus. *Propter hoc mũdus nõ cognoſcit nos, quia non cognouit eum, & nos non cognoſcit mundus.* Totus mũdus Chriſtianus eſt, & totus mundus impius. Per totum enim mundum impij, & per totum mũdum pij, illi nos nõ cognoſcunt. Quomodo putamus quia non cognoſcunt? Inſultant bene viuentibus, attendite & videte, quia forte ſunt & inter vos. Vnuſquiſque veſtrum qui iam piè viuit, qui contemnit ſecularia, qui non vult ire ad ſpectacula, qui non vult ſe inebriare quaſi ſolenniter, & quod eſt grauius, accedente patrocinio ſanctorum dierum fieri immundus, qui iſta facere noluerit, quomodo ei inſultatur ab his qui faciũt? Nũquid inſultaretur ei ſi agnoſceretur? Quare autẽ nõ agnoſcitur? Mundus eũ non agnoſcit. Quid eſt mundus? Illi habitatores mundi, quomodo dicitur domus habitatores eius. Iam iſta ſæpe dicta ſunt, & non ea vobiſcũ hodie repetimus. Iam cum auditis mundum in mala ſignificatione, nõ intelligatis niſi dilectores mũdi, quia per dilectionẽ inhabitant: & per quod inhabitant, nomẽ habere meruerũt. Propter hoc mundus non cognouit nos, quia non cognouit eum. Ambulabat & ipſe dominus Ieſus Chriſtus in carne: erat deus latebat in infirmitate. Et vnde non eſt cognitus? Quia omnia peccata arguebat in hominibus. Illi amãdo delectationes peccatorum non agnoſcebant deũ: amando quod febris ſuadebat, iniuriam medico faciebãt. Quid ergo, nos iam nati ſumus ex ipſo? Sed quia in ſpe ſumus. *Dilectiſſimi*, inquit, *nunc filij dei ſumus.* Iam nũc? Quid eſt ergo quod expectamus, ſi iam filij dei ſumus? *Et nondum*, inquit, *manifeſtum eſt quod erimus.* Quid autẽ erimus aliud quam filij dei? Audi quid ſequitur: *Scimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Intelligat charitas veſtra. Magna res: ſcimus quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti

Matt. 28.

eſt: iam illud attendite, quid vocatur, eſt. Noſtis quid vocatur, eſt? Quid vocatur, & non ſolum vocatur, ſed vere eſt, incommutabilis eſt, ſemper manet, mutari neſcit, nulla ex parte corrũpitur, nec proficit, quia perfectum eſt: nec deficit, quia æternum eſt: & quid eſt hoc? In principio erat verbum &c. Et quid eſt hoc? Qui cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Hoc modo Chriſtum in forma Dei, verbum dei, vnicum patri, æqualem patri, non poſſunt videre mali. Secundum id vero quòd verbum caro factum eſt, potuerũt & mali, quia in die iudicij videbunt & mali, quia ſic veniet iudicaturus quomodo venit iudicãdus. In ipſa forma homo, ſed deus: nam maledictus omnis qui ſpem ſuam ponit in homine. Homo venit [vt iudicaretur, homo veniet] vt iudicet. Et ſi non videbitur, quid eſt quod ſcriptum eſt, Videbũt in quem tranſfixeruut? De impiis enim dictum eſt, quia videbunt & confundentur. Quomodo nõ videbunt impij, quando alios ponet ad dexteram, alios ad ſiniſtram? Ad dexteram poſitis dicet, Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Ad ſiniſtram poſitis dicet, Ite in ignem æternum: Videbunt, ſed formam ſerui: formam dei non videbunt. Quare? Quia impij ſunt: & ipſe dominus dicit, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Ergo viſuri ſumus quandam viſionem fratres, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Viſionem quandam, viſionem præcellentem omnes pulchritudines terrenas, auri, argenti, nemorum atque camporum, pulchritudinem maris & aëris, pulchritudinem ſolis & lunæ, ſtellarum, angelorum, omnia ſuperantem, quia ex ipſo pulchra ſunt omnia. Quid ergo erimus, quando videbimus quod nobis promiſſum eſt? Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Quomodo potuit, lingua ſonuit, cætera corde cogitentur: quid enim & ipſe Ioannes dixit ad comparationem rei, quæ eſt, vel à nobis dici poteſt, hominibus longe imparibus meritis ipſius? Redeamus ergo ad illam vnctionẽ quæ intus docet, quod loqui non poſſumus: & quia modo videre non poteſtis, officiũ veſtrum in deſiderio ſit. Tota vita Chriſtiani boni ſanctum deſiderium eſt. Quod autem deſideras, nondum vides, ſed deſiderando capax efficeris, vt cum venerit quod videas impl earis. Sicuti enim ſi velles implere aliquem ſinum, & noſti quàm magnum eſt quod dabitur, extendis ſinum vel ſacci, vtris, vel alicuius rei, noſti quantum miſſurus es, & vides quia

Ioan. 1. *Philip. 2.* *Hiere. 17.* *Ioan. 19.* *Matt. 25.* *Matth. 5.* *1. Cor. 2.*

anguſtus eſt ſinus,extendendo facis capaciorem: ſic deus diffe rendo extendit deſiderium,deſiderando extẽdit animum, extendendo facit capaciorem. Deſideremus ergo fratres quia im plendi ſumus. Videte Paulum extendentem ſinum,vt poſſit ca pere quod venturum eſt:ait, Non quia iam acceperim,aut iam perfectus ſim fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Quid ergo agis in hac vita,ſi nondum apprehendiſti? Vnum autem,quæ retro oblitus,in ea quæ antè ſunt extentus,ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. Extentum ſe dixit,& ſecundum intentionem ſequi ſe dixit:mino rem ſe ſentiebat ad capiendum quod oculus non vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit. Hæc eſt vita noſtra, vt deſiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet ſanctum deſiderium,quãtum deſideria noſtra amputauerimus ab amo re ſeculi. Iam diximus,aliquando exinaui, quod implendum eſt:bono implendus es,funde malum, puto quia mel te vult implere deus,ſi aceto plenus es,vbi mel pones? Fundẽdum eſt quod portat vas,mũdandum eſt ipſum vas. Mutandum eſt, etſi cũ labore,cum tritura vt fiat aptum cuidam rei. Mel dicamus, aurum dicamus,vinum dicamus: quicquid dicamus quod dici non poteſt,quicquid volumus dicere,deus vocatur. Et quid di ximus deus,quid diximus? Duæ iſtæ ſyllabæ ſunt totum quod expectamus. Quicquid ergo dicere valuimus, infra eſt: extendamus nos in eum,vt cum venerit,impleat. Similes ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. *Et omnis qui habet ſpem hanc in ipſo eſt.* Videte quia in ſpe nos poſuit. Videtis quemadmodum nos cõgruit Apoſtolo Paulo,coapoſtolo ſuo, Spe ſalui facti ſumus, Spes autem quæ videtur non eſt ſpes: quod enim videt quis,quid ſperat? Si enim quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus. Ipſa patientia exercet deſiderium mane tu,nam manet ille, & perſeuera in ambulando,vt perue nias quia quò tendis,non migrabit. Videte. *Et omnis qui habet ſpem hãc in ipſo,caſtificat ſemetipſum ſicut & ipſe caſtus eſt.* Videte quemadmodum nõ abſtulit liberum arbitrium,vt dice ret caſtificat ſemetipſum. Quis nos caſtificat niſi deus? Sed deus te nolentem non caſtificat. Ergo quòd adiungis volunta tem tuam Deo, caſtificas teipſum: Caſtificas te, non de te,ſed de illo qui venit vt habitet in te. Tamen quia agis ibi aliquid voluntate, ideo & tibi aliquid tributum eſt: ideo autem tibi tributum eſt, vt dicas ſicut in Pſalmo: Adiutor meus eſto, ne dere

Philip.3.

Roma.8.

Pſal. 26.

ne derelinquas me. Si dicis, adiutor meus eſto, aliquid agis: nam ſi nihil agis, quomodo ille adiuuat? *Omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit.* Nemo dicat, aliud eſt peccatum, aliud iniquitas: nemo dicat, ego peccator homo ſum, ſed iniquus non ſum: omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit. *Peccatum iniquitas eſt.* Quid ergo facimus de peccatis noſtris & iniquitatibus? Audi quid dicit: *Et ſcitis quia ille manifeſtatus eſt, vt peccatum auferat, & peccatum in ipſo non eſt.* In quo non eſt peccatum, ipſe venit auferre peccatum: nam ſi eſſet in illo peccatum, auferendum eſſet illi, nō ipſe auferret. *Omnis qui in ipſo manet, non peccat.* Inquantum in ipſo manet, intantum non peccat. *Omnis qui peccat non vidit eum, neque cognouit eum.* Non eſt mirum: non eum vidimus, ſed viſuri ſumus. Non eum cognouimus, ſed cognituri ſumus. Credidimus in eum quem non cognouimus? An forte ex fide cognouimus & ſpecie nō cognouimus? Magna eſt iſta quęſtio: Omnis qui peccat non vidit eum, nec cognouit eum. Nondum cognouimus, ſed in fide & videmus & cognoſcimus: ſi enim nōdum videt fides, quare dicimur illuminati? Eſt illuminatio per fidem, eſt illuminatio per ſpeciem. Modo cum peregrinamur, per fidem ambulamus, nondum per ſpeciem. Ergo & iuſtitia noſtra per fidem eſt, & non per ſpeciem. Erit perfecta noſtra iuſtitia cum videbimus per ſpeciem, modo non relinquamus eam iuſtitiam, quæ eſt ex fide, quoniam iuſtus ex fide viuit, ſicut ait Apoſtolus: Omnis qui manet in ipſo non peccat: nam omnis qui peccat non vidit eum, neque cognouit eum. Non credidit iſte qui peccat? Si autem credidit, quantum ad fidem eius pertinet non peccat. *Filioli, nemo vos ſeducat, qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut ille iuſtus eſt.* Nunquid quando audiuimus, quia iuſti ſumus, ſicut ęquales nos debemus putare deo? Debetis ſcire quid eſt, ſicut. Iam dudum enim dixit: Caſtificat ſemetipſum, ſicut ipſe caſtus eſt. Iam ergo patet, æqualis eſt caſtitas noſtra caſtitati dei, & iuſtitia noſtra iuſtitiæ Dei? Quis hoc dicat? Sed, ſicut, non ſemper ad æqualitatem dici ſolet: quomodo, verbi gratia: Viſa baſilica iſta ampla, ſi velit facere aliquis minorem, ſed tamen proportione ad menſuras eius, vt verbi gratia, ſi lata eſt ſimplum, & longa duplum, faciat & ille latam ſimplum, & longam duplum, videtur ſic feciſſe ſicut eſt iſta: ſed iſta habet, verbi gratia, centum cubitos, illa triginta, & ſicut eſt, & impar eſt. Videtis quia non ſemper, ſicut,

2.Cor.5.

Roma.1.

per,ſicut,ad parilitatem & æqualitatem refertur,verbi gratia: videte quantum ſit inter faciem hominis & imaginē de ſpeculo. Facies in imagine,facies in corpore,imago in imitatione, corpus in veritate: & quid dicimus? Nā ſicut hic oculi, ita & ibi:ſicut hic aures,ita & ibi.Diſpar eſt res,ſed,ſicut ad ſimilitudinem dicitur,Habemus ergo & nos imaginem dei, ſed nō illam quam habet filius æqualis patri:tamē & nos pro modulo noſtro ſi non ſicut ille eſſemus, ex nulla parte ſimiles diceremur. Ergo caſtificat nos ſicut & ipſe caſtus eſt:ſed ille caſtus æternitate,nos caſti fide.Iuſti ſumus ſicut & ipſe iuſtus eſt,ſed ipſe in ipſa incommutabili perpetuitate,nos iuſti credendo in quem non videmus, vt aliquandó videamus. Et cum perfecta fuerit iuſtitia noſtra, cum facti æquales angelis fuerimus, nec tunc illi æquabimur:quāto ergo modo ab illo longe eſt,quādo nec tunc par erit? *Qui facit peccatum,de diabolo eſt,quia ab initio diabolus peccat.* De diabolo eſt,noſtis quid dicat? Imitando diabolum:nam neminem fecit diabolus,neminem genuit, neminem creauit. Sed quicunque fuerit imitatus diabolum, quaſi de illo natus ſit filius diaboli imitando,non proprie naſcendo:Quomodo es filius Abrahæ?Nunquid Abraham te genuit?Quomodo Iudæi filij Abrahæ?Non imitātes fidē Abrahæ,facti ſunt filij diaboli.De carne Abrahā nati ſunt,& fidem Abrahæ non ſunt imitati.Si ergo qui inde nati ſunt, exhæredati ſunt,quia non ſunt imitati:tu qui non de illo natus es,efficeris filius,& ſic eris filius imitando, & ſi diabolum fueris imitatus,quia ille ſuperbus extitit & impius aduerſus deum, eris filius diaboli, diabolum imitando, non quia ipſe creauit te, aut genuit te. *In hoc manifeſtatus eſt filius dei.* Eia fratres, omnes peccatores ex diabolo nati ſunt, inquantum peccatores. Adam à deo factus eſt,ſed quādo conſenſit diabolo, ex diabolo natus eſt.Et tales omnes genuit qualis erat,cū ipſa cōcupiſcentia nati ſumus.Et antequam nos debita noſtra addamus, de illa damnatione naſcimur:nam ſi cum illo peccato non naſcimur,quid eſt quòd cum infantibus ad baptiſmum curritur vt ſoluantur?Ergo duas natiuitates attendite fratres, Adam & Chriſtum.Duo ſunt homines, ſed vnus ipſorum homo, homo,alter homo deus.Per hominem hominem homines peccatores ſumus:per hominem deum iuſtificamur.Natiuitas illa deiecit ad mortem iſta natiuitas erexit ad vitam: natiuitas illa trahit ſecum peccatum, natiuitas iſta liberat à peccato: ideo

enim

enim venit Chriſtus homo, vt ſolueret peccata hominum. *In hoc manifeſtatum eſt filium dei, vt ſoluat opera diaboli*. Cætera commendo charitati veſtræ, ne vos graué: ipſa enim quæſtio eſt, in qua ſoluenda laboramus, quia peccatores nos dicimus: ſi enim quis dixerit ſe eſſe ſine peccato, mẽdax eſt. Et in ipſius epiſtola Ioannis inuenimus: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus. Meminiſſe enim debetis priorum, ſi dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et rurſus in conſequẽtibus audis: qui natus eſt ex deo, non peccat, quia qui facit peccatum non videt eum, neque cognouit eũ: omnis qui facit peccatum de diabolo eſt, ex deo non eſt peccatum. Iterũ terret nos, quomodo nati ſumus ex deo, & quomodo nos fatemur peccatores? An dicturi ſumus quia de deo nati nõ ſumus? Et quid faciunt iſta ſacramenta in infantibus? Quid dixit Ioannes? qui natus eſt ex deo, non peccat: ipſe Ioannes iterum dixit, ſi dixerimus quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt? Magna quæſtio & anguſta: & ad hanc ſoluendam vtinam intentã fecerim charitatem veſtram, in nomine domini cras quod inde dederit diſſeremus.

De eo quod Ioannes dicit, Omnis qui natus eſt ex deo, non facit peccatum, quia ſemen eius in ipſo manet, & non poteſt peccare, quia ex deo natus eſt: vſque ad id, Filioli non diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate.

Tractatus V.

INtentè audite obſecro vos, quia res non minima verſatur in medio: & non dubito qui heſterno die intenti affuiſtis, quòd & hodie intentius conueniſtis: eſt enim non parua quæſtio, quomodo dicat in iſta epiſtola: Qui natus eſt ex deo, non peccat: & quomodo in eadem epiſtola ſuperius dixit, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quid facturus eſt quem vterq; ſermo ex eadem epiſtola in medio coarctauit: Si ſe confeſſus fuerit peccatorem, timet ne dicatur illi, non ergo ex deo natus es: quia ſcriptum eſt: qui natus eſt ex deo, non peccat? ſi autem dixerit ſe iuſtum, & non habere peccatum, accipiet ex alia parte plagam ex ipſa epiſtola: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Poſitus ergo in medio, quid dicat, & quid confiteatur, aut quid profiteatur non inuenit. Profiteri ſe eſſe ſine peccato periculoſum eſt

dominus noſter Ieſus Chriſtus autem ſacramenti nomen eſt, quomodo ſi dicatur propheta, quomodo ſi dicatur ſacerdos: ſic Chriſtus commendatur vnctus, in quo eſt redemptio totius populi Iſraël. Iſte Chriſtus ſperabatur venturus à populo Iudæorum, & quia humilis venit, non eſt agnitus, quia lapis
Danie. 2. paruus erat, offenderunt in illum & fracti ſunt. Sed creuit la-
Luca. 20. pis, & factus eſt mons magnus: & quid ait ſcriptura? Quicunque offenderit in lapidẽ iſtum conquaſſabitur, & ſuper quem venerit lapis iſte, conteret eum. Diſcernenda ſunt verba, offendentem dixit conquaſſari: ſuper quem autem venerit, conteri. Primo quia humilis venit, offenderunt in illum homines: quia excelſus venturus eſt ad iudicium, ſuper quem venerit conteret eum. Sed illum non conteret venturus, quem non quaſſauit cum venit. Qui in humilem non offendit, non formidabit excelſum. Breuiter audiſtis, qui in humilem non offendit, non formidabit excelſum: omnibus enim malis lapis offenſionis eſt Chriſtus: quicquid dicit Chriſtus, amarum eſt illis. Etenim audite & videte, omnes certe qui exeunt de Eccleſia, & ab vnitate Eccleſiæ præciduntur, Antichriſti ſunt: nemo dubitat, ipſe enim deſignauit, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Quicunque ergo non manent nobiſcum, ſed exeunt ex nobis, manifeſtum eſt quòd Antichriſti ſunt: Et quomodo probantur Antichriſti? ex mendacio. Et quis eſt mendax, niſi qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Interrogemus hæreticos. Quem inuenis hæreticum, qui negat, quia Ieſus non eſt Chriſtus? Videat charitas veſtra magnum ſacramentum, attendite quid inſpirauerit nobis deus, & quid inſinuare nobis velit. Ecce exierunt à nobis, & facti ſunt Donatiſtæ. interrogemus eos vtrum Ieſus ſit Chriſtus, ſtatim confitentur, quia Ieſus Chriſtus eſt. Si ergo ille eſt Antichriſtus, qui negat Ieſum eſſe Chriſtum, nec nos poſſunt illi dicere Antichriſtos, nec nos illos, quia & nos confitentur & illi. Si ergo nec illi nos dicũt, nec nos illos, ergo nec illi à nobis exierunt, nec nos ab ipſis. Si ergo non à nobis exiuimus, in vnitate ſumus. Si in vnitate ſumus, quid faciunt in hac ciuitate duo altaria? quid faciunt diuiſæ domus, diuiſa coniugia? Quid facit communis lectus, & diuiſus Chriſtus. Admonet nos, vult nos fateri quod verũ eſt. An ipſi a nobis exierunt, aut nos ab ipſis? ſed abſit vt nos ab ipſis: habemus enim teſtamentum dominicæ

nicæ hereditatis,recitamus, & ibi nos inuenimus, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& poſſeſſiionem tuā terminos terræ. Tenemus hæreditatem Chriſti, illi eam non tenent, non communicant orbi terrarum,non communicant vniuerſitati redemptæ ſanguine domini. Habemus ipſum dominum reſurgentem à mortuis,qui ſe dubitātibus manibus diſcipulorum præbuit palpandum. Et cum adhuc illi dubitarent, ait illis, oportebat Chriſtum pati.& reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorū. Vbi? qua?quibus?Per omnes gentes,incipientes ab Hieruſalem: ſecuri ſumus de vnitate hæreditatis: Quiſquis huic hæreditati non cōmunicat,foras exiit. Sed non contriſtemur, ex nobis exierunt,ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis,permanſiſſent vtique nobiſcum. Si ergo ex nobis exierunt, Antichriſti ſunt:ſi Antichriſti ſunt mendaces ſunt:ſi mēdaces ſunt, negant Ieſum eſſe Chriſtum Iterum redimus ad difficultatē quæſtionis:ſingulos interroga,confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. Coarctat nos anguſtus intellectus in hac epiſtola: videtis certe quæſtionem. Hæc quæſtio & nos & ipſos turbat, ſi nō intelligatur. Aut nos ſumus Antichriſti,aut illi ſunt Antichriſti. Illi nos Antichriſtos vocant & dicunt quod exiuimus ab eis:nos illos ſimiliter:ſed deſignauit hæc epiſtola Antichriſtos, Quicunque negat quod Ieſus non ſit Chriſtus, ipſe eſt Antichriſtus. Iam ergo quæramus,quis neget,& non attendamus ad linguam, ſed ad facta: ſi enim omnes interrogentur, omnes vno ore confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. Quieſcat paululum lingua,vitam interroga. Si inueneritis hoc, ſi ipſa ſcriptura nobis dixerit, quia negatio eorum non tantum lingua fit,ſed & factis. Certe inuenimus multos Antichriſtos, qui ore confitentur Chriſtum,& moribus diſſentiunt à Chriſto. Vbi inuenimus hoc in ſcriptura? Paulum audi Apoſtolū de talibus cum loqueretur, ait:Confitentur enim ſe noſſe deū factis autē negant. Inuenimus & ipſos Antichriſtos, quiſquis factis negat Chriſtum,Antichriſtus eſt. Nō audio quid ſonet ſed video quid viuat: opera loquuntur, & verba requirimus? Quis enim malus non bene vult loqui?ſed quid dicit de talibus dominus? Hypocritæ,quomodo poteſtis bona loqui cum ſitis mali?Voces veſtras ad aures meas affertis, ego cogitationes veſtras inſpicio,volūtatē ibi malā video, & falſos fructus oſtenditis. Noui quid inde colligam, non colligo de tribulis

Pſal.2.
Luca. 24.
Ad Titū.1
Matt. 14.
Matt. 7.

ficus,non colligo de ſpinis vuas. Vnaquæq; enim arbor à fructu cognoſcitur. Magis mendax eſt Antichriſtus qui ore profitetur Ieſum eſſe Chriſtum,& factis negat:ideo mendax quia aliud loquitur,aliud agit. Iam ergo fratres,ſi facta interroganda ſunt,non ſolũ multos inuenimus Antichriſtos foras exiiſſe ſed multos nondũ manifeſtos quòd foras exierint. Quotquot enim habet Eccleſia periuros, fraudatores,adulteros,ebrioſos fœneratores,magones,& omnia quæ numerare nõ poſſumus: ſi contraria ſunt doctrinæ Chriſti, contraria ſunt verbo dei. Verbum autem dei Chriſtus eſt:quicquid contrariũ eſt verbo dei,in Antichriſto eſt. Antichriſtus enim contrarius eſt Chriſto. Et vultis noſſe quã aperte reſiſtant iſti Chriſto,aliquando eueniat vt aliquid mali faciant,& incipiãt corripi,quia Chriſtum non audent blaſphemare,miniſtros eius blaſphemant, à quibus corripiuntur. Si autem oſtenderis illis,quia chriſti verba dicis,non verba tua conantur quantum poſſunt vt te conuincant verba tua dicere non verba Chriſti. Si autem manifeſtum fuerit,quia verba Chriſti dicis,eunt & in Chriſtũ, incipiunt reprehendere Chriſtum. Quomodo,inquiunt,& quare tales nos fecit?Nónne dicũt hoc quotidie homines cõuicti de factis ſuis?Praua voluntate peruerſi artificem accuſant. Clamat ille artifex de cœlo,quia ipſe nos fecit, qui nos refecit? Ego hominem feci,non auaritiam:ego hominem feci, non latrociniũ, ego hominem feci, non adulterium. Audiſtis quia laudant me opera mea. Ex ore trium puerorum ipſe hymnus erat,qui ab ignibus defendat:laudant opera domini dominum laudant cœli,terra, mare:laudant omnia quæ ſunt in cœlo. Laudant angeli,laudant ſtellæ,laudat luminaria,laudãt quicquid natat,quicquid volat,quicquid ambulat,quicquid repit; laudant iſta omnia dominũ. Nũquid audiſtis quia laudat dominũ auaritia?nũquid audiſtis quia laudat dominũ ebrioſitas? quia laudat luxuria,laudat nugacitas?Quicquid ibi non audis laudẽ dare domino,nõ fecit dominus. Corrige quod tu feciſti,vt ſaluetur quod in te deus fecit.Si autem non vis,& amas, & amplecteris peccata tua,cõtrarius es Chriſto.Intus ſis,foris ſis,Antichriſtus es:intus ſis,foris ſis,palea es.Sed quare foris nõ es?Quia occaſionẽ vẽti nõ inueniſti. Iã iſta manifeſta ſunt,fratres, ne quis dicat,Chriſtũ nõ colo,ſed deũ patrẽ ipſius *Omnis qui negat filiũ,nec filium,nec patrẽ habet: & qui confitetur filiũ, filium, & patrem habet,* Vos grana alloquitur, & qui palea erant

Danie. 3.

erant, audiant, vt grana fiant. Vnuſquiſque conſiderans conſcientiã ſuam: ſi mundi amator eſt, mutetur: fiat amator Chriſti, ne ſit Antichriſtus. Si quis ei dixerit quod Antichriſtus ſit, iraſcitur, iniuriam ſibi factam putat, fortaſſis inſcriptionem minatur. Si audiat à litigante quod Antichriſtus ſit, dicit ei Chriſtus, Patiens eſto, ſi falſum audiſti, gaude mecum, quia & ego falſa ab Antichriſtis audio. Si autem verum audiſti, conueni conſcientiã tuam: & ſi audire times, eſſe plus time: *Ergo vos quod ab initio audiſtis, in vobis maneat. Quòd ſi in vobis mãſerit quod ab initio audiſtis, & vos in filio & patre manebitis.* Hæc eſt illa pollicatio quam ipſe pollicitus eſt nobis. Forte enim mercedem quæreres & diceres, Ecce in me quod ab initio audiui cuſtodio, obtempero, pericula, labores, tentationes pro iſta manſione ſuſtineo, quo fructu, qua mercede? Quid mihi poſtea dabit, quia in hoc ſeculo me video laborare inter tentationes? Non video hic requiẽ eſſe aliquã, mortalitas ipſa aggrauat animam, & corpus quod corrumpitur premit ad inferiora. ſed tolero omnia, vt illud quod ab initio audiui, maneat in me: & dicam deo meo. Propter verba labiorum tuorũ ego cuſtodiui vias duras. Ad quam ergo mercedem? Audi & noli deficere. Si deficiebas in laboribus, promiſſa mercede fortis eſto. Quis eſt qui operetur in vinea, & recedat illi de corde quod accepturus eſt? Fac illum oblitum mercedem ſuam, deficiunt manus. Memoria promiſſæ mercedis perſeuerantem facit in opere: & homo promiſit, qui te poteſt fallere. Quanto fortior eſſe debes in agro dei, quando promiſit veritas, cui nec ſuccedi poteſt, nec mori, nec fallere poteſt eum cui promiſſum eſt? Et quid eſt promiſſum? videamus quid promiſit. Aurum eſt, quod hic multum amant homines, an argentum? An poſſeſſiones, ad quas fundunt homines aurum, quanuis multum ament aurũ? An amœna prædia, amplæ domus, multa mãcipia, animalia numeroſa? Non eſt hæc merces quædam ad quam nos hortatur, vt in labore duremus. Quid dicitur merces iſta? Vita æterna: audiſtis, & gauiſi exclamaſtis, amate quod audiſtis, & liberamini à laboribus veſtris in requiem vitæ æternæ. Ecce quid promittit deus? Vitam æternam. Ecce quid minatur deus? Ignem æternum. Quid illis ad dexteram conſtitutis? Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Ad ſiniſtram quid? Ite in ignem æternum, qui paratus eſt dia-

Pſal. 16.

Matt. 25.

 bolo,

bolo,& angelis eius. Illud nōdū amas, vel hoc time: mementote ergo fratres mei, quia vitā æternā nobis promiſit. *Hæc eſt,* inquit, *pollicitatio, quā ipſe pollicitus eſt nobis vita æterna. Hæc ſcribo vobis, de his qui vos ſeducunt.* Nemo vos ſeducat ad mortem, promiſſionē vitæ æternæ deſiderate. Quid poteſt mūdus promittere? Quicquid libet promittat, fortaſſis in craſtino morituro promittit. Et qua fronte ad illū qui manet in æternum exiturus es? Sed quid minatur mihi potens homo vt aliquid mali faciā? quid minatur: carceres, catenas, ignes, tormenta, beſtias, nunquid ignem æternum? Exhorreſce quod minatur omnipotēs, ama quod pollicetur omnipotens, & vileſcit omnis mūdus, ſiue promittens, ſiue terrens. Hæc ſcribo vobis de his qui vos ſeducunt, *Vt ſciatis quia vnctionē habetis: & vnctio quā accepimus ab eo permaneat in nobis.* Vnctionis ſacramentū eſt, virtus ipſa inuiſibilis, vnctio inuiſibilis ſpiritus ſanctus, vnctio inuiſibilis, charitas illa eſt, quæ in quocūq; fuerit tanquā radix illi erit, quanuis ardente ſole areſcere nō poteſt. Omne quod radicatū eſt nutritur calore ſolis, non areſcit: *Et non habetis neceſſitatē vt aliquis vos doceat, quia vnctio ipſius docet vos de omnibus.* Quid ergo nos facimus fratres, quia docemus vos? Si vnctio eius docet nos de omnibus, quaſi nos ſine cauſa laboramus. Et vt quid tātū clamamus? Dimittamus vos vnctioni illius, vt doceat vos vnctio ipſius. Sed modo mihi facio quæſtionē, & illi ipſi Apoſtolo facio: dignetur audire paruulum quærentem à ſe, ipſi Ioanni dico, Vnctionem habebāt quibus loquebaris? Tu dixiſti, quia vnctio ipſius docet vos de omnibus, vt qnid talem epiſtolā feciſti? quid illos tu docebas? quid inſtruebas, quid ædificabas? Iam hic videte magnū ſacramentum fratres, ſonus verborum noſtrorū aures percutit, magiſter intus eſt. Nolite putare quenquam hominem aliquid diſcere ab homine. Admonere poſſumus per ſtrepitum vocis noſtræ, ſi non ſit intus qui doceat, inanis fit ſtrepitus noſter. Adeo fratres vultis noſſe, nunquid non ſermonem iſtum omnes audiſtis? Quàm multi hinc indocti exituri ſunt? quantum ad me pertinet, omnibus locutus ſum, ſed quibus vnctio illa intus non loquitur, quos ſpiritus ſanctus intus non docet, indocti redeunt. Magiſteria forinſecus adiutoria, quædam ſunt & admonitiones, cathedram in cœlo habet, qui corda docet: propterea ait & ipſe in Euangelio, Nolite vobis dicere magiſtrum in terra: vnus eſt magiſter veſter Chriſtus. Ipſe vobis

Depœ.diſ. 2. Vnctio.

Matt. 23.

ergo

ergo intus loquitur, quãdo nemo hominũ illic eſt. Quia etſi aliquis eſt à latere tuo, nullus eſt in corde tuo: & nõ ſit nullus in corde tuo. Chriſtus ſit in corde tuo, vnctio ipſius ſit in corde, ne ſit in ſolitudine cor ſitiens, & nõ habens fontes, quibus irrigetur. Interior ergo magiſter eſt qui docet, Chriſtus docet, inſpiratio ipſius docet. Vbi illius inſpiratio & illius vnctio non eſt, forinſecus inaniter perſtrepunt verba. Sic ſunt iſta verba, quæ forinſecus dicimus: quomodo eſt agricola ad arborem forinſecus operatur, adhibet aquam & diligentiam culturæ. Quælibet forinſecus adhibeat, nunquid poma format? Nunquid nuditatem lignorum veſtit vmbra filiorum? nunquid tale aliquid intrinſecus agit? ſed quis agit hoc? Audite agricolam Apoſtolum, & videte quid ſumus, & audite magiſtrum interiorẽ, Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incremẽtũ dedit. Neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremẽtũ dat deus. Hoc ergo vobis dicimus. ſiue plãtemus, ſiue rigemus, loquendo nõ ſumus aliquid, ſed ille qui incremẽtum dat deus, id eſt, vnctio illius docet vos de omnibus. *1. Cor. 3.*

De eo quod Ioannes dicit, Et verax eſt, & non eſt mendax: ſicut docuit vos permanere in ipſa. Et nunc filioli, permanete in eo, vt cum manifeſtatus fuerit, habeamus fiduciam in conſpectu eius, vt non confundamur ab eo in aduentu eius: vſque ad id, In hoc manifeſtatus eſt filius dei, vt ſoluat opera diaboli.

Tractatus IIII.

MEminiſtis fratres heſternam lectionẽ ad hoc terminatã, quia nõ habetis neceſſitatẽ, vt quis doceat vos, ſed ipſa vnctio docet vos de omnibus. Hoc autẽ ſicut vos recordari certus ſum, ſic expoſuimus vobis, quia nos qui forinſecus loquimur ad aures veſtras, ita ſumus quaſi operarij, adhibentes culturam forinſecus ad arborẽ: ſed incrementũ dare nõ poſſumus nec fructus formare: ille autẽ qui vos creauit, & redemit, & vocauit per fidẽ, & ſpiritũ ſuum habitans in vobis, niſi loquatur vobis intus, ſine cauſa nos perſtrepimus. Vnde hoc apparet? Quia cũ multi audiant, nõ omnibus perſuadetur quod dicitur ſed illis ſolis, quib⁹ intus loquitur deus. Illis autẽ intus loquitur, qui ei locũ prębẽt: illi autẽ deo locũ prębent, qui diabolo locũ nõ præbet. Habitare enim vult diabolus corda hominũ, & loqui ibi omnia, quæ valent ad ſeductionẽ: ſed quid dicit do-

minus Ieſus?Princeps huius mundi miſſus eſt foras:vnde miſ-
Ioan.12. ſus eſt foras?Nunquid extra cœlũ & terrã? nunquid extra fa-
bricam mundi?Non: ſed extra cordã credentium foras miſſo
inuaſore,habitat redemptor,quia ipſe redemit qui creauit: &
diabolus iam forinſecus oppugnat,non vincit illum,qui intus
pdſſidet,Forinſecus autem oppugnat,immittendo varias ten-
tationes:ſed ille non conſentit cui deus intus loquitur. & vn-
ctio quã audit,docet: Et verax eſt,inquit,eadem vnctio:id eſt,
ipſe ſpiritus domini,qui docet homines,mentiri non poteſt: *Et
nõ eſt mendax. ſicut docuit vos permanere in ipſa. Et nunc filioli
permanete in eo,vt cum manifeſtatus fuerit,habeamus fiduciam
in conſpectu eius,vt non confundamur ab eo in aduentu eius*. Vi-
dete fratres,credimus in Ieſum quem nõ vidimus, annũtiaue-
rũt eũ qui viderunt,qui contrectauerũt qui verbũ ex ore ipſi⁹
audierũt,& vt hæc perſuaderẽt generi humano : ab illo miſſi
ſunt,nõ à ſeipſis ire auſi ſunt. Et quo miſſi ſunt? Audiſtis cum
Euangeliũ legeretur,Ite prædicate Euãgelium vniuerſæ crea-
Marci.16. turæ quæ ſub cœlo eſt. Vbiq; ergo diſcipuli miſſi ſunt atteſtã
tibus ſignis & prodigiis,vt crederetur illis,quia ea dicbãt,quę
viderant. Credimus in eũ quẽ non vidimus,& venturũ eũ ex
pectamus. Quicunq; illũ fide expectant,cũ venerit gaudebũt
qui ſine fide ſunt cũ venerit,quod nũc non vident, erubeſcẽt.
Et cõfuſio illa nõ erit vnius diei & tranſiet, quomodo ſolent
confundi,qui inueniuntur in aliqua culpa,& eis inſultatur ab
hominibus. Confuſio illa traducet confuſos ad ſiniſtram, vt
audiant,Ite in ignẽ æternũ,qui paratus eſt diabolo & angelis
Matt.25. eius. Maneamus ergo in verbis eius,ne confundamur cum ve
nerit:ipſe enim dicit in Euangelio eis qui in eũ crediderant. Si
Ioan. 8. permanſeritis in verbo meo,vere diſcipuli mei eſtis. Et quaſi
dicerent,quo fructu?Et cognoſcetis,inquit, veritatem, & ve-
ritas liberabit vos:Modo enim ſalus noſtra in ſpe,nondum in
re:nondum tenemus iam quod promiſſum eſt, ſed venturum
ſperamus:fidelis autẽ eſt qui promiſit,nõ te fallet, tantũ noli
deficere, ſed expecta promiſſorem : non enim nouit fallere
veritas, tu noli eſſe mendax, vt aliud profitearis, aliud agas.
Tu ſerua fidem, & ſeruat ille pollicitationem: ſi autem non
tu ſeruaueris fidem, tu te fraudaſti, non ille qui promiſit.
3 *Si ſciuis quia iuſtus eſt. ſcitote quia omnis qui facit iuſti-
tiam, ex ipſo eſt natus*. Iuſtitia modo noſtra ex fide, iuſtitia
perfecta non eſt niſi in angelis : & vix in angelis ſi deo com-
parentur:

parentur: tamen ſi qua perfecta iuſtitia animarum & ſpirituũ eſt, quos deus creauit, in angelis ſanctis, iuſtis, bonis, nullo lapſu auerſis, nulla ſuperbia cadentibus, ſed manentibus ſemper in cõtemplatione verbi dei, & nihil aliud dulce habentibus, niſi à quo creati ſunt, in ipſis perfecta iuſtitia eſt, in nobis autem ex fide cœpit eſſe ſecundum ſpiritum. Audiſtis cum Pſalmus legeretur, Incipite domino in confeſſione. Incipite, inquit, Initium iuſtitiæ noſtræ confeſſio peccatorum. Cœpiſti non defendere peccatum tuum, iam inchoaſti iuſtitiam, perficietur autem in te quando nihil aliud facere delectabit, quando abſorbebitur mors in victoria, quando nulla concupiſcentia titillabit, quando non erit lucta cum carne & ſanguine, quando erit corona victoriæ & triumphus de inimico, tunc erit perfecta iuſtitia. Modo adhuc pugnamus, ſi pugnamus, in ſtadio ſumus. Ferimus & ferimur, ſed qui vincat, expectatur. Ille autem vincit, qui & quod ferit, de viribus ſuis nõ præſumit, ſed te protectore ſuo. Solus diabolus aduerſum nos pugnat, nos cum deo ſimus, & diabolum vincimus: nã ſi tu ſolus cum diabolo pugnaueris, vinceris. Exercitatus eſt hoſtis: quot palmarum? Conſiderate quò deiecerit vt mortales naſceremur primo, ipſam originem noſtram de paradiſo deiecit. Quid ergo faciendum eſt, quia ipſe exercitatus eſt? Inuocetur omnipotens aduerſus exercitatum diabolum. Habitet in te qui nõ poteſt vinci, & ſecurus vincens eum qui vincere ſolet: ſed quos, niſi in quibus non habitat deus? Nam vt noueritis fratres, contempſit Adam in paradiſo poſitus præceptum Dei, & erexit ceruicem, veluti in poteſtate ſua eſſe cupiens & nolens ſubdi voluntati dei, & lapſus eſt ab illa immortalitate, ab illa beatitudine. Homo autẽ quidam iam exercitatus natus mortalis, cum ſederet in ſtercore putris vermibus diabolum vicit: ipſe Adam, & in Iob ipſe, quia de genere ipſius Iob. Ergo Adã victus in paradiſo, vicit in ſtercore: in paradiſo cum eſſet, audiuit perſuaſionem mulieris, quam illi immiſerat diabolus, in ſtercore autem cum eſſet, ait Euæ: tanquam vna ex inſipientibus mulieribus locuta es. Ibi autem appoſuit, hic reſponſum dedit: cum eſſet lætus, audiuit: cum eſſet flagellatus, vicit. Ideo videte quid ſequitur fratres in epiſtola illa: quia hoc nobis commẽdat, vt diabolũ quidẽ vincamus, ſed nõ ex nobis: ſi ſcitis quia iuſtus eſt, ait, ſcitote quia omnis qui facit iuſtitiã, ex ipſo eſt na-

Pſal. 146. *Gene. 3.* *Iob. 2.* *Vbi ſupra.*

Cap. III. tus, ex Deo, ex Chriſto. Et quia dixit, ex ipſo eſt natus, hortatur nos. Iam ergo quia nati ex illo ſumus perfecti ſumus, audite, *Ecce qualem dilectionem dedit nobis pater, vt filij dei vocemur & ſimus.* Nam qui vocantur & nõ ſunt, quid illis prodeſt nomen vbi res non eſt? Quàm multi vocantur medici, qui curare non norunt? Quam multi vocantur vigiles, qui tota nocte dormiunt? Sic multi vocantur Chriſtiani, & in rebus non inueniuntur, quia hoc quod vocantur non ſunt, id eſt, in vita, in moribus, in fide, in ſpe, & charitate. Hoc autem quod audiſtis fratres: ecce qualem dilectionem dedit nobis pater, vt filij Dei vocemur & ſimus. *Propter hoc mũdus nõ cognoſcit nos, quia non cognouit eum, & nos non cognoſcit mundus.* Totus mũdus Chriſtianus eſt, & totus mundus impius. Per totum enim mundum impij, & per totum mũdum pij, illi nos nõ cognoſcunt. Quomodo putamus quia non cognoſcunt? Inſultant bene viuentibus, attendite & videte, quia forte ſunt & inter vos. Vnuſquiſque veſtrum qui iam piè viuit, qui contemnit ſecularia, qui non vult ire ad ſpectacula, qui non vult ſe inebriare quaſi ſolenniter, & quod eſt grauius, accedente patrocinio ſanctorum dierum fieri immundus, qui iſta facere noluerit, quomodo ei inſultatur ab his qui faciũt? Nũquid inſultaretur ei ſi agnoſceretur? Quare autẽ nõ agnoſcitur? Mundus eũ non agnoſcit. Quid eſt mundus? Illi habitatores mundi, quomodo dicitur domus habitatores eius. Iam iſta ſæpe dicta ſunt, & non ea vobiſcũ hodie repetimus. Iam cum auditis mundum in mala ſignificatione, nõ intelligatis niſi dilectores mũdi, quia per dilectionẽ inhabitant: & per quod inhabitant, nomẽ habere meruerũt. Propter hoc mundus non cognouit nos, quia non cognouit eum. Ambulabat & ipſe dominus Ieſus Chriſtus in carne: erat deus latebat in infirmitate. Et vnde non eſt cognitus? Quia omnia peccata arguebat in hominibus. Illi amãdo delectationes peccatorum non agnoſcebant deũ: amando quod febris ſuadebat, iniuriam medico faciebãt. Quid ergo, nos iam nati ſumus ex ipſo? Sed quia in ſpe ſumus. *Dilectiſſimi*, inquit, *nunc filij dei ſumus.* Iam nũc? Quid eſt ergo quod expectamus, ſi iam filij dei ſumus? *Et nondum*, inquit, *manifeſtum eſt quod erimus.* Quid autẽ erimus aliud quam filij dei? Audi quid ſequitur: *Scimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Intelligat charitas veſtra. Magna res: ſcimus quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti

Matt. 28.

eſt: iam illud attendite, quid vocatur, eſt. Noſtis quid vocatur, eſt? Quid vocatur, & non ſolum vocatur, ſed vere eſt, incommutabilis eſt, ſemper manet, mutari neſcit, nulla ex parte corrũpitur, nec proficit, quia perfectum eſt: nec deficit, quia æternum eſt: & quid eſt hoc? In principio erat verbum &c. Et quid eſt hoc? Qui cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Hoc modo Chriſtum in forma Dei, verbum dei, vnicum patri, æqualem patri, non poſſunt videre mali. Secundum id vero quòd verbum caro factum eſt, potuerũt & mali, quia in die iudicij videbunt & mali, quia ſic veniet iudicaturus quomodo venit iudicãdus. In ipſa forma homo, ſed deus: nam maledictus omnis qui ſpem ſuam ponit in homine. Homo venit [vt iudicaretur, homo veniet] vt iudicet. Et ſi non videbitur, quid eſt quod ſcriptum eſt, Videbũt in quem tranſfixeruut? De impiis enim dictum eſt, quia videbunt & coufundentur. Quomodo nõ videbunt impij, quando alios ponet ad dexteram, alios ad ſiniſtram? Ad dexteram poſitis dicet, Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Ad ſiniſtram poſitis dicet, Ite in ignem æternum: Videbunt, ſed formam ſerui: formam dei non videbunt. Quare? Quia impij ſunt: & ipſe dominus dicit, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Ergo viſuri ſumus quandam viſionem fratres, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Viſionem quandam, viſionem præcellentem omnes pulchritudines terrenas, auri, argenti, nemorum atque camporum, pulchritudinem maris & aëris, pulchritudinem ſolis & lunæ, ſtellarum, angelorum, omnia ſuperantem, quia ex ipſo pulchra ſunt omnia. Quid ergo erimus, quando videbimus quod nobis promiſſum eſt? Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Quomodo potuit, lingua ſonuit, cætera corde cogitentur: quid enim & ipſe Ioannes dixit ad comparationem rei, quæ eſt, vel à nobis dici poteſt, hominibus longe imparibus meritis ipſius? Redeamus ergo ad illam vnctionẽ quæ intus docet, quod loqui non poſſumus: & quia modo videre non poteſtis, officiũ veſtrum in deſiderio ſit. Tota vita Chriſtiani boni ſanctum deſiderium eſt. Quod autem deſideras, nondum vides, ſed deſiderando capax efficeris, vt cum venerit quod videas implearis. Sicuti enim ſi velles implere aliquem ſinum, & noſti quàm magnum eſt quod dabitur, extendis ſinum vel ſacci, vtris, vel alicuius rei, noſti quantum miſſurus es, & vides quia

Ioan. 1. *Philip. 2.* *Hiere. 17.* *Ioan. 19.* *Matt. 25.* *Matth. 5.* *1. Cor. 2.*

anguſtus eſt ſinus, extendendo facis capaciorem: ſic deus diffe rendo extendit deſiderium, deſiderando extēdit animum, extendendo facit capaciorem. Deſideremus ergo fratres quia implendi ſumus. Videte Paulum extendentem ſinum, vt poſſit capere quod venturum eſt: ait, Non quia iam acceperim, aut iam perfectus ſim fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Quid ergo agis in hac vita, ſi nondum apprehendiſti? Vnum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ antè ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. Extentum ſe dixit, & ſecundum intentionem ſequi ſe dixit: minorem ſe ſentiebat ad capiendum quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Hæc eſt vita noſtra, vt deſiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet ſanctum deſiderium, quātum deſideria noſtra amputauerimus ab amore ſeculi. Iam diximus, aliquando exinaui, quod implendum eſt: bono implendus es, funde malum: puto quia melle te vult implere deus, ſi aceto plenus es, vbi mel pones? Fundēdum eſt quod portat vas, mūdandum eſt ipſum vas. Mutandum eſt, etſi cū labore, cum tritura vt fiat aptum cuidam rei. Mel dicamus, aurum dicamus, vinum dicamus: quicquid dicamus quod dici non poteſt, quicquid volumus dicere, deus vocatur. Et quid diximus deus, quid diximus? Duæ iſtæ ſyllabæ ſunt totum quod expectamus. Quicquid ergo dicere valuimus, infra eſt: extendamus nos in eum, vt cum venerit, impleat. Similes ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. *Et omnis qui habet ſpem hanc in ipſo eſt.* Videte quia in ſpe nos poſuit. Videtis quemadmodum nos cōgruit Apoſtolo Paulo, coapoſtolo ſuo, Spe ſalui facti ſumus, Spes autem quæ videtur non eſt ſpes: quod enim videt quis, quid ſperat? Si enim quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus. Ipſa patientia exercet deſiderium mane tu, nam manet ille, & perſeuera in ambulando, vt peruenias quia quò tendis, non migrabit, Videte. *Et omnis qui habet ſpem hāc in ipſo, caſtificat ſemetipſum ſicut & ipſe caſtus eſt.* Videte quemadmodum nó abſtulit liberum arbitrium, vt diceret caſtificat ſemetipſum. Quis nos caſtificat niſi deus? Sed deus te nolentem non caſtificat. Ergo quòd adiungis voluntatem tuam Deo, caſtificas teipſum: Caſtificas te, non de te, ſed de illo qui venit vt habitet in te. Tamen quia agis ibi aliquid voluntate, ideo & tibi aliquid tributum eſt: ideo autem tibi tributum eſt, vt dicas ſicut in Pſalmo: Adiutor meus eſto, ne dere

Philip.3. *Roma.8.* *Pſal. 26.*

ne derelinquas me. Si dicis, adiutor meus eſto, aliquid agis: nam ſi nihil agis, quomodo ille adiuuat? *Omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit.* Nemo dicat, aliud eſt peccatum, aliud iniquitas: nemo dicat, ego peccator homo ſum, ſed iniquus non ſum: omnis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit. *Peccatum iniquitas eſt.* Quid ergo facimus de peccatis noſtris & iniquitatibus? Audi quid dicit: *Et ſcitis quia ille manifeſtatus eſt, vt peccatum auferat, & peccatum in ipſo non eſt.* In quo non eſt peccatum, ipſe venit auferre peccatum: nam ſi eſſet in illo peccatum, auferendum eſſet illi, nō ipſe auferret. *Omnis qui in ipſo manet, non peccat.* Inquantum in ipſo manet, intantum non peccat: *Omnis qui peccat non vidit eum, neque cognouit eum.* Non eſt mirum: non eum vidimus, ſed viſuri ſumus. Non eum cognouimus, ſed cogniturι ſumus. Credidimus in eum quem non cognouimus? An forte ex fide cognouimus & ſpecie nō cognouimus? Magna eſt iſta quęſtio: Omnis qui peccat non vidit eum, nec cognouit eum. Nondum cognouimus, ſed in fide & videmus & cognoſcimus: ſi enim nódum videt fides, quare dicimur illuminati? Eſt illuminatio per fidem, eſt illuminatio per ſpeciem. Modo cum peregrinamur, per fidem ambulamus, nondum per ſpeciem. Ergo & iuſtitia noſtra per fidem eſt, & non per ſpeciem. Erit perfecta noſtra iuſtitia cum videbimus per ſpeciem, modo non relinquamus eam iuſtitiam, quæ eſt ex fide, quoniam iuſtus ex fide viuit, ſicut ait Apoſtolus: Omnis qui manet in ipſo non peccat: nam omnis qui peccat non vidit eum, neque cognouit eum. Non credidit iſte qui peccat? Si autem credidit, quantum ad fidem eius pertinet non peccat. *Filioli, nemo vos ſeducat, qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut ille iuſtus eſt.* Nunquid quando audiuimus, quia iuſti ſumus, ſicut ęquales nos debemus putare deo? Debetis ſcire quid eſt, ſicut. Iam dudum enim dixit: Caſtificat ſemetipſum, ſicut ipſe caſtus eſt. Iam ergo patet, æqualis eſt caſtitas noſtra caſtitati dei, & iuſtitia noſtra iuſtitiæ Dei? Quis hoc dicat? Sed, ſicut, non ſemper ad æqualitatem dici ſolet: quomodo, verbi gratia: Viſa baſilica iſta ampla, ſi velit facere aliquis minorem, ſed tamen proportione ad menſuras eius, vt verbi gratia, ſi lata eſt ſimplum, & longa duplum, faciat & ille latam ſimplum, & longam duplum, videtur ſic feciſſe ſicut eſt iſta: ſed iſta habet, verbi gratia, centum cubitos, illa triginta, & ſicut eſt, & impar eſt. Videtis quia non ſemper, ſicut,

2. Cor. 5.

Roma. 1.

enim venit Chriſtus homo, vt ſolueret peccata hominum. *In hoc manifeſtatus eſt filius dei, vt ſoluat opera diaboli.* Cætera commendo charitati veſtræ, ne vos grauē: ipſa enim quæſtio eſt, in qua ſoluenda laboramus, quia peccatores nos dicimus: ſi enim quis dixerit ſe eſſe ſine peccato, mēdax eſt. Et in ipſius epiſtola Ioannis inuenimus: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus. Meminiſſe enim debetis priorum, ſi dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et rurſus in conſequētibus audis: qui natus eſt ex deo, non peccat, quia qui facit peccatum non videt eum, neque cognouit eū: omnis qui facit peccatum de diabolo eſt, ex deo non eſt peccatum. Iterū terret nos, quomodo nati ſumus ex deo, & quomodo nos fatemur peccatores? An dicturi ſumus quia de deo nati nō ſumus? Et quid faciunt iſta ſacramenta in infantibus? Quid dixit Ioannes? qui natus eſt ex deo, non peccat: ipſe Ioannes iterum dixit, ſi dixerimus quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt? Magna quæſtio & anguſta: & ad hanc ſoluendam vtinam intentā fecerim charitatem veſtram, in nomine domini cras quod inde dederit diſſeremus.

De eo quod Ioannes dicit, Omnis qui natus eſt ex deo, non facit peccatum, quia ſemen eius in ipſo manet, & non poteſt peccare, quia ex deo natus eſt: vſque ad id, Filioli non diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate.

Tractatus V.

INtentè audite obſecro vos, quia res non minima verſatur in medio: & non dubito qui heſterno die intenti affuiſtis, quòd & hodie intentius conueniſtis: eſt enim non parua quæſtio, quomodo dicat in iſta epiſtola: Qui natus eſt ex deo, non peccat: & quomodo in eadem epiſtola ſuperius dixit, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quid facturus eſt quem vterq; ſermo ex eadem epiſtola in medio coarctauit: Si ſe confeſſus fuerit peccatorem, timet ne dicatur illi, non ergo ex deo natus es: quia ſcriptum eſt: qui natus eſt ex deo, non peccat? ſi autem dixerit ſe iuſtum, & non habere peccatum, accipiet ex alia parte plagam ex ipſa epiſtola: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Poſitus ergo in medio, quid dicat, & quid confiteatur, aut quid profiteatur non inuenit. Profiteri ſe eſſe ſine peccato periculoſum

eſt

eſt, & non ſolum periculoſum, ſed etiam mēdoſum: Noſipſos, inquit, ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt, ſi dixerimus quia peccatum non habemus: ſed vtinam non haberes & diceres, verum enim diceres, nec in veritate promenda, vllum iniquitatis vel veſtigium formidares: ſed ideo malefacis ſi dicis, quia mendaciū dicis: Veritas, inquit, in nobis non eſt, ſi dixerimus quia peccatum non habemus: non ait, non habuimus, ne forte de præterita vita dictum videretur. Habuit peccatū homo iſte, ſed ex quo natus eſt ex deo, cœpit non habere, ſi ita eſſet, nulla nos anguſtaret quæſtio: diceremus enim, fuimus peccatores, ſed modo iuſtificati ſumus: habuimus peccatum, ſed modo nō habemus: non hoc ait, ſed quid ait? Si dixerimus quia peccatum nō habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Poſt aliquantū rurſus: qui natus eſt ex deo, inquit, nō peccat. Nunquid Ioannes ipſe non erat natus ex deo? Si Ioannes non erat natus ex deo: de quo audiſtis, Quia ſupra pectus domini recubuit: aliquis ſibi audet promittere regenerationē factam in ſe, quam ille habere non meruit, qui ſuper pectus domini recumbere meruit, quē dominus plus quàm cæteros diligebat, ipſum ſolum de ſpiritu nō genuerat? Attendite nunc verba iſta. Adhuc anguſtias noſtras commendo, vt per intentionem veſtram, quæ oratio eſt, & pro nobis & pro nobis dilatet deus, & det exitum ne aliquis in verbo eius inueniat occaſionē perditionis ſuæ, quod verbū non eſt prædicatū & cōſcriptū, niſi ad medicinā & ſalutem. Omnis, inquit, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: ne forte diſcernas, peccatū iniquitas eſt: ne dicas, peccator ſum, ſed iniquus non ſum. peccatum iniquitas eſt. Et ſcitis quia in hoc ille manifeſtatus eſt, vt peccata auferat, & peccatum in illo nō eſt, & quid prodeſt nobis quia venit ſine peccato? Omnis qui non peccat, in ipſo manet: & omnis qui peccat, non vidit eum, neq; cognouit eū. Filioli, nemo vos ſeducat: qui facit iuſtitiā, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Iā iſta diximus, quia ſecundū quandā ſimilitudinem, non ſecundum æqualitatem dici ſolet, qui facit peccatum, de diabolo eſt, quia ab initio diabolus peccat. Et hoc diximus, quia neminē creauit diabolus, neque genuit, ſed imitatores eius tāquam ex illo naſcuntur. In hoc manifeſtatus eſt filius dei, vt ſoluat opera diaboli. Ergo vt ſoluat peccata, venit ille qui non habet peccatū: deinde ſequitur, *Omnis qui natus eſt ex deo, non facit peccatū, quia ſemen eius in ipſo manet: & nō poteſt peccare,*

Ioan. 13.

quia

quia ex deo natus eſt. Fortiter inſtrinxit: fortaſſis ſecũdũ quoddam peccatum dixit, non peccat, non ſecundũ omne peccatum. Vt quid ait, Qui natus eſt ex deo, non peccat? Certum quoddã peccatum intelligas, quod non poteſt admittere homo qui ex deo natus eſt Et tale peccatũ eſt illud: vt ſi quiſquã illud amiſerit, confirmet cætera, ſi quis autẽ hoc nõ amiſerit, ſoluat cætera. Quod eſt hoc peccatũ? Facere cõtra mãdatum, quod eſt mandatũ? Mandatũ nouũ do vobis, vt vos inuicẽ diligatis. Intẽdite, hoc mandatũ Chriſti, dilectio vocatur. Per hãc dilectionẽ peccata ſoluũtur. Hæc ſi nõ teneatur, & graue peccatũ eſt, & radix omnium peccatorũ. Intẽdite fratres, protulimus aliquid, in quo bene intelligẽtibus ſoluta eſt quæſtio. Sed nunquid cũ celerioribus tantũ ambulamus viam? Et qui tardius ambulant, non ſunt relinquendi. Verſemus hoc quibus poſſumus verbis, vt ad omnes perueniat. Puto enim fratres, quia omnis homo ſollicitus eſt pro anima ſua, qui non ſine cauſa intrat Eccleſiam, qui non temporalia quærit in Eccleſiia, qui non propterea intrat vt tranſigat negocia ſecularia: ſed ideo intrat, vt aliquid ſibi æternum promiſſum teneat quò perueniat. Neceſſe eſt ergo cogitet, quemadmodum ambulet in via, ne remaneat, ne retro eat, ne aberret, ne claudicando non perueniat. Qui ergo ſollicitus eſt, tardus non ſit, velox ſit, nõ recedat de via. Hoc ergo dixi, quia qui natus eſt ex deo, non peccat. Fortaſſis ſecundum quoddam peccatum voluit intelligi: nam erit aliter contrariũ illi loco, Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Sic ergo forte poteſt ſolui quæſtio. Eſt quoddam peccatum quod nõ poteſt admittere ille qui natus eſt ex deo, & quo non admiſſo ſoluuntur cætera, quo admiſſo confirmantur cætera Quod eſt hoc peccatum? Facere contra mandatum Chriſti, contra teſtamentum nouum. Quod eſt mandatum nouum? Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis: qui facit contra charitatem & contra dilectionem fraternam, non audet gloriari & dicere natum ſe eſſe ex deo: qui autem in dilectione fraterna conſtitutus eſt, certa ſunt peccata, quæ non poteſt admittere, & hoc maximè ne oderit fratrem. Et quid de cæteris peccatis facit, vnde dictum eſt, Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt? Audiat ſecuritatem de alio loco ſcripturæ, Charitas cooperit multitudinem peccatorũ. Charita

Ioan. 13.

1. Petr. 4.

ritatem ergo commendamus,charitatem commẽdat hæc epiſtola. Poſt reſurrectionem dominus quid aliud interrogauit
Ioan. 21. Petrum niſi, Amas me? Et parum fuit ſemel interrogare,& iterum nihil aliud,& tertiò nihil aliud. Cum iam tertiò ille tædio afficeretur,quaſi non ſibi crediderit, quomodo qui neſciret quid in illo ageretur, tamen & primò & ſecundò & tertiò hoc interrogauit. Ter negauit timor,ter confeſſus eſt amor. Et
Pſal. 115. ecce amat Petrus dominum. Quid præſtaturus domino? Non enim & ipſe non turbatus eſt in ipſo Pſalmo, Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Qui enim dicebat hæc in Pſalmo, attendebat quanta ſibi eſſent præſtita à domino,& quærebat quid retribueret domino, & non inueniebat: quicquid enim retribuere volueris,ab ipſo accepiſti quod reddas. Et quid inuenit quod retribuat? Quod,vt diximus fratres, ab ipſo acceperat,hoc inuenit quod retribueret. Calicẽ ſalutaris accipiam,& nomẽ domini inuocabo: Quis enim illi dederat calicem ſalutarẽ,niſi ille cui volebat retribuere? Accipere autem calicem ſalutarem,& inuocare nomen domini, hoc eſt ſatiari charitate,& ita ſatiari,vt non ſolum non oderis fratrem,ſed paratus ſis mori pro fratre. Perfecta iſta charitas eſt, vt paratus ſis mori pro fratre. Hanc ipſe dominus in ſe exhibuit,mortuus pro omnibus,orans pro eis à quibus crucifige-
Luca 23. batur,& dicẽs: Pater ignoſce illis, quia neſciũt quid faciũt: ſed ſi ſolus hoc fecit,nõ erat magiſter, ſi diſcipulos non habebat.
Acto. 7. Secuti diſcipuli hoc fecerunt: lapidabatur Stephanus, & genu
2. Cor. 12. flexo ait: Domine,ne ſtatuas illis hoc delictum. Amabat à quibus occidebatur,quia pro ipſis moriebatur. Audi Apoſtolum Paulum: Et ipſe,inquit, impendar pro animabus veſtris. Inter illos enim erat pro quibus Stephanus deprecabatur, quando eorum manibus moriebatur. Perfecta ergo charitas hæc eſt,ſi quis tãtã habuerit charitatẽ,vt paratus ſit pro fratribus etiam mori,perfecta eſt in illo charitas. Sed nũquid mox vt naſcitur, iam prorſus perfecta eſt? Vt perficiatur,naſcitur: cũ fuerit nata,nutritur: cũ fuerit nutrita,roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cũ ad perfectionem venerit,quid dicit? Mihi viuere
Philip. 1. Chriſtus eſt,& mori lucrũ. Optabã diſſolui & eſſe cum Chriſto,multo magis optimũ manere in carne neceſſariũ propter vos. Propter eos volebat viuere,pro quibus paratus erat mori. Et vt noueritis quia ipſa eſt perfecta charitas,quã nõ violat,& in quã nõ peccat, qui natus eſt ex deo, hoc dominus dicit Petro

tro : Petre amas me ? Et ille, Amo. Nõ dixit, ſi amas me, obſe- *Ioan. 21.*
quere mihi. Quando enim erat dominus in carne mortali, eſu
riuit, ſitiuit. Eo tempore quo eſuriebat & ſitiebat, ſuſceptus
eſt hoſpitio, miniſtrarũt illi qui habuerũt de ſubſtãtia ſua: ſicut
legimus in Euangelio. Suſcepit eũ hoſpitio Zachæus, ſaluus *Luca. 19.*
factus eſt à morbo, ſuſcepto medico. Quo morbo ? Auaritiæ:
erat enim ditiſſimus & princeps publicanorũ. Attẽdite ſanatũ
à morbo auaritiæ: Dimidiũ, inquit, bonorũ meorũ do paupe-
rib⁹, & ſi cui aliquid tuli, quadruplũ reddã. Ideo ſeruauit alte
rũ dimidiũ, nõ quo frueretur, ſed vnde debita ſolueret. Suſce-
pit ergo tũc medicũ hoſpitio, qa erat infirmitas carnis in domi
no, cui hoc obſequiũ præberent homines: & hoc, quia voluit
præſtare obſequentibus: obſequentibus, enim proderat, non
illi. Cui enim angeli miniſtrabant, horũ obſequiũ requireret?
Nec Helias ſeruus illius hoc neceſſariũ habebat aliquãdo, cui *3. Reg. 17.*
panẽ & carnem per coruum mittebat, & tamen vt vidua reli-
gioſa benediceretur, mittitur ſeruus dei, paſcitur à vidua, quẽ
deus in ſecreto paſcebat. Veruntamen quanquã de his ſeruis
Dei ſibi preſtent, qui eorũ indigentiã conſiderant, propter illã
mercedem à domino in Euangelio poſitam manifeſtiſſime.
Qui ſuſcipit iuſtũ in nomine iuſti, mercedẽ iuſti accipiet: qui *Mat. 10.*
ſuſcipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedẽ Prophetæ
accipiet: & qui dederit calicem aquæ frigidæ vni ex his mini-
mis tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet
mercedem ſuam. Quanuis ergo ſibi præſtent, qui hæc faciunt,
tamen nec hoc poterat præberi aſcẽſuro in cœlum. Quid illi
poterat retribuere Petrus qui amabat illum? Audi, Paſce oues
meas, id eſt, fac pro fratribus quod pro te feci. Omnes ſangui-
ne meo redemi, nolite dubitare mori pro veritatis confeſſio-
ne, vt cæteri vos imitentur: ſed hæc vt diximus fratres, perfe-
cta charitas eſt, qui natus eſt ex deo habet illam. Intendat cha
ritas veſtra videre quid dicam. Ecce accepit ſacramentum na-
tiuitatis homo. Baptizatus ſacramentum habet, & magnũ ſa-
cramentũ, diuinũ, ſanctũ, ineffabile. Conſidera quale, vt nouũ
hominem faciat, dimiſſionem omnium peccatorum. Attẽdat
tamen in cor, ſi perfectum eſt ibi, quod factum eſt in corpore
videat ſi habeat charitatem, & tunc dicat, natus ſum ex deo.
Si autem non habet, characterem quidem impoſitum habet,
ſed deſertor vagatur: habeat charitatem, aliter non ſe dicat
natum ex deo. Sed habeo, inquit, ſacramentum, audi Apoſto-

1. Cor. 13. lum: Si ſciam omnia ſacramenta, & habeam omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Hoc ſi meminiſtis, commendauimus, cum iſtam epiſtolã legere inciperemus, nihil in ea nobis ſic commendari, quomodo charitatem. Et ſi videtur alia & alia dicere, illo facit reditum, & ad ipſam charitatem omnia vult referre quæcunq; dixerit. Videamus ſi & hic hoc facit: attendite. Omnis qui natus eſt ex deo, non facit peccatum. Quærimus quod peccatum, quia ſi omne intellexeris, cõtrarius eris illi loco: Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Ergo dicat quod peccatũ, doceat nos, ne forte ego temere dixi peccatum hoc eſſe violationẽ charitatis. Quia ſupra dixit, qui odit fratrem ſuũ in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ excæcauerunt oculos eius. Sed forte aliquid dixit in poſterioribus, & non nominauit charitatem, videte quia circuitus ille verborũ hũc habet finẽ, hũc habet exitũ. *Omnis qui natus eſt ex deo, nõ peccat, quia ſemen eius in ipſo manet.* Semen dei, id eſt, verbum dei: vnde dicit Apoſtolus, Per Euãgeliũ ego

1. Cor. 4. vos genui. *Et non poteſt peccare, quia ex deo natus eſt.* Dic adhuc. Videamus in quo non poteſt peccare. *In hoc manifeſtati ſunt filij dei & filij diaboli: Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt à deo, & qui nõ diligit fratrẽ ſuũ.* Certe iam manifeſtatũ eſt vnde dicat, & qui nõ diligit, inquit, fratrẽ ſuũ. Dilectio ergo ſola diſcernit inter filios dei & filios diaboli. Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti: Reſpondeant omnes, Amen. Cantent oẽs halleluia: Baptizentur oẽs, intrent omnes Eccleſias, faciant parietes baſilicarũ, nõ diſcernũtur filij dei à filiis diaboli niſi charitate. Qui habẽt charitatẽ, nati ſunt ex deo: qui non, nõ ſunt nati ex deo. Magnũ iudicium, magna diſcretio. Quicquid vis habe, hoc ſolũ nõ habeas, nihil tibi prodeſt: alia ſi non habeas hoc habe, & impleſti legẽ. Qui enim diligit alterũ, legẽ imple-

Rom. 13. uit, ait Apoſtolus: & plenitudo legis charitas. Puto iſtã margaritã eſſe illã. Homo negociator deſcribitur in Euangelio, qui

Matt. 13. inuenit vnã margaritã, & vẽdidit omnia quæ habebat & emit eã: hæc eſt margarita pcecioſa charitas, ſine qua nihil tibi prodeſt quodcũq; habueris. Quã ſi ſolã habeas, ſufficit tibi. Modo cũ fide vides, tunc cum ſpecie videbis: ſi enim amamus cum non videmus, quomodo amplectemur cum viderimus? Sed vbi nos debemus exercere? In amore fraterno: potes mihi dicere,

cere, non vidi deum, nunquid potes mihi dicere, non vidi hominẽ? Dilige fratrẽ. Si enim fratrem quẽ vides dilexeris, ſimul videbis & deũ, quia vides ipſam charitatẽ, & intus inhabitat deus. Qui nõ eſt iuſtus, nõ eſt ex deo, & qui non diligit fratrẽ ſuũ. *Quia hæc eſt annuntiatio.* Vide quomodo confirmat. *Quia hæc eſt annuntiatio quã audiuimus ab initio vt diligamus inuicẽ.* Manifeſtauit nobis inde ſe dicere, contra hoc mandatum quiſquis facit, in peccato illo eſt ſcelerato, in quod incidunt, qui non naſcuntur ex deo. *Nõ ſicut Cain qui ex maligno erat, occidit fratrẽ ſuum: & cuius rei gratia occidit? Quia opera eius maligna fuerunt, fratris vero eius iuſta.* Ergo vbi eſt inuidia, amor fraternus eſſe non poteſt. Intendat charitas veſtra, qui inuidet non amat: peccatum diaboli eſt in illo, quia & diabolus inuidendo deiecit: cecidit enim, & inuidit ſtanti, non ideo voluit dicere vt ipſe ſtaret, ſed ne ſolus caderet. Tenete in animo ex hoc quod ſubiecit, inuidiã non poſſe eſſe in charitate. Habes aperte cum laudaretur ipſa charitas: Charitas non æmulatur. Non fuit charitas in Cain, & niſi eſſet charitas in Abel, nõ acciperet deus ſacrificiũ eius. Cũ enim ambo obtuliſſent, ille de fructibus terræ, ille de fœtibus ouiũ: quid putatis fratres, quia deus fructus terræ neglexit, & fœtus ouiũ dilexit? Nõ intendit deus ad munus, ſed in corde vidit: & quem vidit cum charitate offerre, ipſius ſacrificium reſpexit: quem vidit cum inuidia offerre ab ipſius ſacrificio oculos auertit. Opera ergo bona Abel, non dicit niſi charitatẽ: opera vero mala Cain, non dicit niſi odiũ fraternum. Parũ eſt, quia odit fratrẽ ſuum & inuidit operibus bonis, quia imitari noluit, necare voluit. Et hinc apparuit quia filius erat diaboli, & ille hinc apparuit iuſtus dei. Hinc ergo diſcernuntur homines fratres mei: nemo attẽdat linguas, ſed facta & cor. Si nõ bene faciat pro fratribus ſuis, oſtẽdit quid in ſe habeat: tentationibus probantur homines. *Nolite mirari fratres ſi mundus vos odit.* Nunquid ſæpe vobis dicendum eſt, quid eſt mundus? Non cœlum, non terra, nec iſta opera quæ deus fecit, ſed dilectores mundi. Iſta ſæpe dicendo quibuſdã oneroſus ſum: ſed vſqueadeo nõ fruſtra dico vt aliqui interrogẽtur an dixerim, & nõ reſpõdeãt. Ergo vel inculcãdo hæreat aliquid in cordibus audientiũ. Quid eſt mundus? mundus eſt, quando in malo ponitur, dilectores mundi: mundus quando in laude ponitur, cœlum & terra eſt, & quæ

Gene. 4.

1. Cor. 13.

Mundi ſignificata. in his continentur opera dei: vnde dicitur, & mundus per eum factus eſt. Item mundus eſt plenitudo terræ, ſicut dixit ipſe *Ioan. 1.* Ioannes: Non ſolum autem noſtrorũ propitiatio peccatorum eſt, ſed & totius mundi. Mundi dicit omniũ fidelium per orbẽ ſparſorum: mundus autem in malo, amatores mundi ſunt: qui amant mundũ, fratres amare non poſſunt. Si odit nos mũdus: *Nos ſcimus.* Quid nos ſcimus? *Quia tranſiuimus de morte ad vitam.* Vnde ſcitis? *Quia diligimus fratres.* Nemo interroget hominem: redeat vnuſquiſq; ad cor ſuum, ſi ibi inuenerit charitatem fraternam, ſecurus ſit quia tranſiit à morte ad vitam, iam in dextera eſt. Non attendat quia modo gloria eius occulta eſt, cũ venerit dominus, tunc apparebit gloria eius, viget enim, ſed adhuc in hyeme: viget radix ſed quaſi aridi ſunt rami. Intus eſt medulla quæ viget, intus ſunt folia arborũ, intus fructus, ſed æſtatem expectant. Ergo nos ſcimus quia trãſiuimus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. *Qui non diligit, manet in morte.* Ne putetis fratres leue eſſe odiſſe. Odiſſe, an diligere? Audi quid ſequitur. *Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt.* Iam ergo ſi contemnebat quiſquam odiũ fraternum, nunquid & homicidium in corde ſuo contempturus eſt? Non mouit manum ad occidendũ hominem, homicida iam tenetur à domino. Viuit ille, & iſte iã interfector iudicatur. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. *Et ſcitis quia omnis homicida nõ habet vitam æternam in ſemetipſo manentem. In hoc cognoſcimus dilectionem.* Perfectionem dilectionis dicit, perfectionem illam, quam cõmendauimus. In hoc cognoſcimus dilectionem: *Quia ille pro nobis animã ſuam poſuit, & nos debemus animam pro fratribus ponere.* Ecce vnde veniebat, Pe- *Ioan. 21.* tre amas me, paſce oues meas: nã vt noueritis fratres, q̃a ſic ab eo paſci volebat oues ſuas, vt animã ſuã pro ouibus poneret, hoc illi cõtinuo dixit: Cũ iuuenis eſſes, præcingebas te, & ibas quò volebas: cũ autẽ fueris ſenior, alius te præcinget, & tollet te, quò tu non vis. Hoc autẽ dixit, ait Euangeliſta, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deũ. Et cui dixerat, paſce oues meas, doceret eũ ponere animam pro ouibus ſuis. Vnde inci- *Ioan. 15.* pit charitas fratres? Modicũ attendite quo perficiatur. Audiſtis ipſum finem & modum: ipſum & dominus in euangelio cõmendauit, Maiorem charitatem nemo habet, ait, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Perfectionẽ ergo eius oſtendit in Euangelio, & hic commendata eſt eius perfectio:

ſed

ſed interrogatis vos, & dicitis nobis, quando poſſum habere iſtam charitatem? Noli cito de te deſperare, forte nata eſt, ſed nondũ perfecta eſt, nutri eam ne offocetur: ſed dicturus es mihi, & vnde noui? Quo enim perficiatur audiuimus, vnde incipiat audiamus: ſequitur & dicit, *Qui autem habuerit facultates mundi & viderit fratrem ſuũ eſurientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo poterit dilectio dei manere in eo?* Ecce vnde incipit charitas: ſi nondum es idoneus mori pro fratre, iam idoneus eſto dare de tuis facultatibus fratri. Iam percutiat viſcera tua charitas, vt non de iactantia facias, ſed de intimo adipe miſericordiæ vt conſideres illum in egeſtate poſitum. Si enim ſuperflua non potes dare fratri tuo, animam tuam potes dare pro fratre? Iacet pecunia in ſinu tuo, quam tibi fures poſſunt auferre: & ſi illam non auferent fures, moriendo illam deſeres, etiam ſi te illa viuentem non deſerat. Quid inde facturus es? Eſurit frater tuus, in neceſſitate poſitus eſt, fortaſſis ſuspenditur, à creditore anguſtatur. Non habet ipſe, habes tu, frater eſt, ſimul empti eſtis, vnum eſt precium veſtrũ, ambo ſanguine Chriſti redempti eſtis: vide ſi miſereris, ſi habes facultates mundi. Quid ad me pertinet, forte dicis? ego daturus ſum pecuniam meam, ne ille moleſtiam patiatur? Si hoc tibi reſpõderit cor tuum, dilectio patris non in te manet. Si dilectio patris non in te manet, non es natus ex deo, quomodo ergo te gloriaris eſſe Chriſtianum? Nomẽ habes, & factum non habes ſi autẽ nomẽ ſecutum fuerit opus, dicat te quiſquam Paganũ, tu factis oſtende te Chriſtianum: nam ſi factis non oſtendis te Chriſtianũ, omnes te Chriſtianũ vocent, quid tibi prodeſt nomen, vbi res non inuenitur? Qui autem habuerit facultates mundi, & viderit fratrem ſuũ egentem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo poteſt dilectio dei manere in eo? Et ſequitur, *Filioli, non diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate.* Puto manifeſtatum eſſe vobis magnũ & neceſſarium ſecretum & ſacramentum, fratres mei: quid valet charitas? Omnis ſcriptura commendat. Sed neſcio ſi alicubi amplius quàm in iſta Epiſtola commendetur. Rogamus vos & obſecramus in domino, vt & illa quæ audiſtis memoria teneatis, & ad ea quæ adhuc dicenda ſunt donec finiatur ipſa Epiſtola, intenti veniatis, intenti audiatis. Aperite autem corda ad ſemina bona: extirpate ſpinas, ne offocetur in vobis, quod ſeminatur, ſed potius creſcat ſeges, & gaudeat agricola, & horreum vo-

bis præparet tanquàm frumentis, non ignem tanquàm paleis.

De eo quod Ioannes dicit, Et in hoc cognoſcimus quia ex veritate ſumus, & coram ipſo perſuademus cordi noſtro, quia ſi male ſenſerit cor noſtrum, maior eſt Deus corde noſtro, & nouit omnia: vſque ad id, In hoc cognoſcitur ſpiritus dei, Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex deo eſt, Et omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, nō eſt ex deo: & hic eſt Antichriſtus de quo audiſtis, quod venturus ſit, & nunc in ipſo mundo eſt. *Tractatus VI.*

SI meminiſtis, fratres, heſternum nos clauſiſſe ſermonem ad iſtā ſentētiā, quæ ſine dubio manere debuit & debet in corde veſtro, quia ipſam nouiſſimā audiſtis: Filioli, nō diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate: deinde ſequitur *Et in hoc cognoſcimus, quia ex veritate ſumus, & coram ipſo perſuademus cordi noſtro, quia ſi male ſenſerit cor noſtrum, maior eſt deus corde noſtro & nouit omnia.* Dixerat: non diligamus verbo tantum & lingua, ſed opere & veritate. Quæritur à nobis, in quo opere & in qua veritate agnoſcitur qui diligit deū, vel qui diligit fratrem ſuum. Iam ſuperius dixerat quouſque charitas perficiatur, quod & dominus in Euangelio ait, Maiorem hac nemo habet charitatem, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et iſte hoc dixerat: ſicut ille animam ſuam pro nobis poſuit, debemus & nos animam pro fratribus ponere. Hæc eſt perfectio charitatis, & maior omnino non poterit inueniri: ſed quia non in omnibus perfecta eſt, & deſperare non debet, & in quo perfecta non eſt, ſi iam nata eſt, qua perficiatur, & vtique ſi nata eſt, nutrienda eſt, & quibuſdam ſuis nutrimentis ad perfectionem propriam producenda. Quæſiuimus inchoationem charitatis vnde incipiat, & ibi continuo inuenimus: ſi quis habet facultatem mūdi, & viderit fratrē ſuum egentem, & clauſerit viſcera ſua aduerſus eum, quomodo dilectio patris manet in eo? Ergo hic incipit iſta charitas, fratres, vt de ſuis ſuperfluis tribuat egenti in anguſtiis aliquibus cōſtituto: ex eo quod ſibi abundat ſecundum tempus à tribulatione temporali liberat fratrem. Hinc exordium eſt charitatis. Hanc ita cœptam ſi verbo dei & ſpe futuræ vitæ nutrieris, peruenies ad illam perfectionem, vt paratus ſis animam tuam ponere pro fratribus tuis: ſed quia multa talia fiūt ab his qui alia quærūt, & qui

Ioan.15.

& qui fratres nõ amãt, reuocemur ad teſtimoniũ conſcientiæ. Vnde probamus, quia talia multa fiũt ab his qui fratres non amãt? Quàm multi ſe in hæreſibus & ſchiſmatibus martyres dicunt? Vidẽtur ſibi animã ponere pro fratribus ſuis: ſi pro fratribus animã ponerent, nõ ſe ab vniuerſa fraternitate ſepararent. Itẽ quàm multi ſunt qui iactãtiæ cauſa multa tribuũt, multa donãt, & nõ ibi quærũt niſi laudem humanã & gloriam popularem, plenam vẽtis, nulla ſtabiliatate ſolidatã. Quia ergo ſunt tales, vbi probãda erit charitas fraterna? Quia voluit illã probari, ait admonẽs: Filioli, nõ diligamus verbo tantũ & lingua, ſed opere, & veritate. Quærimus in quo opere, in qua veritate? Poteſt eſſe manifeſtius opus quã tribuere pauperibus? Multi hoc iactantia faciunt, nõ dilectione. Poteſt eſſe maius opus quã mori pro fratribus? Et hoc multi volunt putari facere iactantia nominis comparandi, non viſceribus dilectionis. Reſtat vt ille diligat fratrem, qui ante deũ vbi ſolus videt, cordi ſuo perſuadet & interrogat cor ſuum an vere propter fratrũ dilectionẽ hoc faciat, & perhibet illi teſtimonium oculus qui penetrat cor, quò homo attendere non poteſt. Ideo Paulus Apoſtolus quia paratus erat mori pro fratribus, dicebat: Ipſe impendar pro animabus veſtris: tamen quia deus videbat in corde ipſius, non homines quibus loquebatur, ait illis: Mihi autẽ minimũ eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die. Et oſtendit etiam ipſe quodam loco, quia ſolent iſta fieri inani iactantia, nõ firmamento charitatis, ait enim cũ de ipſius charitatis commẽdatione loqueretur, Si diſtribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meũ vt ardeã, charitatẽ autẽ non habeã, nihil mihi prodeſt. Poteſt enim quiſquam hoc facere ſine charitate? Poteſt: nã qui non habẽt charitatẽ, diuiſerunt vnitatẽ. Quærite ibi, & videbitis multos multa tribuere pauperibus: videbitis alios paratos ad ſuſcipiendam mortẽ, ita vt deſiſtẽte perſecutore, ſeipſos præcipitent. Iſti ſine dubio ſine charitate hoc faciunt. Reuocemur ergo ad conſcientiam, de qua dicit Apoſtolus: Nã gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Reuocemur ergo ad conſcientiam, de qua item dicit: Opus autẽ ſuum probet vnuſquiſque, & tunc in ſemetipſo tantum gloriã habebit, & non in altero. Opus ergo ſuũ probet vnuſquiſque noſtrum, vtrum de vena charitatis emanet, vtrum de radice dilectionis rami bonorum operum pullulent. Opus autem ſuum probet vnuſquiſque ait, & tunc in ſemetipſo gloriam habebit, & non

2. Cor. 12. *1. Cor. 4.* *1. Cor. 13.* *2. Cor. 1.* *Gala. 6.*

in altero: non quãdo illi perhibet teſtimonium lingua aliena, ſed quando perhibet conſcientia propria. Hoc ergo hic commendat. In hoc cognouimus quia ex veritate ſumus, quando opere veritate, non verbis tantũ, & lingua diligimus: & coram
Matth.6. ipſo perſuademus cordi noſtro. Quid eſt coram ipſo? Vbi ipſe videt: vnde ipſe dominus in Euangelio: Cauete inquit, facere iuſtitiam veſtram coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem veſtrum qui in cœlis eſt: & quid eſt, Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: niſi quia dextera tua pura conſcientia eſt, ſiniſtra mundi cupiditas? Multi per cupiditatem mundi multa mira faciunt: ſiniſtra operatur, non dextera. Dextera debet operari, & neſciente ſiniſtra, vt nec miſceat ſe cupiditas ſeculi, quando aliquid boni de dilectione operamur. Et vbi hoc cognoſcimus? Ante deum es, interroga cor tuum, vide quid feciſti, & quid ibi appetiſti, ſalutem tuam an laudem humanam ventoſam: intus vide, nam homo iudicare non poteſt, quem videre non poteſt. Si perſuademus cordi noſtro, corã illo perſuadeamus: quia ſi male ſentiat cor noſtrum, id eſt, accuſet nos intus, quia non eo animo facimus quo faciendum ſit, maior eſt Deus corde noſtro, & nouit omnia. Cor tuum abſcondis ab homine, à deo abſconde ſi po-
Pſal.138. tes. Quomodo abſcondis ab eo, cui dictum eſt à peccatore quodam timente & confitente: Quò ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Quærebat quà fugeret & euaderet iudicium dei, & non inueniebat. Vbi enim non eſt deus? Si aſcendero, inquit, in cœlum ibi es: ſi deſcendero ad infernũ, ades. Quò iturus eſt? Quò fugiet? Vis audire cõſilium, ſi vis ab illo fugere, ad ipſum fuge. Ad ipſum fuge confitendo, non ab ipſo latendo: latere
Pſal.31. enim non potes, ſed confiteri potes. Dic illi: Refugium meum es tu, & nutriatur in te dilectio, quæ ſola perducit ad vitam: Perhibeat tibi teſtimonium conſcientia tua, quia ex deo eſt. Si ex deo eſt, noli illam velle ante homines ponere, quia nec laudes hominum te leuant in cœlum, nec vituperationes inde te deponunt. Ille videat qui coronat, ille ſit teſtis quo vidẽte coronaris: maior eſt deus corde tuo, & nouit omnia. *Dilectiſſimi, & ſi cor male non ſenſerit, fiduciã habemus ad deum.* Quid eſt, ſi cor non male ſenſerit? Verum nobis reſponderit, quia diligimus, & germana dilectio eſt in nobis, non ficta, ſed ſyncera, ſalutem fraternam quærens, nullum emolumentum expectãs à fratre, niſi ſalutem ipſius. *Fiduciam habemus ad Deum, &*

quicquid

quicquid poſtulauerimus, accepimus ab eo, quia mandata eius ſeruamus. Ideo non in conſpectu hominum, ſed vbi ipſe deus videt in corde. Fiduciam ergo habemus ad Deum, & quicquid poſtulauerimus ab eo, accipiemus. Sed qui? Qui mandata eius ſeruamus. Quæ ſunt mandata eius? Nunquid ſemper repetendum eſt? Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis. Ipſam charitatem loquitur, ipſam commendat. Quiſquis ergo habuerit charitatem fraternam, & coram Deo habuerit, vbi deus videt, córq; eius interrogatũ ſub iuſto examine, non ei aliud reſponderit, quàm germanam ibi eſſe radicem charitatis, vnde boni fructus exiſtant, habet fiduciam apud deum, & quicquid poſtulauerit ab eo accipiet, quia mandata eius ſeruat. Incurrit quæſtio quædam, quia non ille aut ille homo, aut tu aut ego, qui ſi petiero aliquid à domino Deo noſtro, & non accepero, facile de me poteſt dicere vnuſquiſque: non habet charitatem, & de quolibet homine huius temporis facile dici poteſt. Et ſentiat quis quod vult homo de homine, maiorem quæſtionem non faciunt, niſi illi viri, quos ſanctos cõſtat fuiſſe cum ſcriberent, & modo eſſe cum deo. Quis habet charitatem, ſi eam Paulus non habebat qui dicebat: Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, non anguſtamini in nobis: qui dicebat, Impendar pro animabus veſtris: & tanta gratia in illo erat, vt manifeſtaretur eum habere charitatem? Inuenimus eum tamen petiſſe & non accepiſſe, Quid dicimus fratres? Quæſtio eſt: intenti eſtote ad deum, magna & iſta quæſtio eſt, quomodo de peccato vbi dictum eſt: qui natus eſt ex deo non peccat. Inuenimus hoc eſſe peccatum violare charitatem, & hoc proprie deſignatum eſſe in hoc loco. Sic & nunc quærimus quid dixerit, ſi enim verba attẽdis, planum videtur: ſi exempla, obſcurum eſt. Verbis his nihil eſt planius: & quicquid poſtulauerimus, accipiemus ab eo, quia mãdata eius ſeruamus. *Et quæ placent illi in conſpectu eius facimus*. Quicquid poſtulauerimus ait, accipiemus ab eo. Anguſtauit vehementer, quia & ibi anguſtaret ſi diceret omne peccatũ: ſed ideo inuenimus locum exponendi quia de certo peccato dixit, non de omni, ſed de quodam peccato, quod omnis qui ex deo natus eſt non facit. Et inuenimus ipſum quoddam peccatum violationem eſſe charitatis. Et habemus exemplum de Euangelio manifeſtum quando ait dominus: Si non veniſſem, peccatum non haberent. Quid ergo? Ad innocẽtes Iudæos venerat quia

Ioan. 13.

2. Cor. 6.

2. Cor. 2.

Ioan. 15.

ſic loquitur?Ergo ſi ipſe non veniret,peccatum non haberent? Præſentia ergo medici fecit ægrum,febrem non abſtulit?Quis hoc vel demens dicat?Ille nõ venit niſi curare & ſanare ægrotos. Quare ergo dixit.ſi non veniſſem peccatum non haberẽt:niſi quia certum quoddam peccatũ voluit intelligi?Quoddam enim peccatum non haberent Iudæi. Quod peccatum? Quòd in eum non crediderunt, quòd præſentem contempſerunt. Sicut ergo ibi peccatum dixit, non eſt conſequens vt omne peccatum intelligamus,ſed certum peccatum : ſic & hic non omne peccatum,ne contrarius ſit illi loco vbi ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt:ſed certum quoddam peccatum, id eſt,violationem charitatis. Hic autem plus nos conſtrinxit.Si petierimus dixit,ſi nos non accuſauerit cor noſtrum & renunciauerit in conſpectu dei,quia vera dilectio eſt in nobis, quicquid poſtulauerimus ab eo accipiemus. Iam ergo dixi charitatati veſtrę fratres,nemo attẽdat ad nos.Quid enim ſumus nos? Aut quid eſtis vos?Quid niſi Eccleſia dei, quæ nota eſt omnibus?Et ſi illi placet,in illa ſumus: & qui dilectione in illa manemus, ibi perſeueremus, ſi volumus oſtendere dilectionem quam habemus. Veruntamen de Apoſtolo Paulo quid mali ſenſuri ſumus?Ipſe nõ diligebat fratres? Apud ipſum non erat teſtimonium conſcientiæ eius in conſpectu Dei? Non erat in Paulo radix illa charitatis, vnde omnes boni fructus procedebant?Quis hoc niſi demens dixerit?Vbi ergo inuenimus petiſſe Apoſtolum & non accepiſſe?Ait ipſe: In magnitudine reuelationum ne extollar,datus eſt mihi ſtimulus carnis angelus ſatanæ qui me colaphizet, propter quod ter dominum rogaui vt auferretur a me, & dixit mihi,Sufficit tibi gratia mea : nam virtus in infirmitate perficitur.Ecce nõ eſt exauditus vt auferretur ab illo angelus ſatanæ.ſed quare? Quia non ei proderat. Ergo exauditus eſt ad ſalutem,qui non eſt exauditus ad voluntatem. Nouerit magnũ ſacramentũ charitas veſtra, quod ideo cõmendauimus vobis,ne excidat vobis in tẽtationibus veſtris.Sancti ad ſalutẽ per omnia exaudiuntur:ſemper exaudiũtur ad ſalutem æternam:ipſam deſiderãt,quia ſecundum hanc ſemper exaudiũtur:ſed diſcernamus exauditiones dei. Inuenimus enim quoſdã nõ exauditos ad volũtatẽ,exauditos ad ſalutẽ:& rurſus quoſdam inuenimus exauditos ad voluntatem, & nõ exauditos ad ſalutẽ.Hoc diſcernite, hoc tenete exemplum eius

2.Cor. 10.

eius qui nó eſt exauditus ad voluntaté, ſed exauditus ad ſalutem? Audi Apoſtolum Paulum, nam ipſam exauditionem ad ſaluté oſtendit illi deus, Sufficit tibi, inquit, gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Rogaſti, clamaſti, ter clamaſti, ipſum ſemel quod clamaſti audiui, nó auerti aures meas à te, noui quid faciam: tu vis auferre medicamentum quo vreris, ego noui infirmitatem qua grauaris: ergo iſte ad ſalutem exauditus eſt, ad voluntatem, non eſt exauditus. Quos inuenimus exauditos ad voluntatem, non exauditos ad ſalutem? Inuenimus putamus aliquem, neque aliqué impium exauditum à deo ad voluntatem, non exauditum ad ſalutem? Si alicuius hominis exemplum poſuero, forte dicturus es mihi, Tu illum dicis iniquũ, nã iuſtus erat: ſi iuſtus non eſſet, à deo non exaudiretur: Talé propoſiturus ſum, de cuius iniquitate & impietate nemo dubitet: diabolus ipſe petiit Iob & accepit: nónne & hic de diabolo audiſtis, Quia qui facit peccatũ ex diabolo eſt? Non quia ille creauit, ſed quia iſte imitatur. Nónne de illo dictum eſt, In veritate non ſtetit? Nónne ipſe eſt antiquus ille ſerpens, qui per fœminam venenum primo homini propinauit? Qui & ipſi Iob fœminam propterea ſeruauit, per quam maritus non cóſolaretur, ſed tentaretur. Ipſe diabolus petiit ſanctum virum tentandum, & accepit, Petiit Apoſtolus vt auferretur ab eo ſtimulus carnis, & non accepit: ſed Apoſtolus magis exauditus eſt quàm diabolus. Apoſtolus enim exauditus eſt ad ſalutem, & ſi non ad voluntatem. Diabolus exauditus eſt ad voluntatem, ſed ad damnationem: ideo enim cóceſſus eſt iſte tétandus, vt eo probato eſſet ille cruciandus. Sed hæc fratres non tantum in veteribus libris inuenimus, ſed & in Euãgelio inuenimus. Petierunt dæmones à domino cũ eos excluderet ab homine, vt ire permitterentur in porcos. Nónne his poſſet dicere dominus, vt nec illuc accederét? Nõ enim ſi nollet, rebellaturi erant contra regem cœli & terræ, certi tamen myſterij gratia & certa diſpéſatione dimiſit dæmones ire in porcos, vt oſtenderet diabolũ in eis dominari qui vitã porcorum gerunt. Dæmones ergo exauditi ſunt, Apoſtolus non exauditur. An potius quod verius eſt dicamus, imò Apoſtolus exauditus eſt: dæmones non ſunt exauditi. Illorum voluntas facta eſt, huius ſanitas perfecta eſt. Secundum hoc intelligere debemus, quia deus etſi voluntati noſtræ non dat, ſaluti dat. Quid ſi enim hoc petieris quod tibi obeſt, & medicus nouit quia

2. Cor. 12.

Iob. 1.
Ioh. 8.
Gene. 3.

quia obeſt tibi, nō enim te exaudiuit medicus,quādo forte tu frigidam aquam petis:& ſi prodeſt,ſtatim dat, ſi non prodeſt, non dat: non exaudiuit,an poſitus ad ſanitatē exaudiuit, quia voluntati contradixit? Sit ergo in vobis charitas fratres, ſit in vobis,& ſecuri eſtote:& quādo non vobis datur quod petitis, exaudimini, ſed non ſcitis. Multi dati ſunt in manus ſuas malo ſuo, de quibus dicit Apoſtolus, Tradidit eos deus in deſideria cordis eorū Petit aliquis magnam pecuniā, accipit malo ſuo: quando illam non habebat,parum timebat:habere illam cœpit, præda factus eſt potentiori. Nónne malo ſuo exauditus eſt, qui voluit habere vnde à latrone quæreretur, quem pauperem nemo quærebat? Diſcite rogare deū, vt medico cōmittatis, quod ipſe nouit faciat. Tu morbum confitearis, ille medicamentum adhibeat. Tu tantum charitatē tene: nam ſi ille ſecare te vult, vrere te vult: tu ſi clamas,& non exaudiris in ſectione,in vſtione & tribulatione,nouit ille quouſque putre eſt. Tu iam vis reuocet manus,& ille vulneris ſinum attendit,ſcit quouſque perueniat, non te exaudit ad voluntatē,ſed exaudit ad ſalutē. Certi eſtote fratres mei,quia quod ait Apoſtolus verum eſt, Quid enim oremus,ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus,quia ipſe interpellat pro ſanctis. Quid eſt, ipſe ſpiritus interpellat pro ſanctis, niſi ipſa charitas, quæ in te per ſpiritum facta eſt? ideo enim dicit idem Apoſtolus. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis: charitas ipſa gemit, charitas ipſa orat: contra hanc aures claudere non nouit qui illam dedit: ſecurus eſto, charitas roget, & ibi ſunt aures dei:non fit quod vis, ſed fit quod tibi expedit: ergo quicquid poſtulauerimus,nunquid accipiemus ab eo? Iam dixi, ſi ad ſalutem intelligas, nulla quæſtio eſt:ſi non ad ſalutem, quæſtio eſt magna quæ te calumniatorem dicenti Paulo apoſtolo facit, Quicquid poſtulauerimus accipiemus ab eo, quia mādata eius ſeruamus: & quæ placent illi, in conſpectu eius facimus:in conſpectu eius,intus vbi videt. Et quæ illa mandata ſunt? *Hoc eſt*, inquit, *mandatum illius, Vt credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus inuicem.* Videtis quia hoc eſt mandatū, videtis quia contra hoc mandatū qui facit. peccatū facit, quo caret omnis qui natus eſt ex deo. *Sicut dedit nobis mādatum Vt diligamus inuicem & qui ſeruauerit mandatum eius.* Videtis quia nihil aliud nobis præcipitur.

Rom.1. (margin, beside "lo ſuo, de quibus dicit Apoſtolus")
Rom.8. (margin, beside "exaudit ad ſalutē")
Roma.5. (margin, beside "facta eſt? ideo enim")

cipitur.

cipitur, niſi vt diligamus inuicem: *Et qui ſeruauerit mādatum eius, in ipſo manebit, & ipſe in eo: & in hoc cognoſcimus quia manet in nobis de ſpiritu quem dedit nobis.* Nónne manifeſtū eſt, quia hoc agit ſpiritus ſanctus in homine, vt ſit in illo dilectio & charitas? Nónne manifeſtū eſt quod ait Apoſtolus, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritū ſanctum qui datus eſt nobis? De charitate enim loquebatur & dicebat, quia in conſpectu dei debemus interrogare cor noſtrū. Quòd ſi non male ſenſerit cor noſtrum, id eſt, ſi confiteatur quia de dilectione fratris ſit quicquid ſit, in bono opere ſit. Acceſſit etiam quod de mādato cum diceret, hoc ait, hoc eſt mandatū eius, vt credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus inuicē: & qui facit mādatum eius, in ipſo manet, & ille in eo. In hoc cognoſcimus quia manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis. Si enim inueneris te habere charitatē, habes ſpiritum dei ad intelligendum: valde enim neceſſaria res eſt. Primis temporibus cadebat ſuper credentes ſpiritus ſanctus, & loquebantur linguis quas non didicerant, quomodo ſpiritus dabat eis pronunciare. Signa erant tempori opportuna, oportebat enim ita ſignificari in omnibus linguis ſpiritū ſanctum, quia Euangelium dei per omnes linguas curſurum erat toto orbe terrarum: ſignificatū eſt illud & tranſiit. Nunquid modo quibus imponitur manus, vt accipiant ſpiritum ſanctum, hoc expectatur vt linguis loquantur? Aut quando impoſuimus manum iſtis infantibus, attēdit vnuſquiſque veſtrum vtrum linguis loquerentur? Et cum videret eos linguis nō loqui, ita peruerſo corde aliquis veſtrū fuit vt diceret: nō acceperūt iſti ſpiritū ſanctum, nam ſi accepiſſent linguis loquerētur quemadmodū tunc factū eſt? Si ergo per hæc miracula non fiat modo teſtimoniū præſentiæ ſpiritus ſancti, vnde fit, vnde cognoſcit quiſque accepiſſe ſe ſpiritū ſanctum? Interroget cor ſuum ſi diligit fratrem, manet ſpiritus dei in illo: videat, probet ſeipſum coram oculis dei: videat ſi eſt in illo dilectio pacis vnitatis, dilectio Eccleſiæ toto terrarū orbe diffuſæ. Non attēdat eum ſolum diligere fratrem quem attendit ante ſe: multos enim non videmus fratres noſtros, & in vnitate ſpiritus illis copulamur. Quid mirū quia nobiſcum nō ſunt? In vno corpore ſumus, vnū caput habemus in cœlo. Fratres, oculi noſtri nō ſe vident, quaſi non ſe norunt, an in charitate compaginis corporalis non norūt ſe? Nam, vt noueritis, quia in coniunctione

charita

charitatis ſe nouerunt,quãdo ambo patent,nõ licet vt aliquid attẽdat dexter,quod non attẽdat ſiniſter. Dirige radiũ dextrũ ſine altero ſi potes,ſimul coëunt,ſimul dirigunt,intentio vna eſt, loca diuerſa ſunt. Si ergo omnis qui tecum diligit deum, vnam intentionẽ tecum habet.noli attendere quia corpore & loco ſeparatus eſt,aciem cordis ſimul fixiſtis in lumine veritatis.Ergo ſi vis noſſe quia accepiſti ſpiritum ſanctum, interroga cor tuum,ne forte cũ ſacramentum habes, virtutẽ ſacramenti non habeas. Interroga cor tuum,ſi eſt ibi dilectio fratris ſecurus eſto. Non poteſt eſſe dilectio ſine ſpiritu dei, quia Paulus
Rom.5. clamat, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ
Cap. III. ſanctum qui datus eſt nobis. *Dilectiſsimi, nolite omni ſpiritui credere.* quia dixerat, in hoc cognoſcimus quia manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis : vnde autẽ cognoſcitur ipſe ſpiritus,attendite, *Dilectiſsimi, nolite omni ſpiritui credere,ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt.* Quis eſt qui probat ſpiritus? Difficilem rem nobis propoſuit fratres mei : bonũ eſt nobis vt dicat ipſe vnde diſcernamus; dicturus eſt ne formidetis, ſed primo videte,attẽdite. Videte hinc exprimi illud, vnde vani hæretici calũniantur:attẽdite, videte quid ait, Dilectiſſimi, nolite omni ſpiritui credere,ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt. Spiritus ſanctus nomine aquæ appellatus eſt in Euangelio, domino
Ioan. 7. clamante & dicente, Si quis ſitit, veniat ad me & bibat:qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluẽt de ventre eius. Euãgeliſta autem expoſuit vnde diceret, ſecutus enim ait, Hoc autẽ dicebat de ſpiritu quem accepturi erant qui in eum erant credituri : quare nõ multos baptizabat dominus. Sed quod ſequitur attendite, Spiritus autẽ nondum erat datus, quia Ieſus nondũ fuerat glorificatus. Quia ergo illi baptiſmum habebãt, & ſpiritum ſanctum nondũ acceperant, quem die Pentecoſtes miſit dominus de cœlo, vt daretur ſpiritus, expectabatur glorificatio domini. Et antequã clarificaretur, & antequã mitteret eũ, inuitabat tamen homines, vt ſe præpararent ad accipiendam aquam, de qua dixit, qui ſitit, veniat & bibat, & qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluẽt de vẽtre eius. Quid eſt illa aqua? Nemo me interroget, Euangelium interroga, hoc autem dicebat, ait, de ſpiritu quẽ accepturi erãt hi qui in eum erant credituri. Aliud eſt ergo aqua ſacramenti, aliud aqua quæ ſignificet ſpiritũ dei. Aqua ſacramẽti viſibilis eſt, aqua ſpiritus inuiſibilis eſt:iſta abluit corpus, & ſignificat quod fit in anima, per

illum

illum ſpiritum ipſa anima mundatur & ſaginatur. Ipſe eſt ſpiritus dei quem non poſſunt habere hæretici, & quicũque ſe ab Eccleſia præcidunt. Et quicunque non aperte præcidunt, ſed per iniquitatem præciſi ſunt, & intus tanquã palea voluuntur, & grana non ſunt, non habent iſtum ſpiritum. Iſte ſpiritus nomine aquæ à domino ſignificatus eſt, & audiuimus ab hac epiſtola, Nolite omni ſpiritui credere: atteſtantur illa verba Salomonis. Ab aqua aliena abſtinete. Quid eſt aqua? ſpiritus. nũquid ſemper aqua ſpiritum ſignificat? nõ ſemper. Quibuſdã locis ſpiritum ſignificat, quibuſdam locis baptiſmũ ſignificat, quibuſdam locis populos ſignificat, quibuſdã locis conſilium ſignificat. Habes quodam loco dictum, Fons vitæ conſilium poſſidentibus eum. ergo per diuerſa loca ſcripturarum nomen aquæ diuerſa ſignificat. Nunc tamen in nomine aquæ ſpiritũ ſanctum audiſtis, non ex interpretatione noſtra, ſed ex euangelica vbi ait, Hoc autem dicebat de ſpiritu quem erãt accepturi hi qui in eũ erant credituri. Si ergo aquæ nomine ſignificatur ſpiritus ſanctus, & dicit nobis epiſtola ſua, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt, intelligamus inde dictum eſſe, ab aqua aliena abſtinete, & de fonte alieno ne biberis. Quid eſt de fonte alieno ne biberis? Spiritui alieno ne credideris. Reſtat ergo examẽ vnde probetur quia ſpiritus dei eſt. Poſuit quidẽ ſignum, & hoc fortaſſe difficile. Videamus tamen, ad illam charitatem redituri ſumus. Ipſa eſt quæ nos docet, quia ipſa eſt vnctio: tamen hic quid ait? Probate ſpiritus ſi ex deo ſunt. *Quia multi pſeudoprophetæ exierunt in iſtum mundum.* Iã ibi ſunt omnes hæretici & omnes ſchiſmatici. Quomodo ergo probabo ſpiritum? ſequitur, *In hoc cognoſcitur ſpiritus dei.* Erigite aures cordis: laborabamus & dicebamus, Quis nouit? quis diſcernit? ecce dicturus eſt ſignũ, In hoc cognoſcitur ſpiritus dei, omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe ex deo eſt. Et omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, nõ eſt ex deo. Et hic eſt antichriſtus, de quo audiſtis quòd venturus ſit, & nunc in iſto mundo eſt. Quaſi eriguntur aures ad diſcernendos ſpiritus, & tale quiddam audiuimus vnde nihilhominus non diſcernamus? quid enim ait, Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex deo eſt? [Ergo ſpiritus qui eſt apud hæreticos ex deo eſt,] quia confitentur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe. Iam hic erigunt ſe forte aduerſum

Prouer. 5.
Aqua ſignificata.
Prou. 16.
Ioan. 7.
Prouer. 5.

ſum nos & dicunt, vos nõ habetis ſpiritũ ex deo, ſed & nos qui confitemur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe: iſte autẽ illos negauit ſpiritũ dei habere, qui non confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Quære ab Arrianis, confitẽtur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe. Quære ab Eunomianis, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Quære à Macedonianis, confitẽtur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe. Interroga Cataphrygas, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe. Interroga Nouatianos, confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe: omnes ergo iſtæ hæreſes ſpiritum dei habent, non ergo pſeudoprophetæ ſunt? nulla eſt ergo ibi deceptio, nulla ſeductio? Certe Antichriſti ſunt, qui ex nobis exierũt, ſed non erãt ex nobis. Quid ergo facimus, vnde diſcernimus? Intendite, eamus ſimul corde, & pulſemus. Vigilat ipſa charitas, quia ipſa pulſatura eſt, ipſa apertura, modo intelligetis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: iam ſuperius audiſtis, quia dictũ eſt, Qui negat Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe, hic eſt antichriſtus. Et ibi quęſiuimus, quis neget, quia nec nos negamus, nec illi negãt. Et inuenimus quoſdã factis negare, & adhibuimus teſtimonium de Apoſto-
Ad Titũ 1. lo, qui ait, Cõfitentur enim ſe noſſe deum, factis autẽ negant. Sic ergo & modo quæramus in factis, non lingua, quis eſt ſpiritus qui non eſt ex deo, qui negat Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe: & quis eſt ſpiritus qui eſt ex deo, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe? Eia fratres, opera attendamus, non eſt ſtrepitum linguæ. Quæramus quare venerit in carne Chriſtus, & inuenimus qui eum negant in carne veniſſe. Nã ſi linguas attendas, multas hæreſes auditurus es cõfitentes Chriſtum in carne veniſſe: ſed cõuincit illos veritas. Quare venit Chriſtus in carne? Nónne deus erat? Nónne de illo dictũ eſt,
Ioan. 1. In principio erat verbũ. & verbum erat apud deũ, & deus erat verbum? Nónne ipſe paſcebat angelos, & ipſe paſcit angelos? Nónne ſic huc venit vt inde nõ diſcederet? Nónne ſic aſcendit vt nos nõ dimitteret? Quare venit ergo in carne? Quia oportebat nobis oſtendi ſpem reſurrectionis. Deus erat, & in carne venit: deus enim mori non poterat, caro poterat, ideo ergo venit in carne vt moreretur pro nobis. Quemadmodum autem
Ioan. 15. mortuus eſt pro nobis? Maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Charitas ergo illum duxit ad carnem. Quiſquis ergo non habet charitatem, negat Chriſtum in carne veniſſe. Nunc iam interroga omnes hæreti

hæreticos, Chriſtus venit in carne? Venit, hoc credo, hoc profiteor. Imò hóc negas. Vnde nego? Audis quia hoc dico, imò ego conuinco quia negas. Dicis voce, negas corde; dicis verbo, negas factis. Quomodo, inquis, nego factis? Quia ideo venit in carne Chriſtus vt moreretur pro nobis. Ideo mortuus eſt pro nobis, quia charitatem multam docuit: Maiorem hac charitatẽ nemo habet, quam vt animã ſuam ponat pro amicis ſuis. Tu nõ habes charitatẽ, quia pro honore tuo diuidis vnitatẽ. Ergo hunc intelligite ſpiritum ex Deo, pulſate, tangite vaſa fictilia, ne forte crepuerint & male reſonent. Videte ſi integre ſonant, videte ſi ibi eſt charitas. Tollis te ab vnitate orbis terrarũ, diuidis Eccleſiam per ſchiſmata, dilanias corpus Chriſti. Ille venit in carne vt colligat, tu ideo clamas vt ſpargas. Ergo ipſe eſt ſpiritus Dei qui dicit Ieſum in carne veniſſe: qui dicit non lingua, ſed factis, qui dicit non ſonando, ſed amando. Ille autem non eſt ſpiritus Dei qui negat Ieſum in carne veniſſe: negat & & ipſe non lingua, ſed vita, non verbis, ſed factis. Manifeſtatũ ergo vnde agnoſcamus fratres. Multi intus quaſi intus, nemo autem foris, niſi vere foris, adeo vt noueritis quia ad facta retulit. *Et omnis ſpiritus ait, qui ſoluit Chriſtum non eſt ex Deo.* Soluere factis intelligitur. Quid tibi oſtẽdit qui negat quia dixit, ſoluit? Ille venit colligere, tu venis ſoluere. Diſtringere vis membra Chriſti. Quomodo non negas Chriſtum in carne veniſſe, qui dirumpis Eccleſiam, quam ille congregauit? Contra Chriſtum ergo venis, antichriſtus es. Intus ſis, foris ſis, antichriſtus es. Sed quando intus es, lates: quando foris es, manifeſtaris. Soluis Ieſum, & negas eum in carne veniſſe, non es ex Deo: ideo dicit in Euangelio, Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis & docuerit ſic, minimus vocabitur in regno cœlorum. Quid eſt ſoluitur? Quid eſt docetur? Soluitur factis, & docetur quaſi verbis. Qui prædicas nõ furandum, furaris? Soluit ergo in facto qui furatur, & quaſi docet ſic, minimus vocabitur in regno cœlorum, id eſt, in Eccleſia huius temporis: de illo dictũ eſt, Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Qui autẽ fecerit, & ſic docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum: ex eo quod dixit hic, fecerit: cõtra hoc ibi dixit, ſoluerit: id eſt, nõ fecerit, & docuerit ſic: ille ergo ſoluit, qui nõ facit. Quid nos docet, niſi vt facta interrogemus, nõ verba credamus? Obſcuritas rerum multa nos cogit dicere, maxime vt illud quod dominus reuelare digna-

Matth 5.

Roma. 2.

Matt. 23.

tur, etiam ad tardiores fratres perueniat, quia omnes Chriſti ſanguine comparati ſunt. Et vereor ne ipſa epiſtola iſtis diebus, ſicut promiſeram nō finiatur: ſed quod domino placet, melius eſt ſeruare reliquias quàm onerare corda nimio cibo.

De eo quod Ioannes dicit, Iam vos ex Deo eſtis filioli, & viciſtis eum quia maior eſt in vobis, quàm qui in hoc mundo. vſque ad id, Ita Deus dilexit nos, debemus & nos inuicem diligere.

Tractatus VII.

MVndus iſte omnibus fidelibus quærentibus patriam ſic eſt, quomodo fuit eremus populo Iſraël. Errabant quidem adhuc, & patriam quærebant, ſed duce Domino errare non poterant, via illis fuit viſio domini. Nam vbi per quadraginta annos circumierunt, pauciſſimis manſionibus cōficitur iter ipſum, & notum eſt omnibus. Tardabantur, quia exercebātur nō quia deſerebātur. Quod ergo nobis promittit deus, ineffabilis dulcedo eſt & bonum ſicut ſcriptura dicit, & ſæpe nobis commemorantibus audiſtis, quod oculus non vidit, nec

1. Cor. 2 auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Laboribus autem tēporalibus exercemur & tentationibus vitæ præſentis erudimur. Sed ſi non vultis in iſta eremo ſiti mori, bibite charitatē, fons eſt quē voluit dominus hic ponere, ne deficiamus in via, & abundantius eum bibemus cum ad patriā venerimus. Mo-

Matt. 6. do Euangelium lectum eſt, vt de ipſis verbis quibus lectio terminata eſt dicam, quid aliud niſi de charitate audiſtis? Quandoquidem pactum fecimus cum domino noſtro in oratione, vt ſi volumus dimittat nobis peccata noſtra, dimittamus & nos peccata quæ in nobis fuerint commiſſa. Non autē dimittit niſi charitas: tolle charitatem de corde, odium tenet, ignoſcere non nouit. Sit ibi charitas ſecura ignoſcit quæ non anguſtatur. Epiſtola autē iſta tota quam ſuſcepimus tractandā vobiſcum, videte ſi aliud aliquid commendat quàm ipſam vnam charitatē. Nec timendū eſt, ne ſępe dicēdo in odiū veniat: quid enim amatur, ſi charitas in odiū venit? Quia charitate fit, vt cętera bene amentur, ipſa quomodo amanda eſt? Res ergo quæ nunquā debet de corde diſcedere, nec ab ore diſcedat. *Iam vos, inquit, ex deo eſtis filioli & viciſtis eum.* Quem, niſi antichriſtū? ſuperius enim dixerat, Omnis qui ſoluit Ieſum Chriſtum, & negat eum in carne veniſſe, non eſt ex deo. Expoſuimus autē ſi meminiſtis, quia omnes negant Ieſum Chriſtū in carne veniſſe qui violāt charitatē. Ieſus enim nō opus erat vt veniret,

niſi

niſi propter charitatem. Charitas enim nobis illa commendatur, quam & ipſe in Euangelio commẽdat, Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Quomodo poterat filius Dei animã ſuam ponere pro nobis, niſi carne indueretur vbi mori poſſet. Quiſquis ergo violat charitatẽ quodlibet dicat de lingua, vita ipſius negat Chriſtum in carne veniſſe, & iſte eſt antichriſtus vbicunque fuerit, quocunque intrauerit. Sed quid dicit eis qui ciues ſunt illius patriæ cui ſuſpiramus? Viciſtis eũ. Et vnde vicerũt? *Quia maior eſt qui eſt in vobis, quàm qui in hoc mundo.* Ne victoriam ſuis viribus tribuerent, & arrogãtia ſuperbiæ vincerẽtur: quẽcunque enim diabolus ſuperbum fecerit, vincit, volens eos ſeruare humilitatem quid ait? Viciſtis eum. Iam homo qui audit, viciſtis, erigit caput, erigit ceruicem, laudari ſe vult. Noli te extollere, vide quis in te vicit. Quare viciſti? Quia maior eſt qui eſt in nobis, quàm qui in hoc mundo. Ergo humilis porta dominum tuum, eſto iumentũ ſeſſoris tui. Bonum tibi eſt vt ipſe regat, & ipſe ducat: nam ſi ipſum ſeſſorem non habueris, ceruicẽ erigere potes, calces potes mittere, ſed væ tibi ſine rectore: quia libertas iſta in beſtias te mittet comedẽdum. *Hi de mũdo ſunt.* Qui? Antichriſti. Ia audiſtis qui ſint. Et ſi non eſtis, cognoſcitis eos Quiſquis autem hoc eſt, non cognoſcit. *Hi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur, & mũdus eos audit.* Qui ſunt qui de mundo loquuntur? Attendite contra charitatem: ecce audiſtis Dominum dicentẽ, Si dimiſeritis peccata hominibus, dimittet vobis & pater veſter cœleſtis peccata veſtra: ſi autem non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Sententia eſt veritatis, aut ſi non veritas loquitur, cõtradic. Si Chriſtianus es & in Chriſtum credis, ipſe dixit, Ego ſum veritas: ſententia eſt iſta, vera eſt, firma eſt. Iam audi homines de mundo loquentes, Et non te vindicaturus es? & dicturus eſt ille, quia fecit tibi, imò ſentiat quia cum viro rem habet. Quotidie dicuntur iſta, de mundo loquuntur qui iſta dicũt, & mundus eos audit, nec dicunt iſta qui diligunt mundum, neque audiuntur iſta niſi ab his qui diligunt mundum. Et qui diligit mundum, & negligit charitatem, audiſtis quia negat Ieſum in carne veniſſe. Aut ſi fecit illud in carne ipſe Dominus? Si cum expalmaretur, voluit ſe vindicari? Si cum in cruce penderet, non dixit, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt? Si autem iſta qui poteſtatem habebat, tu quid mi-

Ioan. 15. *Matt. 6.* *Ioan. 14* *Luca. 23.*

naris,quid ſufflas in poteſtate aliena conſtitutus?Ille quia voluit mortuus eſt,& non minabatur,tu neſcis quãdo moriaris, & minaris? *Nos ex Deo ſumus.* Videamus quare? Videte ſi propter aliud quàm propter charitatem.Nos ex Deo ſumus. *Qui nouit deum, audit nos:qui non eſt ex deo,non nos audit.Ex hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis & erroris.* Quia qui audit nos, ſpiritum habet veritatis:qui non audit nos,ſpiritum habet erroris.Videamus quid monet,& audiamus eum potius in ſpiritu veritatis monentem,non antichriſtos,non amatores mundi,non mundum.Si ex Deo nati ſumus:ſequitur, ſupra videte quid,nos ex deo ſumus. Qui nouit deum audit nos , qui non eſt ex deo,nó nos audit:ex hoc cognoſcitur ſpiritus veritatis & erroris.Iam ergo intentos nos fecit , quia qui nouit Deum ipſe nos audit: qui autem non nouit non audit. Et hæc diſcretio eſt ſpiritus veritatis & errroris. Videamus quid moniturus eſt,in quo illum audire debeamus. *Dilectiſſimi diligamus inuicem.* Quare? Quia homo monet *Et dilectio ex deo eſt.* Multum commendauit dilectionem,quia dixit ex deo eſt.Plus dicturus eſt,intente audiamus:modo dixit, *Dilectio ex deo eſt, & omnis qui diligit,ex deo natus eſt,& cognouit deum:qui non diligit,non nouit deum.* Quare ? *Quia deus dilectio eſt.* Quid amplius dici potuit fratres?Si nihil de laude dilectionis diceretur per omnes iſtas paginas huius epiſtolæ,ſi nihil omnino per cæteras paginas ſcripturarum,& hoc ſolum vnum audiremus de voce ſpiritus dei,quia deus dilectio eſt:iam videte,quia facere contra dilectioné,facere cõtra deũ eſt.Nemo dicat,in hominé pecco quòd non diligo fratrem meum. Intendite, & facile eſt peccatũ in hominem , in deum ſolum non peccem. Quomodo non peccas in deũ,quando in dilectioné peccas?Deus dilectio eſt.Nunquid nos dicimus ? Si nos diceremus , Deus dilectio eſt,forte ſcãdalizaretur aliquis ex vobis & diceret, quid dixit,quid voluit dicere,quia deꝰ dilectio eſt?Dedit dilectioné Deus,donauit dilectioné deus.Ex deo eſt dilectio,deꝰdilectio eſt:ecce habetis fratres ſcripturas dei canonica eſt iſta epiſtola: per omnes gẽtes recitatur,orbis terrę authoritate tenetur,orbem terrarũ ipſa ædificauit.Audis hic ab ſpiritu dei, deus dilectio eſt.Iam ſi audes,fac contra deum,& noli diligere fratrem tuum Quomodo ergo iam dudũ dilectio ex deo eſt, & modo ergo dilectio Deus eſt?Etenim deus pater & filius , & ſpiritus ſanctus.Filius deus ex deo, ſpiritus ſanctus deus ex deo: & hi tres

tres vnus deus, non tres dij. Si filius deus, & ſpiritus ſanctus deus, & ille diligit in quo habitat ſpiritus ſanctus, ergo dilectio deus eſt: ſed deus, quia ex deo, vtrunq; enim habes in epiſtola: & dilectio ex deo eſt, & dilectio deꝰ eſt. De ſolo patre ſcriptura nō nouit dicere, quia ex deo: cū autē audis ex deo,, aut filius intelligitur, aut ſpiritus ſanctus; quia vero dicit Apoſtolus, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, intelligamus in dilectione ſpiritum ſanctum eſſe. Ipſe eſt enim ſpiritus ſanctus quē non poſſunt accipere mali, ipſe eſt ille fons, de quo dicit ſcriptura, Fōs aquæ tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi. Omnes enim qui non diligunt deum, alieni ſunt, Antichriſti ſunt. Et quanuis intrēt baſilicas, nō poſſunt numerari inter filios dei: non ad illos pertinet fons ille vitæ. Et habere baptiſmū. & malus eſſe poteſt: habere prophetiam, & malus eſſe poteſt. Inuenimus Saulem regē habuiſſe prophetiā. perſequebatur ſanctū Dauid, & impletus eſt ſpiritu prophetiæ, & prophetare cœpit. Accipere ſacramentū corporis & ſanguinis domini, & malus eſſe poteſt: nam de talibus dictum eſt, Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Habere nomen Chriſti, & malus eſſe poteſt, id eſt, Chriſtianus vocari, & malus eſſe non poteſt: de quibus dictum eſt. Polluebant nomen dei ſui: ergo habere ſacramenta iſta omnia, & malus eſſe poteſt: habere autem charitatē & malus eſſe nō poteſt: hoc eſt ergo proprium donum, ipſe eſt ſingularis fons, ad hunc bibendum nos hortatur ſpiritus dei, ad ſe bibendum nos hortatur ſpiritus dei. *In hoc manifeſtata eſt dilectio dei in nobis.* Ecce vt diligamus deum, hortationem habemus. Poſſemus illum diligere, niſi prior ille diligeret? Si pigri eramus ad amandum, non ſimus pigri ad redamandum: prior amauit nos, nec ſic nos amamus: iniquos amauit, ſed iniquitates ſoluit: iniquos amauit, ſed non ad iniquitates congregauit: ægrotos amauit, ſed ſanandos viſitauit. Deus ergo dilectio eſt. In hoc manifeſtata eſt dilectio dei in nobis: *Quia filium ſuum vnigenitum miſit in hunc mundum, vt viuamus per ipſum.* Quomodo ipſe dominus ait, Maiorem dilectionē nemo poteſt habere, quàm vt animam ſuā ponat pro amicis ſuis. Et ibi probata eſt dilectio Chriſti in nos, quia mortuus eſt pro nobis. Dilectio patris vnde probata eſt in nobis? Quia filium ſuum vnicum miſit mori pro nobis: ſic & Paulus Apoſtolus dicit, Qui filio proprio non

Roma. 5. *Prouer. 5.* *1. Cor. 11.* *Ioan 15.* *Roma. 8*

pepercit,ſed pro nobis omnibus tradidit eum: quomodo non & cum illo omnia nobis donauit?Ecce Chriſtum tradidit pater,& tradidit Iudas:nunquid non quaſi ſimile factum videtur? Traditor Iudas,ergo traditor eſt & deus pater? Abſit, inquis. Nō dico,ſed Apoſtolus dicit, qui filio proprio nō pepercit ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Et pater illum tradidit & ipſe ſe tradidit:ait idē Apoſtolus, Qui me dilexit, & tradidit ſemetipſum pro me. Si pater tradidit filiū, & tradidit ſeipſum filius Iudas quid fecit? Facta eſt traditio à patre, facta eſt traditio à filio, facta eſt traditio à Iuda. Vna res facta eſt. Sed quæ res diſcernit patrem tradentē filium, ſeipſum filium tradentem & Iudam diſcipulū tradentem magiſtrum ſuum? Quia hoc fecit pater & filius in charitate,fecit autem hoc Iudas in proditione. Videtis quia non quid faciat homo conſiderandum eſt,ſed quo animo & voluntate faciat In eodem facto inuenimus deum patrem in quo inuenimus Iudam,patrē benedicimus, Iudā deteſtamur. Quare patrem benedicimus Iudam deteſtamur? Benedicimus charitatē, deteſtamur iniquitatem. Quantum enim præſtitū eſt generi humano de tradito Chriſto, nunquid hoc cogitauit Iudas vt traderet? Deus cogitauit ſalutem noſtram qua redempti ſumus, Iudas cogitauit precium quo vēdidit dominū:filius ipſe cogitauit preciū quod dedit pro nobis, Iudas cogitauit precium quod accepit vt venderet. Diuerſa ergo intentio diuerſa facta fecit: cū ſit vna res, ex diuerſis eam intentionibus ſi metiamur, vnum amandū, alterū damnandū, vnū glorificandum, alterum deteſtandum inuenimus. Tantum valet charitas, videte quia ſola diſcernit, videte quia facta hominum ſola diſtinguit: hoc diximus in ſimilibus factis. In diuerſis factis inuenimus ſæuientem hominem factum de charitate, & blandum factum de iniquitate. Puerum cædit pater, & magno blāditur. Si duas res proponas, plagas & blandimenta, quis non eligat blandimenta, & fugiat plagas? Si perſonas attendas, charitas cædit, blanditur iniquitas. Videte quid commendamus, quia non diſcernuntur facta hominum, niſi de radice charitatis: nam multa fieri poſſunt quæ ſpeciem habent bonam, & non procedunt de radice charitatis, habent enim & ſpinæ flores: quædam vero videntur aſpera, videntur truculenta, ſed fiunt ad diſciplinam dictante charitate. Semel ergo breue præceptum tibi præcipitur, Dilige, & quod vis fac: ſiue taceas, dilectione taceas: ſiue clamas, dile

Galat.2. *Deut.6.*

dilectione clames: ſiue emendes, dilectione emendes: ſiue parcas, dilectione parcas. Radix ſit intus dilectionis, non poteſt de iſta radice niſi bonum exiſtere. In hoc eſt dilectio, in hoc manifeſtata eſt dilectio dei in nobis, quia deus filium ſuum miſit vnigenitum in hunc mundum, vt viuamus per ipſum. *In hoc eſt dilectio, non quia nos dileximus, ſed quia ipſe dilexit nos.* Nō illum dileximus prius, nam ad hoc nos dilexit, vt diligamus eum. *Et miſit filium ſuum litatorem pro peccatis noſtris.* Litatorem, ſacrificatorē. Sacrificauit pro peccatis noſtris. Vbi inuenit hoſtiam? Vbi inuenit victimam, quam puram volebat offerre? Aliud non inuenit, ſeipſum obtulit. *Ita deus dilexit nos, debemus & nos inuicem diligere.* Petre amas me? Et ille dixit, Amo, Paſce oues meas. Deum nemo vidit vnquā, res eſt inuiſibilis, non oculo, ſed corde quærendus eſt. Sed quemadmodum ſi ſolem iſtum videre vellemus, oculū corporis purgaremus vnde videri lux poteſt volentes videre deum, oculū quo deus videri poteſt purgemus. Et vbi eſt iſte oculus? Audi Euāgelium, Beati mūdo corde, quoniam ipſi deū videbūt. Sed nemo ſibi pro concupiſcentia oculorum cogitet deū. Facit enim ſibi aut ingentē formam, aut magnitudinem aliquam inæſtimabilem, diſtēdit per loca velut lucem iſtā quā videt his oculis, auget per campos quātum poteſt, aut facit ſibi aliquē quaſi venerabilis formæ ſenem. Nihil horum cogites, Eſt quod cogites, ſi vis videre deum, deus dilectio eſt. Qualem faciem habet dilectio? Qualem formā habet? Qualem ſtaturam habet? Quales pedes habet? Quales manus habet? Nemo poteſt dicere. Habet tamen pedes, nam ipſi ducunt ad Eccleſiam: habet manus, nam ipſæ pauperi porrigunt: habet oculos, nam inde intelligitur ille qui eget: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Habet aures, de quibus dicit dominus. Qui habet aures audiēdi audiat. Non ſunt enim membra diſtincta per loca, ſed intellectu totum ſimul videt. Qui habes charitatem, habita & inhabitaueris, mane & manebitur in te. Quid enim fratres mei? Quis amat quod non videt? Quare autem quādo laudatur charitas, erigimini, acclamatis, laudatis? Quid vobis oſtēdi? Aliquos colores protuli? Aurum & argentum propoſui? Gemmas de theſauris effudi? Quid tale oſtendi oculis veſtris? Nunquid facies mea mutata eſt cum loquor? Carnem gero, in ipſa forma ſum in qua præceſſi. In ipſa forma eſtis in qua veniſtis, laudatur charitas & clamatis, certe nihil videtis. Sed

Ioan. 21.

Matth. 5.

Pſalm. 40

Luca 8.

quomodo vobis placet quando laudatis, ſic vobis placeat vt in corde ſeruetis. Intendite enim quid dicam fratres, exhortor vos quantum dat dominus, ad magnum theſaurum. Sic vobis oſtenderetur aliquod vaſculum anaglyptum, inauratum, operoſe factum, & illiceret oculos veſtros, & duceret in ſe intentionem cordis veſtri, & placeret vobis manus artificis, & pondus argenti, & ſplendor metalli: nónne vnuſquiſque veſtrum diceret, ô ſi haberē vaſculum iſtud? Et ſine cauſa diceretis, in poteſtate enim veſtra non erat: aut ſi quiſquā vellet habere, cogitaret illud de domo aliena furari. Laudatur charitas vobis, ſi placet habere, poſsidete, nō opus eſt vt furtū alicui faciatis, non opus eſt vt emere cogitetis, gratis cōſtat, tenete eā, amplectimini eam, dulcius illa nihil eſt. Si cum commemoratur talis eſt, cū habetur qualis eſt? Si qui forte vultis ſeruare charitatē fratres, ante omnia ne putetis abiectā & deſidioſam, nec quadā manſuetudine, imò non manſuetudine, ſed remiſſione & negligentia ſeruari charitatem. Non ſic ſeruatur. Non putes tunc te amare ſeruū tuum quando eum non cædis: aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das diſciplinā: aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis: non eſt iſta charitas, ſed languor. Ferueat charitas ad corripiēdum, ad emendandum: ſi ſunt boni mores, delectent: ſi ſunt mali, emendētur, corrigantur. Noli in homine amare errorē, ſed hominem: hominem enim deus fecit, errorē ipſum homo fecit. Ama illud quod deus fecit, noli amare quod ipſe homo fecit: Cum illud amas, illud tollis: cum illud diligis, illud emendas. Sed & ſi ſæuis aliquando propter correctionem dilectionis, propterea de columba demonſtrata eſt charitas, quæ venit ſuper dominum. Species illa columbæ, in qua venit ſpiritus ſanctus, in quo nobis charitas infunderetur. Quare hoc? Fel columba non habet, tamen roſtro & pēnis pro nido pugnat, ſine amaritudine ſæuit. Hoc facit & pater quando filiū caſtigat, ſed ad diſciplinam caſtigat, ſicut dixi. Seductor vt vendat cū amaritudine blanditur: pater vt corrigat, ſine felle caſtigat. Tales eſtote ad omnes. Videte fratres, magnum documētum, magna regula, vnuſquiſque habet filios aut habere vult, aut ſi omnino decreuit filios non habere carnaliter, vel ſpiritaliter cupit habere. Quis eſt pater qui non corrigit filium ſuum? Quis eſt cui nō det diſciplinā pater? Et tamen ſæuire videtur. Amor ſæuit, charitas ſæuit. Sæuit, quomodo? Sine felle more columbino, non

23. q. 5. cap. Non putes.

Matt. 3.

no, non coruino. Vnde venit in mentem fratres mei dicere vobis, quia illi violatores charitatis ſchiſma fecerunt: quomodo oderunt ipſam charitatem, ſic oderunt & columbam: ſed conuincit illos columba, procedit de cœlo, aperiuntur cœli, & manet ſuper caput domini. Vt quid hoc? vt audiatur, Hic eſt qui baptizat. Recedite prædones, recedite inuaſores poſſeſſionis Chriſti. In poſſeſſionibus veſtris, vbi dominari vultis, titulos potentis auſi eſtis infringere? Cognoſcit ille titulos ſuos, vendicat ſibi poſſeſſionem ſuam. Non delet titulos, ſed intrat & poſſidet: ſic ad catholicā venienti, non deletur baptiſmus, ne titulus imperatoris deleatur. Sed quid fit in catholica? Agnoſcitur titulus, intrat poſſeſſor ſub titulis ſuis, quò intrabat prædo ſub titulis alienis. *Ioan. 1.*

De eo quod Ioannes dicit, Deum nemo vidit vnquam. Videte dilectiſsimi, ſi diligamus inuicem, deus in nobis manebit, & dilectio eius erit perfecta in nobis: vſque ad id, Deus dilectio eſt, & qui manet in dilectione, in deo manet, & deus in deo.

Tractatus VIII.

Dilectio dulce verbum eſt, ſed dulcius factum: ſemper de illa loqui non poſſumus. Multa enim agimus, & diuerſæ actiones diſtendunt nos, vt non vacet linguę noſtræ ſemper de dilectione loqui, nam nihil melius ageret lingua noſtra. Sed de qua ſemper loqui non licet, ſemper eam cuſtodire licet, ſic nūc quod cantauimus, halleluia: nūquid ſemper hoc facimus? Vix vnius horæ nō toto ſpatio, ſed parua particula cantamus halleluia, & vacamus ad aliud. Eſt autē halleluia, ſicut iam noſtis, laudate dominum. Qui deum laudat lingua, non ſemper poteſt: qui moribus deum laudat, ſemper poteſt. Opera miſericordiæ, affectus charitatis, ſanctitas pietatis, incorruptio caſtitatis, modeſtia ſobrietatis, ſemper hæc tenenda ſunt, ſiue cū in publico ſumus, ſiue cū in domo, ſiue ante homines, ſiue in cubiculo, ſiue loquentes, ſiue tacentes, ſiue aliquid agentes, ſiue vacantes, ſemper hæc tenenda ſunt. quia intus ſunt omnes iſtæ virtutes quas nominaui. Quis autem ſufficit omnes nominare? Quaſi exercitus eſt imperatoris, qui ſedet intus in mente tua. Quomodo enim imperator per exercitum ſuum agit quod ei placet, ſic dominus Ieſus Chriſtus incipiēs habitare in interiore homine noſtro, id eſt, in mente per fidem, vtitur iſtis virtutibus quaſi miniſtris ſuis. Et per has virtutes quæ videri oculis non poſſunt, & tamen quòd nominantur, laudan- *Ephe. 3.*

tur: non autem laudarentur niſi amarentur: nō amarentur niſi viderentur: & ſi vtique non amarētur niſi viderentur, alio oculo viderentur, id eſt, in interiore cordis aſpectu. Per has virtutes inuiſibiles mouentur membra viſibiliter. Pedes ad ambulandum. Sed quò? Quò mouerit bona voluntas, quæ militat bono imperatori. Manus ad operandum. Sed quid? Quod iuſſerit charitas, quæ inſpirata eſt intus à ſpiritu ſancto. Membra ergo videntur cum mouentur, qui iubet intus, non videtur, & quis intus iubeat, prope ipſe ſolus nouit qui iubet, & ille intus cui iubetur. Nanque fratres mei audiſtis cum Euangelium

Matt. 6. legeretur, certe ſi autem ibi non tantum corporis, ſed & cordis habuiſtis. Quid ait? Cauete facere iuſtitiam veſtram coram hominibus vt videamini ab eis. Nunquid hoc voluit dicere, vt quæcunque bona facimus, abſcondamus ab oculis hominum, & timeamus videri? Si times ſpectatores, non habebis imitatores. Debes ergo videri, ſed non ad hoc debes facere vt videaris. non ibi debet eſſe finis gaudij tui, non ibi terminus lætitiæ tuæ, vt putes te totum fructum conſecutum eſſe boni operis tui, cum viſus fueris atque laudatus. Nihil eſt hoc, contemne te cum laudaris: ille in te laudetur, qui per te operatur. Noli ergo ad laudem tuam operari quod bonum agis, ſed ad laudē illius à quo habes vt bonum agas. Abs te habes male agere, à Deo habes bene agere. Contra peruerſi homines videte quàm præpoſteri ſint, quod faciūt bene, volūt ſibi tribuere: ſi malefaciant, Deum nolunt accuſare. Conuerte hoc diſtortum neſcio quid & præpoſterum, fac illud quodammodo capite deorſum, quod ſuſum, facias iuſum, quod deorſum facias ſurſum. Iuſum * vis facere Deum & te ſuſum? præcipitaris, non eleuaris: ille enim ſemper ſurſum eſt. Quid ergo? Tu bene. & Deus male? Imò hoc dic ſi vis verius dicere, Ego male, ille bene. Et quod ego bene, ab illo bene. Nā à me quicquid ago, male. Iſta confeſſio firmat cor, & facit dilectionis fundamenta. Nam ſi opera noſtra abſcondere debemus bona, ne videantur ab hominibus, vbi eſt illa ſententia Domini in eo ſermone, quem habuit in monte, vbi hoc dixit, vbi & illud pauloante dixit, Lu-

Matth 5. ceant opera veſtra bona coram hominibus? Et nō ibi ceſſauit, non ibi finem fecit: ſed addidit, Et glorificent patrem veſtrum

Galat 1. qui in cœlis eſt: & Paulus quid ait? Eram autem ignotus facie Eccleſiis Iudææ, quæ in Chriſto ſunt. Tātū autē audiētes erāt, quia qui nos aliquando perſequebatur, nunc Euangelizat fidē quam

** Vtitur & alias iuſum pro deorſum.*

quam aliquando vaſtabat. & in me magnificabant deum. Vide te quemadmodũ & ipſe quia ſic innotuit, finẽ non poſuerit in laudem ſuã ſed in laudẽ dei. At quantũ ad ipſum pertinet, vaſtator Eccleſiæ, perſecutor inuidus malignus, ipſe confitetur, nõ nos conuiciamur. Amat Paulus dici a nobis peccata ſua, vt glorificetur ille qui talem morbũ ſanauit. Magnitudinẽ enim vulneris manus medici ſecuit & ſanauit. Vox illa de cœlo proſtrauit perſecutorẽ, & erexit prædicatorẽ: occidit Saulum, & viuificauit Paulũ. Saul enim perſecutor erat ſancti viri, inde nomen habebat iſte quãdo perſequebatur Chriſtianos: poſtea de Saulo factus eſt Paulus. Quid eſt Paulus? Modicus: ergo quãdo Saulus, ſuperbus elatus: quãdo Paulus, humilis, modicus: ideo ſic loquimur, paulopoſt videbo te, id eſt, poſt modicũ. Audi quia modicus fact' eſt, Ego eñ ſum minimus. Apoſtolorũ. Et mihi minimo omniũ ſanctorũ, dicit alio loco. Sic erat inter Apoſtolos tanquã fimbria veſtimenti: ſed tetigit Eccleſia gentium tanquam fluxũ patiens, & ſanata eſt. Ergo fratres hoc dixerim hoc dico, hoc ſi poſſem non tacerẽ: opera illa modo illa ſint in nobis, modo illa pro tẽpore, pro horis, pro diebus. Nũquid ſemper loqui? nũquid ſemper tacere? nũquid ſemper reficere corpus? nũquid ſemper ieiunare? nunquid ſemper panem dare egenti? nũquid ſemper nudũ veſtire? nunquid ſemper ægrotũ viſitare? nũquid ſemper diſcordantes cõcordare? nũquid ſemper mortuos ſepelire? modo illud, modo illud. Inchoãtur iſta & ceſſant, ille autẽ imperator nec inchoat, nec ceſſare debet: charitas intus non intermittatur: officia charitatis pro tẽpore exhibeãtur: charitas ergo ſicut ſcriptũ eſt, fraterna permaneat. Fortaſſis autẽ mouerit aliquos veſtrũ, ex quo iſtã Epiſtolam beati Ioannis tractamus vobis, quare non commendauerit maxime niſi fraternam charitatem? Qui diligit fratrem dicit & præceptum nobis eſt datum, vt diligamus inuicem. Aſſidue nominauit charitatem fraternã, dei autem charitatem, id eſt, qua debemus diligere deũ, non tam aſsidue nominauit, ſed tamen nõ omnino tacuit. De inimici vero dilectione prorſus tacuit propè per totam ipſam Epiſtolam. Cum vehementer nobis prædicet, commendétque charitatem, non nobis dicit vt diligamus inimicos, ſed dicit nobis vt fratres diligamus: modo verò cum Euangelium legeretur, audiuimus Si enim diligitis eos qui vos diligunt quam mercedẽ habebitis? Nónne & publicani hoc faciunt? Quid eſt igitur quòd pro magno nobis

Acto.9. *1. Cor.15.* *Ephe.3.* *Hebra.13.* *Matth.5.*

bis ad perfectionem quandam fraternam dilectionem commendat Ioannes Apoſtolus, dominus autem dicit, non nobis ſufficere vt fratres diligamus, ſed debere nos extendere ipſam dilectionem vt perueniamus ad inimicos? Qui vſque ad inimicos peruenit, non tranſilit fratres. Neceſſe eſt, ſicut ignis, prius occupet proxima, & ſic ſe in longinquiora diſtẽdat. Propinquior eſt tibi frater quã neſcio quis homo. Rurſus tibi magis adhęret ille quem non noueras, qui tibi tamen non aduerſatur, quã inimicus qui etiam aduerſatur. Extẽde dilectionem in proximos, nec voces illam extenſionem. Prope enim te diligis, qui eos diligis qui tibi adhærent. Extende ad incognitos, qui tibi nihil mali fecerunt. Tranſcende & ipſos, perueni, vt diligas inimicos: hoc certe dominus iubet. Quare iſte tacuit de dilectione inimici? Omnis dilectio ſiue quæ carnalis dicitur, quæ non dilectio, ſed magis amor dici ſolet: dilectionis enim nomẽ magis ſolet in melioribus rebus dici, in melioribus rebus accipi, tamẽ omnis dilectio fratres chariſſimi vtiq; beneuolentiam quandã habet erga eos qui diliguntur, Non enim ſic debemus diligere homines, aut ſic poſſumus diligere vel amare: hoc enim etiam verbo vſus eſt dominus, cũ diceret, Petre amas me? Non ſic debemus amare homines, quomodo audimus guloſos dicere, amo turdos, Quæris quare? Vt occidat & conſumat, & amare ſe dicit, ad hoc illos amat vt non ſint, ad hoc amat vt perimat, & qui. quid ad cibandũ amamus, [ad hoc amamus.] vt illud cõſumatur & nos reficiamur. Nũquid ſic amãdi ſunt homines tanquã conſumẽdi? Sed amicitia quadã beneuolẽtiæ, vt aliquãdo præſtemus eis quos amamus. Quid ſi nõ ſit quo præſtemus? Sola beneuolentia ſufficit amãti. Nõ enim optare debemus eſſe miſeros, vt poſſimus exercere opera miſericordiæ. Das panem eſurienti, ſed melius nemo eſuriret & nulli dares. Veſtis nudum, vtinam omnes veſtiti eſſent, & nõ eſſet iſta neceſſitas. Sepelis mortuũ, vtinam veniat aliquando illa hora vbi nemo moriatur. Concordas litigantes, vtinam aliquando ſit pax illa æterna Hieruſalẽ, vbi nemo diſcordat: hæc enim omnia officia neceſſitatum ſunt. Tolle miſeros, ceſſabunt opera miſericordiæ. Opera miſericordiæ ceſſabunt, nunquid ardor charitatis extinguetur. Germanius amabis fœlicẽ hominem, cui non habes quod præſtes. purior ille amor erit, multóq; ſyncerior Nã ſi præſtiteris miſero, fortaſſis extollere te cupis aduerſus eum, & eum tibi vis eſſe ſubiectum

Ioan. 21.

iectum, quia author eſt tui beneficij: ille indiguit, tu impertitus es, quaſi maior videris quia tu præſtitiſti, quã ille cui præſtitum eſt: opta æqualem, vt ambo ſub vno ſitis cui nihil præſtari poteſt. Nam in hoc exceſſit modum ſuperba anima, & quodammodo auara fuit: quia radix omnium malorum auaritia eſt: & item dictũ eſt. Initium omnis peccati ſuperbia. Et quærimus aliquando quomodo ſibi concordent iſte duę ſententiæ. Radix omnium malorũ eſt auaritia: &, Initium omnis peccati ſuperbia: ſi initium omnis peccati ſuperbia, radix omnium malorum ſuperbia eſt: certe ſi radix omnium malorum auaritia eſt, inuenimus & in ſuperbia auaritiam eſſe: exceſſit enim modũ homo. Quid eſt auarũ eſſe? Progredi vltrà quàm ſufficit. Adam ſuperbia cecidit: initium omnis peccati ſuperbia, inquit: Nunquid auaritia? Quid auarius illo cui deus ſufficere non potuit? ergo fratres legimus quemadmodum factus ſit homo ad imaginẽ & ſimilitudinẽ dei: & quid de illo dixit deus? Et habeat poteſtatem piſciũ maris, & volatilium cœli, & omnium pecorũ quæ repunt ſuper terram: nunquid dixit, habeat poteſtatem hominum? Habeat poteſtatem, ait, dedit poteſtatem naturalẽ. Quorum habeat poteſtatem? Piſciũ maris, volatilium cœli, & omnium repentium quæ repunt ſuper terrã. Quare hæc eſt naturalis poteſtas hominis in iſta? Quia homo ex deo habet poteſtatem, ex quo factus eſt ad imaginem dei. [Vbi autem factus eſt ad imaginẽ dei?] In intellectu, in mente, in interiore homine. in eo quòd intelligit veritatẽ, diiudicat iuſtitiã & iniuſtitiam. nouit è quo factus eſt poteſt intelligere creatorem ſuum, laudare creatorem ſuum. Habet hanc intelligentiam qui habet prudentiã: ideo multi cum per cupiditates malas deterrerent in ſe imaginem dei, & ipſam quodã modo flammam intelligentię peruerſitate morũ extinguerẽt, clamat illis ſcriptura, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus: hoc eſt dicere, præpoſui te equo & mulo. te ad imaginem meam feci, poteſtatem tibi ſuper iſta dedi. Quare? Quia non habent feræ rationalem mentem, tu autẽ rationali mente capis veritatem, intelligis quod ſupra te eſt, ſubdere ei qui ſupra te eſt, & infra te erunt illa quibus præpoſitus es. Quia vero per peccatum homo deſeruit eum, ſub quo eſſe debuit, ſubditus eſt eis ſupra quæ eſſe debuit. Intendite quid dicam, deus, homo pecora: verbi gratia, ſupra te deus, infra te pecora. Agnoſce eum qui ſupra te eſt, vt agnoſcant te quæ

1. Tim. 6.
Eccle. 10.
Gene. 1.
Pſal. 31.

Danie.9. quæ infra te ſunt: ideoque cum Daniël agnouiſſet ſupra ſe deum, agnouerunt illum ſupra ſe leones. Si autem non agnoſcis illum qui ſupra te eſt, ſuperiorem contemnis, ſubderis inferiori *Exod.8.* propterea ſuperbia Aegyptiorum vnde domata eſt? de ranis & muſcis. Poterat deus & leones mittere, ſed aliquis magnus leone terrendus eſt. Quanto illi erant ſuperbiores, tanto de rebus contemptibilibus & abiectis fracta eſt eorum ceruix mala. Sed Daniëlem agnouerunt leones, quia ille ſubditus deo erat. Quid martyres qui ad beſtias pugnauerunt, & ferarum *Danie.3.* morſibus laniati ſunt, nónne erant ſub deo? Serui dei *2.Mac.7.* tres viri, & ſerui dei Maccabæi. Agnouit ignis ſeruos dei tres viros quos non vſsit, quorum nec veſtimenta corrupit: non agnouit Maccabæos? Agnouit & Maccabæos fratres, agnouit & iſtos. Sed opus erat quodā flagello permittēte domino, qui *Hebræ.12.* dixit in ſcriptura Flagellat omnē filiū quem recipit. Putatis enim fratres, quia ferrū trāſuerberaret viſcera domini, niſi ipſe permitteret: aut hæreret in ligno niſi ipſe voluiſſet? Non eum agnouit creatura? An exemplū patientiæ propoſuit fidelibus ſuis? Ideo deus quoſdā liberauit viſibiliter, quoſdā nō liberauit viſibiliter, omnes tamen ſpiritaliter liberauit, ſpiritaliter neminem deſeruit. Viſibiliter quoſdam viſus eſt deſeruiſſe, quoſdam viſus eſt eripuiſſe: ideo quoſdam eripuit, ne putes illum nō potuiſſe eripere, teſtimonium dedit quia poteſt: & vbi non facit ſecretiorem intelligas voluntatem, ne ſuſpiceris difficultatē. Sed quid fratres? Cū euaſerimus omnes iſtos mortalitatis laqueos, cū tranſierint tēpora tētationis, cū ſeculū hoc *1.Cor.15.* decurrerit, & receperimus illam ſtolam primam, immortalitatem illam quam peccando perdidimus, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem id eſt, cum caro iſta induerit incorruptionem & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc eſſe perfectos filios dei, vbi non eſt opus tentari nec flagellari, agnoſcet etiam omnis creatura, ſubdita nobis erunt omnia, ſi nos ſic ſubditi ſumus deo. Sic ergo deberet eſſe Chriſtia*Gene.1.*nus vt non glorietur ſuper alios homines. Dedit enim tibi deus eſſe ſuper beſtias, id eſt, meliorē eſſe quàm beſtias: hoc natura habes, ſemper melior eris quàm beſtia. Si vis melior eſſe quàm alius homo, inuidebis ei quando tibi eſſe videbis æqualem. Debes velle omnes homines æquales tibi. & ſi viceris aliquem per prudentiam, optare debes vt ſit & ipſe prudens. Quandiu tardus eſt: diſcit à te: quandiu indoctus eſt, indiget te; &

te,& tu videris doctor,ille autem diſcẽs:tu ergo ſuperior quia doctor es,ille inferior quia diſcens,niſi illum optes æqualem ſemper vis habere diſcentem:ſi autem vis ſemper habere diſcentem inuidus eris doctor:ſi inuidus doctor quomodo eris doctor?Rogo te noli docere ipſam inuidentiam tuam audi Apoſtolum dicentem de viſceribus charitatis, Vellem omnes homines eſſe ſicut meipſum:quomodo volebat omnes æquales,ideo erat omnibus ſuperior,quia charitate optabat omnes æquales. Exceſſit ergo modum homo dum auarior voluit vt ſupra homines eſſet,qui ſupra pecora factus eſt. & ipſa eſt ſuperbia:& videte quanta opera facit ſuperbia. Ponite in corde quàm ſimilia faciat,& quaſi paria charitati. Paſcit eſurientem charitas,paſcit & ſuperbia:charitas vt deus laudetur, ſuperbia vt ipſa laudetur:veſtit nudum charitas,veſtit & ſuperbia:ieiunat charitas,ieiunat & ſuperbia:ſepelit mortuũ charitas,ſepelit & ſuperbia. Omnia opera bona quæ vult facere charitas & facit.agit cõtra ſuperbia. & quaſi ducit equos ſuos. Sed interior charitas tollit locum male agitatæ ſuperbiæ non male agitanti,ſed male agitatæ. Væ homini cuius auriga ſuperbia eſt:neceſſe eſt enim vt præceps eat. Vt autem non ſit ſuperbia quæ agitat facta bona,quis nouit,quis videt,vbi eſt hoc?Opera videmus.paſcit miſericordia,paſcit & ſuperbia: hoſpitem ſuſcipit miſericordia, hoſpitem ſuſcipit & ſuperbia intercedit pro paupere miſericordia,intercedit & ſuperbia. Quid eſt hoc?In operibus non diſcernimus: audeo aliquid dicere, ſed non ego,Paulus dixit,Moritur charitas,id eſt, homo habens charitatem confitetur nomen Chriſti,ducit ad martyrium:cõfitetur & ſuperbia,ducit ad martyrium:ille habet charitatem, ille non habet charitatem:ſed audiat ab Apoſtolo ille qui nõ habet charitatem. Si diſtribuero omnia mea pauperibus, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam charitatem autem non habuero,nihil mihi prodeſt. Ergo ſcriptura diuina intrò nos reuocat à iactatione huius faciei forinſecus,& ab iſta ſuperficie quæ iactatur ante homines,reuocat nos intrò. Redi ad conſcientiam tuam,ipſam interroga: noli attendere quod floret foris ſed quæ radix eſt interna. Radicata eſt cupiditas, ſpecies poteſt eſſe bonorum factorum, vere opera bona eſſe non poſſunt:radicata eſt charitas, ſecurus eſto, nihil mali procedere poteſt. Blanditur ſuperbia, ſæuit amor:illa veſtit,iſte cædit: illa enim veſtit vt placeat hominibus, iſte cædit vt corrigat diſcipl

1. Cor. 7.

1. Cor. 13.

ſciplina. Accipitur magis plaga charitatis, quàm eleemoſyna ſuperbiæ. Redite ergo intro fratres, & in omnibus quæcunq; facitis, intuemini teſtem deum. Videte ſi ille videt, quo animo faciatis. Si cor veſtrũ non vos accuſat, quia non iactantiæ cauſa facitis bene, ſecuri eſtote. Nolite autem timere quando facitis bene, ne videat alter: time ne propterea facias vt tu lauderis: nam videat alter vt deus laudetur, ſi enim abſcondis ab oculis hominis, abſcondis ab imitatione hominis. Duo ſunt, eleemoſynam facis: duo eſuriunt, vnus panem, alter iuſtitiam: *Matt.5.* inter duos iſtos famelicos, quia dictum eſt, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Inter duos iſtos famelicos, bonus operator conſtitutus eſt: ſi charitas de illo operatur, ambos miſeratur, ambobus vult ſubuenire: ille enim quærit quod manducet, ille quærit quod imitetur: paſcis iſtum, præbes te iſti ambobus dediſti eleemoſynam: illum feciſti gratulatorem de fame interfecta, hunc feciſti imitatorem de exemplo propoſito. Miſeramini ergo tanquam miſericordes, quia in eo etiam quòd diligitis inimicos, fratres diligitis. Ne putetis Ioannem nihil de dilectione inimici præcepiſſe, quia de fraterna charitate non tacuit, fratres diligitis. Quomodo, inquis, fratres diligimus: quæro quare diligas inimicũ? Quare illum diligis? Vt ſanus ſit in hac vita. Quid ſi non illi expedit? Vt diues ſit. Quid ſi ipſis diuitiis excęcabitur? Vt vxorem ducat. Quid ſi amaram vitam inde patietur? Vt filios habeat. Quid ſi mali erunt? Incerta ſunt ergo iſta quæ videris optare inimico tuo, quia diligis eum, incerta ſunt. Opta illi vt habeat tecum vitam æternam, opta illi vt ſit frater tuus: ſi ergo hoc optas, diligendo inimicũ vt ſit frater tuus & cũ diligis, fratrem diligis: non enim amas in illo quod eſt, ſed quod vis vt ſit. Dixeram aliquando charitati veſtræ, ni fallor, robur eſt ligni poſitum ante oculos. Faber optimus videt lignum non dolatum, de ſylua præciſum adamauit, neſcio quid inde vult facere: non enim ad hoc amauit vt ſemper ſic maneat. In arte vidit quod futurum eſt, non in amore quod eſt, & amauit quod inde facturus eſt, non illud quod eſt: ſic nos & deus amauit peccatores. Nam dicimus, quia deus amauit peccatores: ait *Matth.9.* enim, Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus. Nunquid ad hoc amauit peccatores, vt peccatores remaneremus? Quaſi lignum de ſylua vidit nos faber, & cogitauit ædificium quod inde facturus eſt, non ſyluam quod erat: ſic & tu

reſpicis

reſpicis inimicum tuum aduerſantem, ſæuientem, mordentem verbis, exaſperantem contumeliis, inſectantem odiis: attendis ibi quia homo eſt, vides iſta omnia quæ aduerſa ſunt, ab homine facta; & vides in illo quòd à deo factus eſt. Quòd autem homo factus eſt, à deo factus eſt: quòd autem te odit, ipſe fecit: quod inuidet, ipſe fecit: & quid dicis in animo tuo? Domine propicius illi eſto, dimitte illi peccata, incute illi terrorē, muta illum: non amas in illo quod eſt, ſed quod vis vt ſit. Ergo cum inimicum amas, fratrem amas. Quapropter perfecta dilectio eſt in dilectione inimici, quia perfecta dilectio eſt in dilectione fraterna: & nemo dicat quia aliquid minus nos monuit Ioānes Apoſtolus, & plus nos monuit Dominus Chriſtus. Ioannes nos monuit vt fratres diligamus, Chriſtus nos admonuit vt etiā inimicos diligamus. Attēde quare te monuit Chriſtus vt diligas inimicos. nūquid vt ſemper remaneāt inimici? Si ad hoc te monuit vt inimici remaneant, odiſti, non diligis. Attende quomodo ipſe dilexit, id eſt, quia nolebat vt ſic remanerent ſui perſecutores, ait Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Quibus voluit ignoſci, mutari illos voluit: quos voluit mutari, ex inimicis fratres facere dignatus eſt & vere ſic fecit. Occiſus eſt, ſepultus eſt, reſurrexit in cœlum aſcendit, ſpiritum ſanctum miſit diſcipulis, cœpit in fiducia prædicari nomen ipſius, miracula faciebāt in nomine crucifixi & occiſi. Viderūt illi interfectores domini, & qui ſanguinē eius ſæuiendo fuderāt, credendo biberunt. Hæc dixi fratres & longiuſcule, quia vehemētius cōmendanda fuit charitati veſtræ ipſa charitas, id eſt, cōmēdada ſibi erat. Si enim charitas nulla eſt in vobis, nihil diximus: ſi autē eſt in vobis, tanquā oleum flammæ adiecimus, & in quo nō erat forte verbis accenſum eſt. In alio creuit quod erat, in alio cœpit eſſe q̄d nō erat. Ad hoc ergo iſta diximus, ne pigri ſitis diligere inimicos. Sæuit in te homo, ille ſæuit, tu deprecare; ille odit, tu miſerere. Febris animæ ipſius te odit, ſanus erit, & gratias tibi agit. Quomodo medici diligunt ægrotos? nunquid ægrotos diligunt? Si ægrotos diligunt, volunt vt ſemper ægrotent? Ad hoc diligunt ægrotos, ne ægroti permaneant, ſed vt ex ægrotis ſani fiant: & quanta plerunque patiuntur à phreneticis, quales contumelias verborum, plerunque & percutiuntur: perſequitur ille febrem, ignoſcit homini. Et quid dicā fratres? Amat inimicum ſuum, immo odit inimicū ſuum: morbum ipſum enim

Matth. 5.

odit,& amat hominem à quo percutitur, odit febrem. A quo enim percutitur? A morbo, ab ægrotatione, à febre. Illud tollit quod illi auerſatur, vt remaneat illud vnde gratuletur. Sic & tu, ſi odit te inimicus tuus, & iniuſtè te odit, noueris quia cupiditas ſeculi in illo regnat propterea te odit. Si odiſti illũ & tu, contra reddis malum pro malo. [Quid facis reddere malum pro malo?] Vnum ægrotũ flebam qui te oderat: iam duos plango, ſi & tu odiſti. Sed perſequitur rẽ tuã, tollit tibi neſcio quæ habes in terra. Ideo illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra: noli pati anguſtias, migra in cœlũ, ſurſum cor ibi habebis vbi latitudo eſt, vt nullas anguſtias patiaris in ſpe vitę æternæ. Attende quæ tibi tollit, nec ipſa tibi tolleret niſi ille permitteret, qui flagellat omnẽ filiũ quẽ recipit. Quodãmodo ferramentũ dei eſt quo ſaneris, ipſę inimicus tuus. Si nouit Deus vtile tibi eſſe vt expoliet te, permittit illũ: ſi nouit tibi vtile eſſe vt vapules, permittit ille vt cædaris. De illo te curat, opta vt ille ſanetur. *Deũ nemo vidit vnquã.* Videte dilectiſſimi. *Si diligamus inuicẽ, deus in nobis manebit, & dilectio eius erit perfecta in nobis.* Incipe diligere, perficieris. Cœpiſti diligere, cœpit in te deus habitare: ama eũ qui in te cœpit habitare, vt perfectius inhabitãdo faciat te perfectũ. *In hoc cognoſcimus quia in ipſo manebimus & ipſe in nobis, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis.* Bene, deo gratias. Cognoſcimus, quia habitat in nobis. Et hoc vnde cognoſcimus, quia cognoſcimus quia habitat in nobis? Quia hoc ipſe Ioãnes dixit: quia de ſpiritu ſuo dedit nobis. Vnde ſcimus, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis? hoc ipſum, quia de ſpiritu ſuo dedit tibi, vnde cognoſcis? Interroga viſcera tua: ſi plena ſunt charitate, habet ſpiritum dei. Vnde cognoſcimus, quia
Rom. 5. inde cognoſcis habitare in te ſpiritũ dei? Paulũ interroga Apoſtolũ. Quoniã charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis. *Et nos vidimus, & teſtes ſumus, quia pater miſit filium ſuum ſaluatorẽ mundi.* Securi eſtote qui ægrotatis, talis medicus venit: deſperabatis, magni erãt morbi, inſanabilia erãt vulnera, deſperata erat ægritudo, magnitudinẽ mali tui attendis, omnipotentiã medici nõ attẽdis? Tu deſperatus es: ſed ille omnipotens eſt, cuius teſtes iſti ſunt
Roma. 8. qui primò ſanati & annunciantes medicum, & ipſi tamẽ plus ſpe ſanati quàm re: nã ſicut dicit Apoſtolus, Spe enim ſalui facti ſumus. Cœpimus ergo ſanari in fide, perficietur autẽ ſalus
1. Cor. 15. noſtra cũ corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & morta-

le

le hoc induerit immortalitaté. Hæc ſpes eſt, nondũ res: ſed qui gaudet in ſpe, tenebit & rem: qui auté ſpem non habet, ad rem nõ poterit peruenire. *Quicunque confeſſus fuerit quòd Ieſus ſit filius dei, deus in ipſo manet & ipſe in deo.* Iam multi cõfeſſi fuerunt, nõ dicamus verbo ſed facto: non lingua, ſed vita: nã multi confitentur verbis, ſed factis negant. *Et cognoſcimus & credimus, quia dilectionẽ habet deus in nobis.* Et iterum vnde cognouiſti? *Deus dilectio eſt.* Iam dixit ſuperius, ecce iterũ dicit. Amplius tibi nõ potuit dilectio commendari, quàm vt diceretur deus: forte munus dei contempturus eras. Et Deũ contemnis? Deus dilectio eſt. *Et qui manet in dilectione, in Deo manet, & deus in eo.* Viciſſim ſe habitant, qui cõtinet & qui continetur. Habitas in deo, ſed vt cõtinearis: habitat in te deus. ſed vt te cõtineat ne cadas. ne forte ſic te putes domũ dei fieri, quomodo domus tua portat carnem tuam. Si ſubtrahat ſe domus in qua es, cadis: ſi autem tu te ſubtrahas, nõ cadet. Deus integer eſt cũ eum deſeris: integer, cũ ad illum redieris. Tu ſanaris, nõ illi aliquid præſtabis. tu mundaris, tu reficeris, tu corrigeris. Ille medicamentum eſt non ſano, regula eſt prauo, lux eſt tenebrato, habitatio eſt deſerto: omnia ergo tibi cõferuntur. Vnde ne putes deo aliquid conferre quando venis ad eũ, nec mancipium ſaltẽ. Ergo non habebit deus ſeruos. ſi tu volueris, & omnes noluerint? Deus non indiget ſeruis. ſed ſerui Deo: ideo dicit Pſalmus, Dixi domino Deus meus es tu. Ipſe eſt verus Dñs: & quid ait? Quoniã bonorũ meorũ nõ eges. Tu eges bono ſerui tui, eget ſeruꝰ bono tuo vt paſcas illũ: eges & tu bono ſerui tui vt adiuuet te. Nõ tibi potes aquã implere, nõ tibi potes coquere, non tibi potes ante equũ currere, iumẽtũ tuũ nõ potes curare. Vides, quia indiges bono ſerui tui? obſequio illiꝰ indiges. Non es ergo verus dñs, quãdo indiges inferiore. Ille eſt verꝰ dominus, qui nihil à nobis quærit, & væ nobis ſi eũ nõ quæramus. Nihil à nobis quęrit, & quęſiuit nos, cũ eũ nõ quæreremus. Ouis vna errauerat, inuenit eã, gaudẽs in humeris ſuis reportauit. Et nũquid ouis erat paſtori neceſſaria, & nõ ouį potiꝰ paſtor neceſſarius erat? Quãto libẽtiꝰ de charitate loquor, tãto minus volo finiri epiſtolã ſuã: nulla eſt ardẽtior ad cõmẽdãdã charitatẽ. Nihil vobis dulcius prędicatur, nihil ſalubriꝰ bibitur, ſed ſi bene viuẽdo cõfirmetur in vobis munꝰ dei. Ne ſitis ingrati tãtę gratię illius, q cũ haberet vnicũ, noluit illũ eſſe vnũ. ſed vt fratres haberet, adoptauit illi, q cũ illo poſſiderẽt vitã æternã.

Pſal. 15.

Luca. 15.

De eo quod Ioannes dicit, In hoc perfecta eſt dilectio in nobis, vt fiduciam habeamus in die iudicij, quia ſicut ille eſt & nos ſumus in hoc mundo: vſque ad id, Et hoc mandatum habemus ab ipſo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.

Tractatus IX.

MEminit charitas veſtra, ex epiſtola Ioannis Apoſtoli vltimam partem reſtitiſſe nobis tractandam & exponendam vobis quantum Deus donat: huius ergo debiti nos memores ſumus: exactionis autem vos memores eſſe debetis. Eadem quippe charitas quæ in ipſa epiſtola maxime & propè ſola commēdatur, & nos facit fideliſſimos debitores, & vos dulciſſimos exactores. Ideo dixi dulciſſimos exactores, quia vbi charitas nō eſt, amarus exactor eſt: vbi autē charitas eſt, & qui exigit dulcis eſt, & à quo exigitur: & ſi aliquem laborem ſuſcipit, facit eundem laborem prope nullum & leuem ipſa charitas. Nónne videmus etiam in mutis animantibus & irrationalibus, vbi non ſpiritalis charitas, ſed carnalis & naturalis eſt, exigi tamen magnó affectu de vberibus matris lac à paruulis. Et quamuis ſugens impetum faciat in vbera, melius eſt tamen matri, quàm ſi non ſugat, nec exigat quod charitati debetur. Sæpæ videmus vbera vaccarum etiam à grandiuſculis vitulis capite percuti, & prope ipſo impetu leuari matrum corpora, nec eas tamen calce repellere, ſed ſi deſit filius qui ſugat, mugitu prouocari ad vbera. Si ergo eſt in nobis illa charitas ſpiritalis, de qua Apoſtolus dicit, Factus ſum paruulus in medio veſtrum tanquā nutrix fouens filios, tunc vos diligimus quādo exigitis: pigros non amamus, quia languentibus formidamus. Interceſſerunt autem vt intermitteremus textum huius Epiſtolæ quædam pro diebus feſtis ſolennia lectionum, quæ non potuerunt niſi legi, & ipſa tractari. Nunc ergo ad prætermiſſum ordinem redeamus, & quæ reſtāt, intente accipiat charitas veſtra. Neſcio vtrū magnificētius nobis charitas cōmēdari poſſit, quàm vt diceretur, Deus charitas eſt. Breuis laus, magna laus: breuis in ſermone, & magna intellectu: quàm cito dicitur, de⁹ dilectio eſt, & hoc breue eſt: ſi numeres, vnū eſt: ſi appēdas, quātū eſt, deus dilectio eſt? Et qui manet, inquit, in dilectione, in deo manet, & deus in illo manet. Sit tibi domus de⁹, eſto domus dei: mane in deo, & maneat in te deus. Manet in te deus vt te cōtineat: manes in deo, ne cadas: quia ſic de charitate dicit Apoſtolus, Charitas nūquā cadit. Quomodo cadit quē

1. Theſſ. 2.

1. Cor. 13.

cōu

cōtinet de⁹ *In hoc perfecta eſt dilectio in nobis, ut fiduciā habeam⁹
in die iudicij quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mūdo.* Dicit
quomodo ſe probet vnuſquiſq; quantū in illo ꝓfecerit chari-
tas, vel potius quātū ipſe in charitate ꝓfecerit. Nā ſi deus cha-
ritas eſt, nec proficit nec deficit deus: ſic dicitur proficere in
te charitas, quia tu in eā proficis. Interroga ergo quātū in cha
ritate profeceris, & quid tibi reſpōdeat cor tuū, & noueris mē-
ſurā profectus tui: promiſit enim oſtendere nobis, in quo co-
gnoſcamus eū, & ait, In hoc perfecta eſt in nobis dilectio: quę-
re in quo? Vt fiduciā habeamus in die iudicij. Quiſquis fidu-
ciam habet in die iudicij, perfecta eſt in illo charitas. Quid eſt
habere fiduciā in die iudicij? nō timere ne veniat dies iudicij.
Sunt homines qui non credunt diē iudicij, iſti fiduciā non poſ
ſunt habere in die, quē venturū eſſe nō credūt: prætermitta-
mus iſtos, excitet illos deus vt viuāt. De mortuis vt quid lo-
quimur? Non credunt futurū diē iudicij, nec timēt nec deſi-
derant quod nō credunt. Cœpit aliquis credere diē iudicij: ſi *3. ſent.*
cœpit credere, cœpit & timere: ſed quia timet, adhuc nōdū ha- *diſt. 34. c.*
bet fiduciā in die iudicij, nōdū eſt in illo perfecta charitas. Nū *de his.*
quid tamē deſperandū eſt? In quo vides initiū, cur deſperas fi-
nem? quod initiū video inquies, ipſum timorem: audi ſcriptu-
ram, Initium ſapientiæ timor domini. Cœpit ergo timere diē *Eccle. 1.*
iudicij, timendo corrigit ſe, vigilat aduerſus hoſtes ſuos, id eſt
peccata ſua, incipit reuiuiſcere interius, & mortificare mēbra
ſua quæ ſunt ſuper terram, ſicut Apoſtolus dicit, Mortificate
membra veſtra quæ ſunt ſuper terram: ſpiritalia nequitiæ dicit
membra ſuper terram: nam ſequitur & exponit, Auaritiā, im- *Coloſſ. 3.*
mūditiam, & cætera quæ illic exequitur. Quantum autē mor-
tificat iſte qui timere cœpit diem iudicij, membra ſua ſuper
terram, tantum ſurgunt & corroborantur membra cœleſtia.
Membra autem cœleſtia, omnia opera bona. Surgētibus cœle-
ſtibus mēbris, incipit deſiderare quod timebat: timebat enim
ne veniret Chriſtus, & inueniret impiū quē damnaret: deſide-
rat vt veniat, quia inuēturus eſt pium quē coronet. Iam cum
cœperit deſiderare venientem Chriſtum caſta anima, quæ de-
ſiderat amplexus ſponſi, renunciat adultero, fit virgo interius
ipſa fide, ſpe & charitate. Habet iam fiduciam in die iudicij,
non contra ſe pugnat quando orat & dicit, Adueniat regnum
tuum. Qui enim timet ne veniat regnū dei, timet ne exaudia- *Matth. 6.*
tur. Qui autē orat, quomodo orat qui timet ne exaudiatur?

in cœlis eſt. Quomodo illud facit deus? Diligit inimicos ſuos, qui facit ſolē ſuū oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si ergo ad hãc perfectionē nos inuitat deus, vt diligamus inimicos noſtros ſicut & ipſe dilexit ſuos, ea nobis fiducia eſt in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo: quia ſicut ille diligit inimicos ſuos, faciendo ſolē ſuū oriri ſuper bonos & malos, & pluēdo ſuper iuſtos & iniuſtos, nos quia inimicis noſtris nō poſſumus præſtare tēporalem ſolem & pluuiã, præſtemus lachrymas cū pro illis oramus. Iam ergo de ipſa fiducia videte quid dicat. Vnde intelligitur perfecta charitas, *Timor non eſt in charitate.* Quid ergo dicimus de illo qui cœpit timere diē iudicij? Si perfecta in illo eſſet charitas, nō timeret: perfecta enim charitas faceret perfectã iuſtitiã, & nō haberet quare timeret, imò haberet quare deſideraret vt trãſeat iniquitas, & veniat regnū dei: ergo timor non eſt in charitate. Sed in qua charitate? nō in inchoata. In qua ergo? *Sed perfecta,* inquit, *charitas foras mittit timorē.* Ergo incipiat timor, quia initiū ſapientiæ timor domini. [Timor quaſi locū præparat charitati.] Cum autē cœperit charitas habitare, pellitur timor qui ei præparauit locū: quantū enim illa creſcit, ille decreſcit: & quãtū illa fit interior, timor pellitur foras. Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autem nullus timor, nō eſt quà intret charitas. Sicut videm⁹ per ſetã introduci linū, quando aliquid ſuitur: ſeta prius intrat, ſed niſi exeat, nō ſuccedit linū: ſic timor primo occupat mētē, nō autē ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatē. Ia facta ſecuritate in animo, quale gaudiū nobis eſt, vel in hoc vel in futuro ſeculo? Et in hoc ſeculo quis nobis nocebit plenis charitate? Videte quomodo exultet Apoſtolus de ipſa charitate. Quis nos, inquit, ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an nuditas, an periculū, an gladi⁹? Et Petrus dicit, Et qs vobis nocere poterit, ſi boni æmulatores fueritis? *Timor nō eſt in dilectione, ſed perfecta dilectio foras mittit timorē, quia timor tormentū habet.* Torquet cor cōſciētia peccatorū, nōdū facta eſt iuſtificatio. Eſt ibi ꝙ titillet, ꝙ pūgat. Ideo in Pſalmo de ipſa perfectione iuſtitiæ quid dicit? Conuertiſti luctum meū in gaudiū mihi, conciditi ſaccū meū, & cinxiſti me lætitia, vt cantet tibi gloria mea, & non compūgar. Quid eſt, non cōpungar? Non ſit quod ſtimulet cōſcientiã meam. Stimulat timor, ſed noli timere, intrat charitas quæ ſa-

Eccle. 1.

Concor. de pœn. diſt. 2 ſicut ſeta.

Roma. 8.

1. Petri. 3.

Pſal. 29.

nat quod vulnerat, timor. Timor dei ſic vulnerat, quomodo medici ferramentū putredinē tollit, & quaſi videtur vulnus augere. Ecce putredo quādo erat in corpore, minus erat vulnus, ſed periculoſum. Accedit ferramentū medici, minus dolebat illud vulnus, quàm dolet modo cū ſecatur: plus dolet cum curatur, quam ſi non curaretur: ſed ideo plus dolet accedente medicina, vt nunquam doleat ſuccedente ſalute. Occupet ergo cor tuū timor, & inducta charitate ſuccedat cicatrix ferramenti medici. Talis eſt medicus, vt nec cicatrices appareāt, tu tātū ſubde te dexteræ ipſius. Nam ſi ſine timore es, nō poteris iuſtificari. Sententia dicta eſt de ſcripturis: nam qui ſine timore eſt, nō poterit iuſtificari. Opus eſt ergo vt intret timor primo, per quē veniat charitas: timor medicamentum, charitas ſanitas. *Qui autem timet, non eſt perfectus in dilectione.* Quare? Quia timor tormentū habet, quomodo ſectio medici tormentum habet: Eſt autem alia ſententia quæ videtur huic eſſe cōtraria, ſi nō habeat intellectorē: dicitur enim quodam loco in Pſalmo, Timor domini caſtus, permanens in ſeculum ſeculi. Aeternum quendā timorē nobis oſtendit, ſed caſtum. Quòd ille æternū nobis timorē oſtendit, nunquid cōtradicit illi forte iſta Epiſtola quæ dicit, Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem? Interrogemus ambo eloquia dei. Spiritus vnus eſt, etſi codices duo, etſi ora duo, etſi linguæ duæ. Hoc enim dictū eſt per Ioannem, illud dictū eſt per Dauid: ſed nolite putare aliū eſſe ſpiritū. Si vnus flatus inflat duas tibias, non poteſt vnus ſpiritus implere duo corda, agitare duas linguas? Sed ſi ſpiritu vno, id eſt, vno flatu impletæ duæ tibiæ cōſonant, impletæ duæ linguæ ſpiritu dei diſſonare poſſunt? Eſt ergo ibi quædā concordia, ſed auditorem deſiderat. Ecce inſpirauit & impleuit duo corda, duo ora, mouit duas linguas ſpiritus dei. Et audiuimus ex vna lingua, Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorē: audiuimus ex alia, Timor domini caſtus permanēs in ſeculum ſeculi. Quid eſt hoc? quaſi diſſonāt. Nō. Excute aures tuas, intēde melodiā. Non ſine cauſa hic addidit, caſtus: illic non addidit, niſi quia eſt timor alius qui dicitur caſtus: eſt autē alius qui non dicitur caſtus. Diſcernamus ergo iſtos duos timores, & intelligemus conſonantiam tibiarum. Quomodo intelligimus, vel quomodo diſcernimus? attēdat charitas veſtra. Sunt homines qui propterea timent deū, ne mittātur in gehennā, ne for

1. ſent. diſt. 24. c. eſt autē, Pſal. 18.

ne forte ardeant cum diabolo in igne æterno. Ipſe eſt timor ille qui introducit charitatem, ſed ſic venit vt exeat: ſi enim adhuc propter pœnam times deum, nondum amas, quem ſic times. Non bona deſideras, ſed mala caues: ſed ex eo quia mala caues corrigis te, & incipis bona deſiderare. Cum bona deſiderare cœperis, erit in te timor caſtus. Quis timor caſtus? ne amittas ipſa bona. Intendite, aliud eſt timere deũ, ne mittat te in gehennã cum diabolo: aliud eſt timere deum, ne recedat à te. Ille timor quo times ne in ignẽ æternum mittaris cum diabolo, nondum eſt caſtus: non enim venit ex amore dei, ſed ex timore pœnæ. Cum autem times deũ, ne deſerat te præſentia eius, amplecteris eum, ipſo frui deſideras. Non poteſt melius explanari quid interſit inter duos iſtos timores, vnum quẽ foras mittit charitas, alterum caſtum qui permanet in ſeculum ſeculi, niſi ponas duas mulieres maritatas, quarum vnam ita conſtituas volentem facere adulteriũ, delectari nequitia, ſed timere ne dãnetur à marito. Timet maritũ, ſed quia adhuc amat nequitiã, ideo timet maritũ, huic nõ grata, ſed oneroſa eſt mariti præſentia. Et ſi forte viuit nequiter, timet maritũ ne veniat. Tales ſunt qui timent ne veniat dies iudicij. Fac alterã amare virum, debere illi caſtos amplexus, & nulla ſe adulterij immũditia maculare, optat præſentiam viri. Et quomodo diſcernũtur duo iſti timores? Timet illa, timet & illa. Interroga, quaſi vnum tibi reſpondent. Interrogetur illa, Times virũ? timeo. Interroga & illã ſi timeat virũ: reſpondet, timeo. Vna vox eſt, ſed diuerſus animus: iam ergo interrogentur quare: illa dicit, Timeo virum ne veniat. Illa dicit, timeo virum ne diſcedat. Illa dicit, timeo ne damner: Illa dicit, timeo ne deſerat. Pone hoc in in animo Chriſtianorum, & inueniſti timorẽ quẽ foras mittit charitas: & alium timorẽ caſtum permanentẽ in ſeculũ ſeculi. Loquamur ergo huic primo qui ſic timet deũ, quomodo illa mulier quã delectat nequitia, timet enim virũ ne dãnet illã. Talibus enim primo loquimur, O anima quæ ſic times deũ ne dãnet te deus, quomodo timet mulier quã delectat nequitia, timet virũ ne dãnetur à viro, quomodo tibi diſplicet illa mulier, diſplice & tu tibi: Si forte habes vxorẽ, nunquid vis vt ſic timeat te vxor tua, ne dãnetur abs te, vt delectet eam nequitia, ſed pondere timoris tui reprimatur, nõ damnatione iniquitatis? Caſtam eam vis, vt te diligat, non vt te timeat: Exhibe te talem deo, qualẽ vis habere vxorẽ. Et ſi nondũ

Matt.25.

3 ſent. diſt.34. c. nõ poteſt.

habes, & habere vis talẽ vis habere. Et quid dicimus fratres? Illa mulier quæ ideo timet virũ ne dãnetur à viro, forte nõ facit adulteriũ, ne aliquo modo perueniat ad virũ, & tollat illi lucẽ iſtã tẽporalẽ. Poteſt autẽ vir ille & falli: homo eſt enim, ſicut & illa quæ poteſt fallere: Timet illa eũ extra cuius oculos poteſt eſſe: tu non times ſemper faciẽ ſupra te viri tui? Vultus autẽ domini ſuper faciẽtes mala. Captat illa abſentiã viri ſui, & incitatur forte delectatione adulterii, & dicit ſibi tamẽ, non faciã: abſens eſt quidẽ ille, ſed difficile eſt vt non ad illũ quoquo modo perueniat. Tẽperat ſe ne perueniat ad hominẽ, qui poteſt & neſcire, qui poteſt & falli, qui poteſt bonã ſuſpicari etiã, qui poteſt & caſtã ſuſpicari quæ adultera eſt. Tu nõ times oculos eius quẽ fallere nemo poteſt? Tu non times eius præſentiã, qui auerti à te nõ poteſt? Roga deũ vt intueatur te, & auertat faciẽ ſuã à peccatis tuis, Auerte faciẽ tuã à peccatis meis. Sed vnde mereris vt ille faciẽ tuã auertat à peccatis tuis, ſi tu nõ inde auertas faciẽ tuã à peccatis tuis? Ipſa eñ vox; dicit in Pſalmo, Quoniã iniquitatẽ meã ego cognoſco, & peccatũ meũ corã me eſt ſemper. Tu agnoſce, & ille ignoſcit. Allocuti ſumus eã quæ habet adhuc timorẽ non permanentẽ in ſeculum ſeculi, ſed quẽ charitas excludit & foras mittit. Alloquamur & illã quæ habet iã timorẽ caſtũ permanentẽ in ſeculũ ſeculi. Putamus inuenimus illã, vt alloquamur illã? putas eſt in hoc populo? putas eſt in iſta exhedra? putas eſt in hac terra? Nõ poteſt niſi eſſe, ſed latet: hyems eſt, intus eſt viriditas in radice, forte inuenim⁹ & aures illi⁹. Sed vbicũq; eſt illa anima, vtinã illã inueni rẽ, & nõ aures ſuas præberet mihi, ſed ego meas aures illi. Illa me doceret aliquid potius q̃ à me diſceret. Anima quædam ſancta, ignea & deſiderans regnum dei, hanc non ego alloquor, ſed deus ipſe & patienter viuentem in hac terra ita conſolatur, Iam vis veniam, & ego noui quoniam vis vt veniam: noui qualis es, vt ſecura expectes aduentum meũ: Noui quia moleſtia eſt tibi, ſed magis expecta, tolera: venio & cito venio. Sed amanti tardum eſt, audi eam cantantem, tanquam lilium de medio ſpinarum: audi ſuſpirantem & dicentẽ Pſalliam & intelligam in via immaculata, quando venies ad me. Merito non timet, quia perfecta charitas foras mittit timorẽ, & cum venerit ad eius amplexum timet. Sed ſecuriter qui timet, cauet, & obſeruabit ſe ab iniquitate ſua, ne iterum peccet, nónne mittatur in ignẽ, ſed ne ab illo deſeratur. Et erit in

Pſal. 33.

Pſal. 50.

Pſal. 110.

illa quid? Timor caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Audiuimus duas tibias cõſonantes. Ille de timore dicit, & ille de timore dicit: ſed ille de timore quo timet anima ne dãnetur, ille de timore quo timet anima ne deſeratur. Ille eſt timor quem charitas excludit, ille eſt timor permanens in ſeculum ſeculi. *Nos diligimus qui ipſe prior nos dilexit.* Nam vnde diligeremus niſi ille prior dilexiſſet nos? Diligẽdo amici facti ſumus: ſed inimicos ille dilexit, vt amici efficeremur. Prior dilexit nos, & donauit nobis vt diligeremus eũ, nondũ diligebamus: diligendo pulchri efficimur. Quid facit homo deformis & diſtorta facie, ſi amet pulchrã? Aut quid facit fœmina deformis & diſtorta & nigra ſi amet pulchrũ? nunquid amãdo poterit eſſe pulchra? & nunquid & ille amando poterit eſſe formoſus? Amat pulchrã, & quando ſe in ſpeculo videt erubeſcit faciẽ ſuam leuare ad illam formoſam quam amat. Quid facit vt pulcher ſit: Expectet vt veniat pulchritudo: imo expectando ſenectus additur, & turpiorem facit. Non eſt ergo quid agere, non eſt quomodo illi des conſilium, niſi vt cõpeſcat ſe, & non audeat amare impar imparẽ: aut ſi forte amat, & ducere vxorem optat, optet vt illa caſtitatẽ amet, nõ carnis faciem. Anima vero noſtra fratres mei, fœda eſt per iniquitatem, amando deũ pulchra efficitur. Qualis amor eſt qui redit pulchram amantem? Deus autẽ ſemper pulcher eſt, nunquam deformis, nunquam commutabilis. Amauit nos prior qui ſemper eſt pulcher: & quales amauit, niſi fœdos & deformes? Non ideo tamen vt fœdos dimitteret, ſed vt mutaret, & ex deformi pulchrũ faceret. Quomodo erimus pulchri? amando eum qui ſemper eſt pulcher. Quãtũ in te creſcit amor tantum creſcit pulchritudo, quia ipſa charitas eſt animæ pulchritudo: nos diligimus, quia ipſe prior dilexit nos: audi Apoſtolum Paulum. Oſtendit autem deus dilectionẽ ſuã in nobis, quoniã cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, pulcher pro fœdis. Quomodo inuenimus pulchrũ Ieſum? Speciosus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis: vnde itẽ videte, vnde ſit pulcher. Specioſus forma præ filiis hominũ, quia deus, quia in principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ, & deus erat verbum. Quia vero carnem ſuſcepit, quaſi fœ[ditatem] tuã ſuſcepit, id eſt, mortalitatẽ tuã, vt aptaret ſe tibi, congrueret tibi, & excitaret te ad amandam intus pulchritudinem. Vnde ergo inuenimus quia fœdus & deformis Ieſus

Roma. 5.

Pſal. 44.

Ioan. 1.

ſus,ſicut inuenimus quia pulcher & ſpecioſus forma præ filiis
Eſa.53. hominũ?Vnde inuenimus quia & deformis? Eſaiam interroga,Et vidimus eum,& non habebat ſpeciem neq; decorem. Illæ ſunt duæ tibiæ diuerſe ſonantes,ſed vnus ſpiritus ambas
Pſal. 44. inflat:hac dicitur,Specioſus forma præ filiis hominũ:hac dici-
Eſa.53. tur in Eſaia,Vidimus eum,& non habebat ſpeciem neq; decorem.Vno ſpiritu implentur ambæ tibiæ,non diſſonant. Noli aures aduertere,adhibe intellectum.Interrogemus Paulum Apoſtolum,& exponat nobis conſonantiam duarum tibiarũ:
Philipp.2. ſonet nobis,Specioſus forma præ filiis hominũ. Qui cum in forma dei eſſet,nõ rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Ecce ſpecioſus forma præ filiis hominũ:ſonet nobis etiam,vidimus eum,& non habebat ſpeciẽ neq; decorẽ. Semetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens,in ſimilitudinem hominũ factus & habitu inuentus vt homo non habebat ſpeciẽ neque decorẽ,vt tibi daret ſpeciem & decorem.Quam ſpeciem?quẽ decorem?dilectionẽ charitatis.Vt ames,curras: curris, amas. Pulcher es iam,ſed noli te attẽdere,ne perdas quod accepiſti, illũ attende à quo factus es pulcher.Ideo ſis pulcher vt ille te amet.Tu autem totam intentionem tuã in illũ dirige, ad illũ curre,eius amplexus pete,ab illo time diſcedere,vt ſit in te ti-
Pſal.18. mor caſtus permanens in ſeculum ſeculi.Nos diligimus, quia ipſe prior dilexit nos. *Si quis dixerit,quoniam diligo deũ.* Quẽ deum?quare diligimus?Quia ipſe prior dilexit nos,& donauit nobis diligere.Dilexit impios vt faceret pios, dilexit iniuſtos vt faceret iuſtos,dilexit ægrotos vt faceret ſanos. Ergo & nos diligimus,quia prior dilexit nos.Interroga vnumquenque,dicat tibi ſi diligat deum,Clamat,confitetur,diligo.Ipſe ſcit,Eſt aliud vnde interrogetur.Si quis dixerit,quoniã diligo deũ, & fratrẽ ſuũ oderit,mendax eſt.Vnde probas,quia mendax eſt? Audi.*Qui enim non diligit fratrem ſuũ quem videt,deum quem non videt quomodo poteſt diligere?* Quid ergo,qui diligit fratrẽ, diligat deum?Neceſſe eſt vt diligat deum,neceſſe eſt vt diligat ipſam dilectionem.Nunquid poteſt diligere fratrem,& non diligere ipſam dilectionem? Neceſſe eſt vt diligat dilectionem. Quid ergo?Quia diligit dilectionẽ,ideo diligit deum?Vtique ideo diligendo dilectionem deum diligit.An oblitus es quod pauloante dixiſti,Deus dilectio eſt?Si deus dilectio, quiſquis diligit dilectionem,deum diligit.Dilige ergo fratrem, & ſecurus eſto:Non potes dicere,diligo deum,ſed non diligo fratrẽ.

Quom

Quomodo mentiris ſi dicas, diligo deum, quando non diligis fratrem? Si falleris ſi quando dicis, diligo fratrem, putas quia non diligis deum? Neceſſe eſt ergo qui diligis fratrem, diligas ipſam dilectionem: dilectio autẽ deus eſt. Neceſſe eſt ergo vt deum diligat, quiſquis diligit fratrem. Si autem non diligis fratrem quem vides, deum quem non vides quomodo potes diligere? quare non videt deum? quia non habet ipſam dilectionem. ¶ Ideo non videt deum, quia non habet dilectionem: ¶ ideo non habet dilectionem, quia non diligit fratrem. Propterea ergo non videt deum, quia nõ habet dilectionem: nam ſi habeat dilectionem, deum videt, quia deus dilectio eſt. Et purgatur ille oculus magis magiſq; dilectione, vt videat illam incommutabilem ſubſtantiã, cuius præſentia ſemper gaudeat qua perfruatur in æternũ coniunctus angelis. Sed currat modo vt aliquãdo in patria lætetur. Non amet peregrinationem, non amet viam. Totum amarum ſit, præter illum qui vocat, quouſque inhæreamus illi, & dicamus quod dictũ eſt in Pſalmo, Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te. Et qui ſunt qui fornicãtur? Qui diſcedunt & amant mundũ. Tu autem quid. ſequitur & dicit, Mihi autem inhærere deo bonũ eſt. Totũ bonũ meum eſt deo inhærere gratis. Nam ſi interrogas & dicas, quare inhæres deo, & dicat, vt donet mihi. Quid tibi donet. Cœlum ipſe fecit, terrã ipſe fecit. Quid tibi donaturus eſt, iam hæres illi? Inueni melius & donat tibi. Qui enim nõ diligit fratrẽ ſuũ quẽ videt, deum quẽ non videt quomodo poterit diligere? *Et hoc mandatũ habemus ab ipſo, vt qui diligit deũ diligat & fratrem ſuum.* Magnifice dicebas, diligo deũ & odis fratrẽ. O homicida quomod diligis deũ? Nõ audiſti ſuperius in ipſa Epiſtola, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt? Sed prorſus diligo deum, quanuis oderim fratrem meum. Prorſus non diligis deum, ſi odiſti fratrem. Et modo probo alio documento: ipſe dixit, Dedit nobis præceptum vt diligamus inuicem: quomodo diligis eũ cuius odiſti præceptũ? Quis eſt qui dicat diligo imperatorẽ, ſed odi leges eius? In hoc intelligit imperator ſi diligis eũ, ſi obſeruẽtur leges eius per prouincias. Lex imperatoris quæ eſt? Mandatum nouum do vobis vt vos inuicẽ diligatis. Dicis ergo te diligere Chriſtum, ſerua mãdatum eius, & fratrem dilige. Si autem fratrem nõ diligis, quomodo eum diligis cuius mandatum contemnis? Fratres ergo non ſatior loquendo de charitate in nomine Chriſti. Quantum autẽ vos habe

Pſal. 72.

Ioan. 13.

habetis huius rei auaritiam, tantum ſparamus quia creſcit in vobis ipſa, & foras mittit timorem, vt remaneat ille timor caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Toleremus mundum, toleremus tribulationes ipſius, toleremus ſcandala tentationum. Non recedamus à via, teneamus vnitatem Eccleſiæ, teneamus Chriſtum, teneamus charitatem. Non diuellamur à membris ſponſæ ipſius, non diuellamur à fide, vt gloriemur in præſentia ipſius, & ſecuri manebimus in eo modo per fidem, tūc per ſpeciem, cuius tantas arras habemus donum ſpiritus ſancti.

De eo quod Ioannes dicit, Omnis qui credit quòd Ieſus ſit Chriſtus, ex deo natus eſt. Vſque ad id, Hæc eſt enim dilectio dei, vt præcepta eius ſeruemus: Tractatus X.

MEminiſſe vos credo qui affuiſtis heſterno die, ad quem locū in progreſſu huius Epiſtolæ peruenerit noſtra tractatio, id eſt, Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, deum quem non videt quomodo poteſt diligere? Et hoc mandatum habemus ex ipſo, vt qui diligit deum, diligat & fratrē ſuū. Hucuſque diſputatum erat. Quæ ſequuntur ergo ex ordi-

Cap. V. ne videamus. *Omnis qui credit quòd Ieſus ſit Chriſtus, ex deo natus eſt.* Quis eſt qui non credit quòd Ieſus ſit Chriſtus? qui nō ſic viuit quomodo præcepit Chriſtus: multi enim dicunt, Credo, ſed fides ſine operibus non ſaluat. Opus autē fidei ipſa di-

Galat. 5. lectio eſt. dicente Paulo Apoſtolo, Et fides quæ per dilectionē operatur. Opera quidem tua præterita antequam crederes, vel nulla erant, vel ſi bona videbātur, inania erāt. Si enim nulla erāt ſic eras quaſi homo ſine pedibus, aut vexatis pedibus ambulare non valens. Si autē bona videbantur antequam crederes: currebas quidem, ſed præter viam currendo errabas potius quàm perueniebas. Eſt ergo nobis & currendum, & in via currendum. Qui præter viam currit, inaniter currit, imò ad laborem currit. Tanto plus errat, quanto præter viam currit. Quæ eſt via, per quam currimus? Chriſtus dixit. Ego ſum

Ioan. 14. via. Quæ patria, quò currimus? Chriſtus dixit, Ego ſum veritas. Per illum curris, ad illum curris, in ipſo requieſcis. Sed vt curramus per illum, extendit ſe vſque ad nos. longe enim eramus, & longe peregrinabamur. Parum eſt, qui longe peregrinabamur, & languidi nos mouere nō poteramus. Medicus venit ad ægrotos, via porrecta eſt ad peregrinos. Saluemur ab ipſo, ambulemus per ipſum. Hoc eſt credere quod Ieſus Chriſtus eſt, quomodo credunt Chriſtiani, qui non ſolum nomi-

ne

ne Chriſtiani ſunt, ſed factis & vita: non quomodo credunt dæmones nam & dæmones credunt & contremiſcunt: ſic dixit ſcriptura, Quid potuerunt dæmones plus credere quàm vt dicerent, Scimus, qui ſis, tu es filius dei? Quod dixerunt dæmones hoc dixit & Petrus cum dominus quæreret, quis eſſet quem illum dicerent homines: reſponderunt illi diſcipuli. Alij dicunt Ioannem Baptiſtam, alij Heliam, alij Hieremiam, aut vnum ex prophetis: & ille, Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondit Petrus & ait. Tu es Chriſtus filius dei viui: & audiuit à domino, Beatus es Simon bar Iona, quia non reuelauit tibi caro & ſanguis, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Videte quę laudes proſequuntur hanc fidem, Tu es Petrus & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam Quid eſt, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam? Super hanc fidem, ſuper id quod dictum eſt, Tu es Chriſtus filius dei viui. Super hanc petram, inquit, fundabo Eccleſiam meam. Magna laus: ergo dicit Petrus, Tu es Chriſtus filius dei viui: dicunt & dæmones, Scimus qui ſis, tu es filius dei viui, ſanctus dei: hoc Petrus, hoc & dæmones: eadem verba, nõ idẽ animus Et vnde cõſtat, quia hoc Petrus cum dilectione dicebat? Quia fides Chriſtiani cũ dilectione eſt, dæmonis autem ſine dilectione. Quomodo ſine dilectione? Hoc dicebat Petrus vt Chriſtum amplecteretur, hoc dicebant dæmones vt Chriſtus ab eis recederet: nam antequam dicerent, Scimus qui ſis, tu es filius dei, quid nobis & tibi eſt dixerũt, quid veniſti ante tempus perdere nos? Aliud eſt ergo confiteri Chriſtũ vt teneas Chriſtum: aliud confiteri Chriſtum vt repellas à te Chriſtum: ergo videtis: quia quomodo hic dicit, Qui credit, propria quædam fides eſt, non quomodo cum multis. Itaque fratres, nemo hæreticorum dicat vobis, Et nos credimus. Ideo enim de dæmonibus exemplum propoſui, ne gaudeatis ad verba credẽtiũ, ſed exploretis facta viuentiũ. Videamus ergo quid eſt credere in Chriſto, quid credere quia Ieſus ipſe eſt Chriſtus. Sequitur, *Omnis qui credit quod Ieſus ſit Chriſtus, ex deo natus eſt*. Sed quid eſt credere illud? *Et omnis qui diligit qui genuit eum diligit eum qui genitus eſt ab ipſo*. Statim fidei coniunxit dilectionem, quia ſine dilectione fides inanis eſt. Cum dilectione fides Chriſtiani, ſine dilectione fides dæmonis, Qui autem nõ credũt, peiores ſunt quã demones, & tardiores quàm dæmones. Neſcio quis non vult credere in Chriſtum, adhuc ne dæmones imitatur. Iam cred

Iacobi. 2.
Mar. 3.
Luca. 4.
Matt. 16.
Mar. 1.

credit aliquis in Chriſto, ſed odit Chriſtũ, habet confeſſionem fidei in timore pœnæ, non in amore coronæ: nam & illi puniri timebant. Adde huic fidei dilectionem, vt fiat fides qualem dicit Apoſtolus Paulus, Fides quæ per dilectionem operatur. Inueniſti Chriſtianũ, inueniſti ciuẽ Hieruſalẽ, inueniſti ciuẽ angelorum, inueniſti in via ſuſpirantem peregrinũ, adiunge te illi comes tuus eſt, curre cum illo, ſi tamẽ & tu hoc es. Omnis qui diligit qui genuit eũ, diligit eum, qui genitus eſt ab ipſo. Quis genuit? Pater. Quis eſt genitus? Filius. Quid ergo ait? Omnis qui diligit patrem, diligit filiũ. *In hoc cognoſcimus quia diligimus filios dei.* Quid eſt hoc fratres? Pauloante de filio dei dicebat, non de filiis dei. Ecce vnus poſitus eſt Chriſtus cõtẽplandus nobis, & dictum eſt nobis, Omnis qui credit quòd Ieſus ſit Chriſtus, eſt ex deo natus: & omnis qui diligit qui genuit eũ, id eſt, patrẽ, diligit eũ qui genitus eſt ex ipſo id eſt, filiũ dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ: & ſequitur, In hoc cognoſcimus quia diligimus filios dei, quaſi dicturus eſſet, in hoc cognoſcimus quia diligimus filium dei. Filios dei dixit, qui filiũ dei pauloante dicebat, quia filij dei corpus ſunt vnici filij dei & cũ ille caput, nos mẽbra, vnus eſt filius dei: Ergo qui diligit filios dei, filiũ dei diligit: & qui diligit filiũ dei, patrem diligit. Nec poteſt quiſquã diligere patrem, niſi diligat filiũ: & qui diligit filium, diligit filios dei, membra filij dei: & diligendo fit & ipſe membrum, & fit per dilectionem in compage corporis Chriſti, & erit vnus Chriſtus amans ſeipſum: cum ſe enim inuicem amant membra, corpus ſe amat. Et ſi patitur vnum mẽbrum, compatiuntur omnia membra: & ſi glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Et quid ſecutus ait? Vos autẽ eſtis corpus Chriſti & mẽbra. Dicebat pauloante de dilectione fraterna, & ait, Qui non diligit fratrem quem videt, deum quẽ nõ videt quomodo poterit diligere? Si autem diligis fratrem, forte fratrem diligis, & Chriſtum non diligis? quomodo quando membra Chriſti diligis? Cum ergo membra Chriſti diligis, Chriſtum diligis: cum Chriſtũ diligis filiũ dei diligis: cũ filium dei diligis, & patrem diligis: nõ poteſt ergo ſeparari dilectio. Elige tibi quid diligas, ſequuntur te cætera. Dicas, deum ſolum diligo, deum patrem, mẽtiris. Deum ſi diligis, non ſolum deũ diligis: ſed ſi diligis patrẽ, diligis & filiũ. Ecce, inquit, diligo patrem, & diligo filium: ſed hoc ſolum, patrem deum & filium deum dominum noſtrum Ieſum Chri-

Galat. 5. *1. Cor. 12.*

ſtum

um, qui aſcendit in cœlos, & ſedet ad dexteram patris. Illud *Ioan. 1.*
erbum per quod facta ſunt omnia, & verbũ caro factum eſt,
habitauit in nobis, hoc ſolum diligo, mentiris: ſi enim di-
gis caput, diligis & membra: ſi autem membra non diligis,
ec caput diligis. Non expaueſcis vocẽ capitis de cœlo clamã-
em pro membris ſuis, Saule Saule quid me perſequeris? Per- *Acto. 9.*
ecutorem ſuũ vocauit perſecutorem membrorum ſuorum,
ilectorẽ ſuũ vocauit dilectorẽ mẽbrorũ ſuorũ. Iam quæ ſunt
nembra eius noſtis fratres, ipſa eſt Eccleſia dei. In hoc cogno-
cimus quia diligimus filios dei, quia deum diligimus. Et quo
modo non aliud ſunt filij dei, aliud deus: ſed qui deum diligit
præcepta eius diligit. Et quæ ſunt præcepta dei? Mandatum *Ioan. 13.*
nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis. Nemo ſe excuſet
per aliam dilectionẽ, ad aliam dilectionẽ. Omnino ſic ſe te-
net iſta dilectio, quomodo ipſa compaginata eſt in vnum, ſic
omnes qui ex illa pendẽt, vnũ facit, & quaſi cõflat illos ignis.
Aurum eſt, conflatur maſſa, & fit vnum aliquid: ſed niſi feruor
charitatis accendat, ex multis in vnũ conflari nõ poteſt. Quia
deum diligimus, inde cognoſcimus, quia diligimus filios dei.
Et vnde cognoſcimus, quia diligimus filios dei? *Quia deũ dili-
gimus, & præcepta eius facimus.* Suſpiramus hic ex difficultate
faciendi præceptum dei: audi quid ſequatur, Homo, qui labo
rabas amando auaritiam, cum labore amatur, quod amas: ſi-
ne labore amatur deus. Auaritia iuſſura eſt labores, pericula,
tribulationes, & obtemperaturus es. Quo fine? Vt habeas vn-
de impleas arcam, perdas ſecuritatem. Securior forte eras an-
tequam haberes, quàm cũ habere cœpiſti. Ecce quid tibi iuſ-
ſit auaritia. Impleſti domum, timentur latrones: acquiſiſti au-
rum, perdidiſti ſomnũ. Ecce quid tibi iuſſit auaritia, fac, & feci-
ſti. Quid tibi iubet deus? dilige me. Aurum diligis, quæſitu-
rus es aurũ, & forte nõ inuenturus: quiſquis me quærit, cum
illo ſum. Amatur*es honorẽ, & forte nõ peruẽturus. Quis me
amauit, & nõ ad me peruenit? dicit tibi deus, Patronũ vis face-
re, aut amicũ potentẽ, ambis per aliũ inferiorẽ. Me ama dicit
tibi deus, non ad me ambitur per aliquẽ: ipſe amor præſentem
me tibi fecit. Quid dulcius dilectione iſta fratres? nõ ſine cau-
ſa modo audiſtis in Pſalmo fratres, Narrauerunt mihi iniuſti *Pſal. 118.*
dilectiones ſuas, ſed non ſicut lex tua domine. Quæ eſt lex
dei? mandatum dei. Quod eſt mandatum dei? nouum illud
mandatum: quod ideo nouũ dicitur, quia innouat. Mãdatum

nouum do vobis, vt vos inuicē diligatis: audi quæ eſt lex dei,
Ioan.13. Apoſtolus dicit. inuicem onera veſtra portate, & ſic adimple-
Galat.6. bitis legem Chriſti. Ipſa eſt conſummatio omnium operum noſtrorum dilectio. Ibi eſt finis, propter hoc currimus: ad illā currimus, cum venerimus, requieſcemus: audiſtis in Pſalmo, Omnis conſummationis vidi finem. Dixit Omnis conſummationis vidi finem. Quid viderat iſte putamus. Aſcenderat in verticē alicuius altiſſimi montis acutiſſimi, & proſpexerat & viderat ambitū terræ & circulos orbis vniuerſi: & ideo dixit, Omnis conſummationis vidi finem? Si hoc laudabile, oculos carnis quæramus à domino tam acutos, vt aliquem excelſiſſimum montē qui eſt in terra requiramus de cuius cacumine videamus: omnis conſummationis vidi finem? Noli ire longe: ecce dico tibi, Aſcende in montem, & vide finem. Chriſtus mōs
1.Timo.1. eſt. Veni ad Chriſtum, vides inde finem omnis conſumma-
Roma.3. tionis. Quis eſt iſte finis? Paulum interroga, Finis autem præcepti eſt charitas, de corde puro & conſciētia bona, & fide nō ficta: alio loco Plenitudo autem legis charitas. Quid tam finitum & terminatum quàm plenitudo? Etenim fratres, finē poſui laudabiliter, nolite putare conſumptionem, ſed conſummationem: aliter enim dicitur, finiui panem, aliter finiui tunicam: finiui panem manducando, finiui tunicam texendo: & ibi finis ſonat, & illic finis ſonat: ſed tamen panis finitur vt conſumatur, tunica finitur vt conſummetur: panis finitur vt non ſit, tunica finitur vt perfecta ſit. ergo ſic audite finem, & quando legitur Pſalmus, & auditis, In finem Pſalmus Dauid, Aſſidue auditis hoc in Pſalmis, & debetis noſſe quod audiſtis.
Roma.10. Quid eſt in finem? Finis enim legis eſt Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Et quid eſt finis? Chriſtus, quia Chriſtus deus, & finis præcepti charitas, & deus charitas, quia pater & filius & ſpiritus ſanctus vnum ſunt. Ibi tibi finis eſt, & alibi via eſt,
Pſal.77. noli hærere in via, & non peruenire ad finem. Ad quicquid aliud veneris, tranſi vſquequo peruenias ad finem. Quid eſt finis? Mihi autem adhærere deo bonum eſt. Adhæſiſti deo, finiſti viam, permanebis in patria. Intendite, pecuniam aliquis quærit, non ſit ibi finis, tranſit tanquam peregrinus. Quære vbi tranſeat, non ibi remaneat: ſi autem amas, per auaritiā implicatus es. Erit tibi auaritia catena pedum, vltra progredi nō potes: trāſi ergo & hoc, quære finem. Salutem corporis, quæris, adhuc noli ibi remanere. Quæ eſt enim iſta ſalus corporis

quæ

quæ morte premitur, quæ ægritudine debilitatur, friuola, mortalis, fluxa? Quære illam, ne impediat forte morbida valetudo opera tua bona: ergo non eſt ibi finis, quia propter aliud quæritur. Quicquid propter aliud quæritur, non eſt ibi finis: quicquid propter ſe & gratis quæritur, ibi eſt finis. Quæris honores, forte ad aliquid agendum quæris, vt peragas aliquid, vt placeas deo, noli ipſum honorē amare, ne ibi remaneas. Quæris laudem? Si dei quæris, bene facis: ſi tuam quæris, male facis, remanes in via. Sed amaris & tu, laudaris & tu: noli gratulari quando in te laudaris, laudare in domino vt cantes, In domino laudabitur anima mea. Sermonē aliquem bonum dicis & laudatur ſermo tuus, non laudatur quaſi tuus, non eſt ibi finis: ſi ibi ponis finem, finiris: ſed nō finiris quaſi perficiaris, ſed finiris vt conſumaris: ergo non laudetur ſermo tuus quaſi abs te, quaſi tuus. Sed quomodo laudetur? quomodo dicit Pſalmus, In deo laudabo ſermonem, in deo laudabo verbum. Ex hoc fit vt fiat in te quod ſequitur, In deo ſperabo, non timebo quid faciat mihi homo: quando enim omnia tua in deo laudātur, nō timeturne perea laus tua, qa nō deficit deus: ergo trāſit & ipſa. Videte fratres quāta trāſimus, in quibus non eſt finis. His vtimur quaſi in via, quaſi in manſionibus ſtabulorū reficimur & trāſimus. Vbi ergo finis? Dilectiſſimi, filij dei ſumus, & nondū apparuit quod erimus. Hoc dictū eſt in hac epiſtola: adhuc ergo in via ſumus, adhuc quocunq; venerimus tranſire debemus, vſquequo perueniamus ad aliquē finē. Scimus quia cū apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniā videbimus eū ſicuti eſt. Iſte finis, ibi perpetua laudatio, ibi ſemper halleluia ſine defectu: ergo ipſum finē dixit in Pſalmo, Omnis cōſummationis vidi finē: & quaſi diceretur illi, Quis eſt finis quem vidiſti? Latū mandatū tuum valde. Ipſe eſt finis, latitudo mandati charitas eſt, quia vbi eſt charitas, non ſunt anguſtiæ. In ipſa latitudine erat Apoſtolus cum diceret. Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, non anguſtamini in nobis. Ideo ergo latum mandatum valde. Quod eſt latū mandatum? Mandatum nouū do vobis, vt vos inuicem diligatis. Charitas ergo non anguſtatur. Vis nō anguſtari in terra, in lato habita. Quicquid enim tibi fecerit homo, non te anguſtet, quia illud diligis quod non nocet. Homo deum diligis, fraternitatem diligis, legem dei diligis, Eccleſiam dei diligis, ſempiterna erit: laboras in terra, ſed peruenis ad fructum

Pſal. 33. *Pſal. 55.* *Pſal. 118.* *2. Cor. 6.* *Ioan. 13.*

promiſſum, quis tibi tollit quod diligis? Si nemo tollit tibi quod diligis, ſecurus dormis, immo ſecurus vigilas, ne dormiendo perdas quod diligis. Non enim fruſtra dictũ eſt, Illumina oculos meos, ne quando obdormiam in morte. Qui claudũt oculos cõtra charitatẽ, obdormiſcunt in concupiſcentiis delectationum carnaliũ. Euigila ergo, delectationes enim ſunt, mãducare, bibere, luxuriari, ludere, venari: põpas iſtas vanas omnia mala ſequũtur. Nũquid neſcimus quia delectationes ſunt? quis neget quia delectãt? ſed plus diligatur lex dei. Clama cõtra tales ſuaſores. Narrauerunt mihi iniuſti delectationes, ſed non ſicut lex tua domine. Iſta delectatio manet, non ſolũ manet quò venias, ſed etiã reuocat fugientẽ. *Hæc eſt enim dilectio dei, vt præcepta eius ſeruemus.* Iam audiſtis, In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ. Quomodo noluit te diuidere per multas paginas? In his duobus præceptis tota lex pẽdet & prophetæ. In quibus duobus præceptis? Diliges dominum deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & diliges proximũ tuum ſicut teipſum: in his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ. Ecce de quibus præceptis narrat tota iſta epiſtola. Tenete ergo dilectionem, & ſecuri eſtote. Quid times ne male facias alicui? Quis male facit ei quem diligit? Dilige, non poteſt fieri niſi bene facias. Sed forte corripis? Amor hoc facit, non ſæuitia: ſed forte cædis? Ad diſciplinam facis, quia amor ipſius dilectionis non te permittit negligere indiſciplinatum, & fit quodammodo quaſi diuerſus fructus & cõtrarius, vt aliquando odiũ blandiatur, & charitas ſæuiat. Neſcio quis odit inimicũ ſuum, & fingit illi amicitiam, videt illũ facere aliquid mali, laudat: vult eũ eſſe præcipitẽ, vult cæcum ire per abrupta cupiditatũ ſuarum, vnde forte non redeat, laudat: quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ: adhibet illi vnctionem adulationis ſuæ. Ecce odit & laudat. Alter videt amicum ſuum tale aliquid facere, reuocat: ſi illum non audiat, profert verba etiam caſtigationis, obiurgat, litigat, aliquando venitur ad hanc neceſſitatem vt litiget. Ecce odium blanditur, & charitas litigat. Noli attendere verba blandiẽtis, & quaſi ſæuitiam obiurgantis: venam inſpice, radicẽ vnde procedat quære. Ille blanditur vt decipiat, iſte litigat vt corrigat: ergo non opus eſt fratres, vt per nos diſtendatur cor veſtrum, impetrate à deo vt diligatis inuicẽ. Omnes homines etiam inimicos veſtros diligatis, non

Pſal. 12. *Pſal. 118.* *Matt. 22.* *Pſal. 9.*

quia

quia ſunt fratres,ſed vt fratres ſint. Vt ſemper fraterno amore flagretis,ſiue in fratrem factum, ſiue in inimicum vt frater fiat diligendo,vbicunque fratrem diligitis, amicum diligitis: iam tecum eſt,iam in vnitate etiam catholica tibi coniunctus eſt Si bene viuis,fratrem diligis factum ex inimico: ſi diligis aliquem qui nondum credit in Chriſto, aut ſi credidit Chriſto vt dæmones credidit,reprehendis vanitatem ipſius,tu diligis,fraterno amore dilige:nondum eſt frater, ſed ideo diligis vt ſit frater. Ergo tota dilectio noſtra fraterna eſt erga Chriſtianos,erga omnia membra eius. Diſciplina charitatis fratres mei,robur,flores,fructus,pulchritudo,amænitas, paſtus, potus,cibus,amplexus ſine ſatietate eſt:ſi ſic nos delectat peregrinos,in patria quomodo gaudebimus? Curramus ergo fratres mei,curramus & diligamus Chriſtum. Quem Chriſtum? Ieſum Chriſtum. Quis eſt iſte?verbum dei. Et quomodo venit ad ægrotos?Verbũ caro factum eſt,& habitauit in nobis. Cõpletum eſt ergo quod ſcriptura prædixit, Oportebat Chriſtũ pati,& reſurgere tertia die à mortuis. Corpus ipſius vbi iacet, mẽbra ipſius vbi laborant?Vbi eſſe debes vt ſub capite ſis? Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorũ per omnes gentes, incipientes ab Hieruſalem:ibi diffundatur charitas tua. Dicit Chriſtus & Pſalmus, id eſt,ſpiritus dei, Latum mandatum tuum valde. Et neſcio quis ponit in Africa fines charitatis.Extende charitatem per totum orbem, ſi vis Chriſtum amare,quia membra Chriſti per orbem iacẽt. Si amas partem,diuiſus es:ſi diuiſus es,in corpore non es,ſi in corpore non es,ſub capite non es. Quid prodeſt quia credis, & blaſphemas?Adoras illum in capite, blaſphemas in corpore?amat ille corpus ſuũ.Si tu te præcidiſti à corpore ipſius,caput non ſe præcidet à corpore ſuo.Sine cauſa me honoras, clamat tibi caput deſuper,ſine cauſa me honoras.Tanquã ſi velit tibi aliquis oſculari caput, & calcare tibi pedes, forte caligis clauatis contereret pedes tuos,volens tibi tenere caput & oſculari,nonne inter verba honorãtis clamares & diceres, quid facis homo?Calcas me,non diceres,calcas caput meum, quia caput honorabat:ſed plus clamaret caput pro membris calcatis, quàm pro ſe quia honorabatur. Nonne clamat ipſum caput, Nolo honorẽ tuũ,calcare me noli? Iam tu dic ſi potes quare te calcaui,dic huic capiti,te oſculari volui,amplecti volui. Sed non vides ô ſtulte,quia quod vis amplecti, per quandã cõpa-

Ioan. 1. *Luca. 24.* *Pſal. 118.*

gem vnitatis peruenit ad id quod calcas? Suſum me honoras, iuſum me calcas. Plus dolet quod calcas, quàm gaudet quod honoras: quia quod honoras, dolet pro eis quos calcas. Quomodo clamat lingua? Dolet mihi: non dicit, dolet pedi meo, ſed dolet mihi dicit. O lingua, quis te tetigit? quis percuſſit? quis ſtimulauit? quis pupugit? Nemo, ſed cóiuncta ſum eis quę calcantur. Quomodo vis non doleam, quando non ſum ſeparata? Dominus ergo noſter Ieſus Chriſtus ideo aſcendit in cœlum die quadrageſima, commendauit corpus ſuum quà habebat iacere, quia vidit multos honoraturos ſe, quia aſcendit in cœlum, & vidit quia honor ipſorum inutilis eſt, ſi conculcant membra ipſius in terra. Et ne quis erraret, & cum adoraret caput in cœlo, calcaret pedes in terra, dixit vbi eſſent membra ipſius. Aſcenſurus enim dixit verba nouiſſima, poſt ipſa verba non eſt locutus in terra. Aſcẽſurum caput in cœlum, commendauit membra in terra & diſceſſit. Iam nõ inuenis loqui Chriſtum in terra. Inuenis illum loqui, ſed in cœlo, & de ipſo cœlo. Quare? Quia membra calcabantur in terra: perſecutori enim

Act. 9. Saulo dixit deſuper, Saule Saule quid me perſequeris? Aſcendi in cœlum, ſed adhuc in terra iaceo. Hic ad dexteram patris ſedeo, ibi adhuc eſurio, ſitio, peregrinus ſum. Quomodo ergo corpus commendauit in terra aſcenſurus? cum interrogarent illum diſcipuli, Domine ſi hoc in tempore præſentaberis, &

Act. 1. quando regnum Iſraël? Reſpondit iturus, Non eſt veſtrum ſcire tempus quod pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenientẽ in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem. Videte quà diffundat corpus ſuum, videte vbi ſe calcari nõ vult. Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & totã Iudæam & Samariam, vſq; in totam terrã. Ecce quà iaceo qui aſcẽdo. Aſcẽdo enim, quia caput ſum. Iacet adhuc corpus meũ. Quà iacet? Per totã terram. Caue ne percutias, caue ne violes, caue ne calces: nouiſſima verba Chriſti ſunt iſta ituri in cœlum. Conſiderate languẽtem in lecto hominẽ in domo ſua iacentẽ, & maceratum ægritudine, proximũ morti, anhelantem, iam animam quodãmodo inter dentes habentẽ, qui forte ſolicitus de aliqua re chara ſibi quã multum diligit, veniat illi in mentẽ, & vocet hæredes ſuos & dicat, Rogo vos facite hoc. Teneat quodammodo violẽter animam, ne antè exeat quàm illa verba firmentur. Cũ illa verba nouiſſima dictauerit, efflat animã, tollitur cadauer in ſepulchrũ. Hæredes ipſius quomodo

memine

meminerunt nouiſſima verba moriẽtis? Quomodo ſi quis exi ſtat, qui dicat eis. Nolite facere: quid ergo illi dicant? Ergo non facio quod mihi pater meus efflans animã nouiſſime mãdauit, quod vltimum ſonuit in aures meas proficiſcente hinc patre meo? Quæuis illa verba ipſius aliter poſſum habere, nouiſſima verba me plus tenent. Non eũ vidi amplius, nõ audiui loquentẽ. Fratres cogitate viſceribus Chriſtianis, ſi hæredibus ſunt tã dulcia tã grata, tam magni ponderis verba patris ituri in ſepulchrum, hæredibus Chriſti, qualia debẽt eſſe verba nouiſſima, nõ redituri in ſepulchrum, ſed aſcenſuri in cœlũ? Nanque ille, qui vixit & mortuus eſt, rapitur ad alia loca anima ipſius, corpus ipſius ponitur in terra, an fiant illa verba, an non fiãt, non ad eum pertinet, tamẽ aliud agit, aliud patitur. Aut in ſinu Abrahæ gaudet, aut in igne æterno aquæ modicum deſiderans: in ſepulchro autẽ ipſius iacet cadauer ſine ſenſu, & cuſtodiuntur verba nouiſſima morientis. Quid ſperant illi, cui verba nouiſſima ſedentis in cœlo non cuſtodiũt, vidẽte deſuper an contẽnatur, an non contẽnatur: illius qui dixit, Saule Saule quid me perſequeris? Qui ſeruat ad iudiciũ, quod videt pati mẽbra ſua, & quid nos fecimus, inquiunt? Nos ſumus paſſi, perſecutionem nõ fecimus. Vos feciſtis ô miſeri primo, quia diuiſiſtis Eccleſiam. Maior eſt machæra linguæ quàm ferri. Superba fuit ancilla Saræ Agar, & afflicta eſt à domina ſua propter ſuperbiã. Diſciplina erat illa, non pœna: ideo cum receſſiſſet à domina ſua, quid ei dixit angelus? Reuertere ad dominã tuam. Sic ergo carnalis anima tanquã ancilla ſuperba, ſi forte aliquas moleſtias paſſa es propter diſciplinã, quid inſanis? Redi ad dominã tuam, tene dominicã pacem. Ecce proferuntur Euangelia, legimus quà diffunditur Eccleſia. Diſputatur contra, & dicitur nobis traditores. Cujus rei traditores? Chriſtus cõmendat Eccleſiam ſuam, & nõ credis ego tibi crediturus ſum maledicẽti parentibus meis, vis vt credã tibi de traditoribus? Crede tu prius Chriſto. Quid eſt dignum? Chriſtus deus eſt, tu homo. Cui prius debet credi? Chriſtus Eccleſiam ſuã toto orbe diffudit. Ego dico, cõtemne. Euangeliũ loquitur, caue. Quid dicit Euangelium? Oportebat pati Chriſtum, & reſurgere a mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiã, & remiſſionem peccatorũ. Vbi remiſſio peccatorũ, Eccleſia eſt. Quomodo Eccleſia? Illi enim dictum eſt, Tibi dabo claues regni cœlorũ, & quæ ſolueris in terra, ſoluta erunt & in cœlis: & quæ ligaueris

Luca 16.

Acto. 9.

Gene. 16.

Luca 24.

Matt. 16

in terra, ligata erunt & in cœlis. Quà diffunditur iſta remiſſio peccatorum? Per omnes gentes, incipientes ab Hieruſalem. Ecce crede Chriſto. Sed quia intelligis ſi credideris Chriſto, non te habere quod dicas de traditoribus, tibi vis vt credam parentibus meis maledicenti, quàm tu credas Chriſto præſtanti. †

† *al. prædicanti.*

Videtur deeſſe finis.

AC LECTOREM.

NOn videtur Auguſtini, quãquam opus lectu dignum. Sunt quædam humiliora quæ non annotaſſet Auguſtinus, & interdum in eadem pagina repetitur iiſdem verbis eadem ſententia. Poſtremo qui conuenit vt de rebus tam obſcuris tanta breuitate loqueretur ad populum? Videntur annotatiunculæ à ſtudioſo quopiam collectæ, quas aliquis vertit in homilias, aſſutis in initio ac fine verbis aliquot frigidis. In medio nulla concionis appellatio.

† *Aduerte lector, deprehendes ſæpe clauſulas præcedentium capitum mixtas ſequentibus, & ſequentium antecedentibus nullo ordine.*

EXPOSI

EXPOSITIONIS IN APOCALYPSIM BEATI IOANNIS HOMILIA PRIMA.

IN lectionem reuelationis beati Ioannis Apoſtoli fratres chariſſimi animaduertimus, & ſecundum anagogem hoc domino largiente explanare curauimus, quia reuelatio Ieſu Chriſti noſtris auribus pãditur, vt arcana cœleſtia noſtris cordibus manifeſtentur. *Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi deus palàm facere ſeruis ſuis*, id eſt, manifeſtare: *Quæ oportet fieri cito, ſignificans*, hoc eſt, oſtendens. *Seruo ſuo Ioanni*. Ioannes dei gratia interpretatur. *Scribens ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia*. Aſia elatio interpretatur, & genus humanũ figuratur. Iſtæ ſeptẽ Eccleſiæ & ſeptem candelabra: hoc ſolerter intuẽdum eſt, quia ſeptiformis gratia eſt, quæ data eſt à Deo per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum nobis generi humano, qui credidimus, quia & ipſe pollicitus eſt nobis mittere ſpiritum paracletũ de cœlis, quem & Apoſtolis miſit, qui in Aſia eſſe videbantur, hoc eſt, in elato mundo, vbi & ſeptiformem gratiam ſeptem Eccleſiis nobis per ſeruum ſuum Ioannẽ donauit. *Gratia vobis & pax multiplicetur à deo patre, & à filio hominis:* id eſt Chriſto Siue autem filius hominis, ſiue ſeptem candelabra, ſiue ſeptem ſtellæ, Eccleſia intelligitur cum capite ſuo Chriſto: quod autem ait, *Inter mamillas Zona aurea erat ille præcinctus*, Chriſtum dominum præfigurabat. Duas mammillas, duo teſtamenta intellige, quæ de pectore domini ſaluatoris tanquam de perenni fonte accipiunt, vnde Chriſtianum populum nutriant ad vitam æternam. Zona vero aurea, chorus eſt, ſiue multitudo ſanctorum. Sicut enim

 de cingu

de cingulo pectus ſtringitur, ita ſanctorum multitudo Chriſto adhæret, & velut duas mammillas duo teſtamenta complectitur, vt ex ipſis velut de ſanctis vberibus nutriantur. *Caput*, inquit, *eius & capilli ſicut lana alba & nix*. Capillos albos multitudinem albatorum, id eſt, neophytorum ex baptiſmo prodeuntium dicit. Lanam dixit quia oues Chriſti ſunt. Niuem dixit quia ſicut nix de cœlo vltro deſcendit, ita & gratia baptiſmi nullis præcedentibus meritis venit. Ipſi enim qui baptizantur Hieruſalem ſunt, quæ quotidie ad inſtar niuis in cœlo deſcendit. Hieruſalem, id eſt, Eccleſia, ideo de cœlo deſcendere dicitur quia de cœlo eſt gratia, per quam & à peccatis liberatur, & Chriſto id eſt, æterno capiti ſponſo cœleſti cõiungitur. Sicut econtrario beſtia de abyſſo aſcẽdere dicitur, id eſt, populus malus, qui ex populo malo naſcitur: nam ſicut Hieruſalem humiliter deſcendendo exaltatur, ita beſtia, id eſt, populus ſuperbus erroganter aſcendendo præcipitatur. *Oculi eius velut flamma ignis*. In oculis præcepta dei dicit, ſicut ſcriptum eſt,
Pſal. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum. *Et pedes eius ſimiles aurichalco clibani igniti velut in fornace ignis*. In pedibus ignitis Eccleſia intelligitur, quæ imminẽte die iudicij, nimietate preſſurarum probanda, & igne examinanda eſt. Et quia pes nouiſſima pars eſt corporis, & pedes ignitos dixit eſſe, ideo in pedibus Eccleſia nouiſſimi temporis intelligitur multis tribulationibus velut aurum in fornace probanda. Quam rem qui bene conſiderat, iam nunc ex multitudine iniquitatum fieri videt. Ideo aurichalco ſimilauit, quod ex ære & igne multo, ac medicamine perducitur ad auri colorem: ſic Eccleſia per tribu-
† al. oppreſſiones. lationes & paſſiones † purior redditur. In zona aurea accincta pectori, poteſt etiam ſcientia ſpiritalis ac purus ſenſus datus Eccleſiæ intelligi. *Gladium vero bis acutum de ore ipſius procedentem:* Ieſum Chriſtum eſſe ſignificat, qui & nunc Euange-
Pſal. 61. lium bonum, & prius per Moyſem legis notitiam vniuerſo orbi protulit: & de quo Dauid ſimiliter ait, Semel locutus eſt deus, duo hæc audiui. Hæc ergo ſunt duo teſtamenta, quę pro captu temporis aut noua, aut vetera, aut gladius bis acutus dicũtur. *Vox eius tanquam vox aquarum multarum*. Aquæ multæ populi intelligũtur eſſe: in voce prædicatio Apoſtolorum. Quod autem ſupra dixit, pedes eius ſimiles aurichalco, tanquam in fornace conflati poſſunt etiam Apoſtoli intelligi, qui poſt paſſionem prædicauerunt verbũ eius. Per quos enim ambulat

bulat prædicatio, merito pedes nominantur: ſicut Propheta di xit, Quàm pulchri pedes euangelizantiũ pacem: & illud, Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius: quod autem dixit, *Habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem:* Eccleſiã intelligi voluit. In dextera enim Chriſti eſt ſpiritalis Eccleſia, cui ad dexterã poſitæ dicit, Venite benedicti patris mei. Septẽ ergo ſtellæ Eccleſia eſt. Diximus enim quia ſpiritus ſeptiformis virtutis eſt ei datus à patre, ſicut Petrus ad Iudæos de Chriſto ait, Dextera igitur dei exaltatus, acceptum à patre ſpiritũ effudit. Septẽ autem eccleſias, quas vocat vocabulis ſuis, nõ ideo dicit, quia illæ ſolæ ſunt Eccleſiæ, ſed quod dicit vni, omnibus hoc dicit. Denique ſiue in Aſia, ſiue in toto orbe, ſeptem Eccleſias omnes eſſe, & vnam eſſe catholicam: ſicut ad Timotheum ait, Quomodo oportet te in domo dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui: & in Eſaia, ſeptem mulieres, quæ apprehendent virum vnũ, ſeptẽ Eccleſias ſignificari intelligit, quæ & vna eſt: virum, Chriſtum intelligimus: panem mulierum, ſpiritũ ſanctum, qui nutrit in vitam æternã. Et vt vobis ea quæ dicta ſunt tenacius inculcentur, breuem recapitulationẽ fieri volumus, Septem ergo Eccleſiæ, quibus ſanctus Ioannes ſcribit, intelligitur vna Eccleſia catholica propter ſeptiformem gratiam. Idem autem teſtis fidelis Chriſtus eſt. Septem candelabra, Eccleſia catholica eſt. In medio cãdelabrorũ ſimilis filio hominis Chriſtus eſt in medio Eccleſiæ: quòd autem ait, Cinctum ſuper mammillas: per mammillas duo teſtamenta intelligũtur quæ de pectore Chriſti lac ſpiritale accipiunt, vt populũ Chriſtianum in vitam æternam nutriãt. Zona vero aurea, chorus eſt ſiue multitudo ſanctorum, qui iugiter lectioni & orationi inſiſtentes, Chriſto adhærere probantur: iam iſta charitati veſtræ ſufficiat, Quod audiſtis, ſancta inter vos collocutione meditamini, vt quod reliquum eſt, donante domino audire poſſitis. Quod ipſe præſtare dignetur.

Eſa. 52. *Pſal. 131.* *Matt. 25.* *Acto. 2.* *1. Timo. 3.* *Eſa. 4.*

Homilia II.

FRatres chariſſimi in candelabro, de quo cum Apocalypſis legeretur audiſtis populus intelligitur: Quod autem ait, *Mouebo candelabrum tuum,* hoc eſt, diſpergam populum pro peccatis: *Et pugnabo cum eis gladio oris mei:* id eſt, proferam præcepta mea, per quæ arguantur peccata vel crimina ſua. Quòd ergò dixit, *Facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua:* eſt

de ad

eſt de aduentu vel præſentia Chriſti, quia per faciem quiſque manifeſtatur atque cognoſcitur. Et de Eccleſia poteſt hoc accipi, cui iſtam claritatem Chriſtus promiſit, de qua dicit, Tunc
Matt. 13. fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno Chriſti. *Stellam matutinam*, primam reſurrectionem dicit, quæ per gratiam baptiſmi fit. Stella matutina noctem fugat, & lucem annunciat, id eſt, peccatum tollit, & gratiam tribuit, ſi tamen accepta gratia bona opera ſequantur. Sicut enim magnam arborem virere, & fructum non reddere nihil prodeſt, ſic nihil prodeſt Chriſtianum dici, & Chriſtiana opera non habere: & ideo dicit, *Conſulo tibi à me emere aurum conflatum:* id eſt, contende vt pro nomine Chriſti aliquid patiaris. *Et collyrio vnge oculos tuos:* vt quod libenter per ſcripturas cognoſcis, opere impleas. *Oſtium apertum eſſe in cœlo*: noui teſtamenti prædicator vidit Ioãnes. [Quibus oculis vidit? quantum ad figuratam oſtenſionem, non carnis ſed mentis. Quando vero & ipſius rei veritatem, quæ iam in carne domino apparente manifeſtata fuerat, nõ ſolum oculis carnis vidit, verumetiam manibus contrectauit. Quid vero per oſtium deſignatur in hoc loco niſi mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus, ipſo domino dicente, Ego ſum oſtium, & reliqua. Iure igitur non clauſum ſed apertum intuetur, quia nimirum idem mediator noſter naſcendo moriendo cunctis fidelibus innotuit, quia ipſe erat redẽptor mundi. Quid per cœlũ
Eſa. 66. niſi Eccleſia deſignatur, ſicut ipſe dicit, Cœlum mihi ſedes eſt,
Sapien. 7. vel anima iuſti, ſicut Salomon teſtatur, ſedes eſt ſapientiæ. Pau
1. Cor. 7. lus quoque occurrit, dicens Chriſtum dei virtutem, & dei ſapientiam. Conſtat proculdubio, quod cœlum eſt electorum Eccleſia, in qua oſtium apertum cernitur, quia redemptor noſter natus & paſſus ac reſuſcitatus ad cœlos aſcẽdiſſe in ea prædicatur & creditur. Quid autem in hac viſione poſitus audierit Ioannes, manifeſtat dicens, Et vox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum] dicens, *Aſcende huc.* Quantum apertum modo oſtenditur, tantum clauſum fuiſſe antè hominibus manifeſtum eſt. *Solium poſitum*, eſt ſedes iudicãtis, ſuper quem vidit ſimilitudinem iaſpidis & ſardij. Iaſpis aquæ colorem habet, & ſardius ignis. In his duobus lapidibus duo iudicia intelliguntur: vnum, quod iam per aquam factum eſt in diluuio: aliud, quod erit per ignem in conſummatione ſeculi. Poteſt hoc loco & vita ſeruorum Dei intelligi, quia ad ſimilitudinem aquę & ignis interdum in hac vita omnes ſancti habent

proſpera

proſpera, interdum patiuntur aduerſa. [*Et iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni ſmaragdinis*. Iris itaq; Gręca Latinaq; lingua arcus vocatur, qui in die pluuiæ apparere videtur. Et quid per hāc niſi reconciliatio mūdi deſignetur, quæ per incarnati verbi diſpenſationem facta cognoſcitur? Hoc certe ſi ſolerter inſpicitur, effectus ipſius iris indicare videtur. Arcus itaq; tūc apparet cum radiis ſolis imbrifera fuerit nubes illuſtrata. Sole igitur nubē iluſtrāte, iris, id eſt, arcus apparuit, quia videlicet cum patris verbū, quod cādor eſt lucis æternæ, ac ſol iuſtitiæ, humanam ſuſcipiendo illuſtrauit naturam, ipſa humanitatis eius ſuſceptio, quæ profecto nubes à Propheta vocatur, reconciliatio facta eſt mundi. Bene autē imbrifera, quia nimirū prædicationum eloquiis plena. Cōgruenter ſiquidem ad reconciliationem humani generis in nouo teſtamēto arcus figuratim apparuiſſe deſcribitur, qui in veteri quoque ideo in nubibus à domino poſitus intelligitur, vt poſt inundationē diluuij per eum terris pax reddita cognoſceretur, vt ſcilicet eius viſione pacti ſui memor omnipotēs deus nequaquā vltra aquarū immēſitate deleri terrā pateretur. Cui videlicet nomini ſi vna in fine additur litera & irini dicatur, vtiq; hoc ipſum interpretatio ſonare videtur. Nā Græco vocabulo εἰρήνη pax appellatur. Et in veteri quidē teſtamēto dominus ad Noë ait, Ecce ego ſtatuā pactum meum vobiſcum, & notandū quā apta ſit figurarum contextio, quia enim fulgura, voces & tonitrua de throno tanquā de nube procedere in ſubſequentibus narrantur, cōuenienter hic irradiante ſole arcus ſimilitudinē, id eſt, thronos reddidiſſe narratur: qui videlicet arcus cum ſit diuerſi coloris, reſplendeatq; principaliter duobus, id eſt, aquæ & ignis, ac deſignetur per eum baptiſmum aquæ & ſpiritus ſancti, vel iudiciū præcedēs per diluuiū, ac ſubſequēs per ignē, hic tamē non immerito viſioni ſmaragdinis cōparatur, vt per eū ſicut diximus repropitiatio mundo diuturnitas oſtendatur. Lapis enim ſmaragdus viridiſſimi coloris eſt, qui videlicet color, ſicut præcedēti verſiculo iam fatus ſum, nō incōuenienter naturæ diuinitatis aptatur.] *Mare vitreū*, donū baptiſmi eſt, quod ideo ante ſoliū eſſe dicitur, quia ante aduentum iudicij datur. Quòd vero poſt hoc ait, *Habeo claues mortis & inferni*, hoc ideo dicit, quia qui credit & baptizatur, à morte & ab inferis liberatur. Et quia ipſa Eccleſia, ſicut habet claues vitæ, ita & inferorum. ipſi enim dictū eſt, Cui dimiſeritis peccata, dimittū

Gene. 9.

tur

tur:& cui retinueritis,retéta ſunt, vbicunque ponit in Apoca-
Ioan.20. lypſi angelũ hominis,ipſum hominem ſignificat, ſicut & Ec-
cleſiæ.Et angeli earum ibidé nõ debent intelligi, niſi aut Epi-
ſcopi aut præpoſiti Eccleſiarũ.Intantum angelorum nomine
Eccleſias catholicas voluit intelligi, vt iubeat angelos pœni-
tentiam agere.Non enim angeli qui in cœlo ſunt indigẽt pœ-
nitentia,ſed homines,qui ſine peccato eſſe nõ poſſunt. Nam
quia etiam angelus nuncius interpretatur, quicũque aut Epi-
ſcopus aut presbyter aut etiã laicus frequenter de deo loqui-
tur,& quomodo ad vitã æternã perueniatur annunciat, meri-
to angelus dei dicitur.Et tamẽ quia ſine peccato nemo eſſe po
teſt,dicitur ei,id eſt,homini,vt pœnitétiã egat:quia reuera qui
bene cõſiderat ſe,agnoſcit.quòd non dicã laici,ſed etiã ſacer-
dotes vna die eſſe non debent ſine pœnitentia:quia quomodo
nullus dies eſt in quo homo poſſit eſſe ſine peccato, ſic nullo
die debet eſſe ſine ſatisfactionis remedio. Septem autem can-
delabra,& vnum cãdelabrũ: ſeptiformẽ Eccleſiam poſſumus
intelligere:& ideo quicũque ad ſeptẽ Eccleſias loqui videtur,
ad vnam eccleſiã loquitur toto orbe diffuſam,& quia in ſepte
nario numero omnis plenitudo cõſiſtit. Angelos ergo Eccle-
ſiam dicit,in quibus duas partes,id eſt,bonorum & malorum
oſtendit:& propterea nõ ſolũ laudat,ſed etiã increpat vt laus
ad bonos,increpatio ad malos dirigatur:ſicut domin⁹ in Euã-
Matt.24. gelio.Omne prępoſitorũ corpus vnum ſeruum dicit beatum,
& nequã quem veniẽs dominus ipſe diuidet. Quomodo fieri
poteſt vt vnus ſeruus diuidatur,cum diuiſus viuere nõ poſſit?
Sed vnum ſeruum dicit totum populum Chriſtianum,qui po
pulus ſi totus bonus eſſet,nõ diuideretur:ſed quia nõ ſolũ ha
Matt.25. bet bonos,ſed etiã malos,diuidẽdus eſt:& boni audituri ſunt,
Venite benedicti patris mei percipite regnũ: raptores vero &
adulteri,qui miſericordiã non fecerunt,audituri ſunt,Diſcedi
te a me maledicti &c.Quod autẽ in Apocalypſi ſingulis dici-
tur Eccleſiis,fratres chariſſimi,ſingulis hominibus cõuenit in
vna Eccleſia cõſtitutis. *Hæc dicit,qui tenet ſeptẽ ſtellas in manu
ſua*: hoc eſt,qui nos in manu,id eſt, poteſtate habet & guber-
nat.*Qui ambulat in medio cãdelabrorũ aureorũ*,id eſt,in medio
noſtri,quia candelabra illic populum ſignificãt Chriſtianum.
Quod autẽ dicit, *Mouebo candelabrum tuũ de loco ſuo ſi nõ ege-
ris pœnitentiam*:Videte quia nõ dixit,aufer,ſed mouet quia cã
delabrũ ſignificat vnũ populũ Chriſtianũ.Et ipſum cãdelabrũ
mo

moueri dicit, non auferri: & per hoc intelligitur quod in vna eadémq; Eccleſia mouētur mali, cōfirmātur boni, & quod occulto, ſed tamé iuſto dei iudicio id quod tollitur malis, bonis augetur, vt adimpleatur illud quod ſcriptum eſt, Qui habet dabitur ei, & ei qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. Quòd autē dicit, *Vincenti dabo mā ducare de ligno vitæ*, id eſt, de fructu crucis: *Quod eſt*, inquit, *in medio paradiſi dei mei*. Paradiſum Eccleſiā dicit: omnia enim in eius figurā facta ſunt: nā quod dicit *Scio opera tua, & tribulationem & paupertatē ſed diues es*. Omni Eccleſiæ dicit quæ ſpiritu pauper eſt, & omnia poſſidet. Quòd autē dicit, *Habetis preſſuram dies decem*. Dies totū tēpus poſuit, quia denarius numerus perfectus eſt, in quo populus Chriſtianus, ſicut dicit Apoſtolus, per multas tribulationes intrat in regnū cœlorum: nā quod dicit angelo Pergami Eccleſiæ: *Scio vbi habitas vbi eſt introitus ſatanæ*, omni Eccleſiæ dicit in vnius vocabulo, & quia vbiq; habitat ſatanas per corpus ſuū. Corpus autem ſatanæ homines ſunt ſuperbi & mali: ſicut & corpus Chriſti humiles & boni. *Vincenti dabo manducare de manna abſcondito*: id eſt, de pane qui de cœlo deſcendit. Cuius figura fuit manna in eremo, quā, ſicut ipſe dominus dixit, multi māducātes mortui ſunt. ſed & nunc quicūque māducat indigne, iudiciū ſibi māducat: idē panis eſt etiā lignū vitæ. Poſſumus & māna immortalitatē accipere. *Et dabo ei calculū candidū*: id eſt, corpus baptiſmate candidum. *Et ſuper calculum nomē nouū ſcriptū*, id eſt, notitiā filij hominis. *Quod nemo ſcit niſi qui accipit*, ſcilicet per reuelationem: & ideo de Iudæis dicitur. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Quod autem dicit angelo Thiatyræ Eccleſiæ, *Habeo aduerſum te, quia permiſiſti mulieri Iezabel*. Dicit præpoſitis Eccleſiarum, qui luxurioſis & fornicantibus, & aliud quodlibet male agentibus ſeueritatem diſciplinæ eccleſiaſticæ nō imponūt. Et poteſt hoc etiā de hæreticis intelligi. *Quæ dicit ſe Propheten*, id eſt, Chriſtianam. Modo enim multæ hæreſes ſibi hoc nomine blandiuntur. *Nec cognouiſti altitudinē ſatanæ*: id, eſt, non reſpuiſtis doctrinā eius ſicut hæreſes. *Non mitto ſuper vos aliud pondus*: id eſt, ſupra id quod poteſtis ſuſtinere. *Verum quod habebas, tene donec veniam, & qui vincit, & qui ſeruat opera mea vſque ad finem, dabo ei gentes & paſcet eas in virga ferrea, & vt vas figuli comminuētur, ſicut & ego accepi à patre meo*. In Chriſto habet Eccleſia hanc pote

Matt. 13. & 25.

Acto. 14.

Ioan. 6.

1. Cor. 11.

1. Cor. 2.

poteſtatem: ſicut dicit Apoſtolus, Cum illo omnia nobis donauit. Virgam ferream dicit propter iuſtitiæ rigoré, & de ipſa virga corriguntur boni, confringuntur mali.

Homilia III.

MOdo fratres chariſſimi audiuimus beatum Ioāné, peccatorem hominem terribiliter increpātem: & ideo cum ingenti timore cōſideremus, & cum tremore timeamus quod dictum eſt, *Noui opera tua, quia nomē habes quòd viuas, & mortuus es.* Non moritur niſi qui mortale crimē cōmiſerit ſecundum illud quod dictum eſt, Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Quod peius eſt, multi in corporibus viuis animas mortuas portare noſcūtur. *Eſto vigilans & confirma, quæ moritura erāt. Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet claues Dauid:* id eſt, regiam poteſtatem: *Qui aperit & nemo claudit.* Manifeſtum eſt quòd Chriſtus pulſantibus aperit, & hypocritis, id eſt, fictis vitæ ianuā claudit. *Ecce dedi ante te oſtium apertum.* Hoc ideo dictum eſt, vt nullus dicat, quia oſtium quod deus aperit Eccleſiæ, in toto mundo aliquis poſſet, vel in parte claudere. *Quia modicā habes virtutē.* Laus eſt dei, quòd deus modicæ fidei Eccleſiæ aperiat oſtium. *Et ſcribam ſuper illud nomen dei mei.* Vtique à Chriſto Chriſtiani ſignamur. *Et nomen ciuitatis dei mei noua Hieruſalem quæ deſcendit de cælo.* Nouam Hieruſalem cœleſtem Eccleſiam dicit, quæ à domino naſcitur. Nouam autem dixit pro natiuitate nominis Chriſtiani, & quia ex veteribus noui efficimur. *Neque frigidus es neque feruens.* id eſt, inutilis es. Poteſt enim & ſuper diuitū ſterilium perſona accipi, qui habent facultates, & non inde faciunt miſericordias. Pauperes non ſunt, qui habēt facultates: diuites nō ſunt, qui ex diuitiis nō operantur. *Conſiliū tibi do vt emas aurū tibi ignitum* id eſt, probatum, vt locuples fias, vt eleemoſynas faciendo & actibus bonis inſiſtendo, ipſe efficiaris aurum, id eſt, à deo accipias intellectum, & per bonam conuerſationem merearis martyrium. *Et ecce,* inquit, *oſtium apertum eſt in cælo.* Oſtium apertum Chriſtum dicit, quia ianua eſt Cœlum Eccleſiā dicit, vbi cœleſtia gerūtur: ſicut dicit Apoſtolus, Inſtaurare omnia, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt: cœlū intelligit primitiuā Eccleſiā de Iudæis, terrā vero ex gētibus eſſe *Aſcende huc & oſtendā tibi.* Nō in ſolū Ioānē cōuenit, ſed in Eccleſiā vel in omnes credētes. Qui enim vidit oſtiū apertū in cœlo, id eſt, natū & paſſum, & reſurrexiſſe Chriſtū credidit, aſcédit in al

Ezec. 18.

Ephe. 1.

in altitudinē & vidit futura. [Quibus greſſibus niſi fidei & credulitatis, ac ſi aperte cuilibet electorū diceretur ad cognoſcēda Chriſti & Eccleſiæ ſacramēta, Vide, cōſcēde, credulitate pertinge. Recte enim à voce prima Ioānes inuitatur vt ad oſtium cœli cœlumq; cōſcendat, quia videlicet vnuſquiſq; electorū in oſtenſo credulitatis pede per Euangeliū ad veræ fidei ſacramēta pertingat, veteris inſtrumenti doctrina, quæ noua præcedit roboratur.] *Et ecce thronus poſitus erat in cœlo* id eſt, in Eccleſia. *Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectus lapidis iaſpidis vel ſardij.* Iſtæ cōparationes in Eccleſiā cōueniūt. Iaſpis aquæ colorē habet, & ſardius ignis: per hæc ſicut iā dictū eſt duo iudicia vult intelligi: vnū per aquā, quod iam factū eſt per diluuiū: aliud, quod futurū eſt per ignē. Quid per Iaſpidē niſi diuinitas mediatori noſtri figuratur? *In circuitu throni vidi ſedes vigītiquatuor, & ſupra ſedes vigintiquatuor ſeniores.* Seniores totā Eccleſiā dicit: ſicut Eſaias dicit. Et in medio ſenum fuerit glorificatus. *Eſa. 24.*
Vigintiquatuor ſeniores præpoſiti & populi ſunt. In duodecim Apoſtolos præpoſitos, & in aliis duodecim reliquā Eccleſiā intellige. *Et de ſede procedebāt fulgura & voces.* De Eccleſia enim procedūt hæretici, quia ex nobis exierunt. Eſt & alius *Ioan 2.*
ſenſus, vt fulgura & voces prædicatio Eccleſiæ intelligatur. In vocibus verba, in fulgure miracula cognoſcuntur. *In conſpectu throni mare vitreū.* Mare vitreū, fontem baptiſmi ante thronū dixit, id eſt ante iudiciū. Sed & aliquādo animā ſanctā intellige thronū, ſicut ſcriptū eſt, Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ: aliquando Eccleſiam ſignificat, in qua ſedē habet deus. *Et in medio throni quatuor animalia*, id eſt, in medio Eccleſiæ Euangeliſtæ: *Plena oculis in priora & retro*, id eſt, intus & foris. Oculi præcepta ſunt dei. In priora & retro, id eſt, in præterita & futura cōſpicientia. *In animali primo ſimili leoni*, fortitudo Eccleſiæ oſtēditur. *In vitulo* paſſio Chriſti. *In tertio animali, quod eſt velut homo*, humilitas Eccleſię oſtenditur: quia nihil ſibi blāditur vt ſuperbū ſapiat, quāuis adoptionē filiorū teneat. *Quartū animal*, Eccleſiā dixit, *Simile aquilæ*, id eſt, volantē & liberā atq; à terra ſuſpēſam duabus alis, quaſi duorū teſtamētorū ſiue duorū præceptorū gubernaculis eleuatā: nā & Ioannes Euāgeliſtacū de iſtis animalibus intro aſpexiſſet, in Chriſto cōpletū eſſe quadriforme myſteriū intellexit, cū vidiſſet hominem naſcentem, vitulū patientē, & leonem regnantē, tunc vidit & aquilam ad cœleſtia remeātem. *Et ſingula eorum habeant alas*

ſenas per circuitum. In animalibus oſtenduntur vigintiquatuor ſeniores: nam ſenæ in quatuor animalibus, viginti & quatuor alæ ſunt. Etenim per circuitũ throni vidit animalia, vbi ſe dixerat ſeniores vidiſſe: nã quomodo animal cũ ſex alis poeſt ſimile eſſe aquilæ quæ habet duas alas, niſi q̃a quatuor animalia vnũ ſunt quæ habẽt viginti & quatuor alas, in quib⁹ viginti quatuor ſeniores intelligimus, qui ſunt Eccleſia, quã ſimilauit aq̃læ. Et aliter, ſenæ alæ teſtimonia ſunt veteris teſtamẽti. Sicut enim animal volare nõ poteſt, niſi habeat pennas, ſic nec prędicatio noui teſtamẽti fidẽ habe, niſi habeat veteris teſtamẽti pręnũciata teſtimonia, per quę tollitur à terra & volat. Sẽper enim quod ante dictũ eſt futurũ, & poſtea factũ inuenitur, fidem facit indubitabilẽ. Niſi enim quæ prædixerant Prophetæ in Chriſto eſſent cõſummata, inanis eſſet prædicatio illorũ. Hoc tenet Eccleſia catholica, ante prædicta, & poſtea cõſummata. Merito volat & tollitur à terra vnũ animal in cœlũ. *Et requiẽ nõ habebãt animalia illa.* Eccleſia, quæ nõ habet requiẽ, ſed ſemper laudat deũ. Viginti & quatuor ſeniores poſſumus etiã intelligere libros veteris teſtamẽti & Patriarchas & Apoſtolos. Fulgura & tonitrua, quæ de ſolio exire dicuntur, prædicationes & promiſſiones intelligere debemus noui teſtamẽti. *Mittẽtes coronas ſuas ante thronũ.* Hoc ideo, quia quicquid dignitatis habẽt ſancti, totum deo tribuunt: ſicut & illi in Euãgelio palmas & flores ſternebant ſub pedibus eius, id eſt, ipſi tribuentes omne quod vicerãt. *Quia tu creaſti omnia. & ex voluntate tua erũt.* Erant ſecundũ deũ à quo cuncta antequã fierent poſſeſſa ſunt. Creata ſunt autem vt & à nobis viderentur ſicut dicit Moyſes ad Eccleſiam, Nónne eſt hic ipſe pater tuus qui fecit te & poſſedit te & creauit te? Poſſedit in præſcientia, & fecit in Adam, & creauit ex Adam.

Homilia IIII.

ET vidi ſupra dexterã ſedentis in throno librum ſcriptum intus & foris: Vtrunq; teſtamentum intellige. A foris vetus: ab intus nouum, quod intra vetus latebat. *Signatũ*, inquit, *ſigillis ſeptẽ*, id eſt. omni myſteriorũ plenitudine obſcuratum, quod vſq; ad paſſionẽ & reſurrectionẽ Chriſti manſit ſignatũ: nam quomodo teſtamentũ non dicitur, niſi quod faciunt morituri, & ſignatur vſq; ad mortẽ teſtatoris, & poſt mortẽ ipſius aperitur: ita & poſt Chriſti mortem omnia myſteria reuelantur. *Et vidi angelũ fortem clamantem voce magna, Quis eſt dignus*

gnus aperire librũ. & ſoluere ſignacula eius? Cum primo ſigna ſoluantur, deinde liber aperiatur, certa ratio eſt, quia Chriſtus tunc aperuit librũ, cum opus paternæ voluntatis aggreſſus, cõceptus & natus eſt: tunc eius ſignacula ſoluit, quando pro genere humano occiſus eſt. *Et nemo poterat neque in cælo, neq; in terra, neque ſub terra:* id eſt, neq; angelus, neq; in terris viuens neq; mortuus, *Aperire librum, neque videre illum*, id eſt, contẽplari ſplendorem gratiæ noui teſtamenti, *Et ego flebam multũ, quia nemo inuentus eſt dignus aperire librum.* Eccleſia flebat, cuius figuram habuit Ioannes, onerata & grauata peccatis implorans ſui redemptionem. *Et ecce vnus ex ſenioribus* Vnũ ex ſenioribus totũ corpus prophetarũ intellige. Prophetæ enim conſolabantur Eccleſiam, annuntiantes Chriſtũ de tribu Iuda radicem Dauid, quia ipſe in nobis vincit omne peccatum, & ſi quid boni aliqs habet, ab ipſo habet: *Et vidi, & ecce throni & quatuor animalia, & in medio ſeniorum agnum ſtantẽ qui occiſus eſt.* Throni, animalia, ſeniores, & agnus qui occiſus eſt, Eccleſia eſt cũ capite ſuo, quę pro Chriſto moritur, vt cũ Chriſto viuat. Poſſunt & martyres in Eccleſia agnus quaſi occiſus accipi. *Habentẽ*, inquit, *cornua ſeptẽ, & oculos ſeptem, qui ſunt ſpiritus dei miſſi in omnem terram.* Quòd nemo poſsit habere ſpiritum dei præter Eccleſiam, hinc manifeſte cognoſcitur. *Et venit & accepit de dextera ſedentis in throno librum.* Sedentem in throno & patrẽ accipimus & filium & ſpiritũ ſanctum. Accepit ergo agnus de dextera dei, id eſt, à filio accepit opus libri perficiendũ, ipſo dicente, Sicut miſit me pater & ego mitto vos, eo quòd ipſe in illis perficiat quod donat. *Habentes ſinguli citharas:* id eſt chordas laudũ *Et phialas aureas:* Hæc ſunt vaſa in domo domini in quibus thymiama offerri conſueuit: ideo orationes ſanctorũ bene in eis intelligimus. *Et cantabant canticum nouũ.* Canentes canticũ nouũ, id eſt, profeſſionẽ ſuã publice proferẽtes. Et vere nouũ eſt, filiũ dei hominẽ fieri, & mori & reſurgere, & ĩ cœlũ aſcẽdere, remiſſionẽ peccatorũ hominibus dare. Cithara enim, id eſt, chorda in ligno extenſa, ſignificat carnẽ Chriſti paſſioni cõiũctã. Phiala autẽ confeſſionem, & noui ſacerdotij propaginẽ. Reſeratio ſigillorũ adapertio eſt veteris teſtamenti. *Et vidi & audiui vocẽ multorum angelorũ.* Angelos homines dicit, quia & filij dei dicimur. *Dignus eſt agnꝰ, qui occiſus eſt, accipere poteſtatẽ & diuitias, & ſapiẽtiã &c.* Nõ de domino dicit, in quo ſunt oẽs theſauri ſapiẽ-

Ioan. 20.

Coloſſ. 2.

tiæ, vt ipſe accipiat, ſed de homine aſſumpto & eius corpore, quod eſt Eccleſia, vel de martyrib⁹ eius, qui pro nomine eius occiſi ſunt, quia in capite ſuo totā accipit Eccleſiam: ſicut ſcri-
Roma. 8. ptū eſt, Cū illo nobis omnia donauit. Ipſe enim agnus accipit
Matt. 28. qui in euangelio dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: ſecundū humanitatē ergo, nō ſecundū diuinitate accepit, *Omnes*, inquit, *audiui dicentes ſedenti in throno*: id eſt, patri & filio: *& agno*, id eſt, Eccleſia cum capite ſuo: *Benedictio & honor, & claritas in ſecula*: Cui eſt honor, & gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia *V.*

SIcut modo dum lectio diuina legeretur audiſtis, ita ait beatus Ioānes, *Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiit vincens.* Equus albus Eccleſia eſt, ſeſſor Chriſtus. Iſte equus domini cū arcu
Zacha. 10. bellico per Zachariā hoc modo antè promiſſus eſt. Viſitauit dominus deus gregem ſuū domum Iſrael, & diſpoſuit eum ſicut equū ſpecioſum in bello, & ex eo diſpoſuit, & ex eo arcus in ira, & ex eo exiit omnis inſequens, Equum enim albū intelligimus Prophetas & Apoſtolos. Equitē coronatū habentem arcum, cognoſcimus non ſolū Chriſtū, ſed etiam ſpiritum ſanctum. Poſteaquā enim dominus aſcendit in cœlū, & aperuit vniuerſa, miſit ſpiritū ſanctū, cuius verbo prædicatores tanquā ſagittæ ad cor hominū pertingerēt, & vincerent incredulitatem. Coronæ ſuper caput promiſſa per ſpiritū ſanctū intelligenda ſunt. *Et cū aperuiſſet ſigillū ſecundū, audiui ſecundū animal, dicens, Veni & vide. Et exiit alius equus rufus, & ſedēti ſuper eū datū eſt tollere pacē de terra, & vt inuicē occiderent, & datus eſt ei gladius magnus*, contra victricē vincentem Eccleſiā exiit equus rufus, id eſt populus ſiniſter & malus ex ſeſſore ſuo diabolo ſanguinolentus: quanuis legamus ſecundū Zachariam equum domini rufum, ſed ille ſuo ſanguine erat, hic alieno, Cui datus eſt gladius magnus vt tolleret pacē de terra, ſcilicet ſuam pacem, hoc eſt mūdanam: nam Eccleſia æternam pacem, quam ſibi Chriſtus reliquit, habet. Sicut ergo ſupra dictū eſt, equū albū Eccleſiam dicit, ſeſſorem eius Chriſtum per ſpiritū ſanctū. *Arcū quē tenebat in manu*, præcepta eius ſunt, quæ per totum mundum velut ſagittæ acutæ potentis ad interficienda peccata, & excitanda fidelium corda directæ ſunt. *Corona in capite eius*, promiſſio vitæ æternæ eſt. *Equum rufum*, malū populum,

Pulum, ſeſſorem eius diabolū. Quē ideo dixit rufum, eo quòd multorū eſſet ſanguine rubicundus. Quod autem, *Datus eſt ei gladius acutus. & tollere pacē de terra.* hoc eſt, quòd diabolo ſuadente homines mali iugiter inter ſe lites & diſcordias vſq; ad mortem excitare non ceſſant. *Et in equo nigro,* intelligitur populus ſiniſter diabolo conſentiens. Quod autem, *Stateram habebat in manu,* hoc ideo eſt, quia dum ſe fingunt mali iuſtitiæ libram tenere. ſic plerunq; decipiunt. Quod dixit, *Vinum & oleū ne laſeris.* In vino ſanguis Chriſti in oleo vnctio chriſmatis intelligitur. *In tritico vel hordeo,* tota Eccleſia ſiue in magnis ſiue in minimis, aut certe in præpoſitis & in populis. *Et in equo pallido.* homines intelliguntur mali, qui perſecutiones excitare non deſinunt. Iſti tres equi vnū ſunt, qui exierunt poſt album & contra album. & ſeſſorem habent, diabolum, qui eſt mors. Tres ergo equi, fames & bella, & peſtis intelliguntur: quod etiam dominus in Euangelio ſuo prædixit, quæ etiā fiūt & imminente die iudicij amplius futura ſunt. Quod autem dixit ſe vidiſſe ſub ara animas interfectorum, martyres intelliguntur. Quod autem dicit, *Terræmotum magnum,* perſecutio nouiſſima eſt. Quòd dicit, *Solem factum nigrum. & lunam ſanguinem. & ſtellas cecidiſſe de cælo,* Sol & luna & ſtellæ, Eccleſia eſt in toto orbe diffuſa. Quod autem dicit cecidiſſe, non tota cecidit ſed à parte totum intelligitur. In omni enim perſecutione boni perſeuerāt, & mali quaſi de cœlo, id eſt de Eccleſia cadunt: denīq; ſequitur, *Sicut ficus mittit groſſos ſuos cū à vēto agitatur:* ſic de Eccleſia cadunt mali, quando per aliquam tribulationē fuerint cōturbati. Quòd autē, *Cælum receſſit vt liber* Eccleſia eſt quæ ſeparatur à malis. & velut liber inuolutus cō tinet in ſe ſibi nota diuina myſteria. Quod autem dicit, *Reges terræ fugerunt & abſconderunt ſe in ſpelūcis terræ:* hoc ſignificat quòd totus mundus in bonis & ſanctis refugium habiturus eſt ad Eccleſiam, vt ſub eius protectione conſtitutus, peruenire poſſit ad vitam æternam, auxiliāte domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula.

Homilia VI.

ET *vidi alterum angelū deſcendentē ab ortu ſolis.* Alterū angelum eandem Eccleſiam catholicam intelligit, ab ortu ſolis, à paſſione & reſurrectione domini clamantem quatuor angelis terræ. *Et clamauit voce magna quatuor angelis, quibus data eſt poteſtas lædere terram, & mare: ne læſeris terram neque*

mare. Accipitauté gladiũ generaliter, ſiue cótra quos in vita interficit,ſiue quos inter ſe pro reb⁹ tẽporalibus vſq; ad mortẽ litigare perſuadet. De tertio ſigillo dicit *Equũ nigrũ exiſſe, & qui ſedebat ſuper eũ,habebat in manu ſua ſtaterã* Librã,inquit habebat in manu ſua, id eſt, examen æquitatis, quia dũ ſingit ſe iuſtitiã tenere,per ſimulationẽ lædit. Dũ audit, *in medio animaliũ.* id eſt,in medio Eccleſiæ dicitur. *Ne læſeris*,oſtenditur quod ſpiritales nequitiæ potẽtiã in ſeruos dei nó habẽt, niſi à deo acceperint. *Vinũ & oleũ ne læſeris.* In vino & oleo vnctionẽ chriſmatis,& ſanguinẽ domini:in tritico autẽ & hordeo Eccleſiã dixit, ſiue in magnis ſiue in paruis Chriſtianis, ſiue in præpoſitis,& populis. De quarto ſigillo. *Equus pallidus & qui ſedebat ſuper eũ,nomẽ erat ei mors,& infernus ſequebatur eũ: & data eſt ei poteſtas ſuper quartã partẽ terræ,interficere gladio fame, & morte,beſtiis terræ.* Iſti tres equi,vt ſupra dictũ eſt,vnũ ſunt qui exierũt poſt albũ,& cõtra albũ, & vnũ ſeſſorem habent diabolũ qui eſt mors:nã equitem diabolũ eſſe, & ſocios eſſe ſexto ſigno manifeſtat,cũ prælio vltimo equos dicit cõgredi. Tres ergo equi,fames & bella & peſtes intelliguntur,ſicut à domino in Euãgelio prænũciatur. Equus albus verbũ eſt prædicationis in orbe terrarũ. In equo rufo & ſeſſore eius bella ſunt ſignificata, quæ futura ſunt, imò fiũt cũ iã gens ſurgat cõtra gẽtẽ. Per equũ pallidũ & ſeſſorẽ eius,peſtis magna & mortalita ſignatur: *Et infern⁹ ſequitur illũ,* id eſt expectat deuorationẽ multarũ animarũ. *Et cũ aperuiſſet ſigillũ quintum, vidi ſub ara dei animas interfectorũ.* Aram dei Eccleſiã dicit, ſub cuius oculis martyres effecti ſunt. Et licet animæ ſanctorũ in paradiſo ſint,tamẽ quia ſanguis ſanctorũ ſuper terram funditur,ſub ara clamare dicuntur:ſicut illud eſt, Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. *Gene. 4.* *Et cum aperuiſſet ſigillum ſextũ,terræmotus factus eſt magnus,* id eſt, perſecutio nouiſſima. *Et ſol factus eſt niger ſicut ſaccus cilicinus, & luna facta eſt tota ſicut ſanguis. & ſtellæ ceciderunt in terram,* Quod eſt ſol,eſt luna & ſtellæ id eſt Eccleſia,ſed à toto pars intelligitur. Nõ enim tota Eccleſia ſed qui mali ſunt in Eccleſia,ipſi cadunt de cœlo. Totum autẽ dixit,quia in toto orbe terrarũ erit nouiſſima perſecutio. Et tunc,qui iuſti fuerint permanebunt in Eccleſia tanquam in cœlo: cupidi vero, iniuſti & adulteri acquieſcẽre habent diabolo & ſacrificare idolo. Et tunc, qui ſe Chriſtianos eſſe verbis tantummodo dicunt, tanquam ſtellæ cadunt de cœlo

de cœlo, quod eſt Eccleſia, *Sicut ficus magno vẽto agitata mittit groſſos ſuos.* Agitatam arborẽ Eccleſiæ comparauit: ventum magnum dicit perſecutionem: groſſos hominibus malis comparauit, qui excutiendi ſunt & receſſuri ab Eccleſia. *Et cœlũ receſſit vt inuolutus liber.* In hoc loco cœlum Eccleſiã dicit, quæ à malis recedit, & intra ſe ſibi ſoli nota myſteria cõtinet ſicut liber inuolutus, quẽ iniqui intelligere nec volunt omnino, nec poſſunt. *Et omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt.* Quod cœlum dicit, hoc montes, hoc inſulæ ſignificant, id eſt. Eccleſiam facta nouiſſima perſecutione, omnem de loco ſuo receſſiſſe dicunt, ſiue in bonis fugiendo perſecutionem, ſiue in malis fide cedendo. Sed poteſt in vtranq; partem conuenire, quia & bona pars mouetur de loco ſuo fugiẽs, id eſt, amittẽs illud, quod habet, ſicut illud. Mouebo candelabrum tuum de loco ſuo. *Et reges terræ & magiſtratus.* Reges potentes homines accipimus. Ex omni enim gradu & conditione cõuertentur ad Chriſtum. Cæterum, qui tunc reges erunt præter vnum perſecutorem, *Aſcondent ſe in ſpelũcis & petris montiũ.* Confugiunt omnes in præſenti ſeculo ad fidem Eccleſiæ, & in abſcõdito myſterio ſcripturarũ cõtegũtur. *Et dicunt, cadite.* id eſt, tegite nos. *Et abſcõdite nos,* id eſt, vt homo vetus à dei oculis abſcondatur. Et aliter, Qui cogitat futurum iudicium, conuertetur ad montes, id eſt, ad Eccleſiã, vt abſcondãtur peccata ſua per pœnitentiam in præſenti tempore, ne in futuro puniantur. *Donec ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eorũ.* Eccleſiam denunciat, & dicit malis hominibus, id eſt, ſiniſtræ parti lædenti. *Ne læſeris.* Hæc eſt vox, quæ in medio quatuor animalium dicit lædenti. *Vinũ & oleũ ne læſeris.* In vino & oleo omnes, qui ſunt iuſti intelligũtur, quos nec diabolus, nec mali homines lædere poterũt, niſi quotiẽs ad eorũ probationem permiſerit deus. *Vinum,* inquit, *& oleũ ne læſeris.* Præcepit dominus omnẽ terrã ſuam ſpiritalẽ nõ lædi, quouſque omnes ſignentur. *Et audiui numerum ſignatorũ centũ quadragintaquatuor milia, ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael.* Centum quadragintaquatuor milia omnino omnis Eccleſia eſt. *Poſtea vidi, & ecce populus multus, quem dinumerare nemo poterat, ex omnibus populis, gentibus, & linguis.* Nõ dixit, poſt hæc vidi alium populum, ſed vidi populum, id eſt, eundem, quem viderat in iſtis centum quadragintaquatuor milibus. Hunc vidit innumerabilem ex omni tribu linguæ, quia omnes gentes inſertæ ſunt radici cre-

Apoc. 7

dendo. Dominus in Euangelio totam Eccleſiam tam de Iudæis quàm de Gentibus, in tribubus Iſraël duodecim demonſtrat, dicens, Sedebitis ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael. *Amicti ſtolis albis.* Stolas albas donum ſpiritus ſancti intelligit. *Et omnes angeli in circuitu eius ſtabant throni.* Angelos Eccleſiam dicit, quia præter ipſam nihil aliud deſcribebat. *Et reſpondit mihi vnus de ſenioribus, dicens, Iſti, qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? &c.* Vnus de ſenioribus, qui reſpondit, officiū indicat ſacerdotum quia Eccleſiam, id eſt, populum in Eccleſia docent, quæ ſit remuneratio laboris ſanctorum dicens, *Hi ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione, quia lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni.* Non enim vt aliqui putāt, martyres ſoli ſunt, ſed omnis populus in Eccleſia, quia nō in ſanguine ſuo dixit lauiſſe ſtolas ſuas ſed in ſanguine agni, id eſt, in gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum: ſicut ſcriptū eſt, Et ſanguis filij eius mundauit nos. *Et qui ſedet in throno habitat ſuper eos.* Ipſi enim thronus ſunt, ſuper quos habitat deus in ſecula, id eſt, in Eccleſia. *Neque cadit ſuper eos ſol neque aſtus.* Sicut dicit Eſaias de Eccleſia, Erit in vmbra ab æſtu, & deducet ad vitæ fontes aquarū. Omnia hæc etiā in præſentia vita ſpiritaliter Eccleſiæ eueniūt cū dimiſſis peccatis reſurgimus, & vitæ prioris lugubre veteris hominis expoliati, in baptiſmo Chriſtū induimur, & gaudio ſancti ſpiritus implemur. *Cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum factum eſt ſilentium in cælo.* id eſt, in Eccleſia. *Media hora.* In ſemi hora oſtendit initiū quietis æternæ *Et vidi ſeptem angelos, qui ſtant in conſpectu dei.* Septē angelos Eccleſiam dixit, *Qui acceperunt ſeptem tubas*, id eſt, perfectam prædicationē: ſicut ſcriptū eſt, Exalta ſicut tuba vocem tuā. *Et alius angelus venit & ſtetit ante altare.* Aliū angelum quē dicit, non poſt illos ſeptē venit, quia ipſe eſt dominus Ieſus Chriſtus: *Habens thuribulum aureum*, quod eſt corpus ſanctū. Ipſe enim dominus factus eſt thuribulū, ex quo deus odorē ſuauitatis accepit, & propiti⁹ factus eſt mundo, quia obtulit ſeipſum in odorē ſuauitatis. *Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud ex igne altaris.* Accepit Ieſus corpus, id eſt, Eccleſiam, & perficiendo patris voluntatem, impleuit illam igne ſpiritus ſancti. *Et facta ſunt voces & tonitrua, & fulgura, & terramotus.* Omnia hæc ſpiritalis ſunt Eccleſiæ prædicationes & virtutes. *Et ſeptem angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe vt tuba canerent.* id eſt, Eccleſia

præpara

Margin notes: Matt. 19. — 1. Ioan. 1. — Eſa. 25. — Eſa. 58. — Ephe. 4.

præparauit ſe ad prædicãdum. *Et primus tuba cecinit. & facta eſt grando & ignis mixtus ſanguine.* Facta eſt ira dei, quæ haberet in ſe multorũ necem. *Et miſſa eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborum, & omne fœnum viride combuſtum eſt.* Quod eſt terra, hoc & arbores, hoc fœnum, id eſt, homines. Fœnũ autẽ viride carnẽ intellige ſanguineam & luxurioſam: ſecundũ illud, Omnis caro fœnum. *Et ſecundus tuba cecinit, & velut mons magnus ardens miſſus eſt in mare.* Eſa. 40. Ardens mõs diabolus eſt. Et quod tertia pars terræ, vel arborũ, hoc tertia pars maris. Et arbores habentiũ animas dixit, vt oſtẽderet in carne viuos, ſed ſpiritaliter mortuos. Et etiam tertiã partem animæ † corruperunt doctrina ſua, hæretici corruperũt eos, qui illis acquieuerũt. † al. *aniũ.* *Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo ſtella magna ardens velut facula.* De Eccleſia dicit cecidiſſe homines ſuperbos & impios. Magnam vero ſtellã dixit, quia perſonæ malorũ, & poteſtatẽ, vel diuitias habentium. *Et nomen huius ſtellæ dixit abſinthium.* Tertia pars hominũ facta eſt ſimilis ſtellæ, quæ ſuper illã cecidit. *Et multi hominum mortui ſunt ab aquis, quoniã amaricauerũt aquæ.* Homines mortui ſunt ab aquis, hoc in his, qui rebaptizantur manifeſte intelligi poteſt. *Et quartus tuba cecinit, & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ. & ſtellarum.* Sol & luna & ſtellæ Eccleſia eſt, cuius tertia pars percuſſa eſt. In tertia parte intelligũtur omnes mali. Percuſſa eſt autẽ, id eſt, ſuis malis tradita & voluptatibus, vt redundantibus & inoleſcẽtibus peccatis, ſuo tẽpore reuelaretur. *Et vidi & audiui vocem vnius aquilæ volantis in medio cæli, & dicentẽ, Væ væ væ habitantibus in terra.* Aquilã Eccleſiã intelligit volantẽ in medio cœli, id eſt, in medio ſui diſcurrentem, & plagas nouiſſimi tẽporis magna voce prædicãtem. Quando enim ſacerdos diem iudicij annũciat, aquila in medio cœli volat. Sicut ergo ſupradictum eſt, aliũ angelum, quem dixit aſcẽdiſſe ab ortu ſolis, Eccleſia eſt aſcendẽs ab ortu ſolis, id eſt, à paſſione vel reſurrectione domini. Quod autem dicit, *Ne læſeris terram neque mare,* Hoc quotidie prædicando malis hominibus clamat. Quòd dicit, *Vinum & oleum ne læſeris:* In vino & oleo omnes, qui ſunt iuſti in Eccleſia intelligũtur, quos nemo lædere poterit niſi ad probationẽ illorum permiſerit deus. Quod autẽ ait, *Cẽtũ & quadraginta quatuor milia ſignatos:* tota Eccleſia ſignificata eſt. Quod autẽ dixit, *Amictos eſſe ſtolis albis.* In ſtolis donũ ſpiritus ſancti intelligitur. *Angelos ſtan*

 gelos ſtan

geles ſtantes circa thronum: Eccleſiam dixit, quia præter illã nihil aliud ſcribebat. *Qui ſunt iſti, ait ſenior, & vnde venerunt?* Officiũ iſtud indicat ſacerdotũ, qui populũ in Eccleſia docent. Quod dixit, *Lauerunt ſtolas:* de tota Eccleſia dixit, nõ de martyribus tantũ, deniq; non dicit in ſanguine ſuo, ſed agni, quod vtiq; per baptiſmi ſacramentũ impletur. *Et qui ſedet ſuper thronũ habitat ſuper illos.* Ipſi enim thronus ſunt, ſuper quos ſedet deus. *Neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus. & deducet eos ad vitæ fontes aquarũ.* Omnia hæc etiam in præſenti ſeculo, & in his diebus ſpiritaliter Eccleſiæ eueniũt, dũ ita per gratiam dei defenditur, vt perſecutionibus mũdi huius exerceatur potius quàm vincatur: ꝙ dicit, *In ſemihora ſilentiũ factũ in cælo:* in Eccleſia dicit, & ſignificat initiũ quietis æternæ. *Et ſeptẽ angelis tubis canentibus:* In angelis Eccleſia, in tubis prædicatio Eccleſiæ intelligitur. *Alium angelũ, quẽ ſupra dixit ſteiſſe ante altare:* Chriſtus dominus eſt, *Habẽs thuribulũ aureũ,* corpus ſcilicet ſanctũ, per quod deus pater paſſionis incẽſum, odorẽ ſuauitatis accepit. Quòd autẽ dicit, *Factæ ſunt voces, fulgura & tonitrua:* prædicationes ſunt Eccleſiæ ſpiritales. *Septẽ angeli, qui ſe præparauerũt, vt canerent:* Eccleſia eſt, in qua per totũ mundum cõtra omnia peccata, vel crimina fit prædicatio ſpiritalis. Quòd autẽ. *Canẽte primo angelo tertia pars terræ combuſta eſt:* ſignificat homines ſuperbos & voluptatibus deditos, quos deus iuſto iudicio permittit incendio luxuriæ vel cupiditatis exuri. Quòd autem *Canẽte ſecundo angelo, mons ardẽs cecidit in mare:* mons ille diabolus, mare mũdus iſte intelligitur. *Tertia pars maris:* ſicut ſupra dictũ eſt homines iniqui & impij. Quòd autem, *Tertio angelo canẽte, ſtella magna cecidit de cælo:* Homines mali intelligũtur, qui malis moribus & iniquis actibus de Eccleſia tanquã de cœlo cadũt: ꝙ dicit, *Multi hominũ mortui ſunt ab aquis, quoniam amaricauerunt aquæ.* Hoc in his, qui rebaptizãtur intelligi poteſt. Quod autem *Canente quarto angelo, ſolis & lunæ & ſtellarũ tertia pars percuſſa eſt:* in his Eccleſia intelligitur, in qua quotidie, qui mali vel ficti ſunt, perſuadente diabolo peccatorũ vulneribus percutiũtur in anima. Quòd autẽ dicit, *Aquilã volantẽ in medio cœli & clamantẽ, væ væ væ:* Eccleſiã intelligi voluit volantẽ in medio cœli, id eſt, in medio ſui, & per aſſiduitatẽ prædicationis plagas nouiſſimi temporis annunciantẽ. Quãdo enim ſacerdos in Eccleſia dei diẽ iudicij annũciat, aquila in medio cœli volat. Concedat diuina pietas,

vt dum

vt dum & ſacerdotes ſtudent iugiter prædicare, & populi ea quæ prædicantur fideliter adimplere ſimul mereantur ad æterna peruenire: præſtãte domino Ieſu Chriſto, Qui viuit &c.

Homilia VII.

MOdo fratres chariſſimi, cũ Apocalypſis legeretur audiuimus, quia *Quinto angelo tuba canente. ſtella de cœlo ceciderunt ſuper terrã*. Vna ſtella eſt corpus multorũ cadentium per peccata. *Et data eſt ei clauis putei abyſſi.* Stella abyſſus, puteus homines ſunt: ergo ſtella cecidit de cœlo, id eſt, populus peccator de Eccleſia. *Et accepit clauẽ putei abyſſi*, id eſt, poteſtatem cordis ſui, vt aperiat cor ſuũ in quo diabolus delegatus nõ cõpeſcatur, vt faciat voluntatẽ ſuã. *Et aperuit puteũ abyſſi*, id eſt, manifeſtauit cor ſuum ſine vllo timore, vel pudore peccãdi. *Et aſcendit fumus de puteo*: id eſt de populo aſcendit, quod cooperit & obſcurat Eccleſiam: ita vt dicatur, *Et obſcuratus eſt ſol, & aer de fumo putei.* Obſcuratum dixit ſolẽ, non occidiſſe. Peccata enim malorum & ſuperborum hominum, quæ paſſim committuntur per orbem, obſcurant ſolem, id eſt, Eccleſiam, & ſanctis ac iuſtis interdum faciunt obſcuritatẽ, quia tantus eſt malorum numerus, vt aliquotiens vix inter eos appareãt iuſti. *Sicut*, inquit, *fumus fornacis magnæ. Et ex fumo putei exierunt locuſtæ in terrã, & datũ eſt eis poteſtas ſicut habent poteſtatem ſcorpij*, id eſt, veneno lædere. *Et præceptũ eſt illis ne læderent fœnũ terræ, neque omnem arborem, neque homines: & datum eſt eis ne occiderent eos.* Et quia duę partes ſunt in Eccleſia, bonorũ, ſcilicet & malorũ: vna pars ſic percutitur vt corrigatur, alia voluptatibus ſuis relinquitur. Pars bonorũ humiliationi traditur ad cognitionẽ iuſtitiæ dei, & cõmemorationẽ pœnitẽtiæ: ſicut ſcriptũ eſt, Bonũ mihi, quia humiliaſti me, vt cognoſcam iuſtificationes tuas. *Psal. 118.* *Datũ eſt illis ne occiderent, ſed vt cruciarent, & cruciatus eorũ ſicut cruciatus ſcorpij cum percutit hominẽ.* Hoc tũc fit, quãdo diabolus per vitia, vel per peccata, venena propinat. *Et quærent homines mortem.* Mortem vero requiem dixit. Quærũt vtiq; mortẽ, ſed malis, id eſt, tribulationibus, vt ipſi requieſcant dum mala moriuntur. *Super capita*, inquit, *eorum tanquam coronæ ſimiles auro.* Eccleſia ſuperius deſcripta in vigintiquatuor ſenioribus, qui habent coronas aureas, iſti autem ſimiles auro, hæreſes ſunt quæ imitantur Eccleſiam. *Et habebant capillos ſicut capillos mulierum.* In capillis mulierum non ſolum ſexum effœminatum, ſed vtrunque ſexum voluit

inellige

intelligere & oſtẽdere. *Et habebant caudas ſimiles ſcorpiis, & aculei in caudis eorum.* Caudas, hæreticorum præpoſitos dicit,
Eſa.5. ſicut ſcriptum eſt, Propheta docens mẽdacium, hic eſt cauda. Qui ſunt pſeudoprophetæ, & hi crudelia regũ iuſſa implent. *Habentes ſuper ſe regẽ angelum abyſſi,* Id eſt, diabolum vel regẽ ſeculi. Abyſſus populus eſt. *Cui nomen Hebraice abaddon, Græce apollyon, Latine perdens, Væ vnum abiit, & ecce duo væ veniet. Poſt hæc ſextus angelus tuba cecinit.* Hinc incipit nouiſſima prædicatio. *Et audiui vnũ ex quatuor angelis altaris aurei, quod eſt in conſpectu dei, dicẽtẽ ſexto angelo, qui habebat tubam, Solue quatuor angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate.* Altare, quod eſt in cõſpectu dei Eccleſiam vult intelligi, quæ in tempore nouiſſimæ perſecutionis audeat verba crudeliſſimi regis, aut iuſſa contemnere, & ab obtemperantibus diſcedere. *Solue quatuor angelos in flumine Euphrate.* Flumen peccatorem populum dixit, in quo ſatanas & propria voluntas ligata
Hiere. 51. eſt. Euphrates autem fluuius eſt Babylonis, ſicut Hieremias in medio Babylonis ſubmittit librũ in Euphraten. *Et ſoluti ſunt quatuor angeli,* Id eſt, inchoata eſt perſecutio: *Parati in horam & diem & menſem & annum, vt occiderent tertiam partem hominum.* Hæc ſunt quatuor tempora triennij, & pars temporis. *Et numerus,* inquit *exercituum beſtiæ, myriades myriadum, audite numerũ eorũ:* Sed non dixit, quid myriadum, vt occiderent tertiam partẽ hominum, hoc eſt, ſuperborũ pars tertia de qua deſcendit Eccleſia. *Et vidi in viſione equos, & qui ſedebant ſuper eos habebant loricas igneas & hiacynthinas ac ſulphureas.* Equos homines dicit, ſeſſores ſpiritus nequam armatos igne & ſulphure. *Et capita eorum erant ſicut leonum.* Ad ſæuiendum in perſecutione. *Ex ore eorum exiuit fumus, ignis & ſulphur:* Id eſt, blaſphemiæ de ore eorũ contra deum egrediũtur. *Caudæ eorum ſimiles ſerpentibus.* Caudas, præpoſitos dixit: capita, principes mundi. *Et in his nocet,* Diabolus, & ſine his nocere non poteſt. Aut enim ſacrilegi reges male iubendo, aut ſacrilegi ſacerdotes male docendo nocent. *Et vidi,* inquit, *alium angelum fortem deſcendẽtem de cœlo, amictum nube, & iris.* Id eſt, arcus, *In capite eius, & facies eius erat vt ſol.* Amictus nube dominus intelligitur, amictus Eccleſia, Legimus enim ſanctos nu
Eſa.60. bes, ſicut Eſaias dicit, Qui ſunt hi, qui vt nubes volant? Indutum itaque nube ſpiritali & ſancto corpore Chriſtũ intellige. *Et iris ſuper caput eius.* Id eſt, vel iudicium quod fit & quod

futu

futurum eſt, vel promiſſio perſeuerans, Eccleſiam enim deſcribit in domino, dicens, *Et facies eius ſicut ſol.* Id eſt, de reſurrectione: ſicut enim ſol apparuit quando à mortuis reſurrexit. *Et pedes eius ſicut columba ignis.* Pedes, Apoſtolos dicit, per quos in vniuerſo mũdo doctrina eius diſcurrit. Aut certe quia pes nouiſſima pars corporis eſt, Eccleſiam dicit poſt ignem nouiſſimę perſecutionis futuram ſanctorum claritatem. *Et poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram.* Id eſt, ad prædicandum trans mare, & in vniuerſo orbe terrarum. *Et clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit.* Id eſt, fortiter prædicauit. *Et cum clamaſſet, locuta ſunt ſepte tonitrua voces ſuas,* Quæ ſunt & ſeptem tubæ. *Et audiui vocem de cœlo dicentem, Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, noli ea ſcribere.* Propter obtundendos, vt non paſſim omnibus impiis pateant verba dei. Alio denique loco propter ſeruos ſuos, Ne ſignaueris, inquit, verba prophetiæ huius: & oſtendit, quibus ſignari iuſſerat, & quibus non, Qui perſeuerauerit, inquit, nocere, noceat: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc hoc eſt, propterea in ſimilitudinibus loquor illis, vt qui iuſtus eſt, iuſtiora faciat: & qui ſanct⁹ eſt, ſãctiora: hoc eſt, veſtri fideles oculi, quoniam vident, & aures quoniam audient. Iſtis non ſunt ſignata verba libri malis autem ſignata ſunt. *Et iurauit angelus ille, quoniam tempus iam non erit:* Sed in diebus ſeptimi angeli, cũ cœperit tuba canere. Septima tuba finis eſt perſecutionis & aduentus domini. propterea dixit Apoſtolus in nouiſſima tuba fieri reſurrectionem, Quòd autem ſicut ſuprà dictum eſt, *Quinto angelo tuba canente, iterum ſtellam dixit cecidiſſe de cœlo:* Etiam & hæc ſtella corpus eſt multarum ſtellarum de cœlo, id eſt, de Eccleſia cadentium: & ſignificat ſuperbum populum & impium. Quòd autem *Data eſt ei clauis abyſſi,* Dimiſſus eſt ei in poteſtatem cordis ſui, vt aperiat cor ſuum diabolo, & abſque vlla reuerentia exerceat omne malum. Quòd autem *Aſcendit fumus de puteo,* id eſt, de populo malo: *Et obſcurauit ſolem & lunam:* Obſcuratum ſolem dixit, non occidiſſe, hoc ideo, quia peccata malorum & ſuperborum hominum obſcurare videntur ſolem, dum ſanctis & iuſtis interdum per multas tribulationes faciunt obſcuritatem, ſed lumen eorum extinguere non poſſunt, quia illis ad malum conſentire non acquieſcunt. Quòd autem dixit: *Ex fumo putei exiſſe locuſtas, & accepiſſe poteſtatem lædendi, & datũ eſt eis ne occiderent eos:* Hoc

Apoc. 22.

1.Cor. 15.

Hoc ideo, quia duæ partes ſunt in Eccleſia, bonorum, ſcilicet & malorum. Vna pars ſic percutitur vt corrigatur, alia voluptatibus ſuis relinquitur. Quòd autem dicit, *Cruciatus eorum ſicut cruciatus ſcorpij cum percutit hominē.* Hoc tunc fiet quando diabolus luxurioſis hominibus per vitia & peccata in modum ſcorpij venena propinat. *Et ſuper capita eorum tāquam coronæ ſimiles auro.* Vigintiquatuor ſeniores, in quibus Eccleſia deſcripta eſt, coronas habebant aureas. Iſti autem ſimiles auro, hæreſes ſcilicet quæ imitantur Eccleſiam. *Quòd autem capillos habebant mulierum:* In capillis non ſolum ſexum effœminatum, ſed etiam vtrunque ſexum oſtendit. *In caudis earum.* Quæ erant tanquam ſcorpij, duces vel principes hæreticorum intelliguntur, ſicut ſcriptum eſt, Propheta docens mendacium, hic eſt cauda. *Habebant ſuper ſe regem abyſſi,* Id eſt diabolum. In abyſſo populus malus intelligitur, cui diabolus dominatur. *Altare* quod dixit eſſe in conſpectu dei, Eccleſiam vult intelligi, quæ velut aurum purgatum tempore nouiſſimæ perſecutionis audet crudeliſſimi regis iuſſa contemnere, & ab obtemperantibus diſcedere. Quod autem dicit, *Quatuor angelos ligatos in flumine Euphrate.* Populum peccatorem ſignificat, in quo ſatanas & propria voluntas ligata eſt. Euphrates autem eſt fluuius Babylonis, quæ interpretatur confuſio: vnde ad ipſum fluuium pertinent quicunque res confuſione dignas exercent. Quòd dicit ſe *Vidiſſe equos, & qui ſedebant ſuper ipſos, habebāt loricas igneas & hiacynthinas & ſulphureas:* Equos ſuperbos homines dicit, ſeſſorem eorum diabolum & angelos eius. Quod autem dicit, *Capita eorum vt leonum,* Propter violentiam & perſecutionem illorum hominum dictum eſt, *Et ex ore eorum exiit ignis, fumus & ſulphur:* Id eſt, blaſphemiæ de eorum ore contra deum egrediuntur. *In caudis quæ erant ſimiles ſerpentibus,* Sicut iam ſupra dictum eſt principes ſunt aut præpoſiti hæreticorum, per quos lædere conſueuit diabolus. Aut enim ſacrilegi reges male iubendo, aut ſacrilegi ſacerdotes male docendo nocent. *Angelū quē dixit amictū nube.* Dominus & ſaluator noſter eſt, amictus nube, id eſt, Eccleſia: quia de ſanctis ſcriptum eſt, Qui ſunt iſti qui vt nubes volāt? Quòd autē dixit, *Facies eius vt ſol,* propter reſurrectionē domini dixit. Sicut ſol enim apparuit, quādo à mortuis reſurrexit. *In pedibus eius qui erant ſicut colūnæ ignis,* Apoſtoli figurati ſunt, per quos in vniuerſo mūdo doctrina

Eſa. 9.

Eſa. 60.

ſtrina eius diſcurrit. Quòd autem *Poſuit pedē ſuum dextrum ſuper mare:* hoc ſignificauit, quòd prædicatio eius vſque trãs mare in vniuerſo mundo itura erat. Quòd autem *Velut leo rugiēdo clamauit:* hoc ideo, quia ex poteſtate fortiter prædicauit. Quòd auté dixit. *Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua:* propter obtundendos dictum eſt, de quibus in Euangelio, Nolite ſanctum dare canibus: id eſt, vt non paſſim omnibus impiis pateat verbum dei. Alio deniq; loco propter ſeruos ſuos dixit, Ne ſignaueris, inquit, verba prophetiæ huius. Et oſtendit quibus ſignari iuſſerit, & quibus non. Qui perſeuerauerit, inquit, nocere noceat: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Ecce quibus ſignatum eſt verbum dei, Propterea in ſimilitudinibus loquitur illis, vt qui iuſtus eſt, iuſtiora faciat. ſimiliter & ſanctus ſanctiora Ecce quibus nō eſt ſignatum. Quam ob rem oremus, vt etiā implere dominus per ſuam pietaté dignetur, Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat, Amen. *Matth. 7.* *Apoc. 22.*

Homilia VIII.

VOx de cælo, Imperium eſt dei qui Eccleſiæ cor tangit, & iubet percipere eam quæ Eccleſiæ aperto libro futuram pacem prædicauit. *Et abij ad angelum, vt daret mihi librū.* Hoc ex perſona Ioannis Eccleſia dicit, deſiderans perdoceri, *Et tūc dixit mihi, Accipe & comede illum.* id eſt, tuis viſceribus pande, & deſcribe in altitudine cordis: *Et faciet amaricari ventrem tuum. ſed in ore tuo erit tanquam mel dulce:* id eſt. cum perceperis, oblectaberis eloquij diuini dulcedine, ſed amaritudinem ſenties, cum prædicare & operari cœperis quod intellexeris: ſicut ſcriptum eſt Propter verba labiorum tuorum cuſtodiui vias duras: & aliter. *Erit,* inquit, *in ore tuo dulce vt mel, & in ventre amaritudo:* In ore intelliguntur boni & ſpiritales Chriſtiani, in ventre carnales & luxurioſi. Inde eſt quòd cum verbum dei prædicatur, tunc ſpiritalibus dulce eſt: carnalibus vero, quorum ſecundum Apoſtolum deus venter eſt amarum videtur & aſperum. *Et data eſt mihi arundo virgæ ſimilis, dicens, Surge & metire templū dei & altare, & adorātes in eo.* Eccleſiā iubet recenſeri, & præparari ad vltimum, & adorantes in eo. Sed quia non omnes qui videntur adorāt: ideo dixit. *Atriū quod eſt foris templum, eiice foras, & ne metieris illud.* Ipſi atriū ſunt qui videntur in Eccleſia eſſe & foris ſunt, ſiue hæretici ſiue male viuētes catholici: *Quoniā datū eſt gētibus,* *Pſal. 46.* *Philip. 3.*

bus, & ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus duodecim. Qui excluduntur, & quibus dabitur, vtrique calcabunt eam. *Et dabo duobus teſtibus meis*: id eſt, duobus teſtamentis. *Et prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta.* Duobus teſtibus meis, id eſt, Chriſtianis prædicent, dies mille ducentos ſexaginta nouiſſimæ perſecutionis dixit, ſed futuræ pacis & totius temporis à domini paſſione, quoniam vtrunq; tempus totidem dies habet, quod ſuo in loco dicetur. *Saccis*, id eſt, ciliciis amicti, quod in ἐξομολογήσει, id eſt, ex confeſſione ſint conſtituti, quia ſenſu humilitatis dixit ſaccis amictos: deinde oſtēdit qui ſunt hi duo teſtes, dicens. *Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu terræ diſtantes.* Hi ſunt qui ſtant, non qui ſtabunt. Duo candelabra Eccleſia eſt, ſed pro numero teſtamentorum duo: ſicut quatuor angelos dixit Eccleſiā, cum ſint ſeptem pro numero angelorum terræ. Ita & ſeptem candelabra, ſi vnum vel amplius pro locis nominet, tota Eccleſia eſt: nam Zacharias vnum candelabrum vidit ſeptiforme, & has duas oliuas, id eſt, teſtamenta infundere oleum candelabro, hoc eſt, Eccleſia, ſicut ſunt ibidem oculi, ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti, qui ſunt in Eccleſia inſpicientes totam terram. *Et ſi quis eos vult lædere vel occidere, ignis exiet ex ore eorum, & deuorabit inimicos eorum*, id eſt, ſi quis Eccleſiam vel lædit vel lædere voluerit, precibus oris eius diuino igne aut in præſenti ad correctionem, aut in futuro ſeculo ad damnatione conſumetur.

Zacha. 4.

Hi habent poteſtatem claudere cælum nubibus, ne pluat in diebus prophetiæ eorum. Habent ait, non habebūt. Hoc ideo dicit, quia tēpus quod nunc agitur ſignificauit. Sed & ſpiritaliter cœlum clauditur, ne imbrem pluat, id eſt, ne occulto, ſed tamen iuſto iudicio dei ſuper ſterilem terram de Eccleſia benedictio deſcendat, *Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendet de abyſſo faciet cum eis prœliū.* Aperte hæc omnia oſtendit ante nouiſſimam perſecutionem fieri, cum dicit, cum finierint teſtimonium ſuum. vtique illud quod præbēt vſque ad reuelationem Chriſti. *Et vicit eos & occidit.* Vincit in eis qui ſuccubuerint: occidit in eis qui cōfeſſi deū fuerint: *Et corpus eorū proiicitur in plateis ciuitati magnæ.* Duorum dicit vnū corpus, aliquando corpora, vt numerum teſtamentorum ſeruaret, & Eccleſiæ vnum corpus oſtenderet, quomodo eſt illud, Proiecisti ſermones meos retro, In plateis ciuitatis magnæ, id eſt, in medio Eccl. *Et vident de populis trib⁹ & linguæ corpus eorū,*

Pſal. 49.

per

per dies tres & dimidium, Id eſt, annos tres & menſes ſex. Miſcet enim tempus nunc præſens, nunc futurum, ſicut & dominus dicit, Veniet hora, vt omnis populus qui occiderit vos arbitretur obſequium ſe præſtare deo, & nunc eſt & veniet. *Et corpora eorum non ſinet poni in monumento*. Votum eorũ & impugnationem, non quo valeant facere ne ſit Eccleſia in memoria, ſicut & illud, Nec vos intratis nec alios ſinitis intrare, cum multi introierunt etiam illis impugnantibus. Sic ergo nẽ ſinũt poni in monumẽtũ. *Et habitantes in terra gaudent ſuper eos, & epulãtur, & munera inuicẽ mittunt inter eos*. Hoc ſemper factũ eſt, & nunc inuicẽ mittunt, & nouiſſime gaudebũt & epulabuntur. Quotiens enim iuſti affliguntur, exultant iniuſti & epulantur. *Quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos*. Per plagam qua pro contemptu teſtamentorum Dei humanum genus affligunt. Denique etiam ipſe viſus iuſtorum grauat iniuſtos, ſicut ipſi dicunt, Grauis eſt nobis etiã ad videndum. Gaudebunt autem vbicunque veluti iam nihil habuerunt, quod impatienter ferant, diſturbatis & occiſis iuſtis & eorum hæreditate poſſeſſa. *Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ à deo intrauit in illos*. Iam dictum eſt de diebus hucuſq; futuris, angelus narrauit, & inducit factum quod futurum audit. *Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus ſuper illos cecidit, & audiui vocem magnam de cœlo dicentem, Aſcendite huc, Et aſcenderunt in cœlum in nube*. Hoc eſt quod Apoſtolus dixit, Rapiemur in nubibus obuiam Chriſto. Ante aduentum autem domini nulli hoc poſſe cõtigere ſcriptum eſt, Initium Chriſtus, deinde hi qui ſunt Chriſti in aduentu eius. Vnde excluditur omnis ſuſpicio quorundã, qui putãt hos duos teſtes duos viros eſſe, & ante aduentum Chriſti cœlum in nubibus aſcendiſſe. Quomodo autem potuerunt habitantes terram de duorum nece gaudere, cum in vna ciuitate morerentur, & munera inuicem mittere, ſi tres dies ſunt, quo antequàm gaudeant de nece contriſtabuntur: de reſurrectione autem quales epulę aut voluptas eſſe poteſt in plateis epulantium cadauera humana, epulis morborum triduanum fœtorem reddentium? vnde nos Dominus liberare dignetur, Amen.

Ioan. 16.

Matt. 23.

Sapien. 2.

1. Theſſ. 4.

1. Cor. 15.

Homilia IX.

QVod audiuimus fratres in lectione quæ recitata eſt, quia *In illa hora factus eſt terræmotus magnus*. In illo terręmotu perſecutio intelligitur, quam diabolus per malos homines

exercere conſueuit. *Et decima,* inquit, *pars ciuitatis cecidit, & occiſa ſunt in terra nomina virorum ſeptem milium.* Et denarius & ſeptenarius perfectus eſt numerus. Quod ſi non eſſet, à parte totũ intelligendũ erat, Duo ſunt enim ædificia in Eccleſia, vnũ ſupra petrã, aliud ſupra arenã. Quod ſupra arenam eſt, dicitur cecidiſſe. *Et cæteri timuerunt, & dederunt claritatem deo.* Qui ſupra petram ædificati ſunt, cum illis qui ſuper arenam erant cadere non potuerunt. Ideo autem dixit, timuerunt, quia videns iuſtus peccatoris interitum, plus accẽditur in obſeruatione præceptorũ, ſicut dicitur. Et lauabit manus in ſan-
Pſal. 52. guine peccatoris. *Et apertum eſt,* inquit, *templum Dei in cœlo,* Id eſt, in Eccleſia incarnationis Chriſti myſteria patefacta ſunt: vnde oſtenditur Eccleſia cœlum eſſe. *Et viſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius.* Id eſt, intellectum Eccleſiam eſſe arcã teſtamenti. *Et facta ſunt fulgura & tonitrua et terræmotus.* Hęc omnia virtutes, prædicationis & coruſcationis & bellorũ Eccleſiæ. *Et ſignum magnum eſt in cœlo viſum, mulier amicta ſole, et luna ſub pedibus eius.* Eccleſiam dicit partem ſuam, id eſt, homines fictos & malos Chriſtianos ſub pedibus habere. *Et in capite eius corona ſtellarũ duodecim.* Iſtæ duodecim ſtellæ duodecim Apoſtoli intelligi poſſunt. Sole autem amicta ſpem reſurrectionis ſignat, propter illud quod ſcriptum eſt. Tunc iuſti
Matt. 13. fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. *Draco magnus rufus,* diabolus quærẽs Eccleſiæ natum deuorare, *habens,* inquit, *cornua decem et capita ſeptem.* Capita reges ſunt, cornua vero regna. In ſeptem enim capitibus omnes reges, in decem cornibus omnia regna mundi dicit. *Et cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, et miſit eas in terram.* Cauda, prophetæ iniqui ſunt, id eſt, hæretici, qui ſtellas cœli iteratum baptiſma adhærentes ſibi deiiciunt in terram. Ipſi ſunt ſub pedibus mulieris. Multi, homines illos eſſe æſtimant, quos ſibi conſentientes diabolus fecit ſodales: multi, angelos qui cum illo quando cecidit præcipitati ſunt. *Parturiens cruciatur vt pariat.* Per omne tẽpus quotidie parit Eccleſia in proſperis & in aduerſis. *Et draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura, vt cum peperiſſet filium eius deuoraret.* Semper enim in cruciatibus parit Eccleſia Chriſtum per membra, ſemper & draco quærit deuorare naſcentem. *Et genuit mulier filium maſculum,* Id eſt, Chriſtum. Deinde corpus eius, id eſt, Eccleſia, ſemper generat Chriſti membra. Maſculum autem dixit victorem aduerſus diabolum.

bolum. *Et mulier fugit in eremum.* Mundum iſtum non in congrue eremum accipimus, vbi vſque in finem Chriſtus Eccleſiā gubernat & paſcit, in qua ipſa Eccleſia ſuperbos & impios homines tanquam ſcorpiones & viperas, & omnem virtuté ſatanæ per Chriſti adiutorium calcat & conterit. *Et factū eſt bellum in cœlo*, Id eſt, in Eccleſia. *Michael et angeli eius pugnabant cum dracone.* Michaëlem Chriſtum intellige, & angelos eius, ſanctos homines. *Et draco pugnauit et angeli eius.* Id eſt diabolus & homines voluntati eius obtemperātes: nam abſit vt credamus diabolum & angelos eius in cœlo auſos eſſe pugnare, qui in terra vnum Iob auſus non eſt tentare, niſi cum à domino poſtularet vt læderet. *Et non Valuerunt, neque locus eorum inuentus eſt amplius in cælo.* Non eſt inuentus locus eorum in hominibus ſanctis dixit, qui credentes ſemel expulſum diabolū eiúſq; ſatellites amplius nó recipiunt, ſicut Zacharias dixit, vt ſemel exterminata idola amplius non recipiant loca. *Et expulſus eſt draco magnus anguis antiquus qui dicitur diabolus ſatanas, & angeli eius cum eo.* Diabolus & ſpiritus immūdi omnes cum ſuo principe de ſanctorum cordibus expulſi ſunt in terram, id eſt, in homines qui terrena ſapiunt, & totam ſpem ſuam in terram conſtituunt. *Et audiui Vocem magnam de cælo dicentem, Modo facta eſt ſalus et Virtus et regnum dei noſtri*, Id eſt, Eccleſiæ: oſtendit in quo cœlo iſta fiant. Apud Dominum ſemper fuit, & eſt virtus & regnū & poteſtas filij eius. Sed in Eccleſia dixit per victoriā factam Chriſti ſalutem: quam viden tes illi, de quibus dominus dixit, Multi iuſti & prophetæ cu- *Matt. 13.*
pierunt videre quæ videtis, dixerūt, Modo facta eſt ſalus domi ni noſtri. *Quoniam excluſus eſt accuſator fratrum noſtrorū, &c.* Si autem, vt quidam putant angelorum vox eſt in cœlo ſuperiore, & nō ſanctorū in Eccleſia, nō diceret accuſator fratrū noſtrorū, ſed accuſator noſter, nec accuſat, ſed accuſabat. Quod ſi iuſtos in terra poſitos appellauerunt angeli fratres ſuos, non erat gaudiū miſſum eſſe diabolum in terra, quem moleſtioré poſſunt experiri ſancti ſecum in terris poſitum, quàm ſi, vt dicitur, adhuc eſſet in cœlo: ſic enim terræ maledicunt dicentes. *Væ tibi terra et mare*, Id eſt, qui cœlum nō eſtis, *Quia deſcendit ad Vos diabolus, habens irā magnam, ſciens quia breue tempus habet.* Deſcendit, inquam, vt allegoriam ſeruem. Cæterum omnes in cœlo ſunt, id eſt, in Eccleſia, quæ iuſte cœlum dicitur, vnde deiectus à ſanctis diabolus deſcendit in ſuos, qui

pro amore terreno terra ſunt. Deinde autem de cœlo non ſic dixi, quod in hominibus fieret iam cœlum factum, ſed quod ſint, non quod fierent: non enim poſſunt ſancti cœlum factum fieri, niſi diabolo excluſo. Non ergo primo nomine, ſed ſecundo appellauit eos cœlum. In quibus vltra diaboli locus inuentus non eſt. De quo periculo nos Dominus ſub ſua protectione liberare dignetur, Qui viuit &c.

Homilia X.

MOdo fratres chariſſimi audiuimus, quia cum vidiſſet draco quod de ſanctis excluſus eſſet in terram, id eſt, de cœlo in peccatores, perſecutus eſt mulierem quæ peperit maſculum. Quanto enim diabolus de ſanctis deiicitur, tanto magis eos perſequitur. *Et data ſunt mulieri*, Id eſt, Eccleſiæ, *Duæ alæ aquilæ magnæ. Vt volaret in deſertũ locum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie ſerpentis.* Tẽpus & annus intelligitur, & centũ anni. Duæ alæ magnæ, duo ſunt teſtamenta Eccleſiæ, quæ accipit quibus ſerpentem euaderet in eremum. In locum ſuum dixit, id eſt, in hoc mundo ſerpentes & ſcorpiones habitant, quia illic dictum eſt, ſicut dominus dicit, Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporũ: & Ezechieli dicitur, Fili hominis inter ſcorpiones habitas. *Et miſit ſerpẽs ex ore ſuo poſt mulierem aquam*, id eſt, violentiam perſecutorũ. *Et audiuit terra mulierem, & aperuit os ſuũ & abſorbuit flumen.* Flumen terrã ſanctã dicit, id eſt, ſanctos. Quoties enim perſecutiones Eccleſiæ irrogantur, ſanctæ terræ precibus, id eſt, omnium ſanctorum orationibus aut amouentur, aut temperantur: nam dominus noſter Ieſus Chriſtus qui interpellat pro nobis has perſecutiones remouet, cum ipſa terra ſedet à dextris virtutis dei. Item aliter, mulierem volaſſe in deſertum, ipſam Eccleſiã intelligit, in qua in nouiſſimo tempore ſuper Helia creditura eſt ſynagoga. Alæ duæ aquilæ magnæ, vult intelligi prophetas, ſcilicet Heliã, & qui cũ eo venturus eſt: aqua emiſſa de ore draconis, exercitum perſequentium eã ſignificat: abſorpta aqua, de perſecutoribus facta vindicta. *Et iratus eſt draco in mulierem, & abiit bellũ facere cum reliquis de ſemine eius.* Et cum vidiſſet non poſſe continuari perſecutiones quas per paganos ſolebat immittere, eo quod de ore eius ſanctæ terræ id eſt, orationibus ſanctis remouerentur, hæreſes concitauit, *Et ſtetit ſuper arenam maris*, Id eſt, ſuper multitudinem hæreticorum. *Et vidi aſcendentem beſtiam de mari*, Id eſt,

Matt. 10.
Ezech. 2.

ſt, de populo malo, Aſcendentem dixit, hoc eſt, naſcentem, ſi-
ut flos in bonam partem de radice Ieſſe aſcendit, Beſtiã aſcen-
lentem de mari, impios dicit, qui ſunt corpus diaboli. *Et be-
ſtia quam vidi ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut vrſi, & os
eius ſicut leonis*. Pardo, propter varietatem gentiũ ſimilauit vr-
ſo, propter malitiam & væſaniam: leoni propter virtutem cor-
poris, & & linguæ ſuperbiam. Et quia temporibus Antichriſti
cum varietate gentium & populorum regnum illius erit com
mixtum, pedes tanquã vrſi duces eius, os eius, viſio eius: *Et de
dit ei draco virtutem ſuam*. Sicut videmus modo hæreticos eſ-
ſe in hoc ſeculo potentes qui habẽt virtutẽ diaboli, ſicut quon
dam pagani, ita nunc illi vaſtãt Eccleſiam. *Et vidi vnum ex ca-
pitibus eius quaſi occiſum*. Hæretici ſunt qui ſimulant ſe confi- 2.Cor. 11.
teri Chriſtum, & dum nõ ſic credunt vt fides catholica habet,
blaſphemant cum eum & occiſum prædicẽt reſurrexiſſe, quia
ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. Et aliter occidun
tur hæreſes per catholicos, cum in ſcripturarum teſtimoniis
opprimuntur, ſed illi nihilominus quaſi ſatanæ plaga rediuiui
peragũt opera ſatanæ, & nõ ceſſant blaſphemare, & ad dogma
ſuum quos poſſunt attrahere. *Et mirata eſt omnis terra ſecuta
beſtiam, & adorauerunt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ*.
vtique habent poteſtatem hæretici, ſed præcipue Arriani: *Et
adorauerunt beſtiam dicẽtes, Quis ſimilis beſtiæ, aut quis poterit
pugnare cum ea?* Hoc ideo quia ſibi blãdiũtur hæretici, quòd
nullus melius credat illis, & quòd nullus vincat popuũl ipſo-
rum, qui beſtiæ nomine cenſentur, cui datum eſt ab ipſo diabo
lo, & à deo permiſſum eſt vt loquatur magna & blaſphemias,
ſicut dicit Apoſtolus, Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati 1.Cor. 11.
ſunt, manifeſti ſint in vobis. *Et data eſt poteſtas facere menſes
quadragintaduos*. Tẽpus nouiſſimæ perſecutionis in iſtis duo-
bus menſibus intelligitur. *Deinde aperuit os ſuum in blaſphe-
miam ad deum*. Hic manifeſtum eſt illos ſignificari qui de Ec-
cleſia receſſerunt catholica, vt qui ante occulte intra Eccleſiã
quaſi fidẽ rectã tenere videbantur, in perſecutione aperto ore
in deũ ꝓferãt blaſphemiã. *Et in tabernaculo eius qui in cœlo ha
bitãt*. Id eſt, in ſanctis qui intra Eccleſiã cõtinẽtur, quæ cœlũ
eſt nuucupata, quia & ipſi tabernaculũ dei ſunt. *Et datũ eſt ei
bellum facere cum ſanctis & vincere eos*. A toto partẽ intelligi-
mus, quæ vinci poteſt: non enim boni Chriſtiani, ſed illi qui
mali ſunt vincuntur, *Et data eſt ei poteſtas ſuper omnem tribũ
& lin*

& linguam, & adorabunt omnes habitantes terrã. Omnes dixit, ſed in terra habitantes, non in cœlo. *Quorum non eſt ſcriptum nomen in libro vitæ agni, ſignati ab origine mundi.* De diabolo dixit vel eius populo, non eſt ſcriptum nomen eius in libro vitæ ſignati ab origine mundi, quia in præſciẽtia dei Eccleſia ante præordinata eſt atq; ſignata. Quòd ipſe præſtare, &c.

Homilia XI.

IN lectione quæ modo recitata eſt, fratres chariſſimi, audiuimus beatum Ioannem dicentem, *Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra.* Quod eſt mare, hoc eſt terra. *Et habebat cornua duo ſimilia agni.* Id eſt, duo teſtamenta agni, quod eſt Eccleſia. *Et loquebatur vt draco.* Hæc eſt illa quæ ſub nomine Chriſtiano agnũ præfert, vt draconis venena latẽter infundat, hæc eſt hæretica eccleſia: agni enim ſimilitudinẽ nõ imitaretur, ſi aperte loqueretur. Nunc Chriſtianitatẽ fingit quo ſecurius
Matth. 7. incautos decipiat, propterea dominus dicit, Cauete à pſeudopropheris, &c. *Et facit terram & eos qui in ea ſunt, vt adorent beſtiam priorem, cuius curata eſt plaga mortis eius, & faciet ſigna magna vt ignem faciat deſcendere de coelo in terrã.* Et quia cœlum Eccleſia eſt, quid eſt ignem de cœlo deſcẽdere in terrã, niſi hæreſes de Eccleſia cadere? ſicut ſcriptũ eſt, Ex nobis exie-
1. Ioan. 2. runt, ſed non erant ex nobis. Ignis enim de cœlo deſcendit, quando hæretici, qui de Eccleſia velut ignis recedunt, ipſam Eccleſiam perſequuntur. Beſtia ergo cum duobus cornibus facit, vt ſimulacrum beſtiæ, id eſt, vt populus adoret diaboli adinuentionem. *Vt dent eis notam ſuper manum eorum dexteram & ſuper frontem eorum.* Myſterium enim diſputat facinoris: ſancti enim qui ſunt in Eccleſia, Chriſtum accipiunt in manu & in fronte: hypocritæ autem beſtiam ſub Chriſti nomine. *Sed qui non adorauerunt beſtiam, nec imaginem eius, nec acceperunt inſcriptionem in fronte aut in manu ſua, occidentur.* Nõ abhorret à fide, vt beſtia ipſa impia ciuitas intelligatur, id eſt, congregatio vel conſpiratio hominum impiorum vel ſuperborum, quæ Babylonia dicitur, & interpretatur confuſio, & ad ipſam pertinent quicunque res confuſione dignas exercere voluerunt. Ipſe eſt populus infidelium contrarius populo fideli & ciuitati dei. Imago vero eius ſimulatio eſt in eis videlicet hominibus, qui velut fidem catholicam profitẽtur, & infideliter viuunt: fingunt enim ſe eſſe quod non ſunt, vocantúrque non veraci effigie, ſed fallaci imagine Chriſtiani: de quibus Apo-

Apoſtolus dicit; Habentes quidem ſpeciem pietatis: virtutem autem eius abnegantes, quorum non parua portio in Eccleſia catholica continetur. Iuſti autem non adorant beſtiam, non conſentiunt, nō ſubiiciuntur, neque accipiunt inſcriptionem, notam ſcilicet criminis in fronte propter profeſſionem, in manu propter operationem. Sic ergo facient, *Vt nemo poſſit mercari niſi qui habet nomen aut notam beſtiæ aut numerum eius. Hic ſapiētia eſt, qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ: numerus enim hominis eſt*, id eſt, filij hominis Chriſti, cuius nomen in hæreticis ſibi fecit beſtia. Faciamus ergo numerū quē dixit. Accipiamus in numero, & inueniamus nomen vel notā. *Numerus*, inquit, *eius eſt ſexcenti ſexagintaſex*. Quem faciamus ſecundū Græcos, maxime quia ad Aſiā ſcribit. Et ego, inquit, ſum alpha & ω. Sexcenti ergo & ſexagintaſex Græcis literis ſic fiunt vndecim, quæ notæ ſolutæ numerus eſt, redactæ autem in monographium & notam faciunt & numerū & nomē, hoc ſignū Chriſti intelligitur, & ipſius oſtenditur ſimilitudo, quā in veritate colit Eccleſia. Cui ſe ſimilem facit hæreticorum aduerſitas, qui cum Chriſtum ſpiritaliter perſequantur, tamē de ſigno crucis Chriſti gloriari videntur, hoc ideo, quia dictū eſt, numerus hominis eſt. *Et vidi. & ecce agnus ſtans in monte Siō, & cum eo centum quadragintaquatuor milia, habentia nomen eius & nomen patris eius ſcriptum in frontibus eorum.* Aperuit quæ ſit imitatio notæ in frontibus, vel dum & dominum & Chriſtum dicit ſpiritū in frontibus Eccleſiæ. *Et audiui vocem de cœlo ſicut aquarum multarum*, Id eſt, centū quadragintaquatuor miliū, *Et ſicut tonitrui magni: & vocē quā audiui ſicut citharœdorum citharizātium in citharis ſuis.* Quòd autē dixit, *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*, &c. Virgines hoc loco non ſolum corpore caſtos intelligamus, ſed maxime omnem Eccleſiam, quæ fidem puram tenet, ſicut dicit Apoſtolus, Deſponſaui enim vos vni viro virginē caſtam exhibere Chriſto, nulla adulterina hæreticorum commixtione pollutam, nec in male blandis & mortiferis huius mundi voluptatibus vſque ad exitum vitæ ſuæ abſque remedio pœnitentiæ infœlici perſeuerantia colligatam. Addit poſt hoc dicens, *Et in ore ipſorum non eſt inuentum mendacium.* Non dixit non fuit, ſed non eſt inuentum, Qualem enim inuenit dominus cum hinc vocat, talem iudicat: nam aut per baptiſmum, aut per pœnitentiam poſſumus in interiori homine & virgines effici & ſine

2.*Timo.*3

2.*Corin.*11

mendacio: nunc iterum recapitulatio. *Et vidi*, inquit, *alium angelũ volantẽ in medio cœli*,id eſt,prædicationẽ in medio Eccleſiæ diſcurrentẽ.*Habentem Euangelium æternũ, vt euangelizaret habitantibus in terra dicẽs, Timete deũ, &c.* Volunt aliqui intelligi angelum volantẽ in medio cœli,Heliam & alium angelum qui eum ſequitur,comitem Heliæ, qui eo tempore prædicabit.*Et alius angelus ſecutus eſt*,id eſt, pacis futuræ prædicatio, *dicens,cecidit Babylon*.Babylonem ciuitatem,impiam diaboli congregationem dicit,id eſt,populum ipſi conſentientem,& omnem cõcupiſcentiam & corruptelam,quam in perniciem ſui & humani generis exquirũt. Nam ſicut ciuitas Eccleſia dei eſt & omnis conuerſatio cœleſtis : ita contrà ciuitas eſt diaboli Babylon in omni mundo,ſicut dicit dominus, Ec-
Zacha. 12 ce ponam Hieruſalem lapidem conculcabilem in omnibus gentibus:Eccleſia ergo dicit,*Cecidit cecidit Babylon illa magna.* Iam quaſi perfectum dicit,quod adhuc futurum erat: ſicut il-
*Pſal.*21. lud,Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea.*Quæ à vino fornicationis*
*Matt.*27. *ſuæ potauit omnes gentes*.Omnes gentes ciuitas eſt mundi, id eſt,omnes ſuperbi & impij, ſiue extra Eccleſiam, ſiue in Eccleſia conſtituti.Et vidi,& ecce nubem albam,ſiue candidam, & ſuper nubem ſedentem filium hominis, id eſt, Chriſtum. Eccleſiam enim deſcribit in claritate ſua,præcipue poſt perſecutionem,flammas habentem.*Habentem in capite coronam auream.* Ipſi ſunt ſeniores cum coronis aureis. *Et in manu habens falcem acutam*. Iſta falx ſeparat catholicos ab hæreticis, ſanctos à peccatoribus,ſicut dicit dominus de meſſoribus. Si autem putandum eſt quod ipſe ſpecialiter Chriſtus viſus eſt in nube alba, meſſor qui eſt vindemiator poſt eum, idem eſſe cum ſuo corpore quod eſt Eccleſia, forte non male ſentitur,ſi iſtos tres angelos qui exierunt, triformem ſcripturam intelligamus,iuxta hiſtoriam moralem & ſpiritalem : falcem vero diſcrepationem. *Et miſit in torculari iræ dei magnum*. Seipſum miſit in torculari iræ dei magnum. Non in torculari magnum,ſed ipſum miſit in torculari,id eſt, ſuperbum quenque. *Et calcatum eſt torcular extra ciuitatem*. id eſt, extra Eccleſiam. Facta enim diſſenſione,foris erit omnis homo peccati.Calcatio autem torcularis,retributio eſt peccatorũ, *Et exiit ſanguis de torculari vſque ad frænos equorum*. Exiit vltio vſque ad rectores populorum.Vſq; enim diabolũ & angelos eius nouiſſimo certamine exiet vltio ſanguinis effuſi.*Per ſtadia mille*

ſexcen

ſexcenta. Id eſt, per omnes quatuor partes mundi. Quaternitas enim eſt conquaternata, ſicut eſt in quatuor faciebus quadriformibus & rotis: quater enim quadringenti ſunt mille ducenti, ſub cuius protectione nos dominus liberare dignetur, Qui viuit & regnat, &c.

Homilia XII.

IN lectione quę recitata eſt, fratres chariſſimi, dicit ſe ſanctus Ioãnes vidiſſe *aliud ſignũ in cœlo magnũ & mirabile: angelos ſeptẽ,* id eſt Eccleſiã, *Habẽtes plagas ſeptẽ nouiſſimas, quoniã in his finita eſt ira dei.* Nouiſſimas dixit, quia ſemper percutit ira dei populũ contumacẽ. *Septẽ plagas,* id eſt, perfecte, ſicut ipſe deus in Leuitico frequenter repetit, Et percutiã vos ſepties, propter peccata veſtra. *Et vidi ſicut mare vitreum,* Fontem baptiſmi dicit pellucidũ, *Mixtum igni,* id eſt, ſpiritui vel tẽtationi. *Et victores bestia ſuper mare vitreũ,* id eſt, in baptiſmo, *Habentes citharas dei,* id eſt corda laudantiũ deũ, *Et cantantes cãticũ Moyſi ſerui dei, & canticũ agni,* id eſt, vtrũq; teſtamẽtũ. *Magna & mirabilia opera tua.* Hæc enim ſunt in vtroq; teſtamẽto quod cantant ſupradicti. Repetit quod propoſuerat dicẽs, *Poſt hæc vidi, Et ecce apertũ eſt tabernaculũ teſtimonij in cœlo.* Templum Eccleſiam iam diximus: ſententiam, angelum qui exiit de templo. *Et iuſſit ſedenti ſuper nubẽ imperium eſſe domini.* Iuſſionis enim eius eſt, ſicut dicit Euangelium, Exiit edictum à Cæſare Auguſto, *Induti lino nouo ſplendido, & cincti ſuper pectora zona aurea.* Manifeſte oſtẽdit in ſeptem angelis Eccleſiã ſicut in initio deſcribit in Chriſto, habentẽ, inquit, zonam auream ſuper vbera. *Et vnum ex quatuor animalibus dedit ſeptẽ phialas aureas plenas ira dei.* Iſtæ ſunt phialæ aureæ, quas cum odore fuderunt ſeniores & animalia, quæ ſunt Eccleſia, qui & ſeptem angeli. Et quod ſunt odoramenta, hoc ira dei, hoc & verbum dei. Sed hæc omnia bonis dãt vitã, malis inferunt mortem, vt eſt illud, Aliis odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Orationes enim ſanctorũ, qui eſt ignis exiens de ore teſtium, ira ſunt mundo & impiis. Hoc ideo, qui ſuperis & impiis non ſufficit, quòd eos qui ſancti ſunt non diligunt nec imitantur, verumetiam vbicunque poterunt eos perſequuntur. Omnes iſtæ plagæ ſpiritales ſunt & in anima fiunt: nam ipſo tempore illæſus erit omnis populus impius ab omni plaga corporis, quia non meretur in præſenti ſeculo flagellari, quaſi qui acceperit totam ſæuiendi poteſtatem, ſed ſpiritaliter

Leuit. 26. Luca. 2. Apoca. 1. 2. Cori. 2.

liter. id eſt, voluntaria & mortalia peccata, quæ ſunt vlcera in animabus ſuis, patiuntur omnes impij & ſuperbi. *Secundus fudit phialam in mare, & cætera.* Mare, flumina, fontes aquarum, ſol, thronus, beſtiæ, fumus, Euphrates, aer, ſuper quem angeli fuderunt phialas, terræ ſunt & homines, quia omnibus angelis in terram fundere mandatum eſt, omnes autem plagæ iſtæ à contrario intelligendæ ſunt. Plaga eſt enim & inſanabilis ira magna, accipere poteſtatem peccandi, maxime in ſanctos, nec corripi, adhuc maior ira dei, & errorum fomenta ſubminiſtrari in iuſtitia. Hæc plaga ira dei, hæc vulnera tranſpungunt, gaudere, placere ſibi vnumquenque in peccatis: ſic proſperitas malorum vlcera ſunt animarum, & aduerſitas iuſtorum æternorum ſunt præmia gaudiorum. *In tertio verò angelo aquarum conuerſio in ſanguinem.* Omnes angelos populorum intellige, id eſt, interiores homines in animo viuentes. *Quartus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſolē. et vſti ſunt homines vſtione magna.* Hoc adhuc futurū eſt in igne gehennæ: nam diabolus in præſenti, cum in animo occidat amatores ſuos, non ſolū non vrit in corpore, ſed quantū permittitur clarificat. Quā claritatem & lætitiā ſpiritus ſanctus plagas definit & dolores. *Et blaſphemauerunt nomen dei habentis poteſtatem in his plagis, nec egerunt pœnitentiam*, quia non in corpore, ſed in animo percutiuntur plagis iſtis à deo: ideo deum non recordantur, ſed in peius proficiunt, & propterea blaſphemauerunt perſequentes eos qui ſunt ſancti dei. *Quintus angelus effudit phialam ſuā ſuper ſedem beſtiæ, et factum eſt regnum eius tenebroſum.* Thronus enim beſtiæ, Eccleſia ipſius eſt, id eſt, congregatio ſuperborum, qui huiuſmodi plagis obcæcantur. *Et comedebant linguam ſuam à doloribus ſuis.* Id eſt, ſibi nocebunt blaſphemantes ex ira deum, quia tranſpuncti gaudia exiſtimant. *Et non egerunt pœnitentiam*, vtique obdurati lætitia. *Et ſextus effudit phialam ſuam ſuper flumen magnum Euphraten*, id eſt, ſuper populum, *Et exiccata eſt aqua eius*, vt ſuprà diximus, aruit meſsis terræ, id eſt, ad combuſtionem parata eſt. *Vt præparetur via eorum, qui ſunt ab ortu ſolis*, id eſt Chriſto. His enim perfectis iuſti proficiſcuntur obuiam ſolito more prætermiſſo à ſemetipſo angelo.

Homilia XIII.

SAnctus Ioannes, fratres chariſsimi, dum de ſeptem angelorum phialis vel plagis loqueretur, prætermiſſo ſeptimo angelo

gelo recapitulat ab origine breuibus dicens, *Et vidit ex ore*
draconis & ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres
immundos in modum ranarum. Vnū ſpiritum vidit, ſed pro nu
mero & partitione vnius draconis Draco, id eſt, diabolus, nam
& beſtia corpus diaboli. *Pſeudopropheta*, id eſt, præpoſiti cor-
poris diaboli vnus ſpiritus eſt quaſi ranæ. *Sunt enim ſpiritus*
dæmoniorum facientes ſigna. Ranæ nanque præter horrorē pro-
prium, etiam loco immundo ſunt: quæ cum aquarū incolæ &
indigenæ videantur, non ſolū aquarū refugæ & ſiccitatis impa
tientes ſunt ſed etiā in ipſis aquis, in aquæ ſordibus & cœno
volutantur. Sic hypocritæ non in aqua vt putantur degunt,
ſed in ſordibus, quas credentes in aqua deponunt. Ranis etiam
ſimiles ſunt homines, qui peccata vel crimina, quæ alij per
pœnitentiam vel per baptiſmum deponunt, illi ibi volutari
non erubeſcunt. quando aliquis ſe conuertit ad deum, & pœni
tet fuiſſe ſuperbum, adulterum, ebrioſum vel cupidum, quod
iſta peccata, quæ alius cōfitendo relinquit, imitatur, cogitans
apud ſe dicens, facio quod volo, & poſtea quomodo agit iſte
pœnitentiam, & ego ago, & ſubito dum ei ſuperuenit vltimus
dies, perit confeſſio, & reſtat damnatio. Iſte qui talis eſt, dum
alios non ad bonum, ſed ad malum vult imitari, in luto vn-
de alius liberatus eſt, velut rana inuoluitur & volutatur. Ra-
næ ergo ſignificant ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna,
Qui exeunt ad reges totius orbis congregare eos ab bellum diei
magni dei. Diē magnū totū tempus dicit à paſſione domini,
ſed pro locis accipiendus eſt dies. Aliquando diem iudicii di-
cit, aliquando nouiſſimā perſecutionem quæ ſub Antichriſto
futura eſt: aliquando totū tempus, ſicut per Amos prophetam
dicitur, Væ, inquit, eis qui cōcupiſcunt diem domini. *Et facta* *Amos. 8.*
ſunt fulgura & tonitrua & terræmotus factus eſt magnus. qua-
lis non eſt factus ex quo homines facti ſunt. Et fracta eſt ciuitas
magna illa in tres partes. Hæc ciuitas magna omnis omnino
populus intelligitur quiſquis eſt ſub cœlo, qui fiet in tres, &
cum Eccleſia diuiſa fuerit, cum ſint gentiles pars vna, & om-
nes hæretici & ficti catholici altera, Eccleſia catholica tertia,
ſequitur. Et oſtendit quæ ſint tres partes dicens, *Ciuitates gen-*
tium ceciderunt. & Babylon illa magna venit in mentē dei dare
ei poculum vini iræ ſuæ: Et omnis inſula fugit, et montes inuenti
non ſunt. Ciuitas gentilium gentes ſunt. Babylon abominatio
vaſtationis. Montes & inſulæ Eccleſia eſt. In ciuitatibus gen-
tium

tium omne munimen & ſpem gentiũ dicit cecidiſſe: nõ enim diuiſas habent ciuitates à Chriſtianis,ſed ciuitates bonæ atq; malæ in hominibus deſcribuntur. Tunc ergo Babylon cecidit aut iram dei bibit cum poteſtatem accepit aduerſus Hieruſalem, quæ eſt Eccleſia. *Inſulæ inuentæ non ſunt*, id eſt, non ſunt ſuperatæ. *Et grando magna quaſi talentum deſcendit de cælo ſuper homines.* Grandinem iram dei, omnes plagas, iſtas figuras eſſe dicit plagarum ſpiritalium. *Et blaſphemauerunt homines eum ex plaga grandinis, quoniam magna eſt plaga eius nimis.* Recapitulat iterum dicens, *Et venit vnus ex ſeptem angelis, & dixit, Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, ſedentis ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ,* id eſt, omnes terrigenæ. *Et tulit me in eremo in ſpiritu, & vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam,* In beſtia omnis populus malus intelligitur: in muliere corruptela monſtratur: in eremo dicit ſedere mulierẽ, eo quòd in impiis in anima mortuis ſedeat, & à deo deſertis: in ſpiritu dixit, quia non niſi in ſpiritu videri poteſt huiuſmodi deſertio. *Precioſè ornatam.* Dixit propter ornamentũ luxuriæ: nam beſtiam ſuper quam ſedit ſicut iam dictũ eſt, populũ eſſe dicit, quæ ſunt & aquæ multæ, ſicut ipſe exponit. *Aquæ quam vides vbi mulier ſedet, populi & turbæ ſunt, & gentes & linguæ.* Corrupte iam dicit ſedere ſuper populos in eremo. Meretrix, beſtia, eremus, vnũ ſunt. Beſtia, vt iam dictũ eſt corpus eſt aduerſus agnum: in quo corpore nunc diabolus, nũc caput velut occiſum, quod ſignificat hęreticos, qui velut de morte Chriſti gloriari videntur, non ſuperborũ populus accipiendus eſt. *Quod totum Babylonem in tribus ſpiritibus, qui ex ore draconis velut ranæ procedebant.* In vno intelligitur diabolus, in alio pſeudoprophetæ vel prępoſiti hęreticorũ: in tertio corpus diaboli, id eſt, omnes ficti ſuperbi vel impij Chriſtiani, quorũ numerus maximus in Eccleſia continetur. Denique qui tales ſunt, ad ſimilitudinẽ ranarũ in omni immunditia & luxuriæ ſordibus volutantur. Tunc ranis etiã ſimiles ſunt homines, qui in peccatis vel criminibus, quæ alij per pœnitentiam vel baptiſmũ deponunt, volutari non erubeſcunt, dicẽtes ſibi: Ad pręſens impleo voluptates meas: poſtea quomodo iſti conuerſi ſunt, & ego conuertar ad dominũ. Et ſubito ſuperueniente morte perit confeſſio, & reſtat damnatio. Quod dicit, *Congregando homines ad diem magnum.* Totum tempus dicit à domini paſſione, vſque ad finem mundi.

di. Iſte enim dies quibus ſuauis eſt, & qui in eo voluptati & luxuriæ ſeruientes lucra requirunt, in magnam miſeriam con uertuntur, quia impletum eſt in illis illud propheticum: Væ deſiderantibus diem domini: per falſam enim & tranſitoriam dulcedinem præparant ſibi æternam amaritudinem. Poteſt hoc loco dies magnus intelligi illa deſolatio, quando à Tito & Veſpaſiano obſeſſa eſt Hieroſolyma, vbi exceptis his qui in captiuitatem ducti ſunt, quindecies centena milia mortua referuntur. Quod autem dicit, *Congregauit illos Mageddon.* Omnes inimicos Eccleſiæ voluit intelligi. Denique ſequitur, quia dicit, *Circundederunt caſtra ſanctorum & ciuitatem ſanctam dilectam*, id eſt, Eccleſiam. Quòd autem ſequitur, *Tonitrua & terræmotus factus eſt magnus, & fracta eſt ciuitas magna in tres partes.* Ciuitas magna, omnis omnino populus intelligitur, vbi vna pars paganorum, alia hæreticorum, tertia Chriſtianorum, in qua ſunt etiam hypocritæ. Cum enim ex iſta tertia parte ſeparati fuerint boni, tunc illi qui ſunt in Eccleſia ficti, illis duabus partibus iuncti, accipiunt iudicium dei quod etiam in hoc tempore iam ex aliqua parte completur. Tunc enim Babylon cadit, quando poteſtatem accipiunt mali, vt perſequantur bonos qui ſunt Eccleſiæ. Quod autem *Grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo.* In grandine ira dei intelligitur, quæ etiam antequam veniet dies iudicij, ſuper impios & ſuperbos ſpiritaliter intus in anima mittitur. *Mulierem meretricem quam vidit ſupra beſtiam ſedentem in eremo.* Ideo dicit in eremo, quia in impiis, id eſt, in anima mortuis ſedeat, & deo deſertis. Spiritus dicit, quia non niſi ſpiritaliter videri poteſt huiuſmodi deſertio, quæ intus in animo fit. Meretrix, beſtia, eremus vnum ſunt, quod totum Babylonia intelligitur. Beſtia autem, vt iam dictum eſt, corpus eſt impiorum aduerſus agnum. In quo corpore nunc diabolus, nunc caput velut occiſum, quòd ſignificat perfidiam hæreticorum, qui velut de morte Chriſti gloriari videntur, cum tamē Chriſti Eccleſiam iugiter perſequantur. Et quia non ſolum hæretici vel pagani, ſed etiam catholici mali, id eſt, ſuperbi & impij eos, quos in Eccleſia manſuetos & humiles viderint perſequuntur, quantum poſſumus miſericordiam dei deprecemur, vt & illos de tam malis actibus ad bonum corrigat, & nobis in bonis operibus fœlicem perſeuerantiam pro ſua pietate concedat, Qui cum patre, &c.

Amos. 5.

Homil

Homilia XIIII.

MOdo cũ diuina lectio legeretur fratres chariſſimi audiuimus beatum Ioannem dixiſſe, *Quia viderit mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam*, id eſt peccatricem cruentam, *plenam nominibus blaſphemiæ.* Oſtendit multa nomina eſſe in beſtia, id eſt, in impio, *Habentem*, vt iam dictũ eſt, *capita ſeptem & cornua decem*, id eſt, habentẽ mundi reges & regna, cũ quibus diabolus viſus eſt in cœlo. *Et mulier*, id eſt omnis multitudo ſuperborum, *Erat circundata purpura, & ornata auro & lapide pretioſo.* Id eſt, omnibus illecebris ſimulatæ veritatis. Quid ſit denique intra hanc pulchritudinẽ, ſic exponit dicẽs, *Et habens poculum aureum in manu ſua plenum abominatione*
Matt. 23. *& immunditia fornicationis eius.* Aurũ hypocriſis eſt, quia foris quidem apparent hominibus quaſi iuſti, intus autem pleni ſunt omni immunditia: *Et in fronte eius nomen ſcriptum myſterium Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ.* Nulla eſt ſuperſtitio quæ fronti det ſignum niſi hypocriſis. Spiritus autem retulit quid ſit ſcriptũ in fronte. Nam quis talem titulum aperte imponeret: myſteriũ enim dixit eſſe quod interpretatus eſt dicens, *Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & ſanguine martyrum Ieſu.* Vnum eſt enim corpus quod aduerſatur Eccleſiæ intus ac foris, id eſt, in Eccleſia ficti Chriſtiani, [& extra Eccleſiam hæretici vel Pagani.] Et licet videatur hoc loco ſeparatum, in perſecutione tamen Eccleſiæ vnitatem ſpiritus operatur. Im-
Luc. 13. poſſibile eſt enim prophetam perire præter Hieruſalem interficientem Prophetas, id eſt, non poteſt fieri vt Chriſtiani boni ſine Chriſtianis malis aliquam perſecutionẽ patiãtur. Sic pro nepote prauorum ſenſu Zachariam lapidaſſe accuſantur, cum ipſi nõ fecerint. *Et beſtia quæ fugit, & nõ eſt, & futura eſt aſcenſura de abyſſo, in perditionem ira dei ibit.* id eſt, ex populo naſcetur, vt poſſit dicere, beſtia ex beſtia, abyſſus de abyſſo. Quid eſt beſtia ex beſtia, niſi populus malus naſcens ex populo malo, hoc fit dum filij parentes peſſimos imitãtur. Et aſcendit ſuperſtes & in perditionem vadit, ſicut & patres ſui, ex quibus aſcendit etiam non ſunt, quia aliis morientibus alij ſuccedunt eis, & ſic nũquam deſunt, ſeu in paucis, ſeu in multis, ſeu occulte, ſiue quaſi aperte, qui non ab initio ſemper inſidientur Eccleſiæ Quod autem dicit, *Mulierem aſcendentem ſuper beſtiam coccineam*, peccatricem & cruentam, plebẽ intelligi voluit

nit. Quod autẽ dicit. *Circundatam purpura, & ornatam auro & lapide pretioſo.* Oſtendit ſuperborũ & impiorũ hominum lebem omnibus illecebris ſimulatæ veritatis repletã. Quòd utem, *Poculum aureum habebat in manu ſua plenum abominationum & immunditiarum fornicationis eius.* Hypocritæ & fiti Chriſtiani intelliguntur: quia foris quidem apparent quaſi iſti, intus autem pleni ſunt omni immunditia. Quòd autem, *fronte habebat ſcriptum. Babylon mater fornicationum.* Nulla ſt ſuperſtitio, quæ fronti det ſignum. niſi hypocriſis, id eſt fingunt ſe bonos cũ ſint mali. Quòd autẽ dixit, *Ebriam eſſe mulierem ſanguine ſanctorum & martyrum Ieſu.* Vnum corpus maorum intelligere voluit, quod ſemper aduerſatur Eccleſiæ intus & foris: quia & in Eccleſia ſunt ficti Chriſtiani & extra Eccleſiam hæretici vel Pagani: & licet interdum corpore ſeparentur, vno tamen animo in Eccleſiæ perſecutione iunguntur. Quod autem dicit, *Beſtia fuit & non eſt, & futura eſt aſcenſura de abyſſo.* Hoc intelligitur quod ex populo malo naſcatur populus malus, & poſsit dicere beſtia ex beſtia, abyſſus de abyſſo. Quid eſt, beſtia ex beſtia, niſi populus naſcẽs ex populo malo? Hoc fit dum filij mali parentes peſſimos imitantur, ac ſi dũ aliis morientibus ſuccedunt alij nunquam deſunt ſiue in paucis ſiue in multis, ſeu occulte ſiue aperte, qui non ab initio ſemper inſidientur Eccleſiæ. De quorũ conſortio, quia corpore ſeparari non poſſumus in hoc ſeculo, oremus miſericordiam omnipotentis dei, vt ſic moribus ſeparemur, ne cum illis æterno ſupplicio pereamus: ſed magis cum illi audierint, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, nos audire mereamur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto.

Matt. 23.

Matt. 25.

Homilia XV.

IN lectione quæ recitata eſt, fratres chariſſimi, reges illos quos dixit, ꝙ perſequũtur Eccleſiam dei, quare quaſi reges appellãtur, quia velut in ſomnis regnant. Omnis enim malus qui perſequitur bonũ, velut in ſomnis hoc facit. quia malorũ pſecutio nõ manebit, ſed velut ſomniũ euaneſcit: ſicut Eſaias dicit, Erunt, inquit, velut ſomniãs in ſomno diuitiæ omnium gentium. *Hi vnam ſententiam habent*, id eſt, vno animo perſequuntur bonos: ideo dicit, habent, & non habebunt, quia perſecutio malorum non ſolum adueniente die iudicij non erit, ſed etiam iam in præſenti deſinit: *Et virtutem ſuam & maieſtatem*

Eſa. 29.

ſtatem ſuam dabunt, Hoc ideo dicit,quia homines impij vide-
tur dare virtutem,quando diabolo inſtigante faciunt mala.
Hi cum agno pugnant, id eſt,vſque in finem , donec ſancti re-
gnum omne percipiunt,Eccleſiæ aduerſantur. *Et agnus vin-*
cet eos: id eſt,vtique non permittet eos deus tentari ſupra id
1.Cor.10. quod poſſunt:& ideo dicit,Et agnus vincet eos:*Quia dominus*
dominorum eſt & rex regum, & qui cum eo vocati ſunt & ele-
cti: Propterea autẽ dixit,vocati & electi,quia non omnes vo-
cati ſunt & electi:ſicut dominus dicit,Multi ſunt vocati,pauci
Mat.20. electi. *Et dixit mihi angelus,Vides aquas vbi mulier ſedet, hæ*
& populus & turbæ ſunt & gentes & linguæ & decem cornua
quæ vidiſti,hi odio habent meretricem:id eſt,mulierẽ illã.Mere
trix enim eſt vita luxurioſa,quæ rapinis & voluptatibꝰ agitur:
ideo dicit quòd odio habeant meritricẽ,quia luxurioſi atque
ſuperbi,cupidi & elati non ſolũ perſequuntur ſanctos,ſed etiã
ſeipſos odio habẽt:in quibus impletur illud qud ſcriptum eſt,
Pſalm.10. Qui diligit iniquitatem,odit animam ſuam:ſequitur, *Et deſer*
tam eam faciunt & nudam. Ipſi autẽ per irã dei & iuſtũ iudi-
ciũ quo deſerũtur ab eo,deſertum faciunt mundũ,dum ei de-
diti ſunt & iniuſte vtuntur. *Et carnes eius edunt.* Hoc ideo,
Gala.5. quia ſecundũ Apoſtolum ſeinuicem mordẽt & comedunt : &
propterea adiecit cauſam,dicẽs, *Deus enim dedit in corde ipſo-*
rum facere ſententiam eius:id eſt,excitauit plagas,quas in mũ-
do iure merito irrogare decreuit. *Et dabunt regnum ſuum be-*
ſtiæ,vſque dum finiantur dicta dei:id eſt,homines mali diabo-
lo obtẽperant,donec impleantur dei ſcripturæ,& veniat dies
iudicij:poſt hoc ſequitur, *Mulier quam vidiſti eſt ciuitas ma-*
gna, quæ habet regnum ſuper gentes & reges terræ: id eſt,
omnes mali & impij : ſic & de Eccleſia dictum eſt. Veni
Apoc.21. oſtendam tibi vxorem agni. Et oſtendit ciuitatem deſcenden-
tem de cœlo: *Poſtea vidi alium angelum deſcendentem de cæ-*
lo habentem poteſtatem magnam, & terra illuminata eſt clari-
tate eius, & clamauit in fortitudine, dicens, Cecidit Babylon illa
magna, & facta eſt habitaculum dæmoniorum & cuſtodia om-
nis immunditiæ, & inquinatæ auis. Nunquid vnius ciuitatis
ruina poteſt capere omnes immũdos,aut omnẽ auẽ immũdã?
Aut eo tẽpore quo ciuitas magna cecidit, totus mũdus deſer-
tus eſt ſpiritibꝰ & auibꝰ immũdis,& in vnius ciuitatis ruina ha
bitabũt?Nulla eſt ciuitas quæ omnẽ animã immundã capiat,
niſi ciuitas diaboli,in qua omnis immundicia in hominibus

malis per totum orbem commoratur. Reges quos dixit quòd perſequantur Hieruſalem, homines ſunt qui perſequuntur Deum. Qui viuit & regnat, &c.

Homilia XVI.

QVotienſcunque Babyloniam nominari audiſtis fratres chariſſimi, nolite ciuitatem de lapidibus factam intelligere, quia Babylonia confuſio interpretatur, ſicut ſæpe dictum eſt: ſed homines ſuperbos, raptores, luxurioſos & impios in malis ſuis perſeuerantes, ipſius nomine ſignari cognoſcite: ſicut econuerſo quoties nomen Hieruſalẽ audieritis, quæ viſio pacis dicitur, homines ſanctos ad deum pertinẽtes intelligite: nam Babylonia malorum hominum imaginem gerit: ideo de eis in ſequentibus dicit, *Quoniam ex vino ira fornicationis eius biberunt omnes gentes, & reges terræ qui cum ea fornicati ſunt,* id eſt, cum inuicem. Non enim cũ vna meretrice omnes reges fornicati ſunt, ſed dum ſe luxurioſe, qui ſunt membra meretricis, inuicem corrumpunt cũ meretrice, id eſt, luxurioſa cõuerſatione fornicari dicuntur: poſt hoc ſequitur dicens, *Et omnes mercatores terræ ex virtute luxuriæ eius diuites facti ſunt.* Hoc loco diuites peccatis dicit, nam nimietas luxuriæ pauperes potius quàm diuites facit. *Et audiui,* inquit, *aliam vocem de cælo dicentẽ, Exite de ea populе meus, ne cõmunicetis peccatis eorũ, & plagis eius ne lædamini.* Hoc loco demõſtrat Babyloniã in duas diuiſam eſſe partes: quia dum ſpirante deo conuertuntur mali ad bonũ, Babylonia diuiditur, & pars illa quæ ab illa diſceſſerit, efficietur Hieruſalẽ: quotidie enim & de Babylonia tranſferimur ad Hieruſalem, & de Hieruſalem ſeducimur ad Babyloniam, dum & mali conuertuntur ad bonum: & qui videbantur boni, in hypocriſim vertuntur publice, & fiunt mali de bonis: ita etiam ſcriptura dicit per Eſaiam, Exite de medio eorũ, *Eſa. 52.*
& immundum nolite tangere. Exite de medio eorum, & ſeparamini qui fertis vaſa domini: huius ſeparationis meminit Apoſtolus, dicẽs, Firmũ eſt fundamẽtũ dei manet: &, Cognouit *2. Timo. 2.*
dominus qui ſunt eius: &, Diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomẽ domini, *Ne communicetis,* inquit, *peccatis eius, & plagis eius ne lædamini:* ſicut ſcriptum eſt, Quacunq; mor- *Sapien. 4.*
te præoccupatus fuerit iuſtus, in refrigerio erit. Quomodo particeps delicti iuſtus eſſe poteſt, quem cum impio ciuitatis caſus abſtulerit? Niſi forte quãdo de ciuitate diaboli, id eſt, de conuerſatione luxurioſa & impia exeunt boni, niſi aliquis ex

illa remanere,& delectari voluptatib' Babylonis voluerit,hoc ſi fecerit,ſine dubio particeps plagæ eius erit. Quòd autem dicit toties, *Exire nolite*,hoc nō corporaliter, ſed ſpiritaliter intelligi debet. De medio Babylonis exitur, quando conuerſatio mala deſeritur:nam & in vna domo, & in vna Eccleſia, & in vna ciuitate ſunt Babylonij cum Hieroſolymitanis: & tamen quamdiu boni non conſentiunt cum malis, nec mali conuertuntur ad bonos,& in bonis Hieruſalem, & in malis Babylonia cognoſcitur:ſimul habitant corpore,ſed lōge diuiſi ſunt corde,quia malorum conuerſatio ſemper in terris eſt, quia terram diligunt, & omnem ſpem ſuam, & totam intentionem animi ſui in terra conſtituunt: bonorum vero mens
Philip.3. ſecundum Apoſtolum ſemper in cœlis eſt,quia quæ ſurſum ſunt ſapiunt: *Exite*, inquit,*de ea popule meus*, id eſt,de Babylonia.*Ne communicetis peccatis eius, & plagis eius ne lædamini, quoniam aſcenderunt peccata eius vſque ad cœlum,et recordatus eſt deus iniquitatum eius:reddite illi ſicut ipſa reddidit, & duplate dupla ſecundum opera eius,in quo poculo miſcuit, miſcete ei duplum,quantum ſe clarificauit et in delitiis fuit, tantum tradite ei cruciatum et luctum:*populo ſuo. Hæc enim omnia bonis Chriſtianis, id eſt,Eccleſiæ dicit dn̄s, Reddite ei ſicut& ipſa reddidit.De eccleſia enim exeūt ī mūdo plagę viſibiles,& inuiſibiles. *Quoniā in corde ſuo dicit Babylonia*.id eſt, plebs omniū malorū & ſuperborū in ſeculo: *Sedeo regina et vidua non ſum & luctum non videbo: Propterea vna die veniēt plaga eius,mors & luct⁹ & fames,et igne cremabitur*.Si ex vna die morietur & cōcremabitur,quæ ſubſiſtis lugebis mortuū, aut fames quāta poteſt eſſe vnius diei?Sed diem dixit breue tempus vitæ præſentis,quòd & ſpiritaliter & carnaliter affliguntur:nam ſuper omnes ſuperbos &voluptatibus deditos maiores plagæ in anima veniunt quàm in corpore. Tunc enim maiori plaga percutiuntur, quando ſe ſuis iniquitatibus colentes, iuſto Dei iudicio malum agere permittuntur,vt inter Dei filios flagellari non mereantur, ſed impleatur in eis illud quod ſcriptum
Pſal.72. eſt,In laboribus hominum non ſunt,& cum hominibus non flagellabūtur: ideo tenuit eos ſuperbia eorū.*Quoniam fortis dominus Deus qui iudicat eam: & flebunt & plangent ſe ſuper eā omnes gentes terræ,quæ cum ea fornicatæ ſunt*. Qui reges plangent eam,ſi eam reges euertant?Sed quod eſt ciuitas, hoc reges qui plangent eam.Non luxuriæ malum,quia cum ea peccant,

eant, agendo pœnitentiam plangunt: ſed quia proſperitatem ſeculi, per quam ſuis voluptatibus ſeruiebant, perire cognoſcunt, vel quare ceſſare incipiat in eis attritio, per quam luxurioſi inuicē conſumuntur, tanquam fumus inſtantis gehennæ. *A longe*, inquit *ſtantes propter metum pœnæ eius*. Longe ſtantes non corpore ſed anima, cum vnuſquiſque timet quod alterum per calumnias & ſuperborum potentiam videt pati. *Dicentes, Va va ciuitas magna Babylon ciuitas fortis, quoniā vna hora venit damnatio tua.* Spiritus dicit nomen ciuitatis. Verum illi mundum plangunt, exiguo admodum tempore pœnæ intercepto, omnemq; induſtriam labefactam ceſſiſſe. *Equorum & rhedarum & pecorum mercatores qui ditati ſunt ab ea, longe ſtabunt flentes & dicentes, Va va ciuitas magna.* Vbicūq; dixit ſpiritus ditatos ab ea, peccatorū diuitias ſignificat. *Induta byſſo, purpura, & coronata coccino, et ornata auro & lapide precioſa et margaritis.*. Nūquid ciuitas induitur byſſo, & nō homines? Ipſi ſe plangūt dū ſupradictis ſpoliātur. *Et omnis gubernator, & omnis qui nauibus nauigat, et quotquot in mari operantur, à longe ſteterunt et clamauerunt, videntes fumum ignis eius.* Nunquid omnis gubernator & nautæ & quotquot operantur in mari, adeſſe poſſunt in incendio ciuitatis vnius? Sed omnes ſeculi amatores & operarios iniquitatis dicit timere ſibi, vidētes ſpei ſuæ ruinam. Poſt hæc autem idem Ioannes ait, *Et vidi beſtiam & reges terræ, & exercitus eorum.* In beſtia quam vidit, diabolum ſignificat. In regibus terræ exercitum & omnē eius populum congregatum facere bellum cum ſedente ſuper equum, & cum exercitu eius. id eſt, cum Chriſto Eccleſiaque: *Et vidi alium angelum deſcendentem de cœlo.* Dominum Chriſtum dicit in primo aduentu, *Habentem clauem abyſſi*, id eſt, poteſtatem populi. Abyſſum enim populum malum intellige: *Et catena magna in manu ſua*, hoc eſt, poteſtatem dedit deus in manu eius. *Et tenuit draconem anguem antiquum qui eſt diabolus et ſatanas qui ſeducit vniuerſum orbem etc. Et in cœlo ſequebantur eū in equis albis.* Id eſt, eccleſia in corporibus cādidis ſequūtur eū, ſicut ſupradictū eſt. Hi ſunt qui ſequūtur agnū quocunq; ierit, induti byſſo albo mundo. quo definit veſtimēta ſanctorū. *Ex ore eius procedit gladius bis acutus.* Ipſe eſt quo defendūtur iuſti, puniūtur iniuſti. *Vt in eo percutiat gētes, et ipſe reges eos in virga ferrea. Ipſe calcat torcular vini indignationis et iræ dei omnipotētis.* Calcat etiā nūc, quādo

malos permittit facere malum, & dimittit eos in voluptatibus ſuis, & poſtea extra ciuitatem, id eſt, extra Eccleſiam calcabit, cum eos qui non egerunt pœnitentiam gehennæ ignibus tradet *Hic habet in veſtimento & ſuper femur ſuum ſcriptum nomen, rex regum & dominus dominantium.* Hoc eſt nomẽ quod nemo ſuperborũ cognoſcet, quia Eccleſia ſeruiẽdo, in Chriſto regnat. *Et dominator dominantiũ*, id eſt, vincit vitia & peccata. Femur autẽ poteſtas eſt, ſicut illud, Nõ deficiet princeps de femoribus Iuda. Et Abraham, ne poſteritas eius alienigenis miſceretur, inter ſe ſeruúmque ſuum tertium teſtimonium femur adhibet. *Et vidi*, inquit, *angelum ſtantẽ in ſole.* Id eſt, prædicatorem in Eccleſia. *Et clamauit voce magna, dicens omnibus auibus, quæ volant in medio cœli.* Aues vel beſtias pro loco accipimus bonas & malas, ſicut eſt illud: Benedicent me beſtiæ agri, & leo de tribu Iuda. Hoc ergo in loco aues volãtes in medio cœli. Eccleſiam dixit, quas in vnum corpus redigens, dixerat aquilam volantem in medio cœli. *Congregamini, venite ad cœnam magnam dei, vt manducetis carnes regum & carnes tribunorũ & fortiũ & carnes equorũ & ſedẽtiũ ſuper eos, & carnes omnium liberorum & ſeruorum, & puſillorum & magnorũ.* Omnes enim gentes quando in Chriſto credentes eccleſiæ incorporantur, ſpiritaliter ab Eccleſia comeduntur. Et poſt hoc de diabolo ait, *Et ſignauit ſuper eum ne ſeducat nationes. Vſquedum finiantur mille anni.* Iſti intelliguntur mille anni, qui ab aduentu Domini noſtri aguntur. In his ergo dominus diabolo interdixit, ne ſeducat nationes, ſed quæ ad vitã deſtinatæ ſunt, quas antea ſeducebat, ne deo reconciliarentur. *Poſt hæc oportet eum ſolui modico tempore.* Id eſt, tempore Antichriſti cum reuelatus fuerit homo peccati, cum acceperit totam perſequendi poteſtatem, qualem non accepit ab initio. Mille annos dixit partem à toto, Hic reliquias mille annorum ſexti diei, in quo natus eſt Dominus & paſſus, intelligi voluit: Poſt hæc ait, *Væ væ ciuitas illa magna, in qua ditati ſunt illi omnes qui habent naues in mari, quoniam vna hora deſerta eſt. Exulta cœlum ſuper eum. & ſancti Apoſtoli & prophetæ.* Nunquid ſola ciuitas Babylonia in omni mundo perſequitur aut perſecuta eſt dei ſeruos, vt ipſa extincta vniuerſi vindicentur? In toto enim mũdo eſt Babylonia in malis hominib⁹, & in toto mũdo perſequitur bonos. *Et tulit vnus angelus lapidem vt molã magnam, & miſit in mare dicens, Hoc impetu deiiciatur illa ciuitas magna*

Gene. 49.

2 Theſſ. 2.

magna Babylon. Ideo Babylon velut molã dicit proiectã, quia omnes amatores mundi reuolutio temporum ſicut mola con teret, & in gyro mittet. De quibus ſcriptũ eſt, In circuitu impij ambulant. Quorũ infœlix occupatio ſemper quaſi incipit, *Et nõ inuenietur amplius. Vox citharœdorum et citharizantium et muſicorum et fiſtularum nõ audietur in ea amplius.* Iocũditatem dicit tranſire impiorũ, & non inueniri. Et adiecit cauſam dicens, *Quoniam mercatores tui erant maximi terræ.* Id eſt, quoniã in vita tua percepiſti bona. *Quoniam in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes, et ſanguis prophetarum et ſanctorum inuentus eſt omnium à te occiſorum ſuper terram.* Nunquid eadẽ ciuitas Apoſtolos & prophetas & omnes reliquos martyres occidit? Sed hæc ciuitas omniũ ſuperborũ eſt, quã Cain fratris ſui ſanguine fundauit, & vocauit nomen eius nomine filij ſui Enoch, id eſt poſteritatẽ: quia omnes mali in quibus eſt Babylonia, ſuccedentes ſibi vſq; ad finẽ mũdi perſequuntur eccleſiã dei. In ciuitate ergo Cain funditur omnis ſanguis iuſtus à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinẽ Zachariæ, id eſt populi & ſacerdotes, inter templũ & altare, id eſt inter populum & ſacerdotes. Hoc ideo dictum eſt, quia non ſolum populi, ſed & ſacerdotes conſpirauerunt in mortem Zachariæ. Inter templum, inquit, & altare. In altari intelliguntur ſacerdotes, in templo populi ſignificati ſunt: alia enim cauſa loci nominandi non fuit. Hæc eſt ciuitas quæ interfecit prophetas, & lapidauit miſſos ad ſe. Hæc eſt ciuitas quæ ſanguine ſtruitur, ſicut ſcriptum eſt, Væ qui ædificat ciuitatem in ſanguinibus, & parat ciuitatẽ in iniuſtitiis, *In equo albo,* Sicut ſupra dictum eſt, Eccleſiam intellige, *In ſeſſore eius,* Chriſtum dominum recognoſcere debemus. Quòd autem dixit, *Habens nomẽ ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe.* Ipſe vtique & quæ in illo eſt omnis eccleſia. *In veſte ſanguine ſparſa,* Martyres intelligendi ſunt. Quod autem *Exercitus qui eſt in cœlo ſequebatur eum in equis albis.* Eſt eccleſia in corporibus candidis. *In gladio bis acuto,* Poteſtas Chriſti intelligitur, de quo defendentur iuſti, puniẽtur iniuſti. *In virga ferrea.* Iuſtitia eius cognoſcitur, de qua erudiuntur humiles, ſuperbi tanquam vaſa figuli confringuntur. Quod autem dixit, *Ipſe calcat torcular vini iræ dei omnipotentis.* Calcat etiam nunc, quando malos permittit vt perſequantur bonos, & dimittit eos in voluptatibus ſuis: ſed poſtea retribuet quando eos qui nõ egerint pœnitentiam, mittet in ge-

Pſal. 11. *Gene. 4.* *Matth. 23* *Abacuc. 2.*

hennam. *Angelum ſtantem in ſole*, Prædicationem in eccleſia intellige :: ideo enim eccleſia ſoli comparatur, quia de ea
Matt. 13. ſcriptum eſt, Tunc iuſti fulgebunt, ſicut ſol in regno patris eorum. Quod autẽ *Clamauit omnibus auibus quæ volant in medio cæli,* Aues illæ eccleſia intelligitur. Quòd autem dictum eſt, *Congregamini ad cœnam magnam, vt manducetis carnem regum et tribunorum,* Hoc in eccleſia in veritate fieri cognoſcimus. Nam quando omnes gentes eccleſiæ incorporantur, ſpiritaliter comeduntur, & qui deuorantur à diabolo, erãt corpus diaboli: ſuſcepti ab eccleſia, membra efficiuntur Chriſti: quod autem de diabolo dixit, *Et clauſit et ſignauit ſuper eum, ne ſeducat nationes, vſque dum finiantur mille anni.* Sicut dictũ eſt, iſti mille anni à paſſione Domini aguntur, in quibus non permittitur diabolo facere quantum vult, quia non permittitur à deo tentare ſeruos ſuos ſupra id quod poſſunt ſuſtinere. Quòd autem. *Poſtea modico tempore ſoluendus eſt,* Tempus
1.Cor. 10. antichriſti deſignatur, in quo maiorem poteſtatem ſæuiendi diabolus accepturus eſt: quòd autẽ dicitur, *Væ væ ciuitas magna,* Babylonia intelligitur. Sciendum tamen, quod nõ ſolum ciuitas Babylonia perſequitur ſanctos, vt ipſa extincta vniuerſi vindicentur: in toto enim mundo eſt Babylonia, & in malis hominibus perſequitur bonos. Quòd autem *Lapidem grandẽ velut molam miſit angelus in mare dicẽs ſic mittetur Babylonia.* Ideo velut molam dicit Babyloniam, quia amatores mundi reuolutio temporũ ſicut mola cõterit, & in gyro mittit. Quod autẽ dicit, *In veneficiis tuis errauerunt omnes gẽtes, & ſanguis prophetarum inuentus eſt omnium à te occiſorum ſuper terram.* Non enim in vna ciuitate occiſi ſunt Apoſtoli & prophetæ, aut reliqui martyres. Sed hæc eſt ciuitas ſuperborum quæ in toto
Gene. 4. mundo perſequitur ſanctos. Ipſa eſt ciuitas quã Cain fratris ſui ſanguine fundauit & vocauit nomine filij ſui Enoch, id eſt, poſteritatẽ, quia omnes mali in quibus Babylonia eſt, ſuccedẽtes ſibi vſq; ad finem mundi perſequuntur Eccleſiam dei. De quorum perſecutione nos dominus per miſericordiam ſuam liberare dignetur, Qui cum patre & ſpiritu ſancto, &c.

Homilia XVII.

IN lectione quæ recitata eſt, fratres chariſſimi, beatꝰ Ioãnes Euangeliſta ſic ait, *Audiui vocem magnã populi multi in cælo dicentium halleluia, Et ſalus & claritas & virtus deo noſtro, quoniam vera & iuſta iudicia Dei, quoniam iudicauit meretricem*

tem illam quæ corrupit terram fornicatione ſua, & vindicauit ſanguinē ſeruorū de manu eius, Et iterū dixerunt halleluia. Hæc vox eccleſiæ eſt, cum diſcuſſio facta fuerit, & cum ab illa exiuerint omnes mali æterno incendio concremandi. *Et fumus*, inquit, *eorum aſcendit in ſecula ſeculorum.* Audite fratres & cognoſcite, & expaueſcite, quia Babylonia eſt meretrix. Quorum fumus aſcendit in ſecula ſeculorum, non intelliguntur niſi homines cupidi, adulteri & ſuperbi, & ideo ſi vultis hæc mala euadere, nolite tam grauia mala committere. Et fumus, inquit, eorum aſcendit: nunquid viſibilis ciuitatis exuſtæ fumus in ſecula ſeculorum aſcendet, & non hominum in ſuperbia viuentium? Aſcendit autem non deſcendit: ſemper enim etiam in præſenti ſeculo in proditionem vadit. Babylon autem crematur ex parte, ſicut Hieruſalem in iſtis ſanctis qui in cœlo migrant, tranſit in paradiſum, domino manifeſtante in paupere & diuite. *Et audiui vocem populi multi, & vocem aquarum multarum, & vt voces tonitruorum fortium, dicentes halleluia, quoniam regnabit dominus deus noſter omnipotens. Gaudeamus & exultemus & glorificemus nomen eius, quoniā venerunt nuptiæ agni et mulier eius parauit ſe,* Mulier agni Eccleſia eſt. *Et datum eſt ei vt operiatur ſe byſſo ſplendido mundo. Byſſinū enim iuſta facta ſanctorū ſunt.* Datum eſt enim ſanctis ſuis indui, ſicut ſcriptū eſt, Sacerdotes tui induātur iuſtitia. *Hi*, inquit, *vixerunt et regnauerunt cū Chriſto mille annis.* Id eſt, in præſenti ſeculo. Et recte dixit, *Omnes et ſuperſtites et anima ſanctorum.* Id eſt, quia adhuc in mundo viuunt, & quia iam de hac vita migrauerunt, regnant cum Chriſto. Regnauerunt profecto dixit, ſicut illud, Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. Nam dicturus erat, regnabunt. Vt oſtenderet autem quid in hac vita ſint iſti mille anni ait, *Hæc eſt itaque prima reſurrectio.* Ipſa eſt enim qua reſurgimus per baptiſmū, ſicut dicit Apoſtolus, Si conſurrexiſtis cum Chriſto quæ ſurſum ſunt quærite: & iterum, Tanquam ex mortuis viuentes. Peccatum enim mors eſt, ſicut dicit Apoſtolus, Cum eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris. Et ſicut prima mors in hac vita eſt per peccatum, ſic & reſurrectio prima in hac vita eſt per remiſſionem peccatorum. *Beatus et ſanctus qui habet partē in reſurrectione prima,* Id eſt, qui reſeruauerit quod in baptiſmo renatus eſt. *In hoc ſecūda mors nō habet poteſtatem.* Id eſt, æterna torméta nō ſentiet, *Sed erūt ſacerdotes dei et Chriſti, et regnabūt cū eo mille*

Luca, 16. *Pſal. 131.* *Pſal. 21.* *Matth. 27* *Coloſſ. 3.* *Ephe. 2.*

annos. Retulit ſpiritus dum hæc ſcriberet, regnaturam eccleſiam mille annos in hoc ſeculo vſque in finem mundi. Manifeſtum eſt quod dubitari non debeat de perpetuo regno, cum etiam in præſenti ſeculo ſancti regnant. Bene enim regnare dicuntur, quia cum dei adiutorio etiam per ipſas preſſuras mundi & ſe & alios bene regunt. *Et cum,* inquit, *finiti fuerint mille anni, ſoluetur ſatanas de cuſtodia ſua* Finitus dixit à toto partem nam ſic ſoluitur vt ſuperſint anni tres & menſes ſex nouiſſimi certaminis temporibus Antichriſti. *Et exiet ſeducere nationes quæ ſunt in quatuor angulis terræ.* A parte totum dixit: nam non omnes ſeduci poſſunt: ſuperbi tantummodo ſeducuntur & impij: nam humiles & veri Chriſtiani nõ ſeducũ-
Matth.20 tur. Multi nanque vocati, pauci electi: *Et aſcendit diabolus & populus eius in latitudinem terræ,* Id eſt, in elationem ſuperbię, *Et circundederunt caſtra ſanctorum et dilectorum ciuitatem,* Id eſt Eccleſiã. Hoc eſt quod ſupra dixit collectos in Armageſon; non enim ex quatuor angulis terræ potuerunt in vnam ciuitatem congregari, ſed in ipſis quatuor angulis terræ vnaquæque gens congregabitur in obſidionem ſanctæ ciuitatis, id eſt, in perſecutionem eccleſiæ. *Et deſcendit ignis de cælo à deo,* Id eſt de eccleſia, *Et comedit eos.* Dupliciter enim hoc loco intelligitur ignis: aut enim per ignem ſpiritus ſancti creditur in Chriſtum, & ſpiritaliter comeduntur ab eccleſia, id eſt, incorporantur Eccleſiæ aut peccatorum ſuorum igne comeduntur & pereunt. *Et diabolus ſeducens eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi & pſeudopropheta & beſtia.* Pſeudoprophetæ intelligũtur aut hæretici, aut ficti Chriſtiani. Ex quo enim paſſus eſt dominus, moritur beſtia id eſt, ficti Chriſtiani, & in ignem mittitur vſquedum finiantur mille anni ab aduentu domini. *Et punientur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Et vidi mortuos magnos & puſillos ſtãtes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt qui eſt vita.* [Libros apertos teſtamẽta dei dicit, ſecundũ enim vtrunq; teſtamentũ iudicabitur Eccleſia.] Librum vitæ vniuſcuiuſq; memoriam dicit geſtorũ noſtrorum, non quòd librum habeat cõmemoratoriũ occultorũ cognitorũ. *Et iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta ſunt in libris ſecundũ opera ſua.* Id eſt, ex teſtamẽtis iudicati ſunt, ſecũdum quod dei præcepta fecerunt, aut non fecerunt. *Et dedit mare mortuos ſuos.* Gentes quas hic iudicij dies inueniet viuos, ipſi ſunt mortui maris, quia hoc ſeculum mare eſt. *Mors &*

infer

infernus dederunt mortuos. Id eſt, eos qui in ſepulchris inueniendi ſunt in iudicij die. *Mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum.* Mortem & infernum diabolum dicit & populum eius. *Et qui non eſt inuentus ſcriptus in libro vitæ.* Et qui voluptatibus ſuis dimiſſus per temporaneam examinationem in hoc ſeculo non meruit iudicari à deo, dum viueret, *Miſſus eſt in ſtagnũ ignis. Et vidi cœlum nouũ & terram nouã. Primum enim nouum cœlum et terra abierunt, et mare iam nõ eſt. Et ciuitatẽ ſanctorum Hieruſalem nouã vidi deſcendẽtẽ de cœlo, à deo compoſitã, ſicut ſponſam ornatã viro ſuo. Et audiui vocẽ magnam de cœlo dicente, Ecce tabernaculũ dei cum hominibus, & habitauit cum eis, & ipſi populus eius erũt et ipſe deus. cum eis erit eorũ deus. Et abſterget deus omnem lachrymã ab oculis eorũ, et mors non erit amplius, et luctus non erit.* Hoc tantum de gloria Eccleſiæ dixit, qualẽ habebit poſt reſurrectionẽ. *Et dicit ſcribe quoniã ſermones iſti fideles & veri ſunt. Et dixit mihi, Ego ſum alpha & ω, initiũ et finis. Ego ſitientibus dabo ex fonte aqua viuæ gratis.* Id eſt cupienti remiſſionẽ peccatorũ per fontẽ baptiſmi. *Qui vincit poſſidebit hæc, et ero eius deus, et ipſe erit meus filius. Timidis autẽ et incredulis, execrabilibus et homicidis et veneficis, idolorum cultoribus et omnibus mendacibus pars erit in ſtagno ardẽti igne et ſulphure, quod eſt mors ſecunda.* Quod ſupradictũ eſt: iudicauit meretricẽ illa magnã, quæ corrupit terrã vino fornicationis ſuæ, & vindicauit ſanguinẽ ſeruorum ſuorũ. Hæc vox Eccleſiæ eſt cũ ab ea in die iudicij exierint omnes mali, æterno incendio concremandi, & fumus eorum aſcendet in ſecula ſeculorum. Non enim viſibilis ciuitatis aſcendet fumus in ſecula ſeculorum, ſed hominum in ſuperbia perdurantium. Quod autem dicit, *Quia venerũt nuptiæ agni.* De Chriſto intelligitur & Eccleſia. Quod vero dicit, *Eam opertam byſſo.* In byſſo iuſta opera ſanctorum intelliguntur, quibus iuſti veſtiuntur: ſecundum quod dictum eſt, Sacerdotes tui induãtur iuſtitia. Quod *Pſal. 131.* autem dicit, *Eos regnaſſe mille annos,* præſens tempus intelligitur, in quo ſancti iuſti regnare dicuntur, quia ſe ita cum dei adiutorio regunt, vt à peccatis vinci non poſſint. Et vt hoc euidenter oſtenderet, ſecutus ait, *Hæc eſt prima reſurrectio.* [Prima enim reſurrectio qua à morte peccati ad vitam iuſtitiæ animæ reſurgunt, toto nunc tempore agitur: Secunda vero qua de terræ puluere ad vitã corporeã redeunt, in futurum expectatur.] Ipſa eſt enim qua reſurgimus per baptiſmum, quia ſicut pri

Hh 5

ſicut prima mors eſt in hac vita per peccatum, ita & prima reſurrectio per remiſſionem peccatorum. *Beatus et ſanctus qui habet in reſurrectione prima partē*, Id eſt, qui reſeruauit quod in baptiſmo renatus accepit. Quòd autem dicit *Regnaturam Eccleſiam mille annos in hoc ſeculo.* Intelligitur vſque ad finem mūdi: Vnde manifeſtū eſt quòd dubitari non debeat de perpetuo regno. Cum enim in præſenti ſeculo ſancti regnent, recte enim regnare dicuntur, qui cū dei adiutorio inter ipſas preſſuras mundi & ſe & alios bene regunt. Quòd autē de diabolo dicit, quia *Seducit nationes quæ ſunt in quatuor angulis terræ*, A
Matth. 20 parte totum intelligitur. Nam ſoli mali ſeducuntur: ſecundum illud, Multi vocati, pauci electi. Quòd autem dicit, *Diabolus et angeli eius circundederunt caſtra ſanctorum et ciuitatem dilectorum.* Non enim ex quatuor angulis terræ potuerunt in vnam ciuitatem congregari, ſed in ipſis quatuor angulis vnaquæque gens cōgregatur in perſecutione eccleſiæ. Quòd autē dicit, *Cecidit ignis de cælo, et comedit eos.* Dupliciter intelligi poteſt, aut enim per ignem ſancti ſpiritus ſpiritaliter comeduntur, dum eccleſiæ incorporantur: aut ſi ad deum conuerti noluerunt, peccatorum ſuorum igne comeduntur & pereunt. Quòd autem dicit, *Libros apertos,* Teſtamentum dei voluit intelligi: ſecundum enim vtrunque teſtamentum iudicabitur Eccleſia: *Librum vero vitæ*, vniuſcuiuſque memoriam dicit geſtorum noſtrorum, quia in die iudicij nulli licebit, nec vllus poterit abſcondere peccata vel crimina ſua, *Quia mare dedit mortuos.* Eos dicit, quos in hoc mnudo viuos inuenit aduentus Chriſti. Ipſi ſunt mortui maris, quia hoc ſeculum mare eſt. Quod dicit, *Mors et infernus dederunt mortuos ſuos.* Illi intelliguntur, qui ſunt in ſepulchris inueniendi in die iudicii: *Et mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum ignis.* Hoc loco mortem & infernum, diabolum & populum eius intelligi voluit, qui voluptatibus ſuis dimiſsis, per temporaneam examinationem non meruit iudicari. Poſt hæc expoſita Eccleſiæ gloria: adiungit & dicit, *Ego ſitienti dabo ex fonte vitæ aquam gratis*, id eſt, cupienti remiſſionem peccatorum per fontem baptiſmi: *Qui vincit, poſſidebit, & ero eius deus, & erit meus filius.* Quod præſtare dignetur qui viuit, &c.

Homilia XVIII.

SIcut modo audiuimus fratres chariſſimi, angelus domini locutus eſt ad beatum Ioannem dicens, *Veni oſtendam tibi*

tibi vxorem agni. Et abſtulit me in ſpiritu ſupra montem magnum & altum. Montem Chriſtum dicit, *Et oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cælo*, hæc eſt Eccleſia. Ciuitas in monte conſtituta, eſt ſponſa agni: ipſa enim ciuitas tunc in monte eſt conſtituta, quando in humeris paſtoris tanquam ouis ad ouile proprium reuocata eſt, Si enim alia eſt Eccleſia, alia ciuitas deſcendens de cœlo, erunt duæ ſponſæ, quod omino fieri non poteſt: & hanc enim ciuitatem ſponſam dixit agni: vnde manifeſtum eſt ipſam eſſe Eccleſiam, quam ſic deſcribit dicens, *Habentem claritatem dei luminare eius ſimile lapidi precioſo.* Lapis precioſiſſimus Chriſtus eſt, *Habentem murum magnum & altum, habentem portas duodecim, et ſuper portas angulos duodecim.* Oſtendit duodecim portas & duodecim angulos apoſtolos eſſe & prophetas: quoniam ſic ſcriptum eſt, Aedificati ſumus ſupra fundamentum apoſtolorum & prophetarum: ſicut dominus dixit Petro, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. *Ab Oriente porta tres, ab Aquilone porta tres, ab Auſtro porta tres, ab Occidente porta tres.* Et quia ciuitas iſta quæ deſcribitur Eccleſia eſt toto orbe diffuſa: ideo per quatuor partes ciuitatis ternæ portæ dicuntur eſſe, quia per totas quatuor partes mundi trinitatis myſteriũ in Eccleſia prædicatur. *Et ſuper eas duodecim nomina apoſtolorũ et agni.* Quod ſunt portæ, hoc fundamẽtũ: quod ciuitas, hoc murus. *Et qui loquebatur mecum, habebat menſurã arundineam aureã.* In arundinea aurea hominis Eccleſiã oſtendit, fragili quidẽ carne, ſed aurea fide fundatam: ſicut Apoſtolus dicit, Habetis theſaurũ in vaſis fictilibus, *Et ſupellex muri & ciuitatis aurũ mundum ſimile vitro mundo.* Eccleſia enim aurea eſt, quia fides eius velut aurũ ſplendet, ſicut ſeptem candelabra, & ara aurea, & phialæ aureæ, hoc totũ Eccleſiã figurauit. Vitrũ autẽ ad puritatẽ fidei retulit, quia quod foris videtur, hoc eſt & intus, & nihil eſt ſimulatum, & non eſt perſpicuum niſi ſanctis Eccleſiæ. *Fundamentum primum, Iaſpis: ſecundum, Saphirus: tertium, Calcedonius: quartum, Smaragdus: quintum, Sardonyx: ſextum, Sardius: ſeptimum, Chryſolitus: octauum, Berillus: nonum, Topazius: decimũ, Chryſopraſus: vndecimum, Hiacynthus: duodecimum, Amethyſtus*, Ideo diuerſitatẽ gemmarũ in fundamẽtis nominare voluit, vt dona diuerſarũ gratiarũ, quæ apoſtolis data ſunt, demõſtraret: ſicut de ſpiritu ſancto dictum eſt, Diuidens ſingulis prout vult. Et ideo duode

Lucæ.15.
Ephe.2.
Matth.16
2.Cor.4.
1.Cor.12.

duodecim margaritæ ſingillatim: *Et vnaquaque porta erat ex vna margarita.* Et in iſtis margaritis dictum eſt quòd apoſtolos deſignauit, qui ideo portæ dicuntur, quia per doctrinam ſuã æternæ vitæ ianuã pandũt. In platea quæ erat velut aurũ mundũ & vitrũ, oſtendit Eccleſiã. *In platea ciuitatis aurũ mũdum & vitrum perſpicuum, & templum non vidi in ea, dominus enim deus omnipotens templum eius eſt & agnus.* Hoc ideo quia in deo eſt Eccleſia & in Eccleſia deus. *Ciuitas non indiget ſole neque luna. Vt luceant in ea*, Quia non lumine aut elementis regitur Eccleſia, ſed Chriſto æterno ſole deducitur per mundi tenebras. *Claritas enim dei illuminauit eam. & lucerna eius agnus eſt.* Ipſo dicente: Ego ſum lux mundi: & iterum,

Ioan. 8, & 1.

Ego ſum lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges terra offerent gloriam.* Reges terræ filios dei dicit, *Et porta eius non claudentur die. Nox enim ibi non eſt*, vſque in æternum. *Et ferent gloriam & honorem gentium*, in Chriſto vtique credentium: *Et non introibit in eam omne immundum, aut faciens abominationes & mendacium, niſi qui ſcriptus eſt in libro vita & agni.* In medio plateæ eius fontem baptiſmi oſtendit, in medio Eccleſiæ venientem à deo & Chriſto. Nam quale decus ciuitatis poteſt eſſe, ſi flumen per medium plateæ eius ad impedimentum habitantium deſcendat? *Et ex vtraque parte fluminis lignum vita faciens fructus duodecim per ſingulos menſes, & reddens fructum ſuum.* [Hoc de cruce domini dixit, Nullum eſt lignum quod omni tempore fructificet niſi crux quam geſtant fideles, qui rigantur aqua eccleſiaſtici fluminis, & reddunt fructum perpetuum omni tempore. *Et thronus dei & agni in ea.* Erit vtique nunc in ſecula. *Et ſerui eius ſeruient illi, & videbunt faciem eius.* Sicut dicit, Qui me videt, videt & patrem: &, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. *Et nomen eius in frontibus eorum. Et nox non erit amplius, & non egebunt lumine lucerna, & lumine ſolis quoniam dominus deus illuminabit ſuper eos & regnabit ſuper eos in ſecula ſeculorum.* Omnia iſta à domini paſſione cœperunt. *Et dixit mihi angelus, Ne ſignaueris verba prophetia huius: Tempus enim proximum eſt. Qui iniuſtus eſt, iniuſta faciat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Iſti ſunt propter quos dixerat, Signa quæ locuta, ſunt ſeptem tornitrua. *Et iuſtus iuſtitiam faciat adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.* Iſti ſunt pro-

pter

pter quos dixit, Ne ſignaueris verba prophetiæ huius libri: ac ſic ſcripturæ diuinæ omnibus ſuperbis & plus mundũ quam deum amantibus ſignatæ ſunt, humilibus autem & deum timentibus apertæ ſunt. *Beati qui ſeruant mandata hæc vt ſit poteſtas eorum ſuper lignũ vitæ, & per portas intrent in ciuitatem.* Qui enim non ſeruant mandata non per portas intrant, ſed alia parte. In iſtis ſignatus eſt liber, de quibus ſequitur & dicit. *Foris canes & venefici, fornicarÿ & homicidæ &c. Sponſus & ſponſa dicunt, veni.* Venit vtique ſponſus & ſponſa, Chriſtus & Eccleſia. *Qui ſitit veniat qui vult accipere aquam vitæ gratis.* Id eſt, baptiſma. *Conteſtor ergo hominem audientem ſermones prophetiæ libri huius, Si quis appoſuerit &c.* Scriptum eſt hoc propter falſatores ſanctarum ſcripturarum, non propter eos qui ſimpliciter quod ſentiunt dicunt, Mons altus in quo ſanctus Ioannes aſcendiſſe ſe dixit, Eccleſia ſignificata eſt, quod in Euangelio ipſe dominus oſtendit cum dixit, Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. Quod autem dicit habere lumen ſimile lapidi precioſiſſimo, in illo lapide Chriſti claritas demonſtratur. In duodecim partibus, & in duodecim angelis Apoſtoli intelliguntur, & patriarchæ, ſicut illud, Superędificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum. Et quia ciuitas quæ deſcribitur Eccleſia eſt toto orbe diffuſa, ideo per quatuor partes eius propter trinitatis myſterium ternæ portæ eſſe dicuntur. In arundine aurea homines eccleſiæ oſtendit fragili quidem carne, ſed aurea fide fundati, propter illud Apoſtoli, Habentes theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Quod dicit ciuitatem auream, aram auream, & phialas aureas, eccleſia eſt propter fidem rectam. In vitro autem puritas ipſius fidei ſignificata eſt. Quod autem nomina diuerſarum gemmarum fundamentis nominare voluit, dona diuerſarum gratiarum, quę Apoſtolis data ſunt, demonſtrauit. In illis autem margaritis Apoſtolos ſignificauit, quia ideo portæ dicuntur, quòd per doctrinam ſuam æternæ vitæ ianuã pandunt. Quod autem dicit quia templum non vidi in ea, quoniam dominus omnipotens templum eius eſt, & agnus. Hoc ideo quia deus eſt in eccleſia & eccleſia in deo. Quod vero dicit, Quia ciuitas non indiget ſole neque luna, hoc ideo quia non viſibili eccleſia, ſed Chriſti æterno lumine inter tenebras mundi iſtius ſpiritaliter illuminatur, ſicut ipſe dixit, Ego ſum lumen mundi, Reges terræ filius dei, id eſt, Chriſtianos

Epilogus dictorum.

nos

nos intelligi voluit. In flumine aquæ ſicut cryſtallum fontem baptiſmi in medio eccleſiæ venientem à domino Chriſto.

Quod autem dixit, lignum iuxta fluuium duodecies per ſingulos menſes dare fructum, crux intelligitur quæ per totum mundum non ſolum omnibus menſibus ſed etiam omnibus diebus in his qui baptizantur exhibet fructum deo. Quod autem dicit, Dominus illuminabit & regnabunt in ſecula ſeculorum: omnia iſta à domini paſſione cœperũt. Quod vero in ſuperiore parte libri dixit, Signa quæ locuta, ſunt ſeptem tonitrua: propter eos dixit, de quibus ait, vt qui ſordidus eſt ſordeſcat adhuc & qui iuſtus eſt, iuſta faciat adhuc. Illud autẽ quod ait, Ne ſignaueritis verba prophetiæ, propter ſanctos & iuſtos intelligi voluit, ac ſic ſcripturæ diuinæ omnibus ſuperbis & plus mundum quàm deum amantibus ſignatæ ſunt, humilibus autem & deum timentibus aperte. Et quia ſic concludit Apocalypſis Ioannis vt dicat, Ecce venio cito, oremus vt deus per ſuam promiſſionem & per ſuam miſericordiam de carcere nos mundi huius liberare, & ad ſuam beatitudinem perducere dignetur,] Donante Ieſu Chriſto domino noſtro, Qui viuit & regnat cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum Amen.

*

Expoſitionis in Apocalypſim finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, MEDITATIONVM LIBER.

AD LECTOREM.

Habes hic eucharistias, doxologias & precationes aliquot pias ac doctas, quarũ exceptis poſtremis Auguſt. nũ fuiſſe authorẽ nec aſſeuerare velim, nec inficiari: illud res indicat ab eo proditas, qui libros Auguſtini nõ indiligẽter legit. Titulũ addiderat.

LIBER MEDITATIONVM.

Inuocatio dei omnipotentis ad morum & vitæ reparationem.

DOMINE deus meus da cordi meo te deſiderare, deſiderando quærere, quærendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Da mihi domine deus meus cordi meo pœnitentiam, ſpiritui cõtritionem, oculis lachrymarum fontem, manibus eleemoſynæ largitatem. Rex meus, extingue in me deſideria carnis, & accende ignem tui amoris. Redemptor meus, expelle à me ſpiritum ſuperbiæ, & concede propitius theſaurũ humilitatis tuæ. Saluator meus, amoue a me furorem iræ, & indulge mihi benignus ſcutum patientiæ. Conditor meus, euelle à me animi rancorem, & largire mihi mitis mentis dulcedinem. Da clementiſſime pater mihi ſolidam fidem, ſpem congruam, charitatem continuam. Rector meus auerte Cap. I.

à me vanitatem, mentis inconſtantiam, corporis vagationem, oris ſcurrilitatem, oculorum elationem, ventris ingluuiem, opprobria proximorum, ſcelera detractionum, curioſitatis pruriginem, diuitiarum cupidinem, potentatuum rapinam, inanis gloriæ appetitum, hypocriſis malum, adulationis venenum, contemptum inopum, oppreſſionem debilium, auaritiæ ardorem, inuidiæ rubiginem, blaſphemiæ mortem. Reſeca in me factor meus temeritatem iniquam, pertinaciam, inquietudinem, ocioſitatem, ſomnolentiam, pigritiam, mentis hebetudinem, cordis cæcitatem, ſenſus obſtinationem, morum truculentiam, boni inobedientiam, conſilij repugnantiam, linguæ effrænationem, pauperum prædam, impotentum violentiam, innocentum calumniam, ſubditorum negligentiam, circa domeſticos ſeueritatem, aduerſus familiares impietatem, erga proximos duritiam. Deus meus miſericordia mea, oro te per dilectum filium tuum, da mihi miſericordiæ opera, pietatis ſtudia occupari afflictis, cōſulere erroneis, ſuccurrere miſeris, ſubuenire egenis, conſolari mœſtos, releuare oppreſſos, pauperes recreare, flebiles refouere, dimittere debitoribus, parcere in me peccantibus, odientes me diligere, pro malis bona reddere, neminem deſpicere, ſed honorare: bonos imitari, malos cauere, virtutes amplecti, vitia reiicere, in aduerſis patientiam, in proſperis continentiam, cuſtodiam oris, & oſtium circunſtantiæ labiis meis, terrena calcare, cœleſtia ſitire.

Hominis accuſatio, & commēdatio miſericordia diuina. Ecce plaſmator meus, multa rogaui, cum nec pauca promerui. Fateor, heu fateor, non ſolum quæ poſtulo non debentur dona, ſed multa & exquiſita ſupplicia. Animāt tamē me publicani, meretrices & latrones, q a faucibus hoſtis momētanee eruti, finibus excipiuntur paſtoris. Tu enim factor omnium deus, licet in cunctis operibus tuis ſis mirabilis, mirabilior tamen crederis eſſe in operibus pietatis. Vnde de temetipſo per quendam tuum ſeruum dixiſti, Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Et quaſi de ſingulo loquentem de vniuerſo populo tuo te dixiſſe confidimus, Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo. Nullum enim ſpernis, neminem abiicis, neminem perhorreſcis, niſi forte qui amens te exhorruerit. Ergo modo iratus non percutis, ſed te irritantibus dona, ſi quieuerint, tribuis. Deus meus cornu ſalutis meæ & ſuſceptor meus, ego infœlix, ego te irritaui, ego malum

Cap. II.
Pſa. 144.
2. Reg. 7.
Pſal. 88.

coram

coram te feci, furorem tuum prouocaui, iram promerui, peccaui & paſſus es, deliqui & adhuc ſuſtines. Si pœniteo, parcis: ſi reuertor, ſuſcipis: inſuper dum differo, præſtolaris. Reuocas errantem, inuitas repugnantem, expectas torpentem, amplexaris redeuntem. Doces ignorantem, mœrentem mulces, à ruina ſuſcitas, poſt lapſum reparas, petenti largiris, quærenti inueneris, & pulſanti aperis. Ecce domine deus ſalutis meæ quid opponam neſcio, quomodo reſpondeam ignoro, nullum abs te confugium, nullum abs te patet latibulum, oſtendiſti mihi bene viuendi viam, & gradiendi ſcientiam dediſti, minatus es mihi gehennam, & pollicitus es mihi paradiſi gloriam. Nunc pater miſericordiarum & deus totius conſolationis, confige timore tuo carnes meas: quatenus quæ minaris metuendo euadam: & redde mihi lætitiam ſalutaris tui, vt quæ ſpondes, diligendo percipiam. Fortitudo mea domine, firmamentum meum, deus meus, refugium meum, & liberator meus: ſuggere quid de te cogitem, doce quibus te ſermonibus inuocem, da quibus operibus tibi placeam. Scio nanque, ſcio vnum quo tu placaris, & aliud quod non ſpernis. Eſt vtique tibi ſpiritus contribulatus ſacrificium, & acceptas cor contritum & humiliatum. His me deus meus, adiutor meus dita muneribus, his contra inimicum muni protectionibus: hoc de flammis vitiorum præſta refrigerium, hoc autem deſideriorum paſſionibus pande pium refugium. Fac domine virtus ſalutis meæ, ne ſim de numero eorum qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Obumbra caput meum in die belli, ſpes mea in die afflictionis, & ſalus in tempore tribulationis. En domine illuminatio mea, & ſalus mea, rogaui quibus egeo, intimaui quæ timeo, ſed remordet conſcientia, reprehendunt me cordis ſecreta: & quod amor miniſtrat, timor diſſipat, zelus incitat, metus increpat. Acta mea formidinem, ſed tua ingerit pietas fiduciam: tua hortatur benignitas, mea tardat malignitas. Et vt verius fatear, occurrunt memoriæ phantaſmata vitiorum, quæ reuerberant audaciam præſumentium animorum. Cum enim quis odio dignus ſit, qua fronte gratiam requirit? Cui pœna debetur, qua temeritate gloriam depoſcit? Laceſſit iudicem, qui poſtpoſita ſatisfactione delicti quærit præmiis honorari.

Pſal. 118. *Pſal. 16.* *Pſal. 50.* *Pſal. 50.* *Luca 8.* *Pſal. 139.*

Hominis cõqueſtio, qua propter inobedientiã à domino nõ auditur. *Cap. I I I.*

Regi inſultat obnoxius ſupplicio, qui donari flagitat in debito brauio: & dulcem affectũ patris ſtultus exacerbat filius, qui poſt illatas contumelias ante pœnitudinem hæreditatis vſurpat celſitudinem. Quid mi pater me geſſiſſe recolo? merui mortem, & peto vitam. Commoui regem meum, cuius impudens inuoco præſidium. Contempſi iudicem, quem temere poſtulo adiutorem. Inſolens renui audire patrem, quem demum præſumo habere tutorem. Heu mihi quàm ſero venio, heu heu quàm tarde feſtino, heu me quia curro poſt vulnera, dedignans incolumis præcauere iacula. Neglexi proſpicere tela, modo vero ſollicitor de morte vicina, vulnera vulneribus inflixi, quia ſcelera ſceleribus addere non timui. Recenti cicatrices labe reſperſi, quia priſca flagitia modernis* iniquitatibus reciprocaui, & & quæ diuina ſolidauerat medicina, mea reſoluit prurigo phrenetica. Cutis quæ ſuperducta vulneribus morbum cælauerat, ſanie erumpente putruit, quia iterata iniquitas conceſſam miſericordiam exinaniuit. Noui quippe ſcriptum, In quacunque hora iuſtus peccauerit, omnes iuſtitiæ eius obliuiſcentur. Si iuſtitia aboletur iuſti ruentis quanto magis pœnitentia peccatoris in idipſum reuertentis? Quoties canis redij ad vomitum, & quaſi ſus repetij volutabrum? Fateor, quia nihil recordari eſt impoſſibile. Quot mortalium ignorantes peccare docui, nolentibus delinquere perſuaſi, reſiſtentes coégi, volentibus conſenſi? Quot ſanè gradientibus laqueum induxi, viam quærentibus foueam retexi: quod vt patrare non horrerem, obliuiſci non metui. Sed tu iuſtus iudex ſignans peccata, quaſi in ſacculo obſeruaſti omnes ſemitas meas, & cunctos greſſus meos dinumeraſti, tacuiſti, ſemper ſiluiſti, patiens fuiſti. Væ mihi demum loqueris quaſi parturiens. Deus deorum domine præſtabilis ſuper malitia, noui quia manifeſtus venies, noui quia non ſemper ſilebis, cum in conſpectu tuo ignis exardeſcet, & in circuitu tuo tempeſtas valida ingruerit cum aduocaueris cœlum deſuper, & terram diſcernere populum tuum. Et ecce coram tot milibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus angelorum patebunt vniuerſa ſcelera mea, non ſolum actuum, ſed etiam cogitationum ſimulq; locutionum. Tot iudicibus inops aſtabo, quot me præceſſerunt in opere bono: tot arguentibus confundar, quot mihi præbuerunt bene viuendi exempla: tot conuincar teſtibus, quot me monuerunt

*al. nouis.

Ezech. 3. & 18.

Prou. 26.

2. Petr. 2.

Iob. 13.

Eſaia 42.

Iudicis timor.

Cap. IIII.

Pſal. 49.

nuerunt proficuis ſermonibus, ſeque imitandos iuſtis dederũt actionibus. Domine mi non ſuppetit quid dicam, non occurrit quid reſpondeam. Et cum iam interſim ſæuo illi diſcrimini, torquet me conſcientia, cruciant cordis arcana, coarctat auaritia, accuſat ſuperbia, conſumit inuidia, inflammat concupiſcentia, infeſtat luxuria, dehoneſtat gula, ebrietas confutat, detractio lacerat, ambitio ſupplantat, rapacitas obiurgat, diſcordia diſſipat, ira perturbat, leuitas diſſoluit, torpor opprimit, hypocriſis fallit, adulatio frangit, fauor attolit, calumnia pungit. Ecce liberator meus de gentibus iracundis, ecce cum quibus vixi à die natiuitatis meæ, quibus & ſtudui, quibus & fidem ſeruaui. Ipſa me quæ dilexeram ſtudia, damnant: quæ laudaueram, vituperant. Hi ſunt quibus acquieui amici, quibus parui magiſtri, & quibus ſeruiui domini, conſules quibus credidi, ciues, quibus cohabitaui, domeſtici quibus conſenſi. Heu mihi rex meus & deus meus, quia incolatus meus prolongatus eſt. Væ mihi illuminatio mea, quia habitaui cum habitantibus cedar. Et cum Dauid ſanctus dixerit multum, quanto magis ego infœlix dicere poſſum nimis incola fuit anima mea firmamentum meum deus, non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Spes mea non eſt in filiis hominum, quem ſi remota pietate iudicaueris, iuſtum inuenies: Et niſi præueneris miſerando impium, non eſt quod glorificet pium. Credo nanque ſalus mea quod audiui, quoniam benignitas tua ad pœnitentiam me adducit: tui oris mihi ſonuerunt nectarea labia, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus qui miſit me traxerit eum. Enimuero quia me inſtruxiſti, tanquam propicius inſtructione formaſti, totis medullis cordis, toto niſu mentis te omnipotens pater cum dilectiſſimo filio tuo teque dulciſſima proles cum ſereniſſimo inuoco paracleto, trahe me quatenus poſt te curram in odorem vnguentorum tuorum dulciter. Inuoco te deus meus, inuoco te, quia prope es omnibus inuocantibus te in veritate: tu enim veritas es, doce me quæſo per clementiam tuam, ſancta veritas, te inuocare in te, quia hoc fieri quomodo opporteat neſcio, ſed à te doceri beata veritas humiliter imploro. Abſque te enim ſapere, eſt deſipere: te vero noſſe, eſt perfectè ſcire. Erudi me diuina ſapientia, & doce me legem tuam. Credo nanque quem tu erudieris beatus erit, & de lege tua docueris eum. Deſidero

Pſal. 119. *Pſal. 142.* *Ioan. 6.* *Cant. 1.* *Inuocatur pater per filium.* *Cap. V.* *Ioan 14.* *Pſal. 39.*

inuocare te, quod qnæſo fiat in veritate. Quid eſt, in veritate inuocare veritatem, niſi in filio patrem? Ergo ſancte pater, ſermo tuus veritas eſt, principiúmque verborum tuorum veritas. Hoc quippe eſt verborum tuorum principium, quod in principio erat verbum. In ipſo principio te ſummum adoro principium. In ipſo veritatis verbo, te perfecta inuoco veritas, in quo ipſa eadem veritas dirigas me in veritate & doceas. Quid enim eſt dulcius quàm genitorem in nomine vnigeniti inuocare, patrem in recordatione filij ad pietatem inflectere, regem chariſſimæ ſobolis denominatione mitigare? Sic enim ſolent rei carceribus eripi, ſic commancipati vinculis liberari, ſic triſtem accipientes ſententiam capitis, non ſolùm abſolui, ſed inſuper nanciſci inſolitam gratiam, dummodo iratis principibus dilectæ prolis intimauerint charitatem: ſic delinquentes ſeruuli euadunt ſupplicia dominorum, dum pro eis interuenit dulcedo filiorum. Sic te omnipotens pater per omnipotentis filij charitatem poſtulo, educ de carcere ad confitendum nomini tuo animam meam, libera me à vinculis peccatorum, per coæternum flagito vnicum tibi natum, méque cui propria merita lætalem minantur ſententiam, per precioſiſſimæ ad dexteram tuam conſedentis prolis interpellationem reſtaura placatus ad vitam.

Ioan. 1.

1. Ioan. 2. *Roma. 8.*

Quem enim alium dirigam interceſſorem tibi neſcio, niſi hunc qui eſt propiciatio pro peccatis noſtris, qui ſedet ad dexteram interpellans pro nobis. Ecce aduocatus meus apud te Deum patrem. Ecce pontifex ſummus, qui non alieno eget expiari ſanguine, qui proprio refulget perfuſus cruore. Ecce hoſtia ſancta, bene placens & perfecta, in odorem ſuauitatis oblata & accepta. Ecce agnus ſine macula, qui coram ſe tondentibus obmutuit, qui alapis cæſus, ſputis illitus, opprobriis affectus, os ſuum non aperuit. En qui peccatum non fecit peccata noſtra pertulit, & languores noſtros ſuo liuore ſanauit.

Eſa. 53. *1. Petri. 2.*

Hic repræſentat homo patri paſſionē filij.

Cap. VI. *Eſaia 53.*

Aſpice pater pie piiſſimum filium pro me tam impia paſſum. Reſpice clementiſſime rex quis patitur, & reminiſcere benignus pro quo patitur: Nónne hic eſt mi domine innocens ille, quem vt ſeruum redimeres, filium tradidiſti? Nunquid author vitæ hic eſt, qui vt ouis ad occiſionem ductus, tibique vſque ad mortem obediens factus, atrociſſimæ non timuit necis genus ſubire? Recole totius ſalutis diſpēſator, quia hic eſt

Hic eſt ipſe, quem etſi ex tua virtute genuiſti, meæ tamen infirmitatis participem fieri voluiſti. Vere hæc eſt tua deitas, quę meam induit naturam, crucis aſcendit patibulum, quæ in aſſumpta carne triſte tulit ſupplicium. Reduc domine Deus meus oculos tuæ maieſtatis ſuper opus ineffabilis pietatis. Intuere dulcem natum toto corpore extenſum, cerne manus innoxias pio manantes ſanguine, & remitte placatus ſcelera quę patrarunt manus meæ. Conſidera inerme latus crudeli perfoſſum cuſpide, & renoua me ſacro fonte quem inde credo fluxiſſe. Vide immaculata veſtigia quæ nō ſteterunt in via peccatorum, ſed ſemper ambulauerunt in lege tua diris cōfixa clauis, & perfice greſſus meos in ſemitis tuis, & fac me odio habere benignus omnes vias iniquitatis: viam iniquitatis amoue à me, & fac me propicius viam veritatis eligere. Oro te rex ſanctorum per hunc ſanctum ſanctorum, per hūc redemptorem meum, fac me currere viam mādatorum tuorum, vt ei valeam ſpiritu vniri, qui mea non horruit carne veſtiri. Nūquid non attendis pie pater adoleſcentis filij chariſſimi caput, niuea ceruice deflexa precioſiſſimam reſolutum in mortem? Aſpice mitiſſime conditor dilectæ ſobolis humanitatem, & miſerere ſuper infirmi plaſmatis debilitatem. Candet nudatum pectus, rubet cruentum latus, tenſa arent viſcera, decora languent lumina, regia pallent ora, procera rigent brachia, crura pendent marmorea, rigat terebrātos pedes beati ſanguinis vnda. Specta glorioſe genitor gratiſſimæ prolis lacerata membra, & memorare benignus quæ mea eſt ſubſtantia, conſpicare dei hominis pœnam, & relaxa conditi hominis miſeriam. Vide redemptoris ſupplicium, & redempti dimitte delictum. Hic eſt domine mi, quem propter peccata populi tui percuſſiſti, licet ipſe ſit dilectus in quo tibi bene placuiſti. Hic eſt ille innocens, in quo dolus non eſt inuentus, & tamen inter iniquos deputatus eſt. Quid commiſiſti dulciſſime puer, vt ſic iudicareris? Quid commiſiſti amantiſſime iuuenis, vt adeo tractareris? Quod ſcelus tuum, quæ noxa tua, quæ cauſa mortis, quæ occaſio tuæ damnationis? Ego enim ſum tui plaga doloris, tuæ culpa occiſionis. Ego tuæ mortis meritum, tuæ vindictæ flagitium. Ego tuæ paſſionis liuor, tui cruciatus labor. O mirabilis cenſuræ conditio, & ineffabilis myſterij diſpoſitio. Peccat iniquus, & punitur iuſtus: delinquit reus, & vapulat innocens: offendit impius, & damnatur

Philip. 2. *Pſalm. 1.* *Matth. 3.* *Eſaia 53.* *Hic recognoſcit homo ſe cauſam eſſe paſſionis. Cap. VII.*

pius: quod meretur malus, patitur bonus: quod perpetrat ſeruus exoluit dominus: quod committit homo, ſuſtinet Deus. Quò nate dei, quò tua deſcendit humilitas? quò tua flagrauit charitas? quò proceſſit pietas? quò excreuit benignitas? quò tuus attigit amor? quò peruenit compaſſio? Ego enim inique egi, tu pœna mulctaris: ego facinus admiſi, tu vltione plecteris: ego crimen edidi, tu torturæ ſubiiceris: ego ſuperbiui, tu humiliaris: ego tumui, tu attenuaris: ego inobediens extiti, tu obediens ſcelus inobedientiæ luis: ego gulæ parui, tu inedia afficeris: me ad illicitam concupiſcentiam rapuit arbor, te perfecta charitas duxit ad crucē: ego præſumpſi vetitum, tu ſubiſti eculeū: ego delector cibo, tu laboras patibulo: ego fruor deliciis, tu laniaris clauis: ego pomi dulcedinem, tu fellis guſtas amaritudinem: mihi ridens congaudet Eua, tibi plorans compatitur Maria. Ecce rex gloriæ, ecce mea impietas & tua claret pietas.

Pſal. 115. En mea iniuſtitia, & tua liquet iuſtitia. Quid rex meus & deus meus, quid retribuam tibi pro omnibus quæ retribuiſti mihi? Non enim inueniri poteſt in corde hominis quod cōdigne talibus referatur præmiis. Nunquid ſagacitas machinari poteſt humana, cui cōparetur miſeratio diuina? Nec eſt creaturæ moliri officium, quo iuſtè creatorem recompenſet præſidium. Eſt

** al. deus.* autē nate * dei in hac tua admirabili diſpenſatione, eſt cui fra-

Galat. 5. gilitas mea in aliquo ſuppeditet, ſi tua viſitatione compuncta mens carnem ſuam crucifigat cum vitiis & concupiſcentiis, & hoc cum à te conceditur, quaſi iam tibi incipit compati, quia & tu pro peccato meo dignatus es mori. Sicque per interioris hominis victoriam te duce armabitur ad exteriorem palmam quatenus deuicta perſecutione ſpiritali, non vereatur pro amore tuo ſubiici gladio materiali. Ita exiguitas conditionis, ſi tuę complaceat pietati, magnitudini valebit pro viribus reſpondere creatoris. Et hæc cœleſtis medicina bone Ieſu hoc tui antidotum amoris. Oro te per antiquas miſericordias tuas, infunde vulneribus meis quod reiecta viperea contagionis bile, redintegret me incolumitati priſtinæ, quo guſtatum tuæ nectar ſuauitatis faciat me illecebroſa mundi toto affectu deſpicere, & nulla eius aduerſa pro te formidare, memórque perpetuæ nobilitatis, ſemper faſtidiam ventos huius tranſitorij tumoris. Nihil quæſo ſine te mihi dulceſcat, nihil complaceat, nil precioſum, nil præter te mihi arrideat ſpecioſum, vileſcant obſecro abſque te mihi omnia, ſordeant vniuerſa. Quod tibi aduerſum

aduerſum eſt. ſit mihi moleſtum: & tuum beneplacitum, mihi indeficiens deſiderium. Tædeat me gaudere ſine te, & delectet contriſtari pro te. Sit mihi nomen tuum refocillatio, & memoria tua conſolatio, fiant mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte inueſtigando iuſtificationes tuas, ſit mihi bonum lex oris tui ſuper milia auri & argenti. Sit obedire tibi mihi amabile, reſiſtere tibi execrabile. Rogo te ſpes mea per omnes pietates tuas vt propicieris impietatibus mei. Adaperi aures meas mandatis tuis, ne declines flagito per nomen ſanctum tuum, in verba malitiæ cor meum ad excuſandas excuſationes in peccatis: peto etiam per admirabilem humilitatem tuam, ne veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatoris non moueat me. *Pſal. 45. Pſal. 118.*

Ecce omnipotens deus pater domini mei diſpone benignus quæſo miſerearis mei, quoniam quicquid precioſius inueni, deuote obtuli, quicquid clarius reperi, ſuppliciter præſentaui. Nihil mihi reliqui, quin tuæ expoſuerim maieſtati, nihil iam ſupereſt quod adiiciam, quia totam tibi delegaui ſpem meam. Direxi tibi aduocatum meum dilectum filium tuum, miſi glorioſam progeniem inter me & te mediatorē, miſi, inquam, interceſſorem, per quem cōfido veniam, miſi verbis verbum, quem pro meis dixi miſſum factis, & numeraui tibi ſanctiſſimæ ſobolis paſſionem, quam pro me credo fuiſſe perpeſſam. Credo à te miſſam deitatem, meam ſuſcepiſſe humanitatem, in qua dignum duxit alapas, vincula, ſputa, irriſiones perferre, nec non crucem, clauos telúmque ſuſcipere. Hanc olim infantiæ vagitibus demolitam, pueritiæ pannis conſtrictam, iuuentutis ſudoribus vexatam, ieiuniis maceratam, vigiliis afflictam, itineribus feſſam. poſtea affectam flagris, laceratam ſuppliciis, deputatam cum mortuis, dotatam gloria reſurrectionis cœlorum gaudio induxit, & in dexteram tuæ celſitudinis collocauit: hæc placatio mea & propiciatio tua. Hic attende pius quem genueris filium, & quem redemeris ſeruum. Hic aſpice factorem, & ne deſpicias facturam. Amplectere ſerenus paſtorem, & reſpice miſericors allatam propriis humeris ouem. Hic eſt fideliſſimus paſtor ille qui dudum errabundam per abrupta montium, per præcipitia vallium multis variiſque quæſierat laboribus, quique iam morienti, iam per longa exilia deficienti, tamen inuentæ gaudens ſe ſuppoſuit. & miro ſibi annisu charitatis à profunda confuſionis abyſſo leuauit, piiſque aſtrictam complexibus ad nonagintanouem vnam

Hic exponit homo Deo patri paſſionē filij. ſuā in reconciliationem.

Ca. VIII

Luca 15.

uem vnam quæ perierat reportauit, Ecce domine mi, rex deus omnipotens, ecce paſtor bonus refert tibi quod commiſiſti ei, ſuſcepit te diſponente ad ſaluandum hominem, quem tibi reſtituit omni labe immunem. Ecce tuum tibi chariſſimus natus plaſma reconciliauit, quod à te procul deuiauit. En gregi tuo paſtor mitis reformat, quod prædo violentus abegerat. Reddit tuis conſpectibus ſeruum, quem ſua fecerat conſcientia fugitiuum, vt qui per ſe meruit pœnam, per factionem huius mereatur veniam, cuíque pro culpis ſupererat gehenna, tanto duce iam confidat reuocari ad patriam. Potui per me te ſancte pater offendere, ſed non valui per me placare. Factus eſt adiutor meus deus meus, tuus dilectus filius, meam participans humanitatem vt curaret infirmitatem, quatenus vnde cauſa emerſerat offenſionis, inde tibi immolaret ſacrificium laudis, méque per hoc redderet tuæ pietati placabilem, quo ſedens ad dexteram tuam ſemper meæ ſubſtantiæ ſe oſtenderet eſſe conſortem. Ecce ſpes mea, ecce tota fiducia mea. Si me pro mea, vt dignum eſt, diſpicis iniquitate reſpice me ſaltem miſericors pro dilectæ ſobolis charitate. Attende in filio quo propicieris ſeruo, vide carnis ſacramentum, & remitte carnis reatum. Quotiens beatæ prolis tibi patent vulnera, deliteſcant obſecro ſcelera mea. Quotiens rubet precioſus pio de latere ſanguis, diluatur obſecro labes meæ pollutionis. Et quia caro te laceſſiuit ad iram, caro te flectat imploro ad miſericordiam: & ſicut me caro ſeduxit ad culpam, caro deducat ad veniam. Multum nanque eſt quod mea meretur impietas, longe autem maius quod redemptoris mei repoſcit iure pietas. Magna enim eſt mea iniuſtitia, fateor, verum maior redemptoris iuſtitia. Quanto nanque eſt ſuperior Deus homine, tanto mea malitia eſt inferior eius bonitate in qualitate & quantitate. Quid enim deliquit homo, quod non redemerit filius Dei factus homo? Quæ tanta ſuperbia tumeret, quam non tanta humilitas ſterneret? Quódnam tantum mortis imperium, quod nati Dei non deſtrueret crucis ſupplicium? Nimirum deus meus ſi æqua lance delicta peccantis hominis, & redimentis gratia liberentur authoris, non tantum Oriens ab Occidente, ſeu inferior ſeparatur infernus à ſummo cœli cardine. Iam lucis optime creator, iam culpis ignoſce meis, pro dilecti filij

tui la

tui laboribus immenſis. Iam eius quæſo pietati mea impietas, eius modeſtiæ mea peruerſitas, & manſuetudini donetur ferocitas. Iam ſua humilitas meam ſuperbiam, patiētia impatientiam, benignitas duritiam, obedientia inobedientiam, tranquillitas inquietudinem, dulcedo amaritudinem, ſuauitas irā, charitas lucrifaciat crudelitatem. Iam diuini amor numinis, patris omnipotentis proliſque beatiſſimæ ſancta communicatio omnipotens paraclete ſpiritus, mœrentium cōſolator clementiſſime, iam cordis mei penetralibus potēti illabere virtute, & tenebroſa quæque laris neglecti latibula, coruſci luminis fulgore pius habitator lætifica, tuíque roris abundantia longo ariditatis marcentia ſqualore viſitando fœcunda: Saucia interioris hominis arcana tui amoris iaculo, & torpentis medullas iecoris flammis ſalutaribus penetrando ſuccende, ſanctique feruoris igne illuſtrando intima mentis & corporis vniuerſa depaſce. Pota me torrēte voluptatis tuæ, vt nil iā mūdanorum deguſtare libeat venatæ dulcedinis. Iudica me domine & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, doce me facere voluntatē tuā, quia deus meus es tu. Credo ergo quia quemcunque inhabitaueris, patris ac pariter filij domicilium condis. Beatus qui te merebitur hoſpitari, quoniam per te pater & filius apud eum faciunt manſionem. Veni iam, veni benigniſſimæ dolentis animæ cōſolator, protegens in opportunitatibus, in tribulatione adiutor. Veni mundator ſcelerum, curator vulnerum. Veni fortitudo fragilium, releuator labentium: veni humilium doctor, ſuperborum deſtructor. Veni orphanorum pius pater, viduarū dulcis iudex. Veni ſpes pauperum, refocillator deficientium. Veni nauigantium ſydus, naufragij portus. Veni omnium viuentium ſingulare decus, morientium vnica ſalus. Veni ſanctiſſime ſpiritus, veni & miſerere mei, apta me tibi, & cōdeſcende propitius mihi, vt mea tuæ magnitudini exiguitas, roborique tuo mea imbecillitas ſecundum magnitudinem tuarum cōplaceat miſerationum, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem meum, qui cum patre in tua vnitate viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

De inuocatione ſpiritus ſancti. Cap. IX.

Pſal. 42.

Pſal. 142.

Scio domine, ſcio & fateor, quia non ſum dignus quem tu diligas, ſed certe tu non es indignus quem ego diligam. Indignus quidem ſum tibi ſeruire, ſed tu non es indignus ſeruitio cræaturæ tuæ. da ergo mihi domine vnde tu es dignus, & ego

Oratio ſerui dei, de ſe humiliter ſentiētis. Cap. X.

ego ero dignus vnde ſum in pignus. Fac me quomodo vis à peccatis ceſſare, vt quomodo debeo poſſim tibi ſeruire. Concede mihi ſic cuſtodire & regere & finire vitam meam, vt in pace dormiam & in te requieſquam. Præſta mihi in finem vt me excipiat ſomnus cum requie: requies cum ſecuritate, ſecuritas in æternitate, Amen.

Oratio ad ſanctā trinitatem. Cap. XII. Te deum patrem ingenitum te filium vnigenitum te ſpiritum ſanctum paracletum, ſanctam & indiuiduam trinitatem toto corde & ore confitemur, laudamus atque benedicimus, tibi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Cōfeſſio omnipotentis dei, & maieſtatis eiuſdē. Cap. XII. O ſumma trinitas, virtus vna & indiſcreta maieſtas, deus noſter, deus omnipotens, confiteor tibi ego vltimus ſeruorum tuorum, & exiguum membrum Eccleſiæ tuæ confiteor tibi, & honorifico te debito ſacrificio laudis pro ſcire & poſſe quod mihi tantillo donare dignatus es. Et quia exteriora mihi munera deſunt, quæ poſſim offerre, ea quæ in me ſunt vota laudationis ex dono miſericordiæ tuæ, ecce libēs atque ouans offero tibi de fide non ficta & conſcientia pura. Credo igitur te ex toto corde rex cœli & terræ domine, & ore te cōfiteor patrem & filium & ſpiritum ſanctum in perſonis trinum, & in ſubſtantia vnum, verum deum omnipotentem, vnius ſimplicis & incorporeæ, inuiſibilis & circunſcriptæ naturæ, nihil te ſuperius aut inferius maiúſve aliquid habētem ſed per omnem modū ſine deformitate perfectum, ſine quantitate magnū, ſine qualitate bonum, ſine tempore ſempiternum, ſine morte vitam, ſine infirmitate fortem, ſine mendacio verum, ſine ſitu vbique præſentem, ſine extenſione omnia implentem, ſine contradictione vbique occurrētem, ſine motu omnia tranſcēdentem, ſine ſtatu intra omnia manentem, ſine indigētia omnia creantem, ſine labore omnia regentem, ſine tui initio omnibus initia dantem, ſine tui mutatione omnia mutabilia facientem, in magnitudine infinitum, in virtute omnipotentem, in bonitate ſummum, in ſapientia inæſtimabilem in conſiliis terribilem, in iudiciis iuſtum, in cogitationibus ſecretiſſimum, in verbis veracem, in operibus ſanctum, in miſericordiis copioſum, erga delinquentes patientiſſimum, erga pœnitentes piiſſimum, ſemper eundem ipſum æternum ac ſempiternum, immortalem atque incommutabilem, quem nec ſpatia dilatant, nec breuitas locorum anguſtat, nec receptacula vlla coarctāt, nec volūtas variat, nec neceſſitudo corrumpit, nec mœſta perturbant

urbant,nec læta demulcent. Cui nec obliuio tollit, nec memoria reddit, nec præterita tranſeunt,nec futura ſuccedunt. Cui nec origo initium,nec tempora incrementum, nec caſus finem dabit ſed ante ſecula & in ſeculis & per ſecula in æternum viuis, & eſt tibi perennis laus & æterna gloria, ſumma poteſtas & ſingularis honor,perpetuum regnum, & ſine fine imperium per infinita & indefeſſa & immortalia ſecula ſeculorum Amen.

Hucuſque omnipotens deus cordis mei inſpector & ſcrutator,confeſſus ſum omnipotentiam maieſtatis tuæ,& maieſtatem omnipotentiæ tuæ,nunc autem qualiter humano generi ſubuenire dignatus es in fine ſeculorum, ſicut corde credo ad iuſtitiam, ita ore coram te confiteor ad ſalutem. Tu quidem deus pater ſolus nunquam & nuſquam legeris miſſus, de filio autem tuo ita ſcribit Apoſtolus, Cum autem venit plenitudo temporis miſit deus filium ſuum. Cum dicit, miſit, ſatis oſtendit,quia in hunc mundum miſſus aduenit cum de beata Maria ſemper virgine natus, verus & perfectus homo in carne apparuit. Sed quid eſt quod de illo ille Euangeliſtarum præcipuus ait In mundo erat,& mundus per ipſum factus eſt? Illuc vero miſſus eſt per humanitatē vbi ſemper fuit & eſt per diuinitatem. Quam videlicet miſſionem opus eſſe totius ſanctæ trinitatis toto corde credo,& ore cõfiteor. Quomodo autem nos amaſti pater ſancte & bone, quantum nos dilexiſti pie conditor,qui etiam proprio filio non pepercisti, ſed pro nobis impiis tradidiſti illum, ſubditus tibi,ille fuit vſque ad mortem,mortem autem crucis,tollens chirographum peccatorum noſtrorum,& affigens illud cruci,crucifixit peccatum, & occidit mortem,vnus ille inter mortuos liber, poteſtatem habens ponendi animam ſuam pro nobis,& iterum ſumendi eam pro nobis. Igitur victor,& victima,& ideo victor, quia victima pro nobis tibi ſacerdos & ſacrificium,& ideo ſacerdos, quia ſacrificium. Merito mihi ſpes valida in illo eſt,quia ſanabis omnes languores meos per eum qui ſedet ad dexterā tuam & interpellat pro nobis. Languores quippe mei domine magni ſunt & multi, multi ſunt & magni: habet enim multa in me princeps mundi huius,ſcio & fateor,ſed rogo te libera me per ſedentem ad dexteram tuam redemptorem noſtrum, in quo nihil ſui mali potuit inuenire. Per ipſum me iuſtifica, qui peccatū nō fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius, per ipſum caput

Qualiter generi humano dignatus eſt ſubuenire deus pater & de Verbi incarnatiõe, & gratiarū actione.

Ca. XIII.

Galat. 4.

Ioan. 1.

Rom. 8.

Philip. 2.

Coloſſ. 2.

Pſal. 87.

Ioan. 10.

Roma. 8.

Ioan. 14.

1. Petri 2.

caput noſtrum in quo nulla eſt macula, libera mēbrum eius licet exiguū & infirmū, libera quæſo me à peccatis, vitiis, culpis & negligētiis meis. Reple me tuis ſanctis virtutibus, & fac me bonis pollere moribus, fac me in ſanctis operibus tuis propter nomen ſanctum tuum perſeuerare vſque in finem ſecundum voluntatem tuam.

De fiduciaquā habere debet anima in dominō Ieſu, atque eius paſſione.

Ca. XIIII

Roma. 5.

Deſperare vtique potuiſſem propter nimia peccata mea & infinitās neglīgētias meas, niſi verbum tuum deus caro fieret & habitaret in nobis. Sed deſperare iam nō audeo, quia cū inimici eſſemus, reconciliati ſumus per mortē filij tui, quāto magis recōciliati ſalui facti ſumus per eum? Omnis nanque ſpes & totius fiduciæ certitudo mihi eſt in precioſo ſanguine eius, qui effuſus eſt propter nos & propter noſtrā ſalutē. In ipſo reſpiro, & in ipſo confiſus ad te peruenire deſidero, non habens meam iuſtitiā, ſed eam quæ eſt in filio tuo domino noſtro Ieſu Chriſto. Vnde gratias agimus tibi clemētiſſime & benigniſſime amator hominū deus, qui per Ieſum Chriſtū filiū tuum dominum noſtrum cū non eſſemus, potētes feciſti nos, & cum perditi fuiſſemus culpa noſtra, mirabiliter liberaſti & recuperaſti nos. Gratias ago pietati tuæ, & multas tibi gratias refero ex totis præcordiis meis, qui propter tuam inenarrabilē dilectionē, qua nos miſeros & indignos mirabili bonitate amare dignatus es miſiſti eūdem vnigenitum tuū de ſinu tuo ad publicum noſtrū, ſaluare nos peccatores tūc & filios perditionis. Gratias ago tibi pro ſancta incarnatione & natiuitate eius, & pro glorioſa genitrice ſua, de qua ipſe carnē aſſumere dignatus eſt propter nos, & propter noſtram ſalutem: vt ſicut verus deus ex deo, ita verus homo ex homine eſſet. Gratias tibi ago pro paſſione & cruce eius, pro morte & reſurrectione eius, pro aſcenſione eius in cœlū, & ſede maieſtatis eius ad dexterā tuā. Ipſa enim quadrageſimo die poſt reſurrectionē ſuā aſcendens vidētibus diſcipulis ſuper omnes cœlos, ſedenſq; ad dexteram tuā, ſpiritū ſanctū ſecundum promiſſionē ſuā in filios adoptionis effudit. Gratias tibi ago pro ſacratiſſima illa effuſione precioſi ſanguinis eius, quo ſumus redēpti, ſimul & pro ſacroſancto & viuifico miſterio corporis & ſanguinis eius, quo quotidie in Eccleſia tua paſcimur & potamur, abluimur, & ſanctificamur, & vnius ſummæ diuinitatis participes efficimur. Gratias tibi ago pro hac tua mira & inenarrabili charitate, qua nos indignos ſic amaſti & ſaluaſti per vnicū & dilectū filium tuum.

Acto. 1.

Acto. 2.

tuũ. Sic enim dilexiſti mũdũ vt vnigenitũ tuũ dares: vt omnis qui credit in eum non pareat, ſed habeat vitam æternam. Hæc eſt autem vita æterna, vt cognſcamus te verũ deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, per fidem rectam & cõdigna fidei opera. O immenſa pietas ô inæſtimabilis charitas, vt liberares ſeruum, filium tradidiſti, Deus factus eſt homo, vt perditus homo de poteſtate dæmonum erueretur. Quàm benigniſſimus amator hominum filius tuus deus noſter, cuius piis viſceribus non ſatis viſum eſt, vt ſe inclinaret factus homo de vera virgine Maria, niſi etiam ſubiret crucis ſupplicium effuſo ſanguine propter nos, & propter noſtrã ſalutẽ, Venit pius deus, venit propietate & bonitate ſua, venit quærere & ſaluum facere, quod perierat. Quæſiuit ouem perditam, quæſiuit & inuenit, & humeris ſuis reportauit ad caulas gregis. Pius dominus, & vere multum pius paſtor. O charitas, ô pietas, quis audiuit talia, quis ſuper tanta miſericordiæ viſcera non obſtupeſcat? Quis non miretur, quis non collætetur propter nimiam charitatem tuam, qua nos dilexiſti? Miſiſti filium tuum in ſimilitudinem carnis peccati, vt de peccato dãnaret peccatũ, vt nos efficeremur iuſtitia tua in ipſo. Ipſe enim verus eſt agnus immaculatus, qui abſtulit peccata mundi, qui mortẽ noſtram moriendo deſtruxit, & vitam reſurgẽdo reparauit. Sed quid tibi retribuere poſſumus deus noſter pro tantis beneficiis miſericordiæ tuæ? Quas laudes, quáſve gratiarũ actiones? Etiam ſi illa beatorum angelorum ſcientia & potentia nobis foret, nihil tamen dignum tantæ pietati & bonitati tuæ recompenſare valeremus. Si certe omnia membra noſtra verterentur in linguas ad rependẽdas tibi debitas laudes, nequaquam ſufficeret exiguitas noſtra. Supereminet enim omnem ſcientiam tua inæſtimabilis charitas, quam oſtendiſti nobis indignis pro ſola bonitate & pietate tua. Filius nanque tuus deus noſter, non angelos ſed ſemen Abrahæ apprehendit, aſſimilatus nobis per omnia abſque peccato: humanam itaque non angelicam ſuſcipiens naturam, & eam ſtola ſanctæ reſurrectionis & immortalitatis glorificans, vexit ſuper omnes cœlos, ſuper omnes choros angelorum, ſuper Cherubin & Seraphin, collocans ad dexteram tuam. Hanc autem laudant angeli, adorant dominationes, & omnes virtutes cœlorum tremunt ſuper ſe & ſuper hominẽ deum, hæc nẽpe mihi tota eſt ſpes omniſq; fiducia: Eſt enim in ipſo Ieſu Chriſto domino noſtro

Ioan. 3. *Ioan. 18.* *De immẽſa charitate patris æterni, ad genus humanum.* *Cap. XV.* *Luca 15.* *Roma. 8.* *Hebra. 2.*

ſtro vniuſcuiuſque noſtrum portio caro & ſanguis. Vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo. Vbi caro mea glorificatur, ibi glorioſum me eſſe cognoſco. Vbi ſanguis meus dominatur, ibi dominari me ſentio, quanuis peccator ſum, de hac cõmunione gratiæ non diffido. Et ſi peccata mea me prohibent, ſubſtantia mea requirit. Et ſi delicta mea me excludũt, nature communio non repellit. Non enim tam immitis eſt deus vt obliuiſcatur hominis & non meminerit ipſius, quem ipſe geſtat, & quem mei cauſa ſuſcepit eius quem mei cauſa requirit. Mitis vero & valde benignus eſt dominus deus noſter, & diligit carnem ſuam, membra ſua & viſcera ſua in ipſo deo & domino noſtro Ieſu Chriſto dulciſſimo benigniſſimo atque clementiſſimo, in quo reſurreximus, & iam cœlos aſcẽdimus, & iam in cœleſtibus conſedimus. Caro noſtra nos diligit habemus autem ſanguinis noſtri prærogatiuam in ipſo. Sumus autem membra eius & caro eius, ipſe denique eſt caput noſtrum, ex quo totum corpus ſicut ſcriptum eſt, Os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, & erunt duo in carne vna: &, Nemo vnquam carnem ſuam odio habet, ſed fouet & diligit eam Myſterium hoc magnũ eſt, ego dico in Chriſto & in Eccleſia ait Apoſtolus.

Gen. ſſ. 2. *Ephe. 5.*

De duplici Chriſti natura. qui pro nobis miſeretur & pro nobis interpellat.

Gratias itaq; ago tibi labiis & corde & omni qua valeo virtute infinitæ miſericordiæ tuæ domine deus noſter, pro omnibus miſerationibus tuis, quibus mirabiliter nobis perditis ſubuenire dignatus es per eundem filium tuũ, ſaluatorem & recuperatorem noſtrũ, qui mortuus eſt propter peccata noſtra & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, & nunc viuẽs ſine fine ſedet ad dexterã tuam, & interpellat pro nobis, & ſimul tecum miſeretur, quia deus eſt ex te patre coæternus & conſubſtãtialis tibi per omnia, vnde poteſt in perpetuum nos ſaluare: ſed ſecundum id quod homo eſt, ex qua parte minor te eſt, data eſt ei omnis poteſtas in cœlo & in terra, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium terreſtriũ & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt tua deus pater omnipotens. Ipſe quidem cõſtitutus eſt à te iudex viuorũ & mortuorũ, tu vero nõ iudicas quenquã, ſed omne iudiciũ tuũ dediſti filio tuo, in cuius pectore reconditi ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſciẽtie. Ipſe autẽ teſtis & iudex eſt: iudex & teſtis, quem nulla peccatrix cõſcientia effugere poterit: omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius

Cap. XVI. *Roma. 4.* *Roma. 8.* *Mat. 28.* *Philip. 2.* *Ioan. 5.* *Coloſſ. 2.* *Hiere. 29.* *Hebra. 4.*

eius. Ipſe ſanè, qui iniuſte iudicatus eſt, iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in iuſtitia. Benedico ergo nomen ſanctũ tuũ in æternũ, & glorifico ex toto corde meo omnipotens & miſericors domine, pro inenarrabili & mirabili coniunctione diuinitatis & humanitatis in vnitate perſonæ, vt nō alter deus alter homo eſſet, ſed vnus idēq; deus & homo, homo & deus. Sed licet mirabili dignatione verbũ caro factũ ſit, neutra tamē ex duabus naturis in aliam mutata eſt ſubſtantiā. Trinitatis myſterio quarta non eſt addita perſona, vnita quippe eſt nō confuſa verbi Dei hominisq; ſubſtātia, vt in Deum, quod ex nobis ſuſceptũ fuerat perueniret, & illud quod nunquā fuerat, idē quod ſemper fuerat permaneret. O admirabile myſteriũ, ô inenarrabile commercium. O mira ſemperque miranda, ſemperq; amāda diuinæ propitiationis benignitas, Serui digni nō fuimus, & ecce filij Dei facti ſumus: hæredes quidem Dei, cohæredes autē Chriſti. Vnde hoc nobis, & quis nos ad hoc perduxit? Sed rogo te clemētiſſime pater deus per hāc inæſtimabilē pietatē, bonitatē & charitatē tuā, vt dignos nos facias multis & magnis promiſſionibus eiuſdem filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti. Manda virtuti tuæ & confirma hoc, quod operatus es in nobis: perfice quod cœpiſti, vt ad plenā tuę pietatis gratiā mereamur peruenire. Fac nos per ſpiritũ intelligere & mereri, & debito ſemper honore venerari hoc magnum pietatis myſterium, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria. O quantum ſumus tibi debitores domine deus noſter, tanto redempti precio, tanto ſaluati dono, & tam glorioſo adiuti beneficio: quantum à nobis miſeris es timendus, amandus, benedicēdus, laudandus, honorādus, & glorificandus: qui nos ſic amaſti, ſic ſaluaſti, ſic ſanctificaſti, ſic ſublimaſti. Tibi nempe debemus omne, quod poſſumus, omne quod viuimus, omne quod ſapimus. Sed quis habet quicquam non tuum? Tu Domine Deus noſter, à quo bona cuncta procedunt, propter te & nomē ſanctum tuum, da nobis de bonis tuis, vt de bonis ac datis tuis ſeruiamus tibi, & in veritate placeamus, atque debitas quotidie laudes rependamus tibi pro tātis beneficiis miſericordiæ tuæ: non enim aliunde poſſumus tibi ſeruire, neque placere niſi de tuo munere Omne enim datum optimum & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à te patre lumi-

Pſal. 95. *Ioan. 1.* *Rom. 8.* *Pſal. 67.* *1. Tim. 3.* *De gratia quā habere debet homo deo pro beneficio redemptionis.* *Ca. XVII.* *Iacobi. 1.*

num,apud quem non eſt tranſmutatio , nec viciſſitudinis obumbratio. Domine Deus noſter, deus pie, Deus bone, Deus omnipotens , Deus ineffabilis & incircunſcriptæ naturæ, deus inſtitutor omnium rerum, & domini noſtri Ieſu Chriſti pater qui eundem dilectum filium tuum dominum noſtrum dulciſſimum miſiſti de ſinu tuo ad publicũ proficuum noſtrũ ſuſcipere vitam noſtrã vt bonis donaret ſuam, eſſétque perfectus deus ex te patre, & perfectus homo ex matre, totus deus & totus homo, vnus idémque Chriſtus , æternus & tẽporalis, immortalis & mortalis, Creator & creatus. fortis & infirmus, victor & victus, nutritor & nutritus, paſtor & ouis, temporaliter mortuus & tecum viuens in æternũ, ſuis dilectoribus vitæ *Ioan. 14.* municipium promittẽs, ſuis diſcipulis dixit Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, Per ipſum ſummũ ſacerdotẽ, & verum pontificẽ & bonum paſtorẽ, qui ſe tibi obtulit in ſacrificium, ponẽs animã ſuam pro grege ſuo, te rogo, per ipſum qui ſedet ad dexterã tuã & interpellat pro nobis, redemptorem & aduocatum noſtrũ pietati & bonitati tuæ ſupplico clemẽtiſſime & amantiſſime & benigniſſime amator hominũ deus, vt des mihi cũ eodẽ filio tuo & ſpiritu ſancto te in omnibus benedicere & glorificare , cum multa cordis contritione & lachrymarum fonte, cum multa reuerentia & tremo- *Sapien. 9.* re, quia quorum vna eſt ſubſtantia, vnũ eſt & datum. Sed quoniã corpus quod corrumpitur aggrauat animã , excita quæſo torporẽ meum tuis ſtimulis, & fac me ſtrẽnue perſeuerare in *Pſal. 38.* præceptis & laudibus tuis die ac nocte. Tribue vt cõcaleat cor meũ intra me, & in meditatione mea exardeſcat ignis. Et quia *Ioan. 6.* ipſe tuus vnicus natus dixit, Nemo venit ad me niſi pater qui *Ioan. 14.* miſit me traxerit eũ: & Nemo venit ad patrẽ niſi per me, obſecro, & ſuppliciter rogo, trahe me ſemper ad ipſum, vt ipſe me tandẽ perducat ad te illuc, vbi ipſe eſt in dextera tua ſedẽs. Vbi eſt ſempiterna vita ſempiterne beata, vbi eſt amor perfectus & timor nullus, vbi eſt dies æternus & vnus omnium ſpiritus, vbi ſumma & certa ſecuritas & ſecura trãquillitas, & trãquilla iocunditas & iocunda fœlicitas , & fœlix æternitas , & æterna beatitudo , & beata tui ſine fine viſio atque laudatio. Vbi tu cum illo & ille tecum in communione ſancti ſpiritus æternaliter ac ſempiternaliter viuis & regnas Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Spes mea Chriſte Deus, hominum tu dulcis amator,

Lux

Lux, via, vita, ſalus, decor, & decus omne tuorum,
Omnia pro quorum voluiſti ferre ſalute,
Cernito vincla, crucem, vulnus, mortem atque ſepulchrum,
Poſt tres inde dies deuicta morte reſurgens,
Diſcipulis viſus, nutantia corda reformans,
Luce quaterdena cœlorum ſumma petiſti.
Viuis in æternum nunc & per ſecula regnans.

Preatio ad Chriſtũ C.XVIII.

Tu es Deus meus viuus & verus, pater meus ſanctus, Dominus meus pius, rex meus magnus, paſtor meus bonus, magiſter meus vnus, adiutor meus optimus, dilectus meus pulcherrimus, panis meus viuus, ſacerdos meus in æternum, dux meus ad patriam, lux mea vera, dulcedo mea ſancta, via mea recta, ſapientia mea præclara, ſimplicitas mea pura, concordia mea pacifica, cuſtodia mea tuta, portio mea bona, ſalus mea ſempiterna, miſericordia mea magna, patientia mea robuſtiſſima, victima mea immaculata, redemptio mea ſancta, ſpes mea firma, charitas mea perfecta, reſurrectio mea vera, vita mea æterna, exultatio & viſio mea beatiſſima, & ſine fine manſura. Te deprecor, ſupplico & rogo, vt per te ambulem, ad te perueniam, in te requieſcam, qui es via, veritas, & vita, ſine qua nemo venit ad patrem. Te enim deſidero dulciſſimum & pulcherrimum Dominum, ô ſplendor paternæ gloriæ, qui ſedes ſuper Cherubin, & intueris abyſſos, lumen veridicum, lumen illuminans, lumen indeficiens, in quem deſiderant angeli proſpicere. Ecce cor meum coram te eſt, diſcute tenebras eius, vt amoris tui claritate plenius perfundatur. Da mihi Deus meus te, redde mihi te, en amo te, & ſi parum eſt, amem validius. Non poſſum metiri vt ſciam quantum deſit mihi amoris tui ad id quod ſatis eſt, vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc tamen ſcio, quia male mihi eſt præter te Domine, non ſolum extra me, ſed in me ipſo. Omnis enim copia quæ Deus meus non eſt, egeſtas mihi eſt. Bonum nanque, quod neque in melius, neque in deterius commutari poteſt, tu ſolus es, qui ſimpliciter ſolus es, cui non eſt aliud viuere, & aliud beate viuere, quia tua beatitudo tu es. Creatura vero tua cui eſt aliud viuere, & aliud beate viuere, omne quod viuit & beate viuit, non debet niſi gratiæ tuæ attribuere. Et ideo nos egemus tui, non

Ioan. 14.

1. Petri. 1.

Pſal. 30.

tu noſtri: quia ſi omnino non eſſemus, nihil tibi deeſſet ad bonum quod tu es. Tibi itaque domino noſtro ſemper adhærere neceſſe habemus, vt per continuum auxilium tuum ſanctè & pie & rectè viuere valeamus: pondere ſiquidem fragilitatis noſtræ deorſum trahimur, dono autẽ tuo accendimur & ſurſum ferimur, inardeſcimus & imus, aſcendimus, aſcenſiones in corde facimus, & cantamus canticum graduum, igne tuo bono inardeſcimus & imus, quo iam ſurſum imus, ad pacem Hieruſalem. Quoniam iocundatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in domum domini ibimus. Illic collocauit nos voluntas bona, vt nihil velimus aliud quàm permanere illic in æternum. Sed quia dum ſumus in corpore, peregrinamur à te domine, nõ habemus hic ciuitatem manentem, ſed futurã inquirimus, noſter autẽ municipatus in cœlis eſt, ideo duce gratia tua ingredior in cubile cordis mei, & canto tibi amatoria rex meus, & deus meus, gemens inenarrabiles gemitus in loco peregrinationis meæ. Vbi cantabiles mihi factæ ſunt iuſtificationes tuæ. Et recordans Hieruſalem extendo in eam ſenſum cordis, Hieruſalem patriam meam, Hieruſalem matrem meam, teque ſuper eam regnatorem, illuſtratorem, patrem, tutorem, patronũ, rectorẽ, paſtorem, caſtas & fortes delicias, ſolidum gaudiũ & omnia bona ineffabilia, ſimul omnia, quia vnũ ſummum & verum bonũ, & non auertar, donec in eius pacem matris chariſſimæ, vbi ſunt primitiæ ſpiritus mei, colligas totum, quod ſum à diſperſione & deformitate hac, & conformes atque confirmes in æternum deus meus miſericordia mea.

Pſal. 121. *1. Cor. 5.* *Hebræ. 13.* *Pſal. 118.*

Hæc eſt domus tua deus non terrena neque vlla cœleſti mole corporea, ſed ſpiritalis & particeps æternitatis tuæ, quia ſine labe manet in æternum. Statuiſti enim eam in ſeculum & in ſeculum ſeculi, præceptum poſuiſti & non præteribit. Non tamẽ tibi deo coæterna, quia nõ ſine initio, facta eſt enim. Prior quippe omnium creata eſt ſapientia, non vtique illa ſapientia deo patri plane coæterna & coæqualis, per quam creata ſunt omnia, & in quo principio factum eſt cœlum & terra: ſed profecto ſapientia, quæ creata eſt, ſpiritalis natura ſcilicet, quæ cõtemplatione luminis, lumen eſt: dicitur enim & ipſa, quanuis creata, ſapientia. Sed quantũ diſtat inter lumẽ illuminãs, & lumen, quod illuminatur: tantum differt inter te ſummã ſapientiam, quæ eſt creans, & iſtam quæ creata eſt: ſicut inter iuſtitiã iuſtificantem, quæ tu deus noſter es, & iuſtitiam quæ iuſtificatio

Hic diſtinguit inter ſapientiã tãquã domus Dei eſt, & ſapiẽtiã quæ diuina eſt. *Ca. XIX.* *Pſal. 148.* *Eccle. 1.* *Ioan. 1.* *Gene. 1.*

tione noſtra facta eſt. Nam & nos ſumus dicti iuſtitia Dei pa, tris in te filio eius Domino noſtro, teſtante Apoſtolo. Ergo qa prior omniũ creata eſt quædã ſapiẽtia, quæ creata eſt mens rationalis & intellectualis, caſtæ ſcilicet ciuitatis tuæ, matris noſtræ, quæ ſurſum eſt, & libera eſt, & ęterna in cœlis. Quibus cœlis? Niſi qui te laudant cœli cœlorũ, quia hoc eſt & cœlum cœli domino. Et ſi nõ inuenimus tẽpus ante illam, quæ creatu ram temporis antecedit: quia prior omnium creata eſt, ante illam tamen es tu deus æternus creator omnium, à quo facta ſumpſit exordium, quanuis non temporis, quia nondum erat tempus, ipſius tamen conditionis ſuæ. Vnde ita eſt abs te domi no deo noſtro, vt aliud ſit planè quàm tu, licet nec ante illam, nec in illa inueniamus tẽpus: eſt enim idonea faciem tuã ſemper videre, nec vſpiã deflectitur ab ea, quo fit vt nulla mutatio ne varietur. Ineſt tamen ipſi mutabilitas, qua tenebreſceret & frigeſceret, niſi amore grandi cohærẽs tibi tanquã ſuper me ridiẽ luceret & ferueret ex te. Deniq; tam caſto amore cohęret tibi deo vero & vere æterno, vt quanuis tibi nõ ſit coæterna, per nullius tamẽ tẽporis varietates & viciſſitudines à te reſoluatur & defluat, ſed in tui ſolius veriſſima contẽplatione requieſcat, quoniã tu deus diligenti te quantum præcipis oſtendis te, & ſufficit ei. Vnde non declinat à te, nec à ſe, ſed ſemper in eodẽ ſtatu manet, te indeſinenter videndo, te indeficienter amando, verũ lumen & caſtũ amorem. O beata iſta & ſublimis creatura creaturarũ, maxime beata inhærẽdo ſemper beatitudini tuæ, fœlix & nimiũ fœlix te ſempiterno inhabitatore atq; illuſtratore ſuo. Nec inuenio quid licentius appellandum exiſtimemus, cœlum cœli Domino, quàm domum tuam contemplantẽ, delectationẽ tuã ſine defectu & abſque affectu egrediẽdi in aliud, mentem puram concordiſſime vnã, ſtabilimentum pacis beatorũ ſpirituum, in cœleſtibus ſunt iſta cœleſtia. Vnde intelligat anima cuius peregrinatio longinqua facta eſt, ſi iam ſit tibi, ſi iam factæ ſint ei lachrymæ ſuæ panes ſui, ſi iam petat vnam & hanc requirat, vt inhabitet in domo tua per omnes dies vitæ ſuæ. Et quæ vita eius niſi tu? & qui dies ſui, niſi æternitas tua? ſicut anni tui, qui non deficient. Hic ergo intelligat anima, quæ poteſt, quàm longe ſuper omnia tempora ſis æternus, quando domus tua, quæ peregrinata non eſt, quanuis tibi non ſit coæterna, indeſinenter tamen & indeficienter cohærendo tibi, nullam temporis patitur varieta-

2. Cor. 5. *Galat. 4.* *Pſal. 113.* *Pſal. 116.* *Pſal. 41.* *Pſal. 25.* *Pſal. 101.*

tem, teque ſemper perſeuerantiſſima caſtitate hauriens immutabilitatem ſuam, nuſquàm & nunquam exierit ex te ſibi præſente, ad quem toto affectu ſe tenet, non habens futurũ, quod expectet, nec præteritum tranſiens, * quod meminerit, per nullas vices variatur, & in nulla tẽpora extenditur. O domus dei luminoſa & ſpecioſa, dilexi decorem tuum, & locum habitationis gloriæ domini dei mei fabricatoris & poſſeſſoris tui, tibi ſuſpiret peregrinatio mea, nocte ac die tibi inhiet cor meum, tibi intendat mẽs mea, ad ſocietatem beatitudinis tuæ peruenire deſideret anima mea, dico ei, qui fecit te vt poſſideat me in te. quia ipſe fecit me & te, imò tu dic, tu roga, vt dignum me faciat participatione gloriæ tuæ. Sanctam enim ſocietatem tuam, & mirabilem pulchritudinem tuam non per meritum requiro, ſed per ſanguinem eius, quo redẽptus ſum, adipiſci non deſpero, tantum adiuuent me merita tua, ſubueniant prauitati meæ ſanctæ & puriſſimæ orationes tuæ, quæ inefficaces apud deum nullatenus eſſe poſſunt. Erraui fateor ſicut ouis perdita, & incolatus meus prolongatus eſt, atque procul proiectus ſum à facie domini dei mei in hanc exilij cęcitatem. Vbi expulſus à paradiſi gaudiis deploro quotidie mecum ſuper miſerias captiuitatis meæ lugubre carmen ingentéſque lamentationes, cum recordor tui mater Hieruſalem, dum ſtant pedes mei in atriis tuis, ſancta & decora Sion, necdum interiora tua conſpicere in propatulo valens: ſed in humeris paſtoris mei, ſtructoris tui, ſpero me reportari tibi, vt tripudiem tecum illo inenarrabili gaudio, quo lætantur illi qui tecum ſunt coram ipſo deo & ſaluatore noſtro, qui diſſoluit inimicitias in carne ſua, & pacificauit omnia, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra ſanguine ſuo. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, qui duos ex aduerſo venientes parietes coniungens in ſe beatitudinis tuæ permanentem fœlicitatem pari modo, & eadem menſura ſe nobis daturum promiſit, dicens, Erunt æquales angelis dei in cœlis. O Hieruſalem domus dei æterna, poſt Chriſti dilectionem tu eſto lætitia & conſolatio mea, dulcis memoria tui beati nominis ſit reuelatio mœroris tædiorúmque meorum. Tædet enim me domine valde vitæ huius, & iſtius ærumnoſæ peregrinationis. Vita hæc, vita miſera, vita caduca, vita incerta, vita laborioſa, vita immunda, vita domina malorum, regina ſuperborum, plena miſeriis & erroribus, quæ non eſt vita dicenda, ſed mors in qua

Marginalia: ** alias in præteritũ traiiciens.* — *Hic orat homo, vt ipſa quoque domus dei oret pro eo.* — *Cap. XX.* — *Pſal. 118.* — *Pſal. 119.* — *Ephe. 2.* — *Matt. 22.* — *Quãtis amaritudinibus vita iſta ſit reſperſa.* — *Ca. XXI.*

in qua momentis ſingulis morimur, per varios mutabilitatis defectus diuerſis generibus mortium. Nunquid ergo hoc quod viuimus in hoc mundo, dicere poſſumus vitam, quam humores tumidant, dolores extenuant: & ardores exiccant, aëra morbidant: eſcæ inflant, ieiunia macerant: ioci diſſoluũt, triſtitiæ conſumunt: ſolicitudo coarctat, ſecuritas hebetat: diuitiæ inflant & iactant, paupertas deiicit: iuuentus extollit, ſenectus incuruat: infirmitas frangit, mœror deprimit? Et his malis omnibus mors furibunda ſuccedit, ſimulque cunctis gaudiis iſtius miſeræ vitæ ita finem imponit, vt cum eſſe deſierit, non fuiſſe putetur. Mors iſta vitalis, & vita mortalis, licet his aliiſque ſit reſperſa amaritudinibus, proh dolor quampluri- mos ſuis capit illecebris, & quam multos ſuis falſis promiſſionibus decipit. Et cum ita per ſe ſit falſa & amara, vt etiam ſuos cæcos amatores latere non valeat: tamen infinitam ſtultorum multitudinem aureo calice, quem in manu habet, potat & prorſus inebriat. Fœlices illi, & ipſi rari, qui familiaritatem eius recuſant, perfunctoria gaudia ſpernunt, ſocietatem abiiciunt, ne cum pereunte deceptrice & ipſi perire cogantur.

O tu vita, quam præparauit deus his, qui diligũt eum, vita vitalis, vita beata, vita ſecura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda, vita caſta, vita ſancta, vita ignara mortis, neſcia triſtitiæ, vita ſine labe, ſine dolore, ſine anxietate, ſine corruptione, ſine perturbatione, ſine varietate & mutatione, vita totius elegantiæ & dignitatis pleniſſima, vbi non eſt aduerſarius impugnans, vbi nulla peccati illecebra, vbi eſt amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternus, & vnus omnium ſpiritus, vbi deus facie ad faciem cernitur, & hoc vitæ cibo mens ſine defectu ſatiatur. Libet me tuæ intendere claritati, delectant me bona tua auido corde quanto plus valeo mecum conſiderare tanto plus amore langueo, tuo vehementi deſiderio, tuáq; dulci memoria admodũ delector. Libet itaq; libet cordis in te oculos attollere, ſtatum mentis erigere, affectum animi cõformare. Libet ſanè de te loqui, de te audire, de te ſcribere, de te conferre, de tua beatitudine & gloria quotidie legere, & lecta ſæpius ſub corde reuoluere, vt vel ſic poſſim ab huius mortalis perituræq; vitæ ardoribus, periculis & ſudoribus ſub tuę vitalis auræ dulci refrigerio tranſire, & tranſiens in ſinu tuo feſſum caput dormiturus vel paululũ reclinare. Huius rei gratia ſcripturarum ſanctarum amœna prata ingredior, viridiſſi-

De fœlicitate vita, quam præparauit deus diligẽtibus ſe Ca. XXII.

1. Cor. 13.
1. Ioan. 3.

mas ſententiarū herbas exarendo carpo, legendo comedo, frequentando rumino, atque congregando tandē in alta memoriæ ſede repono, vt tali modo tua dulcedine deguſtata, minus iſtius miſerrimæ vitæ amaritudines ſentiā. O tu vita fœliciſſima, ô regnū vere beatū, carens morte, vacans fine, cui nulla tēpora ſuccedunt per æuū, vbi cōtinuus ſine nocte dies neſcit habere tēpus, vbi victor miles illis hymnidicis angelorū ſociatus choris, cantat deo ſine ceſſatione canticū de cāticis Sion,
Nobile perpetua caput amplectente corona.

Vtinam conceſſa mihi peccatorum venia, moxq; hac carnis ſarcina depoſita, in tua gaudia verā requiē habiturus intrarē, & tuæ ciuitatis præclara atq; ſpecioſa mœnia, coronam vitæ de manu domini accepturus ingrederer, vt illis ſanctiſſimis choris intereſſem, vt cū beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſterem, vt præſentem Chriſti vultum cernerem, vt illud ſummum & ineffabile & incircunſcriptum lumen ſemper aſpicerē, ſicque nullo metu mortis affici, ſed de incorruptionis perpetuæ munere lætri poſſem ſine fine.

De fœlicitate animæ ſanctæ hinc exeuntis. Ca. XXIII.

Fœlix anima, quę terreno reſoluto corpore libera cœlum petit, ſecura eſt & tranquilla, non timet hoſtem neq; mortē: habet enim pręſentem, cernitq; indeſinenter pulcherrimū dominū, cui ſeruiuit, quē dilexit, & ad quē tandem læta & glorioſa peruenit. Hanc vero tantæ beatitudinis gloriā nulla dies minuet, nullus improbus poterit auferre. Viderunt eā filiæ Sion, & beatiſſimam prædicauerunt, reginæ & cōcubinæ laudauerunt eam dicētes, Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuū? Quæ eſt iſta quæ progreditur ſicut aurora conſurgēs, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorū acies ordinata? *Cantic. 6.* Quàm læta exit, feſtinat, currit, cum dilectū ſuū ſibi dicētem attonitis auribus audit, ſurge propera amica mea, ſpecioſa mea, & veni, iam enim hyems tranſiit, imber abiit & receſſit, flores apparuerūt in terra noſtra, tēpus putationis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos, florentes vineæ dederūt odorem ſuum, Surge, propera amica mea, formoſa mea, columba mea in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ, oſtende mihi faciem tuam. ſonet vox in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. *Cantic. 2.* Veni electa mea, ſpecioſa mea, columba mea, immaculata mea, ſponſa mea, veni & ponam in te thronum meum, quia concupiui ſpeciem tuam. Veni vt læteris in conſpectu meo cum angelis

gelis meis, quorum ſocietas tibi à me repromiſſa eſt. Veni poſt multa pericula & labores, intra in gaudium domini tui, quod nemo tollet à te.

Fœlices ſancti dei omnes, qui iam pertranſiſtis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruiſtis ad portam perpetuæ quietis, ſecuritatis & pacis, ſecuri & tranquilli, ſemperq; feſtiui atque gaudentes, Obſecro vos per veſtram charitatem, qui ſecuri eſtis de vobis, ſolliciti eſtote de nobis: ſecuri eſtis de veſtra immarceſcibili gloria, ſoliciti eſtote de noſtra multiplici miſeria. Per ipſum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam ſatiamini, de cuius immortalitate iam immortales facti eſtis, de cuius beatiſſima viſione ſemper gaudetis, eſtote iugiter memores noſtri, ſubuenite nobis miſeris, qui adhuc in ſalo huius vitæ circunſtâtibus agitamur procellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ in magnam ſurrexiſtis altitudinem, adiuuate nos vile pauimentum longe inferius iacentes. Date manum, & erigite iacentes. ſuper pedes, vt conualeſcentes de infirmitate, fortes efficiamur in bello. Intercedite & orate conſtanter atque indeſinenter pro nobis miſeris multúmque negligentibus peccatoribus, vt per veſtras orationes veſtro ſancto conſortio coniungamur, quia aliter ſalui eſſe non poſſumus. Sumus namque valde fragiles, & nullius virtutis homunciones, animalia ventris, & carnis mancipia, in quibus vix aliquod virtutis veſtigium apparet. Et tamen ſub Chriſti confeſſione poſiti, ligno crucis ferimur, nauigantes per hoc mare magnum & ſpacioſum, vbi ſunt reptilia quorum non eſt numerus, vbi ſunt animalia puſilla cum magnis, vbi eſt draco ſæuiſſimus, ſemper paratus ad deuorandum, vbi ſunt loca periculoſa Scylla & Carybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragantur incauti, & in fide dubij Orate dominum, orate piiſſimi, orate omnia agmina ſanctorum & vniuerſi cœtus beatorum, vt veſtris precibus meritiſque adiuti, ſalua naue & integris mercibus peruenire mereamur ad portum perpetuæ ſalutis & quietis, & continuæ pacis, & nunquam finiendæ ſecuritatis.

Sanctorũ inuocatio. Cap. XXIIII.

Pſal. 103.

Mater Hieruſalem, ciuitas ſancta dei, chariſſima ſponſa Chriſti, te amat cor meum, pulchritudinem tuam nimium deſyderat mens mea. O quàm decora, quàm glorioſa, quàm generoſa tu es? Tota pulchra es, & macula non eſt in te. Exulta & lætare formoſa filia principis, quia concupiuit rex ſpeciem tuam

Anima deſiderũ ad ciuitatẽ ſupernã Hieruſalem. Ca. XXV.

Canti. 4.

Pſal. 44.

tuam,& amauit decorem tuum,ſpecioſus forma præ filiis hominũ. Sed qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima? Dilectus meus candidus & rubicũdus, electus ex milibus. Si-
Canti.5. cut malus inter ligna ſyluarũ, ſic dilectus meus inter filios.
Canti.2. Sub vmbra illius quem deſideraui, ecce læta ſedeo, & fructus
Canti.5. eius dulcis gutturi meo. Dilectus meus miſit manum ſuã per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. In lectulo meo per noctem quæſiui quem diligit anima mea, quæſiui, &
Canti 3. inueni: teneo, nec dimittam illum, donec introducat me in domum ſuam & in cubiculum ſuum, glorioſa genitrix mea. Ibi enim dabis mihi dulciſſima vbera tua abundantius & perfectius, & ſatiabis me ſatietate mirifica, ita vt nec eſuriã, nec ſitiã
Canti.7. in æternum. Fœlix anima mea, ſemperque fœlix in ſecula, ſi intueri meruero gloriam tuam, beatitudinem tuam pulchritudinem tuam portas & muros tuos, & plateas tuas, & mãſiones tuas multas, nobiliſſimos ciues tuos, & fortiſſimũ regem tuũ dominũ noſtrũ in decore ſuo. Muri nãq; tui ex lapidibus precioſis, portæ tuæ ex margaritis optimis, plateæ tuæ ex auro puriſſimo, in quibus iocundum halleluia ſine intermiſſione concinitur. Manſiones tuæ multæ, quadris lapidibus fundatæ, ſaphyris conſtructę, laterculis coopertæ aureis, in quas nullus ingreditur niſi mundus, nullus habitat inquinatus. Specioſa facta es & ſuauis in deliciis tuis, mater Hieruſalem. Nihil in te tale quale hic patimur, qualia in hac miſera vita cernimus. Non ſunt in te tenebræ, aut nox, aut quælibet diuerſitas tẽporum. Non lucet in te lux lucernæ, aut ſplendor lunæ vel iubar ſtellarũ ſed deus de deo, lux de luce, ſol iuſtitiæ ſemper illuminat te, agnus candidus & immaculatus, lucidum & pulcherrimum eſt lumen tuum. Sol tuus & claritas tua & omne bonũ tuũ, huius pulcherrimi regis indeficiens cõtemplatio. Ipſe rex regũ in medio tui, & pueri eius in circuitu eius. Ibi hymnidici angelorum chori, ibi ſocietas ſupernorum ciuium. Ibi dulcis ſolennitas omnium ab hac triſti peregrinatione ad tua gaudia redeuntium. Ibi prophetarum prouidus chorus, ibi duodenus Apoſtolorum numerus, ibi innumerabilium martyrũ victor exercitus, ibi ſanctorũ confeſſorũ ſacer cõuentus, ibi veri & perfecti monachi, ibi ſanctæ mulieres quæ voluptates ſeculi & ſexus infirmitatem vicerũt. ibi pueri & puellæ, qui annos ſuos ſanctis moribus tranſcẽderunt, ibi ſunt oues & agni, qui iam huius voluptatis laqueos euaſerunt, exultant omnes in pro

in propriis manſionibus, diſpar eſt gloria ſingulorum, ſed cõmunis eſt lætitia omnium. Plena & perfecta ibi regnat charitas, quia deus eſt ibi omnia in omnibus, quem ſine fine vident, & ſemper videndo in eius amore ardent, amant & laudant, laudant & amant. Omne opus eorum, laus dei ſine fine, ſine defectione, ſine labore. Fœlix ego & vere in perpetuum fœlix ſi poſt reſolutionem huius corpuſculi audire meruero illa cantica cœleſtis melodiæ, quæ cantantur ad laudem regis æterni ab illis ſupernæ patriæ ciuibus, beatorúmque ſpirituũ agminibus. Fortunatus ego nimiúmque beatus, ſi & ego ipſe meruero cantare ea & aſſiſtere regi meo deo meo, & duci meo, & cernere eum in gloria ſua, ſicut ipſe polliceri dignatus eſt, dicens, Pater, volo vt quos dediſti mihi, ſint mecum, vt videant claritatem meam, quam habui apud te ante conſtitutionem mundi: & alibi, Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit: & iterum, Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.

1. Cor. 15.

Ioan. 17. 12. & 14.

HYMNVS DE GLORIA PARADISI.

Caput XXVI.

Numeri ſunt lege ſoluti, ad imitatione̅ carminis trochaicitetrametri catalectici.

Ad perennis vitæ fontem mens ſitiuit arida,
Clauſtra carnis præſto frangi clauſa quærit anima.
Gliſcit, ambit, eluctatur exul frui patria,
Dum preſſuris ac ærumnis ſe gemit obnoxiam,
Quam amiſit cum deliquit, contemplatur gloriam.
Præſens malum auget boni perditi memoriam.
Nam quis promat ſummæ pacis quanta ſit lætitia?
Vbi viuis margaritis ſurgunt ædificia,
Auro celſa micant tecta, radiant triclinia,
Solis gemmis precioſis hæc ſtructura nectitur,
Auro mundo tanquam vitro vrbis via ſternitur,
Abeſt limus, deeſt fimus, lues nulla cernitur.
Hyems horrens, æſtas torrens illic nunquam ſæuiunt,
Flos perpetuus roſarum vel agit perpetuum,
Candent lilia, rubeſcit crocus, ſudat balſamum.
Virent prata, vernant ſata, riui mellis influunt,
Pigmentorum ſpirat odor, liquor & aromatum,
Pendent poma floridorum non lapſura nemorum.

Non

Non alternat luna vices,ſol,vel curſus ſyderum,
Agnus eſt fœlicis vrbis lumen inocciduum.
Nox & tempus deſunt ei,diem fert continuum,
Nam & ſancti quique velut ſol præclarus rutilant,
Poſt triumphum coronati mutuo coniubilant,
Et proſtrati,pugnas hoſtis iam ſecuri numerant.
Omni labe defecati,carnis bella neſciunt,
Caro facta ſpiritalis & mens vnum ſentiunt,
Pace multa perfruentes,ſcandala non perferunt.
Mutabilibus exuti,repetunt originem,
Et præſentem veritatis contemplantur ſpeciem:
Hinc vitalem viui fontis hauriunt dulcedinem,
Inde ſtatum ſemper iidem exeuntes capiunt,
Clari,viuidi,iocundi,nullis peccant caſibus.
Abſunt morbi ſemper ſanis,ſenectus iuuenibus.
Hinc perenne tenent eſſe,nam tranſire tranſiit.
Inde virent,vigent,florent,corruptela corruit,
Immortalitatis vigor atræ,mortis ius abſorbuit.
Qui ſcientem cuncta ſciunt,quid neſcire nequeunt?
Nam & pectoris arcana penetrant alterutrum,
Vnum volunt,vnum nolunt,vnitas eſt mentium,
Licet cuique ſit diuerſum pro labore meritum,
Charitas hæc ſuum facit,quod dum amat alterum,
Proprium ſic ſingulorum,commune fit omnium.
Vbi corpus,illic iure congregantur aquilæ,
Quo cum angelis & ſanctæ recreentur animæ.
Vno pane viuunt ciues vtriuſque patriæ.
Auidi & ſemper pleni,quod habent deſiderant,
Non ſacietas faſtidit,neque fames cruciat,
Inhiantes ſemper edunt.& edentes inhiant.
Nouas ſemper harmonias,vox meloda concrepat,
Et in iubilum prolata mulcent aures organa
Digna,per quem ſunt victores,regi dant præconia.
Fœlix cœli,quæ præſentem regem cernit anima,
Et ſub ſede ſpectat alta orbis volui machinam,
Solem,lunam,& globoſa cum planetis ſydera.
Christe palma bellatorum,hoc in municipium
Introduc me,poſt ſolutum militare cingulum.
Fac conſortem donatiui beatorum ciuium,
Probes,vires inexhauſto laboranti prælio.

Ve

Vt quietem poſt præcinctum debeas emerito.
Téque merear potiri ſine fine præmio. Amen.

Benedic anima mea domino,& omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius,Benedic anima mea domino, & noli obli uiſci omnes retributiones eius.Benedicite domino omnia ope ra eius,in omni loco dominationis,eius benedic anima mea domino.Laudemus deum quem laudant angeli adorant dominationes,tremũt poteſtates,cui Cherubin & Seraphin inceſſabili voce proclamãt,Sanctus,ſanctus,ſanctus. Iungamus voces noſtras vocibus angelorũ ſanctorũ,& cõmunẽ dominũ laudemus pro modulo noſtro.Illi enim laudãt dominũ puriſſime & inceſſanter,qui ſemper inhærent cõtẽplationi diuinæ, nõ per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciẽ. Sed quis dicere vel cogitare ſufficiat,qualis ſit in cõſpectu domini dei omnipotentis illa beatorum ſpirituũ cœleſtiũmq; virtutũ innumerabilis multitudo:quæ ſit in eis ſine fine feſtiuitas viſionis dei,quæ lætitia ſine defectu,quis amoris ardor, non crucians,ſed delectãs?Quod ſit in eis deſideriũ viſionis dei cum ſacietate,& ſatietas cũ deſiderio,in quibus nec deſiderium pœnã generat,nec ſatietas faſtidium parit? Quomodo inhærẽdo ſummæ beatitudini ſint beati?quomodo coniuncti vero lumini facti ſunt lux?Quomodo ſemper aſpicientes incõmutabilẽ trinitatem.mutati ſunt in incommutabilitatem? Sed quando illam angelicæ dignitatis celſitudinẽ comprehendere poterimus,quando nec ipſius animæ noſtræ naturam inueſtigare valemus?Qualis eſt iſta,quæ carnem viuificare poteſt, ſe autẽ in ſanctis cogitationibus vt volet conſtringere non poteſt? Qualis eſt iſta tam fortis,tam infirma,tam parua,tam magna, quæ rimatur ſecreta dei & cœleſtia contemplatur, atque humanis commodis multarum artium peritiam perſpicaci ingenio adinueniſſe probatur?Qualis ergo eſt iſta,quæ tam multa de cæteris nouit, & ſe qualiter facta ſit prorſus ignorat? Licet enim nonnulla ambigua à quibuſdam ſuper eius origine proferantur,inuenimus tamen eam eſſe quẽdam intellectualem ſpiritum per creatoris potentiam factum,immortaliter iuxta modum ſuum viuentem, mortale corpus, quod ſuſtinet viuificantem, mutabilitati ſubiectum, obliuioni deditum, quem timor ſæpe afficit,lætitia extollit.O res mira omnique ſtupore digniſſima.De deo quidem creatore omnium, qui eſt incomprehenſibilis & ineffabilis, excelſa & mirabilia nimis omni

Doxologia. Cap. XXVII.

Laus continua quã facit anima ex contemplatione ſuperna diuinitatis.

1. Cor. 13.

omni remota ambiguitate legimus loquimur & ſcribimus: de angelis autem & animabus quicquid dicimus, non tam euidenter approbare poſſumus. Sed tranſeat ab his animus, & tranſcendat omne quod creatum eſt, currat & aſcendat, volitet & pertranſeat & in eum qui creauit omnia quantum poteſt oculos fidei dirigat. Faciam ergo gradus aſcenſionis in corde meo, & per ipſos aſcendam animam meam, & per ipſam mentem meam aſcendam ad dominum meum, qui capiti meo deſuper manet. Quicquid viſibiliter cernitur, quicquid ſpiritaliter imaginatur, forti manu ab intuitu cordis & mentis procul remoueatur: ſolus intellectus purus & ſimplex, incedens rapido volatu ad ipſum perueniat conditorē angelorum & animarum & omnium rerum. Mens illa beata, quæ ima deſerit, ſumma petit, quę ponit in arduis ſedē habitationis ſuæ, & de ſummis rupibus contemplatur ſolem iuſtitiæ aquilinis obtutibus. Nihil enim tam pulchrum atque iocundum, quā ipſum ſolum mentis intuitu & cordis auiditate contemplari deum, & miro modo inuiſibiliter cernere inuiſibilem, ſicq; aliam nō iſtam guſtare dulcedinem, & inſpicere aliam nō iſtam lucem. Lux enim iſta quæ loco clauditur, tempore finitur, noctium interruptione variatur, & quā communem cum vermibus & pecoribus habemus, in comparatione illius ſummæ lucis non eſt lux dicenda, ſed nox.

Quid ſit quod ammodo deū cernere et tenere, & qualiter ſit de deo ſentiendum, Caput XXVIII.

Quanquam autem illa ſumma & incommutabilis eſſentia, lux vera, lux indeficiens, lux angelorum à nemine conſpici valeat in hac vita, quod ſolum præmium ſanctis reſeruatur in cœleſti gloria: illud tamen credere & intelligere & ſentire & ardenter inhiare quodammodo illū cernere eſt atq; tenere. Sonet itaque vox ſuper angelos, & homo intenta mente contempletur deum, verbis, quibus poteſt ſuas illi dicat laudes. Iuſtum nanque eſt vt creatura ſuum laudet creatorem, ipſe enim ad laudandum ſe nos creauit, qui noſtris non indiget laudibus. Eſt autem virtus incomprehenſibilis, nullius indigens, ipſe ſibi ſufficiens. *Pſal. 146.* Magnus dominus deus noſter & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus, *Pſal. 95.* magnus dominus deus noſter & laudabilis valde. Hūc itaque mens diligat, lingua canat, manus ſcribat, atque in his ſanctis ſtudiis fidelis animus ſe totum exerceat. Huius videlicet cœleſtis theoriæ ſuauiſſimis dapibus vir deſideriorum, & cœleſtium contemplator aſſidue reficiatur, vt hoc cœleſti pabulo ſaginatus clamet clamore magno, clamet totis medullis

lis cordis, clamet in iubilo, & ardentiſſimo mentis deſiderio dicat. O ſumme, optime, omnipotentiſſime, miſericordiſſime, iuſtiſſime, ſecretiſſime, præſentiſſime, pulcherrime & fortiſſime, ſtabilis & incomprehenſibilis, inuiſibilis, omnia videns immutabilis, omnia mutans, immortalis, illocalis, interminus, incircūſcriptus, nuſquam finitus, inæſtimabilis, ineffabilis, inſcrutabilis, immotus, omnia mouens, inueſtigabilis, indicibilis, metuendus atque terribilis, honorandus atque timendus, venerandus atque reuerendus: nunquam nouus, nunquam vetus, innouans omnia, & in vetuſtatem perducens ſuperbos & neſciunt. Semper agens, ſemper quietus, colligens & non egens, omnia portans ſine onere, omnia implens ſine incluſione, omnia creans, protegens, nutriens & perficiens, quærens cum nihil deſit tibi, amans nec æſtuas, zelans & ſecurus es pœnitet te & non doles, iraſceris & tranquillus es opera mutas, ſed non conſilium. Recipis quod non inuenis & nunquam amiſiſti, nunquam inops & gaudes lucris, nūquam auarus & vſuras exigis, ſupererogatur tibi vt debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Qui ſolus viuificas omnia, qui creaſti omnia, qui vbique es, & vbique totus, qui ſentiri potes, videri non potes, qui nuſquam dees, & tamen ab iniquorum cogitationibus longe es. Qui nec ibi dees, vbi longe es, quia vbi non es per gratiam, ades per vindictam. Qui omnia tangis, nec tamen omnia tangis æqualiter: quædam enim tangis vt ſint, non tamen vt viuant, ſentiant & diſcernant: quædam vero tangis, vt ſint, & viuant non tamen vt ſentiant, & diſcernant: quædam vero tangis, vt ſint, viuant & ſentiant, non tamen vt diſcernant: quædam vero tangis vt ſint, viuant, ſentiant & diſcernant. Et cum tibimetipſi nunquam diſſimilis ſis, diſſimiliter tamen tangis diſſimilia, qui vbique ſemper præſens es & inueniri vix potes, quem ſtantem ſequimur, & apprehendere non valemus, qui tenes omnia, imples omnia, circumplecteris omnia, ſuperexcedis omnia, ſuſtines omnia: neque ex alia parte ſuſtines, atque ex alia parte ſuperaris: neque ex alia parte imples, & ex alia circumplecteris: ſed circumplectendo imples, & implendo circumplecteris, ſuſtinendo ſuperexcedis, & ſuperexcedendo ſuſtines. Qui doces corda fidelium ſine ſtrepitu verborum. Qui attingis á fine vſque ad finem fortiter & diſponis omnia

Oratio explicās plurimas dei proprietates. Caput XXIX.

Sapien. 8.

omni

omnia ſuauiter. Qui locis nō diſtenderis, nec temporibus variatis. Neq; habes acceſſus & receſſus, ſed habitas lucem inacceſſibilem, quam nullus hominū vidit, nec videre poteſt. In te manens quietus, vbiq; circumis totū, vbiq; prorſus totus. Nō enim ſcindi vel diuidi poteris, quia vere vnus es, nec in partes efficeris, quia totus totum tenes, totum imples, totū illuſtras & poſſides. Huius videlicet myſterij immenſam profunditatē mens humana cōcipere non poteſt, nec oratoria lingua enarrare, neque diffuſi ſermones, nec bibliothecarum volumina queunt explicare. Si totum mundum libri repleant, tua ſcientia inenarrabilis explicari non poteſt, quoniā vere indicibilis es, nullo modo ſcribi poteſt, neq; cōcludi, qui es fons lucis diuinæ & ſol charitatis æternæ. Magnus enim es ſine quātitate, & ideo immenſus: bonus es ſine qualitate, & ideo vere & ſumme bonus, & nemo bonus niſi tu ſolus, cuius volūtas eſt opus cuius velle poſſe eſt. Qui omnia de nihilo creaſti, quæ ſola voluntate tua feciſti, Qui omnem creaturam tuam abſque indigentia aliqua poſſides, & ſine labore gubernas, & abſque tædio regis. Et nihil eſt quod perturbet ordinē imperij tui, vel in ſummis, vel in imis. Qui in omnibus locis ſine loco haberis, & omnia contines ſine ambitu, & vbique præſens es ſine ſitu & motu. Qui nec mali author es, quod facere non potes, qui nihil nō potes: neq; vnquā te aliquid feciſſe pœnituit, nec vllius cōmotionis animi tui tēpeſtate turbaris, nec totius terræ pericula damnū tuum eſt. Nulla flagitia vel ſcelera probas, aut imperas. Nunquā mentiris, quia æterna veritas es. Cuius vnius bonitate facti ſumus, & iuſtitia pœnas luimus & clemētia liberamur. Nam nihil cœleſte, nihil igneum, nihil terrenū, nihilque quod corporis ſenſus attingat pro te colendum eſt, qui vere es, quod es & non mutaris. Cui maxime ſpiritaliter conuenit illud quod Græci dicunt, τὸ ὄν, Latine quod eſt, ſemper idem ipſe es, & anni tui non deficient. Hæc & alia multa docuit me ſancta mater Eccleſia, cuius factus ſum membrum per gratiam tuam. Docuit me ſane te ſolum & vnum & verum deum non eſſe corporeum & paſſibilem, nihilque de ſubſtantia tua vel natura vllo modo eſſe violabile, aut commutabile, aut compoſitum vel factum. Et ideo certum eſt corporeis oculis te non poſſe ſentiri: ſed nec ab vllo mortalium in propria eſſentia aliquando potuiſſe videri. Hinc etenim patenter datur intelligi, quod vnde angeli te intuentur, inde &

1. Timo. 6. *Marci. 8.* *Pſal. 101.*

de & nos poſt hanc vitam te videbimus Sed nec ipſi profectò te videre poſſunt ſicuti es:nulli denique alij tota niſi tibi ſoli nota eſt omnipotens trinitas.

De Vnitate perſonarum, & pluralitate in deo. C. XXX.

Tu vero vnitas es diuinitatis perſonarum pluralitate multiplex, numerabiliter es innumerabilis, ac idcirco menſurabiliter immenſurabilis, & ponderabiliter imponderabilis. Non enim ſummæ bonitatis, quæ tuipſe es profitemur originē, ex qua omnia, per quam omnia, in qua omnia: ſed eius participatione dicimus omnia bona. Nam tua diuina eſſentia ſemper caruit ac caret materia, licet non careat forma, forma ſcilicet informata, forma formarum, forma formoſiſſima, quam dum imprimis quaſi ſigillum rebus ſingulis, eas ſine tui augmenti, aut tui detrimēti mutabilitate proculdubio à te facis differri. Quicquid autem in natura creaturarum eſt, creatura tua eſt. O vna trinitas & trina vnitas deus, cuius omnipotētia omnia poſſidet & regit & implet, quæ creauit. Nec ideo te implere omnia dicimus vt te contineant, ſed vt ipſa potius à te contineantur: nec particulatim imples omnia, nec vllatenus ita putandū eſt, vt vnaquæque creatura pro magnitudine portionis ſuæ capiat te, id eſt maxima maius, & minima minus, cum ſis potius ipſe in omnibus, ſiue omnia in te. Cuius omnipotētia concludit vniuerſa, nec euadendi potentiam tuam quis aditū inuenire poterit. Qui enim te non habet placatum, nequaquā euadet iratū, ſicut ſcriptum eſt, Neq; ab Oriente, neq; ab Occidente, neq; à deſertis montibus, quoniam deus iudex eſt: & alibi, Quò ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Immēſitas diuinæ magnitudinis tuæ iſta eſt, vt intelligamus te intra omnia, ſed non incluſum: extra omnia, ſed non excluſum. Et ideo interior es vt omnia contineas, & ideo exterior es vt incircunſcriptæ magnitudinis tuæ immenſitate omnia concludas. Per id ergo, quod interior es, oſtenderis eſſe creator: per id vero quod exterior es, gubernator omnium demonſtraris: ac ne omnia, quæ creata ſunt, ſine te eſſent, interior es: exterior vero, vt omnia includantur à te, non locali magnitudine, ſed potentiali præſentia, qui vbique præſens es, & omnia tibi præſentia, quanuis quidā hæc intelligant, quidam vero non intelligāt. Inſeparabilis ergo naturæ tuæ vnitas ſeparabiles non poteſt habere perſonas: quia ſicut es trinitas in vnitate, & vnitas in trinitate: ſic ſeparationem non potes habere perſonarum. Nominantur quidem illæ perſonæ aliquando ſingulæ

Pſal. 74. *Pſal. 138.*

ſed ita te voluiſti deus trinitas inſeparabilem oſtendere in perſonis, vt nullum tibi nomen ſit in qualibet perſona, quod non ad aliam ſecundum relationis regulam referatur: ſicut pater ad filium, & filius ad patrem, ſic ſpiritus ſanctus ad patrem & filium veriſſime refertur. Ea vero nomina, quæ ſubſtantiã, vel perſonam, vel potentiam, vel eſſentiam tuam ſignificant, vel quicquid proprie dicitur deus, omnibus perſonis æqualiter conueniunt, vt deus magnus, omnipotens, æternus, & omnia quæ naturaliter de te deo dicuntur. Non eſt ergo aliquod naturæ nomen, quod ſic tibi deo patri conuenire valeat, vt aut filio tuo, aut ſpiritui ſancto cõuenire nequeat. Dicimus te patrẽ naturaliter eſſe deum, ſed naturaliter eſt filius deus, naturaliter eſt deus & ſpiritus ſanctus, non tamen tres dij, ſed vnus naturaliter deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus. Idcirco inſeparabilis es ſancta trinitas, deus in perſonis ſenſu intelligenda, quãuis voce ſparabilia habeas nomina, quia pluralem numerum in naturæ nominibus nullatenus recipis: in hoc enim oſtenditur perſonas non poſſe diuidi in ſancta trinitate, quæ vnus deus verus eſt, quia cuiuſlibet perſonæ nomen ſemper ad alteram reſpicit perſonam. Si patrem dico, filium oſtendo: ſi filium nomino, patrem prædico: ſi ſpiritum ſanctũ appello, alicuius eſſe ſpiritũ neceſſe eſt intelligi, ſcilicet patris & filij. Hæc eſt enim fides vera veniens de ſana doctrina, hæc certe eſt fides catholica & orthodoxa, quam me docuit deus in ſinu matris Eccleſiæ gratia ſua.

Oratio ad ſanctam trinitatẽ. Caput XXXI.

Inuocat itaque domine te fides mea, quam dediſti mihi propter bonitatem tuam ad ſaluationem meam. Fidelis autem anima ex fide viuit, tenet in ſpe quod videbit in re. Inuocat te deus meus caſta conſcientia mea, & ſuauis amor fidei meæ, quam excuſſis ignorantiæ tenebris ad veritatis intelligentiam perduxiſti, & quam à ſtulta ſeculi amaritudine eruiſti, atque abhibita tuę dulcedinis charitate, iocundã mihi & mellifluã reddidiſti. Inuocat te trinitas beata, vox clara & ſyncerus amor fidei meæ, quam ab ipſis enutriens cunabulis illuminaſti ſemper per illuſtrationem gratię tuæ, & quam adaugens confirmaſti in me per documenta matris Eccleſiæ. Te inuoco beata & benedicta & glorioſa vna trinitas, pater & filius & ſpiritus ſanctus, deus, dominus, paracletus: charitas, gratia, cõmunicatio genitor, genitus, regenerãs: Verũ lumẽ ex lumine vero, vera illuminatio: fons, flumẽ, irrigatio, ab vno omnia, per vnũ omnia,

nia,in vno omnia,à quo,per quem,in quo omnia:viuens vita, vita à viuente,viuentium viuificator:vnus à ſe , vnus ab vno, vnus ab ambobus:ὤν a ſe:ὤν ab altero , ὤν ab vtroque verax pater, veritas filius,veritas ſpiritus ſanctus:vna ergo pater,logos paracletusque eſſentia, vna virtus , vna bonitas , vna beatitudo , à quo , per quem , & in quo beata ſunt omnia quæcunque beata ſunt.

Deus vera & ſumma vita,a quo,per quem, & in quo viuunt omnia quæcunque vere & beate viuunt. Deus donum & pulchrũ,à quo,per quẽ , & in quo bona & pulchra ſunt omnia, quæcunq; bona & pulchra ſunt.Deus cuius nos fides excitat, ſpes erigit,charitas iungit. Deus qui peti te iubes, & inueniri te facis,& pulſanti aperis. Deus à quo auerti cadere eſt,ad quẽ conuerti ſurgere eſt,in quo manere conſiſtere eſt.Deus quem nemo amittit niſi deceptus,nemo quærit niſi admonitus,nemo inuenit niſi purgatus . Deus quem noſſe viuere eſt ,cui ſeruire regnare eſt,quem laudare ſalus & gaudium animæ eſt.Te labiis & corde omniq; qua valeo virtute laudo , benedico atque adoro,tuæq; clementiæ & bonitati pro vniuerſis beneficiis tuis gratias refero,& hymnum gloriæ tuæ cano,Sanctus, ſanctus,ſanctꝰ.Te inuoco ô beata trinitas,vt venias in me,& tẽplum me facias dignũ gloriæ tuæ. Rogo patrem per filium, rogo filiũ per patrem,rogo ſpiritũ ſanctũ per patrẽ & filium, vt omnia vitia elongẽtur à me & omnes ſanctæ virtutes plantentur in me.Deus immẽſe,à quo omnia per quem omnia , in quo omnia facta ſunt,viſibilia & inuiſibilia.Qui opera tua extra circũdas,& intra reples,ſupra tegis,& infra fers,cuſtodi me opus manuum tuarũ in te ſperantẽ,& in tua ſolummodo miſericordia confidentẽ,cuſtodi me quęſo hic & vbique , nũc & ſemper,intus & foris,ante & retro,ſupra & infra,circuncirca, ita vt in me nullus pateat locus inſidiis inimicorũ.Tu es deus omnipotẽs,cuſtos & protector omniũ in te ſperãtiũ, ſine quo nemo eſt tutus,nemo de periculis liberatus.Tu es deus & non eſt alius deus pręter te,neq; in cœlo ſurſũ,neq; in terra deorſum,qui facis magnalia & mirabilia & inſcrutabilia,quorũ nõ eſt numerus.Te decet laus,te decet honor,te decet hymnus, tibi omnes angeli,tibi cœli & vniuerſæ poteſtates hymnos dicunt,& laudes indeſinenter concinunt,vtpote creatori creaturę,domino ſerui,regi milites,te ſanctam & indiuiduam trinitatem omnis creatura magnificat, omnis ſpritus laudat.

Quod deus vera & ſumma vita eſt. Caput XXXII.

Matth. 7.

Laus angelorũ & hominum. Caput XXXIII. Tibi ſancti & humiles corde, tibi ſpiritus & animæ iuſtorum, tibi omnes ſuperni ciues & cuncti beatorũ ſpirituũ ordines, gloriã & honorem ſuppliciter adorantes concinunt ſine fine. Laudant te domine illi ſuperni ciues magnifice & honorabiliter: laudat te homo, magna portio creaturæ tuæ. Sed & ego peccator homuncio, deſiderio magno cupio te laudare, amare te opto amore præcipuo Deus meus, vita mea, fortitudo mea, & laudatio mea dignare me laudare te. Da mihi lumen in corde, verbum in ore, vt cor meum meditetur gloriam tuam, *Eccle.15.* & lingua mea tota die cantet laudes tuas. Sed quia nõ eſt pul- *Eſaia.6.* chra laus in ore peccatoris. & quia vir pollutis labiis ego ſum, munda obſecro cor meũ ab omni inquinamẽto, ſanctifica me ſanctificator omnipotens interius & exterius, & fac me dignũ laudibus tuis. Suſcipe benigne & acceptabiliter de manu cordis & de mẽtis amore, ſuſcipe ſacrificium labiorũ meorũ, fiatq; acceptabile in conſpectu tuo, & aſcẽdat ad te in odorem ſuauitatis. Memoria tua ſancta & dulcedo tua beatiſſima poſſideat totam animam meam, atque in inuiſibilium amorem rapiat eam. Tranſeat de viſibilibus ad inuiſibilia, de terrenis ad cœleſtia, de temporalibus ad æterna, tranſeat & videat viſionẽ mirabilem. O æterna veritas, ô vera charitas, ô chara æternitas, tu es deus meus, ad te ſuſpiro nocte ac die, tibi inhio, tibi intendo, ad te peruenire deſidero, qui nouit te, nouit veritatem, nouit æternitatem. Tu veritas ſuper omnia præ- *I.Ioan.3.* ſides, quem videbimus ſicuti es, cum pertranſierit hæc vita *Pſal.41.* cæca & mortalis, in qua dicitur nobis, Vbi eſt deus tuus? Et ego dico, Deus meus vbi es? Reſpiro in te paululum, cum effundo ſuper te animam meam in voce exultationis & confeſſionis ſonus epulantis & feſtiuitatem celebrantis, & adhuc triſtis es, quia relabitur & fit abyſſus, quin potius ſentit ſe adhuc eſſe abyſſum. Dicit ei fides mea quam accendiſti in nocte ante pedes meos, Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in deo, lucerna pedibus meis verbum eius. Spera & perſeuera donec pertranſeat nox mater iniquorum, donec pertranſeat ira domini, cuius fuimus aliquando filij: fuimus enim aliquando tenebræ, donec pertranſeat iſte impetus aquarum, reſidua adhuc trahimus in corpore propter peccatum mortuo, donec aſpiret dies & *Pſal.5.* inclinentur vmbræ. Sperabo in domino, mane aſtabo & contemplabor, ſemperq; confitebor ei. Mane aſtabo & videbo

ſalutare

ſalutare vltus mei deum meum, qui viuificabit mortalia corpora noſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in nobis, vt iã ſimus lux, dum adhuc ſpe ſalui facti ſumus, & filij lucis, & filij diei, non noctis neque tenebrarum. Fuimus enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in te deus noſter, & tamen adhuc per fidem, necdum per ſpeciem. Spes quæ videtur non eſt ſpes. Laudant te domine illi populi angelorum tuorum immortales, & glorificant nomen tuum cœleſtes virtutes, quæ non habent opus legere hanc ſcripturam noſtram, & cognoſcere te ſanctam & indiuiduam trinitatem. Vident enim faciem tuam ſemper, & ibi legunt ſine ſyllabis temporum, quid velit æterna voluntas tua, legunt eligunt, & diligunt, ſemperq; legunt, & nunquam præterit id quod legunt, eligendo & diligendo legunt ipſam immutabilitatem conſilij tui, & non clauditur codex eorum, nec plicabitur liber eorum, quoniam tuipſe illis hoc es, & eris in æternum. O beate nimium illæ cælorum virtutes; quæ laudare te poſſunt ſancte & puriſſime cum nimia dulcedine & ineffabili exultatione, inde laudant vnde gaudent, quia ſemper vident, vnde gaudere valeãt & laudare. Nos vero mole carnis preſſi, & procul à vultu tuo in hac peregrinatione poſiti, atq; per mundanas varietates diſtenti, digne laudare nequimus, laudamus tamen per fidem, non per ſpeciem: illi vero angelici ſpiritus per ſpeciem, non per fidẽ. Hoc enim caro facit vt multo aliter laudemus, quàm illi: ſed licet diuerſis modis laudes dicamus, tu tamen vnus es deus creator omniũ, cui ſacrificium laudis in cœlo & in terra offertur: peruenturi tamen ſumus miſericordia tua ad eorum conſortium, cum quibus te ſemper videbimus, & ſine fine laudabimus. Tribue domine vt donec in hoc fragili corpore poſitus ſum: laudet te cor meum, laudet te lingua mea, & omnia oſſa mea dicant, Domine, quis ſimilis tui? Tu es deus omnipotens, quem trinum in perſonis, & vnum in ſubſtantia deitatis colimus & adoramus patrem ingenitum, filium de patre vnigenitum, ſpiritum ſanctum de vtroque procedentem, & in vtroque permanentem, ſanctam & indiuiduam trinitatem, vnum deum omnipotentẽ: qui cũ non eſſemus, potenter feciſti nos, & cum perditi fuiſſemus culpa noſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter recuperaſti nos, ne ſinas nos eſſe ingratos, obſecro, tantis beneficiis & indignos tam multis miſerationibus. Te deprecor, ſupplico, & rogo, auge fidem, auge

Roma. 8. *1. Theſ. 5.* *Epheſ. 5.* *Roma. 8.*

ſpem, auge charitatem. Fac nos per ipſam gratiam tuam ſemper in fide ſtabiles, & in opere efficaces, vt per fidem rectam & condigna fidei opera ad vitam te miſerante perueniamus æternam, vt ibi videntes gloriam tuam ſicuti eſt, adoremus maieſtatē tuam, & dicamus pariter, quos dignos feceris videre gloriam tuam, Gloria patri, qui creauit nos, gloria filio, qui redemit nos, gloria ſpiritui ſancto, qui ſanctificauit nos, gloria ſummæ & indiuiduæ trinitati cuius opera inſeparabilia ſunt, cuius imperium ſine fine manet. Te decet laus, te decet hymnus, tibi debetur omnis honor, tibi benedictio & claritas, tibi gratiarum actio, tibi honor, virtus, & fortitudo deo noſtro in ſecula ſeculorum. Amen.

Hic cōqueritur homo quòd non compūgitur in contemplatione ex quo angeli quoque tremunt deum videntes.

Ignoſce domine, ignoſce pie, ignoſce & miſerere, parce ignorantiæ meæ, & multæ imperfectioni meæ. Noli me tanquam temerarium reprobare, quòd audeam ſeruus vtinā vel bonus & non etiam inutilis & malus, & ideo valde malus, quia te omnipotentem deum noſtrum, terribilem & nimis metuendum ſine cordis contritione, & lachrymarum fonte, ſine reuerentia debita & tremore laudo, benedico atque adoro. Si enim angeli te adorantes & laudantes tremunt mira exultatione repleti, ego peccator dū tibi aſſiſto, laudes dico, ſacrificium offero, cur non corde paueo, vultu palleo, labiis tremo, toto corpore inhorreſco, ſicque obortis lachrimis coram te indeſinenter lugeo? Volo, ſed non valeo, quia nequeo quod deſidero. Hinc enim mecum vehementer admiror, dum te nimis terribilem oculis fidei cerno. Sed quis hoc ſine ope gratiæ tuæ?

Caput XXXIIII

Vniuerſa enim ſalus noſtra, magna miſericordia tua. Miſerum me, quomodo ſic inſenſata facta eſt anima mea, vt non terreatur terrore nimio dum ſtat ante deum, & ſuas illi laudes decantat? Miſerum me, quomodo ſic induruit cor meum, vt oculi mei indeſinenter non producant flumina lachrymarū, dum ſeruus ſermocinatur coram domino ſuo, homo cum deo, creatura cum creatore, qui factus eſt ex limo, cum eo qui omnia fecit ex nihilo. *Gene. 2.* Ecce domine pone me ante te, & quid in ſecretis de me ſentio, paternis auribus non taceo: tu diues in miſericordia, & largus in præmiis, da mihi de bonis tuis vt ex eis ſeruiam tibi. Non enim aliunde poſſumus ſeruire, neque tibi placere niſi de tuo munere, cōfige quæſo timore tuo carnes meas lætetur cor meum vt timeat nomen tuum. Vtinam ſic te timeret peccatrix anima, quomodo ille vir ſanctus, qui dixit, Semper enim *Iob. 31.*

per enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui deum. Dator enim omnium bonorum deus, da mihi inter laudes tuas fontem lachrymarum, ſimul cum cordis puritate & mentis iubilatione, vt perfecte te diligens, & digne te laudans, ipſo cordis palato ſentiam, guſtem, & ſapiam, quàm dulcis & ſuauis es domine, ſicut ſcriptum eſt, Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus, beatus vir qui ſperat in eo: Beatus populus qui ſcit iubilationem: Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarũ, in loco quem poſuit. Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.

Pſal. 33. *Pſal. 88.* *Pſal. 83.* *Matth. 5.* *Pſal. 83.*

Precatio ad Ieſum. Caput XXXV. Oratio cor multũ mouẽs ad deuotionẽ & diuinum amorem.

Ieſu noſtra redemptio, amor & deſiderium, deus de deo adeſto mihi famulo tuo. Te inuoco, ad te clamo clamore magno in toto corde meo. Te inuoco in animam meam, intra in eam, & coapta eam tibi, vt poſſideas eam ſine ruga & ſine macula. Mundiſſimo nanque domino, mundiſſima debetur habitatio. Sanctifica ergo me vas tuum quod feciſti, de malitia eua cua, & imple de gratia, & plenum conſerua, ita vt dignum habitationis tuæ efficiar templum hic & in perpetuum. Dulciſſime, benigniſſime, amantiſſime, chariſſime, potentiſſime, deſideratiſſime, precioſiſſime, amabiliſſime, pulcherrime, tu melle dulcior, lacte & niue candidior, nectare ſuauior, gemmis & auro precioſior, cunctiſque terrarum diuitiis & honoribus mihi charior. Quid dico deus meus, vna ſpes mea, tam grandis miſericordia mea? Quid dico dulcedo fœlix & ſecura? quid dico dũ talia dico? Dico quod valeo, ſed nõ dico quod debeo, vtinã poſſem talia dicere, qualia illi hymnidici angelorũ chori. O quã libẽter me in tuis laudibus totum effunderem. O quàm deuotiſſime illa cœleſtis melodiæ cantica ad laudem & gloriam nominis tui in medio Eccleſiæ infatigabilis perorarem. Sed quia talia non poſſum, nunquid tacebo? Væ tacentibus de te, quoniam ipſi loquaces muti ſunt, cum nõ tuas laudes dicũt. Quis digne te laudare poteſt? O ineffabilis virtus & ſapientia patris. Et quoniã nulla inuenio verba, quibus te ſufficienter valeã explicare cunctipotens & omniſcium verbũ, dicam interim quod valeo, donec iubeas me venire ad te vbi poſſim dicere quod te decet, & me oportet. Et ideo ſuppliciter rogo vt non reſpicias tantum ad id quod modo dico, ſed ad id quod dicere opto. Cupio enim deſiderio magno de te eloqui quod oportet

& decet, quia te decet laus, te decet hymnus, tibíque debetur omnis honor: Scis ergo occultorum cognitor deus, quoniam non ſolum terra & omnibus quæ in ea ſunt tu mihi charior es ſed etiam ipſo cœlo & omnibus quæ in eo ſunt tu mihi acceptabilior, tu mihi ahmabilior es: diligo enim te ſuper cœlum & terrã, & cætera omnia quæ in eis ſunt, imò niſi amore nominis tui quæ tranſitoria ſunt, proculdubio amanda non ſunt. Amo te Deus meus amore magno, magíſque te amore capio. Da mihi vt amem te ſemper quantum volo, qnantum debeo, vt tu ſolus ſis tota intentio mea, & omnis meditatio mea, te mediter per dies ſine ceſſatione, te ſentiam per ſoporem in nocte, te alloquatur ſpiritus meus, tecum fabuletur mens mea, lumine ſanctæ viſionis tuæ illuſtretur cor meum, vt te rectore te duce ambulem de virtute in virtutem, tandémque videam te deum deorum in Sion, nunc quidem per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, vbi cognoſcam te & cognitus ſum. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Rogo itaque te domine per omnes miſerationes tuas, quibus de morte æterna liberati ſumus, mollifica cor meum durum & lapideum, ſaxeum & ferreum, tua ſacratiſſima & potẽti vnctione, & fac me per ignem compunctionis coram te omni hora hoſtiam viuam fieri. Fac me in tuo conſpectu cor contritum & humiliatum ſemper habere cum lachrymarum abundantia. Fac me ex tuo deſiderio huic mundo funditus extingui, & tranſeuntium rerum obliuiſci præ magnitudine timoris & amoris tui, vſqueadeo vt de temporalibus nec lugeam, nec gaudeam, nec metuam aliquid temporale, nec diligam, nec blandis corrumpar, nec aduerſus concutiar. Et quia tua valida eſt vt mors dilectio, abſorbeat quæſo mentẽ meam ab omnibus quæ ſub cœlo ſunt ignita & melliflua vis amoris tui, vt tibi ſoli inhæream, ſoláque tuæ ſuauitatis memoria paſcar. Deſcendat domine, deſcendat precor, deſcendat in cor meũ odor tuus ſuauiſſimus, ingrediatur amor tuus mellifluus. Veniat mihi tui ſaporis mira & inenarrabilis fragrantia, quæ ſempiternas in me ſuſcitet cõcupiſcentias, & ex corde meo per ducat venas ſalientis aquæ in vitam æternam. Immenſus es domine, & ideo ſine menſura debes amari & laudari ab his, quos tuo precioſo ſanguine redemiſti. Amator hominum benigniſſime, clementiſſime domine & æquiſſime iudex, cui omne

1. Cor. 13. *Matth. 5.* *Pſal. 83.*

iudicium

iudicium dedit pater, ſapientiſſimo tuæ æquitatis iudicio diſcernis hoc rectum & iuſtum eſſe, vt filij huius ſeculi noctis & tenebrarum præſtantiori deſiderio virtute atque ſtudio diligant & quærant perituras diuitias & fugitiuos honores, quàm nos ſerui tui diligamus te deum noſtrum, per quem facti & redempti ſumus. Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterum vix patiatur abeſſe, ſi ſponſa ſponſo tanto conglutinatur mentis ardore, vt præ magnitudine amoris nulla perfrui valeat requie, chari ſui abſentiam non ſine magno mœrore ferens: qua ergo dilectione, quo ſtudio, quo feruore anima quam deſponſaſti tibi fide & miſerationibus, debet diligere te verum deum & pulcherrimum ſponſum, qui nos ſic amaſti & ſaluaſti, qui pro nobis tot tanta & talia feciſti? Quanquam autem hæc infima habeant ſuas delectationes, ſuóſque amores, non tamen tali modo delectant ſicut tu Deus noſter. In te enim delectatur iuſtus, quia amor tuus ſuauis eſt & quietus, nam pectora quæ poſſides, dulcedine & ſuauitate & tranquilitate reples. Ecõtra, amor ſeculi & carnis anxius eſt & perturbatus, animas certe quas ingreditur quietas eſſe non patitur: ſemper enim ſuſpicionibus & perturbationibus variiſque timoribus ſollicitat eos. Tu itaque es delectatio rectorum: & merito, quies enim valida eſt apud te & imperturbabilis vita. Qui intrat in te bone domine, intrat in gaudium domini ſui, & non timebit amplius, ſed habebit ſe optime in optimo loco, dicens, Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo quoniam elegi eã: & illud, Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit. Dulcis Chriſte, bone Ieſu, reple ſemper quæſo cor meũ inextinguibili dilectione tua, continua recordatione tua, adeo vt ſicut flamma vrens totus ardeam in tui amoris dulcedine, quẽ & aquæ multæ in me nunquam poſſint extinguere. Fac me dulciſſime domine amare te, & deſiderio tuo deponere pondus omnium carnalium deſideriorum, & terrenarum concupiſcentiarum grauiſſimam ſarcinam, quæ impugnant & aggrauant miſeram animam meam, vt poſt te expeditus in odore vnguentorum tuorum currens vſque ad tuæ pulchritudinis viſionem efficaciter ſatiandus, quantocyus te quoque duce merear peruenire. Duo enim amores, alter bonus, alter malus: alter dulcis, alter amarus, non ſe ſimul capiunt in vno pectore. Et ideo ſi quis præter te aliud diligit, non eſt charitas tua deus in eo, amor dulcedinis

Ioan. 5.

Pſal. 131.

Pſal. 22.

& dulcedo amoris, amor non crucians ſed delectans, amor ſyncere & caſte permanens in ſeculum ſeculi, amor qui ſemper ardes & nunquam extingueris. Dulcis Chriſte, bone Ieſu, charitas, deus meus, accende me totum igne tuo, amore tuo, ſuauitate & dulcedine tua, iucunditate & exultatione tua, voluptate & concupiſcentia tua, quæ ſancta eſt & bona, caſta eſt & munda, tranquilla & ſecura, vt totus dulcedine amoris tui plenus, totus flamma charitatis tuæ ſuccenſus, diligam te deum meum ex toto corde meo, totíſque medullis præcordiorum meorum, habens te in corde, in ore, & præ oculis meis ſemper & vbique, ita vt nullus pateat in me locus adulterinis amoribus. Audi deus meus, audi lumē oculorum meorum, audi quæ peto, & da quæ petam vt audias me. Pie & miſericordiſſime domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, ſed propter bonitatem tuam ſuſcipe preces ſerui tui, & da mihi effectum petitionis meæ, & deſiderij mei, intercedente & orante & impetrante glorioſa virgine genitrice tua Maria, domina mea, cum omnibus ſanctis tuis, Amen.

Alia ad eundem. Caput XXVVI. Oratio deuotiſſima ad laudes labēd x. Iob. 14. Hiere. 17.

Chriſte domine verbum patris, qui veniſti in hunc mundum peccatores ſaluos facere, rogo te per indulgentiſſima miſericordiæ tuæ viſcera, emenda vitam meam, meliora actus, compone mores, tolle de me quod mihi nocet & tibi diſplicet: & da quod noſti tibi placere & mihi prodeſſe. Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine niſi tu ſolus? Tu es deus omnipotens infinitæ pietatis, qui iuſtificas impios, & viuificas mortuos propter peccatū, qui mutas peccatores & non ſunt. Tolle ergo de me quicquid tibi diſplicet in me, imperfecta enim mea plurima vident oculi tui, mitte quæſo manū pietatis tuæ in me, & tolle de me quicquid offendit oculos pietatis tuæ in me. Corā te domine eſt ſanitas & infirmitas mea: illā precor ſerua, iſtā ſana. Sana me domine & ſanabor, ſaluū me fac & ſaluus ero, tu qui infirma ſanas, & ſanata conſeruas, tu qui ſolo nutu tuo reſtauras diruta & collapſa. Si enim dignaris in agro tuo corde meo ſerere bonū ſemē, neceſſe eſt vt manu pietatis tuæ ſpinas prius euellas vitiorū meorū. Dulciſſime, benigniſſime, amātiſſime, chariſſime, deſideratiſſime, amabiliſſime, pulcherrime, infunde obſecro multitudinē dulcedinis tuæ & charitatis tuæ pectori meo, vt nihil terrenū, nihil carnale deſiderem vel cogitē, ſed te ſolum amem, te ſolum habeam

habeam in corde & in ore meo. Scribe digito tuo in pectore meo dulcẽ memoriã tui mellifluі nominis, nulla vnquã obliuione delendam. Scribe in tabulis cordis mei voluntatẽ tuam & iuſtificationes tuas, vt te immenſæ dulcedinis dominum & præcepta tua ſemper & vbique habeam præ oculis meis. Succende mentem meam igne illo tuo, quem miſiſti in terram, & voluiſti vehementer accendi, vt ſacrificiũ ſpiritus cõ tribulati & cordis contriti obortis lachrymis quotidie offeram tibi. Dulcis Chriſte bone Ieſu, ſicut deſidero, ſicut tota mente mea peto, da mihi amorem tuum ſanctum & caſtum qui me repleat, teneat, totúmque poſſideat. Et da mihi euidens ſignum amoris tui, irriguum lachrymarum fontem iugiter emanantem, vt ipſæ quoque lachrymæ tuum in me teſtẽtur amorem, ipſæ prodant ipſæ loquantur quantum te diligit anima mea, dum præ nimia dulcedine amoris tui nequit ſe à lachrymis continere. Reminiſcor pie domine illius bonæ mulieris Annæ, quæ ad tabernaculum rogatura pro filio venit, de qua ſcriptura refert, quòd vultus eius poſt lachrymas & preces non ſunt amplius in diuerſa mutati. Sed memor tantæ virtutis tantæque conſtantiæ, dolore torqueor & verecundia confundor, quia me miſerum nimis deorſum iacere intueor. Si enim ita fleuit, & in ſtatu perſeuerauit mulier quæ quærebat filium: quomodo plangere & in planctu perſiſtere debet anima mea, quæ quærit & amat deum, & ad eum peruenire deſiderat? Quomodo gemere ac flere debet talis anima, quæ quærit deum die ac nocte, quæ propter Chriſtum nil vult amare? Mirum quippe eſt, ſi iam non factæ ſunt ei lachrymæ ſuæ panes die ac nocte. Reſpice ergo & miſerere mei, quia dolores cordis mei multiplicati ſunt. Da mihi conſolationem tuam cœleſtem, & noli ſpernere peccatricem animam pro qua mortuus es. Da mihi quæſo lachrymas ex toto affectu internas, quæ peccatorum meorum poſſint ſoluere vincula, & cœleſti iocunditate ſemper repleant animã meam, ſi non cum veris & perfectis monachis, quorum veſtigia nequeo imitari, ſaltem cum deuotis mulieribus quantulãcunque portionem in regno tuo merear adipiſci. Venit quoque mihi in mentem alterius mulieris deuotio mira, quæ te in ſepulchro iacentem pio amore quærebat, quæ recedentibus diſcipulis de ſepulchro non recedebat, quæ ſedebat ibi triſtis & mœrens, & diu multúmque flebat, & ſurgẽs multis lacrymis iterũ iterũq;

antra

1. Reg. 1.

Monachi.

antra deſerti ſepulchri vigilantibus oculis explorabat, ſi forte alicubi te videre poſſet, quem feruēti deſiderio quærebat, iam certe ſemel & iterum ingreſſa ſepulchrū viderat, ſed nimium amanti non ſatis erat, virtus enim boni operis perſeuerantia eſt. Et quia præ cæteris dilexit, & diligendo fleuit, & flendo quæſiuit, & quærendo perſeuerauit, ideo prima te omnium inuenire, te alloqui meruit. Et non ſolum hæc, ſed etiam ipſis diſcipulis glorioſæ reſurrectionis tuæ prænuncia extitit, te præ-

Matt. 28. cipiente & clementer monente, Vade dic fratribus meis vt eãt in Galilæam, ibi me videbunt. Si ergo ita fleuit, & in fletu perſeuerauit mulier, quæ viuentem cum mortuis quærebat, quæ te manu fidei tangebat: quomodo plangere & in planctu perſiſtere debet anima, quæ te redemptorem ſuum iam cœlo præſidentem & vbique regnantem corde credit, ore confitetur? Qnomodo ergo gemere & flere debet talis anima, quæ te toto corde diligit, téque toto deſiderio videre concupiſcit, ſolum confugium & vnica ſpes miſerorum, cui nunquam ſine ſpe miſericordiæ ſupplicatur? Præſta mihi hanc gratiam propter te & propter nomen ſanctum tuum, vt quoties de te cogito, de te loquor, de te ſcribo, de te lego, de te confero, quoties tui reminiſcor, tibi aſſiſto, laudes, preces, & ſacrificium offero, toties obortis lachrymis in conſpectu tuo copioſe & dulciter fleam, ita vt efficiantur mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Tu quidem rex gloriæ & omnium virtutum magiſter docuiſti nos

Matth. 5. verbo & exemplo gemere & flere, dicens, Beati qui lugēt, quo-

Ioan. 11. niam ipſi conſolabuntur. Tu fleuiſti defunctum amicum, & la-

Luca. 19. chrymatus es valde ſuper perituram ciuitatem: rogo te bone Ieſu per illas precioſiſſimas lachrymas tuas, & per omnes miſerationes tuas, quibus mirabiliter nobis perditis ſubuenire dignatus es, da mihi gratiam lachrymarum, quam multum deſiderat & appetit anima mea, quia ſine dono tuo nō poſſum habere eam, ſed per ſpiritum ſanctum tuum, qui dura corda peccatorum mollit, & ad fletum compungit, da mihi gratiam lachrymarum, ſicut dediſti patribus noſtris, quorū veſtigia debeo imitari, vt plangam me in omni vita mea, ſicut ipſi ſe planxerunt nocte ac die: propter merita & orationes eorum qui tibi placuerunt & deuotiſſime ſeruierunt, miſerere mei miſerrimi & indigni ſerui tui, & da mihi gratiam lachrymarum. Da mihi irriguum ſuperius, & irriguum inferius, vt ſint mihi lachrymæ meæ panes dies ac nocte, efficiátque in conſpectu

tuo deus

tuo deus meus per ignẽ cõpunctionis holocauſtum pingue & medullatũ, mactetr totus in ara cordis mei, & tãquã pinguiſſimũ holocauſtũ aſſumar tibi in odorẽ ſuauitatis. Da mihi dulciſſime fontem irriguum, fontémque perſpicuum, in quo lauetur aſſidue iſtud inquinatum holocauſtum. Licet enim me totum tibi obtulerim opitulante gratia tua, in multis tamẽ quotidie offendo propter nimiam fragilitatem meam. Da ergo mihi gratiam lachrymarum benedicte & amabilis deus, præcipue ex multa dulcedine amoris tui & commemoratione miſericordiarum tuarum, præpara hanc menſam famulo tuo in conſpectu tuo, & da mihi eam in poteſtatem, vt quoties volo ſatier ex ea. Tribue pro pietate & bonitate tua vt iſte calix tuus inebrians & præclarus ſatiet ſitim meam, vt inhiet tibi ſpiritus meus & ardeat mens mea in amore tuo, oblitus vanitatis & miſeriæ. Audi deus meus, audi lumen oculorum meorum, audi quæ peto, & da vt petam quod audias, pie & exorabilis domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, ſed propter bonitatem tuam ſuſcipe preces ſerui tui, & da mihi effectum petitionis meæ & deſiderij mei, precibus & meritis glorioſæ virginis Mariæ dominæ meæ & omnium ſanctorum, Amen.

Ieſu domine, Ieſu pie, Ieſu bone, qui mori dignatus es propter peccata noſtra, & reſurrexiſti propter iuſtificationem noſtram, rogo te per glorioſam reſurrectionem tuam, reſuſcita me de ſepulchro vitiorum & peccatorum meorum omnium & da mihi quotidie partem in reſurrectione prima, vt in reſurrectione tua merear veraciter percipere portionem. Dulciſſime, benigniſſime, amantiſſime, chariſſime, precioſiſſime, deſideratiſſime, amabiliſſime, pulcherrime, aſcendiſti in cœlum cum triumpho gloriæ tuæ, & ſedes ad dexteram patris rex potentiſſime, trahe me ſurſum ad te vt curram poſt te in odore vnguentorũ tuorũ, currã & non deficiã, te trahẽte te ducẽte, me currente, trahe os ſitientis animæ in ſuperna fluenta æternæ ſatietatis, imò trahe me ad te fontem viuum, vt inde pro captu meo bibam vnde ſemper viuam, deus meus vita mea. Tu enim dixiſti ore tuo ſancto & benedicto, Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Fons vitæ da ſitienti animæ ſemper bibere ex te, vt ſecũdũ ſanctam & veridicam promiſſionem tuam de ventre meo fluant aquæ viuæ. Fons vitæ reple mentem meam

Alia ad Ieſum. Caput XXXVII. In iſta oratione mẽs humana copioſius cõpungitur, ſi in quiete dicatur.

Roma. 4.

Ioan. 7.

meam torrente voluptatis tuæ, & inebria cor meum ſobria ebrietate amoris tui, vt obliuiſcar quæ vana ſunt & terrena, & te ſolum iugiter habeam in memoria mea, ſicut ſcriptum eſt,
Pſal. 76. Memor fui dei & delectatus ſum. Da mihi ſpiritum ſanctum tuum, quem ſignificabant illæ aquæ quas ſitientibus daturum te promiſeras. Da quæſo toto deſiderio & omni ſtudio tendere, quò te aſcendiſſe poſt reſurrectionē die quadrageſimo credimus, vt in præſenti quidem miſeria ſolo tenear corpore, tecum autem ſim cogitatione ſemper & auiditate, vt ibi ſit cor meum, vbi tu es theſaurus meus deſiderabilis & incomparabilis, multúmque amabilis. In hoc enim magno huius vitæ diluuio vbi circunſtantibus agitamur procellis, & non inuenitur fida ſtatio & locus eminentior, vbi pes columbæ valeat aliquatenus requieſcere, nuſquam tuta pax, nuſquā ſecura quies, vbique bella & lites, vbique hoſtes, foris pugnæ, intus timores. Et quia altera pars ſumus cœli, altera terræ, corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Ideirco animus meus ſocius & amicus meus, fatigatus de via veniens, lāguet & iacet diſciſſus atque laceratus ab his quas pertranſierat vanitatibus, eſurit & ſitit valde, & non habeo quid ponam ante illum, quia pauper ſum & mendicus. Tu domine deus meus diues omniū bonorum, & dapium ſupernæ ſatietatis opulentiſſime largitor, da laſſo cibū, collige diſperſum, reintegra ſciſſum. En ſtat ad oſtium & pulſat, obſecra per viſcera miſericordiæ tuæ, quibus viſitaſti nos oriens ex alto, aperi pulſanti, miſero manum pietatis tuæ porrige, & iube propiciabili dignatione vt ingrediatur ad te, requieſcat in te, reficiatur de te vino, cœleſtíque pane, quo ſatiatus, reſumptíſque viribus ad ſuperiora cōſcendat, & de hac valle lachrymarum pēna ſancti deſiderij raptus, ad cœleſtia regna volitet. Aſſumat domine, aſſumat rogo ſpiritus meus pēnas vt aquilæ, & volitet & non deficiat, volet & perueniat vſque ad decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ, vt ibi ſuper menſam refectionis ciuium ſupernorū paſcatur de occultis tuis in loco paſcuæ tuæ, iuxta fluenta pleniſſima requieſcat in te deus meus cor meum. Cor mare magnum tumens fluctibus, tu qui imperaſti ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna, veni & gradere ſuper fluctus cordis mei, vt tranquilla & ſerena fiant omnia mea, quatenus vnū bonum dominum meum amplectar te, & dulce lumen oculorum meorum contempler te ſine tumultuantium cogitationum

num cæca caligine. Confugiat domine mens mea ſub vmbra alarum tuarum ab æſtibus cogitationũ huius ſeculi, vt in tui refrigerij temperamento abſconſa, lætabunda cantet & dicat, In pace in idipſum, dormiam & requieſcã. Dormiat obſecro domine deus meus, dormiat memoria mea ab omnibus malis, iniquitatem odiat, iuſtitiã diligat. Quid enim pulchrius, quidúe dulcius, quàm inter tenebras huius vitæ multáſque amaritudines diuinæ dulcedini inhiare, & æternæ beatitudini ſuſpirare, illicque teneri mentem vbi vera habere gaudia certiſſimum eſt. Dulciſſime, amantiſſime, benigniſſime, chariſſime, precioſiſſime, deſideratiſſime, amabiliſſime, pulcherrime, quando te videbo? Quando apparebo ante faciem tuã? Quando ſatiabor de pulchritudine tua? Quando educes me de hoc carcere tenebroſo, vt confitear nomini tuo, ita vt deinceps nõ compungar? Quando tranſibo in illã admirabilem & pulcherrimam domum tuam, vbi perſonat vox lætitiæ & exultationis in tabernaculis iuſtorum? Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorũ laudabunt te Beati & vere beati, quos elegiſti & aſſumpſiſti in illã cœleſtem hæreditatẽ. Ecce ſancti tui domine florent ante te ſicut liliũ. replentur enim ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potas eos: quoniã tu es fons vitæ, & in lumine tuo vident lumen, vſqueadeo vt ipſi videlicet lumen illuminatum per te deum illuminantem ſicut ſol effulgeant in conſpectu tuo. O quã mira, quàm pulchra, quàm acceptabilia ſunt domus tuæ habitacula domine virtutum, concupiſcit intrare in ea hæc peccatrix anima mea. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Vnam petij à domino, & hanc requiram vt inhabitẽ in domo domini omnibus diebus vitę meę. Quemadmodum ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus. Quando veniam & apparebo ante faciem tuam? quando videbo deum meum quem ſitit anima mea? quando videbo eum in terra viuentium? In iſta enim terra morientium videri non poteſt mortalibus oculis. Quid faciam miſer ego grauedine compedis mortalitatis meæ conſtrictus? quid faciam? Dum ſumus in corpore, peregrinamur à domino. Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus: noſter autem municipatus in cœlis eſt. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Quis dabit

Pſalm. 4. *Pſal. 83.* *Pſal. 35.* *Pſal. 25.* *Mat. 26.* *Pſal. 41.* *2. Cor. 5.* *Hebr. 13.* *Pſa. 119.*

bit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Ni-
Pſal. 54. hil mihi tam dulce, quàm cum domino meo eſſe. Mihi autem
Pſal. 72. adhærere deo bonum eſt. Da mihi domine donec his fragili-
2. Cor. 6. bus aſſiſto membris, tibi adhærere ſicut ſcriptum eſt, Qui ad-
hæret domino, vnus ſpiritus eſt cum eo. Præbe mihi rogo
contemplationis pennas, quibus indutus, ad te volitem ſur-
ſum. Et quia omne ſiniſtrum deorſum iacet, tene mentem
meam, ne ad ima tenebroſæ vallis corruat, ne interueniente
vmbra terræ, à te vero iuſtitiæ ſole ſeparetur, & obducta te-
nebris nebula prohibeatur alta reſpicere. Idcirco ſurſum ten
do ad pacis gaudia, lucíſque delectabilem & sereniſſimum ſta
tum. Tene cor meum manu tua, quia ſine te ad altiora non ra
pitur. Illuc feſtino, vbi ſumma pax regnat, & iugis tranquilli-
tas rutilat. Tene & rege ſpiritum meum, & aſſume illum ſe-
cundum voluntatem tuam, vt te duce aſcendat in illam regio
nem vbertatis, vbi paſcis Iſraël in æternum pabulo veri-
tatis, vt ibi vel rapida cogitatione attingat te ſummam ſapien-
tiam ſuper omnia manentem, cuncta tranſeuntem, & omnia
gubernantem. Sed volitanti ad te animæ multa ſunt quæ ob-
ſtrepunt, iuſſu tuo domine conticeſcant mihi omnia, ipſa ſibi
anima mea ſileat, omnia pertranſeat, omnia quæ creata ſunt
tranſcendat à ſe, & perueniat ad te, atque in te ſolo creatore
omnium oculos fidei figat, tibi inhiet, tibi intẽdat, te medite-
tur, te contempletur, te ſibi ante oculos ponat, te ſub corde re
uoluat verum & ſummum bonum, & gaudium ſine fine man-
ſurum. Multæ denique ſunt contemplationes, quibus anima
deuota tibi mirabiliter paſcitur, ſed in nulla earum ita delecta
tur & requieſcit anima mea ſicut in te, & quando te ſolum co
Pſal. 30. gitat & contemplatur. Quàm magna multitudo dulcedinis
tuæ domine, quàm mirabiliter inſpiras cordibus amatorum
tuorum, quàm mira ſuauitas amoris tui, quo perfruũtur il-
li qui nihil præter te diligunt, nihil quærunt, nihil etiam cogi
tare cõcupiſcunt. Fœlices illi quibus tu ſolus ſpes es, & omne
opus eorum oratio. Beatus qui ſedet ſolitarius & tacet, & ſtat
ſuper cuſtodiam ſuã iugiter die ac nocte, vt adhuc in hoc fra-
gili corpuſculo poſitus, prælibare valeat aliquatenus dulcedi
nem tuam. Rogo te per illa ſalutifera vulnera tua, quæ paſſus
es in cruce pro ſalute noſtra, è quibus emanauit ille precioſus
ſanguis, quo ſumus redempti, vulnera hanc animam meã pec-
catricẽ, pro qua etiã mori dignatus es, vulnera eã igneo & po-
ten

tentiſsimo telo tuæ nimiæ charitatis. Viuus eſt enim ſermo dei,& efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti. Tu ſagitta electa,& gladius acutiſsimus, qui durum ſcutum humani cordis penetrare tua potentia vales, cõfige cor meum iaculo tui amoris, vt dicat tibi anima mea, Charitate tua vulnerata ſum, ita vt ex ipſo vulnere amoris tui vberrimæ fluant lachrymæ die ac nocte. Percute domine, percute obſecro hunc duriſsimam mentem meam pia & valida cuſpide dilectionis tuæ,& altius ad intima penetra potenti virtute. Et ſic de capite meo educ aquam immenſam,& de oculis meis verum fontem lachrymarum iugiter manantem, ex nimio affectu & deſiderio viſionis pulchritudinis tuæ, vt lugeam die ac nocte, nullam in præſenti vita recipiens conſolationem, donec te in cœleſti thalamo merear videre dilectum & pulcherrimũ ſponſum meum, deum & dominũ meum, vt ibi videns glorioſam, admirabilem & pulcherrimam faciem tuam, omni dulcedine plenam, cum his quos elegiſti, maieſtatem tuam ſupplex adorem,& illic tandem cœleſti & ineffabili repletus iubilo æternæ exultationis exclamem cum diligentibus te, dicens, Ecce quod concupiui iam video, quod ſperaui iã teneo, quod deſideraui iam habeo. Illi nãque in cœlis iunctus ſum, quẽ in terris poſitus tota virtute dilexi, tota charitate amplexus ſum, cui toto amore inhæſi, ipſum laudo, benedico atq; adoro: Qui viuit & regnat deus in ſecula ſeculorum. Amen.

Hebr. 4.

Precatio in afflictione.

Caput XXXVIII.

Miſerere domine, miſerere pie, miſerere mihi miſerrimo peccatori indigna agẽti & digna patiẽti, aſsidue peccãti,& tua flagella quotidie ſuſtinenti. Si penſo malum quotidie quod feci, non eſt tantum quod patior, grauius eſt quod commiſi, leuius eſt quod tolero: Iuſtus es domine,& rectum iudicium tuum: omnia iudicia tua iuſta ſunt & vera: Iuſtus & rectus tu es domine deus noſter, & non eſt vlla iniquitas in te. Non enim iniuſte neque crudeliter affligis nos peccatores omnipotens & miſericors domine, qui cum non eſſemus potenter feciſti nos,& cum perditi fuiſſemus culpa noſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter reparaſti nos. Scio & certus ſum quòd vita noſtra non temerariis motibus agitur, ſed à te domino deo noſtro diſponitur & gubernatur. Vnde tibi cura eſt de omnibus, præcipue de ſeruis tuis, qui totã ſpẽ ſuã poſuerũt in ſola miſericordia tua: Idcirco obſecro & ſuppliciter rogo, vt non facias mihi ſecundum peccata mea, quibus iram tuam

merui, ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam, quæ ſuperat etiam peccata totius mundi. Tu domine qui exterius flagella irrogas, da ſemper interius indeficientem patientiā, ita vt laus tua non recedat de ore meo. Miſerere mei domine, miſerere mei & adiuua me, ſicut tu noſti quod mihi neceſſe eſt in corpore & in anima ſcis omnia, potes omnia qui viuis in ſecula.

Alia ad Ieſum. Caput XXXIX.

Domine Ieſu Chriſte fili dei viui, qui expaſſis in cruce manibus propter mortalium omnium redemptionem hauſiſti calicem paſſionis, mihi hodie præbere digneris auxilium. Ecce pauper venio ad te diuitem, miſer ad miſericordem, ne recedam vacuus vel contēptus: eſuriens incipio, ne deſinam de te ieiunus: famelicus accedo ne recedam impaſtus. Et ſi antequam comedā ſuſpiro, da vel poſt ſuſpiria vt comedam. In primis dulciſsime Ieſu coram magnificentia tuæ ſuauitatis cōfiteor aduerſum me iniuſtitiam meam. Ecce domine quia in peccatis fui conceptus & natꝰ, & tu me abluiſti & ſanctificaſti, & ego poſtea me maioribus ſordidaui peccatis. Fui enim in neceſſariis natus, poſtea in ſpontaneis volutatus, ſed tuæ domine miſerationis non immemor, tuliſti me de domo patris mei carnalis, & de tabernaculis peccatorum, & inſpiraſti mihi vt ſequerer te cum generatione quærentium faciem tuam, ambulantium ſemitam rectam, commorantium inter lilia caſtitatis, & tecum diſcumbentium in cœnaculo altiſsimæ paupertatis: & ego tot beneficiorum ingratus poſt acceptum baptiſmum multa commiſi illicita: multa perpetraui nefanda, & vbi peccata emēdare debui, peccata peccatis addidi. Hæc ſunt mala mea *Gene. 1.* domine quibus exhonoraui te & maculaui me, quem ad imaginē & ſimilitudinē tuā creaſti. ſuperbia, vana gloria, & cætera multa alia mala, quibus vexatur & affligitur, laceratur & de- *Pſal. 37.* ſtruitur infœlix aīa mea. Ecce domine iniquitates meæ ſupergreſſę ſunt caput meū, & ſicut onus graue grauatę ſunt ſup me: & niſi tu cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, dexterā tuæ maieſtatis ſupponas, mergi cogor miſerabiliter in profundū. Attende domine deus & vide quoniā ſanctus, & ecce inſul- *Pſal. 7.* tat aduerſum me inimicus meus, dicēs, Deus dereliquit eum, *Pſal. 6.* perſequar & cōprehēdam eū, quia nō eſt qui eripiat, & tu domine vſquequo, cōuertere & eripe animā meā, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam: Miſerere filio tuo quē in dolore non modico peperiſti, & noli attendere malum meum, vt obliuiſcaris bonum tuum. Quis eſt pater qui filium non libe-

ret? Aut

ret? Aut quis filius quem pater pietatis baculo non corripiat? Ergo pater & domine licet peccator ſim,non poſſum non eſſe filius tuus,quia tu me feciſti & refeciſti. Sicut peccaui emenda me, & prius flagello emendatum trade me filio tuo. Nunquid obliuiſci poteſt mater infantem vteri ſui? Et certe ſi illa oblita fuerit, tu pater promiſiſti te non obliuiſci. Ecce clamo & non exaudis me, dolore crucior & non conſolaris me quid dicā vel quid faciam miſerrimus? Ego tanto deſtitutus ſolatio, proiectus ſum à facie oculorum tuorum. Heu me de quanto bono in quantum malum cecidi, quò tenedebam, & quó deueni, vbi ſum & vbi non ſum, ad quem aſpiraui & nunc in quibus ſuſpiro? Quæſiui bona, & ecce turbatio. Ecce iam morior, & Ieſus non eſt mecū. Et certe melius eſt mihi non eſſe, quàm ſine Ieſu eſſe: melius eſt non viuere, quàm viuere ſine vita. Et tu domine Ieſu vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ? Nunquid iraſceris mihi in finem? Placare obſecro & miſerere mei, & non auertas faciem tuam à me, qui pro me redimendo non auertiſti faciem tuam ab increpantibus & conſpuentibus in te. Fateor quia peccaui, & conſcientia mea meretur damnationem, & pœnitentia non ſufficit ad ſatisfactionem, ſed certum eſt quòd miſericordia tua ſuperat omnem offenſionem. Noli quæſo piiſſime domine ſcribere aduerſum me amaritudines meas, vt intres in iudicium cum ſeruo tuo, ſed ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitaté meam. Væ mihi miſero cum venerit dies iudicij, & aperti fuerint libri cóſcientiarū, cū dicetur de me, Ecce homo & opera eius: Quid faciam tunc domine deus meus, cum cœli reuelabunt iniquitatem meā, & aduerſum me terra conſurget? Ecce nihil reſpondere potero, ſed demiſſo capire præ confuſione coram te ſtabo trepidus & confuſus. Heu me miſerū quid dicam? Clamabo ad te domine deus meus, Quare tacens conſumor? Veruntamen ſi locutus fuero, nó quieſcet dolor meus: & ſi tacuero, amariſſima amaritudine crucior interius. Plange anima mea ſicut vidua ſuper virū pubertatis tuæ, vlula miſera & plora, quoniam dimiſit te ſponſus tuus, id eſt, Chriſtus. Ira omnipotentis ne irruas ſuper me, quia nunquā capi poſſes in me. Certe non eſt in toto me quod poſſet tolerare te. Miſerere, ne deſperem, ſed deſperando reſpirem. Et ſi ego commiſi vnde me damnare potes, tu non amiſiſti vnde ſaluare ſoles. Tu domine non vis mortem peccatorum, nec lætaris in

Eſa. 49. *Pſal. 30.* *Pſal. 88.* *Pſal. 84.* *Pſal. 26.* *Iob. 13.* *Pſal. 14.* *Pſal. 50.* *Ezech. 18.*

perditione morientium, imò vt mortui viuerent tu mortuus es, & mors tua peccatorum mortem occidit. Et ſi ipſi te moriente vixerunt, obſecro domine, vt ego te viuente non moriar. Mitte manum tuam de alto, & libera me de manu inimicorum meorum, ne ſupergaudeant mihi & dicant, deuorauimus eum. Quis vnquam bone Ieſu de tua miſericordia diffidat? Qui cum inimici tui eſſemus, redemiſti nos in ſanguine tuo & reconciliaſti nos deo. Ecce ſub tuæ miſericordiæ vmbra protectus ad thronum gloriæ veniam poſtulans curro, clamans & pulſans done miſerearis mihi. Si enim ad veniã nos vocaſti veniam non quærentes quanto magis veniam impetrabimus poſtulantes. Ne memineris dulciſsime Ieſu tuæ iuſtitiæ aduerſus peccatorẽ tuũ, ſed eſto memor benignitatis tuæ aduerſus creaturã tuam. Ne memineris iræ aduerſus reũ, ſed memor eſto miſerationis tuæ aduerſus miſerum. Obliuiſcere ſuperbum prouocamtem, & reſpice miſerum inuocantem. Quid enim eſt Ieſus, niſi ſaluator? Ergo Ieſu per temetipſum exurge in adiutorium mihi, & dic animæ meæ, ſalus

Pſal. 34. tua ego ſum. Multũ domine de tua bonitate præſumo, quoniã tu ipſe doces petere, quærere & pulſare: & ideo tua oratione

Matth. 7. admonitus peto, quæro & pulſo. Et tu domine qui iubes petere, fac accipere: conſulis quærere, da & inuenire: doces pulſare, aperi pulſanti, & confirma me infirmum, reſtaura me perditum, ſuſcita me mortuum, & omnes ſenſus meos, cogitat⁹ & actus dirigere, & gubernare digneris in beneplacito tuo, vt de cætero tibi ſeruiam, tibi viuam, tibiq́; me tradam. Scio domine mi quia ex hoc quod me feciſti, debeo tibi meipſum & quia me redemiſti, & ꝑ me homo factus es, deberẽ tibi plus quã me ſi haberẽ, quãto tu maior es pro quo dediſti reipſum. Ecce nec plus habeo, nec quod habeo, dare tibi poſſum ſine te: ſed accipe me tu, & trahe me ad te, vt tuus ſim imitatione & dilectione, ſicut tuus ſum cõditione & creatione: Qui viuis & regnas in ſecula.

Alia precatio ad deum. Caput XI.

Domine deus omnipotens, qui es trinus & vnus, qui es ſemper in omnibus, & eras ante omnia, & eris ſemper in omnibus deus benedictus in ſecula, tibi commendo hodie & omni tempore animam meam, corpus meũ, viſum, auditum, guſtum, odoratum, & tactũ, omnes cogitationes meas, affectiones, locutiones, actiones, omnia exteriora & interiora, ſenſum & intellectum, memoriam meam, fidem & credulitatem meã, & perſeuerantiam meã in manus potentiæ

tuæ,

tuæ, vt cuſtodias ea diebus & noctibus horis atq; momentis. Exaudi me trinitas ſancta, & conſerua me ab omni malo, ab omni ſcandalo, & ab omni mortali peccato ab omnibus inſidiis & infeſtationibus dæmonum, & inimicorum viſibilium & inuiſibilium, per orationes Patriarcharum, per merita Prophetarum, per ſuffragia Apoſtolorum, per conſtantiam martyrum, per fidem confeſſorum, per caſtitatem virginum, & per interceſsionem omniũ ſanctorum qui tibi placuerunt ab initio mundi. Expelle à me iactantiam mentis, & auge cõpunctionem cordis minue ſuperbiam meam. & perfice in me humilitatẽ veram, ſuſcita in me fletum mollifica cor meum durum & lapideum: libera me domine & animã meã ab omnibus inſidiis inimici. & conſerua me in tua voluntate. Doce me domine voluntatem tuam facere, quia deus meus es tu. *Pſal. 142.* Da mihi domine ſenſum perfectum & intellectum, vt ſuſcipere valeam profundam benignitatem tuam. Illud da mihi petere, quod te audire delectet & mihi expediat. Da mihi lachrymas ex toto affectu, quę peccatorũ meorũ poſſint diſſolue re vincula. Audi dominus meus & deus meus, audi quæ peto, & da vt quod peto exaudias. Si deſpicis, pereo: ſi reſpicis, viuo: ſi iuſticiam meam requiris, mortuus fœteo: ſi cũ miſericordia reſpexeris, fœtentẽ reſuſcitas de ſepulchro. Quod odis in me, lõge fac à me. & caſtitatis ac cõtinẽtiæ ſpiritũ inſere in me, vt quodcũq; petiero in ipſa petitione te nõ offendã. Tolle à me quod nocet, & præbe quod iuuet. Præſta mihi domine medicinã vnde mea poſsint curari vulnera. Da mihi domine timorẽ tuum cordis cõpunctionẽ, mẽtis humilitatem & conſciẽtiam purã. Pręſta mihi domine, vt fraternã ſemper tenere valeam charitatẽ, & mala mea nõ obliuiſcar, aliena nõ requiram. Parce animæ meæ parce malis meis, parce peccatis meis. parce criminibus meis. Viſita me infirmum cura me ægrum, ſana me languentem, & ſuſcita me mortuũ. Da mihi domine cor quod te timeat, mentem quæ te diligat, ſenſum qui te intelligat. aures quæ te audiant, oculos qui te videant. Miſerere mei deus, miſerere mei, & reſpice me de ſede ſancta maieſtatis tuæ, & tenebras cordis mei radio ſplendoris tui illumina. Da mihi domine diſcretionem diſcernẽdi inter bonum & malum, & concede vt ſenſum habeant vigilem. Peto à te domine remiſsionem omnium peccatorũ meorum, a quo & per quẽ mihi fiat propiciatio in tempore neceſsitatis & anguſtiæ meæ. Sancta &

ſcta & immaculata virgo dei genitrix Maria, & mater domini noſtri Ieſu Chriſti interuenire pro me digneris apud illum, cuius meruiſti effici templū. Sancte Michael, ſancte Gabriel, ſancte Raphael, ſancti chori Angelorum atque Archangelorum, Patriarcharum atque Prophetarum, Apoſtolorū, Euangeliſtarum, martyrum, confeſſorum, ſacerdotum, leuitarum, monachorum, virginum, omniúmque iuſtorum, & per illum qui vos elegit, & de cuius contemplatione gaudetis, vos rogare præſumo, vt pro me culpabili ipſi deo ſupplicare dignemini, quatenus de faucibus diaboli, & de morte perpetua merear liberari. Largiri mihi digneris domine perpetuam vitam, ſecundum clementiam ac benigniſsimā miſericordiam tuam. Da domine Ieſu Chriſte ſacerdotibus concordiam: regibus, epiſcopis & principibus iuſte iudicantibus tranquillitatem & pacem. Oro domine pro vniuerſa ſancta Eccleſia catholica, pro viris & fœminis, pro religioſis & ſecularibus, pro omnibus rectoribus Chriſtianorum, cunctiſque in te credentibus, qui pro tuo amore ſancto laborant, vt perſeuerantiam boni operis obtineant. Præſta domine rex æterne virginibus caſtitatem, deo dicatis continentiam, coniugatis ſanctimoniam, pœnitentibus indulgentiam, viduis & orphanis ſuſtentationē, pauperibus protectionem, peregrinantibus reditum, lugentibus conſolationem, defunctis fidelibus requiem ſempiternam, nauigātibus in portum venire ſalutis, optimis vt in bonitate ſemper conſiſtant, bonis & mediocribus vt meliores fiant, praue agentibus & delinquētibus vt cito ſe corrigāt. O dulciſsime & miſericordiſsime domine Ieſu Chriſte fili dei viui, redēptor mūdi, inter oēs & per omnia me miſerū peccatorem cōfiteor: ſed tu clemētiſsime pater & ſumme qui omniū miſereris, nō me patiaris à tua miſericordia fieri alienū. Et tu domine rex regū, qui inducias viuēdi præſtas, corrigēdi mihi deuotionē tribue, excita in me mentē quæ te requirat, te deſideret, & te qui es vbiq; tot⁹ trinus & vnus ſemper præ omnib⁹ amet, te timeat, tuamq; voluntatē faciat. Præcipue ergo te domine ſancte pater deprecor, qui es benedictus & glorioſus per omnia ſecula. vt omnes qui mei memoriam faciunt in ſuis orationibus, & qui indignis orationibus meis ſe cōmēdauerunt, & qui mihi aliquod charitatis officium & pietatis ſtudium impenderunt, ſeu & illos qui conſanguinitate ac cognationis affectu ſunt mihi propinqui, tam & illos qui nunc conſiſtunt in

ſtunt in corpore, quàm & illos qui teguntur funere, miſericorditer gubernare digneris ne pereant. Omnibus etiam Chriſtianis viuis adiutorium præſtare digneris, & defunctis fidelibus abſolutionem, & requiem ſempiternam per æterna ſecula. Necnon & illud magne perſupplico domine quis es alpha & ω, vt cum extrema dies mea finiſque vitæ meæ aduenerit, tu ipſe mihi ſis miſericors iudex contra malignum accuſatorem diabolum & ſis mihi perpetuus defenſor aduerſus inſidias hoſtis antiqui, & in ſocietatem angelorum omniúmque ſanctorum in ſancto paradiſo tuo perſeuerare facias, qui es benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Precatio de paſſione Christi. Cap. XLI. Domine Ieſu Chriſte, redemptio mea, miſericordia mea, ſalus mea, te laudo, tibi gratias ago, quanuis valde impares tuis beneficiis, quanuis multum expertes deuotionis, quanuis maceras à deſiderata pinguedine dulciſſimi tui affectus, tamen qualeſcunſque gratias, non quales ſcio me debere, ſed ſicut poteſt conari tibi perſoluit anima mea. Spes cordis mei, virtus animę meæ compleat tua potentiſſima dignitas, quod conatur mea tepidiſſima imbecillitas, vita mea tu finis intentionis meæ. Et ſi nondum merui tantum, quantum debitor ſum amare, vtiq; ſaltem deſidero te amare quantum debeo. Illuminatio mea tu vides conſcientiam meam, quia domine ante te eſt omne deſiderium meum, & tu donas ſi quid bene vult conſcientia mea. Si bonũ eſt domine quod inſpiras, imò quia bonũ eſt vt te velim amare, da quod me facis velle. Da vt quãtum iubes, tãtum te merear amare, laudes & gratias refero ne ſit mihi donũ tuũ infructuoſum, quod tua ſpontanea dediſti voluntate, perfice quod incepiſti, & dona quod me benigne præueniendo immeritũ deſiderare feciſti. Conuerte benigniſſime meũ torporẽ in feruẽtiſſimum tui amorem. Ad hoc clementiſſime tendit hæc oratio mea, hæc memoria & meditatio beneficiorũ tuorũ, vt accẽdas in me tuũ amorem. Tua me domine bonitas creauit, tua miſericordia creatũ ob originali peccato mundauit, tua patiẽtia poſt illam emundationem baptiſmi in aliis peccatorum ſordibus inuolutũ hactenus tolerauit, nutriuit & expectauit. Expectas tu bone domine correctionẽ, expectat anima mea ad pœnitendum, ad bene viuendum tuæ gratiæ inſpirationem. Deus meus, creator meus, tolerator & nutritor meus, te ſitio, te eſurio, te deſidero, ad te ſuſpiro & concupiſco, & ſicut pupillus benigniſſimus patris orbatus præſentia, flens & eiulans inceſſan

Hæc & duæ ſuperiores non ſunt ſimiles cæteris.

Pſal. 37.

inceſſanter eius dilectam faciẽ toto corde amplectitur: ſic ego non quãtum debeo,ſed quantum queo memor paſſionis tuę, memor alaparum tuarum,memor flagellorum, memor vulnerum tuorum,memor qualiter pro me occiſus es, qualiter conditus,qualiter ſepultus,ſimul memor tuę glorioſæ reſurrectionis & admirabilis aſcenſionis,hæc indubitata fide teneo,exilij mei ærumnas defleo,ſpero tui aduentus ſolam cõſolationem, ardenter deſidero tui vultus glorioſam cõtemplationem. Heu mihi quia videre non potui dominum angelorum, humiliatum ad conuerſationem hominũ vt homines exaltaret ad conuerſationem angelorum. cum deus offenſus moriebatur vt peccator viueret.Heu quòd tam admirabili,tam inæſtimabili pietati præſens obſtupeſcere non merui. Cur ô anima mea te præſertim non transfigit gladius doloris acutiſſimi,cum ferre non poſſes vulnerari lancea latus tui ſaluatoris, cum videre nequires violari clauis pedes & manus tui pſalmatoris,cum horrore effundi ſanguinem tui redemptoris,cur nõ es inebriata lachrymarum amaritudine,cũ ille potaretur amaritudine fellis? Cur non es compaſſa caſtiſſimæ virgini, digniſſimæ matri eius, digniſſimæ dominæ tuæ? Domina mea miſericordiſſima, quos fontes dicam erupiſſe de tuis pudiciſſimis oculis,cum attenderes vnicum filium tuum innocentem coram te ligari, flagellari & mactari? Quos fletus credam perfudiſſe piiſſimum tuum vultum,cum ſuſpiceres eundem filium tuum deum, & dominum tuum in cruce ſine culpa extendi,& carnem de carne tua ab impiis crudeliter diſſecari? Quibus ſingultibus extimabo

Ioan.19. puriſſimum pectus tuum vexatum eſſe, cum tu audires, Mulier ecce filius tuus:& diſcipulus,Ecce mater tua: cum acciperes diſcipulum pro magiſtro,ſeruũ pro domino?Vtinam cum fœlice Ioſeph dominum meum de cruce depoſuiſſem, aromatibus condiſſem,in ſepulchro collocaſſem,vt ſaltem proſecutus vel conſecutus eſſem,vt tanto funeri non defuiſſet aliquid mei obſequij.Vtinam cum beatis mulieribus coruſca viſione angelorum eſſem territus,& audiſſem nuncium dominicæ reſurrectionis,nuncium meæ conſolationis,nuncium tam expectatum,nũcium tam deſideratum.Vtinam,inquam, audiſſem

Matt. 26. ex ore angeli,Nolite timere, vos Ieſum quæritis crucifixum, ſurrexit nõ eſt hic.Benigniſſime,ſuauiſſime,ſereniſſime, quando reſtaurabis mihi, quia non vidi illam beatæ tuæ carnis incorruptionem,quia non fui deoſculatus loca vulnerum, fixuram cla

ram clauorum, quia non reſperſi lachrymis gaudij cicatrices corporis veri, admirabilis, inæſtimabilis, incõparabilis, quando conſolaberis & compeſces me à dolore meo? Non enim cadit in me dolor meus quandiu peregrinus ſum à domino meo. Heu mihi domine, heu animæ meæ, receſſiſti conſolator animæ meæ, nec vale dixiſti. Ingrediens vias tuas benedixiſti tuis, nec affui. Eleuatis manibus à nube ſuſceptus es in cœlum, nec vidi. Angeli promiſerunt te rediturum, nec audiui. Quid dicam? quid faciam? quò vadam? Vbi eum quæram? vel quando inueniam? Quem rogabo? Quis nunciabit dilecto, quia amore langueo? Defecit gaudium cordis mei. Verſus eſt in luctum riſus meus, defecit caro mea & cor meum, deus cordis mei & pars mea deus in æternum. Renuit conſolari anima mea, niſi de te dulcedo mea. Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Te volo, te ſpero, te quæro, tibi dixit cor meum, quæſiui vultum tuum, vultum tuũ domine requiram, ne auertas faciem tuam à me. Amator hominum benigniſſime tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor. Mi aduocate tutiſſime, miſerere mei orphani derelicti, pupillus factus ſum abſque patre, anima mea quaſi vidua. Reſpice orbitatis & viduitatis meæ lachrymas, quas tibi offero donec redeas. Eia iam domine eia, appare mihi & conſolatus ero. Exhibe præſentiam tuam, & conſecutus ero deſiderium meum. Reuela gloriam tuam, & erit perfectum gaudium meum. Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem domini? quando venies conſolator meus? quem expectabo? O ſi quando videbo gaudium meum quod deſidero, ô ſi ſatiabor cum apparuerit gloria mea quam eſurio. O ſi inebriabor ab vbertate domus tuæ ad quam ſuſpiro, ſi potabis me torrente voluptatis tuæ quem ſitio. Sint mihi domine interim lachrymæ meæ panes die ac nocte, donec dicatur mihi, Ecce deus tuus: donec audiat anima mea, Ecce ſponſus tuus. Paſce interim me ſingultibus meis, refocilla me doloribus meis, veniet fortaſſe redemptor meus quia bonus eſt, nec tardabit quia pius eſt. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Act. 1. *Pſal. 62.* *Pſal. 41.* *Pſal. 35.* *Pſal. 41.*

AD LECTOREM.

Liber pius nec ineruditus, quanquam phraſis plurimum diſcrepat ab Auguſtiniana.

DE DILIGENDO DEO LIBER.

Quæ ſit via quæ ducit ad vitam. Caput. 1.

Vigili cura, mẽte ſollicita, ſummo conatu, & ſollicitudine continua decet nos inquirere & addiſcere quomodo & qua via poſſimus infernale ſupplicium vitare, & cœleſte gaudium acquirere: cum nec illud ſupplicium vitari, nec illud gaudium acquiri poſſit, niſi via cognita qua eſt illud vitandum, & illud acquirendum. Audiamus ergo libentius, inſpiciamus diligentius verba Apoſtoli, quibus ipſe duo oſtendit, ſcilicet quòd cœleſtis gloria ineffabilis eſt, & quæ ſit via quæ ducit ad vitam: ait enim, Nec oculus vidit, nec
1.Cor.2. auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit deus
Eſa.64. diligentibus ſe. Ecce per hoc quòd dicit deum præparaſſe bona diligentibus ſe, oſtendit quia dilectio via eſt, qua ad illa bona peruenitur: ſed dilectio dei ſine dilectione proximi haberi non poteſt, teſtante beato Ioanne qui ait, Qui non diligit fratrem ſuum quem videt, deum quem non videt, quomodo dili-
1.Ioan.4. gere poteſt? Et hoc mandatum habemus à deo, vt qui diligit deum diligat & proximum ſuum. Ecce in hac gemina dilectio-
1.Cor.13. ne conſiſtit vera charitas, de qua Apoſtolus loquens ait, Excellentiorem adhuc viam vobis demonſtro. Ecce charitas excellentiſſima via eſt, quæ ducit ad cœleſtem patriam, & ſine qua nemo illuc venire poteſt. Sed quis in hac via eſt? quis nouit eam? Qui diligit deum & proximum. Quomodo diligendus eſt deus, & quomodo proximus? Deũ debemus diligere plus quàm nos, & proximum ſicut nos. Deũ diligimus plus quàm nos, ſi præcepta eius voluntati noſtræ in omnibus præponimus. Proximum autem non iubemur diligere quantum nos, ſed ſicut nos, id eſt, velle & optare ei omne bonum, quod debemus velle & optare nobis, & maxime æternã beatitudinẽ, & ad illam obtinendam ei ſuccurrere, & in corporalibus bonis, & in ſpiritalibus, prout ratio exigit, & facultas permittit: vnde

rit: vnde dominus in Euangelio ait, Quæcunque vultis vt faciant vobis homines,& vos eadem facite illis: & Ioannes Apoſtolus ait,Non diligamus verbo neque lingua,ſed opere & veritate. Sed qui ſunt proximi quos debemus ſic diligere? Certe omnes homines Chriſtiani, Iudæi, pagani, amici & inimici. *Matth.7.* *1. Ioan.3.*

Quare & qualiter ſit diligendus deus. *Cap. II.*

Cum ergo tota ſalus noſtra in dilectione conſiſtit, quare & qualiter dominus diligendus ſit,diligenter conſiderandum eſt Ad dei igitur dilectionem in nobis excipiendam, nutriendam,& augendam nihil ita valet, ſicut beneficiorum eius frequens & diligens recordatio vel conſideratio. Tanta enim nobis tribuit,& tanta retribuit,quòd deficit anima noſtra,deficit prorſus in conſideratione tantorum beneficiorum eius. Et licet non poſſimus ei tantum & tantas vt deceret,amorem & obſequium & gratiarum actiones, tamen quantum & quantas poſſumus,rependere debemus.Ecce quare,ideſt,pro beneficiis ſuis quę ſua magna pietate,ſua gratuita bonitate,nullis noſtris meritis exigentibus nobis contulit dominus, à nobis quoque multum diligendus eſt.Qualiter autem à nobis diligendus eſt deus, illud eius mandatum manifeſtat, quod nimis mandauit & nimis cuſtodiri voluit. Audi igitur ô homo illud omnium mandatorum & maximum & primum mādatum. Audi, inquam,illud diligenter,retine memoriter, meditare iugiter,& pro viribus tuis imple inſtanter,aſſidue & perſeuerāter: hoc eſt autem illud mādatum,Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, id eſt, ex toto intellectu: & ex tota anima tua,id eſt,ex tota voluntate tua:& ex tota mente,id eſt,ex tota memoria,vt omnes cogitationes tuas, omnémq; vitam tuam, & omnem intellectum tuum in illum conſerues. Sed quia parum te forte à deo diligi æſtimas,illum quoque parum diligere non vereris. Scrutare ergo & reuolue in animo tuo quæ tibi contulit dona & beneficia,quæúe promiſit, & te vehemēter illum debere diligere conuinceris. Vt autem amor dei in te amplius excitetur & creſcat, conſidera diligenter, à quo, quare, vel ad quid creatus ſit homo, quæúe deus propter hominem creauit. Sciendum eſt ergo rerum creatarum, cœleſtiū vel terreſtrium,viſibilium vel inuiſibilium cauſam nō eſſe niſi bonitatem creatoris,qui eſt deus vnus & verus, cuius eſt tanta bonitas,vt alios ſuæ beatitudinis qua æternaliter beatus eſt,velit eſſe participes,quam vidit communicari poſſe,minui omnino *Deute.6.* *Matt.22.*

non poſ

non poſſe. Illud igitur bonum quod ipſe erat, & quo ipſe erat beatus, ſola bonitate, non neceſſitate aliis communicare voluit, quia ſummi boni erat prodeſſe velle & omnipotentiſſimi nocere non poſſe. Et quia non valet eius beatitudinis particeps exiſtere aliquis, niſi per intelligentiam, quæ quanto magis intelligitur, tanto plenius habetur, fecit deus rationalem creaturam, quæ ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, & poſſidendo frueretur, eámque hoc modo diſtinxit, vt pars ſui puritate permaneret, nec corpori vniretur, ſcilicet angelus: pars corpori iungeretur, ſcilicet anima. Diſtincta eſt igitur rationalis creatura in incorpoream & corpoream. Incorporea, angelus: corporea vero, homo vocatur ex anima rationali & carne ſubſiſtens. Conditio igitur rationalis creaturæ prima cauſam habuit dei bonitatem. Creatus eſt igitur homo vel angelus propter bonitatem dei: nam quia bonus eſt deus, ſumus, & inquantum ſumus, boni ſumus. Ad quid autem creata ſit rationalis creatura: Ad laudandum deum, ad ſeruiendum ei, ad fruendum eo, in quibus ipſa proficit, non deus: deus enim perfectus & ſumma bonitate plenus, nac augeri poteſt nec minui. Quòd autem creatura rationalis facta eſt a deo referẽdum eſt ad creatoris bonitatem & ad creaturæ vtilitatem. Cum igitur quæritur, quare vel ad quid facta ſit rationalis creatura? Reſpondendum eſt propter dei bonitatem, & creaturæ vtilitatem, vtile nempe eſt ei ſeruire deo & frui eo.

Quomodo omnia deꝰ propter hominem cõdiderit. Capi. III.

Factus ergo angelus ſiue homo propter deum dicitur eſſe, non quia deus creator & ſumme beatus alterutrius indigeret officio, quia bonorum noſtrorum non eget, ſed vt ſeruiret ei & frueretur eo, cui ſeruire regnare eſt. In hoc proficit ſeruiẽs, non ille cui ſeruitur. Et ſicut factus eſt homo propter deum, ſic factus eſt mundus propter hominem vt ei ſeruiret. *Pſal. 15.* Poſitus eſt ergo homo vt ei ſeruiretur, & vt ipſe ſeruiret, vt acciperet vtrunque & reflueret totum ad bonum hominis, & quod accepit obſequium, & quod impendit. Ita enim voluit deus ſibi ab homine ſeruiri, vt ea ſeruitute non deus ſed homo iuuaretur. & voluit vt mundus ſeruiret homini, vt exinde ſimiliter iuuaretur homo. Totum igitur bonum hominis erat, & quod factũ eſt propter ipſum, & propter quod factus eſt ipſe. Omnia enim, ait Apoſtolus, noſtra ſunt, ſuperiora ſcilicet æqualia & inferiora. Superiora quidem noſtra ſunt ad perfruendum, vt deus

deus trinitas. Aequalia noſtra ſunt ad cõuiuẽdum, ſcilicet angeli, qui & ſi ſi modo ſunt ſuperiores nobis, in futuro erunt æquales. Et inferiora noſtra ſunt, quæ ad vſum nobis ſunt, ſicut res dominorum dicuntur eſſe famulorum, non priuatione à domino, ſed quia ſunt ad vſum eorũ. Ipſiq; angeli in quibuſdam ſcripturæ locis nobis ſeruire dicuntur dum propter nos in miniſterium mittũtur: vnde Apoſtolus ait, Quoniã omnes adminiſtratorij ſpiritus ſunt, miſſi in miniſterium propter eos qui hereditatem capiũt ſalutis. Neque id incredibile cuiquam videatur, quandoquidem & ipſe creator & rex angelorum venit non miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam pro multis. Dicuntur enim angeli orationes & vota noſtra offerre deo, non quia deum doceant, quia omnia antequam fiunt ſicut & poſtea facta ſunt nouit, ſed quia eius voluntatem ſuper his conſulunt, & quod deo iubente completum eſſe cognouerint, hoc nobis euidenter vel latenter reportent: vnde angelus hominibus ait, Cum orabatis, orationem veſtram obtuli deo. Similiter & nos cum oramus, non deum docemus quaſi neſciat quid velimus & quo indigeamus: ſed neceſſe habet rationalis creatura temporales cauſas ad æternã veritatem referre ſiue petendo quid erga ſe fiat, ſiue conſulendo quid fiat. De excelſo igitur cœlorum habitaculo ad conſulendos, viſitandos, & ad adiuuandum nos attrahit ſupereminens charitas angelos propter deum, propter nos, propter ſeipſos. Propter deum vtique, cuius tanta erga nos pietatis viſcera ipſi quoque vt dignum eſt imitantur. Propter nos, in quibus nimirũ propriam ſimilitudinem admirantur. Propter ſeipſos, quorum ordines inſtaurandos ex nobis toto deſiderio præſtolantur.

Matt. 22. *Hebr. 1.* *Matt. 20.* *Tobiæ 12.*

Primum ergo neceſſe eſt vt quiſque ſeipſum conſideret, & cum cognouerit dignitatem ſuam, ne iniuriam faciat creatori ſuo, abiectiora ſe non amet: nam ea quæ per ſe cõſiderata pulchra ſunt pulchrioribus comparata vileſcũt: & ſicut ineptum eſt deformia pulchris coniungere, ſic non indecens eſt ea quæ non habent infimam quandam & imaginariam pulchritudinem pulcherrimis coæquare. Tuam ergo anima attende pulchritudinem, & intellige qualem pulchritudinem debeas diligere. Quòd ſi forte viſio tua ita per negligentiam tuam obſcurata eſt, & temetipſam vt decet & expedit, contemplari non ſufficis cur ſaltẽ quod de te exiſtimare debeas ex iudicio alieno non perpendis? Sponſum habes, ſed neſcis pulcherrimum omnium

De dei in nos dilectione. Ca. IIII.

omnium, quia faciem eius non vidiſti. Ille te videt, quòd niſi te vidiſſet non te diligeret. Noluit adhuc ſeipſum præſentare tibi, ſed munera miſit, arram dedit pignus amoris, ſignum dilectionis vt cognoſcere illum poſſes. Si ſpeciem eius videres, non ambigeres, ſcires enim quòd tam pulcher, tam formoſus, tam elegans, tam vnicus in tuo aſpectu captus non eſſet, ſi non eum ſingularis decor & vltra cæteros admirandus traheret. Ergo quid agis? nunc videre illum non potes, quia abſens, & ideo non times nec erubeſcis illi iniuriam facere, & ſingularem eius amorem contemnis, téque alienæ libidini turpiter & impudice proſtituis. Noli ſic facere, ſi adhuc ſcire non potes qualis ille ſit qui te diligit, conſidera ſaltem arrã quam dedit tibi, fortaſſis in ipſo munere eius quod penes te eſt, poteris agnoſcere quo affectu illum diligere, quo ſtudio & diligentia te illi debeas conſeruare. Inſignis eſt arra eius, nobile donum quia magnũ non decuit vt parua daret, nec pro paruo magna ſapiens dediſſet. Magnum ergo eſt quod tibi dedit, ſed maius eſt quod in te diligit. Magnum eſt ergo quod tibi dedit. Quid tibi dedit ô anima mea ſponſus tuus? Reſpice vniuerſum mundum iſtum, & conſidera ſi in eo aliquid ſit quod tibi nõ ſeruiat. Omnis creatura ad hunc finem curſum ſuum dirigit, vt obſequiis tuis famuletur & vtilitati deſeruiat, tuiſq; oblectamentis pariter & neceſſitatibus ſecundum affluentiam & deficientiam occurrat, hoc cœlum, hæc terra, hic aër, hæc maria cum eis quæ in ipſis ſunt vniuerſis, explere non ceſſat, hic circuitus temporum annuis innouationibus rediuiuis partibus antiqua innouans, dilapſa informans, conſumpta inſtaurans paſtu perpetuo ſubminiſtrat. Quis ergo putas hæc inſtituit, quis illud naturæ præcepit vt vno cenſu tibi ſeruiat? Beneficium accipis, & authorem eius non cognoſcis, donum in manifeſto eſt, largitor occultus, & ipſa ratio tua te dubitare non ſinit hoc tuũ non debitum eſſe, ſed beneficium alienum. Quicunq; ergo ille eſt, multum nobis cõtulit, & qui tantum dare voluit, multum dilexit. Tantum ergo diligens & tam diligendus dono ſuo demonſtratur: Et quàm ſtultũ eſt amorem tam potentis non vltra concupiſcere, quã impium, quã peruerſum eſt tam diligentem nõ amare? Si autem iſta diligis, vt ſubiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arram ſponſi, vt munera amici, vt beneficia domini, ſic tamen vt memineris ſemper quod illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta propter illum, nec

iſta

iſta cum illo, ſed iſta propter illum, & per iſta illum, & ſuper iſta illum diligas. Caue ô anima, ne quod abſit, meretrix dicaris, ſi munera dantis plus, quã amantis affectum diligis. Maiorem charitati eius iniuriam facis ſi dona illius accipis, & tamen viciſsitudinem dilectionis non impendis. At dona illius ſi potes reſpice, vel ſi dona illius reſpicere non potes, viciſsitudinem dilectionis repende. Dilige illum propter ſe, dilige te propter ſe: dilige illum vt fruaris illo, dilige te vt diligaris ab illo. Dilige in donis illius quæ data ſunt ab illo, illum tibi & te illi dilige. Hæc pura & caſta dilectio eſt, nil habens ſordidum vel amarum, nil tranſitorium. Conſidera ergo ô anima quæ communia cum hominibus, quæ ſpecialia cum aliquibus quæ ſingularia ſola acceperis. In omnibus his te dilige, quæ vel cõmuniter cum omnibus, vrl ſpecialiter quibuſdã, vel ſingulariter tibi ſoli tribuit. Cum omnibus ergo te dilexit, quibus te ſingulari dono prætulit, in omni creatura dilecta es, cum omnibus bonis dilecta es, præ omnibus malis dilecta es: & cum parum hoc tibi videatur quòd præ omnibus malis dilecta es, quanti boni ſunt qui minus te acceperunt?

De fruitione dei. Cap. v.

Primum cogita ô anima quòd aliquando non fueris, & vt eſſe inciperes, hoc dei dono acceperis. Donum ergo eius erat vt fieres: ſed nunquid ei aliquid dederas priuſquã fieres, quòd tibi hoc redderet vt fieres? Nihil prorſus, nil tu dederas, nil tu dediſſe poteras priuſquam fieres: qui vtique ſi nihil amplius dediſſet pro eo ipſo, tamen ſemper à nobis laudandus & diligendus eſſet: nunc autem amplius dedit, quod dedit non ſolum eſſe, ſed & pulchrum eſſe & formoſum eſſe. Sed nec hic terminari potuit munificẽtia largitoris optimi, adhuc aliquid plus dedit, ſed magis nos ad ſimilitudinem ſuam traxit. Voluit ad ſe trahere per ſimilitudinem, quos ad ſe trahebat per dilectionem. Dedit ergo nobis eſſe, & pulchros eſſe dedit & viuere, vt præcellamus his quæ non ſunt per eſſentiam, & his quæ inordinata ſunt & incompleta, aut incompoſita per formam, aut inanimata per vitam. Magno debito obligata es anima mea, multum accepiſti & nihil a te habuiſti, & pro omnibus his non habes quid retribuas, niſi tantũ vt diligas. Nam quod per dilectionem datũ eſt, nec melius nec deterius quam per dilectionem rependi poteſt: accepiſti autem hoc per dilectionẽ, Iam nunc tibi narrare incipiam quantum iſte ſponſus tuus, qui tam excellens apparuit cum te conderet, humiliari dignat

De creationis pariter & creationis gratuitis muneribus. Cap. vi.

dignatus eſt cum te repararet. Illic tam ſublimis, hic tam humilis: non tam hic, quàm illic minus admirabilis. Illic potenter magna tibi contulit, hic miſericorditer pro te dira ſuſtinuit. Vt enim releuaret te illuc vnde cecideras, ipſe deſcẽdere dignatus eſt huc vbi iacebas: & vt tibi iuſte redderetur quod perdideras, ipſe dignatus eſt pie pati quod tolerabas. Deſcendit ergo, ſuſcepit, ſuſtinuit, vicit, reſtaurauit: deſcẽdit ad mortalem, ſuſcepit mortalitatẽ, ſuſtinuit paſſionem, vicit mortem, reſtaurauit hominẽ. Ecce anima mea obſtupeſce tanta mirabilia tanta beneficia propter te exhibita. Cogita quantum te diligat qui tanta dignatus eſt facere propter te: pulchra fueras eius munere, fœda facta es tua iniquitate: ſed rurſum mũdata es & formoſa facta es eius pietate, operante tamen vtrobique eius charitate. Olim cum nõ eſſes, dilexit vt conderet: cũ fœda eſſes dilexit vt pulchram faceret: & vt oſtenderet tibi quãtum te diligeret, non niſi moriẽdo à morte liberare te voluit, vt nõ impenderet tantũ pietatis beneficiũ, verumetiã charitatis mõſtraret affectum. Grandi itaq; dignatione primò homini ſpiraculũ vitæ deſuper pius formator infudit, ſed multo maiori charitate pro eodem homine non iam ſua dedit, ſed ſeipſum impendit atque tradidit. Magnum quidem eſt de deo, quòd eſſe me ſentio opus eius: ſed multo plus eſt, quòd tranſiſſe ipſum video in precium meũ, quoniã quidem tã copioſo munere ipſa redẽptio agitur, vt homo deũ valere videatur. O fœlix culpa mea, ad quam diluendã dum ille charitate trahitur, ipſa quoq; eius charitas mihi eã deſideranti & eam totis præcordiis concupiſcenti aperitur. Nũquam tam bene dilectionẽ eius agnoſcerem, niſi in tãtis periculis expertus eam fuiſſem. O quàm fœliciter cecidi, qui poſt lapſum fœlicius reſurrexi. Nulla dilectio maior, nullus amor ſyncerior, nulla charitas ſanctior, nullus affectus ardẽtior, mortuus eſt pro me innocẽs, nihil quod amaret in me inueniẽs. Quid ergo dilexiſti domine in me, tantũ dilexiſti vt morereris pro me: quod tale in me inueniſti, pro quo tãta & tã dura ſuſtinere voluiſti? Et tu quoque ſi cogitare cœperis ò anima mea, quot & quales in cõparatione tui abiecti ſint, qui hãc quæ tibi data eſt gratiã conſequi nõ potuerũt. Certe audiſti ab initio vſq; ad hãc diẽ, quòd multæ generationes pertrãſierũt, quæ omnes ſine cognitione dei & precio ſuę redemptionis in interitum ſempiternum dilapſæ ſunt, omnibus illis redemptor tuus te prætulit, quando

De beneficio vocationis ad fidem. Cap. VII.

do tibi hãc gratiam largitus eſt, quam nullus eorum percipere meruit, tu ſola præ omnibus illis aſſumpta es, & quare hoc in te factum ſit nullam præter ſolam ſaluatoris tui charitaté inuenire poteris cauſam. Elegit ergo & præelegit te ſponſus tuus, amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus. Elegit te in omnibus & aſſumpſit te ex omnibus, & amauit te in omnibus, nomine ſuo vocauit te vt memoriale eius ſemper eſſet apud te, voluit te participem eſſe in nomine, participem in nominis veritate, quoniam vnxit te illo quo & ipſe vnctus erat oleo lætitiæ, vt ab vncto ſis vnctus, quia à Chriſto dicitur Chriſtianus. Sed nunquid tu fortior, nunquid ſapientior, nunquid nobilior, nunquid omnibus illis ditior fuiſti, qui hanc præ omnibus illis ſpecialem gratiam ſortiri meruiſti? Quot fortes, quot ſapientes, quot nobiles, quot diuites ibi fuerunt, & tamé vniuerſi relicti & abiecti perierunt. Multum fateor collatum eſt tibi: nam fœda prius fuiſſes & polluta & deformis & ſqualida, diſciſſa & diſſipata, & omni horrore & enormitate plena: ſic Deus Dominus tuus dilexit te, vt te tantis gratiæ ſuæ muneribus ditaret. Niſi ergo prius multa cura, ſtudio vehementi exculpta & ornata decenter fueris, in cœleſtis ſponſi thalamum introduci digna non eris. Nunc ergo dum tempus eſt, ô anima mea formam tuam excole, faciem orna, habitum compone maculas terge, mundiciam repara, mores corrige, dignam ſpóſam omni niſu te redde. Præpara ergo te ſicut decet ſponſam immortalis, ſponſam regni cœleſtis. Hoc etiam ad dilectionem pertinere ſcias, quod habes vnde te ornate poſſis, quod vtique ex te non haberes niſi ab illo reciperes: ab illo autem accepiſti vt veſtimenta bonorum operum indui & fructu eleemoſynarũ cum ieiuniis, ſacris vigiliis aliis quoq; operibus peietatis, quaſi quodam vario ornatu poſſis ornari vel decorari: & quicquid ad ſanitatem, quicquid ad refectioné, quicquid ad ſpeciem reparandam, quicquid ad decorem augendum valere dignoſcitur, copioſe tribuit. Vnde quàm copioſa diſpenſatio tibi vbique occurrit? Non habuiſti, & datum eſt tibi, perdidiſti, & inſtauratum eſt tibi: nunquam derelinqueris, vt ſcias quantum ille diligat à quo amaris. Nó vult te perdere, & ideo tanta patientia te expectat, & concedit piè toties negligenter amiſſa iterum atque iterum ſi volueris reparare. O quot reperiuntur iam qui iſta ſecum receperunt, ſed amiſſa iterum tecum accipere non meruerunt. Plus omnibus illis dilecta es,

De Virtutũ munere. Cap. VIII.

quia tibi tam benigne amiſſum redditur, quod illis perditum tam diſtricte negatur. Nunquã tibi gratia bene operandi ipſo largiente negata eſt. Si magna opera facis, miſericorditer ſublimaris. Melius enim nouit ille quid tibi expediat quã tu, & ob hoc ſi vis de eo bene ſentire, totum quod ab illo tibi fit, bene fieri intellige: talis eſt enim amor Dei in nobis, nec quicquam omnino humana infirmitas tolerat, quod ipſe quantum in ſua bonitate eſt, & ad bonum noſtrũ non diſponat. Forte gratiam virtutũ non habes, ſed dum vitiorũ impulſu concuteris, melius in humilitate ſolidaris. Suauius enim redolet deo humilitas infirma, quã virtus elata. Nihi omnino diſpoſitioni diuinæ præiudicare audeas, ſed ſemper cum timore & reuerentia ora Deum, vt quẽadmodũ ipſe nouit, tibi ſubueniat: ſi qua adhuc tamen in te mala remanſerint, piè diluat: ſi qua inchoata ſunt bona, benigne perficiat, & ea te qua voluerit ad ſe via perducat. O anima quid faciemus Domino deo, à quo tot bona accepimus? Neque enim contẽtus fuit eadẽ quæ cæteris nobis bona tribuere, ſed in malis quoque noſtris eius ſingularem dilectionem cognoſcimus, vt eum tam de bonis quã de malis noſtris omnibus ſingulariter diligamus. Tu dediſti mihi Domine vt te agnoſcam, & præ cæteris multis de tuis ſecreta reuelata intelligam. Alios coætaneos meos in tenebris ignorantiæ dereliquiſti, & mihi præ illis gratiæ tuæ lumen infudiſti: tu dediſti mihi ſenſum capacem, intellectũ facilẽ, memoriã tenacem, efficaciam in opere, gratiam in conuerſatione, profectũ in ſtudiis, profectũ in conceptis, ſolamen in aduerſis tutelam in proſperis: & quocunque vertebam me, vbique gratia tua & miſericordia tua præceſſit, & ſæpe mihi cum conſumptus videbar, ſubito liberaſti me: quando errabã, reduxiſti me: quando ignorabam, docuiſti me: quando peccaui, corripuiſti me: quando triſtabar, conſolatus es me: quando cecidi, erexiſti me: quando ſteti, tenuiſti me: tu dediſti mihi verius agnoſcere te, purius diligere te, ſyncerius credere in te, ardentius ſequi te. O domine Deus meus, dulcedo vitæ meæ, lumen oculorum meorũ quid retribuam tibi pro omnibus quæ retribuiſti mihi? Vis vt diligam te. Et quomodo diligam te, quantum diligã te, quis ſum qui diligam te, fortitudo mea Dominus, firmamentum meũ, refugium & liberator meus? Deus meus adiutor meus, protector meus, cornu ſalutis meæ & ſuſceptor meus: quantum adhuc dicam, tu es Domine Deus meus. Multa & innumerabilia bona

De illuſtrationis beneficio. Cap. IX.

De dei cir

bona feciſti mihi domine deus, meus, de quibus mihi erit ſemper dulcor cogitare, ſemper loqui, fac me gratias agere vt te laudem & amem pro omnibus beneficiis tuis. Ecce habes anima mea arram tuam, & arra tua cognoſcit ſponſum tuum. Serua ergo te illi intactam, ſerua impollutam, ſerua incontaminatam, ſerua integram. Si olim meretrix fuiſti, iam virgo facta es, quemadmodum amor illius conſueuit corruptis integritatem reddere, & integris caſtitatem ſeruare. Semper cogita quantã tecum miſericordiam fecit: & in hoc perpende quantum ab ipſo diligeris, quod eius beneficium nunquam tibi defuiſſe cognoſcis. Sic certe mihi videtur cum eius miſerationes circa me attendo, quod ſi fas eſt dicere, nil aliud agit Deus niſi vt meæ ſaluti prouideat: & ita totum ad cuſtodiam meam occupatum video, quaſi omniũ oblitus ſit, & mihi ſoli vacare velit. Semper præſentem mihi ſe exhibet deus, ſemper paratũ offert, quocũque me verto, me non deſerit: vbicũq; fuero, nõ recedit: quicquid egero, pariter aſſiſtit: & tandem cunctis actionibus meis perpetuus inſpector, & quantum ad bonitatẽ ſuã pertinet, quaſi indiuiduus cooperator aſſiſtit, ipſe operis ſui effectũ patienter oſtẽdit. Ex quo cõſtat, ꝙ licet facies eius à nobis adhuc videri non poſſit, nunquam tamen poſſit eius præſentia euitari. Sed quid eſt illud dulce quod in eius recordatione me tangere ſolet, & tam vehementer & tam ſuauiter afficere, vt tam tota quodãmodo à meipſo abalienari, & neſcio quò abſtrahi incipiam? Subito tota innouor & tota immutor, & bene mihi eſſe incipit vltra quàm dicere ſufficiam, exhilaratur conſcientia, in obliuionem venit omnis præteritorum dolorũ miſeria: exultat animus, clareſcit intellectus: cor illuminatur, deſiderio iucundatur. Iamque alibi neſcio vbi me eſſe video, & quaſi quibuſdam amplexibus amorum intus teneo, & neſcio quid illud ſit. & cum illud retinere ſemper & nunquam perdere toto niſu laboro, luctatur quodammodo delectabili animo ne recedat ab eo quod ſemper amplecti deſiderat: & quaſi in illo omnium deſideriorum finem inuenerit, ſummè & ineffabiliter exultat, nihil amplius quærens, nihil vltra appetens, ſemper ſic eſſe volens. Nunquid ille eſt dilectus? vere ille eſt Dominus meus qui viſitat me, ſed venit inuiſibiliter, venit occultus, venit incomprehenſibilis: venit vt tangat me, non vt videatur à me: venit vt admoneat me, non vt comprehendatur à me: venit vt non totum infundat

ca nos ſollicitudine.
Cap. X.

ſundat ſe, ſed vt guſtandum præbeat ſe: non vt impleat deſiderium, non vt plenitudinem exhibeat ſuæ ſatietatis. Et hoc eſt quod maxime pertinet ad arram deſponſationis eius, quod ille qui in futuro ſe tibi videndum & perpetuo poſſidēdum dabit, nunc aliquo modo vt quàm dulcis ſit agnoſcas, ſe tibi ad guſtandum præbet. Multum igitur Deus tuus diligendus eſt tibi, cui tanta beneficia cōtulit. Vt autem amoris flamma amplius accendaris, conſidera diligenter ſi præter illa quæ ſupra dicta ſunt, aliqua tibi contulerit beneficia. Cùm ergo quæ hic memorata ſunt bona tibi vides collata, multum ei à quo tibi hæc collata ſunt, debes gratioſus & deuotus exiſtere, & gratias agere. Valde mihi diligendus eſt Deus meus, qui bene vtens malo parentum meorum creauit me de carne illorum, & inſpirauit in me ſpiraculū vitæ, diſcernēs me ab illis qui vel abortiui proiecti ſunt ab vtero, vel intra materna viſcera ſuffocati, pœnæ videntur concepti non vitæ. Accepi ergo vt ſim, accepi vt homo ſim, accepi intellectum, qui interſit inter me & pecus. Accepi corporis formam, accepi in corpore diſtinctionem ſenſuum, oculos ad videndum, aures ad audiendum, nares ad odorandum, manus ad contrectandum, palatum ad guſtandum, pedes ad ambulandum, ſalutemq́ue ipſam corporis. Magnum fuit & hoc quod ad eorundem ſenſuum meorum oblectamenta, ſingula ſenſibus ſingulis conuenientia creauit Deus, multa pulchre lucentia, canore mulcentia, ſuaue olentia, dulce ſapientia, tacta placentia: ob hoc enim prouidentia creatoris tā diuerſas qualitates rebus induit, vt omnes ſenſus hominis ſua oblectamenta inueniant. Aliud enim percipit viſus, aliud auditus, aliud olfactus, aliud guſtus, aliud tactus. Viſum paſcit pulchritudo colorum, ſuauitas cantilenæ demulcet auditum, fragrantia odoris olfactum, dulcedo ſaporis guſtum. Et quis omnes delicias ſenſuū enumerare queat, quæ tā multiplices ſunt in ſingulis, vt ſi quis quemlibet per ſe conſideret, quemlibet per ſe ſingulariter ditatum putet. Tot oblectamenta oculorum in diuerſitate colorum monſtramus, tot oblectamenta aurium in diuerſitate ſonorum audimus, quibus homines adinuicem ſuas voluntates communicant, præterita narrant, præſentia indicant, futura nunciant, occulta reuelant, adeo vt ſi careat his vita humana, beſtiis comparabilis videatur? Quid autem concentus auium, quid humanæ vocis melos iucundum, quid dulce melos ſonorū omnium com-

De ſenſuū humanorū munere & cuſtodia Vita. Cap. XI.

me

memorem? quia tam multæ ſunt harmoniæ genera, vt ea nec cogitatus percurrere, nec ſermo facile explicare poſſit: quæ tamen cuncta auditui ſeruiũt, & in eius delicias creata ſunt. Eodem modo guſtus & tactus varia habent oblectamenta, quæ ex ſimilitudine priorum ſatis perpendi poſſunt. Magnum eſt certe & hoc, quòd ſana & integra membra creauit mihi Deus, ne eſſem meis dolor, opprobrium alienis. Accepi etiam amplius mentem, ſcilicet quæ poſſit intelligere, quæ poſſit capere veritatẽ, quæ poſſit iuſtum ab iniuſto diſcernere, quæ poſſit indagare, deſiderare creatorem, laudare & inhærere illi. Magnum etiam æſtimo beneficium, quòd eo tempore & inter tales me naſci voluit deus, per quos ad fidem ſuam & ſacramenta peruenirem. Video innumerabilibus hominibus hoc negatum, quod mihi gratulor eſſe conceſſum, cum quibus tamen nobis eſſet vna cõditio. Illi derelicti ſunt per iuſtitiã, & ego vocatus per gratiam. Procedã adhuc etiam, intuens munus eius fuiſſe quod educatus fui à parentibus, quòd me flamma non læſit, quòd aqua non abſorbuit, quòd nobis vexatus à dæmone, quod à beſtiis non percuſſus, quòd non præcipitio necatus, quòd vſque ad congruam ætatem in fide eius & bona voluntate ſum nutritus. Magnum igitur Domine deus erga me oſtendiſti pietatem. Cum autem in cunctis operibus tuis ſis mirabilis, mirabilior tamen crederis eſſe in viſceribus pietatis, nullum enim ſpernis, nullum abiicis, neminem perhorreſcis, niſi qui forte te amens exhorruerit. Bona igitur ſunt hæc tua Domine mihi à te miſericorditer indulta, quod me in periculis ſæpe conſtitutũ clementer eripuiſti, nec vnquam in peccatis meis me dereliquiſti, oblitum tui de te admonuiſti, auerſum à te reuocaſti, venientem ad te benigne ſuſcepiſti, pœnitenti indulſiſti. Non enim ea ſola quæ commiſi peccata, ſed etiam quæ te protegente non commiſi, totum à te dimiſſum deputandum eſt. Nam ſicut in multa peccata cecidi, ſic & in multo plura, niſi me conſeruaſſes cecidiſſem. Tribus autem modis à peccato me memini conſeruatum, ſcilicet occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data virtute, affectionis ſanitate. Multa enim in peccata cecidiſſem, ſi data eſſet occaſio, ſed Dei miſeratione non me talis opportunitas apprehẽdit. In multa quoque paulominus cecidiſſem grauiter impulſus violentia tentationis, ſed virtutem dediſti mihi domine, vt ſub me eſſet appetitus meus, & ei quam ſentiebam concupiſcentiæ minime conſentirem

De longanimitate dei & præſeruatione à peccatis, & eorum indulgentia. Cap XII.

ſentirem:ſed à quibuſdam peccatis tam longe me fecit tua miſeratio Domine, vt penitus abominarer ea, & ne vlla me quidem eorum tentatio moleſtaret. Magnæ quidem bonitatis eſt indicium domine deus & hoc, Ecce infœlix ego te irritaui, ego malum coram te feci, furorem tuum prouocaui, irã promerui, peccaui & paſſus es, deliqui & adhuc ſuſtines: ſi pœniteo, parcis: ſi reuertor, me ſuſcipis. Inſuper dum differo, præſtolaris: reuocas errantem, vincis repugnãtem, expectas torpentem, amplecteris redeuntem, doces ignorantem, mulces mœrentem, à ruina ſuſcitas, poſt lapſum reparas, petenti largiris, quærenti inueniris, pulſanti aperis, oſtendis mihi bene viuẽdi viam, das gradiendi ſcientiam. Magnum eſt etiam & hoc domine, quod multa mihi antequam petere poſſem, vel vellem, aut noſſem, dona contuliſti, non ſolum ante, ſed & poſtquam ſenui & potui te petere, te quærere, te deſiderare, tibi inhærere, gratuita bonitate tua non petenti, non quærenti, non deſideranti, imò etiam paruipendenti vel etiam contemnenti largitus es. Maximum æſtimo & illud fuiſſe beneficium, quod angelum pacis ab ortu natiuitatis meæ ad me cuſtodiendum vſque ad finem meum mihi dediſti: vnde quidam ſanctus ait, Magna eſt dignitas animarum, vt quæque habeat ab ortu natiuitatis ad cuſtodiã ſui angelũ delegatũ. Magnę pietatis fuit hoc domine, quod mira patiẽtia tua męas ſuſtinuit iniquitates. Cui gratias referre debeo, quod nõ ſecundũ iniquitates meas retribuiſti mihi, quod me terra nõ abſorbuit, nõ me cœlũ fulminauit, non me fulgor cõbuſſit, non flumina ſubmerſerunt, nec alia pœna vel morte prout dignus erã me afflixiſti. Cùm enim peccando à te recederem, non ſolũ iram tuã promerui, ſed & omnẽ creaturã aduerſum me excitaui. Nam ſi ſeruus cuiuſquã à Domino ſuo recederet, non ſolum dominũ ipſum exacerbaret, ſed & totam eius familiam iuſtiſſime irritaret. Cùm ergo te Deũ omnium creatorem offendi, omnẽ creaturã quãtũ ſpectat ad meritum meũ in iram cõmoui, ita vt merito pro te pugnaret aduerſum
Sapien. 5. me totus orbis terrarum. Poſſet enim terra dicere mihi, nõ debeo te ſuſtinere, ſed potius abſorbere, quoniã à creatore meo nõ timuiſti peccando recedere, & inimico ſcilicet diabolo adhærere. Poſſet dicere ſol, non debeo tibi ad ſalutẽ lucere, ſed ad vindictã domini mei, qui eſt lux & fons luminis, penitus tibi radios meos abſcõdere. Sic etiã cuncta quæq; creatura ad vlciſcẽda tãtã iniuriã ſui creatoris, niſi impetũ cohiberet ipſe qui

qui eas condidit, qui non vult mortem peccatoris, ſed vt con- *Ezech. 18*
uertatur & viuat. Oportet ergo me domine tanto magis tibi
gratioſum & deuotum, ad ſeruiendum promptiorem exiſte-
re, quanto me de tantis beneficiis obligatiorem conſpicio in
reddenda ratione, ne dilata vindicta tanto acrius aduenien-
do mala mea puniat, quanto diutius tolerauit quod puni-
ri potuit. Iamdiu igitur expectare cogita ô anima mea dei lon
ganimitatem quam exhibuit, electionem prædeſtinationis ſuę
quam impleri voluit, nimiam charitatem qua nos dilexit. Pro- *Pſal. 32*
pter hoc enim expectans expectauit dominus & intẽdit mihi,
ſed auertit oculos ſuos à peccatis meis, quaſi nolens aduer-
tere quantum delinquerem. Propter hoc, inquam, diſſimula-
bat, vt commendaret patientiam, confirmaret charitatem ſuã.
Propter hoc, vt bene memini, percuſſit cor meum excitans il-
lud vt aduerteret ſuorum vulnera peccatorum, & vulnerum
ſentiret dolorem, etiam deducens ad portas inferi & præpara-
ta iniquis ſupplicia monſtrans, etiam vt nil iam noxiæ rema-
neret rationis, meliorem mihi conſolationem inſpirans, ſpem
indulgentiæ dedit, demum & ipſam indulgentiam contu-
lit. Sic autem ex toto indulſit, & tam liberaliter omnem do-
nauit iniuriam, vt iam non damnet vlciſcendo, nec confun-
dat improperando, nec minus diligat imputando. Sunt au-
tem aliqui ſic donantes iniuriam vt non vlciſcantur, ſæpius
tamen improperent: ſunt & aliqui qui licet ſileant, manet ta-
men aliquid in alta mente repoſitum, rancorémque tenent in
animo, quorum vtiq; neutra plena eſt indulgentia. Longe ab
his benigniſsima diuinitatis natura, liberaliter agit, ignoſcit
plenarie, ita vt propter fiduciam peccatorum ſe pœnitentiũ,
vbi ſuperabundauit delictum, ſoleat & gratia ſuperabundare. *Roma. 5.*
Teſtis eſt Petrus, cui poſt trinam negationem totius Eccle- *Matt. 26.*
ſiæ paſtoralis cura eſt commiſſa: teſtis eſt Paulus, qui de Ec- *Ioan. 21.*
cleſiæ perſecutore effectus eſt vas electionis & doctor gen- *Roma. 9.*
tium: teſtis eſt Matthæus qui de telonio electus eſt in Apoſto- *Matth. 9.*
lum, cui etiam & noui teſtamenti primum ſcriptorem eſſe do- *De dono*
natum eſt. Poſt hæc dedit mihi dominus deus continen- *continẽtia*
tiam. Continentiam autem dico, non à ſola luxuria, ſed à cæ- *contra tri*
teris quoque ſicut neceſſe eſt vitiis & peccatis, qui & aliquãdo *plicis ho-*
vix per triduum continebam, poſtea dei auxiliante gratia, per *ſtis tenta-*
longum tempus potui cõtinere. Ex hoc inuenio vnde merito *mina.*
exclamare poſſim, Quia fecit mihi magna qui potens eſt. For- *Cap. XIII.*

te parum quid reputat aliquis continentiam,ſed ego non ita. Scio enim quos habeat oppugnatores, quantæ illam neceſſe ſit eſſe virtutis, vt poſſit talibus reſiſtere. Primus hoſtis cõtinentiæ noſtræ caro eſt noſtra, dũ concupiſcit aduerſus ſpiritũ.

Gal.5. Quàm domeſticus hoſtis, quàm periculoſa lucta, quàm inteſtinũ bellum, hoſtẽ hunc crudeliſſimum nõ fugere poſſumus. O anima mea non fugare ſed circumferre illum neceſſẽ eſt, quoniã alligatus eſt nobis. Quid autẽ periculoſius & miſerabilius eſt, quàm quòd hoſtem noſtrum cogimur ſuſtentare, perimere eum nõ licet? *Mich.7.* Vides ergo quàm ſollicite te cuſtodire neceſſe ſit ab ea, quæ dormit in ſinu tuo. Veruntamẽ non eſt hic ſolus aduerſarius mihi, alium adhuc habeo qui circuncinxit me & obſedit vndique, hoſtis iſte eſt præſens ſeculum nequã, *Hiere.9.* qui per quinque portas quinq; videlicet ſenſus corporis, iaculis ſuis vulnerat me, & mors intrat per feneſtras meas. Tertius hoſtis eſt humani generis inimicus, antiquus ſerpẽs callidior cunctis animantibus: iſte eſt hoſtis quem nec poſſumus videre, quanto minus cauere. Hic hoſtis nunc quidem aperte & violenter, nunc occulte & fraudulenter, ſemper autem maliciose & crudeliter nos impugnat & perſequitur. Et ad hæc tolerãda, ne dicã ſuperanda, quis idoneus? Hæc ideo dixi vt innoteſceret continentiæ difficultas, vt ſciamus quæ à deo data ſunt nobis, ac per hoc amplius diligamus eũ qui hãc nobis virtutẽ tribuit. Omnino enim in domino facimus hãc virtutẽ, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos. Ipſe eſt qui non modo carnem noſtram cum concupiſcentiis ſuis, ſed & præſens ſeculum nequam cum curioſitatibus ſuis & vanitatibus ſuis, etiam & ipſum cũ tentationibus ſuis conterit ſatanã ſub pedibus noſtris. Nunquid non merito dixerim inueniendũ incõtinentiã vnde clamarẽ, Quia fecit mihi magna qui potens eſt?

De beneficio ſpei. Ca. XIIII. Poſt hæc dedit mihi dominus deus gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quam gratiam in tribus maxime ſtare arbitror, in odio præteritorum malorum, in contemptu bonorũ præſentium, in deſiderio futurorum. Deinde dedit mihi ſpem eadem obtinendi. Tria inquam ſunt quæ ſic roborant & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla cõſideratio propriæ vilitatis, nulla æſtimatio cœleſtis beatitudinis de celſitudine ſpei deiicere poſſit: in ea firmiter radicatur anima mea. Vis ſcire quæ ſint illa? Tria conſidero, in quibus ſpes mea tota conſiſtit, ſcilicet charitatẽ adoptionis, veritatem

promiſ-

promiſſionis, poteſtatem redditionis. Murmuret iam quantum voluerit inſipiens cogitatio mea dicens, Quis enim es tu, aut quanta eſt illa gloria, quibúſve meritis hanc obtinere ſperas? Et ego fiducialiter reſpondebo, Scio cui credidi, & certus ſum. quia in charitate nimia adoptauit me deus, quia verax eſt in promiſſione, quia potens eſt in exhibitione, licet enim ei hoc facere quod voluerit. Pro his ergo meritis deus meus mihi diligendus eſt. Magnæ autem gratiæ fuit, quod me deus à ſe fugientem perſecutus eſt, timenti blanditus, quod erexit in ſpem toties deſperatum. quod ſuis obruit beneficiis ingratum. quod guſtu interioris dulcedinis immundis aſſuetum delectationibus attraxit & illexit, quòd indiſſolubilia malæ conſuetudinis vincula dirupit, & abſtractum ſeculo benigne ſuſcepit. Adhuc anima mea, illa quibus tibi ſola conſcia es, diuinæ bonitatis inſpice munera, quàm iucunda facie abrenunciandi ſeculo tibi Chriſtus occultus occurrit, quas eſurienti delicias præparauit, quas miſerationum ſuarum diuitias, & abſconditos inſpirauit affectus, quo te charitatis poculo delectauit? Magnum fuit & hoc quod me fugientem ſeruũ ſuum & rebellẽ ſola miſeratione vocatum, ſpiritalium conſolationum non reliquit expertem. Si enim tentabar, ille me ſuſtẽtabat: ſi periclitabar, ille me erigebat: ſi triſtabar, ille me cõfortabat: ſi fluctuabam, ille ſolidabat. Quoties præ timore areſcebam, ille pius conſolator aſtabat: quoties æſtuabam prę timore, ille meis ſe viſceribus infundebat. Perpẽdo etiam quoties pſallentem vel legentem ſpiritalium me ſenſuum lumine illuſtrabat: quoties errantem in quoddam ineffabile deſiderium ſui rapiebat: quoties mentem meam à terrenis ſubtractam, ad cœleſtes delicias & paradiſiacas amœnitates tranſportabat. Taceo multa & magna miſericordiæ ſuę circa me opera, ne aliquid gloriæ quę tota eius eſt, ad me videatur tranſire. Ita enim ſecundum hominum æſtimationem ſibi cohærent gratia dantis & fœlicitas recipientis, vt non laudetur ſolum qui ſolus laudandus eſſet, ſcilicet ille qui dedit, ſed etiam ille qui recepit. Quid enim habet aliquis quod non accepit? aut qui gratis accepit, quare laudatur quaſi velut promeruerit? Tibi ergo laus deus meus, tibi gloria, tibi gratiarum actio: mihi autem confuſio faciei meę; qui tot mala feci, & tot bona recepi. Vide ergo ò anima mea, quia multum commendat bonitatem dei, non ſolum largitas ſua, ſed iniquitas noſtra. Si

De largitate dei, et iniquitate noſtra & gratia rependenda. *Cap.* XV.

enim magnum eſt nihil promerentibus impẽdere multa qua-
le quantúmve erit retribuere bona promerentibus mala? O
qualis pietas, quam nulla poteſt ſuperare impietas. Alia ſunt
quæ miſericorditer deus ignoſcit, alia quę affluẽter attribuit:
ignoſcit mala noſtra, largitur bona ſua: ſemper præſto ad igno
ſcendum, paratus ſemper ad largiendũ: hinc pius, hinc largus,
vtrobiq; pius & largus. Cõfiteamur ergo illi mala noſtra, cõfi-
teamur & bona noſtra. Confiteamur ergo à nobis mala noſtra
eſſe vt pie ignoſcat: confiteamur ab ipſo bona noſtra eſſe, vt
ſeruet & augeat. Hoc igitur inceſſanter agamus, ne ingrati ap-
pareamus, vel de indulta venia, vel de conceſſa gratia. Hæc, in-
quam agat qui ſe credidit vel cupit eſſe amatorem dei, verus
animi amor ſemper confitetur. Quid ergo hæc omnia faciunt
diligenter conſiderata, niſi vt conſiderantis animum ab omni
penitus abſtractum amore, ad deum diligendum qui hæc
contulit, mirabiliter rapiant, vehementer afficiant? Si quis au-
tem hæc omnia à deo ſibi videt collata, & ideo illum parum
diligere non veretur, ſciat pro certo quod nemo eſt qui nõ fa-
cile ſi quærit inueniat, vnde plurimum eſt obnoxius deo, vnde
cum totis viribus diligenter ei etiã continuas gratias refer-
re deberet. Ille ergo cui aliqua bona ſaluti neceſſaria deſunt,
nec ſic audeat cõtra deũ murmurare, nec eũ accuſet, q̃a omnia
certiſſima & iuſtiſſima ratione facit deus, cuius vult miſere-
tur, & quẽ vult indurat, qui etiã potens eſt dona ſua cui volue
Roma. 9. rit cõferre, & collata cui voluerit auferre. Doleat ergo qui hęc
nõ habet, & laboret & oret vt habeat, pro acceptis vero bo-
De morte nis deo gratus exiſtat. Magna igitur & multa, imò certè innu-
Christi. merabilia quæ mihi domine deus cõtuliſti beneficia pro qui-
Ca. x v i. bus mihi diligendus, & ſemper es laudandus. Quicquid enim
boni habeo, vel habui, vel habiturus ſum, à te ſummo bono
eſt, à quo omne quod bonũ dicitur, & eſt & procedit. Vnum
autem eſt, quod me plus his omnibus accendit, vrget, mouet
& promouet ad te diligendum: ſuper omnia, inquã, amabi-
lem te mihi reddit ò bone Ieſu ignominioſiſſima & amara
mors, quam ſuſtinuiſti opus noſtræ redemptionis. Hoc ſo-
lum vel hoc omnino totam vitam noſtram, totum laborem
noſtrum, totum obſequium noſtrum, amorem denique no
ſtrum facile ſibi vendicat, totum hoc, inquam, eſt quod deuo
tionem noſtram & excitat melius, & quærit ſuauius & auget
amplius. Multum quippe in hoc opere laborat author mundi,

nec in omni fabrica mundi tantam fatigationem ſuſtinuit. De mundo enim & de his quæ in mundo ſunt, dixit & facta ſunt, *Pſal. 148.* mandauit & creata ſunt: at vero pro reparatione generis humani magnos & multos & diuturnos labores ſuſtinuit & dolores. Ecce quomodo nos dilexit, qui nulla ſui neceſſitate, ſed ſola charitate tam dura & indigna ſuſtinuit. Merito ergo dixerim hoc vnum omnibus aliis præſtare beneficiis. Quippe cum magnum ſit aliquem ſua gratis alicui conferre, Multo maius certe eſt ſemetipſum impendere. Et cum magnæ charitatis ſit animam pro amicis ponere, multo maioris charitatis indiciũ eſt pro inimicis ponere, quod filius dei pro nobis fecit. Nam cum inimici eſſemus deo, reconciliati ſumus per mortem filij eius. Vix autem pro iuſto quis moritur, ipſe autem pro impiis eſt mortuus, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerret deo, exul à cœlis factus, vt nos reportaret ad cœlos. O quàm ineffabilis charitas, quàm ineffabilis dulcedo charitatis, quàm ſtupenda dignatio fuit, deum pro homine hominem fieri, deum pro homine carne mori, tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. *Roma. 5.* Ecce cum quanto precio quantóve labore redimebatur homo, qui diabolo iure debebatur, qui ſi non redimeretur, ſine dubio æternaliter cũ diabolo damnaretur. Hæc ideo dixi, vt intelligat homo quãtum debeat diligere deum, non vtcumque patienter, imò libenter: non ſolum autem hoc, ſed etiam ardẽter pro illo ſuſtinere labores & dolores, qui pro te tanta ac talia ſuſtinuit. *Acta. 4.* Per multas enim tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. Amplectatur igitur anima mea domine Ieſu crucifixum, ſumat tui dulciſſimi ſanguinis hauſtum, occupet memoriam hæc ſuauis meditatio, ne ex toto eam obliuio obſcuret. Iudico me nihil ſcire præter Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, *1. Cor. 2.* ne ſcientiam meam à ſoliditate fidei vanus error abducat, vendicet ſibi totum amorem meum hæc tua mira dilectio, ne illum cupiditas mundialis abſorbeat. Mentem igitur quam tuæ domine dulcedo charitatis complexerit, non timor anguſtat, non libido commaculat, non ira dilaniat, non ſuperbia eleuat, non cenodoxiæ inanis fumus euentilat, non exagitat furor, non ſtimulus ambitionis euiſcerat, non auaritia contrahit, nõ deiicit triſtitia, non inuidia tabefacit, nullum denique vitium eam corrumpit, dum in eadem dulcedine immobilis perſiſtit. Qui ergo ſuis tanta præſtat in præſenti: quæ dat in præſenti temporalia ſunt,

ſunt, quæ autem in futuro ſeculo ſe promittit deus ſuis daturum æterna ſunt, & bonis temporalibus incomparabiliter meliora. Temporalia enim bona difficile acquiruntur, & acquiſita facile dilabuntur, & quæ habita ſunt cum graui ſollicitudine cuſtodiuntur, & cum dolore amittuntur, & amiſſa cum graui labore recuperantur: Futuri autem ſeculi bona nunquam amittuntur, nunquam minuuntur, cum gaudio & quiete poſſidentur, ſemper deſiderantur, & nunquam faſtidiuntur. Quæ cum ſemel quis acceperit, ita ſecurus erit ea ſe nunquam amiſſurum, ſicut certus eſt vel erit illa ſe nunquam velle amittere.

De promiſſionibus dei. Caput XVII.

Valde igitur diligendus eſt deus in promiſſis ſuis qui magna nobis dedit, ſed maiora promiſit. Promiſit nobis à labore requiem, à ſeruitute libertatem, à timore ſecuritatem, à mœrore conſolationem, a morte reſurrectionem à reſurrectione plenum gaudium, ſummum gaudium & indeficiens. Denique promiſit nobis ſe ipſum, ſicut iurauit patribus noſtris daturum ſe nobis. Magnæ ſunt igitur promiſſiones dei & ineffabiles, & pro his & in his vult amari à nobis aliquo modo. Si modum quæras, vehemens deſiderium promiſſionis, modus eſt. per amorem promiſſio dei quantumcunque deſideretur, minus deſideratur quàm deſiderat. Nam quantũcunque profecerit, plus debet. Vehemens itaque deſiderium aliquo modo non habet modum, cum non poſſit eſſe nimium. Cum in cæteris rebus impatientia ſoleat culpari, in expectatione tantæ promiſſionis laudabilis eſt vehemens impatientia dilationis. Cum eum qui plus amat, & qui plus deſiderat, dilationis, impatientia magis cruciat: ſpes quæ differtur affligit animam, hæc autem omnia bona in cœleſti habentur patria. De illo igitur bono quod omnium bonorum ſummum eſt quid vel quale ſit primum dicendum eſt.

Luc. 1.

De futura fœlicitatis beneficio. Caput XVIII.

Exultemus igitur & erigamus totum intellectum noſtrum inquantum deus donauerit, & cogitemus quale & quantum electorum ſit vnicũ & ſingulare gaudiũ. Illud ſcilicet ſummũ bonum quod vita, lux, beatitudo ſapientia, & æternitas & tamen non eſt niſi vnicum & ſummũ bonum, omnino ſibi ſufficiens, nullo indigens, quo omnia indigent vt ſint & bene ſint, hoc bonũ eſt pater deus, hoc eſt verbum, id eſt. filius patris, hoc ipſum eſt amor vnus & communis patri & filio, ſcilicet ſpiritus ſanctus ab vtroque procedens. Quod autẽ eſt ſingulis horũ quiſque, hoc eſt tota trinitas ſimul, pater & filius & ſpiritusſanctus, quoniã ſingul

gulus quiſque non eſt aliud quàm ſumme ſimplex vnitas, & ſumme vna ſimplicitas, quæ nec multiplicari, nec aliud & aliud eſſe poteſt. Porrò hoc eſt illud idẽ vnũ quod eſt neceſſariũ. Porro illud neceſſariũ in quo omne bonũ, imò quod eſt bonũ, & vnũ totum & ſolũ bonũ. Si enim ſingula bona delectabilia ſunt, cogita mente, vide quã delectabile ſit illud bonũ quod continet iucunditatẽ omniũ bonorum, & non qualem in rebus creatis ſumus experti: ſed tanto differentem, quanto differt creator à creatura. Si enim eſt bona vita creata, quã bona eſt vita creatrix? Si iucunda eſt ſalus facta, quã iucunda eſt ſalus quæ fecit ſalutem? Si amabilis eſt ſapientia cũ cognitione rerũ conditarum, quã amabilis eſt ſapientia quæ condidit omnia ex nihilo? Deniq; ſi multæ & magnæ delectationes ſunt in rebus delectabilibus, qualis & quanta eſt delectatio in illo qui fecit omnia delectabilia? O qui hoc bono fruetur, quid illi erit, & quid illi non erit? Ibi quippe erunt bona corporis & animæ, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Cur ergo per multa vagamur quęrendo bona corporis & animæ noſtræ? Amemus vnum bonum in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Deſideremus ſimplex bonũ quod eſt omne bonũ, & ſatis eſt. Quid enim amas ô caro, quid deſideras ô anima? Ibi eſt quicquid amas quicquid deſideras. Bona ergo cœleſtis regni dicere vel cogitare, vel intelligere vt ſunt nullus poteſt carne veſtitus: multo enim maiora ſunt & meliora quã cogitantur & intelliguntur: regnum nãque dei omni fama maius eſt, omni laude melius, omni ſcientia innumerabilius, omni gloria quæ putatur excellentius. Regnum itaque dei plenum eſt lucis ac pacis, charitatis & patientiæ, honeſtatis & gloriæ dulcedinis & dilectionis, lætitiæ & beatitudinis perennis, & omnis boni ineffabilis, quod nec dici nec cogitari poteſt. Nec ideo tamen debeo tacere, ſed dicere quantum valeo, quia dicere quantum volo non valeo: neque enim quia deum ineffabilem credimus, fari de illo quod poſſumus non debemus, ita ſanè vt plus credatur de illo quàm ſcribitur: quia non poteſt tantum inde proferri ſermone, quantum poteſt mente complecti, & minus concipit mentis humanæ quælibet profunda complexio, quàm ſe habeat ipſius regni vel rei magnitudo. Ergo futura vita creditur eſſe ſempiterna, & ſempiterne beata vbi eſt certa ſecuritas ſecura tranquillitas, tranquilla iucunditas, fœlix æternitas, æterna fœlicitas,

Eſa. 64. *1. Cor. 2.*

tas vbi amor eſt perfectus, timor nullus, dies æternus alacer motus, & vnus omnium ſpiritus de contemplatione dei ſui ac de ſua cum illo permanſione ſecurus, vbi ipſa ciuitas quæ eſt angelorum omnium atque ſanctorum congregatione beata, meritis fulgentibus micans, vbi æterna ſalus exuberat, veritas regnat, vbi nec fallit quiſquam nec fallitur, vnde beatus nullus eiicitur, vbi nullus miſer admittitur. Hæc eſt contemplatiua vita beata, ad quam qui bonorum conſummatione operũ peruenerint beatis ſimiles erunt, & ſimul cum eis ſine fine regnabunt. Quod autem hic crediderunt ibi videbunt, ſui creatoris ſubſtantiam mundiſſimis cordibus contemplantes, æterna exultatione gaudebunt, diuinæ charitatis & mutuæ dilectionis poſſeſſione deo ſuo in æternum & inuicem ſibi adhærebunt, receptis cum incorruptione atque immortalitate corporibus municipatum patriæ cœleſtis accipient, atque eius in æternum ciues effecti præmia promiſſa reportabunt. Ibi eius exuberabit tanta lætitia, tanta cœleſtium gratia gaudiorum, vt & remuneratori ſuo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum faſtidium ex ipſa affluenti bonorum perceptione ſuſtineant. Ibi ita patebunt ſingulorum ſingulis mẽtes, ſicut corporalibus oculis ſubiacent facies corporales, quia humanarum pectorum tanta erit ibi & tam perfecta mundicia, vt habeant vnde mundati deo gratias agant, non vnde offenſi antiquis ſordibus peccatorum erubeſcant, quia nec ibi vlla peccata, nec peccatores erunt, & ibi qui fuerant iam peccare non poterunt: Nec latebit iam perfecte beatos aliquid ſecretorum, qui, quod eſt præſtantius longe, ipſum viſuri ſunt mũdis cordibus deum. Quandoquidem humana creatura ita perfecta erit vt in melius aut in deterius vltra mutari non poſſit. Cuius humanæ ſubſtantiæ ad conditoris ſui ſimilitudinem ſublimitate omnia bona, quæ naturaliter accepta corruperant pecando mutabuntur in melius, & intellectus ſine errore, memoria ſine obliuione, cogitatio ſine peruagatione, charitas ſine ſimulatione, ſenſus ſine offenſione, incolumitas ſine debilitatione, ſalus ſine dolore, vita ſine morte, facilitas ſine impedimento, ſaturitas ſine faſtidio, & tota ſanitas ſine morbo. Quoniam quicquid hic humanis corporibus, aut ferarum morſus, aut improuiſi caſus abſtulerint, aut malarum valetudinum genera diuerſa decerpſerint, aut humana crudelitas amputauerit, aut ignis, aut qualibet alia res aliquid debilitatis intulerit,

aut

aut etiam ſenectus ipſa ſatis oneroſa negauerit, hæc atque his ſimilia corporum damna vna ibi reſurrectio reparabit, atque ea corpora membris omnibus inſtauratis, incorruptibilis ſanitas obtinebit. Propterea quicunque erunt ibi, etiam ſibi differentibus meritis ab inuicem diſtabunt.

Finis huius libri.

AD LECTOREM.

Opus plenum piis affectibus, ſubinde tamen iterans eadem. Agnoſcas hominem verſatum in Auguſtini voluminibus: nonnunquam verba quædam ac ſententias veluti teſſellas intertexit ex libris confeſſionum, aliisq́ ſcriptis illius decerptas. Vehementer inculcat illud nihil, quod Auguſtinus docet ſine verbo dei factum eſſe. In ſumma, copiam probes citius quàm ordinem.

SOLILOQVIORVM ANIMAE AD DEVM LIBER.

De ineffabili dulcedine dei. Caput I.

Cognoſcam te domine cognitor meus, cognoſcam te virtus animæ meæ. Oſtende te mihi conſolator meus, videā te lumen oculorum meorum. Veni gaudium ſpiritus mei, videam te lætitia cordis mei. Diligā te vita animæ meæ. Appare mihi delectatio mea magna, ſolacium meū dulce domine deus meus, vita mea, & gloria tota animæ meæ. Inueniam te deſiderium cordis mei, teneam te amor animæ meæ. Amplectar te ſponſe cœleſtis, Exultatio mea ſumma intus & extra, poſſideam te beatitudo ſempiterna, poſſideam te in medio cordis mei, vita beata, dulcedo ſumma animæ meæ. Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meum & refugium meum, & liberator meus. Amem te deus meus, adiutor meus, turris fortitudinis mihi, & ſpes mea dulcis in omni tribulatione mea. Amplectar te bonū, ſine quo nihil *Pſal. 17.*

Hebr. 4. hil bonum, fruar te optimum, ſine quo nihil eſt optimũ. Aperi penetralia aurium mearum verbo, quod eſt penetrabilius
Pſal. 95. omni gladio ancipiti, vt audiam vocem tuam. Intona domine
Pſal. 143. deſuper voce grandi & forti. Tonet mare & plenitudo eius,
Pſal. 17. commoueatur terra & omnia quæ in eis ſunt. Illuſtra oculos meos lux incomprehenſibilis, fulgura coruſcationem, & diſſipa eos vt non videant vanitatem. Flumina multiplica & conturba eos, vt appareant fontes aquarum, & reuelentur fundamenta orbis terrarum. Tribue viſum lux inuiſibilis, qui te vi-
Canti. 1. deat. Crea nouum olfactũ odor vitæ, qui poſt te currat in odo
Pſal. 30. rem vnguentorum tuorum. Guſtum ſana qui ſapiat & cognoſcat & diſcernat, quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te, ſiue his qui pleni ſunt charitatis tuæ. Da cor quod te cogitet, animum qui te diligat, mentem quæ te recolat, intellectum qui te intelligat, rationẽ quæ tibi ſemper ſummo delectabili fortiter adhæreat. Te ſemper amor ſapiens diligat. O vita cui omnia viuunt, vita quæ das mihi vitam, vita quæ es mea vita: per quam viuo, ſine qua morior: vita per qua reſuſcitor, ſine qua pereo: vita per quam gaudeo, ſine qua tribulor: vita vitalis, dulcis & amabilis, ſemper memorialis. Vbi quæſo es, vbi te inueniam, vt in me deficiã & in te ſubſiſtã? Prope eſto in animo, prope in corde, prope in ore, prope in auribus, prope in auxilio: quia amore lan-
Cant. 2. gueo, quia ſine te morior, quia te recolens ſuſcitor. Odor tuus
Pſal. 6. me recreat, memoria tua me ſanat, ſed ſatiabor cũ apparuerit gloria tua vita animæ meæ. Concupiſcit & deficit anima mea
Pſal. 83. de memoria tua quando veniam & apparebo tibi lætitia mea?
Pſal. 41. Quare faciem tuam auertis, gaudium meũ per quod gaudeo? vbi eſt abſconditus pulcher quem deſidero? Odorem tuum haurio, viuo, & gaudeo. Te autem non video, vocem tuam audio & reuiuiſco. Sed cur faciem tuam abſcondis? forte dicis,
Exod. 33. Non videbit me homo & viuet. Eia domine moriar vt te vi-
Philipp. 1. deam, videam vt hic moriar. Nolo viuere, volo mori, diſſolui cupio & eſſe cum Chriſto. Mori deſidero vt videam Chriſtum, viuere renuo vt viuam cum Chriſto. O domne Ieſu accipe ſpiritum meum, vita mea ſuſcipe animam meam. Gaudium meũ attrahe cor meum, dulcis cibus meus comedam te. Caput meum dirige me, lumen oculorum meorum illumina me: melos meũ tempera me, odor meus viuifica me, verbum dei recrea me. Laus mea lætifica animam ſerui tui, intra in eam,

gaud

gaudiũ meũ, vt in te gaudeat: intra in eam dulcedo ſumma, vt dulcia ſapiat. Lumen æternum illuſtra ſuper eam vt te intelligat, cognoſcat & diligat. Ob hoc enim non te diligit domine, ſi non diligit, quia non te cognoſcit: & te ideo non cognoſcit, quia non intelligit: & idcirco non intelligit, quia lumen tuum non comprehendit: & lux in tenebris lucet, & tenebrę eam nõ comprehenderunt. *Ioan.1.* O lux mentis, ô lucens veritas, ô vera claritas, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum: venientem quidem, ſed non diligentem: quia qui diligit mundum, inimicus Dei conſtituitur. *Iacobi.4.* Expelle tenebras de ſuper faciem abyſſi mentis meæ, vt videat te intelligendo, vt cognoſcat te comprehendẽdo, vt diligat te cognoſcẽdo Quiſquis enim cognoſcit te diligit te, ſe obliuiſcitur, amat te plus quam ſe, relinquit ſe & venit ad te, vt gaudeat de te. Hinc eſt ergo Domine quòd non tantum diligo quantum debeo, quia non plene cognoſco te. Sed quia parum cognoſco, parum diligo: & quia parum diligo, parum in te gaudeo: ſed à te vero gaudio interiori per exteriora recedens, dum te ſolo careo, adulterinas amicitias in his exterioribus quæro. Et ſic miſer ego cor meum quod tibi ſoli debui toto amore totóque affectu impendere, vanis dedi: & ideo vanus effectus ſum, dum vanitatem dilexi. Hinc etiam eſt Domine quod in te non gaudeo, & tibi non adhæreo: quia ego in exterioribus, tu in interioribus: ego in temporalibus, tu in ſpiritalibus: ego in tranſitoriis animo diffundor, cogitatione verſor, locutione implicor, & tu Domine in æternis habitas, & æternitas es: tu in cœlo, ego in terra: tu diligis alta, ego infima: tu cœleſtia, ego terreſtria. Et quando poterunt hæc contraria conuenire? Miſer ego quando poterit obliquitas mea tuæ rectitudini adæquari? Tu Domine diligis ſolitudinem, ego multitudinem: tu ſilentium, ego clamorem: tu veritatem, ego vanitatem: tu mundiciam, ego immundiciam ſequor.

De miſeria & fragilitate hominis. Cap. 2.

Quid plura Domine? Tu vero bonus, ego malus: tu pius, ego impius: tu ſanctus, ego miſer: tu iuſtus, ego iniuſtus: tu lux, ego cæcus: tu vita, ego mortuus: tu medicina, ego æger: tu gaudium, ego triſtitia: tu ſumma veritas, ego vniuerſa vanitas, vt omnis homo viuens. *Pſal. 38.* Heu quid igitur ô creator dicam? audi ô creator. Creatura tua ſum, iam perij: creatura tua ſum, iam morior. Factura tua ſum, iam ad nihilum redigor, plaſma tuum ſum: Manus tuæ Domine fecerunt me, & plaſmauerunt me: manus inquam, *Pſal.118.*

illæ quæ affixæ clauis ſunt pro me, opus manuum tuarum Domine ne deſpicias. Vulnera manuum tuarum precor vt aſpicias. Ecce in manibus tuis Domine Deus deſcripſiſti me, lege ipſam ſcripturam & ſalua me. En ad te ſuſpiro creatura tua, creator es, recrea me. En ad te clamo factura tua, vita es, viuifica me. En ad te reſpicio tuum plaſma, plaſmator es, reſtaura me. Parce mihi Domine, nihil enim ſunt dies mei. Quid eſt homo vt poſſit alloqui deum factorem ſuum? Parce mihi colloquenti tibi, ignoſce ſeruo tuo qui præſumit loqui tanto Domino. Legem non habet neceſſitas, dolor me compellit dicere: calamitas quam patior, cogit me exclamare. Aegrotus ſum, ad medicum clamo: cæcus ſum, ad lucem propero: mortuus ſum, ad vitam ſuſpiro. Tu es medicus, tu lux, tu vita Ieſu Nazarene, miſerere mei fili Dauid: miſerere mei fons miſericordiæ: audi qui ad te clamat infirmum. Lux quæ tranſis, expecta cæcum, præbe ei manum, vt ad te veniat, & in lumine tuo videat lumen. Vita viuens reuoca mortuum: quid ſum ego qui loquor tecum? Væ mihi Domine, parce mihi Domine, ego cadauer putridum, eſca vermium, vas fœtidum, cibus ignium. Quid ſum ego qui loquor tecum? Væ mihi domine, parce mihi Domine, infœlix ego homo: homo inquam, natus de muliere breuiviuens tempore, repletus multis miſeriis: homo inquam, vanitati ſimilis factus, comparatus iumentis inſipientibus, & iam ſimilis factus illis. Quid iterum ego? Abyſſus tenebroſa, terra miſera, filius iræ, vas aptum in contumeliam, genitus per immundiciam, viuens in miſeria, moriturus in anguſtia. Heu miſer quid ſum? heu quid futurus ſum? Vas ſterquilinij, concha putredinis, plenus fœtore & horrore: cæcus, pauper, nudus, plurimis neceſſitatibus ſubditus, ignorans introitum & exitum meum. Miſer & mortalis, cuius dies ſicut vmbra prætereunt, cuius vita ſicut vmbra lunatica euaneſcit, ſicut flos in arbore creſcit, & ſtatim marceſcit, nunc floret, & ſtatim aret. Vita inquã mea vita fragilis, vita caduca, vita quæ quanto magis creſcit, tanto magis decreſcit: quanto magis procedit, tanto magis ad mortem accedit. Vita fallax & vmbratica, plena laqueis mortis. Nunc gaudeo, ſtatim triſtor: nunc vigeo, ſæpe infirmor: nunc viuo, ſtatim morior: nũc fœlix appareo, ſemper miſer: nũc rideo, iam fleo. Sicque omnia mutabilitati ſubiacẽt, vt nihil vix vna hora in vno ſtatu ꝑmaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc ſitis, hinc calor, hinc frigus, hinc

Ioan. 10. Pſal. 37. Iob. 7. Matt. 20. Pſal. 35. Iob. 14. Pſal. 143. Pſal. 48. Pſal. 101.

hinc languor, inde dolor exuberat. Subſequitur his importuna mors, quæ mille modis quotidie miſeros homines rapit. Hunc necat febribus, illum opprimit doloribus: hunc conſumit fames, illum ſitis extinguit: hunc ſuffocat aquis, illum interimit laqueo: illum perimit flammis, alium dentibus beſtiarum ferocium vorat: hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantum repentino terrore miſeram vitam finire compellit. Et nunc ſuper hæc omnia magna miſeria, quia cum nihil ſit certius morte, ignorat tamen homo finē ſuum. Et cum ſtare putat, colliditur & perit ſpes eius: neſcit enim homo quando vel vbi vel quomodo moriatur, & tamen certum eſt quod eum mori oporteat. Ecce domine quàm magna miſeria hominis in qua ſum, nec timeo: quam grandis calamitas quam patior, nec doleo, & ad te non clamo. Clamabo domine antequā tranſeam, ſi forte non tranſeā ſed in te maneam. Dicam ergo, dicam miſeriam meam, confitear nec erubeſcam ante te vilitatem meam. Adiuua me fortitudo mea, per quam ſubleuor: ſuccurre virtus, per quam ſuſtentor. Veni lux per quam video, appare gloria per quam gaudeo. Appare vita in qua viuam ô domine deus meus. O lux quam videbat quando oculis clauſis docebat filium ſuum viam Tobias, vitæ. Lux quam videbat Iſaac interius, quando caligantibus oculis exterius filio futura narrabat. Lux, inquam, inuiſibilis, cui omnis abyſſus humani cordis eſt viſibilis. Lux quā Iacob videbat, quando, ſicut tu intus docebas, filiis exterius vētura prædicebat. Ecce tenebræ ſunt ſuper faciē abyſſi mentis meæ, tu es lumen. Ecce caligo tenebroſa ſuper aquas cordis mei, tu es veritas. O verbum per quod facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil. Verbum quod es ante omnia, ante quod nihil: verbum creans omnia, ſine quo omnia nihil: verbum regens omnia, ſine quo nihil ſunt omnia: verbum quod dixiſti in principio, Fiat lux. & facta eſt lux. Dic etiā mihi fiat lux, & facta ſit lux, & videam lumen, & cognoſcam quicquid non eſt lumen. quia ſine te mihi tenebræ lumē, & lumen tenebræ ponuntur. Et ſic ſine tua luce non eſt veritas, adeſt error, adeſt vanitas: non eſt diſcretio, adeſt confuſio, adeſt ignorantia, non eſt ſcientia: adeſt cæcitas, non eſt viſio: adeſt inuium, non eſt via: adeſt mors, non eſt vita. Ecce Domine, quia lux non eſt, mors eſt, imò nō eſt mors, quia nihil eſt mors nā per ipſam ad nihilum tendimus, dum nos nihil facere per peccatū non for-

De mirabili lumine dei. Cap. III.

Tobia. 4.
Gene. 27.
Gene. 49.
Gene. 1.
Ioan. 1.

De mortalitate humana na

tura. midamus, Et iuſte quidem hoc Domine, nam digna factis recipimus, dum ad nihilum deuenimus tanquam aqua decurrens, quia ſine te factum eſt nihil, & nos faciendo nihil, facti ſumus nihil, quia ſine te ſumus nihil, per quem facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil. O Domine verbum, ò Deus verbum, per quod facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil. Væ mihi miſero toties obcæcato, quia tu lux, & ego ſine te. Væ mihi miſero toties vulnerato, quia tu ſalus, & ego ſine te. Væ mihi miſero toties infatuato, quia tu es veritas, &ego ſine te. Væ mihi miſero toties oberrato, quia tu via, & ego ſine te. Væ mihi miſero, toties mortuo, quia tu vita, & ego ſine te. Væ mihi miſero toties annihilato, quia tu verbum per quod facta ſunt omnia, & ego ſine te, ſine quo factũ eſt nihil. O domine verbũ, ò deus verbũ, qui es lux, per quã facta eſt lux, qui es via, veritas & vita, in quo non ſunt tenebræ, error, vanitas, neque mors. Lux ſine qua tenebræ, via ſine qua error, veritas, ſine qua vanitas, vita ſine qua mors. Dic verbum domine, fiat lux, vt videã lucem, & vitẽ tenebras: videam viam, & vitem inuium: videam veritatem, & vitẽ vanitatem: videam vitam, & vitem mortem. Illuminare domine lux mea, illuminatio mea, & ſalus mea quẽ timebo, Dominus meus quẽ laudabo, deus meus quem honorabo, pater meus quem amabo, ſponſus meus cui me ſeruabo. Illuminare, inquam, illuminare lux huic cæco tuo, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedet, & dirige pedes eius in viam pacis, per quam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſque ad Domum Dei in voce exultationis, & confeſſionis. Vera enim confeſſio eſt via, per quam ingrediar ad te viam, per quam egrediar ab inuio, & reuertar ad te viam, quia tu es vera via vitæ. Confitear ergo, confitear tibi pater Domine cœli & terræ miſeriam meam, vt me venire liceat ad miſericordiam tuam. Miſer quippe factus ſum, & ad nihilum redactus ſum, & neſciui, quia tu es veritas, & ego nõ erã tecum. Vulnerauerũt me iniquitates meæ, & non dolui, quia tu es vita, & ego nõ eram tecum. Ad nihilum duxerunt me, quia tu es verbũ, & ego nõ eram tecũ, per quem facta ſunt omnia, ſine quo factũ eſt nihil: & ideo ſine te factus ſum nihil, quia eſt nihil quod ad nihilum ducit. Omnia per ipſum facta ſunt, quæcũq; facta ſunt. Et qualia facta ſunt? Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona Omnia quæcumque ſunt, per verbũ facta ſunt: & quæcumq; per verbũ facta ſunt, valde

Cap. IIII. *Ioan. 1.* *Ioan. 14.* *Quid ſit nihil fieri.* *Caput. V.* *Ioan. 1.* *Gene. 1.*

valde bona ſunt. Quare bona ſunt, quia omnia per verbum facta ſunt? Et ſine ipſo factum eſt nihil, quia nihil bonũ ſine ſummo bono eſt. Sed malum eſt vbi non eſt illud bonum, quod vtique nihil eſt: quia nihil aliud eſt malum, quam priuatio boni: ſicut nihil aliud eſt cæcitas, quàm priuatio luminis. Malum itaque nihil eſt, quia ſine verbo factum eſt, ſine quo factũ eſt nihil. Illud autem malum eſt, quod priuatur illo bono, per quod omnia facta ſunt quæcunque ſunt. At quæ non ſunt, per ipſum facta non ſunt, & ideo nihil ſunt. Et ideo mala ſunt, quæ facta non ſunt: quia omnia quæcumque facta ſunt, per verbum facta ſunt, & omnia per verbum bona facta ſunt. Cum igitur omnia per verbum facta ſunt, mala per ipſum non ſunt. Reſtat igitur quod omnia quæ facta non ſunt, bona non ſunt, quia omnia quæcunque facta ſunt, bona ſunt: & ideo mala ſunt, quæ facta non ſunt, & ideo nihil ſunt, quia ſine verbo factum eſt nihil. Malum igitur nihil eſt, quia factum non eſt. Sed qualiter malum eſt, ſi factum non eſt? Quia malum priuatio boni eſt, per quod factum bonum eſt: eſſe ergo ſine verbo malum eſt, quod eſſe non eſt, quia ſine ipſo nihil eſt. Sed quid eſt ſeparati à verbo? Si hoc quæris ſcire, audi quid eſt verbum: verbum dei dicit, Ego ſum via veritas & vita. Separari ergo à verbo, eſt eſſe ſine via, ſine veritate, ſine vita, & ideo ſine ipſo nihil, & ideo malum quia ſeparatur à verbo, per quod facta ſuut omnia valde bona. Separari autem à verbo, per quod omnia facta ſunt, nihil aliud eſt quam deficere, & à facto tranſire in defectum, quia ſine ipſo eſt nihil. Quoties ergo à bono deuias, à verbo te ſeparas, quia ipſum eſt bonũ, & ideo nihil efficeris, quia ſine verbo es, ſine quo factum eſt nihil. Nunc igitur domine illuminaſti me lux vt viderem te, vidi & cognoui me, quia toties nihil factus ſum, quoties à te ſeparatus ſum, quia bonum quod tu es, oblitus ſum, & ideo malus effectus ſum. Væ mihi miſero, vt quid hoc non cognoſcebam, quia te deſerẽs nihil fiebam? Sed quid hoc quæro, ſi nihil eram, quomodo cognoſcere nolebã? Scimus quia nihil eſt, & quod nihil eſt, nõ eſt: & quod non eſt bonum, non eſt, quia nihil eſt. Si ergo nihil fui cum ſine te fui, quaſi nihil fui, & velut idolũ quod nihil eſt, quod quidẽ aures habet, & non audit, nares habet & non odorat, oculos habet, & nõ videt, os habet & nõ loquitur, manus habet & nõ palpat, pedes habet & nõ ambulat, & omnia lineamenta habet membrorum

Ioan. 14.
1. Cor. 8.
Pſalm. 113.

De caſu animæ in peccatis. Cap. VI. brorũ ſine ſenſu eorũ. Cum igitur fui ſine te, nõ fui, ſed nihil fui, & ideo cæcus erã, ſurdus & inſenſibilis, quia nec bonũ diſcernebã, nec malũ fugiebã, nec dolorẽ vulnerũ ſentiebã, nec tenebras meas videbã, quia erã ſine te vera luce, quę illuminas omnẽ hominẽ venientẽ in hũc mundũ. *Ioan. 1.* Væ mihi, vulnerauerũt me & nõ dolui, traxerũt me & nõ ſẽſi, quia nihil erã, quia ſine vita erã, quæ eſt verbũ per quod facta ſunt oĩa. Ideo dñe lux mea, inimici mei de me fecerunt quæcumque voluerunt. percuſſerunt, nudauerunt, polluerunt, corruperũt, vulnerauerũt & occiderunt me, quia recesſi à te & factus ſum nihil, ſine te. Heu domine vita mea qui feciſti me: lux mea, qui direxiſti me. Defenſor vitæ meæ miſerere mei & reſuſcita me, domine deus meus, ſpes mea, virtus mea, fortitudo mea, conſolatio mea in die tribulationis mæ, reſpice inimicos meos & eripe me, fugiãt à facie mea, qui oderunt me, & ego viuã in te per te. Ipſi enim domine conſiderauerunt me, & videntes me ſine te deſpexerunt me. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea virtutum, quibus or- *Pſal. 21.* naueras me fecerunt ſibi viam per me, ſub pedibus ſuis cõculcauerunt me, fecibus peccatorum polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt me deſolatum & mœrore confectum. Ibam poſt eos cæcus & nudus & illaqueatus funibus peccatorum, trahebãt me poſt ſe in circumitu de vitio in vitium, & de luto in lutum, & ibam abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis. Seruus eram ſeruitutem amabam. Cæcus eram, & cæcitatem deſiderabam. Vinctus eram, & vincula nõ horrebam. Amarum dulce, & dulce amarum credebam. Miſer eram nec cognoſcebam, & hoc quia ſine verbo eram, ſine quo factum eſt nihil, per quod omnia conſeruantur, ſine quõ omnia annihilantur. Sicut enim omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, ſic per ipſum omnia conſeruantur, quæcumque ſunt ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue in mari & in omnibus abyſsis. Nec pars parti in lapide adhæret, nec in aliquo creatorum, niſi quia per verbum conſeruantur, per quod omnia facta ſunt. Adhæreã ergo tibi verbum vt cõſerues me, quia vbi à te receſsi perij in me, niſi quia tu qui me feceras refeciſti me.

De multiplicibus beneficiis Dei. Cap. VII. Ego peccaui, tu me viſitaſti. Ego cecidi, tu me erexiſti. Ego ignoraui, tu me docuiſti. Ego non vidi, tu me illuminaſti. Miſer ego deus meus quantum teneor diligere te oſtende mihi, quantum debeo laudare te demõſtra mihi, quãtum debeo placere tibi innoteſce mihi. Intona domine deſuper

ſuper voce grandi & forti in interiorem aurem cordis mei, doce me & ſalua me, & collaudabo te qui creaſti me cum nihil eſſem, qui illuminaſti me cum in tenebris eſſem, qui reſuſcitaſti me cum mortuus eſſem, qui pauiſti me à iuuẽtute mea omnibus bonis tuis. Hunc inutilem vermem fœtentem peccatis, nutris omnibus optimis donis tuis. Aperi mihi ô clauis Dauid qui aperis, & nemo claudit illi cui tu aperis: claudis & nemo aperit illi cui tu claudis, aperi mihi oſtium luminis tui vt ingrediar, & videam & cognoſcam, & cõfitear tibi in toto corde meo: quia miſericordia tua magna] eſt ſuper me & eruiſti animam meã ex inferno inferiori. Domine deus noſter quàm admirabile & laudabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Et quid eſt homo quod memor es eius. aut filius hominis quoniam viſitas eum? Domine ſpes ſanctorum, & turris fortitudinis eorum, deus vita animæ meæ, per quam viuo, ſine qua morior, lumen oculorum meorum, per quod video, ſine quo orbor, gaudium cordis mei, & lætitia ſpiritus mei, diligam te toto corde meo, & toto animo meo, & totis medullis & viſceribus meis, quia tu prior dilexiſti me. Et vnde hoc mihi ò creator cœli & terræ & abyſſi, qui bonórum meorũ non indiges? Vnde hoc mihi, quia dilexiſti me? O ſapiẽtia, quę aperis os mutorũ, ô verbũ ꝑ quod facta ſunt omnia, aperi os meũ, da mihi vocẽ laudis, vt enarrẽ omnia beneficia tua, quæ mihi domine à principio contuliſti. Ecce enim ſum, quia tu creaſti me: & ꝙ me creares, & in numero creaturarũ tuarũ numerares, ab æterno tu præordinaſti antequã quicquã faceres à principio antequam extenderes cœlos, necdũ erant abyſſi, adhuc terram non feceras, nec mõtes fundaueras: necdum fontes eruperant, ante quã hæc omnia, quæ feciſti, per verbũ faceres, me creaturã tuã fore certiſſima veritatis tuæ prouidentia præuidiſti, & eſſe me creaturam tuam voluiſti. Et hoc vnde mihi domine benigniſſime, deus altiſſime, pater miſericordiſſime, creator potentiſſime & ſemper mitiſſime? Quæ mea merita, quæ mea gratia, vt complaceret ante conſpectum tuæ magnificæ maieſtatis creare me? Non eram, & creaſti me: nihil fueram, & de nihilo me aliquid feciſti. Quale autem aliquid? Non ſtillam aquæ, non ignẽ, non auem, vel piſcẽ, non ſerpentẽ, vel aliquid ex brutis animalibus: non lapidem, vel lignum, nõ ex eorũ genere, quæ tantum habent eſſe, vel ex eorum, quæ tantum eſſe poſſunt & creſcere, non ex eorum genere, quæ tantum eſſe & creſcere &

Pſal. 8.

Prouer. 8.

ſentire poſſunt, ſed ſuper omnia hæc voluiſti me eſſe ex his, quæ tantum habent eſſe, quia ſum: & ex his quæ tantum habent eſſe & creſcere, quia ſum & creſco: & ex his quæ ſunt, creſcunt & ſentiunt, quia ſum, creſco, & ſentio. Et paulominus parem me creaſti angelis, quia rationem te cognoſcendi cum ipſis à te communē accepi. Sed paulominus vtique dixi, nā illi tuam fœlicem noticiam iam habent per ſpeciem, ego autem per ſpem. Illi facie ad faciem, ego per ſpeculum in ænigmate. Illi plene, ego autem ex parte.

De dignitate hominis futura Ca. VIII.

Sed cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, quando iam reuelata facie tuam faciem videbimus. Quid iā prohibebit nos nō eſſe minores paulominus ab angelis, quos tu domine corona ſpei, quæ ornata eſt gloria & honore, coronaueris, quos tu nimis quaſi amicos tuos honorificaueris, imò ꝑ omnia pares & æquales angelis? Nēpe & hoc veritas tua dicit, æquales eñ ſunt angelis, & filij dei ſunt. Quid niſi † filij dei ſunt, ſi pares fiunt angelis? Vere quidem erunt filij dei, quia filius hominis factus eſt filius dei. Hoc vtique conſideranti mihi fiducia eſt dicere, non homo minor paulominus eſt ab angelis, nō vtique tantum æqualis angelis, ſed ſuperior angelis, quia homo deus, & deus homo, non angelus, & dicam propter hoc hominem eſſe creaturam dignißimā, quia verbū quod erat in principio deus apud deum, verbum per quod deus dixit, fiat lux, & facta eſt lux, angelica ſcilicet natura, verbum per quod deus creauit omnia in principio, idem verbum caro factū eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriā eius. Ecce gloria per quam glorior, quando ſane glorior. Ecce gaudium perquod gaudeo, quādo ſane gaudeo. Domine deus meus vita & tota gloria animæ meæ, confiteor ergo tibi domine deus meus cum me creaſti rationis capacem, angelis quodammodo parem creaſti, quia perfici poſſum per verbum tuum, vt veniam ad æqualitatem angelorum, vt habeam adoptionem filiorum per vnigenitum verbum tuum domine, per filium tuum dilectum, in quo tibi bene complacuit, per vnicum cohæredem & cōſubſtantialem tibi & coæternum Ieſum Chriſtum, vnicum dominum & redemptorem noſtrum, illuminatorem & conſolatorem noſtrum, aduocatum noſtrum apud te, & lumen oculorum noſtrorū, qui eſt vita noſtra & ſaluator noſter, & ſpes vnica noſtra, qui nos dilexit magis quàm ſe per quem habemus fiduciam repoſitam, & firmā apud te ſpem & acceſſum veniendi ad

Matt. 22. *† al. nā minimum ſi.* *Ioan. 1.* *Gene. 1.*

di ad

di ad te, quoniam dedit poteſtatem filios dei fieri, his qui cre *Ioan.1.*
dunt in nomine eius. Laudem tribuam nomini tuo domine, qui me ad imaginem & ſimilitudinem tuam creando tantæ *Gene.1.* gloriæ feciſti me fore ſuſceptibilem, vt poſsim filius dei fieri. Hoc vtiq; nõ poſſunt arbores, nõ poſſunt lapides, nõ generaliter omnia, quæ mouentur vel creſcunt in aëre, vel in mari, vel in terra: quia nõ dedit eis poteſtatem per verbum tuum filios dei fieri, quia rationem non habent nam & hæc poteſtas in ratione conſiſtit, per quam cognoſsimus deum. Dedit autem hanc poteſtatem hominibus, quos creauit rationabiles ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuam. Et ego vtique domine per tuam gratiam homo ſum, & filius tuus eſſe poſſum per gratiã, quod illi nõ poſſunt, Vnde hoc mihi domine veritas ſumma, veraque ſummitas, & principiũ omnium creaturarum? Vnde hoc mihi domine, vt poſſim fieri filius dei, quod illi non poſſunt? Tu es qui manes in æternum, qui omnia creaſti ſimul. Simul creaſti homines & iumẽta, lapides & virentia terræ. Nõ enim præceſſerunt merita, nulla eorũ anteceſsit gratia, quia omnia tua tantum bonitate creſti: & pares omnes creaturæ fuere in meritis, quia omnium nulla fuere merita. Et vnde ergo magis tua bonitas in hac tua creatura, quam feciſti rationalẽ, quã in omnibus aliis, quæ ſunt ſine ratione, apparuit? Quare non ego ſicut omnes illæ, aut cur nõ omnes illæ ſicut ego, aut ego ſolus ſicut illæ? Quæ mea merita, quæ mea gratia, vt me filium tuum poſſe fieri ſuſceptibilem creares, quod illis omnibus denegares? Abſit domine vt hoc ſentiã. Tua tantum gratia, tua tantum bonitas hoc fecit, vt eſſem particeps dulcedinis eius. Illa igitur gratia, qua me de nihilo creaſti, illam quæſo domine da mihi gratiam, vt tibi de hoc referam gratiam,

Omnipotens manus tua ſemper vna & eadẽ, creauit in cœlo angelos, & in terra vermiculos, non ſuperior in illis, nõ inferior in iſtis. Sicut enim nulla alia manus angelũ, ita nulla poſſet creare vermiculum: ſicut nulla cœlũ, ita nulla poſſet creare minimũ arboris folium: ſicut nulla corpus, ita nullum capillum album poſſet facere aut nigrum: ſed omnipotens manus tua, cui omnia pari modo ſunt poſsibilia. Nec enim poſsibilius eſt ei creare vermiculum quàm angelũ, nec impoſsibilius eſt extendere cœlum quàm foliũ, nec leuius formare capillum quàm corpus, nec difficilius fundare terrã ſuper aquas, quàm aquas ſuper terram, ſed omnia quæcumque voluit fecit: ſicut *De omnipotentia dei. Cap. 1 x.*

Oo 5 voluit

voluit in cœlo & in terra, & in mari & in omnibus abyſſis, & me inter omnia ſicut voluit potuit & ſciuit. Potuit quidē manus tua domine me lapidem, vel auē vel ſerpentem vel beluā aliquam creare, & ſciuit ſed noluit propter ſuam bonitatem. Quare ergo ego nō ſum lapis vel arbor vel aliqua belua? quia ſic ordinauit bonitas tua. Et vt hoc ordinaret, non præceſſerūt merita mea. Vnde hoc mihi domine, vnde mihi laudes ad laudandum te? Sicut enim feciſti me ſine me, ſicut complacuit ante te: ita laus tibi eſt ſine me, ſicut complacet ante te. Laus tua domine tuipſe es. Laudēt te opera tua ſecundū multitudinē magnitudinis tuæ laus tua domine incōprehēſibilis eſt. Corde nō cōprehenditur, ore nō menſuratur, aure nō percipitur, quia iſta tranſeūt, & laus tua domine manet in æternū. Cogitatio incipit, & cogitatio finitur, vox ſonat & vox trāſit, auris audit & auditus deſinit: laus vero tua in æternū ſtat. Quis ergo eſt qui te laudet? Quis homo annunciet laudem tuā? Laus tua perpetua eſt, trāſitoria non eſt. Hic te laudat, qui teipſum laudē tuā credit. Hic te laudat, qui ſeipſum noſcit in tuā laudē non poſſe pertingere. Laus tua perpetua eſt, quæ nūquam tranſit. In te eſt laus noſtra, in te laudabitur anima mea. Non nos laudamus te, ſed tu te & per te, & in te, & nobis etiā eſt laus in te. Tunc verā habemus laudē, quādo à te habemus laudē, quando lux approbat lucem, quia tu vera laus tribuis verā laudē. Quoties autē ab alio quàm à te quærimus laudē, toties tuam amittimus laudem, quia illa tranſitoria eſt, ſed tua æterna. Si tranſitoriam quærimus, æternam amittimus laudem. Si æternam volumus, tranſitoriam non amemus. Laus æterna domine deus meus, à quo omnis laus, ſine quo nulla eſt laus, non valeo laudare te ſine te, habeam te, & laudabo te. Quis enim ego ſum domine per me vt laudē te? Puluis & cinis ego ſum canis mortuus & fœtens ego ſum, vermis & putredo ego ſum. Quis ego ſum vt laudem te domine deus fortiſſime ſpirituū vniuerſæ carnis, qui inhabitas æternitatē? Nunquid tenebræ laudabunt lucē, aut mors vitam? Tu lux: ego tenebræ: tu vita, ego mors. Nunquid vanitas veritatē laudabit? Tu es veritas, ego verò homo ſimilis factus vanitati. Quid ergo domine, laudabo te? Nūquid miſeria mea laudabit te? Nunquid fœtor laudabit odorē? Nūquid mortalitas hominis, quæ hodie eſt & cras tollitur, laudabit te? Nūquid laudabit te homo putredo & filius hominis vermis? Nūquid laudabit te domine,

De incomprehenſibili laude dei.
Cae. x.

mine, qui in peccatis conceptus eſt & natus & nutritus? laudet te domine deus meus incōprehenſibilis potentia tua, incircūſcriptibilis ſapientia tua, & ineffabilis bonitas tua. Laudet te ſupereminens clementia tua. ſuperabundans miſericordia tua, ſempiterna quoq; virtus & diuinitas tua. Laudet te omnipotentiſſima fortitudo tua, ſumma quoq; benignitas & charitas tua, per quam creaſti nos domine deus vita animæ meæ. Ego autem creatura tua ſub vmbra alarum tuarum ſperabo in bonitate tua, qua creaſti me. Adiuua creaturam tuā quam creauit benignitas tua. Nō pereat in malitia mea, quod operata eſt bonitas tua. Nō pereat in miſeria mea, quod fecit ſumma clemētia tua. Quæ eſt enim vtilitas in creatione tua, ſi deſcendā in corruptionē meā? Nunquid enim vane deus conſtituiſti omnes filios hominum? Creaſti me domine, rege quod creaſti. Opera manuū tuarū ne deſpicias deus. Me feciſti de nihilo, ſi me non regis domine, iterū reuertar ad nihilum, Sicut enim domine non eram, & de nihilo feciſti me, ſic ſi me non regis, adhuc ad nihilū redigar in me. Adiuua me domine vita mea, ne pereā in malicia mea. Si non creaſſes me domine nō eſſem: quia creaſti me, iam ſum, Si non regis, iam non ſum: non enim mea merita, non mea gratia te coegerunt vt creares me, ſed benigniſſima bonitas tua & clementia tua. Illa charitas tua domine deus meus, quæ te ad creationem coēgit, ipſa quæſo modo cogat te ad regendum. Quid enim prodeſt, quod te compulit charitas tua ad creandū, ſi peream in miſeria mea, & non me regat dextera tua? Hæc te cogat domine deus meus clemētia ad ſaluandum, quod creatum eſt, quæ te compulit creare, quod creatum non eſt. Ipſa te vincat charitas ad ſaluandum, quæ te vicit ad creandum: quia nec nunc minor eſt, quia ipſa charitas tuipſe es, qui ſemper idē es. Nō eſt abbreuiata manus tua domine vt ſaluare nequeat, neq; aggrauata eſt auris tua, vt non audiat, ſed peccata mea diuiſerunt inter me & te, inter tenebras & lucem, inter imaginem mortis & vitam, inter vanitatem & veritatem, inter lunaticam hanc vitam meam & ſempiternam tuam.

De ſpe erigenda ad deum. Cap. XI.

Eſai. 59.

De laqueis concupiſcētiarum. Cap. XII.

Hæ ſunt vmbræ tenebrarum, quibus operior in hac abyſſo caliginoſi carceris huius, in qua proſtratus iaceo donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ, fiátq; lux in firmamento virtutis tuæ, vox domini in virtute, vox domini in magnificentia, dicátq;: Fiat lux & effugentur tenebræ & appareat arida, germinétq; terra herbam virentē & facientē ſemen

& fru

Eccl. 23. & fructum bonum iuſtitiæ regni tui. Domine pater & deus, vita per quam omnia viuunt, & ſine qua omnia mortua computantur, ne derelinquas me in cogitatu maligno, & extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi. Aufer à me concupiſcentias, & animo irreuerenti & infrunito ne tradas me, ſed poſſide cor meũ vt te cogitet ſemper. Illumina oculos meos vt te videãt, & nõ extollãtur ante te gloria ſempiterna, ſed humiliter ſentiant, nõ in mirabilibus ſuper ſe, & quæ à dextris ſunt videant, & nõ quæ à ſiniſtris abs te, & palpebræ tuæ precedãt greſſus meos. Nam & palpebræ tuæ interrogant filios hominũ. Allide concupiſcentiam meã dulcedine tua, quã abſcondiſti timentibus te, vt concupiſcam te cõcupiſcẽtiis ſempiternis, ne vanis illectus & deceptus interior guſtus ponat amarũ dulce, & dulce amarũ: tenebras lucẽ, & lucẽ tenebras: vt liberari in medio tot decipularum poſſim ab inimico ſuper faciem viæ huius poſitarum, ad capiendas animas peccatorũ, quibus plenus eſt totus mundus, quod is qui vidit ſub ſilen-
1. Ioan. 2. tio non tranſiuit, inquiens, Quicquid enim eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorũ aut ſuperbia vitæ. Ecce domine deus meus, mundus totus plenus eſt concupiſcentiarum laqueis, quos parauerũt pedibus meis. Et quis effugiet hos laqueos? Profecto à quo tu abſtuleris extollentiam oculorum ſuorum, vt non eum capiat concupiſcẽtia oculorum: & à quo tu abſtuleris carnis concupiſcentiã, ne eum capiat carnis cõcupiſcentia: & à quo tu abſtuleris animũ irreuerentem & infrunitum, ne eum callide decipiat ſuperbia vitæ. O quàm fœlix cui hæc tu facies, quippe tranſibit immunis. Nunc redẽptor te precor per te, adiuua me ne corruam in conſpectũ aduerſariorum meorum, captus laqueis eorũ, quos parauerũt pedibus meis, vt incuruent animam meã. Sed erue me virtus ſalutis meæ, ne ſibi riſum exhibeant de me ini-
† al. tui. mici mei, † qui oderunt te. Exurge domine deus meus, fortis
Pſal. 67. meus, & diſſipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te à facie tua: ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie tua Et ego abſcondar in abſcondito faciei tuæ & gaudeam cum filiis tuis ſatiatus omnibus bonis. Et tu domine deus pater orphanorũ, & tu mater pupillorum tuorum, audi eiulatum filiorum tuorum, & extẽde alas tuas, vt fugiamus ſub eis à facie inimici. Turris fortitudinis Iſraël, qui non dormitas neque dormis cuſtodiens Iſraël, quia non dormit neque dormitat

ſtat hoſtis, qui impugnat Iſraël. O lux quam non videt alia lux, lumen quod non videt aliud lumen, lux quæ obtenebrat omnem lucem, & lumen, quod excæcat omne extraneum, lux à quo omnis lux, lumen à quo omne lumen, lumen ad quod omne lumen eſt tenebra, ad quod omnis lux obſcuritas, lux cui omnes tenebræ lumen, cui omnis obſcuritas lux, lux ſuprema, quā cæcitas non obnubilat, quam caligo non hebetat, quam tenebræ non obſcurant, quam nulla obſtantia claudit, quam nunquam ſeparat aliqua vmbra, lux, quæ illuminas omnia tota ſimul, ſemel & ſemper, abſorbe me in claritatis abyſſum, vt videam vndique te in te, & me in te, & cuncta ſub te. Ne derelinquas me ne accreſcant vmbræ ignorantiæ meæ & multiplicentur delicta mea. Sine te enim omnia ſunt mihi tenebræ, omnia mala, quia nihil bonum ſine te vero, ſolo & ſummo bono. Hoc cōfiteor, hoc ſcio domine deus meus, quia vbicunque ſum ſine te, male eſt mihi præter te, non ſolum extra me, ſed etiam in me quia omnis copia, quæ non eſt deus meus, mihi eſt egeſtas. Satiabor tunc cum apparuerit gloria tua. Et tu domine vita mea beata, fac vt miſeriam meam confitear tibi, ex quo ab vnitate bonitatis tuæ ſummo & vno bono temporalium rerum multiformitas lapſum me per carnales ſenſus diſſipauit, & ab vno in multa diuiſit, & facta eſt mihi abundantia laborioſa, & egeſtas copioſa, dum aliud & aliud ſequebar, & à nullo implebar, dum non in me inueniebam te incommutabile & ſingulare & indiuiſum vnum bonū, quod conſecutus non egeo, quod conſecutus non doleo, quod poſſidens ſatiatur totum deſiderium meum. Heu miſeria ſuper miſeriam, cum miſera anima mea à te refugit, cum quo ſemper abundat & gaudet, & ſequitur mūdum, cum quo ſemper eget & dolet. Mundus clamat deficio: tu domine clamas, reficio: & miſeria mea praua magis ſequitur deficientem quàm reficientem. Planè infirmitas mea hæc eſt, Medice ſpirituum ſana illam, vt confitear tibi, ſalus animæ meæ toto corde meo, ſuper omnibus beneficiis tuis, quibus paſcis me à iuuentute mea, & vſque in ſenectam & ſenium: te deprecor per teipſum ne derelinquas me feciſti me, cum nō eſſem, redemiſti me cū periſſem: perieram, mortuus fueram: ad mortuum deſcendiſti, mortalitatem ſuſcepiſti, ad ſeruum rex deſcendiſti, vt ſeruum redimeres, teipſum tradidiſti: vt ego viuerem, tu mortem ſuſcepiſti, mortem viciſti, me inſtauraſti cum te humiliaſti: perie-

De miſeria hominis & beneficiis dei.
Ca. XIII.

Pſalm. 16.

ram, abieram in peccatis, venundatus eram, veniſti pro me vt redimeres me. & tantum me dilexiſti, vt ſanguinem tuum in precium dares pro me. dilexiſti me domine plus quàm te, quia mori voluiſti pro me. Tali pacto, tam charo precio reduxiſti me de exilio, redemiſti me de ſeruitio, retraxiſti me de ſupplicio, vocaſti me nomine tuo, ſignaſti me ſanguine tuo, vt memoriale tuum ſemper eſſet apud me, & nunquam recederet à corde meo, qui pro me non receſſit à cruce. Vnxiſti me oleo tuo quo tu vnctus fuiſti, vt à te Chriſto dicerer Chriſtianus. Et in manibus tuis deſcripſiſti me, vt ſemper ſit memoria mea apud te, ſi tamen memoria tua iugiter fuerit apud me. Sic igitur gratia tua ſemper & miſericordia præuenerunt me. De multis namque & magnis periculis ſæpe liberaſti me, liberator meus: quando erraui, ad viam reduxiſti me: quando ignoraui, docuiſti me: quando peccaui, corripuiſti me: quando fui triſtis, conſolatus es me: quando deſperaui, confortaſti me: quando cecidi, erexiſti me: quando ſteti, tenuiſti me: quando iui, deduxiſti me: quando veni, ſuſcepiſti me: quando dormiui, cuſtodiſti me: quando clamaui, exaudiſti me.

Quod deo perpetua intētione conſiderat opera & intentiones hominum. Caput XIIII.

Hæc enim & multa alia beneficia feciſti mihi domine deus meus vita animæ meæ: de quibus dulce eſſet mihi ſemper loqui, ſemper cogitare, ſemper tibi gratias agere, vt poſſim te ſemper pro omnibus bonis tuis laudare & amare te toto corde meo, & tota anima mea, & tota mente mea, & tota fortitudine mea, ſimul ex omnibus medullis & intimis cordis mei, & omnium compagum mearum, beata dulcedo domine deus meus omnium, qui delectantur in te. Sed imperfectum meum viderunt oculi tui, oculi inquam, tui multo lucidiores ſunt ſole, circunſpicientes omnes vias hominum & profundum abyſſi, & in omni loco contemplantur ſemper bonos & malos. *Pſal. 138.* Cum enim cunctis præſideas ſingula implens, totus ſemper vbique præſens, cunctorúmque curam agens, quæ creaſti quia nihil odiſti eorum, quæ feciſti, *Sapiē. 11.* ſic greſſus meos ſemitáſque conſideras, & die noctúque ſuper cuſtodiam meam vigilas, omnes ſemitas meas diligenter notans, ſpeculator perpetuus, veluti ſi totius creaturæ tuæ cœli & terræ oblitus, tantum me ſolum conſideres & nihil ſit tibi curæ de aliis. Neque enim tibi creſcit lux incommutabilis viſionis tuæ, ſi tantum vnum aſpicias, neque minuitur ſi innumera videas & diuerſa. Quia ſicut vnum totum ſimul perfectè conſideras, ſic ſingula quælibet

bet licet diuerſa perfectè ſimul totáque totus conſpicit viſus tuus. Sed ſicut omnia ſic vnum, & ſicut vnum ſic ſingula, totus ſimul ſine diuiſione vel commutatione, vel diminutione conſideras. Itaque totus tu in toto tempore ſine tempore, totum me ſimul ſempérque conſideras, ac ſi nihil aliud conſiderare habeas. Sic igitur ſuper cuſtodiam meam ſtas, ſicut ſi omnium oblitus ſis, & mihi ſoli intendere velis. Semper quippe te præſentem exhibes, ſemper te paratum offers, ſi me paratum inuenis. Quocunque iero tu me domine non deſeris, niſi prior ego te deſeram. Vbicunque fuero non recedis, quoniam vbique es, & quocunque iero inueniam te, per quem poſſim eſſe ne peream ſine te, cum ſine te eſſe non poſſim. Fateor quidem, quia quicquid facio & quæcunque facio, ante te facio: & illud quicquid eſt, quod facio, melius tu vides quàm ego, qui facio. Quicquid enim ſemper operor, tu pariter ſemper præſens aſſiſtis, vtpote perpetuus inſpector omnium cogitationum, intentionum, delectationum, & omnium operationum mearum. Domine, ante te eſt ſemper omne deſiderium meum, ante te tota cogitatio mea. Tu domine vides vnde veniat ſpiritus, vbi ſit, & quò vadat, quia tu es omnium ſpirituum ponderator, & vtrum radix ſit dulcis, an amara, de qua foris pulchra folia emittuntur: tu iudex internus melius ipſe noſti, & etiam medullas radicum ſubtilius perſcrutaris, & nó ſolum intentionem, ſed radicis eius medullam intimam diſertiſſima tuæ lucis veritate colligis, numeras, contueris & conſignas, vt reddas vnicuique non ſolummodo ſecundum opera vel intentionem, ſed etiam ſecundum ipſam interiorem abſconditam medullam radicis, de qua procedit intentio operantis. Ad quod tendo cum operor, quicquid cogito, & in quocunque delector, tu vides, aures tuæ audiunt, oculi tui vident & conſiderant, ſignas, attendis, notas & ſcribis in libro tuo ſiue bonum fuerit ſiue malum, vt reddas poſtea pro bono præmia, & pro malo ſupplicia, quando aperientur libri & iudicabuntur ſecundum hæc quæ fuerunt ſcripta in libris tuis. Hoc eſt forte quod iam dixiſti nobis, Conſiderabo nouiſſima eorum: & quod de te domine dicitur Vniuerſorum finem ipſe conſiderat: quoniam tu quidem in omnibus quæ agimus, finem intentionis magis quàm actum operationis attendis. Cúmque hæc diligenter conſidero domine deus meus, terribilis & fortis, timore pariter & ingenti rubore confund

Boetius de conſo. lib. 5. Proſa. 6. fundor, quoniam nobis magna eſt indita neceſſitas iuſtè recté que viuendi, qui cuncta facimus ante oculos iudicis cuncta cernentis. Fortiſſime magnipotens deus ſpirituum vniuerſæ carnis, cuius oculi ſunt ſuper omnes vias filiorum Adã, à die natiuitatis eorũ, vſque in diem exitus eorũ, vt reddas vnicuiq; ſecundum opera eorum bona vel mala, oſtende mihi vt confitear tibi paupertatem meam, quoniam dixi quòd diues eſſem, & nullius egerem, & neſciebã quoniam pauper eram, cæcus, nudus, miſer & miſerabilis. Credebã enim me fore aliquid cũ nihil eſſem. Dixi ſapiẽs efficiar, & ſtultus factus ſum. Cogitabam me eſſe prudentem, & deceptus ſum. Et video nunc quia donum tuum eſt, ſine quo nihil poſſumus facere, quia niſi tu domine cuſtodieris ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam. Sic docuiſti me vt cognoſcerem me, quia dereliquiſti me & probaſti me, non propter te quòd cognoſceres me ſed propter me vt cognoſcerem me. Nam vt dixi domine credebam me aliquid fore ex me, exiſtimabam me ſufficere per me, nec percipiebam quoniam tu regebas me, donec aliquantulum te elongaſti a me, & cecidiſti ſtatim in me, & vidi & cognoui quoniã tu regebas me, & quòd cecidi, fuit ex me: & quòd ſurrexi, fuit ex te. Aperuiſti mihi oculos lux & excitaſti & illuminaſti me, & vidi quoniam tentatio eſt hominis vita ſuper terram, & quòd gloriari non valeat ante te omnis caro, nec iuſtificatur omnis viuens, quoniã ſi quid boni eſt parui vel magni, donum tuum eſt, & noſtrum nõ niſi malum eſt. Vnde igitur gloriabitur omnis caro? nunquid de malo? Hæc non eſt gloria, ſed miſeria. Sed nunquid gloriabitur de bono, nunquid de alieno? Tuum domine eſt bonum, tua eſt gloria. Qui enim de bono tuo gloriam ſibi quærit, & non tibi querit, hic fur eſt, & latro, & ſimilis eſt diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui enim laudari vult de tuo dono, & nõ quærit in illo gloram tuam, ſed ſuam: hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo non tuã, ſed ſuam gloriam quæſiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condẽnante te. At tu domine formator meus ex vtero matris meæ, non me ſinas cadere in illam exprobrationẽ, vt exprobretur mihi furari voluiſſe gloriã tuam. Tibi enim ſit gloria, cuius eſt omne bonũ, nobis autem confuſio faciei & miſeria, quorum eſt omne malũ, niſi tu

Quod homo per ſe nihil poteſt ſine diuina gratia. Cap. XV. Apocal. 3. Pſal. 126 Iob. 7.

volueris

volueris miſereri. Miſereris quippe domine, miſereris omniũ, & nihil odiſti eorũ, quæ feciſti, & das nobis de bonis tuis, & ditas nos domine deus inopes optimis donis tuis. Quoniam diligis pauperes, & diuites facis eos diuitiis tuis. Ecce nunc domine pauperes nos filij tui ſumus, & puſillus grex tuus, aperi nobis ianuas tuas, & edent pauperes, & ſatiabuntur, & laudabunt te, qui requirunt te. Scio etiã domine & confiteor docentẽ te, quoniam illi ſoli, qui cognoſcunt ſe pauperes, & cõfitentur tibi paupertatẽ ſuam, ditabuntur à te: quoniã qui ſe diuites exiſtimant cum ſint pauperes, à tuis diuitiis inuenientur excluſi. Ego igitur confiteor tibi domine deus meus paupertatem meã, & ſit tibi tua gloria tota, quoniã tuũ eſt omne bonum per me geſtum. Domine confiteor vt docuiſti me, nihil aliud ſum quàm vniuerſa vanitas & vmbra mortis, & abyſſus quædã tenebroſa, & terra inanis & vacua, quæ ſine tua benedictione non germinat, fructũ quoque non facit, niſi confuſionem, peccatum & mortem. Si quid boni vnquam habũi, à te recepi, quicquid boni habeo, tuum eſt, vel à te habeo. Si quando ſteti, per te ſteti: ſed quando cecidi, per me cecidi, & ſemper in luto iacuiſſem, niſi tu me erexiſſes: ſemper cæcus fuiſſem, niſi tu me illuminaſſes. Quando cecidi nunquam ſurrexiſſem, niſi tu mihi manum porrexiſſes. Poſtquam me etiam erexiſti ſemper cecidiſſem, niſi tu me ſuſtinuiſſes: ſæpius periſſem, niſi me gubernaſſes. Sic ſemper domine, ſic ſemper gratia tua & miſericordia tua præuenit me, liberans me ab omnibus malis, ſaluans à præteritis, ſuſcitans à præſentibus, & muniẽs à futuris, præcidens etiam ante me laqueos peccatorum, tollens occaſiones & cauſas: quia niſi tu & hoc mihi feciſſes, ego omnia peccata mundi feciſſem, quoniam ſcio domine, quod nullũ peccatũ eſt quod vnquam fecerit homo, quod non poſſit facere alter homo, ſi creator deſit à quo factus eſt homo. Sed quod non facerem, tu feciſti: quod abſtinerẽ tu iuſſiſti, & quod tibi crederẽ, gratiam tu infudiſti. Tu nanque domine regebas me tibi, ſeruabas me tibi, & mihi vt adulterium & omne aliud peccatũ non cõmitterem, gratiam & lumen donaſti.

De diabo-li tentatio nibus. *Cap.* XVI.

Tentator defuit, & vt deeſſet tu feciſti: locus & tẽpus defuit & vt hæc deeſſent tu feciſti. Affuit tentator, non defuit locus, nõ defuit tẽpus: ſed vt nõ conſentirẽ, tu me tenuiſti. Venit tẽtator tenebroſus vt eſt, & vt eum deſpicerem, tu me confortaſti.

ſtaſti. Venit tentator armatus & fortis, & vt me non vinceret, tu eum refrenaſti, & me roboraſti. Venit tentator transfiguratus in angelum lucis, & vt me non deciperet, tu eum increpaſti, & vt eum cognoſcerem, tu me illuminaſti: ipſe enim eſt
Apoca.12. draco, ille magnus & rufus, ſerpens antiquus, vocatus diabolus & ſatanas, habens capita ſeptẽ, & cornua decẽ, quẽ creaſti
Pſal. 103. ad illudendũ huic mari magno & ſpacioſo, in quo repeant animalia, quorũ non eſt numerus, & animalia puſilla & magna. id eſt, diuerſa dæmoniorum genera, qui nihil aliud die noctuq; operantur, niſi quia circumeunt quærentes quem deuorent,
Apoca.12. niſi tu eripias. Ipſe enim eſt antiquus ille draco, qui ortus eſt in paradiſo voluptatis, qui cauda ſua trahit tertiã partẽ ſtellarum cœli, & eas mittit in terram, qui veneno ſuo corrumpit a-
Iob.41. & 40. quas terræ, vt bibentes homines moriãtur, & qui ſternit ſibi aurũ quaſi lutũ, quod influat Iordanis in os ſuũ, & habet fiduciã, qui factus eſt vt nullũ timeat. Et quis defendet à morſibus eius, quis eruet ab ore eius, niſi tu domine qui confregiſti capita draconis magni? Adiuua nos, prętende domine ſuper nos alas tuas, vt fugiamus ſub eis à facie draconis huius, qui nos perſequitur, & ſcuto tuo libera nos à cornibus eius: hoc enim eſt continuum ſtudium eius, hoc vnicum deſiderium ſuũ, vt animas quas creaſti, deuoret. Et ideo deus meus ad te clamamus, libera nos ab aduerſario noſtro quotidiano, qui ſiue dormiamus, ſiue vigilemus, ſiue comedamus, ſiue bibamus, ſiue quodcunque opus operemur, omnibus modis inſtat die ac nocte, fraudibus & artibus, nunc palam, nunc occulte, ſagittas venenatas contra nos dirigens, vt interficiat animas noſtras. Et tamen domine peſſima inſania noſtra, quia cum continue videamus contra nos draconem ore aperto paratum ad deuorandum, nihilominus dormimus & laſciuimus in pigritiis noſtris, tãquam ſecuri ante eum, qui nihil aliud deſiderat, quàm vt nos perdat. Inimicus vt occidat ſemper vigilat ſine ſomno, & nos vt cuſtodiamus nos, nolumus euigilare à ſomno. Ecce tetendit ante pedes noſtros laqueos infinitos, & omnes vias noſtras variis repleuit decipulis ad capiendas animas noſtras. Et quis effugiet? Laqueos poſuit in diuitiis, laqueos poſuit in paupertate, laqueos tetendit in cibo, in potu, in voluptate, in ſomno, & in vigilia, laqueos poſuit in verbo & in opere, & in
Pſal. 90. omni via noſtra. Sed tu domine libera nos de laqueo venan-
Pſal. 143. tiũ, & à verbo aſpero, vt cõfiteamur tibi dicentes, Benedictus domi

dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum, Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt, de laqueo venantium, Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Et tu qdē domine lux mea, illumina oculos meos, vt videā lumen, & ambulē in lumine tuo, & nō impingam in laqueos eius. Quis enim euadet laqueos iſtos multos, niſi videat eos? Et quis videbit eos, niſi quem illuminaueris lumine tuo? Ipſe enim pater tenebrarū laqueos ſuos abſcondit in tenebris ſuis, vt capiātur in eis oēs qui ſunt in tenebris ſuis, qui ſunt filij tenebrarū harum, non videntes lumen tuū, in quo qui ambulat non timebit: qui enim ambulat in die, non offendit: qui autem in nocte ambulat, offendit: quia lux non eſt in eo. Tu lux domine, tu lux filiorum lucis, tu dies qui neſcis occaſum, in qua ambulant filij tui ſine offenſione, & ſine qua omnes qui ambulant in tenebris ſunt, quia te lucem mundi non habent: ecce quotidie cernimus, quia quo magis à te vero lumine quis elongatur, eo magis peccatorū inuoluitur tenebris: & quo magis eſt in tenebris, eo minus videt laqueos in via ſua: & ideo minus cognoſcit, & idcirco ſæpius capitur, & cadit in eis: & quod eſt horribilius, etiam ſe cecidiſſe ignorat. Qui vero ſuū caſum ignorat, eo minus curat ſurgere, quanto ſe exiſtimat adhuc ſtare. Tu vero lux mentis domine deus meus, nunc illumina oculos meos, vt videā & cognoſcā, ne corruā in conſpectu aduerſariorum meorū. Etenim in exterminium noſtrum laborat inimicus noſter, quem petimus vt facias liquefieri à facie noſtra, ſicut cera liqueſcit à facie ignis. Quoniam domine ipſe eſt latro primus & vltimus, qui conſilium fecit vt raperet gloriam tuam, quoniam inflatus & elatus crepuit & cecidit in faciem ſuā, & deieciſti eū de monte ſancto tuo, & de medio lapidum ignitorum, in quorum medio ambulauit. Et nunc vita mea domine deus meus, ex quo cecidit, non ceſſat perſequi filios tuos. Et in odiū tuū ô rex magne, cupit perdere hāc creaturā tuam, quam creauit omnipotēs bonitas tua ad imaginem tuam vt poſſideat gloriam tuam, quam ipſe perdidit per ſuperbiā ſuam. Sed contere eum fortis noſter, antequam nos agnos tuos deuoret, & illumina nos vt videamus laqueos, quos ipſe parauit, & euadamus ad te, ô lætitia Iſraël. Et hæc omnia tu domine melius noſti, qui noſti contentionem eius, & ceruicem eius duriſſimam. Nec hoc dico vt oſtendam tibi, quia omnia vides, & nulla te latet cogitatio. Sed ante pedes

Quod deus eſt lux iuſtorum. *Ca. XVII.*

Ioan. 11.

Pſal. 67.

tuæ maieſtatis de inimico meo querimoniam facio, iudex æter ne, vt & ipſum dãnes, & nos filios tuos ſalues, quorum fortitu do tu es. Verſutus eſt enim domine iſte hoſtis & tortuoſus, nec facilé deprehendi poſſunt circuitus viæ eius, nec cognoſci ſpecies vultus eius, niſi tu illumines. Nam nunc hic, nunc illic nunc agnum, nunc lupum, nunc tenebras, nunc lucem ſe oſtendit, & ſingulis quibuslibet qualitatibus, locis, & temporibus, ſecundum varias rerum mutationes, varias exhibet tentationes. Nam vt triſtes decipiat, triſtatur & ipſe: vt gaudẽtes illudat, fingit ſe & ipſe gaudere: vt ſpiritales defraudet, in angelum lucis ſe transfigurat: vt fortes comprimat, apparet agnus: vt mites deuoret, apparet lupus. Hæc quidem omnia ſecnndum ſimilitudinem variarum tentationum effici habet, ſicut alios à timore nocturno, alios à ſagitta volãte in die, alios à negocio perambulãte in tenebris, alios vero ab incurſu, alios à dæmonio merediano. Et ad hæc quis idoneus vt cognoſcat, & aſtutias eius quis cognouit? Quis reuelabit ſpeciem indumenti eius, & gyrum dentium eius quis agnoſcet? En abſcon dit ſagittas ſuas in pharetra, & laqueos ſuos abſcondit ſub ſpecie lucis, & hoc difficilius perpenditur, niſi à te domine ſpes noſtra lumen aſſumamus, vt videamus omnia. Nam non ſolũ in carnis operibus, quæ de facili cognoſcuntur, nec tantum in ipſis vitiis, ſed in ipſis ſpiritalibus exercitiis laqueos abſcon dit ſubtiles, & ſub virtutum colore ipſa vitia induit, & tranſmutat ſe in angelum lucis. Hæc & multa alia nititur contra nos ipſe filius Belial, ipſe Satan, domine deus noſter. Et nunc vt leo, nunc vt draco, manifeſtè & occultè, intus & extra, die ac nocte inſidiatur vt rapiat animas noſtras. Et tu eripe nos domine, qui ſaluas ſperantes in te, vt ipſe de nobis doleat, & tu lauderis in nobis domine deus noſter.

Pſal. 90.

De beneficiis dei. C. XVIII.

Ego autem filius ancillæ tuæ, qui me commendaui manui tuæ, iam his meis pauperculis confeſſionibus confitear tibi liberator meus toto corde meo, & recolam ad mentem meam omnia bona, quæ feciſti mihi à iuuentute mea, in omni vita mea. Scio namque quod ingratitudo multum tibi diſpliceat, quæ eſt radix totius mali ſpiritalis, & ventus quidam deſiccans, & vrens omne bonum, obruens fontem diuinæ miſericordiæ tuæ ſuper hominem, qua & mala mortua iam oriuntur, & viua iam opera moriuntur, & vltra non adipiſcuntur. Et ego domine gra tias tibi agam, ne ſim ingratus tibi liberator meus, quoniam liber

libeꝛaſti me. Quoties me iam abſorbuerat ille draco, & tu domine ab ore eius extraxiſti me? Quoties ego peccaui, & ipſe paratus fuit deglutire me, ſed tu domine deus meus defendiſti me? Cum contra te inique agebam, cum tua mandata frangebam, ſtabat ipſe paratus vt me raperet ad infernum, ſed tu prohibebas. Ego te offendebam, & tu me defendebas: ego te non timebam, & tu me cuſtodiebas. A te recedebam, & inimico meo me exhibebam, tu ipſum ne me acciperet, deterrebas. Hæc mihi tu domine deus meus beneficia conferebas, & ego miſer non cognoſcebam. Sic enim me multoties à faucibus diaboli liberaſti, de ore leonis eripuiſti, & ab inferno licet neſcientem me multis vicibus reduxiſti. Deſcendi enim vſque ad portas inferni, & ne illuc intrarem, tu me tenuiſti. Appropinquabam vſque ad portas morti, & ne me ipſe caperent, tu feciſti. De morte etiam corporis ſæpius eripuiſti me ſaluator meus, cum graues morbi tenerent me, cũ fui in periculis multis, per mare, per terras, ab igne & gladio, & ab omni periculo liberans, ſemper mihi aſtans & miſericorditer ſaluans. Sciebas tu quidem domine, quia ſi tunc mors me occupaſſet, infernus animam meam ſuſcepiſſet, & perpetuo dãnatus fuiſſem: ſed tua miſericordia, & tua gratia præuenit me, eripiens me de morte corporis, & de morte animę domine deus meus. Hæc & multa alia mihi tua beneficia exhibuiſti, & ego eram cæcus, & non cognoui donec illuminaſti me. Nunc igitur lux animæ meæ domine deus meus, vita mea per quam viuo, lumen oculorum meorum, per quod video: en illuminaſti me, & cognoſco te, quia viuo per te, & gratias ago tibi licet viles & exiles & impares beneficiis tuis, quales habet mea fragilitas offero. Quoniam tu es ſolus deus meus, *Sapien. 11.* creator meus benignus, qui amas noſtras animas, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti. En ego primus inter peccatores, quos ſaluaſti, vt exemplũ aliis tribuam benigniſſimæ pietatis tuæ. Confitear beneficia tua magna, quoniam eripuiſti me de inferno inferiori ſemel & ſecundo, & tertio, & centies & millies, & ego ſemper ad infernũ tendebam, & tu me ſemper reducebas, & iuſte millies damnaſſes me ſi voluiſſes: noluiſti, quia amas animas, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam domine deus meus, multæ miſericordiæ in omnibus viis tuis. Nunc ergo video hæc domine deus meus, & cognoſco per lumen tuum, & deficit anima mea in miſe-

ricordia tua magna, quæ eſt ſuper me, quoniam eripuiſti animam meam ex inferno inferiori, & me ad vitam reduxiſti. Totus enim eram in morte, totum me reſuſcitaſti. Tuum igitur ſit totum id quod viuo, & totus totum me tibi offero. Totus ſpiritus, totum cor, totum corpus, tota vita mea viuat tibi, vita mea dulcis, quoniam totum me liberaſti, vt totum me poſſideres, totum me refeciſti, vt totum me rehaberes. Diligam te igitur domine virtus mea, diligam te ineffabilis exultatio mea, & viuat iam non mihi, ſed tibi tota vita mea, quæ perierat in miſeria mea, reſuſcitata eſt in miſericordia tua, qui es deus miſericors & miſerator & multæ miſericordiæ in milia his, qui diligunt nomen tuum: Idcirco domine deus meus ſanctificator meus iuſſiſti mihi lege tua, vt diligam te toto corde meo, tota *Deut.6.* anima mea, tota mente mea, tota fortitudine mea, & totis viribus meis, & etiam ex intimis medullis cordis mei, omnibus horis & momentis, quibus fruor bonis miſericordia tuæ, quoniam ſemper perirem, niſi quia ſemper regis me: ſemper morerer, niſi quia ſemper me viuificas, & omni momento me tibi obligas, dum omni momento mihi tua magna beneficia præſtas. Sicut ergo nulla eſt hora, vel punctum in omni vita mea, quo tuo beneficio non vtar: ſic nullum debet eſſe momentum quo te non habeam ante oculos in mea memoria, & te non diligam ex omni fortitudine mea. Sed nec hoc valeo niſi tu de- *Iaco.1.* deris mihi, cuius eſt omne donum bonũ, & omne datum optimum deſcendens à patre luminum, apud quem non eſt tranſ- *Roma.9.* mutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Non enim eſt volentis neque currentis, ſed tui miſerentis, vt diligamus te. Tuum eſt domine hoc donum, cuius eſt omne bonum. Iubes te diligi, da quod iubes & iube quod vis.

De feruore charitatis. Cap. XIX.

Amo te deus meus, magíſque ſemper amare cupio, quia tu es reuera omni melle dulcior, omni lacte nutribilior, & omni luce clarior. Idcirco ſuper omne aurum & argentum & lapidem precioſum es mihi charior: diſplicebat enim mihi quicquid agebam in ſeculo præ dulcedine tua, & decore domus tuæ quam dilexi. O ignis, qui ſemper ardes & nunquam extingueris, ô amor qui ſemper ferues & nunquam tepeſcis, accende me. Accendar, inquam, totus à te vt totus diligam te. Minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Diligam te domine, quoniam tu prior dilexiſti me. Et vnde mihi verbum vt explicem ſigna dilectionis tuæ,

maxime

maxime erga me propter innumera beneficia tua, quibus à principio educaſti me? Poſt beneficium nēpe creationis quando in principio de nihilo ad imaginem tuam creaſti me, honorificans & exaltans me inter eas creaturas, quas feciſti, & nobilitās lumine vultus tui, quo ſignaſti ſuperliminare cordis mei, quo ab inſenſibilibus pariter & ſenſibilibus brutis diſcreuiſti me, & paulominis ab angelis minuiſti. Parum & hoc fuit ante conſpectum diuinitatis tuæ, quoniam quotidianis & ſingularibus maximiſque donariis tuorum beneficiorum me ſine intermiſſione nutriuiſti, & quaſi filium tuum paruulum tenellum vberibus tuæ conſolationis lactaſti & confortaſti me. Vt enim tibi totus ſeruirem, omnia quæcunque feciſti in meum ſeruitium tradidiſti. *Pſalm. 8.*

Omnia ſub pedibus hominis ſubieciſti, vt ſolus homo totus tibi ſubiiceretur. Et vt tuus totus homo eſſet, ſuper omnia opera tua dominatus eſt homo. Exteriora nempe pro corpore cuncta creaſti, ipſum vero corpus pro anima, animam vero pro te, vt tibi ſoli vacaret, & te ſolum amaret, poſſidens te ad ſolatium, inferiora vero ad ſeruitium. Quicquid enim cœli ambitu continetur inferius ab anima humana eſt, quæ facta eſt vt ſummum bonum ſuperius poſſideret, cuius poſſeſſione beata fieret, cui ſi adhæſerit, cunctorum mutabilium inferiorum neceſſitudines ſupergrediens, illius ſummæ maieſtatis cuius æmulatus ſpeciem, æternæ immortalitatis faciem cum ſerenitate videbit. Tunc vero illis bonis optimis fruetur in domo domini, quorum comparatione cuncta hæc quæ hic cernimus velut nihilum computantur. Illa ſunt quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Et hæc quidem domine daturus es animæ. His etiam quotidie lætificas animas ſeruorum tuorum, qui amas animas. Quid miror hæc domine Deus meus, imaginem quippe tuam honorificas, & ſimilitudinem tuam ad quam creatæ ſunt: nam & corpore noſtro licet adhuc corruptibili & ignobili, vt videret, dediſti cœli claritatem per manum miniſtrorum tuorum indefeſſorum, ſolis & lunæ, qui præcepto tuo iugiter die ac nocte deſeruiunt filiis tuis: vt ſpiraret, largitus es aëris puritatem: vt audiret, ſonorum varietates: vt odoraret, odorum ſuauitates, vt guſtaret: ſaporum qualitates: vt contrectaret, dediſti corpulentorum omnium groſſitates.

Quoddeus ſubiecit omnia ſeruituti hominum.
Cap. XX.
Eſa. 64.
1. Cor. 2.

tates. Adiuuamenta ſuis neceſſitatibus dediſti iumenta, volucres quoque cœli & piſces maris, & fructus terræ ad reficiendum impendiſti. Medicinas de terra propter ſingulas quaſque ſuas corruptelas creaſti, ſingula ſolatia ſingulis malis obuiantia præparaſti, quoniam es miſericors & miſerator, & nouiſti figmentum noſtrum figulus noſter, & nos omnes quaſi lutum in manu tua.

Quod ex conſideratione bonorum temporalium colligitur magnitudo cœleſtis conſilij. *Cap.* XXI.

En aperiatur mihi miſericordia tua magna, lumine tuo illuſtra quæſo magis adhuc, vt mihi magis aperiatur. Nam ex his minimis tua magna, & ex his viſibilibus tua inuiſibilia comprehendimus domine Deus ſancte, & bone creator noſter. Si enim mi domine pro hoc corpore ignobili & corruptibili tã magna & innumera beneficia præſtas à cœlo & aëre, à terra & mari, à luce & tenebris, à calore & vmbra, rore & imbre, ventis & pluuiis, volucribus & piſcibus, beſtiis & arboribus, & multiplicitate herbarum & germinum terræ, & cunctarum creaturarum tuarum miniſterio nobis ſucceſſiue per ſua tempora miniſtrantium, vt alleues faſtidium noſtrum: qualia quæſo, & quàm magna & innumerabilia erunt illa bona, quæ præparaſti diligentibus te, in illa cœleſti patria, vbi te videbimus facie ad faciem? Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? Magna & innumerabilia ſunt opera tua domine rex cœlorum. Cum enim ſint hæc omnia valde bona & delectabilia, quæ bonis pariter maliſque communia tradidiſti, qualia futura ſunt illa, quæ ſolis bonis recondidiſti? Si tam innumera & varia dona tua, quæ nunc amicis pariter tribuis & inimicis, quàm magna & innumerabilia, quàm dulcia & delectabilia, quæ ſolis tuis es largiturus amicis? Si tanta ſolatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer, quanta quæſo continet patria? Oculus non vidit deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. Secundum enim magnam multitudinem magnificẽtiæ tuæ eſt etiam multitudo magna dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te: magnus enim tu es domine deus meus & immenſus, nec eſt finis magnitudinis tuæ, nec eſt numerus ſapientiæ tuæ, nec eſt menſura benignitatis tuæ, nec eſt finis, nec numerus, nec menſura retributionis tuæ: ſed ſicut magnus es tu, ita magna ſunt donaria tua, quoniam tuipſe præmium & donum omnium legitimorum tuorum pugnatorum.

Eſa. 64. *Pſal. 50.*

Quod di-

Hæc ſunt beneficia magna tua domine Deus ſanctificator

ſanctorum

ſanctorum tuorum: quibus repleturus es inopiam eſurientium filiorum tuorum: quoniam tu es ſpes deſperatorum, & conſolatio deſolatorum, tu corona ſpei, quæ ornata eſt, gloria præparata vincentibus. Tu famelicorum ſatietas æterna, dāda eſurientibus. Tu conſolatio ſempiterna, qui ſolis illis te tribuis, qui conſolationem huius mundi pro tua perpetua conſolatione contemnunt. Nam qui hic conſolantur, indigni tua conſolatione habentur: ſed qui hic cruciantur, à te conſolantur: & qui participant paſſionibus, participant & cōſolationibus. Nemo enim poteſt in vtroque ſeculo conſolari, nec poteſt quis hic, & in futuro gaudere: ſed vnum neceſſe eſt vt perdat, qui alterum voluerit poſſidere. Hæc vbi conſidero domine conſolator meus in hac vita renuit conſolari anima mea vt digna habeatur tuis conſolationibus æternis, quia iuſtum eſt vt amittat te quicunque in aliquo alio magis conſolari eligit quàm in te. Et obſecro ſumma veritas te per te, non permittas me in aliqua conſolatione vana cōſolari quàm in te, ſed peto vt omnia mihi amareſcant, vt tu ſolus dulcis appareas animæ meæ, qui es dulcedo inæſtimabilis, per quam cuncta amara dulcorantur. Tua enim dulcedo Stephano lapides torrentis dulcorauit: tua dulcedo craticulam beato Laurentio dulcem fecit: pro tua dulcedine ibant apoſtoli gaudentes à conſpectu conſilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine tuo cōtumeliam pati. Ibat Andreas ſecurus ad crucem & gaudens, quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Hæc enim tua dulcedo ipſos apoſtolorum principes ſic repleuit, vt pro ipſa crucis patibulum vnus eligeret, alter quoque caput ferienti gladio ſupponere non timeret. Pro hac emenda Bartholomæus propriam pellem dedit. Pro hac quoque guſtanda veneni poculum intrepidus Ioānes potauit. Hanc verovt guſtauit Petrus omnium interiorum oblitus, clamauit quaſi ebrius, dicens, Domine bonum eſt nos hic eſſe, faciamus hic tria tabernacula: hic moremur, te contemplemur, quia nullo alio indigemus, ſufficit nobis domine videre te, ſufficit, inquit tanta dulcedine ſatiari. Vnam enim ſtillam dulcedinis ille guſtauit, & omnem aliam faſtidiuit dulcedinem. Quid putas dixiſſe, ſi magnam illam multitudinem dulcedinis diuinitatis tuæ guſtaſſet, quam abſcondiſti timentibus te? Hanc tuam dulcedinem ineffabilem & illa guſtauerat virgo, de qua legimus, quòd lætiſſima & glorianter ibat ad carcerem, quaſi ad epulas inuitata. Hanc vt reor, & ipſe guſtauerat qui

Diuina dulcedo omnē præſentē mundi amaritudinē tollit.

Ca. XXII.

Acto. 7.

Acto. 5.

Matt. 17.

Pſal.30. rat qui dicebat, Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ do-
Pſal.33. mine quam abſcondiſti timentibus te: quíque monebat, Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt dominus. Hæc eſt enim illa beatitudo domine deus noſter, quam expectamus daturum te nobis, pro qua tibi domine continue militamus, pro qua tibi mortificamur tota die, vt in tua vita tibi viuamus.

Quod tota ſpes noſtra debeat eſſe in deum. *Caput XXIII.* Tu autem domine expectatio Iſraël, deſiderium ad quod ſuſpirat cor noſtrum quotidie, feſtina ne tardaueris. Surge, propera & veni, vt educas nos de iſto carcere ad confitendum nomini tuo, vt gloriemur in lumine tuo. Aperi aures tuas clamoribus lachrymarum pupillorum tuorum, qui clamant ad te, Pater noſter, da nobis hodie panem noſtrum quotidianum:
Matth.6. in cuius fortitudine ambulemus die ac nocte, vſquequo perueniamus ad montem ſanctum tuum Oreb. Et ego paruulus inter paruulos familiæ tuæ deus pater & virtus mea, quando veniam & apparebo ante faciem tuam, vt qui nunc tibi confiteor ad tempus, extunc confitear tibi in æternum? Beatus ero ſi fuero admiſſus ad videndũ claritatem tuam. Quis mihi hoc tribuat vt ad hoc venire permittas me? Scio domine, ſcio confiteor me indignum vt intrem ſub tectum tuum, ſed fac propter honorem tuum, & ne confundas in te ſperantem ſeruum tuum. Et quis intrabit in ſanctuarium tuum ad conſiderandas potentias tuas, niſi tu aperias? Quis autem aperiet, ſi tu clauſeris? Si enim deſtruxeris, nemo eſt qui ædificet. Et ſi incluſeris
Iob 12. hominem, nemo eſt qui aperiat. Si continueris aquas, omnia ſiccabuntur. & ſi emiſeris eas, ſubuertent terram: ſi omnia quæ feciſti ad nihilum redigas, quis contradicet tibi? Porrò ſempiterna bonitas miſericordiæ tuæ, qua feciſti omnia quæcunque voluiſti, tu nos feciſti fabricator mũdi, rege nos: tu nos creaſti, ne ſpernas nos, quia opera tua ſumus. Et quidem domine deus noſter, nos lutum & vermiculi non valemus in tuas æternitates intrare, niſi tu induxeris qui de nihilo cuncta creaſti.

Quod ſalus noſtra ex deo eſt. *Caput XXIIII.* Ego autem opus manuum tuarum confitebor tibi in timore tuo, quia non in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me, ſed dextera tua & brachium tuum & illuminatio vultus tui, alioquin deſperarem, quoniam ſpes mea tu es, qui creaſti me, quoniam non derelinquis ſperan-
Pſal. 43. tes in te. Tu quippe es dominus Deus noſter ſuauis & pa-
Sapiẽ. 15. tiens, in miſericordia diſponens omnia. Nam ſi peccauerimus, tui ſumus: ſi non peccauerimus, tui ſumus, quoniam apud te ſumus

te ſumus computati. Nos enim folium vniuerſi, & vanitas eſt omnis homo viuens, & ventus eſt vita noſtra ſuper terram. *Pſal. 38.* Ne iraſcaris ſi cadimus pupilli tui, quoniam tu noſti ſigmentum noſtrum domine deus noſter. *Iob. 7.* Num deus inæſtimabilis *Pſal. 102.* fortitudinis contra folium quod a vento rapitur oſtendere vis *Iob. 13.* potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris? Num damnabis rex Iſraël æternè canem mortuum? Num damnabis culicem vnum? *1. Reg. 24.* Audiuimus de miſericordia tua domine, quoniam tu mortem non facis, nec lætaris in perditione morientium. *Sapien. 2.* Propter hoc domine oramus te, ne permittas dominari quod non feciſti huic creaturæ tuæ quam feciſti. Si enim doles de perditione, quid te prohibet domine, quia omnia potes, ne ſemper læteris de noſtra ſaluatione? Si vis, potes me ſaluare, ego autem & ſi vellem non poſſem. Magna eſt multitudo miſeriarum mearum mecum. Velle quippe mihi adiacet, perficere autem non inuenio. *Roma. 7.* Velle quod bonum eſt nō poſſum, niſi tu velis, nec quod volo poſſum, niſi tua potentia me confortet: & quod poſſum aliquando nolo, niſi tua voluntas fiat ſicut in cœlo & in terra. Et quod volo & poſſum ignoro, niſi tua ſapientia me illuſtret. Et ſi etiam ſciam quandoq; volens, quandoq; valens, imperfecta & vacua tranſit ſapientia mea, niſi adiuuet vera ſapientia tua. In tua autem volūtate cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſsit reſiſtere voluntati tuæ, domine vniuerſorum, principatum tenens omnis carnis, & quæcunque vis facis in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. In nobis igitur fiat voluntas tua, ſuper quibus inuocatum eſt nomen tuum, ne pereat hoc nobile plaſma tuum, quod creaſti propter honorem tuum. Et quis homo natus de muliere qui viuat & nō videat mortem, & eripiat animam ſuam de manu inferi, niſi tu ſolus eripias vita vitalis omnis vitæ, per quæ omnia viuunt? Etenim iam tibi confeſſus ſum laus vitæ meæ domine deus meus, virtus ſalutis meæ. Sperabam aliquando in virtute mea, quæ tamen non erat virtus. Et cum ſic volui currere, vbi magis ſtare credebam, ibi magis cecidi, factusq; ſum magis retro & non antè, & quod credebam conſequi, magis elongatum eſt à me. Sic per multa ſimilia vires meas probans, cognoſco nunc quia illuminaſti me, quoniam quod magis credidi poſſe per me, minus ſemper potui. *Quod voluntas humana inefficax ſit ad bona opera ſine diuina gratia.* Dicebam enim, hoc faciam, illud perficiam: nec hoc, nec illud faciebam. *Cap. XXV.* Aderat voluntas, non erat facultas. Aderat facultas, non

aderat

aderat voluntas, quoniam de meis viribus confidebam. Nunc autem confiteor tibi domine deus meus pater cœli & terræ, quia non in fortitudine ſua roborabitur vir, vt glorietur ante te ſtulta præſumptio omnis carnis. Nõ eſt enim hominis velle quod poſsit, aut poſſe quod velit, vel ſcire quod velit & poſſit: ſed potius à te greſſus hominis diriguntur, illorum inquã, qui non à ſe, ſed à te dirigi ſe confitentur. Obſecramus itaque per viſcera miſericordiæ tuæ, velis domine ſaluare quod creaſti, quoniam ſi vis, potes nos ſaluare, & in tua voluntate virtus eſt noſtræ ſalutis.

1. Regũ 2.

De antiquis beneficÿs dei. Ca. XXVI.

Recordare miſericordiæ tuæ antiquæ, qua nos à principio in benedictionibus tuæ dulcedinis præueniſti. Antequam enim naſcerer ego filius ancillæ tuæ domine, ſpes mea ab vberibus matris meæ, tu me præueniſti præparans mihi ſemitas, quibus incederem & venirẽ ad gloriã domus tuæ, priuſquam me formares in vtero nouiſti me, & antequam exirem de vulua quicquid tibi placuit pręordinaſti de me. Quæ & qualia ſint in libro tuo ſcripta de me, in ſecreto conſiſtorij tui, ego quidem ignoro, vnde & valde timeo, tu vero noſti, quoniam quod ego per ſucceſſus dierum & temporum hinc ad mille annos huius temporalitatis expecto, in conſpectu æternitatis tuæ iam factum eſt: & quod futurum eſt, iam factum eſt. Ego autem ſtans in hac nocte tenebroſa hæc ignorans, timor & tremor venerunt ſuper me, dum video mihi vndiq; imminere multa pericula, à multis quoque hoſtibus venari, multitudinéque innumerarum miſeriarum in hac vita me circundari. Et niſi in tantis malis afforet mihi tuũ adminiculum, deſperarem. Sed ſpes mihi magna ſubeſt de te mitiſſime princeps deus meus, & conſideratio multitudinis miſerationum tuarum, quæ apud te ſunt, ſubleuat mentem meã, & præcedentia ſigna miſericordiæ tuæ, quæ me antequã naſcerer præuenerũt, & nunc ſpecialiter in me effulſerunt: de futuris benignitatis tuæ melioribus & perfectiroibus muneribus, quæ amicis tuis reſeruas, ſpem meam admonẽt, vt in te lætetur domine deus meus lætitia ſancta & viua, qua ſemper lætificas iuuentutem meam.

Pſal. 21.

Solœciſmus.

De angelis deputatis ad cuſtodiã hominum. Cap. XXVII.

Dilexiſti enim me vnicæ amor meus antequam diligerem te, & ad imaginẽ tuam creaſti me, omnibus creaturis tuis præpoſuiſti me, quam dignitatem tũc quidem ſeruo cum nouerim te, propter quem feciſti me. Inſuper facies angelos tuos ſpiritus propter me, quibus mandaſti vt cuſtodiant me in omnibus viis meis, ne forte offendam ad

Pſal. 90.

ad lapidem pedem meum. Hi enim ſunt cuſtodes ſuper muros ciuitatis tuæ nouæ Hieruſalem, & montes in circuitu eius vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem tuum, ne quando rapiat vt leo animas noſtras dum nõ eſſet qui eriperet, ille antiquus ſerpens aduerſarius noſter diabolus, qui quaſi leo rugiens ſemper circumit quærẽs quem deuoret. Hi *1. Petri. 5.* ſunt ciues beatæ ciuitatis ſupernæ Hieruſalam, quę ſurſum eſt mater noſtra, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, vt eos liberent ab inimicis ſuis, & cuſtodiant in omnibus viis ſuis: confortent quoq; & moueant, & orationes filiorũ tuorũ offerant in cõſpectu gloriæ maieſtatis tuæ. Diligunt nempe conciues ſuos, per quos ſuæ ruinæ ſciſſuras inſtaurari expectant. Ideoq; magna cura & vigilanti ſtudio aſſunt nobis omnibus horis & locis, ſucurrentes & prouidentes neceſſitatibus noſtris, & ſolliciti diſcurrentes inter nos & te domine, gemitus noſtros atque ſuſpiria referentes ad te, vt impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propiciationem, & referant ad nos deſideratam tuæ gratiæ benedictionẽ. Ambulant enim nobiſcum in omnibus viis noſtris, intrãt & exeunt nobiſcum, attente conſiderantes quàm pie, quámque honeſte in medio prauæ nationis conuerſemur, quantóque ſtudio & deſiderio quæramus regnum tuum, & iuſticiam eius, quantóque timore & tremore ſeruiamus, & exultemus tibi in lætitia cordis noſtri. Adiuuãt laborãtes, protegũt quieſcẽtes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, cõgaudent gaudẽtibus, de te, inquam, gaudentibus: cõpatiuntur patiẽtibus, pro te, inquam, patiẽtibus. Grandis eſt eis cura de nobis. Magnus eſt affectus dilectionis eorum erga nos, & hoc totum propter honorem tuæ inæſtimabilis charitatis, qua dilexiſti nos. Diligũt enim quos tu diligis, cuſtodiũt quos tu cuſtodis: & deſerunt quos tu deſeris, nec diligunt operantes iniquitatẽ: quoniam & tu odiſti omnes operãtes iniquitatem, & perdes omnes qui loquuntur mendacium. Quoties bene agimus, gau- *Pſal. 5.* dẽt angeli, & triſtãtur dæmones. Quoties vero à bono deuiamus, diabolum lætificamus, & angelos tuos ſuo gaudio defrau *Luca 15.* damus: gaudiũ eſt enim eis ſuper vno peccatore pœnitẽtiã agẽte: ſed diabolo ſuper vno iuſto pœnitẽtiã deſerente. Da igitur, da pater eis ſemper gaudere de nobis, vt & tu ſemper per eos lauderis in nobis, & nos cum eis in vnum ouile tuum adducamur, vt confiteamur ſimul nomini ſancto tuo, creator hominum,

minum,& angelorum. Hæc ipſe commemorãs coram te, confiteor laudans te, quoniam beneficia tua magna ſunt hæc, quibus nos honorificaſti, dans nobis angelos tuos ſpiritus in miniſterium noſtrum. Dederas enim quicquid cœli ambitu continetur, & quaſi parua reputas hæc quæ ſub cœlo ſunt, niſi adderes etiam ea quæ ſunt ſuper cœlos. Laudét te domine de hoc omnes angeli tui, confiteantur tibi de hoc omnia opera tua, & ipſi ſancti tui tibi benedicant. O honorificentia noſtra, *Pſal. 8.* nos nimis honorificans & ditans multis muneribus decoraſti. *Iob. 7.* Admirabile eſt enim nomen tuum domine in vniuerſa terra. *Prouer. 8.* Quid eſt enim homo, quia magnificas eum, aut apponis erga *Iob. 25.* eum cor tuum? Dixiſti enim veritas antiqua, Deliciæ meæ *Iob. 14.* eſſe cum filiis hominum. Nónne homo putredo, & filius hominis vermis? Nónne vniuerſa vanitas omnis homo viuens? Et dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos, & *De profunda prædeſtinatione et præſcientia dei. Cap. XXVIII.* adducere eum tecum in iudicium? Doce me abyſſus profundiſſima creatrix ſapientia, quæ libraſti in pondere montes, & colles in ſtatera, & molem terræ tribus digitis appendiſti: Suſpende molem corporalitatis huius, quam gero tribus inuiſis digitis tuis ad te, vt videam & cognoſcam quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Lux antiquiſſima, quæ lucebas ante omnem lucem in montibus ſanctis æternitatis antiquæ, cui nuda & aperta erant omnia antequam fie- *Heb. 4.* rent. Lux quæ odio habes omnem maculam, vtpote mundiſſima & immaculatiſſima, quæ tibi deliciæ cum homine, quæ *2. Cor. 6.* conuentio lucis ad tenebras? Vbi enim ſunt in homine deliciæ tuæ? Vbi præparaſti tibi in me dignum ſanctuarium maieſtatis tuæ, ad quod introiens habeas delicias delectationis *Matt. 5.* tuæ? Mundum enim cœnaculum decet te mundans virtus, quæ non niſi à mundis cordibus videri potes, multo magis nec haberi. In homine autem, vbi eſt templum tam mundum *Iob. 14.* vt te ſuſcipiat, qui regis mundum? Quis poteſt facere mundũ *Eccl. 34.* de immundo conceptũ ſemine? Nónne tu qui ſolus es mundus? Ab immundo enim quis mũdabitur? Nam & ſecundum legem, quam dediſti patribus noſtris in igne comburẽti montem, & in nube tegente aquam tenebroſam: quicquid tetige- *Eſai. 64.* rit immundus, immundum erit. Omnes autem nos quaſi pannus menſtruatæ de maſſa corrupta & immunda veniẽtes, maculam immunditiæ noſtræ, quam cælare ſaltem tibi qui omnia vides, non poſſumus, in frontibus enim portamus, quare

mundi

mundi eſſe nõ poſſumus, niſi tu mũdaueris, qui ſolus es mundus. Mundas autem de nobis filiis hominũ eos in quibus tibi complacuit habitare, quos ab inacceſſibilibus profundis ſecretis iudiciorum incomprehenſibilium ſapientiæ tuæ, ſemper iuſtorum licet occultorum, ſine eorum meritis prædeſtinati ante mundum, vocaſti de mundo, iuſtificaſti in mundo, & magnificas eos poſt mundũ. Non omnibus autem hoc facis, quod admirantur tabeſcentes omnes ſapientes terræ. Et ego domine hoc conſiderans expaueſco, & obſtupeſco de altitudine diuitiarum ſapientiæ & ſciẽtiæ tuæ, ad quam ego non pertingo, & incomprehenſibilia iudicia iuſtitiæ tuæ, quoniam ex eodẽ luto alia quidem facis vaſa in honorem, alia vero in cõtumeliam ſempiternam. Quos igitur tibi elegiſti de multis in templum ſanctum tuum, ipſos mundas, effundens ſuper eos aquã mundam, quorum nomina numerumq́; tu noſti, qui ſolus numeras multitudinẽ ſtellarum, & omnibus eis nomina vocas, qui etiam ſcripti ſunt in libro vitæ, qui nequaquam perire poſſunt, quibus omnia cooperãtur in bonum, etiam ipſa peccata. Cum enim cadunt non colliduntur, quia tu ſupponis manum tuam, cuſtodiens omnia oſſa eorũ vt vnum ex eis non conteratur. Attamen mors peccatorum peſſima, illorum, inquam, quos antequam faceres cœlum & terram, ſecundum abyſſum multam iudiciorum tuorũ occultorum, ſemper autẽ iuſtorum, præſciuiſti ad mortem æternam, quorum dinumeratio nominum & meritorum prauorum apud te eſt, qui numerum arenæ maris dinumeraſti, & dimenſus es profundum abyſſi, quos reliquiſti in immundiciis ſuis, quibus omnia cooperantur in malum, & ipſa etiam oratio vertitur in peccatum, vt ſi etiam vſque ad cœlos aſcenderint, & caput eorum nubes tetigerit, & inter ſydera cœli collocauerint nidum ſuũ, quaſi ſterquilinium in fine perdentur. Magna enim ſunt hæc iudicia tua domine deus, iudex iuſte & fortis, qui iudicas æquitatem, & inſcrutabilia facis & profunda, quæ cum cõſidero, contremiſcunt omnia oſſa mea, quoniam nõ ſecuratur homo viuens ſuper terram, vt ſeruiamus tibi pie & caſte cũctis diebus vitæ noſtræ in timore, & exultemus tibi cum tremore, vt non ſit ſeruitium ſine timore, neque gaudium ſine tremore, & non glorietur accinctus æque vt diſcinctus, neque glorietur ante te omnis caro, ſed paueſcat & contremiſcat à facie tua, cum ignoret homo vtrum amore an odio dignus ſit, ſed in futurum

Roma. 11.

Roma. 9.

Ezec. 32.

Pſal. 146.

Pſal. 33.

Ab. ſia. 1.

De illis qui prius ſunt iuſti, & poſtea impij efficiũtur, & econuerſo.

Ca. xxix.

3. Re. 30.

futurum

turum omnia reſeruantur incerta. Vidimus enim multos domine & audiuimus à patribus noſtris, quod vtiq; ſine magno tremore non recolo, ſine multo timore non confiteor, aſcendiſſe primitus quodammodo vſque ad cœlos, & inter ſydera nidum ſuum collocaſſe, poſtmodum autem cecidiſſe vſque ad abyſſos, & animas eorum in malis obſtupuiſſe. Vidimus ſtellas de cœlo cecidiſſe ab impetu ferientis caudæ draconis, & eos qui iacebant in puluere terræ, à facie ſubleuantis manus tuæ domine mirabiliter aſcendiſſe. Vidimus viuos morientes, & mortuos à morte ſurgentes, & eos qui inter filios dei ambulant in medio lapidum ignitorum quaſi lutum ad nihilum defluiſſe. Vidimus lucē obtenebraſſe, & de tenebris lucem proceſſiſſe: quia publicani & meretrices præcedunt incolas in regno cœlorum: filij autem regni eiiciuntur in tenebras exteriores. Quare autem iſta omnia, niſi quia in montem illum aſcenderunt, in quem primus aſcendit angelus, & deſcendit diabolus? Quos autem prædeſtinaſti ipſos & vocaſti, & ſanctificaſti & mundaſti, vt dignum habitaculum ſint tuæ maieſtatis, cum quibus & in quibus ſunt tibi deliciæ ſanctæ & mundæ, in quibus tu delectaris, & lætificas iuuentutem eorum, habitans cum eis in memoria eorum, vt ipſi templum ſanctum tuum ſint, quod magnæ dignitatis & commendatio eſt humanitatis noſtræ.

Matt. 21.

Quòd anima fidelis ſit ſanctuarium dei.

Cap. XXX.

Anima enim quam creaſti non de te, ſed per verbū tuum, non ex qualibet elementorum materia, ſed ex nihilo, quæ quidem rationalis, intellectualis, ſpiritalis, ſemper viuens, ſemper in motu, quam ſignaſti lumine vultus tui, & conſecraſti virtute lauacri tui, ita facta eſt capax maieſtatis tuæ, vt à te ſolo, & à nullo alio poſſit impleri. Quando autem te habet, plenum eſt deſiderium eius, & iam nihil aliud quod deſideretur exterius reſtat. Dum autem aliquid exterius deſiderat, manifeſtum eſt quòd te non habet interius, quo habito nihil eſt quod vltra deſideret. Cum enim ſis ſummum & omne bonum, non habet quod deſideret amplius, ſed poſſidet te omne bonum. Quòd ſi non deſiderat omne bonum, reſtat vt deſideret aliquid quod nō eſt omne bonum: ergo nec ſummum bonum, ergo nec deum, ſed potius creaturam. Cum autem creaturā deſiderat, continuam famem habet: quia licet quod deſiderat de creaturis adipiſcatur, vacua tamē remanet, quia nihil eſt quod eā impleat niſi tu, ad cuius imaginem eſt

creata.

creata. Imples autē tu eos qui nihil aliud deſiderāt præter te, & facis eos dignos te, ſanctos, beatos, immaculatos & amicos dei, qui omnia reputāt vt ſtercora vt lucrifaciāt te ſolū. Hæc eſt enim beatitudo quā homini cōtuliſti, hic eſt honor quo eū inter oēs creaturas, & ſuper oēs honorificaſti, vt ſit admirabile nomē tuū in vniuerſa terra. Ecce domine deus meus ſumme, optime, omnipotētiſſime, inueni locū vbi tu habitas, quia in anima quā creaſti ad imaginē & ſimilitudinē tuā quæ te ſolū quærit & deſiderat, quia nō in illa quæ te nō quærit nec deſiderat. Ego erraui ſicut ouis quæ perierat, quærens te exterius qui es interius, & multū laboraui quærēs te extra me & tu habitas in me, ſi tamen ego deſiderē te. Circumiui vicos & plateas ciuitatis huius mūdi quærēs te, & nō inueni, quia male quærebā foris quod erat intus. Miſi nuncios meos oēs ſenſus exteriores, vt quærerē te, & non inueni, quia male quærebam. Video enim lux mea deus qui illuminaſti me: quia male te per illos quærebā, quia tu es intus, & tamen ipſi vbi intraueris, neſciuerunt. Nam oculi dicunt, ſi coloratus nō fuit, per nos non intrauit. Aures dicunt, ſi ſonitū non fecit, per nos non tranſiuit. Naſus dicit, ſi non oluit, per me non venit. Guſtus dicit, ſi non ſapuit per me non introiuit. Tactus etiam addit, corpulentus non eſt, nihil me de hac re interroges. Non iſta igitur ſunt in te deus meus: non enim ſpeciem corporis, nō decus tēporis, non candorē lucis, non colorē, non dulcium melodiarum cantus & quæcunque dulce ſonantia, non florum & vnguentorum vel aromatum odores, nō mella vel manna guſtui delectabilia, non cætera ad tangendum vel amplexādum amabilia, nec omnia alia ſenſibus his ſubiecta quæro, cum deum meum quæro. Abſit vt iſta crediderim deū meū quæ etiam à brutorum ſenſibus comprehenduntur. Et tamen cum deum meum quæro, quæro nihilominus quandam lucē ſuper omnem lucem, quam non capit oculus, quandam vocē ſuper omnem vocem quam non capit auris: quendam odorem ſuper omnem odorem, quē nō capit naris: quendam dulcorem ſuper omnē dulcorē, quē non capit guſtus: quendam amplexum ſuper omnem amplexum, quē nō capit tactus. Iſta enim lux fulget, vbi locus non capit: iſta vox ſonat, vbi ſpiritus non rapit: odor iſte redolet, vbi flatus non ſpargit: ſapor iſte ſapit, vbi non eſt edacitas: amplexus iſte tangitur, vbi non diuellitur. Hic eſt deus meus, & non æſtimabitur alius ad

Philip. 3.

Pſalm. 8.

Pſal. 118.

Quòd neque per ſenſus exteriores neque interiores inueniri poteſt deus.

Ca. XXXI.

turum omnia reſeruantur incerta. Vidimus enim multos domine & audiuimus à patribus noſtris, quod vtriq; ſine magno tremore non recolo, ſine multo timore non confiteor, aſcendiſſe primitus quodammodo vſque ad cœlos, & inter ſydera nidum ſuum collocaſſe, poſtmodum autem cecidiſſe vſque ad abyſſos, & animas eorum in malis obſtupuiſſe. Vidimus ſtellas de cœlo cecidiſſe ab impetu ferientis caudæ draconis, & eos qui iacebant in puluere terræ, à facie ſubleuantis manus tuæ domine mirabiliter aſcendiſſe. Vidimus viuos morientes, & mortuos à morte ſurgentes, & eos qui inter filios dei ambulant in medio lapidum ignitorum quaſi lutum ad nihilum defluiſſe. Vidimus lucẽ obtenebraſſe, & de tenebris lucem proceſſiſſe: quia publicani & meretrices præcedunt *Matt. 21.* incolas in regno cœlorum: filij autem regni eiiciuntur in tenebras exteriores. Quare autem iſta omnia, niſi quia in montem illum aſcenderunt, in quem primus aſcendit angelus, & deſcendit diabolus? Quos autem prædeſtinaſti ipſos & vocaſti, & ſanctificaſti & mundaſti, vt dignum habitaculum ſint tuæ maieſtatis, cum quibus & in quibus ſunt tibi deliciæ ſanctæ & mundæ, in quibus tu delectaris. & lætificas iuuentutem eorum, habitans cum eis in memoria eorum, vt ipſi templum ſanctum tuum ſint, quod magnæ dignitatis & commendatio eſt humanitatis noſtræ.

Quòd anima fidelis ſit ſanctuarium dei. Cap. XXX.

Anima enim quam creaſti non de te, ſed per verbũ tuum, non ex qualibet elementorum materia, ſed ex nihilo, quæ quidem rationalis, intellectualis, ſpiritalis, ſemper viuens, ſemper in motu, quam ſignaſti lumine vultus tui, & conſecraſti virtute lauacri tui, ita facta eſt capax maieſtatis tuæ, vt à te ſolo, & à nullo alio poſſit impleri. Quando autem te habet, plenum eſt deſiderium eius, & iam nihil aliud quod deſideretur exterius reſtat. Dum autem aliquid exterius deſiderat, manifeſtum eſt quòd te non habet interius, quo habito nihil eſt quod vltra deſideret. Cum enim ſis ſummum & omne bonum, non habet quod deſideret amplius, ſed poſſidet te omne bonum. Quòd ſi non deſiderat omne bonum, reſtat vt deſideret aliquid quod nõ eſt omne bonum: ergo nec ſummum bonum, ergo nec deum, ſed potius creaturam. Cum autem creaturã deſiderat, continuam famem habet: quia licet quod deſiderat de creaturis adipiſcatur, vacua tamẽ remanet, quia nihil eſt quod eã impleat niſi tu, ad cuius imaginem eſt creata.

creata. Imples autē tu eos qui nihil aliud deſiderāt præter te, & facis eos dignos te, ſanctos, beatos, immaculatos & amicos dei, qui omnia reputāt vt ſtercora vt lucrifaciāt te ſolū. Hæc eſt enim beatitudo quā homini cōtuliſti, hic eſt honor quo eū inter oēs creaturas, & ſuper oēs honorificaſti, vt ſit admirabile nomē tuū in vniuerſa terra. Ecce domine deus meus ſumme, optime, omnipotētiſſime, inueni locū vbi tu habitas, quia in anima quā creaſti ad imaginē & ſimilitudinē tuā quæ te ſolū quærit & deſiderat, quia nō in illa quæ te nō quærit nec deſiderat.

Philip. 3. *Pſalm. 8.*

Ego erraui ſicut ouis quæ perierat, quærens te exterius qui es interius, & multū laboraui quærēs te extra me & tu habitas in me, ſi tamen ego deſiderē te. Circumiui vicos & plateas ciuitatis huius mūdi quærēs te, & nō inueni, quia male quærebā foris quod erat intus. Miſi nuncios meos oēs ſenſus exteriores, vt quærerē te, & non inueni, quia male quærebam. Video enim lux mea deus qui illuminaſti me: quia male te per illos quærebā, quia tu es intus, & tamen ipſi vbi intraueris, neſciuerunt. Nam oculi dicunt, ſi coloratus nō fuit, per nos non intrauit. Aures dicunt, ſi ſonitū non fecit, per nos non tranſiuit. Naſus dicit, ſi non oluit, per me non venit. Guſtus dicit, ſi non ſapuit per me non introiuit. Tactus etiam addit, corpulentus non eſt, nihil me de hac re interroges.

Pſal. 118. *Quòd neque per ſenſus exteriores neque interiores inueniri poteſt deus.* *Ca. XXXI.*

Non iſta igitur ſunt in te deus meus: non enim ſpeciem corporis, nō decus tēporis, non candorē lucis, non colorē, non dulcium melodiarum cantus & quæcunque dulce ſonantia, non florum & vnguentorum vel aromatum odores, nō mella vel manna guſtui delectabilia, non cætera ad tangendum vel amplexādum amabilia, nec omnia alia ſenſibus his ſubiecta quęro, cum deum meum quæro. Abſit vt iſta crediderim deū meū quæ etiam à brutorum ſenſibus comprehenduntur. Et tamen cum deum meum quæro, quæro nihilominus quandam lucē ſuper omnem lucem, quam non capit oculus, quandam vocē ſuper omnem vocem quam non capit auris: quendam odorem ſuper omnem odorem, quē nō capit naris: quendam dulcorem ſuper omnē dulcorē. quē non capit guſtus: quendam amplexum ſuper omnem amplexum. quē nō capit tactus. Iſta enim lux fulget, vbi locus non capit: iſta vox ſonat, vbi ſpiriritus non rapit: odor iſte redolet, vbi flatus non ſpargit: ſapor iſte ſapit, vbi non eſt edacitas: amplexus iſte tangitur, vbi non diuellitur. Hic eſt deus meus, & non æſtimabitur alius

ad illũ. Hoc quæro cũ deũ meũ quæro, iſtud amo cum deum meũ amo. Sero te amaui pulchritudo tam antiqua, & tã noua ſero te amaui, & tu intus eras, & ego foris, & ibi te quærebã, & in iſta formoſa quæ feciſti deformis irruebam. Mecũ eras, & ego tecum non eram. Ea me tenebant longe à te quæ eſſe non poterant niſi in te. Circumibam enim omnia quærẽs te, & propter omnia derelinquens me. Interrogaui terram ſi eſſet deus meus, & dixit mihi quòd non, & omnia quæ in ea ſunt, hoc idem confeſſa ſunt. Interrogaui mare & abyſſos, & reptilia quæ in eis ſunt, & reſponderunt, Non ſumus deus tuus, quære ſuper nos eum. Interrogaui flabilem aërem, & inquit vniuerſus aër cum omnibus incolis ſuis, Fallitur Anaximenes, non ſum ego deus tuus. Interrogaui cœlum, ſolem lunam, & ſtellas, Neque nos ſumus deus tuus, inquiunt. Et dixi omnibus his qui circunſtant fores carnis meæ, dicite mihi de deo meo, quod vos noſcitis, ✝ dicite mihi aliquid de illo. Et clamauerunt omnes voce grandi, Ipſe fecit nos. Interrogaui proinde mundi molem, Dic mihi ſi es deus meus, an non? Et reſpondit voce forti, Non ſum, inquit, ego, ſed per ipſum ſum ego, quem quæris in me, ipſe fecit me, ſuper me quære eum, qui regit me, qui fecit te. Interrogatio creaturarũ profunda eſt conſideratio ipſarum: reſponſio earum atteſtatio ipſarum de deo, quoniam omnia clamant, deus nos fecit: quoniam vt ait Apoſtolus, Inuiſibilia dei per ea quæ facta ſunt à creatura mundi intellecta conſpiciuntur. Et redij à me & intraui in me, & aio ad me, Tu quis es? Et reſpondi mihi, Homo rationalis & mortalis. Et incepi diſcutere quid hoc eſſet, & dixi, Vnde hoc tale animal domine deus meus? Vnde niſi abs te, tu feciſti me, & non ego ipſe me. Quis tu? Tu per quem viuo ego, tu per quem viuunt omnia. Quis tu? Tu domine deus meus verus & ſolus omnipotens, & æternus, & incomprehenſibilis, & immenſus, qui ſemper viuis & nihil moritur in te, immortalis enim es, habitans æternitatem, mirabilis oculis angelorum, inenarrabilis, imperſcrutabilis & innominabilis, deus viuus & verus, terribilis & fortis, neſciẽs principium neque finem, principium omnium atque finis, qui es ante primordia ſeculorum, & ante omnes ſeculorum origines. Tu es deus meus, dominus omnium bonorum quæ creaſti, & apud te omnium ſtabilium ſtant cauſæ, & omnium mutabilium apud te immutabiles ſtant & manent origines. &

✝ al. non eſtis.

Roma. 1.

& omnium rationalium & irrationalium atque temporalium ſempiternæ viuunt rationes. Dic mihi ſupplici ſeruo tuo deus meus, dic miſericors miſero tuo, dic quæſo per miſerationes tuas, vnde hoc tale animal niſi à te deus? An quiſquã ſeſe faciendi erit artifex? An aliunde quàm à te trahitur eſſe & viuere? Nónne tu es ſummum eſſe, à quo eſt omne eſſe? Quicquid enim eſt, à te eſt, quia ſine te nihil eſt. Nónne tu es fons vitæ, à quo fluit omnis vita? Quicquid enim viuit, per te viuit, quia ſine te nihil viuit: Tu ergo domine omnia feciſti, quæro quis fecit me? tu domine feciſti me, ſine quo factum eſt nihil. Tu factor meus, ego opus tuum. Gratias tibi ago domine deus meus, per quem viuo ego, & per quem omnia viuunt, quoniam feciſti me. Gratias tibi plaſmator meus, quia manus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt me. Gratias *Iob 10.* tibi lux mea, quoniam illuminaſti me, & inueni te & me: *Pſal. 118.* vbi inueni me, ibi cognoui me: vbi inueni te, ibi cognoui te: vbi autem cognoui te, ibi illuminaſti me. Gratias tibi lux mea quoniam illuminaſti me. Quid eſt quod dixi, cognoui *1. Timo. 6.* te? Nónne tu es deus incomprehenſibilis & immenſus, rex regum & dominus dominantium, qui ſolus habes immortalitatem & lucem habitas inacceſſibilem, quem nullus hominũ vidit, ſed nec videre poteſt? Nónne tu es deus abſconditus *Eſaia 45.* & imperſcrutabilis maieſtatis, ſolus tuiipſius maximus cognitor & mirabilis †contemplator? Quis enim cognouit quod *† alias, inuiſibilis.* nunquam vidit? Dixiſti enim in veritate tua, Non videbit me homo & viuet. Dixit & præco tuus per veritatem tuam, *Exod. 33.* Deum nemo vidit vnquam. Quis ergo cognouit quod nun- *Ioan. 1.* quam vidit? Dixit etiam veritas tua, Nemo nouit filium *Matt. 11.* niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius. Sola trinitas tua ſoli ſibi integre nota eſt, quæ exuperat omnem ſenſum. Quid eſt ergo quod dixi, homo vanitati ſimilis quia cognoui *Dane. 3.* te? Quis enim cognouit te niſi tu te? Tu quippe ſolus deus omnipotens, ſuperlaudabilis, & ſupergloriosus, & ſuperexaltatus, & altiſſimus, & ſupereſſentialis in ſanctiſſimis & diuiniſſimis eloquiis nominaris. quoniam ſuper omnem eſſentiam intelligibilem ſiue intellectualem atque ſenſibilem, & ſuper omne nomen quod nominatur, non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro, ſupereſſentialiter, & ſuperintelligibiliter eſſe dignoſceris: quoniam ſupereſſentiali & occulta diuinitate, ſuper omnem rationem, intellectum & eſ-

ſentiam inacceſſibiliter & imperſcrutabiliter habitas in teipſo, vbi lux inacceſſibilis, & lumen imperſcrutabile. & incôprehenſibile & inenarrabile, ad quod non attingit aliquod lumen, quoniam incontemplabile & inuiſibile & ſuperrationale & ſuperintelligibile & ſuperinacceſſibile & ſuperincômutabile & ſuperincômunicabile creditur, quod nullus vnquã angelorũ vel hominũ vidit, ſed nec videre poteſt. Hoc eſt cœlum tuũ domine, cœlum zelans ſuperarcanum, ſuperintelligibile, ſuperrationale, & ſupereſſentiale lumen, de quo dicitur, Cœlũ
Pſal. 113. cœli domino. Cœlum cœli cui terra eſt omne cœlum, quia ſupermirabiliter exaltatum eſt ſuper omne cœlum, ad quod etiam terra eſt ipſum cœlum empyreum, hoc enim eſt cœlũ cœli domino, quia nulli notum niſi domino. Ad quod nemo aſcendit niſi qui de cœlo deſcendit, quia nemo nouit patrẽ, niſi filius & eorum ſpiritus, & nemo nouit filium niſi pater & eorum ſpiritus. Soli quidem tibi trinitas integre nota es, trinitas ſancta, trinitas ſupermirabilis, & ſuperinenarrabilis, & ſuperinſcrutabilis, & ſuperinacceſſibilis, ſuperincomprehenſibilis, ſuperintelligibilis, ſupereſſentialis, ſupereſſentialiter exuperans omnem ſenſum, omnẽ rationem, omnẽ intellectum, omnem intelligentiam, omnem eſſentiam ſupercœleſtium animorum, quam neque dicere, neque cogitare, neque intelligere, neque cognoſcere poſſibile eſt, etiam oculis angelorum. Vnde ergo cognoui te domine deus altiſſime ſuper omnẽ terram, ſuper omne cœlum, quẽ neque Cherubin perfecte cognoſcunt, neque Seraphin, ſed alis contemplationum ſuarum velatur facies ſedenti ſuper ſolum excelſum & eleuatum, clamantes & dicentes, Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus exercituũ, plena eſt omnis terra gloria tua: expauit Propheta & dixit, Væ mihi quia tacui. quia vir pollutus labiis ego
Eſaia 6. ſum: & expauit cor meum, & dixi, Væ mihi quia non tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum, ſed dixi, cognoui te. Veruntamen domine væ tacentibus de te. quoniã loquaces muti fiũt ſine te. Et ego domine deus meus non tacebo, quoniã feciſti me, & illuminaſti me, & inueni me, & cognoui te, quoniã illuminaſti me. Sed qualiter cognoui te? Cognoui te in te. Cognoui te non ſicut tibi es, ſed cognoui te ſicut mihi es, & non ſine te. ſed in te, quia tu es lux quæ illuminaſti me. Sicut enim tibi es, ſoli tibi cognitus es: ſicut mihi es, ſecundũ gratiã tuã & mihi cognitus es. Sed quid mihi es? Dic mihi miſericors famu

lo tuo miſero, dic mihi per miſerationes tuas, quid mihi es? Dic animæ meæ. Salus tua ego ſum. Noli abſcondere à me faciem tuã ne moriar: ſine me loqui apud miſericordiã tuã, me terram & cinerem, ſine me loqui apud miſericordiam tuam, quoniam miſericordia tua magna eſt ſuper me. Loquar enim ad deum meum cũ ſim puluis & cinis. Dic mihi ſupplici tuo, dic mihi miſericors miſero tuo, dic per miſerationes tuas, qd mihi es? Et intonaſti deſuper voce grandi in interiorem aurẽ cordis mei, & rupiſti ſurditatem meã. & audiui vocem tuam, & illuminaſti cæcitatẽ meam, & vidi lucẽ tuã, & cognoui quoniam deus meus es tu. Propterea dixi, quòd cognoui te. Cognoui enim te, quoniã deus meus es tu. Cognoui te ſolũ verũ deum & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. Erat enim tẽpus quando non cognoſcebã te, væ tẽpori illi quando non cognoſcebã te. Væ cæcitati illi quando non videbã te. Væ ſurditati illi quando non audiebam te. Cæcus & ſurdus, per formoſa quæ feciſti deformis irruebã, & mecũ eras, & tecũ non eram, & ea me tenebant longe à te, quæ non eſſent niſi eſſent in te. Illuminaſti me lux mundi, & vidi te, & amaui te. Nemo quippe te amat, niſi qui te videt: & nemo te videt, niſi qui te amat. Sero te amaui pulchritudo tam antiqua & tam noua, ſero te amaui, væ tempori illi quando non amaui tẽ. *Pſal. 34.* *Gene. 18.*

Gratias tibi ago lux mea quæ illuminaſti me & cognoui tẽ. Qualiter cognoui te? Cognoui te ſolum deum viuũ & verum creatorẽ meum. Cognoui te creatorem cœli & terræ viſibiliũ omnium & inuiſibilium, deum verum omnipotentem, immortalẽ & inuiſibilem, incircunſcriptũ, interminabilem, æternũ, inacceſſibilem, incomprehenſibilem, imperſcrutabilem, incommutabilem, immenſum, infinitum, principium omniũ viſibilium & inuiſibilium creaturarum, per quem omnia facta ſunt, per quem cuncta ſubſiſtunt elementa. Cuius maieſtas ſicut principium nunquam habuit, ſic nec definet in ęternum. Cognoui te vnum ſolum verum deum ęternum patrem & filium & ſpiritumſanctum, tres quidem perſonas, ſed vnam eſſentiam, omnino ſimplicem indiuiſamq́; naturã. Et patrem à nullo, filiũ à patre ſolo & ſpiritumſanctum pariter ab vtroque, abſque initio, ſemper & ſine fine deum trinum & vnũ ſolum & verum deum omnipotentem, vnum vniuerſorum principium, creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritalium & temporalium, qui tua omnipotenti virtute ſimul *Confeſſio Vera Fidei Ca. XXXII*

ab initio temporis vtramque de nihilo condidiſti creaturam ſpiritalem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam quaſi communem ex corpore & ſpiritu conſtitutam. Cognoui te & confiteor te deum patrem ingenitum te filium à patre genitum, te ſpiritum ſanctum paracletum neque genitum, neq; ingenitum, ſanctam & indiuiduam trinitatem in tribus coæqualibus perſonis conſubſtantialibus & coæternis: trinitatem in vnitate, & vnitatem in trinitate, cor

Roma. 10. de credens ad iuſtitiam, & ore confitens ad ſalutem: cognoui te verum deum & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium dei vnigenitum, creatorem, ſaluatorem & redéptorem meum & totius humani generis, quem confiteor ex patre genitum ante ſecula, deum de deo, lumẽ de lumine, deum verum de deo vero non factum, ſed genitum, conſubſtantialem & coæternum patri & ſpiritui ſancto, per quem omnia facta ſunt à principio: firmiter credens, & veraciter confitens te deum vnigenitum Ieſum Chriſtum, propter ſalutem hominum à tota trinitate communiter incarnatum, & ex Maria perpetua virgine ſpiritus ſancti cooperatione cóceptum, verum hominem factum ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtentem. Qui cum ſecundum diuinitatem vnigenitus dei impaſſibilis ſis pariter & immortalis, propter nimiam dilectionem tuam qua dilexiſti nos, idem ipſe dei filius ſecundum humanitatem factus es paſſibilis & mortalis. Qui propter ſalutem humani generis vnice fili dei in ligno crucis pati dignatus es paſſionem & mortem, vt nos à morte perpetua liberares, atque ad inferos vbi ſedebant in tenebris patres noſtri, author luminis deſcendiſti, & die tertia glorioſus victor ab inferis ad ſuperos reſurrexiſti: reſumens ſacrum corpus, quod pro peccatis noſtris mortuum iacuerat in ſepulchro, & viuificans ſecundum ſcripturas die tertia, vt ipſum in patris dextera collocares. Aſſumpta nanque tecũ ex inferis captiuitate, quam captiuauerat antiquus hoſtis, humani generis inimicus, verus dei filius cũ noſtræ carnis ſubſtantia, id eſt, cum anima & carne humana ex virgine glorioſa aſſumpta, ſuper omnes cœlos aſcendiſti, tranſcendens omnes ordines angelorum, vbi ſedes ad dexteram dei patris, vbi eſt fons vitæ, & lumen inacceſſibile, & pax dei quæ exuperat omnem ſenſum. Ibi te deum verum & hominẽ Ieſum Chriſtum adoramus & credimus, confitentes te patrem habere deum, indéque vẽturum iudicem in fine ſeculi expectamus, vt iudices

vinos

viuos & mortuos,& reddas omnibus,bonis & malis ſecũdum opera ſua,quæ operati ſunt in hac vita, vel præmium, vel ſupplicium,prout vnuſquiſque dignus fuerit requie vel ærumna. Reſurgent enim in illa die à voce virtutis tuæ omnes homines quotquot humanam animam acceperunt in carne ſua quam hic habuerunt, vt totus homo pro meritis, vel gloriam ſuſcipiat vel gehennam. Tu es ipſa vita & reſurrectio noſtra, quem ſaluatorem expectamus dominum Ieſum Chriſtum,qui refor mabit corpus humiliatis noſtræ configuratum corpori clarita tis ſuæ. Cognoui te deum & vnum ſpiritumſanctum patris & filij,ab vtroque pariter procedentem,conſubſtantialem & coę ternum patri & filio,paracletum & aduocatum noſtrum, qui ſuper eundem deum & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in columbæ ſpecie deſcendiſti, & ſuper Apoſtolos in linguis igneis apparuiſti. Qui & omnes ſanctos & electos dei à principio tuæ gratiæ munere docuiſti,& ora prophetarum vt enarrarent mirabilia regni dei aperuiſti, qui ab omnibus ſanctis dei cum patre & filio ſimul adoraris & glorificaris. Inter quos & ego filius ancillæ tuæ toto corde meo glorifico nomen tuum, quoniam illuminaſti me. Tu enim es vera lux, lumen veridicum, ignis dei,& magiſter ſpirituum, qui vnctione tua doces nos omnem veritatem ſpiritus veritatis, ſine quo impoſſibile eſt placere Deo, quoniam tuipſe deus es ex deo, & lux de luce procedens à patre luminum ineffabiliter, à ſuo filio domino noſtro Ieſu Chriſto,quibus conſubſtantialis & coæqualis & coæternus exiſtens,in vnius trinitatis eſſentia ſupereſſentialiter congloriaris & conregnas. Cognoui te vnum deũ viuum & verum patrem,& filium,& ſpiritumſanctum, trinum quidem in perſonis,ſed vnum in eſſentia, quem confiteor, adoro & glorifico toto corde meo verum deum,ſolum ſanctum, immortalem,inuiſibilem,incommutabilem,inacceſſibilem, imperſcrutabilem,vnum lumen,vnum ſolem,vnum pané, vnam vitam,vnum bonũ,vnum principium,vnum finem, vnũ creatorem cœli & terræ, per quem omnia viuunt, per quem omnia ſubſiſtunt, per quem omnia gubernantur, reguntur & viuificantur quæ in cœlis ſunt,& quæ in terris,& quæ ſub terra,præter quem non eſt deus in cœlo & in terra. Sic cognoui te domine deus,cognitor meus,ſic cognoui te. Cognoui te per fidem tuam quam inſpiraſti mihi, lux mea, lumen oculorum meorum domine deus meus ſpes omnium finium terræ, gaudium

Philip. 3.

Matth. 3.
Acto. 2.

dium lætificans iuuentutem meam, & bonum ſuſtentans ſene
ctutem meam. In te enim domine iubilant omnia oſſa mea di-
Pſal. 85. centia, Domine quis ſimilis tibi? Quis ſimilis tibi in diis domi-
ne, non quem fecit manus hominum, ſed qui feciſti manus ho
Pſal. 113. minum. Simulacra gentium argentum & aurum opera ma-
Pſal. 95. num hominum. Non ſic operator hominum. Omnes dij gen-
tium dæmonia, dominus autem cœlos fecit, dominus ipſe eſt
Hiere. 10. deus. Dij qui non fecerunt cœlum & terram, pereant de cœlo
& de terra: deum qui creauit cœlum & terram, cœli & terra be
Pſal. 85. nedicant.

De confeſſione propria vtilitatis. *Caput XXXIII.*

Quis ſimilis tibi etiam in diis domine, quis ſimilis tibi, magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis & faciens mirabilia? Sero te cognoui lumen verum, ſero te cognoui. Erat autem nubes magna & tenebroſa ante oculos vanitatis meæ, ita vt videre non poſſem ſolem iuſtitiæ & lumen veritatis: inuoluebar in tenebris filius tenebrarum, tenebras meas amabam, quia lumen non cognoſcebam. Cæcus eram, & cæcitatem amabam, & ad tenebras per tenebras ambulabam. Quis inde me eduxit, vbi eram homo cæcus ſedẽs in tenebris & vmbra mortis? Quis accepit manum meam vt inde me educeret? Quis eſt ille illuminator meus? Non enim quærebam eum, & ipſe quæſiuit me: non vocabam eum, & ipſe vocauit me. Quis eſt ille? Tu es domine deus meus miſericors & miſerator, pater miſericordiarũ, & deus totius conſolationis: Tu ſancte domine deus meus, quem confiteor toto corde meo gratias agens nomini tuo. Non te quærebam, tu me quęſiuiſti: non te inuocabam, tu me vocaſti. Vocaſti enim me nomine tuo, intonaſti deſuper vo
Gene. 1. ce grandi in interiorem aurem cordis mei. Fiat lux, & facta eſt lux, & diſceſſit nubes magna, & liquefacta eſt nubes tenebroſa, quæ operuerat oculos meos, & vidi lucem tuam, & cognoui vocem tuam: & dixi, Vere domine tu es deus meus qui eduxiſti me de tenebris & vmbra mortis, & vocaſti me in admirabile lumen tuum, & ecce video. Gratias tibi illuminator meus. Et conuerſus ſum & vidi tenebras in quibus fueram, & abyſſum tenebroſam in qua iacueram, & contremui, & expaui, & dixi, Væ væ tenebris meis in quibus iacui. Væ væ cæcitati illi, in qua videre non poteram lumẽ cœli. Væ væ præteritæ ignorantiæ meæ, quando non cognoſcebã te domine. Gratias tibi ago illuminator & liberator meus, quoniam illuminaſti me & cognoui te. Sero cognoui te veritas antiqua, ſero te cognoui veritas

ritas æterna. Tu eras in lumine, & ego in tenebris, & nō cognoſcebam te, quia illuminari non poteram ſine te, & non eſt lux extra te. Sancte ſanctorum deus inæſtimabilis maieſtatis, deus deorum & dominus dominorum mirabilis, inenarrabilis inexcogitabilis, quem contremiſcunt in cœlo angelicæ poteſtates, quem adorāt omnes dominationes & throni, & omnes virtutes pauent à conſpectu tuo, cuius potentiæ & ſapientiæ non eſt numerus, qui fundaſti mundum ſuper nihilum, & mare colligaſti in aëre quaſi in vtre, omnipotentiſſime, ſanctiſſime, fortiſſime deus ſpirituū vniuerſæ carnis, à cuius cōſpectu fugit cœlum & terra, ad cuius nutum omnia ſe ſubiiciunt elementa, te adorent & glorificent omnes creaturæ tuæ. Et ego filius ancillæ tuæ per fidem tuam flecto ceruicem cordis mei ſub pedibus maieſtatis tuæ, gratias agens quoniam dignatus es per tuam miſericordiam illuminare me. Lumen verum, lumen ſanctum, lumen delectabile, lumen admirabile, lumen ſuper laudabile, quod illuminat omnem hominem veniētem in hūc mundum, & etiam oculos angelorum. Ecce video, gratias ago. Ecce video lumen cœli, interlucet oculis mentis meæ radius deſuper à facie luminis tui, & lætificat omnia oſſa mea. O ſi perficeretur in me. Auge quæſo luminis author, auge quæſo quod interlucet in me. Dilatetur obſecro, dilatetur ex te. Quid eſt hoc quod ſentio? quis eſt ignis qui calefacit cor meū? quæ eſt lux quæ irradiat cor meum? O ignis qui ſemper ardes, & nunquam extingueris, accende me. O lux quæ ſemper luces & nunquam obfuſcaris, illumina me. O vtinam arderem ex te. Ignis ſancte quàm dulciter ardes, quàm ſecrete luces, quàm deſideranter aduris. Væ his qui non ardent ex te, væ illis qui non illuminantur ex te. O lumen veridicum, illumināſ omnem mundum, cuius lux implet mundum. Væ cæcis oculis qui te non vident, ſol illuminans cœlum & terram. Væ caligantibus oculis, qui te videre non poſſūt: væ auertentibus oculis vt videant veritatem: væ non auertentibus, vt non videant vanitatem. Nequeunt enim oculi aſſueti tenebris ſummæ veritatis radios intueri, nec ſciunt de lumine aliquid æſtimare, quorum eſt in tenebris habitatio. Tenebras vident, tenebras diligunt, tenebras approbant, de tenebris euntes in tenebras neſciunt vbi corruant. Miſeri qui neſciunt quid amittant, & miſeriores vtique qui ſciunt quid amittunt, qui cadunt apertis oculis, & deſcendunt in infernum viuentes. O lux beatiſſima, quę

Conſideratio diuinæ maieſtatis. Capur XXXIIII.

Ioan. 1.

non niſi à purgatiſſimis oculis videri potes. Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Munda me mundans virtus, ſana oculos meos, vt ſanis oculis te contempler, quem non niſi ſani oculi intuentur. Aufer quæſo ſquamas caliginis antiquę radio tuæ illuminationis ſplendor inacceſſibilis, vt te videre valeam irreueberatis obtutibus, & in lumine tuo videam lumen. Gratias tibi ago lux mea, ecce video. Dilatetur obſecro viſus meus domine ex te. Reuela oculos meos vt conſiderem mirabilia de lege tua, qui es mirabilis in ſanctis tuis. Gratias tibi ago lumen meum ecce video, ſed per ſpeculum in ænigmate: ſed quando facie ad faciem? Quando veniet dies lætitiæ & exultationis, in qua ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei, vt videam videntem me facie ad faciem, & ſatietur deſiderium meum?

Matth. 5.

1. Cor. 13.

Pſal. 41.

De deſiderio & ſiti animæ in deum.

Caput XXXV.

Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad te deũ fontem viuum, quãdo veniam & apparebo ante faciem tuam? O fons vitæ vena aquarum viuentium quando veniam ad aquas dulcedinis tuæ? De terra deſerta inuia & inaquoſa, vt videam virtutem tuam & gloriam tuam, & ſatiem ex aquis miſericordiæ tuæ ſitim meam? Sitio domine, fons vitæ, ſatia me, ſitio domine: ſitio te deum viuum. O quando veniam & apparebo domine ante faciem tuam? Putáſne videbo diẽ illam, diem inquam, iocunditatis & lætitiæ, diem quam fecit dominus, vt exultemus & lætemur in ea? O dies præclara & pulchra, neſciens veſperum, non habens occaſum, in qua audiam vocem laudis, vocem exultationis & confeſſionis: in qua audiam, Intra in gaudium domini tui, intra in gaudium ſempiternum, in domum domini dei tui, vbi ſunt magna & inſcrutabilia & mirabilia, quorum non eſt numerus. Intra in gaudium ſine triſtitia, quod continet æternam lætitiam, vbi erit omne bonum, & non erit aliquod malum: vbi erit quicquid voles, & non erit quicquid noles: vbi erit vita vitalis, dulcis & amabilis, ſemperque memorialis: vbi non erit hoſtis impugnans, nec vlla illecebra, ſed ſumma & certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, & tranquilla iocunditas, iocunda fœlicitas, fœlix æternitas, æterna beatitudo, & beata trinitas, & trinitatis vnitas, & vnitatis deitas, & deitatis beata viſio, quæ eſt gaudium domini dei tui. O gaudium ſuper gaudium, gaudium vincens omne gaudium, extra quod non eſt gaudium, quando intrabo in te, vt videam deum

Pſal. 62.

deum meum qui habitat in te? Ibi & video viſioné hanc grandem. Quid eſt quod me detinet? Heu me, quia incolatus meus prolongatus eſt: heu me quamdiu dicetur mihi, Vbi eſt deus tuus? quãdiu dicetur mihi, expecta, reexpecta? Et nũc quæ eſt expectatio mea? Nónne domine deus meus? Saluatorem expectamus dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Expectamus dominum quando reuertatur à nuptiis, vt inducat nos ad ſuas nuptias. Veni domine & noli tardare. Veni domine Ieſu Chriſte, veni viſitare nos in pace, veni & educ vinctos de carcere, vt lætemur coram te corde perfecto. Veni ſaluator noſter, veni deſideratus cunctis gentibus, oſtende faciẽ tuã & ſalui erimus. Veni lux mea, redemptor meus, educ de carcere animã meam ad cõfitendũ nomini ſancto tuo. Quandiu miſer iactabor in fluctibus mortalitatis meæ, clamans ad te domine, & non exaudis? Audi clamantem domine de hoc mari magno, & adduc me ad portum fœlicitatis æternæ, qui de periculo maris huius educti ad te deum portum tutiſſimum peruenire meruere. O vere fœlices qui de pelago ad littus, de exilio ad patriã, de carcere ad palatium peruenerunt, optata iam quiete beati, qui brauium illud perpetuæ gloriæ quod hic per multas tribulationes quæſierunt. iam fœlici iocunditate adepti lætantur in perpetuũ. O vere beati, ô térque quatérque beati, qui iam omnium malorum exuti, ſecuri de ſua immarceſcibili gloria ad regnũ decoris peruenire meruerunt. O æternum regnũ, regnum omniũ ſeculorũ, vbi lumen indeficiens. & pax dei quæ exuperat omné ſenſum, in quo ſanctorũ animæ requieſcunt, & lætitia ſempiterna ſuper capita eorũ, gaudiũ & exultationem obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. O quàm glorioſum eſt regnum in quo tecum domine regnant omnes ſancti, amicti lumine ſicut veſtimento, habentes in capite ſuo coronam de lapide precioſo. O regnum beatitudinis ſempiternæ, vbi tu domine ſpes ſanctorum & diadema gloriæ, facie ad faciem videris à ſanctis, lætificans eos vndique in pace tua quæ exuperat omné ſenſum. Ibi gaudiũ infinitum, lætitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore, via ſine labore, lux ſine tenebris, vita ſine morte, omne bonũ ſine omni malo: vbi iuuentus nunquam ſeneſcit, vbi vita terminũ neſcit, vbi decor nunquam palleſcit, vbi amor nunquam tepeſcit, vbi ſanitas nunquam

Pſal. 119.

Philip. 3.

Pſal. 141.

Ph.lip. 4.

Pſal. 20.

men tuum, quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Quale autem lumen? Lumen immenſum, lumen incorporeum, incorruptibile, incomprehenſibile, lumen indeficiens, lumen inextinguibile, lumen inacceſſibile, lumen increatum, lumen veridicũ, lumen diuinum quod illuminat oculos angelorum, quod lætificat iuuentutem ſanctorum, quod eſt lumen luminũ & fons vitæ, quod es tu domine deus meus. Tu es quippe lumen, in cuius lumine videbimus lumen, te ſcilicet in te, in ſplendore vultus tui, quando te videbimus facie ad faciem. Quid eſt videre facie ad faciem, niſi quod ait Apoſtolus, cognoſcere ſicut & cognitus ſum, cognoſcere veritatem tuam & gloriam tuam, hoc eſt cognoſcere faciem tuam? Cognoſcere patris potentiam filij ſapientiam ſpiritus ſancti clementiam, ipſius ſummæ trinitatis vnam & indiuiduam eſſentiam. Videre enim faciem dei viui, hoc eſt ſummum bonum, gaudium angelorum atque omniũ ſanctorum, præmiũ vitæ æterne gloria ſpirituum, lætitia ſempiterna, corona decoris, brauiũ fœlicitatis, requies opulenta, pulchritudo pacis, intimum & externum gaudium, paradiſus dei, Hierusalem cœleſtis, vita beata, plenitudo beatitudinis, gaudiũ æternitatis, pax dei, quæ exuperat omnem ſenſum. Hæc eſt plena beatitudo, & tota glorificatio hominis, videre faciem dei ſui, videre eum qui fecit cœlum & terram, videre eum qui fecit eum, qui ſaluauit eum, & qui glorificauit eum. Videbit eum cognoſcendo, amabit diligẽdo, laudabit poſſidẽdo. Ipſe enim erit hæreditas populi ſui, populi ſanctorũ, populi quem redemit. Ipſe poſſeſſio fœlicitatis eorũ, ipſe præmiũ & merces expectationis. Ero, inquit, merces tua magna nimis: magnum enim magna decent. Vere domine deus meus magnus es tu nimis ſuper omnes deos, & merces tua magna nimis. Neque enim magnus es tu & parua merces tua: ſed vt magnus es tu, ita magna merces tua, quoniam non aliud es tu, & aliud merces tua. Sed tuipſe magnus nimis, tuipſe merces magna nimis, tuipſe coronator es & corona, tuipſe promiſſor es, & promiſſio, tu remunerator & munus, tu præmiator & præmium fœlicitatis æternæ. Tu ergo coronator es, & corona deus meus, & diadema ſpei meæ, quæ ornata eſt gloria, lumen lætificans, lux renouans, decor adornans, ſpes mea magna, deſiderium cordis ſanctorum, & deſideratus eorum. Viſio ergo tua tota merces eſt, totum præmium, & totum gaudium quod expect

1. Cor. 13.

Philip. 4.

Gene. 15.

expectamus. Hæc eſt enim vita æterna, hæc eſt, inquã, ſapientia tua. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcamus te ſolum verum deum, & qué miſiſti Ieſum Chriſtum. Cum igitur videbimus te ſolum deum, deum verum, deum viuum omnipotentem, *Ioan.17.* ſimplicem, inuiſibilem, incircumſcriptibilem, incomprehenſibilem & filium tuum vnigenitum conſubſtantialẽ, & coæternum tibi dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, quem pro ſalute noſtra miſiſti im mundum in virtute ſpiritus ſancti, trinũ in perſonis, & vnum in eſſentia, deum ſanctũ ſolum, extra quem non eſt deus, tunc habebimus quod nunc quærimus, vitam æternam, gloriam ſempiternam, quã præparaſti diligentibus te, quam abſcondiſti timentibus te, quam daturus es quærentibus te, quærentibus faciem tuã ſemper. Et tu domine deus meus, formator meus ex vtero matris meæ, quæ me recommendauit manui tuæ, non me permittas amplius ex vno diſtrahi in multa, ſed collige me de exterioribus ad me, de me *Pſal. 26.* ad te, vt dicat tibi ſemper cor meum, Exquiſiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram, faciem domini virtutum, in qua ſola conſiſtit tota gloria ſempiterna beatorũ, quam quidẽ videre vita æterna eſt, & gloria ſempiterna ſanctorũ. Lætetur ergo cor meum vt timeat nomen tuum, lætetur cor quærentium dominum, ſed multo magis cor inuenientium. Si enim lætitia eſt in quęrendo, qualis lætitia eſt in inueniendo? Quæram ergo ſemper ardenter & indeſinenter faciẽ tuam, ſi quando tandem aperiatur mihi oſtium & porta iuſtitiæ, vt intrem in gaudiũ domini mei, Hæc porta domini, iuſti ingredientur per eam.

Oratio ad ſanctã trinitatem. Cap. XXXVII.

O tres coæquales & coæternæ perſonæ, deus vnus & verus, pater & filius & ſpiritus ſanctus, qui ſolus habitas æternitatem & lucem inacceſſibilem. Qui fundaſti terrã in potentia tua, & regis orbem terræ prudentia tua. Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus ſabaoth, terribilis & fortis, iuſtus & miſericors, admirabilis, laudabilis, amabilis. Vnus deus, tres perſonæ: vna eſſentia, potentia, ſapientia, bonitas: vna & indiuiſa trinitas. Aperi mihi clamanti portas iuſtitiæ, & ingreſſus in eas confitebor tibi domino. En ad oſtiũ tuum ſumme paterfamilias, mendicus pulſo. Iube aperiri pulſanti, qui dixiſti, Pulſate, & aperietur vobis. Pulſant enim ad oſtium tuum *Matt.7.* pater miſericordiſſime, deſideria rugientium præcordiorum *Pſal. 37.* meorũ, & clamores lachrymarũ oculorũ meorum. Ante tę *Pſal. 26.* eſt omne deſideriũ meũ, & gemitus meus à te non eſt abſconditus.

ditus. Et tu domine, non auertas faciem tuam amplius à me, nec declines in ira à ſeruo tuo. Pater miſericordiarũ audi eiulatum pupilli tui, & porrige manum tuam optimam adiutricem, vt retrahat me de profundis aquarũ, & de lacu miſeriæ, & de luto fecis, ne peream vidente miſericordia oculorũ tuorum, aſpiciente clementia viſcerum tuorum ſed euadam ad te dominũ deum meum, vt videam diuitias regni tui, & intuear faciem tuam ſemper, & laudem dicam nomini tuo ſancto domine, qui facis mirabilia, qui cor meum lætum facis memoria tua, qui illuminas iuuentutem meam, ne deſpicias ſenectutem meã, ſed iubilare facias oſſa mea, & reuiuiſcere facias vt aquilæ canos meos. Omnis gloria, omnis laus, omnis virtus, omnis potentia, omnis magnificẽtia omnis beatitudo, omnis clementia ſit deo patri & filio & ſpiritui ſancto. Amen. *Pſal. 39.*

Soliloquiorum finis.

AD LECTOREM.

Liber qui ſequitur, ex ſuperioribus libellis magna ex parte cõſarcinatus eſt per quempiam, nec eruditione, nec eloquentia præditũ: proinde non video quur admodũ lectu dignus videatur Cap. X V I I. *ponit in poteſtate hominis vt promereatur regnum cœlorum, quam ſententiam vbique deteſtatur Auguſt. Quanquam idem Cap.* X X I I. *dicit diuerſum.*

MANVALE, PRAEFATIO.

QVONIAM in medio laqueorũ poſiti ſumus, facile à cœleſti deſiderio frigeſcimus. Quapropter aſsiduo indigemus munimento, vt expergefacti ad deum noſtrũ verum & ſummum bonũ cum defluimus, recurramus. Idcirco non præſumptionis temeritate, ſed magna dei mei dilectione huic opuſculo ad laudem eius operam dedi, vt ex elegantioribus dictis ſanctorũ patrum breue & manuale verbũ de deo meo mecũ ſemper haberem, ex cuius lectionis igne quotiens tepeſco,

tepeſco, in eius accendar amorem. Nunc adeſto mihi deus meus quem quæro, quem diligo, quem corde & ore, & qua valeo virtute laudo atque adoro. Mens mea deuota tibi, tuo amore ſuccenſa, tibi ſuſpirans, tibi inhians, te ſolum videre deſiderans, nihil habet dulce, niſi de te loqui, de te audire, de te ſcribere, de te conferre, tuam gloriã frequenter ſub corde reuoluere, vt tua ſuauis memoria ſit inter hos turbines aliqua repauſatio mea. Te ergo inuoco deſideratiſſime, ad te clamo clamore magno in toto corde meo. Et cũ te inuoco, vtique te in meipſo inuoco, quoniã omnino non eſſem niſi tu eſſes in me: & niſi ego eſſem in te, non eſſes in me. In me es, quoniam in memoria mea manes, ex ea cognoui te, & in ea inuenio te, cum reminiſcor tui, & delector in te de te, ex quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia.

De mirabili eſſentia dei. Cap. 1. Tu domine cœlum & terram imples, omnia portans ſine onere, omnia implens ſine incluſione, ſemper agens, ſemper quietus, colligens & non egens, quærens cũ nihil deſit tibi, amans, nec æſtuans, zelans, & ſecurus es, pœnitet te & non doles, iraſceris & tranquillus es, opera mutas, ſed non mutas conſilium, recipis quod inuenis & nunquã amiſiſti: nunquam inops, & gaudes lucris, nunquã auarus, & vſuras exigis, ſupererogas cui non debes, vel ſemper ſupererogatur tibi vt debeas, & quis habet quicquã non tuũ? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Qui vbique es & vbique totus, qui ſentiri potes & videri non potes, qui nuſquã dees, & tamen ab iniquorum cogitationibus longe es, qui nec ibi dees vbi longe es: quia vbi non es per gratiam, ades per vindictam. Qui vbique præſens es, & vix inueniri potes: quem ſtantem ſequimur, & apprehendere non valemus. Qui tenes omnia, imples omnia, circumplecteris omnia, ſuperexcedis omnia, ſuſtines omnia: qui corda fidelium doces ſine ſtrepitu verborum: qui locis non diſtenderis, nec temporibus variaris, *1. Timo. 6.* nec habes acceſſus & receſſus. Qui habitas lucem inacceſſibilem, quem nullus hominũ vidit, nec videre poteſt. In te manens quietus, vbique circumis totum: non enim ſcindi & diuidi potes, quia vere vnus es: nec partes efficeris, ſed totus totum tenes, totum imples, totum illuſtras & poſſides. *De indicibili ſcientia dei. Cap. 11.* Si totum mundum libri repleant, tua ſcientia inenarrabilis non poteſt enarrari. Quoniam vero indicibilis es, nullo modo ſcribi poteris nec concludi. Tu es fons lucis diuinæ, & ſol claritatis

ritatis æternæ, Magnus es ſine quantitate, & ideo immenſus: bonus ſine qualitate, & ideo vere & ſumme bonus, & nemo bonus, niſi tu ſolus, cuius voluntas opus eſt, cuius velle poſſe eſt, qui omnia quæ ex nihilo creaſti ſola voluntate feciſti. Qui omnem creaturam tuam abſque indigentia aliqua poſſides, & ſine labore gubernas, & abſque tædio regis, & nihil eſt quod conturbet ordinem imperij tui, vel in ſummis, vel in imis. Qui in omnibus locis ſine loco haberis, & omnia contines ſine ambitu, & vbique præſens es ſine ſitu & motu. Qui nec mali author es, quod facere non potes: qui nihil non potes, nec vnquam quicquam te feciſſe pœnituit. Cuius bonitate facti ſumus: & iuſtitia pœnas luimus, & clementia liberamur. Cuius omnipotentia omnia gubernat, regit, & implet quæ creauit. Nec ideo te implere omnia dicimus vt te contineant, ſed ipſa potius à te continentur, nec particulatim imples omnia. Nec vllatenus ita putandũ eſt vt vnaquæque res pro magnitudine ſuę portionis capiat te, id eſt, maxima maius, minima minus, cum ſis potius ipſe totus in omnibus, & omnia in te. Cuius omnipotentia omnia concludit, nec euadendi potentiã tuam quis aditum inuenire poterit. Qui enim te nõ habet placatum, nequaquam euadet iratum.

De deſiderio animæ ſentientis Deum. Cap. III.

Te igitur clementiſſime Deus inuoco in animam meã, quam præparas ad capiendum te, ex deſiderio quod inſpiras ei. Intra rogo in eã, & coapta eã tibi, vt poſſideas illam quam feciſti & refeciſti, vt habeam te velut ſignaculum ſuper cor meum. Quæſo piiſſime inuocantẽ te non deſeras, quia priuſquam te inuocarem, me vocaſti & quæſiſti, vt ego ſeruus tuus te quærerẽ, quærendo inuenirẽ, & inuentum amarẽ. Quæſiui & inueni te domine, & amare deſidero. Auge deſideriũ meum, & da quod peto: quoniam ſi cuncta quæ feciſti mihi dederis, non ſufficit ſeruo tuo niſi teipſum dederis. Da ergo teipſum mihi Deus meus, redde te mihi. En amo te, & ſi parum eſt, amem validius. Tuo ergo amore teneor, tuo deſiderio flagro, tua dulci memoria delector. Ecce dum tibi mens mea ſuſpirat, & tuam ineffabilem pietatem meditatur, ipſa carnis ſarcina minus grauat, cogitationum tumultus ceſſat, pondus mortalitatis & miſeriarum more ſolito non hebetat, ſilent cuncta, tranquilla ſunt omnia, cor ardet, animus gaudet, memoria viget, intellectus lucet, & totus ſpiritus ex deſiderio viſionis tuæ accenſus, inuiſibilium amore rapi ſe videt. Aſſumat ſpiritus meus pennas vt

aquilæ, volet & non deficiat, volet & perueniat vſque ad deco rem domus tuæ, & thronũ gloriæ tuæ & ibi ſuper menſam re fectionis ciuium ſupernorum paſcatur de occultis tuis in loco paſcuæ iuxta fluenta pleniſſima. Tu eſto exultatio noſtra, qui es ſpes noſtra, ſalus atque redemptio: tu eſto noſtrum gaudiũ, qui es futurus præmium. Te ſemper quærat anima mea, & tu præſta vt quærendo non deficiat.

De miſeria animæ quæ Chriſtum non amat. Ca. IIII.

Væ miſeræ animæ quæ Chriſtum non quærit nec amat, arida manet & miſera. Perdit quod viuit qui te deum non diligit: qui curat viuere nõ propter te Domine, nihil eſt, & pro nihilo eſt. Qui tibi viuere recuſat mortuus eſt: qui tibi non ſapit, deſipit. Miſericordiſſime tibi me commendo, reddo & concedo, per quẽ ſum, viuo, & ſapio. In te confido, ſpero, & totã ſpem meam pono, per quẽ reſurgam, viuam & requieſcam. Te cupio, diligo & adoro, cũ quo manebo, regnabo & beatus ero. Anima quæ te non quærit, nec diligit, mundum diligit, peccatis ſeruit & vitiis ſubiecta eſt, nunquam quieta, nunquam ſecura eſt. Famuletur tibi ſemper mens mea piiſſime, ſuſpiret tibi ſemper peregrinatio mea, ardeat in amore tuo cor meum, requieſcat in te Deus meus anima mea, contempletur te in mentis exceſſu, cantet laudes tuas in iubilatione, & hæc ſit in hoc exilio meo conſolatio mea. Confugiat mens mea ſub vmbra alarum tuarum ab æſtibus cogitationum ſeculi huius. Repauſet in te cor meum, cor mare magnum tumens fluctibus. O diues omnium bonarum dapum ſupernæ ſatietatis, opulentiſſime largitor Deus, da laſſo cibum, collige diſperſum, libera captiuũ, & reintegra ſciſſum. En ſtat ad oſtium & pulſat, Obſecro per viſcera miſericordiæ tuæ, quibus viſitaſti nos oriens ex alto, iube pulſanti miſero aperiri, vt liberis greſſibus ingrediatur ad te, & requieſcat in te, & reficiatur de te pane cœleſti. Tu enim es panis & fons vitæ, tu lumen claritatis æternæ: tu omnia ex quibus viuunt recti qui diligunt te.

De deſiderio animæ. Ca. V.

Deus lumen cordium te videntium, & vita animarum te amantium, & virtus cogitationum te quærentium, da vt ſancto amori tuo inhæream. Veni, rogo, in cor meũ, & ab vbertate voluptatis tuæ inebria illud, vt obliuiſcar iſta tẽporalia. Pudet ac piget me talia pati, qualia mundus iſte agit. Triſte eſt mihi quod video, graue eſt omne quod de trãſitoriis audio. Adiuua me domine deus meus, & da lætitiã in corde meo, veni ad me vt videã te. Sed anguſta eſt mihi domus animæ tuæ, quouſque venias ad eam, & dilatetur à te: rui

te;ruinoſa eſt,refice eam. Habet plurima quæ offendant ocu-
los tuos,fateor & ſcio:ſed quis mundabit eam aut cui alteri
præter te clamabo, Ab occultis meis munda me Domine,& ab
alienis parce ſeruo tuo?Fac me dulcis Chriſte bone Ieſu, fac
me rogo amore & deſiderio tuo deponere onus carnalium de-
ſideriorum, & terrenarum concupiſcentiarũ. Dominetur car-
ni anima,animæ ratio,rationi gratia tua, & tuæ me interius &
exterius ſubde voluntati. Tribue mihi vt laudet te cor meũ,
& lingua mea,& omnia oſſa mea. Dilata mentem meam,& at-
tolle intuitum cordis mei, vt vel rapida cogitatione ſpiritus
meus attingat te æternam ſapientiam ſuper omnia manentẽ.
Diſſolue me oro à vinculis,quibus conſtrictus teneor, vt re-
linquens omnia iſta,tibi feſtinem,tibi ſoli inhæream,tibi ſoli
intendam. Fœlix anima quæ terreno reſoluta carcere li-
bera cœlum petit,quæ te dulciſſimum Dominum facie ad fa-
ciem cernit,quæ nullo metu mortis afficitur, ſed de incorru-
ptione perpetuæ gloriæ lætatur. Tranquilla eſt & ſecura, iam
non timet hoſtem nec mortem.Habet iam te pium Dominũ,
quẽ diu quæſiuit,ſemperque amauit, hymnidicis ſociata cho-
ris,mellifluа perpetuæ feſtiuitatis carmina ad laudem gloriæ
tuæ rex Chriſte bone Ieſu in æternũ concinit.Inebriatur enim
ab vbertate domus tuæ,& torrente voluptatis tuæ potas eam.
Fœlix ſocietas ſupernorum ciuium,& glorioſa ſolennitas om-
nium ad te redeuntiũ,ab huius noſtræ peregrinationis triſti la
bore ad amœnitatem pulchritudinis, ad formoſitatem totius
ſplendoris atque dignitatem totius elegantiæ, vbi te iugiter
Domine tui ciues cernunt.Nihil omnio quod conturbet mẽ-
tem ibidem auribus audire datur. Quæ cantica, quæ organa,
quæ cantilenæ,quæ melodiæ ibi ſine fine decantantur?Sonãt
ibi ſemper melliflua hymnorũ organa ſuauiſſima angelorum
melodia,cantica canticorum mira,quæ ad laudem & gloriam
tuã à ſupernis ciuibus decantantur. Amaritudo & omnis fel-
lis aſperitas in regione tua locum non habent. Non enim eſt
ibi malus, neq; malitia, non eſt aduerſarius & impugnãs,nec
eſt vlla peccati illecebra,nulla eſt ibi indigẽtia,dedecus nullũ,
rixa nulla,nullũ improperiũ, cauſatio nulla,nullus timor,nul-
la inquietudo,nulla pœna,nulla dubietas,nulla violẽtia, nul-
la diſcordia ſed eſt ibi pax ſumma,charitas plena, iubilatio &
laus dei æterna,ſine fine ſecura requies& gaudiũ ſemp in ſpiri
tu ſancto.O quàm fortunatus ero ſi audiuero iocũdiſſimas ciuiũ

Pſal. 18.

De fœlicitate animæ à terreno carcere reſoluta. Ca. VI.

Pſal. 35.

ſuorum cantilenas. carmina melliflua, laudes ſummæ trinita- ti debito honore promentia. Sed & nimium fœlix, ſi egoipſe meruero cantare canticum domino Ieſu Chriſto de dulcibus canticis Sion.

De gaudio paradiſi. Caput. VII.

O vita vitalis, vita ſempiterna, & ſempiterne beata, vbi gaudium ſine mœrore, requies ſine labore, dignitas ſine tremore, opes ſine amiſsione, ſanitas ſine languore, abundantia ſine defectione, vita ſine morte, perpetuitas ſine corruptione, beatitudo ſine calamitate. Vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi ſpecies & viſio facie ad faciem, vbi plena ſcientia in omnibus, & per omnia, vbi ſumma dei bonitas cernitur, & lumen illuminans à ſanctis glorificatur, vbi præſens maieſtas dei conſpicitur, & hoc vitæ cibo ſine defectu mens intuentium ſatiatur. Vident ſemper & videre deſiderant, ſine anxietate deſiderant, & ſine faſtidio ſatiantur. Vbi verus ſol iuſtitiæ mira ſuæ pulchritudinis viſione omnes reficit, & ita vniuerſos cœleſtis patriæ ciues illuminat, vt luceat ibi, lumen videlicet illuminatum per diuinum lumen illuminans vltra omnem ſolis noſtri ſplendorem, atque cunctarum ſtellarum claritatem, immortali adhærentes deitati, ac per hoc immortales & incorruptibiles facti, iuxta promiſſionem domini ſaluatoris, Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum & illi ſint mecum, vt videat claritatem meam, & omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis vnum ſint.

Ioan. 17.

De regno cœlorum Cap. VII.

Regnum cœlorum, regnũ fœliciſsimum, regnũ carens morte, & vacans fine, cui nulla tempora ſuccedũt per æuum, vbi cõtinuus ſine nocte dies neſcit habere tempus vbi victor miles donis ineffabilibus cumulatur, Nobile perpetua caput amplectente corona. Vtinã remiſſa peccatorũ mole me vltimũ ſeruorũ, Chriſti iuberet diuina pietas hanc carnis ſarcinam deponere, vt in ſuæ ciuitatis gaudia æterna repauſandus *traſiré, ſanctiſsimis ſupernorũ choris intereſſem, cum beatiſsimis ſpiritibus gloriæ cõditoris aſsiſterẽ, pręſentẽ dei vultũ cernerẽ, nullo mortis metu tãgerer, de perpetuę immortalitatis incorruptione ſecurus gauderem, & ſcienti omnia coniunctus omne ignorantiæ cæcitatem amitterem, terrena cuncta paruipenderem conuallem lachrymarum iſtam intueri vel reminiſci vlterius non dignarer, vbi vita laborioſa, vita corruptibilis. vita omni amaritudine plena vita domina malorum, ancilla infernorum, quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exiccant, aërea morbidãt, eſcæ inflant, ieiu

**al. repræſentãdus.*

ieiunia macerant, ioci ſoluunt, triſtitiæ conſumunt, ſollicitudo coarctat, ſecuritas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, ſenectus incuruat, infirmitas frangit, mœror deprimit, diabolus inſidiatur, mundus adulatur, caro delectatur, anima excæcatur, totus homo conturbatur, & his tot & tantis malis mors furibunda ſuccedit, vaniſque gaudiis ita finem imponit, vt cum eſſe deſierint, nec fuiſſe putentur.

Sed quas laudes, quaſ ve gratiarum actiones tibi referre valeamus deus noſter, qui nos etiam inter has tantas mortalitatis noſtræ ærumnas non deſinis conſolari mira viſitatione gratiæ tuæ? Ecce me miſerum multis mœroribus plenum, dum vitæ meæ finem timeo, dum peccata mea conſidero, dum iudiciū tuū formido, dum mortis horam cogito, dum ſupplicia tartari horreo, dum opera mea qua diſtrictione & diſcuſsione à te penſentur ignoro, dum quo fine illa clauſurus ſim penitus neſcio, dumque hæc & alia multa mecum ſub corde retracto, conſolaturus ades ſolita pietate domine deus, & inter has querelas nimioſque ploratus ac profunda cordis ſuſpiria aſſumis mœſtam & anxiam mentem ſuper alta iuga montium ad areolas vſque aromatum, & collocas me in loco paſcuæ ſecus riuulos dulcium aquarum, vbi præparas in conſpectu meo menſam multiplicis apparatus, quæ fatigatum ſpiritum repauſet, & cor triſte lætificet, quibus tandem reſocillatus deliciis multarum miſeriarum mearum oblitus, & leuatus ſuper altitudinē terræ in te vera pace quieſco. *Mœſtam animā cōſolatur Deus. Cap. IX.*

Amo te deus meus, amo te, & magis atque magis amare volo. Da mihi domine deus meus ſpecioſe præ filiis hominum, vt deſiderem te, vt amē te, quantum volo & quantum debeo. Immenſus es, & ſine menſura debes amari, præſertim à nobis quos ſic amaſti, ſic ſaluaſti, pro quibus tanta ac talia feciſti. O amor qui ſemper ardes & nunquam extingueris, dulcis Chriſte, bone Ieſu, charitas deus meus accende me toto igne tuo, amore tuo, dulcedine tua, dilectione tua, deſiderio tuo, charitate tua, iocunditate & exultatione tua, pietate & ſuauitate tua, voluptate & concupiſcentia tua, quæ ſancta eſt & bona, quæ caſta eſt & munda, vt totus dulcedine amoris tui plenus, totus flamma tuæ charitatis vaporatus diligam te dominum meum dulciſsimum & pulcherrimum ex toto corde meo, ex tota anima mea, ex totis viribus meis, & ex omni intentione mea, cum multa cordis contritione & lachrimarum fonte, cum multa reuerentia & tremore, *De dulcedine diuini amoris. Caput X.*

habens te in corde, & in ore, & præ oculis meis ſemper & vbique, ita vt nullus in me adulterinis amoribus pateat locus.

De præparatione noſtra redemptionis. Cap. XXI.

Pulcherrime Ieſu Chriſte rogo te per illam ſacratiſſimam effuſionem precioſi ſanguinis tui, quo redempti ſumus, da mihi cordis contritionem & lachrymarum fontẽ, præcipue dum preces & orationes tibi offero, dum tuæ laudis tibi pſalmodiam decanto, dum myſterium noſtræ redemptionis manifeſtum miſericordiæ tuæ indicium recolo vel profero, dum ſacris altaribus licet indignus aſsiſto, cupiens tibi offerre illud mirabile & cœleſte ſacrificium omni reuerentia & deuotionẽ dignum, quod tu domine deus meus ſacerdos immaculate inſtituiſti, & offerre præcepiſti in commemorationem tuæ charitatis, mortis ſcilicet & paſſionis, pro ſalute noſtra, pro quotidiana noſtræ fragilitatis reparationẽ. Confirmetur mens mea inter tanta myſteria dulcedine præſentiæ tuæ, ſentiat te ſibi adeſſe, & lætetur coram te. Ignis qui ſemper luces, amor qui ſemper ardes, dulcis Chriſte, bone Ieſu, lumen æternum & indeficiẽs, panis vitæ qui nos reficis & in te nõ deficis, quotidie comederis, & ſemper integer manes. reſplende mihi, accende me, illumina & ſanctifica vas tuum, de malitia euacua, imple de gratia, & plenum conſerua, vt ad ſalutẽ animæ meæ manducẽ cibum carnis tuæ, quatenus manducando te viuã de te, viuã per te, perueniã ad te, & repauſem in te.

Lucæ. 22.

De gaudio Cap. XXII.

O dulcedo amoris & amor dulcedinis, comedat te vẽter meus & nectare tui amoris repleantur viſcera mea, & eructet mens mea verbum bonũ. Charitas deus meus, mel dulce, lac niueũ, cibus es grandiũ, fac me creſcere in te, vt ſano palato poſſis manducari à me. Tu es vita mea qua viuo, ſpes cui inhæreo, gloria quã adipiſci deſidero. Tu mihi cor tene, mentẽ rege, intellectũ dirige, amorẽ erige, animũ ſuſpẽde, & in ſuperna fluenta os ſitientis te ſpiritus trahe. Taceat quæſo tumultus carnis. Conticeſcant phantaſiæ terrarũ, & aquarũ, aëris & poli: taceãt ſomnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, omne ſignũ, & quicquid traſeundo fit. Sileat ſibi & ipſa anima, & tranſeat ſe, non cogitãdo ſe, ſed te deus meus: quoniã tu es reuera tota ſpes & fiducia mea. Eſt enim in te deo meo & domino noſtro Ieſu Chriſto dulciſſimo & benigniſſimo atque clementiſſimo vniuſcuiuſque noſtrũ & portio, & ſanguis, & caro. Vbi ergo portio mea regnat, ibi regnare me credo: vbi ſanguis meus dominatur, ibi dominari me cõfido: vbi caro mea glorificatur,

ibi glo

ibi glorioſum me eſſe cognoſco. Quamuis peccator ſim, de hac tamen communione gratiæ non diffido. Et ſi peccata mea prohibent, ſubſtantia mea requirit: & ſi delicta propria me excludunt, naturæ communio non repellit. Non enim tam inimicus eſt dominus, vt non diligat carnē ſuam, mēbra ſua, & viſcera ſua. Deſperare vtique potuiſſem propter nimia peccata mea & vitia, culpas & infinitas negligentias meas quas egi & quotidie indeſinenter ago corde, ore, & opere, & omnibus modis, quibus humana fragilitas peccare poteſt, niſi verbum tuū deus meus caro fieret & habitaret in nobis. Sed deſperare iam non audeo, quoniam ſubditus ille tibi vſque ad mortem, mortem autem crucis, tulit chirographum peccatorum noſtrorum, & affigens illud cruci, peccatum crucifixit & mortem. In ipſo autem ſecurius reſpiro qui ſedet ad dexteram tuam, & interpellat pro nobis. In ipſo confiſus ad te peruenire deſidero, in quo iam reſurreximus & reuiximus, iam in cœlum conſcendimus, & in cœleſtibus cōſidemus. Tibi laus, tibi gloria, tibi honor, tibi gratiarū actio. Piiſſime domine qui ſic nos amaſti & ſaluaſti, ſic viuificaſti & ſublimaſti, piiſſime domine, quàm dulcis eſt memoria tua. quanto magis in te meditor, tanto es mihi dulcior & amabilior. Idcirco delectant me valde bona tua puro mentis intuitu, & dulciſſimo pij amoris affectu, in loco peregrinationis meæ iuxta modulū meum, interim quandiu his fragilibus ſubſiſto membris, miram tuam dilectionē & pulchritudinē indeſinenter cupio deſiderare & cōſiderare. Tuæ enim charitatis iaculo vulneratus ſum, tuo vehementer deſiderio flagro, ad te peruenire cupio, te videre deſidero. Idcirco ſuper cuſtodiam meam ſtabo, & vigilantibus oculis pſallam ſpiritu, pſallam & mente, & totis viribus meis te factorem & refectorem meum collaudabo, polum penetrabo mente, & deſiderio tecum ero, vt in præſenti quidem miſeria ſolo corpore tenear, tecum autem cogitatione & auiditate atque omni deſiderio ſim ſemper, quatenus ibi ſit cor meum, vbi tu es theſaurus meus deſiderabilis, incomparabilis, multúmque amabilis. Sed ecce deus meus piiſſime ac miſericordiſſime, dum tuæ immenſæ bonitatis & pietatis gloriam conſiderare volo, cor meum non ſufficit: excedit enim omnem ſenſum humanæ mentis tuū decus, tua pulchritudo, tua virtus, tua gloria, tua magnificentia, tua maieſtas, & tua charitas: ſicut inæſtimabilis eſt tuæ gloriæ ſplēdor, ita ineffabilis eſt

Quod Verbū incarnatum ſit cauſa ſpei noſtræ. Cap. XIII. Philip. 2. Coloſſ. 2. Rom. 8

Dulcis de deo meditatio. Ca. XIIII.

æternæ tuæ charitatis benignitas, qua illos quos de nihilo creaſti adoptas in filios, & tibi cōiūgis. O anima mea ſi quotidie oporteret nos tormenta perferre, ſi ipſam gehennam longo tempore tolerare, vt Chriſtum in gloria ſua videre poſſemus, & ſanctis eius ſociari: nónne dignū eſſet pati omne quod triſte eſt, vt tanti boni tantæque gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dæmones, parent ſuas tentationes, frangant corpus ieiunia, premant carnem veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exiccent, clamet in me iſte, inquietet me ille vel ille, frigus incuruet, cōſcientia murmuret, calor vrat, caput doleat, pectus ardeat, inflétur ſtomachus, palleſcat vultus, infirmetur totū corpus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum. Quæ enim erit iuſtorū gloria, quam grandis ſanctorum lætitia, cum vnaquæque facies fulgebit vt ſol? cum ordinibus diſtinctis populū ſuum dominus in regno patris ſui cœperit recēſere, & meritis atque operibus ſingulorū promiſſa præmia reſtituet, pro terrenis cœleſtia, pro temporalibus ſempiterna pro modicis magna? Reuera cumulus fœlicitatis erit, cū dominus adducet ſanctos ſuos in viſione paternæ gloriæ, & faciet in cœleſtibus conſidere, vt ſit omnia in omnibus. O fœlix iocunditas, & iocunda fœlicitas ſanctos videre, cum ſanctis eſſe, & eſſe ſanctum, deum videre & deum habere in æternum & vltra. Hæc ſedula mēte cogitemus, hæc toto deſiderio deſideremus, vt ad eos cito peruenire valeamus. Si quæras quomodo iſtud poteſt fieri, vel quibus meritis, quibúſve auxiliis? Audi: res iſta poſita eſt in poteſtate facientis, quoniā regnum cœlorum vim patitur. Regnum cœlorū ò homo aliud nō quærit preciū niſi teipſum: tantū enim valet quātum es, te da & habebis illud. Quid turbaris de precio? Chriſtus ſemetipſum tradidit vt acquireret te regnum deo patri, ita tu temetipſum da, vt ſis regnum eius, ac non regnet peccatum in tuo mortali corpore, ſed ſpiritus in acquiſitione vitæ.

Quod deſiderandæ ſint tribulationes pro Chriſto. *Cap. XV.* *Pſal. 30.* *Abacuc. 3* *1. Cor. 15.* *Quomodo regnū cælorū poſſit acquiri.* *Cap XVI* *Matth. 11.*

O anima mea reuertatur ad ciuitatē cœleſtē, in qua ſcripti ſumus & ciues decreti. Sicut enim ciues ſanctorū & domeſtici dei, & ſicut hæredes dei, cohæredes autē Chriſti cōſideremus inclytam noſtræ vrbis fœlicitatē, inquantū cōſiderare poſſibile eſt; dicamus ergo cum Propheta, O quàm glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei, ſicut lætantiū omniū habitatio eſt in te.

Quid ſit paradiſus *C. XVII.* *Pſal. 86.*

Fundaris

Fundaris enim exultatione vniuerſæ terræ, non eſt in te ſenectus nec ſenectutis miſeria, nõ eſt in te mácus, neque claudus, neq; gibboſus, neque deformis dũ omnes occurrũt in virum perfectũ, in mẽſurã ætatis plenitudinis Chriſti. Quid hac vita beatius? Vbi nõ eſt paupertatis metus, nõ ægritudinis imbecillitas ibi nemo læditur, nemo iraſcitur, nemo inuidet, cupiditas nulla exardeſcit, nullũ cibi deſideriũ, nulla honoris aut poteſtatis pulſat ambitio, nullus ibi diaboli metus, inſidiæ dæmonum nullæ, terror gehẽnæ procul, mors neque corporis neq; animæ, ſed immortalitatis munere iocũda vita, nulla erũt tũc mala, nuſquã diſcordia, ſed cuncta cõſona, cuncta cõueniẽtia: quia omnium ſanctorũ vna erit cõcordia, pax cuncta & lætitia continet, tranquilla ſunt omnia & quieta, iugis ſplendor, non vt eſt ille qui nunc eſt ſol, ſed tãto clarior quãto fœlicior: quia ciuitas illa vt legitur, nõ egebit ſole neque luna, ſed dominus omnipotẽs illuminabit eam, & lucerna eius eſt agnus. Vbi ſancti fulgebunt vt ſtellæ in perpetuas æternitates, & ſicut ſplendor firmamenti qui erudiunt multos. Quapropter nox ibi nulla, nullæ tenebræ, concurſus nubiũ nullus, nec frigoris ardoriſve aſperitas vlla, ſed talis erit rerũ tẽperies, quã nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, niſi illorum qui ea perfrui digni inueniuntur, quorũ nomina ſcripta ſunt in libro vitæ. Verum ſuper hæc omnia eſt, conſociari choris angelorum & archangelorum, atque omniũ cœleſtiũ virtutum, intueri Patriarchas & Prophetas, videre Apoſtolos atque omnes ſanctos, videre etiam parentes noſtros. Glorioſa ſunt hæc: ſed multo glorioſius eſt præſentem dei vultum cernere, incircunſcriptum lumen videre. Superexcellens gloria erit cum deum videbimus in ſeipſo, videbimus & habebimus in nobis, quem cernere finis non erit. Anima inſignis dei imagine, illuſtris ſimilitudine, habet in ſeſe ex deo quo admoneatur ſemper aut ſtare cum eo, aut redire ſi mota ſuis affectibus, imò defectibus fuerit. Et nõ ſolum habet vnde reſpirare queat in ſpe veniæ & miſericordiæ, ſed etiã vnde audeat aſpirare ad nuptias verbi, & cum deo inire fœdus ſocietatis, atque cum rege angelorum ducere iugũ ſuaue amoris. Hæc omnia facit amor, ſi anima exhibeat ſe ſimilẽ deo per voluntatẽ, cui ſimilis eſt per naturam, diligens ſicut dilecta eſt: Solus enim eſt amor ex omnibus animæ motibus, ſenſibus atque affectibus, in quo poteſt creatura, etſi non ex æquo, reſpõdere authori.

Ephe.4. *Apoca.21.* *Daniel.12* *1.Cor.2.* *Eſaia.64* *Non valet homo deo vicẽ reddere niſi per amorem.* *Cã.XVIII.*

thori, vel ſibi mutuam rependere vicem. Amor vbi venerit, cæteros in ſe omnes traducit & captiuat affectus. Amor per ſe ſufficit. per ſe placet & propter ſe. Ipſe meritum, ipſe præmiũ, ipſe cauſa, ipſe fructus, ipſe vſus: per amorem enim coniungimur deo. Amor facit vnum ſpiritum de duobus, amor facit idem velle & idem nolle. Amor facit prius mores componere, poſtmodum omnia quæ aſſunt tanquam non aſſint conſiderare. tertio vero loco munda cordis acie ſuperna & interna conſpicere. Per amorem primum in ſeculo bene geruntur honeſta, poſtmodum etiam honeſta ſeculi deſpiciuntur, ad extremum etiam dei intima conſpiciuntur.

Quid in nobis deus requirat ſibi ſimile. Cap. XIX.

Deus pater charitas eſt, deus filius dilectio eſt, ſpiritus ſanctus amor patris & filij eſt. Hæc charitas & hæc dilectio aliquid ſimile requirit in nobis, ſcilicet charitatem, qua velut quadam affinitate conſanguinitatis ei ſociemur & coniungamur. Amor dignitatis neſcius reuerentiã neſcit. Qui amat, per ſeipſum fiducialiter accedit ad deum, familiariterq; loquitur ei, nihil timens, nihil hæſitans, Perdit quod viuit, qui non diligit: qui autem diligit, oculos ſuos ſemper habet ad deum, quẽ diligit, quem deſiderat, in quo meditatur, in quo delectatur, in quo paſcitur, in quo impinguatur. Iſte talis ſic deuotus, ita cantat, ita legit, & in omnibus operibus ſuis ſic eſt prouidus & circunſpectus quaſi deus aſſit præſens ante oculos eius, ſicut reuera adeſt. Ita orat quaſi ſit aſſumptus & præſentatus ante faciem maieſtatis in excelſo throno, vbi milia milium miniſtrant ei. & decies centena milia aſſiſtunt ei. *Daniel.7.* Animam quam viſitat amor, expergeſacit dormientem, monet & emollit eam & vulnerat cor eius, tenebroſa illuminat, clauſa reſerat, frigida inflammat, mentem aſperam & iraſcibilem & impatientem mitigat, vitia fugat, carnales affectus comprimit & mores emendat, reformat & innouat ſpiritum, lubricæ ætatis motus actúſque leues coërcet. Hæc omnia facit amor cũ præſens eſt: cum vero abſceſſerit, ita incipit anima iacere languida, ac ſi cacabo bullienti ſubtraxeris ignem.

De confidẽtia animæ amantis deum. Cap. XX.

Magna res eſt amor, quo anima per ſemetipſam fiducialiter accedit ad deum, deo conſtanter inhæret, deum familiariter percontatur, conſultatque de omni re. Anima quæ amat deum, nihil aliud poteſt cogitare, nil loqui, cætera contemnit, omnia faſtidit, quicquid meditatur, quicquid loquitur, amorem ſapit, amorẽ redolet, ita amor dei eam ſibi vindicauit. Qui vult habere notitiã dei, amet.

amet. Fruſtra accedit ad legendum, ad meditandum, ad prædicandum, ad orandum qui non amat. Amor dei amorem animæ parit, & eam intendere ſibi facit. Amat deus vt ametur. Cum amat, nil aliud vult quàm amari, ſciens amore eſſe beatos qui ſe amauerint. Anima amans cunctis ſuis renunciat affectionibus, & tota ſoli incumbit amori, vt poſſit reſpondere amori in redhibendo amore. Et cum ſe tota effuderit in amorem, quantum eſt ad illud fontis perenne profluuium, non pari vbertate cócurrunt amor & amans, anima & deus, creator & creatura: tamé ſi ex toto ſe diligit, nihil deeſt vbi totum eſt. Non timeat anima quæ amat, paueat quæ non amat. Anima amans fertur votis trahitur deſideriis, diſsimulat merita, maieſtati oculos claudit, aperit voluptati, ponens ſe in ſalutari, & fiducialiter agens in eo. Amore anima ſecedit & excedit à corporeis ſenſibus, vt ſeſe non ſentiat quæ deum ſentit. Hoc fit cũ mens ineffabili dei illecta dulcedine quodammodo ſeſe ſibi furatur, imò rapitur atque labitur à ſeipſa, vt deo fruatur ad iocunditatem. Nihil tam iocundum, niſi eſſet tam modicum. Amor dat familiaritatem dei, famililiaritas auſum, auſus guſtum, guſtus famem. Anima quam tãgit amor dei, nihil aliud poteſt cogitare, nil deſiderare, ſed frequenter ſuſpirat dicens, Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus meus. *Pſal. 41.*

Quid fecerit deus propter hominem. Ca. XXI.

Deus amore venit ad homines, venit in homines, factus eſt homo. Amore deus inuiſibilis ſeruis ſuis factus eſt ſimilis: amore vulneratus eſt propter delicta noſtra. Tuta & firma requies eſt infirmis & peccatoribus in vulneribus ſaluatoris. Securus illic habito, patent mihi viſcera per vulnera: quicquid ex me mihi deeſt, vſurpo mihi ex viſceribus domini mei, quoniam miſericordia affluunt, nec deſunt foramina per quæ affluant. Per foramina corporis patent mihi arcana cordis, patet magnum pietatis ſacramentum, patent viſcera miſericordiæ dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Vulnera Ieſu Chriſti plena ſunt miſericordia, plena pietate, plena dulcedine & charitate. Foderunt manus eius & pedes eius, & latus eius lancea perforauerunt. Per has rimas licet mihi guſtare quàm ſuauis eſt dominus deus meus, quoniam reuera ſuauis & mitis & multæ miſericordiæ eſt omnibus eum inuocantibus in veritate, omnibus inquirentibus, & maxime diligentibus. Copioſa redemptio data eſt nobis in vulneribus Ieſu Chriſti ſaluatoris noſtri. Magna mul-

titudo dulcedinis plenitudo gratiæ, & perfectio virtutum.

De recordatione vulnerum Ieſu Chriſti domini noſtri. Caput XXII.

Cum me pulſat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Chriſti. Cum me premit caro mea, recordatione vulnerum domini mei reſurgo. Cum diabolus mihi parat inſidias, fugio ad viſcera miſericordiæ domini mei, & recedit à me. Si ardor libidinis moueat membra mea, recordatione vulnerum domini noſtri filij dei extinguitur. In omnibus aduerſitatibus non inueni tam efficax remedium, quàm vulnera Chriſti: in illis dormio ſecurus, & requieſco intrepidus. Chriſtus mortuus eſt pro nobis. Nihil tam ad mortem amarum, quod morte Chriſti non ſanetur. Tota ſpes mea eſt in morte domini mei. Mors eius meritum meum, refugium meum, ſalus, vita & reſurrectio mea: meritum meum miſeratio domini. Non ſum meriti inops, quandiu ille miſerationum dominus non defuerit. Et ſi miſericordiæ domini multæ, multus ego ſum in meritis. *Pſal. 85.* Quanto ille potentior eſt ad ſaluandum, tanto ego ſum ſecurior.

Recordatio vulnerum Chriſti remedium in aduerſis. Caput XXIII.

Peccaui peccatum grande, & multorum ſum mihi conſcius delictorum: nec ſic deſpero, quoniam vbi abundauerunt delicta, ſuperabundauit & gratia. Qui de venia peccatorum ſuorum deſperat, negat deum eſſe miſericordẽ. Magnã iniuriã deo facit, qui de eius miſericordia diffidit. Quantũ in ſe eſt, negat deum habere charitatem, veritatẽ, & poteſtatem, in quibus tota ſpes mea conſiſtit, ſcilicet in charitate adoptionis, in veritate promiſſionis, & in poteſtate redemptionis. Murmuret iam quantũ voluerit inſipiens cogitatio mea dicens. Quis enim es tu, & quanta eſt gloria illa, quibúſve meritis illã obtinere ſperas? & ego fiducialiter reſpondebo, Scio cui credidi, quia in charitate nimia adoptauit me in filium, quia verax eſt in promiſſione, potens in exhibitione, & licet ei facere quod vult, non poſſum terreri multitudine peccatorum ſi mors domini in mentem meam venerit, quoniã peccata mea illũ vincere non poſſunt. Claui & lancea clamant mihi quod vere reconciliatus ſum Chriſto, ſi eũ amauero. *Ioan. 19.* Longinus aperuit mihi latus Chriſti lancea, & ego intraui, & ibi requieſco ſecurus. Qui timet, amet: quoniam charitas mittit foras timorem. *1. Ioan. 4.* Nullũ tam potens eſt & tam efficax contra ardorẽ libidinis medicamentũ quã mors redemptoris mei. Extendit brachia ſua in cruce, & expandit manus ſuas paratus in amplexus peccatorũ. Inter brachia ſaluatoris mei, & viuere volo, & mori cupio. Ibi ſecurus decantabo, Exaltabo te domine quoniã ſuſcepiſti me, *Pſal. 29.*

nec

nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Saluator noſter caput inclinauit in morte, vt oſcula daret ſuis dilectis. Toties deum oſculamur, quotiens in eius amore cōpungimur. O anima mea inſignita dei imagine, redēpta Chriſti ſanguine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, ornata virtutibus, deputata cū angelis; dilige illū a quo tantū dilecta es. Intende illi qui intendit tibi: quære quærentē te, ama amatorem tuum à quo amaris, cuius amore præuenta es, qui eſt cauſa amoris tui. Ipſe eſt meritum, ipſe præmiū, ipſe fructus, ipſe vſus, ipſe finis. Eſto ſollicita cum ſollicito cum vacante vacans, cum mundo munda, cū ſancto ſancta. Qualis apparueris deo, talis oportet vt appareat tibi, deus ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ, ſuaues, mites, dulces, humiles & miſericordes requirit. Ama illum qui eduxit te de lacu miſeriæ & de luto fecis. Elige illum amicum tuum præ omnibus amicis tuis qui cum omnia ſubtracta fuerint, ſolus tibi fidem ſeruabit. In die ſepulturæ tuæ cū omnes amici tui recedent à te, ille te non derelinquet ſed tuebitur à rugientibus præparatis ad eſcam. & cōducet te per ignotam regionem, atque perducet ad plateas ſupernæ Siō & ibi collocabit te cum angelis ante faciem maieſtatis ſuæ, vbi audies illud angelicum melos. Sanctus ſanctus, ſanctus, &c. Ibi eſt canticum lætitiæ, vox exultationis & ſalutis, gratiarum actio. & vox laudis, atque halleluia in perpetuum. Ibi eſt cumulus fœlicitatis ſupereminens gloria ſuperabundans lætitia, & omnia bona. O anima mea ſuſpira ardenter deſidera vehemēter vt poſſis peruenire in illam ſupernam ciuitatē, de qua tam glorioſa dicta ſunt, in qua ſicut lætantiū omnium habitatio eſt. Amore potes aſcendere, amanti nihil eſt difficile, nihil impoſſibile. Anima quæ amat, aſcendit frequēter, & currit familiariter per plateas cœleſtis Hieruſalem, viſitando patriarchas & Prophetas, ſalutando Apoſtolos, admirando exercitus martyrum & confeſſorum, choroſque virginum ſpeculando. Cœlum & terra, & omnia quæ in eis ſunt, non ceſſant mihi dicere vt amem dominum deum meum. Cor humanum in deſiderio æternitatis non fixum, nunquam ſtabile poteſt eſſe, ſed omni volubilitate volubilius, de alio in aliud tranſit, quærens requiē vbi non eſt. In his autē caducis & tranſitoriis, in quibus eius affectus captiui tenentur, veram requiem inuenire non valet quoniam tantæ eſt dignitatis, vt nullum bonum præter ſummum bonum ei ſufficere poſſit: tantæ eſt enim libertatis, vt in aliq

Meditatio animæ ad amorem Chriſti. Caput XXIIII.

Pſal. 39.

Pſal. 86

Quod nihil poſſit animã ſufficere præter ſummũ bonũ. Ca. XXV.

aliquod vitium cogi non poſſit. Propterea vnicuique propria voluntas eſt cauſa ſuæ damnationis vel ſaluationis, & ideo nihil ditius bona voluntate deo offertur. Bona voluntas deum ad nos deducit, & nos in eum dirigit. Per bonam voluntatem deum diligimus, deum eligimus, ad deum currimus, ad deum peruenimus, & eum poſſidemus. O bona voluntas, per quam ad dei ſimilitudinem reformamur, & ei ſimiles efficimur. Ita amabilis eſt deo bona voluntas, vt ipſe in corde habitare non velit, in quo bona voluntas non fuerit. Bona voluntas illius ſummæ maieſtatis trinitatẽ ad ſe inclinat. Sapiẽtia nanque ad cognitionẽ veritatis illã illuminat, charitas ad deſiderium bonitatis inflãmat, paternitas in ea cuſtodit ꝙ creauit ne pereat.

Quid ſit cognitio veritatis. Caput XXVI.

Quid eſt cognitio veritatis? Primo cognoſcere teipſum, & quod eſſe debes, eſſe ſtudeas: quod autem corrigendum eſt, corrigas. Deinde cognoſcere & amare creatorem tuum: hoc enim eſt totum hominis bonum. Vide ergo quàm ineffabilis eſt diuinæ charitatis erga nos dilectio. De nihilo nos creauit, & quicquid habemus donauit: ſed quia plus dileximus datum quàm datorem, creaturam quam creatorem, cecidimus in laqueũ diaboli, & facti ſumus eius ſerui. Deus verò miſericordia motus, miſit filium ſuum quo redimeret ſeruos, miſit etiam ſpiritum ſanctum quo ſeruos adoptaret in filios. Filium dedit in precium redemptionis, ſpiritum ſanctum in priuilegium amoris, ſe denique totum ſeruat hæreditatem adoptionis. Ita deus vt piiſſimus & miſericordiſſimus præ deſiderio vel amore hominis, non ſolum ſua, verumetiam & ſeipſum impẽdit, vt hominem recuperaret, non tam ſibi quàm homini ipſi. Vt homines ex deo naſcerentur, primo ex ipſis natus eſt deus. Quis eſt tam durus quem non emolliat amor dei ſic hominẽ præueniens, tamque, inquam, vehemens amor quòd homo propter hominem dignatus eſt fieri? Quis poteſt audire hominem, cuius naturam & ſimilitudinẽ videt in humanitate dei? Reuera qui odit illum, odit deum, & ita perdit quicquid facit. Deus nanque propter hominem factus eſt homo, vt eſſet redemptor qui eſt & creator, vt de ſuo redimeretur homo, & vt familiarius diligeretur ab homine deus, in ſimilitudine hominis apparuit, & vt vterque ſenſus hominis in ipſo beatificaretur, & reficeretur oculus cordis in eius diuinitate, & oculus corporis in eius humanitate, vt ſiue ingrediens ſiue egrediens in ipſo paſcua inueniret natura humana condita ab ipſo.

Salu

Saluator nanque noſter natus eſt nobis, crucifixus & mortuus eſt pro nobis, vt morte ſua mortem noſtrã deſtrueret. Et quia botrus carnis portatus fuerat ad torcular crucis, & expreſſione facta fluere cœperat muſtũ diuinitatis, miſſus eſt ſpiritus ſanctus, quo vaſa cordiũ præpararentur, & vinũ nouum in vtres nouos poneretur primum vt corda mundarentur, ne infuſum pollueretur: & poſtea ligarentur, ne infuſum amitteretur. Mundarentur gaudio iniquitatis, ligarentur contra gaudium vanitatis. Non enim quod bonum eſt venire potuit, niſi prius recederet quod malum eſt. Gaudiũ iniquitatis polluit, & gaudium vanitatis effundit. Gaudium iniquitatis reddit vas ſordidum, & gaudium vanitatis facit rimoſum. Gaudium iniquitatis eſt cum peccatum diligitur. & gaudium vanitatis eſt, cum tranſitoria amantur. Eiice ergo quod malum eſt, vt quod bonum eſt percipere poſſis, Effunde amaritudinem, vt dulcedine impleri poſſis. Spiritus ſanctus gaudium eſt & amor. Eiice ſpiritum diaboli, & ſpiritum mundi huius, vt accipias ſpiritum dei. Spiritus diaboli operatur gaudium iniquitatis, & ſpiritus mundi gaudium vanitatis. Et hæc gaudia mala ſunt, quoniam aliud habet culpam, aliud occaſionem culpæ. Veniet autem ſpiritus dei, cum eiecti fuerint ſpiritus mali, & intrabit tabernaculum cordis, & operabitur gaudium bonum, & amorẽ bonum, quo expellitur amor mundi, & amor peccati. Amor mundi allicit & decipit: amor peccati polluit, & ad mortem conducit. Amor dei mẽtem illuminat, conſcientiam mundat, animam lætificat, & deum demonſtrat.

Quid in nobis operetur miſſio ſpiritus ſancti. Caput XXVII.

In quo amor dei eſt, ſemper cogitat quando ad deum perueniat, quando mundum derelinquat, quando carnis corruptionem euadat, vt veram pacem inueniat, ſemper habet cor ſuum & deſiderium in ſuperna eleuatum: quando ſedet, quando ambulat, quando requieſcit, vel quando aliquid agit, cor à deo non recedit, omnes ad amorem dei exhortatur, omnibus amorem dei commendat, & quàm dulcis ſit dei amor, & quàm malus & quàm amarus ſit amor ſeculi corde, ore, & opere omnibus demonſtrat. Deridet huius ſeculi gloriam, arguit ſolicitudinem, & quàm ſtultum ſit in his quæ tranſeunt fiduciam habere oſtendit. Miratur cæcitatem hominum qui hæc diligunt: miratur etiam quomodo vniuerſa hæc tranſitoria & caduca omnes non derelinquũt. Omnibus æſtimat dulce quod ſibi ſapit, omnibus placere quod dilig

De operatione eius qui diligit deum. Caput XXVIII.

diligit, omnibus quidē eſſe manifeſtū quod cognoſcit. Frequē-
ter deum ſuum contēplatur, & in eius contemplatione ſuaui-
ter reficitur: tanto fœlicius, quanto frequētius. Dulce eſt enim
ſemper ad conſiderandum, quod ad amandum & laudandum
ſemper ſuaue eſt.

De vera cordis requie. Caput XXIX.

Reuera hæc eſt vera cordis requies, cum
totum in amorem dei per deſiderium figitur, nec quicquam
aliud appetit, ſed in eo quod tenet fœlici quadā dulcedine de-
lectatur, delectando iocundatur. Si vero vana aliqua cogitatio-
ne, vel rerum occupatione inde aliquantulum abſtractum fue-
rit, ſumma cum feſtinatione illuc redire feſtinat, exilium repu-
tans alibi quàm ibi morā facere. Nam ſicut nullum eſt mo-
mentum, quo homo non fruatur vel vtatur pietate diuina: ſic
nullum debet eſſe momentum quo eum præſentem non ha-
beat in memoria. Idcirco non breui crimine tenetur aſtrictus
quiſquis in oratione cum deo loquitur, & ſubito abſtrahitur
ab eius conſpectu, quaſi ab oculis non videntis nec audientis.
Hoc autem fit quando cogitationes ſuas malas & importunas
ſequitur, & aliquam viliſſimam creaturam, ad quam mentis
intuitus facile diſtrahitur, ei præfert, illam videlicet in cogita-
tione ſæpius reuoluendo, vel cogitando, quàm deum, quem
aſſidue debet recolere creatorem, adorare redemptorem, expe-
ctare ſaluatorem, timere iudicem.

Quicquid mētis aſpectū à deo retrahit, omnino fugiendū eſt atque expectandū. C. XXX.

Quiſquis amas mundum, tibi proſpice quò ſit eundum.
Hæc via qua vadis, via peſſima, plenáque cladis.
Fuge ergo ô homo paulůlum occupationes tuas, & abſconde-
re modicum à tumultuoſis cogitationibus tuis. Abiice nunc
oneroſas curas, poſtpone laborioſas diſſenſiones, vaca aliquā-
tulū deo, & paululum requieſce in eo. Intra in cubiculū mē-
tis tuæ, exclude omnia præter deum, & quæ valent ad quærē-
dum eū, & clauſo oſtio quęre eū. Dicat nūc totū cor tuū deo:
Quæro vultū tuum, vultum tuum domine requiro. Eia nunc
ergo domine deus meus tu doce cor meū, vbi & quomodo te
quærat, vbi & quomodo te inueniat. Domine ſi hic nō es, vbi
1.Tim.6. te quæram abſentem? Si autem vbique es, cur te non video
præſentem? Sed certe habitas lucem inacceſſibilem. Sed quo-
modo accedam ad lucem inacceſſibilem, aut quis me deducet
& inducet in illā vt videā te in illa? Deinde quibus ſignis, qua
facie te quæram? nunquā te vidi domine deus meus, nunquā
noui faciem tuā. Quid faciet altiſſime dominę, quid faciet iſte
longinquus exul tuus? Quid faciet ſeruus tuus anxius amore
tui

tui, & longe proiectus à facie tua? En anhelat videre te, & nimis illi abeſt facies tua. Accedere ad te deſiderat, & inaceſſibilis eſt habitatio tua: inuenire te cupit, & neſcit locum tuum. Quærere te affectat, & ignorat, vultum tuum.

Quòd viſio dei pro dita ſit propter peccatum, & miſeria inuẽta ſit. Caput. XXXI.

Domine deus meus es tu, & Dominus meus, & nunquam vidi te, tu me feciſti, & refeciſti, & omnia bona tua mihi contuliſti, & nondum vidi te, neque noui. Denique ad te videndum factus ſum, & nondum feci id propter quod factus ſum. O miſera ſors hominis, cum hoc perdidit ad quod factus eſt. O dirus ac durus caſus ille. Heu quid perdidit, & quid inuenit: quid abſceſſit, & quid remanſit? Perdidit beatitudinem ad quã factus eſt, & inuenit miſeriam ad quam factus non eſt. Abſceſſit ſine quo nihil fœlix eſt, & remanſit quod per ſe non niſi miſerum eſt. Manducabat tunc homo panem angelorum, quem nunc eſurit. manducat nunc panem dolorum, quem tunc neſciebat. O tu Domine vſquequo obliuiſceris in finem, vſquequo auertis faciem tuam à nobis? Quando reſpicies & exaudies nos? quando illuminabis oculos noſtros, & oſtendes nobis faciem tuam? quando reſtitues te nobis? Reſpice Domine, & exaudi, & illumina nos, & oſtende nobis teipſum, reſtitue te nobis vt bene ſit nobis, ſine quo tã male eſt nobis. Inuita nos, adiuua nos, obſecro te Domine. Amaricatum eſt cor meũ ſua deſolatione, indulcora illud tua conſolatione. Obſecro Domine, eſuriẽs cœpi quęrere te, ne deſinar impaſtus à te: famelicus acceſſi, ne recedam impaſtus. Pauper veni ad diuitem, miſer ad miſericordem, ne recedã vacuus & contemptus. Domine incuruatus ſum, & non poſſum niſi deorſum aſpicere, erige me vt poſſim ſurſum videre vel intendere. Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, obuoluerunt me, & ſicut onus graue grauant me. Euolue me & exonera me, ne vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Doce me quærere te, & oſtende te quærenti te, quia nec quęrere te poſſum niſi doceas tu. nec inuenire niſi te oſtendas. Quæram te deſiderando, deſiderem te quærendo, inueniam amando, amem inueniendo.

Pſal. 77.
Pſal. 12.
Pſal. 137.

De bonitate Dei. Caput. XXXII.

Fateor Domine & gratias ago, quia creaſti me ad hanc imaginẽ tuam, vt tui memor te cogitẽ, te amem. Sed ſicut eſt abolita corruptione vitiorũ, ſic eſt obfuſcata fumo peccatorum, vt non poſſit facere ad quod facta eſt, niſi tu renoues & reformes eã. Rogo Domine qui das fidei intellectũ, da mihi vt quantũ ſcis expedire intelligã, quia es ſicut credimus, & hoc es quod

credimus, & quidem credimus te eſſe aliquid quo nihil maius aut melius cogitari poſſit. Quid ergo es domine deus, quo vnum maius meliúſque nihil valet cogitari, niſi id quod ſummum bonū omnium ſolum exiſtens per ſeipſum, omnia alia fecit ex nihilo? Quod ergo bonū deeſt ſummo bono per quod omne bonum? Tu es itaque iuſtus, verax, beatus, & quicquid aliud eſt melius eſſe quàm non eſſe. Verum malis quomodo parcis, ſi es totus ſumme iuſtus? An quia bonitas tua eſt incomprehenſibilis? Latet hoc in luce inacceſſibili, quam inhabitas. Vere in altiſſimo & ſecretiſſimo bonitatis tuæ profundo latet fons, vnde manat fluuius miſericordiæ tuæ. Nam cum totus & ſumme iuſtus ſis, tamen idcirco etiam malis benignus es, quia totus & ſumme bonus es. Minus nanque bonus eſſes, ſi nulli malo eſſes benignus. Melior eſt enim qui & bonis ſimul & malis bonus eſt, quàm qui bonis tantum bonus eſt. Et melior eſt qui malis & parcendo & puniendo bonus eſt, quàm qui puniendo tantum. Ideo ergo miſericors es, quia totus & ſumme bonus es. O immēſa bonitas quę omniū intellectū excedis, veniat ſuper me miſericordia illa quæ de tanta opulentia procedit: influat in me quæ profluit de te. Parce per clemētiam, ne vlciſcaris per iuſtitiam.

De delectabili fruitione dei. Caput XXXIII.

Excita te nunc anima mea, & erige totum intellectum tuum, & cogita quantū potes, quale & quantum ſit illud bonum quod deus eſt. Si enim ſingula bona delectabilia ſunt, cogita intente quàm delectabile ſit illud bonum, quod continet iocunditatem omnium bonorum, & non quale in rebus creatis ſumus experti, ſed tanto differentē, quanto differt à creatura creator. Si enim eſt bona vita creata, quàm bona eſt vita creatrix? Si iocunda eſt ſalus facta, quàm iocunda eſt ſalus quæ fecit omnem ſalutem? Si amabilis eſt ſapientia in cogitatione vel cognitione rerū cognitarum, quàm amabilis eſt ſapientia quæ omnia fecit & condidit ex nihilo? Denique ſi multæ & magnæ ſunt delectationes in rebus delectabilibus, qualis & quanta eſt delectatio in eo qui ipſa delectabilia fecit? O qui hoc bono fruetur, quid illi erit? quid illi non erit. Certe quicquid voluerit illi erit, & quicquid noluerit nō erit. Ibi quippe illi erunt bona animæ & corporis, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. *1. Cor. 2. Eſa. 64.*

Quod ſummū bonū

Cur ergo per multa vagaris homuncio quærendo bona animæ tuæ & corporis tui? Ama vnum bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Deſidera ſimplex bonū quod eſt omne bonū

bonum,& ſatis eſt. Quid enim amas caro mea? quid deſideras *appetendũ*
anima mea? Ibi eſt quicquid amas, ibi eſt quicquid deſideras. *ſit. Caput*
Si delectat pulchritudo, fulgebunt iuſti ſicut ſol. Si velocitas, *XXXII*
aut fortitudo, aut libertas corporis tui, nihil obſiſtere poterit *II.*
erunt ſimiles angelis Dei: quia ſeminatur corpus animale, ſur- *Matt. 13.*
get corpus ſpiritale, poteſtate vtique non natura. Si longa aut *Matt. 22.*
ſalubris vita, ibi erit ſana æternitas, & æterna ſanitas: quia iuſti *1. Cor. 15.*
in perpetuum viuent, & ſalus iuſtorum à Domino. Si ſatietas,
ſatiabuntur cum apparuerit gloria domini. Si ebrietas, inebria
buntur ab vbertate domus dei. Si melodia, ibi angeli concinẽt
ſine fine Deo: Si quælibet non immunda, ſed mũda voluptas,
torrente voluptatis ſuæ potabit eos dominus. Si ſapientia, ipſa
Dei ſapientia oſtendet eis ſeipſam ſapientiam. Si amicitia, dili- *Pſal. 6.*
gent Deum plus quàm ſeipſos & inuicem tanquam ſeipſos, & *Pſal. 35.*
Deus illos plus quàm illi ſeipſos, quia illi illum ſe & inuicem
per illum, & ille ſe & illos per ſeipſum. Si concordia omnibus
illis erit vna voluntas, quia nulla illis erit niſi Dei ſumma vo-
luntas. Si poteſtas, omnipotentes erunt ſuæ voluntatis, vt deus
ſuæ. Nam ſicut deus poterit quod volet, per ſeipſum: ita pote-
runt illi quod volent per illum quia ſicut illi non aliud volẽt
quàm ille volet, ita ille volet quicquid illi volent, & quid ille
volet, non poterit non eſſe. Si honor & diuitiæ, Deus ſeruos *Rom. 8.*
ſuos bonos & fideles ſupra multa bona conſtituet, imò filij dei
& dij vocabuntur, & erunt hæredes quidẽ dei, cohæredes au-
tem Chriſti. Si vera ſecuritas, certe ita certi erunt nunquam
vllatenus illud bonum ſibi defuturum, ſicut certi erunt ſe nõ
ſua ſponte illud amiſſuros, nec dilectorem deum illud dile-
ctoribus ſuis inuitis ablaturũ, nec aliquid Deo potentius deũ
& illos ſeparaturum. Gaudium vero quale quantúmve eſt, vbi *De mutua*
tale ac tantum bonum eſt? Cor humanum, cor indigens, *charitate*
cor expertum ærumnas & miſerias imò obrutũ miſeriis, quan *ſanctorũ*
tum gauderes ſi in his omnibus abundares, interroga vltima *in cœlis.*
intima tua ſi capere poſſent gaudium ſuum de tanta beatitudi *Caput*
ne ſua. Sed certe ſi quis alius quem omnino ſicut teipſum ama *XXXV.*
res, eandem beatitudinem haberet, duplicaretur gaudium
tuũ, quia non minus gauderes pro eo quã pro teipſo. Si vero
duo vel tres vel multo plures idipſum haberent, tantundem
pro ſingulis, quantundem pro teipſo gauderes, ſi ſingulos
ſicut teipſum amares. Ergo quid erit in illa perfecta chari-
tate innumerabilium beatorum angelorum & hominum, vbi

nullus diliget aliũ minus quàm ſcipſum? Non enim aliter gau debit vnuſquiſque pro ſingulis aliis quàm pro ſeipſo. Si ergo cor hominis de tanto bono ſuo vix gaudium ſuũ capiet, quomodo capax erit tot & tantorum gaudiorum? Et vtique quoniam quantũ quiſque diligit aliquẽ, tantum de bono eius gau det. Sed ſicut in illa beata fœlicitate vnuſquiſque ſine comparatione plus amabit Deum quàm ſe & omnes alios ſecum: ita plus gaudebit abſque æſtimatione de fœlicitate Dei quàm de ſua & omnium malorum ſecum. Et ſic deum ſic diligent toto corde, tota mente, tota anima, vt tamen totum cor tota mens, tota anima non ſufficiat dignitati dilectioinis: profectò ſic gau debunt toto corde, tota mente, tota anima, vt tamen totũ cor. tota mens, tota anima non ſufficiat plenitudini gaudij.

De pleno gaudio & vita æterna. Caput XXXVI.

Ioan. 16.

Deus meus & dominus meus, ſpes mea & gaudium cordis mei, dic animæ meæ, ſi hoc eſt gaudiũ, de quo nobis per filiũ tuum dicis, Petite & accipietis vt gaudium veſtrũ ſit plenum. Inueni nanque gaudium quoddam plenũ & pluſquam plenũ, pleno quippe corde, plena mente, plena anima, pleno toto homine. Gaudio illo adhuc ſupra modum ſupererit gaudiũ. Non ergo totum illud gaudium intrabit in gaudentes, ſed toti gaudentes intrabunt in gaudium domini ſui. Dic domine, dic ſeruo tuo intus in corde meo, ſi hoc eſt gaudium in quod intrabunt ſerui tui, qui intrabunt in gaudium domini ſui? Sed certe gaudium illud quo gaudebunt electi tui, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Nondum ergo cogitaui aut dixi, Domine, quantũ gaudebunt electi tui? Vtique tantum gaudebunt, quantum amabunt: tantum amabunt, quantũ cognoſcẽt domine. Et quantũ te amabũt? Certe nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit in hac vita, quantum te cognoſcent & amabunt in illa vita. Oro te deus meus vt cognoſcã te, amem te, vt gaudeã de te, & ſi non poſſum in hac vita ad plenum, vel proficiam de die in diem, vſque dum veniat illud ad plenũ. Proficiat in me hic notitia tua vt ibi fiat plena, creſcat in me hic amor tuus, vt ibi ſit plenus, vt hic gaudiũ meũ ſit in ſpe magna, & ibi in te plenũ. de⁹ verax peto vt accipiã ꝙ ꝓmittis, vt gaudiũ meũ ſit plenũ. Meditetur in te interim mẽs mea, loquatur inde lingua mea, amet illud cor meũ, ſermocinetur os meum, eſuriat illud aĩa mea, ſitiat illud caro mea, deſideret illud ſubſtãtia mea, donec intrẽ in gaudiũ dñi mei, ibi permãſurus ꝑ ſecula. Amẽ. Finis.

1. Cor. 2.
Eſa. 64.

AD

AD LECTOREM.

ET hunc pius quiſpiam & ocioſus conſarcinauit, hoc melior ſuperiore, quod breuior.

DE TRIPLICI HABITACVLO LIBER.

TRIA ſunt ſub omnipotentis Dei manu *Caput. I.*
facta habitacula, primum, imum, & medium: quorum ſummum regnum dei, vel regnum cœlorum dicitur: imum, vocatur infernus: medium, mundus præſens, vel orbis terrarum appellatur. Quorum extrema omnino ſibi inuicem ſunt contraria, & nulla ſibi ſocietate coniuncta.
Quæ enim ſocietas poteſt eſſe lucis ad tenebras, & Chriſti ad *2.Cor. 6.*
Belial? Medium autem nonnullam habet ſimilitudinē ad extrema. Vnde lucem & tenebras habet, frigus & calorem, dolorem & ſanitatem, lætitiā & mœrorem, odium & amorem, bonos & malos, iuſtos & iniuſtos, dominos & ſeruos, regnum & ſubiectionem, famem & ſatietatem, mortem & vitam, & innumera huiuſmodi. Quorum omnium pars vna imaginem habet regni dei, pars altera inferni. Cōmixtio nanque ſimul bonorum & malorum in hoc mundo eſt. In regno autē Dei nulli mali ſunt, ſed omnes boni: at in inferno nulli boni, ſed omnes mali. Et vterque locus ex medio ſuppletur: hominū enim huius mundi, alij eleuantur ad cœlum, alij trahuntur ad infernum. Similes quippe ſimilibus iunguntur, id eſt, boni bonis, & mali malis. Iuſti homines, iuſtis angelis: & tranſgreſſores homines, tranſgreſſoribus angelis. Serui dei, deo: ſerui diabo-
li, diabolo. Benedicti vocantur ad regnum ſibi paratum ab ori *Matt. 25.*
gine mundi: maledicti expelluntur in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Bona autem regni cœleſtis dicere, vel cogitare, vel intelligere vt ſunt, nullus poteſt carne ve *1. Cor. 2.*
ſtitus. Multo enim maiora & meliora ſunt, quam cogitantur & intelliguntur, dum ſcriptum eſt, Quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Regnum nanque Dei omni fama maius,

& omni laude melius, omni ſcientia innumerabilius, omnì gloria quæ putatur excellentius. Mala autem inferni dicere vel cogitare vt ſunt, nemo poteſt: peiora quippe ſunt valde quàm cogitantur. Regnum itaque Dei plenum eſt lucis & pacis & charitatis, & ſapientiæ & gloriæ & honeſtatis, & dulcedinis & melodiæ & lætitiæ, & beatitudinis perennis & omnis boni ineffabilis, quod nec dici, nec cogitari poteſt. At lacus inferni plenus eſt tenebrarum, diſcordiæ, odij, ſtultitiæ, miſeriæ, turpitudinis, amaritudinis, offenſionis, doloris, aduſtionis, ſitis, famalis, ignis inextinguibilis, triſtitiæ, vindictæ perennis, & omnis ineffabilis mali, quod nec dici, nec cogitari poteſt. Ciues cœli ſunt iuſti homines & angeli, quorum rex eſt Deus omnipotens: at contra ciues inferni ſunt impij homines & dæmones, quorum princeps eſt diabolus. Satiat iuſtos viſio ſanctorum hominum & angelorum, & ſuper omnia ipſius Dei. Cruciat impios & peccatores viſio hominũ damnatorũ & dæmonum, & ſuper omnia ipſius diaboli. Nihil in regno dei deſideratur quod non inueniatur: at in inferno nihil inuenitur quod deſideratur, In regno dei nihil inuenitur niſi quod placet & delectat & ſatiat: at cõtra in lacu miſeriæ perennis nihil videtur, nihilque ſentitur niſi quod diſplicet, niſi quod offendit, niſi quod cruciat. In regno æterno erit vita ſine morte, veritas ſine errore, fœlicitas ſine perturbatione, omne bonum in regno dei abundat, & nullum malum. Omne malum abundat in carcere diaboli, & nullũ bonum. Nullus indignus in regno ſuſcipitur Dei: nullus vero dignus, nullus iuſtus ad infernum trahitur.

De pœnis infernalibus. Caput II.

Principalia duo ſunt tormenta in inferno, frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis: vnde in Euãgelio legitur, Illic erit fletꝰ & ſtridor dentiũ. Fletus nanq; & liquefactio oculorũ ex calore naſcitur. Stridor vero dẽtiũ ex frigore naſcitur: hinc etiã beatus Iob, De aquis, inquit, niuium tranſibunt ad calorẽ nimium. De quibus duobus innumera pendent pœnarũ genera, videlicet ſitis intolerabilis, pœna famis, pœna fœtoris, pœna horroris, pœna timoris, pœna anguſtiæ pœna tenebrarũ, ſeueritas tortoris, præſentia dæmonũ, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, dilaceratio immortalium vermium, vermis conſcientiæ, ignitæ lachrymæ, ſuſpiria miſeriæ, dolor ſine remedio, vincula ſine ſolutione, mors æterna, pœna ſine fine, abſentia Chriſti quo ad viſionẽ eius, quæ ſola omnia ſu-

Matt. 13. & 22. & 25.
Iob. 24.

prad

prædicta ſuperat, & omnibus pœnis intolerabilior. Væ igitur illis qui perenne ſubire hæc omnia mala etiã ſine fine merentur pro delectabili vnius horæ ſomno: Tanta etenim & talis eſt omnis huius mundi gloria, ad æternam comparata gloriã. Melius erit eis, quod dictum eſt de infœlice Iuda, non naſci, quàm malis ſuis meritis plagas inferni ſuſtinere. Quid ſtultius, quid inſanius eſt, quàm vmbra & imagine & ſimilitudine veræ gloriæ & veræ delectationis, veræ pulchritudinis, veri decoris, veri honoris, more infantium decipi & ſuperari, & ipſam gloriã non quærere, non deſiderare? Quis imaginem auri in aqua ipſo auro neglecto eligeret, & non ſtatim à cunctis fatuus & inſanus crederetur? Quis orbem ſolis in ſpeculo redditum, vel in qualibet materia formatum plus diligeret quàm ipſum ſolem, & non ab omnibus derideretur? Sic irridendus, ſic æſtimandus eſt quiſquis mundi huius caducam fragilitatem & inutilem carnis voluptatem diligit, quærit, contendit, æterna gloria contempta, & neglectis regni cœleſtis ineffabilibus gaudiis. Hoc commercium inſipiẽtium valde eſt & miſeriorum, & cor non habentium ſanum, etiam ſi plagæ inferni non ſequerẽtur, quæ nec dici nec cogitari poſſunt. Duplex vero plaga eſt ab æterno regno dei ſeparari, & ſemper in inferno cum diabolo dãnari, præſentiam amittere angelorum, & terribilem ſemper pati dæmonum præſentiam. Quãtum caueri, vitari, metui debet, nullo modo dici poteſt. Quis cum ſano ſenſu pro vnius diei delitiis, centum annorum pœnam eligeret? Et miſeri tamen illi qui ſine vlla ſapientia voluptatem carnis ſequentes, non vitant vitia, non effugiunt intolerabiles pœnas, non centum annorum, non millies mille, ſed omnium ſine fine ſeculorũ pro ſexaginta vel ſeptuaginta annorum deliciis vel qualibet corruptibili delectatione. Quantum autem eſt inter vnum diem & centum annos, r.& tantũ vtiq;: ſed plus inter quadraginta vel ſexaginta vel centum annos, & æternitatem ſiue in bono ſiue in malo futuram. Vnus enim dies aliqua portio eſt in centum annorum ſpatio, quamuis modica valde. At vero centum annorum ſpatium nulla portio eſt in illa æternitate. Si enim, verbi gratia, centeſima vel milleſima pars eſſet æternitatis, prædictũ eius ſpatium vel centuplum eius ſpatium vel milluplum æternitas eſſe deſineret. Quod ratio non ſinit æternitatis, quæ ſi vllo modo vllo tẽpore ſiniretur, æternitas omnino nõ eſſet. Fortiter ergo carnali reſiſtẽdum

Matt. 27.

De his quos pœna æternitas à mũdi voluptate nõ deterret. Cap. II.

De ingrediẽdo viã arctam, et patria ſœlicitate et pulchritudine. Cap. III.

dum eſt voluptati. fortiter contra fallaces huius mundi blanditias pugnandum eſt, contráque multimodas ſatanæ ſuggeſtiones vigilandum. Omni ſtudio lata ſeculi via vtanda eſt quæ ducit ad mortem: at vero omni cordis deſiderio via anguſta quæ ducit ad vitã, adeunda eſt & appetenda. Via hæc anguſta eſt via abſtinentiæ & caſtitatis, humilitatis, & omnis religionis, quam vim ante nos Chriſtus attriuit, qua via ad ſuum regnum migrauit. Cuius veſtigia & nos ſequamur, donec poſt eum eadem via ad vrbem regiam perueniamus, in qua ipſe regnat. De qua vrbe quicquid homo, dixerit quaſi ſtilla de mari eſt, vel quaſi ſcintilla de foco. In qua videlicet vrbe fulgebunt iuſti ſicut ſol, vt dominus ait: Vbi ſumma pax erit, ſumma quies, nullus labor, nullus dolor, nulla paupertas, nec ſenectus, nulla mors, nec vlla nox, nullum cibi deſiderium, nullum ſitis incendium: ſed cibus & potus omniũ erit viſio Chriſti & ſanctæ trinitatis, & cõtemplatio puro cordis oculo ipſius diuinitatis, & aſſidua lectio, vt ita dicam, libri vitæ, id eſt æternæ veritatis & ſummæ ſapientiæ, & verbi dei, quæ eſt Chriſti Ieſu vitio, vbi quicquid nos nunc latet, manifeſtum erit. Vbi ratio manifeſta eſt, cur hic electus eſt, & iſte reprobatus: cur hic in regnum aſſumptus, & ille in ſeruitutem redactus. Cur alius in vtero moritur, alius in infantia: alius in iuuẽtute, alius in ſenectute. Cur alius pauper, & alius diues. Cur filius adulteræ baptizatur, & aliquando filius legitimæ coniugis ante baptiſmum moritur. Cur qui bene incipit viuere aliquando male finit, & qui male incipit ſæpe bene finit. Hæc omnia & huiuſmodi multa in libro vitæ plana & aperta omnibus erũt. In eadẽ vrbe præmium ſingulorũ omnium, & ſingulorum per charitatẽ omnium erit. Ibi omnium bonũ omnibus patebit. Ibi omnes inuicem ſuas cogitationes cognoſcent. Ibi nullus ſuperior ſuperbus erit, nullus inferior inuidus. Quomodo enim qui omnes ſicut ſeipſum diliget alicui inuidere poterit, cum nemo ſibiipſi inuideat? Ibi nullus eſſe melius vel ſuperius cõcupiſcet quàm erit, quia aliter eſſe quàm quòd meruit non eſſet decorũ: nec aliter eſſe deſiderabit quàm quod erit: quia ita eſſe vt erit, pulchrum erit, non ſibiipſi ſolum, ſed etiã vniuerſo corpori Eccleſiæ cœleſtis. Quomodo enim mẽbrum in corpore, ſi ſuperius vel inferius ponatur aliter quàm natura conſtituit, monſtruoſum efficit corpus & turpe: ſic nimirum ſi aliquis in regno dei ſuperius ordinetur quàm poſtulat

Matt. 13.

ars &

ars & voluntas omnipotentis artificis, turpitudinem efficiet, & nõ ſolum ſibimet, ſed etiã omni congragationi, in qua qui erit minimus, maiorẽ ſine dubio habebit gloriã, quam totum habens mundi regnum, etiam ſi æternum eſſet. Vile enim eſt valde elementis frui in comparatione fruendi & congaudendi ipſi deo, & viſibilibus delectari & corporalibus. Tanta eſt enim pulchritudo iuſtitię, tanta iocunditas lucis æternæ, hoc eſt, incõmutabilis veritatis & ſapientię, vt etiã ſi nõ liceret amplius manere in ea quàm vnius diei mora, propter hoc ſolum innumerabiles anni huius vitæ pleni deliciis in circũfluẽtia tẽporalium bonorum recte meritóque contẽnerentur. Nõ enim falſo aut paruo affectu dictum eſt, Quoniam melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper milia. Nihil comparandum dilectioni & gaudio quod naſcitur ex inuiſibilibus & incorporeis, & ex ſocietate angelorum, & iuſtorum omnium, & ex certa ſcientia & cognitione ipſius diuinæ naturę, & ex dei ipſius facie ad faciem viſione: Cuius pulchritudinem mirantur angeli, cuius imperio ſuſcitãtur mortui, cuius ſapientiæ non eſt numerus, cuius regnum finẽ neſcit, cuius gloria nequit variari, cuius lux tam ſolem obſcurat vt eius cõparatione nullam habeat lucem, cuius dulcedo tam mel ſuperat, vt ei comparatum velut abſinthium ſit amariſſimum. Cuius faciem ſi omnes carcere inferni incluſi viderẽt, nullam pœnam, nullum dolorem, nullámq; triſtitiam ſentirent. Cuius præſentia ſi in inferno cum ſanctis habitatoribus appareret, continuo infernus in amœnum conuerteretur paradiſum. Cuius ſine nutu nec folium de arbore cadit. Cuius oculi flammiuomi profundũ penetrant inferni. Cuius auris tacitam cordis vocem audit, id eſt, cogitationem. Cuius oculus non minus audit quàm videt. Cuius auris nõ minus videt quã audit, quia nõ corpus ſunt, ſed ſumma ſapientia & certa cognitio. Cuius deliciæ ſine faſtidio ſatiãt, quæ cum à beatis inueniũtur, ſemper tamẽ deſiderantur, & eſuriem & ſitim ſine pœna efficiunt, id eſt, ardenti ſemper deſiderio delectant. Cuius ſecreta mirabilia vidẽtibus ea ſemper noua ſunt & mira, & non plus cum incipiũt videri pariũt ſtuporẽ cernentibus, quàm poſt mille annos & millies mille. Et cũ angeli ab initio mũdi ea ſoliti ſint videre, inde hodie nõ minus mirantur ea quàm in primo die, alioquin dudum corã angelis aſſiduo videndi vſu vileſcerent. Cuius cognitioni præterita & futura, non præterita & futura, ſed præſentia ſunt.

Pſil.85.

Pſal.146.

1. Retra. 11.

De libertate peccantiũ, et beatifica cognitione, eiusq; æternitate. Cap. V.

Vnde non diem iudicij videbit, & primum diem ſeculi non vidit, ſed vtrunque videt. Cuius præſcientia neminem cogit ad peccandum, vt multi errantes dicunt. Si enim, inquiunt, præſciuit Adam peccaturum eſſe, non peccare non potuit. Ex quo errore naſcitur, deum cauſam eſſe peccati, quod nefas eſt dicere, & illi tamen ſuis verbis alligantur. Si enim quod præſcientia dei habet, neceſſe eſt fieri, ideo voluntate propria homo peccauit, & non alia neceſſitate, quia in præſcientia dei fuit, vt voluntate & libero arbitrio, & non neceſſitate cogente peccaret. Si ergo præſcientia dei non poteſt vitari, non potuit homo aliter peccare niſi voluntate, nulla alia vi cogente, quia ita deus præſciuit peccaturum. Si ergo voluntariè, non coactus eſt. Si enim non coactus eſt ad peccandum, potuit ſine dubio non peccare ſi vellet, ideoque pœnã meruit, quia nõ inuitus peccauit, alioquin à deo pœnam mortis nõ ſuſciperet. Cuius locutio eſt occulta inſpiratio, qua mentibus ſuam volũtatem & ſuam charitatẽ inuiſibiliter oſtendit, quam videndo angeli per omnia deo obediunt. Cuius laus eſt, qua electos laudabit, manifeſtatio qua ſuorum electorum bona omnibus mõſtrabit, aſſidua autem laus qua electi eum laudabunt, eſt admiratio eius perennis. Qui miro modo non tempore præceſſit mundum & tempus. Nullius enim horæ ſpatio fuit ante mundum, & tamen ſemper erat ſine initio. Non enim erat tẽpus ante tempus. Tempus autem cum mundo concreatum eſt. Si igitur tempus ab initio mundi cœpit currere, ante mũdum factum non erat. Ideoq; nullo tempore, vt prædiximus, præceſſit deus tempora & mũdum eis coæuũ, imò paulo eis prior eſt, eius enim motu cœperunt currere. Quicquid mouetur, ſuũ motũ præcedit. Ineffabili æternitate præceſſit deus mundum, non tempore, cuius tempus ante mundum non erat, cuius lux tenebras depellit ignorantiæ. cuius aliqua particula hæc omnia quæ diximus vera & certa eſſe cognoſcimus. Eadem luce melius eſſe verum quàm falſum videmus & tamen peius eſſe verum malum, vel verum peccatum, quam falſum malum vel falſum peccatum: non quia verum eſt, ſed quia malum vel peccatum: ſed ideo malum vel peccatum eſt, quia verum malum vel peccatum eſt. Aliter enim non poſſet eſſe malum vel peccatum, falſum enim malum non eſt malum, vt falſum argentum eſt. Poteſt aliquis à veritate dicere malum vel peccatum exortum eſſe, vel factum, & quodammodo opus eſſe

eſſe veritatis malum quod omnino falſum eſt. Omne enim verum inquantum verum, bonum eſt: à veritate igitur eſt eſſe verum, vt ſit malum vel peccatum, non ipſum malum vel peccatū: aliud nanque eſt ipſum malū, aliud verū eſſe illud. Quanuis igitur ipſum malum bonum non eſt, bonum eſt tamen verum eſſe vt ſit illud. Niſi enim bonum eſſet eſſe malum, nullo modo ſineret deus illud fieri. Multa quippe bona de malis omnipotens facit, vt de adulterio hominum bonos format & facit homines. Si vero quadā lucis particula quaſi per anguſtas rimas infuſa, hæc & alia quæ nouimus vera eſſe cognoſcimus: quali & quanta luce ſapiētiæ & ſciētiæ illic illuſtrabimur, vbi ipſum ſolem veritatis facie ad faciē videbimus, id eſt, certa & vera ſapientia cognoſcemus? Cuius præſentia ſimiles ei facit præſentes. Qui enim veræ ſapiētiæ, veræ pulchritudini, veræ æternitati adhærebit, ſapiēs vtique & pulcher & æternus erit. Sic enim abſentia eius diſſimiles omnino ei facit. Cuius æternitas ſine initio & ſine fine eſt. Si enim eſſet tēpus quando nō eſſet, quis eum faceret ipſe eſt ſolus deus, & ante ipſum alius deus nō erat, nec eſt, nec erit. Non ſeipſum creauit, cū nihil ſeipſum creat. Qua enim potētia qui omnino non eſſet ſeipſum faceret? Reſtat igitur quòd omnino nō eſt factus deus. Cū ergo nullo modo deus factus eſt, ſine initio ante omnia erat. Quicquid enim factum eſt habet initium, & quicquid initiū habet ſine dubio factum eſt, non ab alio niſi à deo non facto, ſed omnia faciente. Cuius ſcientia ſine vlla varietate cognitionis, & ſine vllo viſu huc & illuc innumerabilem varietatem omniū creaturarum, angelorum, hominum, ſtellarum, arenarum, capillorum, verborum, cogitationum, momentorum omnium ſimul & ſemel comprehendit & intelligit. Fons igitur & origo omnis ſcientiæ deus eſt, quem quanto plus quis bibet, tanto plus ſitiet. Incomparabiter ergo totius mundi regnum, vt ſupra diximus, & ſi æternum eſſet, præcellit ſocietas angelorum & ſanctorū, & præſenti ipſius dei adeſſe viſioni. In cuius viſione trina ſciētia naſcitur, id eſt, homo qui cernit, & deus qui cernitur, & cæteri omnes omnia videbūt & intelligent. Sicut enim per ſpeculum vitreum trina nobis viſio adminiſtratur, quia noſipſos, & ipſum ſpeculū, & quicquid præſens adeſt videmus: ſic per ſpeculum diuinæ claritatis, & ipſum deū, vt eſt videbimus quantum poſſibile eſt creaturæ, & noſipſos, & cæteros vera & certa ſcientia cognoſcemus. Tunc abdita crea

De triplici cognitione beatorum. *Cap. VI.*

ta creaturarum & ipſius inferni videndo deum videbimus. Tūc iuſtis manifeſtum erit, quomodo deus eſt inuiſibilis, incomparabilis, ſine initio, & ſine fine ante omnia. Quid intereſt inter naſci quod ad filium pertinet, & procedere quod ad ſpiritum ſanctū, excepto ꝙ vnus ex vno natus ſit, alter ex duobus proceſſit. Et quomodo pater non præceſſit filium tēpore, ſed origine, nec ſpiritū ſanctū. Et quomodo omnia dei, vnum ſunt ex deo, excepto quod ad relationem pertinet. Nā ſapientia & veritas dei & æternitas non diuerſa ſunt inter ſe, ſed vnū ſunt ſicut & omnia. Sapientia enim dei nō magis ſapientia quā veritas eſt, & nō magis veritas eſt quàm ſapientia, quàm æternitas, quàm cætera dei omnia. Vnum enim ſunt in deo, & non ſolum hæc inter ſe eadem ſunt in deo, ſed non aliud ſunt quā ipſe deus. Et quomodo mūdus erat in deo, antequā in ſeipſo eſſet nō mundus, ſed deus: & quomodo vbiq; totus ſine loco, magnus ſine quantitate, bonus ſine qualitate: & quomodo omnia penetrat mūda & immunda ſine ſui pollutione. Si enim lux iſta viſibilis omnia loca illuſtrat, & ſterquilinia etiam penetrat ſine ſui fœtore, & ſine ſui pollutione, quanto magis deus, qui eſt inuiſibilis & incōmutabilis lux, omnia penetrat, regit, ſuſtinet, circundat, illuſtrat, ſine vlla mutatione vel pollutione, nō ſolū cœleſtia & terreſtria, ſed infernalia? Tunc erit electis dei trina viſio, id eſt, corporalis, qua corpora cernentur quorundam ſplendentia vt ſol, quorundam vt luna, aliorum vt ſtellæ. Et ſpiritalis, qua ſimilitudines corporū in ſpiritu nō fallaci phantaſia inſpicient, qua viſione etiam hodie fruuntur ſpiritus iuſtorum poſt corporū clauſtra. Et viſio intellectualis, qua puro mentis oculo in ſpiritu deum videbunt, & ſuas animas & virtutes intimas & ſpiritus angelicos. Tunc duplices deo acturi ſunt gratias, videlicet pro ſua liberatione à perpetua damnatione, & pro bonorum ineffabili retributione. Tūc communis omnium reus & hoſtis diabolus in conſpectu omnium electorum dei damnabitur. Cuius damnatio & intolerabilis pœna delectabile ſpectaculum præbebit electis. Tunc ardentiſſimo amore liberatorem ſuum & omnium bonorum datorem amabunt, & ſine fine & faſtidio clamore cordis laudabunt deum omnipotentem benignum & miſericordem: cui eſt honor & gloria nunc & per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Finis.

AD

AD LECTOREM.

HOc opuſculum fertur inter ſcripta diui Bernardi, quanquā nec illius videtur eſſe, tantum abeſt vt ſit Auguſti. Neque enim Auguſtinus vnquam laborauit manibus, quod monachorum eſt, qui tum ferè erant laici.

SCALAE PARADISI LIBER.

Deſcriptio 4 graduū exercitationū ſpiritaliū. Caput I.

CVm die quadam corporali manuum labore occupatus de ſpiritalis hominis exercitio cogitare cœpiſſem, quatuor ſpiritales gradus animo cogitanti ſe ſubito obtulerunt, ſcilicet lectio, meditatio, oratio, & contemplatio. Hæc eſt ſcala clauſtralium, qua de terra in cœlum ſubleuantur gradibus, diſtincta paucis immenſæ tamen & incredibilis magnitudinis. Cuius extrema pars terræ innixa eſt, ſuperior vero nubes penetrat, & ſecreta cœlorum rimantur. Hi gradus ſicut nominibus & numero ſunt diuerſi, ita ordine & numero ſunt diſtincti. Quorum proprietates & officia quidem ſingula, quid circa nos efficiant, quomodo inter ſe inuicem differant & præmineant, ſi quis diligenter inſpiciat, quicquid laboris aut ſtudij impenderit in eis, breue reputabit & facile, præ vtilitatis & dulcedinis magnitudine. Eſt autem lectio, ſedula ſcripturarum cum animi intentione inſpectio. *Lectio.* Meditatio eſt ſtudioſa mentis actio, occultæ veritatis notitiam ductu propriæ rationis inueſtigans. *Meditatio.* Oratio eſt deuota mentis intentio in deum, pro malis amouendis, & bonis adipiſcendis. *Oratio.* Contemplatio eſt mentis in deum ſuſpenſa quædam eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia deguſtans. *Contēplatio.*

Deſcriptio officiorū quatuor graduum. Cap. II. Matt. 7.

Aſſignatis ergo quatuor graduum deſcriptionibus, reſtat vt eorū officia videamus. Lectio inquirit, meditatio inuenit, oratio poſtulat, contemplatio deguſtat, vnde ipſe dominus dicit, Quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Quærite legendo & inuenietis meditando. Pulſate orando, & aperietur vobis contēplando. Lectio quaſi ſolidum cibū ori apponit. Meditatio maſticat & frangit. Oratio ſaporem acquirit. Contēplatio eſt ipſa dulcedo quæ iocundat & reficit. Lectio

in cortice, meditatio in adipe, oratio in deſiderij poſtulatione, cõtemplatio in adeptæ dulcedinis delectatione. Quod vt expreſſius videri poſſit, vnũ de multis ſupponã exemplũ: in le-
Matt. 5. ctione audio, Beati mundo corde, quoniã ipſi deum videbũt. Ecce breue verbũ, ſed ſuaue & multiplex ſenſu. Redeo ſupra ad paſtum animæ, quaſi vuæ miniſtralis: quod poſtquam anima diligenter inſpexit, dicit intra ſe, Poteſt aliquid boni eſſe. Redeo ad cor meum, & tentabo ſi forte intelligere & inuenire potero mundiciã hãc, precioſa enim & deſiderabilis eſt res iſta, cuius poſſeſſores dei dicuntur. Cui viſio dei, quæ eſt vita æterna promittitur, quæ tot ſacræ ſcripturæ teſtimoniis collaudatur. Hoc ergo ſibi plenius explicari deſiderans, incipit hanc vuam maſticare & frangere, eámque in torculari ponit dum excitat rationem ad inquirendum an ſit, & quomodo haberi poſſit hæc adeo precioſa & deſiderabilis mundicia. Accedens ergo ſedula meditatio non remanet extra, non habet aliquid in ſuperficie alterius, pedem figit, interiora penetrat, ſingula rimatur, attente conſiderat quòd nõ dixit, Beati mundo corpore, ſed mente: quia non ſufficit manus habere innoxias à malo opere, niſi & à prauis cogitationibus mundemur in mente: quod authoritate Prophetæ confirmatur, dicentis, Quis aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde. Item conſiderat hanc cordis mundiciam quam optabat idẽ Propheta, qui orans, inquit, vt ſupra. Cogita quam ſollicitus erat in hac cuſtodia beatus Iob, qui dicebat, Pepigi fœdus cum oculis meis ne cogitarem quidem de virgine. Ecce quantum arctabat ſe vir ſanctus, qui claudebat oculos ſuos ne videret vanitatem, ne forte incautus reſpiceret, quod poſtea intus deſideraret. Poſtquam & huiuſmodi de cordis mundicia pertractauit, incipit tractare de eius præmio. Quàm glorioſum & delectabile eſſet videre faciem deſideratam domini, ſpecioſam forma præ filiis hominum. Non iam abiectam & vilẽ non habentẽ ſpeciem, qua veſtiuit eũ mater ſua, ſed ſtola immortalitatis indutum, & coronatũ diademate, quo coronauit eum pater ſuus, in die reſurrectionis & gloriæ, die quam fecit dominus. Cogitat ꝙ in illa viſione erit ſatietas illa, de qua dicit Propheta, Satiabimur cum apparuerit gloria tua. Vidéſne quantum liquoris emanauit ex minima vua, quantus ignis ex hac ſcintilla ortus eſt, quantum hæc modica maſſa, Beati mundo

Officium meditationis
Cap. III.
Pſal. 23.
Iob. 31.
Pſal. 44.
Pſal. 16.
Matth. 5.

do corde, quoniã ipſi deum videbunt in eadem meditatione
extenſa eſt. Sed quantum adhuc poſſet extendi, ſi accederet ali
quis talia expertus, Sētio enim quòd puteus altus eſt, ſed ego *Ioan. 4.*
ad hæc rudis, vas in quo pauca haurirem, vix inueni. His ani-
ma facibus inflammata, his mactata deſideriis, fracto alabaſtro
ſuauis vnguenti præſentire incipit, nō de guſtu, ſed quaſi ua-
rium odoratu. Ex hoc colligit quã ſuaue eſt huius meditatio-
nis ſentire experientia, cuius meditationem nouit adeo eſſe
iocundã. Sed quid faciet? Habendi deſiderio exæſtuat: ſed nō
inuenit apud ſe quomodo habere poſſit, & quãto plus inqui-
rit, plus ſitit, dũ apponit meditationē, apponit & dolorē, quia
nō ſentit dulcedinem quã in cordis mundicia meditatio eſſe
monſtrat, ſed non præſtat: Non enim eſt legētis atq; meditan
tis hanc ſentire dulcedinem, niſi data fuerit deſuper. Legere
enim & meditari tam bonis quàm malis cōmune eſt. Et ipſi
philoſophi gentiũ, in quo ſumma veri boni cōſiſteret, inuene-
runt ductu rationis. Sed quia cũ deum cognouiſſent, nō ſicut *Roma. 1.*
deum glorificauerunt, ſed de ſuis viribus præſumentes dice-
bant, Linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis *Pſal. 11.*
ſunt, nō meruerunt percipere quod potuerunt videre. Euanue
runt in cogitationibus ſuis, & eorũ ſapiētia deuorata eſt: quã
eis contulerat humanum ſtudium diſciplinæ non ſpiritus ſa-
pientiæ, qui ſolus dat veram ſapientiam, ſapidam ſcilicet ſcien
tiam, quæ cum alicui ineſt, inæſtimabilis ſapor iocundat &
reficit: & de illa dictum eſt, Sapientia non intrat in maleuolã *Sapiē. 1.*
animam. Hoc autem à ſolo deo eſt, & ſicut officium baptizan-
di dominus conceſſit multis, poteſtatem vero & authoritatem
in baptiſmo remittendi peccata ſibi ſoli retinuit: vnde Ioãnes
antonomaſice & diſcretiue de eo dixit, Hic eſt qui baptizat in
ſpiritu ſancto: Et de eo poſſumus dicere, Hic eſt qui ſapientiæ *Marci. 1.*
ſaporem dat, ſapidam animæ facit ſcientiam: Sermo ſiquidem *Cato.*
datur multis, ſapientia paucis: quam diſtribuit dominus cui
vult, & quomodo vult. Videns autem anima quod ad de *Officium*
ſideratam cogitationis & experientiæ dulcedinem per ſe non *orationis.*
poſſit attingere, & quanto magis ad cor altum accedit, tanto *Caput*
magis exaltetur deus, humiliat ſe & fugit ad orationem, dicēs, *IIII.*
Domine qui non videris niſi à mundis cordibus, inueſtigaui
legendo, meditando, quæſiui quomodo haberi poſſit vera cor
dis mundicia, vt ea mediante vel ex media parte poſſem te
cognoſcere. Quærebam vultum tuum domine, vultum tuum *Matti*
domine

Pſal. 38. domine quærebam. Diu meditatus ſum in corde meo, & in meditatione mea exardeſcit ignis & deſiderium amplius cognoſcendi te, dum panem ſacræ ſcripturæ mihi frangis, & in *Luca. 24.* fractione panis, in quo magis cognitus es. quantum plus te cognoſco, plus te cognoſcere deſidero, non iam in cortice literæ, ſed in ſenſu experientiæ. Nec hoc peto domine propter merita mea, ſed pro tua miſericordia. Fateor enim quia indigna & peccatrix ſum, ſed catelli edunt de micis, quæ cadunt *Matt. 15.* de menſa dominorum ſuorum. Da mihi domine arram hæreditatis futuræ, ſaltem guttam cœleſtis pluuiæ, qua refrigerem ſitim meam, quia amore ardeo.

Officiũ cõtemplationis. Cap. V. His & huiuſmodi ignitis eloquiis ſuum inflammat deſiderium, ſicut oſtendit ſuum effectum. His incantationibus aduocat ſponſum. Dominus autem cuius oculi ſuper iuſtos, & aures eius non ſolum ad preces, ſed ipſas preces eorũ non expectat donec ſermonem finierint, ſed medium orationis curſum interrumpens feſtinus ingerit ſe, & animæ deſideranti feſtinus occurrit cœleſtis rore dulcedinis circunfuſus, vnguentis optimis delibutus, animam fatigatam recreat, eſurientem reficit, aridam impinguat, facit eam terrenorum obliuiſci. Immemorem ſui mirabiliter fortificando viuificans & inebriando ſobriam reddens. Et ſicut in quibuſdam carnalibus officiis adeo vincitur carnalis concupiſcentia quod omnem vſum rationis amittit, & fit homo quaſi totus carnalis: ita merito in hac ſuprema contemplatione ita conſumuntur & abſorbentur carnales motus ab anima, vt in nullo caro ſpiritui contradicat, & fiat homo quaſi totus ſpiritalis.

Signa ſpiritus ſancti ad animam venientis. Caput VI. O domine quomodo appares, quãdo hæc facies, & quod ſignum aduentus tui? Nunquid huius conſolationis & lætitiæ teſtes & nuncij ſunt ſuſpiria & lachrymæ? Si ita eſt, noua eſt antiphraſis iſta, & ſignificatio inuſitata. Quæ enim conuentio conſolationis ad ſuſpiria, lætitiæ ad lachrymas? Si tamen illæ dicendæ ſunt lachrymæ, & non potius roris interioris ſuperinfuſi ſuperfluens abundantia, & interioris ablutionis indiciũ, & exterioris purgamentũ. Vt ſicut in baptiſmo puerorũ per exteriorem ablutionem ſignificatur & figuratur interior animæ ablutio, ita hic exteriorem ablutionem interior præcedit purgatio. O fœlices lachrymæ, per quas maculæ interiores purgantur, per quas peccatorũ incendia extingũtur. Beati qui ſic lugetis, quia ridebitis in lachrymis. Agnoſce ô anima, ſponſum tuum, amplectare deſider

ſidera

ſideratum. Nunc torrente te voluptatis inebria, ſuge ab vbere conſolationis eius lac & mel. Hæc ſunt munda munuſcula & ſolatia quæ dedit tibi ſponſus tuus, gemitus ſcilicet & lachrymæ. Adducit tibi potum his lachrymis in menſura. Hæ lachrymæ ſunt tibi panes die ac nocte, panes vtiq; confirmantes cor hominis, & dulciores ſuper mel & fauum O domine ſi adeo ſunt dulces iſtæ lachrymæ, quæ ex memoria & deſiderio tui excitantur, quam dulce erit gaudiũ quod ex manifeſta tui viſione capietur: ſi adeo dulce eſt flere pro te, quàm dulce erit gaudere de te? Sed quid huius ſecreta colloquia proferimus in publicum? Cur in carnales affectus verbis communibus conamur exprimere? Inexperti talia nõ intelligũt in libro experientiæ, quos ipſa docet vnctio. Aliter autem litera exterior nõ prodeſt quicquã legẽti. Modicũ ſapida eſt lectio exterioris literæ, niſi gloſſam & interiorẽ ſenſum ſumat ex corde.

O anima diu protraximus ſermonem. Bonũ enim erat nos hic eſſe cum Petro & Ioanne cõtemplari gloriã ſponſi, & diu manere cũ illo. Sed vellẽ hic fieri non duo non tria tabernacula, ſed vnũ in quo eſſemus ſimul & ſimul delectaremur: ſed vt dicit ſponſus, Dimitte me, iam enim aſcendit aurora, iã lumẽ gratiæ & viſitationẽ quã deſiderabas accepiſti. Data ergo benedictione, mortificato neruo femoris, & mutato nomine de Iacob in Iſraël, pauliſper ſecedit ſponſus diu deſideratus, cito elapſus. Subtrahit ſe tam à prædicta viſione quam à dulcedine contemplationis: manet tamen præſens quãtum ad gubernationem, quantum ad gloriam, quantum ad vnionem.

Quomodo remanet anima ſpiritus ſancti feruore diſcẽdẽte. Cap. VII. Gene. 32.

Sed ne timeas, ô ſponſa, ne deſperes, ne exiſtimes te contemni ſi pauliſper tibi ſubtrahit ſponſus faciẽ ſuã. Omnia iſta cooperantur tibi in bonũ, & de acceſſu & receſſu lucrũ acquiris, tibi venit, tibi & recedit. Venit ad conſolationem, recedit ad cautelam, ne magnitudo cõſolationis extollat te, ne ſi ſemper apud te ſit ſponſus, incipias contẽnere ſodales, & hanc continuam viſitationem non iam gratiæ attribuas, ſed naturæ. Hãc autẽ gratiam cui vult & quando vult ſponſus attribuit, nõ iure hæreditario poſſidetur. Vulgare prouerbium eſt, quòd nimia familiaritas parit contemptum. Recedit ergo ne forte nimis aſſiduus contemnatur, & abſens magis deſideretur, deſideratus auidius quæratur, diu quæſitus tandem gratius inueniatur. Præterea quæ eſt præſens vita? Quæ reſpectu futuræ gloriæ, quæ reuelabitur in nobis ænigmatica eſt, quam nunc ex

Quare ſpiritus ſancti feruor animã aliquãtulum deſerit. Cap. VIII.

1. Cor. 13. Hebra. 13.

parte cognoſcimus. Nam hic ciuitatem manentem non habemus ſed inquirimus futuram. Ne ergo exilium deputemus pro patria, arrã pro precij ſumma, venit ſponſus & recedit viciſſim; nunc conſolationem afferens, nunc vniuerſum ſtatum noſtrum in infirmitate cõmutans pauliſper nos permittit guſtare quàm ſuauis eſt. & antequã plenè ſentiamus ſe ſubtrahit; & ita quaſi alis expaſſis ſupra nos volitans, prouocat nos ad volandũ: quaſi dicat, Ecce parũ guſtaſtis, ſum dulcis: ſed ſi vultis plenè ſaturari hac dulcedine, currite poſt me in odorẽ vnguentorũ meorũ, habentes ſurſum corda, vbi ego ſum in dextera dei patris, vbi videbitis me, nõ per ſpeculũ in ænigmate, ſed facie ad faciẽ, & vbi plenè gaudebit cor veſtrũ, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

Cura animæ ne à deo deſeratur. Cap. IX.

Sed caue tibi ô ſponſa, quomodo auertat ſe ſponſus. Non longe abiit: & ſi non vides eũ, ipſe tamẽ videt te plenus oculis ante & retro, nunquã potes eũ latere. Habet etiã circa te nuncios ſuos ſpiritus quaſi ſagaciſſimos exploratores, vt videant quomodo abſente ſpõſo cõuerſeris, & accuſent te corã ipſo, ſi aliqua ſigna laſciuiæ & ſcurrilitatis in te deprehẽderint, zelotypus eſt ſpõſus iſte, ſi forte aliũ amatorẽ acceperis, ſi aliis placere ſtudueris, ſtatim diſcedet à te, & aliis adhærebit adoleſcẽtulis, delicatus eſt ſpõſus iſte, nobilis & diues eſt. ſpecioſus forma præ filiis hominũ: & ideo non niſi ſpecioſam dignatur habere ſponſam. Si viderit in te maculã ſiue rugã, ſtatim auertet oculos. Nullã enim immundiciã poteſt ſuſtinere. Eſto ergo caſta, eſto verecũda & humilis, vt ſic à ſpõſo tuo merearis frequenter viſitari. Timeo ne diutius detinuerit nos ſermo iſte, ſed ad hæc cõpulit me materia ſterilis pariter & dulcis, quam ego non protrahebam ſpontaneus, ſed neſcio qua eius dulcedine trahebar inuitus. *Pſal. 44.*

Officia ſingulorum graduum per repetitionem. Caput. X.

Vt ergo quæ diffuſius dicta ſunt, ſimul iuncta vel vnita melius videantur, prædictorũ ſummã recapitulando colligamus, ſicut in prædictis exemplis prænotatũ videri poteſt, quomodo prædicti gradus cohæreant, & ſicut tẽporaliter & cauſaliter ſe præcedant. Lectio enim quaſi fundamentũ prima occurrit: & data materia mittit nos ad meditationẽ. Meditatio vero quid appetendũ ſit diligentius inquirit, & quaſi effodiens theſaurũ inuenit & oſtẽdit. Sed cũ per ſe obtinere nõ valeat, mittit nos ad orationẽ. Oratio ſe totis viribus erigit, vbi reperit theſaurũ deſiderabilẽ, contẽplationis ſuauitatẽ: hæc adueniẽs

prædi

prædictorũ trium laborem remunerat, dum cœleſtis rore dulcedinis animam ſitientẽ inebriat. Lectio ergo eſt ſecundũ exterius exercicium: Meditatio ſecundum interiorem intellectum: Oratio ſecundum deſiderium: Contemplatio ſuper omnem ſenſum. Primus gradus eſt incipientium. Secundus eſt proficientium. Tertius eſt deuotorum. Quartus beatorum. Hi autem gradus ita catenati ſunt, & vicaria ope ſibiinuicem deſeruiunt, quòd præcedentes ſine ſubſequentibus, aut parũ, aut nihil proſint: ſequentes vero ſine præcedentibus, aut raro aut nunquam proſint. Quid enim prodeſt lectione continua tempus occupare, ſanctorum geſta & ſcripta legendo tranſcurrere, niſi ea maſticando & ruminando, ſuccum & bibamus, & tranſglutiendo vſque ad cordis intima tranſmittamus, vt ex his diligenter cõſideremus ſtatum noſtrum, & ſtudeamus eorum opera agere, quorum facta cupimus lectitare? Sed quomodo hæc cogitabimus, aut quomodo cauere poterimus, ne falſa aut inania quædam meditando, ſimites à ſanctis patribus conſtitutos tranſeamus, niſi prius circa huiuſmodi aut ex lectione aut ex auditu fuerimus inſtructi? Auditus enim quodammodo pertinet ad lectionem. Vnde ſolemus dicere, non ſolum libros ipſos nos legiſſe, quos nobiſipſis vel aliis legimus, ſed etiam illos quos à magiſtris audiuimus. Item quid prodeſt homini ſi per meditationes quæ agenda ſunt videat, niſi orationis auxilio & dei gratia ad ea obtinenda cõualeſcat? Omne, inquit, datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, ſine quo nihil poſſumus facere, ſed ipſe in nobis facit opera, non tamen omnino ſine nobis. Cooperatores quidem dei ſumus, ſicut dicit Apoſtolus. Vult ſiquidem deus vt eum oremus, & vt ei aduenienti & præſtolanti ad oſtium aperiamus ſinum voluntatis noſtræ, & ei conſentiamus. Hunc conſenſum exigebat à Samaritana, quando dicebat, Voca virum tuum. Volo tibi infundere gratiam, tu applica liberum arbitrium. Orationem exigebat ab ea, cũ dicebat, Tu ſi ſcires donũ dei, & quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere, forſitã petiſſes ab eo aquã viuam. Hoc audito quaſi ex lectione mulier inſtructa, meditata eſt in corde ſuo, bonum ſibi fore & velle habere hanc aquam. Accenſa ergo habendi deſiderio, conuertit ſe ad orationem, dicens, Domine, da mihi hanc aquam vt non ſitiam, neque veniam vnquam haurire aquã. Ecce auditus verbi domini &

Iacobi 1. *1.Cor.3.* *Ioan.4.* *Ibidem.*

ſequens ſuper eo meditatio incitauerunt eam ad orandũ. Quo modo nanque eſſet ſollicita ad poſtulandũ, niſi prius eã accendiſſet meditatio? Aut quid ei præcedens meditatio cõtuliſſet, niſi quæ appetenda monſtrabat ſequens oratio impetraſſet? Ad hoc ergo vt fructuoſa ſit meditatio, oporter vt ſequatur orationis deuotio, cuius quaſi effectus eſt contẽplationis dulcedo. Ex his poſſumus colligere, quòd lectio ſine meditatione arida eſt. Meditatio ſine lectione erronea eſt; Oratio ſine meditatione eſt tepida, meditatio ſine oratione infructuoſa. Oratio cum deuotione cõtẽplationis eſt acquiſitiua; Contemplationis adeptio ſine oratione, aut rara, aut miraculoſa.

Hic oſtenduntur omnes hi gradus ita eſſe ſimul ſũcti vt ſint inſeparabiles.

Cap. XI.

Deus enim cuius potentiæ non eſt numerus vel terminus, & cuius miſericordia ſuper omnia opera eius, quandoque ex lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ, dũ duros & nolentes acquieſcere cogit vt velint; & ita quaſi prodigus, vt vulgo dici ſolet, bouem cornu trahit, quando non vocatus ſe infundit. Quod & ſi quando aliquibus legimus contigiſſe, vt Paulo & quibuſdam aliis, non tamen ideo debemus nos quaſi deũ tentando diuina præſumere, ſed facere quod ad nos pertinet, legere ſcilicet & meditari in lege dei; arare vel amare ipſum, vt adiuuet infirmitatẽ noſtrã, vt videat imperfectũ noſtrũ: quod ipſe docet nos facere, dicens, Petite & accipietis, quærite & inuenietis pulſate & aperietur vobis. Nunc enim regnũ cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Ecce ſi gratis diſtinctionibus perfici poſſunt prædictorũ graduũ proprietates quomodo ſibi cohæreant, & quid ſinguli in nobis efficiant. Beatus homo cuius animus à cæteris negociis vacuus, in his quatuor gradibus verſari ſemper deſiderat, qui venditis vniuerſis, quæ habuit emit agrũ illũ, in quo latet theſaurus delectabilis, ſcilicet vacate & videte quia ſuauis eſt dominus: qui in primo gradu excitatus, in ſecundo circunſpectus, in tertio deuotus, in quarto ſupra ſe leuatus per has aſcẽſiones, quas in corde ſuo diſpoſuit, aſcendit de virtute in virtutẽ, donec videatur dominus dominorũ in Sion. Beatus cui in hoc ſupremo gradu vel modico tẽpore conceditur manere, quod vere poteſt dicere: Ecce ſentio gratiã domini, ecce cũ Petro & Ioanne contẽplor, ecce cũ Iacob plerunque Rachel amplexibus delector. Sed caueat ſibi iſte ne poſt contẽplationẽ iſtã, qua eleuatus fuerat vſque ad cœlos, inordinato caſu corruat vſq; ad abyſſos, nec poſt factã viſitationẽ ad laſciuos mũdi actus & carnis illecebras conuertatur.

Matth. 7. *Matt. 11.* *Matt. 13.* *Pſal. 83.*

uertatur. Cũ vero mentis humanæ acies infirma veri luminis illuſtrationẽ diutius ſuſtinere non poterit, ad aliquẽ triũ graduũ, per quos aſcenderat, leuiter & ordinate deſcendat, & alternatim modo in vno, modo in altero, iam in alio ſecundũ motũ liberi arbitrij, pro ratione loci & tẽporis demoretur, tãto iam deo vicinior, quanto à primo gradu remotior. Sed heu fragilis & miſera humana conditio: Ecce ductu rationis & ſcripturarũ teſtimoniis aperte videamus in his quatuor gradibus bonæ vitæ perfectionẽ contineri, & in his ſpiritalibus bonis hominis exercitiũ debere verſari. Sed quis eſt hic & laudabimus eũ? Velle multis adiacet, ſed perficere paucis. Et vtinã de iſtis paucis eſſemus. Sunt autẽ quatuor cauſæ, quæ retrahunt nos plerunque ab iſtis gradibus, ſcilicet ineuitabilis neceſſitas, honeſtæ actionis vtilitas, humana infirmitas, mundialis vanitas. Prima excuſabilis, ſecunda tolerabilis, tertia miſerabilis, quarta culpabilis. Cur culpabilis? Illis enim quos huiuſmodi cauſa à ſancto propoſito retrahit, melius erat gloriã dei non cognoſcere quàm poſt agnitã retroire. Quam ſibi excuſationem habebit de peccato? Nam iuſte poteſt dicere dominus. Quid debui tibi facere, & non feci? Non eras, & creaui te, peccaſti & diaboli ſeruum te feceras, & redemi te: in mundi circumitu cũ impiis currebas, & elegi te: dederam tibi gratiam in conſpectu meo, & volebam facere apud te manſionem, tu vero deſpexiſti me, & non ſolũ ſermones meos, ſed meipſum proieciſti retrorſum, & ambulaſti poſt concupiſcentias tuas. Sed ô deus bone, ſuauis & mitis, amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis, quàm inanis, quàm temerarius eſt qui te abiicit, qui tam humilem, tam manſuetum hoſpitem à ſuo corde repellit? O quàm infœlix & damnoſa cõmutatio creatorem ſuũ abiicere, & prauas noxiaſq; cogitationes recipere, illud etiam ſecretũ cubile ſpiritus ſancti, ſecretũ cordis, quod pauloante cœleſtibus gaudiis intendebat, tam ſubito immundis cogitationibus & peccatis tradere conculcandum. Adhuc in eodẽ calent ſponſi veſtigia, & iam intromittuntur adultera deſideria. Male conueniens, indecorum, aures quæ modo audierunt verba quæ non licet homini loqui, tam cito inclinari ad fabulas & detractiones audiendas: oculos qui ſacris lachrymis modo baptizati erant, repente conuerti ad videndas vanitates: linguam quæ modo dulce epithalamium decantauerat, quæ ignitis perſuaſionis eloquiis ſuis cum ſponſo reconciliauerat

Quatuor cauſæ retrahũt nos ab his quatuor gradibus.

Cap.x 11.
2. Petri. 2.

2. Cor. 12.

ciliauerat ſpōſam, & introduxerat eā in cella vinariā iterū cō-
Canti. 2 uerti ad vana eloqa, adſcurrilitates, ad cōcinnādū dolos, ad de
tractiones. Abſit à nobis domine Sed ſi forte ex humana infir
mitate ad talia dilabimur, nō ideo deſperemus, ſed iterū recur
ramus ad clemētē medicū, qui ſuſcitat de terra inopē & erigit
Pſal. 112. de ſtercore pauperē: & qui nō vult mortē peccatoris iterū cu-
Ezech. 18 rabit & ſanabit nos. Iā tēpus eſt vt epiſtolæ finē imponamus.
Oremus ergo deū vt impedimēta, quę nos ab eius cōtēplatio-
ne retrahūt, in præſenti nobis mitiget, in futuro nobis penitus
auferat, qui per prædictos gradus de virtute in virtutē nos per
Pſal. 83. ducat, donec videamus deū deorū in Sion. Vbi electi non gut-
tatim, non interpolatim percipient diuinæ contemplationis
dulcedinem, ſed torrente voluptatis indeſinenter repleti ha-
bebunt gaudium, quod nemo tollet ab eis, & pacem incom-
mutabilem, pacem in idipſum.

Finis.

AD LECTOREM.

DEmiror, qua fronte quiſquam hoc opus putarit tribuendū Auguſtino. Videtur eſſe boni cuiuſpiam laici.

DE DVODECIM ABVSIONVM GRADIBVS LIBER.

Sapiens ſine operib⁹. Gradus. 1.

PRIMVS abuſionis gradus eſt, ſi ſine bonis operibus ſapiēs & prędicator fuerit, qui quod ſermone docet, actibus cōplere negligit. Auditores enim doctrinę dicta facere contemnunt, cū prædicatoris opera à prædicationis verbis diſcrepare cōſpiciūt. Nunquā enim fit efficax prædicātis authoritas, niſi eā effectu operis cordi affixerit audiētis, præſertim cū & ipſe doctor, ſi in vitiorū amorē delapſus fuerit, alterius doctoris medicamētum ſuis vulneribus adhibere paruipendit. Vnde & ipſe dominus in Euangelio de doctrina pariter & bono opere diſcipulos inſtruere volens, qualē in his cautelam haberēt admonebat di-

cens,

cens, Quòd ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Hoc eſt, ſi doctor errauerit, a quo iterū doctore emendabitur? Et ſi lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Si nanque oculus à videndi officio deſiuerit, quis a manu, vel a pede vel à reliquo corpore illud miniſteriū exiget? Quapropter doctores cogitent ne ampliori vindictæ ſubiaceant, ſi plurimis morum perditionis occaſionem abundantius præſtent. Nā & ipſe Salomon dum multæ ſapientiæ tranſgreſſionem incurrit, totius Iſraeliticæ plebis regni diſperſionem ſolo ſuo merito præſtitit. Quibus ergo committuntur multa, maiora perdunt, ſi non rectè diſpenſauerint rectoris ſui munera, quæ perceperunt. Cui enim plus committitur, plus ab eo exigitur. Et ſeruus qui voluntatem domini ſui intelligens non facit, acrioribus flagellis grauioribúſque vindictis vapulabit.

Matth. 5.
Matth. 6.
Lucæ 12.

Secūdus abuſionis gradus eſt, ſi ſine religione ſenex eſſe inueniatur. Cui cum membra exterioris hominis veteraſcunt, vires animi, id eſt, interioris hominis membra incrementa roboris non capiunt. Plus enim omnibus religioni operam dare ſenibus conuenit, quos præſentis ſeculi florida ætas tranſacta deſeruit. Sicut nanque in lignis ipſa reproba arbor comparet, quæ poſt flores fructus optimos cultori ſuo non exhibet: ſic & in hominibus ipſe reprobus eſt, quem flos iuuentutis deſeruit, & tamen in ſui corporis ſenectute bonorum operum maturos fructus proferre paruipendit. Quid enim ſtolidius poteſt fieri ſi mens ad perfectionem feſtinare non contendat, quando totius corporis habitus ſenectute confectus ad interitum properat? Dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluūt, facies in pallorem mutatur, dentes lapſi numero minuuntur, cutis areſcit, flatus non ſuauiter olet, pectus ſuffocatur, tuſſis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, etiā homo interior, qui nō ſeneſcit his omnibus aggrauatur. Et hęc omnia ruituram iam iamque domum corporis cito prænunciant. Quid ergo ſupereſt, niſi vt dum huius vitæ defectus appropiat, nihil aliud cogitare quām quomodo futuræ vitæ aditus propere comprehendatur, quiſque ſenex appetat. Iuuenibus enim incertus huius vitæ terminus inſtat, ſenibus vero cūctis maturior ex hac vita exitus breuiter concordat. Cauendæ ergo ſunt homini duæ particulæ, quæ & in illius carne non veteraſcunt, & totum hominem ſecum ad peccandum pertrahunt, & cor videlicet & lingua: quia cor nouas ſemper cogi-

Senex ſine religione. Grad. 11.

tationes machinari nõ deſinit: lingua impigre loquitur quodcunque cor machinari ſenſerit. Caueat ergo ſenilis ætas, ne iſtæ iuueneſcentes particulæ totam ſui harmoniam decipiant, & per res ineptas reliquam corporis grauitatem illudant. Vnicuique nanque conſiderandum eſt, quid ætate eminenti dignum ſit, vt hoc agat quod nec vitam, nec ætatem, nec miniſterium vile reddat.

Adoleſcẽs ſine obediẽtia. Gradus. III. Tertius abuſionis gradus eſt, ſi adoleſcens ſine obedientia deprehenditur, quo mundus à recto rationis ordine deprauatur. Qualiter nanque in ſenectute ille miniſtrari ſibi ſperabit, qui in adoleſcentia ſenioribus obedientiam exhibere contemnit? Vnde & in Prouerbiis apud veteres habetur, Quòd dominari nequeat, qui prius alicui ſeruitutẽ præbere denegat. Propter quod & dominus Ieſus in temporibus ſuæ carnis, dum adhuc ad legitimam ætatem doctoris non perueniret, obedienter miniſtrationem ſuis parentibus exhibuit. *Luca 2.* Sicut ergo in ſenibus ſobrietas, & morum perfectio requiritur: ita etiam in adoleſcẽtibus obſequium, ſubiectio & obedientia rite debetur. Quapropter & in mandatis legis primum in his, quæ ad homines pertinent, patris & matris honor imperatur: quia quanuis *Ebrardus* carnalis pater non ſuperuixerit, aut indignus fuerit, alicui tamen patri digno & viuenti paternus honor vſque ad dignam ætatem à filiis præbendus eſſe oſtenditur. *Paterquatuormodis dicitur.* Quatuor enim modis per ſcripturas diuinas patres vocantur, hoc eſt, natura, gente, admonitione, & ætate. De patre nanque naturali Iacob ad *Gene. 31.* Laban loquitur, Niſi timor patris mei Iſaac affuiſſet, tuliſſes omnia quæ mea ſunt. *Exod. 3.* Gente vero pater dicitur, quando dominus ad Moyſem de rubo loquebatur. Ego ſum, inquiens, deus patrum tuorum, deus Abraham deus Iſaac, deus Iacob. Aetate autem & admonitione pater dicitur, cum Moyſes in cantico *Deut. 32.* Deuteronomio loquitur, Interroga patrem tuũ, & annunciabit tibi, maiores tuos & dicent tibi. Quod ſi ergo naturalis pater ſuperſtes non fuerit, aut indignus fuerit, admonenti tamen ſeniori adoleſcentis obedientia præbẽda erit. Quomodo enim honoratus in ſenectute apparebit, qui diſciplinæ laborẽ in adoleſcentia non ſuſtinuerit? *Hebra. 2.* Quodcunque enim homo laborauerit, hoc & metet. Omnis nanq; diſciplina in præſenti non videtur eſſe gaudij, ſed mœroris: poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Sicut enim fructus in arbore non inuenitur in qua pampinus aut flos prius non ap

nõ apparuerit: ſic & in ſenectute honorem legitimum aſſequi non poterit, qui in adoleſcentia diſciplinæ alicuius exercitationibus non laborauerit. Diſciplina igitur abſque obedientia qualiter fieri poteſt? Adoleſcens ergo ſine obedientia, adoleſcens ſine diſciplina eſt: quoniam & ipſa obedientia, quę omnium diſciplinarum mater eſt, magna exercitatione indiget, & ſui normam ſtudij à Chriſto domino ſumpſit, qui obediẽs patri vſque ad mortem, mortem autem crucis ignominiam libenter ſuſtinuit. *Philip. 2.* Quartus abuſionis gradus eſt, diues ſine eleemoſyna, qui ſuperflua vſus ſui, quæ cuſtodienda in poſterum recondit, indigentibus & nihil habentibus non diſtribuit: per quod efficitur, vt dum in terra quæſita diligenti cura cuſtodit cœleſtis patriæ perennem theſaurum amittat. *Diues ſine eleemoſyna. Gradus. IIII.* Ad quem theſaurum dominus Ieſus adoleſcẽtem diuitem, qui illum de perfectione interrogauerat, ita reſpondens inuitauit. *Matt. 19.* Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo. Quem theſaurum nullus vnquam hominum habere poteſt, niſi qui pauperibus ſolatia præſtat, aut qui per ſuimetipſius voluntatem pauper eſt. Non ergo dormiat in theſauris ſuis, qui pauperes * dormire non ſinit. Diues nanque & ſi multa congregauerit, his frui ſolus nequaquam poterit, quia vnius hominis natura multis rebus non ſuccurrit. Quid ergo ſtultius eſt, quàm propter vnius hominis victum & veſtitum totam regni cœleſtis perdere iocũditatem, & æternos inferni cruciatus abſque conſolationis præſtolatione ſubire? **aliàs pauperi prodeſſe poteſt.* Quod ergo aliquando per neceſſitatem amittendum eſt, pro æterna remuneratione ſponte diſtribuẽdum eſt. Omnia enim quæ videntur, tẽporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna ſunt. *2. Cor. 4.* Quandiu nanque temporales ſumus, temporalibus temporalia deſeruiũt: & cũ hinc tranſierimus, æternis æterna ſolatia præſtabunt. Idcirco diligere non debemus ea quæ non ſemper habebimus, præſertim cum expertem rationis auarum diuitem theſauri ſui & agri, & omnia quæ habet, oſtendunt: quia toto cordis intuitu illas res amat, quæ nunquam ſe diligunt. Si enim aurum & argentum & agros & veſtimẽta & cibos & metalla & bruta animalia quis dilexerit, hæc omnia vicem ſibi amoris rependere non poſſe ipſa rerum natura oſtendit. Quid ergo à ratione longius eſt, quàm diligere quod te amare non valet: & negligere illum, qui tuæ ditioni cum dilectione omnia præbet? Propter hoc igitur

non diligi mundus,ſed diligi proximus à domino præcipitur, *Matt.22.* quia proximus vicem ſui amoris poteſt rependere, quod mundus minime poſſe non dubitatur. Sic enim inimicum eſſe diligendum dominus præcepit, vt illa dilectio amicum, illum ex inimico efficiat. Quiſquis ergo diues cupidus,qui vult æternas habere diuitias, diſtribuendo egenis præſtet in æternum non manſuras. Si enim quod diligit non vendit, nemo emere poteſt,quod cupit. Auari nanque ideo in iudicio à rectiſſimo iudice nuncupantur maledicti, quia qui præteribant eos non *Pſal.128.* dicebant, Benedictio domini ſuper vos, benedicimus vobis in nomine domini. Infelices ergo ſunt auari diuites, qui propter res tranſitorias in æternam damnationem dilabuntur:& è contrario *Matth.5.* beati ſunt miſericordes,quoniam ipſi miſericordiã conſequentur. Fœlix eſt miſericors, dum in hac virtute non ſubſtantiam,ſed affectum dominus requirit.

Fœmina ſine pudicitia. Grad. V. Quintus abuſionis gradus eſt,Fœmina ſine pudicitia. Sicut enim omnes mores bonos procurat & cuſtodit in viris prudẽtia,ſic & in fœminis cunctos honeſtos actus nutrit,& fouet, & cuſtodit pudicitia. Pudicitia nanque caſtitatem cuſtodit, auaritiam refrænat,lites deuitat, iram mitigat, libidinem occupat, cupiditatem temperat laſciuiam caſtigat,ebrietatem cauet,verba non multiplicat,gulæ concupiſcentias oppugnat, furtum *omnino damnat. ** alias, fraudem.* Quid plura? Omnia vitia reſtringit, & omnes virtutes,& quicquid coram deo & hominibus bonis laudabile eſt,nutrit. Impudica vita nec laudem ab hominibus in præſenti ſeculo,nec remunerationem à Deo expectat in futuro. Pudica vero vita famam bonam inter homines poſſidet, & de ſpe futuræ beatitudinis gaudet. Præſentibus ſemetipſam imitabilem facit,poſteris memoriam amabilem relinquit. Bonis ſemper moribus delectatur & conſentit, & aſſiduis ſcripturarum meditationibus & eloquiis animam vegetat. Bonorum præcedẽtium exempla cuſtodit,& inſeparabilia perfectis contubernia nectit. *Pudicitia eſt duplex.* Duobus ergo modis conſtat veræ pudicitiæ exercitatio,id eſt, corporis habitu in ſuperficie, & animi affe- *2. Cor. 8.* ctu interno. Per exteriorem modum iuxta Apoſtolum, coram hominibus exempla:per interiorem modum coram deo,pro- *Pudicitia corporis.* uidemus opera bona. Pudicitia nãque corporis, eſt alienas res non appetere,& omnem immundiciam deuitare: ante horam congruam nõ guſtare velle,riſum non excitare, verba vana & falſa non loqui:habitum per omnia ordinatum, compoſitionémque

némque conuenientem tam capillorum quàm veſtium ſicut decet habere, cum indignis conturbernia non inire, ſuperciliosо intuitu neminem aſpicere, vagari oculos non permittere, pompatico & illecebroſo greſſu non incedere, nulli inferior in incepto bono opere apparere, nulli contumeliam aut ruborem incutere, neminem blaſphemare, bonis non inuidere, ſenes non irridere, meliori non controuerſari, de his quæ ignoras non tractare, & ea quæ ſcis non omnia proferre: hæc enim proximis amabilem hominem reddunt, & deo acceptabilem faciũt. Pudicitia vero animæ eſt, plus propter dei oculos quàm hominum omnia bona facere, appetitiones turpium cogitationum compeſcere, omnes meliores ſe eſſe extimare, nemini inuidere, de ſemetipſo nihil confidere dei ſemper auxilio res omnes committere, ante dei oculos ſemetipſum conſtituere, hæretica prauitate ſenſum nõ maculare, catholicis per omnia cõſentire, deo ſoli adhærere, caſtitatem internæ mentis domino Ieſu Chriſto offerre, omnia intercepta bona opera mortis tantum termino finire, præſentes tribulationes animi fortitudine paruipendere, in terra præter proximos nihil amare, cuncti amoris ſui theſaurum in cœlo conſtituere, & pro omni bono actu mercedẽ in cœleſtibus à deo ſperare. Pudicitia ornamentum nobilium eſt, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo debilium, proſperitas laborantium, ſolamen mœſtorum, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, defenſio criminũ, multiplicatio meritorũ, creatoris omnium dei amica. Sextus abuſionis gradus eſt, Dominus ſine virtute. Quia nihil proficit dominandi habere poteſtatem, ſi dominus ipſe nõ habeat virtutis rigorem. Sed hic virtutis rigor nõ tam exteriori fortitudine, quæ & ipſis ſecularibus dominis neceſſaria eſt, indiget, quã animi interiori fortitudine bonis moribus exerceri debet: ſæpe enim dominandi fortitudo per animi negligentiam perditur, ſicut de Heli ſacerdote factum fuiſſe comprobatur. Qui dum per ſeueritatem iudicij peccantes filios non coërcuit, in eorum vindictam dominus velut conſentienti ferociter non pepercit. Tria ergo neceſſaria hos, qui dominantur, habere oportet, terrorem ſcilicet, ordinationem, & amorem. Niſi enim ametur dominus & metuatur, ordinatio illius minime ſtare poterit. Per beneficia ergo & affabilitatem procuret vt diligatur: & per iuſtas vindictas non propriæ iniuriæ, ſed legis dei ſtudeat vt metuatur. Propterea quoque dum mi

Pudicitia animæ.

Pudicitiæ laus.

Dominus ſine virtute.
Grad. VI.

1. Reg. 2.

Tria ſunt neceſſaria his qui dominãtur.

dum multi pendent in eo, ipſe deo adhærere debet, qui illum in ducatum conſtituit, qui ad portandum multorum onera ipſum veluti fortiorẽ ſolidauit. Paxillus enim niſi bene fixus firmiter alicui fortiori adhæreat, omne quod in eo pendet cito dilabitur, & ipſe ſolutus à rigore ſuæ firmitatis cum oneribus ad terrã delabitur. Sic & princeps niſi ſuo cõditori pertinaciter adhæſerit, & ipſe & omne quod continet cito deperit. Quidã nanque per dominandi officiũ plus deo appropinquant, quidã impoſito ſibi dignitatis honore deteriores fiunt.
Exod.33. Moyſes enim accepto populi ducatu, familiarius dei locutio-
1.Reg.15. nibus vtebatur. Saul vero filius Cis poſtquam ſceptrum regni ſuſcepit, per inobedientiæ ſuperbiam deũ offendit. Rex Sa-
3.Reg.3. lomon poſtquã patris ſui Dauid ſedem obtinuit, deus illum vltra omnes mortales velut ad innumeroſi populi guberna-
3.Reg.12. tionem ſapientiæ munere ditauit. Econtrario vero Hieroboã ſeruus Salomonis, poſtquã regni domus Dauid partẽ occupauit, ad idolorum culturam decem tribus Iſraël, quæ erant in parte Samariæ, diuertit. Per quæ exempla euidenter oſtenditur quoſdam in ſublimiori ſtatu ad maiorem perfectionem creſcere, quoſdã vero per ſupercilıũ dominationis ad deteriora defluere. Per quod vtrunque intelligitur, eos qui ad meliora conſcendunt, per virtutem animi & dei auxilium poſſe id facere: & eos qui ad deteriora diuertuntur, per mentis imbecillitatẽ pariter & negligentiã errare. Vnde dominum abſque virtute fieri non decet, quã virtutem ſine dei auxilio nemo habet. Qui enim multa tuetur, ſi non habet fortitudinẽ animi, non valet id agere, quoniã magna magnis infeſtationibus, vel aduerſitatibus ſolent laborare. Omnis igitur qui præeſt, hoc primitus tota animi intentione procuret, vt per omnia
Roma.13. de dei adiutorio omnino non dubitet. Si nanque cœperit in actibus ſuis auxiliatorem habere dominum dominorũ, nul-
Pſal.112. lus hominũ contemptum poteſt habere eius dominatũ: non
Luca.1. enim eſt poteſtas niſi à deo. Ipſe enim eleuat de ſtercore egenum, & ſedere facit cum principibus populi ſui: & deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, vt ſubditus fiat omnis mundus deo, & erigatur gloria dei.

Chriſtianus cõtentioſus. *Gra.VII.* Septimus abuſionis gradus eſt, Chriſtianus contentioſus, Qui cum participationẽ nominis Chriſti per fidem & baptiſmum ſuſceperit, contra Chriſti dicta & propoſitũ, mundi caduca delectamenta diligit. Omne enim de quo contenditur, aut

aut propter propriam eius dilectionẽ, de qua agitur: aut propter alterius amorẽ, quæ ſub odioſa ſpecie latet, appetitur. Quemadmodum, verbi gratia, bellum animoſo compugnantiũ conflictu cũ odioſa res ſit, propter amorẽ victoriæ & libertatis peragitur, & multæ aliæ dilectæ ſpecies ſub odioſo labore vel formidine ſatis contentioſe expetuntur. Vnde patenter intelligitur nihil contendi poſſe niſi propter dilectionẽ. Qui igitur de mundo præſenti ex quacunque cauſa contendit, perſpicuè oſtendit quòd illum diligit. Quomodo ergo mundum diligi per Ioannẽ ſpiritus ſancti ſermones interdicunt: quibus ait, Nolite diligere mundũ, neque ea quæ in mundo ſunt? Mundi enim amor & dei pariter in vno corde cohabitare non poſſunt, quemadmodum iidem oculi cœlũ pariter & terram nequaquã aſpiciunt. Sed requirendum eſt, ſi vere in mundo aliquid ſit quod amari debeat, & quid ſit ille mundus quem diligi diuina eloquia vetant. Terra vero cum naſcentibus ex ea, & metallum & animantia, & pulchritudo veſtium, & oblectationes ciborũ, & ea quæ ad hæc pertinent non diligi præcipiuntur: ſed proximus, propter quẽ hæc omnia facta ſunt hic amari iubetur. Hæc enim omnia prædicta, velut non manſura, ad cœleſtem patriam pergentes concomitari nequeunt. Proximi vero velut manſuri regis cohæredes, ſemetipſos licenter inuicẽ diligunt. Quod ergo ſemper in mundo non manet, & cũ mundo pariter deficiet. Ipſe mundus nõ amari præcipitur, proximus autẽ qui eſt pars regni cœleſtis in terra, & inter ima elementa à regni cœlorũ appetitoribus non incongrue amatur, dum in ſumma illa patria in æternum cohæres habebitur. Propterea vero mundus præſens non diligi imperatur, ne à dei dilectione alienus ſeculi dilector quiſque efficiatur. Non ergo debet cõtendi quod non licet amari. Igitur Chriſtianus, qui nominis Chriſti ſimilitudinem tenet, morũ quoque eius ſimilitudinẽ habere debet. Chriſtianus enim nemo rectè dicitur, niſi qui moribus Chriſto coæquatur. De Chriſto vero per Prophetam ita ſcribitur, Ecce puer meus quem elegi, electus meus, complacuit in illo ſibi anima mea, ponam ſpiritũ meũ ſuper eum. Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocẽ eius. Ecce Chriſtus non cõtendit, neque clamauit, & tu ſi morũ eius ſimilitudinẽ retinere cupis, ne contendas, ne abuſiuus in Eccleſia Chriſtianus exiſtas: ſuis enim ſectatoribus Chriſtus præcepit, Nolite vocari

1. Ioan. 2.

Eſai. 42.

Matt.23. vocari Rabbi, vnus eſt enim magiſter veſter, qui eſt Chriſtus: & patrem nolite vocare ſuper terram, vnus eſt enim pater veſter, qui in cœlis eſt. Omnes enim vos fratres eſtis, quibus ad *Matth.6.* ſupplicandum imperauit dicens, Sic autem orabitis, Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum: & cætera. Fruſtra enim contendit patrem ſe habere in terra, qui patrem & patriam profitetur ſe habere in cœlo. Cuius patriæ poſſeſſor nemo efficitur, niſi qui de terrenæ patriæ contentione ſecurus habetur. *Pauper ſuperbus.* *Gradus VIII.* Octauus abuſionis gradus eſt, Pauper ſuperbus, qui nihil habens, in ſuperbiam extollitur, cum econtrario diuitibus ſeculi nõ ſuperbè ſapere per Apoſtolum Paulum imperatur. *1. Tim.6.* Quid ergo ſtolidius poteſt fieri, quàm illum qui per infimam miſeriam velut in terram abiectus extremus & humilis incedere debuerat, ſuperciliоſo ſuperbiæ tumore inflatam mentem contra deum erigere? Per quod vitium lapſi corruerunt, qui in ſummo cœli conditi erant culmine. Quid ergo vult quaſi potens in terra ſuperbire, qui præ omnibus hominibus debuerat humilis apparere? Sed ne de paupertate ſua triſtitiam habeant, quid à deo recepturi ſunt pau- *Matth.5.* peres attendant: ipſe etenim inquit, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnũ cœlorum. Recta nanque diſpenſatione miſericors iudex regnum cœlorum illis committit, quibus regni terrarum participationem inter mortales abſtulit: vt ipſe diues in cœli ſede appareat, qui in terra nihil penitus procurat. Cauendum ergo pauperibus eſt, ne dum per egeſtatem & neceſſitatem terrenum regnum prætereũt, * per ** alias, perdunt.* mentis etiam imprudentiam cœlorum regnum amittãt. Cum enim dei diſpenſatione paupertatem neceſſariam acceperint, in ipſorum arbitrio pendet, vtrum pauperes ſpiritu ſint. Nõ enim quibuſcunque pauperibus cœli regna promittuntur, ſed his tantummodo, in quibus diuitiarum inopiam animorum humilitas comitatur. Pauper enim humilis, pauper ſpiritu appellatur: qui cum egenus foris cernitur, nunquã in ſuperbiam eleuatur: quoniam ad appetenda cœlorum regna plus valet mentis humilitas, quàm præſentiũ diuitiarũ temporalis paupertas. Etenim humiles, qui bene poſſeſſas diuinas habẽt, poſſunt pauperes ſpiritu appellari: ſuperbos autem nihil habentes haud dubium eſt beatitudine paupertatis priuari. De *Prouer.13.* quibus vtriſque ſancta ſcriptura ita loquitur, Eſt quaſi diues cum nihil habeat. & eſt quaſi pauper cũ in multis diuitiis ſit.

Quaſi

Quaſi pauper ergo in multis diuitiis, eſt diues humilis ſpiritu: & nihil habens quaſi diues, eſt pauper ſuperbus mentis affectu. Nobilis ergo inopia eſt mentis humilitas, & ineptæ diuitiæ ſunt animorum enormitas. Prouidēdum ergo pauperibus eſt, vt ſemetipſos quales ſint intelligant: & quia rebus conſequi quod cupiunt non valent, mentis tumore ſuperbire deſinant. Nonus abuſionis gradus eſt, Rex iniquus. Etenim regem non iniquum, ſed correctorem iniquorum eſſe oportet. Inde in ſemetipſo nominis ſui dignitatem cuſtodire debet: nomen enim regis intellectualiter hoc retinet, vt ſubiectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios mores, ſi iniqui ſint, non corrigit? Quoniam in iuſtitia regis exaltatur ſoliū, & in veritate regis ſolidantur gubernacula populorū. Iuſtitia vero regis eſt, neminē iniuſtè per potentiam opprimere, ſine acceptione perſonarum inter virum & proximum ſuum iudicare, aduenis & pupillis & viduis defenſorem eſſe, furta cohibere, adulteria punire, iniquos nō exaltare, impudicos & hiſtriones nō nutrire, impios de terra perdere, parricidas & peierantes viuere nō ſinere, Eccleſias defendere, pauperes eleemoſynis alere, iuſtos ſuper regni negotia conſtituere, ſenes & ſapientes & ſobrios cōſiliarios habere, magorum & ariolorū phytoniſſarumq; ſuperſtitionibus non intendere, iracundiam ſuam differre, patriam fortiter & iuſtè contra aduerſarios defendere, per omnia in deo confidere, proſperitatibus non eleuare animum, cuncta aduerſa patienter tolerare, fidē catholicam in deum habere, filios ſuos non ſinere impiè agere, certis horis orationibus inſiſtere, ante horas congruas nō guſtare cibū. Væ enim terræ cuius rex puer eſt, & cuius principes mane comedūt. Hæc regni proſperitatem in præſenti faciūt, & regē ad cœleſtia regna meliora perducunt. Qui vero regnum ſecundum hanc legem non diſpenſat, multas nimirum aduerſitates imperij tolerat: idcirco enim pax populorū ſæpe rūpitur, & offendicula de regno ſuſcitantur, terrarū quoq; fructus diminuūtur, & ſeruitia populorum impediūtur, multi & varij dolores proſperitatem regni inficiūt, charorū & liberorū mortes triſtitiam cōferunt, hoſtium incurſus prouincias vndique vaſtant, beſtiæ armentorum & pecorum greges dilacerant, tempeſtates aëris & hemiſphæria turbata terrarum fœcunditatem, & maris miniſteria prohibent, & aliquando fulminum ictus ſegetes, & arborum

Rex iniquus.
Grad. IX.

Iuſtitia regis quæ.

Eccle. 10.

arborum flores, & pampinos quoſque exurit. Super omnia vero regis iniuſtitia non ſolum præſentis imperij faciem offuſcat, ſed etiam filios ſuos & nepotes, ne poſt ſe regni hæreditatem teneant, obſcurat. Propter piaculum enim Salomonis regnũ domus Iſraël dominus de manibus filiorũ ſuorum diſperſit. Et propter iuſtitiam Dauid regis, lucernã de ſemine eius ſemper Hieruſalem reliquit. Ecce quantũ iuſtitia regis ſeculo valet, intuentibus perſpicue patet. Eſt enim pax populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis munimentũ gentis, cura languorum gaudiũ hominum, temperies aëris, ſerenitas maris, terræq; fœcunditas, ſolatiũ pauperũ, hæreditas filiorũ, & ſibimetipſi ſpes futuræ beatitudinis. Attamen ſciat rex, quod ſicut in throno hominum primus conſtitutus eſt, ſic & in pœnis, ſi iuſtitiã non fecerit, primatũ habiturus eſt. Omnes nanque quoſcunque peccatores ſub ſe in præſenti habuit, ſupra ſe modo implacabili in illa futura habebit. Decimus gradus abuſionis eſt, epiſcopus negligens, qui gradus ſui honorẽ requirit inter homines, ſed miniſterij ſui dignitatẽ corã deo, pro quo legatione fungitur, non cuſtodit. Primo nanque ab epiſcopo, quid ſui nominis dignitas teneat inquiratur, quoniã cũ epiſcopus Græcũ nomen ſit, ſpeculator interpretatur. Quare vero ſpeculator ponitur, & quid à ſpeculatore requiritur, dominus ipſe denudat cum ſub Ezechielis prophetæ perſona epiſcopo officij ſui rationẽ denunciat, ita inquiẽs, Speculatorẽ dedi te domui Iſraël. Audiens ergo ex ore meo ſermonem, nunciabis eis ex me. Si autẽ videris gladium venientẽ, & tu non annunciaueris vt reuertatur impius à via ſua, ipſe quidem impius in inquitate ſua morietur, ſanguinem autẽ eius de manu tua requiram. Si autẽ tu annunciaueris, & ille non fuerit reuerſus, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, ſed tu animam tuã liberaſti. Decet ergo epiſcopũ, qui omnium ſpeculator poſitus eſt, peccata diligenter attendere: audiens ergo & poſtquã attẽderit ſermonem, ſi potuerit & actu corrigere, ſi non potuerit, iuxta Euangelij regulã ſcelerũ operarios declinare. Si enim, inquit, in Euangelio dominus, peccauerit in te frater tuus, corripe illũ inter te & ipſum. Si te audierit, lucratus eris fratrẽ tuũ. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnũ vel duos, vt in ore duorũ vel trium ſtet omne verbum: ſi illos non audierit, dic Eccleſiæ: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Tali ordine expellendus

Epiſcopus negligens. Grad. x.

Ezech. 3.

Matt. 18.

lendus eſt quicunque doctori vel epiſcopo adhærere noluerit. Et qui tali ordine expulſus fuerit, ab alio aliquo doctore vel epiſcopo nõ debet recipi: de ſacerdote nanq; in lege ſcribitur, Vidua aut repudiatã nõ accipiat vxorẽ. Qui ergo illũ excommunicatũ à catholico illo nõ permittẽte ſibi iũgit, iura ſacerdotij ſancti, quod Chriſtianorũ genus electũ eſt, excedit. Hac ratione epiſcopũ ad eos, quibus in ſpeculatione poſitus eſt, eſſe opportet. Cæterũ vero qualis in ſemetipſo eſſe debeat, Paulus Apoſtolus exponit, vt ad gradũ epiſcopi veniẽs ſit ſobrius, prudens, caſtus, ſapiẽs, modeſtus, hoſpitalis, filios habens ſubditos cũ omni caſtitate, teſtimoniũ habens bonum ab his qui foris ſunt, proferẽs doctrinæ fidelẽ ſermonem, ante epiſcopatũ non plures habens vxores quàm vnam. Non percuſſor, non bilinguis, non ebrioſus, nõ neophytus, vt per hæc ipſe oſtendat in opere, quod alios docet in ſermone doctrinæ. Caueant ergo negligentes epiſcopi, quod in tempore vindictæ dominus per prophetam conqueritur dicẽs, Paſtores mei demoliti ſunt populum, & non paſcebant gregẽ meũ paſtores, ſed paſcebant ſemetipſos: ſed potius procurent hi, quos conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, dare illis cibum in tempore ſuo menſuram tritici, puram ſcilicet & probatã doctrinã, quatenus veniente domino mereantur audire, Euge ſerue bone & fidelis, quia ſupra pauca fuiſti fidelis ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.. Vndecimus abuſionis gradus eſt, Plebs ſine diſciplina, quæ cum diſciplinæ exercitationibus nõ ſeruit, communi ſe perditionis laqueo conſtringit, iram enim domini abſq; diſciplinæ rigore nõ euadit. Atq; idcirco Pſalmiſtæ vocibus indiſciplinatæ plebi prædicatur, Apprehendite diſciplinã, nequando iraſcatur dominus. Diſciplina vero eſt morum ordinata correctio, & maiorum præcedentium regularum obſeruatio: de qua diſciplina Paulus Apoſtolus ita loquitur, dicens, In diſciplina perſeuerate, tanquam filiis vobis ſe offert deus. Quod ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti eſtis, omnes ergo adulteri & non filij eſtis. Qui ergo adulteri ſine diſciplina ſunt, cœleſtis regni hæreditatẽ non capiunt ſi filij autem paternæ diſciplinæ correctiones ferunt, & hæreditatem quandoque recipere poſſe non deſperent. De qua etiam diſciplina Eſaias quidem indiſciplinatæ plebi prædicat dicens, Quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere. Et ad eadem Pſalmiſta conſona voce pſallit dicens, Declina à malo, &

Leuit. 21. *1. Timo. 3.* *Ezec. 34.* *Luca 12.* *Matt. 25.* *Plebs ſine diſciplina.* *Grad. XI.* *Pſal. 2.* *Diſciplina quid* *Hebra. 12.* *Eſaia. 1.* *Pſal. 36.*

fac bonum. Infœlix ergo eſt qui abiicit diſciplinam. Audet enim extra milites aliquid, qui dominū crucifigentes nō eius ſciderunt tunicam, qui Eccleſiæ Chriſti ſcindit diſciplinam. Sicut enim tunica totum corpus præter caput tegitur, ita diſ-
Coloſſ. 1. ciplina omnis Eccleſia præter Chriſtū, qui Eccleſiæ caput eſt & ſub diſciplina non eſt, protegitur & ornatur. Ipſa enim tunica contexta deſuper fuerat per totū, quia eadem diſciplina Eccleſiæ à domino de cœlo tribuitur & integratur. De qua dominus cum ad patrem aſſendiſſet poſtquam reſurrexit à mor-
Luca 24. tuis, ad Apoſtolos ſuos loquitur dicens, Vos autem ſedete hic
Ioan. 19. in ciuitate quoaduſq; induamini virtute ex alto. Tunica ergo corporis Chriſti, diſciplina Eccleſiæ eſt: qui autē extra diſciplinam eſt, alienus eſt à corpore Chriſti. Non ſcindamus igitur illam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit: id eſt, non ſoluamus quicquam de mādatis domini, ſed vnuſquiſq; in quo vocatus eſt, in eo permaneat apud dominum.

Populus ſine lege. Duodecimus abuſionis gradus eſt, Populus ſine lege, qui dum dei dicta, & legum ſcita contemnit, per diuerſas erro-
Gra. XII. rum vias præuaricationis laqueū incurrit. De quibus viis ſub
Eſaia 53. perſona præuaricatoris populi humanū genus Propheta ita deplangit, Nos autē ſicut oues errauimus, vnuſquiſq; in viā ſuā declinauit: de quibus viis etiā eadē ſapientia loquitur per Sa-
Proue. 14. lomonē, Multæ viæ videntur hominibus rectæ, & nouiſſima earū deducūt ad mortē. Quę vtiq; multæ perditionis viæ tūc incedūtur, cum vna regalis via, lex dei videlicet, quæ neq; ad dexterā, neq; ad ſiniſtrā declinat per negligentiā deſeritur. De
Rom. 10. qua via dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt finis legis ad iuſtitiam
Ioan. 14. omni credenti denunciat, Ego ſum via, veritas & vita. Nemo venit ad patrē niſi per me. Ad quā viā omnes cōmuniter inui-
Matth. 11. tat dicēs, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiā. Quia non eſt perſonarū acceptio apud deum,
Coloſſ. 3. vbi non eſt Iudæus & Græcus, maſculus & fœmina, ſeruus & liber, barbarus & Scytha, ſed omnia in omnibus Chriſtus, oēs enim vnum ſunt in Chriſto Ieſu. Dum ergo Chriſtus eſt finis legis, qui ſine lege ſunt, ſine Chriſto ſunt: igitur populus ſine lege, populus ſine Chriſto eſt. Abuſiuum ergo in temporibus Euangelij populum ſine lege fieri, quando Apoſtolis in cunctas gentes licentia prædicationis data eſt, quando tonitruum Euangelij per cūctas ſeculi partes intonuit, quando gētes quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam, quando

qui

qui lóge fuerant, facti ſunt prope in ſanguine Chriſti: qui aliquando non populus nunc autẽ populus dei in Chriſto, quãdo eſt tẽpus acceptabile & dies ſalutis, & tẽpora refrigerij in conſpectu altiſſimi: quando vnaquæque gens habet teſtem reſurrectionis, quando ipſe dominus teſtatur, Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi. Non ſiamus ergo ſine Chriſto in hoc tempore tranſitorio, ne ſine nobis Chriſtus eſſe incipiat in futuro. *Matt. 28.* Finis.

AD LECTOREM.

Nec hic libellus quicquam habet Auguſtini.

DE CONTRITIONE CORDIS LIBER.

NIHIL certius morte, nihil incertius hora mortis. Cogitemus ergo quàm breuis ſit vita noſtra, quàm via lubrica, quam mors certa, & hora mortis incerta. Cogitemus quantis amaritudinibus admixtum ſit, ſi quid dulcẽ aut iucundum in medio huius vitæ occurſu nobis alludit, quàm fallax & ſuſpectum, quam inſtabile & tranſitorium eſt quicquid huius vitæ amor perturbat, quicquid ſpecies aut pulchritudo temporalis promittit. Conſideremus etiam quæ ſit patrię cœleſtis ſuauitas aut dulcedo, & attẽdamus & perpẽdamus vnde cecidimus & vbi iaceamus, quid perdidimus & quid inuenimus & ex vtroque intelligamus quantum nobis in hoc exilio lugendum ſit: hinc enim Salomon ait, Qui apponit ſcientiam, apponit dolorem. Quia quanto magis quis intelligit mala ſua, tanto amplius ſuſpirat & gemit. Meditatio ſiquidem parit conſcientiam, conſcientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio commendat orationem. Meditatione aſſidua homo ad cognitionẽ ſui illuminatur, in compunctione vero ex conſideratione malorum ſuorum, cor intenſo dolore tangitur. Miſer ergo inquantum deberem diligere deũ meum qui me fecit cum non erã, redemit cũ perieram: nõ enim eram, & de nihilo fecit me: nó

Quomodo noſtra miſeria & dei ſint memoranda beneficia. *Cap. 1.*

Eccle. 1.

arborem, nõ auem, nec aliquod de animalibus brutis, ſed hominem me voluit eſſe: dedit mihi viuere, ſentire & diſcernere. Perieram, ad mortalem deſcendit immortalis: ſuſcepit paſſionẽ, ſuſcepit mortem, vicit, & ſic me reſtaurauit: ſic gratia eius & miſericordia eius ſemper præuenit me. De multis etiam periculis ſæpe liberauit me liberator meus: quando errabam, corripuit me: quando contriſtabar, conſolatus eſt me: quãdo deſperabam, confortauit me: quando cecidi, erexit me: quãdo ſteti, tenuit me: quando iui, duxit me: quando ad eum veni, ſuſcepit me. Hæc & multa alia fecit mihi deus meus, pro quibus dulce eſt mihi ſemper loqui, ſemper cogitare, ſemper gratias agere, vt pro omnibus beneficiis ſuis poſſim eũ laudare & amare. Pro his enim omnibus quæ illi rependam non habeo niſi vt ipſum diligã: non enim melius nec decentius rependi poſſunt, quã per dilectionẽ quæ mihi ſic data ſunt. Conſidera ô homo quid tibi erat, & quid tibi factũ ſit, & penſa quis tibi hæc fecit, quanto amore dignus ſit, intuere neceſſitatem tuã, & bonitatem eius, & vide quas gratias ei reddas, & quantum debeas honori eius. In tenebris, in lubrico, in deſcenſu ſemper eras ad horribile chaos inferni. Immenſum & quaſi plũbi pondus pendens à collo tuo deorſum te trahebat, & onus importabile deſuper te premebat. Hoſtes inuiſibiles toto conatu te impellebãt. Sic eras ſine auxilio, & neſciebas: quia ſic conceptus eras & natus: in tenebris, inquã, eram: quia meipſum neſciebã: in lubrico, quia imbecillis ad lapſum peccati eram: in deſcenſu eram, ſuper chaos inferni pondus horribilis peccati deorſum me premebat, & inimici mei dæmones vt me aliis peccatis damnabiliorem facerent vehementer inſiſtebant. Sic omni auxilio deſtitutus illuxiſti mihi deus meus, proieciſti põdus trahens, & onus grauans: & hoſtes impellentes reieciſti, quia peccatum in quo natus & conceptus fui, & damnationẽ amouiſti, & maligno ſpiritui, ne vim animæ meæ faceret, prohibuiſti, & Chriſtianum me vocari feciſti nomine tuo, per quod ego te confiteor, & tu me cognoſcis inter redẽptos tuos, erexiſti & leuaſti me ad notitiã tuam & amorem, feciſti me confidere de ſalute animæ meæ, pro qua dediſti animam tuam, & mihi ſi te ſequerer promiſiſti gloriã. Et certe quanuis te non ſequebar ſicut conſuluiſti, ſed inſuper multa peccata feci, méque prohibuiſti, adhuc expectas vt ſequar, & dones quod promiſiſti.

Conſi

Conſidera anima mea, intendite omnia intima mea, quantũ illi debeat tota ſubſtantia mea. Certe domine quia me feciſti, debeo tibi meipſum totũ, imò debeo amori tuo plus quã me, quãto tu maior es me pro quo dediſti temetipſum, & promiſiſti teipſum. Fac me peccatorẽ domine guſtare per amorẽ, quod guſto per agnitionẽ: ſentiã per affectũ, quod ſentio per intellectũ. Plus tibi debeo quàm meipſum totũ, ſed nec plus habeo, nec hoc ipſum quod habeo per me totũ reddere poſſum. Trahe me ô domine in amorẽ tuũ, & hocipſum totum quod ſine contradictione tuum eſt, fac tuum dilectione. Ecce domine coram te eſt cor meũ, accedere ad te per ſe non poteſt admitte me intra cubiculum amoris tui, peto, quæro, pulſo: quod me facis petere, fac me accipere: das quærere, da inuenire: doces pulſare, aperi pulſanti. Cui das, ſi negas petẽti? Quis inuenit, ſi quærens fruſtratur? Cui aperis, ſi pulſanti claudis? Quid das non oranti, ſi amorẽ tuũ negas rogãti? A te ſolo habeo impetrare, adhærere animã meã volo ad te. O bone domine ſi amorem tuũ negas, quis dabit? fac me participem amoris tui. Languet anima mea, refocilla illã, dilectio tua impinguet eã, affectus tuus impleat eã, amor tuus erigat me totũ & poſſideat. Scio domine, ſcio & fateor, quòd nõ ſum dignus vt me diligas. Sed certe nõ eſt indignus ſeruitio creaturæ tuæ. Da igitur mihi domine vnde es dignus, & ego ero dignus vnde ſum indignus. Fac me quoquo modo vis à peccato ceſſare, vt quoquo modo debeo poſſim tibi ſeruire. Cõcede mihi ſic cuſtodire, regere & finire vitã meã, vt in pace dormiã & requieſcã, & præſta mihi in fine, vt me accipiat ſomnus cum requie, requies cum ſecuritate, ſecuritas cum æternitate, Amen.

Quid pro beneficiis domino debeamus. Cap. II.

Domine Ieſu Chriſte redẽptor meus, vita & ſalus mea, te laudo, tibi gratias ago, tua me domine bonitas creauit, tua miſericordia me à peccato originali mundauit, tua petientia poſt illam emundationem in aliis peccatorum ſordibus hactenus tollerauit, nutriuit, & expectauit. Domine deus creator meus adiutor meus, te ſitio, te eſurio, te deſidero, ad te ſuſpiro, te cõcupiſco benigniſſimum, ſuauiſſimum, ſereniſſimũ, te volo, te quæro, & in te ſpero. Renuit conſolari anima mea, niſi de te dulcedo mea, accede ad me domine, appare mihi & conſolatus ero, oſtende mihi faciem tuam, & ſaluus ero, exhibe mihi prę ſentiam tuam, & implebitur deſiderium meum. Reuela gloriã tuam, & perfectum erit gaudium meum. Sitiuit in te anima *Pſal. 62.*

Deſiderij boni excitatio. Precatio. Cap. III.

mea quàm multipliciter tibi caro mea. Quando venies conſolator meus, quem ego expecto? O ſi ego videbo gaudiũ quod
Pſal.16. deſidero. O ſi ego ſatiabor cum apparuerit gloria tua quã eſu
Pſal.35. rio. O ſi inebriabor ab vbertate domus tuæ ad quam ſuſpiro. O ſi potabis me torrente voluptatis tuæ quem ſitio. Da mihi
Pſal.41. domine in hoc exilio pœnitentiæ dolorem, & lachrymarũ fontem quem eſurio ſuper omnem copiam deliciarum. Sint mihi domine interim lachrymæ meæ panes die ac nocte, donec dicatur mihi, ecce deus tuus. Paſce me domine interim ſingultibus meis refocilla me doloribus meis, donec audiam, ecce ſpõſus tuus. Deus meus qualem me feciſti, & qualem iterum me feci? In peccatis eram conceptus & natus, & abluiſti me atque ſanctificaſti me & ego peioribus ſordidaui me peccatis. Innocens eram tunc natus ſcilicet in baptiſmo, nunc ſum in voluntariis volutatus. Heu me miſerum nimiſq; miſerum, quem

De conſciẽtia peccatricis infœlicitate. Caput IIII.

torquet conſcientia ſua, quam fugere non poteſt: nimis miſerum quem expectat damnatio ſua, quam vitare non poteſt niſi deus eripiat. Nimis eſt infœlix, cui mors æterna eſt ſenſibilis: nimis ærumnoſus, quem terrent continui de ſua infœlicitate horrores: nimis ærumnoſus, quem multum torquebunt æterni pro ſua iniquitate dolores, malum hoc & malum hoc, ſed minus hoc & maius hoc. Peccare, ô quàm amara res eſt, & mala res eſt peccatũ. O peccata quàm faciles aditus habetis dum ſuadetis & quàm difficiles exitus habebitis: dum ſuadetis, inũgitis: ſed poſtquam ſuaſeritis, vſque ad mortem animæ pungitis: fœtores quos inducitis, vſque in iniquos vtres includitis. Intelligite intelligite quàm amarum & malum eſt relinquere dominum vos qui peccatis, nolite peccare amplius, ſed redite ad cor, nolite peccare, malum eſt enim & amarum: expertus ſum in memetipſo. Aut ergo continui dolores cruciabunt pœnitentem vitam meam, aut etiam cruciatus æterni vexabunt puniẽdam animam meam. Malum & amarũ eſt vtrunque, ſed libera me ab vtroque. Anima mea, ante omnia te ſicut matrem virtutum moneo, ne in recordationibus malorum tuorum alicuius diaboli laqueos incurras, quos multi incauti incurrunt quando de malis ſuis quaſi pro eis plorãtes ante mẽtis oculos reducunt, & per eaſdem recordationes in ipſas malorum delectationes inſipienter incidunt. Sæpius etiam cum ſine alicuius mali intentione cum aliquo loqui incipio, ſtatim detractionem incurro, vel pro aliqua re imprudenter loquendo iuro,

do iuro, vel vitio curioſitatis inepte ſuccumbo, vel malarum cogitationum, vel turpitudinis motus illicitos & impudicos in ipſis interioribus meis ſuſtineo. Heu tantæ infœlicitati & tantæ perditioni, dum enim quæ retro ſunt obliuiſcens ad ea quæ ante ſunt me extendere volo, ſubito neſcio qua miſeria me relabi ad inania conſpicio & noxia, & tanquam mors ſubitò interueniens, vel quemadmodum canis rabidus, qui nec percuſſus à laceratione hominis ſeparatur, carnalis delectatio perforat mentem meam, & pro ſuaui odore virtutum ſentio intolerabilem ac teterrimum fœtorem interiorum vitiorum. Eia dulciſſime domine Ieſu coram te expando omnes iniquitates meas quas intus ſuſtineo: ſunt autem hæc mala decem. Primum impatientia, inimica deo & omnibus ſanctis odioſa, diſcordia, indignatio, rancor animi, tædium mentis, voracitas gulæ, murmuratio, deſiderium voluptatis, delectatio carnis, tempeſtas libidinis, & multa his ſimilia, quibus laqueatur & decipitur atque afficitur infœlix anima mea. O quàm tolerabilius canis putridus fœtet hominibus, quá anima peccatrix deo magis infœlix iſta deo quàm ille hominibus. Anima peccatrix arbor infructuoſa es, vbi ſunt fructus tui? Talis auté arbor digna eſt ſecuri & igne, digna ſuccidi & incendi. Qui ſunt fructus tui? Vtiq; ſpinæ pungentes & amara peccata, quæ vtinam ſic te pœnitendo pungerent vt confoderét, ſic amareſcerent, vt euaneſcerent. Forſitan parum quid putas quid peccatũ ſit. Sed heu nonne omne peccatum per præuaricationẽ perſonam domini inhonorat? Quàm parum ergo audebit peccator dicere peccatum, quando propter peccatum filius dei moritur, vltra quem nil aliud poteſt æſtimari. Ieſu domine bone cur de cœlo veniſti, quid mundo feciſti, ad quid te morti dediſti? Niſi vt peccatores ſaluares, quorum maximus ego ſum. Reſpira ergo, ô peccator, reſpira ne deſperes, ſpera in eo quem times, fuge ad eum à quo aufugiſti, inuoca importunè quem ſuperbè prouocaſti, dícque ei, Ieſu propter nomé tuum dulce fac mihi ſecundum nomen tuum, Ieſu obliuiſcere ſuperbum te prouocãtem reſpice piè miſerum te inuocantem, Ieſu nomen tuum dulce, nomen delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomen beatæ ſpei. Quid eſt enim Ieſus niſi ſaluator? Ergo propter temetipſum Ieſu eſto mihi Ieſus, eſto mihi ſaluator benignus. Noli domine, noli attendere ſic malum meum vt obliuiſcaris bonũ tuũ. O bone domine Ieſu, etſi ego admiſi vnde me damnare

Philip. 3.

Iniquitates animæ interiores.

Matth. 3.

Imploratio diuinæ miſericordiæ ſuper peccatorũ diſcrimine.

Caput V.

nare potes, tu non admiſiſti vnde ſaluare ſoles. Si caſtitatem meam mihi ademi, nunquid miſericordiam tuam peremi? Verum eſt, conſcientia mea meretur damnationem, & pœnitentia mea non ſufficit ad ſatisfactionem: ſed certum eſt, quòd miſericordia tua ſuperat omnem offenſionem. Parce ergo mihi domine qui es ſalus vera, & qui non vis mortem peccatoris, miſere domine peccatrici animæ meæ, ſolue vincula eius ſana vulnera eius. Ecce miſericors deus coram te exhibeo animam meam virtutũ muneribus deſolatam, catenis vitiorum ligatam, pondere peccatorum grauatam, delictorum ſordibus fœdatam, diſciſſam vulneribus dæmonum, putridam & fœtidã vlceribus criminum, his & aliis grauioribus malis, quæ tu melius vides quàm ego, obſtrictam, oppreſſam, circũdatam, obuolutam, bonorum omnium reuelamine deſtitutam. Hæc coarctat me mala vita, coarctat me miſeria. Heu miſer ſemper & vbique miſer, quanta miſeria & captiuitate vita hominis circundatur? Si male viuit homo, parata eſt damnatio. Si recte quidem viuere videtur, & non ſapienter, nec cautè ſe cuſtodiens inde gloriatur, iterum certa eſt mors & æterna damnatio. Omnia iſta quæ ſequuntur, ſunt inimici miſeri hominis. Superbia, inuidia inanis gloria, quæ infœlicem hominem continue infeſtant, & niſi miſericordia dei eum teneat, ſæpius vſque ad mortẽ vulneratur. Libera me domine ab his hoſtibus meis, à quibus me liberare non valeo. Peruerſum etiam & peſſimum eſt cor meum, ad deploranda propria peccata mea eſt lapideum & aridum, ad reſiſtendum inſultantibus molle & luteum: ad inutilia autem & noxia pertractanda velox & infatigabile, ad cogitãda ſalubria faſtidioſum & immobile. Anima mea diſtorta & deprauata ad percipiendum bonum, ſed ad voluptatum vitia nimis facilis & prompta, ad ſalutem reminiſcendam nimis etiam difficilis & pigra. Longum eſt enarrare ſingula, gaſtrimargiam, ſommolentiam, leuitatem, impatientiam, detractionem, cenodoxiam, id eſt, vanam gloriam, inobedientiam, & cætera vitia quibus infecta eſt infœlix anima mea, quotidiano ludibrio diſtrahitur à tua cultura in perditionem. Libera eam domine, exonera mole peccatorum obrutam, ſolue delictorũ funibus, ligatam, expedi criminibus irretitam, erige iacentem, ſuſtine nutantẽ, inſtrue ſpiritalibus armis virtutibus inermẽ, rege & protege pugnantẽ, Ieſu bone vide humilitatẽ meã, & dilue omnia delicta mea, adiutor meus eſto, ne derelinquas me, neq; deſpicias me

Ezech. 18.

Inimici hominis.

deus

deus ſalutaris meus,ſed doce me facere voluntatē tuā. Anima mea teſtetur quod libenter hoc os confitetur. Adiuua me domine pie, benigne, & clemēs pluſquā poſſum cogitare aut rogare,nō minus hoc ſentiam quàm præſumo ſperare. O peccata mea magna eſtis valde,multa eſtis nimis. Si à vobis non abſoluar,quid erit mihi?Iudex enim terribiliter diſtrictꝰ,inæqualiter ſeuerus,immoderate offenſus,vehementer iratus, ſententia immutabilis,carcer irremediabilis, tormenta ſine interuallo,& ſine tēperamēto tortores horribiles,qui nunquā laſſantur,nūquam miſerētur. Timor reum conturbat,cōſcientia cōfundit,cogitationes increpant, & fugere non licet. Ecce in quibus periculis cōſiſto inceſſanter. Et quia ſemper hoc nō cogito,ero miſerior & miſerabilior,quia obliuiſci poſſum: ſemper enim videt deus me & peccata mea,ſemper incutiuntur mihi diſtricta iudicia,ſemper inuiſibiles inſidiatores parati ſunt, vt capiāt miſerā animā meā.Sic ſum poſitus cū vigilo, ſic cum dormio,ſic cū rideo,ſic cū lætor,ſic cū ſuperbio,ſic cū detraho ſic cū iraſcor,ſic cū triſtor,ſic cū delicias cordis miſerabilis amplector,deniq; ſic ſum ſemper & vbiq;. Heu me miſerū,& vbi ſum,& vbi nō ſum,quia neſcio vbi ſecurus ſum.Heu mihi miſero.quid faciā?Heu quāto tēpore angetur mēsmea,quāto ſtupore induratū eſt cor meū,quanto tempore obduratur anima mea. Quid eſt quod ſic me impedit? quid eſt quod ceruicem meā ſic premit?Vult domine, vult anima mea ad te erigere faciē ſuā, & plūbeo onere aggrauata deprimitur:conatur ſe expedire & catenis ferreis cōſtringitur:tētat exire, & æneo carcere includitur:cupit in te dirigere ſeruitiū ſuū,& calignoſis tenebris obſcuratur. Quæ ſunt iſta deus meus, quæ ſic animā meā obtenebrāt,& grauāt,& ligāt? Forſitā hæc ſunt peccata mea? imò vere hæc ſunt peccata mea. Hi ſunt affectus carnales,qui inficiunt in me affectionē ſpiritalē. Intētio inferiorū incuruat animā meā ab intuitu ſupernorū. Amor terreſtriū excæcat in me dilectionē cœleſtiū.Vſus vitiorū euacuauit in me ſenſusdonorū bonorū.Ab his donis ſum elōgatus,in his malis ſum occupatus:ab illis excluſus, in iſtis incluſus: ab illis deuolutus, iſtisobuolutus.Hinc eſt carcer,&vincula,hinc ſunt tenebræ & peccata. Væ mihi.quia prope eſt dies mortis, prope,inquā, & incognita.Subito venit,& forſitā hodie erit. Delicta mea an eratis tūc tā noxia futura,cū animā meāveſtra dulcedine pulſabatis,cū cor meū veſtra dulcedine vngebatis?Cur hoc ante ce-

De peccatorum ingenti periculo. Cap. VI.

De præpedientibus reſipiſcentiā à peccatis. Cap. VII.

De ſera fœditatis peccatis cognitione. Caput. VIII.

labatis,&cur me tradebatis?Imò vos nõ tradidiſtis me:ſed ego tradidi me,quãdo vobis me tradidi.Nõ vos me decepiſtis, ſed ego me decepi,quãdo vos intra me ſuſcepi.Heu cur vobis fidẽ adhibui & credidi vobis?Sed quodã horribili modo vidẽs,cæcus me tradidi vobis. Vidẽs quidẽ,quia vos cognoſcebã,& mala quæ præcipiebatis nõ abhorrebã,ſed eis cõſentiebam. Cæcus,quia me à vobis nõ cauebã.Heu peccatũ nomẽ horrendũ, res deteſtabilis,nullo modo comparabilis. Cæcus nõ videt foueam in quã cadit,inſanus putat ſe debere quod facit:qui ſponte facit peccatũ videns & ſciẽs,præcipitio ſe tradit.Mors & tormenta quælibet tantũ ſunt,& in ſe fœda nõ ſunt,quia ordinata ſunt:peccatũ autẽ habet in ſe fœditatẽ ſuã, & cũ hoc trahit ſecũ ęternam infœlicitatẽ.Melius enim erat eligere tormentũ, quod per ſe fœditatẽ æternã nõ attrahit,quã peccatũ quod ſua cũ fœditate dolores æternos iũgit.Et certe omnis fœditas peccati ipſa ſola plus eſt.Magis ergo vitãda peccãdi fœditas,quàm quælibet tormentorum immanitas:quia ipſe homo in peccando fœdiſſima peruerſitate præpoſuit ſe creatori ſuo, quo nihil iniuſtius:ſed in tolerando peccati tormẽta ordine præpoſtero ſubiicit ſe creatura factori ſuo,quo nihil iuſtius.O homo quò euanuit humanitas tua,quò deuenit ratio tua: didiceras enim

Ioan.8. quoniã qui facit peccatũ,ſeruus eſt peccati, & peccatũ feciſti.

Pſal.77. Inaudita inſania hæc ſcire, & ſemper peccare. Sciebas enim quòd tu es ſpiritus vadẽs & nõ rediẽs,& in peccati abyſſum irremediabilẽ & ſine fundo te proieciſti. Vere abyſſus peccata mea ſunt,quia incomprehenſibilia ſunt profunditate,& inęſtimabilia ſunt numero &immenſitate.O abyſſus abyſſum inuocans,ô peccata mea,tormenta quibus me ſeruatis abyſſus ſunt, quia infinita & omnino incomprehenſibilia ſunt. Eſt & tertia abyſſus,& eſt nimis terribilis,iudicia dei abyſſus multa,quia ſuper omnẽ ſenſum occulta.Hæ omnes abyſſi terribiles ſunt mihi vndique, quia timor ſuper timorem, & dolor ſuper dolorem. Nam abyſſus abyſſum in voce cataractarũ tuarum inuocat,quia peccati abyſſus abyſſum tormentorũ meretur,quia iudicia dei pronũciat.Abyſſus ergo iudiciorũ dei ſuper me, abyſſus inferni ſubtus me,abyſſus peccatorum meorũ eſt intra me. Illam quæ ſuper me eſt,timeo ne in me irruat,& me cum abyſſo mea in illam quæ ſubtus me latet, obruat, vbi per tormenta peccata nunquam delebuntur, ſed peccata tormenta ſuper me tenebunt. Miſer ego peccator, quò abij facto meo à factore

De triplicis abyſſi diſtinctione.

Cap. I x.

Pſal.35.

Pſal.41.

ctore meo,quò fugi à facie tua? Et certe ſi ego nequiter fugio, & abyſſo me danabili abſcódo, quò vado vides me: quis enim niſi tu ad renitendum mouet animam meam? Bone domine Ieſu Chriſte tu pulſaſti & excitaſti eam in abyſſo delictorum meorum velut in lecto dormientem, tu concuſſiſti pigritatē, tu ſollicitaſti negligentem, tu feciſti pœnitentem vnde iocundabatur, & dolentem vnde lætabatur. Bone domine omnia hæc feciſti in abyſſo. Exaudi ergo clamantem de abyſſo ad te benigniſsimum, peccata mea non abſcondo, ſed pando ea coram te: non defendo, ſed oſtendo: non excuſo, ſed accuſo, Ego ſum reus, ego ipſe accuſator meus. Non accuſes me qui feciſti me. Solus ſuffeci ad peccandum, ſolus ſufficiā ad accuſandum, ſolus ad pœnitendum. Sed vnde deus meus tantorū criminum correctio, vnde tibi tantorum ſcelerum ſatisfactio? Præcipitare ergo miſer homo in profundū immoderatæ mœſtitiæ, qui ſponte præcipitatus es in barathrum horrendæ nequitiæ. Obruere infœlix mole terribilis doloris, qui libens corruiſti in cœnū infernalis fœtoris. Obuoluere ærūnoſæ in tenebris inconſolabilis luctus, qui volens prouolutus es in voragine tam ſordidi fluctus. Volutare ergo in gurgite amaritudinis, qui volutatus es in volutabro turpitudinis. Terror terribilis, horror horribilis, mœror inconſolabilis aggregate vos ſuper me, irruite, obruite, iuſtum eſt poſſidete me: iuſtum eſt perturbate, obuoluite, torquete reum, vindicate deū. Præſentiat fornicator inferni tormenta quæ meruit, prægustet quod præparauit, bibat quod nutriuit, aſſueſcat quod perpetuo eſt paſſurus. Conſolatio, ſanitas, lætitia, nolo vos, niſi forte pœnitentia reduxerit vos: procul eſtote ante mortem, niſi forte indulgentia reuocet vos: quia neceſſarium eſt flere peccatorem vel hic, vel in futuro. Sit ergo pœnitentia continua & amara comes ætatis meæ. Continuus dolor, inſatiabilis terror inhæreat vitæ meæ. Sint mœror acerbus, luctus infatigabilis, torſiones iuuentutis & ſenectutis meæ, vt ita fiat rogo & deſidero. Si enim non ſum dignus oculos ad cœlum leuare orando coram te domine deus, certe ſum dignus plorādo eos cæcare. Si confunditur mens mea pudore conſcientiæ, æquū eſt vt confundatur turbine luctuoſo doloris & triſtitiæ. Si timet exhiberi ante conſpectum domini dei ſui, iuſtum eſt vt habeat ante conſpectum ſuum tormenta ſceleris ſui. Reſpira ô peccator, reſpira aliquando, & fuge ad ipſum deum, quem offend

Quid peccatori faciendum. Cap. X.

offendiſti, fuge inquam ab irato ad placatum. Memento iuſtiſsime & benigniſsime deus, memento quòd miſericors es & redemptor meus es. Si iudex es ad iudicandum reum tuum, es, & deus ad defendendum ſeruū tuum, es & creator ad conſeruandum opus tuum, es & deus ad ſaluandum credentem tuum, & baptizatum tuum. Ne ergò memineris domine iuſtitiæ tuæ ſolius aduerſus peccatorem tuum, ſed memor eſto benignitatis tuæ erga creaturam tuā. Ne memineris iræ tuæ aduerſus reum tuum, ſed memor eſto miſerationis tuæ aduerſus miſerum tuum. Scio quidem & fateor, quòd conſcientia mea meretur damnationem, & pœnitentia mea non ſufficit ad ſatisfactionem. Parce ergo mihi bone domine qui es ſalus mea, qui non vis mortem peccatoris, parce ergo peccatrici animæ meæ. Deus meus es, in te pono ſpem meā, & tibi committo animam meam. Cuſtodi animam meam dum dormio, conſerua eam dum aliquid facio, memento eius dum ego obliuiſcor tui, peccator ſum & miſer, ſed peccaſſe me doleo, & miſerum me cognoſco. Miſericors deus miſerere mei, miſerere & humilis creaturæ tuæ. Peccare eſt deum inhonorare, quod homo facere non debet, etiam ſi neceſſe eſſet perire, quicquid deus non eſt. Heu me peccaui, deum verum exhonoraui, omnipotentem prouocaui, peccator quid feci, quando mala feci: væ mala agenti, væ bona negligenti. Væ væ ira omnipotentis dei, ne irruas ſuper me. Ira omnipotentis vbi poteris capi in me? Non eſt quod poſſit tolerare totam te in toto me. Deus dominus cuius bonitas non exhauritur, cuius ſcientia non deficit, cuius miſericordia non exinanitur, cuius potentia quicquid vult efficit: vnde potero reſpirare, qui ſic ob peccata mea cogor deſperare? Nam ſi iraſcaris peccantibus, ſoles tamen benigne dare conſilium petentibus. Doce me domine vnde debeam ſperare, vt poſſim ſaluari: orare volo, ſed neſcio. Secundum ignorantiam meam non poſſum dei miſericordiam prouocare: ideo cogor deſperare propter iniquitatem meam. Scio quidem & fateor, quia peccator ſum, quia peccatum ſponte ſubij, & iuſte non exaudior, quia non obediui. Vtique bone domine peccaui, erraui: verumtamen te non negaui, nec deteſtor bonitatem tuam. Ideo fac mecum ſecundum miſericordiam tuam, qui es benedictus in ſecula ſeculorum.

Prouocatio ſpei in corde peccatoris. Cap. XI.

Ezec. 18.

FINIS.

Ad

AD LECTOREM.

HOc opus Auguſtini nõ eſſe nõeſt quod admoneã. Stylus magis refert Iouinianũ quempiã vel febricitãtẽ potius. Cap.2. nimium tribuit dialecticæ. Cap. 6. dicit angelos cuncta ſcire ac præſcire. Item alia quæ nunquam ſcripſit Auguſtinus. Apparet eſſe progymnaſma monachi tyronis theologiæ, qui quantum in philoſophia ſcolaſtica profeciſſet, voluit hoc libro dare ſpecimen.

DE COGNITIONE VERAE VITAE LIBER.

SApientia dei quæ os muti aperuit, & rudibili animali humana verba formare tribuit, me quoque non ſolum ſermone, ſed etiam ſcientia imperium ad fandum impellit, atque per ſe ac de ſe intellecta aliis pie innoteſcere compellit. Huius ergo inſtinctu ad vtilitatem, vt ſpero, plurimorum, iterum committo me ad corrodendum dentibus inuidorum, & forſitan ad confodiendũ cordibus vitæ dilectorum: cũ Chriſtus veritas & vita dicat, Hæc eſt vita æterna vt te ſolũ verum deũ cognoſcant. Conſtat profecto naturam rationalem ad hoc ſolum factam, vt factorem ſuum verum deum intelligat intelligendo diligat, diligẽdo in eo qui eſt æterna vita æternaliter beate viuat. Diuinitatis ergo eſſentiam rationabiliter inueſtigare, eſt ad vitam æternam feſtinare: hanc vero negligendo ignorare, eſt vtique ad mortem indeficientem properare: quia nimirum hic ab eo ignorabitur, dum quãdoque à beata vita ſequeſtrabitur. Quamobrem cum de hac præclara materia plurimi ſanctorum patrum multa glorioſa conſcripſerint, ipſamq; rem ſimplicioribus obſcuriorem quodammodo reddiderint, libet me per hæc condenſa quaſi quandam ſemitam ſtylo complanare, qua infirmis intellectibus relicto erroris deuio, per planum veritatis liceat libere ambulare. Sed hic quilibet inuidus nebuloſa facie mihi fortaſsis occurrit, & virus diu ſub liuido corde concretum in me acerbiter euomit: Quid tu, inquiens, tentas ligna ſyluis importare, aut redundanti mari vndam inſtillare conaris? Huius tam mordacis

Capitu. 1. *Matt. 9.* *Num. 22.* *Ioan. 17.*

mord

mordacem dẽtem hæc petra redundat & venenum malitioſe euomitum in viſcera ipſius denuo retorquenda refundat. Inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum: imitantur illũ qui ſunt ex parte illius. O inuide infœlix, qui aliena fœlicitate torqueris, alieno damno depaſceris, ipſis rebus probas te ex parte eius eſſe, qui inuides aliis quod tu ignoras ſcire, ac mihi ob pium laborem collatũ ægris ſuſpiriis ingemiſcis, quod tibi ob deſidiam, imò ob inuidiam denegatum cognoſcis. Age miſer, potius lætiferũ virus quo turges euome, ſalubre dilectionis antidotum excipe. Sin autem, parti patris tui nigro felle tabeſcens faueto. Ego autem cum inuidia tabeſcente iter non habeo. Egregiam ſcripturarum ſyluam alacer ingrediens, non in eam vt tu venenata lingua aſſeris, ligna deferens, ſed precioſum vitæ lignum iuſtitiam eſurientibus de ea efferre conabor, & dulcem vitæ hauſtum vitam ſitientibus de pelago ſcripturæ haurire non morabor. Omnes ergo fideles ad lignum vitæq; fontem curramus, cuius guſtu in æternum beate viuamus. Libellus autem nomen, cognitio veræ vitæ, ſortiatur, dum in eo vera vita tardioribus intellectu cognoſcibilis reddi videatur.

Sapien. 2.

De vtilitate veræ vitæ & prauitatis diſpoſitione. Cap. 11.

FRA. Gratias deo perſoluimus, cuius dono aperte in rebus dubiis certificari poſſumus: Quandoquidem ergo nos in hocipſum videas confluiſſe, ne ad patriam tendentes, in via laſſabundi deficiamus, paſtu potúq; vt ſoles refice, & tempus irremeabili curſu labile, nexibus quæſtionum figens fac ſtabile, ne ſua volubilitas nos ociantes inuoluat, ſed tua affabilitas in diuinis laborantes ad ſemper manens æuum ſuſtollat. MAG. Fructum ligni vitæ in ramis crucis pendulum mecum alacres adite, fontémque vitæ à vita quaſi de loco voluptatis manãtem paradiſum, Eccleſiam videlicet hortum deliciarum irrigantem vnanimes haurite, cuius ſapor ſi palatum cordis veſtri indulcorabit, teſtor vobis, quòd vos cum eo in æuũ permãſuros, de torrente voluptatis ſuæ quandoq; ſatiabit. FRA. Cũ carnalia ſapiẽtes ſpiritalia cogitare nequeamus, regnum cœlorum regionem clariſſimam, omni opulentia affluentiſſimam, in qua cœleſtem Hieruſalem vrbem præclaram, meritis atque opibus inclytam, & in hac deum quaſi glorioſum regẽ, angelos velut milites, vario cultu cõſpicuos mente formamus: idcirco poſcimus, vt ratione indagante, argumentis quæque obſtantia comprimens, veritatem quaſi in

teneb

tenebris latitantem, ad lucem nobis perducas, ac deum aliquando videndum, vt aſſeris, factum quodammodo viſibilem, ante oculos cordis noſtri conſtituas. MAG. Cum deus omnipotens, ſolus immortalis, ſolus inuiſibilis, ſolus incomprehenſibilis, lucem habitet inacceſſibilem, ego autẽ tenebris vitiorum obſitus, tetram caliginẽ inhabitem, luci virtutum inadibilem, qualiter ineffabile lumen ſauciis animorum oculis inferre potero, qui cæcutiente cordis oculo, ſplendorem tantæ maieſtatis reuerberatus nullo modo intueri præualeo? FRA. Tamen nitere pro poſſe in illam rapi, quatenus diſiecta caligine merearis ab illa illuminari, nóſque per te illuſtrari, ſicut ſæpe videmus valles à mõtibus iubare ſolis irradiari. MAG. Conabor pro viribus vobis orantibus, ac logica præeunte comitantibus argumentis, ſequar veritatem vſque in ipſius inacceſſibilis lucis latibulum fugientem, ipſáque cõcedente producam eam vobis indagantibus ſe oſtendentem. FRA. Noſtra quidem tibi non deerit oratio, tantum ſit tibi præuia dux veritatis ratio: Magnopere quippe à te audire deſideramus, qualiter in orationibus de deo cogitare debeamus, ne forte infirma mens quaſi pulchrum hominem imaginetur, & hoc ſimulachrum pro vero deo decepta veneretur. MAG. Fateor, magnitudine altitudinis ſuſcepta negocij victus ſuccumbo, qui quæ vtcunque mente conſpicio vel concipio, vix verbis explicare ſufficio: excedit enim omne præclarum longe ſummorum philoſophorum ingenium, quia ſublimitas huius rei quæ tractatur, exuperat omnem intellectum. Quanto quippe magis omnem creaturam tranſgreſſus conor eam diligenti intuitu contemplari, tanto magis ſentio eam ab aſpectu intellectus mei elongari. Operam tamen dabo inquiſitioni veſtræ pro modulo meo ſatisfacere, prout ipſe de quo agimus, dignabitur notitiam ſui deſiderãti animo innoteſcere. Vos autem vbi vires põdere tantæ eminentiæ preſſæ ſuccumbunt, oportet fragilitati ignoſcere. FRA. Nos quanto diligentius huius rei perpendimus altitudinem, * tanto ardentius optamus eam nobis vtcunque fieri cognoſcibilem, & eius qualicunque modo intueri pulchritudinem, & ideo libẽti animo tibi ignoſcimus, ſi ea quæ verbis non vales, ſaltem nutibus explices.

1. Timo. 6.

** al. amplitudinem.*

Cap. XII.

MAG. Sciendum igitur deum nullis verbis proprie exprimi, nulla poſſe cogitatione comprehẽdi, quomodo enim immenſus & incõprehẽſibilis prædicaretur, ſi humanæ locutioni

vel

vel meditationi includeretur? Nunc autem patet quàm ſit admirabilis, cum omnibus linguis ſit inedicibilis, omnibus cordibus ſit incogitabilis. Dialectica nanque differendi potẽs, potenter quæque dubia definiens, cunctas ſcripturas euibrans & eulceras: cunctã humanã ſapientiã annihilans, cũ diuinitatem intendit, tantæ maieſtatis luce repercuſſa, pauidum caput tremefacta reflectit, atque in abdita mundanæ ſapientiæ fugiens deliteſcit, diſſolutiſq; ſylogiſmorum nexibus ſtulta obmuteſcit. Nempe nomine & verbo cuncta exprimũtur, quæ ſub decem prædicamentis humano corde cõcipiuntur. Sed quòd ex his nullum proprie deo cõueniat, manifeſte ratio comprobat: nam ſi dixerimus quòd deus ſubſtantia ſit quæ omnibus ſubſiſtere tribuat, & per quam omnes res eſſe habent, mox vniuerſalia & indiuidua de quibus ſubſtantia prædicatur, genera & ſpecies in quibus verſatur, Simul & nouẽ accidẽtia quæ ei neceſſario inhærent, animo occurrũt, quę cuncta liquẽt, quia minime in deũ cõcurrũt. Si prædicemus quod deus ipſa magnitudo exiſtat, quæ omnia in menſura & numero & põdere diſponat, protinus paruitas huic quãtitati ſe opponit, & ſua exiguitate quod eſt ſuper omnia maximum cõminuit. Quem ſi ipſam bonitatẽ vel ſummũ bonum nominemus, qui cũcta valde bona facit, ſtatim malũ huic qualitati cõtrariũ obuiat, & tãto bono ſe opponere nõ trepidat. Quòd ſi creator vel dominus prædicetur, quod vtrunq; ad aliquid ſcilicet refertur, cõfeſtim relatio opponit, ante mundi conſtitutionẽ eum hoc vocabulo caruiſſe, & hoc relatiuũ ex mũdi creatione ei accidiſſe, cũ ratio aſtruat nihil deo accidẽtale, ſed totũ quod prædicatur de eo ei eſſe eſſentiale. Porrò ſi vbiq; totus eſſe dicatur, & ſimul cũcta replere loca dicatur, mox localitas clãdeſtine irrepens, illũ loco includit, qui cũcta pugillo includit. Si autẽ ſempiternus prædicetur, & cuncta tempora diſponere affirmetur, cõtinuo præterito præſens, præſenti futurũ ſuccedere feſtinat, & initium atque finem æternitati aſcribere non formidat. Si vero dicatur quòd omnia poſſideat, & amictus lumine ſicut veſtimento refulgeat, ſtatim hoc habitu cogitatio eum priuat, dum amictum lucis vel poſſeſſionem rerum ab eo ſeparat. Quòd ſi ſemper præſens adeſſe teſtatur, confeſtim ſitus ſtandi vel ſedendi imaginatur. Si vero vniuerſa regere referatur, actus laboris æterna requiem annullare conatur. Porrò ſi affirmetur patiens, mala noſtra ſufferens, illico paſſio ſe ingerit

rit, & impaſsibilem pati contendit. His quippe decem cunꝫa humana conditio includitur. & ab his omnibus proprietas ſummæ eſſentiæ euidenti ratione penitus excluditur. Cunꝫa etenim quæ vel oppoſitionem vel contrarietatem vel accidens ſuſcipiunt, nulla ratione deo proprie conueniunt. Igitur cum ratione repugnante nihil de deo proprie loqui valemus, ſaltem improprie & per ænigmata de deo loqui ſatagimus. *al. locuti*

Cap. IIII

FRA. Euidens ratio quidem docet deum humanis verbis inedicibilem: ſed intellectualis mens inhianter deſiderat eũ ſibi vtcunque fieri cognoſcibilem, quæ mens inſtar ſpeculi animæ videtur, in quo ipſa imaginem creatoris ſui contempletur. MAG. Vniuerſa quæ in rebus creatis nouimus, per corporeos ſenſus cognouimus. Et ea quidem quæ nec viſu nec experientia didicimus, per comparationes viſorum vel expertorũ diſcimus vtq; de beſtiis vel ignotis hominibus legimus: quæ autem nobis penitus incognita per comparationes notas non ſignantur. nunquam prorſus ſcientiæ noſtræ notificãtur: Et ideo quia ſpiritalia nobis ſunt inuiſibilia, atq; corporeis ſenſibus incomparabilia, nunquam erũt aliqua ratione nobis probabilia. Quia vero hæc conſtat eſſe, ſed per ſimilia edoceri nequeunt, fidem tantum credentium exigũt. FRA. Quę ratio augmentis probat, quanquam in comparatione deficiat, neceſſe eſt vt rationalis quiſque credere nõ renuat: tu tamẽ profer quid de ſpiritalibus ſciendũ tibi ratio innuat. MAG. Sex modis in ſcripturis ſpiritus ſubſtantialiter dici nõ neſcio à vobis ſciri. Primo ſummus omnium deus ſpiritus appellatur, vt ibi, Spiritus eſt deus, & qui adorant eum, in ſpiritu oportet adorare. Secundo angeli ſpiritus dicuntur, vt ibi, Qui facit angelos ſuos ſpiritus. Tertio animæ ſpiritus nuncupantur, vt ibi, Exibit ſpiritus eius, & caro reuertetur in terram. Quarto vita brutorum animalium ſpiritus vocatur, vt ibi, Quis ſcit ſi ſpiritus iumentorum deſcendat deorſum. Quinto venti dicuntur ſpiritus, vt ibi, Spiritus procellarum. Sexto aër ſcribitur ſpiritus, vt vbi, Os meũ aperui & attraxi ſpiritum. Quorum definitio talis eſt, Aër eſt ſpiritus ſenſibilis, quẽ nos attrahẽdo ſentimus, ipſe nihil ſentiẽs, cũꝫis tamẽ ſub cœlo viuẽtibus ſpiramẽ exhibẽs. Vẽtus ſpiritꝰ eſt aẽr, dei nutu aliquo modo agitatus, procellis aquarum augmentatus, per angelica miniſteria excitatus, per eadem trãquillatus. Vita brutorũ animalium eſt ſpiritus vitalis, cõſtans de aẽre & ſanguine animalis, inuiſibilis

**al. ſcimꝰ* *Spũs ſex modis in ſcriptura dicitur.* *Ioan. 4.* *2 Cor 3.* *Pſal. 103* *Pſal. 145.* *Eccle. 3.* *Pſal. 10* *Pſal. 118.* *Definitio ſpũs aerij* *Spiritus ventilis* *Spũs animalis.*

ſed ſenſibilis, memoriam habens, intellectu carens, cum carne moriens, in aëra euaneſcens.

Anima intellectiua quid ſit. Cap. V.

Anima vero ſpiritus eſt ſubſtantia incorporea, corporis ſui vita, inuiſibilis, ſenſibilis. mutabilis, illocalis, paſsibilis, nec quantitatem menſuræ, nec qualitatem formæ vel coloris ſuſceptibilis. memorialis, rationalis, intellectualis, immortalis. Et ne hęc vacillet definitio, ratio eam probationibus roboret. Anima eſt ſpiritalis ſubſtantia. Omne enim quod alij vitam ſubminiſtrat, ipſum eſt neceſſe vt ſubſiſtat: ſed anima vitã corpori tribuit, igitur anima realiter ſubſiſtit. Hanc vero vitam eſſe ipſamet probat, dum præſentia ſua corpus viuificat, abſentia ſua idem mortificat. Hæc nobis quidem eſt inuiſibilis, ſed ſpiritus viſibilis. Hanc etiam ſenſibilem eſſe conſtat, dum oculis colores, auribus ſonos, naribus odores, palato ſapores, manibus aſpera vel lenia ſentire præſtat. Eſt quoque mutabilis: omne enim quod melioratur & peioratur mutabile eſt, ſed anima vitiis peioratur, virtutibus melioratur: igitur mutabilis eſt. Eſt etiam illocalis: omne enim quod loco includitur, altitudine, latitudine, longitudine aëris circunſcribitur, corpus eſt: ſed ratio docuit animam incorpoream eſſe, id eſt: nec corpus nec aliquod membrum habere, igitur cõſtat eam eſſe illocalem: non enim ſpacium aëris vt corpus occupat, nec corpus vt aqua vtrem implet: ſed vt calor toto igni illocaliter ineſt, ita anima totum corpus illocaliter poſsidet. Ignis quidem eſt viſibilis, ſed calor inuiſibilis & ſenſibilis, & quodãmodo ignem viuificans: ita anima inuiſibilis, ſed ſenſibilis, viſibile corpus quadam occulta vi ſenſificat & viuificat. Hæc eſt quoque paſſibilis. Omne enim quod mœrore afficitur paſsibile eſt: ſed anima dum ſuæ voluntatis compos nõ efficitur, dolore mœſtitiæ afficitur, igitur paſsibilis eſſe conuincitur. Ab hac quantitas excluditur, dũ nec altitudine aut latitudine. aut longitudine metitur, nec ſex circuuſtantiis, ſcilicet ante & retro, dextrum & ſiniſtrum, ſurſum & deorſum ſe includere patitur. Qualitas etiã formæ vel coloris ab hac ſecernitur. dum nulla forma vel humani corporis, vel vllius coloratæ rei illi aſcribitur. Hæc eſt memorialis, quia pręterita recolit. Eſt etiã rationalis, quia præſentia diſcernit. Eſt intellectualis, quia futura intelligit. Hanc immortalem hinc eſſe conſtat, quòd memoriam ſui apud poſteros, perenniter durare laborat.

Angeli definitio, & an ſint, &

Angelus autem ſpiritus eſt ſubſtantia incorporea, inuiſibilis, ſenſibi-

lis,ſenſibilis rationalis,intellectualis,immortalis,bonorũ luci da & impaſsibilis,malorũ tetra & paſsibilis.Sed vidẽdũ eſt, vtrũ aliqua ſubſtantia talis in rebus creatis eſſe credatur,cũ à nobis minime videatur. Angelos eſſe ipſa inſenſibilia probant, quæ tam certam ſui motus legem obſeruant. Omne quippe quod mouetur,aut motũ à ſe habet,aut aliũde:ſed omne quod motum à ſe habet,eſt ſenſibile vt anima:quod aliũde,inſenſibile,vt corpus. Quòd ſi ſol,luna,& ſydera per ſe mouentur,ſenſu vel ratione videre videntur,quæ tam certa tempora,tã certa cœli ſpacia cuſtodiunt, & quodammodo ſuum intellectum huic mundo lumine vel ſignis innuũt. Sed qui ea rationabilia vel ſaltem ſenſibilia corpora arbitrantur, iure ſenſu carentes, inter irrationabilia computantur. Cum autem vere ſint corpora viſibilia,ſed motu carentia, vtputa inſenſibilia, & tamen moueantur, conſtat profecto quòd aliunde moueantur. Reſtat igitur ea per angelica miniſteria moueri: ſimiliter ventos pluuias,grandines,fulgura,tonitrua, tempeſtates, auras, iuſſu dei per illos regi. Qui dubitat,& ea ſenſibilia putat, hunc ratio ſtultum cum inſenſibilibus probat. Bruta quoque animalia vſibus humanis per illos obſecundare vel aduerſari qui non credunt,aut illa per rationalem intellectũ hæc facere credunt, longe à ratione recedunt. Sed & cuncta quæ in rebus in ſenſibilibus vel creaturis ſenſibilibus geruntur,per illos admi niſtrari qui ambigit,multum à luce veritatis deſipit. Igitur conſtat angelos vere eſſe,& cuncta nobis occulta patenter noſſe. Sed hoc differt inter illorum & noſtram ſcientiam, quòd ipſi omnes cauſas rerum antequam eueniant præſciunt,nos autem vix & cum magno labore inueſtigamus eas poſtquam res in actu conſtant. *de verâ notitia Cap. VI.*

Porrò ſummus ſpiritus, ſicut à nullo intellectũ valet propriè cogitari,ita nulla definitione poterit proprie deffiniri vel determinari.Sed quia intellectualis mẽs eum vtcunque agnoſcere anhelat. hæc ænigmatica definitio ei interim ſufficiat, Deus ſpiritus eſt eſſentia inuiſibilis, omni creaturæ incomprehenſibilis, totam vitam, totam ſapientiam,totam æternitatem ſimul eſſentialiter poſſidens, idem ipſa vita, ipſa ſapientia, ipſa veritas, ipſa iuſtitia, ipſa æternitas exiſtens, omnem creaturam inſtar puncti in ſe continens.Si autem aliquis inſipiens tantum deſipiat, vt deum eſſe diffidat hunc ſolũ vere eſſe,& alia omnia ab ipſo habere eſſe hac ratione colligat: Omnis ſubſtantia aut per- *Quòd deus ſit, & quid ſit. ænigmaticaq; deſcriptione eius pulchra deductio. Cap. VII.*

ſe ſubſiſtit aut per aliud, ſed hunc mundum nõ ſubſiſtere qui contendit, hic fatuus, in nihilum tendit. Mundum autẽ non per ſe ſubſiſtere conſtat, dum eum ratio cœpiſſe doceat, partibus enim cõſtat. Omne autẽ quod partibus coniungitur vel in partes reſoluitur, ab aliquo vtiq; coniunctionẽ vel reſolutionem patitur. Mundus ergo non per ſe ſubſiſtit, & ideo ſequitur quòd creatura ſit. Creatura autem ad aliquid, ſcilicet ad creatorẽ refertur. Solus ergo creator per ſeipſum & in ſe ipſo exiſtit, omnis autem creatura per ipſum ſubſiſtit. Si enim ab alio eſſe habet, tunc deo maius eſt à quo hoc habet: quod deo inconueniens eſt. Et cum nihil præter creatorem & creaturã exiſtat, ſi deus per ſeipſum non habet eſſe, neceſſario conſequitur vt per creaturam exiſtat: quod inconuenientiſsimum eſt. Amplius, Subſtantia mundi in diuerſa genera & in differentes ſpecies diuiditur, & in his ſingulis bonum inuenitur. Omne enim vtile bonum; vniuerſa quippe vtilia conſiderantur, & ideo ſingula bona comprobantur. Omne autem bonum, aut per ſe bonum eſt, aut per aliud. Sed diuerſa bona participatione vnius boni bona eſſe neceſſe eſt. Diuerſitas quippe recipit maius & minus: nam quãtum ad genus lapis eſt minus bonum, qui tantum eſt, & non viuit: lignum maius bonum, quod creſcẽdo viuit: equus illo melius, qui viuit & ſentit: homo illo præſtantius, qui viuit, ſentit, & ratione diſcernit. Reſtat igitur his maximum & ſummum bonum, de quo omnibus inferioribus profluat bonum: & hoc bonum deus eſt, de quo quaſi de fonte cuncta bona profluunt, & in eundẽ cuncta refluũt. Hic ſolus vere eſt, & ideo veritas eſt. Omne enim quod eſt, verum eſt. Quod vero nõ eſt, falſum eſt: ſed deus vere eſt, igitur veritas eſt. Creatura autem ei collata quaſi non eſt, & idcirco quaſi falſitas ad veritatem eſt. Omne enim quod ex nihilo eſſe cœpit, in nihilum redigi poterit: ſed omnis creatura ex nihilo à deo producta, ad aliquid eſſe eſt producta, igitur ſi ei cõparatur, nihil eſſe probatur. Nulla ergo mens Deum eſſe dubitat, per quem alia cuncta eſſe conſiderat, huius eſſentia eſt vita. Omne enim quod eſt, aut viuit, aut vita caret: omne autẽ quod viuit, aut per ſe viuit, aut per aliud: ſed Deus per ſeipſum & in ſeipſo viuit, & aliis omnibus viuere tribuit, igitur vera eſt vita vitalis vita: ſeipſum quoque & totam facturam ſuam ſapit & intelligit, cui nihil aliud eſt ſapere, quàm viuere eſſe, igitur ſapientia eſt. Seipſum etiam & omnem creaturam diligit, quia iuſti-

Creatura cõparatione ad Deũ nihil eſt.

iuſtitia eſt;& hanc increatam iuſtitiam non aliunde accipit,igitur iuſtitia & dilectio exiſtit. Initio & fine caret,præteritum & futurum non habet,igitur æternitas eſt. Cum itaque ratio deum veraciter eſſe probauerit,& hunc vitam,ſapientiam,veritatem,iuſtitiam & æternitatem veris aſſertionibus eſſentialiter eſſe docuerit,reſtat nunc vt ad hunc quoque videndum aliquam feneſtram aperiat,per quam mens per quoſdam gradus ſcandens proſpiciat, quatenus regem gloriæ in decore ſuo videre præualeat. Pedetentim autem ratio per corporalia gradiatur, ne infirmus intellectus per ardua nitens, difficultate confractus relabatur. In primis igitur hunc corporeum ſolem mente conſideremus,cuius claritudine totum mundi orbem illuminari videmus. Poſt hunc ſolem milia milium angelorum deo miniſtrantium attendamus, quós ſingulos ratione monſtrante ſepties,imò centies ſole ſplendidiores ſciamus: nã hic ſol eſt miniſter mundi, angeli autem templa dei. Quantum ergo differt templum dei à ſeruo mundi, tantum differt claritas angelorum à claritate ſolis. Deinde decies milies centena milia ſublimium angelorum deo aſtãtium perpẽdamus, quos ſingulos centies,imò milies præ ſole clariores pro certo noſcamus. Sicut enim luna ſtellas,ſol lunam in claritate excellere cernitur: ſic quilibet ſuperior ordo angelorum inferiorẽ ab angelis vſque ad Seraphin gloria,dignitate,claritate præcellere creditur. Poſt hos innumerabilia milia ſanctarum animarum inſpiciamus, quas ſingulas longe ſole lucidiores, angelis beatitudine & claritate coæquãdas non dubitamus. Tot & tantis luminibus ſingulariter conſideratis, ſingulorum etiã magnitudinem contemplemur, quatenus ad id quod intueri anhelamus, facilius ſubleuemur. Cogitemus itaque animam ſplendidum ignem,cuius minima ſcintilla ratione inſtruente vincat hunc ſolem. Omne enim quod ab alio includitur, minus eo quod ſe includit,eſſe neceſſitate cõuincitur: ſed cogitatio animæ quæ eius ſcintilla eſt,non ſolum hunc ſolem, ſed & totum mundi ambitum breui ſpacio includit,& totus orbis eam minime circumſcribit: igitur conſtat quanque animam toto mundo longe maiorem fore. Angeli autem ſicut ab animabus beatitudine,ita etiã differũt magnitudine. Hic nemo magnitudinem corporalis quantitatis intelligat,ſed illam potius intellectualem: quæ hunc mundum corporeum,& cuncta in eo corpora ad paruitatem redigat. Hinc iam mens ſe in alta

De cognitione diuinæ claritatis. Caput. VIII.

Magnitudo intellectualis.

eleuet, cor ſuum quantum poteſt dilatet, tot luces inæſtimabili claritate, incomparabili magnitudine reſplẽdentes ſub ſe proſpiciat: ſuper ſe vero quandam admirabilem lucem, quæ omnium illarum lucium lux ſit, intendat, quæ ſic ſuper tot & tantas luces longe refulgeat, ſicut ſol ſuper omnes ſtellas luceat: cuius lucis ineffabilem magnitudinem & admirabilem pulchritudinem illæ tot & tantæ luces iugiter admirentur, & in cuius affluentiſsimam dulcedinem indefeſſe proſpicere delectentur. Hæc profecto eſt lux inacceſsibilis, quam inhabitat
1. Tim. 6. eſſentia dei, ſolis mundis cordibus viſibilis. Nullus hic cogitet luce deũ, quaſi tabernaculo hominẽ circũdatũ, quaſi aliud ſit deus qui lucem inhabitet, & aliud lux quam inhabitet, ſed potius illam lucem eſſentiam dei ſciat, in qua vniuerſa bona ſimul locata ſciat, Hæc eſt lux quæ angelos & animas in cœlis ſua viſione ſatiat. Hæc eſt quæ mundicordes per contemplationem illuminat. Hæc eſt quæ ſolis lucernam in mũdo commorantibus, vt candelæ lumen in carcere poſitis præſtitit, qua de tenebris ad lucem, de morte ad vitam, de exilio ad patriam remeare poſsint.

De varijs nominib⁹ beata viſionis, qua iuſti deum vident. Cap. IX.

Ergo in oratione taliter mens noſtra deum meditetur, taliter intentio noſtra imaginem eius contempletur, ſcilicet talem lucem, quæ ſic ſuper ſolem, vt ſol ſuper candelam reſplendeat, imò talem quæ ſic ſuper innumera angelorum & animarum milia præ ſole centies ſplendida, vt ſol ſuper ſydera refulgeat. Vnde dicitur pater luminum in canonica Iacobi, Omne datum optimum & omne donum perfectum deſurſum eſt, de
Iaco. 1. ſcendens à patre luminum, Non multum quippe à veritate aberrat qui talem dei imaginem ante oculos cordis in oratione verſat. Hæc præſens viſio dei facie ad faciem regnum cœlorum vocatur, quia extra hoc corporeũ cœlum, imò extra omnem locum, angeli & iuſti, qui cœli nominantur, hac viſione fruũtur. Idcirco etiam quamuis deus in omnibus creaturis eſſentialiter manere credatur, proprie in cœlis, id eſt, in iuſtis habitare prædicatur: quia ipſi inhabitationẽ eius fruendo ſentiunt, & eũ omnibus rebus ineſſe gaudentes conſpiciũt, quem ſibi minime adeſſe cognoſcunt qui terrena diligũt. Sicut enim vidẽs & cæcus in ſole ſtãtes, videns claritate ſolis vidẽdo fruitur, cęcus lumine eius priuatur, & quãuis pręſentia ſolis vtriq; æque aſsit, tamẽ eius præſentiã non æqualiter vterq; ſentit: ſic deus hos tantũ inhabitare dicitur, qui eius præſentia facie ad

faciem

ficiem videndo vt angeli, aut per contemplationem ſpeculando vt iuſti in hac vita fruuntur: in his autem non eſſe dicitur, qui eius viſione priuantur. Vnde & intra nos regnum cœlorũ eſſe prædicatur, quia viſio dei omnipotentis, quæ regnum cœlorum, id eſt, iuſtorum nominatur, in angelis & iuſtis contemplatur. Hæc etiam vita æterna appellatur, quia beati in præſentia deficientis vitæ plene perfruuntur, & nunquam nec morti, nec vllis doloribus miniſtris mortis ſubiacere permittuntur. Ad hoc nanque creati ſunt vt æternaliter viuant, & æternam vitam æternaliter aſpiciant. Hæc quoque cœleſtis ciuitas nuncupatur, quia vnanimitas illorum ciuium ad videndum regem gloriæ in decore ſuo congregatur. Hæc nihilominus Hierusalem cognominatur, quia viſione ſemper manentis pacis ſatiatur. Hæc paradiſus vocitatur, quia omnimoda omnium deliciarum abundantia iocundatur. Hæc quoque ſuperna patria nominatur, quia omnes iuſti hanc viſionem, vtputa filij dei, hæreditare non dubitantur. Cum ergo ſanctos in oratione inuocatis, ſic oportet de eis cogitare conſtitutis in gloria æternæ claritatis, ſcilicet ſplendidiſſima lumina longe præ ſolis fulgore lucentia, qui omnia bona pleniter in dei viſione habeant, & cunctis ſe inuocantibus potenter ſubueniant. *Luca. 17.*

FRA. Sol æternus ad quem videndum nos tua dulcis oratio perduxit, & cuius ſerena lux in cordibus noſtris per tua verba illuxit, ipſe te de tenebris exemptum in lucis regione conſtituat, & inter luces quas prædicas, te lucentem luce ſuæ viſionis perenniter frui tribuat. MAG. Si quid per me probabile profertur, nolo vt inde mihi, ſed deo, cuius donum eſt, gratia referatur, qui ſæpe per abiectos ſeruos ad hæreditatem ſuæ viſionis filios ſuos conuocat, & per hoſtes de exilio ad patriam iter ſalutis amicis prænotat. Et bene noſtis aliquando deformem formoſo ſpeculum, imò cæcum videntibus lumen tenuiſſe, ac claudum ſanis greſſu viam oſtendiſſe.

De neceſſaria perſonarum trinitate in eſſentia vnitate. Cap. X.

FRA. Nos quoq; propter ea quæ audiuimus, perenni deo grates referimus, cuius viſio per te nobis innotuit, & qui talem theſaurum carnalibus abſconditum per te nobis protulit. Sed quia pondus carnis animã aggrauat, ecce iterũ carnalis cogitatio mentẽ diuina contemplantem pulſat. Cum enim ſuperius ratio vnum deum veriſſime eſſe demonſtrauerit, & ipſum ſolũ cuncta ex nihilo feciſſe probauerit, quomodo quaſi tres deos adorare docemur, dum patrẽ perfectum deum, fi-

lium perfectum deum, ſpiritum ſanctum perfectum deum cõfiteri monemur? Dum enim ſubdiſtinctæ tres perſonæ diſtinguũtur, quid aliud quàm tres dij à nobis intelligũtur? MAG. In ipſa veritate ſe demonſtante & ratione probante, citius videbitis neceſſarium in vna eſſentia perſonarum trinitatem, item per omnia neceſſariam in tribus perſonis indiuiduæ ſubſtantiæ vnitatem: cum iam ſuperius ænigmatice de deo loquerer, quia non poteram proprie, quid dixi eſſentiam dei eſſe? FRA. Lucem. MAG. De luce quid gignitur? FRA. Splendor. MAG. Quid in luce & ſplendore ſimul conſideratur? FRA. Calor. MAG. Num in ſubſtantia lucis ſplendoris & caloris inuenitur diuerſitas. FRA. Non, ſed identitas. MAG. Num in vocabulis vel in officiis prædicatur identitas? FRA. Minime, ſed diuerſitas: nam lucis vocabulum ipſam ſubſtantiam, ſplendoris vocabulum lucis gratiam, caloris vero vocabulum videtur exprimere lucis efficaciam. MAG. Igitur patet tria vocabula diuerſa vnam conſtare indiuiduam eſſentiam. FRA. Per omnia patet. MAG. Summum ſpiritum patrem lucem appellari habetis in Ioanne Apoſtolo, Deus lux eſt, & in eo tenebræ nõ ſunt vllæ. Summum quoq; ſpiritum filium ſplendorem nuncupari habetis in alio Apoſtolo. Qui eſt ſplẽdor ſubſtantiæ eius. Summum nihilominus ſpiritum ſanctum calorem nominari apud Moyſem, Deus noſter ignis eſt. Cum itaque lux, ſplendor, calor vna ſit natura & indiuidua ſubſtantia, vocabula vero diuerſa, conſtat profecto patris & filij & ſpiritus ſancti vnam naturam indiuiduámque eſſentiam eſſe, dũ in eo quod ſignificat quid ſit, ſubſtantialiter ſpiritus nominatur: & item in perſonis diuerſitatem neceſſariam, dum pater gignẽs, filius naſcens, ſpiritus ſanctus ab vtroq; procedens prædicatur. FRA. Planè trinitatem in perſonis perſpicue videmus, & neceſſariam in ſubſtantia vnitatem euidenter tenemus. MAG. Ideo vigilantiſſime hæc duo nomina, ſcilicet ſubſtantia & perſona diuinæ eſſentiæ coaptãtur, quia ſemper ſubſtantia de indiuiduis prædicatur in pluralitate conſiſtentibus: perſona autem dei indiuidua rationali natura prædicatur, cũ nos ſoleamus perſonis pluralitatem, ſubſtantiæ autem deſignare eſſentiæ vnitatem. FRA. Qua ſimilitudine vocatur æterna lux pater? MAG. Quia ex ſe prolem genuit æqualem. FRA. Nónne ſibi magis matris nomen conuenire videretur MAG. In patre eſt ſemper principalis cauſa prolis, & ideo à prin

1. Ioan. 1. *Hebr. 1.* *Deut. 4.*

Vnde ſubſtantia et perſona nomina ad diuina trãsferatur. & vnde pater dicatur vel gignens.

Cap. XI.

à principali ſexu debuit iure hoc nomine appellari. FRA. Qua ſimilitudine dicitur gignens? MAG. Certũ eſt quòd mẽs gignit cogitationem. Cum autem mens ſeipſam cogitat, quaſi aliam ſibi ſimilem generat. Sic ſummus deus cum ſeipſum talem qualis eſt cogitauit, proculdubio ſimilem ſibi per omnia imaginem generauit. Et ſicut gignens iure pater vocatur, ita rectiſſime genitus filius nominatur.

De coæternitate filij cũ patre. Cap. XII.

FRA. Si deus filium genuit, videtur aliquando fuiſſe quòd filium non habuerit, & hoc nomen ex accidenti poſſederit. Quòd ſi hoc ita eſt, ſuperior prolatio labefactatur, qua deo nihil accidentale, ſed totum eſſentiale prædicabatur. MAG. Iam docuit ratio, dei eſſentiam eſſe æternam vitã, initij & finis neſciam. Quòd ſi hæc ſingularis vera vita abſque initio ſemper fuit, conſtat quòd & abſque initio ſemper ſe viuere intellexit. Quòd ſi ſe viuere non intellexit, ſapiens non fuit, quod nefas eſt de deo dicere. Quòd ſi aliquando ſapientiam aliunde accepit, qua prius caruit, tunc id à quo tantum bonum accepit deo melius extitit, quod abſurdiſſimum eſt. Sed ſi ſempiterna vita ſemper ſe viuere intellexit, hæc intelligentiæ ſapientia non aliunde ei accidit, ſed ſemper ei coëſſentialis fuit, quanquam hanc ex ſe vt prolem ſuam ineffabiliter genuerit: igitur pater nunquam ſine filio extitit.

Vnde filius dicatur ſplendor æternæ lucis, et non filia. Ca. XIII.

FRA. Qua ſimilitudine ſplendor æternæ lucis filius vocatus, non filia? MAG. Quia per omnia ſimilitudo patris in eo exprimitur, vnde & ſimilitudo eius dicitur. Nihil enim in rebus creatis ad integrum eius ſimilitudinem ſeruat à quo naſcitur. Capilli namque à capite nati ſunt capiti diſſimiles, poma ab arboribus nata ſunt illis diſſimilia, lana diſſimilis ouibus. Fœtus animalium, vel ipſi filij hominum, non per omnia ſimiles qualitati genitorum. Hic autem per omnia gignenti eſt ſimillimus, & ideo veriſſime non filia, ſed filius vocatur.

Quare verbum dicatur filius, & de triplici verbo. Caput. XIIII.

FRA. Qua autem habitudine filius verbum vocatur? MAG. Tripliciter verbum intelligitur: verbi gratia, Cum hoc verbum homo, homo profert ore, aut cum idem verbum homo, abſque motu linguæ in corde ſuo format, aut cum res ipſa quam ſignificat illud verbum homo, qualis ſit intellectu cogitatur. Hoc tertio modo deus verbum ſuum genuit, cum ſeipſum cogitando dixit. Et quia totam mundi formã eadẽ cogitatione creauit, ideo dicitur, quòd omnia in verbo ſuo fęcerit: vnde & de creatione mundi legitur. Ipſe dixit & facta ſunt. Nihil enim aliud eſt filius ſe l *Pſal. 32.*

verbum dei. quàm cogitatio vel ars vel ſapientia eius. Nempe cum nos aliquam rem cogitamus, ipſius rei imaginē in cogitatione noſtra formamus: ſic deus cum ſeipſum cogitauit, ſimilem ſui per omnia imaginem formauit: ideo hoc verbum imago vel ſimilitudo dei dicitur, ſed nihil aliud niſi eadem eſſentia exprimitur: vnde & hoc verbum dicitur quaſi vere bonum. FRA. Quare dicitur, Omne quod factum eſt, in ipſo vita erat? Num lapides qui ſtolidi ſunt, in verbo dei viuunt? MAG. Omnis creatura trifariè ſubſiſtere dicitur, In deo, in ſeipſa, in nobis. In deo vita immutabilis, in ſeipſa ſubſtātia commutabilis, in nobis ſimilitudo rerum imaginabilis: verbi gratia, Lapis in ſeipſo eſt ſubſtantia mutabilis, quia in calcem cōmutabilis, in noſtra cogitatione ſimilitudo lapidis, in arte dei eſſentia interminabilis, vitæ durabilis. Cū enim artifex domū facere cogitat, iam domus in ipſa arte viuit quā poſtmodū manus ædificat. Sed illa quam manus erigit, corruet: illa vero quæ in arte viuit, permanet. Nihil quippe aliud eſt ars quàm anima, & anima nihil aliud quàm ars eius: & ars eius nihil aliud eſt quàm ipſa vita, ſic verbum dei nihil aliud eſt quàm ars eius, & ars nihil aliud eſt quàm ipſa vita, & in hac cuncta immutabiliter permanebunt, quæ in ſubſtantia ſui mutabilia deficiunt.

De creaturarum trifaria ſubſiſtentia. Cap. XV.

FRA. Cùm euidens ratio idē verbū cum patre & ſpiritu ſancto, vnam & indiuiduā ſubſtantiā inexpugnabiliter probauerit, quomodo ſolum incarnari potuit? Si enim à patris & ſpiritus ſancti eſſentia eſt ſeparatum, & ſic ſingulariter in humanitate, conſtat profectò quòd patris & filij & ſpiritus ſancti ſubſtantia non eſt indiuidua, quæ potuit pati ſeparationis diſcrimina. MAG. Sicut ſempiterna virtus diuinitatis per ea quæ facta conſpiciuntur, poteſt intelligi, ſic hoc profundum myſterium & occultum, per ea quæ in nobis geruntur ratione perſcrutante poterit inſpici. Notum eſt enim quòd humana mens verbum communis locutionis ex ſe cogitādo gignit, & idem verbum in mente & in memoria ſimul vna eſſentia exiſtit. Cùm verò mēs verbū ſuū aliis innoteſcere cupit, cùm eadē cogitatione quæ nihil aliud eſt, quàm verbū ſuum, & cū memoria diſponit, quod idem verbum corpus vocis induit, & auribus audibile, & cordibus audientiū viſibile procedit, & etiam literis corpus ſuū ligari & videri permittit, & tamen inuiſibile manens, de eſſentia mentis & memoriæ non recedit. Non ergo mēs neq; memoria, ſed ſolum verbum ſingu

Quomodo ſolum Verbum incarnari potuit. Ca. XVI.

Roma. 1.

ſingulariter ſonuit per corpus vocis ſenſibile, & tamen inſe-
parabiliter manſit in eſſentia mentis & memoriæ inuiſibile.
Sic ſummus pater verbũ ſuũ ſeipſum cogitãdo genuit, quod
in patris & ſpiritus ſancti eſſentia ſimul coëſſentiale ſubſiſtit:
ſed tamẽ nec pater nec ſpiritus ſanctus, ſed ſolum verbũ quod
eſt patris filius ſingulariter humanum corpus induit, ſe homi-
nibus ſenſibile exhibuit, corpus ſumptum indigna pati per-
miſit, & ipſum inſeparabiliter in eſſentia patris & ſpiritus ſan-
cti inuiſibile & impaſſibile permanſit. FRA. Qua autem ſimi- *Quare a-*
litudine amor dei ſpiritus ſanctus nominatur? MAG. Dei eſſen *mor dei*
tiam dixi eſſe vitam, vera autem vita ſe viuere intelligit, & ſi *ſpiritus no*
ſe vitam intelligit, ſe vtique diligit, Dei autem viuere, intel- *minetur,*
ligere, diligere, nihil eſt aliud quàm exiſtere. Dilectio ergo *& ſan-*
dei eſt vita, & vita eſt ſpiritus. Et quia deus per dilectionem *ctus.*
cunctis eſſe vel viuere tribuit. Idcirco ſpiritus nuncupatur. *Ca. XVII.*
Ideo autem ſanctus additur, quia cuncta per eum ſanctifi-
cantur. FRA. Qualiter probatur hic ſpiritus à patre & fi- *De ſpiri-*
lio procedere? MAG. Nihil aliud ſpiritus ſanctus, quàm amor *tu ſancto.*
dei intelligitur, vnde & deus charitas dicitur. Conſtat autem *Caput.*
quia pater filium vt ſeipſum diligit, & item filius patrem tan- *XVIII.*
quam ſeipſum diligit. Vita namq; diligit ſe ſapere, & iterum *1. Ioan. 4.*
ſapientia diligit ſe viuere: vitæ autem & ſapientiæ probata eſt
vna eſſentia eſſe. Igitur dilectio vel amor vel charitas, quod
eſt ſpiritus ſanctus, in ſubſtantia patris & filij coëſſentialis exi
ſtit, & ideo ab vtroque æqualiter procedit. FRA. Si ſpiri-
tus ſanctus patri & filio coëſſentialis exiſtit, quomodo ab in- *Matth. 3.*
diuidua ſubſtantia ſeparari potuit, cùm in ſpecie columbæ ſu *Acto. 2.*
per dominum, vel in forma ignis ſuper Apoſtolos apparuit?
MAG. Sancti ſpiritus ſubſtantia non in columbam vel ignem
eſt tranſmutata, ſicut nec verbi in carnem eſt transformata:
ſed ſpiritus ſanctus columbæ corpus condidit, in quo ſe ad
horam ſuper corpus ſibi inſeparabiliter vnitum, ad teſtimo-
nium hominibus viſibilem præbuit, ipſe verò inuiſibilis in
eſſentia patris & verbi inſeparabiliter manſit. Animas quo-
que diſcipulorum interius poſſidens, foris ſpeciem ignis vel
luminis oculis hominum pro ſigno exhibuit, & tamen à ſub-
ſtantia patris & filij non receſſit: Profectò inſinuans quòd pa-
ter & filius per eum peccata conſumunt, & in eorum amorẽ
hominũ corda per ipſum accendunt, & quòd impios per eum
iudicabunt, iuſtos verò lumine vitæ in ipſo glorificabunt.

Cur æqualitas perſonarũ deitatis nomine potiſſ. honoretur. Ca. XIX.

FRA. Quomodo conſtat has perſonas eſſe coæquales? MAG. Deus eſt ſumma vita, ſumma ſapientia, ſumma dilectio. Quantum ergo vita viuit, tantum ſe intelligit, & tantum ſe diligit. Si enim non tantum ſe intelligit, quantum viuit, nequaquam ſumma ſapientia erit: & ſi non tantũ ſe diligit quantum ſe intelligit, ſumma dilectio minime exiſtit. Sed cũ ipſius ſubſtantia veriſſime ſummum bonum ſit, ſumma autem vita & ſumma ſapientia, & ſumma dilectio non niſi in ſummo bono inueniri poſſint, neceſſariò ſequitur tres perſonas, patris gignentis, filij geniti, ſpiritus ſancti procedentis, per omnia eſſe æquales, & in vna eadémque indiuidua ſubſtantia ſummum bonum exiſtentes. FRA. Cur in his vocabulis magis deitas veneratur quàm aliarum virtutum, cum miſericordia & iuſtitia, & cæteræ virtutes eius eſſentiæ aſſignãtur? MAG. Quia illa ſunt ei propriè ſecundum ſe ſubſtantialia, iſta verò ſecundum nos ei accidentalia. Miſericors nanque inde dicitur, non quòd miſerum cor habeat, ſed omnem miſeriam longè à deo eſſe ratio probat. Iuſtum autem humana locutio nominat, qui bonis bona, malis mala recompẽſat. Verùm quia deus miſeris in miſeriis ſubuenit, nomen miſericordis & miſericordiæ accipit, quamuis ſi nunquam aliquis miſer fuiſſet, cui miſericordiam impenderet, non minus tamen in ſubſtantia ſui ipſa miſericordia exiſteret. Quia verò iuſtis largitur præmia, iniuſtis irrogat ſupplicia, iuſtè vocatur iuſtus vel iuſtitia, tamen ſi nullus foret, cui vel gloriã vel pœnã impenderet, non minus ipſe iuſtitia exiſteret, Sic de cæteris virtutibus ſentiendum eſt.

Si nullus eſſet miſer vel dãnatum, ad hunc deus ſuam miſericordiã vel iuſtitiam poſſet oſtendere. Cap. XX.

FRA. Hinc maxima videtur quæſtio ſuboriri, ſi miſericordia dei non potuit dignoſci niſi per miſeros, & iuſtitia eius ſciri niſi per dãnatos, videtur ineuitabiliter ſequi, quoſdam neceſſariò miſeros factos, per quos miſericordia dei manifeſtaretur: quod ſi ita eſt, tunc fruſtra prædicabitur malũ nihil eſſe, cum nihil poſſit peius excogitari, quàm miſeria & damnatio: & ſi hoc per validiſſima rationis argumenta non infirmabitur, iam deus ſummum bonum minimè cognoſcitur, imò author eſſe tanti mali conuincitur. Porrò, ſi noluit vel non potuit oſtendere ſuam miſericordiam, niſi in miſeris, iuſtitiam niſi in damnandis, quis non videat ſequi eum maleuolum vel impotentem, in vno quòd bonum niſi per malum oſtendere noluerit, in altero quod aliter facere non potuerit.

MAG. Quis demens hæc præſumat dicere miſericordiam & iuſt

& iuſtitiam dei, niſi per miſeros & damnãdos manifeſtari non potuiſſe, cum manifeſtè conſtet nos occultas diuitias, non ſolum per egentes, ſed etiam per abundantes demonſtrare poſſe. Si enim occultam habuero pecuniam, non ideo neceſſe erit quenquam panperem exiſtere, cui largiendo eam manifeſtam faciam, cum idipſum diuiti tribuendo facere queam: ſed potius ſi quilibet pauper exiſtens ad me venerit, de occulta pecunia ei miſericordiam impendi oportebit. Sicque eius experientia me largum & locupletem comprobat, quod idem in diuite poſſe fieri conſtat, quamuis diuitis aut pauperis ſcientia vel experientia nihil mihi vtilitatis, vtputa omnia bona habenti conferat. Ipſis autem vtilia, imò neceſſaria me habere eis ſcire & experiri multum expediat. In hunc quippe modum ſi nullus aliquando miſer vel damnabilis fuiſſet, deus omnipotens miſericordiam & iuſtitiam in angelis & hominibus, non minus manifeſtare potuiſſet, de ſua videlicet abundantia eis miſericorditer largiendo, quod minime haberẽt, præſertim cùm omnis creatura à ſe nihil omnino habeat, ſed omnia ab ipſo fonte omnium bonorum accipiat, ac dona ſua in ſuis iuſtè cõſeruando, quæ ab eo accepiſſent. Et ideo non erat neceſſe vt vel angelus damnationem ad manifeſtandum dei iuſtitiam, vel homo miſeriam ad declarandam dei miſericordiam inciderent, cum vtrunque inſtantibus angelis declarauit, miſericordiam videlicet, eos à lapſu conſeruando: iuſtitiam, eis præmia dando. Quia autem libera voluntate angelus vel homo à deo apoſtatauerunt, miſericordiam & iuſtitiam quaſi prius occultam, manifeſtè experti ſunt, dum illum iuſtitia manifeſtè damnauit, iſtum miſericordia miſericorditer de miſeria liberauit. Et cum in hac experientia nihil deo vtilitatis accreuerit, in quo plenitudo omnium bonorum ante omnem creatam creaturam fuerit, ſequitur quòd nulla neceſſitas, ſed ſola voluntas eos ad miſeriam compulerit:

Malum quid ſit, et quod in regno dei nihil inordinatum relinquatur.
Ca. XXI.

Deum autẽ authorẽ mali nõ eſſe hinc aperte conſtat, ꝙ ipſe omne malum dãnat. Porrò ꝙ malũ nõ ſubſiſtat, euidens ratio probat. Omnis enim ſubſtantia bona eſt, ſed malum bonũ nõ eſt, igitur malũ ſubſtantia nõ eſt, ſed priuatio boni eſt. Videtur autẽ malũ quoddã agendi vel patiendi ſeparabile accidens. In actu quidem, dum inordinatè agitur: in paſſione autẽ, dum inordinata actio bene ordinabitur. In regno quippe cuncta ordinantis nihil inordinatum relinquitur. Eſt autem rectus ration

tionalis creaturæ ordo, vt caduca reſpuat, manſura appetat, homines in anima immortales diligat, deum ſummum bonum præ omnibus amans, eius voluntati obediat. Sed qui ſummũ bonum contemnunt, caducum mundi bonum diligunt, ſuas animas deſpiciunt, ſicque malũ faciunt. Hoc verò malum ordinabitur, dum hæc actio in paſſionem mutabitur: nam dum tales & ſummo & caduco bono priuantur, neceſſe eſt vt aſperis, quæ blanditiis contraria ſunt, afficiantur, quæ tamẽ, in ſeipſis non ſunt mala, ſed à patientibus videntur amara: igitur per naturam nihil eſt malum. Deum autem ſummum bonum hinc conſtat, quòd malis & reis quaſi contra iuſtitiam miſericordiã ſuam prærogat. Nempe à fonte ſummi boni talis iuſtitia manat, qua iure deus indignis miſereri debeat: qui etiam in hoc beneuolus comprobatur, quia ſolus tot bonis frui noluit, ſed ex nihilo tot ſubſtantias protulit, quibus bona gloriæ diſtribuit. Omnipotens verò, imò ipſa hæc omnipotentia hinc determinatur, quòd tantam machinam rerum cũ omnibus quæ ſunt, potuit ex nihilo formare, & omnis creatura eum ad incõ ueniens non flectit, ſed quicquid eſt nutui ſuo paret. Hæc eſt tota munitio noſtræ propoſitionis, ſubruta arce manifeſti erroris. FRA. Vtile eſt munimen erroris ſubrui, & arcem veritatis conſtrui, cuius fundamentum, quia ſuper omnia creantem ſtabiliter locaſti, ſupereſt vt machinam ſuper originem creaturæ conſolides, ac finem mundi initio continuando ædifices, culménque in alto regni cœlorum conſumes. Itaque ratione probante nobis inſinua, vtrum vniuerſitas creaturæ ex creatoris ſubſtantia, an ex aliqua præexiſtente materia, an ex nihilo ſit condita. MAG. Huius ſtructuræ congeriem hic artifex corroborabit, cuius opus nullius augmenti molimen conquaſſabit. Ex ſubſtantia creatoris ſe eſſe ipſa cratura negat, & euidẽs ratio totis armis ſuis repugnat. Deus nanque eſt immutabilis, omnis autem creatura mutabilis, quæ ſi ex immutabili natura proceſſiſſet conſequenter & ipſa immutabilis perduraſſet. Porrò ſi corruptibilis natura ex ſubſtantia dei prodiit, ſequitur quòd dei eſſentia corrumpi poſſit: quam cæcæ mentis inſaniam iacula rationis confodiunt, & à præſentia veritatis longè reiiciunt. Quod autem ex nulla ſubſtantiali materia condita ſit, hinc conſtat, quòd nihil præter deum fuerit. Reſtat ergo quòd vniuerſitas creaturæ ex nihilo creata ſit, non quod nihil aliquid ſit, ſed quod non aliquid fuit, hoc aliquid creat

Vnde creatura ſit cõdita. Caput XXII.

creator eſſe fecit. Tamen ante creationem totius creaturæ, imago in verbo id eſt, in arce dei fuit, ad cuius exemplar vniuerſitas in creatione prorupit. Sicut enim pictor varietatē picturę prius in mente fingit, ad cuius ſimilitudinem poſtmodum viſibilem picturam pingit: ita deus vniuerſitatem creaturę prius in ſapientia ſua formauerat, ſecundum quam formam cuncta per multimodas ſpecies creauerat. Sed pictor picturam mente conceptam in re nō exiſtentem, per colores & per inſtrumenta extrinſeca ad eſſe producit: deus autem vniuerſitatem creaturæ in ſapientia ſuam nullam quidem ſubſtantiam exiſtentē, per nulla inſtrumenta in tot ſubſtātias produxit, & ideo ex nihilo omnia fecit, & tamen quaſi non ex nihilo ſed ex aliquo viſibilis mundus proceſſit, dum inſtar archetypi mundi formas induit. FRA. Iam egregia turre in altum ſurgente diſcreta ratio tenebras erroris vndique verſum eliminet, præclaram ſtructuram ſerena veritatis luce clarificet, ac nobis inclytæ ædis opus mirantibus aperiat: Vtrum creator in creatura, an creatura in creatore, an vterque in vtroq; cōſiſtat: an potius creator extra creaturam alicubi in aliqua gloria ſubſtantialiter maneat, an creaturā per ſe exiſtentem potētialiter repleat, an dimidius in cœlo, dimidius in mundo: an aliquando totus in cœlo, aliquando totus in mundo ſubſiſtat: an per ſingula loca diuiſus, an in omnibus locis tot⁹ exiſtat: an aliquādo in hoc loco aliquādo in alio loco ſit: verbi gratia, heri Hieroſolymis hodie Carthagini, cras Romæ morari credendus ſit, an extra omnem locum & extra omne tempus ſemper vbique ſit.

Propoſitio quinq; difficiliū quæſtionum. Caput XXIII.

MAG. Sicut ſol exoriens quaſuis innumeras rerū formas tenebris obſitas cunctas ſua præſentia irradiat: ita potens ratio, licet multiplices nimiúmque perplexas veſtras propoſitiones perſpicaci intuitu ſingulas diſterminat, réſque profundiſſimas de obſcuriſſimis latebris protractas perſpicuè elucidat.

Quod creator in tota creatura exiſtat, omnis creatura probat, quæ ſe nihil à ſe, à deo autem eſſe & bonum habere clamat. Deus nanque eſt ſumma eſſentia & ſummum bonum, omnis autem creatura per eum ſubſiſtit: omnis vero ſubſtantia bona eſt, quia ex ſummo bono eſt. Vbi autem deus non eſt, ibi nihil eſt: vbi autem aliquid ſubſtantiale eſt ibi deus eſt: ergo in omni creatura deus exiſtit. Hic fortaſſis infirmus animus dicit apud ſe, Si deus in omni creatura eſt, tunc eſt in cœlo, & in inferno, & in brutis animalibus, & in dæmonibus, quæ

Reſponſio ad primā, & quòd creator in tota creatura conſiſtat. Caput XXIIII.

vtiq

vtique creaturæ ſunt. Hic nullam inconuenientiam ratio aperta probat, quæ in his omnibus bonum probat & conſiderat. Cœnum quippe res aliqua eſt permixta cum alia, vtpote terra cum aqua, vel cum alia huiuſmodi: terra autem bona eſt, quia ſubſtantia eſt: & aqua bona eſt, quia ſubſtantia eſt. Infernus quoque dicitur eſſe igneus, & ignis eſt bonus, quia ſubſtantia eſt. Bruta etiã animalia ſingula in genere ſuo ad aliquid vtilia ſunt, & ideo bona ſunt. Dæmones nihilominus in eo quòd angelica ſunt natura, boni ſunt. Igitur cum conſtet hæc ſingula in bono ſubſiſtere, neceſſariò ſequitur deum, qui ſolus bonitas eſt, in omnibus eſſe. Sed & omnis creatura deum ſibi ineſſe per aliquid ſentit. *Quod omnis creatura deum ſibi ineſſe ſentiat.* Angeli enim & vniuerſa viuẽtia deum ſibi ineſſe ſentiunt. Deus quippe vita eſt, & omne quod viuit vita viuit. Non enim angelus magis viuit quàm vermis, licet ille ſit immortalis, iſte mortalis. Nec angelus magis ſubſiſtit quàm vermis, quamuis illius ſubſtantia ſit æterna, iſtius autẽ caduca. Corpora autẽ cœleſtia, ſicut ſol, luna, ſydera deum in ſe ſentiunt, dum per eum lucent & ſubſiſtunt. Arbores & herbæ deum in ſe ſentiunt, dum per eum creſcunt & ſubſiſtunt. Lapides verò deum ſibi ineſſe ſentiunt, dum per eum ſubſiſtunt. Dæmones ſibi deum adeſſe ſentiunt, dum per eum viuunt, & ſentiunt quòd iudicio dei iuſto mala in pœnis luunt. Deus enim iuſtitia eſt, & vbicunque iuſtitia exercetur, deus ibi eſſe creditur. Sic denique adeſt imperator latroni dum eum damnat, ſicut militi dum eum remunerat. Et nemo opinetur deum ſordes mundi abominari: ſed ſolum peccatorum ſordes nouerit eum execrari, nec eum vllo modo poſſe vllare commaculari, ſicut nec radium ſolis vlla immundicia ſordidari. *Quod omnis creatura in creatore exiſtere probetur. Ca. XXV.* Omnis autem creatura in creatore hinc exiſtere cognoſcitur, quòd extra deum nihil eſſe creditur: ſed tamen non ſic eſt in eo, vt ſit eius ſubſtantia vel pars eius eſſentiæ, vt cor eſt in animali vel pars animalis, ſed vt lucernæ lumẽ in ſole non eſt eius ſubſtantia, neque pars eius eſſentiæ. At aliquis ſtultus hic prorumpit & dicit. Si lapis eſt in deo, & deus eſt in lapide, ergo lapis eſt deus. Non vtique ſequitur, vt omne quod eſt in altero ſit illud in quo eſt: nam vinum eſt in vtre, non tamen vinum eſt vter. Sol quoque in ſpeculo, & ſpeculum in ſole, & tamen neutrum eſt illud quod aliud. Sicut aliquis Romæ poſitus, ſi cogitatione totam ciuitatem illuminarit, totã vrbem cum populo imaginãdo mẽti ſuæ includeret; rectè

recte diceretur. Roma in eius anima, & eius anima in Roma eſſe, nec tamen eius ſubſtantia eſſe, ſic profectò deus in omni creatura, & omnis creatura in eo rectiſsime affirmatur, & tamen neuter eſt quod eſt aliud. Sed hic creator deus immutabilis veriſsime prædicatur. Sed quia nos in tenebris nati ſumus, lumen veritatis videre non poſſumus. Mundum hunc ſuper abyſſum fundatum: deum autem in cœlis cum angelis locatum cogitamus, & extra hunc mundum nihil niſi tenebras eſſe putamus, ſed potius viſus mentis noſtræ veræ lucis magnitudine hebetatur: ſicut corporeus oculus fulgore ſolis reuerberatur, & tenebræ noſtræ tantam claritatem comprehendere, & ſua caligine cordis intuitu eam nos contemplari præpediunt. Nempe totus hic mundus inſtar breuiſſimi puncti intra deum collocatur: ſereniſſima autē lux maieſtatis eius extra vndique verſum in immenſum diffunditur. Deus quippe vniuerſa ſupra & infra, interius & exterius, & in circuitu eſſentialiter replet, & nullius creaturæ intellectus interminabilem eius ſubſtantiam vlla cogitatione excedit. Hoc iterum infirmū intellectum ſcandalizat, & tacitus apud ſe volutat, Si cuncta in deo ſunt, ergo & lupi & ſerpentes & dæmones in eo ſunt. Hic vt ſupra nulla inconuenientia comprobatur, dum in his omnibus bonum reperiatur: Omne autē bonū in deo eſt, extra quē nihil. Sed quæritur, cur aliqua creatura quicquam mali patiatur, & non potius tota æqualiter bono fruatur, ſi deus qui eſt ſummum bonum, in omni creatura eſſe declaratur. Sed ſciendum eſt, ſicut anima per totum corpus diffuſa, in ſingulis membris tota conſiſtit, non tamen tota ſingulis membris adminiſtrationis ſuæ munera tribuit, ſed oculo tantum videre & non audire, auri autem audire & non videre, & cæteris in hunc modum: membrum autem cui donum vegetationis ſubtrahit, ſtolidum & inutile remanebit, & hoc malū pati, vel nihil pati affirmatur, quia bono priuatur: ſic deus per omnia diffuſus in ſingulis totus conſiſtit, non tamen ſingulis cuncta dona gratiæ ſuæ tribuit: ſed ſingulis, prout ſibi placuerit, lapidi tantū eſſe & nō viuere, arbori creſcendo viuere, non ſentire, beſtiis ſentire, non diſcernere, angelis & animabus diſcernere, & immortales exiſtere. Cui autem aliquid horū ſubtraxerit, protinus in corpore vniuerſitatis inutile erit. Et cùm bonū quod nuturæ blandū eſt, ſubtrahitur, mox ex neceſſitate amaro, quod ei contrarium eſt afficitur, vt homines in

Cur non tota creatura æqualiter bono fruatur. Cap. XXVI.

mundo, dæmones in inferno: ſicque malum pati prædicatur dum bono priuatur: ſicut cæcus in ſole poſitus tenebras pati dicitur, dum luce non fruitur. Cur autem Deus vni creaturæ dulcedinem ſuæ præſentiæ perfruendam exhibeat, alteri ſubtrahat, ratio nullo acumine penetrare valet, ſed terribilē Deū in iudiciis ſuis ſtupet.

Cur non tota creatura in vno ſtatu permaneat, cum in deo ſit qui immutabilis eſt. Caput XXVII.

Item quæritur, ſi deus in omni creatura, & omnis creatura in eo eſt, quomodo aliquid deficiat & non potius totū in vno ſtatu permaneat, præſertim cū immutabilis deus cuncta cōtineat Sed ſciendū eſt, quòd in hoc creator à creatura diſcernitur, dū hic immutabilis, hæc autē multum inſtabilis cernitur: cuncta autē æternitatem imitantur, dum deficiendo, & iterū recreſcendo. & iterum quaſi in circulis exiſtentiæ ſemper rotantur. Quia enim de nihilo originem ſimpliciter ſumunt, in nihilum recurrere, & quaſi extra deum exire cupiunt: ſed quia exitum non inueniunt, quaſi in circulos reuoluta rurſum in eſſe redeunt. Cœli quippe & ſydera ſemper in circulos ſuos reuoluūtur: aquæ iugiter fluendo quaſi peracto circulo in fontes ſuos reuertuntur. Arbores, herbæ, animalia creſcendo, ſeneſcēdo, putreſcendo, iterum recreſcendo, quodāmodo circuloſe circumaguntur Hoc quoque modo cūcta per ſe in nihilū tendunt, ſed per continentiā dei ſemper in datam naturam reuerti cōtendunt. Item quæritur, ſi homo in paradiſo perſtitiſſet, vtrū hæc cūcta vt nūc mutabilia fuiſſent? Proculdubio cū cūcta cū labili tēpore vt nūc vices ſuas creſcēdo, deficiēdo, naſcēdo, moriendo ſeruarēt. ipſe in vno ſtatu ſtabilis, & Dominus omniū perduraret: quia verò peccando inſtabilis extitit, ipſe cū tempore & caducis rebus labi cœpit.

Reſponſio ad reliquas quæſtiones ſupra ca. 23. propoſitas. Cap. XXVIII.

Fugatis tenebris de ſtructura ſacræ ædis, iam ad diſſoluendas machinas contra eā erectas attingamus. Deum alicubi eſſe ſubſtātialiter & vbiq; potentialiter, repugnat firmitati totius iā elaboratę diſputationis, & ſubruitur impulſu cui dētiſſimę rationis. Si enim alicubi & nō vbiq; ſubſtātialiter eſt, tunc circūſcriptus eſt & localis: & ſi localis, eſt, tūc corpus eſt: & ſi corpus eſt, cōcluditur nō eſſe deus Amplius, ſi deus loco continetur, tūc locus qui eum cōtinet, maior & melior eſt illo: maior, quia deū includit: melior, quia tātū bonum cōtinet. Porrò ſi in cœlo eſt ſubſtātialiter, in mūdo autē potētialiter, tunc eius eſſentia eſt aliud quam potentia, & ſequitur quod hæc potētia ei ex accidenti aduenerit, quod ſuperius ratio à facie veritatis repulit.

pulit. Si autẽ dimidius eſt in cœlo & dimidius in mũdo, tunc creatura cõtinet creatorẽ,& includit in ſe ſuũ factorẽ. Si autẽ aliquando eſt in cœlo,aliquãdo in mundo,tunc mutabilis cõuincitur,quia de loco ad locum mouetur. Amplius,ſi deus aliquãdo eſt in cœlo & nõ in mundo,tunc ibi tãtum aliquid eſt, vbi ipſe eſt,alibi autẽ nihil eſt:vbi enim deus non eſt,ibi nihil eſt.Si enim per ſingula loca eſt diuiſus,tũc cõſtat ex partibus, & ſequitur quod ſit paſſibilis,qui per loca eſt diuiſibilis & etiã ſolubilis.Omne enim quod partibus cõſtat,diſſolui poterit. Si autẽ in ſingulis locis eſt totus,tũc tot ſunt tota quot loca:omne enim quod vni loco totum includitur, eius nulla pars in alio loco eſſe conuincitur:& ſequitur,quòd deus loco cõcludatur,qui cuncta pugillo cõcludere prædicatur. Quòd ſi ſecundum vices temporum mutatur,& heri in vno,& hodie in alio, cras in tertio loco commoratur, tunc temporalis eſt, & iam præteritum amiſit,futurum adhuc nõ habet, ſed & cuncta accidentia in eum concurrunt. Huius falſiſſimæ opinionis machinamenta facile diſſoluunt huius ſacræ turris inſtrumenta. Dei potentia nihil aliud eſt quàm eius eſſentia, ideo deus non alicubi eſt determinate, ſed vbique eſſentialiter eſt. Deus quoq; immenſus eſt,locus autem ſcilicet ſpacium quod quodlibet corpus occupat,altitudine, latitudine,longitudine menſuratur. Et quicquid eſt locale,per anterius & poſterius, per dextrorſum & ſiniſtrorſum,per ſurſum & deorſum circunſcribitur.Deus ergo nec partim in mundo, nec aliquando totus in cœlo,nec aliquando in mundo,nec per ſingula loca diuiſus,nec in ſingulis diſiunctè totus:ſed extra omnẽ locum replens,& in ſe continẽs cunctam creaturam penetrans, & vniuerſa per ſubſtantiam continuãs vbiq; ſcilicet in omnibus & extra omnia eſt totus,ſicut lumen lucernæ in oculis omnium aſtantium totum lucet,& in ſeipſo totum manet,non à ſeipſo recedit vt ad præſentes perueniat, nec vnum relinquit vt alij luceat,ſed potius ſingulis & omnibus ſimul totum lucet,& in ſeipſo totum manet:ſic Deus vbique & in omnibus eſt totus, & in ſeipſo permanet totus,& à ſe non recedit, ſed cuncta in ſe colligit. Hic quæritur,cùm deus loco non includatur,quomodo Chriſtus totus in virginis vtero, totus in cœlo prædicetur,cùm vterus virginis locus non dubitetur.In cœlo totus fuit in patris eſſentia,vt in anima tota ſapientia. In virginis vtero totus,vt verbum totum in voce. Deus enim initio

Declaratio ſpecialis, quòd deus ſit illocalis. C.XXIX.

Quõ Chriſtus totus in cœlo, totus in virginis vtero. Caput XXX.

& fine caret, & ideo omnino æternus manet. Igitur nihil ei fuit præteritum nec futurum recipit, ſed extra omne tempus præſens & ſemper vbique exiſtit, vnde &, eſt, cognominatur, quia æternitas exiſtens, omnia tempora diſponens, nullo tempore variatur. En machina veſtræ multiplicis propoſitionis corruit, nullum accidens cadit in Deum. FRA. Huius ruinam non moleſtè ferimus, ſed ad fragorem eius potius fautores applaudimus, quia per huius caſum turris introitum ſperamus. Sed cùm hæc machina ſit diſiecta, ecce alia ſtructura cõtra turrim ſtat erecta.

Quomodo deus ſit ſolus immortalis, ſolus inuiſibilis. Ca. XXXI.

Superius dictum eſt, quòd ſolus deus ſit immortalis, ſolus inuiſibilis: Non angeli vel animæ mortales ſunt, aut Deus eſt angelis inuiſibilis, de quibus dicitur, quòd ſemper vident faciem patris? MAG. Mutabilitas eſt quædam mortalitas, dum enim quid de præterito in futurum mouetur, quaſi præterito moritur, Deus ſolus eſt immutabilis, quia nihil præteriti ei decedit, nihil futuri accedit, ſed quicquid eſt vel fuit, vel erit, totum ſibi præſens adeſt: & ſicut non poteſt cogitari quòd aliquando initium habuerit ita quoque nõ poteſt cogitari quòd vnquã finiri poſſit. Angeli autem mutabiles ſunt, quia de præterito in præſens, de præſenti in futurũ mouentur. Præteritum quippe habent, futurum nondum habent. Conſtat enim quòd ſocios angelicos olim amiſſos non habent, & quòd adhuc conſortio ſanctorum in terra peregrinantiũ carent, præterita memoria recolligunt, futurum præſciendo intelligũt. Et ſicut poteſt cogitari quòd aliquando cœperunt, ita etiam poteſt cogitari quòd finiri poſſint. Sec cùm & ipſi creaturam in ſe mutabilem conſiderant, quodammodo à ſtatu immutabilitatis degenerant: talis mutabilitas eſt eis quædam mortalitas. Animæ verò ſicut ſunt per omnia mutabiles, ita quoque penè per omnia mortales. Deus quippe eſt vita animæ, ſicut ipſa eſt vita corporis. Sed ſicut mortuum eſt corpus quando animam nõ habet, ita anima mortua eſt quando Deo caret. Vel ſicut cæcus oculis mortuis dicitur cùm luce priuatur, ſic anima mortua cum beata vita quæ deus eſt non fruitur. Solus ergo deus habet immortalitatem, quia nullam recipit mutabilitatem. Hic etiam ſolus eſt inuiſibilis, quia nulli creaturæ ad plenũ intelligibilis: nempe animæ beatorum & angeli ſuo more, nõ noſtro eum ſemper vident, non per interualla ſpatiorũ ſicut nos corporea videmus, ſed intra ſe, & extra ſe in omni creatura, &

extra

extra omnem creaturam eum cōſpiciunt, nec vllo intellectus intuitu amplitudinem ſuæ claritatis excedunt: & quia non plenitur ab ipſis vt à ſeipſo conſpicitur vel intelligitur, ideo ſolus inuiſibilis dicitur. FRA. Iam diuina natura cum angelica in hac turri tenente ſceptra, ecce humana natura legionē adducit, & ad impugnandam eam machinam erigit. Quæritur nanque quomodo homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei formatus dicatur, cùm nulla conuenientia ſimilitudinis dei in homine conſpiciatur. MAG. Impugnantia à repugnantibus expugnantur, dum præcedentia à ſubſequentibus inexpugnabiliter roborantur. Duo homines ſcribuntur, interior & exterior. Interior anima, exterior corpus: interior inuiſibilis, exterior viſibilis. Interior & inuiſibilis ad imaginem & ſimilitudinem inuiſibilis dei creatus, viſibilis autem ſecundū viſibilem mundum eſt formatus. Deus inuiſibilis eſt, in ſubſtantia vnitas, in perſonis trinitas. Interior ergo homo, id eſt, anima, ad imaginem vnitatis eſt creata, quia nō ex partibus vt corpus compoſita, ſed eſt ſimplex natura & immortalis eſſentia. Eſt quoque deus memoria, quæ ſui & omnium quæ ſunt meminit, quæ pater nominatur: ex qua intelligentia naſcitur, quæ ſe & cuncta quæ ſunt intelligit, quæ filius nuncupatur: ex vtraque dilectio procedit, quæ ſe & vniuerſa quæ ſunt diligit, quæ ſpiritus vocatur. Ad huius trinitatis imaginē anima cōditur, dum ei memoria, intellectus, ratio dilectionis indicitur: præteritorū nanq; meminit, inuiſibilia intelligit, mala reſpuēs bona diligit. Dei quoque eſſentia eſt, lux, vita iuſtitia, bonitas, beatitudo. Ad hanc ſimilitudinē anima facta eſt, vt ſit lucida, vitalis, iuſta, bona, beata. Exterior verò homo, id eſt, corpus quodammodo ad exemplar mundi formatur, dū ex quatuor elemētis cōpaginatur, vnde & microcoſmus cognominatur, id eſt, minor mūdus. In hoc anima etiā habet ſimilitudinē Dei, dū ipſa ſic minorē mundū gubernat vt deus maiorem. Omnis quoq; creatura per aliquid ſimilitudinē dei habet, & quantū cuiq; alteri eſt excellētior, tanto illi ſimilior. Ipſe quippe eſt, viuit, ſentit, per rationē diſcernit: lapides ergo eius ſimilitudini ſe adiungūt, quia ſunt. Arbores magis eius ſimilitudini appropinquāt, quia ſunt, & creſcēdo viuunt. Quæq; animantia multo magis eius ſimilitudinē exprimunt, quia ſunt, viuunt, ſentiūt. Porrò in hominibus & angelis ſimilitudo dei maximè refulget, quia ſunt, viuunt, ſentiunt, & ratione diſcernūt. Ani-

Quomodo homo ad dei imaginem & ſimilitudinē ſit creatus. Cap. XXXII.

mas auté conſtat eſſe æternas, ſi enim ad videndum deum factæ prædicantur, neceſſariò ſequitur, vt ſicut deus finé non habere creditur: ita animæ illum viſuræ, ſine fine viuere non dubitentur. Sed quæritur vtrum illæ animæ immortales ſint, quæ deum viſuræ non ſunt. Omnes animas vnius conſtat eſſe naturæ, & ſi quædam animæ immortales ſunt: igitur omnes animæ deum viſuræ ſemper erunt beatæ, & eum non viſuræ, miſeræ. FRA. Vnde anima tanta videt in ſomnis?

Vnde anima tam multa videat inſõnis. Cap. XXXIII.

MAG. Anima inſatiabili cupiditate ſciendi veritatem captat, & ideo ſemper in cogitationibus vagatur: ideoque ſenſibus corporeis ſopitis, per ænigmata quædá futura deo reuelãte præuidet. Interdum circa veriſimilia diabolo fallente languet anxia. Aliquando angelis vel animabus confabulatur, aliquando à dæmonibus ludificatur. Hæc in modum oculi cætera omnia videt, ſeipſam videre non poteſt. FRA. Cur à nobis non videtur? MAG. Quia tam ſubtilis eius natura dicitur, quòd ſe à corporeis oculis videri non patitur. Quanto enim aqua tenuior eſt terra, quanto aër ſubtilior eſt aqua, & quanto æthereus ignis aerem tenuitate: tanto vincit anima ignem cœleſtem tenuitate & ſubtilitate. Hæc enim eſt cauſa quòd nullus ſpiritus à nobis cernitur, quia ſubtilitas illorum naturæ noſtrum viſum excedere creditur. FRA. Qualiter perhibetur anima per totum corpus eſſe diffuſa, & tamen non magis in maximis, nec minus eſſe in minimis membris, ſed in ſingulis tota. Num tot ſunt tota quot membra?

Quomodo anima in ſingulis membris dicatur eſſe tota Caput. XXXIII.

MAG. Sicut ſuperius dictum eſt, Si lumen ponatur in medio, non minus in meis, & non magis lucet in alterius oculis, ſed in ſingulis totum, & in ſeipſo manet totum, ſic anima vbique in corpore, & in ſingulis membris eſt tota. Vnde tacto vno membro dolet tota, non tamen tot tota: ſicut vox in auribus omnium non particulariter, ſed ſonat tota, & in ſeipſa remanet tota. FRA. Si omnes animæ vnius naturæ ſunt, quídnam eſt quod quædam habilior, & quædam tardior eſt ad diſcendum?

Cur vna anima ſit docilior quã alia. Cap. XXXV.

MAG. Anima habet formam ceræ vel candelæ. Cera habilis eſt ad exprimendam imaginé, ſi ei ſigillum imprimatur: ſic cãdela ad lucendũ ſi incédatur. In hunc mũdũ recipit anima imaginé ſciẽtiæ, ſi ei imprimitur ſigillũ doctrinæ lumẽq; veritatis recipit, ſi igne ſapiẽtiæ accẽſa fuerit: quæ ſi per ſtudiũ vel exercitiũ ſe neglexerit habilem præbere, ſicut cera ſine imagine, & ſicut cãdela inaccẽſa ſine lumine, ſic in tenebris

nebris ignorantiæ ſine ſcientia & veritate remanebit. Quanto magis autẽ quæque anima doctrinæ ſe adoptauerit, tanto magis capax ſcientiæ erit. Cur autem ignis ſpiritus ſancti quaſdã animas ſe habiles non præbentes, imò negligẽtes, lumine ſciẽtiæ magis accendat, quaſdam non accendat, imò quibuſdam laborantibus ſcientiam ſubtrahat, aliis ſimilibus ſimilis ratio penetrare non valens mirando clamat, O quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia dei, & inueſtigabiles viæ eius. *Roma.11.* F R A. Cũ cuncta a magiſtris diſcantur, quomodo vnus magiſter in cœlis eſſe ſcribitur: à quo quaſi ſpecialiter quæque docentur? *Quid magiſtri foris, & veritas intus in anima operetur. Cap. XXXVI.*
M A G. Si recte perpenditur, nihil prorſus per hominem diſcitur, magiſtri tantum commemorando foris plantant & rigant. veritas autem quæ in anima habitat, intus docendo incrementum dat: ſed ſtultus non intelligit hæc. Ratio autem quæ cuncta diſcernit, facilè hæc ita eſſe comprobabit. Nẽpe quicquid diſcitur, melius per viſum quàm per auditũ capitur: nam quãtum cæco de ſole narrauero, ipſe tamen neſcit quid ſit ſol, quẽ nunquam vidit, tantum verbis meis credit aliquid eſſe quod ita vocetur, aut fortaſſe dubitat quicquam eſſe in re quod ſic nominetur: qui ſi repente videat, ipſo viſu ſolem eſſe probat, quem auditu ſcire non poterat. Sic plerique cæci ſcripturas nouerunt, ſed tamen quid ſit litera vel liber neſciunt, quorum oculi ſi ſubito aperiantur, & libro coram ſe poſito quid ſit viderint, mirantur & viſu diſcernunt, quod auditu non poterãt. Porro ſi alicui illorum dixero, talis litera vocatur a, & talis b nominatur: mox introrſus recurrit, veritatem conſulit, & verum eſſe probat quod audit. Quid ergo hunc docui, qui nec prius auditu, nec poſtea viſu ſcire potuit quid ſit litera, niſi veritate intus docente, viſu foris probante hoc ediſceret? Ego tantum ſonos verborum protuli, ipſe verò res per verba ſignatas veritate intus examinante cognouit: ſic vos quoque ſi multa vobis de elephãte dixero, neſcitis quid ſit elephas, niſi eum videritis: ſic multa de deo legimus, & quaſi rufum hominẽ & pulchrum aſpectu eum nouimus, qui ſi ad præſens intraret, num illum agnoſceremus? Puto minime. Quare? Quia à magiſtris diſcere nequiuimus, quod veritate viſus nõ probauimus. Doctores ergo tantum ſonos verborũ proferũt: auditores autem veritate viſus docente, verba mente, res viſu diſcunt. Sic literas, ſic ignotas linguas, ſic varias artes diſcimus, dum ſonos verborum à præceptoribus percipimus, res ipſas veritate do-

cente intus conſideramus. Sed quid de cãtu eſt dicendum, qui non videtur, ſed tantum auditu diſcitur? Nónne dum vox canentis foris ſonat, veritas intus quaſi quoſdam aſcenſus vocis in anima format? Igitur omnino nihil per hominem niſi ſonus diſcitur, verba autem & res per veritatem in interiori homine habitantem diſcernuntur. Et ſic veriſsime vnus magiſter prædicatur, à quo quiſque interius inſtruitur. Ea autem quæ à nobis non vidētur, vt deus & angeli, tantum eſſe creduntur.

Quid ſit credere deum, & quid credere in deū Caput XXXVII

FRA. Differt aliquid, credere deum, & credere in deum?

MAG. Multum. Dæmones deum, & Pagani credunt, ſed non credunt in deum. Credunt nanque quòd deus ſit qui omnia creauit, ac ſuper omnia potens ſit. In deum autem tantum credunt, qui eum diligendo in eum tendunt. Vera autem fides eſt credere, quod deus in eſſentia ſit vnitas, & in perſonis trinitas, & hic cuncta ex nihilo verbo ſuo creauerit, ac collapſa eodem verbo incarnato reſtaurauerit, & in vltimo die vniuerſa per ſpiritum ſanctum innouabit: & hoc credentibus ſummum bonum, ſcilicet ſeipſum in præmio dabit. Hæc fides vita animæ exiſtit, & per hãc iuſtus viuit. Hæc fides ſpe nutritur, vt corpus cibo reficitur. Dilectione animatur, vt corpus anima viuificatur. Dilectio autem operatione comprobatur: vnde fides ſine operibus mortua eſſe affirmatur. *Iacobi .2.* Ergo fide anima declinat à malo & facit bonum, cuncta tranſitoria reſpuit, inuiſibilia ſicut viſibilia appetit, dilectone quæque dura tolerat, carnis impetus refrænat, neceſſaria proximis erogat, ſummo bono ſemper anhelat. Igitur anima quæ ſic credendo & ſperando in deum tendit, ipſum ſummum bonum ſine fine habebit.

Vtrū lux diei aut caligo noctis animæ quid conferat aut noceat C. XXXVIII.

FRA. Si animæ naturaliter ſint lucidæ, quæritur, vtrum animabus corpore exutis lux diei aliquid conferat, vel rurſus caligo noctis quicquã ad videndum noceat? MAG. Sicut corpus ſine anima nihil ſentire cernitur, ſic vtiq; anima ſine corpore nihil corporeũ ſẽtire creditur. corpori quippe admixta per oculos ſentit colores, per aures voces, per nares odores, per palatum ſapores, per tactum vel inceſſum res tangibiles, mollitie vel duritia differentes. A corpore vero ſeparata nihil corporeum corporaliter ſentit, quaſque res in proprietate ſubſtãtiæ, abſtractis accidentiis colorum conſpicit, ſpiritalia quæque ſuo more ſentit. Ergo ſicut lumen candelæ nihil confert ſoli ad lucendum, ſic profecto lux ſolis nihil omnino confert animæ ad videndum. Et ſicut nox iubar ſolis non impedit, ſed potius

fugit

fugit:ſic nec animæ aliquatenus obſiſtit, veputa quam nec anima ſentit. Porrò anima, aut ſpiritali luce ipſa nimis præ ſole fulgida fruitur, aut horrida peccatorum caligine obſcurata, non noctis, ſed propriis vt cæcus tenebris inuoluitur. Quod autem anima carne ſoluta corporaliter lucem nõ videat, hinc conſtat quòd cum aliqua dictare volumus, vel quicquam facturi diſponimus, mox anima exteriores ſenſus fugit, introrſus ſe colligit, in ſe ipſa intus cõſiderat ea, de quibus tractat, & ſolis lumen ei nihil prodeſt, ſed etiã ei ad hoc nogociũ obeſt: & dum aliàs attendit, clamoſas voces iuxta ſe non audit. Igitur anima extra corpus nihil corporeũ videt vel audit. Quod ſi facit, tunc vtique aëreum corpus induit. FRA. Si animæ corporeas voces non audiunt, quomodo animæ ſanctorum, ſcilicet Petri & Martini vel alterius iuſti preces ſuas exaudiſſe multi experti ſunt? MAGI. Oratio cordis, non oris aſcendit in cœlum, Animæ enim non clamoré vocis, ſed cordis audiunt, & ſe fideliter inuocantibus ſubueniunt. Neq; magis clamoſas preces audiunt, quàm eas quæ ſine voce, vel in lingua, vel in corde tantum fiunt, quia neque à nobis verba, ſed voces cordis tantum audiũtur, cæterùm verba mente videntur. Cùm ergo animæ noſtræ aliquid ſecundũ deum deſiderant, & hoc ſibi à deo per ſanctos dari, ſiue corde, ſiue lingua, ſiue voce poſtulant, animæ ſanctorum, quibus eſt idem audire quod videre & econuerſo, non voces, ſed verba intuentes, deſiderata eis à deo impetrant, vt habetis ſcriptum, Deſiderium pauperum exaudiuit dominus. FRA. Nónne legitur, quod ſæpe multæ animæ ductæ de corpore, multa loca pœnalia, & item multa amœna & florida, & in vtriſque multas animas in humana forma viderint, atque ad corpus reuerſæ plurima ſe audiſſe ab eis retulerint? MAG. Sciendum eſt quod hæ animæ non penitus corpus reliquerant, ſed ſenſus tantum corporeos ſuis officiis deſtituerant, corpus autem non ex toto ſpiritu vitali carebat. Vnde ea quæ audierant, non res corporeæ, ſed ſimiles corporearum rerum erant, quas reuerſæ aliis in corpore conſtitutis pro ædificatione referre poterant. Poſt quam verò corpus funditus exuerant, longè res aliter erat, quæ prius videri non valebat, Sicuti nos aliquando iuxta parietem poſiti, vmbram venientis hominis, non ipſum videmus, remoto autem obſtaculo muri, ipſum vt eſt cernimus. Animæ etiam defunctorum cùm viuentibus apparent,

Quomodo animæ ſãctorũ intelligãtur audire preces viuentiũ, & eis patrocinari. Capu. XXXIX.

Pſal. 6.

Quomodo intelligantur animæ à corpore ſolui, et iterum reuerti, ac viſa referre. Cap. XL.

corpus aëreum induunt, in quo corpoream vocem vel verba audibilia exprimunt Hinc colligitur, quod infernus ſit incorporeus, ſubſtantia ſpiritalis corporis ſimilis, cuius pœna tanto ſit intolerabilior, quanto ſpiritus corpore eſt ſubtilior. Omne enim corpus vetuſtate deficit, diuturnitate diſſolutum interibit. Vnde ſi infernalis ignis eſt corporeus, reſtat vt corporalibus inſtrumentis nutriatur, & ſequitur vt illis conſumptis ipſe intereat. Sed conſtat ignem gehennæ non deficere, ergo ſpiritalis eſt. Si autem eſt corporeus, ſed indeficiens creatus eſt, neceſſe eſt vt animæ & ſpiritus qualecunq; corpus induant, in quo ignem corporeum ſentiant. FRA. Poteritne probari reſurrectio mortuorum? MAG. Si ea inconcuſſa manebunt vel conſtabunt, quæ ſuperius veriſsimis argumentis probata ſunt, tunc omni repugnantia ſubmota, omnique neceſsitate admota, reſurrectio erit futura. Conſtitit enim deum eſſe veritatem, veritatis autem verba neceſſe eſt adimpleri: quod ſi non implebuntur, ſequitur quod aut deus mutabilis ſit, aut veritas non ſit. Quod ſi impleri non poterunt, iam deus omnipotens non eſt, quæ cuncta liquet quàm abſurdiſſima deo ſunt. Incommutabilis itaque veritas deus, promiſit ſuis dilectoribus plenum gaudium, ſuis contemptoribus plenum ſupplicium, quod vtrunque erit impoſsibile, niſi ſit in anima & corpore. Neceſſe eſt ergo vt corpora reſurgant, animas recipiant, quatenus ſecundum promiſſa veritatis hi plenum gaudium in anima & corpore habeāt, illi eodem modo plenum ſupplicium recipiant. Amplius, ſi corpora non reſurgant, tunc animæ æternę factæ non ſunt: ſed ſuperius probatum eſt animas æternas factas, ad hoc videlicet, vt deum cum angelis ſemper videant, & in hac viſione ſine fine beatè viuant. Beatè autem non viuunt, ſi indumēta ſua ſcilicet corpora in ſordibus computreſcere abſque ſpe recuperationis conſpiciunt. Sequitur namque vt neceſſario veſtimenta ſanctarum animarum, quæ ſtolæ nominantur, per reſurrectionem innouentur, & in incorruptibilem gloriam immutentur, quibus animæ reindutæ ſemper beatè deum contemplentur, & econtra vt infœlices veſtes ſordidas reinduant, de quarū fœditate ſemper doleant. Igitur non ſolùm corpora inuouari, ſed etiam communem naturam quæ ſcilicet ſeruiuit, neceſſe eſt in melius commutari: vnde habetis ſcriptum, Ecce noua facio omnia. FRA. Cùm deus ab initio mundi nihil noui creau

Quomodo reſurrectio mortuorum ſit probabilis. C. XLI.

Apoca. 21

ui creauerit, quomodo nouam creaturam tunc eſſe conſtabit?

M A G. Trifariè noua creatura dicitur, quæ per trinitatem ita diſponitur. Deus pater omnem creaturam ex nihilo condidit, & hæc noua creatura nominatur. Item deus filius: vnde habemus in Apoſtolo, Si qua in Chriſto noua creatura: & alio loco, Vt ſimus initiũ aliquod creaturæ eius. Deus quoque ſpiritus ſanctus corpora viuificabit. & hunc totum mundum innouabit. Et hæc nihilominus noua creatura appellatur: vnde habemus, Cœlum nouum & terram nouam faciet dominus.

Noua creatura tripliciter dicitur.

2. Cor. 5.

Iacob. 1.

Eſa. 65.

F R A. Iam turri in ſummũ nobiliter perducta, reſtat nunc vt propugnaculis cingatur, & ſic cacumẽ in ſummo cœlorũ conſummetur. Legimus de domino quòd eleuatis manibus ferebatur in cœlũ, & quia ſedet ad dexteram dei. Et Stephanus in concione vidit eũ ſtantem à dextris dei. Qui fertur, de loco ad locũ mouetur: & qui ſedet vel ſtat, loco continetur. Et cùm dominus corporaliter cœlũ aſcendit, qualiter nunc ibi credendus ſit, vel qualiter nũc ibi animæ ſanctorum ſunt, aut qualiter receptis corporibus ibi futuri ſunt, ſummopere ſcire deſideramus. Si enim aliquis locus Chriſtum, vel ſanctos ſedentes vel ſtantes cõtinet ne cadant, tunc iſte locus eis melior probatur à quo tot bona cõtinentur: & ſic ſancti de aliqua creatura viſibili & ſenſibi gaudentes gloriantur, vt nos de hac viſibili & ſenſibili luce delectamur, tunc iterum ea res melior rationali creaturæ iudicatur, de cuius poſſeſſione ipſa iocundatur, vt nos de habita pecunia gloriamur & gratulamur, & miſerũ gaudiũ videtur, ſi intellectualis creatura non niſi de ſtolida re lætatur. M A G. Apicẽ huius turris pariter aſcendamus, & ratione indagante, qualiter ſe habeant hæc perſpiciamus. Cœlũ vſitato nomine appellamus, quod ſup caput noſtrũ videmus. Supra nos autẽ nihil niſi nubes, vel aërẽ ſole illuſtratũ cõſpicimus. Solẽ vero lunã vel ſtellas lõgè à nobis remotas ſic videmus, ſicut in lato mari poſiti à longe mõtes cõſpicimus, in circumitu verò nihil niſi confuſum aërẽ videmus. Vnde liquet q; nullius hominis viſus totũ huius aëris ſpaciũ penetret, qui vix etiã horizontẽ attingere valet. Vnde cùm Apoſtoli dominum ſublatũ vlterius videre nõ poſſent, dicitur nubes ſuſcepit eum ab oculis eorũ. Stephanus quoq; nõ corporeis oculis dominũ in cœlo vltra firmamentum vidit, cùm nullius hominis viſus vllo modo vſque ad cœlum pertingere poſſit. Sed & concio illa in qua Stephanus ſtans Chriſtum conſpexit, in domo alic

Quomodo dominus & anima ſanctorũ nũc in cœlo, aut ſancti receptis corporibus ibi futuri eſſe credãtur. Ca. XLII.

Act. 1.

Act. 7.

aliqua fuit, cuius tecti culmen ipſius corporeus oculus penetrare minime potuit. Conſtat igitur quod nó oculo corporis, ſed intuitu interioris hominis Chriſtũ nó in corporeo, ſed intellectuali cœlo viderit. Sed hic fortè ab aliquibus calũnioſis obiicitur, ſtellas eſſe in firmamento infixas, & viſum noſtrum firmamentũ attingere dũ eas videamus. Nũ ideo oculi noſtri firmamentũ attingunt, dum quia ſtellas aſpiciunt? Num ideo totum aëris ſpacium in mari penetrant, quia montes vtputa ſolida corpora conſiderant. Sicut enim in mari remotis ab aſpectibus montibus, nihil niſi aër conſpicitur vndique, ita quoq; ſyderibus ſolidis videlicet corporibus ſublatis, nihil niſi aër cernitur. Quicquid autem ab aëre eſt vſque ad firmamentum & ipſum firmamentum à nobis nequaquam videtur propter ipſius ſpatij longinquitatem, & ob naturæ ſuæ ſubtilitatem.

De triplici cœlo hiſtorialiter & ſignificatiue dicto. Caput XLIII.

Quòd ſi forte obiicitur, quod Apoſtolus ad tertium cœlũ raptus deſcribitur, Sciendũ eſt tres cœlos hiſtorialiter appellari, & iterum tres ſignificatiue nũcupari. Hic quippe aër primũ cœlũ hiſtorialiter vocatur, ſicut habetis, Volucres cœli, quia in cœlo, id eſt, in aëre volare videtur. Secundũ cœlũ æther vocatur, vt habetis, Stellæ cœli, quia in eo planetæ vago curſu feruntur. Tertiũ cœlũ firmamentũ appellatur, ſicut habetis, Aſtra cœli, quia in eo ſydera fixa traduntur. Significatiue quoq; tres cœli leguntur, quia tres viſiones, ſcilicet ſenſualis, ſpiritalis & intellectualis à ſapientibus non neſciũtur. Senſualis quippe viſio eſt, cũ colores & formas rerum exterius cernimus, ſed interius aliquid cælari intelligimus, vt in literis intelligimus ſignificantiá. Hæc ergo viſio primũ & ſubſtantiale cœlũ nominatur, quia in ſcripturis intelligentia cælatur. Cœlũ etenim à cælando nominatur. Secunda viſio ſpiritalis eſt, qua non res, ſed imagines rebus ſimiles ſpiritaliter videmus, ſicut in ſomniis ſolemus, & ſicut Ioan. in Apocalypſi, & prophetas multa nouimus vidiſſe. & hæc viſio ſecundũ cœlũ nuncupatur, quia res in his ſimilitudinibus cælantur. Tertia verò viſio intellectualis eſt, cùm neque res exterius, neque imagines rerum interius, ſed ipſas ſubſtãtias prout verę ſunt, abſtractis coloribus intellectu conſpicimus, & vniuſcuiuſque qualitatem inter ſe differentem ratione diſcernimus: & hæc viſio tertium cœlum vocatur, quia veritas rerum in hac quaſi à ſtultis cælatur. Igitur ſi Apoſtolus in corpore eſt raptus, tunc ad corporeum cœlum, ſcilicet ad firmamentum, eſt perductus. Si autẽ extra corpus,

pus,quod magis videtur,tunc vtique ad intellectuale cœlum raptus creditur,in quo eſſentiam deitatis ſicut eſt,& angelicas ſubſtantias prout ſunt,non ſenſualiter, quod nequit fieri niſi per corpus,nec ſpiritaliter,quod non fit niſi per imagines rebus ſimiles,ſed veraciter,quod non fit niſi ipſo intellectu, vidiſſe cognoſcitur. Angeli vel iuſti quadam ſimilitudine cœli nuncupantur,quia in ſecreto dei humanis viſibus cælantur: & econtra dæmones vel impij tenebræ appellantur,quia in tormentis à nobis occultãtur. Regnum autem cœlorum,id eſt, iuſtorum,non vrbium mœnia,non poſſeſſionum prædia, non auri vel gemmarũ copia non ſupellex varia , ſed iuſtitia , pax & omnimoda gloria in pleno gaudio creditur,quod de viſione æternæ claritatis,& de ſocietate angelorum & ſanctorũ habetur. Deus æterna lux probatus eſt eſſe in mundo & extra mũdum,infra & ſupra & in circumitu vndique & vbique. Igitur ſi regnum talium cœlorum ratione demonſtrante nihil aliud eſt,quàm viſio dei,quę eſt fons omnium bonorum,neceſſariò ſequitur quòd regnum cœlorum ſit in hoc mundo, & extra mundum,& in omni creatura,& extra omnem creaturam: vnde habetis,Regnum cœlorum intra vos eſt : quia nimirum in deo conſiſtentes,eum in nobiſipſis,& in omni creatura , & extra omnem creaturam ſicut eſt cernimus. Idcirco autẽ nunc extra deum,vel extra regnum cœlorum dicimur,quia hac viſione priuamur. Eodem modo & miſeri tũc à regno cœlorum excludi referuntur,quia eadem viſione vt cæci ſole priuabuntur. Hoc regnum cœlorum vel hoc gaudium iuſti intrare ſcribuntur,quia ineffabile gaudium non capientes,in eo quodam modo obuoluuntur. Quòd autem animæ ſurſum ad cœlum ferri affirmantur,vel etiam inferri putantur,ad viſum noſtrũ dicitur,quibus ſuperiora ſplendore ſolis lucidiora noſcuntur. & quod aliter res nõ poteſt cognoſci ab his,qui ſunt adhuc in carne. Solutæ autem non loco mouentur,nec ad aliquem locum corporeum ducuntur,vt inde deum contemplentur ſed mox à corpore ſequeſtratæ,angelis & ſanctis aſſociantur, & regno cœlorum,quod eſt viſio dei, intra mundum , & extra , & vndique ſine mora feruntur:ſicuti cæcus in ſole poſitus,ſi eius oculi aperirentur,confeſtim luce ſolis frueretur. Quod à quibuſdam morientibus lux vel formæ angelorum aut ſanctorum ibi videntur, & concentus harmoniæ audiuntur, & ad alta duci cernuntur,hoc propter viuentes fieri non dubitetur,

Quid ſit regnũ cœlorum & Vbi eſſe credatur. Caput XLIIII.

Luca. 17.

vt in

vt in Chriſtiana religione corroborentur. Porrò friuolũ videtur, ſi animæ illocales de hoc mundo extra firmamentum duci aſſerantur, quaſi ibi ſit pulchrius, vel ibi magis ſit deus, cùm ſupra & infra, intra & extra æqualiter eſſe non dubitetur, & eius viſio vbique iuſtis æqualiter adeſſe cõprobetur. Animas vero vel ſpiritus cùm ſint incorporei, corporeis locis includi abſurdiſſimũ videtur: præſertim cũ omnis locus altitudine, lõgitudine, latitudine dimetiatur, hiſque omnibus ſpiritus carere bene ſciatur: ideo quippe illocaliter manere, & eius viſione frui æſtimantur, ſicut ſcientia in anima illocaliter moratur.

De gloria corporum beatorũ. Cap. XLV. Corpus autem ſanctorum reſurget ſpiritale, quia velocitate, leuitate, perſpicuitate ſpiritibus erit æquale, & omne ſolidũ erit ei penetrabile, ſicut & corpus domini lapide clauſo ſurrexit, & ianuis clauſis intrauit: ſicut igitur ſpiritus nũc nullo corporali loco ſuſtentatur, ita quoque non eſt neceſſe, vt tunc ſpiritale corpus aliquo loco fulciatur. Non enim inſenſibile corpus ſpiritum, ſed ſpiritus corpus vegetat. Igitur nullus locus ſpiritale corpus fulcit, quod omni elemento ſubtilius erit, ſed vt ſpiritus illocaliter in ſummo ſpiritu deo ſubſiſtit: niſi forte hoc pro loco accipiatur, quod ſubſtantialiter & perſonaliter circũſcribitur. Amplius aut in hoc corporeo mũdo ſancti manentes deũ videbunt, aut extra mundũ erunt. Si extra mundũ fuerint, tunc nulla elementali materia ſtantes vel ſedentes ſuſtentantur, quia nullũ elementũ extra mundũ comprobatur. Qui enim terrã vel aquã ibi eſſe credit, nimis terrenus fluidus deſipit. Si autẽ aërẽ vel ignẽ ibi eſſe arbitratur, grauiter à mobilitate aëris & ignis ipſe inſtabilis, irriſus cõſpicatur. Ergo extra mundũ nulla re materiali fulciuntur, vbi nulla materia inuenitur. Si autem in hoc mundo erunt, ſimiliter nulli elemẽto localiter ſtando vel ſedendo inhærebũt, quia æquales angelis erunt. Cũ igitur ſpiritales ſint, in ſummo ſpiritu ſpiritaliter, nõ localiter manebunt. Porrò illorũ corporũ gloria non ratione, ſed ſola fide eſt contẽplanda. Erunt quippe illa corpora vt animus agilia, vt ſol perſpicua. Quam cito enim nũc animus ab Oriente in Occidentẽ cogitatione peruenit, tã cito tunc illud corpus illuc peruenire poterit. Hoc hinc colligitur, quod reſurrectio in ictu oculi fienda legitur. Ictus autẽ oculi eſt non quod oculus aperiatur, ſed quod aperto oculo obiectus lucis radius cõſpicitur. Sed reuera tantũ velocitas illius corporis ab ictu oculi differt, quãtũ à corpore agilitas animi. Huius etiam

Ioan. 20. *Matt. 22.* *1. Cor. 15.*

corp

corporis claritas eſt tanta, quanta eſt ſpiritus: non enim eſt hoc corpus animæ oneri, ſed decori, quod nulla corruptibilis moles aggrauat, ſed quod angelicæ naturæ æqualitas leuigat. Huius quoque corporis claritas tantum ſolem excellit, quantum ſol in claritate noſtrum corpus præcellit. Sol enim eſt corpus inſenſibile, & quamuis immutetur, tamen nunquam viuificabitur: corpus autem illud erit ſenſibile & intellectuale. Igitur quantum ſpiritus intellectualis differt ab aëre inſenſibili, tantum differt præclara claritas illius corporis à claritate ſolis.

De gloria communi ſanctorū omniū, & differentia gloria ſingulorum. Caput XLVI.

Hinc quæſtio non minima occurrit: cum enim dominus dicat: Fulgebunt iuſti ſicut ſol: & Apoſtolus, Alia claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum. Stella à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum. Videtur Apoſtolus domino contrarium ſentire, videlicet quos hic velut ſolem fulgere aſſerat, ille quoſdam velut diuerſas ſtellas, alios velut lunam, alios velut ſolem fulgere aſtruat. Sed ſciendum eſt, quod dominus gloriam ſanctorum generaliter expreſſit: Apoſtolus autem ſingulorum gloriam pro meritis diſtinxit. Vltimus ergo in regno cælorum vt ſol fulgebit, qui tunc ſepties clarior quam nunc erit. Et in hac claritate tantum quiſque ab alio pro meritis differt, quantum ſtella à ſtella in claritate differt. Alij autem hos intantum diuerſæ claritatis gloria ita præcellunt, ſicut lucifer pleiades, luna luciferum, ſol lunam in claritate excellunt. Nos autem omnes tantum corpus Chriſti in claritate excedit quantum creator creaturas tranſcendit. Vnde & in dextera dei patris ſedere ſcribitur, quia in gloria diuinæ maieſtatis fulgere creditur. Igitur talis viſio & talis gloria regum cœlorum dicitur, quia ſoli cœli, id eſt, iuſti hac viſione fruuntur, quorum primum ſummum bonum eſt, in quo habent plenum gaudium de plenitudine omnium bonorum.

Matt. 13.

Eſa. 30.

Coloſ. 3.

Concluditur, quod ſancti non de ſenſibilibus rebus, ſed de ſummo bono delectentur. Caput XLVII.

Concluditur itaque quòd ſancti non de ſenſibilibus rebus delitientur, ſed ſe in ſummo bono eſſe, & ſummum bonum in omni creatura, & extra omnem creaturam videndo frui glorientur. Si enim quicquam minus quàm ſummum bonum in præmium acciperent, adhuc plus appeterent, & conſequens eſſet, quòd plenum gaudium non haberent. Sed cum conſtet eos plenum gaudium habere, neceſſario ſequitur eos ſummum bonum deum habere, id eſt, de eius affluentia & plenitudine omnium bonorum abundare. Quando autem cœlum cœlorum legitur, ipſe deus intelligitur, vbi iuſti in abſcondito

Pſal. 148. dito faciei ſuæ à conturbatione hominum cælantur: vnde ſcri-
Pſal. 30. bitur, Habetis theſauros in cœlo: hoc eſt, in deo. Ad hoc ſum-
Mat. 19. mum bonum iuſti quadā catena trahuntur, quæ de virtutibus hoc modo cōnectitur. In primis fides animā quaſi quidā circulus cōplectitur, fides ſpe nutritur, ſpes dilectione tenetur, dilectio operatione expletur, operatio ad ſummum bonum intentione trahitur, intentio boni perſeuerantia clauditur, perſeuerantiæ deus fons omnium bonorum dabitur. Igitur qui hac catena tractus, hanc turrim ſcandens culmen eius attingit, nō ſolum ſe verā vitam cognoſcere, ſed ſe perenniter in ea beate viuere gaudebit, quia in ea huius gloriæ conſors erit. FRA. Veræ vitæ & omniū beate viuentium faciat te deus participē, qui nos omnes ad ſummum bonum perducat. Finis.

AD LECTOREM.

ET hunc libellum ſtudioſus aliquis conſarcinauit, vnde ipſe in fine vocat defloratiunculam. Multa inſunt quæ in ſuperioribus habentur: ſubinde intertexit verſiculos ex Boetij lib. tertio, quū is longe poſterior fuerit Auguſtino. Cap. vigeſimoſeptimo, negat filium a patre procedere, quum Auguſti. euidenter doceat proceſſionem filio & ſpiritui ſancto communem eſſe. Stylus inæqualis eſt, & ſi æqualis eſſet, Auguſtini non poſſet videri.

DE SPECVLO LIBER.

Caput I. ADeſto mihi verum lumen, deus pater omnipotens. Adeſto mihi verū lumen de lumine vero, filius dei, deus omnipotēs. Adeſto mihi vera illuminatio ſancte ſpiritus, patris & filij vnitas, ſanctitas, charitas, deus omnipotens. Adeſto mihi ô vna trinitas, pater & filius & ſpiritus ſanctus vnus deus omnipotens. Inuocat te domine fides mea quā dediſti mihi propter bonitatē tuā ad ſalutē meā. Inuocat te deus meus caſta conſcientia mea, & ſuauis amor fidei meæ, qua me de excuſſis ignorantiæ tenebris ad veritatis intelligentiam perduxiſti, quā ſtulta ſeculi amaritudine ablata, & tuæ charitatis dulcedine adhibita, ſaporoſam mihi & melliflūā reddidiſti. Inuocat te trinitas beata vox clara & ſyncerus clamor fidei meæ, quā ab ipſis mihi enutriēs cunabulis illuminaſti per inſpirationem tuæ gratiæ, quā adaugens confortaſti me per miniſteriū prædicationis matris Eccleſiæ. Quā dulcis facta eſt in ore

ore cordis mei, quàm ſuauiter ſapit in ipſo palato gaudiorum animæ meæ, quàm fortiter, quàm crebro pulſat mentem meā & mouet omnes ſenſus meos, & interiora ſpiritus mei, vt te laudare delectet, quia feciſti nos ad laudandum te? Sed inquieta eſt mens mea donec requieſcat in te, & increpitans me meæ deſidiæ, ac colligens à diſperſione qua fruſtatim diſtendor, dum ab vno te auerſus in multa euaneſco, & reuerſus in me & ſurgens ſupra me, atque cunctis tranſcenſis perueniens ad te, exultem tibi cordis iubilo, & laudes promam oris officio, quatenus in meditatione confeſſionis tuæ incaleſcat cor meum, & inhiet tibi ſpiritus meus, atque ardeat mens mea in amore tuo oblita vanitatis & miſeriæ, dum tibi ſoli intendit, dúmq; ſtupens adhæret incōmutabilitati tuæ gloriæ, oculiſq; fidei intuetur te ſolem iuſtitiæ, ſicut ſcriptum eſt, Qui adhæret deo vnus ſpiritus eſt. Fugiam itaque domine, & libenter fugiam ob ſtrepitum tumultus omnium vanitatum. Sed quò fugiam vt illos declinem, illos calcem ſub pedibus, & procul pellam à ſerenitate iocundi intuitus? Ad te, qui es ſolum confugium & vnica ſpes miſerorum, ad te gloria mea & exaltans caput meum, ad te confugiam de lacu miſeriæ & de luto fecis, tibi inhæream prout ipſe dederis ſuauitas melliflua, vt indulceſcas mihi dulcedo non fallax, dulcedo fœlix & ſecura. Quæram ergo te domine inuocans te, & inuocabo te credés in te, vt quærens te inueniam te, & inueniens benedicam te, qui benedixiſti nos omni benedictione. Deus meus vnica ſpes mea, exaudi me, ne fatigatus nolim quærere te, ſed quæram faciem tuam ſemper ardenter. Tu da quærendi vires, qui inueniri te feciſti, & magis ac magis inueniendi te ſpem dediſti. Illumina domine cordis mei oculum intimæ viſionis perſpicua luce: velatus enim eſt & cæcus tetra caligine peccatorum & ignorantiæ. Illumina eū lumine gratiæ tuæ, vt ſynceris fidei oculis, & puro lumine cordis inſpiciam myſteria regni tui. Verum quia non eſt pulchra laus in ore peccatoris, & fides ſine operibus condignis non laudatur, rogo patrem per filium, rogo filium per patrem, rogo ſpiritum ſanctum per patrem & filium, vt & omnia vitia elongentur à me, & omnes ſanctæ virtutes plantentur in me quatenus acceptabile tibi fiat ſacrificium laudis fidei meæ, deus meus, & aſcendat ad te in odorē ſuauitatis. Obſecro, & miſericordiā tuā ſupplex imploro, cunctarū fons & origo, largitor & munerator

1. Corin. 6. *Pſal. 3.* *Pſal. 39.* *Eccle. 15.*

virtutũ deus, adauge mihi ſpẽ, fidẽ ſanctã, rectam & immaculatam, fidẽ eruditam, catholicã & prudẽtiſſimam, fidẽ feruentẽ, inſeparabilẽ & orthodoxã, quæ in me omnia quæ tibi placent per dilectionẽ & humilitatẽ operetur, quæ vinci nequeat inter verba altercationis in tẽpore perſecutionis vel in die neceſſitatis. Scrutans corda & renes deus, coram te eſt ſanitas & infirmitas mea. Illam precor ſerua, iſtam ſana. Coram te eſt ſciẽtia & ignorantia mea: vbi mihi aperuiſti, ſuſcipe intrantẽ: vbi clauſiſti, aperi pulſanti, vt audiens intelligã te, & intelligẽs diligam te, & diligẽs laudẽ te, atque in toto corde meo deſiderẽ pulchritudinẽ viſionis tuæ ſemper inſpicere. Audio quod nobis intimare vult ſcriptura tua, quam ſanctificaſti & miſiſti in mundum. Audio & credo ei.

Pſal. 7.

Quod deus ſpirit⁹ eſt et en præſens vbique & totus.

Cap. 11.

Dicit enim, Spiritus eſt deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare & credere. Sed ſpiritus incomprehenſibilis, incorporeus, immutabilis, incircunſcriptus, vbique totus, nunquam diuiſus, ſecundũ ipſius ſcripturæ teſtimonium veridicum: hoc modo diſcerneris, creator & creatura, in qua ſunt qui & ſpiritus dicuntur. Si ita eſt, quia ita quomodo inuocabo deum meum & dominum meũ, quem vtique in metipſo inuocabo cum inuocabo eũ? Et quis locus eſt in me, quò veniat in me deus meus, quò veniat ille deus, qui fecit cœlum & terram? Itáne deus meus eſt quicquam in me quod capiat te? An vero cœlum & terram quæ feciſti, & in quibus me feciſti capiunt te? An quia ſine te non eſſet quicquid eſt, fit quicquid eſt vt capiat te? Cum itaq; ego peto vt venias in me, quia non eſſem niſi eſſes in me: nónne enim ego iam ſum in inferis, & tu tamen ibi es? nam etſi deſcẽdero ad infernum, ades. Non ergo eſſem deus meus, nõ omnino eſſem, niſi eſſes in me. An potius non eſſem, niſi eſſem in te, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia? Etiã ſic domine, etiam ſic. Quò ergo te inuoco cum in te ſim, aut vnde venis in me? quò ergo recedam, quo ibo? Extra cœlum & terrã fortaſſe, vt inde veniat in me deus meus, qui dixit, Cœlum & terram ego impleo. Capiunt ergo ne te cœlũ & terra, quoniã tu imples ea? An imples, & reſtat quod te non capiũt? Et quò refundis quicquid impleto cœlo & terra ex te reſtat? An non opus habes vt à quoquam contінearis, qui contines omnia? Quoniam quæ imples, continendo imples: nõ enim vaſa quæ te plena ſunt, ſtabilẽ te faciũt, quia etſi frangantur tu nõ effunderis.

Pſal. 138.

Roma. 11.

Hiere. 23.

deris. Et cū effunderis ſuper nos, tu non iaces, ſed erigis nos: nec tu diſpergeris, ſed colligis nos. Sed quæ imples omnia, de toto imples omnia. An quia nō poſſunt te totū capere omnia, partem tui capiunt, & eandem partē ſimul omnia capiunt? An ſingulis ſingula, & maiores maiora, an minores capiunt minora? Ergo ne aliqua pars tui maior, aliqua minor? An vbique totus es, & res nulla te totum capit? Quid ergo es domine deus meus, quid rogo niſi dominus deus meus? Quis eſt enim deus præter dominum, aut quis deus præter deum noſtrū? Nemo, planè nemo. non enim eſt alius præter te trinum & vnū, vnū & trinum, neque in cœlo ſurſum, neque in terra deorſum. Quis tui ſimilis? quis magnificus in ſanctitate, terribilis atq; laudabilis in omni virtute ſicut tu deus noſter, ꝗ facis magna & mirabilia inſcrutabilia, quorum non eſt numerus? Te cuncta magnificant, te omnis ſpiritus laudat, te adorant, te benedicunt omnia illa beatorum ſpirituum & ſupernorum ciuium agmina. Tibi mater Eccleſia in toto orbe offert preces, & inceſſanter dicit laudes. Te ergo vltimus ſeruorum tuorum laudo & benedico. Tibi mens mea iubilat, tibi omnia oſſa mea clamant, quis ſimilis tui domine? Et merito cuncta, quæ operatus es, tibi ſoli creatori obediunt, ſeruiunt, tremunt, ad nutum tuum facis quæcunque velis.

Quod in ſolo nutu omnia fecit deus: & in omnib9 eſt totus. *Cap.* III.

Tu es enim vere dominus, ſolus deus inuiſibilis, inæſtimabilis, incircunſcriptus, illocalis, immenſus, incōprehenſibilis, vbique totus, vbique præſens, ineffabiliter omnia penetrans omnia continens, omnia ſciens, cuncta proſpiciens, omnia potēs, vniuerſa gubernās, totus in cœlo, totus in terra, totus etiā vbique, & nō eſt alius præter te deū noſtrū, in quem credit & adorat mater Eccleſia Apoſtolica & vniuerſalis. Tu es vere colendus & venerandus, tremendus & amandus cum omni ſemper deuotione domine deus noſter. Qui cū non eſſemus, potenter feciſti nos: & cum perditi fuiſſemus culpa noſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter recuperaſti nos. Vnde confiteor tibi rex cœli & terræ, & honorifico te ſacrificio laudis. Et quia exteriora munera deſunt, totis medullis cordis, quæ in me ſunt, vota laudationis reddo tibi. Sed quia nihil niſi de tuo acceptabile tibi offerri poteſt, tu deus in cuius lumine lumen videmus, da quæſo lumen in corde, da verbum in ore, da menti cœleſtem conſcendere ſedem.

Da fontem luſtare boni, da luce reperta

In te conſpicuos animi defigere viſus.

Sapien.9. Et quoniam altera pars ſumus cœli, altera terræ: vnde corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena, inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem, Diſcinde quæſo terrenas nebulas & pondera molis, atque tuo quæſo ſplendore illumina obſcuram interioris hominis faciem.

Siſte vagas mentes per deuia multa ruentes.

Subde carnem ſpiritui, appetitum rationi, vitia virtutibus, corpus animo, atq; tuæ me intus exteriuſq; ſubde per omnia volūtati, & vniuerſis ſuo bene cōpoſitis ordine per gratiā tuā & te perfecte diligere, & digne laudare merear labiis & corde, omniq; qua valeo virtute clamās ad te atque ita dicēs, Sūme, oīpotētiſſime, miſericordiſſime, iuſtiſſime, ſecretiſſime, præſentiſſime, pulcherrime, fortiſſime, ſuauiſſime, inuictiſſime, veriſſime domine deus noſter ſtabilis es & incōprehenſibilis.

De eſſētia deitatis. Ca. IIII. Immutabilis mutans omnia, inuiſibilis videns omnia, immortalis, illocalis, interminatus, incircunſcriptus, nuſquā finitus, ineffabilis, inexiſtimabilis, indicibilis, inſcrutabilis, immotus, tangens omnia, inueſtigabilis, metuendus atq; terribilis, venerādus atque verendus, honorandus atque horrendus, nūquā nouus, nūquā vetus, omnia innouās, in vetuſtate perducēs ſuperbos & neſciūt: ſemper agēs, ſemper quietus, colligēs & nō egens, omnia portans ſine onere, omnia implens ſine incluſione, omnia creans & protegēs, nutriens & perficiens. Quærens cum nihil deſit tibi, amans nec æſtuans, zelans & ſecurus es, pœnitet te & non doles, iraſceris & trāquillus es: opera mutas, ſed conſiliū nunquam recipis. Qui inuenis & nunquam amittis, nūquam inops & gaudes lucris, nunquam auarus & vſuras exigis, ſupererogatur tibi vt debeas. Et quis habet quicquam non tuū? Reddis debita nulli debens, donans debita nihil perdens, qui ſolus viuificas omnia, quia creaſti omnia.

Quomodo ſit deꝰ & longe & prope, & in omnibꝰ totus. Cap. V. Qui es vbique & vbique totus, qui ſentiri potes & videri non potes, qui nuſquā dees, & ab inquorū cogitationibus longe es. Qui nec ibi dees, vbi longe es: quia vbi nō es per gratiam, ades per vindictam. Qui omnia tangis, nec tamen æqualiter omnia tangis. Quædam enim tangis vt ſint, nec tamen vt viuant & ſentiant: quædā tangis vt ſint, viuant, & ſentiant, nec tamen vt diſcernant: quædā tangis vt ſint, viuant, ſentiant atq; diſcernant Et cū tibi metipſi nūquam diſcimilis ſis, diſcimiliter tāgis diſcimilia. Qui vbiq; pręſens es, & inueniri vix potes,

quem

quem ſtantem ſequimur, & apprehendere non valemus.

Qui tenes omnia, imples omnia, circumplecteris omnia, ſuperexcellis omnia, ſuſtines omnia, nec ex alia parte ſuſtines atque ex alia ſuperexcedis, neq; ex alia parte imples atque ex alia circũplecteris: ſed circũplectendo imples, & implendo circũplecteris: ſuſtinẽdo ſuperexcedis, & ſuperexcedẽdo ſuſtines. *Quod de⁹ omnia tã-git nec tamen mouetur.* Qui corda fidelium doces ſine ſtrepitu verborũ, qui attingis à fine vſque ad finem fortiter, & omnia diſponis ſuauiter. *Cap.* VI. Qui locis non diſtenderis, nec temporibus variaris, neque habes acceſſus vel receſſus. *Sapien.8.* Qui habitas lucẽ inacceſſibilem, quam nullus vidit hominũ, ſed nec videre poteſt, in te manens, quietus vbique circumis totum. *1.Tim.6.*

Nõ enim ſcindi vel diuidi poteris, quia vere vnus es, nec in partes efficeris, ſed totus totũ tenẽs, totũ imples, totũ illuſtras, totũ poſſides. *Quod non diuidit ur deus in partibus.* Hoc myſteriũ mens humana capere nõ poteſt, neque concipere, nec oratoria lingua narrare, neque diffuſi ſermonis bibliothecarũ volumina queunt explicare. *Cap.* VII. Si totũ mundũ libri repleant, tua ſcientia inenarrabilis nõ poteſt enarrari. Quoniam vere indicibilis es, nullo modo ſcribi poteris, neque concludi, qui es fons lucis diuinæ, & ſol claritatis æternæ. Magnus enim es ſine quantitate, & ideo immenſus: bonus ſine qualitate, ideo vere & ſumme bonus, & nemo bonus, niſi tu ſolus. *Luca 18.* Voluntas tua opus eſt, cui velle eſt poſſe, qui omnia quæ ex nihilo creaſti, ſola voluntate feciſti. *Quod velle dei, facere eſt.* Qui omnem creaturam tuã abſque indigentia aliqua poſſides, & ſine labore gubernas, & abſque tædio regis. Et nihil eſt quod perturbet ordinẽ imperij tui vel in ſummis vel in imis. *Cap.* VIII. Qui in omni loco haberis, & omnia cõtines ſine habitu, & vbique præſens es ſine ſitu & motu. Qui nec mali author es, quod facere non potes, qui nihil non potes, nec vnquam feciſſe te quicquã pœnituit, nec vllius commotionis animi tẽpeſtate turbaris, nec totius terræ particula regnum tuum eſt. Nulla flagitia vel ſcelera probas vel imperas: Nũquam mentiris, quia æterna veritas es, cuius vnius bonitate facti ſumus, & cuius iuſtitia pœnas luimus, & clementia liberamur.

Nam nihil cœleſte, nihil terrenũ, nihil igneũ, nihilq; quod corporis ſenſus attingit pro te adorandũ eſt vel colendum, qui vere es quod es & nõ mutaris: cui maxime ac ſpecialiter illud conuenit, quod Græci dicunt πλατύς, id eſt latus, quia ſemper idẽ ipſe es, & anni tui nõ deficient. *Quod nihil ſit colẽdum niſi deus.* Hinc etenim patẽter datur *Cap.* IX.

Mala.3. intelligi,quòd tu deus noſter quem colimus, deus verus & o-
Pſal.101. mnipotens es ſine dubio inuiſibilis, & ſi pio intellectu videa-
Opinor ris.incomprehenſibilis:& ſi per gratiam repręſenteris,inexiſti-
fuiſſe ſcri- mabilis:& ſi humanis ſenſibus pie credaris ſanctéque cogite-
ptum Tò ris,ineffabilis.& ſi humanæ locutionis vſualibus verbis abuſi-
ὄν, id eſt ue vtcunque dicaris ideo verus & tantus:cæterum quod ſciri,
quod eſt. quod cogitari,quod comprehendi,quod dici de te poteſt,minus eſt. Quod vero incomprehenſibile eſt & immenſum,indicibile & infinitum tibi ſoli duntaxat notum eſt. Hoc nãque eſt quod omnem ſuperat ſenſum: hoc quoq; eſt quod te facit exiſtimari,& pro certo credi & vniuerſalem appellari Deũ, dum ad perfectum vſque reperiri non vales,dum totus intelligi capive non potes,ita te vis magnitudinis & notum nobis obiicit & ignotum.Et hæc eſt ſumma delicti ſpernentium te, ſcire volentium tibi creatori ſuo ſeruire, habent quod ſcientes venerentur,& habent quod ignorantes mirentur, habent quod timeant,habẽt quod diligant.Si enim totus pateres noſtræ conditioni deus vnus & verus,minime potuiſſes credi, adeo falſi reperti ſunt,qui putabantur dij, quoniam ſciri per omnia po-
Quod ſolo tuerunt,qui & quales quantíque fuerunt. At tu deus noſter
Verbo deus mirabilis & potens,qui totam illius mundi molem cum omni
omnia fe- inſtrumento elementorum, corporum,ſpirituum,verbo, quo
cit. iuſſiſti quæ fieri diſpoſuiſti,virtute qua potuiſti ex nihilo, ex-
Cap.x. preſſiſti ornamentum maieſtatis gloriæ tuæ, qui tempore ab ipſo tunc æuo ire iubens ſtabiliſque manens,dans cuncta moueri.Qui terram multiplici germine fructuum,& cœlum pulchro decoraſti lumine ſyderum,quorum tu ſolus nomina, ſigna,poteſtates,curſus & loca,& tempora noſti.Tu mitis & be-
Exod. 20. nigne,fortis & zelotes & ſabaoth inuictiſſime,viſitans peccata
Deute. 5. patrum in filios vſque in tertiam & quartam generationem,& faciens miſericordiam in mille milia his qui diligunt te, & timent nomen tuum.Si opera tua ita ſunt magna,& inſcrutabilia,pulchra atque ſtupenda,dicant qui volunt, quomodo capi poteris tu pulcherrimus creator eorum. Conſtat enim opificem lõge ſe aliter habere quàm ea quæ à ſe fieri voluit.Ex pulchritudine tamen circunſcriptæ naturæ & mundialiũ rerum mirabili ſpecie pulchritudo tua, quæ tu ipſe es, quia ſimplex es,& excellentia gloriæ tuæ,quæ circunſcribi non poteſt,intelligi aliquatenus valet: quanquã magnitudinẽ diuinitatis tuæ infinitã & incomprehenſibilem nullus poſſit ſenſus attingere:

neque

neque enim illorum quoque ſupernorum ciuium, miro tamen modo eſſentia tua ſcitur, cum eſſe creditur. Quotienſcunque recolo vel audio duas breues ſyllabas, vel quatuor literas, quibus ſcribitur deus: hoc enim nomẽ tibi ſoli omnipotens iure debetur: atque cum intueor tuæ virtutis magnalia & mirabilem mundi creationem, id eſt, coſmopœiæ cõſidero decorem, ſimulq; mecum tacitus reputo miſerationes tuas, quæ à ſeculo ſunt, mirentur enim qui volunt potentiam tuam, ſed ego plus ſtupeo animaduertens miſericordias tuas profectò in his quatuor literis & duabus breuibus ſyllabis, cum infinitum quid & incomprehenſibile, immenſum & inenarrabile mentis intuitu, & ſynceris fidei oculis præſcire & poſſe, quod mihi tantillo homini dignaris largiri, contemplor. Nunquid enim duæ breues ſyllabæ tuæ Deus noſter es, aut duas breues ſyllabas adoramus, vel ad duas breues ſyllabas peruenire deſideramus, quæ penè ante deſinũt ſonare quàm cœperint, nec in eis ſecundæ locus eſt, niſi prima antè tranſierit. Manet quippe magnum aliquid, & magne ſumméque eſt, quod incõparabile & omnium præcellẽtiſſimum eſt, quod dicitur deus, quãuis non maneat ſonus cum dicitur deus. Verum quia caro neſcit ſpiritum, & inuiſibilia à viſibilibus non videntur, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem humanæ tu deus noſter nimis bonus & pius conſulens infirmitati, dignaris te nobis inſinuare, non tua proprietate, ſed aliqua quadam ſimilitudine. Vnde & noſtrorum qualitatem membrorum habere deſcriberis, volẽs paſſionum indigna de teipſo ad hæc perferre, vt quia ſicut es te nequimus ſcire in præſenti miſeria, per noſtra nos ad tua trahas, & nos dũ condeſcendis nobis facilius cõſurgamus tibi.

De duabus ſyllabis dei. Cap. XI.

Quod in natura ſua nos vidět deus. Cap. XII.

Multis ſiquidẽ modis ad ſignificãdũ te hominibus de rebus inferioribus ad te ſpecies ducis, quẽ reuera iuxta propriã naturã inuiſibilẽ conſtat eſſe, & in totũ incomprehẽſibilẽ & incircũſcriptũ: ac per hoc nũquã alicui apparuiſſe ſecũdũ eſſentiã, ſed modis quibus voluiſti, per aſſumptam creaturã ſpeciẽ, & ad efficiẽtias cauſarũ credimus. Fallũtur itaq; Anthropomorphitarũ hæreſis ſectatores, qui dũ legunt hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ dei factũ, aſſerũt ſtulta temeritate ſpeciẽ humanã te habere, cum illo in loco vel dicaris vel credaris mentem, non carnem ad imaginem tuam creaſſe. Enimuero nihil dignum de te humanus ſermo loquitur, quia nec ſecũdum qualitatem aut quantitatem, ſitum vel habitum ſeu motum aliquid de te

De magnitudine dei in homine facta. Ca. XIII.

nos verbis malignis dum dicimus te patrem habere filium. No bis autem qui ex gentibus venimus quàm multa & vera de tri no vnóq; Deo datum ſit, probant corda quæ credunt, necnon & ora, quæ cõfitentur, atque nihilominus flagella ipſa & mors quæ pro hac ipſa confeſſione illata ſunt: ſcriptum eſt enim, Su per ſenes intellexi. *Pſal. 118.* Domine deus noſter vnus & verus, niſi tu trinitas eſſes, non diceretur voce veritatis, Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Neque enim baptizari iubemur domine deus in eius nomine, qui nõ eſſet deus dominus. Et rurſum niſi tu trinitas eſſes vnus deus, nequaquà tua voce diceretur, Audi Iſraël, dominus deus tuus vnus eſt. *Quod ſancta trinitas ſit indiuiſa. Cap. XVI. Deute. 6.* Ergo niſi tu deus pater ipſe eſſes, & filius tuus verbũ tuum Ieſus Chriſtus ipſe eſſet, & donum noſtrũ eſſet ipſe ſpiritus ſanctus, nõ legeremus in literis veritatis, Miſit deus filiũ ſuũ. *Galat. 4.* Nec tu vnigenite diceres de ſpiritu ſancto, Quem mittet pater in nomine meo: &, Quẽ ego mittã vobis à patre. Et alibi, Ego & pater vnum ſumus: &, Qui videt me, videt & patrẽ: Ego enim in patre, & pater in me eſt: &, Pater in me manens ipſe facit opera. *Ioan. 14. 15. & 10.* Quid enim his verbis aliud, niſi trinum & vnũ deum docere nos crederis tu magiſter veritatis, in cuius pectore reconditi ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ? *Coloſſ. 2.* dicis quoque, Mea doctrina non eſt mea &, Sermonem quem audiſtis nõ eſt meus ſed eius qui miſit me patris. *Ioan. 7. & 14.* Res mira, res admiranda: dic ergo, dic verbum patris, reſponde quæſo virtus & ſapientia ſummi principij: ſed tu ipſe principium de principio, non tamen duo principia, ſed vnum certe principium. Dic verbum ſemper manens, doce ſeruum humiliter interrogantem. Quid enim tam tuum quàm tu? Sed tu tuus & non tuus, quia non es à teipſo, ſicut in multis ſæpe locis teſtaris, ſed à patre, cuius es verbum, non ſonabile per ſyllabas & volatile, ſed ſemper immobiliter viuens atque manens. Et ideo verbum non quod deſinit prolatum, ſed quod permanet natum: non tranſitorium, ſed æternum: non factum, ſed genitum: nec ſolum genitum, ſed etiam vnigenitum: cui ratio adeſt diſponenti, & præſto eſt virtus perficienti, vtpote vero deo & ſummo domino. Te quippe vnigenitum verbum pater genuit de ſeipſo: per quod omnia creauit ex nihilo. Et idcirco indubitãter credimus, quia niſi omniſciũ & cunctipotens verbum deus eſſes, nullo modo per te omnia facta fuiſſent. Quomodo creatura creare aliquid poteſt? Creare certe ſolus deus valet, qui creatus non eſt: nihil enim exce-

pto deo non creatum eſt. Abſit ab intellectu noſtro, vt aliquid fateatur ex patre naſci niſi filiũ, & ideo non niſi deus naſci potuit ex deo. Vnde te mihi patris verbum conſiderare volenti, nulla ſufficiunt verba, quibus te valeam explicare. Quid aut abunde vel digne loqui potero? Quis de quo? Homo de deo, opus de opifice, creatura de creatore, paruus de immenſo, temporalis de æterno: cuius venerabilis potentia omnipotentiſſima qua nos gratuita bonitate feciſti: nec minus tamen venerabilis gratia, quo nos omnipotentiſſima miſericordia ſaluaſti. Qui & opus creatricis omnipotentiæ gratis feciſti, & opus ſaluatricis gratiæ omnipotenter impleſti, habens nimirum perpetem poteſtatem, & condendi incondita, & reparandi perdita. Nec igitur præcipuus ille theologorũ ſumma profundius cæteris aquilinis contemplatus obtutibus ſcriptitans eructaret, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in principio apud deũ: niſi tu deus verbum, ſemper apud patrem, ſemper cum patre, ſemper de patre, ſemper in patre eſſes. Non ſicut vas in vaſe, vel ciuitas apud vrbem, ſed veluti ſapientia intra ſapientem, veritas in veraci, bonitas in bono, æternitas in æterno, quia nihil aliud in patris ſubſtantia niſi deus & æqualis & coæternus, illi à quo genitus es, eſſe potes. Obmuteſcat itaque, & cum ſuis authoribus pereat omnis hæretica prauitas, quæ inimica ſemper lite nũc ſubſtantiam diuidit, nunc perſonas confundit. Creſcat rogo fide, & magis magíſque piis fœcũdetur actibus mater Eccleſia, quæ tres deos colere, trinitaté in perſonis diſtinguere prophanum & nimis impium iudicat. Hæc denique cœleſtibus erudita diſciplinis, credit, cõfitetur & docet vnam proculdubio ſubſtantiam & tres perſonas, ſciens omnia quæ ad fidei regulam pertinent. Huius magiſterio & doctrina cœlitus inſpirata à puero doctus, corde credo, ore cõfiteor, te, ô ſumma trinitas, vna virtus & indiſcreta maieſtas.

Ioan. 1.

De cognitione diuina eſſentia incorporea.

Caput XVII.

Confiteor te patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctum in perſonis trinũ, in ſubſtãtia vnum, verum deum omnipotenté, viſibilium & inuiſibiliũ cõditorem, nõ corpus aut in corpore poſitum, neq; ex diuerſis ſpeciebus admixtum, aut membrorum cõpaginibus effigiatum, ſed vnius ſimplicis & incorporeæ naturæ. Te quidé verum patrem ſummæ bonitatis, & totius deitatis principium incircunſcriptæ & ingenitæ maieſtatis deum, ex nullo ducentem initium, ſed omnibus initium dãtem credo & confiteor nõ corporali progenie nec extrinſecus

trinſecus, non neceſſitate neque voluntate, ſed natura filium generantem. Cõfiteor & verum te filium ex patre ſine initio ineffabiliter natum, verum deum vnigenitũ, per quem omnia facta ſunt: & verum patris verbum, non factum, non creatum, non adoptiuum, ſed genitum & vnius cum patre ſubſtantiæ, atque ita per omnia æqualem deo patri, vt nec tẽpore, nec gradu, nec poteſtate eſſe poſſis inferior. Tantúmque te eſſe confiteor, qui genitus es, quantus eſt ipſe qui te genuit. Non autem, quia dico genitum à patre filium, diuinæ & ineffabili generationi aliquod tẽpus aſcribo, ſed nec patrem dico aliquãdo cœpiſſe, nec te eius filiũ. Quia ſemper fuit pater, nũquã igitur nõ fuiſti filius. Nõ enim aliter cõfiteri poſſumus æternũ patrẽ niſi confiteamur te coæternũ filium. Ex filio enim pater dicitur: & quia ſemper pater fuit ſemper habuiſſe filiũ dubiũ non eſt.

De proceſſione ſpiritus ſancti à patre & filio. Cap. XVIII.

Te quoque credo ſpiritum ſanctũ verum deũ, non factum, nec creatũ, nec genitum, neque ingenitum, ſed ex patre & filio inenarrabiliter procedentẽ, & in patre ſimulq; filio ſubſtãtialiter permanentem. Sic igitur ab vtroque procedis vt inſeparabiliter in vtroque maneas: atque ita per omnia deo patri & filio æqualem coæternum, conſubſtantialem, vt neque poteſtate, neque voluntate, neque æternitate, neque ſubſtantia differri poſſis ab eis vel præcidi à quibus procedis. Igitur æternum patrem ſine natiuitate, æternum filium cum natiuitate, æternũ ſpiritum ſanctum cum proceſſione, ſine natiuitate, totum patrem in filio & ſpiritu ſancto, totum filium in patre & ſpiritu ſancto, totum ſpiritũ ſanctum in patre & filio permanẽtem: patrem & filiũ & ſpiritum ſanctũ vnum deũ omnipotentem, vna poteſtate, vnóque regno, vna maieſtate, vna æternitate, extunc & nunc & ſemper vbique regnantem corde credo, ore confiteor, & mente diligo. Ad hanc fidei regulã dirigẽs intentionem meam quantum me poſſe feciſti, deus meus quæſiui te & deſideraui intellectu videre quod credidi. Huius rei gratia ingreſſus ſum multarũ apothecam deliciarum, quibus paſcitur mater Eccleſia, vbi cõſideraui plurima, & cœpi explorare ſingula. Et cum huc illucq; anxius auiduſq; diſcurrerem, tu bonus adiuuare cupiẽs deſiderium quod dediſti, miſiſti manum pietatis tuæ & ſoluiſti nodum ambiguitatis meæ: & ideo delectat me de te valde cogitare, de te loqui, laudéſque tuas deſideranti corde depromere, vt in præſenti miſeria ſolo quidem corpore, tecum autem mẽte & omni auiditate tui tenear

da

domine. Deus trine & vne, ſcientiæ lumen accende in me, per quod te intelligere merear trinum & vnum deum, ſicut es trinus & vnus deus. Et ignorãtiæ tenebras magis magíſque ſicut cœpiſti remoue à me, vt ſpiritalia ſpiritaliter videam quantum poſſibile eſt humanæ fragilitati. Da mihi in via hac, qua te duce gradior, intellectum, atque inſpira mihi & ſemper doce gratiam tuam, qualiter in te irreprehenſibiliter ſit credendum, vt te verum Deum eſſentialiter ſapiam, & incomprehenſibiliter trinũ perſonaliter capiam.

De comparatione trium perſonarum. Cap. XIX.

Patrem ingenitum, de patre vnigenitum, de vtroque procedentem & in vtroque manentem ſpiritum ſanctum, nullum anticipationis tribuis vel poſteritatis interuenire momentum, nec diſpertitum habere imperium non in creandis conſilium, regendis perficiendíſque creaturis auxilium opúſque diuiſum. Quicquid illic naturale eſt, indiruptum: quicquid perſonale eſt, inconfuſum. O myſterium ineffabile, & præ cæteris intellectu difficile: reliqua vero ſacramenta, quæ tenentur in Eccleſia tua domine, ſtupenda ſunt & veneranda, ſed iſtud tui ſacramentum præcellit vniuerſa. Hoc nẽpe tuæ indiuiduæ trinitatis myſterium, & illud cœleſtis menſæ ſacramentum, quæ fideles & pias animas paſcit carne & potat ſanguine, vt non eſuriant neque ſitiant in æternum, fac me deus meus pura & ſimplici conſcientia præcipue inter cætera ſentire & credere, ſumere & retinere, ne ſinas quæſo domine fidem in eis meam aliquatenus vacillare, ſed ita ſemper in eis & de eis pro tua tribuas pietate mihi credere ac intelligere, ſicut veritas eorum ſe habeat. Intret in cor meum gratia tua, quæ ſonet ſine ſono & ſine ſtrepitu, loquatur ibi tantorum omnem veritatem myſteriorum, luce & dulcedine intus vbique & foris vndique perfundat animã meã illa magiſtra virtutum, & iudex omnium veritatum, & ſic irradiãdo & ſaporãdo eam in ipſo veritatis centro ſtabiliat atque confirmet, vt nec velim, nec poſſim de tantis myſteriis aliter ſentire niſi ſicut oportet & decet. Omnipotens bonitas, cuius pietatis aures ipſius pauperum tuorum deſideriis patent, intellige clamorem cordis mei & faue votis meis: Præſta domine vt ipſo mentis palato ſentiam, guſtem, & ſapiam hæc ineffabilia ſacramenta: magna enim ſunt & mira valde, & ego paruulus in eorum conſideratione deficio, quotiens ad intuenda ea fidei oculos attollo. Sed quia vno modo vtraque nobis neceſſaria ſunt ad ſalutem, deus author omnium, inuiſibilis creator, qui es ſubſtantia

ſumma

ſumma, & vna diuinitas atque perſonalis vera & perfecta trinitas: te deum patrem exoro, ex quo omnia & filium tuum per quem omnia, ſimul & ſpiritũ ſanctum, in quo omnia: Te dominum meum quẽ vnum & verũ in trinitate cõfiteor deũ, à quo creati, liberati & illuminati ſumus, ſupplex rogo tantorum auidus myſteriorum, lacta me, nutri me, & in menſuram ætatis vſque perfecti viri meam extende exiguitatem, vt ſolidum hunc & perfectorum cibũ capere valeam. Imperfectum enim meum viderunt oculi tui. *Pſal. 138.* Dator omnium bonorum deus pater cui nunquam ſine ſpe miſericordiæ ſupplicatur cũ filio tuo ac ſpiritu ſancto, da quod à te deſideratur, & à te poſtulat anima mea. Quorum enim vna eſt ſubſtantia, vnum eſt & datum, vna & operatio, vnum donum, vnáque poteſtas, vt in ipſa quoque perſonarum proprietate iuxta profundiorem intellectum quædam vnitas ſentiatur. Inſeparabilis nimirum naturæ tuæ vnitas nõ poteſt ſeparabiles habere perſonas, quia ſicut trinitas es in vnitate, & vnitas in trinitate, ſic ſeparationẽ non potes habere perſonarum. Nominantur quidẽ illæ perſonæ aliquando ſingulæ, ſed ita voluiſti te trinitas deus inſeparabilem oſtendere in perſonis, vt nullum ibi nomẽ ſit in qualibet perſona, quod ad aliam perſonam ſecundum relationis regulam non referatur, ſicut pater ad filiũ, & filius ad patrem, vel ſpiritus ſanctus ad patrem & filium veriſſime refertur. Ea vero nomina quæ ſubſtantiam vel potentiam vel eſſentiam tuam ſignificant, vel quicquid dei propriis omnibus perſonis æqualiter conuenit, vt deus magnus, bonus, æternus, omnipotens, omnia naturaliter de te deo dicuntur. Non eſt igitur aliquod naturæ nomen, quod ſic tibi deo patri poſſit conuenire, vt aut filio tuo, aut ſpiritui ſancto conuenire negetur. Dicimus te deum patrem naturaliter eſſe deum, ſed naturaliter eſt & filius deus, naturaliter eſt & ſpiritus ſanctus deus: non tamen tres dij, ſed vnus deus, pater & filius & ſpiritus ſanctus. Idcirco inſeparabilis es ſancta trinitas deus in perſonis, ſenſus, intelligentia, quanuis in voce ſeparabilia habeas nomina, quia pluralem numerum naturæ nominibus nullatenus recipis. In hoc enim oſtenditur perſonas non poſſe diuidi in ſancta trinitate, quæ vnus eſt verus deus, quia cuiuſlibet perſone nomen ſemper ad alteram reſpicit perſonam. Si patrem dico: filium oſtendo: ſi filium nomino, patrem prædico: ſi ſpiritũ ſanctum appello, alicuius eſſe ſpiritum neceſſe eſt intelligi, id eſt patris & fi

Quod diuina ſubſtãtia indiuidua ſit Cap. XX.

& filij. Tu vero trinitas deitatis perſonarum pluralitate multiplex, numerabiliter es innumerabilis, ac idcirco menſurabiliter immenſurabilis, & ponderabiliter imponderabilis: non enim ſummæ bonitatis, quæ tu ipſe es, profitemur originem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: ſed eius participatione dicimus bona omnia.

Quod ī diuinitate nō eſt materia. Cap. XXI.

Nam tua diuina ſubſtantia ſemper caruit ac caret materia licet non careat forma: quam dum imprimis quaſi ſigillū rebus ſingulis, eas ſine tui augmēti aut detrimenti mutabilitate, proculdubio à te facis differre. Quicquid in natura creaturarum eſt, creatura tua eſt ô trina vnitas & vna trinitas deus, cuius omnipotentia omnia gubernat, regit & implet quæ creauit. Nec ideo te omnia implere dicimus, vt te contineant, ſed vt ipſa potius à te contineantur.

Quod non eſt pars deo, nec diuiſio. Ca. XXII.

Nec particulatim imples omnia, nec vllatenus ita putandum eſt, vt vna quęque res pro magnitudine portionis ſuę capiat te, id eſt maxima maius, vel minima minus, dum potius in omnibus totus ipſe ſis, ſiue omnia in te. Cuius omnipotentia omnia concludit, nec euadendi potentiam quis aditum inuenire poterit. Qui enim te non habet placatū nequaquam euadit iratum. Immenſitas quippe diuinæ magnitudinis tuæ iſta eſt, vt intelligamus te intra omnia, ſed non incluſum: extra omnia, ſed non excluſum.

Quod deus continet oīa. Cap. XXIII.

Et ideo interior es, vt omnia contineas: ideo exterior es, vt incircunſcriptæ magnitudinis tuæ immenſitate omnia circuncludendo omnia regas. Per id ergo quod exterior es, oſtenderis eſſe creator: per id vero quod interior es, omnia gubernare & regere demōſtras. Ac ne ea quę creata ſunt ſine te eſſent, tu intra omnia es: verum ne extra te eſſent, tu exterior es, vt omnia concludātur à te, nō locali magnitudine, ſed potētiali præſentia, quia vbique es præſens, & omnia tibi præſentia, quanuis quidā hoc intelligant, quidam vero non intelligāt. Hæc & alia multa docuit me mater Eccleſia, mater ſancta vniuerſalis, & orthodoxa, cuius me fieri mēbrum voluiſti per gratiā tuam, & de eius cœleſti doctrina me ita certum & ſecurum in omnibus pro tua pietate reddere dignatus es domine per aſſiduā tuæ inſpirationis illuminationem, & ſi multa quæ clauſa myſteriis latent, non per ſpeculū, ſed facie ad faciem intuerer.

Quod deitas ſit incorporea. Cap. XXIIII.

Docuit te igitur ſolum viuum & verū deum nō eſſe corporeum vel paſſibilē vel palpabilem, nullam tibi partem corporis oculis poſſe ſentire, nihil de ſubſtantia tua atque natura vllo modo eſſe violabile, aut compo-

ſitum

ſitum,aut fictũ,aut maius,aut inferius:ſed per omnẽ modum ex omni parte ſine deformitate perfectum,ſine quantitate magnum,ſine qualitate bonum,ſine tempore ſempiternum, ſine morte vitam,ſine infirmitate fortem, ſine mendacio veritatẽ, ſine loco vbique totum, ſine ſitu vbique præſentem, ſine extenſione omnia implentem,ſine contractione vbique occurrentem,ſine motu omnia tranſcendentem, ſine ſtatu intra omnia manentem, ſine indigentia omnia creantẽ, ſine labore omnia regentem, ſine tui initio omnibus initium dantem, ſine tui mutatione omnia mutabilia faciẽtem,ac ſemper & vbique regnantem,ſine fine manentem. Domine deus vna trinitas deus,quæ incõparabiliter rebus omnibus antecellis, adeo es ineffabilis,infinita & incõprehẽſibilis, vt paruiſſimũ ſit valde omne quod de te dici poteſt.Multa enim dicimus, ſed plene id quod es dicere non poſſumus. Et quia vniuerſorum cõſummatio ſermonum ipſe es, cum ergo peruenerimus ad te, ceſſabunt proculdubio multa iſta quæ dicimus, & manebis vnus omnia in omnibus.& ſine te dicemus omnia vnum laudantes te etiam vnum, & in te facti vnum videntes te iugiter ſine fine incorporalem naturáque immutabilem trinitatem. & in te omnia ſcientes, & in te gaudium perpetualiter manſurum habentes,ab omni ſanati languore,& in illam immortalitatis gloriam transformati. Cum venerit viſio hæc quæ dãda facie ad faciem promittitur,quando palàm de cũctis annunciabitur myſteriis,& fidei ſpecies atque ſpei res ſuccedet, tunc clarius certiúſque ſciẽtes intuebimur,nihil creatum, aut ſeruiẽs in te trinitas vna:nihil inæquale,nihil gratia æquale, nihil anterius poſteriúſve, nihil maius aut minus, nihil extraneum aut officiale alteri,nihil perſuaſione aut ſurreptione inſertum,nihil moribus volũtate diuerſum.nihil officio ſingulare aut alteri cõmunicabile,non confuſum, totum perfectum,quia totum in vno & vnum in toto,non tamen ſolitariũ quoniã ſummum bonum & ſummam ſapientiã, & ſummam benignitatẽ te ſancte pater vnum omniũ principium & veritatem tuã, per quam te intelligimus nulla ex parte tibi diſſimilem,quæ forma es omnium,& quæ ſola imples hoc quod appetunt omnia,ſimulq; ipſum vtriuſque donũ, quo beata ſunt quæcũq; beata ſunt,in te & cũ te colimus,& adoramus vnã ſcilicet incõmutabilem trinitatem. Cum enim tertio repetitur quod vnum eſt,non numerus coaceruatur, ſed vnum eſſe illud

De viſione dei. *Ca.* XXV.

Exemplũ de igne & anima. *Ca.* XXVI.

illud aſſeritur, genitus, gignens, & procedēs, tres quidem perſonæ, ſed vna ſubſtantia. Sicut ignis candor, calor, tria nomina ſunt, res vna: ſic memoria, intellectus, voluntas, ſed vna anima, quæ inſeparabiliter demonſtrantur & inſeparabiliter operantur. Si hoc in creaturis inuenitur, quid de te creatore intelligendum eſt?

De immutabilitate dei. Cap. XXVII.

Natura quippe diuinitatis tuæ immobilis eſt omnino & immutabilis, perſonæ vero mobiles ſunt ſecundum relationem, nō iuxta proprietatem: ſed ideo in relatione perſonarum trinitas, in naturæ vero ſubſtantia, vnitas. Vnitas ſiquidem propter inſeparabilem eſſentiam diuinitatis: trinitas autem propter diuerſitatem nominum. Non enim nomina tātum, ſed etiā proprietates nominū, hoc eſt, perſonas, vel vti Græci exprimunt συλλαβάς, id eſt, ſyllabas †confitemur. Hæc tamē dicimus de te deus noſter, vt poteſt humana intelligentia capere. Cæterum quis in hac vita poſitus vel cryſtallino pectore, ſufficiat penetrare tuiipſius trinitatis interna myſteria, quomodo pater, filius & ſpiritus ſanctus tres perſonæ eſtis & vna natura? Quomodo tu pater ingenitus diceris, filius genitus, ſpiritus ſanctus nec genitus nec ingenitus, ſed procedens dicatur. Quomodo filius de te patre natus eſt, ſpiritus ſanctus de te procedit & filio? Quomodo filius naſcendo non procedit, ſpiritus ſanctus procedendo nō naſcitur? Quomodo filius nō de ſe, ſed de te eſt, nec tamē tui eſt poſterior de quo eſt? Quomodo ſpiritus ſanctus de te procedit & filio, nec tamē à vobis præſcinditur, à quib⁹ procedit? Quomodo tria vnū eſtis, & vnū tria? Quomodo inuicē relatiue tria eſtis, eſſentialiter vnum: quomodo trinus es & vnus deus, non localiter, ſed vbique es, & non particulatim vbique es, ſed vbique totus es, vbique præſens ſine ſitu & loco & motu? Quis iſta rogo conſideret? Quis hæc comprehendat quantalibet probitate vel ſcientia præditus? Hoc tamen in ſpe promiſſionis repoſitum eſt, quia videbimus te domine, & tanto vnuſquiſque per ſpicacius, quanto hic vixerit purius. Quia mundi corde, teſte ſcriptura, deum videbunt. Aperte nanque videbitur cuncta mentis iam deterſa caligine, quomodo filius qui oriendo eſt, tibi ô pater de quo oritur ſubſequens non eſt, & quomodo ſpiritus amborum, qui per proceſſionem proditur, à vobis proferentibus non præitur, quomodo & vnum diuiſibiliter tria, & tria indiuiſibiliter eſtis vnū. Viſa enim claritas ad impatefactam tuæ nobis maieſtatis ſpeciē purum amantis intui

†aliàs, οὐσίας, id eſt ſubſtantias.

Matth. 5.

intuitum mentis rapiens ſubleuabit. Sed ipſa claritas natura eſt, & ipſa natura claritas eſt. Quæ nimirum viſio nūc fide inchoatur, ſed tunc in ſpecie perficietur, quando ſapientiam tibi coæternam, quā modo per ora doctorū ſumimus, in ipſo fonte bibemus. Omnia ſacramenta & cuncta nobis tunc apparebunt arcana, non doctorū verbis, non enim vllis indigebimus myſteriis, cum facie ad faciē videbimus te, ſed inde, niſi fallor, vnde angeli te vident. Quid nos tunc latere poterit, quando tu deus noſter & vita viuentium, cauſa cauſarum, forma formarū informata te nobis clara viſione inſinuabis? Non enim indignum tibi videtur cum te formam vocamus.

Quod deitas materia caret, Cap. xxviii.

Nā tua eſſentia, & ſpecies dici poteſt & forma. Nō fruſtra tam ſpecioſiſſimū quàm formoſiſſimū in laude tua ponitur, ſed forma quæ materia caret & motu & tēpore & loco, atque idem vnū eſt, & eſt id quod eſt: reliqua vero non ſunt id quod ſunt. Hæc veriſſime ſola dicere poteſt, Ego ſum qui ſum. Hæc tanta ac talis eſt, vt de eius pulchritudinis viſione nihil in hac vita ſibi vſurpare mens humana audeat, quod ſolū electis tuis præmium inſequenti remuneratione reſeruas.

De ſiti ſine ſatietate. Caput xxix.

Cum ergo ad te peruenerimus fontem vitæ & lumen æternum, & dulciſſimam ſpeciem & viſionē tuam, erit nobis delectabiliter impreſſa ſitis ſimulq; ſatietas. Sed longe aberit à ſiti ſatietas, longe à ſatietate faſtidiū, quia ſitientes ſaturabimur, & ſatiati ſitiemus. Tu deniq; & æterna nobis vita gaudiū & corona eris. Tua beata viſio erit noſtri laboris præmium, vt poſt mortalitatis huius tenebras accenſa gloriæ tuæ luce gaudeamus. Videbimus itaque tuæ incommutabilitatem eſſentię vt per hanc & nos efficiamur incommutabiles. Sed non ſicut tu vides te: in nobis enim quicquid erimus, poterimus noſſe: in te autem qui cōprehendi nō potes quod es, quicquid illud eſt quando poſſumus noſſe? etſi poterimus, nōdū poſſumus: & tamē cū poterimus, nūquid ſic te noſſe valebimus ſicut te noſti deus? Ipſa quoq; rationalis & electa creatura nō æqualiter viſione tui potietur: vnuſquiſque enim pro mercede laboris ſui; ſed plene ſibi ſufficiet quod ſingulis dabitur intueri. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine. Beati qui habitant in domo tua domine. Fœlices qui iam pelagus huius mortalitatis tranſierunt, & ad portum perpetuæ ſecuritatis peruenerunt. Infœlices nos qui adhuc in ſa[illegible] huius vitæ circonſlantibus agitamur procellis, & inter pericula multa varioſq; caſus *Pſal. 30.* *Pſal. 83.*

incerti nauem laborantes trahimus.

De vita æterna. Caput XXX.

Domine da nobis te rectore, te duce inter Scyllã & Charybdin ita tenere iter per mediũ, vt integra naue & ſaluis mercibus peruenire poſſimus ad te portũ tutiſſimũ. Fœlix anima terreno reſoluta carcere, libera cœlũ petit, quæ beatis iam admixta ſpiritibus maieſtati tuæ aſſiſtit, quæ te incircunſcriptũ lumen cernit, quæ nullo metu vel mortis vel hoſtis afficitur, quæ incorruptionis perpetuæ munere lætatur, O vita vitalis, dulcis & amabilis & ſemper memorialis, vbi non eſt hoſtis impugnãs, vbi nulla illecebra, ſed ſumma & certa ſecuritas, & ſecura trãquillitas, & tranquilla iocũditas, & iocunda fœlicitas, & fœlix æternitas, & æterna beatitudo, & beata ſine fine tui viſio atq; laudatio. Vtinã hæc ſuccedat, & mortale hoc induatur immortalitate. Vtinam deſinat & quamcito finiatur iſta vita, vita dubia, vita cæca, vita ærũnoſa, quam humores tumidant, dolores exterminant, ardores exiccant, aëra morbidant, eſcæ inflant, ieiunia macerant, ioci ſoluunt, triſtitiæ conſumũt ſolicitudo coarctat, ſecuritas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, ſenectus incuruat, infirmitas frangit, mœror deprimit: & poſt hæc omnia mors interimit, & vniuerſis gaudiis finem imponit, ita vt cũ deſierint eſſe, nec fuiſſe putentur, Iã iamq; adueniat domine, aduolet obſecro regnũ illud carens morte, vacans fine, cui nulla tẽpora ſuccedunt per æuũ vbi cõtinuus ſine nocte dies neſcit habere tempus, vbi illi angelorũ hymnidici chori & ſupernorũ ciuium ſocietas, vbi dulcis ſolennitas à peregrinationis huius triſti labore redeuntium, vbi prouidi Prophetarum chori, vbi iudex Apoſtolorũ numerus, vbi innumerabiliũ martyrũ victor exercitus, ſimúlque confeſſorum conſtantia præmij ſui perceptione conſolata: vbi fideles viri, quos à virilitatis ſui robore voluptas huius ſeculi emollire non potuit, & ſanctæ pariter mulieres, quæ cũ ſeculo & ſexum vicerunt, vbi pueri, qui dũ eſſent in carne annos ſuos moribus tranſcenderunt, atque ſenes quos ætas debiles reddidit, & virtus operis non reliquit. Ad horũ omniũ ſanctã frequentiã & tuæ inſpiciendæ pulcbritudinis menſurã ſine fine læticiã, fac me domine deus toto corde intẽdere, viriliter currere & fœliciter peruenire. Interim dũ in iſto maneo corpore, in his ſemper meditationibus mentẽ meã bonorũ inſinuator exerce. Munda er[illegible] cordis intuitũ, acue mentis intellectum, accende cœleſti igne animum, vt te ſolũ cogitẽ, te ſolum

lum amem, te ſolum in corde habeam & in ore, qui es futurũ nobis ſine fine præmium. Et vt pondus mortalitatis meæ leuius ferã, da lumen in corde, da verbum in ore, aperi ſanctarũ ſecreta ſcripturarum, & profunda myſteriorum regni tui viſceribus meis propina. Da ex amore tuo lachrymas, da fidei virtutũq; pennas, quibus indutus ſurſum ad te volitẽ, & peroſus terrã, cœlũ petã. Hanc fidẽ per te, de te, in te confiteor ô beata & benedicta & glorioſa trinitas. ô vera & ſumma & ſempiterna vnitas, pater & filius & ſpiritus ſanctus. deus, dominus paracletus, charitas gratia, conſolatio. verũ lumẽ, lumẽ ex lumine, vera illuminatio, viuens vita, vita à viuẽte, viuificator viuẽtiũ, fons, flumen, irrigatio. vnus à ſe, vnus ab vno, vnus ab ambobus, ab vno omnia, per vnũ omnia, in vno omnia, id eſt à ſe pater, ab altero, id eſt, à patre filius, ab vtroq; ſpiritus ſanctus, id eſt, à patre & filio, ὂν à ſe, ὂν ab altero, ὂν ab vtroque, omne autẽ ὂν ſemper in tribus, & omne ὂν æqualiter in ſingulis verax genitor, veritas genitus, amor amborum ſpiritus ſanctus. Vna virtur, æqualis maieſtas, par gloria, vna eademque eſſentia. Sapiens genitor, ſapientia genitus, & charitas ſpiritus ſanctus. *Iacob. 1.* Deus trine & vne, deus omnipotens, apud quem non eſt tranſmutatio, & ideo apud te curſus temporis diei noctiſque alternatione nequaquam variatur.

De luce diuina. Caput XXXI.

Deus lux vera quæ ſine acceſſu ea quæ eligis illuſtras, & ſine receſſu ea quæ reſpuis deſeris, & ideo in te nullus defectus, nulla mutabilitas venit. Deus qui in temetipſo manendo immutabilis es, ſic in ſe trãſitoria cõdidiſti, vt apud te tranſire nequaquã poſſint, & ideo in cõſpectu tuo tẽpus nõ defluit quod apud nos ſine decurrit. Deus in cuius æternitate fixa manẽt ea quæ nõ fixa exterius ſeculorũ volumina emanãt, & ideo æternitas tua dies eſt vna, quę nec fine claudit, nec initio aperitur.

Quod ſit immutabilis deus. Ca. XXXII.

Deus qui ſine mutabilitate tui ſimul cuncta reſpicis ſine diſtentione comprehendis, & bona quæ iuuas, & mala quæ iudicas, & quæ iuuans remuneras, & quæ iudicãs damnas, in his quæ diuerſo diſponis ordine diuerſus non es. Deus qui opera tua extra circundas & intra reples, ſupra regis, & infra fers: & licet ſis ſuperior per potentiam, inferior tamen per ſuſtentationem, exterior per magnitudinem, interior per ſubtilitatem, cauſa ſuperior & inferior es, ſine loco, amplius ſine latitudine, ſubtilis ſine extenuatione, & ideo per molem corporis nuſquam es, ſed per incircunſcriptam ſubſtantiam, &

immenſibilitatem incommutabilis naturæ nuſquam dees Sed quia longe diſtas creator à creatura, quis valet capere qualiter ſis in loco, qui non caperis in loco? Omnino enim in loco eſſe non potes, quoniam vbique es & nõ in loco Ipſe tibi locus illocalis crederis eſſe, ſpiritus incircũſcriptus. vnde difficile inuenitur vbi ſis, ſed multo difficilius, vbi non ſis. Quis ſine te ſubſiſtere vel eſſe poteſt? Et tamen tecum non poſſunt omnes eſſe. Omnia enim à te ſunt, & per te ſubſiſtunt. Deus vera & infinita beatitudo, à quo & per quẽ & in quo viuunt omnia, quæ vere ſumméque viuũt. Deus bonũ & pulchrũ, à quo & per quem & in quo bona & pulchra ſunt omnia, quæcunque bona & vere pulchra ſunt.

De infinitate dei. Caput XXIII.

Deus ſupra quẽ nihil, extra quẽ nihil, ſine quo nihil, vltra quẽ nihil, infra quẽ nihil. Deus ſub quo totũ, cũ quo totũ, in quo totũ. Deus à quo omnia, per quẽ omnia, in quo omnia. Deus cuius nos fides excitat, ſpes erigit, charitas iungit, Deus qui petere iubes, & inuenire facis, & pulſantibus aperis. Deus à quo auerti cadere eſt, in quẽ cõuerti reſurgere, in quo manere cõſiſtere. Deus quẽ nemo amittit, niſi deceptus, nemo quærit niſi admonitus, nemo inuenit niſi purus aut purgatus. Deus quẽ neſcire mori eſt, quẽ noſſe viuere eſt, quẽ ſpernere perire eſt, cui ſeruire regnare eſt, Deus cuius pietatis ope & bene ſeruit ſubiectus, & dominatur prælatus. & ideo ſine te nemo eorũ recto incedit tramite vel ordine. Deus inuiſibilis & immẽſe, ineffabilis & æterne, incõprehẽſibilis & corpore immortalis & perpetue, incõmutabilis & incircũſcripte, mirabilis & benedicte, indicibilis cui eſſe eſt viuere, ſapere, & intelligere, ſcire & poſſe, pulchreſcere & clareſcere, vnum & idem es, quia ſimplex es & diuidi nõ potes. Tu es ipſe deus meus viuus & verus, deus pius, rex nimis magnus. Te vnũ deũ colo, vnũ naturarũ principiũ, à quo vniuerſitas inchoatur & perficitur & cõtinetur. Vnũ deũ à quo ſumus, per quẽ ſumus, in quo ſumus, à quo diſceſſimus, cui diſſimiles facti ſumus, principiũ ad quod recurrimus, & formã quam ſequimur & gratiam qua reconciliamur, vnum quo authore viuimus, quẽ diligentes, & quem fruentes beate viuimus, te laudo, benedico, atque adoro, tuæ clementiæ & bonitati gratias refero pro vniuerſis donis tuis ac datis, & pro omnibus beneficiis miſericordiæ tuæ, quæ animæ corporique meo largitus es, & ſemper largiris à puero & cunabulis meis propter te & nomẽ ſanctũ tuũ. Vnde expertus didici,

Matth. 7.

didici,quia tu deus noſter deus es infinitæ miſericordię & maieſtatis im̄mēſæ pietatiſque gratuitæ,qui ſeruos tuos inter aduerſa & proſpera mirabiliter dirigis atque cuſtodis,ſicque moderaris vitā illorū in vtraq; parte,vt aduerſa proſperis,& proſpera ſuccedant aduerſis. Cōfiteātur ergo tibi domine omnia opera tua,& ſancti tui benedicant tibi,et vt cōfitēdo reſipiſcāt nō ceſſant à laudibus tuis ipſi etiā peccatores. Quorum vnus ego licet in peccatis pronior,in corde tamē deſiderāti tuas decanto laudes.ſi nō ea qua debeo laude vel dignitate facio,qua valeo facultate,reſpice quęſo ſereno vultu ad hoc meæ exiguitatis obſequiū,& propitiabili dignatione accipe tantillū ſacrificiū cōfeſſionis fidei meæ.vt ad te redeat quod à te venit:nō reſpiciens tantū ad id quod deuotus offero,quantū ad ea quæ deuotiſſime dicere volui & volo. Quicquid enim dedecet vel te offendit,abhorret anima mea.Vtinā poſſem talia qualia illi hymnidici angelorū chori. O quàm libenter me in laudibus tuis totū effunderē, & luculenter in medio Eccleſiæ carmen gloriæ tuæ infatigabilis perorarē. Sed qa vt illi nequeo,prorſus tacebo?Væ domine tacentibus de te,qui ora mutorū reſoluis,& linguas infantiū facis diſertas. Verùm quia paruulis licet laudes tuas vel balbutire, ſuſcipe ſacrificiū præcor de manu linguæ meæ,de cordis amore. Sed ignoſce rogo domine indigniſſimo & infideli tecū de te loquenti diutius ſeruo.Ignoſce pie,quia non temeritate præſumptionis, ſed auiditate tui deſiderij huic defloratiunculæ operā dedi, vt breue & manuale verbū mecū de te ſemper haberē,ex cuius lectione quoties tepeſio,in tuū reaccēdar amorē. Sumus enim in medio laqueorum poſiti,& ideo facile a cœleſti refrigeſcimus deſiderio.Vnde indigemus aſſiduo munimento, quo expergefacti ad te noſtrum verū ſummúmque bonum quū defluimus,recurramus. Multæ denique ſunt contemplationes, quibus anima deuota tibi exercitatur & proficit ſed nulla earum ita me delectat, vt mens mea intendit ſicut illa quæ tua agitur proprietate Idcirco neceſſariū duxi hunc mihi ſolū decerpere ſermunculū, vbi de omnipotentia maieſtatis tuæ,ſicut corde credo ad iuſtitiā, ita ore confiterer ad ſalutem te deum patrem ingenitū,te filiū vnigenitum te ſpiritum ſanctum paracletum, ſanctam & indiuiduam trinitatem vnum deum, in magnitudine infinitum, in virtute omnipotentem, in bonitate ſummum, in ſapientia inæſtimabilem, in conſiliis terribilem,in iudiciis iuſtū,in co-

Pſal. 144.

Sapien.10.

Rom. 10.

gitationibus ſecretiſſimũ, in verbis veracẽ, in operibus ſanctũ, in miſericordiis copioſum, erga delinquẽtes patientiſſimũ, erga pœnitẽtes piiſſimũ, ſemper idipſum æternũ ac ſempiternũ, immortalẽ atq; incõmutabilẽ, quẽ nec ſpatia dilatãt, nec breuitas locorũ anguſtãt, nec receptacula vlla coarctant, nec voluntas variat, nec neceſſitudo corrũpit, nec mœſta perturbãt, nec læta demulcent, cui nec obliuio tollit, nec memoria reddit, nec præterita tranſeũt, nec futura ſuccedunt, cui nec origo initiũ, nec tẽpora incrementũ, nec curſus finẽ dabit: ſed ante ſecula, & in ſeculis, & per ſecula in æternũ viuis, & eſt tibi laus perẽnis & æterna gloria, ſumma poteſtas & ſingularis honor, perpetuũ regnũ, & ſine fine imperiũ, per infinita & indefeſſa & immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Speculi finis.

AD LECTOREM.

Hunc librum non eſſe ſancti Auguſtini non minus ſupervacaneum ſit, quàm ſi quis admoneat bubalum non eſſe equũ. Fruatur ſuo quiſque iudicio, ego nihil video dignum in quo tempus terat, cui ſit alioqui aliquid ſerij negocij.

DE VITA CHRISTIANA LIBER.

VT EGO peccator primus & vltimus, inſipientiorque cæteris & imperitior vniuerſis, te vt ſanctitatis & iuſtitiæ viã pergas, crebrioribus audeã literis admonere, nõ meę propriæ iuſtitię fiducia, nõ ſapiẽtiæ peritia, nõ ſciẽtiæ gloria, ſed ſola quã cõcepi ſecũdũ deũ animo & mẽte, tuę charitatis cauſa cõpellit, quę me peccatorẽ & ignarũ pariter ad dicẽdũ, ita hæc hortatur & prouocat, vt cũ loqui neſciã, tacere nõ poſſim. Vellẽ itaq;, & libẽter optarẽ te eorũ habere noticiã, quorũ & ſapiẽtia affluẽtior eſt, & facũdia maior, & ſciẽtia vberior, & cõſciẽtia ab omni peccatorũ contagione liberior, qui ſuis tete verbis iuſte inſtruerent & exẽplis. Nos enim præterquã ꝙ mentẽ noſtrã ita inſipiẽtiæ & ignorãtiæ caligo cæcauit, vt diuinũ aliquid nequeat ſentire

vel dicere, adhuc inſuper & omnium redarguit cõſcientia peccatorum, vt etiam ſi quid luminis poſſit habere abſcondat, & ita ſit vt præterquam quod dicere nõ habemus, hoc etiã quod habemus, non fiducialiter proferre conſcientia prohibẽte poſſimus. Tu tamen cum peritior tibi apparere poſſit & melior, rudibus admonitionibus noſtris interim eſto contenta, & charitati da veniam cuius eſt non conſiderare quid offerat. nec quod non habet quærit, ſed totum quod habet libenter impertitur: *Luca 21.* ad cuius non tam muneris ſpeciem, quàm animi reſpice voluntatem, & diligenter aduerte quid tibi illa negare poterit, quæ totum dare voluit, quod habebat, obtuliſſet etiam quod non habebat ſi poſſet, quæ totum quod potuit offerebat. Sitit itaq; ille, ſed parũ, qui decurrentis interim riui aqua non poteſt eſſe cõtentus, donec ad fontem vberiorem purioréque perueniat. Nec illum ſatis eſurire credo, qui cũ cibarios panes habeat, nitidos expectat & candidos: ita dulciſſima ſoror quam ego certus ſum eſurire nimiũ, & ſitire cœleſtia, cibarios interim mãde panes, donec ſimilagines candẽtes inuenias: Exigui & turbulenti riuuli aquã pota, vſquequo fontis affluẽtioris haurias puriorẽ. Nec tibi interim panis noſter, quãuis ruſticus videatur eſſe, diſpliceat. Ruſticus enim panis incultior eſſe videtur, ſed fortior, & celerius eſurientẽ ſtomachũ ſatiat, feſſúmque corroborat, quam qui ſiligineus videtur & nitidus. Nũc ergo dicã ſermone prout valeo, & quid Chriſtianũ agere conueniat, vt potero explicabo. Cuius rei & vnde prius exordium ſumã iuſtius nõ inuenio, quàm vt primum de Chriſtiano ipſo vocabulo diſputẽ, & cur quis Chriſtianus nuncupetur exponam. Chriſtum vnctũ interpretari, ſapientium & fideliũ nullus ignorat. *Cur quis Chriſtianus nũcupetur.* Vnctos vero non niſi ſanctos viros & ſatis deo dignos ſemper fuiſſe manifeſtũ eſt, nec alios quàm Prophetas aut ſacerdotes aut reges. Et tam magnũ fuit ipſius vnctionis myſterium, vt in *Cap. 1.* Iudaico populo, non omnes illud, ſed ſatis pauci de plurimis mererẽtur accipere, & hoc vſque ad aduentũ domini noſtri Ieſu Chriſti, quẽ deus oleo lætitiæ, id eſt, ſpiritu ſancto præ cæteris cõſortibus ſuis vnxit. Ex quo tẽpore credẽtes illi & baptiſmatis illius ſanctificatione purgati, nõ aliquanti ſicut ſub lege prius fuerãt, ſed omnes in Prophetis & ſacerdotibus vngũtur & regibus. Cuius vnctionis quales eſſe debeam9 admonemur exẽplo, vt in quibus tã ſancta eſt vnctio, ſit nõ minus ſancta cõuerſatio. Ex ſacramento enim vnctionis huius & Chriſti & Chri-

ſtianorum omnium, id eſt, in Chriſto credentium vocabulum deſcendit & nomen. Quod nomē ille fruſtra ſortitur, qui Chriſtum minime imitatur. Quid enim tibi prodeſt vocari quod non es, & nomen tibi vſurpare alienum? Sed ſi Chriſtianum te eſſe delectat, quæ Chriſti ſunt gere, & merito tibi Chriſtiani nomen aſſume. Aut forſitan non eſſe, ſed vocari deſideras, hoc ſatis miſerum & fœdum eſt, te velle vocari quod non ſis. Nemo enim ita tranſit ad Chriſtum, vt Chriſtianus appelletur & non ſit. Qui Chriſtianus dicitur, Chriſtum ſe habere dominū profitetur. Et vere habet ſi ei in omnibus obſequatur, & ſeruiat: Si quo minus Chriſti ille non famulus, ſed ſubſannator eſt & deriſor, qui eius ſe ſeruum dicit cui ſeruire diſſimulat. Huic ergo iudicium geminum ſeruatur, & pro dei ſubſannatione quem ſine cauſa deum appellauit, & pro qualitate peccati.

Quare peccatores deus ſuffe rat & ilico puniat. *Cap. 11.*

Sed pleróſque incredulos & imprudētes & perfidos miſericordia Dei longa patientia peccare ſinit intrepidos, vt ex hoc peccatorum ſuorum non arbitrentur vltionem, quia non ſtatim velit punire peccantes. Miſeri & ingrati, ſuæ ſalutis improuidi, quia etiã deo imputãt quòd eorū differatur interitus, ignorantes dei prouidētia duplici ratione ſeruari, vt & humano generi lōga eius patiētia conſulatur, & ne ille iudicetur impatiēs ſi ilico voluerit dānare peccãtes. Nã ſi tam patiēs non eſſet, iam dudum humani generis origo deſiiſſet. Nec iuſtos de peccatoribus haberemus, ſi cōfeſtim deus vellet punire qui peccãt. Nōnullos enim ſcimus & legimus qui antea aut ignorantiæ cæcitate, aut cauſa perfidiæ, aut adoleſcētiæ vanitate decepti, multiplici & vario peccatorū genere tenebãtur obnoxij, & per ſuſtētantis dei clemētiam & patientiã poſtmodū conuerſi ab errore, maiores adhuc operas fecerunt iuſtitiæ quàm antea peccata cōmiſerant: deus enim nō donat peccata, ſed differt: nec perſeuerantē peccatorē à morte liberat, ſed vt vel ſero cōuertatur & viuat, patiēter expectat: ſic beatus Petrus Apoſtolus ait, Non tardat dominus promiſſionē, ſed patiēter expectat vel agit propter nos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiã conuerti. Ille enim te quaſi benignus, pius & clemēs, ilico idcirco nō percutit, vt tu quãta illius erga ſalutē tuam pietas, quanta clemētia ſit recognoſcas, qui te peccatorē & impium expectare magis vult, & ſeruare conuerſum quã punire peccantē: ſicut per Prophetã ipſe dominus loquitur, & quantum velit homini miſericordiæ pietatiſq; largiri, propriæ vocis benignitate depromit,

2. Petr. 3.

dicens

dicẽs, Et iniquus ſi conuertat ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis *Ezec. 18.* quas fecerit, & cuſtodiat mandata mea, & faciat iudiciũ & iuſti *& 33.* tiam in terra & miſericordiã, vita viuet, & non morietur. Omnia delicta eius nõ erunt in memoria. In iuſtitia ſua quã fecit viuet. Et nunquid voluntate volo mortẽ iniuſti, dicit Adonai *Ezech. 33* dominus, quã vt auertat ſe à via ſua mala, & viuere eũ faciam? & alibi, Iniquitas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerterit ſe à ſua iniquitate: & iterũ, Cõuertimini filij cõuertentes, & ego ſanabo contritionẽ veſtram. *Hiere. 3.* Ecce quomodo te deus vt à peccatis tuis vel ſero cõuerſus ſaluus eſſe poſſis, & monet & prouocat. Ecce qualiter morti obnoxium vt viuat hortatur, quàm leniter, quã clemẽter inuitat, vt etiam peccatoribus patris nõ neget pietatẽ, & adhuc filios appellat, qui patrẽ Deum peccãdo perdiderũt, ſicut & ipſe ſe perdidiſſe peccatores filios alio in loco cum voce flebili, & miſerabili quadam lamẽtatione teſtatur, dicens, Sine filiis factus ſum, perdidi populũ meũ propter peccata eorũ. Ex hoc ergo cognoſce qualiter te deus diligat, quẽ maluit viuere quam perire, & tu eum contemnis & deſpicis qui amplius quàm tuipſe te diligit, qui te mori cupientẽ vult viuere, Nolo, inquit dominus, mortẽ peccatorum, *Ezech. 18.* ſed vt conuertantur & viuãt. Tu ergo mori voluiſti peccando. *& 33.* ille te viuere vult conuertendo. O ſtulte, ô irreuerens & ingrate, qui nec in hoc deo, qui tibi vult miſereri cõſentis, qui te magis vult ſua pietate ſaluare quàm tuo perire peccato. Nemo ergo ſibi ideo blandiatur, nemo ſtulta & vana ſuſpicione decipiatur, nemo idcirco ſecur⁹ delinquat & liber, quia ſuper peccatores confeſtim dei ira iudiciúmque non venit, vt ex hoc opinetur ſe impune peccaſſe, quòd nõ ilico puniatur, ſed hoc magis differre deum quàm diſſimulare cognoſcat, & irã Dei peccatoribus quanuis ſeram ſubito & repẽte venturam: ſicut ſcriptũ eſt, Ne dixeris peccaui, & quid accidit mihi triſte: eſt enim altiſſimus redditor patiens. Ne tardes conuerti ad dominum, neque differas de die in diẽ, ſubito enim veniet ira eius. Quod in pleríſque impletur, quibus ob nimia peccata, & in præſenti dei ira ſuperuenit, & in futuro ſeruatur. Sed hoc nemo intelligit, nemo cognoſcit: nec quiſque aduerſa ſuſtinens malis ſuis æſtimat irrogari, ſed quod pertulerit cõſuetudinis potius putat eſſe quàm criminis. Et idcirco deus in præſenti non videtur punire peccantes, quia cum punit non cognoſcitur. Multi ſunt enim quos nemo intelligit, qui ob multitudinem pecca

Quomodo de dei miſericordia nimium præſumentes plerumque ſubito & occulte puniantur etiam in præſenti.

Cap. 111. Eccleſiaſtici 5.

torum iam ante iudicij diem in præſenti etiam iudicātur. Aut dicat mihi quis ſi quem ſacrilegum, ſanguinarium, rapacē, falſarium, homicidiam, furem, fraudulentum, adulterum, cæteròrúmque criminum reum, vel in præſenti tempore poterit videre longæuum. Nos enim plurimorum habemus exempla, per quæ probare ſufficimus ſceleratos & impios peccatorum ſuorum fine completo, & hoc tempore iudicari, & præſentem eis vitam negari non minus quàm futuram. Sed hoc ille facilius intelligere poteſt, qui per diuerſa tempora diuerſorū iudicum impie ſceleratéque conuerſantium ſpectauit interitum. Quorum quo poteſtas ſublimior eſt, eo ad peccandum maior audacia, quæ totum ſibi licere credit quod poteſt. Et dum alterius iudicium non timent qui alios iudicant, ita ad cadendum præcipites ſunt. Ita fit vt qui hominis non timēt in delinquendo iudicium, Deum ſentiant iudicem & vltorem. Et quibus alij qui inſontem animarum ſanguinem frequenter effuderant, ita iram dei iudiciúmque ſenſere, vt ipſi poſtmodum ſanguinem fundere cogerentur ſuum, qui libenter fundebant alienū. Alij vero qui ſimilia commiſerant, ſic dei indignatione proſtrati ſunt, vt inſepulti iacerent, & eſca feris & cœli volucribus fierent. Alij autem qui innumerabilium hominum multitudinem iniuſte peremerant, membratim particulatímve conſciſi ſunt, vt non minor fuerit conſciſſura membrorum numero punitorum quos interimi fecerant. Et quorum iudicio maritis iniuſte peremptis multæ effectæ viduæ, multi orphani patribus occiſis derelicti, quibus præter orbitatem mendacitas inferebatur & nuditas: nam addebant impietati & crudelitati quod deerat, vt eorū quos feciſſent occiſi ſpoliarēt & liberos: nūc vero ipſorū cōiuges viduæ, & filij orphani alienis quotidie egēt panibus. Nónne videtur tibi iſtud teſtimonium in ipſis eſſe cōpletum comminantis dei dicentis, Viduam & orphanos non vexabitis: quòd ſi vexabitis eos, & vociferantes clamauerint ad me, exaudiam vociferationem eorum, & iraſcar animo, & percutiam vos gladio, & erunt coniuges veſtræ viduæ, & filij veſtri orphani? O indignum nefas, ô ſceleſtiſſimum facinus, ô nimia & nonferenda crudelitas, duo ſæuiſſima & atrociſſima vno perpetrantur in tempore, homicidium fit vt rapina ſuccedat. Occiduntur mariti, occiduntur & patres, quo facilius viduæ ſpolientur & orphani, & ita quiſque in alterius morte congaudet quaſi non ſit & ipſe quandoque moriturus. Merito er

Exod. 22.

rito er

rito ergo deus huiuſmodi crudelitatibus & impietatibus cõmouetur, Merito iudicium ſuum in quibuſdam ante tempus oſtendit. Merito talibus vita nec præſens nec futura conceditur. Quorum nos nec ſceleratum nec impium & in præſenti dei iudicium euadere poſſe æſtimemus, admonemur exẽplo. Sed hoc magis ſentire nos conuenit, tandiu vnumquenque dei patientia ſuſtentari, quandiu nondum peccatorũ ſuorum finémque compleuerit, quo conſummato eum ilico percuti, nec illi vllam veniam iam reſeruari.

Eſſe autem certum peccatorũ modum atque menſuram dei ipſius teſtimonio comprobatur. Et quòd vnuſquiſque vel celerius vel tardius prout peccatorum ſuorum modum expleuerit iudicetur, euidentiſſime quidem demonſtratur, quando de Sodomorum & Gomorræorum interitu ac incendio, qui ſua iam peccata repleuerant ad Abraham deus loquitur, dicens, Clamor Sodomorum & Gomorræorum repletus eſt, & peccata eorum magna vehementer repleta ſunt. De Amorræis vero quid dicit qui ſua nondum peccata finierant, quos poſt multos annos quàm ſupradictæ ciuitates crematæ ſunt, conſtat eſſe deletos? Nondum ſunt expleta peccata Amorræorum vſque adhuc. Quo exemplo manifeſtiſſime inſtruimur & docemur, ſingulos ſecundum peccatorum ſuorum plenitudinem conſummari, & tamdiu vt cõuertantur ſuſtineri, quamdiu cumulum ſuorum non habuerint delictorum conſummatum. Nemo, inquam, ſe fallat, nemo ſe decipiat, malos non amat deus, peccatores non amat, iniuſtos nõ amat, rapaces, crudeles & impios non amat. Sed amat iuſtos bonos, pios, humiles, innocentes & mites, ſicut ſcriptum eſt, Quoniam non volens deus iniquitatem tu es: & item, Non habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos: & iterum Odiſti, ait Dauid, omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.

Quòd de certo numero peccatorũ cõpleto puniat hominẽ, exẽplo probatur. Caput IIII.

Gene. 18.

Gene. 15.

Pſalm. 5.

Sed dicet aliquis, Quid eſt quod videmus bonos etiã perire cum malis? Illi non pereunt, ſed euadunt qui de malorũ cõſortio & perſecutionibus liberantur, & ad requiem transferũtur Illi & planè moriuntur & pereunt, quos de hoc mũdo recedẽtes maioris adhuc iudicij ſupplicium expectat & pœna. Vocantur enim ante tempus boni ne diutius vexentur à noxiis: mali vero & impij tolluntur, ne bonos diutius perſequantur. Iuſti de preſſuris, tribulationibus & anguſtiis vocãtur ad requiem:

De bonorũ & malorum differenti punitione. Cap. V.

iniqui

iniqui vero de luxuriis, opibus & deliciis rapiuntur ad pœnã. Illi verò vadunt vt iudicent, iſti vt iudicentur. Illi vt vindicentur, iſti vt in eos vindicta celebretur, vt ſcriptum eſt, Iuſtus autem ſi morte præocupatus fuerit, in refrigerio erit: & iterum. Viuens inter peccatores tranſlatus eſt, & iterum, Placita enim erat deo anima eius, & ideo properauit de medio iniquitatis eripere eum: & iterum, Cum impijs eunt ad mortẽ, illi autem ſunt in pace. Vides ergo hanc ſolutionẽ corporis iuſtis & dei electis requiem eſſe, non pœnam, vt cum diſſoluuntur liberari eos potius quàm perire. Et idcirco ipſam ſolutionem qui fideles ſunt, non timent nec verentur, ſed venire magis deſiderant & exoptant, per quam requiem intelligunt exhiberi non pœnam. Iniqui vero & impij & ſuorum ſcelerum conſcij, eam merito naturali prouidentia pertimeſcunt, per quam ſe non neſciunt iudicari. Quapropter hac ratione reddita & accepta, non oportet nos omnino peccare, præſertim cum non ignoremus peccatoribus iudicium, & in præſenti eſſe, & in futuro ſeruari.

Sapien. 4 *Sapien. 3.*

De ſocordia eorũ qui virtutibus carẽtes, Chriſtiani nominis ſibi honorẽ arrogant. Caput VI.

Nec in hoc nobis quòd nomine tantum Chriſtiani dicimur, blandiamur: ſed propter hoc etiam iudicandos nos credamus, ſi nobis nomen fruſtra vendicemus alienum. Aut ſi aliquis tam incredulus eſt, tam infœlix, tam pertinax, tam obſtinatus, tam audax, vt quæ quandoque ventura eſt, dei iudicis iram indignationemque non metuat, vel ſaltem humanam conſuetudinem erubeſcat, & id videat quàm brutus, quàm inſipiens ille, quàm ſtultus ab ipſis etiam gentibus iudicetur, cuius tãta eſt vanitas tantáque dementia, vt ſibi adipiſcatur alienum nomen. Quis enim tam vanus & miſer eſt qui aduocatũ ſe cum literas neſciat audeat profiteri? Quis tã inſanus & excors, vt ſe profiteatur militem qui neſciat arma geſtare? Nemo enim quodcunque nomen ſine cauſa ſortitur. Sutor vt dicatur, neceſſe eſt vt calciamenta cõficiat: vt vocetur quis faber aut artifex, artis peritia facit: vt negocians nuncupetur: quis carius quod vilius emerat diſtrahit. Huiuſmodi exemplis cognoſcimus nullum ſine actu nomen, ſed omne nomẽ ab actu. Tu ergo quomodo Chriſtianus diceris, in quo Chriſtiani actus non apparent? Chriſtianus iuſtitiæ, bonitatis, integritatis, patientiæ, caſtitatis, prudẽtiæ, humilitatis, humanitatis, innocẽtiæ, pietatis eſt nomẽ, & tu illud tibi quomodo defendis & vẽdicas tibi cui de tam plurimis rebus nec pauca ſubſiſtũt? Chriſtianus ille eſt qui non nomine tantum, ſed & opere eſt, qui in omni

Quale nomen Chriſtianus.

Quis dicatur Chriſtianus.

omnibus Chriſtum imitatur & ſequitur, qui ſanctus, innocẽs, incontaminatus, intactus, cuius in pectore malicia non habet locum, cuius in pectore ſola pietas conſiſtit & bonitas, qui neminem nouit lædere & nocere, ſed omnibus opem ferre. Chriſtianus ille eſt qui exemplo Chriſti nec inimicos nouit odire. ſed magis aduerſantibus ſibi benefacere, & pro perſecutoribus ſuis & hoſtibus exorare. Nam qui aliquem lædere aut nocere paratus eſt, ille mentitur ſe eſſe Chriſtianum. Chriſtianus eſt qui poteſt iuſta voce dicere. Nemini hominum nocui, iuſte vixi cum omnibus.

Quòd deus præcepti ſui obſeruatione placetur, tranſgreſſione offendatur.

Sed ne me ex ſenſu proprio loqui quis arbitretur aut credat, aut eum putet ſe facile debere cõtemnere, qui ſua potius voluntate quã legis authoritate loquatur, iam nunc ipſius legis cuius præceptis nobis vitæ aditus aperitur, tã veteris quàm nouæ incipiã exẽpla proferre: & oſtendere quid deus ab initio ſtatim mundi humano generi obſeruare præceperit, in quo ſemper placatus fuerit vel offenſus. Lego enim poſt Adam, qui à deo primus formatus eſt, de cuius cauſa nũc dicendũ non eſt: in exordio mundi Cain & Abel fratres fuiſſe germanos è quibus vnus deo placuit, eo quod iuſtus eſſet & innocens: alter verò quia iniuſtus & nocẽs deo placere nõ potuit. Deinde interueniente tempore, Enoch ſatis iuſtum fuiſſe ſcriptura deſignat cui tantũ iuſtitia cõtulit, vt nec præſentem mortem ſciret, ſed & ad immortalitatem de medio omnium mortalium ſingulariter raperetur. Cuius mõſtratur exemplo, vnũ deo iuſtũ plurimis peccatoribus chariorem. Noë quoque & ille iuſtus, cui iuſtitiæ meritũ quid præſtiterit nouimus, vt ipſe cum ſuis vita daretur per diluuium toto mũdo damnato. Abraham quid per fidei merita & iuſtitiæ cõſecutus ſit ſcriptura teſtatur, vt illo in tẽpore ſolus amicus dei eſſet in terris, qui ſolus fuerat iuſtus inuẽtus. Loth vero vt pereũtibus cũctis de Sodomitarum liberaretur incendio, quid aliud quã iuſtitiæ meritum fuit? Lõgum eſt nos ire per ſingulos, & omnium merita recenſere.

Cap. VII.
Gene. 2.
Gene. 4.
Gene. 5.
Gene. 6.
Gene. 15.
Gene. 19.

Quare deus populũ Iudaicũ in Aegyptũ induxerit, & tãtum affligi permiſerit.

Populum Iudaicum quẽ ad ſe deus primum de ſemine Abrahæ præ cæteris gentibus pertinere optauit, quomodo erudierit, quid eum vt ſibi placeret facere, quid obſeruare præceperit, ſcire nos cõuenit. Primo in loco quòd derelicta regione, in qua ſemper habitare optauerat patriaq; deſerta, in alienam prouinciã, hoc eſt, in Aegyptũ migrare fecit, nõ ſine cauſa, nec ſine dei prouidentia factum eſſe reor. Sed hanc fuiſſe puto rationem, quia deus populum ſuum quem elege-

Ca. VIII.
Gene. 46.

rat

rat, præceptis miſericordiæ, pietatis, iuſtitiæ, cæteriſque bonis operibus cupiens erudire, voluit eum in externa patria pro tẽpore peregrinũ eſſe & captiuũ, vt captiuitatis & peregrinationis miſeriam diſceret & labores, quo facilius poſtmodũ miſereri peregrinantibus & laborantibus noſceret, ſi ipſe ante peregrinationis miſerias didiciſſet. Nemo enim tam libenter peregrino & aduenæ miſeretur, quàm qui peregrinationis exitus nouit. Nemo libẽtius hoſpitẽ ſine tecto, ſuo introducit hoſpitio, niſi qui antè indiguerit alieno. Nemo ita eſuriẽtem cibat, nemo ſic ſitientem potat, niſi qui ſitim eſuriẽmque perpeſſus eſt. Nemo tam facile nudũ operit ſuis veſtimentis, quã qui nuditatis & frigoris nouit iniuriã. Nemo ſic tribulato & miſero & laboranti ſuccurrit, quàm qui tribulationum & miſeriarum caſus expertus eſt & laborũ. Merito ergo deus miſericodriæ & pietatis magiſter, qui legẽ poſtmodũ erat editurus, per quam populo ſuo miſericordiæ & pietatis omniumq; bonorum operum præcepta erat traditurus, voluit eum prius omnes paſſiones, preſſuras & tribulationes & anguſtias in terra perpeti aliena, quo facilius poſtea poſſet talia patientibus miſereri, & ſic ſuis obtemperare mandatis. Vt putas eũ bonum fuiſſe agricolam, qui priuſquam ſemẽ mittat, diu terrã aratris & raſtris domat, ne quod illi traditurus eſt ſemen pereat: ita & deus populum ſuũ diu ante macerat & domat, quàm ei ſalutarium mãdatorũ ſemẽ impartiat. Deniq; vt ob hanc cauſam hæc eũ pertuliſſe euidẽtius clareat, ipſius domini intueamur mãdata, dicẽtis, Aduenam non vexabitis nec tribulabitis, fuiſtis etenim & vos aduenæ in terra Aegypti: & iterũ legimus, Deus magnus, qui nõ accipit perſonam nec munera, faciens iudiciũ proſelytis, & orphano & viduæ date panẽ & veſtimentũ, diligite proſelytũ, quia & ipſi fuiſtis in terra Aegypti peregrini: & alibi dicit, Si autem meſſus fueris meſſem in agro tuo, & obliuiſceris manipulũ, nõ reuertaris accipere illũ, proſelyto & orphano & viduæ erit, vt benedicat te dominus in operibus manuũ tuarũ, & memor eris quia famul⁹ eras in terra Aegypti, ideo præcipio tibi verbũ hoc. Vnde facile videtur atq; dignoſcitur eũ populum ob hanc cauſam cũctis afflictum fuiſſe miſeriis, vt miſereri alteri ſuo doceretur exemplo: ſicut ſcriptũ eſt, Docuiſti enim populum tuũ per talia opera, quoniã oportet iuſtos eſſe & humanos. Qualem populum ſuũ eſſe velit late, vt arbitror, patet, & quibus poſſit operibus promereri plurimis probatur

exem

Occaſio cõpatiendi proximo ſumitur à proprio periculo.

Exod. 22.

Deut. 10.

Deut. 24.

Sapiẽ. 12.

exemplis. Sed ne ad manifeſtandam eius voluntatẽ parum videatur eſſe quod diximus, legis & prophetarum præcepta iungamus, & quid deo placeat ſempérque placuerit, & quid crebrius fieri & obſeruari præceperit, tã veteris quã nouæ legis teſtimoniis comprobemus. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis, & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Legis & Prophetarum præcipuum hoc mandatum eſſe, domini & ſaluatoris noſtri teſtimonio comprobatur, dicẽtis, In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & Prophetæ. Quod reſcindi non poteſt, nec mutari, in duobus iſtis mandatis omne tam legis quàm Prophetarum conſtare præceptum, & illum legẽ impleſſe qui hæc potuerit implere. Nihil enim à te aliud in lege veteri quæritur, quàm vt deum & proximum diligas. Et vere ille legis & cõſummator & factor eſt, qui nec in deum, nec in proximum peccat. Sed quid deum, quid proximum ſit diligere, præterire minime ac diſſimulare conuenit. Deum diligit, qui ſuis in omnibus mandatis obtemperat. Deum diligit qui leges eius & præcepta cuſtodit. Deum diligit, qui vt ille ſanctus eſt, & ipſe ſe ſanctificat: ſicut ſcriptũ eſt, Sancti eſtote, quoniã & ego ſanctus ſum dominus deus veſter. Deum diligit qui & illud Prophetæ dicentis implet eloquium, Qui diligitis dominũ, odite malum. Deum diligit, qui nõ alia quàm cœleſtia cogitat & diuina. Deus enim non niſi ſanctitatis iuſtitiæ, & pietatis amator eſt. Et ille deum diligit, qui non aliud quam quod deus amare videtur operatur. Quid ſit enim deũ diligere domini ſaluatoris doctrina declarat, dicentis, Qui audit verba mea & facit ea, hic eſt qui diligit me. Si ergo ille deũ diligit qui quicquid deus præcipit facit, qui non facit, ille non diligit: omnis vero qui non diligit, odit. Vnde clarum atque manifeſtum eſt, ab eis deum odiri, qui ſua mandata non ſeruant: de quibus per Prophetam dixiſſe puto, Nónne qui oderunt te domine, oderam illos, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi. Odit Propheta iuſtus peccatores & adulteros & iniuſtos, & dei mandata ſpernãtes: ſicut ipſe Propheta alio in loco dicit, Vidi præuaricãtes & tabeſcebam: & iterum, Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Vide ergo quàm iuſti, quàm integri eſſe debeamus & ſancti, quibus poſtquam male conuerſari non licet, ſed nec male conuerſantes agnoſcere. Hoc etiam beatus Apoſto

Deute. 6. *Matt. 22.* *Ibidem.* *Quid ſit deum diligere.* *Cap. 1x.* *Leuit. 19.* *Pſal. 96.* *Ioan. 14.* *Pſal. 138.* *Pſal. 118.*

ſtolus euidenter oſtendit, quia nec panes cum peccatoribus frangi præcepit. dicens, Si quis frater cognominatur inter vos, & eſt fornicator, aut auarus, aut ido lis ſeruiēs, aut maledicus, aut ebrioſus aut rapax, cum huiuſmodi nec cibū ſumere quidem. Sanctū eſſe populū ſuū deus voluit, & ab omni cōtagione iniuſtitiæ & iniquitatis alienū; talem eum eſſe voluit, tam iuſtum, tam purū, tam immaculatum, tam ſimplicem, vt nihil quod in eo gentes redarguerent inuenirent, ſed quod admirarentur, & dicerent, Beata gens cuius eſt dominus deus eius, populus quem elegit in hæreditatē ſibi. Tales conuenit eſſe dei cultores & ſeruos, manſuetos, graues, prudentes, pios, irreprehenſibiles, immaculatos, vt quiſquis viderit eos ſtupeat & admiretur, & dicat, Hi homines ſunt dij, quorum talis eſt cōuerſatio. Ita ſe homo dei exhibere debet & agere, vt nemo ſit qui eum videre non velit, qui eum non audire deſideret, nemo eum cum viderit non dei eſſe filium credat. vt vere in eo propheticum illud impleatur, Fauces plenæ dulcedinis, & totus deſiderabilis. Nam ſi ſe talem exhibeat Chriſtianus, ſi ſe talem exhibeat dei ſeruus, vt iis qui dæmonijs idoliſque deſeruiunt conuerſando fiat æqualis, incipiet deus per illum blaſphemari, & dici, O Chriſtianum, ô dei ſeruū, cuius tam nequam conuerſatio eſt, cuius tam mali actus, tā turpia opera. cuius vita tam impia, tam ſceleſta, tam luxurioſa, tam ſordida, & erit illius prophetiæ reus, Nomen enim dei per vos blaſphematur inter gentes. Sed væ illis per quos nomen domini fuerit blaſphematum. Deus enim à nobis nihil magis deſiderat & requirit, quàm vt per actus noſtros nomen ſuum magnificetur ab omnibus, ſicut ſcriptum eſt, Sacrificium laudis honorificauit me, Hoc eſt ſacrificium quod deus ſuper omnes hoſtias quærit & diligit, vt per iuſtitiæ noſtræ opera nomen ſuum vbique laudetur, & deus verus eſſe ſeruorum ſuorum actu & opere comprobetur. Illi vero deum diligunt, qui non aliud quàm vnde nomen dei glorificetur exercent.

Pſal. 32. *Eſaia. 52.* *Roma. 2.* *Pſal. 49.*

De proximi dilectione & Chriſtianorū vita Caput. x.

Quomodo deus diligi debeat, vt potuimus breuiter diximus: nunc vero quid ſit proximū tanquā ſeipſum diligere, vt poſſumus explicemus, quanquā ipſius cauſæ expoſitio alio loco breuiter diſſeratur, cū dicitur, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris: dominus quoq; & ſaluator noſter inquit. Omnia quę vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite, illi ſimiliter. Nemo eſt enim qui ſibi malū optet ab aliquo fieri. Ille ergo proximū ſuū

Tobia. 4. *Matth. 7.*

tam

tanquam ſeipſum diligit,qui ei non mali aliquid facit, quod nec ſibi vult fieri,ſed ſi quid boni prout ipſe ab omnibus recipere optat & conſequi, libenter impertitur: quia non ſolum hoc à Chriſtiano quæritur, vt malo careat, ſed vt exerceat bonum:qui etiã ſi nec quid mali nec boni fecerit,tamen ad æternæ vitæ præmium non admittitur,ſed gehennæ ignibus mancipatur:ſicut in Euangelio Dominũ dixiſſe legimus de iis qui mali faciunt nihil,nec boni tamen aliquid operantur, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius, Eſuriui,& nõ dediſtis mihi manducare, Sitiui,& non dediſtis mihi bibere, Hoſpes fui, & non ſuſcepiſtis me. Nudus,& non veſtiſtis me, Infirmus,& non viſitaſtis me, In carcere, & non veniſtis ad me. Non quia malum geſſerunt,ſed quia bonum non fecerunt condemnantur. Ex hoc enim quiſque prudẽs & ſapiens recognoſcat, quã ſpem illi habere poſſunt qui verſantur in malis, quãdo etiam illis vita negatur qui mali nihil fecerunt,niſi quia non aliquid geſſerunt boni. Neque enim deus hoc tantũ quærit à nobis vt mali nõ ſimus,ſed vt efficiamur boni. Ex malis enim operibus vocantur mali,ita econtrario ex bonis appellantur boni. Et duo ſunt quibus boni ſeruire videtur & mali:bonus deus,cui omnes bene conuerſantes deſeruiunt:diabolus autẽ malus. cuius quiſque qui male operatur famulus eſt. Nõ enim à nobis hoc ſolum poſcitur, vt nõ viuendo male ſerui eſſe diaboli deſinamus,ſed etiã vt viuendo bene deo ſeruire videamur. Nã quiſque qui nec malum videtur operari nec bonum, cuius ſeruus videatur eſſe ignoro. Et quomodo à deo vitam poterit ſperare perpetuam, quã bene faciendo nõ meruit? Nemo ſe, inquã, ſenſu proprio decipiat & illudat. Nemo ſe vana exiſtimatione ſeducat. Quiſquis bonus nõ fuerit. vitã nõ habet. Quiſquis iuſtitiæ & miſericordiæ opera non fecerit, nõ poteſt regnare cum Chriſto. Quiſquis non fuerit humanus, pius, hoſpitalis, benignus, clemens gehennæ nõ euadet incendiũ. Deus malos non amat. nõ diligit peccatores. Quiſquis malũ fecerit, inimic⁹ eſt dei. Quiſquis ſine dolo nõ fuerit, partẽ nõ poteſt habere cum Chriſto, Nihil enim ampli⁹ eſt Chriſtiano quærẽdũ, nihil deſiderandũ magis, nihilq́; totis viribus enitendũ, quàm vt malitiam ſuo excludat ex corde, quàm vt nequitiam intra pectoris ſui conſciẽtiam nõ admittat, quàm vt bonitatẽ teneat, iuſtitiã ſeruet, puritatem mentis cuſtodiat. Eſto igitur innocens, ſi vis

Matt. 25.

cum Deo viuere: Eſto ſimplex ſi vis regnare cũ Chriſto. Quid tibi prodeſt malitia quæ in mortem trahit, quid nequitia quæ prohibet regnare cum Chriſto, quæ ſe habentem exterminat,
Eccle. 6. ſicut ſcriptum eſt, Anima enim nequam diſperdet eum qui ſe habet? Si viuere vis, audi Prophetam quid loquitur: ſi regnum
Pſal. 33. Chriſti diligis, audi quomodo illud merearis adipiſci, Quis eſt homo, inquit, qui vult vitam, & cupit videre dies bonos? Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo & fac bonum, inquire pacem & perſequere eã. Huiuſmodi homines Deus honorat & diligit, qui malum neſciunt, qui mentiri non norunt, quorũ labia dolum non loquuntur, in quibus non niſi bonitas eſſe videtur & puritas. Innocentia eſt quæ nos commendat deo: ſimplicitas eſt quæ nos regnare facit cũ Chriſto. Quòd deus non niſi innocẽtes di
Pſal. 24. ligat & ſibi velit eſſe coniunctos, teſtimoniis plurimis declara-
Pſal. 36. tur. ſicut in Pſalmo ſcriptum eſt. Innocentes & recti adhæſerunt mihi: & alibi dicitur, Cuſtodi innocentiam & vide æquitatem. quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Quantum innocentia homini præſtet & conferat etiam ſi ſero ſeruetur, prophetæ Dauid teſtimonio comprobatur, qui cum grauiter ante peccaſſet poſtea ſe iudicari non timuit, ex quo innocentiã
Pſal. 25. noſſe cœpit, ſicut ipſe dixit. Iudica me deus, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum. Sciebat ergo ſibi iam non metuendum iudicium eſſe, quia innocentiam vel ſero cogno-
Pſal. 40. uerat. Et in alio loco dicit. Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti. Suſcepit poſtmodum propter innocentiam illũ deus, quẽ propter malitiã ante repulerat. Innocentes non confundi coram Deo poſſe manifeſtum eſt, cum dicitur, Quanto tempore innocentes cuſtodiunt iuſticiam, non confundentur. Nihil enim Deo dignius nihil charius eſſe poteſt, quàm vt innocentia tota obſeruatione teneatur. Licet quis in aliis operibus de
Deut. 23. uotus appareat, ſi illam non habuerit, ſibi fruſtra blanditur de ſua deuotione. Si illam Iudæis etiam ſub veteri lege degenti-
Matth. 5. bus, quoniam adhuc illis inimicum licebat odire, obſeruare præceptum eſt, quid te nunc agere conuenit Chriſtiane, qui inimicum tuum iuberis amare? Quando enim innocens non eris, vel cui poteris eſſe malus, qui inimicis præciperis eſſe bonus? Sed tu forſitan & proximum odis, cui nec extraneum odiſſe conceditur: & fratrem perſequeris, cui præcipitur amare inimicum: & Chriſtianum te eſſe credis, qui nec noui

nec

nec veteris teſtamenti præcepta cuſtodis? Sed ne ſine cauſa te Chriſtianum æſtimes, & de ſolo tibi nomine blandiaris, qualem te eſſe oporteat, Apoſtolum audi dicentem, Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei vt det gratiam audientibus. Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis. Omnis amaritudo & ira & indignatio & clamor & blaſphemia auferatur à vobis cum omni malitia. Eſtote autem benigni inuicem, miſericordes, donantes inuicem, ſicut in Chriſto Deus donauit vobis. Eſtote autem imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Impudicitia autem & omnis immundicia & auaricia nec nominetur inter vos, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio. Hoc etiam ſcitote, quòd omnis impudicus aut immundus, aut auarus quod eſt idolorum ſeruitus, non hæres erit in regno Chriſti Dei. Ille ſe merito Chriſtianum iudicet, qui hæc præcepta cuſtodit, qui ſanctus, humilis & pudicus & iuſtus eſt, qui in miſericordiæ & iuſtitiæ operibus conuerſatur. Num tu illum Chriſtianum putas, in quo nullus Chriſtianitatis actus eſt, in quo nulla conuerſatio iuſtitiæ eſt, ſed nequitiæ, impietatis & ſceleris? An illum Chriſtianum putas, qui opprimit miſerum, qui pauperem grauat, qui res alienas concupiſcit, qui ſe vt diuitem faciat plures efficit indigentes, qui lucris gaudet iniuſtis, qui de alienis laboribus †cibum capit, qui miſerorum ditatur interitu, cuius os aſſidue violatur mendacio, cuius labia non niſi indigna & obſcœna & ſceleſta loquuntur & turpia, cui cum iubeatur diſtribuere ſua, inuadit aliena? Et talis ad Eccleſiam audenter accedit, & temere & importune expandit in cœlum impias manus, illicito raptu & innocentum cruore violatas: & ore illo polluto atque ſacrilego, quo fuerat pauloante, aut falſa locutus aut turpia, preces ad Deum, quaſi ſibi nihil conſcius mali, fundit. Quid agis impudens & miſer? Quid te maiorum peccatorum onere grauas? Quid Deo præter contemptum iniurias irrogas? Quid ad prouocandum celerius eius iram in teſtimoniũ

Ephe. 4.

Ephe. 5.

Quorũ preces deus nõ exaudiat.

Cap. XI.

† alias, lachrymis.

pœnæ tuæ ſceleratas ad deum porrigis manus, ad quas ille nō reſpicit qui non niſi ſanctas & immaculatas ſibi manus iuſſit offerri? Quid ore illo deum rogas, quo pauloante locutus es male cuius quamuis multiplicentur preces abominatur, ſicut ſcriptum eſt. Cùm extenderitis manus veſtras, auertam faciē meam à vobis. & ſi multiplicaueritis preces, non exaudiam, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lauamini, mundi eſtote, auferte nequitias ab animis veſtris. Bene ergo ille ſibi conſcius eſſe debet & certus, & ſuæ innocentiæ fidus, qui ad Deum manus extendit & porrigit innoxias, cum Apoſtolus dicit Volo autem viros orare in omni locó, leuantes manus ſanctas. Ille enim merito ad Deum extollit manus: ille preces bonæ conſcientiæ fundit qui poteſt dicere, Tu noſti Domine quàm ſanctæ, quàm innocentes, quàm puræ ſunt ab omni fraude & iniuria & rapina quas ad te expando manus, quàm immaculata labia & ab omni mendacio libera, quibus tibi vt mihi miſerearis preces fundo. Talis enim cito meretur audiri & antequam penitus preces fundat, poteſt impetrare quod poſtulat. Scio enim eſſe quos ita nequitię & auaritię profunda caligo cæcauit, vt cum illis proſpere ceſſerit quòd aut pauperem per potentiam vinxerint, aut innocentem teſtimoniis falſis obruerint, aut furtum fecerint, aut rapinam, Deo gratias agant, quo opitulante talia ſe perpetraſſe credunt, & tam iniquum Deū iudicent, vt putent eum ſcelerū ſuorū fuiſſe participem. Stulti & miſeri vſque adeo ſuis iniquitatibus obcæcati vt non intelligant deo non poſſe placere quod prohibet & quaſi vnum crimen ſatis non ſit, niſi adhuc male ſentiendo de Deo adiiciatur & aliud. Alij vero in hoc ſe iuſtificari æſtimant, quòd de ſubſtantia pauperum exiguam eleemoſynam faciant & de eo quod plurimis abſtulerunt, vni quiddā minimum largiuntur. Cibatur vnus vnde plures eſuriunt, & de multorum ſpoliis vix pauci teguntur. Non talem eleemoſynam Deus quærit, nec vult pietatem vni de alterius crudelitate præſtari. Melius eſt enim te non facere eleemoſynam, quàm vnde paucos tegis inde plurimos denudare: & vt vnum veſtias, plurimos ſpoliare veſtitos. Illam eleemoſynam Deus comprobat, quæ de iuſtis laboribus miniſtratur, ſicut ſcriptum eſt, Honora Deum de tuis iuſtis laboribus, & deliba ei de tuæ iuſtitiæ fructibus. Nam illam abominatur eleemoſynam & reprobat, quæ de lachrymis præſtatur alienis. Quid enim

Eſaia.1.

1.Tim. 2.

De iniuſtis eleemoſynis Cap.XII.

Prouer.3.

enim prodeſt ſi te benedicat vnus vnde plures maledicunt? Vel quid confert tibi eleemoſyna quæ de ſubſtantia præſtatur alterius? Reuerà timendum non eſt, quòd Deus non habeat vnde paperes ſuos paſcat, niſi tu aliena diripias.

Alios autem noui quos ita inſipientiæ & imprudentiæ tenebroſa caligo & ignorantia fallit & decipit, vt fidem quam ſe habere ſimulant, ſine iuſtitiæ operibus apud Deum ſibi cenſeant profuturã, & hoc erroris genere decepti, ſine metu crimina nefanda committunt, dum credunt Deum non criminũ, ſed perfidiæ tantum vltorem. Et huiuſmodi nõ ſolum ſeipſos periſſe contenti ſunt, ſed etiam alios, in quibus nullum diuinæ ſcientiæ lumen eſt, ſuis nituntur laqueis implicare. Et impletur in illis ſaluatoris noſtri ſciẽtia dicentis, Cæcus ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. Nam ſi nullum crimen ſed ſola perfidia condemnatur, ergo ſecuri peccamus & liberi, & ſine cauſa dedit deus mandata iuſtitiæ, ſi ſola ſine iuſtitiæ operibus fides prodeſt. Vnde hic tam impius, tam ſceleſtus, tam perfidus ignorantiæ error obrepſerit, ſcire non poſſumus, niſi forte ex illis qui hoc exemplo in lege veteri populum seducebant, & ſecum ſimul æternæ morti & perpetuo tradebant interitui, de quibus ſcripum eſt, Nolite audire ſermones prophetarum qui prophetant vobis, quoniam vani ſunt ipſi, & viſiones à corde ſuo loquuntur, & non ab ore Domini. Dicunt enim his qui repulerunt verba domini, Pax erit vobis, & omnibus qui vadunt in voluntatibus ſuis. Omni qui vadit in errore cordis ſui dicunt, non veniẽt ſuper te mala. Multa quidem nobis, imò totius legis teſtimonia aderãt, quibus tam pernicioſum deſtruere errorem ac ſepelire poteramus, ſed ne legentem diutius fatigemus, ſufficiant pauca de pluribus. Reſpondeat ille mihi cuius talis eſt ſenſus, Adam à deo factus eſt homo primus ſtatim in principio mundi, perfidiæ an peccati cauſa damnatus eſt? in quo nihil fuiſſe incredulitatis inuenio præter ſolam inobediẽtiam, cuius cauſa ille damnatus eſt. & omnes ſuo damnantur exemplo. Cain quoque nõ perfidiæ cauſa, ſed quia fratrem interemerat, cõdẽnatus eſt. Quid plura? vniuerſus hic mundus vt diluuio interiret, nõ perfidiæ cauſa lego factum fuiſſe, ſed criminum. Sodoma & Gomorra, vt repentino cremarentur incendio, nullam cauſam incredulitatis inuenio, niſi peccatorum & ſcelerum, quod ſcriptura euidenter demonſtrat & dicit, Homines Sodomitæ mali & peccatores

Quòd ſine iuſtitiæ operibus fides nõ proſit. Cap. XIII.

Matt. 15.

Hiere. 23.

Gene. 2.

Gene. 3.

Gene. 4.

Gene. 7.

Gene. 19.

Gene. 13.

catores erant in conſpectu dei valde. Populus ille Iudaicus vt tam frequenter interire videretur & corripi, nónne peccatorum cauſa præſtabat? Sed dicet aliquis, Veteris legis teſtimonia tantum non accipio, niſi mihi & noui teſtamenti exempla
Acto. 5. protuleris. Accipe Saphiram & Ananiam, quos Apoſtolica ſententia non perfidiæ crimine, ſed furti & mendacij cauſa dā-
Roma. 3. nauit: forſitan dicturus es mihi, Quid enim Apoſtolus dicit, Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operi-
1. Cor. 5. bus legis? Ipſum qui hoc dicit lego hominem abſentem etiam condemnaſſe, quia vxorem patris acceperit. Intelligenda eſt ſcriptura quæ ſcientibus conuenire videtur in omnibus, & nō niſi ſolis, à quibus minime intelligitur diſcrepare. Iuſtificari
Roma. 3. hominem, inquit Apoſtolus, per fidem, ſine operibus legis dicit, ſed non ſine illis operibus, de quibus alterum Apoſtolū audio dicentem, Fides ſine operibus mortua eſt. Paulus
Iacobi. 2. enim Apoſtolus de operibus legis locutus eſt, hoc eſt de circū ciſione carnali, & neomenia, & ſabbato & huiuſmodi cæteris, quæ lex heri antè præceperat, & iam Chriſti tempore non erant neceſſaria. Iſte vero Iacobus de operibus iuſtitiæ loquitur, quæ qui non fecerit vere mortuus eſt, quamuis ſe ſimulet
Roma. 10. eſſe fidelem. Sed dicet aliquis illud Apoſtoli dicentis, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. Stulte hoc baptiſmi impletur in tempore, quo vt baptizetur quis, ſola confeſſio deſideratur & fides. Nam quid tibi ipſius baptiſmi lauacrum prodeſt, ſi ſola ſine iuſtitia fides quæritur? Baptiſmo enim peccata ablui fides omnium tenet. Si deinceps peccandum eſt, quid abluiſſe prodeſt? Audi quid dicat Do-
Ioan. 5. minus homini ſemel ſanato, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne tibi quid deterius eueniat. Hoc & beatus Petrus Apoſtolus manifeſtiſſime docet, ei deterius aliquid qui poſt agnitam vitam iuſtitiæ peccauerit euenire, cum dicit, Si
2. Petr. 2. enim refugientes coinquinationes mundi, in cognitione Domini noſtri ſaluatoris Ieſu Chriſti, his rurſum implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim eſſet illis, viam non cognoſcere iuſtitiæ, quàm poſt cognitam retrorſum conuerti ab eo quod illis
Prou. 26. traditum eſt à ſancto mandato. Contingit enim eis illud ve-
2. Petri. 2. ri prouerbij, Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti. Hoc & beatus Paulus Apoſtolus teſtatur & loquitur hominē poſt baptiſmi ſanctificationē priſtino errore

pecca

peccantē non ſine ingenti pœnitentia conſeruari, dicens, Impoſſibile eſt enim eos qui poſtquam ſemel illuminati ſunt, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes ſunt facti ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum dei verbum, virtutésque ſeculi venturi, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitētiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium dei & oſtentui habentes. Quendam etiam ad ſaluatorem acceſſiſſe, & quid faciendo vitam æternam perciperet interrogaſſe Euangeliſta teſtatur, cui ita à domino reſponſum eſt, Si vis vitam habere, ſerua mandata. Non dixit, ſerua tantum fidem. Nam ſi ſola fides quæritur, ſuperflue iubentur mandata ſeruari. Sed abſit vt ego deum meum aliquid dicam præcepiſſe ſuperfluum. Sed dicunt hoc illi qui peccando iam filij perditionis effecti ſunt, & in hoc tantum ſolatium ſe debere credunt, ſi alios ſecum potuerint morti perpetuæ mancipare. Nam ſi deus peccatorem non punit, vbi eſt illud propheticum, Si iuſtus vix ſaluus erit, peccator & impius vbi parebunt? Et alibi, Quia peccatores peribunt. Et iterum, Deficient peccatores à terra & iniqui ita vt nō ſint. Et iterū, Sicut deficit fumus, ita deficiant: ſicut fluit cera a facie ignis, ſic pereant peccatores a facie dei. Nullum hic tantum incredulum & infidelem, ſed peccatores audio condemnari. Et ſaluatorem noſtrum quodam loco dixiſſe lego. Non omnes qui dicunt mihi domine domine, intrabunt in regnum cœlorum, ſed qui faciunt voluntatem patris mei qui in cœlis eſt. Vtique illi Chriſtum credebant, qui eum etiam dominum nuncupabant. Nec idcirco illis cœleſtis regni ianua panditur quia illū ore quem factis abnegant confitentur. Negari autem deum factis non minus quām verbis Apoſtolus dixit, Deum confitentur ſe noſſe, factis autem negant. Et dominus in Euangelio, Multi mihi dicēt in illa die, Domine domine, nónne in nomine tuo eiecimus dæmonia, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et dicam illis, Nunquam vos cognoui. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Vſque adeo illi credidiſſe dicūtur, vt in nomine domini, virtutes etiā operentur, nec tamen eis proderit fides, quia iuſtitiæ opera non fecerunt. Itaque ſi ſola fides prodeſt, cur illi cum angelis ſatanæ in perpetuum gehennæ ignibus mancipantur, qui non perfidiæ cauſa, ſed quia boni nihil fecerunt, iudicantur, ſicut ſcriptū eſt, Et dicet eis rex qui ad ſiniſtrā ſunt, Diſcedite à me maligni

Matt. 19. *Prouer. 11.* *1. Petri. 4.* *Pſal. 103.* *Pſal. 67.* *Matth. 7.* *ad Titū. 1.* *Matth. 7.* *Matt. 25.*

ligni in gehennam æternam, quam parauit pater meus diabolo & angelis eius. Eſuriui, & non dediſtis mihi mãducare, &c. Non dixit vtique, quia non crediddiſtis mihi. Vnde intelligi datur, non eos incredulitatis cauſa, ſed propter bonorum operum ſterilitatem eſſe damnandos. Nemo igitur alterum decipiat: nemo ſeducat, niſi qui iuſtus fuerit, vitam non habebit, niſi quis in omnibus Chriſti mandata ſeruauerit, partem non poteſt habere cum Chriſto: niſi quis terrena deſpexerit, diuina non capiet: niſi humana contempſerit, non poteſt habere cœleſtia. Nec quiſquam ſe Chriſtianum iudicet, niſi qui Chriſti & doctrinam ſequitur, & imitatur exemplum. Sed tu Chriſtianum illum putas, cuius nunquam pane vllus ſaturatur eſuriens, cuius potu nullius ſitis extinguitur, cuius menſam nemo pauper cognoſcit, ſub cuius tecto nec aduena nec peregrinus aliquando ſuccedit, cuius nemo nudus tegitur veſtimẽtis, cuius pauper nullus fouetur auxilio, cuius bonũ nemo ſẽtit, cuius miſericordiã nemo cognoſcit, qui in nullo imitatur bonos, ſed deridet potius & ſubſannat, & pauperes perſequi non ceſſat. Abſit vt huiuſmodi Chriſtianus dicatur, abſit vt dei filius poſſit appellari qui talis eſt Chriſtianus ille eſt qui viam Chriſti ſequitur, qui Chriſtũ in omnibus imitatur: ſicut ſcriptũ eſt, Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Chriſtianus ille eſt, qui omnibꝰ miſericordiã facit, qui omnino nõ mouetur iniuria, qui opprimi pauperẽ ſe præſente nõ patitur. qui miſeris ſubuenit, qui indigentibus ſuccurrit, qui cũ mœrẽtibus mœret, qui dolorem alterius ſicut propriũ ſentit, qui ad fletum fletibus alienis prouocatur, cuius omnibus cõmunis eſt domus, cuius ianua nemini clauditur, cuius menſam pauper nullus ignorat, cuius donum panis cunctis offertur, cuius bonum omnes norunt. à quo nemo ſentit iniuriã, qui deo die noctúque deſeruit, qui eius præcepta indeſinẽter meditatur & cogitat, qui pauper mundo efficitur, vt deo locuples fiat, qui inter homines habetur ingloriꝰ, vt corã deo & angelis eius glorioſus appareat, qui in corde ſuo nihil videtur habere ſimulatũ vel fictum cuius ſimplex & immaculata eſt anima, cuius conſciẽtia fidelis & pura eſt, cuius tota mẽs in deo eſt, cuius omnis ſpes in Chriſto eſt, qui cœleſtia potius quàm terrena deſiderat, qui humana ſpernit vt poſſit habere diuina. Nã his qui hoc ſeculũ diligunt, & qui in præſenti tẽpore gloriantur & complacent: audi quid dicitur,

Quis ſit verus Chriſtianus. Caput. XIIII.

1. Ioan. 2.

Iacobi. 4.

Neſcit is

Neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt deo. Et quicunque voluerit fieri amicus hui⁹ ſeculi, inimicus dei cōſtituetur.

Hic tibi ſoror dilectiſſima quid Chriſtianum agere conueniat, prout potui explicaui. Si ergo omnes generaliter qui Chriſtiani nuncupantur, eſſe tales oportet, nunc tuæ prudentiæ eſt æſtimare, qualem tu te viduam debeas exhibere, quam cunctis bene conuerſantibus eſſe oportet exemplum. Tria autem eſſe viduarū genera non ignorare te credo. Vnum quod perfectiſſimum eſt, cœleſtique præmio deſtinatum, quod ritu illius de Euāgelio viduæ deo orationibus & ieiuniis die noctúque deſeruit. Aliud vero quod filiorū curam habere dicitur & domus, non tamen tanto præmio dignum, nec tamen peccatis obnoxium. Tertium autem genus eſt in epulis & deliciis quod æternæ morti ſeruatur & pœnæ, ſicut ſcriptum eſt, Viduas honora quæ veræ viduæ ſunt. Iſtæ ſunt primæ, quæ dicūtur & veræ, & quæ iubētur à tanto ſacerdote, hoc eſt à Timotheo honorari. Secundæ ſunt illæ, quibus iā non iubetur exhiberi honor, nec tamen vita negatur, de quibus dicitur, Quæ autem filios habent aut nepotes, diſcant primum domum ſuam pie tractare &, parem gratiam reddere parentibus. Illæ vero tertiæ ſunt, de quibus ſcriptum eſt. Vidua auté quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt. Vnde intelligi datur non omnes viduas eſſe æquales, nec eas deo placere, quæ corpore tantum viduæ videntur eſſe, non opere. Qualis autē Chriſti vidua debet eſſe. Apoſtolus dicit. Quæ verè vidua eſt, ſperat in domino, & inſtat orationibus die ac nocte. Nec illud te præterire volo quòd quando veras viduas Apoſtolus nominat, eſſe demonſtrat & falſas, hoc eſt, actu, mente conuerſatione & corpore. Et alibi viduæ veræ & electæ actum conuerſationémque deſcribit idem Apoſtolus dicens, Vidua eligatur quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis teſtimonium habens. Si filios educauerit: & ſubintelligitur deo: ſi hoſpitem recepit, ſi ſanctorum pedes lauit, ſi tribulationem patientibus miniſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt. Hanc eſſe veram viduam iudicauit, cuius talia ſunt opera. Illa vero quomodo ſe Chriſti viduam dicit eſſe, quæ nihil tale aliquando operata eſt? Sed ſunt aliquæ viduæ diuites, nobiles & potentes, quibus forſitan videtur indignum, vt aut filios deo, & non ſeculo educent, aut hoſpitio recipiant aduenā, aut ſanctorū pedes laborioſos, lutulentos & hor-

Quales ſe viduae exhibere debeāt & de triplici genere viduarum. Cap. XV.

Luca. 2.

1. Timo. 5.

ridos delicatis & nitidis manibus tāgant. Sed nec dignæ erunt tales in futuro tempore ſanctorum eſſe conſortes, quos ita hic ſpreuerunt: nec partem habere poterunt cū Chriſto quē ſuſcipere noluerunt, & cuius plantas ſuis contrectare manibus horruerunt, quia Chriſtum ſpernit quicunque eius famulos ſpernit, ſicut ipſe dicit, Qui vos ſpernit, me ſpernit. Mariæ lachrymæ vnde Chriſti lauarentur pedes abundarunt: noſtri autem temporis fœminis aut, viduis pergrinorum vnde pedes lauentur ipſa aqua deficit. Tu ergo ſanctiſſima & prudentiſſima fœmina, ne velis imitari huiuſmodi, quæ cū audenter malefecerint, benefacere erubeſcunt: & confundūtur iuſte viuere, quæ non ſunt peccare confuſæ, & quæ ſe morti vltrò obtulerunt, nec inuitatæ reuertuntur ad vitam: quæ hominum magis riſus & ſubſannationes & fabulas quam dei iudicium pertimeſcunt, & quibus charius eſt miſeris hominibus placere quàm deo. Sed eſto talis, qualem te dominus eſſe præcepit, qualem Apoſtolus iubet exhiberi Chriſto viduam. Eſto ſancta, humilis & quieta. miſericordiæ & iuſtitiæ opera indeſinenter ſemper exerce. Et quiſque te in opprobriū habeat, quiſque te ſubſannet & irrideat, tu tantū deo placeas, & quæ Chriſti ſunt geras. Ante omnia inceſſabiliter domini meditare mādata, orationibus & pſalmis inſtanter incumbe, vt ſi poſſibile eſt, nemo te aliquando niſi aut legentem inueniat aut orantē. Et cum fueris talis, noſtri memento, qui te tantum diligimus, vt quod præſentes præſtare nō poſſumus, cōteramus abſentes.

Luca. 10. *Luca 7.*

DE ASSVMPTIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS,

LIBER VNVS.

AD LECTOREM.

Hic libellus ne pilum quidem habet Auguſtini.

AD interrogata de virginis & matris domini reſolutione temporali, & aſſumptione perenni, quid intelligam reſponſurus, te deus omnipotens pater voto ſupplici exoro, vt qui mandas nubibus & pluunt imbres, qui tangis montes & fumigant, qui aperis terram & germinat, quid dicā iubeas, quid proferam præbeas, ad quid ſer

ſermoné dirigam aperias. Venerabile eſt enim mihi domine & præcordiis meis reuerendiſſimum, de matre filij tui loqui, & de ſanctiſſimo corpore eius linguam ſermonibus occupare, quæ ſola meruit deum & hominem paritura ſuſcipere, facta thronus dei & aula regis æterni, ſecundum quod nos docuiſti per ſanctos tuos Patriarchas Prophetas & Apoſtolos figuris & ſermonibus quibus credimus & certi ſumus, quia nunquam fefelliſti, qui nec fallere nec falli nouiſti, oſtẽdens filium tuum coæternum tibi & conſubſtantialem incarnandum. & incarnatum per virginis vterum, de qua carnem aſſumpſit qui corporalia cuncta tecum creauit author, adminiſtrator & deus, ab homine factus eſt homo: ab eo naturam ſumens, non originẽ, ſanctificante ſpiritu ſancto tuo in ea vterum humanum & purificante atque mundante ad conceptionem filij tui, cuius dignitatis & gratiæ effectum nec cor cõcipere, nec lingua valet exprimere. Non enim talis conceptus, taliſque partus, niſi deũ decuerat, qui venerat redimere quos voluit creare, creare profecto poteſtate, redimere humilitate: humilitatis naturã ſumens ſanctam de ſanctificato corpore, & immaculatum de immaculato. Ineffabilem enim ſanctificationis gratiam quã cõcipiendus præbuit, conceptus & natus non abſtulit. Quæ quãtum in corpore valuerit virginis, illi ſoli notiſſimũ eſt, qui de eius natura naturam ſuſcepit quam condidit: Per quẽ te quæſo domine. quia per illum bona cuncta tribuis, quæ vt tribuas eligis, vt me inoffenſe de tãta ſanctitate loqui tribuas. Et ſi nõ totũ vt eſt, quod impoſſibile omni linguæ humanæ eſt, tamẽ ipſum ex parte quod eſt, dicatur vt eſt. Senex ergo precioſiſſimum ſui precioſitate, ſanctiſſimum certa ſanctitate, inæſtimabiliſſimũ fideliſſima veritate. Quæ quia humanam rationem excedunt, ſpiritus tuus aſſit, qui ſuo ſacro ſpiramine inducat nos in omnem dicendorum veritatem. Et quia de eius corpore & anima loquendum eſt, quod ipſe præter naturalem vſum ſanctificauit & gratiam contulit, non aliena nos dicere patiatur, ſed propria ad laudem & gloriam tuam deus omnipotens pater, & ad honorem filij tui per virginem nati, & eiuſdem ſpiritus ſancti Dei & domini noſtri, cum quo eſt tibi regnum & imperium in omnia ſecula ſeculorũ. Amen. Quia profundiſſimæ & ſua dignitate altiſſimæ ſum reſponſurus quæſtioni, lectorẽ meũ obſecro, vt pro me deprecetur, & ſi quæ à me pleniter dicta cognouerit, donis

Deſcriptio rerum veritate & differenti modo exponendi ea Cap. 1.

rit, donis dei gratus exiſtat: ſin autem minus, noſtræ compatiatur humilitati, quia licet minus valeamus, vera tamen proculdubio volumus. De ſanctiſſimo igitur corpore perpetuæ virginis Mariæ, eiúſque ſacræ animæ aſſumptione quantum dominus donauerit loqui ſuſcipientes, hoc primum dicimus, quod

Ioan. 19. in diuinis ſcripturis, poſtquam dominus in cruce matrem diſcipulo commendauit, vt caſtitas caſtis tueretur obſequiis, nihil de ea reperitur præter id quod Lucas commemorat in A-

Act. 1. ctibus Apoſtolorum commemoratis eiſdem apoſtolis nominatim dicens, Hi omnes erant perſeuerátes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius. Hoc dicimus, quia tanto quæ magna exiſtunt cautius tractanda ſunt, quanto ſpecialibus authoritatum teſtimoniis non poſſunt ad liquidum roborari. Sed quia quædam ſcriptura ſancta veris indagationum ſtudiis quærenda reliquit, quæ non ſunt ſuperflua æſtimanda dum vera indagatione fuerint patefacta. Fœcunda eſt enim veritatis authoritas: & dum diligenter diſcutitur, de ſe gignere quod ipſa eſt cognoſcitur. Sæpe enim diſcuſſa veram conuenientiam parit, quam manifeſtis ſermonibus abſcondit, & ſæpe apertis ſermonibus inſinuat, in quibus nihil præter id quod ſonat quęrendum inuitat: vt eſt illud

Matt. 1. quod Abraham genuit Iſaac, Iſaac genuit Iacob, Iacob genuit Iudam & fratres eius & cætera talia in quibus ſola tenenda eſt litera: quædam autem ſic commendat, vt pariter literam & myſticum intellectum inſinuet, vt in tranſitu maris rubri, manna cœleſti, & tabernaculo dei, atque arca teſtamenti, vbi futurorum figura, baptiſmi ſcilicet Chriſti & eccleſiæ oſtenſa eſt prærogatiua. Quædam tãtum myſtice, vt cum deum dicit inſufflaſſe in faciem Adæ ſpiraculum vitæ, qui tamen os ad ſpi-

Iob. 10. randum non habet, nec manus ad operandum, licet dicat Pro-

Pſal. 118. pheta, Manus tuæ domine fecerunt me & plaſmauerunt me.

De Veritate extra Bibliam contentorum. Cap. 11.

Sunt & quædam quæ quamuis commemorari ex toto omiſſa ſint, vera tamen ratione credũtur, atque ipſa conuenientia rei quodammodo, quemadmodum dux & præuia creditur. Nihil enim de Melchiſedech ſacerdotis dei excelſi iuſtitia loquitur, cum ipſa præceſſiſſe tantæ laudis merita cognoſcatur. Nihil de Heliæ & Enoch poſtquam rapti ſunt, vitæ fœlicitate commendat, cunctis liquide ſcientibus eos beate viuere, quos dominus hinc in futurum ſaluandos voluit rapere. Quid ergo de Mariæ morte, quid de eius aſſumptione dicendum eſt, vnde

vnde diuina ſcriptura nihil commemorat, niſi quærendum ratione quod conueniat veritati? Fiátque ipſa veritas authoritas, ſine qua nec eſt, nec valet authoritas. Memores enim conditionis humanæ mortem illam ſubiiſſe temporalem dicere non metuimus, quam idem certe eius filius, qui & deus & homo eſt, lege ſortis humanæ ſuſtinuit, & hoc, quia homo de eius ſuſceptus & profuſus eſt vtero. Sed ſi dicimus eam mortis teneri vinculis, & reſolutam in communem putredinem vermes ac cinerem: deliberandum eſt ſi hoc conueniat tantæ ſanctitati tantæ aulæ dei prærogatiuæ. Scimus enim dictum primo parenti, Quia puluis es, & in puluerem ibis. Quod ſi de morte dicitur, generalis eſt ſententia: ſi de reſolutione in puluerem, hanc conditionem Chriſti caro euaſit, de carne Mariç ſumpta, quæ corruptionem non ſuſtinuit. De hoc enim ſcriptum eſt per Prophetam dicentem, Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. De quo autem ſancto dictum ſit, archangelus prodidit qui ad Mariam ait, Et quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Et vere ſanctum & ſanctum ſanctorum, vnde & illa ſancta ſanctorum dicuntur quæ illa ſeruabant, quibus ille figurabatur qui veraciter ſolus ſanctus ſanctorum dicitur: Hic enim eſt de quo idem archangelus Gabriel Danieli loquitur, inter cætera quæ futura oſtendit dicens, Et impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorũm. Hic enim ſanctus corruptionem non vidit, qui tertia die cum triumpho de inferis rediens reſurrexit. Caro eius quæ de Maria ſumpta eſt, & ſi mortua eſt ex infirmitate, reuixit ex dei virtute. Sed hoc ille qui quando voluit mori, quando voluit reſurgere, potuit. Excipitur ergo ab illa generali ſententia de virgine ſumpta natura. Quod ſi non Mariæ congruit, congruit tamen filio quem genuit Ieſu. ‖ Vocabulum Ieſu glorioſum, omni ornatu cultúque digniſſimum, nomen quod eſt ſuper omne nomen, non decuit ab hominibus appellari, neque ab eis efferri in mundum, ſed ab excellentiori quadam melioríque natura. ‖

Quod Adæ maledicto Chriſtus nõ ſubiacuerit, Cap. III. Gene. 3. Pſal. 15. Luca. 1. Dani. 9. 2. Cor. 13.

Poſt hæc quæ Adæ dicta ſunt, de quibus excipitur Mariæ filius, contuenda ſunt quæ etiam Euæ dicta ſunt, ſi cunctis fœminis ſint generalia, & ſi in aliquo excipitur Maria. Scriptum quippe eſt, Mulieri quoq; dixit deus. Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate

Quod Mariam fœminarum maledictio non tetigerit. Ca. IIII. Gene. 3.

ſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Aerumnā Maria ſuſtinuit,
Luca 2. cuius animā gladius paſſionis Chriſti pertranſiuit. Sed conceptus non multiplicauit, nec ſub viri, id eſt mariti poteſtate deguit. quæ integerrimis viſceribus de ſpiritu ſancto Chriſtum ſuſcepit, & virginitatis integritate manente virgo permanſit: Quem quia ſine peccati colluuione, & ſine virilis admixtionis detrimento ſuſcepit, ſine dolore genuit, & ſine integritatis violatione pudore virginitatis integro permanſit. Hoc enim potuit efficere de matre, quia ſic deus elegit naſci de homine. Maria ergo & ſi cōmunicat ærumnis Euæ, non cōmunicat parturiēdo cum dolore. Promeruit enim hoc ſingularis ſanctitas eius & ſingularis gratia qua ſuſceptione dei ſingulariter exiſtimanda eſt digna. Non immerito ergo excipitur à quibuſdā generalibus vera æſtimatione, quam tanta ſeruat gratia & attollit dignitatis prærogatiua. Quantū enim Chriſti poteſtas poſſit, mundi oſtendit vniuerſitas: quantū gratia, Mariæ monſtrat integritas: quæ ſicut diuerſa eſt à natura, ita diuerſa eſt ab vſu. Quid ergo ſi in tanta diuerſitate eam dicimus humanæ ſortis mortem ſubiiſſe, nec tamen eius vinculis retineri, per quam deus voluit naſci, & carnis ſubſtantiæ cōmunicare: nūquid im-
Matt. 28. pium erit? Scimus enim Ieſum omnia poſſe, qui de ſeipſo ait,
Matrem Chriſtus honorauit. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Si ergo voluit integrum Mariæ virginitatis ſeruare pudorem, cur non velit incorruptam à putredinis ſeruare fœtore? Dicat ergo qui cognouit ſenſum domini, & qui conſiliarius eius fuit: nun-
Caput V. quid non pertinet ad benignitatem domini, matris ſeruare honorem, qui legem non ſoluere venerat, ſed adimplere? Lex
Matth. 5. enim ſicut honorem matris præcipit, ita inhonorationem damnat. Qui enim in vita præ cæteris illam gratia ſui conceptus honorauit, pium eſt credere ſingulari ſaluatione eam in morte & ſpeciali gratia honoraſſe. Potuit enim eam à putredine & puluere alienam facere, qui ex ea naſcens potuit virginē relinquere. Putredo nanque & vermis humanæ eſt opprobriū conditionis, à quo opprobrio cum Ieſus ſit alienus, natura Mariæ excipitur, quam Ieſus de ea ſuſcepiſſe probatur. Caro enim
Gene. 37. Ieſu caro eſt Mariæ, & multo ſpecialius quàm Ioſeph Iudæ cæterorúmque fratrum eius quibus dicebat, Frater enim & caro noſtra eſt. Caro enim Chriſti quamuis gloria reſurrectionis fuerit magnificata, & potenter ſuper omnes cœlos aſcenſione glorificata, eadem tamen carnis manſit & manet natura, quæ ſuſce-

ſuſcepta eſt de Maria. Ipſe enim eſt qui conceptus, genitus atque à mortuis ſuſcitatus eſt per gloriam patris ſicut profectò ipſe teſtatur poſt reſurrectionem, quando Apoſtolis dicit, Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Quid enim eſt, ego ipſe ſum, niſi quia alter non ſum quàm qui tunc eram quando paſſus ſum. Et hoc ſiquidem cognoſcere poteſtis, qui in manibus & pedibus meis clauorum ſigna clare videtis. Ipſe ergo idémque cœlos aſcendit, & carnem quam de matre ſuſcepit ſuper aſtra tranſuexit, honorans omnem humanam naturam, ſed multo magis maternam. Si igitur natura matris eſt filius, conueniens eſt vt ſit & filij mater, non quantum pertinet ad æquam adminiſtrationem, ſed quantũ pertinet ad eandem reciprocã ſubſtantiam, vt homo de homine, caro de carne, mater à filio, filius à matre, non ad vnitatem perſonæ, ſed ad vnitatem corporalis naturæ & ſubſtantiæ. Si enim vnitatẽ poteſt facere gratia ſine proprietate ſpecialis naturæ, quãto magis vbi gratiæ vnitas & corporis eſt ſpecialis natiuitas. Vnitas nanque gratiæ eſt, vt diſcipulorum in Chriſto, de quibus ipſe dixit, Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo: quos dediſti mihi, volo vt ſint vnum ſicut & nos. Et iterũ de omnibus iuſtis, Non pro his autẽ rogo tantũ, ſed & pro his qui credituri ſunt per verbũ eorum in me, vt omnes vnũ ſint ſicut & tu pater in me, & ego in te: hoc eſt, vt ipſi ſint per gratiã quod nos ſumus per diuinitatem. Hæc quippe gratiæ vnitas, quæ cunctis in Chriſtum credentibus ſeruatur, ſi Mariæ etiam minus ſapientium æſtimatione non tollitur, quanto magis cum gratiæ vnitate ipſa ſpecialitas naturæ vnũ efficit matrem & filium, & filium & matrem. Vidẽdum eſt etiã quid de his quos ſecum per gratiam vnũ eſſe voluit conſequenter adiunxit. Ait enim, Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem quam dediſti mihi. O magnam & inæſtimabilem bonitatem dei qui habere ſecum ſuos in gloria vult, vt ſua claritate fruantur, qui hic ſua fide iuncti, vnum cum eo eſſe digni iudicantur. Si igitur eos ſecum habere vult, & hoc poteſt qui omnia poteſt, quid eſtimandum eſt de matre vbi digna ſit haberi, niſi in præſentia filij? *Luc. 24.* *Ioan. 17.*

Quantum igitur contueor, quantum intelligo, quãtum credo; Mariæ anima claritate fruitur Chriſti, & glorioſis cõſpectibus eum ſemper videre ſitiens & ſemper conſpiciens, dum inæſtimabiliter paſcitur, excellentiori quadam ſpecialique prærога *Cap. VI.*

rogatiua à filio honoratur, poſſidens in Chriſto corpus ſuum quod genuit, clarificatum in dextera patris, & ſi non ſuum per quod genuit, tamen ſuum quod genuit. Et quare nō ſuum per quod genuit? Si enim non obuiauerit, necdum perſpecta authoritas, vere credo, & per quod genuit, quia tanta ſanctificatio dignior cœlo eſt quàm terra, quoniam thronum dei, thalamum domini, domum atque tabernaculum Chriſti dignum eſt ibi eſſe vbi ipſe eſt. Tam precioſum enim theſaurum dignius eſt cœlo ſeruari quàm terra. Tantam integritatem merito incorruptibilitas, non putredinis aliqua reſolutio ſequitur. Iſtud ergo ſacratiſſimum corpus, de quo Chriſtus carnem aſſumpſit, & diuinam naturam humanæ vniuit, nō admittens quod erat, ſed aſſumens quod non erat, vt verbum caro, hoc eſt, deus homo fieret, eſcam vermibus traditum, in communi ſorde putredinis & futurum de vermibus puluerem, quia ſentire non valeo, dicere pertimeſco. De quo ſi nihil altius ſentirem quàm de proprio, nihil dicerem niſi quemadmodum de proprio. Quod abſque vlla ambiguitate ſoluēdum eſt in mortem, poſt mortem eſt futurum putredo, poſt putredinem vermis, poſt vermem, vt dignum eſt, abiectiſſimus puluis. Quod de Maria credendum non videtur, nec æſtimabile, quia æſtimationem procul pellit incomparabilis gratiæ munus.

Cap. 11. Quod me dicere multarum conſideratio rerū inuitat, quarum & quædam illa eſt, quam ſuis alibi miniſtris ipſa veritas *Ioan. 12.* ait, Qui mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ego ſum, ibi & miniſter meus erit. Si enim hæc eſt generalis ſententia omnium per fidem & bonam operationem Chriſto miniſtrantiū, quanto magis quodammodo & ſpecialius eſt Marię. Mariam nāque operis exhibitione & fidei rigidiſſima veritate miniſtrā Chriſti fuiſſe omnis qui ſanè ſapit intelligit. Abſque dubio enim omni operi miniſtratrix extitit, quæ hūc in vtero geſſit, partúque profuſum aluit & fouit, atque, vt Euāgelium ait, in præſe-*Luca. 2.* pio reclinauit, & à facie Herodis in Aegyptum fugiens abſcon-*Matth. 2.* dit, & omnem infantiam eius pro matris affectu ita proſecuta eſt, vt vſque ad crucem, in qua filium iam virum perfectum vidit pendentem, ab eius indubitanter miniſterio non receſſerit, conſecuta eum non ſolum greſſibus pedum tanquam pro reuerentia dei, verumetiam imitationis affectu. Maria ergo miniſtratrix Chriſti ſpiritalium operum qualitatibus ſicut deuotiſſima extitit, ita abſque dubio religionis fide, id eſt, veræ

cred

credulitatis charitate ſecutrix fuit. Nou enim potuit niſi diuinitatis eius eſſe credula, quæ ſe nouerat hunc non virili ſemine ſecundum ordinem naturæ, ſed diuino ſpiramine nunciante archangelo concepiſſe, videns ſemper famulantium angelorum ei adeſſe frequentiam vt concepto & nato, quando videlicet facta eſt cũ angelo multitudo cœleſtis exercitus clamantium & dicentiũ, Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: & in Aegyptum fugituro, atque inde iterum redituro, quibus liquido cognoſcere potuit, quia talia obſequia non niſi Deum decuerant. Vnde & ſtellæ demonſtratio, & Magorum de longinquis partibus inſpirata adductio, quàm maxime illi extit indicium veritatis. Similiter Simeonis atque Annæ prophetali dignitate inſolitus cæteris & huic ſpecialis occurſus. Quæ omnia profecto Maria conſeruans, his cunctis altius ad fidem roborata, pio corde conferebat in tantum, vt omnino non nutabunda, ſed certa de filij poteſtate, tanquam de Dei vera virtute, deficiente in nuptiis vino dixerit, Vinum non habent, ſciens planè hoc illum potuiſſe, quod eum mox contigit diuino miraculo compleuiſſe. Ecce igitur Maria fide & opere Chriſti adminiſtratrix, & deuota vſque ad eius mortem ſecutrix, non plus greſſu quàm imitationis affectu, vt credendum eſt, ſi ibi non fuerit vbi Chriſtus miniſtros ſuos vult eſſe, vbi ergo erit? Et ſi ibi erit, nũquid æquali gratia? Et ſi æquali gratia, vbi æqua Dei cenſura, quæ vnicuique reddit ſecundum ſua merita? Si ergo merito Mariæ viuenti, præ omnibus donata eſt gratia, mortuæ erit minuenda? Abſit. Quia ſi omnium ſanctorum mors eſt precioſa, Mariæ ſanè eſt precioſiſſima, quam tanta comitata eſt gratia, vt mater Dei dicatur. & ſit. Conſideratis igitur his vniuerſis, vera ratione confitendum cenſeo, Mariã in Chriſto, & apud Chriſtum eſſe: In Chriſto, quia in ipſo viuimus, mouemur & ſumus: apud Chriſtum glorioſe ad æternitatis gaudia aſſumptam, benignitate Chriſti honoratius ſuſceptã cæteris, quam hic gratia honorauit præ cæteris, nec vſque ad communẽ humilitatem eſſe adductam poſt mortem, putredinis videlicet & vermis, & pulueris, quæ ſuum & omnium genuit ſaluatorem, in cuius ſi poteſtate eſt, ſanctorũ de capite capillũ non perire, eſt & illam anima & corpore integram poſſe ſeruare. De cuius poteſtate ſi nullus dubitet eccleſiaſticorum, quin poſſit matrem ſine corruptione in perpetuum ſeruare, cur dubitan-

Luca.2. *Ioan.2.* *Cap.VII.* *Acto.17.* *Luce.21.*

tandum eſt, voluiſſe quod attinet ad tantæ benignitatis gratiam? Si elegit diuina voluntas ſola gratia inter crepitantes ve
Danie. 2. hementium ignium flammas, non ſolum puerorum corpora
Iona. 2. ſeruare illæſa, verum & ipſa veſtimenta ſeruare inuſta, cur abnuat in matre propria quod elegit in veſte aliena? Ionam ſeruare in ventre ceti præter naturalem vſum voluit incorruptum ſola miſericordia, Mariam incorruptam præter naturam
Danie. 6. non ſeruabit gratia? Seruatus eſt Daniel ab intemperatiſſima fame leonum, non ſeruanda eſt Maria tantis dotata meritis dignitatum? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturam non ſeruaſſe cognoſcimus, in Mariæ integritate plus potuiſſe gratiam quàm naturam non dubitamus. Diuinitatis enim ſunt
1. Cor. 1. opera quæ dicimus, & ideo poſſibilia, quia ſunt ab omnipotentia. Chriſtus autem Dei virtus eſt & Dei ſapientia, cuius omnia quæ patris ſunt, ſua ſunt & velle: velle autem omnia quæ ſunt iuſta & digna. Sic per hoc digne videtur lætari Maria lætitia inenarrabili anima & corpore, in proprio filio, per proprium filium, nec vllam ſequi debere corruptionis ærumnam quam nulla ſecuta eſt tantum filiũ pariendo integritatis corruptio. vt ſit ſemper incorrupta quam tanta perfudit gratia, ſit integraliter viuens, quæ omnium integram perfectámque genuit vitam, ſit cum illo quem in ſuo geſſit vtero, ſit apud illum illa quæ genuit, fouit & aluit illum, Maria Dei genitrix, Dei nutrix, Dei miniſtratrix, & Dei ſecutrix. De qua vt iam dixi, quia aliter ſentire non audeo, aliter dicere non præ-
Cap. IX. ſumo. Suſcipiat igitur hunc ſenſum fraterna charitas veſtra quem ſanctus ſpiritus inſpirauit. Oſtẽſa ſunt ex parte quæ taliter hortata ſunt me dicere. Si quis autem refragari his elegerit, cùm dicere non velit, hoc non poſſe Chriſtum: proferat quare non cõueniat velle, ac per hoc non eſſe. Et cùm ſe veraciter conſilium Dei de his noſſe manifeſtauerit incipiam credere. de quibus aliter non poſſum ſentire. Mirabor illum altitudinem conſilij diuini inueſtigaſſe, quam me cum Apoſtolo
Roma. 11. digna reuerentia videor debere admirari dicente, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incõprehenſibilia
1. Cor. 13. ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Et quia ſecundum eundem Apoſtolum, ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, dixi de his: & ſi non quantum eſt, tamen quemadmodum me dicere debuiſſe credidi. Si ergo vera ſunt quæ ſcripſi, tibi gratias ago Chriſte, quia de ſancta virgine matre tua

tua, niſi quod pium eſt ac dignum viſum, ſentire non potui. Si ergo dixi vt debui, approba Chriſte tu & tui, Si autem non vt debui, ignoſce obſecro tu & tui: Qui cum Deo patre & ſpiritu ſancto viuis & regnas per omnia ſecula ſeculorũ, Amen.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis epiſcopi, Liber de diſciplina Chriſtiana, vel de domo diſciplinæ.

Quid ſit bene viuere. Caput I.

LOCVTVS eſt ad nos ſermo Dei, & depromptus eſt ad exhortationem noſtram, dicente ſcriptura, Accipite diſciplinam in domo diciſplinæ. Diſciplina à diſcendo dicta eſt, diſciplinæ domus eſt Eccleſia Chriſti. Quid ergo hic diſcitur, vel quare diſcitur? Qui diſcunt, vel à quo diſcunt? Diſcitur bene viuere. Propter hoc dicitur bene viuere, vt perueniatur ad ſemper viuere. Diſcunt Chriſtiani, Docet Chriſtus. Primo ergo quid ſit bene viuere: deinde quæ ſit merces bonæ vitæ: tertio qui ſint veri Chriſtiani: quarto quis ſit verus magiſter, pauca loquentib[illegible] nobis ſicut Dominus donat audire dignemini. Omnes i[illegible]o-
mo diſciplinæ ſumus, ſed multi nolunt habere diſc[illegible]inã, &
quod eſt peruerſius, nec in domo diſciplinæ [illegible]unt habere
diſciplinam. Cùm propterea debeant in do[illegible] diſciplinæ ac-
cipere diſciplinam, vt ſeruent illam in [illegible]nibus ſuis: ipſi econ
tra diſciplinationem non ſolum in [illegible]omibus ſuis habere no-
lunt, ſed nec ferre illam ſecum [illegible]lam ad domum diſciplinæ.
Ideo apud quos non vaca[illegible]erbum Dei, qui cor auro con-
iungunt, qui non ſunt [illegible]a, vbi ſemen cum ceciderit ab aui-
bus colligitur, qui [illegible]on ſunt petroſa loca, vbi ſemen altam
radicem habere [illegible]on poteſt, & ad horam exit & in æſtu are-
ſcit: qui no[illegible] ſunt ager ſpinoſus, vbi ſemen cum germinaue- *Matt.13.*
rit & in auras ſurgere cœperit, ſpinarum denſitate ſuffoca-
tur, ſed qui ſunt terrena bona parata ſemen accipere, & fru-
ctum reddere, vel cẽtenum, vel ſexagenum, vel tricenũ, recor-

dentur non ſine cauſa intraſſe diſciplinæ ſcholam, & has me ſimilitudines ex Euangelio commemoraſſe. Qui igitur tales ſunt, accipiant quod per me Dominus dicere dignatur. Ego enim quoniam ille ſeminat, quid ſum? Vix cophinus ſeminantis. Ipſe in me dignetur ponere quod vobis ſpargat. Nolite ergo attendere ad vilitatem cophini, ſed ad charitatem ſeminis & poteſtatẽ ſeminatoris. Quid eſt ergo bene viuere? Quid hic diſcitur? Præcepta multa ſunt in lege, quibus ipſa bona vita continetur, imperatur & diſcitur. Multa omnino præcepta ſunt & innumerabilia. Præceptorum ipſorũ paginas vix quiſquam enumerat, quanto magis ipſa quæ voluit. Tamen Deus propter eos qui ſe poſſent excuſare, vel quia eis non vacat legere, vel quia non norunt legere, vel quia non poſſunt facile intelligere, vt excuſationem nemo habeat in die iudicij, voluit, ſicut ſcriptum eſt, conſummare & breuiare verbum ſuper terram, ſicut de illo Propheta prædixerat, Verbum enim conſummans & breuians facit Dominus ſuper terrã. Hoc ipſum verbum conſummatum & breuiatũ, nec obſcurum Deus eſſe voluit. Ideo breue, ne non vacaret legere: ideo apertum, ne dicat, non mihi licuit intelligere. Theſaurus ergo eſt magnus diuinarum ſcripturarum, habens in ſe mirabilia præcepta & multa, tanquam multas gemmas, & precioſa monilia, & vaſa ingentia, & magni metalli. Sed quis poteſt ſcrutari theſaurũ [illegible], & vti eo, & peruenire ad omnia quæ ibi ſunt? Quando hãc ſimilitudinem Dominus dedit in Euangelio ſuo, & dixit, Simile eſt regnum cœlorum theſauro inuento in agro: ne quis ſe minus idoneum diceret ad perſcrutandum theſaurum: continuo dedit aliam ſimilitudinem, Simile eſt, inquiens, regnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas, qui inuenit vnam precioſam margaritam & vendidit omnia quæ habuit & emit illam: vt ſi piger eras ad perſcrutandum theſaurum, non ſis piger vnam margaritam ſub lingua ferre, & quo vis ſecurius annulare. Quid eſt ergo verbum conſummans & breuians? Diliges Dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & diliges proximum tuum tanquam teipſum: In his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Ecce quid diſcitur in domo diſciplinæ? Diligere Deum, Diligere proximum tanquam ſeipſum? Deum tanquam Deum, proximum ſicut teipſum. Non enim inuenis parem Deo, vt poſſit tibi

Eſa.10.

Matt.13.

Matt.22.

tibi dici, Dilige deum ſicut diilgis illum. De proximo inuenta eſt tibi regula, quia inuentus es proximo tuo par tuipſe. Quæris quomodo diligas proximum, attende teipſum: & quo modo te diligis, ſic dilige proximum. Non eſt vbi erres. Volo ergo iam & tibi committere proximum tuum, vt diligas eum tanquam teipſum. Volo, ſed adhuc timeo: Volo tibi dicere, Dilige proximum tuum ſicut teipſum, & timeo: Adhuc enim diſcutere volo quomodo diligas teipſum. Noli ergo ægre ferre. Non es tuipſe facile dimittendus, cui eſt proximus committendus. Non tranſitorie tecum agendum eſt. Tu vnus homo es, proximi tui multi ſunt. Non enim primo ſic debes intelligere proximum: vel fratrem, vel cognatum, vel affinem. Proximus eſto omni homini omnis homo. Proximi ſibi dicuntur pater & filius, ſocer & gener. Nihil tam proximum, quàm homo & homo. Sed ſi putamus non eſſe proximos, niſi qui de iiſdem parentibus naſcuntur, Adam & Euam attendamus, & omnes fratres ſumus. Et quidem fratres ſecundum quod homines ſumus, quanto magis ſecundũ quod Chriſtiani ſumus? Ad id quod homo es, vnus pater fuit Adã, vna mater Eua. Ad id quod Chriſtianus es: vnus pater eſt deus, vna mater Eccleſia. Videte ergo quantos proximos habeat vnus homo. Omnes homines, in quos incurrerit, quibus iungi potuerit, proximi eius ſunt. Quomodo ergo diſcutiendus eſt, vtrum diligat ſe, cui committendi ſunt tot proximi, vt ſic eos diligat tanquam ſe? Non ergo iraſcatur vnuſquiſque, ſi diſcutio quomodo ſe diligat. Certe ergo diſcutio, ipſe ſe inueniat. Vt quid enim diſcutio, quia ego inuenturus ſum? Ideo diſcutio, vt ipſe ſe interroget, ipſe ſibi appareat, ipſe ſe non lateat, ipſe ſe ſibi nõ abſcondat, ipſe ſibi ſe ante oculos ſuos, nõ poſt dorſum ponat. Me loquente faciat hoc, me neſciẽte faciat hoc. Quomodo te diligis? Quiſquis me audis, imò quiſquis deum per me audis in hac domo diſciplinę, attende te quomodo te diligis. Profecto enim ſi te interrogem verũ diligas te, reſpõdebis quia diligis. Quis enim ſe odit? Hoc dicturus es, quis enim ſe odit? Ergo non diligis iniquitatem, ſi te diligis. Nam ſi diligis iniquitatem non ego dico, pſalmum audi, Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Ergo ſi diligis iniquitatem, audi veritatem, veritatem non te palpantem, ſed aperte tibi dicentem. Odis te. Quanto magis dicis, quia amas te, odis te. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Pſal. 10.

GG 3 Quid

Quid dicam de carne, quæ pars eſt vilior hominis? Si animam odit, quomodo carnem diligit? Denique qui amant iniquitatem, & odiunt animam ſuam, omnem turpitudinem exercent de carne ſua. Iam ergo qui diligis iniquitatem, quomodo tibi volebas committi proximum, vt diligeres eum tanquam te? Homo quid perdis te? Si enim tuipſe ſic te diligis, vt perdas te, ſic profecto perditurus es & eum quem diligis ſicut te. Nolo ergo quenquam diligas, vel ſolus peri. Aut corrige dilectionem, aut reſpue ſocietatem. Dicturus es mihi, Diligo proximum tanquam meipſum. Audio planè, audio. Inebriari vis cum illo quem diligis tanquam teipſum. Bene nobis faciamus hodie, quantum poſſumus bibamus. Vide quia ſic te diligis, & illum ad te trahis, & ad quod amas vocas. Neceſſe eſt vt quē diligis tanquā teipſum, illuc illū trahas ad quod & tu te amas. Humanus homo, imò beluinus, amando talia qualia beluæ. Beluas enim Deus proſtratas in faciem fecit paſtū quærentes de terra, te in duos pedes erexit de terra. Tuam faciem ſurſum attendere voluit. Non diſcordet cor tuū à facie tua, nō habeas faciem ſurſum, & cor deorſum, imò verum audi, & verum fac ſurſum cor ne mentiaris in domo diſciplinæ. Quando enim audis, reſponde, ſed ſit verū quod reſpōdes. Sic te dilige, diliges proximū tuum tanquam teipſum. Quid eſt enim ſurſum habere cor, niſi quod dictum eſt prius, Diliges dominum

Matt. 22. Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua? Quia ergo duo præcepta ſunt, ſi vnum diceret, non ſufficeret. Sufficit & vnum ſi intelligatur. Nam aliquando ſic loquitur ſcriptura, ſicut Paulus Apoſtolus, Non adulterabis, non homicidium facies, non concupiſces: & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc ſermone recapitulatur, Diliges pro-

Rom. 13. mum tuū tanquam teipſum. Dilectio proximi malum nō operatur. Plenitudo autē legis eſt charitas. Quid eſt charitas. Dilectio. Nihil videtur dixiſſe de dilectione dei, ſed ſolam proximi dilectionem dixit ſufficere ad implendam legem. Quicquid eſt aliud mandatum, in hoc ſermone recapitulatur, in hoc ſermone impletur. In quo? Diliges proximum tuum tanquam teipſum. Ecce vnum eſt. Certe duo præcepta ſunt, in quibus

Matt. 22. præceptis tota lex pendet & prophetæ. Videte quomodo plus breuiatum eſt, & adhuc pigri ſumus, Ecce quæ duo erant, vnū factum eſt. Prorſus proximum dilige, & ſufficit. Sed dilige quomodo teipſum diligis, non quomodo teipſum odiſti. Dilige

ge proximum tuum tanquam teipſum, ſed prius eſt vt diligas teipſum. Quærere habes quomodo diligas teipſum, & audire habes, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua. Homo enim quomodo eſſe fieri non potuit, ſic nec beatus à ſe fieri poteſt. Alia res fecit enim hominem, quod non eſt ipſe homo, alia res eum factura eſt beatum, quod non eſt ipſe homo. Denique errans videt ipſe, quia per ſe non poteſt beatus eſſe & amat aliud vnde ſit beatus. Vnde ſe fieri putat beatum, hoc amat. Quid putamus, amat vnde putat ſe fieri beatum? Pecuniam, aurum, argentum, poſſeſsiones? Breuiter dico pecuniam. Totum enim quicquid homines poſsident in terra, omnia quorum domini ſunt, pecunia vocatur. Seruus ſit, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum eſt, pecunia dicitur. Et vnde eſt primũ vocata pecunia? Ideo pecunia, quia antiqui totum quod habebant in pecoribus habebant. A pecore pecunia vocatur. Legimus antiquos patres fuiſſe diuites paſtores. Ergo pecuniam diligis, ô homo, vnde putas te fieri beatum. Pecunia eſt, & multum eam diligis. Volebas diligere proximum tanquam teipſum, diuide ſum illo pecuniam tuam. Quid eſſes diſcutiebam. Inuentus es, apparuiſti tibi, vidiſti te, conſideraſti te, Non es paratus diuidere pecuniam tuã cũ proximo tuo. Sed quid mihi reſpõdet benigna auaricia: Quid mihi reſpõdet? Si diuiſero cũ illo, minus erit, & mihi & illi minetur quod amo nec totum habebit me, nec totum habebo ego. Sed quia diligo eum tanquam meipſum, opto illi vt tantum habeat, vt nec meum minuatur, & ipſe mihi coæquetur. Optas vnde nihil perdas, atque vtinam hoc verum dicas vel potes: Timeo enim ne inuideas. Quomodo enim ſocialis erit fœlicitas tua quam torquet fœlicitas aliena? Nonne cum cœperit diteſcere vicinus tuus, & incipere quaſi ſurgere & ire poſt te, times ne ſequatur te, times ne tranſeat te? Certe diligis proximum tuum tanquam teipſum. Sed non loquar de inuidis: Auertat enim deus hanc peſtem ab animis omnium hominum nedum Chriſtianorum, vitium diaboli, cum quo ſolus diabolus reus eſt & inexpiabiliter reus. Non enim dicitur diabolo vt damnetur, adulterium commiſiſti, furtum feciſti, villam alienam rapuiſti, ſed homini ſtanti lapſus inuidiſti. Inuidentia diaboli cõ uicium eſt, ſed habet matrem ſuam, Superbia vocatur mater inuidiæ, Superbia inuidos facit. Suffoca matrem, & non erit

pecunia.

filia. Ideo humilitatem docuit Chriſtus: Non ergo loquor inuidis, bene optantibus loquor. Illis loquor qui optant bene amicis, vt habeant tantum quantum habent & ipſi. Optāt bene agentibus, vt habeant quantum & ipſi, ſed nolunt illis dare ex eo quod habent. Inde te iactas homo Chriſtiane, quia optas bene. Melior te eſt mendicus, qui plura tibi optat & nihil habet. Bene vis optare nihil à te accipienti. Da aliquid bene optanti: Si bonū eſt bene optare, redde mercedē. Optat tibi bene pauper. quid trepidas? Addo aliquid. In domo diſciplinæ es. Addo aliud quod dixi. Da bene optāti. Chriſtus eſt, Ipſe à te petit qui tibi dedit. Erubeſce, Ille diues pauper eſſe voluit vt haberes pauperes quibus dares, Da aliquid fratri tuo, da aliquid proximo tuo, da aliquid comiti tuo: Tu diues es, ille pauper eſt, Vita iſta via eſt, ſimul ambulatis. Sed forte dicis, Ego diues, ille pauper. Simul ambulatis: an nō? Quid eſt quod dicis, ego diues ille pauper, niſi ego oneratus, ille leuis? Ego diues, ille pauper. Sarcinam tuā cōmemoras, pōdus tuum laudas. Et quod grauius eſt, cōſtrinxiſti ad te ſarcinā tuam, ideo nō potes porrigere manū. Onera te, liga te: quid te iactas? quid te laudas? Solue vincula tua, minue ſarcinā tuam. Da comiti, & illum adiuuas, & te releuas. Inter has voces tuas laudātes ſarcinā tuam, adhuc Chriſtus petit & non accipit, & obtendis nomen pietatis crudelibus vocibus & dicis, Et quid ſeruo filiis meis? Chriſtū illi oppono, filios ſuos mihi reponit. Iſta vero iuſticia magna, vt habeat vnde luxurietur filius tuus, egeat dominus tuus, Cum enim vni ex minimis meis feciſti mihi feciſti. Nō legiſti, nō aduertiſti: Cū vni ex minimis meis nō feciſtis, nec mihi feciſtis. Nō legiſti, non timuiſti. Ecce quis eget, & filios tuos numeras? Poſtremo numera filios tuos, adde *Matt. 25.* vnū illū inter illos dominum deū tuū. Vnum habes, ſit ille ſecundus: duos habes, ſit ille tertius: tres habes, ſit quartus, nihil horū vis. Ecce quomodo diligis proximū tuū, quem tibi facis ſocium ad iſtam perditionem. Quid tibi dicturus ſum: Diliges proximum tuum? Quid illi in aures ſuſurrabis homo auare, niſi fili aut frater aut pater bonū eſt nobis, vt cū hic viuimus, bene ſit nobis, Quantum habebis, tātus eris: Frāge lunam, fac fortunā. Iſta ſuſurrabis proximo tuo, quæ non didiciſti in domo diſciplinæ, nec audiſti hic. Nolo ſic diligas proximum *1. Cor. 15.* tuum. O ſi poſſem facere, vt nulli iungereris: Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala. Sed non poſſunt facere vt nemi

nemini iungaris, cui mala iſta quæ nō vis dediſcere inſuſurres, & non ſolum nolis dedoceri. ſed affectes etiam docere: Nolo, imò volo, ſed non poſſum te diſiungere ab auribus aliorum. Alios admoneam, ad quorum aures ambis, quorum aures penetrare moliris, ad quorum corda per aures intrare diſponis. O qui accipis verbum ſanum in domo diſciplinæ, ſepi aures tuas ſpinis. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Sepi aures tuas ſpinis. Sepi, & ſpinis ſepi, vt ille qui importune intrare auſus fuerit, non ſolū non repellatur, ſed etiā cōpungatur. Repelle illū à te: Dic Chriſtianus es, Chriſtianus ſum, nō hoc accepimus in domo diſciplinæ, non hoc didicimus in illa ſchola, quā gratis intrauimus, non hoc didicimus ſub illo magiſtro, cuius cathedra in cælo eſt: Noli mihi iſta dicere, aut noli ad me accedere. Hoc eſt enim: Sepi aures tuas ſpinis. Conuertam me ad illum: Auarus es, pecuniam amas. Beatus eſſe vis, deum tuum ama. Pecunia te non facit beatum: Tu eam facis ornatam, nō illa te beatum. Sed quia multum amas pecuniam, & video quia pergis, quò iuſſerit cupiditas, piger perge quò iubet charitas. Reſpice & vide quàm multum interſit inter pecuniam tuam & deum tuum. Pulchrior eſt iſte ſol, quàm pecunia tua, & tamen iſte ſol non eſt deus tuus. Porrò ſi pulchrior eſt lux iſta quàm pecunia tua, quantum eſt pulchrior qui fecit hanc lucem? An forte comparare vis pecuniam tuam luci? Ecce occidit ſol: oſtende mihi pecuniam tuam. Nitet & nocte, ſubtraho lucernam. Ecce diues es, Oſtende mihi diuitias tuas. Iam ſi lumine priueris, iam ſi non habeas vnde quod habes videas, vbi ſunt diuitiæ tuæ? Et ſic tamen horrenda profunditas auaritię nō patet oculis, & ſcatet animis. Vidimus & cæcos auaros. Dicatur mihi vnde auari ſunt cæci qui non vident? Quod habet non habet, & tamen auarus eſt cæcus: Quare? Quia credit ſe habere, auarus eſt: Fides eum facit diuitem: Credendo diues eſt, non videndo. Quanto melius cum fidem conuertit ad deum. Non vides quod poſsides, & deum tibi ſic prædico: Nōdum vides, ama & videbis. Amas pecuniam ô cæce, quam nūquam videbis. Cæcus poſsides, cæcus moriturus es, quod poſsides hic relicturus es. Non tenebas & quando videbas, quanto magis perdis, quia non videbas quod habebas. De deo quid tibi dicitur? Ecce hoc tibi dicit ipſa ſapientia, Ama illam tāquam pecuniam. Indignū eſt, iniurio

Eccl. 28

iniurioſum eſt. vt ſapientia pecuniæ comparetur, ſed amori comparatur. Video enim hic vos ſic amare pecuniam, vt iubente amore pecuniæ labores ſuſcipiatis, ieiunia toleretis, mare transeatis, ventis & fluctibus vos committatis. Habeo vnde elegam quod ametis, ſed non habeo quod addam ad amorem quo amatis. Sic me amate, plus nolo me amari dicit dominus. Improbis loquor, auaris loquor. Pecuniam diligitis, tantum me diligite. Certe melior ſuum incomparabiliter. Nolo à vobis ampliorem amorem. Quantum diligitis pecuniam, tantum me amate. Erubeſcamus ſaltem, confiteamur & pectora tundamus, non vt ſuper peccata noſtra pauimentum ſolidemus. Nã qui tundit pectus & nõ corrigitur, ſolidat peccata & non tollit. Tundamus pectus & cædamus nos & corrigamur à nobis, ne ille poſtea nos cædat, qui magiſter eſt, diximus enim iam quid hic diſcatur quare dicatur.

Quæ ſit merces bonæ vitæ. Cap. 11.

Quare iuiſti in ſcholam, & vapulaſti, & à parentibus ductus, & fugitans quæſitus & inuentus attractus es, & adductus extenſus es? Quare vapulaſti? quare tanta mala in pueritia pertuliſti, vt diſceres? Quid diſceres? Literas. Quare? Vt haberetur pecunia, aut vt cõpararetur honor, & teneretur ſublimitas dignitatis. Vide quia periturus es propter peritura rem. Peritura rem cũ tãto labore didiciſti in tãtis pœnis, & amabat te qui te ad pœnas trahebat. Ipſe qui te amabat, ipſe te ad pœnas trahebat vt vapulares. amãdo faciebat vt diſceres? Quid? Literas. Bonũ ſunt literæ? Bonæ. Noui dicturus es mihi: Quare & vos epiſcopi literas non legiſtis? Quare non diuinas ſcripturas in ipſa literatura tractaſtis? Ita vero: ſed non ad hoc didicimus literas. Non enim parentes noſtri, quando nos in ſcholam mittebant: hoc nobis dicebant, diſcite literas vt habeatis vnde legere poſsitis codices dominicos. Nec ipſi Chriſtiani filiis ſuis hoc dicũt. Sed quid? Diſcite literas. Quare? Vt ſis homo. Quid enim? Modo pec⁹ ſũ? Quod dico vt ſis homo, hoc eſt, vt ſis eminens inter homines. Vnde & illud prouerbium, Quantũ habebis, tantus eris: vt habeas quãtum cæteri aut quantum pauci, aut pluſquam cæteri, aut pluſquã pauci, habeas inde honores, habeas inde dignitatẽ. Et vbi erunt iſta omnia cum mors venerit? Quomodo ſtimulat, quomodo met⁹ iſte interpellat? quomodo nomẽ ipſum à me cõmemoratũ omniũ corda percuſsit? quomodo timorẽ veſtrũ teſte gemitu declaraſtis? Audiui, audiui, gemuiſtis, mortẽ timetis. Si timetis, quare non cauetis?

Mortem

Mortẽ timetis. Quid timetis? Ventus eſt. Timeã an nõ timeã, venire habet: ſera an cito, ventura eſt. Si timeas, non efficies vt non ſit quod times. Illud potius time, quod ſi nolis, non erit. Quid? Peccare. Peccare time, quia ſi amaueris peccata, in aliam mortem irrues, quò poſſes non venire, ſi non amares peccata. Modo autem peruerſus plus amas mortem quam vitam? Abſit, inquis. Quis eſt hominum qui plus amet mortem quàm vitã? Forte conuinco te, quia plus amas mortẽ quã vitam. Ecce vnde te conuinco, Amas tunicam tuam, bonam eam vis. Amas villam tuam, bonam eam vis. Amas filium tuum, bonum eum vis. Amas amicum tuum, bonum eum vis. Amas domum tuam, bonam eam vis. Quid eſt quòd etiã bonam vis habere mortem? Quotidie enim rogas, vt quoniam mors ventura eſt, bonam mortem tibi det deus, & dicis, Deus auertat à me malam mortem. Plus ergo amas mortem tuam quàm vitam tuam. Mori male times, & male viuere non times. Corrige male viuere, time male mori, ſed noli timere: Non poteſt male mori qui bene vixerit. Prorſus confirmo, audeo dicere, Credidi propter quod locutus ſum: non poteſt male mori, qui bene vixerit. Iam tu dicis tibi: num multi iuſti naufragio perierunt? Certe non poteſt male mori, qui bene vixerit. Num multos iuſtos gladius peremit hoſtilis? Certe non poteſt male mori, qui bene vixerit. Num multos iuſtos latrones occiderunt? Num multos iuſtos beſtiæ laniauerunt? Certe non poteſt male mori, qui bene vixerit. Et ego reſpondeo. Hæc enim tibi videtur mala mors, naufragio perire, gladio percuti, à beſtiis laniari, mors mala tibi eſſe videtur. Nónne has mortes martyres ſubierunt, quorum natalicia celebramus? Quod genus mortis non ſubierunt: Et tamen ſi Chriſtiani ſumus, ſi in domo diſciplinæ nos eſſe meminimus vel cum hic ſumus, vel cum hic audimus, ſi exeuntes hinc non obliuiſcimur, ſi meminimus quod hic audimus, nonne martyres beatificamus? Quære mortes martyrum, oculos carnis interroga. Male mortui ſunt, oculos fidei interroga: Precioſa in conſpectu domini, mors ſanctorũ eius. Quicquid ergo eſt quod exhorres in morte, omnino non exhorreas, ſi eos imitaris. Id age vt bonam vitam habeas, & quæcunque occaſio fuerit, vt exeas de hoc corpore, exis ad requiem, exis ad beatitudinem, quæ non habet timorem nec finem. Nam quaſi bona mors diuitis in purpura & byſſo, ſed mala mors

Pſal. 115.

Lucæ. 16.

mors ſitientis & inter tormenta guttá aquę deſiderantis. Quā ſi mala mors iacentis pauperis ante ianuam diuitis, inter linguas canum, in fame & ſiti micas de menſa deſiderantis. Mala mors, aduerſanda mors, finē reſpice: Chriſtianus es, fidei oculum intende. Contigit mori inopem illum, & deferri ab angelis in ſinum Abrahæ. Quid proderat diuiti ſepulchrum marmoreum ſitienti apud inferos? Quid oberant pauperi panni cū ſanie vlcerum eius requieſcenti in ſinu Abrahæ? Longe vidit eum requieſcentem, quem contempſerat iacentem. Modo elige mortem. Dic mihi, Quis bene mortuus eſt, quis male? Puto quia melius ille pauper, quàm ille diues. An vis aromatibus ſepeliri, & apud inferos ſitire? Reſpondes: Abſit a me. Puto quod hoc dices. Diſce ergo bene mori, ſi didiceris bene viuere: Merces enim bonæ vitæ ęterna eſt.

Qui ſint veri Chriſtiani. *Cap. III.* *Matt. 13.*

Qui diſcunt, Chriſtiani ſunt: qui audiunt & non diſcunt, quid ad ſeminantem? Seminantis manum non terret via, non terrent lapides, non ſpinæ, iactat ille quod ſuum eſt. Qui timuerit ne cadat in terram malam, non peruenit ad terram bonam. Et nos dicimus ſpargimus ſemina, iactamus ſemina. Sunt qui contemnunt, ſunt qui reprehendunt, ſunt qui irrident. Iſtos ſi nos timuerimus, nihil habemus ſeminare, & in meſſe habemus eſurire. Ergo veniat ſemen ad terram bonā. Scio quòd qui audit & bene audit, deficit & proficit. Deficit iniquitati, proficit veritati. Deficit ſeculo, proficit deo.

Quis ſit verus magiſter. *Ca. IIII.* *2. Cor. 13.*

Quis eſt enim magiſter qui docet? Non quaiiſcunque homo, ſed Apoſtolus, plane apoſtolus, & tamen nō apoſtolus: An vultis, inquit, experimentum eius accipere qui in me loquitur Chriſtus? Chriſtus eſt qui docet, cathedram in cœlo habet, vt pauloâte dixi. Schola ipſius in terra eſt, & ſchola ipſius corpus ipſius eſt. Caput docet membra ſua, lingua loquitur pedibus ſuis. Chriſtus eſt qui docet, Audiamus, timeamus, faciamus. Et ne contemnas ipſum Chriſtum, quia propter te in carne natus eſt, pannis mortalitatis circundatus: propter te eſuriuit & ſitiuit: propter te laſſatus ad puteum ſedit: propter te fatigatus in naui dormiuit: propter te contumelias indignas audiuit: propter te à facie ſua ſputa hominum nō abegit: propter te alapas in faciem ſuā accepit: propter te in ligno pependit: propter te animam effudit: propter te in ſepulchro poſitus eſt. Hæc omnia forte contemnis in Chriſto? Vis noſſe quis ſit? Recole Euangelium quod audiſti, Ego & pater vnum ſumus. Nos cōuerſi ad deum præcepta eius cuſtodiamus, vt æter

Luca. 2. *Matt. 4.* *Ioan. 4.* *Matth. 8.* *Matt. 26. & 27.* *Ioan. 10.*

æterna præmia ab ipſo percipiamus, præſtante eodem domino noſtro Ieſu Chriſto. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE DECEM CHORDIS LIBER.

De timendo diuino iudicio. Cap. I.

Pſal. 102.

DOMINVS & deus noſter miſericors & miſerator, longanimis, & multum miſericors, & verax, quàm largiter prærogat miſericordiam in præſenti ſeculo, tam ſeuerè minatur iudicium in futuro ſeculo. Verba quæ dixi ſcripta ſunt, & diuinis authoritatibus continentur, quia miſericors & miſerator dominus. longanimis & multum miſericors & verax, multum delectat omnes peccatores & amatores huius ſeculi, quia miſericors & miſerator dominus, quia longanimis & multum miſericors. Sed ſi amas tam multa mitia, time ibi & vltimum quod ait & verax. Si enim nihil aliud diceret, niſi miſericors & miſerator dominus, longanimis & multum miſericors, quaſi iam cõuerteres te ad ſecuritatem & impunitatem, & ad licentiam peccatorum, & faceres quod velles, vtereris ſeculo, vel quantum tibi permitteretur, vel quantum tibi libido iuſſiſſet. Et ſi quis te bene monendo obiurgaret atque terreret, vt cohiberes te ab immoderato fluxu eundo poſt concupiſcentias tuas, & deſerendo deum tuum, inter medias voces obiurgantis obſiſteres, impudenti quidem fronte, veluti audita diuina authoritate

tate, & legeres de libro dominico: Quid me terres de deo noſtro? Ille miſericors eſt, & miſerator, & multũ miſericors. Ne talia homines dicerẽt, vnum verbum addidit in fine, quod ait, & verax: & excuſſit lætitiam male præſumentium, & induxit

Eſa. 42. timorem dolentium. Gaudeamus ad miſericordiam domini, ſed timeamus ad iudicium domini. Parcit dum tacet. Tacet, ſed non ſemper tacebit. Audi dum non tacet in verbo, ne non tibi vacet audire dum non tacebit in iudicio.

De componenda cauſa cũ aduerſario in hac breui vita.

Modo enim licet tibi cauſam tuam componere. Ante vltimum iudicium dei tui compone cauſam tuam. Non eſt vnde præſumas cum ille venerit, nec falſos teſtes adduces quibus ille fallatur, nec patronos fradulentis circunuentionibus & linguoſis artibus adhibebis, nec ambies aliquo modo, vt iudicem poſſis corrumpere. Quid ergo ages apud talem iudicem quẽ

Cap. 11. nec fallere nec corrumpere poteris, & tamen eſt quod agas? Tunc enim ipſe erit iudex cauſæ tuæ, qui modo eſt teſtis vitæ tuæ. Clamauimus & laudauimus, componamus cauſam noſtram. Qui teſtis eſt operum noſtrorum, ipſe teſtis eſt vocum iſtarum. Non ſint inanes, conuertantur ad gemitum. Tempus eſt concordandi cum aduerſario tuo cito. Tam longanimis eſt deus videndo iniqua, & non puniendo, vt tamen cito ſit futurum iudicium. More quippe humanæ vitæ prolixum eſt, quod deo breue eſt. Sed & ipſi ſeculo & humano generi quod longe videtur, quid conſolatur? Nunquid ſi totius generis humani vltimus dies lõge eſt, vniuſcuiuſque dies vltimus longe eſt? Hoc dico, ex Adam multi anni euoluti ſunt, multi anni fluxerunt, & deinceps fluent, non quidem tam multi, ſed tamen vſque in finem ſeculi tranſibũt anni, ſicut & illi tranſierunt. Longum videtur quod reſtat, quanquam non erit tantum quantum tranſactum eſt, & tamen ex tranſacto præterito tempore ſperandus eſt finis reliqui temporis. Fuit tunc quidem dies qui diceretur hodiernus, ex illo vſque ad tunc hodiernũ, nónne quicquid fuit futurum, præteritum factũ eſt? tale habetur ac ſi non fuerit. Sic erit quicquid reſtat extremum. Sed ſit & hoc longum, ſit prolixum, quantum putaueris, quantum dixeris, quantum cogitaueris, quantum tibi non format ſcriptura, ſed fingit cogitatio, quantumuis diem iudicij prolonga, nunquid vltimum diem tuum, id eſt, vitæ tuæ quo exiturus es de hoc copore producturus es in longum? Sit tibi ſenectus certa ſi poteſt, cui autem poteſt? Nónne ex quo homo incipit

pit viuere, iam poteſt & mori? Poſſibilitatem mortis initium vitæ facit. In hac terra & in genere humano ille ſolus mori nondum poteſt, qui nondum cœpit viuere. Incertus ergo dies tanquam quotidianus ſperandus eſt. Si autem tanquam quotidianus eſt incertus dies, componatur cum aduerſario dum eſt tecum in via. Via enim vocatur hæc vita, per quam omnes tranſeunt, & non recedit iſte aduerſarius. *Matt. 5.*

Quis autem eſt iſte aduerſarius? Aduerſarius iſte non eſt diabolus: nam nunquā te hortaretur ſcriptura vt cum diabolo cō cordares: Eſt ergo alius aduerſarius, quem ſibi homo facit aduerſarium: nam ille ſi aduerſarius eſſet, tecū in via nō eſſet. At hic eſt tecum in via, vt concordet tecum: Scit enim, quia niſi in via ſecum concordaueris iam tradet te iudici, iudex autem miniſtro, miniſter in carcerem. Eloquia iſta euangelica ſunt, recordantur nobiſcum, vel qui legerunt, vel qui audierūt, Ergo quis eſt aduerſarius? Sermo dei. Sermo dei aduerſarius tuus eſt. Quare aduerſarius tuus eſt? Quia contraria iubet quàm tu facis. Dicit tibi, Vnus eſt deus tuus, vnum deum cole: Tu vis dimiſſo vno deo tuo tanquam legitimo viro animæ, fornicari per multa dæmonia: & quod eſt grauius, non quaſi aperte deſerens & repudians ſicut apoſtatæ faciunt, ſed tanquam manés in domo viri tui admittis adulteros, id eſt, tanquam Chriſtianus dimittis Eccleſiam, conſulis mathematichos, aut haruſpices, aut augures, aut maleficos quaſi de viri domo nō recedens adultera anima, & manens in eius coniugio fornicaris. Dicitur tibi, Ne accipias in vanum nomen dei tui. Ne exiſtimes creaturam eſſe Chriſtū, quia pro te ſuſcepit creaturam, & tu contemnis eum qui æqualis eſt patri, & vnus cum patre. Dicitur tibi vt ſpiritaliter obſerues ſabbatum, nó quomodo Iudæi obſeruant ſabbatum, carnali ocio: Vacare enim volunt ad nugas atque luxurias ſuas. Melius enim faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, quàm in theatro ſeditioſus exiſteret. Et melius fœminæ eorum die ſabbati lanam facerent, quàm tota die in Neomeniis ſuis impudice ſaltarent. Tibi autem dicitur vt obſerues ſpiritaliter ſabbatum, in ſpe futuræ quietis, quā tibi promittit dominus. Quiſquis autem propter illam quietem futuram agit quicquid poteſt, quamuis laborioſum videatur quod agit, tamen ſi ad fidē promiſſæ quietis id refert, nōdum quidē ſabbatū habet in re, ſed habet in ſpe. Tu autem ad hoc vis requieſcere vt labores, cum ad hoc debeas laborare, vt requieſcas

Quare ſermo dei ſit aduerſarius noſter.

Cap. III.

Exod. 20.

ſcas. Dicitur tibi honora patrem tuum & matrem tuam: contumeliam irrogas parentibus, quam non vis pati à filiis tuis: Dicitur tibi, Nō occides: tu autem occidere vis inimicum tuū. Et ideo fortè non facis, quia times iudicem hominem, non

32.q.6. quia cogitas deum: Ignoras quia ille teſtis eſt cogitationum:

Nō mœchaberis. Illo viuo quem vis mori, te homicidam tenet in corde. Dicitur tibi, Non mœchaberis, id eſt, non ibis ad aliquam aliā præter vxorem tuam: Tu autem exigis hoc ab vxore, & non vis reddere hoc vxori. Et cum debeas in virtute præcedere vxorem, quoniam caſtitas virtus eſt, & tu ſub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem eſſe, tu victus iaces. Et

Ephe.5. cum tu caput ſis vxoris tuæ, præcedet te ad deum, cuius caput es. Vis domum tuā capite deorſum pendere: Caput enim mulieris eſt vir. Vbi autem melius viuit mulier quàm vir, capite deorſum pendet domus. Si caput eſt vir, melius debet viuere vir, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem ſuam, vt illa imitetur virum & ſequatur caput ſuum. Quomodo caput Eccleſiæ Chriſtus eſt, & hoc iubetur Eccleſiæ vt ſequatur caput ſuum, & vt per veſtigia ambulet capitis ſui, ſic vniuſcuiuſque domus habet caput virum, & tanquam carnem fœminam. Quò caput ducit, illuc debet ſequi corpus. Quare ergo vult caput ire, quò non vult vt corpus ſequatur? Quare vult ire vir quò non vult vt ſequatur vxor? Hæc iubendo ſermo dei aduerſarius eſt. Nolunt enim homines facere quod vult ſermo dei. & quid dicam? Quia aduerſarius eſt ſermo dei quoniam iubet. Timeo ne ego ipſe aduerſarius ſim quibuſdam, quia hæc loquor. Quid ad me pertinet? Fortem me faciat qui terret vt loquar!, vt non timeam querelas hominum: Nam qui nolunt caſtitatem ſeruare vxoribus ſuis & abundant tales nolunt me iſta dicere. Sed velint nolint, dicturus ſum. Si enim vos nō exhortor vt cum aduerſario concordetis, ego cum illo in lite remanebo. Qui vobis iubet vt faciatis, ipſe nobis iubet vt loquamur. Si non faciendo quod iubet vt faciatis, aduerſarij eius eſtis: non dicendo quod iubet vt dicamus, aduerſarij eius remanebimus.

Quare ſermonis dei recitatur aduerſarius iudicetur.

Nunquid in cæteris quæ ſupra dixi multis immoratus ſum? Hoc enim præſumimus de charitate veſtra, quia vnum deum colitis, hoc præſumimus de fide catholica quæ in vobis eſt, quia filium dei æqualem patri creditis, nec in vanum accipitis nomen domini dei

C. IIII. veſtri, vt putetis creaturam eſſe filium dei: Quoniam omnis

creatu

creatura vanitati ſubiecta eſt. Sed creditis eum æqualem patri eſſe, deum de deo, verbũ apud deum, verbũ deum per quod facta ſunt omnia, lumen de lumine, coæternum illi qui genuit vnum cum illo qui genuit: & hoc verbum creditis aſſumpſiſſe creaturam de virgine Maria aſſumpſiſſe mortalitatẽ, & paſſũ fuiſſe pro nobis: ea legimus & credimus vt ſaluemur, nec in eo immoratus ſum, vt quicquid facitis, pro ſpe futura faciatis. Noui enim omnium Chriſtianorum mentes de futuro ſeculo cogitare. Qui enim de futuro ſeculo non cogitat, nec propterea Chriſtianus eſt, vt id quod in fine deus promittit accipiat, nondum Chriſtianus eſt. Neq; in eo immoratus ſum, vt dicit ſermo dei: Honora patrem tuũ & matrem tuã. Multi enim honorant parentes, & raro inuenimus parentes conquerentes de improbitate filiorum, quanuis non deſint: ſed tamen quam raro fit, tam breuiter monendum fuit. Neque in eo vbi dictum eſt: Non occides, immorari volui. non enim credo hic turbã eſſe homicidarum. Illum vero malum late ſerpens plus occupauit, & in eo vehementius irritatur aduerſarius ille, qui ideo clamat, vt ſit aliquando amicus. Querelæ quotidianæ ſunt, quanquã ipſæ fœminæ nec iam audent conqueri de viris ſuis. Ita inuadens omnia conſuetudo, pro lege obſeruatur, vt iam & mulieribus forte perſuaſum ſit, licere hoc viris, non licere mulieribus. Solent enim audire adductas eſſe mulieres ad forum, quæ forte cum ſeruis inuentæ ſunt: adductum virum ad forum, quia inuentus eſt cum ancilla ſua, nunquam audierunt, cum ſit par peccatum. In peccato pari innocentiorem facit videri virum non diuina veritas, ſed humana peruerſitas. Et ſi forte hodie acriorem quiſquam paſſus fuerit vxorẽ ſuã, & liberius murmurantem, cui iam videbatur quia licebat viro, & audiuit in Eccleſia quia non licet viro. Si ergo paſſus fuerit vxorem ſuam liberius iam vt dixi murmurantem & dicentem ſibi non licet quod facis ſimul audiuimus, Chriſtiani ſumus, quòd à me exigis, redde mihi: Fidẽ tibi debeo, fidẽ mihi debes, fidẽ Chriſto ambo debemus: & ſi me fallis eũ nõ fallis cuius ſumus, non fallis eũ qui nos emit. Hæc atque huiuſmodi audiens ille quæ non ſolet, dum non vult in ſe fieri ſanus, in me fit inſanus, iraſcitur, maledicit, fortaſſis etiam dicit: quomodo factum eſt vt huc ille veniret, aut vxor mea ipſo die in Eccleſiam procederet? Et hoc credo quòd in cogitatione ſua dicat: nam libere erumpere in vocem non audet, nec

Roma. 8.

Exod. 20.

ante ſolam vxorem ſuam. Fortaſſis enim ſi ſic eruperit, & hoc dixerit, poteſt illa reſpondere & dicere: Quare maledicis, cui pauloante acclamabas? Certe coniuges ſumus, cũ lingua tua diſcordas mecũ, concorditer quomodo viuere poteris? Nos fratres pericula veſtra intuemur, non voluntates veſtras attẽdimus: nam & medicus ſi voluntatem ægri attendat, nũquam illum curat. Quod non eſt faciendum, nõ fiat: quod prohibet deus, non fiat. Qui deo credit, ab ipſo audit quod dicimus. Certe melius erat quibuſdam nolentibus corrigi, vt vel huc non veniremus ſi iſta dicturi eramus, vel quia iam venimus nõ ea diceremus. Nudiuſtertiano die memini me dixiſſe ſanctitati veſtræ quia ſi citharœdi eſſemus, aut huiuſmodi aliquid populariter exhibentes pro ſtudiis nugacitatis veſtræ, quę iam quæ ſumus vt relinquatis, tenuiſſetis nos vt daremus vobis diẽ, & quiſquis pro modulo ſuo conferret mercedem. Quare ambularemus delectati vanis canticis, nulli rei profuturis, ad tẽpus dulcibus, in poſterum amaris? Talibus etenim turpitudinibus cantionum animi humani illecti eneruantur & decidũt à virtute, defluentes in turpitudinem, & propter ipſas turpitudines poſtea ſentiunt dolores, & cũ magna amaritudine digerũt quod cum dulcedine temporali biberunt. Melius ergo nos amara vobis cantamus ad tẽpus, quæ poſtea dulceſcant in vobis: nec mercedem aliquam exigimus, niſi vt faciatis quæ dicimus. imò non faciatis, ſi dicimus nos. Si autem omnibus ille dicit qui neminem timet, & per quem fit nomine ipſius, & in gloria miſericordiæ ipſius, vt & nos neminem timeamus, omnes audiuimus omnes faciamus, omnes cum noſtro aduerſario concordemus. Putate me citharœdum eſſe, quid vobis poſſum amplius canere? Ecce pſalterium fero, decem chordas habet. hoc vos pauloante cantaſtis antequam inciperem loqui, chorus meus vos fuiſtis.

De diuiſione decalogi: Et de præceptis ad deũ pertinentibus. Cap. v. Pſal 32.

Nónne vos pauloante cantaſtis: Deus canticum nouũ cantabo tibi in pſalterio decẽ chordarum pſallam tibi? Ipſas autẽ decẽ chordas modo percutio. Quare amara eſt vox pſalterij dei? Pſallam tibi in pſalterio decem chordarũ: Non vobis hoc canto quod vos non faciatis. Decalogus enim legis decẽ præcepta habet, quæ decẽ præcepta ſunt ſic diſtributa, vt tria pertineant ad deũ ſeptẽ pertineant ad homines. Tria ad deũ, quæ iam dixi, Vnus eſt deus noſter, ei nullã ſimilitudinẽ debemus facere, & non fornicari poſt deum, qui vnus eſt, qui deus, &

Chriſtus

Chriſtus filius dei vnum eſt cum patre. Et ideo non debet à nobis accipi in vanum, vt putemus eum factum, id eſt, creaturam aliquam per quē facta ſunt omnia, quia ipſe eſt vnus deus pater & filius & ſpiritus ſanctus. In ſpiritu ſancto, hoc eſt, in dono dei, requies nobis ſempiterna promittitur: In dono pignus accipimus. Sic enim dicit Apoſtolus, Qui dedit nobis pignus ſpiritum. Si pignus accipimus vt incipiamus in domino & in deo noſtro eſſe tranquilli, vt ſimus in deo noſtro mites, ſimus in deo patientes, erimus etiā in illo vnde pignus accipimus, in æternum quieti. quod erit ſabbatum ſabbatorum propter ipſam requiem pertinētem ad donum ſpiritus ſancti. Tertium itaque præceptum de ſabbato, quod diximus, quod carnaliter Iudæi celebrant, nos ſpiritaliter agnoſcamus. Nam quia ſpiritus ſanctus ſeptiformis dicitur, propterea ſeptimum diem ſanctificauit quando fecit omnia opera ſua, ſicut in Geneſi ſcriptum legimus, non ibi habes nominatam ſanctificationem, niſi illo die vbi dicitur. Requieuit deus ab omnibus operibus ſuis. Non enim fatigatus erat deus vt diceretur, requieuit deus ab omnibus operibus ſuis: ſed in illo verbo tibi laboranti requiem promiſit: vt quia fecit omnia bona valde, & ſic dicitur, requieuit deus, vt intelligas etiam te poſt bona opera requieturum, & ſine fine requieturum. Nam omnia ſuperiora quæ dicta ſunt, id eſt, dies ſuperiores habent veſperam, ſeptimus iſte dies non habet veſperam, vbi deus ſanctificauit requiem. Dicitur ibi, Factum eſt mane: vt inciperet ipſe dies, non dictum eſt, factum eſt veſpera: vt finiretur dies: ſed dictum eſt, Factum eſt mane: vt fieret dies ſine fine. Sic incipit ergo requies noſtra quaſi mane, ſed non finitur, quia in æternum viuemus. Ad hanc ſpem quicquid facimus, ſi facimus, ſabbatum obſeruamus. Ipſa tertia chorda huius decalogi, id eſt, pſalterij decachordi, in tribus enim chordis ad deum pertinent præcepta.

Ioan. 1. *2. Cor. 1. & 5.* *Gene. 2.*

Si diceretur nobis, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & de proximo noſtro nihil diceretur, non eſſet decachordū, ſed trichordū. Quia vero addidit dominus, Et diliges proximū tuū tanquam teipſum: & contexuit dicens, In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Tota lex in duobus præceptis eſt, dilectione dei, & dilectione proximi. ad duo itaq; præcepta, id eſt, ad dilectionem dei & proximi pertinet decalogus.

De ſeptē decalogi chordis ad proximū ſpectantibus. Cap. VI. Matt. 22.

calogus. Ad primum præceptum tres chordæ pertinent, quia deus trinitas. Ad alterum vero præceptum, id eſt, ad dilectionem proximi, ſeptem chordæ, quomodo viuatur inter homines. Nam ipſe numerus ſeptenarius tanquam ſeptem chordarum incipit ab honore parentum, Honora patrem tuum & matrem tuam. Ad parentes enim ſuos homo aperit oculos, & hæc vita ab eorũ amicitia ſumit exordium. Quiſquis autem ſuis parentibus non defert honorẽ, quibus parcere poterit? Et dicit Apoſtolus, Honora patrem tuum & matrem tuam, hoc eſt primum mandatum. Quomodo primum, quando quartũ mandatum eſt, niſi quia in ſeptenario numero eſt primũ? Ad dilectionem proximi primum eſt in ſecunda tabula: nam ideo duæ tabulæ legis datæ ſunt. Deus enim famulo ſuo Moyſi in monte duas tabulas dedit, in quibus duabus tabulis lapideis conſcripta erant decem præcepta legis, quod eſt pſalterium decem chordarum. Tria in vna tabula ad deum pertinentia, ſeptem in altera tabula ad proximũ. In altera ergo tabula primũ eſt: Honora patrem tuũ & matrẽ tuam. Secundum, Non mœchaberis. Tertium, Non occides. Quartum, Non furaberis. Quintum, Non falſum teſtimonium dices. Sextum, Non concupiſces vxorem proximi tui. Septimum, Non concupiſces rem proximi tui. Hæc iungamus illis tribus ad dilectionẽ dei pertinentibus, ſi in pſalterio decem chordarum volumus cantare canticum nouum.

Exod. 20. *Ephe. 6.* *Exod. 31.*

De cãtãtibus in decachordo, portãtibus eũ & proiicientibus. Cap. VII.

Audiat enim charitas veſtra vt dicam vel quod deus ſuggeſſerit. Accepit legem populus Iudæorum: Iſta in decalogo nõ obſeruauit: Et quicunque obtemperabant, timore obtemperabant pœnæ non amore iuſtitiæ: portabant pſalterium, non cantabant. Cantãti enim voluptas, timenti onus eſt. Ideo vetus homo, aut non facit, aut timore facit, non amore ſanctitatis, non delectatione caſtitatis, non temperantiæ charitatis, ſed timore. Vetus enim homo eſt, & vetus homo vetus canticum cantare poteſt, non nouum. Vt autem cantet canticum nouũ ſit nouus homo. Quomodo autem poſſit eſſe nouus homo: audi non me ſed Apoſtolum dicentem, Exuite vos veterem hominem, & induite nouum. Et ne quis putaret, cum dixit, Exuite vos veterem hominem & induite nouum: aliquid deponendum eſſe, & aliquid accipiendum, cum de mutando præciperet homine: ſubiecit & ait, Quapropter deponentes mendaciũ, loquimini veritatem. Hoc eſt quod ait, Exuite veterem

Ephe. 4.

hominem

hominem & induite nouum: hoc dixit, mutate mores: ſeculum diligebatis, deum diligite. Nugatoria iniquitatis, temporales voluptates diligebatis, proximum diligite. Si dilectione facitis, nouum canticum cantatis. Si timore facitis, facitis tamen, portatis quidem pſalterium, ſed nondum cantatis. Si autem nec faciatis, proiicitis ipſum pſalterium. Melius eſt tamen portare, quàm proiicere. Sed rurſus, melius eſt cum voluptate cantare, quàm cum onere portare. Néc peruenit ad canticum nouum, niſi iam cum voluptate cantans. Nã qui portat cum timore, adhuc in vetuſtate eſt. Et quid eſt fratres quod dico, attendite. Non concordauit cum aduerſario ſuo, qui cum timore adhuc facit: Timet enim ne veniat deus & damnet illum. Nam nondum delectat caſtitas, nondum illum delectat iuſtitia, ſed iudicium dei formidans à factis temperat: nondum concupiſcentiam ipſam damnat, quæ ſæuit in eo; nondum illum delectat quod bonum eſt: nondum ibi habet ſuauitatem vt cantet canticum nouum, ſed de vetuſtate pœnas timet: nondum concordauit cum aduerſario. *Matth. 5.*

Tales enim homines plerũq; ſupplantantur tali cogitatione, vt dicant ſibi: ſi fieri poſſet, nõ nobis minaretur deus, nõ talia per prophetas ſuos diceret quæ homines deterrent, ſed antequã veniret, daret omnibus indulgentiã, ignoſceret omnibus, poſtea veniret, neminem mitteret in gehennam. Iã quia iniquus eſt, iniquum vult eſſe deum. Vult te deus facere ſimilem ſui, & tu conaris deum facere ſimilem tui. Placeat tibi ergo deus qualis eſt, non qualem illum eſſe vis. Peruerſus enim es, & talem vis eſſe deum qualis es, non qualis eſt. Si autem placeat tibi qualis eſt, corrigeris, & diriges in eam regulam cor tuum, à qua nunc alienus diſtortus es. Placeat tibi deus qualis eſt, ama qualis eſt: non te amat qualis es, ſed odit te qualis es. Ideo tui miſeretur, quia odit te qualis es, vt faciat te qualis nondum es. Faciat te dixi qualis nondum es; nam illud tibi non promittit, quia faciet te qualis eſt. Nam eris qualis eſt, ſed ad quendam modum, id eſt, imitator dei velut imago, ſed non qualis imago eſt filius: nam etiã imagines in hominibus diuerſæ ſunt: Filius hominis habet imaginem patris ſui, & hoc eſt quod pater eius, quia homo eſt ſicut pater eius. In ſpeculo autem imago tua non hoc eſt quod tu: aliter eſt enim imago tua in filio, aliter in ſpeculo. In filio eſt imago tua ſe- *De hominis cũ deo concordia. & de duplici imagine. Cap. VIII.*

cundum æqualitatem ſubſtantiæ, in ſpeculo autem quàm lon ge eſt à ſubſtantia, & tamen eſt quædam imago tua, quanuis non talis, qualis in filio tuo ſecundum ſubſtantiam: ſic in creatura, non hoc eſt imago Dei quod eſt in filio, qui hoc eſt quod pater, id eſt, verbum Dei, per quod facta ſunt omnia. Recipe ergo ſimilitudinem dei quam per mala facta amiſiſti. Sicut enim imago in nummo imperatoris aliter eſt, & aliter in filio: nam imago & imago eſt, ſed aliter impreſſa eſt in nummo, aliter in filio aliter in ſolido aureo imago imperatoris. Sic & tu nummus dei es, ex hoc melior, quia cum intellectu, & cum quadam vita nummus dei es, vt ſcias etiam cuius imaginem geras, & ad cuius imaginem factus ſis: nam nummus neſcit ſe habere imaginem imperatoris. Ergo vt dicere cœperam, odit te deus qualis es, ſed amat te talem qualem te eſſe vult, & ideo ille te vt muteris hortatur. Concorda cum illo, & incipe primo bene velle, & odiſſe te qualis es: hoc ſit tibi initium con cordiæ cum ſermone dei, vt incipias primo tu odiſſe te qualis es. Cum cœperis & tu odiſſe te talem qualis es, ſicut te talem odit deus, incipis iam ipſum diligere deum qualis eſt. Aegrum attẽdite. Aeger ægrotantem ſe odit qualis eſt, inde incipit con cordare cum medico, quia & medicus odit eũ qualis eſt. Nam ideo vult ſanum eſſe quia odit eum febriẽtem, & eſt medicus febris perſecutor, vt ſit hominis liberator. Sic auaritia, ſic libido, ſic odium, concupiſcentia, luxuria, ſic nugacitas ſpectaculo rum, febres ſunt animæ tuæ, debes illas odiſſe cũ medico tuo: ita concordas cum medico, niteris cum medico, & libenter au dis quod iubet medicus, libenter facis quod iubet medicus, & proficiente iam ſanitate incipiunt etiam iam delectare præcepta. Quàm oneroſus eſt cibus ægris quando reficiuntur, & peiorem horam reputant ægri refectionis ſuæ, quam ſuæ acceſſionis, & tamen cogunt ſe concordantes cum medico, & quan uis inuiti & obluctantes vincunt ſe vt aliquid accipiant: quanta auiditate ſani maiora percepturi ſunt, vnde ægri minora vix accipiunt. Sed vnde hoc factum eſt? Quia oderant febrem ſuam, & cum medico coucordauerunt, & ſimul perſequeban tur febrem medicus & ægrotus. Cũ ergo & nos talia dicimus, non odimus niſi febres veſtras, imò in nobiſipſis ſermo dei febres noſtras odit, cum quo cõcordare debetis. Nam nos quid ſumus niſi liberandi vobiſcum, ſanandi vobiſcum? Modo non me intueamini, ſed ſermonem dei. Nolite iraſci medicamento ve

to ve

to veſtro, non inueni enim aliud quà tranſirem. Veni ad quintam chordam homo: qui tango pſalterium decem chordarum, nunquid prætermiſſurus eram quintam? Imò aſſiduè percuſſurus: In illa enim video iacere penè totum genus humanum, in illa video plus laborare. Ipſam percutiendo quid dico? Nolite mœchari poſt vxores veſtras, quia non vultis vt mœchentur poſt vos vxores veſtræ. Nolite ire vos quò eas ſequi non vultis. Sine cauſa vos excuſari conamini, quando dicitis, Nunquid eo ad vxorem alienam? ad ancillam meam eo. Vis vt dicat vxor tua tibi: nunquid eo ad virum alienum? ad ſeruum meum eo. Dicis, non eſt vxor aliena ad quam vado. Nunquid vis dicatur tibi, non eſt vir alienus ad quem vado? Abſit vt dicat hoc illa. Melius enim dolet te quàm imitetur te. Illa enim caſta & ſancta fœmina, & vere Chriſtiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, ſed propter charitatem: non ideo vult vt non facias, quia & ipſa non facit, ſed quia tibi non expedit. Nam ſi propterea non facit vt tu non facias, ſi feceris, faciet. Si autem Deo illud debeat, ſi Chriſto illud debeat quod tu exigis, & ideo reddit, quia iubet ille, & ſi fornicatur vir, caſtitatem fœmina illa Deo exhibet. Chriſtus enim loquitur in cordibus bonarum fœminarum, loquitur intus vbi non audit vir, quia nec dignus eſt ſi talis eſt. Loquitur ergo ille interius & dicit, & filiam ſuam conſolatur huiuſmodi verbis: De iniuriis viri tui torqueris: quod tibi enim fecit, dole, ſed ipſum noli imitari vt male facias, ſed ipſe te imitetur in bono. Nam in eo quòd male facit, noli eum putare caput tuum, ſed time me Deum tuum. Nam & ſi in eo quòd male facit caput eſt, & ſecuturum eſt corpus caput ſuum, eunt ambo per præceps. Vt autem non ſequatur malum caput ſuum, teneat ſe ad caput Eccleſiæ Chriſtum, huic debens caſtitatem ſuam, huic deferens honorem ſuum: abſens ſit vir, præſens ſit vir, non peccet illa, quia nunquam eſt abſens cui debet vt non peccet. Hæc ergo fratres mei facite, vt poſſitis concordare cum aduerſario: nec amara ſunt quę dico, aut ſi amara ſunt, curant. Potio iſta ſi amara eſt, accipiatur: quia in periculo ſunt viſcera. amara eſt, bibatur. Melius eſt modica amaritudo in faucibus, quàm æternum tormentum in viſceribus. Mutate ergo vos: Quicunque non faciebatis hoc bonum caſtitatis, iam facite. Nolite dicere, non poteſt fieri. Fœdum eſt fratres mei,

De quinta chorda. ſ. d. nō mœchādo: & de viru adulteris. Cap. IX.

turpe eſt, vt vir dicat, non poſſe fieri quod facit fœmina. Scelus eſt vt vir dicat, non poſſum. Quod poteſt fœmina, vir non poteſt? Quid enim illa, carnem non portat? Prior à ſerpente decepta eſt. Caſtæ vxores veſtræ oſtendunt vobis, fieri poſſe quod non vultis facere, & dicitis fieri non poſſe. Sed forte dices, ideo illã facilius facere poſſe, quia multa illi cuſtodia eſt, legis præceptum, diligentia maritalis, terror etiam legum publicarum, eſt etiam verecundiæ & pudoris illius magnum munimẽtum. Multæ cuſtodiæ faciunt fœminam caſtam, virum caſtum faciat ipſa virilitas. Nam ideo mulieri maior cuſtodia, quia maior infirmitas. Illa erubeſcit viro, tu non erubeſcis Chriſto. Tu liberior, quia fortior, quia facile vincis, ideo tibi commiſſus es. Super illam & diligentia viri, & terror legum, & conſuetudo morum & verecundia maior, & deus ſuper te tantum deus. Inuenis enim facile pares viros, quibus nó timeas erubeſcere, quia faciunt id multi. Et tanta eſt peruerſitas generis humani, vt aliquando metuendum ſit ne caſtus erubeſcat inter impudicos. Ideo non ceſſo tãgere iſtam quintam chordam propter ipſam peruerſam conſuetudinem & labem totius, vt dixi, generis humani. Si quis inter vos faciat homicidium, quod auertat deus, pellere eum vultis de patria, & continuo ſi fieri poteſt excludere. Si quis faciat furtum, odiſtis illum nec videre vultis. Si quis dicat falſum teſtimonium, abominamini, nec vobis homo videtur. Si quis concupiſcat alienas res, raptor & iniuſtus deputatur, ſi quis volutatur cum ancillis ſuis, amatur, blande accipitur, conuertuntur vulnera in ioca. Si quis autem exiſtat qui dicat ſe caſtum, non facere adulterium, notum autem ſit quòd non faciat, erubeſcit accedere ad illos non ſui ſimiles, ne inſultent, ne irrideant, ne dicant non eſſe virum. Ad hoc delapſa eſt humana peruerſitas, vt vir habeatur à libidine victus, & vir nó habeatur victor libidinis. Triumphantes exultant, & non ſunt viri, iaceant proſtrati & viri ſunt. Si ſpectares, ille tibi videretur fortior, qui iam iaceret ſub beſtia, quàm ſi perimeret beſtiam: Sed quia diſſimulatis à pugna interiore & delectant vos pugnæ exteriores, ideo non vultis pertinere ad canticũ nouũ, vbi dicitur, Qui docet manus meas ad præliũ, & digitos meos

Pſal. 17. ad bellum. Eſt enim bellum quod ſecum agit homo dimicans contra concupiſcentias malas, frenans auaritiam, elidens ſuperbiam, ſuffocans ambitionem, trucidans libidinem. Has pugnas facis in occulto, & non vinceris in aperto. Ad hoc docentur

centur manus veſtræ ad prælium, & digiti veſtri ad bellum. Non eſt hoc in ſpectaculis veſtris In illis ſpectaculis non idem eſt venator quod citharista: aliud agit venator, aliud citharista. In ſpectaculo dei vnum eſt. Tange eaſdem decem chordas & feras occides, vtrunque ſimul facis. Tangis primam chordam qua colitur vnus deus, cecidit beſtia ſuperſtitionis. Tangis ſecundam, qua non accipis nomen dei tui in vanum, cecidit beſtia erroris nefandarum hæreſum, quæ id putauerunt. Tangis tertiam chordã, vbi pro ſpe futuræ quietis facis quicquid facis, interficitur crudelior cæteris beſtiis, amor ſeculi huius. Propter enim amorem ſeculi huius laborant homines in omnibus negociis: Tu autẽ in omnibus bonis operibus tuis labora, non propter amorem ſeculi huius, ſed propter requiem ſempiternam quam promittit deus. Vide quomodo vtrũque ſimul facis & chordas tangis, & beſtias occidis, id eſt, & citharista es & venator. Non nos delectant talia ſpectacula vbi non pro, meremur oculos æditoris, ſed oculos redemptoris. Honora patrem tuum & matrem tuam: tangis quartam chordam, vt honorem parentibus deferas, cecidit beſtia impietatis. Non mœchaberis, tangis quintam chordam, cecidit beſtia libidinis. Non occides, tangis ſextam chordam, cecidit beſtia crudelitatis. Non furtum facies, tangis ſeptimam chordam, cecidit beſtia rapacitatis. Non falſum teſtimonium dices, tangis octauam chordam, cecidit beſtia falſitatis. Non concupiſces vxorem proximi tui, tangis nonam chordam, decidit beſtia adulterinæ cogitationis. Aliud enim eſt non facere aliquid tale præter vxorem: aliud nõ appetere alienam vxorem. Ideo duo præcepta ſunt, non mœchaberis, & non concupiſces vxorem proximi tui. Non concupiſces rẽ proximi tui, tangis decimam chordam, cecidit beſtia cupiditatis. Ita cadẽtibus omnibus beſtiis, ſecurus & innocens in dei dilectione & humana ſocietate verſaris, tangens chordas decem quot beſtias occidis. Nã multa capita ſunt ſub illis capitibus. In ſingulis chordis non ſingulas beſtias, ſed greges interficis beſtiarum. Sic ergo canticum nouum cum amore, non cum timore cantabis.

De peccato fornicationis. Cap. X.

Noli dicere tibi, quando forte aliquid luxurianter vis agere, vxorem non habeo, facere poſſum quod volo: nõ enim poſt vxorem meam pecco. Iam noſti precium tuum, iam noſti quò accedis, quid manduces, quid bibas, imò quem manduces, quem bibas. Abſtine te à fornicationibus. Ne forte mihi dicas,

ad fornicem vado, ad meretricem pergo, ad proſtitutam eo, nec illud præceptum violo quod dictum eſt, Non mœchaberis: quia vxorem nondum habeo, nec poſt illam aliquid facio: nec illud præceptum violo vbi dictum eſt, Non concupiſces vxorem proximi tui. Qui ad publicam vado, in quod præceptum incurro? Non inuenimus chordam quam tangamus, nõ inuenimus chordam, quo neruo ligemus fugitiuum iſtum? Non fugiat, habet vnde ligetur, ſed amet te. Non enim ligamentum, ſed ornamentum in ipſis decem chordis inuenimus. Decem enim præcepta ad duo illa referuntur, ſicuti audiuimus, vt diligamus Deum & proximum, & duo illa ad vnum illud: Vnum eſt autem, Quod tibi fieri non vis, alij ne feceris: Ibi continentur decem, ibi continentur duo. Sed dicis furtum ſi faciam, id facio quod pati nolo. Si occidam, id facio quod ab altero pati nolo. Si parẽtibus meis honorem non deferam, quando volo vt deferatur mihi à filiis meis, id facio quod pati nolo. Si ſim mœchus & aliquid tale moliar, id facio quod pati nolo. Nam ſi quis interrogetur, dicit, Nolo vt vxor mea tale aliquid faciat. Si concupiſco vxorem proximi mei, nolo quiſquam concupiſcat meam, id facio quod pati nolo. Si concupiſco rem proximi mei, nolo vt auferatur mea, id facio quod pati nolo. Cum vero ad meretricem eo, cui facio quod pati nolo? quod grauius eſt ipſi Deo. Intelligat ſanctitas veſtra: Etenim quod fieri tibi non vis, alij ne feceris, ad duo præcepta pertinet: quomodo pertinet ad duo præcepta, ſi homini non feceris quod pati non vis ab homine. Ad proximi præceptum pertinet, ad dilectionem proximi, ad ſeptem chordas. Si autem quod non vis pati ab homine, ipſi deo vis facere, quid eſt hoc, non facis alteri quod pati non vis. Charior factus eſt tibi homo quàm deus? Ergo quomodo facio, inquis, ipſi deo? Corrumpis teipſum. Et vnde iniuriam facio deo, quia corrumpo meipſum? Vnde tibi facit iniuriam qui voluerit forte lapidare tuam tabulam pictam, in qua tabula imago tua eſt in domo tua inaniter poſita ad vanum honorem tuum, nec ſentiens, nec loquens, nec videns? Si quis illam lapidet, nónne in te eſſe cõtumeliam factã attendis? Cum vero imaginem dei quod es tu, corrumpis in te per fornicationes & per diffluentias libidinis, attendis quia ad nullius vxorem acceſſiſti, attẽdis quia poſt vxorem tuam nihil feciſti, quia vxorem non habes, & non attẽdis per libidines illicitas

Exod. 20.

Tobiæ 4.

Tobiæ 4.

citas fornicationis, cuius imaginē violaſti. Poſtremo deus qui ſcit quid tibi vtile ſit, qui vere ſic ſuos ſeruos gubernat ad vtilitatem illorum, non ad ſuam: non enim indiget ſeruis quaſi ad adiutorium, ſed tu indiges domini auxilio. Ipſe ergo dominus qui ſcit quid tibi ſit vtile, vxorem cōceſſit, nihil amplius. Hoc iuſſit, hoc præcepit, ne per illicitas voluptates corruat templum eius, quod eſſe cœpiſti. Nunquid hoc ego dico? Apoſtolum audite, Neſcitis quia templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in vobis? Si quis templum dei corruperit, corrumpet illum deus. Videtis quomodo minatur. Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domum dei? Certe nō facis alicui quod pati non vis. Non eſt ergo quà euadatur. Tenetur ille qui ſe teneri non putabat. Omnia enim peccata hominum, aut ad corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facinora nocendi. Quia deo nocere non potes in facinoribus, in flagitiis eum offendis, in corruptelis illum offendis, in te illi facis iniuriam. Facis enim iniuriam gratiæ ipſius, domui † ipſius. Si ſeruum haberes, velles vt ſeruiret tibi ſeruus tuus. Serui tu meliori domino deo. Seruum tuum non tu feciſti, & te & ſeruum tuum ille fecit. Vis vt tibi ſeruiat cum quo factus es, & non vis ſeruire ei à quo factus es. Ergo cū vis vt ſeruiat tibi ſeruus tuus homo, & tu non vis ſeruire domino deo, facis deo quod tu pati non vis. Ergo illud vnum præceptum continet duo, illa duo continent decem, illa decem continent omnia. Cantate ergo in pſalterio decem chordarum canticum nouū. Vt autem cantetis canticum nouum, eſtote homines noui. Diligite iuſtitiam, quia habet pulchritudinem ſuam. Ideo non vultis illam videre, quia aliud amatis. Nam ſi aliud non amaretis, eam vtique videretis? Quare illam videtis, quando illam exigitis? Illam exigis, quare laudas fidem, quando illam exigis de ſeruo tuo? Quàm pulchra res eſt fides, ſed tunc pulchra eſt, quando de ſeruo exigitur: tunc videtur quando ab altero expetitur: quando de te exigitur, non videtur. Aurum vides, fidem non vides. Sicut lucet aurum ad oculos corporis, ſic lucet fides ad oculos cordis. Aperis ad illam oculos cordis, quando vis vt exhibeat illam tibi ſeruus tuus. Si tibi illam exhibuerit, laudas ſeruum tuum, & prædicas eum & dicis, Præclarum ſeruum habeo, magnum ſeruum habeo, fidelem ſeruum habeo. Quod laudas in ſeruo, non exhibes domino: & eo ſceleratius, quia vis vt meliorem tu habeas ſeruum, quàm te deus.

1. Corin. 1.

Iubet deus ſeruo tuo, vt bonus ſit erga te:quomodo iubet vxori tuæ, vt & ſi tu mœchaberis, non mœchetur: ſic iubet ſeruo tuo, vt & ſi tu non ſeruis deo, ſeruiat tibi. Sed hoc totum vide, vt ad monitionem tuã valeat, non ad pernicem tuam. Etenim ſeruus ille quòd tibi ſeruit indigno digne, id eſt, quòd indigno tibi bene ſeruit, & fideliter ſeruit, & pure te diligit, deo debet non tibi. Iuſtum eſt ergo vt tu attendas, quia ſub domino es ad quem & ille attẽdit, vt ſeruiat tibi. Imple ergo quod dictum eſt, Quod tibi fieri non vis, alij ne feceris. Sed ipſum alij cum dicis, vtrunque attende, & proximum & deum. Canta in pſalterio decem chordarum, canta canticum nouum, concorda cum ſermone dei, cum eſt tecum in via. Concorda cum aduerſario tuo cito, ne cum diſcordia venias ante iudicem. Si facis quod audis, concordaſti cum eo: ſi autem non facis, rixaris cum eo, & nondum compoſuiſti quouſque facias.

Tobia 4.

Matth.5.

De nõ cõtemnẽdis peccatis minimis, & de eorum tripli ci remedio. Cap.XI.

Vt autẽ cõcordetis, abſtinete vos à deteſtabilibus corruptelis, & à deteſtabilibus inquiſitionibus, à mathematicis, ab haruſpicibus, à ſortilegis, ab auguribus, a ſacrilegis: abſtinete vos quantum poteſtis à nugatoriis ſpectaculis. Si quæ delectationes ſeculi ſubrepunt in anima, exercete vos in miſericordia, exercete vos in eleemóſynis, in ieiuniis, in orationibus. His enim purgãtur quotidiana peccatã, quæ non poſſunt niſi ſurripere in animam, propter fragilitatem humanam. Noli illa contẽnere, quia minora ſunt, ſed time, quia plura ſunt. Attendite fratres mei, minuta ſunt, non ſunt magna. Non eſt beſtia quaſi leo, vt vno morſu guttur frangat, ſed beſtiæ plerunque minutæ multæ necant. Si proiiciatur quiſque in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? Non ſunt quidem maiores, ſed infirma eſt natura humana, quæ etiam minutiſſimis beſtiis interimi poteſt. Sic & modica peccata attendite, quia modica ſunt: & cauete, quia plura ſunt. Quàm minutiſſima ſunt grana arenæ, ſi arenæ amplius in naui mittatur, mergit illam vt pereat. Quàm minutæ ſunt guttæ pluuiæ, nónne flumina implent & domos deiiciunt? Ergo iſta nolite contemnere. Sed dicturi eſtis: & quis poteſt ſine iſtis? Ne hoc diceres quæ habere nemo poteſt, deus miſericors videns noſtram fragilitatem, poſuit contrà remedia. Quæ ſunt remedia? Eleemoſynarum, ieiuniorum, & orationum, ipſa ſunt tria. Vt autem verũ dicas in oratione, perfectæ implendæ ſunt eleemoſynæ. Quæ ſunt perfectæ eleemoſynæ? Vt ex quo tibi abũdat, des ei qui

ti qui non habet: & cum te lędit aliquis, ignoſcas illi. Sed ne puteris fratres, quia facienda ſunt quotidie adulteria, & elleemoſynis quotidianis mundāda ſunt: ad illa ſcelera maiora nõ ſufficiunt quotidianæ eleemoſynæ, vt ea mundent. Aliud eſt vbi mutes vitam, aliud eſt vbi tolleres vitam. Illa mutāda eſt: Si mœchus eras, noli eſſe mœchus. Si fornicator eras, noli fornicari. Si homicida, noli homicida eſſe. Si ibas ad mathematicũ, & ad cæteras peſtes ſacrilegas, iam deſine. Arbitraris hæc, niſi fieri deſinant, quotidianis eleemoſynis poſſe mundari? Illa dico quotidiana peccata, quæ aut per linguam facile committuntur, vt eſt verbum durum, aut cum labitur aliquis in riſum immoderatum, aut in huiuſmodi nugas quotidianas. In ipſis conceſſis peccata ſunt: Cum ipſa vxore ſi exceditur concumbendi modus procreandis liberis debitus, iam peccatum eſt. Ad hoc enim ducitur vxor, nam id etiam tabulæ indicant, vbi ſcribitur liberorum procreandorum cauſa: quando tu vti vxore amplius quàm neceſſitas procreandorum liberorum cogit, volueris, iam peccatum eſt: & ipſa talia peccata quotidianæ eleemoſynæ mũdant. In ipſis alimentis, quæ vtique cõceſſa ſunt, ſi forte excedis modum, & amplius accipis quã neceſſe eſt, peccas. Quotidiana ſunt iſta quæ dico, ſed tamen peccata ſunt, & non leuia, quia plura. Quia vero quotidiana & plurima, timẽda eſt ruina multitudinis, etſi non magnitudinis. Talia peccata dicimus fratres quotidianis eleemoſynis poſſe mũdari. ſed facite eleemoſynas, & nolite ceſſare. Attendite vitam veſtram quotidianam ipſis peccatis ſcaturientem, minutis ipſis dico. Et cum facis eleemoſynã, non ſuperbe facias, nec ſic ores quemadmodum ille phariſæus. Sed tamen quid ibi dixit? Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæcunque poſſideo, & nondum fuſus erat ſanguis domini. Tantum pro nobis precium accepimus, & ſaltẽ nec tantũ erogamus, quantum phariſæus. Et habes alio loco aperte dicẽtem dominum, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quã ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorũ. Ergo illi dant decimas, tu ſi centeſimam dederis, aliquid magnũ te feciſſe gloriaris. Attendis enim quid alius non faciat, non quid te iubeat facere deus. Metiris te de comparatione peioris, non de iuſſione melioris. Non quia ille nihil facit, ideo tu magnum aliquid facis: ſed quia gaudetis ad quædã minima opera veſtra, quia tanta eſt ſterilitas veſtra, vt ad modica gaudeat. Quaſi ſecuri vobis blan

Peccata quotidiana quæ ſunt.

De faciendis eleemoſynis ſine iactantia, et quo modo diuitiæ proli ſeruanda ſint.

Cap. XII.

Matth. 5.

blãdimini de minimis eleemoſynarũ granis,& aceruos obliuiſcimini peccatorũ.Protuliſti forte neſcio quid paruũ, quod alius aut non habuit,aut non protulit cum haberet. Noli attẽdere poſt te quis non faciat,ſed quid te iubeat deus facere. Poſtremo,quare in iſtis affectionibus ſecularibus non vobis ſufficiunt quos præceſſiſtis?Sed vultis eſſe diuites,æquales ditioribus vobis. Non attenditis quantos pauperiores tranſcenditis? Vincere vultis ditiores: Sed in eleemoſynis habetur modus. Hic dicitur, Iam quouſque facio?& illic non dicitur quantis diuitibus ditior ſum? Nõ attẽduntur egeſtates innumerabiliũ mendicorum,non reſpiciuntur poſteriores multitudines pauperum,ſed paucitas præcedentium diuitum ante oculo ponitur

Luca 19. Cur in opere bono non attenditur ille Zachæus,qui dimidium rerum ſuarum dedit pauperibus?Sed optare cogimur,vt

Luca 18. attendatur ſaltem ille Phariſæus,qui omnium quæ poſſidebat decimas dabat. Noli parcere theſauris caduci,theſauris vanis. Noli ſub imagine pietatis augere pecuniã. Filiis,inquis,meis ſeruo.Magna excuſatio,filiis meis ſeruo. Videamus:ſeruat tibi pater tuus,ſeruas tu filiis tuis,filij tui filiis ſuis, & ſic per omnes,& nullus facturus eſt præcepta dei.Quare non illi potius impendis omnia qui te fecit ex nihilo?Qui te fecit, ipſe te paſcit,ex his quæ fecit ipſe paſcit & filios tuos. Neque enim melius cõmittis filio tuo patrimonium tuũ quã creatori tuo. Et mentiuntur quidem homines:mala eſt,inquiũt,auaritia. Palliare ſe volũt nomine pietatis & dealbare,vt quaſi propter filios videantur ſeruare homines,quod propter auaritiã ſeruãt. Nã vt noueritis,quia ſic plerunque contingit,dicitur de quodam,Quare non facit eleemoſynam?quia ſeruat filiis ſuis.Cõtingit vt amittat vnũ.Si propter filios ſeruabat,mittat poſt illum partem ſuam.Quare illam tenet in ſacculo,& illum relinquit ab animo?Redde illi quod ſuum eſt,redde quod illi ſeruabas.Mortuus eſt,inquit,ſed præceſſit ad deum,pars ipſius

Matt. 25. debetur pauperibus.Illi debetur ad quem perrexit, Chriſto debetur,ad ipſum enim perrexit.Et ille dixit.Qui vni ex minimis iſtis fecit,mihi fecit.Et qui vni ex minimis iſtis nõ fecit mihi non fecit. Sed quid dicis? Seruo fratribus ipſius. Si viueret ille,non erat cum ſuis fratribus diuiſurus? O fides mortua, mortuus eſt enim filius tuus. Quicquid dicas,mortuo debes quod viuo ſeruabas.Mortuus eſt filius meus, ſed tamen partẽ filij mei ſeruo fratribus ipſius. Si credis quia mortuus eſt, ſi pro

pro illo Chriſtus mortuus non eſt, mortuus eſt ipſe: ſi autem in te fides eſt, viuit filius tuus. Viuit prorſus, non deceſſit, ſed præceſſit. Qua fronte venturus es ad filium tuum qui præceſſit, cui præcedenti non mittis partem ſuam in cœlum. An non poteſt mitti in cœlum? Poteſt prorſus. Audi ipſum dominum dicentem, Theſaurizate vobis theſauros in cœlo. Si ergo ille theſaurus melius eſt cuſtoditus in cœlo nunquid tunc mittendus eſt filio quando ſi miſſus fuerit non peribit? Tenebitur hic vbi poteſt perire, non mittitur illuc vbi Chriſtus eſt cuſtos. *Matth. 6.* Certe ea quæ hic tenes, & nõ vis mittere poſt filium tuũ, quibus commendas actoribus tuis, commendas illius partem qui præceſſit, & Chriſto non commendas ad quem præceſſit? An idoneus eſt tibi procurator tuus & minus idoneus eſt Chriſtus? Videtis fratres, quia mendacium eſt quod dicunt homines Filiis meis ſeruo. Mẽdacium eſt fratres mei, mendacium eſt, auari ſunt homines: vel ſic certe cogantur cõfiteri quod nolunt, cũ erubeſcunt tacere quod ſunt, fundant, vomant in confeſſione quod portant. Pectus premitur crapula iniquitatis, euomat ea confeſſio, ſed non canino more redeatur ad vomitũ. Eſtote Chriſtiani. Valde parũ eſt vocari Chriſtianus. Quãta donatis venatoribus quanta turpibus perſonis, quanta donatis eis, qui vos occidunt? Per iſtas enim exhibitiones voluptatum interficiũt animas veſtras, & inſanitis quis plus donet? *Prou. 26.* Si inſaniretis quis plus ſeruet, non eſſetis ferendi. Quis plus ſeruet inſanire, auaritiæ eſt: quis plus donet inſanire, profuſionis eſt. Nec auarum te deus, nec profuſum vult: collocare te vult quæ habes, non proiicere. Certatis quis vincat in peius, nõ datis operam quis ſit melior, atq; vtinã nõ daretis, quis ſit peior. Et dicitis, Chriſtiani ſumus, ad fauorẽ populi proiicitis res veſtras: cõtra iuſſa tenetis res veſtras. Ecce non iubet Chriſtus, rogat Chriſtus, eget Chriſtus. Eſuriui, dicit Chriſtus, & *Matth. 25.* non dediſti mihi manducare: egere voluit propter te, vt haberes vbi ſeminares, qui dedit vt meteres vitam æternam. Nolite pigri eſſe & male ſecuri, mores emendate, peccata redimite, & cum hæc feceritis, deo gratias agite, à quo accepiſtis bene viuere. Et ſic ei gratias agite vt non inſultetis his qui nondum bene viuunt, ſed eoſipſos moribus veſtris hortamini. Hæc faciendo habetis perfectam, quantum in hac vita poteſt, iuſtitiam. Conuerſantes in bonis operibus, in orationibus, in ieiuniis & eleemoſynis propter minuta peccata, & abſtinendo vos ab illis

lis magnis peccatis concordatis cum aduerſario, & ſecuri dici-
Matth. 6. tis in oratione, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Habetis enim quod quotidie vobis dimittatur, qui habetis quod quotidie dimittatis. Sic ambulãdo ſecuri in via non timebitis latrocinia diaboli, quia Chriſtus viam ſtratam magnam ſeipſũ fecit; perducit ad patriam. Omnis ibi ſecuritas, omnis quies, vbi & ipſa miſericordiæ opera ceſſabunt, quia nulla ibi erit indigentia miſerorum. Erit ergo illud ſabbatum ſabbatorum, vt quod hic deſideramus, ibi inueniamus. Amen.

FINIS.

DE CANTICO NOVO.

Quales nobis Chriſtus nouitates attulerit, & quibus vetuſtatibus ſucceſſerint. Concio eſt, ſed notha.

Caput. I.

OMNIS qui baptiſmũ Chriſti deſiderat, vitam nouam concupiſcit. Tranſeat ergo à vetuſtate, vt perueniat ad nouitatẽ. Prius enim fuit teſtamentũ vetus, cãticum vetus homo vetus: nunc autem teſtamẽtum nouum, canticum nouum propter hominem nouum. Demõſtremus hoc quod dicimus teſtimoniis ſanctarum ſcripturarum. Hieremias Propheta. Ecce, inquit, dies veniunt, dicit dominus, conſummabo ſuper domum Iuda teſtamentum nouum: Dauid quoque Propheta, Deus canticum nouum cantabo tibi: & iterum, Cantate domino canticum nouum: Apoſtolus autem Paulus, Expoliantes, inquit, vos veterem hominem, induite nouum: & alibi, Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua: Quæ vetera tranſierunt? Quæ facta ſunt noua? Si adſit ſpiritalis auditor, non ſolum intelligit, verumetiam videt quæ facta ſunt noua. Si autẽ carnalis adſit, qui totum per oculos carnis, nihil per aciem mentis intelligit, irridens reſpondet. Rogo te, dic quæ facta ſunt noua? Nũquid aliud cœlum reſpicio quàm antea, aut ſydera in nouum ſplendorem micantia? Nónne iiſdem curſibus ſol peragit diem, eiuſdémque curriculis luna peragit noctem? Nunquid mare terminos ſuos fineſque tranſgreſſum eſt, aut terræ facies immutata, alia inſolita germina procreauit? Nunquid ſicut ex initio horis duodecim peragitur dies, eiſdémque crementis æſtatis tempus, quibus detrimentis hyems peragi

Pſal. 95.
Colo. 3.
2. Cor. 5.

ragitur?Progenies quoq; ipſa mortaliũ aliis decedẽtibus. aliis ſuccedẽtibus terminatos finiũt dies? Quũ ergo oĩa ſicut ex initio cõſtituta ſunt ita cõcurrunt, ſuos motus fineſq; ſeruantia, qd eſt quod nobis prædicatur, Vetera trãſierũt, ecce facta ſunt noua? Reſponde ô Paule talia de nobis requirenti, & quia minus valeo ad reſpondendum, te obſecro reſponde pro me. Ecce audi Apoſtolum, Quid quæris carnalis auditor per oculos carnis reſpicere? erige mentis aciem, vt quod dicitur poſſis intelligere, Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt noua. Quæ vetera tranſierunt, quæ facta ſunt noua? Primus homo, inquit, de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis Tranſit Adã homo vetus factus ex limo, venit Chriſtus deus homo miſſus è cœlo. Tranſit vetuſtas mentium, acceſſit nouitas credentium: tranſiit vita carnalis, ſucceſſit ſpiritalis An parua eſt hæc nouitas ita demonſtrata per hominem deum, vt moriendo ſuſciperet vetuſtatem tuam, reſurgendo oſtenderet nouitatem tuam, aſcendendo firmaret claritatem tuam? Vetera trãſierũt. Quæ vetera tranſierunt? Quod eratis filij Adam, filij carnales. Noua acceſſerunt. Quæ noua? Quòd efficimini filij dei, filij ſpiritales. Vetera tranſierunt: terra eratis, Ecce facta ſunt noua: cœli iam penè effecti eſtis, Cœli enim enarrant gloriam dei. Nõ vobis impoſſibile videtur, quod quũ ſitis terreſtres, efficiamini cœleſtes. De terra nõ fecit cœlũ, qui de nihilo fecit terrã & cœlũ. Vetera tranſierunt, lapides colebatis. Noua acceſſerunt, deũ verũ adoratis. Vetera tranſierunt, tranſiit mortalitas: Noua acceſſerunt, promiſſa eſt immortalitas. Vetera tranſierunt, perierat omnis caro per mulierem ſimul cum viro peccante: Noua acceſſerunt, reparata eſt caro ſine viro virgine pariente. Vetera tranſierunt, tranſiit regio vetuſtatis Noua acceſſerunt, ſuccedit Hieruſalẽ ciuitas cœleſtis nouitatis. Ad hãc ciuitatem nouam peruenire cupitis, qui nomina veſtra conſcribenda dediſtis. *1.Cor.15.* *1.Cor.15.* *Pſal.18.*

Eia fratres mei, ardenter deſideremus propriã patriam: peregrinationem iſtam, quæ nos ab ea adhuc detinet, toleremus, non amemus, feſtinemus tamen. Non eſt quare hic ſtare, nec inuenis in ſeculo quod tã poſſis amare, Ipſe enim amor parentum, coniugis, filiorum, facultatum, aut magnum quibuſdam incuſſerunt laborem, aut magnũ pariunt timorem non eſt, quare hic ſtare. Melius enim feſtinando appetimus ſempiterna, quàm hic remanendo ſeculi nos apprehendat ruina. Præpa *Quibusnã niũ inſtructionibus ad patriã tẽdere debeamus. Cap. 11.*

†al. ſarcinam. remus ſiſtarcias †, apprehendamus & aſcendamus, nauē fidei ſimul & crucem, nec deſit ancora ſpes noſtræ ſalutis, extendamus funes diuerſas virtutes, vela charitatis colligamus, inuocemus ventū proſperum verbū dei, exauriamus ſentinam à peccatis, per eleemoſynas mundetur conſcientia. Non impediatur huius noſtri curſus nauigij, operemur manibus vt poſſumus. *Pſal. 76.* Manibus ſuis ſentinam exhauriebat qui dicebat, Manibus meis coram eo nocte, & non ſum deceptus. Non negligamus noſtra peccata. minuta ſunt, ſed multa ſunt. Fluctus vnus validus irruens obruit nauem, minaturq; naufragium. Humor autem per rimas influens & in ſentinam veniens, niſi ſubinde ſiccetur hoc idē facit. Ergo exhauriatur ſentina, ne negligatur miſericordia, quia eleemoſyna à morte liberat, & ipſa purgat peccata. *Tobiæ 4.* Aſſit noſtra tutela Chriſti gratia, celeuma noſtrū dulce cantemus halleluia, vt læti ac ſecuri ingrediamur ſempiternam ac fœliciſſimam patriam. Non metuat anima mare hoc magnū, ſeculū ſcilicet, cuius fluctus ac turbines ſentimus inimicas ſeculi poteſtates. In deo ſperantes multi iā ſanctihos fluctus ſpreuerūt, multi calcauerūt, multi ſuper eius aquas ambulātes ſecuri ad patriam peruenerūt. Sed exurgit ventus validus & magna tēpeſtas, ſua cuiuſq; cupiditas, titubat fides in mari: *Matt. 14.* Clamet in te Petrus, Domine, pereo: dabit manum mergenti, nec ſinit perire ille qui propter nos dignatus eſt ſuper aquas ambulare: Vide Apoſtolum Paulum, hoc nauigium non ſolū demonſtrantem, verumetiam aſcendentem, & quam plurimos inuitantem quando dicebat, *1. Timo. 6.* Habentes victum & tegumentum, his contenti ſimus. Quid aliud quàm competentē ſiſtarciā † imponendā eſſe mōſtrabat, quando dicebat, *†al. ſarcinam.* Mihi autē abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo? *Gala. 6.* Nauem aſcendebat quando dicebat, *Colo. 3.* Induite vos ſicut electi dei, benignitate, humilitate, longanimitate, manſuetudine. Quid aliud quàm funes extendebat quando dicebat, *1. Cor. 13.* Manet fides, ſpes, charitas, maior horum charitas, Vela colligebat quando dicebat, *Colo. 3.* Verbum dei habitet in vobis abundanter. Ventū proſperum inuocabat quando dicebat, Infatigabiles itaque dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. *Gala. 6.* Et, Operantes propriis manibus noſtris, *1. Theſ. 4.* Quid aliud quàm ſentinam exhauriri præcipiebat, quando dicebat, Gratia ſalui facti eſtis? *Ephe. 2.* Tutelam exorabat quando dicebat, *Ephe. 5.* In pſalmis & hymnis cantantes

cãtãtes in cordibus veſtris domino. Celeuma ſanctũ docebat, quãdo dicebat, Spe ſalui facti ſumus. Ancorã in cordib⁹ credẽ tiũ figebat, quãdo dicebat, Hieruſalẽ quę ſurſum eſt libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Ipſam patriam demonſtrabat, quando dicebat, Vbi eſt mors contentio tua? Gratias deo, qui dedit nobis victoriam per dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ. Non adhuc in mari periclitabatur, ſed iam in propria patria lætabatur. O optime gubernator, ô pulcherrime magiſter & doctor docuiſti & feciſti, & ideo celeriter perueniſti, quia quæ docuiſti, prior ipſe feciſti. *Roma. 8.* *Galat. 4.* *1. Cor. 15.*

De via pedeſtri ad patriã nauigare volentibus, & iumẽto opportuno. Cap. III.

Si quis forte vt aſſolet refugit nauigium, & inſolitos fluctus maris horreſcit, deſideratq́; iter conficere, quo etſi tardius ad patriam valeat peruenire, demonſtrabo viam, imò ipſa demonſtrat via. Ecce in Euangelio clamat ſaluator, Ego ſum via. Habes viam, ambula ſolicitus: tamen doma iumentum tuum, carnem tuam, ipſi enim inſidet anima tua. Quomodo ſi in hac via mortali iumento inſideres, quod te geſtiendo vellet præcipitare, nónne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quod fræno non poſſes? Caro noſtra iumentum noſtrum eſt, iter agimus in Hieruſalẽ. Plerunque nos rapit caro, & de via conatur excludere. Tale ergo iumentum cohibeamus ieiuniis. Vide illum gubernatorem eundemq́; viatorem Apoſtolum Paulum, vide illum iumentum ſuum domantem, In fame, inquit, & ſiti, in ieiuniis ſæpius caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Ita ergo & tu qui ambulare deſideras, doma carnem tuam, & ambula. Ambulas enim ſi amas. Non enim ad deum paſſibus, ſed affectibus currimus. *Ioan. 14.* *2. Cor. 11.*

De ambulantiũ ſextuplici genere. Ca. IIII.

Via ergo iſta noſtra ambulantes quærit: tria ſunt hominũ genera quæ odit, remanentẽ, retro redeuntẽ, aberrãtẽ. Ab his tribus generibus malis domino adiuuãte mũdificetur & defendatur greſſus noſter. Iã vero cum ambulantes ſumus, alius tardius ambulat, alius celerius, ambo tamen ambulant. Excitãdi ſunt ergo remanentes, retro redeuntes reuocandi, errantes in viam ducendi, tardi, exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit remanſit in via: qui forte à meliore propoſito declinat ad id quod deterius reliquerat, reuerſus eſt retro: qui fidem deſerit, à via errauit. Cum tardis ſit nobis & cũ celerioribus ratio, cum ambulantibus tamen. Quis eſt qui non proficit? Qui ſe putauerit eſſe ſapientem, qui dixerit, ſufficit mihi *Philip. 3.*

quod ſum. Qui non attenderit eum qui dicit, Quæ retro obli tus in ea quæ ante ſunt extentus ſecundum intentionem ſequor ad palmam vocationis dei in Chriſto Ieſu. Currentem ſe dixit, ſequentem ſe dixit, non remanſit, non retroſpexit, abſit vt errauerit, qui viam ipſam docebat, qui & tenebat & oſtẽdebat. Celeritatem autẽ eius: vt imitaremur ait, Imitatores

1. Cor. 4. mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Arbitramur ergo vos dilectiſſimi in via nobiſcũ ambulare, ſi tardi ſumus præuenite nos, nõ inuidemus: quærimus, quod ſequamur. Si autem nos putatis celeriter ingredi, currite nobiſcũ. vnũ eſt ad quod omnes feſtinamus, & qui tardius, & qui celerius ambulamus. Qui ſunt & retro redeuntes? Qui ex continentia reuertuntur in immũditiam, qui ex ſancto & ſingulari bono propoſito virginitatis diuertuntur in turpitudines voluptatis, & corrupta mẽte corrumpunt ſimul & carnem. Hos increpat Apoſtolus Petrus di-

2. Petri. 2. cens. Melius illis erat non cognoſcere viam ſalutis, quàm cognoſcentes retro reſpicere. O malum, retro reſpicere. Vxor

Gene. 19. enim Loth, quæ liberata eſt à Sodomis contra præceptũ retro aſpexit, quòd euaſerat perdidit, nec immerito in ſtatuam ſalis repente conuerſa eſt, niſi vt fatuos ſuos etiam explendo condiret. Qui ſunt & aberrantes? Omnes hæretici, qui relicta veritatis via errando per deſertum latrocinantur, & animas captãt in peccatis, præpediuntq; ne quis ad patriam valeat peruenire effecti lupi ſeminarij induti ouina pelle, cũ ſint intus lupi rapaces, prædicantes Chriſtum viam, & qui eos ſequuntur ducentes ad mortem.

De indicatione falſæ prædicationis à vera. Cap. V.

Hic ſi aliquis dicat, Quid ergo faciã nõ inuenio. Ecce homo Chriſtum viam prædicat. Chriſti ſe dicit eſſe diſcipulum, veritatem ſe dicit annunciare, quare nõ ſequar talia prædicantẽ? Reſpondeo, quia aliud eius lingua habet, aliud conſcientia. Vnde noui inquis? Nũquid ego cõſciẽtias diſcutere poſſum? Chriſtũ ab eo audio, quod audio hoc credo, hoc teneo. Nõ te ſeducat filius falſitatis, ſi filius es veritatis. Diſce iã Chriſtiane qui Chriſtũ deſideras & audire & videre. Si quis tibi Chriſtum

Ioan. 14. prædicat, attẽde & cõſidera, qualẽ prædicet vbi prædicet. Chriſtus enim veritas eſt, per ſcripturas ſanctas prædicatur, nõ in

Pſal. 18. angulis, nõ occulte, ſed palam publice. In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ, hoc eſt, in manifeſto collocauit Eccleſiã ſuã. Iã hic reſpice illũ, qui tibi Chriſtũ prædicat, dicat qualẽ Chriſtũ prędicet. Ecce hæreticus Manichæus, qui per ſuã doctrinã pro

mittis

mittit introducere te in veritatem, ipſum Chriſtum dicit eſſe fallacẽ. Nõ habuit, inquit, verũ corpus, phãtaſma fuit, ſpiritus fuit. Et hoc in illo fuiſſe negat nequiſſimus Manichæus O peſſime hæretice Manichæe ſi credere nõ vis veritatẽ dicẽtẽ diſcipulis ſuis. Palpate & videte, quia ſpiritus oſſa & carnẽ nõ habet, ſicut me videtis habẽtẽ. Si credere nõ vis, vt dixi, veritati, Iudæo crede crucifigẽti. Nã cũ tu dicis, Chriſtus deus fuit, non homo: Iudæus dicit, nõ fuit deus ſed homo. Catholica vtroſq; cõuincens, ego ait verũ teneo quòd Chriſtus & deus eſt & homo. Tu autẽ Manichæe, vnde probas Chriſtũ ſpiritũ fuiſſe? Spiritus alapas accepit, ſpiritus ſpineã coronã portauit, ſpiritus ſibi crucẽ baiulauit? Si ſpiritus fuit, cuius veſtimenta milites diuiſerũt? Si ſpirit⁹ fuit, quomodo cũ traheret ſpiritũ, corpus eius propè dimidiũ diẽ exanime pependit in cruce? Si ſpiritus fuit, quomodo latus eius perforatũ eſt lãcea? Quomodo ſuſceptus eſt à Ioſeph ſepeliẽdus, quomodo ſepulchro eſt conditus? Omnia iſta ſpiritus pati non poteſt. Sicut de eo antea per Prophetas prædictum eſt, ita & factum eſt. Erras tu nimis falſitas, in omnibus te ſuperat veritas. Ergóne hæretice vt doces veritas mentita eſt, & tu verũ prædicas? Et vbi hoc prædicas? In abſconſo, in occulto. Si veritati fulcitur prædicatio tua publica ſit doctrina tua. Demonſtra mihi Eccleſiã tuam, Sed nouimus quid agatis & decepti & deceptores, Apoſtolus Paulus vos prodidit dicẽs, Quæ enim occulte fiũt ab eis, turpe eſt etiã dicere. Nobis eſt turpe dicere, ſed vos nõ quieſcitis agere. Manifeſta eſt ignominia veſtra, nudata eſt turpitudo veſtra. Ex confeſſione ſimul & ſcriptura veſtra, omnibus palã facta eſt turpis doctrina veſtra: vtinã aliquando corrigantur corda veſtra. Alij hæretici Arriani ipſam viã Chriſtum per quã itur ad patrẽ, ſecundũ diuinitatem nolunt eſſe ęqualem patri. Et cum ipſe dicat. Ego & pater vnũ ſumus illi dicunt, Si miſſus eſt Chriſtus, minor eſt: maior eſt vtiq; qui mittit illo qui mittitur. Hæc argumentatio eſt humana, non authoritas diuina. Alia eſt operatio trinitatis, quam tu hæretice non aſſequeris, quia carnaliter ſapis. Mundum enim cor non habes, nec ad deum. Chriſtus enim inquantum hominẽ ſuſcepit, miſſus dicitur: inquantũ deus eſt, æqualis eſt patri. Nam quò eũ pater mitteret, vbi ipſe cũ filio non eſſet? Aut quò filius veniſſet, vbi non ſimul cũ patre eſſet ille qui dicit, Ego in patre, & pater in me eſt. Et, Philippe q videt me, videt & patrẽ. Et qui per Prophetam

De errore Manichæorũ & eius improbitate.
Cap. VI.
Luca 24.
Ephe. 5.
De errore Arrianorũ, & eius improbitate.
Cap. VII.
Ioan. 10.
Ioan. 14.

Hiere.23. phetam dicit, Cœlum & terram ego impleo. Et de quo Salo-
Sapien.8. mon dicit, Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter? Attingit vbique propter ſuam mũdiciam. Sed tu hæretice, ideo dicis maiorem eſſe qui mittit, minorem qui mittitur, quia temporum ſpatia cogitas. Sed multum erras, illi aſſignare tempora, per quem facta ſunt tempora. Si patrem confiteris deum, deum filium æternúmque credis & patrem & filium, noli minorem facere filiũ in eo quod fecit te, quia ideo
Ioan. 14. minor factus eſt, vt redimeret te. Sed ipſe, inquis, dixit, Pater maior me eſt: Intellige ſecundum ſuſceptum hominem, & depones errorem. Secundum hoc ait, Pater maior me eſt: ſecundum quod de eo ait Propheta, Minoraſti eum paulominus ab
Pſal.8. angelis. Tu autem dic, ſecundum quid eum minorem aſſeris?
Ioan. 5. Si ſecundum poteſtatem, Pater non iudicat quenquam, ſed fi-
Ioan. 1. lius. Si ſecundum opera, omnia per filium facta ſunt. Si ſecundum tempus, hoc credis de deo tuo, quia ſicut tu maior es filio tuo, ita ipſe filio ſuo. Auertat hoc deus ab auribus fideliũ. Indigna ſunt iſta credere de deo. Si enim filius ſecundum deitatem dei verbum eſt, ſicut Euangeliſta Ioannes narrat, In prin-
Ioan. 1. cipio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: fuit aliquod tempus quando pater fuit ſine verbo, aut
Ioan. 8. fuit aliquod principium ante ipſum principium? Quoniã ipſe filius dixit ſe eſſe principium. Interrogãtibus quippe Iudæis, Tu quis es? Reſpondit, Principium. Ergo & illud quod in Ge-
Gene.1. neſi ſcriptum eſt, In principio fecit deus cœlum & terram: intelligitur in filio, qui eſt principium. Si ergo ſemper deus pater, ſemper deus filius, quia nec ille aliquando non pater, nec iſte aliquando non fuit filius. Non enim vt pater generaret filium, minuit ſeipſum, ſed ita genuit de ſe alterum qualẽ ſe, vt totus maneret in ſe. Spiritus autem ſanctus non pręcedit vnde procedit, ſed integer de integro, nec minuit eum procedendo, nec auget hærendo. Et hæc tria vnus deus de quo Propheta di-
Pſal. 85. cit, Tu es deus ſolus magnus. Tu autem hæretice, compone gradus, ſepara trinitatem, fac patrem maiorem, filium minorem, ſpiritumſanctum ſequentem. Sed & iam de filio quòd æqualis ſit patri aliqua diximus, & quod occurrit, diximus, audi & de ſpirituſancto, quem minorem vis eſſe patre & filio. Nempe ſpiritusſanctus ipſe ſpiritus eſt dei. Audi & ipſe quod ſimul ſit cum
Ioan.4. patre & filio, & vbique ſit totus, Deus inquit, Ioãnes Apoſto-
Iſaia.61. lus, ſpiritus eſt. Et ipſe filius per Prophetã ait, Spiritus domini ſuper

ſuper me:non ait poſt me,vt ſequentem eum faceret,vel mino
rem,ſed ait,ſuper me.Vnde & angelus Gabriel ad Mariam,Spi
ritusſanctus,inquit,ſuperueniet in te.Dauid quoque Prophe- *Luca.1.*
ta,Quò ibo à ſpiritu tuo,& à facie tua quò fugiam? Si aſcende *Pſal.138.*
ro in cœlum,tu illic es,ſi deſcendero in abyſſum,tu ades. Er-
go ſi ſpiritus dei & in cœlo & in terra & in inferno adeſt cum
illo qui dicit. Cœlum & terram ego impleo:ergo trinitas vnus *Hiere.23.*
eſt deus.Sed audi adhuc hæretice vnde conuincaris,quod trini
tas vnus ſit deus.In ipſo principio libri Geneſeos, quod dixi-
mus ſcriptum eſt,In principio fecit deus cœlum & terram.Ec- *Gene.1.*
ce deus pater,& principium filius ſecundum quod ſe dixit eſſe
principium. Si autem & ſpiritumſanctum quæris, Spiritus,in-
quit dei ſuperferebatur ſuper aquas.Cum ergo in conſequen-
tibus legitur,Dixit deus,fiat lux:&,finxit deus de terra:&,fecit
deus:hoc demonſtrat quòd inſeparabilia ſunt opera trinitatis.
Euidentius hoc in conſequentibus demonſtratur.Nam cũ ven
tũ eſſet ad id vt homo formaretur,ait ſcriptura, Et dixit Deus,
Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram:
non dixit,faciam ad imaginem & ſimilitudinem meam, vt ſo-
lus pater intelligeretur:nec dixit,fiat,vt filio veluti iuberet fa
cere per quem facta ſunt omnia: nec dictum eſt, fecerunt, vt
ſinguli ſingula in eo conferrent opera ſua:ſed cum diceretur,
faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram,
vt trinitas vnus deus intelligeretur, ſtatim ſubiunctum eſt,Et
fecit Deus hominem, ad imaginem ſuam fecit illum.Ecce per
ſcripturas ſanctas,trinitas vnus Deus prædicatur, vt Arrianus
conuictus, aliquando confundatur. Sed audi adhuc hæreti-
ce Apoſtolum Paulum conuincentem te,& docentem me, au *Philip.2.*
di quid de deo filio dicat.Cum,inquit,in forma dei eſſet, non
rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis Deo. Ille eum prædicat æ-
qualem,tu eum aſſeris minorem.Cui credendum eſt,Apoſto-
lo an tibi? Tibi quem totus orbis abiecit, an illi, quem totus
mundus ſuſcepit? Cedat igitur vel ſero conuicta peruerſitas
tua,quia iam totum mundum poſſedit Euangelica & Apoſto- *De errore*
lica doctrina. Alia quoque ſpelunca latronum non bono *pelagiano-*
rum,hæreticorum Pelagianorum & demonſtranda eſt & ca- *rum, &*
uenda:hæc eſt enim eorum peruerſa doctrina. Cum ſcriptura *eius im-*
dicat, Maledictus homo qui ſpem ſuam ponit in homine, & *probitate.*
qui gloriatur,in domino glorietur:iſti cõtrà hoc maledictũ ho *Caput.*
minẽ nõ incurrere promittũt, ſi de ſe præſumpſerit, vel in ſe- *VII.*

ipſo gloriatus fuerit. Sed quid cõtra hos multa dicamus? Hoc promiſit & pater illorũ diabolus illi primo homini, Non morte, inquit, morieris, eritis ſicut dij. Deum contempſit, ſerpenti credidit, & quod acceperat, perdidit. Si tunc ille homo nõ fuit cautus, nunc homo caueat vel expertus. Odit Deus præſumptores de viribus ſuis. Quid enim valeat liberum arbitrium non adiutum, in ipſo Adam demõſtratum eſt. Ad malum ſufficit ſibi, ad bonum non niſi adiuuetur à deo. Primus enim ille homo accepit liberum arbitrium rectum, & poſuit Deus ante eum, ſicut ſcriptura dicit, ignem & aquam, ad quod volueris inquit, porrige manum tuam. Elegit ignẽ, reliquit aquam, videte iuſtum iudicem. Quod elegit homo, liber accepit: malum voluit, hoc illum ſecutum eſt. Videte rurſum illum iuſtum iudicem miſericordiam facientem. Cum enim videret quòd homo totam ſtirpem ſuam, male vſus libero voluntatis arbitrio, in ſe tanquam in radice damnaſſet, ipſe non rogatus de cœlo deſcendit, & humanum genus ſuperbia pereunte, ſua humilitate ſanauit, errantes perduxit ad viam, peregrinos perduxit ad patriam. Nõ ergo glorietur humana natura de ſe, ſed in eo glorietur qui fecit ſe.

Gene. 3. *Eccleſiaſtici 15.*

Iam vero cæteræ ſectæ hæreticorum Chriſti viam prædicantium, ſed longe à via errantium, vna voce ipſius veræ viæ conuincuntur atque confunduntur dicentis, Multi mihi dicẽt in illo die, domine domine, nónne in tuo nomine prophetauimus, & in tuo nomine dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc dicam eis, Non noui vos, Recedite à me omnes qui operati eſtis iniquitatem. Ideo operati eſtis iniquitatem, quia Eccleſiæ meæ perturbaſtis vnitatem.

Cap. IX. *Matth. 7.*

Vos autem fidelia germina ſanctæ matris Eccleſiæ catholicæ per vniuerſum mundum diffuſæ, fugite omnes hæreſes, Si quis aliud euangelizauerit vobis anathema ſit. Rectos curſus facite pedibus veſtris, non declinetis nec ad dexteram præſumendo, nec ad ſiniſtram deſperando. Currite velociter rectam viam, ipſa enim vos perducit ad patriam: ad patriã illam cuius ciues angeli ſunt, cuius templum deus, cuius ſplendor filius, cuius charitas ſpiritusſanctus ciuitas ſancta, ciuitas beata, ciuitas vbi nullus perit amicus, quò nullus admittitur inimicus, vbi nullus moritur, quia nullus oritur, nullus infirmatur, quia incorrupta ſalute lætatur. Cum illuc venerimus, nõ ibi eſuriemus aut ſitiemus: Viſio ipſa ſatietas noſtra erit: Nõ ibi dormiemus,

Cap X. *Gala. 1.*

mus,quia non ibi laborabimus. Nulla cuiuſlibet rei neceſſaria erit refectio,vbi nulla erit defectio. Viuemus, regnabimus, lætabimur. Si tantum delectat cum de ea loquimur, quid erit & videre? Videre deum,viuere cũ deo, viuere de deo. Vita enim erit noſtra laudare deum,& ſine defectu amare. Beati enim,ait Propheta,qui habitant in domo tua domine,in ſecula ſeculorum laudabunt te. *Pſal. 83.* Fratres dilectiſſimi,ſi cum nauigantibus laborauimus,& viatoribus ducatum præbuimus. ſi deuias fauces latronum,hoc eſt,hæreticorum ſolicite demonſtrauimus, ſi ipſam patriam cœleſtem declaratam atque demonſtratam iam cernitis oculis cordis veſtri,reddite nobis fructum laboris noſtri,reddite fratres reddite,exigimus à vobis:talis eſt enim merces noſtra. quam à vobis exigimus,vt nec nos pudeat petere, nec vos pigeat erogare. Hoc quod exigimus, erogando cumulabitis magis quàm detrimentum patiamini. Si non erogaueritis,quæ eſt ergo noſtra merces? Non quærimus aurum veſtrum,non argentum veſtrum, non nummum veſtrum, nec quicquam de rebus veſtris,ſed merces noſtra eſt,vt in illo ſancto fonte adiuuetis nos orationibus veſtris.

AD LECTOREM.

QVum hic ſermo nihil prorſus habeat Auguſtini, tamen qui finxit,haberi Auguſtinus voluit. Sic enim homo ſuauis loquitur cap.7. Non reputet quiſquam hæc verba eſſe Auguſtini. Meminit canonicorum,quaſi hoc cognomen agnouerit ætas Auguſtini. Sed impudentius eſt,quod eundem facit ſtatum, canonicorum,clericorum,& monachorum. Negat eos poſſe remittere peccata,quum poßident aliquid proprium,& pronunciat,vt regnum cœlorum eſt pauperum,ita diuitum eſſe infernum. Eamus,& has indoctas nænias tribuamus Auguſtino.

DE CONTEMPTV MVNDI LIBER VNVS.

AVDITE fratres chariſſimi, ſalutiferam patris noſtri doctrinam, qui non terrenam,ſed æternam concupiſcitis hæreditatem,qui non vultis ſortem accipere in terra morientium, ſed cum Pſalmiſta decantare,Portio mea in terra viuentium: qui Aegyptũ reliquiſtis, & ad promiſſio- *De dupliciti mandatorum genere. Caput I* *Pſal.141.*

 nis ter

nis terrã feſtinatis. Audite itaque habẽtes aures audiendi pium patrem, ad hæreditatem cœlorum nos vocantem & dicentem, Venite filij audite me, timorem domini docebo vos, Quis eſt enim homo qui vult vitam? Quis es qui ad vitam vis ingredi? ſerua mãdata dei. Quorum mãdatorum alia ſunt ſpecialia, alia vero cõmunia. Specialia ſunt proprie canonicorum ſiue clericorũ & monachorum: cõmunia autem omniũ catholicorum. Specialia igitur ſunt hæc, Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. Et iterũ. Omnis qui reliquerit domum, aut agrum, aut patrẽ, aut matrem aut fratres, aut ſorores, aut filios, aut agros propter me, centuplum accipiet, & vitã æternam poſſidebit. Et ad diſcipulos, Vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cũ ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Hæc itaque fratres quanto ſingularia, tanto præcipua, quanto acriora, tanto deo gratiora. Dicit iterum ſaluator noſter inter cætera, Qui non renũciauerit omnibus quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Qui dixit, omnibus, nihil propriũ à ſuis diſcipulis poſſideri voluit. Qui quicquam poſſidet in terra, remotus eſt à Chriſti diſciplina: Qui autem non eſt diſcipulus Chriſti, quomodo præſumit ſibi ligandi atque ſoluendi poteſtatem? Intendite fratres verba Euangelij dicentis, Intrauit Ieſus ianuis clauſis ad diſcipulos, & inſufflans dixit eis, Accipite ſpiritumſanctũ, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Nunquid illi habebant propriũ quibus magiſter indixerat, Nihil tuleritis in via? De quibus Lucas Euãgeliſta refert, Erãt eis omnia cõmunia. Videte quid Petrus dixerit ad Ieſum, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Qui omnia reliquerant, nihil ſibi penitus retinuerãt. Vnde ergo ſibi arrogant ligandi atq; ſoluendi poteſtatem, qui in terra præſumunt poſſidere facultatem? Quomodo nõ erubeſcunt dicere, Dominus pars hæreditatis meæ? Vbi eſt illud apoſtolicũ, Quæ cõuentio Chriſti ad Belial? Qui terrenas poſſeſſiones relinquere nolunt, cur peccata populi comedunt? Si decimas cum filiis Leui accipiũt, quomodo inter cæteras tribus partem accipiẽt? Si nominis ſui etymologiã attendunt, cur clerici à ſorte dicti ſunt? niſi quia dominus eorum ſors vel hæreditas ſit. Cur ſaltem clericatus ſui ſigna, quibus à laicis diſcernuntur, non perpẽdunt? Non enim ſine cauſa capita eorũ raduntur & tondentur

Pſal. 33. Matt. 19. Ibidem Matt. 19. De nõ poſſidẽdo proprium clericis. Cap. II. Luca. 14. Ioan. 20. Luca. 9. Acto. 4. Matt. 19. Pſal. 15. Cap. III. Clerici quare radantur.

dentur.ſed perſpicaciſſima & euidentiſſima ratione. Nam his ſignis ſecernuntur à laicorum conuerſatione. Quod vt multis deo propitiante proficiat, admonitioni vtiliſſimę duximus inſerere, Dicimus multorum patrum authoritate cerebrum eſſe ſedem ſapientiæ: Chriſtum vero, Paulo atteſtante, dei virtutem & ſapientiam eſſe. Cum itaque cerebrum ſit in capite, ſapientia vero iuxta patrum authoritatem in cerebro habeat ſedem, & ſic per ſapientiam ſibi infuſam cuncta membra regantur à capite, quod per cerebrum eſt, quod eſt ſedes ſapiẽtiæ: ſic inter nos & veram ſapientiam, quæ vt diximus Chriſtus eſt, qui etiam iuxta Apoſtolũ caput noſtrũ eſt. Dicit enim, Caput mulieris eſt vir, caput vero viri eſt Chriſtus, Chriſti autem caput eſt deus. Vt oſtendamus, nullum obſtaculum intereſſe, in ea parte pilos capitis incidimus, in qua nouam ſapientiam, id eſt, Chriſtum ineſſe cognoſcimus, per hoc ſignãtes malam terrenarum rerum ſolicitudinem noſtræ mentis oculos ad deum contemplandum impedire. Scimus enim quod quiſque quanto magis terrenis occupationibus implicatur, tãto magis à ſui conditoris viſione impeditur. Vnde Apoſtolus, Nemo militans deo implicat ſe negociis ſecularibus. Item, qui ſine vxore eſt, cogitat quæ dei ſunt. Hinc Moyſes ait, Leuitæ radant pilos carnis ſuæ. Leuita interpretatur aſſumptus. Quiſque nanque in officiis diuinis aſſumptus eſt, pilos carnis, id eſt, ſuperfluas cogitationes cordis radere debet. Caput igitur radere ſignat cogitationes terrenas & ſuperfluas à mente reſecare. Nec incongrue per pilos & capillos ſignificantur cogitationes ſuperfluæ. Sicut enim pili non ſunt pars corporis, ſed quædam ſuperfluitas procedens à corporis humore, ſic bona temporalia non ſunt nobis naturalia, ſed aliena & ſuperflua. Hinc itaque fideles Chriſti, qui ad æternã vitam medullitus ſuſpirant, qui mundũ cũ ſuis oblectationibus ſub pedibus cõculcant, qui in terra nihil poſſidere volũt, ſed cũ Apoſtolo dicũt, Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, capillorũ minimã partẽ in capitibus retinẽt, vt per eorũ abraſionẽ ſe minimã terrenorũ ſolicitudinem habere deſignẽt. Quapropter etiam illã minimam particulam capillorum retinent, quia dum in hoc mundo ſunt, à terrenis cogitationibus omnino vacui eſſe non poſſunt. Quiſquis igitur clericus ad ſortem domini vocatus, qui comam nutrit, & capillos radere vel tõdere erubeſcit, profecto ſe non de dei, ſed de mũdi ſorte eſſe teſtatur. Quãto enim quiſque carnis crines dili

1. Corin. 1.

1. Cor. 11.

2. Tim. 2.

1. Corin. 7.

Nume. 8.

Philip. 3.

diligit, fouet & nutrit, tanto cor ſuum non in cœlis, ſed in terra fixum eſſe oſtendit: quanto autem radit & edomat, tanto ſe non terrena ſed æterna, diligere comprobat. Si vero, vt prædiximus, crines idcirco radimus, vt inter nos & deum nihil intereſſe approbemus, profecto patet, quod cum in oratione perſiſtimus, aliena velaminia capitibus noſtris opponere non
1. Cor. 11. debemus præſertim cum Apoſtolus dicat. Vir non debet orare velato capite, imago enim dei eſt. Ceſſent itaque clerici pſalmodiæ hymniſque ſpiritalibus inſiſtentes, capillos, mitras cæteraque velamina in capitibus portare, ne dum cum deo loquimur, famulatus ſui ſigna occultantes, eius indigni iudicemur propitiatione, cuius ſalubri doctrinæ præſumimus non obedire. Qui enim non obedit Apoſtolo, contradicit Euangelio. Et iuxta eiuſdem Apoſtoli vocẽ dicentis, An quæritis ex-
2. Cor. 13. perimentum eius qui in me loquitur Chriſtus? Item, Si ange-
Gala. 1. lus venerit de cœlo, & aliud Euangelium nunciauerit vobis, anathema ſit. Extirpetur ergo penitus de clero talis præſumptio: ne, quod abſit, à deo expellatur eius oratio. His igitur ſignis clericalibus prælibatis, quibus à laicis diſcerni debemus ad propoſitã admonitionẽ redeamus. Audiamus Apoſtolum Ioannem dicentẽ, Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Audiamus & pſalmiſtam mundi amatores increpantem, Filij hominum vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendaciũ? Salomon quoque ſubſequitur dicens, Vanitas vanitatũ & omnia vanitas. Libet intueri quàm bene conſonãt organa ſpirituſſancti. Monet Apoſtolus vt nõ diligamus mundum: inuehit pſalmographus in eius amatores: clamat Salomon, cuncta ſubiacere vanitati. Quare nõ diligamus mũdum, nec ſequamur mendacium, Eccleſiaſtes declarat, ac ſi diceret, Ideo non ſunt amanda ista, quia tranſitoria mendacia, quia quæ promittunt nõ conferunt, bona igitur nõ ſunt, Cũ enim bonorum omnium author ſit deus, & à fidelibus ſuis quæri & diligi quæque bona præcipiat, ſi mundana vera bona eſſent, nec ipſe quidẽ contẽneret, nec ſuis ſequacibus contẽni præci-

De bonis mũdanis pro eorum vanitate & Chriſti exẽplo contẽnendis. Caput. V.
Pſalm. 4.
Eccleſia. 1.

Matt. 8. peret. Quid igitur veritas de ſe teſtetur, audiamus. Vulpes foueas habent, filius autẽ hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Item ſi mundi gloria vana non eſſet, non ſe abſcondiſſet, cum turbæ eum regem facere voluiſſent. Item ſi mundi gloria vana nõ eſſet, ſi diuitiæ terrenæ vera bona eſſent, nõ earum poſſeſſoribus improperaret dominus dicens, Væ vobis diuiti

uitibus,&c Et alibi. Facilius eſt camelũ per foramẽ acus trãſi-
re,quã diuitem introire in regnũ cœlorum. Audiamus etiam *Matt. 19.*
quid ſuis dicat imitatoribus,Si vis perfectus eſſe. vade & ven-
de omnia quæ habes & da pauperibus.Item, Niſi quis renun- *Luca 14.*
ciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipu- *Matth. 6.*
lus. Item,Nemo poteſt duobus dominis ſeruire,id eſt, deo &
mammonæ. Vidit peritus magiſter ſuos diſcipulos luctaturos
cum mũdo,qui ſi haberent vnde tenerentur,leuius deiicerentur.
Tulit igitur arma ſuis & noſtris hoſtibus, dum nos priuauit
terrenis poſſeſſionibus Nudus nãque latrones nõ ſolet timere:
qui vero ſe mundanis implicat,tela parat, quibus confodiatur.
Qui ergo non vult confodi, nudus procedat per viam
huius exilij. Fortaſſis quæret aliquis, Cum deus ſequaces *Quid mũ-*
ſuos mundana iubeat poſtponere. quæ ſunt quæ iubet appete- *danis cõ-*
re?Audi ipſum dicentẽ, Quærite regnum dei. Item Theſauri- *tẽptis ſit*
zate vobis theſauros in cœlis. Quærit iterum aliquis, Si deus *requiren-*
vult homines terrena odire,quæ debẽt diligere? Iſta ſunt quæ *dũ & a-*
præcepit diligere,cum per Moyſen reſpondit, Diliges domi- *mandum.*
num deum tuũ ex toto corde tuo,& proximum tuũ tanquam *Caput. VI.*
teipſum. Proximus in terra tantũ diligi præcipitur.quia cœle- *Matth.6.*
ſtis regni hæreditatem nobiſcum conſortitur.In quo charita- *Deute. 6.*
te diuina perfuſi,ſcriptura teſtante quæ ait, vt ciues noſtros ſi- *Leui. 10.*
cut noſipſos diligamus,propitiante deo ibi facturi ſumus, per
quem & redẽpti ſine fine viuemus: qui etiã cum propter opera
noſtra mala inimici eius eſſemus,prior dilexit nos, & cum
eſſemus ſerui inutiles,in filios ſuos nos adoptauit & heredes:
filium ſuum vnigenitum tradens pro nobis, vt nos eriperet à
perpetuæ mortis laqueo Quiſnam puer tam benignũ patrem
digne poteſt diligere? Quis eius tãtis beneficiis aliquid dignũ
poteſt retribuere? Hæc tanta beneficia admirans Pſalmiſta ait,
Quid retribuã domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Cui *Pſal. 115.*
ipſe inquiſitioni deinde ſubiungit, Calicem ſalutaris accipiã,
&c. Quãtulacunque ſit hæc retributio, calicẽ ſcilicet domini
accipere,nulla tamẽ alia ita digne videtur paſſioni dominicæ
congruere,Hac itaque ratione,vt quemadmodum ſanguinem
ſuum dedit pro noſtra redẽptione,ſic & nos noſtrũ fundamus
pro ſui nominis cõfeſſione.Sed quomodo pro Chriſto ſuũ dabit
ſanguinẽ,qui pro eo nõ vult abiicere mundi vanitatẽ cum
nos minus quã noſtra diligamus? Quomodo pro Chriſto vitam
tradet,qui cõtra eius præcepta hæc vana & falſa poſſidet?

Ipſa

Ioan. 14. Ipſe enim dicit, Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Loqui-
1. Ioan. 2. tur & Ioannes Apoſtolus, Qui dicit ſe diligere deum, & man-
De pau- data eius non cuſtodit, mēdax eſt. Cō uincitur itaque ſe, & nō
pertatis deum diligere, qui mandata eius non vult cuſtodire. Cum
Voluntaria Chriſtus pro nobis pauper factus ſit & egenus, nos pro ipſo
fœlicitate cur pauperes eſſe erubeſcimus? Nunquid eius pauperes non fa
Cap. VII. cit diuites, veritate atteſtante, Regnum cœlorum nō diuitum, ſed pauperū eſt? Dicit nanque pauperibus, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Si eſt regnū cœ-
Matth. 5. lorum pauperum, reſtat vt infernus ſit diuitū. Hoc quoq; declarat nobis Euangelium dicens. Homo quidam erat diues. Et
Luca 16. poſt pauca ſubiungit, Erat autem & quidam mendicus, Lazarus nomine, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus, & cætera. Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinū Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. Non reputet quiſquam hæc verba eſſe Auguſtini, non ſunt hominis, ſed veritatis, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Quiſquis ergo vis regnare cum Chriſto, elige pauperiem cum ipſo, vt requieſcas cum Lazaro mendico. Nemo enim poteſt gaudere cum ſeculo, & regnare cum
Act. 14. Chriſto. Audi Apoſtolum dicentem, Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. Et iuxta verita-
Matt. 20. tis vocem, primo nos oportet bibere calicē domini, vt ſic pertingamus ad regni confeſſionem. Qui autem vult epulari cum diuite, præparet ſe epulas vermibus gehennæ, in qua pro gaudio momentaneo ardebit perpetuè cum capite ſuo diabolo. Infœlix commercium, pro tam breui gaudio cœleſti priuari regno. Fœlix paupertas, per quàm cœleſtis acquiritur hæreditas. Fœlix commerciū, pro perituris æterna recipere, & quod ineffabile bonum eſt, cum Chriſto ſine fine regnare. Econtrario ineffabilis miſeria, perpetua cum diabolo pati ſupplicia.

Ca. VIII. Quapropter fratres chariſſimi, nos illud euāgelicum rumi-
Matt. 16. mantes, Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mūdum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur, vel quam commutationem dabit homo pro anima ſua: voluntarie nunc pro Chriſto ponamus quandoque dimittenda: ne, quod abſit, pro tranſitoriis amittamus æterna. Hauriamus antidotum momentaneæ amaritudinis, vt quandoque percipiamus immenſæ gaudia ſalutis. Sic modo curramus, vt in futuro cōprehendamus, vbi inueniemur, vbi iudicabimur. Nō perdamus tempus accepta

ptabile. Nó enim erit apud inferos locus pœnitẽtiæ. Dũ igitur vacat, dum ſumus in via, aduerſario noſtro legi dei conſentiamus. Lex quippe diuina noſter ideo dicitur aduerſarius, quia noſtris carnalibus omnino contradicit voluptatibus. Aduerſario itaque noſtro, id eſt, Euangelio, dum rex expectat, dum nos adhuc ad pacem inuitat, nuncios mittamus, cum eo pacis fœdus ineamus, vt cum venerit ille magnus paterfamilias, nó vt ſeruos inutiles puniendos, ſed vt filios hæreditandos inueniat, ſecúmque introducat ad nuptias, vt de ſuis beneficiis ſibi perennes reddamus gratias Ieſu Chriſto domino noſtro, qui cum patre & ſpirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

DE VANITATE SECVLI LIBER VNVS.

Non eſt Auguſtini.

De miſeria huius vitæ, ex timore mortis, & laqueis diaboli, et pœnarũ inferni recordatiõe. Caput I.

IN hac vita poſiti fratres, ita agite, vt cum hinc migraueritis, & caro veſtra à vermibus cœperit deuorari in ſepulchro, anima ornata bonis operibus cum ſanctis omnibus lætetur in cœlis. Retrahat vos à malis operibus vel peccatis interitus eorũ quos præmiſiſtis. Attendite calamitates, conſiderate diuitũ ſepulchra, vel eorũ qui ante pauca tẽpora vobiſcũ erãt, quid ſunt, vel quid fuerũt, vel quid eis diuitiæ & cupiditas ſeculi profuerint, ecce nihil ex eis niſi ſoli cineres remãſerũt, qui ſi modo loqui poſſent, hæc vobis dicerẽt, Vt quid infœlices tantum pro ſeculi vanitate diſcurritis? Vt quid vos criminibus & vitiis repletis? Conſiderate oſſa noſtra, & vel ſic vobis horreat cupiditas & miſeria veſtra. Quod vos eſtis, nos fuimus: & quod nos ſumus, vos eritis. Itaque omnia fratres chariſſimi, ſolicita conſideratione penſate, & hæc conſiderantes expaueſcite, diem mortis ante oculos ſemper ponite, ad emendationem quantum poteſtis feſtinate. Nolite negligere quod vos pius deus peccantes ſuſtineat, quia quãto diutius expectat vt emẽdetis, tanto grauius iudicabit ſi neglexeritis. Si forte putetis quia finis mũdi tardius veniat, vel ſuũ vnuſquiſque cõſideret finẽ. Ecce dum libenter ac iucundiſſime moratur homo in mundo, multáque in longa tẽpora diſponit agenda, repente rapitur à morte, & ex improuiſo aufertur à corpore

pore. Sed ille eſt beatus qui ſemper illã habuerit ante oculos. & feſtinauerit in illa hora mortis paratus inueniri. Quòd ſi vultis ſcire chariſſimi quam magno metu magníſque doloribus anima ſeparatur à corpore, diligenter aduertite. Veniunt enim angeli aſſumere eam ante deum, vt perducant illam ante tribunal iudicis metuendi, & tunc illa memorãs opera ſua mala & peruerſa quæ die noctúque geſſit contremiſcit, & quærit ea fugere induciáſque petere dicens, Date mihi vel vnius horæ ſpatium. Tunc quaſi loquentia ſimul opera eius dicẽt, Tu nos egiſti, opera tua ſumus, non te deſeremus, ſed tecum ſemper erimus, tecúmq; pergemus ad iudicium. Hæc quidẽ cum peccatoris anima aguntur, quæ cum horrendo timore ſeparatur à corpore, & pergit plena peccatis & ingenti confuſione: iuſti vero anima cum ſeparatur à corpore, non timet, nec expaueſcit, ſed magis cum magno gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad deum, deducentibus ſe ſanctis angelis. Illam horam fratres modo timete, vt non tunc timeatis: illam nunc præcauete, vt tunc ſecuri eſſe poſſitis. Mementote iugiter quod in medio laqueorũ diaboli ambulatis, & ideo ſemper parati eſtote, vt quando domini præceptum fuerit miſſum, liberè ab omni labe peccati ad requiem tranſire poſſitis. Non arbitremini vos in hoc mundo diu manſuros, quia nimirum prouenit, vt poſt dominicum miſſum præceptum, nec vnius horæ momentum concedatur in hac vita conſiſtere. Cauete igitur ne in exitu veſtro triſtitiam faciatis angelis, & gaudium inimicis. Scitote vero, quòd cũ anima à corpore euellitur, ſtatim aut in paradiſo pro meritis bonis collocatur, aut certe pro peccatis in inferni tartara præcipitatur. Eligite modo quod vultis, & hoc iã in vita veſtra diſponite, aut perpetualiter gaudere cum ſanctis, aut ſine fine cruciari cũ impiis. Itaque fratres, ſaltẽ pœnę vos terreant, ſi præmia non inuitant, & præſens ſeculum ſi deſpicere non valetis, ſaltẽ cum iuſtitia poſſidete. Qui in adoleſcẽtia errauit, ſaltẽ iam in ſenectute reſipiſcat, & mala quæ peccãdo cõmiſit, pœnitendo iã expurget. Ecce paulatim deficit mũdus, & cuncta quę videntur, velociter tanquã nebula, aut tanquam veſpertina vmbra tranſcurrunt. Ecce quod olim prænũciabatur, præſenti iam tempore perſpicue cernitur. Subtrahũtur, vt ipſi videtis, omnia bona, & creſcunt quotidie mala. Nolite ergo fratres iam mundum diligere, quem tanta cernitis cum velocitate tranſire. Nolite in eius amore ancorã cordis iã figere,

quem

quem ſic ad finem conſpicitis declinare præſertim cum Apoſtolus Iacobus clamet, quod amicitia huius mundi inimica ſit Deo. Si enim ipſe mundus nos diligeret, diligendus vtique nõ eſſet: quanto magis nunc, dum ipſe nos obedire probatur, quos tantis malis inſequitur, à nobis omnino ſpernendus atque fugiendus eſt. Vitam ergo æternam ex omnibus præcordiis veſtris amate, quam nunquam in ſecula finiatis. Illuc feſtinate vbi ſemper viuatis, & vbi iam mori nunquam timeatis. Si enim ſic amatis iſtam vitã miſeram fluidámque, vbi cum tanto labore viuitis, & vbi vix currendo, ſatagendo, ſudãdo, ſuſpirando neceſſariis corporis ſatisfacitis, quanto magis amare debetis æternam vitam, vbi nullum laborem ſuſtinebĩtis, vbi ſemper ſumma ſecuritas, ſumma fœlicitas, ſumma libertas, fœlix beatitudo, vbi etiam implebitur illud quod Dominus in Euangelio dicit, Erunt homines ſimiles angelis. Et illud, Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris mei. Qualis putãtis tunc erit ſplendor animarum, quando ſolis claritatem habebit lux corporum? Ibi iam non erit vlla triſtitia, nullus ibi labor, nullus dolor, nullus timor, nulla mors, ſed perpetua ſemper ſanitas perſeuerat: nulla ibi cõſurgit malitia, nulla carnis miſeria, nulla ægritudo, nulla omnino neceſſitas. Non erit ibi fames, non ſitis, non frigus, non æſtus, non laſſitudo ieiunij, nec vlla tentatio inimici, non peccandi voluntas, nec delinquendi poſſibilitas: ſed totum lætitia, totum exultatio poſſidebit, hominesque ſociati angelis, ſine vlla carnis infirmitate vernabunt. Erit ibi iucunditas infinita, beatitudo ſempiterna, quam qui ſemel adipiſcitur, ſemper tenet. Nihil hoc loco magnificentius, nihil glorioſius, nihil clarius, nihil pulchrius, nihil verius, nihil illa bonitate ſyncerius, nihil illa abundantia copioſius. Ibi iam non formidabitur fortiſſimus hoſtis, qui cupit iugiter animas iugulare, nec facies omnino turbulenta tortoris. Non incutiet timorem barbarorum immanitas, nec vlla vlterius timebitur aduerſitas, Nemo in illo loco glorioſo indigebit veſtimento, nõ eſt illic frigus, non æſtus, nec vlla aëris inæqualitas. Nullus ibi eſurit, nullus triſtatur, nullus eſt ibi peregrinus, ſed omnes qui illuc venire meruerunt, ſecuri in propria patria viuent. Non vltra aduerſabitur caro ſpiritui, ſed cũ angelis inenarrabilia ſempiterna à Chriſto prēmia tribuent & quod oculus non vidit, ſicut dicit Apoſtolus, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus diligentibus.

Iacobi 4.

De fœlicitate patria. Cap. II.

Matt. 22.

Mat. 13.

1. Cor. 2.

tibus ſe. Ecce qualem beatitudinẽ perditurus eſt, qui modo ſe dum licet, emendare noluerit. Idcirco nos fratres Domino auxiliante dedignemur vltra ſeruire peccato, quibus tanta beatitudo præparatur in cœlo.

De terrore extremi iudicij. Caput III.

Dum ergo tempus eſt, feſtinemus propitium nobis habere Dominũ, deſpiciamus quæ terrena ſunt, vt adipiſcamur cœleſtia, cogitemus peregrinos nos eſſe in hoc ſeculo, vt liberius feſtinemus ad cœlos. Velociter enim tranſeunt, & cito tanquã vmbra pereunt cuncta quæ hic videntur. Perpendamus chariſſimi fratres, quales erimus in die iudicij. Dei & angelorum eius conſpectui præſentandi, quãdo opera noſtra erunt nobis ante oculos noſtros ponenda. Qualis erit tunc iſta cõfuſio, cui contigerit pro peccatis ſuis in conſpectu Dei omniúmque hominum & angelorum erubeſcere, qui hic nec vnum quidem hominem in ſe peccantem vult nunc inſpicere? Quis pauor erit, Deum iratum videre, quem placatum non valet vniuerſitas comprehendere? Illum ergo diem ſemper timeamus, quẽ modo præuidere nullatenus poſſumus. Illum diem iugiter pauefcamus, & vel ſic actus noſtros reuocemus. Conſideremus quis terror in die illo erit, cum Dominus de cœlis ad iudicandum ſeculum venerit: qui metus erit, Deum videre, ad cuius aduentum vniuerſa elementa quatientur, & cœlum cum terra contremiſcet, virtutesque cœlorum commouebuntur? Tũc nimirum præcinentibus angelorum tubis, omnes gentes quæcunque ſub cœlo fuerint, & omnis homo tam viri quàm fœminæ, in eo ſexu vnuſquiſque quo natus fuerat in mundo, boni & mali, ſancti & peccatores, vel quicunque ab initio nati & mortui fuerint, ſiue à beſtiis deuorati, ſiue ab igne conſumpti, ſiue etiam ab aquis abſorpti, omnes ſimul in momento temporis, in ictu oculi reſurgent, in ipſis ſine dubio corporibus, atque in ipſa carne quam hic habuerunt, ſcilicet in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, in qua & ipſe Dominus reſurrexit à mortuis. Et omnes ante iudicium Chriſti venient, pariterque eum electi & reprobi oculis ſuis videbunt, ſicut & ipſe Dominus in Euangelio dicit, Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute magna & maieſtate, conſtipatum agminibus angelorum, & congregabuntur ante eum omnes tribus terræ, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis, & ſtatuet quidem iuſtos à dextris, impios autẽ à ſiniſtris. Tunc dicet ad eos

1. Cor. 15. *Ephe. 4.* *Matt. 26.* *Matt. 25.*

eos qui à dextris erunt, Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi, Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, ſitiui, & dediſtis mihi potum, & cætera quæ auditis in Euangelio. Tunc omnibus aſpicientibus oſtendet liuores fixurasque clauorum, in ipſo ſine dubio corpore quod pro noſtris peccatis vulneratum eſt, & ita peccatores compellans dicet, Ego te homo de limo terræ manibus meis formaui, & in paradiſum meum quem non merebaris, collocaui, ſed tu me meáque iuſſa contemnens deceptorem ſequi maluiſti, vnde & iuſta pœna dānatus, inferni ſuppliciis deputatus eras: poſtea miſertus tui, carnem aſſumpſi in terris, inter peccatores habitaui, contumelias & verbera pro te ſuſtinui: vt te eriperem colaphos & ſputa ſuſcepi, & ſuſtuli patienter: vt tibi dulcedinem paradiſi redderem, acetum cum felle bibi. Propter te vepribus coronatus, cruci affixus, lancea vulneratus ſum propter te mortuus, in ſepulchro poſitus ſum, ad inferna deſcendi, vt te ad paradiſum reducerē: tartara adij, vt in cœlo regnares. Agnoſce ergo impietas humana quę pro te pertuli. Ecce liuores quos pro te ſuſcepi. Ecce clauorum foramina, quibus affixus in cruce pependi. Suſcepi dolores tuos, vt te ſanarem, ſuſcepi contumeliam vt tibi gloriam darem, ſuſcepi mortem vt tu haberes vitam immortalem, conditus iacui in ſepulchro, vt tu regnares in cœlo. Hæc omnia ꝑ vobis ſuſtinui. Ampliora horū quid vobis debui facere & nō feci? Dicite mihi nunc, vel oſtēdite quid paſſi eſtis propter me dominatorē veſtrū, vel quid boni egiſtis pro vobis? Ego cum eſſem inuiſibilis & impaſſibilis, propter vos dignatus ſum ſponte pati, propter vos incarnatus ſum: cum eſſem diues, propter vos egenus factus ſum. Sed vos humilitatem meam & præcepta mea ſemper renuentes, ſeductorē magis quàm me ſecuti eſtis. Ecce modo non poteſt iuſtitia mea aliud iudicare, niſi quod merentur opera veſtra. Ergo quod ipſi elegiſtis, tenete. Contempſiſtis lucem, poſſidete tenebras. Amaſtis mortem, ite in perditionem. Secuti eſtis diabolum, ite cum illo in ignem æternum. Quis putas tunc erit mœror, quis luctus, quæ triſtitia, quæ anguſtia, cum hæc fuerit aduerſus impios prolata ſententia? Tunc erit malis dura ſeparatio à dulcedine conſortij ſanctorum. Et tunc impij traditi in poteſtatem dæmonum, ibunt in ipſis corporibus ſuis cum diabolo in ſupplicium æternum, & permanebūt ſemper ſine fine in luctu & gemitu. Procul quippe exulati à

2.Cor. 8.

beata paradiſi patria cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquam lucem viſuri, nunquam refrigerium adepturi, ſed milia milium annorum in inferno cruciandi, nec inde in ſecula liberandi, vbi nec qui torquet aliquando fatigatur, nec qui torquetur aliquando morietur. Sic enim ibi ignis conſumit, vt ſemper reſeruet, ſic torméta aguntur, vt ſemper renouētur. Iuxta qualitatem vero culpæ pœnam vnuſquiſque ſuſtinebit gehennæ: & ſimilis culpæ rei, ſuis ſimilibus iungentur cruciandi. Nó ibi audietur aliud niſi fletus, & planctus & ſtridores dentium. Non ibi erit aliud conſolamentum, niſi flammæ & terrores pœnarum, ardebuntque miſeri in igne æterno ſemper in ſecula ſeculorum. Iuſti autem ibunt in vitam æternam, in ipſa ſine dubio carne quam hic habuerunt, & ſociabuntur angelis ſanctis in gloria ſempiterna, nunquam iam vlterius morituri, nunquam corruptionem viſuri, ſed ſemper læti ac alacres, ac dulcedine Chriſti iugiter ſatiati, fulgebút ſicut ſol in
Matt. 13. gloria & claritate, quā præparauit Deus diligentibus ſe. Et erit tunc quanto quis amplius alio hic obediens Deo fuit, tanto ampliorem illic mercedem accipiet: quantoque hic amplius quis Deum amauit, tanto propius eum videbit. Benedicamus igitur Dominum Deum noſtrum fratres, qui ad lætitiam ſpiritalem congregauit nos, ſimus in humilitate cordis ſemper, & gaudium noſtrum penes ipſum ſit. Non igitur de proſperitate aliqua huius ſeculi inflemur, ſed nouerimus fœlicitatē noſtram non eſſe niſi cum iſta tranſierint. Modo gaudium noſtrū fratres in ſpe futura ſit, totum deſiderium vita æterna ſit, omnia ſuſpiria noſtra Chriſto anhelent. Ille vnus pulcherrimus, qui fœdos dilexit vt pulchros faceret, deſideretur, ad illum vnum curratur, illi ingemiſcatur, & dicant
Pſal. 34. ſemper magnificetur Dominus, qui volunt pacem ſerui eius: Amen.

FINIS.

DE OBEDIENTIA ET HVMILITATE SERMO.

Hic ſermo ne pilum quidem habet docti hominis, nedum Auguſtini.

NIhil ſic deo placet quemadmodum obedientia. *De laude & prærogatiuis obedientiæ. Cap. 1.* Cham maledictus fuit: & poſt multa ſecula manet quod dicitur, Semen Chanaan, & non Iuda quia patri non eſt obſequutus. *Gene. 9.* Cæterũ Sem, qui obſequutus eſt patri, benedictionem habuit in omnia ſecula. *Dani. 13.* Hoc itaque dico, nõ eſt filiorum iudicare de patribus. Nemo vadit ad magiſtrum & docet magiſtrũ ſuum. Veniſti ad me vt docerem te literas: ſi tibi ſcripſero & dixero tibi, ſcribe quomodo ego ſcribo, vtique imitari debes quem magiſtrum elegiſti. Ab aliquo doctus es, & vadis ad peritiorem magiſtrum. Hoc totũ quare dico? Vt obediẽtiã exhibeamus patribus noſtris. Qui patribus non obſequitur, deo non obſequitur. Dicit enim dominus, Qui vos contẽnit, me cõtemnit. Qui ergo cõtemnit *Luca. 10* Apoſtolos, cõtẽnit Chriſtũ. Qui cõtẽnit patres cõtẽnit chriſtũ qui in patribus eſt. Hoc dico quia hæc in nobis ſumma & ſola eſt virtus obedientiæ. Si ieiunaueris diebus ac noctibus, orationẽq; feceris, ſi in ſacco fueris vel cinere, ſi nihil aliud feceris niſi quodcũque præceptum eſt in lege, & tibi viſus fueris quaſi ſapiens, & obediens patri nõ fueris, omnes virtutes perdidiſti. Vna obedientia plus valet quàm omnes virtutes. Ieiuniũ vel continentia, niſi te diligenter attẽderis ſuperbiam tibi facit, ſuperbia autem inimica eſt deo. Nihil ſic odio habet deus, ſicut ſuperbiam. Quicunque non obedit, nõ facit de ſanctitate, ſed de ſuperbia. Ideo enim non obedit, quia ſe meliorem putat illo, cui non obedit. *De malo ſuperbiæ. Cap. 11.* Simpliciter dico vobis, omnia peccata odio habet deus, mendacium, periurium, furtum, & cætera, in quibus ſi quis deprehenſus fuerit, nõ poteſt oculos leuare, ſed ſic eum habemus quaſi execrabilẽ. Si quis ſuperbus eſt, multo peius facit quã adulteriũ, & tamẽ loquimur cũ eo. Qui fornicator eſt, poteſt aliquid dicere. Vicit me caro mea, ſuperauit me adoleſcẽtia mea. Non dico quòd ſibi hoc facere liceat, aut quòd ſe excuſare debeat, ſiquidẽ & hoc odio habet deꝰ, ſed

in comparatione mali dico. Quicunque aliud peccatum fecerit, verbigratia, ſi furtum fecerit, ſe excuſare poteſt. Quid enim dicit? Propterea furtum feci qui algebā, quia fame moriebar, quia ęgrotabam Superbus quid dicere poteſt? Ideo ſuperbia maius malum eſt quia excuſationem non habet. Cætera vitia eis nocent, qui ea comittunt: cæterum ſuperbia plus omnibus nocet. Hoc ergo dico, ne cogitetis peccatum non eſſe ſuperbiā. Quid enim dicit Apoſtolus? Ne quis incidat in iudiciū diaboli. Videtis ergo quomodo quicunque inflatur, in iudicium diaboli incidit. Hoc ergo dico ſecundum quod ſcriptum eſt. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, vt omnia, inquit, peccata fugiamus, maxime ſuperbiam. Dico vobis quid agat qui per ſuperbiā ſibi ſapiens videtur. Si quis vni de fratribus dederit conſilium & dixerit ei: Frater, non debes ſic agere, non eum dignatur audire, quia ſe magis ſapientem putat quàm illum qui dat conſilium. Et quid dicit in corde ſuo qui ſibi videtur eſſe ſapientior? Ego igitur non habeo conſiliū? Nunc tu es ſapientior me? Licet nō dicat, tamen ex eo quòd contemnit conſilium fratris, in corde hoc loquitur. Ergo hoc dico, Qui ſuperbiam habet ſine cauſa habet alias virtutes. Habet virtutes imò eas non habet, ſed videtur habere. [Qui enim hoc habet quod deo contrarium eſt, quomodo poteſt habere] aliquid quod deo amicum ſit? Superbia in monaſterio ſit. Si ieiunamus, erigimur, ſi orationem facimus pro peccatis, in ſuperbiam erigimur. Aliquis ieiunat pro peccatis ſuis, & pro peccatis ſuis pœnitentiam agens in ſuperbiam extolitur Ideo ieiunas ideo oras, ideo præcepta facis vt contra deum facias?

1.Timo.3.

Iacobi.4.

De monaſticorum & ſcholaſticorum ſuperbia. Cap.111.

Mōnachus ſi ſuperbus eſt, multū ei melius fuerat ſi vxorem duxiſſet. Ego ſimpliciter dico, & libera frōte hoc dico, quia quicūq; ſuperbus eſt, melius eſſet ei, & hoc ad cōparationem mali dico, vt omnia alia vitia haberet, & ex malis ſuis inclinaretur ad pœnitētiā, & nō omnes deſpiceret. Si autē poſt peccata ageret pœnitētiā, vtique dei miſericordiā mereretur. Qui autē ſuperbus eſt, omniū malorum habet principiū, & nō agit pœnitētia, quaſi iuſtus ſit. Propterea ſuperbia contraria eſt deo, quia deo non ſubiicitur. Sic enim ſe habet quaſi iuſtus. Superbus nō agit pnitœentiā pro malis, & gloriatur quaſi pro bonis. Hæc quare dixerim, & vos ipſi intelligitis, & aliorum ruinæ noſtra debent eſſe exempla. Propterea venimus in monaſterium,

liber

libertatem ſeculi perdidimus vt ſeruitutem Chriſti accipiamus. Deinde iſta de fratribus loquor, qui ſolent lõgius ſedere à mo naſterio, non eis debet naſci ſuperbia de exemplo. In cœnobio vixiſti, placuit tibi vt maneres in decimo miliario, non propterat debes ſynaxim ſanctorum fratrum contemnere: nec te ideo viliorem putes, ſi ad fratres veneris in ciuitates. Si neceſſitatem haberes, ires & videres mulieres: & ſi neceſſe habuiſſes, ires in plateas, rectéque non ires, ad ſynaxim ſanctorum fratrum nõ vadis. O tu qui manes in ſecreto, aut melior es fratribus qui ſunt in cœnobiis, aut peior es. Si melior es, veni vt eis exemplum vitæ tuæ tribuas: ſi autem deterior es, veni vt diſcas quæ non ſcis. Superbia naſcitur, quando aliquis dicit ſe in ſecreto ſedere, & fratres non dignatur videre, & viſitare, & in ſuperbiá erigitur. Hoc proptera loquor præſente ſancto fratre qui facit opere, vt hoc quod ego loquor, hunc ſciatis opus facere. Denique multi ſancti patres, qui vere patres ſunt, qui regunt animas ſanctorum, quando aliquos viderint iuuenes ire ad ſecreta †, & ad cœnobium nõ venire, & in ſuperbia eſſe, vadunt & vim eis faciunt, & adducunt eos, nõ vt eis noceant, ſed vt tollatur eis ſuperbia. Nec hoc propterea dico. vt illi qui manent in ſecretis, & veniunt ad cœnobium, & fratres viſitant, ab his qui ſunt in cœnobiis arguantur quaſi ſint impatientes, nec quaſi humiles. Nemo dicat de vobis: Ecce ille qui in eremo ſedet, quia non patitur, venit: propterea venit vt ſuperbiam deponat: propterea venit vt te ædificet, & non deſtruat: Videte qualis vitæ. Sic viuit in deſerto, & tamẽ gloriam nõ habeat eorum qui in deſerto ſunt. Deus itaque omnipotens omnia quæ loquuti ſumus, orationibus ſanctorum nos quoque implere faciat: Nihil enim grande eſt dicere, ſed facere: & ſi quid facere non poſſum & loquor, ideo loquor, vt qui poteſt facere, faciat. Qui habet aures audiendi, audiat in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt honor, virtus & poteſtas in ſecula ſeculorũ, Amen.

† deſerta.

Apoca. 2.

Finis,

DE BONO DISCIPLINAE.

Non eſt Auguſtini.

De laude diſciplinæ Cap. 1.

MVlti ſunt qui ſanæ doctrinæ aduerſantur, iuſticiam culpant, & diſciplinā imperium eſſe iudicant, ac rationabilē caſtigationem ſuperbiæ aſſignant, cum non ſit imperium, niſi vbi aliquid iubetur iniuſtum: nec ſit ſuperbia, niſi vbi negligitur diſciplina. Diſciplina igitur magiſtra eſt religionis, magiſtra veræ pietatis, quę nec ideo increpat vt lædat, nec ideo caſtigat vt noceat. Deniq; mores hominū irata corrigit, inflāmata cuſtodit. ita Salomone dicente, Filij, ne deficias à diſciplina domini, neq; fatigeris cū ab eo increparis: Quē enim diligit dominus, increpat, flagellat autem omnē filium, quē recipit. *Prouer. 3.* Nihil profectò eſt quod nō diſciplina aut emēdet, aut ſaluum faciat. Quā ſi quis ſapiens apprehēderit, nec gratiā amicitiarū perdit, nec periculum damnationis incurrit.

Quod non ſit diſciplina irrationabilis. Cap. 11.

Nemo diſciplinam irrationabilē putet, ſub qua videt vniuerſis quæ in cœlo, & ſub cœlo ſunt, verbo cooperante compoſitis omnipotentis dei ſtare conſilium. In principio enim operis ſui, deus nihil prius quàm diſciplinam fecit. Nam cum aſſiſtente ſapientia, cœlum ſuſpenderet, terram pararet, maria concluderet, *Prouer. 8.* & ſuis locis, ſuiſque temporibus curſum ſolis, lunæque globum diſponeret, omnia ſub diſciplina conſtituit. Quid autem non eſſet tenebroſum, quid nō incompoſitum, quid nō haberetur abſurdū, niſi conſtitutis legibus cuncta ſtarent elementa? Nunquid ſine diſciplina agitur ſolis curſus? qui quamdiu diurni itineris neceſſitatem infatigatus impleuerit, ad officium tamen ſuum matutinus occurrat, & ſe in parte cœli quotidie terrarum ſpatia luſtraturus oſtendit. Tanta eſt diſciplinæ ratio, vt intra temporum metas lege conſcriptas ita indefeſſi itineris alternis vicibus ſyderum curſus agitetur, vt nec luna defectionis ſuæ damna effugiat, nec ſolem diurni luminis flāma deſtituat. Nunquid ſine diſciplina eſt, quòd tanti maris fluctus humili terrarū litore continentur, & in ſuo ſinu frequenter incitata ventis altior aggere vnda concluditur: Omnia profectò inſipiens natura confunderet, niſi mundum diſciplinæ

ratio

ratio gubernaret. Hæc ideo propoſuimus dicere, vt diſceretis obedire euangelicis præceptis, & cæleſtibus obtēperare mandatis. Quid autem rationalem animam, & ad dei imaginem factam expediat, facile poteſt homo intelligere cum videt ſacratis per voluntatem dei conſtitutionibus diſciplinæ etiam elementa ſeruire. Audite. Prophetam dicentem. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſti. Bene in omnibus cauſis timor obtemperat diſciplinæ, qui pro hoc ipſo, quòd imminētes periculorum caſus aut iras iudicum cauere nouit, poteſtatem conſeruandæ ſalutis obtinuit. Quid igitur adultero caſtum? quid furi eſſet tutum? quid latroni non peruium? Quis non expaueſceret concaua littorum, ſecreta ſyluarum? Quid non præſumptio poſſideret, niſi furorem animorum ſub metu pœnæ diſciplina compeſceret? Ac niſi conſtitutus eſſet ordo viuendi, nunquam profectò finem poneret natura peccandi. Nihil eſt quod non gula ſuadeat, ſi gulæ diſciplina conſentiat. Nihil eſt quod non perdat luxuria, ſi amore vitiorū à te diſciplina diſcedat. Nihil eſt quod non habendi cupiditate animus occupet, niſi auaritiæ vitium diſciplina condemnet. Omnia ſub metu diſciplinæ vitia iacēt. Iam non eſt in quo fides vnquam erubeſcat, ſi homo futurum dei iudicium reſpiciat & cauſam reddendæ rationis intendat: nec eſt in quo vindex ſcelerum flamma deſæuiat, ſi intuitu diſciplinæ, aut quæ ſunt honeſta cogites, aut quæ ſunt pudendo caſtiges. Multi ibi nomen crudelitatis imponūt, vbi pro amore diſciplinę crimen admiſſi ſceleris ſupplicio vindicatur latronis, cum ſententia vindicantis iuſtis legibus ſeruiat, & non ſolum præſentibus, ſed etiam futuris manum porrigat. Quis igitur non licitè crederet ſe debere peccare, ſi impudicis & impiis actibus iudex non præſcriberet diſciplinam?

Quō timor obtemperet diſciplina. Cap. III.

Pſal. 2.

Videamus quid lex loquatur, Non occides, non adulterabis, non falſum teſtimonium dices. Hæ ſunt diſciplinæ legis, quibus etiam diſtrictio ſententiæ ſecularis obſequitur, impugnando turpia, reſecādo crimnoſa. Nam adiicit ſcriptura. Iudex non eſt vindex poſitus boni operis, ſed malitia vt etiam vicarium pœnæ genus exigat, cum dicit, Oculum pro oculo, dentem pro dēte. Sed iſtam antiquam ſententiæ ſeueritatē facile vitare poſſumus, ſi flammas futuri iudicij cogitemus. Abſolute autem docet Paulus Apoſtolus poſſe cōtemni ſecularis

De diſciplina legis diuina & humana. Cap. IIII.

Roma. 13.

Leui. 24.

Rom. a. 13.

arma iudicij, qui dicit, Si vis poteſtatem non timere, quod bonum eſt fac. Sed hæc non ocioſe tractanda ſunt: nam cum de his terrenis poteſtatibus Apoſtoli doctrina commemorat, ſenſibus noſtris cœleſtis iudicij partes inſinuata. Nam cum docet ſeruiendum ſeculi legibus, admonet neceſſario hominem futuris cauere temporibus. Si vis inquit, non timere poteſtatem quod bonũ eſt fac: Hoc eſt dicere, ſi vis futurũ nõ timere iudi-
Pſal. 39. cium, Declina à malo & fac bonum. Ergo hanc primam conſtitutionis formam, quæ ſeculi legibus caret, cauere debemus & vincere, vt poſſimus à nobis illud præiudicium perpetuæ mortis excludere. Quia quod iſta temporalis non affligit pœna, hos illa in æternum inſatiabili tormentorum perſequitur dolore. Nemo autem illum homicidij crimen euaſiſſe æſtimet, quem excuſatum ſecularis iudicij corrupti ſententia abſoluerit. Nec ille adulterij facinus preter miſſum putet, qui indulgentiæ lege deprehenſus euaſit. Nemo cum ſanam dexteram videt, falſitatis reo debita iure ſupplicia iudicet fuiſſe cõceſſa. Defunctis corporibus ſalua ſunt crimina, niſi fuerint prius apud deum lacrhymarũ interceſſione purgata. Expectat enim reum ſuum gehenna debitis armata ſupplicijs. Ad confuſionem magis præſentis vitæ, non ad abſolutionem criminis pertinet authoritas ſententiæ ſecularis. Illa ergo nobis ſunt ante omnia cogitanda ſupplicia, vbi homo viuet durante pœna, vbi

De vtilitate diſciplinæ & quibus vel lenis exiſtat uel dura. Cap. V.

nec tormenta corpori, nec deſunt membra tortori. Quæ tamõ facile vitare poſſumus, ſi habenas diſciplinæ teneamus, dicente Apoſtolo, Si vis non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex ea. Quis ſapiens non ad hæc diſciplinæ bona animum lætus apponat, vbi poteſt homo non ſolum criminis pœnam vitare, ſed & gratiam laudationis acquirere: audite Prophetam dicentem: Apprehendite diſciplinam, ne quando
Roma. 13 irraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. In hoc loco ad illos puto pertinet iſta ſententia, ad quos nondum diſciplina perue-
Pſal. 2. nit, qui adhuc in deuiis morantur, capti antiquo ſuperſtitionis errore. Probantur enim ſub lege nunquam vixiſſe, qui admonentur vt apprehendant ſtudium diſciplinæ. Sequitur in hoc pſalmo, Ne quando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Igitur ſi illos Propheta ſtatuit reos, ad quo diſciplina nunquã peruenit, quid de illis iudicandum putamus quos diſciplina deſtituit: Inter vtrorumque actns authoritas propheticæ lectionis incuſat minorẽ planè culpam non perueniſſe ad diſciplinam,

ſciplinam, quàm legem diſciplinæ reſpuiſſe. Ecce dicit Propheta, Qui ſpernit diſciplinam, odit animam ſuam. Et vere vt dixit ita eſt: nam hoſtis eſt & inimicus animæ ſuæ qui ſpretis diſciplinæ monitis, diabolicis occupatur officijs. Dicunt aliquanti diſciplinam ſatis duris legibus conſtitutam. Loquantur iſta ſatis miſeri, quos ad omne facinus ille diabolus author mortis inuitat, quorum mentes inſatiabilis gula poſſidet, ſuper quos regnat ebrietas, quos turpis luxuria captiuos tenet, & à quibus nunquam ſuperbia ingrata diſcedit. Illis autem quibus eſt ſtudium honeſte fidem ſeruare continentiæ, humilitati pietatique ſeruire, dulce diſciplinæ onus eſt, & leue iugum domini, quod non grauat, niſi aut perditos, aut perituros. *Sapiē. 3.*

Erubeſco dicere in confuſionem humanæ negligentiæ, quare apud aliquantos parum proficiat diſciplina, cum videamus paſtorale magiſterium etiam apud muta animalia non perire. Doceant nos ecce ſeruare ordinē diſciplinæ tam dociles æquorum animi, cum in gyrum ducti flexuoſis greſſibus membra componunt, & ſub vnius habenæ retinaculo ita laxari ſe conſentiunt, vt & currendi & ſtandi modus ſub quadam legum diſpoſitione ſeruetur. Ita quos natura numero diuidit, ſtudio diſciplinæ coniungit. Videte quàm fortia boum corpora plauſtro ſubiaceant, quæ intantum imperio animum parant, vt iumentia naturaliter leui iugo colla ſupponant. Ita diſciplinæ conſtitutionibus ſeruiunt, etiam quæ in feritate naſcuntur. Vnde miror aliquotiens hominem, cui ineſt ſapientia & intellectus prudentiæ, paſſim præcepta diſciplinæ negligere, cum videamus mutum animal vitia cauere, iuſſis obtemperare, imperio deſeruire, atque ita ad omnem obedientiam animum aptare, vt cum opus fuerit, armatis legionibus occurrat, & hoſtilibus ſe telis iuſſum obiiciat. Audite in hoc loco Prophetam dicentem: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſraël autem me non cognouit. Vereor dicere, ne noſtram negligentiam pulſet iſta ſententia. Non autem cognoſcit dominum, qui conditionis ſuæ non cognoſcit officium. *De diſciplina in brutis, qua homines nōnulli carent. Cap. VI.* *Eſa. 4.*

Oſtendam ſanè quomodo dominus poſſit aut inueniri, aut cognoſci, ſi tamē eſt animus videntis. Si vis videre dominum, require mendicum, reſpice ad pauperem, ſuſcipe peregrinum, viſita infirmum, curre ad carcerem. Si vis videre deum, vincula captiuitatis abſolue, nodos iniquitatis incide. Audi de hoc dominum dicentem, Eſuriui, & dediſtis mihi man *Quomodo dominus vel inueniri poſſit vel agnoſci. Cap. VII.* *Matt. 25.*

hi mãducare:ſitiui,& dediſtis mihi bibere:hoſpes fui,& ſuſcepiſtis me:nudus fui,& cooperuiſtis me:infirmus fui, & viſitaſtis me:in carcere eram,& veniſtis ad me. Moneo itaque ne deſpicias nudum, ne cæco manum ſubtrahas, ne inuolutum pan-
Matth. 2. nis contemnas. In hac enim veſte primum dominus cum à Magis quæreretur inuentus eſt. Et quia de diſciplina fecimus mẽtionem, ſub qua fides Chriſtiana viget, neceſſe eſt vt omnia in aures veſtras vitæ ornamenta deferatur, vt intelligat vnuſquiſque parum ſibi prodeſſe conuerſationis famam, niſi in cõtemptu mundi amauerit diſciplinam.

De vita religioſa et bona fama. Ergo cui ſtudiũ eſt Chriſtum colere, prius cordis & corporis ſuſcipiat indumenta. Omnis igitur vita religionis profeſſæ, integritatis debet famã ſentire, ne quem expectat corona virtutis, pudoris damno feriat.

Ca. VIII. Corporis integritas vitam muniat, integritatem fides incontaminata cuſtodiat, vt manente vtriuſque partis beneficio, immaculatum hominem faciat regnare cũ Chriſto. Sed in hoc ſolũ conſtat conuerſationis noſtræ ratio, vt boni ſimus. Laborandum igitur illi ante omnia eſt, vt qui bonitatem ſequitur, bonus eſſe iudicetur. Nam quamuis homo purum corpus immaculatúmque cuſtodiat, laceratam vitam ad deum portat, ius actus vultum infamat, licet ſciamus conſcientiam ſolam bonis actibus poſſe ſufficere. Sed quanto melius eſt vt ſemper de te bene ſentiat qui circa ianuam tuam vanis ſuſpicionibus frequenter ægrotat? Inſitũ eſt enim naturaliter vulgo, vt de bonis ſemper male iudicet. Sed tu qui curam bonæ famæ colis, ſtudio tuo gratiam integræ opinionis acquire. Vita ergo noſtra ita ſit lucida, vt ſit omnibus nota. Integritas religioni, pudor ſeruiat humilitati. Quem amor tenet ſeruandæ integritatis, ante omnia falſi ad ſe famam nõ admittat erroris. Magnũm eſt quidem & glorioſum, & vſque ad cœlum omnium ore proferendum, nunquam malis actibus locum dediſſe: ſed multo fortius eſt, nũquam falſis ſuſpicionibus laboraſſe. Quid enim tibi prodeſt ſobrietas, ſi vitia ebrietatis exerceas? Quis te non ebrium iudicet, ſi inter effluentes vino calices ſaltantium gyros imiteris? Quis te caſtum putabit, ſi te viderit meretricum
Quomodo bona ſuffi ciat conſcientia. fabulis mixtum, ſcenico ſermone compoſitis, aut loquentem turpia, aut inhoneſta reſonantem? Laudo quidem conſcientiam caſtitatis in te, ſed odi colloquium meretricis.

In quo loco fortaſſe dicat tibi aliquis: Sufficit mihi pura cõ-
Cap. IX. ſcientia. Quantum ad innocentiam pertinet tibi ſoli ſufficit.

Sed

Sed prouidendum eſt, ne facilitate tua alter peccet, & alienum peccatum in te redundet, iuxta illud quod dicit ſcriptura, Væ illi per quem ſcandalum venit. Quamuis autem precioſo ſerico corpus veſtias, & niueo vellere membra componas, non ſine macula diem tranſigis, ſi camini ardentis ora cõtigeris. In omni igitur actu tuo vitam tuam diſciplina comitetur. Si vis placere Chriſto, elabora vt profeſſionem tuam fides adiuuet, fama commendet. Præcedat vos patientia humilitatis ſocia, aſſiſtat pudicitia integritatis magiſtra, fugiat cupiditas, erubeſcat ebrietas, luxuria actus ſuos lugeat, ſuperbia confuſa diſcedat. Quicunque igitur eſt qui feſtinat deum agnoſcere, ſub hoc diſciplinæ ordine Chriſtum poterit inuenire. Multa quidem erant adhuc dilectiſſimi, quæ diſciplinæ ratio ſuadebat aperire, quæ interim putauimus differenda, ne ocioſis auribus faſtidium pareret longa narratio. Sanè nequid in hoc opere ſubtraxiſſe videamur, elaborabimus vt ea quæ religioſis actibus competunt ſequenti tempore differamus. *Matt. 18.*

FINIS.

AD LECTOREM.

Sermo lentuleij, nec docti, nec diſerti. Quid habuerunt vel frontis, vel mentis, qui talia ſcripta nobis obtruſerunt nomine Auguſtini?

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE VISITATIONE INFIRMORVM LIBER PRIMVS.

VISITATIONIS gratia nepoti meo chariſſimo morienti extremum vale dicturus heſterna die proceſſi: ſed tactus dolore cordis intrinſecus, non ſine quantulacunque oculorum humectatione, vix in verbum aliquod tandem ora ſingultuoſa reſolui, vnde nec digna me, nec digna *De lachrymarũ temperantia. Cap. I.*

gna ſe ſatis proferre potui. Si enim, quod omnium eſt auſus animus dolore non minimo affectus, verba attemperaret, ipſa verborum attentatio lachrymarum eſſet augmentatio. Parcebam itaque verbis, vt parcerem lachrymis. Non conſolatorias ſiquidem effundere lachrymas, effeminatorum eſt: porro nullas, cùm gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus iubeamus, & inobedientia & inhumanitas eſt: Nam & lachrymatus eſt Ieſus. Plorabo igitur mi nepos dilectiſſime, ne ſi inobediés & inhumanus ſum, non ſim imitator ſaluatoris mei Ieſu, temperabo quoque me à lachrymis, ne nimis videar effœminatus.

Caput 11. Tu quoque quia viam vniuerſæ carnis nepos amãtiſſime ingredi feſtinas, quo viſurus es parentes tuos, Patriarchas ſanctos, omnium etiam ſummam beatitudinem. Ad tanti igitur itineris ne deficiat in via ſubſidium, grande viaticum tibi eſt neceſſarium. In muro ciuitatis ſupernæ apponendus es lapis viuus, in cuius ædificatione non auditur ſtrepitus aut malleus. Hic perferendus eſt ſtrepitus, hic adiiciendus eſt lapidi malleus, hic conterendum eſt totum lapidis quadrandi ſuperuacaneum. Strepitus ſit peccatorum tuorum recordatio, ſuper quibus perſtrepet in aure ſacerdotis humillima tua confeſſio,
Iacobi. 5. iuxta illud Apoſtoli Iacobi, Confitemini alterutrum peccata veſtra. Malleus ſit pœnitentia cordis plus quam pectoris percuſſio, quæ vtraque dum adhuc aliquantulum in hac vita præuales, ita modificentur, vt in ædificij dei appoſitione neceſſaria habeantur. Nam quo vadis? Ad vitam. Per quam viam?
Ioan. 14. Audi deum dicentem, Ego ſum via, veritas & vita. Non potes errare Chriſtus via eſt. Non potes falli, Chriſtus veritas eſt. Non potes non viuere, Chriſtus vita eſt. Per Chriſtum viam vadis ad Chriſtum veram vitam: Chriſtus via eſt, tu viator: Chriſtum viaticum porta: conducet te ad ſeipſum via, veritas & vita. Sed quomodo inuenies viam iſtam, quomodo inuenies viaticum? Chriſtus deus eſt, deus autem vbique eſt. Si deus vbique eſt, & in te eſt, poſt te eſt, ante te eſt, & in circũitu tuo eſt, dei omnia plena ſunt: ne longe deum arbitreris, vbicũque quæſieris, ipſum inuenies. Si aſcenderis in cœlum, illic
Pſal. 138. eſt: ſi deſcenderis ad infernum, adeſt. Si aſſumpſeris pennas tuas diluculo, vt habites in extremis maris, etenim illuc manus ſua deducet te, & tenebit te dextera ſua. Deus igitur vbique eſt. Hoſpitem deum habes, hoſpitium acceptum fac hoſpiti tanto, & tunc ſecurus dices hoſpiti tuo, vt in eundo dedu

cat

cat te,& in deducendo conducat te, in conducendo perducat te,& in perducendo hoſpitetur te.

Dico tibi,ſi ſibi gratum exhibueris hoſpitium, gratum & gratius exhibebit tibi hoſpitium ſuum. O quàm beatus eris ſi hoſpes dei fueris.ſi in ciuitate ſua cœleſti ſcilicet Hieruſalem manſionem acceperis. Si deus in die aliqua tibi gratias agens dixerit:Hoſpes fui,& collegiſti me, & quandiu feciſti vni ex his minimis meis,mihi feciſti: Veni benedicte patris mei, percipe regnum. Erraueram equidem,quoniam pro hoſpitio tuo hoſpitium dei promiſeram,ciuem iam conſcriptum, imò iam conregnantem hoſpitem vocaueram. Non promittit tibi deus hoſpitium promittit regnum,regnabis cum Chriſto,eris hæres dei,cohæres autem Chriſti. Sed ad tantam fœlicitatem adipiſcendam præparatio multifaria tibi chariſſime eſt neceſſaria. De confeſſione & pœnitentia ſuperius breuiter notatum eſt:Confiteri & pœnitere, à malo eſt declinare. A malo declinare,quodammodo bonum eſt. Sed audiſti: Declina à malo, & fac bonum. Bona eſt à malo declinatio:Sed neceſſaria eſt ad bonum faciendum feſtina & efficax exhilaratio:Hilarem enim datorem diligit deus. Et quid eſt bonum facere? In publico eſt boni faciendi regula. Enarrat ſibi bona impenſa doctor doctorum ita dicens : Hoſpes fui,nudus & in carcere.ſitiens & eſuriens, & miniſtraſti mihi. Et hæc mihi feciſti quandiu vni ex minimis meis feciſti. Grande bonum quod cum ſit in pauperes,redundat in deum. Sed in pauperes largitio non eſt totius boni exhibitio. Dicit Apoſtolus, Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Ergo totius boni ſumma eſt charitas. Diſtributio facultatum tuarum in pauperes, niſi ex radice charitatis procedat in deum,non redundat. Deus charitas eſt: quod ex deo procedit, in deum redundat: quod in deum non redundat, ex charitate non procedit. Ex deo igitur proceſſio,& in deum redundatio,dei dona ſunt. Diſtribue igitur tua ſic in pauperes, vt in deum diſtributio redundet. Sed quid diſtribues: Forſitan deeſt, quod diſtribuas. Audi Tobiam, Fili, ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi autem exiguum,etiam illud exiguum impertiri ſtude. Si dederis alicui caliceın aquæ ſaltem frigidæ, non perdes mercedem tuam: Sed forſitan & aqua deeſt:ſed habes quod diſtribuas,habes teipſum da teipſum deo,& habebis ipſum deum. Quomodo dabis

De operũ miſericordia meritis. *Cap* 11. *Matt.* 25. *Roma.* 8. *1.Petr.1.* *2.Cor.9.* *Matt.* 25. *1.Cor.* 13. *1.Ioan.* 4. *Tobia* 4. *Eſa.*38.

bis te deo?Diſpone domini tuę,quia morieris tu & nō viues. Forſitan domum non habes,diſpone tibi,ſi non diſponis domui. Qualis erit illa diſpoſitio? Dilige deum,& diliget te deus. Aſſume pennas cum quibus ad deum euoles. Pennæ quibus euoles ſunt dilectio dei & ꝓximi. Dei & proximi dilectio apta tuiipſius eſt diſpoſitio. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximi malum non operatur. De dilectione dei quid dicam?Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,ex tota anima tua,ex totis viribus tuis. Diligat deum oculus tuus,os tuũ,manus tua,pes tuus,omnis ſenſus tuus. Quicquid dilectionis in te eſt,tu totus dilige deũ. Hæ ſunt duæ alę, quibus euoles ad cœlos,tranſueharis ad ſanctos, inferaris inter angelos. Si ocioſa ſit manus ab opere, pes à deambulatione,ſed nunquam ſancta anima vel mens timens deum, vacare poterit à dilectione. Sed dicis,Diligo deum. Bene, vtinam ſit in re quod promiſiſti ſermone. Dilectionis dei probatio, mandatorum ipſius eſt completio. Operum ſuorum voluntaria cō pletio,amare quod amat deus,ardẽti deſiderio amplecti quod facit deus. Si igitur deũ diligis,quod facit deus diligis. Et ſi ꝙ facit deus diligis, diſciplinam dei flagellantem te diligis, flagellum dei ſuſtines,tuſſi laboras,pulmone deficis, cibum ſtomachus reſpuit,phthiſi decoqueris, vinum faſtidis, dyſenteria ſauciaris,multitudo morborum genere afficeris. Sed & hęc, ſi oculum habes,ſi cordatus es,dei dona ſunt. Diſciplinam patris ne abiicias fili:Nemo filius quem non corripit pater, ſed noli deficere à diſciplina domini,& ne fatigeris dum ab eo argueris:Quem enim diligit dominus corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi. Vis ſcire,quia infirmitas corporis ſalutem animæ parturit,audi dominum Apoſtolo reſpondentem: Virtus in infirmitate perficitur:ac ſi dicat. Complectere quam pateris infirmitatem quoniam ita proficies de virtute in virtutem,ſi in infirmitate virtus augmentatur. Virtus autem eſt ſalus animæ infirmitas corporis: quandoquidem per virtutem aanimæ parit ſalutem. Donum dei eſt: Non enim eſt aliunde niſi ex deo ſalus animæ. Flagellum ergo dei ne contemnas,ſed flagellatus dic deo gratias. Dilige corripientem, dilige corrigẽtem, dilige arguentem. Non in furore,non in ira,ſed in miſericordia aperi pulſanti,deuotus eſto vocanti,gratias age miſerãti,redi ad te,cogita parumper:cogita de deo,pẽſa ſi potes,quoniam ſuper omnia opera ſua ipſius miſerationes. Ipſe deus eſt ipſe,

De dei dilectione,et corruptionis vtilitate.

Cap. III.

Leui. 19. *Roma. 13.* *Deut. 6.* *Prouer. 3.* *Hebra. 12* *2. Cor. 12.*

ipſe iudex eſt, nec te vult damnari, nec vult te male iudicari, vult tui miſereri, flagellat in te miſericorditer qui in eũ deliquiſti pertinaciter. Deus meus, deus meus audebo dicere, pace tua dicam, quoniam magno repletus gaudio dicam: In quodam ecſtaſis tripudio de te præſumendo dicam, niſi quia Deus es, iniuſtus eſſes, quia peccauimus grauiter, inhæremus peccato pertinaciter, gaudemus de peccato: poſt peccatum ambulamus, extenſo collo peccatum noſtrum prædicamus, nec abſcondimus, & tu placatus es: nos te prouocamus ad iram, tu autem conducis nos ad miſericordiam. Nos irritamus te ad furorem, tu autem differs vindictam. Iuſto exterminio punire poteras peccantes, ſubuertere negligentes, & patientia tua expectat vt corrigamur pœnitentes. Deus meus miſericordia mea. Nunquid non hæc eſt iniuſtitia? Sed nunquid iniuſtitia apud Deum? Abſit. Quòd enim ſuſtinet Deus, iudex iuſtus patienter, quòd iuſta ſeueritas flectitur miſericorditer, totum Deus eſt. Neque enim aliter Deus eſſes niſi flecteretis, niſi patereris, niſi miſerereris, niſi Deus eſſes. Quodcunque igitur facis, tuum eſt. Fac igitur Deus quod facis, quia quod facis, tuũ eſt: quod tuum eſt, bonum eſt: quod igitur facis bonũ eſt, Deus meus miſericordia mea.

De miſeri cordia dei excellẽtia. Caput V.

Roma. 9.

Conſolatio morituri ex mortalis vita miſeria, & mortis multimoda vtilitate. Caput VI.

Tu igitur chare mi, ad modicũ migraturus de mũdo, tantã & tã ineffabilem benignitatem Domini Dei tui ne ſpernas, flagellum ipſius gaudenter ſuſcipe: Flagellat in te quod neſcis, nec iniuſte. Iuſta enim ſunt ipſius iudicia, morbus hic corporis, medicina eſt ſpiritalis. Porrò recogita ꝙ morbus tuus, vt ait medici, eſt incurabilis, & tecũ reuolue, quoniã ſi cõtra deũ præſumpſeris murmurare, & morbum velis nolis, ſuſtinebis: nec murmurando ſanaberis, imò anima debilitaberis, dum contra Deum tuum, patrem tuum, medicum tuum, magiſtrũ tuum manſuetiſſimum & tranquilliſſimum, in ipſo flagello pacatiſſimum, qui nunquam iratus eſt, cum iratus eſt miſericordiæ recordabitur, murmuraueris. Meis igitur acquieſce conſiliis, & quandoquidem murmurando duo mala ſuſtineres, pacificus eſto, & grauamen corporale fac tibi antidotum ſpiritale: Non enim ſi in flagello vis deum recognoſcere, corpore & anima flagellaberis, non enim flagellat Deus bis in idipſum. O quàm iucundo pectore, quàm læto corde viſitationem diuinam debes præoptare. Certe ſi corpore totus præualeres, infirmitatem medicinalẽ à Deo debueras votis omni-

bus expetere, ne ſanitas corporis infirmitas eſſet animæ metuere. Nihil aliud ſcio, ſed quia infirmaris, vtiliter debes gaudere, quia iuxta eſt vocatio diuina: Debes ei totis niſibus lætus adhærere. Eia ſi epiſcopatum aut honorē alium, aut ſanitatem infirmis optabilem tibi conceſſiſſet Deus, nónne omni gaudio illud donum Dei ſuſciperes? Certe maiori exultatione & affectuoſiori voluntate, cum gratiarū etiam actione hanc Dei animaduerſionē debes tibi vnicā habere, quia & hoc vtiliſſimū donum dei eſt. Porrò ſi de vitæ iſtius naufragio, déq; compendioſæ mortis comparando commercio cogitares, quàm inenarrabiliter viuere faſtidires, quàm feſtinanter mori in Domino concupiſceres, Beati enim mortui qui in domino moriuntur. Nam vt collationem quandam breuiter faciamus, conferamus ſi placet de vita præſenti: quæ initium dolorum eſt, & quaſi per amicum litigium quid potius appetendum ſit, male viuere, an bene mori, diſcutiamus: nam bene viuere præſentialiter nemo poſt. Omnis enim homo mendax. Et Apoſtolus homo præ cæteris hominibus vidēs aliam legem in membris ſuis legi mentis ſuæ repugnantem, cupit diſſolui & eſſe cum Chriſto. Et ſcimus quia omnis creatura ingemiſcit & parturit, vſquequo liberetur a ſeruitute corruptionis per eum qui ſubiecit eam in ſpe. Denique quis numerare poteſt præſentis vitæ moleſtias? Eſurire, ſitire, algere, calere, laſſari, & innumerabilia ex ipſa cōſuetudine nobis domeſtica ſunt: tamen initium dolorū hæc. Sed vt altius reuoluamus quæ intra nos ſunt, cupere, amare, odire, fornicari, adulterari, occidere vel occidi, rapere, furari, nónne inimicæ paſſiones nobis ſunt, tamen quis immunis, quis liber eſt ab his omnibus? Et quis tot & tantarum obnoxius paſſionum, immunis erit à peccato? Et quis viuens ſub peccato, bene viuit? Ergo male viuit omnis homo, & peccatum malum eſt. Denique audēter pronuncio, quia principium vitæ hominis initium dolorum eſt. Fuere philoſophi hoc non ignorantes, qui in ortu puerorum lugebāt, in morte autē gaudebant: hoc ſignificantes, quia homo ad laborē naſcitur, ad requiem autē moritur. Sanctus etiam Dauid & de ortu & de vita filij, quē de Berſabee ſuſceperat, intantum eſt contriſtatus, vt dū puer adhuc viueret, lugens & incœnatus maneret: mortuo autē puerulo & gauderet & cœnaret. O mors deſiderabilis, ò mors omnium malorum præſentium finis, ò mors laboris clauſula, quietis principium, quis excogitare queat tuarum vti

Apo. 14.
Pſal. 115.
Roma. 7.
Philip. 1.
Roma. 8.
2. Reg. 12.

vtilitates beatitudinum? Nam male mori, Chriſtianorum non eſt: bene autem mori, cum Chriſto viuere eſt. Et quis ipſius beneficia ſufficienter expediat, quæ hominem Chriſto conglutinat, quæ vt dictum eſt finis malorum eſt, nutrix initiúmq; ſecuræ fœlicitatis eſt? Valeas mors mi dilectiſſima, confiteor ſi poſſem, libenter te complecterer, libenter te guſtarem, vltro ſubirem: & teſtor, quia omnis mea cogitatio, & Epiſtolæ præſentis frequentata lectio inſtigat me ad tui dilectionem, tantũ ne intempeſtiua venias. Tu autẽ caro mea & os meum, quem Epiſtola mea viſitat, quam & extremam moriturus accipis, de hac eadem Epiſtola, & de aliis quæ in te ſunt exemplaribus, conſolationẽ accipe, ne in extremo poſitus, tanquã deſolatus ad curiã Dei tui venias. His omnibus expletis oratio tibi eſt neceſſaria, ergo deũ alloquere, & nihil ſecus egeris, de ipſo ſecurꝰ ita affare: deus meus, deus meꝰ miſericordia mea, refugiũ meũ, te deſidero, ad te venire feſtino, ne deſpicias me ſub tremendo diſcrimine poſitum, adeſto mihi propitius in his meis magnis neceſſitatibus: non poſſum me redimere meis operationibus, ſed tu redime me & miſerere mei. Diffido de meis meritis, ſed confido de miſerationibus tuis, & plus confido de tuis miſerationibus, quàm diffidam de malis actibus meis. Tu es ſpes mea deus meus, tibi ſoli peccaui, mea culpa: Qui fui tibi charus ad redimendum, non ſim vilis ad perdendum, & nunc ad te venio qui nulli dees: cupio diſſolui & eſſe tecum. In manus tuas commendo ſpiritum meum Domine: Reſpice in me domine deus veritatis, & præſta mihi Deus meus, vt in pace dormiam & requieſcam: Qui in trinitate perfecta viuis & regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum: Amen. FINIS.

Quod infirmo oratio ſit neceſſaria.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE VISITATIONE INFIRMORVM, LIBER SECVNDVS.

SVperioris tractatus curſum me clauſiſſe putaueram, cum quidam de fratribus illum accipientes, ipſi attentius inhærentes, accurate collaudauerunt, & ſicuti teſtabantur pro alia vtilitate ſui gratáter relegerunt, & cum communi deceden- *Cap. I.*

tium à ſeculo conſolationi neceſſarium iudicauerunt: ego autem fraternum gaudium meum exiſtimās, ita illud complexatus ſum, vt in ipſorum lætitia mihi meū complaceret opuſculum, & quod ipſe impræmeditatus dictaueram, ſolitario peragerem ſcrutinio. Erant autem quæ ſcripta fuerant, ſimpliciter, ſed vt reor catholice dicta. Vnde & dictorum ſimplicitati propter fratrum beneuolentiam, qui iam ita laudauerunt, peperci. Ipſi autem licet volumen eſſet paruulum, Viſitationem illud infirmorum appellauerunt: ego autem ſuperiora vti erant, manere paſſus ſum. Sed quoniam Epiſtolari ſtudueram breuitati, quædam prætermiſeram quæ ad eandem infirmi viſitatio nem neceſſaria fuiſſent. Ea ergo quæ compēdij gratia prætermiſeram, necnon & ea quæ ſuper idem negocium à me poſtea requiſita ſunt, ſtylo ſubſequenti commendaui. Erant quoque ordine præcedentia, ſed ipſa præpoſterauit ad alia tendendi non inutilis velocitas.

De credibilium ſal uifica fide habēda ab infirmo, et de ſpe reponēda in Chriſtum. Caput. II.

Mi chariſſime receſſurus à nobis, te etenim compellit dies vltima, fidelis eſto, ſine fide enim non potes placere Deo: neq; enim infidelis Deo eſt acceptabilis. Sunt ergo de Deo multa credenda, ad ſalutem animæ neceſſaria. Sacramentis igitur diuinis fides pluſquam verborum argumentatio adhibenda eſt: Neque etenim ſigillatim de deo credenda per rationis argumenta poſſumus comprehendere, poſſumus autem & debemus credere: nam neq; de deo loquimur, quin à nobiſmetipſis aliquantulum mente excedamus. Vbi igitur eſt mentis exceſſio, idonea eſt fidei ſucceſſio. Mirabile ergo illud de trinitatis vnitate, de vnitatis deifica trinitate, ſacramētum magis eſt credendum quàm exponēdum: Enimuero credatur ſacræ ſcripturæ teſtimoniis. Sunt & alia de deo filio, quaſi nobis propinqua & contigua, & ex ipſa ſui propinquitate & contiguitate nobis familiaria, & ex ipſa familiaritate delectabilia. Delectabile quippe eſt homini & ſalutare morienti, loqui & ſatiari de humanitate Chriſti. Quòd enim verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, hominis eſt: quòd homo deus factus eſt, hominis eſt: vtrunque igitur hoc ineffabile ſacramentū hominis eſt. *Ioan. 1.* Quoniam ergo infirmus hominis intellectus ex ſuiipſius humanitate ponderoſa hebetatus, videns nunc per ſpeculum in ænigmate, dei nō poteſt diuinitatem vt dignum eſt cōprehendere, ad illam quæ ſua eſt, Chriſti humanitatem, oculum ſuū intellectualem reflectat. In illa delectetur, ex illa quoque ſatie- *1. Cor. 13.*

tietur, ad ipſam faciem ſuam conuertat, ſicut de Ezechia dictũ eſt, Conuertit Ezechias faciem ſuam cum lacrymis ad parietem. Paries Chriſti, humanitas eſt. Vnde ita Salomon, En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum. Diuinitas ipſius videlicet ad nullum deflexa vel deflectenda peccatum, ſub carne noſtra latitabat: Nam & in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Ad hunc reuera parietem Ezechias ſub mortis articulo, quem ei Propheta per ſpiritum prædixerat, faciem conuertit & ita conualuit. Hac valetudinis expectatione tandem ſecutus Iacob ita tripudiat: Vidi Dominum facie diuinitatis, in qua erat Deus, ad faciem humanitatis, quam erat aſſumpturus, & ſic ſalua facta eſt anima mea. Huius incarnationis deſiderio flagrabant omnes ſancti. Quippe quibus erat manifeſtum non aliter poſſe ſaluari genus humanum, niſi per filium dei incarnatum. Non enim eſt in aliquo alio ſalus, nec eſt nomen aliud ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat hominem ſaluum fieri. Ad hunc igitur parietem noſtrum, mediatorem noſtrum conuerte faciem tuam familiarius, quod tuum eſt, aggredere ſecurius, ſcit compati tuis infirmitatibus, qui factus eſt tuæ infirmitatis participando conſocius, prærogatiuam noſtræ carnis in cœlos euexit ſuperius, quia exaltatus eſt ſuper cœlos homo deus, participatus eſt noſtræ humanitatis, vt nos participaremur ſuæ diuinitatis. Aude igitur fili mi de homine tuo Deo facere quoddam participium, quia prior fecit Deus de homine tuo puro ſibi participium: ex diuinitate proceſſit ſaluatio, & ex humanitate redemptio, vtrunq; tamen ex vtroque. Sed quod meum eſt, & quod ex me mihi quadam agnatione & cognatione, & quadam ſecreta affectione conglutino, quodam proprio iure conſanguinitatis mihi vendico. Tutius & iucundius loquor ad meum Ieſum, quàm ad aliquem ſanctorum ſpirituum Dei: plus debet mihi Chriſtus quàm alicui cœleſtium ſpirituum. Quod tu es, fieri dignatus eſt Deus, non factus eſt quod eſt angelus: & ſi ſit magni conſilij angelus, te exaltauit ſuper angelos, tu etenim iudicabis angelos. Nollem habere locum angeli, ſi poſſem habere locum debitum homini, Ad curiam Dei ſui, Dei tui, præceſſit Deus tuus, homo tuus, tunica tua, tunica polymita, quam ſibi decẽtiſſime coaptauit, indutus illa, aſſiduus interpellat pro nobis, non iam ab angelis minoratus, imò gloria & honore coronatus, & ſuper opera manuum Dei conſtitutus. Quem igitur habes interceſ-

4. Re. 20. *Canti. 2.* *Baruch. 3.* *Gene. 32.* *Act. 4.* *Eſaia. 9.* *Pſal. 8.*

ſorem habes mediatorem, conſtitue tibi propicium adiutorem. Et ſi deus pro te, quis contra te? Firmiter igitur & fideliter credenda eſt dei incarnatio, paſsio & reſurrectio, & ſuper cœlos aſcenſio, necnon & tuiipſius futura reformatio. Hæc fili mi fides tua habeat, perſcrutetur & teneat cor tuum, nihil dulcius ſapiat, os tuum audacter confiteatur & concinat. Corde etenim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem.

Roma. 8.

Roma. 10.

De cõfugio infirmi ad paſsionis Chriſti memorialia. Caput III.

Et licet hæc ſufficere valeant ad ſalutem, tamen ſunt quędã exteriora ſigna pigritantis etiam fidei aliquando excitatoria, & quaſi quandam compunctionem penetralibus ſuis figẽtia, quæ & Chriſtianitatis religio vult obſeruari, & amicorum ad infirmos conuenientium deuotio gaudet adimpleri. Hæc & tu fili mi non negligas, erunt ſiquidem & tibiipſi ſalubria, & mihi chariſque tuis conſolatoria. Habent ſiquidem Chriſtianorum arcana illius dominicæ crucis quaſi quoddam venerabile monimentum, quod de crucis ipſius imaginatione crucem cognominãt, quod & nos omni veneratione dignisſimum fatemur, & ad recordationẽ crucifixi noſtri veneramur. Adiicitur etenim ſuper crucem quædã hominis inibi patientis imago, per quod ſalutifera Ieſu Chriſti nobis renouatur paſsio. hãc complectere humiliter, venerare ſuppliciter, tamen hæc ad memoriam tibi reduces:

Nec deus eſt, nec homo, præſens quam cerno figura:
Sed deus eſt & homo, quem ſignat ſacra figura,
Verus homo verúſque deus, tamen vnus vterque:
Probra crucis patitur, mortem ſubit & ſepelitur:
Viuit idem, crucis hæc per ſigna triumphat ab hoſte:
Id notum vobis crucis huius litera reddit:
Scilicet ipſius nota ſunt crux & crucifixus:
Hæc & ego veneror, Ieſum quoque ſemper adoro.

De ſacramentis ab infirmo ſuſcipiendis. Cap. IIII.

Tu autẽ bone Ieſu, qui pro me pendens ita paſſus es, miſereri mihi digneris & præſta vt qui mihi mortuus es, & ad hoc mortuus es, vt mundo moriens, tibi viuam bone Ieſu. Nec prætermittendum eſt illud Apoſtoli Iacobi præceptum, Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, vt orent ſuper eũ, vngentes eũ oleo ſancto in nomine Ieſu, & oratio fidei ſaluabit infirmũ. Ergo ſic roges de te & pro te fieri, ſicut dixit Apoſtolus Iacobus, imò per Apoſtolũ ſuum dominus Ipſa vi

deli

delicet olei ſacrati delibutio intelligitur ſpiritus ſancti typicalis vnctio. Illud etiam viuificum dominici corporis ſupplemẽtum ſuſcipere fili mi non renuas, quin potius illud auidiſſime quæras, fideliter comedas. Cibus ille etenim incóparabilis, ineffabilis, viaticum tibi erit ſaluberrimum, redemptionis tuæ precium, redemptoris monimentum, & redemptu munimentum. De confeſſione ſuperiori tractatu te breuiter cómonere feci, quod vrgebat me ad alia tendendi curioſa neceſſitas. Nunc quoque de eodem confeſſionis capitulo, recapitulationem compendioſam facere diſpono. Sunt quidam qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumant, ſi ſoli deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia, ſua confiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubeſcunt, ſiue dedignantur oſtendere ſe ſacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram diſcernere per legiſlatorem conſtituit dominus. Sed nolo vt ipſa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram domini vicario, tabeſcens præ rubore, vel ceruicoſus præ indignatione: nam ipſius humiliter ſubeundum eſt iudicium, quem dominus ſibi non dedignatur vicarium. Ergo ad te venire roges ſacerdotem, & fac ipſum conſcientiarum tuarum penitus participem. Non ſeducat te ſomniantium illa ſuperſtitio quæ in viſitando confirmat, quia ſaluat ſacerdote inconſulto ad deum peccatorum confeſſio. Nos autem non abnegamus quin ſit ad deum frequenter referenda confeſſio peccatorum. Beatus etenim qui tenebit & allidet paruulos vel maximos ſuos ad petram, Petra autem Chriſtus eſt: Sed teſtamur, & teſtatur illud ſana doctrina, ne tibi applaudentium faueas auribus, quoniam prius eges ſacerdotis qui mediator ſit ad deum tuum ſalubri iudicio: alioquin & ſub lege & ſub gratia: Ite & oſtendite vos ſacerdotibus, reſponſum diuinum, quomodo conſummaretur? Confitemini alterutrum peccata veſtra, quomodo compleretur? Ergo cicatricum tuarum arbiter dei vice, dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei vias tuas, & ipſe tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Neque quidem, ſicuti quidam faciunt, cum quadam calliditate alloquaris presbyterum, quoniã talis allocutio tuiipſius foret deceptio. Accedunt ſiquidem deceptioſi ad ſacerdotes, ita ei præſentibus confitentes: Ego peccator, domine ſacerdos, peccaui periurando, adulterando, fornicando, hominem occidendo,

Pſal. 139.
1. Cor. 10.
Iacobi. 5.
Qualis debeat eſſe fructuoſa confeſſio.
Cap. V.

mentiendo, ſacrilegium committendo, furando, rapiêdo: Hæc omnia commiſit, mea culpa, vel opere, vel voluntate. Ita iſti deum irridentes, cum tamen non irridetur, confitentur quæ non fecerunt interpolantes, reuelata velantes, vt ſit idem in eodem peccatum denudaſſe, & denudatum obumbraſſe, de quo ſacerdos tunc incertior recedit, cum certa incerte audierit. O quàm bene & iuſte huiuſcemodi verſutiis ſacerdos ille conſuleret, ſi his omnibus quæ audiuit, iudicium ſuũ apponeret, & quaſi reum de omnibus competenti correctione mulctaret, qui ſe de omnibus nihil excipiens, nihil ex nomine detegens, ſemet infamando aggreſſus eſt, bona quoque inordinate diſpenſauit. & tunc non erat his locus, & temperatior locus eſſet quo generalem morbum medico detegere debuiſſet, ſi prius vulnera, liuores, plagas tumentes ſibi ſigillatim, prout grauius viſceribus inſtabant, euiſceraſſet. Tu vero fili mi, non ita facies, quoniam ſaniori conſilio crediturus es: Aſtantem coram te ſacerdotum angelum dei exiſtima. Labia quidem ſacerdotis, ait Malachias cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius: Angelus enim domini exercituum eſt: Et cum qua & deum & angelum eius decet reuerentia, dei miniſtrum affari. Aperi ei penetralium tuorum abditiſsima latibula, conſciẽtiarum verecundarum penitiora reuela repagula. Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forſitan corã multis & cum multis facere: nam humanũ eſt peccare, Chriſtianũ eſt à peccato deſiſtere, diabolicum eſt perſeuerare. Ergo quæ mentem grauius exarcebant facinora, dei angelo manifeſta nihil obſcurum dicens, culpam nullis ambagibus inuoluens, nullis circumitionibus quod verum eſt operiens. Deſignanda etiã ſunt in quibus peccaſti loca ſi recordaris & tempora cum quibus peccaſti perſonis, non nomina ipſarum, etiam vt à peccato deſiſtãt ſecreto corrigenda familiaritas, in qua peccaſti labilis ætas, quo gradu iam Eccleſiæ inſeruiebas, vtrum ſemel an ex conſuetudine, vtrum neceſsitate, an ex voluptate cecidiſti. His enim omnibus ſua inſtant iudicia: ſi enim in iudiciis ſecularibus à locis loca diſcernuntur, alia cenſura vindicatur homicidium in regis curia, alia in via publica, alia in agreſti villa: aliquando pro tempore temporibus ignoſcitur infantiæ, defertur aliquando ſenectuti, quæ media deferuet ætas, ſeuera cohibetur habena. In ſolennibus, præcipue † natalitiis perpetrata, feroci plectuntur exterminio facinora, ſic & cætera quanto di-

Malac. 2.

† ad principum.

to diſtrictioribus eliminanda ſunt animaduerſionibus, in locis deo ſacratis, in temporibus feſtis deo dicatis, in ætate diſcretiori, in perſonis proprie deo delegatis, in gradibus commiſſaſſub limioribus: nónne cui plus committitur, plus ad eo exigitur? Nonne minus eſt hominem occidiſſe quàm homines? Nónne leuius eſt ſemel deliquiſſe quàm centies? Nonne celeriorē conſequitur veniam ex neſsitate cecidiſſe, quàm ex voluntate? Et quáuis vbicunque peccetur, peccatum ſemper ſit peccatum, & nullum tempus, nulla ætas nulla perſona nullus locus muniat peccantem à peccato, tamē hæc omnia modo ſuo diſcutienda ſunt, quoniam hæc omnia corripienda & corrigenda ſunt. Hęc autem omnia ſi taceantur, vel dicta callide pallientur, animam iugulant: Si denudentur, cum pœnitentia euaneſcunt, in nihilum redigēda ordine competenti proſequere, ſine circunlocutione ediſſere peccato pro viribus, imò viriliter extirpare contende. Heu cur erubeſcis confiteri quod facere nequaquā erubuiſti? Melius eſt coram vno aliquantulum ruboris tolerare, quàm in die iudicij coram tot milibus hominum graui repulſa denotatum tabeſcere. Confeſsionem tuam pœnitentia comitetur, quoniam ita tibi remittetur iniquitas tua. Et Beati quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Peccati quoque confeſsio, peccatoris eſt damnatio, pœnitentia vero confeſsionem parit vtilem. Odium quoque peccatis adhibendum eſt, quoniam peccatorum amicus, animæ ſuæ eſt inimicus. Et perfecto odio odienda ſunt peccata, quoniā facta ſunt nobis inimica. Momentaneas autē ipſorū illecebras, quæ ad momētaneā cordis percuſsionē poſſunt annullari, pro quorum annullatione æternam poſsidebis requiem, per theſaurizationem in cruciatum ibis infernalem: nolle deſtruere cum poſsis, extremæ eſt dementiæ. Confitere igitur chare mi nomine tenus, quæ te remordent flagitia, detege ſpecialiter quæ ſcis ſpecialia, quotidiana de quibus non fuiſti mundus, ſaltem cogitatione in collecta generali oppone ſicq; ex indulgentia confide. Iam vero ſacerdote cōſulto ad deū referēda ſunt tua delicta, ipſi iam tunc erunt præſentanda. Non enim talis præſentatiō vltra erit infructuoſa. Et quod forſitan oblitus prætermiſeras, debitoribus tuis ex corde dimitte debita ſua, & omnes homines in deum propter deum dilige.

Quod grauius ſit peccare volup tateq̀uàm neceſſitate

Pſal. 31

Cap. VI.

Paginulæ noſtræ quaſi documenta vilia videntur & deſpicabilia, quia non ſunt rhetorico flatu & faſtu cothurnata:

videntur & ſuperflua, quoniam eruditioribus hæc omnia erãt peruia. Sed eſt aliquando vt multa nouerint eruditi, de quibus non dubitauerunt, & cogitant vt in eodem diſcendi genere ea dem didicerint omnes. Sed nos de minus capaciũ numero fuimus, & quomodo laſſus bos calcet, perſpicue nouimus. Acceſſerunt etiam ad nos animabus ſuis conſuli concupiſcentium copioſa frequentia: & quidam ex ſimplicitate, quidam ita loquebantur ex induſtria. Illis autem prout nobis collibuit cõſuluimus, tibi vero cui cor noſtrum arctius inuigilat, & quem Epiſtolæ reſpectus viſitat, quoniã dolor impatientiſsimus tollit colloquendi gratiam, ex his quæ ex ipſis hauſimus peritiores, hunc tractatum direximus. Tuum eſt igitur, tuum eſt, tibi quoque perneceſſarium eſt, qui ſub mortis articulo poſitus es. Iamque ſi videri poſſet, mortem videres, quatenus ex noſtra eruditione vigilantior: vel exitus ipſius neceſſitate circunſpectior tibi inuigiles, tibi prouideas, tibi cõſulas. Si autem in noſtris tractatibus quæ neſciebas indicaui, vel quæ ſciebas iterũ inculcaui, tibi tamen in vtroque ex ſumma erga te diligentia noſtrum deſudauit exercitium. Et ſi tibi non proderit, quoniam hæc omnia ſciebas, harum dictionum commonitoria cõnexio, quibuſdam ſaltem minus ſciolis prodeſſe habebit, mihi quoque cui te commonuiſſe voluptuoſum eſt, quoniam mihi ſatis feci, valebit.

Quibus ſit ſacerdotibus facienda cõfeſſio Cap. VII.

Sed ne quædam quorundam ſuperſtitio prebyterorum à nobis intacta quaſi ignota tranſigatur, nũc aliquantulum noſtri ſermonis conſummatio, quoniam coram illis cõfitendum eſt, reſpicias presbyteros. Eſſet autem id ſcribere ſuperuacaneum, niſi errori cuidam iam in multos ſerpenti prætenderetur obuiũ. Melius eſt quoq; ignorantiæ presbyterorũ cõſulere, quã ignorãtes in ignorãtia ſua incaſtigatos remanere. Poſſet autẽ & tibi quoniã nocuit multis, nocere, prout ſuperius intimatum eſt, coram ſacerdote confiteri habes, ipſiusque iudicium ſubire debes. Sed ſicut ſtella differt à ſtella in claritate, ſic ſacerdos differt à ſacerdote in ſua cõuerſatione. (*1. Corin. 15*) Multorum ſiquidem eſt vocari ſacerdotes, ſed non eſt omnium eſſe ſacerdotes. Siquidem multis presbyteratus committitur diſpenſatio, ſed non omnes pariter commiſſæ diſpẽſationis inſeruiunt miniſterio. Alius equidem commodis præſentibus, quæ ſua ſunt, nõ quæ Ieſu Chriſti exquirens, inexplebiliter inhiat (*Philip. 2.*): alius præpeditur ex incuria: alius ſuffocatur ex ignorantia, & tamen ignorans ignorabitur (*1. Cor. 14.*): alius vero concreditæ cuſto-

tæ cuſtodiæ competenter locum & tempus explorat, reſpõdet que probati vita miniſtri neceſsitatibꝰ iniuncti miniſterij. Ex his vocãdi ſunt ſi noueris peritiores & curioſiores. Si enim mor bis corporum medici probatiores exquiruntur, quanto magis ſpiritalibus animarum putredinibus adhibendi ſunt medici ſubtiliores, & ſi dici liceat, ſpiritaliores. Non dico tamen vt damnes vel reprehendas domini ſacerdotes: Nouit enim dominus qui ſunt eius. Sed dico, ſi recipis prophetam in nomine Prophetæ, vel iuſtum in nomine iuſti, mercedem vel Prophetæ vel iuſti recipies. Ergo tales vocandi ſunt. *2 Timo.2.* *Matth.10.*

Cap.VIII.

Iam vide quid de ignorantia ignorantium proueniat. Audiuit quidẽ ex minus eruditis ſacerdotibus confeſsionem tuam, videt infirmitatem tuam, neſcit tamen res huiuſcemodi æqua lance penſare: ignorat quia velox medicina ſubitaneis infirmitatibus vel in extremis poſitis ſit pernecesſaria, reſpondet ægroto, Frater ſi ſuperuixeris ita ieiuna, ita fac eleemoſynam, ita ora: hæc cum omnia bene dixit, ſed errorem impium animaduerte. Si autem ex hac infirmitate morieris, ne anima tua deo videatur impœnitens, per obedientiam iniungo tibi, quatenus anima tua vel totam ſeptimanam, vel annum integrum, vel tantum temporis patiendo pœnam quam meruiſti, impœnitentia poſt mortem tuam ſit. O exterminãda cordis cæcatio, ad cõſolandum venerat infirmum, & cui maior & propera incumbit abſoluendi neceſsitas, abſolutione interdicta ligationis adiiſcit particulam. O perditionis animarum occaſio. Vtrum autem hæc ſacerdotis allocutio confitenti noceat? Certum eſt autem quòd non iuuat, dei iudicio reſeruetur. Sed quid huic conſolatori, vel potius deſolatori reſpondendum ſit, ſi forte requiras? Abſolute dico, quòd docendus eſt iſte, non ſequendus: nec ibi erit inobedientia, vbi eſt eruditionis humilis officioſitas. Si autem huiuſcemodi putredinibus quod apponendum ſit cataplaſma ſcire deſideras, vt ſaltem ſub occaſione tui doceantur presbyteri, & hoc etiam proficiat ſaluti, quod in extremo poſitis & tamen confitentibus reſponderem ſubtexo. Nemini imponendum eſt quod aut impoſsibilitas ei abdicat, aut tempus euaneſcens adimplere prohibeat. Si autem aliquid quod pauperibus prodeſſe habeat, manus eius inuenerit, aut amici ſui de ſuo dare voluerint, legale eſt vt peccata ſua eleemoſynis redimantur, orationes etiam amicorum ei profuturas credimus. Si autem quantulacunque pecuniæ

ſumma

ſumma deerit, aut qui orent pro eo amicorum religioſitas defuerit & ex toto nihil niſi confiteri & pœnitere valebit, enormitas quoque culparum eum aggrauabit, quid iſti faciam? Deducam eum, aut ego etiam de eo in deſperationem deducar? Sed quis ô bone Ieſu de miſericordia tua deſperet? Audenter pronuncio quoniam cumulatius delictum eſt, à te deſperatio, quàm qualiſcunque humanę fragilitatis offenſio. Quare Apoſtolorum primicerio lachrymæ profuerunt niſi proſint & mihi? Latronis illius in Euangelio memoria quare nobis tam venerabiliter recenſita eſt? Quibus eleemoſynis quibúſve operibus, vel orationibus reſpondiſti mi Ieſu benigniſſime, dulciſſi-
Luca 23. me, miſericordiſſime, quaſi ſub iureiurando, Amē dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo: niſi fidei ſuæ orationique breuiſſimæ, Memento mei domine dum veneris in regnum tuum? Dico itaque omnibus, dico tandem confitentibus, dico confeſſis conſulentibus ne confeſſi deſperent, ne ſacerdotes poſt mor-
Ioan. 11. tem aliquos ligent, imò cum ſuo Ieſu dicant, Soluite eum & ſinite abire. Melius eſt enim vt talis proſit, vel non noceat abſolutio, quàm obſit indiſcreta ligatio. Nec prætendant ſacerdotes de fallaci ſecuritate occaſionem, quoniam melius eſt vt morientem in manus miſericordiſſimi dei commendent, quàm deſperantem cum quibuſdam induciarum fabulis à regno dei eliminent. Nam quomodo dicet ſacerdos pro defuncto quem ipſe ligauit, Abſolue domine animam famuli tui, vel cæteras ſolutionum eulogias? Abſoluendi ſunt itaque omnes abſolutionem duntaxat rogātes, nec ſuſpendendi ſunt à fidelium communione, quibus mors timetur ſine dilatione, & quos peccatorum amara recordatio vel ciet in lachrymas, vel metus mortis ducit ad veniam, ſicut ſcriptura teſtatur, Et territi purgabuntur. Si tamen tales conualuerint, canonum diuturnam non negligant ſubire cenſuram. Subitaneum ergo dum non diutius licuerit, hoc in extremo poſitis adhibeatur conſilium: hoc etiam chariſſime do tibi amice, aſcende oraturus in templum domini corde, ſi non potes corpore. Dic iuſti-
Luca 18. ficandus cum illo iam iuſtificato peccatore, Deus propicius eſto mihi peccatori, vt aſcendas iuſtus ad deum, iuſtificatus ab ipſo, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

DE

DE CONSOLATIONE MORTVORVM SERMO PRIMVS.

Eiuſdem omnino farinæ cuius eſt ſuperior.

PRAEBETE ſilentium fratres, ne vos præterea tſermo vtilis,& in tempore neceſſarius; Nam tũc vel maxime opus eſt medicina, quando grauis naſcitur ægritudo. Et tunc ſollicite collyrium adhibẽdum eſt, cũ fuerit oculus dolore turbatus. Quicunque ergo non habent hũc dolorẽ, non extrepent, ſed potius audiãt quia non impedit ſanam ſcire medicinam quæ proſit. Qui vero per hunc caſum turbatũ habent oculum mentis,& doloribus cruciantur, magis intenti ſint vt aperiant oculum ad ſuſcipiendũ ſalutaris verbi collyrium, quo non ſolum conſolationem, ſed etiam remediũ conſequantur. Certum eſt quia is qui dolet oculũ, ſi non medico infundenti collyrium aperire voluerit, collyrium quidẽ foras extra pupillã fundetur, oculus vero remanet in dolore, Sic & mens dolentis, ſi propter nimiam triſtitiã oculos clauſerit, & non recipiat ſaluberrimam admonitionẽ, incipiet plus dolere, & forſitan pati illud ꝙ in ſcriptura continetur, Quia triſtitia huius mundi mortem operatur. Beatus ille Paulus doctor gentium & medicus ſalutaris, duas eſſe dixit triſticias, vnam bonã & alterã malam: vnam vtilem, & alteram inutilem: vnam quæ ſaluat, & alteram quæ perdit. Et ne dubium alicui videatur id quod dicitur, ipſa eius verba recitabo, Ait enim, Quæ ſecundum deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: hæc eſt bona triſtitia. Sequitur deinde, Nam huius mundi triſtitia mortem operatur: hæc eſt illa non bona. Videamus ergo fratres, iſta triſtitia quæ nunc habetur in manibus, quæ nunc agitur in pectore, & auditur in voce, an vtilis ſit, an inutilis, prodeſſe videatur aut nocere. Iacet ergo corpus exanime: iacet in tabula homo ſine homine, membra, vtique ſine ſpiritu: clamatur, nec reſpondet: vocatur & non exaudit, iacet facies pallida, forma mutata, per quæ mors ipſa cernitur & horretur: cogitatur præterea perpetuum ſilentiũ eius cogitatur aut delectatio quæ fuit, aut futura

De dupli-ci triſti-tia. Cap. 1.

2. Cor. 7.

De cauſis luct⁹ mor-tuorum. Cap. 1.

quæ

quæ erat vtilitas, cogitantur neceſſitates, veniunt in mentem verba dulciſſima, longa conſuetudo requiritur. Hæc ſunt ſine dubio quæ mouent lachrymas, incitant vlulatum, & totum animum in triſtitiam mergunt profundam. Contra hæc tam valida, tam fortia doloris arma, ſpiritalibus debemus armari præſidiis. Illud ergo primum omnium opponendum eſt, quia omne quod naſcitur in hoc mundo, neceſſe erit mori. Hæc eſt lex dei & ſentẽtia immutabilis, quam poſt delictum princeps generis humani accepit, dicente domino, Terra es, & in terrã ibis. Quid ergo noui contigit, ſi homo ad hoc natus, diuinæ legi ac ſententiæ ſatisfecit? Quid noui accidit, ſi ex mortalibus natus naturæ propriæ, quia nec poterat excuſare, reſpondit? Non eſt inuſitatum quod antiquum eſt, non eſt inauditum quod continuum eſt, non eſt proprium quod commune eſt. Si auos & proauos nouimus per hanc viam mortis profectos, & ipſos denique Patriarchas & prophetas, ab Adam protoplaſto, non ſine hoc caſu audiuimus migraſſe de ſeculo, eleuemus animum de profundo triſtitiæ quia quod debebat hic reddidit. Et vtique debitum cum redditur, quam poteſt habere triſtitiã? Hoc eſt vere debitum, quod nulla poteſt pecunia redimi: hoc eſt debitum, quod nec ſapientia, nec virtus excuſat, nec poteſtas, nec ipſi denique reges potuerunt declinare. Planè hortarer, & ego vt augeres triſtitiã, ſi fuiſſet talis res, quæ cum poſſet tua ſubſtantia redimi, vel differri, aut negligentia tua aut parcitate prouenirſſet. At cum dei decretum firmum ſit & immutabile, fruſtra dolemus, & de nobis quærimus quare ſit mortuus, cum ſcriptum ſit, Domini domini exitus mortis. Iſta ergo communis vitæ conditio ſi recipiatur in animo, incipiet grauatus cordis oculus, quaſi prima infuſione releuari.

Gene. 3. *Pſal. 67.*

Conſolatio ſuper mortuis. Cap. III.

Sed dicis, Scio communem eſſe hũc caſum: ſcio quia is qui mortuus eſt, debitum ſoluit, ſed delectationem cogito, neceſſitates reputo, conſuetudinem requirò. Si propter hæc triſtitia afficeris errore duceris, non ratione gubernaris. Scire enim debes, quia dominus qui hanc dederat dilectionem, dare poteſt & aliam potiorem: & qui tibi hanc intulit neceſſitatem, ſufficiens eſt per alium occaſionem ſupplere. Vtilitatem vero ſicut tuam videre debes, & eius qui defunctus eſt cogitare, quia ſic ei forſitan expediebat, ſicut ſcriptum eſt, Raptus eſt ne malitia mutaret eius intellectum. Placita enim erat deo anima eius, ideoque properauit de media corruptione educere eum.

Sapien. 4.

De

De conſuetudine autem quid fuiſſe videtur? Quod ergo tempus præſtat & dies, multo magis debet & ratio, & bona præſtare cogitatio. Et illud maxime cogitandum eſt, quod diuina ſententia per Apoſtolum definit: Quia triſtitia huius mundi mortem operatur. *2. Cor. 7.* Quòd ſi tam oblectatio quàm vtilitas præſens, ſiue conſuetudo, res mundi ſunt & gaudia ſeculi tranſitoria, propter hæc animum deiicere, & ſpiritum contriſtari, vide quàm ſit mortifera valetudo. Repetens autem iterum atque iterum dicam, Triſtitia mundi mortem operatur. Quare *Ibidem.* autem mortem operatur? Quia ſolet nimia triſtitia aut ad dubitationem, aut periculoſam perducere ad blaſphemiam.

Sed dicet aliquis, Prohibes lugere mortuos, cum & Patriarchæ plorati ſunt? & Moyſes ille famulus dei, & multi inde Prophetæ, præſertim cum Iob quoque iuſtiſſimus ſuam plagam ſuper filiorum conſciderit necem. Non ego prohibeo lugere mortuos, ſed gẽtium illuminator Paulus, qui ſic ait. Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, vt non triſtes ſitis, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Non poteſt Euangelij claritas obſcurari, ſiue quia hi qui ante legem, aut ſub legis vmbra poſiti fuerant, ſuos mortuos flebant. Merito flebant, quia nondum de cœlis venerat Chriſtus, qui fontem illum lachrymarum ſua reſurrectione ſiccaret. Merito flebant, quia adhuc ſentẽtia permanebat. Merito lamentabantur, quia nondum reſurrectio prædicabatur. Sperabant quidem ſancti aduentum domini, ſed mortuos flebant, quia nondum viderant quem ſperabant. Denique Simeon vnus de veteribus ſanctis, qui prius fuerat de ſua morte ſolicitus, poſtquam Ieſum dominũ adhuc puerum in manibus attrectare promeruit, de ſuo exitu gratulatur & dicit, Nunc dimittis ſeruum tuum in pace. Quia *Luca. 2.* viderunt oculi mei ſalutare tuum. O beatus ille Simeon, qui quod ſperauerat vidit, Iam mortem ſuam pacem & requiem computabat. Sed dices, In Euangelio ecce legitur, archiſynagogi deploratam filiam, & ſorores Lazari Lazarum fleuiſſe. Sed & illi adhuc ſecundũ veterẽ legem ſapiebãt, quia necdum à mortuis Chriſtum reſurrexiſſe conſpexerant. Fleuit plane & ipſe dominus Lazarum iam ſepultum, non vtique vt flendi mortuus formam daret, ſed vt ſe per lachrymas verum corpus aſſumpſiſſe monſtraret. Vel certe fleuit amore humano Iudæos, qui nec dei ſigno monſtrato, erant in eum crediturí. Neque enim mors Lazari cauſa eſſe poterat lachrymarum quem

Quare in veteri teſtamento mortuos flere licue rit.

Ca. IIII. 1. Theſ. 4.

Marci. 5. Ioan. 11.

quem ipſe Ieſus & dormiſſe dixerat. & reſurrecturũ ſe promiſerat, ſicut & facit. Habuerunt ergo veteres ſuum morem, ſuámque fragilitatem, Chriſti aduentum præcedentes. Iam ex quo verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis ex quo, primi Adæ datam ſententiam, Adam nouiſſimus ſoluit, ex quo noſtram mortem ſua morte deſtruxit, & ab inferis die tertia dominus reſurrexit, iam non eſt terribilis mors fidelibus, non timetur occaſus, quia oriens venit ex alto. Clamat ipſe dominus qui mentiri neſcit. Ego ſum reſurrectio & vita. qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet: & omnis viuens & credẽs in me, mortem non videbit in æternum. Manifeſta autem fratres chariſſimi vox diuina: Quia qui credit in Chriſto, & eius mandata cuſtodit, etiam ſi mortuus fuerit, viuet. Hanc vocem beatus Apoſtolus accipiens, & totis fidei viribus retinens, inſtruebat dicens. Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, vt non triſtes ſitis. O mira pronuntiatio Apoſtoli, vno ſermone vt vtranque doctrinam proferat, reſurrectionem commendat. Dormientes nanque appellat illos qui moriuntur, vt dormientes eos dicens, reſurrecturos ſine dubio conſignet. Vt nó inquit, de dormientibus, ſicut & cæteri qui ſpem non habent, cõtriſtentur: nos autem qui ſpei filij ſumus, collætemur. Quæ autem nobis ſpes ſit, ipſe commemorat, Si inquit, credimus, quia Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo. Ieſus nobis & hic viuentibus ſalus eſt, & hinc recedentibus vita eſt, Mihi, inquit, viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Lucrum planè, quia anguſtias & cogitationes quas habet longior vita, mors accelerans lucrifacit. Iam vero ordinem & habitum ſpei noſtræ deſcribit Apoſtolus. Hoc, inquit, dicimus vobis in verbo domini, quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu eius non præueniemus eos qui dormierunt, ſed ipſe dominus in iuſſu & in voce archangeli, & in tuba dei deſcendet de cœlo. & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde & nos qui viuimus, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum domino erimus. Quod dixit Apoſtolus hoc eſt, quia cum venerit dominus, inueniet multos in corpore Chriſtianos, qui nondum experti ſunt mortem, & tamen non ante rapientur ad cœlum, quàm mortui ſancti de monumentis reſurrexerint, in tuba dei & voce angeli ſuſcitati. Cum autem fuerint ſuſcitati ſancti, pari-

Quãobrẽ cauſã luctus non habeãt homines noui teſtamenti.

Cap. V.

Ioan. 11.

1. The. 4.

Philip. 1.

1. Theſ. 4.

ter cum viuentibus rapientur in nubibus obuiam Chriſto in aëra,& ſic ſemper cum Chriſto regnabunt. Nec ſanè poteſt dubitari quòd poſſint corpora grauia in aëra alleuari.cùm iubente domino Petrus ipſum corpus habens ſuper vndas ambu lauerit maris,& Helias per huius ſpei confirmationem, per hunc aërem curru flameo ſit raptus per aëra ad cœlos. *Matt. 14.* *4. Reg. 2.*

Sed quæris forte,quales erunt qui à mortuis ſurrexerint? Audi ipſum dominum dicentem. Tunc iuſti fulgebunt in regno patris eorum ſicut ſol. Quid ſpeciem decoremque commemorem ſolis, cum eos figurari neceſſe eſt ad ipſius claritatem domini,vt teſtatur Paulus. Noſtra, inquit, conuerſatio in cœlis eſt?Vnde & ſaluatorem expectamus dominum Ieſum qui transfigurabit corpus humilitatis noſtræ ad conformitatē corporis gloriæ ſuæ: transfigurabitur ſine dubio caro iſta mortalis, ad conformationem Chriſti claritatis induet mortale immortalitatem. Quia quod ſeminatum fuerat in infirmitate, protinus ſurget in virtute.Non timebit caro amplius corruptionem, non patietur famem,non ſitim,non ægritudines non caſus aduerſos. Pax erit tota,& firma ſecuritas. Vita vtique cœleſtis, gloria ibi & gaudium ſine defectione præſtabitur. Hæc in ſenſu & oculis gerens beatus Paulus dicebat, Optaba diſſolui,& cum Chriſto eſſe. Multo enim melius & adhuc aperte docens Dum ſumus,ait,in corpore, peregrinamur à domino, Per fidem enim ambulamus,& non per ſpeciem Habemus autem magis bonam voluntatem peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad dominum. Quid agimus nos paruæ fidei homines,qui anxiamur & deficimus, ſi aliquis de charis noſtris migret ad dominum? Quid agimus, quos peregrinatio ad Chriſti conſpectum ſeparat? Vere vere peregrinatio eſt omne quod viuimus. Nam ſicut peregrini in ſeculo ſedes habemus incertas, laboramus, deſudamus, vias ambulantes difficiles periculis plenas,vndique inſidiæ, à ſpiritalibus, à corporalibus inimicis, vbique errorum calliculi ſunt præparati.Et cū tantis periculis vrgeamur,non ſolum ipſi cupimus liberari, ſed etiam liberatos tanquam pereuntes lugemus & plangimus.Quid nobis præſtitit deus per ſuum vnigenitum, ſi adhuc mortis timemus occaſum?Quid nos renatos ex aqua & ſpiritu gloriamur, quos profectio de hoc mundo quæ optabilis debet eſſe contriſtat?Ipſe dominus clamat, Si quis mihi miniſtrat ſequatur me,& vbi ego ſum, & miniſter *Ioan. 12.*

Quales futuri ſunt qui à mortuis reſurrexerint. *Cap. VI.* *Matt. 13.* *Philip. 3.* *1. Cor. 15.* *Philip. 1.* *2. Cor. 5.*

meus erit. Putas ſi rex terreſtris ad ſuum palatium vel conui-
uium aliquem vocet, nónne libens & congratulans propera-
bit? quanto magis ad cœleſtem currẽdum eſt regem, qui quos
receperit, non ſolum conuiuas, ſed etiam conregnatores ef-
2. Timo. 2. ficiet, ſicut ſcriptum eſt, Si commortui ſumus, & conuiuemus:
ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus. Nec ego dico vt quis
manus ſibi inferat, aut ſe interficiat contra voluntatem dei
creatoris, aut animam de corporis ſui expellat hoſpitio: ſed
hoc dico, vt lætus ſit & gaudens, cum aut ipſe vocatur, aut pro
ximi ſui vadunt, vt euntibus gratuletur. Hæc eſt enim Chri-
1. Cor. 15. ſtianæ fidei ſumma, vitam veram expectare poſt mortem, redi
tum ſperare poſt exitum. Accepta igitur voce Apoſtoli, cum
fiducia iam dicamus gratias deo, qui nobis contra mortem
victoriam dedit, per Chriſtum dominum noſtrum, Cui eſt glo
ria & poteſtas nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Finis.

DE CONSOLATIONE MORTVORUM, Sermo Secundus.

Sermo ſecundus eiuſdem farinæ.

Quid ſit mors. C. 1. SVPERIORI quidem libello perſtrin
ximus breuiter de conſolatione mortuo-
rum, de ſpe reſurrectionis, nunc planius
ac validius de eiſdẽ aliquid proferamus.
Siquidem hæc quæ locutus ſum, fideli-
bus quidem certa ſunt, infidelibus autẽ
& dubijs videntur eſſe fabuloſa, ad quos
pauca ſtrictius proferamus. Certe quicunque eſtis increduli,
omnem dubitationem de ſubſtantia corporis ſuſtinetis. Diſ-
creditur enim à quibuſdam, carnem conuerſam in puluerem
iterum poſſe reſurgere, iterum reuiuiſcere. Cæterum de ani-
ma nullum hominem poſſe dubitare. Siquidem de animæ im
mortalitate nec philoſophi, ipſi cum ſint Pagani, diſſentiunt.
Nam quid eſt mors, niſi ſeparatio corporis animæque. Rece-
dente enim anima quæ ſemper viuit, quæ mori neſcit, quia
de flatu dei eſt inſpirata, ſolum corpus emoritur, quia aliud
in nobis mortale, aliud immortale eſt. Sed recedẽs anima, quę
carnalibus oculis videri nõ poteſt, ab angelis ſuſcipitur & col-
locatur

locatur aut in ſinu Abrahæ, ſi fidelis eſt: aut in carceris inferni cuſtodia, ſi peccatrix eſt, donec veniat ſtatutus dies, quo ſuum recipiat corpus, & apud tribunal Chriſti iudicis veri reddat ſuorũ operũ rationẽ. Ergo quia de carne, tota cõtradictio eſt, huius eſt & infirmitas defendẽda, & reſurrectio conſignanda.

Quòd ſi quis requirat à me dubius & incredulus, quomodo mortui reſurgent, quo aut corpore venient: reſpondebo ei ore ac verbis Apoſtoli, Inſipiens, tu quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur: & quod ſeminas granum tritici, aut alterius cuiuſq; ſeminis, mortuum & aridum ſine humore, cũ putrefactum fuerit, fœcundum ſurgit, fitq; veſtitũ folliculis, ariſtis armatum. Qui ergo granum tritici ſuſcitat propter teipſum, te nõ poterit ſuſcitare propter ſe? Qui ſolẽ quotidie quaſi de ſepulchro noctium reſuſcitat, & lunam quaſi de interitu reparat, & tempora recedentia reuocat, ad vtilitatẽ ſcilicet noſtrã, noſipſos, propter quos omnia reparat, non requiret, & cineres patietur extingui, quos ſuo flatu accendit, quos ſuo ſpiritu animauit, vt nõ perpetuo iã viuat homo, qui illum pie & agnouit & coluit? *Quomodo mortui reſurgent.* *Cap. 11.* *1. Cor. 15.*

Si iterũ dubitas quomodo poſſis reparari poſt mortẽ, reſtitui poſt cineres & oſſa conſumpta. O homo, ſi dicere velimus, quid fuiſti antequam in vtero matris conciperereris; nihil vtiq;. Deus ergo qui te creauit ex nihilo, nónne facilius poteſt facere quod ante iam fuit, qui potuit creare quod nõ fuit? Qui te ex gutta informis liquoris in tuæ matris vtero, in neruos, venas & oſſa iuſſit excreſcere, poterit, mihi crede, de vtero terræ iterum generare. Sed times ne forte oſſa tua arida priſtina carne veſtiri non poſſint. Noli ſecundum tuam fragilitatem dei exiſtimare maieſtatem, Deus ille omnium creator, qui veſtit arbores foliis, & arua floribus, poterit & tua oſſa illo certo veris tempore in reſurrectione veſtire. Dubitauerat de hoc ipſo Propheta Ezechiël, & interrogatus à domino vtrũ viuerẽt oſſa arida, quæ videbat aſperſa per campũ, reſpõdebat, Tu ſcis domine. Sed poſtquã deo iubẽte, & ipſo prophetante vidit oſſa ad ſua loca & ad iuncturas currentiã, poſtquam vidit oſſa arida neruis ligari, venis intexi, carne contegi, cute veſtiri, poſtea prophetauit de ſpiritu. Et veniens ſpiritus vniuſcuiuſque, & introiuit in corpora illa iacentia, & ſurrexerunt, & mox ſteterũt. Sic confirmatus de reſurrectione Propheta, ſcripſit viſionem, vt ad poſteros tantæ rei cogntio per- *Ezech. 37.*

venirer. Merito ergo clamat Eſaias. Exurgent mortui, & reſur *Eſaia 26.* gent qui in monumentis ſunt, & lætabuntur qui ſunt interra. Ros enim qui abs te eſt, ſanitas eſt illis. Vere enim ſicut rore madefacta ſemina germinant & exurgunt, ſic rore ſancti ſpiritus oſſa fidelium viſitata, cum ſuo corpore in æternam gloriam germinabunt. Sed dubitas, quomodo de paruis oſſibus totus poſſit homo reſtitui. Reuera tu ex modica ſcintilla ignis ingentem ſuſcitas flammam. Deus non poterit ex modico cineris fermento totum corpuſculi tui reintegrare conſperſum? Sed & iam dicis, Nuſquã comparent carnis ipſius reliquiæ. Forſitan enim aut igne combuſtę ſunt, aut à beſtis deuoratæ. Hoc primum ſcito, quia quicquid conſumitur, in terræ viſceribus continetur. vnde rurſus poterit deo præcipiente produci. Nam & tu cum non appareat ſemen ignis, adhibes lapillum & modicum ferri, & excutis de viſceribus lapilli quantum opus eſt ignis. Qui ergo per tuam induſtriam & ſapientiam, quam ipſe deus tibi conceſſit, tu facis vt producas quod non apparet, maieſtas illa diuina facere ſua virtute non poterit, vt quæ interim non videntur, excutiat? Mihi crede poteſt omnia deus. Hoc enim require, vtrum promiſerit ſe facere reſurrectionem, & cum promiſſam tantis didiceris teſtimoniis, imò cũ ipſius domini Ieſu Chriſti certiſſimã teneas cautionem, confirmatus fide, mortẽ deſine iam timere. Qui enim timet, adhuc nõ credit, qui nõ credit peccatũ non trahit inſanabile, quia ſua incredulitate dominũ aut impotentem, aut certe aſſeuerat mendacem. Sed non ita beati Apoſtoli, non ita ſancti martyres probant. Apoſtoli propter hanc prædicationem reſurrectionis, dum Chriſtum reſurrexiſſe prædicant, & in ipſo mortuos ſuſcitaturos annunciant, nec mortem nec tormenta recuſare, nec cruces. Si ergo in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum, reſurrectio mortuorum, cui tot & tam idonei teſtes exiſtunt, cui cum effuſione ſanguinis teſtimonium dicunt, quomodo poteſt in dubium reuocari? Quid autem ſancti martyres putas habuerunt, certam ipſius reſurrectionis ſpem, an dubiam? Si non habuiſſent certam, non vtique per tantos cruciatus & pœnas mortem pro lucro maximo ſuſcepiſſent: non cogitabant ſupplicia præſentia, ſed præmia ſecutura. Sciebant dictum, Quæ videntur, ad tempus ſunt. Audite fratres virtutis exemplum, Mater ſeptem filios hortabatur, & non lugebat,

Quomodo de paruis oſſibus totus poſſit homo reſtitui.
Cap. III.

De morte non timẽda exemplo martyrũ: & maxime matris in lib. Maccabaeorũ cũ 7 filiis. C. IIII.

2. Cor. 4.
2. Macc. 7.

bat, ſed potius lætabatur: videbat filios vngulis tradi, ferro concidi, ſartagine aſſari, & non lachrymas fundebat, non vlulatus tollebat, ſed ſollicite ad tolerantiam hortabatur filios. Non erat crudelis illa, ſed fidelis: amabat filios, non delicate, ſed fortiter. Hortabatur filios ad paſſionem, quam gaudens ipſa quoque ſuſcepit. Erat enim de ſua & ſuorum filiorum reſurrectione ſecura. Quid loquar viros, quid fœminas, quid pueros, quid puellas? Quomodo ſe de iſta morte luxerunt, quomodo de ſumma celeritate ad cœleſtem militiam tranſtulerunt? Poterant vtique ad præſens viuere ſi voluiſſent, quia in ipſis erat poſitũ, an Chriſtum negando viuerent aut confitendo morerentur: ſed magis elegerunt vitam proiicere temporalem, & vitam ſumere ſempiternam, excludi de terra, incolere cœlum. In hoc fratres quis dubitationis eſt, locus, vbi poteſt adhuc reſidere mortis formido? Si martyrum ſumus filij, ſi eorum ſocij inueniri volumus, nec contriſtemur morte, non lugeamus charos, qui nos præcedunt ad dominum. Si plangere voluerimus, ipſi nobis inſultant beati martyres, & dicunt, O fideles, ô regnum dei cupientes, vos qui charos veſtros delicate morientes in lectulis vtique & plumis, tanto mœrore plangitis, & lugetis, ſi eos à gentibus propter nomen domini cruciari & interfici videretis, quid facturi eſſetis? Aut non vos præceſſit exemplum? Abraham patriarcha filium vnicum offerens ſacrificium, gladio obedientiæ iugulauit, nec ei quem tanto amore dilexit, pepercit, ne domino inobediens videretur. Quòd ſi dicatis, illũ propter dei hoc feciſſe præceptũ, & vos habetis præceptum, vt nõ triſtes ſitis de dormiẽtibus. Qui ergo minora nõ ſeruat, maiora quomodo ſeruabit? An neceſcitis quia animus qui in terribilibus frangitur, ad fortiora reprobus inuenitur? Timens quis riuum, mare quando ingreditur? Sic qui plangunt impatienter amiſſum, quando poterunt ad martyrij peruenire certamen? Nam qui in his conſtans & magnanimus exiſtit, iam ſibi gratiam ad potiora ſubſternit.

Gene. 22.

1. *Theſ.*4.

Sufficiunt hæc fratres ad mortis contemptum, & ad ſpei futuræ confirmationem: ſupereſt vt vnum de veteribus exemplum proferam, quod omnẽ conſolationem faciat, quod etiam patentibus cordis auribus volo omnes audire, Dauid ille rex magnus filium dilectum, quem ſicut animam propriã diligebat, infirmitate percuſſum impatientiſſime flebat: &

De non lugendo mortuo exemplo Dauid Cap. v. 2. *Reg.*12.

cum humana auxilia iam nihil prodeſſent, ſemetipſum conuertit ad dominum: depoſita regali gloria, ſedit in terra, iacuit in cilicio, non manducauit neque bibit, ſeptem diebus continuis orans deũ, ſi forte ſibi filius donaretur. Acceſſerunt ſeniores domus eius, conſolantes roguerunt eum vt panem ſumeret, veriti ne dum filium velit viuere, ipſe antè deficeret. Non potuerunt torquere, non cogere: amor enim impatiens ſolet pericula ipſa contemnere. Iacet rex in ſqualore cilicij ægrotante filio, nec verba faciunt cõſolationem, nec ipſa eſcarum neceſſitas auocauit: Mens triſtitiam patitur, pectus dolore reficitur, oculi lachrymis perpetibus fluunt. Inter hæc factum eſt quod decreuerat deus. Moritur puer. vxor in luctu tanto, domus in planctu, famuli pauidi, quid facerent æſtuantes: nemo enim audebat domino filium mortuum nunciare, timentes vtique, ne ille qui ſic adhuc impatienter viuũ lugebat ſi audiſſet mortuum, vitæ faceret finem. dum ſtrepunt famuli inter ſe, dum eum triſtes, & alter ad alterũ occulta ſuſurratione loquuntur, intellexit Dauid, præuenit nuncios, an vitam eius vxhaleſcerit, interrogat, negare non poſſunt factum, fletibus indicant. Fit concurſus inſolitus, expectatio grandis & metus, ne quid ſibi periculi pius pater inferat. Surgit mox Dauid rex de terra, exuit ſe cilicio, ſurgit hilaris, quaſi filium ſuum audiſſet incolumem. vadit ad balneas, lauat corpuſculum, vadit ad templum, adorat deum, epulatur cum amicis, compreſſit ſuſpiria, gemitu omni depoſito, vultu iam læto, Mirantur domeſtici, ſtupent amici, nouam & ſubitam conuerſionem audent denique interrogare, quid ſibi velit hoc, vt cum viuente filio ſic doluerit, mortuo non doleret. Reſpondit vir ille magnanimitate præcipuus, Neceſſe fuit cum adhuc viueret filius, & humiliari, & ieiunare, & lugere in conſpectu domini: Erat enim ſpes impetrandi commeatus vitæ. At vero poſtquam voluntas dei facta eſt, ſtultum eſſe & nimium inutile, lamentatione animum inundare, ſic dicens, Ego ibo ad illum, non ille reuerterur ad me. Ecce exemplum magnanimitatis atque virtutis. Quòd ſi ille Dauid, qui adhuc ſub lege poſitus erat, ſub illa non dico licentia, ſed neceſſitate lamentationis ſic animum à luctu irrationabili ſuperauit, ſic triſtitiam ſuam ſuorumque compeſcuit: nos qui ſub gratia ſumus, ſub certa ſpe reſurrectionis, quibus omnis triſtitia interdicta eſt, qua fronte mortuos noſtros

genti

gentilium more plangimus, vlulatus inſanos tollimus, veluti alio genere bacchantes, cum ſciſſis tunicis pectora nudamus, verba inania & nænias circa corpus & tumulum defuncti cantamus? Poſtremo etiam qua ratione veſtes nigras tingimus, niſi quosvere infideles & miſeros non tantum fletibus, ſed etiam veſtibus approbemus? Aliena ſunt iſta fratres, extranea ſunt, non licent: & ſi licerent, non decent. Sed aliquantos de fratribus & ſororibus, licet fides propria & præceptum domini fortes faciat, parentum tamen & vicinorum opinio debilitat & frangit, ne lapidei & crudeles iudicentur, ſi pepercerint veſtimento, ſi nõ fuerint inſanis luctibus debacchati. Et hoc quàm vanum eſt, & quàm ineptum, opiniones hominum errantium cogitare, & non timere ne quid minus de fide faciat quam ſuſcepit. Quare non magis toleꝛat iam à mendicis ille qui diues eſt, quare non fidem ille qui dubius eſt? Quanuis etiam ſi dolor eius tantus ſit, tacite tamen debet luctum ſenſu dirigere, & non leuitate ſui animi publicare.

DE QVARTA FERIA, SIVE CVLTVRA AGRI DOMINICI.

Sermo, non Auguſtini, ſed loculei cuiuſpiam.

COELESTI gratiæ & ſpiritali pluuiæ præparandus eſt ager Eccleſiæ, quia imber diuinus in proximo eſt. Operemur dilectiſſimi in iſto agro quod nobis creditum eſt; nobis enim datum eſt plantare, rigare, arare, nouellare, ſed Dei eſt incrementum dare. Apoſtolus Paulus doctor gentiũ in fide & veritate, per ſemetipſum & operando & monendo, hanc nos docuit dominicam exercere culturam dicens, Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incremẽtum dedit. Et paulo poſt, Dei enim ſumus cooperarij, dei agricultura, Dei ædificatio eſtis. Et alibi, Cooperatores mei eſtote fratres, & intendite eos qui ſic ambulant ſicut habetis formam noſtram. In iſta itaque fratres dominica agricultura, in qua nos dominus operari præcepit, ſic operemur,

De cultura agri dominici opera quinque ingerum.

Cap. I.

1. Cor. 3.

Philip. 3.

vt mercedē promiſſam dono gratiæ accipere mereamur. Tempus eſt, operemur, laboremus, quinque illa iuga boum, quæ ille inuitatus in Euangelio dum ad cœnam venire nollet, probare ſe velle dixit, & propterea à cœna ſe excuſauit, quoniam ſibi ea, non agriculturæ dominicæ comparauit: nos ea ipſa quinque iuga in agro dominico iungamus, terram duriſſimam ſulcis ſpiritalibus exaremus, ſemen verbi dei proiiciētes, quaſcunque ſpinas malarū cupiditatum inuenerimus, euellamus, eradicemus, diuino igne ſuccendamus, vt in tali opere laborantes, domino deo noſtro fiducialiter dicamus, Domine pater familiàs, quoniam te adiuuante fecimus opus quod iuſſiſti, redde mercedem quam promiſiſti. Quæ ſunt illa quinque iuga boum? Quinque ſenſus corporis ſunt, viſus in oculis, auditus in auribus, olfactus in naribus, guſtus in faucibus, tactus in manibus. Et iſta iuga ſunt. Duo ſunt oculi, duæ aures, geminæ nares, duæ manus. & in ipſo guſtu geminum quiddam inuenitur, quando ſapor ipſe faucibus atque palato iudicante diſcernitur. Iſta ergo quinque iuga terram verſant, quando ſuis officiis deſeruientes animum carnémque parant, aut vberes fructus ſi ros cœleſtis infuderit, aut aridas ſpinas ſi ſicca terra remanſerit, & eorum opus in poſterum ſubſequetur.

Luca 14.

De varia ſeminum ſparſione, & vſura requiſitione.

Sed quoniam non dominus atque paterfamilias noſter paſſim & ſine vlla diſcretione cuiuſlibet glebæ ſemen verbi ſui iàcere præcepit. Inducit enim in Euangelio huius miniſtri ſimilitudinem & dicit, Ecce exiit ſeminans ſeminare, & dum ſeminat, aliud cecidit inter ſpinas, aliud in via, aliud in petroſa, aliud in terram bonam: & cum demonſtraret quæ eſſet ſpinoſa terra, homines videlicet qui verbum dei ſpinis cupiditatum præfocant tantum ſemen, & non reddunt fructus iuſtitiæ: ſimiliter de alia terra petroſa, atque conculcata via ſuæ ſimilitudinis propoſitæ reddens rationem, ad terram bonam peruenit, & ait, Quod autem cecidit in terram bonam, hi ſunt qui cum acceperint verbum Dei, cuſtodiūt illud & faciunt, Quia non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Non ergo nos dilectiſſimi aut timor ſpinarum, aut ſaxa petrarum, aut duriſſima via perterreat, dum tamen ſeminantes verbum Dei, ad terram bonam tandem aliquando peruenire poſſimus. Accipe verbum Dei omnis ager, omnis homo, ſiue ſterilis, ſiue fœcundus. Ego ſpargam, tu vide, quomodo accipias: ego erogem, tu vide quales fructus

Cap. 11.
Matt. 13.
Roma. 2.

ctus reddas. Melius eſt enim vt de accepto tu pro te rationem reddas, quàm nobis non erogantibus iuſte dicatur, Serue nequam & piger tu erogares, ego veniens cum vſuris exigerem. *Matt.25.* Si vero te terram infœcundam aut ſpinoſam vel ſiccam ſentis, recurre ad creatorem tuum. Hoc enim nunc agitur, vt innoueris, vt fœcunderis, vt irrigeris, ab illo qui poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum. & habitare fecit illic eſurientes, & conſtituerunt in ciuitatem habitationis, & ſeminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum frumenti. Ex qua terra? Ex illa ſterili, ſpinoſa, & inaquoſa. Et tu vnaquæque anima quæ accedis ad Chriſtum, terra es ſpinoſa & arida. Vnde probamus, quia talis es? Recole illam ſententiam, quam in primis parentibus accepiſti, & inuenies quid inde traxiſti, Spinas, inquit, & tribulos pariet tibi. An reſpondebis, non te eſſe terram ſpinoſam? Si ſpinas non haberes, capiti creatoris tui coronam ſpineam nō imponeres. Quia ergo & tu talis es ſpinarum multitudine, id eſt, peccatorum prægrauata es. Ideo tibi talis cultura impenditur, propterea crucis ligno exararis, propterea cœleſti pluuiæ præpararis, vt cum fœcunda effecta fueris, non gratuleris de tuis quæ nulla ſunt meritis, ſed reddens bonos fructus Chriſti prædices gratiam. Vis noſſe qualis tibi adhibeatur cultura, qualis te deſuper perfundat gratia? Ecce agnoſce. Chriſti cruce exararis, quādo eius ſigno in fronte ſignaris: eius ſanguine rigaris, quando in morte ipſius baptizaris. Quotquot enim, ait Apoſtolus, in Chriſto baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus.

Pſal.106.

Gene.3.

Multum eſt quod dictum eſt, eius ſanguine rigaris, videamus quomodo per aliquam ſimilitudinem hoc quod diximus probare poſſimus. Nō enim noſtris ſermonibus, ſed documentis diuinis, fides accommodanda eſt. Ecce dilectiſſimi intendite. Iudas ille malus & falſus diſcipulus venalis & venditor, fur & traditor, emptus à Iudæis, vt cum eis mancipium eſſet diaboli, precium accipiens de illo qui non habet precium, venditor ſanguinis Chriſti, ex ipſo precio vt ſcriptura narrat, emit ſibi agrum figuli, vt is qui hæreditatē integram Chriſtum non habebat in cœlo, partem aliquā habere vellet in ſeculo, quam nec ipſam poſſedit, quia ſceleris tanti facti ſibimet conſcius collum ſibi alligauit, & proſtratus in faciem diruptus eſt medius. Ager tamen ille qui ab eo comparatus eſt, vocatus eſt ager ſanguinis, quoniam ex precio comparatus eſt tanti ſanguinis.

Anima fidelis Chriſti ſanguine irrigatur, & ex Iudæ traditione & Caim fratricidio oſtenditur. *Cap. 11 I.*

guinis. Vendidit diſcipulus ſanguinem magiſtri, & emit exinde agrum figuli. Quid eſt hoc? Putamus dilectiſſimi vacare hanc actionem in illa vẽditione vel emptione, vel in ipſa Chriſti myſtica paſſione? Comparauit, ait ſcriptura, Iudas agrum figuli, & vocatus eſt ager ille, ager ſanguinis. Clamat hic terra quali vel quo precio fuerit comparata, imò precium ipſum clamat, ſanguis ipſe clamat, Abel ille iuſtus ab impio fratre occiſus clamat. Nanque dilectiſſimi cum hæc ſimilitudo paſſionis Chriſti & nequitia Iudæ ac Iudæorum in illis duobus primis monſtraretur fratribus, Cain & Abel, poſteaquam à maiore fratre minor occiſus eſt, ab inuido innocens peremptus eſt, à ſcelerato pius interfectus eſt, interrogat deus Cain, quaſi neſcius, quaſi ignarus & dicit ei, Vbi eſt Abel frater tuus? Quæ vox non eſt ignorantis, ſed peccatum ante oculos ſcelerati ponentis, vt inexcuſabilis ſit omnis homo, qui & admonitus pœnitere non vult in malo. Vbi eſt Abel frater tuus: hoc fuit dicere ei, Agnoſce Cain, non me potuiſſe latere id quod me putaſti poſſe latere. Agnoſce quid feceris, de proximo: age pœnitentiam, vt poſſis accipere indulgẽtiam. Verum ille ſenſu durior, in ſcelere pertinacior, moribus peruerſis in anima percuſſus, Reſpondit deo dicẽti, Vbi eſt frater tuus, & dicit, Neſcio, Nunquid ego cuſtos ſum fratris mei? Quid dicis Cain? cui dicis, neſcio? Cum illo loqueris, qui omnia videt oculis ſuis. Quid eſt quod dicis, Nũquid ego cuſtos fratris mei ſum? Talia perpetrando repuliſti à te in omnibus timorem dei. Et dominus illi, Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Si enim eſſes fratris tui cuſtos, eius non eſſes interfector. Si cognoſceres fraternitatem, tantam non committeres immanitatem. Si timeres meum iudicium, in fratrem non committeres parricidium. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Et nunc ait dominus, Maledictus tu à terra. Non maledicta terra, ſed maledictus tu à terra, quæ accepit ſanguinem fratris tui de manu tua. Agnoſce iam terra, quoniam ſanguine rigata es innocentis, conuince vocem negantis, ſuſcipe ſanguinem confitentis: Interrogentur & nunc Iudas & Iudæi, imò in Iuda omnes Iudæi. Interroget dominus Iudam, & dicat ei, Iuda, vbi eſt Chriſtus frater tuus? An forte dicturus es, ô male frater, quòd Chriſtus tuus non fuit frater? conuincat te prius ipſe dominus quòd tuus fuerit frater. Dic nobis domine Ieſu Chriſte, vtrum Iudas fuerit frater tuus. Reſpondet, & ſi fuit, fuit:

Gene. 4.

fuit: non enim eſt quod fuit: etſi fuit, fuit: ego enim generaliter de omnibus patri dixi, Annunciabo nomen tuum fratribus meis. *Pſal. 21.* Ecce Iuda conuictus es, quòd Chriſtus fuerit frater tuus. Vbi eſt frater tuus? reſponde, dic, ſequere, dic quod dixit & ille, Neſcio. Nunquid ego ſum cuſtos fratris mei? Non enim & tu fuiſti cuſtos qui & proditor factus es & venditor. Dic, Nunquid ſum cuſtos fratris mei? vt reſpondeatur & tibi, Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Quid enim dicit, omnis homo terra? Primus enim homo de terra terrenus: & qualis terrenus tales & terreni. *1. Cor. 15.* Quid dicit? Omnis homo terra, quando accipit ſanguinem Chriſti? amen dicit. Quid eſt amen? verum eſt. Quid eſt verum? Quia fuſus eſt ſanguis Chriſti. Quo faciente? diſcipulo Iuda tradente, amen dicendo, verum clamando dicit hoc, omnis homo terra. Ecce Iuda, vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra: probauimus, quia eius ſanguine rigaris.

De maledictione hominum Chriſti ſanguine non mundatorum. Caput IIII.

Vide terra quomodo accipias hunc ſanguinem, quia qui eum bene accipit, accipit benedictionem: qui vero eum male accipit, iudicium ſibi bibendo acquirit. Hoc figuratum eſt & in illo agro Iudæ, de quo dictum eſt quòd eſſet ager ſanguinis, ſecutum eſt enim vt diceretur, Fiat villa eius deſerta. Si enim ad Iudam pertines, ſi facta eius imitaris, ſi ſanguinem Chriſti non cum tremore accipis, eris villa deſerta, maledicta, reproba & ſpinoſa. Si autem ſanguinẽ Chriſti cum reuerentia recipiens, cognoſcis per illum tua tibi dimitti peccata, quoniam ager ille quem comparauit Iudas, figuli dictus eſt: *Matt. 27.* Habet poteſtatem figulus luti ex eadem conſperſione aliud quidẽ vas facere in honorẽ, aliud in contumeliam. *Roma. 9.* O terra tanto rigata ſanguine, reſponde de tanto ſanguine, nõ ſicut Cain & Iudas verba excuſationis, ſed ſicut ſancti martyres verba confeſſionis. Reſponde ſicut reſpõdit beatus Stephanus, qui in iſto agro dominico vt bonus colonus plurimum laborando genu fixit, atq; de terra petroſa vulneratus, ex ea lapides in ſuo corpore tanquam in ſinu ſuo collegit, & ſudando in opere, terram ſancto ſanguine rigando centenum fructum ex martyrio domino præſentauit. Reſponde ſicut reſpondit Cyprianus, Laurentius, cæteríque ſancti pueri & puellæ. Aetas omnis & vterque ſexus, qui percipientes ſanguinem Chriſti, teſtimonium dicebant, & non negantes nomen Chriſti, pro ſanguine quem

ne quem biberunt,ſanguinem ſuum fundere non dubitauerunt,ſimúlque cum perpetua fœlicitate in æternum regnare
Apoca. 7. meruerunt. Hoc in Apocalypſi reuelāte angelo Ioannes vidit turbam multam,quam dinumerare nemo poterat.Hāc requirens quænam eſſet reſpōſum tale accepit.Hi ſunt, dictum eſt, qui lauerunt ſtolas ſuas,& candidas eas fecerunt in ſanguine agni.Iam agnoſcis anima Chriſtiana , quemadmodum & tu ex illo ſanguine efficiaris candida,vt omnis & corpore & corde pulchra aſcendas de fonte Chriſti conſecrata in ſanguine. Quid enim manauit ex illo latere crucifixi? Sanguis & aqua,ex ſanguine rubor,ex aqua ſplendor.

Cap.v. In iſtis duobus ſacramentis decorantur ſingulæ animæ, ex quibus vna illa pulchra efficitur ſponſa Eccleſia,cui dicitur in cantico cāticorum,Quàm ſpecioſa es ſoror mea, dilecta mea, quàm ſpecioſæ ſunt genæ tuæ Et cum ipſe eam talem fecerit, ipſamq; pulchritudinem ei ipſe donauerit , videns eam talem quaſi miratus exclamat atque circūſtantes interrogans dicit,
Pſal. 44. Quænam eſt hæc quæ aſcendit dealbata?Et illi,Aequitas dilexit te,Ipſa eſt regina quæ aſtitit à dextris tuis in veſtitu deaurato,circumamicta varietate linguarum diuerſarum gentium, varietate decorata. Audiens hæc ſponſi ſui voces dicētis. Quænam eſt hæc quæ aſcendit dealbata : verecunde etiam ipſa reſpondere cogitur, & dicit ſuo ſponſo , De me interrogas quænam ſim quæ aſcendi dealbata ? Ego ſum quam fœdam inueniſti,pulchrámque feciſti. Ego ſum cuius preces audiſti,quando me in Pſalmo cātare feciſti, Lauabis me & ſuper niuem deal-
Pſal. 50. babor.Quid ergo miraris pulchritudinem meam , cum ſcias hanc eſſe opera tua?Quid interrogas,quod ipſe feciſti ? Vides me dealbatam , tu lotam ſuper niuem feciſti candidam,vt videas me aſcendentem , te cognoui de cœlo deſcendentem , te amaui in cruce pendentem. Humilitas tua facta eſt exaltatio mea , fœditas tua eſt pulchritudo mea . Niſi enim tu de cru-
Canti. 8. ce vulneratus deſcenderes,ego dealbata de fonte non aſcenderem. Vere dictum eſt , Quia valida eſt ſicut mors dilectio. Quouſque ſe ſponſus hic inclinauit , qui quantum amando fœdam vt faceret pulchram,vſque ad mortis exitum venit? Et domini domini,inquit,mortis exitus.Vidimus enim eum, ait
Pſal. 67. Propheta,& non habebat ſpeciem,neque decorem. Quid mi-
Eſaia. 52. raris,amando talis factus eſt. Hanc tamen amiſſionem decoris huius timuit Petrus , quando prænunciāti domino paſſionem

nem ſuam, dixit: abſit à te domine, propitius tibi eſto, ne fiat iſtud. Sed ille talia ſapientem increpauit, & Apoſtolum diabolum vocauit dicens, Redi retro ſatanas, non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum. Aeſtimauit enim Petrus totam illam diuinitatis pulchritudinem abſorberi potuiſſe in corporis humani ſpecie, & neſciebat agi illud magnum ſacramentum quòd propterea ſe illam pulchritudinem quodammodo expoliaret, vt quam ſibi coniungere dignabitur ſponſam Eccleſiam, eandem ipſam pulchritudinem ipſe veſtiret. Non enim dando perdebat illud quod erogando creſcebat. Ille dedit, hæc accepit, & iſta quod non habuit inuenit, & ille dando quod dedit non amiſit, quia cum ipſa pulchritudine à mortuis reſurrexit. Quid expaueſcis Petere quaſi perdiderit Chriſtus illam pulchram veſtem, quando eum nudum intendebas in ligno pendentem? Noli expaueſcere, noli timere, noli negare: tunicam illam diuinitatis atq; immortalitatis Chriſtus non perdidit in cruce, quia ſponſæ ſuæ eam conſignauit in dote. Vidiſti eum ô Petre non habẽtem ſpeciem neque decorem, & continuo negaſti illum, quem omnibus relictis tuis amaſti, & non ſolum ſemel, ſed ſtans in atrio ſacerdotis ab vna ancilla tertio interrogaris, & negas. At vbi te gallo canente conuicit præſumptorem, qui prædixerat antea negatorem, reſpexit te intus in corde, & vt amare fleres, intus quodãmodo tecum tacite loquebatur illa ipſa eius diuinitas, & dicebat tibi, Vbi es Petre? Si poſſides amicum, in tentatione poſſide eum, vbi eſt in tempore tribulationis illius permane illi fidelis, vt & in hæreditate illius cohæres ſis, Vbi eſt, Petre, Animam meam pro te ponam, & tecum ſum vſque ad mortem? Quàm celeriter negaſti quaſi hominem mortuum, quem antea confeſſus fueras viui dei filium. Hæc dum ille tecum in corde ſermocinaretur, reſpexit diuinitas, & fleuit humanitas. Agnita eſt dulcedo, & periit amaritudo, ſuſcepta eſt charitas, & delata eſt iniquitas, rediit amor, & fugatus eſt timor. Ecce ſubito quem negauerat, quia non habebat ſpeciem neque decorem, agnoſcit reſurgentem ſpecioſum forma præ filiis hominum, coniunctámque illi videt ſponſam, tunicam illam immortalitatis, quam antea Petrus timuerat perituram: indutam videt, cognoſcit quòd tali ſit circumamicta veſte, & alloquitur illam ipſam ſponſam Petrus, vt ſeruaret huius tunicæ dignitatem, & dicit animæ humanæ: Chriſtus pro nobis

Matt. 16. *Matt. 26.* *1. Petr. 2.*

paſ

paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Sequere ſpóſa, ſequere veſtigia ſpóſi tui, nullus te metus reuocet à cóſortio dilecti tui. Ama amantem, quia prius ille amauit non amantem: require requirenté, quia prius ille quæſiuit non quærentem. Require & dic ſpóſo tuo, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorum, quam ſic dilexiſti, pro qua ſanguinem fudiſti,
Pſal. 18. cuius tabernaculum in ſole poſuiſti. Non fiam ſicut operta ſu-
Cap. VI. per greges ſodaliũ tuorum. Ecce dum te quæro vbi paſcas, vbi cubes in meridie, meridies Africa eſt, quæ in ſolis occaſu eſt, & tamen quia ab ortu ſolis vſque ad occaſum laudatur nomen tuum, & ſunt qui te prædicant non caſte, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ tua ſunt, dum te quæro in meridie, id eſt, in Africa, ecce greges ſodalium tuorum, ſcholæ peſſimæ hæreticorum, fraus Manichæorum, nequitiæ Pelagianorum, ſuperba congregatio Arrianorum, inſultant velut opertæ, id eſt, velut incognitæ, & dicunt mihi, Quem quæris? Chriſtum quæris?
Mat. 24. Ecce hic eſt, ecce illic eſt. Tu autem quia me admonuiſti dicés. Si auté dixerint, ecce hic eſt, ecce illic eſt, ne abieris poſt eos, cum te nouerim vbique totum eſſe, non partes defendere, ſed vnitatem diligere, facta ſum illis incognita & velut operta, & derident me, quia neſciunt te. Et quid magnum, quia ego ab eis ſuſtineo tale opprobrium, cum tu eorum nunc vſque contumelioſum ſuſtineas verbum, qui te cum patre nolunt eſſe vnum, ſed diuidendo inter patrem & filium, inter ſponſum & ſponſam, magnum incurrunt ſacrilegium, magnum ſuæ animæ inferunt morbum, quia nec te vnius vnicum ſpóſum, nec fidelem atque integrum habere deſiderant medicum? Tu autem anima Chriſtiana quæ aſcenſura es ex ſacratiſſimo fonte, rubore atque decore perfuſa, nimis ſpecioſa & candida, ſerua decorem tuum, agnoſce quid fueris & quid eris, vide ne deſeras menſam ſponſi tui. Vt pulchra permaneas, carnem eius quotidie manducabis: vt vitam æternam habeas, ſanguinem eius potabis: vide ne deſeras hanc menſam. Plurimos apparatus hæreticorum fuge, & ſi plurima illic prauis diſputationibus apponantur, aut fœda ſunt, aut ſemieſá ſunt. Non eſt enim illic quicquam integrum, vbi eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus non eſt vnum. Menſa ſponſi tui panem habet integrum, & calicem ſanctum, quem panem, & ſi fractum comminutúmque vidimus in paſſione, integer tamen mãſit in illa

ſua

ſua cum patre indiuidua vnitate. De iſto pane & de iſto calice dicebat ipſe dominus, Panis quem ego dedero, caro mea eſt pro ſeculi vita, Et calix quem ſanctificauero, ſanguis meus eſt, qui pro vobis fundetur in remiſſionem peccatorum. Superius enim dixerat, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & bibritis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Quod verbum audientes, nec intelligentes diſcipuli dixerunt, Durus eſt hic ſermo, quis eum poteſt audire? Et multi ex hoc verbo ſcādalizati diſceſſerūt. Cum videret autem Ieſus, ait reliquis, Nunquid & vos vultis ire? Tunc Petrus qui ſanctæ figuram portabat Eccleſiæ reſpondit pro omnibus, Et ad quem ituri ſumus? Verbum vitæ habes, & dimittimus te? Videtis dilectiſſimi, quid ſit exire, quid permanere. Qui exierunt, quia verbum Chriſti non intellexerunt, non iam diſcipuli, ſed hæretici remanſerunt: qui perſtiterunt, verbū vitæ tenuerunt. Agnoſcite hæretici exitum veſtrum, quia minorem prædicatis Chriſtum noſtrum. Et vos cum eo ſtare noluiſtis, quia Chriſtum vnum eſſe cum patre nō intellexiſtis. Ideo foras exiſtis, quia verbum vitæ reliquiſtis. Non in vobis manet, qui cum patre æqualis manet. Audi ipſum, quia ſimul cum patre manet. Si quis, inquit, me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & veniemus ad eum ego & pater, & manſionem apud eum faciemus. Dic mihi obſecro hæretice Arriane, vnam animam tuam ſimul habitat hæc trinitas. pater & filius & ſpiritus ſanctus? Quoniam & ſpiritus ſanctus habitat in vobis. Neſcitis, inquit Apoſtolus, quia templum dei eſtis, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis? An diuerſas manſiones in corde tuo præparas trinitati, vt maiorem partem teneat pater maior, minorem filius minor, inferiorem ſpiritus ſanctus inferior? Iam ergo non habes vnum cor, ſed duplum, aut triplum. Non ergo illic habitat trinitas? Quare. Quia dictum eſt, Væ duplici corde. Inſenſate, inepte, fatue: ignis, ſplendor & calor ſimul atque inſeparabiliter, nec diſtincte, ſed æqualiter habitant vnā lucernam, & vna trinitas deus ſimul non poteſt inhabitare animam humanam. Si apud te æqualitas vnitatis indiuiduæ trinitatis non fuerit digna māſio inuenta, reſpondebitur tibi, Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta, Nō enim de lapidibus viuis conſtruis templum deo, quos rebaptizando perfocas, exhonoras, reprobas, vaſtas, damnas, exterminas. Nec fundamenta Apoſtolorum ſequeris, cum ſint ipſi colum

Ioan.6. *Ioan.14.* *1.Cor.3.* *Eccle.2.* *Matt.23.*

columnæ dei viui,ſuper quas fabricauit ſapiētia domū ſuam, vt conſtrueretur verum illud templum, in quo erat pietatis magnum ſacramentum. De quo templo dicebat Iudæis, Solui te templum hoc, & in triduo reſuſcitabo illud. In patribus tuis non habes lapidē angularem, quem ſecundum diuinitatem patri æqualem non credis, nec tecum ex duabus pennis charitatis dilectionem dei & proximi te habere demonſtras, quia nec deum diligis,ſicut diligendus eſt, nec proximum ſicut teipſum. Diliges enim dominum deum tuum, dictum eſt, ex toto corde tuo,& ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Da cor tuum patri,animam filio,virtutem ſpirituiſancto. Ecce tria trinitati,ex quibus vnum hominem vni trinitati ſacrificium obtuliſti,hæreſim Arrianam viciſti,quoniam deus dominus tuus non tres dij,ſed dominus vnus eſt. Hæc eſt fabrica ſancta, hæc eſt aula vera, in qua ſunt oues Chriſti, non lupi diaboli. Cauete dilectiſſimi fraudes hæreticorum, oues Chriſti timete inſidias luporum,videte quia nihil ſubtractum eſt vtilitati veſtræ, inquantum ipſe dominus donauit de annunciatione verbi dei. Quid Chriſtus ſit, & quid Eccleſia audiſtis,approbaſtis,clamaſtis & quare tanta mala patiamur,vel quibus meritis peccatorum in manus tribulantium nos traditi fuerimus, dum ante pauciſſimos dies loqueremur ſimul & agnouimus,ſimul fleuimus,nunc etiam quid accepturi eſtis, vel quid eritis, adhuc in auribus veſtris inſonat ſtrepitus noſtræ vocis, admonemus vos vt fratres, obſecramus vt patres, hortamur vt filios. Nolite perdere tātum bonum,amor Chriſti in cordibus veſtris non refrigeſcat, amor matris huius circa vos non torpeſcat,quæ vos parturit, quæ curam magnam pro ſalute veſtræ animæ gerit,quæ ſpem veſtram dirigit, quæ quotidie redeuntes materno ſinu excipit,quæ vobis ſpiritales cibos præparat, quæ ad æternam ſaturitatem perducere deſiderat. Immaculatos filios deo patri vult aſſignare, quos tanta cura ac ſollicitudine dignatur nutrire. Hanc toto corde amate, hanc amando conſeruos veſtros,fratres veſtros, dei miniſtros puro amore diligite,atque pre noſtra mercede in illo ſacratiſſimo fonte pro nobis orate. Orate pro pace,orate pro liberatione huius terræ, orate vt miſereatur qui iuſte indignatur. Nouelli filij,dū in veſtra ſancta natiuitate pater exultat,veſtris orationibus & fletibus mitigare iraſcentem, quem ſentimus fortiter vindicantem. In ſumma autem rei, Apoſtolo

Ioann. 2. *Deute. 6.* *Matt. 22.* *Admonitio neophytorum ad amorē catholicæ eccleſiæ, et ad orādū pro ea.* *Cap. VII.*

lorum ſanctorum verbis vtentes commendamus vos deo in verbo gratiæ eius qui potens eſt cuſtodire in vobis, quod ipſe donauit, Ipſi gloria cum ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum.

Finis.

DE CATACLYSMO SERMO.

Nihil habet Auguſtini.

De bello in dicto nouiter baptizato quã ſit arduũ. Cap. I.

QVONIAM in proximo eſt dies redemptionis veſtræ, percipite dilectiſſimi ea quæ vos erudiant, atque corda veſtra enutriant, erigant, corroborent ad timorem dei: & feruor iſte tanti amoris non pigreſcat in cordibus veſtris, nec putet quis tantum eſſe Chriſtianum, quòd his imbuitur myſteriis, quod renaſcitur ex aqua & ſpiritu, & poſtmodũ dimittat ſe voluptatibus variis: ſecuruſq́; effectus quòd ſacramento baptiſmatis munierit animam ſuã, non eam cuſtodiat contra verſutias inimici, immo & ipſe quãtũ poteſt cuſtodiat & cuſtodiẽdã petat, ne tẽpeſtatibus huius mũdi procelliſq́; depereat. Baptizatus eſt quis, nauis eſt inſtaurata, ſubuncta, velificata, miſſa in mare, indiget gubernaculo, quouſq; ad portum deſideratum perueniat. Mare hoc ſeculũ ſcilicet, non ſolum tempeſtatibus ſcopuliſq́; periculoſum eſt, verum etiam beſtis cupiditatũ inſidiantibus abundans. Omni ſollicitudine, omni cura, omni induſtria excitati iam vigilent nautæ, frequenter etiam Chriſtus inuocetur gubernator, vt nauem tantis periculis ereptam ad portum ſecuritatis ipſe perducat. Baptizatus es, ſignatus es regio charactere, cœpiſti cõſequi annonam de menſa regis tui: noli eſſe deſertor, nec vt miles delicatus diffluas per voluptates, & te hoſtis diabolus inermem diffluentemq́; inueniat, ſed vt fortis miles quicquid potes age in hoc bello, vt virtus tua Chriſtus nõ ſolum te tueatur, verumetiam alij proficiant ad ſalutem. Poſtula à rege tuo arma ſpiritalia, bellum tibi, inquit, indicitur, in quo eniteſcas pugnando, vt ad plenã pacẽ triũphando peruenias. Non cõtra vnũ dimicabis, multi enim cõtra te exient aduerſarij: pugnabis enim cũ vitiis, & vt beatus martyr Cyprianus ait, ſi depreſſeris

ris auaritiã, exurget libido, quòd & ſi libidinẽ ſuperabis, ſuccedet ambitio, & ſi ambitio à te fuerit deuicta, ira, zelus, æmulatio, inuidentia, ſuperbia, ebrioſitas cum cæteris ſuis peſtiferis ſociis in vnum contra te dimicantia conſtituent caſtra.

De adiutoris Chriſtiani militis. Ca. II.

Pſal. 26.

Sed non metuas, habes quod agas, inuoca dominum virtutum, induat te ex alto virtute, vt illam proferas vocem, Si cõſiſtant aduerſus me caſtra, nõ timebit cor meum: & ſi exurgat in me prælium, in hoc ego ſperabo. In illo, in quo niſi in domino virtutum, qui militem ſuum ita expectat dimicantem, vt adiuuet laborantem? Baptizatus es, mundatus es, vnctus es oleo, reſtauratum eſt corpus tuum ad priorem ſtatum primi illius hominis ante peccatũ, noli poſtmodũ male ſecurus eſſe. Ad agonẽ produceris, cõtra diabolum vitiorum principẽ dimicabis in arena huius mundi, vtræq; partes, Chriſti ſcilicet & diaboli, infinita populi multitudo te expectat luctantem, & quiſnam vincat vide omnẽ turbam nimia intentione pendẽtem. Non de te triumphet pars diaboli: Si vis vincere, noli de te præſumere, ſed illi aſſigna victoriæ gloriam, qui tibi donat vt victoriæ feras palmã. Vis vincere, caput prius contere inimici, excludẽdo de corde tuo ſuggeſtiones diaboli. Vis vincere, manus tuæ fortes inueniantur in bono opere. Vis vincere, fige pedes, non nutent veſtigia tua frequentando ſpectacula & deſerendo Eccleſiam. Sed vt hanc etiam in tam magno agone & tam grandi luctamine poſſis implere victoriam, mittat tibi dominus auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te.

De myſteriis baptiſmi qui in baptizato efficit, exẽplo Moyſi in virga & aquarum diuine populũ redimẽtis. Cap. III.

Matt. 14.

Ecce dilectiſſimi, venturi eſtis ad fontem aquæ, non dicatis in cordibus veſtris hoc eſt totum quod pro magno deſiderabamus: Fons iſte viſibilis, ſimilitudo eſt æterni fontis. Renaſcemini ex aqua & ſpiritu. Aqua illa nõ ſolũ corporis ſordes mũdat, ſed animã à peccatis liberat. Debetis autẽ noſſe cur virtus illius aquæ & animæ proſit & corpori. Nõ enim omnis aqua mũdat: ſanctificatur hæc per conſecrationẽ verbi. Tolle enim verbum, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit verbum ad elemẽtum, & fit ſacramentum, virtus verbi per aquam mũdauit nos quia per aquas ambulauit. Vt autem à tẽpeſtate huius ſeculi liberaret vos, videte potentiam verbi dei, quemadmodũ dominetur cũctæ creaturæ ſuæ. Quod dicturus ſum noſtis. In Euãgelio legitur, cũ quarta noctis vigilia veniret dominus Ieſus ad diſcipulos ſuos ambulans ſuper aquas maris, & inueniret eos piſcantes, quos iam fecerat hominum piſcatores, perterriti

diſcipuli putauerunt ſe phantaſma videre. Acceſſit Ieſus, & ait illis, Nolite timere,ego ſum. Tũc vnus illorum Petrus ille præſumptor,& poſtea negator,poſt vero confeſſor & amator: Si tu es,inquit,domine iube me venire ad te ſuper aquas. Et dominus,Veni,inquit, Deſcendit Petrus & cœpit ambulare ſuper mare plenus fiducia. Dũ ambulat, trepidauit infirmitas ſed ſtatim ſubuenit diuinitas. Cœpit mergi,clamat, domine pereo,Porrexit manũ dominus,erexit mergẽtẽ, confirmauit diffidẽtẽ & ait illi:Modicæ fidei,quare dubitaſti?Videtis dilectiſſimi,quantũ adiuuet fides,& quantũ deprimat infidelitas. Si quis enim veniens ad aquas baptiſmi,fide plenus eſt,ſubleuatur:ſi quis infidelis eſt,mergitur. Sed porrigat manũ dominus etiã infidelibus mergẽtibus & plenã fidẽ operetur in cordibus. Audite adhuc,aquæ ſacramentũ quid in vobis operabitur? Proponã figurã vt ex ea vobis veritas eluceſcat.Cum Aegyptij duris operibus populum premerent Hebræum, clamor factus eſt populi in auribus dei, & deprecati ſunt vt eos liberaret à dominatu gẽtis peſſimæ. Miſſus eſt Moyſes qui eos ex Aegypti educeret ſeruitute. Apud Pharaonem principem Aegyptiorum fideliſſimus dei famulus allegat imperatoris ſui iuſſionem,& quid rex omniũ gentium præceperit,auribus duriſſimi regis inſinuat. Obdurat Pharao cor ſuũ,nec ſcire ſe dicit deum,atq; eius miniſtros repudians, grauioribus pœnis affligit populum.Ex maiori anguſtia populi maior clamor exurgit. Suſcipit certamen,famulus dei Moyſes congreditur cum Pharaone,nullo telo,nullo gladio,nulla viſibilia indutus arma,ſed munitus poteſtate diuina:inferuntur decem plagæ in Aegypto,& vindex ira in populũ contumacẽ ſurgit,vt ex minutiſſimis animantibus,vermiculis,ranis & locuſtis ceruix caderet ſuperborũ:in quibus plagis vltima mors primogenitorũ Aegyptiorum omnium, facta eſt,vt ſuos iuſte perderent qui alienos iniuſte detinebant, Dimittit populum Pharao, non voluntate,,ſed nimia neceſſitate conſtrictus. Pergit populus erutus ad mare rubrum feſtinans, vt per aquas ſaluarẽtur,qui à peſſimo hoſte liberabantur. Sequũtur Aegyptij, imminent populo fugienti: vident ſuper ſe Iſraëlitæ hoſtes & inimicos ſuos,expectãt gladiũ. Mors in oculis,timor & tremor in manibus ſingulorũ,ne in fauces caderent perſequentium. Exurgit Moyſes famulus dei portans virgam,quam à domino acceperat, & per quam iam multa ſigna fecerat. percuſſit mare, &

Exod. 1.

Exod. 3.

† al. hominum. diuiſum eſt. Vbi eſt illa potentia, non numinum, † ſed dæmoniorum? Vbi eſt vana ſuperſtitio Paganorũ? Nunquid vt mare diuideretur ille Neptunus eſt inuocatus, quem regem maris eſſe volunt, qui regem verum deum ſuum agnoſcere nolunt? Virga extenſa manu aquas percutit Moyſes, & ſtatim cogitur fluctus in cumulum, & vnda in ſemetipſa repreſſa curuatur: ſoliditatem recipit liquor, & ſolũ maris areſcit in pulueres. Ingreſſi ſunt alij ſaluandi, alij damnandi. Vnum elementũ aquarum authore totius creaturæ iubente iudicauit vtroſque, ſeparauit enim pios ab impiis: Illos abluit, iſtos obruit: illos mundauit, iſtos occidit. Moyſes figuram habuit domini Chriſti, quoniam dux fuit populi. In virga agnoſcite crucem, in mari rubro agnoſcite baptiſmum Chriſti ſanguine purpuratũ. Regem Aegyptiorum populoſq; eius authorem peccatorum diabolum cum omnibus miniſtris eius. Sæuit diabolus quando nos videt per aquam baptiſmi à ſua oppreſſione liberari. Exclamate ad moyſem veſtrum dominũ Chriſtum, & virga crucis percutiat mare baptiſmi, reuertatur aqua & operiat Aegyptios, vt quemadmodum nullus remanſit Aegyptiorum, nihil remaneat etiam veſtrorum peccatorum. Totum mundet, qui totũ fecit: reparet perdita, qui creauit omnia integra: extinguat Pharaonem diabolũ mortis authorem, & ſuum populũ liberet per aquam ſalutarem.

De myſteriis paſchalibus i baptiſmo cõplendis. Audiſtis dilectiſſimi, figuræ illæ quomodo tranſierunt ad ſpeciem veritatis. illud ſupereſt, vt noueritis quẽadmodũ celebrauerit paſcha. Liberatus populus ex Aegypto, baptizatus, vt ait Apoſtolus in nube & mari rubro acceperunt præceptũ domini per Moyſem, vt in occiſione agni celebrarent paſcha, ex

Ca. IIII. cuius ſanguine poſtes domus ſuæ vnuſquiſq; liniret, nec time

1. Cor. 10. rent angelũ vaſtatorẽ, qui ſignum ſanguinis agni occiſi in ſuæ

Exod. 12. fronte domus haberent. Os, inquit, dictũ eſt, non cõminuetis ex eo, nec relinquetis quicquã in mane, cũ picridiis & azimis comedetis agnum. Fecerunt quod præceptum eſt filij Iſraël.

1. Cor. 10. Demonſtra & tu Iſrael ſpiritalis fili Abrahæ, ſecundum fidẽ, non ſecundum carnem, demonſtra & tu quomodo celebras

Ioan. 1. paſcha, habes agnũ occiſum, demonſtra, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Lini ſangune eius poſtes domus tuæ demonſtra & dic: Ecce crux ſanguinis Chriſti in frontibus eſt

Galat. 6. pudoris noſtri. Dic cum Paulo, Mihi abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Os non cõminuetis ex eo, dictũ

eſt,

eſt, Impletum eſt hoc in ipſa domini paſſione, ipſius ſancti agni immolatione, quando crucifixus cum duobus latronibus in medio pendebat ipſa ſumma iuſtitia, liberans vnum confitentem, alium puniens blaſphemãtem. Ita factæ ſunt tres cruces, tres cauſæ: Vnus latronum Chriſto inſultabat, alter ſua merita confeſſus Chriſti ſe miſericordiæ cõmendabat; crux Chriſti in medio non fuit ſuppliciũ, ſed tribunal. Mox vt peregit omnia quæ de ſe erant ſcripta, accepto felle & aceto, propter illud quod prædictũ erat, Dederunt in eſcam meam fel, in ſiti mea potauerunt me aceto, inclinato capite tardidit ſpiritum. Venerunt milites, fregerunt crura latronibus in cruce pendẽtibus: ad Ieſum autem cum veniſſent, nõ fregerunt eius crura, vt impleretur, ait Euangeliſta, quod ſcriptum eſt, Os non cõminuetis ex eo, ſed vnus ex militibus latus eius aperuit, & cõtinuo exiuit ſanguis & aqua, quæ ſunt matris Eccleſiæ gemina ſacramenta. Percuſſit latus lancea perſecutor, & fudit preciũ redemptor. Hic ſanguis inebriat mentem, vt amorem obliuiſcatur mundi. Hæc aqua mundat animam, vt corpus ſordibus careat diaboli. Nec relinquetis ex eo quicquam vſque in mane. Hoc nunc agitur: Comeditur enim agnus per noctem huius ſeculi, vt cum mane illud venerit quod veſperum non habebit, non iam offeratur ſacrificium imaginis agni, ſed ipſum agnum quem quotidie immolamus, comedimus, & cuius ſanguinẽ bibimus. Inueniamus illic eũ ſacerdotẽ perfectũ quem conſtat hic pro noſtra ſalutẽ occiſum. Quæ ſunt hæ picridiæ olera amaritudinis quæ comedit Iſraël ſpiritalis, niſi vox illa amara ad tempus ſanctorum martyrum emiſſa per ſanctum Dauid ac dicentium, Cibabis nos pane lachrymarum, & potũ dabis nobis in lacrymis, in menſura. Et per Apoſtolum Paulũ In omnibus tribulationẽ patimur, ſed non anguſtiamur, Demonſtra & azyma ſancte Paule, ex Iſraelita carnali ſpiritalis effectus: Celebraſti enim paſcha cum populo vetere, & quemadmodum nouus populus figuras in veritate conuerteret, tu docuiſti, tu demõſtraſti. Oſtende ergo azyma conſperſionem nouã, Non in fermento, inquit, veteri neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. O agne occiſe ó Chriſte ſancte pro nobis crucifixe, qui vt lapſa repares in cruce pependiſti.

Exod. 12. *Nume. 9.* *Luca 23.* *Matt. 27.* *Ioan. 19.* *Pſal. 68.* *Pſal 79.* *2. Cor. 4.* *1. Cor. 5.*

Ipſa eſt illa virga regni tui, crux ipſa, inquam, qua virtus in infirmitate perficitur, ipſa illa virga crux ipſa, illa

De hæreticorum de-

uoratione, per eccleſia Chriſti ſanam doctrinā exēplo Virga Aarō Magorum Virgas glutiētis.

virga quæ floruit ex radice Ieſſe, ipſa illa virga quam portabat Moyſes, quæ conuerſa in ſerpentem, glutiit magorum ſerpentes doctrina Chriſti diffuſa per omnes gentes hæreticos ſuperans dementes. In illo enim populo fratres in quo multa ſigna faciebat Moyſes per virgam, exſurrexerunt magi Pharaonis, facientes & ipſi prodigia contra famulum Dei Moyſem. Sed ad hoc quædam mira facere permiſſi ſunt vt mirabilius vincerentur. Magi Pharaonis quid aliud ſignificabant, niſi omnes hæreticos miniſtros diaboli, qui ſub nomine Chriſti deuorare cupiunt populum Chriſti. Scatent nunc hæreſes in hāc terram tanquam ſerpentes magorum, quos deuorauit & deuorat ille ſerpens exaltatus in ligno. Sed quoniam non eſt temporis ire per multos, ſingulorum capita conterantur, quo modo exſurgant, ſic deuorentur. Fuit hic, vt noſtis dilectiſſimi viperea doctrina Donatiſtarum, contrita eſt, conſumpta eſt. Mox Maximinianiſtarum ſerpentina fraus pullulauit, contrita eſt, conſumpta eſt. Manichæorum venenum aſpidis ſurrepſerat, contritum eſt, conſumptum eſt. Pelagianorum nouum dogma à miniſtris diaboli tanquā à Magis Pharaonis excitatum, illi noſtro ſerpenti certamen indixit, conteritur, conſumitur. Cum tot ſerpentum capita catholica doctrina contriuerit, diſſipauerit, conſumpſerit, ecce nobis vnus anguis. Arrianus olim mortuus inſultat, caput erigit, veluti viuum ſe demonſtrare conatur, quem iam olim conſtat occiſum. Redi Moyſes noſter, redi virga, redi ſerpens Chriſte ſancte, æqualem poteſtatē cum patre habens: redi, contere capita draconum ſuper aquas, confringe caput draconis magni viuum ſe profitentis, ſed veram vitam non habentis. Dic tu quid es, quoniam ille aliud docet quàm es. Dic, dic, audiamus vnde hæreticos conuincamus. Audite quid dicat. Ego ſum via, veritas & vita, Nemo venit ad patrem niſi per me. Secundum humanitatem via, ſecundum diuinitatem veritas & vita. Tu autem hæretice Arriane, qui minorem vis eſſe in diuinitate vitam & veritatem, ſequitur vt non per eum venias ad patrem. Sed adhuc domine Ieſu contere caput draconis, dic quid ſis cū patre, te audiamus docētem, non hæreticum blaſphemantem. Dic quid ſis cum patre, Ego, inquit, & pater vnum ſumus. Dic adhuc, Ego in patre & pater in me eſt. Adhuc dic Qui me videt, videt & patrem. Credis iam hæretice tantæ authoritati? An ipſius teſtimonium de ſeipſo non admittis, ſed alios de eo teſtes requiris? Ecce introducuntur ad

Cap. V. *Ioan. 14.* *Ioan. 10.* *Ioan. 14.*

tar aduerſus te, dicant conuinceris,refutaris, & legis laqueis irretiris. Dic teſtis dei Paule,qui vſque ad ſanguinem pro iſto teſtimonio acceſſiſti, & ne falſæ doctrinæ ſuccũberes, animam poſuiſti. Dic,audiat qui conuinci formidat: Conuincatur qui nec conuictus mutatur. Singuli quinque,ait,Hoc ſentite in vobis quod & in Chriſto Ieſu,qui cum in forma dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Audis æqualem,audis formam dei,&tu audes dicere,minorem filium dei? Veniat & alius teſtis,vt in duobus vel tribus confirmetur æquitas veritatis. Dic & tu ſancte Petre, quid tibi reuelauerit, nó caro & ſanguis,ſed pater cœleſtis: Tu es,inquit,Chriſtus filius dei viui. Et in epiſtola ſua ad gentes ſecunda: Notam facimus vobis, inquit domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem & præſcientiam, & magnitudinem. Audis virtutem,audis magnitudinem,audis præſcientiam. In quo hæretice Chriſtum dicis eſſe minorem? Sed audi adhuc quid aduerſum te hic teſtis & de filio & de ſpiritu ſancto dicat: Non voluntate humana allata eſt,inquit Prophetia,ſed ſpiritu ſancto acti, locuti ſunt homines dei. Fuerũt vero & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces,qui ſubinducent ſectas perditionis, &qui emit eos dominatorem abnegantes. Vides te validis teſtimoniis & demonſtrari & conuinci. Negantes,inquit,dominatorem eſſe, qui emit eos. Quem negas dominatorem, niſi filium quem dicis eſſe minorem? Et quis eſt qui vos emit, niſi qui vos ſuo ſanguine redemit? Sed ingrediatur & tertius teſtis, vt tres vnum verum teſtimonium dicant vni trinitati & trinæ diuinitati. Dic & tu ſancte Ioannes, qui ſuper pectus ſaluatoris diſcumbebas, & videbas ſupercœleſtia mirabilia verbum domini. Dic & tu qui noueris filium dei, In principio,inquit,erat,verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Et in epiſtola ſua, ſcimus,inquit, quoniam filius Dei venit & dedit nobis intellectum, vt ſciamus quid verum ſit, & ſimus in vero filio eius: Hinc eſt enim verus Deus & vita æterna. Tu autem minorem dicendo filium, qui eſt Deus verus, non habes vitam æternam. Sed ad confutandam contumaciam peruerſam hæreſis, ad deglutiandum te ſerpens magice factus, non à veritate ſuſceptus, ipſe pater teſtimonium dicat de filio, vt nihil amplius quæras, nihil amplius credas. Per Prophetam, inquit, Tecum principium in die virtutis tuæ. Principium pater, principium filius, ergo pater & filius principium ſine vllo principio.

Philip.2. *Matt.16.* *2.Petri.1.* *Ioan.1.* *1. Ioan. 5.* *Pſal.109.*

Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſpẽdoribus ſanctorũ ex vtero generaui te: tanquã diceret, vt ſancti illuminarentur, proceſsiſti ex me. Nec fuit dilectiſsimi, alia cauſa cur vel ipſa nomina patris & filij & ſpiritus ſancti ſeiuncta viderentur, niſi vt ſancti homines inſtruerentur. Cæterum quod dictum eſt Moyſi ab ipſa ſubſtantia trinitatis, Ego ſum qui ſum. Et ſic dices, Qui eſt miſit me. Ergo ex vtero in ſplẽdoribus ſanctorum generatus eſt filius. Sed ne hanc generationem carnaliter vel temporaliter acciperes factam, audi quomodo eum genuerit. Eructauit, inquit, cor meum verbum, Ioannes teſtis dicit, In principio erat verbum: Deus pater dicit, Eructauit cor meum verbum. Propheta Abacuch dicit, Ambulauit verbum. Audis dominum verbum, & hoc eſſe in principio apud deũ, & deum eſſe verbum. Teſtimoniorum vox, & ipſius trinitatis vnitas per totum mundum cõtra te clamat, & tu velut canis rabidus contra totum mundum latras. Sed audi adhuc vnde plenius conuincaris, quòd trinitas vnus deus ſit. Patris vox eſt per Prophetam ad filium: In ſplendore ſanctorum ex vtero genui te. Patris vox eſt per Eſaiam Prophetam de ſpiritu ſancto: Spiritus, inquit, à me exiet. Et filij vox eſt in Euangelio, oſtendens in ſe patrem eſſe & ſe in ipſo vbi ait, Pater in me manens ipſe facit opera. Filij vox eſt de ſpiritu ſancto oſtendens, quia quomodo procedit ex patre, ita ex ſeipſo, vbi ait diſcipulis ſuis poſt reſurrectionem, Accipite ſpiritum ſanctum. Et inſufflauit in eis, ait Euangeliſta, ſpiritum ſanctum dans eis ac dicens: Si cui remiſeritis peccata, remittentur illi. Vnde eſt & illud Apoſtoli Pauli, Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si ergo filius in patre & ex parte, & ſpiritus ſanctus ſimul eſt & in filio & patre: non eſt ſeiuncta trinitas, vbi eſt perfecta vnitas. Diſcedat Arrianus confuſus reus, quia trinitas vnus eſt deus.

Exod. 3. Pſal. 44. Ioan. 1. Ioan. 14. Ioan. 20. Roma. 8.

De paſtore Chriſto oues ſuas crucis myſteriis & ſcripturarum exẽplis ad ſatietatẽ paſcente. Cap. VI.

Sed quando tibi peruerſa hæreſis verba mea proficiũt, cum ſis aſpis ſurda obturans aures, ne audias voces incantantium: Noueris te tamen à virga ſerpente eſſe comedendum, dum oues quas tenes captiuas, ad ſuum ouile ille paſtor adduxerit, vt ſit vnus grex, & vnus paſtor. Ille paſtor noſter dilectiſſimi, qui in virga ferrea paſcit & regit, confringit & reſtituit, ipſe paſtor eſt, ipſe rector, ipſe fabricator, ipſe architectus noſter. Magnum te paſtorem video domine Ieſu oues paſcentem, errantes requirentem, inuentas cum gaudio ad gregem tuis humeris reportantem, magnum te architectum video virgam portan

Ioan. 10.

portantem, in virga pendentem, & de iſta virga multa miracula facientem. Multum expaueſco expoſitionem virgæ huius dilectiſſimi, dum loca diuinarum ſcripturarum conſidero. Virga Maria ſancta, virga ipſe Chriſtus, virga crux. Et de iſta virga quàm magna & mira fecit hic architectus, & arborē fecit crucis, vbi ipſe angularis pependit lapis, & ſcalas cœli per quas hominem lapſum ad patrē leuauit. Quale miraculum fratres huius architecti, vt de virga ſua faceret ſcalas, & tales, quarum caput in cœlum poneret: & per eas ipſe & aſcenderet, & deſcenderet, & propter confirmationem ipſe ſuper eas incumberet. Aſcende ſecurus, qui deſideras cœlum: nō te terreat earum nec anguſtia, nec longitudo, nec altitudo: nihil timeas, non nutant gradus eius quos ille architectus ſic confirmauit, vt in eius ligno manus ſuas clauis affigi voluerit. Vide has ſcalas huius architecti, diſcipulum Apoſtolum Paulum & demonſtrātem, & gradus quaſi numerantem, & aſcendentem, & quamplurimos inuitantem, Flecto, inquit genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, vt det vobis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit altitudo & latitudo, longitudo & profundum. Quatuor gradus poſuit crucis. Non ergo laborioſæ ſunt hæ ſcalæ. Quatuor gradus habent, & perducunt ad cœlum. In altitudine crucis caput poſitum eſt crucifixi. Surſum cor habeat Chriſtianus ad dominum, quod interrogatus quotidie reſpondet, & aſcendit vnum gradum. In latitudine crucis manus affixæ ſunt crucifixi. Perſeuerēt manus Chriſtiani in operibus bonis, & ſecundum gradum aſcendit. In longitudine crucis corpus pependit crucifixi. Caſtiget quis corpus ſum obſeruationibus, ieiuniis illud ſuſpendat, vt ſeruituti animæ ſubiiciat, & tertiū gradum aſcendit. In profundo crucis occultum eſt quod non vides, ſed inde exurgit hoc totum quod vides. Aſſit fides Chriſtiana, quod non poteſt comprehendere, credat corde, altiora à ſe non quærat, ſpes eum nutriat, & tunc quartum gradum aſcendit. Per hos gradus aſcenderunt ſancti omnes, continentes coniugati fideles, euaſerunt ruinas mundi, migrauerunt ad loca tutiſſima, vbi iam nec Barbaros timent, nec fragiles caſus humanos exhorrent, nec corruptiones metuunt, nec ægritudines patiūtur, nec tribulationibus affliguntur, nec ipſam iam mortem timent, ſed cum Deo de Deo viuunt. Hanc vitam dilectiſſimi amemus, ac petamus, deſideremus, ad quam omnis qui currit non graditur via pedum, ſed via morum.

Ephe. 3.

Boni ergo mores requirantur, ipſi in omnibus inueniantur. Vterque ſexus & omnis ætas habet in hoc ſanctorum hominum imitationis exemplum. Imitentur ſenes mores Tobiæ, qui cum cæcus eſſet corpore, viam vitæ filio demonſtrabat in corde. Ille cum manu ducebat in terra, & pater monendo eum
Gene. 39. perducebat ad cœlum. Imitētur adoleſcentes Ioſeph ſanctum, pulchrum corpore pulchriorem mente, quem caſtitas ſic poſſederat, vt irruentes minæ dominæ mulieris impudicæ nō poſſent eum violare nec mente nec corpore, cuius iam deus poſſederat mentem. Imitentur virgines ſanctæ ſanctam domini ſui matrem Mariam Imitentur viduę religioſam viduam Annam. Imitentur & coniugatæ caſtam Suſannam. Virgo mater quod vouit, impleuit. Anna vidua in orationibus atque ieiuniis vſque in finem perſeuerantiam tenuit. Suſanna caſta pro pudicitia coniugali vſque ad periculum mortis acceſſit. Intendite coniugatæ, qualis vobis huius à ſcriptura ſancta imitatio proponatur. Non enim prædicat eam, quòd fuerit auro, monilibus vel veſte precioſa forinſecus compta, cum fuerit intrinſecus pudore caſtitatis ornata. Omnibus vitam donauit qui bonos mores inſtituit. Propterea nanque ipſe vir de fœmina eſt naſci dignatus, quia ab ipſo vterque ſexus eſt liberatus. Multa diximus, intentiſſime audiſtis, epulas dominicas libentiſſime comediſtis, rependite vicē miniſtratori veſtro, vt ſi non verbo, ſaltem veſtris orationibus paſcat.

Finis.

DE TEMPORE BARBARICO.

Eiuſdem farinæ Sermo de tempore Barbarico.

Quod iuſte dempnauit nocentes, quia nullos inuenit pœnitentes.

Cap. 1.

ADMONET dominus deus noſter, nō nos debere negligere noſtra peccata, quā do talem demōſtrat iram ſuam, ipſe quippe iuſte punit nocentē, quia nullū inuenit pœnitentem. Quotiens dilectiſſimi intonuerunt atque intonant tubæ diuinæ: Agite pœnitentiam, appropinquauit enim ad vos regnum cœlorum: & clauſis auribus cordis, magis operamur mala, & petimus vt veniant bona? Sed talium iudicium iuſtum dicit Apoſtolus, In eo enim ipſo quòd talia ſapiunt,

ſapiunt,qui tales ſunt,ex malis operibus poſſe ſe bona ſuſcipere obdurati ſunt,pœnitentiæ locum non requirunt: Merito iuſte iudicati,qui à ſemetipſis inueniuntur eſſe damnati,licet nō omnes hic noſter tangat ſermo omnes tamē aſtringit ſermo diuinus dicens,Omnes declinauerūt ſimul inutiles facti ſunt, nō eſt qui faciat bonū,nō eſt vſque ad vnū.Quomodo omnes & quomodo non omnes?Quia ſunt multi qui gemunt & dolent ob iniquitates quæ fiunt in medio eorum, volētes reſiſtere,ſed timore ſecularium rerum non audentes,quas adhuc vel adipiſci deſiderat humana fragilitas,vel amittere formidat infirmitas, Secundum id quod dolent, non omnes,ſecundum quod rem non timendam timent, omnes declinauerunt,ſimul inutiles facti ſunt, quia plus exiſtimatur timor hominis quàm timor dei,& præferunt homines res quas acceperunt à deo ipſi deo,ne eas tollat mal⁹ homo, cōtēnitur deus per quē factus eſt homo.Vellem vos quidem qui adhuc tales eſtis, & amore rerum ſecularium obligati peccantibus aut parcitis aut fauetis,vellem vos quidem aliquibus exhortationibus admonere,quid cui rei præponere debeatis,niſi nos fluuius lachrymarum compelleret plangere eos qui peccant, & nolunt agere pœnitentiam.Si eſſet in nobis humanus affectus,ſi eſſet cōpaſſionis ſenſus,vnius hominis mortem flere, dolere ac plangere dbeeremus. Quibus lachrymis,quo gemitu,quibus planctibus exagitamur, quando aut maximam partem, aut penè totam plangimus ciuitatem.Aeger eſt charus,& vena eius malum renunciat: omnes qui eum diligunt ægrotant ſimul amico:Si eum & in ipſa vicinia mortis ridere viderint, quemadmodum ab eo omnem ſpem ſalutis ablatam ſentiunt,eúmque adhuc viuum tanquam mortuum merito plangunt.Inter tantas anguſtias, & in ipſo fine rerum poſita eſt vniuerſa prouincia,& quotidie frequentantur ſpectacula, ſanguis hominum quotidie funditur in mundo,& inſanientium voces increpant in circo. O planctus omni triſtitia acceptior, ô planctus omni mœſtitia affligēs cor libet flere: Plangimus enim dilectiſſimi & illos & nos,quia & nos digni ſumus, qui cum talibus merito flagellamur.Nos enim,cū alios accuſamus, omnes declinauimus,ſimul inutiles facti ſumus,prorſus omnes, nullus eſt excuſatus quia talis eſt iudex,vt omnis homo ab illo inueniatur reus.Cū enim rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabitur caſtū ſe habere cor,aut quis gloriabitur mundū ſe eſſe à pec

Pſal. 13.

Prou. 20

peccato? Aduenit tempus illud quod prædixit dominus, Putas cum venerit filius hominis, fidem inueniet in terra? Quis habet fidem? Quis credit verbis diuinis? Audebit aliquis veſtrum ſibi aſſignare fidem, quando audit dominum dicentem diſcipulis, Si haberetis fidem ſicut granum ſinapis, diceretis arbori huic, eradicare & plantare in mari, & obaudiſſet vobis? Quis ſibi audebit aſſignare, quòd faciat omnia quæ præcepit deus? Nemo, prorſus nemo. Prædicamus & non facimus: auditis, & facere non curatis. Merito omnes ſumus ſub flagello, & doctor & factor & auditor & contemptor. Studemus inuicem reprehendere, & non ſtudemus opera noſtra diſcutere. Detrahit proximus proximo, detrahit clericus clerico, detrahit laicus laico. Video quidem ſe inuicē accuſantes, ſed neminem video iuſte ſe excuſantem: vnuſquiſque enim dilectiſſimi proprium onus portat. Nolite detrahere alterutrum fratres, ait Apoſtolus Iacobus: Qui enim detrahit fratri ſuo aut iudicat fratrem, detrahit legi, aut iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex. Vnus eſt enim legiſlator & iudex, qui poteſt perdere & liberare. Tu autem quis es qui iudicas proximum? nec tamen voces detrahentium, ſilentium poſſunt imponere verbo dei.

Luca 18. *Luca 17.* *Iacobi 4.*

De agēda pœnitētia antequā ſuccidatur arbor. Caput II.

Clamat ille per bonos & per malos: Agite pœnitentiam, appropinquauit ad vos regnum dei. Nolite eſſe auditores legis tantum, ſed factores: Facite dignos fructus pœnitentiæ. Ecce enim ait Euāgeliſta: Securis ad radices arborum poſita eſt: Omnis enim arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Video, inquit, omnes homines diuerſas arbores, fructus etiam diuerſos habentes, ſed bonus fructus quæritur qui paſcat, non qui pungat. Sunt enim & arbores ſpinoſæ igni deputatæ merito incendendæ, quia in eis nullus fructus eſt animæ. Putatiſne dilectiſſimi, nos omnes tales ſumus, qui in iſtis malis pro peccatis noſtris dimiſſi ſumus? Exacuit agricola ferrum, amputat inutile lignum, abſciſſum ſeruat incendio concremādum, hoc nunc agitur à vero agricola, videntur ſibi quidem mali adhuc ſtare, adhuc florere. Quiſquis talis es, quiſquis malus es, quiſquis corrigi non vis, non te conſoletur altitudo tua, quia maior te expectat ruina, ampliórque ſuſtinet flamma, quia ſecuris hæc ad te nondum venit. Ideo putas te poſſe ſemper ſtare, cum videas vel audias alias arbores te ampliores cecidiſſe. Quòd te hic agricola differt, eius eſt patientiæ, ne forte intercedat apud eum

eſum locus pœnitentiæ. Colonus enim ille in Euangelio, qui intercedebat pro arbore, quã domin⁹ eradicare volebat quòd fructum per triennium non haberet, videte quid ait, Domine dimitte illam, & hoc anno faciam ei foſſam, adhibeam cophinum ſtercoris. Si fecerit fructum, bene: ſin autem, veniens abſcindes eam. Arbor hæc ſterilis, genus hominum eſt non habẽs fructũ pœnitẽtiæ, Dominus eius, cõditor eius eſt. Interceſſor huius arboris Apoſtolus Paulus eſt. Vnde probam⁹? Audi in quadam Epiſtola ſua quemadmodum intercedebat pro talibus. Flecto, inquit, genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu chriſti, vt det vobis virtutem. Hoc ergo eis petebat, vt acciperent quod non habebant. Faciam, inquit, ei foſſam, adhibeam cophinum ſtercoris Foſſa, locus eſt humilitatis: cophinus ſtercoris, lachrymæ ſunt pœnitentis, quem locum ſi quis contempſerit, amplius ſuſtinebit tormentum, quando illius agricolæ acutiſſimum ſenſerit ferramentum. Agite mali pœnitentiam, corrigimini mali, quia vobiſcum flagellãtur & boni.

Luca. 13.

Ephe. 3.

Dicet aliquis: Si mali merito flagellantur, boni quare talia à malis, & cum malis patiuntur? Quare? quia ſecundum quendam modum dicuntur boni, ſecũdum autem rectum verúmque bonum, nemo bonus niſi ſolus deus. Ergo & ipſi boni quicunque ſunt boni, non tales ſunt quales eſſe debent boni: Non enim ſunt perfectum bonum, proficiunt enim de die in diem. Si proficiunt, vtique exercitationibus proficiunt Nemo ſe iuſtificet, tanquam iam ſit perfectus Recedat de medio male iuſtificator Pelagianus, confundatur hæreticus Arrianus: Nemo enim bonus, niſi ſolus deus: Quid ergo? Chriſtus non eſt deus? Planè deus. De ipſo quippe dicit ſcriptura diuina: Hic eſt verus deus, & vita æterna. Quid ſpiritus ſanctus, non eſt deus? Planè deus. Vnde probamus, quoniam & ipſe deus? Audi in Actibus Apoſtolorũ Petrũ Ananiæ fraudatori improperantem. Anania, inquit, cur impleuit ſatanas cor tuũ, mentiri te apud ſpiritum ſanctum? Non es mentitus hominibus, ſed deo. Ecce & ſpiritus ſanctus deus. Ergo trinitas vnus eſt deus: & verum eſt, quia nemo bonus niſi vnus deus. Patientes eſtote boni, vt ſitis vere boni: Patientes eſtote vſque ad aduentum domini. Tolerate mala, quæ patimini à malis cum malis, quia iſta tentatio, veſtra eſt examinatio. ſi aurum es, quid times paleã, quid times ignem? Simul quidẽ eritis in fornace, ſed ignis paleas in cineres vertit, tibi ſordes tollit. Si frumentũ es, quid times

Quare boni cũ malis puniãtur, & de inordinato amore quo deo præferuntur filij.

Cap. 111.

Luca 18.

Acto. 5.

times tribulam? Non apparebis qualis antea eras in ſpica, niſi tribula cõteredo à te ſeparauerit paleas. Si oleũ es, quid times preſſuram prœli? Non declarabitur ſpecies tua, niſi etiam pondus lapidis à te ſeparauerit amurcam. Veruntamen interroget ſe vnaquæque anima, & videat ſi iniuſte patitur, proferatur ſtatera, iuſtitiæ apprehendatur amor mundi cum amore dei, vide quemadmodum præponderet amor mundi, proferatur ſpeculum ſcripturæ diuinæ: Speculum hoc neminem palpat, qualis es, talem te tibi demonſtrat. Intende, & vide, & ſi eſt aliquid quod offendat, abi confuſus & redi correctus, an non confunderis, & in malis tuis gloriaberis? Eris enim perfectum malum, non qualecunque bonum. Talis non vis flagellari cũ mundo, aut flagellatus murmuras ſub flagello? Serue male, feciſti ꝗ dominus iuſſit, qui ne vapulares iſta flagella antè tibi *Matt. 10.* prædixit. Quis iuſſit? Dominus iuſſit, creator tuus iuſſit. Quid iuſſit? Qui amat, inquit, patrem aut matrem pluſquam me, nõ eſt me dignus. Ecce quid iuſſit? Ait: Qui amat filium aut filiam pluſquam me, non eſt me dignus. Ecce quid iuſſit? Et qui eſt, inquit, qui odiat patrem aut matrem aut filios? Nec illos ille odire præcipit, ſed vel quantum illos, tantum ſe diligi iuſſit. Plus quidem debueras diligere creatorẽ quàm creaturam. Sed ſi nõ vales præferre, ſaltem vel æquare dignare. Vere filios tuos diligeres, ſi Chriſtum filiis præferres, ipſóſque filios ipſi comitteres. Vere filios tuos diligeres, ſi in ipſo illos diligeres, qui eos tibi dedit vt diligas. An ideo eos videris diligere, *Danie. 3.* quia eorum voluptatibus faues? Audis blaſphemantes, & patienter fers Chriſtiane quod rex Nabuchodonoſor alienigena non potuit ſuſtinere, dicens, Si quis dixerit blaſphemiam in deũ Sidrach, Miſac & Abdenago, in interitũ erit. Vides frequentare ſpectacula, & non reuocas; vides luxuriantes, & non verberas. Nec potes te talem exhibere patrem, qui paratus ſis *Gene. 22.* indiſciplinatos filios vel exhæredare vel abiicere, cum paratus eſſe debueras ſicut Abrahã etiam immolare, Omnis enim qui filiorum trucidat voluptates, ſacrificium tale quale Abraham offert deo. Sed dum iſta non fiunt, & his moribus deprauatis male nutriuntur, qui iſto mundo vtuntur, labefecit mun- *Eſaia 24.* dus, nec immerito ait Propheta, Defluxit terra, & omnes inhabitantes in ea. Non quieſcunt vſque nunc murmurare homines, laudare tempora præterita, accuſare tempora Chriſtiana. Magna erant tempora patrum noſtrorum, dicunt: O quàm bona

bona tempora habuerunt patres noſtri. Sed videte quid fecerint patres noſtri. Phinees ſacrificantem virum idolis manu propria peremit, vt placaret iram dei. Moyſes populum oberrantem, vitulúmque fuſilem adorantem, ita certa emendatione coërcuit, vt vnam tribũ ex duodecim ad ſe deuocans, quæ ſequi voluit deum, præceptum eis daret, vt acceptis gladiis in manibus ſuis filij percuterent parentes, & parentes occiderent filios: nullus eos reuocauit affectus, nullus humanitati reſeruatus eſt locus, quia timor & amor dei præ omni deſideriorum carnalium amore ferebatur. Iepte vt hoſtes diis ac dæmonibus immolantes ſuperaret, vnicam filiam in ſacrificio dedit. Sanſon cum gentes dæmonicolas virtute, quam à deo in capite acceperat, diutius bellis contereret atque fatigaret, ſeductuſq; poſtea per mulierem oculos ſimulq; virtutem capitis perdidiſſet, poſteaquam cognouit in opprobrium ſuum omnes illos conueniſſe ad templum idolorum ſuorũ, eoſq; magnificare deos ſuos, quod eis tradiderãt acerrimum inimicum ſuum, cũ creſcente coma capitis eius ei creuiſſet & virtus, à puero qui ſibi ducatum præbebat, vt ſibi manum porrigeret petiit, ſéque ad illud templum deduci popoſcit: ad quod cum veniſſet, columnas duas, ſuper quas totum illud ædificium ferebatur, ſingulis manibus ſingulas colũnas apprehẽdens, ruina ſe ſimul & illos voluit opprimi, ne laudes dæmonũ in cõtumeliam dei ſui a quoquam libẽter pateretur audiri. Daniel ne à rege homine petitionẽ aliquam poſceret, ſed à deo viuo, qui præſtat omnia bona ſuis, leonibus ieiunãtibus in eſcam datus eſt vt periret, ſed dominus fidelem ſeruum ſuum non deſerẽs, & ipſum intactum reſeruauit, & per Abacuch Prophetã ſimul & ipſum & leones pauit. Quid dicã de tribus pueris, qui cum nollent imaginem regiam adorare, ignes riſerunt? In quibus pueris micans gratia ita enituit, vt ligati in fornacem mitterentur, deambulantéſque viderentur, os aperiẽtes, dominũq; laudantes, flammas ad ſe nõ admitterent, ſed fugarẽt, vt ſecum filiũ dei habere meruiſſent, antequam mundo in homine apparuiſſet, vt eſſet eorum vindex flamma. Chaldęorumq; miniſtros fornax deuorãs conſumeret: producti quoque de fornace incolumes populos in ſe mirabiles redderent, regémque mutarent, eumq; facerent dei ſui adoratorẽ, quem ſenſerant antè perſecutorem. Sed hæc omnia faciebat fides, timor & amor dei. Oderãt iſti non ſolum omnia quæ habebãt propter deum

De laude quorundã patrũ in quibus erat fides, timor & amor dei. Ca. IIII.

Iudicũ. 11.

Iudicũ. 16

Dani. 14.

Daniel. 3.

deum, verumetiam animas ſuas. Et deus eos hic claros fecit & æternæ vitæ remuneratione ditauit. Quid tale dilectiſſimi fecimus, imò econtrario quæ mala non fecimus? Illi nec minis, nec tormentis conuenti, dæmoniis ſacrificauerunt. An nõ ſacrificauit qui imagines idolorum per noctem ludẽtes, quod nocturnum vocant, libentiſſime ſpectauit? Sacrificauit, prorſus ſacrificauit, & quod eſt peius, non tauri vel cuiuſlibet pecoris aliquam victimam, ſed ipſam animam hominis precioſam. In hoc tam nefando ſacrificio non vnus vel pauci accuſantur, tota hoc ciuitas fecit, quæ tota conſenſit: nec ab hoſtibus, nec à barbaris, ſed à ſeipſo omnis homo in anima ſe intus occidit videndo, conſentiendo, nõ prohibendo, omnes remanſimus rei. Et dum noluimus pacem ciuitatis tubari, peruerſam pacem quam deſideramus, nõ accipimus rectam. Contemnimus pacem ſeruare bonorum morum, & periit pax temporũ noſtrorum. Diſcite nunc dilectiſſimi quid cui rei præponere debeatis. Nolite diligere vitia in filiis, in amicis, in ſeruis, in omnibus notis, præponatur ſingularis poteſtas omni poteſtati, ho-
Matt. 22. norem exhibeamus. Cæſari tanquam Cæſari, timorem autem deo. Præferatur creator creaturæ, diligamus deum, quia diligit nos: & in hoc quod nos flagellat, diligit. Quis eſt enim fi-
Hebra. 12. lius cui non det diſciplinã pater eius? Qui ſanã conſiderationem habet, qui credit dei verbis, metuit plus ignem æternum, quàm cuiuſlibet truculẽti barbari ferrum, plus metuit mortẽ perpetuam morte qualibet hic peſſima. Irrideant hæc infideles: irrideãt ſtulti, nolunt credere nec rebus expertis. Ecce cõteruntur, ecce omnia pereunt, ecce cum ipſis non poteſt ſtare mũdus quẽ amauerũt, ecce ad deũ attrahũtur, cuius præcepta cõtempſerunt, nõ enim bona volũtate pergit, qui blaſphemãdo moritur. Ecce itur. Cũ illuc vẽtũ fuerit, quid agitur? Quò
Eſaa 46. itur? Per quem abitur? Quis iterum huc redire cogitur? Finitũ eſt & quod male fecerat, & emẽdare finitum eſt. Redite filij re-
Philip. 4. dite, redite præuaricatores ad cor, facite gaudium ex conuerſatione veſtra, corrigantur corda veſtra, diſpliceant vobis opera veſtra, eſtote fortes, tribulatio mundi non vos frangat, dominus in proximo eſt nihil ſolliciti ſitis, habetis virorũ fortium magna exempla. Vicerunt martyres mundum. Inter quos martyres mares, etiam fœminæ repertæ ſunt fortiores. Ante paucos dies natalicia celebrauimus martyrum Perpetuæ & Felicitatis, & comitum. Et cum tot ibi ſint viri, quare iſtæ duæ

De fortitudine animi ſãcta Perpetua & Felicitatis. Caput. V.

præ

præ omnibus nominantur, niſi quia infirmior ſexus, aut æqua uit, aut ſuperauit virorum fortitudinem? Vna earum erat prægnans, alia lactās. Felicitas parturiebat, Perpetua lactabat. Sed tandiu hæc Perpetua lactauit, quandiu acciperet ab illo paſtore ſimul & patre buccellanctis, qua accepta dulcedo fœlicitatis perpetuæ eam fecit contemnere filium, ſpernere patrem, non inhærere mundo, perdere animam pro Chriſto. Felicitas vero, quæ ſociam habebat Perpetuam, & parturiebat & dolebat, obiecta beſtiis gaudebat potius quàm timebat. Quæ virtus in fœminis, qualis eſt gratia, quæ cum ſe infundit, nullum indignum iudicat ſexum. Gratias gratiæ dei, reparauit enim ſexum muliebrem: in opprobrium magnum mulier remāſerat, quia ab initio per mulierem peccatum, & propter hanc omnes morimur. Diabolus vnam Euam deiecit, ſed Chriſtus natus ex virgine multas fœminas exaltauit. Perpetua & Felicitas caput calcauerunt ſerpentis, quod Eua ad cor ſuum intus admiſit. Iſtam ſeduxit falſa promittendo, illas non valuit ſuperare ſæuiendo: illam decepit in paradiſi fœlicitate, has nō potuit adire nec ſubſtantiarum depoſita † poteſtate. Illius inter paradiſi delitias ruinam, harū inter pœnas fortitudinis conſtantiā ipſe quodammodo diabolus expauit. Merito ſic ſunt exaltatæ, merito viris vel coæquatæ vel prælatæ. Quāuis enim in Chriſto Ieſu non ſit ſeruus neque liber, nō ſit maſculus neque fœmina, ſed omnes ſint vnum occurrentes in virum perfectum, deſcendit tamen hoc donum ex magna gratia. Perpetua enim & Felicitas nomina iſtarum ſanctarum fœminarum, merces eſt ſanctorum omnium martyrum. Vicit mundum etiā Iob ille omnibus notiſſimus totiens tentatus ſed minime ſuperatus, impleuit dominicum præceptū, contempſit filios, ne blaſphemaret qui dederat filios, repulit à ſe vxorem, quæ ei blaſphemiam perſuadebat, quam diabolus propterea ſolam dimiſerat, quia ſibi eam neceſſariam eſſe nouerat. Non enim dimiſerat marito cōſolatricē, ſed ſuæ tētationis adiutricē fecerat eam nouā Euam, ſed ille non erat vetus Adam. Exiſtimauit etiam iſtū ſicut illū per mulierē poſſe decipi, ſed iſte ſpernendo vxorem peſſima ſuggerentē, diuinitus adiutus, etiā ipſum diabolū in illa valuit ſuperare. Fortior fuit Iob in doloribus quàm ille Adam in nemoribus: iſte nō ceſſit tormentis, ille ſuperatus eſt in deliciis. Videtis, dilectiſſimi, quid agat tentatio, quàm vtiles ſint huius mūdi preſſuræ, & quemadmodum corrumpant

† aliàs priuatas.

Galat. 3.
Ephe. 4.

De patientia Iob. Caput VI.
Iob. 1. et. 2.

terrenæ delitiæ. Contempſit Iob vxorem, filios, omnia ſua, poſtea & carnem ſuam: plus amauit eum qui dederat quàm id quod dederat, vſus eſt quod acceperat tanquam bonus viator, poſſedit, non poſſeſſus eſt. At vbi ea placuit auferre qui dederat, benedixit, non blaſphemauit: Dominus, inquit, dedit, & dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. Imitamini talem virum, imitamini tales filij eſſe etiã flagellati, vt mereamini recipi: Flagellat enim omnem filium quem recipit, diſciplinam eius ſuſtinete, ſicut filios, ita vos aggreditur deus.

Hebræ. 12.

De filio prodigo parabolæ expoſitio: de latrone quoque et Petro. Cap. VII. Lucæ 15.

Quod probat ille filius iunior in Euangelio poſitus, qui diſciplinam paternam contempſit, ſubſtantiã ſuam in meretricibus erogauit, porcos pauit, fame contritus eſt, ſiliquis porcorum ventrem ſuum implere nõ potuit, tandem aliquando reuerſus eſt ad ſe, & inuenit ſe qui perdiderat ſe, & in ment ei venit quòd multi mercenarij patris ſui abundarent panibus, ipſe vero fame periret. Statim ſurrexit, ad patrem recurrit, non ſe filium, ſed tanquam vnum ex ſeruis computari rogauit. Inclinatur humilitas, excitatur miſericordia, voces filij pœnitentis concutiunt paterna viſcera. Dicit ſe filius indignum, vt ille eum iudicet dignum, rogat vt in numero ſeruorum iubeatur ſuſcipi: & pater ei illam primam ſtolam iubet afferri, mactat vitulum ſaginatum, chorum congregat, aduocat amicos, facit epulum magnum. Quare? Quia hic filius meus, inquit, mortuus fuerat & reuixit, perierat, & inuentus eſt. Hanc ſimilitudinem dominus in Euangelio propoſuit, quam ipſe expoſuit dicens, tale gaudium fieri in cœlo ſuper peccatore pœnitentiam agente. Nunc vero quoniã tempus eſt exhortari omnes ad pœnitentiam, vt filij errantes reuertantur, eiſque conuiuium à patre ſaginati vituli præparetur, etiam nos dilectiſſimi parati ſimus huic conuiuio tanquã amici domeſtici intereſſe, maxime quia cum iſto patrefamiliãs ad menſam eius quotidie accedentes non nos iam dignatur vocare ſeruos, ſed amicos. Percurramus, ſi placet, ipſam parabolam à domino in Euangelio propoſitam, in qua nobis & affectum patris demonſtrauit pium, & filij perditi indicauit reditum, filijque maioris, qui de paterna domo non diſceſſerat, commotum retulit animum. Hoc quippe habet textus ipſius lectionis. Veniens, ait, filius eius primogenitus de agro cum audiret ſymphoniam, interrogauit ſeruos quidnã illud eſſet? Eique dixerunt, Frater tuus reuerſus eſt, & occidit illi pater

tuus

tuus vitulum ſaginatum, eò quòd ſaluum illum ſuſceperit. Et indignatus noluit introire. Egreſſus eſt autẽ ad illũ pater ſuus; vt eũ introduceret. Improperauitque ille patri ſuo, quòd laboraſſet ſemper cum illo, & nunquam illi talia exhibuiſſet: at vbi veniſſet filius ille qui omnem ſubſtantiam paternam male cõſumpſerat, occidiſſet illi vitulum ſaginatũ. Et reddit pater rationem facti ſui, conſolatúrque filium ſuum ſecum permanentem, de domo non diſcedentem, & dicit illi, Fili, tu meus es, & mecum es ſemper, & omnia mea tua ſunt: veruntamen oportuit nos iſta facere, quoniam frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt. Non vacat hæc talis à Domino propoſitio. Donet itaque nobis qui iſta propoſuit, vt demonſtremus ab ipſo fuiſſe impletũ hoc quod per quandam ſimilitudinem nos quodammodo excitauit ad aliquid inquirendũ. Affectum paternum exhibuiſſe ſuis Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, nullus ambigit Chriſtianus. Illud magis requiramus, qui ſit filius iunior, qui prodigè viuens ſubſtantiam paternam diſſipauit, & qui ſit filius primogenitus, qui indignatus quòd filio perdito redeunti vitulus ſaginatus occiſus ſit, intrare noluerit. Quis eſt iſte filius perditus, qui omnem ſubſtantiam paternam in meretricibus erogauit, niſi ille latro qui ſubſtantiã animæ à deo ſibi datã per ſcelera diffluendo etiã in cruce pepẽdit? Porcos pauit, quãdo dæmonum voluptates ſuis factis impleuit. Fortaſſe illos porcos pauit, quos petierat diabolus à domino dicẽs, Iube nos introire in gregẽ porcorũ. Fame cõtritus eſt, quia panẽ verbi dei non inueniebat. Siliquis cupiebat ſaturare ventrem ſuum, quando tortuoſis cogitationibus replebat animã ſuã. Sed reuertatur ad ſe, videat ſe latro in cruce pendentẽ, concurrat ad patrem, dicat pendens in cruce, Domine memento mei dum veneris in regnum tuum. Domine memento mei, non ſum dignus vocari filius tuus, ſuſcipe me ſicut vnum ex ſeruis. Domine memento mei. Latro enim ſua attendens merita de ſeipſo diffidebat, ſed Dominus tanquã pius pater latroni filio, quod deſperauerat offerebat. Proferebat huic pater ſtolam illam primam, induat filium immortalitate, quem ſecum videt in cruce pendentem, introducat eum in domum, dicat Chriſtus latroni, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Mactet vitulum ſaginatum, hominem illum ſuſceptum etiam pro latronibus crucifixum, aduocet amicos ſuos diſcipulos, quibus dicebat, Si feceritis quæ

Matth. 8.

Luca 23.

mando vobis, iam vos non dicam ſeruos, ſed amicos. Præparetur illud conuiuium cœleſte, aſtet ille chorus angelorum ſuauiter declamans, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Veniat & primogenitus filius ille & nolit intrare. Quis eſt iſte filius primogenitus qui noluit intrare, niſi ille primus Apoſtolorũ Petrus, qui ad interrogationem vnius ancillæ, in atrio ſacerdotis ter Dominum auſus eſt negare? Dixiſti quidem, ô Petre tanquam patri Chriſto, ego tecum laboraui, quando dicebas ſaluatori. Tecum ſum vſque ad mortem, animam meam pro te ponam. Vbi eſt quod promiſiſti? Interrogaris ſemel, & negas: ſecundò interrogaris, & negas: tertiò, & negas. Non vis ad conuiuium intrare, ideo auſus es ter Dominum negare. Vbi eſt, Animam meam pro te ponam? Ter negantem non terruit vngula, ſed vna oppreſſit muliercula. Certe tecum ſum vſque ad mortem. Vide, vide igitur Petre, quantum de te antea præſumpſeris: Ecce nunc ter negando, gallo teſte conuinceris. Sed egrediatur pater ad primogenitum filium nolentem intrare, dicat Chriſtus Petro, intra in gaudium Domini tui: reſpiciat negantem, & faciat confeſſorem: compungat flentem, faciat amatorem: exhortetur eum paterna voce, Fili, inquit, tu meus es, tu es Petrus: & ſi me negaſti meus es. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Tu meus es, & omnia mea tua ſunt. Tibi dabo claues regni cœlorum. Apud te Petre ſunt claues, dignare iam ad conuiuium intrare, opportebat hæc fieri, quoniam frater tuus latro mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus eſt. Si Petrus antequã Chriſtus pro omnibus crucifigeretur, regni cœlorum claues accepit, quà illuc introiuit latro, ille iam non reus, niſi per latus quod aperuit Iudæus? Et nunc veniant omnes quicunque amant paradiſum locum quietis, locum ſecuritatis, locum perpetuæ fœlicitatis, locum in quo non pertimeſcas barbarum, in quo nullũ patiaris aduerſarium, nullũ habebis inimicum. Venite omnes, intrate omnes, eſt quà poſſitis intrare, patet latus. Oſtendit enim ille latro, quò debeat omnes intrare, neminẽ ſuo exemplo docuit deſperare.

Luca 2. *Matt. 26.* *Ioan. 13.* *Matt. 16.*

De anguſta porta, & cauenda hæreticorũ malitia. Cap. VIII. *Luca 13.*

Contendite, ait Dominus, intrare per anguſtam portam. Quid anguſtius illo foramine, quod vnus è militibus percutiẽdo latus crucifixi aperuit, & tamẽ ꝑ has anguſtias penè iam totus mundus intrauit? Venite & vos Iudæi, vocat vos quem crucifixiſtis, filius dei, cõtendite intrare

re per anguſtam portam, per hanc enim introierunt patres veſtri: Illi qui vt crucifigeretur clamauerunt, qui in ligno ſuſpenſum viderunt, qui irriſerunt, qui caput agitauerunt, per iſtas tamen anguſtias introierũt. Non enim inaniter clamabat ille pẽdẽs in cruce, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt. Per *Luca 23.* has ergo vt dixi, anguſtias, per anguſtam portam lateris Chriſti ingreſſus eſt latro mutatus, pœnitens Iudæus, conuerſus omnis paganus, & ab eo exit foras malus hæreticus Arrianus. Exiit: quoniam nõ erat de numero permanẽtiũ. De illis enim *1. Ioan. 2.* erat, de quibus Ioãnes dicit, Ex nobis exierũt, ſed nõ erãt ex nobis, ſi enim ex nobis eſſent, manſiſſent vtiq; nobiſcũ. O hæretici Arriani, agnoſcit latro in cruce pẽdẽtẽ, ipſi inimici Iudæi expaueſcunt reſurgentẽ, & vos male tractatis in cœlo regnãtem. Cauete, dilectiſsimi, Arrianã peſtem, non vos ſeparent à Chriſto terrena promittendo, propter tunicam non vos expolient fide, membra Chriſti: ſeruate vnitatem atque integritatẽ vnius tunicæ, quam nec perſecutores Chriſti auſi ſunt ſcindere. Nolite iniurias irrogare capiti veſtro, pro vobis ille mortuꝰ eſt, ne vos moreremini. Quẽ Chriſtus per baptiſmũ viuificauit, quare eum Arrius rebaptizando occidit? Erubeſce, erubeſce hæretice. Negauit Petrus & reuerſus eſt, & flendo deleuit quod timore negauit. Chriſtum in ſuis perſecutus eſt Paulus, ſed ad eius vocem cecidit & ſurrexit. Aliter cecidit, aliter ſurrexit. Cecidit perſecutor, erectus eſt prædicator. In Chriſtianis Chriſtum perſecuti ſunt reges, ſed multũ eis præſtiterunt, quando membra ad caput ſuum velociter trãſierunt. Nemo talia damna, qualia tu ingeris Chriſto, animas enim multorũ cupis interficere, pro quibus Chriſtus in carne venit occidi. Erubeſce, erubeſce hæretice. Quid iteras quod ſimul datur in membris ſuis? Iam in tuis eſt Chriſtus, noli in iſtis ipſum velle rebaptizare. Semel enim pro omnibus cum Ioanne in aquam dignatus eſt ipſe deſcendere. Redemit Chriſtus animas, cuſtodite *Matth. 3.* quod ille redemit. Integro Chriſto integrum aſsignate prædium. Nemo inuadat, nemo inuaſori conſentiat. Characterem dominicum nullus abſtergat, titulos Chriſti nemo deponat. Reddituri eſtis rationem domino rei, boni ſerui, data eſt vobis occaſio bene operandi. Abundant peregrini, captiui, expoliati. Facite vobis amicos ex mammona iniquitatis, vt & ipſi re- *Luca 16.* cipiant vos in habitacula æterna.

Finis.

DE SOBRIETATE ET VIRGINITATE.

Sermo neſcio cuius, certe nec pilum habet Auguſtini, nec ſcriptoris quidem eruditi.

De laude ſobrietatis, et multiplici ebrietatis cõtumelias & præcipue in ſacerdotibus.

Caput I.

QVum mortalium mutabilis mens, vel bonis aliquando vel malis intentionibus delectetur, plerique ſeu pœnitudine malorum ad actus bonos, ſiue concordia mentis ex bonis ad malos præcipites transferantur, diſputandi materias morum ponderatoribus gignunt, quibus agnitis correcti lætentur, inconuertibiles autem in ſuis iniquis moribus confundantur. Difficilius nanque bonorum appetitores inuenies, quàm malorum deſertores: quia quamplurimis & penè cunctis mortalibus dulcia ſunt magis ea quæ carnem fouent, quàm quæ a vitiis frænant. Et quoniã ſtudij commoda à nobis ſuggerenda ſunt honeſtatis, admonemus in tali propoſito militare volentem, ſegnem, ſomnolentum atque temulentum eſſe non debere, quoniam ab his vitiis tribus, niſi quis fuerit declinatus; ſecurus nunquam eſſe poteſt vel tutus, imò & periculis omnibus, & ipſi etiam morti erit is ſemper obnoxius. Fortitudo enim inimicum opprimit: vigilantia tendentibus inſidias obſtat, ſobrietas vero præparatum cor hominis facit. Propterea enim Dominus deus noſter paterno affectu per Prophetas & Apoſtolos ſuos nobis præcepit, ab omnibus vitiis, & maxime ab ebrietate: quæ omnium vitiorum gurges eſt, penitus abſtinere. De cuius vitij malo volumus lectori aliquanta proferre, quem tantum monitis hortamur, animum intentum apponere, & ſermoni noſtro, etſi minus lucẽti quàm auditus exigit eloquẽtiũ, veniã dare. Suademus enim auditores rationẽ dicti debere aduertere; nõ fucũ ſpumãtis ſermonis, aut artificioſam eloquentiã expectare. Vnde primitus propter libelli titulum vel decorẽ, fructus & bona ſobrietatis in quantum poſſumus proferamus, & poſtea ebrietatis indecoras moleſtias publicemus. Sobrietas nanque caſtitas eſt ſenſus & mentis, membrorum omnium corporiſq; tutela, caſtitatis pudicitiæq; munimen, pudori proxima, amicitiæ paciſq; ſerua, honeſtati ſemper coniuncta, cunctorũ vitiorúmq; omnium profuga, recti iudicij tenax, memoriæ recor-

Sobrietatis conditiones.

dationiſque inſeparabilis ſapientia, ſecretorum cuſtos, arcani velamen, lectionum & doctrinæ capax, ſtudiorũ & artium bonarum diſcipula pariter & magiſtra, ingeniorum capiendorum pediſſequa, bonæ famæ ſemper auida, in cogitationibus ſalubria atque vtilia creans, virtutis ſingulare auxilium, cuncta cum ratione diſponens, in congregatione honeſtorum ſeipſam ſemper ingerens. Sobrietas temeritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officiis obtemperat, ſuperbiam deteſtatur, domum familiámque cum moderatione gubernat, fidem ſibi committentibus ſeruat: & vt ſummatim breuitérque dicam, ſobrietatis perſeuerantia inæſtimabilis eſt animi fortitudo: omnes eam virtutes, & omnes laudum ſemper tituli concupiſcunt, quia ſine ipſa ornari aut placere non poſſunt. Econtra ebrietas ab animæ iniuria incipit, & flagitiorum omnium mater eſt, culparum materia, radix criminum, origo omnium vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis. Ebrietas temporis amiſſio eſt, inſania voluntaria, ignominioſus languor, mentis ſanæ debilitatio, turpitudo morum, dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela. Ebrietas, vt cernimus, quotidie amplarum familiarum plurimos labefacit, & cura gubernationis deſtitutos, parentum auorúmque ſuorum bene diúque congregata, atque ingenti precio comparata vili nummo diſtrahere fecit. Ebrietas in vtroque ſexu cuncta mala ſemper appetit, & nefanda committit. Ebrietas timorem Dei aufert, futurum Dei iudicium de corde ſe habentium tollit. Ebrietas, vt ait Apoſtolus, regna cœleſtia appetentibus denegat. Ebrietas tumulentis tempora furatur, dies ſurripit, depoſiti ſui non reminiſcitur, & ante illum poſita nec mente nec oculis contuetur. Famulo vero non ſolum fidem aufert, ſed etiam fraudem & ſeruitutis officio inutilem facit, & alia mala quæ comprehendi non poſſunt. Et quoniam ab aliquantis vini non temperatur vſus, ſed potius appetitur exceſſus, habitus corporis & vitæ periculum & opinionis ac famæ grauiſſimum acquiritur damnum: nam fomentis corporalibus prouiſum eſt vini munus: abutentibus penitus interdicitur, & ſobrietatis diſciplina cuſtodienda ſancitur. Eſt quidem in multis vitæ mortalium vinum neceſſarium, debilem ſtomachum reficit, vires deficientes reparat, algentem frigore calefacit, vulneribus infuſum

Ebrietatis cõditiones.

Vini vtilitas.

amicorum ſibi commiſſa ſecreta in medium prodit. Ad vniuerſa autem vel crudelitatis vel turpitudinis facinora perpetranda facilis inuenitur, cui nulla ſobriæ mẽtis ratio, ſed ebrietas dominatur. Aſſumit inter pocula iniuſta certamina, & nullis ſtantibus cauſis aſperam excitat rixã, quia interponendo verba vana, aliorum ſana dicta non patitur, & in contumeliam erigitur conuiuarum & crimina proximorũ. Iſta lector vt libenter accipias, admonendum te credidi: Quare lege caute Petri Apoſtoli epiſtolam ad gentes, Pauli ad Romanos, ad Corinthios primam, ad Epheſios. ad Theſſalonicenſes, ad Titum. Præterea ab ebrietatem cauendam dominum noſtrum Ieſum Chriſtum audi in Euangelio dicentem, Attendite vobis, ait, ne forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Et dominus ſeruo irraſcitur, cui multas plagas in aduentu ſuo imponere comminatur. Quare abſtinete vos talia agentes vel faciẽtes, abſtinete veſtrã inſaniã, & homines vos humanos, cognoſcite, & tantam turpitudinem à vobis abiicite, & ebrietatis crimina totis viribus declinate. Ruſticanum quidem, ſed ſanũ dictũ aduertite. Vinum, medicamẽtũ plus iuſto ſumptũ, venenũ eſſe cognoſcitur. Tantam ergo turpitudinem à vobis abiicite, & ebrietatis crimina totis viribus declinate. Iucunditati, non ebrietati creata eſt vini natura per cuius moderationem ſitis extinguatur, non tamen vt vſque ab ebrietatem bibatur: Fugite crapulam eáque loquentes aut facientes quibus ſobrij non erubeſcant. Fugite crapulam, quæ ſolis lugentibus à conſolãtibus amicis vel proximis in exequiis ingeritur. Dolor enim amiſſi funeris ſine vini quauis nimietate temperari nõ poteſt. Tu vero ô homo incolumis, quotidie vino cogente deſideras vomere, & tanto repleris, quanto poſſent plurimi cum iucunditate lætari & ſobriè ſaturari. Non conſideras turpe eſſe plus ſibi velle inferre hominem quàm capit, nec ſtomachi ſui noſſe menſuram? Non conſideras ebrietati deuinctum, ſuæ poteſtatis eſſe non poſſe? Vt quid potando facis exceſſus, niſi vt per prouocationem vini inſoleſcas peius? Naſcitur ex hac potandi infœlicitate inter prouocatos & prouocantes ignominioſa certatio, & vincenti eſt turpitudo deterior. Ex hoc enim multorum membra cibos recuſant, & vino debita, præcoqua debilitate & cruda ſenecture marceſcunt, & adhuc ætate virides tremula vibratione quaſſantur. Inde pulmones vſtione vini quotidiana putreſcunt,

Luca. 21.

Prouer. 31.

& per ora veluti mortuorum ſpiritus tetros mittunt. In his ergo talibus non ratio vlla, non vllum gerendæ vitæ conſilium, non geſtorum aut lectionum memoria, nec vlla artium aut induſtriæ prouidentia, vt pote quem prandio accumbentem ſolis occidentis videt occaſus, & cœna pernoctantem inſperatus occupat dies, & dum iugi amentia die noctéque diſcumbendo dormitat aut bibit, in hac vita adhuc poſitus quotidie ſepelitur. Sed quid iam dicā, vel quid taceam? Huius igitur ebrietatis ſi quippiam in fœminis ceciderit, quæ virilem ſexum ſuperius tactis criminum molibus onerauit, nihil tacendum eſt, imò laborandum eſt, vt & quæ tales ſunt fœminæ hæc diuina admonitio corrigat, & ſobrietas metu correptionis ab ebrietate compeſcat. Sed quoniam in admonendis viris à ſacerdotibus & leuitis vel miniſtris huius libelli opuſculum inchoauimus, merito conuenientérque in fœminilem ſexum admonendum à dominicis ſacriſque virginibus ſumamus exordium, quo generaliter omnis dignitas, vel ſexus ab hac admonitione inexcuſabilis habeatur.

De Virginum dominicarum regulis, ad mores laudabilem institutionē apprime neceſſariis Cap. II.

Dominica virgo debet agnoſcere quibus præceptis cõueniat inſiſtere, vel à quãtis vitiis debeat abſtinere, ſi vult & in ſeculo poſita cum deo, & cum eodem poſt huius vitæ reſolutionem in charitate cœleſti regnare. Dominica virgo primitus publicos debet vitare conſpectus, & platearum frequentiam declinare, atque in domo poſita lanificio inſiſtere vel lectioni diuinæ. Dominica virgo in fœminarum laicarum conuentu conſidens vel conſiſtens; ne verbis ſcurrilibus neque lubricis earum aut canticis præſentiæ tuæ copiam facias, ſed magis fugias, oculos tuos auréſque concludas, ne dei timore priuata, diabolicas cogitationes ſenſibus tuis immittas, quibus in breui forte diſpereas. Dominica virgo nec ornatu capitis, nec habitu comæ, nec oculis erectis aut lætis, ſed pronis ad terram cum vultu procedat, ne in ſeruiles indurata amores: & ſi ipſa non pereat, aliis cauſa perditionis exiſtat. Oculorum enim cupiditas quos animæ interitus faciat, euangelica vox nobis pronunciat. Dominica virgo ab omni inuerecundo ſermone vel riſu ſe debet penitus abſtinere, & cum ſilentio & diſciplina omnem vitam ſuam ornare. Dominica virgo quæ vultum ſuum ob ſplendorem genarum aliquo fuco infecerit, in Eſaia propheta de filiabus Sion promiſſam ſententiam pertimebit. Dominica virgo, vt de viduis Apoſtolus docet, aut ſermone garrula

Matth. 5.

Eſaia. 3.

ne garrula, aut loquacitate verboſa vel curioſitate ſuperflua, *1. Timo.5.*
caſta non poteſt iudicari: imò proſtituta ad luxuriam alios ma
gis accendit. Dominica virgo nulli te virorum cuiuslibet ætagis
tis ſine grauiſſimarum mulierum præſentia ſingulari habitaculo
vel colloquio credas: & cum ſola in tabernaculo conſiſtis,
clauſis ſuper te ianuis ſedeas, nullíque virorum pulſanti
facile ianuam tuam pandas, ne forte in ſuſpicionem turpiſſimam,
aut in pudoris tui naufragium cadas. Dominica virgo in
locis in quibus viri cubant non debet accedere, ne ipſa ſe velut
ſcortum credatur ſuis corruptoribus præbuiſſe. Dominica vir *1.Cor.15.*
go male docenti miſerabilisque vitæ fœminæ, aut aliquando
ſiniſtra oponione vexatæ, conſortium colloquiúmque declina,
quoniam corrumpi mores bonos colloquis malis, Paulus
apoſtolus docet. Dominica virgo, ob extinguendas libidinis
vel omnis laſciuiæ flammas, ieiuniis & abſtinentiæ debet operam
dare, orationibus die noctúque inſiſtere, ſi cupit & laqueos
& inſidias diaboli inſidiantis euadere, & ad promiſſa
virginitatis præmia peruenire. Dominica virgo omnẽ fratrẽ,
quem vitandum mala fama commendat, nimis fuge, & quantum
potes ab eo, vel ab eius conuiuiis tuos acceſſus declina.
Dominica virgo non neſciat, ex conuiuali colloquio
inoleſcere libidinis vitia, & exinde ad fornicationis venire
peccata. Dominica virgo, vt cito concludam, ab omnibus
illecebris gulæ abſtinens eſſe debet, & parco victu vel
potu debet eſſe contenta, & honeſta taciturnitate ſemper ornata.
Dominicam virginem, dei beneficium eſt, iraſci neſcire,
noſſe magis irracundiam cohibere, cunctis benignam
exiſtere, oculis non annuere, dolo & malitia linguam non
fabricare, alienæ domus ſecreta nec auſcultare, nec prodere,
auaritiam cupiditatémque fugere, ſibi depoſita
non negare, in vſuris pecuniam non habere, ſorori culpam
ex corde dimittere, ſcandalum nulli apponere, tribulatis
conſolationem præbere, infirmantibus miniſtrare, detrahenti
alteri non conſentire, & à detractione ſe penitus abſtinere.
Dominicam virginem in Eccleſia cum ſilentio ſtare
debere, & nihil legis docere, Apoſtolum audi loquentem.
Mulieres in Eccleſia taceant, turpe eſt mulieribus *1.Cor.14.*
loqui in Eccleſiis. Item ait, Mulieres in ſilentio diſcant. *1.Timo.2.*
Item mulieribus docere non permitto. Si ergo mulieribus
turpe eſt docere, aut in Eccleſia loqui, quanto magis
vir

gis virginibus, quas caſtitatis deo promiſſæ cura profeſſióque conſtringit, vt eas magis aliæ in bonis operibus imitentur. Dominica virgo ne quid prauum aut ſcurrile aut ſimulate loquatur, & omne mendacium ex ore ſuo penitus eradicet. Loquentes enim mendacium dominus perdet, vt in quinto Pſalmo
Sapien. 1. Dauid, & eius filius in libro Sapientiæ docet. Dominica virgo quantam fidem debet in omnibus exhibere, tantum caueat iurare. De his quæ egerit, propter veritatem confirmandam iuramenta perſoluere, ne in totum, aut omnino iuret, dominum agnoſcat in Euangelio præmonentem. Dominica virgo furta fraudésque facere, aut falſa teſtimonia dicere, aut ea facienti-
1. Cor. 6. bus conſentire caueat: quia ea committẽtes beatus Paulus obiurgat. Dominica virgo matronalibus conuiuiis, quibus viri miſcentur, intereſſe declinet, ne concupiſcentiæ peccatum ſecum inter pocula loquẽtibus viris importet. Dominica virgo contra omnes ſonos muſica arte prolatos, contra cuncta cantica ſecularia, cõtra omnia quæ dulciter delectentur audire aures, & cor tuum cõclude ne diabolicũ melos Chriſti de corde eius abſcindat amorem. Dominica virgo motibus, flexibúſque ſaltantium, cymbaliſtriarum vel tympaniſtriarum, omniúmq; virilium ludicrorum, quantũ potes, vultum tuum auerte, ne cuiuſlibet eorum repentino amoris telo percuſſa, grauiter incipias interire. Dominica virgo non tantum ne ſuperbia litiget caueat, ſed etiam à ſuperbientibus & litigantibus quantum poteſt procul abſedat. Superbis namq; deus reſiſtit, humilibus au-
Prouer. 3. tem dat gratiam, Salomon in prouerbiis clamat. Dominica virgo nec ſermonis iactantia, nec diuitiis, nec generis nobilitate
Iacobi 4. ſe debet extollere, ſed in humilitate & paupertate ſpiritus Chriſto accepto debet quamdiu vixerit permanere: In iudicio enim dei non natales, ſed actus proprij penſabuntur, ex qui-
De vinolẽtia crimi-nibus cum ſta vitia ſuperanti bus, maxime in virginib. vel fœminis. bus ſinguli mercedem ſicut geſſerunt non ſicut nati ſunt reportabunt. Dominica virgo vigilias funebres vel cæteras, quæ in priuatis domibus eueniunt, debet effugere, vbi præcipue ſine diſcretione ſexus commixti conueniunt. Dominica virgo quæ ſecundum proprias vires vlli manum porrigit, non poteſt ancilla dei vel dici vel credi. Sed vt breuiter dicam, dominica virgo quæ pudoris ſui domino promiſſi cuſtodiam gerere nititur, nec inceſſu notabili, nec nutu aut dicto molli, nec ocioſitate verbi, nec corpore, nec mente debet omnino peccare.

Cap. III. Et quoniam quæ in admonendis virginibus ſacris dicta ſunt

cred

credamus poſſe ſufficere, ex quibus præceptis etiam dei ſeruis vel laicis cunctis conueniat obſeruare: iam debemus ad vinolentiæ crimina enumeranda venire, & docere ebrietatem cuncta vitia ſuperare. Ipſis primo virginibus ebrietas caſtitatis promiſſa implere non permittit, quia ſanctæ pollicitationi in vtroque ſexu inimica ſemper extitit, & ideo ebrietas pudori comes eſſe non poteſt, quia nec caſtitas fuit aliquando comes temulentiæ. Sobrietas in fœminis ad terram deponit aſpectũ, ebrietas autem amiſſo pudore inuerecundos erigit vultus. Sobrietas enim cum ſumma trepidatione irreprehenſibile, & cum ſilentio propinquum emittit verbum: ebrietas impudoratum facit fœminæ & ſermonem & vultum. Elicit nanque atque extorquet ebrietas infandam inuerecundiam de omnibus ſe habentibus vocem, & cui ſurrepſerit per auiditatem nimietas vini, nullum poteſt habere tacendi pudorem: ex qua temulentia membrorum conſequitur infirmitatem: & ita fit, vt ſicuti nauis quæ validiſſimi maris fluctibus ſcopulo illiſa comminuitur, ita fœminæ corpus ac mens grandi vini procella illiſa, mẽbris omnibus diſſoluatur. Nam quæ naturaliter firma figere non poteſt gradiendo veſtigia, quomodo incedere valebit, cũ vini fuerit ingenti procella percuſſa, laſſabunda greſſu ac innuens ſemper contortis oculis reſupina, aut inclinata ceruice famula regente pediſſequa de temulentiæ ſuæ culpa? Ibi ſanitas & cura domus nulla, vel familiæ gubernatio, lingua balbutiens ſermonis officio priuatur, aut in vocem prorumpere volens, non tantum non intelligitur, ſed etiam ab audientibus deridetur: Eſt autem mente alienata, & ſui omnino neſcia, cui cultus capitis vergit in partem, & ſeminudam monſtrat videntibus ceruicem, & omni ex parte dimiſſa à cõſpicientibus erubeſcitur, & quid domi geratur, ignorat. Periclitatur in tali ſine dubio pudor, & omne ſecretum quod ſobrietas in fœminis cuſtodit, temulentia publicat. Quæ cum humi fuerit vertigine rapta lectóque proſtrata circumcurſare ſibi cunctos conſpicit parietes, culmináque domus in imo, & ima in altum putat eſſe porrecta, & velut ſepulta ſomno recipitur. Lectiſternia vero quæ ab infantibus contumeliis deformantur, à cunctis fœminis vel ancillis non iam occultis ſed videntibus cachinnis talis dominæ temulentia deridetur. Sic itaque tranſeunte tempore & ebrietatis vitio permanente de eius corde omnis euolat timor, nec correptionem, nec terrorem ſæpe obiurgatis viri cogitat

gitat, aut vigorem. Inde quotidie neglecta domus per illapſum tempus ornatu quotidiano intantum deſtituitur, vt ſemper ſibi maritus mortem exoptet, cuius labor gubernatióque ſub tali domina quotidie minuitur, & in lapſum venit. Non eſt cũ qua quippiam de cura domus conferatur, vt in melius aliquid diſponatur, quia ſcilicet vxoris nomen tantum, non mores oſtendit. Nihil ea diſponente, maritalis quotidiana cura non ſine triſtitia fatigatur, quia velut iuncti in vehiculo boues, ſi vnus conari ſub onere ceſſet, alterum conatus dirumpet. Vinolentia igitur domine ſubtractis locorum clauibus, omnia tentantur, cellariorum plenitudo furtis quotidie ſeruilibus inanitur, indiſciplinatæque familiæ clamoribus domus omnis perſtrepit. Lanificij vero aut negligens, aut nulla, aut abominabilis efficitur cura. Tali enim dominæ ancilla charior atque amabilior erit. quæ capaciorem poculum porrexit, quàm quæ penſum integrum ante veſperum aſſignauerit. Cathinis enim aut variis perſiníſque coloribus in vino, non in tunicis delectatur, & non veſtium faciendarum, ſed vini quærit allatam menſuram. Non tuendæ caſtitatis cauſa telas ad texendum erigit, quæ vſum telæ olim de domo per ebrietatem amiſit, & telas quas ancillis ociantibus ſubtraxit, texendas araneis dedit. Hæc cum cibos capit, vix comedendo ſemiunciam panis attingit & pocula deinceps abſorbet, & propterea pulmentorum ſibi cataplaſmata quærit. Hæc quam diu vigilauerit, bibit: aut ſi obdormierit, ſitis ei ſomnum abrumpit. Sed adhuc quid immoror? Si ebrietatis voluero cuncta vitia enarrare, ante me tempus deficiet, cum potiora in Eccleſiaſtico Salomonis ſpiritus ſanctus clamet, dicens, Mulier ebria, ira eſt magna, & contumelia & turpitudo eius non tegetur. Et de vtroque ſexu, Multos, ait, exterminat vinum: & iterum, Prudentiam abſorbet ebrietas: & iterum, Vinum multum potatum irritationes & iras & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multum potatum. Quare vt finem libri faciam, ſummatim cuncta perſtringam. Per vinum enim caſtitas ſubmerſa eſt, & plurimæ à corruptoribus turbæ deceptæ ſunt. Multæ virginum etiam pellente vino thori genitalis oblitæ, pudicitiam ſuam adulteris tradiderunt, & cum mœchis de morte pactæ ſunt maritorum. Quam plures impellente vino præcipites indecentibus ſe conuenientibus polluerunt, & de genitoribus aut genitricibus, de filiis aut filiabus, de fratribus aut

Eccl. 26. *Eccleſ. 31.*

aut ſororibus, de generis aut nuribus per nefandos, vt dictum eſt, cócubitus ſibi filios genuerũt. Per vinolentiã enim pluri-mæque à ſancto pióque propoſito exciderunt, & ſui obliti amiſſis honoribus ignobiles remanſerunt, & ſedibus patriis profugi, vitam non vbi ſumpſerunt finierunt. Per hoc quippe vinum fortes ab infirmis eliſi ſunt, & in mortem quamplures ictu muliebri proſtrati: & inuicti exercitus vino dominante extincti ſunt, & ſeruitutis iugo ſubacti. Innumerabiles iugum domationis diu recuſantes, vinolentia in alienum redegit arbitrium. Conſuetudine vini quamplures in inſaniam ſunt conuerſi, ac mentis durante inſania ab humana conuerſatione ſeiuncti, ferino ſunt plerunque dente conſumpti. Quamplures vini immoderatus exceſſus ex diuitibus pauperes reddidit & egenos. Infiniti numero vino impellente iniuſta impiáque homicidia commiſerunt. Quamplurimæ vrbes diu obſeſſæ nec captæ, cuſtodibus ſomno vinóque ſepultis, ab hoſtibus patefactæ ſunt & incendiis concrematæ. Sunt quoque alia multa nefanda & innumera, quibus per ebrietatis vitia mundus iſte dudum frequenter eſt vexatus, & nunc vexatur quarum rerum ſi de dominicis vel ſecularibus libris vellem ad ſingula exempla perſonáſque per quas res geſtæ ſunt, proferre, enormitas libri legentibus faſtidium afferret. Nos tamen in hoc opere propterea ſacerdotibus & leuitis vituperationem ſimul & admonitionis initium fecimus, ne ab hac inuectione, qua cunctos huic vitio deditos de dominica correptione confundimus, immunes forte clericos, aut dei miniſtros facere videremur, quibus magis conuenit, vt qui populum à diuerſis culpis abſtinere docent, ne in aliquod vitium aut culpam cadant, cauta obſeruatione procurent, & eos iuſta increpatione Apoſtolus obiurget dicens, Aeſtimas autem ô homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quoniam tu effugies iudicium dei? Item, Qui alium doces, teipſum non doces: Qui abominaris idola, ſacrilegium facis. Et cætera quibus arguit eos qui à vitiis, quibus prohibent, ipſi ſe non abſtinent: & in quo alios iudicant, ſeipſos condemnant. Quare omnibus clericis & laicis in diuerſis huius mundi dignitatibus conſtitutis, hunc libellum frequentius lectitandum ſuademus, vt cum moribus bonis & ſobrietate deo gratus quis profecerit, de correptione noſtra in domino deo lætus ſemper exultet, agens deo gratias per *Roma. 2.*

per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

TRACTATVS QVI SPECVLVM PECCATORIS INTITVLATVR.

Eiuſdem omnino farinæ cuius eſt ſuperior.

De eo quod à deo nobis per Moyſem dicitur: Vtinam ſaperēt, &c. Cap. 1.

QVONIAM chariſſimi in via huius vitæ fugacis ſumus, dies noſtri ſicut vmbra prætereunt. Neceſſe eſt igitur corde ſollicito ſæpius memorari, quod noſtra fragilitas, noſtra mortalis infirmitas toties cogit obliuiſci. Quid eſt iſtud quod ipſe omnipotens deus noſter in ſua gratia volens profectum, per bearum Moyſem nobis conſuluit dicēs, Vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderēt? Eia frater mi, ecce fœliciter poſſumus euadere mortis periculū, ſi diligenter ſtudeamus ſequi diuinū conſiliū quod nobis intimat dominus dicens, Vtinā ſaperēt: & cætera. O fœlix & vtile conſiliū, mortis remediū, ſalutis antidotū, peccatoris ſpeculū, vtinam ſaperent: & cætera. O ſalutifera noſtri redemptoris ſententia, ex qua nobis inſtructio ſapientiæ, admonitio cōtinentię, ſpeculū prouidentiæ, exultatio pœnitētię, acquiſitio diuinæ gratiæ datur. Ait ergo, Vtinā ſaperent: & cætera. O admiranda bonitas noſtri creatoris, ô ineffabilis charitas noſtri redemptoris, ô prædicāda humanitas noſtri ſaluatoris, nos ſerui nequam ſumus, ſerui negligentes, ſerui inutiles, qui noſtris exigētibus meritis mortē meruimus potius quā vitam. Ecce pius author, ipſe dator venię, ipſe largitor gratię, nos inuitat ad ſalutē dicens, Vtinā ſaperē t: & cætera. Quis niſi periturus homo hæc audiens iſta cōſiderans, non vehemētiſſime gratuletur & vltra quā fari poſſit, exultat in gaudio ſpiritus in vtero eius, ꝙ ipſi omnipotenti deo, ipſi regi cœlorū, ipſi domino angelorū, ipſi creatori omnium creaturarū cura eſt de nobis infirmis ac miſeris mortalibus? Cura ergo maxima nobis ineſſe debet, quatenus præ omnibus & ſupra omnia ſacris eius

Deut. 32.

præcep

præceptis diligenter obediamus, & ea deuote diligamus, & ſtudioſe eadẽ impleamus. Væ nobis in perpetuum, quoniã teſte Apoſtolo, Miſerabiliores omnibus hominib⁹ erimus ac deteriores, ſi hęc nõ fecerimus. Vere ad obſequẽda dñi mãdata ocioſi & inanes exiſtimus, niſi in primis oĩa odio habeamus, quę ipſi domino diſplicere cognoſcimus: & illa fideli corde diligamus, quæ tremẽdæ eius maieſtati placęre credimus. Proinde die noctuq; exorãdus eſt ipſe clemens & miſericors Deus & dominus, vt nobis largiatur auxilium, qui ſuũ tam ſalutare pręſtare dignatur conſilium dicens, Vtinã ſaperent. Valde mira & vtilis eſt ſententia illa non ſemel tantum, ſed ſæpius repetenda, Vtinam ſaperent, &c. *1. Cor. 15.*

Frater mi chariſſime, intellige quæſo quæ legis. Conſideratio enim huius ſentẽtiæ, deſtructio eſt ſuperbiæ, extinctio inuidiæ, medela malitiæ, effugatio luxuriæ, euacutio vanitatis & iactantiæ, conſtructio diſciplinæ, perfectio ſanctimoniæ, præparatio ſalutis æternæ. Ait ergo, Vtinam ſaperent, & cætera. Heu heu quàm paucorum eſt iſta virtus. Pauci ſunt qui ſalutarem hanc Saluatoris domini noſtri ſapiant ſententiam. Pauci ſunt, quibus eſt ante oculos propriæ fragilitatis cognitio, corruptibilis carnis corruptio, peccatorum recordatio, inſtantis mortis meditatio, feruentis gehennæ putei conſideratio. Ecce quàm vtile ſpeculum peccatorũ. Reuera chare frater, ſi te ſæpius in huiuſmodi ſpeculo proſpexeris, eris abſq; dubio Samſone fortior, Dauid cautior, Salomone ſapientior. Illi autẽ in hoc ſpeculo ſe ſæpius conſiderare neglexerunt, ideo in carnis ſuæ deſideriis cæcati corruerunt. Igitur ſi tanti viri tam horribiliter lapſi ſunt in culpam, quibus tanta affuit fortitudo & ſapientia, quanta cautela, quantóque ſtudio nobis eſt vigilandum, quibus ineſt tanta debilitas, tantaq; imperitia! Porrò iſti tres viri validi ideo leguntur in ſancta Eccleſia, vt fidelibus non ad exemplum ſint ruinæ, ſed ad ſpeculum cautelę, quatenus nemo noſtrum in ſua confidat fortitudine, nemo præſumat de ſua ſapientia, imò ſemper timidi, ſemper reatus noſtri conſcij, ſemper de noſtra ſalute ſimus ſolliciti, nunquam noſtræ corruptionis & noſtræ mortalitatis obliti. Qui vero huiuſmodi verba negligẽter attẽdunt, nõ ſapiunt, nec intelligũt, nec nouiſſima prouident, & ſic in mortẽ & damnationẽ vadũt. Vt igitur mens noſtra circa prudentiæ ſtudium euigilet, dominica nos hortatur ſententia dicens, Vtinã ſaperẽt: & cætera: *De ſpeculo multiplicis conſiderationis: & de exẽplo Samſonis, Dauid & Salomonis. Caput II.*

Hanc admonitionem omnino ſalutiferam, oculo rationis conſidera chariſſime, non in tranſitu, ſed cum ſtudio & deliberatione ſæpiſſime reuoluendo, quia ſicut thus non redolet niſi ponatur in igne, ita nulla ſacræ ſcripturæ ſententia, niſi cocta ſit in corde.

Deſciẽtia, intelligentia, et prudentia. Caput. III.

Vtinam ſaperẽt: & cætera. Ecce hic frater mi, tria in hoc verſu proponuntur, ſcilicet ſcientia, intelligentia & prouidentia. Vult ergo Deus vt ſcias & intelligas, inſuper & prouideas. Vult vt ſcias vitam præſentem fugitiuam, periculoſam, breuem, miſeriis tabeſcentem, vniuerſæ vanitati ſubiectã, peccatorũ ſordibus pollutam, cupiditate corruptam, in breui perituram, vt quanto infœlicior mundus iſte eſſe conſpicitur, tanto facilius pro amore cœleſtis patriæ contemnatur. Vult itaque deus vt fragilem tuam conditionem intelligas, ſic meditando videlicet, quia nudus egreſſus es ex vtero matris tuæ, & nudus reuerteris illuc: quia terra es, & in terram ibis: in huius vitæ miſeriam nudus intraſti, lugens dies tuos in dolore & ærumna pertranſiſti, cum luctu & labore hinc exiturus es. Intelligas ergo quantum ſit exitus & ingreſſus tuus flebilis, progreſſus tuus debilis, & egreſſus horribilis. Intelligas ergo quãtum ſis in hac valle miſeriæ exul & egenus, virtutibus pauper & mendicus, labilis & infirmus, ac in proximo moriturus. Frater, fœlix eris, ſi huiuſmodi admonitionem intelligas, & in corde tuo quaſi in libro ſcribas, & hanc vnam quam tibi trado regulam, ſeruare ſtudeas. *Verſus.* Viue deo gratus, toti mundo tumulatus, Crimine mundatus, ſemper tranſire paratus. O quàm beatus vir, cuius anima circa huiuſmodi ſtudiũ euigilat, quàm prudẽter ſapit & intelligit, ac nouiſſima prouidet. Chariſſime & tu fac ſimiliter. Legiſti iam in hoc ſpeculo peccatoris, quid ſane ſapias, quid intelligas, reſtat vt nouiſſima prouideas. Ora ergo, & dic cum propheta, Notũ fac mihi domine finem meũ, & numerum dierum meorũ quis eſt, vt ſciam quid deſit mihi. *Pſal. 38.* O vtilis oratio, ò fœlix cõtemplatio, ò neceſſaria poſtulatio. Nõ planè tempora vel momẽta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate præſcire depoſcas, ſed quòd ſis aduena & peregrinus in huius peregrinationis ærumnoſæ exilio, homo infirmus & exigui temporis ſuper terrã, intelligas & cognoſcas. Ergo, Vtinam ſaperent, ſcilicet peccata præterita quàm ſint amara: Vnde Hieremias, *Hiere. 2.* Vide quàm amarum eſt & malũ dereliquiſſe te Deum tuum, malum eſt in culpa, & amarum eſt in pœna. Et intelligerent

rent ſcilicet præſentia quàm ſint vana. Eccleſiaſtes, Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Et nouiſſima prouiderent. Prouiderent contra ſterilitatem futuram ſicut Ioſeph. Vnde Salomõ, In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Reuera chariſſime frater, ſi præſentis vitæ tuæ breuitatem attendas, & quid tibi deeſt in agenda Deo condigna pœnitentia, in diſciplina præceptorum eius obſeruanda, in ſanctitate coram ipſo proficienda, ſaperes & intelligeres, & mortem ante oculos proſpiceres, proculdubio mox ſine mora, ſpretis pompis, poſtpoſitis mundi curis, deſpectis carnis illecebris, proiectis voluptatibus, contemptis delicijs, in tui cuſtodia vigilares, ac nouiſſima prudenter prouideres. Sapientis enim eſt, non tam cuiuſlibet rei principium proſpicere, quàm finem exitúmque prouidere. Denique fœlix eſſe cõprobatur, qui ſic cogitat de ſupplicio ante ſupplicium, vt poſtea ſupplicij effudit periculum. *Eccle. 1.* *Gen 41.* *Eccle. 7.*

Dicis ergo mihi, Paratus ſum præ omnibus acquieſcere diuino conſilio, vt ſapiam & intelligam, ac nouiſſima prouideã. ſed quæ ſunt mea nouiſſima? Illa vtiq; de quibus ſpiritus ſanctus tibi per Salomonem loquitur, dicẽs, Fili, in omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Non melius poterit caro luxurioſa domari, quàm qualis erit poſt mortem præmeditari: & ſi huiuſmodi aſſidua habueris meditationẽ, fœlicem te dicẽt omnes generationes. Meditatio enim nihil aliud eſt quàm mentis ditatio. Peroptime ergo mens tua ditatur, quando contra cuncta aduerſantia prouidentiæ ſcientia illuſtratur. Legitur in poëta, quòd Centum luminibus cinctum caput Argus habebat, quod ex omni parte ita poteſt intelligi, quòd mentis ſuæ circunſpectionẽ & prudentiã poſſidebat. Igitur ſi tantæ ſtudio cautelæ pollebat poëta paganus, multo fortius puriorẽ prouidentiæ oculũ debet habere clericus Chriſtianus. Eſto ergo alter Argus, imò illo cautior, illo ſtudioſior, illo prouidentior, vt ſapias & intelligas, ac nouiſſima prudenter prouideas. *De nouiſſimorũ rememoratione. Cap. IIII. Eccle. 7.*

Sed quæ ſunt nouiſſima tua, quæ prouidere ſollicite debes? Summa totius prouidentiæ eſt vtique illa terribilis hora, in qua miſera animá tua ex hoc corpuſculo corruptibili timens eſt egreſſura. Frater, crede mihi, ad huius rei tremendam conſiderationem maluiſſe debueras prouidentiã poſſidere, quàm totius mundi dominationẽ. Vtinam ergo ſaperes & intelligeres quæ mũdi ſunt, & prouideres *De hora mortis terrere. Caput V.*

quæ inferni ſunt, profecto deum timeres, ſuperna appeteres, mundum contemneres, & infernum horreres. In illa nimis metuenda extrema hora tua, quis amicorum, quis parentum tuorum veniet cum gladiis & armis auxilium ferre? Nõ enim erit tunc qui cõſoletur te ex omnibus charis tuis. Reſpicientibus etiam ad auxilium & adiutorium hominum, ſed refugium tuum tantummodo eſt apud deum. Cogita igitur tecũ, chariſſime, quo timore timendus, quo amore diligendus, quo honore reuerendus ſit ipſe dominus Ieſus Chriſtus deus noſter, qui ſalutis præſidium ſolus præſtare poterit poſt mortem. Reduc ergo fili mi ſedulus in memoriam illum extremũ exitus tui diem, & antequam miſera anima tua de carcere carnis exeat, prouideas quò vadat. Illiuſmodi recordatio contritionẽ concipit, contritio compunctionem parit, compunctio contemplationem, ſcilicet pium & humilem affectum in pium Deum, videlicet ex fiducia & adiutorio diuinæ bonitatis & clementiæ, humilem conſiderationem propriæ fragilitatis & miſeriæ. Hic lector attende, quid enim eſt in omni ſcientia, quod hominem prouocet facilius ad ſui cuſtodiam & omnem iniuſtitiam expellendam, ad ſanctitatem in timore Dei perficiendam, quàm ſuæ corruptionis conſideratio, ſuæ mortalitatis certa cognitio, poſtremo tremendæ mortis ſuæ recordatio? Quando enim homo fit non homo, hoc eſt, quando ægroteſcit, ægrotãdo ægritudo creſcit, peccator expaueſcit, cor cõtremiſcit, caput obſtupeſcit, ſenſus euaneſcit, virtus exareſcit, vultus palleſcit, facies nigreſcit, oculus tenebreſcit, auris ſurdeſcit, naſus putreſcit, lingua fateſcit, os obmuteſcit, corpus tabeſcit, caro marceſcit: tunc carnis pulchritudo fœtor efficitur, & putredo tunc ſoluitur in cinerem & vertitur in vermem. Poſt hominem vermis, poſt vermem fœtor & horror: ſic in non hominem vertitur omnis homo. Ecce frater mi chariſſime, ecce ſatis horribile ſpectaculum, quoniam nulla artis medicina, nulláque doctrina ſic ſuperat ſuperbiam, nec ſic vincit malitiam, nec ſic extinguit libidinẽ, nec ſic mundi calcat vanitatem, ſicut huiuſmodi horrendæ mortis recordatio. Vtinam ergo ſaperent. Et quid huic mundo tantum vileſcit, ſicut homo cuius corpus cum ſit exanime, non permittitur eſſe intra domum triduo præ fœtore, ſed vt vile ſtercus foras proiicitur, & in profundo terræ abſconditur, Erubeſcat ergo, quia vermibus datur, cadauer efficitur. Erubeſcat ergo ſuperbus

Threno. 1.

bus & infœlix peccator, & timeat, elatione cæcatus, ira inflammatus, impatientiæ vrtiæ fœdatus, ſcientia inflatus, cui plus placet ars Ariſtotelis, quàm ſcientia de Apoſtolis, plus codex Platonis quàm liber diuinus, quem nulla lectio lætificat, nulla ſcientia ædificat, nullus ſermo ſapit, niſi fuerit grãmaticè conceptus, dialecticè imaginatus, rhetoricè purpuratus. Stultus es, qui hæc ignoras, & erras, quoniam qui talia agunt, & in talibus dies ſuos conſumunt, peccatum ſibi generant, & mortem parant, quia ex ſimili ſtudio ſimilem concipiunt ſcientiam, hoc eſt, folia colligunt, non fructus, ſcilicet verba, & non virtutes: verba enim in ventum proferunt, & aërem verbis verberant, verboſitatem ſonant, iactantiam oſtẽtant: de quibus per Pſalmiſtam dicitur, Turbati ſunt & moti ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deuorata eſt. Sicut enim homo ebrius neſcit quid agat, aut quò vadat, eò quòd ſeipſum ignorat: ita inſipientes clerici ſeculares in habendo huiuſmodi ſcientiã ſe conturbant, libros deuorant, ſentẽtias multiplicant, ſed quid agant penitus ignorant, quia ad quem finem miſerum tradant, miſeri non attendũt. Si enim fugentis vitæ ſuæ breuitatem perpendiſſent, ſi damna dierum ſuorum ante oculos conuertiſſent, ſi quem tremendo iudicio, non tantum de mortuis eorum operibus, imò de omni verbo ocioſo quàm diſtricte reſponſuri ſunt, præuidiſſent, mox terrore perterriti, mox diuino amore percuſſi, vana huius vitæ ſtudia reliquiſſent, & de ſtudio vanitatis veniſſent ad ſtudium veritatis, & de ſtudio ſtultitiæ ad ſtudium ſapientiæ, hoc eſt de ſtudio curioſitatis ad ſtudium ſanctæ humilitatis, de ſchola luxuriæ & prauitatis ad ſcholam mundiciæ & ſanctitatis, hoc eſt, de vita fornicationis ad vitam beatæ religionis, id eſt, de domo conuerſationis mundanæ ad domum ſanctæ diſciplinæ. Vnde ipſe ſpiritus ſanctus per prophetam peccatoribus præcipit, dicens. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus. O quam terribilis eſt ſententia & nimis metuenda his qui diſciplinam non apprehendunt: ex hac ſpiritus ſancti ſententia patet quòd peribunt. Hinc eſt quod Dominus per Moyſem ait, Omnis anima quæ non fuerit afflicta die hac, peribit de populo meo. Notãda ſunt attẽtius verba iſta diuina Anima, inquit, quæ non fuerit afflicta, ſubaudi, per, diſciplinam, per morum correctionem, per pœnitentiæ ſatisfactionem per cordis contritionem, per conſcientiæ purificationem. Et dicebat, die

De ſtudiorũ vanorũ vanis inſectatoribus.

Caput VI.

Pſal. 106.

Pſal. 2.

Leuit. 23.

in præſenti tempore gratiæ, ſed die huius vitæ: quoniam qui non ſuſcipit modo tempus pœnitentiæ, poſt mortem non inuenit locum indulgentiæ. Quapropter time tu peccator, tu caro ſuperba, tu vile cadauer, quem adhuc viuentē vermes quotidie corrodunt, qui de tuo corruptibili corpuſculo generantur: contremiſce ſuperbiam, proiice vanitatem, fuge luxuriam, apprehende diſciplinam ne pereas. Vide in hoc ſpeculo quis es, & quid eris, cuius conceptio tabes menſtrua, origo lutum, putredo finis. Vtinam ergo ſaperes, & cæteras. Ecce miſer, cauſas mille dolorum habes, & adhuc ſuperbis. Iterum te frater cōmoneo, vt quicquid agant alij, ſis memor ipſe tui, vileſcat tibi mundus plus quàm tu mundo. Huius igitur tantæ calamitatis miſeriam conſidera attentius, & cum Propheta ingemiſcens dicito, Iniquitatem meam anunciabo, & cogitabo pro peccato meo, Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper. Iterum dic cum Apoſtolo, qui fragilem humanæ conditionis ſtatum deplorabat dicens, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hæc ſalutifera Apoſtoli ſententia exigit prudentem lectorem. Adhuc corpore Apoſtolus vixit, quando tamen corpus mortuum nominauerat, quia qui ſapiens eſt iam mortem ante oculos conſiderat, iam ſe mortuum reputat, cum ſe moriturum pro certo ſciat.

Pſal. 37.

Roma. 7.

De horrore damnādę animæ tam ex dæmonum aſpectibus quàm iudicis ira ꝑueniēte Cap. VII.

Attende ergo in illa terribili hora, de qua loquimur, miſera peccatoris anima, quando de mūdo exitura & itura es, aderunt mox miniſtri maligni illi, ſcilicet maledicti diaboli: illa vera tartarea monſtra, illi ſpiritus terribiles & peſſimi, velut leones rugientes vt rapiant prædam, ſed tuam peccatricem & miſeram animam, tunc horribilia patebunt loca, pœnarū chaos, & caligo tenebrarum, horrorum miſeriæ, & tribulationis tremor, timor anguſtiæ & confuſionis, dolor horrendæ viſionis, tremor tremendæ manſionis, locus flentium, vbi ſtridor dentium, vbi morſus vermium, vbi clamor dolentium, vbi luctus gementium, vbi eſt vox clamantium peccatorum & dicentium. Væ væ nobis filiis Euæ. Cumque hæc & his ſimilia, imò milleſies plus quàm dici poſſunt peiora, de corpore egreſſura miſera anima, imò miſerrima audierit, viderit & ſenſerit, qualis quantúſque, quàm magnus terror & timor ac tremor erit in ea, quæ lingua poteſt dicere, quis liber exponere? Quid tunc proderit ſcientiæ iactantia, ſeculi pompa, mundi vani-

dl vanitas, terrenæ dignitatis cupiditas? Nunquid proderint luxuriæ, appetitus cibi exquiſitus, potus delicatus, veſtis curioſitas, calciamenti ſpecioſitas, carnis mollities, ventris ingluuies, ciborum ſuperfluitas, crapula & ebrietas, domorum conſtructio, præbendarum acquiſitio, diuitiarum aggregatio: nunquid omnia iſta poterunt animam miſeri hominis eripere de ore horrendi & horribilis leonis, ac de faucibus maledicti draconis? Hãc vtilem lectionem legat aliquis, ſapiat ſanè, & intelligat, & in corde ſuo retineat, qui eſt implicatus peccatis, amore mundi & carnis inebriatus & cæcatus, cui plus placet luxurioſi cadaueris venenoſa voluptas, quàm animæ ſuæ ſanitas, qui plus ſtudet circa arcam quam circa Martham, cui plus eſt de mundo quàm de Chriſto, cui plus eſt de lege bouina, quàm de lege diuina. Legat igitur lectionem iſtam inſipiens ille qui eiuſmodi eſt, & ſpeculetur in hoc ſpeculo peccatoris ſpeciem ſuam, & conſideret diligenter, vnde veniat, quid ſit, & quò vadat, perpendat ex præmiſſis, per quam ſemitam vehementer metuendam, per quod iter tenebroſum, per quorum horrendas manus miſera eius anima trãſitura eſt. O ſtulte peccator, qui iſta conſiderare neſcis, ſiue præmeditari non vis, & quia iſta præuidere negligis, ideo ſæpe te inuadit ſuperbia, exagitat ira, excruciat malitia, vulnerat inuidia, inflammat luxuria, fatigat pigritia, ligat auaritia. Et quoniam horrenda imminentia tibi tormenta prudenter non proſpicis, idcirco contumax, iniurioſus, obſtinatus ſæpe efficeris piger, acidioſus ad opus diuinum accedis, illud negligenter & deſidioſe agis. Quare hoc? Quia non vis prouidere quò vadis, quia ſi ille ſerpens venenoſus diabolus & ſatanas auſus fuit cum furore impetum facere in ſanctiſſimam beati Martini animã, qui erat, vt dicitur gẽma ſacerdotũ, quã fœlicem animam præſentibus angelis euntem in cœlum curabat impedire, quomodo timendum eſt tibi peccatori, & tremẽter præmeditãdum, quam horribiliter occuret miſeræ animæ tuæ ille doli artifex, ille filius iniquitatis, ille animarum hoſtis amariſſimus: quomodo poteris ſtare ad horrendum aſpectum tremendi vultus eius, ad intolerabilem fœtorẽ oris eius, ad flammas ſulphureas oculorũ eius? Certus eſto, quòd timor huius horrendæ beſtiæ omne genus tormentorum ſuperat, plus quàm in hoc mundo cogitari queat. Quod Propheta pauidus expaueſcẽs, ad orationẽ confugit dicens, Exaudi-

deus deprecationem meam cum deprecor, & à timore inimici eripe animam meã, Non dicit, à poteſtate, ſed à timore. Quare? Ad inſinuandum quàm maxima iam ſit pœna, quàm horribilis, quã intolerabilis ſit terror ipſius inimici. Heu heu frater mi, ſi talis & tant' tremor eſt animæ peccatrici ex ſolo ſatanæ viſu, quanta confuſio quantúſque horror, quanta afflictio, quanta lamentatio erit eius conſortium? O ſtulti filij hominum, vani filij hominum mentientium. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Et, Odibiles ſunt deo impius & impietas eius. Vnde Pſalmus, Nónne qui oderunt te domine, oderã & cætera. Perfecto odio oderam illos. Item. Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitẽtibus. Quare tam horrendam tàmque horribilem non circumſpicitis miſeriam? quare non proiicitis ſuperbiam? quare non extinguitis auaritiam? quare non contemnitis luxuriam? quare mores veſtros non corrigitis? quare mandatum dei ſalutiferúmque eius conſilium negligenter auditis? quare non ſapitis & intelligitis ac nouiſſima prouidetis? Hinc eſt quòd nos peccatores terribiliter deus alloquitur, dicens, Ego, inquit, in interitu veſtro ridebo & ſubſannabo vos, cum in vobis quod timebatis aduenerit, O quàm metuenda eſt illa dominica ſententia. Vtinam lector ſaperet, & in palato cordis ruminaret, quantum contineat amaritudinis, quantúmve formidinis, quia reuera ſi ſciret, omni hora vitam ſuam cautius cuſtodiret. Si dicis forſan quòd deriſio & ſubſannatio nõ cadunt in ipſum deũ nec eius reuerenda ſanctiſſimáque ſimplex natura huiuſmodi paſſiones ſiue ironias admittit, cur ergo ab omnipotenti deo peccatoribus dicitur, Ego in interitu veſtro ridebo? Attende qui interrogas: quomodo dicta tibi debeat exponi ſententia. Ego in interitu veſtro ridebo: hoc eſt cum finis veſter venerit, vos deriſione dignos clamabo, & cum irruerit ſuper vos repentina calamitas, ſubſannabo: id eſt, cum amara mors vos momorderit, æterna ſubſannatione dignos dãnabo. Audi tu peccator terribilem ſententiam, quam ſi intelligeres ſine dubio expaueſceres. Sed quare non intelligis? Quia ſcripturas ſacras negligenter legis, actus tuæ vitæ malæ quos facis, peccatáque committis, facta & dicta & opera tua mala non ſapienteter reſpicis: velox ad menſam, tardus ad Eccleſiam: potens ad potandum, ſed æger ad pſallendum: peruigil ad fabulas, ſomnolentus ad vigilias: procax ad loquendum, ſed tardus &

De inſipientia & peruerſitate ſpeculum non inſpicientium.
Cap. VIII.
Pſal. 134.
Eccleſ. 12
Prouer. 1.

dus & mutus ad canendum:promptus ad iram& detractionẽ, piger vero ad orationem:inuidiæ amator, pauperum Chriſti perſecutor feſtucam in alieno oculo reſpiciens, ſed trabem in oculo tuo non conſiderans:cæteros reprehendens, teipſum non conſiderans:alios vituperans, te collaudans:malitiæ inuẽtor, diſciplinæ deſtructor:amicꝰ vitiorũ,hoſtis virtutũ. Hæc ſunt quæ hominẽ excæcãt,& à deo ipſũ ſeparãt:hæc ſunt quæ monachũ conuerſum efficiunt peruerſum,clericum hæreticũ Chriſtianum antichriſtum. Qui enim Chriſtianus non eſt, antichriſtus eſt: Non eſt Chriſtianus, qui vita & moribus Chriſto eſt contrarius. Heu heu vir inſipiens non cognoſcit,& ſtultus non intelligit. Et ideo dicit Propheta, Simul inſipiens & ſtultus peribunt. Sed quæ diſtantia eſt inter inſipientem & ſtultum? Omnis ſtultus eſt inſipiens. Inſipiens enim dicatur quaſi non ſapiens. Multi enim manent qui ſapientes non ſunt, tamen ſtulti non ſunt. Multi iuſti ſunt,& multi iuſti non ſunt, & tamem iniqui nõ ſunt. Vis noſcere quis ſit inſipiens,& quis ſtultus? Reſpondeo, Inſipiens eſt, qui ſe à paradiſi gaudiis peregrinum eſſe non conſiderat,& ſe exulem in hoc exilio non attendit: ſtultus eſt,qui licet iſta cognouerit, liberari tamen à mundi miſeria per vitæ meritum non intendit. Item inſipiẽs eſt, qui non credit futura ſupplicia reproborum eſſe perpetua: & gaudia iuſtorum æterna:ſtultus autem eſt,qui licet credat, tamen vt mortem perpetuam euadat,& gloriam æternã caſte viuẽdo piẽque cõuerſando acquirat,non intendit. Iuſto igitur dei iudicio ſimul inſipiens & ſtultus peribunt. Quod tamen non fieret ſi ſaperent & intelligerent ac nouiſſima prouiderẽt. Ecce frater mi, iam legiſti,iam vidiſti,in hoc ſpeculo peccatoris,quid ſapias, quid intelligas, quomodo nouiſſima prouidere debeas: ſupereſt igitur vt diligenter diſcas & in corde firmes, vt ſane ſapias, & recte intelligas, quomodo nouiſſima tua prudenter prouideas, vt per hæc æternam damnationem euadas, & cum domino noſtro Ieſu Chriſto vitam æternam poſſideas, Amen.

Eſal. 91.
Pſal. 48.

Inſipiens & ſtultus quomodo differant.

FINIS.

deus deprecationem meam cum deprecor, & à timore inimici eripe animam meã, Non dicit, à poteſtate, ſed à timore. Quare? Ad inſinuandum quàm maxima iam ſit pœna, quàm horribilis, quã intolerabilis ſit terror ipſius inimici. Heu heu frater mi, ſi talis & tant⁹ tremor eſt animæ peccatrici ex ſolo ſatanæ viſu, quanta confuſio quantúſque horror, quanta afflictio, quanta lamentatio erit eius conſortium? O ſtulti filij hominum, vani filij hominum mentientium. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Et, Odibiles ſunt deo impius & impietas eius. Vnde Pſalmus, Nónne qui oderunt te domine, oderã & cætera. Perfecto odio oderam illos. Item. Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitẽtibus. Quare tam horrendam tàmque horribilem non circumſpicitis miſeriam? quare non proiicitis ſuperbiam? quare non extinguitis auaritiam? quare non contemnitis luxuriam? quare mores veſtros non corrigitis? quare mandatum dei ſalutiferúmque eius conſilium negligenter auditis? quare non ſapitis & intelligitis ac nouiſſima prouidetis? Hinc eſt quòd nos peccatores terribiliter deus alloquitur, dicens, Ego, inquit, in interitu veſtro ridebo & ſubſannabo vos, cum in vobis quod timebatis aduenerit, O quàm metuenda eſt illa dominica ſententia. Vtinam lector ſaperet, & in palato cordis ruminaret, quantum contineat amaritudinis, quantúmve formidinis, quia reuera ſi ſciret, omni hora vitam ſuam cautius cuſtodiret. Si dicis forſan quòd deriſio & ſubſannatio nõ cadunt in ipſum deũ nec eius reuerenda ſanctiſſimáque ſimplex natura huiuſmodi paſſiones ſiue ironias admittit, cur ergo ab omnipotenti deo peccatoribus dicitur, Ego in interitu veſtro ridebo? Attende qui interrogas: quomodo dicta tibi debeat exponi ſententia. Ego in interitu veſtro ridebo: hoc eſt cum finis veſter venerit, vos deriſione dignos clamabo, & cum irruerit ſuper vos repentina calamitas, ſubſannabo: id eſt, cum amara mors vos momorderit, æterna ſubſannatione dignos dãnabo. Audi tu peccator terribilem ſententiam, quam ſi intelligeres ſine dubio expaueſceres. Sed quare non intelligis? Quia ſcripturas ſacras negligenter legis, actus tuæ vitæ malæ quos facis, peccatáque committis, facta & dicta & opera tua mala non ſapienteter reſpicis: velox ad menſam, tardus ad Eccleſiam: potens ad potandum, ſed æger ad pſallendum: peruigil ad fabulas, ſomnolentus ad vigilias: procax ad loquendum, ſed tardus &

De inſipiẽtia & peruerſitate ſpeculum non inſpicientium. Cap. VIII.

Pſal. 134.

Eccleſ. 12

Prouer. 1.

dus & mutus ad canendum:promptus ad iram& detractioné, piger vero ad orationem:inuidiæ amator, pauperum Chriſti perſecutor feſtucam in alieno oculo reſpiciens, ſed trabem in oculo tuo non conſiderans:cæteros reprehendens, teipſum non conſiderans:alios vituperans, te collaudans:malitiæ inuētor, diſciplinæ deſtructor:amic⁹ vitiorũ, hoſtis virtutũ. Hæc ſunt quæ hominé excæcãt, & à deo ipſũ ſeparãt:hæc ſunt quæ monachũ conuerſum efficiunt peruerſum, clericum hæreticũ Chriſtianum antichriſtum. Qui enim Chriſtianus non eſt, antichriſtus eſt: Non eſt Chriſtianus, qui vita & moribus Chriſto eſt contrarius. Heu heu vir inſipiens non cognoſcit, & ſtultus non intelligit. Et ideo dicit Propheta, Simul inſipiens & ſtultus peribunt. Sed quæ diſtantia eſt inter inſipientem & ſtultum? Omnis ſtultus eſt inſipiens. Inſipiens enim dicatur quaſi non ſapiens. Multi enim manent qui ſapientes non ſunt, tamen ſtulti non ſunt. Multi iuſti ſunt, & multi iuſti non ſunt, & tamem iniqui nó ſunt. Vis noſcere quis ſit inſipiens, & quis ſtultus? Reſpondeo, Inſipiens eſt, qui ſe à paradiſi gaudiis peregrinum eſſe non conſiderat, & ſe exulem in hoc exilio non attendit: ſtultus eſt, qui licet iſta cognouerit, liberari tamen à mundi miſeria per vitæ meritum non intendit. Item inſipiés eſt, qui non credit futura ſupplicia reproborum eſſe perpetua: & gaudia iuſtorum æterna:ſtultus autem eſt, qui licet credat, tamen vt mortem perpetuam euadat, & gloriam æternã caſte viuẽdo piéque cóuerſando acquirat, non intendit. Iuſto igitur dei iudicio ſimul inſipiens & ſtultus peribunt. Quod tamen non fieret ſi ſaperent & intelligerent ac nouiſſima prouiderét. Ecce frater mi, iam legiſti, iam vidiſti, in hoc ſpeculo peccatoris, quid ſapias, quid intelligas, quomodo nouiſſima prouidere debeas: ſupereſt igitur vt diligenter diſcas & in corde firmes, vt ſane ſapias, & recte intelligas, quomodo nouiſſima tua prudenter prouideas, vt per hæc æternam damnationem euadas, & cum domino noſtro Ieſu Chriſto vitam æternam poſſideas, Amen.

Eſal. 91. Pſal. 48.

Inſipiens & ſtultus quomodo differant.

FINIS.

DE POENITENTIAE MEDICINA LIBER VNVS.

Hic libellus De pœnitentia medicina, non omnino ineptus eſt, ſed plurimum diſcrepans ab Auguſtino, quemadmodum & ſequens.

Quòd ad pœnitẽtiã via exiſtat humilitas & lachryma. Cap. I.

QVAM ſit vtilis & neceſſaria pœnitentiæ medicina, facillime homines intelligunt, qui ſe homines eſſe meminerunt. Scriptũ eſt enim, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiã. Et dominus in Euãgelio dicit, Qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Magiſque iuſtificatus deſcendit de templo ille publicanus peccatorum confeſſione ſolicitus, quàm phariſæus

Iacobi. 4. meritorum numeratione ſecurus, quanuis etiam gratias egit

Luca 14. deo dicẽs, Deus gratias ago tibi, quia nõ ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, quomodo & publicanus iſte, Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo: & tamen ei prælatus eſt ille qui longe ſtabat, neque oculos ad cœ-

Luca 14. lum leuare audebat, ſed percutiebat pectus ſuum dicẽs, Deus propicius eſto mihi peccatori. Non enim tam ille phariſæus ſanitate, quàm morborum alienorum comparatione gaudebat. Vtilius autem illi erat, quoniam ad medicum venerat, ea de quibus ægrotabat, cõfitendo monſtrare, quàm diſſimulare vulneribus, & de cicatricibus auderet gloriari. Non ergo mirum ſi publicanus magis curatus abſceſſit, quem non puduit oſtendere quid doleat. In rebus quippe viſibilibus, vt excelſa quiſque contingat in excelſum erigitur. Deus autẽ cum omniũ ſit excel-

Pſal. 33. lentiſſimus, nõ elatione, ſed humilitate cõtingitur. Vnde per

Pſal. 137 Prophetã dicitur, Prope eſt dominus omnibus qui obtriuerũt cor. Et iterũ. Excelſus eſt dominus, & humilia reſpicit, & alta à lõge cognoſcit. Excelſa ipſe poſuit pro ſuperbis. Illa ergo reſpicit vt attollat, iſta cognoſcit vt deprimat & deiiciat. Cum enim ait, quòd à longe excelſa cognoſcit, ſatis eũ oſtendit humilia de proximo attendere, ipſum tamen deum excelſum eſſe prædixit. Solus enim deus arrogans non eſt, quantacunque ſe prædicatione laudauerit. Non igitur arbitretur ſe ab oculis dei abſcondi quantacunque ſuperbia. Deus enim excelſa cognoſcit, Nec ſe rurſus deo coniunctam putet, excelſa enim à longe cognoſcit.

gnoſcit. Quiſquis itaque pœnitentiæ humilitatem recuſat, deo propinquare non cogitat. Aliud eſt enim leuare ſe ad deum, aliud eleuare ſe contra deum. Qui ante illum ſe proiicit, ab illo erigitur: qui aduerſus illum ſe erigit, ab illo proiicitur. Alia eſt ſoliditas magnitudinis, alia eſt inanitas inflationis. Qui foris tumeſcit, intus tabeſcit. Qui eligit abiici in domo domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, eligit eum deus vt inhabitet in atriis eius. Vnde in Pſalmis, Beatus vir cuius eſt ſuſceptio eius abs te domine. Ne putes eum *Pſal. 83.* qui ſe humiliat ſemper iacere, cum dictum ſit, exaltabitur. Et ne opineris, eius exaltationem in oculis hominum per ſublimitates fieri corporales: Cum enim dixiſſet, Beatus vir cuius eſt ſuſceptio eius abs te domine, conſequenter annexuit, & oſtendit eiuſdem ſuſceptionis celſitudinem ſpiritalem, Aſcenſus, inquit, in corde ſuo diſpoſuit in conualle plorationis, in locum quẽ diſpoſuit. Vbi ergo diſpoſuit aſcenſus in corde? In conualle plorationis: hoc eſt, Qui ſe humiliat, exaltabitur. Si- *Luca 14.* cut enim aſcenſus exaltationem indicat, ita valles humilitatẽ, & conualles plorationes. Sicut enim comes eſſe pœnitentiæ dolor creditur, ita lachrymæ ſunt teſtes doloris. Optime autem ſequitur & dicit, Etenim benedictionem dabit qui & legem dedit. Ad hoc enim lex data eſt, vt ſuperbo infirmitatẽ ſuam notam faceret, infirmo pœnitentiam ſuaderet. Ad hoc etiam lex data eſt, vt vulnera oſtenderet peccatorum, quæ gratiæ benedictione ſanaret. Ad hoc etiam lex data eſt, vt dicere- *Roma. 7.* mus in cõualle plorationis, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Et cum ipſo ploratu clamaremus, Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et ſuccurret nobis exaudiente deo qui erigit *Pſal. 145.* eliſos, & ſoluit compeditos, illuminat cæcos gratia dei, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Tres autem ſunt actiones pœnitentiæ, quas mecũ veſtra eruditio recognoſcit. Sunt enim vſitatæ in Eccleſia, & diligenter attendentibus notæ. Vna eſt, quæ nouum hominem per baptiſmum parturit, donec ſalutaris omnium pręteritorum peccatorum fiat ablutio, vt tanquam nato puero dolores tranſeant, quibus viſcera vrgebantur ad partum, & triſtitiam lætitia conſequatur. Omnis enim qui iam voluntatis ſuæ factus eſt arbiter cum accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouam

De tripliei actione pœnitẽtia. ſ. pro peccatis originali, veniali, & mortali actuali. Cap. 11.

non

De pœn. diſ. 1. cap. Tres ſunt. 4. ſen. diſ. 16 c. prædi ctis. De cõ ſe. diſ. 4. c. Omnis qui

non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia cum baptizantur, ſoli pueri immunes ſunt Nondum enim vti poſſunt libero arbitrio. Quibus tamen ad conſecrationem remiſſionémque originalis peccati prodeſt eorum fides, à quibus offeruntur, vt quaſcunque maculas delictorum per alios ex quibus nati ſunt contraxerunt, aliorũ etiam interrogatione ac reſponſione purgantur. Veriſſime quidem in Pſalmis plangitur, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.

Pſal. 50.

Item ſcriptum eſt, Non eſſe mundum nec infantem in conſpectu dei cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. Et Apoſtolus Petrus clamat Iudæis, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Et dominus Pœnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnum cælorũ. De hac etiam Ioannes Baptiſta plenus ſpiritu ſancto, præcurſor & præparator viæ domini ita dicit, Generatio viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Altera vero pœnitentis eſt, cuius actio per totã iſtã vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt. Primo, quia vitã ęternam incorruptibilem, immortalémque nullus deſiderat, niſi eum vitæ huius temporalis, corruptibilis, mortaliſque pœniteat. Non enim ſic quiſque in vitam nouam per ſanctificationem baptiſmi naſcitur, vt quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita, ita etiam ſtatim mortalitatem ipſam carnis corruptionémque deponat. Quod ſi ita non eſt, reſtat vt illud quod ſcriptum eſt, quod etiam quiſq; in ſe ſentit adhuc dum in hac vita eſt, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Quod tunc in illa beatitudine quia non erit, cum abſorbebitur mors in victoria, quis dubitet. in quacunque temporali fœlicitate verſemur, pœnitere tamen huius vitæ nos debere, vt ad illam incorruptionem tota auiditate curramus? Inde eſt illud quod Apoſtolus ait, Quandiu ſumus in corpore, peregrinamur à domino, per fidem quippe ambulamus, & nõ per ſpeciem. Quis ergo feſtinat atque optat ad patriam remeare, & illam per ſpeciem quæ eſt facie ad faciem contemplari, niſi quẽ peregrinationis ſuæ pœnituerit? Ex quo dolore pœnitentis etiam vox illa miſerabilis erumpit & ſonat, Heu mihi. quoniã peregrinatio mea longinqua facta eſt. Et ne putes nondum fidelem iſta loqui, vide quid ſequatur, Inhabitaui cum habitan

Iob. 25. Acto. 2. Matth. 3. Ibidem. Secunda actio pœnitentia. De pœni. di. 1. c. Tres ſunt. Sapien. 9. 2. Cor. 5. Pſal. 119.

bitantibus cedat, cum eis qui oderunt pacem, eram pacificus cum loquerer eis impugnabant me valde. Non ſolum hominis fidelis, ſed etiam euangeliſtæ firmiſſimi, & martyris fortiſſimi hæc verba ſunt: Scimus autem quia etſi terrena domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem habemus ex deo domum non manu factam, ſed æternam in cœlis. 2. Cor. 5.

Quapropter ſanctus Iob non ait eſſe tentationem in hac vita, ſed hanc ipſam vitam tentationem dixit eſſe, ita loquens. Nunquid non tentatio eſt vita humana ſuper terram? Quo in loco etiam myſterium lapſi hominis mirabiliter tetigit dicens, Tanquam ſeruus fugiens dominum ſuum, & conſecutus eſt vmbram. Non enim hæc vita dicenda eſt potius quàm vmbra vitæ. Nec immerito fugitiuus Adam post offenſionem peccati abſcondit ſe à facie domini, tectus foliis arborum, quibus opacantur vmbracula, tanquam fugiens dominum ſuum, & conſecutus vmbram, ſicut dictum eſt. Quæ vniuerſa ad hoc dicta ſunt, ne quis per baptiſmum, quamuis iuſtificatus ſit à prioribus peccatis, tamen ſuperbire audeat, etiam ſi nihil committat. Vnde ab altaris participatione priuetur, quaſi iam de plena ſecuritate ſe iactans, ſed potius ſeruet humilitatem, quæ penè ima diſciplina Chriſtiano eſt. Nec ſuperbiat terra & cinis, donec iſta nox tota tranſeat, in qua pertranſeunt omnes beſtiæ ſyluæ, catuli leonum rugientes, quærentes à deo eſcam ſibi. In hac eſca Iob ipſe petitus eſt, qui dixit, Tentatio eſt vita hominis ſuper terram, Quæ quamuis ſingula non letali vulnere ferire ſentiantur, ſicuti homicidium vel adulterium vel cætera huiuſmodi, tamen ſimul omnia congregata, velut ſcabies, quo plura ſunt necant, aut noſtrum decus ita exterminant, vt ab illius ſponſi ſpecioſa forma per filiis hominum, caſtiſſimis ſeparent amplexibus, niſi medicamento pœnitentiæ quotidianæ deſiccentur. Quod ſi falſum eſt, vnde quotidie tundimus pectora? Quod nos quoque antiſtites ad altare aſſiſtentes, cum omnibus facimus. Vnde etiam orantes dicimus, quod in tota vita iſta oportet vt dicamus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Non ea dimitti precamur, quæ iam in baptiſmo dimiſſa credimus, niſi de ipſa fide dubitamus: ſed vtique de quotidianis peccatis hoc dicimus, pro quibus etiam ſacrificia eleemoſynarum, ieiuniorum & ipſarum ſupplicationum ac orationum quiſque pro ſuis viribus offerre non ceſſat. Quiſquis itaq

Iob. 7. Eccle. 10. Pſal. 103. Iob. 7. Matth. 6.

itaque ſe diligenter attendens, nulla ſeipſum adulatione ſeducit, ſatis intelligit cum quanto periculo morti ſempiternæ, & cum quanta penuria perfectæ iuſtitiæ peregrinetur à domino quamuis iam in Chriſto, hoc eſt in via conſtitutus, redire conetur. Nam ſi non habemus peccata & tundentes pectora, dicimus. Dimitte nobis debita noſtra: ex hoc ipſo certe & grauiter nullo dubitante peccamus, cum inter ipſa ſacramenta mẽtimur. Quamobrem inquantum deo noſtro fide & charitate connectimur, & eum inquantum poſſumus imitamur, non peccamus, ſed filij dei ſumus: inquantum autem ex occaſione carnalis infirmitatis, quia nondum morte reſoluta, nondum reſurrectione mutata eſt, motus reprehenſibiles improbíque ſubrepunt, peccamus. Quod fateri nos conuenit, ne dura ceruice non languorum noſtrorum ſanitatem, ſed damnationem

1. Ioan. 3. ſuperbiæ mereamur. Vnde ſcriptum eſt, Et qui natus eſt ex deo, non peccat. Et quod in eadem Epiſtola Ioannis legimus,

1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Sed neque facilius ab inimico deiicimur, quàm cum eum ſuperbiendo imitamur: nec vehementius eum proſternimus, quàm cùm humilitate deum ſequimur: nec acriores ei dolores infigimus, quàm cum plagas peccatorum noſtrorum confitendo & pœnitendo ſanamus.

Tertia actio pœnitentiæ. Tertia actio pœnitentiæ eſt, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quam legis decalogus continet, & de quibus Apoſtolus dicit, Quoniam qui talia agunt, regnum dei nõ poſſidebunt. In

Gala. 5. hac ergo pœnitentia maiorem in ſe quiſque ſeueritatem debet exercere, vt à ſeipſo iudicatus, non iudicetur à domino, ſi-

1. Cor. 11 cut ipſe Apoſtolus ait, Si enim noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Aſcendit itaque homo aduerſus ſe tribunal mentis ſuæ, ſi timet illud quod oportet nos exhiberi ante

2. Cor. 5. tribunal Chriſti, vt illic recipiat vnuſquiſque quæ per corpus geſſit, ſiue bonũ ſeu malum: Conſtituat ſe ante faciem ſuã, ne

Eſa. 49. hoc ei poſtea fiat: nam minatur deus hoc peccatori dicens, Arguam te & ſtatuam contra faciem tuam. Atque ita conſtituto in corde iudicio, aſſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor: inde quidem ſanguis animi confitentis per lachrymas profluat: poſtremo ab ipſa mente talis ſententia proferatur, vt ſe indignum homo iudicet participatione corporis & ſanguinis domini, vt qui ſeparari à regno cœlorũ timet per vltimã ſententiam ſummi iudicis, per Eccleſiaſticam diſciplinam

nã à ſacraméto cœleſtis panis interim ſeparetur. Verſetur ante oculos imago futuri iudicij, vt alij accedant ad altare dei, quo ipſe non accedit: cogitet quàm ſit contremiſcenda illa pœna, qua percipiẽtibus aliis vitam æternam, alij in mortẽ præcipitantur æternam. Ad hoc enim altare quod nunc in Eccleſia eſt, in terra poſitum, terrenis oculis expoſitum, ad myſteriorum diuinorum ſignacula celebranda, multi etiam ſcelerati poſſunt accedere, cum deus commendat in hoc tempore patientiam ſuam, vt in futuro exerceat ſeueritatem ſuã. Accedũt enim ignorantes, quoniam patientia dei ad pœnitentiam eos adducit: Illi autem ſecundum duritiam cordis ſui & cor impœnitens, theſaurizant ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Ad illud autem altare quò præcurſor pro nobis introiit Ieſus, quò caput Eccleſiæ præceſſit, membris ſecuturis cæteris, nullus eorum accedere poterit. De quibus vt iam commemoraui, dixit Apoſtolus, Quoniam qui talia agunt, regnum dei non poſſidebunt. Quomodo ergo interiora veli, & in illa inuiſibilia ſanctaſanctorum intrare audebit aut poterit, qui medicinam diſciplinæ contemnens, noluit pauliſper à viſibilibus ſeparari? Qui enim noluit humiliari vt exaltaretur, cum exaltari noluerit, deiicietur, & in æternum ſeiungetur ab æternis ſanctis. Quiſquis hoc tempore per merita obedientiæ, & per ſatisfactionem pœnitentiæ non ſibi prouidet locum in corde ſacerdotis, qua fronte impudentiæ tunc volet auerti faciem dei à peccatis ſuis, qui nunc toto corde non dicit, Quoniam facinus meum ego agnoſco, & peccatum meum cõtra me eſt ſemper? Quo pacto quæſo deus dignatur ignoſcere, quod in ſeipſo homo dedignatur agnoſcere? Aut illud quale eſt, in quo ſibi blandiuntur, qui ſua vanitate ſe ſeducunt, perſeuerantes in malitiis atque luxuriis ſuis, cum audiunt Apoſtolum dicentem: Quoniam qui talia agunt, regnum dei non poſſidebunt: audent ſibi præter regnum dei, ſalutem quam deſiderant polliceri, atque ita inter ſe loquuntur dum recuſant agere pœnitentiam pro peccatis ſuis, & perditos mores ſuos in melius commutare? Angeli ergo nuncij ſunt. Nuncios autem rectiſſime accipimus omnes, qui ſalutem cœleſtem hominibus nunciant: vnde etiam Euangeliſtæ boni nuncij interpretãtur Et de beato Ioanne baptiſta dictum eſt, Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam. His ergo vt dicere cœperã exceptis, cætera

Roma. 2. *Galat. 5.* *Pſal. 50.* *Marci. 1.* *Malac. 3.*

cætera omnium multitudo, ſicut in ipſius domini verbis manifeſtum eſt, in duas partes diuidetur. Poſiturus eſt enim oues
Matt.25. ad dexteram, hœdos autem ad ſiniſtram, & dicetur ouibus, Venite benedicti patris mei, poſsidete regnum præparatum vobis à conſtitutione mũdi. De hoc regno dicit Apoſtolus, Quoniam qui talia agunt, regnum dei non conſequentur. Item ad impios, Ite, inquit in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Quapropter qui gaudet de nomine Chriſtiano, & non cum omni obedientia & timore, audiat Apoſtolum
Ephes.5. dicentem, Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut auarus, aut immundus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis: Propterea enim venit ira dei in filios
1 Cor. 6. diffidentiæ: Nolite effici participes eorum. Nolite errare, neque fornicatores, neque idolis ſeruientes, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neqne auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum dei poſsidebunt. Sed videte quemadmodum timorem & deſperationem ſalutis abſtulerit eis, qui hæc in vita veteri commiſerunt. Et hæc quidem, inquit, fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritu dei noſtri. Quiſquis ergo poſt baptiſmum aliquorum priſtinorũ malorũ opere obligatus tenetur, vſque nunc ſibi inimicus eſt, vt adhuc dubitet vitam mutare cum tempus eſt, cum ita peccat & viuit. Nam vtique ꝙ ita perſeueranter peccat, theſaurizat ſi-
Roma.2. bi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei. Quòd autem adhuc viuit, patientia dei ad pœnitentiã eum adducit. Implicatis igitur tã mortiferorũ vinculis peccatorũ, detractat, aut differt, aut dubitat ad ipſas claues Eccleſiæ confugere, quibus ſoluatur in terra, vt ſit ſolutus in cœlo & audet poſt hãc vitã, quia tantũ Chriſtianus dicitur, ſalutem aliquam polliceri: nec veri-
Matt.7. dico illo dominico tonitruo cõtremiſcit, Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnũ cœlorum, ſed qui facit voluntatẽ patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnũ
Galat. 5. cœlorũ. Et Apoſtolus ſcribẽs ad Galatas inter cętera dixit, Manifeſta autẽ ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immũdicia luxuria, idolorũ ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixę, diſſenſiones, hęreſes, inuidię, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prædixi, quoniã qui talia agunt, regnũ dei non conſequentur.

Iudicet

Iudicet ergo ſeipſum homo in iſtis voluntate dum poteſt, & mores conuertat in melius, ne cum iam non poterit, etiam præter voluntatem à domino iudicetur. Et cum ipſe pro tulerit ſeueriſſimæ medicinæ, ſed tamen medicinæ ſententiā, veniat ad antiſtites, per quos in Eccleſia claues miniſtrantur, & tanquam bonus incipiens iam eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, à præpoſitis ſacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum, vt in offerendo ſacrificio cordis contribulati deuotus & ſupplex, id tamen agat quod non ſolum illi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum. Vt ſi peccatum eius non ſolum in graui eius malo, ſed etiam in ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire vtilitati Eccleſię videtur antiſtiti in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non letali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem: meminerit tamen ſemper, quòd ſuperbis deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quid eſt enim infœlicius, quid peruerſius, quàm de ipſo vulnere, quod latere non poteſt, non erubeſcere, & de ligatura illius erubeſcere? Nemo arbitretur fratres propterea ſe conſilium ſalutiferæ huius debere pœnitentiæ contemnere, quia multos forte aduertit & nouit ad ſacramenta altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. Multi enim corriguntur vt Petrus, multi tolerantur vt Iudas, multi neſciuntur, donec veniat dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium: nam plerique propterea nolunt alios accuſare, dum ſe per illos cupiunt excuſare. Plerique autem boni Chriſtiani propterea tacent & ſufferunt aliorum peccata quæ nouerunt, quia documentis ſæpe deſeruntur, & ea quæ ipſi ſciunt, iudicibus Eccleſiaſticis probare nō poſſunt. Quamuis enim vera ſint quædam, non tamen iudici facile credenda ſunt, niſi certis indiciis demōſtrentur. Nos vero à communione prohibere quenquam non poſſumus, quāuis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo ſiue ſeculari, ſiue Eccleſiaſtico iudicio nominatum atque conuictum. Quis enim ſibi vtrunque audeat aſſumere, vt cuiquam ipſe ſit accuſator & iudex? Cuiuſmodi regulam etiam Paulus Apoſtolus in eadē ad Corinthios Epiſtola breuiter inſinuaſſe intelligitur, cum quibuſdam commemoratis criminibus, Eccleſiaſtici iudicij

De fugiendis peccatis mortalibus adhotratio: & qui ſint merito à cōmunione ſuſpēdendi: & de ſecretorum reuelatione. Cap. III.

Iaco. 4.

2. q. 1. cap. Multi.

1. Cor. 4.

2. q. 7. cap. Plerunq;.

2. q. 1. cap. Multi.

formam ad omnia ſimilia ex quibuſdam daret. Ait enim,
1.Cor.5. Scripſi vobis in Epiſtola, non commiſceri fornicariis: non vtique fornicariis huius mundi, aut auaris, aut raptoribus, aut idolis ſeruiẽtibus, alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Non enim poſſunt homines in hoc mundo viuentes, niſi cum talibus viuere: nec eos poſſunt lucrifacere Chriſto, ſi eorum colloquium conuictũmque vitauerint. Vnde & dominus cum
Matt.9. publicanis & peccatoribus comedens, Non eſt opus, inquit, ſanis medicus, ſed male habẽtibus, Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Et ideo ſequitur Apoſtolus & adiungit,
1.Cor.5. Nunc ſcripſi vobis non commiſceri. Si quis frater nominatur in vobis, aut fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cũ huiuſmodi nec quidem cibum ſimul ſumere. Quid enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? Nonne de his qui intus ſunt vos iudicatis? De his autẽ qui foris ſunt deus iudicabit. Auferte malũ à vobiſipſis. Quibus verbis ſatis oſtẽdit, nõ temere aut quomodolibet, ſed per iudicium auferendos eſſe malos ab Eccleſiæ cõmunione, vt ſi per iudicium auferri nõ poſſunt, tolerẽtur potius, ne peruerſe malos quiſque euitando, ab Eccleſia ipſe diſcedens, eos quos fugere videtur vinciat ad gehennam. Quia ad hoc nobis ſunt
Matt.3. ſcripturis ſanctis exempla propoſita, velut in meſſe vt palea
Matt.13. ſufferatur vſque ad vltimum ventilabrum, vel intra illa retia vbi piſces boni cum malis vſq; ad ſegregationẽ quæ futura eſt in littore, id eſt, in fine ſeculi, æquo animo tolerentur. Non enim cõtrarium eſt huic loco id quod alio loco dicit Apoſto-
Rom. 14. lus, Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Suo domino ſtat aut cadit. Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiã extraordinario vſurpato iudicio, ſed potius ex lege dei ſecundum ordinem Eccleſiæ, ſiue vltro cõfeſſum, ſiue accuſatũ atque conuictum. Alioquin illud cur di-
1.Cor.5. xit: Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis ſeruiẽs, & cætera, niſi quia eam nominationem intelligi voluit quæ fit in quenquam, cum ſententia ordine iudiciario atque integritate profertur? Nam ſi nominatio ſola ſufficit, multi damnãdi ſunt innocẽtes, quia ſæpe falſo in quoquã crimina nominãtur.

Quòd non ſit in malis multitudo ſequẽda.

Non ergo illi quos monemus agere pœnitentiam, quærãt ſibi comites ad ſupplicium, nec gaudeant quia plures inuenerint: non enim propterea minus ardebunt quia cum multis

Cap. IIII. ardebunt: non eſt enim hoc ſanitatis certum conſilium, ſed maleuo

maleuolentiæ malum ſolatium. An forte attendunt multos etiam in ipſis honoribus Eccleſiaſticis præpoſitorum & miniſtrorum, non congruenter viuere ſermonibus & ſacramentis, quæ per eos populis miniſtrantur? O miſeros homines, qui hos intuendo Chriſtum obliuiſcuntur, qui tanto ante prædixit, vt legi dei potius obtemperaretur, quàm imitandi videantur illi qui ea quæ dicunt nó faciunt, & traditorem ſuum tolerans vſque in finem, etiam ad euangelizandum cum cæteris miſit. Tam ſunt autem iſti abſurdi & præpoſteri & miſeri, qui præpoſitorū ſuorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos prædicta domini præcepta ſeruare, quàm ſi quiſquā viator remeandum ſibi eſſe exiſtimet in itinere, cum viderit miliaria lapidea literis plena, viam docere & non ambulare. Cur enim non potius ſi peruenire deſiderat, tales comites intueatur & cóſequatur, qui & viam bene demonſtrant, & in ea perſeuerant, atque alacriter non ambulant? Quòd ſi iſti deſint, vel potius minus appareant: nam deeſſe non poſſunt: nó enim ſic quærunt homines charitate ſtudioſa quod prædicent ad imitationem, quomodo quærunt iniquitate ſuſpicioſa quod murmurent ad deceptionem, partim non inueniendo bonos, dum ipſi mali ſint, partim timendo inuenire, dum mali eſſe ſemper volunt. Sed tantum concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione. Quiſquis hoc putas, deum mente intuere, qui homo factus eſt vt te hominem viuere doceret, Si habitet Chriſtus in interiore homine per fidem in corde tuo, recordaríſque illud quod Ioannes ait, Qui dicit ſe in Chriſto manére, debet quemadmodum ille ambulauit & ipſe ambulare: & ita non tibi deerit quem ſequaris. Et cum te alius viderit, de bonorum inopia conqueri deſinet. Si enim non noſti quid ſit recte viuere, diuina præcepta cognoſce. Fortaſſis enim multi recte viuunt, ſed propterea tibi nullus videtur, quoniam quid ſit recte viuere ignoras. Si auté noſti, age quod noſti, vt & tu quod quæris habeas, & aliis quod imitentur oſtendas. Chriſtum animo attende, attẽde Apoſtolos, quorū nouiſſimus eſt ille qui dicit, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Attẽde animo tot martyrum milia. Cur enim te natalitia eorum conuiuiis turpibus celebrare delectat, & eorum vitam ſequi honeſtis moribus non delectat? Ibi videbis nó ſolum viros, ſed etiam fœminas, poſtremo pueros & puellas, nec impudentia decipi, nec iniquitate peruerti, nec peri-

1. q. 1. cap. Significaſti. — Matt. 10. — Matt. 23. — Ephe. 3. — 1. Ioan. 2. — 1. Cor. 4.

çuli timore frangi, nec ſeculi amore corrumpi. Ita te non inuenientem quid excuſes, non ſolum præceptorũ ineuitabilis rectitudo, ſed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circundabit.

De refugio recidiuantiũ ad dei miſericordiã per veram cordis contritionẽ & remiſsionis cõfidentiã. Cap. V.

Sed de vtilitate ac ſalubritate pœnitentiæ, vt quod inſtituimus aliquãdo peragamus, ſi iã de ſanitate deſperãs, addis peccata peccatis, ſicut ſcriptũ eſt, Peccator cũ venerit in profundũ malorũ, contẽnet. Noli contemnere, noli deſperare, clama etiã de profundo ad dominũ, & dic ei, De profundis clamaui ad te domine, domine exaudi vocem meã: Fiant aures tuæ intendentes in vocẽ obſecrationis meæ: Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Quoniã apud te propiciatio eſt. De tali profundo Niniuitæ clamauerũt, & hanc propiciationẽ inuenerunt. Faciliuſq; eſt euacuata cõminatio Prophetæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Hic fortaſſe dicis: Sed ego iam baptizatus ſum in Chriſto, à quo omnia mihi peccata præterita dimiſſa ſunt, vilis factus ſum, nimis iterans vias meas, & canis horribilis oculis dei, conuerſus ad vomitum ſuum. Quò abibo à ſpiritu eius, & à facie eius quò fugiam? Quò frater, niſi ad eius miſericordiam pœnitendo, cuius poteſtatem peccando contempſeris? Nemo enim recte fugit ab illo niſi ad illum, ab eius ſeueritate ad eius bonitatem. Quis enim locus te excipiet fugientem, vbi eius præſentia te non inueniat? Si aſcenderis in cœlum, ibi eſt: ſi deſcenderis ad infernum, adeſt. Recipe ergo pennas tuas in directum, & habita in ſpe in extremo huius ſeculi. Etenim illuc manus tua deducet me, & perducet me dextera tua. Quicquid enim feceris, quæcunque peccaueris, adhuc in hac vita es, vnde te deus ſi ſanare nollet, auferret. Cur ergo ignoras, quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit? Qui enim clamando tibi perſuaſit vt non recederes, parcendo clamat vt redeas. Intuere Dauid regem, iam vtique & ipſe illius temporis ſacramenta perceperat, iam circuncisus erat vtiq;, quod pàtres noſtri pro baptiſmo habebant: nam ad hoc dicit Apoſtolus, ſanctum Abraham ſignaculum iuſtitiæ fidei recepiſſe. Iam etiã vnctus erat vnctione venerabili, qua regale ſacerdotium præfigurabatur Eccleſiæ. Repente autem factus eſt & adulterij & homicidij reus. Non fruſtra tamen de tam immani & abrupto profundo ſceleris pœnitens clamauit ad dominum dicens, Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Quo

Pſal. 129. Iona 3. Proue. 26. Pſal. 138. Roma. 2. Roma. 4. 1. Reg. 11. Pſal. 50.

Quo tandem merito, niſi quia item dicit, Iniquitatem meam ego agnoſco, & peccatum meum ante me eſt ſemper? Quid autem obtulit domino vnde illum propiciaret ſibi? Quoniam ſi voluiſſes ſacrificiũ, dediſſem vtique, holocauſtis nõ delectaberis. Sacrificiũ deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Non ſolum ergo deuote obtulit, ſed etiam iſta dicendo quid offerri oportebat, oſtendit. Non enim ſufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium cooperãtibus eleemoſynis. Beati enim miſericordes, quoniam ipſorũ miſerebitur deus. Nõ enim dictum eſt, vt tantum abſtineatis a peccatis, ſed & de præteritis, inquit deprecare dominũ vt tibi dimittantur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in Chriſto & alios baptizauerat. Intuere ergo Petrum præſumentem accuſatum, timentem vulneratum, flentem ſanatum. Iam etiam poſt aduentum de cœlo ſpiritus ſancti, quidam Simon pecunia voluit eundem ſpiritũ emere, ſceleratiſſimum & impium mercimonium cogitãs, iam baptizatus in Chriſto, & tamen pœnitentiæ conſilium ab ipſo Petro correptus accepit. Dicit etiam Apoſtolus Paulus, qui vtique fidelibus mittebat Epiſtolas, Ne iterum cum venero ad vos, humiliet me deus vt lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & luxuria, & fornicatione quam geſſerunt. Circunſtant ergo nos & præcepta recte faciendi, & exempla non tantum recte facientium, ſed etiam ad recipiendam ſalutem pœnitentium, quæ fuerat amiſſa peccando. Sed fac incertum eſſe vtrum ignoſcat deus. Quid perdit cum ſupplicat deo, qui ſalutẽ perdere non dubitauerit cũ offenderet deũ? Quis enim certus eſt quòd etiã Imperator ignoſcat? Et tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarũ incerta ſubeuntur; & penè vt mors vitetur, mors ipſa ſuſcipitur: ſupplicatur deinde per homines homini, ſine dubitatione fiunt iſta, cum ſit dubium quo fine proueniant, & tamen certiores ſunt claues Eccleſiæ quam corda regia. Quibus clauibus quodcunque in terra ſoluitur, etiam in cœlo ſolutum eſſe promittitur. Et multo eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat Eccleſiæ dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

De pœnit. diſ.1.c.Nõ ſufficit.

Matt.5.

Eccle.21.

2.Cor.12.

Matt.16.

† Hic liber de pœnitentia medicina habetur multo prolixior Tomo 10. in fine 50. Homiliarum.

DE VTILITATE POENITENTIAE TRACTATVS.

De pœnitẽtiã ad baptiſmum venire volentiũ, & de eiuſdẽ figuris. Caput. I.

VOx pœnitentis in his verbis agnoſcitur, Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Vnde cum ſermonem ad veſtram charitatem nõ præparemus, hinc nobis eſſe tractandum domino cooperãte cognoſcimus: Volebamus enim hodierna die vos in ruminatione permittere, ſcientes quàm abundantes epulas ceperitis. Sed quia ſalubriter quod apponitur accipitis, quotidie multum eſuritis. Præſtet ergo dominus ipſe deus noſter, & nobis virium ſufficientiã, & vobis vtilem audientiã. Neque enim ignoramus, eſſe ſeruiendũ bonæ veſtræ & vtili voluntati. Adiuuemur ergo à vobis & voto & ſtudio, voto ad deum, ſtudio ad verbũ, vt ea dicamus quæ vobis eſſe vtilia ipſe iudicat, qui vos paſcit per nos. Vox igitur in his verbis pœnitentis agnoſcitur: Auerte faciem tuã à peccatis meis, & omnia facinora mea dele. Proinde aliquid de pœnitentia dicere diuinitus iubemur. Neq; enim nos iſtum Pſalmum cantandũ lectori imperauimus, ſed quod ille cenſuit vobis eſſe vtile ad audiendum, hoc cordi etiam puerili imperauit. Dicamus aliquid de vtilitate pœnitentiæ, præſertim, quia & dies iam ſanctus anniuerſarius imminet, quo propinquante humiliari animas & domari corpora ſtudioſius decet. Triplex autem conſideratio agendæ pœnitentiæ in ſacra ſcriptura inuenitur. Nam neque ad baptiſmum Chriſti, in quo omnia peccata delentur, quiſquam bene accedit, niſi agendo pœnitẽtiam de vita priſtina. Nemo enim eligit vitam nouam, niſi quem veteris pœnitet. Hoc autem etiam authoritate diuinorum librorum probare debemus, vtrum baptizandi egerint pœnitentiam, quando ſpiritus ſanctus miſſus eſt antè promiſſus, & impleuit dominus fidẽ pollicitationis ſuæ. Accepto ſpiritu ſancto diſcipuli, vt noſtis, cœperunt loqui omnibus linguis, vt in illis qui aderant linguam ſuam quiſque cognoſceret. *Acto. 2.*

ret. Hoc autem miraculo territi, conſilium vitæ ab Apoſtolis petiuerunt. Tunc eis Petrus annũciauit, eum colendum quem crucifixerunt, vt eius iam ſanguinem noſſent bibere credentes, quem fuderant ſæuientes. Annunciato autem illis domino noſtro Ieſu Chriſto, & agnoſcentibus reatum ſuum, vt impleretur in eis quod Propheta antè prædixerat: Conuerſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina. Conuerſi enim ſunt in ærumnam doloris, cum figeretur ſpina peccati recordationis. Nihil enim ſe mali feciſſe putauerunt, nondum infixa erat ſpina. Loquente autem Petro, vt agnoſcas infixam ſpinam, ſcriptura dixit, Petro loquente compuncti ſunt corde. Proinde in eodẽ Pſalmo, cum dictũ eſt: Conuerſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina: ſequitur, Peccatum cognoui, & facinus meum non operui. Dixi, proloquar aduerſum me delictum meum domino, & tu dimiſiſti impietatem cordis mei. Cum ergo ſpina illa recordationis cõpuncti dicerẽt Apoſtolis: Quid ergo faciemus? Ait illis Petrus: Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine domini Ieſu Chriſti, & remittuntur vobis peccata. Ergo interim nunc ſi qui fortè aſſunt ex eo numero qui baptizari diſponunt, credimus enim eos adeſſe tanto ad verbum ſtudioſius, quanto ad indulgentiam vicinius: hos primùm paucis alloquimur, vt erigant mentes in ſpem, ament fieri quod non ſunt, oderint quod fuerunt. Nouum hominem naſcituri jam voto concipiant, quicquid de vita præterita remordebat, quicquid angebat conſciẽtiam, quicquid omnino vel magnum vel paruum, vel dicendum vel non dicendũ, nõn dubitẽt poſſe dimitti: ne fortè quod vult dei miſeratio dimittere, cõtra ſe teneat humana dubitatio. Exemplum etiam in primo illo populo exhibitum, vnuſquiſque fideliter recordetur. Ait enim Apoſtolus, Omnia hæc figuræ noſtræ fuerũt: cum de rebus talibus loqueretur. Quid enim dixerat? Nolo enim vos ignorare fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eundem cibum ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant enim de ſpiritali ſequenti petra: Petra autem erat Chriſtus. Has figuras noſtras fuiſſe ille dixit, cui nemo fidelis vnquam contradixit. Et cum multa enumeraret, vnam rem ſolã ſoluit, quia dixit: Petra autem erat Chriſtus. Soluendo vnum aliquid, cætera propoſuit inquirenda.

De conſe. di. 4. c. Tunc eis.

Pſal. 31.

Actor. 2.

1. Cor. 10.

Sed ne recedens à Chriſto inquiſitor erraret, vt firmus quæ-
rat, in Petra fundatus eſt, Petra, inquit, erat Chriſtus. Dixit il-
las figuras noſtras fuiſſe, & obſcura erant omnia. Quis reuolue
ret inuolucra iſta figurarum, quis aperiret, quis diſcutere aude
ret? In quibuſdam quaſi dumetis denſiſſimis & craſſa vmbra
lumen accendit. Petra, inquit, erat Chriſtus. Iam ergo lumine
illato quæramus quid cætera ſignificent, quid ſibi velint, ma-
re, nubes, manna: Hæc enim non expoſuit. ſed petra quid eſſet
oſtendit. Per mare tráſitus, baptiſmũ eſt. Sed quia baptiſmum,
id eſt, ſalutis aqua non eſt ſalutis, niſi Chriſti nomine conſe
crata qui pro nobis ſanguinem fudit, cruce ipſius aqua ſigna-
tur; & vt hoc ſignificaret ille baptiſmus, mare rubrum fuit.
Manna de cœlo aperte ab ipſo domino exponitur; Patres ve-
Ioan.6. ſtri manducauerunt inquit, manna in eremo, & mortui ſunt.
Quando enim viuerent: figura prænunciare vitam poſſet, vita
eſſe non poſſet. Manducauerunt, inquit, mána, & mortui ſunt,
id eſt, manna quod manducauerunt, non illos potuit de mor-
te liberare: non quia ipſum mána mors eis fuit, ſed quia à mor
te non liberauit. Ille enim liberaturus erat à morte, qui per
manna figurabatur. De cœlo certe manna veniebat, attende
quem figurabat. Ego ſum, inquit, panis viuus qui de cœlo de-
ſcendi. Sicut ſtudioſi autem & bene vigilantes, verba domini-
ca attendite, vt proficiatis & legere & audire noueritis. Eun-
dem, inquit, cibum ſpiritalem manducauerunt. Quid eſt, eun-
dem, niſi quia eum quem etiam nos? Video aliquátum eſſe ad
promendum explicandúmque difficile quod dicere inſtitui;
ſed adiuuabor beneuolentia veſtra, hæc mihi à domino impe-
trat facultatem. Eundem, inquit, cibum ſpiritalem manduca-
uerunt. Suffecerat vt diceret, cibum ſpiritalem manducaue-
rũt. Eundem, inquit, Eundem non inuenio quomodo intelli
gam, niſi eum quẽ manducamus & nos. Quid ergo, ait aliquis?
Hoc erat manna illud quod ego nunc accipio? Ergo nihil mo-
do venit ſi antè iam fuit? Ergo euacuatum eſt ſcandalum cru-
cis? Quomodo ergo eũdem, niſi quia addidit ſpiritalem? Nam
qui manna illud ſic acceperunt, vt tantummodo indigentiæ
ſuæ corporali ſatisfieri putarent, & ventrem ſuum paſci, non
mentem, nihil magnum manducauerunt: factum ſatis eſt eo-
rum indigentiæ. Alios deus pauit, aliis aliquid nunciauit. Hi ta
les & cibum corporalem manducauerunt, non cibum ſpirita-
lem. Quos ergo dicit patres noſtros cibum ſpiritalem eũdem
mandu

manducauiſſe? Quos putamus fratres, niſi qui vere patres noſtri fuerunt, imò patres noſtri non fuerunt, ſed ſunt? Omnes enim illi viuunt. Sicut enim quibuſdam illis infidelibus dicit dominus, Patres veſtri manducauerũt manna in eremo, & mortui ſunt. Quid eſt enim, patres veſtri, niſi quos infidelitate imitamini, quorum vias non credendo & deo reſiſtendo ſectamini? Secundum quem intellectum quibuſdam dicit, Vos à patre diabolo eſtis. Neque enim diabolus aliquem hominem vel potentia creauit, vel generando procreauit, & tamen dicitur pater impiorum, non propter generationem, ſed propter imitationem. Sicut econtra de bonis dicitur, Ergo ſemen Abrahæ eſtis? cum loquatur Gentibus, quæ ſtirpem carnis ex Abrahæ genere non ducebant. Filij enim erant non naſcendo, ſed imitando. Abrogatur autem & aliis natura perfidis pater Abrahã, quando eis dominus dicit: Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. Et vt malæ arbores de Abrahæ paternitate gloriantes eradicarentur, filij Abrahæ de lapidibus promittuntur. Sicut ergo hoc loco dicit, Patres veſtri manducauerunt manna in eremo, & mortui ſunt: non enim intellexerũt quod manducauerunt, itaque non intelligentes, cibum non niſi corporalem acceperunt: ſicut & Apoſtolus dicit, patres noſtros, non patres infidelium, non patres impiorum, manducãtes & morientes, ſed patres noſtros, patres fidelium, ſpiritalem cibum manducaſſe, & ideo eundem: Patres noſtri, inquit, eundem cibum ſpiritalem manducauerunt, & eundem potum ſpiritalem biberunt. Erant enim ibi qui quod manducabant, intelligebant. Erant ibi quibus plus Chriſtus in corde quàm manna in ore ſapiebat. Quid de aliis loquamur? Inde erat primitus ipſe Moyſes famulus dei fidelis in tota domo eius, ſciens quid diſpenſaret. Et quia illo tempore ita diſpenſari debuerunt, cauſa præſentium aperta futurorum, breuiter ego dixerim: Quicunque in manna Chriſtum intellexerunt, eundem quem nos cibum ſpiritalem manducauerunt: quicunque autem de mãna ſolam ſaturitatem quæſierunt, patres infidelium manducauerunt, & mortui ſunt. Sic etiam eundem potum: Petra enim Chriſtus. Eundem ergo potum quem nos, ſed ſpiritalem, id eſt, qui fide capiebatur, non qui corpore hauriebatur. Audiſti eundem potum; petra erat Chriſtus. Non enim alter Chriſtus, altera quidem illa petra, alter lapis quem ſibi poſuit ad caput Iacob, alter agnus occiſus vt manducaretur Paſcha, alter aries hærens

Ioan. 6. *Ioan. 8.* *Ibidem. 3.* *Matth. 3.* *Ioan. 10.* *1. Cor. 10.* *Hebr. 1.* *Gene. 28.* *Exod. 12.* *Gene. 22.*

in vepribus immolandus, quando filio ſuo pepercit Abraham iuſſus, quem iuſſus obtulerat, altera ouis & altera ouis, alter lapis & alter lapis, idem tamen Chriſtus: ideo eundem cibum, ideo eundem potum. Denique percuſſa eſt ipſa petra ligno, vt aqua deflueret. Virga enim percuſſa eſt. Quare ligno, non ferro, niſi quia crux ad Chriſtum acceſſit, vt nobis gratiam propinaret? Et eundem ergo cibum, eundem potum, ſed intelligentibus & credentibus. Non intelligentibus autem illud, ſolum manna, illa ſola aqua, ille cibus eſurienti potus iſte ſitienti, nec ille, nec iſte credẽti: credẽti autẽ idem qui nunc. Tunc enim Chriſtus venturus, modo Chriſtus venit. Venturus & venit, diuerſa verba ſunt, ſed idem Chriſtus. Aliquid etiam, quoniam res venit in medium, de dubitatione famuli dei Moyſi volo dicere. Figura enim erat veterum etiam iſta ſanctorum. Dubitauit ad aquam Moyſes, quando petram virga percuſſit, vt aqua flueret dubitauit. Dubitationem autem eius legens quiſque forte tranſiret, nec intelligeret, quia nec quærere auderet. Domino autem deo dubitatio illa diſplicuit, & eam notauit, non ſolum arguendo, ſed etiam vindicando: nam propter hanc dubitationem dicitur Moyſi, Non introduces tu populum in terram promiſſionis, Aſcende in montem & morere. Deus hic vtique apparet iratus. Quid ergo de Moyſe fratres chariſſimi: omnis ille labor eius, omnis pro populo æſtus eius, & illa charitas dicens, Si dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem, dele me de libro tuo: hac ſubita & repentina dubitatione damnata eſt. Et quid eſt quod concluſit lector cum Apoſtolum legeret, Charitas nunquam cadit? Cum quædam ſoluenda proponeret ſtudium veſtrum, me fecit & aliud proponere, quod forte non quæreretis. Videamus ergo, & adhuc quantum poſſumus conemur penetrare myſterium. Iraſcitur deus, dicit eum non introducturum populum in terram promiſſionis: iubet vt aſcendat in montem & moriatur, & tamẽ multa iniungit agenda eidem Moyſi: iubet quid agat, quomodo populum diſponat, quomodo non relinquat paſſim & negligenter. Nunquã iſta damnato iniungere dignaretur. Aliud accipe mirabilius, quoniã dictum eſt Moyſi, hoc enim placuit deo certi myſterij diſpẽſationiſque gratia, ꝙ ipſe in terram promiſſionis nõ introduceret populum: eligitur alius Ieſus Naue, & iſte homo non hoc nomine vocabatur, vocabatur Oſee: & cum ei introducẽdum

Exod. 15. *Nume. 20.* *Exod. 32.* *1. Cor. 13.*

dum populum Moyſes commendaret, vocauit eum, & mutauit ei nomen, & appellauit eũ Ieſum, vt non per Moyſem, ſed per Ieſum, id eſt, non per legem, ſed per gratiam populus dei in terram promiſſionis intraret. Sicut autẽ Ieſus ille non verus ſed figuratus. ita etiã terra promiſſionis illa non vera ſed figurata. Illa enim populo primo temporalis fuit, nobis quæ promiſſa eſt, æterna erit. Sed figuris temporalibus promittebantur & prænunciabantur æterna. Sicut ergo ille non verus Ieſus, nec illa terra ꝓmiſſionis vera, ſed figurata: ita mãna nõ cibus vere cœleſtis ſed figuratus, ita petra illa non vere Chriſtus, ſed figuratus, & ſic omnia. Quam ergo ſibi exigit conſiderationẽ dubitatio Moyſi? Ne forte & ibi aliqua figura expreſſa ſit & innuerit intelligenti, & ad inquirendum cõmouerit & prouocauerit animum. Video enim & poſt illã dubitationem, & poſt iram dei, & poſt minas mortis, & poſt remotionem ab introductione populi in terram promiſſionis, multa deum ſic dicere ad Moyſem, tanquam ad amicum quo & antea loquebatur, vſqueadeo, vt ipſi Ieſu Naue obedientiæ exemplum de Moyſe proponatur, & hoc eum moneat deus, vt ſic ei ſeruiat quomodo ſeruiuit Moyſes, & ſic ſe pollicetur cũ eo futurum quomodo cũ Moyſe. Euidenter chariſſimi cõſtringit nos ipſe Deus, non paſſim reprehendere, ſed intelligere dubitationem Moyſi. Figura petra iacens, figura virga percutiens, figura aqua fluens, figura & Moyſes dubitans: & ibi dubitauit vbi percuſſit. Hinc facta eſt dubitatio Moyſi, quando lignum acceſſit ad petrã. Iam veloces præualent, imò tardos patienter expectent. Dubitauit Moyſes quando lignum acceſſit ad petram: dubitauerunt diſcipuli quando viderunt dominũ crucifixum. Horum figurã gerebat Moyſes. Figura erat Petri illius ter negantis. Quare Petrus dubitauit? Quia lignũ petræ propinquauit. Cum mortis ſuæ genus, id eſt, crucẽ ipſam prænunciaret deus, ipſe Petrus expauit: Abſit à te domine, nõ erit hoc. Dubitas, quia petræ immunere virgam vides. Adeo ſpẽ ſuam, quam gerebant de domino diſcipuli tunc perdiderũt, quodãmodo intercepta eſt quando crucifixũ viderunt, quando planxerũt occiſum. Inuenit eos poſt reſurrectionem, loquẽtes inter ſe de hac re, triſti colloquio, & tenens oculos eorum ne ab eis agnoſceretur: nõ ſe auferens credentibus, ſed differens dubitantes, ſe tanquã tertium collocutorẽ ſermoni cõmiſcuit, & quæſiuit ab eis vnde loquerẽtur. Mirãtur illi quia ſolus igno-

Matt. 26.

Matt. 16.

rat quod in eo factum fuerat qui quærebat: Tu ſolus, inquiũt,
Luca. 24. peregrinaris in Hieruſalem: & commemorant quæ geſta ſint
de Ieſu. Et continuo iam deſperationis ſuæ medullas aperiũt,
& vulnus medico licet neſcientes oſtendunt: Nos autem, inquiunt,
ſperabamus quod in illo redemptio eſſet Iſraël. Ecce
facta eſt dubitatio, quia lignum acceſſit ad petram, impleta eſt
Deut. 32. figura Moyſi. Videamus & hanc: Aſcende in mõtem & morere.
Per mortem corporalem Moyſi, figurata eſt mors ipſius dubitationis,
ſed in monte. O mira myſteria. Hoc certe expoſitum
& intellectum, quãto dulcius, quã magna ad petram nata
eſt dubitatio. In monte mortua eſt, quãdo fuit humilis Chriſtus
in paſſione, quaſi petra iacebat ante oculos: merito in illo
dubitabatur, humilitas illa nihil magnum prætẽdebat: merito
ipſa humilitate factus eſt lapis offenſionis, reſurrectione autem
clarificatus magnus apparuit, iam mons eſt. Iam ergo illa
dubitatio quæ nata erat ad petram, in monte moriatur. Agnoſcant
diſcipuli ſalutem ſuam, reuocent ſpem ſuam. Attende
quemadmodum oriatur illa dubitatio, attende quemadmodum
moriatur Moyſes in mõte, non intret in terra promiſſio-
Matt. 26. nis: nolumus ibi dubitationem, moriatur. Oſtẽdat nobis eam
1.Cor. 10. Chriſtus mori: trepidauit Petrus & negauit ter. Petra enim
erat Chriſtus, Reſurrexit, mõs factus eſt, firmauit & Petrum,
Ioan.21. ſed moritur dubitatio. Quomodo moritur? Petre amas me?
Cordis inſpector, cordis cognitor, interrogat, & vult audire
quod ametur, & parũ eſt. Semel interrogat, hoc audit propè cũ
tædio ipſius Petri: miratur enim interrogari à præſcio, ſed etiã
toties interrogari, cũ ſemel ſufficeret reſpõdere etiã neſcienti.
Sed tãquã tibi diceret dominus: Expecto, numerus legitimus
impleatur tertio: confiteatur ter per amorem, quia ter negauerat
per timorẽ. Quòd ergo dominus totiens interrogabat, dubitationem
illã in mõte occidebat. Quid ergo chariſſimi, ſi patent
hæc? Nõ ad fraudem, ſed ad iucunditatẽ clauſa erant. Neque
enim tam dulciter caperentur, ſi prompta vileſcerent. Reſpiciat
ergo negociũ ſuum cõpetiturus baptiſmũ, quem alloqui
cœperã. Mare rubrum baptiſmus erat, populus tranſiens
baptizabatur, trãſitus ipſe baptiſmus erat, ſed in nube. Adhuc
enim nubilabatur quod prænunciabatur: adhuc occultabatur
quod promittebatur, Iã modo præceſſit nubes, manifeſtæ veritatis
ſerenitas facta eſt, quia receſſit & velũ per quod loquebatur
Moyſes. Hoc velum & in templo pendebat, ne ſecreta

tem

templi viderentur, ſed in cruce domini velum conſciſſum eſt vt paterent. Veni ergo ad baptiſmũ, ingredere intrepidus viam per mare rubrum: noli eſſe de peccato præterito tanquam de Aegypto ſequente ſollicitus: premebant te peccata tua duro onere ſeruitutis, ſed in Aegypto in amore huius ſeculi, in peregrinatione longinqua: cogebant te ſectari opera terrena, tãquam lateres facere, opera lutea operabaris, premunt te peccata, veni ſecurus ad baptiſmum, vſque ad aquã hoſtis ſequi potuerit, ibi morietur. Time aliquid de vita præterita, crede aliquid remãſurũ tuorũ peccatorũ, ſi aliquis remãſit Aegyptiorum. Audio vocem pigrorum: Ego, inquit, de præteritis peccatis non timeo, omnia mihi in aqua ſancta per Eccleſiæ etiam charitatem dimitti non dubito, ſed timeo futura peccata. Placet ergo in Aegypto remanere. Interim hoſtem præſentẽ euade qui iam te premit, & iam ſubiugauit. De futuris quid tibi hoſtes meditaris? Quod iam feciſti, & ſi nolueris erit quod futurum te putas, ſi volucrit non erit. Sed periculoſa eſt via: Neque enim cum rubrũ mare tranſiero, iam ero in terra promiſſionis. Ductus eſt ille populus per longa deſerta. Interim ab Aegypto liberare. Quid ergo putas defuturum tibi auxiliatorem in via, qui te eruit de vetuſta captiuitate? Nouos tuos inimicos non cõpeſcit, qui te à vetuſtis hoſtibus liberauit? Tantum intrepidus tranſi, intrepidus ambula, obediens eſto, noli amaricare Moyſi illi, cuius typũ ille portabat, in hac obedientia fateor non deſunt hoſtes. Sicut enim non deerãt qui ſequerentur fugientes, ita nõ deerant qui impedirent ambulantes. Prorſus chariſſimi figuræ noſtræ fuerunt: Interim in te non ſit quod contriſtet Moyſem: noli eſſe aqua amara, quã poſt mare rubrum nõ potuit ille populus bibere: Erat enim & ibi tentatio. Et tamen iſta quando eueniunt, quando amaricat populus, oſtendimus eis Chriſtum, quæ pro eis tulerit, quomodo pro eis ſanguinem fuderit: & miteſcunt, tanquã nobis lignum in aquam mittentibus. Planè hoſtem aduerſantem itineri tuo habebis Amalech. Tunc orabat Moyſes, tunc extendebat manus: & vbi deponebat manus, conualeſcebat Amalech: vbi extendebat manus, deficiebat Amalech. Et tuæ manus extentæ ſint, deficiat Amalech tentator, & huius itineris impeditor: eſto vigil & ſobrius in orationibus, in operibus bonis, non tamen præter Chriſtũ, quia extenſio illa manuum Chriſti crux fuit. In illa extenditur Apoſtolus cum dicit, Mundus mihi cruciſi

Matt.27. *Exod.17.* *Galat.6.*

cifixus eſt, & ego mundo. Ergo deficiat Amalech, vincatur, & non impediat tranſitum populi dei. Sed ſi demittis manus à bono opere, à cruce Chriſti, præualebit Amalech. Tamen noli omnimodo aut continuo te fortem futurum putare, aut penitus deſperando deficere. Alternatio enim illa defectus & fortitudinis in manibus ſerui dei Moyſi, forte alternatio tua fuit. Aliquando enim in tentationibus deficis, ſed non ſuccumbis.

Pſal. 93. Deponebat ille paululum manus, non omnino ruebat. Si dicebam, motus eſt pes meus, ècce miſericordia tua domine adiuuabat me. Noli ergo timere: adeſt in itinere auxiliator, qui in Aegypto non defuit liberator. Noli timere, aggredere viam, præſume ſecurus: aliquando ille deponebat manus, aliquando erigebat, tamē victus eſt Amalech: debellare potuit, ſuperare non potuit.

De pœnitētia quotidiana vel quotidie neceſſaria. Caput II.

Itaque admonemur iam de altera loqui pœnitentia. Triplicem quippe eius conſiderationem in ſancta ſcriptura eſſe propoſui. Illa prima competentium eſt, & ad baptiſmum venire ſitientium. Hanc de ſcripturis ſanctis oſtendit. Eſt alia propè quotidiana: & vbi illā oſtēdimus pœnitentiā quotidianam? Non habeo vbi melius oſtendam, quàm in oratione dominica, vbi dominus orare nos docuit, & quid ad patrem dicamus oſtendit, & in his verbis poſuit, Dimitte nobis debita

Matt. 6. noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quæ debita fratres? Quandoquidem debita hic intelligi non poſſunt niſi peccata, quæ debita dimiſit & in baptiſmo, iterum vt dimittat oramus. Certe mortuus eſt omnis Aegyptius qui ſequebatur. Si nihil de ſequentibus hoſtibus reſiduum factum eſt, quid oramus vt dimittatur, niſi propter manus deficientes contra Amalech.? Dimitte nobis ſicut & nos dimittimus. Cōſtituit medicinam, firmauit pactum. Hic preces conſtituit, ibi precanti reſpondet: nouit quo iure res agatur in cœlo, quomodo impetrari poſſint deſiderata. Dimitti vis, dimitte, ait. Quid enim habes quod deo præſtes, à quo vis vt præſtetur tibi? Nunquid iam Chriſtus ſaluator in terra ambulat? Nun-

Luca. 19. quid ſuſcipit illum modo in domum gaudens Zachæus? Nun

Luca 10. quid ei hoſpitium & epulas præparat Maria? Nihil horum in-

Mat. 25. diget, ad dexterā patris ſedet. Sed quādo vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Hæc eſt extenſio manuum, ſub qua defecit Amalech. Et erogas quidem pauperi, quando aliquid das eſurienti: forte id quod dederis, minus habebis, ſed in domo, non in cœlo, Sed hic quoque in terra, quo iubente præſtitiſti, ipſe

ipſe ſupplet quod dediſti. De hac re cũ loqueretur Apoſtolus, ait. Qui adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem in eſcã ſubmi niſtrabit. Operarius enim dei es, quando das egenti, ſeminas hyeme quod metas æſtate. Quid ergo metuis infidelis, ne in hac magna domo tantus paterfamilias non paſcat operarium ſuum? Erit & ibi quod ſufficiat tibi. Dabit deus totum neceſſi tati, non cupiditati. Operare ergo intrepidus, extende manus, deficiat Amalech. Sed hinc, vt dixi, aliquid in domo tua cum dederis vel minus vides quod ibi videbas, nõ ibi vides cũ dederis, donec iterum det deus. Dic mihi cum ignoſcis de corde, quid perdis? Cum ignoſcis ei qui peccat in te, quid minus habebis in corde tuo? Inde enim dimittis, ſed nihil amittis: imò vero vnda quædam charitatis ibat in corde tuo, & tanquam de vena interiore manabat. Tenes odium contra fratrẽ, obturaſti fontem. Non ſolum ergo nihil perdis cum ignoſcis, ſed abundantius irrigaberis. Charitas non anguſtatur. Ponis ibi lapidem offenſionis, & tu tibi facis anguſtias. Vindicabo me, vlciſcar me, ego illi oſtẽdam, ego faciã, æſtuas laboras. Cuilibet ignoſcendo eſſe ſecurum, ſecurum viuere, ſecurum orare. Nã ecce quid acturus es, oraturus es? Quid dicam? Quando hodie oraturus es, an non es oraturus ira & odio impletus? Vindictam minaris, non dimittis ex corde. Ecce oras, ecce venit orandi hora, incipis verba illa vel audire vel dicere. Dictis & auditis ſuperioribus, venturus es ad hunc verſum: At ſi non venturus, quò iturus? Ne ignoſcas inimico, deuiabis à Chriſto. Planè ſi in oratione deuiabis, vt noueris dicere. Dimitte nobis debita noſtra: quare non potes dicere, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris? Ne tibi cito reſpõdeatur: Sic dimitto quomodo & tu dimittis. Ergo quia hoc non potes dicere, & non vis dimittere, deuiabis ab hoc verſu, & prætermittes, & dices quod ſequitur, Ne nos patiaris induci in tẽtationẽ. Ibi te capiet creditor tuus, cuius quaſi faciem deuiabas. Quomodo quiſq; in vico cũ occurrerit ei cui aliquid debet, ſi ad manũ eſt diuerticulũ, dimittit quò ibat, & it per aliam partẽ, ne faciẽ videat creditoris. Hoc tu in iſto verſu te feciſſe arbitratus es, deuitaſti dicere, Dimitte ſicut ego dimiſi, ne ſic dimitteret, id eſt, non dimitteret, quia non dimittis, & noluiſti dicere deuitans faciem creditoris. Quẽ deuitas? quid deuitas? quò ibis, vbi tu eſſe poſſis. & ille nõ eſſe? Dicturus es, Quo abibo à ſpũ tuo & à facie tua quò fugiã? Si aſcẽdero in cęlũ, tu illic es: ſi deſcẽdero in infer

2. Cor. 9.

Matt. 6.

Pſal. 138.

in infernum, ades. Quantum poteſt à Chriſto debitor fugere, quàm vt eat in infernum? Adeſt & iſte creditor. Et ibi quid facturus eſt niſi quod ſequitur, Si aſſumpſero pennas meas in directum, & volauero in extrema maris, id eſt, ſpe mea finem ſeculi meditabor in præceptis tuis viuam, duabus alis charitatis attollar. Imple ergo duas alas charitatis. Dilige proximum ſicut teipſum, & non teneas odium vnde fugias creditorem.

De pœnitentia luctuoſa pro mortalibus. Cap III.

Reſtat pœnitentiæ tertium genus, vnde aliquid breuiter dicam, vt adiuuante domino propoſita & promiſſa perſoluamus. Eſt pœnitentia grauior atque luctuoſior, in qua proprie vocantur in Eccleſia pœnitentes, remoti etiam à ſacramentis altaris participandi, ne accipiendo indigne, iudicium ſibi manducent & bibant. Illa vero pœnitentia luctuoſa eſt, graue vulnus eſt: adulterium forte commiſſum eſt, forte homicidium, forte aliquod ſacrilegiũ. Grauis res, graue vulnus, letale, mortiferum; ſed omnipotens medicus, iam poſt ſuggeſtionem facti, & delectationem, & conſenſionem, & præparationem, quaſi quatriduanus mortuus putet, ſed nec ipſum dominus deſeruit, ſed clamauit, Lazare prodi foras. Ceſſit voci miſericordiæ moles ſepulturæ, ceſſit mors vitæ, ceſſit infernus ſuperno. Eleuatus eſt Lazarus, proceſſit de tumulo, & ligatus erat, ſicut ſunt homines in confeſſione peccati agentes pœnitentiam. Iam proceſſerunt à morte, nam non confiterentur niſi procederent. Ipſum confiteri, ab occulto & à tenebroſo procedere eſt. Sed quid ait dominus deus Eccleſiæ ſuæ: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erũt & in cœlo? Proinde Lazaro procedente, quia impleuit dominus miſericordiæ ſuæ bonum, perducere ad confeſſionem mortuum latentem, putentem, iam cætera implet Eccleſiæ miniſteria: Soluite illum & ſinite abire. Sed chariſſimi, hoc genus pœnitentiæ nemo ſibi proponat, ad hoc genus pœnitentiæ nemo ſe præparet: tamen ſi forte contigerit, nemo deſperet. Iudam traditorem non tam ſcelus quod commiſit, quàm indulgentiæ deſperatio fecit penitus interire. Non erat dignus miſericordia, ideo ei non fulſit lumen in corde, vt ad eius indulgentiam concurreret quem tradiderat, ſicut illi qui eum crucifixerant, ſed deſperando ſe occidit, & laqueo ſuſpendit ſe, ſuffocauit ſe: Quod fecit in corpore ſuo, hoc factum eſt in anima ipſius. Spiritus enim dicitur etiam iſte vetus aëris huius. Quomodo ergo qui ſibi collum ligant inde ſe occidunt, quia non ad eos intrat ſpiritus aëris huius: ſic illi qui deſperãt de indul

Ioan. 11. *Matt. 18.*

de indulgentia dei, ipſa deſperatione intus ſe ſuffocant, vt eos ſpiritus ſanctus viſitare non poſſit. Solēt inde Chriſtianis Pagani inſultare de pœnitentia quæ inſtituta eſt in Eccleſia, & contra nonnullas hæreſes tenuit Eccleſia catholica iſtam veritatem de pœnitentia agenda. Fuerunt enim qui dicerēt, quibuſdam peccatis non eſſe dandam pœnitētiam, & excluſi ſunt de Eccleſia, & hæretici facti ſunt. In quibuſcunque peccatis nō perdit viſcera pia mater Eccleſia. Ergo ſolent inde etiam Pagani quaſi inſultare nobis, neſcientes quid loquantur, quia ad verbum dei, quod linguas infantium facit diſertas, nondum peruenerunt: Vos, inquiunt, facitis vt peccent homines, cum illis promittitis veniam ſi egerint pœnitentiam. Diſſolutio eſt iſta, non admonitio. In hāc ſententiam exaggerant verba quāta quiſque poteſt, lingua vel ſonanti vel titubanti, non tacent: non tamen quando eis loquimur, & ſi vincantur, nobis conſentiunt. Tamē quomodo vincantur, breuiter accipiat charitas veſtra, quia domini miſericordia totum optime conſtituit in Eccleſia ſua. Dicunt nos dare peccatis licentiam, quia portū pœnitentiæ pollicemur. Si clauderetur aditus pœnitentiæ, nónne ille peccator tāto magis adderet peccata peccatis, quāto magis ſibi deſperaret ignoſci? Diceret enim ſibi: Ecce peccaui, ecce ſcelus admiſi, iam mihi veniæ nullus eſt locus, pœnitentia infructuoſa eſt, damnatus ſum. Quare iam non viuo vt volo? Quia ibi non inuenio charitatem, hic ſaltem paſcam cupiditatem. Quare enim me abſtineam? Ibi enim mihi locus omnis clauſus eſt, hic quicquid non fecero, perdo: quia alia vita quæ poſt hanc futura eſt, non mihi dabitur. Quare ergo nō ſeruio libidinibus meis, vt eas impleam & ſaturem, & faciam quicquid non licet, ſed libet? Diceretur ei fortaſſis, ſed miſer capieris, accuſaberis, torqueberis, punieris. Sciūt iſta homines mali ab hominibus dici, & inter homines ſeruare: attendunt multos male & ſcelerate viuentes impunita habere peccata, occultare poſſunt, redimere quæ occultauere, non poſſunt. Redimere vſque in ſenectutem vitam laſciuam, blaſphemam, ſacrilegam, perditam. Enumerant ſibi, cur ille qui tanta fecit, non ſenex mortuus eſt? Nunquid attendis ideo illum peccatorem & ſceleratum ſenem mortuum, vt oſtenderet in illo deus patientiam, expectans pœnitentiam? Vnde Apoſtolus dicit, Ignoras quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit? Ille *Roma. 2.*
autem ſecundum duritiam cordis ſui & cor impœnitens, the-

ſaurizauit ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Opus eſt ergo vt hic timor mentes poſſideat, opus eſt vt ille qui peccare non vult, præſentem deum ſibi cogitet, non in publico ſolum, ſed etiam in domo: non in domo ſolum, ſed in cubiculo, in nocte, in lecto ſuo, in corde ſuo. Ergo ſi tuleris portum pœnitentiæ, deſperatione augebuntur peccata. Ecce nihil dicunt illi qui putant ideo augeri peccata, quia portus pœnitentiæ in Chriſtiana fide proponitur. Quid ergo? deus ne per illam ſpem indulgentiæ rurſus augerentur peccata, non dehinc prouidere debuit? Quomodo enim prouidit ne ſperando augeantur, ſic prouidere debuit ne deſperando augeantur. Quomodo enim reuera auget peccata qui deſperauerit, ſic poteſt augere peccata & qui veniã ſperauerit, vt dicat ſibi, faciam quod volo: deus bonus eſt, quando me conuertero, ignoſcet mihi. Ita planè dic tibi: quando me cõuertero, ignoſcet mihi, ſi craſtinus dies certus eſt tibi. Nonne ad hoc te admonet ſcriptura dicẽs, Ne tar-
Eccle. 5. des conuerti ad dominum, neque differas de die in diẽ, ſubito enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ diſperdet te? Ecce ad vtrunque vigilauit pro nobis prouidentia dei: ne deſperando augeamus peccata propoſitus eſt pœnitentiæ portus: rurſus ne ſperando augeamus, datus eſt dies mortis incertus.

FINIS.

DE CONFLICTV VITIORVM ET VIRTVTVM,

LIBER VNVS.

Cæteris ſanior, ſed nihil habens Auguſtini.

† *Vetera exemplaria præferunt titulum Leonis papæ.*

De conflictu multiplici. Caput I.

2. Tim. 3.

APOSTOLICA vox clamat per orbem, atq; in procinctu fidei poſitis, ne ſecuritate torpeãt, dicit, Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patiẽtur. Et ecce quia iam Chriſtianitas in principibus iam religioſa, iamq; fidelis eſt, deſũt pie viuentibus in Chriſto Ieſu vincula, verbera, flagra, equulei, carceres, cruces, & ſi qua

ſunt

ſunt diuerſa genera tormentorũ. Quomodo ergo verum erit quod per Apoſtolũ ſonuit, vt omnes pie viuẽtes perſecutionẽ patiãtur? An forte pacis tẽpore nemo vult pie viuere in Chriſto Ieſu, & ideo deſunt iſta? Quis modo hoc vel deſipiẽs dixerit? In hac ergo Apoſtoli ſentẽtia, non ſpecialis quorundã, ſed & generalis omniũ perſecutio debet intelligi. Et quidem ſunt multi intra ſinũ matris Eccleſiæ cõſtituti, qui pie viuentes in Chriſto, cõtumeliis afficiuntur, opprobriis, iniuriis, deriſionibusq́; laceſſuntur: iſta nec eſt illa generalis perſecutio quam Apoſtolus omnes pie viuẽtes in Chriſto pati deſcripſit, cũ ſint quidã religioſi, quibus nemo prauorum audeat in faciẽ derogare. Alia ergo intelligẽdũ eſt, quæ immanior & magis noxia eſt, quã non mortalis † intorquet ſeueritas, ſed vitiorũ gignit aduerſitas. Dũ enim cõtra humilitatẽ ſuperbia; [cõtra domini timorẽ inanis gloria, cõtra verã religionẽ ſimulatio: cõtra ſubiectionẽ pugnat contẽptus, contra fraternã cõgratulationẽ inuidia; cõtra dilectionẽ odiũ, contra libertatẽ iuſtæ correptionis detractio, cõtra patientiã ira; contra manſuetudinem proteruia, contra ſatisfactionẽ tumor: cõtra ſpiritale gaudium ſecularis vita; contra virtutis exercitium torpor vel ignauia, cõtra firmã ſtabilitatẽ diſſoluta vagatio, contra ſpei fiduciã deſperatio, cõtra mundi contemptũ cupiditas, contra miſericordiam obduratio, cõtra innocentiã fraus & furtũ, contra veritatẽ fallacia atq; mendaciũ, contra ciborũ parſimoniã ventris ingluuies, contra moderatum mœrorem inepta lætitia, contra diſcretã taciturnitatẽ multiloquiũ; cõtra carnis integritatem immunditia atq; luxuria, cõtra cordis munditiã ſpiritalis fornicatio;] cõtra amorẽ patriæ cœleſtis, appetitus huius ſeculi opponẽs ſemet immergit, quid aliud quã piè viuentiũ crudelis perſecutio aduerſus cõglobatas virtutũ acies deſæuit? O quàm durus, ô quàm amarus eſt ſuperbiæ cõgreſſus, quæ angelos de cœlo proiecit, homines de paradiſo minauit, cuius exercitus atq; armorũ conflictus vitia ſunt, quæ breuiter cõprehenſa tetigimus. Sed videamus quemadmodum caſtra cœli & inferni dimicent, arma Christi & diaboli colliſa † decertent.

[Superbia nanque di.] Multis, imò penè omnibus melior es, verbo, ſcientia, diuitiis, honoribus, cũctisq́; quæ carnalibus vel ſpiritualibus ſuppetũt charismatibus. Cunctos ergo deſpice, cũctis temetipſum ſuperiorẽ attẽde. [Humilitas vera R.] Memẽto quia puluis es, quia cinis es, quia putredo & vermis es, qui

† al. materialis.

† conſilia.

De humili ſentire de ſeipſo contra ſuggeſtiones ſuperbiæ. Cap. II.

 es, qui

Gene,3. es,quique & ſi aliquid es, niſi tantum te humilies quantum magnus es,perdes omnino quod es, Nũquid tu altior es quàm *Iob.25,* primus angelus? Nunquid tu ſplendidior in terra quàm Lucifer in cœlo? Quòd ſi ille de tanta ſublimitate cecidit per ſu- *Eccle. 3.* perbiam, quomodo tu ad tantam ſublimitatem ſuperbiens de imis conſcendes, qui illa quandiu hic viuis conditione teneris? De qua per quendam ſapientem dicitur, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabita- *Sapien.9,* tio ſenſum multa cogitantem. Quàm denſiſſimis putamus in terra tenebris ſuperbiæ lutum inuolui,ſi potuit in cœlo ſtella quæ mane oriebatur lucis ſuæ globos amittere? Audi ergo *Ioan. 8.* potius lucem veritatis dicentem, Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris,ſed habebit lumen vitæ. In quo autem eſſet *Matt. 11.* ſequenda,alibi præmonuit dicẽs, Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde,& inuenietis requiem animabus veſtris. Audi tumor ſuperbiæ, audi dicentem ad hæc humilitatis magi- *Luca.14.* ſtrum, Qui ſe exaltat,humiliabitur,& qui ſe humiliat exalta- *Eſa. 66.* bitur. Et iterum, Super quem requieſcet ſpiritus meus,niſi ſuper humilem & quietum & tremẽtem ſermones meos? Audi etiam de illo quid Apoſtolus dicat, qui te adhuc ad ſectãdam *Philip. 2.* humilitatẽ inuitat,ait enim,Qui cũ in forma dei eſſet, nõ rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,ſerui formã accipiens, in ſimilitudinẽ hominũ factus,& habitu vt homo inuentus,humiliauit ſemetipſum,factus obediens vſq; ad mortem,mortem autẽ crucis. Si igitur tanta humilitate ſe deprimit diuina maieſtas,ſuperbire debet humana fragilitas?

De inani gloria contemnẽda. Cap. III.

[Inanis gloria dicit,] Age bonum quod vales, oſtende cunctis bonũ quod agis, vt bonus à cunctis dicaris, vt ſanctus & venerabilis ab hominibus prædiceris, vt dei electus voceris, vt nemo te cõtemnat, nemo deſpiciat, ſed vniuerſi tibi debitũ honorem perſoluãt. [Domini timor R.] Si boni aliquid agis, non pro tranſitoriis, ſed pro æternis honoribus id age. Occulta quod agis inquantũ vales: quod ſi ex toto nõ vales, ſit in animo occultãdi voluntas, & nõ erit de oſtentatione vlla temeritas, nec criminis erit aliquando manifeſtare, quod ſemper vis cælatum habere. Sic has duas deniq; redemptoris ſententias, ſibiq; quaſi cõtrarias videberis adimpleſſe, quibus *Matth.6,* dicitur. Te faciente eleemoſynã, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua,ſed ſit eleemoſyna tua in abſcondito,& pater tuus qui videt in abſcondito,reddet tibi, Vt videant opera bona veſtra, &

ſtra,& glorificent patrē veſtrum qui in cœlis eſt. Caue prorſus ne tibi illa ſententia cōueniat, quæ de hypocritis dicitur: Omnia opera ſua faciunt vt beatificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedē ſuā ab hominibus, laudes quas amauerunt. Attēde in cunctis quæ agis, ne elatione pulſatus cum his quidē qui de miraculorū ſignis gloriabantur, audias, Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentē. Timor domini gloria & gloriatio,& lætitia,& corona exultationis. Timor domini delectabit cor,& dabit lætitiam & gaudium in longitudine dierum. Timenti deum in extremis bene erit, & in die defunctionis ſuæ benedicetur. Timor domini ſciētiæ religioſitas,& religioſitas cuſtodiet & iuſtificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit. Plenitudo ſcientiæ timere deum,& plenitudo à fructibus illius. Corona ſapientiæ timor domini. Radix ſapientiæ eſt timere deum: rami enim illius longæui. *Luca. 10.* *Eccle. 1.*

[Simulatio veræ religionis di.] Quia nihil boni in abſcondito facis, ne à cunctis cognitus deteſteris, finge te foris eſſe quod intus non appetis. [Religio vera R.] Imò magis ſatage eſſe quod non es: nam oſtendere te hominibus quod nō es, quid aliud quàm damnatio eſt? Memor eſto igitur quod dicitur, Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina & immunditiis. Phariſæe cæce, munda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat id quod foris eſt mundum. Itémque illud quod inculcando repetitur, Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, [quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſsibus mortuorum & omni ſpurcitia: ſic & vos] foris apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni iſtis hypocriſi & iniquitate. Necnon & illud quod de talibus legitur ſcriptum, Veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. *De vera iuſtitia cōtra phariſaicam religionem. Cap. IIII. Matt. 23. Matth. 7.*

[Inobedientia di.] Quis tu es vt peioribus obtemperes, deterioribus famulatum exhibeas: te magis quàm illos decuerat imperare, qui tibi non poſſunt ingenio vel induſtria coæquari? Obtempera igitur magis domini imperio, & non ſit tibi cura de aliquo. [Beata ſubiectio R.] Si domini obtemperandum eſt imperio, humano ſubdi neceſſe eſt magiſterio. Ipſe enim dixit, Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. Ita, inquis, oportet. Sed ſi talis qui imperat eſſet qualis *De humili & ſpontanea ſubiectione cuicunque ſuperiori cōtra elationem. Cap. V. Luca. 10.*

debet eſſe, num talis eſt per quem imperat deus. Sed Apoſtolus contrà ait, *Rom. 13.* Non eſt poteſtas niſi à deo: Quæ autem à deo ſunt, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit. Quales enim eſſe debeant hi qui imperant, non eſt à ſubditis diſcutiendum. Et quidem prius eccleſiæ paſtoribus dominus dicit, *Matt. 20. Luca. 22.* Scitis quia reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem exercent, inter eos benefici vocantur, Vos autem non ſic, ſed qui vult in vobis maior eſſe, erit omnium ſeruus, Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam ſuam dare pro multis in redemptionem. Sed tamen quia non omnes tales futuros præuidit eſſe ſubiectorum omnium, & in diſcipulis aſſumens præmonuit dicẽs, *Matt. 23.* Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi, quæ dicunt vobis, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Imponunt enim humeris hominum onera grauia & importabilia, digito autem ſuo nolunt mouere ea.

De excellẽtia inter alios non ambiẽda contra inuidiam. Cap. VI.

[Inuidia dicit. In quo illo vel illo minor es? Cur ergo eis vel æqualis vel ſuperior non es? Quanta vales ipſe quæ ipſi non valent? Non ergo tibi aut ſuperiores aut æquales eſſe debent. [Congratulatio fraterni profectus reſpondet.] Si cæteros virtutibus antecellis, tutius in loco infimo quàm in ſummo temetipſum conſeruas; Semper enim de alto peior fit ruina. Quod ſi tibi, vt aſſeris, quidam ſuperiores vel æquales ſunt, quid te lædit, quid te nocet? Caue prorſus ne dum alij locum celſitudinis inuides, illũ imiteris, de quo ſcriptum retines, *Sapien. 2.* Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, Imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius.

De dilectione inimicorum contra odium. Cap. VII.

[Odium dicit.] Abſit vt illum ames, quem in omnibus cõtrarium habes, qui tibi derogat, qui tibi inſultat, qui te iniuriis exaſperat qui tibi peccata tua improperat, qui te dictis, operibus, honoribus ſemper præire feſtinat, niſi enim tibi inuideret, nequaquam ſe tibi ita præferret. [Vera charitas reſpondet.] Nunquid quia hæc quæ narras odio habẽda ſunt in homine propterea nõ eſt amanda dei imago in homine? Sicut Chriſtus qui in cruce poſitus, inimicos ſuos dilexit, & ante crucis tormenta admonuit dicens, *Matt. 5.* Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderũt, & orate pro perſequẽtibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt. Et ſicut per Apoſtolum & Salomonem dicitur, *Roma 12. Prou. 25.* Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, pota illum, hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius. Cui ſententiæ idem Apo-

ſtolus

ſtolus ex proprio ſubiunxit dicens, Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. Quo contra de his qui fratres odiſſe noſcũtur, per Ioannem dicitur, Qui odit fratrem ſum, homicida eſt. Et ſcitis, quia omnis homicida non habet vitam in ſemetipſo æternam manentem. Et rurſum, Qui odit fratrem ſuum, in tenebris ambulat, & in tenebris eſt vſque adhuc, & neſcit quò eat, quoniam tenebræ obcæcauerunt oculos ſuos. At inquis, Sufficit mihi quod amantes me diligo. Sed dominus cótrà, Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nónne & publicani hoc faciunt? Quid tu quoque ad hoc obiicere vales? Certe qui odit fratrẽ ſuum, manet in morte: & qui diligit, in deo manet, & deus in eo. Omnem ergo amaritudinem fellis euome, & quoquo pacto valueris, charitatis dulcedinem ſume. Nihil enim ſuauius, nihil illa beatius. Ioannes Euangeliſta hoc affirmans ait, Deus charitas eſt. Et egregius prædicator Paulus, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Vnde nec immerito delictorum facinora tegere dicitur, ſicut ſcriptum eſt, Vniuerſa delicta operit charitas.

1. Ioan. 3. *Matth. 5.* *1 Ioan. 4.* *Rom. 5.* *Pro. 10. & 1. Pet. 4.*

[Detractio dicit.] Quis poteſt ſuſtinere, quis ſilentio tegere, quanta ille praua committit, niſi forte qui conſentit?

[Libertas iuſtæ correptionis reſpondet.] Nec tacenda ſunt mala proximi, nec conſentienda, ſed charitate fraterna in faciem proximus eſt redarguendus, non autem occulte detrahendus. Quòd ſi obiicitur, idcirco fratrem coram oculis increpare nolle, ne exaſperatus increpatione non proficiat, ſed magis ex correptione ſcandalum ſumat, occurrat ſcriptura diuina, & verſa vice hoc magis ſcandalũ eſſe denunciat, dicens, Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas detractionẽ. Maius enim ſcandalũ ſumit, qui ſe detrahentẽ intelligit, quam qui corripientẽ ſuſtinet. Et quia nonnunquam errata delinquentium ad tempus ſilentio tegenda ſunt, vt aptiori tempore corrigantur, propterea ſubiungitur, Hæc feciſti, & tacui. Ne autem ex hoc diſcreto ſilentio detractores ſibi applauderent, qui dum ſemper occulte derogare malunt, nunquam in apertam increpationem proſiliunt, adhuc ſubinfertur, Exiſtimaſti inique, quòd ero tui ſimilis: ac ſi diceretur, Iniquum eſt cogitare vt inde detractori ſimilis appaream, vnde ad tempus reticens nec derogans, locum aperte correptionis expecto. Vnde & protinus ſubditur,

De correctione fraterna ſine detractione. Cap. VIII. *Pſal. 49.*

Arguam te, & ſtatuam te contra faciem tuam: veluti diceretur, Non occulte, vt eſt tua cõſuetudo, ſed in aperto, vt eſt mea ſolicitudo, aptum corrigendi tempus expectans, peccatorem arguam, vt eius delicta contra faciem eius ſtatuam. At inquis, Non odio ſed amo, quem ita in abſconditis diiudicans reprehendo: imò magis hinc odis & non diligis, vnde detrahis & non corripis. Quàm ſit autem deteſtanda detractio proximi, plerisque in locis diuina eloquia teſtantur, vt eſt illud, Detra-
Pſal. 100. hentẽ aduerſus proximum ſuum occulte, hunc perſequebar.
Iacobi. 4. Et iterũ, Qui detrahit fratri, detrahit legi. Et illud, Qui detra
Gala. 5. hit fratri, eradicabitur. Necnon & illud Apoſtoli, Videte ne dũ
De æquanimi indulgentia in fratrẽ moleſtantem cõtra exaſperationem. inuicem mordetis, ab inuicem conſumamini. [Ira di.] Quæ erga te aguntur, hæc æquanimiter ferri non poſſunt, imò tolerare peccatum eſt: quia ſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtitur, contra te, deinceps ſine menſura cumulantur. [Patiẽtia. ℞.] Si paſſio redemptoris ad mentem reducitur, nihil tam durum quod non æquo animo toleretur. Chriſtus enim, ait Petrus, paſſus eſt pro nobis, nobis relinquẽs exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Ipſe enim dicit. Si patremfamilias Beel-
Cap. IX. zebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius. Si me per-
1. Petri. 2. ſecuti ſunt, & vos perſequentur. Sed quanta ſunt in compara-
Matt. 10. tione paſſionum eius, quæ patimur? Ille enim opprobria, ir-
Ioan. 15. ſiones, contumelias, alapas, ſputa, flagella, ſpineam coronam, crucémque ſuſtinuit, & nos miſeri ad noſtram confuſionem
2. Tim. 2. vno ſermone fatigamur, vno verbo deiicimur. Et quid agimus de eo quod dicitur, Si non compatimur, non conregnabimus? Quapropter retundendi ſunt iræ ſtimuli & eius metuenda
Matth. 5. damnatio. Vnde ſcriptum legimus, Qui iraſcitur fratri ſuo, reus eſt iudicio: Qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Vbi tamen remedium inuenitur, cum ſubinfertur, Si offers munus tuum ante altare, & recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, remitte ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veni offer munus tuum: ac ſi aperte diceretur, ne in corde tacitam precem effundas, niſi prius offenſum proximum ſatisfaciendo ad lenitatis manſuetudinem perducas, Munus enim noſtrum eſt oratio noſtra, altare vero cor noſtrum eſt. Ille enim qui hoc facere, quotiens inter duos ira ſine cauſa fuerit excitata, ſtuduerit, præmiſſam damnationem nequaquam incurrit.

rit. Sed ſunt multi qui petenti ſibi veniam delicta non remittant, contra quos illa ſententia domini venit qua dicitur, Si non remiſeritis hominibus peccata eorum de cordibus veſtris, nec pater veſter cœleſtis remittet vobis peccata. Plura ſunt, inquis, quæ commiſit, & me ſæpius offendit. Ad hoc non ego ſed dominus reſpondet, Nam cum Petrus ad dominum diceret, Quotiens peccabit in me frater meus, vſque ſepties dimittam illi? Et ille ad eum, Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Quàm multi autem ſunt, qui ſuas iniurias tarde relaxant, dei vero citius indulgent: fitq; nonnunquam, vt occaſione domini iniurias vindicandi ſuas vindicent irati. Quid quoque de illis dicendum eſt, qui furore cæcitatis vſque ad verba prorumpunt maledictionis, niſi hoc quod Apoſtolus ait, Neque maledici regnum dei poſſunt poſſidere? Quod Iacobus exaggerando deteſtans ait, Linguam nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena veneno mortifero: in ipſa benedicimus deum & patrem, in ipſa maledicimus homines, qui ad ſimilitudinem dei facti ſunt, ex qua procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri, nunquid fons de eodem foramine manat & dulcem & amaram aquam? Hac de cauſa etiam alibi dicitur, Mors & vita in manibus linguæ.

Matth. 6. *Matt. 18.* *1. Cor 6.* *Iacobi. 3.* *Prou. 18.*

[Proteruia dicit.] Nunquid ſtultis, nunquid brutis animalibus ac inſenſatis lenia verba non aſperrima magis, vt tales decet, dum delinquunt obiicienda ſunt?

De māſuetudine in correctionibus ſeruanda cōtra proteruiam. Caput. X.

[Manſuetudo reſpondet.] Non tua in his perſuaſio, ſed Apoſtoli ſequenda eſt præceptio, qui de hac ſententia dilectum diſcipulum admonuit dicens, Seniorem ne culpaueris, ſed obſecra vt patrem, iuuenes vt fratres, anus vt matres, iuuenculas vt ſorores, in omni caſtitate. Et rurſum, Seruum, inquit, domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, doctorem, patientem, cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt. Rursúmque, Argue, obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina. Quod videlicet proteruiæ malum deterius adhuc ſubditis, quàm prælatis nocet: ſæpius enim contingit, vt leuiter ac cum charitatis dulcedine prolatam correptionem ſpernant, & contra humilitatis verba diſceptationis† emittunt iacula: vnde ſcriptum eſt, Qui arguit deriſorem, ipſe ſibi iniuriam facit: Quo contra de illo qui per in-

1. Time. 5. *2. Timo. 2.* *2. Time. 4.* *† aliàs, deſpectionis.* *Prouer. 9.*

crepationem proficit, dicitur, Argue ſapientem, & amabit te.

De fama nō negligē da contra tumorem. *Cap XI.*

[Tumor dicit.] Teſtem habes deum in cœlis, non ſit tibi curæ, quid de te ſuſpicentur homines in terris. [Humilis ſatisfactio reſpondet.] Non eſt danda detrahendi occaſio, non ſuſurrandi ſuſpicio: ſed ſi aſſunt, quæ corrigantur manifeſtanda, aut certe ſi deſunt, humili proteſtatione neganda, quia Apoſtolus admonet nullam occaſionem dare diabolo maledicti gratia. *1.Timo.5.* Quod etiam in illis deteſtatus eſt, qui Chriſtianæ fidei conſentientes, in idolio ad comedendum recumbebant. *1.Corin.8.* Et quanquam ipſi idolium pro nihilo ducentes, immolata quaſi innoxios cibos ſumerent, infirmas tamen fratrum conſcientias per hoc factum, ad nefandum idolorum ritum trahebant.

De ſpirituali gaudio in aduerſis contra animi deiectionem. *Cap. XII.*

[Triſtitia dicit] Quid habes vnde gaudeas, cum tanta mala de proximis ſpargas? Perpende cum quo mœrore omnes intuendi ſunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle verſantur. [Spiritale gaudium reſpondet.] Geminam eſſe triſtitiam noui, imò duas eſſe triſtitias noui: vnam ſcilicet quæ ſalutem, alteram vero, quæ perniciem operatur: vnam quæ ad pœnitentiam trahit, alteram, quæ ad deſperationem perducit. Tu quidem vna ex illis eſſe cognoſceris, ſed omnino quæ mortem operaris. Non eſt igitur in his contriſtandum, quæ ſuades, ſed econtra magis gaudendum in his quæ nondum intelliguntur, quia & dator gaudij perennis dixit, Cum perſecuti vos fuerint homines, & dixerint omne malum aduerſus vos, mentientes propter nomen meum, gaudete in illa die & exultate, Ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlis. *Matt.5.* *Luca.6.* Memento quia religionis noſtræ Apoſtoli ibant, gaudentes à conſpectu concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. *Acto.5.* Nullus ergo locus mœroris eſſe debet: vbi tanta lætitia ſuccedit.

De Vigilātia in bonis exercitiis cōtra torporē. *Cap. XIII.*

[Torpor vel ignauia dicit.] Si lectioni & continuato ſtudio ſemper inſiſtis, oculorum caliginem incurris: ſi indeſinenter lachrymas fundis, ipſos etiam oculos amittis: ſi protelatis vigiliis pſalmorum cenſum perſoluis, inſaniem capitis acquiris: ſi quotidiano labore te conficis, ad opus ſpiritale quando conſurgis? [Virtutis exercitium reſpondet.] Quid tibi ad hoc proferendum tam longa temporum ſpacia proponis? Nunquid ſcis ſi craſtinū viuas? imò etiam ſi vnā horam in hac vita facias, ignoras. An forte mente excidit quod ſaluator in

Euan

Euangelio dicit, Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam? Quapropter diſcute corporis inertiam, ſempérque memento, quòd regnum cœlorum non tepidi, neque molles, neque deſides, ſed violenti atque feruentes † diripiunt illud. *Matt. 25.* *† al. vim facientes.*

[Diſſoluta vagatio di.] Si deum vbique eſſe credis, cur vnum locum ſingulariter, quo tanta mala perpetrantur cuſtodis, & non potius ad alia tranſis? [Stabilitas firma reſpondet.] Si ita eſt, vt aſſeris, quia vbique deum eſſe fateris: ergo nec iſte locus deſerédus eſt, quē fugere appetis, quia & in ipſo deus eſt, At, inquis, meliorem inquiro, meliorem inuenio. Sed reſpondeo, Nunquid meliorem, aut etiam talem inuenies, qualem diabolum & angelos eius, & hominem perdidiſſe cognoſcis? Memor eſto itaque, quia primus angelus de cœlo ruit, & primus homo de paradiſo expulſus, ad ærumnam huius ſeculi peruenit: attende quia Loth exercitio malorum probatus, inter Sodomitas ſanctus fuit: in montis vero ſecuritate torpens, inebriatus cum filiabus ſuis peccauit. Quod videlicet vagationis tædium adhuc alteram ſpeciem reddit, dum quoſdam in vno loco perſeuerantes, à ſpiritalibus retrahens, vel terrenis negotiis implicare, vel rebus viliſſimis ſatagit occupare, contra dicta Apoſtoli perpetrans, qui ait, Nemo militans deo, implicat ſe negociis ſecularibus, vt ei placeat cui ſe probauit. Et rurſum, Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite. *De mētis ſtabilitate cōtra vagationis leuitatē. Capui XIIII.* *Eſa. 14.* *Gene. 3.* *Gene. 19.* *2. Tim. 2.* *1. Theſ. 5.*

[Deſperatio di.] Quæ & quanta commiſiſti, quàm grauia crimina, quàm numeroſa delicta, & tamen in melius vitam nondum mutaſti, necdum conuerſationem vtiliter correxiſti: ecce enim, vt cernis, mala ſemper conſuetudine obligatus teneris. Conaris exurgere, ſed peccatorum oneribus prægrauatus relaberis. Quid ergo agendum eſt, quando de præteritis certa damnatio imminet, & de præſentibus emendatio nulla ſuccurrit, niſi vt non amittantur rerum temporalium voluptates, dum conſequi nequeunt futuri ſeculi delectationes? *De ſpe cōſequēdæ miſericordiæ pro peccatis cōtra deſperationem. Cap. XV.*

[Spei fiducia reſpondet.] Si de criminibus & de delictis agitur, ecce Dauid adulterij ſimul & homicidij reus, de inferni faucibus domini miſericordia deſcribitur liberatus. Ecce Manaſſes omnium peccatorum nefandiſſimus, impuriſſimus ac ſordidiſſimus, illecebroſiſſimus quoque & ſceleratiſſimus, per pœnitentiam ad vitam de *2. Reg. 11. & 12.* *2. Par. 33.*

morte

Luca.7. morte rediit. Ecce Maria Magdalene innumeris peccatorum ſordibus inquinata, ad fontem pietatis anxia currens, domini veſtigia lachrymis rigans, capillis detergens, deoſculans quoque & lambens, vnguentóque vngens, ablui promeruit. *Matt.26.* Ecce Petrus negationis ſuæ vinculis aſtrictus, amariſſimis la- *Luca.23.* chrymis infidelitatis nodos reſoluit. Ecce ſeditione ſimul & effuſione fraterni ſanguinis latro obnoxius, vnius horæ momento, vnáque confeſſionis voce, de cruce ad paradiſum *Act.8.* tranſiit. Ecce Saulus Eccleſiam dei perſequens, multos pro *& 9.* Chriſti nomine perimens, & vt ita dicam, martyrum cruore totum ſe inficiens, Apoſtolus factus, in vas electionis eſt commutatus. Vbi ergo tot, tantáque procedunt exempla, dent locum deſperationis mala colloquia, cum & ſcriptum ſit, *Ezec.18.* In quacunque die peccator conuerſus ingemuerit, ſaluus *Ezec.33.* erit. Et rurſum, Nolo mortem peccatoris, dicit dominus. De conuerſione vero in melius nequaquam mutata, quid aliud reſpondeam? Niſi vt quod heri quiſq; non egit, agat hodie, dum adhuc viuere licet, nec differat de die in diem, dum neſcit ſi vel vnam diem correctionis habeat, ſempérque pro viribus deſuper acceptis, prauæ conſuetudini reſiſtens, di- *Eccleſ.5.* cat veſpere & mane, Nunc cœpi, hæc eſt mutatio dexteræ *Pſal.76.* excelſi.

De diuitiarũ contemptu cõtra cupiditatem. Ca. XVI. [Cupiditas di.] Valde ſine culpa es, quòd quædam habenda concupiſcis, quia non multiplicare appetis, ſed egere pertimeſcis, & quod male alius retinet, ipſe melius expendis. [Mundi contemptus R.] Iſta nec apud homines ſeculares ſine periculo vel offenſione procurantur, quia quanto quiſque amplius habere cœpit, tanto amplius habere concupiſcit, itáque vt modum in concupiſcendo non habeat, dum innumeris huius ſeculi curis deſeruire feſtinat, vt enim ait ſcriptura, *Eccleſ.5.* Auarus pecuniis non implebitur. Quæ nimirum quàm ſit de- *Coloſ.3.* teſtanda, Paulus indicat dicens, Et auaritia, quæ eſt idolorum *1.Tim.6.* ſeruitus. Quàm ſit noxia, idem exponens ait, Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & deſideria multa & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. [Quàm ſit deteſtanda, quidam ſapiens denunciat cum dicit, Auaro nihil eſt ſceleſtius.] Quàm ſit no- *Iacobi.5.* xia, Iacobus aperit dicens, Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis, quæ aduenient vobis, Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra à tinea comeſta ſunt: aurum &

argen

argentum veſtrum æruginauit, & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Sed nec redemptor noſter præterire voluit, cupiditatis malum quàm noxium ſit. Ait enim, Difficile qui pecuniam habent in regnum cœlorum intrabunt. Et rurſum, Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem regnum cœlorum intrare. Si igitur ſecularibus viris ita eſt pernicioſa cupiditatis induſtria: quanto magis illis periculoſior, qui habitu & conuerſatione iam ſeculares eſſe deſierunt, qui totum quod viuunt, domino deo deuouerunt: ad quos ſpecialiter redemptoris tranſeunt verba, quibus deſtrui poſſit auaritiæ morbus, Nolite, inquit, ſoliciti eſſe quid manducetis aut quid bibatis, aut quid induamini, Hæc enim omnia gentes inquirunt. Quærite autem primum regnum dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. O quam beata, ô quàm ſecura, ô quàm amplectenda ſententia, nullus in hac vita ſecurus eſt, ita vt ille qui nihil præter Chriſtum appetit poſſidere, cuncta quæ neceſſaria ſunt ſub hac ſponſione probatur habere, ſicut Paulus ditiſſimus pauper dicebat, Tanquam nihil habentes & omnia poſſidentes: omnia itaque non ſuperflua, ſed neceſſaria tantum, ipſo confirmante & dicente, Habentes victum & veſtitum, his contenti ſimus. Dicis forte, Ideo à ſanctis religioſis viris plura habenda ſunt, vt melius ab ipſis quàm à popularibus erogentur pauperibus Chriſti. Et ego conſentio, ſed prælatis, non autem ſubiectis. Quod maxime illud mulieris Loth exemplum docuit, quæ dum poſt tergum à Sodomis exiens, reſpexit, in ſtatuam ſalis conuerſa ſpiritum efflauit: Vnde & Chriſtus tale quid præcauendum denunciat dicens, Nemo mittens manum ſuam ad aratrum & reſpiciens retro, aptus eſt regno cœlorum. Hinc Petrus ait, Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt cognitionem retro conuerti ab eo quod traditum eſt illis ſancto mandato. Contingit enim eis illud veri prouerbij, Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti. Qui nimirum auaritiæ morbus nunquam melius compeſcitur, niſi cum dies mortis ſine fine meditatur, cum qualis poſt modicum in ſepulchro futurus ſit homo, conſiderat. Hoc certe fixum manebat in illius corde, qui dicebat, Homo putredo, & filius hominis vermis. Hæc ab illius ore non receſſerunt, qui dicebat, In omnibus operibus tuis memorare

Marc. 10. *Matth. 6.* *1. Corin. 6* *1. Tim. 6.* *Gene. 19.* *Luca. 9.* *2. Petr. 2.* *Prou. 26.* *Iob. 25.*

nouiſſ

Eccle.7. nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Quid tunc, rogo quid tunc diuitiæ conſeruatæ proderunt? Audi quid dicit
Iob.1. beatus Iob, Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus
1.Tim.6. reuertar illuc. Et Apoſtolus, Nihil intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre quid poſſumus.

De operibus miſericordiæ contra obdurationis vitium. Ca. XVII.

[Obduratio di.] Si ea quæ poſſides indigentibus tribuis, vnde ſubiectos abſque penuria nutris?

[Miſericordia reſpondet.] Si Apoſtoli modum in hac parte tenueris, vtraque perficere valebis. Hinc enim idem ipſe ad Corinthios ait, Si voluntas prompta eſt ex eo quod habet, accepta eſt non ſecundum id quod non habet: non enim vt aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate in præ-
2.Cor.8. ſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt
Exod.16. ſit æqualitas, ſicut ſcriptum eſt, Qui multum habuit, non abundauit, & qui modicum, non minorauit. Hinc quidam iu-
Thobiæ.4. ſtus prolem dilectam admonet dicens, Si multum tibi fuerit abundanter tribue: ſi autem exiguum, & hoc ipſum libenter
Lucæ.11. impertire. Hinc quoque incarnata veritas dicit, Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt
Iacobi.2. vobis. Audite obdurata præcordia, Iudicium ſine miſericordia ei, qui non fecerit miſericordiam. Quos contra per Prophe-
Eſaiæ.58. tam dominus admonet dicens, Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam, & carnem tuam ne deſpexeris, cum videris nudum operi eum: memento quid
Lucæ.16. purpurato diuiti contigerit, qui non ideo damnatus eſt, quod aliena abſtulerit, ſed quod egenti pauperi ſua non tribuerit, & in inferno poſitus ad petenda minima peruenerit, quia hic parua negauit: quid etiam ad ſiniſtram poſitis iudex cœli dicturus ſit. Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabo-
Mat.25. lo & angelis eius, Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: & cætera quæ ibi terribiliter enumerantur.

De fraudibus declinandis & ſeruanda innocentia. Capit. XVIII.

Furtum & fraus quanquam gradus habeant locutionis, vnum tamen eſt quod dicunt. [Furtum enim di.] Si aliena non tollis, ex proprio vel diues vel ſufficiens eſſe non potes.

[Fraus di.] Si cuncta quæ tibi prælatus ſeruanda commiſit, illibata conſignas, & nec modicum quid reſeruandum exiſtimas: vnde vel propriis vtilitatibus conſulis, vel amicis & commilitonibus places?

[Innocentia ad vtraque reſpondet.] Melius eſt pauperem & in

& inſufficientem eſſe,nullíque ex dato placere,quàm aliquem lædere furto vel fraude:qui enim aliena quomodolibet iniuſte præripit, ipſe ſibi regni cœleſtis aditum claudit. Vnde & prædicator egregius quoſdam redarguit dicens, Omnino delictum eſt in vobis,quòd iudicia habetis inter vos: quare non magis iniuriam accipitis?quare non magis fraudem patimini? ſed iniuriam facitis & fraudatis, & hoc fratribus, an neſcitis quia iniqui regnum dei non poſſidebunt?[Atque inter cætera ſubiunxit:neq; fures,neq; rapaces regnum dei poſſidebunt.] *1.Cor.6.*

Fallacia atque mendacium & ipſa vnum dicunt:fallacia autem fit ingenio,mendacium vero ſimplici verbo. *De proximo nō decipiēdo cōtra fallaciam & mendacium. Ca.XIX.*

[Fallacia igitur dicit.]Vt ex multis vnum proferamus,fallacia eſt,cum in non dando aliquem illudere quærit. Quid in petendo moras innectis?Non habeo quod tibi tribuere poſſim,cælans vtique in corde quæ habet, vel quod ſibi conſeruet quod aliis voluntate tribuat. [Mendacium di.] Omnino quod poſtulas nō habeo,ſcilicet non artificioſo ingenio ſicut fallacia,ſed ſimplici negationis verbo fruſtratur poſcenté. [Sed veritas ad vtraq; R.] Nec artificioſo ingenio,nec ſimplici verbo oportet decipere quenquam, quia quolibet artis modo mentiatur,os quod mentitur occidit animam. Et omnibus mendacibus pars illorum erit in ſtagno ignis ardentis & ſulphure. [Ventris ingluuies di.] Ad eſum deus omnia mũda condidit,& qui ſaturari cibo reſpuit, quid aliud quàm muneri conceſſo contradicit? [Ciborum parſimonia R.]Vnum horum quod dicis verum eſt, Ne enim homo famé moreretur, omnia ad eſum deus creauit: ſed ne menſuram comedendi excederet, & abſtinentiam imperauit,Nam inter cætera ſua mala ſaturitate panis maxime Sodoma periit, domino atteſtante,qui ad Hieruſalem per Prophetam loquitur dicens, Hæc eſt iniquitas ſororis tuæ Sodomæ,ſaturitas panis. Quapropter ſicut æger ad medicinã,ſic ad ſumendas dapes debet quiſq; accedere,nequaquam videlicet in illis voluptaté appetẽs,ſed neceſſitati ſuccurrẽs.Hinc veritas per Euangeliũ dicit, Attendite ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Quo cõtra de inſaniabili Iudæorũ voracitate Apoſtolus dicit, Multi ambulãt,quos ſæpe dicebã vobis:nunc autẽ & flẽs dico, inimicos crucis Chriſti quorũ finis interitus,quorũ deus venter eſt,& gloria in pudendis eorũ,qui terrena ſapiunt. Et rurſum *Sapien.1. De ciborũ parſimonia contra Voracitatem. Cap.XX. Ezec.16. Lucæ21. Philip.3.*

1.Cor.6. ſum, Eſca ventri, & venter eſcis, deus autem hunc & has deſtruet. Ille autem plene hoc vitium ſuperat, qui in ſumendis dapibus non ſolum parſimoniam, vt ſcilicet refectionem ſemper eſuriens impercet, verumetiam accuratiores & ſuauiores epulas, excepta corporis infirmitate, & hoſpitum ſuſceptione contemnit.

De moru grauitate contra ineptam lætitiam. Ca. XXI.

[Inepta lætitia di.] Vt quid animi gaudium intus abſcondis? Egredere in publicum lætus, dic aliquid foris vnde vel tu vel proximi rideant, fac eos lætos tua lætitia. [Moderatus mœror R.] Vnde tibi ineſt tanta lætitia? Nunquid iam diabolum viciſti? Nunquid iam inferni pœnas euaſiſti? Nunquid iam de exilio ad patriam veniſti? Nunquid iam de tua electione ſecuritatē accepiſti? An forte in obliuionē venit quod dominus dixit, *Ioan.16.* Mundus gaudebit, vos autē cōtriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiū. An forte memoriam exceſſit quod idem alibi dicit, *Luca.6.* Væ vobis qui nunc ridetis quia plorabitis & flebitis. Quod quidem per Salomonem dicitur, *Prou.14.* Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Et econtra per Euangelium, *Matth.5.* Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Rurſum per Salomonem, *Eccleſ.9.* Neſcit homo vtrum amore, an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta. Comprime ergo inanem lætitiam, qui necdum euaſiſti pœnalem ærumnam. Nónne apud omnes inſanus iudicatur is, qui tenebris recluſus carceris gaudere conatur?

De prouida taciturnitate cōtra multiloquiū. Ca. XXII.

[Multiloquium di.] Non ille reus tenebitur, qui plura quidem, ſed bona loqui, ſed ille qui ſaltem rara, ſed mala dicere probatur. [Diſcreta taciturnitas R.] Verum eſt quod dicis, ſed dum multa bona proferri videntur, ſæpe contigit vt à bonis locutio inchoata, ad aliquod prauum deriuetur. Hoc ipſum ſancta ſcriptura denunciat, quare, *Prou 10.* In multiloquio, inquit, peccatum non deerit. An forte inter innumera verba declinantur criminoſa? Sed nunquid declinari poterunt inutilia atque ocioſa, *Matt.12.* de quibus vtique ratio in futurum erit reddenda? Tenendus eſt ergo modus in loquendo, & ab ipſis nonnunquam vtilibus verbis parcendum, ſicut Pſalmiſta legitur feciſſe. Dicit enim, *Pſal.38.* Humiliatus ſum & ſilui à bonis.

De carnis integritate contra immundiciam. Ca. XXIII.

[Immundicia di.] Non eſt grande facinus ſine concubitu maris & fœminæ vel propriis, vel alterius inquinari manibus. [Integritas carnis R.] Non ſic ait Apoſtolus, Quid ergo ait? Neque immundi, inquit, regnum dei poſſidebunt.

[Luxuria di.] Cur te in voluptate tua non dilatas modo,

cum

cum quid te ſequatur ignoras? Acceptum ergo tẽpus in deſideriis perdere non debes, quia quã cito pertranſeat, neſcis. Si enim miſceri deus hominẽ in voluptate coitus nolet, in ipſo humani generis exordio maſculũ & fœminã nõ feciſſet. [Caſtitas illibata R.] Nolo vt ignorare te fingas, quid poſt hanc vitã recipias. Si eñ pie & caſte vixeris, ſine fine gaudebis: ſi vero impie & luxurioſe, æternis incẽdiis ſubiacebis. Inde autẽ caſtius magis debes viuere, vnde quàm citius tempus acceptum per tranſeat ignorare te dicis. Quod quia in exordio generis humani ad hoc maſculum & fœminam Deum creaſſe profiteris, vt mutuis ſe amplexibus miſcere deberent, omnino veriſſime dicis. Sed quia nubendi licentia quibuſdam tribuitur, hoc eſt, qui virginalem, vel vidualem caſtimoniam nequaquam profeſſi ſunt: quibuſdam autem non tribuitur, id eſt, qui virgines vel continentes eſſe decreuerunt: fornicatio vero nulli impune conceditur. Non attendis, aut contemnendum putas, quod Apoſtolus iubens dicit, Fugite fornicationem: omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Quod ſi hoc parui pẽdẽdũ exiſtimas, audi quid poſtea in ſempiternum gemas & deplores, Neque adulteri, inquit, neque fornicarij, neque maſculorum concubitores regnum dei poſſidebunt. O quam parua eſt concubitus hora qua perditur vita æterna. Quod ergo emolumentum affert corpori, quòd vt tribuit lucrum, quod tam cito ducit animam ad tartarum? [Spiritalis fornicatio di.] Nunquid damnandum aliquid agit is, qui in corde libidini conſentit, & ad opus concupitæ libinis non pertranſit? [Mundicia cordis R.] Omnino delinquit, qui caſtmoniam animæ non cuſtodit. Vnde & author mundiciæ in Euangelio dicit, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quo contra per beatum Iob dicitur, Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem in me haberet Deus deſuper, & hæreditatem omnipotens Deus in excelſis. Niſi enim authori noſtro cogitatatio praui conſenſus diſpliceret, nequaquam per Eſaiam diceret, Auferte malum cogitationum veſtrarum, & cætera. Et in Euangelio, Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Sed nec Paulus Apoſtolus diceret, Cogitationum inter ſe inuicem accuſantium, aut etiam defendentium, in die quo iudicabit Deus occulta cordium homi-

1. Cor. 6.

De illibata caſtitate ſeruanda contra luxuriã. Caput XXIIII.

1. Cor. 6.

De mundicia cordis cõtra ſpiritalẽ fornicationẽ cõtendente. Ca. XXV.

Matth. 5.

Iob 31.

Eſaia. 1.

Matth 9.

Roma. 2.

De amore cœleſtis patria amore ſeculi cõuincente C. XXVI.

num ſecundum Euangelium meum per Ieſum Chriſtum. [Amor ſeculi di.] Quid pulchrius, quid honeſtius, quidve poteſt eſſe delectabilius quã quod in præſenti vita quotidie cernimus? O quã mirabilis cœli camera in aëre iucundo, in lumine ſolis, in augmento lunæ atque defectu, in varietate ſtellarum & curſu, quam oblectabilis terra in nemorum floribus, in fructuum ſuauitatibus, in pratorum riuulorúmque amœnitatibus, in ſegetum culmis luxuriantibus, in vinearum vitibus & botrionibus plenis palmitibus, in ſyluarum vmbris & planis exitibus, in equorum & canum curſibus, in ceruorum & caprarum ſaltibus, in accipitrum volatibus, in pauonum, columbarum, turturúmque pennis & collis, in domorum pictis muris & laquearibus, in organorum omniúmque muſicorum tinnulis cantibus, in mulierum venuſtis aſpectibus, earúmque ſuperciliis, & crinibus, & oculis, & genis, gutture & labiis, naſo & manibus, atque extrinſecus adhibitis auro & gemmis, diſtinctis monilibus, & ſi qua ſunt alia quæ modo non recolit ſenſus. [Amor patriæ cœleſtis R.] Si te iſta delectant, quæ ſub cœlo ſunt? Si carcer ita pulcher eſt, patria, ciuitas & domus qualis eſt? Si talia ſunt quæ colũt peregrini, qualia ſunt quæ poſſident filij? Si mortales & miſeri in hac vita taliter ſunt remunerati, immortales & beati qualiter ſunt in illa vita ditati? Quapropter recedat amor præſentis ſeculi, in quo ſic nullus naſcitur, vt non moriatur, & ſuccedat amor futuri ſeculi, in quo ſic omnes viuificãtur, vt non deinceps moriantur. Vbi nulla aduerſitas turbat, nulla neceſſitas anguſtat, nulla moleſtia inquietat, ſed perennis lætitia regnat. Si quæris quid ibi ſit, vbi talis & tanta beatitudo perſiſtit? Aliter dici non poteſt, niſi quicquid boni eſt, ibi eſt; & quicquid mali eſt, ibi nunquam eſt. Quod inquis, illud bonum eſt? Quid me interrogas? A Propheta & Apoſtolo definitum eſt, Quod oculus, inquit, non vidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus eum. Ad hanc fœlicitatem multis ſeculi diuitiis conſtipatus Dauid anhelabat cum diceret, Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Dulcis regalibus dapibus abundans dicebat, Satiabor cum manifeſtabitur gloria tua. Et rurſum, Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Rurſúmque, Heu me quia incolatus meus prolongatus eſt.

Pſal. 64. 1. Cor. 2. Pſal. 72. Pſal. 16. Pſal. 41. Pſal. 19.

Hnc

Hinc & Paulus ait, Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto : multo enim melius. His itáque decurſis, quanquam multa præter miſeram, tamen vt mihi videtur, hoſtis noſtri fortia caſtra monſtrauit, quibus modis pie viuentes in Chriſto Ieſu non deſinit impugnare. Sed necdum his contentus diabolus ad alia conuertitur argumenta, dum quibuſdam in ſomnis ſæpius vera pronunciat, vt eos quandoque ad falſitatem pertrahat, dum dormientes ante horam vel ipſe exuſcitat, vt eos vigiliarum tempore, grauiſſimo ſomno deprimat, cum pſallentes atque orantes ſibi, vel ſtridoribus atque latratibus diuerſis & incognitis vocibus, iactis etiam lapidibus vel ſtercoribus perturbat, vt eos quoquo pacto à ſpiritali opere retrahens, inanes efficiat. Tu autem homo Dei, vigilanti ſtudio attende quæ dico, & mihi magis adhuc ſtupenda narranti fidem præbeto. *Philip.1.*

Cuiuſdam relatione nuper cognoui quod dico. Vir quidã religioſus atque in monachico habitu conſtitutus, noſtro nunc tempore antiqui hoſtis eſt inaudita tentatione pulſatus: ita vt idem malignus ſpipiritus veſtimentorum eius particulas extra illum etiam incompoſitas immunda colluuione crebrius fœdaret. Quæ intantum erat horrenda, fœtida, & noxia, vt pars veſtium, quam tetigiſſet, nulli deinceps eſſet vſui apta, quanquam fuiſſet abluta. De quo cum interrogatus fuſſem, cur omnipotens deus talem verſuto ſerpenti poteſtatẽ in eum dederit, reſpondi, vt cordis eius immundiciam foris oſtenderet, quod nunquã in exteriori habitu feciſſet, niſi interiorem omnino corrupiſſet, ſcilicet aut infidelitate & blaſphemia, aut certe inani & vana gloria. Sanies quippe intus in corde, foras per veſtimenta manauit. Quẽ, quia longe poſitus erat, ego quidem non vidi, ſed tamen, vt arbitror, hæc in illo vere præuidi. Quod ſi non eſt ita, nunquid tamen factum putatur ſine cauſa? Eſt propterea geſtũ vt in eo mundiciam cordis fœditas illa ſeruaret, ne hanc callidus hoſtis inanis gloriæ macula fœdaret, ſicuti Paulus ne de magnitudine reuelationũ tumeret, ſtimulum carnis accepit. Sit itaque horum quodlibet. Aut certe ſi non fuerit, nunquid tamen quod extremum poſiturus ſum verum non erit? Verum eſt omnino, verum eſt quod dico, non eſſe colluuionem illam extrinſecus animæ noxiam, ſi ipſa ſeruare ſtuduerit intus cordis mundiciam. Interea, ſicut tu ipſe indicare curaſti, audio quoſdam apud vos *Capita duo ſequẽtia de ſcripta ſunt ex Veteribus exem plaribus. Caput XXVII.* *Caput. XXVIII.*

homicidæ & proditores fuiſtis? Quis autem non videat quantæ temeritatis, quantæq; ſit præſumptionis, aliquem ſibi prophetæ nomen aſſumere? Tu igitur cum charitatis affectione tales redargue, & iuxta regulam patrum viuere ſemper ſtude, maxime autem ſancti & confeſſoris Benedicti. Nō declines ab ea quoquam, nec illi addas quippiam nec minuas. Totū enim quod ſufficit habet, & nuſquam minus habet: cuius verba atque imperia, ſectatores ſuos perducunt ad cœli palatia. Ecce frater chariſſime, inter cæteras meas occupationes, hunc tibi ſermonem nocturnis horis, licet inculta venuſtate dictum atque conſcripſi: quem quia epiſtolarem modum tranſire cognoui, libellum potius de conflictu vitiorum atque virtutum nūcupare malui, in quo ſi ędificationis aliquid repereris, hūc legendum & aliis tradere debes.

DE QVATVOR VIRTVTIBVS CHARITATIS TRACTATVS.

Non eſt Auguſtini.

DEſiderium charitatis veſtræ à nobis exigit debitum ſermonis officium, ſed tanta ſunt quæ terrent & reuocāt animum noſtrum, vt ſi velimus parere deſiderio veſtro, non ſit ſine periculo noſtro. Primū, quod iuuenis loqui cogor præſentibus ſenibus: deinde temerariū eſſe arbitror, loqui velle imperitiam inter eos, quos roborauit antiqua doctrina. Optabam ergo ſilentio præterire, & illum locum tutiſſimum eligere, audire potius quā aliquid dicere. Sed quid facio? Inſtat veſter amor, reuocat noſter pudor, cogit ſanctorū patrū iuſſio, à quibus ſi velim obſecrās veniā petere dicēs, Ignoſcite patres, ignoſcite, parcite noſtræ verecundię, parcite noſtræ ætati, maxime cū recolā vobis fuiſſe *Eccle. 32.*
præceptū, Loquimini ſeniores, decet eñ vos. Ipſi ſancta charitate qua præualēt, reſpondebūt mihi, Loquere iuuenis, delectat enim nos. Quibus ſi repetam, Sancti patres quid loquar? Rurſum mihi reſpondebunt, Quod à nobis ſæpe audiſti, Me- *2.Timo.3.*
mento fili, quia ab infantia ſacras literas didiciſti. Sed nec ſic

vobis excuſatus eſſe potero, quorum corda ita iſta me ſua voce pulſabunt, Quid metuis proferre verbum? Si ætas reuocat? Paulus Timotheo iuueni præcipiebat dicẽs, Nemo adoleſcentiam tuam contẽnat, prædica verbũ. Si ſermo deeſt, pete & accipies. Nõ enim vos eſtis qui loquimini: ſed quod donatur vobis, hoc miniſtratis nobis. His coarctatus anguſtiis, quò me conferã, niſi ad ſancta veſtigia charitatis, eamq́; deprecer vt donet mihi aliquid dignũ de ſe dicere, quo & meum ſuppleã miniſteriũ, & veſtro ſatisfaciam deſiderio. Inter cæteras virtutes eius, quas cõmemorat Apoſtolus Paulus, ꝙ charitas nõ æmulatur, nõ agit perperã, non irritatur, non inflatur, non cogitat malũ. & cætera: in vltimo quatuor eius virtutes breuiter cõprehendit dicẽs, Omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, charitas nunquã excidit. Ex his igitur quatuor virtutibus ſanctæ charitatis loqui cõuenit ſanctitati veſtræ, delectatq́; primitus intueri, quemadmodum velut quatuor cardines orbis continens, totũ poſſederit mundũ. Requiramus igitur, ſi placet, aliquorũ exempla ſanctorũ, eorũ ſcilicet qui his virtutibus ſanctæ charitatis poſſeſſi ſunt, & eis ſingulis ita ſingula tribuamus, vt omnes in omnibus eſſe noſcamus. Quoniam omnis qui pie tolerat, recte credit: & omnis qui recte credit, aliquid ſperat: & qui ſperat, ſuſtinet ne ab ſpe cadat. Sed iam quinam iſti ſint videamus, quorum fidem inquantũ deſuper adiuuamur, aſſequi valeamus. Virtus charitatis quæ omnia tolerat, eminuit in ſancto Noë, quæ omnia credit in ſancto Abraham, quæ omnia ſperat in patribus noſtris, id eſt, in populo Iſraël: vnde ipſe noſter exortus eſt dominus, quæ omnia ſuſtinet in ipſo capite noſtro domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt vera charitas, quæ nunquam cadit. Nec cæteros ſanctos ab his virtutibus veſtra charitas deputet alienos, quos pro breuitate temporis, & pro ſermone ſuſcepto, ita prætermiſſos eſſe cognoſcite, vt tamen certiſſime noueritis omnes eſſe in Chriſto, & in omnibus Chriſtũ. Sed iam videamus quẽadmodũ ſanctus Noë poſſederit vel poſſeſſus ſit virtute charitatis quæ omnia tolerat. Prædixit ei deus, quod iniquitate hominũ creſcẽte, diluuio perderet mundũ. Statim ille admonitus cõfugit ad lignum, & poſt camporum amœnorũ faciẽ, anguſtiis ſe recluſit arcæ, tolerat cœli fremitũ, ſonitum aquarũ, fragorem nimborũ. Et poſt iſta omnia, qui ſolet gaudere conſortio hominum, ſocius quodammodo efficitur ſerpentium ac

1. Timo. 4. *Matt. 10.* *1. Cor. 13.* *Virtutes charitatis.* *Prima virtus charitatis.* *Gene. 6. & 7.*

fera

ferarum. Nec expaueſcit vir iſte, quod cum eo ſint feræ in arca, imò tibi agnoſcit ordinē ſuum ferias, quia ſe cognouit humanitas: & iubenti homini obediunt, quia hominem ſuperiori domino obediſſe cognoſcunt. Oſtenſum eſt in Noë quid Adā præceptū contēnendo perdiderit, & demonſtratū eſt poſſe homines beſtijs etiam dominari ſi ſubdantur obediētia creatori. Expectat & tolerat ſanctus iſte finem diluuij, nec antequàm finiatur, cauſa ferarū arcæ relinquitur. Tolerat bonus mala, & donec in finem etiam corpore ſeparentur, intus manens, corde nō corpore ſeparatur. Si qua es anima, quæ cupis poſſidere virtutem charitatis, quæ omnia tolerat, relinque mundum cōfuge ad crucis lignū, non metuas procellas & turbines huius diluuij, nō mergeris, ſi ligno portaberis, nouit gubernare, qui dignatus eſt creare. tantum aſsit virtus charitatis, quæ omnia tolerat. Nulla res te ab arcæ ſoliditate euellat. Permane bonus & tolera malos: melius enim eſt vt intus poſitꝰ propter bonos toleres malos, quā foras exiens & periēs & bonos relinquas & malos. Si ergo ſunt tecum feræ, id eſt, ſi ſunt tecum in Eccleſia praua docentes, falſa ſentientes, hæretici vel ſchiſmatici, aut etiam ipſi mali catholici, more ferarum animas deuorare quærentium, tolerētur vſq; ad finem ſeculi, tanquā finē diluuij, rugiant licet fremāt dentibus, atque ipſam arcā confringere conentur, non expaueſcas: finito diluuio, illas rapiet inanis ac ſpinoſa ſylua, te fertilis ſuſcipiet terra. Poſt finem ſeculi, impij rapientur ad tenebras exteriores, vbi eſt fletus & ſtridor dentium, pios ſuſcipiet terra viuentium. Nam & ipſe ſanctus Noë poſt finē diluuij obtulit ſacrificium deo, ſed de animalibus mundis, non de immundis. Simul enim & munda & immunda animalia in arca natare potuerunt, ſed mala ad ſacrificium dei non peruenerūt. Sed iam hinc aliquādo tranſeamus, vt cætera perſcrutari valeamus. Procedat in medio ſanctus ille Abraham, & ſuo nos doceat exemplo poſſidere virtutē charitatis, quæ omnia credit, qui nō eſt cunctatus ad vnam vocationem relinquere patriam, ſedem, domū, familiam, omnia relinquūtur, vt domino præcipienti pareatur. Exi, inquit ei deus, de cognatione tua, & de domo tua, & veni in terram quancūque tibi oſtendero. Nec apud ſe iſte ſanctus cogitauit aut dixit, Quò eam, cui me cōmittam, in quam terram vadā? ſed ſtatim atque audit, ſurgit, currit, feſtinat, accelerat. Terram promiſſam non videt, ſed credendo eam firmiter retinet,

Matth. 25 *Gene. 8.* *Secūda charitatis virtus.* *Gene. 12.*

ambulat recto itinere, nec aberantibus veſtigiis alibi quàm debuit declinauit: quia qui eum ad ignotam terrā mittebat, nō dimittebat, nec eū ipſe fefellit. Redditur merces credenti, ad terram peruenit, dilatatur, multiplicatur, ex paupere efficitur diues, ex ignobili potens, ditatur omnibus bonis. Et in il-
Gene.13. lo impletur, quod dominus in Euangelio ſuis diſcipulis pro-
Matth.19 miſit, dicēs. Si quis dimiſerit domum, aut agrū, aut parētes cau
Marci.10. ſa nominis mei in hac vita, cētuplū accipiet, & in futuro ſeculo vitā cōſequetur ęternā. Cumulatur adhuc hui9 fidei merces, & ſeni promittitur fili9. Adeſt virt9 charitatis, quę omnia credit,
Gene.18. audit, exultat, amplius diligit, ſuſcipit filium ex coniuge ſterili, quā ſpe pariēdi deſtitutā ſterilitas ætasq; iam fecerat, atq; in il lo benedictionē omniū gentiū promiſſam firmiſsime tenet. Sed adhuc eum charitas probat, probatumque cōmendat, & quemadmodum nihil deo præferat, poſteris monſtrat: Vocat eum dominus de cœlo dicens: Abraham Abrahā. Et ille tāquā
Gene.22. ſeruus obediens, Ecce aſſum ait. Et dominus, Accipe filiū tuū illum, quē diligis Iſaac, & vade in terram excelſam, & offeres eum holocauſtū in vnum montium, quē tibi dixero. Nec hac quidem iuſsione turbatur aut frangitur ſeruus fidelis, adeſt ei virtus charitatis, quæ omnia credit. Surgit, domū pergit, aſinā ſternit, ligna concidit, gladium & ignem ſumit, puerum ſimul adducit & pergit ad locum. Tunc intentus factus Iſaac, patrem interrogat dicens, Pater, ait. Et ille, Quid eſt fili? Et filius, Ecce ait ignis & ligna, vbi eſt ouis quam immolaturus es ad holocauſtum? Et pater reſpondit. Deus prouidebit ſibi ouem ad ſacrificium fili mi. Magnum hic & grande video ſacramentum. Aliud Abraham corde geſtabat, aliud filio promittebat. Sed neque quæ promittebat, filium fallebant: neque aliqua infirmitas cor eius à propoſito immutauerat. Quid pluribus? Pergit viam, videt locum de longe, & ſtatuens pueros ſuos ibi, eis talia verba profert dicens, Sedete hic cum aſina, ego autem & puer ibimus vſque illuc, & cū adorauerimus, reuertemur ad vos. O ſancte Abraham, quid eſt quod dicit, cum aliud tibi de puero agendum ſit? Nunquid aut te, aut tuos fallis? Non inquit, ſed quod Prophetice vel dico vel gero, virus charitatis in me manens, quæ omnia credit, & facit & dicit. Audio enim eā ſine ſtrepitu vocis intus ad cor loquentem & dicentem mihi, Tu quidem licet reſurrecturum credens, pleno & perfecto voto puerum ducas immolandū: filius tuus in iſto ſacrificio non

nõ crematur,qa reſurrectio filio dei ſeruatur.Merito huius viri fidem cõmemorans Iacobus Apoſtolus ait.Credidit Abraham deo,& deputatum eſt illi ad iuſtitiam,& amicus dei appellatus eſt:Amicos,vt nouimus, coniunctio animorum facit. Vnde quidam ſapiens huius mũdi ait, Idem velle atque idem nolle,ea demum firma amicitia eſt.Ergo amicos,vt nouimus coniunctio animorum facit. Quemadmodum iſte ſanctus animũ coiunxerit deo, vt eius amicus appellaretur,vultis noſſe? Sicut enim deus pater vnico ſuo filio non pepercit,ſed pro nobis omnibus tradidit illum : ita & iſte vnico filio non pepercit,ſed iubente vt immolaretur ei qui dederat eum, deuoto corde obtulit eum . Sed quæ ſequũtur vidieamus, Delectat enim nos, adiuuante domino deo noſtro,huius hiſtoriæ plenam vobis reddere notionem. Poſtquam relictis pueris,ad locum ſacrificij pater cum filio venit,aram conſtruit,ligna componit,manus filio ligat, imponit eum in aram ſupra ligna, deponit humana paternæ pietatis indicia,induit ſacerdotis dirã conſtantiã , educit gladiũ vt perimat filium. Quid videtis fratres chariſsimi? Nihil hic ſentimus humanum,quia totum cognoſcimus diuinum . Sed & ille filius qui pauloantè ouem requirebat, ſub ingenti ſilentio talia fieri in ſe ſentiebat.& ita patiẽs inuenitur,tanquã iam ille eſſet,qui ſicut ouis ad immolãdum ductus eſt,& tanquam agnus coram tondente ſe ſine voce , ſic non aperuit os ſuum . O & tu ſancte Iſaac,indica nobis ſilentij huius tam grande ſecretum . Pauloante nihil in te fieri ſentiebas,& à patre arietem requirebas ,nunc autem manibus ligaris , in aram imponeris,ligno quodammodo ſuſpenderis,& modo taces.Taces,inquit.Dic quare obſecro,vt nouerimus.Vultis noſſe ait quare modo taceo? Quia figuram illius geſto, qui voluntate ponit animam ſuam,non neceſsitate, In hoc tam grandi myſtico fidei ſacramento, & Abraham ſanctus apparuit probatus,& filius in præſenti eſt liberatus,in quo eſt Chriſtus prænnuciatus.Si qua es anima,quæ cupis ſequi veſtigia fidei patris noſtri Abraham,exi de terra tua,& de cognatione tua,relinque populum tuum & domum patris tui:id eſt,fideliter renuncia diabolo,pompis & angelis eius , & ſequere viam rectam,quæ te perducat ad terram,in qua diteſcas & emineas, & efficiaris ſocius Abraham. Sed cum iſta feceris,ſi virtus charitatis, quæ omnia credit,eſt in te,adhuc tentabit te,& probatum coronabit te,& expetit à te ſacrificium dilecti tui,

Iacob. 1. *Roma. 8.* *Gene. 22.* *Eſaia. 53.* *Ioan. 10.* *Gene. 12.*

Quid à te expetit? Quod Abraham illi dictum eſt, Da mihi vni
Gen.22. cum dilectum filium tuum: tibi dicit ſapientia, Da mihi fili cor
Prou.23 tuum. Ipſe eſt dilectus vnicus. Quid metuis offerre cor tuum?
Pſal.50. Offer ſacrificium contritionem cordis domino deo tuo, & dic
ei cum Propheta, Holocauſtis non delectaberis. Sacrificium
deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus
non ſpernit. Nihil metuas tali ſacrificio oblato, & tibi acceptum erit, & quod obtuleris integrum permanebit. Aliam virtutem charitatis, quæ omnia ſperat: placet inſpicere: hanc ſuperius plebi Iſraël & patribus noſtris aſsignaſſe cognoſcimus. Eius nanque virtutis vox eſt in verſu illo Prophetico, In te ſperauerunt patres noſtri, ſperauerunt & liberaſti eos. Et ipſi ex Aegypto fugere iubentur, terra eis lac & mel fluẽs promittitur. Per mare rubrum tranſeunt, ad eremum veniunt, ducebat eos ſpes charitatis, vt diſcerent deum amare gratis. Redditur & his merces fidei. Non enim poteſt non reddere qui ſe donando dignatur facere debitorem. Poſt eremũ mella de petra ſuxerunt, panem cœli manducauerunt, non ſunt priuati à deſiderio ſuo. Quod ſperauerunt, terram etiam promiſsionis acceperũt. Exurgit anima quæ huius charitatis virtutem comprehẽſa eſt: effugiat eſt Aegypto, id ex, huius ſeculi deſiderio pergat ad mare rubrum, ſcilicet Chriſti baptiſmum, ideo rubrum, quia Chriſti ſanguine purpuratum, perſequantur hoſtes, peccata cum ſuo authore diabolo, tanquam Aegyptij cũ ſuo rege Pharone ſequiãt, ſequãtur fugiẽtes. Quid metuis? Vſq; ad aquã ſæuiant. Ingredieris tu, ingrediẽtur & illi poſt te, ſed aqua conuerſa illis erit in perniciem, tibi proficiet ad ſalutem: illos obruet, te abluet: illos dãnabit, te liberabit. Poſt hæc ſuſcipies mel de petra, quo ſitim tuã ſaties. Petra enim erat Chriſtus, ex cuius præceptis tanquam ex fontibus dulcedinis ſatieris. Guſtabis & panem illum, ſcilicet qui dixit, Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Guſtabis & videbis, quoniam ſuauis eſt dominus. Et ſi in te eminet virtus charitatis, quæ omnia ſperat, per eremum te neceſſe eſt tranſire, id eſt, vtaris hoc mũdo tanquam nõ vtẽs: & in hac vita peregrinum te noueris eſſe, ſi terram promiſsionis cupis intrare. Hęc terra eſt, de qua Propheta cantat & dicit. Credo videre bona domini, in terra viuentium, Vltima virtus charitatis reſtat, quæ omnia ſuſtinet & nunquam cadit. Hanc ipſi capiti noſtro domino Ieſu Chriſto conuenire nouimus. Ideo in vltimo, quoniam finis

Marginal notes: Tertia virtus charitatis. — Pſal.21. — Exod.3. — Exod.14. — Exod.16. — Pſal.77. — 1.Cor.10. — Ioan.6. — Pſal.33. — 2.Cor.7. — Pſal.26. — 4.Virtus charitatis

finis legis Chriſtus eſt. Quanta autem ipſo pro nobis ſuſtinue- *1.Corin.13*
rit, puto charitatem veſtram ignorare non poſſe: tamen exin- *Roma.10.*
de aliquid dicam, ſi tamen de tanto aliquid digne dicam. Prius
illud, quod deus homo, quod verbum caro factum eſt, quod *Ioan.1.*
multa bona fecit, & mala perpeſſus eſt, quod mortuos ſuſcita-
uit, & mortuus eſt, quòd ſingularis illa patientia pertulit dia-
bolum tentatorem, diſcipulum traditorem, quòd ipſum Iu-
dam priuſquam oſtenderet traditorem, pertulit furem, & ante
experimentum vinculorum crucis ac mortis, labiis eius dolo-
ſis non negauit oſculum pacis. In ipſa autem morte quanta ſu-
ſtinuit? Pertulit odiorũ flammas, miniſtras peſsimi cordis lin-
guas. Clamauerunt Iudæi, Crucifige, crucifige: vt rei rema- *Luca.23.*
nerent Iudæi, innocens ab eis crucifixus eſt filius dei. Ad cru-
cem ducitur: expalmatur, qui eſt vera palma victoriæ. Spinis *Ioan. 19.*
coronatur, qui ſpinas peccatorum venit confringere. Ligatur,
qui ſoluit compeditos. Ligno ſuſpenditur, qui erigit eliſos,
Aceto potatur fons vitæ, diſciplina cæditur, ſalus vulneratur,
vita moritur: occidit ad tempus vitam mors, vt in perpetuum
à vita occideretur mors. Quid hic Iudæi in hac morte Chriſti *Pſal.145.*
exultauerunt quaſi victores, & cum terrenum & caducum re-
gnum timuerunt perdere, regem cœli & terræ non dubitaue-
runt occidere. Sed nec ſicut putauerunt victores extiterunt. Si
enim vicerunt, regnum quomodo perdiderunt? Quomodo
nunc vſque ſerui remanſerunt? Iſta nãque cauſa eſt qua ab eis
Chriſt⁹ occiſus eſt. Dixerũt apud ſe principes Iudæorũ, vt Euã-
geliſta narrat, Videtis, inquiunt, quia totus mundus poſt eum *Ioan.11.*
abiit, ſi dimiſerimus eum viuere, venient Romani & tollent
nobis locum & gentem. Et Chriſtum occiderunt, locum & re-
gnum gentemque perdiderunt. Quid vobis profuit, ò inſa-
ni Iudæi, quòd tantum ſcelus cõmiſiſtis? Nunquid quia Chri-
ſto domino, vt decuit, ſeruire noluiſtis, ideo eius dominio
caruiſtis? Dum illi ſeruiũt reges, quibus vos ſeruitis, facti eſtis
mali ſerui bonorum ſeruorum Chriſti. Per ipſos conterit
contumaciam veſtram, per ipſos diſſipat conſilia veſtra, per
ipſos retribuet ſcelera in capita veſtra. Ipſe autem domi- *Ioan.8.*
nus quem vos interemiſtis, non vos ſeruos, ſed liberos eſſe cu-
piebat, quando dicebat. Si vos filius liberauerit, tunc ve-
re liberi eritis. Vos autem deum dominum & regem &
ipſam veram libertatem non ſolum repudiaſtis, verumetiam
necare cupientes clamaſtis, Non habemus regem niſi ſolum *Ioan.19.*
Cæſa-

Cæſarem. Sed ne in hoc quidem gloriemini quòd Chriſtum occidiſtis, actum eſt de vobis potius & neſcitis: audite ipſum
Pſal.3. dominum dicẽtem per Prophetam, Ego dormiui, & ſomnum cepi: ſomnum appellans mortem à vobis illatam. Cæterum qualis mors potuit eſſe triduana, maxime illius qui per eundem Prophetã alio loco dicit, Nunquid qui dormit, non adiiciet vt reſurgat? Ego, inquit, dormiui: Ego qui poteſtatem habeo ponendi animam meam. Ego dormiui, non quia ſæuiſtis, non quia inſaniſtis, ego impleui quod volui: vos autem in ſcelere remanſiſtis. Quis exigit tanta de deo noſtro fratres pro noſtra ſalute ac redemptione, niſi charitas quæ nunquam cadit? O charitas, quàm magnas vires habes. De cœlo deum depoſuiſti. O chara ſanitas, ô ſancta ac vera charitas, quæ tanta es in terris, quanta eris ſanctitas in cœlis? Quæ tantum potes in hac pugna mortalitatis adhuc ſolicita, quantum poteris in illa perfecta pace ſecura? Euigila itaque omnis anima Chriſtiana, & ſi in te eminet virtus charitatis, quæ omnia ſuſtinet, domini tui imitare veſtigia. Chriſtus enim, ait Apoſtolus Petrus, pro nobis paſſus eſt, relinquens vobis exemplum vt ſequamini veſtigia eius. Et ſi ille propter te de cœleſti ſede ad terrena deſcendit: tu propter te fuge terrena, appete cœleſtia. Si dulcis eſt mundus, dulcior eſt Chriſtus. Si amarus eſt mundus, omnia pro te ſuſtinuit Chriſtus. Via tibi factus eſt ipſe ſaluator: ſurge ambula, pigreſcere noli, habes quò. Sed forte quæris, quò? Vides enim viam, & quæris quò ducat hæc ipſa via? Ad veritatem & ad vitam ducit. Si amas veritatem, ſi amas vitam, & cupis ad veritatem & ad vitam venire, à via noli errare. Video, inquis, viam & cupio ambulare, ſed amara eſt, aſpera eſt. Arcta enim & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam. Chriſtus tranſiuit, & adhuc aſpera eſt? Caput tranſiuit, & membra dubitant? Sed Chriſtus, inquis, deus & homo, ego autem homo. Tot milia martyrũ tranſierunt, & adhuc tibi aſpera eſt? Tranſierunt ſenes, tranſierunt iuuenes, tranſierunt pueri, puellæ tranſierunt, viam quam timebas tritam tibi fecerunt. Ambula ergo viã, ſecurus ambula. Quid enim metuis in hac via? Mortem? Et mortem times, qui ad vitam curris? Si bonus es, bene in hac via curris, mors tibi ianua erit, quæ te repræſentet, nõ quæ auferat vitæ. Ambula ergo viam, imò ipſe qui propter te factus eſt via, ipſe te ducet per ſeipſum ad ſeipſum. Ipſe enim eſt via, veritas & vita, Dic ergo domino deo tuo, O anima fidelis

Pſal. 40. *Ioan.10.* *1. Cor.13.* *1.Petr.2.* *Matt.7.* *Ioan. 14.*

delis & pia, dic, ſecura dic, & cum Propheta veraciter excla-ma, Deduc domine me in via tua & ambulabo in veritate tua, *Pſal. 138.* Tunc ad te ſecurus perueniam, ſi in finem vſque tua gratia nõ deſerat. Hæc fratres dilectiſſimi quæ dono ipſius charitatis di-cta ſunt ſanctitati & charitati veſtræ, ita hæreant cordibus & ſenſibus veſtris, vt eadem ipſa charitas fructum in vobis inue-niat operis non folia laudis, Amen.

FINIS.

DE LAVDIBVS CHARI-TATIS TRACTATVS.

Non eſt Auguſtini.

DIVINARVM ſcripturarum multi-plicem abundantiam, latiſſimámque do-ctrinam, fratres chariſſimi, ſine vllo er-rore comprehendit, & ſine vllo labore cu ſtodit, cuius cor plenum eſt charitate, di-cente Apoſtolo, Plenitudo autem legis *Roma. 13.* eſt charitas. Et alio loco, Finis autem præ cepti eſt charitas de corde puro, & con- *1. Timo. 1.* ſcientia bona, & fide non ficta. Si ergo non vacat omnes pagi-nas ſcripturarum reuoluere, tene charitatem, & in ea inue-nies omnem ſcientiam. Quid eſt autem præcepti finis, niſi præcepti adimpletio? Quid eſt præcepti adimpletio, niſi le-gis plenitudo? Quod ergo ibi dixit, Plenitudo legis eſt chari tas: hoc etiam hic dixit, Finis præcepti eſt charitas. Nec dubi tari vllo modo poteſt, quod templum dei ſit homo, in quo ha-bitat charitas. Reſpice ad munera eccleſiæ, & vniuerſis ex-cellentius charitatis munus cognoſces, quæ, vt oleũ, nõ poteſt premi in imo, ſed ſemper ſuperebullit. Dilige, & fac quod vis. Charitas cauſa eſt & mater omnium virtutum, quæ ſi de ſit, fruſtra habentur cætera: ſi autẽ aſſit, habentur omnia. Om-nia fiunt facilia charitate. Mandatũ dei nõ habet graue. Quo-modo enim eſt graue, cũ ſit dilectionis mandatum? Aut enim quis nõ diligit, & iam graue eſt, aut diligit & graue eſſe nõ po teſt. Dicit enim & Ioãnes, Deus charitas eſt. Hæc autẽ dicen-tes Apoſtoli, & nobis præcellentiã charitatis cõmendantes, nõ *1. Ioan. 4.* vtiq; aliud niſi ꝙ comederant, ructare potuerunt. Ipſe quidẽ dominus paſcẽs eos verbo ſalutis, verbo charitatis, quod eſt ipſe

Ioan. 6. Ipſe panis viuus qui de cœlo deſcendit, Mandatũ, inquit, no-
Ioan. 13. uum do vobis, vt vos inuicem diligatis ſicut dilexi vos. Et ite
rum: In hoc ſcient omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi vos inui-
cem dilexeritis. Ille ergo qui venit per crucis irriſionem, car-
nis perimere corruptionem, & vetuſtatem vinculi mortis no-
ſtræ, ſuæ mortis nouitate diſſoluere, mandato nouo fecit ho-
minem nouũ. Res enim vetus erat, vt homo moreretur: ꝙ ne
ſemper valeret in homine, res noua facta eſt, vt deus morere-
tur. Sed quia in carne mortuus eſt, nõ in diuinitate, per ſempi
Roma. 4. ternã vitam diuinitatis, non permiſit eſſe ſempiternũ interitũ
carnis. Itaq; ſicut dicit Apoſtolus, Chriſtus mortuus eſt pro-
pter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem no-
ſtram. Qui ergo contra mortis vetuſtatem attulit vitæ noui-
tatem, ipſe contra vetus peccatum oppoſuit nouum manda-
tum. Quapropter quiſquis vetus peccatũ vis extinguere, mã-
1. Timo. 6. dato nouo extingue cupiditatem, & amplectere charitatem.
Sicut enim radix omnium malorum eſt cupiditas, ita & radix
omnium bonorum eſt charitas. Totam magnitudinem diuino
rum eloquiorum & latitudinem ſecura poſſidet charitas, qua
deum proximúmque diligimus Docet enim nos cœleſtis vnus
Matt. 22. magiſter, & dicit, Diliges dominum deum tuum ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & diliges proxi
mum tuum tanquam teipſum. In his duobus præceptis tota
lex pendet & Prophetæ. Si ergo non vacat omnes paginas ſan-
ctas perſcrutari, omnia inuolucra ſermonum euoluere, omnia
ſcripturarum ſecreta penetrare, tene charitatem, ibi pendent
omnia: ita tenebis quod ibi dediciſti, tenebis etiam quod non-
dum didiciſti. Si enim noſti charitatem, aliquid noſti vnde &
illud pendet quod forte non noſti. Et in eo quod in ſcripturis
intelligis, charitas patet: in eo quod non intelligis charitas la-
tet. Ille itaque tenet & quod patet & quod latet in diuinis ſer
Charitatis deſcriptio. monibus, qui charitatem tenet in moribus. Charitas eſt, vt mi
hi videtur, recta voluntas, ab omnibus terrenis ac præſenti-
bus prorſus auerſa, iuncta deo inſeparabiliter, & vnita igne
quodam ſpiritus ſancti, à quo eſt, & in quem refertur incenſa
inquinamenti omnis extranea, corruptionis neſcia, nulli com
mutabilitati obnoxia, ſuper omnia quæ carnaliter diliguntur
excelſa, affectionum omnium potentiſſima diuinæ contem-
plationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum
bonorum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors
crimi

criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, arma ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum, ſine qua nullus deo complacuit, fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omnino fidelibus, ex qua quicquid eſt boni operis viuit. Quapropter fratres ſectamini charitatem, dulce ac ſalubre vinculum mentium, ſine qua diues pauper eſt, & cum qua pauper diues eſt. Hæc in aduerſitatibus tolerat, in proſperitatibus tēperat, in duris paſſionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutiſſima, in hoſpitalitate latiſſima, inter veros fratres lætiſſima, inter falſos patiētiſſima. In Abel per ſacrificium grata, in Noë per diluuium ſecura, in Abrahæ peregrinatione fideliſſima, in Moyſe inter iniurias leniſſima, in Dauid tribulationibus manſuetiſſima. in tribus pueris blandos ignes innocenter ſpectat, in Maccabæis ſæuos ignes fortiter tolerat, caſta in Suſanna ergo virum, in Anna poſt virum, in Maria præter virum: libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in Chriſtianis ad confitendum, diuina in Chriſto ad ignoſcendum. Sed ego de charitate quid maius aut vberius poſſum dicere, quam per os Apoſtoli laudes eius intonat dominus, ſupereminentem viam demonſtrantis atque dicentis, Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas magnanima eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non dehoneſtatur, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritate, omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuffert, charitas nunquam cadit. Quanta eſt iſta vita animarum, prophetiæ virtus ſacramentorum ſolum, ſcientiæ ſolidamentum, fidei fructus diuitiæ pauperum, vita morientium. Quid tam magnanimū, quàm pro impiis mori? Quid tam benignum quàm inimicos diligere? Sola eſt quam fœlicitas aliena non premit, quia non æmulatur: ſola eſt quam fœlicitas ſua non extollit, quia non inflatur: ſola eſt quam conſcientia mala non pungit, quia non agit

1. Cor. 13.

agit perperam. Inter opprobria ſecura eſt, inter odia benefica eſt, inter iras placida eſt, inter incidias innocens inter iniquitates gemens in veritate reſpirans. Quid illa fortius, non ad retribuendas, ſed ad non curandas injurias? Quid illa fidelius, nõ vanitati, ſed æternitati? Nam ideo tolerat omnia in præſenti vita, quia credit omnia de futura vita: & ſuffert omnia quę hic irrogantur, quia ſperat omnia quæ ibi promittuntur. Merito nũquã cadit. Ergo ſectemini charitatem, & eam ſancte cogitãtes afferte fructũ iuſtitiæ. & quicquid vberius quã ego dicere potui, vos inueneritis in eius laudibus, appareat in veſtris moribus. Oportet enim vt ſenilis ſermo non ſolùm ſit grauis, ſed etiam breuis.

FINIS.

DE HONESTATE MVLIERVM LIBER VNVS.

De noſtri temporis multiplicibus martyribus, deque fugienda libidine. Cap. I.

NEMO dicat fratres, quòd temporibus noſtris martyrum certamina eſſe nõ poſſint: Habet enim pax martyres ſuos: nam ſicut diximus frequenter iracũdiam mitigare, libidinem fugere, iuſtitiam cuſtodire, cupiditatem contemnere, pars magna eſt martyrij. Contemnenda nanque eſt cupiditas, quæ quidem velut ignis quanto amplius accipit, tanto amplius requirit. Iracundia vero eſt mitiganda, quæ prius nocituris nocet quàm nocendis. Quod autem libidinem fugiendam eſſe diximus, Apoſtolo doctore euidenter didicimus, quia cum omnibus vitiis reſiſtendum eſſe prædixerat: contra libidinem non dixit, reſiſtite: ſed ait, Fugite fornicationem: ac ſi diceret, reliquis vitiis deo adiuuante debemus in præſenti reſiſtere, libidinem vero fugiendo ſuperare. Sic & in ſcripturis alibi legimus, Noli attẽdere in faciẽ virginis, ne ſcãdalizet te vultus eius. Nam & beatus Ioſeph vt impudicam dominã poſſet euadere, pallium quo apprehẽſus erat, reliquit & fugit. Contra libidinis impetũ apprehende fugam ſi vis obtinere victoriã. Nec ſit tibi verecundũ fugere, ſi caſtitatis palmam deſideras obtinere. Videte fratres quomodo ab omnibus Chriſtianis, præcipue tamen à monachis ſeu clericis, indigna & inhoneſta familiaritas fugiẽda ſit, quia ſine vlla dubitatione qui familiaritatẽ mulierũ nõ vult fugere, cito dabitur in ruinam. Sed forte negligens quiſq; &

1. Cor. 6.

Eccle. 9.

Gene. 39.

De periculo tẽtationibus ſe exponentium. Caput II.

minus de animæ ſuæ ſalute ſolicitus reſpondet & dicit: Ecce ego familiaritatem habeo mulierum extranearum, & tamen arma caſtitatis cuſtodio. Infœlix eſt & nimium periculoſa præſumptio. Multi enim ſe putant vincere cum victi ſunt. Sed adhuc addet aliquis & dicet Ego inter extraneas mulieres habito, & continentiam ſeruo, & volo habere quod vincam. Quid eſt, volo habere quod vincam, niſi hoc volo habere quod peream? Sed ego inquit, libidinis impetum tanquam aduerſariũ meũ retinere volo. Vide ergo ne contra te incipiat captiuitas ipſa præualere, & vnde putabas obtinere triumphum, inde æternum incurras opprobrium. Inter omnia enim Chriſtianorum certamina, ſola dura ſunt prælia caſtitatis, vbi quotidiana pugna & rara victoria. Grauem nanque caſtitas ſortita eſt inimicum, cui quotidie reſiſtitur, & ſemper timetur: & ideo ſicut dictũ eſt, nemo ſe falſa ſecuritate decipiat, vt de ſuis viribus periculoſe præſumat: ſed audiat Apoſtolum clamãtẽ, Fugite fornicationem. Dauid enim ille ſanctiſſimus in mille paſſionibus preſſus vidit mulierẽ nudam, & adamauit eam, & ſtatim homicidium ſimul fecit & adulterium. Et qui cum mulieribus habitantes putant ſe caſtitatis obtinere triumphum, ignorant ſe apud deum dupliciter reos exiſtere, dum ſeipſos in periculum mittunt, & aliis exemplum peruerſæ familiaritatis oſtendunt. Quanti enim per illarum inhoneſtam familiaritatem, caſtitatis decorem perdiderunt? Illorum animæ qui pereunt, ab illis in die iudicij requirendæ ſunt, qui illis exemplum perditionis oſtendunt. Et ideo fratres, contra mortifera blandimenta, & contra adiutores diaboli, qui familiaritatem ſuſpectam habere non metuunt, nec erubeſcunt, ne nos ſuo exemplo decipiant, Dei adiutorium imploremus, vt de laqueo venantium nos liberare dignetur, ſciẽtes quòd in his omnibus quæ ſupra diximus bonis & caſtis quotidiana non deſunt martyria.

De chriſtianorũ cõmunibus martyriis. Cap. III.

Omnibus Chriſtianis martyria deeſſe non poſſunt. Sicut caſtitas, veritas & iuſtitia Chriſtus eſt, ſic & ille qui eis inſidiatur, perſecutor Chriſti eſt. Ille vero qui caſtitatem, veritatem & iuſtitiam, in fratribus ſuis defenſare, in aliis & in ſeipſo cuſtodire voluerit, martyr erit. Et ideo qui hæc tota virtute animi diligit, & vt alij diligant, verbis ſimul & exemplis oſtendit, & vbicunque veritas vel iuſtitia vel caſtitas laborat, quantum præualet ſe etiam vltro ingerit, & ſecundum vires ſuas defenſare contendit, non vnam, ſed plures co-

ronas Domino remunerante percipiet. Et vt hæc obtinere me reamur, cum dei adiutorio, non ſolum extranearum mulierum, ſed ancillarum noſtrarum & quorumcunq; vicinorum, aut filiæ, aut ancillæ vnuſquiſque noſtrum collocutionem vitare procuret: Quia quanto vilior eſt illarum conditio, tanto ruina facilior. De tali re admonet Salomon omnes dicens, Nunquid alligabit aliquis ignem in ſinu ſuo, & veſtimenta eius non ardeant? Aut quis ambulabit ſuper prunas, & plantæ eius non cōburentur? Et illud, Precium meretricis vix eſt dimidij panis. O quanta iniquitas, ô quanta peruerſitas, vt animam, quam Chriſtus ſuo ſacro ſanguine redemit, luxurioſus quiſque propter vnius momenti delectationem libidinis diabolo peſſimo inimico ſuo vendit ac tradit. Vere nimium miſeranda & plangenda conditio eſt, vbi cito præterit quod delectat, & permanet ſine fine quod cruciat. Sub momento enim libidinis impetus tranſit, & permanet ſine termino animæ infœlicis opprobrium. Sed dicit aliquis, Iuuenis homo ſum, faciam quod me delectat modo, & poſtea pœnitentiam agam. Quomodo ſi dicat, percutio me crudeli gladio, & poſtea vadam ad medicum. Heu miſer homo, neſcis quod vnius horæ puncto vulnus accipitur, ſed vix longo tempore ad ſanitatem priſtinam reuocatur? Qui enim fornicans dicit pœnitentiam ſe acturum, quare non timet ne eum ſubitanea febricula, vel aliquo caſu ſubita mors ſuperueniens rapiat, & pereat dilatio, & ſuccedat æterna damnatio? Et quia de infœlici libidine, vnde locuti ſumus, credendum eſt quod dicit Propheta, Confractus eſt malleus vniuerſæ terræ. Quamuis poſt aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti per vniuerſa monaſteria monachorum, & per clericos vel etiam laicos caſtitatem ſeruantes, quaſi confractus malleus ille videatur, tamen quod multo peius eſt, adhuc multo plures ſunt qui ab illo malleo quotidie confringuntur, quàm illi qui de ruina colliſionis illius liberantur. Vnde iterum atque iterum rogo, vt diligentius conſideremus, & quantum poſſumus timeamus illud quod dominus in Euangelio dicit, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Pro qua re, ſicut iam dictum eſt, non ſolum ab extraneis mulieribus, ſed etiam à vicinis & domeſticis, & ancillis noſtris refrænanda eſt, & ſecreta familiaritas & oculorum incauta fragilitas: ne illud eueniat nobis, quod dominus per Prophetam terribiliter clamat dicens,

Prouer. 6.

De peccatorū periculoſiſſimo ſtatu. Cap. IIII.

Hiere. 50.

Matth. 5.

cens, Mors intrauit ad animas noſtras per feneſtras noſtras. Per quas? per viſum oculorum, & auditum aurium. *Hier. 9.*

Si per linguam tuam amico tuo aut famulo tuo iuſſeris vt ad te meretrix adducatur, aut tuipſe cũ meretrice locutus fueris per os tuum, ad animam tuam gladius æternæ mortis ingreditur. Si autem malum vel ſordidum conſilium libenter audieris, ſi detrahentem, aut luxurioſe loquenté, aut cantica turpia proferentem non reſpuis, per aurium tuarũ feneſtras mors intrauit ad animam tuam. Et quia Dominus dixit, Qui viderit mulierem, & cætera: voluntas prona faciendi, reputatur pro opere facti: ac ſi dum aliquis mulierem libidinoſo oculo conſiderat, per feneſtras corporis ſui in ſecretum mentis venenũ mortis inſtillat. Talis enim cogitatio, & ſi aliquando impeditur caſu vt non impleat voluntatem ſuam, nihilominus tamé actionis crimine condemnatur à Domino: ac ſi illa caſta eſt cum qua libidinis malum voluit exercere, & ille iam adulter tenetur in corde. Ideo audiamus ſcripturam dicentem illud, Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Et illud, Auerte oculos meos ne videant vanitatem: & cætera. Quomodo ſi aliquis carbones apprehenderit, ſi cito eos proiecerit, nihil ei nocebunt: ſi vero diutius tenere voluerit, ſine vulnere abire non poterit: Ita ille qui ad concupiſcẽdum oculorum defixerit intuitum, & libidinis malum in corde ſuſcipiens, morari in corde ſuo libere permiſerit, excutere à ſe ſine animæ plaga non poterit. Ideo iugiter clamamus cum Propheta, Oculi mei ſemper ad dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos: præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto mediatore dei & hominum, cuius miſericordia plena eſt terra, Amen.

De ſenſuũ mortiferis infectionibus. Cap. V.

Matth. 5.

Prouer. 4.

Pſal. 118.

Pſal. 24.

FINIS.

DE PASTORIBVS.

De paſtoribus non oues ſed ſemetipſos paſcentibus, & de præpoſitorum periculoſo ſtatu. Cap. I.

SPES tota noſtra quia in Chriſto eſt, & quia omnis vera & ſalubris gloria noſtra ipſe eſt, non nunc didicit primum charitas veſtra: Eſtis enim in eius grege qui intendit & paſcit Iſraël. Sed quoniam ſunt paſtores qui paſtorum nomine gaudere volunt, paſtoris autem officium implere nolunt, quid ad eos per prophetam dicat, ſicut lectum audiuimus, recenſeamus.

Audite vos cum intentione, audiamus nos cum tremore. Et
Ezec. 34. factum eſt ad me verbum domini dicens, Fili hominis prophetiza ſuper paſtores Iſraël. Hanc lectionem cum legeretur audiuimus. Hinc cum veſtræ ſanctitati aliquid loqui decreuimus, adiuuabit ipſe vt vera dicamus ſi non noſtra dicamus. Si nos noſtra dicamus paſtores erimus paſcentes nos, non oues: ſi autem illius ſunt quæ dicimus per quelibet ipſe nos paſcet. Hæc dicit dominus deus, Væ paſtoribus Iſraël, qui paſcunt ſe ſolos. Nũquid oues paſcũt paſtores? id eſt non ſe paſcunt paſtores, ſed oues? Hæc prima cauſa eſt quare arguantur paſtores iſti, quia ſeipſos paſcunt, non oues. Qui ſunt qui ſeipſos pa-
Philip. 2. ſcunt? De quibus dicit Apoſtolus, Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Nos enim quos in loco iſto, de quo periculoſa ratio redditur, dominus ſecundum dignationem ſuam, non ſecundum meritum noſtrum conſtituit, habemus duo quædam: vnum quòd Chriſtiani ſumus: alterum, quòd præpoſiti ſumus. Illud quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt: quòd autem præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo quod Chriſtiani ſumus, attenditur vtilitas noſtra; in eo quod præpoſiti, non niſi veſtra. Sunt autem multi Chriſtiani & non præpoſiti, qui perueniunt ad Deum faciliore fortaſſe itinere, & tanto forte expeditius ambulantes, quãto minorẽ ſarcinam portãt. Nos autẽ excepto quod Chriſtiani ſumus, vnde rationẽ reddemus de deo vita noſtra, ſumus etiam præpoſiti, vnde
Eccle. 12. rationem reddemus deo de diſpenſatione noſtra. Ad hoc iſtã difficultatẽ proponimus, vt cõpatiẽtes nobis oretis pro nobis. Veniet enim dies quo cuncta adducuntur in iudicium. Et ille dies ſi ſeculo longe eſt, vnicuiq; homini vitæ ſuę vltimus ꝓpe eſt. Tamen vtrunque latere deus voluit, & quando veniat finis ſeculi, & quando ſit in vnoque homine huius vitæ finis. Vis non timere diem occultum, quando venerit inueniat te paratum. Cùm ergo præpoſiti ad hoc ſint, vt his qui ſubiecti ſunt conſulant, non in eo quod præſunt, omnino vtilitatem ſuam attendant, ſed eorum quibus miniſtrant. Quiſquis ita præpoſitus eſt, vt in eo quod præpoſitus ſit gaudeat, & honorẽ ſuum quærat, & cõmoda ſua ſola reſpiciat, ſe paſcit, non oues. Ad vos ſermo dirigitur. Audite tanquam oues Dei & videte quemadmodum vos ſecuros fecerit Deus: qualeſcunque ſunt qui vobis præſunt, id eſt, qualeſcunque nos ſumus, vobis deus ſecuritatem dedit qui paſcit Iſraël. Nam deus non deſerit oues

ſuas, & mali paſtores pœnas debitas luent, & oues promiſſa percipient. Videamus ergo quid loquatur paſtoribus ſeipſos paſcẽtibus nõ oues, ſermo diuinus neminem palpãs. Ecce lac cõſumitis, & lanis vos tegitis. & quod craſſum eſt interficitis, & oues meas non paſcitis, quod infirmatum eſt non confortaſtis: & quod ægrotat, non corroboraſtis, & quod contribulatum eſt, non colligaſtis: & quod errabat, nõ reuocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis, & quod forte fuit, confeciſtis, & diſperſæ ſunt oues meæ, eo quod non ſit paſtor. Dicitur in paſtores paſcentes ſemetipſos, non oues, quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? Lac conſumitis, & lanis vos tegitis. Propter quod dicit Apoſtolus. Quis plantat vineam, & de fructu eius nõ ſumit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non percipit? Inuenimus ergo eſſe lac gregis quicquid à plebe diſtribuitur præpoſitis ad eorum ſuſtentandum victum temporalem. Inde enim loquebatur Apoſtolus cum hæc diceret quæ commemoraui, Et quidem Apoſtolus quanquam elegerit manibus ſuis laborare, nec ipſum lac quærere ab ouibus, tamen lactis poteſtatem percipiendi habere ſe dixit, & ſic dominum diſpoſuiſſe: vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant. Et dicit alios coapoſtolos ſuos vſos fuiſſe hac poteſtate, non vſurpata, ſed data. Plus ille fecit, vt nec quod debebatur acciperet. Ipſe ergo donauit & debitum, ſed alius non exegit indebitum: ille plus fecit. Fortaſsis enim illũ ſignificabat, qui ægrum cum adduceret ad ſtabularium dixit, Si quid amplius erogaueris, in redeundo reddam tibi. De his ergo qui non indigent lacte gregis, quid plura dicamus? Miſericordiores ſunt vel potius ipſius miſericordiæ officium largius impendunt. Poſſunt enim, & quod poſſunt faciunt. Laudentur hi, neque damnentur illi. Nam & ipſe Apoſtolus datum non quærebat, fructuoſas tamen oues eſſe cupiebat, nõ ſteriles ſine lactis vbertate. Itaque cum eſſet quodam tempore in magna indigentia victus, in confeſsione veritatis, miſſum eſt illi à fratribus vnde neceſsitati & indigẽtiæ eius miniſtraretur. Reſpondit autem illis gratias agens & dixit, Bene feciſtis communicare neceſsitatibus meis, Ego enim didici in quibus ſum ſufficiens eſſe: Scio & abũdare, & penuriam pati: Omnia poſſum in eo qui me confortat. Veruntamen vos bene feciſtis vſibus meis mittere. Sed vt oſtenderet in eo quod illi bene fecerunt quod non ipſe quæreret, ne inter illos eſſet qui ſeipſos paſcũt, non

Quid ſit paſtores lac ſumere & quãdo liceat. Caput. II.

1. Cor. 9.

2. Theſſ. 3.

Matth. 10

1. Cor. 9.

Luca. 10

Philip, 4.

oues, non tam ſuæ gaudet ſubuentum eſſe neceſſitati, quàm illorum gratulabatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? Non requiro, inquit, datum, ſed requiro fructum. Non ergo, inquit, vt explear, ſed ne vos inanes remaneatis. Qui ergo non poſſunt facere quod Paulus, vt manibus ſuis ſe tranſigant, accipiant de lacte ouium, ſuſtentent ſuam neceſſitatem, ſed nō negligant ouium infirmitatem: non hoc ſibi quærant tāquam commodum ſuum, vt ex neceſſitate ſuæ penuriæ videantur annunciare Euangelium, ſed hominibus illuminandis præbeant lucem verbi veritatis. Sunt enim tanquam lucernæ, ſicut dictum eſt, Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes: &, Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrū, vt luceat omnibus qui in domo ſunt: Sic luceat lumen veſtrum coram hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificét patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nónne adiiceres oleum ne extingueretur? Porrò ſi lucerna accepto oleo luceret, nō erat planè digna quæ in candelabro poneretur, ſed quæ continuo frangeretur. Vnde ergo viuitur, neceſſitatis eſt accipere, charitatis eſt præbere, non tanquam venale ſit Euāgelium, vt iſtud ſit precium eius, quod ſumunt qui annunciant vnde viuant. Si enim ſic vendunt, magnam rem vili precio vendunt. Accipiāt ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à domino. Non enim eſt idoneus populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate Euangelij ſeruiunt: non expectent illi mercedem, niſi vnde & iſti ſalutem. Quid ergo iſti increpantur, vnde arguuntur? quia cum lac ſumerent, & lanis ſe tegerent, oues negligebāt. Sua ergo tantum quærebant, non quæ Ieſu Chriſti. Sed quoniam diximus quid ſit lac ſumere, quæramus quid ſit lanis ſe tegere. Qui præbet lac, victum præbet: qui præbet lanā, honoré præbet. Iſta ſunt duo quæ à populis quærunt, qui ſemetipſos paſcunt, non oues: commodū ſupplendæ neceſſitatis, & fauorem honoris & laudis. Etenim veſtimentum propterea bene intelligitur in honore, quia nuditatem tegit. Etenim vnuſquiſque homo infirmus: & quid eſt quiſquis vobis præeſt, niſi quod vos eſtis? Carnem portat, mortalis eſt, manducat, dormit, ſurgit, natus eſt, moriturus eſt. Si ergo cogitatis quid ſit ſecundum ſeipſum, homo eſt, tu tamen honorando eum velut angelum, contegis quod infirmum eſt. Huiuſmodi indumentum acceperat à bo-

Luca 12. *Matth. 5.* *Philip. 2.* *Quid ſit lanis ſe tegere.* *Cap. III.*

na dei plebe idem Paulus cum diceret, Sicut angelum dei, ſuſcepiſtis me, teſtimonium vobis perhibeo, quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi. Sed cum tantus honor exhibitus eſſet, nunquid propter ipſum honorem ſibi exhibitum, ne forte cum argueret negaretur, & minus ipſe Apoſtolus laudaretur, perpercit errantibus? Nam ſi hæc feciſſet, eſſet inter illos qui ſeipſos paſcunt, non oues: diceret apud ſeipſum, Quid ad me pertinet? Quiſque quod velit agat, victus meus ſaluus erit, & lac & lana, ſatis eſt mihi, eat quiſque quò poteſt, Ergo integra tibi ſunt omnia, ſic eat quiſq; quò poteſt. Nolo te præpoſitum facere, vnum te conſtituo de ipſa plebe, Si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra, Proinde ipſe Apoſtolus cum eos commemoraret quales fuerint erga illum, ne quaſi oblitus eorum honorificentiæ videretur, & teſtimonium perhibet, quòd ſicut angelum dei ſuſceperint eum: & quòd ſi fieri poſſet, oculos ſuos vellent eruere, & illi dare, & tamen accedit ad ouem languidam, ad ouem putridam, ſecare vulnus, non parcere putredini. Ergo inquit inimicus factus ſum vobis verum prædicans? Forte & accepit de lacte ouium, ſicut paulò ãte memorauimus, & indumentum ex lanis ouium, ſed tamen oues non neglexit. Non enim ſua quærebat, ſed quæ Ieſu Chriſti. Abſit ergo vt dicamus vobis. Viuite vt vultis, ſecuri eſtote, deus neminem perdit, tantummodo fidem Chriſtianam tenete: non perdet ille quod redemit, non perdet pro quibus ſanguinem ſuum fudit: & ſi ſpectaculis volueritis oblectare animos veſtros, ite: quid mali eſt? Et feſta iſta quæ celebrantur per vniuerſas ciuitates in lætitia cõuiuãtium & publicis menſis ſeipſos vt putant iucundantium, reuera magis perdentium, ite, celebrate, Magna eſt dei miſericordia, quę totum ignoſcat. Coronate vos roſis antequam marceſcant. In domo dei veſtri quãdo volueritis conuiuamini, impleamini cibo & vino, cum veſtris: ad hoc enim data eſt iſta creatura, vt ea perfruamini: non enim impiis & Paganis eam dedit deus, ſed vobis eam dedit. Hæc ſi dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores: & ſi ſint quidam qui nos ſentiant hoc dicentes non recte ſapere, paucos offendimus, [ſed multitudinem conciliamus.] Quod ſi fecerimus, non verba dei, nõ verba Chriſti dicentes, ſed noſtra, erimus paſtores noſmetipſos paſcentes, non oues. Cum autem dixiſſet quæ diligant iſti paſtores, dixit & quæ negligant. Vitia enim

Galat.4. *1.Cor.12.* *Galat.4.* *Philip.2.* *Sapien.2.* *De mactãtibus ouis pingues Cap.IIII.*

ouium latè patent, ſanæ atque craſſæ oues perpaucæ ſunt, id eſt, ſolidæ in cibo veritatis vtentes paſcuis bene de munere dei. Sed mali illi paſtores non parcunt talibus, parũ eſt quòd illas languentes & infirmas & errantes & perditas non curant, ſed iſtas fortes & pingues necant, quãtum in ipſis eſt. Illæ viuent de miſericordia dei, tamen quantum ad paſtores malos attinet, occidunt male viuendo, malum exemplum præbendo. An fruſtra dictum eſt ſeruo dei eminenti in membris ſummi paſtoris, Circa omnes teipſum bonorum operum præbe exemplum, & forma eſto fidelibus. Attendit enim ouis etiam fortis plerunque præpoſitum ſuum male viuentem, ſi declinet oculos à regulis domini, & intendens in hominem, incipit dicere in corde ſuo, Si præpoſitus meus ſic viuit, ego quid ſum qui non faciam quod ille facit? Si fortem ergo occidit ouem, iam de cæteris quid faciet, qui illud quod non ipſe fortificauerat, ſed forte aut robuſtum inuenerat male viuendo interfecit? Dico charitati veſtræ, iterum dico, & ſi viuunt oues & ſi fortes ſunt oues in verbo domini, & tenent iſtud quod audierũt à domino ſuo: Quæ dicunt facite, quæ autem faciũt, facere nolite: tamen qui in conſpectu domini † male viuit, quantum in illo eſt, eum à quo attenditur occidit. Non ſibi ergo blandiatur, quia ille non eſt mortuus: & ille viuit, & iſte homicida eſt. Quomodo cum laſciuus homo intendit in mulierem ad concupiſcendum eam, ecce illa caſta eſt, & mœchus eſt iſte: Domini enim vera & aperta eſt ſententia. Quiſquis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Non peruenit ad illius cubiculum, & in interiore iam ſuo cubili volutatur. Sic omnis qui male viuit in conſpectu eorum quibus præpoſitus eſt quantũ in ipſo eſt, occidit & fortes oues. Qui ergo imitatur præpoſitum malum, moritur: qui non imitatur, viuit: tamen quantum ad illos pertinet, ambos occidit, Et quod craſſum eſt, inquit, interficitis, & oues meas non paſcitis.

Titum. 2. *Matth. 23* *† alias, populi.* *Matth. 5.* *Ezech. 34. Caput. V.*

Iam audiſtis quid diligant, audite quid negligãt, Quod infirmum eſt, non confortaſtis: & quod tabuit, non corroboraſtis: & quod contribulatum eſt, id eſt, confractum non colligaſtis: & quod errabat non reuocaſtis,: & quod periit, non inquiſiſtis: & quod forte fuit, confeciſtis, id eſt interfeciſtis & occidiſtis. † infirmum quippe animum gerit ouis, quando tentationes ſibi profuturas non credit. Paſtor negligens quando ſic cre-

† aliàs, Infirmatur omnis, id eſt, infirmum cor gerit, vt poſſit cedere tentationibus quæ incauto & imparato ſuper uenerint. Paſtor. &c.

ſic credit talis infirmus, non illi dicit, Fili accede ad ſeruitutẽ dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Qui enim hoc loquitur, confortat infirmum, & ex infirmo facit firmum, vt non ille cum crediderit, proſpera huius ſeculi ſperet. Si autem doctus fuerit ſperare proſpera ſeculi, ipſa proſperitate corrumpitur. Superuenientibus autem aduerſitatibus ſauciatur, aut fortaſsis extinguitur. Non ergo eum ædificat ſuper petram qui ſic ædificat, ſed ſuper arenam. Petra autem Chriſtus eſt. Chriſti autẽ paſsiones imitandæ ſunt nõ à Chriſtiano deliciæ conquirendæ. Confortatur infirmus cũ ei dicitur, Spera quidem tentationes huius ſeculi, ſed ab omnibus eruet te dominus, ſi ab illo nõ recedet retro cor tuũ. Nam ad confortandum cor tuũ, venit ille pati, venit ille mori, venit ille ſputis liniri, venit ſpinis coronari, venit opprobria audire, venit poſtremo ligno configi: omnia hæc ille pro te, tu nihil pro illo, ſed pro te. Quales autem ſunt qui timent eos lædere quibus loquuntur, non ſolum non præparant ad imminentes tentationes, ſed etiam promittunt fœlicitatem huius ſeculi quam deus ipſi ſeculo non promiſit. Ille prædicit labores vſque in finem, venturos ipſi ſeculo & tu vis ab iſtis laboribus exceptum eſſe Chriſtianum, quia Chriſtianus eſt, aliquid plus paſſurus eſt in ſeculo. Et enim ait Apoſtolus, Omnes qui piè volunt in Chriſto viuere, perſecutionem patientur: [Iam ſi tibi placet paſtor tua quærens non quæ Ieſu Chriſti, ille dicit, Omnes qui volunt in Chriſto piè viuere, perſecutionem patientur:] tu dic, Si in Chriſto piè vixeris, abundabunt tibi omnia bona: & ſi filios non habes, ſuſcipies, & nutries omnes, & nemo tibi moritur. Hæccine eſt ædificatio tua. Attende quid facias, vbi ponas, ſuper arenam eſt quod conſtituis, venturus eſt imber, influxurus eſt fluuius flaturus eſt ventus, & impingent in domum iſtam, & cadet, & fiet ruina eius magna. Leua de arena & pone ſupra petram, in Chriſto ſit quem vis eſſe Chriſtianum. Attendat ad paſſiones Chriſti indignas, attendat ad illum ſine vllo peccato, quæ non rapuit, exoluentem: attendat ſcripturam dicentem, Flagellat autem omnem filium quem recipit. Et para te flagellari, aut certe nõ quæras recipi. Flagellat autem omnem, inquit, filium quem recipit. Et tu dicis, forte exceptus eris? Si exceptus à paſſione flagellorum, exceptus à numero filiorum, itáne, inquies, flagellat omnem filium? Prorſus flagellat omnẽ filiũ vt & vnicũ.

2.Ti.3. *Pſal.68.* *Heb.12*

Ioan. 1. Et vnicus ille de patris ſubſtantia natus, æqualis patri in forma dei, verbum, per quem facta ſunt omnia, non habebat vnde flagellaretur, ad hoc carne indutus eſt vt ſine flagello non eſſet. Qui ergo flagellat vnicũ ſine peccato, nũquid relinquit adoptiuum non flagellatum cum peccato? In adoptionem vocatos nos eſſe Apoſtolus dicit, Adoptionem filiorum accepimus, vt eſſemus vni cohæredes, eſſemus etiam hæreditas eius. Poſtula, inquit, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Exemplum nobis propoſuit in paſsionibus ſuis. Sed ne futuris tentationibus deficiat infirmus, nec falſa ſpe decipiendus eſt, nec errore frangendus: dic ei, Præpara animam tuam ad tentationem. Sed forte incipit labi, contremiſcere, nolle accedere: habes aliud, Fidelis deus qui non vos ſinit tentari ſupra quàm ferre poteſtis. Illud autem promittere & prædicare futuras paſsiones, infirmum confirmare eſt. Timenti autem nimium & ex hoc deterrito cum polliceris miſericordiã dei, non quia tentationes deerunt, ſed quia non permittit tentari ſupra quàm poteſtis ferre, fractum colligare eſt. Sunt enim qui cum audierint venturas tribulationes, armant ſe magis, & quaſi potum ſuum ſitiunt, paruam enim ſibi putant fidelium medicinam, ſed quærunt & martyrum gloriam. Sunt alij qui auditis futuris & neceſſario veniẽtibus tẽtationib⁹, quas propriè oportet venire Chriſtiano, quas nemo ſẽtit niſi qui voluerit eſſe vere Chriſtianus: imminẽtibus ergo ſibi aliquibus, frãguntur & claudicant. Affer conſolationis alligamentum, alliga quod fractum eſt, dic, ne timeas, non deerit in tentationibus ille in quem credidiſti, fidelis deus, qui non ſinit te tentari ſupra quã potes ferre. Nõ hoc à me audis, Apoſtol⁹ dicit qui etiam dicit. An vultis experimentum eius accipere qui in me loquitur Chriſtus? Hoc ergo cum audis ab ipſo Chriſto, audis & ab illo paſtore qui paſcit Iſraël. Illi enim dictum eſt, Potabis eos in lachrymis, in mẽſura. Quod enim ait Apoſtolus, Non ſinit tentari vos ſupra quàm poteſtis ferre: hoc ait Propheta, in menſura. Tantum tu noli dimittere corripientem & hortantem, terrentem & conſolantem, percutientem & ſanantem.

Cap. VI. Quod infirmum eſt, inquit, nõ confortaſtis, paſtoribus malis dicit, paſtoribus, falſis, paſtoribus ſua quærentibus, non quæ Ieſu Chriſti, ex commodo lactis & lanæ gaudentibus, oues omnino non curantibus, & quod male habuit, non corroborantibus. Infirmum, id eſt, non firmum. Nam dicuntur

Marginal references: Galat. 4. — Pſal. 2. — Eccleſiaſt. 2. — 1. Cor. 10. — 2. Cor. 13. — Pſal. 79.

cuntur infirmi etiam ægrotantes, ſed inter infirmum & ægrotum, id eſt, male habentem, hoc mihi videtur intereſſe. Etenim iſta fratres quæ diſtinguere vtcunque conamur, forte & nos poſſumus maiore diligentia melius diſtinguere, & alius peritior vel lumine cordis plenior: interim ne fraudemini, quantum ad verba attinet ſcripturæ, quod ſentio loquor. Infirmo ne accidat tentatio & eum frangat, timendum eſt: langués autem iam cupiditate aliqua ægrotat, cupiditate aliqua impeditur ab intranda via dei, à ſubeundo iugo Chriſti. Attendite illos homines volentes bene viuere, iam ſtatuentes bene viuere, & minus idoneos mala pati ſicut parati ſunt bona facere. Pertinet autem ad Chriſtianam firmitatem, non ſolum operari quæ bona ſunt, ſed & tolerare quæ mala ſunt. Qui ergo videntur feruere in operibus bonis, ſed imminentes paſsiones tolerare nolle, aut non poſſe, infirmi ſunt. Qui vero aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipſis bonis operibus reuocantur, languidi & egroti iacent, quippe in ipſo languore tanquã ſine vllis viribus nihil boni poſſunt operari. Talis in anima paralyticus ille fuit, quem cum ad dominum inferre non poſſent qui eum portabant, tectum aperuerunt & depoſuerunt: id eſt, tanquam ſi in anima hoc velis facere, vt tectum aperias, & deponas ad dominum animam paralyticam, diſſolutam omnibus membris, & vacantem ab omni opere bono, grauatam vtique peccatis ſuis, & languentem morbo cupiditatis ſuæ. Si ergo diſſoluta ſunt membra omnia, & eſt paralyſis interior vt peruenias ad medicum. Forte enim latet medicus & intus eſt, id eſt, verus intellectus in ſcripturis occultus eſt, exponendo quod occultum eſt, aperi tectum & depone paralyticum. Quod qui non faciunt, & qui facere negligunt, audiſtis quæ audiant, Quod male habuit, non corroboraſtis, & quod contribulatum eſt, non colligaſtis. Iam hinc diximus Fract⁹ enim erat terrore tẽtationis. Accidit aliquid vnde quod fractum eſt, colligetur conſolatione illa, Fidelis deus qui non vos ſinit tentari ſupra quàm poteſtis ferre, ſed faciet, cum tentatione etiam exitum vt poſſitis ſuſtinere. Et quod errabat non reuocaſtis, Ecce vnde inter hæreticos periclitamur. Et quod errabat, non reuocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis. Hic inter manus latronum, & dẽtes luporum furentium vtcunque verſamur. Et pro his periculis noſtris vt oretis oramus. Et contumaces ſunt oues quia quæruntur errantes, &

Marci.2.

Ezech.34

Quòd ſit importunè errãs ouis reuocãda à paſtore bono ne intereat.

Cap.VII.

alienas ſeſe à nobis diũci: errore ſuo & perditione ſua dicunt. Quid vos vultis? Quid nos quæritis: quaſi non ipſa cauſa ſit vt quærere eas velimus. Et quare quærimus? Quia errant & pereunt. Si in errore, inquit, ſum, ſi in interitu, quid me vis? quid me quæris? Quia in errore es, reuocare volo: quia periſtis, inuenire volo. Sic volo errare, ſic volo perire. Sic vis errare, ſic vis perire, quanto melius ego nolo. Prorſus audeo dicere, Im-
2.Timo.4. portunus ſum. Audio enim dicentem Apoſtolum, Prædica verbum, inſta opportunè importunè. Quibus opportunè? quibus importunè? Opportunè vtique volentibus, importunè nolentibus. Prorſus importunus audeo dicere: tu vis errare, tu vis perire, ego nolo. Non vult poſtremo ille qui me terret. Si voluero, vide quid dicat, vide quid increpet. Quod errabat, nõ reuocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis. Te magis timebo
2.Cor.5. quàm ipſum? Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti. Non te timeo, non enim potes euertere tribunal Chriſti, & conſtituere tribunal Donati: reuocabo errantem, requiram perditum, velis nolis id agam. Et ſi me lanient inquirentem vepres ſyluarum, per omnia anguſta me coarctabo, omnes ſepes excutiam, quantum mihi virium dominus terrens donat, omnia peragrabo, reuocabo errantem, requirã pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli perire. Parũ eſt quòd doleo te errantem atque pereuntem, timeo ne negligens te, etiam quod forte eſt occidam. Vide enim quod ſequitur, Et quod forte fuit confeciſtis. Si neglexero errantem atque pereuntem, & eum qui fortis eſt delectabit errare atque perire, cupio lucra exteriora, ſed timeo plus damna interiora. Si indifferentem habuero errorem tuum, attendit qui fortis eſt, putat nihil eſſe, ire in hæreſim, quando aliquod commodum de ſeculo reluxerit vnde mutetur. Statim mihi dicit fortis ille periturus, cum te perditum non requiro: & hàc & hàc deus. Quid intereſt, homines inter ſe litigantes hoc fecerunt, vbicunque colendus eſt deus. Si forte illi dixerit aliquis Donatiſta, Non tibi do filiam meam niſi fueris de parte mea: Ille opus eſt vt attendat & dicat, Si nihil mali eſſet eſſe de parte eorum, non contra illos dicerent tanta paſtores noſtri, non pro illorum errore ſatagerent. Si ergo ceſſemus & taceamus, contraria locuturus eſt, vtique ſi malum eſſet eſſe in parte Donati, loquerentur contra, redarguerent eos, ſatagerent lucrari illos: ſi errant, reuocarent illos: [ſi pereunt, quærerent illos.]

Non

Non fruſtra ergo cum iam dixiſſet ſuperius, Quod craſſum eſt, interfeciſtis: [hic iterum in nouiſſimo poſuit, & quod forte fuit confregiſtis:] Ipſa eſt enim repetita ſententia, niſi quia ex his quæ ſupra dixit nata eſt. Quod errabat, non reuocaſtis: & quod periit, non requiſiſtis: & hoc faciendo, quod forte eſt interfeciſtis.

Proinde audi quid ſequitur de iſta negligentia malorum, imò falſorum paſtorum. Et diſperſæ ſunt oues meæ, eo quod non ſit paſtor. & factæ ſunt in comeſturam omnibus beſtiis agri. Furantur lupi inſidiantes, rapiunt leones frementes, cum oues non hærent paſtori. Nam præſens eſt paſtor, ſed male agentibus non eſt paſtor: & inhærent paſtoribus, ſeipſos, non oues paſcentibus, & letalis error conſequitur. Eunt in beſtias deprædantes ſe, & de illarum morte ſe ſatiari cupientes. Tales enim ſunt omnes, qui gaudent de erroribus alienis, beſtiæ ſunt paſtæ morſibus diſperſarum. Et diſperſæ ſunt, & errauerunt oues meæ in omnem montem & in omnem collem altum. Beſtiæ à montibus & collibus, tumor terrenus, & ſuperbia ſeculi. Extulit ſe ſuperbia Donati, fecit ſibi partem, ſubſequens Parmenianus illius cõfirmauit errorem. Ille mons eſt, ille collis eſt. Sic omnis cuiuſlibet author erroris terrena elatione intumeſcens, promittit ouibus requiem, bona paſcua, & aliquando inueniunt tibi oues paſcua de pluuia dei, non de duritia montis: Habent enim & ipſi ſcripturas, habent ſacramenta: Non ſunt iſta montium, ſed cum inueniuntur in montibus, male remanetur in montibus. Errando enim in montibus, & in collibus deſerendo gregem, deſerunt vnitatem, deſerit vnitas cohortes aduerſus leones & lupos. Inde ergo reuocet deus ipſe: reuocet, modo audietis ipſum reuocantem, Errauerunt, inquit, oues meæ in omnem montem, & in omnem collem altum: hoc eſt, in omnem tumorem terrenæ ſuperbiæ. Sunt enim & montes boni, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxiliũ mihi. Et vide quia non tibi in montibus ſpes eſt: Auxilium, inquit, meum à domino, qui fecit cœlũ & terram. Noli putare iniuriam facere te montibus ſanctis, quãdo dixeris, Auxilium meũ non à montibus, ſed à domino qui fecit cœlũ & terram. Ipſi montes hoc tibi clamant. Mons erat qui clamabat: Audio in vobis ſchiſmata fieri, vt vnuſquiſq; veſtrum dicat, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autẽ Chriſti. Leua oculos in iſtum mõtem, audi quid dicat & ne in ipſo

De montibus in quibus negligentia paſtorũ oues errãt: & de monte vno vero rũ paſcuorum refert to.

Ca. VIII.

Pſal. 120

1. Cor. 1.

ipſo remaneas. Audi etiam quid ſequatur: Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? Ergo poſteaquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde veniet auxilium tibi, id eſt, in authores ſcripturarum diuinarum, attende omnibus medullis ſuis,
Pſal. 82. omnibus oſſibus clamantem, Domine quis ſimilis tibi? vt
Pſal. 120. ſecurus ſine vlla iniuria montium dicas: Auxilium meum à domino qui fecit cœlum & terram. Non ſolum tunc tibi nõ ſuccenſebunt montes, ſed tunc amabunt, tunc magis fauebũt: ſi in ipſis ſpem tuam poſueris, contriſtabuntur. Angelus multa diuina & mira oſtendẽs homini, ab homine adorabatur, tan
Apoc. 22. quam leuante oculos in montem, ait ille ſe reuocans ad dominum, Noli, inquit, facere, illum adora: nam ego conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum. In omnem montem, & in omnem collem, & in omnem faciem terræ diſperſæ ſunt, & in omnem faciem terræ lucent. Quid eſt, in omnem faciem terrę diſperſæ ſunt? Omnia terrena ſectantes, ea quæ in faciem terrę
Colo. 3. lucent, ipſa amant, ipſa diligunt. Nolunt mori, vt abſcondatur vita ipſorum in Chriſto ſuper omnem faciem terræ & dilectionem terrenorum. Et quia errantes oues ſunt ſuper omnẽ faciem terræ, non omnes hæretici per totam faciem terre, ſed tamen hæretici per totam faciem terræ, alij hic, alij ibi, nuſquam tamen deſunt, ipſi ſe non nouerunt. Alia ſecta in Africa, alia hæreſis in Oriente, alia in Aegypto, alia in Meſopotamia. Verbi gratia: Diuerſis locis ſunt diuerſæ, ſed vna mater ſuperbia omnes genuit, ſicut vna mater noſtra catholica omnes Chriſtianos fideles toto orbe diffuſos. Non ergo mirum ſi ſuperbia parit diſſenſionem, charitas vnionem: tamen ipſa catholica mater & ipſe paſtor in ea vbique quærit errantes, confortat infirmos, curat languidos, alligat confractos, alios ab iſtis, alios ab illis nõ ſe inuicẽ ſcientibus. Sed tamẽ illa omnes nouit, quia cum omnibus fuſa eſt. Verbi gratia: Eſt in Africa pars Donati, Eunomiani non ſunt in Africa, ſed cũ parte Donati eſt hic catholica. Sunt in Oriente Eunomiani, ibi autẽ nõ eſt pars Donati, ſed cũ Eunomianis ibi eſt catholica. Illa ſic eſt tanquam vitis creſcendo vbiq; diffuſa, illi ſunt tanquam ſarmenta inutilia agricolæ falce præciſa, merito ſterilitatis ſuę, vt vitis putaretur, nõ vt amputaretur. Sarmẽta ergo illa vbi præciſa ſunt ibi remanſerũt. Vitis autẽ creſcens per omnia, & ſarmenta ſua nouit quæ in illa manſerunt, & iuxta ſunt quæ de illa præciſa ſunt. Inde tamẽ reuocat errantes, quia & de ramis

fract

fractis dicit Apoſtolus, Potens eſt enim deus iterũ inſerere illos, ſiue dicas oues errantes à grege, ſiue dicas ligna præciſa de vite. Nec ad reuocandas oues, nec rurſus ad inſerenda ligna minus idoneus eſt deus, quia ille ſummus paſtor, ille verus agricola. Et in omnem faciem terræ diſperſæ ſunt, & non fuit qui reuocaret, ſed in malis illis paſtoribus non fuit homo qui requireret. Propterea paſtores audite verbum domini, Viuo ego dicit dominus deus, Videte vnde cœpit. Tanquam iuratio eſt dei teſtificatio vitæ: Viuo ego dicit dominus, mortui ſunt paſtores, ſed ſecuræ oues: Viuit dominus. Viuo ego dicit dominus deus. Qui autem paſtores mortui ſunt? Sua quærentes, nõ quæ Ieſu Chriſti. Erunt ergo & inuenientur paſtores, non quæ ſua ſunt quærentes, ſed quæ Ieſu Chriſti? Erunt planè, & inuenientur planè, nec deſunt, nec deerunt. Videamus ergo quid dicat dominus, qui ſe dicit viuere, vtrum dicat ablaturum ſe oues à paſtoribus malis, paſcentibus ſeipſos non oues & daturum ſe eas paſtoribus bonis, paſcentibus oues, non ſe. Viuo ego dicit dominus deus, quia pro eo quòd factæ ſunt oues meæ in comeſturam omnibus beſtiis campi, eo quod non eſſet paſtor. Rurſus paſtorem dicit, & pauloante, & nunc non ait ex eo quòd non ſunt paſtores. Ouibus enim talibus male errãtibus, male pereuntibus non eſt paſtor, & ſi præſens eſt paſtor: quia & cũ præſens eſt lux, non eſt cæcis lux. Et nõ quæſierunt paſtores oues meas, & pauerunt paſtores ſeipſos, oues autem meas non pauerũt. Propter iſtud paſtores audite verbum domini. Sed qui paſtores audite? Dicit dominus deus: Ecce ego ſuper paſtores, & requirã oues meas de manibus eorũ. Audite & diſcite oues dei: à malis paſtoribus inquirit deus oues ſuas, & de manibus eorũ inquiret mortẽ earũ. Dicit enim alio in loco per eũdẽ Prophetã, Fili hominis ſpeculatorẽ dedi te domui Iſraël, & audies ex ore meo ſermonem, & præmonſtrabis eis ex me. In eo cum dixero peccatori, Morte morieris, & non fueris locutus, vt impius caueat à via ſua, ille facinoroſus in ſuo facinore morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Tu autem ſi prænunciaueris facinoroſo viam eius vt auertatur ab ea, & non fuerit auerſus à via ſua, ille in facinore ſuo morietur, & tu animam tuam liberabis. Quid eſt fratres? Videtis quàm ſit tacere periculoſum: moritur ille & recte moritur, in impietate ſua & in peccato ſuo moritur: Negligentia enim eius occidit eum. Nam paſtorẽ inueniet viuentẽ

Rom. 11.

De pœna negligentium paſtorum.

Cap. IX.

Ezec. 34.

Philip. 2.

Ezech. 3.

qui

qui ait, Viuo ego dicit dominus deus: ſed cum fuerit negligẽs, non admonente illo qui ad hoc eſt præpoſitus & ſpeculator vt admoneat, & ille iuſte morietur, & ille iuſte damnabitur. Si autem dixeris inquit, impio, morte morieris: cui ego fuero gladium comminatus, & ille neglexerit vitare imminentem gladium & venerit gladius & interfecerit eum, ille in peccato ſuo morietur, tu autem animã tuam liberaſti: propter hoc ad nos quidem pertinet non tacere: ad vos autem & ſi taceamus, de ſcripturis ſanctis verba paſtoris audire.

De ratione reddenda pro ouibus. Cap. x.

Videamus ergo, quia ſic propoſueram, vtrum auferat oues à paſtoribus malis, & det eas paſtoribus bonis. Video eum auferentem oues à paſtoribus malis. Hoc enim dicit dominus, Ecce ego ipſe ſuper paſtores, & inquirã oues meas de manibus eorum, & auertam ab eis vt non paſcant oues meas, nec paſcãt amplius paſtores ſemetipſos. Cum enim dico, paſcant oues meas, illi ſe paſcunt non oues meas. Auertam vt non paſcant oues meas. Quomodo auertit vt nõ paſcant oues ipſius? Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: tanquam diceret, mea dicunt, ſua faciunt. Si diceret, Facite ſecuri quod faciunt, ipſos damnabo male viuentes, vobis autem parcam qui ſecuti eſtis præpoſitos veſtros. Si hoc diceret, dederat malis paſtoribus paſcendas oues paſcentibus nõ oues, ſed ſe. Sed quoniam terret non ſolum cæcum ducentem, ſed & cæcum ſequẽtem: Neque enim ait, Cadit in foueam ducens, & non cadit ſequens: ſed, Cæcus cæcum ducens, ambo in foueam cadunt. Admonuit oues, & ait, Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Cum enim non facitis quæ faciunt mali paſtores non vos ipſi paſcunt: cum facitis autem quæ dicunt, ego vos paſco: Mea enim dicunt, & non faciunt, Securi, inquiunt, ſequimur epiſcopos noſtros. Dicunt hoc ſæpe hæretici, quando veritate manifeſtiſſima conuincuntur: Nónne oues ſumus? Illi de nobis reddent rationem. Reddent planè malam de morte veſtra. De morte ouis malignæ reddet malus paſtor malam rationem. Nunquid ideo viuit ouis, quia deſignatur pellis ipſius? Increpatur paſtor, quia neglexit ouem errantem, & propterea in fauces lupi irruit vt deuoraretur. Quid illi prodeſt, quia affert pellem ſignatam? Paterfamiliâs vitam ouis inquirit. Sed ecce malus paſtor attulit pellem, reddat de pelle rationem. Forte mentiturus eſt. Videat deſuper qui poſtea iudicat: Cui verba ille ficta numerat, cogitationes inſpicit. Reddat

Matt. 23. *Matt. 15.*

dat paſtor malus rationem de pelle ouis mortuæ. Clamaui ei verba tua,& ſequi noluit,dedi operam vt à grege non aberraret,& non obtemperauit.Planè ſi hoc dicat,& verum dicit:nouit autem ille vtrũ verũ dicat, reddit bonã rationẽ de oue mala. Si autem inſpicit deus quia neglexerit errantem, quia non quæſiuit pereuntem,quid prodeſt quòd inuenit pellem quam referret? Ipſam reuocaret ne pellem mortuæ demonſtraret. Si ergo non bonam rationem reddit, quia non quæſiuit errantem, qualem reddet qui fecit errantem? Hoc eſt quod dico, Si in catholica conſtitutus epiſcopus non bonam rationem reddit de oue, ſi non quæſierit errantem de grege Dei: qualem rationem redditurus eſt hæreticus, qui non ſolum non reuocauit ab errore, ſed etiam impulit in errorem? Sed videamus, vt dixi, quomodo reuocet deus oues à paſtoribus malis: Iam commemoraui, Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt,facere nolite.Et non vos ipſi paſcunt, ſed Deus, quia velint nolint paſtores vt perueniant ad lac & lanam:verba Dei dicturi ſunt,Qui prædicas non furandum, furaris: dicit Apoſtolus ad eos qui bona dicunt,& mala faciunt. Tu audi prædicantem:ne fureris,noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipſe te paſcet facto ſuo, tibi venenũ subminiſtrat,nõ cibũ. Si vero hoc ab illo audis quod nõ dicit de ſuo,ſed de deo; nõ poteſt quidẽ vuã de ſpinis legi:Nã & ipſius Dñi ſentẽtia eſt, Nemo colligit de ſpinis vuã,& de tribulis ficus.Nec ideo tamẽ quaſi calũnieris Domino tuo & dicas, Dñe noluiſti me, quia fieri non poteſt de ſpinis legere vuam. Et rurſus dixiſti mihi de quibuſdam: Que dicunt,facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Nempe mala facientes vtique ſpinæ ſunt. Quomodo vis de ſpinis me colligere vuam verbi? Reſpondebit, Non eſt illa vua ſpinarum, ſed aliquando increſcens ſarmentum implicat ſe in ſepem, & pendet vua inter denſa ſpinarum, ſed non ſurgit de radice ſpinarum. Tu ſi eſurieris, & aliud non habes vnde ſumas,caute manum mitte ne lacereris à ſpinis; id eſt, ne facta imiteris malorum, & lege vuam inter ſpinas pendentem, ſed de vite naſcentem. Ad te perueniet botri alimentum, ſpinis ſeruatur ignis tormentum.

Matt. 23.

Roma. 2.

Matth. 7.

De ſedulitate paſtoris veri Christi in ouiũ ca-

Extraham, inquit, oues meas de ore eorum & de manibus eorum, & non erunt eis adhuc in cibum. Hoc & in Pſalmo dicitur, Nónne cognoſcent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant populum meum vt cibum panis? Et non

pium cuſto- gerunt eis adhuc in cibum: quoniam hæc dicit Dominus Deus,
dias eas pa Ecce ego ipſe abſtuli à malis paſtoribus oues monẽdo. vt dixi,
ſcentis in ne quod faciunt, faciant, id eſt, ne quod faciunt mali paſto-
irriguis res, faciant incaute negligentes oues. Et quid ait, Cui dat
montibus. quod illis abſtulit? Forte bonis paſtoribus. Non hoc ſequi-
Cap. XI. tur. Et quid dicemus fratres, nónne ſunt paſtores boni? Nón
ne alio loco ſcripturarum dicitur, Et conſtituam eis paſtores
ſecnndum cor earum, & paſcent eas ſcientia & diſciplina?
Hiere. 3. Quomodo ergo oues quas malis paſtoribus tollit, non dat
bonis, ſed tanquam omnino nuſquam remanſerint boni: di-
cit, Ego paſcam? Petro dixerat, Paſce oues meas. Quid er-
Ioan. 21. go facimus? Cùm Petro commendantur oues, non ibi dixit
Dominus, Ego paſcam oues meas, non tu: ſed Petre, amas me,
paſce oues meas. An forte quia modo non inuenitur Petrus?
Iam enim aſſumptus eſt in requiem Apoſtolorum & marty-
rũ, Nõ eſt cui dicat ſecurus Dominus ouiũ, Paſce oues meas:
& quodammodo quaſi neceſſitate deſcendit ad officium pa-
ſcendi oues ſuas, non habens quibus commendet, nec tamen
deſerens, Hoc enim videtur ſequi. Hæc dicit Dominus Deus,
Pſal. 79. Ecce ego ipſe. Videamus, Qui paſcis Iſraël, intende, qui de-
ducis tanquam oues Ioſeph populum in Aegypto conſtitu-
tum, Iam diffuſus in gentibus Iſraël, ipſe eſt Ioſeph. Noſtis
enim quia migrauit Ioſeph in Aegyptum: vendentibus fratri-
Gen. 37. bus factum eſt. Vendiderunt Chriſtum Iudæi ſine cauſa, & in-
ter Apoſtolos ipſe Iudas venditor fuit. Cœpit eſſe Chriſtus in
gentibus, ibi honoratus eſt, ibi creuit populus eius, non eum
deſeruit paſtor eius. Excita, inquit, potẽtiã tuã & veni, vt ſaluos
facias nos. Planè facit & faciet. Ait enim, Ecce ego ipſe, &
inquiram oues meas, & viſitabo eas ſicut viſitat paſtor gregem
ſuum. Non curauerunt mali paſtores: non enim ſuo ſangui-
ne redemerunt. Sicut viſitat, inquit, paſtor gregem ſuum in
die. In qua enim die: Cùm fuerit nimbus & nubes, id eſt, in
pluuia & nebula. Pluuia & nebula error ſeculi huius, cali-
go magna ſurgens de cupiditatibus hominum, & nebula vali-
da cõtegens terram: & difficile eſt, vt non errent oues in iſta
nebula, ſed paſtor nõ deſerit eas, inquirit eas, penetrat nebu-
lam oculis acutiſſimis, non impeditur caligine nubium, videt
vndique, errantem reuocat, tantũ vt fiat quod dicit in Euan-
Ioan. 10. gelio, Quæ ſunt oues meæ, audiunt vocem meam, & ſequun-
tur me. In medio ouium diſperſarũ, ſic inquiram oues meas,
& edu

& educam eas ab omni loco quo diſperſæ ſunt. Illic in die nubis & nimbi, quando difficile eſt eas inueniri, tunc ego inueniam. Craſſa nebula eſt, pinguis nimbus eſt, oculos enim eius nihil latet. Et educam eas de gentibus, & colligam eas de regionibus, & inducam eas in terram earum, & paſcam eas ſuper montes Iſraël. Conſtituit montes Iſraël, authores ſcripturarum diuinarum: ibi paſcite, vt ſecure paſcatis: quicquid inde audieritis, hoc vobis bene ſapiat: quicquid extra eſt, reſpuite, ne erretis in nebula. Audite vocem paſtoris: Colligite vos ad montes ſcripturæ ſanctæ, ibi ſunt deliciæ cordis veſtri, ibi nihil venenoſum, nihil alienum, vberrima paſcua ſunt, vos tantum ſanè venite, ſanè paſcimini, In montibus Iſraël & in riuis & in omni habitatione terræ. A montibus enim quos oſtendimus, manauerunt riui prædicationis Euangelicæ, cum in omnem terram exiuit ſonus eorum. Et facta eſt omnis habitatio terræ ad paſcendas oues læta atque fœcunda. In paſcuis bonis paſcam eas, & in montibus altis Iſraël: & erunt ſtabula earum illic, hoc eſt, vbi requieſcant, vbi dicant, Bene eſt, verum eſt, manifeſtum eſt, non fallimur. In gloria Dei requieſcent tanquam in ſtabulis illis & dormient, hoc eſt, requieſcent in deliciis bonis, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſraël. Iam dixi, montes Iſraël, montes bonos, quò leuamus oculos, vt inde nobis veniat auxilium, noſtrum à Domino qui fecit cœlum & terram. Ideo ne vel in montibus bonis eſſet ſpes noſtra, cum dixiſſet, Paſcam oues meas ſuper montes Iſraël, rurſus ne tu ſpem poneres in montibus, ſubiecit ſtatim, Ego paſcam oues meas. Leua tu oculos tuos in montes, vnde veniet auxilium tibi: ſed attende dicentem: Ego paſcam. Auxiliũ enim tuũ à domino qui fecit cœlum & terram. Et ego requieſcere faciam eas, dicit dominus deus. Sed vt requieſcere faciat, quid primo curauit? Quod enim primo curauit, poſterius dicit: Hæc dicit dominus Deus: Quod periit, requiram: & quod errauit, reuocabo: & quod comminutum eſt, colligabo: & quod exanime eſt, confortabo: & quod pingue eſt & forte, cuſtodiam. Quod non faciebant mali paſtores, ſeipſos paſcentes, non oues, Non ait dominus, conſtituam alios bonos paſtores qui faciant hæc: ſed, ego inquit, paſcam oues meas, nulli committam. Securi vos fratres, ſecuræ vos oues: nobis videtur timendũ, quaſi deſit paſtor bonus. Et addit ſic, Et paſcam eas cum iudicio. Vide, quia ſic ſolus paſcit cum

Pſal. 18.

Pſal. 120.

Quod cũ iudicio Chri-

ſtus paſcat, alij vel temerario vel prorſus iudicio nullo. cum iudicio paſcens, Quis enim homo iudicat de homine? Temerariis iudiciis plena ſunt omnia. De quo deſperauimus, ſubito conuertitur & fit optimus: de quo multum præſumpſimus, ſubito deficit & fit peſſimus, Nec timor noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodie quiſque homo, vix nouit ipſe homo: tamen vtcunque ipſe quid hodie, quid autem cras, nec ipſe. Paſcit ergo ille cum iudicio, diſpertiens propria propriis: hæc iſtis, illa illis, debita eis quibus debetur hoc aut illud. Nouit enim quid agat, cum iudicio paſcit, quos iudicatus redemit. Paſcit ergo ipſe cum iudicio. In propheta enim Hieremia clamauit quidam, Perdix congregauit quæ non peperit, faciens diuitias ſuas non cum iudicio, Contra iſtum perdicem facientem diuitias ſuas non cum iudicio, paſcit iſte paſtor cum iudicio. Quare ille ſine iudicio? Quia congregauit, quæ non peperit. Quare iſte cum iudicio? Quia fouet quod peperit. De paſtore tamen bono loquitur. Paſtores boni aut non ſunt, aut latent, Si non ſunt, quid agimus? Si latent, quare de eis tacetur? Perdix quidem ille à quibuſdam maioribus, & ante nos ſcripturas tractatoribus diabolus intellectus eſt, congregans quæ non peperit Non enim ille creator, ſed deceptor eſt, faciens diuitias ſuas non cum iudicio. Non enim ad eum pertinet, quis iſto aut illo modo errer: omnes errantes vult quibuſlibet erroribus. Quam diuerſæ ſunt hæreſes, quàm diuerſi errores, ille in omnibus vult errare homines. Non dicit diabolus, Donatiſtæ ſunt, & non Arriani: ſiue illi ſint, ſiue iſti, ad eum pertinent congregrantem ſine iudicio, Idola, inquit, adoret, meus eſt: in Iudæorum ſuperſtitione remaneat, meus eſt: deſerta vnitate in illam vel in illam hæreſim pergat, meus eſt. Congregat ergo ſine iudicio faciens diuitias ſuas. Sed quid ſequitur, In dimidio dierum eius derelinquet eas, † & in nouiſſimis ſuis erit inſipiẽs? Venit ille congregans vndique oues ſuas in dimidio dierum eius, priuſquam ſperabat, antequam putabat, derelinquet eas, † & erit inſipiens in nouiſſimis eius. Quare in primis ſuis ſapiens erat? vt in nouiſſimis ſuis ſit inſipiens. Audite fratres, Dicitur aliquando in ſcripturis ſapientia pro ſtultitia † abuſione verbi, non proprietate. Vnde etiam dicitur, Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi conquiſitor huius ſeculi? Nónne ſtultã fecit Deus ſapientiam huius mundi? Et iſte perdix, idem draco, idem ſerpens tanquam ſapiẽs erat, quãdo Adam per Euam decepit: verum

Cap. XII.

Hiere. 17.

† aliàs, derelinquẽt eũ, & ſic deinceps.

† aſtutia.

Eſa. 33.

1. Cor. 1.

tum dicere putatus eſt, bonum conſilium dare exiſtimatus eſt, contra Deum creditus eſt. Quòd vero dicitur ſapientia abuſione verbi & in malo, conſuetudine quidem ſcripturarũ noſtrarum: nam quemadmodũ loquantur authores mundi, quid ad nos? Habes in eodem libro. Erat ibi ſerpens ſapientior omnibus beſtiis. Iſte ſapientior omnibus beſtiis, aſtutus & acutus ad decipiendum agnoſcitur, poſtea non ei creditur. Et dicitur ei, Renunciamus tibi, ſufficiat quòd incautos primò decepiſti. Ergo ita erit in nouiſſimis ſuis inſipiens: apertæ erunt fraudes eius, & ideo iam fraudes non erunt. In nouiſſimis ſuis erit inſipiens, qui congregauit quæ non peperit, & fecit diuitias ſuas non cum iudicio. Paſcit contra illum redemptor noſter cum iudicio. Exiſtat & aliquis hæreticus, & ſi non frater diaboli, certe adiutor & filius, & ipſum dixerim perdicem contẽtioſum animal. Hoc enim animal, vt aucupes norunt, etiam contendendi ſtudio capitur. Contendunt illi contra veritatẽ, & contenderunt ex quo ſe diuiſerunt. Modo dicunt, contendere nolumus, quia iam capti ſunt. Non habet quod dicat, Nolo contendere. O capte aliquando tu eras qui primis temporibus ſeditionis tuæ traditores arguebas, innocentes damnabas, iudicium imperatoris quærebas, iudicio epiſcoporum nõ conſentiebas, victus totiens appellabas, apud ipſum imperatorem ſtudioſiſſime litigabas, congregabas quæ non peperiſti: vbi eſt nunc ceruix tua, vbi lingua tua, vbi ſibilus tuus? Certe in nouiſſimis tuis factus es inſipiens, pauiſti ſine iudicio. Non enim verum vis, vel de errore tuo, vel de veritate iudicare, paſcit contra te Chriſtus cum iudicio, diſcernit oues ſuas ab ouibus non ſuis. Quæ ſunt oues meæ, inquit, audiunt vocem meã & ſequuntur me. Hic inuenio omnes paſtores bonos in vno paſtore. Non enim vere paſtores boni deſunt, ſed in vno ſunt. Multi ſunt, qui diuiſi ſunt. Hic vnus prædicatur, quia vnitas commendatur. Neque enim vere modo ideo tacentur paſtores, & dicitur paſtor, quia non inuenit Dominus cui commendet oues ſuas: tunc autem ideo commendauit, quia Petrum inuenit, imò vero & in ipſo Petro vnitatem commendauit, multi erant Apoſtoli, & vni dicitur, Paſce oues meas. Abſit vt deſint modo boni paſtores, abſit à nobis vt deſint, abſit à miſericordia ipſius vt non eos gignat atque conſtituat. Vtique ſi ſunt bonæ oues, ſunt & boni paſtores: nàm de bonis ouibus fiunt boni paſtores, Sed omnes boni paſtores in vno

Gene. 3.

Ioan. 10.

Quòd veri paſtores ſint qui in vno Chriſto paſtores extiterũt, & nõ præter chriſtũ paſcunt.

Cap. XIII.

Ioan. 21.

ſunt, vnum ſunt. Illi paſcunt, Chriſtus paſcit. Non enim vocem ſuam dicunt amici ſponſi, ſed gaudio gaudent propter vocem ſponſi. Idem ergo ipſe paſcit cum ipſi paſcunt: & dicit, Ego paſco: quia in illis vox ipſius, in illis charitas ipſius. Nam & ipſum Petrum cui commendauit oues ſuas, quaſi alter alteri vnũ ſecũ facere volebat, vt ſic ei oues commẽdaret, vt eſſet ille caput, ille figuram corporis portaret, id eſt, eccleſiæ, & tanquam ſponſus & ſpõſa eſſent duo in carne vna. Proinde vt oues commendaret, quid illi prius dicit, ne illi tanquã alteri commendaret? Petre amas me? Et reſpondit, Amo. Et iterum, Amas me? Et reſpondit, Amo. Et tertiò. Amas me? Et reſpondit, Amo. Confirmat trinitatem, vt conſolidet vnitatẽ. Ipſe ergo paſcit vnus in his, & hi in vno, & tacetur de paſtoribus: ſed non tacetur, Glorientur paſtores, ſed qui gloriatur, in domino glorietur. Hoc eſt Chriſtum paſcere, hoc eſt Chriſto paſcere, in Chriſto paſcere, præter Chriſtum ſibi non paſcere. Neque enim vere inopia paſtorum tanquam iſta futura mala tempora Propheta prædiceret, dixit, Ego paſcã oues meas. non habeo cui commendem. Etiam cum ipſe Petrus erat, & cum adhuc ipſi Apoſtoli erant in hac carne & in hac vita, tunc ait ille vnus, in quo vno omnes vnum. Habeo alias oues quæ non ſunt de hoc ouili, oportet me & eas adducere, vt ſit vnus grex & vnus paſtor. Sint ergo omnes in paſtore vno, & dicant vocem paſtoris vnam, quam audiant oues & ſequantur paſtorem ſuum, & non, illum, aut illum, ſed vnum: & omnes in illo vnam vocem dicant, diuerſas voces non habeant. Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Hanc vocem eliquatam ab omni ſchiſmate, purgatam ab omni hæreſi audiant oues, & ſequantur paſtorem ſuum dicentem, Quæ ſunt oues meæ, vocem meam audiunt, & ſequuntur me. Nam vis noſſe hæretice quã non habeas vocem paſtoris, & periculoſe te ſequantur oues tectum indumento ouium, & intus lupum rapacem? audiant vocem tuam. Videamus an Chriſti ſit, Eccleſiam quærit infirma ouis à grege aberrãs, neſciens vbi ſit grex, quęrit quò ſe aggreget, quò intret ædem. Vocem audiamus an Chriſti ſit: audiamus vtrum agni ſit, an perdicis. Ouis dei gregem ſuũ quærit. Puta ouem de Oriente veniſſe in Africam, quærit gregem ſuũ, incurrit in te, incurrit in baſilicam tuam, intrare vult, commoueris ignota facie, vel tu, vel miniſter tuus, ſtans vel ſedens ad oſtium,

Hier. 9. *Ioan. 10.* *1. Cor. 1.* *Matt. 7.*

oſtium, interrogat ouem quærentem gregem ſuum, imò gregem dei cum grege ſuo intrare vult, vbi eum eſſe putat, quæris Paganus ſit, an Chriſtianus? Reſpondet, Chriſtianus. Ouis eſt enim dei. Quæris ne forte catechumenus ſit & irruat ſacramẽtis? Reſpondet, Fidelis. Quæris cuius communionis ſit. Reſpõdet, Catholicus. Chriſtianum fidelẽ catholicum reprobas: qui ſunt intus quos tenes? Ita vero proiice, reproba. A te reprobatus, à Chriſto probatus. Vtinam & illi qui ſunt apud te cognoſcant te, & in dimidio dierũ tuorũ derelinquãt te. Quidã fratres noſtri heſterno die ierunt ad baſilicã eorũ, & ſi ad malos fratres. tamẽ ad fratres. Attendite fratres mei, quid interſit inter fiduciã veritatis & timorẽ falſitatis. Quãdo aliquos eorum in hoc populo agnoſcitis, quomodo gaudetis, quia in vobis ille eſt qui quærit quod perierat? Suggeretur aliquando vobis, Audiet & diſcedet. Et vos audiat & diſcedat. Audiet & irridebit. Audiat & irrideat. Aliquãdo ſapiet, aliquãdo agnoſcet, aliquando relinquitur à populo ſuo, remanet cũ corde ſuo, renũciat errori ſuo, gratias agit deo ſuo. Illi autẽ quid? Quid eſtis? Chriſtiani ſumus. Non, ſed exploratores. Et Illi, Catholici ſumus. Conati ſunt iniuriare meliori cõſilio. Pœnitet eos, atque vtinã ſic pœniteat & ibi remanere, quomodo pœnituit eos qui ingreſſi ſunt iniuriare. Tamen quos proiecerunt Chriſtianos, fideles, catholicos, quos tenuerunt, nolo dicere, quos proiecerunt video, quos tenuerunt ipſi dicãt. Dicant ergo vocem ſuã, Videamus an Chriſti ſit vox, an paſtoris ſit vox, quã ſequãtur oues ſiue per bonum ſit vox iſta, ſiue per malum hominẽ, verũ paſtoris ſit vox, attendamus. Quærit infirmus Eccleſiam, quærit errans Eccleſiam, tu quid dicis? Patris Donati eſt Eccleſia. Ego vocẽ paſtoris inquiro. Lege hoc mihi de propheta, lege mihi de Pſalmo, recita de lege, recita de Euangelio recita de Apoſtolo. Inde ergo recito Eccleſiã toto orbe diffuſam & dominum dicentẽ, Quæ ſunt oues meæ, vocẽ meam audiunt, & ſequuntur me. Quæ eſt vox paſtoris. Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionẽ peccatorũ per omnes gentes, incipiẽtibus ab Hieruſalẽ. Ecce vox paſtoris, agnoſce eam, & ſequere ſi ouis es. Sed illi codices tradiderunt, & illi thus idolis poſuerũt, ille & ille. Quid ad me de illo & de illo? Si fecerunt, non ſunt paſtores: tu vocem paſtoris edicito, quia nec de illis vocẽ paſtoris annuncias. Tu accuſas non Euangelium, tu accuſas non propheta, non Apoſtolus, de quo mihi vox

Quòd verò paſtoris verã vocẽ audiãt oues, & ſequãtur. & quæ ſit vox vera. Ca. XIIII. Ioan. 10. Luca. 24.

iſta loquitur, de illo credo: aliis non credo. Sed acta, proferes, acta profero. Credamus tuis, crede & tu meis. Non credo tuis, noli credere meis. Auferantur chartæ humanæ, ſonent voces diuinę. Ede mihi vnā ſcripturę vocē pro parte Donati, audi innumerabiles pro orbe terrarū. *Gene. 22.* Quis eas numerat? Quis eas terminat? Tamen vt pauca commemoremus, legē attende, primum dei teſtamentum, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. *Pſal. 2.* Et in Pſalmo, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. *Pſal. 21.* Commemorabuntur & conuertentur ad dominum omnes fines terræ: & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. Quoniam ipſius eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium. *Pſal. 65.* Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra. *Pſal. 71.* Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gētes ſeruient illi. Quis enumerare ſufficiat? Prope omnis pagina nihil aliud ſonat, quàm Chriſtū & eccleſiam toto orbe diffuſam. Exeat mihi vna vox pro parte Donati. Quid magnum eſt quod quæro? Eccleſiam toto orbe diffuſam perituram eſſe dicunt. Peritura prædicta eſt tot teſtimoniis manſura? Nec vna vox iſta per legem, per prophetas, per cantica paſtoris eſt. Neque enim illi verū dicere ſine verbo dei potuerunt, quod eſt Chriſtus. *Matth. 8.* Audi vocē verbi, & ex ore verbi: miratus fidē Centurionis, Amen, inquit, dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſraël. Propterea dico vobis, quia multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cœlorum. *Ab oriente multi & occidente venient: ecce eccleſia Chriſti, ecce grex Chriſti: tu vide ſi ouis es. Non enim te latet grex qui vbique eſt. Non habebis [quid reſpondeas iudici tuo,] quem non vis eſſe paſtorem tuum: non habebis: inquam, quod reſpondeas iudici tuo, Neſciui, non vidi, non audiui. Quid eſt quod non ſciſti? Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Quid eſt quod non vidiſti? Viderunt omnes fines terræ ſalutare dei noſtri. Quid eſt quod non audiſti? In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed rectè à vobis quæritur vox Chriſti, vox paſtoris, quam oues audiant & ſequantur. Non inuenitis quid dicatis, vocem paſtoris non habetis, Audite & ſequimini. Dimittite vocem lupi, ſequimini vocem paſtoris, aut date vocem paſtoris. Damus, inquiunt, Audiamus. Damus & nos vocem paſtoris. Audiamus. In canticis, inquiunt, canti-

• Quòd non in meridionali tantum Africa lateat eccleſia, vt Donatiſta ſiniſtre ſcripturas exponendo fingunt: ſed in toto mundo fulgeat aperte quidem catholicis, operte autem hæreticis. Cap. XV.

co

corum loquitur ſponſa ad ſponſam, eccleſia ad Chriſtum. Nouimus cantica canticorum, ſancta cantica, amatoria cantica: ſancti amoris, ſanctæ charitatis, ſanctæ dulcedinis. Planè volo inde audire vocem paſtoris, vocem dulciſſimi ſponſi Eccleſiæ. Quid habes? Audiamus. Sponſa, inquiunt, dicit ad ſponſum, Annuncia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas? Et ille, inquiunt, reſpondet? In meridie, Manifeſta tibi teſtimonia proferebam, non erat quemadmodum aliter interpretareris: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuã, & poſſeſſionem tuam terminos terræ, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ. Quid eſt quod mihi de cãticis canticorum profers, quod forte non intelligis. Etenim illa cantica canticorum ænigmata ſunt, paucis intelligentibus nota ſunt, paucis pulſantibus aperiuntur. Tene, & deuotè accipe aperta, vt merito tibi pandantur obſcura. Quomodo eris penetrator obſcurorum, contemptor manifeſtorum? Ecce tamen vt poſſumus fratres, hæc verba diſcutiamus: aderit dominus vt videatis ibi ſanum intellectũ. Primo, quod ab omnibus & imperitis facillimè iudicatur, verba ipſa male diſtinguunt. Nunc audietis, nunc probabitis. Etenim ſic ſe habet textus ipſe lectionis. Sponſa loquitur ad ſponſum, annũcia mihi quẽ dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas? Quòd ſponſa ſponſo dicat, quòd Eccleſia Chriſto dicat, nec nos dubitamus nec illi. Sed omnia verba ſponſæ audi. Quare verbum quod adhuc ſponſæ eſt, vis tribuere iam ſponſo? Omnia quæ dicit ſponſa, dicat, tunc reſpondebit ſponſus. Audi euidẽtius: hac diſtinctione quã dicturus ſum, non inuenies aliquid plus. Annuncia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Ipſa adhuc dicit, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Et vide quia ipſe adhuc dicit. Sequitur enim, Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorũ. Puto omnes peritos imperitóſque diſcernere genus maſculinum & fœmininũ. Operta, quæro cuius generis ſit, ab omni homine quæro, maſculini eſt, an fœminini? Annũcia, inquit, mihi quẽ dilexit anima mea: quẽ, cum dicit, maſculũ alloquitur, ſponſum alloquitur. Quia vero fœmina virũ alloquitur, cõſequentia verba indicãt, Annuncia mihi, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? ne forte fiam ſicut operta. Audi tu operta, vt fiant tibi hæc aperta. Annũcia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorũ. Huc-

Canti.1. *Pſal.2.* *Pſal.21.*

uſque verba ſponſæ. Iam incipiunt verba ſponſi de manifeſto. Niſi cognoueris temetipſam. Agnoſce euidenter fœminam. Temetipſam ô pulchra inter mulieres. Niſi cognoueris temetipſam. O pulchra inter mulieres, exi tu in veſtigiis gregum, & paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum, non in tabernaculo paſtoris. Vide quomodo comminetur ſponſus: vide quemadmodum in periculo, quantis ille dulcis abſtulit de medio blandimenta. Quàm blande illa: annuncia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Veniet enim dies medius, quando ad vmbracula concurrant paſtores, & forte latebit me vbi tu paſcis, & vbi cubas in meridie, & volo mihi annuncies ne forte fiam ſicut operta, id eſt, ſicut occulta & non cognita. Ego enim manifeſta ſum, ſed ne ſicut occulta & ſicut cælata incidam ſuper greges ſodalium tuorum. Omnes enim hæretici à Chriſto exierunt, omnes qui facti ſunt paſtores mali, habentes greges ſuos ſub nomine Chriſti, illius ſodales fuerunt, illius conuiuium

Sodales acceperunt. Sodales enim dicuntur tanquam vnius conuiuij. Latina enim lingua ſic dicti ſunt ſodales, quaſi ſimul edales, eo quòd ſimul edant. Audi illum in Pſalmo arguentem ſo-

Pſal. 54. dales malos, id eſt, vnius conuiuij: Si inimicus, inquit, meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique, & ſi ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me vtique ab eo: tu vero vnanimis & notus meus, dux meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos. Ergo multi ſodales ingrati menſæ dominicæ exierunt foras, mali ſodales fecerunt ſibi menſas ſuas, & erexerunt ſibi altaria cõtra altare, in eos iſta timet errare. Et ſi putas quia meridies Africa eſt, quanquam poſſem obtinere magis mundi meridiẽ eſſe partes Aegypti, & illas exuſtas ſole regiones vbi pluuia non apparet, quia ipſe eſt meridies vbi feruet medius dies, ibi autem eremus plena milibus ſeruorum dei. Vnde ſi ad meridiem locorum velimus aduertere, quare non ibi paſcat magis ille & ibi requieſcat, quando antè prædictum eſt, Vbera erunt deſerta eremi? Sed ecce conſentio, Africa ſit meridies. Hic ſunt ſodales mali. Eccleſia tranſmarina in aliquo ſuorum nauigante, in Africa ſolicita ne erret, inuocat ſponſum ſuum, & dicit ei, Abundare audio hęreticos in Africa, abũdare audio rebaptizatores in Africa: eſſe autem ibi tuos non minus audio. Et illud audio, & hoc audio, ſed qui ſint tui, à te volo audire, Annuncia mihi quem dilexit anima mea,

mea.vbi paſcis,vbi cubas in meridie? Audio duas partes eſſe, vnam Donati alteram vniuerſo tuo cohærentem. Tu mihi dic quo eam,ne fortè velut operta,id eſt, ignota fiam ſuper greges ſodalium tuorum, & incurram in greges hæreticorum, conantes ponere lapidem ſuper lapidem qui deſtruatur, ne irruam in baptizatores,annuncia mihi. Et ille qui commendat vnitatem paſtoris,qui in hac lectione dixit, ego paſcam. Paſtores autem reprobat,qui multi eſſe voluerunt, vnitatem amiſerunt. Seueriſſime non blãde reſpondens,ſed pro magnitudine periculi: Niſi cognoueris, inquit, temetipſam ô pulchra inter mulieres. Pulchra es inter mulieres,ſed agnoſce te. Vbi te agnoſces? In toto orbe terrarum. Si enim pulchra, vnitas eſt in te: vbi diuiſio,fœditas eſt,non pulchritudo. Niſi cognoueris temetipſam, in me credidiſti, agnoſce te in me. Quomodo credidiſti: Quomodo & illi mali ſodales conſentiunt,verbum carnem factum,natum ex virgine, crucifixum, reſurrexiſſe,aſcendiſſe in cœlos, Si talem me credidiſti, talem & illi ſonant. Cognoſce & tu me in cœlo, & in toto orbe terrarum. Vnumquemlibet ex Eccleſia tanquam Eccleſiam Chriſtus alloquitur. Nam quomodo Eccleſia quærit Eccleſiam? Secundum ipſos loquor. Annuncia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi cubas? Quid quærit? Eccleſiam. Et ille tanquam oſtendens Eccleſiam dicit, In meridie, ſicut illi volunt. Reſpondeant mihi quomodo Eccleſia quærat Eccleſiam: annuncia mihi quem dilexit anima mea. Quæ loquitur? Eccleſia. Quid ſibi vult annunciari? Vbi paſcis, vbi cubas, id eſt, vbi ſit eccleſia. Eccleſia loquitur & interrogat, vbi ſit Eccleſia: & reſpondet ille, vt putant, in meridie. Si in ſolo meridie eſt, vt dicunt. in Africa, quomodo ipſa interrogat vbi ipſa ſit? An vero portio Eccleſiæ tranſmarinæ bene interrogat de meridie ne hic erret? Alloquitur vnumquodque membrorum Eccleſiæ ſuæ Chriſtus, tanquam ſuam Eccleſiam, & dicit, Niſi cognoueris temetipſam ô pulchra inter mulieres, exi. Exire hæreticorum eſt. Aut cognoſce te, aut exi, quia ſi te non cognoueris, exitura es. Exitura es, quò? In veſtigiis gregum, ſequendo malos greges. Ne forte putes quia oues ſequeris ſi exis, audi quid ſequitur, Exi tu in veſtigiis gregum, & paſce hædos tuos, iam non oues. Noſtis fratres, vbi erunt hædi? Ad ſiniſtrã erunt omnes qui exierunt ab Eccleſia. Manenti Petro dicitur, Paſce oues meas: exeũti hæretico, paſce hædos tuos. Eſt, *Ioan. 21.*
inqui

inquiunt, & aliud teſtimonium nihilominus contra te. Dic, audiamus. Erit ſic contra te, quomodo hoc quod putabas pro te. Si meridiem, inquiunt, interpretaris Aegyptum: multis quidem modis interpretamur meridiem. & Aegyptum poſſumus ad locum mundi, & ipſam Africam ſic intelligere. Audi quid intelligam per meridiem, intelligo feruorem ſpiritalium flagrantem igne chariratis, ſplendentem lumine veritatis. Nam
Pſal. 89. dicitur in quodam Pſalmo, Dexteram tuam notam fac mihi, & eruditos corde in ſapientia. Dexteram, non hædos: & eruditos
Eſaia 58. corde in ſapientia, ipſi ſunt meridies. Vnde dicitur à propheta, Et tenebræ tuæ ſicut meridies erũt. Multis ergo modis poſſumus intelligere meridiem, ſed prorſus Africam intelligo. Accipio à te aliquid fortè melius quàm ſaperem, niſi à te commemorarer. Africa ſit meridies. Timet Eccleſia transmarina incidere in rebaptizatores, timet incidere tanquã ignota in greges ſodalium, quærit ab ſponſo ſuo vt annunciet illi vbi paſcat, vbi cubet in meridie, quia in ipſo meridie in aliis paſcit, in aliis nõ paſcit: in aliis cubat, in aliis non cubat. Audiat conſilium, veniat ad catholicam Eccleſiam, non incurrat in greges ſodaliũ, non paſcat hædos ſuos. Sed dic aliud quod te dicebas eſſe dicturũ. Propheta, inquit ait, Deus ab Africo veniet. Et iam vbi Africus vtiq; Africa. O teſtimoniũ, Deus ab Africo veniet, & ab Africa veniet deus. Alterũ Chriſtũ in Africa naſci, & ire per mundũ hæretici annũtiant. Rogo quid eſt, Deus ab Africo veniet. Si diceretis, Deus in Africa remanſit, vtique turpiter diceretis: nunc autem etiam ab Africa veniat dicitis, Chriſtus. Nouimus vbi ſit natus Chriſtus, vbi ſit paſſus, vbi in cœlum aſcenderit, vnde diſcipulos miſerit, vbi eos ſpiritu ſancto repleuerit, vbi per totum mundum euangelizare iuſſerit, & obtem-
Abacu. 3. perauerunt ei, & adimpletur orbis terrarum Euangelio, Et tu dicis, Deus ab Africa veniet. Ergo tu mihi, inquit, expone quid eſt, Deus ab Africo veniet? Dic totum, & fortaſſis intelliges. Deus ab Africo veniet, & ſanctus de monte vmbroſo. Tu mihi expone, ſi iam ab Africa, quomodo de monte vmbroſo? De Numidia nata eſt pars Donati, ipſi miſſi ſunt primi in diſſenſionem & tumulum, & ſcandalum, quærentes ingens vulnus. Numidæ miſerunt, Secundus Tigiſitanus miſit. Vbi ſit Tigiſi, notum eſt. Qui miſſi ſunt clerici, extra congregauerunt ab Eccleſia, ad clericos Carthaginis accedere noluerunt, viſitatorem poſuerunt, à Lucilla ſuſcepti ſunt. Author totius hu-

ius.

ius mali Numidia, hæreticus fuit in Numidia, vnde ventum eſt huc: cum tanto malo viſcarium vix inuenitur, cum incurſionibus habitant, quomodo mons vmbroſus Numidia? Dic mihi ergo, noli mihi hucuſque recitare, Deus ab Africo, exigo & ſequétia, Et ſanctus de monte vmbroſo. Sed oſtende mihi partem Donati à Numidia, de monte vmbroſo venire. Inuenis nuda omnia, pingues, quidem campos, ſed frumentarios non oliuetis fertiles, non cæteris nemoribus amœnos. Vnde ergo mons vmbroſus in Numidiæ partibus? Vnde hoc ſcandalum venit?

Tu mihi, inquit, ergo expone quid eſt, Deus ab Africo veniet, & ſanctus de monte vmbroſo? Vide quàm facile exponã. Primo illud audi quod ait dominus, Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertio die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem, Ecce vnde venit, incipientibus dicit: inde vtique ſe in ſanctis ſuis ad alias gentes venturum eſſe prædixit. Lege diuiſionem terræ filiorum Iſraël in omnibus tribubus in libro Ieſu Naue, vbi aperte dictum eſt, Hiebus ab Africo, quæ eſt Hieruſalem. Lege, quęre, & inuenies. Vtinam cum inueneris, credas: vtinam animoſitatem deponas. Hiebus ab Africo quæ eſt Hieruſalem. Et dominus, Incipientibus ab Hieruſalem, hoc eſt, deus ab Africo veniet. Quomodo ergo à mõte vmbroſo? Euangelium iam lege, De monte oliueti Chriſtus aſcendit in cœlum. Sequere. Et quid lucidius? Audis, ab Africo: audiſti, de monte vmbroſo. Legem recitamus, Euangelium recitamus. Audiſti, Incipiẽtibus ab Hieruſalem, audi, per omnes gentes, in eodem propheta. Sequere verba illa, quæ contempſiſti. Verba illa que prætermiſiſti, Deus ab Africo veniet, & ſanctus de monte vmbroſo. Cooperiet montem vmbra eius & gloria eius plena eſt terra. Per omnes ergo gentes incipientibus ab Hieruſalem? Quomodo incipiẽtibus ab Hieruſalem? Deus ab Africo veniet, & ſanctus de monte vmbroſo & condenſo: id eſt, à monte oliueti vnde aſcendit in cœlum, vnde miſit diſcipulos ſuos, vbi etiam aſcenſurus ait, Non enim veſtrum eſt ſcire tempora quæ pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis virtutem ex alto, & eritis mihi teſtes, Videte quomodo incipit Euangelium, Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in Iudæa & Samaria, & in totam terram. Ergo deo veniente Chriſto, & nomen eius, & prædicatio Euangelij eius ab Hieruſal

Quòd non ab Africa, ſed à Hieruſalẽ exiuit lex & origo catholicæ eccleſiæ toto orbe diffuſa.

Cap XVI.

Luca 24.

Acto. 1.

ruſalem, id eſt, ab Africo & à monte vmbroſo, id eſt, à monte oliueti, per omnes gentes diffamatum eſt Euangelium. Operuit montes vmbra eius, id eſt refrigerium eius protectio eius, & laudis eius plena eſt terra. Cantate ergo cum tota terra canticum nouum, non canticum vetus cum angulo terræ.

Cauillatio quadã Donatiſtarũ de Cyrenæo angariato conuincitur. *Ca. XVII.*

Dicunt & aliud, Cyrenæus, inquiunt quidam Simon angariatus eſt vt tolleret crucem domini. Legimus, ſed quid te adiuuet volo ſcire. Cyreneus, inquit, Afer eſt, Quare ipſe angariatus eſt qui crucem tolleret? Vbi ſit Cyrene, forte neſcis, Libyæ Pentapolis eſt, contigua eſt Africæ, ad Orientem magis pertinet, vel in diſtributione prouinciarum imperatorum cognoſce, Imperator orientalis mittit iudicem ad Cyrenem. Breuiter reſpondeo, Vbi eſt pars Donati, non inuenitur Cyrene: vbi eſt Cyrene, non inuenitur pars Donati. Manifeſta veritas conuincit errorem. Det mihi Cyrenem vbi eſt pars Donati, det mihi partem Donati vbi eſt Cyrene. Manifeſtum eſt enim fratres, in Pentapoli eccleſiam eſſe catholicam, partem Donati ibi non eſſe. Sed ſecuri irrideamus flendos, & fleamus irridendos. Quid dicis? Meritum Cyrenenſis huius magnum commemoras, quia tulit crucem domini, & Afrũ dicis Orientalis eſt. Libya enim duobus modis dicitur, vel iſta quæ proprie Africa eſt, vel illa Orientis pars, quæ contigua eſt Africæ, & omnino collimitanea. Sed Afer fuerit Cyrenenſis, beatum putas quòd angariatus crucem tulerit? Quanto melius forte diceret quis in Arimathia remanſiſſe Eccleſiam Chriſti, quia Ioſeph ille diues ab Arimathia, habens ante oculos regnum dei, non angariatus, nõ coactus venit ad crucem domini, cum cæteri formidarent, petiit è Pilato ſepeliendum corpus domini, de ligno depoſuit, obſecutus eſt funeri, in ſepulchro condidit, laudatus eſt in Euangelio. Quia vere de Arimathia fuit iſte pius, tantum exhibens obſequium corpori domini, in Arimathia remanſit Eccleſia? At ſi magis vos delectat àngariatus, id eſt, qui cogitur tollere crucem: recte ergo faciunt imperatores catholici, qui vos cogunt ad vnitatem. *Ioan. 19.*

*

FINIS.

DIVI

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI,

De ouibus Liber ſiue Homilia.

VERBA quæ cantauimus continent profeſſionem noſtram, quia oues dei ſumus, nec importune poſcimus cum lachrymis eius miſericordiam cuius oues ſumus. Diximus enim, Ploremus ante dominum qui fecit nos, quoniã ipſe eſt dominus deus noſter. Ne quiſquam plorans ſe exaudiri poſſe deſperet, commemorata eſt neceſſitudo quædam exaudiendi nos deo, quoniam ipſe eſt dominus deus noſter qui fecit nos. Ille deus noſter, nos populus paſcuę eius, & oues manuum eius. Paſtores homines vel etiam patresfamilias domini pecorum: oues quas habent, non ipſi fecerũt: oues quas paſcunt, non ipſi creauerunt: noſter autem dominus deus quia deus & creator eſt fecit ſibi oues quas habeat, & quas paſcat, nec alter inſtituit quas ipſe paſcit, nec quas ipſe inſtituit, alter paſcit. Ploremus ergo ante illum. Neque enim in bono ſumus, dum in hoc ſeculo ſumus. Cum enim placebimus domino in regione viuorum, tunc detergentur lachrymę noſtrę, & dicemus ei laudes qui nos eximit de vinculis mortis, pedes noſtros à lapſu, oculos noſtros à lachrymis, vt placeamus domino in regione viuorum: quia difficile eſt vt ei placeatur in regione mortuorum. Eſt autem & hic vnde illi placeamus, eius miſericordiam in his deprecando, à peccatis nos quantum poſſumus abſtinendo, in quantum autem non poſſumus confitendo atque plangendo. Ita in hac vita ſumus ſperantes aliam vitam, plorantes in ſpe, imò plorantes in re, gaudentes in ſpe. Profeſſi ergo in hoc cantico, quia ſumus oues eius, populus paſcuæ eius, oues manuum eius: audiamus quid ad nos loquatur, tanquam ad oues ſuas. Pridem paſtoribus loquebatur ſuperiore lectione, præſenti autem & hodierna ouibus loquitur. In illis ergo eius verbis, nos cum tremore audiebamus, vos cum ſecuritate. Quid ergo in iſtis verbis hodiernis? Nunquid viciſſim nos cũ ſecuritate, vos cum tremore? Nõ vtique. Primo quia etſi paſtores ſumus, paſtor nõ ſolum quod dicitur

Quis ſit paſtor, & quæ oues. Caput I.

Pſal. 94.

Pſal. 114.

dicitur ad paſtores, cum tremore audit, ſed etiam quod dicitur ad oues: ſi enim ſecurus audit quod ad oues dicitur, non eſt illi cura de ouibus. Deinde iam & tũc diximus charitati veſtræ, duo quædam in nobis eſſe conſideranda: vnũ quòd Chriſtiani ſumus, alterum quòd præpoſiti ſumus. Quòd ergo præpoſiti ſumus, inter paſtores deputamur, ſi boni ſumus. Quòd autem Chriſtiani ſumus, & nos vobiſcum oues ſumus. Siue ergo dominus paſtoribus loquatur, ſiue ouibus, nos omnia cum tremore oportet audire, nec recedat ſolicitudo de cordibus noſtris, vt ploremus ante dominum qui fecit nos.

De paſtoribus. cap. primo.

Pſal. 94. Audiamus itaque fratres. vnde dominus oues ſuas improbas corripiat, & quid promittat ouibus ſuis. Et vos, inquit, oues meæ hæc dicit dominus deus. Primo, quanta fœlicitas eſt eſſe gregem dei, ſi quis etiam cogitet, fratres, etiam in iſtis lachrymis, & in iſtis tribulationibus magnum gaudiũ cõcipit. Neque enim in eius grege eſt quẽ lupi poſſunt flagellare, aut cuius ſomniũ poſſunt captare prædones. Illi enim dictum eſt, Qui paſcit Iſraël: de quo dictum eſt, Non dormiet neque dormitabit, qui cuſtodit Iſraël. Vigilat ergo ſuper nos ille vigilantibus nobis, vigilat & dormientibus nobis. Si ergo de paſtore homine ſecurum eſt pecus hominis, quanta debet eſſe noſtra ſecuritas paſcente deo, non tantũ quia paſcit nos, ſed etiã quia fecit nos? Vna eſt noſtra ſolicitudo quæ nobis imponitur, audire vocem paſtoris, & eſt nunc tempus audiendi, quia ille nondum aſſumpſit tẽpus iudicandi. Qui loquitur modo, tacet. Loquitur enim modo in pręcepto, tacet in iudicio. Ideo dicit quodam in loco, Tacui, nunquid ſemper tacebo? Quomodo tacuit, cũ hoc ipſum loquendo dixerit? Qui dicit, tacui, nõ tacet, quia & hoc ipſum dicere, tacui, nõ tacere eſt. Audio ergo te loquentẽ in tot præceptis, in tot ſacramentis, in tot paginis, in tot libris. Audio deniq; in hoc ipſo quod dicis. Tacui, nunquid ſemper tacebo? Quomodo ergo tacuiſti? Quia nondum dico, Venite benedicti patris mei, percipite regnũ: & nõdum dico aliis, Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius, & nondũ hæc ipſa ita dico vt iam prædicaui. Vltimam ſententiam quã dicturus eſt iudex, in tabella deſcripturus manu ſua, vltra quã ſententiã nihil iam iudicaturus eſt, partes non audiunt. Illis foras exeuntibus ſcribitur, attonitæ ſunt ambæ partes atque ſuſpenſæ, contra quam vel pro qua ſententia illius procedat. Magnum ſecretum iudicis

Quãta fœlicitas eſt eſſe gregem dei. *Cap. II.* *Ezec. 34.* *Pſal. 97.* *Pſal. 120.*

Quod ſolicitudo ouium debeat eſſe, audire paſtorem. *Cap. III.* *Eſai. 42.* *Pſal. 49.* *Matt. 25.*

eis, vnde ſecretarium nominatur. Magnus timor eorum qui in cauſa ſunt, quid ille cogitet, & quid ſcribat ignoratur, & homo eſt, & illi de quibus ille iudicat, vtique homines ſunt. Ille autem Deus noſter eſt, & nos populus paſcuæ eius, & oues manuum eius. Et cum ſit ille creator, nos creatura, ille immortalis nos mortales: ille inuiſibilis, nos viſibiles: noluit nos latere in hac vita, quã vltimam ſentẽtiam in fine dicturus ſit. Nemo ante dicit, damno, qui vult damnare: nemo ante dicit, ferio, qui vult ferire. Magna ergo lenitas, magna miſericordia, magna manſuetudo, ſed non abutamur patientia eius ad noſtram nequitiam, & illo peccata noſtra portante, nos quaſi faciendo ei onus augeamus peccata peccatis, quaſi vt ille plus portet qui non laborat cum portat peccata noſtra, quibus adhuc parcit, quia adhuc ſuſtinet, & illius oſtendunt patientiam, noſtram cumulant ſarcinam. Ignoras, inquit, quia patientia Dei ad pœnitentiã te adducit? Patientia dei illa eſt, quã taciturnitatem vocat, de qua dicit, Tacui, nunquid ſemper tacebo? Ergo cum argueret quoſdam & diceret, Qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non adulterandum, adulteras, &c. ait, an diuitias bonitatis eius & longanimitatis contemnis? Quia ille bonus eſt, quia longanimis, quia videt & tacet, quia videt & ſuſtinet, putas illum iniquum? Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Et vide ſi ſemper tacebit, qui modo tacet. Tu autem, inquit, ſecundum duritiam cordis tui & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Ergo tacet, nunquid ſemper tacebit? Item dicit poſt quædam enumerata peccata, hæc feciſti & tacui, id eſt, hæc feciſti & non vindicaui, ſuſpicatus es iniquitatem, quòd ero tui ſimilis. Et reuera hoc cogitant mali, cum multa fecerint mala, & mali ſibi accidere nihil viderint, non tantum placent eis facta ſua mala, ſed etiam Deo placere putant: intãtum procedit impietas, vt & Deum ſimilem ſibi exiſtimet impius contemptor. Et cum Deus adducat eum monendo, docendo, hortando, corripiendo ad ſimilitudinem ſuam, nõ ſolum non ſequitur ſimilitudinem Dei, ſed Deum vult ducere ad ſimilitudinem ſuam. Hæc eſt iniquitas maior, dum ipſa peccata, à quibus ſe non corrigit, Deo placere putat. Suſpicatus es iniquitatem, quòd ero tibi ſimilis. Et quid ſequitur? Arguam te, Quare hoc? Tacui, nunquid ſemper tacebo? Itaque fratres,

Pſal. 94.

De clementia & bonitate paſtoris. Cap. IIII.

Roma. 2.

Pſal. 49.

quoniam ſermo iſte, qui de ore procedit & me terret & vos: omnes enim vnam ſpem habemus bonam in illo, & omnes pariter timere debemus, ne illo offenſo non inueniamus quod ſperamus, ſed experiamur quod contempſimus, audiamus omnes tanquam oues Dei, dum loquitur qui tacet, dum monet nos, & nondum iudicat nos qui fecit nos, dum vacat audire, dum licet & legere.

De nõ euellẽdis zizaniis ante meſſẽ, & nõ ſeparãdis ouibus ante iudicium.

Et vos, inquit, oues meæ, hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego iudico inter ouem, & ouem, & hircos & arietes. Quid hic faciunt hirci in grege Dei? In iiſdem paſcuis, in iiſdem fontibus, & hirci tamen ſiniſtræ deſtinati, dextris miſcẽtur, & prius tolerantur quàm ſeparabuntur, & hic exercetur ouium patientia ad ſimilitudinem patientiæ dei. Separatio enim ab illo erit, aliorum ad ſiniſtram, aliorum ad dexteram. Nunc autem ipſe

Cap. V. tacet, tu vis loqui. Sed vnde dico, tu vis loqui? Vnde ipſe tacet? A vindicta iudicij, non à verbo correptionis. Ipſe nondum ſeparat, tu vis ſeparare? Ipſe mixta tolerat qui ſeminauit. Si ante ventilationem frumentum vis eſſe purgatum, tuo vento peſſi-

Matt. 13. me ventilaberis. Licuerit dicere ſeruis, Vis, imus, & colligimus ea? Stomachati ſunt enim videndo zizania, & doluerunt ſegeti bonæ permixta zizania, & dixerunt, Nónne bonum ſemen ſeminaſti, vnde ergo apparuerunt zizania? Ille rationem reddidit vnde apparuerunt, non tamen permiſit vt ante tempus euellerentur: quamuis & ipſi ſerui ſtomachati aduerſus zizania, conſilium tamen & præceptum à Domino expetierunt. Diſplicebant illa inter ſegetem, ſed videbant ſerui, quia ſi vel in ipſis zizaniis euellendis aliquid ſua ſponte facerent, ipſi zizaniis annumerarentur. A Domino expectauerunt præceptũ, iuſſionem regis ſui quæſierunt: vis imus & colligimus? Et ille, Non. Et reddidit inde cauſam, Ne forte cum vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Sedabat eos ab indignatione, nec reliquit in dolore. Graue enim videbatur ſeruis eſſe zizania inter frumentum, & vere graue erat, Sed alia eſt agri conditio, alia quies horrei. Tolera, ad hoc enim natus es: tolera, quia forte toleratus es. Si ſemper bonus fuiſti, habeto miſericordiam: ſi aliquando malus fuiſti, noli perdere memoriam. Et quis eſt ſemper bonus? Facilius ſi te Deus diligenter diſcutiat, inueniet te etiam nunc malum, quàm tu te ſemper bonũ. Ergo toleranda ſunt zizania hæc inter frumentum, hirci inter arietes, hædi inter oues. Quid autem ille de frumẽto? In tempore

pore,inquit, meſſis dicam meſſoribus, Colligite primum zizania,& alligate faſciculos ad comburendum ea,triticum autem meo recondite in horreo. Tranſiet ergo agri concretio, veniet meſſis diſcretio. Exigit nunc Dominus de nobis patientiam, quam proponit in ſe dicens tibi, Ego certe ſi voluero modo iudicare, nunquid inique iudicabo? Ego certe ſi voluero iudicare nunquid falli potero? Si ego qui ſemper recte iudico, & qui falli non poſſum, differo iudicium meũ, tu ignorans quẽadmodum iudicandus ſis, audes tam præpropere iudicare? Videte fratres quemadmodum illis ſeruis volentibus ante tempus eradicare zizania, hoc opus nec in meſſe conceſſit. Ait enim, In tempore meſſis dicam meſſoribus: non ait, dicam vobis. Sed quid ſi ipſi ſerui meſſores erunt? Non. Nam expones omnia ſingulatim, meſſores ait angeli ſunt. Homo ergo carne ſeptus carnem portans, aut forte caro totus, id eſt, caro corpore, carnalis animo, audes vſurpare officium alienum, quod nec in meſſe erit tuum? Hoc de ſeparandis zizaniis. De hircis autem quid? Cùm venerit filius hominis & omnes angeli cum eo, ſedebit in ſede gloriæ ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eas ſicut paſtor ſeparat oues ab hædis. Et veniet & ſeparabit, veniet meſſis, & ſeparabuntur. Modo ergo tempus ſeparationis non eſt, ſed tolerationis. Nec ideo iſta dicimus fratres, vt corripiendi dormiat diligentia, imo vero ne in illud iudicium incauti veniamus & cæci, negligentes cæcitatem noſtram ſubito nos ad ſiniſtram veniamus. Diſciplina exerceatur, iudicium non præcipitetur. *Matt. 25.*

Quid ergo Dominus? Ecce ego iudico inter ouem & ouem, & hircos & arietes. Ecce ego iudico. Magna ſecuritas, ipſe iudicat, ſecuri ſint boni. Iudicem ipſorum nullus aduerſarius corrumpit, nullus aduocatus circunuenit, nullus teſtis illudit. Sed quantum ſecuri ſunt boni, tantum timeant mali. Nõ talis iudicat, cui aliquid abſcondetur. Nunquid enim Deus iudicans quæſiturus eſt teſtes, per quos diſcat quis ſis? Vnde poteſt falli qui ſis, qui nouerat quid eſſes futurus? Te interrogat, non alium de te. Dominus, inquit, interrogat iuſtum & impium. Interrogat autem te, non vt diſcat à te, ſed vt confundat te. Habentes vero talem iudicem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro vobis: ſic agamus vt eius iudicium venturum non timeamus, ſed expectemus & deſideremus. Nunquid enim frumenta timent ne mittantur in horreum? *De ſecuritate bonorũ & trepidatione malorum omnium. Cap. VI. Pſal. 10.*

Immo optant vehementer & deſiderant. Nunquid oues timent ne ponantur ad dexteram? Immo nihil eis tam tardum eſt quàm donec fiat. Hi vero ex animo & tota ſynceritate dicunt cum orant, Adueniat regnum tuum. Mali vero hominis in his verbis & cor trepidat, & lingua titubat. Quomodo enim dicit, Adueniat regnum tuum? Ecce venit. Qualem te inueniet? Sic ergo age vt ſecurus ores. Et ſi quid forte ineſt in conſcientia errati atque peccati; habes in ipſa oratione medicinam, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Voluit enim Deus ſic te eſſe debitorem, vt habeas debitorem. Peccando quippe inimicum te facis deo, ſed attende ne forte tu habeas inimicum. Dimitte, & dimittetur tibi. Quod facis qui potes in peccato inueniri, hoc in te faciet, qui de nullo peccato poterit iudicari. Si autem vt homo in peccato poſitus peccatori tuo non parcis, nec tuam in illo conditionem reſpicis nec de cætero lapſum tuæ fragilitatis horreſcis, quid tibi facturus eſt qui tam ſecurus iudicat, quomodo qui nunquam peccat? Danda ergo opera eſt puræ conſcientiæ; & ſi forte aliquis ineſt ſcrupulus, præueniamus faciem eius in confeſſione. In Pſalmo autem cum nunc cantaretur, audiuimus: Præueniamus faciem eius in confeſſione. Præueniamus eum, ne ipſe nos præueniat. Poſt confeſſionem non afferet vltionem, ſi & tu poſt confeſſionem non repetas iniquitatem. Præueni antequam præueniaris. Quia enim venturus eſt, certum eſt: perdes, ſi non deſideras quod futurum eſt. Nam & te nolente venturus eſt. Nunquid eum dilaturus es recuſando, ne veniat? Sicut nouerat horam qua iudicari debuit, ſic nouit & horam qua debeat iudicare. Veniet ille, tu vide qualis futurus ſis. Hodie ineſt ſcrupulus, hodie fiat confeſſio, hodie renuncietur ſcrupulo, hodie dimittatur, hodie laxetur. Non eſt vt dicas, differt deus veniã: tu noli differre medicinam tuam. Habes enim aliquid in animo quod te angat: & ſi angit, & ſolicitat. Vtique ſi in domo tua eſſet lapis offendens oculos tuos, iuberes eum auferri de medio: maxime ſi aliquem paulo maiorem hoſpitem in domo tua eſſes recepturus. Cùm ergo deum inuocas, in te vocas: quomodo veniet ad te, cui locũ quo recipias, non mundaſti? Sed minus idoneus es auferre de corde tuo, quod tibi ipſe feciſti, ipſum inuoca, vt mundet: ipſum inuita, vt intret: dum tamen quod facturus es, modo facias, cum loquitur monendo, & tacet iudicando.

Matt. 6.

Ibidem.

Pſal. 94.

Dixit

Dixit hic hircos, dixit & arietes, & iudicat inter eos. Et quid eis dicit? Nunquid non ſufficit vobis, quia bona paſcua paſcebatis, & reliquias paſcuæ veſtræ conculcabatis pedibus veſtris, & potabatis aquam, quæ ſubſidebat, id eſt, quæ pura & tranquilla erat, & reliquam pedibus veſtris turbabatis, & oues meæ conculcationes pedum veſtrorum depaſcebant, & conturbatam pedibus veſtris aquam potabant? Quid eſt hoc? Paſcua Dei bona ſunt, & fontes Dei puri ſunt. Habemus hoc in ſcripturis ſanctis. Qui ſunt ergo qui quod tranquillum eſt inde bibunt, & quod mundum eſt inde paſcuntur, & conculcant reliquias & turbant aquam, vt oues aliæ conculcatas herbas accipiant, & aquam conturbatam bibant? Et hoc vtique videtis diſplicere paſtori, qui dicit dum fiunt iſta, Ego iudico inter ouem & ouem, ad hoc vtique ne fiant. Sunt multi qui tranquille diſcunt, perturbate docent, & cum habeant doctorem patientem, ſæuiunt in diſcentem. Quàm nos enim tranquille doceat ipſa ſcriptura, quis neſcit? Veniet ergo aliquis & legit præcepta Dei, legit & capit, capit tranquillus de tráquillo bibens, de viridi & mūdo paſcens. Velit aliquis audire ab illo aliquid, indignatur, perturbatur: tarditatem aliquando ſerius intelligentis accuſando turbatam facit minus intelligere quod potuit audire tranquillus. Nec hoc ideo dixerim fratres quia non eſt aliquando corripienda duritia, quam ipſa tanta veritatis tranquillitas corripit dicens, O inſenſati & tardi corde ad credendum: ſi iſta fiunt ea dilectione, qua volumus curam incutere hominibus ad incutiendam diligentiam intentionis, & ad ſerenandam forte nubem mentis ſuæ, quam de curis ſeculi contraxerunt, & forte cogitando alia inutilia, quod vtile audire non poſſunt. Deinde etiam ſi in ſe aliquis videat tarditatem, non ſine cauſa ille accuſatur, vt Deum roget, ſoluat tarditatem, donet veritatem. Aut enim ſi negligentia noſtra minus intelligimus quod audiuimus, vtique negligentia corripienda eſt. Aut ſi tarditas eſt, cum fuerit accuſata, erit vnde rogetur Deus. Nec doctores ergo tales reprehendendi ſunt: ſed qui hoc faciunt animo amaro, animo inuido, ipſi conculcant paſcua & conturbant fontes, quicquid forte nouerint, ita volunt noſſe vt alij non nouerint. Malignæ mentis homines, tartareo zelo pleni, liuidi non in corpore, ſed in corde, legerunt & intellexerunt: cum interrogati fuerint, multum eſt ad te, Ego tibi iſta credam, & tu dignus es

De doctrinis non amare communicandis. Cap. VIII.

Cōtra prædicatores nimium ſeueros.

Lucæ 24.

iſta legere vel audire? Quid turbas aquam? Ambobus fons manat. Quid conculcas herbas communes? Non tu pluiſti vt naſcerentur.

Quod non ſufficiat bene viuere niſi etiam quiſque curã hominibus bene ſtudeat cõuerſari. Cap. IX. 1. Cor. 8.

Eſt aliud in his verbis, quod non abſurde poteſt intelligi. Sunt homines qui putant ſibi in bene viuendo ſufficere conſcientiam, & non valde curãt quid de illis alter exiſtimet ignorantes, quia cum homo viderit hominem bonæ conſcientiæ negligentius viuentem, paſſim ſe cuilibet & vbilibet coniungentem, habentem ſcientiam quod nihil ſit idolum, & tamen idolio recumbentem, conſcientia illius cum ſit infirma, ædificatur non ad ea quæ perſcrutatur, ſed ad ea quæ ſuſpicatur. Neque enim homo pater tuus, frater tuus, intrare poteſt in conſcientiam tuam quam nouit Deus. Conſcientia tua coram Deo eſt, conuerſatio tua coram fratre tuo. Si de te ille aliquid mali ſuſpicans, perturbatus ædificatur ad aliquid faciendum, quod te putat facere dum ſic viuis, quid prodeſt, quia venter conſcientiæ tuæ hauſit aquam puram, & ille de tua negligentia conuerſationem bibit turbatam? Et audis tales cum corripiuntur ne iſta faciant, reſpondere nobis & dicere, Apoſtolus dixit. Si hominibus placere vellem, Chriſti ſeruus non eſſem. Et hic aquam turbas paſcua conculcas. Attende melius, ne & tibi aquam turbet quod ait Apoſtolus, Si hominibus placere vellem, Chriſti ſeruus non eſſem. Optime accipio Apoſtolicã ſententiam, libenter agnoſco. Sed aliud in Apoſtolo non legiſti? Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi prodeſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. Rurſus eundem Apoſtolum non audiſti? Sine offenſione eſtote Iudæis & Græcis & Eccleſiæ Dei. Tertio eundem Apoſtolum non audiſti? Prouidemus enim bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Ait ergo ille, Expone itaque mihi, quomodo intelligam diuerſa atque contraria hæc dicentẽ Apoſtolũ, Si hominibus placere vellẽ, Chriſti ſeruus nõ eſſem: ac dicentẽ, Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo. ac dicentẽ, Gloria noſtra hæc eſt, teſtimoniũ cõſcientiæ noſtræ: ac dicentẽ, Prouidemus bona, nõ ſolum corã deo, ſed etiã corã hominibus. Si tranquillus audias, ſi tibiipſi aquã tuæ mentis nõ perturbes, quantum potero fortaſſis exponã. Sunt homines temerarij iudices, detractores, ſuſurrones, murmuratores, quærentes ſuſpicari quod nõ vident, quærentes etiam iactare quod nec ſuſpicantur,

Gala. 1. *1. Cor. 10.* *1. Cor. 8.* *2. Cor. 1.*

con

contra tales quid remanet, niſi teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Neque enim fratres etiã in illis quibus placere volumus, gloriam noſtram quærimus, aut gloriam noſtram quærere debemus, ſed illorum ſalutem: vt ſi bene ambulamus, nos ſequendo non errent: imitatores noſtri ſint, ſicut & nos Chriſti: ſi autem nos nõ Chriſti, imitatores ſint Chriſti. Ipſe enim paſcit gregem ſuũ, & cum omnibus bene paſcentibus, ipſe ſolus eſt, quia omnes in illo ſunt. Non ergo vtilitatem noſtrã quærimus, quãdo hominibus placere volumus, ſed gaudemus eis placere quod bonum eſt, propter ipſorum vtilitatem, non propter noſtram dignitatem. Contra quos autem dixerit Apoſtolus, Si hominibus placere vellem, Chriſti ſeruus nõ eſſem, manifeſtum eſt: & propter quos dixerit, Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus placeo per omnia, manifeſtũ eſt: vtrunque dilucidum, vtrunq; tranquillum, vtrunq; purum, vtrunq; non perturbatũ: tu tantum paſce & bibe, noli cõculcare, noli perturbare. Nam & ipſum dominum Ieſum Chriſtum magiſtrum vtriq; audiſti, Luceant opera veſtra bona coram hominibus, vt videant bona facta veſtra, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt, qui vos fecit tales. Nos enim populus paſcuæ eius, & oues manuum eius. Ille ergo laudetur, qui te fecit bonum, ſi bonus es, non tu, qui per teipſum non poteris eſſe niſi malus. Quid autem vis in contrarium ducere veritatem, & quãdo boni aliquid facis, te velis laudari; quando mali aliquid facis, dominum velis vituperari? Vtique enim qui dixit, Luceant opera veſtra bona coram hominibus: ipſe dixit in eodem ſermone, Nolite facere iuſtitiam veſtram coram hominibus. Sed ſicut in Apoſtolo iſta tibi cõtraria videbãtur, ſic & in Euangelio, Si autem nõ perturbes aquam cordis tui, & hic agnoſces pacem ſcripturarum, & habebis pacem cum eis & tu. Si autem tu cum eis habere nolueris pacem, tu in te committis litem tuam, illæ non amittent pacem ſuam. Propter illos enim qui ſe hominibus iactando commendant, & ita ventilant opera ſua bona, vt finem bonorum operum ſuorum in laude hominum ponãt, eandemq; laudem hominum quaſi pro mercede computent bonorum operum ſuorum, de his dicitur, Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam. Contra eos dicitur, Cauete iuſtitiam veſtram facere coram hominibus. Proinde ſequitur, Vt videamini ab eis. Vltra non porrexit intentionem, hic fecit finem, Nolite ſic facere co-

1. Cor. 4. *Matth. 5.* *Pſal. 94.* *Matth. 6.* *Matth. 6.*

ram hominibus, quicquid boni facitis, vt videamini ab eis, vt ſit ipſe finis operis veſtri, videri ab eis. Nolite ergo ſic, vt videamini ab eis. Hîc autem, non ibi ponit finem, vt videamur ab hominibus, coram quibus vult eſſe bona facta noſtra, ſed ait, Luceant opera veſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra. Non quieuit, neque hic remanſit, ſed duxit te hinc rurſum, & tulit te à te. Caderes enim ſi eſſes in te, & vbi tutus eſſes, poſuit te. Videant, inquit, bona opera veſtra, & glorificẽt patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Noli iraſci, quia ille glorificatur. Apud illum eſto, & in illo glorificaberis, vt non glorietur, ait Apoſtolus, omnis caro coram illo. Ergo ſine gloria remanebimus? Non, Ait enim ipſe, Qui gloriatur, in domino glorietur. Nam & teſtimonium conſcientiæ noſtræ in nobis gloria eſt, quia in illo eſt. Nam ſi ita eſt gloria noſtra, vt nobis placeamus & efficiamur placentes nobis, valde ſtulto homini placeat qui ſibi placet. Curemus ergo fratres, non tantum viuere, ſed etiam coram hominibus bene conuerſari, nec tantum amemus habere bonam conſcientiam, ſed quantum poteſt noſtra infirmitas, quantum vigilantia fragilitatis humanę, curemus, nihil etiam facere quod veniat in malam ſuſpicionẽ infirmo fratri, ne forte puras herbas mãdendo, & puras aquas bibendo conculcemus paſcua dei, & oues infirmæ conculcatum manducent, & turbatum bibant: & vel propter iſtum qui dicit, Ego iudico inter ouem & ouem. Pro iſtis hæc dicit dominus deus ad eos, Ecce ego iudico inter ouem fortem & inter ouem imbecillem. Aliud aliquid dicat. Iam audiuimus de his qui conculcant herbas, & qui conturbant aquas: audiamus aliud genus mali, & magnum genus mali. Poſtea de hircis nullam facit mentionem, ſemen illos nominauit, vt ſciremus eos eſſe. Ipſe enim illos bene nouit. Poſtea ſic loquitur, tanquam omnes ſint oues. Primo quomodo ipſe videt, poſtea vero quomodo nos videmus, locutus eſt. Hirci enim quia inſunt, & quia in fine ſeparabũtur, notum ſit ouibus, modo tanquam inter ouem & ouem diſcerno. Nam ſcit prædeſtinatione & præſcientia oues & hircos ille ſolus, qui prædeſtinare potuit, qui præſcire. Modo quia omnes ſub iugo Chriſti ſunt, & omnes ad gratiam dei accedunt, ouem te putas, hircum te forte deus nouit; ſed tanquam ouis audi quod audis, Ecce ego iudico inter ouem fortem & inter ouem imbecillem, quoniam lateribus & humeris veſtris impellebatis, & cornibus veſtris percu-

1. Cor. 1.

Ezec. 34.

De eradicãtibus Zizania ante tempus extra eccleſiæ agrũ & ſunt hæretici.

Caput X.

percutiebatis, & omne quod deficiebat comprimebatis, quoadusque diſpergeretis eas foras. Quis hoc nõ intelligat? Quis non exhorreſcat? Si mille oues foris ſunt, non eſt factum. Si autem multas oues foris errare plangimus, væ quorum humeris & lateribus & cornibus factum eſt. Nõ enim hæc facerent niſi fortes oues Quæ ſunt fortes? De ſuis viribus præſumentes. Quæ ſunt fortes? De ſua iuſtitia gloriantes. Non diuiſerunt oues, non foras miſerunt, niſi qui ſe iuſtos eſſe dixerunt: humeris audaces ad impellendum, quia non portant ſarcinam dei: latera mala, conſpirãtes amici, ſocietas pertinacię: cornua erecta, elata ſuperbia: impelle lateribus & humeris, ventila cornibus, mitte foras quod non emiſti: certe ipſa tota cauſa eſt, quia tu iuſtus, & alij iniuſti, & indignũ erat vt iuſtus eſſet cũ iniuſtis: indignum videlicet, vt frumenta eſſent inter zizania: indignum vt oues inter hircos paſcerentur, donec paſtor veniret qui in ſeparando non errat. Itá ne tu angelus eradicans zizania? Non te agnoſcerem angelum eradicantem zizania, nec ſi iam meſſis veniſſet. Ante meſſem non tu, ſed quiſquis fuerit, non eſt verus. Qui deſignauit meſſorem, deſignauit & tempus. Poſſent & homines ſe dicere angelos. Inuenimus fortaſſe in ſcripturis & homines dictos angelos: ſed tamen ego tempus meſſis attendo. Angeli tibi nomen potes imponere, tempus meſſis non potes breuiare. Itaque falſum dicis, qui ſis, quia nondum venit quando ſis. Proinde cum venerit, & veri meſſores miſſi fuerint, neſcio vbi te inueniant, vtrum purgandum qui in horreo recondaris, an alligandum qui in ignem proiiciaris. Ideo enim dico, forte, quia non audeo iudicare. Modo te foris doleo: vtrum ſis futurus intus, ignoro. Interim audi ex alio ſcripturæ teſtimonio de te ſcriptum eſſe, dum viuis, & noli velle zizania eradicare, quando tempus non eſt, ſed tu ipſe intro redi cum tempus eſt. Dicit alia dei ſcriptura, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit. Hi ſunt humeri & latera & cornua tua. Male fortis, quantum melius eſſes infirmus. Male fortis, ſed non ſanus. Male fortis phreneticus cædit & medicum. Dicis te perfectum vt facias defectum. Quanto potius, quanto vtilius eſſes infirmus, vt ille te perficeret qui nouit imperfectum tuum. Et Apoſtolus Paulus vas electionis, ne extolleretur in reuelationibus, quod dicere non auderemus, niſi ipſi dicenti crederemus, In magnitudine, inquit, reuelationum ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ *2.Cor.12.*

angelus ſatanæ, qui me colaphizet. Ne cornua erigeret, colaphizari ſe dicebat. Propter quod, inquit, dominum ter rogaui vt auferret eum à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nã virtus in infirmitate perficitur. Eſt ergo vtilior infirmitas quæ perficitur, quàm illa firmitas quæ impellit oues, quæ ventilat vt excludat. Filius ergo malus ipſe eſt, tu te iuſtum dicis: Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum non abluit. Attendite fratres mei ſententiam quandam breuem numero verborum, ſed ingentem pondere veritatis. Iuſtum ſe dicit vt exeat & excludat. Iuſtum ſe dicit, ſed malus eſt, ideo exitum ſuum non abluit. Quid eſt non abluit? Non purgat, non defendit, non excuſat. Quare enim te ſeparaſti, quare exiſti?
1. Ioan. 2. Quare tibi tremit cor quando audis ex libris diuinis. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: ſi tamen illa mala fortitudo, qua oues dei impellis & impingis & ventilas, permittit tremorem ad cor tuum? Nam vtique cum audis: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, ille loquebatur qui in Eccleſia erat. Eccleſia toto orbe diffuſa eſt, tu quid facis foris? Neque enim ego annuncio Eccleſiam toto orbe diffuſam: prophetæ annunciauerunt, Apoſtoli annunciauerunt, ipſe dominus annunciauit Eccleſiam toto orbe diffuſam. Modo
Pſal. 94. cum Pſalmus legeretur, audiuimus, Non repellit dominus plebem ſuam: tanquam quæreretur, quoniam in manu eius, inquit, omnes fines terræ. Ipſe non repellit, & tu impellis. Impellis, ventilas, excludis, iactas, traditor es, non comprobas. Cornua ſunt iſta ventilantis, non manſuetudo paſcentis. Ecce plebs dei in finibus terræ, ecce plebs dei gemens & plorans
Pſal. 60. ante deum qui eam fecit, dicit in Pſalmo ipſi domino ante quem plorat, A finibus terræ ad te clamaui, dum angeretur cor meum. Vide quemadmodum ſe humiliat in angore cordis, & quid ſibi præſtitum dicit: In petra exaltaſti me. In petra Chriſto exaltaſti, non de monte Donati præcipitaſti. I nunc & iacta cornua, extende latera, infla humeros tuos, & impelle oues & dic: Iuſtus ſum. Reſpondebit tibi ſcriptura: Malus, non iuſtus, filius malus ipſe ſe iuſtum dicit. Si iuſtus es, quare exis foras? Quid eiicis foras? Quid cum his quos eiicis facis foras? Tanquam ouis inter hircos fuiſti, melius ab iſtis à paſtore ad dexteram ſepararis, quàm cum ipſis ad ſiniſtram confutaris. Hirci erant, tu ouis, paſceris cum hircis. Quid te paſcua, quid te fontes offenderant? Poſtremo quid te ipſe paſtor offenderat,

rat, qui ad tempus gregem vtrunque permiſcuit, qui etiam ſibi quando libet hoc bene facienti, tamen ſeparationem in finem ſeruauit? Neque ille etiam ſi modo ſepararet, erraret. Ille in finem differt, tu ante tempus ſeparas. Non expectas finem neſciens quando tibi ſit finis. Vnde hoc, niſi quia & ipſos quos tanquam hircos accuſaſti, falſo accuſaſti? Nam ſi vere accuſaſſes, non te ſeparaſſes. Tua ſeparatio illorum eſt purgatio. Si zizania erant, quid ea voluiſti ante tempus ſeparare, cum ipſis permixtum triticum eſſes, & eodem agro radicareris, eadem pluuia rigareris? Quare ergo exiſti? Nunquid inuenis cauſam? Quos accuſas non conuincis, exeundo autem ante tempus & te ſeparando, ipſe conuinceris. Vide quia filius malus es, ipſe te iuſtum dicis, exitum autem tuum non abluis. Ego non dico tibi, tu es potius traditor. Quod ſi etiam dicam, facile probo: ſed ideo nolo dicere, quia tui fecerunt, non tu feciſti. Ná tibi imputo facta aliena, etiam tuorum: tuum factum attendo, quòd foris es arguo. Exitum tuum arguo, prorſus certe omnia remoueo quæ in vos dici poſſunt. Omitto ebrioſitates veſtras, fœnus & vſuras, ſuperuſuras, omitto greges & furias Circuncellionum, omitto hæc omnia & quæcunque alia quæ enumerare non poſſum. Non omnes forte apud vos iſta faciunt. Ille qui ibi iſta non facit, ille cui diſplicent iſta quæ ibi fiunt, ipſe ergo accedat, ipſe loquatur: non ei obiicio crimen alienum, abluat exitum ſuum. Vides quia recte illi dicitur, Filius malus ipſe ſe iuſtum Dicit. Dominus enim dicit, qui verum dicit, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit: Non ego, ſed ipſe. Si vult vt ego dicam iuſtum, veniat, bonos fructus in catholica pace afferat, in catholica pace cuſtodiat, quia & fructus non eſt, vbi non eſt tolerantia: Et fructum, inquit, afferent cum tolerantia. Vis videre quemadmodum grãdinatus es? Audi ex alio loco, Væ his qui perdiderunt tolerãtiam. Modo aliquem putate cogitare, quia & ſæpe contingit, vbi ſit Chriſtianus. Motus eſt vt ſit Chriſtianus, attendit in nomen Chriſti concurrere genus humanum, nulla tẽporali propoſita commoditate vult eſſe Chriſtianus, non vt maiorem amicum conciliet, non vt ad concupitam vxorem perueniat, non vt aliquam preſſuram huius ſeculi euadat, quanquam multi etiam ſic intrantes corriguntur ingreſſi. Sed faciamus aliquem cogitantem de anima ſua & volentem eſſe Chriſtianũ, attẽdit vbi duas partes videt, quærit cauſas quare ſe illi ab *Eccle. 2.*

 illis

illis ſeparauerunt. Reſpondent illi: Separauimus nos tanquam iuſti à peccatoribus. Quaſi vero cæco loquantur audienti quid dicant, nō vidēti quid agant: Si itaque inſpiciens morem ipſorum, & ea quæ paulo ante commemoraui dicat illis: Rogo vos iuſtos vos eſſe dicitis, & ideo vos recte ſeparaſſe contenditis, quare apud vos ſunt tales & tales? Et illi fortaſſe; quia negare nō audent quia ea dicuntur quæ oculis obiiciuntur, ſunt quidem apud nos tales, ſed nunquid omnes ſumus tales? Optime. Video te foris cum peccatoribus. Quare non intus? Merces enim ſeparationis tuæ eſſe debuit, cum peccatore non viuere. Si foris ſic eſſes vt quales te fingis fugiſſe non haberes quoquo modo ferrem ſeparationem tuam: Attendat ergo iſte cupiens eſſe Chriſtianus, vbi ſit Chriſtianus, Videt illos ſeparatos quaſi à peccatoribus, plenos peccatoribus. Rurſus attendat eccleſiā Chriſti ſecundū probabilem vitam morū generis humani, ſecundū quos mores poteſt ipſe etiā veniens de ſeculo vtrūq; iudicare. Videat & hic aliquos ſobrios, aliquos ebrioſos, aliquos patientes pauperes, aliquos rapinam rerum alienarum appetentes: & cætera talia, videt hic, videt & ibi, attendant iam deum, quid dicat de eccleſia ſua: inuenit deum dicentem per omnes gentes eccleſiam ſuam, inuenit deum etiam in iſta ſimilitudine zizaniorum dicentem: Ager eſt hic mundus. Non ager eſt Africa, ſed hic mundus. Per totum mundum frumentum, per totum mundum zizania, tamen ager eſt mundus. Seminator filius hominis, meſſores angeli non principes Circumcellionum. Sinite creſcere vtrunque vſque ad meſſem non creſcere zizania, & decreſcere frumenta, ſed vtrunque creſcere vſque ad meſſem. Quam meſſem? Ipſum audi: Meſſis eſt finis ſeculi. Audit hæc plene, & recte iudicans quid dicit? Non ero in illa conciſione, hac ero, & bonus ero in nomine eius cuius ero, & bonus ero, nō meipſum bonum faciens, ſed ab illo fieri expectans, non meipſum bonum & iuſtum dicens, ſed ab illo dici deſiderans. Intrat, fit catholicus, ecce ipſe abluit ingreſſum ſuū, ablue & tu exitum tuum. Non potes: Filius enim malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum non abluit.

Matt. 13.

De miſericordia dei per paſtorē Chriſtum oues ſuas ab hæreticorum vaſtationibus liberātas. Cap. IX.

Lateribus & humeris veſtris impellebatis, & cornibus veſtris percutiebatis, & omne quod deficiebat comprimebatis, quoaduſque diſpergeretis eas foras. Et ſaluabo oues meas. Sicut deteſtanda illorum iniquitas & crudelitas, ita laudāda paſtoris noſtri veri dei noſtri miſericordia, ſaluauit oues ſuas.

Forte

Forte fratres mei qualis per minimos ſeruos ſuos, forte per indignos, hoc facit cũ hoc dicimus. Saluat oues ſuas, audiant vocem paſtoris ſui & ſequantur eum: non quærant eccleſiam ex ore hominum ex ore dei quærant. ex ore Chriſti quærant. Ille quem dicit impium, impius eſt: quem dicit iuſtum iuſtus eſt: quem dicit ouem, ouis eſt: quem dicit hircum, hircus eſt. Ipſe eſt veritas, ipſe loquatur, ab illo Eccleſia quæratur. *Ioan. 14.* Dic nobis domine, vbi eſt Eccleſia tua? Et ille omnibus: Vbi ego ſum, ſcitis. Reſpondeant omnes: In cœlo ad dexteram patris. Integra fides. Hanc docui hanc ſeminaui, ſed per mundũ ſeminaui. Cum me inquit, confitemini in cœlo, venit vobis certe in mentem ille Pſalmus. Exaltare ſuper cœlos deus. Eccleſiam quæritis, legite quod ſequitur. Et ſuper omnem terrã gloria tua. Vbi fratres, vbi dictũ eſt. Exaltare ſuper cœlos deus de Chriſto reſurgente & aſcendente: ibi ſtatim ſequitur, Et ſuper omnem terram gloria tua. Sponſus in cœlo eſt, ſponſa in terra eſt: ille ſuper omnes cœlos, illa ſuper omnem terram. O hæretice, credis quod in cœlo non vides: negas quod in terra vides. Dicat ergo hæc, dicat & audiatur, ſaluat oues ſuas. Et ſaluabo, inquit oues meas, & iam non erunt in vaſtatione, & iudicabo inter ouẽ & ouem & excitabo ſuper eas paſtorem vnũ. Nonne ipſe in ſuperiori lectione dixerat: Ego paſcam? Modo excitat paſtorem vnum ille qui paſcit. An forte intra tam paruum interuallum lectionis tædio affectus eſt paſcendo, & excitauit paſtorem cui commendaret curam ouium vt ipſe eſſet ſecurus? Audiamus quem paſtorem dicit, & ibi intelligimus quare & ipſe paſtor etiam excitato iſto paſtore ipſe paſcat, & ſolus paſcat. Excitabo ſuper eas paſtorẽ vnũ, & paſcet eas. Seruus meus Dauid ipſe paſcet eas. Prophetiam eſſe de Chriſto veniente ad homines ex ſemine Dauid intelligitis fratres, ſi tempora cognoſcatis. Ipſe Propheta Ezechiel tempore captiuitatis fuit quæ facta eſt ex tranſmigratione populi in Babyloniam. A tempore Dauid vſque ad tempus huius tranſmigrationis, generationes ſunt quatuordecim. Ecce quanto poſt dicit: Et Dauid paſcet eas. Si hoc diceretur tempore Noë, aut tempore Abraham, aut tempore Moyſi, aut tempore ſaltem ipſius Saulis, cui ſucceſſit in regno Dauid, recte intelligeremus de ipſo Dauid filio Ieſſe dictum eſſe hoc, ꝙ ipſe futurus eſſet paſtor gregis dei, cui regnanti populus ille cõmiſſus eſt: nunc vero iam regnauerat Dauid, iam de vita iſta exierat, iam

patrib

patribus appoſitus erat, iam pro merito ſuo quieſcebat. Quid
eſt quod dicit, Excitabo Dauid & faciam eũ paſtorem vnum:
niſi quia Dauid ille eſt, qui venit ex ſemine Dauid? Quomodo
ergo erigit nobis paſtorem deus? Quem paſtorem vnũ? Et pa-
ſcet eas ſeruus meus Dauid. Iam dudũ ipſe paſcebat nos, deus
paſcebat nos modo paſcit nos ſeruus eius Dauid. Quare tan-
quam alter? Nã vtiq; cum ille paſcebat, deus paſcebat: & cum
deus paſcebat, pater & filius & ſpiritusſanctus paſcebat. Modo
excitatur & fit tanquã alter paſtor, ſed nõ alter. Nõ alter ſecun-
dũ formam dei, quia in forma dei ipſe & pater vnus deus: in
forma autem ſerui tanquã alter excitatur vt paſcat, qua maior
eſt pater. Audi vnum paſcentem, & Chriſtum paſcentem, Ego
Ioan. 10. & pater vnum ſumus, Audi excitari Chriſtum paſcentem, Pa-
Ioan. 14. ter maior me eſt. Vnus ergo paſcit, quia cum in forma dei eſſet
Philipp. 2. non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Excitatur au-
tem vt paſcat, quia ſemetipſum exinaniuit formam ſerui acci-
piens. Hoc & hic ipſa verba teſtantur: Paſcet eas ſeruus meus
Dauid. Seruus in forma ſerui. ſeruus quia ſemetipſum exina-
niuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominũ factus,
& habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus
obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Excitetur
ergo vt paſcat. Propter quod, inquit, deus exaltauit eum à mor-
tuis, & donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomẽ. Iam ex-
citato ſeruo ſuo Dauid, iam excitata forma ſerui, quam poſuit
ad dexteram ſuam, donauit ei nomen quod eſt ſuper omne no-
men. Vide quemadmodum paſcat, quàm late paſcat, vt in no-
Ibidem. mine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtriũ & infer-
norum. Ad quam anguſtam partem latum poſſeſſorem vani-
tas hæretica impingis? An tantũ ſidis ſuperbis humeris & cor-
nibus tuis, vt non congreges ad paſtorẽ, ſed & ipſum paſtorem
à grege coneris excludere? Paſcet eas ſeruus meus Dauid. Au-
dite oues paſcentem vos Dauid. Audite vocem paſtoris veſtri
Dauid, nõ vocem latronum: non vlulatus luporũ. Paſcet eas
ſeruus meus Dauid. Ipſe paſcet eas. O commendanda res. Ipſe
paſcet eas. Nemo ſe dicat paſcere præter ipſum. ipſe paſcet eas.
Qui vult paſcere, in illo paſcat, quia ipſe paſcit eas. Deus pau-
lo ante dicebat, Ego paſcam: modo dicit, Ipſe paſcet eas. Reſpõ-
deat filius & dicat vobis, Vtrũque vere dictũ eſt. Ego & pater
Ioan. 10. vnum ſumus. Qui dicit, ego paſcam: non mentitur dicendo,
ipſe paſcet: & tũ dicit, ipſe paſcet: non mentitur dicendo, ego
paſc

paſcam. Nõ credis, inquit, quia ego in patre, & pater in me eſt? Philippe, qui videt me, videt & patrem. Recte dicitur, Ego paſcam: recte dicitur, Ipſe paſcet. Diſtinctio eſt, nõ ſeparatio, ipſe paſcet eas. Nolite oues expaueſcere, non relinquet vos qui dicit, ipſe paſcet eas. Deus paſcit pater & filius & ſpiritus ſanctus: ipſe deus paſcit. Sed diſtinguenda erat forma ſerui, nõ ſeparanda & alienada, & in aliam perſonam conſtituenda. Accepit in ſe creator creaturam, non mutatus eſt creator in creaturam, aſſumpſit quod non erat, non amiſit quod erat. *Ioan. 14.*

Paſcet eas ſeruus meus Dauid. Ipſe paſcet eas, & erit eis in paſtorem, & ego dominus ero illis in deum. Attendite fratres, Videte vnitatem deitatis, & perſonarum tamen diſtributionẽ, ne dicamus eum eſſe filium qui pater eſt, aut eum eſſe patrem qui filius eſt. Ecce dixit, Ipſe paſcet eas: qui pauloante dixerat, Ego paſcam eas. Et erit eis, inquit, in paſtorem, & ego dominus ero illis in deum. Expone nobis domine. Nemo aquã turbet, quod purum manat de puro fonte potemus. Quid enim quaſi ſingillatim quod dixiſti, erit ipſe in paſtorem, ego ero in deum, tanquam ipſe ſit paſtor noſter, tu ſis deus noſter? Quare domine tu non es paſtor noſter, & ille non eſt deus noſter? Tranquille audi, eſto manſuetus ad audiendum verbũ vt intelligas. Forte enim modo audit me aliqua auris diuerſa ſentiens & hæretico veneno tabefacta, & irridet me dicentem patrem & filium vnum deum, cum non irrideat tot milia fratrum habentium animam vnam, & dicit mihi, ecce aperte deus dicit, Erit eis in paſtorem ſeruus meus Dauid quẽ tu ipſe Chriſtum intellexiſti, nec aliter poteſt intelligi Rationem enim reddidiſti, hæc eſſe dicta, cũ iam dormiſſet Dauid. Chriſtus ergo erit eis in paſtorẽ, & ego, dominus ait, ero illis in deũ. Ille in paſtorem, ille in deum. Tu ergo mihi expone, quid eſt, Ego paſcã? Quis dicebat, ego paſcam? Certe deus loquens dicebat, ego paſcã. Quomodo non ſeparauit Chriſtum à paſcendo, cum diceret, ego paſcã; ſic non ſeparauit Chriſtum à deitate, cũ diceret, ego deus. Ecce paſtor eſt Chriſtus, paſtor eſt & pater. Sic deus eſt pater, deus eſt & Chriſtus. Sicut à paſtore Chriſto nõ ſeparas patrem, ſic à deo patre non ſepares Chriſtum. Habet cum filio pater paſcendi miſerationem, habet cũ patre filius diuinitatis æqualitatem. Sed niſi ita diceret, putares eum eſſe patrem qui eſt filius. Ergo ad vnitatem deitatis te admonuit, & ad perſonarum diſtributionẽ, vt quod dicit ipſe paſcet, & ego ero

De deitatis vnitate & perſonarũ diſtributione.

Cap. XII.

ero illis in deum: non ſe ſeparans à filio paſcente, nec filium ſeparans à ſe dominante, & in patre intelligas deum filium, & in filio intelligas paſtorem patrem. Ego, inquit, dominus, ero illis in deum, & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum. Quare in medio eorum? quia verbum caro factum eſt & habitauit in nobis. Princeps in medio eorum, inde & mediator dei & hominum, quia deus cum patre, homo cum hominibus. Non mediator homo præter deitatem, non mediator deus præter humanitatem. Ecce mediator. Diuinitas ſine humanitate non eſt mediatrix, humanitas ſine diuinitate non eſt mediatrix, ſed inter diuinitatem ſolam & humanitatem ſolam mediatrix eſt humana diuinitas, & diuina humanitas Chriſti. Et ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum.

Ioan. 1.

De teſtamento pacis in eccleſia quo carent hæretici.

Ego dominus locutus ſum. Non neſcio quis hæreticus. Ego dominus locutus ſum, Et diſponam ad eos teſtamētum pacis, per ipſum vtique qui ait, Pacem meam do vobis, pacem meã relinquo vobis, Hoc eſt teſtamentum patris noſtri, teſtamentũ pacis. Quælibet hæreditas diuidatur inter conſortes, pacis hæreditas diuidi nõ poteſt. Pax noſtra Chriſtus eſt, pax facit vtraque vnum, non duo de vno. Ipſe enim pax noſtra dixit, qui fecit vtraque vnum. Teſtamentum dei eſt, hæreditas pax eſt. A concordibus conſortibus poſſideatur, non à litigantibus diuidatur. Et diſponam ad eos teſtamentum pacis: Vigilate hæretici, audite à paſtore teſtamentum pacis, venite ad pacem: iraſcimini Chriſtianis Imperatoribus, quia teſtamenta veſtra valere noluerunt in domibus veſtris, videte quàm digna ſit pœna, Et quid eſt quòd teſtamentum veſtrũ non valet in domo veſtra? Quid eſt? Quantum eſt? Dolor iſte admonitio eſt, nondum damnatio. Voluit enim deus compati teſtamento pacis ſuæ. Condoles teſtamento tuo, ſi non ſtet teſtamentum tuum in domo tua. Certe moriturus es, & quid agatur in illa domo, poſtea neſciturus. In illa enim die peribunt, inquit, omnes cogitationes eius, & non cognoſcet amplius locũ ſuum. Non ergo ſciturus quid poſtea agatur in domo tua cũ mortuus fueris, doles tamen teſtamentum tuũ non ſtare in domo tua. Chriſtus mortuus reſurrexit, de cœlo reſpexit, vt ſtet teſtamentũ eius. Euigila ex dolore tuo, corrigere ex cruciatu tuo. Ligno male curuo noſti calorem ſolere adhiberi: corrigat te dolor iſte, nondũ eſt flãma ignis æterni, tanquã calor foci eſt admotus curuo cordi tuo, vt hinc admoneatur &

Ca. XIII. *Ioan. 14.* *Ephes. 2.* *Pſal. 145.* *Pſal. 102.*

corrig

corrigatur. Dole prorſus. Recte doles, non ſtare teſtamentum tuum in domo tua. Domus Dei cor tuum eſt. Si vis valere teſtamentum tuum in domo tua, quare non vis valere teſtamentum dei in domo ſua? Dimittis filiis tuis parietes, & ſi aliter filios tuos diuiſuros noueris quàm tu diſpoſueris, doles. De vna domo viliſſima, de tecto ruituro quantam curam habes. quantam ſolicitudinem concipis: quemadmodum ardentibus febribus prementi morbo, ipſi morti vrgenti quantum potes reſiſtis, anhelans verba extrema vt impleas teſtamentum. Quot iuriſperitos conſulis, quantas fraudes, vt ſtet teſtamentum tuũ contra ipſam legem Imperatoris, inquiris? De proximo tibi reſpõdet deus, Noli fraudes quærere, noli calumnioſas formulas aucupari. Vis ſtare teſtamẽtum tuum, ſtet in te meum. Doles, quia acquiſitionem tuam tollit alius quem nolebas, quid de hæreditate mea tam lata, tam pia? In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Dixi ego ſeruo meo, dicit tibi deus, & credidit cum hæc non videret, tu vides & negas. Ecce ille factum teſtamentũ ſeruauit, tu apertũ diſcindis. Tunc enim teſtamentũ ſeruatum eſt, quando auditum eſt: tunc apertum eſt, quando impletum eſt. Vſque ad manus tuas ſeruatum eſt teſtamẽtum. Certe hæres vis eſſe. Nunquid ſic tecum contendit cohæres tuus, vt dicat tibi, tolle iſtam partẽ, ego illam: aut, tolle tu minorẽ, & ego maiorẽ? Non dicit, ſimul diuidamus, ſed ſimul habeamus: hoc enim voluit, qui teſtatus eſt. Aperi & lege: & clamas, ne intenderetur †ego feci, ne intẽderetur ego ſeruaui, ne intẽderetur tu ſeruaſti. Aperi & vide, quia vnde intendereris, †ſeruaſti, quamuis te ſeruaſſe abſit, vt credam, quem video nõ ſeruare quod iubet. Et ponã ad eos teſtamentum pacis, & exterminabo beſtias malas à terra. Beſtias, hoſtes teſtamenti pacis, De illis beſtiis dicitur in Pſalmo, Increpa feras calami. Quid eſt feras calami, Beſtias aduerſarias ſacræ ſcripturæ, quia calamo ſcriptæ ſunt. Exterminabo beſtias malas à terra, & habitabo in eremo in ſpe, Quid eſt in eremo? In ſolitudine. Quid eſt in ſolitudine? Intus in conſcientia. Magna ſolitudo, quia nõ ſolum nullus hominũ tranſit, ſed nec videt. Ibi habitemus in ſpe, quia nõdum in re. Etenim totum quod foris eſt noſtrum, fluctuat tempeſtatibus & tentationibus ſeculi. Eſt interior eremus, ibi interrogemus fidem noſtram, interrogemus ſi eſt charitas intus, videamus ſi non labia ſonant, ſed & pectus cum dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus

Gene. 22.

†al. intenderetur, et ſic deinceps.

†al. intendereris.

De cõſciẽtia eremo in qua requieſcamus in ſpe, & de eius deliciis.

Ca. XIIII.

Matth. 6.

timus debitoribus noſtris, ſi verum ſonat, ſi verũ dicimus, vbi nemo hominum videt: ibi eſt eremus, vbi requieſcimus in ſpe, quia tranſit hæc omnis tribulatio: & quæ ſpes erat, fiet res, & erit totum noſtrum in requie, quia iam conſpicui nobis erimus, & non erit ouis tanquã abſcondita cogitatio, & non erit eremus conſcientia, quia omnes ſibi noti erunt, & cogitatio-
1.Cor.4. nes ſuas ignotas non habebunt, cum venerit dominus, & illuminauerit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuique à deo. Nunc vero vides duos homines in tribulatione, cor ipſorum videre non potes. Forte alius cõſcientia mordetur, alius in conſciẽtia tanquã in eremo requieſcit, & habitabũt in eremo in ſpe, & ſomnum habebunt, id eſt, requiem, tanquã alienatis ſenſibus ab omni ſtrepitu ſeculi intus ibi requieſcent in riuis. In ipſa intus eremo ſunt riui quidã memoriæ manantes, liquores diuinos ſcaturiẽtes, ex mente ſcripturam tenẽtis & recolentis, Etenim quod legiſti, quod audiſti, ſi purum & liquidum & ſanctum memoriæ mandaueris, cum cœperis in illa interiore eremo, id eſt, in bona conſcientia requieſcere, eliquatur de interioribus mentis tuæ, & manat quodammodo recordatio verbi dei, & cum cæteris requieſcis in ſpe & dicis: Verum eſt, bene mihi eſt, ipſa eſt ſpes mea, hoc mihi promiſit deus, non mentitur, ſecurus ſum.
Ezech.34. Et iſta ſecuritas ſomnus eſt in riuis. Et ſomnũ habebunt in riuis, & dabo eis in circumitu collis mei benedictionem. Mons licet ſit, collis licet ſit in circumitu eius, bene ſit nobis. Collis ipſe Chriſtus eſt. Sic enim ipſe in medio noſtrum, nos ſumus in circumitu eius. Iam enim dudũ dixerat, Dauid princeps in medio eorum. Et quia princeps, ideo collis, lenis, non arduus & difficilis aſcendenti, ſed ſi non de alto pedes ponat. Et dabo eis in circumitu collis mei benedictionem, & deferam im-
Matth.7. brem in tempore ſuo, pluuiam verbi Dei. Eſt enim & imber malus, qui deiicit domum ſuper arenam conſtitutam, cui magnum eſt vt reſiſtat domus ſuper petram fundata: tentationis enim imber eſt, ruinam quærens, non terram rigans. Non erit talis imber iſte quem ſe dicit deferre dominus: Quid enim ait? Imbres benedictionis erunt. Suſpectum te fecerat nominatus imber, Imbres erunt benedictionis, non tentationis. Imbres erunt benedictionis. Et vide quid profecit ille imber. Et ligna quæ in campo ſunt dabunt fructum ſuum. In campo, in planicie quadam, non arduis, in facilitate quadam vitæ. Facilitatem

tem quandam vitæ huius nihil in ſe habentem ardui, laborioſi, difficilis, campum dixit, qualis eſt vita fidelium multorum in Eccleſia Dei, habentium coniuges, filios, domos ſuas, velut in campo ſunt ligna, arduum nihil accendere valuerunt, ſed accipiant imbrem, dabunt & hæc ligna fructum ſuum. Horum lignorum fructus eſt: Frange eſurienti panẽ tuum: & egenum ſine tecto induc in domum tuam. Talibus lignis dicebat Apoſtolus, Non quia quæro datum, ſed requiro fructum. Et ligna quæ in campo ſunt dabunt fructũ ſuum: & ſi non habent maiorẽ habent tamen quendam ſuum. Et terra dabit generationem ſuam, tota terra, & inhabitabunt in terra ſua. Iam campi, colles, montes dabunt generationes ſuas. Quid poteſt campus? Quid poteſt collis? Quid poteſt mõs? Solus agricola agnoſcatur, & habitabunt in terra ſua in ſpe. Videtis quia ea promittit quę hoc tempore donat nobis. Quandiu dicit in ſpe, adhuc in hoc tempore intelligo: cum enim peruenerimus ad promiſſa, iam non erit ſpes, ſed res ipſa erit. *Eſa. 58.* *Philip. 4.*

Et ſcient quoniam ego ſum dominus in eo, cum confregero furcas iugi eorum. Furcas quibus premitur collum eorũ. Domine frange furcas eorum, quibus hæretici premũt colla infirmorũ. Quid enim tam anguſtũ & furca cõpreſſum, quàm noli audire Chriſtum, audi me? Remoue furcam, reſpirare permitte. Neſcio quid dicas. Audio vocẽ paſtoris mei per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem, ſine me ſequi paſtorẽ. Quid premis? Tolle furcam de collo meo, tollam iugum leue domini mei. Hæc audit & premit. Domine nõ vult hæreticus furcã ſuſpendere, tu furcam frange. Crux domini ſurſum leuat, furca hæretici deorſum premit. Sed confringentur in eo cum confregero furcas iugi eorum. Dominationem enim ſuam volunt hominibus imponere, volentes eos ſub ſe eſſe, non ſub deo. In eo cum confregero furcas iugi eorum, & eximam eos de manu eorum, qui eos in ſeruitutem redigebant. Quid eſt in ſeruitutem redigebant? Ad peccatũ eos cogebãt. Omnis enim qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Videte quid eis perſuaſerint fratres, vt dicant, Illi de nobis reddent rationem, nos oues ſumus, quò duxerint ſequimur. Ouis es, paſtorem audi, non lupum. Et non erunt in vaſtationem gentibus. In omnibus enim gentibus non deſunt alij hic, alij ibi, non illi ibi qui hic, ſed tamen non deſunt furcis prementes colla fidelium, nec hic nec ibi. Diſſentiunt inter ſe, cõtra vnitatẽ omnes *De ſeruitute ſimplicium ſe ductorum ab hæreticis quos liberat dominus, & in vnitatẽ reducit eccleſia.* *Cap. XV.* *Luca 14.* *Ioan. 8.*

conſentiunt. Vnitas autem non diſſentit à ſe, ſed contra omnes diſſentientes à ſe vbique pugnat, vbique laborat. Sed eſt requies in eremo. Et non erunt adhuc in vaſtationem gentibus & beſtiæ terræ iam non comedent eos. Audientes vocem paſtoris ſeruentur à dentibus luporum, beſtiæ illæ calami non comedent eos, volentes ad ſenſum ſuum conuertere ſcripturas, ab apertis ſcripturis auertentes aures, volentes ſe audiri, & ſcripturas non audire. Et beſtiæ terræ non comedent eos, & inhabitabunt in ſpe. Videte quotiens oſtendat, quia quod nunc promittit, hic promittit, de rebus loquitur, quas adhuc hic exhibet. Et non erit qui eos terreat, Quomodo non erit qui eos terreat? Non erit prorſus. In Domino confido, iam cum cœperit dicere homo, In domino laudabo ſermonem, in deo laudabo verbum: in deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo: non in me. Illi laudabant verbum in ſe dicentes, Quod vobis dicimus, credite. Nos laudamus verbum in Domino dicentes, quod nobis dicitur à Domino, credamus. Non erit qui eos terreat. Et excitabo eis plantariũ pacis, teſtamentum pacis. Plantarium pacis germinet quod plantat Deus, & exterminetur quod ſeminauit hæreticus. Quod plãtauit deus de ſe, de Eccleſia ſua: de ſe in cœlo, de Eccleſia in terra: de ſe ſuper omnes cœlos, de Eccleſia per omnes terras, hoc plantauit Deus. Veni autem huc, eſto in parte Donati, in ſola Africa Eccleſia eſt. Non plantauit Deus, non agnoſco plantam dei: eradicandum eſt quod loqueris, non rigandum. Et excitabo eis plantarium pacis, & iam non erunt qui exterminentur fame in terra. Vere fratres quia fames eſt, quærite & videte quãtam famem patiantur, & quod peius eſt, circũ os habent eſcã, ſed non mãducãt: prorſus quomodo ægri moriuntur, ſæpe faſtidio, non quia deeſt quod comedant, ſed quia comedere nolũt & auerſantur. Nam vtique & ſcripturæ iſta loquuntur, & hic vtique, & ibi ſonat Pſalmus, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in cõſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. Ecce eſca poſita eſt in vaſculo. Si ſanus eſſes & manducares, nunquid ibi remaneres? Et iam non erunt qui exterminentur fame in terra, & iam non portabunt maledictum gentium. Vere fratres in tantum culmen in nomine Chriſti erecta eſt Eccleſia, vt iam confundantur omnes maledici, nec audeant maledicere. Hoc ſolum illis remanſit, quod contra nos dicant, quare inter vos non con-

Pſal. 55. *Pſal. 21.*

conſentitis? Gentiles Pagani qui remanſerunt non habentes quod dicant contra Chriſti nomen, diſſenſionem Chriſtianorum Chriſtianis obiiciunt. Ergo quicunque ab hęreticis tranſierunt ad catholicam, non habebunt hoc opprobrium gentium, nec portabunt maledictum diſſenſionis, quia permanēt in radice vnitatis, in plantatione charitatis, non reportabunt maledictum. Et ſcient quia ego ſum dominus deus eorum, & ipſi populus meus domus Iſraël, dicit dominus deus. Ecce ſunt oues, ecce eſt & vinea. Quomodo cum de vinea loqueretur Eſaias, arguens quandam vineam malam, ne diceret vitis, non intellexi, expoſuit in fine dicens, Vinea autem domini ſabaoth, domus Iſraël eſt: ne dicerent non nobis dictum eſt, ſed vineæ neſcio cui. Sic & hic, cum loquutus eſſet de ouibus, ad extremū ne quis dicat, forte ſunt aliquæ oues dei neſcio vbi, quas curat deus, & ego illas non noui, quanquam abſurdus eſt nimis humano ſenſui, qui iſta cogitauerit: tamen paſtor ille compatiens infirmis vſque ad tales cogitationes deſcendit, & quæ eſſent oues eius apertiſſime expoſuit. Et vos oues meæ, & oues gregis mei homines eſtis. Sed qui homines? Omnes homines? Non. Beatus enim cuius eſt dominus deus ſpes eius: Et, quàm bonus deus Iſraël rectis corde. Beatus vir cuius dominus deus eſt ipſius. Super omnes deus eſt, tamē neſcio quomodo non facile quiſquam audet dicere: Deus meus, niſi qui in eum credit, & qui eum diligit, ipſe dicit, deus meus: tuum feciſti tibi, cuius es. Hoc amat ipſe, prorſus dulcedine affectus tui, & ſecura, & præfidenti dilectione dic, deus meus. Securus dicis, verum dicis, quia tuus eſt, & non feciſti vt non ſit alterius. Non enim ſic dicis, deus meus, quomodo, equus meus. Equus enim tuus eſt, non alterius equus. Deus & tuus eſt, & eiusqui ſic dixerit, deus meus, quomodo tu dicis. Singuli dicūt, deus meus & deus meus, ille omnium eſt, communiter omnibus ſe ad fruendum præbens, in omnibus integer, in ſingulis integer: non enim qui dicunt, Deus meus, ſinguli diuidunt inter ſe. Si ſermo iſte quem iacto lingua & ſono conſtante literis & ſyllabis, totus ad ſingulos peruenit, nec diuidunt illum inter ſe qui audiunt, ſi ſermo ad aures corporis corporaliter ſanans, in propinquo clarius, in longinquo languidius, ab omnibus tamen audientibus totus excipitur, non inter ſe ſyllabatim eum diuidentibus, ſed omnibus totū accipientibus: quanto magis ille deus vbique præſens, implens omnia, nō propin-

Qui ſint oues veri paſtoris.
Cap. XVI.
Eſa. 5.
Pſal. 39.
Pſal. 72.

qua clarius, & longinqua languidius, ſed pertendens à fine vſ-
Sapien. 8. que ad finem fortiter, & diſponens omnia ſuauiter, æqualiter
poſſidetur ab omnibus. Lux iſta fratres mei certe corporea de
cœlo fulget, oritur, occidit, circumit, de loco in locũ mutatur,
tamen procedunt in ea & diliguntur oculi omnium, & omniũ
oculi pariter eam poſſident, non eam diuidunt, nullus in ea
diues limitem fixit, nec prior præoccupando vt videret ocu-
los pauperis aut excluſit aut anguſtauit. Dicat pauper, Deus
meus: dicat diues, Deus meus: minus ille habet, plus hic ha-
Luca 19. bet, ſed argentum non deum: vt perueniret ad deum Zachæus
Matth. 4. diues, dedit dimidium patrimonij ſui: vt perueniret Petrus, re-
Luca 21. tia & nauem dimiſit: vt perueniret vidua, duo minuta dedit: vt
Matt. 10. perueniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit: vt perue
niret penitus pauper & egenus, ſolam bonam voluntatem tri-
buit. Diuerſa dederunt, ſed ad vnum peruenerunt: quia non
diuerſa amauerunt. Sic & vos homines oues Dei, oues gregis
Dei, nolite perturbari tẽporalibus diuerſitatibus veſtris: quod
alij in honore, alij ſine honore, alij cum pecunia, alij præter
pecuniam, alij pulchri corpore, alij minus pulchri, alij ætate
feſſi, alij iuuenes, alij pueri, alij viri, alij fœminæ. Deus omni-
bus æqualiter adeſt. Ille apud eum plus habet loci, qui plus
attulerit, non argenti, ſed fidei. Et vos, inquit, oues meæ & vos
greges mei homines eſtis, & ego Deus veſter dicit Dominus
Deus. O beatos nos tali poſſeſſione, & tali poſſ. ſore. Nam &
poſſidet nos, vt poſſideamus illum. Poſſidet nos, vt colat nos,
poſſidemus illum vt colamus illum. Sed nos tanquam Deum
colimus, ille colit tanquam agrum. Ille colit nos vt fructum
Pſal. 2. afferamu, nos eum colimus vt fructum demus. Totum ad
nos recurrit, ille noſtri non eget. Dabo, inquit, tibi hæredita-
tem tuam, & poſſeſſionem tuã fines terræ. Ecce poſſeſſio eius
Pſal. 15. ſumus. Dominus, inquit, pars hæreditatis meæ & cali
cis mei. Ecce poſſeſſio noſtra eſt, ſed tamen qua
diſtinctione: vos homines eſtis, ego Domi
nus Deus veſter, dicit Dominus Deus
noſter, Qui viuit & regnat Deus
in ſecula ſeculorum,
Amen.

FINIS.

Dlaũ

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE SYMBOLO VEL REGVLA FIDEI AD CATECHVMENOS, LIBER PRIMVS.

Accipite filij regulam fidei, quod ſymbolum dicitur, & cũ acceperitis, in corde ſcribite, & quotidie dicite apud vos, antequã dormiatis, antequã procedatis, veſtro ſymbolo vos munite. Symbolum nemo ſcribit vt legi poſſit, ſed ad recenſendũ, ne forte deleat obliuio quod tradidit diligẽtia, ſit vobis codex veſtra memoria. Quod audituri eſtis, hoc credituri, & quod credideritis, hoc etiã lingua reddituri. Ait enim Apoſtolus, Corde creditur ad iuſtitiã, ore autẽ cõfeſſio fit ad ſalutẽ. Hoc eſt enim ſymbolũ quod retẽturi eſtis & reddituri. Iſta verba quæ audiſtis per diuinas ſcripturas ſparſa ſunt, ſed inde collecta & ad vnũ redacta, ne tardorũ hominũ memoria laboraret, vt omnis homo poſſit dicere, poſſit tenere quod credit. Nũquid modo audiſtis, quia deus omnipotẽs eſt? Sed incipitis eũ habere ſpiritũ, quãdo nati fueritis per Eccleſiã matrẽ. Inde ergo iã accepiſtis, meditati eſtis, & meditati tenuiſtis vt dicatis: Credo in deũ patrẽ omnipotentẽ. Deus omnipotẽs eſt: & cũ ſit omnipotẽs, mori nõ poteſt, falli non poteſt, mẽtiri nõ poteſt, & quod ait Apoſtolus, negare ſe ipſum nõ poteſt. Quã multa non poteſt, & omnipotens eſt. Et ideo omnipotens eſt, quia iſta non poteſt: nam ſi mori poſſet, non eſſet omnipotens: ſi mentiri, ſi falli, ſi fallere, ſi inique agere, non eſſet omnipotens: quia ſi hoc in eo eſſet, nõ fuiſſet dignus qui eſſet omnipotens. Prorſus, omnipotens pater noſter peccare non poteſt. Facit quicquid vult, ipſa eſt omnipotentia, facit quicquid bene vult, quicquid iuſte vult: quicquid autem male fit, non

De omnipotẽtia patris & filij, & creatione rerũ viſibilium & inuiſibilium. Cap. I.

Rom. 10.

vult. Nemo reſiſtit omnipotenti, vt non quod vult faciat. Ipſe fecit cœlum & terrā mare & omnia quæ in eis ſunt, inuiſibilia & viſibilia. Inuiſibilia ſicut ſunt in cœlis ſedes, dominationes, principatus, poteſtates, archangeli, angeli, ſi bene vixerimus, ciues noſtri. Fecit in cœlo viſibilia, ſolem, lunam, ſtellas. Suis animalibus terreſtribus ornauit terram, impleuit aërem volatilibus, terram ambulantibus & ſerpentibus, mare natātibus, omnia impleuit ſuis creaturis propriis. Fecit & hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam in mente: ibi enim eſt imago dei, ideo mens ipſa non poteſt comprehendi nec à ſeipſa, vbi eſt imago dei. Ad hoc facti ſumus vt creaturis cæteris dominemur, ſed per peccatum in primo homine lapſi ſumus, & in mortis hæreditatem omnes deuenimus. Facti ſumus humiles mortales, impleti ſumus tumoribus, erroribus, hoc merito peccati, cum quo merito & reatu naſcitur omnis homo. Ideo ſicut vidiſtis hodie, ſicut noſtis & paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decepit hominem, vt poſſideret homines. Non ergo creatura dei in infantibus exorcizatur aut exufflatur: ſed ille ſub quo ſunt omnes qui cum peccato naſcuntur, eſt enim princeps peccatorum. Ac per hoc propter vnum qui lapſus eſt, & omnes miſit in mortem, miſſus eſt vnus ſine peccato, qui omnes in ſe credentes perducat ad vitam, liberans eos à peccato.

Gene. 1.

De vnico filio dei Chriſto Ieſu conſubſtantiali patri & eiuſdē voluntatis & operationis cum eo. Cap. II.

Ideo credimus & in filium eius, id eſt, in dei patris omnipotentis vnicum dominum noſtrum. Quando audis vnicum dei filium, agnoſce deum. Non enim filius dei vnicus poſſet eſſe non deus. Quod eſt, hoc genuit, etſi non eſt quem genuit, Si verus eſt autem filius, hoc eſt quod pater: ſi hoc nō eſt quod pater, non eſt verus filius. Mortales & terrenas creaturas attendite: quod eſt res quæque, hoc generat, non generat homo bouem, non generat ouis canem, nec canis ouem. Quicquid eſt quod generat, id quod eſt generat. Tenete ergo fortiter, firmiter, fideliter, quia hoc genuit deus pater, quod eſt ipſe omnipotens. Creaturæ iſtæ mortales per corruptionem generāt. Nunquid ſic deus generat? Mortalis natus id quod eſt generat, immortalis quod eſt generat, corruptibilis corruptibilem generat, incorruptibilis incorruptibilem, corruptibilis corruptibiliter, incorruptibilis incorruptibiliter, vſqueadeo hoc quod eſt, vt vnus vnum, ideo vnicum. Scitis quoniam cum vobis prænunciarem ſymbolum ſic dixi, & ſic credere debetis quia

quia credimus in deum patrem omnipotentem, & in Ieſum
Chriſtum filium eius vnicum. Iámque vnicum crede omni-
potentem: non enim deus pater facit quod vult, & deus filius
non facit quod vult vna voluntas eſt patris & filij, quia vna na
tura: nec enim voluntas filij poteſt à patris voluntate aliquan-
tulum ſegregari. Deus & deus, ambo vnus deus: Omnipotens
& omnipotens, ambo vnus omnipotens. Non introducimus
duos deos, quomodo quidam introducunt, & dicunt: Deus pa
ter & deus filius: ſed maior deus pater, minor deus filius. Am-
bo quid? Duo dij? Erubeſcis dicere, erubeſce credere. Domi-
nus deus pater dicis, & dominus deus filius: & dicit ipſe filius,
Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: in familia ipſius ſic eri- *Matth. 6.*
mus, vt quomodo in domo magna, vbi eſt paterfamiliàs & ha-
bet filiũ: dicamus & nos, dominus maior, domin⁹ minor. Auer
ſamini talẽ cogitationẽ: ſi vobis talia feceritis in corde, idola
ponitis in anima, vna prorſus repellite. Prius credite poſtea in
telligite. Cui autem donat deus, vt cum crediderit cito intel-
ligat, dei donum eſt, non humana fragilitas. Tamen ſi non-
dum intelligitis, credite: Deus vnus pater, deus Chriſtus, fi-
lius dei ambóque vnus deus. Et quomodo ambo vnus deus
dicitur? Quomodo miraris in Actibus Apoſtolorum, Et erat, *Acto. 4.*
inquit, credentium anima vna & cor vnum? Multæ animæ
erant, fides eaſdem vnam fecerat: tot milia animarum erant,
amauerunt ſe, & multæ ſunt vna: amauerũt deum in igne cha-
ritatis, & ex multitudine ad pulchritudinis vnitatem venerũt.
Si tam multas animas fecit animam vnam charitas, qualis *† Vbi nul-*
charitas eſt apud deum, vbi ſumma bonitas & integra† æqua- *la diuerſi-*
litas? Si in terris & in hominibus potuit eſſe tanta charitas, vt *tas, ſed in*
de tot animabus faceret vnam animam, vbi ſemper inſepara- *tegra &c.*
bilis fuit pater à filio, filius à patre, potuerint ambo eſſe niſi
deus vnus. Sed illæ animæ, & multæ animę dici potuerunt &
anima vna, deus autẽ vbi eſt ineffabilis & ſumma coniunctio,
vnus deus dici poteſt, non dij duo. Facit quod vult pater, facit
quod vult filius. Nolite putare omnipotentem patrem & non
omnipotentem filium, error eſt, delete hoc in vobis, non hæ-
reat in memoria veſtra, non bibatur in fide veſtra, & ſi forte a-
liquis veſtrum biberit, vomat. Omnipotens eſt pater, omnipo
tens filius. Si omnipotens non genuit omnipotentem, non ve-
rum filium genuit. Quid enim dicimus fratres? Si pater ma-
ior, minorem filiũ genuit: quid enim dixi genuit? Homo enim

maior generat filium minorem, verum eſt, ſed quia ſeneſcit ille. creſcit iſte, & ad formam patris ſui, vel creſcendo peruenit. Filius dei nõ creſcit, quia nec poteſt deus ſeneſcere, perfectus natus eſt. Perfectus quidem natus, ſi non creſcit, & minor non remanſit, æqualis eſt. Nam vt ſciatis omnipotentem de omnipotente natum, ipſum audite qui veritas eſt: de ſe quid dicat veritas, hoc eſt verum, quod ait veritas. Quid ait filius, qui eſt veritas? Quæcunque pater facit, hæc & filius ſimiliter facit. Omnipotens eſt filius, omnia faciendo quæ voluerit: nam ſi facit aliqua pater, quæ non facit filius, falſum dixit filius: Quæcunque pater facit, hæc & filius facit ſimiliter. Sed quia verum dixit filius: credite quęcunque pater facit, hęc & filius facit ſimiliter, & credidiſtis in filium omnipotẽtem. Quod verbum & ſi in ſymbolo non dixiſtis, tamen hoc eſt quod expreſſiſtis, quãdo in vnicum ipſum deũ credidiſtis. Habet aliquid pater quod non habet filius? Hoc Arriani hæretici blaſphemi dicunt, non ego. Sed ego quid dico? Si habet aliquid pater quod nõ habet filius, mentitur filius qui dicit, Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Multa & innumerabilia ſunt teſtimonia, quib⁹ probatur, quia filius, verus dei patris eſt filius, & pater deus verũ genuit filiũ deũ, & pater & filius vnus eſt deus. Sed iſte filius vnicus dei patris omnipotẽtis videamus quid fecit propter nos, quid paſſus eſt propter nos, natus eſt de ſpiritu ſancto & Maria virgine: Ille deus tantus æqualis patri natus de ſpiritu ſancto & virgine Maria, humilis vnde ſanaret ſuperbos, exaltauit ſe homo & cecidit, humiliauit ſe deus & erexit. Humilitas Chriſti quid eſt? Manũ deus homini iacẽti porrexit: nos cecidimus, ille deſcendit: nos gemebamus, † ille ſe inclinauit: præuideamus † & ſurgamus, vt nõ in pœnã cadamus. Ergo inclinatio ipſius hæc eſt. Natus eſt de ſpiritu ſancto & virgine Maria: & ipſa humana natiuitas, humilis & excelſa. Vnde humilis? Quia homo natus eſt ex hominibus, Vnde excelſa? Quia de virgine virgo cõcepit, virgo peperit, & poſt partum virgo permãſit. Quid deinde? Paſſus ſub Pontio Pilato, qui præſidem agebat, & iudex erat ipſe Pontius Pilatus, quando paſſus eſt Chriſtus, iudicis nomine ſignata ſunt tẽpora, quando paſſus eſt, ſub Pontio Pilato, quando paſſus eſt, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Quis, quid, pro quibus? Quis? Filius dei vnicus dominus noſter. Quid? Crucifixus, mortuus, & ſepultus. Pro quibus? Pro impiis & peccatoribus. Magna dignatio, magna gratia. Quid retri

Ioan. 14.
Ioan. 5.
Ioan. 16.

De filio dei quid propter nos fecerit, quid paſſus ſit, de natiuitate quoque eius æterna, & exẽplo patientiæ in eius paſſione.
Cap. III.
† Alias iacebamus.
† Alias prędamus

retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Natus *Pſal.115.*
eſt ante omnia tempora, natus eſt ante omnia ſecula. Natus ante quid, vbi nō eſt ante? Prorſus nolite cogitare aliquod tēpus ante natiuitatē Chriſti, qua natus eſt de patre, de ipſa natiuitate loquor: qua eſt filius dei omnipotentis vnicus dominus noſter, de ipſa prius loquor. Nolite cogitare in hac natiuitate initium temporis, nolite cogitare vllum ſpaciū æternitatis, quādo erat pater & nō erat filius. [Ex quo pater, ex eo filius.] Et quid eſt, ex quo, vbi nō eſt initiū? Ergo ſemper pater ſine initio, ſemper filius ſine initio. Et quomodo, inquies, natus eſt, ſi nō habet initium? De æterno coæternus. Nunquam fuit pater & non erat filius, & tamen filius à patre eſt genitus. Vnde datur qualiſcunq; ſimilitudo? In rebus terrenis ſumus, in creatura viſibili ſumus: det mihi ſimilitudinem terra, non dat: det mihi aliquam ſimilitudinem vndarum elementum, nō habet vnde: det mihi ſimilitudinē aliquod animal, nec hoc poteſt. Animal quidē generat, & quod generat, & quod generatur: ſed prior eſt pater, & poſtea naſcitur filius. Inueniamus coæuum, & credamus coæternū. Si potuerimus inuenire patrē coæuum filio ſuo, & filiū coæuum patri ſuo, credamus deū patrē coæuum filio ſuo, & filiū deum coæternum patri ſuo. In terra poſſumus inuenire aliquā coæuam, nō poſſumus inuenire aliquā coæternā. Intendamus coæuā, & credamus coæternā. Intentos faciet forte aliquis & dicet, Quando poteſt inueniri pater coæuus filio ſuo, aut coæuus filius patri ſuo? Vt generet pater, antecedit ætate, vt naſcatur filius, ſequitur ætate, ſed hic coæuus pater filio, vel filius patri quomodo poteſt eſſe? Occurrat vobis ignis pater, ſplēdor filius: ecce inuenimus coæuos. Ex quo ignis eſſe cœpit, continuo ſplēdorem gignit, nec ignis ante ſplendorem, nec ſplendor poſt ignem. Et ſi interrogemus, quis quem generat, ignis ſplēdorē, aut ſplendor ignem, continuo vobis occurrit ſenſu naturali prudentia inſita mentibus veſtris: omnes clamatis, ignis ſplendorem, non ſplendor ignem. Ecce pater incipiēs, ecce filius ſimul, nec antecedens, nec ſequens. Ecce ergo pater incipiens, ecce filius ſimul incipiēs. Si oſtēdi vobis patrē incipientē filiū, & ſimul incipientem, credite patrem non incipientem, & cū illo filium nec ipſum incipientem, illum æternum, illum coæternum. Si proficitis, intelligetis, date operam proficere, naſci habetis, ſed & creſcere debetis, quia nemo incipit à perfecto. Dei filio

licuit

licuit naſci perfectum, quia natus eſt ſine tempore, coæternus patri, antecedens omnia, non ætate, ſed æternitate. Iſte ergo natus patri coæternus, de qua generatione dicit Propheta, Generationem eius quis enarrabit? *Eſa. 53.* Natus de patre ſine tempore, natus ex virgine eſt in plenitudine temporis, iſtam natiuitatē antecesserant tempora: opportunitate temporis, quando voluit quando ſciebat tunc natus eſt: non enim nolens natus eſt. Nemo noſtrum quia vult naſcitur, & nemo noſtrum quādo vult moritur. Ille quando voluit natus eſt, quādo voluit mortuus eſt, quomodo voluit natus eſt de virgine, quomodo voluit mortuus eſt in cruce. Quicquid voluit fecit: quia ſic erat homo, vt lateret deus, ſuſceptor deus, ſuſceptus homo, vnus Chriſtus deus & homo. De cruce ipſius quid loquar, quid dicam? Extremum genus mortis elegit, ne aliquod genus mortis eius martyres formidarent. Doctrinam oſtendit in homine, exemplum patientiæ demonſtrauit in cruce: ſibi opus, quia crucifixus: exemplū operis, crux: præmiū operis, reſurrectio. Oſtēdit nobis in cruce quid tolerare, oſtēdit in reſurrectione quid ſperare debeamus. Prorſus tanquā agonotheta ſummus dixit, fac & tolle, fac opus & accipe præmiū, certa in agone, & coronaberis. Quod eſt opus? obedientia: quod eſt præmium? Reſurrectio ſine morte. *Ioan. 11.* Quare addidi, ſine morte? Quia reſurrexit Lazarus, & mortuus eſt, *Roma. 6.* reſurrexit Chriſtus, iam non moritur, mors ei vltra non dominabitur. *Iacobi. 5.* Scriptura dicit, Patientiā Iob audiſtis, & finem domini vidiſtis, Iob quanta pertulerit, legitur & horretur, expaueſcitur, cōtremiſcitur. Et quid recepit? Dupla quā perdiderat. Ergo ne homo propter præmia temporalia velit habere patientiā, & dicat, ſi tolero dānū reddet mihi deus filios duplos, Iob omnia dupla recepit, & tot filios genuit, quot extulerat. Non ergo dupla ſunt? Prorſus dupla ſunt, quia & illi viuebant ne quis dicat, feram mala & reddet mihi deus quemadmodum reddidit Iob, vt iam nō ſit patientia, ſed auaritia: nā ſi patientiā ille ſanctus non haberet, nec ea quæ cōtingebant fortiter ſuſtineret, teſtimoniū quod ei dominus reddidit vnde haberet? *Iob. 1.* Aduertiſti, ait dominus, puerum meū Iob non enim eſt illi ſimilis quiſquam in terris homo ſine querela, verus dei cultor. Quale fratres teſtimoniū hic ſanctus vir à domino meruit? *Gene. 3.* Et tamen eum ſua perſuaſione mala mulier decipere voluit, habens & hæc figuram illius ſerpentis, qui ſicut in paradiſo decepit hominem primum factum à deo, ita etiam

etiam nunc blaſphemiam ſuggerendo putauit poſſe decipere placentem hominem deo. Quanta paſſus eſt fratres? Quis poteſt tanta pati in re ſua, in domo ſua, in filiis ſuis, in carne ſua, in ipſa quæ remanſerat tentatrice vxore ſua? Sed etiam ipſam quæ remāſerat, olim auferret, niſi adiutricē ſibi ſeruaſſet, quia primum hominem per Euam debellauerat, Euam ſeruauerat. Quanta ergo paſſus eſt, perdidit omnia quæ habebat, domus ipſius cecidit, vtinam ſola, oppreſſit & filios. Et quia in illo patientia magnum locum tenuerat, quid reſponderit, illū audite, Dominus dedit & dominus abſtulit: ſicut domino placuit, ita factū eſt, ſit nomē domini benedictū. Abſtulit qui dedit, nunquā periit qui dedit: Abſtulit quæ dedit, tanquā diceret, abſtulit omnia, auferat omnia, nudum dimittat me & ſeruet mihi ſe. Quid enim mihi deerit, ſi deum habuero? Aut quid mihi alia proſunt ſi deum non habuero? Acceſſum eſt ad carnem, percuſſus eſt vulnere à capite vſq; ad pedes, ſanie diffluebat, vermibus ſcatebat. & ſe in deo ſuo immobilem demonſtrabat atq; figebat. Voluit illic mulier, diaboli adiutrix, nō mariti cōſolatrix perſuadere blaſphemiam. Quandiu, inquit, iſta & iſta pateris? dic aliquod verbū in domino, & morere. Ergo quia humiliatus erat, exaltandus erat & fecit hoc dominus vt oſtenderet hominibus: nā ipſi ſeruo ſuo in cœlo maiora ſeruauit. Ergo humiliatum Iob exaltauit, elatū diabolum humiliauit, quia hūc humiliat, & hunc exaltat. Ne quis autem fratres chariſſimi quando aliquas eiuſmodi patitur tribulationes hic expectet mercedem: verbi gratia, ſi damna aliqua patiatur, ne forte eo animo dicat: Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut domino placuit, ita factū eſt, ſit nomen domini benedictum, vt duplum accipiat. Patientia deū laudat, non auaritia. Si ea quæ perdidiſti, dupla quæris recipere, & ideo deum laudas, de cupiditate laudas, nō de charitate. Nō tibi occurrat ipſius ſancti viri exemplū, fallis te. Quando Iob omnia tolerabat, dupla non ſperabat, & in prima eius confeſſione quando damna pertulit, & filios extulit, & in ſecunda cum iam tormēta vulnerū pateretur in carne, poteſt aduerti quod dico. Prioris eius confeſſionis hæc verba ſunt, Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. Poterat dicere, dominus dedit, dominus abſtulit: poteſt iterum dare qui abſtulit, poteſt plura reuocare quā tulit: non hoc dixit, ſed ſicut domino placuit, inquit, ita factū eſt,

Iob.1.

Iob.2.

Luca 14.

Iob.1.

eſt,quia ei placet,placeat mihi. Quod placuit bono domino, non diſpliceat ſubdito ſeruo:quod placuit medico,non diſpliceat ægroto. Audi ipſius aliã confeſſionem: Locuta es,inquit, vxori ſuæ,tanquam vna ex inſipientibus mulieribus: ſi bona percepimus de manu domini,mala quare non ſuſtinebimus?
Iob.2. Non addidit,quod ſi diceret,verum diceret,potens eſt dominus & meam carnem in priſtinũ reuocare,& quod nobis abſtulit multiplicare,ne iſta ſpe illa toleraſſe videretur. Iſta non dixit, iſta non ſperauit. Sed vt nos doceremur, non ſperanti dominus præſtitit, quo nos doceremur, quia deus illi affuit, quia ſi & illa illi non redderet,occultam coronam eius videre minime poteramus. Et ideo quid ait ſcriptura diuina exhortando ad patientiam & ſpem futurorum, non mercedem
Iaco.5. præſentium? Patientiam Iob audiſtis, & finem domini vidiſtis. Quare patientiam Iob,& finem ipſius domini vidiſtis? Fauces ſi aperires ad dupla diceres,deo gratias,ſuſtineam, duplũ recipio,ſicut Iob,patientiã Iob,finem domini. Patientiam Iob nouimus,& finem domini nouimus. Quem finem domini? Deus
Pſal. 21. deus meus,vt quid me dereliquiſti? Verba ſunt domni pendentis in ligno:quaſi reliquit illum ad præſentem fœlicitatem,ſed non eum reliquit ad æternam immortalitatem. Ibi eſt finis domini,tenent Iudæi,inſultant Iudæi,ligant iudei, ſpinis coronant,ſputis dehoneſtant,flagellant,opprobriis obruunt, ligno ſuſpendunt,lancea fodiunt poſtremo ſepeliunt, quaſi relictus eſt. Sed quibus? Illis inſultantibus. Ideo ergo habeto patientiam,vt reſurgas & non moriaris,id eſt,nunquam moria-
Roma.6. ris,ſicut Chriſtus. Sic enim legimus, Chriſtus ſurgens ex mortuis,iam non moritur. Aſcendit in cœlum,credite. Sedet ad dexteram patris,credite. Sedere intelligite habitare quomodo dicimus de quocunque homine: In illa patria ſedit per tres annos. Dicit illud & ſcriptura,ſediſſe quendam in ciuitate tantum tempus. Nunquid ſedit & nunquam ſurrexit? Ideo hominum habitationes ſedes dicuntur, vbi habitantur ſedes nunquid ſemper ſedetur,nõ ſurgitur,nõ ambulatur, non iacetur? & tamen ſedes vocantur. Sic ergo credite, habitare Chriſtum in dextera dei patris vbi eſt. Ne dicat vobis cor veſtrum, quid
Ca.IIII. agit? Nolite quærere quod nõ licet inuenire, ibi eſt, ſufficit vobis. Beatus eſt & à beatitudine,quæ dextera patris vocatur, ipſius beatitudinis nomen eſt dextera patris. Nam ſi carnaliter acceperimus,quia ſedet ad dexteram patris,ille erit ad ſiniſt

De aſcẽſione ad cœlos & ſeſſione ad dexteram patris & aduentu ad iudicium.

niſtram. nunquid fas eſt vt ſic illos componamus, filiũ ad dexteram, patrẽ ad ſiniſtram? Ibi omnis dextera eſt, quia ibi nulla eſt miſeria. Inde venturus iudicare viuos & mortuos. Viuos qui ſuperfuerint: mortuos, qui præceſſerunt. Poteſt & ſic intelligi, viuos, iuſtos: mortuos iniuſtos. Vtroſq; enim iudicat ſua cuique retribuens, iuſtis dicturus eſt in iudicio, Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab initio mundi. Ad hoc vos parate, hæc ſperate, propterea viuite, propterea credite, propterea baptizamini, vt poſſit vobis dici, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi. Siniſtris quid? Ite in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Sic iudicabũtur à Chriſto viui & mortui. Dicta eſt prima ſine tempore natiuitas Chriſti. Dicta eſt alia in plenitudine tẽporis de virgine natiuitas Chriſti: dicta eſt paſſio Chriſti dictum eſt iudicium Chriſti. Totum dictum eſt quod dicendũ erat de Chriſto filio dei vnico domino noſtro, ſed nondum perfecta eſt trinitas. *Matt. 25.*

Sequitur in ſymbolo: & in ſpiritum ſanctum, iſta trinitas vnus deus, vna natura, vna ſubſtantia, vna potentia, ſumma æqualitas, nulla diuiſio, nulla diuerſitas, perpetua charitas. Vultis noſſe quod eſt deus ſpiritus ſanctus? Baptizamini, & tẽplum eius eritis. Apoſtolus dicit, Neſcitis quia corpora veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à deo? Templum habet deus: nam & Salomon rex & Propheta iuſſus eſt ædificare templum deo. Si ædificaret templum ſoli, aut lunæ, aut ſtellæ alicui, aut alicui angelo, nónne damnaret illum deus? Quia ergo templum ædificauit deo, oſtendit ſe colere deum. Et vnde ædificauit? de lignis & lapidibus, quia dignatus eſt deus facere ſibi per ſeruum ſuum domum in terra, vbi rogaretur, vbi moraretur. † Vnde dicit beatus Stephanus, Salomon ædificauit illi domum, ſed altiſſimus non in manufactis tẽplis inhabitat. Si ergo corpora noſtra templũ ſunt ſpiritus ſancti, qualis deus eſt, qui ædificauit templum ſpiritui ſancto? Sed Deus. Si enim tẽplum ſpiritus ſancti ſunt corpora noſtra, ille ſpiritui ſancto ædificauit templũ, qui & corpora noſtra. Attendite Apoſtolum dicentem, Deus temperauit corpus ei cui deerat, maiorem honorem dans: cum loqueretur de diuerſis membris, vt nõ eſſent ſciſſuræ in corpore Deus creauit corpus noſtrũ herbã quis creauit? Vnde probamus, quia herbã deus creat, qui veſtit, ipſe creat. Euãgeliũ lege, Si ergo fœnũ agri

De ſpiritu ſancto & catholica eccleſia. Caput v.
1. Cor. 6.
Acto. 7.
† al. memoraretur.
1. Cor. 12.
Matt. 6.

agri, ait, quod hodie eſt, & cras in clibanũ mittitur, deus ſic ve-
1. Cor. 15 ſtit: ille ergo creat qui veſtit. Et Apoſtolus, Stulte quod ſemi-
nas non viuificatur, niſi prius moriatur. Et quod ſeminas, non
corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudũ granum, vt forte
triticum, aut alicuius cæterorũ. Deus autẽ illi dat corpus quo-
modo voluerit, & vnicuique ſeminũ proprium corpus, Si ergo
deus corpora noſtra ædificat, & corpora noſtra ſunt templum
ſpiritus ſancti, nolite dubitare deum eſſe ſpiritum ſanctum, &
nolite addere quaſi tertium deum, quia pater & filius & ſpiri-
tus ſanctus vnus eſt deus. Sic credite. Sequitur poſt ſanctæ tri-
nitatis cõmendationem, ſancta Eccleſia. Demõſtratus eſt deus
1. Cor. 3. & templum ipſius. Templum enim dei ſanctum eſt, ait Apoſto
lus, quod eſtis vos. Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia vna, Eccle-
ſia vera, Eccleſia catholica, cõtra omnes hæreſes pugnans, pu-
gnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de
illa exierunt, tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa, ipſa
autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua, portæ
inferorum non vincent eam.

De remiſſione peccatorum. & carnis reſurrectione & vita æterna. Cap. VI.

Remiſſionem peccatorum. Ha
betis ſymbolum perfecte in vobis, quando baptizamini. Ne-
mo dicat, illud feci, forte mihi non dimittitur. Quia feciſti,
quantum feciſti, dic immane aliquid quod commiſiſti, graue
horrendum, quod etiam cogitare horres, quicquid vis fece-
ris nunquid Chriſtum occidiſti? Non eſt iſto facto aliquid pe-
ius, quia & Chriſto nihil eſt melius. Quantum nefas eſt occi-
dere Chriſtum, Iudæi tamen eum occiderunt, & multi in eum
poſtea crediderunt, & biberunt eius ſanguinem, dimiſſum eſt
illis peccatum quod commiſerunt. Cum baptizati fueritis, te-
nete vitam bonam in præceptis dei vt baptiſmum cuſtodiatis
vſque in finem. Non vobis dico, quia ſine peccato hic viuetis,
ſed ſunt venialia: ſine quibus vita iſta non eſt. Propter omnia
peccata baptiſmus inuentus eſt: propter leuia, ſine quibus eſſe
non poſſumus, oratio inuenta, Quid habet oratio? Dimitte no
bis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris
Matt. 6. Semel abluimur baptiſmate, quotidie abluimur oratione, Sed
nolite illa committere pro quibus neceſſe eſt vt à Chriſti cor
pore ſeparemur, quod abſit à nobis. Illi enim quos videtis age
re pœnitentiam, ſcelera commiſerunt, aut adulteria, aut aliqua
facta immania inde agũt pœnitentiã: nam ſi leuia peccata ipſo-
rum eſſent, hæc quotidiana oratio delendo ſufficeret. Ergo tri-
bus modis dimittuntur peccata in Eccleſia, in baptiſmate in

Tribus modis peccatum dimittuntur.

oratione, in humilitate maioris pœnitentiæ, tamen deus non dimittit peccata, niſi baptizatis. Ipſa peccata quæ primum dimittit, niſi baptizatis dimittit, quãdo baptizantur. Peccata quę poſtea orantibus dimittuntur, Nam quomodo dicunt, Pater noſter, qui nondum nati ſunt? Et pœnitentibus, quibus dimittit, baptizatis dimittit. Catechumeni quandiu ſunt, ſuper illos ſunt peccata eorũ. Si catechumeni, quãto magis Pagani? quãto magis hæretici? Sed hæretici baptiſmum nõ mutamus, Quare? Quia ſic habent baptiſmum, quomodo deſertor habet characterem: ita & iſti habent baptiſmum: habent, ſed vnde damnentur, non vnde coronentur. Et tamen ſi deſertor ipſe correctus incipiat militare, nunquid audet quiſquam ei characterẽ mutare? Credimus etiam reſurrectionem carnis quæ præceſſit in [Chriſto, vt hoc etiam ſperet corpus, quod præceſſit in] capite. Caput Eccleſiæ Chriſtus, Eccleſia corpus Chriſti. Caput noſtrum ſurrexit, aſcendit in cœlum: ybi caput, illic & membra. Quomodo carnis reſurrectionem? Ne forte putet aliquis quomodo Lazari, vt ſcias nõ ſic eſſe additum eſt, in vitam æternam. Regeneret vos Deus, conſeruet & tueatur vos deus, in ſe, qui eſt ipſa vita æterna, perducat vos Deus, Amen. *Ephe. 5.*

Libri primi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE SYMBOLO AD CATECHVMENOS, LIBER ALTER.

SAcramentorum rationem, ſiue tranſactæ noctis, ſiue præſentis ſancti ſymboli exponendam ſuſcepimus ſanctitati veſtræ, donante illo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Diues eſt enim in omnibus qui inuocant illum. Ipſe quippe poteſt adiuuare intentionem noſtram, acceptabilem pro nobis faciens orationem veſtram. Accipite itaque vos qui fidem deſideratis verbum dei, tanquam competentem cibum, ex quo vobis Dominus operetur incrementum. Nondum quidem adhuc per ſacrum baptiſmum renati eſtis,

De incipiẽtiũ neceſſaria humilitate & armis, quibus vincãtur arma diabolica, ſcriptura, & timor. Cap. I.

eſtis, ſed per crucis ſignum in vtero ſanctæ matris Eccleſiæ iam concepti eſtis. Aget itaque hæc mater congruis alimentis prius paſcere quos portat, vt poſt partum lætetur ſe tales ſuſcepiſſe, quos ſpiritaliter nutriat. Quid eſt dilectiſſimi quod in vobis celebratum eſt? Quid eſt quod hac nocte circa vos actum eſt, quod præteritis noctibus actum non eſt, vt ex locis ſecretis ſinguli produceremini in conſpectu totius Eccleſiæ, ibique ceruice humiliata quæ male fuerat antea exaltata, in humilitate pedum cilicio ſubſtrato in vobis celebraretur examẽ, atq; ex vobis extirparetur diabolus ſuperbus, dũ ſuper vos inuocatus eſt humilis altiſſimus Chriſtus? Omnes itaque humiles eratis, humilitérque petebatis, orando, pſallendo atque dicendo, Proba me deus & ſcito cor meum. Probauit, examinauit corda ſeruorũ ſuorũ, ſuo timore tetigit, diabolũ ſua virtute fugauit, atque ab eius dominio ſuã familiã liberauit. Non aliter hic exactus eſt pauper, aliter diues, aliter dominus, aliter ſeruus, quia vnus eſt omnibus introitus ad vitam. Et ſi ſic ad hanc fragilem atque caducam, quanto magis ad illam immortalem atque ſempiternam. Purgata itaque familia redemptoris, poſteaquam cantauit canticum ſalutis, accepit ſymboli remedium contra antiqui ſerpẽtis venenum, vt ſi quando voluerit aduerſarius diabolus denuo inſidiari, nouerit redemptus eum ſymboli ſacramento & crucis vexillo ei debere occurri, vt [illegible]ralibus armis indutus facile vincat Chriſtianus, de cuius oppreſſi[illegible] male antea triumphauerat nequiſſimus diabolus. Ex qua re nobis factus eſt aduerſarius diabolus, niſi ex hac, quia videt liberos quos tenebat ante captiuos, quia videt ſanos quos ſuis iaculis proſtrauerat vulneratos, quia videt veſtiri denuo immortalitate quos nudauerat propinando iniquitatem, quia muſcipula eius comminuta eſt, & nos eruti ſumus? Adiutorium noſtrum in nomine domini. Si adiutorium noſtrum in nomine eius eſt, renunciemus diabolo, pompis, & angelis eius. Hoc audiſtis, hoc & vos profeſſi eſtis renunciare vos diabolo, pompis & angelis eius. Videte dilectiſſimi, quia hanc profeſſionem veſtram in curiam profertis angelicam, nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non à quolibet homine, ſed à ſuperiore cœlitus poteſtate. Optimi iam tyrones Dei, fortes milites Chriſti, dum arma ſacramentorum ſuſcipitis, pugnam aduerſus diabolum indicitis, dum eius operibus renunciatis, vehementius in vos eius furias prouocatis.

Pſal. 138.

Pſal. 123.

eatis. Sed non metuat miles Chriſti, induemini enim ipſum Chriſtum, vt per eum velociter ſuperetis aduerſarium veſtrũ diabolum. Quibus armis pugnat ille? Illecebroſis & ſubdolis. Duo ſunt genera armorũ eius valde fortia, cõtra quæ vigilanter ac fortiter ſtare debet omnis miles Chriſti, qui triumphare cupit & ſuperare virtutẽ diaboli. Quæ ſunt iſta duo genera armorũ? Voluptas & timor. Alios enĩ voluptate capit, alios timore frãgit. Confirmetur & noſtra acies, proferãtur arma ſpiritalia cõtra timorẽ diaboli, aſſit timor domini caſtus, permanens in ſeculũ ſeculi. Cõtra voluptatẽ turpiſſimæ delectationis non deſit fides orationis. Et quid metuit Chriſtianus, quando admonetur ſic orare, ſic præſumere, ſic fidere, vt dicat, Dominus mihi adiutor eſt, & ego deſpiciam inimicos meos? Plures tamẽ noueritis dilectiſſimi capere aduerſarium per voluptatẽ, quã per timorẽ. Nã quare quotidie muſcipulã ſpectaculorum, inſaniam ſtudiorum ac turpium voluptatũ proponit, niſi vt his delectationibus capiat, quos amiſerat, ac lætetur denuo ſe inueniſſe quos perdiderat? Quid nobis opus eſt ire per multa? Breuiter admonendi eſtis quid ſpernere, & quid diligere debeatis. Fugite dilectiſſimi ſpectacula, fugite caueas turpiſſimas diaboli, ne vos vincula teneant maligni. Sed ſi oblectandus eſt animus, & ſpectare delectat, exhibet vobis ſancta mater Eccleſia veneranda, hæc ſalubria ſpectacula, quæ & mentes veſtras oblectent ſua delectatione, & in vobis non corrumpant, ſed cuſtodiant fidem. Amator es quiſpiam circi? Quid delectat in circo? Aurigas videre certantes, populos inſana furia anhelantes, quemlibet celerem præcedentem, aduerſarij ſui equum frangentem. Iſta eſt omnis delectatio, clamare, quia vicit quem diabolus vicit, exultare & inſultare, quod aduerſa pars perdiderit equum, cum is qui tali ſpectaculo delectatur, iã perdiderit animũ. Vide econtra noſtra, ſancta, ſana ſuauiſſima ſpectacula. Intuere in libro Actuũ Apoſtolorum, claudũ ex vtero matris nunquã ambulantẽ, quem Petrus fecit currentẽ: vide ſubito ſanum, quẽ antea intuebaris infirmũ, & ſi in te eſt ſanitas mentis, ſi in te fulget ratio æquitatis ac delectatio ſalutis, vide quid debeas expectare, vide vbi debeas exclamare: illic vbi equi ſani franguntur, an hic vbi homines fracti ſaluantur? Sed ſi te pompa illa, figura ea equorum, compoſitio curruum, ornatus & aurigæ ſuperſtantis equos regentis, vincere cupiẽtis: ſi hęc te, vt dixi, põpa delectat, nec hãc tibi

Pſal. 18.

Pſal. 117.

Quid neophyti in virtutibus & fide debeãt vitare: & de ſpectaculis Eccleſiæ ſuauiſſimis: quibus reficiantur animæ.

Cap. 11.
Acto. 3.

TT 2 dene

denegauit, qui pompis diaboli renunciare præcepit: habemus
4. Reg. 2. & nos ſpiritalem noſtrum aurigam ſanctum Prophetam Heliam, qui quadrigæ igneæ ſuperimpoſitus, tantum cucurrit, vt metas prenderet cœli. Et ſi aduerſarios quos & vera virtus vicit, & quos ille volando tranſiit, atque ex quorũ victoria palmam ſupernæ celſitudinis accepit, videre deſideras: currus Pha
Exod. 15. raonis & omnem virtutem eius proiecit in mare. Alius fortaſſis theatri amator admonendus ſit, quid fugiat, & quo delectetur, ac ſic voluntatem ſpectandi non perdat, ſed mutet in theatris labes morum, diſcere tupia, audire inhoneſta, videre pernicioſa. Sed adiuuante domino ea ex cordibus noſtris fortiter repellamus, ſingula ſingulis comparemus. Illic intuentur ſpectatores propoſitum neſcio quem confictum deum Iouem, & adulterantem & tonantẽ: hic reſpiciemus verum Deum Chriſtum, caſtitatem docentem, immundiciam deſtruentem, ſalubria prædicantem. Illic fingitur, quod idem Iouis Iunonem habeat ſororẽ & coniugẽ: hic prædicamus ſanctam Mariã matrem ſimul & virginẽ. Illic ſtupor ingeritur viſui, ex vſu hominẽ in fune ambulantẽ: hic magnum miraculum, Petrum mare pedibus trãſeuntem. Illic per inimicã turpitudinem caſtitas violatur: hic per caſtã Suſannnã caſtumq́; Ioſeph libido cõprimitur, mors cõtemnitur, deus amatur, caſtitas exaltatur. Chorus illic & cantio Pantomimi illicit auditum, ſed expugnat ſa-
Pſal. 118. num affectum: & quid tale noſtro cantico cõparandum ſit, in quo dicit qui amat & cantat, Narrauerunt mihi peccatores delectationes ſuas, ſed non ita vt lex tua domine, Omnia mandata tua veritas: Nã illic vniuerſa fingit vanitas. Scandaliſtarum quis illic forte peritiã admiretur, videre paruulos in aëra ludẽtes, diuerſas hiſtorias exhibentes, ſed videte noſtrorum lu-
Gene. 25. ſus infantũ, In vtero Rebeccæ duo certant infantes procedẽte maiore, minoris manu, emiſſa ex vtero planta maioris apprehẽſa eſt. In quorum certamine magni ſacramenti figura monſtrata eſt, vt minor ſupplantaret maiorem, eíque poſtmodum primatum atque benedictionem auferret. In quibus paruulis quaſi ludẽtibus & ſacramentũ, vt dixi, magnum exhibẽtibus, & reprobi in Eſau demõſtrantur Iudæi, & prædeſtinati in Iacob apparẽt Chriſtiani. Ille enim Iacob vnus paruulus ſic garriẽs multos in ſe prædeſtinatos etiã paruulos demonſtrabat. Infantes qui ex vtero matris ſuſcipiuntur manibus fideliũ, nec eos ſic excutiunt, vt in aëre pẽdeãt, ſed vt renati in cœlo viuãt.

His

His igitur oblectamẽtis mẽs delectetur, paſcatur anima Chriſtiana, hanc ſobriteatẽ retinens mẽtis fugiat ebrietatẽ diaboli. Nec amphitheatri certamina ſeducant, aut pertrahant Chriſtianum, ad quod quidẽ tanto auidius curritur, quãto tardius exhibetur. Sed etiã ibi quid non periculoſum ingeritur aſpectibus, quid non cruentum, vbi, vt ait beatiſſimus Cyprianus, voluntas noxia ad feras homines nullo crimine dãnat? Nõ ergo vos dilectiſſimi illud ſpectaculũ crudele inuitet intueri, nouem vrſis duos altercantes venatores, ſed delectet videre vnũ noſtrum Danielem orando ſuperantẽ ſeptem leones. Diſcerne ſpiritalis amator certamina, vide duos noxios voluntate, vide vnum innocentem ac plenum fide: vide illos pro præmio terreno ſuas animas beſtiis obtuliſſe: vide iſtum in oratione clamantem, Ne tradideris beſtiis animas confitentes tibi. In illo ſpectaculo contriſtatur editor, ſi venator euadat illæſus, qui ei plures beſtias interemit: in iſto noſtro ſine ferro pugnatur, nec Daniel læditur, nec fera occiditur, & ſic vincitur, vt rex miretur atque mutetur, & populi pertimeſcant, & inimici diſpereant. Admirabile ſpectaculum noſtrum, planè admirabile, in quo deus adiuuat, fides vires impetrat, innocentia pugnat, ſanctitas vincit, præmiũ cõſequitur tale, quod & tu & ille qui vicerit accipiat, & qui donauerit nihil amittat. Iſta ſpiritalia munera concupiſcite, ad hæc intuenda & cum omni ſecuritate expectanda alacriter ad Eccleſiã cõuenite, ab omni cupiditate carnali propoſitũ cordis reuocate, omnem ſolicitudinẽ veſtrã deo gubernandã cõmittite, vt aduerſarius reuereatur, nihil in vobis inueniẽs ſuũ, voſq; illũ repudiãtes, eiuſq; pompis renũciãtes, poſteaquã ab eius inſidiis veſtra fuerit eruta libertas, ne vos inueniat vacuos ille nefarius, quẽ nouimus etiã nõ ſuos tenere cupientem. *Dani. 14.* *Pſal. 73.*

Fideliter credite in deum patrem omnipotentem. Omnipotentem deum credimus, qui omnia faciens factus non eſt, & ideò omnipotens eſt, quia de nihilo fecit quæcunque fecit. Non enim eum aliqua materies adiuuit, ex qua demonſtraret artis ſuæ potentiam, ſed ex nihilo, vt dixi, cuncta creauit. Hoc eſt enim eſſe omnipotentem. vt non ſolum fabrica ipſa, ſed etiam materies ab illo inueniatur eſſe, qui non habuit initium, vt eſſet & is qui ſempiternus eſt, crearet non id quod ipſe eſſet, ſed ab illo vt eſſent, iam accepiſſe. Omne enim quod eſt, ab illo eſt: ipſe autem à ſeipſo eſt qui non ab aliquo factus eſt. Fecit ergo facta non factus, creauit *De omnipotẽtia dei patris & filij & ſpiritus ſancti: & de natiuitate filij æterna. Cap. III.*

creaturam non creatus, qui etiam ipſi creaturæ conuenientibus gradibus per diuerſas ordinationes conſtituit poteſtates. Poteſt quippe ſecundum datã poteſtatem quilibet angelus vel homo dici potens, ſed nunquid poteſt dici omnipotens? Poteſt dici rex vel imperator, quod multa quæ velit poſſit, non tamẽ eum qui ſanum ſapit audebit dicere omnipotentem, nam ſi voluerit eum adulando ita laudare, incipit & illum & ſeipſum fallendo decipere. Quomodo enim audebit dicere omnipotentem, quem videt multum velle viuere & vitam ſuccedente morte finire? Si omnipotens eſt, non moriatur, à morte excludatur. Si autem ei mors terminum dabit, omnipotentem eum non fuiſſe ipſa mors demonſtrauit. Non ergo quiſpiam audebit quamlibet creaturam ſiue cœleſtem ſiue terreſtrem dicere omnipotentẽ, niſi ſolam trinitatẽ, patrem ſcilicet & filium & ſpiritum ſanctum. Non enim cum dicimus nos credere in deum patrem omnipotentem, ſicut hæretici Arriani, negamus filium omnipotentem, aut ſpiritum ſanctum negamus omnipotentem. Si filium negaueris omnipotentem, negabis & patrem omnipotentem. Sed maior eſt, inquiũt, pater, minor eſt filius: hoc in hominibus, hoc in omnibus, & tu in omnibus perturbaris. Diuinam naturã coſidera, deum attende, ſempiternũ cogita, nã vanè conturbaris. Si ſempiternus eſt pater, ſempiternus eſt vtique & filius. Si enim fuit filius quando non fuit filius, fuit & pater quando nõ fuit pater: quòd ſi aliquando fuit pater non pater, non fuit omnipotens: minus enim habuit in eo quod poſtea effectus eſt pater. Si das initiũ filio, das initium & patri, Pater enim à filio appellatus eſt pater. Si autẽ ſemper fuit pater, ſemper fuit & filius: & ſi deus eſt pater, deus eſt & filius: non enim aliud potuit procedere de deo quàm deus. Quòd ſi deus eſt pater, deus eſt & filius, & ſi ſempiternus eſt pater, ſempiternus eſt & filius, quẽ non præceſſit ætate nec dignitate, non enim minuit æqualitatem. Apoſtolum audi quid de deo filio dicat. *Philip. 2.* Cum in forma dei eſſet, inquit, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo. Non rapuit, quia naturaliter habuit. Omnipotentia itàque patris in filio, omnipotentia filij in patre, quia neq; aliquando pater ſine filio, neq; aliquando filius ſine patre. Diuinam illam natiuitatem qua filius proceſſit ex patre, qua natus eſt deus de deo, ſine initio, ſine tempore, ſine matre, ſine aliqua fragilitate, ſine vlla ſui deminutione: non poſſumus explicare, Natiuitatem autem

autem eius, ait Propheta, quis enarrabit? Et reuera quis comprehendere vel dicere poteſt quomodo natus ſit, qui ſemper eſt in patre, & nunquã recedit à patre? Digne, vt dixi, non poſſumus enarrare, ſed debemus corda noſtra ipſi filio præparare, vt illuminando & per fidem gubernãdo perducat nos ad ſpeciem veritatis ſuæ, ne remaneamus in tenebris infidelitatis noſtræ, ne aliud æſtimando de filio quàm quod eſt pater, ipſe filius non docendo, ſed increpando nos admoneat ſicut Philippum, dicens, Philippe qui videt me, videt & patrem. An nō agnoſcis, quia ego in patre & pater in me eſt? Sicut ergo deus de deo natus eſt, & lux de lumine, & dies ex die, ita & omnipotens ex omnipotente. In iſta enim mortali noſtra generatione qui eſt pater, aliquãdo nō fuit pater, & qui eſt filius, non ſemper eſt filius, quia & ipſe filius cũ acceſſu temporis patrem amiſerit, coniugem acceperit, prolémq; ſuſceperit, non erit filius, ſed ipſe vocabitur pater, & quilibet pater antequã ſuſcipiat filiũ non vocabitur pater. Accedit ergo aliquid tempore quod præcedat tempore, Nō ergo æſtimemus hoc in illa diuinitatis eſſe ſubſtãtia, in illa generatione ſempiterna. Non enim illic deficiendo moritur pater, vt filius creſcendo perueniat ad patris dignitatem: aut ſunt ibi tempora, quia per ipſum facta ſunt tempora. In quo autē tu hæretice audes dicere filium minorē quē nos cōfitemur æqualem? In ætate? Non ibi ſunt tempora. In diuinitate? Deus eſt pater, deus eſt filius In opere? Omnia per filium facta ſunt. Dicit quidē ſcriptura, quod deus fecerit mũdũ, ſicut & in libro Geneſos, In principio fecit deus cœlum & terrã. Sed nos audientes deum patrem cognoſcimus filium & ſpiritum ſanctum. Tu forſitan dicis, Deus pater fecit mundum. Sed audi quid Ioannes Euangeliſta dicat. In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Ecce, ſine filio dicit nihil eſſe factum, quoniam omnia per ipſum facta ſunt. Sine filio factum eſt nihil. Quid fecit pater quod nō fecit filius, de quo dicit Euãgeliſta, quòd ſine filio factũ eſt nihil? Si autē, ſicut vera fides catholica habet, in filio operante cōſtituas patrē, & in patre operante conſtituas filium, quoniã filius in patre eſt, & pater in filio, omnipotēs inuenietur filius, ſi in ipſo omnipotens eſt pater: ſi autē non eſt omnipotens filius, vt prædicat hæreticus Arrianus, nō eſt in illo omnipotēs pater, falſumq; erit ſecundũ ipſos quod ipſe filius

Eſaia. 53 *Ioan. 14.* *De æqualitate perſonarum diuinarum. Cap. IIII.* *Ioan. 1.* *Gene. 1.* *Ioan. 1.*

ait, Ego in patre & pater in me eſt. Abſit autem vt falſum ſit
Ioan. 14. quod veritas dicit. Confundatur Arrianus qui veritati cótra-
dicit. Demonſtramus ex ſcripturis, dictum filium omnipoten-
tem ſicut & patrem, vt non ſolum ratio vera, ſed etiam diuina
teſtimonia hæreticorum frontem percutiant impudentem. Di-
ctus eſt pater omnipotens, Propheta dicente, Hæc dicit domi-
nus omnipotens. Dictus eſt & filius omnipotens, Ioanne apo-
Apoca. 1. ſtolo in Apocalypſi dicente, de Ieſu Chriſto domino noſtro,
qui eſt & qui fuit & qui venturus eſt omnipotens. Dictus eſt
ſpirituſſanctus omnipotens, Salomone prophetante, Spiritus
Sapien. 1. domini repleuit orbem terrarum, & is qui continet omnia
ſcientiã habet. An non eſt omnipotés qui continet omnia? Di-
2. Cor. 5. cit enim ſcriptura quod deus iudex ſit, dicéte Apoſtolo. Om-
nes aſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque ſe-
cundum ea quæ per corpus geſſit, ſiue bonum, ſiue malũ. Sed
nos quando audimus deum iudicem, totam intellligimus tri-
nitatem: Tu autem hæretice, dic quis ſit iſte deus iudex, pater,
an filius? Si dixeris pater eſt, negas filium iudicem, qué in ſym
Matt. 25. bolo etiam tu confiteris venturum viuos mortuóſque iudica-
turum. Contradicis etiam Euangelio dicenti, Cum filius ho-
minis venerit in claritate ſua, congregabuntur ante eum om-
nes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut ſeparat paſtor o-
ues ab hædis. In quo loco euãgeliſtæ, expreſſius iudex demon
ſtratus eſt filius, vt etiam eiuſdem iudicis ſententia páderetur,
dicentis, Ibunt impij in combuſtionem æternam, iuſti autem
in vitam æternam. Si nolens ſubſiſtere tantæ authoritati dixe-
ris filium iudicem, patrem ergo negabis iudicem. Nó, inquis,
nego patrem iudicem. Quomodo non negas? Quia pater, in-
quis, poteſtatem dedit, filius accepit. Video quidem hæretice,
quò ſtrabis oculis intendas, quò peruerſæ mentis aciei inten-
tionem dirigas. Recitaturus enim mihi es ex Euangelio & di-
Ioan. 5. cturus, Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium de-
dit filio. In eo, inquis, quod pater dedit, filius accepit, maior eſt
vtique qui dat, quàm qui accipit, maior eſt pater, minor eſt fi-
lius. Non ex hac ſententia glorietur tua vanitas, quoniam ex
ipſa te nunc diuina conuincit authoritas. Pater, inquis, non iu
dicat quemquam, ſed omne iudiciũ dedit filio. Cognoſcimus:
nouit quippe ſana fides quomodo hoc intelligat. Homo enim
ille ſuſceptus, qui etiã ipſe appellatus eſt dei filius, accepit po
teſtatem, ſed dante patre & filio, quoniam filius in patre eſt, &
pater

Digitized by Google

pater in filio. Cæterum ſi tu hæretice ſecundum illam peruerſam veſtram doctrinam illi hoc volueris aſſignare diuinitati, qua filius æqualis eſt patri, quæro abs te diligentius, & vt mihi reſpondeas celeriter, inſiſtam, qui ſit ille qui in libro Deuteronomij Moyſi dicebat, In die iudicij reddam illis. *Deut.32.* Non potes dicere pater eſt, quoniam ſecundum Euangelij ſententiam à te prolatam, pater non iudicat quemquam. Ergo filius eſt qui dicebat, In die iudicij reddam illis. Filius eſt Reſponde, quid dubitas? Filius dixit hoc, an non? Non eſt quod dicas, niſi filium dixiſſe, In die iudicij reddam illis, quoniam pater non iudicat quenquam. Sed vide ſequentia huius libri, quemadmodum te prouocet, quemadmodum conuincat. Cum enim dixiſſet, In die iudicij reddam illis poſt paululum ſecutus adiunxit, Videte, inquit, quoniam ego ſum deus, & non eſt alius præter me. Quid agis Arriane? non eſt quà exeas. Dic ſi audes, filium ſolum hoc dixiſſe, & negabis patrem nec deum eſſe nec iudicem. Depone vel nunc conuictus animoſitatem, audi veritatem, intellige deum iudicem trinitatē: audi quòd & ſpiritus ſanctus iudex ſit, ipſe dominus in Euangelio ait, Cum venerit paracletus, ipſe arguet mundū de pec- *Ioan.16.* cato, de iuſtitia, de iudicio. Quid quæris amplius? Item demōſtrat ſcriptura diuina, quòd ſimul habitet pater & filius & ſpiritus ſanctus in homine tanquam in templo ſuo. In Euange- *Ioan.14.* lio filius, Si quis me, inquit, diligit, diligetur à patre meo, & veniemus ad eum, ego & pater, & manſionem apud illum faciemus. Ecce pater & filius. Quid ſpiritus ſanctus? Apoſtolum au *1.Cor.3.* di, Neſcitis, inquit, quia templum dei eſtis, & ſpiritus dei habi- *1.Retra.* tat in vobis? Item demonſtratur quod ſimul deſerat impios pa *10.* ter & filius & ſpiritus ſanctus. Salomon Propheta, Peruerſæ, *Sapien.1.* inquit, cogitationes ſeparant à deo. Ecce deus pater deſerens peruerſas cogitationes. Quid deus filius? Sequitur. Quoniam *1.Cor.1.* in maleuolam animam non introibit ſapientia Chriſtus eſt enim dei virtus & dei ſapientia. Ecce filius deſerit maleuolam animam, in qua ſunt peruerſæ cogitationes, quas deſeruit pater. Reſtat de ſpiritu ſancto. Audi poſt pauluium quid ſequatur, Spiritus, inquit, ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & aufert ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu. Audi, ſine intellectu deſerere hominē ſpiritum ſactum. Quando iſta idem ipſe ſpiritus ſanctus per Prophetam dicebat, vos præuidebat. Ecce tam illa inſeparabilis trinitas teſtimoniis diuina-

rum ſcripturarum demonſtratur, quod ſimul habitet, ſimul regnet, ſimul poſſideat, ſimul deſerat, quã vos Arriani ſeparando & per diuerſos gradus filio & ſpiritui ſancto iniurias irrogando, non in vobis habitare ſinitis: quoniam & deus pater auſert ſe à cogitationibus peruerſis, quæ ſunt in vobis, & in maleuolam animam non introibit ſapientia, quæ per veſtræ animæ maliciam ſicut filium à patre, ita gregem ſeparatis à ſummo paſtore: & ſpiritus ſanctus effugiet fictum, id eſt, fictionem peruerſæ veſtræ doctrinæ, in qua demonſtratum eſt, nec patrem, nec filium, neq; manere ſpiritum ſanctum. Quoniam igitur de vnitate agitur trinitatis, patris & filij & ſpiritus ſancti, quam vnitaté non audemus dicere tres deos, nec tres omnipotentes, nec tres inuiſibiles nec tres immortales, ſed vnum deum, de quo dicit Apoſtolus, Immortali, inuiſibili, incorru-
1. Timo. 1. ptibili, ſoli deo honor & gloria. Non ergo nobiſipſis dilectiſſimi fingamus patris & filij & ſpiritus ſancti diuerſas dignitates, ſeparabiles & inæquales ætates, ampliores & infirmas poteſtates, ne quod ipſe dominus ſaluator noſter virtute ac maieſtate ſua idola eradicauit & templa, rurſus in cordibus Chriſtianorum diabolus fabricet idola. Fides itaque catholica hæc eſt, Omnipotentem, immortalem, atq; inuiſibilem credere deum [patrem: omnipotenté, immortalem atq; inuiſibilem credere deum] filium ſecundum diuinam natiuitatem: viſibilem autem, mortalem, minorémq; angelis factum ſecundum ſuſceptam humanitatem. Omnipotentem, immortalẽ, atque inuiſibilem credere ſpiritum ſanctum ſecundũ æqualem diuinitatem, viſum auté in ſpecie colũbæ propter filij atteſtationem. Et hæc eſt trinitas ſimplex vnitas, inſeparabilis, inenarrabilis,
Matth. 3. ſemper manens, ſemper præſens, vbique regnans vnus deus.
Pſal. 85. de quo Propheta Dauid dicit, Tu es deus ſolus magnus.

De natiuitate filij temporali ex Maria Virgine et infantia eius. Cap. V.

Credimus in filium eius Ieſum Chriſtum, natum de ſpiritu ſancto ex virgine Maria. Hãc natiuitaté incredule quid expaueſcis? Noli credere, ſi tantũ homo erat qui natus eſt: ſi auté deus homo erat, de qua voluit natus eſt, [quia ſicut voluit natus eſt.] Illud potius mirare, quia verbum ſuſcepit carné, nec eſt mutatum in carnem, quia manens deus ſuſcepit hominem. Cæterum quid miraris, quia genitrix ſuum genuit genitorem, quia creauit creatura factorem? Sic voluit naſci excelſus humilis, vt in ipſa humilitate oſtenderet maieſtatem. Portabat filium mater, filium intacta, mirabatur & ipſa in aſpectu ſuæ

prolis

prolis quam amplexus non ſtrinxerat maritalis. Sed incredule audi, prędictum cognoſce impletũ. Dauid Propheta dicit. Mater Sion dicet homo, & homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eã altiſſimus. Ipſe qui fundat eam altiſſimus, ipſe in ea factus eſt homo altiſſimus, quia talem matrẽ creauit altiſſimus, quia ſic ſe in eam formauit, vt procedens ex eius vtero, & filiũ ei redderet, & integritatem non corrumperet. Quæ eſt gratia matris huius & virginis, quæ eſt gratia huius fœminæ quæ virum neſciens filium portat? Quæ eſt gratia? Audite Gabrielem angelum eam ſalutantem, Aue, inquit, gratia plena, dominus tecum. Quando angelus iſtam virginem ſic ſalutauit, tunc eam ſpiritus ſanctus fœcũdauit, tunc illa fœmina virũ ſine viro concepit, tunc eſt repleta gratia, tunc dominum ſuſcepit, vt eſſet in ea qui fecerat eam. Neque enim dilectiſſimi credendum eſt quòd illo iam præſente ac protegente poterat illi fœminæ dominari corruptio, in qua non erat ardoris libido, nouerit tamen quem portauit virgo, mater nouerit, ſtupor abſcedat, fides accedat. Ecce quem portat naſcitur, nondum loquitur, & totum concutit mundum. Clamat cœlum noui ſyderis radians fulgorem, clamat terra turbata per Herodem, veniunt Magi admoniti, inquirunt Iudæi turbati, quærunt vbi eſſet qui vbique totus eſt, quæritur in mundo fabricator mundi: ad hoc autem quærebatur, non vt agnoſceretur, ſed vt occideretur, quia mundus per eum factus eſt, & mundus eum non cognouit. O munde immunde, venit qui te redimat, & turbaris: & hunc tu vis perdere, quando ille te diſpoſuit liberare. O Iudæorum terra impia, non cõgruis cœlo. Cœlum demonſtrat vt adoretur, tu quæris vt infans necetur. Ille tibi annunciat deum hominem ſuſcepiſſe pro te, & tu vis perdere eum qui venit redimere te. Expecta paululum, ad hoc quidem venit, vt tuam etiam peſſimam impleat voluntatẽ, ſed ſuſtine vt ſuam ipſe colligat hæreditatem. Collige collige redẽptor, non glorietur diſperſor, vindica in eos qui te paruulum perſequuntur, paruuli ipſorum pro te moriantur. Super ſe in te crudeles exiſtunt, paruuli ipſorum pro te moriantur: Vindica ſic vindica, Inſultent filij parentibus nondum loquentes, conuincant ſæuientes, infantes dicant teſtimonium de tua innocẽtia, quia non eſt in te vlla malitia, & ij qui te volunt innocentem occidi, hoc eis proueniat vt ſuos paruulos ab eis facias ſeparari. Lugeatis licet Iudæi atque plangatis filios veſtros, non illi moriun

Pſal. 86. *Luca 1.* *Ioan. 1.*

riuntur, quia à vita ſuſcipiuntur: vobis irrogatur pœna orbitatis, cæterũ illis gloria offertur immortalitatis. Nunciaſtis Herodi vbi occidendus inueniri poteſt filius dei, ſed ille filios veſtros occidens pro filio dei, & vos orbitatis pœna neſciens punit tanquam proditores, & filios veſtros dei fecit hæredes. Sic vos irridebat ille: ille qui habitans in cælo, iacebat in terra, ſic furias veſtras, veſtríque regis ſubſannabat, quãdo mala veſtra in vos retorquebat, & de malis veſtris multa ille bona faciebat. Agnouiſti virgo mater filij tui infantiam, agnoſce & pueritiam, Euangelium loquitur, Perrexerunt, ait, cum puero Ieſu parentes eius in Hieruſalem, vt pro eo offerrent ſacrificium ſecundum legem. Et factum eſt remeantibus illis, puer Ieſus remanſit in templo, & erat diſputans cum ſenioribus & Scribis, & mirabantur omnes in ſapientia quæ erat in eo, & turbabat multos. Sed cum reuerſi eſſent quærentes illum, inuenerunt illum ſedentem in medio ſeniorum interrogantem & reſpondentem illis. Et ait illi illa mater, Fili, quid feciſti nobis? Ecce enim ſoliciti & anxij quærebamus te. Tũc ille. Quid ſolicita eras, inquit, neſcis quia oportet me in his quæ patris mei ſunt, operari? Quando talia mater à filio puero audiuit, corde expauit: non enim patrem nominabat ille quẽ neſciebat in terra, ſed illum qui fecit cœlum & terram. Agnoſce & eius adoleſcentiam, videat multa & magna miracula, conuerſionem aquarum in vinum. In quo primo miraculo tentauit illa fœmina iubere ſe filio poſſe tanquam mater, domina quæ ſe agnoſcebat ancillam, Fili, ait defecit illis vinum, fac rurſus, vt aquæ conuertantur in vinum. Et ille vt diſtingueret inter deũ & hominem, quia ſecundum hominem minor erat, ſecundum hominem ſubditus erat, ſecundum deum autem ſupra omnes erat. Quid mihi & tibi eſt, inquit, mulier? Nondum venit hora mea: tanquam ei diceret, veniet hora quando id quod natum eſt de te in cruce pendens agnoſcat te, & diſcipulo dilecto commendet te. In hoc autem miraculo quid mihi & tibi? Non enim hoc proceſſit ex te, ſed in eo qui fecit te, non competit tibi vt iubeas deo, competit autem vt ſubdita ſis deo. Sed pia mater quæ non aſpere tulit admonitionem filij dicentis, Quid mihi & tibi? videat in cæteris miraculis deum operantem quem intuebatur filium adoleſcẽtem, videat cæcorum illuminationem, leproſorum mundationem, claudorum curſus, ſurdorum auditus, dæmonum fugationes: & quod maius his omnibus

Lucæ. 2.

Ioan. 2.

nibus,mortuorum reſurrectionem. Sed adhuc agnoſcat hæc mater,expaueſcat filij ſui etiam iuuentutem.

Quid reſtat iuueni,niſi vt procedat velut ſponſus de thalamo ſuo,accipiat ſponſus ſponſam,quæratur ; inueniatur quæ ei cõiungatur? [Nõ eſt ſolus homo,ſed deus eſt & homo. Quæratur quæ ei cõiungatur.] Qualis eſt de qua natus eſt, talis ei inueniatur,quæ & matrem reddat fœcundam & virginem ſeruet intactam:filius permanentis virginis virginem permanſuram accipiat.Ecce tempus eſt,Modo Iudæi ſuam impleant voluntatem,quando dignatur ipſe dare poteſtatem. Agite Iudæi neſcientes nuptias agni datæ præmium pecuniæ malo Iudæ. Agite vt ille qui natus eſt de virgine, à Pontio Pilato ſuſpẽdatur in cruce. Aſcendat ſponſus noſter thalami ſui lignum. Aſcendat ſponſus noſter thalami ſui lectum,dormiat moriendo,aperiatur eius latus,& Eccleſia prodeat virgo: vt quomodo Eua facta eſt ex latere Adæ dormientis, ita & Eccleſia formetur ex latere Chriſti in cruce pendẽtis.Percuſſum eſt enim eius latus,vt Euangelium loquitur,& ſtatim manauit ſanguis & aqua,quæ ſunt eccleſiæ gemina ſacramẽta.Aqua,in qua eſt ſponſa purificata:ſanguis ex quo inuenitur eſſe dotata. In iſto ſanguine ſancti martyres amici ſponſi ſtolas ſuas lauerunt,cãdidas eas fecerunt ad nuptias agni inuitati venerunt, à ſponſo calicẽ acceperunt,biberunt,eique propinauerunt, ſanguinem eius biberunt,ſanguinem ſuum pro illo fuderunt. Quid egit væſana impietas Iudæorum,quia inuitati non ſolũ venire noluerunt,ſed inſuper ſponſum occiderunt? Quid egit iniquitas Iudæ qui eũ vendidit,à quo redimi debuit? Ecce nec Iudas tenuit precium,nec Iudæi quem cõparauerant Chriſtum. Illi dico, vbi eſt quod accepiſti? Iudæo dico, vbi eſt quod emiſti? Illi dico,quãdo vẽdidiſti,tunc te decepiſti: iſti dico,quod emiſti,poſſidere non potuiſti.Exulta Chriſtiane in commercium inimicorum tuorũ,tu viciſti:quod Iudas vendidit, & Iudæus emit,tu acquiſiſti.Exulta exulta ſponſa Eccleſia, quia niſi iſta in Chriſto facta eſſent,tu ab illo formata non eſſes:venditus redemit te,occiſus dilexit te.Et quia te plurimũ dilexit,mori voluit propter te.O magnum ſacramentũ huius coniugij.O quã magnum myſteriũ huius ſponſi & huius ſponſæ,non explicabitur dignè humanis verbis.De ſponſo ſponſa naſcitur, & vt naſcitur,ſtatim illi coniungitur,& tunc ſponſa nubit, quando ſpõſus moritur & tunc ille ſponſæ coniũgitur quãdo à mortalibus

De paſſione Chriſti & ortu ecleſiæ & hominũ redeptione.
Cap. VI.

Ioan. 19.

libus ſeparatur. Quando ille ſuper cœlos exaltatur, tunc iſta in omni terra fœcundatur. Quid eſt hoc? Quis eſt iſte ſponſus abſens & præſens? Quis eſt iſte ſponſus præſens & latens, quẽ ſponſa Eccleſia fide tantum concipit, & ſine vllo amplexu mẽbra eius quotidie parit? Quis eſt iſte qui ſic natus eſt, ſic creuit, ſic mortuus eſt? Quis eſt iſte qui infans regẽ terruit, puer Iudæos conuicit, iuuenis Pontium Pilatum turbauit? Quis eſt
Pſal. 23. iſte, vultis noſſe? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Si dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ, ergo nec Iudęos timuit quando armati venerunt, nec iudicem iniuſte iudicantem, nec milites irridentes, nec inimicos ſubſannantes, nec coronam ſpineam imponentes, nec ſua veſtimenta diuidentes, nec ſel, nec acetum, nec crucem, nec lanceam, nec mortem. Quando enim iſta Iudæi potius quàm Pilatus faciebant, dominus virtutum negocium noſtrũ agebat, quæ non rapuerat, tunc exoluebat: non rapuit iniquitatem & pro iniquis ſuſcepit mortem,
Pſal. 68. vt impleretur quod de eo ſcriptum eſt, Quæ non rapueram, tunc exoluebam. Denique vt noueritis pro nobis reddidiſſe
Roma. 6. quod nõ debebat, Chriſtus enim pro impiis mortuus eſt mox ſacculum carnis ſuæ in crucis ligno perſoluit, & pretiũ noſtrũ
Luca 23. ex actori reddidit. Ibi ſtatim illum latronem fecit confeſſorẽ, vt per eum impiorum reſtauraret ruinam, videte redemptum quem diabolus poſſederat homicidam. Videte dominum virtutum & in ipſa morte miracula facientem. Tunc latro confitebatur, quando Petrus turbabatur: tunc iſte agnouit, quando ille negauit. Sed nũquid quia dominus acquiſiuit latronẽ, Petrũ perdidit negatorẽ? Abſit, abſit. Agebat myſterium qui fundebat precium, in Petro demoſtrans, non in ſe quenquam iuſtum debere præſumere: in latrone, nullum impium conuerſum poſſe perire. Timeat bonus ne pereat per ſuperbiam, non deſperet malus de multa malicia. Colligantur præſumentes, colligantur deſperantes. Magnum precium pro nobis datum eſſe cognoſcimus, quia ſanguine Chriſti redempti ſumus. Agamus quomodo tali domino non diſpliceamus. Ecce amauit ſeruos, & quos redemit, ſaluos fecit liberos. Ecce parum eſt, quia donat libertatem ſuam, exhibet fraternitatem, promittit etiam hæreditatem. Habes amplius quod expectes? Suſcepit veniendo mortem tuam, donauit reſurgendo vitam ſuam. Habes amplius quod expectes? Ille ille qui crucifixus eſt pro te, die tertio à mortuis reſurgens, ſuper cœlos exaltauit te, filium

lium dei fecit te. Habes amplius quod expectes? Quid retribuamus domino pro omnibus quæ retribuit nobis? Fecit nos *Pſal. 115.* antequam eſſemus, donauit vitam, donauit ætatem, donauit liberam voluntatem, donauit ſubſtantiam, donauit ingenium, donauit rationem, donauit ſcientiam, donauit omnia ſua vt eſſent tua, & his omnibus bonis male vſi ſumus, ſuperbi effecti ſumus, creatorem tanta bona largientem, merito præuaricationis offendimus. Perijmus, quæſiuit: captiui ducti ſumus, ſubuenit: ad mortem perpetuam ducebamur, liberauit. Quid tibi minus exhibuit, qui ſeipſum pro te tradidit? Et dubitas q tibi donet vitam ſuam, qui tecum communicauit mortem ſuam. Quid retribuemus ei? Si non eſt quod ei tribuamus, ab ipſo accipiamus quod ei offeramus. Hoc à te quærit Chriſtus, hoc tibi dicit, Quod feci pro te, hoc & tu fac pro me, animam meã poſui pro te, & tu pro fratribus tuis animam tuam pone. Noli timere mortem, quia cum vincere non poſſes, ego ſum mortuus vt tu vinceres, vinceres nõ per te, ſed per me, quia & ego quod ſum mortuus, nõ eſt propter me, ſed propter te. Tu enim mori noueras, reſurgere non noueras, ſuſcepi mortem quam noueras, demonſtraui reſurrectionem quã ignorabas. Credendo ama reſurgentem, vt per illum & tu reſurgas. Diximus & quantum ille donauit, expoſuimus has tres ſententias quòd natus ſit de virgine Maria, crucifixus ſub Pontio Pilato, & ſepultus, tertia die à mortuis reſurrexit. Si enim de ſingulis, vt dignum eſt, loqui poſſemus, prolixitas ſermonis faſtidiũ vobis quã delectationẽ incuteret. Quia ergo diximus, quouſq; *De aſcenſione domini & ſeſſione ad dexterã. Cap. VII.* ille altiſſimus deſcenderit propter nos, nunc dicamus quomodo id quod ſuſcepit ex nobis in cœlũ leuauerit, ad dexterã patris collocauerit, ac fidei noſtræ certum pignus dederit, vt ſecura ſint membra de tanto capite, fideliterq; ſperent ad ipſum ſe poſſe peruenire, quem iam credunt ad dexteram patris ſedere. Aſſumptus in cœlos. Seſſionem iſtam dilectiſſimi nõ accipiatis humanis membris poſitam, tãquam pater ſedeat in ſiniſtra, vt filius ſedeat ad dexteram, ſed ipſam dexteram intelligite poteſtatem, quam accipit homo ille ſuſceptus à deo, vt veniat iudicaturus qui prius venerat iudicandus. Ad hoc enim aſcendit in cœlũ, vt fides ſuum impleat locum. Prædictũ quippe hoc inuenitur per Dauid prophetam. Ait enim, Congregatio *Pſal. 7.* populorum circundabit te, & propter hãc in altum regredere, dominus iudicat populos. Hoc quippe ait, Quoniam hu *Philipp. 2.*

miliatus

miliatus es in forma ſerui vſque ad crucis opprobrium, Et hi qui te viderunt crucifixum, aliqui crediderunt, multi dubitauerunt. Reſurgens à mortuis in altum regredere, ſuper cœlos dignare aſcendere, vt congregatio populi fidelis congregetur in vnũ per fidem, vt fides deducat eos ad ſpeciem. Ipſa eſt virtus omnipotentiæ tuæ, vt plus poſſis in ipſis fidelibus, quãdo abſens ab eis in homine illo ſuſcepto ſentiris. Cęterũ pręſentiæ tuæ maieſtatis de cordibus fidelium tuorum nunquam diſcedis. Videte autem dilectiſſimi, quid donauerit iſte qui aſcẽdit in altum, captiuã duxit captiuitatẽ, dedit dona hominibus videte quid donauerit, venit mirabiliter, creuit mirabiliter, exhibuit multa miracula, quæ ſuperius commemorauimus, ſalus æterna multis præſtitit ſalutem, qui infirmitates noſtras ſuſcepit, multas variáſq; infirmitates curauit. Circundatus etiã tunc fuit multitudine populorum, quos adduxerat nõ fides, ſed curioſitas oculorum. Denique viſa miracula multi laudabant, alij detrahebant, Nã vnde eſt illud detractionis verbum dicentium, quod in Beelzebub principe dæmoniorum eiecerit dæmonia? Cum tanta tamen miracula faceret contemptus eſt, non ſolum digne habitus non eſt, ſed inſuper occiſus eſt. Quare tunc non factum eſt, vt præſentia eius numerus ille colligeretur, niſi quia oportebat impleri omnia quę de eo erãt ſcripta? Etenim quando illa agebantur, iam illi ab ipſo præparabantur, iam captiuitas eorũ capta erat expectabatur vt aſcenderet ſaluator, & donaret dona. Quæ dona? Dona quæ acceperunt diſcipuli, quæ accepit Petrus vt moreretur pro abſente quem deſperando negauerat præſentem. Videte quid idẽ Petrus dicat in epiſtola ſua, quid effundat ex dono illo ſancti ſpiritus, Credentes, inquit, in eum quem non videtis, gaudete inenarrabili gaudio. Gaudeamus & nos credendo in eum quem non videmus, vt ſecuri illum videamus, cum ad ipſum peruenerimus. Veniet autem & ipſe, ſed non talis qualis antea venit.

Pſal. 67. *Luca. 11.* *1. Petri. 1.*

De aduẽtu Chriſti ad iudicium. Venturus eſt enim viuos & mortuos iudicare. Veniet vt iudicet qui ſtetit ſub iudice, veniet in ea forma in qua iudicatus eſt, vt videant in quem pupugerunt, & cognoſcant Iudæi quẽ negauerunt, conuincat eos ille homo ſuſceptus, & ab eis crucifixus.

Ca. VIII. Fortaſſe dilectiſſimi, quoniam veritas euangelica non tacuit eum cum cicatricibus reſurrexiſſe, qui poſſet ſi vellet de corpore ſuſcitato & clarificato omnem maculam cuiuslibet cicatricis abſtergere, ſed ſciebat quare cicatrices in corpore ſuo

Zach. 12. *Apoca. 1.*

ſuo ſeruaret, vt vulnera dubitationis in cordibus diſcipulorũ ſanaret. Fortaſſe ergo, vt dixi, ſicut demonſtrauit Thomæ non credenti, niſi tangeret & videret: ita etiam inimicis ſuis vulnera demonſtraturus eſt ſua. Propter quod dictum eſt per Prophetam, Videbunt in quem pupugerunt. Nõ vt eis dicat ſicut Thomæ, Quia vidiſti, credidiſti: ſed vt conuincens eos veritas dicat, Ecce hominem quem crucifixiſtis, ecce deum & hominem in quem credere noluiſtis. Videtis vulnera quæ infixiſtis, agnoſcitis latus quod pupugiſtis, quoniam & per vos & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis. Qui nõ eſtis redempti precio mei ſanguinis, non eſtis mei, diſcedite à me in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Sed illorum mors proficiat ad noſtram ſalutem. Si illi contempſerũt, nos timeamus eum qui ſic venturus eſt iudicare. Feſtinet vnuſquiſque cum viuit vt viuat, currat vt eius precioſo ſanguine redimatur, ne cum non fuerit inuentus in numero redemptorum, in numero maneat perditorũ. Hic dum viuitur, melior eligatur locus. Hic eſt tempus fidei. Cæterum, in inferno, ait Propheta, quis confitebitur tibi? Qui ſemper vult viuere, & non timere mortem, teneat vitã, vt mors ſuperetur à vita. Qui non vult timere iſtum iudicem iudicantẽ, ipſum nunc ſibi adhibeat defenſorem.

Ioan. 20. *Zach. 12.* *Mat. 25.* *Pſal. 6.*

Credimus in ſpiritum ſanctum, Spiritum ſanctum Deum credimus æqualem patri & filio, quia ſimul eſt & in patre & in filio, Quomodo eſt in patre? Filium audi, Spiritus, inquit, qui procedit à patre, ipſe introducet vos in omnem veritatẽ. Quomodo eſt & in filio? Ipſe filius poſt reſurrectionem mittens diſcipulos ſuos prædicare Euangelium inſufflauit in faciẽ ipſorum, & ait illis, Accipite ſpiritum ſanctum. Quomodo eſt ſpiritus patris? Ipſe dominus in Euangelio, Nõ enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Quomodo eſt & ſpiritus filij, Apoſtolus dicit, Si quis ſpiritũ Chriſti non habet, hic non eſt eius. Quomodo idem ipſe ſpiritus patris & filij procedens à patre & filio, atteſtatur filium ſuſcepiſſe carnem. Ioannes Euangeliſta dicit, Spiritus, inquit, nõ dum erat datus, quia Ieſus nondum erat clarificatus. Quando autem clarificatus eſt filius, ipſe dicit, Aperti ſunt ei cœli, & deſcendit ſuper baptizatum Ieſum ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ, voxq; facta eſt dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene complacui. Hoc tu hæretice Arriane cum audis vel legis,

De ſpiritus ſancti cum patre & filio cõſubſtantialitate & æqualitate contra Arrium. Cap. IX. *Ioan. 20.* *Matt. 10.* *Roma. 8.* *Ioan. 7.* *Matth. 3.* *Poſitio hæreſis Arriana.*

legis, filium clarificatum, ſpiritum ſanctum in ſpecie columbæ
de cœlis eſſe tranſmiſſum, hac authoritate carnalis tua cogita-
tio & phantaſia ſpiritus mali, qui operatur in filiis diffidentiæ,
patrem inducis maiorem quia viſus non eſt: filium minorem,
quia viſus eſt in homine: ſpiritum ſanctum filio multo inferio
rem, quia in ſpecie apparuit columbæ. Dicis enim tibi, & per-
uerſe ratiocinaris, quantum diſtat viſibilis ab inuiſibili, tan-
tum diſtat filius à patre, & quantum diſtat ſpecies hominis ab
ſpecie columbæ, tantum diſtat honor filij ab honore ſpiritus
ſancti. Hæc cogitans, illi proximus ex præcipitio erroris, ne-
que enim defuerunt qui hoc ſentirēt de humana anima, quod
tu vis aſſerere de ſubſtantia diuina. Introduxerunt enim qui-
dam, pro meritis animas dari corporibus, & eſſe reuolutiones
& circulos. Propheta Dauid diuina voce dirumpens. In cir-
Pſal. 11. cuitu, inquit, impij ambulant. Qui talia credunt vel prædi-
cant, impij ſunt. Et tanquam ei Deus diceret, Quid tu de
propagine hominum ſentis? ſecutus adiunxit, Secundum
altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum. Sed hæc alia
quæſtio eſt, in qua nunc non opus eſt diutius immorari. Ve-
runtamen quia de ſpecie hominis & columbæ noſtra tecum
hæretice eſt diſceptatio, In hoc enim filium ampliorem eſſe
à ſpiritu ſancto dicis, quia pro dignitate gradus ſui, ſicut mul-
tum diſtat inter naturam hominis & columbæ, tantam diſtan
tiam vis eſſe filij & ſpiritus ſancti. Poſſem quidem tibi reſpon-
dere, quia innocentiam quam habet columba, non habet ho-
mo, ſed non dico, De illo enim homine agimus qui venit ſine
peccato. Sed ſi hoc te mouet, quia filius hominem ſuſcepit,
ſpiritus in columba apparuit, mouere te & hoc debet, quia
& ipſe homo à filio dei ſuſceptus, à ſcriptura diuina dictus eſt
Ioan. 1. agnus. Nam & Ioannes Baptiſta dicit, Ecce agnus dei, ecce qui
Eſaia 5. tollit peccata mundi, & Eſaias Propheta dicit, Sicut ouis ad im
molandū ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe, ſic non
aperuit os ſuum. Et Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi dicit,
Apocal. 5 Vidi agnum ſtantē quaſi occiſum. Dic mihi ſi valueris tu expo
nere, quare ſit dictus agnus filius dei, exponā tibi & ego colū-
bæ ſpeciem ſpiritus ſancti. Si mihi dixeris, agnus filius dei pro-
pter innocentiā, hoc & ego tibi de ſpiritu ſancto referam, ideo
columba ſpiritus ſanctus propter innocentiam. Si Chriſtus
agnus propter innocentiam, & ſpiritus ſanctus columba pro-
pter innocentiam. Cuſtodi & tu innocentiam, & vide æqui-

tatem

tatem Vides æquitatem, ſi patris & filij & ſpiritus ſancti intelligis vnitatem. Sed adhuc vanas tuas machinas diuerſaſque comparationes de patris & filij & ſpiritus ſancti ſubſtantia, catholica doctrina ſuffodiat, vt ædificium tuum, quod ſuper arenam, non ſuper petram ædificas, flatu ventorum diuinorum ſcilicet eloquiorum, & pluuia gratiæ deſcendente ſubuertat, ſubuerſúmque fiat ruina magna. Quanuis nos inuiſibilem totam trinitatem nouerimus, credamus, teneamus: dic tu nobis hæretice, qui ſit ille qui apparuit Moyſi in flamma ignis in monte Sina, cuius poſterior vidit Moyſes ipſo ſe demonſtrante: nam cum ille quæreret faciem dei videre, dicens, Si inueni gratiam ante te, oſtende mihi faciem tuam. Hoc ei dominus reſpondit, Aſcende in Oreb, & ſta ſuper petram, & tranſiet claritas mea ante te, & poſteriora mea videbis, facies autem mea non videbitur tibi. Quis eſt qui ducatum præbuit filiis Iſraël exeuntibus de Aegypto? Deus, ait liber Exaudi, præibat illos die quidem in columna nubis, nocte autem in columna ignis. Quis eſt iſte? Pater eſt, an filius? Si dixeris, pater eſt, Viſus eſt ergo & pater in aliqua ſpecie. Non autem audes dicere, filius eſt, ne rurſus ipſius teſtimonio Moyſi obruaris, Tu es deus ſolus, & alium nõ nouimus abſque te. Ergo deo patri aſſignabis, quod apparuit in columna ignis vel nubis. Si deo patri hoc aſſignabis, redi modo ad illam ratiocinationem tuam, & dic mihi quæ ſit melior natura, ignis, nubis, aut hominis. Et ſi dixeris, ignis vel nubis, irrideris non ſolũ ab hominibus, qui certa ratione ſunt præditi, non qui veſtra vana ſeductione decepti, ſed etiã ab ipſis pecoribus, quibus etſi nõ ſit rationalis intellectus, ineſt tamen naturalis ſenſus, qui non eſt attributus igni vel nubibus. Si autem dixeris, hominis eſt melior, filius à te demonſtratur patre maior, quia filius apparuit in homine, pater apparuit in igne: Hoc Arriani ſecundum vos dictum ſit: ſecundum rectam autem veramq; doctrinam quẽadmodum non eſt filius patre maior, quia filius apparuit in homine, pater in igne, ſic nõ eſt ſpiritus ſanctus minor filio: quia in ſpecie apparuit columbæ: diuina illa ſubſtãtia trinitatis manens in ſeipſa ſicuti eſt, vt innouaret perdita, noſtramq; reſtauraret ruinam pro captu hominum, & pro congruentia cuiuſlibet rei ſe inuiſibiliter demonſtrauit, vnitatem, æqualitatemq; ſuã non amiſit in igne deus, ſed nõ eſt ignis in homine filius, ſed non hoc ſolum quod videbatur erat, erat & quod latebat,

Exod. 33.

Exod. 13.

Nam ſi totum quod videbatur erat, quid eſt quod dicebat diſcipulis ſuis, Qui me diligit, diligetur à patre meo, & egò diligam eum, & manifeſtabo meipſum illi? Quid manifeſtaturus erat, ſi totum quod videbatur erat? Ergo erat & quod latebat. Ita & ſpiritus in columbę apparuit ſpecie, ſed non colũba erat ſpiritus. Totum hoc homo quod factum eſt, propter te factum eſt, Noli iniuriam facere illi qui te fecit, vt conſequaris ab illo quod in iſto ſancto ſymbolo ſequitur.

Ioan. 14.

De peccatorum remiſſione per Chriſtum. Cap. X.

Remiſſionẽ omniũ peccatorũ. Noli minorẽ prædicare eũ, qui te perducit ad regnũ cœlorũ in remiſſionẽ pecctaorũ. Sine iſta fide ſiquis ad baptiſmũ accedit, ipſe contra ſe ianuã indulgentiæ claudit. Nec propter aliud dilectiſſimi, factũ eſt, vt & pater mitteret filium, & ipſe filius ſuſciperet hominẽ ſanandũ, & ſpiritus ſanctus hoc effunderet donum, niſi vt noſtræ animæ eruerentur à ſarcinis peccatorũ. Totum quidem hominem ſuſcepit ille curandum, ſed ampliorem curam demonſtrauit adhibendam eſſe animæ quã corpori. Nam cum ipſe ſaluator inter cætera quæ præſens faciebat, paralyticum antiqua valetudine oppreſſum videret, prius enim animam cenſuit eſſe ſanandam, tunc demum etiã eius corpori dignatus eſt donare ſalutem. Fili, inquit, cõfide, quoniam remiſſa ſunt tibi peccata tua. Magna ſalus, non eſt contemnenda. Hanc appetere debet quiſquis interius & exterius ſaluus eſſe deſiderat. Mũdate, ait ipſe dominus, quæ intus ſunt, & quæ foris ſunt munda erunt. Verũtamen intentio illa peruerſa Iudæorũ, quæ non fideliter ſequebatur Chriſtũ, ſed ad hoc eum frequentabãt, quia ei doloſi doloſe inſidias præparabant, quando audierunt Dominum paralytico dicentem, Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. continuo ſuſurratio illa cogitationis peſſimæ, vbi eos audiebat qui corda inſpiciebat: quis eſt iſte, inquit, qui peccata dimittit? Blaſphemat, Nemo enim poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus. Ille autem vt eis demoſtraret ſe eſſe deum, corúmque nequitiam oſtenderet, ac ſuam demonſtraret potentiam, ait illis; Quid cogitatis malum in cordibus veſtris? Quid eſt amplius dicere, Dimiſſa ſunt peccata tua tibi, aut dicere, ſurge & ambula? Vt autem noueritis quia habet poteſtatem filius hominis in terra dimittendi peccata, ait paralytico, Surge, tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. Et ſtatim ſurrexit, & tulit grabbatum ſuum, & abiit. O quam melius illi eſſet, ſi poſt acceptam remiſſionem peccatorum, non de lecto

Matth. 9. Marci 2.

Matt. 23.

Marci. 2.

ad

ad peccandum iterum ſurgeret, ſed de ſepulchro ad veram vitam liber ſecurúſque ſurgeret. Non enim vacat dilectiſſimi quod ei dictum eſt, Tolle grabbatum tuum, & vade in domũ tuam. Sic enim eum Dominus curari exterius volebat, vt iam interius non laboraret. Tolle autem grabbatum tuum, quid eſt, niſi porta rurſus ſarcinam delictorum tuorum? Non erũt ſcapulæ tuæ liberæ, portabis quod te premat, curuus eris ſub onere, caput iam liberum iterum grauabitur ſeruitute. Omnis enim, ait dominus, qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Si poſt remiſſionem peccatorum ille paralyticus ex hac vita migraret, plenam acciperet libertatem. Quod autem hic viuere poſtea permiſſus eſt, & ſi non peccauit, quod credere difficile eſt, multum periclitatus eſt, quia tota hæc vita tentatio eſt. Quiſquis itaque dilectiſſimi fideliter credit, & hanc profeſſionem fidei ſuæ, in qua remittuntur omnia peccata, indubitanter tenet atque amplectitur, præparet voluntatem ſuam voluntati dei, vt ſi eum poſt baptiſmum dignatus fuerit in hac vita aliquantulum detinere, iſte non quieſcat orare ac dicere, Adiutor eſto meus, ne derelinquas me. Si autem dignatus fuerit liberum, atque ab omni fæce peccati mundatum ad ſe vocare, incunctanter ac ſine triſticia pergat ad eum, cum quo & per quem incipiat & ipſe regnare, nec vehiculum mortis timeat, in quo prior aſcendit ipſe qui vocat. Sicut enim ipſum reſurgendo perduxit ad patrem, ita & te illi per reſurrectionem repræſentauit, Quia vt te inuitaret ad cœlum, ad terram deſcendit, ſed non deſeruit cœlum. Carnis reſurrectionem. Reſurrecturam eſſe omnem carnem, rationalem ſcilicet creaturam fideliter teneamus. Hæc eſt ſumma fidei noſtræ que ſeparat ab infidelibus. Neq; enim de pecudibus vel cęteris animantibus, quibus non eſt attributa imago creatoris, fas eſt nobis diſputare. Iſta enim omnia ad vſus noſtros creata eſſe cognoſcimus. Legat quis quid deus dixit homini quando eum formauit atque benedixit, & inueniet ita ſcriptum in libro Geneſeos, Fecit deus hominem, ad imaginem ſuam fecit illum, maſculum & fœminam fecit eos, & benedixit eos dicẽs, Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius, & habete poteſtatem piſcium maris, pecorum terræ, volatilium cœli. Iſta ergo omnia propter vſus noſtræ infirmitatis, vt dixi, creata ſunt. Sed quemadmodum non reſurgit nobiſcum noſtra corruptio, neque infirmitas, ita nec ea quæ

Ioan. 8.

Iob. 7.

Pſal. 26.

De reſurrectione mortuorũ. Cap. XI.

Gene. 1.

ſunt neceſſaria nunc noſtræ infirmitati. Qualia futura ſunt no
1.Cor. 15. ſtra corpora, Paulus Apoſtolus dicit, Seminatur, inquit, in cor
ruptione, reſurget in incorruptione: ſeminatur in infirmita-
te, ſurget in virtute: ſeminatur in contumelia, ſurget in gloria
ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. Incorru-
ptio hæc virtus & gloria & ſpiritus viuificans faciet nos, ſicut
ipſe dominus promittere dignatus eſt, æquales angelis dei, vt
Matt.22. viuamus cum ipſis in æterna vita, in viuam immortalitatem ac
ſempiternam patriam, in qua patria vita noſtra æterna ipſe
Chriſtus erit. Ipſe enim eſt verus deus & vita æterna. Hoc ſe-
quitur etiã in iſto ſancto ſymbolo quod poſt reſurrectioné car
nis credamus.

De Vita æterna. Cap. XII.

Et vitam æternam. Non noſtri iam domina-
bitur corruptio immortaliter viuentibus, & cum ipſa æterna
vita manentibus. Neq; enim indigebimus illic veſtiméto, vbi
erimus immortalitate veſtiti: nec cibus nobis deerit, quando
ipſe panis viuus, qui propter nos de cœlo ad terras vſq; deſcé-
dit ſui præſentia noſtras animas ſatiabit: nec potus nobis de-
erit, præſente fonte vitæ. Saturabit enim nos ab vbertate do-
Pſal. 35. mus ſuæ, & torrente deliciarum ſuarum corda noſtra rigabit.
Aeſtus illic non patiemur. Illic eſt enim refrigerium noſtrum,
qui nos ſub vmbra alarum ſuarum protexit & protegit. Frigus
illic non patiemur: eſt enim ibi ſol iuſticie, qui ſuo amore cale-
faciens corda noſtra, radiis diuinitatis ſuæ illuminat oculos no
ſtros vt videant diuinitatem æqualitatéq; patris & filij & ſpi-
ritusſancti. Nó enim fatigabimur: nobiſcũ eñ erit virtus no-
Pſal. 17. ſtra, cui nunc dicimus, Diligam te domine virtus mea. Non
ibi dormiemus, non enim ibi ſunt tenebræ quæ excludere
poſſint permanentem diem. Nulla ibi erit negociatio, nulla
ſeruitus, nullum opus. Et quid illic acturi ſumus? Fortaſſe il-
lud quod ſcriptum eſt: Vacate & videte, quoniam ego ſum
Pſal. 45. deus. Vacuitas iſta contemplationis erit opus noſtræ actionis,
vt contemplantes delectemur, & delectabiliter contemple-
mur videre. Quid videre? Bona domini. Quæ bona? Poſſumus
Eſaia 64. exprimere illud quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec
1.Cor. 15. in cor hominis aſcendit? Poſſumus explicare quomodo erit
Deus omnia in omnibus? Poſſumus explicare quomodo ipſe
filius cum tradiderit regnum Deo & patri, id eſt, ſanctã con-
gregationem fidelium, ita illum hominem ſuſceptum, am-
pliúſque clarificatum nó dimittat, vt tamen claritatem quam
habet cum patre antequam mundus fieret, ipſis iam fidelibus
demon

lemonſtrare non differat? Poſſumus explicare quemadmodum ſponſa Eccleſia, quæ ex viris & fœminis conſtat, omnis conuertatur in virum perfectum, atq; ita dignitatem virilem accipiat, vt tamen ſponſæ nomen non perdat? Poſſumus explicare ſanctorum corpora reſuſcitata ex qua gloria in quam gloriam tranſeant? Poſſumus explicare quò Chriſtum ſequantur virgines, quò eum ſequi nequeant non virgines, atq; illas neſcio quò vbique manens ſecũ ducat, nec tamen eas, quæ non ſunt virgines deſerat? Quis audet de his rebus poſitus in hac mortali carne, quæ aggrauat animam, aliquid dicere, cum Paulus Apoſtolus hoc non valuit explicare, qui in illo poſitus corpore, vſq; in tertium cœlum gratia operante valuit aſcendere? Non ſimus curioſi ad inueſtigandũ, quod Apoſtoli exprimere minime potuerũt. Certe ex me nemo ſcire quærat quod neſcire ſcio, niſi forte vt neſcire diſcat, quod ſcire non poſſe ſciendum eſt. Sed per fidem & patientiã & ſanctam matrem Eccleſiã ſperemus nos accipere, quicquid magnis & puſillis dignatus fuerit ille donare. Sancta Eccleſia, in qua omnis huius ſacramenti terminatur authoritas, mater & virgo corpore caſta, prole fœcunda, ſponſa Chriſti ſuperius declarata, pie nutrit filios, quos deo patri dignos aſſignare contendit. Filij boni amate tantam matrem, filij boni nolite deſerere quotidie vos requirentem, rependite vicem, amate amantem. Tanta eſt, talis eſt, nobilis eſt, regia prole fœcunda eſt, non eam patiamini aut filiorum malorum, aut peſſimorum ſeruorum iniuriis, atque inſidiis macerari: agite cauſas matris veſtræ, exerite eius ampliſſimam dignitatem: ſeruus malus non inſultet dominæ. Hæreticus Arrianus non inſultet Eccleſiæ. Lupus eſt, agnoſcite: ſerpens eſt, eius capita conquaſſate. Blanditur, ſed fallit: multa promittit, ſed decipit. Venite, inquit, defendam: ſi neceſſitas eſt, paſcam: ſi nuditas, veſtiam: dabo pecuniam, ſtatuam quid per ſingulos dies quiſque accipiat. O lupe male, ô ſerpens inique, ô ſerue nequiſſime, dominam calcas, veram matrem impugnas, Chriſtum exufflas, catholicum rebaptizas, & quod eſt peſſimũ, artis tuæ aliquos potentia premis vt perdas, alios pecunia comparas vt occidas. Ergóne hæretice ad hoc veſtis nudum, vt expolies intus Chriſto veſtitum? Ad hoc paſcis eſurientem, vt animæ auferas cibum cœleſtem? Ad hoc das pecuniam, vt ſic tibi iſti vẽdant Chriſtum rebaptizandum, quemadmodum Iudas Iudæis

Sapiens. 9.
2. Cor. 12.

De eccleſia catholica cõmunione & vnico baptiſmo. Cap. XIII.

dæis Chriſtum crucifigendum? Pecunia tua tecum ſit in perdi-
Act. 8. ditionem. Peiora hæretice facis, quàm quis fecit Iudæus. Ecce enim Iudæus, & ſi præmio comparauit Chriſtum occidendi, ſemel latus in cruce pendentis pupugit, ſed totum eius corpus integrum reſeruauit: tu vero ad hoc eum quotidie comparas pecunia, vt ſedentis in cœlo diuerſa laceres membra. Vos autem dilectiſſimi, qui ab initio vberibus ſanctæ matris Eccleſiæ nutriti, vſque ad ſolidum cibum eſtis ab ea perducti, manete in ea. Si quis eius vel diſciplinam, vel quamlibet admonitionem aſpere tulit, & iratus abſceſſit, agnoſcat matrem, redeat ad eam libenter, & hæc ſuſcipit quæ requirit, gaudebit filium perditum fuiſſe conuerſum. Sed licet multum gaudeat filium perditum fuiſſe conuerſum, ſtabilitatis dignitatem non quieſcit prædicare ſecum permanentium filiorum.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE SYMBOLO AD CATECHVMENOS, LIBER ALIVS.

De malorum excluſione, incipientibus neceſſaria.

Caput. I.

SAcramentum ſymboli quod accepiſtis, memoriæque mandatum pro veſtra ſalute retinetis, noueritis hoc eſſe fidei catholicæ fundamentũ, ſuper quod ædificium ſurrexit Eccleſiæ conſtructum manibus apoſtolorum & prophetarum. Aedificium enim domus dei lapides ſunt viui, quod eſtis vos.
1. Cor 3. Ita enim credentibus ſcribit Apoſtolus, Neſcitis, inquit, quia templum dei eſtis, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis? Sed &
1. Petri. 2. Apoſtolus Petrus alloquens fideles, Vos, inquit, tanquam lapides viui ædificamini in domum ſpiritalem. Quiſquis huic ædificio coniungi deſiderat, renunciet diabolo, pompis & angelis eius. Pompæ diaboli ſunt quæque illicita deſideria quæ turpant, non quæ exornant animam, vt ſunt, deſideria carnis, deſideria oculorũ, ambitiones ſeculi. Ad concupiſcentiã carnis pertinent illecebræ voluptatum. Ad concupiſcentiam oculorum, nugacitas ſpectaculorum. Ad ambitionem ſeculi, inſa-

na ſuperbia, vbi eſt fumus inflatus, vt homo poſitus in aliqua poteſtate, hominem ſe eſſe non agnoſcat cum de homine iudicat. Qui ergo vult mundum vincere, tria iſta vincat quę ſunt in mundo, & per hæc illum vincit etiam qui ſuadendo per ſuperbiam decepit mundum. Poſtquam autem homo renunciãdo diabolo excludit peſſimum inuaſorem, introducat optimum poſſeſſorem, credat in deum patrẽ omnipotentem &c. Magnum donum gratiæ credere & intelligere deum. Sed quid propheta dicit? Niſi credideritis, non intelligetis. Credamus ergo vt intelligamus, ſed oremus vt mereamur videre quod credimus. Peccata enim & author peccati diabolus, ſeparauit animam à deo: & dum creatura ſecuta eſt ſeductorem ſuum, deſeruit ſaluatorem, facta eſt ruina magna, & errauit anima vt pro vero deo coleret idola, & adoraret ipſa quæ fecit, deſerendo illum à quo facta eſt: adorando enim lapidem nullam habentem vitã, ipſa perit deſerẽdo deum, qui eſt eius vera & æterna vita. Hinc error omnis & deſertio bonorũ, hinc cultus Paganorum & peruerſitas hæreticorum, & errauerũt animæ per diuerſas voluptates & peruerſas, vt alij colerent ſolem, alij lunam & ſtellas, alij montes, alij lapides & quæquę virgulta, vt ſibi quiſque credidit inueniſſe, non adiutorem deum, ſed deceptorem diabolum, atque ita per diuerſa anima errauit à creatore ſuo, vt omne quod ei dederat deus ad ſeruitium, hoc illa coleret vt deum. Nónne omnia propter hominem creata ſunt? Legat quis ſcripturas ſanctas, & inueniet deum dixiſſe homini quem de limo terræ formauit: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius, & habete poteſtatẽ piſciũ maris, & auiũ cœli, & pecorũ terræ. Et paulo poſt: Ecce, inquit, dedi vobis omnia in vſum & ad eſcã. Eos autem qui ſcripturas ſanctas legere nolunt, ipſa rerũ natura, ipſeq; mũdus operibus famulatus ſui, incredulos ſua quadã voce conuincit, & animã peruerſam increpans dicit, Quid eſt miſera quòd erras in me & degener facta oblita es, à quo quãta creata ſis, cui cœlũ & terra tam pulchra domus nullis meritis præcedentibus cõſtructa eſt? Reſpondent & ſingula quæq; elementa, clamantia, & ipſis ſuis operibus ſuũ demonſtrantia artificẽ. Clamat cœlũ nõ ſum deus, nã ſi deus eſſem, nulla me nubilatio obũbrare potuiſſet, nec tenebræ ſuccederẽt luci meæ, ſed lux integra, incorrupta, inuiolataq; manſiſſet, ſicut manet lux illa vera, quæ iſtã lucẽ temporalẽ creauit in me propter te. Clamat & ſol: quid me

De Vnitate dei & paganici erroris inductiua reprobatione *Cap. II.* *Eſaia. 7.* *Gene. 1.*

homo colis vt deũ, quẽ vides ortu occaſuq; cõcludi? Deus nec ortum habet nec occaſum, ſed tu illum deſerendo magnum incurriſti caſum. Sed conſideras magnum atque mirabilem eſſe me: ego autẽ agnoſco habere ſuper me, qui & me creauit & te: cum autem opera & ſplendores & calores mei tibi deſeruiant, quomodo me pro deo colendum ducis, niſi quia verũ deum colere neſcis? Ita luna & ſtellæ iſtam ſimilem proferunt vocẽ: non vides, inquiunt ô homo ſpacium nos agere nocturnũ, excludi luce, nec terminos tranſgredi conſtitutos, quos ad ſolatium quietis tuæ omnipotens artifex terminauit? Non ſumus deus, Conuincimus falſitatem tuam ſeruiendo tibi ad pœnam tuam. Clamat mare, & omnia quæ in eo ſunt. Non ſumus deus: Præbeo enim vt mihi iuſſum eſt, famulatum peruiũ, iter carinæ ſuſcipiens, motus cõgruos flatus ventorũ, dirigens greſſus, vt ad portum deſideratum etiam rapiente te auaricia, nulla interpoſita tarditate perducam. Animalia vero quæ gignuntur ex me, tibi in eſcam donata eſſe cognoſcis. Cum ergo per omnia agnoſcam modulum meum, tu quare deſeris ordinem tuum, deſerendo omnium creatorem deum? Clamat terra. Ergóne homo deitatis mihi nomen aſcribis, ideo non agnoſcis quid ſim, quia oblitus es qui ſis? Nõ agnoſcis materiam tuam? Non agnoſcis quia limum meum es, ex me quidem formatũ, ſed non ſicut ego animatum? Non agnoſcis quia inter omnia animalia quæ ex me procreata ſunt, tu ſolus ſub deo pene mũdi dominus conſtitutus es? Merito non intelligis, quia cum in honore eſſes, non intellexiſti, comparatus es iumentis inſipientibus, & ſimilatus es illis. *Pſal.48.*

De omnipotentia dei creatoris viſibiliũ & inuiſibilium. Cap. III.

Nos autẽ dilectiſſimi, quibus donatũ eſt credere, nec ſolem credamus deũ vel regẽ cœli, nec mare, aut neſcio quẽ regẽ eius Neptunum, quẽ fingit vanitas, non veritas, nec terrã & Plutonẽ, ſed credamus in deũ patrẽ omnipotentẽ, vniuerſorũ creatorem, regem cœlorum. Qui enim cuncta quia voluit de nihilo fecit, ipſe regit quæ fecit. Immortalis iſti quia nobis ſuperius commemorati ſunt, ideo dij non ſunt, quia & comprehendi & videri his oculis poſſunt: cæteros autem quos vani vane colũt, Iouem, Saturnum, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, & cætera portenta, non numina bona, ſed numina mala homines mortales fuiſſe, etiam eorum literæ clamant, qui talibus erroribus delectantur. Noſtræ autem ſacræ literæ qualem, deum prædicent, Paulum audite Apoſtolum, Immor- *1.Tim.1.*

tali,

tali,inquit inuiſibili incorruptibili, ſoli deo honor & gloria.
Non videtur deus noſter oculis carnis,ſed videtur oculis cor-
dis:non videtur ad tempus,ſed videtur in æternum. Sed dicit
Paganus,Oſtende mihi quem colis? Reſpondeo: Ego quidem *Matth. 5.*
habeo etiam modo quem tibi oſtendam,ſed tu non habes ocu
los vnde videas. Beati enim, ait ſaluator noſter, mundo cor-
de, quoniam ipſi deum videbunt. Cor immundum & tene-
bris peccatorum obuolutum, deum quærit videre. Lux lucet *Ioan. 1.*
in tenebris, ſed tenebræ eam non comprehenderunt. Nun-
quid quia cæcus non videt,ideo lux non lucet? Si noſſes ô in-
fidelis dicere deo vero, Illumina oculos meos: videres no- *Pſal. 12.*
biſcum nunc per ſpeculum in ænigmate, vt poſſes videre fa- *1.Cor.13.*
cie ad faciem. Si ex operibus intelligeres artificem, ex creatu-
ra conijceres creatorem. Si expaueſceres in te, quia nõ totum
capis te, agnoſceres deum qui fecit te. Non enim vides ani-
mam tuam, cum omnia videat anima tua per carnem tuam.
At ſi vides animam tuam, dic mihi qualis vel quanta ſit, vtrũ
quadra an rotunda, vtrum lenis an aſpera, vtrum calida an fri
gida, vtrum alicuius caloris an omni calore carens. Video de-
feciſti oſtendere animam tuam qualis ſit. Non potes. Ecce im-
mortalis eſt anima tua, & viuificat mortalem carnem tuam.
Immortalem dico animam tuam ad vtrunque. Si credit im-
mortalis eſt ad vitam: ſi non credit,immortalis eſt ad pœnam.
Credimus ergo deum immortalem & inuiſibilem, non illum
quem vos infideles deum fingitis,ſimul & adulterantem & to-
nantem, ſed deum verum, totius mundi fabricatorem atque
rectorem. Filium eius Ieſum Chriſtum olim promiſſum *De filij dei*
per Prophetas tenemus, quod iam impletum eſſe cognoſci *gratioſa*
mus. Sed ideo etiam hoc credere iubemur, quia quando fa- *incarna-*
ctum eſt, præſentes non fuimus,aderant tunc Iudæi, ex quo- *tiõe ex vir*
rum gente ipſe ſaluator apoſtolos elegit, per quos ad nos fi- *gine: &*
des iſta peruenit. In ipſa autem gente in qua & ex qua naſci *paruulorũ*
dignatus eſt, longe antea Eſaias propheta prædixerat, Ecce vir *innocen-*
go in vtero concipiet & pariet filium, & vocabitur nomẽ eius *tiũ crudeli*
Emmanuel, quod interpretatur, nobiſcũ deus. Et alio in lo- *& ſaluifi-*
co, Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet: *ca nece.*
virgam ſignificans virginem Mariam, & florem virgæ, filium *Cap. IIII*
virginis dominum Ieſum Chriſtum. Iudæi antequam iſta *Eſaia 7.*
fierent, legebant, & non intelligebant. Cœperunt impleri *Eſaia 11.*
quæ promiſſa ſunt,& non gaudebant, ſed potius inuidebant.

Naſcitur

Naſcitur Chriſtus ex virgine ſicut flos ex virga, ſine vllo compoſito ſemine. Naſcitur infans paruus, rex magnus. Procedũt certa indicia & ſigna magni regis: paſtoribus nuntiant angeli: per ſtellam velut per nouam linguã clamant cœli. Adducuntur de longinquo Magi, veniunt vt adorent adhuc in præſepi iacentem, ſed iam in cœlo & in terra regnantem. Annuntiantibus Magis regem natum turbatur Herodes, & ne regnum perdat vult eum occidere, in quem ſi crederet, & hic ſecurus, & in illa vita ſine fine regnaret. Herodes à Iudæis vbi Chriſtus naſcatur inquirit. Quęrunt ſimul non ſicut Magi adorandum, ſed inuentum necandum. Quid times Herodes quia audis regem natum? Non venit ille vt te excludat, ſed vt diabolum vincat. Sed tu hæc non intelligens turbaris & ſæuis: & vt perdas vnum quem quæris, per tot infantum mortes magnus efficeris crudelis. Non te vlla pietas plangentium matrum, aut lugentium patrum funera filiorum, non mugitus & gemitus reuocat infantum. Necas paruulos corpore, quia te necat timor in corde: & putas ſi hoc quod cupis impleueris, diu te poſſe viuere, cum ipſam vitam quæras occidere. Ille autem fons gratiæ paruus & magnus, qui in præſepi iacet, thronum tuum terret: agit per te neſcientem cauſas tuas, & à captiuitate liberat diaboli animas. Suſcipit filios inimicorum in numerum adoptatorum. Moriuntur paruuli pro Chriſto, neſcientes parentes plangunt martyres morientes. Ille nondum loquentes idoneos ſuos effecit teſtes. Ecce quomodo regnat, qui ſic regnare venerat. Ecce iam liberat liberator, & ſalutem præſtat ſaluator. Sed tu Herodes neſciens hoc, turbaris & ſæuis, & dum contra paruulum ſæuis, iam illi obſequium præbes, & neſcis. Ille enim rex magnus qui ad hoc venit, vt per te & per alios ſuos hinc congreget, tu illi prior ad regnum cœlorum tot milia candidatorum infantum innumerabilem præmittis exerci-
Apoc. 7. tum. Hanc turbam Apocalypſis illa beati Ioannis apoſtoli demonſtrabat dicens, Vidi turbam multam quam dinumerare nemo poterat ex omni tribu, ſtantes in conſpectu dei, & induti erant alba veſte, & palmæ fuerunt in manibus eorum. O magnum donum gratiæ: quibus eorum meritis præſtitum eſt, vt ſic vincerent infantes? Necdum loquuntur, & Chriſtum confitentur. Necdum motibus membrorum valent ſuſcipere pugnam, & victoriæ iam efferunt palmam. Quomodo regnas Herodes qui ſic vinceris? Paruus ille non te armatorum virorum

rum fortium ſuperauit manu ſed innumerabili vicit turba morientium paruulorum. Vis noſſe quid infantibus quos trucidaſti præſtiteris? Ideo acceleraſti ad eorum vitam, ne cum ſuis parentibus occiderent veram vitam: hoc illo per te agente, qui nouit bene vti etiam malis tuis, illorum animas liberauit à parentum internecionis ſuæ ſocietate, & te ſolum inanem reliquit in ſcelere. Egit & agit gratia cauſas ſuas, & per inimicos ſuos, & per ipſos, & in ipſos: nam & ipſi qui moriebantur, natura filij iræ erant ſicuti & cæteri. Sed quid eis præſtitit gratia, niſi vt erueret eos de poteſtate tenebrarum? Præſtitit eis Chriſtus vt pro Chriſto morerētur, præſtitit vt ſuo ſanguine ab originali peccato diluerentur. Nati ſunt ad mortem, ſed continuo eos mors reddidit vitæ. Hiſdem gradibus dilectiſſimi, quibus perierat humana natura, à Ieſu Chriſto domino noſtro reparata eſt. Adam ſuperbus, humilis Chriſtus: per fœminam mors, per fœminam vita: per Euam interitus, per Mariam ſalus. Illa corrupta ſecuta eſt ſeductorem, hæc integra peperit ſaluatorem. Illa poculum à ſerpente propinatum libenter accepit & viro tradidit, ex quo ſimul mererentur occidi: hæc gratia cœleſti deſuper infuſa vitam protulit, per quam caro mortua poſſit reſuſcitari. Quis eſt qui hæc operatus eſt, niſi virginis filius & virginum ſponſus, qui attulit matri fœcunditatem, ſed non abſtulit virginitatem? † Quod contulit matri ſuæ, hoc donauit & ſponſæ ſuæ. Denique ſancta Eccleſia quæ illi integro integra coniuncta eſt, quotidie parit membra eius & virgo eſt.

† al. integritatem.

De Chriſti amariſſima paſſione.

Crucifixum ſub Pontio Pilato & ſepultum. Et hoc credimus, & ita credimus, vt inde gloriemur, Mihi enim, ait doctor gentium Apoſtolus Paulus, abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo: Et nos in hoc gloriemur, in hunc ſperemus, illi hæreamus, ſimul enim vetus homo noſter cum illo crucifixus eſt cruci: Niſi enim crucifigeretur ille mundus non redimeretur. Pœna illa ſalus eſt noſtra. Quod Iudæus & gentilis deteſtatur, Chriſtianus inde ſaluatur: [Sed quare Iudæus deteſtatur?] quia ſicut apoſtolus dicit, Illorum delicto ſalus eſt gentibus. Quod delictum Iudæi commiſerunt? Chriſtum tenuerunt, vinctum Pilato tradiderunt, clamauerunt Crucifige, crucifige. Quare, quam ob cauſam? Quoniam ſuſcitauit mortuū. Audit Pilatus, inuenit innocentem, videt populum ſæuientem

Caput v. Galat. 7. Roma. 6.

Roma. 11. Matt. 27. Ioan. 19.

tem, excuſat & dicit, Ego in iſto cauſam non inuenio: accipite eum vos & crucifigite. Quando dicebat Pilatus, Ego in iſto non inuenio cauſam, accipite eum vos: quid aliud dicebat, quam hoc, Ad iudicem quaſi cum reo veniſtis, ſed innocentem legibus tradidiſtis, in quem nullum crimen probare valuiſtis? Non ero iuſtus ſi ſecundum deſiderium veſtrum innocentem occidero, ero ab hoc facto, à veſtra ſeditione alienus ſi eum vobis tradidero. Accipite eum inquit, vos, & ſecundum legem veſtram iudicate. Et illi: Nos ſcimus, inquiunt quia reus eſt mortis. Quid ſcit cæcus corde, non corpore? Clamat quod neſcit, & vt impleat quod ſæuit, dicit ſe ſcire quod neſcit. Iterum Pilatus audit Ieſum, & reſponſis eius in metum miſſus, conſilium inuenit quomodo eum dimitteret. Egreſ-*Marci. 15.* ſus ad Iudæos dixit. Eſt conſuetudo vt dimittam vobis vnum in paſcha, vultis ego dimittam vobis regem Iudæorum? Clamauerunt & dixerunt, Noli ipſum dimittere, ſed Barrabam. Fuit autem Barrabas, vt euangeliſta narrat, inſignis latro. O cæcitas Iudeorum ô furia phreneticorum: Noli ipſum dimittere, ſed Barrabam: quid fuit aliud dicere, quam occidatur Chriſtus ſaluator, quia ſuſcitauit mortuum: dimittatur latro vt iterum perpetret homicidium? Sed clamate. Quid clamatis neſcientes? Occidatur à vobis Chriſtus, & redimantur gentes. Medicus autem ille animarum qui vos videbat phreneſi laborare, ſomnum ſalutis ingerebat, & ideo etiam ipſe pro nobis dormire volebat: tanquam diceret, Medicus ſum, infirmi eſtis: infirmitas veſtra magna refugit ſomnum ſalutis. Ecce dormio propter vos, vt me viſo dormire delectet & vos, & à pœnali morte liberemini vos. Sed illis & de illis hoc dicebat, quos credituros in ſe poſtmodum nouerat, & pro quibus in cruce pendens patrem rogabat *Luca. 23.* dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Inter eos erat ille phreneticus, prius Saulus, poſtea Paulus, prius ſuperbus, poſtea humilis & ipſe phreneſi laborabat, ſomnum ſalutis repudiabat. Sed quid ei fecit medicus? Proſtra-*Act. 7.* uit ſæuientem, erexit credentem: proſtrauit perſecutorem erexit prædicatorem. Proſtratus ad terram dormiuit phreneticus, ſurrexit, & factus eſt medicus. Cœpit in aliis curare morbum, quo ipſe laborabat, & effectus diſcipulus, cœleſtis archiatri antidotum bibit confectum ex ſanguine medici, prior ipſe bibit, & bibendum amatoribus propinauit. Hoc antidotum ex

ſang

ſanguine crucifixi confectum, etiam ipſi reges terre bibe-runt.& qui erant Eccleſiæ perſecutores, eius facti ſunt de-fenſores.

Sepulturam vero eius crucifixi ſanctum indicat Euange-lium,quòd ſuſceptus ſit à Ioſeph, obuolutúsque linteamini-bus ,cum aromatibus poſitus ſit in monumento nouo.Homo enim nouus ſine vlla corruptione ex virgine procreatus, in monumento nouo poſitus eſt,in quo nondum quiſquam po-ſitus erat mortuus, vt ſanctitas virginalis vteri in omnibus or-naretur ex conuenientia inuiolabilis ſepulchri. Tertia die à mortuis reſurrexit.Quamuis multi ſancti multa hinc ſenſe-rint atque dixerint. Nam quidam volentes tres dies & tres no-ctes vſque in diem dominicum exprimere,à nocte præceden-te ſextæ feriæ,& ipſam ſextam feriam concluſerunt in vnum diem,& noctem ſabbati & ſabbatum,& noctem dominici diei & ipſum diem reſurrectionis. Alij autem ab ipſa ſexta feria,& nocte quæ medio die facta eſt,voluerunt tres dies & tres no-ctes vſque in diem dominicum exponere, propter illam ſen-tentiam domini in euangelio poſitam:Sicut enim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus,ita oportet eſſe filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus nocti-bus.Sed nos neutram eorum vacuantes ſententiam,melius ta-men,ſi placet,in his ſpiritalem requiramus intellectum, quo-modo filius hominis fuerit in corde terræ tribus diebus & tri-bus noctibus:tres dies tria tempora ſeculi ponentes, ante le-gem,ſub lege,ſub gratia:& tres noctes tres mortes, id eſt, tres mortuos quos ſuſcitauit dominus præſens in carne.Filiam ar-chiſynagogi in domo, filium viduæ foris in porta, & Laza-rum quatriduanũ de ſepulchro: Vnde enim mors niſi per pec catum?Et quid ſunt peccata,niſi magnæ tenebræ quæ faciunt grauem noctem?Ita ergo conueniunt ſibi,vt vnus dies ſit ante legem,quando peccatum latebat, & huic antecedit nox illa, quod puella mortua in domo iacebat, tanquam peccatum in-tra conſcientiam latebat. Secundus dies ſit ſub lege,quando di ctum eſt homini, Non concupiſces: & peccatum proceſſit ad publicum:& hinc accedit nox illa, quòd filius viduæ foris por tam,tanquam peccatum animæ quod intus latebat, proceſ-ſit ad publicum. Tertius dies ſit ſub gratia, quando iam plus peccat anima,quia ſcit voluntatem domini ſui, & fa-cit digna plagis, & ſupplantat plenitudinem gratiæ & me-

De Chriſti honoribus à ſepultura & reſurrectione à mortuis tertia die in myſterio.

Cap. VI.

Matt. 12.

Matth. 9.
Luce. 7.
Ioan. 11.

Exod. 20.

Luce.12.

rito

tem acceperit iudicantis. Inde enim venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Aduentum eius liber indicat Actuum Apoſtolorum. Poſtea enim quàm à mortuis reſurrexit, conuerſatus eſt cum diſcipulis ſuis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, intrans & exiens, manducans & bibens: non quòd haberet infirmitatem, ſed vt doceret veritatem. Quadrageſimo die ipſis videntibus & quodammodo in cœlum oculis deducentibus, aſtiterunt illis duo viri in veſte alba, qui dixerunt eis: Viri Galilæi, quid ſtatis intuētes in cœlum? Iſte Ieſus qui aſſumptus eſt in cœlum à vobis, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. Veniet ergo fratres mei, veniet ille qui prius venit occultus, veniet in poteſtate manifeſtus. Ille qui iudicatus eſt, veniet iudicaturus. Ille qui ſtetit ante hominem, iudicaturus eſt omnem hominem. Deus manifeſte veniet. Quid eſt Deus manifeſte veniet? Non ſicut prius homo humilis, ſed ſicut Deus homo maieſtate ſublimis, & iudicabit. Quomodo iudicabit? Non enim vt iudex terrenus quæſiturus eſt teſtes vt te conuincat, aut veritatem per tormenta requiſiturus eſt vt confeſſum puniat, cum ſedeat iudex ipſa iuſticia, & teſtis ſibi ſit mala conſcientia. Ille iudex dilectiſſimi, nec gratia præuenitur, nec miſericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec ſatisfactione mitigatur, Hic dum tempus eſt, quicquid poteſt anima agat pro ſe, vbi locus eſt miſericordiæ: Nā ibi quid pro ſe agat non habebit, quia iuſticiæ ſolius locus erit. Hic agat anima pœnitentiam, vt ille poſſit mutare ſententiam: hic det panem, vt accipiat poſtmodum ſalutem: hic faciat miſericordiam, vt ibi inueniat indulgentiam.

De aduentu Christi iudicaturi. Cap. VIII. Act. 1.

Psal. 49.

Credimus in ſpiritum ſanctum. Spiritum ſanctum deū dicimus, nec tamen dicimus patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres deos, ſed vnum: quia vna eſt æternitas, vna maieſtas, vna poteſtas. Pater nō eſt filius, ſed pater eſt filij: Filius non eſt pater, ſed filius eſt patris: Spiritus ſanctus nec pater eſt, nec filius, ſed ſpiritus eſt patris & filij, tres perſonæ, ſed vnus deus. Quomodo, inquis, tres nominas & vnū dicis? Oſtēde hoc aut ratione, aut aliqua ſimilitudine, per quā intelligi poſſit, quid nā illud ſit. Quæ ratio, aut quæ ſimilitudo illi rei inuiſibili cōparari poteſt? Det tamen veniam eiuſdē maieſtas, quia aliquā ſimilitudinem quæ occurrit ex eius creatura ponit noſtra infirmitas, per quam intelligere poſſit veſtra charitas. Niſi enim

De ſpiritus ſancti figuratiuis miſsionibus. Cap. IX.

ille permitteret, quis noſtrum de eius diuinitate loqui auderet? Non vacat quòd omnis creatura ſubiecta ſit creatori, in nulla tamen alia ſpecie voluit apparere Deus noſter quàm in igne: Nam & ſancto Moyſi in rubo in flamma apparuit, & filiis Iſraël ducatum in columna ignis præbuit, & ſuper diſcipulos congregatos donum ſpiritus ſancti in linguis igneis effudit. Habet enim hoc elementum magnum ſacramentum, per quod exerceat quærentis ingenium. Ecce in igne tria quædam conſpicimus, lumen ignis, ſplendorem & calorem, & cum ſint tria, vnum lumen eſt, ſimul exurgunt, ſimúlque conſiſtunt, Nec ignis præcedit ſplendorem, nec ſplendor calorem, & hæc non confuſe vnum ſunt, nec diſiiuncte tria, ſed cum vnum ſint tria ſunt, ſimul operantur, & cum inſeparabiliter operantur, aliud igni tribuitur, aliud ſplendori, aliud calori: Nam cum ad ignem refers viſionem, † ibi operatur & ſplendor & calor: & cum ad ſplendorem refers illuminationem, ſimul operatur & ignis & calor: cum vero ad calorem refers calefactionem, ſimul operatur ignis & calor & ſplendor. Ita cum dicitur, quòd Deus fecerit mundum, intelligitur pater cum filio, & per filium, & cum ſpiritu ſancto. Et cum dicimus filium pro nobis paſſum, intelligimus paſſionem filij operatum fuiſſe & patrem & filium & ſpiritum ſanctum. Et cum remiſſio peccatorum tribuitur ſpiritui ſancto, intelligimus totam trinitatem etiam hoc donum inſeparabiliter operari. Hæc propter hæreticos Arrianos, vel alios qui aliter de deo ſentiunt quàm dignum eſt, dicta ſunt veſtræ charitati. Cæterum illud quod eſt ineffabile & incomprehenſibile, nec verbis angelicis explicari poteſt, quanto magis humanis.

Exod. 3. *Exod. 13.* *Acto. 2.* *† al. combuſtionẽ.*

De peccatorum remiſſione. & carnis reſurrectione.

Remiſſionem peccatorum. Omnia prorſus delicta delet ſanctum baptiſma, & originalia & propria: dicta, facta, cogitata, cognita, incognita omnia dimittuntur. Innouat hominem qui fecit hominem, donat delicta qui non quærit merita, præuenit gratia etiam ipſam infantiam. vt ſint liberi per Chriſtum liberati, qui in Adam à diabolo tenebantur antè captiui.

Caput X.

Carnis reſurrectionem. Omnis ſpes fidei noſtræ hæc eſt, quoniam reſuſcitabimur. Omnes quidem reſurgemus, ait Apoſtolus, ſed non omnes immutabimur. Reſurgent boni, reſurgent mali, ſed boni vt ſempiterna beatitudine perfruantur, mali vt perpetuo igne puniantur. Ibi diſcernetur fidelis ab infideli, vt accipiat fides præmium, & perfidia ſupplicij obtineat locum.

1. Cor. 15.

Nec

Nec ſibi fruſtra blandiantur increduli, qui audiunt in Pſalmo, Non reſurgunt impij in iudicio. In iudicio dictum eſt, id eſt, non vt iudicentur reſurgent, quia per infidelitatem olim iam damnati ſunt ſecundum illam ſententiam dominicam. Qui non credit, iam iudicatus eſt. Apoſtolus autem vt tolleret de cordibus infidelium omnem dubitationem, ſeminantis propoſuit ſimilitudinem, & ait, Stulte tu quod ſeminas non viuificatur niſi prius moriatur. Quid autem fiat in ſemine, puto neminem veſtrum ignorare, quemadmodum grana triturata, purgata, recondita proferantur, proiiciantur, obruantur. Niſi enim eſſet meſſis fertilitas nota, iſta crederentur inſana. Attamen cum obruuntur & ab oculis dimittuntur, ſub terra mortua iacent. Iam ſi curioſitas exigat & videre antequam pluuia deſcendat, videt putrefactum atque corruptum quod dimiſerat integrum, ac ſi ſpes meſſis deſit, dolor cor vrit, perdidiſſe ſe credit quod reconditum habuit. Cùm autem pluuia aduenerit, quomodo delectat reſpicere herbam virentem, calamum ſurgentem, ad nodos peruenientem, culmum producentem, ſpicas proferentem? Delectátne videre quod mortuum iacebat ſic reuixiſſe? Sed non ſibi aſſignet terra fertilitatem, quoniam dominus dat ſuauitatem. Si enim pluuia deſuper non deſcendat, etiam terra bona non ſpicas, ſed profert ſpinas quæ igni tradantur, non quæ horreo recondantur. Similiter & terra noſtra, hoc eſt caro noſtra, ſiue hic, ſiue ibi, non ſibi aſſignet merita, ſed agnoſcat etiam illic accepturam ſe gratiam pro gratia. *Pſal. 1.* *Ioan. 3.* *1. Cor. 15.*

In vitam æternam. Bonum omne illud, quòd reſuſcitabimur, quòd à peccatis liberabimur, ſempiternum erit, & ideo bonum ſempiternum erit, quia in æterna vita manebit. Quod ſit autem illud bonum quod promittit Deus ſanctis ſuis, quis explicet verbis ſuis? Facilius tamen poſſumus dicere in illa vita æterna quid ibi non ſit, quàm quid ibi ſit. Non eſt ibi mors, non eſt ibi luctus, non eſt ibi laſſitudo, non eſt infirmitas, non eſt fames, nulla ſitis, nullus æſtus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla mœſtitia, nulla triſtitia. Ecce diximus quid ibi non ſit. Quid autem ibi ſit vultis noſſe? Hoc nec oculis vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Si in cor hominis non aſcendit, cor hominis illuc aſcendat, Mundetur cor ab omni immundicia, vt poſſit portare Deum, *De vita æterna & eccleſia cõmunione. Cap. XI.* *Eſa. 64.* *1. Cor. 2.*

qui eſt vera ſempiternáque iuſtitia. Manet enim Deus in corde credentis & ſe diligentis, & manet homo in deo, id eſt, in æterna vita, quod eſt præmium deum amantis. Nec amare, nec diligere quis poteſt, qui in Eccleſia eius non eſt: quoniam omnis qui præter illam eſt nec cum deo eſt qui vita æterna eſt. Ideo ſacramenti huius concluſio per Eccleſiam terminatur, quia ipſa eſt, mater fœcunda, integra & caſta, vbique diffuſa, quæ filios Deo ſpiritaliter parit, quæ paruulos lacte verborum eius ſpiritaliter nutrit, quæ pueros ſapientiam docet, quæ adoleſcentes à luxuria atque impudicitia ſua ſancta caſtitate cuſtodit, quæ iuuenes robore virtutis contra diabolum armat, quæ ſenes prudentiam docet, quæ ſeniores ætate prouectos venerabiles facit. Per hanc iuuenes & virgines, ſeniores cum *Pſal. 148.* iunioribus, ætas omnis & vterque ſexus laudent nomen Domini. Hæc errantes filios reuocat, mortuos grauiter dolet, ſecum perſeuerantes indeficienter paſcit. Hanc dilectiſſimi amemus omnes, tali matri ſic amanti, ſic proſpicienti, ſic conſulenti inſeparabiliter inhæreamus, vt ſimul cum illa & per illam Deo patri coniungi perpetuo mereamur.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE SYMBOLO AD CATECHVMENOS, LIBER ALIVS.

De myſteriis catechiſmi, & diabolicarum pomparũ renũciatione de cætero non reſumendarũ. Caput I.

DVM per ſacratiſſimum crucis ſignum vos ſuſcepit in vtero ſancta mater eccleſia, quæ ſicut & fratres veſtros cum ſumma lætitia ſpiritaliter pariet noua proles futura tantæ matris quouſque per lauachrũ ſanctum regeneratos veræ luci reſtituat, congruis alimentis eos quos portat paſcat in vtero, & ad diem partus ſui lætos læta perducat: quoniam non tenetur hac ſententia: Væ quæ in triſtitia & gemitu parit filios, nec ipſos gaudentes, ſed potius flentes, hæc ſoluit quod illa ligauerat, vt prolem quam per

per inobedientiam ſui morti donauit, hæc per obedientiam reſtituat vitæ. Omnia ſacramenta quæ acta ſunt & aguntur in vobis per miniſterium ſeruorum dei, exorciſmis, orationibus, canticis ſpiritalibus, inſufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipſe omni ſecuritate appetendus, hæc omnia, vt dixi eſcæ ſunt: quæ vos reficiunt in vtero, vt renatos ex baptiſmo hilares vos exhibeat mater Chriſto. Accepiſtis & ſymbolum protectionem parturientis contra venena ſerpentis: In Apocalypſi Ioannis apoſtoli ſcriptum eſt hoc; quòd ſtaret draco in conſpectu mulieris, quæ paritura erat, vt cum peperiſſet, natum eius comederet. Draconem diabolum eſſe nullus veſtrum ignorat. Mulierem illam virginem Mariam ſignificaſſe, quæ caput noſtrum, integra integrum peperit, quæ etiam ipſa figuram in ſe ſanctæ Eccleſiæ demonſtrauit, vt quomodo filiū pariens virgo permanſit, ita & hæc omni tempore membra eius pariat, & virginitatem nō amittat. Ipſas ſententias ſacratiſſimi ſymboli adiuuante domino exponendas ſuſcepimus, & quid ſingulæ contineant, veſtris ſenſibus intimemus. Parata ſunt corda veſtra, quia excluſus eſt inimicus de cordibus veſtris. Mundata eſt domus, non remaneat inanis, ne cum vacuam deſertor inuenerit, adducat ſecum alios ſeptem nequiores ſe, & efficiantur hominis illius posteriora, vt euangelium loquitur, peiora prioribus. Mox cum excluſus fuerit peſſimus inuaſor, introducatur optimus poſſeſſor. Quis eſt inuaſor? Diabolus. Quid inuaſit? Hominem quē non fecit, inſuper & decepit. Promiſit ei immortalitatem, & propinauit iniquitatem. Huic vos renunciare profeſſi eſtis: in qua profeſſione non hominibus, ſed deo & angelis eius conſcribētibus dixiſtis, renuncio. Renunciate non ſolum vocibus, ſed etiam moribus, non tantum ſono linguæ, ſed & actu vitæ: nec tantum labiis ſonantibus, ſed operibus pronunciantibus. Scitote, vos cum callido, antiquo & veternoſo inimico ſuſcepiſſe certamen: non in vobis poſt renunciationem inueniat opera ſua, non iure vos attrahat in ſeruitutem ſuam. Deprehenderis enim & detegeris Chriſtiane, quando aliud agis & aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonſtrans in opere, non tenens promiſſionis tuæ fidem: modo ingrediens Eccleſiam orationes fundere, poſt modicum in ſpectaculis cum hiſtrionibus impudice clamare. Quid tibi cum pompis diaboli quibus renunciaſti? Vt quid claudicatis ambobus inguinibus?

Apoca. 12

Luca 11.

Gene. 3.

3. Reg. 18.

nibus? Si deus eſt, ite poſt illum: ſi mundus eſt, ite poſt illum: ſi deus eligitur, ſeruiatur illi ſecundum ipſius voluntatem: ſi mundus eligitur, vt quid fictum cor quaſi deo accommodatur? Quiſquis contempto Deo ſequeris mundum, & ipſe te deſerit mundus. Non vis bonus implere voluntatem Dei, & de te malo impletur voluntas Dei. Sequere adhuc quantum potes fugitiuum, & ſi potes apprehendere eum, tene eum: ſed video, non potes, fallis te. Ille enim labiles motus ſuos torrentis ictu percurrens, dum te videt inhærentem ſibi & tenentem ſe, ad hoc te rapit non vt ſaluet, ſed vt perdat te. Quid tibi cum pompis diaboli amator Chriſti? Noli te fallere, odit enim tales deus, nec inter ſuos deputat profeſſores, quos cernit viæ ſuæ deſertores. Ecce ruinoſus eſt mundus, ecce tantis calamitatibus repleuit Dominus mundum, ecce amarus eſt mundus, & ſic amatur, quid faceremus ſi dulcis eſſet? O munde immunde, teneri vis periens, quid faceres ſi maneres? Quem non deciperes dulcis, ſi amarus alimenta mentiris? Vultis dilectiſſimi non inhærere mundo, eligite amare creatorem mundi, & renunciate pompis mundanis, qubus princeps eſt diabolus cum angelis ſuis.

De fide & fructibus eius: & dei cognitione qualiter conſequenda. Caput II.

Credite: Sic crede, vt deſideres videre quod credis. Dicit aliquis: Ecce credo, & deſidero videre quod credo, vtinã mihi oſtenderetur, vt fides mea ipſa viſione lætaretur. Si nunc videres, non crederes: ideo credis, quia non vides, ſed ita crede vt videas. Fides, opus eſt: viſio Dei, merces eſt. Præpoſtere vis accipere mercedem, qui non laboraſti in opere. Nónne omni operanti penes te, recte à te merces non datur, niſi opus perficiatur? Quod agis cum ſeruo tuo, hoc pete à Domino Deo tuo. Tibi confert, quòd per fidem te exercet differendo viſionem ſuam: commendat donum ſuum, non negat, vt amplius deſideres dilatum, ne vileſcat cito datum. Nec tamen te deſerit, qui vtiliter nunc viſionem ſuam ſubtrahit. Oculi tui eum non capiunt. Cæterum ipſe te omni tempore attendet, adhibe oculos fidei. Nónne faciem reſpicis eius, cum in eius vnigenito filio credis? Nónne manus eius vides cum vniuerſam creaturam attendis? Nónne os eius audis quando præcepta eius recitari aduertis? Orationem tuam quomodo fundis, niſi ſcias te ad illum peruenire, de quo dicit Propheta, Ecce oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum? Si autem & pedes eius quæris noſſe,

Pſal. 33.

audi

aidi quos voluit eſſe pedes ſuos, Quàm ſpecioſi pedes, in- *Eſaia. 52.*
quit, eorum qui annunciant pacem, qui annunciāt bona. Con-
ſcripſimus membra, ſed non his membris humanis contine-
tur deus, quoniam non eſt in loco, ſed vbique totus eſt. Dixi-
mus ſecundum modum intelligentiæ humanæ, non ſecun-
dum ineffabilem virtutem maieſtatis diuinæ. Vis noſſe qua-
lis ſit, vide facturam, & intelliges factorem: perſcrutare quæ fe-
cit, & intelliges eum qui omnia creauit. Ecce ait deo Prophe- *1. Para. 6.*
ta, Cœli cœlorum non te capiunt. Et quem non capiunt ſpa-
cia cœlorum, capiunt anguſtiæ cordis humani, ipſo dicen-
te: Inambulabo in illis & inhabitabo? Et dominus Ieſus, Qui *Ioan. 14.*
me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & mani-
feſtabo ei meipſum, & veniemus ad eum, & manſionem apud
eum faciemus. Ecce qualem te fecit omnipotens qui te crea-
uit. Agnoſce te prius quis ſis, & cognoſces qui te fecit quis
ſit. Rex terrenus, ideo mortalis, quia viſibilis: rex cœleſtis im-
mortalis quia inuiſibilis. Rex terrenus cum nihil creauerit,
omnia tamen in poteſtate accepit: & non credis regem qui
omnia creauit, quòd cuncta gubernet & regat? Quomodo,
inquis, cuncta gubernat & regit? ecce tanta mala fiunt in
mundo, & non iudicat. O homo, ideo negas eius poten-
tiam, quia magnam ille exhibet patientiam? Peccantem qui-
dem impunitum non dimittit, ſeruat eum, aut pœnitendo
corrigendum, aut vltimo iudicio puniendum. Crede mihi ô
tu quiſquis es qui de malis quereris, quoniam omnes ma-
li ſumus. Si vt vis, deus malis ſtatim retribueret mala, nul-
lus remaneret qui de alio murmuraret. Sed ideo ille rex ma-
gnus, qui nouit quomodo regat quod creauit, non implet vo-
luntates peruerſas, ſed ſuam perficit rectam, vt te doceat pa-
tientiam ſuam. Non tu deum velis conuertere ad furias tuas:
regat te, qui fecit te: nam ſi volueris regi à te, ſtatim cades per
te. Tamdiu primus homo ille ſtetit quamdiu deo adhæſit, di-
miſit, & dimiſſus eſt: voluit probare vires ſuas, & inuenit
miſerias & noſtras & ſuas. Quàm bonum illi eſſet ſi hoc fa- *Pſal. 54.*
ceret quod Pſalmus admonet, Iacta in domino curam tuam, *1. Tim. 6.*
& ipſe te enutriet. Si tunc ille homo noluit eſſe cautus, nunc *De viſio-*
homo caueat vel expertus. Confiteamur, intelligamus habe- *ne dei qua-*
re nos regem immortalem & inuiſibilem, quem nemo ho- *lis poſſibi-*
minum vidit, nec videre his oculis poteſt. Apoſtoli hæc ver- *lis.*
ba ſunt. Si nemo hominum videt, quomodo locutus *Cap. III.*

 eſt cum

eſt cum Moyſe os ad os, ſicut quis loquitur ad amicum ſuum?
Exo. 33. Irruit quæſtio non parua. Ait enim dominus, Non quomodo cum aliis per ænigmata, ita loquar ad Moyſem famulum meũ, ſed os ad os loquar illi. Et ſubiunxit ſcriptura quæ ſupradiximus: quoniam loquebatur Moyſes cum deo os ad os, ſicut quis loquitur ad amicum ſuum. Si os ad os loquebatur cum eo, & videbat eum, quomodo verum eſt illud apoſtolicum,
Ioan. 1. & 1. Time. 6. quòd deum nemo vidit vnquam, nec videre poteſt? Si autem videbat eum Moyſes, quid eſt quod idem ipſe poſt paululum pro magno petit, & dicit, Si inueni gratiam ante te, oſtende mihi faciem tuam? Et dominus illi, Facies quidem mea non videbitur tibi: non enim videbit quis faciem meam & viuet. Vbi eſt illud quod videbat, & ſi videbat, cur deſiderabat videre quod videbat? Aut quomodo illi negabatur id quod iam demonſtrabatur? Exercet ingenium quærentis. Videbat Moyſes deum non oculis corporeis, ſed oculis mentis. Et quia lux illa perpetua, quod deus eſt, plus eum quàm cæteros illuſtrauerat, ideo dictum eſt: Os ad os loquebatur illi: ac ſi diceretur, plus omnibus manifeſtatus eſt illi. In eo autem quod dictum eſt: non enim quis poterit videre faciem meam & viuere: oſtenſum eſt neminem his oculis corporeis deum poſſe videre. Quid autem conceſſum ſit fideliſſimo famulo Dei Moyſi, ne tam magnum eius deſiderium in omnibus fruſtraretur, debet noſſe charitas veſtra. Dictum eſt illi à domino, ſicut eadem ſcriptura narrat: Vade, aſcende ſuper petram in Oreb, & ſta ibi, & tranſiet claritas mea ante te, & poſteriora mea videbis. facies autem mea non videbitur tibi. Ne forte ſurrepat peruerſus intellectus, aut hæreticus ſenſus, & putet quis deum eſſe corporeum, vigilet pia fides & catholica doctrina. Myſticis enim figuris loquitur ſcriptura diuina, ſeruans rebus tempora, quibus recognitis manifeſta exerceat veritate: quoniam nec hoc vacat à myſterio, quod in monte Oreb ſuper petram iuſſus eſt aſcen
Exo. 17. dere Moyſes, & ſtare. Ipſa eſt illa petra, quæ percuſſa produ-
Pſal. 77. xit aquas populo ſitienti: de qua dicit ſanctus Dauid, Dirũ-
1. Cor. 10. pit petram, & fluxerunt aquæ. Apoſtolus autem exponẽs hoc, ait, Patres noſtri eſcam ſpiritalem manducauerunt, & eundem potum ſpiritalem biberunt: Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus. Ipſa ſunt illa poſteriora dei, Chriſtus dei. Hoc vidit Moyſes pro-

phetan-

phetando quod Paulus exponit dicendo, Cum venit, inquit, *Galat. 4.* plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum factum ex muliere. Mulierem hic ponit, conſuetudinem ſeruans locutionis *Appellatione mulieris intelligitur etiã virgo in ſcripturis.* Hebraicæ, quæ omnes fœminas mulieres appellat: Nam ſcriptum eſt, Seruate mulieres quæ nondum cognouerunt virum: Et de ipſa Eua dictum eſt, Formauit eam in mulierem: antequam illam viro coniungeret, eam mulierem appellauit.

Fides autem & veritas hoc prædicat, quòd Chriſtus ſit natus ex virgine. Si accepiſtis, ſic vos credere dixiſtis. Credo, hæc *Gene. 2.* natiuitas dei & hominis facta eſt cauſa hominis, vt ſublimis *De duplici filij dei natiuitate & de Magorũ adoratione. Cap. IIII.* illa maieſtas procedens ex corde patris, infunderet ſe in vtero matris. Cauſa exegit pietatis, vt homo inueniretur perditus, & deo patri per mediatorem reſtitueretur inuentus. Mira tamen hæc natiuitas ſecunda fratres dilectiſſimi. Cæterum illam primam qua de patre natus eſt ſine aliqua matre, quis enarrabit? Si hanc non poſſumus explicare, illam quando valemus vel inchoare? Si hæc ita nos exercet vt fidei det locum, illam quando attingimus, quam nec corda potuerunt comprehendere prophetarum? De hac tamen ſecunda mira & ineffabili dicamus aliquid quod factum eſt pro nobis, vt verbum caro fieret, & habitaret in nobis. Quis enim non ex- *Ioan. 1.* paueſcat cum audit deum natum? Audis naſcentem, vide in ipſo ortu miracula facientem, aluus tumeſcit virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur vterus matris ſine vllo complexu patris, ſentit prolem quæ ſe ignorabat coniugem, angelus ad virginem loquitur, à virgine cor præparatur, Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mirare. Parit mater, & virgo fœta & intacta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem: factor omnium fit inter omnia portatur manibus matris rector totius orbis, lambit vbera regens ſydera, tacet & verbum eſt. Necdum per linguam ſe demonſtrabat quis eſſet, & vniuerſa creatura ſuum natum indicat creatorem. Angeli paſtoribus annunciant, ſtella Magos *Luca. 2.* inuitat, ruſticitas paſtorum admonitione exigitur angelorum, curioſitas Magorum inſtructa eſt lingua cœlorum. Magi Iudæorum regem prædicant, Iudæi abnegant. Illi quærunt adorare, iſti quærunt occidere. Dicunt Magi Herodi regi quem *Matth. 2.* quærunt natum regem, dicunt Iudæi ex qua ciuitate Chriſtus ſurgat regnare: vtrique prædicant, vtrique confitentur, ſed illi aliter, iſti aliter. Illi vt inuentus adoretur, iſti vt captus

necetur. O Iudæi ad hoc ferentes in manibus lucernam legis, vt aliis viam demonſtraretis, & vobis tenebras ingeratis? Ecce Magi primitiæ gentium Chriſto offerunt munera, non ſolum aurum, thus & myrrham, verumetiam animas ſuas: & vos repudiat iniquitas propria, vt illum qui vos venit obligatos liberare, dementes effecti eum quæratis occidere. Quid vobis profuit quod prodidiſtis Herodi vbi Chriſtus naſceretur? Nónne vos læſiſtis quàm Chriſto aliquid nocuiſtis? Audiens enim ille à vobis vbi Chriſtus natus poſſet inueniri, veſtræ gentis infantes continuo præcepit occidi. Sæuit Herodes, vt inter multos perdat vnum, & plurimos necando ſe efficit reum, nec occidit quem quærit hominem deum. O Herodes, magna tua iniquitas, & infantes necas, & tuæ nequitiæ teſtes cumulas, & Chriſtus à te non inuenitur, quia nondum venit eius hora vt patiatur. Teneris quidem perſecutor Chriſti & reus mortis eius nihil agendo in ipſo. Sed dum multa agis contra ipſum, perdidiſti teipſum. Quid metuis talem regem qui ſic venit regnare, vt te nolit excludere? Quem quæris, rex regum eſt, ſi velles ſecurus obtinere tuum regnum, ipſi ſupplicares vt ab illo acciperes ſempiternum. Regnet Chriſtus quomodo venit regnare, ſuſcipiat credentes, irrideat perſequentes, faciat certantes, adiuuet laborantes, coronet vincentes, donet ſanctitatem, amet caſtitatem, remuneret virginitatem. Gaudete virgines ſanctæ, virgo peperit Chriſtum: non vos contriſtet ſterilitas, quarum fides magna eſt fœcunditas. Nec doleatis non vos eſſe matres quæ ſpiritaliter generatis. virgines permanetis, filios ſuſcipitis, integritatem non amittitis. Accepiſtis ab illis nomē maternum, & decus caſtitatis in vos permaneat ſempiternum. Amate quod eſtis, ſeruate quod accepiſtis, imitamini fideles matrem capitis veſtri, ſponſi veſtri: non vobis denegabit pignora qui natus eſt de virgine Maria. Quod tantæ matri contulit, & in ſua carne ſeruauit, hoc etiam vobis donauit virgo mater ſancta caro Chriſti, ab omni contagione integra. Sed nec ipſa caro eius ſterilis fuit, dum per eum prædicando ſpiritales filios regenerauit ad vitam, & poſt paſſionem per totum mundum fructificauit occiſa.

De crucifixionis Chriſti vtilitate, et aliis paſſionem Chriſti concomitantibus. Caput. V.

Crucifixi, ex hoc omni libertate aſſumpta, fiduciam ſui anima capiat Chriſtiana. Non enim erubeſcere debet in crucifixum ſe credidiſſe Chriſtum. Crux illa fidelibus non eſt opprobrium, ſed triumphus: crux illa

illa vexillum noſtrum eſt contra aduerſarium diabolum:pugnauit enim rex noſter pro nobis contra aduerſarium noſtrum. Aduerſarius diabolus noſter mortem minando terrebat, ſed Chriſtus æternam vitam promittebat. Aduerſarius diabolus carnem perempturam eſſe dicebat, rex auté noſter vt doceret quomodo eius exercitus vinceret, in ſe demonſtrauit mortem corporis non eſſe timendam, dum prior ipſe pro omnibus dignatus eſt mori, ne eius exercitus à diabolo in anima poſſit occidi. Hoc agebat in illo prælio diabolus, ſi ſibi conſentiretur, animas perdere cupiebat, & corporibus ſalutem promittebat, Chriſtus mori docebat ad tempus, & animam & corpus viuere in æternum. Ille dicebat, ſi mihi conſenſeritis, dabo vitam iſtam temporalem: Chriſtus dicebat, ſi à me non diſceſſeritis, nec temporalem perditis, & æternam accipietis. Diabolus dicebat, nolite perdere iſtam lucem: Chriſtus dicebat, ego qui feci & iſtam, dabo meliorem, quod ille promittit, ait Chriſtus noſter, in poteſtate dare non habet, & hæc lux mea eſt, & hæc vita à me creata eſt, ſed illam propter quam docendam veni, multo excellentior & melior eſt. Tranſite à bono ad melius, ne diabolo conſentiendo remaneatis in peius. In hoc tam magno certamine dum diabolus captiuat, Chriſtus liberat, diabolus decepit, Chriſtus redimit, diabolus occidit, Chriſtus reſtituit. Inter hæc omnia ipſum regem noſtrum aduerſarius diabolus exiſtimauit carne perimendum, tanquam capite proſtrato cætera ſibi membra facilius ſubiugaret, falſuſque in hoc quod videbat, deum latere in carne minime cogitabat: inſcius tanti ſacramenti quòd ille mediator eſſet, & ita tentare deum in homine, vt hominem coniungeret deo, occidit quaſi potentem hominem defendentem homines, & ſenſit deum liberantem omnes quos creauerat homines. Denique in paſſione ipſa videt ſpectaculum tanti certaminis, armatur Iudas vt precio vendat magiſtrum, & qui erat in numero diſcipulorum, fit particeps conſilij Iudæorum, dat oſculum falſum, in quo erat nequitiæ ſignum, fingit pacem plenus malicia in corde, excitantur Iudæi, veniunt cum facibus, laternis & armis, quærunt multi vnum, & veniunt filij tenebrarum, ferentes in manibus lucem, per quam illam veram aliis demonſtrarét, quam ipſi cæcati corde non poterant retinere. Dominus autem Ieſus ſciens omnia quæ ventura erant ſuper ſe: non enim *Ioan. 18.*
aliquid

aliquid ignorabat qui ad hoc venerat, egreſſus eſt ad eos, & ait illis, Quem quæritis? At illi: Ieſum Nazarenum. Ait illis, Ego ſum. Quando autem illis dixit, ego ſum, abierunt retro & ceciderunt in terram: Ecce radius veræ lucis latens adhuc ſub nube carnis, reſpexit tenebras, & proſtrauit ad terram. Quomodo tunc Iudæi audebunt illam reſpicere claritatem, quando iſtam infirmitatem tolerare minime potuerũt? Sed vt impleret propter quod venerat, exurgunt rurſus tenebræ, dat eis potestatem, capiunt tenebræ lucem, non ſequendam, ſed occidendam, permittit ſe lux ab eis teneri, duci, ſuſpendi, occidi, vt expoliatus nube carnis, fulgorem redderet maieſtatis. Quæ tandem acta ſunt in illo certamine? Quàm fortiores ſibi eſſe videbantur miniſtri diaboli dum fremerent dentibus, dum irriderent, dum caput agitarent, dum ſpineam coronam imponerent, dum veſtimenta eius conſcinderent, dum viderent pendentem illum quem viderant miracula facientem, dum fel & acetum darent, dum lancea perfoderent. Qualis vox veluti vi-

Matt. 27. ctoriæ eorum fuit dicentium. Si filius dei eſt, deſcendat de cruce. Sed hoc ille per eos clamabat, qui patientiam Chriſto auferre cupiebat, vt excitatus inſultationibus Iudæorum, demonſtraret potentiam, ſed perderet patientiam. Ille autem rex fortis & ſingulare conſilium, per quod naſcitur & regitur omne ſanum conſilium, vtranque aciem reſpiciebat, vtranque aciem ſeruabat, & patientiæ & potentiæ, & quod ſeruauit, exhibuit: nam & patientiam ſeruauit, quia de cruce non deſcendit: & potentiam demonſtrauit, quòd de ſepulchro ſurrexit: dum in cruce pependit, falſa victoria Iudæorum: dum de ſepulchro ſurrexit, vera confuſio Iudæorum, & ſempiterna victoria Chriſtianorum: dum in cruce pependit, mœſti, cõtriſtati, diſperſique diſcipuli: dum de ſepulchro ſurrexit gaudentes vna in domo ſunt congregati: dum in cruce pependit, diffidentia diſcipulorum: dum de ſepulchro ſurrexit, congregatio gentium. Dum in cruce pependit, timore negauit Petrus, dum de ſepulchro ſurrexit, amore totus credit mundus, non ſolum tunc actum eſt hoc certamen, ſed nunc agitur, pugnatur, laborant membra Chriſti, vrgente aduerſario, reſiſtitur illi quoniam caput noſtrum iam ſedet in cœlo. Ad hoc ille pugnare voluit, vt te doceret quomodo vinceres: Sed ſi vires tuæ paruæ ſunt, ipſum inuoca ſaluatorem, ipſum inuoca adiutorem. Cum te perſpexerit fideliter inuocantem, qui pro

te pep

te pependit in ligno, & hic tibi victoriam & coronam victoriæ præparabit in cœlo.

Tertia die. Triduana mors domini per prophetas, & prædicta eſt, & promiſſa, & impleta. Nam Oſee propheta ait, Poſt biduum ſuſcitabit nos, die tertio veniemus, & quaſi ante lucem paratum illum inueniemus oſtendens nos in illo reſurgere quoniam dignatus eſt carnem in qua moreretur à nobis accipere. Quid iam dicam de figura illa Ionæ prophetæ, quem ipſe dominus expreſſius demonſtrans, ait ad Iudæos, Generatio hæc, generatio nequam eſt, ſignum quærit & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ: ſicut enim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita oportet eſſe & filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus? ipſam figuram propheticam comparando, breuiter percurramus. Miſſus Ionas ad ciuitatem Niniue, vt eius finem prædicaret: miſſus eſt Christus à patre, vt finem mundi omnibus demonſtraret. Fugit Ionas in Tharſis à facie domini, Fuga Ionæ velox tranſitus Chriſti, de quo dicit propheta, Exultauit vt gigas ad currendam viam. Aſcendit nauem propheta fugiens, lignum Chriſtus aſcendit, per mare huius ſeculi tranſiens. Irruit tempeſtas magna in mari. Perturbatio maris perfidia Iudæorũ, Data eſt ſors vt propheta fugitiuus in mare mitteretur, ſors data eſt ſuper Chriſti veſtimenta, vt vnitas omni mundo prædicaretur. Proiectus eſt è naui in mare Ionas, mors Chriſti in cordibus getium collocata eſt. Suſceptus eſt à beſtia propheta cuſtodiendus, non comedendus. Audi hic ipſius vocem Chriſti per ſanctum Dauid, Non derelinques animam meam apud inferos. nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. In ventre beſtiæ marinæ poſitus orauit Ionas ſanctus, in inferno Chriſtus deſcendens mortuos ſuſcitauit. Tertio die propheta littori incolumis eſt redditus, die tertia Chriſtus de ſepulchro ſurgens, ſuper cœlos eſt exaltatus. Ad prædicationem Ionæ prophetæ per pœnitentiam ſaluata eſt ciuitas, per Chriſti prædicationem ſancta Hieruſalem redempta eſt ciuitas.

De reſurrectione Chriſti die tertia, & eius præfiguratione Cap. VI.

Matt. 12. Iona. 2.

Pſal. 18.

Pſal. 15.

Aſſumptus in cœlum. Qui deſcendit, Apoſtolus ait, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, vt adimpleret omnia: Quis eſt qui deſcendit? Deus homo. Quis eſt qui aſcendit? Idem ipſe deus homo. Agnoſcat ſe omnis homo, quoniam propter hominem deus factus eſt homo. Quod pro te ſuſcepit, leuauit

De aſſumptione in cœlum, ſeſſione eius ad dexteram, & aduentu ad iudicium. Cap. VII.

uit in cœlum terrenúmque corpus fecit cœleſte. Si credis & tu quòd poſſis reſurgere, & in cœlum aſcendere, quia certus es de tanto pignore, ſecurus enim de tanto munere. Regnat homo iam ſuſceptus à Chriſto ad dexteram patris ſedens, & vt ſui ab illo regnum accipiant, vocat, inuitat, hortatur. Feſtinet ad eum omnis anima, quæ auida eſt gloriæ, pergat ad talem regem, à quo vt accipiat poteſtatem, non ei precium pecuniæ dabit, ſed plenam perfectámque fidem, cum ad eum attulerit etiam angelos iudicabit. Inde venturus. Quis eſt iſte qui expectatur venturus mortuos viuóſque iudicare, niſi ille homo qui pro nobis dignatus eſt in cruce pendere. Homo ſuſceptus expectatur vt veniat. Cæterum ſecundum id quod deus eſt, & patri æqualis eſt, & ſemper iudicat, ſemper præſens eſt. Veniet autem redemptor noſter in ea forma in qua aſſumptus eſt, vt impleatur illud quod de eo ait propheta Zacharias, Videbunt in quem pupugerunt. Videbunt ergo Iudæi deum & hominem ſemper regnantem, quem negando deſperauerunt morientem. Iudicabit eos in animis mortuos, qui venturus eſt reſuſcitare mortuos. Duobus modis enim hæc ſententia accipitur, Viui & mortui in anima, Item viui & mortui in corpore. In corpore ſecundum priorem, iudicabit viuos in anima credentes, & mortuos in anima fidem nullam habentes. Secundum poſteriorem, iudicabit viuos in carne, quos præſentes inuenerit eius aduentus: iudicabit & mortuos in carne, quos reſuſcitaturus eſt deus excelſus. Eligamus dilectiſsimi, vt viuos nos inueniat eius aduentus in anima, ne peccando ſimul ab illo damnetur caro & anima. Finis mundi in proximo eſt, & ſi vt quidam putant, in proximo non eſt, dies vltimus vniuſcuiuſque noſtrum incertus eſt. Quid differimus ſi ad beatam vitam tendimus? Corrigamur, dum tempus eſt emendemur, bonas cauſas habeamus, vt futuram diem iudicij non timeamus.

Zach. 12.

De ſpiritus ſancti æquali diuinitate cũ patre & filio.

Ca. VIII.

Credo in ſpiritum ſanctum. Spiritus ſanctus deus eſt à patre filióque, non minor, ſed vna maieſtas, vna poteſtas, inſeparabilis trinitas, indiuiſibilis ſanctitas, ſimul vbique tota, Deus pater, deus filius, deus ſpiritus ſanctus, Non tres dij, ſed trinitas vnus deus. Nec tempore ſeparatur filius à patre, quoniam æternum verbum patris eſt: nec maior eſt filio pater, quoniam æqualem genuit deus deum ſine tempore per quem fecit tempora: nec ſpiritus ſanctus minor eſt patre & filio,

cum

cum ſit charitas atque concordia patris & filij. Quomodo enim filius minor eſt patre, vt Arrianus hæreticus prædicat, cum apoſtolus eum dicat dei virtutem, & dei ſapientiam? Si virtus & ſapientia patris filius eſt, qui eum minorem dicit, deo patri contumeliam facit, quoniam eum & minorem ſapientiam & infirmam virtutem in ſe habere contendit. Aut quomodo ſpiritum ſanctum minorem prædicat etiam filio cum membra Chriſti templum apoſtolus ponat ſpiritus ſancti, Vos, inquit, eſtis corpus Chriſti & membra? Et alio loco, Neſcitis, inquit, quia membra veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti qui in vobis eſt? Quomodo deus non eſt, qui templum habet, aut quomodo minor eſt Chriſto, cuius membra templum habet? Non ſunt diuerſi gradus, vbi eſt vna trinitas & trina æternitas. Qui enim diuerſos gradus componit, ipſe ſe ab vnitate præcidit. Quomodo exultas Arriane quòd teneas veritatem, cum te malus error à catholita doctrina, ſeparans, hæreticúmque proteſtans à communione totius orbis ſecernens in vno angulo damnauerit. Cauete fratres doctrinas hæreticorum tanquam inſidias luporum. Oues Chriſti audite vocem paſtoris veſtri, Qui intrat per oſtium in ouile ouium, ille paſtor eſt, ait: qui autem aſcendit per aliam partem, fur eſt & latro. Cauete fures, cauete latrones, non quieſcit paſtor clamare, non ſinit etiam ſuos canes tacere. Non ſe ſequeſtret ouis à ſummo paſtore, ne ipſa ſe in depredationem nequiſſimi offerat lupi raptoris.

1. Cor. 1.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

Ioan. 10.

In remiſſionem peccatorum. Fortiter tenete, fideliter ſperate, patienter expectate, reddetur vobis nouitas per baptiſmum vetuſtate diſcedente, deonerabitur anima ſarcinis peccatorum, vt libertate nouæ vitæ induta aduerſus diabolum cum adiutorio diuino valeat fortiter dimicare, eûmque à quo ſuperata eſt, ita ſuperet, vt in regno dei tranſlata de hoſte deuicto, ſecura regnet cum ſuo capite Chriſto. Carnis reſurrectionem. Magna fides eſt neceſſaria, quoniam magnum præmium promittitur, Nec attendatis quid nunc fit, ſed quid tunc fit. Quod enim nunc fit, multos mouet. Quem enim non mouet cum videt tantam ſpeciem, tantam pulchritudinem, tantúmque decorem hominem formatum reſolui, in pulueres oſſa diſpergi, terrã terræ mãdari? Non te iſta Chriſtiane deterreãt. Seminatus eſt homo, non perditus. Anima quidem diſcedente habitaculum eius ſoluitur: nõ eſt enim præſto illa domina,

De peccatorum remiſſione et carnis reſurrectione.

Cap. IX.

quæ

quæ curam gerat luteæ domus, atque eius reſtauret ruinas. Vadit enim vt magno præmio regnum comparet ſempiternum. Quid ergo metuis, ô anima? Chriſto domino dicata es atque ipſo donante bene viuis, & ad regnum dei peruenire contendis. Vt quid formidas vehiculum mortis? Proficiſceris quidem, & iniuriam patietur ad tempus caro tua, reuerteris cum ſummo rege regnans, & talis tibi reddetur quæ nequeat corrumpi, & tecum maneat ſempiterna. Si ad hoc pergis vt melior efficiaris, non credis, quoniam meliori & in regno cœlorum quodammodo adminiſtraſti, melius tibi præparabitur hoſpitium. Si hæc terrena, lutea, fragilis, tantam tibi exhibuit pulchritudinem, reſtaurata & cœleſtis effecta qualem tibi exhibebit decorem? Si hanc tantum diligis, quæ paululum manet & tranſit in tempore, illā quantum amabis quæ decore ſuo nūquam carebit, quoniam in æternum vita manebit?

De vita æterna dono dei perpendenda pro meritis: & de vniuerſali eccleſia. Caput x.

Hoc ſequitur in ſancto ſymbolo, quòd omnia quæ credimus & ſperamus, in vita æterna percipiamus. Vita æterna dilectiſſimi nūquam vileſcat, ſempérque dulceſcat. Si amatur vita, quare non quæritur vera? Si amatur vita, talis quęratur quæ nunquam finiatur. Et ſi amatur, quare non quæritur? Aut ſi quęritur, quia hic non eſt, ad eum locum vbi eſt quare non feſtinatur? Quid quòd etiam vltro ſe nobis ipſa vita ingeſſit? Chriſtus eſt enim deus verus & vita æterna. Venit ad nos perditos. & redemit inuentos, venit huc ad regionem mortalium ipſa vera vita, dedit guſtum ſaporis ſui guſtauimus, vidimus, quoniam ſuauis eſt: præceſſit nos inuitauit, vt ſequamur, & ad tam magnum illud donum, cuius talem ſuſcepimus guſtum, ſequi formidamus? Venit ad te vita, repende vicem, veni & tu ad illam. Suſcepit vehiculum mortis vt tranſiens liberaret te: ſuſcipe & tu mortem, vt cum ad illum veneris, ita ab illo ſuſcipiaris, vt nunquam moriaris. Per ſanctam Eccleſiam. Propterea huius concluſio ſacramenti per ſanctam Eccleſiam terminatur: quoniam ſi quis abſque ea inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum, Nec habebit deum patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem. Nihilque ei valebit quod credidit vel fecit tanta bona ſine fine ſummi boni. Eccleſia mater eſt ſpiritalis, Eccleſia ſponſa Chriſti eſt gratia eius dealbata, pretioſo ſanguine dotata. Totum poſſidet quod à viro ſuo accepit in dote. Lego tabulas matrimoniales eius, recitabo. Audite hæretici quid ſcriptum ſit, Oportebat Chriſtum pati & reſur- *Lucæ 24.*

gere

gere à mortuiſ,& prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes. Omnes gentes totus mundus eſt. Eccleſia totum poſſidet, quod à viro ſuo accepit in dote. Quæcunque congregatio cuiuslibet hæreſis in angulis ſedet, concubina eſt, non matrona. O hæreſis Arriana, quid inſultas, quid exuffias, quid etiam ad tempus multa vſurpas? Iniuriam à te patitur domina ab ancilla, multas ei ingeris contumelias: licet hæc doleat, non te magno metuit ſponſa Chriſti ſancta catholica. Cùm enim reſpexerit ille ſponſus, eiicieris tu vt ancilla cum filiis tuis. quoniam non erunt hæredes filij ancillæ cum filiis liberæ. Cognoſcatur vna ſancta & vera regina catholica, cui Chriſtus regnum tale dedit, quòd eam per totum mundum diffundens ab omni macula & ruga mundans, totam pulchram ſuo aduentu præparauit.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE CONVENIENTIA DECEM PRAECEPTORVM ET DECEM PLAGARVM, LIBER VNVS.

De Vnius dei fide, incredulorũ perverſitate: primi præcepti cum prima plaga conuentio. Caput I.

NON eſt ſine cauſa frátres dilectiſſimi, quòd præceptorum legis Dei numerus cum plagarum numero, quibus Aegyptus percutitur, exæquari videtur. Nam ſicut decem præcepta ſunt legis, quibus ad cultum Dei populus admonetur, ita decem plagæ leguntur, quibus ſuperbia Aegyptiorum affligitur. Conſideremus ergo cur & ibi decem præcepta, & hîc decem plagæ memorentur. Ideo ſine dubio, quia in illis erant vulnera, & in iſtis medicamenta, & opus erat vt tam periculoſis decẽ plagarum vulneribus, decem præceptorum medicamina ſubuenirent. Vnde rogo vos fratres, nolite hoc ocioſè accipere, quia ſi auxiliante deo diligenter attenderitis, poteritis agnoſcere decem illa præcepta illis decem plagis per ordinem contra ſe eſſe contraria. Nam de primo præcepto prima plaga percutitur, de ſecundo ſecũda, de tertio tertia, & ſic quouſque ad decimum numerũ

peruenitur. Primū præceptū in lege eſt de vno deo, Nō erunt,
Exod. 20. inquit, tibi alij dij præter me. Prima plaga Aegyptiorū, aqua in
Exod. 7. ſanguinē cōuerſa. Cōpara primū præceptū primæ plagæ, Deū
vnū ex quo ſunt omnia, in ſimilitudinem aquæ accipe, ex qua
generātur vniuerſa. Ad quā autē rem pertinet ſanguis, niſi ad
carnē mortalē? Quid eſt igitur cōuerſio aquæ in ſanguinē, niſi
quia illi qui credere in deum noluerunt: ſicut dicit Apoſtolus
Roma. 1. Paulus, Obſcuratum eſt inſipiens cor eorū, dicentes ſe eſſe ſa-
pientes, ſtulti facti ſunt. Aqua ergo in ſanguinē vertitur, quia
ſenſus Aegyptiorum obſcurus & tenebroſus efficitur, & iuſto
dei iudicio factū eſt, vt de illo fluuio ſanguinē biberēt, in quo
De dei nomine nō in vanū aſſumendo, & philoſophorum vel hæreticorū prauitate: ſecundi præcepti cum ſecunda plaga conuentio. Caput II. Hebræorum paruulos necare cōſueuerant. Secundum præ-
ceptum eſt, Non aſſumes nomen dei tui in vanum. Qui enim
acceperit nomen dei ſui vanū, non mundabitur. Nomen enim
domini noſtri Ieſu Chriſti veritas eſt. Ipſe enim dicit, Ego ſum
veritas. Et quia veritas mundat, vanitas inquinat, videamus
huic ſecundo præcepto cōtrariam plagā. Quæ eſt iſta ſecunda
plaga? Ranæ in abundantia. In ranis hæretici intelliguntur
atq; philoſophi. Habes cōgruenter ſignatā philoſophorū vel
hæreticorū prauitatē, ſi cōſideres ranarū loquacitatē. Philoſo-
phi enim vel hæretici, quia in Chriſto humana omnia eſſe di-
cunt, ranæ ſunt clamātes in paludibus limoſis. Per ſuperbiā &
inanes cōtentiones ſtrepitū vocū habere poſſunt, doctrinā ve-
ræ ſapientiæ nō poſſunt inſinuare. Qui enim Chriſtianæ veri-
tati contradicunt, & in ſua vanitate decepti decipiūt, ranę ſunt,
Ioan. 14. tædium afferentes auribus, non cibos mentibus. Tertiū præ
Exod. 8. ceptum eſt, Memento, inquit, diem ſabbati ſanctificare. In ter-
De cuſtodia ſabbati, & muſcis requiē præpedientibus: tertij præcepti cū tertia plaga. Cap. III. tio iſto præcepto inſinuatur quędā vacationis indictio, ſcilicet
requies cordis, tranquillitas mentis, quam facit bona conſciē-
tia. Ibi enim eſt ſanctificatio, quia ibi eſt ſpiritus dei. Denique
videte vacationem, hoc eſt, quietem. Super quem, inquit, Do-
minus, requieſcam, niſi ſuper humilem & quietum & tremen-
tem verba mea? Inquieti ergo reſiliunt à ſpiritu ſancto, rixarū
amatores, calumniarum ſeminatores, contentionis magis quā
charitatis amatores, inquietudine ſua non admittunt ad ſe
quietem ſabbati ſpiritalis, Spiritale enim ſabbatum non ob-
ſeruant, niſi illi qui ſe ita temperate operibus terrenis accom-
Eſaia 66. modant, vt tam lectioni quàm orationi & ſi non ſemper, cer-
1.Timo.4. te vel frequenter inſiſtant: ſecundum illud Apoſtoli, Atten-
1 Theſſ. 5. de lectioni & doctrinæ. Et iterum, Sine intermiſſione orate.

Qui enim tales ſunt, quotidie ſpiritaliter ſabbatū colunt. Qui verò inquieti ſunt, & iugiter terenis actibus implicantur: de quibus ſcriptum eſt, Impedimenta mundi fecerunt eos miſeros, ſabbatum, id eſt, requiem habere nō poſſunt. Contra iſtorum inquietudinem dicitur, vt tanquam ſabbatum habeant in corde & ſanctificationem ſpiritus ſancti, Eſto, inquit, manſuetus ad audiendū verbum vt intelligas. Ceſſa ab iniquitate tua, non ſit tumultus quidem in corde tuo per corruptionem volantis phantaſmatis ad ſimilitudinem muſcarum inquietantis vel compungentis te. Deum intellecturus audi dicentem tibi, Vacate & videte quoniam ego ſum deus. Tu per inquietudinem vacare non vis, contentionúmque tuarum corruptione cæcatus exigis videre quod non potes. Attendite tertiam plagam huic tertio præcepto cōtrariam. Ciniphes natæ ſunt in terra Aegypti de limo, muſcæ minutiſſimæ, inquietiſſimè & inordinatè volantes, in oculos irruentes, non permittentes homines quieſcere: dum abiguntur, iterum irruunt, dum expulſæ fuerint, iterū redeunt: quales ſunt iſtæ muſcæ, tales ſunt homines inquieti, qui ſabbatum ſpiritaliter obſeruare, id eſt, bonis operibus ſtudere, & lectioni vel orationi inſiſtere nolunt. Talia ſine dubio ſunt phantaſmata in corde contentioſorum. Quomodo enim corpus humanum ab iſtis muſcis affligitur, ita cor iſtorum diuerſis cogitationibus inquietatur atque compungitur. Tenete præceptum, cauete plagam.

Eccleſi. 5. *Pſal. 45.* *Exod. 8.*

De honore parentum & caninomuſcis quarti cū quarta. Cap. IIII.

Sequitur quartum præceptum, Honora patrem tuum & matrem tuam. Huic contraria eſt quarta plaga. Aegyptiorum *κυνόμυια*, id eſt, muſca canina. Græcum enim vocabulum eſt. Qui enim parētes honorare diſſimulat, muſca enim canina, id eſt, nequitia diaboli, ſpiritaliter affligit & cruciat, Caninum eſt enim parentes non cognoſcere. Quintum præceptum eſt, Nō mœchaberis, Quinta plaga, mors in pecora. Omnis enim qui aut vxore propria intemperate, excepto deſiderio filiorū, vtitur: aut certe, quod eſt crimen grauiſſimum, qui vxori aut filiæ alienæ, aut ancillæ, aut ſuæ vel alterius inſidiatur, victus cupiditate beſtiarum, tanquam amiſſo hominis nomine erit pecus, non quaſi conuerſus in naturam pecoris, ſed in forma hominis ſimilitudinem pecoris habens, qui non vult audire Deum dicentem, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus nō eſt intellectus. Et illud, Homo cum in honore eſſet, nō intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis

De mœchia, & morte in pecora quinti cum quinta. Capu. V. *Pſal. 31.* *Pſal. 48.*

factus eſt illis. Si pecus eſſe non times, vel ſaltem mori ſicut pecus time. Sextum præceptum eſt, Nō occides. Sexta plaga, puſtulæ in corpore, & veſicæ bullientis & ſcaturientis incendia vlcerum velut de fauilla fornacis. Tales ſunt animæ homicidiales, ardent ira, & per iram homicidij frater perit. Ardent homines iracundia, ardent & gratia. Nam qui vult ſubuenire, feruet: & qui vult occidere, feruet: ille præcepto, iſte morbo: ille bonis operibus, iſte ſanioſis vlceribus. O ſi poſſemus videre animas homicidarum, ſine dubio plus plangeremus quàm putreſcentia corpora vlceratorum.

De nõ occidendo, & irarum puſtulis: ſexti cum ſexta. Caput VI.

Sequitur præceptum ſeptimum, Non furaberis, Et plaga ſeptima, grando in fructibus. Quod per furtum contra Dei præceptum ſubducis, de cœlo perdis, Nemo enim habet iniuſtum lucrum ſine iuſto damno. Verbi gratia, Quia furatur, acquirit veſtem, ſed cœleſti iudicio perdit fidem. Vbi lucrum, ibi damnum: viſibiliter lucrum, inuiſibiliter damnum: lucrum ſua cæcitate, damnum quia iam viuit ſine æquitate. Ergo qui ſuo malo deſiderio forinſecus furatur, iuſto iudicio dei intrinſecus grandinantur. O ſi poſſent fures aut latrones vel raptores inſpicere agrum cordis ſui, profecto lugerent, dum ibi non inuenirent quod in os animæ mitterent, tametſi in furto ſuo inuenirent, quod gutturis auiditate ſorberent. Maior eſt fames animæ quàm corporis, maior fames & periculoſior plaga, & grauior mors, quod peius eſt: multi per iſtam famem animæ mortui ambulant, & viuentes portant funera ſua. Viuere quidem videntur in corpore, ſed malis actibus mortui probantur in corde. Et multi in anima famelici, de vanis deliciis & diuitiis gloriantur. Denique bonum Chriſtianum ſcriptura intus eſſe diuitem dicit. Abſconditus, inquit, corde theſaurus, homo qui eſt ante Deum diues, non ante homines, ſed ante Deum diues vbi Deus videt. Quid ergo tibi prodeſt, ſi vbi homo non videt furaris, & vbi Deus videt, iuſto iudicio grandinaris? Octauum præceptum eſt, Falſum teſtimonium non dices. Octaua plaga, locuſta animal dente noxium. Quid autem vult falſus teſtis. niſi nocere mordendo, & conſumere mentiendo? Et ideo nos admonet Apoſtolus, ne nos falſis criminibus appetamus: Si, inquit, mordetis & comeditis inuicem, videte ne ab inuicem conſumamini. Nonum præceptum eſt, Non concupiſces vxorem proximi tui. Nona plaga, denſæ tenebræ, Si enim pecca

De furto, & grādine in fructibus: ſeptimi cum ſeptima. Cap. VII.

De falſo teſtimonio & locuſta dente noxia: octaui cū octaua. Cap. VIII.

Galat. 5.

De adulterio & denſis tenebris: noni cum nona. Cap. IX.

peccatum eſt vxorem propriam excepta cauſa filiorum agnoſcere, quale putas, peccatum eſt, non ſolum in ſua peccare, ſed & alienam appetere. Vere denſæ ſunt tenebræ: nihil enim ſic dolet in corde patientis, quàm ſi vxor illius appetatur: & qui hoc facit alteri, nihil tale voluiſſet pati. Alia mala ſolent homines patienter excipere, hoc autem neſcio vtrum vnquam inueniri potuerit, qui tolerabiliter patiatur. O quàm denſas tenebras patiuntur, qui talia faciunt & talia concupiſcunt, vere excæcantur furore horribili. Furor enim indomitus eſt, alienam vxorem commaculare velle atque polluere.

Decimum præceptum eſt, Non concupiſces vllam rem proximi tui. Huic mandato plaga contraria eſt decima, mors primogenitorum. Omnes res quas habent homines, hæredibus ſeruant, & in hæredibus nihil primogenitis charius. Qui volunt res alienas tanquam iuſte poſſidere, ſine hærede ſe quærunt fieri à morientibus. Quid enim tam iuſtum videtur, quàm ſibi rem derelictam poſſidere? Dicit enim aliquis, Dimiſſum eſt mihi in teſtamento: lege nihil videtur iuſtius iſta voce. Tu laudas quaſi iure poſſidentem, Deus damnat iniuſte concupiſcentem. Vides qualis es qui optas te ab aliquo hæredem fieri: non ergo vis vt habeat hæredes, in quibus nihil eſt charius primogenitis. Proinde in primogenitis tuis punieris, qui concupiſcendo res alienas, id eſt, quod tibi iure non debetur, quaſi iuris vmbra perquiris. Perdis ergo primogenita tua, & facile eſt quidem fratres corporaliter perdere primogenitos: mortales enim ſunt homines, ſiue ante parentes, ſiue poſt parentes moriantur. Iſtud moleſtum eſt, ne per hanc occultam & iniuſtam concupiſcentiam primogenita cordis tui perdas. Primogenita cordis noſtri fides eſt, nemo enim bene operatur niſi fides præceſſerit. Omnia opera tua bona filij tui ſunt ſpiritales, ſed inter iſtos tibi primogenita fides eſt. Quiſquis rem alienam occultè concupiſcit, internam fidem perdit. Erit enim primum ſine dubio ſimulator obſequens, non charitate, ſed fraude, veluti amans eum à quo ſe cupit fieri hæredem. Amare ſe dicit eum quem mori deſiderat, & vt rerum eius ſe videat poſſeſſorem, optat vt proprium non derelinquat hæredem.

De concupiſcẽtia alienorum & primogenitorũ morte: decimũ cum decima. Cap. XI.

Hæc fratres comparatio, & quodam modo contrarietates decem præceptorum & decem plagarum, cautos nos faciat, vt habeamus ſecuri res noſtras in præceptis Dei.

Libri concluſio. Cap. XI.

Res, inquam, noſtras interiores, & in arca conſcientiæ noſtræ repoſitas: ipſæ ſunt theſauri noſtri, quos nobis nec fur, nec latro, nec vicinus malus poterit aliquando auferre, vbi nec tinea, nec rubigo eſt metuenda. Iſtæ ſunt enim veræ diuitiæ, id eſt bona conſcientia, iuſticia, miſericordia, caſtitas atque ſobrietas. Qui talibus rebus plenus eſt, diues eſt, etiam ſi de naufragio nudus euaſerit. Sed hæc ſi diligenter attenditis, & quæ ſunt mala fugere, & quæ bona ſunt volueritis auxiliante deo exercere, eritis populus domini, & de iniqua Aegyptiorum ſocietate, id eſt, ſpiritalium nequiciarum perſecutione liberati, ad terram repromiſſionis poteritis fœliciter peruenire, auxiliante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

DE RECTITVDINE CATHOLICAE CONVERSATIONIS TRACTATVS.

Non eſt Auguſtini.

ROgo vos fratres chariſſimi, & cum grandi humilitate admoneo, vt intentis animis auſcultare velitis, quod vobis pro ſalute veſtra ſuggerere volo. Omnipotens ſcit deus: quod própta erga vos charitate iſta vobis profero: quod ſi non fecero, reus debiti teneor. Vos autem non pro mea paruitate, ſed pro veſtra quæ dico ſalute libenter ſuſcipite, ita duntaxat, vt quod aure ſuſcipitis, opere compleatis, vt & ego de meo obſequio, & de veſtro profectu merear gaudere in cœleſti regno. Et ſi forte diſpliceo, quòd tam frequenter prædicare vobis contendo, rogo ne mihi moleſtus quis exiſtat, ſed magis periculum meum cõſideret, & audiat dominum terribiliter comminantem ſacerdoti, Si non annũciaueris iniquo ſcelera ſua, neque locutus ei fueris vt auertatur à via ſua impia & viuat, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciaueris impio, & ille non

Ezec. 3.

non fuerit conuerſus ab iniquitate ſua, & à via ſua impia, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, tu animam tuam liberaſti. Et Eſaias, Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocē tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum. Cōſiderate ergo fratres, quia oportet me ſine ceſſatione veſtros animos ad tremēdum dei iudicium, & deſiderandum cœleſte præmium excitare, vt vobiſcum merear in angelorum conſortio perpetua pace gaudere. Ideo rogo, vt diem iudicij ſemper pertimeſcatis, & diem mortis ſuſpectum quotidie ante oculos habeatis. Conſiderate quales eritis præſentandi conſpectibus angelorum, vel qualem pro meritis viciſſitudinem recepturi, ſi poteritis illibatum referre in illo die quod in baptiſmo promiſiſtis. Mementote, quia tunc pactum cum deo feciſtis, atque renunciare vos diabolo & omnibus operibus eius in ipſo baptiſmo promiſiſtis: qui potuit tunc, ipſe per ſe, & pro ſe huic reſpondit: qui vero non potuit, fideiuſſor pro eo ad eius vicem illa duo deo promiſit, ille ſcilicet qui eum de ſacro fonte ſuſcepit. Conſiderate ergo quale pactum cum deo feciſtis, & requirite apud voſmetipſos, ſi poſt ipſam promiſſionem opera maligni, cui renunciaſtis, ſecuti eſtis. Abrenunciaſtis diabolo, & omnibus pompis eius, operibus eius, id eſt, dolis & fortibus, auguriis & furtis, fraudibus & fornicationibus, ebrietatibus & mēdaciis. Hæc ſunt vera opera & pompæ eius. Promiſiſtis ſimiliter credere vos in deū patrem omnipotētem, & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum dominum noſtrum, & cætera. Promiſiſtis deinde credere vos in ſpiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & vitam æternam. Hinc proculdubio cautio & confeſſio veſtra vel promiſſio ſemper in veſtra teneatur memoria, vt hoc quòd Chriſtiani vocamini, non ad iudicium vobis ſit, ſed potius ad remedium. Nam ideo Chriſtiani facti eſtis, vt ſemper facta Chriſtiana faciatis: id eſt, vt caſtitatem ametis, luxuriam & ebrietatem fugiatis, humilitatem teneatis, ſuperbiam deteſtemini, quia dominus Ieſus Chriſtus humilitatem & oſtendit exemplis, & docuit verbis, dicens, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus veſtris. Inuidiam etiam reſpuatis, charitatem inuicē habeatis, & ſemper de futuro ſeculo æternáque beatitudine cogitetis, & plus pro anima quàm pro corpore laboretis, quia corpus pauco tempore erit in hoc

Eſaia 58.

Matt. 11.

mundo:anima vero ſi bene egerit, ſine fine regnabit in cœlos aut ſi male,ſine miſericordia ardebit in inferno. Qui non cogitat niſi tantũmodo de iſta vita, animalibus & beſtiis ſimilis eſt. Non ergo vobis ſufficit, fratres chariſſimi, quòd Chriſtianum nomen accepiſtis, ſi opera Chriſtiana non facitis. Illi enim prodeſt quòd vocatur Chriſtianus, qui ſemper Chriſti præcepta & mente retinet,& opere perficit,qui furtũ nõ facit, qui falſum teſtimonium non dicit, qui non mentitur neque periurat,qui adulterium non committit,qui nullũ hominem odit,ſed omnes ſicut ſeipſum diligit, qui inimicis ſuis malum pro malo nõ reddit,ſed magis pro ipſis orat, qui lites non cõcitat,ſed diſcordes ad concordiam reuocat. Hæc enim præcepta ipſe dominus Ieſus Chriſtus per ſemetipſum in Euange-
Matt. 19. lio dignatus eſt tradere dicens,Non homicidiũ facies, non ad-
Matt. 7. ulterabis,non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, &c. Et quodcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite eis:hęc eſt enim lex & Prophetæ. Et adhuc maiora his,ſed fortiora atque fructifera dedit mandata dicens, Diligite inimicos veſtros, benefacite eis qui oderunt vos, orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Ecce forte mandatum videtur hominibus & durũ,ſed magnum habet præmium. Audite quale, Vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt. O quãta gratia: per nos ſerui digni non ſumus,& inimicorum dilectione filij dei efficimur. Ideo ergo fratres & amicos diligite in deum, ini-
Rom. 13. micóſque propter deum. Qui enim diligit proximum, ſicut
Præcepta verũ Chriſtianum concernentia. Apoſtolus dicit, legem impleuit:nam qui vere Chriſtianus vult eſſe, hæc ei neceſſe eſt præcepta cuſtodire. Si enim non cuſtodit,ipſe ſe circumuenit. Ille itaque bonus Chriſtianus eſt, qui nulla phylacteria vel inuentiones diaboli credit,ſed omnẽ ſuam ſpẽ in ſolo Chriſto ponit, qui peregrinos tanquã ipſum
Matt. 25. Chriſtum cum gaudio ſuſcipit,quia ipſe dicit, Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me:&, Quamdiu feciſtis hoc vni ex minimis meis, mihi feciſtis. Ille,inquã,bonus eſt,qui hoſpitibus lauat pedes, & tanquã parentes chariſſimos diligit, qui iuxta quod habet pauperibus dat,qui ad Eccleſiam frequẽtius venit, & oblationem quæ offeratur deo,in altari exhibet, qui de fructibus ſuis nõ guſtat niſi deo prius offerat, qui ſtateras doloſas & menſuras duplices non habet,pecuniam ſuam nõ ad vſuram tribuit, qui & ipſe caſte viuit,& filios ſuos vel vicinos docet vt cũ dei timore viuant,& quotiens ſolẽnitates ſanctæ aduenerint, ante

dies

dies plures caſtitatem etiam cum propria vxore cuſtodit, vt ſecura conſcientia ad domini altare poſſit accedere. Poſtremo ſymbolũ & dominicã orationẽ memoriter tenet, & filios & familiam eadem docet. Qui talis eſt vere, ſine dubio Chriſtianus eſt, ſed & Chriſtus habitat in eo qui dixit, Ego & pater ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Similiter & per Prophetam dicit, Ego inhabitabo in eis, & inter eos ambulabo, & ero illorum deus. Ecce audiſtis chariſſimi quales ſint Chriſtiani boni, ideo quantum poteſtis, cum dei adiutorio laboretis, vt nomen Chriſtianũ non ſit falſum in vobis, ſed vt veri Chriſtiani eſſe poſſitis, ſemper præcepta Chriſti & implete actione, & cogitate mente. Redimite animas veſtras eleemoſynis, dum habetis in poteſtate remedia. Eleemoſynam iuxta vires facite, pacem & veritatem habete, diſcordes ad concordiam reuocate, mendaciũ fugite, periurium expaueſcite, falſum teſtimonium non dicite, furtum non facite oblationes & decimas Eccleſiæ offerte. Luminaria ſanctis locis iuxta quoſt habetis exhibete, Symbolum & orationem dominicam in memoria retinete, & filiis veſtris inſinuate. Filios etiam quos ex baptiſmo ſuſcepiſtis, docete & caſtigate, vt ſemper cum domino viuant: ad Eccleſiam frequentius cõuenite, ſanctorum patrocinia humiliter expetite, diem dominicam pro reuerentia reſurrectionis Chriſti abſque vllo opere ſeruili colite: ſanctorum ſolennitates pio affectu celebrate, proximos veſtros ſicut voſmetipſos diligite, quod vobis non vultis fieri, nulli faciatis. Charitatem ante omnia habete, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Eſtote hoſpitales, omnem ſolicitudinẽ veſtram proiicientes in deum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Infirmos viſitate, carceratos requirite, peregrinos ſuſcipite, eſurientes paſcite, nudos veſtite, hariolos & magos fugite. Sit vobis æqualitas in pondere & menſura, ſit ſtatera iuſta, iuſtus modius, æquus ſextarius, nec plus quam dediſtis accipiatis, neque vſuras pro fœnerata pecunia à quoquam exigatis. Quod ſi obſeruaueritis, ſecuri in die iudicij ante tribuual æterni iudicis venientes, dicetis, Da nobis quod dedimus, miſerere, quia miſericordiam fecimus, nos impleuimus quod iuſſiſti, tu redde quod promiſiſti. Ante omnia illud annuncio atque obteſtor, vt nullus Paganorum ſacrilegas conſuetudines obſeruet, non carcarios, non diuinos, non ſortilegos, non præcãtatores, nec pro vlla cauſa aut infirmitate eos

Ioan.14. *Leuiti.26* *2.Cor.6.* *1.Pet.4.* *1.Petri.5.*

conſulere & interrogare præſumatis. Qui hoc malum facit, perdit baptiſmi ſacramentum. Similiter auguria vel ſternutationes obſeruare nolite, nec in itinere poſiti, aliquas auiculas cantantes attendatis, ſed ſiue iter, ſiue quodcunque opus arripiatis, ſignate vos in nomine Chriſti, & ſymbolum & orationem dominicam cum fide & deuotione dicite, & nihil vobis nocere poterit inimicus. Nullus obſeruet qua die domum exeat, vel qua reuertatur, quia omnes creauit dominus. Nullus ad inchoandum opus diem vel lunam attendat. Nullus in kalendis Ianuarij, nefanda & ridiculoſa, vetulas, aut ceruulos, aut iocticos faciat, neque menſas ſuper noctem componat, nec ſirenas aut bibitiones exerceat ſuperfluas. Nullus in pyras credat, neque in cantũ ſedeat, quia opera diabolica ſunt. Nullus in feſtiuitate beati Ioannis aut ſanctorum ſolennitatibus ſolſtitia, aut vallationes, vel ſaltationes, aut cantica diabolica exerceat. Nullus nomina dæmonũ, aut Neptunum, aut Dianam, aut Herculem, aut Mineruam, aut Geniſtum, aut cætera huiuſmodi inepta credere aut inuocare præſumat. Nullus diem Iouis abſque ſolennitatibus ſanctis, nec in maio, nec in vllo tempore in ocio obſeruet, nec turmarum vel murorum vel aliquem diem omnino, niſi tantum diem dominicam. Nullus ad phana, vel ad petras, vel ad fontes, vel ad arbores, aut ad ocellos, vel per trina luminaria votum faciat, vel votum reddere præſumat. Nullus ad colla hominis vel alicuius animalis legumina dependere præſumat, & ſi à clericis fiat, & dicatur quod res ſancta ſit, & in diuina lectione contineatur, non eſſet dignus nomine clericorum, ſed hæreticorum, quia non eſt in eis remedium Chriſti, ſed venenum diaboli. Nullus præſumat luſtrationes facere, nec herbas incantare, neque pecora per cauam arborem, vel terram tranſilire foratam, quia per hoc diabolo videtur conſecrare. Nulla mulier præſumat ſuccinos dependere: nec in tela, ſiue in tinctura, ſiue in quolibet opere. Mineruam vel cæteras infauſtas perſonas nominare, ſed in omni tempore Chriſti gratiam adeſſe, & in virtute nominis eius toto corde confidere. Nullus quando luna obſcuratur vociferare præſumat, quia certis temporibus deo iubente obſcuratur: nec per lunam nouam timeat aliquid
Gene. 1. operis arripere, quia deus ad hoc lunam fecit, vt tempora deſignet, & noctium tenebras temperet, non vt alicuius corpus cuſtodiat, aut dementem hominem faciat, ſicut ſtulti putant

tant, qui à dæmonibus vexatos, à luna pati putant. Nullus dominos ſolem aut lunam vocet, neque per eos iuret, quia creatura dei ſunt, & neceſſitatibus hominum iuſſu dei inſeruiunt. Nullus ſibi pręponat Fortunam aut Geniſtum, quod naſcentia dicitur, quia deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, atque in ſapientia omnia diſpenſat, ſicut diſpoſuit ante mundi cōſtitutionem. Propterea quotiens aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quærantur præcantatores, non diuini, non ſortilegi, non carcarij, neq; per fontes, aut arbores, aut biuia phylacteria exerceātur, ſed qui ęgrotat in ſola dei miſericordia confidat, & euchariſtiam cum fide & deuotione accipiat, oleúmque benedĭctum fideliter ab eccleſia petat, vnde corpus ſuum vngatur, & ſecūdum Apoſtolum, Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum dominus: nō ſolum corporis ſed & animæ ſanitatem accipiet, complebitúrque in illo quod dominus in Euangelio promiſit dicens, Omnia quæcunque petieritis patrem in nomine meo, in oratione, credentes accipietis. Ante omnia vbicunque eſtis, ſiue in domo, ſiue in itinere, ſiue in conuiuio, verba turpia & luxurioſa nolite ex ore veſtro proferre, quia ſicut dominus in Euangelio pronunciat, De omni verbo ocioſo quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ludos etiam diabolicos, vel vacillationes, vel cantica gentilium fieri vetate, nullus Chriſtianus hoc exerceat, quia per hoc paganus efficitur. nec enim iuſtum eſt, vt ex ore Chriſtiano, vbi ſacramenta Chriſti mittuntur, & quem decet deum laudare, cantica diabolica procedant. Ideoque fratres, omnes adinuentiones inimici toto corde reſpuite, & ſupradicta ſacrilegia cum omni labore & horrore fugite. Nulli creaturæ præter deum & ſanctos eius venerationem exhibeatis: fontes vel arbores, quos ſacrinos vocant, ſuccidite: plantas ſiue vngulas pedum, quas per biuia ponunt, fieri vetate, & vbi inueneritis igne cremate. Per nullam aliam artem ſaluari vos credatis, niſi per inuocationem & crucem Chriſti. Nam illud quale eſt? quia ſi arbores illæ, vbi miſeri homines vota reddunt, ceciderint, non ex eis ligna ad focum deferunt. Et vide quanta eſt ſtultitia hominum, ſi arbori & inſenſibili, & mortuæ impendunt honorem, & dei omnipotentis vota contemnunt. Non ergo cœlum, non terram, nec vllam omnino creaturam præter deum adorādam credat, quia omnia ipſe ſolus condidit atque

1.Timo.2.

Iacobi.5.

Matt. 21.

Matt. 12.

diſpoſ

diſpoſuit. Altum quidem cœlum eſt, ingens terra, immenſum mare, pulchra ſydera, ſed quòd pulchrior & immenſior ſit qui creauit hæc, neceſſe eſt. Si enim quæ videntur tam incomprehenſibilia ſunt, id eſt, varij fructus terræ, pulchritudo florum, diuerſitas pomorum, genera animalium alia ſuper terram, alia in aquis, alia in aëre, apum quoque prudentia, ventorum flatus, nubium rores, tonitruorum fulgores, temporum vices, dierum noctiúmque varij recurſus, quæ omnia nullatenus mens humana poteſt æſtimatione comprehendere. Si ergo talia ſunt quæ videmus, & nullatenus comprehendimus, qualia æſtimanda ſunt illa cœleſtia, quæ nondum videmus: vel qualis omnium horum artifex, cuius nutu cuncta creantur? Illum ergo fratres ſuper omnia timete, ſuper omnia adorate, illum ſuper omnia amate, ad illius vos miſericordiã tenete, de illius clementia nunquam deſperate. Quos bonos videtis, illos imitemini: quos malos cõſpicitis, caſtigate, corripite, vt duplicem mercedem habeatis. Et qui hactenus idoneus à ſupradictis malis vixiſſe cognoſcitur, gaudeat quidem, & deo gratias reddat, ac de cętero obſeruet, & perſeuerare in bonis actibus feſtinet: qui vero vſque nunc mala opera exercuit, cito ſe corrigat, & ex toto corde pœnitentiam agat, antequam de hac luce diſcedat, quia ſi ſine pœnitẽtia mortuus fuerit, nõ ibit in requiem, ſed præcipitabitur in gehennam, vbi nunquam exiet in ſecula ſeculorum. Quapropter loquor omnibus viris & fratribus, vt corrigat ſe vnuſquiſque, & vitia ſua emendet, mala opera quæ

De inebriatione. geſſit pœnitendo expiet. Nullus ſe inebriet, nullus in cõuiuio cogat alium plus bibere quàm oportet: cui vitio debitos multum vehementer redarguit Apoſtolus dicens, Neque ebrioſi

1. Cor. 6. regnum dei poſſidebunt. Nullus, ſicut dictũ eſt, obſeruet egre

De ſuperſtitiõibus. diens aut ingrediens domum, quid ſibi occurrat, vel ſibi in aliquo vox reclamãtis fiat, aut qualis auis cãtus garriat, vel quid etiam portantem videat, quia qui hæc obſeruat, ex parte paganus eſſe dignoſcitur. Qui ergo hæc contempſerit, Prophetam

Pſal. 39. ſibi gratuletur clamare, Beatus vir cuius eſt dominus ſpes eius & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. Hinc & Apoſto-

Coloſ. 3. lus monet. Omne, inquit, quodcunque facitis, in nomine Ieſu Chriſti facite. Prorſus ergo recedendũ eſt à cũctis huiuſcemodi obſeruantibus, mathematici ſpernendi, auguria horrenda, ſomnia contemnenda, quoniam, ſicut ſcriptura teſtatur,

Leuit. 19. vana ſunt. Vnde per Moyſem præcipitur, Non augurabimini,

non

non obſeruabitis.inquit,ſomnia, nec ad magos declinabitis. Oportet ergo vt hæc tota mente obſeruetis,ſi quos cognoſcitis,vel occulte aliqua phylacteria exercere,expedit vt nec cibum cum eis ſumatis, nec vllum conſortium cum illis habeatis. Iſta ergo omnia ſpernentes, ad dei vos auxilium conferte,& de eius miſericordia non deſperate. Omni die dominico ad Eccleſiam conuenite,& non cauſas & rixas vel ocioſas fabulas agatis,ſed lectiones diuinas cum ſilentio auſcultate & pro Eccleſiæ pace & pro peccatis veſtris orate. Qui enim in Eccleſiis fabulari non timet, pro ſe & aliis redditurus eſt rationem, dum nec ipſe verbum dei audit, nec alios audire permittit. De talibus dicit dominus in Euangelio, Væ, vobis qui clauditis regnum cœlorum ante homines,vos autem non introitis nec alios intrare permittitis. Iudices etiam qui præeſtis,iuſtiſſime iudicate,nihil in iudicio iniuſte agatis,nec munera ſuper innocentes accipiatis,non ad perſonam attendatis, nec res alienas rapaci fronte diripiatis, quia de veſtris quid vel ſuper noctem agatur,neſcitis. Pauperem vel aduenam nullatenus in iudicio opprimatis,timentes illud quod veritas dicit: Quia in quo iudicio iudicaueritis,iudicabimini: & in qua menſura menſi fueritis remetietur vobis. Cauete ſemper ne de vobis propheta dicat,Væ qui potentes eſtis in hoc mundo, qui iuſtificatis impium pro muneribus & iuſticiam iuſti aufertis ab eo. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, labia veſtra loquuntur mendacia, manus veſtræ plenæ ſunt iniquitate,facta eſt vobis veritas in obliuionem,& iuſtitia fugit à vobis. Hæc fratres conſiderantes pariter & qui præeſtis in dei timore vos ſolidate, retinete quæ dicta ſunt, facite quæ præcepta ſunt, habete ſemper Chriſtum in mente, ſignum eius in fronte facite,ſcitote quia multos aduerſarios habetis qui curſum veſtrum impedire feſtinant. Ideo omni loco, omni hora,crucis ſigno vos armate,crucis memoria vos munite: hoc enim ſolum timent,illud ſolum expaueſcunt, hoc & vobis datum eſt ſcutum,vt poſſitis ſagittas maligni ardentes extinguere. Porrò magna res eſt ſignum Chriſti,& crux Chriſti, ſed illi ſoli prodeſt qui facit mandata Chriſti. Vt ergo vobis proſit,præcepta eius totis viribus adimplere contendite, & ſiue ſedetis,ſiue ambulatis,ſiue manducatis,ſiue in lectum aſcẽdatis,ſiue à ſtratu ſurgatis,iugiter ſignum Chriſti muniat frontem veſtram,vt vos ſemper memoria dei vigilantes protegat

1. Cor. 5.

De Viſitatione eccleſia.

Matt. 23.

De iudicibus.

Matt. 17.

Eſa. 5.

De ſigno ſanctæ crucis.

& in ſopore cuſtodiat. Et quoties in nocte excitati fueritis, & ſomnus euolauerit, mox labiis ſignum crucis occurrat: mens quoque orationibus occupetur, ac dei præcepta in corde voluantur, ne ſtupido pectori repente ſurripiat inimicus, vel per fatuam incuriam ſerpat ad animam aduerſarius auidus: Et cum in ſenſum vobis turpem ſuggeſſerit cogitationem, proponite vobis futurum iudicium inferni ſupplicium, gehennę pœnas, tartari tenebras, quæ impij patientur. Si hæc feceritis, ſtatim turpis cogitatio euaneſcet, nec vos deſeret miſericordia dei, quia verum eſt quod Propheta canit, Sperantes in domino miſericordia circundabit. Sed cum hæc omnia, auxiliante domino, impleueritis: ſcitote quia hoc moleſte accepturus eſt diabolus, quod videt vos à ſocietate ſua diſcedere, & ob hoc fortaſſe aliquas nequitias aut infirmitates vobis immittet: nolite propter hoc deſperare, quia ad vos probandos permittit hoc deus fieri, vt cognoſcat ſi ex toto corde vos ad eius miſericordiam tenetis, vel ſi veraciter in eum credatis. Sed vos cuncta patienter ſufferte, & deum in omnibus benedicite: vt in vobis poſſit impleri quod ſcriptum eſt, Beatus vir qui ſuffert tentationem. Conſoletur vos & hoc quod dicit Apoſtolus, Qui cum tribulamur, à domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Necnón & illud, Flagellat autem dominus omnem filium quem recipit. Et illud, quos deus amat corrigit & caſtigat. Quod ſi ſemel vel bis nequitias quas immittit, viriliter atque fideliter pro dei amore ſuſtinueritis, ita ipſum dominus à veſtra infeſtatione dignabitur expellere, vt vlterius vobis nunquam poſſit nocere. Ita ergo ſi veri & non falſi Chriſtiani eſtis, diabolicas circunuentiones fugite & deſpicite, & tota mente ad deum tendite, & quæcunque aduerſa vobis inimicus immiſerit, patienter & fortiter toleretis. Nam & ſi per ſortilegos aut diuinos aliqua prædicta fuerint, & ita euenerint, nolite mirari, quia ſpiritus per aëra volantes, facile poſſunt videre aliqua futura. De hac re diuina ſcriptura teſtatur dicens, Etiam ſi vera vobis dixerint, nolite credere eis: tentat enim vos dominus deus veſter, vtrum timeatis eum vel non. Illud autem ſcitote, quia nec vos, nec aliquid quod ad vos pertinet, lædere poteſt inimicus, niſi quantum permiſerit deus. Permittit autem hoc deus, quia peccata hominum hoc exigunt. Permittit autem duabus de cauſis, aut vt probet ſi boni eſtis, aut caſti-

Pſal. 31. *De patientia in tentationib. diaboli.* *Iacobi. 1.* *1. Cor. 11.* *Prouer. 3.* *Hebr. 12.* *Deut. 13.*

ge t

get ſi peccatores. Sed qui patienter diſpenſationem dei ſuſtinuerit, cum perdiderit aliquid: dicat, Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. Pro iſta patientia, aut coronam recipiet ſi iuſtus eſt: aut indulgentiam, ſi peccator. Quòd ſi murmurauerit, vel deſperauerit, rerum pariter & animæ damnationem incurret. Sed mihi credite fratres, quia ſi ex toto corde & ſemper in timore dei permanſeritis, & præcepta eius cuſtodieritis, ita quòd nihil ex gẽtili conſuetudine obſeruetis, nihil iam inimicus nocere poterit, ſed omnia veſtra proſperabuntur. Recto enim Chriſtiano nec auguria, nec figmenta aliqua nocere poſſunt, quia vbi ſignum crucis cum fide & timore dei præceſſerit, nihil ibi poterit nocere inimicus: tepidis vero & negligentibus ideo nocere poſſunt, quia relinquentes dei præcepta per vitæ ſuæ negligentiam praua opera exercendo, ipſi ſe dæmonum poteſtati ſpontanea tradunt voluntate, qui ſi in ſeruitio Chriſti perſeuerarent, & per eius auxilium ſolummodo confiderent, nihil prorſus paterentur mali. Hęc ergo ſcientes, totis vos viribus ad eius miſericordiam tenete, opera bona ſemper agite, & de ſubſtantia veſtra pauperibus erogate: qui plus habet, plus tribuat: qui vero minus de hoc ipſo largiatur: beatus & hilaris vnuſquiſque quod præualet, tribuat, quia nimirum gaudebit multum, quia qui dat parum, accipiet multum: ſicut dominus ad Apoſtolos dicit, Centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit. Det igitur nummum, & comparat cœleſte regnum: det paruam pecuniã, & emit vitam ęternam. Tenete ergo vos ad eleemoſynę, quia ſcriptum eſt, Eleemoſyna à morte liberat: & qui eam fecerit, non ibit in tenebras. Vnuſquiſque quantum præualet, tantum porrigat. Qui habet aurum, det aurum: & qui argentum, argentum: qui vero non habet pecuniam, cum bono animo det pauperibus buccellã: & ſi nõ habet integram, ex eo quod habet, frangat, & partem egeno tribuat. Sciat quamuis parum tribuerit cum bono animo, deo acceptabile erit. Dominus enim non copia largitatis, ſed beneuolentia & deuotione largientis delectatur & paſcitur. vt autem nullus pauper ab eleemoſyna ſe excuſare poſſit, ipſe dominus pro calice aquæ frigidæ ſe mercedem eſſe redditurum promiſit. Qui enim à domino plures facultates accepit, magis vtique iudicij periculum ſuſtinebit. Potuit nempe deus omnes diuites facere, ſed paupe-

Iob. 1. *Roma. 1.* *Matt. 19.* *Tobia 4.* *Matt. 10.*

res

res in hoc mundo eſſe voluit, vt diuites peccata ſua redime-
Prou.21. rent. Redimite ergo vos chariſſimi dum habetis precium, date eleemoſynam de bono & iuſto labore, & non alterius rapina. Audite modo ante fores veſtras pauperes rogantes, vt & ipſi pro vobis in die iudicij rogent. Prophetam audite clamantem. Qui auerterit aurem ſuam ab egeno, & ipſe clamabit, & non exaudiet eum dominus. Date ergo deo quod vobis dedit, quia ipſe accipit quod pauperibus datis. Ipſi quidem datis, ſed vobis in futurum tranſmittitis, non vt ventrem impleatis, ſed vnde flammas extinguatis: quia ſicut aqua extinguit ignem,
Eccle.3. ita eleemoſyna extinguit peccatum. Hinc dominus & per Prophetam dicit, Dabunt ſinguli redemptionem animarum ſuarum, & non erit in eis morbus nec caſus. Date ergo dum licet accipere redemptionem animarum veſtrarum. Redimite voſipſi dum viuitis, quia poſt mortem nemo vos redimere poteſt. Vnuſquiſque de quali ingenio vel artificio viuit, de ipſo decimam deo in pauperibus vel in Eccleſiis donet: conſideret, quia omnia dei ſunt per quæ viuit, ſiue terra, ſiue flumina, ſiue ſemina, vel omnia quæ ſub cœlo ſunt, vel ſuper cœlos. Et ſi ipſe non dediſſet, nihil vtique haberet: nam deus qui dignatur totum dare, decimam de ſuo dignatur nobis repetere, non ſibi penitus, ſed nobis profuturam: ſicut ipſe promiſit per Pro-
Malac.3. phetam dicens, Inferte, inquit, omnem decimationem in horreis meis, & probate me in his, dicit dominus: ſi non aperuero vobis fructus quæ poſſidetis ſuper terram, quod cognoſcitis deo placere. Nolite de cuncta ſubſtantia veſtra fraudare decimam, ne vobis nouem partes auferantur, & ſola decima remaneat. Conuertimini adhuc, dicit dominus, vt aperiam vobis cataractas cœli, & effundam ſuper vos benedictionem meam: Si igitur dederitis voluntariè, plus ſemper dominus dabit vobis. Si non dederitis, quanticunque pauperes in quibus locis habitatis, fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum rei eritis. Inſuper immittet vobis dominus peſtilentiam & famem, & perdetis totum quod habetis, necnon & animas veſtras. Vt autem hæc vobis non veniant, feſtinate cum bono animo dare vnde animas veſtras poſſitis redimere. Ne eligatis cui miſericordiam faciatis, ne forte prætereatis eum qui meretur accipere, quia neſcitis ſi Ieſus dignatur aduenire.
Matt.10. Scitote, quia quod pauperi datis vel peregrino, ſedenti in
Matt.25. cœlo datis: qui dixit, Qui vos recipit, me recipit. Et, Quandiu

diu feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis. In hæc autem omnia, quæ Dominus præcepit exerceri bonitatis opera, nihil quærit à vobis, niſi ſalutem animarum veſtrarum, & vt cuſtodiatis eius mandata. Quod ſi feceritis, dabit vobis, ſicut per Moyſem pollicitus eſt, pluuias congruo tempore & terra veſtra germen gignet ſuum, erítque abundantia fructuum, pomorum, vinearum, & ſegetum, & abundabitis omnibus bonis. Et dabit vobis pacem per circuitum, & ſine terrore eritis, ipſéque habitabit inter vos. Econtra, ſi non cuſtodieritis mandata eius, in vobis venient plagæ ab eodem Moyſe prædictæ, peſtilentia videlicet, & fames, & gladius, erítque deſuper cœlum ſicut ferrum, & terra ſicut æramentum, & terra non proferet germen ſuum, & ſegetes omnes delebuntur, omníſque labor veſter incaſſum conſumetur. Inſuper conſurgent in vobis inimici veſtri, & deuorabit vos gladius, & erit terra veſtra deſerta & deſolata. Et tunc clamabitis pre anguſtia, & non exaudiet vos Dominus, ſicut per Prophetam Eſaiam minatur dicens. Locutus ſum, & non exaudierunt: clamabunt, & non exaudiam. Iterũ Propheta clamat, Non eſt abbreuiata manus Domini, vt non poſſit ſaluare & exaudire, ſed iniquitates veſtrę diuidunt inter vos & deum veſtrum, & peccata veſtra auertunt faciem eius ne exaudiat. Vt iſta vero vobis non contingant, cuſtodite quæ præcepta ſunt, implete dei mandata, vt viuatis, & bene ſit vobis, nihílque calamitatis eueniat. Ipſe per Prophetam conſolatur dicens, Si egerint pœnitentiam pro peccatis ſuis, & ego pœniteam ſuper malo quod locutus ſum vt facerem, & non faciam. Hæc ſemper in mente tenete, hæc verba filiis veſtris & vicinis narrate, hæc rememoramini dum ſedetis in domibus veſtris, & dum ambulatis, nec obliuiſcimini cum bene fuerit vobis, ſed deum timete ſemper, & illi ſoli ſeruite, ne iraſcatur furor eius; ſed ſcitote, quia ipſe cuſtodit pactum & miſericordiam diligentibus ſe, & mandata ſua cuſtodientibus, omnes tollet languores. Conſiderate, quia ſicut Ioannes Apoſtolus prænuntiat, Nouiſſima hora eſt, ideoque iam nolite mundum diligere, quia mundus tranſit, & concupiſcentia eius cum eo. Vos autem facite voluntatem domini, vt maneatis in æternum, & habeatis fiduciam cum apparuerit, ne confundamini in aduentu eius. Nemo vos ſeducat. Qui facit iuſticiam iuſtus eſt, & qui peccatum, ex diabolo eſt. Etenim omne peccatum, ſiue furtum, ſiue adulterium, ſiue men-

Leuit. 26.
Eſa. 65.
Eſa. 59.
Hiere. 18.
Hortatio ad pœnitẽtiam.
1. Ioan. 2.

dacium, ſine dæmonis operatione non fit. Conſiderate quæſo quam pernicioſum eſt opera diaboli exercere, eiuſque participem fieri non in requie, ſed in pœna gehennæ. Idcirco quotienſcunque peccatis: nolite expectare mortiferam ſecuritatem, vt vulnera illa putreſcant, nec alia inſuper augeatis, ſed continue per pœnitentiæ confeſſionem vobis medicinam adhibere feſtinate. In magnis etiam operibus vos dilatare contendite, vt qui fuit hactenus ſuperbus, ſit humilis: qui adulter, caſtus: qui ſolebat furari, aut res alienas tollere, incipiat iam proprias Eccleſiis aut pauperibus erogare: qui fuit inuidus, ſit benignus: qui ebrioſus, ſit ſobrius: qui fuit iracundus, ſit patiens: qui fecit alteri iniuriam, cito petat veniam: cui facta eſt abſque mora, dimittat, vt & illi dimittatur. Aut quare non dimittat parum, vt ei dignetur Deus dimittere totum? Nam & hoc clementiæ genus eſt, vt dimittat aliquis ex toto corde ei à quo læſus fuerit. Quòd ſi aliquis ita ſit pauper, vt nullam rem habeat vnde eleemoſynam temporalem faciat, quia non poteſt fieri vt ab aliquo nón patiatur iniuriam, ſi ex toto corde omnibus in ſe peccantibus indulgeat, & contra nullum hominem odium teneat, atque omnes ſicut ſeipſum diligat, hoc ei proculdubio pro maxima eleemoſyna reputabitur. Vt autem in nos peccantibus liberius dimittamus, hortatur nos Dominus in Euangelio dicens, Si autem dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & pater veſter cœleſtis peccata veſtra: ſi non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis. Nemo ergo ſe circumueniat, nemo ſe ſeducat. Qui vel contra vnum hominem in hoc mundo odium tenet, quicquid Deo in bonis operibus obtulerit, perdet totum, quia non mentitur Apoſtolus terribiliter clamans, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, & mendax, & in tenebris ambulat. Hoc loco fratrem, omnem hominem oportet intelligi, quia omnes in Chriſto fratres ſumus. Vos autem ad inimicorum dilectionem admoneo, quia ad ſanandum peccatorum vulnera nullum eſſe medicamentum vtilius cognoſco. Licet magnus labor ſit, inimicos diligere, ſed magnũ erit præmium in futuro. Quid dilexit inimicos hîc, erit Dei amicus: non ſolũ amicus, ſed filius, ſicut ipſe, quod ſupra iam diximus pollicetur dicens, Diligite inimicos veſtros, benefacite qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt filij patris veſtri ſitis, qui in cœlis eſt. Qui non diligit, ſicut dicit

De remiſſione iniuria. *Matth. 6.* *1. Ioan. 3.* *De inimicorum dilectione.* *Matth. 5.* *1. Ioan. 3*

dicit Apoſtolus, manet in morte. Cùm hæc ita ſint chariſſimi, dilectionem veram, non falſam adinuicem habere, actus veſtros ſemper ad deum dirigite, & quicquid poteſtis laborate pro amore vitæ æternæ. Currite dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehēdant. Vt laboratis pro carne, ita pro anima, *Ioan. 12.* ſi curritis pro carne, quam poſt modicum tempus vermes deuoraturi ſunt in ſepulchro, currite pro anima, vt ornata bonis moribus ſine fine lætetur in cœlis. Ante omnia qui ieiunatis, quod prandere debetis, pauperibus erogate. Et ſicut Dominus in Euangelio fieri docet, Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, vt videamini ab hominibus, ſed illi ſoli qui videt in abſconſo. Et iterū monet. Attendite ne iuſticiam veſtram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis. *De ieiunio.* *Matth. 6.* Plus ergo de animæ quàm de cibo corporis cogitate, & dum in mundo verſamini, æternam vitam bene viuendo emite. lectiones diuinas libenter audite in Eccleſia, & quæ auditis iugiter in domibus recolite: & quomodo paſcitur corpus cibo, ſic anima reficiatur Dei verbo. *De lectionibus diuinis.* Certum eſt enim, qualis eſt caro quæ poſt multos dies pepercit cibo, talis eſt anima quę paſcitur dei verbo raro. Ergo chariſſimi, ſiue ambulatis, ſiue ſedetis, ſiue operamini, ſiue quæcunque agitis, ſemper quod ex diuina lectione audiſtis, ad mentem reducite, ſemperque Euangelica præcepta in corde ruminate. Ante omnia luxuriam fugite, concupiſcentiam malam vitate, timentes illud quod Dominus in Euangelio dicit, Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *De luxuria.* *Matth. 5.* Vxores legitimas abſque vlla ſimulatione diligite, ſicut Apoſtolus præcepit dicens, Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam. Et iterum, Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, ſicut oportet in Domino. *Ephe. 5.* *Coloſ. 3.* Et nequaquam vir legitimam vxorem quacunque occaſione dimittere præſumat, quia ſecundum ſententiam domini, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari. *Matth. 5.* Concubinas, ſiue ante nuptias, ſiue poſt nuptias habere prohibemus, quia omnino illicitum eſt. Nam qui vxorem legitimam ducere cogitat, dignum eſt vt virginitatem vſque ad nuptias cuſtodiat, & poſt nuptias nullam alteram niſi vnam legitimam coniugem cognoſcat: ſicut Apoſtolus præcipit. Ipſe fidem ſeruet ei ſicut eā ſibi ſeruare vult, nec peccet cū alia, ſicut *De fide coniugum.*

nec ſuam cum alieno vult peccare; timens illud quod idem
Heb.13. Apoſtolus clamat, Fornicatores & adulteros iudicabit Dominus. Quicquid enim de iure connubij mulieribus non licet, nec viris omnino licet. Nam qui ante nuptias legitimas habere concubinas præſumit, peius peccat quam qui adulterium committit, & ob hoc dignus eſt à conſortio Chriſtianorum ſeparari. Qui ſi non pœnituerit, æterna illũ flamma cruciabit ſine remedio. Quapropter Chriſtiane fuge fornicationem, erubeſce iam ſub oculis Dei & angelorum peccare. Capitalia omni niſu deteſtare, quæ ſunt ſacrilegium, homicidium, falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, inuidia, auaritia, iracundia, ebrietas: hæc ſunt crimina quæ mergunt homines in ſupplicium æternum. Ex quibuſcunque qui in ſe vnum habere cognoſcit, & pœnitentiam non egerit, ſine remedio in gehennæ igne ardebit. Et ideo, ô anima Chriſtiana, vigila, ora, caue prædicta crimina, & quicquid boni præuales, age pro vita æterna. Aperi pauperibus manum tuam, vt Chriſtus tibi aperiat ianuam ſuam, & intres in gaudia paradiſi. Noli ipſe te tradere in perditionem, quia Chriſtus pro te ſuum effudit ſanguinẽ. Satis te charum habuit, quem tam caro precio redemit. Terreat te metus gehennæ, quo poſſis abſtinere ab operibus prauis. Omni hora mortem adeſſe ſpera, & futura iudicia Dei ſuper te iugiter formida, vt tibi poſſit adaptari quod ſcriptũ eſt,
Prou. 28. Beatus eſt qui ſemper eſt pauidus. Quòd ſi male feciſti, emenda dum potes, dũ eſt licentia pœnitere: veniã non deſperes, ſi ad meliora conuertaris, quia deſperatio peius eſt omni peccato. Nullatenus de Dei miſericordia deſperetis, nec poſt centũ peccata, nec poſt mille crimina: quia nulla eſt tam grãdis culpa, quæ pœnitendo non habeat veniam. Quanuis ergo te irritet quiſque, quanuis conuiciet, quanuis iniuriam tibi faciat, tu tamen patiens eſto, ne rependas contumelias, & melius tacendo, vinces iniuriam. Cùm maledicit tibi, benedic ei, & magnam habebis gratiam, quòd tu non lædis à quo læſus. Nullũ deſpicias, non ſeruum, non egenum, quia forſitan melior eſt
1.Cor. 12. apud deum quàm tu. Et quoniam ſecundũ Apoſtolum, Om-
Roma. 2. nes fratres vnum corpus ſumus in Chriſto: & quia non eſt per-
Ephe. 6. ſonarum acceptor Deus: ſed ſicut ſcriptum eſt, Vnuſquiſque quod bonum fecerit, hoc feret à deo, ſiue ſeruus, ſiue liber, nõ detrahes fratri tuo, non facies calumniam fratri tuo, neque for-
Leuit. 25. ti vi opprimas eum: ſed ſicut per Moyſem dicitur, Si pauper-

Capitalia vitia. *De timore dei.* *De patientia.* *De detractione.*

tatẽ

tate compulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non affliges eum more ſeruorum per potentiam, ſed ſecundum Dei timorem age circa illum. Memento quia tu ſeruus es. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue illum, ne habeas ſuper illo peccatum. Hinc & Dominus in Euangelio dicit; Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter te & ipſum ſolum. Et rurſum; Si ſepties in te peccauerit, & totiens pœnituerit, dimitte ei. Et iterum, Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſus te; relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Hæc te Chriſtiane præcepta reuocent ad concordiam, hæc dulcia Chriſti medicamenta curent odij vulnera, quæ ſi contempſeris, terribilem in te ſententiam retorques, qua dicitur, Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri ſuo racha aut fatue, reus erit gehennæ ignis: Ecce audiſti chariſſime, quid timeas, quid obſerues. Habe ergo charitatem, tene patientiam, fuge diſcordiam, impone frænos linguæ tuæ, ne detrahat ad gehennam animam tuam: quia ſecundum ſcripturam, Mors & vita in manibus linguæ. Et; Vir linguoſus non dirigetur in terra. Hæc ſolicita conſideratione penſantes chariſſimi, verba ſimul & mores componite, ſectamini ſemper iuſtitiam, amate Chriſti præcepta. Derelinquat impius viam ſuam, & reuertatur ad Dominum: ſicut Propheta clamat, Et miſerebitur eius, quia pius eſt ad ignoſcendum. Ipſe enim monet dicens, Conuertimini ad me, & ſanabo contritiones veſtras. Et rurſus, Quærite bonum & non malum, vt viuatis; & erit vobiſcum dominus exercituum. Et iterum; Odite malum & diligite bonum, vt miſereatur veſtri Deus. Ecce hic per Prophetam clamat Deus: Et ſi me audire contempſeritis, moriemini morte æterna. Ipſe etiam conſolatur in Euangelio dicens, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Et iterum monet, dicens; Primum quærite regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Et iterum, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Modo enim Dominus pro ineffabili pietate ſua non ſolum admonet, ſed etiam rogat vt conuertamur ad eum. Audiamus ergo eum dum rogat, audiamus ſcripturam dicentem, Fili miſerere animæ tuæ placens Deo. Quid ad hæc reſpondet humana fragilitas? Deus rogat vt

Leuit. 19. Matt. 18. Matth. 5. Prou. 18. Pſal. 139. Eſa. 55. Oſea. 14. Amos. 5. Luca 5. Matth. 6. Matth. 7. Eccle. 30.

tui miſerearis, & non vis, quomodo exaudiet te in die neceſſitatis ſupplicantem, cum tu eum pro teipſo non audis rogantem? Si modo hæc neglexeritis fratres, quid facietis in die iudicij, vel ad cuius auxilium confugietis? Si, inquam, modo neglexeritis talia Dei hortamenta, non effugietis tunc inferni tormenta, nec vos poterit aurum vel argentum liberare, neque diuitiæ, quæ in angulis modo abſconditis, & ex quibus

Eſa. 13. arrogantes effecti ſalutem veſtram obliti eſtis. Hinc nanque dominus dicit, Viſitabo ſuper orbis mala, & quieſcere faciam ſuperbiam impiorum, & arrogantiam fortium humiliabo. Et

Eſa. 46. & 1. rurſum admonet dicẽs, Præuaricatores, redite ad cor: quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere, ſuccurrite oppreſſo, defendite pauperem, viduam & aduenã & pupillum nolite calumniari. Hæc ergo fratres mente retinete, hæc magnopere cuſtodire feſtinate, impugnati à diabolo coniungimini deo, qui vos redemit. Stupeant gentes de conuerſatione veſtra, & ſi detrahunt vobis & irrideant Chriſtianitatis opera, ex hoc ſectari non turbemini, reddent enim rationem. Totam ergo ſpem veſtram in Chriſti miſericordia componite, & non ſolum ab actu impudico, ſed etiam à cogitationibus ſordidis, animas veſtras, cuſtodite, quia Deus iudex iuſtus & de malis cogitationibus iudicat. Et hæc moneo fratres, vt ſuperbiam penitus de-

Iacobi 4. ponatis, per quam de cœlo diabolus corruit: quia ſicut Apoſtolus teſtatur, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat

Luce 14. gratiam. Et in Euangelio, Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur:

Matt. 18. & qui ſe humiliat, exaltabitur. Et iterum, Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœ-

De iurationibus. lorum. Iurandi conſuetudinem funditus euitate; quia valde præceptis in hac parte contraitis, Domino in Euangelio

Matth. 5. prohibente: Dico vobis, inquit, Nolite omnino iurare, neque per terram, neque per caput, neque per aliud quodcunque: ſit autem ſermo veſter, eſt eſt: non non. Iniuriantibus autem vobis, proferte præcepta Dei, quibus dicitur, Non reſiſtite malo: ſed ſi quis percuſſerit in vnam maxillam, præbe ei & al-

De ratione. Matth. 6. teram. Et qui vult tunicam tollere, dimitte ei & pallium. Et iterum, Qui petit à te, da ei: & qui tollit quæ tua ſunt, ne repetas. Orando itaque neceſſe eſt, vt teneatis illam orationem quam Dominus in Euangelio præcepit dicens, Cum oratis, non in multiloquio, ſed in ſecreto cordis orate, & pater veſter qui videt in abcondito, reddet vobis: Scit enim quid opus ſit vo

ſit vobis antequam petatis. Hæc ergo verba chariſſimi recolite, hæc iugiter præcepta reminiſcimini, vbicunq; eſtis memoriam Christi in colloquio miſcete: quia dicit, Vbi duo vel tres cōgregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Scandala etiam fugite, quia dominus grauiter notat eum qui lites concitat, dicendo, Væ homini illi per quem ſcandalum venit, In compaſſione proximi illam ſententiam tenete, quia in Euāgelio dicitur, Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque petieritis fiet vobis. Ipſum quoque Apoſtolum audite clamantem, Tempus breue eſt reliquum eſt, vt qui habent vxores, tanquam non habentes ſint: & qui flentes, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquā non vtantur: præterit enim figura huius mundi. Vt autē plus cupiatis cœleſtia quàm terrena: dominū audiatis dicentem, Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? Vt vero diligamus charitatem, Euāgeliſtà Ioannes hortatur dicēs, Si diligamus inuicem, deus in nobis manet, & charitas in nobis perfecta eſt. Et iterum, Deus charitas eſt. Necnon & Paulus excellentiā charitatis ſimili modo profert, dicēs, Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeā, charitatem autē non habeam, nihil mihi prodeſt. Hinc iterum monet dicens, Omnia veſtra in charitate fiant. Et iterū, Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Ipſe etiam ad tramitem perfectionis blande coërcens, dicit, Qui furabatur, iam non furetur. Et illud, Fugite fornicationem: quia omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Et iterum, Neque auari regnum dei poſſidebunt, neque fornicarij, neque adulteri, neque fures, neque ebrioſi, neque malefici, neque rapaces. Idem Apoſtolus cupiditatem coërcet dicens, Radix omnium malorum eſt cupiditas. Ergo fratres abiicite cupiditatem, ſectamini charitatem, deponite iniquitatem, ſupportantes inuicem in charitate, illud omnino præcauentes quod Apoſtolus ad Romanos ſcribens infert: Reuelabitur, inquiens, ira dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum. Necnon & illud quod voce veritatis in Euangelio comminatur, Qui faciunt, inquit, iniquitatem, mittentur in caminum ignis ardentis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Conſiderate quàm

Matt. 18. *De ſcandalo.* *Matt. 18.* *Ioan. 15.* *1. Corin. 7.* *Matt. 16.* *De charitate.* *1. Ioan. 4.* *1. Cor. 13.* *1. Cor. 16.* *Gala. 6.* *Ephe. 4.* *1. Corin. 6.* *1. Timo. 6.* *Roma. 1.* *Matt. 13.*

ſæuus,quámque tremendus ſit ille ignis. Et qui modo nec vnum ſuffert digitum in ignem mittere,ibi cum toto corpore in ſecula cruciari.Rogo ergo vos, vt ſi vultis ab illo igne, vel illa pœna liberari,deſiſtatis iam amplius peccare,& dominum
Ezech.33. per Prophetam attendite clámantē, Reuertimini recedētes ab iniquitatibus veſtris,& ſanabo vos. Et iterum, Nolo mortem
Eſaia.45. peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Et per Eſaiam clamat dicens, Quando conuerſus fueris & ingemueris, ſaluus eris.
Iohelis.2. Per Iohel quoque monet dicens,Conuertimini ad me in toto corde veſtro,in ieiunio & fletu & planctu. Ecce quot teſtimonia de conuerſione veſtra ex diuinis eloquiis prolata ſunt. Vigilate ergo ſolicite, quia quanto proximiorem finem mundi diabolus proſpicit,tanto crudelius contra Chriſtianos ſæuit, vt qui cito ſe damnandū cognoſcit, plures ſibi in pœna multiplicet, cum quibus vtiq; ſine fine crucietur. Cauete ergo attentius,& iugiter cum dei timore conuerſamini: ſcientes quia vnuſquiſque veſtrum angelum dei habet qui obſeruat quæ iugiter egerit:& quidem ſi bene agit,gaudium ſancto angelo gignit. ſi vero mala opera exercet, angelum ſanctum à ſe repellit,& malignum ſibi dæmonem coniungit. Quapropter chariſſimi,hæc me loquente, introrſus ad vos redite, conſcientias veſtras diſcutite, ſi dignas mentes angelis geratis præuidete,& ſi vos bonos ac dignos deo conſpicitis, de meritis veſtris nūquam ſuperba mente præſumatis, ſed de cætero magis cum humilitate cauete:ſi vos peccatis obnoxios cernitis, nullatenus deſperetis, tantum facite pactum in corde veſtro cum deo,vt amplius non peccetis, ſed fiducialiter veniam ſperetis, quia dominus ſignum ſuæ pietatis aſſidue pateſcit, & omnes vult ad ſe recipere per pœnitentiam. Nam ſi adulter quidem, aut meretrix,aut fur, aut ebrioſus, aut mendax, aut filiorum necator fuerit, tantum decætero penitus caueat, indulgebit illi deus. Publicanum de Euangelio & latronem, necnon & meretricem:ſed & Paulum ſumite in exemplū,qui de ſemetipſo dicit,Prius fui blaſphemus & perſecutor & contumelio-
1.Timo.1. ſus,ſed miſericordiā conſecutus ſum,quia ignorās hæc feci. Et vos ergo,ſi quid forte ignoranter admiſiſtis,reparate vos quæſo per pœnitentiam. Confitemini domino in totis præcordiis veſtris,quoniam bonus eſt,doleatis vos non egiſſe quod bonum eſt. Et qui pœnitet, ita pœniteat vt vlterius iam lugenda non committat,Et qui pauperiores in hoc ſeculo eſtis,

nolite

nolite ſeduci, quia ſi bene agitis, ditiores eritis in cœlo, denique cauete ne quis turpem ſermonem proferat ex ore. Et ſecundum Apoſtolum, Fabulis & variis ociis nolite ſeduci, *Ephe. 5.* Sed corrigite inquietos, conſolamini puſillanimes, patientes *1. Theſ. 5.* eſtote ad omnes. Et omnis ſermo malus non procedat ex ore *Ephe 4.* veſtro, timentes illud quod ſcriptum eſt, Corrumpunt bonos *1. Cor. 15.* mores colloquia praua. Crapulam & ebrietatem perhorreſcite, quia dominus per ſemetipſum hoc redarguit dicens, Ca- *Luca. 21.* uete ne grauentur corda veſtra crapula & ebrietate. Et apoſtolus prohibet dicens, Nolite inebriari vino in quo eſt luxu- *Ephe. 5.* ria. Proculdubio qui plus manducat & bibit quàm expedit, & peccatum incurrit, & ſanitatem ſeruare non præualet: quia cum venter & venæ nimia fuerint ſaturitate repletæ, ilicò neceſſe eſt vt libido in membris generetur. Vnde & alibi ſcri- *Eccle. 31.* ptum eſt, Vinum multum potatum amaritudo eſt animæ, & ruina multiplicans imprudenti offenſionem, minuens virtutem & faciens vulnera. Et hoc dico non vt creaturam dei malam aſſeram, aut iudicem eſſe damnandam, ſed vt vos cautiores ſobriotéſque reddam: imò & admoneo vt nullam creaturam dei malam eſſe dicatis, quia cuncta creauit deus valde bona. Nam quæcunque vobis mala eſſe videntur, & nocent, veſtro vitio, non ſua natura vobis mala exiſtunt. Ideoque fratres ſolum diabolum qui in ſuperbiendo factus eſt malus deteſtantes, tantorum bonorum creatorem glorificate. Cauete ſemper viam latam quæ ducit ad interitum, apprehendite illam anguſtam per quam reperitur æterna latitudo. Pauperes & peregrinos ad conuiuium vocate, dominúmque de hoc præcipientem attendite, Cum facis, inquit, prandium aut *Luca. 14.* cœnam, noli vocare diuites, qui conuiuent tecum, ſed voca debiles & pauperes, cæcos, claudos, & beatus eris, quia non habent quid tibi retribuant, retribuetur autem tibi in reſurrectione iuſtorum. Nec enim iuſtum eſt vt in populo Chriſtiano, qui vno precio ſunt redempti, & vni domino ſeruiunt, alij diſtentis epulis ventribus incedant, alij famis periculo deficiant. Prorſus peccatum eſt vt noſtra ſuperflua à tineis deuorentur, & pauperes nec vetuſtiſſima quæque recipere mereantur. Quare non conſideratis quòd pari conditione in hunc mundum veniſtis? Vnius domini ſerui eſtis, ſimili exitu de mundo migrabitis: & ſi bene agitis, ad vnam beatitudinem venietis. Aut quare vobiſcum cibum non accipiat, qui immorta-

litatis ſtolam accepturus eſt vobiſcum? Hæc conſiderantes, ita pauperum curam gerite, vt vberrimam pro his in cœlis accipiatis retributionem. Mendacium ſemper fugite, quia non minimum peccatum eſt, ſcriptura dicente, Os quod mentitur, occidit animam. Et, Teſtis falſus non erit impunitus. Et Dauid ad Dominum, Perdes, inquit, omnes qui loquuntur mendacium. Et Apoſtolus, Deponentes omne mendacium, loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo. In hac ergo vita poſiti ita agite, vt cum hinc migraueritis & caro veſtra à vermibus cœperit deuorari in ſepulchro, anima ornata bonis operibus cum ſanctis omnibus lætetur in cœlo. Retrahat vos à malis operibus peccatorum interitus. Conſiderate diuitum ſepulchra vel eorum qui ante paruum tempus vobiſcum erant, quid fuerunt, vel quid ſunt, vel quid eis diuitiæ vel cupiditates ſeculi profuerunt. Ecce nihil ex eis, niſi ſoli cineres remanſerunt, qui ſi loqui poſſent, proculdubio hæc vobis dicerent: Vt quid infœlices tantum pro ſeculi cupiditate diſcurritis? vt quid vos vitiis & criminibus repletis? Conſiderate oſſa noſtra, vt vel ſic horreat cupiditas veſtra & miſeria. Quod vos eſtis, nos fuimus: quod nos ſumus, vos eritis. Iſta omnia fratres chariſſimi ſolicita conſideratione penſantes, & hæc conſiderantes, expaueſcite, diem mortis ante oculos mentis ponite, & ad emendationem quantum poteſtis feſtinate. Nolite negligere quòd vos pius deus ſuſtinet peccantes, quia quanto diutius expectat vt vos emendetis, tanto grauiùs vindicabit ſi neglexeritis. Sed forte putatis quòd finis mundi necdum erit: ſed ſuum vnuſquiſque conſideret finem. Ecce dum libenter iocundiſſime moratur homo in mundo, multáque in longo tempore diſponit agenda, repente rapitur in mortem, & ex improuiſo aufertur anima à corpore. Sed ille beatus eſt qui horam illam habuerit ante oculos, & feſtinauerit in illa hora mortis paratus inueniri, vt poſſit tanti metus terrorem euadere. Quod ſi vultis ſcire, cùm metu magno fratres chariſſimi magniſque doloribus ſeparatur anima à corpore. Veniunt enim ſancti angeli eam aſſumere, vt perducant eam ante tribunal metuendi iudicis, & memorans ſua mala quæ die noctuque geſſit, contremiſcit & ingemiſcit, & quærit ea fugere, induciáſque petere dicens, Date mihi horæ ſpacium. Túncque ſimul loquentia omnia opera eius dicent: Tu nos egiſti, tua opera ſumus, non te deſerimus, ſed tecum ſemper erimus, tecum

Sapien. 1. *Prou. 19.* *Pſal. 5.* *Ephe. 4.*

ſecum pergemus ad iudicium. Hæc quidem peccatoris anima agit, quæ cum horrendo timore ſeparatur à corpore, pergit plena peccatis & ingenti cõfuſione depreſſa. Iuſti vero anima cum ſeparatur à corpore, non timet, non expaueſcit, ſed magis cum gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad dominum duſcentibus ſanctis angelis. Illam ergo chariſſimi horam modo timete, ne timeatis tunc illam, nunc præcauete vt tunc ſecuri eſſe poſſitis. Mementote iugiter, quia in medio laqueorum diaboli eſtis, & ideo ſemper parati eſtote, vt quando domini præceptum miſſum fuerit, liberi ab omni labe peccati ad requiem tranſire poſſitis: nec arbitremini vos diu in hoc mundo manſuros, quia nimirum veniet vt non concedet dominicum præceptum miſſum, nec vnius horæ ſpacium in hac vita conſiſtere. Cauete ne de exitu veſtro triſtitiam faciatis angelis, & gaudium inimicis. Scitote enim quia anima cum à corpore auellitur, ſtatim in paradiſo pro bonis operibus, aut certe pro malis in inferno, præcipitatur continuo. Quapropter eligite modo, & hic in vita veſtra hoc diſponite, aut perpetualiter gaudere cum ſanctis, aut ſine fine cruciari cum impiis. Itaque vel ſaltem pœnæ vos terreant, ſi præmia non inuitant, & præſentem mundum ſi deſpicere non valetis, vel cum iuſtitia poſſidete. Qui in iuuentute errauit, ſaltem in ſenectute reſipiſcat, & mala quæ peccando commiſit, pœnitendo iam expurget. Ecce paulatim deficit mundus, & cuncta quæ videntur velociter tranſeunt, tanquam nebula & vmbra veſpertina. Ecce quod olim prænunciabatur, præſenti tempore iam perſpicue cernitur, ſubtrahuntur omnia bona, & creſcunt quotidie mala. Nolite ergo fratres iam mundum diligere, quem ſic ad finem declinare conſpicitis, præſertim cum Apoſtolus Iacobus clamet, quod amicitia huius mundi inimica ſit deo. *Iacob. 4.* Vitam ergo æternam ex omnibus amate præcordiis, quã nunquam in ſecula finiatis: Illuc feſtinate vbi ſemper viuatis, & vbi nũquam mori timeatis. Si enim amatis iſtã miſeram fluidámq; vitam, vbi cũ tanto labore viuitis, & vbi ſatagendo, ſudãdo, ſuſpirãdo neceſſariis corporis ſatisfacitis: quanto magis debetis amare vitã æternã, vbi nullum laborẽ ſuſtinebitis, vbi ſumma eſt ſemper ſecuritas, ſumma fœlicitas, fœlix libertas: vbi implebitur illud quod dominus dicit in Euãgelio, Erũt homines ſimiles angelis: ſimiles vtiq; nõ ſubſtantia, ſed beatitudine. *Matt. 22.* Et illud, Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. *Matt. 13.*

eorum. Qualis putatis erit tunc ſplendor animarum, quando ſolis claritatem habebit lux corporum? Ibi nulla erit triſtitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, nulla mors, ſed perpetua ſanitas perſeuerabit. Nulla ibi conſurget malicia, nulla carnis miſeria, nulla ægritudo, nulla omnino neceſſitas: non ibi erit fames, non ſitis, non frigus, non æſtus, non laſſitudo ieiunij, nec vlla tentatio inimici, non ad peccandum vlla voluntas, nec vlla delinquendi poſſibilitas, ſed totum exultatio, tota lætitia poſſidebit. Homines angelis ſociati ſine vlla carnis infirmitate vernabunt, ibi erit lætitia cuncta requies ſecura, pax vera, iucunditas infinita. In qua beatitudine quod ſemel adipiſcitur, ſemper tenetur. Nihil loco illo magnificentius, nihil glorioſius, nihil clarius, nihil pulchrius, nihil verius, nihil illa beatitudine ſyncerius, nihil illa abundantia copioſius. Ibi non formidabitur ferociſſimus hoſtis, qui cupit iugiter iugulare animas: nemo in illo loco indiget precioſo veſtiméto, quia ibi non eſt frigus, non æſtus, nulla inæqualitas aëris, nullus ibi eſt peregrinus, ſed omnes qui ibidem attingere meruerunt, ſecuri vt in patria viuent. Non vltra aduerſabitur caro ſpiritui, nec vllum timebitur periculum, ſed inenarrabilia cum angelis ac ſempiterna à Chriſto ibi tibi præmia tribuentur, quod
Eſa. 64. oculus nô vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit
1 Cor. 2. ſicut Apoſtolus ait, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Ecce qualem beatitudinem perditurus eſt, qui modo dum licet, emendare ſe noluerit. Ideo fratres chariſſimi, domino auxiliante dedignemur vltra ſeruire peccato, quibus tanta beatitudo præparatur in cœlo. Dum tempus eſt, feſtinemus deum propicium facere: deſpiciamus quæ terrena ſunt, vt cœleſtia adipiſcamur: cogitemus nos peregrinos eſſe in hoc ſeculo, vt liberius feſtinemus ad cœlum: perpendamus quales erimus in die iudicij, dei & angelorum conſpectibus præſentandi, quando opera noſtra erunt nobis ante oculos ponenda. Qualis erit illa confuſio, cui contigerit pro peccatis ſuis in conſpectu omnium hominum erubeſcere, qui hic nec vnum hominem in ſe peccantem vult inſpicere? Et quis erit pauor tunc deum iratum videre, quem placatum non valet vniuerſitas comprehendere? Illum ergo diem timeamus, quem modo nullatenus præuidere poſſumus. Illum diem iugiter paueſcamus vt ſic vel actus noſtros à malo reuocemus. Conſideremus quis terror erit cum dominus ad iudicandum venerit de cœlis, quis metus

erit deum videre, ad cuius aduentum vniuerſa elementa quatientur, ac cœlum cum terra contremiſcent, virtutéſque cœlorum mouebuntur. Tunc nimirum præcinentibus angelorum tubis, omnes gentes quæcunque fuerunt ſub cœlo tam viri quàm fœminę in eo ſexu quo nati fuerunt, boni ſimul ac mali, ſancti ac peccatores, vel quicunque ab vtero nati viui ac mortui ſunt, ſiue à beſtiis deuorati, vel ab igne conſumpti, vel ab aquis abſorpti, omnes ſimul in momento temporis atque in ictu oculi reſurgent in ipſa carne, atque in ipſis corporibus ſine dubio quæ hic habuerunt ſemel, & in virum perfectum in menſura ætatis plenitudinis Chriſti, in qua ipſe dominus reſurrexit à mortuis, & omnes ante aduentum Chriſti aduenient, paritérque electi & reprobi ſuis oculis videbunt, ſicut dominus in Euangelio dicit, Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum poteſtate magna & maieſtate conſtipatum agminibus angelorum, & congregabuntur ad eum omnes gentes, & plangent omnes tribus terræ, & ſeparabit eos ab inuicem ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis, & ſtatuet iuſtos à dextris ſuis, impios autem à ſiniſtris, & dicet his qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, Sitiui, & dediſtis mihi bibere, & cætera. Quandiu feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis. Tunc omnibus aſpicientibus oſtendet liuores & fixuras clauorũ, ſine dubio in ſuo corpore, quod pro peccatis noſtris vulneratum eſt, & ita compellans peccatores dicet: Ego te homo de limo terræ formaui, & inter paradiſi delicias collocaui, quod non merebaris, ſed tu me iuſſáque mea contemnens deceptorem ſequi maluiſti, vnde pœnæ in ſuppliciis inferni detruſus es. Poſtea miſertus tui, in terris carnẽ aſſumpſi, inter peccatores habitaui, contumelias & verbera pro te ſuſtinui, vt te de inferno eriperem: alapas & ſputa ſuſcepi, vt tibi redderem dulcedinem paradiſi. Acetum cum felle bibi propter te, vepribus coronatus ſum, cruci affixus, lancea vulneratus, mortuus, & in ſepulchro poſitus. Ad inferna deſcendi, vt te ad paradiſum reducerem, tartari clauſtra adij. Agnoſce ergo quid pro impietate humana pertuli. Ecce liuores quos pro te recepi, ecce clauorum foramina, quibus in cruce affixus pependi, ſuſcepi dolores, vt te poſſem ſanare, ſuſcepi pœnam vt tibi darem gloriam: ſuſcepi mortem, vt tu viueres ſine fine,

1. Cor. 15.

Ephes. 4.

Mat. 24. & 25.

cond

conditus latui in ſepulchro, vt tu regnares in cœlo. Hæc omnia pro te ſuſtinui. Quid amplius debui, & non feci? Dicite nunc vel oſtendite mihi quid paſſi eſtis pro me, mediatore animarum veſtrarum, aut quid boni egiſtis pro vobis? Ego cũ eſſem inuiſibilis ſponte pro vobis incarnatus ſum: cum eſſem impaſſibilis, propter vos dignatus ſum pati: cum eſſem diues, propter vos egenus factus ſum. Sed & humilitatem renuentes ſeductorem magis quàm me eſtis ſecuti. Ecce modo non poteſt aliud iuſtitia mea iudicare, niſi quod merentur opera veſtra recipere: ergo quod ibi elegiſtis, tenete: contempſiſtis lucem, poſſidete tenebras: amaſtis mortẽ, ite in perditionem: ſecuti eſtis diabolum, ite cum eo in ignem æternum. Quis putas erit tunc mœror, quis luctus, quæ triſtitia, quæ anguſtia, cum hæc fuerit aduerſus impios lata ſententia? Tunc erit dura ſeparatio à ſanctorum conſortio, & traditi in poteſtatem dæmonum, ibunt cum ipſis corporibus cum diabolo in ignem æternum, & permanebũt ſemper in luctu & gemitu. Procul quippe exulati à cœleſti patria paradiſi cruciabuntur in gehenna, nunquam pacem viſuri, nunquam refrigerium adepturi, ſed per milia milium annorum in inferno cruciandi, nec vnquam in ſeculá liberandi: ibi nec qui torquet, aliquando fatigabitur: nec qui torquetur, vnquam morietur. Sic ibi ignis conſumit vt ſemper reſeruet, ſic tormenta aguntur, vt ſemper renouentur. Iuxta vero qualitatem culpæ, vnuſquiſque ſuſtinebit pœnam. Non ibi auditur niſi fletus & planctus, & ſtridor dentiũ, non erit aliud ſolatium, quàm flammæ & pœnarum, ſic miſeri ſine fine erunt ibi in æternum in ſeculá ſeculorum. Iuſti autem ibunt in vitam æternam, in ipſa ſine dubio carne, quam habuerunt, & ſociabuntur angelis ſanctis in regno dei, & gaudiis deputandi perpetuis, nunquam iam morituri, nunquam
Matt. 13. corruptionem viſuri, ſed ſemper in lætitia ac dulcedine Chriſti ſaturati, ſicut ſol fulgebunt in gloria & claritate, quam præparauit deus diligentibus ſe. Et quanto amplius obediens deo in hac vita fuerit, tanto illic ampliorem mercedem accipiet: quantóque hic amplius deum amauerit, tanto tunc eum propius videbit. Ecce fratres chariſſimi, prædixi vobis ſimpliciter vt intelligere poſſitis, quæ ſint vnicuique futura vel ventura. Nemo ſe de ignorantia poterit excuſare, quoniam mors & vita prænunciata ſunt vobis, ſupplicia impiorum, & gloria iuſtorum. Iam enim in arbitrio veſtro conſiſtit eligere quod

quod teneatis. Vnuſquiſque quod hic concupierit, & aſſecutus fuerit, hoc vtique illic poſſidebit. Vitam ergo æternam toto niſu concupiſcite, nec emendationem veſtram diutius differatis, ſed ad lucranda cœleſtia regna, vltrò ipſi relinquite quod lucis huius fine perdendum eſt. Surgat iam quæſo, quicunque peccati catena conſtrictus tenetur, & expergefactus à ſomno ſuæ mortis euigilet; recurrat ad confeſſionem, & agat pœnitentiam, nec erubeſcat publicæ pœnitere ſuper immundiciis quas geſſit, quia multo melius eſt reuera hic paruo tempore pœnitere, quàm per tot milia annorum inferni ſupplicia ſuſtinere. Si ex toto corde pœnituerit, cito ſuccurret ei redemptor: qui quatriduanum Lazarum ſuſcitauit, paratus eſt ille miſericordiæ ſinus & clementer expectat, vt ſuſcipiat pœnitentes. Non enim eſt de miſericordia dei deſperandum, quamuis de magnis criminibus, vt ſcriptum tenemus, quia ipſe clamat per Prophetam, Quacunque hora conuerſus fuerit peccator ab immundicia ſua, omnes iniquitates eius erunt in obliuione coram me. Et rurſus per alium Prophetam dicit, Ego ſum deus veſter qui deleo iniquitates veſtras. Et illud Euangeliſtæ, Gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Et illud, Nolo mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat: Conſiderate fratres chariſſimi quàm larga eſt bonitas dei noſtri, quàm ineffabilis miſericordia eius. Quotidie contemnitur, & quotidie ad pœnitentiam nos inuitat ſua benigniſſima pietate. Fiduciã nobis pia largitio præſtat, ne deſperemus de cœleſti miſericordia, nec tamen abſque fructu nobis pœnitentia veniam conceſſam præſumamus. Dominus enim quantum patris pietate indulgens & miſericors eſt, tantum iudicis maieſtate ſeuerus & metuendus. Poteſt quidẽ reis dare indulgentiam, poteſt ſuam reflectere ſententiam, poteſt pœnitenti gratis indulgere, non poteſt niſi iuſtiſſime iudicare. Quoniam non eſt apud deum commutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Aequiſſime enim iudicat, atque æqualiter ſecundum merita vniuſcuiuſque penſat, bona ſcilicet bonis maláque malis. Ideo fratres reminiſcimini quæ geſſiſtis, & ſi vos deliquiſſe cognoſcitis, ſine aliqua dilatione ad pœnitentiæ medicamenta confugite. Audi Prophetam admonentem, Nolite, inquit, tardare conuerti ad dominum, nec differatis de die in diem, quia neſcitis quid craſtino venturum ſit. Mementote ſemper quòd ante conſpectum omnipotentis dei conuerſamini, qui proſpicit

Ioan. 11. *Ezec. 18.* *Eſa. 43.* *Luca 15.* *Ezec. 33.* *Iaco. 1.* *Eccle. 5.*

cit non ſolum omnium hominum facta, ſed & cogitationes, ſicut Apoſtolus ait, Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpe-
Hebr. 4. ctu eius, ſed omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Hæc igitur iugiter cogitantes, intentiſſima ſolicitudine vos cuſtodite, vltimóque aduentui vos cum bonis operibus ſemper præparate. Ecce vt ſcriptum tenemus, finis mundi in promptu eſt, iam finis mundi inſtat, & quod lugendum eſt, tanta mala quotidie fiunt, tantæque tribulationes increbreſcunt, vt per hæc etiam mundus finem ſuum quodammodo proclamare videatur. Ecce omnia quæ Prophetæ vaticinauerunt, quæque prædicauerunt Apoſtoli, penè iam completa ſunt, ſolúſque dies iudicij & horribilis antichriſti aduentus adhuc reſtant. Ecce bellum ſuper bellum, tribulatio ſuper tribulationem, fames ſuper famem, peſtilentia ſuper peſtilentiam, & gens ſuper gentem conſurgit. Omnia quæ dudum ſunt prædicta, ferè iam videmus impleta. Quare ergo ſumus lapidei, & ferreum pectus poſſidemus, vt pro remedio animæ noſtræ inter tot mala minime cogitemus? Diu eſt enim quod vox diuina minatur, cœleſtis dei intendatur vltio, & nulla hominum adhibetur ſatisfactio: dei proximat ira, & tepide agitur pœnitentia. Venturum Prophetę teſtãtur ſupplicium, & raro ab hominibus imploratur auxiliũ. Quapropter dilectiſſimi moneo, vt iam mundo finiẽte humana finiatur malicia, ſolius dei toto niſu quæratur miſericordia. Non vos onera diuitiarũ ad terrã premant, quia hic omnia relinquemus, nec pariter & Chriſtum velimus habere & ſeculũ, ſed ſpreto ſeculo liberi feſtinemus ad cœlum. Reminiſcamur, quàm grauia ſunt ſcelera quæ cõmiſimus, quámq; dura inferni ſupplicia quæ timemus. & iuxta qualitatẽ culpæ medicamẽtum adhibeamus pœnitentiæ. Cogitemus quod ſecundũ Apoſtolum. Nihil in hunc mundum intulimus, nihilque ex eo mo-
1. Tim. 6. rientes auferre poterimus. Nudi nati ſumus, nudi vtiq; morituri, quicquid autem inuentũ eſt, proculdubio relinquetur. Opera tantummodo bona ſi egerimus, ipſa nobiſcũ ad cœlos portabimus, imò nos ipſa ad cœlũ portabũt. Tanquam peregrini ergo ſola ſufficientia cõtenti, illas diuitias nobis hic acquiramus, quas nobiſcum ad paradiſi patriam feramus. Deum ſuper omnia diligamus, quia reuera impium eſt eum non diligere, cui vicem rependere non poſſumus, etiam cum diligamus.
Pſal. 115. Quid enim nos impij pio domino retribuere poterimus pro omnibus quæ retribuit nobis? quia nullis noſtris præcedentibus

bus meritis tãta nobis pręſtitit indignis, vt nos à iugo dirę dominationis eriperet. De ſedę paternę maieſtatis ad nos deſcendit, iniurias in terris pertulit, probra ſuſtinuit, mortem indebite ſubiit, & hæc quidem omnia patienter tulit, vt nobis humilitatis & patientiæ exempla monſtraret. Vnde ſequentibus ſe diſcipulis dixit, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Oportet igitur vt quemadmodum ille pro nobis, ita & nos cuncta aduerſa quæ nobis pro peccatis noſtris eueniunt, æquanimiter toleremus, vt patientiæ fructus in vita æterna carpere poſſimus. Vrgeamus ergo fratres chariſſimi curſum noſtrum dum tempus habemus, odiamus hunc mundum, quem diu poſſidere non poſſumus. Nulla iam nos malorum operum contagia polluant, ſed diuinus nos aſpectus à peccatis arceat. Si enim homines noſtri ſimiles peccatores & ex eodem luto formatos ne nos peccantes inſpiciant erubeſcimus, quanto magis æternum & ſolum ſine peccato Deum reuereri & timere debemus, qui non ſolum facta, ſed etiam cogitationes conſiderat & videt. Hunc ergo quotidie timeamus, hius reuerentiam nobiſcum ſemper feramus, ſicq; nos ſpes indulgentiæ erigat vt metus gehennæ ſemper affligat. Ante omnia & ſuper omnia charitatem habeamus, reminiſcentes præcepti Domini quo dicitur, Habete in vobis ſalutem & pacem. Et illud, Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem. Et alibi dicitur, Habete charitatem, quod eſt vinculum perfectionis. Et iterum, Eſtote imitatores Dei ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione. Et iterum, Omnis amaritudo & ira & indignatio tollatur à vobis cum omni malicia. Et ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Nempe ſicut nullum in vulnere valet medicamentum ſi ſit intus ferrum, ita nihil proficit illius oratio, in cũius pectore mortiferum verſatur odiũ. Habeamus fratres charitatẽ, quã ſi habuerimus, omnibus virtutibus replebimur: ſi vero charitatem nõ habuerimus, quicquid boni habere videmur totũ perdimus. Nec in arrepto bene agendi propoſito penitus laceſſamus, præcipue cum Dominus dicat, nullum ponentem manum ad aratrum & reſpicientem retrorſum, aptum eſſe regno Dei. Reſpicere autem retrorſum nihil aliud eſt, quàm in eo quenquam pœnitere quod cœperit bonum, & rurſum mundanis deliciis obligari. Denique à venia nulla vos malorum veſtrorũ quantitas reuocet, quia quannis grauis ſit culpa humana, largior

Matt. 11. *Marci 9.* *Ioan. 13.* *Colo. 3.* *Ephe. 5.* *Ephe. 4.* *Luca 9.*

eſt nihilominus miſericordia diuina. Vnde per Pſalmiſtam dicitur, Apud Dominum eſt miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Et iterum, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Hæc vos fratres memoria diebus ac noctibus refoueat, hæc vos præcepta frequenter ſolicitent. Debitum finē vitæ iam iámque affuturum putemus, nunc emēdemus quod nunc deliquimus, ne tunc pœnitere incipiamus, quando non valebimus. Erit ibi pœnitentia dolorem habens, ſed medicinam non habens. Ibi nullatenus poterit promereri quod petit, qui hic noluerit audire quod Dominus iuſſit. Ideoque chariſſimi, quantum poſſumus præceptis dominicis in omnibus obtemperemus, vt muneris præmium accepiamus. Vnde dum licet hic nos caſtigemus, hic nobiſcum de actibus noſtris rationem faciamus, ipſi nos iudici noſtro accuſemus, atque emendationē vitæ noſtræ nō ad extremū differamus, ſed quotiens in peccatis labimur, per pœnitentiam reſurgamus, ac totis viribus voluptates peſſimas carniſque illecebras vincētes, illud omnino præcaueamus, quoniam ad mortem properamus, & dum neſcimus ſecuríque conſiſtimus, repēte mors venit. Ibi ergo feſtinemus, vbi iā nō timebitur, & vbi vos omnes ſancti ſuſcipere & videre deſiderant, vbi vos rex cœleſtis Chriſtus & ſuperni ciues angeli expaſſis charitatis brachiis expectant. Ibi, inquam, feſtinemus, vbi ſine fine viuamus, & vbi angelicis agminibus conſortes eſſe poterimus. Ita poſtremo in exilio huius mundi agamus, vt ad futurum iudicium cum ſecura conſcientia bonis operibus ornati veniamus, ibíque gratiſſimum munus deo animas noſtras offeramus, vt per hoc ab eo commercium æternitatis beatitudinem accipere, & eſſe cum eo in ſeculum ſeculi mereamur. Hæc chariſſimi mandata hactenus quaſi lac guſtanda porreximus, & ecce modo ſub teſtimonio Dei & angelorum ſanctorum qui nos loquentes audiunt, abſoluimus debitum noſtrum cœleſtia vobis præcepta tradentes. Amodo iam veſtrum eſt cogitare, quatenus & admonitio noſtra effectum habeat ſalutis, & vos voluntatem dei faciētes ab omni malo cuſtodiatis, atque deinde liberi ab omni contagione peccati ad regna cœleſtia tripudiātes peruenire poſſitis, præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus in ſecula ſeculorū: Amen.

Pſal. 129.

Pſal. 50.

FINIS.

De

DE VTILITATE IEIVNII TRACTATVS.

Non videtur Auguſtini.

DE vtilitate ieiunij admonemur aliquid loqui, & Deus admonet, & tempus nos admonet. Hæc enim obſeruatio, hæc virtus animi, hæc fraudatio carnis, & lucrũ mentis ab angelis nõ exhibetur Deo, Ibi enim omnis eſt copia & ſempiterna ſecuritas, & ideo nullus defectus, quia in Deum plenus affectus. Ibi panis angelorum, quem panem angelorum vt manducaret homo, factus eſt homo: hic omnes animæ terrenã carnem portantes, de terra implent ventres: ibi ſpiritus rationales cœleſtibus corporibus præſidentes de Deo implent mentes. Et hic cibus eſt, & ibi cibus: ſed cibus iſte cum reficit deficit, & ſic implet aluum vt ipſe minuatur, ille autem & implet & integer permanet. Hunc cibum nobis eſuriẽdum Chriſtus indixit dicens, Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiã, quoniã ipſi ſaturabuntur. Pertinet ergo ad homines hanc vitã mortalẽ gerentes, eſurire ac ſitire iuſtitiã, impleri autẽ iuſtitia ad aliam vitã pertinet. Hoc pane, hoc cibo pleni ſunt angeli, homines autẽ dum eſuriũt extendunt ſe, dum ſe extẽdunt dilatãtur, dũ dilatãtur capaces fiunt, capaces facti ſuo tẽpore replebuntur. Quid ergo hic? Nihil inde capiũt q eſuriũt & ſitiũt iuſtitiã? Capiũt planè. Sed aliud eſt cũ quęrimus de refectione iter agẽtiũ, & aliud cũ quærimus de perfectione beatorũ Apoſtolorũ. Audi eſuriẽtẽ & ſitientẽ & vtiq; iuſtitiã, quãta in hac vita capi poteſt, quãta geri iuſtitia. Quis enim noſtrũ ſe illi vel cõferre audeat, nedũ præferre? Sed quid ait? Nõ quia iã acceperim vt iam perfectus ſim. Videte quis loquatur, vas electionis, & extremũ quodãmodo fimbriãrũ veſtimẽti domini, ſed tamẽ qđ ad fluxũ ſanguinis ſanat tãgentẽ, quia credentẽ: nouiſſimus enim Apoſtolorũ & minimus ſicut ipſe ait, Ego ſum nouiſſimus Apoſtolorũ: &, Ego ſum minimus Apoſtolorũ. Et iterũ, Nõ ſum dign⁹ vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiã Dei, ſed gratia dei ſum quod ſum, & gratia eius in me vacua nõ fuit, ſed plus omnibus illis laboraui, nõ ego autẽ, ſed gratia dei mecũ. Hæc au-

Matth. 5.

Philip. 3.

Matth. 9.

1. Cor. 15.

audiens tu tanquam plenum & perfectum vbi videris audite. Audiſti quid ructet, audi & quid eſuriat. Non quia iam acceperim iam perfectus ſim. Ait, Fratres, ego me non arbitror apprehendiſſe: vnum autem quæ retro oblitus, in ea quæ antè ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu. Dicit ſe nondum eſſe perfectum, quod nondum acceperit, nondum apprehenderit, dicit ſe extendi dicit ſe ſequi ad palmã ſupernæ vocationis. In via eſt, eſurit impleri vult ſatagit peruenire deſiderat, æſtuat, nihil illi iam magnæ moræ eſt, quàm diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Ergo chariſſimi, quia eſt terrenus cibus quó carnis infirmitas paſcitur, eſt autem & cœleſtis cibus quo pietas mentis impletur, & habet cibus iſte terrenus vitam ſuam, habet & ille ſuam. Huius cibi vita hominum eſt, illius cibi vita angelorum eſt. Fideles homines, diſcreti, iam corde à turba infidelium ſuſpenſi in deum, quibus dicitur, Surſum cor, aliam ſpem gerentes, & ſcientes ſe peregrinari in hoc mundo, medium quendam locum tenent, nec illis comparandi ſunt, qui nihil aliud putant bonum, quàm deliciis terrenis perfrui, nec illis adhuc ſupernis habitatoribus cœli, quibus ſolæ deliciæ ſunt panis ipſe à quo creati ſunt. Illi homines proni ad terram, paſtum atque lætitiam de ſola carne requirentes, pecoribus comparantur, longe ab angelis diſtant & conditione & moribus. Conditione, quia mortales ſunt: moribus, quia luxurioſi. Inter illum populum cœli & populum terræ, melius quodammodo pendebat Apoſtolus. Illuc ibat, hinc ſe attollebat. Nec cum illis tamen erat adhuc, nam diceret, iam perfectus ſum: nec cum iſtis erat pigris, torpidis, marcidis, ſomnolentis, nihil aliud eſſe putantibus, niſi quod vident & quod tranſit, & quod nati ſunt, & quod morituri ſunt: nam ſi cum eis eſſet, nõ diceret, ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. Gubernare itaque debemus noſtra ieiunia. Non eſt hoc, vt dixi officium angelicum, nec tamen & illorum hominum officium eſt qui ventri ſeruiunt, medietatis noſtræ res eſt qua viuimus ſecreti ab infidelibus & coniungi angelis inhiantes. Nondum peruenimus, ſed iam imus: nondum ibi lætamur, ſed iam hîc ſuſpiramus. Quid ergo nobis prodeſt abſtinere aliquantum à paſtu & lætitia carnali? Caro in terram cogit, mens ſurſum tendit: rapitur amore, ſed tardatur pondere. De hac re ſcriptura ita loquitur. Corpus enim quod corrũpitur, aggrauat animã, & deprimit

Philip. 3.
Philip. 1.
1. Cor. 5.
Sapien. 9.

primit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Si ergo caro in terram vergens onus eſt animæ, & ſarcina prægrauās præuolantem, quãtum quiſque delectatur ſuperiore vita ſua, tantum deponit de terrena ſarcina ſua. Ecce quod agimus ieiunantes. Non vobis ergo videatur leuis res aut ſuperflua, nec quiſquam forte hoc faciens Eccleſiæ conſuetudine, cogitet apud ſe & dicat ſibiipſi vt ſuggerentem intrinſecus audiat tentatorem: quid facis quia ieiunas, defraudas animã tuam, nõ ei das quod eam delectat, tibiipſi ingeris pœnã? tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. Deo ergo placet quia te crucias? Ergo crudelis eſt qui delectatur pœnis ſuis. Reſponde huiuſmodi tentatori, Excrucio me planè, vt ille parcat, do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectẽ ſuauitatẽ eius. Nam & victima excruciatur, vt in arã imponatur. Minus premet mentẽ meam caro mea. Et tali diſſuaſori malo ſeruo ventris reſponde per hanc ſimilitudinem: & dic, Si iumento forte inſideres, ſi equo vtereris qui te geſtiendo poſſet præcipitare, nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares quem fræno non poſſes? Caro mea iumentum meum eſt, iter ago in Hieruſalẽ plerunque me rapit, & de via conatur excludere: Via autẽ mea Chriſtus eſt. Ita exultantem non cohibebo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiã ipſo experimento probat quàm vtiliter ieiunetur. Nunquid enim caro iſta, quæ nunc domatur ſemper domabitur? Dum temporaliter fluitat, dum mortalitatis cõditione prægrauatur, habet exultationes ſuas manifeſtas & periculoſas menti noſtræ. Caro eſt enim adhuc corruptibilis, nondum reſurrexit. Nam non ſemper ſic erit, nondum habet ſtatum proprium cœleſtis habitudinis. Nondum enim facti ſumus æquales angelis dei. Ne ergo arbitretur dilectio veſtra, quod inimica ſit caro ſpiritui, quaſi alter ſit author carnis, alter ſit author ſpiritus: multi enim hoc putantes vere rapti ab ipſa carne deuiarunt, & alterum authorem carni, alterum ſpiritui poſuerunt. Vtũtur autẽ quaſi teſtimonio apoſtolico, quod non intelligunt, Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hoc verum eſt, ſed quare & aliud non attendis? Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habet, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. In illa prima ſententia quam commemoraui, quaſi quędam lucta duorũ inimicorũ videtur, carnis & ſpiritus, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car- *Galat.5.* *Ephe.5.*

nem:in hac autem,tanquam copulatio cõiugalis,Nemo enim
vnquam carnem ſuam odio habet, ſed nutrit & fouet eam , ſi-
cut & Chriſtus Eccleſiam. Quid ergo facimus inter has duas
ſententias?Si contrariæ ſunt,quam reſpuemus , quam tenebi-
mus? Sed non ſunt contrariæ. Intendat enim charitas veſtra.
interim ego ambas accipio, & ambas concordes quantum po-
tuero, demonſtrabo. Tu autem quiſquis alium authorem car-
nis conſtituis, alium ſpiritus, de illa quid agis?Nemo enim vn-
quam carnẽ ſuo odio habet,ſed nutrit & fouet eã, ſicut Chri-
ſtus Eccleſiã. Vel ſimilitudo non te terret, quia nutrit, inquit,
& fouet eam,ſicut & Chriſtus Eccleſiam?Compedẽ putas car-
nẽ. Quis amat cõpedem ſuã? Carcerẽ putas carnẽ. Quis amat
carcerẽ ſuum?Nemo enim vnquã carnem ſuam odio habet.
Quis non oderit vinculum ſuum? quis nõ oderit pœnam ſuã?
& tamen nemo vnquam carnẽ ſuam odio habet , ſed nutrit &
fouet eam,ſicut & Chriſtus Eccleſiam. Tu ergo qui alium au-
thorẽ ponis carni,alium authorẽ ſpiritui ponis, alium poſitu-
rus es Eccleſiæ,alium Chriſto. Quod qui ſapit, deſipit. Dili-
git ergo vnuſquiſque carnem ſuam, Apoſtolus dicit, & præter
Apoſtoli dictum vnuſquiſque in ſe probet. Quantũ libet enim
ſis domator carnis,quantalibet in eam ſeueritate accendaris,
neſcio vtrum non claudes oculum, ſi aliquis ictus immineat.
Eſt ergo quaſi quoddã coniugium ſpiritus & carnis. Vnde er-
go caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car
nem? Vnde iſta pœna , quæ ducta eſt de mortis propagine?
1. Cor. 15. Vnde dictum eſt,Omnes in Adam moriuntur? Et vnde dicit
Ephe. 2. Apoſtolus,Fuimus aliquando & nos natura filij iræ ſicut &
cæteri? Accepit enim ille vindictam mortis , de quo nati ſu-
mus , & trahimus quod vincamus. Et ideo concupiſcimus ad-
uerſus carnem, vt nobis domitam carnem ſubiiciamus, & eam
ad obediendum attrahamus. Nũquid ergo odimus, quẽ nobis
cupimus obedire? Dat vnuſquiſque & in domo ſua plerun-
que diſciplinã coniugi ſuæ, & eam ſubiugat renitentẽ , nõ per-
ſequitur inimicantem. Filium tuum domas vt tibi obediat,nũ
quid odiſti,nunquid deputas inimicũ? Seruum poſtremo tuũ
diligis & caſtigas, & in caſtigando obedientem facis. Habes de
1. Cor. 9. hac re ipſius Apoſtoli manifeſtam,plenamq; ſententiam: Nõ
ſic curro,inquit, tanquam in incertum, non ſic pugillor quaſi
aërem cædẽs, ſed caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutẽ redigo, ne
forte aliis prædicãs,ipſe reprobꝰ inueniar. Habet ergo caro ex
condi

conditione mortali quaſi quoſdam terrenos appetitus ſuos, in hos tibi ius fræni conceſſum eſt: regat te præpoſitus, vt poſſit à te regi ſubiectus Infra te eſt caro tua; ſupra te eſt deus tuus. Cum vis vt ſeruiat tibi caro tua, admoneris quomodo te oporteat ſeruire deo tuo. Attendis quod ſub te eſt, attende & quod ſupra te eſt. Leges in inferiorem non habes niſi à ſuperiore. Seruus es, ſeruum habes, ſed dominus duos ſeruos habet Seruus tuus plus eſt in poteſtate domini tui, quàm in tua. Itaque vis tibi obediri à carne, nunquid in omnibus poteſt, in omnibus obtẽperat domino tuo? Non in omnibus obtemperat tibi Quomodo, inquis? Ambulas, pedes moues, ſequitur: ſed nunquid quantũ vis ibit tecum? Animatur à te nunquid quandiu vis? nunquid quando vis doles? quando vis ſanus es? Exercet enim te plerunque dominus tuus per ſeruum tuum, vt quia fuiſti domini contemptor, merearis emẽdari per ſeruum. Sed ad te quid pertinet, delectationem carnis non relaxare vſque ad illicita aliquantum, & à licitis refrænare? Qui enim à nullis refrænat licitis, vicinus eſt & illicitis. Proinde fratres, licitum eſt coniugium, illicitũ eſt adulterium, & tamen temperantes viri, vt longe ſint ab illicito adulterio, refrænant ſe & aliquantum à licito coniugio. Licita eſt ſatietas, illicita eſt ebrioſitas, tamen modeſti homines vt longe ſe faciant à turpitudine ebrietatis, caſtigant ſe aliquantũ & à libertate ſatietatis. Ita ergo agamus fratres, temperemus: & quod facimus, ſciamus quare faciamus. Ceſſando à lætitia carnis, acquiritur lætitia mentis. Proinde finis nobis ieiuniorum noſtrorum ad iter noſtrum, quid ſit ipſum iter, & quò tendamus, hoc conſiderandum eſt. Nanque & Pagani ieiunant aliquando, & nec regionem quò tendimus, norunt: & Iudæi ieiunant aliquando, & viam in qua ambulamus non apprehenderunt. Tale eſt hoc, ac ſi aliquis equum domet, in quo erret. Ieiunãt hæretici, video quales eant: interrogo, quò eant, ieiunatis vt qui placeatis? Deo, inquiunt. Munus putatis accipit? Sed prius vide quid dicit, Relinque munus, & vade prius recõciliare fratri tuo. Nunquid membra tua recte domas, qui Chriſti membra dilanias? Auditur, inquit, in clamore vox veſtra, & eos qui ſub iugo veſtro ſunt, ſtimulatis & cæditis pugnis. Non tale ieiunium elegi, dicit dominus. Improbaretur ergo ieiunium tuum, ſi immoderatius ſeuerus exiſteres in ſeruum tuum: approbabitur ieiunium tuum, cum non agnoſcis fratrem tuum? *Matth. 5.*

Non ego quæro à quo cibo abſtineas, ſed quem cibum diligas. Dic mihi quem cibũ diligas, vt approbẽ quod ab iſto cibo te abſtineas. Diligis iuſticiam? Forte, inquis, diligo. Appareat ergo iuſticia tua. Puto enim iuſtum eſſe vt maiori ſeruias, quò tibi minor obtemperet. De carne enim loquebamur, quę minor eſt quàm ſpiritus, & quæ domanda ac moderanda ſubiecta eſt. Agis cum ea vt obtemperet tibi, & ſubtrahis ei cibum, quod ames ſubiectam tibi: agnoſce maiorem, agnoſce ſuperiorẽ, vt tibi recte cedat inferior. Quid ſi caro tua obedit tibi, & tu non obedis deo tuo? Nónne ab ipſa damnaris, cum tibi obtemperat? Nónne obtemperando tibi contra te dicit teſtimonium? Et cui, inquit, maiori obtemperem? Ecce Chriſtus loquitur iuſticia. Amatorem te dixeras, Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis. Audi ergo dominum tuum mandatum dantem, vt nos inuicem diligamus. Cum ex nobis omnibus tanquam membris corpus ſibi faciat, quod corpus habeat vnum caput ipſum dominum & ſaluatorem, tu contra diuellis te à membris Chriſti, non amas vnitatem. Non hoc expaueſceres in membris tuis, ſi diſtortum digitum haberes, non ad correctorem digiti tui medicum curreres? Certe tunc ſe habet bene corpus tuum, quando ſibi concordant membra tua: tunc diceris ſanus, tunc bene vales, Si autem aliquid in tuo corpore diſſentiat ab aliis partibus, quæris qui emendet: cur ergo non quæris emendari, vt compagini membrorum Chriſti reuoceris, & congruas in ipſo corpore & tuo? Certe viliores ſunt cæteris membris capilli tui. Quid vilius in corpore tuo capillis tuis? Quid contemptius, quid abiectius? Et tamen ſi male te tondeat, iraſceris tonſori, quia in capillis tuis non ſeruat æqualitatem, & tu in membris Chriſti non tenes vnitatem Quid ſunt ergo, aut cui rei proſunt ieiunia tua? Indignum deum cui putas, cui ab omnibus qui in eum credunt in vnitate ſeruiatur, & tamen vis in membris tuis, in corpore tuo, in capillis tuis vnitatem ſeruari. Loquuntur viſcera tua, membra tua contra te dicunt verum teſtimonium, & tu falſum contra membra Chriſti. Diſcreuiſti te à ieiunio Paganorum. Hoc putas, & ideo ſecurus tibi videris. Ego enim, inquis, Chriſto ieiuno, illi autem idolis & dæmoniis. Accipio quod dicis. & reuera non nego, diſcretum eſt. Sed ecce quéadmodum cõtra te pauloante me commemorante, dicebant teſtimonium membra tua, vt admonerem te qualis eſſe debeas cũ

Ioan.13.

membris

membris Chriſti dei tui, & ipſi Pagani, à quibus ſeparas ieiunium tuũ, admoneant te aliquid de vnitate Chriſti tui. Ecce illi multos deos falſos non diuiſi colunt, nunquid nos vnũ verũ ideo inuenimus, vt ſub vno in vnitate non ſimus? Multos illi & falſos, nos vnum & verum: & illi ſub multis falſis nõ habent diuiſionem, nos ſub vno vero non tenemus vnitatẽ, Non doles, non gemis, non erubeſcis? Aliud addo. Non ſolum multos deos falſos Pagani colunt, ſed pleroſque ſibi contrarios & inimicos. Verbi gratia, commemoremus aliqua ipſorum, ſi cuncta non poſſumus. Hercules & Iuno inimici fuerunt, homines enim fuerunt, priuignus ille, nouerca illa, vtrique eorũ Pagani templa fecerunt, & Iunoni, & Herculi. Adorant illum, adorant illam, pariter eunt ad Iunonem, pariter ad Herculem. Illis ſibi iratis, concordes ſunt. Vulcanus, & Mars inimici ſunt, & iuſtam cauſam habet Vulcanus, ſed da iudicem qui audiat. Odit enim miſer vxoris adulterium, nec tamen audet cultores ſuos à Martis templo prohibere. Simul adorant & illum & illum. Si imitantur deos ſuos, litigant, & ipſi eunt de templo Martis ad templum Vulcani. Magna indignitas: nec tamen timent ne ſibi iraſcatur maritus, quod ad eum venitur de templo Martis adulteri. Habent cor, ſciunt lapidem ſentire nõ poſſe. Ecce colentes multos, falſos, diuerſos, aduerſos, tenent tamen in eis colendis qualemcunque vnitatem. Ecce dicunt contra te teſtimonium & ipſi Pagani, à quibus tua ieiunia ſeparaſti. Veni ergo ad vnitatem frater: Vnum deum colimus, nunquam patrem & filium vidimus litigantes. Nec mihi Pagani ſuccenſeant quod hæc dixi de diis eorum. Quare enim iraſcantur verbis meis, & non potius literis ſuis? Illas prius ſi poſſunt, imò ſi volunt, deleant. Non eis docendis grammatici vela ſuſpendant. Iraſcitur mihi, quia ego dico, qui dat mercedem vt filius ipſius diſcat. Ergo chariſſimi, illi quidem tales deos habent, vel potius habuerunt. Quia enim ipſi eos deſerere noluerunt, ab eis deſerti ſunt. Et multi deſeruerunt eos, & adhuc deſerunt eos, deiiciunt templa eorum in cordibus ſuis: ſed gaudeamus de illis, quia veniunt ad vnitatem, non ad diuiſionem. Non inueniat Paganus occaſionem, qua nolit eſſe Chriſtianus. Concordemus fratres colentes vnum Deum, vt & illos deſerere multos deos exhortemur quodam modo noſtra concordia, vt ad pacem & ad vnitatem veniant colendi vnum deum. Et ſi forte faſtidiunt, & hinc nobis calumniãtur,

 quòd

quòd vnitatem inter nos Chriſtiani non habemus, & inde ſunt tardi & pigri ne veniant ad ſalutem, alloquar & ipſos paululum, & dicam, quod eis dicatis: non præferãt nobis quaſi cõcordiã ſuam, non ſibi tanquam de vnitate ſua placeant. Hoſtẽ quippe quem patimur, illi non patiuntur: illos, & non iſta agentes ipſe poſſidet. Videt eos adoratores falſorum deorum, videt eos ſeruos, & ſeruos dæmoniorum. Quid illi lucri eſt, quia litigant: aut quid damni eſt, quia non litigant? Et vnum quanuis falſum & vanũ ſentientes, ſibiq; conſentientes, ſic eos poſſidet. At vero cum deſereretur, & multi ad vnum deum concurrerent, eius ſacrilega ſacramenta deſererent, templa euerterent, idola frangerent, ſacrificia prohiberent, vidit ſe perdidiſſe quos tenebat, vidit à ſua familia receſſiſſe, verum deum cognouiſſe, quid faceret, quomodo inſidiaretur? Cõcordes nos ſcit quòd poſſidere nõ poſſit, vnum deum nobis diuidere non poteſt, falſos deos nobis ſupponere non poteſt, ſentit eſſe vitam noſtram charitatem, mortem noſtram diſſenſionem, lites immiſit inter Chriſtianos, quia multos deos non potuit fabricare Chriſtianis, ſectas multiplicauit, errores ſeminauit, hæreſes inſtituit, ſed quicquid fecit, de palea dominica fecit. Ecce ſecuritas nobis eſt, licet illo ſæuiente, licet illo inſidiante, & diſſenſiones varias inter Chriſtianos ſeminante, ſi deum noſtrum agnoſcamus, ſi concorditer teneamus, ſi fidẽ ſeruemus, ſecuri ſimus fratres. Frumentum de area, aut non recedit, aut redit, aliquid palearum aufert vento tentationis, vnde nobis faciat non viam perditionis, ſed opus exercitationis. Quantam vero paleam non tollit foras, & ipſa tamen in vltimo ventilanda eſt, & non it tota palea, niſi in ignem. Satagere ergo debemus fratres mei, cum tempus eſt, quantis poſſumus viribus, quanta poſſumus intentione, vt ſi fieri poteſt, & palea redeat dum frumenta non pereant. Dilectio noſtra hic probatur, magnum opus vitæ noſtræ proponitur. Non nos inueniremus quãtum fratres diligamus, ſi nemo periclitaretur: non appareret quanta eſſet dilectio inquiſitionis, ſi nihil teneret abyſſus perditionis. Laboremus fratres, non ceſſemus, omni opere, omni ſudore, affectu pio ad deum, ad illos inter nos, ne illorum veterem litem ſopire volẽtes, inter nos nouos rixas faciamus, & ante omnia cauti ſimus inter noſipſos tenere firmiſſimam dilectionem. Illi gelauerũt in iniquitatibus ſuis: quomodo in eis tu ſolues glaciem iniquita

quitatis, ſi non ardes flamma charitatis? Nec curemus quòd eis moleſti videmur compellendo, attendamus quo in eo ſecuri ſimus: nunquid enim ad mortem, & non potius à morte? Omnino quibuſcunque modis poſſimus, ſed modeſte vetuſta vulnera pertractemus, & cauti ſimus, ne inter manus medici deficiat, qui curatur. Quid itaque curandum nobis eſt, quia plorat puer qui ad ſcholam ducitur? Cogitandum nobis eſt, quia repellit manus medici qui ſecatur. Piſcatores fuerunt Apoſtoli, & dominus dixit eis, Faciam vos piſcatores hominum. Per Prophetam autem dicitur, quòd deus primo piſcatores erat miſſurus, poſtea venatores. Primo piſcatores miſit, poſtea venatores mittit. Quare piſcatores, quare venatores? De abyſſo & profundo maris ſuperſtitionis idololatriæ credentes, piſcati ſunt retibus fidei. Venatores autem quò miſſi ſunt, cum illi vagarentur per montes & colles, id eſt, per ſuperbias hominum, per tumores terrarum. Mons vnus, Donatus: & alius mons, Arrius: alter mons, Fotinus: alter mõs, Nouatus: per iſtos montes errabãt, venatoribus indigebat error ipſorum. Ideo & diſtributa ſunt officia piſcatorum & venatorum, ne forte iſti dicant nobis, Quare Apoſtoli neminem coëgerunt, neminem impulerunt? Quia piſcator eſt, retia mittit in mare, quod incurrerit, trahit. Venator autem ſyluas cingit, ſentes excutit, terroribus vndique multiplicatis cogit in retia. Ne hac eat, ne illac eat: inde occurre, inde cæde, inde terre, non exeat, non effugiat, Sed retia noſtra vita eſt, tantum dilectio conſeruetur. Nec attendas quàm illi ſis moleſtus, ſed quàm tibi ille ſit dilectus. Qualis pietas ſi parcis, & moritur? Fratres, hanc etiam conſiderate comparationem & ſimilitudinem, vna enim res multas ſimilitudines habere poteſt, ea conditione, Naſcuntur homines vt velit ſi omnis homo à filiis ſuis ſuccedi, & nemo eſt, qui non hunc ordinem in domo ſua vel optet vel ſperet, vt generatores filiorum cedant, & generati ſuccedant: tamen ſi pater ſenex ægrotet, non dico ſi filius cui aſſit pater, quem quærit hæredem, quem cupit ſucceſſorem, quem propterea genuit, vt illo mortuo ipſe viuat, non hoc dico: ſi pater ægrotet ſenex, iturus iam vicinus morti, iam naturæ ordinem petens, iam vltra quod ſperet, non habens: tamen ſi ægrotet, & aſſit illi pie filius eius, & videat eum medicus letali & noxio ſomno premi, patiens eſt in ſenem moriturum propter ipſos paucos dies, quibus hic poteſt viuere:

Matth. 4. *Hiere.* 16.

uere:ſtat filius,& adeſt patri ſolicitus, & cum audierit medicum dicentem,iſte homo lethargicus poteſt eſſe, & inde mori,ſi permittatur dormire,ſi vultis eum viuere non dormiat. Illum ſomnus ille noxius premit,qui & noxius eſt, & dulcis eſt. Filius autem eius admonitus à medico,ſtat ſolicitus patri, moleſtus pulſat,& ſi pulſatio eius vincitur,vellicat,& ſi vellicatio nihil agit,pũgit. Certe moleſtus eſt patri,& eſſet impius,niſi moleſtus eſſet. At ille quē delectat mori,moleſtũ ſibi filiũ triſti aſpectu & voce reuerberat,Quieſce mihi,q́d mihi moleſtus es?Sed medicus ait,Quia ſi dormieris,morieris. Et ille,Dimitte me,mori volo. Senex dicit,mori volo, & puer impius eſt,ſi nõ dicat,ego nolo. Et illa vita vtriq; temporalis eſt, nec ille in ea perpetuus erit,cui filius eſt moleſtus vt excitet:nec ille qui abeũti patri & decedẽti ſuccedit,ambo per eã tranſeunt,ambo per illã tẽporaliter trãſuolãt,& tamẽ impij ſunt,niſi ad ipſam ſibi temporalem etiam cum inuicem moleſti ſunt, conſulant. Ergóne video fratrem meum ſomno noxiæ conſuetudinis premi,& non excito,dum timeo moleſtus eſſe dormienti atque pereunti? Abſit à me vt hoc facerem,nec ſi illo viuo noſtra anguſtaretur hæreditas. Nunc vero cum illud quod accepturi ſumus diuidi non poſſit,cum poſſeſſore multiplicato anguſtari non poſſit,non eum erigam vel moleſtus vt vigilet,& carens ſomno vetuſtiſſimi erroris mecum in hęreditate gaudeat vnitatis? Prorſus faciam,ſi vigilo faciam,ſi non facio, & ego dormio. Chariſſimi,dominus interpellatus eſt à quodam cùm turbis loqueretur,& ait illi, Domine dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem. Et dominus,Dic homo,quis me conſtituit diuiſorem hæreditatis inter vos? Non vtique dedignabatur compeſcere cupiditatem,ſed nolebat fieri iudex ad diuiſionem:Nos autem chariſſimi non eum rerum talium iudicem requiramus,quia nec talis eſt hæreditas noſtra pura fronte,bona conſcientia interpellemus domino noſtro, & dicat ei vnuſquiſque noſtrum,Domine dic fratri meo,non vt diuidat, ſed vt teneat mecum hæreditatem. Quid enim vis diuidere frater? Quod enim dimiſit nobis dominus, non poteſt diuidi. Aurum eſt enim,vt ſtateram diuiſionis proferat, argentum eſt,pecunia eſt, mancipia ſunt, pecora ſunt, arbores ſunt, agri ſunt? Omnia enim iſta diuidi poſſunt. Non poteſt diuidi, Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis. Poſtremo in ipſis etiam terrenis hæreditatibus diuiſio minorem facit

Luca. 12.

Ioan. 14.

cit

cit:conſtitue duos fratres ſub vno patre,quicquid poſſidet pa ter, amborum eſt,totum illius,totum & illius. Proinde ſi de rebus ſuis interrogentur,ſic reſpondet. Cuius eſt,verbi gratia equus ille?Et ſi vni eorum dixeris,noſter eſt. Cuius ille fun. dus,ille ſeruus?In omnibus reſpondet,noſter eſt. Si autem di. uidant, iam aliud reſpondetur. Cuius equus ille? meus:cuius iſte? fratris mei. Ecce quid tibi fecit diuiſio?non vnum acqui. ſiſti,ſed vnum perdidiſti. Si ergo & talem hæreditatem habere mus quæ diuidi poſſet, diuidere tamen non deberemus,ne no ſtras diuitias minueremus. Et certe nihil tam importunum fi. liis,quàm viuo patre velle diuidere. Denique ſi hoc facere mo liantur,ſi litibus & contentionibus ſtudeant ad vendicandas ſibi quiſque partes ſuas,exclamat ſenex, Quid facitis, adhuc viuo?expectate paululum mortem meam,tunc ſecate domum meam. Nos autem deum patrem habemus,quid imus in diui. ſionem, quid imus in lites?Certe expectemus,ſi mori potue. rit,diuidamus.

FINIS.

DE VRBIS EXCIDIO.
TRACTATVS

Incerti authoris.

INtueamur primam lectionem ſancti Danielis Prophetæ, vbi eũ audiuimus orantem,& mirati ſumus. peccata non ſolum populi ſui,ſed & ſua propria cõfitentem, nam poſt ipſam orationem,cuius quidem verba indicabant eum non ſolum deprecatorem, ſed etiam confeſſorem. Poſt ipſam ergo orationem: cum orarem,inquit,& confiterer peccata mea,& peccata populi mei domino deo meo. Quis ergo eſt qui ſe ſine peccato eſſe profiteatur, cũ Daniel propheta peccata propria confitetur:nam ſuperbo cuidam dictum eſt per Ezechielem Prophetam, Nunquid tu ſapientior quàm Daniel? In tribus item quibuſdam ſanctis viris, per quos tria genera hominum ſignificat deus quæ

Danie. 9.

Ezec. 28.

liber

liberaturus eſt, quando magna tribulatio ſuperuentura eſt generi humano, etiam hunc Danielem poſuit & dixit, quod nemo inde liberabitur niſi Noë, Daniel & Iob: Et quidem manifeſtum eſt, quòd in his tribus nominibus tria quædam, vt dixi, genera hominum ſignificat deus. Iam enim tres illi viri dormierunt, & apud deum ſunt ſpiritus eorum, & corpora eorum in terra fluxerunt: expectant reſurrectionem, & ad dexteram collocationem, nec aliquam in hoc mundo tribulationem timent, vnde ſe cupiant liberari. Quomodo ergo de illa tribulatione liberabuntur Noë, Daniel, & Iob? Quando dicebat iſta Ezechiel, ſolus forſitan Daniel in corpore fuit. Item Noë & Iob iam olim dormierant, & ſomno mortis patribus appoſiti fuerant: quomodo ergo poterunt de imminente tribulatione liberari, iam olim de carne liberati? Sed in Noë ſignificantur boni præpoſiti, qui regunt & gubernant Eccleſiam, quomodo Noë in diluuio gubernauit arcam. In Daniele ſignificantur omnes ſancti continentes. Iob ſignificantur omnes coniugati iuſte & bene viuentes. Hæc enim tria genera hominum de illa tribulatione liberat deus. Tamen quantum ſit commendatus Daniel, ex hoc apparet, quod vnus ex illis tribus meruit nominari; & tamen confitetur peccata ſua. Daniele ergo confitente peccata ſua, cuius ſuperbia non contremiſcat, cuius inflatio non reſidat, cuius timor & elatio non cohibeatur? Quis glorietur caſtum ſe habere cor, aut quis glorietur mundum ſe eſſe à peccato? Et mirantur homines, & vtinam tantum mirarentur, & non etiam blaſphemarent, quando corripit deus genus humanum & flagellis piæ caſtigationis exagitat, exercens ante iudicium diſciplinam, & plerunque non eligens quem flagellet, nolens inuenire quem damnet. Flagellat enim ſimul iuſtos & iniuſtos, quanquam quis iuſtus, ſi Daniel Propheta peccata propria confitetur? Lecta eſt ante dies lectio libri Geneſeos, quæ vos, niſi fallor multum fecit intentos, vbi Abraham dicit domino, vtrum ſi inueniat in ciuitate quinquaginta iuſtos parcat ciuitati propter eos, an cum ipſis perdat ciuitatem. Reſpondit ei dominus, quod ſi inueniat in ciuitate quinquaginta iuſtos, parcat ciuitati. Deinde Abraham adiecit ad interrogationem, & quæſiuit, vtrum ſi minus fuerint quinq;, & remaneant quadragintaquinque, ſimiliter parcat. Reſpondit deus parcere ſe propter quadragintaquinque. Quid plurimis? Paulatim interrogan

Ezec. 14.

Prou. 20.

Gene. 18.

rogando, & illo de numero detrahendo peruenit ad decem, & quæſiuit à domino, vtrum ſi decem iuſtos in ciuitate compererit, perdat eos cum reliquis innumerabilibus malis, an propter decem iuſtos peccat potius ciuitati: Reſpondit deus etiam propter decem iuſtos non ſe perdere ciuitatem. Quid ergo dicimus fratres? Occurrit enim quæſtio nobis valida & vehemens, præſertim ab hominibus qui ſcripturis noſtris im pietate inſidiantur, non qui eas pietate perquirunt, & dicunt maxime de recenti excidio tantæ vrbis, Non erant Romæ quinquaginta iuſti: in tanto numero fidelium, tanto numero ſanctimonialium, continentium, tanto numero ſeruorum & ancillarum dei, ne quinquaginta iuſti inueniri potuerunt, nec quadraginta, nec triginta, nec viginti, nec decem? Si autem incredibile eſt, quare non deus propter quinquaginta, vel etiam propter decem iuſtos pepercit illi ciuitati? Scriptura non fallit, ſi ſe homo non fallat. Cum de iuſticia quæritur, & deus de iuſticia reſpondet. Iuſtos quærit ad regulam diuinam, non ad regulam humanam. Cito ergo reſpondeo, Aut inuenit ibi tot iuſtos, & pepercit ciuitati: aut ſi non pepercit ciuitati, nec iuſtos inuenit. Sed reſpondetur mihi, manifeſtum eſſe quòd deus non pepercit ciuitati. Reſpondeo & ego, imò mihi non eſt manifeſtum: perditio enim ciuitatis ibi facta non eſt, ſicut in Sodomis facta eſt. De Sodomis enim quæſtio erat, quando deum Abraham interrogauit, Deus autem dixit, Non perdam ciuitatem: non dixit, Non flagello ciuitatem Sodomis non pepercit, Sodomam perdidit, Sodomam penitus igne cõſumpſit, quam ad iudicium non diſtulit, ſed in ea exercuit quod aliis malis ad iudicium reſeruauit. Prorſus nullus de Sodomis euaſit, nihil hominis relictum eſt, nihil pecoris, nihil domorum, cuncta omnino ignis abſorbuit: Ecce quomodo deus perdit ciuitatem. Ab vrbe autem Roma quàm multi exierunt & redituri ſunt, quàm multi manſerunt & euaſerunt, quàm multi in locis ſanctis nec tangi potuerunt, Sed capti, inquiunt, multi ducti ſunt. Hæc & Daniel non ad ſupplicium ſuum, ſed ad ſolatium cæterorum. Sed multi, inquiunt, occiſi ſunt: hoc & tot iuſti Prophetæ à ſanguine Abel vſque ad ſanguinem Zachariæ: hoc etiam tot Apoſtoli, hoc etiam dominus Prophetarum & Apoſtolorum. Sed multi, inquiunt, tormentis variis excruciati ſunt. Putamúſne quiſquam tantum quãtum Iob horrendus nobis? Nunciatæ ſunt ſtrages, *Matt. 23.*

facta

facta incendia, rapinæ, interfectiones, excruciationes hominũ. Verum eſt, multa audiuimus, omnia gemuimus, ſæpe fleuimus, vix conſolati ſumus, non ab vno, non nego multa nos audiſſe, multa in illa vrbe eſſe commiſſa. Verumtamen fratres mei intendat charitas veſtra quod dico. Audiuimus librum ſancti Iob, quod perditis rebus, perditis filiis, nec ipſam carnem quæ illi ſola remanſerat ſaluam potuit obtinere, ſed percuſſus graui vulnere à capite vſque ad pedes ſedebat in ſtercore, putreſcens vlcere, ſanie fluens, vermibus ſcatens, tormentis acerbiſſimis dolorum cruciatus. Si nobis ſic nunciaretur vniuerſa ciuitas ſedere: ſedere, inquã, ciuitas vniuerſa, nullo ibi ſano, in grauiſsimo vulnere, & ſic putreſcere vermibus viuus quomodo mortui putruerunt: quod erat grauius, hoc an illud bellum? Puto quòd mitius in carnem humanam ferrum ſæuiret quàm vermes, tolerabilius de vulneribus ſanguis erumperet, quàm de putredine ſanguis diſtillaret. Cadauer corrumpi reſpicis & horreſcis, ſed ideo minor pœna quòd abſens anima. At vero in Iob præſens anima quæ ſentiret, ligata ne fugeret, ſuſtinuit tamen tribulationem Iob, & deputatum eſt illi ad magnam iuſticiam. Non ergo quiſquam attendat quid patiatur, ſed quid faciat homo. In eo quòd pateris, poteſtas tua non eſt, in eo quòd facis, voluntas tua vel nocens vel innocens eſt. Patiebatur Iob, ſtabat mulier relicta ſola: non ad conſolationem, ſed ad tentationem: non quæ afferret medicinam, ſed quæ moueret blaſphemiam, Dic aliquid,
Iob. 2. inquit, in deum, & morere. Videte quemadmodum illi mors beneficium fuit, & tale beneficium nemo dabat. Sed in his omnibus quæ ſancta anima ſuſtinebat, patientia exercebatur, fide probabatur, mulier confutabatur, diabolus vincebatur. Spectaculum magnum, & in illa fœditate putredinis præclara pulchritudo virtutis. Vaſtat latenter inimicus, aperte malum ſuadet inimica, adiutorium diaboli, non mariti, Eua noua. ſed ille non vetus Adam. Dic aliquid in deum & morere. Blaſphemando extorque, quod precando non potes impetrare. Locuta es, inquit, tanquam vna ex inſipientibus mulieribus. Attendite verba fortis fidelis, attendite verba foris putreſcentis, intus integri. Locuta es, inquit, tanquam vna ex inſipientibus mulieribus: Si bona percepimus, mala non ſuſtinemus? Pater eſt, nunquid amandus blandiens, & reſpuendus corripiens? Nónne pater eſt, & promittens vitam, & imponens diſciplinam

plinam? Excidit ne tibi fidelis? Accedes ad ſeruitutem, ſta in *Eccle. 2*
iuſticia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem:
omne quod tibi applicitum fuerit accipe, & in dolore ſuſtine,
& in humilitate tua patientiā habe, quoniam in igne probatur
aurū & argentum, homines vero acceptabiles in camino humiliationis. Miſer, excidit ne tibi? Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. *Prouer. 3. Heb. 12.* Cogita quoſlibet cruciatus, extende animum in quaſlibet
in hac vita pœnas humanas, compara ad gehennam, & leue eſt
omne quo cogitas. Hic temporalis, ibi æternus eſt, & qui torquet & qui torquetur. Nunquid adhuc patiuntur, qui illo tempore paſſi ſunt, quo Roma vaſtata eſt? Diues autem ille adhuc
apud inferos patitur, arſit, & ardet, ardebit, viuet vſque ad iudicium, recipiet carnem non ad beneficium, ſed ad ſuppliciū. *Luca 16.*
Illas pœnas timeamus, ſi deum timemus. Quicquid hic paſſus fuerit homo, ſi corrigatur, emendatio eſt: ſi nec ſic corrigatur, duplex damnatio eſt. Et hic enim luit pœnas temporales, & ibi experietur æternas. Dico charitati veſtræ fratres,
martyres certe ſanctos laudamus, glorificamus, admiramur,
dies eorum pia ſolennitate celebramus, merita eorum veneramur: & ſi poſſumus, imitamur. Eſt profecto magna martyrum
gloria, ſed neſcio vtrum minor gloria fuit ſancto Iob, nec tamen ei dicebatur, Thus pone idolis, ſacrifica diis alienis, nega
Chriſtum: dicebatur tamen, blaſphema deum. Nec ſic dicebatur, vt intelligeretur, ſi blaſphemaueris, putredo omnis abſceſſura, ſanitáſque reditura eſt: ſed ſi blaſphemaueris dicebat *Iob. 2.*
inepta & inſulſa mulier, morieris, & moriendo tormentis carebis. Quaſi vero morienti blaſphemo nō æternus dolor ſuccederet: mulier fatua præſentis putredinis horrebat moleſtiā,
æternam flammam minime cogitabat: ferebat ille præſens, ne
incideret in futurum; tenebat cor à mala cogitatione, linguam
à maledicto, ſeruabat animæ integritatem in putredine corporis, videbat quid in futurum euadebat: & ideo quod patiebatur, ferebat. Sic ſic vnuſquiſque Chriſtianus, quando aliquam
afflictionem corporis patitur, gehennas cogitet, & videat
quàm leue eſt quod patitur, non murmuret aduerſum deum,
non dicat, Deus, quid tibi feci, quare iſta patior? Imò dicat, *Iob. 14.*
quod dixit ipſe Iob quanuis ſanctus. Exquiſiſti omnia peccata mea, & ea tanquam in ſacculo ſignaſti. Non ſe auſus eſt dicere ſine peccato qui patiebatur, non vt puniretur, ſed vt pro-

baretur. Hoc dicat vnuſquiſque cum patitur, Fuerunt Romæ quinquaginta iuſti, imò ſi modum humanum conſideres, milia iuſtorum: ſi regulam perfectionis, nemo iuſtorum exiſtit.
Ezec. 28. Quicunq; Romæ qui ſe audeat iuſtũ dicere!, à me non audet: nunquid tu ſapientior quàm Daniel? Audi ergo illũ cõfitentẽ peccata ſua, an forte cũ cõfitebatur, mẽtiebatur? Hinc ergo habet peccatum, quia de ſuis peccatis deo non mentiebatur. Sed aliquando argumentantur homines & dicunt, Debet & homo iuſtus dicere deo, quia peccator eſt, quamuis ſciat nullum ſe habere peccatum, tamen dicat deo, habeo peccatum, miror ſi iſta conſilij ſanitas appellanda eſt? Quis te facit non habere peccatum, nónne Deus qui ſanat animam tuam? Si tamen non habes peccatum, nam conſidera, & inuenies non peccatum, ſed peccata. Tamen ſi prorſus non habes peccatum, nónne il-
Pſal. 40. lius beneficium eſt, cui dixiſti, Ego dixi; domine miſerere mei, ſana animam meam, quoniam peccaui tibi? Si ergo ſine peccato eſt anima tua, ſanata eſt omni modo anima tua, quare ingratus medico tuo, vt dicas vulnus eſſe adhuc, vbi omnem ſanitatem ille iam perfecit? Si corpus tuũ languidum, aut vulneratum medico oſtenderes, & rogares vt tibi adhiberet curandi diligentiam, atque ille faceret, ſanúmque & incolumem redderet, & tu adhuc diceres, non ſum ſanus, nónne eſſes medico ingratus, nónne eſſes in medicum contumelioſus? Sic & Deus ſanauit te, & audes dicere, adhuc vulnus habeo, nec times ne tibi reſpondeat: Ergo ego nihil egi, aut totum quod egi, effudi, non accipio mercedem, nôn mereor vel laudem. Auertat deus hanc amentiam, & hanc argumentationem vanam. Dicat homo, peccator ſum, quia peccator eſt: dicat peccatum habeo, quia peccatum habet. Non enim ſi non habet, ſapientior eſt quàm Daniel? Ergo fratres mei, illam quæſtionem aliquando determinem. Si iuſti ſic appellandi ſunt, ſicut modò quodam humano iuſti appellãtur, ſecundum quãdam cõuerſationem, qua inter homines viuunt ſine querela, multi tales Romæ, & propter hoc pepercit deus, multi euaſerũt, ſed & eis qui mortui ſunt, perpercit Deus: Mortui enim in bona vita & vera iuſtitia, in bona fide nónne rerum humanarum caruerunt, & ad diuinũ refrigerium peruenerunt? Mortui ſunt poſt tribulationes, quomodo pauper ille ante ianuam diuitis, ſed paſſi ſunt famẽ, paſſus eſt & ille. paſſi ſunt vulnera, paſſus eſt & ille, forte minus eos canes linxerunt. Mortui ſunt, mortuus eſt & ille,

ſed

ſed quo fine audi, Contigit, inquit, mori inopẽ illum, & afferri *Luc. 16.*
ab angelis in ſinu Abrahæ. Vtinã videre poſſemus oculis animas ſanctorum, qui in illo bello mortui ſunt, tunc videretis quomodo deus pepercerit ciuitati. Milia enim ſanctorum in refrigerio ſunt lætantium & dicentium, Deus gratias tibi, quia nos à carnis moleſtiis & tormento ſeruaſti. Gratias tibi, quia iam nec Barbaros nec diabolum formidamus, non timemus in terra famẽ, non timemus grandinem, non timemus hoſtẽ, non timemus illectatorem, † non timemus oppreſſorem, ſed *† aliàs lictorem.* ſumus in terra mortui, apud te nõ morituri, in regno tuo ſalui, dono tuo non merito noſtro. Qualis ciuitas eſt humilium quæ iſta dicit? An putatis ciuitatem in parietibus deputandam? Ciuitas in ciuibus eſt, nõ in parietibus. Deniq; ſi diceret Deus Sodomitis, fugite, quia incenſurus ſum locum iſtum, nónne magnum meritum eos habere diceremus ſi fugerent, & flamma de cœlo deſcendens mœnia parietéſque vaſtaret? Nónne deus pepercerat ciuitati, quia ciuitas migrauerat, & perniciẽ illius ignis euaſerat? Nónne ante paucos annos iam ſubtracto Imperatore † Cõſtãtinopoli, quod dico audierunt *† aliàs ſub Archadio Imperatore.* nõnulli, & forſitã nouerũt, & ſunt in hoc populo qui & illic præſentes fuerũt, volẽs deꝰ terrere ciuitatẽ, & terrẽdo emẽdare, terrẽdo cõuertere, terrẽdo mũdare, terrẽdo mutare, ſeruo cuidã ſuo fideli viro, vt dicitur militari, venit in reuelatione & dixit ei, ciuitatẽ vẽturo de cœlo igne periturã, eũq; admonuit, vt Epiſcopo diceret, Dictũ eſt, nõ contẽpſit Epiſcopus, & allocutus eſt populũ, cõuerſa eſt ciuitas in luctũ pœnitẽtiæ, quẽad modũ quondã illa antiqua Niniue: tamẽ ne putarẽt homines *Iona 3.* illũ qui dixerat vel falſitate deceptũ, vel fallaciter decepiſſe, venit dies quẽ deus fuerat cõminatus, intentis omnibus, & exitũ cum timore magno expectantibus, noctis initio tenebrante iã mundo, viſa eſt ignea nubes ab Oriente, primo parua, deinde paulatim vt accedebat ſuper ciuitatẽ ita creſcebat, donec toti vrbi ingẽs terribiliter immineret: videbatur horrẽda flamma pendere, nec odor ſulphuris deerat, omnes ad Eccleſiã confugiebãt, nõ capiebat multitudinẽ locus, baptiſmũ extorquebat quiſq; à quo poterat. Nõ ſolũ in Eccleſia, ſed etiã per domos, per vicos ac plateas ſalus ſacramenti exigebatur, vt fugeretur ira, nõ præſens vtiq;, ſed futura. Attamẽ poſt magnã illã tribulationẽ, vbi exhibuit deus fidẽ verbis ſuis, & reuelatione ſerui ui cœpit vt creuerat minui nubes, paulatimq; conſumpta eſt,

Bbb 2 populus

populus ſecurus paululum factus, iterum audiuit omnino eſſe migrandum, quòd ciuitas eſſet proximo ſabbato peritura, migrauit cum Imperatore tota ciuitas, nemo in domo remanſit, nemo domum clauſit, longe recedens à mœnibus, & dulcia tecta reſpiciens, relictis chariſſimis ſedibus voce miſerabili valefecit. Et aliquot milibus tanta illa multitudo progreſſa, vno tamen loco fundendis ad deum orationibus congregata, magnum fumum ſubito vidit, & vocē magnam emiſit ad deum: tandémque tranquillitate conſpecta, miſſis qui renunciarent ſolicita, quæ prædicta fuerat hora tranſacta, & renunciantibus quòd ſalua vniuerſa mœnia & tecta conſiſterent, omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo ſua quicquam perdidit patente, omnis homo ſicut dimiſit inuenit. Quid dicemus, vtrum iſta ira Dei, an potius miſericordia fuit? quis dubitet miſericordiſſimum patrem corrigere voluiſſe, terrendo, non perdendo punire, quando nihil hominum, nihil domorum, nihil mœnium tanta impendens præſentia calamitatis læſit, prorſus ſicut ſolent manus erigi ad feriendum, & conſternato illo qui feriendus erat miſeratione reuocari, ita factum eſt illi ciuitati. Veruntamen ſi eo tempore quo illa derelicta vniuerſus populus abſceſſit, irrueret vaſtitas loco, totámque vrbem ſicut Sodomam nullis ſaltem ruinis remanentibus perdidiſſet, quis etiam ſic dubitaret quod Deus pepercisſet illi ciuitati, qua præmonita & territa & diſcedente atque migrante locus ille conſumeretur: ſic minime dubitandum eſt, pepercisſe deum Romanæ etiam ciuitati, quæ ante hoſtile incendium in multis ex multa parte migrauerat. Migrauerunt qui fugerunt, migrarunt qui de corpore exierunt, multi præſentes vtcunque latuerunt, multi in locis ſanctis viui ſaluíque ſeruati ſunt. Manu ergo emendantis Dei correpta eſt potius ciuitas illa quàm perdita, tanquam ſeruus ſciens volũtatē domini ſui, & nõ faciens digna, plagis vapulabit multis. Atque vtinam valeat ad exemplum timoris & malæ concupiſcentiæ, ſitiens mundum, & appetens perfrui perniciosiſſimis voluptatibus, demonſtrante domino quàm ſint inſtabiles & caducæ omnes ſeculi vanitates, & inſaniæ mendaces, potius refrænentur quàm ſub flagellis digniſſimis aduerſum dominũ murmuretur: ſed vnã tribulã ſentit area vt ſtipula concidatur, granũ mundetur: vnũ ignē patitur fornax aurificis, vt palea in cinerē pergat, aurum ſordibus careat: ſic & vnam tribulationē

Luca 12.

Roma

Roma pertulit,in qua vel emẽdatur liberatus eſt pius, impius autem damnatus eſt,ſiue ab hac vita raptus ſit vbi magis pœnas dulciſſimas lueret,ſiue hic remãſerit vbi damnabilius blaſphemaret. Non ergo nos moueat labor piorum, exercitatio eſt non damnatio,niſi forte horremus cum videmus indigna & gratia in hac terra perpeti aliquem iuſtum, & obliuiſcimur quæ pertulerit inſtus iuſtorum, ſanctusq́; ſanctorum. Quod paſſa eſt vniuerſa illa ciuitas, paſſus eſt vnus. Sed videte quis *Apoc. 19.* vnus,rex regum & dominus dominantium, comprehenſus, vinctus,flagellatus,contumeliis omnibus agitatus,ligno ſuſpẽſus & fixus,occiſus. Appende cum Chriſto Romam, appende cum Chriſto totam terram, appende cum Chriſto cœlum & terram,nihil creatum cum creatore penſatur,nullum opus ar- *Iacobi 1.* tifici comparatur. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil,& tamen à perſequentibus deputatus eſt nihil. Feramus ergo quod nos Deus ferre voluerit,qui nobis curandis atque ſanandis,quis etiam dolor ſit vtilis ſicut medicus nouit. Certe ſcriptum eſt,Patientia opus perfectum habet: quod autem erit opus patientiæ,ſi nihil aduerſi patiamur? Cur ergo mala temporalia perpeti recuſamus, an forte perfici formidamus? Sed planè oremus & gemiſcamus ad dominum, vt ſeruetur erga nos quod Apoſtolus dicit, Fidelis deus qui non vos *1.Cor. 10.* ſinet tentari ſupra id quod poteſtis, ſed facit cum tentatione etiam exitum vt ſuſtinere poſſimus, Amen.

DE CREATIONE PRIMI HOMINIS TRACTATVS.

Fragmentum eſſe videtur, neſcio cuius.

TANTA dignitas humanæ conditionis eſſe dignoſcitur, vt nõ ſolum iubentis ſermone,vt alia ſex dierũ opera, ſed conſilio ſanctę trinitatis & opera maieſtatis diuinę creatus ſit homo, vt ex primo conditionis honore intelligeret quãtũ ſuo cõditori deberet,dum tantũ in cõditione mox dignitatis priuilegiũ præſtitit ei cõditor, vt tanto ardentius amaret cõditorẽ, quanto mirabilius ſe ab eo conditũ intelligeret. Fa- *Gene. 1.*

Gene.2. ciamus, inquit, hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Nec ob hoc ſolum quòd ſanctæ trinitatis conſilio ſit excellenter à conditore conditus, ſed etiam quòd ad imaginem & ſimilitudinem ipſe creator omnium eũ creauit, quòd nulli alij ex creaturis donauit. Quæ imago diligentius eſt in interioris hominis nobilitate conſideranda. Primo quidem, vt ſicut deus ſemper vbique totus eſt, omnia viuificans & gubernans, ſicut Apoſtolus confirmat dicens, Quod in eo viuimus, Acto.17. mouemur & ſumus, ſic anima in ſuo corpore vbique tota viget viuificans illud, mouens & gubernans: Neque enim in maioribus ſuis corporis membris maior, & in minoribus minor, ſed in minimis tota eſt, & in maximis tota. Et hæc eſt imago vnitatis omnipotentis dei, quam anima habet in ſe, quæ etiam ſanctæ trinitatis quandam habet imaginem. Primo in hoc, quia ſicut deus eſt, viuit & ſapit, ita anima ſecũdum ſuum modum viuit & ſapit. Eſt quoque & anima trinitas in ea qua ad imaginem & ſimilitudinem ſui conditoris perfectæ quidem & ſummæ trinitatis, quæ eſt in patre & filio & ſpiritu ſancto cõdita eſt. Et licet ſit illa vnius naturæ, tres tamen in ſe dignitates habet, id eſt, intellectum, volũtatem & memoriam. Quod idem licet aliis verbis in Euangelio deſignatur, cum dicitur, Matt. 22. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: id eſt, ex toto intellectu tuo, & ex tota voluntate tua, & ex tota memoria tua. Nam ſicut ex patre generatur filius, & ex patre filióque procedit ſpiritus ſanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his iterum ambobus procedit memoria, ſicut facile à ſapiẽte quolibet intelligi poteſt. Nec enim anima perfecta poteſt eſſe ſine his tribus, nec horum trium vnum aliquid quantum ad ſuam beatitudinem pertinet, ſine aliis duobus integrum cõſtat. Et ſicut deus pater, deus filius, deus ſpiritus ſanctus, non tamen tres dij, ſed vnus eſt deus habens tres perſonas, ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ in vno corpore, ſed vna anima tres dignitates, atque in his tribus eius imaginem gerit mirabiliter in ſua natura noſter interior homo, & ex his quaſi ex excellentioribus animæ dignitatibus iubemur deum diligere, vt inquantum intelligatur, diligatur: & quantum diligitur ſemper in memoria habeatur. Nec ſolum ſufficit intellectus de eo, niſi fiat voluntas in amore, imò nec hæc duo ſufficiũt niſi memoria addatur, quia ſemper in mente intel

te intelligentis & diligentis manet, vt ſicut nullum poteſt eſſe momentum quo præſentem eum non habeat in memoria. Et hæc habeto de imagine. Nunc vero de ſimilitudine aliqua intellige, quæ in moribus cernenda eſt, vt ſicut creator deus qui hominem ad ſimilitudinẽ creauit, charitas eſt, bonus eſt, iuſtus eſt, patiens & mitis eſt, mũdus & miſericors eſt, & alia virtutũ ſacra inſignia, quæ de eo leguntur: ita homo creatus eſt vt haberet charitatẽ, vt bonus eſſet, iuſtus, patiens ac mitis, mũdus & miſericors foret. Quas virtutes, quanto plus habet in ſeipſo, tanto propinquior eſt deo, & maiorẽ ſui cõditoris ſimilitudinẽ gerit. Si verò, quod abſit, aliquis per deuia viciorũ & diuortia criminum ab hac nobiliſſima ſui conditoris ſimilitudine aberret, tũc fiet de eo quod ſcriptum eſt, Homo cum in *Pſal. 48.* honore eſſet, non intellexit, &c. Quis maior honor poterat homini eſſe quàm vt ad ſimilitudinẽ ſui conditoris concreetur, & eiſdem virtutum veſtimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur, Dominus regnauit, decorem indutus eſt, *Pſal. 92.* id eſt, omni ſplendore virtutum & totius bonitatis decore indutus. Vel quod maius poteſt eſſe homini dedecus, aut infelicior miſeria, quàm vt hac ſimilitudinis gloria ſui conditoris amiſſa, ad informẽ & in irrationabilem brutorũ iumẽtorúmque delabatur ſimilitudinẽ? Quapropter quiſq; diligẽtius attendat primæ ſuæ conditionis excellentiã, & venerandã ſanctæ trinitatis in ſeipſo imaginẽ agnoſcat, honorémq; ſimilitudinis diuinæ, ad quã creatus eſt nobilitate morũ, exercitio virtutum habere cõtendat, vt quando apparuerit qualis ſit, tunc ſimilis illi appareat, qui ſe mirabiliter ad ſuam ſimilitudinem in primo Adam condidit, mirabilius in ſecundo reformauit.

DE ARBORE SCIENTIAE BONI ET MALI TRACTATVS.

Non eſt Auguſtini.

LEgimus in Geneſi dixiſſe dominum ad *Gene. 2.* Adam, Ex omni ligno quod eſt in paradiſo edite, de ligno autem dinoſcentiæ boni & mali, quod eſt in medio paradiſi, non edatis: qua die autem ederitis, morte moriemini. Multos ſcimus, fratres chariſſimi, de hac arbore quæſtiones vanas

monuiſſe, qui dicant Adam non voluntate peccaſſe, quia in illa arbore fuit dignoſcētia boni & mali: & dum hominis culpam excuſare nituntur, ſic deo conditori iniuriam faciunt: quibus ratio reddenda eſt, ne diutius quæſtiones malas moueant: aut vſque adhuc in errore taliter ſentiendo lateant, ſed ſi volunt nolle taceant & audiant, ne ſtulta loquendo, deo conuitium faciant. Vna arbor fuit in medio paradiſi, explorans hominis voluntatem: in ea vita pendebat, in ea & mors tranſgreſſione latebat: in ea apparuit tranſgreſſio, in qua firmata fuerat legis præceptio. Dixit deus, Ex omni ligno quod eſt in paradiſo edite, de illa vero arbore quæ eſt in medio paradiſi non edatis, ne morte moriamini. In hoc verbo lex erat à deo poſita homini, in ea fuit præmium conſtitutum cum interminatione ſententiæ. Deus dixit, Si guſtaueritis, morte moriemini. Et diabolus dixit, Non morte moriemini. Et ſtetit homo inter deum factorem, & diabolum deceptorem. Deus mortem minatus eſt, ſi arboris fructus tangatur: diabolus deos futuros eſſe eos promittebat, ſi arbor illa violetur: & appetita eſt venenoſa dulcedo, & contempta eſt ſalubritas perpetuæ vitæ. Sed dicit aliquis calumniator, Vides quia in illa arbore fuit mors? Reſpondeamus vanæ quæſtioni: non fuit planè in eadem arbore facta, ſed inuenta per hominem. Hæc probatio fuit hominis, non deceptio ſalutaris. Nam ſi deus hominem non amaſſet, nec & feciſſet, nec & antea præmoneret ſi mortificare voluiſſet: quod ſi antea non præmoneret, non erat miſericordia, ſed impietas, nec iuſtitia ſed iniuſtitia, vt ipſe miſericorditer feciſſet. Iniuſta hæc impietas nec in homine eſſe debet, quanto magis nec in deo fuiſſe credenda eſt, qui fons pietatis & bonitatis eſt. Quis hominum, fratres mei, opus ſuum perire patiatur, aut fabricam ſuam ruinæ tradat, aut filium quem genuit in foueam mortis impingat? Si in homine iſta crudelitas non eſt, nec in deo credas fuiſſe, qui fabricam ſuam, id eſt, hominem bene diſpoſuit, & imminenti eius ruinæ deſtinatam præcepto ſuffulſit ne caderet: ſed ſtare non potuit; quare? quia audire deum noluit. Quid ergo imputamus deo, ſi Adam cecidit, qui vt caderet dei præceptum contempſit? Dic mihi, arbor ipſa bona fuit, an mala? Dicturus es mala, mala vtique, de qua homo pomum rapiendo mutatus eſt in mortem. Ergo arbor fuit mala, an tranſgreſſio mandati? Planè arbor: nam ſi mala non

Ibidem (margin, beside "mata fuerat legis præceptio")

Gen. 3. (margin, beside "te moriemini")

non fuiſſet, Adam non cecidiſſet. Hæc dicis, non intendens virtutem ſcripturarum. Nam ſicut ſcriptum eſt, in illa arbore fuiſſe dignoſcentiam boni & mali: ita ſcriptum eſt, Et vidit deus quæ fecit, & ecce bona valde. Illud credis quod te in errorem inducat, & hoc non credis quod te ad ſalutem perducat? Vis noſſe qui calumniaris, quia arbor illa non fuit mala, ſed bona: nec in ea facta eſt à deo mors, ſed homo ſibi mortem creauit. Dic mihi calumniator, ferrum bonum eſt an malum? Sine dubio dicturus es, malum. Et quare malum & non bonum, cum omnia quæ deus fecit, bona ſunt valde? Quale bonum dicis eſſe ferrum, vnde homines perimuntur? Audi ergo, non ferrum eſt malum, ſed qui ad facinus vtitur ferro, ipſe malus eſt. Nam vis noſſe quia bonum eſt ferrum? Vnus eo vtitur ad putandum vineam, & alius ad perpetrandum homicidium, alius ſe paſcit ferro, alius innocentem perimit gladio, vnus ferro agrum colit, alius in fauce ferro ſanguinem fundit, vnus operatur ferro vt vitam ſuſtentet ſuam, alius autem ferro vitam eripit alienam. Nam & iudex gladiũ portat, vt in reum animaduertat, innocentem abſoluat. Adhuc audi ſi vacat calumniator, Vinum bonum dicis eſſe an malum? Puto quòd bonum dicas eſſe, nó malum, & hoc æquitatis iudicio, non ebrietatis beneficio. Ergo bonum eſt vinum, valde bene quòd vinum cófeſſus es bonam eſſe dei creaturam, & ego confiteor bonam eſſe: quare ergo vnus accipit cum ſobrietate, alius ad ebrietatem? Nunquid vnus, quia ebriatur & turpis videtur, ideo mala dicenda eſt dei creatura: alius ſobrie viuit, & deum in ipſa ſobrietate benedicit? Nam qui inebriatur in foueam cadit, & aliquotiens mortem incurrit. Cibi quos nobis dominus largiri dignatus eſt, ad vtendum non ſunt mali, ſed boni, & tamen ſi amplius ſumantur, pernicioſi ſunt & nociui, nunquid ideo dicenda eſt mala dei creatura, quia nocet aut aliquibus pernicioſus eſt? ſed quia in perniciem ſalutis ſuæ amplius præſumunt, & quod deus generi humano largitus eſt, ipſis nociuũ eſt, & quæ dicturus ſum penè omnibus nota ſunt. Scimus aliquos multo vino & cibo præfocatos, nunquid in vino aut in cibis fuit mors? Abſit, ſed intemperantia ciborum fecit eos in mortem cadere. Sic & ferrum non ideo dicendum eſt malum, quia de eo latro facit homicidium, ſed ipſe malus eſt, quia eo vtitur ad perimendum hominem, ita & illa arbor non fuit mala, ſed bona, ſed fuit

Gene. 2.
Gene. 1.

malum quòd homo dei præceptum tranſgreſſus eſt. Nam bonum eſt quicquid deus homini ad vtendum tribuere dignatus eſt. Ecce de nouo teſtamento profero teſtimonium, bona eſſe omnia quæ deus fecit. In Actibus Apoſtolorum legimus, obdormiſſe Petrũ & viſum vidiſſe, deponi de cœlo vas quoddam candidum vt linteum, in quo erant quadrupedia, volatilia & ſerpentia terræ poſita. Et dixit ad eum vox: Surge Petre, macta & manduca. Et Petrus ait, Abſit domine, quoniam nunquam comedi omne commune & immundum. Cui dixit: Quod deus ſanctificauit, tu ne commune dixeris. Quid eſt calumniator? Ecce non ſolum bona, ſed & ſanctificata eſſe omnia diuino ore probauimus. Arbor hæc non fuit mala, ſed bona: nec in ea aliquid mali potuit reperiri, ſed homo fuit à ſemetipſo malus, qui male vſus eſt bono quod fecerat deus. In hoc mala voluntas hominis cognoſcitur, vt cui omnis paradiſus ſubiacuit, ad arborem interdictam manum extendens mortem incurrit: ſi vnam arborem ei diuinitas largiretur, & omnis paradiſus fuiſſet interdictus, ſufficere debuerat quod ei largitus eſt deus. Sed quia amplius voluit quàm quod ei voluntas largientis indulſit, & hoc quod habuit amiſit, & in mortem nihilominus incurrit. Peccatum Adæ cui imputandum eſt? Deo qui monuit, aut ei qui audire noluit? medico qui vulnerato obſeruandi præceptum dedit, aut vulnerato qui contra medici præceptum noxia poma guſtando cauſam tranſgreſſionis incurrit? Medicorum ars eſt, vt eis quos viderint nimia ægritudine laborantes, ea prohibeant quæ perniciosã ſaluti, aut periculum procurent. Quod ſi ægrotus contra medici præceptum per intemperantiam contraria ſumens mortem inciderit, quid pertinet medico qui præuidens cauſam obſeruationem indixit? Ita nec medico animarum deo imputandum eſt, quòd Adam cecidit, qui eum ante monendo in æternum viuere voluit. Multa ſuperſunt de iſtis quæſtionibus quæ dicenda ſunt, ſed hora præteriit ſingula dicere, ne longitudo ſermonis faſtidium faciat auditoribus. Debitorem me dico, dilationẽ peto, ſed vereor, ne debitor occurrat, & creditor abſentiam procuret, Debitum curo ſoluere ſermonem, ſed priſtinos meos non inuenio creditores, aliquos video, aliquos requiro. O creditor piger, conueneris vt debitum exigas, quid tuam abſentiam procuras: debitor ſatisfacere creditori cupit, & creditor deſidioſus abſentem ſe facit. Nouam

Acto. 10.

uam rem video, inſtat creditor debitori, vt debitum recipiat, excuſat. Sed quid intereſt, ſi creditor venire noluit, reddat debitor quod promiſit. Adhuc calumniator ille priſtinus tot probationibus conuictus non acquieſcit, ſed dicit: Sciebat deus hominem poſſe peccare, an non? Reſpondeamus ei, ne ſibi videatur aliquid dixiſſe: Sciebat plane. Si ergo ſciebat eum poſſe peccare, quare non eum reuocauit à peccato? Quare? quia inuitum non decuit coronare. Quis vnquam fratres mei præmium non pugnanti dat, aut quæ corona non dimicanti, aut quæ ſine conflictu victoria? Audi Apoſtolum diuino ore loquentem, Nemo coronatur niſi qui legitime certauerit. Adam nec pugnauit, nec certamen cum diabolo ſuſcepit, ſed ad vnam ſuggeſtionem præmium immortalitatis amiſit. Victus eſt qui non pugnauit, ſuccubuit voluntati non neceſſitati. O calumniator qui ſignare te neſcis & deo vis calumniari, quia Adam non voluntate peccauit, Nempe Iob homo fuit ſimilis illi, quanta perpeſſus eſt & tolerauit, pugnauit & vicit, à deo in poteſtatem diabolo datus eſt & ſuſtinuit: Et vtique quem ſciebat deus penitus ſuperari non poſſe, in poteſtatem non debuit dare: ſed ideo taliter probare eum voluit deus, vt nobis excuſationis & calumniæ articulum amputaret. Expoliatus diuitiis & cenſu, vinci non potuit, quia nec voluit. Filios amiſit & dominum benedixit. Parum eſt hoc, poſtea vlceribus plenus, in ſtercore iacuit, & nihil mali aduerſus dominum loqui potuit: licet doloribus vrgebatur loqui ſed verba non fuerāt improperij, cui iam vxor non adiutorium ſed deceptio fuit: adiutorium quidem diaboli, ſed deceptio mariti, ſubornata à diabolo talia perſuadebat dicens, quandiu pateris hæc. Dic verbum contra dominum vt indignetur tibi & moriaris. O affectus vxoris. O malignitas coniugalis. Potuit enim dixiſſe, confitere deo, vt propicietur tibi & viuas, blaſphema, inquit, deum, vt indignetur tibi & moriaris. O argumenta ſerpentis antiqui per vxorem putauit Iob decipere, cuius animum vulneribus plenum, nec ſic quidē valuit ad blaſphemiam incitare. Adam vero quid tale pertulit: quare diabolo potius quàm deo obediuit? Sed adhuc calumniator dicis: Quare dixit deus: Morte moriemini, niſi quia deus ipſam mortem fecit qui eam non auertit. Reſpōdetur tibi & in hoc calūniator ineptiſſime, ſi cum tu ſis homo habēs filios, omnes admones, omnibus præceptum das, vt te ſequantur & imitentur in om

2. Tim. 2.

Iob. 2.

in omnibus,& ſi vnus eorum contemptor extiterit,& per malam conuerſationem mortem incurrerit,nunquid eius mors tibi imputanda eſt,& non potius ei qui tuam admonitionem contemnēdo mortē incurrit?Sic nec deo mors Adæ aſcribenda eſt,qui eum ante tranſgreſſionem ne in mortem incideret monuit.Nam manifeſtum eſt monuiſſe dominum atque noluiſſe hominem mori,nec ipſam feciſſe mortem. Teſtificatur

Sapien.1. huic verbo ſapientiſſimus Salomon dicens,Deus mortem nō fecit,nec lætatur in perditione viuorum.Adam dei præceptū neglexit & mortem incidit.Reuera fratres Imperatoris ſacra nemo ſine periculo ſui ſanguinis contemnit, ſed omnes ſuſcipiunt cum tremore & veneratione,& adorant viliſſimam chartulam atramēto ſcriptam,& velut diuinos adorant apices:ſcripturæ diuinę leguntur,verba dei tonant,ipſe dominus qui admonendo præſens præſentibus loquitur & non auditur,ac faſtidioſe homines audiunt,aut quod peius eſt ſedentes fabulis vacant.Imperator longe poſitus de chartula loquitur, & tremitur,& quaſi præſens in illa chartula adoratur:teſtamentum domini cum recitatur ab aliquibus hominibus & contemnitur.Ipſum Prophetę clamant,Apoſtoli prædicant, Euangelia

Matt.18. loquuntur,per ſeipſum hominibus confabulatur & non auditur, Audi præſentem dominum & loquentem:Vbi fuerint,inquit,duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.Sed vtique,inquiunt calumnioſi homines: Deus non debuit permittere hominem vt peccaret.O ſtulti qui hoc dicunt,non conſiderant,quia deus non ſtatuam fecit lapideam aut ligneam,ſed hominem perfectum condidit ſui & liberi arbitrij,vt conſideraret quid boni appeteret, & quid mali contemneret.Debuit timere quod minatus eſt deus,& contemnere quod perſuaſerat diabolus,& propoſito ſibi immortali præmio ad hoc debuit habere cor paratum,& creatoris ſui ſeruare præceptum, non exterminatoris audire conſilium. Non melius hominem culpo quàm deum? qui hominem fecit, iniuriam faciat? O ſtulta & vana quæſtio.Dicunt homines:Deus non debuit hominem permittere vt peccaret,& non dicunt, quia homo male fecit dei præceptum tranſgrediendo vt peccaret,quia vtique ipſe homo debuit mortem timere,& ad interdictam arborem non accedere.Si quiſquam hominem,nolo dicere Imperator ſeculi, iudicis præconem contempſerit, non rapitur ad ſupplicium? Dei pręceptum cōtempſit Adam,

& ab

ab aliquibus defenditur, quare culpas deum cum tuo iudicio,& non hominem ſine tuo periculo? Quare incuſas artificem qui bene fabricauit, & defendis hominem qui ædificio ſuo adeſſe noluit,qui diuini præcepti immemor fuit,in vulnus tranſgreſſionis incurrit? O qui Adam defendis & deo iniuriam facis,ad quod te interrogo,reſponde mihi: Adam bonus fuit an malus? Dicturus es,bonus. Vt plena ſit tua defenſio: Si ergo bonus fuit,quare vnum filium bonum,& alium latronem genuit? Debuit bonos ambos creare. Aut ſi, vt tu dicis, deo faciente peccauit,ambos malos debuit generare. Quare vnum innocentem,& alium effundentem innocentis ſanguinem genuit? Vnus dedicauit martyrium,& alius initiauit parricidium. Ergo in quo germanum occidit,reus nõ eſt,quia genitor eius ſuſcepit reatum qui filium creauit,ergo Cain inuitus in iugulum fratris gladium fixit. Talem iuſtitiam tenent qui legi calumniari nituntur,vt geniti ſint recti, & horum genitores reatu teneantur obſtricti. Ecce Adam qui genuit latronem,ecce Cain qui interfecit fratrem, quis ex his duobus reus eſt,pater qui genuit,aut filius qui germanum crudeli morte peremit? Ceſſit calumniator, tacuit calumniator, quamuis nunquam aliquid verius dicit qui veritate calumnias facit. Vbi es calumniator,reſponde mihi pro ſuſcepto tuo qui de te eras ſecurus,defende quem vſque modo defendebas. Quare ceſſiſti, quid tacuiſti? Ecce pro filij reatu reus tenetur Adam; quare non dicis,non eſt reus? Exurrexit qui tacebat, non taceo,inquit,Reſpondeo plane & defendo: Nec filius pro patre,nec pater pro filio reus eſt. Anima patris mea eſt,& anima filij mea eſt,ſecundum quod ſcriptum eſt: Anima quæ peccauerit ipſa punietur. Quaſi experrectus eſt calumniator ille qui dormiebat,aperuit os ſuum,cœpit loqui,ſed modo tacebat. Dic ergo nec pater pro filio,nec filius pro patre reus eſt: Reſponde pro ſuſcepto tuo,& ego pro deo meo: Defende Adæ cauſam,& ego dei mei iniuriam. Tu dicis non eſſe iuſtum vt reus ſit Adam pro filio,& ego conſentio. Si patrem non inuoluit filij reatus ad peccatum, & ſicut non eſt iudicandum pro Cain,ſic nec deo quod Adam peccauit imputemus,ſed ſic agamus vt ad indulgentiam dei veniamus. *Ezec. 18.*

FINIS.

DE

DE PVGNA ANIMAE TRACTATVS INCERTI AVTHORIS.

Roma. 8. QVotquot ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Non ſunt filij dei, ſi non aguntur ſpiritu dei. Si autē ſpiritu dei aguntur, pugnent, quia magnū habent adiutorē. Non enim nos deus ſic expectat pugnantes, quomodo expectat populus venatores. Populus venatori fauere poteſt, periclitantem adiuuare non poteſt. Sic ergo & hic
Galat. 5. caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autē aduerſus carnem. Et quid eſt, vt nō ea quæ vultis faciatis? Hic enim periculum eſt mali intellectoris, ſit nunc officium qualiſcunque expoſitoris, vt non ea quæ vultis faciatis. Attendite ſancti quicunque pugnatis: Præliantibus enim loquor. Intelligunt qui pugnant, non intelligit qui non pugnat. Nam qui pugnat, non dico intelligit me, ſed præuenit me, quia vult homo caſtus vt nulla omnino ſurgat in membris eius concupiſcentia aduerſaria caſtitati, pacem vult, ſed nondum habet: quando enim ad illūd ventum fuerit, niſi nulla omnino exurgat concupiſcentia aduerſanda, nullus erit hoſtis cum quo luctemur, nec expectatur ibi victoria, quia jam de hoſte triumphatur. Audi ipſam
1. Cor. 15. victoriam ipſo Apoſtolo dicente, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cū autē corruptibile hoc induerit incorruptionē, & mortale hoc induerit immortalitatem; tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Audi voces triūphantium: Vbi eſt mors contentio tua? Vbi eſt mors aculeus tuus? Percuſſiſti, vulneraſti, deieciſti, ſed vulneratus eſt pro me qui fecit me. O mors, ô mors, vulneratus eſt pro me qui fecit me, & de morte ſua vicit te: Et tunc triumphantes dicturi ſunt, Vbi eſt
Ibidem. mors contentio tua, vbi eſt mors aculeus tuus? Modo autem
Galat. 5. quando caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, contentio mortis eſt, nō quod volumus, facimus. Quare? Quia volumus, vt nullæ ſint cōcupiſcētiæ, ſed nō poſſumus, velimus nolimus habemus illas, velimus nolimus titillant, blandiuntur, ſtimulant, infeſtant. Surgere volunt, premūtur

tur, nondũ extinguũtur quandiu caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Nunquid hoc etiam cũ mortuus fuerit homo? Abſit Deponis carnem, quomodo tecum trahis concupiſcentias carnis? Si bene pugnaſti, reciperis ad quietẽ, de qua quiete coronandus es, nõ damnandus, vt poſtea perducaris ad regnũ. Ergo quandiu hic viuitur fratres, ſic eſt: ſic & qui ſenuimus in iſta militia, minores quidem hoſtes habemus, ſed tamen habemus. Fatigati ſunt quodammodo hoſtes noſtri iam etiam per ætatem, ſed tamen etiam fatigati non ceſſant qualibuſcunque motibus infeſtare ſenectutis quietem. Acrior enim eſt pugna iuuenũ, nouimus eam, tranſiuimus per eam. Caro ergo concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: vt non ea quæ vultis, faciatis. Quid enim vultis ô ſancti ô boni præliatores ô fortes milites Chriſti, quid vultis, vt non ſint omnino concupiſcentiæ malæ? Sed non poteſtis: Exercete bellum, ſperate triumphũ. Modo enim interim pugnatur, caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, vt non ea quæ vultis faciatis, id eſt vt omnino nullæ ſint concupiſcentiæ carnis: ſed facite quod poteſtis, quid ait ipſe Apoſtolus alio loco quando commemorare iam cœperam. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis eius. Ecce quam nolo. Deſideria mala ſurgunt, ſed noli obedire. Arma te, ſume inſtrumentum bellorum, præcepta dei arma tua ſunt. Si bene me audis & quod loquor amabis: Non, inquit, regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Quãdiu enim portatis mortale corpus, pugnat contra vos peccatum, ſed non regnet. Quid eſt, nõ regnet? Id eſt ad obediendũ deſideriis eius: Si corpori obedis, regnat. Et quid eſt obedire, niſi nõ exhibeatis mẽbra veſtra arma iniquitatis peccato? Nihil hoc doctore præclarius. Quid vis iã vt exponã tibi? Fac ꝙ audiſti: Nõ exhibeas mẽbra tua arma iniquitatis peccato. Dedit tibi deus poteſtatem per ſpiritum ſuũ, vt membra tua teneas. Surgit libido, tene tu membra: Noli exhibere membra tua arma iniquitatis peccato. Noli armare aduerſarium tuum contra te, tene pedes ne eant ad illicita. Libido ſi ſurrexit, tene tu membra, tene manus ab omni ſcelere, tene oculos ne male attendãt, tene aures ne verba libidinis libẽter audiãt, tene totũ corpus, tene latera, tene ſumma, tene ima. Quid facit libido? Surgere nouit, vincere nõ nouit: Surgẽdo aſſidue ſine cauſa diſcit & non ſurgere. Redeamus ergo ad *Roma. 6.*

verba

verba quæ obſcura de Apoſtolo propoſuerã, & plana eſſe iam
Galat. 5. videbimus. Hoc enim propoſueram, quia nõ dixit Apoſtolus,
Spiritu ambulate, & cõcupiſcentias carnis ne habueritis, quia
neceſſe eſt vt habeamus illas. Quare ergo nõ dixit, concupiſcẽ
tias carnis ne feceritis? Quia fecimus eas. Cõcupiſcimus, ipſum
Roma. 7. cõcupiſcere facere eſt. Sed ait Apoſtolus, Iam nõ ego operor
illud, ſed quod habitat in me peccatũ. Ergo quid tibi cauendũ
eſt, hoc ſine dubio ne perficias. Surrexit libido, dãnabilis ſurre
xit: Suggeſſit, nõ audiatur: Ardet, nõ ſe cõpeſcit, & velles vt nõ
arderet. Et vbi eſt, vt non ea quæ vultis faciatis? Noli dare mẽ-
bra, ardeat ſine cauſa & cõſumit ſe. In te ergo fiunt ipſæ cõcu-
piſcentiæ? Fatendũ eſt fiunt: Ideo dixit, ne perfeceritis, ſed nõ
perficiatur. Decreuiſti facere, perfeciſti. Perfeciſti etenim ſi de-
cernas faciendum eſſe adulteriũ, & ideo non facias, quia locus
non eſt inuẽtus, quia opportunitas nõ datur, quia forte illa ca-
ſta eſt de qua videris eſſe cõmotus, ecce iam iſta caſta eſt, & tu
adulter es. Quare? Quia tu perfeciſti concupiſcẽtias. Quid eſt
perfeciſti? Id eſt, in animo tuo faciendũ eſſe adulterium decre-
uiſti. Iam quod abſit ſi & mẽbra fuerint operata, in mortẽ de-
Marci. 5. uolutus es. Suſcitauit Chriſtus mortuã in domo filiã archiſy-
nagogi. In domo erat, nondũ erat elata: Sic & homo qui flagi-
tiũ decreuit in corde mortuus eſt, ſed intus latet. Si vſque ad
perpetrationem membrorũ peruenerit, elatus eſt foras. Sed &
Luca. 7. iuuenẽ filiũ viduæ ſuſcitauit dominus quãdo extra portã ciui-
tatis mortuus efferebatur. Sic ergo audeo quidẽ dicere: Decre-
uiſti in corde tuo, ſi reuocaueris ab actu tuo, ſanatus eris ante-
quam perpetres. Si enim egeris in corde pœnitentiã, quia rem
malam & ſceleſtã & flagitioſam dãnabilẽmq; decreueras, ibi
vbi mortuus latebas intus, ſic intus reſurrexiſti. Si autẽ perfece
ris, iam foras elatus es, ſed habes, qui tibi dicat: Iuuenis tibi di
co, ſurge. Etiã ſi perpetraſti, & pœniteat te, de proximo redi, no
li in ſepulchrũ venire. Sed & hic mihi tertius eſt qui etiã perdu
ctus eſt ad ſepulchrũ, iam ſupra ſe habet pondus moleſtũ, ter-
ra premitur: Multũ enim exercitatus eſt in flagitiis: Conſuetu-
Ioan. 11. dine ſua nimia prægrauatur. Clamat etiam Chriſtus, Lazare
prodi foras, homo enim iam peſſimæ cõſuetudinis putet. Me-
rito ibi Chriſtus proclamauit: Nec ſolum clamauit, ſed magna
voce clamauit. Ad Chriſti enim clamorem etiam tales licet
mortui, licet ſepulti, licet putentes reſurgent: De nullo enim
iacente deſperandum eſt ſub tali ſuſcitatore. Finis.

TRACTATVS DE ANTICHRISTO.

Non eſt Auguſtini.

DE Antichriſto ſcire volentes, primo notabitis quare ſic vocatus ſit: Ideo ſcilicet quia Chriſto in cunctis contrarius erit, & Chriſto contraria faciet. Chriſtus venit humilis, ille veniet ſuperbus. Chriſtus venit humiles erigere, peccatores iuſtificare: ille contrà humiles deiiciet, peccatores magnificabit, impios exaltabit, ſempérque vitia, quæ ſunt contraria virtutibus, docebit. Legem Euangelicam diſſipabit, dæmonum culturam in mundo renouabit vel reuocabit. Gloriam vanam quærens, omnipotentem deum ſe nominabit. Hic itaque Antichriſtus multos habet ſuæ malignitatis miniſtros, ex quibus multi in mundo præceſſerunt, qualis fuit Antiochus, Nero, Domicianus. Nos quoque noſtro tempore antichriſtos multos nouimus eſſe. Quicunque enim ſiue laicus, ſiue canonicus, ſiue monachus contra iuſtitiam viuit, & ordinis ſui gloriam impugnat, & quod bonũ eſt blaſphemat, antichriſtus eſt miniſter ſatanæ. Sed iam de exordio antichriſti videamus: Non autem quod dico, ex proprio ſenſu fingo vel excogito, in libris diligenter relegẽdo, hæc omnia ſcripta inuenio. Sicut ergo authores noſtri dicunt, Antichriſtus ex populo Iudæorum naſcetur de tribu Dan, ſecundum Prophetam dicentem, *Gene. 49.* Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita. Sicut enim ſerpens in via ſedebit, & in ſemita erit, vt eos qui per ſemitam iuſtitiæ ambulãt, feriat, & veneno ſuæ maliciæ occidat. Naſcetur autem ex copulatione patris & matris ſicut alij homines, non vt aliqui dicunt ex ſola virgine, ſed tamẽ totus in peccato concipietur, in peccato generabitur, & in peccato naſcetur. In ipſo vero conceptionis initio, diabolus ſimul introibit in vterum matris eius, & ex virtute diaboli confouebitur & cõtutabitur in vẽtre matris, & virtus diaboli ſemper cum illo erit. Et ſicut in matrem domini noſtri ſpiritus ſanctus venit, & eam ſua virtute obumbrauit, & diuinitate repleuit, vt de ſancto ſpiritu acciperet, vt quod naſceretur diuinum eſſet & ſanctum; ita quoque diabolus in matrem Antichriſti deſcẽdet, & totam eam re-

plebit, totam circundabit, totam tenebit, & totam interius exteriúsque poſſidebit, vt diabolo per hominem cooperante cópiat, & quod natum fuerit totum ſit iniquum, totum peccatum. Vnde & ille homo peccati, filius perditionis appellatur, quia inquantum poterit genus humanum perdet, & ipſe in nouiſſimo perdetur. Ecce audiſtis qualiter naſcatur. Audite etiã locum vbi naſci debeat. Nam ſicut dominus ac redemptor noſter Bethleem ſibi præuidit, vt ibi pro nobis humanitatem aſſumeret & naſci dignaretur, ſic diabolus illi homini perdito qui antichriſtus dicitur locum nouit aptum, vnde radix omnium malorum oriri debeat, ſcilicet ciuitatem Babyloniæ. In hac enim ciuitate quæ quondam inclyta & glorioſa vrbs gentilium & caput regni Perſarum erat, antichriſtus naſcetur, & in ciuitatibus Bethſaida & Corozaim nutriri & verſari dicitur. Quibus ciuitatibus dominus in Euangelio imprecatur dicens, Væ tibi Bethſaida, væ tibi Corozaim. Habebit autem antichriſtus magos, maleficos, diuinos, incantatores, qui eum diabolo inſpirante nutrient, & docebunt in omni iniquitate, falſitate & nefaria arte, & maligni ſpiritus erunt duces eius & ſocij ſemper & comites indiuiſi. Deinde Hieroſolymam veniens omnes Chriſtianos, quos ad ſe non poterit conuertere, per varia tormenta iugulabit, & ſuam ſedem in templo ſancto ponet. Templum etiam ſanctum quod Salomon deo ædificauit in ſtatu ſuo reſtaurabit, & filium dei omnipotentis ſe eſſe mentietur. Reges autem & principes primum ad ſe conuertet, deinde per illos cæteros populos. Loca vero per quæ Chriſtus dominus ambulauit, prius deſtruet, deinde per vniuerſum mundum nuncios & prædicatores ſuos mittet. Prædicatio autem eius & poteſtas tenebit à mari vſque ad mare, ab Oriente vſque ad Occidentem, ab Aquilone vſque ad Septentrionem: faciet quoque ſigna multa magna mirabilia & inaudita, arbores ſcilicet ſubito florere & areſcere, mare turbari, & ſubito tranquillari, naturas in diuerſas figuras mutari, agitari aëra ventis & multimodis commotionibus, & cætera innumerabilia & ſtupenda, mortuos in conſpectu hominum ſuſcitari, ita vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiam electi. Nam quando tanta ac talia ſigna viderint, etiam illi qui cœleſtes & perfecti dei ſunt, dubitabunt, vtrum ipſe ſit Chriſtus qui in fine mundi venturus eſt ſecundum ſcripturas an non? Hæc autem omnia miracula omnibus modis

1. Theſſ. 2. *Lucæ. 10.* *Matt. 24.*

dis falſa erunt per incantationes diabolicas, ſed peccatoribus & incredulis videbuntur eſſe vera. Excitabit vero perſecutionem ſub omni cœlo ſuper Chriſtianos & omnes electos. Eriget itaque ſe contra fideles tribus modis: hoc eſt, terrore, muneribus, & miraculis. Dabit credentibus in ſe abundantiam auri & argenti. Quos vero non poterit decipere muneribus, ſuperabit terrore: & quos terrore non poterit vincere, ſignis & miraculis tentabit ſeducere: quos autem nec ſignis poterit illudere, in conſpectu omnium miſerabili morte tentabit necare. Tunc erit tribulatio qualis non fuit ex tempore quo gentes cœperunt, vſque ad tempus illud. Tunc qui in agro ſunt, fugiant in montibus: & qui ſupra tectum, non deſcendant in domum vt tollant aliquid ex ea. Tunc omnis Chriſtianus qui inuentus fuerit, aut deum negabit, aut ſiue per ferrum ſiue per ignem fornacis, ſiue per ſerpentes, ſiue per beſtias, ſiue per aliud quodlibet genus tormenti interire iubebit, ſi in fide permanſerit. Hæc autem tam terribilis & timenda tribulatio, tribus annis manebit in toto, & dimidium. Tunc breuiabuntur dies propter electos: nam niſi dominus breuiaſſet dies, non fieret ſalua omnis caro. Tempus quidem quando Antichriſtus veniat, vel quando dies iudicij apparere incipiat, Paulus in Epiſtola ad Theſſalonicenſes *2.Theſſ.2.*
dicens, Rogamus vos per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, manifeſtat eo loco, vbi ait, Quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis: & cætera. Scimus enim quoniam poſt regnum Græcorum, ſiue etiam poſt regnũ Perſarũ, ex quibus vnũquodq; ſuo tempore magna gloria viguit, & maxima potentia floruit: ad vltimum quoq; poſt cætera regna regnũ Romanorũ cœpit, quod fortiſſimum omnium regnorum ſuperiorum fuit, & omnia regna terrarum ſub dominatione ſua habuit, omnéſque populorum nationes Romanis ſubiacuerunt, & eis ſub tributo ſeruierunt. Inde ergo dicit Apoſtolus Paulus, Antichriſtum non antea in mundum eſſe venturum, niſi venerit primum diſceſſio: hoc eſt, niſi diſceſſerint omnia regna à Romano imperio, quæ prius ſubdita erant. Hoc autem tempus nondum aduenit, quia licet videamus Romanum imperium ex maxima parte deſtructum, tamen quandiu Reges Francorum durauerint, qui Romanum imperium tenere debent, Romani dignitas ex toto non peribit, quia in regibus ſuis

ſtabit. Quidam vero doctores noſtri dicunt, quòd vnus ex regibus Francorum Romanum imperium ex integro tenebit, qui in nouiſſimo tempore erit, & ipſe erit maximus, & omniũ regum vltimus. Qui poſtquam regnum ſuum fœliciter gubernauerit, ad vltimum Hieroſolymam veniet, & in monte Oliueti ſceptrum & coronam ſuam deponet. Hic erit finis & conſummatio Romanorum Chriſtianorúmque imperij: Statímque ſecundum prædictam ſententiam Apoſtoli Pauli, antichriſtum dicunt futurum. Et tunc quidem reuelabitur homo peccati, antichriſtus videlicet: qui licet ſit homo, fons tamen erit omnium peccatorũ & filius perditionis. Hic eſt filius diaboli, quia per omnia adimplebit voluntatem ſuam, quia plenitudo diabolicæ poteſtatis & totius mali ingenij corporaliter habitabit in illo. In quo erunt omnes theſauri maliciæ & iniquitatis abſconditi: Qui aduerſatur, id eſt, contrarius eſt Chriſto, omnibúsque membris eius, & extollitur, id eſt, in ſuperbiam erigitur ſuper omne quod dicitur deus, id eſt, ſuper deos gentilium, Apollinem, Iouem, Mercurium, quos Pagani deos exiſtimant. Super omnes iſtos deos extollitur antichriſtus, quia maiorem & fortiorem ſe faciet illis omnibus. Et non ſolum ſupra illos, ſed etiã ſupra omne quod colitur, id eſt, ſupra ſanctam trinitatem quæ modo ſola colenda & adoranda eſt ab omni creatura. Ita ſe extollet, vt in templo dei ſedeat, oſtendẽs ſe tanquam ſit deus. Nam ſicut ſupra diximus in ciuitate Babyloniæ natus, Hieroſolymam veniens, circuncidet ſe dicens, Ego ſum Chriſtus vobis repromiſſus, qui ad ſalutem veſtram veni, vt qui diſperſi eſtis congregem & defendam. Tunc confluent ad eum omnes Iudæi æſtimantes deum ſuſcipere, ſed ſuſcipiẽt diabolum. Siue etiam in templo dei ſedebit antichriſtus, id eſt, in ſancta Eccleſia, omnes Chriſtianos cupiens martyres, eleuabitur & magnificabitur, quia in ipſo erit caput omnium malorum diabolus, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Subito autem & improuiſe antichriſtus veniet, & totum ſimul humanũ genus ſuo errore decipiet & perdet. Ante eius exortum, duo Prophetæ mittentur in mundum, Enoch ſcilicet & Helias, qui contra impium antichriſtum, fideles dei diuinis armis præmunient & inſtruent eos, & confortabunt & præparabunt electos ad bellum, docentes & prædicantes tribus annis & dimidium. Filios autem Iſraël quicunque eo tempore fuerint inuenti, hi duo maximi Prophetæ & doctores ad

Iob. 41.

fidei

ſidei gratiam conuertent, & à preſſura tantæ turbinis in parte electorum inſeparabiles reddent. Tunc implebitur quod ſcriptura dicit, Si fuerit numerus filiorum Iſraël quaſi arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. Poſtquam autem per tres annos & dimidium prædicauerint, mox incipient excãdeſcere antichriſti perſecutiones, & contra eos primum antichriſtus ſua arma arripiet, eóſque interficiet, ſicut in Apocalypſi dicitur. Et cum finierit, inquit, teſtamentum ſuum, beſtia deſcendet de abyſſo, & faciet aduerſus eos bellum, & interficiet illos. Poſtquam ergo iſti duo interfecti fuerint, inde cæteros fideles perſequens, aut martyres glorioſus faciet, aut apoſtatas reddet. Et quicunque in eum crediderint, ſignum characteris eius in fronte accipient. Sed quia de principio eius diximus, quem finem habebit, dicamus. Hic itaq; antichriſtus diaboli filius, totius maliciæ artifex peſſimus, cũ per tres annos & dimidiũ, ſicut prædictum eſt, magna perſecutione totum mundum vexauerit, & omnem populum dei variis pœnis cruciauerit, poſtquam Heliam & Enoch interfecerit, & cæteros in fide permanentes martyrio coronauerit, ad vltimum veniet ira dei ſuper illum, ſicut beatus Paulus ſcripſit, dicens, Quem dominus Ieſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui.

Eſaia 10.
Roma 9.
Apoca. 11.
2. Theſſ. 2.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI,

PSALTERIVM QVOD MATRI SVAE COMPOSVIT.

DOmine Deus omnipotens, rex æternæ gloriæ, qui eum cognoſcis beatum eſſe virum, qui viam peccatorum ſpernit, legémque præceptorum tuorũ meditatur die ac nocte, doce me peccatorẽ tibi cum toto cordis timore & tremore fideliter ſeruire; & vocem meam te humiliter inuocantem exaudi, & ita clementiſſimis auribus percipe verba mea, vt delinquentẽ me in ira furoris tui non derelinquas, ne quando ille inſidians antiquiſſimus hoſtis rapiat vt leo animam meã, dum non eſt qui redimat, neque qui ſaluum faciat. Sed tu domine, cuius nomen admirabile eſt in cœlo & in terra, ita conuerte inimicum meum retrorſum vt infirmetur & pereat à facie tua. Ne vnquàm irretire valeat laqueis igneis animam meam, neque ſulphur & ſpiritus procellarum ogglomeret me, ſed propter inopis miſeriam & gemitum pauperum, nunc exurgens reſpice, & exaudi me Domine: Quia conſilium inopis & ſpes eius es. Fac me ita ingredi ſine macula, & operari iuſticiam, vt gratia miſericordiæ tuæ ſit pars hæreditatis meæ. Cuſtodi me vt pupillam oculi, & ſub vmbra alarum tuarum protege me, quia tu es virtus mea, firmamentum meum & refugium meum. Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Mitte mihi angelum de ſancto, & deſiderium animæ meæ tribue mihi. Libera me de ore leonis, & deduc me per ſemitas iuſticiæ: Vt poſſim aſcendere in montem ſanctum tuum, & ſtare in loco ſancto tuo, innocens manibus & mundo corde. Delicta iuuentutis

meæ

meæ, & ignorantias meas ne memineris. Ne perdas cum impiis animam meam, & ne tradas me in animas perſequentium me. Sed ita exaudi propicius vocem deprecationis meæ, vt inuocantem gloriam ſancti nominis tui, audias clementer & miſerearis mei, & in te domine ſperans non confundar in æternum: Sed remitte mihi impietatem cordis mei. Fiat miſericordia tua ſuper me, quemadmodum ſpero in te: & ex omnibus anguſtiis meis eripiens me dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum. Et quia in protectione alarum tuarum ſpero da mihi petitionem cordis mei, & intende in adiutorium meum domine deus ſalutis meæ. Notum fac mihi domine finem meum, & numerum dierum meorum, vt ſciam quid deſit mihi. Exaudi propicius vocem deprecationis meæ, & educ me de lacu miſeriæ, & de luto fecis. Statue ſupra petram pedes meos, & dirige in ſemitam rectam greſſus meos. In die illa libera me, vt ingrediar in locum tabernaculi admirabilis domus dei, quia tu es deus meus & fortitudo mea. Ne declines greſſus meos à via tua, vt diligam iuſticiam, & odiam iniquitatem. Eſto mihi refugium & virtus, quia tu es rex magnus ſuper omnem terram. Qui regis omnes in ſecula, libera animam meam de manu inferi, cum acceperit me. Tu autem cum manifeſtus fueris ad iudicandum nos, miſerere mei ſecundum magnam miſericordiam tuam. Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Auerte piiſſime domine in illa hora faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Vt ſicut oliua fructifera in paradiſo domini mei oleum ſanctitatis accipiar, & ibi exultem cum Iacob, & in æternum læter cum Iſraël. Salua me in tuo nomine, tuáq; virtute libera me. Ne deſpexeris deprecationem meam, ſed miſerere mei. Mitte de cœlo & libera me, & da in opprobrium conculcantes me. Contere dentes eorum in ore ipſorum, & confringe molas leonum. Deus meus es tu, miſericordia mea. Saluum me faciat dextera tua, & protegar à velamēto alarum tuarum, cum reddideris ſingulis ſingula ſecundum opera ipſorum. Dum ſitit in te anima mea, protege me à conuentu malignantium, cum ad te omnis caro venerit. Non amoueas miſericordiam tuam à me: Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me, ſed illumina faciem tuam ſuper me. Proſperū iter fac mihi deus ſalutaris meus, vt non abſorbeat me profundum,

de tenebris & vmbra mortis, vt parato corde cantem, & Pſalmum dicam tibi. Fac mecum ſignum propter miſericordiam & nomen tuum: Vt in ſplendoribus ſanctorum in concilio iuſtorum & congregatione iuſticia mea maneat in ſeculum ſeculi, & cornu meum exaltetur in gloria. Vt dum me ſuſcitari iuſſeris de terra inopem, & de ſtercore erexeris pauperem: Benedicam te ex hoc nunc & vſque in ſeculum, tūc complaceam tibi in regione viuorum. Dirumpe vincula mea, & confirma me in miſericordia tua. Cùm in tribulatione inuocauero te domine, exaudi me in latitudine. Legem pone mihi domine vt viuam, & vias iuſticiæ tuæ exquiram ſemper. Da mihi intellectum, vt perſcruter legem tuam, & cuſtodiam illam de toto corde meo. Erraui ſicut ouis quæ perierat, requirens libera animam meam Cuſtodi introitum meum & exitum meum, vt in domo tua ſtantes ſint pedes mei in atriis Hieruſalem. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Eripe me, animam meam de muſcipula venantium, vt non extendam ad iniquitatem manus meas. Reple gaudio os meum, & linguam meam exultatione. Imple deſiderium meum in bono, & benedic me ex Sion: Vt videam quæ bona ſunt in Hieruſalem, lōge factus ab omni iniquitate. Fiant aures tuæ intendentes in orationem ſerui tui domine. Non ſit exaltatū cor meum in ſuperbia, nec elati ſint oculi mei: Sed humiliter ſentiam donec inueniam locum domino, tabernaculum deo Iacob: Ibi mandaſti benedictionem & vitam vſque in ſeculum. Ibi extollam manus meas in ſancta, & benedicā te qui iudicas populum, & in ſeruis tuis conſolans. Deus deorum & dominus dominorum deflentem me & adorantem ad templum ſanctum tuum, proba me & ſcito cor meum, interroga me, cognoſce ſemitas meas, & deduc me in via æterna. Conſerua me de manu peccatoris, & ab omnibus iniquis libera me. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo domine. Educ de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo domine, Exaudi me in tua iuſticia, & non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine. Velociter exaudi me domine, ne deficiat ſpiritus meus, quoniam tu es deus miſericordia mea, & refugium meum, & ſuſceptor meus. Et quoniam magnus es & laudabilis nimis, & magnitudinis tuæ non eſt finis, erige eliſum, ſolue compeditum, illumina cæcum, qui ædificas Hieruſalem. Cum autem confortaueris ſeras portarum tuarum, intrinſecus cum filiis tuis copulatus

ſim. Sicut te laudant angeli, & omnes virtutes tuæ in regno cœlorum: ibi & ego ita exultans cum gloria in choro ſanctorum, laudem & glorificem nomen tuum in cymbalis labiorum, quod eſt ſanctum & glorioſum, & regnat ſemper per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, SVPER MAGNIFICAT, CANTICVM MARIAE, EXPOSITIO.

Lucæ 1. VT nouum in carne filij aduentum prædicaret, qui ingreſſus nouæ ſalutationis obſequio virginem Gabriel veneratur, dicens, Aue gratia plena, & cætera. Ecce ancilla domini, ſtatim adueniente ſpiritu ſancto in virginem, omni gratia virtutum ſacroſanctum habitaculum in aduentu dei implente, dubium non eſt cœleſtium gaudiorum, & æternæ dulcedinis quàm miram atque inenarrabilem ſuauitatem virgo ipſa concepit, quando illud æternum lumen cum toto maieſtatis ſuæ fulgore in eam deſcendit. Et quem non capit mundus, totum ſe intra viſcera virginis collocauit: Audacter pronuncio, quòd nec ipſa plene explicare potuit, quòd capere potuit. Sed ſpiritu ſancto docente didicerat ſic ſua per humilitatem tegere: Surgit mox & conſcendit in montana Iudææ. Vnde Heliſabet ſpiritu ſancto repletur, qualis & quanta eſſet quæ ad ſe venerat agnouit, & quàm ſe indignam eius viſitatione iudicaret, aperuit dicens: Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Ecce, & cætera. Tunc ait Maria, Magnificat anima mea dominum. Vidiſti maieſtatem, guſtaſti ſuauitatem, ideo quod intus hauſeras, foras propinaſti, & in iuſtitia eius exultaſti. Quia exultauit ſpiritus meus. Anima

magus

magnificat,ſpiritus exultat. Et iterum, In deo ſalutari meo. Deus potentiam, ſalutaris miſericordiam notat. Duo quippe ſunt quæ angelorum & hominum beati ſpiritus in illo fonte boni æterna contemplatione hauriunt, incomprehenſibilis ſcilicet maieſtas dei, & ineffabilis bonitas. Quarum alterum caſtum timorem gerit, alterum dilectionem parit. Pro maieſtate venerantur deum, & pro bonitate amant, ne vel dilectio ſine reuerentia diſſoluta ſit: vel reuerentia ſine dilectione pœnalis. Admirantes enim diligunt, & diligentes admirantur, vt inextinguibiliter per admirationem ardeat dilectio, & ſuauiter in dilectione ſerueat admiratio. Nam quia eum quem vident perfecte comprehendere nunquam ſufficiunt, in quo quaſi per admirationem euigilant: quanto autem perſpicacius intuentur, tanto ardentius amant, quod vera dulcedo eſt: vera autem dulcedo, quanto perfectius ſentitur, tanto deſiderabilius appetitur: ad hanc contemplationis lucem Mariæ mens eleuata fuerat, quæ cœleſtis patriæ dulcedinem in verbis expreſſit, quam ineffabiliter comprehendit. Nam cum ſe magnificare dominum præbuit, reddendam vniuerſis æterni muneris maieſtatem, interna viſione contueri ſe manifeſte declarauit. Cum vero ſe in ſuo ſalutari exultari aſſeruit, guſtum ſe internæ dulcedinis percepiſſe oſtendit. Vnde vtrunque profeſſa eſt & dominum & ſaluatorem: vt pro poteſtate qua omni ſuæ creaturæ dominatur, iure metuendum oſtenderet: pro bonitate vero, quia miſericorditer quoſdam ſaluat, dignum dilectione demonſtraret. Veritas in domino, & in ſaluatore miſericordia. Veritas enim ad Dominum pertinet: miſericordia autem ad ſaluatorem. In veritate ſeruat tenorem iuſticiæ. Quia autem & quædã errantia gratuito ad vitam colligit & reparat ad ſaluationem, propterea magnificamus dominum & exultamus in ſalutari, quia quibus eſt reuerenda iudicis iuſticia, dulcis eſt miſericordia ſaluatoris. Propterea, inquit Maria: Magnificat anima mea dominũ, & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Vnus & idem ſpiritus, & ad ſeipſum ſpiritus dicitur, & ad corpus anima. Spiritus naturalem ſpiritalem habuit admirationẽ, anima corporalem, quare anima dicitur ſpiritus & econuerſo. Ideo anima humana, quia & eſſe in corpore habet & extra corpus, anima vocatur & ſpiritus. Anima dicitur, inquantum eſt vita corporis: ſpiritus autem inquantum eſt ſubſtantia ſpiritalis. In qua vita ani

ta ani

ta anima perditur, vt ſpiritus ſaluus fiat, cum hæc vita deſpicitur, vt poſtmodum à deo vita æterna tribuatur. Sed ſuo nominauit, quia in ſalutari ſuo. Omnipotens enim deus poteſtate, qua vniuerſæ creaturæ ſuæ dominatur, dominus omnium eſt: ſed pietate qua quoſdam tantum, ſed non omnes ad vitam reparat ſaluator omnium non eſt. Nam dominatio eius ad omnes æqualiter reſpicit, bonitas vero ad quoſdam tantum. Ergo beata virgo, quia ſingulariter ſe electam videbat, quia ſingulariter gratiam acceperat, quaſi priuilegio quodam electionis diuinæ confirmata, fiducialiter ipſum quem pro ſalute mundi filium conceperat, ſuum etiam cum lætitia & exultatione ſaluatorem vocat. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Hęc eſt gratia exultationis ſuæ, quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: Ac ſi dicat, q̄a de eius gratia exulto, ideo ab ipſo eſt quòd exulto. Et quia eius dona propter ipſum diligo, ideo in ipſo exulto. Reſpectus dei tribus modis accipi ſolet, videlicet ſecundum cognitionem, ſecundum gratiam, ſecundum iudiciū. De primo Apoſtolus, Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Sed per gratiā deus non omnes reſpicit, quia oculi domini ſuper iuſtos: & cætera. De tertio in fine dicetur: Neſcio vos. Oculi domini bonos & malos contemplantur. Videre deum per cognitionem, eſt nihil eorum quæ ſunt ignorare. Videre per gratiam, dona miſericordiæ impendere. Videre per iudicium, vnumquenque ſecundum opera ſua, vel ad gloriam, vel ad pœnam deſtinare. Quid ſit reſpicere. Reſpicere plus eſt quàm videre. Reſpicere per gratiam, eſt prius abiectos & derelictos viſitare, cum bona placatus per miſericordiam ſubtractā reſtituit, rurſum per reſpectum gratiæ ad eum ſe conuertit: Bene ergo Maria ſolam in humilitatem dominum reſpexiſſe teſtatur, quia diuinitatis propiciationem, quam humana natura in primis parentibus per ſuperbiam perdidit, in Maria per humilitatem recuperauit. Nam in ea verbum patris corporis ſubſtantiam quam ſibi vniret aſſumpſit, quaſi ad eam quam prius abiecerat naturam ſublimandam per miſericordiam reſpexit. quia ſe humilitatis quod erat ancillam cogitauit. Ideo quod non erat, ſublimitatis mater eſſe meruit, quia humilitatem oſtendit ſeruitutis. Seruitus quatuor modis variatur. Secundum conditionem ſeruitus, qua omnia diuinæ ſeruituti debēt eſſe obnoxia, quia opus factori ſuo, hoc ex conditione ſua habet, quòd eius diſpoſitioni obtemperet & inſtituta ſequatur, vt

Reſpectus dei tribus modis accipi ſolet.
Hebr. 4.
Pſal. 33.
Matt. 7.

vt ſicut ab ipſo factum eſt, ita non niſi ab ipſo & ſecundum ipſum incedat. Secundum neceſſitatem deo ſeruire dicuntur prauæ voluntates, quæ cum eius iuſſionibus contraire nituntur, per ineffabilem tamen eius diſpoſitionem arctantur, vt nihil ſine eius nutu ad effectum perducere queant. Seruiunt nolentes eius diſpoſitioni, qui volentes ſubiecti non ſunt ipſius præcepto. Seruitus cum timore eſt, quando diuina præcepta non ex dilectione implemus, ſed ex formidine. Quarta ſeruitus eſt, quando voluntarie eius iuſſionibus obtemperamus, qui ipſum qui iubet diligimus, nec aliud in noſtra ſeruitute extra ipſum commodum quærimus, quàm vt ſecundũ ipſum ambulantes ad ipſum peruenire valeamus. Seruitutem ſecundum conditionem parentes noſtri in paradiſo conditori exhibere noluerunt, quando in ſuperbia elati deſpexerunt eſſe ſub illo, ad quod fuerant conditi, & voluerunt peruerſi eſſe in maieſtate conſimiles, qui non erant in natura æquales. Eua propter ſuperbiam creaturam dei ſe eſſe & opus dei non conſiderans, deo parificari voluit: Maria autem ſuo factori humiliter ſe ſubdens ancillam ſe nominauit. Et idcirco illa ſubiecta & hæc electa eſt. Superbam deſpexit & humilẽ reſpexit: Id quod ſuperba perdidit, humilis recepit. Ideo ait, Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Sed ſerui dei aliquando cum etiam humilitatem habent, humiliationem non habent, nunquam vero humiliationem ſine humilitate. Humilitatem ſine humiliatione habent, qui licet coram hominibus foris deſpicabiles non appareant, intus tamen humilitatis meritum coram deo inuiolatum obſeruãt. Ergo Maria quæ apud dominum humilis erat, & apud homines propter deum abiecta in vtroque ſe eſſe reſpectam teſtatur, quia & eius humilitas apud deum acceptabilis fuit, & eius humiliatio apud homines in gloriam commutata. Vnde ſequitur: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Vſque ad illud apud homines opprobrium ſterilitatis portauerat, quia integritatem virginitatis thoro maritali præponebat. Sed vnde in priori generatione carnali quaſi maledictionis ſententiam ſuſtinuit, inde nunc ab omni generatione mortali benedictionum collaudabiliter recepit: quia ab omni generatione pro fructu fœcunditatis meæ beata vocor. Quia fecit mihi magna qui potens eſt & ſanctum nomen eius. Magnum fuit vt virgo ſine virili ſemine filium conciperet. Magnũ fuit, vt dei patris verbum carne ſua indutũ vtero geſtaret. Magnum

gnum fuit, dum ſe ancillam confeſſa eſſet, vt mater fieret ſui plaſmatoris. Qui potens eſt: Quia credi poteſt eius potentia, potentem confeſſa eſt, ſed quanta aut qualis comprehendi nõ poteſt. Confeſſa eſt potentiam, diſcutere nõ præſumpſit, quia ſciri non conuenit quanta eſt, quia infinita eſt. Omne quod præuidit ſe facturum facit, nec aliquid quod non præuidit fieri non dubium, ſed fieri neceſſe eſt: Maria non autem in ſe, aut in me, aut per me fecit magna, ſed, inquit, mihi: Quod enim in ea ad omnium ſalutem factum eſt, hoc priuilegio dilectionis ad eius gloriam ſingulariter eſt ordinatum. Et ideo dixit, magna: quia myſterium incarnationis verbi ſuper omnia conſtat eſſe ineffabile: Nihil enim vnquam maius mirum factum eſt, quàm vt deus fieret homo, & natura incomprehenſibilis corporis ſubſtantiam ſibi ſic vniret, vt nec minus in ea eſſet, quia in ſe erat immenſa, nec minor in ſe extiterit, quia in illa fuit creata. Hæc ergo ſunt magna. Et ideo ſanctum nomen eius. Quod eſt nomen eius, fama eius, nomen eius, cognitio eius, fides, nomen eius. Hoc nomen ſanctum eſt, cum ſanctis eſt, cum ſanctis gloriatur, à ſanctis benedicitur, à peruerſis blaſphematur. Quia dum verbum in carne naſcitur, gloria dei per verbum in hominibus declaratur. Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum, Mariam, inquam, fecit non tamen ſingulariter, ſed vni excellenter: Veruntamen omnibus timentibus negatio excluditur. Potentiam fecit in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Hæc illa miſericordia quam timentibus ſe exhibuit deus: quia verbum ſuum per aſſumptam carnem in hunc mundum miſit, vt per ipſum aëreas poteſtates potenti virtute debellaret, & genus humanum ab earum poteſtate redimeret. Ipſi enim ſuperbi ſunt, quos deſpexit, eiiciens eos foras à cordibus hominum, atque ſpolia eorum dirumpens, per illam quæ prius in hominibus principabatur, virtutem diſſipauit: & hoc in brachio ſuo, id eſt, per humilitatem filij diabolum vicit. Brachium eius filius eſt: Ipſa infirmitas, potentia fuit, quia per illam diabolus eſt victus. Et hoc mente cordis ſui, id eſt, profundo conſilio ſuo diſperſit eos. Profundum conſilium fuit, vt pro me deus fieret homo, & innocens pateretur vt redimeretur nocens: & in his erat conſilium, nec poterat illud diabolus præuidere, ſed captus hamo Leuiathan. Vel per ſuperbos, Iudęos intelligere poſſumus, qui humilem aduentum Chriſti ſuperbe

perbe contempſerunt quos abiecit. Vnde ſubditur: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles: Potentes, quia filij regni qui videbantur, abiecit: & gentes per humilem confeſſionem in conſortium regni atque in filiorum adoptionẽ aſſumpſit: ac malignos ſpiritus à cordibus hominum abiecit, & humiles, id eſt, homines humiliatos exaltauit. Mens etiam & cordis eſt viuax & permanens diſpoſitio æternæ occultæque prædeſtinationis: Ipſe eſt liber vitæ. Idem eſt ergo mens quod liber. Tribus modis aliquis in libro ſcribitur, ſecundum præſcientiam, ſecundum cauſam, & ſecundum operationem. Quantum ad primum, prædeſtinati ſunt ſcripti, non delentur vnquam, licet ad tempus, quaſi periturus quis à via videatur, errare permittitur. Secundum cauſam ſcripti ſunt, qui à via veritatis cœpta ad errores declinando recedunt: Tales autem ſunt aliquando, qui digni ſaluatione exiſterent, ſi tales vſque in finem permanerent. Secundum operationem, quorum opera ſecundum humanum iudicium talia apparent, propter quæ digni videantur ſcribi in libro vitæ, qui tamen ea quæ præuidebantur agere bona deſerunt. Hi ſecundum præſcientiam nunquam fuerunt in libro vitæ. Depoſuit &c. Prius angelum de cœlo, & hominem de paradiſo ſuperbitate proiecit: & poſtea hominem per pœnitentiam humiliandum ad priſtinam gloriam præparauit. Sed & quotidie ſuperbos quoque ſubtrahendo gratiam ſuam deponit: & poſtea eoſdẽm humiliatos: gratiã priorem reſtaurans, exaltat. De quo autem illud eſt quod ſequitur. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes? Eſurientes vocat eos qui ſe vero bono indigere cognoſcunt. Diuites eos intelligere vult qui ſuperbi ſunt, & ſe præ aliis in donis gratiarum abundare exiſtimant. Ergo ſicut humiles modica de ſe ſentiendo maiorem gratiam merentur accipere, ita ſuperbi de ſe præſumendo, etiam ea quæ acceperunt amittunt. Suſcepit Iſraël puerum ſuum recordatus miſericordiæ ſuæ. Suſcepit ſicut medicus ægrotum, Iſraël puerum ſuum: id eſt, humilem & innocentem ſuſcepit, vt ſanaret infirmum, & redimeret captiuum, vt iuſtificaret impium, & ſaluaret iuſtum. Suſcepit Iſraël, non quem inuenit Iſraël, ſed vt faceret Iſraël. Recordatus miſericordiæ ſuæ, quam olim promiſit, ſed diu diſtulerat. Sicut locutus eſt ad patres noſtros, vel patribus noſtris, Abrahã & ſemini eius in ſecula. Miſericors in promittẽdo, verax in exhibendo, quia ſine debito

Tribus modis quis ſcribitur in libro.

bito promiſit & ſine dolo exhibuit: ſicut locutus eſt ad patres noſtros Abraham & ſemini eius in ſecula. Nota ſuper illud, Exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Quidam neque à deo exultant, neque in deo. Nam qui in carnis voluptate exultant, aut qui exultant cum malefecerint, iſti nec in deo, nec à deo exultant, & malum eſt vnde exultant: Et quia de malo ad malum exultant, ſuum gaudium in malignitate conſtituunt, ideo minime in deo exultant. Sunt alij qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter ſalutem animæ data ſunt, ad carnis vſum, & gaudia ſeculi conuertunt. Acceptis enim donis gaudent, quia neque in deo, neque propter deum diligunt quod è deo acceperunt. Qui autem gratia accepta ad amorem dei idipſum conuertunt, quod ab ipſo acceperunt, iſti profecto à deo & in deo exultant & exultare probantur. Econtra ergo vt ſuum gaudium ſolidum eſſe monſtraret, illud neque à vanitate exortum, neque ad vanitatem conuerſum eſſe, ſed dei dona diligere in deo, & pro reſpectu gratiæ, qua præuenta erat in ſuo ſalutari exultare perhibuit dicens. Exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo.

Noni Tomi Finis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

4-3-4

Digitized by Google

Digitized by Google